

ილია აბულაძე

ძველი ქართული ენის ლექსიკონი (მასალები)

გამომცემლობა „მეცნიერება“
თბილისი
1973

ლექსიკონში წარმოდგენილია 11 800-მდე სიტყვა ძველი ქართული ენის (V—XI სს.) 150-ზე მეტი ძეგლიდან. ყველა სიტყვა დოკუმენტირებულია სათანადო მასალით წყაროებიდან. ლექსიკონს უძღვის წინასიტყვაობა რედაქციისაგან და შემოკლებათა განმარტება. ეს ლექსიკონი დიდად საჭირო წიგნია ქართული ენის, ლიტერატურის, საქართველოს ისტორიის საკითხებზე მომუშავე ყველა სპეციალისტისათვის და ძვირფასი შენაძენია ქართული მეცნიერებისათვის.

—

მ. მებრეგვილი

რედაქტორები:

ც. ჭურციკიძე

წინასიტყვაობა

ძველი ქართული ენის დოკუმენტირებული ლექსიკონი პროფესორ ილია აბულაძის ერთ-ერთი უკანასკნელი ნაშრომთაგანია, სწორედ ამ ლექსიკონის საბოლოო დახვეწაზე მუშაობის პროცესში მოუხსწრო მას სიკვდილმა.

ძველი ქართული ენის ლექსიკონის უქონლობას თანაბრად გრძნობენ ენის, ლიტერატურის, ისტორიისა და არა ერთი სხვა დარგის სპეციალისტები. მიუხედავად ამისა, ამ ლექსიკონის დამუშავება დღემდე ვერ მოხერხდა.

სულხან-საბა ორბელიანის „ლექსიკონი ქართული“ და ძველი ქართული მწერლობის ცალკეული ძეგლების გამოცემებზე დართული ლექსიკონები ქართული ენის შესწავლის თანამედროვე დონეზე მკვლევართა გაზრდილ მოთხოვნილებებს ყოველთვის ვერ აკმაყოფილებენ. ამდენად ძველი ქართული და ძველი სომხური ფილოლოგიის გამოჩენილი სპეციალისტის პროფ. ილია აბულაძის „ძველი ქართული ენის ლექსიკონი“, რომელსაც ავტორი თითქმის მთელი თავისი სიცოცხლის განმავლობაში მისთვის ჩვეული გულმოდგინებითა და სიყვარულით ადგენდა, დიდი შენაძენია ქართული მეცნიერებისათვის.

„ძველი ქართული ენის ლექსიკონში“ შეტანილია 11 800-მდე სიტყვა, ხოლო წყაროებად გამოყენებულია 150-ზე მეტი ძეგლი, უმთავრესად V—XI საუკუნეებისა, როგორც გამოქვეყნებული, ისე მხოლოდ ხელნაწერების სახით დაცული. ესენია: ძველი და ახალი აღთქმის ქართული თარგმანების ყველა არსებული რედაქცია, ქართული „მრავალთავები“ (კრებულები, რომელთაც შემოგვინახეს უძველესი ორბგინალური და ნათარგმნი აგიოგრაფიული და ჰომილეტიკური ძეგლები) IX—XI სს. ყველა ხელნაწერის მიხედვით; ისეთი შესანიშნავი ძეგლები, როგორიცაა „შატბერდის კრებული“, „იოანესა და ეფთვიმის ცხოვრება“, თვითონ ილ. აბულაძის მიერ გამოცემული „ქართლის ცხოვრება“, „შუშანიკის წამება“, „მამათა სწავლანი“, „ლიმონარი“, „ბალაგარიანის“ რედაქციები, ბასილი კესარიელის „ექუსთა დღეთაჲ“ და გრიგოლ ნოსელის „კაცისა შესაქმისათჳს“, პატერიკების უძველესი ხელნაწერები, ბასილი კესარიელის სწავლანი, აპოკრიფული ძეგლები და სხვა მრავალი.

თავდაპირველად ეს ლექსიკონი პროფ. ილია აბულაძეს გამიზნული ჰქონდა როგორც ქართულ-სომხური დოკუმენტირებული ლექსიკონი. ამ სახითვე შეადგინა მან ლექსიკონის პირველი ვარიანტი, რისთვისაც მოიპოვა უმდიდრესი მასალა V—XI საუკუნეების ქართულ-სომხური პარალელური ტექსტებიდან¹. მაგრამ, გაითვალისწინა რა დიდი მოთხოვნილება ძველი ქართული ენის ლექსიკონზე, მან განიზრახა პირველ რიგში მისი მომზადება, რისთვისაც ავტორმა, ბუნებრივია, უკვე გამზადებულ ძველ ქართულ-ძველ სომხურ სალექსიკონო მასალას მიმართა, გამოიყენა იგი და შეაესო იმ ძეგლთა მასალას, რომელთა ლექსიკონებიც თვითონვე ჰქონდა ადრე შედგენილი, ამას დაუმატა ძველი ქართული მწერლობის ისეთი ძეგლებიც, რომელთა ლექსიკაც მკითხველისათვის ნაკლებად იყო ცნობილი. ამის გამოა,

¹ კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტს განზრახული აქვს ახლო მომავალში ამ ლექსიკონის გამოქვეყნება.

რომ ლექსიკონში სრული ასახვა ვერ პოვა ძველი ქართული მწერლობის ისეთმა მნიშვნელოვანმა დარგებმა, როგორცაა ორიგინალური აგიოგრაფია, ფილოსოფიური წერლობა, საისტორიო მწერლობა.

ძველი ქართული ენის სრული ლექსიკონის შედგენა დიდი სამეცნიერო კოლექტივების საქმეა. წინამდებარე ლექსიკონი კი აგებულია ძველი ქართული მწერლობის მხოლოდ გარკვეული ძეგლების მასალაზე ავტორის სამეცნიერო ინტერესებისა და მიზნების გათვალისწინებით. ამიტომ, რომ რედაქციამ მიზანშეწონილად მიიჩნია ამ დიდი და შესანიშნავი შრომისათვის ეწოდებინა „ძველი ქართული ენის ლექსიკონი (მასალები)“.

ლექსიკონი გადაწერილია ილია აბულაძის კალიგრაფიული ხელით 25 დავთარში (1502 გვერდზე), ტექნიკური რედაქციაც ძირითადად თვითონვე პქონდა გაკეთებული ავტორს. ლექსიკონში თანხმოდანებულია სახელების სახელობითი ბრუნვის ნიშანი გამოყოფილია; ხმოდანებულია სახელები ფუძის ფორმითაა წარმოდგენილი. ზმნები გატანილია საწყისზე; იშვიათ შემთხვევებში—ძირზე. ვნებითი გვარის მიმღებები ძირითადად ზმნის პირიან ფორმებთანაა მიტანილი; თუ სიტყვა მხოლოდ ვნებითი გვარის მიმღებობის სახით შეხვედრია ავტორს, სიტყვაში გვაქვს კავებში აღდგენილი საწყისი (იხ. ამრიგება, აქმნა).

ერთი და იმავე ძირისაგან ნაწარმოები სიტყვების თავმოყრისა და მათი უკეთ დაძვინის მიზნით ლექსიკონში გამოყენებულია მითითებათა გარკვეული სისტემა. იგი ავტორს დამთავრებული არ პქონდა (გაკეთებული იყო ასო რ-მდე). მითითებები ავტორისეული პრინციპით გაკეთდა ბოლომდე, ოღონდ გამოცემისათვის რამდენადმე გამარტივდა.

ლექსიკონში განსამარტავი სიტყვა შავი კორპუსითაა აწვობილი, ხოლო სიტყვის განმარტება—თეთრი კორპუსით. ავტორისეულ განმარტებას ხშირად თან ახლავს წყაროსეული განმარტება, ან განსამარტავი სიტყვის შესატყვისი, რომელიც ავტორისეული განმარტებისაგან გასარჩევად ტეხილ (« ») კავებშია ჩასმული; ციტატები წყაროებიდან აწვობილია თეთრი პეტიტით; წყაროები შავი პეტიტით; ციტატებში განსამარტავი სიტყვა დაშლით არის წარმოდგენილი. იმ შემთხვევაში, თუ ერთი და იმავე წყაროდან ციტატები რამდენიმე განსხვავებული რედაქციით არის მოტანილი, მაშინ პირველთან მითითებულია რედაქციის აღმნიშვნელი ლიტერი, ხოლო მეორესთან—ლიტერთან ერთად წყარო. მაგ.: „მიცემად საზრდელი მათი ჟამსა თესსა“ DE,—„მიცემად როჭიკისა მათა ჟამსა“ C, მთ. 24,45. ერთი წყაროდან მოტანილი მასალა მეორე წყაროს მასალისაგან გამოყოფილია წერტილ-მძიმით. მაგ.: „რათამცა სართულსა ჩემსა ქუეშე შემოხუდ“ მთ. 8,8; „შეობს ცხორება გლეხისაჲ სართულთა ქუეშე ძელისათა“ O, ზირ. 29,29.

საჭირო შემთხვევაში საილუსტრაციო მასალას ავტორი ავსებს. ჩანარები ფრჩხილებშია ჩასმული.

ილია აბულაძის ლექსიკონის ღირსებას და მნიშვნელობას დიდად ზრდის განმარტებისათვის მოხმობილი დოკუმენტაცია წყაროს პარალელური რედაქციებიდან. ხშირად განსამარტავი სიტყვის მნიშვნელობა პარალელური რედაქციის სინონიმითაა დადგენილი. ლექსიკონში წარმოდგენილია მდიდარი მასალა ძველი ქართული სინონიმური ლექსიკონისათვის.

ვიზიდან განსამარტავი სიტყვის დოკუმენტაციისათვის ავტორი ჩვეულებრივ მასალას მრავალი წყაროდან იმოწმებს (წყაროთა რიცხვი რიგ შემთხვევაში 10—15 დასახელებას აღწევს), ხოლო თითოეული წყარო უმეტესად რამდენიმე რედაქციითაა წარმოდგენილი, ამიტომ განმარტების გვერდით ხშირად თავს იყრის ტეხილ კავებში ჩაწერილი რამდენიმე სიტყვა (იხ. მწუხარება, მვნის-თაობა, წათესავი, ნამეტავი და სხვ.). მათგან ზოგი განსამარტავი სიტყვის სინონიმია, ზოგი—შესატყვისი. განსამარტავ სიტყვასთან შინაარსობრივად მონათესავე ეს სიტყვები, სხვადასხვა კონტექსტით მოწოდებული, ხშირად საშუალებას იძლევა გამოვლინდეს სიტყვის შინაარსის ნიუანსები. მაგრამ ზოგჯერ ტეხილ კავებში ჩაწერილი სიტყვები შინაარსობრივად მეტ-ნაკლებად არის დაცილებული განსამარტავი სიტყვის ძირითად

მნიშვნელობას (იხ. მაგ.: ასის-თავი, რომლის ერთ-ერთ შესატყვისად წყაროდან მოტანილია მტარვალი; ლმობა—ტირილი; მამაკაცი—გმირი და სხვ.). ეს, რა თქმა უნდა, არ ნიშნავს იმას, რომ ავტორი მათ განსამარტავი სიტყვის სინონიმად ან შესატყვისად მიიჩნევს. სხვადასხვა წყაროების რედაქციებიდან მოტანილი შესატყვისები განსამარტავი სიტყვის შინაარსთან სიახლოვის თვალსაზრისით ავტორს ღიფერენციკებული არა აქვს. ის ცდილობს არ დაკარგოს პარალელურ ტექსტებში წარმოდგენილი არც ერთი ერთეული.

სიტყვათა მნიშვნელობის დადგენას ხელი შეუწყო სომხური პარალელური ტექსტების მომარჩვებამაც. ქართულ თარგმანთა პარალელური რედაქციებისა და ქართულ-სომხური თარგმანებიდან მოხერხებულად შერჩეული დოკუმენტაციის წყალობით ავტორისეულ ბევრ განმარტებას დამოუკიდებელი გამოკვლევის ღირებულება აქვს.

პროფ. ილია აბულაძეს ძირითადად დასრულებული ჰქონდა ქართულ ლექსიკონზე მუშაობა, მაგრამ მას რომ დასცლოდა, ამ დიდ შრომას, რომელსაც ის მრავალი წლის მანძილზე ამზადებდა, რა თქმა უნდა, არაერთგზის დაუბრუნდებოდა და ნებისთნე უნებლიე შეცდომებს გაასწორებდა. ტექსტის სწორებას რედაქცია დადი სიფრთხილით ეკიდებოდა. გასწორდა მხოლოდ აშკარა შეცდომა და ლათსუსი.

ზოგი რამ ვერ გასწორდა: ვერ მოხერხდა იმ წყაროს მიგნება, რომელიც თვითონ ავტორს *x*-ით აქვს აღნიშნული. გარდა ამისა, გაუშაფრავი დარჩა შემდეგი წყაროები: *ხ. ხ.* (სიტყვებთან: ქარაული, ქასტელი, კბილდრქენა და სხვ.); *ბარლ.*, *ბრ.* (აღმოტყუინება, ვერ-მიახლება, დამადნობელი); *მარკ.* (აღმობარწყინება, აღსუბუქება).

ერთი და იგივე წყარო ავტორს ზოგჯერ სხვადასხვაგვარად აქვს შემოკლებული. გამოცემაში ჩვენ ამ მხრივ ერთგვაროვნობა ვერ დავიცავით, რადგან ეს ავტორისეულ ტექსტში დიდი ცვლილებების შეტანას მოითხოვდა.

განმარტებები ზოგჯერ იწვევს შენიშვნებს (იხ. განხერხული, რიქურაქუ, რორინება და სხვა).

არის შემთხვევები, როდესაც მოტანილია მხოლოდ განსამარტავი სიტყვა, განმარტება და წყარო კი მიწერილი არ არის (იხ. ავანდაგირი); ან პირიქით: მოტანილია წყარო, ციტატი კი არა; წყარო მითითებულია, გვერდი კი არა; წყარო ფანქრითაა მიწერილი, ციტატისათვის კი თავისუფალი ადგილია დატოვებული.

რიგ შემთხვევაში წყარო დაზუსტებას მოითხოვს (იხ. აღქატი, დამოცკვნება...)

არის შემთხვევები, როცა ერთი სიტყვა ორი ფონეტიკური ვარიანტითაა განსამარტავად გატანილი, დამოწმებულ წყაროში კი მხოლოდ ერთ-ერთი დასტურდება (იხ. ანგაპრი, ანგაპარი; ანგელოზ-მთავარი, ანგელოს-მთავარი და სხვ.).

შემოწმდა ყველა ნაბეჭდი წყარო, ხოლო დამოწმებული ხელნაწერებიდან მხოლოდ დაბადების ტექსტები, რისთვისაც ვსარგებლობდით ხელნაწერთა ინსტიტუტის თანამშრომელთა ერთი ჯგუფის მიერ ყველა ხელნაწერის მიხედვით გამართული ტექსტებით. დანარჩენი ხელნაწერი წყაროებიდან ციტატების შემოწმება ტექნიკურად შეუძლებელი აღმოჩნდა.

დედანს ბევრ ადგილას აკლდა წყაროთა რედაქციების ლიტერები. ამ თვალსაზრისითაც დედანი შეივსო, რამდენადაც შესაძლებელი იყო.

რაკი ქართული ბიბლიური ტექსტები ხელნაწერებში დამუხლული არ არის, ამიტომ ტექსტებზე მითითებისათვის პროფ. ილ. აბულაძე სარგებლობდა 1805 წლის სომხური გამოცემით.

მცენარეთა, ცხოველთა და მინერალების სახელწოდებათა ლათინური შესატყვისები ავტორს მოჰყავს 1836 წლის სომხური განმარტებითი ლექსიკონის მიხედვით.

* * *

ლექსიკონი გამოსაცემად მომზადდა ილია აბულაძის სახელობის კაბინეტში ხელნაწერთა ინსტიტუტის უფროსი მეცნიერი თანამშრომლების ც. ქურციკიძის, ლ. ათანელიშვილისა და ც. კანკიშვილის მიერ ც. ქურციკიძის ხელმძღვანელობით. ც. ქურციკიძესვე ეკუთვნის „შემოკლებათა განმარტება“. წყაროების შემოწმებაზე მუშაობდნენ ხელნაწერთა ინსტიტუტის ლაბორანტები ნ. ნატრაძე, მ. კვაჭაძე, ნ. იაშვილი.

რედაქცია დიდ მადლობას უხდის მეცნიერებათა აკადემიის სტამბის ასოთამწყობს ნ. ბეროშვილს, რომელმაც ლექსიკონი თავიდან ბოლომდე დიდი გულისყურითა და მონდომებით ააწყო.

შემოკლებათა განმარტება

აბდ.; აბდია იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ადამ.—საკითხავი ადამ და ევასი სამოთხით გამოსვლისა: ცილა ქურციკიძე, ადამის აპოკრიფული ცხოვრების ქართული ვერსია, ფილოლოგიური ძიებანი, I, თბ. 1964, გვ. 97—136.

ათ. აღექს.-ანტ. დ.; ანტ. დ.—ათანასე აღექსანდრიელი, კსენება წმიდისა ანტონისი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—1109 ხელნაწერი, 19r—36r.

ათ. მრთ.—ათონური მრავალთავი: ათონის ივერიის მონასტრის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 57 ხელნაწერი.

ამბ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ამოს იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ანან. ებრ.—საკითხავი ვნებისათვის და სიკუდილისა, მოსაქსენებელი მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი, თქუმული ანანია ებრაელისა: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—70 ხელნაწერი, 304v—314v.

ანან.; ანან. ებრ.—საკითხავი ვნებისათვის და სიკუდილისა, მოსაქსენებელი მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი, თქუმული ანანია ებრაელისა: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—71 ხელნაწერი, 21r—45v.

ანან.; ანან. ებრ.—საკითხავი ვნებისათვის და სიკუდილისა, მოსაქსენებელი მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი, თქუმული ანანია ებრაელისა, დასისაგან შჯულის მეცნიერისა: ივ. ჯავახიშვილი, სინის მთის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, დასაბეჭდად მოამზადა ივ. ჯავახიშვილის სახ. კაბინეტმა, თბ., 1947, გვ. 193—199.

ანგ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ანდ.—ანდერძი.

ანდ.-ანატ.—წამება წმიდათა მოწამეთა ანდრიანსი და ცოლისა მისისა ანატოლსი და მათ თანა მოწამეთა, რომელნი ნიკომიდია ქალაქსა იწამნეს: ილია აბულაძე, ქართულ-სომხური ფილოლოგიური შტუდიები: „მრავალთავის“ ზოგიერთი თავის წყარო, VI. მარტვლობა ანდრიანსი და ანატოლსი, ძველი ქართული მწერლობის ოთხი ძეგლი, თბ., 1965, გვ. 171—236.

აპკ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

არეთ. წამ.—წამება წმიდისა არეთასი და კრებულისა მისისა ნეგრა ქალაქსა ომერიტელთას: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 719—766.

ატმ.—წამება წმიდისა ატომისი და ძისა მისისა და მოყუასთა მისთა: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 95—113.

ანტ. დ. იხ. ათ. აღექს.-ანტ. დ.

არსტ.—წამება წმიდათა მღელთ-მოდლუართა სომხითისათა არისტაკსი, ორთანსი, ოსკისი, გრიგორისი, დანიელისი: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 62—68.

ბაბ.—წამება წმიდისა ბაბილასი და სამთა ყრმათა მოწაფეთა მისთა: კიმენი, ტ. I, კ. კეკელიძის რედაქტორობით, ტფ., 1918, გვ. 44—47.

ბალ.—ცხოვრება ნეტარისა იოდასაფისი, ძისა აბენეს ჰინდოთა მეფისა, რომელი მოაქცია ნეტარმან მამამან ბალაჰვარ მოძლუარმან: ბალაგარიანის ქართული რედაქციები, გამოსცა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ილია აბულაძემ ა. შანიძის რედაქციით, თბ., 1957.

ბარ.; ბარუქ იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ბას. კეს.-ექუს. დდ.—ბასილი კესარიელი, ექუსთა დღეთა: უძველესი რედაქციები ბასილი

კესარიელის „ექუსთა დღეთაჲსა“ და გრიგოლ ნოსელის თარგმანებისა „კაცისა აგებულებისათჳს“ X—XIII სს-ის ხელნაწერთა მიხედვით გამოსცა, გამოკვეთა და ლექსიკონი დაურთო ილია აბულაძემ, თბ., 1964. გვ. 29—135.

ბიბლია

ძველი აღთქმა:

G—გელათის ბიბლია, კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწ. ინსტ. A—1108 და Q—1152 ხელნაწერები.

I—იერუსალიმის ბიბლია, იერუსალიმის საპატრიარქო ბიბლიოთეკის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 7/11 ხელნაწერები.

M—მცხეთის ბიბლია, ხელნაწ. ინსტ. A—51 ხელნაწერი.

O—ოშკის ბიბლია, ათონის ივერიის მონასტრის ქართული კოლექციის N 1 ხელნაწერი.

pb.—ბაქარის ბიბლია, ქართული ბიბლიის 1743 წლის მოსკოვის გამოცემა.

დაბ.—წიგნი დაბადებისაჲ.

გამოსლ.—წიგნი გამოსლვათაჲ.

ლევიტ.—წიგნი ლევიტელთაჲ.

რიცხ.—წიგნი რიცხუთაჲ.

II შჯ.—წიგნი მეორე შჯულისა.

ისუ ნ.—წიგნი ისუ ნავესი.

მსჯ.—წიგნი მსაჯულთა.

რუთ.—წიგნი რუთისი.

I მფ.—წიგნი პირველი მეფეთაჲ.

II მფ.—წიგნი მეორე მეფეთაჲ.

III მფ.—წიგნი მესამე მეფეთაჲ.

IV მფ.—წიგნი მეოთხე მეფეთაჲ.

I ნშტ.—წიგნი პირველი ნეშტთაჲ.

II ნშტ.—წიგნი მეორე ნეშტთაჲ.

I ეზრა.—წიგნი პირველი ეზრასი (წიგნი ეზრა ზორობაბელისი, არაკანონიკური).

II ეზრა.—წიგნი მეორე ეზრასი (კანონიკური ეზრა).

ნეემია.—წიგნი ნეემიასი.

III ეზრა.—წიგნი მესამე ეზრასი (=წიგნი ეზრა სუთიელი).

ტობ.—წიგნი ტობისი.

ივდ.—წიგნი ივდითისი.

ესთ.—წიგნი ესთერისი.

იობ.—წიგნი იობისი.

ფს.—ფსალმუნნი: ფსალმუნის ძველი ქართული რედაქციები, X—XIII საუკუნეთა ხელნაწერების მიხედვით გამოსცა მზექალა შანიძემ, თბილისი, 1960.

იგ.; იგ. სოლ.—იგანნი სოლომონისნი.

ეკლ., ეკლეს.—ეკლესიასტე.

სიბრძ. სოლ.—სიბრძნე სოლომონისი.

ქება.—ქებაჲ ქებათაჲ.

ზირ.—სიბრძნე ისუ ზირაქისი.

ეს.—წინაწარმეტყუელებაჲ ესაიასი.

იერემ.—წინაწარმეტყუელებაჲ იერემიასი.

გოდ.—იერემ.—გოდებაჲ იერემიასი.

ბარ., ბარუქ.—წიგნი ბარუქისი.

ეზეკ.—წინაწარმეტყუელებაჲ ეზეკიელისი.

დან.—წინაწარმეტყუელებაჲ დანიელისი.

მალ.—წინაწარმეტყუელებაჲ მალაქიასი.

ზაქ.—წინაწარმეტყუელებაჲ ზაქარიასი.

ანგ.—წინაწარმეტყუელებამ ანგეასი.
 სოფონ.—წინაწარმეტყუელებამ სოფონიასი.
 ამბ.—წინაწარმეტყუელებამ ამბაკუმისი.
 ნაუმ.—წინაწარმეტყუელებამ ნაუმისი.
 მიქ.—წინაწარმეტყუელებამ მიქიასი.
 იონა.—წინაწარმეტყუელებამ იონასი.
 აბდ; აბდია.—წინაწარმეტყუელებამ აბდიასი.
 ამოს.—წინაწარმეტყუელებამ ამოსისი.
 იოვ.; იოველ.—წინაწარმეტყუელებამ იოელისი.
 ოვსე, ოსე.—წინაწარმეტყუელებამ ოსესი.

ა ხ ა ლ ი ა ლ თ ქ მ ა :

ო თ ხ თ ა ვ ი : ქართული ოთხთავის ორი ძველი რედაქცია სამი შატბერდული ხელნაწერის მიხედვით, გამოსცა აკაკი შანიძემ, თბ., 1945.

მთ.—სახარება მათწის, გვ. 1—109.

მრ.—სახარება მარკოზისი, გვ. 110—178.

ლ.—სახარება ლუკასი, გვ. 179—293.

ი.—სახარება იოვანწისი, გვ. 294—380.

ს ა ქ მ ე მ ო ც ი ქ უ ლ თ ა : საქმე მოციქულთა, ძველი ხელნაწერების მიხედვით გამოსცა ილია აბულაძემ ა. შანიძის რედაქციით, თბ., 1950.

საქ. მოც.; ს. მოც.—საქმე წმიდათა მოციქულთა.

კ ა თ ო ლ ი კ ე ე პ ი ს ტ ო ლ ე ნ ი : კათოლიკე ეპისტოლეთა ქართული ვერსიები X—XIV საუკუნეთა ხელნაწერების მიხედვით, გამოსცა ქეთევან ლორთქიფანიძემ აკაკი შანიძის რედაქციით, თბ., 1956.

იაკ.—იაკობისი კათოლიკე, გვ. 011—016.

II პეტრე—პეტრესი სამოციქულო, გვ. 024—027.

I ი.; I. იოვ.—იოვანე მოციქულისა წიგნი კათოლიკე (პირველი), გვ. 028—033.

იუდა—იუდასი წიგნი, 036—037.

თავნი იაკ. ებ.; იაკობ ებ.—თავნი იაკობ მოციქულისა კათოლიკისანი, გვ. 37—39.

I პეტრე თავნი—პეტრე მოციქულისა პირველი წიგნი კათოლიკე, გვ. 54—66.

უწყ. II ებ. პეტრ.; II პეტრე (უწყ.)—უწყება მიზეზსა პეტრეს მეორისა კათოლიკისასა, გვ. 66—67.

უწყ. ებ. ი.; უწყ. ი. ებ.—უწყება მიზეზსა იოვანეს პირველისა კათოლიკისასა, გვ. 76—78.

I ებ. ი.—იოვანე მოციქულისა წიგნი კათოლიკე, გვ. 80—91.

III ი. (უწყ.)—უწყება მიზეზსა იოვანეს მესამისა კათოლიკისასა, გვ. 95.

III ი. თავნი—თავნი იოვანეს მესამისა კათოლიკისანი, გვ. 95.

III იოვ.—იოვანე მოციქულისა მესამე კათოლიკე, გვ. 96—97.

იუდა (უწყ.)—უწყება მიზეზსა იუდა მოციქულისა კათოლიკისასა, გვ. 98.

ებ. იუდ. თავნი; იუდ. (თავნი)—თავნი იუდას კათოლიკისანი, გვ. 99.

ე პ ი ს ტ ო ლ ე ნ ი პ ა ე ლ ე ს ნ ი :

პრომ.—რომაელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.

I კორ.—კორინთელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.

II კორ.—კორინთელთა მიმართ... ეპისტოლე პავლესი.

გალ.; გალატ.—გალატელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.

ეფეს.—ეფესელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.

ფილპ.—ფილიპელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.

კოლ.—კოლასელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.

I თეს.—თესალონიკელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი პირველი.

II თეს.—თესალონიკელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი მეორე.

I ტიმ.—ტიმოთეს მიმართ ეპისტოლე... პავლესი პირველი.

II ტიმ.—ტიმოთეს მიმართ ეპისტოლე... პავლესი მეორე.

ტიტ.—ტიტეს მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.

ფილიმ.—ფილიმონის მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.

ჰებრ.—ებრაელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.

გამოცხადება იოვანესი: იოვანეს გამოცხადება და მისი თარგმანება, ძველი ქართული ვერსია, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა და გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ი. იმნაი-შვილმა, ა. შანიძის რედაქციით. ძვ. ქართული ენის კათედრის შრომები, 7, თბ., 1961.

აპკ.—აპოკალიფსისი, გამოცხადება იოვანესი.

ბ. კეს.-მარხ.; ბას. კეს.-მარხ.—საკითხავნი წმიდათა მარხვათანი, თქმული წმიდისა და ნეტარისა ბასილი მთავარეპისკოპოსისაჲ კაბადოკიელისაჲ, მარხვისათჳს ღღესა აღებასა: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—1109 ხელნაწერი, გვ. 51v—64r.

ბ. კეს.-სხბტ.; ბ. კეს.-40 სხბტ.; ბ. კეს.-40-თჳს; ბას. კეს.-ორმოც.; ბას. კეს.-40 სხბტ.—თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ბასილი მთავარეპისკოპოსისა კესარია კაბადოკიელისაჲ, კსენებასა წმიდათა ორმოცთა მოწამეთასა: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 115—123.

გაბ. იხ. ს. გაბ.-დაჭდ.

გაბ. იხ. ს. გაბ.-მოც. საგს.

გალ.; გალატ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

გამოსლ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

გამოჩ. ჭუარ.; ჭუარ.; ჭუართა გამოჩ.; ჭუარ. გამოჩ.; გამოცხ. ჭუართა; ჭუარ. გამოცხ.—გამოჩინებაჲ ჭუარისაჲ, რომელი გამოუჩინდა კოსტანტინე მეფესა მდინარესა ზედა დანუბსა, რომლისა მიერცა მოიძია პატიოსანი ძელი ჭუარისაჲ წმიდასა ქალაქსა იერუსალემს: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 237—243.

განს. ე.; განს. იოან.—განსუენება იოვანსი, მოციქულისაჲ და მახარებელისაჲ; კიმენი, ტ. I, პროფ. კ. კეკელიძის რედაქტორობით, ტფ., 1918, გვ. 198—201.

გ— წამება წმიდისა გიორგისი, რომელი აღწერა და თანა-დახუდა ყოველსა სიმკნესა მისსა მოწყალებით წმიდისა გიორგისი ბასიქარტოს: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—1708 ხელნაწერი, 75r—77v.

გიორგ.—წამება წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა გიორგისი: ათონის. მთის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 57 ხელნაწერი, გვ. 257v—266r.

გოდ. იერემ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

გრ. ანძ.-შობ.; გრ. ნაზ.—საკითხავი, თქმული წმიდისა გრიგოლი ანძიანდორეველისა ეპისკოპოსისაჲ შობისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა: ილია აბულაძე, „მრავალთავი“, ენიშნის მოამბე, ტ. XIV, 293—301.

გრ. ნაზ. იხ. გრ. ანძ.-შობ.

გრ. ნაზ.-ნათლდ.—თქმული წმიდისა გრიგოლი ანძიანდორეველ ეპისკოპოსისაჲ ნათლისღებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა; კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—19 ხელნაწერი, გვ. 360—369.

გრიგოლ ნოსელი, კაცისა აგებულებისათჳს; გრ. ნოს.; გრ. ნოს.-კაც. აგებ.—თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ნოსელ ეპისკოპოსისაჲ კაცისა შესაქმისათჳს...: უძველესი რედაქციები ბასილი კესარიელის „ექუსთა დღეთაჲსა“ და გრიგოლ ნოსელის თარგმანებისა „კაცისა აგებულებისათჳს“, X—XIII სს.-ის ხელნაწერთა მიხედვით გამოსცა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ილია აბულაძემ, თბ., 1964, 139—230.

დაბ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

დავ.; დ.დ.—წამებაა წმიდისა დავითისი, რომელი აღესრულა დენს ქეშმარიტითა სარწმუნოებითა ქრისტეს მიერ: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში. თბ., 1944, გვ. 124—132.

დან. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

დ.დ. იხ. დავ.

დიონ.—ცხორებაა დიონოსიოსისი ეპისკოპოსისა, რომელი იყო ძმ სოკრატისი და მთავარი ათენელთა: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 133—147.

ეზეკ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

I ეზრა იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

II ეზრა იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

III ეზრა იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ე. კეს. საეკლ. უწყ.; საეკლ. უწყ.—საქსენებელსა წმიდისა სერგისსა, თქმული წმიდისა ევსები ეპისკოპოსისაა ჟამთა-მწერლისაა საეკლესიოთაგან უწყებისა, ქებაა წმიდათა მოწამეთა: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—95 ხელნაწერი, გვ. 1217—1222.

ეკლ. ეკლეს. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

I ებ. ი. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ებ. იუდ. თავნი იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ებ. კვპრ.-დაფლ.—თქმული... ეპიფანე კვპრელ მთავარეპისკოპოსისაა საღმრთოთა ჯორცთა... იქ ქსთა დაფლვისათჳს...: იერუსალიმის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 4 ხელნაწერი, გვ. 92v—100v.

ებ. კვპრ.-ფსალ. თარგ.—ეპიფანე კვპრელ ეპისკოპოსი, თარგმანებაა დავითის ფსალმუნებისა: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 148—175.

ეფეს. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ეს. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ესთ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ვარ.—წამებაა წმიდისა ვაროზისი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 802—824.

ვრდ.—წამებაა წმიდისა ვარდანისი და ძმათა მისთა...: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 85—94.

ვაქ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ვ. ვ.—ზმნიზედა.

ვ. ხ.—ზედსართავი სახელი.

ვირ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

თავნი იაკ. ებ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

თე.—ცხორებაა წმიდისა თეოდორესი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 551—554.

თევდ.; თეოდ.—მარხვათა პირველსა კვრიაკესა, ღლეა შაბათსა, საქსენებელი წმიდისა და ღუაწლით შემოსილისა თესი (თეოდორესი), ევქაიტელ ახლად სტრატიოტად მოყვანებულისა, ცხოვრებაა და სიმკნე მისი: Материалы по грузинской агиологии, по рукописям X века, с предисловием издал А. Хаханов, Москва, 1910, გვ. 1—9.

თედარ.; თედარ. Q—240—წამება წმიდისა გიორგისი (და თეოდორესი): კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის Q—240 ხელნაწერი, 1v—49v.

თეკ.; თეკლა—წამებაა წმიდისა თეკლასი: ილია აბულაძე, ქართულ-სომხური ფილოლოგიური შტუდიები. „მრავალთავის“ ზოგიერთი თავის წყარო, III: ენიმკის ზამბე, ტ. VIII, გვ. 91—124.

თეოდ. სტრ., საკ. წიგნ. II—ქსენებაა წმიდისა თეოდორესი და წამებაა მისი: საკითხავი წიგნი ძველ ქართულ ენაში, გამოსცა ი. იმნაიშვილმა, II, თბ., 1966, გვ. 41—45.

თეოდრ.—წამებაა წმიდისა თეოდორესი ევქსაიტელისაჲ...: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 554—559.

I თეს. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

II თეს. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

თნდ.—თანდებულო.

თომა; თომა მოც.—წამებაა წმიდისა თომა მოციქულისაჲ ჰინდოეთს: ქართული ვერსიები აპოკრიფებისა მოციქულთა შესახებ (IX—XI სს. ხელნაწერთა მიხედვით), ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ც. ჭურციკიძემ, თბ., 1959. გვ. 14—20.

ი. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

I ი.; I იოვ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

იაკ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

იაკობ ეპ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

იგ.; იგ. სოლ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ი.-გ.—ცხოვრება ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოვანესი და ეფთუმესი...: გიორგი მთაწმიდელი, ცხოვრება იოვანესი და ეფთუმესი, გამოსაცემად მოამზადა ივ. ჯავახიშვილმა; გიორგი მთაწმიდლის ენა იოვანეს და ეფთუმეს ცხოვრების მიხედვით ა. შანიძისა, თბ., 1946.

იერემ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ივდ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ივლიან. წამ.—მარტვლობაა წმიდისა ივლიანესი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 824—831.

იზბ. იზტ.—წამებაა წმიდისა იზიდბოზიდისი: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს.-ში, თბ., 1944, გვ. 114—123.

III ი. თავნი იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

III ი. (უწყ.) იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ი. მოც.—საქმენი და სწავლანი იოვანე მოციქულისა და ღმრთისმეტყუელისანი და პროხოვრე მოწაფისა მისისანი; ქართული ვერსიები აპოკრიფებისა მოციქულთა შესახებ (IX—XI სს. ხელნაწერთა მიხედვით), ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ც. ჭურციკიძემ, თბ., 1959, გვ. 55—91.

იოხ იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

იოვ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

III იოვ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

იონა იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ი. ოქრ.-სასუმლ.—საკითხავი თქმული წმიდისა ბასილი მთავარეპისკოპოსისაჲ კესარია კაბადოქიელისაჲ ამისთჳს, მამო, უკუეთუ ჟერ-არს, თანა-წარმგედინ სასუმელი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—144 ხელნაწერი, გვ. 40—49.

ი. ოქრ.-პეტრე და ელია; ოქრ.-პეტრე და ელია; პეტრე და ელია—თთუესა იენისსა კდ პეტრე მოციქულისაჲ და თთუესა იენისსა ელია და ელისესი წინაწარმეტყუელთაჲ... საკითხავი თქმული იოვანე ოქროპირისაჲ: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—144 ხელნაწერი, გვ. 311—328.

იბ. რომ.-კურთხ. ისაჲ და იაკობ; იპოლიტე რომაელი-კურთხ. ისაჲ და იაკ.; კურთხ. ის.-იაკ.—წმიდისა იპოლიტეს თქმული კურთხევათა მათთჳს იაკობისთა, ვითარ-იგი ათორმეტნი ნახპეტნი აკურთხნა: R. Graffin, Patrologia Orientalis, t. XXVII, Fasc. 1 et 2, Paris, 1954, გვ. 3—115.

იბ. რომ.-კურთხ. მოს.; იბ. რომ.-მოს.; კურთხ. მოს.; კურთხ. მოსესი—იპოლიტეს განმარტება კურთხევათა მათთჳს მოსესთა ათორმეტთა მიმართ ნათესავთა: R. Graffin, Patrologia Orientalis, t. XXVII, Fasc. 1 et 2, Paris 1954, გვ. 116—199.

იბ. რომ.-ქრონ.—იპოლიტე რომაელი, ქრონიკონი: ილია აბულაძე, იპოლიტე რომაელის ქრონიკონის ძველი ქართული ვერსია, საქართველოს სსრ მეცნ. აკად. ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, III, თბ., 1961, გვ. 223—243.

იუდა იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

იუდა (უწყ.) იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

იუდ. (თავნი) იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ი. ურბ.; Brl.—ცხორება და განგება წმიდისა იოვანე ურპაელისა კათალიკოზისა: ბრიტანეთის მუზეუმის Add. 11281 ხელნაწერი, გვ. 274v—285v.

ისუ ნ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

იავშ.—კავშირი.

კ. იერ. აღდგომ; კ. იერ. აღდგ.—თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა კვრილე მთავარეპისკოპოსისა იერუსალიმელისა აღდგომისათჳს მკუდრეთით უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 155—170.

კ. იერ. აღდგ.; კირ. იერ.-აღდგომ.; კ. იერ.-აღდგომ.—აღესებისა ორშაბათსა ზატიკსა საკითხავი თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა კვრილჳ იერუსალიმელ მთავარეპისკოპოსისა მკუდრეთით აღდგომისათჳს უფლისა ჩუენისა და სულთათჳს: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—ფონდის N 144 ხელნაწერი, გვ. 113—131.

კ. იერ.-მარტ.; კ. იერ.-მარტულ.; კირ. იერ.-მარტულ.—თქმული კვრილე მთავარეპისკოპოსისა იერუსალიმელისა, რაჟამს-იგი მოვიდა წმიდათა მოციქულთა ზედა სული წმიდა: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 185—190.

კ. იერ.-ნათლდ.; კ. იერ.-ნათლისდ.—თქმული კვრილჳსი ნათლისებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 83—89.

კ. იერ.-სული წმ.—საკითხავი სულისა წმიდისა, თქმული კვრილჳსი მთავარეპისკოპოსისა იერუსალიმელისა: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—144 ხელნაწერი, გვ. 230—260.

კ. იერ.-პოვ. სამშ.; პოვნ. სამსჭ.—პოვნა წმიდათა სამშჳლათა: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ. 1959, გვ. 243—244.

კ. იერ.-სინან.; კირ. იერ.-სინან.—სწავლა კვრილჳსი იერუსალიმელისა სინანულისათჳს: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—1109 ხელნაწერი, გვ. 64r—69r.

კოლ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

I კორ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

II კორ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

კურთხ. ის.-იაკ. იხ. იბ. რომ.-კურთხ. ისააკ და იაკობ.

კურთხ. მოს. იხ. იბ. რომ.-კურთხ. მოს.

ლ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ლევიტ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ლიმ.—იოანე მოსხი, ლიმონარი, ტექსტი გამოკვლევითა და ლექსიკონით გამოსცა ილია აბულაძემ, თბ., 1960 წ.

ლონგ. წამ.—წამება წმიდისა ლონგინესი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 432—446.

ლონგ.—წამება წმიდისა ლონგინოზ ასისტავისა: კიმენი, ტ. 1, პროფ. კ. კეკელიძის რედაქტორობით, ტფ., 1918, გვ. 188—192.

მალ. იხ. ბიბლია, ძვ. აღთქმა.

მამ. წამ.—წამება წმიდისა მამასი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 392—416.

მატ. ქართლ.—მატიანე ქართლისა: ქართლის ცხოვრების ძველი სომხური თარგმანი, ქართული ტექსტი და ძველი სომხური თარგმანი გამოკვლევითა და ლექსიკონით გამოსცა ილია აბულაძემ, თბ., 1953, გვ. 211—232.

მდასლ. მოც. იხ. მიმოდასლ.

მთ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

მიმოდასლ.; მდასლ. მოც.; მიმოსლ. მოც.—მიმოდასლვად მოციქულთა: ქართული ვერსიები აპოკრიფებისა მოციქულთა შესახებ (IX—XI სს. ხელნაწერთა მიხედვით), ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკლევა და ლექსიკონი დაურთო ც. ჟურციკიძემ, თბ., 1959, გვ. 21—42; კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 260—305.

მიქ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

მრ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

მრთ. A—უდაბნოს მრავალთავი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—1109 ხელნაწერი.

მრთ. B—სევანური მრავალთავი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—19 ხელნაწერი.

მრთ. C—პარხლის მრავალთავი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—95 ხელნაწერი.

მრთ. D—კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—144 ხელნაწერი.

მრთ. E—ათონური მრავალთავი: ათონის მთის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 57 ხელნაწერი.

მრთ. F—ათონის მთის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის № 11 ხელნაწერი.

მრთ. S—სინური მრავალთავი: სინას მთის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 32/57 ხელნაწერები.

მსკ.—წამებაჲ წმიდათა მოწამეთა მესუკვეთთა: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს.-ში, თბ., 1944, გვ. 22—61.

მ. სწ.—მამათა სწავლანი, X და XI ს.-თა ხელნაწერების მიხედვით გამოსცა ილია აბულაძემ ა. შანიძის რედაქციით, თბ., 1955.

მსგ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

I მფ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

II მფ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

III მფ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

IV მფ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

მ. ცხ.—მამათა ცხოვრება: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—1105 ხელნაწერი.

ნაუმ იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ნეემია იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ნერს.; ნრს.—წამებაჲ წმიდისა ნერსე მთავარეპისკოპოსისა სომხეთისა და ხადისი ეპისკოპოსისაჲ, მოწმისა მისისა: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს.-ში, თბ., 1944, გვ. 69—79.

ნიკოლოზ. ცხ.—საყრველებანი წმიდისა ნიკოლას მთავარეპისკოპოსისანი: სინას მთის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 11 ხელნაწერი, 143r—152r.

ნრს. იხ. ნერს.

I ნშტ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

II ნშტ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ნწლკ.—ნაწილაკი.

ოვსე იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ორმეოც.; სხტ.—წამებაჲ წმიდათა ორმეოცთაჲ, რომელნი იწამნეს სებასტია ქალაქსა: ილია აბულაძე, ქართულ-სომხური ფილოლოგიური შტუდიები, „მრავალთავის“ ზოგიერთი თავის წყარო, IV. მარტვლობაჲ ორმეოცთაჲ: ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, IV, თბ., 1962, გვ. 111—144.

ოხე იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ოსკ.—სიტყუანი წამებისათჳს წმიდისა ოსკისი და მოყუასთა მისთა: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს.-ში, თბ., 1944, გვ. 9—21.

ოქრ.-გურიტ.—თქმული მისივე ოქროპირისაჲ გურიტისათჳს და წმიდისა ეკლესიისათჳს: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 225—231.

ოქრ.-მარხ. და იონ.—თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოვანე ოქროპირისაჲ მარხვისათჳს და იონაჲსთჳს: სინური მრავალთაჲ 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 100—111.

ოქრ.-პეტრე და ელია იხ. ი. ოქრ. პეტრე და ელია...

ოქრ.-უძღ. შვილ.; ოქრ. უძღ. შვ.; ოქრ.-უძღებ.; უძღ. შვილ.—თქუმული წმიდისა იოვანე ოქროპირისაჲ უძღებისა მისთჳს შვილისა: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—95 ხელნაწერი, 511r—520v.

ოქრ.-ფერკთა ბან.; ოქრ.-ფევის ბან.—საიკთხაენი წმიდისა ხუთშაბათისანი, თქუმული წმიდისა იოვანე მთავარეპისკოპოსისაჲ, კოსტანტინეპოლისაჲ, ოდეს-იგი აღდგა უფალი სერისა მისგან და იწყო მოწაფეთა დაბანა ფერკთაჲ: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—1109 ხელნაწერი, 95v—102v.

პავ. თებ.; პავლე თებ.—ცხოვრება და მოქალაქობაჲ წმიდისა და ნეტარისა ამბა პავლე ბერისაჲ: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—95 ხელნაწერი, გვ. 316v—323v.

პატ. ათ.—პატერიკი ათონური იხ. Ath.—12.

პეტრე და ელია იხ. ი. ოქრ.-პეტრე და ელია...

პეტრე; პეტრე მოც.—წამებაჲ წმიდისა პეტრე მოციქულისაჲ პრომეს შინა უწინარს რვისა დღისა ვარდობისა: ქართული ვერსიები აპოკრიფებისა მოციქულთა შესახებ (IX—XI სს. ხელნაწერთა მიხედვით). ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ც. ქურციკიძემ, თბ., 1959, გვ. 43—49.

I პეტრე თავნი იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

II პეტრე იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

II პეტრე (უწყ.) იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

პოვნ. სამსჯ. იხ. კ. იერ.-პოვ. სამშ.

პოვნ. სტეფ.—პოვნაჲ ნაწილთა სტეფანოსთაჲ: Le Synaxaire géorgien. Redaction ancienne de l'union arméno-géorgienne, publié et traduit par N. Mairr, Paris, 1926, 657—670.

რიფს.—წამებაჲ წმიდისა რიფსიმესი და გაიანესი და მოყუასთა მისთაჲ: ილ. აბულაძე, აგათანგელოსის „რიფსიმეანთა მარტვილობის“ ძველი ქართული თარგმანი: ხელნაწერთა ინსტიტუტი, მოამბე, თბ., 1960, გვ. 145—180.

რიცხ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

რუთ იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

რუსთ.—შოთა რუსთაველი, ვეფხისტყაოსანი...

(ს.); (საბა)—სულხან-საბა ორბელიანი, ლექსიკონი ქართული. თბზულებანი, ტ. IV, ავტოგრაფული ნუსხების მიხედვით გამოსაცემად მოამზადა ილია აბულაძემ, თბ., 1965.

საეკლ. უწყ. იხ. ე. კეს.-საეკლ. უწყ.

საკ. წიგ.; საკითხ. წიგ.; საკ. წიგ. II; საკითხ. წიგნ. II—საკითხავი წიგნი ძველ ქართულ ენაში, II, გამოსცა ი. იმნაიშვილმა, თბ., 1966.

საქ. მოც. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

საქ. წწყ.; სქ. წწყ.; წწყ.; წწყლ.—საქმენი წმიდათა წინაწარმეტყუელთანი, ვინაჲ იყვნეს, ანუ სადა მოსწყდეს, ანუ სადა დაეფლნეს: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—691 ხელნაწერი, გვ. 92—112.

ს. გაბ.-დაჯდ.; ს. გაბ.-დაჯდომ; გაბ.—შესხმისათჳს ყრმათაჲსა და დაჯდომისათჳს უფლისა კიცუსა ზედა შესულასა მას მისსა იერუსალემდ, თქუმული სეპერიანოს გაბალონელ ეპისკოპოსისაჲ: სინური მრავალთაჲ 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, 132—140.

ს. გაბ.-მოც. საკ.; ს. გაბ.-საკითხ. მოც.—თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა სეპერიანე გაბალონელ ეპისკოპოსისაჲ მოციქულთა საკითხავი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—144 ხელნაწერი, გვ. 316—320.

ს. გაბ.; ს. გაბ.-მოც. საჯს.; ს. გაბალ.-მოც. საჯს.—თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა სეპერიანე გაბალონელ ეპისკოპოსისაჲ, მოციქულთა საცხენებელი: ილია აბულაძე, ქართულ-

სომხური ფილოლოგიური შტუდიები. „მრავალთავის“ ზოგიერთი თავის წყარო V. სებერიანე გაბალოვნი: მოციქულთა საგნებელი, კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, V, თბ. 1963, გვ. 85—102.

ხიბრძ. ხოლ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ხ. მოც. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ხნდ.—წამება წმიდისა დედოფლისა სანდუხტისი: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ. 1944, გვ. 3—8.

ხოფონ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ხჟ.—აღსრულება წმიდისა საპაქისი პართევისაჲ, ძისა დიდისა ნერსესი, რომელი იყო მეექვსე ნათესავი წმიდისა გრიგოლისი: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 80—84.

I ტიშ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

II ტიშ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ტიშ-შავრ.—ლუაწლი წმიდისა ტიმოთესი და მავრასი, ცოლისა მისისაჲ: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 446—468.

ტიტ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ტობ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

უძლ. შვილ. იხ. ოქრ.-უძლ. შვილ...

უწყ. ებ. ი.; უწყ. ი. ებ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

უწყ. II ებ. პეტრ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ფიზ.—მწეცთათჳს სახისა სიტყუაჲ წიგნთაგან თქმული წმიდისა ბასილი ებისკოპოსისა კესარიელისა: Тексты и разыскания по армяно-грузинской филологии, кн. VI, СПб. 1904, გვ. 1—44.

ფილიმ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ფილიმ. იხ. ფლმ.

ფლკტ.—წამება წმიდისა ფილეკტიმონისი; კიმენი, ტ. I, პროფ. კ. კეკელიძის რედაქტორობით, ტფ. 1918, გვ. 133—160.

ფლმ.; ფლმნ.; ფილიმ.—წამება წმიდისა ფილემონ მენესტკსაჲ: ათონის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 57 ხელნაწერი, 294v—302v.

ფლპ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ფლპ. მოც.—წამება წმიდისა ფილიპე მოციქულისაჲ იუფრიმე ქალაქსა: ქართული ვერსიები აპოკრიფებისა მოციქულთა შესახებ (IX—XI სს. ხელნაწერთა მიხედვით), ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ც. ქურციკიძემ, თბ., 1959, გვ. 3—13.

ფოკა—წამება წმიდისა მოწამისა ფოკასი: ათონის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 57 ხელნაწერი, გვ. 339r—345v.

ფს. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ქებ.; ქება იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ქ. ცხ.—ქართლის ცხოვრება: ქართლის ცხოვრების ძველი სომხური თარგმანი, ქართული ტექსტი და ძველი სომხური თარგმანი გამოკვლევითა და ლექსიკონით გამოსცა ილია აბულაძემ, თბ., 1953, გვ. 5—136.

ლთშ. შობ.; ღშობ.; ღშშობ.—თქმული ღმრთისმშობლისა შობისათჳს: ივ. ჯავახიშვილი, სინის მთის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, დასაბუქდად მოამზადა ივ. ჯავახიშვილის სახელობის კაბინეტმა, თბ., 1947, გვ. 184—193.

შ.; შუშ.—წამება წმიდისა შუშანიკისი დედოფლისაჲ: იაკობ ცურტაველი, მარტვლობაჲ შუშანიკისი, ქართული და სომხური ტექსტები გამოსცა, გამოკვლევა, ვარიანტები, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო ილ. აბულაძემ, თბ., 1938.

II შჟ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

წამ. იაკ.—წამება წმიდისა იაკობისი, რომელი იწამა ქუეყანასა სპარსეთისასა, ქალაქსა, რომელსა ჰრქვან ბალა, სადად მეფისა მიერ უშჯულოაჲ: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—95 ხელნაწერი, გვ. 1183—1194.

წარტყ. იერუს.—თქმული ნეტარისა (...ტატი) მონაზონისაჲ, რომელი დაძკდრებულ იყო ლავრასა წმიდისა საბაჲსა, რომელი თქუა წარტყუნისათჳს ქრისტეს ჟუარისა, რომელი-იგი არს ძელი ცხოვრებისა ჩუენისაჲ...: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 611—719.

წყაროსთ. ოთხთ. ანდ.; წყრსთ. ოთხ.—წყაროსთაჲს ოთხთაჲს ანდერძი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის Q—907 ხელნაწერი.

წწტყ.; წწყლ. იხ. საქ. წწყ.

ხანმტ. მრთ.—ხანმეტი მრავალთაჲ: აჟაკი შანიძე, ხანმეტი მრავალთაჲ, ტფილისის უნივერსიტეტის მოამბე, VII, ტფ., 1926, გვ. 98—159.

ხარალ.—წამებაჲ წმიდისა და ყოვლად ქებულისა მღვდელთმოწამისა ხარალამბესი...: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 124—146.

ხარიტ.; ხარიტ. წამ.—ცხოვრებაჲ და განგებაჲ წმიდისა და ნეტარისა მამისა ხარიტონისი, მოლუფისაჲ და აღმსარებელისაჲ მართლისა სარწმუნოებისაჲ: ბრიტანეთის მუზეუმის Add.—11281 ხელნაწერი, გვ. 145r—162r.

ჯუანშ.—ჯუანშერი: ქართლის ცხოვრების ძველი სომხური თარგმანი, ქართული ტექსტი და ძველი სომხური თარგმანი გამოკვლევითა და ლექსიკონით გამოსცა ილია აბულაძემ, თბ., 1953, გვ. 139—199.

ბებრ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ბრომ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ხელნაწერები

A—35, A—65, A—92, A—135, A—142, A—484, A—1335, A—1399—კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწ. ინსტ. A ფონდის ხელნაწერები.

Ath.—11, Ath—12, Ath—17—ათონის ივერიის მონასტრის ქართული კოლექციის ხელნაწერები (რ. ბლეიკის კატალოგის მიხედვით).

H—341, H—622, H—1660, H—1741, H—2251—კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტ. H კოლექციის ხელნაწერები.

Ier.—36, Ier.—140, Ier.—156 —იერუსალიმის საპატრიარქო ბიბლიოთეკის ქართული ხელნაწერები (რ. ბლეიკის კატალოგის მიხედვით).

K—176—ქუთაისის სახელმწიფო ისტორიული მუზეუმის N 176 ხელნაწერი.

Q—1062—კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის Q ფონდის N 1062 ხელნაწერი.

S—407, S—1141, S—1463—კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის S ფონდის ხელნაწერები.

Sin.—6, Sin.—8, Sin.—11, Sin.—50, Sin.—68, Sin.—97—სინას მთის ეკატერინეს მონასტრის ქართული კოლექციის ხელნაწერები (ნ. მარისა და ივ. ჯავახიშვილის კატალოგების მიხედვით).

ლიტერატურა

ⴒ (შემოკლებასთან „ფს.“)—ფსალმუნის ⴒ რედაქცია; იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ⴒ (შემოკლებასთან „საქ. მოც.“)—„საქმე მოციქულთაჲს“ ⴒ რედაქციის ტექსტი; იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ⴒ¹ (დამოწმებებში კათოლიკე ეპისტოლეებიდან)—სინას მთის ხელნაწერების ტექსტი; იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ⴒ² (დამოწმებებში კათოლიკე ეპისტოლეებიდან)—ⴒ რედაქციის ტექსტი; იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ⴒ (შემოკლებასთან „ბალ.“)—ბალავარიანის ⴒ რედაქცია; იხ. ბალ.

ⴒ³ (დამოწმებებში კათოლიკე ეპისტოლეებიდან)—ⴒ რედაქციის ტექსტი; იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ღ (შემოკლებასთან „საქ. მოც.“) — „საქმე მოციქულთა“-ს ღ რედაქციის ტექსტი; იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ღ (შემოკლებასთან „ფს.“) — ფსალმუნის ღ რედაქცია; იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ღ (შემოკლებასთან „ბას. კეს.-ექუს. დლ.“) — ბასილი დიდი, ექუსთა დღეთაჲ, ტექსტი გამოსცა და გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო მ. კახაძემ, თბ. 1947.

A იხ. მრთ. A.

A (შემოკლებასთან „სბსტ.“) — „წამებაჲ წმიდათა ორმოცთაჲ, რომელნი იწამნეს სებასტია ქალაქ-სა“-ს A რედაქცია; იხ. სბსტ.

B იხ. მრთ. B.

B (შემოკლებასთან სბსტ.) — „წამებაჲ წმიდათა ორმოცთაჲს“... ტექსტის B რედაქცია. იხ. სბსტ.

Brt. იხ. ი. ურპ.

C (მთ.; მრ.; ლ.; ი. შემოკლებებთან) — ადიშის ოთხთავი, იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

C იხ. მრთ. C.

D იხ. მრთ. D.

D (მთ.; მრ.; ლ.; ი. შემოკლებებთან) — ჯრუჭის ოთხთავი; იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

E (მთ.; მრ.; ლ.; ი. შემოკლებებთან) — პარხლის ოთხთავი; იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

E იხ. მრთ. E.

F იხ. მრთ. F.

Frg. რიცხვ. Fr. რიცხვა — (რიცხუთაჲ): ილია აბულაძე, ქართული ბიბლიის ძველი ხელნაწერის რამდენიმე ფურცელი, უნივერსიტეტის შრომები, XVIII, 1941, თბ., გვ. 149—158.

I იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

M იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

O იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

pb. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

Q (დამოწმებებში პავლეს ეპისტოლეებიდან) — K—128.

S იხ. მრთ. S.

ან ქართული ანბნის პირველი ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—1.

ა კითხვითი ნაწილაკი, ეთანაბრება „მე“ ნაწილაკს და ხშირად მასთან ერთად იხმარება: „არა გიძიოა შენ განსუენებაჲ“ G, — „არა-მე გიძიო შენ განსუენებაჲ“ O, რუთ 8,1; „ლმერთი მოქენე-მე არნა კატაჲ“ Sin.—11,72v.

ა ღედრობითი სქესის სუფიქსი ძველი ქართულის გვიანდელ ტექსტებში: „უაუეთუ იყიდო ძმაჲ შენი ებრელი ანუ ებრაელაჲ“ G, II ზქ. 15,19.

ა შეკვეცილი სახე მეშველი ზმნის მესამე პირისა („არს“): „უადილესა ზომთსაბლისაჲ გურელსა ნემსოსასა განსლუაჲ“ მთ. 19,24; „შენნია პარტულნი“ მრთ. A, ოქრ.—უძლ. შვილ. 518; „რამეთუ ესეა გორტი ჩემი“ Ath.—11,80v; „ეგეა ძმ ჩემი საყუარელი“ Ath.—11, 151 v.

აბა, შაბა აბა, მაშ: „დასცხერ აბა, რომლისათჳსცა-იგი გწადოდა, მოგეტა შენ“ ფლკტ. 187,28; „პაბა, მალე ყავ, რადცა გენებაჲ“ O, I ზტ. 14,7.

აბა იხ. აბბა.

აბანო საბანელი სახლი: „შევიდა აბანოსა მას“ ფოკა 845,7; „იბანებთან აბანოებსა“ მ. ცხ. 222 r; „ადგილი იგი წოდებისა მისისაჲ აღავსო მცველმან მან აბანოესამან“ ატმ. 110,8; „იყო აბანოჲ იგი, ვითარცა რვალი განუტრეხული, ელვარეჲ“ Sin.—11,70r.

აბბა, აბა, ამბა, ანბა მამა: „და იტყოდა: აბა, მამაო ჩემო“ DE, — „და იტყოდა: აბბა, მამაო“ C, მრ. 14,88; „მიუგო მათ ამბა იოანე“ მარკ. 247; „აღწერა ამბა (ანბა) იოვანე“ ლიშ. 1,8.

აბეზრობა განშორება, განდგომა: „აჲ... რომელსა ესტიროდი... აბეზრობასა შენსა... ანუ განყენებასა შენსა მამისაგან სახიერისა“ მ. სწ. 120,22.

აბმა ჩამოკიდება: „ბრძანა დიაკონისაჲ მის ძელსა აბმად“ Sin.—8,58v. იხ. ბმა.

აბრეშუმ-ი: „გფუფუნებდეთ სამოსლითა, ჩჩვლითა და თხელითა, ქსოფლითა სელისაგან და აბრეშუმისა, ზეზითა და ქიქნაურითა“ A—92,285.

აბჯარ-ი (აბჯარისა) საჭურველი, იარაღი: „არარაჲ არს უსარგებლესი აბჯარი და უმკუთეთულესი მახვლი მტერთა

მიმართ“ ბალ. 121,20; „ზოგი აბჯარისა მათისაჲ... დაუტევს შიშისაგან“ S—1141, 514. იხ. შეაბჯრე.

აბჯრის-დამაბნეველ-ი საჭურვლის, იარაღის გადაწყველი: „ნუ იქმნები შენ მველარ ჩუენ, აბჯრის-დამაბნეველ“ მ. სწ. 18,28. იხ. დამაბნეველი.

აგარა იხ. აგარაკი.

აგარაკ-ი, აგარა «ქუეყანაჲ საქმარი», «დაბა», სოფელი, ყანა, «ველი»: „რამათა მივიდნ გარემოსა აგარაკებსა“ C, — „რამათა წარედნ გარემო დაბნებსა“ DE, მრ. 8,88; „ქუეს წელ დასთესო აგარაკი შენი“ O, ლევტ. 25,8; „ქუეყანაჲ საქმარი... მოიყიდა და დაჰნერგა ფუძე“ O, — „აგარაკი მოიყიდა... და დაჰნერგა ეენაჲ“ ps., ძგ. ხოლ. 81,18; „რომელი მოვიდოდა აგარაკით“ C, — „მოშავალი ველით“ DE, ლ. 28,28; „აგარათა მონასტრისათა — ვითა სისიკონი არს და კარაენი...“ ი.ე. 44,29; „არიან აგარანი ჩემნი ფრად და სიმრავლ მონათაჲ“ Sin—11,198r. იხ. შეაგარაკე.

აგება იხ. აღება.

აგებულ-ი იხ. აღება.

აგებულება სხელი, ტანი, აღნაგობა, შედგენილობა: „დალაების... ყოველივე აგებულებაჲ მისი“ მ. ცხ. 817v; „განვიცადე საკრველად აგებულებაჲ ჩემი“ ბალ. 70, 12; „უკუეთუ ვინ მოკინილობასა ისწავლიდეს, აქუნდეს აგებულებაჲ გუამისაჲ კეთილი და ძლიერი“ H—2251, 274r; „ქუეყანისა აგებულებაჲ არა ყოველივე ერთ არს, არამედ რომელნიმე არიან მთანი და რომელნიმე კვენი...“ A—92,280.

აგვა აწმენდა, აღება: „მტუერი, რომელ აგავის ქარმან პირისაგან ქუეყანისა“ ფხ. 1,4. იხ. გვა.

აგზება, აგზებულ-ი იხ. აღზებება.

აგიარო იხ. აღსაარება.

აგრგვნება ანმაუერება: „ქარი... აგრგვნდის ძრვითა მით შინაგანითა, ნესტუთა მით, რომელ არს გორტი“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 159,1. იხ. გრგვნვა.

აგურ-ი გამომწვარი ალიზი: „გარემოს მისსა მოიჭმოდა აგურიითა და კირითა“ ქ. ცხ. 156,2.

აგვხტო, აგვხტოს-ი აგვისტოს თვე: „... და ივლისი და აგვხტოსი უწჳრად გარდავლო“ ი.ე. 82,29.

აღმა, აღმანტ-ი, აღმატ-ი, ანდამატია «ადამანტი-ანი», adamas, antis, აღმასი: აღ კელსა მისსა აღა-მაჲ ამოხ 7,7; „ტელთა მისთა ეპყრა აღამანტი“ ოქრ.-გორიკ. 228,24; „კაცი ერთი, მდგომარე ზღუდესა ზედა აღმანტისასა“ pb.,—აჲ ესერა მდგომარე ზღუდეთა ზედა აღამანტიანისათა“ O, ამოხ 7,7; „ვითარცა ენუჲ გულო მათა, ვითარცა აღამატი, შეუქრეთელი და მუდრეკელი“ ოსკ. 15,6; „დაჰმუსრენ მოქლონი აღამატიანთ“ ფლკტ. 156,85; „განტეხნა მოქლონი და კლიტენი ანდამატიანთ“ მართ. F, 28v.

აღმანტ-ი, აღმატ-ი იხ. აღმა.

აღმანტიან-ი, აღმანტინე «ადამანტი», ანდამატისა: „აჲ ესერა მდგომარე ზღუდეთა ზედა აღამანტიანისათა“ O,—კაცი ერთი, მდგომარე ზღუდესა ზედა აღამანტისასა“ pb., ამოხ 7,7; „ღვა აღამანტინესა ზედა ზღუდესა“ ოქრ.-გორიკ. 228,24.

აღამეანი-ი აღამიანი, აღამის ჩამომავალი: „წინაჲ ყოველთა აღამეანთა...“ მ. ცხ. 83v.

აღარ-ი «ივრიკა», ებრაელთა მეექვსე თვე—მარტი: „პირველსა მას ღღესა თუესა აღარ და ნესასა, რომელ არს ივრიკაჲ და ვარდობაჲ, ჩუენებაჲ იხილა“ O, ესთ. 1,2.

აღვიდგება განმტკიცება, დამყარება, მოწესრიგება: „ელთა მოსლუად არს და აღვიდ-აგოს ყოველი“ C, მთ. 17,11. იხ. გება.

აღვილ-ი «მოადგილი»: „განვიდეს იგი ურწყულთა აღვილთა“ მთ. 12,48; „მიმოვალ აღვილით-ი აღვილად“ Sin.—97,58v; „აღჯდა საყდართა ზედა, ურაკაბარკასა ზორს, აღვილსა მას განსაკითხასა“ Sin.—11,2r; „მი-ეფარა, რამეთუ ერი იყო აღვილსა მას“ DE,—„მიპრიდა ამბოხისა მისგან მოადგილსა მას“ C, ი. 5,18.

აღვილად -თუჲ, გამო: „არცა ერთისა მიზეზისა ცემად მჭდომისა აღვილად გინების“ I ტიმ. 5,14.

აღვილ(იხ)-მყრობა «დადგომება, შედგომა, შეჩერება»: „აღვილ-ი მყრობა მუნ, სადა იყო, ორ ღღე“ C,—„და-ლა-აღვრა აღვილსა მას, სადაცა იყო, ორ ღღე“ DE, ი. 11,8. იხ. პყრობა.

აღვილ(იხ)-ცემა დათმობა, მიშვება: „ნუჲ სცემთ აღვილ ეშქასა“ ეფეს. 4,27; „რამთა აღვილ-ს ცემა და განვიდეს მათგან“ მალ. 80,11. იხ. ცემა.

აღვილობანი-ი აღვილი; საცხოვრისი, სამყოფი: „უკუ-ეულ დასხენ იგინი, აღვილობანი სვე ისხნენ“ I, ეს. 46,7; „კაცი აღჰუბურნი აღვილობანთ“ O, ზირ. 29, 25. იხ. აღვილი.

აღვინება იხ. აღვინება.

აღვმა იხ. აღღმა.

აღვომა იხ. აღღვომა.

აღვილ-ი არაძნელი, ოღო, «წრფელი»: „ყოველი სიტყუაჲ აღვილი განსაჯან მათ“ O, გამოსლ. 18,28; „ძნელი-განნი ყოველი აღვილი დგარდაჲცენ“ O,—„იყენენ ყოველნი გუდაძნელინი წაღველი“ pb., იხ. 40,4. იხ. უადვილე.

აღვილ, აღვილად არაძნელად, ოღლად, მსუბუქად: „ყოველივე ძნელი აღვილი იქმნება“ მ. ცხ. 40v; „აღვილად იხილვების მოყუარეთა მისთაგან“ O, სიბრძ. სოლ. 6,18; „რომელი სხუთა მძიმე უნდეს და ძნელი, იგი შენ ზედა აღვილი და სუბუქ იყოს მოპოვნებად“ მ. სწ. 150,4. აღრე მალე, სწრაფად, მაშინვე, «მსუბუქად», «მეყსეულად»: „განველ აღრე უბანთა“ ლ. 14,21; „მალედ, აღრე მოვლენ O, ეს. 5,26; „აღრე (მეყსეულად DE) მომძლუნოს იგი აჲა“ მრ. 11,8; „მოვიდე თქუენდა აღრე“ I კორ. 4,19; „გარდადეს აღრე გზისა მისგან“ M,—„მისდრკეს მსთუად გზისაგან“ G, მსგ. 2,17.

აღრე ზეალ: „რომელი ღღეს არს და აღრე წარწყმდების“ მსკ. 4,4(1).

აღრე-აღრე მალე, სასწრაფოდ: „აღღვა აღრე-აღრე და განვიდა“ ი. 11,21; „არა აღრე-აღრე გამოვალს მიერ“ მ. ცხ. 68v. იხ. აღრე, უადრე, უადრეს.

აღრევე წინათვე: „აღრევე მოკულა ესე“ ვარ. 818.

აღრიოგან აღრიდანვე: „წინასწარ აღრიოგან იცოდა იგი“ სკ. წყ. 73.

აღრე მიღება აღრე აღსრულება; «მოსწრაფედ წარტაცება»: „აღრე მიღებისათჳს შეილოს ხატი შექმნა“ O,—„მოსწრაფედ წარტაცებულისა შეილოს ხატი შექმნა“ pb., სიბრძ. სოლ. 14,15.

აღრე-ყოფა სწრაფა: „აღრე ყავ და შესუარე სამი საწყაული სიმნდო და ქვენ ყურბული“ O, დაბ. 18,8. იხ. აღრე-აღრე.

აღღვება ბრწყინვა: „გარდაიქცა თმაჲ თერთად აღღვე-ბასა მას შინა“ G, ლევიტ. 18,25. იხ. ელვა.

აერ-ი, ჰაერ-ი ამინდი; ჰაერი; ქარი: „აერნი იცვალ-ნენ“ III ეზრა 6,6; „ბნელისა წყალნი ღრუბელთა შინა ჰაერი-სათა“ ფხ. 17,12; „აერნი გამობრწყინდებიან და მფრინ-ველთა შეიცვალეს კმაჲ მათი“ Sin.—97,88v.

აეროვანი-ი «უსართულო»: „განზომა სივრცე იგი ეზოასაჲ მის აეროვნისა მისგან ბჭისა შინაგანისა უსართულოდ მიმართ“ I, ეზრკ. 40,19.

ავ-ი იხ. ჰავი.

ავაზ-ი, ავაზა felis pardus: „ვექმნე მათ, ვითარცა ავაზი და ვითარცა ვეფხი გზასა ზედა“ I, ოსკე 18,7; „ავაზნი მშვდ არს, ჩემა და ყუდრო“ ფიზ. XIX, 17.

ავაზაკ-ი ყაჩაღი, მტაცებელი: „ვითარცა ავაზაკსა ზედა მოსრულ ხართ მახლთა და წათებთა“ ლ. 22,52. იხ. ავაზაკობა, მოავაზაკება, საავაზაკო.

ავაზაკთ-მთავარი-ი ყაჩაღთა, მძარცველთა უფროსი, მე-თაური: „განიყვანეს იგი მთად და ყვეს იგი ავაზაკთ-მთავარ“ მ. სწ. 201,80. იხ. მთავარი.

ავაზაკობა, ავაზაკება ყაჩაღობა, ტაცება, ძარცვა: „ვიავაზაკე და განვყდი ცოდვისა შინა და ვერ შემძ-ლებელ ვარ განრომად“ მ. სწ. 205,18. იხ. ავაზაკი.

ავაზანი-ი «სიავი», ქვაბი; აუზი; ემბაზი: „მოაბ, ავა-ზანი სასოებისა ჩემისაჲ“ უ.—„სიავი სასოებისა ჩემისაჲ“ უ, ფხ. 107, 10; „დაღვეს ჭურღმულსა ზედა ავაზანი-სასა“ O, IV მფ. 18,17; „ავაზანი, რომელი სხუთა ღწყვის და ტყვის“ მ. ცხ. 252r.

ავანი-ი სოფელი: „მოიწიენეს ავანსა თილს“ ნრს. 70,6. ავანდაგირ-ი საისტორიო წიგნი; თბრობა, ისტორია, «პატმოთინი»: „ვითარცა იტყვან ავანდაგირსა უწყებისასა“ (1); „ვითარცა ვუაუწყებს განგებასა სომხითისასა წიგნი, რომელსა ეწოდების ავანდაგირი, რომელ არს პატმოთინი“ თევდრ. 552.

ავარი-ი (ავრისა) ალაფი, ნაძარცვი, «წარმონაღები»: „ალიკრეს ავარი მისი“ ეზეკ. 29,18; „მოიღე თავსნიერი ავართა ნატყუენავისაჲ“ G, — „მოიღე მეთელი წარმონაღებისა მის ნატყუენავისა“ რხ. რიცხ. 81,20; „უკუეთუ ავარი ს-ყოფად მხველ შენ“ O, ეზეკ. 88,13. იხ. ავრობა, წარმოაგრება.

ავაჯ-ი კილო, ხმა: „ძღვევად მოიღეს არა გმა-ჰამოდ გლო-ბითა, არცა ძლის-პირთა და ავაჯთა ჟამობითა“ მ. ცხ. 91 r.

ავთოლოფოს-ი ძსუმბიძე: „არს მვეცი, რომელი იწოდების ავთოლოფოს“ ფიზ. III, 3.

ავლ-ი ფერფელი, ნაცარი: „შეიქმნა და დადნა ვითარცა ავლი“ შუშ. XIV, 9; „იგოცა ავლ იქმნა“ მ. ცხ. 440r.

ავლ-ი «ნესტუ», სალამური: „ვითარცა ავლი, ოხრიდეს გული ჩემი კაცთა ზედა“ რხ., — „ვითარცა ნესტუ, ოხრიდეს გული ჩემი კაცთა ზედა“ O, იერემ. 48,38.

ავლა იხ. წიალ-ავლა.

ავლინ-ი «ეზო»: „რომელი იდგა შორის ავლინსა, გინა ეზოსა“ მ. ცხ. 211v.

ავთანდა შეწვენა, დახმარება: „ანატოლე ავთანდა ექმნა წმიდასა ანდრიანეს“ ანდ.-ანატ. 219,28.

ავრობა ტაცება: „ერსა ჩემსა ზედა უბრძანო ტყუენად და ავრობად“ I, ეს. 10,6. იხ. ავარი.

აზავერ-ი (აზავერისა) ხარი: „მოართუმიდეს მათ აქლემებითა და ჭორებითა და ვირებითა და აზავერებითა საზრდელსა“ M, I 63ტ. 12,40.

აზარპეტ-ი იხ. აზრაპეტი.

აზელა ფეხით ტკეპნა, თელვა: „აზილ (თიჯა) ბზითურთ და განავე ვითარცა ალიზი“ ხ. გაბაღ.-მოც. სავს. 96,20. იხ. ზელა.

აზნა კეთილშობილი: „უკუეთუ აზნა იყოს, ვიპყრა იგი ჩემდა ცოლად, და უკუეთუ გვევალი იყოს, მივსცე სასყიდელი მისი და იყოს იგი ჩემდა ხარკად“ Sin.—11,78v. იხ. აზნება, სიზნე, უაზნო.

აზნაურ-ი თავისუფალი, არამონა; წარჩინებული წოდებისა ან გვარისა, დიდებული, «მდიდარი», «მთავარი»: „კაცი ვინმე აზნაური წარვიდოდა შორსა სოფელსა“ ლ. 19,12; „შა უყო პური... აზნაურთა გალილ-აისათა“ DE, — „ტაძრობას ჰყოფდა... მთავართა თანა გალილ-აისათა“ C, მრ. 6,21; „განარისხნეს მსახურნი იგი დედანი აზნაურნი“ საქ. მოც. 18,50; „მსგავსად მისევე სახისა აზნაურნი დიდ-დიდნი და ზეპური დედანი, აზნაურნი და უაზნონი სოფლისა ქართლისანი მოვიდეს“ შუშ. XVII, 7. იხ. აზნა; სიზნაურე, უაზნაურეს.

აზნაურება თავისუფლება; კეთილშობილება, პატივი:

„აზნაურებითა მით, რომლითა ქრისტემან განგუაზნაურნა, მტკიცედ სდევით“ გალატ. 5,1; „მისვან აზნაურებასა და მხიარულებასა სულსისა განიზრახან“ მართ. A, ანტ. დ. 21v; „აზნაურებისაგან განვევარდი ჩემისა“ მ. ცხ. 170r. იხ. აზნაური, განაზნაურება.

აზნება გვაროვნობა, ტომობა. „სირცხულელ ქნის აზნებაჲ და აზნაურებაჲ იგი მისი“ Ath.—17, 825r. იხ. აზნა.

აზრაპეტ-ი, აზარპეტ-ი მნე ქვეყნისა ან სამეფო კარისა: „და ვითარცა ესმა აზრაპეტსა სომხითისასა ჳამ იგი ამბოხისაჲ მის“ იშტ. 118,6; „ბრინჯა აზრაპეტმან თქუა“ თევდრ. 854; „აზრაპეტისა ქუეშე ბრინჯაისა“ თევდრ. Q—240, 99.

ათ-ი 10: „მიეცით, რომელსა აქუს ათი ქანქარი“ მთ. 25, 28.

ათ წილ ათეგრ: „პოვნა იგინი ათ წილ უფროჲს ყოველთა მსახრგალთა და მოგუთა“ O, დან. 1,20. იხ. ათი ათასი, ათეული, განათეულება, მეთე, მეთელი, მოათევება, მოათეულება, ოთხდამეთე, ოცდაათი, ოცდაათეული, სამოცდაათი.

ათი ათას-ი 10.000: „დაჯდეს და განიარცხოს, თუ შესაძლებელ არს ათითა ათასითა შემთხვევად ოცითა ათასათა მომავალისა მის ზედა“ ლ. 14,81.

ათაბაგ-ი მთავარი; დიდი მამა, მეფის მამა: „მაოვე დღეთა სულტნისათა მიმავალი ათაბაგი რანისა აღსანდული“ ქ. ცხ. 250, 10.

ათას-ი 1.000: „ათასნი ათასთანი ჰმსახურებდეს მას“ დან. 7,10. იხ. ასი; ათასეული, ათორმეტი ათასი, ოთხათასი, ორათასი, ოცი ათასი, ხუთათასი.

ათას ოთხას-ი 1.400: M, II 53ტ. 1,14.

ათასეულ-ი 1.000; ათასიანი; ათასისთავი: „მეცრელი იგი იყოს ათასეული“ O, ეს. 80,29; „იყვნენ ვითარცა ათასეული იუდასა შორის“ O, ზაქ. 9,7. იხ. ორდა-ოცათასეული და ორასი.

ათასის-თავ-ი ათასის მეთაური: „ტაძრობას ჰყოფდა... ათასის-თავთა თანა“ C, მრ. 8,21; „დაადგინენ იგინი მათ ზედა ათასის-თავად“ O, გამოსლ. 18,21. იხ. თავი.

ათასის-მთავარ-ი ათასეულის მეთაური: „ათასის-მთავარი ისრაელისანი არიან“ G, რიცხ. 1,18. იხ. მთავარი. ათას წილ ათასეგრ: „ვითარცა ევრე ხართ ათას წილ“ M, II 53. 1,11.

ათეზოგდ-ი ათუარდიანი: „ქარავი იგი პქმნე ათეზოგდად ზეზისაგან ძახილსა“ O, გამოსლ. 28,1. იხ. [ეზოელი].

ათერ-ი, ათირ-ი ეთერი: „რამთა არა განაქურვოს ათერ-მან ყოველივე და დაწუას“ ზახ. კვხ.-ექუს. დღ. 48,4; „ათირი შეუნიერ არს“ იქვე 87,14.

ათერთმეტ-ი 11: „ათერთმეტნი იგი მოწაფენი წარვიდეს“ მთ. 28,16. იხ. მეთერთმეტი.

ათეულ-ი $\frac{1}{10}$; 10: „ათეულსა შევწირავ ყოვლისაგან მონაგებისა ჩემისა“ ლ. 18,12; „დალუბად მეოთხისაჲ მის ათეულსა ალავსე“ B, ხხტ. 189,25. იხ. ათი.

ათეულისა მოღება «მოათევსება»: „მოიღებთ ათეულსა პიტნაქისა“ DE, — „მთიათევსით პიტნაქისაჲ“ C, მთ. 28,28. იხ. თავი.

ათექუსმეტი-ი იხ. მეათექუსმეტი.

ათირ-ი იხ. ათერი.

ათის-თავ-ი ათეულის მეათური: „დადგინენ ივინი მათ ზედა... ათის-თავად“ *ო. გამოსლ.* 18,21. იხ. თავი.

ათოთხმეტი-ი 14: „დავითისათვის ვიდრე ტუუვობადმდე ბაბილონისა ნათესავი ათოთხმეტი“ *მთ.* 1,17. იხ. მეათოთხმეტი.

ათორმეტი-ი 12: „წარიყვანა ათორმეტნი იგი“ *ლ.* 19,81; „იქმნა იგი ათორმეტის წლის“ *ლმ. შობ.* 187,16. იხ. ოცდაათორმეტი, სამეოცდაათორმეტი.

ათორმეტი-ი ათას-ი 12,000: *მ.* II წმტ. 1,14. იხ. ათასი.

ათრავამეტი-ი, ათურამეტი-ი 18: „რომელსა ათურამეტი წელი დაეყო სწეულებასა შინა“ *ც.* 5,5; „ათრავამეტთა ზედა სილოამს გოდოლი დაეცა“ *ლ.* 18,4. იხ. მეათრავამეტი, ოცდაათრავამეტი.

ათსამმეტი-ი, ათსამეტი-ი, ათცამეტი-ი 13: „ქალაქნი ათსამმეტნი და დაბანი მათნი“ *ც.*—„ქალაქები ათცამეტნი და დაბნები მათი“ *მ.* ისუ 5. 19,8; „ისამელ, ძმ მისი, ათცამეტი წლის“ *დაბ.* 17,25. *შდრ.* ოცდაათცამეტი.

ათუალვა იხ. აღთუალვა.

ათურამეტი-ი იხ. ათრავამეტი.

ათჳხ იხ. დგმა.

ათჳდმეტი-ი 17: III მფ. 14,21. იხ. მეათჳდმეტი.

ათცამეტი-ი იხ. ათსამმეტი.

ათცხრამეტი-ი იხ. ოთხმეოცდაათცხრამეტი.

ათძალ-ი ათსიმიანი: „ათძალთა მით საფსალმუნისაჲთა უგალობდით მას“ *ფს.* 82,2. იხ. ძალი.

ათხუთმეტი-ი, თხუთმეტი-ი 15: „იყო ბეთანია მახლობელ იერუსალჳმსა ვითარ ათხუთმეტი ასპარჳზ ოდენ“ *ც.* 11,18; „მოკლა ამაზას თავის თავითა ათხუთმეტი რჩეული“ *ქ. ცხ.* 80,12. იხ. მეათხუთმეტი.

აკელდამა აკლდამა, „დებამ სისხლისაჲ“ (სიტყვა-სიტყვით): „ეწოდაცა დაბასა მას თჳსითა სიტყვთა მათთა აკელდამა, ესე-იგი არს დაბამ სისხლისაჲ“ *საქ. მოც.* 1,19.

აკიდება იხ. აღკიდება.

აკრება შეყრება, მოგროვება: „აკრებნა ყრმამან მაც საისრელნი იგი“ *ო.* I მფ. 20,85. იხ. კრება.

აკუმ-ი ტაბლა ან დასაჯდომი: „დაჯდა აკუმსა კიამად პურისა“ *Ier.*—140,182v.

ალ-ი ცეცხლის ანადენი (საბა): „ქვამან უფლისამან განკუთვალა ალი ცეცხლისაჲ“ *ფს.* 28,7; „ალი პირისა მისისა-გან გიპოვალს“ *იოზ* *ო.* 41,12; „მევეცემან, რაჲმს ქმნის კეცის ქურქელი და ზედის იგი საცობელსა... არცა დააყლის ალი, რაჲთა არა უძესუარი დაშთეს“ *მ. სწ.* 809,85; „ვერ შეჴმდებელ ბრნ დაშრეტად ალსა მას, რომელი შინაგან მათსა ეჴზებინ ღვწისა მიერ“ *H*—2251,288v. იხ. მოალვა.

ალაბასტრ-ი „შიშია, კიქის ქურქელი: „რომელსა იქუნდა ალი ბასტრი ნელსაცხებელსაჲ“ *DE*,—„რომელსა იქუნდა შიშითა ნელსაცხებელი“ *ც.* მთ. 28,7.

ალაგ-ი ბილიკი, გზა; კვალი: „წრფელ ყვენით ალაგნი მისნი“ *მთ.* 8,8; „ცოთილ არიედ ალაგნი მისნი და არა საცნაურ“ *ო. იგ. სოლ.* 5,8.

ალაფ-ი „ნატყუენავი“, ნაძარცვი, ნადავლი: „მოიღეს... ტუუ და ნატყუენავები და ალაფი ბანაკად“ *ც.* რიცხ. 31,12; „გაგვზავნენ ყოვლგნით ლაშქარნი, ალაფი ავალებინე“ *რუსთ.* 455,1; „თჳნიერ საცხოვართა და ალაფთა ქალაქისა შინათსა“ *ც.*—„ნატყუენავი, რომელ იყო ქალაქსა შინა“ *მ.* ისუ 5. 8,27.

ალელუჳა ალილუია: „გალობს დაუცხრომელად ალე-ლუჳასა ოდენ“ *მ. ცხ.* 91r.

ალვა სულნელ-საქმეველი: „მისცეს... ალვაჲ ასი ლიტრაჲ“ *ე.ე.* 28,5.

ალიზ-ი უწყავი აგური: „მოიღე თავისა შენისა ალიზი... და გამოსწერო მას ქალაქი იერუსალჳმი“ *ო. ეჴყ.* 4,1; „განაჴვე ვითარცა ალიზი“ *გაბაღ.* 98,21; „ალიზი, რომელსა არა ელვას ქუეშე საფუძველად ქვაჲ პირსა მდინარისასა, ვერ დაიდგამს იგი ვერცა თუ დღე ერთ, ზოლო გამომცხუარი ცეცხლთაჲ კეცი დაიდგამს უმეტეს ქვისა“ *მ. ცხ.* 852v; „ალიზი ერთი დაიდვის სასთუნალ“ *შუშ.* XIV, 17.

ალმური-ი იხ. არმური.

ალო, ალოვე, ალოვე იხ. პალო.

ალქატი-ი ღარიბი, ღატაკი: „მარადის სიტყვთა ჰყუედრინ-და ჰჳუენ (მდიდარი ცოლი ქმარს), ვითარცა ჰუერთბითა, და ეტყუნ: ჩემგან მიკვრს, რომელ შენ სახესა ალქატსა ცოლ-ვეყავ“ *მ. სწ.* 418,20(1).

ამა, ამან, ამას და სხ. იხ. ესე.

ამაჴონელ-ი ამორძალი: „ამაჴონელიცა იგი მოსწყუდნეს“ *მ.* II წმტ. 14,15.

ამათჳნ-ი: „შეიმოსა ვითარცა ერთი ამათჳანი“ *მთ.* 8,29; „ნუ შეურაცხ-ჰყოფთ ერთსა კინიასა ამათჳანსა“ *მთ.* 18,10.

ამაო, ამაგო „ცული“, ფუჭი, უქმი, ტყუილი: „არაიან ურგებ და ამაო“ *ტიტ.* 8,9; „განიზრახვენ ამაოსა“ *ი.* ეჴყ. 11,2; „ამაოსა იტყოდა კაცი მოყუისისა თჳსისათჳს“ *ფს.* 11,8; „ყოველნი საქმენი ამის სოფლისანი ცუდ და ამაო არიან“ *მ. სწ.* 185,82; „განაცრუვა ღმერთმან ჴრახეაჲ მათი და ამაო ყო აღძრეაჲ მათი“ *ე.ე.* 58,7. „ამაოდ მსახურებენ მე“ *DE*, — „ცუდად მსახურებენ მე“ *ც.* მთ. 15,9; „სიძულელით ამაოდ მომიძულეს მე“ *ფს.* 24,19. იხ. ამოება.

ამაოება „ცული“, უქმობა, არარაობა: „არა მიხედნა ამაოებასა“ *ლ.*—„არა მიხედნა მან ცუდსა“ *ც.* *ფს.* 89,5; „რად გიყუარს ამაოებაჲ და ეძიებთ სიტყუენსაჲ“ *ფს.* 4,8; „ამაოებაჲ ამათჳა, ყოველივე ამაო“ *ო.* ეკლ. 1,2. იხ. ამაო.

ამაოჴს-მოქმედ-ი ფუჭად მოქმედი: *ფლკტ.* 162,88.

იხ. მოქმედი.

ამართება იხ. აღმართება.

ამას ჴედა იხ. ესე.

ამაღლება (-ულ-ი) იხ. აღმაღლება.

ამბა იხ. აბბა.

ამბავ-ი იხ. პამბავი.

ამბარ-ი სულნელია ერთგვარი: „წარმოიღეს ხარკი...

მუჭი—ლიტრა ათასი, ამბარი—გზომე“ ქ. ცხ. 178,8.

ამბარ-ი საქმელი, საკამადი: „ამბარსა განუყოფლეს
ველწიფეთა“ იბ. რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკ. 114,2.

ამბორ-ი კოცნა: „ნუ მისცემ ამბორსა ყრმასა“ მ. ცხ.
174r.

ამბორის-ყოფა, პამბორის-ყოფა «მოკითხვა», კოცნა:
„ამბორს-უყო მას“ DE,—„მოკითხა იგი“ C, მრ.
14,45; „მოკითხვით ურთიერთას ამბორის-ყოფითა
წმიდითა“ მრმ. 18,18; „პამბორის-ყოფა არა მომეც
მე“ ლ. 7,45. იხ. ყოფა.

ამბორის-ი helleborus: „მწუანელი იგი ამბორისი
საქმელ არს მწყერ-მარტილისა“ ზას. კეს.-ეჭუს. ლდ.
87,88.

ამბოხ-ი, ანბოხ-ი «შფოთი», არეულობა, ჩოჩქოლი;
მასა, ზალხი: „უფროდის ამბოხი იქნებოდა“ C,—„უფ-
როდისა შფოთი იქნებოდა“ DE, მთ. 27,24; „ამბოხი
იქმნა სოფელსა მას იონთასა“ რიფს. 180,8; „ამბოხი
კველისა შეიქმნა“ თეკლა 118,16; „იესუ მიპრიდა ამბო-
ხისა მისგან მოადგილსა მას“ C, ი. 5,18; „უიოტარა იხილა
პიტიაშმან ამბოხი იგი და ტირილი მამათა და დედა-
თა“ შუშ. IX 17.

ამბოხის-აღდგინება აღელვება, არეულობა: „ამბოხი
და ღალატება და რისხვა და აღადგინა მის ზედა“ მრთ.
S, ოქრ.-მარხ. და ოფ. 104,87; „აღიძრა ანბოხი დიდი
სტერითა და ბოლნითა... განვიდეს... შემთხვევად მისსა“
H—841,8. იხ. ამბოხება, ამბოხიანი, მეამბოხე.

ამბოხება არე-დარევა, აღშფოთება; «შფოთი», არე-
ულობა: „იხილო შემდგომად სამისა დღისა ამბოხებაჲ“
O, III ეზრა 5,4; „რამთა არა ამბოხება იყოს“ C,—„რამ-
თა არა შფოთი იყოს“ DE, მთ. 28,5. იხ. ამბოხი.

ამბოხიანი-ი მღელვარე, შფოთიანი: „ნაცვალად საყოფლო-
სა მის მყუდროსა და დაწყნარებულისა მიიქეც საშკარე-
ბელთა მათ ამბოხიანთა და ურიდად განსაცხრომელთა“
8. სწ. 180,28. იხ. ამბოხი.

ამეთჳსო, ამეთჳსტონ-ი amethystus, პატროსან თვალ-
თაგანი: „ყოველი ქვა პატროსანი შეგმოსა: სარდიონი...
და ამეთჳსტონი და ოქროქვაჲ“ O, ეფეკ. 28,18; „სა-
ფუძველი... მეთორმეტე ამეთჳსოჲ“ აპკ. 21,20.

ამენ, ამჲნ «მართლიად», ნამდვილად: „ამენ, ამენ
გატყუ თქვენ“ DE,—„მართლიად მართალსა გატყუ
თქვენ“ C, ი. 1,51; „დიდებამ უკუნისამდე, ამჲნ“ მთ.
8,18.

ამენ-ი ნამდვილი: „და თქვენ ყოველთავე ამენი“ მსკ.
29,10. იხ. ამენ.

ამიაროს იხ. აღსაარება.

ამიერ აქედან; ამ: „აღდგით და წარვედით ამიერ“ მრ.
14,42; „მოადგეს იგინი იმიერ და ამიერ“ მ. ცხ. 188v;
„განვიდეს იგი ამიერ სოფლით“ ი. 18,1; „ამიერ ეა-
მიოგან“ ფლკტ. 180,4. იხ. ამიერი.

ამიერ-ი აქაური; საქაო: „ამიერსა ყოველსავე შე-
ურაცხ-ყოფენ“ მ. ცხ. 104v; „ამიერმან მან ისრაელი-
სამან და იუდასმან აღიზახნეს“ I მეფ. 17,5. „ამიერსა
ცა ამას ღიმცდრებენ და მერმესაცა“ მ. ცხ. 283r.
იხ. ამიერ.

ამიერთგან ამას იქით, ამის შემდეგ: „ვერდარა მი-
ხილოთ მე ამიერთგან“ მთ. 28,30; „აღიძინეთ ამიერ-
იოგან და განიხუენეთ“ მთ. 28,45. იხ. ამიერი.

ამინატონ-ი ἄμιναν, ქვა-ამინტი: „არს ბუნებაჲ,
რომელ არს ამინატონი—უბრძოლ“ მრთ. A. ზას. კეს.-
მარხ. 53v.

ამირა მთავარი: „მუხათვერდს გამოიტყუეს ტფილელი
ამირა ჭაფარ და შეაყრეს“ ქ. ცხ. 225,7. იხ. ამირათა-
ამირა.

ამირათა-ამირა მთავართა-მთავარი, ზალიფი: „არა ხარ
შენ მოციქული, არამედ ხარ შენ ამირათა-ამირა ფად-
ლინ“ ქ. ცხ. 281,8. იხ. ამირა.

ამის-ი: „იგისი ბრალი არს: ამისი ანუ შშობელთა თქსთაჲ“
C, ი. 9,2. იხ. ამას (ესე), ამისგანი.

ამისა შემდგომად იხ. ესე.

ამის გამო იხ. ესე.

ამისგან იხ. ესე.

ამისგან-ი ამისი, აქაური: „რომელი ქუეყანისა ამისგანი
არს“ ი. 8,81. იხ. ამისი.

ამისგანად ამის გამო, ამისთვის: „ამისგანად ანგე-
ლოზი არა დაადგინა მღლად“ მრთ. D, ოქრ.-პეტრე და ელია
815; „ამისგანად არა ექამ, რამეთუ მოჰხუეკთ სიცრუ-
ვით“ H—341,848. იხ. ამისგანი.

ამისიკ-ი ფისია რალაც (?): „აღმოუქმნეს მათი ლუსკუ-
მაჲ ცხოპილითა აღიზიოთა, კირითა და ამისიკითა“
Sin.—11, 241r.

ამომწუხებულ-ი ამოგორებული, ამოსვრილი: „შავნი
ვიყვენი სიშავითა მით ცოდვისაჲთა ამომწუხებულ-
ნი“ Ath.—11, 209v. იხ. აღმომწუხება.

ამოროხვით «მაძლრივე»: „ამოროხვით განძლიოილ
იქმნეს“ pb.—„განძლეს მაძლრივე“ O, ოვსე 18,8. იხ.
როხვა.

[ამოქმნა] ამოქოლვა, დახშვა: „ამოქმნილ იყო ქვითა
ქულად“ ქ. ცხ. 80,7.

ამოცუმა გაყრა: „ამოაცუა გრკალი ნირურსა მისსა“
O, იოზ 40,21. იხ. ცუმა.

ამოწუხედა ამოშლა, ამოხოცვა: „და ჩუენი საქსენებელი
ამოსწუჯდოს... კრულმცა არს“ ი.-ე. 54,4. იხ. წუხედა.
ამპარტავან-ი ამაყი, ზვიადი: „ამპარტავანი იყო თუა-
ლითა“ ფს. 100,5; „განაზინა ამპარტავანი გონებითა
გულთა მათთაჲთა“ ლ. 1,51; „ამპარტავანთა შეჰმუს-
რავს... ზოლო მდაბლთა მოსკის მადლი“ იაკობ. ეპ. 4,8.
იხ. საამპარტავნე.

ამპარტავ(ა)ნება, ამპარტავნობა, ანპარტავნობა ამა-
ყოზა, ზვაობა, «ლალად ქცევა»: „რასა-მე ანპარტა-
ვნობნ მიწაჲ იგი და ნაცარიჲ“ O, ზარ. 10,8; „ნუ იამპარ-
ტავნებ წინაშე პირთა მეფისათა“ pb.—„ნუ ღალად
იქცევი წინაშე მეფისა“ O, იგ. სოლ. 25, 8. „ამპარ-

ტავანებასა უღმრთოთასა შე-წევინ გლახაკი“ ფს. 9,23; „ამპარტავანებაჲ გულსა შენისაჲ ალგამალა შენ“ O, აბლ. 1,8. იხ. ამპარტავანი.

ამპოლო-ი ზეთის ჭურჭელი: „ამპოლსა მას საზეთესა არა მოაკლდეს“ მრთ. D. ოქრ.-პეტრე და ელია 822.

ამპურობელ-ი იხ. კელის-ამპურობელი.

ამრენაგ-ი იხ. ამრენაკი.

ამრენაკ-ი, არმენაკ-ი, ამრენაგ-ი «არდაგი», ტილო, სულარა: „წეპრანა იგი ამრენაკსა წმიდასა“ DE.— „წეპრანა იგი არდაგსა წმიდასა“ C, მთ. 27,59; „მოიხუ-ნეს საზნი არმენაკნი სინდისანი“ აღამ. 182,24; „ამრენაკი ღელსაჲ... ემოსს წელთა მათა“ O, ეჭეკ. 44,18.

[ამრიგება] გაბრაზება, განძვინება: „რომელსა სდევდა პალოჲ ამრიგებულ“ ბალ. 88,31.

ამრლუე: ამრლუე ქმნა გამრავლება: „ამრლუე იქმ-ნეს და განძლიერდებოდეს დიდად ფრიად“ O, გამოსლ. 1,7.

ამრლუევა იხ. აღმრლუევა.

ამსთობა იხ. აღმსთობა.

ამტკმება იხ. აღმტკმება.

ამულა რკინის საგვემელი: „რაჲთა გუემენ იგინი ამუ-ღებთა“ Sin.—11,218r.

ამქუმელ-ი იხ. აღმქუმელი.

ანაგებ-ი აგებულება: „აქეს ჯორცთა ბუნებითი აღძრვამ, თანა-აღრეული ანაგებსა“ მ. ცხ. 129r. იხ. გება.

ანაზდა, ანაზდად, ანაზდაით «მცსკულად», უეცრად, მოულოდნელად, უმთხვევით: „და მოვიდა იისუ და ყოველი ერი... ანაზდა (მეცსეულად M) და დაესხა მათ ზედა“ G, იხუ 5, 11,7; „უეცრად მას უეცრად ანაზდად და არა მტერობით უქნა“ pb., — „უეცრად ანაზდაით, არა მტერობით უეცმორს მას“ G, რიცხ. 85,22. იხ. ანაზდაით.

ანაზდად-ი უეცარი, მოულოდნელი: „უეცრად იქმნის რამე ანაზდადით“ მ. ცხ. 180r. იხ. ანაზდა.

ანბა იხ. აბბა.

ანბოხ-ი იხ. აბოხი.

ანგაპრ-ი, ანგაპარ-ი ხ:რბი, გაუმადლარი: „თული ან-გაპარი არა განძის ნაწილითა“ O, ზირ. 14,9; „და იქმენ უესამართლოეს უსამართლესა და უანგაპრეს ანგაპარი-სა“ მახ. კეხ.-ექუხ. დღ. 89,12. იხ. ანგაპრება/ანგაპრო-ბა, მანგაპრება, მანგაპრება, ნანგაპრები, უანგაპრესი.

ანგაპრება, ანგაპრობა ხარბობა, სიხარბე, გაუმადლ-რობა: „მ. რომელი ანგაპრებდეს ანგაპრობასა ბო-როტსა სხელისა თვისისა“ O, აშბ. 2,9; „ნუ იანგაპრებ შენ ყოველსა შინა ფუფუნებასა“ O, ზირ. 87,82; „დაიცუნი თანნი თქუენნი ყოველთაგან ანგაპრებისა“ ლ. 12,16; „რო-მელი ანგაპრებდეს ანგაპრობასა ბოროტსა“ O, აშბ. 2,9. იხ. ანგაპრი.

ანგელოზ-ი მოციქული, მივლინებული, ღვთის მცნე-ბათა მიმტანი, ღვთის მსახური: „ანგელოზი უფ-ლისაჲ ჩუენებით გამოუჩნდა მას“ მთ. 1,20; „ანგელოზ-ნი მოვიდეს და მსახურებდეს მას“ მთ. 4,11. იხ. მთავარ-ანგელოზი.

ანგელოზებრ, ანგელოზებრივ ანგელოზისებურად: „სახითა მძოვართათა ანგელოზებრ ცხოვდებოდეს“ მხკ. 82,5; „ანგელოზებრივ ამოჰკრთებოდა ბრწყინვა-ლებაჲ“ მრთ. A, კირ. იერ.-სული წმ. 180. იხ. ანგელოზი.

ანგელოზებრ-ი, ანგელოზებრივ-ი მსგავსი ანგელოზი-სა: „იქცოდეს ანგელოზებრივთა ცხოვრებითა“ ნახ. 78,8; „აღვირჩიეთ წესი ესე ანგელოზებრივი“ მ. სწ. 244,18; „ანგელოზებრივი სახე გამოისეს“ მ. ცხ. 45v. ანგელოზებრ, ანგელოზებრივ.

ანგელოზთ-მთავარ-ი, ანგელოზთ-მთავარ-ი მთავარან-გელოზი: „თავადი უფალი ბრძანებითა და ქმითა ანგე-ლოზთ-მთავრისაჲთა და საყვრითა ღმრთისაჲთა გარ-დამოჭდეს ზეით“ I თხ. 4,18. იხ. მთავარი.

ანგელოზთ-მსგავს-ი ანგელოზისებრი: „ანგელოზთ-მსგავსად ზრახვაჲ წარმოიღო“ ფლკტ. 141,21. იხ. მსგავსი.

ანგროვან-ი ცხერის ფარა; შინაური პირუტყვი: „ყოველი ბანაკი ანგროვანთა ჩუენთანი წინაშე შენსა არიან და იქმიე იგი“ O, ივლ. 8,8.

ანდამატია იხ. ადამა.

ანდგზობა, ანდერზობა, ანდერძობა «აღრიცხვა», «ახილვა»: „უბრძანა საულ ყოველსა ერსა (ყოველისა ერი-სა M) მოწოდებაჲ და ანდერძობა ყო (ანდგზო-ბით და M) გაღვალს“ O.—„და ბრძანა საულ მოწოდე-ბაჲ ყოველისა ერისაჲ და ახილვა ყო“ I.—„და შეკრიბა ერი საულ და აღრიცხნა იგინი გაღვალსა შინა“ pb., I მფ. 15,4; „ანდერძობა ყო“ O.—„აღრიცხა“ pb., IV მფ. 8,8 იხ. ანდგზ-ყოფა.

ანდგზ-ყოფა, ანდერზ-ყოფა «ახილვის-ყოფა», «აღ-რაცხა», დათვალერება, აღლუმი: „ანდგზ-ყოფა მო-მგებელისა თანა მისისა“ G.—„აღრიცხენ მომგებელისა თვისსა თანა“ pb., ლევიტ. 25,50; „ანდერზ-ყოფა დაით და აღიხილა ერი იგი თვისი“ O.—„აღიხილა დაით ერი თვისი“ I.—„აღიხილვა-ყოფა დაით ერისა მის თვისისა“ M, II მფ. 18,1.

ანდერზობა იხ. ანდგზობა.

ანდერძ-ი, ანდერზ-ი «წიგნი», დანაბარები; წინა ან ბოლოსიტყვაობა გადამწერისა ან ავტორისა: „ან-დერძი, დაწერილი მკუდართა შემდგომად, მტკიცე არს“ pb., — „წიგნი, დაწერილი შემდგომად მკუდართა, მტკიცე არს“ ჰებრ. 9,17; „მოართუა მას ანდერძი მთავრისა ვის-მე... რომელსაჲ სიმდიდრე დიდძალი ფრიად დაეტევა მისდა“ მ. ცხ. 104r; „ეითარცა წამებენ მის მიერ თარგმნილთა წიგნთა შინა აღწერილნი ანდერძნი“ ი.-ვ. 15,10; „ნუ-ცა... წიგნთაგან სწავლისა და მამათა ანდერზისა მწუხარე და უსმ (არიან ბირნი თქუენნი)“ მ. სწ. 271,12.

ანდერძის-მწერალი-ი «წიგნის მწერალი»: „ვიდრე ცოც-ხალ-და არს ანდერძის-მწერალი (წიგნის მწე-რალი Q) იგი“ ჰებრ. 9,17. იხ. მწერალი.

ანდერძობა იხ. ანდგზობა.

ანდრიატი-ი გამოსახულება: „და სუეტსა მას ზედა ან-დრიატი, სუეტი კეცისაჲ მარილოვანი“ H—241,282.

ანეულ-ი ხნული, «თერძული»: „იანეულენით თავთა თჳსთაღ ანეულნი“ *px.* — „თერძეთ თერძულეზი“ *O*, იერემ. 4,8. იხ. ანეულეზა.

ანეულეზა «თერძეა», ხენა: „იანეულენით თავთა თჳსთაღ ანეულნი“ *px.* — „თერძეთ თერძულეზი“ *O*, იერემ. 4,8. იხ. ანეული.

ანთანიზ-ი ებრაელთა მეშვიდე თვე — თშრინი: „მოკრ-ბეს... თთუესა მას ანთანიზსა, რომელ არს თთჳშ მე-შელჳ“ *O*, III მფ. 8,2.

ანთება იხ. აღნთება.

ანთილიუს-ი «რომელ არიან მზის-ნაცვალნი», მზის მსგავსი, მზისებრ მანათობელი: „და კუალად, რომელ-სა-იგი ჰრქვან ანთილიუს, რაჲმს შეკრბის იგი სარბიელსა ზედა მზისასა, არს სასწაულ საღმობათა ჰაერისათა“ *ბახ. კეს.-ექუს. ღმ.* 82,26.

ანთიპატოს-ი პიტიაზში: „იპოვა... ანთიპატოსი, მო-მავალი ებისკოპოსისა“ *H—841,580*.

ანთიპატრიკ-ი მთავრის მოადგილე: „იყო ანთიპატ-რიკი ქუეყანისა მის ელადისაჲ“ *H—841,52*.

ანთიპატროს-ი პატრიკიოსის მონაცვლე: „რომელი მის-ცეს ცოლად ანთიპატროსსა, ქართველთა წინამძღუ-არსა“ *შუშ. I 80*.

ანთრაკ-ი ἄνθραξ, თვალი პატიოსანი, ძვირფასი ქვა — ცეცხლის ან ნაკვერცხლის ფერი: „უზმობეს არს სიბრძნე უფროჲს ანთრაკთა პატიოსნთა“ *O*, იგ. სოლ. 8,11; „პირი იგი ეტლის-თულთაჲ მათ, ვითარცა პირი ქვისა ანთრაკისაჲ“ *O*, ეშყკ. 10,9; „გულის-სათქუემელ არიან იგინი უფროჲს ოქროსა და ანთრაკისა პატიოსნისჲ მრავლისა“ *ბახ. კეს.-ექუს. ღმ.* 121,28.

ანთუპატი-ი «მთავრისა, ჳპატიონისა შემდგომი», პი-ტიახშის ნაცვალი: „რომელი-იგი იყო მთავრისა შე-მდგომისა მის თანა სერგისა“ *ტ.* — „რომელი-იგი იყო მთავრისა მის ანთუპატისა თანა სერგისა“ *ქ.* საქ. მოც. 18,7; „ეძიებს შემდგომსა მას ჳპატიონისასა გა-რე-მოქცეულ სარწმუნოებისაჲ“ *ტ.* — „ეძიებდა გარდაქცე-ვასა ანთუპატისასა სარწმუნოებისაჲ“ *ქ.* საქ. მოც. 18,8.

ანკანაყება, ანკანაკობა შეამხანაგება, თანამონაწილე-ობა ნადიმში, «ქამა-სუმა», ფსონი: „ნუცალა ანკანა-ყებ მის თანა ღუნისა სუმალ“ *O*, ზირ. 9,12; „ანკანა-კობს, ღვნით მესულეზობს“ *G.* — „ჳამს და სუამს და განცხრების მომთრავალთა თანა“ *M, II შქ. 21,20*; „ნუ და-ჳვარდებით თავით თჳსით ანკანაყებითა და ვახებითა“ *O*, ზირ. 18,88.

ანკჯრა ნავის სამართი, საჳე: „დაუნთჳთ ნავი იგი სული-საჲ, უკუეთუ დაუტეოთ საჳშ და ანკჯრაჲ სიბართლისაჲ“ *8. ცხ. 204v*.

ანპარტავნობა იხ. ამპარტავანება.

ანტაკრად «მქლომად», მოწინააღმდეგე: „მქლომად (ანტაკრად ქ.) წინ-აღუდგებით“ *საქ. მოც. 7,51*; „იყოს იგი შენდა ანტაკრად“ *O*, ზირ. 6,18.

ანტეჟრისტე ანტიჟრისტე: „არა არს ჟრისტე, ესე არს ანტეჟრისტე“ *I მოც. 2,28*.

ანტლია ტვირთი: „არს ნავი... ოდესჲ ანტლიაჲსა : მისგან შინაგანისა დამძიმდების და დანთქმის“ *8. ცხ. 204v*.

ანუ ან; თუ: „იენ არს ღელად ჩემი, ანუ ეინ არიან ძმანი ჩემნი“ *მთ. 12,48*; „ანუ კბოლის პირსა, ანუ ნაპარლსა კლდისასა, ანუ ოლეთა ზედა უშიშად დაადგნიან და იქმ-ნიან ბუღჳ თჳსი“ *მრთ. S. ოქრ.-გურიტ. 225,8*.

ანუ... ანუ ან... ან: „უკუეთუ კულა ეჳმარებოდიან კე-ლარსა ანუ მონაზონი ანუ ერისკვანი, იყონომოსმან მისცნის“ *ი.-ე. 44,12*.

ანუ არა განა არ: „ანუ არა სასანთლესა ზედა დადგინ“ *მრ. 4,21*; „ანუ არა-მე ღილ არს იგი, რომელმან ესე ყოვე-ლი შექმნა?“ *O*, I ეშრა 4,85.

ანძრულ-ი (ανδρηνος) სახვეველი, საგრავნელი: „ცეცხლის-ფერსა ანძრულსა წარჳგრაგნიდეს მას“ *საქ. წყყ. ი. თ.*

ანჯმანი (ანჯმნისა) შეკრება, საჯარო: „ესე კულა კართა ზედა შეკრებასა, ანუ მონსტერსა შინა ანჯმანსა, ანუ სე-ნაკთა შინა უზნობასა ურგებსა რამეთურთით არავინ იკად-რებდა ყოვლადე“ *ი.-ე. 43,13*; „ანჯმნითა განიკითხვიდა მას“ *Ath.—11,145v*. იხ. სანჯმნო.

აოჯრება იხ. ალოჯრება.

აპან-ი (აპნისა) იანვრის თვის ძველი ქართული სახე-ლი წარმართობის ხანისა: „თთუესა აპანისასა“ *მრთ. S. გამოცხ. ჭუართა 237,8*; „არს დასაბამი ტანჯვთა მათ წმიდისა შეჳანიკისთაჲ თთუესა აპანისისასა, მერვესა თთჳსასა და ღლესა ოთხმებათსა“ *შუშ. XX 2*.

აპარან-ი სასახლე, პალატი: „ასწრაფებდა... მოსლუად აპარანთა მათ“ *ი. ზტ. 116,8*.

აპაურ-ი ტაბიკების შესაყრავე: „განჯხეთქნეთ აპაურნი მათნი“ *ფს. 2,8*; „აპაურთა მისთა არა შეება“ *O*, ზირ. 28,28.

აპკა გარსი: „აპკაჲ ტუნსაჲ არს შესაყრებელი საგრძო-ბელთაჲ“ *გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 163,32*.

აპნის-ი «იანვარი»: „ათხუთმეტსა იანვარისასა, რო-მელ არს აპნისი“ *ფლკტ. 160,14*; „არს დასაბამი ტანჯ-ვთა... თთუესა აპნისისასა, მერვესა თთჳსასა“ *შუშ. XX 2*.

აპოთიკ-ი საწყობი, ბელელი: „აპოთიკი და ბოსტანი და წისქვლი კელრისა საურაენი იყვნეს“ *ი.-ე. 48,29*.

აპოხტი-ი ხმელი ხორცი; შაშხი და მისთა: „პოვა ჳორ-ცი აპოხტი, აღიღო დანაჲ, იწყო ჳრად და ჳამად“ *Sin.—8,867v*.

აპრილ-ი «იგრიკა», წლის მეოთხე თვე: „აღესრულა მე-შრდესა აპრილის თთუესა, რომელ არს იგრიკაჲ“ *ფლკტ. 160,18*.

აპრქსამ-ი ერთგვარი სასაქმევლე ზეთი, balsamum: „ზოგნი აკუმევდეს აპრქსამსა“ *თეკლა 117,12*.

აპურობა იხ. ალპურობა.

არ- მეშველი ზმნის ფუძე: „იენ ვარ მე, ძშ კაციჲაჲ“ *მთ. 10,13*; „ძშ თუ ხარ ღმრთისაჲ“ *მთ. 4,8*; „მამაჲ ჩუენი აბრაჳამი არს“ *ი. 8,39*; „ძშ ღმრთისაჲ ვარ მე“ *მთ. 27,48*; „ძშ ღმრთისაჲ ხარი შენ“ *მთ. 14,33*; „კეთილად სთქუთ, რამეთუ ვარ ევე ეყრე“ *ი. 18,18*. იხ. ხარ.

არ- სვლა: „უწამური ვიარებოდე“ *მარკ. 251v*; „ურ-გებად იარები“ *ლიმ. 38,88*; „რამსათჳს იარებით ერის-კაცთა თანა?“ *8. ცხ. 17r*.

არა არ, არა: „იყავნ სიტყუაჲ თქუენი ჰე, ჰე, და არა, არა“ მთ. 5, 27; „ფურცელი მისი არა დასცვიცნ“ ფს. 1, 8; „ძმათა მისთაჲ არავე ჰრწმენა“ ი. 7, 5. „არა-მე უპყრასა და აღმოიქუას იგი“ მთ. 12, 11; „არა-მეცა ეძლოა ამას... ყოფად რამსაჲ“ ი. 11, 27. „არამცა მიგვეით შენ ეგე“ ი. 18, 30.

არა არა: „არაჲ აქუს, რამცაჲ ჰამეს“ მთ. 15, 22; „თვნი-ერ იგავისა არაჲს ეტყოდა მათ“ მთ. 18, 34; „ჰორცნი არაჲს საჰმარ არიან“ ი. 6, 68.

არა-არს-ი არარსებული: „გამოირჩინა... არა-არსნი იგი, რამთა არსნი იგი განაჰარუნეს“ I კორ. 1, 28; „უწუნს არა-არსსა მას, ვითარცა არსსა“ ჰრომ. 4, 17; „შეგიცვალე-ბიეს არსი არა-არსად“ მ. სწ. 146, 2; „ფუცვიდეს არა-არსთა მათ ღმერთთა“ I, იერემ. 5, 7. იხ. არსი.

არა-არსება არყოფა: „დაჰადა კაცი არა-არსებისაჲ გან არსად“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 180, 11. იხ. არსება.

არა-განრყუნილ-ი «განუხრწნელი», დაუზიანებელი: „მორათუეს... შვლი ძარღვ ნელლი, რომელი არა-განრყუნილ იყო“ M.—მორათუნეს... შვლი ძარღუნი ნელლი გ-ანუხრწნელნი“ G, მხგ. 16, 8. იხ. განრყუნილი (განრყუნა).

არა-გარდამაჰცეველ-ი უცვალელებელი: „იქმნა მოძრავი არა-გარდამაჰცეველ და უძრავი—შემცვალელებელ“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 146, 9. იხ. გარდამაჰცეველი.

არად-საჰმარ-ი გამოუსადეგარი: „მრავალნაშობი იგი სი-მრავალშე უღმერთოდაჲ არად-საჰმარ“ სიბრძ. სოლ. 4, 8. შდრ. არა-საჰმარი.

არა-ერ-ი სხვა ხალხი: „ვჰრჰუა არა-ერსა ჩემსა“ O, ოცხე 2, 24. იხ. ერი.

არავინ გვერვინა, არვინ: „აღიხილეს თუალნი მათნი და არავინ იხილეს“ მთ. 17, 8; „არავინ ეძლო დაყენებად მისა“ მრ. 5, 4; „არავინ (ვერვინ C) განცხადებულად იტყოდა მისთვის“ ი. 7, 18. იხ. ვინ.

არავინაჲ, არავინაჲთ არსაიდან: „არავინაჲ არს სხვთ ცხოვრებაჲ“ ხაქ. მოც. 4, 11; „შიში არავინაჲ არს მათა“ O, იოზ 21, 9; „არავინაჲთ იყო მისა სიტყვს-გებაჲ“ O, I მფ. 28, 6. იხ. ვინაჲ.

არავის-ი არვისი: „ჩუენდა არავისი ჭერ-არს მოკლეად“ ი. 18, 22; „არავისა უნდა გამოცხადების“ მრ. 7, 24. იხ. ვისი.

არავონ-ი წინდი, გირაო: „წარვიდა... რამთა იყიდოს ჰაჲაჲ, და პოვა, რამეთუ სხუათა ესწრა და მიეცა არავონი“ მ. ცხ. 262r.

არაკ-ი ცერცვი: „პოვა არაკი მცირე ნელლი გზასა ზედა“ მ. ცხ. 108r.

არაკ-ი რალაც საშენი მასალა: „გითარცა-იგი ნაშენები... ქეითა თლილითა და არაკითა განგებით აღშენებულ არს“ მ. სწ. 160, 4.

არა-კეთილ-ი უკეთური; ცუდი: „მევსენ მათ ბრძანებანი არაკეთილნი“ I, ეშეკ. 20, 25. იხ. კეთილი.

არა-მართლ არა-წრფელად: „განიზრახეს არა-მართლ“ სიბრძ. სოლ. 2, 1 იხ. მართლ.

არა-მართლად ანაცილოდ: „შემასმენელი არა-მართლად, ვერ განერეს მას“ ps.—„რომელი აბრალეზდეს ანაცილოდ, იგი არა განერეს“ O, იგ. სოლ. 10, 5.

არამედ მებრამ, ხოლო; და; გარდა, თუ არა: „არამედ ვიცი იგი და სიტყუათა მისთა ვიზარხავ“ ი. 8, 55; „არა მოვედ დაჰსნად, არამედ აღსრულებად“ მთ. 5, 17; „არამედ რამსა გამოხუდით ხილვად“ მთ. 11, 8; „არალარავინ იხილეს, არამედ იესუ ხოლო მათ თანა“ მრ. 9, 7; „და მე ვის-მე მივხედო, არამედ მდაბალსა მას და მყუდროსა“ I, ეს. 66, 2.

არა-მოკლებულ-ი «მოუკლებელი»: „არა-მოკლებულ (ტაჟუი) ზავებულისაგან“ M.—„მოუკლებელი ზავებულ“ O, ქება 7, 2. იხ. მოკლებული;

არა-მოფასებობა არას-მქონებობა: „ჩემი იგი ღმერთი... ღმერთისა და არა-მოფასებობისაჲ“ ლონგ. 189, 24. იხ. მოფასებობა.

არა-მოცხენება მოუხსენებლობა: „აქუს სისხლი... შფოთი... კეთილთა არა-მოცხენებაჲ“ O, სიბრძ. სოლ. 14, 20. იხ. მოცხენება.

არა-მყოფ-ი არ-მცხოვრები: „იქმნა ქუეყანაჲ თქუენი ოჯერ, უგზო და საწყეველ არა-მყოფთაგან“ მკვდრთაგანსა“ O, იერემ. 44, 22. იხ. მყოფი.

არა-ნებით(ა), არა-ნეფსით «უნებლიეთა», უნებურად: „წარვიდა საბურისა არა-ნებითა“ ნრხ. 76, 4; „რომელმან მოკლას სული არა-ნეფსით (უნებლიეთ G)“ M, ისუ 5, 20, 8. იხ. ნებით (ნეფსით).

არა-პატიოსანი-ი უპატიო: „რომელი-იგი გუგონის არა-პატიოსანი გუამისაჲ მის, ამას პატივსა უმეტესსა მივსცემ“ I კორ. 12, 28. იხ. პატიოსანი.

არა-ჟამი-ი უქამო, უღროო: „ნუჟუჟე მოჰყუდე არა-ჟამსა შენსა“ O, ეკლ. 7, 18. იხ. ჟამი.

არა-არაფერი: „არა-არაჲ არს დაფარული, რომელი არა გამოცხადეს“ ლ. 12, 2; „არა-არაჲსაგან არსად ყოველნი დაბადებულნი გამოჩინენ“ რიფს. 168, 40; „არა-არად შეჰრავებს ყოველივე“ ვრდ. 80, 5. იხ. რა.

არასადა «არაოდეს»; არსად: „არასადა გიცნოდე თქუენ“ მთ. 7, 28; „არასადა ვიხილე მსგავს მისა ქმნულ-კეთილი“ რიფს. 170, 24. იხ. სადა.

არასადაჲთ არსაიდან: „ნუგეშინის-საემელი სხუაჲ არასადაჲთ აქუს ამის ტრაპეზისაგან კიდე“ ი. ე. 87, 7. იხ. სადაჲთ.

არა-სარწმუნოება ურწმუნოება: „პოროტ არს არა-სარწმუნოებაჲ“ მრთ. A, კირ. იერ.-ხინან. 65. იხ. სარწმუნოება.

არა-საჰმარ-ი გამოუსადეგარი: „გითარცა ჰურჰერი არა-საჰმარი (შეურაცხ იქმნა)“ O, იერემ. 22, 28. შდრ. არადსაჰმარი; იხ. საჰმარი.

არა-ღირს-ი უღირსი: „რამთა განარინეს იგინი უშჯულოჲსა და არა-ღირსისა და ბილწისა მის ჰორწილისაგან“ რიფს. 170, 8; „არა-ღირს ვარ მაგის“ შუშ. II 27. იხ. ღირსი.

არა-ყოფა არყოფნა: „დაყენებასა წჷმისასა არა-ყოფად წჷმისა“ O, III მფ. 8, 85; „იქმნენ ვითარცა არა-ყოფილნი“ O, აბღ. 1, 10. იხ. ყოფა.

არა-შეწყალებული-ი შეუწყალებელი: „უწოდე სახელი

მისი არა-შეწყალეზულ“ O, ოსე 1,8. იხ. შეწყალეზული (შეწყალება).

არაცხა, არაცხვა იხ. აღრაცხა, აღრაცხვა.

არა-ძლება «ლმობა», ტკივილი; უძლურება, სენი, ავადმყოფობა: „აჰა ესერა არა-ძლებელ იქმნა სიტყვით“ C, — „აჰა ესერა ელმოდ სიტყვე“ J, ფხ. 7,16; „განჰყურებდა... ყოველთა არა-ძლებათა ერისათა“ მთ. 4,28. იხ. ძლება.

არაწმიდა ბილწი, უწმინდური, «ხაშმი»: „უბრძანა სულსა მას არაწმიდასა“ ლ. 8,20; „არაწმიდანი ბაგენი მქონან“ I, ეს. 6,5; „კაცი, რომელი არაწმიდა იყოს დინებისაგან მისისა ლამე“ G, — „იყოს თუ... ს. ა. შ. და უწოდოს საუკუნო მცხადლამე“ M, II მჭ. 23,10; „უკუეთუ შეუღო ყოვანსა არაწმიდად იტყვს“ მრთ. D, ოქრ.-პეტრე და ელია 318; „იგი იყო მეძავი, მემრუშე... არაწმიდა“ მ. სწ. 280,20. იხ. წმიდა.

არაწმიდება «ბილწება», უწმინდურება; უწყესობა; ნაყროვნება: „გულისაგან კაცთაგან გამოვლენ... არაწმიდებანი“ DE, — „გულისაგან... გამოვლენ... ბილწებანი“ C, მრ. 7,22; „შინაგან სავსე არიან ძულებითა მკუდართათა და ყოვლითა არაწმიდებითა“ მთ. 23,27; „მადლსა ღმრთისა ჩუენისაგან გარდაჰქევენ არაწმიდებად“ ოულა 1,4; „ხოლო რომელი მკვესილეს არაწმიდებასა, უპატიო ყოს მამად“ O, იგ. სოლ. 23,7. იხ. წმიდება.

არა-წრფელი-ი მრუდი, უწრფელი: „უშეჯულოთა არა-წრფელსა ზრახვასა მათსა ზედა მარჯუენითა თვისთა პატივსა მიაწევს“ ეპ. კპრ.-ფხად. თარგ. 173,22. იხ. წრფელი.

არგან-ი (არგნისა) ჯოხი, კვერთხი: „ნუ მოიგებთ... ნუცა ჯამლნი, ნუცა არგანი“ მთ. 10,10; „არგანსა ნიგოზისასა ეხელავ მე“ I, — „არგანსა ნიგოზისასა ეხელავ მე“ O, იერემ. 1,11. იხ. განარგნება.

არდაბაგ-ი «აღსამატებელი», ჯებირი, «გოდოლი»; გოდოლი ცალკე ან ზღუდეზე ისრის სასროლად; საკმელის ან კარის მოაჯირი: „უკუეთუ ზღუდე არს, აღვაშენეთ მას ზედა აღსამატებელნი“ I, — „უკუეთუშე ზღუდე იყო, უშენენითმა არდაბაგნი ეცხლისანი“ O, ქება 8,9; „აღვაშენენ არდაბაგნი შენი იასპინითა“ O, — „აღვაშენენ გოდოლნი შენი იასპინითა“ pb., ეს. 54,12; „აშენო მას ზედა არდაბაგები“ I, ეშეკ. 4,2; „იხელავს საკუმლით გამო შინაგან არდაბაგთა“ O, ქება 2,9; „გრძილთა ზედა არდაბაგისა ქალაქისათა განხულა“ O, — „გარე ქალაქისა ჯებირისა ხელა“ pb., ზირ. 9,20.

არდაბაგება «შინა-განცემა», ლალატი: „მაშინ ცთენ მრავალნი და ურთიერთს არდაბაგებდენ“ C, — „...ურთიერთს შინა-განსკემდენ“ DE, მთ. 24,10. „დაედვა ადგილსა მას სახელი—ნაწილი არდაბაგებისა“ O, II მჭ. 2,18.

არდაგ-ი «ამრენაკი», «სინდონი», «მჩუარბი», ტილო, სულარა: „შეგრაგნა იგი არდაგსა წმიდასა“ C, — „შეგრაგნა იგი ამრენაკსა წმიდასა“ DE, მთ. 27,59; „მოგვე თქუენ ოცდაათი არდაგ“ M, — „მოგვე თქუენ ოცდაათი სინდონი“ G, მსჯ. 14,12; „მოიღო არდაგი და მოირტყა იგი“ DE, — „აღიღო მჩუარბი ერთი, მოირტყა“ C, 9, 18,4.

არე (არისა): «ზატებული»; გაზატებული; დრო, სეზონი: „ახლოს არ ზატებულ“ DE, — „ახლოს არ არა“ C, მთ. 24,82; „ვითარცა ღრუბელი ცუარისად ღმერთა არისათა“ I, ეს. 18,4; „არა აქუს მას ეამსა ნაყოფი არესა მას ზამთრისასა“ მრთ. F, 124r; „არცა თუ ერთმან მერცხალმან მოიყვანის არა“ A—92, 600.

არე (არისა) ყანა, ვეღი, ადგილი: „ვიცხნეთ ღმერს არენი და ვენაწნი და ზეთისხილვანნი“ O, ნეემია 5,11; „შეწვს არა“ ფიჰ. 4,9; „დაშთომილი მისგან განვიდის მით არით“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 170,8. იხ. არეობა.

არება «ტანჯვა»: „ვიარე ბი აღსა მას შინა“ C, — „ვიტანჯები მე აღითა ამით“ DE, ლ. 10,24. იხ. საარება.

არეობა გარეთ ყოფნა, ღია ცის ქვეშ ყოფნა: „არას გუავენბდეს ჩუენ ...ვიღრე-იგი ვიყუენით ჩუენ არეობად“ M, I მჭ. 25,16. იხ. არე.

არვე (არვისა) «ცხოვარი», ფარა: „მროწყულითგან ანუ არვისაგან“ pb., — „სამროწყულითგან ანუ ცხოვართგან“ G, ლევიტ. 22,21; „თმაი შენი ვითარცა არვე თხათა“ O, ქება 4,1; „მდიდრისად იყო არვე და მროწყული ფრიად“ O, II მჭ. 12,2; „დაიგებლიან ზუარაკთა, არვით მოკვანებულთა“ A—92,256. იხ. საარვე.

არზანი-ი ღირსი, ღირსეული, ჯეროვანი: „უკუეთუშე არა არზანი გ ყოფილ იყო იგი ამას, არამცა ღმერთსა მიეშუა მის ზედა ეშმაკთა“ ლიმ. 97,25; „და არზანი გად ღმერთსა ღმერთმან განკუთვნილებად ქუეყანისად უწინარეს“ ზას. კეს.-ეჟუს. ლდ. 80,21. იხ. უარზანივე, უარზანივესი; შდრ. არძანება.

არიელ-ი ძირი, საფუძველი; სამსხვერპლო (ებრაული ევრსიტით): „არიელი ათარმეტ წყრთა სიგრიტით“ I, ეშეკ. 48,18; „არიელითგან ვიდრე ზემო რქათამდე წყრთათა ერთ“ O, ეშეკ. 43,15.

არიოთ-ი ერთგვარი ბალახი: „განვიდა ველად კრებად არიოთისა“ O, IV მჭ. 4,39.

არმარ-ი «პატოპანი», სარკმელი: „მიგიღებებს ობოლთა და ქუთრითთა და ადგივისსა პატოპანი (არმარი A—1309,166r) მ. ცხ. 168 v.

არმენაკ-ი იხ. ამრენაკი.

არმეცნიერ-ი უცოდინარი: „არმეცნიერნი“ G, — „რომელთა არა იცოდეს“ M, მსჯ. 2,1. იხ. მეცნიერი.

არმურ-ი, არმულ-ი, აღმურ-ი «ნისლი», ბურუსი, ბინდი; ალი, ბული; გრიგალი: „მოსცა ღრუბელი და აღმური“ G, — „მოაღონა ღრუბელი და ნისლი“ M, იხუ 5, 24,7; „არმური ნისლისად დაეხუევის მათ ზედა“ მრთ. F, 280v; „პრქუა უფალმან იოზს არმური თუალთა მოვიტალოთ“ A—92,868; „აღვიღდა ალი ცეცხლისად ქუეყანით, ვითარცა არმური საკუმლისად“ O. დაბ. 10,28; „აღატყინა არმური იგი საკუმლისად“ Sin.—11,25r; „არმური იგი კუამლისად“ სპ. მოც. 2,19; „პარი ხორშავი მოვედინა და არმური მან მოსპენ ნაშრომი ჩემი“ A—92, 239; „გარდამოვდა არმური ქარისად ზღუასა მას ზედა“ ლ. 8,23; „ქუშად წულილი, არმური სიგან აღმური, მოკრბა მუნ“ H—841,4.

არმურო(ვ)ან-ი ნისლიანი: „მოვიდა დავით... მათსა მას არმურო(ვ)ანსა“ IO, I მჭ. 28,14. იხ. არმური.

არნი-ი გარეული ცხვარი: „თხანი ველური და არნი შობენ ტყუბთა, რამთა არა წარწმდეს ნათესავი იგი მათი კორცის-მკამელთა მათ მიერ“ ბახ. კეხ.-ექუხ. დღ. 180,28.

არს-ი არსებული, მყოფი: „უწუნა არა-არსსა მას, ვითარ-ცა არსსა“ ზრომ. 4,17; „რამათა არსნი იგი განაქარენს“ I კორ. 1,23. იხ. არა-არსი, არა-არსება, არსება, არსთა-ვანი.

არსება, არსობა არსებობა, ყოფნა; ქმნილება: „ხატი არსებისა მისისაჲ“ ჰებრ. 1,8; „რომლისა უფლებად მისი არსებისა მისისაჲ დამტკიცებულ არს“ რიფს. 170,10; „მისითა (სიმჭურვალისა) არსებითა არს სიცოცხლეს ცხოველთაჲ“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 224,5; „პური ესე ჩუენი არსობისაჲ მომეტ ჩუენ დღეს“ DE, მთ. 8,11. „არა ჭერ-არს... თქემად... არსობაჲ ბოროტისაჲ ღმრთისაგანვე არსო“ ბახ. კეხ.-ექუხ. დღ. 84,2. იხ. არა-არსება, თანა-არსობა.

არსთაგან-ი ქმნილებისაგანი: „არაჲ არს არსთაგანი უღუაწად და განუგებულად, რომელსა მას შეეცუებინს“ ბახ. კეხ.-ექუხ. დღ. 181,6. იხ. არსი.

არტოშანი-ი იხ. ატროშანი.

არქედიაკონ-ი პირველდიაკონი: „სტეფანე, სანატრელო, არქედიაკონო კეშმარიტო... რომელი შეიწირე... ქრისტოსს“ ჰებ. სტეფ. 712,15.

არქიმანდრიტ-ი მონასტრის მამასახლისი, წინამძღვა-ტი: „მკდომარე იყო... მონასტრისა წმიდისა მამისა ჩუენისა თეოდოსი არქიმანდრიტისასა“ მ. ცხ. 118r. არქუ იხ. რქუმა.

არლა ჭერ არ; ალარ: „ერგასის წელ არლა არს შენ“ ი. 8,57; „არლა გეჩუენო პირსა შენსა“ O, გამოსლ. 10,29.

არლარა (ნაწ.) ალარ: „არლარა ვარ სოველსა ამას“ ი. 17,11; „არლარა შიშველ ვიპოვნეთ“ მ. ცხ. 18v.

არლარა არადერი: „არლარას შემძლებულ არს იგი“ მთ. 5,18.

არლარავინ ალარავინ: „არლარავინ იყადრა კითხვად მისა“ მრ. 12,84.

არშაკებრ პართულად, არშაკული ენით: „გალიგველ იუენეს პეტრე და ანდრეა, სპარსლებრ და არშაკებრ იტ-ყოლეს“ მრთ. S. კირ. იერ.-მარტულ. 187,25.

არცა არც: „სადა არცა მილიმან, არცა მკამელმან გან-რუენეს, და სადა არცა მპარავთა დათხარონ და განიპარონ იგი“ მთ. 6,20; არცა ერთი არცერთი: „არა მოკუ-დეს საცხოვრებელთა ძეოთა ისრაელისათაჲ არცა ერთი“ O, გამოსლ. 9,4. არცა თუ არც კი: „არცა თუ შესაძლებელ არს ყოლასაჲ წარმოთქემაჲ“ ი.-ე. 52,5; „არცა თუ ფოლსა ერთსა ზედა უფალ იყო“ ი.-ე. 21,6.

არცარა არარა: „არცარად შერაცხილ არიან“ I, ეხ. 40,17.

არცალა არც: „არცალა ისრაელსა შორის ვსოდენი სარწმუნოებაჲ მიპოვნეს“ მთ. 8,10; „არცალა მეფეთა თანა მიც შესაპოვარი, არცალა სხუასა ვის ქუეყანასა ზედა“ ე.-ი. 18,20.

არძანება ღირსება: „მისცა ზედრი მათ არძანებები-საებრ მათსა“ ქ. ცხ. 8,10. შდრ. არზანიგი.

არწივ-ი «ორბი», aquila: „ვითარცა არწივმან და-იფარის ბუდენი თჳსნი“ G,—„ვითარცა ორბმან რაჲ და-იფარა ბუდენი თჳსნი“ M, II შგ. 82,22; „უსაძრთლო არს ნაშობთა აღზრდისათჳს არწივი“ J,—„ორბი ბოროტად ზრდენ შვილთა თჳსთა“ ბახ. კეხ.-ექუხ. დღ. 116,24; „იყო... მსგავსი არწივსა მფრინველსა“ აპკ. 4,7.

ას-ი 100: „რომელსა თანა-ედვა მისი ასი ღრუკანი“ მთ. 18,28; „ყო ნაყოფი ასი წილი“ ლ. 8,8; „ას წლის საღამე იყო“ ზრომ. 4,19; „უკუეთუ ასისა წლისასა ესუსა“ O, დაბ. 17,17. იხ. ათასი, ას-ასი, ასეული, ექუსასი, ოთხასი, ორასი, ცხრაასი, ხუთასი.

ასაბია მეშველი, შემწე: „უკუეთუ ვისმე ოპოვის ასაბიაჲ და ერთი-მეორისა მეშველი... ფიცხლად წუართის“ ი.-ე. 80,17.

ასაე-ი იხ. პასაკი.

ასარეა, აღსარეა მოსარეა: „გავიღის... ევნატთა ასარ-ეასა, გინა თუ აჭოჯასა, გინა თუ სთულეზასა“ ი.-ე. 43,1; „ვენატი იგი... რომელი შემდგომად დასხმისა და აღ-სარევისა და შეზღუდვისა... და ყოვლით კერძო შეკრძალ-ვის უქმ და ეკლოვან იქმნა“ A—92,808. იხ. სარეა.

ას-ას-ი: „დასხდა... ას-ასი და ერგასის-ერგასისი“ DE,—„ინაჲ-იღგეს... ას-ას მან“ C, მრ. 6,40. იხ. ასი.

ასაგდელ-ი იხ. ზარის-ასაგდელი.

ასერგასის-ი 150: „ასერგასისნი იგი ფსალმუნნი და-ისწავლნა“ შუშ. XII 8.

ასერგასის და სამ-ი 153: „გამოთრევედა ბადესა მას ქუე-ყანად, სავსესა დიდ-დიდითა თეზითა, რომელი იყო ასერ-გასის და სამ“ ი. 21,11.

ასეულ-ი 100: „მოაქუნდა (ნაყოფი) ოცდაათეული, სამო-ცეული და ასეული“ მრ. 4,8.

ასი ათას-ი 100,000: „მისცა ასი ათასი კაცი“ ქ. ცხ. 20,4.

ასის-თავ-ი ასის მეთაური, «მტარვალის»: „მოუწოდა ასის-თავსა მას“ DE,—„მოუწოდა მტარვალსა მას“ C, მრ. 15,44; „დაადკინენ იგინი მათ ზედა... ასის-თა-ვად“ O, გამოსლ. 18,21. იხ. თავი.

ასეცად ასწილად, ასჯერ: „რომელნი-იგი ასეცად უზეშათეს არიან ქუეყნიერთა ამათ“ ზაღ. 104,7. იხ. -კეცად.

ასლ-ი triticum dicoccum: „იფქლი და ასლი არა იგუემა (სერყუთა)“ O, გამოსლ. 9,82; „თავით კერძო მისა ტუეზაჲ ერთ ასლისაჲ და სტამნითა წყალი“ O, III მფ. 19,8; „სთესის... ფეტვ და ასლი საზღვართა შენთა“ I, ეს. 28,25. იხ. ასლობა.

ასლობა: „მოსწყდეს იგინი ასლობათა დასაბამსა, დღეთა მათ ქრთილის მკისათა“ O, II მფ. 21,9. იხ. ასლი.

ასო სხეული, ტანი; სხეულის ნაწილი: „ვითარცა ისა-რი-ლა ცემულ არს ასოსა კაცისასა“ O, ზირ. 10,12; „არა დამოეს კორცნი ასოთა ჩემთა ზედა“ მარკ. 240v; „ერთსა მას გუამსა მრავალ ასოებ აქუს“ ზრომ. 12,4; „რამათაჲცა ასოჲ იგი ჩუენი ხაშმი განვიკურნეთ“ მრთ. F, 284v; „გუამთა შინა ჩუენთა არა არს სწორებაჲ ასოთაჲ, არამედ რომელნიმე დიდ არიან და რომელნიმე მცირე“ A—92,209.

ასო ბგერის ნიშანი: „გიგმსველა მოძღურებად თქუენ ასო-თა რათმე დასაბამისა სიტყუათა ღმრთისათა“ ზებრ. 5,12; პირველი ასოჲ, რომელი ზის წიგნსა ამას შინა“ მრთ. F, 202r; „რცა თუ ერთისა ასოჲსა გამოსუმაჲმან სახელთან ყვის მწიგნობარი“ A—02,090.

ასოდ-ასოდ «ასოველად»: „განაგონ ასოდ-ასოდ“ O,— „ასოველ ყონ იგი ასოველად“ G, ლევიტ. 1,8. იხ. განსოება.

ასოველად, ასოველად «ასოდ-ასოდ»: „გამოირჩიელ მათ თავისა თვისად ერთი და ასოველად განვედ“ O, III მფ. 18,23; „დაწევდნა ორნი ჭარნი და განყენა ასო (ვ) ე-ულად“ I, მფ. 11,7.

ასოველ-ყოფა «განგება», აქნა: „ასოველ ყონ იგი ასოველად“ G,— „განაგონ ასოდ-ასოდ“ O, ლევიტ. 1,8.

ასოკუეთილი-ი ასოწაქრილი: „არა შევიდეს საჭურისი და ასოკუეთილი გვლესიად უფლისა“ G, II მჭ. 23,1. იხ. კუეთილი.

ასომთაფარ-ი მთაფრული ასო: „და ყოველი ასომთა-ფარი, ოქრომელნითა დაწერილი“ A — 454,315. იხ. მთა-ფარი.

ასომოღებულ-ი ასოდაკლებული: „უკუეთუ სამე დახუდეს ცალთული, გინა ასომოღებული“ მ. ცხ. 245v. იხ. მოღებელი (მოღება).

ასპარეზ-ი «უტევანი», მანძილი—195 ნაბიჯი; მო-ედანი, სტადიონი: „შორავს იერუსალმს ას სამეოც ას-პარეზ (უტევან DE)“ ლ. 24,13; „ეითარცა მეფე შარა-ვანდადგმელი ასპარეზსა“ O, ქება. 7,3; „ეინ-მე რბინ ასპარეზსა და არა მიიღის ნიჭი ძღვესაჲ“ ფილ. მოც. 8,5; „მიშეული შევალს მორკინალი ასპარეზსა შინა“ მ. ცხ. 42r.

ასპილ-ი ფარი: „ნაწლენი მისნი—ასპილნი რვალისანი“ O, იოზ 41,8.

ასპიტ-ი, ასპილ-ი გველი, იქედნე: „გამოჲდნ ნაშობნი ასპიტთანი“ O, ეს. 14,29; „უკერცხნი ასპიტთანი განტენნეს“ I, ეს. 59,5; „გულის-წარომჲ მათი მსგავს არს გუელსა... ასპიტისა და იქედნისა ყრუასა“ ფხ. 57,5; „მძსახურებდეს ასპიტსა მას“ ფილ. მოც. 4,80.

ასრულ-ი იხ. აღსრული (აღსრულა).

ასსამეოც-ი 160: „რომელი შორავს იერუსალმს ას სა-მეოც უტევან“ ლ. 24,18. იხ. სამეოცი.

ასტამ-ი ცეცხლის ასაღებ-დასაღები, აქანდაზი: „და აღიღო ასტამი და უხეთქნა მას თავსა და ჩაჰფლა“ შუშ. VI 15.

ასუბუქება იხ. აღსუბუქება.

ასულ-ი ქალიშვილი: „ასული ჩემი აწლა მოკულა“ მთ. 9,18; „არა მისცნენ ასულნი მათნი ძეთა მათთა და არცა მოჰკუარნენ ასულნი იგი მათნი ძეთა თჳსთა“ O, ნეემია 18,25; „ერთი ასული ესუა“ შუშ. I,34.

ასური-ი ასურელი: „იდედაცა იგი იყო წარმართი, ასუ-რი, ფზნიეილი ნათესაჲ“ C, მრ. 7,28.

ასურებრ-ასურულად: „მეტყუდე მონათა შენთა ასუ-რებრ და ნუ მეტყუ პერიაებრ“ O, IV მფ. 18,28.

ასურებრ-ი ასურული (ენა): „მიწერა... წიგნი ასუ-რებრი“ O, II ეზრა 4,7; „არა იცოდეს... ასურებრი ენაჲ ბერძელ იწყო კითხვად“ Sin.—11,000r.

ასქინო «სპინო», lentiscus: „სხუაჲ არს ასქინოჲსა გომიზი და სხუაჲ ბარსაბონისაჲ“ (ზღრ. 7; „სხუაჲ არს ცრემ-ლი სპინოჲსაჲ და სხუაჲ არს გომიზი ვალსამოჲსაჲ“) ბას. კეს.-ეჟუს. ლდ. 74,7.

ასხმა იხ. აღვრ-ასხმა.

ატამ-ი persicum: „რამეთუ იყო ფანჯი, ბროწეული, თრუნჯი, ატამი, ვაზი და სხუაჲ ესე:ითარი“ H—341,48.

ატაცებულ-ი იხ. აღტაცებული.

ატეზა იხ. აღტეზა.

ათიან-ი სამსჯავრო აღდგილი: „დაჲდა ატიანსა და მოეწოდა“ იზტ. 117,37.

ათიანთ-მოძღუარ-ი სამსჯავროს მწერალი, მდივანი: „ესმა რამ ესე ატიანთ-მოძღუარსა, ზე აღდგა“ იზტ. 119,11. იხ. მოძღუარი.

ატრბანა იხ. ტრბან-.

ატროშან-ი, არტროშან-ი ცეცხლის თაყვანის-საცემელი ტაძარი: „უფარ-ყო ჰემარიტი ღმერთი და აღიარა არტო-შანი“ შუშ. II 18.

ატყდომა იხ. აღტყდომა.

აუარებლით, აუვარო იხ. აღსაარება.

აუგ-ი ნაკლი; სასირცხო (საქმე): „ბრძენი, რომლისა განგებასა აუგი ერთის, იგი არა ბრძენი არს“ მ. სწ. 164, 80; „აუგ და დეხპირ არს... მსოფლიოჲსა დღესა სერობისა მისისასა გლოვად და მწუხარებაჲ და ტრირი“ მ. სწ. 167, 80; „განავარძალე მანკანებათა მისთაგან (სოფლისათა) და გიჩუენენ აუგნი მისნი“ ბალ. 85,8. იხ. აუგანი, აუგანი.

აუგან-ი, აუგიან-ი ნაკლულ-ი, სასირცხო: „ლოც-ვიმ ბიწფირი და აუგეანი შევრაცხ არს წინაშე ღმრთისა“ მ. სწ. 107,1; „აუგეან ჰყოფს ესე დათა“ მ. ცხ. 211r.

აუგებელ-ი შკლდგენელი: „უკუეთუ არს ღმრთეებასა შინა ნეთიერებაჲ, ვითარ-მე არს იგი აუგებელ და მარტივ და განუწილებელ“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 199,81. იხ. აგება (აღება).

აურაცხელ-ი იხ. აღურაცხელი.

აუწუთომელ-ი მიულწეველი: „შეპრობაჲ ჩემი აუწუ-თომელ არს და ეწუთები“ ბალ. 58,82. იხ. აწუთომა, წუთომა.

აფთარ-ი hyena: „ქურელი ნუ აფთარისაჲ არს სამკლ-რებელი ჩემი ჩემდა“ I, ფერმ. 12,8; „იყო მუნ აფთარი მახლობელად და აწოზდა შვილთა თჳსთა“ მ. ცხ. 808v.

აფრა იალქანი: „აღიპერეს აფრაჲ იგი მცირე ქარით კერძო“ საქ. მოც. 27,40; „დაუტრენეს... აფრაჲ იგი უბო-ვანი“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 108,2; „იქმნა... ვითარცა აფ-რაჲ ნავისაჲ“ Q—240,142.

აფრენა იხ. აღფრენა.

აფრენილ-ი იხ. აღფრენა.

აფროდიტ-ი ცთომილი ვარსკვლავი: O, იოზ 88,28.

აფსიდა თალი: „რომელმან ზეცისა აფსიდაჲსა აგან ექუსორია გყენა თქუენ“ Ath.—11,100r.

აფსინდ-ი, აფსინთ-ი აბზინდა, artemisia absinthium: „მცირე აფსინდი დაამწარებს დიდსა ქურჭელსა თთულსა“ მ. ცხ. 180v; „გარდაიქცა მესამელი წყალთაჲ აფსინთად“ აკ. 8,11.

აფფო მართლაც: O. IV მფ. 10,9.

აქა აქ: „რამათს სდგათ თქვენ აქა დღე ყოველ უქმად?“ მთ. 20,6; „მომეც მე აქა“ მთ. 14,8. „აქავე მოიღო“ ნრს. 76,11.

აქა-იქი, აქა და იქი აქ და იქ; აქეთ-იქით: „აქა-იქი ეკუთვნოდა (საქადარი)“ ი. ე. 48,32; „მიიხილა აქა და იქი და არაფერ იხილა“ O. გამოსლ. 2,12.

აქა(ა) აქაური: „საქმეთათს აქათა“ მრთ. E. ფოკა 340r. აქამდე იხ. მოაქამდე.

აქამომდე «მოაქამდე», აქამდე: „უწყის ვალილეადთ ელდე აქამომდე“ DE.—„იწყო ვალილეადთ და მოაქამდე“ C. ლ. 28,5; „აქამომდე არარად გიბოვიეს“ ი. 10,24. იხ. მოაქამომდე.

აქატე achates: „ყოველი ქვაჲ პატროსანი შეგემოსა... ლიგვრიონი და აქატე“ I. ეფე. 28,18.

აქლემ-ი camelus: „იოვანეს ემოსა სამოსლად მისა სტევი-საგან (თმისაგან C) აქლემისა“ მთ. 3,4; „წარბა მონამან მან ათი აქლემი აქლემთაგან უფლისა თვისისათა“ O. ლბ. 24,10; „კურჩი ნემსისაჲ შემსლემელ არს დატევნად აქლემისა“ A—92,478. იხ. შეაქლემე, სირაქლემი.

აქლემ-ვეფხ-ი καμηλοπάρδαλις: „ესე არიან საცხოვარნი, რომელნი შეამნეთ: ზუარაკი ზროხათაგან... და აქლემ-ვეფხი“ G. II მფ. 14,5. იხ. ვეფხი.

აქენა იხ. აღქენა.

[აქენა] აქება: „ასო-ასოდ აქენილი იღვა, ვითარცა კორცი ჭუნდაწართა“ H—341,714.

აქოქ-ი, აქუქ-ი «ეკალი», rhamnus cathartica: „ღთაგუნეს აქოქი (აქუქი), რომელ არს ეკალი“ M, II მფ. 25,18.

აქუეს აქ: „აქუეს დასრულდა დავითისა ფსალმუნთა თარგმანი“ A—135,428.

აქუმა იხ. აღქუმა.

აქუს იხ. ქუან.

აღაპ-ი ბური, სადილი: „ყო აღაპი დიდი“ ვარ. 818.

აღ-არ-, ა-არ- იხ. აღსაარება.

აღაძვება წაქვება, ავულიანება, აღძრება; მიმსგავსება: „თქვენმან მაგან შერმან აღაძვება ძენი მრავალნი“ II კორ. 9,2; „პირმან ურცხვონიან ენაჲ აღიბაძვის“ O. იგ. ხოლ. 25,28; „წარმოადვინებს ამას კულად წიგნი ღუმო-ლითა და აღაძვებასა უწუნებს“ ბას. კეს.-ორმეოც. 110,4; „მანველიდეთ ურთოვრთას აღაძვებად სიყუარულსა და ყუთლთა საქმეთა“ ზებრ. 10,24. იხ. ბაძვა.

[აღბერვა] აბუშტება: „აღბერილი იგი წყალთა ზედა მრავალნი და ერთი“ ბას. კეს.-ექუს. ლდ. 41,30. იხ. ბერვა.

აღბექვდა ბექდის დასმა, ამოტყუფრვა, გამოსახება; მონათლვა: „აღბექვდა, ვითარმედ ღმერთი ქეშმარიტ არს“ ი. 8,33; „რომელმან წაიღო აღბექვდნა ჩუენ“ II კორ. 1,22; „სულმან წაიღო აღბექვდნის თქვენ და სული თქუენი“ მრთ. S. კირ. იერ.-ნათლისდ. 84,18; „აღბექვდა მე სხეულად მისა“ Sin.—11,80v. „რომელმან-იგი უწყის აღბექვდულნი ბექდითა“ მ. სფ. 230,10. იხ. ბექედი.

აღბმა დაწყება(?): „აღბმანიან ძენი ისრაელისანი წარძრეად ვანიტუტ ნათით“ O. გამოსლ. 40,86. იხ. ბმა.

აღბორგება აღელვება, აშლა; აღშფოთება: „მაჭირვებს მუცელი ჩემი და აღვავსო რაჲ იგი, აღაბორგებს კორცთა ჩემთა“ მ. ცხ. 156r; „კარაული იგი ზნოანი აღბორგდა და გარდამავლო ებოთანე და დაკუთნა ქუეყანასა ზედა“ Sin.—8,86v.

აღბორგებულ-ი აღგზნებული, აღტყინებული: „აღბორგებულნი ალი იგი დაშრიტა“ H—341,808. იხ. ბორგა.

[აღბულქუება] კვამლის შეგროვება: „ვიღრე ცეცხლი იგი აღბულქუელი ატყდებოდა“ Atl.—11,88r. იხ. ბულქუება.

აღგება, აგება მომზადება, გამართვა; აკიდება ტვირთისა, დატვირთვა; მიცემა; «განსაგზლება»: „აღგნეს სანთლნი იგი მათნი“ მთ. 26,7; „ივლელ სასანთლე შენი და აღაგე იგი ზეთითა“ მ. ცხ. 200,20; „აღაგო ფარაო ეტლები, თუნი“ O. გამოსლ. 14,0; „ჩამოჰყადა ტვრთი, ხოლო მამამან... აღუგო იგი საცრითა“ მ. ცხ. 388v; „აღჰკიდა ჯორებსა თუსსა და აღაგო იგი ურმებსა თუსსა“ O. ივლ. 16,18; „აღუგო მათ საზრდელი გზასა ზედა“ O. ლბ. 45,31; „წარსლვასა ჩუენსა აღგუაგეს საგზლითა“ საქ. მოც. 28,10; „აღგებით აღაგო იგი ცხოვართა შენთაგან“ M.—„საგზლითა განჰსაგზლო იგი ცხოვართაგან შენთა“ G. II მფ. 15,14. „ორი კაპრული, აღგებული მის თანა, რამეთუ იღვა მუნ ორას ქუეზა პურის, კუმირ ერთ სეიქ, ორას ლელს-კუერ და მარ ერთ ღწო“ O. II მფ. 18,1; „აქუნდა აქლემი, აგებული პურითა ტვილითა“ მ. ცხ. 100v. იხ. აგება.

აღგება, აგება «შექმნა», შედგენა: „რომლით აღაგო ღმერთმან კაცი ქუეყანასა ზედა“ G.—„ვიწაფთ ღმერთგან შექმნა ღმერთმან კაცი პირსა ზედა ქუეყანისასა“ M, II მფ. 4,82; „ვერ ეგების, რაჲთამცა იყო მარტოვსა შინა აგებული რაჲმე“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 102,1. იხ. გება.

აღგზება, აგზება, აღგზნება, აგზნება დანთება, აღტყინება, «მოთხევა», «მოგზნება»: „აღაგზნეს ცეცხლი შორის ეზოსა“ ლ. 22,55; „არა აღაგზებდა ყოველსა რისხვასა მისსა“ ო. — „არა აღაგზებდა ყოველსა ზედა რისხვასა მისსა“ ო. ფს. 77,38; „აგზებდენ საქურველსა მათსა: ფარებასა და ჰორლებსა და მშუღდსა და ისარსა და კუერთებსა ქელთასა და ლაზურებსა“ O. ეფე. 80,9; „რომელმან აღაგზნეს ბოროტი, იგი წარწყმდეს“ O. იგ. სოლ. 10,9; „აღაგზნეს (მოაგზნეს G) ცეცხლი მოაბსა ზედა“ M, რიცხ. 21,80. „აღგზებული, ვითარცა თორენ“ O. მალ. 4,1; „დაიწუან აღსაგან აგზებულითა“ O. ეს. 5,24; „რაჲთა ტანჯნეს იგინი... აღგზებულითა ცეცხლითა“ ანდ.-ანატ. 101,27; „ნაკურცხლანი აღგზნეს მისგან“ ps.—„ნაბერწყალნი მოეთხეოდეს მისგან“ O, II მფ. 22,9. იხ. გზება.

აღგორგება აგორება: „აქენეს, რაჲთამცა აღაგორგეს იგი“ Sin.—11,189r. იხ. გორგება.

აღგრილება აგრილება: „და ოდეს აღგრილდეს, წარხლდე გზასა შენსა“ თედრ. 558. იხ. გრილი.

აღგუალ- «აღსლვა», მისვლა: „აღგუალე ზემო კერძო“ ლ. 14,10; „აღგუალე მალნარად“ M.—„აღგუალე მალნარად“ G, ისუ 5. 17,15. იხ. გუალ-.

აღლაქი «ბიციონი»: „დაეშენოს აღლაქსა ქუეყანასა... მარილოვანსა“ ps.—„დაეშენოს იგი ბიციონსა ქუეყანასა... მარილოვანსა“ O, იერემ. 17,6.

აღმგენა აღმგენა, «აღმგენება», აყენება: „ნუა აღმგენთ მათ ზედა ბრძოლასა“ G, — „ნუ აღმგენებთ მავათ მიმართ ლუაწლსა ბრძოლისასა“ M, II შჯ. 2,9; „მამამან იოვანე აღმგენა იგი“ ი. ე. 22,8. იხ. ღგენა.

აღმგენება, აღმგენება «აღმგენა», აღმგენება, «განკრთობა»; აყენება; «წყება», აღმგენა; დაყენება: „ნუ აღმგენებთ მათ მიმართ ლუაწლსა ბრძოლისასა“ M, — „ნუა აღმგენთ მათ ზედა ბრძოლასა“ G, II შჯ. 2,9; „რომელმან აღმგენი და აღმგენის ქალაქი იგი“ G, — „რომელმან აღმგენი და აღმგენის ქალაქი იგი“ M, ისუ 5. 8,28; „აღმგენი მეორეი ყოველი“ G, — „განკრთენ ყოველი მეორე“ O, ეს. 43,14; „აღმგენი მე და მივაგო მათ“ ფს. 40,11; „აღმგენი მისა მიმართ ბრძოლად“ G, — „იწყე მისა მიმართ ლუაწლი ბრძოლისა“ M, II შჯ. 2,25; „აღმგენი აღმგენი დიდი ეკლესიათა ზედა ღმრთისათა“ რიფს. 108,82; „რომელი აღმგენი ამბობსა მავას“ ფლტ. 186,26; „აღმგენი აღმგენი მწყემსი“ O, ეფე. 34,28; „ესე ღგას ღმრთი და აღმგენად“ DE, — „ესე ღგას ღმრთი და აღმგენად“ C, ლ. 2,84. იხ. ღგენება, აღმგენებელი, აღმგენები, სიტყვა აღმგენება.

აღმგენა, აღმგენა ამართვა, აღმართება, «დაღმგენა»: „ლოდი ესე, რომელ ავღგი ძეგლად, იყოს სახლად ღმრთისა“ O, დაბ. 28,22; „კარავნი, რომელნი აღმგენა უფალმან“ G, — „კარავნი, რომელ აღმართნა უფალმან“ ph., რიცხ. 24,8; „იაკობს აღმგენა კარავი მთას ზედა“ დაბ. 81,25; „აღმგენს მის ზედა ჭირტი ქვისად ღმრთი“ M, ისუ 5. 7,28; „აღმგენი იგი ქალაქსა თუსსა“ G, — „აღმგენი იგი ქალაქსა თუსსა“ M, მსაჯ. 8,27. იხ. ღგენა.

აღმგენობა, აღმგენობა ღმრთი, წამოღმგენობა, აღმართება, «აღმგენობა», აღმგენობა: „აღმგენ და წარმგენი ყრმაჲ ეგე“ მთ. 2,18; „აღმგენით და აღმგენით“ ფს. 19,9; „უპყრა ღმრთი მისი და აღმგენი იგი, და იგი აღმგენი“ მრ. 9,27; „მეყსეულად აღმგენი“ დაბ. 8,55; „აღმგენი და აღმგენი“ O, მთქ. 7,8; „აღმგენ და ღმრთი ზღუდა“ C, — „აღმგენი ღმრთი და ღმრთი ზღუდა“ DE, მთ. 21,21. „ცუდად არს თქუენი იგი აღმგენობა მსოუდა“ C, — „ცუდად არს თქუენი ეგე აღმგენობა“ L, ფს. 128,2; „მემდგომად ტრაპეზით აღმგენისა დაეუბნის მეგაენისა“ ი. ე. 87,8; „აღმგენობა მისა მსოუდართასა ვისა მუდგენისა იყოს იგი ცოლად“ მთ. 22,28. „აღმგენობი მეუღრეთით“ II ტიმ. 2,8; „რომელნი აღმგენობი არიან ჩუენ ზედა“ ფს. 43,6; „რომელმანცა დაარღვა ტალავარი აღმგენობი“ I. ეს. 38,12. იხ. ღგენობა.

აღმგენობა, აღმგენობა წინააღმდეგობა: „რომელი აღმგენობის კელმწიფებასა მის, ღმრთისა ბრძანებასა აღმგენობის“ მრ. 18,2; „აღმგენობა მტერად წინაშე მუდგენისა მისისა“ O, მთქ. 2,8; „ნუ აღმგენობი უმტყვისსა მის შენსა“ O, ზირ. 8,2; „რამათუ აღმგენობი ხართ კრებულსა ზედა უფლისასა“ G, რიცხ. 10,8. იხ. ღგენობა; ზედაღმგენობა, ზედა-აღმგენობა, წინა-აღმგენობა.

აღმგენა წაქიდება, შენთება; «აღმგენება»: „აღმგენი ცეცხლი ქალაქსა“ O, იგ. სოლ. 20,8; „აღმგენი ცეცხლი ლამარებასა მის“ M, — „აღმგენი ცეცხლი ლამარებასა შინა“ G, მსაჯ. 15,5; „არა ფრიალ აღმგენის, რამათა არა დაილეწოს კეცის კური“ მ. სწ. 809,84. იხ. ღგენა.

აღმგენა «აღმგენება», დაღმგენა, დაქისრება: „ნუ აღმგენთ ტვრთა ღმრთი შაბათისა“ O, — „ნუ აღმგენთ ტვრთა ღმრთი შაბათისა“ I, იერემ. 17,21; „აღმგენი მეფემან ასურასტანისაჲ ეგეიას მეფესა... სამასი სასწორი ვეცხლისა“ O, IV მფ. 18,14; „აღმგენი ხარკი ქუეყანასა მას ასი ტალანტი ვეცხლი“ O, IV მფ. 28,38. იხ. ღგენა.

აღმგენობა, აღმგენობა: „აღმგენობა, შეიზრდა და შეგება ძუალი მისი შორის მისა“ O, ეფე. 24,5; „აღმგენობა გულის-წყრომითა“ ბახ. კეხ.-ორმოც. 118,38; „აღმგენობის უფსკრული, ვითარცა ქუაბი“ O, იოხ. 41,21; „შეიქმნების სიმკურავლე აღმგენობითა სისხლისაჲთა“ მ. ცხ. 120,1. იხ. ღგენობა.

აღმგენობა იხ. აღმგენობა.

აღმგენი იხ. აღმგენი, შურის-აღმგენი.

აღმგენობა: „არა ეგების ზღუდაჲ, უკუეთუეცა არა აღმგენობა და აღმგენობა და აღმგენობა“ Sin.—08,227. იხ. ღგენობა.

აღმგენობა ამოწყვერვა, ამოზრდა: „რამათა აღმგენობის ქუეყანით, აღმგენობის და მოისწრაფინ სრულებად“ გრ. ნოხ.-კაც. აგბ. 145,30. იხ. ღგენობა.

აღმგენობა, აღმგენობა/აღმგენობა იხ. აღმგენობა.

აღმგენობა, აღმგენობა იხ. წილ-აღმგენობა, წილ-აღმგენობა.

აღმგენობა გაგზავნა, აღმგენობა: „აღმგენობის სულ-ნელებად საქმითა კეთილითა“ ფს. X, 47; „ლოცვასა პირისა-გან აღმგენობის ბედით“ იხ. რომ.-კურთხ. მის. 178,12. იხ. ღგენობა.

აღმგენობა ავსება, გავსება; შესრულება, «განძღება», «აღმგენობა»: „აღმგენობით ტაქუენი ეგე წყლითა“ ი. 2,7; „საუწყენი მათი აღმგენობის კეთილითა“ O, იგ. სოლ. 8,21; „საღმგენობა აღმგენი გული ჩემი“ ფლტ. 186,9; „ღმრთი იგი აღმგენი გულის-წყრომითა“ სხტ. 132,8; „ვითარცა აღმგენის ღმრთი ღმრთი“ C, — „ვითარცა აღმგენის ღმრთის ღმრთი ღმრთი“ DE, ლ. 2,21; „სული ღმრთი აღმგენი“ G, — „გული ქუეყნისა განძღობა“ O, ეს. 58,10. „რამათა ჩემი არა აღმგენობა არს“ ი. 7,8. იხ. გვება; აღმგენობელი, აღმგენობელი.

აღმგენობა აღმგენობა (ქრისტიანობა): „აღმგენობა ჩუენი ღმრთი არს მრთ. C, ოქრ.-უფლ. შვილ. 377; „ღმრთის მისთვის აღმგენობისაჲ იტყვს“ იხ. რომ.-კურთხ. ისაჲ და იაჲ. 80,15; „იგი ვითარ მოიწია აღმგენობის ორშაბათი“ შუშ. VIII 7. იხ. გვება.

[აღმგენობა] შეზავება, კეთილსურნელოვნება: „სისხლის სისხლისა მისგან ვზავება რაჲთა მათ საკურთხეველისათა საკურთხეველისა მის აღმგენობისათა“ O, ლევიტ. 4,7. იხ. ღგენობა.

აღმგენობა «გმობა», ყვირილი: „აღმგენობა“ M, — „გმობა-ღმრთი“ G, მსაჯ. 15,14; „მტერთა შენა აღმგენობა“ ფს. 82,8. იხ. ღგენობა.

[აღმგენობა] «მეგრავნა», დაძაბვა: „მეგრავნითა აღმგენობითა“ G, — „მეგრავნობითა მით მეგრავნობითა“ ph., ლევიტ. 14,52. იხ. ღგენობა.

აღმგენობა გამოკვეთა, გაზრდა, გამოზრდა: „მოსცე მათ (საზრდელი) და აღმგენობის იგინი“ C, ფს. 108,28; „აღმგენობის სიმართლით ზედა მუქლთა ჩემთა“ რიფს.

178,18; „სახუვეელითა აღვიზარდე და ზრუნეთა“ O, ხიზრძ. სოლ. 7,4; „ვიშვე და აღვიზარდე და დავბერდი ცოდვასა შინა და ურვასა“ მ. სფ. 204,16.

აღზრდილი-ი «განზრდილი»: „აღზრდილი (გან-ზრდილ) ამას ქალასა შინა (და აღზრდილ) ღერეთა თანა გაშლიელისთა“ ხაქ. მოც. 22,8; „კაცი ცოდვათა შინა შობილი და აღზრდილი“ მ. ცხ. 107r. თხ. ზრდა; თანა-აღზრდილი.

აღზრუნა აღძვრა, გაღაზიანება: „აღზრზინეს და განაბორცნეს გულნი წარმართთანი ძმათა ზედა“ ხაქ. მოც. 14,2; „აღზრზინა მათ ზედა დავით“ O, II მფ. 24,1; „რომელი აღზრზენდეს და მოავონებდეს საშუებელთა ამოაფსა ამის სოფლისათა“ ბალ. 83,8. იხ. ზრუნა.

აღზუავება «ამბლღება», გაამაყება, გაამპარტყენება: „ანუშეა მეტად აღზუავეა და მერმე ქუეყანად დააქუეთა“ ღ.,—„ანუ მეტად აღამბლღა და მერმე ქუეყანად დააქუეთა“ ღ., ბალ. 88,6; „ამასა ზედა კუალად აღლაღნების და აღზუავენების უბადრუი იგი“ მ. ცხ. 18r.

აღზუავებულ-ი «განლაღებულ-ი», ამაცი: „იყვენ კაცი... წარმდებ, აღზუავენებულ“ pb.,—„იყვენ კაცი... წარმდებ, განლაღებულ“ II ტიმოთ. 8,4. იხ. ზუაობა.

აღთუაღება, ათუაღვა აღრიცხვა, დათვლა; დათვალიერება, აღლუმი: „მწუხრი ავთუაღი (ღვწაჲ) და თუ ...უმრავლეს იპოას, ევაში პური“ Ath.—12, 227r; „აღრაღებუ, აღთუაღეთ ყოველი ერი“ II მფ. 24,2. „რიცხვ აღთუაღვასა მის“ O, II ეზრა 1,9. „კუალად მისცეს ოქროჲ განძად ათუაღული კ'ე ლიტრაჲ“ ი.-ე. 22,28. იხ. თუაღვა.

აღთქმა იხ. აღთქუმა.

აღთქუეფა ათქეფა, ამღვრევა, არევა, ერთმანეთში გაქნა: „არლარა აღთქუეფოს იგი ფერვან კაცისამან“ O, ეზეკ. 82,18. „რომელი ასუმიდეს მოყუასსა თჳსსა აღთქუეფულსა მრღვსა“ O, აშბ. 2,15. იხ. თქუეფა.

აღთქუმა დაპირება, აღთქმის დადება, აღიარება, «ლოცვა»: „მე აღვითქუამ თქუნ, ვითარცა მე აღმითქუე მამამან ჩემან სასუფეელი“ ლ. 22,29; „აღთქუეს მას მიცემად ვეცხლი“ DE, მრ. 14,11; „აღთქუეს აივთაჲმან აღთქუმაჲ უფალსა“ G, —„ილოცა იეფთაჲ ლოცვაჲ უფლისა მიმართ“ M, მსჯ. 11,80. „რამთა ეწო აღთქუმულთა მათ ღმრთისათა“ ანდ.-ანატ. 818.

აღთქუმა, აღთქმა «შჯული»; პირობა; ზავი: „მოცენებად აღთქუმად თჳსი წმიდაჲ“ C, —„მოცენებად შჯულისა წმიდისა მისისა“ DE, ლ. 1,72; „ესე არს სისხლი ჩემი ახლასა აღთქუმისაჲ“ მთ. 26,28; „აღთქუნ აღთქუმად უფალსა“ I, ებ. 19,21; „რამეთუ გარდავლეს აღთქუმასა ჩემსა“ O, ოვხე 8,1; „აღთქუა მათ აღთქუმად მშჳდობისაჲ“ O, ეზეკ. 87,20; „განაპრავლენ აღთქუმანი შენი ქუეყანად მიმართ ჯანანელთა“ O, ეზეკ. 10,29; „აღთქუა მათ სასყიდელი თითოეულად დრაქანი ღლესა შინა“ DE, —„აღთქუმა-ყო მოქმედთა მათ მიმართ თითოჲ სატირი ღლისა“ C, მთ. 20,2; „აღთქმა დადგნეს მის მიმართ“ pb., —„ნაძლევი დაიდგნეს მის თანა“ O, ხიზრძ. სოლ. 1,16. წიგნი აღთქუმისაჲ ანდერძი: წიგნი აღთქუმისაჲ წინაჲსწარ დაბეჭდილი ღმრთისაგან“ გალატ. 8,17. იხ. თქუმა; აღთქუელი, აღნათქუები.

აღთქუმის-ყოფა «აღთქუმა», შეპირება, პირობის დადება: „აღთქუმა-ყო მოქმედთა მათ მიმართ თითოჲ სატირი ღლისა“ C, —„აღთქუა მათ სასყიდელი თითოეულად დრაქანი ღლესა შინა“ DE, მთ. 20,2; „აღთქუმა-ყო პურიათა მაჲგან“ ი. 9,22.

აღკაზმვა მომზადება, გაწყობა: „აღკაზმა იგი განსლვად სამეფოდ თჳსად“ ბალ. 135,18; „ღლითი-ღლე აღკაზმა იგი მაღასა თჳსსა“ მ. ცხ. 202r. იხ. კაზმვა.

აღკელობება დაკოჭლება: „ღაეა იგი ფერვთა ზედა მის ყრმისათა და აღკელობა იგი“ O, II მფ. 4,4. იხ. კელობა.

აღკეცა «აღსაბურველებად», აკეცა: „აღკეცნა ქუეყნაჲ (ქუეგობა I) განსაქიჭებულად ტერფთა შენთა“ O, —„აღკეცა ბურველნი უკუანა კერძონი შენი განსაქიჭებულად ქუსლთა შენთა“ pb., იერემ. 18,22.

აღკიდება, აკიდება «აღება», აღტვირთვა, მოკიდება, ზურგზე «აღდება»: „რამთა აღკიდოს ჭუარი მისი“ C, —„რამთა აღიღოს ჭუარი მისი“ DE, მთ. 27,82; „რომელი-იგი აღიკიდიან და დასჯან ბქეთა თანა მის ტაძრისათა“ ხაქ. მოც. 8,2; „აღკიდა და მოაქუნდა“ I, ებ. 45,20; „მძლავრ მოიტაცებდეს და წარმართთა აკიდებდეს“ მრთ. A, ანტ. 82v; „დაგდვა მას ზედა, მერმე შემოგიჭდ და აღგიკიდო შენ“ მ. ცხ. 272v; „ნუ აღიკიდებთ ტვრთსა“ I, —„ნუ აღიკიდებთ ტვრთთა“ O, იერემ. 17,21. იხ. კიდება.

აღკრვა აკერა, მიკერა: „მტურეი, რომელი აღკრუეკრა ფერვთა ჩუენთა... განვიყრიო“ ლ. 10,11; „აღკერა ქუეყანასა მუტელი ჩუენი“ ფხ. 48,20. იხ. კრვა; პირ(ის)-იღკრვა (-ული).

აღკრთობა ავარდნა: „ნუუქუე ნამუსრევი პილენძისაჲ მის აღკრთეს და ეცეს მას“ ფლატ. 105,10. იხ. კრთობა.

აღკრძალვა შევიწროება, შეჭირვება: „არამედ აღვიკრძალავ ჯორთა ჩემთა და დავიმონებ“ I კორ. 9,27. იხ. კრძალვა.

აღკუშინვა «ვაება», კვნესა, გმინვა: „არავინ აღიკუშინა, არავინ ძეთა ისრაშლისათამან ენითა თჳსითა“ M, —„არავინა არცა ერთმან ძეთა ისრაშლისათამან ენითა თჳსითა“ G, ისუ 5, 10,21. იხ. კუშინვა.

აღლაღება გაამაყება, ქედმაღლობა, მედიდურობა: „აღილაღე გულითა შენითა“ IV მფ. 14,10; „ამასცა ზედა კუალად აღლაღნების და აღზუავენების უბადრუი იგი“ მ. ცხ. 18r. იხ. ლაღობა.

აღლევა გამოლევა, დახარკვა: „აღილია ყოვლად-დასაწუველი იგი“ M, I მფ. 21,20. იხ. ლევა.

აღლესვა წამახვა, «აღმახუვა», ალესვა: „აღილესნეს ენანი მათნი ვითარცა გუელისანი“ ფხ. 180,4; „მწუეა აღილესა და გამოთალა მით“ I, ებ. 44,12; „რომელი აღკლესა ენასა მონაზონისასა გინებად“ მ. ცხ. 20v; „აღკლესი, ვითარცა ელვაჲ“ pb., —„აღმახო, ვითარცა ელვაჲ“ G, II მფ. 82,41. „მახვლი აღლესულ იყო“ ბას. კეს.-ორმოც. 117,2. იხ. ლესვა.

აღლო შნა ალოცვა, ენის ასმა: „აღლო შნეს შესაკრებელ-მან ამან ყოველნი გარემოჲსნი“ G, რიცხ. 28,4; „აღლო შნიან თუალნი მათნი“ ფი. XI 14. იხ. ლაშნა.

აღმავლებელი-ი ამნთებელი. იხ. გზება.

აღმადგინებელი-ი აღმდგენელი, «აღმმსთებელი»: «გურ-
წამს აღმადგინებელი უფლისა ჩუენისაჲ» ბრძო. 4,24;
«რომელი აღმადგინებელ ხარ მკუდართაჲ» ფლკტ.
147,87; «აღმადგინო... დამკვდრებულთა ზედა ქალდეასათა
გულნი აღმადგინებელთანი» პხ.,—«განაუღძო მკვდრ-
თა ზედა ქალდეველთასა გული აღმმსთებელთაჲ»
O, იერემ. 51,1. იხ. აღმდგენება.

აღმავალ-ი «აღმგვდრებელი», ამავალი: «იხილნეთ...
ანგელოზნი ღმრთისანი, აღმავალნი და გარდამოშავალნი»
ი. 1,51; «ამავალი, აღმავალი ცხენსა ზედა ხსელსა» პხ.,—
«კაცი, აღმგვდრებელი ცხენსა ზედა ხსელსა» O, ზაქ.
1,8. იხ. აღსლვა.

აღმავსებელი-ი ამვსებელი: «მ მკუდროებაო... სულისა
აღმავსებელი» მ. ცხ. 81r. იხ. აღვსება.

აღმამაღლებელი-ი ამამაღლებელი: «აღმამაღლებელი
თავისა ჩემისაჲ» კურთხ. მოსესი 194,2. იხ. აღმალემა.

აღმაორძინებელი-ი ამაორძინებელი, აღმომაცნებელი,
აღმზრდელი: «აღმაორძინებელი ღმერთი» I კორ.
8,7; «იოქუმის მცენარეთათჳს და ხეთა, ვითარმედ აქუს მათ
ძალი აღმაორძინებელი» ბას. კეს.-ექუს. დღ. 98,15.
იხ. აღორძინება.

აღმაოვრებელი-ი დამაქცეველი, ამკლები: «ესე არს...
პირველითაგანე აღმაოვრებელი მონასტრისა ჩუენისაჲ»
მ. ცხ. 177r. იხ. აღოვრება; ოვარი.

აღმართ ზეეით: «კაცად-კაცი მოყუასსა თჳსსა ზიდედა
აღმართ» მ. ცხ. 887r. იხ. მართ-; პირ-აღმართ.

აღმართ-ი აქანება: «ღავით აღვიდოდა აღმართსა მას
ზეთისხილისასა» O, II მფ. 15,80. იხ. მართ-.

აღმართება, ამართება «აღდგინება», «აღდგმა», ამართ-
ება, «აღზღოვება», ამალეება: «მესამესა დღესა აღ-
ევქმართო ევე (ტაძარი)» C, — «მესამესა დღესა აღევად-
გინო ევე» DE, მ. 2,10; «სწავლამან შენმან აღმმართა
მე სრულიად» ფს. 17,88; «აქმართეს მუნ კარავი წამები-
საჲ» G, — «აღდგეს მუნ კარავი სწამებელი» M, ისუ ნ.
18,1; «ღამგობილი იგი აღევქმართო და აღევშენო» ხაქ.
მოც. 15,10; «აღმმართა და იწყო სლვად» T, — «აღ-
ზღნა და იწყო სლვად» J, ხაქ. მოც. 14,10. «ესე დგას
დაცემად და აღმართებად» C, — «ესე დგას დაცემად და აღ-
გინებად» DE, ლ. 2,84; «რომელი ამშენებდეს აღმართ-
ებად ტაძრსა ამას» O, ანგ. 2,9; «ძელი აღმართებულ იყო»
მრთ. S, ბას. კეს.-ორმოც. 117,8; «ქალაქი იგი აღმარ-
თებულ იდა მტკიცე შეძრა» მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და იონ.
108,18. იხ. მართება.

აღმარლუვეელი-ი ამარლუვეელი: «აღმარლუვეელი
წყლისაჲ» O, ოვინ. 0,8. იხ. არლუვეა.

აღმასრულებელი-ი შემსრულებელი: «ვითარცა აღმას-
რულებელი იქნესა მის წინამწარმეტყველი იგი
არს» იბ. რომ.-კურთხ. მოს. 172,4. იხ. აღსრულება.

აღმატება ამეტება: «უკუეთუ არა აღმეტოს სიმართ-
ლქ თქუენი უფროას შვიგნობართა და ფარსიველთა» მთ.
5,30.

აღმატებულ-ი «ამაღლებული»: «საყდარ ღიღების აღმა-
ტებულ, სიწმიდო ჩუენი» O, — «საყდარ ღიღების ამაღ-
ლებულ, სიწმიდო ჩუენი» პხ., იერემ. 17,12; «მკლ-
მარე საყდართა ზედა მალათა და აღმატებულთა I,
ეს. 6,1. იხ. მატება; აღსამატებელი.

აღმაღლება, ამალეება მალად ქცევა; აღდგენა; აღე-
ბა, აღფხვრა; გაამაყება; «აღსლვა»: «ნუ ცაღმდე ამა-
მალღებნი» მთ. 11,28; «აღმაღლდე შენ, ვითარცა
ორბი» O, აბდ. 1,4; «რომელმან აღიმაღლოს თავი
თჳსი, დამდაბლდეს» მთ. 23,12; «უკუეთუ ვინმე ამაღლ-
დების თქუენ ზედა» II კორ. 11,20; «აღმაღლდა გული
შენი» O, ეზეკ. 28,1; «სკორეთაგან აღმაღლის დავრო-
მილი» O, I მფ. 2,8; «ზედა იგი ღლუკთა აღმაღლებ-
და» ოქრ.-მარხ. და იონ. 104,28; «აღმაღლეთ ამოა
ნუგეშინისცემაჲ» I, ეს. 29,29; «ვითარ აღიმაღლეს
მათგან» C, — «ვითარცა აღვიდეს» DE, ლ. 2,15; «სიბრ-
ძნისა შენისათჳს ნუ ამაღლდებნი» პხ., — «სიბრძნესა ნუ
აღჰყვები» O, იგ. სოლ. 8,5.

ამალეება ცად ასვლა (ქრისტესი): «შეჰვედრა სული
მეუფესა ცათასა... ქრისტეს ამაღლებით გან სამას ოცდა
თრავეტლას წელსა» J, ცხ. 128,8.

ამაღლებული-ი, ამაღლებული «აღმატებული», გა-
ამაყებული: «სული აღმაღლებული მოვიდოდა ჩრდი-
ლოთ» I, ეზეკ. 1,4; «სახლი იგი... აღმაღლებულ იყავნ
წინაჲ შენსა» O, II მფ. 7,28; «მოსრნეს ყოველნი აღმაღ-
ლებულნი ვეცხლითა» O, სოფონ. 1,11; «საყდარ ღიღების
ამაღლებულ სიწმიდო ჩუენი» პხ., — «საყდარ ღიღების
აღმატებულ, სიწმიდო ჩუენი» O, იერემ. 17,12. იხ.
აღმაღლებელი, აღსამაღლებელი; მაღალი.

აღმაშენებელი-ი მაშენებელი: «არა ყოველი აღმაშენე-
ბელ არს» I კორ. 10,23. იხ. აღმშენება.

აღმახუვა «აღლესეა», «გამოყრა»: «აღმემახო, ვითარცა
ელვაჲ» G, — «აღვლესო, ვითარცა ელვაჲ» პხ., II მფ.
82,41; «დააყენე ენაჲ შენი ღრტუვისაგან და აღმახუე
იგი გალობად ღმრთისა» მ. სწ. 290,15; «რკინამან რკინაჲ
აღმახვს» O, იგ. სოლ. 27,17; «აღმახუა ხურომან»
პხ., — «კაცმან ხურომან გამოყარა საქმარი თჳსი» O, ეს.
44,12. იხ. მახუვა.

აღმგომ-ი იხ. წინა-აღმდგომი.

აღმვსებელი-ი ამავსებელი: «არა სუა (წყალი) გონჯო-
ბისათჳს აღმვსებელისა» მ. ცხ. 226v. იხ. აღვსება.

აღმზადება მომზადება: «აღიმზადეთ გამოსაზრდელი»
G, ისუ ნ. 1,11; «აღიმზადა ყოველი მონავები» ვარ. 814.
იხ. მზადება; მზა.

აღმზადება «აღშფოთება»: «აღმზადებდეს გულთა
თქუენთა» T, — «აღამშფოთებდეს სულთა თქუენთა» J,
ხაქ. მოც. 14,28. იხ. მზადება.

აღმზრდელი-ი ამზრდელი: «შეაჰუნეთ ხოლო აღმზრ-
დელიცა თქუენი» პხ., — «შეაჰუნეთ მპოხელი თქუენი»
I, ბარ. 4,8.

აღმთქუმელი-ი აღმთქუმის დამდები: «ესე არს შჯელი აღ-
მთქუმელისაჲ» G, რიცხ. 7,13. იხ. აღმთქუმა.

აღმკობა შემკობა, მორთვა: «აღიმკვნენ ახლითა ნა-
ბრდლუენითა, ვითარცა ორბნი» I, ეს. 40,81. «შუენიერითა
სამკაულითა აღმკულ არს» ფლკტ. 184,4; «ასულნი მათნი
განშუენებულ არიან და აღმკულ მსგავსად ტაძრისა» ფს.
148,12. იხ. მკობა.

აღმოსტოვლი-ი აღრე ამდგარი, აღმადგინებელია: „განვალკო... მკვდრთა ზედა ქალღვევლასა გული აღმ-მსოთხელთაჲ“ O, — „აღვადგინო... დამკვდრებულთა ზედა ქალღვევლასა გული აღმადგინებელთაჲ“ pb., იერემ. 51,1. იხ. აღმოსტოვ.

აღმო იხ. ქუეღამო.

აღმობერება იხ. აღმობერებელი; ბერა.

აღმობერება (განტყვევება), ამოშვება: „აღმო ბერა სუ-ლი“ C, — „განტყვევა სული“ DE, მრ. 15,87; „აღმო-პ ბერა სამ-გზის“ მ. ცხ. 337r. იხ. ბერება.

აღმობოყინება (გამოცემა), ამობოყინება: „რომელთა აღმო ბოყინებენ წყალნი“ G, — „რომელთა გამო სცე-მენ წყალნი“ O, ლევით. 11,10; „პირი აღმო ბოყინ-ნებს უკეთურებასა“ მ. ხფ. 145,25. იხ. ბოყინება.

აღმობრწყინ(ვ)ება (აღმოტლდება), (მოფენა), ამოსვლა: „აღმო ბრწყინებსა მისისა“ C, — „გითარცა მზე აღ-მოქალა“ DE, მრ. 4,8; „აღმო ბრწყინდა მზე და შეკრ-ბეს“ ფხ. 103,22; „ცისკარი აღმო ბრწყინდა“ მარკ. 250r. „მზისთელ ქუეყანით აღმობრწყინებულ“ კურთხ. მოხ. 170,10. იხ. ბრწყინება.

აღმობურება დაბურება, (დაფარება), დაბურება: „აღმო-ბურნეს თავთა მათთა“ O, — „დაიფარნეს თავნი მათნი“ pb., იერემ. 14,4. იხ. ბურება.

აღმოვდება ამოვდება: „აღმო ავდო ყრმაჲ იგი (ცოცხა-ლი“ ი. მოც. 71,10; „აღ-რე-უ გდო მას (ბეჭედსა) თუ-ალი“ ქ. ცხ. 212,8. იხ. გდება.

აღმოვუაღ- ამოსვლა: „აღმო ვუაღე ზემო კერძო“ ლ. 14,10; „აღმო ვუაღეთ ნავსა ამას“ H—841,288. იხ. გუაღ-.

აღმოვურა აღყვანება: „შემდგომად ზატიობისა აღმო-პ ვუაროს იგი“ C, — „შემდგომად ზატიისა აღიყვა-ნოს იგი“ L, ხაქ. მოც. 12,4; „შე აღმო გავუარო ვეგ შენ“ O, დაბ. 42,87. იხ. გურა.

აღმოვინება ამოსვლა: „აღმო გი დიდენ (I) წყალი შენთაჲს წყაროთა“ O, იგ. სოლ. 5,16.

აღმოვინებულ-ი ამოსული, ამოვინებული: „ვეყოს მას წყარო წყლისა აღმო დინებულისაჲ“ C, — „ვეყნეს მას შინა წყარო წყლის, რომელი ვიდოდის ცხორებად“ DE, ი. 4,14. იხ. დინება.

აღმოვალ-, აღმოვედ-/აღმოვიდ- იხ. აღმოსვლა.

აღმოვლინება ამოყვანა: „მზე მისი აღმო ვლინის ბორიკთა ზედა და კეთილთა“ მთ. 5,45. იხ. ვლინება.

აღმოვსება ავსება; ამოტენა, (მოწირება): „აღმო ავ-სეთ აჲ და გოართუთ პურიან უფალსა“ ი. 2,8; „აღმო ავსე-ბედ უპესა და მუცელსა თქსა“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და ოთხ. 110,18; „შთაპყვლით საწნებელსა აღმოვსებად ერგა-სისა საწყაულსა“ O, ანგ. 2,16; „რომლისა მიერ აღმო-ივსო მტირელი წყალი“ pb., — „რომლითა მცამოწრიდა წყალი მცარელ“ O, ფხ. 30,14. იხ. აღმოვსება; ვსება.

აღმოწიდევა ამოწიდევა: „აღმო წიდი მას საბლითა მით“ O, იერემ. 38,18. იხ. ზიდევა.

აღმოთქუმა ამოთქმა: „აღმო თქუან და იტყვიან სი-ცრუება“ ფხ. 28,4; „აღმო თქუნ გულმან ჩემმან სიტყ-უაჲ კეთილი“ ფხ. 44,2. იხ. თქუმა.

აღმოთხრა (მოთხრა): „აღმო თხარეს თავისა მათისა ჯურღმული გურგოვანი“ I. იერემ. 2,18; „აღმო თხარეს კარსა წინა ქუბისასა საფლავი“ მ. ცხ. 183v; „აღმო თხა-რა ქუეყანაჲ“ C, — „მოთხარა“ DE, მთ. 25,18. იხ. თხრა.

აღმოკითხვა ამოკითხვა, (წარკითხვა): „რომელი აღმო-იკითხვიდეს, ჰსცნობდინ“ მრ. 18,14; „ესე ფიცარი მრავალთა აღმო იკითხეს ჰურიათა“ DE, — „იგი ფიცარი წა-რიკითხეს ჰურიათა მრავალთა“ ი. 10,20; „აღმო იკითხ-თა იგი და იკითხა“ ხაქ. მოც. 23,84; „აღმო ვიკითხე წიგნი იგი თქუენი, რომელი მოსწერეთ ჩემდა“ O, I ეზრა 2,20. „წმიდათა წერილთა აღმოკითხვაჲ“ მ. ცხ. 14r. „უწყებულ და აღმოკითხულ ყოველთა მიერ კაცთა“ I კორ. 8,2. იხ. კითხვა.

აღმოკოდა (აღმოკუეთა): „აღმო უკო დეს იგი მეფე-თა“ pb., — „აღმო პკუეთეს იგი ჯურღმული მეფეთა“ G, რიცხ. 21,18. იხ. კოდა.

აღმოკრთომა ამოსვლა, ძვრა: „სულნი ღათუ აღმო-პკრთებოლიან“ ოქრ.-გურიტ. 227,18; „გულისაგან აღმო პკრთების სიმკურვალს“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 108,20. იხ. კრთომა.

აღმოკუეთა (გამოკუეთა), (აღმოკოდა), (აღმოკლდა), ამოჭრა, ამოკვეთა, ამოთხრა: „რომელი-იგი აღმო ე-კუეთა კლდესა შინა“ C, — „რომელი გამო ეკუეთა კლდისაგან“ DE, მთ. 27,60; „აღმო პკუეთნეს თულა-ნი მისნი“ G, — „აღმო პკადნეს თულანი მისნი“ M, მსჯ. 16,21; „აღმო პკუეთეს იგი (ჯურღმული) მეფეთა“ G, — „აღმო უკოდეს იგი მეფეთა“ pb., რიცხ. 21,18; „გნარკუ თხარა და აღმო პკუეთა“ ფხ. 7,10; „აღმო პკუეთა მთხრებლი“ ფლკტ. 150,8; „აღმო გკუეთნე ენანი თქუენნი“ ანდ.-ანატ. 105,21. იხ. აღმოსაკუეთელი.

აღმომავალ-ი ამომავალი: „რაჲმს იხილოთ ღრუბელი აღ-მო მავალი“ ლ. 18,54. იხ. აღმოსვლა; სვლა.

აღმომავსებელ-ი ამევსებელი: „რაჲ ბიწი შეხუდების გან-ჯობისაგან აღმო მავსებელისა (წყალსა)“ მ. ცხ. 228v. იხ. აღმოვსება; ვსება.

აღმომბერებელ-ი სამუსიკო იარაღზე დამკვრელი: „მითხრობდა გმისაგან აღმო მბერებელისა საშუალ მორწყულთაჲსა“ G, მსჯ. 5,11. იხ. აღმობერება; ბერა.

აღმომდინარე იხ. კეთილად-აღმომდინარე.

აღმომწადება (ქლა), ამოწვდა: „მეგობარსა ზედა მახვ-ლი-ლა თუ აღმო მიწადო“ O, — „მოყუასსა ზედა უკუე-თუ იქადო მახული“ pb., ზირ. 22,20.

აღმომორჩება აღმოცენება: „იწყო თამამ თავისა მისისამან აღმო მორჩებად“ G, მსჯ. 10,22. იხ. მორჩება.

აღმომ(ფ)შენავი-ი, აღმომ(ფ)შენველ-ი (მშენვენიერი), (მშენვენიერი), სულიერი: „არა დაშთა მას შინა აღ-მო მშენავი“ G, — „არა დაშთა მას შინა მშენვენიერი“ M, ისუ 5, 11,11; „არა წარმოსტყუენოთ მათგან ყოველთა აღმო მშენელი“ G, — „არა დატუეთ მას შინა ცოცხალი ერთიდა მშენი ენიერი“ M, II, მჯ. 20,18; „აღმო მფშ-ენველი“ G, — „მშენი ენიერი“ M, ისუ 5, 10,80; „არა დაშთა მას შინა მშენი ენიერი (აღმო მფშენავი“ G) M, ისუ 5, 11,11. იხ. მშენავი/მფშენავი; შდრ. მშენავი, მშვ.

აღმომწებურელი-ი ამომგლეჯელი: „არა თუ აღმომ-
წებურელი ვართ ვნებთანი, არამედ მბრძოლნი ოდენ“
მ. ცხ. 180r. იხ. აღმომწებურა.

აღმომყვანებელი-ი აღმომცენებელი: „ღმერთნი... ქუე-
ყანი ნაყოფთა აღმომყვანებელნი“ მ. ცხ. 108,4.
იხ. აღმომყვანება.

აღმომცენარე გამოღებულნი: „ყოველივე აღმომცენა-
რე ქუეყანისა ზღვსაგან არს“ ბას. კეს.-ექუს. დღ. 01,11.
იხ. მცენარე.

აღმომწებება ამოგორება: „ნულარა აღმომწებე
მწერსა მას შინა ცოდვისა“ მ. ცხ. 102r; „ნუკულად მწერე-
სა შინა აღმომწებებთ თვეთა თქუენთა“ Ath.-11,188r.
იხ. მწებება.

აღმორთუმა მირთმევა, წაღება: „აღმორთუა იგი
მეფესა სოლომონს ტაძრად უფლისა“ II მუტ. 4,10. იხ.
რთუმა.

აღმოსავალ-ი სადაც ამოდის, ამოსვლა: „არცა აღმო-
სავალი მთიარისაა განათობდეს შენ ღამე“ ებ. 60,19. იხ.
აღმოსვლა.

აღმოსავალ-ი, აღმოსავ(ა)დეთ-ი: „როგელი იხილეს აღ-
მოსავალით“ მთ. 2,9; „წარკედ ამიერ აღმოსავა-
ლად ერპო“ III მუტ. 17,2; „მოვლენ კრებულად აღმოსა-
ვალითგან მიდასავალად“ ბარუქ 4,87; „იყო რამ
თორნიც აღმოსავალეთს“ ი. ე. 20,10; „ყოვლისა აღ-
მოსავლეთისა ნოელისიზმან“ A-484, 324. იხ. აღ-
მოსვლა; შდრ. მზის-აღმოსავალი/მზმ-აღმოსავალი.

აღმოსაყუეთელი-ი ამომცვეთი: „წარიღეს თანა წერაჲ და
ერუა და ჰქისა აღმოსაყუეთელი“ Sin.-11, 242v.
იხ. აღმოყუეთა.

აღმოსლვა აღმომორჩება, აღმოცენება, ამოსვლა:
„აღმოვიდა იოსება გალილად“ ლ. 2,4; „აღმოვი-
დენ ქუეყანისა მისგან“ ოხე 1,11; „მეყვულად აღმო-
სლვასა მისსა მიერ წყლით“ DE,—„მუნქუეს ოდენ, ვი-
თარ აღმოვიდოდა იგი მიერ წყლით“ C, მრ. 1,10; „აღმო-
ვალს მზმ და დაჰვალს მზმ“ ეკლეს. 1,5; „იწყო თამან
თავისა მისისამან აღმოსლვად“ M,—„იწყო თამან თავისა
მისისამან აღმოვირა ჩებად“ G, მსჯ. 16,22; „იყო აღ-
მოსლვასა სულისა მისისასა“ დაბ. 25,18.

აღმოსრული-ი აღმოცენებულია, ამოსული: „იყვნეს
ეინმე წარმართნიცა აღმოსრულითა მათგანი“ ი. 12,20;
„აღმოვიდოდა და აღორძნებოდა“ DE,—„აღმოცე-
ნებული და აღორძნებული“ C მრ. 4,8. იხ. სლვა; აღ-
მოშავალი, აღმოსავალი.

აღმოსხმა ამოსვლა, გაზრდა: „ვიდრემდის აღმოგეს-
ხას თმა და წუერი“ I მუტ. 10,5 იხ. სხმა.

აღმოტაცება გამოტაცება, გამოგლეჯა: „მიერ ქელმან
ჩემმან აღმოიტაცეს ივინი“ ამოს 2,2.

აღმოტაცებულ-ი გამონატაცები: „შეკლემული... მო-
კუეთილი და აღმოტაცებული არა შესწირო იგი
უფალსა“ ps.—„შეკლემული და გამოკუეთილი და გამო-
ნატაცები არა მოჰუარნეთ ესენი უფალსა“ G, ლევტ. 22,24. იხ. ტაცება.

აღმოტევაზა გვანტევაზა: „აღმოტევაზა სული“ C,—
„ბანუტევაზა სული“ DE, მთ. 27,60. იხ. ტევაზა.
2. ძვ. ქართული ენის ლექსიკონი

აღმოტევაზა ამოგზავნება: „პირით ალი ცაცხლისა
აღმოტევაზი ბის“ ბარლ. 225r. იხ. ტევაზა.

აღმოფრინება ამოფრენა: „ტრელი სპეტაკა... აღმოფრ-
ინდა პირით მისით“ მ. ცხ. 161r. იხ. ფრინება.

აღმოფრენება ამოსუნთქება: „რამათა... მოულოდის განსაც-
დელსა ვიდრე უკუნადასვენელად აღმოფრენადმდე“
მ. ცხ. 854v. იხ. ფრენება.

აღმოფხურა ამოგლეჯა, ამოგდება: „აღმოჰფხურათ
მის თანა იფელია“ მთ. 18,29; „რამათა აღმოჰფხურას
საცხენებელი შენი გულისაგან ჩემისა“ მ. ცხ. 60r; „რამათა-
მცა ქართველი ამის მონასტრისაგან აღმოჰფხურეს“
ი. ე. 50,22. იხ. ფხურა; აღმოფხურელი.

აღმოქმნა ამოთხრა: „ქურდმელებისა მის აღმოქმნუ-
ლებისა, რომელ არა შენ აღმოქმნენ“ II მუტ. 6,11.
იხ. ქმნა.

აღმოქუან- ამოტანა: „როგელსა აღმოაქუნდა წყალი“
III მუტ. 18,44. იხ. ქუან-.

აღმოქუმა ამოყვანა: „არა-მე მეყვულად აღმოიქუ-
ასა“ ლ. 14,5. იხ. ქუმა.

აღმოღება აღმოქდა, ამოღება, ამოგლეჯა: „აღმო-
იღე იგი (თუალი)“ DE,—„აღმოიჭადე იგი“ C, მრ. 0,47;
„აღმოუღო მათ გული ჰქისა... და მიესცე გული ჯორ-
ციელი“ მუტ. 11,19; „ენამ მისი კისრით აღმოუღონ“
ჩიფ. 170,89. იხ. ღება.

აღმოყვანება აღმოყვანება, აყვანა, წაყვანა: „აღმოიყ-
ვანეს ყრპი იგი იერუსალმად“ DE—„აღმოყვანეს იგი
იერუსალმად“ C, ლ. 2,22; „აღმოიყვანეს იოსებ კურდ-
მელისა მისგან“ დაბ. 87,28. იხ. ყვანება; აღმოყვანებული.

აღმოყრა ამოღება: „იქუელდა და აღმოჰყრიდა თელგ-
მასა“ მ. ცხ. 128v; „სისხლსა აღმოჰყრიდა გუამით მი-
სით“ მ. ცხ. 124r. იხ. ყრა.

აღმოშობა ახლად შობა, აღდგომა: „ვარქუ თავსა ჩემ-
სა: დღეს ახლად აღმოიშევ“ მ. ცხ. 445r; „უფლად
ღამე სიონს შინა მკედრეთით აღმოიშვა“ ებ. კპრ.-დაფლ.
92v. იხ. შობა.

აღმოშრება დასება: „მოთაღი სედეციაჲსნი აღმო-
ჰშრიტნეს“ იერემ. 52,11. იხ. შრება.

აღმოცემა აღმოცენება; მოცემა: „აღმოსცეს გულ-
მან ჩემმან მრავალსაჲ სიტყუათა შემოძინებაჲ“ ფლკტ.
138,8; „აღმოსცა სული თჳსნი მშვიდობით“ ფოკა 345r.
იხ. ცემა.

აღმოცენება, აღმოცნება აღმოცნობა, ამოსვლა,
ამოყვანა, ამოცნება: „რამაჲს დაეთისი, აღმოსცენ-
დის“ C,—„ოდეს დაეთისი, აღმოცნდის“ DE მრ. 4,32;
„აღმოუცენა თივაჲ პირტუეთა“ ფს. 103,14; „აღმო-
სცენდა თმაჲ“ მარკ. 250r; „გამოშვეს და აღმოაყ-
ნოს და მოსცეს თესლი მოესვარსა“ ებ. 33, 10; „აღმოცე-
ნეო ქუეყანასა ურწყულსა ნაძვ“ ებ. 41,10.

აღმოცენებულ-ი აღმოსრულია, წარმოშობილი: „გა-
მოსკის ნაყოფი აღმოცენებული და აღორძინებული“
მრ. 4,8; „მორჩად აღმოცენებულ, შეილო“ ფიშ. 2,7;
„აღმოცენებული და აღორძინებული (გამოსკის
ნაყოფი)“ C,—„აღმოცნდოდა და აღორძნდებოდა (მო-
კსემდა ნაყოფსა)“ მრ. 4,8. იხ. ცნება.

აღმოცოხნა ამოცოხნა: „აღმოიციოხნიდეს საცოხ-
ნელსა საცხოვართა შორის“ ლევტ. 11,4; „უფლადმოც-
ნელსა საცხოვართა შორის“ ლევტ. 11,4; „უფლადმოც-

იგი... და ოდეს მოკვების პირი ეკლამან, აღმოიკოხ-
ნის იგი" მ. ცხ. 278r. იხ. ცოხნა.

[აღმოწევა] ამოწება: „პატრი კენჭნოურთ მსგავს არს
მახვლსა, თაფლსა შინა აღმოწებულსა“ A—მნ, 10r. იხ.
წება.

აღმოწოდება ხელახლა წოდება: „დალათუ განკვენ მარხ-
ვითა ჯორცნი მონაზონისანი, გარნა სული სიღრუთაჲთ ვენ-
ბათაჲსა აღმოიწოდების“ მ. ცხ. 120r. იხ. წოდება.

აღმოწოდა ამორთმევა, ამოგლეჯა, ამოხდა: „აღმო-
წოდა დანეს ენანი მათნი“ რიფხ. 177,20: „სატიკებით აღ-
მოწოწოდა დე სული მათისი“ მ. ცხ. 411v. იხ. წოდა.

აღმოწყვა ამოკორტნა (თვალთა): „უკუეთუ ვინმე აღ-
მოწყვნის თუალნი მარათეთა მათ მისთა, აქუს მათ სა-
მკურნალოჲ“ ბახ. კეხ. ექუს დღ. 115,25. იხ. წყვა.

აღმოკვრვა გვანთენება: „ვიღრევის აღმოკვრდეს
ცისკარი“ G.—„ვიღრე განთენება დამდე ხვალისა“ O,
მხ. 10,8. იხ. კვრვა.

აღმოხილვა ძებნა, ჩხრეკა: „აღმოიხილეთ იგი ვი-
თარცა ქებაჲ“ იერემ. 50,26. იხ. ხილვა.

[აღმოხუეწა]: აღმოხუეწინი ამოკვართული: „აღმო-
ხუეწინი ურცხვოდ სამოსლითა მათითა“ S—1141,502.
იხ. ხუეწა.

აღმოხუმა ამოთხრა, ამოღება: „აღმოხუენეს მას
თუალნი“ შიმოდახლ. 21,12. იხ. ხუმა.

აღმოვდა «აღმოღება», «აღმოკუეთა», ამოთხრა; «ვღდა»,
ამოწვდა: „აღმოიკადა იგი“ C.—„აღმოიღე იგი“
DE, მრ. 9,47; „აღმოიკადა დანეს თუალნი მისნი“ M,—
„აღმოიკუეთენეს თუალნი მისნი“ მხ. 10,21; „აღმო-
იკადა მახვლი თვისი“ C.—„იკადა მახვლი თვისი“ DE
მთ. 20,51; „აღმოიკადა იგი და სცა მღდელთ-მოძღუ-
რისა მონასა“ C, მ. 18, 10; „დააგენ მახვლი ქარქაშთა მათ-
თა, რაჲთა არა აღმოიკადოს ბრძოლად“ მ. სწ. 00,14.
„უბრძანა... აღმოვდა თუალთაჲ“ H — 341,5; „იყვნეს
თუალნი აღმოვდილ“ მრთ. C, ხაეკლ. უწყ. 1200. იხ. ქდა.

აღმოვდომა გვამოსლვა; აღმობრწყინება; აღმო-
ცენება; ამოსვლა, ამოხდომა: „აღმოუქდა მე-
ხუთე წილი ნათესავსა“ M.—„გამოვიდა წილი მეხუთე
ასარისა“ G, იხუ 5. 19,24; „ვითარცა მშე აღმოიკადა“
DE,— „აღმოიბრწყინებასა მზისასა“ C, მრ. 4,8;
„ოდეს დაეთვის, აღმოიკდის“ DE,—„რაჲმს დაეთვის,
აღმოიკენდის“ C, მრ. 4,82; „უკუეთუ აღმოიკდეს
თევზი კველად“ მ. სწ. 188, 81. იხ. ვდომა.

აღმოვოცა აღმოფხვრა: „აღმოიკოცე სახელი შენი აღ-
წერილთა მათგან თანამედებთა“ ანდ.-ანატ. 199,27. იხ. ვოცა.

აღმოვუარდნა ჩაცვენა, ჩაყრა: „პილი მველისა თვისი-
საჲ... აღმოიკუთარდოს“ გამოხლ. 21,27. იხ. ვუარდნა.

აღმოვჭვლება აღმოცენება: „აღმოიჭვლდენ მარ-
ცუალნი იგი“ ფიზ. IV,24. იხ. ვჭვლი.

აღმრღუევა, ამრღუევა აღმრღუევა, ამღვრევა: აშლა:
„რაჲმს წყალი ესე აღმრღუეს“ C.—„რაჲმს წყალი ესე
აღმრღუეს“ DE, მ. 5,7; „აღმრღუევდ წყალთა
ფერკითა შენითა“ ეფე. 32,2; „ვინ შთაადის ქვაჲ წყალსა
წმიდასა და აამრღვის იგი“ Sin.—37,60r; „აღმრ-
ღუა გულის-თქემითა ტრჯილუბისაჲთა“ რიფხ. 103,20.

აღმრღუევა აღმცირება: „რომელნი მოელოდეს წელისა მის
აღმრღუევასა“ C.—„რომელნი ელოდ წელისა მის აღ-
მცირებასა“ DE, მ. 5,3. იხ. მრღუევა.

აღმსაარებელი ვინც აღიარებს: „აღმსაარებელი
სამებისანი“ ბალ. 18,10. იხ. აღსარება.

აღმსთობა აღმრე ამდგარი: „აღმსთობამან იისუჲმან
განთიად“ G,—„აღმსთობისა განთიად“ M, იხუ 5. 8,10.
იხ. მსთობა.

აღმსთობა, ამსთობა აღმრე აღგომა, გმსთობა; სწრაფ-
ება: „ყოველმან ერმან აღმსთოჲს მისა ტაძარსა მას შინა სმე-
ნად სიტყუთა“ ლ. 21,88; „აღმსთო მოსე განთიად“
გამოხლ. 24,4; „აღმსთოჲთ ხვალისაგან“ M,—„იმს-
თოჲთ ხვალისა“ G, მხ. 10,9; „აღმსთოთ ვენაჲ-
ბად“ O,—„ვიმსთოთ ვენაჲთა შინა“ M, ქებ. 7,11;
„შენდამი აღმსთოჲ“ C.—„შენდამი აღმსთობა“
ქ, ფს. 02,2; „რომელთა აიმსთონ მისა, აღივსნენ ყო-
ვლითა კეთილითა“ ზირ. 4,18; „იხილო კაცი, მრჩობლად
მეწიერი, აღმსთოჲთ მისა“ მ. სწ. 10,22.

აღმსთობა აღმდგომა მსთუადა: „ცუდად არს თქუენი ვეგ
აღმსთობაჲ“ ქ,—„ცუდად არს თქუენი იგი აღმდგო-
მაჲ მსთუად“ C, ფს. 120,2. იხ. მსთობა; აღმსთობელი,
აღმსთობელი.

აღმსხლომი შემჯდომი: „აღმსხლომნი ოცდაათორ-
მეტთა სავედართა“ G, მხ. 10,4. იხ. მსხლომი.

აღმტყება, ამტყება პირის დაღება, გაღება: „აღ-
მტკიედ პირი და შეხედვიდ მას“ I ეზრა 4,19; „პირი
ამტკიედ და შეხედვიდა მას“ I ეზრა 4,81. იხ. მტყება.

აღმტრველი დამძვრელი: „ძალისა თანა მათისა პირველ
ნი აღმტრველნი“ რიფხ. 8,9. იხ. ტრვა; [მტრველი].

აღმურვა შემურვა: „თანა იქუნდა მური, არა რაჲთამცა
აღმურენეს ჯორცნი უფლისანი“ მრთ. F, 94v. იხ. მურვა.

[აღმქისება] არაგლუეობა: აღმქისებულ არს ზურგი
მისი იისუფრად“ ბალ. 01,8. მქისი, მქისე.

აღმქუმელი, ამქუმელი მეანი, ბებია, ჩვილის მიმ-
ღები: „რაჲსა შემეგმხვნეს მუტლნი აღმქუმელთანი“
ფლკტ. 142,27; „მოილო ამქუმელმან მან“ დამ. 88,28.
იხ. ყრმის(ა)-აღმქუმელი.

აღმღე, აღმღებელი ვინც ტვირთულობს, «მტღელი»:
„მისცა იგი აღმღეთა კილობისთა“ G, II შ. 81,9;
„ფერკნი მღდელთანი ამღებელთანი კილობისა“ G,—
„ფერკნი მღდელთანი, რომელთა აღმღელთა კილობანი იგი“
M, იხუ 5. 8,18; „დადგეს... აღმღებელნი მახვლისანი“
ქხ.—„დადგეს... მტღელნი მახვლსა“ G, მხ. 20,2. იხ.
აღღება.

აღმღერა «კრთომა», შეძრვა, შეხტომა, შეთამაშება;
გვანხარება: „აღმღერნა ყრმამან მუცელსა მისსა“
C,—„ქკრთებოდა ყრმა იგი მუცელსა მისსა“ DE, ლ.
1,41; „აღმღერა (ქუყანამან) შეუნიერებითა თვისითა“
ბახ. კეხ. ექუს. დღ. 05,0.—„თხვთა მათ სამკაულთა ზედა
განახარა“ ქ, 51,18. იხ. მღერა.

აღმცირება შემსუბუქება; აღფხვრა: „აღმცირებ-
დეს ნავსა მას“ საქ. მოც. 27,88; „განაფიქვა უღწელი ესე
ჩუენ ზედა და აწ შენ აღგვამცირე“ III მფ. 12,4;
„აღამცირა სნეულებად და საღმობად ჩუენი“ ფიზ. VI,88.

ალმცირებულ-ი მჩატე, მსუბუქი: „სული ალმცირებულ-ი ალძრვას ვერ დანა დამტყეებულად“ ს. გაბაშ. მოც. სავს. 100, 87. იხ. მცირება.

ალმძრველ-ი იხ. შფოთის-ალმძრველი.

ალმვედრება შესხლომა ცხენებზე: „ალიმვედრენით მვედარნი“ იერემ. 48,4; „ალმვედრდენ მვედარნი მისნი“ ამბ. 1,8; „მვედრებისა ალმვედრება“ ნაუმ 3,2.

ალმვედრებულ-ი ალმავალია: „ალმვედრებულ იყო კაპრულსა ზედა მისსა“ რიცხ. 22,22; „კაცი ალმვედრებულ-ი ცხენსა ზედა ხედსა“ O.—„ამაჲი ალმავალი ცხენსა ზედა ხედსა“ ps., ზაქ. 1,8. იხ. მვედარი.

ალნადგინებ-ი „ვანში“, პროცენტი, სარგებელი: „მო-მცა-ველ და აღნადგინებთუ რთ ექმენ იგი“ DE.—„მო-ვედ მე და ვახშითუ რთ ექმენ იგი“ ლ. 19,23; „ვეცხლი თჳსი აღნადგინებდა არა მისეს“ ეზეკ. 18,8. იხ. აღ-დგინება.

ალნათქუმი-ი ალთქმული, შეპირებული: „ალვასრული აღნათქუმი ჩემი“ II მფ. 15,7; „წლითი-წლად მოვი-დის და აღვასრულის აღნათქუმი იგი მსხერპლი-სა“ ქ. ცხ. 128,5. იხ. ალთქუმი.

ალნთება, ანთება მოკიდება, სინათლის გამოცემა; აგზება: „არცა აღანთიან სანთელი“ მთ. 5,15; „თუთ ცეცხ-ლი აღანთის“ ფიშ. X, 21; „აღანთიან სანთელად კორსნი თჳსნი“ გრ. ანძ.-შობ. 290,21; „აღენთენ ნაჭშირი ესე“ Sin.—8,215v. „იგი იყო სანთელი, რომელი აღნთებულნი ნათობდა“ ი. ანძ. 3,35; „... თჳნიერ ზეთისა, და იცა რომელ-ნი მკითხველნი იყენიან ანუ მწერალნი და წასანახად ანუ საწერად აინთიან“ ი. ე. 40,17. იხ. ნთება.

ალორძინება „განმწესება“, „განორძინება“, წარმა-ტება, ამოზრდა, გაზრდა; ასაკს მოწევნა: „ალორ-ძინდა ყრმა იგი“ M.—„განმწესნა ყრმა“ G, მსგ. 18,24; „თესლი იგი ალორძინდებინ“ C.—„თესლი იგი აღმო-ჰსცენდებინ და განორძინდებინ“ DE, მრ. 4,27; „ალორძინდებო და სიბრძნითა დაჰასაკითა“ C.—„წა-რე-მატებო და სიბრძნითა და ჰასაკითა“ DE, ლ. 2,52; „ალორძინდების სარწმუნოება ეგეტქუენი“ II თეს. 1,8; „რაჲმსალორძინდებინ ლეკუნი“ ფიშ. XIII,22; „რაჲმსალორძინდებინ მარუენი იგი, აღვრინდიან“ ფიშ. XXI 21; „ალორძინის ყუაილი მისი“ ეს. 61,11; „რაჲმსალორძინდა“ თეოდრ. ანძ. „წინამწარ ალორძინე-ბისა იქცევის და ვალს“ ფლტ. 158,7. „ალორძინე-ბულ იყო და გამოელთ თავწარსებული იფქლისა“ ლიშ. 42,15.

ალორძინებად-ი რომელიც უნდა ალორძინდეს, ე. ი. გაიზარდოს: „მ... ძმანო, ალორძინებანო და წარ-მატებანო“ A—484, 318. იხ. ალმორძინებულო; ორძი-ნება.

ალოტრება, აოტრება „მოოტრება“, დაქცევა, დანგ-რევა, დარღვევა: „ყოველი სამეფოჲ. გავთული თავსა ზედა მისსა, ალოტრდის“ მთ. 12,23; „ქალაქი ესე ალო-ტრდეს მკვდრთაგან“ იერემ. 26,9; „დაჰქსნენს და ალოტრნეს ზღუდენი იერუსალმისანი“ I ეზრა 1,55. „იყო შემდგომად... ალოტრებისა (მოოტრებისა O) იერუ-სალმისა“ გოდ. იერემ. 1,0. იხ. ოტრება; ალმოტრე-ბელი; ოტერი.

აღბარსვა „დაყუენა“, მოპარსვა, გაკრეკვა: „მიშულად ნუ აღიპარსვედ თავთა მათთა“ ლევტ. 21,6; „აღი-პარსე თავი შენი და განადგუ-იერემ. 7,29; „არა აღი-პარს“ ps.—„არცა დაიყუენ თავნი მათნი“ O, იერემ. 10,8. „მოუწოდა უფალსა... ტყუასა და აღპარსვასა (პარსვასა O)“ ეს. 22,12. იხ. პარსვა.

აღპყრობა, აპყრობა აღმართვა, აშვერა, აგანპყრობა, ალება, გაშლა: „აღიპყრნა ჯელნი თჳსნი და აკურთხნა იგინი“ ლ. 21,50; „აღიპყრენ ჯელნი ჩემნი“ II ეზრა 9,5; „არაჲნი მათგანმან აღიპყრას თავი“ ზაქ. 1,21; „აღიპყრა მწყემსსა არგანი ცეზად მათდა“ ლთშ. შობ. 191,10; „აღიპყრნა ნეტარმან ანატოლი ფერკნი“ ანდ.-ანტ. 225,8; „აღიპყრენ ჯელნი ტაძრისა ამას“ III მფ. 8,88; „აღიპყრა მარქუენი“ ფლტ. მოც. 8,92; „აღი-პყრენ ჯელნი“ C.—„განგაპყრენ ჯელნი შენი“ DE, ი. 21,18. „აპყრობასა ჯელთა ჩემთასა ტაძრისა წმიდასა შენსა“ ფს. 27,2; „ჯელზე აპყრობით ლოცვასა და ედრებასა შინა იყენეს“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და იონ. 106,5. იხ. პყრობა; აღსაპყრობელი, ჯელის-აპყრობა.

აღუღავილ-ი ხმის ამალღება, ახმაურება: „მას ჟამსა აღუღავენს, რომელნი-იგი გარემოს ღვს“ ფლტ. 137, 27. იხ. ჟღავილი.

აღრაცხა, არაცხა, აღრაცხვა, არაცხვა: აღრიცხვა; დათვალიერება, ანდგუ-ყოფა, თანა-აღრიცხვა: „აღრაცხეს ყოველი ძულადი ჩემი“ ეს. 12,18; „აღ-რაცხენ ვარსკულენი“ დამ. 15,5; „შეპრთავს და ერთბა-მად აპრაცხავს“ Ath.—11, 147v.—„აღრიცხენ მო-მგებელისა თჳსისა თანა“ ps.—„ანდგუ-ყოს მომგებელისა თანა მისისა“ G. ლევტ. 25,50; „აღრაცხა აქაჲ ყრმები იგი“ III მფ. 20,16; „არა აღრიცხნეს შორის ძეთა ისრა-ელისათა“ ps.—„არა თანა-აღრიცხულ იქმნეს ძეთა თანა ისრაელისათა“ G, რიცხ. 1,47. „აღრაცხვა ყო ერისა“ მსკ. 82,10; „შემდგომად აღრაცხნა მის, რომელნი-იგი აღრაცხნა დავით“ II მფ. 2,17. „ყოველი აღრაცხულნი ბანაქისაგან იუდაისსა“ რიცხ. 8,9; „აღრაცხილ არიან“ მთ. 10,30. იხ. რაცხა/რაცხვა; ა(ღ)ურაცხელი.

აღრბენა არბენა: „აღერიბინო და ვერო“ IV მფ. 3,20; „აღირბინე და არქუ კაბუკსა იმას“ ზაქ. 2,4. იხ. რბენა.

აღრეკა „თანა-აღრეკა“, შერევა, არეკ-დარეკა, მღელ-ვარება, არეულობა: „აღერიკეთ მათ და იგინი თქუ-ენ“ M.—„თანა-აღერიკეთ მათ და იგინი თქუენ“ G. ისუ 6. 23,12; „ყოველი რომელი აღერიკოს ამაჲ, ვერ იყოს ბრძენ“ იგ. სოლ. 20,1. ეგდენსა მას შინა კირსა და აღ-რეკვასა ზღვასა“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და იონ. 106,10; „არა მკირედ რაჲმე აღრეკა იყო შორის სომეხთა“ რიცხ. 167,27. „ამდენ ბზსა აღრეკულსა ქრთლითა“ ეს. 10,24; „ხოლო რკინაჲ აღრეკული კეს“ დან. 2,41; მართუენა მათნი აღრეკულად იქცეოდინ“ ეს. 11,7; „ხოლო ამბო-ხებაჲ აღრეკული, რომელთა არა იციან მჯელი“ C, ი. 7,40; „აღრეკულსა მას თანა გულმან უთქუა გულის-თქუმა“ რიცხ. 11,4; „ახნაურნი იგი აღრეკულად გლეხითურთ ეტენებოდეს“ რიცხ. 167,87. იხ. რეკა.

აღრეკა მოხრა: „ბრძანა თითოეულისა მათისა მუტლისა

აღრთუვა და გრძოლი რკინისაჲ უკუნ ცეჲად H—341, 473. იხ. ღრუა.

[აღრთუვა] განწყობა: „ეთარაჲ კმაჲ ბნისა კმა-მუენიერისაჲ და აღრთულისაჲ“ ეფეჲ. 83,82. იხ. რთუა.

აღრთუმა მუენიერება, მირთმევა: „აღრთუნა მუნ მრგულად დასაწყველი უფლისა“ M, ისუ 5. 8,81. იხ. რთუმა.

აღრთმა აღმართვა, აზიდვა: „ეთარაჲ აღრთხეს მგრძელთა მათ წინასა მას ზედა“ ფლკტ. 159,24; „დაეს ეარეთ აღრთხელნი კელნი მათნი“ ფლკტ. 159,25. იხ. რთმა.

აღრისხება გაფიცება, მრისხანება: „აღრისხებასა ღელვათა მისათაჲ ძლიერებითა მელაჲსა შენისაჲთა დაყუღებ“ B, ხხტ. 186,21. იხ. რისხება.

აღრიცხუვა ანღერძობა, დათვლა: „არა აღრიცხუვა ნ მოგებულსა მას, არამედ თულაჲნ მოუკებელთა მათ“ H—2251, 295v; „აღრიცხნა იგინი (ერო) გალგალსა შინა“ pხ.,—„ან დერძობა უო გალგალს“ O, I მფ. 15,4. „რომლისა აღრიცხუვად ვერვინ შემძლებელ იყო“ აჲ. 7,9. „მოვიღიენე აღრიცხუვად ნაბიჯსა შენსა“ 2. ცხ. 300v. იხ. რიხუვა.

აღრღუევა აღძრვა, აღმრღუევა, აღელვება, აღშფოთება: „ზღუდა იგი ძლიერთა ქართაჲნ აღრიღოდა“ C.—„ზღუდა იგი ქარისაჲნ დიდისა აღძრვოდა“ DE, 1. 6,18; „არაჲმს წყალი ესე აღიღრღუეს“ C, 1. 5,7. „ვერ ვიადრე... ვეგლევანისა მის ერისა აღრღუევად“ პოენ. ხტეჲ. 002,17. „მღვარებისა და აღრღუევთაჲნ... მიუდრინან უფალსა“ ა. რომ. კურთხ. მოხ. 178,8. იხ. რღუევა; აღმარღუევი.

აღრჩევა არჩევა: „შენ განსრწნაღსა სავარსა აღიჩევე უფროს ძმისა შენისა“ 1. ე. 89,85; „დაღრევე უკეთესი და აღიჩიე უღარესი“ 2. ცხ. 24r. იხ. რჩევა.

აღსარება, აღსარება მადლობა, კურთხევა; აღიარება, აღთქმა; რწმენა: „აღუვა რებაჲ უფალს“ DE,—„მადლობდა უფალს“ C, ღ. 2,88; „გელესიასა შინა დიდსა აგიარო შენ“ ფხ. 21,26; „რომელმან ამიაროს მე, აღვიბარო იგი მეცა“ მთ. 10,82; „ნებითა ჩემითა აღუვარო მას“ ფხ. 27,7; „აღიარებს, ვითარმედ ცნობაჲ აქუს ღმრთისაჲ“ ხობრძ. ხოლ. 3,18; „აღიარებდა უნებლებითა“ 1. 116,11; „აღიარებდით უფალსა და აქებდით“ II ეზრა 8,11. „მიეცით აღსარებაჲ უფალსა ღმრთისა მამათა ჩუენთასა“ I ეზრა 9,8; „ყოფით ყოთ აღსარებაჲ ჩუენი, რომეო აღუთქუთ დედოფალსა ცისასა“ იერემ. 44,25. იხ. აღმსარებელი.

აღსაბურველგება განსა, დაღეკება, გაშიშვლება: „აქლსა ბოველნი დეკრინნი მისნი“ G, რუთ. 3,4; 8,7; „აღგესა ბერველნეს უყუანა კერძონი შენნი განსაქიკებელად ეწულთა შენთა“ pხ.,—„აღგეკენა ქუე უეზონი (ქუეზონ I) განსაქიკებელად გერეთა შენთა“ O, იერემ. 18,22.

აღსაგებელი-ი ტყვრთი, მოწყობილობა: „თანა-წარიღენ ყოველიჲ აღსაგებელი თჳსი, რომელ რაჲ იყოს“ II ეზრა 1,4; „კარაულნი ევე ტყვრთით ურთ...“ I, II მფ. 16,2 იხ. აღგება 1.

აღსაგზღევა აღმზადება საგზლისა: „მოსრულნი აღესაგზლნეს და განეზადნეს“ G.—„მოვიდეს და იმზადეს საგზალი“ M, ისუ 5. 9,4. იხ. საგზლება.

აღსავალი-ი სათეხური; აღმართი; მაღლობი; კედელი: „ეთთარცა მიიწია იგი აღსავალსა მას“ სჲ. მოც. 21 85; „არა აღქვე აღსავალთა საყურთეველისა ჩემისაჲთა“ გამოსლ. 20, 26; „ქმნა მევემან ძელითა ნაძსაჲთა აღსავალი იგი სახლისაჲ“ II 5 მტ. 0,11; „იქმნეს მათდა მოხარკე და მთასა ამორარეველისასა აღსავალითგან აკრავინისაჲთ, კლდითგან და აღმართ“ მსჯ. 1,80; „დაჲფლეს იგი აღსავალსა მას საფლავსა“ II 5 მტ. 82,80; „განამტყიცა აღსავალი იგი ქალაქისა დაეთისი“ II 5 მტ. 92,6. იხ. სლვა; აღსლვა.

აღსავსე საესე: „აღსავსე ვარ ყოვლითა კეთილითა“ ბაბ. 46,8; „მივემთხვენი... კაცსა... მაღლითა საღმრთოთა აღსავსესა“ 2. ცხ. 98r. იხ. საესე.

აღსავსება სისავსე, სისრულე: „განსაგებელად აღსავსებისა მის ჟამთასა“ იფეს. 1, 10. იხ. საესება.

აღსაშატებელი-ი ადრდაბაგია, ზღუდენი მივლებული გოდლები: „უკუეთუ ზღუდე არს, აღაშენნეთ მას ზედა აღსაშატებელნი ვეახლისანი“ M,—„უკუეთუმცა ზღუდო იყო, უშენიეროცა არდაბაგნი ვეახლისანი“ ქო. 8,0. იხ. აღმატება.

აღსაშალღებელი-ი ამაშალღებელი: „მწე ჩემდა ხარ... აღსაშალღებელად თავისა ჩემისა“ ფხ. 3,4. იხ. აღმაღლება; მაღალი.

აღსაშთობელი-ი დილა: „იყოს ჩემდა აღსაშთობელად“ IV მფ. 16,15. იხ. აღმსობა.

აღსაყრობელი-ი ასაღებელი, მხარზე გასადები კეტრი: „კიბოზანი იგი შჭულისაჲ და აღსაყრობელნი მისნი“ გამოსლ. 89,85. იხ. აღყრობა.

აღსარება იხ. აღსაარება.

აღსარვა იხ. ასარვა.

აღსასრული-ი მოსრულება; ეუკუანასკენელი, ოხსკენება, ეუტკენება, ბოლო: „ოვიღოდა აღსასრული ქალაქისაჲ მის ზეცად“ M,—„აღვიდა მოსრულებაჲ ქალაქისაჲ ვიღრე ცამდე“ G, მსჯ. 20,40; „რაჲ უყოს ერმან ამან ერსა შენსა აღსასრულთა დღეთა“ Fr,—„რაჲ უყოს ერნი ამან ერსა შენსა უყუანასკენელთა დღეთასა“ G, რიცხ. 24,14; „აღსასრული ამის სოფლისაჲ“ მთ. 24,8; „აღსასრული მათი სიყუდილი არს“ ზრომ. 6,21; „ოვერ იყოს ყოველი ქუეყანა, ხოლო აღსასრული არა ყო“ pხ.,—„უღბანი იყოს ყოველი ქუეყანა, ხოლო ოხსკენება (უხსკენება I) ხოლო არა ყო“ O, იერემ. 4,27. იხ. აღსრულება.

აღსატრველი-ი აღსაძვრელი: „იყენენ შენდა (ნესტუნი)... აღსატრველ ბანკთა“ რიცხ. 10,2. იხ. აღტრვა.

აღსაფხურელი-ი: „არა გუენე აღსაფხურელ“ pხ.,—„არა ყო თქუენთჳს აღცდა“ I, იერემ. 5,18.

აღსაღებელი-ი გასაყრელი ჯონი ტვირთის ასაღებად: „დაჲპუროდინ მას ზედა საბურველნი... და განუხუნენ აღსაღებელნი“ რიცხ. 4,8; „ქმნე აღსაღებელნი ძელნი უღპოველნი და შეპოსნე იგინი ოქროთა“ გამოსლ. 25,18. იხ. აღღება.

ალტაგება ატაგება, მიტაგება: „ალიტაცა ეცვითარი კაცი ველზე მესამედ ცაღდნა“ II კორ. 12,2; „ალიტაცა გონებითა“ მათ. A ანტ. დ. 20v; „ალიტაცეს იგი და აღსუეს სანქლარსა უბელისა“ მ. ცხ. 177v.

ალტაგებულ-ი, ატაგებულ-ი აყვანილი; მოშრიალი; „ფრთოვანია, მთვრალი: აღრებლთა აღტაცებულ-ი“ ნახ. 78,18; „სადგენდეს მათ ჳმაჲ ფურკლისა აღტაცებულ-ისაჲ“ G. ლევით. 20,30; „აღტაცებულ არნ იგი“ O.—დ. გ. ბ. დ. ან. არს. pb., იგ. სოლ. 7,10. იხ. ტაგება.

ალტეგება ამოხუმა, გამოცემა, გამოღება: „ალუტეგენის რტონი დიდნი“ C.—მოიხუენის რტონი დიდნი DE. მრ. 4,32; „ალუტეგეა ჳმაჲ“ C.—„ჳმამა-ყო ჳმითა დიდითა“ DE. მრ. 15,87; „რომელთა წმიდაჲ იგი აღუტეგეს ჳმაჲ“ მ. კეს. სხვ. 117,17.

ალტეგებულ-ი: ალტეგებულად პოხილ-ი (თვთნება), მიშვეხულად ნაზარდი: „შველი აღტეგებულად პოხილი გაჳრელს უწაღელად“ O.—„მე თვთნებ-ისაჲ ვადნიერ იყოს“ pb. ზირ. 30,3. იხ. ტეგება.

ალტეხა, ატეხა აღმფოთება, აღელდება; ხმოზა: „აღტეხეს ვრი იგი და ჳალაჳებნი იგი სიტყვთა მით“ ხაქ. მოც. 17,8; „აღტეხეს და ტიროდეს“ რიფს. 170,4. „როჳელი დაეხნა ასურთა მათ აღტეხასა მას მათსა“ IV მფ. 7,15; „იყოს აღტეხაჲ მათ შორის“ ეფე. 30,0. იხ. ტეხა.

ალტეხა, ატეხა ახსნა: „შეკრა გაჳკარანი ჳელითა თჳსითა და ბჳჳელი იგი ჳელთა მისთა ვერლარა ასტეხეს“ მ. სწ. 222,28. იხ. ტეხა.

ალტეხილ-ი იხ. ლელვა-ალტეხილი.

ალტკივება ატკივება: „აღმტკივდა ოდესმე თჳლი“ მ. ცხ. 80v. იხ. ტკივება.

ალტრვა ძრვა, დაძვრა, გამართვა: „მოიჳეთი და აღიტრენით თჳჳენ“ II შქ. 1,7. „ალტრვასა ბანაკისასა“ G.—ძრვასა ბანაკისასა“ pb., რიფს. 4,15. იხ. აღსატრელი; ტრვა.

[**ალტვრთვა**] ალტვრითულ-ი დატვრითული, აკიდებუ-ლი, (დასხმული), აკიდებული: „მის თანა უღლეული ვართაჲ აღტვრთული“ G.—„მის თანა ორნი იგი კარა-ულნი დასხმულნი“ M. მსქ. 10,10. იხ. ტვრთვა.

ალტყდომა, ატყდომა, აღდყდომა აღტყინება; „შეძრწენება, შეშფოთება; ანთება, დანთება, მო-ღება: „ცეცხლგზრ აღტყდა გული ჩემი“ C.—„აღტყ-ყინა გული ჩემი“ ფს. 72, 21; „აღტყდებით“ C.—„აღტყდით“ DE. მთ. 24,0; „ცეცხლი აღტყდა გულსა-წყრომისაგან ჩემისა“ II შქ. 32,22; „ცეცხ-ლი აღტყდებოდა აღტყდებოდა“ ფს. 10,16; „მაყულოან-სა აღტყდების ცეცხლი და მაყუალი იგი არა შეიწუბის“ გამოხლ. 8,2; „ვითარცა აღტყდებიან ლერწმანსა ნაჳ-ერცხლო ცეცხლასაჲ“ ფს. 5,24; „ოდეს აღადყდეს ცეცხ-ლი იგი, დასხნას წყალი იგი“ პატ. ათ.—12, 160r. იხ. ტყდომა.

ალტყინება აღდება, აღტყდომა, ანთება, წაყიდება: „აღტყინა ცეცხლი ლაჳართა შინა“ G.—„აღდუღვა ცეცხლი ლაჳარებაჲ მას“ O. მსქ. 15,5; „აღტყინა გული ჩემი“ C.—„ცეცხლგზრ აღტყდა გული ჩემი“ C. ფს. 72,

21; „აღტყინის ჩუენ შორის ცოდვაჲ ვითარცა ცეცხ-ლი“ მ. სწ. 69,6; „აღტყინის იგი ვითარცა ნაჳჳი“ Sin.—50,15r.

ალტყინებულ-ი (დამწუარია): „დიდი რისხვაჲ უფლისაჲ აღტყინებულ არს ჩუენ ზედა“ IV მფ. 22,18; „ცეცხლი აღტყინებულ არს გულის-წყრომისაგან ჩემისა“ იერემ. 15,14; „იყვენენ წარმართნი აღტყინებულ, ვითარცა ეკალნი ყანობისა შინა“ pb.—„იყვენენ ნათესავნი და-მწუარ, ვითარცა ეკალნი ველსა ზედა“ O. ფს. 38,12. იხ. ტყინება.

ალტყორცება შესროლა, ასროლა: „რომელმან აღტყ-ყორცის ჳვაჲ აღმართ, თავსაჲ თჳსსა ზედა დამოჳდეს“ ზირ. 27,27. იხ. ტყორცება.

ალტყუება სიტყვის თქმა, ამეტყველება: „ვითარცა აღიტყუა ყრმაჲ იგი, უმეტეს ხოლო დაუჳკრდა ყოველთა“ ფლკტ. 154, 10; „ვიღრემდე აღიტყუა ჳაჳარია“ ლთშ. შობ. 188, 15. იხ. ტყუება.

ალტყულვა ტაშის შემოკრა: „აღიტყულნა ერმან ჳმან და თქუენ“ IV მფ. 11,12; „აღიტყულენით ჳელნი თქუენი“ ფს. 46,2. იხ. ტყულვა.

ალურაცხელ-ი, აურაცხელ-ი ურიცხვი: „უმჳობეს არს ჩუენდა, რამთა ერთი ბრჳოლაჲ მაჳუნდეს და არა მრავალნი და აღურაცხელნი“ მ. ცხ. 10r; „აღურაცხელ-თათჳს წყალობათა თჳსთა მისცემს მიზეხსა წყალობისასა“ მ. ცხ. 105r. იხ. აღრაცხა/აღრაცხვა.

ალუსრულგებელ-ი უსრული: „აღუსრულგებელ არს თავიცა მაგისი“ ფლკტ. 150,30. იხ. აღსრულება; სრული.

ალუძრველ-ი უძრავი, უშფოთველი: „აღუძრველ სულითა“ ლონგ. 188,25; „აღუძრველ იჳმნეს ბოროტი-საგან“ მ. ცხ. 74v. იხ. აღძრვა; ძრვა.

ალუჳმარავ-ი უამრავი, ურიცხვი: „აჳა ესერა სიმრავლჳ დიდძალი მოიწია ჳინგველთაჲ აღურაცხელი და აღუჳამ-რავი“ მ. ცხ. 200r. იხ. უამრავი; ჳამარი.

ალჯრ-ი აღვირი, ლაგამი: „ცხენსა აღჯრნი აღუსხნით დამორჩილებდ ჩუენდა“ იაკ. 3,8; „ჳიმიითა და აღჯრითა უჳცინე ლაჳუნი მათნი“ C. ფს. 31,0; „აღჯრითა და ტაჳგანავითა სწავლი ჳუნესა შენსა კეთილად სლვად“ მ. სწ. 147,30.

[**აღჯრედ-ი**] იხ. ოქროალჯრელი.

აღჯრ-სხმა, აღჯრ-ასხმა ლაგმის დადება: „არა აღჯრ-ასხნეს ენასა თჳსსა“ იაკ. 1,36; „საჳმეთა მისთა აღჯრ-ასხნა“ მათ. D. ოქრ.-ჳებრედ და ელია 817. „შემძლებელ არს აღჯრ-ასხმად გულის-სიტყუათა თჳსთა ძლიერად“ A—85,115v; „შემძლებელ არს იგი აღჯრ-სხმად ყოველ-საჲ გუამსა მისსა“ იაკ. 8,2. „ბრძანა აღჯრ-სხმაჲ პირ-თა მათთაჲ“ მსქ. 50,12. იხ. სხმა, ასხმა.

აღფრენა, აფრენა ფრთოვან-ყოფა: „მაგათ აღმა-ფრინეს მე“ O.—„ამათ ფრთოვან-მყვეს მე“ M. ჳებ. 6,4; „აღფრინდა, აღიმალა იგი ფრთეთა ზედა ჳარათასა“ ფს. 17,11; „ორბჳმან მან ვერ შეუძლის აფრენაჲ სიმალ-ლესა მას აერთასა“ Sin.—07, 48v.

აღფრენილ-ი, აფრენილ-ი გაფრენილი; გამოსულე-ლებული: „ყვის ჳაბუი აღფრენილ გულითა“ იგ. სოლ. 7,10; „იყო შენ ვითარცა მფრინველისა აფრენილისა მართუენი“ ფს. 10,2. იხ. ფრენა.

აღმრინება აფრენა: „სიზმართა აღმრინიანი უაღრინი“ ზირ. 81 (84), 1;

აღმრინებულ-ი «მფრინავლე»: „ვიხილე... ცელი აღმრინებულ-ი“ O.—„აჰა მანგალი მფრინვალე“ რხ., ზაქ. 5.1. იხ. ფრინება.

აღმრქუევა, აღმქურევა ბნევა, ფანტევა: „მბრესა ზე აღმქურევედეს (აღმრქუევედეს) ჰაერთა ზე“ საქ. მოც. 22,28; „აღმქურევენ მოსე ცად (ნა-ცარი) წინაშე ფარაოასა“ გამოსლ. 9.8; „აღმრქუე-და ცად (არმელთა)“ ფლტ. 141,8. იხ. ფრქუევა, ფმქურევა.

აღმრუნება აფუება: „მსგავს არს სასუფეველი ცომა, რომელი მოიღო დედაკაცმან და შეჭრით იგი ფეილს სამსა საწყაულსა, ვიდრემდეს აღმრუნოს“ ლ. 18,21; „მცირეზან ცომიან ყოველივე შესუარული აღმრუნის“ გალ. 5.0. იხ. ფუნება.

აღმრქურევა იხ. აღმრქუევა.

აღმზრა აღმდგომა; გლეჯა, მოთხრა, აღმცდა, აღება: „აღმზრე უერ ამიერ და შთავედ ზღუად“ DE,—„აღმდგა და შთავარდ ზღუასა“ C, მთ. 21,21; „ყოველი ნერგი... ძირითურთ აღმზრე უერს“ მთ. 15,13; „აღმზრე უერს მეუბობა იგი მისი“ ლან. 11,4; „სასტოკისაჲს ქარისა ძირით აღმზრე უერს“ სიბრძნ. სოლ. 4,4; „წყევამან დედისამან აღმზრე უერს (სახლი) საძირკუელითურთ“ ფლტ. 148,24. იხ. ფზრა; აღსაზრელი.

ა(ლ)ქაევაბა (ოხრა), ბეგრის გამოცემა, აღყიევაბა: „რამთა ყოველსა ესმოდის იგი და აღუქავენეს ყურნი მისნი“ O.—„რამთა ყოველსა, რომელსა ესმეს იგი, აღუქავენეს ყურნი მისნი“ I,—„ვიდრელა ყოველსა მსმენელსა მათსა აღუყიედენ ყურნი მისნი“ რხ., იერემ. 19,8; „აქავედეს (იხრიდეს C) და შეძრწუნდეს წყალნი მათნი“ ფხ. 46,4.

აღქაფება აღიღება: „აღქაფნებოდა წყალი იგი, ვითარცა სიმპავრძ ქვეისაჲ“ ეზეკ. 47,5. იხ. ქაფება.

აღქნა, აქნა აშენება; ამართვა: „ზღუდის-ზღუდე აღაქმნეს მას გარემო ქეთთა თლილთა“ O.—„ზღუდის-ზღუდე აქმნეს მას გამოთლილთა ქეთთა გარემოს“ I, იერემ. 62, 4; „აღუქმნა მას ტაძარი მარტურსა“ ვარ. 817; „აღიქმნა თავისა თჳსისა მონასტერი და წვეყნა ზინა“ A.h.—12, 136v. იხ. ქნა.

აღქუ-ქოშინი: „ცხენი ედგა კეთილი და სარბიელი, მკუთრ აღქუდა და მოკუდა“ H—341, 208. იხ. სუ-.

აღქუმა, აქუმა აღება, აყვანა; მიკერა; წყენა, მიწყენა: „მსახურთა მათ აღიქუეს პატროსანი ჟუარი“ იტ. 110,13; „ქელთა ზედა აღვიქუან შენ“ მთ. 4,6; „აღიქუა ყრმაჲ იგი“ ვარ. 810; „ენაჲ ჩემი სასაჲს ჩემსა აქუდა“ ფხ. 21,16; „აღექუნენ მას ყოველნი წყევანი“ G,—„წყინეს მას წყევანი იგი“ M, II შქ. 20,20. იხ. აღმქუმელი/ამქუმელი, ნათლი-აღქუმა; სუმა.

აღქცევა წამოდგომა: „აღ-თავის-იქცია იონათან ტაბლისა მისგან“ I მთ. 20,84; „აღ-თავის-იქცინა ლომმან მინ ქუმან... შეიპყრა დათვ და განხეთქა“ თეკლა 116,2. იხ. ქცევა.

აღლაღდება (აღლაღება), ხმობა: „აღლაღდებასა მათსა დაეცნენ თავით თჳსით ზღუდენი ქალაქისანი“ ისუ 6,6. იხ. ლაღდება; ლაღდი.

აღლაღატ-ყოფა (აღლაღ-ყოფა), ხმობა: „აღლაღატ-ყავნ ყოველმან ერმან თანად“ G,—„აღლაღ-ყავნ ყოველმან ერმან“ M, ისუ 6,6. იხ. ლაღდი.

აღმება, აღება (მოღება), აღვიღება, ამოსობა; აღება, წაყვანა; აღფხვრა; წამოყოფა; ამოღება, აწევა; ახოცა; გაღება: „არა აღეს მათ თანა ზეთი“ C,—„არა მოიღეს მათ თანა ზეთი“ DE, მთ. 25, 8; „რამთა აღიღოს ჟუარი მისი“ DE,—„რამთა აღიკოდოს ჟუარი მისი“ C, მთ. 27,32; „აღიღო ამორველი იგი ერსაგან თჳსისა“ M,—„მოსკო ამორველი პირისაგან ერისა თჳსისა“ G, მსქ. 11,23; „აღიღეს ნემტი ნამუსრე-ვსაჲ“ მთ. 14,20; „ეპისკოპოსთა... აღიღეს გუამი“ შუშ. IV, 0; „აღიღო ძე თჳსი... და მთაწმიდას მოკლა“ ი.ე. 17,4; „აღვიღოთ ქუეყანით საცსენებელი ზისი“ იგ. სოლ. 1,12; „მოქუღეთა შენთა აღიღეს თავი მათი“ ფხ. 82, 3; „აღიღეს ერთბამად ქმაღ ღმრთისა მიმართ“ საქ. მოც. 4,24; „შენ აღმიღე და დამკუეთე მე“ ფხ. 101,11. „იზაბა აღებად შენა“ ფხ. 51,13; „აღაღო პირი თჳსი“ მთ. 6,2.

აღ(ღ)ება კმისა (აღლაღება): „აღვიღეთ ქჳდა უღლსა მ-მართ“ G,—„ეღლაღებდით ჩუენ უღლისა მ-მართ“ M, II შქ. 26, 7.

აღ(ღ)ებულ-ი, აღმებულ-ი ღია, გაღებული, აღებული: „პირი ჩუენი აღებულ არს თქუენდა მ-მართ“ II კორ. 6,11; „იზილა ღოღი იგი აღლებული კარისა მისგან საფ-ლავესაჲსა“ ი. 20.1. იხ. ღება; აღმღე, აღმღებელი, აღსა-ღებელი, თავაღებელი.

აღყვანება აღმოგურა, აღმოყვანება, აყვანა, წაყვანა: „შენდომად ზტუასა აღიყვანოს იგი“ L,—„შენ-დომად ზატო-რსათა აღმოკგუაროს იგი“ C, საქ. მოც. 12,4. „აღიყვანეს იგი იერუსალ-მად“ C,—„აღ-მოიყვანეს ერ-ი იერუსალ-მად“ DE, ლ. 2,22. „აღი-ყვანა... მთსა მადლსა ფრად“ მთ. 4,8; „აღიყვანა მის თანა მ-მართ“ მ. ცხ. 29v. იხ. ყვანება.

აღყოლა (ამაღლება), კვეხნა: „სიბრძნესა შენსა ნუ აღ-ქუევი“ O,—„სიბრ-ნესა შენსაჲს ნუ ამაღლდები“ იგ. სოლ. 3,5. იხ. ულა.

აღყოფა ამოყოფა, დახშვა: „აღვყორო გზაჲ მისი“ ოფე 2,0; „აღიყორა პირი ქუაბისაჲ“ H—341,800. იხ. ყოფა.

აღყრა აყრა: „აღიყარა მრავლითა შიშითა და მიიქცა ქუეყანად თჳსა“ S—1141,514. იხ. ყრა.

აღყუაფება (ყუაფილია), აყვავება; გამოყრა, გამოფენა: „ვიხილოთ, თუ ყუაფიან ვენაწი“ O,—„ვიხილოთ, უკუე-თუ აღყუაფნა ვენაწი“ M, კებ. 7,12; „ნიში კუროვნე-ბისაჲ არს, წუთისა მიერ აღყუაფნა“ G, ლევიტ. 18,20. იხ. ყუაფება.

აღყუაფილება აყვავება: „ეთარ მადლი აღყუაფილ-დების“ ეპ. კპრ.-დაფლ. 02 v; „აღყუაფილდა და აღორქნდა... და გარდაუწინეს რტონი“ H—841, 142. იხ. ყუაფილება.

აღყუვლება (აღლაღ-ყოფა), ხმობა: „აღიყუვლა ყოველმან ერმაჲ ლაღდებად დ-დი და ძლიერი“ G,—„აღ-ლაღ-ყო ყოველმან ერმან“... M, ისუ 6,6,20. იხ. ყუვლა.

აღმშენება, აშენება, აღშენება, აშენება აგება, აღ-
მართვა; სიკეთით ავსება, დასახლება, აგანგებულება,
გაშენება, დამტკიცება; განახლება, შეძენა: „რო-
მელმან აღაშენა სახლი თვისი“ მთ. 7,24; „უამო არს
დარღუებისა და ეპიო არს აღშენებისა“ ეკლ. 8,3;
„მუნ აღუშენეს მას განსასუენებელი“ სპქ. 88,12;
„აღუაშენო დარღუებული მისი“ ამოხ. 8,11; „შეც-
ნერებამ განაღდეს, ხოლო სიყვარული აღაშენებს“
I კორ. 8,1; „აღაშენებდა მათ და განამტკი-
ცებდა მათ სიმღერისა მას ზედა“ განს. ი. 200,4;
„აღშენებია ეოველი, რომელნი იქმან უშეულობასა“
მალ. 8,15; „ეპირუთ იერუსალმისა, ვითარმედ აღშენე“
ებ. 44,20; „შერშე აღაშენო ენაგები“ იერემ. 81,4;
„ნუ აღშენებთ სახლისაჲსაჲსაჲსაჲსა“ მიქ. 1,10;
„იკითხო... აღშენებამ მოყუარება შენთა“ ჯ.—„იკითხო...
განგებულებაჲსა მოყუარება შენთა“ ჯ. ფს. 121,8; „ყო-
ველივე... თქვენსა აღშენებისათჳს არს“ II კორ.
12,18; „გაშევიდა... ფრიად აღშენებულნი“ მ. ცხ. 808,7; „იყო
აღშენებულ ტაძარი ესე უპირადეს (უპირატეს I) მრავ-
ლისა ეპისა“ I ეზრა 8,14; „დაჴმუნებულნი და აღშენ-
ებულნი მას ზედა“ კოლ. 2,7; „წარვიდეს აღშენ-
ებულნი“ ლიშ. 88,18. იხ. მშენება; აღმშენებელი, აღსა-
შენებელი.

აღშლა, აშლა არეულობა, აღძვრა: „აღიშალნეს
ქუხილი და ელენი“ მ. ცხ. 420,7. იყოთ ერისა აშლაჲ,
მეფეთა დაუწყნარებლობაჲ მ. ცხ. 82,7. იხ. შალვა, შლა.

აღშურება შეშურება: „აღიშურეს დისა მის თვის-
სა“ იხ.—აქ. 62,12; „აღიშურეს მტერმან, ვითარცა-იგი
ყოვლადვე გმირების ყოველთაჲსაჲსაჲსა“ მ. ცხ. 141,7.
იხ. შური; შურება/შურება/შურობა.

აღშფოთება აღძვრა, აღმზადება, არევა, შემფო-
თება: „აღაშფოთებს ერსა“ DE,—„აღძრავს ერსა“
ლ. 28,5; „აღაშფოთებდეს სულთა თქვენთა“ ჯ.—
„აღჰმზადებდეს გულთა თქვენთა“ საქ. მოც. 15,24;
„აღაშფოთებდეს ქალაქსა“ საქ. მოც. 17,5;
„აღაშფოთებდეს ქუჩისა“ ი. მოც. 58,8.

აღშფოთებულ-ი შემფოთებული, არეული: „რამსა
აღშფოთებულ ხართ“ DE,—„რამსა შემფოთებულ
ხართ“ C, მრ. 5,89; „გზედავ შენ, შეილო, აღშფოთე-
ბულად, ნუჴყუე განსადელი რამე შეგებთჲსა“ მ. ცხ.
81,7. იხ. აღსაშფოთებელი; შფოთება.

აღჩენა, აჩენა გამოჩენა, ჩვენება: „აჩნდეს წყაროთი
წყალანი“ ფს. 17,18; „ეეზრაჲ ფრიად და ვითარცა აღ-
მჩინდა, დავარწმუნე“ მ. ცხ. 55,7. იხ. ჩენა.

აღჩჩლება აჩუყება: „ვითარცა იხილა იგი იოდასაჲ,
აღჩჩუა მას ზედა ფრიად“ მალ. 85,24; „აღიჩჩუა გუ-
ლი და იწყო ტარღ-ღ“ მალ. 58,29. იხ. ჩჩლება.

აღცდა (აგოცა), აგანღება, აღფხურა, ამოწყვედა,
მოსპობა: „მოკველინ მათ ზედა მახვლი, ვიდრემდის არა
აღცდა დე იგინი მას შინა“ O,—„მოკველინ მათ ზედა
მახვლი, ვიდრემდის აღცდა დე იგინი მის მიერ“ მხ.
იერემ. 9,18; „ყოველი, რომელი ჰპოვებდეს მათ, აღც-
დადეს მათ“ I,—„ყოველი მოკველინ მათნი განკ-
ლევდეს მათ“ იერემ. 50,7. „არა ვყო თქუენთჳს აღც-
და“ I,—„არა გჴუნე აღსაფხურელ“ მხ.—იერემ. 5,18.
იხ. ცდა.

აღცრა გაცრა: „ეშმაკმან გამოგითხოვნა თქუენ აღცრად,
ვითარცა იფელი“ ლ. 22, 81. იხ. ცრა.

აღცუმა შერკობა: „აღეცუა ფერცსა მისსა ნაკუთი
ლერწმისაჲ“ ლიშ. 5,10. იხ. ცუმა.

აღცხარება გაცხარება: „აღეცხარებოდეს იგინი
(მეინავენი)“ Alh.—11; 162,7. იხ. ცხარება.

აღცხრომა სწრაფვა: „ნუ გული აღგიცხრებინ მის
თანა მიყოჴად პინასა“ ზირ. 84,17. იხ. ცხრომა.

აღძარცუვა, აღძრცუვა აგარდარღუება, დარღვევა;
ართმევა, ახდა, გახდა: „აღძარცუეს სართული“ DE,—
„გარდაარღვეს სართული“ C, მრ. 2,4; „აღძარცუეს
საბურველი თავისა მისისაჲ“ ფლკტ. 140,10; „აღძარცუა
მეის სამოსელი თვისი“ მ. ცხ. 170,7. იხ. ძარცუვა, ძრცუვა.

[აღძახვა] შერთვა. აღძახილ-ი აშესთელი, დართუ-
ლი: „აღძახილი ძოწეული“ G,—„შესთული მეწამული“
მხ., ლეიტ. 14,40. იხ. ზახვა, ძახვა.

აღძრვა აღშფოთება, აღმრღუება, აღრღუება,
აშერყევა; აბირება; აღევლება; ამოძრავება; დაძვ-
რა, მიმართვა; აჯანყება: „აღძრავს ერსა“ C,—„აღა-
შფოთებს ერსა“ DE, ლ. 28,5; „ზღუდა იგი ქარისაგან დი-
ლისა აღიძრვოდა“ DE,—„ზღუდა იგი ძლიერთა ქართაგან
აღიძროდა“ C, ი. 8,19; „აღიძრენ და გარდაიცვალ-
ნენ შვილი მისნი, პურის-მთხოველ იქმნელ“ ჯ.—„შე-
ყუენი იცვალბიედ შვილი მისნი, და ითხოველ“ ფს. 108,
10; „აღძრა იგი გოთონილმან თხოვად მამისაგან თვისა აგარა-
კი“ G,—„აბირა იგი გოთონიელ ცოლი თვისი, რამთა სთხოვს
მამისა თვისა აგარაკი“ M, მსქ. 1,14; „აღიძრეს ზღუდა სავ-
სებიურთ თვისთ“ ფს. 97,7; „აღძრეს თქუენ სიტყვათა“
საქ. მოც. 15,24; „ნუჴყუე შფოთი აღიძრას მთავართა-
გსა“ წარს. 74,22; „ყოველივე დაბადებული აღძრა მათ ზე-
და“ კმხ.—40 სხსტ. 128,8; „აღიძრა და შეუღდა კუალსა
მის ყრმისაჲსა“ ფლკტ. 154,28; აღიძრეს ძენი ისრაელი-
სანი სოკოთით“ გამოხლ. 18,20; „უწინარეს დღეთა ამათ
აღძარდა განიყვანენ“ საქ. მოც. 21, 88.

აღძრვა აშფოთი, აოხრა, არეულობა, რყევა: „აღძ-
რესათჳს რამსაჲ ქალაქსა შინა... შეყენებულ იყო საყრო-
ბილესა შინა“ C,—„შფოთისა ყოფასა ქალაქსა შინა...
შეგდებულ იყო საყრობილესა“ DE, ლ. 28,10; „აღძრეს
საღვლედათა მისთასა შენ დაამშვდებ“ ჯ.—„ოხრაჲ
ლეღათა მისთასა შენ დააცხრე“ ფს. 88,10; „არა არს
აღძრვაჲ ესე ზღვსაჲ ამის ჩუელებათაებრ“ ოქრ. მარხ.
და იონ. 106, 88.

აღძრულ-ი ამღვარი, აჯანყებული; შემფოთებული:
დაამდაბლე, უფალო, აღძრული ესე ლეღვაჲ მსქ. 42,8;
„რამსა აღძრულ ხართ“, ფლკტ. 187,82; „აწ სული
ჩემი აღძრულ არს“ C. ი. 12,27. იხ. აღძრველი; ძრვა.

აღძრუვა იხ. აღძრცუვა.

აღძულება, აძულება იძულება, ძალის დატანება:
„სიმამრმან მისმან აღიძულა“ M,—„აიძულა მას სი-
მამრმან მისმან“ G, მსქ. 19,7. იხ. ძულება.

აღწმოლა შეთქმეღვა, შესვლება: „ჩვენი იგი და მიწაჲ
აღწმა ცეცხლმან მან“ III მფ. 18,88. იხ. წმოლა.

აღწებება აშებება, მიწებება, მიკვრა: „არა აღწე-
ბოს კელსა შენსა არარაჲ შენაჩუენებისაგან“ G,—„ნუცალა

შეგახებინ კელთა შენთა კურპლისა მისგან მისისა" II შჯ. 10,17. იხ. წიგნები.

აღწევა მიწევნა: „აღიწვიინ ვიდრე ცაღმდე“ მ. ცხ. 484v. იხ. წიგნები.

აღწევა წამოყენება: „არა თანა-წარკვდე (დაერდო-მილსა კარაულსა), არამედ აღკწიო მის (ტურსისა) თანა“ გამოსლ. 28,5. იხ. წიგნები.

აღწერა ამოწერა, გაანწესება, წერა, დაწერა: „აღწერედ იგი წინაშე ჩემსა“ M.—მოწერედ იგი წინაშე ჩემსა“ ისუ ნ. 18,4; „რომელმანცა აღწერა ესე“ ი. 21, 24; „აღწერეთ სახელი ჩემი კაცთა მათ თანა“ ანდ.—ანატ. 200,28; „მრავალი ბრალი აღუწერა იეს შენთვის“ ფლტკ. 188,12; „აღწერე ცხოვრებაჲ მათი“ მსკ. 81,6. „ველი შეყვეს აღწერად მოთხრობაჲ“ DE.—კელ-ყვეს ზე-გარდამო განწესებად თხრობისაჲ“ C, ლ. 1,1.

აღწერა: სოფლის აღწერა ქვეყნის აღწერა: „პირველი სოფლისა აღწერაჲ იყო“ C.—აღწერაჲ პირველ იყო“ DE, ლ. 2,2.

აღწერილი-ი დაწერილი: „ვეთარმეა სოფელმან აჲან და-იტია აღწერილი წიგნები“ DE.—ვერმეა სოფელმან აჲან დაიტია დაწერილი იგი წიგნები“ C, ი. 21,25. იხ. წიგნები.

აღწერა წერტილის დასმა: „აღიწერათ რაჲ, მუნ განისუენოს მკითხველმან“ A—92, 857. იხ. წიგნები.

აღწოდება მიწოდება: „აღუწოდა მას სამეფოლ“ ე.—ე. 47,80. იხ. წიგნები.

აღწონა აწონა: „მივედ და აღწონე ალი ცეცხლისაჲ სასწორითა ერთითა“ III ეზრა 4,5; „გვცხლი უღლითა სასწორისაჲთა აღწონიან“ ეხ. 48,6; „გონებასა თჳსსა აკწონდა“ მართ. A, ანტ. ლ. 20v.

აღწონა გონებასა ამოწონა, გათვალისწინება: „აღიწონე გონებასა შენსა გზად იგი მისი“ M.—მოწონე გზად“ G, II შჯ. 10,8. „სასანთლეთა აღწონილი მისცა მათ“ I 63ტ. 28,15. იხ. წიგნები.

აღწოდომა მიწვდომა, მიწევნა: „რომელი აღსწუდე-ბოდა ვიდრე ღრუბლადმდე“ მართ. A, ანტ. ლ. 27r. იხ. წიგნები.

აღწურთა გაწვრთნა, განსწავლა: „მეთევზურთა აღსწურთის“ გაბაღ.—მოციქ. ხაჯს. 88,24; „მე აღგწუ-ართე შენ სიჴნესა მაგას“ ანდ.—ანატ. 222,18. იხ. წიგნები.

აღწევა აწევა: „ვენ აღწყნა პევზითა თჳსითა წყალნი“ ეხ. 40,12; „ვერცა აღიწყოს ქჴმა ზღსაჲ“ იერემ. 28, 22. „პოვეს ეგრეთ... ვითარ-ივი აღწყულ იყო“ Sin.—11, 160v. იხ. წიგნები.

აღქმა დაკუწვა, დაგლეჯა: „მბენითა აღკქამ ბარკალ-სხლთა მისთა“ მართ. A, ანტ. ლ. 84. იხ. კამა.

აღქრა აკათვა: „იწყე ვითარცა მგელმან აღკრად ასოთა ჩემთა“ H—841,7.

აღქრა აკლება, დატაცება, მიტაცება; გაძარცვა: „აღიკრეს ყოველივე იგი ჭალაქი“ დაბ. 84,27; „აღიკრეს აჲარი მისი“ (I) T.—აღიკრედ უცხოთა ნაშრომი მისი“ ფხ. 108,11; „აღიკრან სახლები“ ზაქ. 14,3. „მი-ცემად მათა სიკუდილსა და აღქრანა ყოვლისა ქუეყანისაჲ“ ივდ. 2,8; „იქმნა აღკრად ეკლესიათაჲ“ მართ. A, ანტ. ლ. 82v. იხ. აღსაქრელი.

აღჭურვა აშეჭურვა, აკაზმვა, შეიარაღება: „აღჭუ-რენით თქუენანნი კაცნი“ G.—შეიჭურენით თქუ-ენანნი კაცნი“ ეხ., რიცხ. 81,3. „სახე მბრალთა აღჭურ-ვილთაჲ მიიღე“ მ. ხფ. 270,27. იხ. კურვა.

აღზეღვა შეზეღვა, თვალის აპყრობა: „აღჴხეღა ცად“ ხაქ. მოც. 7,45; „აღზეღნა ცად“ ლონგ. 101,17. იხ. ზეღვა.

აღზიდვა, აზიდვა ამომოზიდვა; აღზემა, გაზიდვა; შეზეღვა; ზედვა; აღრიცხვა, დათვალეერება; გამო-ძიება: „აღიზილა ვრი“ M.—ამომოზილა ვრისა ზეღა“ ისუ ნ. 8,10; „აღიზილნა თუალნი მოხეცებულ-მან მან“ M.—აღაზუნა თუალნი თჳსნი“ G, ზსკ. 10, 17; „აღიზილნა თუალნი ზეღად“ ლ. 0,10; „მარმანი აღიზილენ“ ლ. 7,22; „აღუზილნა ღმერთმან თუ-ალნი მისნი“ დაბ. 21,0; „აღიზილეს ნათესავთაგრ მათთა“ G, რიცხ. 1,18; „აღიზილნეს თუალნი თჳსნი ძეთა ბენიამენისთა“ M.—აღიზილულ იქმნეს ძენი ბე-ნიამენისნი“ G, მსკ. 20,15; „რომელნი აღიარაცხნეს“ M.—რომელნი აღიზილულ იქმნეს“ G, მსკ. 20,15; „აღიზილენ მოსესხმან ყოველი, რაჲცა ელვას მას“ ფხ. 108, 11; „აღიზილივდა უხუცესითან ვიდრე უმრ-წემისისა“ დაბ. 44,12. „აზიდვა ყო (ერისაჲ)“ I.—ან-დერძობა (ანდერძობა M) ყო (ერისაჲ)“ O, I მფ. 15,4. „აღზიდვაჲ მათი რიცხუელად“ G.—„აღზიდ-ვაჲ იგი მათი და რიცხჲ იგი მათი“ ეხ., რიცხ. 8,22; „რომელი წარმოღებოდის აზილვასა მას ოკით წლით-განი და უზეშთასი“ გამოსლ. 80,14. „მოუწოდეს მშო-ბელთა აღზიდულისა მის“ ე. 0,18; „იუენდ, უფალო, თუალნი შენნი აზილულ“ II 53ტ. 8,40. იხ. ზიდვა.

ა(ღ)ზიდვის-ყოფა ანდერძობა, ანდერზ-ყოფა; მი-ზეღვა; მოთვალეერება; აღრიცხვა: „აღზილვა-ყო მათ ზეღა“ იერემ. 44,18; „აზილვა-ყო ერისა მისი“ I მფ. 11,8; „ყვეს აზილვაჲ ყოველთაჲ“ I ეზრა, 8,48; „ან-დერზ-ყო დავით ერი თჳნი“ O.—აზილვა-ყო დავით ერისა თჳსისა“ II მფ. 18,1. იხ. ყოფა.

აღზიდომა აღმართება, წამოხტომა: „აღზიდნა და იწყო სლვად“ J.—აღმართა და იწყო სლვად“ T, ხაქ. მოც. 14,10. იხ. ზიდომა.

აღზეღვა გაზეღვა: „აღზეღვილითა (ქორცნი ესე ჩემნი) და დაჴლენ ყურესა ერთსა ეკლესიისა“ H—841, 288. იხ. ზეღვა.

აღზემა, აზემა ამოზემა; გაზემა, გაღება (ბეჭეტი-სა), გაწმორება; აშთასხმა, აღსხმა; აღიზილ-ვა; გაზიდვა; აღება, აღმართვა; აცლა, მოსპობა, აღმოთხერვა: „სულალთა მათ რა აღიზუნეს (მოიხუ-ნეს DE) სინთელნი მათნი“ მთ. 26,8; „აღაზუნით ბჴენი თქუენნი“ J.—„განაზუნით ბჴენი თქუენნი“ ფხ. 28,7; „აღიზუნით ღმერთნი უცხონი“ G.—„განი-შორენით ღმერთნი უცხონი“ ისუ ნ. 24,14; „აღიზუნე იგი წიალსა შენსა“ G.—„შთაიხენ ეგონი წიალთა შენთა“ ეხ., რიცხ. 11,12; „აღიზუნა ივონი თჳსსა ზეღა მის მთი-სასა“ M.—აღსხნა ივონი თჳსსა ზეღა მთისასა“ G, მსკ. 18,8; „აღაზუნა თუალნი თჳსნი“ G, მსკ. 18,17; „აღი-ზუნეს ქრმალნი და ჴეღა შეუქდეს“ ხნდ. 7,3; „აღიზუ-ნით კერპნი ეგე უცხოთელთანი“ დაბ. 85,2; „აღვი-

ხუთე თუნი თუნი თუნიან" ანდ.-ანდ. 194,10; "აღ-
ვიხუთე ივნი კუეუნიო" იერემ. 12,14; "აღახუ-
ნა თუნი თუნი" G.—ალიბილინა თუნი მოხუცე-
ბულმან მან- M, მსჯ. 18,17. "იბილუბიან ცანი ახუმუ-
ლად ღმერთი გარცხადებულად" მ. ცხ. 84v. იხ. ხუმა.

აღდა, აჭდა მოჭდა, ახდა, ალება, მოცილება: "თავსა
თქუენსა არა აღიჭადოთ ვარშაპი" O.—"თავთა თქუენ-
თა კილარს არა მოიჭადოთ" G, ლევიტ. 10,8; "აღჭა-
და შარაენდი თავსა მაგისსა და დაიდვა თავსა თუსსა"
I ეზრა 4,30; "აღიჭადე გვრ:კნი ეგე თვისაგან შენისა"
ფლტ. 187,18; "აგუჯადე რისხეა" ბალ. 75,82. იხ.
ასაქლეი; ქლა.

აღდომა, აჭდომა აღსლვა, აშესლვა: "აღვქდე
ფინიქსა იმას" O.—"აღვიდე ფინიქსა" M, ქებ. 7,8; "ვი-
ნა აჭდა ზეცად და გარდამოჭდა?" იგ. სოლ. 30,4; "აღქდა
ნავსა" C.—"შევიდა ნავსა" DE. მრ. 8,10; "აჭდა კუ-
ამლი რახხვასა მისსა" ფხ. 17,9. იხ. ქდომა.

აღმობა გახმობა: "აღაქმეთ ყოველი ნაყოფი მისი"
იერემ. 50,27. იხ. ქმობა.

აღოცა, ავოცა მოსრულება, მოსრევა, მოვოცა,
აღსპობა, მოსპობა, მოსპოლება, აღცდა,
აღვხვრა, ალება, ამოშლა; დალევა: "აქოცეს ივნი
და ყოველი მშეჴმინიერი" M.—"მოსრულეს აღმომ-
ფხვნილი" G, ისუ 5. 10,28; "აღვოცით აღიქოც-
ნეთ" G.—"მოსრვით მოისრნეთ" M, II მქ. 4,26;
"აღვქოცნე ევნი ერთბამად" მხ.—"აღვსპანე ივნი
ერთბის" რიცხ. 10,44; "აღვოცნა მიერ ქალებ... სამნი
იგი ბენი" M.—"მოსპნა მუნიო ხალხმან... სამნი ბენი"
G, ისუ 5. 15,14; "ყოველი იდუმია აღიქოცოს (მო-
იქოცოს)" O. ეზეკ. 35,10; "რამთა აღიქოცნენ ცოდ-
ვანი თქუენი" სპ. მოც. 8,10; "აღვქოცო იგი წიგნისა-
გან ჩუისა" გამოხლ. 32,38. "რომელი-იგი უთქუან,
აღიქოცა" ფლტ. 185,21; "მოვკლინო მათ ზედა
მახვლი, ვიდრემდის აღვქოცნე ივნი მის მიერ" მხ.—
"მოვკლინო მათ ზედა მახვლი, ვიდრემდის არა აღვკად-
ნე ივნი მას შინა" იერემ. 9,16. "ავოცად საყუდრე-
ლი ჩემი" C.—"მოსპოლდა ყუდრება ჩემი" ლ.
1,25; "აღვოცილ არს მძლავრი იგი" კურთხ. მის. 190,20. იხ. ქოცა.

აღვსენება მოვონება: "აღივსენედ წინაშე უფლისა
ცოდება მამისა მათისა" ფხ. 108,14. იხ. ქსენება.

აღვსნა, ავსნა ახსნა, გავშება; განმარტება: "პოეს
კაც დაჴული კართა თანა უბანსა ზედა და აღვსნიდე
მას" C, მრ. 11,4; "კაცად-კაცადმან თუნიან არა აჴკს-
ნისა ჴარი ანუ ვირა ბაგათაგან თუსთა?" ლ. 18,15;
"აღვსნიდა მას და განუმარტბდა ყოველსავე" ი-ე. 82,
21. "ეჴებ თითოეული სიტყვსა მოკლედ აღვსნახა" A—D2,
458. იხ. ქსნა.

აღვდომა, აჭდომა შეჭდომა: "აღჭდა მას (ვირსა)" მთ.
21,7; "აღჭდა კარულსა თუსსა" I მფ. 25,42; "აჭდა
იგი, და ყოველი ლშქარი მისი თანა ახლეს" Sin.—8,275r.
იხ. ქდომა.

აყუა-ი ხის აღვირი: "აღვყო აყაფი პირსა მისსა" H—
841, 446.

აყერო გოგრა, ხაპი: "უბრანა უფალმან ღმერთმან
აყეროსა" იონა 4,6; "აყერო მთა აღმოიღა ღვწო
ლიასა ქუეშე" მ. ცხ. 220r.

აშენება იხ. აღშენება.

აშლა იხ. აღშლა.

აჩენა იხ. აღჩენა.

აჩრდილ-ი (ჩრდილი), «საგრილი», «საფარველი»:
"აჩრდილსა მთათსა ხედავ შენ კაცად" M.—"ჩრდილსა
მთათსა ჴედავ შენ ვითარცა კაცთა" G (I); "აჩრდილსა
მისსა ქუეშე მფრინველთა ცისათა დაღვრომად" C.—"საგ-
რილსა მისსა ქუეშე მფრინველნი ცისანი დაღვრომად" მრ.
4,82; "შეჴოდით აჩრდილსა ჩემსა" G.—"მესველით სა-
ფარველსა ჩემსა" მსჯ. 0,16; "აღვნი ჩემნი ვითარცა აჩრ-
დილნი წარტლეს" ფხ. 101,12; "აჩრდილი არა იყრო-
ბების" A—D2, 806. იხ. მიუჩრდილეული.

აჩრდილ-ი მებალითი: "რომელი-იგი სახელ და აჩრდი-
ლად ჴმსახურებდეს ჴეცისასა მას" მებრ. 8,8.

აჩრდილის-მწერალ-ი მომზაზეელი: "მათუენა ჩუ-
ენ... არცა აჩრდილის-მწერალთა შრომამან უნაყო-
ფიან" სიბრძ. სოლ. 15,4. იხ. მწერალი.

აჩვდმეტი-ი 17: "აჩვდმეტი წლის" დაბ. 87,2.

აც იხ. დება.

აცხრ.მეტი-ი 19.

აძულება იხ. აღძულება.

აწ ეხლა: "აწ ვინ ჩუენდა უფალ არს?" ფხ. 11,6; "უმყო-
ბეს იყო ჩემდა მაშინ, ვიდრე აწ" ოვხე 2,7; "აყადე აწ"
მთ. 8,16.

აწ აბა: "იხილე აწ იტაკი (ევატაკი-var.) და ცარ, ვისი
არს კული ესე" დან. 18,18.

აწამომდე აქამდე: "აწამომდე ტაუელი ქეშმარი-
ტებად შემერაცხა" Ath.—17,258r.

აწ ესერა ეხლა: მთ. 15,82.

აწვე ეხლავე: "აწვე წმიდა ხართ" ი. 16,8; "რამთა
აწვე მომცე მე" მრ. 6,25.

აწვე ესერა აი: "აწვე ესერა ცული ძირთა თანა ხეთა-
სა ქეს" მთ. 8,10.

აწინდელ-ი ეხლანდელი: "აღთქუმა აქუს აწინდე-
ლისა ცხოვრებისა და მერმისა" I ტიმ. 4,8; "აწინდე-
ლთა მეუფთა ვერ არწმუნონ" მართ. S, კირ. იერ.-აღდგომ.
161,81 იხ. აწ.

აწ სამე ეხლავე: "აწ განსამე-ალოს ქუეყანამან
პირი თუსი" ფლტ. 150,22.

აწ უკუე ამიერიდან; ეხლა; მაშასადამე: "აწ უკუე
ვიწყოთ და მივითხრათ" დავ. 124,7.

აწ უკუე სამე ეხლა კი: "აწ უკუე მოსამე-ვიდეო
მე და დედა შენი" კურთხ. ის-იკ. 6,8.

აწ-ლა ეხლახან: "აწ-ლა აღვსრულა" მთ. 9,18.

აწ-ლა ესერა ეხლახან: "აწ-ლა ესერა მოკულა"
მთ. 0,18.

აწ-ყა ეხლა: "არა ხოლო აწ-ყა იწყო უცხოთა სიმრავლე-
მან მოსლვად აქა, არამედ პირველითაგანე" კ. იერ.-მარტულ.
187,27.

აწცა ეხლაც: "აწცა უწყი" ი. 11,22; "აწცა გეტყვ
თქუენ" სპ. მოც. 5,88.

აწუთომა მიღწევა: „შეპყრობაჲ ჩემი აწუთომელ არს და ეწუთებო?“ ბაღ. 58,82. იხ. წუთომა.

აწუთედა მოსპობა: „ქართველთა შინა-განმცემელ ექმნეს და ასწყვდნეს“ ი.ე. 54,2; „მატურ არს განშორებაჲ სოფლისაჲ... და უძიროდ აწუთედაჲ კაცისაჲ“ ბაღ. 98,85. იხ. წუთედა.

აქურ-ი ძეგლსაპეპონია(?): „ევამლით... აქურსა და ნესუსა და პრასასა და ხახუსა და ნიორსა“ G.—„ევამლით... ხილსა: ნესუსა, მელსაპეპონსა და პრასასა და ხახუსა და ნიორსა“ ეხ., რიცხ. 11,5.

ახ-ახლოს ყოფნა: „ყანობირი... ახან მად“ ი. 4,85; „რომელ ახს ჰალაქსა ვითარ ათ მილიონ“ მ. ცხ. 98r. იხ. მიახ-.

ახალი-ი: „არცა შთაასხიან ღწნოჲ ახალი თხიერთა ძუელთა“ მთ. 9,17; „ახალი ძუელსა თანა“ ჰებ. 7,18. იხ. ახლად, განახლება, განმაახლებელი.

ახალი-ი, ახალთაჲ (თთუე) ებრაელთა პირველი თვე, ნისანი: „დღეს გამოხუალთ თქვენ თუ ესა ახალსა“ გამოსლ. 18,4; „თთუესა შინა ახალთასა გამოხუედ ეგვპრით“ G, II შჟ. 16,1. იხ. უახლსი.

ახალკვრიაკე ახალკვირა: „მოვიდეს კაცხს... დღესა ახალკვრიაკესა“ A—484, 824r. იხ. კვრიაკე.

ახალნათელღებულ-ი ახლად მონათლული: „განზარდ-ნის ახალნათელღებულნი იგი ყრმანი თჳსნი“ ოქრ.-გურიტ. 220,18. იხ. ნათელღება(-ული).

ახალნერგ-ი ახლად დარგული, ნორჩი: „ვითარცა ახალ-ნერგნი ზეთისხილისანი“ ფს. 127,3; „შვილი ჩემი ახალ-ნერგნი“ კურთხ. იხ.-იაჟ. 100,7; „ჩუენ ახალნერგ-თათგის იზრუნე“ პეტრე მოც. 44,85; „ახალნერგ იუ-ნეს წუთლა ვენაჲნი“ ი.ე. 42,3. იხ. ნერგი.

ახალსახიობა სიახლე: „განწვალა შორის ჩუენსა და მათსა ახალსახიობაჲნი“ ბაღ. 47,27. იხ. სახიობა.

ახალსძალ-ი პატარძალი: „ყრმა-ლა იყო და ახალსძალ“ ანდ.-ანატ. 200,5; „მრავალნი ახალსძალნი მიტუენ-და და განაშორან კმართგან მათთა“ ფლბ. მოც. 4,87. იხ. სძალი.

ახალქალაქ-ი: „მივისწრაფეთ... ზვალისაგან ახალქა-ლაქად“ სპქ. მოც. 16,11. იხ. ქალაქი.

ახილვა იხ. აღნილვა.

ახილვის-ყოფა იხ. აღნილვის-ყოფა.

ახლად ეხლახან: „შეთუ ვინმე-ირთოს ცოლი ახლად“ G, II შჟ. 24,6. „მოილო პური თჳსი ახლად გამომცხვარი“ მ. ცხ. 124r. იხ. ახალი.

ახლადმოსრულ-ი ახალმოსული: „ოქუენ კამეთ, შეი-ლო, რამეთუ ახლადმოსრულნი ხართ“ მ. ცხ. 114r. იხ. მოსრული.

ახლადშობილ-ი ახალშობილი: „ვითარ განტერო ახლად-შობილი ესე“ ფლკტ. 158,82 იხ. შობილი (შობა).

ახლავს იხ. ხლება.

ახლება, ახლვა, ხლება ახლოს ყოფნა, თან ყოფნა: „რომელსა ეახლა ჰალაქი ლასიაჲ“ სპქ. მოც. 27,8; „ეახ-ლოს დაწვლულსა“ G.—„ეხოს მას“ M, II შჟ. 21,8; „ეს-რეთ ილოცვიდა ღმრთისა მიმართ, ვითარმცა ახლავ და გახლავს, და რამეთუ გუჲს ლავს ქეშმარიტად“ მ. ცხ. 291r; „გახლავს შენ საყოფელი ვეშაპისაჲ“ თრე. 558. იხ. ხლება; ახლო.

ახლის-პირით გუემფულ-ი მთვარეული: „მოჰგურიდეს მას... განრღუეულთა და ახლის-პირით გუემფულთა“ მთ. 4,24.

ახლის-პიროვან-ი მთვარეული: „ახლის-პიროვან არს და ძვრ-ძვრად იღუემების“ მთ. 17,15.

ახლო, ახლოს: „ახლო არა არცა“ C.—„ახლოს არს ზაფხული“ მრ. 18,28; „ახლოს ხარ შენ“ ფს. 118,151.

ახლოს ყოფნა „ახლოს იყო ნავსა მას“ DE.—„მო-ეახლა ნავსა მას“ C, ი. 8,10. იხ. ახლება, ახლონდელი, დაახლება, ვერ მიახლება, მახლობელი, მახლობელობა, მახლობლითი, მოახლება, შემოახლება.

ახლონდელ-ი გუშინდელი: „ახლონდელი ყრმაჲ არს ჩჳლი“ ფლკტ. 154,1. იხ. ახლო.

ახოან-ი, ახოვან-ი ძლიერი, მძლავრი; მამაცი; შე-ჭურვილი, მხედარი: „ოდემე ისარი მიემთხვის ჭაქუსა განხეულსა და განეწონის გუამსა და მოაქუდინის ახოანი მბრძოლთაგანი“ მ. სწ. 270,28; „ვინ-მე დაცის ახოვანი თჳნიერ ბრძოლისაჲ“ H—841, 602; „ბოროტისათჳს ახოვან და კეთილისათჳს—ჩუენ“ მ. სწ. 238,26; „აღესრულნეს ახო-ვანი და მჳნენი იგი“ იფტ. 112,12 (I); „ვითარცა ახო-ვანი შეიჭურა“ რიფს. 168,24.

ახოვან-ყოფა გამტკიცება: „განაახლებს მათ და ახო-ვან-ჰყოფს“ მ. ცხ. 287v.

ახოვნად: „უმიძის მას, არა თუ რად ენო, არამედ რამეთუ არა ახოვნად მოთმინა“ მ. ცხ. 47v.

ახოვნება სიმხნე, სიმამაცე: „სარტყლი (სახე არს) სიმჳ-ნისა და ახოვნებისაჲ“ მ. ცხ. 34r. „ვერ დათმო... ახოვნებასა გონებისა მისისასა“ მ. ცხ. 176v.

ახოვნებისა მოდგამ-ი თანამოღეგაჲ: „აღესრულა... ოცდა-ცამეტიო ახოვნებისა მის მოდგამებითურთ“ რიფს. 177,29.

ახოვნებრ მამაცურად, მხნედ: „სჳლე ახოვნებრ მბრძოლსა მას ეშჳკასა“ ანდ.-ანატ. 212,27.

ახოვნეს-ი უძლიერესი: „ახუვანი გუამთა და ახუ-ენისი გონებითა“ H—841, 110.

ახორი ბოსელი: „შევაღს ახოროსა მათსა და აღჰჳსნის კარაულსა მათსა“ მ. ცხ. 107v.

ახს იხ. ახ-.

ახუმა იხ. აღხუმა.

აჳდა იხ. აღჳდა.

აჳდომა იხ. აღჳდომა.

აჳოცა იხ. აღჳოცა.

აჳსნა იხ. აღჳსნა.

აჳდომა იხ. აღჳდომა.

აჳოჯვა გაფურჩენა: „გაეიდის... გინა თუ ვენაჲთა ასარგა-სა, გინა თუ აჳოჯვასა“ ი.ე. 42,3. იხ. ჯოჯვა.

აჳა აი: „აჳა ანკელოზი უჳლასაჲ“ მთ. 1,20.

აჳა ეგერა „აჳა ესერა“, აი აგერ: „აჳა ეგერა (აჳა ესერა O) ჰრცხუენოდის“ I, ეს. 41,11; „აჳა ეგერა მი-გეცენ შენ კრულეზანი“ ეზეკ. 8,25. იხ. ეგერა.

აჳა ესერა „აჳა ეგერა“, აი აგერ, აი აჳ; ეხლა, ძეუნ-ქუეს ოდენა: „აჳა ესერა“ მთ. 2,9; „აჳა ესერა არა ძლებულ იქნა სიტყუით“ ფს. 7,15; „აჳა ესერა M.—„მუნქუეს ოდენ“ O, ესთ. 11,8; „აჳა ესერა მ აღუდგინენ იგინი“ იოფ. 8,7; „აჳა ესერა იხილო“ ხნდ. 5,24; „აჳა ესერა (აჳა ეგერა I) ჰრცხუენოდის“ ეს. O, 41,11. იხ. ესერა.

ბ-ან ქართული ანბანის მეორე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—3.

ბაბილო რტო, ნაყოფის მომცემი რტო ანუ რქა; მა-
ლარი ვაზი, ხეზე აშვებულნი: „ღაფარა მთანი გრილ-
მან მისმან და ბაბილოთა მისთა—ნაჟენი ღმრთისანი“ ფს.
79,11; „ყუნა წიღენნი და განართხნა ბაბილონი თჳსნი“
ეზეკ. 17,8; „მარადის იყოს ძრეჲ ჩუენი ზე აღმართ, ვი-
თარცა სახელ ბაბილონი მაღლად თავსა ჴელა ხეთა მა-
ლათასა“ ბ. კეხ.-ეჭუხ. დღ. 71,11.

ბაგა ბოსელი ან გომი: „არა ა(ლ)ჰსნისა ქარი ანუ
ვირი ბაგათაგან“ ლ. 18,15; „ხლდებოდეს ღიაე-
ულნი ბაგათა მათთა ჴელა“ იოვ. 1,16; „ღაბნები (ყუნა) ბა-
გად ყოელისათჳს საცხოვარისა და ბაგები—სამწყსოთა“ II
წმტ. 82,25.

ბაგე ტუჩი, ღრუნჩი; ნაპირი, «ბაკო», «კიდე»: „ბაგე-
თა ხოლო მაღიდებს მე“ მთ. 15,8; „ბაგენი მისნი ოდენ
მძროდენ“ I მფ. 1,13; „კვრალითა განუტერიტო ბა-
გე მისი“ იოხ. 40,21; „პირსა აკოცებნ ბაგითა თჳსითა“
მ. სწ. 240,16; „იყუნენ ვითარცა კჳშაჲ ბაგეთა ჴელა
ზღუსთა“ G. მსჭ. 7,12; „რომელ არს ბაგეთა თანა ნალუ-
არევისა არნონისათა“ G.—„რომელ არს კიდე სა ნალუ-
არევისა არნონისასა“ M. იხუ 5. 18,9; „მგიდებ ბაგესა
თანა მისსა მრგულეჲ მტკაველეჲ“ pb.—„მგილი გარემო
ბაკოთა მისთა მტკაველი ერთ“ O. ეზეკ. 48,18.

ბაგინი «ბომონი», «ტაძარი» (კერპთა): „ბაგინე ბი
მათი დააწყეთ“ M.—„დაჰკვირეთ ბომონნი მათნი“ G,
II მჭ. 12,8; რომელ ბაგინსაცა აზნა შეგინებდალ“ C.—
„რომელ ტაძარსაცა აზნო შეგინებდალ“ J. საქ. მოც.
24,8; „უბრძანა... განუბად კართა მათ ბაგინისათა“
ფლტბ. 134,1.

ბაგინისმძარცველ-ი, ბაგინთა მძარცველ-ი კერპთა
ტაძრის მძარცველი: „კაცნი ესე არცა ბაგინის მძარ-
ცველ არცა მგნობარ არიან ღმრთისა ჩუენისა“ ხაქ. მოც.
19,27; „ბაგინთა მძარცველი და ეშმაკ და უსულო
არაიან“ ფოკა 842v. იხ. მძარცველი.

ბაგის-საყოფელ-ი «საკიცხელი», დასაციწავი: „ნაცილ
არიან მწულნი ბაგის-საყოფელნი“ O.—„ამაობ
არიან საქმენი საკიცხელნი“ pb., იერემ. 51,18. იხ. სა-
ყოფელი.

ბაგის-ყოფა დაცინვა, «ციცხევა»: „ბაგის-მიყოფდენ
მე“ O.—„მციცხვიდენ მე“ pb., იერემ. 38,19. იხ. ყოფა.

ბადე «სათრამელი», «ყანკელი», სანადირო ბადე;
ღობე: „გან-ოღენ-იღებუს სათრომელთა“ C.—„განაგებ-
დეს ბადეთა“ მდ. 1,18; „სდევით ბადე ევე მარჯუენით
კერპო ნაფსა ნი“ DE.—„სდევით-ლა მარჯელ კერპო ნა-
ფსა ნაფს სათრომელი ევე“ C. მ. 21,8; გარდაეშპურო
მათ ბადე მწენი“ იოვ. 1,12; „იოლ... კანკელი (ბადე
pb.) (და) ნაწილდეს სუტეს-თავსა ჴელა გარემოს“ იერემ.
59,22; „გარემოსავ ჴენ ბადე“ ეზეკ. 82,8; „დასო-
ხინა მტრე ბადენი და მიიხენა კლიტენი სასუფე-
ელისა ცათამანი“ მ. სწ. 67, 8; „მეწენები ოგრომსა
ოხსანი ესე ორთა მათ ბადეთა“ II წმტ. 4,18;
„რომელნი სდებენ ბადესა“ O.—„შთამყელნი ბადე-
თანი“ pb. ეს. 10,8.

ბადება შობა: „ცოლი ვისჲ და შვილი არა მე ბადე ბის“
H—341, 605. იხ. დაბადება (-ული), დაბადებულობა; დამ-
ბადებელი, დაუბადებელი.

ბადენ-ი ტილოს პერანგი: „პრქუეს კაცსა მას, რომელსა
ემოსა ბადენი“ დან. 12,8.

ბადის-პირ-ი «საბელი»: „ბადის-პირთა განჰმართებდა
ქუეანასა მათსა“ II მფ. 8,2; „ბადის-პირნი ცოდვი-
სანი მომეხნეს მე“ C.—„საბელნი ცოდვილთანი მომეხ-
ნეს მე“ J. ფს. 118,61. იხ. პირი.

ბადის-სახე სარკმლისებრი რკინისა, მოაჯირი: II წმტ.
4,19. იხ. სახე.

ბავთ-ი ტუდი ამბავი: „მოიწია ბავთი იგი საულისა“ II
მფ. 4,4; „ესმეს ბავთი და მოიქცეს“ IV მფ. 10,7. იხ.
მებათე.

ბავრუკ-ი nitrum: „გან-თუ-იზანი ბავრუკითა“ იე-
რემ. 2,22; „ვითარცა მოვიღოდეს გზასა, პოვა მცირე ბავ-
რუკი“ მ. ცხ. 104v. იხ. საბავრუკე.

ბაზმაკ-ი «სანთელი», სასანთლე: „დაბურონ... ბაზ-
მაკნი მისნი და მარწუხნი მისნი და მისაყოფელნი მისნი“
G.—„მებურონ სანთელნი მისნი და მოსაქულენი მისნი და
განსაყოი მისი“ pb., რიცხ. 4,0; „გლოვად ბაზმაკი არე
აღნთებული... მეყსეულად დაივსების იგი კუთეებისაგან
ქართასა“ მ. ცხ. 104r. იხ. საბაზმაკე.

ბაია, ბაჲа palma palmulas, ფინიკი: „განთიად და-
ვალბოზ ბაჲა სა და ეშურები“ მ. ცხ. 118v; „დაულბო მას
ბაჲაჲ და განუშალა მას საყერაჲ“ მ. ცხ. 72r; „უამსა
ბაჲაჲსა სა სციდეს ნაყოფსა მას ხეთასა“ მ. ცხ. 208v.

ბაიოან-ი ბაჲოან-ი ფინიკოვანი ადგილი: „მოვილა
ვინმე ბერი... მცირესა მას ბაჲოანსა“ მ. ცხ. 881r.
იხ. ბაია, ბაჲა.

ბაკ-ი «ეზო», საჩხეი: „სხუაცა ცხოვარ არიან ჩემნი, რო-
მელ არა არიან ამის ბაკისანი“ C.—„სხუანიცა ცხოვარ-
ნი მიდგან, რომელნი არა არიან ამის ეზოჲსანი“ DE. მ.
10,10; „გამოვიყვანე შენ ბაკისაგან უყუნაგან სამწყსო-
თა“ I წმტ. 17,7; „აღაწმნა ბაკი, რაჲთა შეკრიბნეს
ცხოვარნი თჳსნი“ Sin—11,815v; „მმარაენი იგი უხილავმან
ქალმან ბაკსი მას არვისასა. შეაკრან“ მ. ცხ. 874r. იხ.
ნაბაკეი.

ბაკო «ბაგე», ნაპირი: „ბაკონი მისნი, ვითარცა ბაკო
სასუმელისა“ II წმტ. 4,5; „მგილი გარემო ბაკოთა მის-
თა მტკაველ ერთ“ O.—„მგიდებ ბაგესა თანა მისსა მრგუ-
ლივ მტკაველეჲ“ ეზეკ. 48,18.

ბალან-ი ბეწვი, მატყლი: „დამიტევა ხალენი მისი და
ბალნისა ჩოვად... და მე შევიმოსე ესე ყოველი“ მ. ცხ.
830v.

ბალანტი-ი «საქუფთე», ქისა: „რომელსა აქუნდეს ბალან-
ტი, აღიღენ“ C.—„რომელსა აქუნდეს საქუფთე, აღი-
ღენ“ DE. ლ. 22,88; „აღმოიღო ვეცხლი ბალანტისა-
გან“ H—341,594; „ნუ წარგაქუნ ბალანტი“ ლ. 10,4.
ბალარჯ-ი უფუარი პური, ხმიალი: IV მფ. 20,0.

ბალარჯობა ჟეცომოება, ჯალარჯობა, ებრაელთა დღესასწაული, როცა ისინი სჯულისამებრ ბალარჯს ქაშენ: „პირველსა მას ბალარჯობასა“ C.—„პირველსა მას დღესა ჟეცომოებისასა“ DE, მთ. 28,17; „ჟეცეს... დღესასწაული იგი ჯალარჯობისაჲ შელ დღე“ I ეზრა 1,19; „განზადეს ზატყი იგი ბალარჯობისაჲ (ჟეცომოებისაჲ O)“ I ეზრა 1,10. შდრ. ჯალარჯობა.

ბალანშ-ი ლალი: „ზედა ზის თუალი იაჟუნდი... ბალიხ-ში :ბ- და მარგალიტი :ბ-“ A—484, 815r.

ბალდინჯ-ი ბალდინჯო: „ალუესო ქუაბი იგი მისი სრულიად ქუეთიდან ზედმდე ბალდინჯითა“ მ. ცხ. 208r.

ბანა გებანანა: „უკუეთუ არა იბანანიან, არა ჭამიან“ DE, „ვიღრე არა განიბანანიან, არა ჭამიან“ C, მრ. 7,4; „იხილა მან მიერ ერდოთ, დედაკაცი ერთი იბანებოდა რაჲ სამოთხესა შინა თჳსსა“ II მფ. 11,2; „ვითარ ვიბანებოლდე აბანოსა შინაჲ“ O. მოც. 83,18. „ვერ შემძლებელ იყვნეს გულითად სრულ-ყოფად შემწირველთა მათ, გარდა... პირად-პირადთა ბანათა“ მებრ. 9,10.

ბანაკ-ი ერია, მხედრობა, რაზმი; გუნდი, ჯგუფი: „გან-თუ-ეწყოს ჩემ ზედა ბანაკი“ ო.—„გან-თუ-ეწყოს ჩემ ზედა ერი“ C, მხ. 28,8; „შენი არს ესე ყოველი ბანაკები, რომელ შემემთხვაჲ“ დაბ. 83,8; „ბანაკი იგი უცხოთესლთა დაბანაკებულ იყო დელქა მას გმირთასა“ I მფ. 11,16; „ადიქრა ყოველი კრებულისა... ბანაკად—ბანაკად თითოეული“ გამოხლ. 17,1; „ბანაკი ანგელოზთა უფლისაჲ გარე-მოდევს მოშიშთა მისთა“ მხ. 88,8; („განყო“) ცხოვარი და ზროხად ორად ბანაკად“ დაბ. 82,7. იხ. დაბანაკება (-ული), დამბანაკებელი, საბანაკე.

ბანდი-ი ნაქერი: „იხილეს ძმა ვინმე შიშუელი, რომელსა ბანდი რამე მოესხა სარცხნელთა მისთა“ მ. ცხ. 208r.

ბანდაკ-ი «სფვრილი», გოდორი: „ზღუდით სარკუმელსა გარდაუტევს ბანდაკითა“ C.—„სარკუმლით ზღუდესა გარდაუტევს იგი სფვრილითა“ ო. ხაქ. მოც. 0,25.

ბანერგევს ძენი ქუხილისანი: „დასდვა მათ სახელები ბანერგევს, რომელ არს ძენი ქუხილისანი“ მრ. 8,17.

ბანილი-ი დაბანილი; მონათლული: „ბანილსა მას არა უქმს ბანა“ O. 18,10; „ბანილი ხოლო იყვნეს სახელითა უფლისა იესუ ქრისტესითა“ ხაქ. მოც. 8,10. იხ. განბანა (-ილი), დაბანა, მბანელი, მობანა, ნაბანი, საბანელი, უბანელი.

ბანჯარი-ი მწვანელი, ბალახი: „ვითარცა ბანჯარი შე-მგნარი“ ეს. 87,27.

ბაჲ იხ. ბარა.

ბაჲოან-ი იხ. ბაიოანი.

ბაჲ-ი გადასახადი, გამოსაღები: „იხილეს რაჲ მუხუერე, მისცეს ბაჲი მათი“ მ. ცხ. 55r. იხ. მუბაჲე, საბაჲე.

ბარ-ი «ველოან-ი», «დელე», ვაკე: „ქუეყანაჲ მთაჲ და ბარი“ M.—„ქუეყანაჲ მთიანი და ველოანი (არს)“ G, II მფ. 11,11; „ვერ შეუძლეს დამკდრებად მკდრთა მათ ბარისათა“ M.—„ვერ შეუძლეს მოსრულებაჲ მკდრთა დელისათა“ მსქ. 1,19.

ბარაკიელი-ი მონაჲ, მსახური: „ვითარცა ისმინე ბარა-

კიელის (var. მონისა) ამის შენისა მოსსი“ კ. იერ.-ჯუარ. გამოჩ. 241,89.

ბარბაროზ-ი, **ბარბაროს-ი** უცხოთესლი, არაელინი, ევლური: „სადა-იგი არა არს წარმართ... ბარბაროს“ კოლ. 2,11; „ვითარცა იხილეს ბარბაროზთა მათ“ ხნდ. 7,6; იყოს... ბარბაროზთა მოსლვაჲ, ენის აშლაჲ“ მ. ცხ. 82v; „შემოგვდევს ჩუენ ბარბაროზნი და მოსრეს ერისა ჩუენისაგან ურიცხვ სული“ ლიმ. 8,1.

ბარბაროზებრ-ი ბარბაროსული (ენა): „მიუვო მან ბარბაროზებრითა ენითა“ მრთ. C, პავ. თებ. 818. იხ. ბარბაროზი.

ბარბაროს-ი იხ. ბარბაროზი.

ბარე ბარემ, მაშ; მაინც: „უკუეთუ ვერ ძალ-გიც სხვსა მიპრობაჲ, ბარე ერთკერძო იგი დაითმინეთ“ მ. ცხ. 173r; „ბარე სიტყვთ მომიქნას და განუტეო“ მ. ცხ. 215r; „ოღეს-ლა არა ინებე განყვანებაჲ ჯემი შენ თანა... ბარე მი-ილე სამოსელი თავისა შენისთჳს“ ბალ. 85,88; „ეწინათჳს მონასტერი ვერ წავჯდეს, ბარემცა დიდი ეკლესიაჲ რაჲთ მიგკლეს“ ი.-ე. 33,10.

ბარზიმი-ი იხ. ბარძიმი.

ბარკალი-ი (ბარკლისა) თეძოა, ბარძაყი: „შეიბა იგი ბარკალთა ქუეშე ბარკლისა მარჯუენისა მისისასა“ M.—„შეირტა იგი ქუეშეთ მოსახმელისა თეძოსა ზედა თჳსსა მარჯუენესა“ C, მსქ. 3,18; „ჰოართუა ბარკალი კუთითურთ“ I მფ. 0,24; „შეუბან კაცად-კაცადსა ჳრმა-ლი... და საბარკალი ბარკალსა თჳსსა“ ნეემ. 4,18; „და-ვიდვა ჩაფხუტი თაჳსა ჩემსა... ჳრმალი დავიკრა ბარკალსა ჩემსა“ ლიმ. 103,18. იხ. საბარკალი, სხვლბარკალი.

ბარკალსხვლ-ი «სხვლბარკალი», ბარძაყი: „არცა ბარკალს-სხვლნი გმირისანი სონდეს მას“ C.—„არცა სხვლ ბარკალნი მამაკაცისანი სონდეს“ ო. მხ. 148,10. იხ. სხვლი.

ბარსაბონ-ი რაღაც მოხელეა: „აჲა ბარსაბონი სო-ბითისაჲ... რომელ იყო მუღოზელ ქუეყანისა ჩუენისაჲ და აქუნდა კელმწიფებაჲ დივანთა განგებასა ზედა“ Sin.—11, 44r.

ბარსაბონ-ი ბალზამი, balsamum: „სხუაჲ არს ასტრო-მასა გოშიზი და სხუაჲ ბარსაბონისაჲ“ ბახ. კებ.-ექუს. დღ 74,8.

ბარძიმი-ი, **ბარზიმი-ი** «სასუმელი ვეცხლისაჲ, სასმისი; ზიარების ჳერჳელი: „ბარძიმი იგი ვეცხლისაჲ შთა-უდვთ ძაძასა მას ურჳეშისა“ დაბ. 44,2; „ბარძიმი გულისწკრომისა ჩემისაჲ“ ეს. 51,17; „ეტრთა წმიდაჲ ბარძიმი საიდუმლოთა მით საღმრთოთაჲ, და აზიარებდა ერსა“ მ. ცხ. 84v; „იქმს ოსტეზ სახუაჲ მონისასა ბარ-ზიმი მითა მით. ესე იგი არს სასუმელი ვეცხლისაჲ, რომელი ეყრა“ ხაქოთ. წიგნ. II 72,1.

ბარჯ-ი ორკაბა ჳოხი: „ღღა შენი ბარჯისათჳს და საჯივისა ემბადების დადებად“ მ. ხწ. 134,8.

ბასრება, **ბასრობა** დაციწვა, ჳციცხევა, ჳწუნობა, ჳშუერაცხ-ყოფა, ჳგმობა: „დაასრულეს ბასრობაჲ იგი მის ზედა“ C.—„განკიცხეს იგი“ DE, მრ. 15,20; „ბასრობდეს მას“ DE, მთ. 27,80; „გუბასრობენ

მწვალბელნი“ მათ. D, კირ. იერ.-აღდგომ. 118; „ვითარ-
ლა ვიბასრკით ეშაქთაგან და ვერ ვავრძნობთ“ მ. ცხ.
125; „სადა იყვნენ მაშინ, რომელნი-ღი გვინივდ და ჰბას-
რობედ მოქმედთა კეთილისათა“ მ. სწ. 04,18; „რაჲ ესრე
მბასრობ მე“ pxb., — „რასათჳს მწუწნობთ ჩუენ“ I, —
„რასათჳს შეუტაცხმყვენი თ ჩუენ“ M, II მფ. 10,48.
„ზარხვა ჩუი ბასრეზაჲ“ Sin. — 6,165r; „იგერა აწ
გესმა ბასრობაჲ ივი მისი“ C., — „აჲ ესერა გესმა გმო-
ბაჲ მაგისი“ DE, მთ. 26,05. იხ. განბასრება, მბასრობელი,
საბასრავი, საბასრობელი.

ბატრუქაი-ი საკლავი, მსხვერპლი: „მივეცმოლა მათ ორი
კაცისა ჯუამი და ორი ბატრუქაი“ დან. 13 (14), 81.

ბატური-ი «ფუცხუ», ხორცის ამოსაღები: „დასხნენ მას
ზედა ყოველნი ჭურჭელნი... საცეხურები და ბატური-
ბი“ G, — „საცეხლური ივი და ფუცხევი“ pxb., რიცხ.
4,14.

ბაყლი-ი ლაფი, ჭუჭყი, მწვირი: „მოაღებინა... სხუა სა-
ძაგელი ბაყლები და კიდობანთა მათ შინა ჩადვა“ ჟ.
ბაღ. 28,0; „იყო იგი მაშინ მოსილ ძუელითა და საზუ-
რეულისა ბაყლითა შებაყლებულ და კუამლ-ნაჭვრითა
შედებულ“ მ. ცხ. 826r; „რომელთა შებალოს და დასუ-
აროს ბაყლითა, ერთითა პატივითა განიპატივნენ ორნივე
იგი“ მ. ცხ. 220r.

ბაყლიან-ი, ბაყლიან-ი ჭუჭყიანი, მწვირიანი: „რაჲ
არს სამოსელი იგი ბაყლიანი, რომელი ემოსა მას“ მ.
სწ. 280, 10; „მოსილ არს იგი სამოსლითა ძონძითა და ბა-
ყლიანი თა“ ლომ. 77,20. იხ. ბაყლი.

ბაძვა შურევა, მოშურნეობა, მიმსგავსება, შესწო-
რება: „ნუცა ჰბაძვე ცოდვილთა“ იგ. სოლ. 24,19; „ნუ
ჰბაძვე ვნათა მათთა“ იგ. სოლ. 3, 81; „რაჲთა მათ ჰბა-
ძვიდეთ“ გაღ. 4,17; „რაჲთა მბაძვიდეთ ჩუენ“ II
თუხ. 8,0; „ჰბაძვიდა იგი პირუტყუთა უკუნურთა და
მიეშვესა მათ“ ფხ. 48,18.

ბაძვა შური, ჯიბრი: „სიმწარჲ სულისა არს, რომელ-
მან გარდარეულად სუხს ბაძვითა და ჳდომითა“ ზირ.
24(81), 88. იხ. აღბაძვეა, მიბაძვა, მობაძვა, მობაძობა.

ბაწარი-ი ლარი, საბელი: „ყოველნივე მახენი არიან და
საბრწენი და ბაწარნი სივერაგეთა ჩემთანი, რომლითა შე-
უბრკობს მავლთა გზასა მას წრფელსა“ მ. ცხ. 402v.

ბეგრა, ბეგერა დიდი ხმა, «ოხრა», შრიალი, დგრი-
ლი: „დაიბეგუნენ ჳელთა და ბეგრდი ფერჯითა“ ეზეგ.
25,0. „ჳჳა გოთლიას ჳმაჲ ბეგრისაჲ ერისაჲ მის“ IV მფ.
11,18; „აჲ ესერა ბეგრად ჳერჯთა უფლისა მისისათაჲ“
IV მფ. 0,32; „ბეგრად განმეგრებელი და ჳუღელაჲ
ელდეთა“ O, — „ოხრაჲ ფრიადი შთამოგორვებულთა კვა-
თაჲ“ pxb., სიბრძ. სოლ. 17,18; „ბეგრად... მვედართაჲ“ მიქ.
1,18; „ბეგრად ეტლებისაჲ“ მიქ. 1,18; „ეტლებისა ბე-
რად“ ნაუმ 3,2. იხ. აღმეგრებელი, დაბეგრება.

ბელეგარე ნელი, მინელბუღლი: „ცეცხლი რაჲმს ეღებინ
ბღწვარედ და არა ჳტყუნის იგი ჳრჳმან, არა დაშრტის“
გრ. ნოხ-კავ. აგებ. 171,29.

[**ბებეკა**] ცვეთა, ფლეთა, ხევა: „იჳწეჳ-კაცი და ჳფლაკი.
შემოსილნი სამოსლითა ბეცელითა“ ჟ. ბაღ. 50,12. იხ.
განბებკა, დაბებკელი.

ბეგარ-ი (ბეგრისა) ხარკი: „იხილეს მეზუერე, მისცეს ბა-
ჟი... ხოლო ძმაჲ იგი... შეწუხნა ფრიად და იწყო წინააღმდ-
გომად მათა და ეტყოდა: „ყოვლად იკადრებთა მოხდალ ბე-
რისაჲ“ მ. ცხ. 56r. იხ. მებევრე.

ბელ-ი სვე: „განუშაღებდით ბელსა ტაბლასა და აღუე-
სით ეშაქსა საწლედ“ იხ. 05,11; „ბელმან შენმან დაიცვა
საპყრობილუ“ თომა მოც. 10,21; იხ. ძნელ-ბელი; ბელი-
ანი, ბელნიერი, ბელნიერება.

ბელელ-ი «ერლო»: „ვითარცა თივაჲ ჳელა ბელელსა“ O, —
„ვითარცა თივაჲ ჳმელი ერლოთა ჳელა“ pxb., იხ. 87,27.

ბელეკი-ი განახლება (შენობისა): „მათ ალაგონ ბელეკი
სასახლისაჲ მის უფლისაჲ“ IV მფ. 12,5; „განაძლიერონ ბე-
ლეკი სახლისა მის უფლისაჲ ხუროთა მათ“ IV მფ. 22,5.

ბელიან-ი ბელის მქონე: „ვიცა მეცხრამეტესა დარაჯასა
ზედა იშვას, კაცი ბელიანი იყოს და მისსა სიცოცხლესა
შიგან სამი ფათერაკი შეემთხვოს“ A—05, 208 იხ. ბელი.

ბელით უბრალოდ, ამოოდ, ფუქად: „ესთენი განძი ბე-
ლით წაქდეს“ ი.-ე. 48,28.

ბელნიერ-ი ბელის მქონებელი: „იყო საწუთროსა ამას
ბელნიერ და დიდებულ“ Sin.—11,44v.

ბელნიერება ბელის ქონება: „რეცა თუ ბელნიერებე-
სა იგი ჟამი ცხორებისაჲ ყოველთაგან მოუღებეს“ H—241,
707. იხ. ბელი.

ბევრ-ი 10.000; მრავალი: „თანამღები ბევრისა ქან-
ქრისაჲ“ მთ. 18,24; „პოვეს ვეცხლი ხუთ ბევრ“ საქ. მოც.
10,18; „ასნი თქუენნი სდევნიდენ ბევრთა“ G, ლევიტ.
20,8; „ბევრნი ჳლუაწლნი დაითმინნა“ მათ. A, კ. იერ.-
სული წმ. 108.

ბევრეულ-ი 10.000: „რომელთა ჳელა შეკრებულ იყო ბე-
რეული ერი“ ლ. 12,1; „არა შემეშინოს მე ბევრეული-
სა განერისა“ ფხ. 8,7; „მტერთა ჩუენთა ბევრეულად
გუემ“ pxb., — „მტერთა ჩუენთა ბევრწილ სტანჯველ“ O,
სიბრძ. სოლ. 12,22.

ბევრწილ «ბევრეულადა, ათიათასჯერ: „მტერთა ჩუენთა
ბევრწილ სტანჯველ“ O, — „მტერთა ჩუენთა ბევრეუ-
ლად გუემ“ pxb., სიბრძ. სოლ. 12,22; „თუ ბევრწილ შე-
ცოდებულ იყო“ ოქრ.-მარხ. დაიონ. 10,28; „თუალნი უფლი-
სანი ბევრწილ უნათლეს არიან მზისა“ მ. ცხ. 40r.
იხ. წილ.

ბევრჯერ ათიათასჯერ: „დალაყათუ ბევრჯერ მოვკუ-
დე, არა განეშორო მე ჳმერთსა ჩემსა“ მ. ცხ. 811,8. იხ.
ჯერ.

ბეკა ცხენის მიერ ფეხის ცემა მიწაზე და მიწის მო-
თხრა: „იბეკნ ველსა ჳელა“ იოზ 30,21.

ბელატ-ი უთმო: „კაცი იყოს... ბელატი“ A—65, 288.

ბელეკონ-ი «ტერეზინთა», «თერეზინთი», pistacia
terebinthus: „დამაღნა ივინი იაკობ ქუეშე ბელე-
კონსა მას“ დაბ. 35,4; „რომელ არს ბელეკონი ეფ-
რემისი“ M, — „ტერეზინთოჲთ ეფრემის ქალაქისაგან“ G,
ისუ 5, 17,0; „იჳწენეს ივინი ვითარცა ბელეკონი ფურ-
ცელდაყრონი“ იხ. 1,80; „ვითარცა ბელეკონმან გან-
კრთხენს რტონი“ O, — „ვითარცა თერეზინთმან განვირთ-
ხენს რტონი“ pxb., ზირ. 24,22.

ბელეკონი-ი ნაყოფი ბელეკონის ხისა—*pistacia terebinthus*-ისა: „შთაართო კაცსა მას ძლენი... შტახსი, ბელეკონი და ნიოზი“ დაბ. 43,11.

ბელზებულ-ი, ბერზებულ-ი ეშმაკთ-მთავარი, სატანა: „ბელზებულთა (ბერზებულთა E) განასხამს ეშმაკთა“ ლ. 11,15.

ბელიარ-ი ეშმაკი, სატანა, ანტეჟრისტი: „რაჲ შერყუებაჲ არს ჭრისტსი ბელიარს თანაჲ“ II კორ. 6,15; „მბრძოლი იგი წმიდათაჲ და მოშურნე კაცთა ცხოვრებისაჲ ბელიარ“ ი. ე. 46,8.

ბემონ-ი, ბემმონ-ი ამბიონი: „დაღა ეზრა მღვდელი... ზედა ძელისა ბემონსა“ I ეზრა 9,48; „ღეა... ზედა ბემონსა ძელისასა“ ნეფ. 8,4.

ბეჟედი-ი ძვირფასი თვალი: „ზედა ზის... ბეჟედი მრთელი და სრული ყოვლითა ფერიოთა“ A—464, 815r.

ბერ-ი მოხუცებული; მონაზონი კაცი: „ერთი იყო ბერ და ერთი ჭაბუკი“ მ. ცხ. 886 v; „პკითხა ძმამან ვინმე ბერსა... ჰრქუა მას ბერმან“ მ. ცხ. 26v. იხ. ბერობა, დაბერება, ღედაბერი, ღედაბერებრი, სიბერე, უბერესი.

ბერვა «შებერვა», ჩაბერვა: „ჰბერო თუ ნაკურცხალსა, აღაგზნე ცეცხლი“ O.—უკუეთუ შეჰბერო ნაბერწყალსა ზედა, აღეგზნეს“ pb., ზირ. 28,14; „რომელნი ჰბერვიდეს ნესტუსა რქისასა“ ნეფ. 4,18; „ჰბეროს მას ქარმან“ ფხ. 102,16. იხ. აღბერვა, აღბერილი, აღმობერვა, გამობერვა, გამობერვითი, გამობერილი, განბერვა, დაბერვა, მიბერვა, მობერვა, საბერველი, შებერვა, შთაბერვა.

ბერზებულ-ი იხ. ბელზებულ-ი.

ბერობა «მოხუცებულნი», უბუცესნი: „მოუწოდა ბერობასა ისრაელისასა“ G, — „მოუწოდა... მოხუცებულთა ისრაელისათა“ O, ლევიტ. 9,1; „მაველინს ბერობამან ქალაქისა მისისამან“ G, — „მაველინეთ ყოველთა მათ მოხუცებულთა შორის ქალაქისათა“ M, II შჯ. 10,12. იხ. ბერი.

ბერტყა იხ. განბერტყა.

ბერძენ-ი რომაელი: „იონთა იგი და ბერძენთა სოველი ჰეშმარიტად ვიცი“ რიფს. 170,20; „მოვიდენ ბერძენი და აღმოკონ ნათესავი ზუენი“ ი. 11,48. იხ. საბერძენეთი.

ბერძელ ბერძნულად: „წერილ იყო ებრაელებრ, ფრომი-ნებრ და ბერძელ“ C, ი. 10,20; „ბერძელ იციაჲ“ სპქ. მოც. 21,87.

ბერძულ-ი ბერძნული (ენა): „იყო წიგნი წერილი მას ზედა ბერძულთა“ ლ. 28,88; „არა იცოდა სპასტემან ბერძული“ H—841,770.

ბერწ-ი უშვილო: „ელისაბეთ იყო ბერწ“ ლ. 1,7; „იხარებდ ბერწი ევე, რომელ არა ჰშობდ“ გალატ. 4,27; ფხ. 64,1; „იყო ბერწ და არაოდეს ეშეა“ ი. მოც. 70,15; „უკუეთუ ბერწ არნ და არა შვის ღედაკაცმან შვილი, მწუხარე არიედ ყოველნი“ მ. სწ. 116,10.

ბესინ-ი ზედაშე: „ეითარ-ივი გამოაუხადებს სეფისკე-მაჲ და ბესინი“ Ath.—11; 285v.

ბექ-ი «მგარი»; «ბექთ-საშუალ-ი», ზურგი: „დასდვი-ან ბექთა ზედა კაცთასა“ C, — „დასდვიან მგართა ზედა კაცთასა“ DE მთ. 23,4; „ალიმატნა იგი ბექთა ზედა თუსთა“ M, — „ალიზუნა იგინი ბექთ-საშუალ-სა ზედა თუსთა“ G, II შჯ. 82,11; „მიყუენ ბექნი შენნი და იტვრთე იგი“ ზირ. 6,26; „განაშორნა ტვრთსა ბექნი“ ფხ. 80,7; „ნარისუვეითა ტარიგთა ჩემთაჲთა განტუებოდეს ბექნი მათ-ნი“ იოზ 81,20. იხ. ბექთ-საშუალი, საბექური.

ბექედი-ი: „შეატუთ ბექედი ტელსა მისსა“ ლ. 15,22;

„რომელსა ეცუას ბექედი ოქროსაჲ“ იაკ. 2,2; „და-ჰბექდა ბექედი თუსთა“ III მფ. 21,8; „წიგნი დაბექ-დული სამეფოთა ბექედი თა“ მ. ცხ. 423r; „აღბექდნა იგინი საუფლოთა მით ბექედი თა“ თომა მოც. 14,80. იხ. აღბექდვა, გამობექდვა, დაბექდვა, დაბექდვინება, ოქრო-ბექედი, საბექდავი, უბექდული, შებექდვა.

ბექთ-საშუალ-ი «ბექი», შუა ზურგი: „ალიზუნა იგინი ბექთ-საშუალ-სა ზედა თუსთა“ G, — „ალიმატნა იგი ბექთა ზედა თუსთა“ M, II შჯ. 82,11; „ბექთ-საშუალითა მისითა გფარვიდეს შენ“ ფხ. 80,4. იხ. სა-შუალი.

ბზა *luxus*: „აღმოვაყენო ქუეყანასა ურწყულსა... ბზაჲ“ ეხ. 41,10.

ბზე: „ბზე იგი დაწუას“ მთ. 8,12; „ლომი ვითარცა ჯარი ბზესა ჰამდეს“ ეხ. 11,7; „აზილე (თიქაჲ) ბზითურთ და განაჰმე ვითარცა ალიზი“ ს. გაბაღ-მოციქ. ხაჯს. 96,20; „საზლსა ბზისასა უკუეთუ ვინმე ცეცხლი შეახოს, არა დაივსოს“ მ. სწ. 812,19. იხ. საბზელი.

ბზიკ-ი *vespa*, «როქ-ი»: „არა შეამოთ... ბზიკი და მსგავსი მისი“ O, — „...როქი და მსგავსნი მისნი“ G, ლე-ვიტ. 11,22; „გამოჰსცა ქუეყანამან ბზიკი“ სიმბრ. ხოლ. 19,10; „წარაველინოთ ბზიკი უწინარეს შენსა“ გამოსლ. 28,28.

ბზინვა «ბრწყინვალეობა», აელეგება: „უკუეთუ ბზინ-ვაჲ თეთრი იყოს“ G, — „უკუეთუ ბრწყინვალეობაჲ იგი იყოს სპეტაკი“ pb., ლევიტ. 18,2; „უკუეთუ იყოს ვისმე გარ-სა... ბრძელი... ბზინვისა ანუ აელეგებისაჲ“ ლევიტ. 18,2. იხ. მზინვარი.

ბივრიტი-ი *beryllus*: „ეპოვე თუალო იგი ბივრიტი“ ქ. ცხ. 85,12.

ბილწ-ი, პილწ-ი «ბიწიერი», «საძაგელი», «საძაგე-ლება», უწმინდური, «ბუტერიანი»: „შვინებულნი და ბილწნი (ბიწიერი var.) იშუენდეს სიუთარულსა შინა (საბუთრსა შინა var.) მათსა“ II პეტრე 2,18; „რაჲმს იხილოთ პილწი იგი მოოჭრებისაჲ“ DE, — რაჲმს იხილოთ საძაგელი იგი ოჭრებისაჲ“ მარ. 18,14; „რომელი წინაშე კაცთა მალღოვარს, პილწ არს წინაშე ღმრთისა“ C, ლ. 16,15; „ბილწი მფრინელი არს“ ფიზ. VI, 48; „განჯადე კრებუ-ლისაჲ პილწი“ იგ. სოლ. 22,10; „ლიცხელსა და ლოლსა ბილწ ჰრქვან“ იგ. სოლ. 21,24; „უკუეთუ შვეს მან ძმ ბილწი, დამთხვევლი სისხლისაჲ“ O, — „უკუეთუ შვეს ძმ ბუტარიანი, დამთხვევლი სისხლსა“ pb., ეფეა. 18,10; „ბილწად და არაწმიდად შეჰპრაცხო ყოველი კაცი“ სპქ. მოც. 10,23; „ბილწად სავსე თბლმ შეზაუებულ გულის-თქმებაჲ“ ფიზ. XIV, 84. იხ. სიბილწე, სიბილწება.

ბილწება, ბილწვა, აბაწმდება. უწმინდურება, «შეგინება», საბაგლეება. ბიწი: „შინაჲნ გულისაჲან... გა-მოვლენ... ბილწებანი (არაწმიდებანი DE)“ მრ. 7,22; „ნუშტა იპოვების თქვენ თანა წიღოვნება და ბილწებაჲ“ I ეზრა 1,4; „ნუ იწმთ მათს საქმესა ბილწებისასა, რომელ მოვიძულე“ O, — „ნუ იწმთ საქმესა შეგინებისა აშასასა, რომელი მოვიძულე“ pb., იერემ. 44,5; „არა შესუარულ ხარ ბილწებითა“ მარკ. 248r; „უკუეთუ გესროდის ისრათა ბილწებისაჲთა, შეიჭურე შენ უბაწოებთა“ მ. სწ. 144,20.

ბილწებისა-ა წაბილწვარი: „შესცოდეს მას ნაშობთა მით ბილწებისათა“ M, — „შესცოდეს მას შვილთა ნაბილწვართა“ G, II მჯ. 82,5. იხ. ბილწი. ნაბილწვარი, შებილწება, შემაბილწებელი.

ბინიკი სადგური, ბანაკი: „ვითარცა მკალმან ბინიკი ღაღდის“ ზირ. 48,19.

ბირება «აღძრება»; მოხიბლეა, აგულიანება; მიმხრობა, დაყოლიება: „აბირა იგი გოთონიელ ცოლი თჳსი, რაჲთა სოხოის მამასა თჳსსა აგარაჲი“ M, — „აღძრა იგი გოთონიელმან თბილ მამისაჲან თჳსისა აგარაჲი“ G, მსჯ. 1,14; „მაშინ აბირნეს ვინმე კაცნი, რომელთა თქუეს“ ხაქ. მოც. 8,11. „ბირებითა ნახარათაჲთა ინებეს მოკლვამ ღღისა ორთაჲსი“ არსტ. 80,25. „შევიმოკ საცთური ამის ჯამო ენითა ბირებულისა მის პალაპარისითა“ ბალ. 109,10. იხ. ბირება(-ული), მიბირება, მობირება.

ბირებულობა მიმხრობა: „რომელმან უთხრა იოდასაჲს ბირებულობაჲ ნაჭროისი“ ბალ. 112,87.

ბირთუ გუნდა, გორგალი, ბურთი: „ბირთუნი და შროშანი (სასანთლისანი) მისგანვე იყვნენ“ გამოსლ. 24,81; „ბირთუ ერთი თმაჲ საუღლით დაუდვა“ I მგ. 19,18; „ბირთუ ოჭროსაჲ მჭიხსა სარდლისა“ იგ. სოლ. 25,11; „სცემლით მაგას კასერსა ბრპნისა ბირთუითა“ Sin. — 11,8r; „გუგუმერიან ჩუენ, ვითარცა ყრმანი რაჲ იმღეროდ ბირთუთა მიმოვლბაჲ“ მ. სწ. 258,5.

ბირთუს სახე გუნდისებრი: „მომრგუალე არს (გრძლბა) ბირთუს სახე ზატთა“ ფიზ. XVII, 2.

ბირილიონ-ი იხ. ბჯრილიონი.

ბირქა წყლის სადგომი ორმო ან თხრილი: „ნუშტი იგი ერასდა მის შუაჲსა და შეაყენა ბირქასა“ H—341,641.

ბისონ-ი, ბჳსონ-ი «ზეეზი», სუფთა ტილო: „იმოსებო და იგი ძოწეულია და ბისონითა“ DE, — „იმოსებოდა ძოწეულია და ზეეზათა“ C, ღ. 18,19; „შეჰმოსა სამოსელი ბისონი-დაბ. 41,42; „შეჰარტე შენ ბისონი“ ეზეკ. 18,10; „ბჳსონი ეჲჰტოჲ კრელებული გეჰმნეს შენ სარეცულად“ ეზეკ. 27,7.

ბიც-ი მარლიოვანი, მლაშე: „შეჰმა ჭუეყანაჲ ნაყოფიერი ბიცად“ ფს. 106,34.

ბიცოვან-ი, ბიცოან-ი «აღლაჲი», მლაშე, უნაყოფო: „დაეშწნოს იგი ბიცოანსა ჭუეყანასა, მარლიოვანსა“ O, — „დაეშწნოს აღლაჲი ჭუეყანასა... მარლიოვანსა“ pb., იერემ. 17,8; „მარტუალი არა დაეშწნაჲ ჭუეყანასა ბიცოვანსა“ გრ. ნოს. კაც. — აგებ. 220,12.

ბიწ-ი «ბრძელი», ლაქა; ზადი, ნაკლი: „ბიწ ბოროტ არს კაცისათჳს ცალსა სიტყუაჲ“ ზირ. 20,20; „ბიწი არა

არს შენ თანა“ ქება 4,7; „ნუ შეამთხუე ბიწსა ღიღებულებასა შენსა“ O, — „ნუ სცემ ბრძელსა ღიღებასა ზელა შენსა“ pb., ზირ. 80 (88), 24. იხ. განბიწება, უბიწო(ვ)ება, უბიწო.

ბიწიანობა ბიწი: „კითხულ იქმნა მამად პიმენ ბიწიანობისათჳს, თუ რაჲ არს“ მ. ცხ. 188r. იხ. ბიწი.

ბიწიერ-ი «ბილწი», ლაქიანი, ზადიანი: „შეგინებულნი და ბიწიერნი იშუებენ სიყუარულსა შინა მათსა“ C¹, — „შეგინებულნი და ბილწნი იშუებენ საცთურსა შინა მათსა“ L, II პეტრე 2,18; „რომელსა ედგას ვერძი უბიწოჲ საარვესა თჳსსა და მან ბიწიერი შეწიროს ღმრთისა“ მ. სწ. 107,24. იხ. ბიწი.

ბიჭ-ი «ნაბიჭი», ნამცეცი: „ტაბლასა ქუეშე ჰამელ ბიჭისა გან შეილთასა“ DE, — „ტაბლასა ქუეშე ჰამელ ნაბიჭისა ყრმათასა“ C, მრ. 7,28. იხ. ნაბიჭი, ნაბიჭევი.

ბიჭ-ი ნაბიჭი: „მავალნი გზისანი ბიჭთა მათ ფერკთაჲსა მიერ ურთიერთას წინამოსწრობით დასდებენ, და რომელი-იგი ფერკი წინა დადვიან, მეორესა ბიჭსა უკუანით მოაჰციიან და კუალად წინაჲ იგი უკუანა ყვიან შეცვალებითა მით მეორისაჲთა, და ესრეთ მივლინან დასასრულსა გზისა მათისა“ H—2251, 814r. იხ. გარდაბიჭება.

ბიჭება ნაბიჭის გადადგმა: „ბიჭებით გარდაბიჭიან“ I მგ. 5,5. იხ. ბიჭი.

ბკუმა იხ. ბრკუმა.

ბლარდნა ხვევა: „მოიქსნა ძონძი იგი, რომელი ებლარდნა წელთა მისთა“ ბალ. 122,1. იხ. მობლარდნა, საბლარდნელი, წარბლარდნა.

ბმა «დამტკიცება»; ბყრობა; დაბმა; რტყმა: „არა უბნ მათ ძირ“ C, — „არა დამტკიცებულ არიელ ძირნი მისნი“ DE, მრ. 4,17; „მუნ ება (ცხენი)“ Q—240,164; „არა ცუდად გრმალ აბს“ მრომ. 18,4. იხ. აბმა, აღბმა, ბრალის-ბმა, გამობმა, განბმა, დაბმა, დამობმა, ეზობმული, მიბმა, შებმა, შემობმა, შთაბმა, შიშთვილის-ბმა, ძირდაბმული, წარბმა, წარმობმა.

ბმემონ-ი იხ. ბემონი.

ბნდჯნვა იხ. მბნდჯნვარი.

ბნევა გაფანტვა: „გულის-სიტყუანი ჩემნი ბნევიან“ მ. ცხ. 200 v. იხ. აბჯრის-დამბანეველი, განბნევა, განბნეულება, განმაბნეველი, განმბანეველი, განსაბნეველი, გარდაბნევა, დაბნევა, მიმოგანბნევა, მიმოდაბნევა, მობნევა, შებნევა, შთაბნევა,

ბნელი-ი უსინათლო: „რომელი სხდა ბნელსა“ მთ. 4,10; „დადვა ბნელი საფარველად მისა“ ფს. 17,12; „შევიდეს სახლსა მის ბნელსა“ თომა მოც. 16,8; „თავი თჳსი მისცა... შესაყენებელთა ბნელთა“ არსტ. 68,14; „ბნელ იყოს თქუენდა მისნობისაჲან“ მიქ. 8,6. იხ. დაბნელება (-ული), დამაბნელებელი, სიბნელე, შებნელება.

ბობლან-ი დაფი, დაირა: „ასულელ მისი გამოვიდოდა შემთხუევად მისა ბობლნებითა და მძნობრითა“ მსჯ. 11,84; „მოიღო ბობლანი და გამოიღო კრებულთა თანა მემღერთა“ იერემ. 81,4. იხ. მობლნარი.

ბოკელ-ი ნაზუქი, ზეთიანი პური: „სამინდოჲ შესუარული ზეთითა ბოკელთა თანა“ ლევიტ. 7,12.

[ბოკლება] იხ. განბოკლება.

ბოლო უკანა, უკანასკნელი; კუდი: „იგი იყოს თავ შენ-
და, ხოლო შენ იყო მისა ბოლო“ II შჯ. 28,44; „იყვნეს
თავნი მათნი გამართ და ბოლოები მათი შემართ“ II
შჯ. 4,4; „ამის წიგნისა ბოლოს ჩაეწერე“ A—185,428;
„ვერ მოიღონ ერთი ქეცი ბოლო მსა მისისაჲ“ იოზ 40,
20; „თეუზი... ძრვითა ბოლო მსა მისისაჲთა განაგებნ სლვა-
სა თჳსსა“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 110, 20.

ბოლოთ კერძო უკანა მხარე: „ბოლოთ კერძო
ნავისა მის გარდასთხინეს ოთხნი კავნი“ საქ. მოც. 27,20;
„დააგლო იგი მუჯელსა მას შიდა ნავისასა ბოლოთ კერ-
ძო“ Sin.—0,162r.

ბოლონ-ი «ბაგინი», კერბთა ტაძარი; საკურთხეველი;
„დააქციენით ბოლონი მათნი“ G,—„ბაგინები მათი
დააქვთ“ M, II შჯ. 12,8; „რომელი დადგრომილ იყო ბო-
მონსა მას შინა არტემისსა“ ი. მოც. 80,0; „ალქმართა
ბოლონი ბაალისა სახლსა შინა სამაგლებისასა“ III მფ.
10,82.

ბორბალ-ი (ბორბლისა) «ნიაეჟარი», გრიგალი, ქარი-
შხალი; «მორგუ»: „იყო... ბორბალი ქარისაჲ“ DE,—
„იყო ნიაეჟარი ქარისა დიდისაჲ“ C, მრ. 4,87; „იწყო
ქროლად მის თანა ქარმან ბორბალმან“ საქ. მოც. 27,
14; „დამბრუნებელი ფერკითა თჳსითა ბორბლისა“ pb.,—
„ფერკითა თჳსითა იქცევენ მორგუთა“ O, ზმრ. 88,82.

ბორგა «ცბა», გაგიყება, ჰქუაზე შეშლა, შეცთობა:
„ეშმაკი არს მის თანა და ბორგის“ C,—„ეშმაკულ არს და
ცბის“ DE, ი. 10,20; „ნუ ჰბორგით თქუენცა სიბორგო-
ლისა მაგისისა მსგავსაჲ“ ფლკტ. 148,28; „არა ებორგი,
მეფე“ ანდ.-ანატ. 100,21. უფესრიგო მოძრაობა: „მღერად
და ბორგად აღიძრნეს“ H—2251,270v. იხ. აღბორგება,
ბორგნული, განბორგება, სიბორგილი.

ბორგნულ-ი «შეცთობილი», შეშლილი, გაცოფებუ-
ლი: „შეცთობილი მოვედ აქა... და ბორგნულმან მან
იწყო ემოზად“ მ. ცხ. 150r; „დამართ ისტუნ, ვითარცა
ბორგნული“ თეკლა 27,0. იხ. ბორგა.

[ბორება] იხ. განბორება.

ბორვალ-ი საცეცხური: „წარიღო ბორვალე ბი იგიცა
და წედები იგი ოქროსაჲ“ IV მფ. 25,15.

ბორკილ-ი «საკრველი», ფეხის საკრელი; «ბრკოლა»,
ჯაჭვი: „შეკრეს იგი ბორკილითა რვალისაჲთა“ M,—
„შეკრეს იგი საკრველებითა რვალისაჲთა“ G, მსჯ. 18,
21; „განწმალდენ ფერკი შენნი ბორკილსა მისსა“ ზმრ.
8,25; „შეკრა იგი ბორკილითა რვალისაჲთა“ იერემ.
39,7; „დაამაბლნეს ბორკილითა (ბრკოლითა C)
ფერკნი მისნი“ ე. ფხ. 104,18. იხ. ბორკილოსანი, დაბორკი-
ლება (-ული), შებორკილება, ჰვლ(თ)ბორკილი.

ბორკილოსანი-ი ბორკილდადებული, შეკრული:
„რომელი კრულ არს, სტკივის, და ბორკილოსანი ივრძ-
ნობს“ მ. სწ. 270,17. იხ. ბორკილი.

ბორობანი-ი, ბურობანი-ი ფოთლებზშირი, ხშირი ტყე,
დაბუროლი: „ბრთნი ხისანი ბორობანნი“ G,—„ბრთ-
ნი ხისანი ბორობანნი“ pb., ლევტ. 28,40; „ამართნეს
ძეგლნი... ყოელსა ხესა ქუეშე ბორობანსა“ IV მფ.
17,10; „ევითარცა მალნარანი ბურობანნი“ Fr,—„ევი-
თარცა მალნარანი ბორობანნი“ M, რიცხ. 24,8.

3. ძე. ქართ. ენის ლექსიკონი

ბოროტ-ი 1. «ძარი»; «უკეთური», ცუდი, საძაგელი:
„რაჲ ბოროტი უქმნიეს ამასჲ“ DE,—„რაჲ ძარი უქმნიეს
ამასჲ“ C, ლ. 28,22; „ბოროტი იგი ბოროტად წარწყმიდ-
ნეს“ DE,—„უკეთური იგი უკეთურად წარწყმიდნეს“
C, მთ. 21,41; „რომელი თავისა თჳსისათჳს ბოროტ იყოს,
მან სხუასა ვითარ კეთილი უყოს“ ზმრ. 14,5; „ნუ იქმ ბო-
როტსა, რადთა არა გეწიოს ძარი“ ზმრ. 7,1; „ბორო-
ტად ეშმაკულ არს“ მთ. 15,22. 2. «უკეთურება»,
«მედგრობა»; «სიბოროტე», «ძარი»; სიამე, სი-
ცუდე: „იქმ ჩემდა მომართ ბოროტსა და მბრძავ
მე“ M,—„ჰყოფ ჩემ თანა უკეთურებასა წყო-
ბის-ყოფითა ჩემ თანა“ G, მსჯ. 11,27; „არარას ბო-
როტსა ეპოვებთ კაცისა ამის თანა“ საქ. მოც. 28,9; „ყო-
ფით ყო მათ თანა ბოროტი“ O,—„ჰყოფ მე მათ თანა
მედგრობასა“ G, მსჯ. 15,8; „მოწვეულ არს ბორო-
ტი მათ ზედა“ M,—„მოწვეულ არს მათ ზედა სიბორო-
ტე“ G, მსჯ. 20,84; „მოიღე... ეგრევე ბოროტი“
DE,—„მოიღე... ეგრევე ძარი იგი“ C, ლ. 16,25; „არს
ბოროტი, რომელი ვიხილე მზესა ამას ქუეშე“ ეკლ.
6,1. იხ. თუალბოროტი, სახელბოროტი, სიბოროტე, უბო-
როტესი.

ბოროტება ეკლ. 8,9. იხ. განბოროტება, თუალბოროტება,
სახელბოროტება, შებოროტება.

ბოროტის-დადება «დათარგუნვა», ბოროტის ყოფა:
„ზაყუვისა მათისათჳს დასდე მათოჳს ბოროტი“ ე.—
„ზაყუვისა მათისათჳს დასთარგუნენ იგინი“ C, ფხ. 72,18.
იხ. დადება.

ბოროტის-თქუმა «ძარის-სიტყუა»; ძრახვა: „რომელმან
ბოროტი თქუას მამისათჳს“ DE,—„რომელი ძარს იტ-
ყო დის მამისათჳს“ C, მრ. 7,10; „რომელმან ბოროტი
თქუას მამისათჳს, გინა დღისათჳს, სიყუდილით მოკუე-
დინ“ გამოხლ. 21,16. იხ. თქუმა.

ბოროტის-მეტყუელეობა ძვირის-თქმა, ცილის-წამება:
„ვის უღირს არა განჩისხებაჲ შეწუხებასა ზედა მოყუსისასა
და ბოროტის-მეტყუელეობასა“ მ. ცხ. 50v. იხ.
მეტყუელება.

ბოროტის(ა)-მოქმედ-ი «ძარის-მოქმედი», ავის ჩამდენი:
„უკუეთუმცა არა იყო ბოროტის-მოქმედი, არამცა
მიცეით შენ ვეჲ“ DE,—„არა თუმცა ძარს-მოქმედ
იყო კაცი იგი, არამცა მიცეით იგი შენ“ C, ი. 18,80;
„ბოროტის-მოქმედი სასულსა არა შევიდეს სიბრძნე“
სიბრძ. სოლ. 1,4. იხ. მოქმედი.

ბოროტის-მოძულე ავის მოძულე: „ბოროტის-მო-
ძულე არს იგი“ მ. ცხ. 258v. იხ. მოძულე.

ბოროტის-მყოფელ-ი მავნებელი, ავის ჩამდენი: „ძარი
მიავო ბოროტის-მყოფელსა შენსა“ მ. ცხ. 804v. იხ.
მყოფელი.

ბოროტის(ა)-ყოფა «ძარის(ა)-ყოფა», «განბოროტება»,
«ჭირ(ე)ება», ბოროტის-ქმნა, ენება: „დამონონ იგი და
ბოროტსა (ძარს)-უყოფდენ“ საქ. მოც. 7,8; „ბო-
როტს-უყოფდენ ასურთა“ pb., — „განაბოროტონ
ასურ“ G,—„აქირონ ასურს“ Fr, რიცხ. 24,24; „ძლი-
ერმან ბოროტი მიყო მე“ M,—„ძლიერმან განმაბო-
როტა მე“ G, რუთ 1,21; „ბოროტსა უყოფს ვრსა

შენსა" გამოხლ. 5,28; „განვიზრახე ბოროტის-ყოფად თქუ-
ენდა" ზაქ. 8,14; „არა შემძლებელ არს ევხე ბოროტისა-
ყოფად" ფლტ. 155,14. იხ. ყოფა.

ბოროტ(ის)-ჩენა უკეთურად, ცუდად მიჩნევა: „ბო-
როტ-უ-ნ და წინაშე ღმრთისა საქმესე" დაბ. 88,10. იხ.
ჩენა.

ბოროტნა-ი ბალი, ბაღია: „შეპავს მონაზონსა, რაფთა
არა მოცალე იყოს... არცა წყაროებისათჳს კეთილად აღმო-
ვლინარისა ანუ სამოთხეთათჳს და ბოროტნათა და
ფერად-ფერადთათჳს მხალთა" 8. ცხ. 79r.

ბორცოვან-ი ბორცვებიანი ადგილი: „იქცეოდა იგი
ბორცოვანსა მას" ლიშ. 119,28. იხ. ბორცუ.

ბორცუ გორაკი: „ბორცუნი დამდაბლენ" ლ. 8,5;
„შეკრიბეს ლოდეი და აღადგინეს ბორცუ" დაბ. 81,48.
იხ. შემორცუბული.

ბორჯღოდე-ი «მარჩიბივი», ორკაპი: „მეფე გაისაჲ და-
მოჰკიდეს ძელსა ბორჯღოდედას" M, — „მეფე გაისაჲ და-
მოჰკიდა ძელსა ზედა მარჩიბივისა" G, იხუ 5. 8,29.

ბოსელ-ი სადგომი პირუტყვთა, გომი: „ბოსლე ბი
ცხოვართაჲ უშენოთ აჟა საცხოვართა ჩუენთა" რიცხ. 82,16;
„გამოვიყვანე შენ ბოსლისა მისგან, სამწყსოთა მათგან
ცხოვართაჲსა" I 5შტ. 17,7; „ცხოვარმან, რაჲმს მოეაბ-
ლის ზამთარი, ფრიად ჰამის... და ზროხად... რაჲმს აგრძ-
ნის ბუნებით ჟამი გაზაფხულისაჲ, ყოველივე ველად მიმართ
იხედველ ბოსლით გამო და ჰნებანე განსლვაჲ გარე" ბ.
კეხ-მეშხ. ლდ. 127,4.

ბოსტან-ი (ბოსტნისა) ბალი, ყვავილნარი: „რომელ-იგი
არს მცველ ბოსტანისა მის სამეფოჲსაჲ" ნეშ. 2,8;
„შეიყვანა ბოსტანსა თჳსსა და დასხნა" ანან. ებრ. 42r;
„მზე აღმოზრწუნდის მცხინვარებითა თჳსითა სამოთხეთა
ზედა და ბოსტანთა, ყუავილი იგი მათი დააჰვნის" 8.
ხწ. 88,82; „აპოთიკი და ბოსტანი და წისკლნი კელრი-
სა საურავნი იყვნეს" ე-უ. 48,29; „პოვა ბოსტანი თჳსი
კოლტისაგან ღორთაჲსა განრყუნილ და იავარ-ჰმნილ" 8. ცხ.
89r. იხ. მებოსტნე.

[**ბოტ-ი**] იხ. ვაცბოტი.

[**ბოყინება**] იხ. აღმობოყინება.

ბოცომაკალ-ი წვრილი კალია: „განვიდეს ვითარცა ბო-
ცომაკალნი" ნაუშ 8,17. იხ. მკალი.

ბოძ-ი წილი; საჩუქარი: „მოიღებდეს ბოძსა კაცად-კაცი
მისგან" დაბ. 48,84; „ნიჭითა და ბოძითა განგამდიდრენ"
H—441,004.

[**ბოძება**] ჩუქება: „მისცეს... ოქროზექელი განძისა ორას
ორმოცდა ოთხისა დრაჰმისაჲ, ჩიმიშკისა ბოძებულ-ი
ოთხანესდა" ე-უ. 22,19. იხ. ბოძი; მიზოძება, ნაზოძარი.

ბრალ-ი «ცოდება», «შეცოდება», დანაშაული; ბრალ-
დება: „რაჲ არს ბრალი ეგე, რომელ იბრალეულეთ წი-
ნაშე ისრაელისა" G, — „რაჲ არს ცოდვაჲ ესე, რომელ
სცოდეთ წინაშე ღმრთისა" M, იხუ 5. 22,10; „მოჰქუაროს
ბრალისა მისისათჳს... ვერძი ბრალისაჲ" G, — „შეწი-
როს უფალსა შეცოდებისა მისთჳს... ვერძი შეცოდე-
ბისაჲ" pb., ლევიტ. 19,21; „ბრალისა მისთჳს შეწიროს
ღმრთისა ვერძი" ლევიტ. 6,8; „რომელსა თანა არცა ერთსა
ბრალსა ეპოვებ" ანან. 199,11; „არას ეპოვებ ბრალსა კაცი-
სა ამის თანა" ლ. 28,4; „მძივსა ბრალსა დასდებდეს"

საქ. მოც. 25,7; „მრავალი ბრალი აღუწერიეს შენთჳს"
ფლტ. 180,12. რომლისა ბრალისათჳს რისთვის:
„რომლისა ბრალისათჳს მიეცნეს მამანი ჩუენნი
ზაბილონელთა მახვლსაჲ" ივდ. 8,18.

ბრალეზა, ბრალეზა «ცოდება», «შეცოდება», დადანა-
შაულება, ბრალდება; «ლალეზა»: „არა ბრალი ბრა-
ლაჲ შენაჩუენებისაგან" G, — „არა... ცოდვით სცოთა შე-
ნაჩუენებელისა მისგან" M, იხუ 5. 22,20; „უ-უნ სიცს, ვის-
იგი უბრალა" G, — „მისცეს, ვის-იგი წესცოდა" pb.,
რიცხ. 5,7; „განკითხვადმდე ნუ აბრალეზ კაცსა" ზირ.
11,7; „აბრალეზდეს კაცი თოთ თაჳსა თჳსსა" იოზ 88,
27; „აბრალეზს მათ და ეტყეს" ჰებრ. 8,8; „აბრა-
ლეზდელ ურთიერთსა" საქ. მოც. 10,88; „რომელი აბ-
რალეზდეს სხუთა, ჟერ-არს მისა, რაფთა არა იყოს იგი
ბრალეულ" 8. ხწ. 272,80; „უკუეთუ შე-ემთხვოს შენ
საქმეს სამნაურს, ნუ აბრალობ კაცთა" 8. ხწ. 158,20.
„იწყო ბრალეზად მისა" DE, — „იწყო მისა ლალეზად" C,
მარ. 8,82; „უტეოთ ბრალეზას თავთა ჩუენთასა" 8.
ცხ. 49r. იხ. მაბრალეზი, ნაბრალეზი, საბრალეზი, უბ-
რალეზა.

ბრალეულ-ი «გარდამავალი», დამნაშავე, დამზარალე-
ბელი, ბრალდებული, განსაკითხავი: „ბრალეულ-
ად შეგჰრაცხენ ყოველი ცოდვილი ჭუეყანისანი" C, —
„გარდამავალად შეგჰრაცხენ ყოველი ცოდვილი ჭუე-
ყანისანი" L, ფხ. 118,119; „ბრალეულთა განუტეებელ
(განუტეებელით O)" I, დან. 18,58.

ბრალეულეზა «ცოდება», დანაშაულის ჩადენა: „რაჲ
არს ბრალი ეგე, რომელ იბრალეულეთ წინაშე ღმრ-
თისა" G, — „რაჲ არს ცოდვაჲ ესე, რომელ სცოდეთ
წინაშე ღმრთისა" M, იხუ 5. 22,10.

ბრალეულ-ყოფა დამნაშავედ მიჩნევა, დასჯა: „სისხლ-
სა მას უბრალოსა ბრალეულ-ჰყოფდეს" ფხ. 98,21.
იხ. ყოფა.

ბრალის-ბმა დანაშაულის ქონება, შეცოდება: „უკუე-
თუშკა ბრმა იყვნით, არამცა ბრალ-გებო" C, — „უკუე-
თუშკა ბრმანი იყვნით, ცოდვაჲმცა არა გაქუნდა" DE,
ე. 0,41. იხ. ბმა.

ბრალის-დადება ბრალდება: „მტყუერად გამოაჩინნა, რო-
მელთა-იგი ბრალი დასდევს მას" სიბრძ. სოლ. 10,14.
იხ. დადება.

ბრალის-ქმნა «ცოდება», დანაშაულის ჩადენა: „ბრა-
ლი ქმნას სულმან მან" G, — „სცოდოს სულმან მან"
pb., რიცხ. 5,7; „რომლისათჳს-იგი ბრალი ქმნა" O, —
„რომლისათჳს ცოდა" G, ლევიტ. 5,15. იხ. ქმნა.

ბრალეზა იხ. ბრალეზა.

ბრანგუ «დათუ», გარეული მძოველი, ცხოველი, ნა-
ღირი, ferus: „ბრანგუ მან მძკნეარე მან მოჰოა
იგი" ფხ. 70,14; „მიჰსნა მე... ჰელისაგან ბრანგკსა"
pb., — „...ჰელთაგან დათჳსათა" I, I 8ფ. 17,87.

ბრატნვა იხ. შებრატნვა.

ბრაწი-ი styrax: „იაკობ მოიღო კუერთხი ბრაწისაჲ
და ნიგუზისაჲ" დაბ. 80,87.

[ბრგუნვა] ბლუობა. ბრგუნ(ვ)ილ-ი ბლუ, ცუდად მოლაპარაკე, «ძლით მზრახველი»: „ენათა ბრგუნ-ვილთა აღრე ისწაონ სიტყუაჲ მშვდობისაჲ“ *ეს. 82,4*; „განეშარტოს ენაჲ ბრგუნვილი“ *ო.—„ცხად იყოს ენაჲ ძლით-მზრახველი“* *პხ., ეს. 35,8. იხ. ბრკუ; ენაბრ-გუნვილი.*

ბრდლუენა ღმუილი, ყვირილი, ჯახილი, ღრიალი, მრისხანება, გლეჯა: „ვითარცა ლომი იბრდლუენ-დეს“ *გ, რიცხ. 28,24*; „მის ზედა იბრდლუენდეს ლომ-ნი“ *გ,—„მის ზედა იზახდეს ლომნი“* *პხ., იერემ. 2,15*; „ლომი იბრდლუენდეს და ზედა მიუეღონ“ *მრთ. A. ანტ. დ. 28v*; „კბილ-ლრქენით იბრდლუენდიან მის ზედა“ *H—841, 087*; „ხოლო მან განიწყო გული და იბრდლუ-ენდა მისთვის“ *შუშ. IV, 29*; „ვითარცა კაცის-მოდულე მვეცი, რაჟამს შეეყენის მახესა, იბრდლუენდეს მახეთა მათ ზედა“ *ბ. კეს.-ექუს. დღ. 135,8*. „მეფისა თქუმაჲ მსგავს არს ბრდლუენასა ლომისასა“ *იგ. ხოლ. 10,12. იხ. მბრდლუნვარე, ნაბრდლუენი.*

ბრიად მთლად: „ბრიად სპეტაკ არს“ *ფიზ. VI, 5.*

ბრინვა «ძიება», ხელის ფათურით სიარული: „ვითარ-ცა თუალითა ბრმანი, ეგრე ბრინვიდენ იგინი“ *ეს. 59,10.*

ბრინჯ-ი *celtis australis* ან *celtis caucasica*, აკაკის ხე: „მუნ დგა ხმ შუენიერი ბრინჯისაჲ“ *ქ. ცხ. 80,1.*

ბრკიალება ელვარება: „ბრკიალებაჲ მახვლისაჲ“ *ნა-უმ 8,8. შდრ. ბრკინება (-ული).*

[ბრკინება] ელვარება: „რაჟამს გამოიღიან ცეცხლისა მის-გან ამინატონი, ვითარცა წყლისაგან ბრკინე ბული“ *მრთ. A. ბ. კეს.-მარხვ. 58v. შდრ. ბრკიალება.*

ბრკოლა «ბრკომა», «ბორკილი», საფრხე, საკვრე-ლი: „იქსენ... ფერწნი ჩემნი ბრკოლისაგან“ *ქ.—„იქ-სენ... ფერწნი ჩემნი ბრკომისაგან“* *ქ. ფხ. 55,14*; „დაამდაბლნეს ბრკოლითა (ბორკილითა ქ) ფერწნი მისნი“ *ფხ. 104,18*; „კელობად იწყო დავით და ბრკოლად (ბრკომად M)“ *ო, I მფ. 17,39.*

ბრკოლება ფერხება, ყენება: „ნუ მბრკოლებთ მე, რამეთუ უფალმან წარმიმართა გზა ჩემი“ *დაბ. 24,50*; „მბ-ბრკოლებენ წარმართთა მიმართ სიტყუად“ *I თეს. 2,10. იხ. ბრკოლა, დაბრკოლება, დამაბრკოლებელი, დასა-ბრკოლებელი, დაუბრკოლებელი, შებრკოლება.*

ბრკომა «ბრკოლა», საფრხე: „იქსენ... ფერწნი ჩემნი ბრკომისაგან (ბრკოლისაგან ქ)“ *ქ. ფხ. 55,14. შდრ. ბრკოლა.*

ბრკუ ენაგაუმართავი, ბლუ: „უაუეთუ პირეჲლ ბრკუ არნ ენითა, მიეცის მადლი აღებასა პირისასა“ *ბალ. 74,81. იხ. [ბრგუნვა] ბრგუნ(ვ)ილი.*

ბრკუმა «ფერწისა წარცემა», «დაბრკოლება», წა-ბორძიება, ხელის შეშლა, წაცთენა; მოტყუება: „უაუეთუ ვინმე ვიღოდის ღღისი, არა უბრკუმეს“ *გ,—„უაუეთუ ვინმე ვიღოდის ღღესა, არა წარჰსცეს ფერ-წი“* *DE, თ. 11,0*; „უბრკუმეს ღათუ მართალსა, არავე დაეცეს“ *ფხ. 80,24*; „უმჯობეს არს შენდა, რაჟთა გიბრკუ-

მეს ფერწთა და დაეცე ქუეყანასა, ვიდრე არა ბრკუმაჲ ენისაჲ, რამეთუ რომელი დაეცის ქუეყანასა, წყლულუებაჲ შე-ამთხვის გუმასა, ხოლო რომელსა უბრკუმეს ენითა, მან წარწყმდის სულნი ჯორცთა თანა საუკუნოდ“ *ბალ. 8,8*; „მაშინ ებრკუმა მას და მყის წარცდა ყოველი მონაგები მისი“ *ლიმ. 77,15*; „ნეტარ არს კაცი, რომელსა არა უბ-რკუმე ენითა თვსითა“ *ო,—„ნეტარ არს კაცი, რომელი არა დაბრკოლდეს პირითა თვსითა“* *პხ., ზირ. 14,1*; „უბრ-კუმის კაცმან ღმერთსა“ *მალ. 8,8*; „შეგობს ბრკუმად ფერწითა, ვიდრეა არა ენითა“ *ზირ. 20,20. შდრ. ბრკოლა, ბრკომა, შებრკუმობა.*

ბრმა უსინათლო: „იწილა კაცი ერთი, ბრმაჲ შობითა-ნი“ *ო. 9,1*; „ბრმაჲ ვინმე ჯდა გზასა ზედა მთხოველად“ *ლ. 18,85*; „აღუხილნეს ღმერთთა თუალნი ბრმათანი“ *ფლკტ. 188,27*; „ვერ შემძლებელ არს ბრმაჲ გამორჩეად ფერეზისა ერთიერთისაგან“ *მ. სწ. 108,28.*

ბრმობა დაბრმეება: „და თუ გიბრმენ (თუალნი)“ *ფიზ. I, 22*; „აბრმო ქეკაბოს“ *ქ. ცხ. 10,11. იხ. დაბრ-მობა, სიბრმე.*

ბროლ-ი «კურასტანი», *crystallus*: „ვითარცა ხილვაჲ ბროლისაჲ (ბლორისაჲ O) გარდამატებულ ფრთეთა მათთა ზედა კერძო“ *I, ეზეკ. 1,28*; „ქევა ბროლი, რომელ არს ფრიალ ყინულებისაგან წყლისა ქუეყანისაჲსა“ *ბ. კეს.-ექუს. დღ. 44,1*; „ბქენი შენნი—ქეანი ბროლისანი“ *ო,—„ბქე-ნი შენნი—ფიცრეულითა კურასტანითა“* *I, ეს. 54,12.*

ბროწეულ-ი *malum punicum*: „ვითარცა ნაწურენი ბროწეული საჲ (ბროწეული საჲ O) საყთენი შენ-ნი“ *M, ქეზ. 6,8*; „გამოართუა ბერსა მალაქი, რომელსა შინა იღუა ჩამიხი და ბროწეული“ *მ. ცხ. 807v*; „არცა ლელუ-ნი... არცა ბროწეული, არცა წყალი არს სასუშლად“ *რიცხ. 20,5.*

ბროწეულ-ი, მროწეულ-ი, მრეწეულ-ი *Punica grana- tum*: „ვითარცა ყუავილი ბროწეული სა წყალთა ზედა დანერგული“ *ეზეკ. 19,10*; „ჯდა... ხესა ქუეშე მროწეულ-სა“ *I მფ. 14,2*; „იანკელო, მროწეულე ბი სუეტის-თავსა ზედა გარემოს“ *იერემ. 52,22.*

ბროწეულოვან-ი ბროწეულეებით დაფარული ადგილი: „ქუეყანასა... ენაწოვანსა და ლელოვანსა და ბროწეუ-ლოვანსა“ *M, II მფ. 8,8.*

ბრპენ-ი «ტყვი», *plumbum*: „მოაკლა ბრპენი, ცუ-ლად ქედს ვეცხლის-მქედელი“ *იერემ. 8,28*; „ბრპენისა ოლენ რამ-მე დამძიმდის“ *ო.—„უფროეს ტყვეისა რამ მძიმე იყოფიკა“* *პხ. ზირ. 22,17*; „მე დაეძიმენ ცოდენი ჩემნი უძქმეს ბრპენისა“ *მ. სწ. 248,22*; „პპოვო ფიცარი ბრპენისაჲ“ *მსკ. 58,4.*

ბრუ: „ბრუჲ დაესხმინ თავს“ *A 92,270. იხ. განბრუება.*

ბრუქცეულეება თავის ტკივილი, ბრუს ხევეა: „ვითარ-ცა მთრვალობამან და ბრუქცეულეებაჲმან ვინმე შე-იპყრის“ *ოქრ.-მარხ. და იონ. 104,10. იხ. ქეცეულეება.*

ბრყულ-ი ბლაგვი, სუსტი: „(იყო) ბრყულ თუალითა სიბერისაგან თვისა“ *III მფ. 14,4. იხ. დაბრყლება, სი-ბრყული.*

ბრძამლ-ი *convolvulus*: „ვითარცა ბრძამლი მოხუეუ-ლი, შეიკაბოს“ *ნაუმ 1,10.*

ბრძანება „ვანწყებან“, „მევილინება“, „მიწესა“, თქმა; ღატქმა; შერისხვა: „ვიოარცა უბრძანა უფალმან“ M.—„ვიოარცა განუწყესა უფალმან“ G, ისუ 6. 24, 81; „მიბრძანე ჩუენ ღორებსა იმას, რაჟთა მათა შევიდეთ“ DE.—„მიგ უავლენე ჩუენ ღორებსა იმას, რაჟთა შევიდეთ მათა“ C, 84. 5, 12; „ღრუბელთა უბრძანა და არა წყონ“ ებ. 5, 8; „აჲ არა ვითარ უფალმან გიბრძანე, არაჲ ვითარცა გეცობარი გეცდრები შენ ვედრებით“ 8. სფ. 84, 3; „სადაცა-იგი უბრძანა მათ იესუ“ მთ. 28, 16; „სულთა არაწმიდათა უბრძანებს“ 84. 1, 27; „უბრძანა ისო“ M.—„მიუწყესა იესუმან“ G, ისუ 6. 8, 29.

ბრძანება მცნება, სიტყვა, თქმული; საზღვარი: „დასრულა იესუ ბრძანებაჲ“ მთ. 11, 1; „ბრძანებაჲ გამოცდა მეფისა მისიან“ რიფს. 168, 10; „ვერ გარდაჰვდის ბრძანებასა მისსა“ I ეზრა 4, 8; „ბრძანებაჲ სიტყვა უფლისაჲ ისრაელისა მიმართ“ მალ. 1, 1; „ესე არს ბრძანებაჲ ქალის-მღვდლისაჲ, რომელიცა შეივლტოლის შენ“ G, II შქ. 19, 4.

ბრძანებულ-ი ნაბრძანები: „ბრძანებულ ვართ მათდაცა შეურაცხ-ყოფად“ 8. ცხ. 46v. იხ. მბრძანებელი, საბრძანებელი, უბრძანებულად.

ბრძენ-ი «გონიერი», «მეცნიერი», «კვიანი»; მცოდნე: „სარწმუნოჲ იგი მონაჲ და ბრძენი“ DE.—„სარწმუნოჲ იგი მონაჲ და გონიერი“ C. მთ. 7, 24; „ბრძენთა და უკუნურთა თანამდებ ვარ“ მარკ. 1, 14; „არა განისწავლეს კაცი, რომელი არა იყოს ბრძენ“ ზარ. 21, 18; „ყოველივე ბრძენი იქნა შენიერებით“ იგ. ხოლ. 12, 18; „ვითარცა ბრძენმაჲ მქურნალმაჲ შეუხვა წაღული იგი სულისაჲ“ 8. ცხ. 281v; „არაჲინ არიან თქუენებრ ბრძენ“ A.—„არაჲინ არს თქუენებრ მეცნიერ“ B, სხტ. 127, 11-14. იხ. ბრძნულება, სიბრძნე, უბრძნესი.

ბრძმედ-ი, ბრძმეთ-ი ქურა, «საქმილი», საღნობელი: „ბრძმედთა გამოცადნიან პირნი მახვლთანი წლობითა“ ზარ. 84, 81; „ვითარცა გამოცადების ბრძმედსა შინა ვეცხლი და ოქრო“ O.—„ვითარცა გამოცადების ოქროჲ და ვეცხლი საქმილსა შინა“ pb., იგ. ხოლ. 17, 8; „ვითარცა გამოღნის ვეცხლი შორის ბრძმეთთა“ ეჭეკ. 22, 22; „რომელნი გამოიყვანენ... შოვა ბრძმეთისა მის-გან რკინისა განმადნობელისა“ III მფ. 8, 61; „საზომით პხერაჲ (ვეცხლას-მქედელი) ბრძმედსა მას“ 8. სფ. 809, 87.

ბრძნობა გონიერად თქმა; შეცნობა: „ნუთა ჰბრძნობ უჭტჳს, რაჟთა არა მიღრეჲ“ ეკლ. 7, 17; „რაჲ უყო დო-ვიწყებას, რომელი ტუეჲ ყოფეს გონებასა ჩემსა და არა უტევებს ბრძნობად“ 8. ცხ. 20f. იხ. განბრძნობა.

ბრძნულება ფილოსოფოსობა: „რომელსა უუჲარდეს სწავლაჲ, უუჲარს მას ბრძნულებაჲ (მეცნიერებაჲ O)“ pb., იგ. ხოლ. 12, 1. იხ. ბრძენი.

ბრძოლა «წყობის-ყოფა», «ბრძოლის-ყოფა», «განწყობა», «ლაღვა», «თანაბრძოლა»; შეკიდება, შერკინება: „წარვიდა... ბრძოლად მათა“ M.—„წარვიდა... წყობის-ყოფად მათდაჲ“ G, მსჯ. 11, 82; „რაჟთამცა ჰბრძოდეს მათ“ M.—„რაჟთა ბრძოლ-ყოფით მათ“

G, ისუ 5. 22, 12; „ჰბრძოდა ძეთა ვერემისთა“ M.—„განე-წყობ ვერემსა“ G, მსჯ. 12, 4; „ეჰბრძოლით ქანანელსა მას“ M.—„წყობა-ყოფით ქანანელისა მიმართ“ G, მსჯ. 1, 8; „ნუ მბრძოლი ებრძოდა“ G.—„ლაღვით ნუ ჰლაღვიდა“ M. მსჯ. 11, 25; „უფალი, ღმერთი თქუენი, იგი თავადი ჰბრძოდა თქუენ წილ“ M.—„უფალი, ღმერთი ჩუენი ესე, გუეთანამბრძოლა ჩუენ“ G, ისუ 5. 28, 10; „იოინი მბრძვანელ მე“ C.—„იოინი მბრძოდეს მე“ J. ფხ. 119, 7; „გბრძოლიან შენ და გერ აძლონ“ იერემ. 1, 10; „ჰბრძვენ ეგშასა მას“ ფხ. XXIX, 9; „მეღე იგი ჰბრძოდა წმიდასა მას“ რიფს. 178, 25.

ბრძოლა «წყობა», «ლაღვლი», ომი, ჩხუბი: „ჰამ-ბავნი ბრძოლათანი“ DE.—„ჰამაჲ წყობათაჲ“ C, მთ. 24, 6; „ბრძოლასა შევეითი დიდსა“ A.—„ლუაწო-სა შინა ვიყვენით“ B, სხტ. 129, 20; „სადაცა არს ბრძო-ლაჲ, მუნცა არს პატივი, და სადაცა ღუაწლი — მუნცა ეკრახნი“ 8. სფ. 12, 84; „ეჲამი არს ბრძოლისაჲ და ეჲამი მშუდობისაჲ“ ეკლ. 8, 8; „ვითარცა ერი... განწყობილი ბრძოლად“ იოვ. 2, 5; „შვიდეს ორნივე ბრძოლად“ ესთ. 1, 8. თავის-თავ ბრძოლა შერკინება: „სთხოვა თავის-თავ ბრძოლა“ ქ. ცხ. 51, 6.

ბრძოლილ-ი ნაბრძოლები, რომელსაც ებრძოდნენ: „წარვიდა ბერისა ვისაჲ მამა, ბრძოლილი სიძვითა“ 8. ცხ. 157v. იხ. გულის-მბრძოლი, თანამბრძოლება/თანა-მბრძოლობა, მბრძოლი, მებრძოლი, საბრძოლი, უბრძოლი.

ბრძოლის-მოქმედ-ი «მბრძოლი»: „მოვიდა ისუ და ყოვე-ლი ერი ბრძოლის-მოქმედი“ G.—„მოვიდა ისო და ყოვე-ლი ერი მბრძოლი მათ ზედა“ M, ისუ 5. 11, 7. იხ. მო-ქმედი.

ბრძოლის-ყოფა «ბრძოლის-ცემა», «ბრძოლა», შე-ბრძოლება: „ბრძოლის-ყოფად მისდამი“ G.—„ბრძო-ლაჲ სცეს მას“ M, მსჯ. 1, 1; „ბრძოლა-ყოფეს თქუენ“ დამი“ G.—„გბრძოდეს თქუენ“ M, ისუ 5. 24, 11; „ბრძო-ლის ყოფად იუდაჲს მიმართ“ G.—„ბრძოლად იუდაჲსსა“ M, მსჯ. 10, 9. იხ. ყოფა.

ბრძოლის-ცემა «ბრძოლის-ყოფა», შებრძოლება: „ბრძოლა-სცეს მას“ M.—„ბრძოლის-ყოფად მის-დამი“ G მსჯ. 1, 1; „ბრძოლა-სცემდა მონასა მას ღმრთი-სასა“ ლონგ. 101, 29. იხ. ცემა.

ბრძვლ-ი «ბიწი», «ნაბრძვლი/ნაბრძვრი», იარის ნაკე-ლევი: „ბრძვლი სპეტაკი ტყავსა შინა“ G, ლევიტ. 18, 10; „მცირედითა საკურნებელთა განიკურნები, ვიდრემდის ყო-ლადეჲ არა იპოოს შენ თანა ბრძვლი წყლულებისაჲ“ 8. სფ. 108, 80; „ნუ სცემ ბრძვლსა ღიღებასა ზედა შენსა“ pb.—„ნუ შეამთხუევ ბიწსა ღიღებულებასა შენსა“ O, ზარ. 80(88), 24; „უუუეთუ იყოს... ბრძვლი ნიშნოვნობი-საჲ“ G.—„უუუეთუ იყოს... ნაბრძვლი ნიში“ pb., ლე-ვიტ. 18, 2. იხ. უბრძვლება, უბრძოლვლი, შებრძვლება.

ბრწამლ-ი «მროწეული», salix: „შეკამა მახვლმან ბრწამ-ლი შენი“ G.—„შეკამა მახვლმან მროწეული შენი“ I, იერემ. 46, 14; „(ეპოვე) ქოჩი ერთი ბრწამლი მაყულო-სა... იგი შევექენ (საყოფელად) ჩემისა“ ქ. ცხ. 88, 1.

ბრწყალ-ი (ბრწყალისა) ჭვარელი დასადგამი ფეშხუმზე:

„მისეს... ორნი ბარძიმი... და ფეშუები კოვითურთ და ბრწყინოთ“ **ე.ე. 22,25.**

ბრწყინვა ელვარება, ნათება, ამოსვლა მნათობისა: „ბრწყინვენ სოფელს შინა ვითარცა მთიებნი“ **სხტ. 148,20;** „ეგრე ბრწყინვედინ ნათელი თქუენი წინაშე კაცისა“ **მთ. 5,10.** **იხ. აღმობრწყინება, მ)ბრწყინვალე, (მ)ბრწყინვალეობა, გამობრწყინ(ე)ება, განბრწყინება, მობრწყინვალე.**

ბრწყინვალე, მბრწყინვალე «ელვარე», ნათელი: „ორ კაც გამორდეს სამოსლითა ბრწყინვალითა“ **C.—„ორ კაც ზედა მოადვს მთ სამოსლითა ელვარიითა“ DE, ლ. 24,4;** „მსგავს არიან ივინი ბრწყინვალეთა ვარსკულაეთა ცათსა“ **ფლტ. 143,85;** „იპოოს მუნ წმიდითა და ბრწყინვალითა სამოსლითა“ **ფლტ. მოც. 8,8;** „მელანინ და წვენი მისნი, ვითარცა რვალი ბრწყინვალე“ **დან. 10,6;** „სამოსელი მისი იქმნა მბრწყინვალე“ **DE, მრ. 9,8;** „შვი იგი იქმნის მბრწყინვალე“ **მრთ. A, კირ. იერ.-მარტკლ. 165;** „მცნებანი უფლისანი მბრწყინვალე არიან“ **ფს. 18,9.** **იხ. უბრწყინვალესი, უმბრწყინვალესი.**

ბრწყინვალედ «სრულიად»; ნათლად, წმინდად: „ახედვიდა ბრწყინვალედ ყოველთა“ **DE, —„იხედვიდა სრულიად ყოველსა“ C, მრ. 8,25;** „იხარებდა მარადის ბრწყინვალედ“ **C, ლ. 16,19.**

ბრწყინვალეობა, მბრწყინვალეობა «ბზინვა», ნათელი, სინათლე, სხივი: „უკუთუ ადილობასა თქსა ევოს ბრწყინვალეობა იგი და არა განეზარს“ **ქხ.—„უკუთუ ადილობისა მისსა ევოს ბზინვა იგი და არა განეზარს“ G, ლევიტ. 18,28;** „ბრწყინვალეობა მისი, ვითარცა ნათელი“ **ამბაკ. 3,4;** „გულისხმის-მყოფელნი იგი გამობრწყინდენ, ვითარცა ბრწყინვალეობა სამყაროვსა“ **დან. 12,8;** „გატეხ ბრწყინვალეობასა მას მზის-თულისასა“ **ფლტ. 144,80;** „რავამ იხილეს მათ ბრწყინვალეობა იგი ცეცხლისა“ **თფლა 116,19.**

ბრჭალ-ი (ბრჭლისა) ქუსლი, ტერფი; თათი, მუჭი: „აღილო ჩემ ზედა ბრჭალი მისი“ **ე. 13,18;** „ქელი მისი მოხუეულ იყო ბრჭალსა ესავისსა“ **დაბ. 23,26;** „დატყბნეს ივინი ბრჭალმან ჩემმან“ **მსქ. 5,22;** „ბრჭალითგან ფერკისად ვიდრე თავადმდე“ **II მფ. 14,25;** „რომელსა უპყრის ყოველი ქუეყანა ბრჭლითა“ **მრთ. D, კ. იერ.-აღდგომ. 114.**

ბრჭალამდის-ი, ბრჭალამდის-ი გრძელი ტანსაცმელი ფეხებამდის: „განეწნეს მღელნი იგი და ეცუა მათ ბრჭალამდისი (ბრჭალამდისი I) იგი ნოვაგითა და ნესტურით“ **O, I ეზრა 6,59.**

[ბრჭავულება] იხ. დაბრჭავულება.

ბტულ-ი ნაყოფი: „შენდა შეკრებად არს ბტული ესე ძლევისა“ **ანდ.-ანატ. 210,20.**

ბუ იხ. ბუვი.

ბუგრიანი-ი «ბილწი»: „უკუთუ შეეს ქე ბუგრიანი, დამოხვეული სისხლისა“ **ქხ.—„უკუთუ წესმან მუ ბილწი, დამოხვეული სისხლისა“ O, ეზეკ. 18,10.**

ბუდე სათავისი ფრინველისა, ნადირისა, რკოსი, მარცელისა, თვალისა, «გუამი», სასწორისა და სხ.: „რომელი აღფრინდის ბუდეთაგან“ **იგ. სოლ. 27,8;** „გურიტმან ბუდესა დაისხნა მართუნი თჳსნი“ **ოქრ.-**

გურიტ. 225,25; „გამოვიტაცო კელის-საპურო(ელ)ი ჩემი ბუდისაგან მისისა (გუდამისაგან მისისა O)“ **G, ეზეკ. 21,8;** „ორბისა არცა სადგური არს, არცა ბუდე“ **ფიზ. XXII, 22;** „იქმნა კლდესა შინა ბუდენი თჳსნი“ **იგ. სოლ. 80,20;** „ვითა რკოვ, რაკამს გაპოვარდს ბუდისაგან“ **ეს. 3,18;** „მოიღის... საზრდელი და განუყვის იგი ღერსა მას და ქერქსა მისსა და იფქლსა და ბუდესა იფქლისასა და ფხასა“ **ბ. კეს.-ექუხ. ლ. 68,80;** „თულისი მათნი წამოსვენ ბუდეთაგან“ **ზაქ. 14,12;** „შთაყრიბეს... ყოველი ცოდვა ავაზაკისა მის ერთეერძოს მას ბუდესა სასწორისასა და დასძლია ცალიერსა მას“ **მ. სწ. 205,21.** **იხ. დაბუდება, მბუდებელი, ორბუდე.**

ბუზ-ი, ბუ Ulula, noctua: „ვიყვ მე, ვითარცა ბუზი (ბუზი U) ნატამ-ლა“ **C, ფს. 101,7;** „მსგავს არიან თელნი ბუვისანი თელთა მათთა, რომელთა-იგი მოუცალებეს ამოვსა ფილოსოფოსობისათჳს“ **ბ. კეს.-ექუხ. ლ. 118,28.**

ბუვილი-ი იხ. მბუვარე.

ბუზ-ი, ბუზუ-ი Bruchus, species locustarum: „არა შემოთ ბუზი და მსავსი მისი“ **O.—„არა შეამნეთ ბუზ და მსავსნი მისნი“ G, ლევიტ. 11,22;** „ნეშტი იგი მკალი-სა შეკამა ბუზმან“ **იოვ. 1,4;** „მოქდა მკალი და ბუზი“ **ფს. 104,34.**

ბუკიოტ-ი «კოტი», ბუს მსგავსი ფრინველი, Clariadrius: „არა შეამოთ... ბუკიოტი და მსავსნი მისი“ **O.—„არა შეამნეთ... კოტი და მსავსნი მისნი“ G, ლევიტ. 11,10.**

[ბულქუება] იხ. აღბულქუება (-ული).

ბუმბერაზ-ი ძლიერი, აზოვანი, ბუმბერაზი, ორთამბრძოლი: „ყოველთა ღვთა იბრძოდიან ბუმბერაზნი“ **ქ. ცხ. 55,4;** „ვახტანგ მეფემან მოკლა ბუმბერაზი თოთხმეტი“ **ქ. ცხ. 172,5.**

ბუნ-ი ტარი, წვერი: „ბუნისი ჰორლისა მისისა ეჭუსასი სასწორი“ **I მფ. 17,7;** „მეო ბუნისი ჰორლისა თჳსისა, და-აწო გოსა მას თაღისასა“ **I მფ. 14,27;** „ბუნისი ჰორლისა მისისა იყო ვითარცა ლეკი ქალისა“ **II მფ. 21,19.**

ბუნ-ი ნამდვილი, მკვდრი: „წარვიდეს... ბუნისა თჳსსა სამკვდრებლსა საზებურისა სოფელსა“ **სმკ. 63,11.**

ბუნავ-ი «მონაგები», «ვანი», სახლეული: „უშენოთ... ქალაქები ბუნავებისა ჩუენისათჳს“ **G.—„აღუენოთ... ქალაქები მონაგებისა ჩუენისათჳს“ ქხ., რიცხ. 29,10;** „უშენოთ თქუენ თქუენად ქალაქნი ბუნავსა თქუენსა“ **G.—„იწუნეთ თქუენ ქალაქები ვანისა თქუენისათჳს“ ქხ., რიცხ. 22,24.** **იხ. დაბუნავება.**

ბუნება ნატურა, თქება, აგებულება: „სიმრუდე კირ-ჩიბისა ბუნებით არს, ხოლო სიმრუდე შენი ნებითა შენითა არს“ **მ. სწ. 148,10;** „სიუფარულსა ბუნებით აქუს ურცხველობა“ **A—85, 104r;** „ბუნებით კაცი ვართ“ **მსკ. 85,1;** „ბუნება მან ჩუეულებსა მან გაიძლოს შენ ლოცვად“ **მ. სწ. 159,28;** „აღდაკაცი ვარ უძლური ბუნებითა“ **მ. ცხ. 354r;** „არა იხალა ბუნება ღვთათა ყოლად“ **ლიმ. 120,10.**

ბუნება სამკვიდრებელი: „სოფლი... ჩუენი ესე არმკამა... ბუნება ჩუენი არს“ **რიცხ. 178,21.**

ბუნებით დასაბამიდან: „ჰმონებლით მათ, რომელნი-იგი არა იყვნენ ბუნებით ღმერთი“ გალატ. 4,8.

ბუნებით-ი ნამდვილი, მკვიდრი, ბუნებრივი: „ბუნებითითა მათ რტოთა არა ჰრიდა“ მარკ. 11,23; „რომელი-იგი ბუნებითი ცოლი არს და შეილნი, იგინცა ესრევნ მოვაქცინე შენსა შჯულსა“ შუშ. I, 27; „აქუს კორცთა ბუნებითი აღძრვაჲ“ მ. ცხ. 129r; „პირი (მათი არს) შორს ბუნებითისა მის ფერისაგან“ H—2251, 285v. იხ. ბუნება.

ბუნებრივ-ი ჩვეულებრივი: „მიუგო სიმდაბლითა ბუნებრივითა“ მ. სწ. 169,89. იხ. ბუნება.

ბურღა სჯა: „ესმა ყრმასა მას ბურღანა რამე მენავეთაჲ, რომელსა-იგი თჳსაგან განიზრახვიდეს“ მ. ცხ. 52r.

ბურვა ფარვა, ხურვა: „ერთი ოდენ ფსიათი აქუნდა, ნახევარი ეკო ქუეშეთა და ნახევარი ებურა ზედაჲ“ მ. ცხ. 205r. იხ. აღმობურვა, აღსაბურველება, გარდაბურვა, გარდაბურვილი, გარდასაბურველი, დაბურვა, დასაბურველი, დაუბურველი, თავდაბურვილი, თავდაუბურველად, მობურვა, საბურავი, საბურველი.

ბურთუ ბურთი, სფერო: „აღწერეს ხატოთჳს ქუეყანისათა, ვითარმედ ბურთჳს სახე არს იგი“ ბ. კეს.-მქუხ. დღ. 128,20.

ბურნუს-ი მაზარა, მოსასხამი: „იყიდა მუნ ბურნუსი ერთი... რამთა შეიმოსოს“ ლიშ. 82,10.

ბურობან-ი იხ. ბორობანი.

ბურჯ-ი ზოდიაკო: „ტუუბისა ბურჯი ოტერიდისა სახლი არის“ A—05, 865.

[**ბუტკოვა**] იხ. გამობუტკოვა.

ბუშება, ბუშუეება იხ. დაბუშება, დაბუშუეება, შებუშება.

ბურილიონ-ი, ბირილიონ-ი Beryllus: „შეგეგოსა... ბურილიონი (ბირილიონი O) და ონჭიონი“ ეზეკ. 28,18.

ბჳსონ-ი იხ. ბისონი.

[**ბლაღვა**] იხ. დაბლაღული, შებლაღვა, შებლაღულება.

ბლუარ-ი, ბლოარ-ი (სამხარი), სამხრეთი: „ადლოფალი იგი ბლუარისიჲ“ მთ. 12,42; „ჩრდილოჲ და ბლუარი შენ შექმენ“ ფს. 88,18; „ამან შემოკრიბნა წარმართნი აღმოსავლით და დასავლით, ჩრდილოჲ და ბლუარი“ მ. სწ. 211,4.

ბლუარ-ი სამხრეთის ქარი: „ალადგინა ბლუარი ცით“ ფს. 77,20; „ნებთა მისითა ქრინ ბლუარი“ O, ზიარ. 48,10.

ბლუარი-ი-ი-კერძო სამხრეთით, სამხრეთის მხრით: „ქალაქნი ბლუარი-ი-კერძონი დაიქმნეს“ იერემ. 18,19; „აღჰმართეს ძელი იგი ბლუარი-ი-კერძო“ დ. დ. 180,2.

[**ბლულეძა**] იხ. გამობლულეძა.

ბლუნარე მოხრილი: „ნუ იქადინ ზურგითა ბლუნარე, ვითარცა ზურგმართალი“ III მფ. 20,11. იხ. ბლუნა.

ბლუნვა მოხრა: „ბლუნვით იყო სლვაჲ მისი“ ბალ. 24,2. იხ. მბლუნარე.

ბძარვა გაბზარვა: „ვიდრელა სკამენ-ცა მას (გულის-სიტყუანი) უწყალოდ და ჰბძარვენ“ მ. ცხ. 78v. იხ. განბძარვა; დაბძარვა, მობძარვა.

ბგეერა იხ. ბგერა.

ბგე «კარი», მთავარი შესავალი, კარიბჭე: „დადგეს შესავალთა მთ ბგეთა ქალაქისათა“ M,—„დადგეს კარსა ზედა ქალაქისა“ G, ისუ 5. 20,4; „შევიდოდეთ იწროსა მას ბგესა“ მთ. 7,18; „მიეხლნეს იგინი ბგეთა ქალაქისათა“ ლ. 7,12; „ალიკიდიან და დასჯან... ბგეთა თანა მის ტაძრისათა“ საქ. მოც. 8,2; „დადგეს იგი ზღურბლთა ზედა მის ბგისათა“ H—241,085; „დაშვეს იგინი გარეშე ბგეთა“ მ. სწ. 50,8.

ბგე მთავარი, «კრიტისი», მსაჯული, მოსამართლე: „მისცეს პილატეს ბგესა“ C,—„მისცეს იგი პილატეს მთავარსა“ DE, მთ. 27,2; „მე დღეს მოცალე ქმნილ ვარ და ბგე და კრიტის“ მ. ცხ. 225r; „უკეთუ დიდი... საქმე არნ გინა სამეფოჲ, გინა ბგისაჲ, ეკლესიას დაიუბნის ძმანი“ ი-ე. 88,4. იხ. ბგეთ-მწიგნობარი, ბგობა.

ბგევრ-ი იხ. მგევრი.

ბგეთ-მწიგნობარ-ი მღივან-მწიგნობარი: „დავწერე... ბგეთ-მწიგნობარ-ი გორდინე მეფისამან“ ფლკტ. 180,22. იხ. მწიგნობარი.

ბგითი-ბგედ კარიდან-კარამდე: „განზომა ეზოჲ იგი ბგით-ი-ბგედ“ O, ეზეკ. 40,28.

ბგობა სჯა; გასამართლება: „რომელნი (მსაჯულნი სიტყუვისანი) ბგობდეს შემოვებით და მიიღებდეს კრთამსა და განმართლებდეს ცრუთა“ მ. სწ. 94,1. „ჰყო იგი ბგობად საბჭოთა ერის-კაცთასა“ მ. ცხ. 20v; „ნუცა მიიღებ ძღუენსა უსამართლოსა ზედა ბგობასა“ ბალ. 101,8. იხ. ბგე, განბგობა, საბგო.

8

გ-ან ქართული ანბანის მესამე ასო. რიცხვითი მნიშვნელობა—3.

გ. ყოფნა, არსებობა, დგომა: „ეკგაე სიყუარულსა ზედა მისსა“ ე. 15,10; „რომელი ჰგაეც ცხორებად საუკუნოდ“ ე. 8,27; „მტკიუნე ეგენით სიყუარულსა მას ჩემსა“ ე. 15,8.

გაბჳობა იხ. განბჳობა.

გაგა «ყუაყული», კვირტი: „ღელეშან გამოუტევა გაგაჲ (ყუაყული O)“ M. ქება 2,18.

გაგება იხ. განგება.

გაგვა იხ. გვ-.

გაგზავნა მივლინება: „გარე სოფელთა გაგზავნის“ ე-ე. 42,20; „ინება გაგზავნად მის თანა საგმარსა მისსა“ მ. ცხ. 195v. იხ. გზავნა.

გაგლეჯილი-ი გაფანტული: „პოვა ქორი, მოწყლული და გაგლეჯილი არწივისაგან“ ქ. ცხ. 174,9.

გაგონება იხ. განგონება.

გადიდება იხ. განდიდება.

გაერთება შეერთება: „გაერთნეს თანა ქართალებსა“ ქ. ცხ. 88,7. იხ. ერთება.

გაერისგნება ერისკაცად გახდომა: „დაუტევა სახშ მონა-
ზონებისა და გაერისგნდა“ მ. ცხ. 800r. იხ. ერისაგანი.
გავა, გავიდა იხ. განსლვა.

გავალა-ი საჩრდილობლიანი სავარძელი ან საწოლი,
ტახტრევიანი: „გავალაქი ქმნა სოლომონ მეფემან
ძელთაგან ლიბანისათა“ ქება 8,9; „მოიყვანეს იგი მრავლი-
თა პატივითა და გავალაქითა საკრილობელითა“ Sin—11,
871v.

გავთომა, გავთული იხ. განვთომა, განვლოლა.

გავლა გადასვლა: „არსა გვჰმს გავლაჲ ზღუთაჲ“ მ.
ცხ. 55r. იხ. ვლა.

გავლემა იხ. განვლემა.

გავრცობა იხ. განვრცობა.

გაზა-ი „გაზაქთა ბრპენი დადნობილი, მღე-
ლარე სასტიკად, გარდასხიან“ მრთ. C, საეკ. უწყ. 1219.

გაზარელი-ი, გაზარინელი-ი მცოდნე, წინასწარ მცნო-
ბელი: „შემოიყვანენით მოგუნი და ქალღველნი და გაზა-
რელნი“ O.—თქუა შემოყვანებაჲ მოგუთაჲ და ქალღ-
ველთაჲ და გაზარინელთაჲ I, დან. 5,7; „დაადგინა
იგი ულუკთა, მოგუთა, გაზარელთა და ქალღველთა
ზედა“ დან. 5,11.

გაზაფხული-ი: „უამათჱს ვიტყუთ. ვითარმედ არიან იგინი
განყოფანი წელიწადისანი—ზამთარი და გაზაფხული,
ზაფხული და არე“ ბ. კეხ.-ექუხ. დღ. 88,10; „თუენი
გაზაფხულის და სთულისა არისანი დაუენის მცხე-
თას“ ქ. ცხ. 38,9.

გაზეპირება ზეპირად წარმოთქმა: „გაიზეპირნა
ორნივე იგი დიდნი საწინაწარმეტუელონი“ მ. ცხ.
123r.

გაზრახება იხ. განზრახება.

გათრევა იხ. განთრევა.

გათუალვა გათვლა: „ორმოცი დღენი გათუალენ, და
ოდეს აღსრულნენ... მოვედ ჩემდა“ მ. ცხ. 184r. იხ. თუ-
ალვა.

გათქუმა იხ. განთქუმა.

გათხოილი-ი გათხოვილი: „მიივლინა ანგელოზი ქალწულისა,
გათხოილისა კაცისა, რომლისა სახელი იოსებ“
Alh.—11, 18r. იხ. თხოვა (-ილი).

გაკანონება იხ. განკანონება.

გაკრება იხ. განკრება.

გაკრთომა იხ. განკრთომა.

გაკუეთა იხ. განკუეთა.

გალატოზ-ი კალატოზი: „მისცეს სასუილელო გალა-
ტოზთა და ზუროთა და როკიკი მათი“ I ეზრა 5,54;
„თუნიერ მკედელთა და ზუროთა და გალატოზთა... ამის
ესეითარისა ვრკელისა ლავრისა დამჭირჱად უღონო არს“
ი-ე. 90,25.

გალევა იხ. განლევა.

გალია-ი რკინის გალია მხეტათვის: „გალიაქითა
მოვიდა იგი მეფისა“ ეზეკ. 19,9; „გამოვიდოდეს ყოველნი
იგი მჭეცნი თითოეულად გალიაქითა მათთაგან“ Sin.—
11,886r.

გალობა «ფსალმუნება». მძა «ებლობა», მღერა; კურ-
თხევა, მხიარულება: „იწეს გალობად ფსალმუნთა
ამით“ B.—იწეს ფსალმუნებად ფსალმუნსა ამას“ A,
სხსტ. 128, 7-8. „გალობდეს დებორა და ბარაკ“ M,—
„იმეჩებლა დებორა და ბარაკმან“ G, მსჯ. 5,1;
„უგალობდით უფლსა გალობითა ახლითა“ ეს. 42,
10 „მოეჯით, უგალობდეთ უფლსა“ ფხ. 94,1.

გალობა კურთხევა; ქება, სიმღერა: „იგალობა ის-
რაჲლმან გალობაჲ ესე ჭურღმულსა ზელა“ რიცხ. 21,
17; „(გარდავაქციენ) ყოველნი გალობანი თქუენნი
გოდებად“ ამოს 8,10; „აღივსო... ენაჲ ჩუენი გალობი-
თა“ ფხ. 125,2.

გალობისა სიტყუა ქება, სიმღერა: „იტყოდის
იგი გალობასა მას უფლისასა ჭნარითა“ I მფ. 16,16.

გალობისა წართქუმა «გალობა», «მადლობა», კურთ-
ხევა: „გალობაჲ წართქუეს და განვიდეს“ DE,—
„გალობით გამოვიდეს“ C, მთ. 20,30; „გალობაჲ
წართქუეს და განვიდეს“ DE,—„მადლობდეს და
გამოვიდეს“ C, მრ. 14,28. იხ. მგალობელი, საგალობელი.

გამაგრება იხ. განმაგრება.

გამავალი-ი იხ. განმავალი.

გამართ იხ. გამომართ, განმართ.

გამართება იხ. განმართება.

გამართებით გასჯერევი, პირისპირ: „ხუნანის გამარ-
თებით“ ქ. ცხ. 182,14.

გამართოვება განცალკევება: „ესე საქმენი შეუნიან მონა-
ნულსა, რამთა ვამართოვდეს და უზრუნველ იქმნეს
ყოლისაგანვე საქმისა“ მ. ცხ. 90v. იხ. მართება.

გამარჯუებულ-ი მძლე; მარჯვე: „მამინ სემბატ გამარჯ-
უებული შემოვიდა ქართლად“ ქ. ცხ. 51,18; „ექიებადა გა-
მარჯუებულსა ეამსა“ C,—„ექიებადა ეამსა მარჯუ-
ესა“ DE, მთ. 26,18. იხ. მარჯუება.

გამახუვა იხ. განმახუვა.

გამეშ-ი იხ. კამბეში.

გამზრახ-ი იხ. განმზრახი.

გამო «-თჱს», «მიერ», -ით, -იდან: „მის გამო არა შე-
მოვიდა პურის კაჲლად“ I მფ. 20,20; „შენ გამო შემემზუა
მე ძკრი ესე“ ფლკტ. 138,24; „რომლისა გამო“ თომა
მოც. 18,8; „ამის გამო არა უკნაწილ“ M,—„ამის თჱს
არა არს... ნაწილი“ G, II მჯ. 10,9; „აღამის გამო ყო-
ველნი მოწყდებიან“ I კორ. 16,22; „ამის გამო მოტევე-
ბაჲ ცოდვათა თქუენთაჲ გეხარებეს“ საქ. მოც. 18,88;
„ქმაჲ იყო ღრუბლით გამო“ ლ. 9,35; „მოყო ქელო სარ-
კუმლით გამო“ ქება 6,4; „ქრისტე ზრახავს ჩუენ
მიერ... ვერეთვე ზრახავს ჩუენ გამო“ მ. სწ. 104,11.

ამის გამო აქედან, ამიერიდან: „ამის გამო იქმნა
დევნულებაჲ“ ატომ. 97,6; „ამის გამო ცან ტუეული
მისი“ მ. ცხ. 200r. იხ. შინაგამო, შინაგამო, წუერგამო.

გამო-ვე -ით: „ამათ გამო ვე“ ოქრ.-მარხ. და ონ. 103,15.

გამოცა -თვის: „მის გამოცა ნწრაფი აღსასრული
მათ ზელა მოივლინა“ სიბრძ. სოლ. 14,14; „როპელთა

გამოცა ალიგნეს ყოველი დაბადებულნი" ფლქტ. 149,16.

გამოაქუნ იხ. გამოქუნ.

გამობერვა დაბერვა: „შეილიან... საჭილსა გამობერვად იგი ცეცხლსა და გამოდნობად" იჯე. 22,20. იხ. ბერვა, გამობერვითი, მობერვა.

გამობერვით-ი ჩამოსხმული, გამოძერწილი: „იქმნეს თავისა მათისა კბოა გამობერვითი" ნეემ. 9,18.

გამობერილი-ი «გამოდნობილი», ჩამოსხმული: „შექმნა იგი კერადა გამობერილად" M, — „ქმნა იგი ქანდაკებულად" G, მხვ. 17,4.

გამობეჭდვა დაბეჭდვა: „გამოკბეჭდეს კარი სახლისაჲ" ანდ.-ანატ. 225,81. იხ. ბეჭედი.

გამობმა «მობმა», გამოკიდება: „შტანი ესე მეწამული გამოაბა სარკუმელსა" M, — „სახელი ძოწეული ესე მოაბა სარკუმელსა" G, იხუ 5. 2,18; „გამოაბას ვენაქსა კოც მისი" დაბ. 49,11; „გამოაბა მას ქეა და შთაბაღო საშუალ ეფრატსა" იერემ. 51,64; „ამათ ორთა მენებათა შინა ყოველი შჭული და წინააღმართულები გამოკიდებულ არიან" DE, მთ. 22,40. იხ. პპა.

გამობრწყინ(ვ)ება ამობრწყინება, ამოსვლა, გამონათება, გამოცემა: „ნათელი გამოუბრწყინდა მათ" მთ. 4,10; „გამობრწყინდა ნათელი დიდი ჩემ ზედა" ხაქ. მოც. 22,8; „გამობრწყინენ ელვანი შენნი" ფს. 148,8; „გამობრწყინვოს, ვითარცა ნათელი, სიმაღლენი" ფს. 36,6.

გამობრწყინება გამოცხადება: „ნათელი გამობრწყინებად წარმართთა" ლ. 2,82. იხ. ბრწყინვა.

გამობრწყინ(ვ)ებულ-ი აელვებული; სხივი: „ვითარცა ელვაჲ რაჲ, გამობრწყინებულ ცათა შინა, ქუეშე ცასა გამობრწყინდა" C, ლ. 17,24; „გამობრწყინებულნი არს ნათლისა ამის სამარადისოჲსა" სიბრძ. სოლ. 7,26.

გამობუტკოვა «გამოსლვა», გამოკვირტვა, კვირტის გაშლა: „ფერცელი გამობუტკოინ" C, — „ფურცელი გამოვალნ" DE, მთ. 24,82; „ტევანი გამობუტკოვის" ქება 1,18. იხ. ბუტკოვა.

გამობლულქა «გამოლლეძა», გამოგლეჯა: „გამობლული ძის სიმტკიცემან მან ახლისამან" DE, — „გამოიღო ძის ღებულმან მან სამოსლისა მისგან" C, მთ. 9,16. იხ. [ბლულქა].

გამოგდება «განგდება»; გამოცლა: „გამოაგდეს იგი მიერ საყენაჲთ" DE, — „განაგდეს იგი გარეშე საყერძენსა ნაჲ" C, მრ. 12,5; „გამოაგდო ონა ჭმელად" იონა 2,11; „ვინ გამოაგდო შენ ეგვლეგანისა მისგან მშდობისა და განსაყენებელისა იდგილისაგან" ანდ.-ანატ. 207,28; „მე აღილაქარფელთა თავისა რაჲთმე საქმითა გამოვდოს" ი.-ე. 54,8.

გამოგდებულ-ი გაგდებული, გაძეგებული: „ხედიდა თავსა თჳსსა გამოგდებულად გონებისაგან მისისა" მრთ. A, ანტ. დ. 21V. იხ. გდება.

გამოგება «გამონადები», ბაგინი, კერპთა ტაძარი: „ჰყავ თავისა შენისა გამოგებაჲ, ვითარცა სავაჭროჲ, ყოველთა უბანთა" O, — „უქმენ თავსა შენსა გამონადები ყოველსა ზედა უბანსა" pb., ეჯე. 10,24.

გამოგებება «გამოსლვა შემთხუევად», «მოგებება»: „ყოველი იგი ქალაქი გამოგებვოდა იესუს" C, — „ყოველი იგი ქალაქი გამოვიდა შემთხუევად იესუსა" DE, მთ. 8,84; „გამოგებვოდა მას სამარობნით კაცი" C, — „მოგებვოდა მას საფლავებისაგან კაცი" DE, მრ. 5,2. იხ. გებება.

გამოგვა გამოხვეტა: „გამოგვა იგი (ლუემელი) სამოსლითა თჳსითა" ლიშ. 40,15. „უბრძანეს მას გამოგვა ლუემლისაჲ" ლიშ. 48,12. იხ. გვა.

გამოგულ- «გარე გამოსლვა»: „ლაზარე, აღდეგ და გამოგულე" C, — „ლაზარე, გამოვედ გარე" DE, ი. 11,48. იხ. გულ-.

გამოგურა «გამოყენება»: „გამოგურა იესუ გარე" C, — „გამოიყენა იესუ გარე" DE, ი. 19,18. იხ. გურა.

გამოღინება გამოღმა, გამოყენება: „გამოადგინეს ნავი ქუეყანად" ლ. 5,11; „რამთამცა ჭმელად ვითარაჲ გამოადგინეს ნავი იგი" ოქრ.-მარხ. და იონ. 107,18. იხ. ღინება.

[გამოღმა] ამოტიფრება, გამოსახვა: „წერილი ღმრთისაჲ გამოღმულ ფიცართა მათ" გამოსლ. 82,10; „გამოღმულ არს მკერდსა ზედა გულთა მათთაჲსა" იერ. 17,1. იხ. ღმა.

გამოღგომა გამოსვლა: „ნავი დაქცა ზღუასა შინა... და მრავლითა შრომითა ძლით უძლო ქუეყანად გამოღგომაჲ" მ. ცხ. 210r. „ხოლო თქუენ ქუეყანად გამოღგომილსა მისცა კულად გნებაჲს წარწყმედაჲ" მ. ცხ. 210r. იხ. ღგომა.

გამოღება: „ძუელი (საზრდელი) პირისაგან ახლისა გამოღებათ" G, ლევიტ. 28,10. იხ. ღება.

გამოღევ(ნ)ა გამოღენა, გამორეცხა; მოღვენა, მოყოლა: „ჩუენ გამოგუღვენეს" I თეს. 2,14; „გამოგუღვენეს შემდგომად მათსა მახვლითა" იერემ. 29,18; „გამოსდედა მას ყრმაჲ იგი" მ. ცხ. 424v. იხ. ღვენა.

გამოღენა «დამოღენა», გამოსვლა, აღმოცენება: „ქუეყანაჲ, რომელსა გამოსდის სძე და თაფლი" M, — „ქუეყანაჲ, დამომდინარე სძისა და თაფლისა" G, II მქ. 11,9; „მდინარენი მუცლისა მისისაგან გამოდიოდინა წყალთა ცხოველთანი" იოვ. 7,88; „ნუუქუე წყაროსაგან მისევე თუალისაგან გამოდინ ტბილი და მწარს" იაკ. 8,11. იხ. ღენა.

გამოღინება «გამოცენება»: „ნუ კლდისა ამისგან გამოდინოთ თქუენ წყალი" pb., — „ნუ კლდისა ამისგან გამოციენოთ წყალი" G, რიცხ. 20,10; „წყალი გამოდინი კლდისა მისგან და ასუ მათ" ნეემ. 9,15; „შენ გამოადინენ წყარონი და მდინარენი" ფს. 78,18. იხ. ღინება.

გამოდნობა დნობა, ჩამოსხმა: „გამოადნენეს ვეცხლი" II ნშტ. 84,14; „გამოადნენეს იგინი, ვითარცა ოქროჲ და ვეცხლი" მალ. 3,8; „რაცემს გამოადნობნ ოქროსა გინა ვეცხლსა, საზომით ჰბერავნ ბრძმელსა მას" მ. სწ. 809,86.

გამოდნობილ-ი «გამოქანდაკებული», «დასხმული»

«გამოდუქიანი», ჩამოსხმული: „იქმნეს თავთა თვსთად გამოდნობილი“ G,—„იქმნეს თავისა მათისა კერა გამოქანდაკებულ“ M, II შჯ. 9,12; „ყოველი კერანი, გამოდნობილი მათი, წარსწმოდნეთ“ G,—„ყოველი კერები, დასხმულნი მათი, წარსწმოდნეთ“ pb., რიცხ. 88,52; „მშენა იგი ქანდაკებულად და გამოდნობილად“ G,—„მშენა იგი კერად გამოდნობილად“ M, მსჯ. 17,4; „დმერთნი გამოდნობილი არა ჰქმნნეთ“ G, ლევიტ. 10,4. იხ. დნობა.

გამოდუქიანი-ი: გამოდუქიანი-ი ტეხილი-ი «განტეხილი», დაკოდირი: „გამოდუქიანი ტეხილი და შეპულ-მული და გამოყუთილი და გამონატარებელი არა მოკუარნეთ ესენი უფალსა“ G,—„განტეხილი და შეპულმული და დაშობილი და მოყუთილი და აღმოტაცებული არა შესწირო იგი უფალსა“ pb., ლევიტ. 22,24. იხ. დუქი.

გამოვრთება ხელის მიცემა, მიშველება: „რომთა მათგანისა გამოვრთენ“ ქ. ცხ. 81,9. იხ. ვრთება.

გამოვალს იხ. გამოსლვა.

გამოვრდომა დავარდნა, გამოცენა, დაცემა: „მსგავსა ენებასა კულად გამოვევარდი ქუეყანად“ O,—„მსგავს ენებულისა ქუეყანასა დავეცი“ pb., სიბრძ. სოლ. 7,8; „ვიტარცა რკოჲ, რაჲმს გამოვარდის ბუღისაგან“ ეს. 8,18.

გამოვარცხნა გამოხილვა: „ტილთა გამოვივარცხნი თმთაგან თავისა შენისათა“ მ. სწ. 148,25. იხ. ვარცხნა.

გამოვლა გამოარება: „გამოვლეს ზღს-კარი, რომელსა აჲ პრქან დარუბანი“ ქ. ცხ. 15,7. იხ. ვლა, გამოვლა.

გამოვლინება «მივლინება», «განვლინება», «წარვლინება», «წარმოგზავნა», გაგზავნა, გაშვება: „გამოვლინა უპირველეს ჩუენსა ბზიკნი“ G,—„მიუვლინა პირველად თქუენსა ბზიკნი“ M, ისუ 5. 24,12; „გამოვლინენ იგი სახლით მისით“ M,—„განავლინოს იგი სახლისაგან თვისა“ G, II შჯ. 24,1; „გამოვლინა ივინი“ G,—„წარავლინა ივინი“ M, ისუ 5. 22,8; „გამოვლინეთ თქუენგან“ G,—„წარმოგზავნეთ მე“ M, მსჯ. 11,7; „გამოვლინენ ისარნი შენი და განბნიენ ივინი“ ფს. 148,6; „გამოვლინენ ჩუენ სოფლად“ განს. ი. 200,10. იხ. ვლინება.

გამოზიდვა «გამოთრევა», გამოწევა: „ვერ უძლებდეს გამოზიდვად სიმრავლითა მით თევზთაჲთა“ C,—„ვერ-ღარა ეძლო გამოთრევად მისა სიმრავლისაგან თევზთაჲთა“ DE, ი. 21,6; უკუეთუ გამოზიდვად დრტუი-ლსა, გამოვლეს სისხლი“ იგ. სოლ. 80,88; „უპყრა სამოსელსა მისსა პირითა მისითა და გამოზიდვიდა მას გარე“ მ. ცხ. 411r.

გამოზიდვა გადმოტეხილება: „გავიდის გინა თუ ნავისა გამოზიდვასა, გინა თუ ნავი მოვიდის ხუარბლითა“ ი. ე. 42,1. იხ. ზიდვა.

გამოზრდა «განზრდა», გამოკვება, კმევა: „გამოზრდა მე უფალმან“ M,—„განზრდა მე უფალმან“ G, ისუ 5. 14,10; „ოდეს გიხილეთ შენ მშვიტი და გამოზრადეთ“ მთ. 26,87; „უდაბნოსა ზედა გამოზრადნა: მანანა და მწვერ-მარტილი მოგვცა თქუენ საკმლად“ ანან. ებრ. 180,21; „გამოზრდა ქუეყანამან კრძალუ-

ლებით“ ეს. 84,15; „ვიტარ შეუქლო გამოზრდად და შემოსად ასულისა შენისაჲ“ მ. ცხ. 122v.

გამოზრდილი-ი გამოკვებილი, აღზრდილი: „რომელი მზრდელი არს მათი, იგი არა ნაკლულ არს მიემად სამოსლისა გამოზრდილსა მას მისგან“ მ. სწ. 180,28. იხ. ზრდა.

გამოთავისუფლება გათავისუფლება: „თავი თვის გამოთავისუფლა კრებულისაგან“ Sin.—07,48r. იხ. თავისუფლება.

გამოთარგმანება «განმარტება», «თარგმანება», ახსნა: „ვიტარ-იგი გამოთარგმანებდა ჩუენ წიგნთა“ DE,—„ვიტარ განგვმარტებდა ჩუენ წიგნებსა“ C, ლ. 24,82; „გამოგვთარგმანე ჩუენ იგავი ევე“ მთ. 15,15; „ბარსაბა... რომელი გამოთარგმანების ძმ ეუეზინის-ცემისაჲ“ ხაქ. მოც. 4,88. ესე არს გამოთარგმანება მავი-სი“ დაბ. 40,12; „უწოდინ სახელი მისი ენმანელ, რომელ არს გამოთარგმანებით“ DE,—„სახელი მისი ემმანელ, რომელ არს თარგმანებით“ C, მთ. 1,28. იხ. თარგმანება.

გამოთლა გათლა; გამოსახვა, «გამოხატვა», გამოქან-დაცემა: „გამოთლენ თავისა შენისა ორნი ფიცარნი ქვისანი“ II შჯ. 10,1; „ეწეჲ აღილეს და გამოთლა მით“ ეს. 44,12; „მუცელსა დედისასა გამოთლეთ ჯორცი“ O,—„მუცელსა შინა დედისასა გამოთლეთ ჯორცი“ pb., სიბრძ. სოლ. 7,2; „გამოთლენ ივინი“ ამაჲკ. 2,18.

გამოთლილი-ი «განთლილი»: „მოიხუენ ლლდნი გამოთლილი“ pb.—„მოიხუენ ქვანი განთლილი“ G, ლევიტ. 14,42. იხ. თლა.

გამოთრევა «გამოზიდვა», «მოთრევა»: „ვერღარა ეძლო გამოთრევად მისა სიმრავლისაგან თევზთაჲთა“ DE,—„ვერ უძლებდეს გამოზიდვად სიმრავლითა მით თევზთაჲთა“ C, ი. 21,6; „გამოთრევად მისა მისგან, თევზთა საესესა“ DE,—„მოთრევა ბადე იგი თევზებთურთ“ C, ი. 21,6; „გამოთრევის იგი გარეჲ ქალქსა მას“ ხაქ. მოც. 14,19. იხ. თრევა.

გამოთუალვა გამოთვლა: „ხოლო მას დღესა, რომელსა არა შქამდე, გამოთუალე წარსაგებელი მისი და მიეც იგი ძმასა გლახასა“ მ. ცხ. 117r. იხ. თალვა.

გამოთქდომა «გამოშორება»; მოხეტია, მოსკდომა: „გამოთქდით საუღლისაგან შესაკრებელისა ამის“ G,—„გამოშორენით შორის კრებულსა მავს“ pb., რიცხ. 16,21; „გამოსთქდა ლოდი მთისა მისგან თვნიერ ქელისა“ დან. 2,84. იხ. თქდომა.

გამოთქუმა თხრობა; განმარტება: „რომელი იყო წიაღთა მამისათა, მან გამოთქუა“ ი. 1,18; „რომელი-იგი მან გამოთქუა“ ოქრ.-გურიტ. 151,8. „ანუ არა ღმრთისა მიერ არს გამოთქუმა იგი მათი?“ დაბ. 40,8. „პირველთა მათ წიგნთა შინა გამოთქუმილი“ იმ. რომ.-კურთხ. მოხ. 118,8. იხ. გამოთქმელი; თქუმა.

გამოთხევა გამოსხმა, ამოყრა: „სიღრმისაგან უფსკრული-სა გამოთხინა ივინი“ სიბრძ. სოლ. 10,19. იხ. თხევა. გამოთხოვა «მოთხოვა», თხოვა: „გამოთხოვა გუ-მი იესუჲსა“ DE,—„მოქსთხოვნა ჯორცნი იგი იესუჲს-ნი“ C, მთ. 27,58; „გამოთხოვეს ქუარ-ცემად“ ლ. 28,28; „გამოთხოვნა მეფისაგან“ დან. 2,49. იხ. თხოვა.

გამოთხოვნა დამშვიდობება: „დაუ მის თანა ათორმეტა ოდენ წელიწადი, შემდგომად გამოეთხოვა ბერსა, რაჲთა წარედეს“ მ. ცხ. 186 v; „შემდგომად მრავალთა წელთა კუალად გამოეთხოვა, რაჲთაჲცა ნახნა თავისა უფლისწულნი“ ი. ე. 41, 18. იხ. თხოვნა.

გამოთხრა მოთხრა: „გამოთხრა ბერმან მცირედ ქვშად სასთუნლად მისა“ მ. ცხ. 880 v.

გამოთხრილი-ი მიწასა მიწისქვეშა: „იქმნეს... საყოფელნი გამოთხრილნი მიწასა კბოლისასა“ ოსკ. 20, 8. იხ. თხრა.

გამოკაწახება ისრიმად ქცევა: „აქაზი ყუაჲნი, ყუაჲლისა შინა გამოკაწახნებინ“ ეს. 18, 5. იხ. კაწახი.

გამოკიდება ჩამოკიდება: „იხილეს ქელსა მისსა, რომელ გამოკეიდა სკული“ მიმოდახლ. მოც. 208.

გამოკიდებულ-ი «გამობმა», დამოკიდებულ-ი: „ამათ ორთა მცნებათა ყოველი შჯული და წინაწარმეტყუელნი გამოკიდებულ არიან“ DE, — „ამათ ორთა მცნებათა შინა ყოველნი შჯულნი და წინაწარმეტყუელნი გამოაბენ“ C, მთ. 22, 40; „ჩუენდა გამოკიდებულ არიან სულნი მათნი“ ივლ. 8, 21. იხ. კიდება.

გამოკითხვა «გამოკულება», «გამოკრკვნევა», ძებნა, გამოძიება: „ვინ გამოკითხოს თესლი იაკობისი“ ps., — „ვინ გამოკითხოს თესლი იაკობისი“ G, რიცხ. 23, 10; „გამოკითხო ფრიად“ M, — „გამოძიო და გამოკრკვნო ფრიად“ G, II შჯ. 18, 14; „გამოკითხა საქმე ლავრისაჲ“ ი. ე. 48, 15. იხ. გამოკითხველი; კითხვა.

გამოკოდა გამოკვეთა: „რომლისაგან გამოკოდენიო“ ეს. 61, 1.

გამოკოდილი-ი «გამოკუეთილი», გამოთხრილი: „დადუ იგი საფლავსა გამოკოდილსა“ DE, — „დადუ იგი გამოკუეთილსა მას სამარესა“ C, ლ. 23, 58; „გამოკოდილსა კლდისასა დადებდ არს“ კ. იერ. ადღ. 164, 28. იხ. კოდა.

გამოკრება «ეკლესია ქმნა», შეკრება; მოტანა: „გამოკრება კრებული“ M, — „ეკლესია იქმნა ყოველი შესკრებული“ G, მსჯ. 20, 1; „ხოლოერთი იგი (ავბაი) გამოკრებაჲ კერქელსა“ მ. ცხ. 272 r; „დღეს ძმისა ამის კერქელსა გამოკრებაჲთ და ხვალე ჩემდა ჯერ-არს გამოკრებაჲ“ ლიშ. 139, 9.

გამოკრება კურქელისა «განქურქლევა», დაცლა: „უბრძანოს... გამოკრებაჲ კურქელისა სახლისა მისგან“ ps., — „უბრძანოს... განქურქლევაჲ სახლისაჲ“ G, ლევ. 14, 84. იხ. კრება.

გამოკრვა გახვევა: „გამომ-მე ვისი-ეკრის ცეცხლი წიალთა და არა დაწვსა სამოსელი მისი?“ იგ. ხოლ. 0, 27. იხ. კრვა.

[გამოკრვა] დაკერება: „მოიღეს... თხიერნი... გამოკრულნი“ G, იხუ 5, 9, 4. იხ. კრვა.

გამოკრთომა გამოსვლა, გამოვარდნა, გამოცვივნა, «ელვარება»; შეკრთომა, შეშინება: „აცენასა მისსა გამოკრთებთან ნათელნი“ იოზ 41, 9; „ნაბერწყალნი გამოკრთებოდეს ვითარცა ელვარესა რეალსა“ ეჭეკ. 1, 7; „გამოკრთა სული იგი და შევარდა სიხარულით

ქელთა მიქაელისთა“ მ. ცხ. 412 r; „ელვანი იგი საშინელნი გამოკრთებოდნა“ მ. სწ. 124, 10; „აცენასა მისსა გამოკრთებთან ნათელნი“ O, — „ცხვრ-დაცემანი მისნი—ელვარებს ნათელი“ ps., იოზ 41, 9. იხ. კრთომა.

გამოკრკვნევა «გამოკითხვა»: „გამოძიო და გამოკრკვნო ფრიად“ G, — „გამოკითხო ფრიად“ M, II შჯ. 18, 14. იხ. [კრკვნევა].

გამოკრძალვა გამოხურვა, გამოკვეთა: „ყრმაჲ იგი განძნდა და გამოკრძალა კარი სენაკისაჲ“ მ. ცხ. 870 r. იხ. კრძალვა.

გამოკუეთა «აღმოკუეთა», მოჭრა, გამოთხრა, გამოთლა, მოწყვედა: „რომელი გამოკუეთა კლდისაგან“ DE, — „რომელი აღმოკუეთა კლდესა შინა“ C, მთ. 27, 60; „გამოკუეთე შენ თავისა შენისა საფლავად“ ეს. 22, 16; „მთისაგან გამოკუეთა ლოდი“ დან. 2, 46; „მთათა მისთა გამოკუეთების სპილენძი“ II შჯ. 8, 8; „გამოკუეთო ქვები“ ეს. 0, 10; „გამოკუეთოთ იგი თესლთაგან“ იერ. 47, 2.

გამოკუეთილი-ი «გამოკოდილი», «მოკუეთილი», გამოთლილი: „დადუ იგი გამოკუეთილსა მას სამარესა“ C, — „დადუ იგი საფლავსა გამოკოდალსა“ DE, ლ. 23, 58; „გამოკუეთილი და გამონატკეპი არა მოკუთრნეთ ესენი უფალსა“ G, — „მოკუეთილი და აღმოტკეპული არა შესწირო იგი უფალსა“ ps., ლევ. 22, 24; „გამოკუეთილ იყო კლდისაგან“ მარ. 15, 40. იხ. კუეთა. [გამოკუერვა] გამოთლა: „სასყიდლად... ქებათ გამოკუერულთა“ IV მფ 12, 18. იხ. კუერვა; გამოკუერული. **გამოკუთვნა «გამოკრჩევა», გამოკუთვა:** „გამომიორჩიენით მე და გამომიკუთვნენით ბარნაბა და სავლესაქმესა“ საქ. მოც. 10, 2. იხ. კუთვნა.

გამოკუღვება «ძიება», «გამოკითხვა»; „შემოწმება: „გამოძიეს და გამოკუღვიეს წინაწარმეტყუელთა“ I ებ. პეტრ. 1, 10; „გამოკუღვიეთ ქუეყანაჲ“ G, — „იძიეთ ქუეყანაჲ“ M, მსჯ. 18, 2; „მოკლდნა... რაჲთა გამოკუღვიონ ქალაქი და განიხსტრონ ესე ქუეყანაჲ“ I ნშტ. 10, 8; „ნეტარ არიან, რომელნი გამოკუღვიენ წამებათა მისთა“ მ. სწ. 10, 80; „ვინ გამოკუღვიოს თესლი იაკობისი“ G, — „ვინ გამოკითხოს თესლი იაკობისი“ ps., რიცხ. 20, 10. იხ. კუღვება; გამოკუღვიელი.

გამოკვრტვა კვირტის გამოღება: „იქმნა ქუეყანაჲ სავსე ყუეღოლაგან მუხეხირთა, რომელნი გამოკვრტვიდ პირველ ნაყოფისა“ მ. სწ. 145, 20 იხ. კვრტვა.

გამომადინებელი-ი «მადინებელი»: „რომელი-იგი არს გამომადინებელი სძისა და თაფლისა“ ps., — „ქუეყანაჲ, რომელი არს მადინებელი სძისა და თაფლისაჲ“ G, რიცხ. 14, 8. იხ. დინება; მადინებელი.

გამომავალი-ი ვინც გამოდის: „სამარბონით გამომავალნი“ მთ. 8, 28; „გამომავალთა და შემავალთა არა იყოს მმკდობაჲ პირისაგან“ ჯაქ. 8, 10. იხ. გამოსვლა.

გამომართ გარეთ: „გამომართ არა გამოჩნდეს“ III მფ. 8, 8. იხ. მართ; შინაგამომართ.

გამომატება «გერეთა»: „რამეთუ გამომატებოდა გარემოთა სუეტი მისგან ქუეშე კეოსისაგან“ ps., — „რამეთუ გამომატებულ იყო სუეტები იგი მისგან ქუემო კერძოთაგან“ O, ეჭეკ. 42, 5. იხ. მატება.

გამომაცხადებელი-ი გამომაჩინებელი: „რომელი საიდუმლოთა გამომაცხადებელი არს, გაუწყა შენ, რომელი იგი ყოფად არს“ დანიელ 2,29. იხ. გამოცხადება.

გამომეტყუელი-ი მკითხავი, ამხსნელი; სიზმრის ამხსნელი: „გამომეტყუელნი იგი იტყოდეს ზრომასა“ ზაქ. 10,2; „გამომეტყუელ არაიენ არს მისა“ დაბ. 40,8; „მოუწოდა ყოველთავე მათ გამომეტყუელთა ეგვპტისათა“ დაბ. 41,8. იხ. მეტყუელი.

გამომეტყუება «ცნობა», გაცნობა: „გამოიძიე, გამოიკვლიე და გამოგემეტყუნე შენ“ ზირ. 6,28; „გამოემეტყუნე მათ ქუეყანასა ეგვპტისასა“ ო.—„ვეცნობე მათ ქუეყანასა შინა ეგვპტისასა“ ქხ., ეზეკ. 20,5.

გამომეძიებელი-ი გამომკვლეველი, მეძიებელი, მჩხრეკელი: „სადა არს გამომეძიებელი იგი ამის სოფლისა“ I კორ. 1,20; „გამომეძიებელ ღმრთისა“ ფს. 18,2; „შთადიდეს გამომეძიებელნი“ გ. მსჯ. 5,14; „რომელნი გამომეძიებელნი არსთანი შემძლებელ არიან აღრიცხუად თესლთა მათთა“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 98,7. იხ. მეძიებელი, სიტყვს-გამომეძიებელი.

გამომზრდელი-ი «მზრდელი», მკვებავი; მზრუნველი, აღმზრდელი: „დაივიწყე ღმერთი, გამომზრდელი შენა“ მ.—„დაივიწყე ღმრთისა, მზრდელისა შენისა“ II შჯ. 32,18; „მშიერთა გამომზრდელი“ ფლკტ. 147,29. იხ. მზრდელი.

გამომთხრობელი-ი მთარგმნელი, განმმარტებელი: „იგი იყო გამოთხრობელ მამისათჳს დაფარულთა მათ ზრახვთა“ იხ. რომ.-კურთხ. ისაკ.-იაკ. 6,12. იხ. გამოთხრობა.

გამომკუერველი-ი მთლელი: „მისცეს... გამომკუერველთა ქვისათა სასყიდელად ძელისა“ IV მფ. 12,12. იხ. გამოკუერვა.

გამომტყუფლვარე «დამწველი» (საბა), გამონაყარი: „იყოს... ფაქლი გამომტყუფლვარს აღმოსხმით ვაცთა ზედა“ გამოხლ. 9,9. იხ. გამოტყუფლვა.

გამომქანდაკებელი-ი გამომხატველი, გამომსახველი: „მისცეს... გამომქანდაკებელთა მათ“ IV მფ. 12,12. იხ. მქანდაკებელი.

გამომღებელი-ი ნაყოფისა გამომტანი ნაყოფისა: „ყოველი ხმ... არა გამომღებელი ნაყოფისა კეთილისაჲ, მოიკუეთოს“ მთ. 7,19. იხ. გამოღება; ნაყოფის-გამომღებელი.

გამომყვანებელი-ი «რომელმან გამოიყვანა»: „გამომყვანებელი მათი ქუეყანით ეგვპტით“ გ.—„რომელმან გამოიყვანა იგინი ქუეყანით ეგვპტით“ მ., მსჯ. 2,12. იხ. გამოყვანება.

გამომცდელი-ი განმხილველი, გამომკვლეველი; განმცდელი: „გამომცდელი თირკუმელთა და გულსაო“ იერ. 11,20; „წარმოუდგა მას გამომცდელი იგი და პრქუა“ მთ. 4,8. იხ. გამოცდა.

გამომცემელი-ი გამომდინარე: „მიეც მათ... ქუეყანაჲ, გამოცემელი სძისა და თაფლისაჲ“ იერემ. 82,22. იხ. მცემელი.

გამომცემელი-ი «განმცემელი»: „რომელი-იგი იყო გამოცემელი“ C.—„რომელი-იგი იყო განმცემელი“ DE, ლ. 8,18. იხ. მცემელი.

გამომცენარე ნაყოფი: „წუეყანაჲ დაყენოს გამოცენარს თჳსი“ ანკ. 1,10. იხ. მცენარე.

გამომცნება მცნება, ბრძანება: „მან გამოცნო და პრქუა“ მ. ცხ. 852r. იხ. მცნება.

გამომცხვარი-ი გამომწვარი: „აღიწი, რომელსა არა ედვას ქუეშე საფუძველად ქვად პირსა მდინარისასა, ვერ დაიდგამს იგი ვერცა თუ დღე ერთი, ხოლო გამომცხვარი ცეცხლითა კეცო დაიდგამს უმეტეს ქვისა“ მ. ცხ. 852v.

გამომხატვარი-ი მხატვარი: „წარავლინა ყოველთა მიმართ საბრძანებელთა მისთა გამომხატვარნი“ რიფს. 168,5. იხ. გამოხატვა.

გამონადები-ი «გამოვება», ბაგინი, კერპთა ტაძარი: „უმცნეს თავსა შენსა გამონადები ყოველსა ზედა უბანსა“ ქხ.—„ჰყავ თავისა შენისა გამოვებაჲ, ვითარცა საეპროზა, ყოველთა უბანთა“ ო, ეზეკ. 16,24.

გამონადინები-ი «წუთხი», განავალი: „მოირწყოს ქუეყანაჲ გამონადინებითა შენითა“ ო.—„მოირწყოს ქუეყანაჲ წუთხთაგან შენთა“ ქხ., ეზეკ. 22,6. იხ. ნადინები.

გამონატაცები-ი «ღმრთატაცებული», მოკვეთილი: „შეკლეშელი და გამოკვეთილი და გამონატაცები არა მოკუერნეთ ცხენი უფალსა“ G.—„შეკლეშელი... მოკუეთილი და აღმოტაცებული არა შესწირო იგი უფალსა“ ქხ., ლევტ. 22,24. იხ. გამოტაცება.

გამონადები-ი მორჩი, ყლორტი: „ლერწმისა იგი გამონადები არა მოკვდეს არს ზეცის-ხილთა“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 64,27. იხ. გამოვება.

გამონაყოფი-ი წილი, ხვედრი: „ყოველი ოქროჲ გამონაყოფი, რომელი გამოუყვებს უფალსა“ რიცხ. 31,52. იხ. გამოყოფა.

გამონახეთქი-ი «მტევებარი»/«მტეობარი»: „გამონახეთქი ჩრდილოთ მოვიდა მის ზედა“ ქხ.—„მტევებარნი (მტეობარნი ო) ჩრდილოთ მოვიდეს მის ზედა“ იერემ. 46,20. იხ. გამოხეთქა.

გამონახვა გამოკვლევა: „ვითარ უკუე ექუ... კეთილად გამონახვასა ჩემსა საქმეთა დაფარულთა“ ბალ. 109,2. იხ. ნახვა.

გამონერწყუვა წამოგდება: „გამონერწყუა იგი კეტისა მისგან“ წყყლ. 3,94. იხ. ნერწყუვა.

გამონქრევა «მიბერვა», გაქარვა: „გამოვანქრიე იგი მიერ“ ო.—„მივპებრე მათ“ ქხ., ანკ. 1,9.

გამონქრეული-ი «განდიწყული»: „ჰამდეს ბზესა აღრულსა ქრთილთა გამონქრეულითა“ ო.—„ჰამდეს ბზესა აღქმნილსა ქრთილთა განდიწყულითა“ G, იხ. 30,24. იხ. ნქრევა.

გამოოძ(ი)ნება აღმოცენება, ამოსვლა: „დადევით მან-დადე... ვიდრე გამოგიოძნდეს თმაჲ და წუერი“ II მფ. 10,5. იხ. ოძინება.

გამოპარვა მოპარვა: „მპარავთა (საფასს) ვერ დათხარიან და ვერცა გამოიპარიან“ მთ. 6,20; „ყოველივე სამღდელოჲ ჰურქელი ეკლესიისაჲ გამოიპარა“ მ. ცხ. 177r. იხ. პარვა.

გამოპყრობა დაპყრობა, აღება: „გამოვიდა მეფე იგი სურასტანისაჲ ზედა დამაყესა და გამოიპყრა იგი“ IV

მფ. 10,8; „იყო რაჟამს გამოიპყრა იერუსალმში წელსა მეცხრისა“ იერემ. 39,1. იხ. პეროზა.

გამორბენა გაქცევა: „პრეჟა კარსა... და მეყსეულად ჳმა-სავე თანა ბერისასა გამოირბინა გარე“ მ. ცხ. 826რ. იხ. რბენა.

[გამორთვა] იხ. რთვა; თანა-გამორთვა.

გამორთუმა «გამოღება», გამორთმევა, მორთმევა: „გამორთუთ მაგას კუართი იგი წინა და შთააუთ მა-გას“ C.—„გამორთუთ სამოსელი იგი პირველი და წეჳმო-სეთ მას“ DE, ლ. 15,22; „გარე მოგართუენ მან ნა-ქუთუი იგი“ II შჯ. 24,10; „წილ მდინარეთა გამომარ-თუან მე ძლენენ“ კ. იერ.-აღდგ. 158,11. იხ. რთუმა.

გამორლუევა გამონგრევა: „ალილო ცული და გამოარლ-ვა კარი სენაკისა თჳსისაჲ“ მ. ცხ. 878რ. იხ. რლუევა.

გამორჩევა «განჩევა», «განჩინება», «გამოკუთვნება», «გამოყოფა», არჩევა, მჯობინება, გამოცალკეება, განსხვავება: „გამოარჩია უფალმან ნათესავი იგი ლევი-სი აღუებად ჳიღობისა“ M.—„განაჩინა უყალბან ტომი ლევისი აღუებად ჳიღობანი“ G, II შჯ. 10,8; „გამომირჩი-ენით მე და გამომიკუთენით ბარნაბა და საველ საქ-მესა“ ხაქ. მოც. 18,2; „სამნი ქალაქნი გამოიყენე თავისა წენისად“ G.—„სამი ქალაქი გამოირჩიოს უფალმან თავისა წენისა ჳუეყანისა მისგან“ M, II შჯ. 10,2; „არა თუ თჳთენ გამომირჩიეთ მე, არაჲდ მე გამოგირჩიენ თჳთენ“ ი. 15,16; „ერო, რომელ გამოარჩია სამკვდრებელად თჳსა“ ფს. 82,12; „რომელმან გამოირჩიე ჳემშარიტბაჲ“ ფლკტ. 141,24; „გამომირჩია მე ღედის მუცლით ჩემით-გან“ გალ. 1,15; „გამომირჩიეს იგი საუქუნესა მას ზე-და ცხორებასა“ ბალ. 17,14; „ჲერ შემძლებელ არს ბრმაჲ გამოარჩევად ღერებისა ერთიერთისაგან“ მ. სწ. 198, 28; „ესე გამოარჩიეს, რაჲთა კიდე თავისუფლად თჳსი მონასტერი აღაწენონ“ ი.-ე. 20,5. „გამორჩევად შოვრის წმიდათა და შეკრებულთა“ O.—„განსარჩეველად შორის წმიდათა და წეგინებულთა“ G, ლევიტ. 10,10.

გამორჩეულ-ი რჩეული, სახელოვანი: „რომელნი გა-მორჩეულ იყვნეს სახელით“ I ნშტ. 16,41; „ესე გამო-რჩეულნი შესაყრებელისანი, მთვარის ტომთანი“ რიცხ. 1,10. იხ. რჩევა.

გამორცხა «განრცხა», გარეცხა, გამოზანა: „გამომირც-ხენ იგი ადელსა წმიდასა“ O.—„განირცხას ადელსა წმიდასა“ G, ლევიტ. 6,27; „გამომირცხენ წყლითა (ჳერ, ჳერაჲ)“ O.—„წყლითა განრცხან (ჳერჳერი)“ G, ლევიტ. 6, 28; „გამომირცხეს უფალმან მწინეული იგი ძეთა და ასელთა სიონისთაჲ“ ეს. 4, 4. იხ. რცხა.

გამოსადინელ-ი (წყალ)სადინელი, მილი, «ძარღუ», ხერელი; წყაროს თავი: „დასხნა... ჳუეყანაჲ წყერიოელი გამოსადინელად წყალთა“ ფს. 106,85; „განაჳმნეს გამოსადინელნი მათნი“ O.—„განაჳმნეს ძარღუნი იგი წყარო-თანი... დასწდენ და განჳმნენ“ მ. სწ. 124,5; „გამოჳდის ნო-ტიაჲ ეჩინოთაჲ განოსადინელთა“ ბახ. კეს.-მჳუს. ლდ. 61,12. იხ. საღინელი.

გამოსავალ-ი გამოსასვლელი, გასავალი, გზა: „დაყო

გამოსავალი წლისაჲ მის“ II ნშტ. 82,80; „სიბრძნეჲ გამოსავალთა იქების“ იგ. სოლ. 1,20; „დაიძინეს გა-მოსავალთა ზედა გზისათა“ ვოდ. იერემ. 2,21; „გა-მოსავალნი მათნი დაჳწენეს“ ივდ. 5,1; „გამოსა-ვალთა მისთა ზედა დაიკაროს“ მსჯ. 5,17. იხ. სავალი, შესავალ-გამოსავალი.

გამოსავალ-ი შემოსავალი: „გამოვალს გამოსავალი ყოველთა წელთა იდ ლიტრაჲ“ ი.-ე. 22,28.

გამოსაზრდელ-ი საზრდო, საგზალი, საქმელი: „ალი-შზადეთ გამოსაზრდელი“ ისუ ნ. 1,11; „რაჲთა მო-რაჲმე-სცეს მათ მცირედ გამოსაზრდელი“ მ. ცხ. 274რ. იხ. საზრდელი.

გამოსატევებელ-ი ნაკადული: „განჳმეს გამოსატევე-ბელნი წყალთანი“ იოვ. 1,20. იხ. გამოტევება.

გამოსაქანდაკებელ-ი გამოსასახველი, გამოსაწერილი: „ანთრაჳები გამოსაქანდაკებელად სამჳართათჳს და საწვეთა“ გამოსლ. 26,7. იხ. [საქანდაკებელი].

გამოსაჳურისება საჳურისად შეჳმნა: „არიან საჳურისნი, რომელნი კაცთაგან გამოისაჳურისნეს; და არიან საჳურისნი, რომელთა გამოისაჳურისნეს თანი თჳსნი სასუფეველისათჳს ცათაჲსა“ მთ. 10,12. იხ. საჳურისი.

გამოსახვა გამოხატვა: „მეცნიერებითა მოცალბისაჲთა გა-მოსახა იგი“ სიბრძ. სოლ. 18,18; „მაჳუალი გამოისა-ხვის სახედ ჳორცთა საქმეთა“ მ. ცხ. 26v; „ამან პირვე-ლად გამოისახა პირსა ზედა თჳსსა სასწაული პატოი-სისა ჳუარისაჲ“ მ. ცხ. 46რ. იხ. სახვა.

გამოსაჳსარი-ი «საჳსარი», გამოსასყიდელი: „მოილო... საჳსარი დამეტებულთაჲ გამოსაჳსარად ლევიტელთა“ G.—„მოილო... საჳსარი უმეტესთაჲ მათ საჳსარად ლე-ვიტელთა მათ“ M, რიცხ. 8,40. იხ. საჳსარი.

გამოსაჳსნელ-ი «საჳსარი», გამოსასყიდელი: „გამოსა-ჳსნელ იყვნენ მარადის ივინი“ G.—„საჳსარი მისა იყვნენ“ ქხ.-. ლევიტ. 25,81. იხ. საჳსნელი.

გამოსლვა «გამოწოდება», «აღმოწოდება», «განსლვა», «გამოჳუენა», «გამოზუტკოვა», გამოსვლა, ამოსვლა: „ვითარცა გამოვიდეს ივინი ნავით“ DE.—„ვითარ გა-მოჳდა იგი მიერ ნავით“ C, მრ. 5,2; „გამოვიდა წილი მეზუთე ასირისსა“ G.—„აღმოუჳდა მეზუთე წილი ნათე-სავსა“ M, ისუ ნ. 10,24; „გამოვალნ ფურცელი“ DE.—„გამოაჳუნ ფურცელი“ C, მრ. 18,28; „ფურცელი გამო-ვალნ“ DE.—„ფურცელი გამოვლტკოინ“ C, მთ. 24, 82; „გალობით გამოვიდეს“ C.—„გალობაჲ წართჳეს და განვიდეს“ DE, მთ. 28,80; „პირისა მისისაგან გამოვალს სიმართლჳ“ იგ. სოლ. 8,16; „გამოვიდეს ჳუეყანად მჳტ“ ივდ. 14,2; „ორნი ერნი მუცლისა წენისაგან გამო-ვიდენ“ დაბ. 26,28. „უფალმან იცეს შესლვაჲ შენი და გამოსლვაჲ შენი“ ფს. 120,8.

გამოსლვა სრულიად შესრულება: „არა გამოვალს სრულიად სამართალა“ ამბ. 1,4.

გამოსლვა შემოხუევა «გამოგებება», მიგებება: „ყო-ველი იგი ქალაქი გამოვიდა შემოხუევად იესუსა“ DE.—„ყოველი იგი ქალაქი გამოგებებოდა იესუს“ C. მთ. 8,44; „გამოვიდა ოგ მეუე... შემოხუევად ჩუ-ენდა“ II შჯ. 8,1. „ეჳქუსას ათასნი იყვნეს გამოსრულნი იგი ეგჳტი“ იხ. რომ.-ჳურთხ. მოს. 120,1. იხ. სლვა.

გამოსპეტაკება გათეთრება: „გამოერჩინენ და გამოსპეტაკენ და გამოიჭურენენ მრავლნი“ დან. 18,10.

გამოსრულ-ი იხ. გამოსლვა, მოსრული.

გამოსრულება დასრულება: „ვიღრმედე გამოერულა ყოველი ერი, გამოშავალი ქალაქით“ II მფ. 15,24. იხ. სრულება.

გამოსუნეება დასვენება: „წარვიღიან და გამოისუნეინიან“ ი.-ე. 85,2. იხ. სუნება.

გამოსუმა მოვლება: „არცა თუ ერთისა ასოჲსა გამოსუმაჲსა სახელთან ყვის მწიგნობარი“ A—22,600. იხ. სუმა.

გამოსხმა გამოყვანა, გამოშორება; ჩამოსხმა: „გამოასხა ყოველი მოფარდული და მომსყიდულები ტაძარსა მას შინა“ C, მთ. 21,12; „ოღეს გამოგასხნენ თქუენ“ ლ. 6,22; „მტრინველმან და-თუ-უტევენს ქუერცხნი თჳსნი უნდილად, მართუთა ვერ გამოისხაჲს“ მ. ცხ. 197v; „მქლავითა თჳსითა გამოასხის თიჲჲ“ ზირ. 88,88. იხ. მოსხმა.

გამოტაცება მოტაცება, გამოგლეჯა: „გამოიტაცეს... ქელთაგან მათთა“ წრს. 74,80. „გამოიტაცებდ ქელისაგან უკეთურთაჲსა“ ამბ. 2,9.

გამოტაცებულ-ი გამოღებულ-ი; მოწყვეტილი: „ვიითარცა მუკუზი. გამოიტაცებულ-ი ცეხლისაგან“ ზაქ. 8,2; „გამოიტაცებულ-ი ჭეშუთაგან“ ეს. 25,9. იხ. ტაცება; გამონატაცები.

გამოტეგება გაშვება, გამოღება: „არა გამოუტეოს ერი ჩემი“ გამოხლ. 4,21; „ლულუმან გამოუტევა გაგად თჳსი“ ქება 2,18. იხ. ტეგება; გამოსატეგებელი.

გამოტყუელფვა, გამოტყუფვა დასკდომბ, დაკოერება: „ფერჯი ზენნი არა გამოტყუღფეს, აჲა ორმოცი წლო-წადი არს“ G, — „ფერჯი ზენი არა გამოტყუღფეს, ესე მერმოცი წელი არს“ M, II შჳ. 8,4. იხ. ტყუელფვა, ტყუფვა; გამოტყუფლვარე.

გამოტორანტოსებულ-ი, გამოტორანტოსებულ-ი გამოჩარხული, წაჩნაგებულის, გამოქანდაკებული: „ვეცხლი გამოტორანტოსებული (გამოტორანტოსებული O, წაჩნაგებული pb.) არს“ იერემ. 10,5; „ალეკიდა და მოაქუნდა ძელი იგი წაჩნაგებული გამოტორანტოსებული“ ეს. 45,20. იხ. ტორანტოსი.

გამოტჯნვა (ტჯნითურთ გამოწოვა, გამომწოვა: „სიპოხე მათი გამოტჯნოს“ G, — „სიპოხე მათი ტჯნითურთ გამოწოოს“ Fr. — „სიპოხე მათი გამოსწოოს“ pb., რიცხ. 24,8. იხ. ტჯნი.

გამოტყუნევა დიავარ-ყოფა, გაძარცვა, ალაფობა; ტყვედ წაყვანა: „არცა ჭელ-ვის-ეწიფების... ჭურჭერი მისი გამოტყუნევაღ“ DE, — „არცა უჭლის ვინ... ჭურჭელი მისი დიავარ-ყვის“ C, მრ. 8,27; „გამოტყუნენეს ევჳტელნი იგი“ გამოხლ. 12,36; „გამოტყუნევენ დელათა, შეკრებულთა ცოდვითა“ II ტიმ. 8,9. იხ. ტყუნევა.

გამოუგალ-ი გამოუსვლელი: „ამას დაეყო სენაკსა შინა თჳსსა გამოუგალად სამეოცდაათი წელი“ ლიმ. 21,7. იხ. გამოვლა.

გამოუთქუმელ-ი მიუთხრობელი, უთქმელი: „მადლი ღმერთსა გამოუთქუმელთა მათ ნიჭთა მისთა ზედა“ II კორ. 9,15; „იხარებდით სიხარულითა გამოუთქუმელითა დიდებულთა“ I ებ. პეტრ. 1,8; „წარიყვანენ მას სიხარულსა გამოუთქუმელსა“ მ. ცხ. 80r. იხ. გამოთქმა.

გამოუკითხველ-ი გამოუძიებელი: „რომელ წარეწვის გამოუკითხველთა“ იობ 34,24. იხ. გამოკითხვა.

გამოუკლდეველ-ი გამოუძიებელი: „ხარებად გამოუკლდეველი იგი სიმღიღრმე ქრისტისი“ ეფეს. 3,8. იხ. გამოკლდევა.

გამოუჩინებელ-ი ღვინოა, უჩინარი: „გამოუჩინებელინი (უჩინონი L) და დაფარულნი სიბრძნისა შენისანი გამოიჩინებდენ“ ფხ. 50,8; „განაწესენ გამოჩინებულნი და გამოუჩინებელინი დაბადებულნი“ რიფხ. 168,89. „თხრილ არიან ქუევე კერძო გამოუჩინებულად“ მრთ. D, ოქრ.-პეტრე და ელია 824.

გამოუცდელ-ი ღუმეცარი; გამოუწრთობელი, მძრლუე, უხალასო; გამოუსადეგარი: „ყოველსა ჰაბუჟსა გამოუცდელსა მათ მივსცე ქუეყანად იგი“ G, — „ყოველთა ჰაბუჟთა უმეცართა ამათ მივსცე ქუეყანად იგი“ pb., რიფხ. 14,28; „ვეცხლ გამოუცდელ უწოდეთ მათ“ იერემ. 6,80; „ღმერთი გამოუცდელ არს ბოროტთა და არაჲს გამოსცდის“ ებ. 1,18; „ყოველისა მიმართ საქმისა კეთილისა გამოუცდელ“ ტიტ. 1,18; „ვეცხლი თქუენი გამოუცდელი“ pb. — „ვეცხლი თქუენი მრლუე არს“ O, ებ. 1,22. იხ. გამოცდა.

გამოუძიებელ-ი გამოუკითხავი, გამოუკლდეველი: „გამოუძიებელ არიან განკითხვანი მისნი“ ბრომ. 11,88; „მეწიერებაჲ სულ[ელ]ისაჲ—გამოუძიებელი სიტყუაჲ“ ზირ. 21,21; „არა ღაუტუთ ესეჲა გამოუძიებელად“ გრ. წოს.-კაც-ავ. 147,81. იხ. გამოძიება.

გამოუჭურვებელ-ი ცეცხლში გაუვლელი: „იყენეს... პატისან უფროსს. ვიდრე ოქროჲ გამოუჭურვებელი“ ეს. 18,12. იხ. გამოჭურვება.

გამოფრდა ყიდვა; დაფასება, მოგება, ტარება ფუჳალ: „ჟამთა გამოფრდილით“ კოლ. 4,5; „გამოფრდილით ჟამთა, რამეთუ დღენი ბოროტნი არიან“ ეფეს. 5,16; „ჟამთა თქუენ გამოფრდილით“ დან. 2,8. იხ. ფრდა.

გამოფრენა: „ესმის ჳამად იგი, ერთბამად გამოფრინდინა შეილნი იგი მისნი“ Sin. — 97,88r. იხ. ფრენა.

გამოფხურა გამოცლა: „ოღეს... გამოფხურასს მფოთთა და ურვათა“ მ. ცხ. 79r. იხ. ფხურა.

გამოქანდაკება კვეთით გამოქანდაკება: „გამოქანდაკა ქერობანი ედელთა“ II მტრ. 8,7.

გამოქანდაკებულ-ი წაჩნაგებული, წაწაჩნაგები, კერპი, გამოდნობილი, კვეთით გამოსახული: „საქმელ გამოქანდაკებულ-ი და გამოდნობილი“ M, — „ქმნად წაჩნაგებულ-ი და გამოდნობილი“ G, მხჳ. 17,8; „რომელნი ესეოთ გამოქანდაკებულთა“ O, — „რომელნი ესეოთ კერპთა“ I, ებ. 42,17; „იქმნეს თავისა მათისა კერპი გამოქანდაკებულ-ი“ M, — „იქმნეს თავთა თჳსთად გამოდნობილი“ G, II შჳ. 9,12; „არა იქმნე თავისა შენისა კერპი გამოქანდაკებულ-ი“ II შჳ. 5,7; „იყოსაჲ იგი გამოქანდაკებულ-ი რკინითა“ წყტყ. 103-ი; „იგი თანა-წარცდა გამოქანდაკებულთა მათ“ pb., — „მან

თანა-წარღვნა ნაწახნაგებნი“ G, მსჯ. 8,20. იხ. ქან-
დალება.

გამოქარება გამოწვევა, გამოხუტება: „ღვთის გამო-
ქმარდა ნაბალს“ I მფ. 25,37; „ვითარცა პირელი საღ-
ბავი პორფორისაჲ არა გამოქმარდების“ მ. ცხ. 825r.
იხ. ქარება/ქარება.

გამოქმნა ქმნა, კეთება; გამოკვეთა, გამოთლა:
„უბლი იგი უზურადრე გამოუქმნიეს ქელოვანთა
მათ“ ფლკტ. 150,80; „მოიღო თიჯა და შეზილა და გამო-
ქმნა ღელაყად“ მ. ცხ. 182v; „გამოქმნა იგი გამო-
წერით“ გამოხლ. 82,4; „გამოქმნენ თავისა შენისა ფი-
ცარნი ქვისანი“ გამოხლ. 84,1. „ხატნი იგი, გამოქმნულნი
ქვისანი, დამუსრნა“ ლონგ. წამ. 440. იხ. ქმნა.

გამოქსოვა დაღება: „გამოაქსოვა მას (კრეტსაბელ-
სა) ქერობინი“ II მფ. 8,14.

გამოქსოილ-ი დმოქსოვილი: „ქუართი იგი... იყო უკერ-
ველ. მიერვე გამოქსოილ ყოვლადე“ C, — „ქუართი იგი
(იყო) უკერველ. ზმთ მოქსოვილ ყოვლად“ DE, ი. 10,28. იხ. ქსოვა.

გამოქჟან- გამოტანა, (გამოსლვა), გამოღება: „რომელ-
სა გამოქჟონდეს რქანი და კლაინი“ ფს. 68,82; „ქუეყა-
ნაჲ დაყპირებული, რომელსა გამოქჟონდეს ეკალი და კურომს-
თავი“ ფლკტ. 152,82; „უბანთაჲ ზედა გამოაქჟონდეს
უძღურნი“ საქ. მოც. 5,15; „გამოაქჟუნ ფერცელი“ C, —
„გამოვალნ ფერცელი“ DE, მრ. 18,28. იხ. ქჟან-.

გამოქჟუნვილ-ი (გულარძნილი, „ღერძილი“, გაწ-
მენდილი: „შეწიროს გამოქჟუნვილი მსხუერპლი გა-
ნატესთაჲ“ G, — „შეწიროს იგი, გულარძნილი იგი,
მსხუერპლი განატესთაჲ“ O, ლევიტ. 6,21; „ახალი ეტერი
წინამოჲ გამოქჟუნვილი (შესწირო)“ G, — „ახალი შეხუ-
კვილი ზედლი ღერძილი (შესწირო)“ O, ლევიტ. 2,14.

გამოღება (მოღება), „გამორთუმა“, „გამოწილება“,
„დადაყრობა“, მოცემა, მოტანა, გამოცილება, ჩამო-
რთმევა, აღება, აღმოცენება: „ვითარცა ვენაჲმან ვერ
გამოიღოს ნაყოფი თავით თჳსით“ C, — „ვითარცა-იგი ნა-
სხლევსა ვერ ქელეწიფების ნაყოფისა მოღებად თავით
თჳსით“ DE, ი. 15,4; „გამოიღეთ სამოსელი იგი პირ-
ველი და შეკოსეთ მას“ DE, — „გამოართუთ მაგას კუა-
რთი იგი წინაჲ და შთაატუთ მაგას“ C, ლ. 15,22; „გამო-
იღო მწყერ-მარჯალი ზღუთ“ pb., — „გამოაწილა მწყერ-
მარჯალი ზღუთ“ G, რიცხ. 11,81; „გამოიღო იგი (გალა-
ადი) G, — „დაიპყრა იგი“ pb., რიცხ. 82,89; „გამო-
იღოს პური ქუეყანით“ ფს. 108,14; „გამოიღეთ ნაწ-
ლევი მაგისი“ ვარ. 811; „გამოიღო უფლებჲ მისგან“
ვრდ. 88,21; „ეწყო გეთსა და გამოიღო იგი“ IV მფ.
12,17; „რომელი-იგი გამოიღო კვრისა ბაბილონით“ I
ეზრა 4, 57; „გამოიღეთ იგი, რაჲთა წარვიღოთ იორ-
დანელ დამარხელ მონასტრისა მას“ ლიმ. 4,88. „აღიმღერა
შენერებოთა თჳსთა და გამოღებითა მრავალთა მცენარეთაჲ-
თა“ ბ. კეს.-ექუს. ლდ. 65,6.

გამოღებულ-ი აყვანილი: „გამოღებულ ასულისა მიერ
ფარაჲსისა, იხარჯებოდა სახლსა შინა სამეფუფოსა“
იბ. რომ.-კურთხ. მოხ. 118,8. იხ. ღება; გამოღებელი,
გამონაღები, მწუანის-გამოღება, ნაყოფის-გამოღება.

გამოღებით იხ. შინა-გამოღებით.

გამოღლება (გამობრუნება), გამოვლევა: „გამოიღ-
ლიძის ღმელმან მან სამოსლსა მისგან“ C, — „გამობრუნ-
ლიძის სიმტკიცემან მან ახლისამან“ მთ. 9,10; „გამო-
იღლიძის სწორად თჳსა ახლმან მან (სადგმელმან) ქუელი-
საჲ მის და უძვრეს განხეთქილ იქმნის“ მრ. 2,21. იხ.
[ლუბა].

გამოღრუება: „გამოაღრუვა შემოქმედმან ვითარცა
სტვრი (ღრიაკალთა ისარი)“ ბ. კეს.-ექუს. ლდ. 188,4. იხ.
[ლრუება].

გამოყენება გამოცილება, გამოშორება: „მას ეამსა გა-
მოყენა მოსე სამნი ქალაქნი“ იხ. 52,11. იხ. ყენება.

გამოყვანება (განყვანება), „გამოგურა“, გამოყვანა; გა-
მოსხნა: „გამოიყვანე იგინი“ G, — „გამოგურა რ-
ნე იგინი“ M, მსჯ. 10,24; „გამოიყვანა იესუ გარე“ DE, —
„გამოიყვანა იესუ გარე“ ი. 10,18; „გამოიყვანა
ისრაელი შორის მისსა“ C, — „განიყვანა ისრაელი შორის
მისსა“ ფს. 185,14; „გამოიყვანა იგინი ბეთანიადმდე“
C, ლ. 24,50; „უფალმან გამოიყვანა საპყრობილით“
საქ. მოც. 12,17; „გამოგვყვანა ჩუენ მძლავრებისა-
გან“ ოქრ.-მარხ. ლა. იონ. 101,4.

გამოყვანება გამოსავალი: „ყოს გამოსაცდელსა მას თანა
გამოყვანებაჲცა“ I კორ. 10,18. იხ. ყვანება; გამო-
ყვანებული.

გამოყოლა გამოცილება: „გამოიყვანა მდიდარსა მას
კულადცა ვიდრე კარადმდე“ მ. ცხ. 218v. იხ. ყოლა.

გამოყოფა (გამორჩევა); გამოშვერა, გამოღება: „სამნი
ქალაქნი გამოიყვენ თავისა შენისად“ G, — „სამი ქა-
ლაქი გამოირჩიოს უფალმან თავისა შენისა ქუეყანისა
მისგან“ M, II მფ. 19,2; „გამოყო ტელი თჳსი წიაღთა-
გან“ გამოხლ. 4,7. იხ. ყოფა; გამოწყოფი.

გამოყრა გამოცენა, „განბერტყა“: „ქუერთობთა გამო-
იყარებინ გულის-სარველი“ O, — „ქუერთობთა განი-
ბერტყების სონიჲ“ pb., იხ. 18,27. იხ. ყრა.

გამოყრა (აღმანებვა), აღესვა: „კაცმან ხურომან გამო-
ყარა საქმარი თჳსი“ O, — „აღმანებუა ხურომან“ pb., იხ.
44,12. იხ. ყრა.

გამოყუადილება ყვავილის გამოღება: „გამოაყუადილა
ყუადილი და გამოიღო ნიგოზი“ G, რიცხ. 17,8. იხ. [ყუადი-
ლება].

გამოყუადენება (აღყვავება): „გამოაყუადენეთ ყუა-
ვილი იგი თქუენი, ვითარცა შროშანი“ O, — „აღყუადელის
ყუადილი, ვითარცა შროშანი“ pb., ზირ. 89,10. იხ. [ყუადენება].

გამოყურვა (სატეხი): „შექმნა იგი გამოყურვისა
მიერ“ G, — „სატეხითა განგევმა იგი (ქელი)“ I, იხ. 44,18.
იხ. [ყურვა].

გამოშობა შობა, წარმოშობა: „გამოშეეს და აღმოა-
ცენოს და მოსკეს თესლი მთესვარსა“ I, იხ. 55,10. „ევეზის-მე
მუცელსა ღედისა თჳსისა... შესლვად და გამოშობად?“
ი. 8,4; „ესრმთ იქმნის გამოშობაჲ იგი ბოროტისაჲ წარ-
ღენითა კეთილისაჲთა“ ვარ. ნოხ.-კაც. აგებ. 187,17;
„უმჯობეს არს... მოგსენებად გამოშობისა მისისა“ იხ.
რომ.-კურთხ. მოხ. 116,17. იხ. შობა.

გამოშო(ვ)რება (განშორება), „გამოთქლომა“, „გამო-
ცლა“, მოცილება, გაცლა: „გამოეშორანეს სახ-

ლით მიხედვით" G. — „ან-ო-ენ-ე-შ-ო-რ-ე-ს-ხ-ლ-ს-ა-მ-ს" M. მსჯ. 18,22: „ამოცაშორნით იქნი ქალაქისაჲს" M. — „ამოცაშორნით იქნი ქალაქისაჲს" G. მსჯ. 20,32: „ამოცაშორნით შორის კრეულსა მას" მხ. — „ამოცაშორნით საშუალისაჲს შესარეულისა მის" G. რიცხ. 16,21: „არა გამოაშორნეს შერთალსა თუალნი მისნი" იოხ. 80,7: „გამოვლით შორის მათსა და გამოეშორენით" მ. ცხ. 21v. „წვევი და მჭარი გამოშვებულნი ძულისაჲს" ეზეკ. 24,4. იხ. შვებება.

გამოშვება გამოშვება, გამოვლება: „არა გამოეშვებ და სიტყუასა საწუთროსასა" მ. ცხ. 287v. იხ. შვებება.

გამოჩენება კუთვნება; გამოყოფა: „გამოჩენენით მე ბარნაბა და საულ" მათ. A. კ. იერ.-ხული წმ. 167. იხ. წებება.

გამოჩენა გვანცხადებულად მოსლვაჲ, გამოცხადება: „რომელი არა გამოჩნდეს" C. — „რომელი არა გვანცხადებულად მოვიდეს" მრ. 4,22: „ჩუენებით გამოჩნდეს მას" C. — „ჩუენება... ჩუენებასა ღამისას" DE, მთ. 1,20: „კეთროვანება გამოჩნდა შუალსა მისსა" II მსჯ. 28,10: „ელია გამოჩნდა" ლ. 9,8. იხ. ჩენა.

გამოჩინება «საცნაურ ყოფა», «გამოცხადება», ჩეენება, გაშიშვლება: „სიტუადა შენი გამოგაჩინებს შენ" DE. — „სიტუადა შენი საცნაურ გყოფს შენ" C, მთ. 20,78: „გამოგაჩინე, რომელი გამოირჩე ამით ორთაგანი ერი" საქ. მოც. 1,24: „რომელნი გამოგაჩინებენ საქმესა შუალისასა, დაწერილსა გულთა შინა მათთა" მრომ. 2,15: „რომელი მეუფედ გამოგაჩინებთ თავსა თქსა" C, ი. 19,12: „საუფელნი მისნი გამოგაჩინენ" ი. 10,33. „გამოჩინებდა მათ ზედა, რომელნი სხენან" DE. — „გამოცხადებდა მათა, რომელნი... სხენან" ლ. 1,79: „გამოიკითხა მათგან ები ივი გამოჩინებისა მის ვარსკულავისაჲ" მთ. 2,7: „მოვლოდეთ გამოჩინებასა მას უფლისა ჩუენისასა" I კორ. 1,7: „გამოჩინებდა სიუარულისა თქუენისა... მათა მიმართ არუენეთ" II კორ. 8,24.

გამოჩინებულ-ი გამოჩენილი, ცხადი, გამოშვებული: „განაწესენ გამოჩინებულნი და გამოუჩინებულნი დაბადებულნი" რიცხ. 168,85: „არა გამოჩინებულ არს" I ებ. ი. 8,2: „სიტყუაჲ ასურასტანელთაჲ უფროს გამოჩინებულ არს თარგანებისათჳს წიგნთაჲსა" ბას. კეს.-ეჟუს. ლდ. 80,23. იხ. ჩინება.

გამოცდა გვანცდა, გამოვტურება; გამოჩენა, გამოძიება; აწონ-დაწონა, ტვირთვა, კისრება: „უფალო, გამოცდად მე და მიცან მე" ლ. — „უფალო, განმცადა და მიცან მე" C, ფს. 188,1: „გამოცადე გული ჩემი და თირკუპელნი ჩემნი" C. — „გამოცატურე თირკუპელნი ჩემნი და გული ჩემი" ლ. ფს. 26,2: „ტურკერი შევეცისაჲ გამოცადის საკუმოდან" O, ზირ. 27,6: „ვითარცა-იგი სახელ სამოქალაქოთა შინა გამოცადების ძლიერი" მ. ცხ. 42r: „გამოცადი უმჯობესსა" მრომ. 2,18: „სადა-იგი განმცადეს მე... გამოცადეს მე" მებრ. 8,9: „საქმენი თუნის გამოცადენი კაცად-კაცადან" გალ. 6,4: „ღმრთისა საშველი გამოცადონ" O, სიბრძ. სოლ. 12,26. „რომელი-იგი განცადეს გამოცდიოთ" იბ. რომ.-კურთხ. მოს. 142,20.

გამოცდილ-ი რჩეული, ხალასი; მცოდნე, მარჯვე: „ვითარცა ვეცხლი... გამოცდილი, განწმეილი მიწით შუდ წილად" ფს. 11,7: „მიეც... შუდ ათასი ტლანტი ეცხლისაჲ გამოცდილისაჲ" I მსჯ. 20,5: „მისცა მას... ოქროსა გამოცდილისა საწორო უწუნა" I მსჯ. 28,18: „კაცსა გამოცდილსა პრესტონინ პირისაგან" ზირ. 21,25: „ვითარცა გამოცდილი მკურნალი" მ. ცხ. 158r: „გამოცდილ იყო ბრძოლასა" ქ. ცხ. 44,10. იხ. ცდა; გამოცდილი, გამოცდილი.

გამოცდილება ცდა, განხილვა, განსჯა; ცოდნა: „გამოცდილებაჲ იგი მათი იკით" ფლბ. 2,22: „გამოცდილებაჲ ეფე თქუენი სარწმუნოებისაჲ შეიქმს მოთმინებასა" ებ. იაკ. 1,4: „მრავალმან მან გამოცდილებაჲ მან პირისაგან... პარდაშტა" II კორ. 8,2: „უკუეთუ ვისმე გამოცდილებაჲ სწადის" O, სიბრძ. სოლ. 8,8.

გამოცემა აღმოჩენიება, აღმოცენება, გამოცდინება, გამოცხადება; მოცემა: „რომელთა გამოცეცენ წყალნი" O. — „რომელთა აღმოცენებენ წყალნი" G, ლევიტ. 11,10: „გამოცეცეს მდინარეჲსა მუყარი" გამოხლ. 8,3: „სეა კლდესა და გამოცეცეს წყალნი" ფს. 104,41: „რომელმან გამოცეცეს ხილი თქსი ეამსა თქსა" ფს. 1,8: „უსულოთა მათ ქმად გამოცეცინ" I კორ. 14,7: „არა გამოცეცეს ხარკი ღრამისაჲ" მთ. 17,24: „რომელმან გამოცეცეს (მოცეცეს Q) თესლი მთესვარსა" II კორ. 9,10: „გამოცეცედა ზღუაჲ ცოცხალთა" ნახ. 78,15: „გამოცეცეს წყალნი" ფს. 77,20.

გამოცემა გაცემა: „გამოგუცენ ქალაქი მათი" ივლ. 7,0. იხ. ცემა.

გამოცენება გვამცდინება: „ნუ კლდისა ამისგან გამოგოცენოთ წყალი" G. — „ნუ კლდისა ამისგან გამოგოცინოთ თქუენ წყალი" მხ., რიცხ. 20,10. იხ. ცენება.

გამოცვალება გამოცვლა, განახლება: „ჰარი ესე ძუელი არს სენაისაჲ და უნდა გამოცვალებაჲ" მ. ცხ. 169v. იხ. ცვალება.

გამოცლა გამოშორება: „გამოცალნეს ქალაქით" G. — „გამოაშორნეს ქალაქსა" M. მსჯ. 20,81. იხ. ცლა.

გამოცნობა ცოდნა: „შუალისაგან არს გამოცნობაჲ ცოდვისაჲ" მრომ. 2,20. იხ. ცნობა.

გამოცხადება გვანცხადება, ჩეუენება, გამოჩინება; გვრძნობა, განმარტება, გაშიშვლება, გაცნობა: „გამოცხადნეს მრავალთა" DE. — „ჩეუენეს მრავალთა" C, მთ. 27,58: „არავისა უნდა გამოცხადების" C. — „არა უნდა, რაჲთაჲ აგრძნენ ვინმე" მრ. 7,24: „გამოცხადდა თავი თქსი იესუ მოწაღეთა თქსთა" C. — „განუცხადდა იესუ თავი თქსი მოწაღეთა თქსთა" ი. 21,1: „რომელმან გამოცხადის, ვითარცა ნათელი, სწავლულებაჲ" ზირ. 24,27: „არა არს დაფარული, რომელი არა გამოცხადნეს" ლ. 8,17: „მანვე მეორედ გამოცხადნეს" იბ. რომ.-კურთხ. ისაკ. და იაკ. 6,11: „ვინმე გამოცხადდეს პირი შემოსილებისა მისისაჲ" იოხ. 41,4: „გამოცხადდეს მე, რომელსა ვილოცედ შენგან" დან. 2,28: „მეორესა ჯერსა გამოცხადდა იოსუფ ძმათა თქსთა" საქ. მოც. 7,13.

გამოცხადება გამოჩენა; ნათლისღება; სახე, აზრი:

„გამოცხადებად მათა“ C.—„გამოჩინებად მათ ზედა“ DE, ლ. 1,79; „გამოცხადებად იესუ ქრისტეს-სა“ I ებ. პეტრ. 1,18; „გაუწყო შენ გამოცხადებად იგავთაჲ“ III ეზრა 4,47.

გამოცხადებით თამამად: „გამოცხადებით იქა-ღაგების“ ხ. გაბ.-დაჭდომ. 134,84. იხ. გამოცხადებელი, ცხადი.

გამოცხობა გაცხელება, შეწვა: „ყოველივე, რომელიცა გამოცხეების ცეცხლითა... არა ჰამა“ მ. ცხ. 120v; „შეზილა ცომი, შეღვა იგი (თევზი) მას შინა და გამოაცხო“ მ. ცხ. 124r.

გამოცხობილ-ი «შემცხვარი», გამომცხვარი: იზა-მოცხობილი თორნითა (შესაწირავი) O.—„შემცხეა-რი თორნითა (ძლენი)“ G, ლევტ. 2,4. იხ. ცხობა; გამომ-ცხვარი.

გამოძება «გამოწდა», გამოძეება, გამოგდება: „შე-პრისხნა და მეყუელად გამოაძო იგი“ მრ. 1,48; „შეიყ-რეს და დაჰსდეს მას წაღულება და გამოაძეს იგი“ ლ. 20,12; „გამოაძეთ მე სახლსაგან მამასა ჩემსა“ M, — „გამოაძეთ მე სახლით მამისა ჩემისაჲთ“ G, მსჯ. 11,7. იხ. [ძება].

გამოძეგუვა «კუერთხვა», გამოცხება: „გედონ... გა-მოსძეგუდა იფქლსა კუერთხითა საწნებელსა შინა“ M, — „გედონ კუერთხეიდა იფქლსა საწნებელსა შინა“ G, მსჯ. 8,11. იხ. [ძეგუვა].

გამოძიება «მიგდა», კვლევა, ძიება, ძებნა, ჩხრეკა, ცილობა, გამოკითხვა: „გამოძიებით გამოიძიოს უფალმან ღმერთმან შენგან“ G, — „მიგდით მიგქადოს უფალმან ღმერთმან შენგან“ M, II შქ. 28,21; „მარადის გა-მოძიებდეს წიგნებსა მას“ ხაქ. მოც. 17,11; „სიბრძნე ყოვლისა წინა გამოიძიოს“ ზირ. 20,1; „გამოძიებ-დეს ურთიერთს“ მრ. 9,10; „გამოძიებით გამოიძიო“ მოვ. 1,7; „არასა გამოძიებთ ურთიერთს“ მრ. 9,16; „გამოწყოლოვით გამოიძიებდა საქმეთა ჩუენთა“ მ. სქ. 28,8. „ვერეინ შემძლებელ არს ჯაცი უღმრთოთაგანი გა-მოძიებად“ ფოკა 841r; „ვერ შემძლებელ არს გამოძი-ებამ მეცნიერებისა მისისაჲ“ ეხ. 40,28; „გამოძიებანი გულისანი“ მსჯ. 5,10; „ვითარ იყო კლდობა და გამოძი-ებამ არამცირელი“ ხაქ. მოც. 15,2; „არა არს გამოძი-ებამ საქმეთა მათთაჲ“ ბარ. 8,18; „გამოძიებისათჳს კუართისა უფლისა“ ქ. ცხ. 88,5. იხ. ძიება; გამოუძიებე-ლი, სიტყვს-გამოძიება.

გამოწევა გამოსვლა: „უღაბნოსა შინა, რომელი გამოა-წეეს საზღვრისაგან აღმორეველთაჲსა“ G, რიცხ. 21,18. იხ. წევა.

გამოწერა «დაწერა», დახატვა, გამოსახვა: „გულთა მათთა გამოწერნე იგინი“ პეტრ. 8,10; „გამოწერ-ნე იგინი გონებათა მათთა“ იერემ. 21,33; „მოიღე თავისა შენისა ალიზა... და განოსწერო მას ქალაქი იერუსალმ-ში“ ეზეკ. 4,1; „გამოწერე სახელი კუერთხსა მისსა“ pb., — „სახელი მისი დაწერე კუერთხსა ზედა მისსა“ G, რიცხ. 17,2; „ველეწიდაჲ ალაწიწიან უწინარეს ხატებასა, რომელი გამოწერიან მას შინა“ H—C22,56r; „გაუწერათა ნებო-სათა ცელთან მსგავსება და გამოწერნინან, ვითარცა ჰნებაჲ“ Ath.—11, 200v; „გამოწერა ჯუარად ღილად

ქართა ზედა“ ფლპ. 8,32. „მატყარათა მიამსგავსიან გამო-წერით ხატთა მეფეთასა სახითა და შემკულებითა მათთა“ ბ. კეს.-ექუს. ლ. 140,8; „გული მისის მსგავსებასა გამო-წერისასა“ ზირ. 88,28.

გამოწერილ-ი გამოხატული: „გამოწერილ თავსა თჳსსა ქრისტე სახითა ცხობრისაჲთა“ იპ. რომ.-კურთხ. მოხ. 108,1; „პირად-პირად გამოწერილ და აღმკულ არიან შესწებული ესე“ ფლკტ. 188,27; „იხილნა... ხატნი გამო-წერილნი ხატით“ O, ეზეკ. 28,14; „ვითარცა ხატი მე-უფეთაჲ, გამოწერილი შეენიერად რჩეულითა მით მრავ-ლითა წამლითა“ Sin.—97, 54v. იხ. მოწერა.

გამოწიადება «გამოღება», გამოტანა: „გამოაწილა მწყერ-მარტილი ზღუთ“ G,—„გამოიღო მწყერ-მარტილი ზღუთ“ pb., რიცხ. 11,81. იხ. წიადი.

გამოწმება «განრგნება», გამოცხება, გამოსუფთავება, განანა: „გამოწმიდა, რომელი-იგი შეეკრიბა“ OM, — „განარგნა, რომელი შეეკრიბა“ G, რთუ 2,17. „უძილება იგი მისი გამოღობასა და გამოწმებასა საქმელისასა“ ზირ. 88,85; „განრცხად მათ შიდა საქმე იგი ყოვლად-დასა-წულთა და გამოწმედად მათ შინა“ II ნშტ. 4,8.

გამოწმედილ-ი სუფთა: „გამოწმედილთა მათ აღწერილთა ზედა წაღებულ არს სიტყუასა ამას“ ბ. კეს.-ექუს. ლ. 59,28. იხ. წმედა.

გამოწოვა «გამოტყნვა», მოსმა, წოვა, წველა, შე-სრუტვა: „სიბოზე მათი გამოტყნოს“ G,—„სიბოზმ მათი

გამოსწოოს“ pb., რიცხ. 24,8; „გამოსწოონ სისხლი მათი, ვითარცა ღუნოჲ“ ხაქ. 9,16; „სარწმუნოვებით გამო-სწოვენ ზეცისასა მას სულსა, ვითარცა სძესა“ იპ. რომ.-კურთხ. მოხ. 178,14; „რომელნი გამოსწოვენ მცნებათა-გან უფლისათა“ იქვე, 188,14; „ვითარცა სახედ ცეცხლი სანთ-ლისაჲ, რომელი გამოსწოვენ პატრუქსა საზრდელსა მისსა“ ბ. კეს.-ექუს. ლ. 47,80. იხ. წოვა.

გამოწუთობა «დაწუთობა», წვეთება: „ძელისაგან სისხლი გამოსწუთეს (დაწუთეს O)“ I, III ეზრა 8,5. იხ. წუ-თობა.

გამოწუმება წვიმად მოვლინება, «წუმება»: „წყალობაჲ და მეცნიერებაჲ გონიერებისაჲ გამოუწუმა მას“ ზირ. 1,24; „თავადმან გამოუწუმოს მას სიტყუაჲ იგი სიბრძ-ნისაჲ“ O,—„მან უწუმოს სიტყუანი სიბრძნისა თჳსისანი“ pb., ზირ. 30,9. იხ. წუმება.

გამოწულიღვა გამოკითხვა, გამოძიება: „მრწამს სიტ-ყუაჲ შენი და არა გამოვიწულილაჲ“ მ. სწ. 23,9; „მოვედ და გამოვიწულილოთ, ოდეს იყო დასაბამი მარხვისაჲ“ ბ. კეს.-მარხ. 82v. „ყოვლითა გამოწულიღვითა გამოეძიებს“ მ. სწ. 128,20; „ასწავებენ... არა ხოლო უწო-ბასა, არამედ სიჩქერესა და გამოწულიღვასა“ I ტიმ. 5,18.

გამოწულიღვით ნამდვილად, დაწვრილებით, ზედ-მიწვევით: „თჳთ გამოწულიღვით ივით“ I თეს. 5,2; „გამოეძიებდეს გამოწულიღვით“ ბ. კეს.-ექუს. ლ. 214,88. იხ. წულიღვა.

გამოწურვა წურვა, გამოხდა; ტირება: „მოვიღე ყურ-ძენი იგი გელსა ჩემსა და გამოწურე სასუმელსა შინა“

დაბ. 40,11; „გამოწერა საწმისი იგი და გამოცნა (დასწრთა G) ცუარი საწმისის მისგან და აღაესო ფილი წყლითა მით“ M, მსჯ. 8,28; „შენ გამოწერო ზეთი“ მიქ. 6, 15; „ერსა ქუეყანისასა გამოწერავთ სიკრუი“ ეზეკ. 22,20. „სამოსელი დაბაყლებული განრცხითა და გამოწერვითა განსპეტაკის“ წარტყ. იერუს., გვ. 662.

გამოწერვილი-ი გამოხდილი; შეპირებული: „აღსუარული ზეთითა გამოწერვილითა“ რიცხ. 28,5; „ვატონო - გამოწერვილი იგი“ სოფ. 2,10. იხ. წურვა.

გამოწყვა გამოწურვა: „მიუო კელი თუნი ანგელოზმან მან წუთხსა მას და წალას ფერქისასა და გამოწყო იგი“ მ. ცხ. 172. v. იხ. წყვა.

გამოწყობა ჯარის, გუნდის გაწყობა; შეტაკება: „ოთ გამოწყენეს ვარსკლავნი“ მსჯ. 5,20; „მასა კულად გამოწყენეს“ მრ. 12,4. იხ. წყობა.

გამოწყუება მოცილება, მოშორება: „არა გამოწყუეუტს თულთა მისთა მისგან“ თეკლა 80,7. იხ. წყუება. გამოჭედა გამოკვერვა, გამოსახვა: „ქელოვანი ოქროშქედელი ნებირად გამოჭედეს ხატსა სამეფოსა“ მ. ცხ. 481v. იხ. ქელა.

გამოჭედილი-ი ჩამოსხმული; გამტკიცებული: „წაწულ იყვენ იგი კაცი, რომელმან იქმნეს... ერანნი გამოჭანდაკებულნი და გამოჭედილნი“ ps., II მჯ. 27,15; „ჩუენ გუაჰეს ჯაჰუ-ჰური სულისაჲ სარწმუნოებისა მიერ გამოჭედელი“ მ. ცხ. 15r. იხ. ქელა.

გამოჭენება იძულება: „გამოვიდის მწრადლ გამოჭენებითა ბუნებისათა“ ბ. კეხ.-ჟეჰს. დღ. 185.1 იხ. ქენება.

გამოჭეშმარიტება: „რომელსა გამოოქეშმარიტებდა მათ წმიდაჲ იგი მოწამშ“ H—341,9.

გამოჭეშმარიტება გამოკვლევა, დაზუსტება: „ესეცა მნებაჲს გამოოქეშმარიტებად“ მრთ. D, ხ. ვაბ.-მოც. სავს. 87,4.

გამოჭეშმარიტებით დანამდვილებით: „გამოოქეშმარიტებით მათოჲს განვაჩინეთ სიტყუანი“ აბ. რუმ.-კურთხ. მოხ. 174,8; „გემიხედ გამოოქეშმარიტებით მვეცისა მისოჲს“ დან. 7,19. იხ. ქეშმარიტება.

გამოჭმა „იქედნენი... გამოოქამენ ნაწლევსა“ H—841, 788. იხ. ჰამა.

გამოჭრა კვეთა, თხრა: „სატეხითა შექმნა და გამოჭრა იგი“ ეს. 44,12.

გამოჭრა ქანდაკებით გამოქანდაკება: „გამოჭრა მას ზელა ქანდაკებით დანაჲს-კუდები და ჯაჰუები“ II ნშტ. 8,5. იხ. ჰრა.

გამოხადა ღებდა, წოდება: „მიუვლინეს მას და გამოჰხადოდეს“ DE.—„შეავლინეს ზადად მისა“ C, მრ. 8,81; „გამოჰხადოდეს ლოტს“ დაბ. 19,5. იხ. ხადა.

გამოხატვა დახატვა, გამოსახვა, მოხაზვა, ჯგომოთლა: „ვიდრემდე გამოხატოს ქრისტე თქუენ შორის“ ვალატ. 4,19; „გამოუხატო მათ სახლი“ ეზეკ. 48,11; „რამსა ესრეთ უშუერად გამოხატეთ აპოლონი“ ფლკტ. 151,4; „რომელნიმე ფიცართა გამოჰხატვენ“ მრთ. S, ბახ. კეხ.-40 სხტ. 110,1.

4. ძვ. ქართული ენის ლექსიკონი

გამოხატვა ნახატი, სურათი; დახამხამება: „გამოხატვა იგი სახლისაჲ მის თხემსა ზელა მის მთისასა“ ეზეკ. 48, 11; „უჩუენნა მას ყოველნი სუფევანი სოფლისანი გამოხატვითა ეამისაჲთა“ ლ. 4,5. იხ. ხატვა; გამოხატვარი, მოხატული.

გამოხატულ-ი დახატული, გამოსახული, გამოქანდაკებული: „იხილნა კაცი გამოხატულნი კედელსა, ხატნი გამოწერილნი ხატით“ ეზეკ. 28,14; „გამოხატულსა ხურებით განზრახვითა კაცთაჲთა“ ხაქ. მოც. 17,29; „გამოხატულთა თუსთა ქმონებდეს“ IV მფ. 17,41. არღა გამოხატულ-ი გამოუსახველი, ჩაუსახველი: „მოურყუნენ ყრმაჲ მისი არღა გამოხატული“ გამოსლ. 21,22. იხ. ხატვა; გამოხატვარი, მოხატული.

გამოხვევა ემოხვევა: „გამოჰხიოს იგი სამოსლისაგან“ G.—„მოჰხიოს იგი სამოსლისაგან“ ps., ლევტ. 18,56 იხ. ხევა.

[გამოხეთქა] იხ. ხეთქა; გამოხანეთქი.

გამოხილვა გამოკვლევა, გამოძიება: „გამოვიხილო იერუსალშიმ სანთლითა“ სოფ. 1,12; „გამოხილვა“ IV მფ. 10,28. იხ. ხილვა.

გამოხლომა გამოხტომა, ლტოლვა: „გამოხლონა ეშმაკი იგი მისგან“ მ. ცხ. 109r. იხ. ხლომა.

გამოხუწვა კანის გაცლა, გათლა: „გამოხუწვა იგი (კუერთხი) იაკობ, ნაქერცენი მისი ნედლო მოსძარცუა, და აჩნდა კუერთხთა მათ თეთრი იგი, რომელი გამოხუწვა ჰრელი“ დაბ. 80,27. იხ. ხუწვა.

გამოხუშა გამოღება: „გამოიხუწენ ჰულანი მეფეთა იელაჲსთანი“ იერემ. 8,1; „ფერქნი მათნი გამოოხუწნა ძელისა მისგან“ ვარ. 804. იხ. ხუშა.

გამოჯდა ჯგომოძება, გამოღება, გამოყვანა, მოძარცვა: „გამოქაღეთ სახლით მამისა ჩემისაჲთ“ G.—„გამომაძეთ მე სახლისაგან მამისა ჩემისა“ M, მსჯ. 11,7; „მართუენი გამოიქადნის“ ფიზ. XXI, 11; „გამოიქაღა ყოველმან ერმან საყურები ოქროსაჲ ყურთაგან მათთა“ გამოსლ. 22,8. იხ. ჯდა.

გამოჯდომა ჯგომოსლევა, ამოსვლა, გამოცილება, ხედომა: „ეითარ გამოჯდა იგი მიერ ნავით“ C.—„ეითარცა გამოვიდეს იგინი ნავით“ DE, მრ. 5,2; „გამოუქდა წილი მათიას ზელა“ ხაქ. მოც. 1,20; „ცხენი უმწყო გამოჯდის ფიცხლად“ ზირ. 80,8; „გესლი იგი არა გამოჯდა მისგან“ ეზეკ. 24,6; „არა გამოჯდა მას ზელა წილი“ ეზეკ. 24,6. იხ. ჯდომა.

გამოჯნა შეველა; შეძენა, ჯგომჯნა, სანაცვლოს მიცემა: „გამოიჯნეს იგი“ გამოსლ. 21,8; „რამათა შეველისა ქუეშე მყოფნი გამოიჯნეს“ ვალატ. 4,5; „ვერ გამოიჯნეს რავდენითაჲე საქმითა მტერობისა მისგან“ იგ. ხლო. 6,85; „მედად განისცილენით და არა ვეცხლისა მიერ გამოიჯნენთ“ ps.—„მედად განიფრდენით და არა ვეცხლითა მოიჯნენენით“ O, ეს. 52,8.

გამოჯნა განთავისუფლება: „მოწვენულ არს გამოიჯნაჲ თქუენი“ ლ. 21,28; „მოსცემდა გამოიჯნასა ცეცხლისა მისგან“ კ. იერ.-ნათლობ. 86,21; „საუყუნო გამოიჯნაჲ ჰეზრა“ 9,12. იხ. ჯნა.

გამოცემები დაკლება, «მოკლება», გამოლევა: „არცა შეეძინოს, არცა გამოეკუას“ *ო.*—„არცა შე[ე]მატოს და არცა მოაკლდეს“ *pb.*, *ზიკ.* 42,22; „გამოაქუა სას-ყდელსა მას“ *ხაქ. მოც.* 5,8; „გამოეკუე ბის ძეალთა ჩუენთა დღითი-დღედ სლვითა უღირსთათა ჩუენ ზედა“ *პოვნა ხტფ.* 64,14. *იხ.* კუება.

გამოცურვება «გამოცდა», «განცდა», გაწმენდა, ბრძმედ-ში გატარება: „გამოაქურვენ თირქუმელნი ჩემნი და გული ჩემი“ *ქ.*—„გამოცადე გული ჩემი და თირქუმელნი ჩემნი“ *ქ.* *ფხ.* 25,2; „სიტყუამან უფლისამან გამო-აქურჩე იგი“ *ქ.*—„სიტყუამან უფლისამან განცადა იგი“ *ქ.* *ფხ.* 104,19; „გამომაქურვენ ჩუენ, ვითარცა გამოიქურვის ვეცხლი“ *ფხ.* 64,10.

გამოცურვებულ-ი «რჩეული», ბრძმედში გატარე-ბული: „ვითარცა ვეცხლი გამოაქურვებულ ი, რჩე-ული, გამოცდილი, განწმდილი მიწით შვდ წილად“ *ქ.* *ფხ.* 11,7. *იხ.* კურვება; გამოუქურვებელი.

გამოცშვა გამოხურვა: „გამოჰქშა კარი“ *IV მფ.* 4,4. *იხ.* კშვა.

[გამოჯდომა] ჯდომა: „მეფე გამოჯდომილ არს ბჰეთა ზედა“ *III მფ.* 19,8. *იხ.* ჯდომა.

გამოჯდომილი-ი «განჯდომილი», «უწმიდური», წილო-ვანი: „იქმნა იერუსალმში, ვითარცა დედაკაცი (გამოჯდო-მილი *ო*) განჯდომილი შორის მათსა“ *I, გოდ.* იერემ. 1,17; „რომელი დაწვეს დედაკაცის თანა გამოჯდომილი-სა (უწმიდურისა *pb.*)“ *ქ.* *ლევტ.* 20,18; „არაწმიდე-ბისებრ დედაკაცისა გამოჯდომილისა იქმნა გზად (გზო *ო*) მათი“ *I, ეზეკ.* 36,17. *იხ.* ჯდომა.

გამხსმელი-ი *იხ.* მერცხლის-გამხსმელი.

-გან -ად, ნაწილად. *იხ.* ორგან.

-გან «-თქს», «მიერა», «ძლით»: „რომლისათჳს ფუცამის-თჳს უსმართლოდ“ *ქ.*—„რომლისაგან ფუცა ნაცილად“ *ო.* *ლევტ.* 8,5; „ვაჲ, ვისგან მოვიდეს“ *DE.*—„ვაჲ მისა, რომ-ლისა ძლით მოვიდეს“ *ქ.* *ლ.* 17,1; „დანიელ წინაჲსწარმეტ-ყუელისაგან“ *ქ.*—„დანიელ წინაწარმეტყუელისა მიერ“ *DE.* *მთ.* 24,15.

გან-ი მიზანი, საგანი; წერტილი: „განმავსო მე, ვითარცა განი ისრითა“ *გოდ.* იერემ. 8,12; „ვითარცა ისარი, გან-ტყორცებული განსა“ *ხიბრძ. ხოლ.* 5,12; „ესდევ განსა მას ზეცისა ჩინებისა ღმრთისაჲსა ქრისტე იესუმს მიერ“ *ფილპ.* 8,14; „გმავსოს მოისარსა, რომელმან უფროს ზო-მისა არა მოჰზოდნის მშვლდსა, ნუჲჲე გარდავლის განსა, და არცა უმცრო ზომისა, ნუჲჲე დააქლდეს და ვერ მიაწი-ნეს... არამედ ზომით ყვის და მართლ თუალი მიჲყვანის, რაჲთა განემარჯოს მიმთხუევაჲ განისაჲ“ *ბალავ.* 164, 21-24.

განაზნაურება განთავისუფლება, აზნაურად გახდომა: „მცნებამან სულისამან განგააზნაურა შენ“ *ფხ.* *IV.* 85; „აზნაურებთა მით, რომლითა ქრისტემან ჩუენ განგუა-აზნაურარა, მტკიუელ დევით“ *გალატ.* 5,1; „მადლო და მეგობრებაჲ განააზნაურებს“ *იგ. ხოლ.* 25,10. *იხ.* აზნაურება.

განათელდება მეათედის მიცემა ან მიღება: „ათეული განათეული ყოვლისა ნაშრომისა თესლისა შენისაჲ“ *II*

შქ. 14,22. „ხოლო სრულ-ჰყო თუ განათეულებად ყო-ლისა ათეულისა ნაშრომთა ქუეყანისათაჲ“ *II შქ.* 26,12. *იხ.* ათეული.

განათლება, განათლება სინათლის მიცემა, განათება, «ნათლის მიღება», მონათვლა: „ვითარცა-იგი სანთელი ელვითა განგანათლოს შენ“ *ლ.* 11,80; „განმინათ-ლო ბნელი ჩემი“ *II მფ.* 22,20; „მიიღეთ ნათელი“ *ქ.*—„განათლდით“ *ქ.* *ფხ.* 88,8; „განგანათლოს შენ ქრისტემან“ *ეფეს.* 5,14; „ვეედრებოდეს იოვანეს, რამთა განანათლნეს იგინი“ *ო. მოც.* 77,8; „რომელი განა-ნათლებს ყოველსა კაცსა“ *ო. I, 8.*

განათლება მონათვლა, მოქცევა: „მიზენი განათ-ლებისა ჩუენისანი“ *შუშ. ბ I, 5.*

განათლებულ-ი ნათელი: „რამათჳს დაუტევე განა-თლებული შუელი“ *იზტ.* 120,12; „სახარებისა განათლე-ბითა განათლებული“ *ხ. გაბ.-მოციქ.* 90, 48. *იხ.* ნა-თელი.

[განაყოფიცლება] ნაკვერცხლად ქცევა: „განაყოფი-რებულ ჰგონიედ“ *მრთ. A.* *ბას. კეს.-მარხ.* 58v. *იხ.* ნაკვერცხალი.

განარგნება «გამოწმება»: „განარგნა, რომელი შეეკრი-ბა“ *ქ.*—„გამოწმიდა, რომელი-იგი შეეკრიბა“ *pb.*, *ეზეკ.* 28,14. *იხ.* არგანი.

განასოება «განყოფა ასოდ-ასოდ»: „განასოა იგი ძეალთაჲრ მისთა ათორმეტ ასოდ“ *ქ.*—„განყოფი ასოდ-ასოდ ათორმეტად ნაწილად“ *ქ.* *მსჯ.* 19,20. *იხ.* ასო.

განატეხ-ი ნატეხი პურისა: „მსხუერპლი განატეხთაჲ“ *ლევტ.* 8,21. *იხ.* ტეხა; ნატეხი.

განაყოფ-ი წილი: „მისცემდეს ნაწილსა და განაყოფსა შემსხმელთა მათ“ *ნემ.* 12,46. *იხ.* ყოფა; განყოფა, გამო-ნყოფი.

განაწილება «განყოფა»: „შენ განუწილო ერსა ამას ქუეყანაჲ“ *იხუ ნ.* 1,8. *იხ.* წილი.

განაწილება ხვედრი: „იყოს ქუეყანაჲ ესე-თქუნდა სამკვლ-რებელ განაწილვით“ *ეზეკ.* 47,14. *იხ.* წილვა.

განახვერება «განყოფა», აქნა, გაბობა: „წარჰყუეთოს... თავი მისი საქციელითგან და არა განახვეროს“ *ქ.*—„მოჰ-ყუეთოს... თავი მისი ქედითგან და არა განყოფს“ *ქ.* *ლევტ.* 5,9; „განახვერა იგი შორის“ *დაბ.* 15,10. *იხ.* ნახევარი.

განახლება «ცვალება», ახლად ქცევა: „განახლნეს ქორცნი მისნი, ვითარცა საგოზლოთა კედელი“ *იოზ* 88,25; „სალმობანი ჩემნი განმიახლდეს“ *ფხ.* 88,8; „განახლ-დენ ძლიერებითა“ *ქ.*—„იკვლონ ძალი“ *ქ.* *ფხ.* 40,81; „განახლდეს, ვითარცა ორბისა, სიჰაბუქ შენი“ *ფიქ.* *IX.* 1. „(აბოლონ)... მრავალთა აცთუნებს განახლებითა“ *ფლკტ.* 108,10; „შეიცვალენით განახლებითა მით გონე-ბისა თქუენისაჲთა“ *ბრომ.* 12,2. *იხ.* ახალი; განმანახლებელი.

განახლება ენკენიობა, განახლების დღესასწაული: „განვაახლოთ შარავანდლობაჲ ეგე მაგისი“ *I მფ.* 11, 14; „განახლებისათჳს სახლისა“ *ფხ.* 29 (სათაური). *იხ.* ახალი.

განავლობ-ი აპოკრიფი, ხმელი ხორცი: „განავლის თავთა თჳსათჳს განავლობნი გარემოს ბანაკისა“ *ქ.* *რიცხ.* 11,82. *იხ.* განვლობა.

განბანა «ბანა», «დაბანა»: „ვიღრე არა განიბანნიან, არა ჰამიან“ C, — „უკუეთუ არა იბანნიან, არა ჰამიან“ DE, მრ. 7,4; „განიბანოს წყლითა“ G, — „დაიბანოს წყლითა“ M, ლევიტ. 14,8; „განბანა იგი სძითა და ღვინითა“ ბავლე მოც. 48,8.

განბანა «განრცხა», გარეცხვა: „განბანაჲ სასუმელთაჲ“ C, — „განრცხაჲ სასუმელთაჲ“ DE, მრ. 7,4. „განბანილი იგი განწმდის“ მრთ. A, პას. კეს.-მარხ. 51V; „განბანილი გუამითა წყლითა წმდილითა“ ბებრ. 10,22. იხ. ბანა.

განბასრება «გინება», «განციცხვა», დაციცვა, შეურაცხყოფა: „მათ განბასრეს იგი“ C, — „ხოლო იგინი აგინებდეს მას“ მ. 9,28; „განბასრა იგი და შეჰმოსა სა-მოსელი სპეტაკი“ C, — „განციცხეს იგი და შეჰმოსეს მას სა-მოსელი ბრწყინვალე“ DE, ლ. 28,11; „განბასრე ზაქულე-ბაჲ შაჲლურისაჲ მის“ ანდ.-ანატ. 214,21; „განგბასრა შენ ქალწულმან“ IV მფ. 19,21. „განბასრებასათჳს მო-ილო მან ბოროტი იგი პატიჲ“ მ. ცხ. 280,5. იხ. ბასრე-ბა/ბასრობა.

განბება «განკათვა», გაცვეთა: „სამოსელნი შენნი არა განიბებენ ქანეს შენგან“ G, — „სამოსელი შენი არა განგიკ-ფდა“ M, II შჯ. 8,4. იხ. [ბებკა].

განბერვა გაბერვა; «განწკრევა»: „განუჭრიტეს ტყავი კოჭთა მათთაჲ და ღაღგეს ნესტჳ და განბერნეს ცოც-ხლნი სამნივე“ რიფს. 177,19; „განებერენ იგინი“ pb., — „განანქრიეთ იგი“ O, მალაქ. 1,12. იხ. ბერვა.

განბერტყა «განყრა», «გამოყრა»: „განებერტყენ“ G, — „განვიყარენ მტერნი ჩემნი“ M, მსჯ. 16,20; „ტრე-ლი... განიბერტყეს ფრთეთა თჳსთა“ მ. ცხ. 453V; „კუ-ერთობითა განიბერტყეზის სონიჲ“ pb., — „კუერთობითა გამოიყარებზის გულის-სარეველი“ O, ეხ. 28,27. იხ. ბერტყა.

განბზარვა იხ. განბძარვა.

განბიწება «განწმდლა»: „განვიბიწენ წმიდანი სახლი-საგან ჩემისა“ G, — „განვწმიდე მე სახლისა ჩემისაგან ყო-ველნი მსხუერალნი“ M, II შჯ. 26,18. იხ. ბიწი.

განბმა «დაბმა», გაყვანა, გაზიდვა: „სამოსელსა მათსა განბმიდეს საბლეთითა“ ამოს 2,8; „განიბან იგი (დაიკუელი) გარეშე ბანაკისა“ G, რიცხ. 19,8; „განიბან ძირი ქუე“ pb., — „დაიბენ ძირნი ქუე კერძო“ O, ეხ. 87, 81. იხ. ბმა.

განბნევა «განთესვა», «განქრევა», «განკრთომა», «გან-ვლინება», გაფანტვა, «ნაყოფება», გაშლა, გაგდება, დათხევა, «განყოფა»: „განგაბანიენს თქუენ...“ M, — „განგთესნეს უფალმან თქუენ ყოველთა შორის წარმართ-თა“ G, II შჯ. 4,27; „რომელსა ზედა დაეცეს, განაბ-ნიოს (განაქრიოს DE) იგი“ C, მთ. 21,44; „მდიდარნი განაბნინა ცუდნი“ DE, — „მდიდარნი განაეღინა ცუდნი“ C, ლ. 1,58; „ყოველი ბანაკი მათი განიბნია“ M, — „ყოველი ბანაკი განაკრთო“ G, მსჯ. 8,12; „არა განეა-ბნიე მისგან ბილწებითა“ M, — „არა ვანაყოფე მათგან არაწმიდებელ“ G, II შჯ. 28,14; „მგელმან წარიტაცნის (ცხოვარნი) და განაბნინის“ C, ი. 10,12; „განაგაბ-ნიო შენგან წული და ქალი“ იერემ. 51,22; „შეიკრიბი,

სადარა განგიბნევიელ“ DE, მთ. 25,24; „განაბნია და მისცა გლახათა“ II კორ. 9,9; „მუნ განაბნია სა-ცხორებელი თჳსი“ მრთ. C. ოქრ.-უძღვ. 512; „განაბ-ნიეთ ყოველი არაწმიდა სიწმიდეთაგან“ II ნშტ. 29,6; „განიბნინეს ყოველნი ნაწლენი მისნი“ ხაქ. მოც. 1,18; „იავარი და ნატყუნავი და სიმდიდრე მათი განაბნიოს“ G, — „იავარი და ნატყუნავი და საფასჳ განუყოს მათ“ O, ღან. 11,24.

განბნევა «განთესულება», გაფანტვა, გაშლა, აშ-ლილობა: „გან-ლა თუ-ბნეულ იყოს კილითგან ცისა ვილ-რე კილდემდე ცისა“ M, — „უკუეთუ იყოს განთესულე ბაჲ შენი კილითგან ცისაჲ ვილრე კილდემდე ცისა“ G, II შჯ. 80,4; „განვთესნე იგინი განბნევით“ იერემ. 15,7; „სას-ტიკი განბნევაჲ იქმანა“ ვრდ. 88,1.

განბნეული «განთესული», მოხეტიალე: „კითხვაჲ საღმრთოთა წიგნთაჲ შეჰკრებს გონებასა განბნეულსა“ მ. სწ. 74,19; „განბნეულნი იგი ვილოდიან მის მიერ“ O, — „განთესულნი ვილოდიან მას ზედა“ pb., ეხ. 86,8; „ვითარცა პილენძი განბნეული უჩინო იქმნეს“ ფლკტ. 135,4; „არავინ იყოს შემყრებელ განბნეულთა მათ“ იერემ. 49,5. იხ. ბნევა; განსაბნეველი.

განბნეულემა გაფანტვა: „აღსრულებასა მას განბნეუ-ლებისასა ცნან ესე ყოველი“ ღან. 12,7. იხ. განბნევა (-ული).

განბოკლება «კეთროვნება»: „განეშორა მას განბოკლე-ბაჲ იგი“ C, — „განეყარა მისგან კეთროვნებაჲ იგი“ DE, მრ. 1,42.

განბოკლებული «კეთროვანი», «განკეთრებული»: „მოვიდა მისა განბოკლებული“ C, — „მოუტდა მას ერთი განკეთრებული“ DE, მრ. 1,40; „შეგმობნეს მას ათნი კაცნი განბოკლებულნი“ C, — „მოგგებოდეს მას ათნი კეთროვანნი კაცნი“ DE, ლ. 17,12. იხ. ბოკ-ლება.

განბორება ჭკუაზე შეშლა: „სუან და წარმოსთხიონ და განბორცნენ პირისაგან მახჯლისა“ იერემ. 25,16.

განბორებულ-ი შემცთარი: „რომელი-იგი განბორ-ცებულნი მჭლომდ აღდგომილ იყო ეკლესიათა“ ხ. გაბ.-მოც. სავს. 98,44. იხ. ბორცა.

განბორება კეთრის სნეულება, კეთრი: „განბორე-ბისა საღმრთაჲ აქუნდა“ შუშ. XI, 6. იხ. [ბორცა].

განბორებება «ბოროტის ყოფა», ტანჯვა, შეწუხება: „ძლოერმან განმაბოროტა მე“ G, — „ძლოერმან ბორო-ტი მიყო მე“ M, რუთ 1,21; „რამასათჳს განაბოროტე მსახური შენი“ G, — „რამასათჳს ბოროტი უყავე მსახურსა შენსა“ pb., რიცხ. 11,11; „ნუ განაბოროტებ მსახურ-სა“ ზირ. 7,22; „სამკვდრებელი შენი განაბოროტეს“ ფხ. 98,5.

განბოროტება «ძვრი», ტანჯვა-წამება: „რამათა არა ვიხილო განბოროტებაჲ ჩემი“ G, — „რამათა არა ვიხილო ძვრი ჩემი“ pb., რიცხ. 11,16.

განბოროტებული «კეთროვანი»: „შევიდეს განბო-როტებული იგი შიშვილისაგან კარავსა ერისა“ IV მფ. 7,8. იხ. ბოროტება.

განმარტება გაოგნება: „ნუუუუე განპირუნია, მამაო“
მ. ცხ. 111r. იხ. ბრუ.

განმარტობა გონიერ ყოფა, განსწავლა: „მოხუცებულ-
თა მისთა განბრძნობად“ ლ.—„მოხუცებულნი რაგათა
გონიერ-ყვენს“ ლ. ფს. 104,22; „თუ იხილის უცეპი
იგი, ასწავებს მას და განაბრძნობს უწერვლად“ მ. სწ. 248,84; „რომელმან დაიბარბოს მხილება იგი, განბრძნ-
დეს“ იგ. სოლ. 18,17. „შემძლებელ არიან განმარტობად
შენდა“ II ტიმ. 8,15. იხ. ბრძნობა.

განმარწყინება განათება, ელვარება: „განმარწყინდა
პირი მისი“ მთ. 17,2; „განმარწყინდა პირი მისი, ვი-
თარცა ლამარი ცეცხლისა“ მ. ცხ. 182v; „სახელ ელვარება
მნათობთა განმარწყინდეს სოფელსა შინა“ მ. ცხ. 91r.
იხ. ბრწყინვა.

განმარტობა იხ. განბტობა.

განმარტვა, განმარტვა გაპობა, გვანხეთქა, გახევა:
„ძალთა და მფრინველთა განბძარნეს კორცნი მისნი“ მ.
ცხ. 168v; „განბძარა ვეშაბი იგი“ G.—„განსთქდა
ვეშაბი იგი“ O, ლფ. 18,26; „რომელმან განბძაროს პო-
ფირი სამუფუო... პატრითა განბატყენნ“ მ. ცხ. 220r;
„მოტყევენი შავს ორნი ღმერთი, რაგათა ბოროტად განბზა-
რონ იგი“ Sin.—11,178 v. იხ. ბძარვა.

განბტობა, განმარტობა განსჯა, საქმის გარჩევა, განჩი-
ნება: „სამართლად განბტო ღმერთმან“ მ. ცხ. 822v;
„ეთარცა განბტკე, ვგრეცა ვყოთ“ ლიმ. 124,8; „ფრია-
ლითა გამოძიებთა განბტო“ ი.-ე. 58,20; „მსაჯულთა მსო-
ფლითა ოდეს განბტოან ვისთჳსმე სიკუდილი გინა გუე-
მა...“ მ. სწ. 182,28.

განბტობილ-ი მისჯილი: „ეგრ განებების იგი ბატყისა
მისგან განბტობილისა მის ზედა“ მ. სწ. 182,80. იხ.
ბტობა.

განგარეება შეშინება: „ლომთა განიკრთენეს იგინი“
O.—„ლომთა განაგარეეს იგი“ G, იგრემ. 50,17. იხ. გარე.

განგდება «დაგდება», «გამოგდება», მიტოვება, გა-
ლა, გაძევება, «მორყუნილი», გადაგდება: „ნუ გან-
მაგდებ მე“ ლ.—„ნუ დამაგდებ მე“ ლ. ფს. 87,22; „გა-
ნაგდეს იგი გარეშე საყურენსა მას“ C.—„გამოაგდეს
იგი მიერ საენაქით“ DE, მრ. 12,8; „განაგდე იგი შენ-
გან“ მთ. 5,29; „განაგდოთ ჩუენგან უღელი მათი“
ფს. 2,8; „განაგდოან სიტყუა იგი ყურით“ ფიზ. XXIV,
16. „მოვსენა... ღღენი... ჯანგდებისა მისისანი“ გოდ. იგრემ.
1,7; „კეთელ უფროს მისა განგდება“ pხ., — „უბო-
ზშს არს მისა მორყუნილი“ O, ეკლ. 8,8.

განგდება წილისა «წილ-გდება», «შთათხევა», წილის
ყრა: „განიყვეს სამოსელი მისი და განიგდეს წი-
ლი (წილ-გდეს C)“ ლ. 28,84; „განუგდო მათ წი-
ლი“ G.—„შთათხეინა... წილი“ M, ისუ ნ. 18,10; „მუ-
ართა ზედა ჩემსა განიგდეს წილი“ ფს. 21,18.

განგდებულ-ი «განძებული», გაძევებული, მიგდე-
ბული: „განგდებულ იყო მსაჯუარი იგი“ მრთ. A,
მტ. დ. 21v; „განგდებულ სამ თჳსად მდინარის კი-
დესა“ იბ. რომ.-კურთხ. მოხ. 115,8; „განგდებულ ი

შეიწყნარო“ G.—„განძებულნი იგი შეიწყალნე“ O,
მიქ. 4,6. იხ. გდება; განსაგდებელი, წილის-განგდება.

განგება «ასოეულ ყოფა», აქნა: „განაგონ ასოდ-ასოდ“
O.—„ასოეულ ყონ იგი ასოეულად“ G, ლევიტ. 1,6;
„ასოდ-ასოდ განაგებდეს“ რიფს. 175,20.

განგება, გაგება «განმრთელება», «წარმართება», გა-
მზადება, გამართვა, მართვა, მოწესრიგება, მორთვა,
განმგებლობა, გასწორება: „ვიდრემდის განგენეს“
M.—„ვიდრე არა განმრთელდეს“ G, ისუ ნ. 5,8; „გა-
ნაგებდეს ბადეთა ნავსა შინა“ DE, მრ. 1,10; „თითთა
ჩემთა განაგეს საქმეული“ ფს. 151,2; „რაგათა განიგ-
ნეს ქეშმარიტებით გზანი შენნი“ O.—„წარგიმართოს ქეშ-
მარიტებით გზა შენი“ pხ., ზირ. 87,19; „განაგონის სიტყ-
ყუანი მისნი სასჯელსა“ ფს. 111,5; „განაგებდეს
სოფელსა სიწმიდით“ სიბრძ. სოლ. 9,8; „ჩავიდა აფხა-
ზეთს... და გააგნა საქმენი“ ქ. ცხ. 247,6; „აჲ უკუეთუ
რაგმე არს მას შინა ცთომილი, განაგე და მრული გან-
პმარტე და ნაკლული განასრულე“ მ. სწ. (?); „სართთა განე-
გე სკვენაჲ“ ეხ. 5,2; „აღეშენოს და განეგოს ქალაქი
სიონისი“ რიფს. 21,27; „ქრისტე... განაგებს ცხოვრებასა
ჩუენსა“ მ. ცხ. 187v; „თუთ, ეთარცა გნებავს, განაგე“
მ. ცხ. 252v; „ვესეთ და ვერ განეგაგე“ ლიმ. 180,17.

განგება «განგებულება», განმართება, განწყება, ზრუნ-
ვა, მართვა; რიგი, წესი: „განგებაჲ (განგებუ-
ლებაჲ) საიდუმლომსაჲ მის დაფარულისაჲ“ ეფეს. 8,8;
„რომელმან მოგავლინა შენ განგებად სულისა ყოვლისა“
ივდ. 11,5; „ეგე ღმრთისა განგებითა შეეშთხუეის“
მრთ. D, ოქრ.-პეტრე და ელია, 818; „რომელმან არა იცის
-განგებაჲ სახლისა თჳსისაჲ, ეთარცა უწყოდის ქალაქისა
განგებაჲ“ მ. სწ. 82,15; „კეთილ არს განგებაჲ ეგე“
მ. ცხ. 108v; „მისდა რწმუნებულ იყო განგებაჲ სახლი-
საჲ მამისაგან ჩემისა“ მ. ცხ. 410v; „საღმრთონი წესნი და
განგებანი დაესხნეს მონასტერსა“ ი.-ე. 8,29.

განგება-ჲ სომხითისა-ჲ [წიგნი] «პატმოთინი»: „ვი-
თარცა გუაუწყებს განგებასა სომხითისასა წიგ-
ნი, რომელსა ეწოდების აენადაგირი, რომელ არს
პატმოთინი“ თქ, 552.

განგებულ-ი «მოზადებული», «კეთილწყესებული»,
მოწესრიგებული: „განმზადებულ უფლისა ერი განგებუ-
ლი“ C.—„განმზადებულ უფალსა ერი მომზადებულ“
DE, ლ. 1,17; „ბჭეები არა განგებულ იყო“ ნიემ. 6,1;
„საკარნონი გონიერთანი განგებულ... არიოდ“ O.—„სუფუ-
ვა მეცნიერისა კეთილ წესებულ იქმნების“ pხ, ზირ. 10,1.
იხ. განგებულება, განგებელი, გან(ს)აგებელი(-ად), კეთი-
ლად-განგებულება.

განგებულება «სიწრფოება», «განგება», «განკითხვა»,
«აღშენება», სიმართლე, კეთილდღეობა: „შეკმწულ
არიან ქეშმარიტებით და განგებულებით (სიწრფო-
ებით ლ)“ ფს. 110,8; „საქმენი ქელთა მისთანი, სიმართლე
(ქეშმარიტებაჲ ლ) და განგებულება (განკითხვაჲ
ლ)“ ლ. ფს. 110,7; „იკითხეთ... განგებულებაჲ მოყუა-
რეთა შენთაჲ“ ლ.—„იკითხეთ... აღშენებაჲ მოყუარეთა
შენთაჲ“ C, ფს. 121,6; „განგებულებაჲ (განგებაჲ)
საიდუმლომსაჲ მის დაფარულისაჲ“ ეფეს. 8,9; „ეუთქუ გან-
გებულებასა ჩემსა: არა შევიძრა მე უკუენისაჲ“ ფს.
29,7. იხ. გება, განგება (-ული).

განგებულ-ყოფა მღერა; დაკვრა: „პირველებზე განგებულ-ყოფა შენ, იერუსალემ“ ფს. 136, 8.

განგებმა გამართვა, „შექმნა“: „სატეხთა განგებმა იგი (ძელი)“ O, — „შექმნა იგი გამოყურების მიერ“ ps., ps. 44, 18. იხ. გეგმი.

განგვა გაგვა, გახვეტა: „განგავე სახლი შენი სკოროსაგან“ მ. სწ. 278, 7. იხ. გვა.

[განგლესა] „სადა იყოს მაშინ ქალები იგი შეენიერად განგლესილები“ მ. სწ. 94, 10. იხ. გლესა.

[განგლორწნა] გალესა. განგლორწნილ-ი (განგოზილი), „განგლორწნილი“: „მომსგავსებულ ხარო სამარეთა განგლორწნილთა“ C, — „მომსგავსებულ ხარო საფლავთა განგოზილთა“ DE, მთ. 28, 27; „განგლორწნილი წარაქითა“ O, — „განგლესილები წარაქითა“ G, იერემ. 22, 14. იხ. გლორწნა.

განგმობა შეურაცხყოფა, მხილება, დაცინვა, გაკიცხვა: „განგმო იგი გულსა შინა თუსა“ II მფ. 6, 16; „გლახკმან გონიერმან განგმოს იგი“ იგ. სოლ. 28, 11; „განგმობდა და შეურაცხყოფდა ქალებასა მას მისსა“ დ. დ. 126, 24. იხ. გმობა.

განგოზა „აღმოყოდა“, „განსპეტაკება“, შელესვა: „განგოზენ იგინი საგოზოთა“ G, — „აღმოჰყოდნე იგი“ M, — „განასპეტაკნეთ იგი თეთრი მიწით“ ps., II მფ. 27, 4; „მიწად სხუად მოიღონ და განგოზონ სახლი იგი“ ლევ. 14, 42; „თიჯად შექმნეს, რადთა განგოზონ სენაკი“ მ. ცხ. 92r.

განგოზილ-ი (განგლორწნილი), „მოპეტალებული“, შელესილი: „მომსგავსებულ ხარო საფლავთა განგოზილთა“ DE, — „მომსგავსებულ ხარო სამარეთა განგლორწნილთა“ C, მთ. 28, 27; „ცხორება... ვიდრედა განგოზილთა სიტყუთა და სახლსა შინა საზოგადოსა“ ps., — „ყოფად ...ვიდრე მოპეტალებულთა სიტყუთა სახლთა შინა ზოგადსა შეგინებულსა“ O, იგ. სოლ. 21, 9. იხ. გოზა.

განგონება, გაგონება შეგნება, გულისხმირება; „გონება“: „გაიგონე, ზე კაცი, და ნუ დიდად ჰმალვით“ მ. ცხ. 842r. „გარდაქცეის გაგონება მათი გულისხმის-ყოფისაგან“ ps., — „გარდაქცეა გონება მათი გულისხმის-ყოფისაგან“ O, ps. 59, 15; „მოგეს შენ ღმერთმან განგონება და გულის-ქმის-ყოფად სიტყუთადა“ მ. სწ. 20, 10; „რაქამს იკითხვიდე, მისწრაფედ და გულს-მოდგინედ იკითხვიდე გაგონებით“ მ. სწ. 76, 5. იხ. გონება.

[განგონება] გაკეთროვნება: „წარყევანეს იგი განგონება ზე ზღისა ვისზე თანა“ მ. ცხ. 171v. იხ. გონჯი, გონჯობა.

განგრაგნვა „განრლუევა“: „განგრაგნა (განარლვა O) იგი (თავი წიგნისა) წინაშე ჩემსა“ G ეფე. 2, 9. იხ. გრაგნა.

განგრილება გაცივება; გამონელება, შენელება: „განგრილოს ენა ჩემი წყლთა“ ლ. 16, 24; „ოდეს განგრილდეს (ცეხლი)“ მ. ცხ. 292r; „სუა მათგან და განგრილო წყურილო იგი“ მ. სწ. 74, 31; „საქუმილი იგი მეყსეულად განგრილდა“ Sin.-11, 203r.

განგრილებულ-ი ჩაცმებული: „მივეის მას კაზხად დიდი, აღვსებული ღვნითა განგრილებულითა“ H—2251, 288r. იხ. გრილი, გრილობა.

[განგრუნება] ქუთაზე შეცდომა, გაოგნება: „მრავალ-გზის იქმნის იგი ურვეულ და განგრუნებულ“ მ. ცხ. 100v; „იხილე კაცი ერთი მღვთაშ... განგრუნებულად, არცა შინა შევიდოდა და არცა ზე უქნე ეილოდა“ ლიბ. 50, 23. იხ. [გრუნება].

განგრძელება გაგრძელება, განგრძობა: „ვერ განგრძელდენ ღლენი მისნი“ ეკლ. 8, 18; „განგრძელენ საბელნი შენნი“ ps. 54, 2; „განგრძელდა მათ შორის ესევეთარი საქმე“ ქ. ცხ. 14, 2; „ამას შინა სიტყუად განგრძელდების, არამედ შემოკლებულად-რე მნებას უწყებათა თქუენი“ მ. სწ. 87, 17; „ღმერთმან... განგრაგნულენ მზს შენი და დაამტკიცენ მეფობად შენი“ ი. ურპ. 277v.

განგრძელებულ-ი (განგრძობილი): „მიზნით განგრძელებულად თაყუანის-სცემედ“ C, — „მიზნით განგრძობილად ილოცედ“ DE, მრ. 12, 40. იხ. გრძელი.

განგრძობა (გრძელ-ყოფა), გაგრძელება, გაფართოება, გახანგრძლივება: „განგრძელიან ფესუები მათი“ C, — „გრძელიყვიან ფესუები სამოსლისა მათისა“ DE, მთ. 23, 5; „განგრძო სიტყუად იგი ვიდრე შოვა ლამეშე“ საქ. მოც. 20, 7; „ღლენი მისნი არა განგრძენენ“ ps. 18, 22; „განეგრძენ სიტყუანი ჩემნი“ იგ. სოლ. 1, 24; „არა ფრად განგრძნა რისხუად იგი“ სიბრძ. სოლ. 13, 20; „განეგრძენე ღლენი შენი“ III მფ. 8, 14.

განგრძობა-ა ღლეთა-ა ღლეგრძელობა: „ცხორება გთხოვა შენ და მივე მას განგრძობა და ღლეთა“ ფს. 20, 5; „მიპსის... განგრძობა და ღლეთა“ ზირ. 1, 12.

განგრძობილ-ი (განგრძელებული): „მიზნით განგრძობილად ილოცედ“ DE, — „მიზნით განგრძელებულად თაყუანის-სცემედ“ C, მრ. 12, 40; „ბრძანა... გუემა მყოვარ განგრძობილად“ არსტ. 88, 9. იხ. გრძელი.

განგუაღ-ი გამოსვლა: „განგუაღე, განგუაღე კაცი უგე მოსისხლე“ II მფ. 18, 7; „განგუაღე, განგუაღე, სულო ჩემო, რადსა გეშინის“ Sin.—11, 859v. იხ. გუაღ-ი.

განგულევა გულის დადება, ფიქრი, ხედვა, „ხილვა“: „განგულეთ, რამეთუ არა ჩემთვის ეშვირ“ O, — „იხილეთ, რამეთუ არა ჩემთვის მხოლოდ დაეშვირ“ ps., ზირ. 24, 47. „განგულევა და ძიებად სიბრძნისა“ ეკლ. 7, 26; „უმოკლესა წინადაწარ განგულა“ ზებრ. 11, 40; „ამასა რომელსა განგულა“ ვარ. 823; „განგულენე ტრათა მათ და განსაკრებელთა მონაზონთა ნათესავი“ ოქრ.-მარხ. და მონ. (?) იხ. გულევა.

განგულმწყრალება (განრისხება): „განგულმწყრალნა რისხვით უფალი“ G, — „განრისხნა გულს-წყრალით უფალი“ M, იხუ 5, 7, 1. იხ. გულმწყრალბა.

განგუმერა, განგუმერა „დაგუმერა“, დაჭრა, მოკვლა, ცემა: „განგუმირნა ორნეც ისრაიელი კაცი“ G, — „დაგუმირნა ორნივე იგი კაცი ისრაიელი“ Fr., რიცხ. 25, 8; „ოღვტა მატუნდა მახული ქელსა შინა ჩემსა, ეგერა განგუმირმცა შენ“ G, რიცხ. 22, 20; „მისითავე პორლობა განგუმირა“ II მფ. 23, 21; „უერთიერთას განგუმირეს“ მ. ცხ. 184r. „განგუმერად და განგუმერად შეილა მისთა“ ოვსე 9, 18; „ლახურითა განგუმერად გუერდსა მისსა შეიწყნარა“ წარტყ. იერუს. 877.

განგუმერელი-ი დამაწყლულებელი: „შა არს იგი (მახ-
ლი) განმადებულ მიცმად კელსა განგუმერელთასა“
ეზეკ. 21,11.

განგუმერილი-ი დაქრილი: „ჰმა ღალადებასა ბქეთაგან
განგუმერილითაჲსა“ სოფ. 1,10. იხ. გუმერა.

განდგინება «გარდაქცევა», «გარდაცვალება», განყე-
ნება, განდგომა; გადარჩენა: „განადგინეს ყო-
ველნი მკვდრნი ქალაქისა მათისანი“ G, — „გარდააქ-
ცივნეს ყოველნი იგი მკვდრნი მის ქალაქისანი“ M, II ზქ.
18,18; „განადგინეს გული ერისაჲ“ G, — „გარდაცუა-
ლეს გონებაჲ ერისაჲ“ M, ისუ ნ. 14,8; „განადგინა ერი
მრავალი შემდგომად მისა“ ხაქ. მოც. 5,87; „განადგინ-
ნა მისგან“ პეტრე მოც. 48,24. „რომელსა ეგულებოდა...
განდგინებაჲ ნავი იგი“ ხაქ. მოც. 27,39. იხ. დგინება.

განდგმა იხ. ტელის-განდგმა.

განდგომა, გადგომა აჯანყება; გაცლა, «განშორება»,
ჩამოცილება: „მეთათმეტესა წელსა განდგეს“ დბ.
14,4; „განდგა უფლისაგან თვისა“ II ნშტ. 18,6; „გან-
დგეს ჩემგან და არა ინებეს სმენად ჩემი“ ეზეკ. 30,8;
„განდგეს ერთ კერძო და ჰხედვოდეს“ თომა მოც. 77,11;
„ესაჲ განსაცდელისასა განდგიან“ ლ. 8,18; „სკლიაროსი
ვაგუდგა“ ი. ე. 18,9.

განდგომა «განდგომობა», აჯანყება: „განდგომით
ვცოდეთ წინაჲ უფლისა“ M, — „განდგომით ვიბრა-
ლუდეთ წინაჲ უფლისა“ G, ისუ ნ. 22,22; „განდგო-
მით განდგა უფლისაგან“ II ნშტ. 28,19.

განდგომილი-ი «განყენებული», აჯანყებული, გაცილილ-
გაშორებული: „დადგა... განდგომილი შორს ფრიად“
G, — „და... განყენებულად შორს ჯემა ფრიად“ M,
ისუ ნ. 3,16; „მოიქცეთ შეილინი განდგომილნი“ O,
იერემ. 8,14; „გამოვიჩინე თქვენგან უღბრონი და გან-
დგომილნი“ ეზეკ. 20,38. იხ. დგომა.

განდგომილება განდგომა, აჯანყება: „განდგომილე-
ბასა აწავებდნენ მოსგან მათ“ ხაქ. მოც. 21,21; „განდგომი-
ლენ შენ განდგომილებამან შენგან“ იერემ. 2,19.

განდგომილი-ყოფა «განდგომა», აჯანყება: „რომელნი-იგი
განდგომილ იყვნეს მძლავრებითა მათითა“ ზირ. 10,8;
„განდგომილ-ყოფად თქვენდა უფლისაგან“ G, — „გან-
სდგომით უფლისაგან“ M, ისუ ნ. 22,16. იხ. ყოფა.

განდგომობა «განდგომა»: „განდგომობით ვიბრალე-
დეთ წინაჲ უფლისა“ G, — „განდგომით ვცოდეთ წინაჲ
უფლისა“ M, ისუ ნ. 22,22. იხ. განდგომა.

განდგება გაგდება: „გარე განდგან იგი“ ლ. 14,85. იხ.
ღება.

განდგენა ღევნა, გაძევება, განგდება, «განკლავა»:
„მსულად განდგენენ იგინი მისგან“ იერემ. 49,19;
„განდგენენ საზღვრით მათით“ ხაქ. მოც. 18,50;
„განდგენა იგი ბერმან“ მ. ცხ. 166r; „სიყუარული გარე
განსდგენის შინა“ მ. ცხ. 378r; „განდგენე კრე-
ბელისაგან წარწყმედელ“ pხ., — „განკლავე კრებულისაგან
ბილწი“ O, ზ. სოლ. 22,10.

განდგენილი-ი «განძეხული»: „უკეთუ იქმნეს ჭერიჲ ანუ
განდგენილ (განძეხულ pხ.)“ G. ლევიტ. 22,18. იხ. ღევნა.

განდიდება, გადიდება დიდად ქცევა; აღმატება:
„განდიდებოდა სახელი უფლისა იესუსი“ ხაქ. მოც.
19,17; „განდიდნა სოლომონ უფროსს ყოველთა მეფეთა
ქუეყანისათა სიმდიდრითა“ III მფ. 10,28; „განდიდა
უფალმან წყალობაჲ თჳსი“ ლ. 1,58; „კაცი იგი მოსე გან-
დიდნა ფრიად“ გამოსლ. 11,8; „მან განდიდა ჩემ
ზედა შეტყუილი“ ფს. 40,10; „განდიდნეს და განმდი-
დრნეს და განსუქნეს და განსუქეს (განპოხნეს I)“ O, იერემ.
5,28; „თუ იქის, არა განდიდნის“ მ. სფ. 240,18.
გადიდებულ-ი დიდად ქცეული: „ქალაქი გადიდ-
ებულ იყო“ ქ. ცხ. 14,7. იხ. დიდი.

განდნობა დადნობა: „ეგრე განდნენ ცოდენი შენი“
ზირ. 8,17; „ბრძანა... განდნობად მას შინა ტყუივი“ Sin—
11,180r. იხ. დნობა.

განდრეკა «გარდაღრეკა», განხრა, «მიღრეკა», აშლა,
აჯანყება, «განშორება»: „რად განსდრეკთ გონებასა
ძეთა ისრაელისათასა?“ pხ., — „რად გარდასდრეკთ გუ-
ლებსა ძეთა ისრაელისათასა?“ G, რიცხ. 82,7; „რომელი
განსდრეკდეს გზათა თჳსთა, იგი საცნაურ იყოს“ იგ.
ხოლ. 10,9; „განუდრიკა გული ეშმაქმან ხარბისა მის
მსაქულისაჲ“ ლონგ. 191,28; „განსდრიკე ერი ესე“
ფლკტ. 158,16; „განდრეკა (განიშორა pხ.) გული
მისი“ O. ზირ. 10,14; „განდრიკოს ძე იგი შენი ჩემგან“
II ზქ. 7,4; „ნუ განსდრეკ სარჩელსა მწირისასა“ pხ., —
„არა მისდრიკო მშვედრი მწირისა“ G, II ზქ. 24,17.

განდრეკა განდგომილება: „განდრეკასა იტყოდე
უფლისა მიმართ“ იერემ. 28,18. იხ. დრეკა.

განდრეკილება აჯანყება, «გულარძნილება»: „კუალსა
განდრეკილებისა ჩუენისა ვიდოდი“ იერემ. 18,12;
„იქმნა შენ შორის განდრეკილება უფროსს ღებათასა
სიძვასა ზედა შენსა“ G, — „გექმნა შენ გულარძნილება
უფროსს ღებათა სიძვაჲ შენი“ O, ეზეკ. 18,84. იხ. გან-
დრეკა.

განედლება აყვავება, ამწვანება: „კუერთხი იგი აპრონი-
სი, რომელი განედლდა“ ზებრ. 9,4; „განედლდა
ბქ იგი და ყო ნაყოფი“ მ. ცხ. 825r. იხ. ნედლი.

განერა იხ. განრომა.

განეხუნეს იხ. განხუმა.

[განვაცება] გასწორება: „გზანი ცოდვილთანი განვაცე-
ბულ და ქვაგარდაკრებულ არიან“ ზირ. 21,11. იხ. ვაეე.
განვალს იხ. განსლვა.

განვაცრა «განსყიდა»: „ქუყანაჲ არა განვაცროთ და-
მტკიცებით“ G, — „ქუყანაჲ არა განყილოთ სრულიად“
pხ., ლევიტ. 25,28. იხ. ვაცარი.

განველოურება ველად გაქრა: „მეშინის, უკეთუ განვე-
ლოურდეს ყრმაჲ ესე“ ბალ. 198,14.

განველოურებულ-ი ველოურად გამხდარი: „ყოველნივე
განველოურებულ ქმნილ არიან“ მ. ცხ. 808v. იხ. ვე-
ლოურება.

განვთომა, გავთომა, განვლთომა «განყოფა», «განშო-
რება», განხეთქილება: „უკეთუ მეუფებაჲ მეუფებასა გან-
ვეთა“ DE, — „თუ მეუფებაჲ თჳსა თავსა განიყოს“ C,
მრ. 8,24; „განვეთას (განეშოროს DE)... ღებათილი
ძის ცოლისაგან“ C, ლ. 12,58; „განივეთნეს გულნი მათნი“

ოვხე 10,9; „იყო შფოთი საღუეველთაჲ და ფარისეველთაჲ და განივლთა სიმრავლჳ იგი“ საქ. მოც. 28,7; „მეფობაჲ შენი განივთეს“ არეთ. წამ., 745.

განვთულ-ი «რ-ი განვეთის», განყოფილი: „ყოველი სამეფოჲ გაეთული თავსა ზედა მისსა, ალოვრდის“ C, — „ყოველი მეფეჲჲ, რომელი განვეთის თავსა თჳსსა, მოვრდის“ მთ. 12,26. იხ. ეთობა.

განვლა «განსლვა», «წარვლა», «თანა-წარვლა», «განვლდომა», «წიაღ-სლვა»; «განწუარათა»: „შენსა თავსა განვლოს მახვლან“ C, — „თუ შენსა სულსა განვიდეს მახვლი“ DE, ლ. 2,35; „ვითარცა განკვეთდეს (განვიდოდეს C) ქალაქებსა მას“ საქ. მოც. 10,4; „განვლეს (განკვეთდეს რხ.) საშუალ ზღვსა უდაბნოდ მიმართ“ G, რიცხ. 88,8; „შენ განვლო იორდანესა დღეს“ G, — „წიაღ-ხალ შენ დღეს-დღე იორდანესა“ M, II შჯ. 0,1; „განვლო (წარკველო G) დღეს საზღვარი მოაბელთაჲ“ M, II შჯ. 2,18; „განვლოთ ქუეყანი შენი“ რიცხ. 21,22; „განვიდეს ჩემგან“ G, — „განმწუართეს ჩემგან“ O, ოვხე 7,18. იხ. ვლა.

განვლება «დამშუქვალვა», გავლება: „განავლო ქუეყანად (მანად)“ G, — „დასვა (ყურბალსა), დამსქუალა ქუეყანასა“ M, მსჯ. 4,21; „სცნა ჰოროლი სარტყლსა ზედა და განავლო წყრთა ერთი“ ქ. ცხ. 51,0. იხ. ვლენა.

განვლენა «განყვანება»: „განვლინებად იგი განკვლენასა მას“ G, — „განვლინებად განყვანებასა მას“ pb., ლევიტ. 10,10. იხ. ვლენა.

განვლთობა იხ. განვთობა.

განვლინება «განბნევა», «წარვლინება», «განტევება», «განსხმა», «გამოვლინება», «განვლა», «განყენება», «განშორება», გაშვება, გაგზავნა: „განავლინნა ცუდნი“ C, — „განავლინა ცუდნი“ DE, ლ. 1,58; „განავლინა ღმერთმან ერი“ G, — „წარავლინა ისო ერი იგი“ M, მსჯ. 2,0; „განავლინეს იგი, ვითარცა აღმოვიდა განთიადი“ G, — „განუტევეს იგი აღმოსვლასა ოდენ ცისკრისასა“ M, მსჯ. 19,25; „განავლინონ ბანაიოსაჲ ყოველი კეთრანნი“ G, — „განასხედ გარეშე ბანასა ყოველი კეთრანნი“ pb., რიცხ. 5,2; „განავლინოს იგი სახლისაგან თჳსისა“ G, — „გამოავლინენ იგი სახლით მისით“ M, II შჯ. 24,1; „მდღელმან არა განავლინოს იგი“ G, — „მდღელმან მან განკვეთოს გარე“ pb., ლევიტ. 18,11; „განავლინოს იგი გარე მდღელმან მან“ pb., — „განავყენოს მდღელმან“ G, ლევიტ. 18,81; „განავლინოს მდღელმან ნიში იგი“ G, — „განაშოროს იგი მდღელმან მან“ pb., ლევიტ. 18,60; „განავლინოს კათამი იგი ცოცხალი ველად“ G, ლევიტ. 14,7; „განავლინენ იგინი ტირილით“ ბარუქ 4,11.

განვლინებულ-ი გაშვებული: „მოსცნეს განვლინებულნი ვიდრე სამკდრებელისამდე“ მიქ. 1,14. იხ. ვლინება.

განვლთოლა გაქცევა, გაცლა, თავის დახრწევა, «გარემძებ-ყოფა»: „რომელნი იყვნენ შუა მისა, განივლთოდედ“ ლ. 21,21; „განივლთიედ ჩემგან“ ფხ. 80,18; „განივლთოდა ადგილისა მისგან“ ფლკტ. 185,10; „ვერ განვლთოდის მხაქუარებასა გულის-თქუმათასა“ მ-

ცხ. 112r; „განივლთენ ვიროთელნი გეფემს“ pb., — „გარემძებნი ყვნეს ბეროთენელნი გეფემს“ O, II შჯ. 4,8.

განვლთოლვილ-ი, განლთოლვილ-ი გაქცეული, «მეოტი»: „ეგონა, ვითარმედ განვლთოლვილ არიან ყოველნი იგი პყრობილნი“ საქ. მოც. 16,27; „ვიდრე არა დაშთომადმდე მათგანი განრომილი ანუ განლთოლვილი“ G, — „ვიდრემდის რამეთუთით არა დაშთა მათი განრინებული და მეოტი“ M, ისუ ნ. 8,22. იხ. ვლთოლა, განულთოლვილი.

განვრდომა დაცემა, დაეარდნა; დამხობა; გაგდება, გამოვარდნა, «გარდამოვრდომა», «განცვენება»: „განსამე-ვარდე მეცა მტერთა ჩემთა მიერ ცუდი“ ფხ. 7,6; „განვარდა მეფე ისრაელისაჲ“ ოვხე 10,15; „აზოტი შევა სამხრის განვარდეს“ სოფ. 2,4; „განვარდენ დავერდარა უძლონ დადგრომად“ ფხ. 85,18; „უკეთურებისათჳს საკმეთა მათთაჲსა განვარდეს“ მიქ. 2,8; „განვარდა ადგილით თჳსით“ იობ 87,1; „განვარდენ სახლთაგან შეუბისა მათისათა“ G, — „განცვენ სახლთაგან საშუებლისა მათისათა“ O, მიქ. 2,0; „ვითარ განვარდა ცისაგან მთიები“ G, — „ვითარ გარდამოვარდა ზეცით მთიები იგი“ O, ეს. 14,12.

განვრდომა განდევნა: „განვრდომაჲ იგი მათი—დავება სოფლისა“ ჰრომ. 11,16. „მადლისა მისგან განვრდომოდ ხართ“ ფლკტ. 5,4; „დაწერე კაცი ესე განვრდომოდ“ იერემ. 22,80. იხ. ვრდომა.

განვრცელება გარდართხმა: „განვრცელდებოდა მძიმე ღამე“ pb., — „გარდართხმულ იყო მძიმე იგი ღამე“ O, სიმრძ. სოლ. 17,20. იხ. ვრცელი.

განვრცობა, გავრცობა, განვრცომა «განფართება»; «ლხინება»: „უკუეთუ განავრცნეს ღმერთმან საზღვარნი შენი“ G, — „უკუეთუ განგიფართენეს შენ უფალმან ღმერთმან საზღვარნი შენი“ M, II შჯ. 12,20; „ნუცა განავრცნები ბავთა შენი“ იგ. სოლ. 24,28; „ნუცამს განავრცე გულს ჩემს“ ფხ. 118,32; „ჰირსა ჩემსა განმივრცე მე“ ლ., — „ჰირსა ჩემსა მილხინე“ ჯ ფხ. 4,2.

განვრცომილ-ი განვრცობილი, გაფართოებული: „გული ჩემი განვრცომილ არს“ II კორინთ. 0,11. იხ. ვრცობა, ვრცომა.

განვსება გავსება, ავსება: „რაოდენცა განავსეთ სოფელი განთესლებითა ქუეყანასა ზედა“ ფლკტ. 148,17; „განავსნა ყოველნი ცის-ქილენი სულითა მეცნიერებისათა“ რიფხ. 104,38. იხ. ვსება.

განზავება «განფენა»; «შერევა»: „ეგოს ბრწყინვალეაჲ იგი და არა განეზავოს“ pb., — „ეგოს ბზინვად და არა განეფინოს“ G, ლევიტ. 13,23; „ვითარცა გუელისა წაცეში განეზავოს“ იგ. სოლ. 28,82; „ლვნის-მოფარდული თქუენნი განზავებენ ღვწოსა წყლითა“ O, — „ხამარნი თქუენნი შერევენ ღვწოსა წყლითა“ G, ეს. 1,22. იხ. ზავება.

განზიდვა გაზიდვა, გაწევა: „განიზიდნა და გამოიყვანა სარკუმელსა მას“ ქ. ცხ. 29,11. „განზიდვად სცეს ორთა ცხენოსანთა“ ქ. ცხ. 212,8. „დაუტევნეს... საბელნი იგი განზიდულნი“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 106,8. იხ. ზიდვა.

[განზნა] განსწავლა, ცოდნა: განზნულ-ი «მსწავლეული», სწავლული, მცოდნე; მოგზაური: «კაცმან განზნულმან გულისხმა-ყვის ყოველი» O, — «კაცმან მსწავლელმან უწყის მრავალი» pb. ზირ. 81(84), 9; «რომელი-იგი განზნულ არს, განამრავლის მეცნიერებაჲ» ზირ. 81,10, იხ. ზმნა.

განზოგება განაზიერება: აღამისა სახშ იგი მსწრაფლ განზოგებოდა» ხიზრძ. ხოლ. 18,14; «კაცთა მოსისხლეთა და მზაყურათა ნუ განეზოგენ დღენი მათნი» ფს. 84,24. განზოგებაჲ ოდენ მის დღესასწაულისასა აღვიდოდა იესუ ტაძარსა მას» ი. 7,14; «დასაბამი და დასასრული და განზოგებაჲ ჟამთაჲ» ხიზრძ. ხოლ. 7,18; «განზოგებასა ოდენ დღეთა მისთა დაუტეონ იგი» იერემ. 17,11. იხ. [ზოგება].

განზომა «მოხილება», გაყოფა: «თათა თჳსთა განიზომენ» II კორ. 10,18; «განზომეა წინაშე ზღუდისა მის სიგრძს სწორად ლერწმისა მის» ეზეკ. 40,5; «მუჲ-სანაჲ შენი საბლითა განიზომოს» ამოს 7,17. განზომად ქუეყანისა M, — «მოხილვად ქუეყანისა» G, იხუ 5. 18,9; «ამის განზომისაებრ განზომო სიგრძს ოცდახუთათასი» ეზეკ. 45,8. იხ. [ზომა]; ქუეყანის-განზომა.

განზრახება, განზრახება დარიგება, რჩევა: «მოვედ და განვაზრახო შენ» G, — «მოვედ და გაზრახო შენ» Fr., რიცხ. 24,14; «მე ესრე გაზრახებ» II მფ. 17,11. იხ. ზრახება.

განზრახვა «ზრახვა», უბნობა; ფიქრი, მიჩნევა: «განზრახვიდეს ურთიერთას» DE, — «ზრახვიდეს ურთიერთას» C, ლ. 6,11; «მე განვიზრახე ბოროტი» მატ. 2,8; «განვიზრახა მიტყუვად მუნ მაკედონიათვე» ხაქ. მოც. 20,8; «განვიზრახე სიყუდილი» ზირ. 28,8; «სულთა თჳსთა არა ესრეთ განვიზრახა» ეხ. 10,7.]

განზრახვა «დაკრეება», გონება; გონიერება, აზრი: «განრლუეულნი ასონი განზრახვათანი ქმშარიტაბითა ერთად შეაბტიცნა» ებ. კვარ.-აღვსებ. 227,18; «გუდასწეს... განზრახვაჲ გულისა შენისაჲ» ივდ. 11,8; «ცუდ იქმნა და ამო განზრახვაჲ მათი» მ. ცხ. 52V; «ყო განზრახვისა მას მათსა ამისთჳს» DE, — «ყო დაკრეებასა მათსა მისთჳს» C, ლ. 24,4. იხ. ზრახვა; წინა-განზრახვა.

განზრახვის-მოღვაში-ი თანამოაზრე: მათ. A, ბას.-კეს.-მარხ. 52V. იხ. მოღვაში.

განზრდა «გამოზრდა», გამოკვება; აღზრდა: «განზრდა მე უფალმან, დებრთმან ჩემმან» G, — «გამომზრდა მე უფალმან» M, იხუ 5. 14,10; «განზრდის კაცნან დაკეულო ზოხათაჲ» ეხ. 7,21; «განზრდისით იგინი სწავლითა და მოძღურებითა უფლისაჲთა» იფხვ. 8,4; «კეთილად განზრდის შეილნი მამამან მართალმან» ივ. ხოლ. 28,24.

განზრდილი-ი «აღზრდილი»: «განზრდილი (აღზრდილი) ამა სწავლასა შინა და აღზრდილი ფერჳთა თანა გამოლიელისთა» ხაქ. მოც. 22,8. იხ. ზრდა.

განზრქომა «განსუქება», გასქელება, გამსხვილება: «ნესადა განზრქნეს გული შენი» G, — «ნუჲჲჲ განსუქნენ და განიერნენ» M, II მფ. 11,16; «განზრქა გუ-

ლი ერისაჲ ამის» მთ. 18,15; «განზრქა (მახლი) ცმელთაგან» ეხ. 84,8. იხ. ზრქელი.

განთავისუფლება «თავისუფალ ქმნა», თავის ხსნა: «ვითარ-ევე შენ იტყვ, ვითარმედ განთავისუფლდეთ?» DE, — «ვითარ შენ იტყვ, ვითარმედ თავისუფალ იქმნეთ?» C, 8,87; «ქმშარიტებაჲმან განგათავისუფლნეს თქუენ» ი. 8,82; «განათავისუფლნა იგინი ზარკისაგან» I ეზრა 4,40; «ერისკაცობისა მისიან ვინ განგათავისუფლა შენ» ლონგ. 189,11. «განთავისუფლებაჲ ისრაელი-საჲ ფარაოისაგან ზღუთა მით და განთავისუფლებაჲ ცოდვთაგან განბანითა მით» კ. იერ. 86,17.

განთავისუფლებულ-ი ხსნილი, გაშვებული, «თავისუფალი»: «გამოავლინო იგი შენგან განთავისუფლებულ ი» M, — «განავლინო იგი თავისუფლად შენგან» G, II მფ. 15,12; «განთავისუფლებულ არს იგი სქულისა მისგან ქმრისა» ზაროშ. 7,2; «განთავისუფლებულ ხართ ცოდვისაგან» ზაროშ. 8,12; «უფლისა მიერ განთავისუფლებულ არს» I კორ. 7,22. იხ. თავისუფლება, შდრ. განმთავისუფლებული.

განთევა გათევა, თხიზლობა: «ამას ესევითარსა შინა მადლობასა და აღსაარებასა განათია ყოლად ღამე იგი» მ. ცხ. 144r; «ყოველთა ერთბამად განათიოდიან ღამშ იგი უძილად» სჳმეონ. სალ. 865V. იხ. თევა.

განთეთრება გათეთრება, თეთრად გახდომა: «განთეთრდა ყანაჲ იგი» თომა მოც. 19,1. «ვერ შემქლებელ ხარ ერთისა თმისა განთეთრებად, ანუ დაშავებად» მთ. 5, 38.

განთეთრებულ-ი «სპეტაკი», თეთრად ქცეული: «იხილეთ ყანობირი ეგე, რამეთუ განთეთრებულ არიან და ახან მკად» C, — «...სპეტაკ არიან და სამკალად აწვე» DE, ი. 85,4. იხ. თეთრი.

განთენება «აღმოქვრვა», გათენება, დილის/დღის დადგომა: «ვიდრე განთენებად მდგ ხელისა ვაგებდეთ» M, — «ვიდრემდის აღმოქვრდეს ცისკარი» G, მსჭ. 10,8; «იყო პარასკევ და განთენებოდა შაბათად» C, ლ. 23,54; «ოდეს განთენეს ცისკარი» ივდ. 14,2; «ვითარცა განთენა» მთ. 27,1; «ვითარცა განთენა დღშ» ლ. 22, 80. იხ. თენება.

განთესვა «განბნევა», «მიმოდათესვა», გაფანტვა, დათესვა: «განთესნეს უფალმან თქუენ» G, — «განგანბინეს თქუენ» M, II მფ. 4,27; «განთესნე თქუენ წარმართთა შორის» G, — «მიმოდაგთესნ თქუენ წარმართთა შორის» pb., ლევტ. 20,88; «განთესნე იგინი ერსა შორის» ხაქ. 10,9; «თესლი დიდად განთესო ყანობირსა შენსა» II მფ. 28,88; «მოვიმი, სადა არა განთესი» ლ. 10,22.

განთესულ-ი «მიმოგანბნეული», გაფანტული, «განბნეული»: «ნუჲჲჲ განთესულთა მათ წარმართთა გვლუბის მისლად» DE, — «ნუჲჲჲ მიმოგანბნეულთა მათ წარმართთა მივიდეს» C, ი. 7,86; «ვიხილე ისრაელი, განთესულთა მათა ზედა, ვითარცა ცხოვარი» II მფ. 18,18; «განთესულნი ვიდოდინ მას ზედა» pb., — «განბნეულნი იგი ვიდოდინ მის მიერ» I, ეხ. 85,8; 2. კონკორდანსი, სახარების ქვემო კიდზე მოთავსებული შესა-

ტყვისობა ანალოგიური ადგილებისა მახარებლებთან: „განთესულნი იარაღი დაეწერენ ამისთვის, რამეთუ ზანდუკი მასვე მოასწავებს“ A—484, 814. იხ. თესვა.

განთესულება «განზნევა»: „უკუეთუ იყოს განთესულე ბაჟი შენი კილითგან ცისად ვიდრე კიდედმდე ცისა“ G,—„გან-ლა თუ-ბნეულ იყო შენ კილითგან ცისა ვიდრე კიდედმდე ცისა“ M, შჯ. 80,4. იხ. თესვა.

განთიად-ი «განთიადისა», «ცისკარსა», «გაციკრებული», «ხეალისაგან», «დლითი», დილაზე, «დლითი»: „მსთუად განთიად“ C,—„ნიად განთიადისა“ DE, მრ. 10,2; „განთიად“ C,—„ცისკარსა“ DE, ლ. 24,1; „მოვიდა დედაკი იგი განთიად“ M,—„გამოვიდა დედაკი ციკრებული“ G, მხ. 19,20; „განთიად ვითარ აღმოვიდოდა ქალაქად“ C,—„ხეალისაგან მოვიდოდა იესუ ქალაქად“ DE, მთ. 21,18; „ესმედ ღალადებისა განთიად“ pb.,—„ესმოდენ ვალაუბაჲ დლითი“ O, იერემ. 20,10; „განთიად ქამდეს-ლა და მჭუბრი განუყოფდეს საზრდელსა“ დაბ. 40,27; „მე განვიღძო განთიად“ ფხ. 107,8; „ვითარცა თანა-წარჰვიდოდეს განთიად“ DE,—„ვითარ თანა-წარჰვიდოდეს დლითი“ C, მრ. 11,20.

განთიად-ი «ცისკარი», დილა: „ვითარცა აღმოვიდა განთიადი“ G,—„აღმოსლვასა ოდენ ციკრისასა“ M, მხ. 10,25; „იყვნენ იგინი, ვითარცა ღრუბელნი განთიადისანი“ ოვხე 18,8; „წყალობაჲ თქუენი, ვითარცა ღრუბელი განთიადისაჲ“ ოვხე 8,4.

განთიად-განთიად დილაობით: „აგზებდეს მღღელი იგი შეშასა განთიად-განთიად“ ლევტ. 6,12.

განთიადითგან დილით: „აღღვინ განთიადითგან“ ეხ. 5,11.

განთიადსა «განთიად»: „ნიად განთიადისა“ DE,—„მსთუად განთიად“ C, მრ. 10,2.

განთიადი გათლა, «მოთლა»: „განთალნოს კეთილსწავლულებითა ყოველი ქერქი მისი“ pb.,—„მოთალა სწავლულად ნაქურცენი მისი“ O, სიბრძ. სოლ. 13,11.

განთილი-ი «გამოთილილი»: „მოიხუნენ ქვანი განთილინი“ G,—„მოიხუნენ ლოდნი გამოთილინი“ pb., ლევტ. 14,42. იხ. თლა.

განთოვ(ლ)ა თოვლად/თოვლისფერად გახდომა: „განთოვენეს იგინი სელმონს“ C,—„განთოვლდენ იგინი სელმონს“ L, ფხ. 87,15. იხ. თოვლი.

განთრევა, გათრევა წათრევა, გაზიდვა: „განთარი-ნეს და განსთინეს იგინი გარე“ რიფს. 175,42; „გარეშე ქალაქსა გაითრიეთ“ ვარ. 818. იხ. თრევა.

განთესება «განყოფა», «განჩინება»: „განთესნეთ თქუენ ქალაქნი მათნი“ G,—„განჰყუნეთ თქუენ ქალაქნი“ pb., რიფს. 85,11; „განთესნე ლევიტელნი შორის ძეთაგან ისრაელისათა“ G,—„განაჩინე ლევიტელნი შორის ძეთაგან ისრაელისათა“ pb., რიფს. 8,14.

განთესებულ-ი განცალკევებული, საკუთარი: „არა აქუნდა განთესებულად რაჲცა, ვიდრე ნემსდმდეცა“ მ. ცხ. 167r; „უცხო არს ყოვლადვე მონაზონთაგან კრებულსა შორის განთესებულნი რაფიკობაჲ“ მ. ცხ. 154v. იხ. თესი, თესება, თესობა.

განთესულ-ყოფა «განყოფა», აქნა: „ლა ვერძი იგი ჯორც განთესულ-ყო“ G,—„ლა ვერძი იგი განყო ასოდ-ასოდ“ pb., ლევტ. 8,20. იხ. ყოფა.

განთქუმა, გათქუმა «განჭდა», თქმა, თხრობა, გასმენა, მოფენა: „განთქუას მას სახელი ბოროტი“ G,—„სახელსა ბოროტსა განუჭდიდეს მას“ O, II შჯ. 22,14; „განთქუან სახელი თქუენი, ვითარცა ბოროტთაჲ“ DE,—„განჭადონ სახელი თქუენი, ვითარცა ბოროტთაჲ“ C, ლ. 0,22; „სარწმუნოებაჲ ეგე თქუენი განთქუმი სყოველსა სოფელსა“ ჰრომ. 1,0; „ქებულებაჲ მისი განთქუას ყოველმან ერმან“ ზირ. 89,14; „ჰამავე იგი... განთქუმოდა“ რიფს. 167,82.

განთქუმული-ი სახელგანთქმული, სახელოვანი, ქებუ-ლი: „რომელი-იგი ესრეთ განთქუმულ იყო“ რიფს. 172,8; „დიდსა ჰირსა შინა არიან განთქუმულნი იგი წმიდანი“ ვარ. 804; „სიმკნითა განთქუმულ იყო ლუწლსა შინა“ რიფს. 170,4. იხ. თქუმა; განსათქმელი, სახელგანთქმული.

განთხევა «დათხევა», «განყრა»: „ვითარცა სკორწი, განსთხინე (დასთხინე pb.) იგინი“ O, ეხ. 80,22; „განსთხინე (განჰყარენ pb.) ჩემან ყოველნი ცოდვანი ჩემნი“ I, ეხ. 38,17; „ხოლო ჭერეუალი იგი გარე განსთხინა“ მთ. 18,48; „განსთხინო მონადეხეი აგი მტუერი გარეგან ქალაქისა“ G, ლევტ. 14,41. იხ. თხევა.

განთხევა დაწვნა: „განთხევა სამკაულად თმა თაჲსა მისისაჲ“ ივდ. 10,3; „არა გარეშტა მით განთხევათა თმისაჲ და ოქროსა შესხმითა“ I პეტრე 3,3. იხ. თხევა.

განთხოვება მითხოვება, დანიშვნა: „განგათხოვენ თქუენ ერისა მამაკაცსა“ ფიშ. XXXII,14.

განთხოვილ-ი «თხოვილი», «დაწინდ(ებ)ული», მითხოვილი, დანიშნული: „მოვიღინა გაბრიელ... ქალწულისა, განთხოვილისა კაცისა“ C,—„მოვიღინა გაბრიელ... ქალწულისა, თხოვილისა ქმარსა“ DE, ლ. 1,27; „იღოს თუ ვინმე ქალი ქალწული და განთხოვილ იყოს“ M,—„უკუეთუ იყოს ყრმაჲ ქალწული, დაწინდული კმარისაჲ“ G, II შჯ. 22,23. იხ. თხოვა.

განთხრა ჩათხრა, გახსნა: „განთხარეს და შთაუტევეს ცხედარი იგი“ მრ. 2,4. იხ. თხრა.

განირათხ იხ. განრთხმა.

განიშტანება «განმხიარულება»: „იყო ოდეს განიშტანდა გული მათი“ G,—„იყო რაჲმს განმხიარულდა გული მათი“ M, მხ. 18,24. იხ. [ნიშტი].

განკაშვება გაწყობა, წესრიგში მოყვანა: „განკაშვება გული მისი მეგობრისა მის მიმართ თჲსისა“ მ. ცხ. 85r; „გნათა განჰკაშვიდოდა და დაეკაშვებდა“ Alh.—11, 66r. „მოსწაღდა კაცსა მას განკაშვება მისი და ჰრქუა ძესა თჲსსა: წარვედ, შეილო, და განწმიდე ყანობირი იგი“ მ. ცხ. 202v. იხ. კაშვება.

განკანონება, გაკანონება დასჯა: „ქრულობითა და შეჩუენებითა... განკანონა“ ი.-გ. 20,10; „მან მჭიმედ განკანონის“ ი.-გ. 85,81. იხ. კანონი.

განკარგვა განახლება, შემოღება, დაწესება: „რომელი იხილვა... კეთილად განკარგულებად, განჰკარგა ქუეყანასა სომხთისასა“ ნერს. 48,13. იხ. [კარგვა].

განკაფა «ღაღნობა», «განბეკა», გაცვეთა, გალევა, დაძველება; გახდომა: — განკაფდენ ივინი სიყმლითა M.—ღაღნობარი სიყმლითა G. II შჯ. 20,5; — განკაფდეს სული ჩემი ჩემთანა O.—ღაღნეს სული ჩემი ჩვენ ზღა G. გოდ. იერ. 2,20; „სამოსელი შენი არა განკაფდეს M.—სამოსელი შენი არა განიბებენს შენგან G. II შჯ. 8,4; „განკაფა მე შერბან“ ფს. 118,180; „ყოველივე გორციელ, ვითარცა სამოსელი, განკაფდეს“ ზირ. 14,18; „საღმობაჲს განკაფდეს ივინი სიყმლიდ“ ზირ. 27,22; „ვიდრეზის განკაფდეს შოვარე“ ფს. 71,7; „განკაფდი ქუეყანას უცხოთა“ ზარ. 3,10; „რად ვგრე, რაღსაჲს განკაფდებო“ II მფ. 12,4; „უკუეთუ დასნეულდას ყრმა იგი, შინითა განკაფდნია მშობელი“ 8. სფ. 116,9.

განკაფულ-ი «დამდნარი», «დაბეჭული», გაცვეთილი, გალული, გარჯილი: „მოგეს... თუნი ნაქლელენი და სული განკაფული (დამდნარი G)“ M. II შჯ. 25,66; „სანდლი მათნი ძელი, განკაფულნი ფერტა ზღა მათთა“ G.—სანდლი მათნი დაძველებულ და დაბეჭულ იყვნეს ფერტა ზღა მათთა“ M, იხუ 5. 0,5; „განკაფულ არიან გულითა“ ფს. 88,10; „მოველი ჩემდა მამურანი გე და განკაფულნი“ ფლტ. 148,22. იხ. კაფა.

განკაცება კაცად გახდომა: „განკაცნა რაჲ სიტყუაჲ“ მ. ცხ. 46r. „რომლისა თჳ ალსრელების იქმნა უფალი თქუენი იესუ ქრისტე განკაცებითა მით და სისხლთა დათხევითა“ რფხ. 165,8. იხ. კაცება.

განკეთება განდიდება, გალამაზება: „არცაღა მათსა ესაგებთ და ჩუენსა მას განკეთებთ“ კ. იერ.-ადგ. 108,2; „სოფელი იგი უშუერი განაშენა და განაკეთა“ Ath.—11, 80r. იხ. კეთება.

[განკეთება] იხ. კეთრი.

განკეთებულ-ი «განბოკლებული», კეთრით შეპყრობილი: „მოუჭდა მას ერთი განკეთებული“ DE.—„მოვიდა მისა განბოკლებული“ C, მრ. 1,40. იხ. კეთრი.

განკეთოვნება კეთრის შეყრა: „მარიამ განკეთოვნდა, ვითარცა თოვლი“ რიცხ. 12,10. „გამოვიდა პირისგან მისისა განკეთოვნებული, ვითარცა თოვლი“ IV მფ. 5,27; „იყოცა ბერა განკეთოვნებულ“ მ. ცხ. 171r. იხ. კეთოვანი, კეთოვნება.

განკერვა კერვა, გამართვა: „განკერვიდეს ბადეთა მათთა“ მთ. 4,21; „ვითარცა ვინ განკერვან კესა, ვგრე არს, რომელი ასწავებდეს უფურსსა“ ზირ. 22,7. იხ. კერვა.

განკილება გაშრობა, გაცლა: „ყოველთა თანა სიყუარული გაქუნდნ და ყოველთა განვეკიდე“ მ. ცხ. 454v. იხ. კილება.

განკითხვა «დასჯა», «განსჯა», «განცლა», «კითხვა», ძიება, გამოკითხვა, «მოზღვევა», სამართლის ქმნა: „შჯელსკეზრ თქუენისა განკითხეთ“ DE,—„მსავესად შჯელსა თქუენისა დასაჯეთ“ C, მ. 18,21; „განმცადე მე, უფალო, და განმკითხე“ C.—„გამომცადე მე, უფალო, და განმცადე მე“ L ფს. 25,2; „შესუეს იგი საყრობილესა განმჯად (რამთა განკითხონ pb.)“ G. ლევტ.

24,12; „წინაშე თქუენსა განკითხეთ და არარას ვპოუვებ ამის თანა“ DE.—„თქუენ წინაშე ვიკითხეთ და ბრალ არაჲ ვპოე კაცისა მავის თანა“ C, ლ. 28,14; „ნუ განკითხავთ, რამთა არა განკითხნეთ“ ლ. 0,87; „ვინ ხარ, რომელი განკითხავ სხვსა მონასა“ პრომ. 14,4; „კაცი საქმთა თქსთა ზედა განკითხოს“ ზირ. 10,14; „სასმენელმან სიტყუანი განკითხნის“ იოზ 24,4; „განკითხნა მცველნი იგი“ საქ. მოც. 12,9; „ნუთუ შენგან განკითხოს იგი“ pb.—„ნუ შენგან მოიზღოს იგი“ O, იოზ 24,22.

განკითხვა «განჩევა», «განგებულება», განსჯა, გასამართლება, სამართალი, კითხვა-გამოძიება, სასჯელი: „თქნიერ განკითხვისა არარას იქმოდა ყოლდე“ მ.-უ. 46,31; „განკითხვაჲ წინამძღუარი არს ცხორებისაჲ“ მ.-უ. 40,88; „წრფელ არიან განკითხვანი შენი“ ფს. 118,187; „სიმართლე და განკითხვაჲ არს განზადებაჲ საყდრისა შენისაჲ“ L.—„სიმართლით და განგებულებითი აღმართებულ არს საყდარი შენი“ C, ფს. 88,15; „ჰყოფ განკითხვასა მთ ზედა“ ფლტ. 142,21; „განკითხვასა ჩემსა ჰყოფდეს უფალი“ იოზ 21,14; „დღესა მას განკითხვისასა“ მ.-უ., 56,10; „განკითხვად ერისა თქსისა“ C.—„განჩევაჲ ერისა თქსისა“ L, ფს. 40,4. იხ. კითხვა.

განკიცება, განკიცხვა «განბასრება», «შეურაცხ-ყოფა», დაცინვა: „განკიცხეს იგი და შეპოსეს სამოსელი მბრწყინელს და მიუძღუნა იგი პილატეს“ DE.—„განბასრა იგი და შეპოსა სამოსელი სვეტაკი და მიუძღუნა მუნეჲ პილატეს“ C, ლ. 28,11; „განკიცხეს იგი“ C.—„შეურაცხ-ყოფდეს მას“ DE, ლ. 10,14; „განკიცხებაჲ“ მ. ცხ. 68v. „განკიცხების უჩნდა მისგან განტევებაჲ სამთაჲ მთ მონაზონთაჲ“ ლიშ. 60,27. იხ. კიცხევა, კიცხვა.

განკორდება ყამირად ქცევა: „უღებებითა მისითა განკორდდა ყანობირი იგი“ მ. ცხ. 202v. „ნუ უღაბნო ვექმენ ისრაელსა, ანუ ქუეყანა განკორდებულ“ G.—„უღაბნო ნუ ეექმენ სახლსა ისრაელისასა, ანუ ქუეყანა დაყამირებულ“ O, იერემ. 2,81. იხ. კორდი.

განკრება, გაკრება 1. «გარდათხევა», «განსრევა», გატანა, გადაყრა: „ქეები გაკრიბეთ გზათაგან“ O.—„ქეები გარდასთიეთ გზათაგან“ I.—„ქვანი გზისაგან განასრინეთ“ pb., ებ. 62,10; „ყოველივე იგი გაკრიბეს ქუბათ“ მ. ცხ. 208v.

2. «ეკლესიის-ყოფა», შეკრება, შეყრა: „განკრება ყოველი კრებული“ M.—„ეკლესია-ყო ყოველმან შესაყრებელმან“ G, იხუ 5. 18,1. იხ. კრება.

განკრებვა ძარცვა, მიტაცება, მოპარვა: „პოვნა ავაზანი, რომელი განკრებვიდეს სენასა მისსა“ მ. ცხ. 870 v; „განკრებვიდა (კაცი) ჰურჰელსა მისსა“ მ. ცხ. 872v; „მე ვარ, რომელმან განკრებხე სენაკი შენი“ მ. ცხ. 68v. „მსაგავს ხარ შენ დაბასა განსუენებულსა წინა კერძოჲ, ხოლო უქუანაჲთა ავაზათაგან განკრებულსა“ მ. ცხ. 208r. იხ. კრებვა.

განკრთობა იხ. განსაკრთობელი.

[განკრთოლვა] იხ. განსაკრთოლველად.

განკრთობა, გაკრთობა «შესულება», «დაკრევა»,

«უგონო ქმნა», «განტომბა», «განბნევა», «აღღიგნება», «განგარეება», «შეცთობა», «შეკრთობა», «შინება», გაკვირვება, გაოცება: „განაკრთვნა იგინი უფალმან პირისაგან ძეთა ისრაშლისაჲთა“ G, — „შესული ბნა იგინი პირისაგან ძეთა ისრაელისათა“ M, ისუ 5. 10, 10; „განაკრთენე და განვაჟმო ერთბამად“ O, — „განვაცხადო, დავაკრეთო, ყოველივე ერთბამად განვაჟმო“ I, ეს. 42, 14; „იხილეს... და განაკრთეს“ DE, — „იხილეს... და დაუკრდა“ C, მრ. 10, 5; „განაკრთით გულითა ჩუენითა“ G, — „უგონო ვიქმენით გულითა ჩუენითა“ M, ისუ 5. 2, 11; „განაკრთეს თაფლუქისათჳს“ O, — „შესტთეს თაფლუქისა მიერ“ ps., ეს. 28, 7; „განაკრთეს ცხენი იგი და გარდამოადო ზედაჟღომი იგი“ Sin. — 11, 807r; „გა-მკა-კრთა მას სიხარულისაგან“ მ. ცხ. 801r; „ყოველი ბანაკი განაკრთო“ G, — „ყოველი ბანაკი მათი განიბნია“ M, მსჯ. 8, 12; „განვაკრთენე ყოველნი მეოტად“ O, — „აღვადგინე მეოტნი ყოველნი“ G, ეს. 48, 14; „ლომთა განიკრთენეს იგინი“ O, — „ლომთა განავაკრთეს იგი“ G, იერმ. 50, 17; „ნუ განაკრთებთ DE, — „ნუ გეშინინ“ C, მრ. 10, 8; „გამოვიდეს შეპყრობად მისა, რამეთუ იტყოდეს, ვითარმედ: განკრთა (განკრთომილ არს DE)“ მრ. 3, 21.

განკრთობა შიში, შფოთი, შეძრწუნება: „იყო მათ ზედა განკრთობა“ II ნშტ. 14, 14; „განგდრიკოს შენ დღესა მას განკრთომისასა“ ზირ. 11, 80; „განკრთომით განკრთენ“ ეზეკ. 20, 10; „მეფენი მთნი განკრთომით განკრთეს“ ეზეკ. 27, 85. იხ. კრთობა.

განკრთომილ-ი შეშლილი, სულელი; მოქნეული: „განბოროტნეს ისრაშლი, ვითარცა წინაწარმეტყუელი განკრთომილი“ ოსტ. 9, 7; „განკრთომილი ერთი კუერთხთა მათგანი მიიწია მეფისა მის“ ფლტ. 138, 17.

განკრძალვა, განკრძალვა «დამტკიცება», მომზადება, გაფრთხილება, მსახურება, დაცვა, რიდება: „იგი უფროს განკრძალულ იყო“ C, — „იგი დაამტკიცებდა“ L, სპ. მოც. 12, 15; „წინამწარ განგაკრძალენ თქვენ“ II კორ. 9, 5; „წინამწარ განგაკრძალეს შენ კათოლიკე ეკლესიაჲ“ მრ. A. კ. იერ. — სული წმ. 103; „რომელნი-იგი განკრძალნეს და მისცეს... პური“ იხ. რომ. — კურთხ. ისაკ-იაკ. 80, 8; „განკრძალნეთ თაენი ჩუენი პრულისაგან უღებებისა“ მ. ცხ. 200r; „ივედრე მას, რაჲთა ყოლადვე განგაკრძალვბდეს და გარიდებდეს საქმეთა ბოროტთა“ მ. სფ. 100, 20; „განკრძალნეთ უკუე ბრძოლად მისა, რაჲთა ვსძლოთ“ მ. სფ. 271, 34.

განკრძალვა სიფრთხილე: „განკრძალვისათჳს მათისა სარწმუნობასა ზედა“ ებ. იულ. თავნი 3.

განკრძალულ-ი ნიადაგმოფი, «განმზადებული», ფრთხილად დაცული: „განკრძალულნი განვემზადენით ბრძოლად მათა“ O, — „განმზადებულნი დგეს ბრძოლად“ ps., ნემშ. 4, 15; „იყვნეს განკრძალულ ერთბამად ლოცვასა“ სპ. მოც. 1, 14; „აღითი-დღედ განკრძალულ იყვნეს ტაძარსა მას შინა“ სპ. მოც. 2, 40; „მეკარენი იგი თითოეულად კართა მათ იყვნეს განკრძალულ“ I ეზრა 1, 10.

განკრძალულ-ი გულმოდგინე, მოსწრაფე, მოწაფე; «განმზადებული», მოღვაწე: „განკრძალული იგი ყოველი იყავნ ვითარცა მოძღვარი თჳსი“ ლ. 0, 40; „განკრძალულნი განვემზადენით ბრძოლად მათა“ O, — „განმზადებულნი დგეს ბრძოლად“ ps., ნემშ. 4, 15; „იყო ძმაჲ ვინმე ყრიად განკრძალული“ მ. ცხ. 270v; „თჳსსა მსახურებასა განკრძალულ იყო“ ი. — ე. 40, 27.

განკრძალულად მტკიცედ; ფრთხილად; «გულითად»: „განკრძალულად ძვრს იტყოდეს მისთჳს“ ლ. 23, 10; „განკრძალულად უკუე, ვითარ-ძი განკრძალულად ხელთ“ ეფეს. 5, 15; „რომლისათჳს განკრძალულად (გულითად C) ვერაჲ მაქუს, რაჲ მიეწერო უფლისა ჩემისა“ სპ. მოც. 25, 20. იხ. კრძალვა.

განკრძალულ-ყოფა «განძლიერება», ბეჭითობა: „იგინი განკრძალულ იყვნეს და იტყოდეს“ C, — „იგინი უფროს განძლიერდებოდეს და იტყოდეს“ DE, ლ. 28, 5; „ლოცვასა განკრძალულ იყვნით“ პრამ. 12, 12. იხ. კრძალვა.

განკუართვა კუართის გახდა: „ვითარცა ვინ განიკუართის როკვასა თჳსსა“ II მფ. 0, 20. „განკუართული მოხვდოდე წინაშე მონათა და მკველათა მათ შენთა“ II მფ. 8, 20. იხ. კუართი.

განკუეთა, გაკუეთა გაჭრა, «განპება», «მოსრება», გაკვეთა: „ორგან განკუეთოს იგი“ მთ. 24, 51; „განკუეთეთ ყრმაჲ ეგე მწოვარი ეოცხალი ორგან“ III მფ. 8, 25; „განკუეთენეს ერისაგანთა საბელნი იგი ჭუამაღლისანი“ სპ. მოც. 27, 32; „წმამან უფლისაჲმან განკუეთის ალი ცეცხლისაჲ“ ფს. 28, 7; „ვითარცა წერაჲკ, რომელმან განკუეთის კლდჲ“ იერ. 23, 20; „ვერ განკუეთეს მახვლი, ვითარ-იგი განკუეთეს ენაჲ“ მ. სფ. 0, 25; „განკუეთა ჰაერისა მესესულად თუთ თავით თჳსით შეიერთების“ ps., — „განიპო აერი და მეყსეულად მენეე შეირწყუა“ O, სობრძ. სოლ. 5, 12; „განკუეთენეს იგინი ბეზეეს“ G, — „მოსკრნა იგინი ბეზეეს“ O, მსჯ. 1, 4.

განკუეთა განხეთქილება: „ყო უფალმან განკუეთაჲ ტომთა შორის ისრაშლისათა“ M, მსჯ. 21, 15; „მოიწიის განკუეთაჲ და შემსრება უკუერებელი“ იგ. სოლ. 0, 15.

განკუეთილ-ი, გაკუეთილ-ი გაჭრილი, გაკვეთილი, ნაჭერი; მოშორებული; ნორმა: „ვითარ ძეს ორგან განკუეთილი მეჴქ ესე“ ფლტ. 154, 87; „შეჩუენებულ და განკუეთილ (არს) წესისაგან ქრისტიანეთაჲსა“ ი. — ე. 64, 5; „მისცეს მოწაფჲ და გაკუეთილი შეუქმნეს თავისა კრასოვლისაგან კიდე, კოჲა ერთი ღვწოჲ თუესა შინა და ყველი ერთი...“ ი. — ე. 41, 18. იხ. კუეთა.

განკუეთილება ჭრილი, ჭრილობა; წინადაცვეთა: „განკუეთილებათა არა იქმოლით სულსა ზედა კორცთა შინა თქუენთა“ G, ლევიტ. 19, 28; „პხედველით განკუეთილებასა მას ურწმუნოთასა“ ფლბ. 8, 2. იხ. განკუეთა (-ილი).

განკუთნება, განკუთნვა «განსაზღვრება», გამოყოფა; დაწესება, საკუთრად გახდომა: „ქალაქები, რომელ განიკუთნეს ძეთა ეფრემისთა“ M, — „ქალაქნი განსაზღვრებულნი ძეთა ეფრემისთანი“ G, ისუ 5. 10, 8; „და

ჩუენ ერად თჳსა განკუთნონა და მონად თჳსა განკუთნონა" 8. სწ. 100,11.

განკუთნებულ-ი, განკუთნვილ-ი «განსაზღვრებულ-ი», «განჩინებული»: „ძეთა გელსინისთა... ქალაქნი განკუთნებულნი (განსაზღვრებულნი G) მკველთათჳს“ O. სსუ 5. 21,27; „ძეთა აარონ მღელსათა მისცა... ქებრონი და განკუთნებულნი (განჩინებულნი G) მისდამი“ O. სსუ 5. 21,18. „თვეზთა აქუს... ბუნებაჲ განკუთნვილი და საზრდელი განკუთნვილი“ ბას. კეს-ექუს. დღ. 97,11. იხ. კუთნვა.

განკუთნვილება თვისება: „სიჭმელუ განკუთნვილებაჲ არს (ქუეყანისაჲ)“ ბას. კეს-ექუს. დღ. 50,20. იხ. განკუთნვა (-ილი), კუთნვა.

განკურნება «ლხინება», «განცოცხლება», «განწყმედა», «განმრთლება»: „გვედრები შენ, განკურნე ესე“ G, — „გვედრები, ულხინე ამას“ pb., რიცხ. 12,10; „განკურნე სული ჩემი“ Ps., — „ულხინე სულსა ჩემსა“ Ps., 10,5; „განკურნა კაცი იგი“ C, — „განცოცხლო და კაცი იგი“ DE. 5. 8,9; „განკურნებდა ყოველთა სნეულებათა“ მთ. 4,28; „განკურნა ყრმაჲ იგი მისი“ მთ. 8,18; „განკურნა სკრინგებულთა იგი“ pb., — „განმრთლებულ არს სკრინგობაჲ“ G, დღევ. 18,87. „რომელთა უკმადა განკურნებაჲ, განკურნებდა“ ლ. 9,11. „რომელნი განკურნებულ იყვნეს სულთაგან უკეთურთა და უძლურებათა“ DE, ლ. 8,2; „არა ათნივე განკურნენით“ DE, — „არა ესენი ათნი განწყმინენს“ C, ლ. 17,17. იხ. კურნება.

განკურვება «დაკურვება», «მალ-», «დასულება», «განცუფრება», გაოცება, გაშტერება, გაშეშება, «მოგრაგენა»: „განუკურდებოდა მათ განკურვებითა დიდითა“ DE, — „დაუკურდა მათ საკურველითა დიდითა“ C, მარ. 5,42; „განუკურდებოდა“ DE, — „ჰმალდა მოძლურებაჲ იგი მისი“ C, მარ. 8,2; „სიყეთე სისპეტაკისა მისისა განაკურვებს თულთა“ pb., — „სიყეთემან სისპეტაკისა მისისამან მოაგრაგინის თულთა“ O, ზიარ. 48,18; „იხილეს იგი და განუკურდა“ DE, — „ხედვედ მას და დასულბიან“ C, ლ. 2,48; „განუკურდა ისას განკურვებითა დიდითა ფრად“ დბ. 27,88; „განკურდენ დიდებულსა მას ცხოვრებასა მისსა“ O, — „განცუფრდენ დიდებულსათჳს ცხოვრებისა“ pb., სიბრძ. ხოლ. 5,2; „გრძნებდა და განაკურვებდა ნათესავსა მას სამარტელთასა“ ხაქ. მოც. 8,9; „შეფენი განაკურენის (ვარდმან) ფერისა და სურნელებისა მისისაგან“ 8. სწ. 191,12.

განკურვება შიში, შეძრწუნება, საკურველება, საოცრება, გაშტერება: „განკურვებაჲ მან შეიპყრა იგი“ ლ. 5,8; „იყო განკურვებაჲ მათ ყოველთა ზედა“ ლ. 4,88; „შეჰმესრენ განკურვებითა თავნი ძლიერთა“ ამაჲ. 8,14. იხ. კურვება.

განკურვებულ-ი გაოცებული, განცვიფრებული, შემკრთალი: „გახილენ ჰაერნი განკურვებულნი და მფრინველნი დაუფლებულნი“ ლ. შობ. 191,8; „განკურვებულ ვარ მე თუენთჳს“ გალ. 4,20; „განკურვებულნი ჰმადლობდა ღმერთსა“ 8. სწ. 171v.

განლაღება გაამაყება, გათამამება, გაკადნიერება:

„შეფე იგი განლაღნა და აღჰყვა ამპარტავანებასა“ რიფს. 108,82; „შეცნიერება განლაღებეს, ხოლო სიყუარული ალაშენებს“ I კორ. 8,1; „განლაღნა იგი ერსა შენსა ზედა“ ნეემ. 9,10.

განლაღება ამპარტავანება: „ნუშაჲ იყვნენ თქუენ შორის... განლაღებანი, შუთობანი“ II კორ. 12,20.

განლაღებულ-ი გაამაყებული; ამაყი, ზეავი: „განლაღებულ არს და მამად ღმერთსა იტყჳს“ სიბრძ. ხოლ. 2,10; „განლაღებული ყოველთა ზედა“ II თეს. 2,4. იხ. ლაღობა.

განლაშქრება «განწყობა»: „რავდენთა განილაშქრეს იერუსალიმს ზედა“ G, — „რომელნი-იგი განეწყვნეს იერუსალიმსა ზედა“ O, ეს. 20,8.

განლევა, გალევა გაცვეთა, გამოლევა; დაქანცვა: „ცეცხლმან განლია იგი“ ეზეკ. 10,12; „სამოსელი, რომელი-იგი მემოსა, განილია“ H—31,14; „დღითი-დღედ განვილევი მწუხარებითა“ 8. სწ. 208,22; „არა განილიო მტირედ-მტირედ ტანჯვითა“ ლონგ. 180,31; „მე ჭეოვნად განვილიო და განევფდე“ II კორ. 12,15; „განილინეს გამოძიებასა გამოსაძიებელისასა“ ფს. 68,7. „ცეცხლითა განლეულნი იტანჯებოდეს“ სიბრძ. ხოლ. 10,10. იხ. ლევა.

განლეწა «დალეწა»: „განკლეწო მთა, დააწულინე ბორცუნი“ O, — „დაკლეწნე მთანი და დააწულინე ბორცუნი“ I, ეს. 41,15.

განლიგება გაშტერება, განცვიფრება: „შთავრობანი იცვალნენ და ჰელმწიფებანი განლიგნენ“ 8. სწ. 124,15.

განლიგებულ-ი «განცვრებული», გაოგნებული, გაშტერებული; შემცთარი: „თულ-უგიან და განლიგებულო (განცვრებულო) ხედაეს კაცსა ვისმე ერთსა“ თეკ. 95,22; „განლიგებულ არს ყოველთა გზათა მისთა“ ფიგ. XXIII, 20; „განლიგებულ მან განვჰმარტე ჴელი ჩემი აღმოყვანებად მისა“ 8. ცხ. 42,8; „როკვიდა იგი შორის მენაჲეთა მათ, განლიგებულთა თულთა სიმთრევალითა მით ღენისაჲთა“ Ath.—11,102v. იხ. ლიგება.

განლტოლვა (-ილი) იხ. განვლტოლა (-ილი).

განმაახლებელ-ი ახლად მქცევი: „რომელ არს შემოჰმელი და განმაახლებელი და მაცხოვარი“ რიფს. 108,25. იხ. განახლება.

განმახნეველ-ი გამფანტველი: „(მგელნი)... განმახნეველნი სამწყსოთა ღმრთისათანი“ ბას. კეს-ექუს. დღ. 88,2. იხ. განხნევა.

განმაგრება, გამაგრება «განმტკიცება», «განძნელება», გაძლიერება: „განიმაგრე გული შენი“ M, — „განიმტკიცე გული შენი“ G, მსჯ. 10,5; „განმიმაგრეთ ზურგიოთ კერძო“ ქ. ცხ. 10,12; „რამეთუ განმაგრდეს თუ სიმაგრე ძალისა მისისა“ G, — „თუ განიძნელოს სიმალელმ იგი სიმტკიცისა მისისაჲ“ O, იერემ. 51,58. „ზღუდეთა მისთა გეჴლების გამაგრებაჲ“ I ეზრა 9,18. იხ. მაგარი.

განმავალ-ი, გამავალ-ი მიმავალი: „მტრულა განმავალსა მას მისა ერსა ნათლის-ღებად მისგან“ ლ. 8,7; „გამავალთა ძმთა ჰქითხან მიზეზსა განსლევისასა“ ი.-ე. 84,28. იხ. განსლევა; შინა-განმავალი.

განმაზოგებელ-ი გამანაწილებელი: „განიზახე აღგილისა

მისთვის, განმყოფელისა და განმათავისუფლებელისა ნოტიად-სა“ ბას. კეს.-ექუს. ღმ. 47,10. იხ. განზოგება.

განმათავისუფლებელი-ი განმათავისუფლებელი, მხსნელი: „ტყუეთა თანა განმათავისუფლებელი“ ეპ. კპარ. [დაფლ.] 04r. იხ. განთავისუფლება.

განმაქრობელი-ი შემადარწუნებელი: „ბგერად განმაქრობელი, დაზუღევად კლდედა“ სიბრძ. სოლ. 17,18. იხ. განკრობა.

განმაშაკაცება «განორძნება», გაზრდა: „ვიდრემდე განორძნდენ“ M.—„ვიდრემდის განმაშაკაცენ“ G, რუთ. 1,18. იხ. შამაკაცი.

განმაშაკაცებელი-ი გაახალგაზრდავებული: „მოაგოს იგი განმაშაკაცებელი კაცთა შორის“ იოზ 28,25. იხ. განმაშაკაცება.

განმამართლებელი-ი ვინც ამართლებს: „მოახლებულ არს განმაშართლებელი ჩემი“ ეს. 50,8. იხ. განმართლება.

განმამტკიცებელი-ი «დამამტკიცებელი»: „ეფრემ, განმამტკიცებელი თავისა ჩემისა“ L.—„ეფრემ, დამამტკიცებელი თავისა ჩემისა“ C. ეს. 107,9. იხ. განმამტკიცება.

განმამწარებელი-ი გამამწარებელი: „მიგავლინო შენ სახლისა მის ისრაელისა, განმამწარებელთა მათ ჩემთა“ ეზეკ. 2,8. იხ. განმწარება.

განმანათლებელი-ი ვინც ანათ(ლ)ებს: „სანთელი განმანათლებელი არს ზედა სასანთელსა წმიდასა“ ზიარ. 20, 22; „შ დაუღებდით, განმანათლებელი სულისაო“ მ. ცხ. 80v. იხ. განათლება.

განმარგლა მარგლვა: „მუშაჲან კეთილმან განმარგლის ყანად თუნი ლუარძლისაგან“ მ. სწ. 278,14. იხ. მარგლა.

განმართ, გამართ გარეთ, შორს: „არა თუ მოყუასსა მას თჳსსა განმართ გაუტევებდა“ შრთ. S. o. ოკრ.-შარხ. და იონ. 105,8; „მართალთაგან ესე ყოველი გამართ განივლტინ“ ზიარ. 28,18. იხ. მართ.

განმართება, გამართება გასწორება, გამართვა, განახლება, წარმართვა; გაშლა, «განმარტება»: „განმართნეს ალაგნი ქუეყანისანი“ სიბრძ. სოლ. 0,18; „მრუდი განკმართე“ ლომ. 04,23; „უკუეთუ განმართებით განკმართნეთ გზანი თქუენნი და სლენი თქუენნი“ იერემ. 7,5; „განკმართენით გულნი, ორგულნი“ იაკ. 4,8; „ხატი შენი განრყუნილი განკმართო“ ეპ. კპარ.-დაფლ. 08v; „განიმართნეს (განიმართნეს pb.) ფრთენი თჳსნი“ O, იერემ. 45,40.

განმართება შენელება, შეკუმშვა: „უკუეთუ ზეთი აკლდის (საქმელსა), კელარი დაიუბნის და ამენის განმართება“ o.-ე. 87,12.

განმართებულ-ი გაშლილი, გაბმული: „კითარცა მახშ, განმართებული ოლეთა ზედა“ ოვხე 5,1. იხ. მართება.

განმართლება მართლად ქცევა; სამართლის ქმნა: „უკუეთუ განმართლდეს უღლითა უჭეულოდ იგარ“ მიქ. 0,11; „რომელნი განიმართლებთ თავთა თჳსთა“ ლ. 18,16; „განამართლონ მართალი და განაცრუონ უღმრთოა“ II შქ. 25,1; „ალიარენ ბრალნი შენნი და განკმარ-

თლდე“ მ. სწ. 220,10; „მდაბალი და გლახაკი განამართლეთ“ ეს. 81,8.

განმართლება გამართლება; სამართალი: „მნებავს განმართლება შენი“ იოზ 28,22; „პირით შენით განმართლება ჩემი გამოვედინ“ ეს. 18,2.

განმართლებული-ი მართალი; სწორი: „რადთა... წიგნნი განმართლებულ იპოვნენ“ იპ. რომ.-კურთხ. ისაკ. და იაკ. 6,2. „კაცი გონიერი განმართლებულად ვალნ“ იგ. სოლ. 16,21. იხ. მართლება.

განმარინებელი-ი დამხარწვევლი, გადამრჩენელი; განმსხმელი: „არავინ იყო განმარინებელ ვერძისა მის ქელისაგან მისისა“ დან. 8,7; „არავინ იყოს განმარინებელ თქუენდა“ II შქ. 28,26. იხ. განრინება.

განმარისხებელი-ი «განმამძენებელი»: „დამოვიდოლიან შენ-და შენით ძენი იგი... განმარისხებელთა (განმამძენებელთა pb.) შენთან“ I ეს. 80,14. იხ. განრისხება.

განმარტება «გამოთარგმანება»; «განძარცუვა»; «მიყოფა», «განპყრობა», «გარდაღენა», «ცხად-ყოფა», ახსნა; გაცლა; გაშლა; «განმართება»; «განცხადება»: „ვი-თარ განკმართებ და ჩუენ წიგნებსა“ C.—„ვითარ-იგი გა-მო მოთარგმანებ და ჩუენ წიგნთა“ DE, ლ. 24,22; „განკმართონ სამოსელი წინაშე ბერობასა“ G.—„განსძარცონ სამოსელი მისი და განიხილონ იგი“ O, II შქ. 22,17; „ქელი მისი მარცხენე მანისა მიმართ განკმარტა“ G.—„ქელი მარცხენე მისი მიყო მანასა“ M, მსქ. 5,28; „განკმარტა სამოსელი თჳსი“ G.—„განიიყრნა გედე-ონ სამოსელნი თჳსნი“ M, მსქ. 8,25; „განკმარტო მახე ჩემი“ O.—„გარდაეცფინო მის ზედა ბაღე ჩემი“ pb., ეზეკ. 17,20; „განეშართოს ენა ბრგუნილო“ O.—„იცხადოყოს ენა ძლით-მზრახველი“ pb., ეს. 85,8; „განუშარტებნ ყოველსა“ შარ. 4,84; „განიმართის და წარიდას მარტოა უდაბნოდ“ ფიწ. XXXII, 5; „ყოველსა კაცსა განუშარტებ (განუცხადებ pb.) გულსა შენსა“ O, ზიარ. 8,22; „განუშარტებდეს ფრტოა მათთა“ ანდ.-ანატ. 220,2; „განიმართნეს (განიმართნეს O) ფრთენი თჳსნი“ I, იერემ. 48,8.

განმარტება თარგმანება, კომენტარი: „გამოეძიებს კურთხევითა მათთვის განმარტებასა“ იპ. რომ.-კურთხ. ისაკ. და იაკ. 10,1.

განმარტებულ-ი, განმარტულ-ი «განპყრობილი», «მარტი(ვ)ობა», გაშლილი, გადფენილი; წმინდა, ნათელი; წრფელი: „ფრთენი მათნი განმარტებულ ზედა კერძო ოთხთავე მათ“ O.—„ფრთენი მათნი განკყრობილ ზენადო ოთხთასა“ G, ეზეკ. 1,11; „განმარტებულითა გუ-ლითა გულს-ვიღვინე მე ესე ყოველი“ I ნშტ. 29,17; „ოდეს თუალი შენი განმარტებულ არს, ყოველი გუამი შენი ნათელ იყოს“ ლ. 11,84; „თუალნი ჩუენნი განმარტულ არიან და ქედნი ჩუენნი დადრეილ არიან წინაშე მისსა“ ბალ. 56,24; „მოიღებდეს საზრდელსა მხიარულითა და განმარტებულთა გულითა“ საქ. 80c. 2,46; „განმარტებულთა გულთა ეძიებდით მას“ სიბრძ. სოლ. 1,1; „(მარტობითა) განმარტებულთა გულისადათა გეშინოდენ ღმრთისა“ კოლ. 3,22.

განმარტოება მარტოდ ყოფნა: „ესე საქმენი შეენიან

მონანელსა, რამთა განმარტოვდეს" მ. ცხ. 90r. იხ. მარტოვება.

განმარტება წარმატება, წარმართება: „განმარტებოდა საქმე იგი ტარისაჲ მის“ I ეზრა 7,8; „უფალმან თაჲდაჲმან განმარტეს მას“ O.—„უფალმან კეთილი წარმართოს მას“ ps., ზირ. 15,10.

განმარტება, გამარტება წარმატება; მოწადინებობა, დება: „კოთხოვით აღვიღსა და განმარტებასა ჩუენსა შეილა ჩუენთაჲს“ I ეზრა 8,51; „ელენან განმარტებასა გულისა მათისა უცხოურისასა“ O.—„მალთა ნებასა გულისა მათისათა“ ps., იერემ. 13,10.

განმარტებულ-ი მარტუე, მძლე: „ეძიებდა განმარტებულსა ეჰმა“ C.—„ეძიებდა ეჰმა მარტუესა“ DE, მთ. 26,16; „ჰართა განმარტებულნი თა მიიწინეს ბიზიტად“ ანდ.—ანატ. 234,21; „განმარტებულნი შემოვიდა“ ქ. ცხ. 52,4. იხ. მარტუება.

განმასაზღვრებელ-ი (განსაყოფელი): „განზომა სიგრძე იგი განმასაზღვრებელისა (განსაყოფელისაჲ O) მის“ ეზეკ. G. 41,15. იხ. განსაზღვრება.

განმართობელ-ი იხ. განტობა.

განმაუცხოებელ-ი უცხოელ შემქმნელი: „სარწმუნოვებისა განმაუცხოებელ“ ლონგ. 180,80. იხ. განუცხო(ე)ება.

განმაქარებელ-ი მომსპობი, წამხდენი: „ესენი წინაღმდგომ არიან და განმაქარებელ ერთმანერთისა (უცხალ წყლისა)“ ბახ. კეს.—ეჟუხ. დღ. 45,18. იხ. განქარება.

განმაქიქებელ-ი გამამელანებელი: „და ესე (ქებაჲ კაცთაჲ) განმაქიქებელ და მარცხუნელ არს კაცისა“ მ. ცხ. 88,12; „ქვეშარტებისა და ტუილისა განმაქიქებელნი“ H—241,107. იხ. განქიქება.

განმაყენებელ-ი წარმდევნელი, მომცილებელი; „გამორებელი: „იყვენე მკუდარნი ამის ერისანი საქმელად მფრინველთა... და არაყენ-ყოს განმაყენებელ“ O.—„იყვენე მკუდარნი ამის ერისანი საქმელ მფრინველთა... და არა იყოს წარმდევნელი“ G, იერემ. 7,88. იხ. განყენება.

განმაშოვრებელ-ი მომცილებელი: „სიმდაბლისა განმაშოვრებელ“ ლონგ. 190,1. იხ. განშო(ვ)რება.

განმატრუვებელ-ი გამტეხი: „იყუაჲ მე... განმატრუვებელ თვისა სხასა“ მ. სწ. 262,26. იხ. განტრუვება.

განმატხოვრებელ-ი სიცოცხლის მომცემი: „სული არს განმატხოველებელი“ ი. 6,63. იხ. განტხოვრება.

განმაძლიერებელ-ი ძალის მიმცემი: „განმაძლიერებელი ჩემი და შესაყვრებელი ჩემი შენ ხარ“ ფხ. 30,4. იხ. განძლიერება.

განმაძნელებელ-ი გაუტანელი, შეუტკობელი: „განმაძნელებელ ჩუენსა არს“ O.—„შეუტკობებელ არს ჩუენსა“ ps., სიბრძ. სოლ. 2,12. იხ. განძნელება.

განმაძვნებელ-ი (განმარისხებელი): „მოვიდოდან შენდა მითთ ძენი იგი... განმაძვნებელთა (განმარისხებელთა I) შენთან“ O. ეხ. 60,14. იხ. განძვნება.

განმაძლარ-ი, გამაძლარ-ი ავსებელი: „აწეე განმაძლარ ხართ“ I კორ. 4,6; „განმაძლარ არიან, არლარა მწეპაჲს ქანად“ მ. ცხ. 270 v; „ჰერ განმაძლარა წყლითა“ O.—„არა განძლები წყლითა“ ps., იგ. სოლ. 20,10. იხ. მაძლარი; გა(ნ)ძლარი.

განმაწესებელ-ი (მოპაზრე), გამტკიანი, შორსმკვერტელი: „მოსპოლავს... წინაწარმეტყუელსა და განმაწესებელსა“ O.—„მოსპოლავს... წინაწარმეტყუელსა და მოპაზრესა“ ps., ეხ. 3,2. იხ. გა(ნ)წესება.

განმახუფა, გამახუფა წამახუფა, ალესება: „ლერწამნი განმახუნიან“ სიეკლ. უწყ. 1210; „გამახუფე მახული შენი“ ქ. ცხ. 184,4. იხ. მახუფა.

განმზნეველ-ი იხ. განზნევა.

განმგე გამგე; გამგებელი; მმართველი: „იქმნა იგი მიერთი განმგე რჩეულ“ მ. ცხ. 218 r; „რამთა იგი იყოს განმგე ამა საქმესა“ ხარიტ. წამ. 101v; „შეისუენა მამამან მისმან და ღმთა პანტელეონ მარტოჲ განმგელ თავისა თვისსა“ Sin.—11,181r.

განმგებელ-ი (განმმართველი); ზედამდგომელი, მნე; ქეყენის მმართველი: „ბრძენთა განმგებელ“ O.—„ბრძენთა განმმართველ“ ps., სიბრძ. სოლ. 7,16; „თუხისა სახლისა კეთილად განმგებელ“ I ტიმ. 8,4; „რავდენი ურწმუნონი მთავარი და განმგებელნი მომკუდარ არიან სოფელსა ამას“ მ. სწ. 87,27; „ღაუტევა... განმგებელად წარჩინებული ერთი“ ქ. ცხ. 68,1. იხ. განგება.

განმგებელ-ი და მწიგნობარ-ი (მწიგნობარ(თ)-შემყვანებელი): „მსაქლნი და განმგებელნი და მწიგნობარნი დაადგინნე თავისა შენისა“ M.—„მსაქლნი და მწიგნობარ-თ-შემყვანებელნი დაადგინნე თავისა შენისა“ G, II შჯ. 16,18.

განმგებელთ-მომღუარ-ი მთავარი, მმართველი: „ალექსანდროს განმგებელთ-მომღუარმან თქუა“ Sin.—11, 234r. იხ. მომღუარი.

განმდიდრება დიდად ან მდიდრად ქცევა: „რამთა თქუნე მისითა მით სიგლაჲკითა განმსდიდრდით“ II კორ. 8,9; „განდიდნეს და განმდიდრდეს (განმდიდრნეს O) და განსუქნეს დაგამოხნეს (განსხუენ O)“ I, იერემ. 5,28; „უფალმან დაგლაჲკის, განამდიდრის“ I მფ. 3,7; „იითა, თუ ვითარ განემდიდრდი მე, და თქუნე... უპქუელად განმსდიდრდეთ“ მ. ცხ. 42v.

განმდიდრება სიმდიდრე: „განამრავლე განმდიდრებაჲ მისი“ ფხ. 64,10. „განმდიდრებული იგი დაგლაჲკენების“ გრ. ანტ.—შობ. 290,4. იხ. მდიდრება.

განმდრეკელ-ი (გარდამაქცეველი), მიმდრეკელი, შემცდენელი: „მოიყუანეთ, წარმოადგინეთ ჩემ წინაშე კაცი ესე. ვითარცა განმდრეკელი ერისაჲ“ C.—„მომგუარეთ მე კაცი ესე. ვითარცა გარდამაქცეველი ერისაჲ“ DE, ლ. 24,14. იხ. განდრეკა.

განმძვება (სიძვა), როსკიპობა: „არა შეაგინო ასული შენი განმძვებად იგი“ G.—„არა შეაგინო ასული შენი სიძვად“ ps., ლევიტ. 19,29. იხ. მძვება.

განმზადება მზად ყოფნა; მორთვა, მოწყობა: „მე განმზადო სახლი აქლემთა შენთა“ დამ. 24,21; „განმზადებულ არიან ბრძოლად“ ივლ. 5,1; „განმზადა სამარ-თალსა ზედა საყდარი თქუნი“ ფხ. 9,8; „რომელი განმზადებოდა ის ღალვად წინაშე პირსა მეგობრისასა“ იგ. სოლ. 24,5; „განმზადდენით და აღვილოდეთ იერუსალმად“ სპქ. მოც. 21,16; „რომელმან განმზადდეს გზანი შენნი წინაშე შენსა“ ლ. 7,27.

განმზადება გაწყობა: „განმზადებასა გულისა მათისასა ერჩა ყური შენი“ ფხ. 9, 88.

განმზადებულ-ი „მზა“; მოსალოდნელი, „განკრძალული“: „იყენით განმზადებულ“ DE.—„მზა იყენით“ C, მთ. 24, 14; „განმზადებულნი დგენ ბრძოლად“ pb.—„განკრძალულნი განვემზადენით ბრძოლად მათა“ O, ნეემ. 4, 16; „განმზადებულ ვარ მე მისლად თქვენდა“ II კორ. 12, 14; „და განმზადებულად გუაქუს შურისგებად ყოელისა ურჩებისა“ II კორ. 10, 0; „განმზადებულ არიან მისა ფრთენი, ეთარცა ორბისანი“ იგ. სოლ. 28, 6. იხ. მზადება, წინა-განმზადება.

განმზადებულება „ჭურჭელი“, აკანზულობა, მოწყობილობა, საჭირო ნივთები: „წარმოტყუენეს... განმზადებულება მათი“ G.—„და წარტყუენეს... ჭურჭლები მათი“ M, რიცხ. 81, 0; „გვლუაწენ ჩუენ ყოელითა განმზადებულებითა“ I ეზრა 8, 81; „ყოელი განმზადებულება მის თანა წარიღენ“ II ეზრა 1, 4.

განმზომელ-ი მიწის-მზომელი: „არა არს მათ შორის განმზომელი, რომელმანმცა განუზომა სამკვდრებელი მათი“ ბას. ეეს. ექუს. დღ. 100, 88. იხ. განმზადება (-ული).

განმზრახ-ი, განმზრახველ-ი, გამზრახ-ი მრჩეველი: „განგებულებით იქმნების ბრძოლად, ხოლო შეწყენად—გულისა—გან განმზრახველისა“ ფხ. სოლ. 24, 0; „უქუეთუ ჰკითხის რამე ვინ, ბოროტისა განმზრახველ ექმნის“ მ. სწ. 241, 5; „არა ყოლადე გეპოვოს ჩემებრი განმზრახი“ მ. სწ. 157, 6; „უბრძანა მვედართა, რამთა თავები დაშქრან ყოველთა გამზრახთა“ S—1141, 51r. იხ. განზრახვა; მართლ-განმზრახველი.

განმკითხველ-ი მსაჯული, გამოძიებელი: „ყოველთა გულთა განმკითხველი არს ღმერთი“ I ნშტ. 28, 9; „ეინ არს განმკითხველი ჩემი“ ფხ. 50, 8; „იყავ შენ მარადის შემასმენელ თავისა შენისა და განმკითხველ სულისა შენისა და მამხილებელ ცოდვთა შენთა“ მ. სწ. 130, 30. იხ. განკითხვა.

განმღეველ-ი „შემწუველი“, გამცვეთელი: „ღმერთი შენი ცეცხლ განმღეველ არს“ G.—„ღმერთი შენი ცეცხლ შემწუველ არს“ M, II შჯ. 4, 24; „არს იგი (კაცი მტუღარი) განმღეველ სათნოებისა, ვითარცა გესლი რკინისა“ მ. სწ. 241, 32. იხ. განღევა.

განმმართველ-ი მესაჭე, გამზიდველი: „პარი... ურნატ-სავსედ განმმართველი“ პოფნ. სტფ. 07, 10. „მოიქცევიან მცირისაგან საკისა, ვიდრეცა-იგი მისლად განმმართველსა მას უნებნ“ იაკ. 8, 4. იხ. განმართვება.

განმმართველ-ი „განმგებელი“: „ბრძენთა განმმართველ“ pb.—„ბრძენთა განმგებელი“ O, სიბრძ. სოლ. 7, 15. იხ. განმართვება.

განმმართველ-ი მთარგმნელი, კომენტატორი: „წარმოღვინ აწ საშუალ... ზეისაა განმმართველი“ ია. რომ-კურთხ. ისაკ და იაკ. 0, 0; „რამეთუ განმმართველად შორის მათსა დგა“ იქვე, 0, 14. იხ. განმართვება, ურნატ-განმმართველი.

განმმსტრობ-ი „მსტარი“, ჯამუში: „დამალნა განმმ-

სტრობნი (მსტარი M), რომელნი მიავლინნა იისუ-მან განმსტრობად იერიჟოხსა“ G, ისუ ნ. 0, 25. იხ. განმსტრობა.

განმრავალწილება „განმრავლება“: „რამთა ცოცხალ იყენთ და განკმრავალწილენთ“ G.—„რამთა სცხონდეთ და განმრავლდეთ“ M, II შჯ. 11, 8. იხ. წილ.

განმრავლება „განმრავალწილება“, მრავლად ქცევა, გადიდება, შემატება, გახშირება, გამდიდრება: „რამთა სცხონდეთ და განკმრავლდეთ“ M.—„რამთა ცოცხალ იყენთ და განკმრავალწილენთ“ G, II შჯ. 11, 8; „განმრავლდეს მვეტი ქუეყანისა შენ ზელა“ გამოხლ. 28, 20; „განმრავლებით განგამრავლო შენ“ ჰებრ. 8, 14; „განგამრავლენ იგინი და არლარა შემკირდენ“ ბარ. 2, 34; „ჰირნი გულისა ჩემისანი განმრავლდეს“ ფხ. 24, 17; „განგამრავლა ცოდვა“ II ნშტ. 82, 23; „უგუნურმან განგამრავლენი სიტყუანი“ ეკლ. 10, 14; „წყულებამან ზაქუეთმან განგამრავლენი ბრძკრნი“ ზირ. 27, 28; „განგამრავლდეს ტანჯვთა მავთ“ ანდ.-ანატ. 217, 8; „განმრავლდეს ოქრომთა და ვეცხლითა“ იფ. 5, 8. „განმრავლებითა უშეკულობისათა განქმეს სიყუარული მრავლთა“ მთ. 24, 12. იხ. მრავლება.

განმრაცხელ-ი რომელიც ითვლის: „პოვა კაცი... განმრაცხელი წელთა მრავლთა“ Sin-07, 70v. იხ. მრაცხელი.

განმრთელება „განცოცხლება“, „განკურნება“, „განგება“; გამოჯანსაღება; „განცხოველება“: „უაუეთუ იქმნეს ჭორცა ტყავისა მისისასა წუთხი და განმრთელე“ G.—„უქუეთუ იყოს ჭორცა ტყავისა მისისასა წყულეება იგი რამე და განცოცხლდეს“ pb., ლევიტ. 18, 18; „ვიდრე არა განმრთელდეს“ G.—„ვიდრემდის განეგნეს“ M, ისუ ნ. 5, 8; „სინანული მსგავს არს უძლურსა ქუემდებარესა, რომელი განმრთელდის სენისაგან“ მ. სწ. 58, 18; „განგამრთელნეს ჩუენ შემდგომად ორისა დღისა“ G.—„განგამცხოველნეს შემდგომად ორისა დღისა“ O, ოვხე 6, 3.

განმრთელებულ-ი „განკურნებული“: „განმრთელე-ბულ არს სჯინგობა“ G.—„განიკურნა სჯინგებულება იგი“ pb., ლევიტ. 18, 17. იხ. მრთელი.

განმრუდება განხრა; შეცვლა; „გარდაქცევა“: „პირი თჳსი განიმრუდოს“ O.—„გარდააქციოს პირი თჳსი“ pb., ზირ. 27, 28; „განიმრუდა პირი მისი“ I მფ. 21, 13. იხ. მრუდება.

განმრუენი წამხდენი, გამფუჭებელი: „მოიყარო ჩუენ მელუბი მცირმ, განმრუენელი ვენაჯთა“ ქება 2, 15; „ნულეა მიგუტაყებს კრავსა სამწუსოთ შენით აღთქუმულთა ამოთგან განმრუენელი იგი მგელი“ რაფხ. 104, 30. იხ. განრუენა.

განმსტრობა, განმსტურობა, განმსტუვრობა: „განხილვა“, „მოხილვა“, „სტუანვა“, თვალთვალი, ჯამუშობა: „განიმსტურეს ჰუეყანა“ pb.—„განიხილეს რამ ქუეყანა“ G, რიცხ. 12, 28; „მოილინნა... რამთა გამოიკულიონ ქალაქი და განიმსტრონ ესე ქუეყანა“ I ნშტ. 19, 8. „წარავლინა მოსე მოხილვად იეზერისა“ G.—„წარავლინა მოსე მოხილვად იეზერისა“ pb., რიცხ. 21, 32; „განმსტრობად“ G.—„სტუანვად“

M, იხუ 5. 6, 25; „წარავლანა... განმეტყუებობად. სადა-იგი ზღუდ იყო ეთიოპელთა“ Sin.—11, 294r. იხ. მსტ(უ)ბრობა.

განმეტყურობელი-ი მზევრავი, ჯამუში: „განმეტყურობელთა მის ღვთისათა მოიხსნა სამოსლები“ რიცხ. 14, 9. იხ. განმეტყურობა.

განმსყიდელი-ი მოფარდელი, ვაქარი: „გამოსახა ყოველი იგი განმსყიდელი და ყოველი, რომელი იყიდა ტაძარსა“ DE.—„გამოსახა ყოველი მოფარდელი და მომსყიდლები ტაძარსა მას შინა“ C, მთ. 21, 12; „იყოს განმსყიდელი იგი, ვითარცა მომსყიდელი“ ეს. 24, 2. იხ. განსყიდა.

განმსკუალვა, განმშკუალვა „შემშკუალვა“, მიკერა; ღალურსმვა: „განმსკუალენ შინითა შენითა ჯორცნი ჩემნი“ J. — „შევშკუალენ შინსა შენსა ჯორცნი ჩემნი“ C, ფს. 119, 120; „განვიმსკუალნით მშუხარებითა, ვითარცა მესმრითა“ მ. სფ. 31, 3. იხ. მშკუალვა.

განმტკიცება „განამტკიცება“, „განამტკიცება“, „გამტკიცება“: „განამტკიცე გული შენი“ G.—„განამტკიცე გული შენი“ M, მსჯ. 10, 5; „ყრმაჲ განამტკიცებოდა“ DE.—„ყრმაჲ იგი... განამტკიცებოდა“ C, ლ. 1, 80; „რომელმან განამტკიცე ყოველნი სიტყვითა შენითა“ რიცხ. 104, 12; „მელაჲმან ჩემან განამტკიცოს იგი“ ფს. 83, 22; „განამტკიცეს პირნი მათნი უფროსს ლოდისა“ იერემ. 5, 8; „განამტკიცოს სიტყუაჲ ჩუენი გულსა შინა შენსა“ ps.—„დადაქერდინ სიტყუაჲ ჩემი გულსა შენსა“ O, იგ. ხოლ. 4, 4. „მე უფროსად განმტკიცებულ ვარ ქრისტეს მიმართ“ იგ. 122, 1. იხ. მტკიცება.

განმტყუვნება გაცრუება: „განამტყუენე აღთქმაჲ იგი, რომელი აღმოაქვ მე“ მ. სფ. 120, 20. იხ. მტყუვნება.

განმღებ-ი, განმღებელი-ი „რომელმან განაღოს“, გამღლები, გამხსნელი: „არა იყო განმღები კართა ჯორისათაჲ“ G.—„არენ იყო, რომელმანცა განახუნა კარნი მის ქორისანა“ M, მსჯ. 3, 25; „ყოველი განმღებელი ყოელსა საშოხსაჲ“ G.—„რომელმან განაღოს საშოჲ“ ps., რიცხ. 18, 15. იხ. განღება.

განმყოფ-ი, განმყოფელი-ი გამანაწილებელი, მფშენელი, მომტეხი; „მომპოვნებელი“: „განმყოფი ნატყუენათად“ G, მსჯ. 5, 80; „ვირ დამადგინა მე მსაჯულად და განმყოფელად თქვენ ზედაჲ“ ლ. 12, 14; „არაჲნი იყო განმყოფელ მათა“ გოდ. იერემ. 4, 4; „განმყოფელი საიუერისაო“ A.—„მომპოვნებელი საიუერისაო“ B, სხტ. 132, 23. იხ. განყოფა.

განმყოფელი-ი გამშლელი, გამრთხმელი, „მომპოვნებელი“ (?): „განმყოფელმან ფრთეთა თხსთამან შეიწყნარა ფრთი“ G.—„განყენა ფრთენი თხსნი და შეიკრახნა იგინი“ M, II მჯ. 32, 11; „განმყოფელი საიუერისაო“ B.—„მომპოვნებელი საიუერისაო“ A, სხტ. 132, 23. იხ. განყოფა.

განმშკუალვა იხ. განმსკუალვა, სამსკუალელი, სამშკუალელი.

განმცდელი-ი მატყური, ავაზაკი: „ნუუენე განცადნა თქუენ განმცდელმან ჩემ“ I თეს. 3, 6; „ძალი შენი, კაცისა განმცდელისაჲ“ ოვსე 6, 9. იხ. განცდა.

განმცემელი-ი „გამომცემელი“, გამცემი: „პელო გამცემელი სისა ჩემისაჲ ჩემ თანა ტაბლასა ზედა“ ლ. 22, 21; „რომელი-იგი იყო გამცემელი“ DE.—„რომელი-იგი იყო გამომცემელი“ C, ლ. 0, 10. იხ. განცემა; შინა-განმცემელი, განმცხრომელი-ი ამჟამი, ზეიადი; მომღმენი, მამხიარულბელი; მოცეკვავე: „თუალნი განმცხრომელნი დამდაბლენ“ ეს. 5, 16; „ნუ წარსწყმედ განმცხრომელსა მაგას ქალაქისასა“ ფილიმ. 20, 23; „სარგებელ გეყოს იგი უფროსს ხილვასა თითატრონისასა, მომღერალთა და განმცხრომელთა“ მ. სფ. 61, 8; „სადა-მე იყენენ მაშინ მსუგელნი ღვთისანი და განმცხრომელნი მრავლითა სახიობითა და კმითა ქნარისა და სტურისაჲთა“ მ. სფ. 15, 8; „შეიყვანა იგი განმცხრომელთა ტაბლასა, გინა მოსუმურთა შეებასა“ Sin.—11, 125v; „ნუშმა ხართ წინაშე ღელათა მხიარულ და განმცხრომელ გულთა, და წინაშე მამათა და ძმათა თქუენთა მკმუნეარე პირითა და მწუხარე გულთა“ მ. სფ. 271, 19; „არასადა ყურად იხუენით კმანი ღელათა განმცხრომელთანი“ მარკ. 248v. იხ. განცხრომა.

განმწარება, გამწარება „განარისხება“; მწარედ ქცევა: „განმწარენ მე უფროსს თქუენსა“ G.—„განმწარდა ჩემოჲს უფროსს თქუენსა“ M, რთუ 1, 18; „განგამწარეს შენ, უფალო“ ფს. 5, 11; „კერპებითა მათითა განგამწარეს მე“ M.—„განგამარისხეს მე კერპებითა ზედა“ G, II მჯ. 82, 21.

განმწარებულ-ი მწარი, განარისხებული: „იგი თავადი განმწარებულ არს“ გოდ. იერემ. 1, 4; „განმწარებულ ხარ მშობელთა მაგათ მიმართ შენთა“ ფლტ. 148, 20. იხ. მწარე.

განმწესებელი-ი წესრიგში მომყვანი: IV მფ. 29, 19. იხ. განწესება.

განმწმედელი-ი ვინც წმენდს: „რამეთუ განმწმედელი იგი და განწმედლინი იგი ერისაგან არიან ყოველნი“ ჰებრ. 2, 11. იხ. განწმედა.

განმწვება „აღლორძინება“, გაზრდა: „განმწვსნა ყრმაჲ“ G.—„აღორძინდა ყრმაჲ იგი“ M, მსჯ. 18, 24; „განმწვსნა ყრმაჲ იგი და იქმნა კაბუე“ მ. ცხ. 140r. იხ. მწვსი.

განმწყრალება „განამწყრალა“ ეფრემ და განარისხა“ ps.—„გული განამწყყო ეფრემ და განარისხა“ O, ოვსე 12, 14. იხ. წყრალა.

განმხიარულება „განნიშტიანება“, განმხიარულება: „იყო რაჲმს განმხიარულელად გული მათი“ M.—„იყო ოდეს განიშტიანდა გული მათი“ G, მსჯ. 10, 24; „განმამხიარულე მე ყოველთა ღელთა ცხოვრებისა ჩემისათა“ ფლტ. 187, 4. „რაჲმს ეშმაკი განმხიარულებული ღელდა“ ფლტ. 133, 1. იხ. მხიარულება.

განმხილება გამჟღავნება, შერცხვენა: „არა უნდა განმხილებაჲ მისი“ მთ. 1, 10. იხ. მხილება.

განმჟნობა განმჟნეება, გამამაცება, გაძლიერება: „განმჟნდო ძალითა“ ნაუმ 2, 1; „განმჟნდით და იჟმენით ძე ძლიერების“ მ. ცხ. 28r; „განამჟნო იგი და ნუგეზინისცა“ მ. ცხ. 188r; „განამჟნო იოსებ“ მ. სფ. 207, 21. იხ. მჟნობა.

განმეტყულებელი-ი მომსპობი, გამანადგურებელი, წამხლენი:

„ნიაე-ქარი შემწველი და განმკარგელი“ იერემ. 31,1. იხ. განკარგა.

განათლება იხ. განათლება.

განაჩინება-ი «შესაწირავი», ხვედრი: „მჯარი იგი განაჩინებისაჲ მოუღე“ *გ.*—„მჯარი იგი შესაწირავისაჲ მოუღე“ *ო.* ლევიტ. 7,34; „განუჩინეთ განაჩინები განჩინებულად უფლსა დასაბამად თბისა თქუენისაჲ“ *გ.*—„განუჩინეთ შესაწირავი შესაწირავად უფლისა პირველი თბეთაჲ“ *იხ.*, რიცხ. 16,20. იხ. განჩინება.

[განახლებება] განახლებულ-ი «ზოგი», ნახევარი: „იქმნა განახლებებულნი ნაწილი განსრულთაჲ ბრძოლად“ *გ.*—„იყო ზოგი იგი ნაწილი, რომელ განვიდეს ბრძოლად“ *იხ.*, რიცხ. 31,30; „იყო განახლებებულნი იგი შესაკრებელსად ცხოვრებაჲ“ *გ.*—„იყო ზოგი იგი კრებულისა ცხოვრებაჲ“ *იხ.*, რიცხ. 31,48. იხ. ნახევარება.

განაქრება, განქრება «განხევა», გაფანტვა, «განფიწლება», «განქარება», «განხევა»: „რომელსა ზედა დაეცეს, განაქრიოს იგი“ *DE.*—„რომელსა ზედა დაეცეს, განაბნოს იგი“ *ც.* მთ. 21,44; „ეთარცა-იგი განიქრიოს სანქრეველითა“ *ო.*—„ეთარცა სხედ განიფიწლების ფიწლასა“ *იხ.* ამოს. 9,9; „განეა(ნ)ქრინე იგინი სოფლებსა შორის“ *ო.*—„განეფიწლნე იგინი სოფლებსა შორის“ *გ.* ეზეკ. 29,12; „განეაქრიო მიწაჲ მისი მისგან“ *ო.*—„განფიწლონ მტერი მისი მისგან“ *გ.* ეზეკ. 29,4. „ეთარცა არმურნი განაქრინეს იგინი“ *ო.*—„ეთარცა აღმერმან განაქარენეს იგინი“ *იხ.* სიმ. 2,34; „განაქრიეთ იგი“ *ო.*—„განებერენ იგინი“ *იხ.* მალ. 1,12. „ბრძანა... განქრევაჲ ნი:ბათა წინაჲჲ ქარსა ნაცარი იგი ძულთა მისთა წჳდათაჲ“ *Sin.*-11,366r. იხ. ნქრევა/ქრევა.

განორძინება «აღორძინება»; «განმამაყცება», ზრდა: „თესლი იგი აღმოქცენდის და განორძინდებინ“ *DE.*—„თესლი იგი აღორძინდებინ“ *ც.* მრ. 4,27; „ვიდრემდე განორძინდენ“ *მ.*—„ვიდრემდის განმამაყაცენენ“ *გ.* რთ. 1,18. იხ. ორძინება.

განოტება გაძევება, განდევნა, მოცილება: „განაოტოს პირისა შენისაგან მტერი“ *იხ.* რომ.-კურთხ. მოხ. 100,4; „ბოროტთა გულის-სიტუათა განვიოტებდრი, ხოლო კეთილთა მოუწოდრი“ *მ.* ცხ. 29,5; „განვიოტებ შიშსა ღმრთისასა შენგან“ *მ.* ცხ. 29,5. „სწრაფთ რბილად იგი, გან-რამ-ოტებულ იყო იგი სოდომით“ *მ.* სწ. 19,28. იხ. ოტება.

განპარგვა მოპარვა: „სადა მპარათა დათხარიან და განიპარიან“ *მთ.* 6,19; „ქმდელი დაითხარებოდა და საფასე არა განიპარებოდა“ *Alh.*-11, 175r. იხ. პარგა.

განპატიჟება დასჯა: „რომელმან განბძაროს პორფირი სა:მეუფო... ერთათა პატყითა განიპატიქნენ ორნივე იგი“ *მ.* ცხ. 29,5. იხ. პატიყი.

განება «განხევა», «განხევა», გაპობა, განხეთქილება; «განქუეთა»: „არა განეპოთ ეგე (ეუართი)“ *ც.*—„არა განეპოთ ესე“ *DE.* *ო.* 19,34; „განიპო ქუეყანაჲ ქუეჲჲ კერძო ფერტა მათსა“ *გ.*—„განსთქდა ქუეყანა ფერტა ქუეჲჲ მათსა“ *მ.* რიცხ. 10,31; „განაპეს სამთა მათ ბანაკი იგი“ *1 ნტ.* 11,18; „უფროსად განაპეს“ *5.* ძე. ქართული ენის ლექსიკონი

DE.—„უძრეს განხეთქილ იქმნის“ *ც.* მრ. 2,21; „განიპო აერი და მესეულად მენვე შეირწყუა“ *ო.*—„განიპუეთა პაერისა მესეულად თუთ თავით თხით შეურთების“ *იხ.*, სიმ. 5,12; „უძრეს განუპეს ლახურთა“ *მ.* სწ. 70,27. „იუპი არს განაპესიან და ეპი შეერე-საჲ“ *ეკლ.* 2,7; „ამისთეს არს განაპებაჲ და ჯლომაჲ შორის მონაზონთა მსგავსად მსოფლითა“ *მ.* სწ. 204,18.

განპებულ-ი გახლეჩილი; «ხეთქილი»: „რომლისა კლანი არა განაპებულ იყენენ“ *ს.* ვაბ.-დაქდ. 188,82; „განპებულსა (ხესა) ქუეჲჲ“ *ო.*—„ხეთქილსა (ხესა) ქუეჲჲ“ *იხ.* დან. 13,54. იხ. პება; ფრთა-განპებულო, კლავ-განპებულო.

განპებულობა გაპობა, გახლეჩა: „პლიკი არა მრჩობლ განპებულობს“ *გ.*—„პლიკი მისი არა განპებულ არს“ *ო.* ლევიტ. 11,4. იხ. განპებულო.

განპოხება «განსხუობა», გასუქება: „განდიდნეს და განმდიდრდეს და განსუქნეს და განპოხნეს“ *1.*—„განდიდნეს და განმდიდრდეს და განსუქნეს და განსხუეს“ *ო.* იერემ. 5,28; „(წჳმაჲ მუდროა) სღრმედ მიიწევს და განაპოხებს ყანასა“ *ა.*-02, 238. იხ. პახა.

განპყრობა «განმარტება», გაშვერა, აღმართვა, გაშლა; «აღპყრობა»: „განიპყრნა გედონ სამოსელნი თხნი“ *მ.*—„განპმარტა სამოსელი თხნი“ *გ.* მსქ. 8,25; „განგიპყრენ ჯელნი შენნი“ *DE.*—„აღგიპყრენ ჯელნი“ *ც.* *ო.* 21,18; „განგიპყრენ ჯელნი ჩემნი“ *ცხ.* 05,2; „განიპყრინი ფრთენი თხნი“ *იხ.* 30,30.

განპურობილ-ი გაშლილი, გაშვერილი; «განმარტებული»: „იყენეს ჯელნი მოსენი განპყრობილ“ *გამოსლ.* 17,12; „ფრთენი მათნი განპყრობილ ზენათ ოთხთაჲ“ *იხ.*—„ფრთენი მათნი განმარტებულ ზედა კერძო თხ:ათვე მათ“ *ო.* ეზეკ. 1,11. იხ. პყრობა.

განრაცხა აღრიცხვა, დათვლა: „იხლა და განრაცხა იგი“ *ზარ.* 1,9; „ჟინ-მე შექმლოს განრაცხად“ *ზარ.* 18,3. „თმანიცა თავისა თქუენისანი ყოველნი გა(ნ)რაცხილ არიან“ *ლ.* 12,7. იხ. რაცხა.

განრბევა გარბენა, გაქცევა: „განარბია აქა და წარვიდა და შეეგებოდა ელისს“ *III მფ.* 19,10. იხ. რბევა.

განრგნება «გამოწმება», დანაყვა: „განარგნა, რომელი შეეკრება“ *გ.*—„გამოწმიდა, რომელი-იგი შეეკრება“ *ო.* რთ. 2,17.

[განრევა] შერევა: „ცანი მისა ცუარ-განრეულ ღრუბლთა“ *იხ.* რომ.-კურთხ. მოხ. 198,2. იხ. რევა; უთავლო-განრეული.

განრვალემა რვალად, სპილენძად ქცევა: „ცაჲ განრვალდა“ *მრთ.* D. ოქრ.-პეტრე და ელ. 817. იხ. რვალი.

განრთხმა «განყოფა», «მიყოფა», «წარმოზიდვა»; გაბმა; გაშვერა, გაშლა, «განერცობა»; გაკრება: „განრთხმა ანგელოზმან მან უფლისამან წვერი იგი კურთხისაჲ“ *მ.*—„განყო ანგელოზმან უფლისამან წვერი კურთხისაჲ“ *გ.* მსქ. 6,21; „განრთხმე ჯელი შენი“ *გ.*—„მიყავ ჯელი შენი“ *მ.* იხ. 6. 3. 18; „ეთარცა განრთხმიდეს (წარმოქმნიდეს) ჯის საბლითა“ *ქ.* სპქ. მოც. 92,25; „განრთხმე ჯელი შენი“ *მთ.* 12,18; „საბლითა განრთხმეს მახე ფრტა-ჩემათს“ *ქ.* ფს. 180,8; „ეთარცა ბელეკონმან განვირთხენ რტონი“ *ზარ.* 24,22; „განრთხნა ბაბლონი თხნი“ *ო.*—„განერცნა ბაბლონი მისნი“

G, ეზეყ. 17,8; „გან-რად-არ-თ-ხ-ეს ძელსა მას ზედა“ ფლკტ. 122,17; „გან-გარ-თ-ხა შენ ქუეყანასა ზედა“ ეზეყ. 82,4; „პელი განრთხმული ჩემდამო“ ეზეყ. 2,9. იხ. რთხმა.

განრთხმულობა გაკიშვა: „ძარღუნი განრთხმულობა-სა მათსაგან დაფლ-ხუდიან“ H—2251, 255r. იხ. რთხმა; განრთხმა(-ულ).

განრინება «ცხოვრება», «ცხოვნება», გადარჩენა, თავის დახრწევა: „რომელსა უნდეს სული თვის განრინებად“ DE, — „რომელსა უნდეს თავისა თვისსა ცხოვრებად“ C, 8r. 8,85; „გან-რ-ი-ნ-ე თავი შენი“ C, — „იქსენ თავი თქო“ DE, 8r. 15,30; „სხუანი გან-რ-ი-ნ-ე, გან-რ-ი-ნ-ე თავ-ცა თქო“ C, — „სხუანი აცხოვნ-ე, იცხოვნენ თავ-ცა თქო“ DE, ლ. 29,85; „გან-მ-არ-ი-ნ-ე მე, უფალო, კაცსა უკეთურსა“ C, ფს. 180,2; „გან-მ-არ-ი-ნ-ე მე ჭელთაგან პეროდსა“ ხაქ. მოც. 12,11. „ვერ ძალ-მ-ი-ც განრინებულ მთად კერძო“ დაბ. 10,19; „რო-მელთა ვერ უძლავს გან-რ-ი-ნ-ე ბაძოლისაგან“ ეს. 46,2.

განრინებულ-ი «ცხოვრებული», «განრომილი», გადარჩენილი: „წარწყმდოს გან-რ-ი-ნ-ე-ბ-უ-ლი ქალაქით“ Fr., — „წარწყმდოს ცხოვრებული ქალაქისაგან“ G, რიცხ. 24,19; „გან-რ-ი-ნ-ე-ბ-უ-ლი განერნეს ქალაქებსა“ M, — „გან-რ-ი-მ-ი-ლი შევიღებდეს ქალაქთა ძელთა“ G, ისუ 6. 10,20; „გან-რ-ი-ნ-ე-ბ-უ-ლი სპარცისაგან ეშმაკისა“ მსკ. 51,8.

განრის(უ)ვა «მორისვა», გაკრევა: „არა გან-რ-ის-ო პარშმო ცხოვართა შენთა“ G, — „არა მო-რ-ის-ო ცხო-ვართა იგი პარშმოთა შენთა“ M, II შქ. 15,19. იხ. რის(უ)ვა.

განრისხება, **გარისხება** «გულმოწყე/გულმწყრალ ქმნა»; «გულის-განწყობა», «რისხება», «განმწარება», «განძვრება», გაწყრება, გაგულისება, აღშფოთება, «ზრუნება»: „გან-რ-ის-ხ-ნა მოსე ელიაზარს“ O, — „გულ-მ-ო-წყ-ე იქმნა მოსე ელიაზარს ზედა“ G, ლევტ. 10,18; „გან-რ-ის-ხ-ნა ბალაქი ბალაქის ზედა“ pb., — „გულ-მ-წყ-რ-ალ იქმნა ბალაქი ბალაქის ზედა“ G, რიცხ. 24,10; „ნუ... გან-რ-ის-ხ-ნ-ე-ბ-ი ჩუენთჳს, უფალო“ B, — „ნუ... მ-რ-ის-ხ-ა-ე ჩუენ, უფალო“ A, სხბტ. 136,0; „გან-მ-არ-ის-ხ-ეს მე კერპენთა ზედა“ G, — „კერპებთა მათთა გან-მ-ამ-წ-არ-ეს მე“ M, II შქ. 82,21; „გან-მ-არ-ის-ხ-ონ მე“ M, — „გან-მ-ამ-ძ-ვ-რ-ონ მე“ G, II შქ. 81,20; „რ-ა-ს-ა-თ-ჳს გან-რ-ის-ხ-ნ-ე-ბ-ი ერსა შენსა ზედა გულის-წყრლობით“ გამოხლ. 82,11; „გან-რ-ის-ხ-ნა ნაბეჭდოროსორი ყოველსა მას ქუეყანასა ზედა ფრად“ ეფ. 1,11; „ესემლევათა საქმთა გან-არ-ის-ხ-ებ შენოჳდესა“ ბაბ. 44,80; „გან-რ-ის-ხ-ნა და აღ-ვ-ი-და საკარპელთაგან თჳსთა“ ფლკტ. 149,0; „მამანა ნუ გა-ნ-არ-ის-ხ-ებ თჳ-ლ-თა თქუენთა“ კოლ. 8,21; „გან-რ-ის-ხ-ნა ფრად მეფე იგი“ ფლკტ. 145,28; „გან-არ-ის-ხ-ებ ს-ა-ლ-მ-ობასა სულთასა“ მათ. S, ოქრ.-მარხ. და იოან. 105,25; „გან-რ-ის-ხ-ნ-ეს ორთა მათ მათათჳს“ DE, — „გულ-ი გა-ნ-წყ-ეს ორთა მათ მათათჳს“ C, მთ. 20,24; „რომელიცა გან-არ-ის-ხ-ებ ს-ტ-კ-უ-ასა, არა ცხონდეს“ pb., — „რომელიცა ზრ-უნ-დ-ეს ს-ტ-კ-უ-ასა, იგი ვერ ცხონდეს“ O, იგ. სოლ. 19,7. „ნუ ისწრაფი სულთა შენთა გან-რ-ის-ხ-ებასა“ ეკლ. 7,10. „გან-რ-ის-ხ-ებულ ალაღ-რ-ებულ კუნესასა დიდსა ქრისტე-

ანეთა ზედა“ ფლკტ. 183,5; „ალაღ-რა სულთა თჳსთა ეითარცა გან-რ-ის-ხ-ებ-უ-ლი“ ლ. 11,88 იხ. რისხება/რისხვა.

განრომა, **გარომა** გადარჩენა; თავის დახრწევა, ხსნა; «დავრდომა»: «მიგანრომა», დარჩომა: „არამცა გან-ერა ყოველი კორციელი“ მთ. 24,22; „რამთა გან-ერე ვო-თარცა ქურციკი საფრევესა“ მათ. S, ოქრ.-გურიტ. 220,3; „არა გან-მ-ერ-ე ჭელთაგან ჩემთა“ ბაბ. 44,21; „მართალი მვეცისაგან გან-ერ-ეს“ იგ. სოლ. 11,8; „გან-ერ-ა ქურ-კერი, რომელსა იქმნა თაჳსაგან, ჭელთა შინა მისთა“ იერემ. 18,4; „რომლითა გა-ერ-ებ-ო-დი, იგი ხოლო დაიშკრე“ ი-ე. 44,8; „სონდ გან-ერ-ენ-ი-თ“ I, — „სონდ მი-გან-ერ-ენ-ი-თ“ O, ზაქ. 2,7.

განრომილ-ი «განრინებული», თავდახრწეული: „ვიდრე არა დაშომაშდე მთავანი გან-რ-ი-მ-ი-ლი“ G, — „ვიდრემდის რამდენით არა დაშო მათი გან-რ-ი-ნ-ე-ბ-უ-ლი“ M, ისუ 6. 8,22. იხ. გა(ნ)სარომელი.

განრლუევა «დაცხნა», დარლუევა; «განგრავნება», «გან-ხეთქა»: „მეყსეულად გან-რ-ლ-უ-ა იგი“ A, — „მუნქუესკე დაქსნდეს კორცი მისნი“ B, სხბტ. 130,8; „გან-არ-ლ-უ-ის მე-გ-ო-ბ-ა-რ-ობ-ა-დ“ ზირ. 22,25; „გან-რ-ლ-უ-ეს და იქმნეს ვითარცა არარად“ ხაქ. მოც. 5,80; „გან-არ-ლ-უ-ა იგი (თავი წიგნისა) წინაშე ჩემსა“ O, — „გან-გრ-ავ-ნ-ა იგი (თავი წიგნისა) წინაშე ჩემსა“ G, ეზეყ. 2,9; „არცა საბელნი მისნი არა გან-რ-ლ-უ-ნ-ე“ G, — „არცა საბელნი მისნი გან-ს-ტ-ქ-დ-ენ“ O, ეს. 89,20.

განრლუეულ-ი «წარკსნილი», «დაცხნილი», დარლ-უეული; დავარდნილი: „სამოსელნი მისნი იყუნენ გან-რ-ლ-უ-ე-ულ“ G, — „კუართი მისი იყვენ წარ-კ-ს-ნი-ლ“ pb., ლევტ. 18,45; „გან-რ-ლ-უ-ე-ულ-ნი ასონი გან-რ-ა-ხ-ვ-ათ-ანი ჰეშმარტებთა ერთად შეამტყინა“ ებ. ეკპ.-აღვს. 227,12; „მონაჲ ჩემი დაცეულ არს სახლსა შინა ჩემსა გან-რ-ლ-უ-ე-უ-ლი“ DE, — „ყრმაჲ ჩემი ძეს სახლსა შინა ჩემსა და-ც-ხ-ნი-ლი“ C, მთ. 8,8. იხ. რლუევა.

განრყუნა «განხრწნა», «დაცხნა», «შეურაცხ-ყოფა», წახდენა, გაფუჭება; «განხეთქა»: „გან-რ-ყ-უ-ნი-ან ჩეფლი ქუეყანისა“ M, — „გან-ხ-რ-წ-ი-დ-ეს ნაყოფთა მათთა“ G, მსკ. 8,4; „რამთაგან გან-რ-ყ-უ-ნ-ა მტერი იგი“ C, — „რამ-თაგან და-ი-ც-ხ-ნ-ა მტერი იგი“ J, ფს. 8,8; „სიტყუაჲ უფლისაჲ გან-რ-ყ-უ-ნ-ა“ G, — „სიტყუაჲ უფლსაჲ შე-უ-რ-ა-ც-ხ-ო“ M, რიცხ. 16,21; „გან-რ-ყ-უ-ნი-ან პირნი მათნი“ მთ. 8,10; „გან-რ-ყ-უ-ნი-თ გან-რ-ყ-უ-ნ-ა ყოველი ქუეყანაჲ“ იერემ. 12,11; — „მეუფებამ მისი არა გან-რ-ყ-უ-ნ-ეს“ დაწ. 7,14; „(ხორ-შ-კი) ნაყოფსაჲ გან-რ-ყ-უ-ნ-ის ხეთასა“ მ. ცხ. 284r; „გან-რ-ყ-უ-ნ-ეს (გან-ს-ტ-ქ-დ-ეს I) ეზონი ჩემი“ O, იერემ. 4,20. „გან-რ-ყ-უ-ნ-ისაგან დამიკეე მე“ თომა 17,48. „რომელი არა ბუნებასა მას გან-რ-ყ-უ-ნ-დაჲ ესმის“ პეტრე მოც. 47,12; „შეკმოს... სამოსელი იგი... გან-რ-ყ-უ-ნ-ადი“ მ. სწ. 217,27.

განრყუნილ-ი წარმავალი, გაფუჭებული; საძაგელი, მწიკვლიანი: „გან-რ-ყ-უ-ნი-ლი გან-რ-ყ-უ-ნი-ლი იგი პატრი მე-ფობისაჲ“ ფლკტ. 187,22; „მეკურნალმან... მოკუეეთის კო-რ-ც-ი დამავალი და გან-რ-ყ-უ-ნი-ლი“ მ. სწ. 12,2; „შთამტქს მე, გან-რ-ყ-უ-ნი-ლი ესე, ქუეყანასა ზედა“ იქვე, 160,22; „შეწიროს გან-რ-ყ-უ-ნი-ლი უფლისა“ მალ. 1,14. იხ. რყუ-ნა, განსარყუნელი.

განწყენილება წახდენა, «განხრწნილება»: „განწყენილება საკათასა განეპარტენ იგინი“ *ო.* — „განხრწნილება საკათასა მონა კათასა მორთხველ ვყვენ იგინი“ *გ.* *ოვსკი* 11,4; „სიმძიმე და განწყენილება და სტომაქსაჲ“ *მართ. ს.* *ოქრ.-მარხ.* და *იონ.* 100,14. *იხ.* რეუნილება.

განრჩა *იხ.* განსჯა.

განრჩევა გარჩევა, «გამორჩევა», «განკითხვა», «ბრძანება»: „განარჩინენ უცუთურნი მართალთაჲს“ *მთ.* 13,40; „განარჩინის ცხოვარნი თიქანთაჲს“ *მთ.* 25,39. „გამორჩევა და შოკის წმიდათა და შეგინებულთა“ *მ.* — „განსარჩეველად შოკის წმიდათა და შეგინებულთა“ *გ.* *ლევით.* 10,10. „განრჩევაჲ ერისა თჳსისა“ *ქ.* — „განკითხვად ერისა თჳსისა“ *ტ.* *ფს.* 40,4; „ესე არს განრჩევაჲ შეუღოსაჲ“ *გ.* — „ესე არს ბრძანებაჲ შეუღოსაჲ“ *რხ.* *რისტ.* 19,4; „განრჩევაჲ კეთილისა და ბოროტისა“ *პებრ.* 5,14.

განრჩეულ-ი წმინდა, სუფთა: „ჰქმნენ იგინი საკუთველად... აღზებუელი განრჩეული წმ-დაჲ“ *ო.* *გამოსლ.* 30,35. *იხ.* რჩევა.

[განრჩეულილება] *იხ.* ოქროგანრჩეულილება.

განრჩუნვა, მოცვა, დაფარვა: „ღკრნა... ზღუბლნა, რომელ განრჩუნნა ოქროჲთა“ *IV მგ.* 18, 10.

განრჩუნვილ-ი, განრჩეულილ-ი მოცული, მოკედილი: „ბრძანა შემოღებაჲ ორთა მათ ქობიანთაჲ, ოქროგანრჩეულილთაჲ“ *ბალ.* 33,21; „შეზავს ასოსა მას მხედველსა და აპათა მათ განრჩუნვილთა გუგათასა“ *გრ. ნოს.-კაც.* აგებ. 228,20. *იხ.* რჩუნვა/რჩეულა: შდრ. ოქროგანრჩეული.

განრცხა, გარცხა «გამორცხა», გარეცხვა, «განბანა»: „განრცხას აღვილსა წმიდასა“ *გ.* — „გამორცხენ იგი ადგილსა წმიდასა“ *მ.* *ლევით.* 6,27; „განრცხიდეს ბაღთა მათთა“ *ც.* *ლ.* 5,3; „გარცხის ბერმან გუბი თჳსა და ალაგის იგი წყლთა“ *მ. ცხ.* 124v. „განრცხაჲ სასუმელბო-საჲ“ *DE.* — „განბანაჲ სასუმელთაჲ“ *ც.* *მრ.* 7,4. *იხ.* რცხა.

განსაბნეველ-ი გასაფანტავი, «განსათესეელი»: „მოგწენ თქუნ განსაბნეველად (განსათესეველად *რხ.*) ყოველთა მფუფთა ქუეყანისათა“ *ი.* *იერემ.* 34,17. *იხ.* განბნევა.

განსაგდებელ-ი გადასაგდები: „არარაჲ არს განსაგდებელ“ *I ტიმ.* 4,4. *იხ.* განგდება.

განსაგებელ-ი, გასაგებელ-ი საგამგებლო, საკარგავი; გამგებლობა: „განსაგებელი მისი სხუამან მოიღენ“ *ფს.* 105,8; „განსაგებელი მისი მოიღენ სხუამან“ *ხაქ. მოც.* 1,20; „ყრმა იყენს და ყოველი გასაგებელი (განსაგებელი *var.*) დედოფალსა ეყრა“ *ი.-ი.* 18,20. *იხ.* განგება.

განსაგებელად გასაკეთებლად, შესაკეთებლად: „რამთა მცეს მე ძელი განსაგებელად ბჭეთა მათთჳს“ *ნემშ.* 3,8; „მოეცენა ხატა წმიდისა იოვანე მხარებელისა, რომელი მხატვრისაჲ მიეცა განსაგებელად“ *ი.-ი.* 43,38. *იხ.* განგება.

განსადინელ-ი სადინარი, სადინელი: „ღჳჳლასაგან გამოვლენ ორნი განსადინელნი, მისგანსებულნი ღართა“ *გრ. ნოს.-კაც.* აგებ. 220,23. *იხ.* დინება.

განსაგალ-ი «მებოძირი», «წიადსავალი», გზაჯვარედინი: „განვედოთ განსაგალთა ზედა გზათასა“ *ც.* — „წარვედოთ მებოძირებსა გზათასა“ *DE.* *მთ.* 22,9; „წინა დაიყრნა გალაღმან განსაგალნი ორდანიანი“ *გ.* — „წინაღწარ დაიყრეს გალაღელთა წიადსავალი იგი ორდანიანი“ *მ.* *მხგ.* 12,3; „ნეტა მაღდებო განსაგალსა მათსა“ *აბდ.* 1,14. *იხ.* სლვა; განსლვა.

განსაგალ-ი გასაგალი, გასაყვანი, «მებოძირი»: „ყოველი... განსაგალსა განვალს“ *მრ.* 7,10; „განვედოთ განსაგალთა ზედა გზათასა“ *ც.* — „წარვედოთ მებოძირებსა გზათასა“ *DE.* *მთ.* 22,9. *იხ.* განსლვა.

განსავსე ავსებუელი, აღსავსე: „ტბილთა განსავსე არან ესე“ *მართ. ს.* *ქ.* *იერ.-მარტვლ.* 188,18; „განსავსე გულის-წყრომითა“ *ფლკტ.* 130,24; „სული განსავსე არს ბოროტთა“ *ბ.* *კეს.-ექვს.* *დღ.* 122,6. *იხ.* სავსე.

განსაზღვრება, განსაზღვრება «განჩინება», «განკუთნება», დაწესება: „როგელთა განსაზღვრა უფალმან მათ არა ზღუდა მათა ქუეყანაჲ“ *გ.* — „როგელნი-იგი განაჩინნა უფალმან არა ზღუდა მათა ქუეყანა იგი“ *მ.* *ისუ.* 6, 5; „ქალაქნი განსაზღვრებულნი ძეთა ეფრემისანი“ *გ.* — „ქალაქები, რომელ განიკუთნეს ძეთა ეფრემისთა“ *მ.* *ისუ.* 6, 10; „იონ განსაზღვრა ყუფთა შეუღო უცხოთ-მოყუარებისაჲ“ *ბ.* *კეს.-ექვს.* *დღ.* 114,31.

განსაზღვრება «დროება»: „ყოველნი განსაზღვრებანი, რომელნი განსაზღვრნა სელისათჳს თჳსისა“ *გ.* — „დროებანი, რომელ დრო-ჴენა თჳსა თჳსა“ *რხ.* *რისტ.* 30,6.

განსაზღვრებულ-ი «განკუთნებული», მიჩნეული, განკუთვნილი: „ქალაქნი განსაზღვრებულნი მღვდელთათჳს“ *გ.* — „ქალაქნი განკუთნებულნი კაცის-მკლევლთაჲს“ *მ.* *ისუ.* 6, 21,27; „ვეშანო... სცნობენ ადგილთა თჳსთა, განსაზღვრებულთა მათთჳს“ *ბ.* *კეს.-ექვს.* *დღ.* 101,18; „ბოლო მოჴებაჲ თესლთაჲ ჩენთჳს განსაზღვრებულ არს“ *ბ.* *კეს.-ექვს.* *დღ.* 04,8. *იხ.* განსაზღვრებელი.

განსათქმელო-ი განთქმული: „უზ-ლე... და იგი იგი საზღვართა ღდ, ვაჟი, შეენიერ, განსათქმელ“ *პოვ. ხტვშ.* 860,12. *იხ.* განთქმვა.

განსათხველო-ი «შესაქრველი», ნაწნავი(?): „მოუღოს ღმერთმან... განსათხველნი მათნი და საკუბები“ *ო.* — „მოსპობს უფალი... შესაქრველთა ღმერთთა და ჰედოსა სახუეველთა“ *გ.* *ფს.* 8,19. *იხ.* განთხვევა.

განსაკითხავ-ი სასამართლო, სამსჯავრო: „ეთარცა შეედეს განსაკითხავსა მას“ *ხაქ. მოც.* 25,28; „წარვდგოთ განსაკითხავსა მას სამწესსა წინაშე მსაქულისა მის“ *მ.* *სწ.* 02,7. *იხ.* განკითხვა.

განსაკრთობელი-ი განსაკრთომელი, საშიში: „ცხოველი ესე (პალო) ღდ არს... და განსაკრთობელ საზღველად“ *ბ.* *კეს.-ექვს.* *დღ.* 131,27. *იხ.* განკრთობა.

განსაკრთოვლელად გასასულელელებლად: „მოსცნა ცვინი განსაკრთოვლელად და განსარყუნელად“ *II მტ.* 29,8. *იხ.* განკრთოვლა.

განსაკუთრებულ-ი განცალკევებული: „სულნი არიან საქმესა შინა მარტოდ განსაკუთრებულ“ *გრ. ნოს.-კაც.* აგებ. 214,21. *იხ.* განკუთვნა/განკუთნება.

განსაკრებელი-ი განსაცვიფრებელი, საოცარი: „ნათელი ბრწყინვალე განსაკრებელი“ ატმ. 110,13; „განსაკრებელი ტაბა“ ჯრდ. 89,15; „განსაკრებელი იგი ხელთა მშ თვით... წარმოადგინა“ ატმ. 107,15. „წარონი უხუდ აღმოსცენდეს განსაკრებულად“ ნახ. 74,11. იხ. განკრება.

განსამრავლებელი-ი გამოსაღები (პროდუქტი): „განსამრავლებულად არა ავასხნე მას საზრდელნი შენი“ ც, ლე-ვატ. 25,87. იხ. განმრავლება.

განსანათლებელი-ი სინათლის გამტარი: „და სარკელები კანკლელ განსანათლებელ გარემო სამთა მათ“ ც, ეფე. 41,16. იხ. განათლება.

განსარინებულად გადასარჩენად: „ყოველთა თანა იპოვე-ბის სავარი რამე... განსარინებულად თვსად“ გრ. ნახ.-კაც. აგებ. 152,20. იხ. განრინება.

განსარომელი-ი, გასარომელი-ი გადასარჩენი, თავის დასახრწევი; სარჩო: „ღმერთსა მოუცემია ჩუენდა საბრძოლად, განსარომელად ყოვლისაგან ბოროტისა, თითოეულად წინააღსაღმრთელი: წინააღსაღმრთელად ბნელისა—ნათელი...“ მ. სწ. 144,7; „აგარათა მონასტრისათა... თავისა გასარომელსა სრულებით მისცემიან მონასტრით“ ი.-ე. 44,80; „ჩუენა ყოველი გასარომელი ზღუთ შემოვალს“ ი.-ე. 20,24. იხ. გა(ნ)რომა.

განსარყუნელი-ი წასახდენი, განხრწნადი: „არცა კამალითა განსარყუნელითა განმხიარულებულ“ იხ. რომ.-მოხ. 198,15; „დადუა სვენაჲ ჩემი განსარყუნელად“ იოვ. 1,7; „მისცნა იგინი განსარყუნელად“ ივდ. 4,1. იხ. განრყუნა.

განსასუენებელი-ი მოსასუენებელი; წნავთ-საყუდელი; დასადგომელი; სამარხი: „მოძლუა მათ განსასუენებელსა (ნავთ-საყუდელსა) ე) ნებისა მათისა“ ფს. 108,80; „ეძიებნ განსასუენებელსა“ მთ. 12,48; „მოიქმე, სულო ჩემო, განსასუენებელად შენდა“ ფს. 114,7; „ავა არს მისა, რომელი დაწვების სარეცელსა ზელა ღბლსა განსასუენებელად ჳოცთა“ მ. სწ. 240,84; „და მენ ღუშმეს მას განსასუენებელი“ სპკ. 89,18.

განსასუენებლისა ცემა დაწყნარება: „ვიღრემდე განსასუენებელი სცეს უფალმან“ მ, — „ვიღრემდის დააწყნარნეს უფალმან“ ც, II შკ. 2,20. იხ. განსუენება.

განსასუიდელი-ი სასუიდელი, გასამრჯელო როსკიპობისათვის, სასასუიდლო: „ყოველნი განსასუიდელნი (სასასუიდლონი ც) მისნი დაწუნენ ცეცხლითა“ ც, შიქ. 1,7. იხ. განსუიდა.

განსატევებელი-ი „განტევებისა“; გაყრის, გაშეების (წიგნი): „დაუწერენ მას წიგნი განსატევებელი“ მ, — „დაუწეროს მას წიგნი განტევებისა“ ც, II შკ. 24,1; „ეიონ მას განსატევებელი წიგნი“ მთ. 6,81. იხ. განტევება.

განსაჭიჭებელი-ი გამოსამყლავნებელი, შესარცხენი: „აღგეკაცნა ქუეჲუმონი განსაჭიჭებელად ტერფთა შენთა“ ც, იერემ. 18,22. იხ. განჭიჭება.

განსაღებელი-ი გასაღები: „მოღრთა განსაღებელნი ესერა ჩემ თანა არა“ ლომ. 68,22; „დაუტევა განსაღე-

ბელი კარისა მუნე და კუალად-იქცა“ მ. ცხ. 201v. იხ. განღება.

განსაყოფელი-ი გასაყარი, ტიხარი, „განმასაზღურებელი“; „მისწუების (სიტყუაჲ) იგი ვიდრე განსაყოფელად მდეს საშუმინელისა და სულისა“ ბებრ. 4,12; „განზომა სიგრძე იგი განსაყოფელისაჲ მის (განმასაზღურებელისა ც)“ ც, ეფე. 41,16; „ეითარ მიიწინეს განსაყოფელსა გზათსა“ ატმ. 80,0. იხ. განყოფა.

განსაცდელი-ი ფათერაკი, ხიფათი: „ალასრულნა ყოველნი განსაცდელნი ეშპაქმან“ ლ. 4,18; „განკმზადე თავი შენი ყოვლისათჳს განსაცდელისა“ ჳირ. 2,1; „რათა... ივსნეს იგინი განსაცდელისა მისგან“ რიფს. 104,7; „აუწყნეს განსაცდელნი იგი, მოწვენულნი მათ ზედა“ ატმ. 102,9. იხ. განცდა.

განსაცუმელი-ი გასაყრელი: „იყვენ გრკალნი იგი განსაცუმელად აღსაღებულთა მათ“ გამოსლ. 26,20. იხ. განცუმა.

განსაცხრომელი-ი „სიხარული“ ლელვა, მღელვარება; სა-მხიარულებელი, საღბინო: „იყოს დაბნები... განსაცხრომელ კანჭართა“ ც, — „იყვენ დაბნები... სიხარულ ვირთა ველურთა“ ც, იხ. 82,14; „ყოველნი განსაცხრომელნი შენი და ლელვანი შენი მე ზედა-გარდამდეს“ ფს. 41,8; „ყოველნი განსაცხრომელნი შენი მოავლინენ ჩემ ზედა“ ფს. 87,8; „უმჯობეს არს კაცისაჲ მისლად სახლით განსაცხრომელით სახლად გლოვისა“ მ. სწ. 61,12; „არჩედ (ყუაილნი) რომელნიმე შეუენიერი ხილად და განსაცხრომელად თულთა“ მ. სწ. 88,24. იხ. განცხრომა.

განსაწმედელი-ი გამწმენდი: „მომა ჩუენ... მსგავსად განსაწმედელთა წამალთა და დამწუველთა“ მ. ცხ. 48v. იხ. განწმედა.

განსაწმედელი-ი საბონი, „მდელი“; „მომართუთ მე ზეთი და განსაწმედელი... რამთა ვიბანო“ დან. 18,17; „თუ... განმრავლენ შენდა განსაწმედელნი, შეგინებულენ იყო“ ც, — „უყუეთუ განმრავლენ თავისა შენსა მდელიონი, შეგინებულენ ხარ“ პხ., იერემ. 2,22. იხ. წმედა.

განსაწყობელი-ი ბრძოლის ველი: მსჯ. 0,20. იხ. განწყობა.

განსაჳრელი-ი ცოცხლად შესაჳმელი, დასაკუწი: „რამთაჲ იყო... განსაჳრელად მფრინველთა“ პოვნ. სიტყ. 080,2. იხ. განჳრა.

განსაჯოცი-ი მისაყოფელი: „შებურონ სასანოლე იგი... და განსაჯოცი მისი“ პხ., — „დაბურონ ბაზმაჳნი მისნი... და მისაყოფელნი მისნი“ ც, რიცხ. 4,9. იხ. ვანჯოცა.

განსიძება გასიძება: „განსიძნა და განსიძდა შორის“ ხაქ. მოც. 1,18; „შევიდეს წყალი ესე დაწვეული მუტელსა შენსა განსიძებად მუტელსა“ რიცხ. 5,22. იხ. სიძება; წულით-განსიძება.

განსიტყუება „სჯაჲ, შეკამათება: „განსიტყუნეს მის-დამი ძლოვრად“ ც, — „ეცხოღეს მას ფრად“ მ, მსჯ. 8,1. იხ. სიტყუება.

განსიძვა „სიძვა“, მრუშობა: „განსიძვეს შემდგომად ღმერთთა უცხოთა“ ც, — „ისი ძვიდეს შემდგომად ღმერთთა უცხოთა“ მ, მსჯ. 2,17. იხ. სიძვა.

განსლვა «გამოსლვა», «განვლა», «მო- და მისლვა», «მისლვა», «განვლმა», «წარსლვა», შესვლა: „გა- ლობა წარტყუეს და განვიდეს“ DE, — „გალობით გა- მოვიდეს“ C, მთ. 20, 80; „თუ შენსა სულს განვი- დეს მახვლი“ DE, — „შენს თავს განვლოს მახვლმან“ C, ლ. 2, 85; „ერთარა განვიდოდეს იგინი (განკვი- დეს L) ქალაქებს მას“ ხაქ. მოც. 10, 4; „განვიდეთ (მოდა მივიდეთ C)“ DE ლ. 2, 15; „რაჲმს განხვლოდე წყობად მიდამისა“ G, მსჯ. 8, 1; „განვედ, ასულო“ M, — „წარვედ, ასულო“ G, რუთ. 2, 8; „განვიდეს იგი ურწყულთა აღგილთა“ მთ. 12, 48; „უკუეთუ არა ბრძოლით განვიდეთ (განგო- ტდე M) შემთხუვად შენდა“ G, რიცხ. 20, 18; „შევიდა და განვიდოდა იერიჲთ“ ლ. 10, 1; „უადლოესა ზომთ საბლისაჲ კურელსა ნემსისასა განსლვაჲ“ მთ. 10, 24; „პოვა, რამეთუ ეშმაკი განსრულ იყო“ მრ. 7, 80. „მო- ნასტერი უწესოდ გაეა“ ი. ე. 30, 5. იხ. სლვა; განსა- ვალი.

განსლვა გარდაცვალება: „დაემკვდრა მუნ შინა, ვიდრე დღედ განსლვისა მისისა ამიერ სოფლით“ ლმ. 8, 18.

განსმენა ამბის მოღება: „განისმა ესე ყოველს შორის ქალაქსა“ მ. ცხ. 807 v. იხ. სმენა.

განსოლვა სოლების ჩასმა: „განსოლეს იგი სოლებითა რკინისაჲთა“ H—841, 407. იხ. სოლი.

განსპეტაკება «განგოზა», «ალმოკოლა»; გათეთრება, გაწმენდა: „განასპეტაკეთ იგი თეთრითა მიწითა“ pხ., — „აღმოკოლენ იგი“ M, — „განკგოზენ იგინი საგოზლოთა“ G, II შჯ. 27, 4; „უფროსს თოვლისა განსპე- ტაკენს“ გოდ. იერემ. 4, 7; „ერთარა მატყლი განეასპე- ტაკენ“ pხ. 1, 18; „ვერ გელ-ეწიფების ეგრეთ განსპეტა- კებად“ DE, მრ. 0, 8.

განსპეტაკებულ-ი გათეთრებული: „სისპეტაკე ბუნებასა შინა სხუაჲ არს და გუამი განსპეტაკებული სხუაჲ არს“ ბ. კეს. -მკუხ. ლ. 80, 10. იხ. სპეტაკი.

განსრევა «გაქრება», «გარდათხევა», გადაყრა: „ქვანი გზისაჲს განასრიენით“ pხ., — „ქვები გაქრიბეთ გზათაჲს“ O, — „ქვები გარდასთხიეთ გზათაჲს“ I, pხ. 02, 10. იხ. სრევა.

განსრულ-ი იხ. განსლვა.

განსრულება, გასრულება «აღსრულება», შესრულებ- ბა; დამთავრება: „ვიდრე არა განსრულდეს წალო- წადი სრული“ G, — „ვიდრე აღსრულება დმდე ყოვლად მის წალოწდისა“ pხ., ლევთ. 25, 30. „შემდგომად განსრუ- ლებისა წიგნთაჲსა მომცინო, ვითარმედ აჲა ესერა განეა- სრულენ“ მ. ცხ. 68 v. „იყო ქე უკუე განსრულებული“ ჰებრ. 7, 28; „თუთ ღირს იქმნა მიღებად განსრულე- ბულსა მას ლუაწლსა სიმწნით“ სპკ. 87, 1. იხ. სრუ- ლება.

განსტურობა იხ. განმსტრობა.

განსუენება, გასუენება «დაწყნარება», «დამშუდება», «დაცხრომა», მოსვენება, დასვენება; დაყრდნობა; «თანა-ქცევა»: „განუსუენა მათ უფალმან“ M, — „დაა-

წყნარა იგინი უფალმან“ G, ისუ. 21, 44; „ოდეს განუ- სუენა უფალმან ისრაელსა“ M, — „შემდგომად დამშუდე- ბისა უფლისა მერ ისრაელისა“ G, ისუ. 28, 1; „არა გა- ნისუენა მცირედთა ყანასა ამას შინა“ M, — „არა დასცხ- რა ყანასა შინა მცირედთა“ G, რუთ. 2, 7; „განისუენეთ მცირედ“ მრ. 8, 31; „განისუენონ ყოველსა ქვენებსა სოფლებისასა“ pხ. 7, 10; „რომელი განუსუენებს დამა- შუალთა“ შუშ. II, 11; „განისუენეს ყოველთა მფრინ- ველთა ცისათა“ ეზეკ. 31, 18; „ევეფხი განისუენებდეს თიანთა თანა“ pხ. 11, 6; „ოდეს განისუენებდა შენ ზედა, გასტყდი“ ეზეკ. 20, 7; „ნუუკუე ვერ გაგისუე- ნოთ“ ი. ე. 40, 32; „მეგობრისა თანა გულფიცხელისა ნუ განისუენებ“ pხ., — „მეგობარ მრისანსა ნუ თანა- ექცევი“ O, იგ. ხოლ. 22, 24. „პოოთ განსუენებაჲ“ მთ. 11, 20; „არა ეპოვე განსუენება“ იერემ. 45, 2.

განსუენებულ-ი «დაცხრომილი»; მოსვენებული: „ვი- თარა ცხედარსა განსუენებულ არაჲს“ იმ. რომ.-კურთხ. ისაქ და იაკ. 68, 11; „განსუენებულ არს მიმგდელი“ pხ., — „დაცხრომილ არს მიმგდელი იგი“ O, pხ. 14, 4.

განსუქება «განზრქომა», გასუქება: „ნუუკუე განსუქ- ნე და განივრენე“ M, — „ნესადა განზრქნეს გული შენი“ G, II შჯ. 11, 10; „განსუქნა და განსხუა. განზრქა და დაუტევა ღმერთი“ G, II შჯ. 32, 15; „განდიდეს და განმ- ღირდეს და განსუქნეს და განპოხნეს“ I, იერემ. 5, 28; „ნუ განსუქებ კორცთა შენთა, რომელნი დადნობილ არიან მარხვით“ (I) 248 r.

განსუქებულ-ი «ჭამებულთა»: „ზუარაჲნი განსუქე- ბულნი ყოველნი“ O, — „ზუარაჲნი ჭამებულნი ყოველ- ნი“ G, ეზეკ. 80, 18. იხ. სუქება.

განსქდა იხ. განხეთქა.

განსყიდა, განყიდა, გაყიდა «განეაქრა», გაყიდა, «განფრდა»: „ქუეყანაჲ (არა) განკეაქროთ დამტკიცე- ბით“ G, — „ქუეყანაჲ არა განკყილოთ სრულიად“ pხ., ლე- ვთ. 25, 28; „განყიდე სამოსელი თვისა და იყიდენ მახვლი“ ლ. 22, 20; „იყიდეს და განკყილდეს“ ლ. 17, 28; „გა- ნიზრახა და განყიდა ყოველი მონაგები“ ვარ. 516; „არცა გაკყილდეს“ ი. ე. 80, 2; „მედად განისყიდენით“ G, — „მედად განიფრდენით“ O, pხ. 52, 8. „დაყუდა ღღენი ქალაქსა განსყილად ქელთ-საქმარ-სა თვისსა“ მ. ცხ. 17 v; „მათ საუბნარი განსყიდისათჳს არს და მოსყიდისა“ მ. ცხ. 21 v; „მოაქუნდა სასყიდელი განსყიდულთაჲ მათ“ ხაქ. მოც. 4, 24. იხ. სყიდა.

განსწავება, გასწავება სწავლება: „გასწავენ თჳენ სიტყუანი ჩემნი“ იგ. ხოლ. 1, 28. იხ. სწავება.

განსწავლა, გასწავლა «სწავლა», დასწავ, ცემა, გვემა; გაწვრთნა, დარიგება, სწავლა, სწავლის მიღება: „გა- ნსწავლო ვეე და განუტეო“ C, — „განსწავლო იგი და განუტეო“ DE, ლ. 28, 10; „უფლისა მიერ განვიწაფე- ლებით“ I კორ. 11, 82; „ნეტარ არს კაცი, რომელი გან- სწავლო შენ“ ფხ. 08, 12; „რომელი განისწავლა ღმრთისა მიერ განსაცდელითა აჲა, არა იტანჯოს იგი საუკუ- ნესა“ მ. სწ. 48, 0; „არა განისწავლოს კაცი, რომელი არა იყოს ბრძენ“ ზარ. 21, 18; „განსწავლენ შენ გან- ღმობლობამან შენმან“ იერემ. 2, 10; „სწავლით განსწაფ-

ლა მე უფალმან ფლტ. 136,18; „ბერძნულად გაასწავ-
ლა ღვთისმეტყველებელთა სრულებით“ მ. 27,22.

განსწავლა დაქვრება: „მეზვენი ღვთისმეტყველებელთა
განსწავლა მისი“ ოქრ. მარხ. და მონ. 102,20. „რე-
ნეს უფალმან განსწავლულ ღვთისმეტყველებელთა“ მ. 8,15; „გან-
სწავლულნი წმინდათაგან კაცთა“ მსკ. 28,31. იხ. სწავლა.
განსწორება თანასწორობა. განსწორებით თანასწო-
რად: „განსწავლულნი“ ლომ. 14,20. „გან-
სწორებულ ურთიერთს“ გამოსლ. 87,17. იხ. სწორება.

განსხირობვა გაკვრა: „განსხირობეს ქუარსა მას ზედა ძე-
ლისა“ მ. ხფ. 150,24. „უბრძანა ძელსა ზედა განსხირობვად
მათა“ H—341,479. იხ. სხირობვა.

განსხლვა გასხლვა: „არა განსხლას (ვენაჲ)“ მხ.
5,6; „განსხლის (ვენაჲ) და ნახსლვენი იგი ცეცხლსა დასხის“
მ. ხფ. 818,16. „ვენაჲმან განსხლულმან ქაშისა თჳსსა უმრავ-
ლესნი რბანი და წაყოფნი გამოხსნის“ H—341,714. იხ.
სხლვა.

განსხმა, გასხმა „განსხმა“, „განსხმება“, განსხმე-
ვა: „განსხმან უფალმან ამორეველი“ M, — „გან-
სხმა უფალმან ამორეველი“ G, იხუ 5. 24,18; „კრებულ-
საგან განსხმენ თქუენ“ DE, — „კრებულთ მათთ
განსხმადენ თქუენ“ C, მ. 18,2; „მრავალნი მძინე მო-
ნატრისაგან განსხმენ“ მ. 28,21; „განსხმენ გარეშე
ბანასა“ pb., — „განსხმენ ბანასიგან ყოველი კეთ-
რისა“ G, რიცხ. 5,2; „ენმაჲთა განსხმედით“ მთ. 10,6.
„უთარ გელეწიფების ემშაკსა ემშაკის განსხმად“ მრ. 8,28.
„რომელსაგან ემშაკნი იგი განსხმულ იყვნეს“ ლ. 8,88. იხ.
სხმა; შდრ. მერცხლის-გამსხმელი.

განსხუაჲმება „დაკლებად“, აცდენა: „არა განსხუა-
ჲმად მათგანი (ს-ტყუათგანი)“ G, — „არა დააკლდა
სიტყუაჲ“ M, იხუ 5. 28,14. იხ. სხუაჲმება.

განსხუობა „განსხობება“, გასხილება: „განსხუა, გან-
სხობა, და დაუტევს ღმერთი“ II შქ. 82,5; „განსხუენს
მელო და განსხობს კაცნი“ ეკლ. 12,5; „განსხილენს
და განსხილენს და განსხილენს (გან-
სხობენს pb.)“ O, იერემ. 5,28; „განსხილეს ძირი მისი“
ბ. კებ. ექუხ. დღ. 66,14. იხ. სხილი.

განსჯა, განსჯა, გასჯა, განსჯა „განსჯილება“, გასამართ-
ლება: „შესჯეს იგი საპყრობელსა განსჯად (რამთა გა-
ნსჯით pb.)“ იგი ბრძანებთა უფლისაჲთა“ G, ლევით.
24,12; „განსჯიდეთ ათორმეტთა ნათესავთა ისრაელისა-
თა“ C, მთ. 19,28; „თავადმან განსჯოს სოფელი სიმაართ-
ლთ და ერი—სიწირუდით“ ფს. 9,9; „მას საუქუნესა მწა-
რედ გაიჩქებით“ მ. 28,7. „რომელი მოვალს გას-
ჯად სოფლისა“ მავლ. 52,8; „განსჯან იგინი სიმაართ-
ლთ, ხოლო მათ უმსჯავროდ დასაქენ იგი სიუდილად“ მ.
ხფ. 70,15. „მოშავლა განსჯად ცხოველთა და მკუდართა“
ივლიან. წამ. 881. „განსჯად ათორმეტთა ნათესავთა“ DE,
მთ. 19,28. იხ. სჯა.

განტყვა, გატყვა „აღმოტყვება“, „წარტყვება“,
„დატყვება“, „განგებობა“, „აღმოგებობა“, „ტყვება“,
გამტყვა: „განტყვა სული“ DE, — „აღმოტყვა სუ-
ლი“ C, მთ. 27,50; „უკეთეს განტყვენ უზანი“ DE, —
„წარ-თუ-ტყვენ უზანი“ C, მრ. 8,8; „გან-ტყ-

ვენს იგი აღმოგებასა ოდენ ცისკრისასა“ M, — „გან-ტყ-
ვინს იგი, ვითარცა აღმოგება განგებობა“ G, მსკ. 10,28;
„განტყვა სული“ DE, — „აღმოტყვა სული“ C, მრ.
15,87; „განტყვენ“ M, — „განტყვენ“ G, მსკ. 18,
20; „განტყვენ კაცნი ეგ“ მსკ. 10,88; „გან-
ტყვენ განტყვენ“ II შქ. 11,22; „განტყვენ განტყვენ“
ქაქარი თავისუფლად“ მთ. 80,6; „მთავრად გინტყ-
ვენ განტყვენ“ ფს. 104,20; „რამის შეიკრძალო იგი, ნე
განტყვებ მას“ ზირ. 0,26; „უკეთეს განტყვენ“
მ. 24,10.

განტყვება „განსატყვებელი“, გამტყვა, „დატყვება“:

„უკეთეს ქერ-არს კაცისა ცოლისა თჳსისა განტყვებაჲ“
DE, — „ქერ თუ არს ქერისა ცოლისა დატყვებაჲ“ მრ.
10,2; „დაუწეროს მას წიგნი განტყვებისაჲ“ G, — „და-
უწერენ მას წიგნი განსატყვებელი“ M, II შქ. 24,1;
„მრავლად განტყვენ განტყვენ განტყვენ განტყვენ“ იერემ. 8,8.
„რომელმან განტყვებული შეიკრძალო“ მთ. 5,82; „განტყვენ
ბუღარ უფლებებისაგან შენისა“ ლ. 18,12; „ქერითა
განტყვებული არა მოიყვანონ თავისა თჳსისა ცოლად“
ეკლ. 44,22. იხ. თულგანტყვებული; ტყვება.

განტყვა გატყვა „შემტყვება“, „დამტყვება“, „შემტყვა“,
მტყვება: „ლერწამი დაჩხერილი არა განტყვოს“ I, —
„ლერწამი განტყვოს არა შემტყვოს“ O, მხ. 41,8; „რამ-
თა განტყვენ წვენი მათნი“ DE, — „რამთა და-
მტყვონ წვენი მათნი“ C, მ. 10,81; „მოკლონი რკინი-
სანი განტყვენ (შემტყვენა I)“ C ფს. 108,10; „უთარ-
განტყვად და შემტყვად უროდ ყოვლისა ქუეყანისაჲ“ იერემ.
50,28; „განტყვად სარწული წყაროსა ზედა“ ეკლ. 12,6;
„განტყვენ პური“ თქ. 89,6; „განტყვებდნენ ძელ-
ნი“ ბ. კეს. 40-თჳს 110,6. „განტყვად განტყვასა წლ-
ლევით. 24,20.

განტყვილი-ი „დაჩხერილი“, „გამოღუეიანი ტყვი-
ლი“: „ლერწამი განტყვილი (დაჩხერილი I) არა შე-
მტყვოს (განტყვოს I)“ O, მხ. 42,8; „განტყვილსა მას
არა შემტყვად“ ეკლ. 84,4; „განტყვილი ვითარცა მტყვი განტყ-
ვილი“ ფლტ. 188,18; „განტყვილი და შემტყვებული
და დამტყვებული... არა შესწირი“ pb., — „განტყვიანი
ტყვილი და შემტყვებული... არა მოგებარენთ“ G, ლევით.
22,24. იხ. ტყვა; ზურგ-განტყვილი.

განტყვილება დამსხვრევა: „განტყვილებაჲ მშლ-
თაჲ ვრდ. 87,8. იხ. ტყვა.

განტყვა გატყვა: „განწავალ საშუალ განტყვი-
ვით ურთიერთს“ ფლტ. მოც. 284. იხ. ტყვა.

განტყვება დასი, რიგი: „დაადგინა სიმაართისაგან მა-
თისა განტყვებაჲ იგი მდღელთაჲ“ II შქ. 8,14;
„დაადგინა... მეკარენი განტყვებისაგან მათისა
ბეით-ბეიდ“ II შქ. 8,14. იხ. ტყვება.

განტყვა დაჩხვრება: „საგებრელითა სასიკუდიანითა და
განტყვით“ ფიზ. XVII, 88. იხ. ტყვა.

განტყვა „დატყვება“, ჩატყვა: „განტყვას ქვითა გან-
ტყვენ“ II შქ. 11,88; „განტყვად იგი ყოველმან ის-
რაელმან“ M, — „დატყვად იგი ყველმან ისრაელმან“
G, იხუ 5. 7,28. „დასაქენ მისი ქვითა განტყვად“
ქუარ. 240,18. „ქვითა განტყვული მოკლდა“ წმკ. 14.
იხ. ტყვა.

განტფობა, გატფობა გათბობა: „შემოსიან იგი სამოსლო-
თა და ვერ განტფის“ III მგ. 1,1; „ნარისუევთა ტარე-
თა ჩემთათა განტფებოდეს ბუკნი მათნი“ იოზ. 81,20;
„შეიმოსეთ და არა განსტფით“ ანგეა 1,6; „განტფიან
იგი ფრთითა თჳსთა“ ფიშ. XI,15; „გატფე ბრწყინალე-
ბასა მას მზის-თულ-სასა“ ფლტ. 144,80. იბ. ტფელი, ტფობა.

განტყდებიელ, განტყდა... იბ. განტყბა.

განტყორცება: I მგ. 20,30. „ეთარცა ისარი განტყო-
რცებული განსა“ სიბრძ. სოლ. 5,12. იბ. ტყორცება.

განტყუვება გატყუება: „მოიგე აღვალადე შენდა, ვინა-
ცა სიტყუით განგითყუეა მტერმან“ მ. სწ. 108,10. იბ.
ტყუვება.

განუზომელი-ი უზომო, უსაზღვრო: „განვადლოს შენ სო-
ფელსა დიდსა და განუზომელსა“ ძს. 22,18; „მოჰფი-
ნე... მოწყალეობა შენი განუზომელი“ ფლტ. 7,24. იბ.
განზომა.

განუზრახველად განზრახვის გარეშე, მოუფიქრებლად:
„გულწყრალი იგი იქმნ განუზრახველად“ იგ. სოლ.
14,17. იბ. განზრახვა.

განუკითხველ-ი წმინდა; გამოუძიებელი, განუსჯელი:
„ხოლო ზეგარდამო იგი სიბრძნე... განუკითხველ“ იაკ.
8,17; „ესე არიან სწავლანი სოლომონისნი განუკითხ-
ველნი“ იგ. სოლ. 25,1. „სადაცა დაემოხზეს ეკლესიასა
მართლმადიდებელთასა, გინა მწველებელთასა, განუკითხველად
ეზიარის იგი“ ლიმ. 71,18. იბ. განკითხვა.

განუკრძალველ-ი უგრძნობელი: „უკუთუ ელა განუ-
კრძალველ იყოს იგი, რამე იყოს მისდა სარგებელ“ მ. ცხ.
272r. იბ. განკრძალვა.

განუკუთვთელ-ი დაურღვეველი: „ნუმცა ეონ განვამოვებს
თქვენ საქმისა ამისგან ყთილასა და ღმრთისა საუფარელსა,
რომელ არს... განუკუთვთელი ერთობა და მშვიდობა“
ი. ე. 20,82. იბ. განკუთვა.

განუღველ-ი გამოუღველი: „განუღველი ცაცხ-
ლისაგან“ მრთ. A, ბ. კეს.-მარბ. 58v. იბ. განღვეა.

განუღტოლველ-ი ღვანუქსნელი: „შრომით წინაშე
პყრობოლ იქმნა, განუღტოლველითა მოითმენს საკი-
როსა“ pb.,—„შე-ვე-ეყრა, განუღტსნელითა მით კირი-
თა დაიყრა“ O, სიბრძ. სოლ. 17,10. იბ. განღტოლა.

განუზადებელ-ი მოუზადებელი, მოუწყობელი:
„გბოვენ თქვენ განუზადებელნი“ II კორ. 9,4; „უკუთ-
თუ მოვიდეს (კირი) და განუზადებელი დახუდო, ორ-
კეც არს სარცხლა“ მ. ცხ. 170v. იბ. განზადება.

განუზადებლობა მოუწყობლობა: „რამე არს განუზ-
ადებლობა იგი მისი?“ ბახ. კესარ.-ექუს. დღ. 80,28.
იბ. განზადებულება.

განუნათლებელი-ი უსინათლო: „სადა-იგი იყოს ბელი
განუნათლებელი, წუდიადი“ მ. სწ. 02,10. იბ. გა-
ნათლება.

განუორძინებელ-ი რომელსაც ვერ გაეცევი, თავ-
დაუხრწველი, აუცილებელი: „ჩერ-იყო მათდა განუ-
ორძინებელი ნაქუღვეანება მოწვენად მათ ზედა“
სიბრძ. სოლ. 10,4. იბ. განორძინება.

განუორყუნელი-ი განუხრწნელი, წაუხდარი, წმინდა,
უბიწო: „მოიკცენ განუორყუნელი იგი ნიკნი მარ-

თალთანი“ რიფს. 172,82; „განუორყუნელითა და სა-
უყუნოთა სიტყუთა ვლადებ შენდა მიმართ“ ფლტ. 158,
28; „რომელთა შორის განუორყუნელად დაშთა შევნი-
ერება“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 188,18. იბ. განორყუნა.

განუორყუნელობა განუხრწნელობა, უბიწოება: „მო-
ძღერებასა შინა უხრწნელება, ღირსება, განუორყუნე-
ლობა...“ ტიტ. 2,7. იბ. განორყუნელობა.

განუოსენებელი-ი მოუსვენარი: „ვღრე აქა ეამადღე...
ეკერწებით და განუოსენებელ ვართ“ I კორ. 4,11. იბ.
განოსენება.

განუსწავლელი-ი უწერტნელი: „არიანთა იგინი ესე და
განუსწავლელ“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 108,20. იბ. გან-
სწავლა.

განუქარებელი-ი: „რომელი-იგი განუქარებელ და გა-
მოუტეველ არს ცხოვრება“ განხ. იოან. 201,7. იბ. განქარ-
ება.

განუღმებელი-ი უღიმარი: „საუცრებანი განუღმე-
ბელნი მწუხარითა პირებითა გამოუჩნდებოდა მათ“ სიბრძ.
სოლ. 17,4. იბ. განღმება.

განუყოფელი-ი განუშორებელი, ურღვევი: „განუყო-
ფელი იგი სამება“ ხ. გაბ.-მოც. 102,0. იბ. განყოფა.

განუჩინებელად გაურკვეველად, შეერეულად: „უკუთუ
საყვამან განუჩინებელად კმა გამოსის“ I კორ. 14,8.
იბ. განჩინება.

განუცხებელი-ი, გაუცხებელი-ი ღველურ ქმნელი,
უცხოქმნელი: „განუცხებელ ხარ ღმრთისაგან“ B, —
„უცხო ქმნელ ხარ ღმრთისაგან“ A, სხსტ. 128,4-1
(შდრ. „უცხოქმნელი ქეშმარტებსაგან“ B სხსტ. 182,
22-10).

განუცხოვება უცხოდ მიჩნევა, უცხო ქმნა, განდგომა:
„განუცხოვნენ ძეთა თქვენთა ძენი ჩუენნი“ G, — „უც-
ხოქმნენ შელთა თქვენთა შელნი ჩუენნი“ M, იხუ 6.
22,25. „განუცხოვებული ქეშმარტებსაგან, დაგუჯუდ თულ-
ნი ეგე“ ფლტ. 159,12. იბ. უცხო(ე)ება.

განუწვალებელი-ი დაურღვეველი: „განუწვალებელ
მისას სიმართლასა ყოფილ“ იაკ. რომ.-კურთხ. მის. 118,14;
„არა განწვალებ შენ განუწვალებელსა“ Alh.-11,
128v. იბ. განწვალება.

განუხრწნელი-ი ანა განორყუნელი, წაუხდნელი; გა-
უფუტეველი: „მოართუეს... შდნი ძარღნი ნელსნი, გა-
ნუხრწნელი“ G, — „მოართუეს... შდო ძარღ ნელნი,
რომელი არა განორყუნელი იყო“ O, მსჭ. 10,8. „გბოვენ უკ-
მი მისა წმიდა, დაფლელი ჭეყანასა განუხრწნელად კორ-
ციოთ“ ლიმ. 44,0. იბ. განხრწნა, ხრწნა.

განუტსნელი-ი დაუხსნელი, ღვანუტოლველი: „შე-
ვე-ეყრა, განუტსნელითა მით კირითა დაიყრა“ O, —
„შრომით წინაშე პყრობოლ იქმნა, განუტოლველითა
მოითმენს საკიროსა“ pb., სიბრძ. სოლ. 17,10. იბ. განტსნა.

განფართება, გაფართება ღვანერცობა, გადიდება,
გაფართობება: „უკუთუ განგირთნეს შენ უფალმან
ღმერთმან საზღვარი შენა“ pb., — „უკუთუ განგირცეს
ღმერთმან საზღვარი შენა“ G. II მგ. 12,20; „განა-
ფართნა წყალთა ზედა უდაბნოთა“ O, — „განი მისნი
განგირცნა წყალთა ზედა უდაბნოთა“ G. იერ. 2,24;

„გეორგად გა-რე-ა-ფ-ა-რ-თ-ე-ო საფლავი გეგ“ ლიშ. 45,10. იხ. ფართო.

განფეთება გაღება: „მო-ვ-ა-ნ-ე-ა-ღ-ა მღიღარი, რომლისათვის მესველად განაფეთნეს კარნი, და მიეგება მამასახლისი“ მ. ცხ. 218v; „ბებნი არა განფეთნა“ Aih.-11,130v. იხ. ფეთება.

განფენა „განზავება“, „გარდათხევა“, „განღება“, გასვლა, მოღება; გაშლა: „ეგოს ბზინება იგი და არა განფენიოს“ მ. ცხ. 18,28; „განფენინეს გაბაას (მზირნი)“ M.—„გარდაითხი მზირი“ G, მსჯ. 20,37; „განფენი სტუჟაჲ ესე ყოველსა ჰერასტანსა“ ლ. 7,17; „განაჰვინა წიგნი იგი წინაშე უფლისა ღმრთისა“ O.—„განადო იგი წინაშე უფლისა“ G, მს. 87,14; „რტონი მისნი მალად განფენინეს“ თომა 18,24; „განაჰვინენით მის წინაშე გელნი თქვენნი“ ფს. 61,9; „რომელი განაჰფენდეს ჭელთა ღვსა“ ზირ. 29,2; „ყერ-იჩინა განფენად მადლთა“ გრ. ანძ.-შობ. 296,29. „სიყუარული იგი ღმრთისა განფენილ არს გელთა შინა ჩუენთა“ პრამ. 5,5; „განაღუნ ყოველნივე საბრკენი... განფენილი ქვეყანასა ზედა“ მ. ცხ. 334r. იხ. ფენა.

განფიცება გამკაცრება, გასასტიკება; გაძნელება, გაძლიერება; „განცოფება“: „რომელი ჰნებაჲ ღმერთსა, შეიწყალებს, და რომელი ჰნებაჲს, განაფიცებეს“ პრამ. 9,15; „ნუ განაფიცებთ გელთა თქვენთა“ ზებრ. 8,8; „განფიცნეს ჭედნი მათნი“ იერემ. 7,28; „რამსათვის განაჰფიცნებით“ I მფ. 6,8; „მამამან შენმან განაფიცხა უღელი ესე ჩუენ ზედა“ III მფ. 12,4; „ლილად განაფიცხნა სენი იგი“ მ. ცხ. 172v; „განაფიცხნა (განცოფნა I) ჯოველ ცაც-მეცნიერებასაჲ“ O, იერემ. 10,14.

განფიცებულ-ი დამძიმებული, გაძლიერებული: „წელი... განაფიცებულ იყინის ზედა“ მსჯ. 4,28. იხ. ფიცება.

განფიწლება „გან(ნ)ქრევა“: „ეთარ სახედ განაფიწლების ფიწლასა“ მ. ცხ. „ეთარცა-იგი განაქრის სანქრეველთა“ O, ანთს. 9,9; „დამასკო განფიწლულ (იყოს)“ ეთარცა ზედა კალთა ზედა“ მ. ცხ. „დამასკო მოკლებულ (იყოს)“ ეთარცა ზედა კალთასა“ O, სოფ. 2,9. იხ. ფიწლე.

განფრდა „განწირვა“, „მიცემა“, „განსყიდა“: „განფრდენით მე და ერი ჩემი წარწყმედულად“ M.—„განფრდენით მე და ნათესავი ჩემი საიციცლად“ O.—„მიცემულ ვართ ხოლო მე და ერი ჩემი წარწყმედულა ზედა“ B, ესთ. 7,4; „მედად განაფრდენით და არა ვეცხლოთა მოგსაწინეთ თქვენ“ O.—„მედად განაწყიდენით და არა ვეცხლოსა მერ გამოიქსნეთ“ G, მს. 52,5.

განფრდილ-ი გაყიდული, მიცემული, მყოფი, მდგომარე: „შეული სელები არს, ხოლო მე ჭორციელ ვარ და განფრდილ ცოდვასა შინა“ პრამ. 7,14; „მოიყრდნა სისხლითა თქნთა კელად დაბადებულნი თქნნი, განფრდილნი მტერისაჲ“ მ. სწ. 69,30; „ეთარ ემსგავსოს... განფრდილი ბორცისა შინა ყოლად სახერსა მასჲ“ გრ. ნოს.-კაც. აგბ. 175,5; „აწინდელი ესე (კაცი) ჰერას შინა განფრდილი“ იქ30, 179,8; „მე კაცი ვარ განფრდილი ცოდვთა შინა“ ბალ. 20,15; „რამთა ყოც ღმერთმან წყალობაჲ...

ცოდვთა შინა განფრდილისა სულისა ჩემისა თანა“ ი. ე. 27,4. იხ. ფრდა.

განფრენა გაფრენა: „ეთარცა მფრინელი განფრინდა“ ოსებ 9,11; „ბუზი გამოვდა და განფრინდა“ ნაუშ 3,18; „მეცხელად განფრინდის“ I ეზრა 4,44. იხ. ფრენა.

განფრეწა გახევა: „განფრეწე ნახევარი მისი და ნახევარი იგი მოვიზარდნე“ ონოფრ. ცხ-ბა, 38. იხ. ფრეწა.

განფრთხობა გამოფრთხილება: „განფრთხევე, განფრთხევე“ ამაკ. 2,10; „განფრთხევე, რომელთა-იგი სირაჲს ღვინთა თქნთა“ ოფ. 1,6; „ვეინ უწყის, მაგით რამდენი განფრთხოოს“ ფლკტ. 184,36; „მღუძარე ვიყენეთ და განფრთხოთ“ I თეს. 5,6; „განფრთხევე ძირისა მგის შენისაგან“ ბალ. 140,6; „განფრთხევე ქნართა მით დავითისთა“ მ. სწ. 108,10. იხ. ფრთხობა.

განფუენება აფუება: „ეილრემდის განაფუენა ყოველი“ მთ. 10,88. იხ. ფუენება.

განფხეკა „მოხუტება“: „შემდგომად განფხეკისა სახლისა“ ლევიტ. 14,48. იხ. ფხეკა.

განფხურა ამოგლეჯა: „აზრახებდა მათ, თუ ვითარ-ძი რად სახით განფხურეს თესლი ნაზარეველთაჲ“ გ-ი, 10. იხ. ფხურა.

განქარ(ვ)ება დაშლა, მოშლა; დარღვევა, დახსნა; გაქრობა, გაფანტვა; შეფერხება, დაბრკოლება; „განქრევა“, „მოსპობა“: „რომელმან-იგი განაქარვა სიუდილი“ II ტიმ. 1,10; „რაჲმს განაქარვენეს ყოველნი მთავრობანი და ყოველნი ჭელმწიფებანი“ I კორ. 15,24; „უკუეთუ განქარდეს ალტეზაჲ ჩემი“ იერემ. 88,20; „მცნებანი მისნი განაქარვენა“ რიცხ. 15,31; „ეთარცა ნისლი განქარდეს“ სიბრძ. სოლ. 2,4; „მწუხარებაჲ ევამის განაქარვა“ ეპ. კპრ.-ლაფლ. 08; „შეული ბუნებათაჲ განქარდების“ გრ. ანძ.-შობ. 298,28; „განაქარვეთ ცომი სახლთა თქუნთა“ გამოსლ. 12,15; „უკუეთუ მარილი იგი განქარდეს“ ლ. 14,84; „რომელი მტორელ ეამ ჩან და მერჲ განქარდის“ იაკ. 4,14; „განაქარვა საღმობაჲ გუამისაჲ ჩემგან“ O.—„მოშისპო ჩემი საღმობა სულისა“ მ. ცხ. 88,14; „არა განქარდენ სიტყუანი პირისა ჩემისანი“ ივდ. 0,5; „ეთარცა აღმურმან განაქარვენეს იგინი“ მ. ცხ. „ეთარცა არმურნი განაქარინეს იგინი“ O, სიბრძ. სოლ. 5,24.

განქარვებად-ი არად მისაჩნვეი, მოსასპობი: „ესხედთა და ვმანით გულის-სიტყუთა განსრწნაღათჲს და უნდოთა და განქარეებადთა ნიეთთა“ მ. ცხ. 68r; „განქარეებადი იგი დიდებით იყო“ II კორ. 3,11; „არჩილი არს განქარეებადი, ნუ მიჰხედავ“ მ. სწ. 259,1. იხ. ქარება.

განქარვებულ-ი უარყოფილი: „განქარვებულ ხართ ქრისტესგან“ გალატ. 5,4.

განქარვებულება „საქიქელობა“, ურცხვობა: „ესე არს განქარვებულებაჲ მათი ქუეყანასა ეგვპტისასა“ O.—„ესე საქიქელობაჲ მათი ქუეყანასა შინა ეგვპტისასა“ G, ოსებ 7,18. იხ. განქარვება (უღო).

განქიტვა თმის ყალყზე დაღვომა: „სიტყუთა ღილად მფუცეველისათა განუქიტნიან თმანი“ ზირ. 27,15. იხ. ქიტვა.

განკიქება გამელაგნება, გამოქენება, შერცხვენა, „განუქიქენ იგინა უფალსა წინაშე მზისა“ *გ. რიცხ. 25,4*; „განაკიქნა იგინი თჳს შორის“ *კოლ. 2,16*.

განკიქება გამოქენება: „ბრძანა აღჭრათ ასხმად პირსა მისსა და ესრეთ განკიქებაჲ ყოველსა ქალაქსა“ *ხარალ. 136*.

განკიქებულ-ი შერცხვენილი, გაწბილებული, თავმოპრილი; გამოქელაგებული: „განძარცვან იგი და შიშული განაგდონ გარე განკიქებულნი“ *ბალ. 41,2*; „ყოფილთა ეტრთენ ცოდვანი მათნი ბქთა მათთა ზედა და დადგენ განკიქებულნი“ *მ. სწ. 33,28*. იხ. ქიქება.

განქმნა გაკეთება: „გზამ განუქმნიეს წინამწარმეტყუელთა, ზენ თავით თჳსით ნუ იქმ გზასა სხუასა“ *მ. სწ. 72,88*. იხ. ქმნა.

განქორწინება «ქმრისსლვა», გათხოვება: „იქორწინებოდეს და განქორწინებდეს“ *მთ. 24,38*; „არცა განქორწინებდენ“ *DE. — არცა ქმრის ვიდოდიან“ C, მთ. 22,30*; „განქორწინე ასული შენი“ *ზირ. 7,27*. იხ. ქორწინება.

განქრევა იხ. განწკრევა.

განქუნ- «განღება», გატანა: „ეთარმეა ეის შინა განაქუნდა ჰურკელი სამღლელოთ“ *C. — რამთა გან-ვინგილოს ჰურკერი მიერ ტაძრით“ DE, მრ. 11,18*. იხ. ქუნ-.

განქუმა აკერა: „განექუა ენამ სასასა მათსა წუერილთა“ *O. გოდ. იერემ. 4,4*. იხ. ჭემა.

განქშუვა თვალის სინათლის მოკლება, დაბნელება: „განუქშუნიან თულნი“ *ფიზ. IX, 6*. იხ. ქშევა.

განქცევა, გაქცევა: „შემეშინა და გაეეჭეცა იგინი მღვდელს“ *Ier. — 80,17r*. „უღალაქკინა განქცუულნი საყოფლადვე თჳსა“ *მ. სწ. 35,26*. იხ. ქცევა.

განღება «განჴსნა»; «განქუნა-», გაღება; გატარება, გატანა; გაერცობა, «განფენა»: „რომლისა-იგი უფალმან განუღო გული მორჩილებად სიტყუათა“ *ქ. — რომელსა-იგი უფალმან განუჴსნა გული მორჩილებად სიტყუათა“ T, საქ. მოც. 10,14*; „განაღო თხიერი სძისა და ასუა მას“ *G. — განჴსნა თხიერსა მას სასქერსა და ასუა მას“ M, მსჯ. 4,10*; „განაღო ღმერთმან საფასქ თჳსი“ *იერემ. 50,25*; „განგიღონ შენცა“ *საქ. მოც. 5,8*; „რამთა გან-ვინგილოს ჰურკერი მიერ ტაძრით“ *DE. — ეთარმეა შინა განაქუნდა ჰურკელი სამღლელოთ“ C, მრ. 11,10*; „განაღო სარეცელი შენი გუერთავან შენთა“ *იგ. სოლ. 22,27*; „განღებით განუღო ჯელი შენი მას“ *G, II მჯ. 15,8*; „განაღო იგი წინაშე უფლისა“ *G. — განჴსნა წიგნი იგი წინაშე უფლისა ღმრთისა“ O, ებ. 37,14*.

განღება წატანა, წასვენება, დაკრძალვა; გატარება: „არარამ შემოვიღეთ სოფელსა ამას და ეერცა რას შემძლებელ ვართ მიერ განღებად“ *მ. სწ. 117,8*; „არა ყო ერმან მან განღება ჰატრითა, ვითარცა განღება მამათა მისთაჲ“ *II ნშტ. 81,10*; „ყვეს განღება დაფლვასა მისსა“ *II ნშტ. 10,14*; „ბრძანა განქურტუა კოჭთა მისთა და საბლისა განღებაჲ მათ შინა“ *Sin. — 11,47v*.

განღებულ-ი გაღებული, გახსნილი: „ქარი ჩემი

განღებულ იყო ყოველთა კაცთაჲს“ *მ. სწ. 84,18*. „და-უბრევს ქალაქი განღებულად“ *ისუ ნ. 8,17*. იხ. ღება.

განღიმება გაღიმება: „ნაღ და მშუღდ განიღიმის“ *ზირ. 21,23*. იხ. ღიმობა.

განღმრთობა გაღმერთება; ღმერთად ქცევა: „ერთმან ორთა ამოგანმან განაღმრთო და მეორე იგი განიღმრთო“ *გრ. ანძ. — შობ. 203,1*.

განღმრთობილ-ი გაღმერთებული: „მოსე, რომელი განღმრთობილ იყო გუეყანასა ზედა“ *მ. სწ. 278,8*. იხ. ღმრთობა.

განღჴება გაღვიძება, გამოფხიზლება: „განაღჴდა ძილისაგან თჳსისა“ *G, მსჯ. 16,20*; „განაღჴდე, რად გძინავსუ“ *ფს. 43,24*; „განფრთხვე, განაღჴდე“ *ამბ. 2,19*; „განაღჴდე თ სიუარული“ *ქებ. 2,7*; „იქმნეს იგინი ვითარცა სიზმარნი განღჴებულთანი“ *ფს. 72,20*. იხ. ღჴება.

განყენება, გაყენება «განშორება», «დაყენება», «გან-ვლინება», გაცლა; განდგომა; განღენა: „განეყენა მათგან“ *C. — განე შორა მათგან“ DE, ლ. 24,61*; „განაყენა ძილი მეფისაგან“ *O. — განა შორა ძილი მეფისაგან“ M, ესთ. 8,1*; „განაყენოს... ნიში დასჯინებებისაჲ შუდ ღლე“ *G. — განაველინოს იგი გარე... შედებულ იგი სჯინებების მის შუდ ღლე“ pb., ლევიტ. 18,31*; „რამთურთ სარეუმელთა მათგან არა განეყენის იგი“ *თეც. 85,4*; „განეყენენით... განეშორენით“ *ეხ. 62,11*; „გან-მეყენენით ჩემგან“ *ფილპ. 7,4*; „რამთა განეყენენ იგინი ჰამად ნაზორეუთაგან“ *საქ. მოც. 15,20*; „განაყენა მღვდელმან ეკლესიით“ *მ. ცხ. 220r*; „წყრომაჲ ჩემი აღვაესე და განეყენე (დავაღენე O)“ *I იერემ. 6,11*; „განუყენებივარ კაცთაგან“ *ბალ. 20,20*.

განყენებულ-ი გაშორებული, გამდგარი; «განდ-გომილი»; «განძებული»: „ღგა... განყენებულად შორს ჴეკმა ფრად“ *M. — დაღა... განდგომილი შორს ფრად“ G, ისუ ნ. 8,18*; „განყენებულ და განშორებულ არიან ყოველთაგან აღძრეთა და განცხრომათ ამის სოფლისათა“ *ოქრ. — მარხ. და იონ. 101,12*; „განყენებულნი სძისაგან“ *O. — განძებულინი სძისაგან“ G, ებ. 28,8*. იხ. ყენება.

განყვანება, გაყვანება «გამოყვანება», გაყვანა, გატარება: „განეყვანა ისრაელი შორის მისსა“ *ქ. — გამოეყვანა ისრაელი შორის მისსა“ T, ფს. 136,14*; „განეყვანა იგი უდაბნოდ“ *მრ. 1,12*; „ნუ განმიყვანებ მე კერძოთაგან ღლეთა ჩემთაჲსა“ *ფს. 101,25*; „მას განეყვანდეს შელინი მისნი ცეცხლსა“ *II ნშტ. 38,8*; „რომელ გარე გაგიყვანო“ *ი. — ე. 87,80*.

განყვანება «განვლენა», გაშვება; წაყვანა: „ლხინება ყოს მას ზედა განვლენებად იგი განეღენასა მას“ *G. — „ლხინება ყოს მას ზედა განვლენებად განეყვანებასა მას“ pb., ლევიტ. 10,10*; „ბრძანა განეყვანებაჲ კაცთა მათ“ *საქ. მოც. 5,84*. იხ. ყვანება.

განყიდა იხ. განსყიდა.

განყინება გაყინვა: „განჴყინა გული მისი ვითარცა ქვამ“ *ი. მოც. 62,4*; „სისხლი რაჲმს განყინდოს, იქმნის კორც“ *ბ. ეფს. — ექუსთა ღდ. 100,12*. „განყინებულნი ძრწოდეს სიფიცხსა მისგან ზამთრისაჲსა“ *I ეზრა 9,8*. იხ. ყინული.

განცემა გეგმული ღონისძიება „საქ. მოც. 2,22; „მო-
სკოლში დღეს მისი უფლისადა, დღეს და განცემა გე-
გული“ საქ. მოც. 2,20; „ეოთხეა განცემა გეგმული კა-
ლენდარი. გერმანიის განცემა მას“ რიცხ. 15,20.

განცემა გეგმული „შესაწირავად“; ცხადად: „განცემა
განცემა განცემა გეგმული უფალს დასაბამად თბისა
თბენისა“ G.—განცემა შესაწირავი შესაწირავად
უფალს პირველ თბეგან“ რხ., რიცხ. 15,20; „განცე-
მა გეგმული გეგმული საუღესგან“ მართ. A. კირ. იერ. სული წმ.
167. იხ. ჩანება.

განცემა გეგმული-ი იხ. განცემა (-ული).

განცემა „გამოწერება“, „გამოცემა“, ცთუნება: სიტ-
ყუამან უფლისაგან განცემა იგი“ C.—სიტყუამან უფლი-
საგან გამოცემა იგი“ L. ფხ. 104,19; „უფლო, გან-
ცემა და მიცემა“ C.—„უფლო, გამოცემა და მე
მიცემა“ L. ფხ. 185,1; „არა განცემა უფალი ღმერთი“
მთ. 4,7; „ნუთუ განცემა თქვენ განმცემელს მან“
I თხ. 3,5; „რომელნიმ სატანჯველი და გუგუთი გან-
ცემა“ პეტრ. 11,36; „გამოცემა თანვე ელმოდის ბრძო-
ლა და განცემა“ მ. ცხ. 180v. იხ. ცემა.

განცემა დანახვა, შეხედვა, ცქერა; გასინჯვა, გამოძი-
ება; ცნობა: „განცემა ცნობით ყოვანნი“ ლ. 12,24;
„რომელნი განცემა პირი ქმნულებისა თვისაჲ სარ-
კითა“ იაკ. 1,28; „განცემა ცნობით საქმენი შენი და და-
მიკრულა“ აბ. 8,2; „განცემა ცნობით ღრუბელნი, რადენ მა-
ლა არაჲ შეგან“ იოხ. 85,5; „პირსა დედაკისა მემკისაჲ
ნუ განცემა“ ზარ. 9,8; „სიყვითესა ჭაწულისაჲ ნუ გან-
ცემა“ ზარ. 9,5; „განცემა ცნობით და იხილეთ, რამეთუ
ტყილ არს უფალ“ ფხ. 28,9; „განცემა ცნობით იგი“ ფილ. 10,14;
„განცემა მე, უფლო, და განცემა მე“ C.—„გან-
ცემა მე, უფლო, და განცემა მე“ ფხ. 25,2. იხ. ცემა.

განცემა, გაცემა „მიცემა“, ღალატი; გაგზავნა: „გან-
ცემა იგი უფალსა გელსა აბრაჲისა“ G.—„მიცემა იგი-
ნი უფალსაჲ ელთა აბრაჲისა“ M. მხ. 4,2; „რომელნიცა
განცემა იგი“ მთ. 10,4; „განცემა განცემა“ მ. ცხ. 177r.

განცემა ღალატი; მიცემა: „არა არს შიში განცემა-
თა და გელს-სიტყუათა შეწენთა“ სიბრძ. სოლ. 17,11;
„ბრძანა პრარადგ-სა განცემაჲ“ ატმ. 90,11. იხ. ცემა;
შენა-განცემა.

განცემა, გაცემა შეცემა, გაცემა, გამოცე-
ლა; „შეცემა“: „არა განცემა იგი კეთილი ხე-
ნება“ G. ლევტ. 27,10; „ნუ განცემა მეგობარსა
შენსა ქრთამად“ ზარ. 7,20; „ძალად ღამისაგან განცემა
ღამის გონებაჲ“ O.—„ძალად ღამისაგან განცემა მე-
გობარსა მისსა“ რხ., ზარ. 40,5; „განცემა წყალი
იგი ბაჲსაჲ“ მ. ცხ. 105r. იხ. ცემა.

განცემა გაცემა: „და უაღრეს განცემა განცემა
იგი“ ლევტ. 27,10. იხ. ცემა.

განცემა „განცემა“, გეგმული შეშლა: „გამოვიდეს
შეპყრობად მისა, რამეთუ იტყოდეს, ვითარმედ განცემა
(განცემა იგი DE)“ მრ. 8,21. იხ. ცემა.

განცემა „შეცემა“: „განცემა ზრახვა“
O.—„შეცემა ზრახვა მათი“ რხ., ზარ. 8,26. იხ.
ცემა.

განცემა გაცემა: „ეოთხეა განცემა გეგმული
წყალი თხის“ იერმ. 9,7; „შეგმობა... შიშული ვინაჲ, რო-
მელი სასტკად განცემა გეგმული“ მ. ცხ. 810v; „რეუი
იგი განცემა“ Sin.—11,100r. იხ. ცემა.

განცემა-სიტყუა: „განცემა სარა გელსა თხისა“ დაბ.
18,12. იხ. ცემა.

[განცემა] განცემა გეგმული „განთიად“: „გამოვიდა
დედაკი განცემა გეგმული“ G.—„გამოვიდა დედაკი იგი
განთიად“ M. მხ. 10,26. იხ. ცემა.

განცემა ღალატი: „განცემა და მწრფელ განცემა
განცემა“ მ. სფ. 280,14. იხ. ცემა.

განცემა „განცემა“, გაგეგმა, გასულილება:
„განცემა (განცემა O) ყოველი კაცი მეცნიერ-
ბისაგან“ I, იერმ. 10,14; „იტყოდეს თათა თხისა ბრძენ და
განცემა“ პრამ. 1,22; „ნუთუ არა განცემა
ღმერთსა სიბრძენი იგი ამის სოფლისაჲ“ I კორ. 1,20; „შე-
იქცით, რამეთუ ბერი განცემა“ მ. ცხ. 216v.

განცემა გეგმული-ი გაგეგმული, გახელებული, გაბრა-
ზებული; „დასულილება“: „განცემა გეგმული არა-
რამთ უმღრხინე არა“ მ. ცხ. 70v; „განცემა შეგან სიბრძენი
განცემა გეგმული“ ბ. კეს. იქმ. ღლ. 47,0; „შეგმობა
მას განცემა გეგმული იგი მონაზონი“ ი.-გ. 40,12; „შე-
უდგა მას განცემა გეგმული“ რხ.—„მისდევდა მას დასუ-
ლებული“ O. მგ. სოლ. 7,23. იხ. ცემა.

განცემა „კუალად მოგება“, „განცემა“,
„განმართლება“, „ცხონება“, „მართელ ყოფა“: „გან-
ცემა გეგმული იგი მისი“ C.—„კუალად მოგება გეგმული
იგი“ DE, მრ. 8,5; „განცემა გეგმული კაცი იგი“ DE.—„გან-
ცემა კაცი იგი“ C. ი. 8,9; „გამოვიდარ იყო და განცემა
DE.—„გამოვიდარ იყო და ცხონება“ C. ლ. 15,24;
„დაიღევ წყლისა შენსა და განცემა გეგმული“ O.—„იტყე
და მართელ იყო“ რხ. მხ. 85,21; „განცემა გეგმული გე-
გმული ესე ძრ-ძრადთა ამათგან წყლისაგან“ ფილ. 140,28;
„განცემა გეგმული ვითარცა ერთი იგი“ მთ. 12,18. „დაღვა
ქალი იგი განცემა გეგმული“ მართ. A. ანტ. დ. 20r; „იხილენ
გელსი შენი განცემა გეგმული“ ფილ. 150,32. იხ.
ცემა.

განცემა, განცემა „დასჯა“; გამტყუენება, გაუქ-
მება: „არცა განცემა გეგმული იგი, რამეს განიკითხვიდეს
მას“ C.—„არცა დასჯა იგი, რამეს განიკითხვიდეს მას“
L. ფხ. 80,83; „განცემა გეგმული ყოველი აღმტყუენი თხის
არმაჲ“ ნახ. 78,10; „განცემა გეგმული ღმერთსა ზრახვა
მათი“ ი.-გ. 58,0.

განცემა გეგმული-ი „დასჯილი“: „სასჯელისა მისისაგან გამო-
ვიდენ განცემა გეგმული (დასჯილი L)“ ფხ. 107,7.
იხ. ცემა.

განცემა, გაცემა გაღება, „დათხევა“: „მუნ გა-
ცემა სიძეთა ჩემთა“ I.—„მუნ დავით ხიო სიძეთა
მეორე ჩემისა“ G. მხ. 2,20. იხ. ცემა.

განცემა გაყრა, გარკობა: „განცემა აქლემსა მუსმარი
ცხრთა და მითღამორჩილი იგი“ მ. სფ. 148,2; „აჲ განცე-
მა ხრატუი ცხრთა შენთა“ IV მფ. 10,28. იხ. ცემა;
განცემა.

განცურვა გატურვა: „ნუუუუუ გან-ვინმე-ცურდეს და განერეს“ საქ. მოც. 27,49. იხ. ცურვა.

განცვრება, განცვრება «ოცება», «განკვრება», გა-ოცება, შეკრთობა: „დადნეს ივინი გონებითა და გან-ცვრდეს“ G.—დადნეს გულნი მათნი და ევოცნეს“ M, იხუ ნ. 5,1; „სიძნელისა მისისაგან განცვრდრა“ მარკ. 248r; „იხილა რამ მან ძე თჳსი, მუნევი მორელი, განცვრ-და“ მ. ცხ. 84r; „განცვრდენ დიდებულისათჳს ცხო-რებისა“ pb.—„განკვრდენ დიდებულსა მას ცხოვრებასა მისსა“ O, სიბრძ. სოლ. 5,2.

განცვრებულ-ი, განჩვრებულ-ი «განლიგებულის», სულელი, გაოცებული, გაშტერებული: „თულ-უვიან და განჩვრებულ-ი (განლიგებულ-ი B) ხედავს კაცსა ვისმე ერათსა“ A, თეკლა 85,22; „ივლტინ უდაბნოდ შეცთობი-ლი ვითარცა განცვრებულ-ი“ მ. ცხ. 81v; „წარვიდა პალატად თჳსა, დამძიმებული ურეთა და შესულეული ტი-ოლითა და განცვრებულ-ი გონებითა“ ბალ. 107,24. იხ. [ცვრება].

განცვრება გაცვენა, გაგდება, «განერდობა»: „განც-ვენ სახლთაგან საშუებისა მათისათა“ O.—„განეარდენ სახლთაგან შუებისა მათისათა“ G, მიქ. 2,8. იხ. [ცვენა, ცვრება].

განცვრება იხ. განცვრება.

განცხადება «გამოცხადება», ჩვენება, «განმარტება», გამოჩენა, ზმანება, გამოაშკარავება: „განუცხადა იესუ თაჳსი მოწაფეთა თჳსთა“ C.—„განუცხადა თაჳსი თჳსი იესუ მოწაფეთა თჳსთა“ მ. 21,1; „განცხადებით გან-ეცხადე სახლსა მას მამისა შენისასა“ I მფ. 2,27; „გან-ცხადნა სახელი მისი“ მრ. 8,14; „განეცხადე, რო-მელნი მე არა მკითხვიდეს“ მს. 15,1; „რამათა განეცხა-დო იგი“ კოლ. 4,4; „მოხუცებულთა თქვენთა ჩუენებით გა-ნეცხადოს“ საქ. მოც. 2,17; „განაცხადა სარცხენე-ლი თჳსი“ ეფე. 28,18; „ყოველსა კაცსა ნუ განუცხადებ (განუმარტებ O) გულსა შენსა“ pb., ზირ. 8,22.

განცხადებულ-ი ცხადი, აშკარა, გამოჩინებული: „არა მრავალთა განცხადებულ არს იგი“ ზირ. 8,23; „სასწაული განცხადებულ-ი იქნა მათ მიერ“ საქ. მოც. 4,16.

განცხადებულად «კადნიერებით»; ცხადი, გაბე-ღულად; ნამდვილად: „გამოვიყვანე თქვენ განცხადე-ბულად“ pb.—„გამოვიყვანე თქვენ კადნიერებით“ G, ლევიტ. 20,13; „პრქუა მათ იესუ განცხადებუ-ლად“ მ. 11,14; „ესე განცხადებულად იქნა ყოველთა მიმართ ჰერიათა“ საქ. მოც. 10,17; „გან-ცხადებულად სიტყუასა ამას ეტყოდა“ მრ. 8,82; „ქერ-არს თქუმად განცხადებულად“ საქ. მოც. 2,20; „განცხადებულად უწყოდენ ყოველმან სახლმან ისრა-ელისაჲსა“ საქ. მოც. 2,40.

განცხადებულად მოსლვა «გამოჩენა»: „რომელი არა განცხადებულად მოწიდე“ DE, — „რომელი არა გამოჩნდეს“ C, მრ. 4,22. იხ. ცხადი.

განცხადებულება გამოცხადება, გამოჩენა; გაბედულე-ბა: „მისცა მას განცხადებულებად“ საქ. მოც. 10,40; „მოვე მონათა შენთა ყოვლითა განცხადებულეებითა სიტყუად სიტყუას შენისა“ საქ. მოც. 4,20; „ნუ განიშორებთ განცხადებულებასა მამას თქუენსა“ ჰებრ. 10,35;

„დადგეს მართალი ღირთა განცხადებულეებითა წი-ნაშე მაქირებელისა მისისასა“ სიბრძ. სოლ. 5,1. იხ. ცხადი. განცხადება გაცხადება, გაწყობა: „მეყსეულად გან-ცხადეა ქეროდე, ჰგონებდა... მისი... წინააღმდეგობი იშუა“ Ath.—11,31r. იხ. [ცხადება].

განცხოველება გაცოცხლება, განკურნება, «განმრთე-ლება»: „განგუაცხოველნა ჩუენ“ ეფე. 2,5; „რო-მელმან განაცხოველნის მეუღარნი“ მარკ. 4,17; „სრუ-ლად კაცი განეაცხოველე შაფათსა შინა“ მ. 7,22; „განმაცხოველნეს შემდგომად ორისა ღლისა“ O.—„გან-მამრთელნეს ჩუენ შემდგომად ორისა ღლისა“ G, ოვხე 6,8. „ქებასა შესწირვენ ღმრთისა მომართ სულისა წმოდისა მიერ განცხოველებულ“ მ. რამ.-კურთხ. მოს. 108,7. იხ. ცხოველი.

განცხრომა, გაცხრომა «შუება», «ხარება», «ძნო-ბა», გართობა, მხიარულება, შექცევა: „იშუებით ქუეყანასა ზედა და განსცხრებოდეთ (იხარებ-დით J)“ იაკ. 5,6; „განსცხრებოდეთ ყოვლითა გულითა შენითა“ O.—„ძნობდინ ყოვლით გამოგულთ შე-ნით“ G, სოფ. 8,14; „შემან უფლისამან განაცხრების გულსა“ O.—„შეშე უფლისა ახარებს გულსა“ pb., ზირ. 1,12; „მართლნი... განსცხრებოდინ სიხარულით“ მს. 67,4; „გზასა წამებათა შენთასა განეცხრებოდეთ (გაუ-სცხრებოდეთ C)“ J. მს. 118,14; „არცა განსცხრე-ბოდეს თუალნი ჩემნი“ მს. 130,1; „ნუა განსცხრე-ბით“ ლ. 12,20; „მუტრუკი მისი აქა და იქი მომოვარდების. იმღერის და განსცხრების“ მ. ცხ. 200v; „მეყსეულად იცინე იგი და განცხრებიან“ მ. ცხ. 217r; „განა-ცხრობნ თუალთა ხილვად ყუაყლთა მისთა სიშეშებულ-საჲ“ ლმმ. 1,11.

განცხრომა «შუება», მხიარულება, «პარიტ-მემ-ლერი»: „ქმითა წყალთა მრავალთაჲთა საკრველ არიან გან-ცხრომანი ზღვანი“ მს. 82,4; „იწვეს განცხრომად DE.—„იწვეს შუებად“ C. ლ. 15,24; „განმორბულ არიან ყოველთაგან... განცხრომათა ამის სოფლისათა“ ოქრ.-მარხ. დამონ. 101,13; „პრქუა მას ბერმან განცხრომით“ მ. ცხ. 325v; „ვინაჲცა ამიერ (სოცლისაგან) იშუა განცხ-რომად; განცხრომისაგან იშენეს უშუერნი სიტყუანი“ მ. ცხ. 48v; „იუგ არს მონაზონისა განცხრომად, სიკ-ლი და მხიარულებაჲ“ მ. სწ. 187,39; „ესმოლა ქმად სიხარუ-ლისა და განცხრომისაჲ“ DE.—„ესმა ქმად სახობისა და პარიტ-მემღერითაჲ“ C, ლ. 15,25.

განცხრომა მომთრვალებითა თანა «მესულეობა ღვნით»; ქეიფი: „ჰამს და სუამს და განსცხრების მომთრვალებითა თანა“ M, — „ანკანაობს, ღვნით მესულეობობს“ G. II მქ. 21,20. იხ. [ცხრომა].

განძი საუნჯე, ქონება, სიმდიდრე: „განძი ოქროსაჲ არა არს ჩუენ თანა“ მ. სწ. 184,4; „უპარა წერაქუსაჲ თჳსსა და განვიდა კლდესა მას, სადა-იგი პირველ პოვა გან-ძი, ჰგონებდა, თუ პოოს სხუაჲცა“ მ. ცხ. 818r; „განყაჲ საშფო განძი ჩუენი“ ქ. ცხ. 180,1. იხ. საგანძური.

განძარცუვა, განძარცუვა «განხეთქა», «განძდა», «გან-მარტება», გახდა, გაშიშვლება, წართმევა: „განძ-

ძარცუა შეჰაჲ და შეჰპოსა მე სხარული“ **ჯ.**—„გან-
ხეთქე ძაჲჲ ჩემი და გარე-შემარცხე მე სხარული“ **ქ.**
ფს. 29,13; **ტ.** 1,13; **მთ.** 23,34; **განსძარცუეს** **ო.**—
„ტაჲნი მარნა განჰქადნეს“ **გ.** 80,8; „განიძარცეს
კაცჲნი ზაჲლ თჳს“ **მო.** 1,7; „ერთი (აუზაჲ) მი-
უღვა, რაჲთა განძარცუნეს (ძმანი)“ **მ.** 13, 877;
„განძარცუნეს იგი“ **მთ.** 27,23; „განიძარცუა სამო-
სელი საგლოველი“ **ო.** 15,4; „განიძარცოდიან
სამოსელი მათი“ **ეფ.** 44,10; „განსძარცონ სამოსელი
მისი და განზღონ იგი“ **ქ.** 1,13; „განძარცონ სამოსელი
წინაჲ ბერობასა“ **გ.** II 28, 22,17. „არა გვენეს განძარ-
ცუვად, არაჲდ შეჰპოსად“ **II კორ.** 5,4.

განძარცული **ი** შიშველი: „ორიუღეს ჰუეყანასა გან-
ძარცულსა“ **ფილ.** 7,8. **ი.** ძარცუ(ე)ა.

განძება, გაძება **გვანძლად, დარღუევა, გაძევება:**
„არაჲლი მოვლეს ჩემდა, არა განევადო ვარე“ **მ.** 1,87;
„რომელმან განადოს ცოლი სახერო, განძლად მან კეთილი“
ფ. 10,22; „ნეტა უბოძსა შენ-საგან გაძაძებ“ **მრთ.**
ც. 1,13; **უფ.** 23,25; „განგაძონ შენ“ **ც.**—„დაგარღ-
ვონ შენ“ **DE.** 1,14; „განიძის სამკდრებელისაგან
მანძლად“ **მ.** 13, 79,7. „ვერ შეუძლეთ მას განძებად“
DE.—„ვერ უძლეთ მას განძლად“ **ც.** 1,27.

განძებული **გვანძლებული; გვანძვნილი; გაძე-
ვებული; გვანძვებული:** „განძებული იგი შეეწი-
ყუნე“ **ო.**—„განძებული შეეწყნარო“ **გ.** 80,8; „სული
მღვდელსაჲ უქუთუ იყოს ჰერიჲ ანუ განძებული
(განძევილი) **გი**“ **ქ.** 1,13; „ერთარცა სახედ
განძებული ერსაგან ძალა“ **მ.** 13, 868; „განძე-
ბული იგი სი-საგან“ **გ.**—„განძებული სი-საგან“ **ო.**
მ. 13,8. **ი.** [ძება].

განძლიერება **გვანძლიერება, გვანძლიერება** **ყოფა,**
გაძლიერება, მძნობა, ნუგეშინის-ცემა: „მკლავს
ჩემსა განძლიეროს (განამტკიცოს) **ჯ.**“ **იგი** **ქ.**
ფს. 28,22; „განძლიერა გული მისი“ **გ.**—„განამტ-
კიცა გული მისი“ **მ.** II 28, 2,30; „იგნი უფროსს გან-
ძლიერდებოდეს“ **DE.**—„იგნი განძლიერდეს იყ-
ვნი“ **ც.** 1,25; „მოდო სახრდელი და განძლიერდა“
ხაქ. 1,10; „განძლიერდა სიყმილი ჰუეყანასა ზე-
და“ **ფ.** 12,10; „განძლიერდა მეფე იგი“ **ფილ.** 15, 10;
„განძლიერდეთ და ეჲლს განძლიერდესა ჩუენ-
საჲ ვლად“ **ო.**—„განძლიერდეთ, რაჲთუ უქუანა განძრე-
კლებათა ჩუენთაჲ ვლად“ **გ.** 18,12; „განძლი-
ერდეს“ **B.**—„ნუ გეჲინის-ცეჲელ იქნენ“ **A.** 182,3.

განძლიერებულ-ი ძალა მოცემული; **მომავრებუ-
ლი:** „განძლიერებულ ჩემსა უფროსს“ **ფს.** 87,20;
„განძლიერებულნი ეჲ იბლენთ“ **ფ.** 1,8; „იეროჲ
შეჲენებულ იყო და განძლიერებულ“ **მ.**—„იეროჲ შე-
ჲენებულ და მომავრებულ იყო“ **გ.** 18, 6,1. **ი.**
წლიერება.

განძნდება **გვანძვრება; გაძვირება:** „თუ განიძ-
ნელოს სიმაღლე იგი სიმაღლისა მისსაჲ“ **ო.**—„რაჲთუ
განძვრდეს თუ სიმაღლე ძალსა მისსაჲ“ **გ.** 18, 51,
58; „განძნდეს იგი“ **ფილ.** 14,14. **ი.** ძნელა.

განძრვა **დაძვრა, გარბევა:** „არა განძრას ძალმან ენა

თჳსი“ **გამოსლ.** 11,7; „უ-ს ზედა განსძარცთ ენაჲ თქუენი“
ფს. 57,4. „ვერ ეძლო ასოთა მისთა განძრვად ცხედარსა ზე-
და“ **Sin.**—11,829v. **ი.** ძრვა.

განძურცუვა **ი.** **განძარცუვა.**

განძვება **გვანძვება, გაწყრება, ბრღენება; გაფი-
ცება, გამწვავება:** „განძვრათ მე“ **გ.**—„განძ-
ვრათ მე“ **მ.** II 28, 81,20; „განძვრეთ მე წყალსა
ზედა ღრტყენსა“ **გ.**—„განძვრათ მე წყალსა ზედა
გრტყენსა“ **ქ.** 1,13; „ერთარცა ლომი განძვ-
რეთ“ **ფილ.** 18,10; „განძვრდა საღმრთო იგი ბე-
რისაჲ“ **ლიმ.** 2,28; „არა განძვრდეთ ერთარცა მკეცი“
მ. 13, 268,10.

განძვება **გაფიცება, გამწვავება; გაჯავრება:** „ნეტარ
არს, რომელმან მოიგოს მკურნალი პარველ წყალულებათა
მისთა განძვრებამდე“ **მ.** 13, 250,17; „ალაზუნა იგი-
ნი... განძვრებითა ღრდითა ფრიად“ **II 28, 29,28.**

განძვებულ-ი **გაფიცებული, ველური, გაყვანილ-
ბული:** „განძვრებულითა ღელათა ზედა ვალს“ **ხაქ.**
სოლ. 14,1; „რომელმან ოქერი სული და განძვრებული
უფროდ მაჲკეთ“ **განს.** 10,18; „დაღათუ განძვრე-
ბულ იყენეს კლად მისა“ **მრთ.** **S.** 1,13; **მარს.** და **იონ.**
108,17. **ი.** ძვება.

განძვება **დაღვება, კმევა:** „გული ჰუეყანისა განძვ-
რათ“ **ო.**—„სული დაღვებული ალავსო“ **გ.** 15,10; „არ-
ცა თუ წელათა განძვრდეს თავთა მათთა“ **ი.** 10,4;
„განძვრენ შენგან ყოველი მკეცი“ **ო.** 1,28; „განძვ-
რათ მე სიმაღლისა“ **გოდ.** 1,15; „იენაჲცა
განძვრდეთ ერი ესოდენი“ **ც.** 1,28.

განძვება **განძვრება:** „გული ეტყოდა განძვრებად ნა-
ბიჲვეისა მისგან“ **DE.**—„სწადინ განძვრებად ნაბიჲვეისა
მისგან“ **ც.** 1,21; „იენაჲ ძალ-გვცა აჲა განძვრებად“
მ. 1,21.

განძვება, გაძვება **განძვრება, დაღვება:** „განძვრენ
ბოროტთა“ **ო.**—„ალიგნენ ბოროტთა“ **ქ.** 1,13; „განძვრენ
სული ჩემი“ **ფს.** 62,8; „ყოველივე ჰენება
შესდეს ზღუასა და ზღუად იგი არა განძვრდეს“ **ეკლ.**
1,7; „მავალი უფლისაჲ განძვრდა სისხლითა“ **ო.**—„მავალი
უფლისაჲ ალიგნოს სისხლითა“ **ქ.** 1,13; „განძვრენ კამადითა“
ფს. 10,14; „განძვრენ და ეერ განძვრდებიან“ **ოქენ** 4,
10. „(წერბელმან) არა იცის განძვრება მსგავსად ქორობითი-
სა“ **A**—02,827; „განძვრება ძილითა (თქუა... მოსე)“
მ. 13, 62v; „სწადინ განძვრებად ნაბიჲვეისა მისგან“
ც.—„გული ეტყოდა განძვრებად ნაბიჲვეისა მისგან“ **DE.**
ლ. 1,21. **ი.** ძვება.

განწყება **დაწყება:** „რაჲთუ აჲოლონი განწყებაჲ“
ფილ. 187,20. **ი.** წამება.

განწყობება **გვბილ-ყოფა, გემოს დაკარგვა:** „უჲუთუ
მარია განწყობდეს“ **ც.**—„უჲუთუ მარია იგი წბილ
იყო“ **DE.** 1,20. **ი.** წბილი.

განწყება **დაძინება, გატანება:** „არა განწყობთ კორცი
იგი“ **მ.**—„არა დაძინოთ კორციაჲნი“ **გ.** II 28, 16,4.
ი. წევა.

განწყება, გაწყება **დაწყება; ბრძანება; გარიგება;**
ღანიშნება; დაღება; დაღვება; დაწყება: „რომელნი

(სიტყუანი) განუწესნა ღმერთმან მოსეს“ G.—„რომელნი უბრძანა ღმერთმან მოსეს“ M, ლევტ. 8, 88; „განაწესენით იგინი განწესებისა მისებრ მაშად-მოავართასა“ I ეზრა 1, 4; „განაწესა ეზეია მღვდელი მსახურებად“ II ნტ. 81, 2; „განაწესენ საზღვარი მისნი“ მალ. 1, 8; „იოვანე განაწესა მგზებელად“ მ. მოც. 50, 1; „ასწავა და განუწესა ყოველსა სომხითსა“ სპ. 82, 12; „საველორას წესი ესრეთ გაეწესა“ მ. გ. 48, 14.

განწესება, განწესება «ბრძანება»; რიგი, წესი: „პელყვეს ზეგარდამო განწესებად თხრობისა“ C.—„პელი შეყვეს აღწერად მიხრობად“ DE, ლ. 1, 1; „განწესებისაებრ მისისა ეგრეთ ყოს იგი“ G.—„მსგავსად ბრძანებისა მისისა ეგრეთ ჰყოს იგი“ pb., რიცხ. 0, 14; „დადგეს ტაძრისა მის შინა ლეიტელნი იგი განწესებისა მისებრ“ I ეზრა 1, 6; „მარბვისაგან არიან განწესებანი მართლმმარხველთანი“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და იონ. 100, 7. იხ. წესი; შდრ. ერად განწესებული.

განწესებულ-ი დაწესებული, განკარგული, განჩინებული: „ჰატი ვარ კელმწიფებასა ქვეშე განწესებულ“ ლ. 7, 8; „მოვიდა იგი ჟამსა მას განწესებულსა“ მ. ცხ. 26, 2; „იკონომოსისა განწესებული შვიდი კრასოველი იყო“ ი. გ. 44, 10; „გამოვლნა განწესებული“ M.—„განვლნა დაწესებული“ G, მსქ. 3, 28.

განწესებულება შჯული, სარწმუნოება: „ტუჟილ არიან განწესებულებანი მათნი“ ხ. გაბ.-მოც. 95, 40. იხ. განწესება.

განწვალება «განშორება», გამოცალკეება, გაყოფა: „განეწვალნეთ იგინი ქალაქისაგან“ G.—„განეწვალნეთ ქალაქსა“ M, ისუ ნ. 8, 8; „განეწვალა ქალაქი იგი დავითისა“ III მფ. 2, 85; „მან ძმათა შორის განეწვალოს“ ოფსე 18, 16; „ნუმიტა ზრახვათა თქუენთაგან განსწვალე ბთ“ თომბ მოც. 10, 8; „არა განეწვალე ბენ განუწვალებელსა“ Ath.—11, 128 v.

განწვალება «წვალება», გარჩევა: „იყო განეწვალებად მისთჳს ერსა შორის“ DE.—„იყო წვალება შორის ერსა მას მისთჳს“ C, მ. 7, 48; „არა არს განეწვალებად ჰერაფსა და წარმართისა“ ჰრომ. 10, 12.

განწვალებულ-ი გაყოფილი: „განეწვალებულ არს ცხოვრებად მორჩილთა და ურჩთად სოფელსა ამას შინა“ მალ. 71, 80. იხ. წვალება.

განწითლება: „განწითნა ფერი მათი უფროდს ქვისა საფირონისა“ გოდ. იერემ. 4, 7. იხ. წითელი.

განწილვა «განყოფა»: „განუწილა მათ საზომითა და მკვდრებისადა“ L.—„განუყო მათ წილითა მკვდრობისადა“ Z, ფს. 77, 36; „მუნ განიწილა ქვეყანაჲ პელმწიფეთაჲ“ იბ. რომ.-კურთხ. მოს. 180, 3.

განწილვა ნაწილი, ხვედრი. იხ. წილი.

განწინდება დაგირავება: „არა აქუნ თესლი, რომელიცა სთესეს ქუეყანასა მათსა, მაშინ წარიღიან სამოსელი მათი, გინა ცოლთა მათთაჲ, გინა რომელიმე ჰურჭელი და განწინდიან და ისესხიან მოდი ერთი, გინა ორი... და მოიღიან და დასთესიან“ მ. სქ. 90, 12. იხ. [წინდება].

განწირვა «განფრდა», «მოცემა», გაყიდვა, გაცემა, ლალატი, დამარცხება: „განეწირენით მე და ნათესავი ჩემი საკიცხელად“ O.—„განეწირდენით მე და ერი ჩემი წარწყმედულად“ M, ესთ. 7, 4; „განწირა იგი უფალმან, ღმერთმან ჩუენმან“ M.—„მოგუცნა იგინი უფალმან, ღმერთმან ჩუენმან“ G, II მქ. 2, 38; „განწირა იგი უფალმან ტელთა მომართ ჩუენთა“ I მფ. 28, 7; „რამათჳს-მე განეწირნა უფალმან ღღეს უცხოთჳსლთა თანაჲ“ I მფ. 4, 3. იხ. წირვა.

განწირულ-ი გამეტებული; უსასო, იმედდაკარგული: „განწირულნი კაცთაგანნი აღივსნენ მზიარულე-ბითა“ მხ. 20, 19; „მკურნალი იგი იქებინ, რომელმან განწირული განეკურნა“ მ. სქ. 208, 10. იხ. წირვა.

განწირულება, განწირულობა უიმედობა, სასოწარკვეთილება; გამეტება: „წარლათუ-წირელ ვართ, არამედ არა განწირულება გვრს“ II კორ. 4, 8; „არა ჯერ არს... შთავრლობა მღვმესა მთხრებლისასა განწირულებით“ მ. სქ. 108, 18; „არა დავეცი მე უფალად ცოდვისა განწირულობასა“ მ. სქ. 17, 24. იხ. განწირვა.

განწიხნა «შეზრიობა», ჩაწიხლება: „განწიხნა შეუთარებულმან“ G.—„შეპრიობდა საყვარელი იგი“ M, II მქ. 32, 15. იხ. წიხნა.

განწმელა «განბიწება», «უმწინკულობა», «განკურნება», «გარეშწმელა», გაწმენდა, გასუფთავება, წინადაცვეთა, «განყვანა»: „განეწმიდე მე სახლსა ჩემისაგან ყოველნი მსხუერპლნი“ M.—„განეცი ბიწენ წმოდანი სახლსაგან ჩემისა“ G, II მქ. 25, 13; „განწმიდენით ხეალისაჲ“ M.—„იუმწინკულოეთ ხეალისა“ G, ისუ ნ. 8, 5; „არა ესენი ათნი განწმიდენესჲ“ C.—„არა ათნივე განიკურნენი“ DE, ლ. 17, 17; „განწმიდოს უფალმან გული შენი“ M.—„გარეშწმიდოს უფალმან გული შენი“ II მქ. 30, 6; „განწმიდნა იგი კეთროვნებისა მისგან“ მთ. 8, 8; „განწმიდოს კალოა თჳსი“ მთ. 8, 12; „განმწმედს ჩუენ ყოვლისაგან ცოდვისა“ I იოვ. 1, 7; „აწ განიწმიდენით და განწმიდეთ სახლი“ II ნტ. 20, 5; „სულმწარლობაჲ ეკრთჳსა მხუერპლისაჲ კაცთაგან განწმიდელ“ ებ. კპარ.-აღვს. 22, 7, 10; „განწმიდნა იოსებმან ძენი ისრაელისანი“ G, ისუ ნ. 5, 3; „განწმიდნა ევე კეთროვნებისა მაგისგან“ IV მფ. 5, 8; „ეთარცა კაცი ერთი, რომელი განეყვანაჲნ სარკესა“ O.—„ეწმენი მას, ეთარცა განწმიდელი სარკე“ pb., ზირ. 12, 11.

განწმელა სიწმინდე, სისუფთავე; განკურნება: „განწმიდელისა შენისათჳს“ მრ. 1, 44; „განწმელს წყალთა განწმელითა“ გრ. ანძ.-შობ. 300, 28; „მალ-გოც განწმელად ჩემდა“ მრ. 1, 40.

განწმელი-ი გაწმენდილი, გასუფთავებული, შეწირული; «წმინდა»: „განწმელელი იგი და განწმელილი იგი“ პეტრ. 2, 11; „იყოს მუნ გზად განწმელილი“ O, ეს. 85, 8; „განწმელილი არიან“ მხ. 18, 8. იხ. წმელა.

განწონა გარკობა, გამსკვალვა, «ცემა», «შეწონა»: „ისარნი შენნი განმეწონენს მე“ L.—„ისარნი შენნი მეცნენს მე“ ფს. 37, 8; „მასჯლი მათი განეწონენ გულსა მათსა“ ფს. 80, 15; „განწონა (შეაწონა G) თორე-მელთა ჩემთა გესლო კაბარქთა თჳსთაჲ (მისთაჲ G)“ I, გოდ.

იერემ. 8, 18. „უბრძანა მესამართა განწონა გუამსა მოწამი-სასა“ H—841, 128. იხ. წონა.

განწონა მიხედვით, შეგნება, „ყრძალვა“: „განწონე შენ თვით“ O.—„ყრძალე თავსა შენსა“ ps., III ეზრა 4, 48.

განწონილ-ი იხ. ისარ-განწონილი.

განწონილად ღვომა „ზომათა შინა დადგომისა“: „ბაგენი უცხოთა განწონილად ღვენ“ O.—„...ზო-მათა შინა დადგარებია“ ps., ზირ. 21, 28. იხ. წონა.

განწურათა, განწურათა „განვლა“, „მიქცევა“; გა-წურთნა, განსწავლა; „განდგომა“: „განმწურათეს ჩემგან“ O.—„განელიდეს ჩემგან“ G, ოფე 7, 13; „გან-წურთა ყოველი ერი ისრაელისა უკუანა მისსა“ G.—„მი-იქცა ყოველი ისრაელისა მსახურებად მუნ“ M, მსჯ. 8, 27; „არა შორად განსწურთეთ უღაბოდ განსვლად“ გამოსლ. 8, 28; „განიწურათოს ძმათა თანა“ მ. ცხ. 277V; „განწურთა მენიერებათა“ ბალ. 91, 84; „შორად გან-გუწურთა (განწურთა O) ჩუენგან იგი“ I.—„შორად განდგა ჩუენგან“ G, ps. 50, 11. იხ. წურათა.

განწულა გაქიმვა; გაშვერა: „განწულიან ლარნი ბუ-ნებით“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 170, 3; „განეიწული ფერ-თა ჩემთა“ მ. ცხ. 205R. იხ. წულა.

განწურთა იხ. განწურათა.

განწყლობა გაღაწყვეტა: „გაწყადეს საქმე ჩუენი“ ბალ. 112, 20. იხ. წყლობა.

განწყობა „ბრძოლა“, „წყობა“, „წინა-განწყობა“, და-ბანაკება, „განლაშქრება“, გამზადება: „მე მოვიზრე შენგან გულს-სათქმელნი თელთა შენთანი განწყობით“ ეზეკ. 24, 10; „განეწყო ეფრემსა“ G.—„პბრძოლა ძე-თა ეფრემისა“ M, მსჯ. 12, 4; „განგეწყუნეს თქვენ“ M.—„წინა-განგეწყუნეს თქვენ“ G, ისუ 6, 24, 8; „განეწყუნეს“ G.—„ეწყუნეს“ M, მსჯ. 6, 10; „პუნებითა და ეტლვითა განეწყუნეს, ეთარცა ცეცხლი ბრძოლად მუნ ზედა“ იერემ. 6, 23; „განეწყუნეს იფინი წინაჲ ღე-ლესა“ გამოსლ. 14, 2; „არმელნი-იგი განეწყუნეს იერუ-სალმსა ზედა“ O.—„აღდენთა განილაშქრეს იერუსა-ლმსა ზედა“ G, ps. 20, 6; გან-თე-ეწყოს ჩემ ზედა ერი“ ფს. 26, 3.

განწყობილ-ი მებრძოლი, განმზადებული; გუნდი: „ჩრებულ განწყობილთაჲ“ ps. 22, 6; „ეთარცა ერი... განწყობილი ბრძოლად“ O, ოფ. 2, 3; „ეტრა განწყო-ბილი ბანაკისა ძეთა იუდაისთაჲ პარელნი“ რიცხ. 10, 14; „განწყობილი მოციქულთაჲ მოედან“ მ. ცხ. 480 V. იხ. წყობა; წინა-განწყობა.

განწყობა გულისა იხ. გულის-განწყობა.

განწყრომა განრისხება, გაჭარბება: „განეწყრა და წარავლნა ერისთავნი მისნი“ ქ. ცხ. 47, 8. იხ. წყრომა.

განწყულება „განკრა“, გაწყვეტა; მოსპობა: „ეთარცა განწყულის მკელი“ M.—„ეთარცა განკრის წმასნილო სელოსაჲ“ G, მსჯ. 10, 3. „პყო... განწყულებად იმედისა შენი-საჲ“ ბალ. 20, 18. იხ. წყულება.

განკაჟებება გაახალგაზრდავება: „აღებენიან თულნი მისნი და განკაჟენის“ ფიწ. 1, 16. იხ. კაჟება.

განკედა, გაკედა გამოკვერვა: „მკედელო ოდეს გასკედ-დეს შანთსა რინისასა, პირველად განიზრახეს გულსა შინა თუსსა, თუ რაჲ შექმნას: მანგალო, დანაჲ ანუ თუ ცულო“ მ. ცხ. 203V. „მკედელოგან განკედილსა“ H—841, 185. იხ. კედა.

განკეშმარიტება „კეშმარიტ ქმნა“, გამართლება: „ზრახენი მოცქულთა მისთანი განეკეშმარიტენ“ O.—„განზრახვასა ანგელოზთა მისთასა კეშმარიტ-მკმნელმან“ G, ps. 44, 26.

განკეშმარიტებულ-ი სარწმუნო, სანდო: „ქრისტე... ხილულად მორწმუნეთა გულთაგან განკეშმარიტებუ-ლად ითქმის“ ფლკტ. 187, 11. იხ. კეშმარიტება.

განკრა „განხეთქა“, „განწყუელა“, გაპობა: „განკრ-ნა ძარლუნი“ G.—„განხეთქნა ძარლუნი“ M, მსჯ. 10, 9; „ეთარცა ვინ განკრის წმასნილო სელოსაჲ“ G.—„ეთარცა განწყულის მკელი“ M, მსჯ. 10, 9; „ნუუუე განიკრეს პავლე მათგან“ საქ. მოც. 28, 10; „ეთარცა განიყენიან და განიკრიან წყალნი მრავალნი“ II მფ. 5, 20. იხ. კრა.

განკრება: „ქერიეთა თულნი არა განკვრიტენ“ ps.—„თუ-ალნი ქერიეთანი არა დევარენენ“ იოზ 81, 10. იხ. [კრება]. განკურჭლვა „გამოკრება კურჭლისა“, გაკრება, დაც-ლა: „უბრძანოს... განკურჭლვაჲ სახლისაჲ“ G.—„უბო-ძანოს... გაქოკრება კურჭლისა სახლისა მისგან“ M, ლევიტ. 14, 84. იხ. კურჭლვა.

განხარება გამხიარულება, შეება, „აღმღერაჲ“: „გან-ხარეს სახარულითა დიდითა“ მთ. 2, 10; „ანგელოსთა ესჲ და განიხარეს“ მ. კეს.-40 ხსტ. 117, 18; „განიხარე სულითა“ მარკ. 248R; „განგახარენ შენ გულმან“ ეფლტ. 11, 9; „თუსთა ჰათ სამკალთა ზედა განიხარა“ L.—„აღმღერა (ქუეყანამან) შეუენიერებითა თუსითა“ მ. კეს.-ექუს. ლ. 81, 8. იხ. ხარება.

განხედვა იხ. ქუეგანხედვა.

განხევა „განება“, გახევა: „არა განეხიოთ ესე (ეუ-ართი)“ DE.—„არა განეპოთ ესე (ეუართი)“ C, o. 19, 24; „პოვა რაჲ ქარტაჲ იგი და აღმოიკითხა, განხიო იგი“ მ. ცხ. 875R. „ოღესმე ისარი მეშობჱსი ქაქუსა განხეულსა და განწონის გუამსა“ მ. სქ. 279, 28. იხ. ხევა.

განხეთქა „მოკება“, „შემღერება“, „განხერხება“, „განძარცვება“, „განება“, „განკრა“, „განრყენა“, „განრლუება“, „განბძარვა“, გახევა, გაწყვეტა, „და-რლუება“, გასკდომა, გატეხა: „განხეთქის საკრეელი“ ლ. 8, 20; „განხეთქნე საკრეელი ულლისა თქუენისანი“ ps.—„შემღერება საკრეელი ულლისა თქუენისაჲ“ G, ლე-ვიტ. 28, 13; „განხეთქნა ძარლუნი“ M.—„განკრნა ძარლუნი“ G, მსჯ. 10, 9; „განხეთქნეს სამოსელი თუსი“ ps.—„მოაპეს სამოსელი მათა მათგან“ რიცხ. 177, 17. „განსთქდეს (განიარყუნეს O) ეზონი ჩენი“ I. იერემ. 4, 20; „განსთქდა ქუეყანა ფერტა ქუეშე მათსა“ ps.—„განიპო ქუეყანაჲ ქუეშე ერ-ძო ფერტა მათთა“ G, რიცხ. 10, 81; „განსთქდა ქუე-ყანა იგი და იყო დანახეთქილ“ Sin.—11, 208V; „გან-სთქდოლდეს (განიხერხებოლდეს L) გულითა მათ-თათა“ G, საქ. მოც. 7, 54; „არცა საბელნი მისნი განსთქ-დენ“ O.—„არცა საბელნი მისნი არა განიარლუნენ“ G, ps. 82, 20; „განსთქდა ვეშაჲ იგი“ O.—„განიბძარა

ვეშაპი იგი" G, დან. 18,20; „განხეთქნის ღვთაძან თხიერნი იგი" მრ. 2,22; „განხეთქნიან თხიერნი" მთ. 9,17; „არა განხეთქდა ბაღე იგი" C, — „არა განხეთქდა ბაღე იგი" DE, ი. 21,11; „განხეთქოს უფალმან მეფობა შენი" O, I მფ. 15,28; „განხეთქე ყოველთა გულარძნილობა მძლავრობით" O, — „დაარღვენ გულარძნილობანი მძლავრებითა" G, ებ. 58,6; „აქვე განხეთქო თავი ჩემი" ვარ. 9,10; „განხეთქე ძაძა ჩემი და გარე შემარტე მე სიბარული" L, — „განმძარტუა მე ძაძა და შემოსა მე სიბარული" C, ებ. 20,12.

განხეთქა „განხეთქილება": „დასცეს... სახლო მცირე განხეთქითა" O, ამოს 6,12; „დოხოლოის იყოს განხეთქად (განხეთქილება) G" O, ეფე. 80,10.

განხეთქილ-ი „დახეთქილი", გაბობილი; მწველებელი: „თხიერნი ღვთაძან ძეშენი, განხეთქილინი" G, — „თხიერნი ძეშენი... დახეთქილებითა" M, ისუ 5, 9,4; „არცაღა მელთანოზთა განხეთქილთა ეზიარა საღამე" მრთ. A, ანტ. დ. 28r. იხ. [ხეთქა].

განხეთქილება გახევა, მოხევა; „განხეთქა": „უძრეს განხეთქილება იქნას" მთ. 9,10; „დოხოლოის იყოს განხეთქილება G, — „განხეთქად" O, ეფე. 80, 10. იხ. განხეთქა.

განხეზვა „განხეთქა"; ქრა: „განხეზვადღეს (განხეთქვადღეს A) გულთა მათითა" ხაქ. შოც. 7,54; „განხეზვანა ხეზვთა რკინისაჲთა" I ნშტ. 20, 8; „განხეზვადღეს ხეზვთა რკინისაჲთა მიღგომართა მათ გლადს შინა" ამოს 1,8. იხ. ხეზვა.

განხეზვადღეს-ი გარეული მუხა (?). quercus ilex: „რომელსა ხესა ქუეშე იხილენ იგინი ზრახვასა ურთიერთს? ხოლო მან თქუა: განხეზვადღესა ქუეშე" O, დან. 12,58.

განხილვა „ხილვა", „განმსტურობა", „შეხება ჭელისა", ხელდა, დათვალიერება, გასინჯვა, გამოძიება, გაფრთხილება; გაწმენდა; „განმსტურობა": „განხილოს მღვდელმან" G, — „იხილოს იგი მღვდელმან" pb., ლევიტ. 12,37; „განხილენ სუეტნი" G, — „შევახო ქელი ჩემი სუეტთა ამათ" M, მსქ. 16,20; „განხილენ ღამე (გული ჩემი)" ფს. 10,8; „განხილეს რად ქუეყანად" G, — „განმსტურეს ქუეყანად" pb., რიცხ. 12,26; „განხილენით თავნი თქუენი" მ. ცხ. 430r; „განხილენ სამოსელი შენი და, უკუეთუ ბაყდენ არს, ისწრაფე გარცხად" 8. სფ. 281,22; „სამოსელსა შენსა განხილავ გრწილთაგან" 8. სფ. 148,23.

განხილვა განმარტება: „მაღლი განხილვად სულთა აქუნდა" მრთ. A, ანტ. დ. 34; „განხილვად მათოვს განსასუენებელისა" pb., — „განმსტურობად მათოვს განსასუენებელისა" G, რიცხ. 10,33.

განხრწნა, განვრწნა „განრყუნა", „დაცემა", გაფუქება, წახდენა, შებილწვა; ნამუსის ახდა: „განხრწნილდეს ნაყოფთა მათთა" G, — „განრყუნიან ჩვენი ქუეყანისა" M, მსქ. 6,4; „განხრწნეს ძეთაგან ისრაელისათა მერმეცა რვა და ათა ათასეულნი" G, — „დასცეს ერისაგანი ისრაელისაჲ ათურამეტი ათასი" M, მსქ. 20,25; „განხრწნით განხრწნეს ქუეყანად" I, ებ. 24,8; „არაწმიდობისათჳს განხრწნენით განვრწნით" O, მიქ. 2,10; „საუ-

კუნეთამდე არა განივრწნეს" დან. 2,44; „აღდგა ქალწულსა მას ზედა და განვრწნა იგი" მ. ცხ. 167r. „ივსნა იგინი განვრწნისაგან მათსა" ფს. 106,20.

განხრწნად-ი წამხდომი, წასახდენი; წარმავალი: „რამთა განხრწნადი გვრავნი მოლონ" I კორ. 9,25; „განხრწნად მან კორცმან დაამძიმის სული" O, სიმარძ. სოლ. 9,15. იხ. ხრწნა, ვრწნა.

განხრწნილება, განვრწნილება სიბილწე, წახდენა: „განვრწნილებასა (განხრწნილებასა G) შინა, იშლ. ვინ შეგეწიოს" O, ოვხე 12,9; „განხრწნილებასა შინა კაცთასა მორთხულ ყუენ იგინი" G, — „განრყუნილებასა კაცთასა განვმარტენ იგინი" O, ოვხე 11,4. იხ. ხრწნილება, ვრწნილება.

განხუმა „აღხუმა", „განღება", გახსნა; გატანა: „განახუენით ბჳენი თქუენი" C, — „აღახუენით ბჳენი თქუენი" L, ფს. 23,7; „არაჲნი იყო, რომელმანცა განახუნა კარნი მის ქორისანი" M, — „არა იყო განმღები კართა ქორისათა" G, მსქ. 8,25; „განახუნეს მას ცანი" მთ. 8,10; „განახუნეთ საუნჯენი" ამოს 8,5; „განახუნენით ძულნი ჩემნი თქუენ თანა" გამოხლ. 13,19.

განხუმული-ი გაღებული, გახსნილი: „თულნი შენა განხუმულ არიან ყოველთა მიმართ გზათა კაცთასა" იერემ. 22,19; „იხილნა ცანი განხუმულნი" მრ. 1,10. იხ. ხუმა; შდრ. განღება.

განჯა „განძება", „განსხმა", „განვლინება", „განთქემა", გაძეგება, „განღევნა", გახდა: „ვერ უძლეთ მას განჯად" C, — „ვერ შეძლეთ მას განძებად" DE, მრ. 9,28; „კრებულისათა მათი განჯადღენ თქუენ" C, — „კრებულისაგან განჯასხნენ თქუენ" DE, ი. 16,2; „განჯადა უფალმან ამორეველი" G, — „განჯასხნა უფალმან ამორეველი" M, ისუ 5, 24,18; „მღვდელმან მან... განჯადღოს გარე" pb., — „მღვდელმან არა განჯადღოს იგი" G, ლევიტ. 18,11; „განჯადღონ სახელი თქუენი" C, — „განთქუან სახელი თქუენი" DE, ლ. 8,22; „განჯადღეთ ბნელსა მას" მთ. 25,30; „განჯადღე კრებულისაგან ბოლწი" O, — „განსდევნე კრებულისაგან წარმწედელო" pb., იგ. სოლ. 22,10. იხ. კად-/და; შდრ. ზარგანდელი, ზარის-განჯადა.

განჯღომა „განსლვა", „განვლა": „უკუეთუ არა ბრძოლით განჯიდე (განვიდე pb) შემთხუეად შენდა" G, რიცხ. 20,18; „განჯედ მაგისგან და ნულარა შეხულ მაგისა" მრ. 9,25; „იგი თავადი განჯედინ კრებულისა მისგან" II ეზრა 10,8; „განჯედ აღგლით ჩუენით და ქუეყანით" მარკ. 240v; „განჯედეს (განვლეს G) საშულ ზღვსა უდაბნოდ მიმართ" pb., რიცხ. 22,8. იხ. კლომა; შდრ. ზარის-განჯღომა.

განჯმარი-ი გამხმარი: „იყვენ გუამი შენი განჯმარ და დამდნარ შრომითა" მ. სფ. 108,26. იხ. კემ.

განჯმელი-ი „გემელი", გამხმარი: „პური საგზლისა მათისაჲ განჯმელ იყო და დამდილელ" M, — „პური მათი საგზალი კმელი და დაგრკოლული და დკმელი" G, ისუ 5, 9,5; „მსგავს არს ფერცლისა განჯმელისა" ფოკტ. 130,82; „ვერ შემძლებელ არს იგი შესლვად და ინავის-დგმად წმიდათა მათ თანა გუამთა მარხეთა განჯმელთა" 8. სფ. 280,24. იხ. კმელი.

განვმობა, გავმობა განმობა, გაშრობა: „ვითარ მეცხეულად განვმა ლელე ესე“ მთ. 21,20; „განვმეს სიყუარულე“ მთ. 24,12; „ვითარცა თუთია მსთუად განვმენ“ ფხ. 36,2; „განვმეოთ თუთია ივ“ იაკ. 1,11; „განვმენ ცხელ მან განვმენა რტონი მ-სა“ ეზეკ. 10,12; „განვმა ვითარცა კეცა ძალი ჩემი“ ფხ. 21,16; „განვმენის თათთა თესთათს განვმობანი გარემოხს ბანაკისა“ რიცხ. 11,32; „რამას განვმის ყუაელი. ყუაელი შეენერება მისი წარცდის“ 8. სფ. 183,11; „განვმობიან გუამნი მათნი მარხვითა“ 8. სფ. 25,20; „ფერცელი ხეთა და ვენათა განვმა“ 8. სფ. 22,30; „წაქრალთა ღლითა განვმა ენა მისი“ Sin—11,25v. იხ. კმობა.

განვორციელება ხორცის შესხმა, განკაცება: „რომელი მოვდა და განვორციელდა“ მსჯ. 40,7. იხ. გორცილება (-ობა).

[განვოცა] იხ. განსაჯოცო.

განვრწნა იხ. განხრწნა.

განვრწნილება იხ. განხრწნილება.

განვსნა, გავსნა გვანდება, გახსნა, გაშვება, მიტოვება: „განვსნა თხიერსა სისძიერსა და ასუა მას“ M, — „განვლო თხიერი სძიარა და ასუა მას“ G, მსჯ. 4,10; „განვსნდა კრულებად ენისა მისისა“ DE, — „განვსნა კრულებად იგი ენისა მისისა“ C, მრ. 7,35; „ყოველთა კრულებანი განვსნდეს (განვსნდეს სჯ.)“ სპქ. მოც. 16,20; „განვსნენ სკული გელ-სა შენისა“ ებ. 58,8; „განვსნენ შენ გუბორკლათაგან შენთა“ იერემ. 40,4; „რომელი განვსნა ქუეყანასა ზედა“ მთ. 10,10; „რომელმან განვსნის კრულნი“ ფლტ. 140,84; „განვსნდა (დავსნილ არს მხ.) ცოდნა მისი“ I, ებ. 40,2; „მოიღუ უაუფ წიგნი ესე და განვსნენ და წარიკოთხე“ Ath.—11, 232r.

განვსნა განმარტება, ახსნა: „იციის ქვეულებად სიტყუათა და განვსნა იგავთა“ O, სხბრძ. სოლ. 8,8; „იენ იცის განვსნანი სიტყუათანი“ ეკლ. 8,1. იხ. ვსნა.

განვუება „მოლევა“, გამოლევა; „წარწყმედა“, დალუბვა: „ყოველი ნაყოფი მისი განვუებულ იყო“ DE, — „მოელია მას ყოველი ნაყოფი მისი“ C, მრ. 5,20; „განვოტუას სული თჳსი“ C, — „სული თჳსი წარიწყმიდოს“ DE, მრ. 8,38.

განვუება ენება, დალუბვა: „განვუება სულისა არცა ერთისა იყოს თქუენგან, თხიერი ხოლო ნაიისა“ სპქ. მოც. 27,22. იხ. კუება.

განვურება განხერება: „განვურებოთ უფალმან მისნა სადგისთა ყური მისი“ გამოსლ. 21,6; „განვურებოთ სკულნი ჩემნი და ფერცნი ჩემნი“ ფხ. 21,17. „უბრძანა... განვურება კოცთა მისთა“ ფილპ. მოც. 5,12. „კური განვურებოთ არს სხვას სახლ“ ეგ. სოლ. 28,27; „შეიკრიბა ტვრთა შინა განვურებოთ“ ანგ. 1,6. იხ. კურება.

განვურება გაცხელება, აღზნება; განხერება; „განვურდეს რეალი მისი და დადნეს შორის მისსა“ ეზეკ. 24,11; „შე განვურდეს იგინი“ იერემ. 9,7; „განვურდეს გელს-თქუთა მათთა ურთიერთს“ მრომ. 1,27; „უაუფუ განვურდეს მსაქულ, ევსლმან დამდოვროს“ 8. სფ. 274,10. „ნუ გავრს თქუენ თანა განვურება ვე“ I მატრე 4,12; „ნუ სულმოკლე იქნებო უაუფ, ნუცა ურეულ განვურებოთ მათს“ 8. სფ. 180v.

განვურება „ტფილი“: „სული განვურებულ ი, ვითარცა ცეცხლი რაა ეგზეინ“ O, — „სული ტფილი, ვითარცა ცეცხლი აღტყნებულ“ pb., ზირ. 23,22; „დაიცავს... განვურებულთა მათგან ისართა მტერისათა“ მ. ცხ. 75r. იხ. კურება.

განვურიება განხურიება, გამრავლება: „ნუცა განვურიებ მისსა მისლვასა“ 8. ცხ. 364r. იხ. კურიება.

განვლომა იხ. გავლომა.

განვლომილი „გამოვლომილი“, წიღოვანი, უწმინდური, „დანაშტენი“ (←დაშტენობა): „ვითარცა ღდაჟი განვლომილი (გამოვლომილი O) შორის მათსა“ I გოდ. იერ. 1,17 (შდრ. „ვითარცა დანაშტენი საშუალ მათსა“ G). იხ. ჯლომა.

განვმნა, გავმნა გაშვება, გაგზავნა, გასტუმრება: „განვმნა ყოველსა ერსა“ I მფ. 10,25; „განვმნა ერსა მას“ ვარ. 824; „სამხარი ქაჟონ და განვმნე“ ი.-გ. 48,7. **განვმნული** — გამოვრებული: „ამის ყოვლისაგან მე განვმნულ ვარ“ ტიმ.-მავრ. 457. იხ. ჯმნა.

გაჟლაჟი გალია (მანქანა): „ვითარცა კაჟბი მძეული განვზღუდებოთ არს გაჟლაჟთა შიგან“ O, ზირ. 11,32 (შდრ. „ვითარცა კაჟბი მონადირებულო გალიათა შინა მიმოიხედეს“ pb.).

გაჟირმშოება „ხუცება“, „უფროსება“: „ვერ უძლოს გაჟირმშოება მესა ჰირმშოსა მის შეყუარებულისა“ G, — „ნუ ახუცებენ შეილსა მას საყუარელისა უხუცესსა მას შეილსა საძულელისა“ M, — „ნუ აუფროსებენ შეილსა მას საყუარელისა უხუცესსა მას შეილსა ზედა საძულელისა“ pb., II შქ. 21,10. იხ. ჰირმშოება.

გარი: „შემსულ არს იგი ნოტიასა, ... ვითარცა კიჟა გარიისა“ ბ. კეს.-ეჟუს. ღდ. 47,28.

გარბოლა გაქცევა: „გარბოლა შემთხუვალ მისა“ დაბ. 20,18. იხ. რბოლა.

გარდა „გარეშე“: „გარდა მრგულიად-დასაწუელისა მის“ pb., — „გარეშე ყოვლად-დასაწუელისა“ G, რიცხ. 28,28.

გარდაბიჭება ბიჭის გადადგმა: „ბიჭებით გარდაბიჭიან“ I მფ. 5,5. იხ. ბიჭება.

გარდაბნევა გადაყრა: „პურქერი ნაეისა გარდაბნეის“ სპქ. მოც. 27,10; „გარდაბნილი“ ყოველი, რამაც ძენ მას შინა, რამთა არა დაინტენენ“ 8. სფ. 151,2. იხ. ბნევა.

გარდაბურვა გადაფარება, დახურვა: „გარდაბურვოთ მას ზედა სამოსელი“ რიცხ. 4,18. იხ. ბურვა.

გარდაბურვილი — აპკი, Operimentum, tegmen, membrana: „ცხელი იგი გარდაბურვილი ქუტეტსა და ყოველი ცხელი მუტლისა“ ლევიტ. 8,8. იხ. გარდაბურვა.

გარდაგდება „გარდამოგდება“, გადაგდება: „რამთა გარდაგდონ იგი“ C, — „რამთა გარდამოგდონ იგი“ DE, ლ. 4,20; „მჯდომარე ვიყავ საწადლასა ზედა და გარდაგდო მე“ 8. ცხ. 272v. იხ. გდება.

გარდაგება დაფენა, დაგება: „ცხდარი დადგეს რჩეული და გარდაგებოთ ფერად-ფერადითა გარდაგებეს იგი“ 8. ცხ. 127v; „დაშედი ცხდარსა ზედა დაგებულსა (გარდაგებულსა I)“ G, ეზეკ. 28,41. იხ. [გება].

გარდაგვა გადაგვა: „ოღეს ტაბლად გარდაგვაოთ, დაწვთ გარდაგვა იგი ცეცხლთა“ 8. სფ. 68,35. იხ. გვა.

გარდაგორვება გადაგორება: „გარდააგორვა ლოდი იგი კარისა მისგან“ მთ. 23,2; „გარდააგორვა გუამი მისი სარეცელისაგან“ ივდ. 13,10. „პოეს ლოდი იგი გარდაგორვებული საშარისა მისგან“ ლ. 24,2. იხ. გორვება.

გარდაგულა— წასვლა, გადასვლა: „გარდაგულე ამიერა წარვიდეთ ჰერასტანად“ მ. 7,4; „გარდაგულე, ნუუუე გეწიოს შენ წუმაჲ“ III მფ. 18,44; „გარდაგულე შენ და ღაძიანე“ ეფეკ. 82,10. იხ. გულა.

გარდაგულარძნა გამრუდება, გადახრა: „ყოველსავე მართალსა გარდაჰველარძნიო“ მიქ. 3,0; „რომელი გარდაგულარძნიდეს გზათა, უპატუო იქმნეს“ იგ. ხოლ. 13,2.

გარდაგულარძნილ-ი დაღვლარქნილი, მრუდღე, გარყენილი: „გარდაგულარძნილ არს ეგევთარი იგი და სცოდაეს“ ტიტ. 3,11. იხ. გულარძნა.

გარდაღვინება შეცვლა, გადაყენება: „გარდა-მცავად გინე აბიმელე“ M, მსჯ. 9,20; „მთავრობაჲ გარდაადგინონ“ დან. 7,20; „გარდაადგინა, რაჲთა არღარა იყოს წინამძღუარ“ III მფ. 15,18. იხ. ღვინება.

გარდაღვომა «გარდაცვალება», შეცვლა: „უკუეთუ გარდადგეს გული შენი“ G, — „უკუეთუ გარდა-რაჲმე-ი ცვალოს გული შენი“ M, შგ. 80,17; „ნეშტოა მათ მვეცთაჲ მთავრობაჲ გარდადგა“ დან. 7,12; „რაჲმს გარდაეცდეს სამსო სა ამას (მსო ბისაგან DE)“ ლ. 10,4. იხ. ღვომა.

გარდაღება გადაღება, გადაყრა: „გარდასდებდეს ნავისა მისგან იფქლას მას ზღუად“ საქ. მოც. 27,85; „გარდაუდვეს ნაწლუენი მისნი“ რიფს. 175,10. იხ. ღება.

გარდაღრეკა «განღრეკა», «გარდაქცევა», «მიღრეკა», გადახრა: „გზაჲ მდაბალთაჲ გარდაღრეკეს“ ამოს 2,7; „გარდასდრიკე გულის-წყრომად საშელო“ O, —

„გარდააქციეთ გულის-წყრომად მსჯერა“ G, ამოს 3,18; „რად გარდასდრეკეთ გულებსა ძეთა ისრაელისათას“ G, — „რად განსდრეკეთ გონებასა ძეთა ისრაელისათას“ pb., რიცხ. 82,7; „ნუ გარდასდრეკე სასჯელსა“ M, — „არა მისდრეკენ მშჲერსა“ G, II, შგ. 16,10. იხ. ღრეკა.

გარდავლა გადავლა: „აგვსტისი უწჲრად გარდავლო“ მ.-გ. 83,20; „არა გარდაჰვლოთ ღმრე ესე ცოცხალთა“ Sin.—11, 381r. იხ. ვლა; შდრ. გარდამავალი.

გარდავრდომა გადავარდნა: „გარდავარდი შენ მიერ დაქუე“ მთ. 4,8; „გარდავარდეს ბარკალი მისი“ pb., — „დამოჰვარდეს ბარკალი მისი“ G, რიცხ. 5,27. იხ. ვარდომა.

გარდაზღვა «გარდაჲდა», მიგება სანაცვლოსი: „ბრძანა... განსყიდა... ყოველი, რაჲცა ეღვა მას, და გარდაზღვად მისა“ C, — „უბრძანა... განსყიდა... ყოველი, რაჲცა აქუნდა მას, და გარდაჲდად იგი“ DE, მთ. 18,25. იხ. ზღვა.

გარდათარგმანება გადათარგმნა: „მისცა ძმისა ვისმე და-წერილი იგი, რაჲთა გარდათარგმნოს ენასა ზედა ეგვტურსა“ მ. ცხ. 210r. იხ. თარგმანება.

გარდათუალვა გადათვლა: „ნუ ისწრაფი ფურცელთა გარდაყრასა და გარდათუალვასა ოდენ“ მ. სწ. 21,11. იხ. თუალვა.

გარდათხევა «განფენა», «გაქრება», «განსრევა», «გადაღება», გადაყრა; გადაღინება: „გარდათხიი

მზარი“ G, — „განფენინეს გაბაასა... (მზარი)“ M, მსჯ. 20,37; „გამოსცა ფურცელი და გარდათხიი ყუა-ვილა“ H—241,302; „ქვები გარდასთხიეთ (გაქრი-ბეთ O) გზათაგან“ I, — „ქვენი გზისაგან განასრიეთ“ G, მს. 82,10; „ბოლოთაჲ ეგრძო ნავისა მისი გარდასთხინეს ოთხნი კაენი“ საქ. მოც. 27,20.

[გარდათხეულ-ი] იხ. თხევა; შდრ. ზედა გარდათხე-ული.

გარდათხრევენება გადათხრევენება: „გარდათხრე-ეინა მთა ლხისა“ ქ. ცხ. 247,9. იხ. თხრა.

გარდაცეცა „თმაჲ თავისა მისსაჲ გარდაეცეცა იმერ და ამერ“ H—241, 857. იხ. კეცა.

გარდაცილება გადაცილება: „მოერ ღმრეგან მამათა გარ-დაჰკიდოან ლომსა მას მაშჲალაჲ“ Brl. 368r. იხ. კლება.

გარდაკრებულ-ი იხ. ქვა გარდაკრებული.

გარდაკეთა აღკვეთა, მოკვეთა; მოსპობა: „რომელი... არა გარდაჰკეთდეს სენისა მისი სოფესსა, მასცა იესუ უფარ-ღმწინეს“ მ. ცხ. 12v; „მოვიდა... მკურნალი იგი... სა-კეთელთა თანა თჳსთა და მახვლთა, რაჲთა გარდაჰკეთე-თოს ფერტი მისი“ მ. ცხ. 171v; „და მიზეზა გარდაეკეთე-თა, რაჲთა არას ენ ზრუნელსა“ მ.-გ. 30,2. იხ. კეთა.

გარდამავალ-ი «ბრალდებული», დამნაშავე, კანონის და-მრღვევი; «ნაბრალეობა»: „გარდამავალად (ბრალ-დებულად C) შეჰპარცენ ყოველი ცოდვილი ქუეყანი-სანი“ მს. 118,110; „იგინი არაჲნ ვითარცა კაცი გარდამა-ვალ ი შეულისაჲ“ ოვხე 6,7; „გარდამავალნი აღთქე-მისა ჩემისანი“ იფრემ. 84,18; „განაჲყნა ძმაჲ იგი ზიარე-ბისაგან, ვითარცა გარდამავალი კანონსა მონასტრისასა“ ლომ. 70,18. იხ. გარდავლა, შევლ-ს(ა)-გარდამავალი.

გარდამავლობა «ნაბრალეობა», დანაშაული: „იყოს თქე-ენდა... ყოვლისაგან გარდამავალობისა მათისა“ pb., — „ესე იყვენ თქუნდა... ყოვლისაგან ნაბრალეობისა მათისა“ G, რიცხ. 15,9.

გარდამატება «უფროს-ყოფა», გადაჰარბება, გადამე-ტება: „რომელჲნ გარდაჰმატოს სიბოროტთა“ O, — „რომელი უფროს-ი ყოს ბოროტებითა“ pb., დან. 7,24; „რომელი-იგი გარდაჰმატა ჩუენდა მომართ ყოვლითა სი-ბრძნითა“ ეფეს. 1,8; „შიშჲან უფლისაჲნ ყოველსა გარდა-ჰმატა“ O, ზირ. 25,14.

გარდამატებულ-ი უმეტესი: „რაჲთა აწუნოს... გარდამა-ტებულ-ი იგი სიმდიდრე“ ეფეს. 3,7. იხ. მატება.

გარდამაჰცეველ-ი «განმდრეკელი», ამჯანყებელი; «მემა-ცდენელი»: „მომგუართ მე კაცი ესე ვითარცა გარდამაჰ-ცეველი ერისაჲ“ DE, — „მოიყვანეთ, წარმოადგენეთ ჩემ წინაშე კაცი ესე ვითარცა განმდრეკელი ერისაჲ“ C, ლ. 23,14; „გარდამაჰცეველი ჩუენი გზისაგან კეთლისა და წრფელისა“ მ. მოც. 86,28. იხ. გარდაქცევა; არა-გარდამაჰცეველი.

გარდამატებელ-ი უმეტესი, უზენაესი: „ყოველთა საქმეთა შენთა იყვენ გარდამატებელ“ O, ზირ. 80 (81), 23. იხ. გარდამატება.

გარდამო-გან (დაწყება. ბრ.): „ქმაჲ იყო ზეით გარდამო და თქუა“ მთ. 3,17; „მრავალთა განსაცდელთა ჰხედავენ მითო გარდამო“ მ. სწ. 117,21. იხ. ზეგარდამო.

გარდამოგდება «გარდავდება», გადმოვდება, ჩამოგ-დება, «შთამოგორვება»: „რაჲთა გარდამოგდო

იგი DE. — ჩაბათ გარდაგდონ იგი“ ლ. 4,29; „გარდა-
მოგდო ცთ ქუეყანად ღიღუღუება იერუსალმისად“
გოდ. იერ. 2,1; „ჰიერ გარდამოგავდო შენ“ აბდ. 1,4;
„გარდამოგავდო შენ კლდეთაგან“ O. — „შთამოგა-
გორცო შენ კლდეთაგან“ ქხ. იერემ. 51,25. იხ. გდება.

გარდამოღწევა იხ. ღწიება.

გარდამოღება *გარე* მოღება: „გარდამომღევ სა-
მოსელო შენი ჰქუელსა შენსა“ MO. — „გარე მოსდეა
ფრთხა შენი ჰქუელსა შენსა“ G. რუთ 3,9. იხ. ღება.

გარდამოღენა ჩამოღენა: „გარდამოსდიოდა სისხ-
ლი“ იფტ. 121,13. იხ. ღენა.

გარდამოღინება გადმოღვრა; *ღენა*, *ღმოდინება*:
„წაწნი თქუენნი გარდამოღინებედ წყალს“ O. —
„წაწთა თქუენთა სდიოდედ წყალი“ ქხ. იერემ. 3,18;
„გარდამოღინენ ვითარცა ნალუარენი ცრემლნი“ O. —
„ღამოღინენ ვითარცა ღუარნი ცრემლნი“ G. გოდ. იერ.
2,18.

გარდამოღინებულ-ი გადმონაწევით: „აღიღო მიწად შე-
სურული გარდამოღინებულისა სისხლისა მისისა-
გან“ იფტ. 122,84. იხ. ღინება.

გარდამოვლინება გადმოყვანა, მოყვანა: „გარდამო-
ვლინე ზეუნ ზედა წყმად კურთხევისა შენისა“ მ. სქ. 06,
22. იხ. ვლინება.

გარდამოვრდომა დავარდნა, *განვარდნა*, *ღმთამო-
ქუევეება*: „ვითარ გარდამოვარდა ზეცით მთიები იგი“
O. — „ვითარ განვარდა ცისაგან მთიები“ G. ეს. 14,12;
„გარდამოვარდა მეფობისა მისისაგან და საყდრისაგან
თჳსისა“ O. — „შთამოქუევედა საყდრისაგან მეფობისა მი-
სისა“ G. დან. 5,20; „როგორცა გარდამოვარდის ტაბ-
ლისაგან მის მღერცხასა“ ლ. 16,21.

გარდამოვრდომა დავარდნა: „გარდამოვრდომასა
მას მის ხატისასა დაამქუა მას ზედა სუეტებიცა იგი“ ფლტ.
145,1.

გარდამოვრდომილ-ი დავარდნილი: „ვითარცა ელ-
ვისა, ზეცით გარდამოვრდომილსა“ ლ. 10,18. იხ.
ვრდომა.

გარდამოთხევა *გარდამოყრა*, *ღდამოღინება*, გად-
მოვლება; ჩამოყრა: „ვითარცა მფრინველნი ცისანი გარ-
დამოვსთხინე იგინი“ O. — „ვითარცა მფრინველნი ცი-
სანი გარდამოვყარნე იგინი“ G. ოხვ 7,12; „გარ-
დამოსთხედინ თუალნი თქუენნი ცრემლთა“ O. —
„ღამოღინენ თუალთა თქუენთა ცრემლნი“ G. იერემ.
9,18; „მრავალნი გარდამოსთხინეს (საჴედართაგან)“
რიფს. 170,22; „გარდამოსთხინა ძლიერნი საყდართა-
გან“ ლ. 1,52. იხ. თხევა.

გარდამოცილებულ-ი ღწიწილი; ჴაჴვისნიარად ასხმული:
„ჴმნა მროწყუელებ ასა და ჴოასხა გარდამოცილე-
ბულთა მათ“ II ნფტ. 2,14. იხ. კლება.

გარდამომაგვალ-ი *ღდამოღინარე*, გადმოსული: „ვი-
თარცა ნელსაცხებელი თავსა ზედა, გარდამომაგვალ-
ი წუერთა ზედა“ L. — „ვითარცა ნელსაცხებელი დამომდი-
ნარე თავსა და წუერთა აპრონისთა“ C. ფს. 132,2; „ვი-
თარცა სეტყუა გარდამომაგვალი“ ეს. 28,2; „იხილეთ...
ანგელოზნი ღმერთისანი, აღმაგვალნი და გარდამომაგვალ-
ნი ძესა ზედა კაცისასა“ ი. 1,51. იხ. მაგვალ-
გარდამონაცვანებ-ი გადმოცვენილი: „აღიღინა ჴამედ ნა-
ბიჴსა, გარდამონაცვანებსა ტაბლისაგან უფალთა
მართაჴსა“ მთ. 15,27. იხ. ცვენება.

გარდამორდომა იხ. გარდამოვრდომა.

გარდამოსადგომელ-ი გადსადგომელი, მოაჴირი: „წარ-
მოღა უქუე გარდამოსადგომელსა მას ზედა... და
იხილა“ მ. ცხ. 186r.

გარდამოსადინელ-ი: „განახუნ გარდამოსადინელნი
ცრემლთანი“ მ. სქ. 132,20. იხ. გარდამოღინება.

გარდამოსაქანელ-ი *ღმთამოღმართი*; *ღსაქანელი*,
სარქმელი: „ვითარცა წყალი გარდამოსაქანელსა
მისსა“ O. — „ვითარცა წყალი ჴთამომღინარი ჴთამოღ-
მართსა“ ქხ. მთქ. 1,4; „განვიხუნე თქუენ გარდამო-
საქანელნი ცისანი“ O. — „განვიხუნე თქუენ საქანელ-
ნი ცისანი“ G. მალაქ. 3,10; „აჴა ესერა წყმად მჴაჴრა
გარდამოსაქანელთაგან ცათასა ესოდენ ჴმირი მო-
ვიდა“ მ. ცხ. 450 v. იხ. წყალთ-გარდამოსაქანელი, წყალთა
გარდამოსაქანელი.

გარდამოსლვა გადმოსვლა, ჩამოსვლა: „ნუ გარდა-
მოვლენედ სახილ“ C. — „ნუ გარდამოვალნ სახილ“
DE. მრ. 18,15; „გარდამოვიდა ჴღუჴს კიდედ“ იფდ. 3,7;
„ერთბამად გარდამოვალნ მჴაჴრა (წყალი)“ ეს. 30,30;
„ჴაცი ვინმე გარდამოვიდოდა იერუსალმით“ ლ.
10,30. „გარდამოსლვასა მას მათსა მიერ მათ“ ლ. 9,
87; „გარდამოსრულ იყო ღმერთი მას ზედა ცეცხლთა“ გა-
მოსლ. 19,18; „ესე არს ჴური იგი ჴეცით გარდამო-
სრული“ ი. 6,50. იხ. სლვა.

გარდამოსლმა ჩამოსმა, ჩამოშვება: „გარდამოსლ-
მა იგი მელქულ სარქუმლით“ I მფ. 10,12. იხ. [სლმა].

გარდამოსხმა *ღმთასხმა*, ჩამშვება: „საბელი მოწყული ესე
მოაბა სარქუმელსა, რომლისა მიერ ჴთამოსხენ“ G. იფ.
5,2,18. იხ. სხმა.

გარდამოტანება გადმოყვანა: „გარდამოტანნესთ
ნა ჴაჴანიკნი“ ქ. ცხ. 40,12. იხ. ტანება.

გარდამოტეგება *ღმთატეგება*, გაღაშვება: „გარდა-
მოტეგებ დედაკაცმან ნატეხი ფჴკლისა საფჴველისა თავსა
ზედა აბიშელჴქისსა“ M. — „შთაუტეგებ დედაკაცმან ერთ-
მან ნატეხი წისჴკლის ჴეისად თავსა ზედა აბიშელჴქისსა“
G. მსქ. 9,58; „გარდამოტეგენა თჴანი“ ბაღ. 120,81.
იხ. ტეგება.

გარდამოტყორცება გადმოვლება: „გარდამოტყ-
ორცა ნატეხი ერთი საფჴველისად ჴლუღით“ II მფ. 11,21.
იხ. ტყორცება.

გარდამოღება *გარდამოსტანა*, ჩამოსხმა; მოტანა
„გარდამოღეს გუამი მისი ძელისა მისგან“ M. — „გარ-
დამოჴჴსნეს სხეული მისი ძელისაგან“ G. ისუ 5,8,20;
„გარდამოღეს იგი ძელისა მისგან“ ხაჴ. მოც. 18,29;
„გარდამოღონ მათ ძელი ნაჴსაჴ“ I ეზრა 5,55.

გარდამოღება ჩამოსხმა: „უბრძანა მიერ ძელით გარ-
დამოღებაჴ“ ვარ. 800. იხ. ღება.

გარდამოყვანება ჩამოყვანა: „გარდამოყვანეს მუ-
ფს სხლისა მისგან“ IV მფ. 11,10. იხ. ყვანება.

გარდამოყოფა გადმოშვება: „არაჴმს გარდამოყენილ
ჴელნი, განღიერდის ამაღელი“ გამოსლ. 17,11. იხ. ყოფა.

გარდამოყრა გადმოცვენა; *გარდამოთხევა*: „ვითარცა
მფრინველნი ცისანი გარდამოვყარნე იგინი“ G. — „ჴო

თარცა მყრინველნი ცსანი გარდამოცთხინე იგნი“
O, ოვხე 7,12. იხ. ყრა.

გარდამოცემა გამოსვლა, გამოდინება: „გარდამოცე-
ცა სისხლ და წყალი“ იმ. რომ.-კურთხ. იხაჟ. და იაკობ.
82,10. იხ. ცემა.

გარდამოცენება გამოდინება: „გარდამოცენა ვი-
თარცა მდინარეი წყალი“ ფხ. 77,10. იხ. ცენება.

გარდამოცვალემა «მოქცევა»; „გარდამოცვალოს
შენდა მით სიმღერე ზღსა“ მხ.,—„მოქციოს შენდა
სიმღერე ზღსა“ O, მხ. 60,5. იხ. ცვალემა.

გარდამოცვენება «დამოცვენება», ჩამოცვენა: „გარდამო-
ცვნი ზეცით გარდამოცვენა“ DE, — „მასკულა-
ნი ზეცით დამოცვენა ბულ იყენენ“ C, მრ. 13,25;
„გარდამოცვენა ზეცით“ მთ. 24,29. გული ეტუოდა
განძლებად ნაბიჭვესა მსგან გარდამოცვენებულისა ტაბლი-
საგან მის მღერისა“ ლ. 10,21. იხ. [ცვენება].

გარდამოწოდება გადმოძახება: „გარდამოწოდა
სამოელ საულს მიერ ერლოთ“ I მფ. 9,26. იხ. წოდება.

გარდამოწრეთა გადმოწრეთა, ჩამოდინება: „თაფლი
გარდამოწრეთი ბაგეთა დედაცისა მექვისათა“ იგ.
ხოლ. 6,8; „სისხლი იგი მათი, რომელი გარდამოწრე-
თი“ ფიხ. VII, 19. იხ. [წრეთა].

გარდამოქრობა «გარდამოხედვა», «ქვრობა»: „სარ-
კუმლით გარდამოქვრა დედამან“ G, — „სარკუმლით
გარდამოხედვილ და დედა“ M, მსჯ. 5,28; „სარკუმლით
სახლისა მისისათა უნანთა გარდამოქვრობნ“ O, —
„სარკუმლით სახლისაგან მისისა გზასა ზედა ქვრობს“ მხ.,
იგ. ხოლ. 7,0. იხ. ქვრობა.

გარდამოხედვა «გარდამოქვრობა», გადმოხედვა: „სარ-
კუმლით გარდამოხედვილ და დედა“ M, — „სარკუმლით
გარდამოქვრა დედამან“ G, მსჯ. 5,28; „გარდა-
მოხედვა სარკუმლით“ მ. ცხ. 373r. იხ. ხედვა; გადმო-
ხედვა.

გარდამოხილვა გადმოხედვა, «ზედ-მოხილვა», «შთა-
მოხილვა»: „იხილე, უფალო, და გარდამოხილე“ O, —
„იხილე, უფალო, და ზედ-მოხილე“ G, გოდ. თერგმ. 2,20;
„გარდამოხილე ტაძრით“ O, — „შთამოხილე სახ-
ლისაგან“ მხ., პარ. 21,0; „გარდამოხილა სარკუმლით“
I მფ. 15,20. იხ. ხილვა.

გარდამოხუზა გადმოვლება: „გარდამოხუზეს ქორცნი
იგი იესუმსნი“ ი. 10,40. იხ. ხუზა.

გარდამოვდომა «შთავდომა», გადმოსვლა, ჩამოსტო-
მა: „გარდამოვდა სისარა ეტლსაგან თვისისა“ M, —
„შთავდა სისარა ზედა კერძოთ ეტლთა“ G, მსჯ. 4,15;
„გარდამოვდა წუმაჲ“ მთ. 7,25; „იწრაფე და გარდა-
მოვდე“ ლ. 10,5; „ვინ ავდა ზეცად და გარდამოვდა“
იგ. ხოლ. 30,4; „გარდამოვდა ჰენესა“ ბალ. 31,
14. იხ. ვდომა.

გარდამოვსნა «გარდამოვლება», ჩამოსნა: „გარდა-
მოვსნეს სხეული პისი ძელისაგან“ G, — „გარდამო-
ვლეს გუამი მისი ძელისა მისგან“ M, იხუ 6. 8,29; „თვსითა

ვმლითა გარდამოვსნა იგი ქუარისაგან“ პეტრე
მოც. 48,8. „მოვიდეს... გარდამოვსნად მაგისა“ მრ. 15,26.
იხ. ვსნა.

გარდამრე დიდი: „სიტყუაჲ იგი გარდამრე მიართჳნ
მოსეს“ გამოხლ. 18,26. იხ. მრე.

გარდამრედ ზზ. სრულიად: მრთ. S. კ. იერ.-მარტულ-
188,24.

გარდამცვალეხელ-ი შემცვლელი: „ვითარცა გარდა-
მცვალეხელნი საზღერისანი“ ოვხე 5,10. იხ. გარდაცვა-
ლება.

გარდამაგევი-ი გადაგვილი: „ტაბლისა შენისა გარდანა-
გევისაგან (არს საზრდელა გლახისაჲ)“ მ. სწ. 68,27.
იხ. ნაგევი.

გარდაება დახევა: „გარდაეიპე სამოსელი ჩემი“ დიონ.
141,22. იხ. პება.

[გარდაპყრობა] იხ. გარდაუპყრობელად.

გარდარბოლა მირბენა: „გარდარბიოლა ლაბან წყა-
როდ“ ლაბ. 24,20. იხ. რბოლა.

გარდარევა «მატება», გადამეტება; გამრავლება: „რავ-
დენთა მორეწთა მამისა ჩემისათა გარდაერევის პური“
C, — „არადენთა სასყდლით დადგინებულთა მამისა ჩემისათა
ჰმარს პური“ DE, ლ. 15,17; „გარდამრევის სიხარუ-
ლი ყოველთა ზედა ჰმართა ჩუენთა“ II კორ. 7,4; „სიმღერე თუ
გარდაგერეოლის, ნუ შეაყრობთ გულთა თქუენთა“ ფხ.
01,11; „უხუად გარდაჰრიენ ჩუენ ზედა ნიჰნი მოწყა-
ლებისა შენისანი“ მ. სწ. 04,30.

გარდარეულ-ი «უმეტესი», მომეტებული, მეტის-
მეტი, გადამეტებული: „რომელ მაქუს (სიყვარული)
უმეტესი (გარდარეული var.) თქუენდა მიმართ“
II კორ. 2,4; „გარდარეულითა შრომითა დადებულ
არს მტერი ზედა თავსა მაგისა“ ფლკტ. 184,29; „გარდა-
რეული ჯდომჲ და შერი აქუს“ ბალ. 8,19; „იქმნის შფო-
თი... გარდარეულთა საქმელთაგან“ მ. სწ. 162,80.

გარდარეულად უზომოდ, ფრიალად: „გარდარე-
ულად ვსდენით ეცესათა“ გალატ. 1,13; „იყო მდადარი
გარდარეულად“ მ. ცხ. 87r.

გარდარეულემა უმეტესობა, წარმატება: „და გარდა-
რეულეებითა ამით გამოცხადებთათა... მომეცა მე სა-
წერტელი კორცთაჲ“ II კორ. 12,7. იხ. გარდარევა (-ულა).

გარდარეთუვა, გარდარევა «დაბურვა», დაბურვა:
„მათ გარდართუეს (გარდაჰრთეს O) და განავს
იგი“ OI, — „ესენი დაბურვიდეს მათდა დაადგენდეს“ მხ.,
ნემშ. 3,8; „გარდართუეს (გარდაჰრთეს O) იგი და
აღმართეს ბჰენი მისნი და კლტენი და მოკლონნი მისნი“ OI, —
„დაბურეს იგინა და დაადგენეს ბჰენი მათნი და კლტენი
მათნი და მოკლონნი მათნი“ მხ., ნემშ. 3,14. იხ. [რთ(უ)ვა].

გარდართულ-ი სართული, სახურავი; გადახურული:
„რათა ვუწევთ თანამკვდრ ღმრთისა, ნათელ—გარდარ-
თულთა მათ საუკუნეთა საყოფელთა“ რიფს. 172,88;
„არცა დაფარვად აჩრდლსა ჭუეშე გარდართულთა
მათ სასაწუნესლეთა“ რიფს. 107,10. იხ. [რთ(უ)ვა].

გარდართხმა გადაკვრა, გადაჭიმვა, გადაფარვა: „გარ-
დართხენ ცანი, ვითარცა კარავნი“ ფხ. 103,2; „გარ-
დაგართხა თქუენ ტყავი“ მზეკ. 87,6; „მყის გარდა-
ერთხა (ცაჲ) ყოველსა ზედა“ ბ. კეს.-იქუს. ლლ. 85,20.

გარდართხმული-ი «განვრცელებული»: „გარდა-
რთხმულ იყო მამაშვილი“ O.—„განვრცელ-
დებოდა მამაშვილი“ pb., სიბრძ. სოლ. 17,20 იხ. რთხმა.
გარდარღვევა «აღმარებულება»: „გარდარღვეს სარ-
ღველი“ C.—„აღმარებულების სარღველი“ DE, მრ. 2,4. იხ.
რღვევა.

გარდასაბურველი-ი საბურავი, სასურავი (ნივთი):
„აქმნი გარდასაბურველი თნისა საბურველად ყარვი-
სა მას“ გამოსლ. 26,7. იხ. გარდაბურვა.

გარდასავალი-ი გადასავალი: „ცხესა შინა სობლისასა, რო-
მელ არს გარდასავალსა ოვსეთისასა“ ქ. ცხ. 100,3.
იხ. გარდასავა.

გარდასახელება «სახელის-დებება», წოდება: „ფინიკელ-
თა გარდასახელეს აერმონი სანიორად“ G.—„ფინიკელ-
თა სახელ-სდევს ჰერმონ, რომელი-გი არს სანიორი“ pb.,
II შქ. 2,9. იხ. სახელ-.

გარდასახლება «მწირობა»: „გარდასახლებისა და-
სახეცა ესე არს“ pb.—„მწირობისა იგი დასახლება ექ-
აბს“ O, აბდ. 1,20. იხ. სახლა.

გარდასაქსნელი-ი სახსარი: „ფურცნი მისნი არიან ვითარცა
სუღნი“ თვნი გარდასაქსნელთა“ ბ. კეს.-ექუხ. დლ.
182, 5; „გარდასაქსნელით კელნი მისნი და დამოკა-
რენთ მას გარდასაქსნელით“ Sin.—11,246v. იხ.
გარდაქსნა.

გარდასკნელი-ი გარესკნელი: „ბოლწო და ნაწლო გარდა-
სკნელისა ბნელ-სა“ მამ. წამ. 414; „რომელთაჲ მის-
ცემენ გარდასკნელსა მას ბნელ-სასა, რომელთაჲ...
გარდასკნელად მიიყვანებდენ“ Ath.—11,250v. იხ.
[სკნელ-].

გარდასლვა «გარდაცდომა», გადასვლა; შეცოდება:
„საზღვარი დასდევ და არა გარდაქცევენ“ C.—„საზღვარი
დასდევ, რომელსა არა გარდაქცევენ“ J, ფხ. 103,9;
„გარდავლენ სწავლასა მას მდღელთასა“ მთ. 16,2;
„გარდავიდა ნაჲ-თ“ მთ. 14,29.

გარდასლვა გადასვლა; შეცოდება, «გარდაცდომა»;
დასრულება: „ნუ ვ-ს უფლიეს გარდასლვად“ II ეზრა
6,12; „რა გარდასლვად და მოანგარებდ საქმესა მისა
თვსისასა“ I თხ. 4,6; „გარდასლვით გარდაცქედილთ და
არა დაე-მარხეთ წყელს შენი“ ნემშ. 1,7; „გარდასლვი-
სათჳს თქვენ-სა მცნებასა“ G.—„რამეს გარდაქცედი
თქვენ აღთქმასა“ M, ისუ 5, 23,10; „შემდგომად გარდა-
სლვისა ბრძოლასა მას“ ნახ. 70,11.

გარდასრული-ი მოდგომილი, «მოყოფილი», გა-
დასრული, გადამცემი: „იყო... გარდასრულ
დღეთა“ G.—„ყო მოდგომილ დღეთა“ M, ისუ 5, 28,1;
„გარდასრულ ხარ დღეთა“ G.—„მოყოფილ ხარ
დღეთა“ M, ისუ 5, 13,1; „მოხეტებულ იყვენს და გარდა-
სრულ დღეთა“ დამ. 16,11; „ეჲმ გარდასრულ არს“
მთ. 14,15. იხ. სლვა; შეცდომა(ა) -გარდასლვა.

გარდასუმა გადასმა, ჩამოსმა: „გარდასუმა ყარული-
სა მას-სა“ დ. შობ.-100,88. იხ. [სუმა].

გარდასხმა «შთასხმა», გადასხმა, გადაღერა, გადაყრა:
„გარდასხმიდა დღეთა ნაჲსა მას“ C.—„დღეთა მას
შთასხმიდა ნაჲსა მას“ DE, მრ. 4,87; „სისხლი მისი
მასე გარდასხმასა“ ოვსე 12,14; „გარდასხმ რისეა

შენი წარმართთა ზედა“ იერმ. 10,25; „ნაყარა გარდას-
ხეს თათა მათა“ ივდ. 4,10. იხ. სხმა.

გარდატეხება «შთატეხება», გადაშვება, ჩაშვება:
„გარდატეხეს ცხელარი იგი“ DE.—„შთატეხეს
ცხელარი იგი“ C, მრ. 2,4; „გარდატეხეს საზომი იგი
და იყო ოც მჳარ“ ხაქ. მოც. 27,28; „შთასუეს პაულე მამ-
ულასა და მით გარდატეხეს იგი ზღუდესა“ მ. სქ.
87,21; „გარდატეხეს თმები“ H—2251,270r. იხ. ტე-
ხება.

გარდატეხა მოტეხა: „უაღუთ ვინმე რტოთა მათგანი გარ-
დასტეხეს“ პრამ. 11,17; „გარდასტეხენით ჳელნი
მისნი და დამოკარენით მას გარდასაქსნელით“ Sin.—11,246v.
იხ. ტეხა.

გარდაუჰყრობელად გადაუღებლად: „დადგა წჳმად იგი
სამ დღე გარდაუჰყრობელად“ Ier.—30,110r. იხ. გარ-
დაჰყრობა.

გარდაფენა «განმარტება»: „ხოლო ყუაილი იგი, რომელ
გარდაფენა მისგან, ქრისტე არს“ იმ. რომ.-კრთხ.
იხა და იკომ. 78,1; „გარდაუჰყრობის მის ზედა ზღუ-
დესი“ pb.—„გარდაუჰყრობის მის ზედა ზღუ-
დესი“ O, ეფე. 17,20. იხ. ფენა; ყუაილი-გარდაფენილი.

გარდაქცევა «შეცვალბება», ქცევა, ყოფა; გადაბრუნე-
ბა; «განმრულება»; «გარდაღერება», «გარე-მოქცევა»,
«მიქცევა»: „უაღუთ გარდაქცევილ გარდაქცეს სასწ-
ული იგი სხელისაგან მისისა“ pb.—„უაღუთ შეცვალბებთ
შეცვალბოს შენიშნად ტყავსა ზედა“ G, ლევიტ. 18,7; „მშ
გარდაქცეს ბნელად“ ხაქ. მოც. 2,20; „სიცილი თქვენი
გლოვად გარდაქცევიან“ იაკ. 4,9; „ოკრად გარდაქცე-
ვიან“ O.—„საოკრად იყენენ“ G, მხ. 5,9; „გარდაქცევიან
გულის-წყრომად იგი მშდობად“ O, ესთ. 16,11; „გარდა-
ქცევიან ზღუდა კმელად“ ფხ. 65,8; „არს მეგობარი, რომელი
გარდაქცევის მტერად“ ზირ. 6,8; „გარდაქცევის
იგი და დაღერების“ მ. ცხ. 145r; „ეშმეკან გარდაქცე-
ვიან ზაზმაჲ იგი და შემუსრა საბაზმაჲ“ მ. ცხ. 850r;
„გარდაქცევის პირი თჳსა“ pb.—„პირი თჳსი განი-
მრუდოს“ O, ზირ. 27,26; „გარდაქცევილ გულის-
წყრომად მსჯერა“ pb.—„გარდასლვიან გულის-წყრო-
მად საშჳლო“ O, ამოს 6,18; „არა გარდაქცევილ
მისგან მარჯულ“ M.—„არა მიიქციოთ მარჯულ“ G, ისუ
5, 23,6.

გარდაქცევა «მიქცევა», «გარე-მიქცევა», «მიღრეკა»,
«განდგინება», აჯანყება; გადასვლა: „არა გარდაქ-
ციოთ მისგან მარჯულ ანუ მარცხელ“ M.—„არა მიიქ-
ციოთ მარჯულ ანუ მარცხელ“ G, ისუ 5, 28,6; „ყოველსა
სახლებსა გარდაქცევიან (გარე-მიიქცევიან var.)“
ტიტე 1,11; „რომელთა გარდაქცევის მცნებათაგან შენ-
თა“ ფხ. 118,21; „თქვენ გარდაქცევილ გზისაგან“ O.—
„თქვენ მისდერკით გზისაგან“ G, მალაქ. 2,8; „გარდა-
ქცევიან ყოველნი იგი მკვდრნი მის ქალაქისანი“ M.—
„განადგინენ ყოველნი მკვდრნი ქალაქისა მათისანი“ G,
II შქ. 18,18; „რომელი გარდაქცევიდა ნათესავსა
ჩუენსა“ ლ. 28,2; „არა გარდაქცევილ ყოველთა მათ
მცნებათაგან“ II შქ. 28,14.

გარდაქცევა მიღრეკა, გადაცდენა: „ღმრთისა მიერ
ყო გარდაქცევა და მოსლვა ოქოზიასი“ II შქ.
22,7; „უფლასა მიერ იყო გარდაქცევა“ III შქ. 12,15.
გარდაქცეული-ი შებრუნებული; ცვალბადი: „იყო

ვითარცა ურბელი უერ-გარდაქცეული" ოვხე 7,8; „ვარდაქცეული" მრთ. A. ანტ. დ. 80r; „(გემო-იხლა) წყალი იგაღწიდა გარდაქცეული" C. ე. 2,9. იხ. ქვეყა.

გარდაქცეული-ი მრუდი, დრკუ: „გარდაქცეული იგაღწიდა ურბელი-მეშობად" ეკლ. 1,14. იხ. ქვეყა.

გარდაქცეულად «დრკულა»: „ვიდოდეს წინაშე ჩემსა გარდაქცეულად" G.—„ვიდოდეს წინაშე ჩემსა დრკულად" ეხ., ლევიტ. 26,40. იხ. ქვეყა.

გარდაღება გადაღება, შეწყვეტა: „უიუთუშეა კუალად არა ელოცა გარდაღებაჲ, არა დასცხრებოდა წმინდა იგი" მ. ცხ. 450 v. იხ. ლება.

გარდაყვანება გადაყვანა, გადასმა: „ვინ გარდამიყვანოს მე ურეყანად" აბდ. 1,3. იხ. ყვანება.

გარდაყრა გადაყრა; დაბერტყა: „გარდაჰყრიდეს ქურკელსა ნავისასა ზღუად" იონა 1,5; „გარდაყარენ სარეცელნი ეგე შენნი" ხაქ. მოც. 9,34.

გარდაყრა გადაყრა, გადაცენა; გადაშლა: „გარდაყრად იგაღწიდა მის ტურთი" ხაქ. მოც. 21,8; „ნუ ისრაელი ფურცელთა გარდაყრასა და გარდათულებასა იდენ" მ. სფ. 21,11. იხ. ყრა.

გარდაცემა გადაღინება, თავს გადასვლა, ავსება; «ზეშთ-გარდაცემა»: „საუწყენი მათნი სავსე არიან და გარდაეცემიან ურთიერთს" ფხ. 148,12; „გარდაეცემა ღმერთიან საწინებელნი ღმერთი და ზეთითა" O.—„ზეშთ-გარდაეცენ საწინებელნი ღმერთი და ზეთითა" იოვ. 2, 24; „გარდაეცემა წყალი თავსა ჩემსა" O.—„ზეშთ-გარდაეცემა წყალი თავსა ზედა ჩემსა" ეხ., ვოდ. იერ. 3,24; „გარდაეცემიან ტაგარნი" იოვ. 8,13. იხ. ცემა.

გარდაცვალება «განდგინება», «გარდადგომა», შეცვლა, აღვიღ-გადანაცვლება: „გარდაცვალეს ვინებაჲ ერისაჲ" M.—„განადგინეს გული ერისაჲ" G. ისუ 6, 14,8; „უიუთუშე გარდადგომი-იქცალოს გული შენი" M.—„უიუთუშე გარდადგეს გული შენი" G. II მქ. 80, 17; „სარწმუნოებით ენუქი გარდაიქცაღა, რამეთუ არა იხილოს სიკუდილი" მებრ. 11,5; „გარდაცვალა გულ მისი ღმერთმან" I მფ. 10,9; „გარდაიქცალოს იგი სიკუდილისაგან ცხორებად" ი. 6,24.

გარდაცვალება შეცვლილობა: „გარდაცვალებითა მით დააქრეა მისთანათა მათ" ბ. კეს.-40 სხტ. 121,14. იხ. ცვალება.

გარდაცემა «მორთხება», მოზიდვა მშვიდობისა; ჩამოცემა: „გარდაიქცეა მშვიდსა თვისა ვითარცა მტერმან" O.—„მორთხება მშვიდლი მისი ვითარცა მტერმან" G. ვოდ. იერემ. 2,4; „მის ზედა გარდაიქცეას გარდამშვიდებლან მშვიდლი თვისა" O.—„მის ზედა მორთხებიან მორთხებლან მშვიდსა თვისაჲმან" G. იერემ. 51,8; „გარდაიქცეა (ევენი) ჯელსა აპოლონისა და მოჰიღა" ფლკტ. 185,3; „გარდაიქცეეს მინაიკი ოქროსაჲ ყელსა მისსა" დბ. 41,42.

გარდაცემა-ი «მორთხეული», მოზიდული: „ვითარცა მშვიდი გარდაცემალი" O.—„ვითარცა მშვიდი მორთხეული" ეხ., ოვხე 7,16; „ქმისაგან მშვიდობისა და გარდაცემალითაგან მშვიდობა ივრტოდა ყოველი ქვეყანაჲ" იერემ. 4,29. იხ. ცემა; შდრ. მშვიდ-გარდაცემალი.

გარდაცემა მიიბ-მოიბება, უწყრფლობა: „საღა იყავ. მხოვ—ბოლო გან გარდაცემაჲ: აქა საშე ყოველი იქა" მ. ცხ. 161v.

გარდაძრვა «წარქცევა», წინ წაგდება, დაძვრა: „მორმან წარქციის ბევრება" M.—„მორმან გარდაძრვის ბევრება" G. II მქ. 22,30. იხ. ძრვა.

გარდაწერა დანუსხვა: „გარდაწერეთ ესე და დასხენით ყოველთა ეკლესიათა" ი. მოც. 80,28; „ვინცა გარდასწერდეთ ამ ს, დწერეთ ჩემსა სხელნი" H—2251,140v. იხ. წერა.

გარდაწონა გადახრა: „აღვალად გარდასწონს უქმარებად მამართ, ვდრე არა უმჯობესისა მამართ" იბ. რომ.-კურთხ. მოხ. 140,10. იხ. წონა.

გარდაწევა მიწევა, მიზომა: „გარდაუწყო მას ექესა საწეველი ქრთლი" MO, რუთ 8,15. იხ. წევა.

გარდაწეუდა მოწყვეტა: „მეშეშეს ბარკალი მისი და არა გარდასწეუდეს სრულად, არამედ ეყალდა იგი" Sin—11,257r. იხ. წევედა.

გარდაქმა წაქმა, გადაღრღნა: „ულონო ქმნელმან ყოველი თვით ენაჲ ებლთა გარდაიქამა" მ. ცხ. 127v. იხ. ქმა.

გარდაქრა გადავარდნა, გადაჩეხა: „გარდაიქრენს იგნი მწევერალსა მას კბოლისასა და ყოველნი განსტეს" II მტ. 25,12. იხ. ქრა.

გარდაქვრობა «გარდამოხედება»: „სარკუმლთ გარდამოიქვრა დეღამან" G.—„სარკუმლთ გარდამოიხედვად დეღამ" M. მსქ. 5,25. იხ. ქვრობა.

გარდახლდომა გადახტომა: „არღოლთა ზედა გარდახლდებოდიან მრავალგზის" H—2251,261r. იხ. ხლდომა.

გარდაჭდა «გარდაზღევა», გადახდა; გადატანა; გადაღება: „ღდალ ფცხელი ლამე გარდაეიქადე სიცივისაგან" ლიმ. 136,24; „(დღესასწაული) დღებულად გარდაიქადე" ი. ე. 49,16; „არარაჲ არს ჩემ თანა, რომელთა თანანადებე ჩემი გარდაეიქადე და განვერე მოსესხისაგან" მ. სფ. 202,30; „მოსესხე ხარ დასტევი, რომელი არა გარდაიქადები" მ. სფ. 220,5; „გარდაქადეს კაცად-კაცდმან ტურთი თვისა" დბ. 47,11. „უბრძანა... განსყუდოდა... ყოველი, რამეა აქედნა მას და გარდაქად იგი" D.—„ბრძანა განსყუდოდა... ყოველი, რამეა ელენა მას, და გარდაზღედა მას" C. მთ. 13,25. იხ. ქდა.

გარდაჭდომა «გარდასწევა», «მიღრკეა»; დარღვევა; ჩამოხტომა, «თანა-წარქცეობა»: „საზღვარი დასდევ, რომელსა არა გარდაქცდენ" L.—„საზღვარი დასდევ და არა გარდაქცდენ" T. ფხ. 108,9; „გარდაქცდეს ადრე გზისა... მისგან" M.—„მიღრკეს მსთუად გზისაგან" G. მსქ. 2,17; „ნეღებერდი და გარდაქცდელ დღეთა" GM, ისუ 6, 23,2; „გარდაქცდიდეს ლამესა მას" მრთ. S. ბ. კეს.-სხტ. 120,15; „გარდასწევთ გარდაეიქადეთ და არა დავიშარებთ შექელი შენი" ნეფ. 1,7; „გარდაეიქადე ბრძანებასა მას უფლისასა" I მფ. 15,24; „რომელი გარდაქცდეს მახლობელად კარაქსა მისსა" O, ზირ. 14,25; „არა გარდაეიქდე ქმშარიტებასა" ეხ., „არა თანა-წარქცდე ქმშარიტებასა" O. სიმრძ. ხოლ. 8,25. იხ. ქდომა.

გარდმოქართლება ქართულად თარგმნა: „ბერძნული-

საგან გარდმოქმედების (არსენის) ესე თავი, სო-
ციალური განვითარების S—1468, 284v. იხ. ქართული.
გარდმოქმედება გადახედვა: „გარდმოქმედება უკუ ბერ-
მან აღმოცენდა“ მ. ცხ. 426v. იხ. ხედა.

გარე-გარეშე: გარეთ: „გამოვიღე გარე ქალაქს“
C.—განვიღო გარეშე ქალაქს DE. მრ. 11,10; „დღეს
გარე-მთ. 12,46; „არა განვიღო გარე“ მ. 0,37; „გარე
განვიღო და განვიღო“ ფხ. 40,7. იხ. განგარება, გარეგან,
გარეგან-თ, გარეთ, გარეს-გარე, გარეული, გარეშე, გარეშეთ,
გარეშეთ.

გარე-განმოსხლვა გამოგულ-: „არაზრე, გამოვიღე გა-
რე DE.—არაზრე, აღდგა გამოგულ-“ C. მ. 11,42.

გარეგან გარეშე: „რომელი გარეგან არიან ბუნებისა“
მ. ცხ. 28v. მღრ. გარეგნით.

გარე-განთხევა გარეთ გაგდება, გადაღება: „გარე-გა-
ნთხევა და ყრმათა მათთა“ ხაქ. მოც. 7,10. „ზოგჯერ
გარე-განთხევა უბრძანის (ყოვობა)“ მ.-გ. 40,27. იხ.
განთხევა.

გარე-განხავალ-ი ფეხისადგილი: „შევიდა იგი გარე-
განხავალთა და დაქდა იგი მუნ შინა“ ლიმ. 20,26. იხ.
განხავალ-ი.

გარეგნით გარეთ: „დადა კარს გარეგნით“ მ. ცხ.
808v. იხ. გარეგან.

გარე-ზღუდე „ზღუდის-ზღუდე“: „მოსდეს ზღუდე და
გარე-ზღუდე“ მხ.,—დადას ზღუდე და ზღუდის-
ზღუდე“ O. მხ. 26,1.

გარეთ გარეგნულად: „დადათ ბერეულ-გზის გუაქუნდეს
ჩუენ გარეთ მშვიდობა“ მ. ცხ. 246v. იხ. გარე.

გარე-მავალ-ი მიტანი: „მოუღა მას ერთი დედათაგან გარე-
მავალთა“ მ. ცხ. 280r. იხ. მავალი.

გარე-მივლა „გარე-მოვლა“: „მი-გარე-ვლ-ის საზღვარს
ბაალით ზღუდე კერძო“ M.—„გარე-მოქცევის საზღვარს
ვალითაგან ზღუდე მ-მართ“ G. მხ. 5. 15,10. იხ. მოვლა.

გარე-მიტყევა „გარდაქცევა“, შებრუნება; მორიდება:
„ყოველსა საზღვრსა გარე-მოქცევენ (გარდაქცე-
ვენ var.)“ ტიტ. 1,11; „გარე-მოქცევის მისგან“ III მფ.
22,28; „გარე-მოქცევისა მისგან იგი“ ფლტ. 150,26;
„ნუ გარე-მოქცევენ პირსა“ მთ. 6,42; „გარე-მოქცე-
ვის დღის იგი ყოვლისაგანე სასმენელისა ამოვსა“ მ. ცხ.
27r.

გარე-მიტყევა მიბრუნება: „და მოვაქცეო გარე-მოქცე-
ვა მათ“ ეფე. 16,58.

გარე-მიტყეულ-ი ზურგშექცეული: „გარე-მოქცე-
ვის იღვენ ქეშარიტე-სიგან“ ტიტ. 1,14. იხ. მიტყევა.

გარემო გარეშე: „აღდგენდ უდრე გარემო ქალაქებსა“
ხაქ. მოც. 28,11.

გარემო მრგვლივ, ირგვლივ, გარეშემო: „მოაბჟრა
მოსე სისხლი იგი საკურთხეველსა მას გარემო“ O.—„მო-
ღუარა მოსეგან სისხლი საკურთხეველსა ზედა მრგვლივ“
G. ლევტ. 6,24; „არადა წარუდენ გარემო დაბნებსა“
მთ. 14,16; „წეკრებოდნა სიმრავლე გარემო ქალაქებისა
იერუსალმელს“ ხაქ. მოც. 5,10; „მოადგა გარემო მისსა
ზღუდელს“ იფ. 1,2; „მე ვუთხარს ზღუდე ცეცხლის გარემო“
ხაქ. 2,6.

გარემო „გარემოსი“, მეზობელი: „მევენ ჩუენ საყუდე-
რელ გარემოთა ჩუენთა“ T.—„მევენ ჩუენ საყუდე-
რელ გარემოთა ჩუენთა“ T. ფხ. 70,7. იხ. გარემოსი,
გარემოსი.

გარე-მოღვინება „მოღვინება“: „გარე-მოღვინენ მას
ყოველნი მეშომენი გარემო“ G.—„მოღვინენ მას ყოველნი
მშრძოლნი გარემოსი“ M. მხ. 5. 8. იხ. მოღვინება.

გარე-მოღვინება „მოცევა“, „გარე-მოცევა“, „შეცევა“,
„გარე-მოსხმება“, „შეკრება გარემოსი“: „გარე-მო-
ადგეს და უმზირდეს მას“ M.—„მოციევის და
უმზირდეს მას“ G. მხ. 10,2; „ყოველთა მკვდრთა ქუეყა-
ნისათა გარე-მოცეადგენ (გარე-მოციევენ G) ჩუ-
ენ“ M. მხ. 7,9; „გარე-მოცეადგა მათ და განსწავლნა იგი-
ნი“ M.—„შეციევა იგი და განსწავლნა იგი“ G. 11 მფ. 82,10;
„გარე-მოცეადგა შენ ზადელს“ O.—„გარე-მოცეადგენ შენ
ზედა ზადელს“ G. ეფე. 82,3; „მდინარენი გარე-მოცეადგეს
მე“ O.—„მდინარეთა მოციევის მე“ G. იონა 2,4; „გარე-
მოცეადგეს მე საღმრთო სიკუდილისნი“ ფხ. 114,3; „გარე-
მოცეადგეს (შეკრება G) გარემოსი T) მოვაფენი“ ხაქ. მოც. 14,20. „განქმარებ მასმ ჩემი და
შეპყრას გარე-მოღვინება მისითა“ O. ეფე. 17,20.

გარე-მოღვინება პატენჯისა „ლაშქრისა მოღვინება“:
„გარე-მოცეადგა მას ზედა პატენჯი“ მხ., — „მოცეადგა
მას ლაშქარი“ O. ეფე. 4,2.

გარე-მოღვინილი-ი გარემორტყმული: „რამეს იხი-
ლოთ იერუსალმელს, გარე-მოცეადგომილი; ერისაგან“ ლ. 21,
20; „მონანი მისნი გარე-მოცეადგომილნი მსცადეს მას“
IV მფ. 24,11. იხ. მოღვინი.

გარე-მოღვინება „შეზღუდება“, „გარემოსი-მოზღუდება“,
„გარდამოღება“: „ზღუდე გარე-მოცეადგა მას“ DE.—
„შეზღუდე იგი“ C. მთ. 21,83; „ზღუდე გარე-მოცე-
ადგა“ DE.—„გარემოსი-მოზღუდე“ C. მრ. 12,1;
„გარე-მოცეადგა ფრთაჲ შენი მწვეალსა შენსა“ G.—
„გარდამოცეადგე სამოსელი შენი მწვეალსა შენსა“ MO,
რთუ 8,8. იხ. მოღვინება.

გარე-მოვლა „გარე-მივლა“, „გარე-წარსლება“, „მოვ-
ლეება“, „შემოვლა“: „გარე-მოცეადგის საზღვარი ვალით-
გან ზღუდე მიმართ“ G.—„მი-გარე-ვლ-ის საზღვარს
ბაალით ზღუდე კერძო“ M. მხ. 5. 15,10; „წარსლების სა-
ზღვარი და გარე-მოცეადგის ნაწილსა“ G.—„განვლეს სა-
ზღვარნი და გარე-წარსლებს“ M. მხ. 5. 18,14; „არცა
ურემ-ვეერი გარე-მოცეადგის ძირასა“ O.—„არცა თუალი
ურმისა მოცეადგის ძირასა“ მხ., მხ. 28,27. იხ. მოვლა.

გარე-მოვლეება „მდიდება“: „გარე-მოცეადგენ თავისა
თჳსისა ზღუდესა“ მხ.,—„მოცეადგენ იგი თავისა თჳსისა
ზღუდელს“ O. იფ. 28,4. იხ. მოვლეება.

გარე-მოვლეება „მოზღუდება“, ჩაკეტება: „გარე-მო-
ზღუდე იგი და ავაშალოს შენ“ O.—„მოზღუდე იგი
და ავაშალოს შენ“ იფ. 4,8. იხ. მოზღუდება.

გარე-მოვლეება „მდიდება“: „გარე-მოცეადგენ თავისა
თჳსისა ზღუდესა“ მხ.,—„მოცეადგენ იგი თავისა თჳსისა
ზღუდელს“ O. იფ. 28,4. იხ. მოვლეება.

გარე-მოვლეება „მდიდება“: „გარე-მოცეადგენ თავისა
თჳსისა ზღუდესა“ მხ.,—„მოცეადგენ იგი თავისა თჳსისა
ზღუდელს“ O. იფ. 28,4. იხ. მოვლეება.

გარე-მოვლეება „მდიდება“: „გარე-მოცეადგენ თავისა
თჳსისა ზღუდესა“ მხ.,—„მოცეადგენ იგი თავისა თჳსისა
ზღუდელს“ O. იფ. 28,4. იხ. მოვლეება.

გარე-მოვლეება „მდიდება“: „გარე-მოცეადგენ თავისა
თჳსისა ზღუდესა“ მხ.,—„მოცეადგენ იგი თავისა თჳსისა
ზღუდელს“ O. იფ. 28,4. იხ. მოვლეება.

გარე-მოვლეება „მდიდება“: „გარე-მოცეადგენ თავისა
თჳსისა ზღუდესა“ მხ.,—„მოცეადგენ იგი თავისა თჳსისა
ზღუდელს“ O. იფ. 28,4. იხ. მოვლეება.

გარე-მოვლეება „მდიდება“: „გარე-მოცეადგენ თავისა
თჳსისა ზღუდესა“ მხ.,—„მოცეადგენ იგი თავისა თჳსისა
ზღუდელს“ O. იფ. 28,4. იხ. მოვლეება.

გარე-მოვლეება „მდიდება“: „გარე-მოცეადგენ თავისა
თჳსისა ზღუდესა“ მხ.,—„მოცეადგენ იგი თავისა თჳსისა
ზღუდელს“ O. იფ. 28,4. იხ. მოვლეება.

გარე-მოვლეება „მდიდება“: „გარე-მოცეადგენ თავისა
თჳსისა ზღუდესა“ მხ.,—„მოცეადგენ იგი თავისა თჳსისა
ზღუდელს“ O. იფ. 28,4. იხ. მოვლეება.

გარემოსი, გარემოს გარემო, ირგვლივ: „რომელნი
არიან გარემოს მისა“ ფხ. 88,8; „რომელნი გარე-

გარეს-გარე ძლიერ შორს, სრულიად: „გარეს-გარე ჯეჯე“ ფხ. 100,5. იხ. გარე.

გარესკენი-ი გარეშე: „განთხანენ პნელს მას გარესკენესა“ მთ. 5,12. იხ. სენელი.

გარეუკუნე უკან: „ხედავენ იგი გარეუკუნე“ ლ. 9,62. იხ. უკუნე.

გარეუკუნე-ქცევა უკან მობრუნება: „ყოველნი... იცემდეს მკარდა და გარეუკუნე-ქცეოდეს“ ლ. 23,48. იხ. ქცევა.

გარეულ-ი (უცხო), გარეშე: „არა იყოს ცოლი მომკულ-რისა გარეულისა კაცისა“ ო.—„ნუ განვალენ იგი ქმრისა უცხოისა“ მ. II მფ. 25,5. იხ. გარე.

გარეკეცულ-ი მიბრუნებული, გამრუდებული: „იყო პარი მისა გარეკეცულ“ მ. ცხ. 42,7. იხ. ქცევა (-ული).

გარეშე «გარეწარი» გარეგანი; საერო: „თქუნდა მოცუელ არს ცნობად საიდუმლო იგი სასუფეველსა მის ღმრთისასა. ხოლო მათ გარეწართა (გარეშეთა DE). იგავთ სიტყუად“ C, მრ. 4,11; „განწმელთ გარეშესა სასუფლასა“ მთ. 23,25; „გარეშენი იგი ღმერთთან განიკითხნეს“ I კორ. 5,18; „აქუნდა მას გამოცდობა გარეშისა ცა სწავლასა“ მ. ცხ. 24,14.

გარეშე «გარე», «თენიერ», «გარდა», გარეთ, გარეგან: „განუდოდა გარეშე ქალაქსა“ DE, — „გამოვიდანი გარე ქალაქსა“ C, მრ. 11,19; „მისა გარეშე არაბა იქმნა“ C, — „თქნიერ მისა არცა ერთი რაბა იქმნა“ DE, ო. 1,3; „გარეშე ყოვლად-დასწეულსა“ G, — „გარდა მრგულიად დასაწეულსა მის-“ M. რიცხ. 25,23; „რომელნი-იგი გარეშე ნეცენერ ჩან“ მთ. 23,27; „მძანი შენნი გარეშე დანან“ ლ. 6,20; „მ-ნაგან და გარეშე მოჰქესა“ გამოსლ. 25,11; „არაბა არს გარეშე შთაშავილი კაცისა“ მრ. 7,15; „არა არს სხუა მისა გარეშე“ მრ. 12,42. იხ. გარე.

გარეშეთ გარეთ: „ნუ ჰკონებ, ე-თარმელ ბოროტი გარეშეთ არს“ ბ. კეს.-ექუს. ლდ. 84,10; „გარეშეთ სწავლელ“ მ. სფ. 147,13.

გარეშეთ გარედან: „გარეშეთ მოლო და შექმნა მსგან დაბადებულნი ესე“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 200,2; „გარეშეთ ეთ ეთ მდანდა“ მ. სფ. 204,21. იხ. გარე.

გარე-შემოწერელი-ი შემოუვლებელი, უსაზღვრო, უზომო; შეუცნობელი.

გარეშე-მყოფი-ი გარეშე: „ჰკონებდეს გარეშე-მყოფნი იგი“ მრთ. A, ანტ. ლ. 25,7. იხ. მყოფი.

გარეშე-მჭდომელ-ი დედათა წესის მქონე: „მძაგს იგი, ეთარცა ძონი გარეშე-მჭდომელისა“ ო, ესთ. 14,18. იხ. მჭდომელი.

გარე-შერტყმა «შემოსა»: „განხეთქე ძაძა ჩემი და გარეშე-შერტყ შე სხარული“ L, — „განმტარე შე ძაძა და შემშოსა შე სხარული“ T, ფხ. 29,12. იხ. შერტყმა.

გარე-შექცევა «მიდრეკა», მიხრა: „გარე-შექცეოა ეთ ზე-რამან ნან“ ო.—„ღვეულ მიდრეკა მსგან“ რხ., I მფ. 18,9.

გარე-შექცევა მოქცევა, შეტრუნება: „სხუანიცა მოგეწარმენ და გარე-შექცევა შეტრუნებულ არს“ ო.-ე. 17,26. იხ. შექცევა.

გარე-შეცვა «გარემოს-ყოფა», მოცვა: „რომელთა გარე-შეცვათ მთაჲს“ G, — „რომელი არაინ გარემოს

შენსა“ რხ., ლევიტ. 25,44; „გარე-შეიკვეს სპარაზენთა ძალთა“ მრთ. C, ხაეკლ. უწყ. 1220. იხ. შეცვა.

გარე-შეჭდა გატარება: „გარე-შეჭადნა შვილი თჳსნი ცეცხლსა“ IV მფ. 21,8. იხ. შეჭდა.

გარეშე-წმედა «განწმედა», მიმოწმედა: „გარე-შეწმელოს უფალმან გული შენი“ G, — „განწმიდოს უფალმან გული შენი“ M, II მფ. 80,6. იხ. წმედა.

გარეწარი-ი «გარეშე», გაგდებული; მდაბიო; უბატო, ზედმეტი: „თქუნდა მოცუელ არს ცნობად საიდუმლო იგი სასუფეველსა მის ღმრთისასა, ხოლო მათ გარეწართა (გარეშეთა DE) იგავით სიტყუად“ მრ. 4,11; „მეკარც გარეწარი (იყო), უნდოა“ მრთ. D, პეტრე და ელია 314; „ეკრძალებოდიან სხუანი სტრატოტონი და გარეწარნიცა“ ვარ. 809; „არა მნებაეს, რამათაჲსა საქმელ მეპარაჲსა, არამედ ეთარცა გარეწარად“ მ. ცხ. 118; „საქმე სულისა იყო საქმელ ჩუენდა, ხოლო ჳელთ-საქმარი გუქუნდა გარეწარად“ მ. ცხ. 242,4. იხ. წარი.

გარეწარი-ყოფა «მიდრეკა», მიქცევა; უარყოფა: „რომელმან გარეწარი-ყოს სასმენელი არა სმენად შჯულისა“ ო, — „რომელმან მიიდრიკოს ყური თჳსი არა სმენად სჯულისა“ რხ., იგ. ხოლ. 28,3; „არა გარეწარ-ეპყოფთ მოძღვრებასა“ მრთ. D, ოქრ.-პეტრე და ელია 312. იხ. ყოფა.

გარე-წარსლვა «გარე-მოვლა», წასვლა: „განვლეს საზღვარი და გარე-წარკიდეს“ M, — „წარპვლის საზღვარი და გარე-მოპვლის ნაწილსა“ G, იხუ 5. 18,14. იხ. წარსლვა.

გარე-წარუვალ-ი გარდაუვალი: „გამოვიდა მორჩილებითა მით ბრძანებისა უფლისა თჳსისათა გარე-წარუვალსა“ ბ. კეს.-ექუს. ლდ. 60,14. იხ. წარსლვა.

გარე-წარქცევა «მოქცევა», მიქცევა: „გარე-წარაქციოს გულის-წყრომა თჳსი მისგან“ ო, — „მოაქციოს გულის-წყრომა თჳსი მისგან“ რხ., იგ. ხოლ. 24,18; „გარე-წარაქციო საღმობა შენგან“ გამოსლ. 28,25. იხ. წარქცევა.

გარე-წარცოდვა «თანა-წარსლვა», აცდენა, აცილება: „გარე-წარცოდე მე სასუმელი ესე“ C, — „თანა წარსლვად სასუმელი ესე ჩემგან“ DE, მრ. 14,80. იხ. წარცოდვა.

გარე-წარჭდა განდევნა; მოცილება: „სრულმან სიყუარულმან გარე-წარჭადის შიში“ კ. იერ.-აღდგ. 181,6. იხ. წარჭდა.

გარე-წარჭდომა გვერდის ავლა, აცდენა: „გარე-წარჭდა მათ და არა მოწყუნდა იგინი შორის ძმათა“ იერემ. 41,8; „საქმეთა მათთა არა გარე-წარჭდა ნეტარი იგი“ იპ. რომ.-კურთხ. ისაჲ და იაკ. 00,2; „არა გარე-წარჭდა სიტყუა ერთი“ III მფ. 8,68. იხ. წარჭდომა.

გართუმა გადაგდება, გადაყრა: „შემდგომად სერობისა, რამეა დაშთა ნემტო, ყოველივე გაართუა ძაღლთა სოფლისათა“ მ. ცხ. 805,4. იხ. რთუმა.

გარიალეზა მოტყუება, «შეურაცხ-ყოფა»: „რამათჳს გამარიალე მე“ ო, — „რამათჳს ესრეთ შეურაცხე მე“ რხ., I, მფ. 10,17. იხ. [რიალება].

გარისხება იხ. განრისხება.

გარნა თუ არა, გარდა, გარეშე; «თვნიერ»: „არაჲინ იცის ძლ, გარნა მამამან, და არცა მამაჲ ვინ იცის, გარნა ძემან“ მთ. 11,27; „არა არს ჯელმწიფებაჲ, გარნა ღმრთისა მიერ“ მარ. 18,1; „არაჲინ იხალეს, გარნა იესუ ხოლო მათ თანა“ მარ. 9,8; „გარნა (თვნიერ G)... ტყვესა და ბრპენისა“ მთ. 11, რიცხ. 31,22.

გარნა მხოლოდ, მაგრამ, არამედ: „გარნა თუ ჩუენ წარვიდეთ და უყილოთ... საზრდელი“ ლ. 9,18; „გარნა ესეგუა უწყით“ ლ. 10,11; „გარნა ვერ ძალ-მრც... ყოფაჲ“ მ. ცხ. 66r.

გარომა იხ. განრომა.

გარს-ი ტყაყი: „ჩაცსა, უკუეთუ იყოს უსმე გარსსა ფერისა მისისასა ბრძლი ნიშნოვნობისაჲ“ G, ლევიტ. 18,2.

გარცხა იხ. განრცხა.

გასაგებელი-ი იხ. განსაგებელი.

გასამუსრველი-ი ნამტრევენი, ნაფშევენი: „არა დაეარდეს გასამუსრველი ქუეყანასა ზედა“ ამოს 9,9.

გასარომელი-ი სარჩო, საჭიროება, სახმარი: „მერმე იყუებს შეკრებად წელიწდისა სრულისა გასარომელსა“ მ. ცხ. 18r; „ჩუენი ყოველი გასარომელი ზღუთ შემოვალს“ მ.-ე. 20,24. იხ. გარომა.

გასრულებულ-ი «ჰასაკი», მოწიფებული, სრულწლოვანი: „გასრულებულ არს“ C,—„ჰასაკი აქეს“ DE, მ. 9,21.

გასუენება იხ. განსუენება.

გასწავლა იხ. განსწავლა.

გასხმა იხ. განსხმა.

გასჯა იხ. განშჯა.

გატევება იხ. განტევება.

გატეხა, გატეხილ-ი იხ. განტეხა.

გატფობა იხ. განტფობა.

გაუქლეშრად: „გაუქლეშრად ჯორცნა მისნი დაუმარხნა კუარძანს“ Ier.—86,107v.

გაუცხებულ-ი იხ. განუცხებულ-ი.

გაფალაჲ-ი ტახტრევენი, საჩრდილობელი: „ოქრომათა შემოსალნი გაფალაჲნი მოიხუენეს მეგაფალაჲთა“ რიფხ. 108,18.

გაფართება იხ. განფართება.

გაქუს იხ. ქუან-

გაქცევა იხ. განქცევა.

გაღმა, გაღმართ გარეთ: „პურსა იპარედა და გაღმართ გასცემდა“ მ. ცხ. 177r; „პურსა იპარედა და გაღმა გასცემდა“ Ier.—86,8r. იხ. მართ.

გაყვანება იხ. განყვანება.

გაყილა იხ. განყილა.

გაყოფა იხ. განყოფა.

გაყრა იხ. განყრა.

გაშორება იხ. განშორება.

გაცადება გასინჯვა, გაცნობა: „ყოველთაჲ საჰმე თორნიყ გააყადა“ მ.-ე. 19,17. იხ. ცადება.

გაცემა იხ. განცემა.

გაცვალემა იხ. განცვალემა.

გაძლომა იხ. განძლომა.

გაწესება იხ. განწესება.

გაწყდომა: „ეკლესიას კარსა რამდენით არა გასწყდ. ბოდა შეკრებად მრავალფეროვანებათაჲს“ მ.-ე. 43,8. იხ. წყდომა.

გაქედა იხ. განქედა.

გაჭმომა იხ. განჭმომა.

გაჭლომა შეჭლომა: „გაჭდა საჰედარსა თჳსსა“ მ. ურკ. 273v.

გაჯმნა იხ. განჯმნა.

გბომა, გბოლვა ხარშვა: „უგბე IV მფ. 4,38. იხ. ზოგს-მგბარი, მგბარი, მგბოლველი, ნელსაცხებლის-მგბოლველი. საგბოლველი, უგბოლველი, უმგბარი, შეგბომა, შეგბოლვა.

გბოლვილი-ი ნახარში, წვენი: „შეაგბო რაჲო გბოლვილი“ ლაზ. 25,29; „უკუეთუ ჰყო თავისა შენისა გბოლვილი“ მ. ცხ. 104v; „უქმნა მათ მტრე გბოლვილი“ მ. ცხ. 815v. იხ. გბოლვა.

გდება იხ. გამოგდება, განგდება, გარდაგდება, გარდამოგდება, გულ(ს)-გდება, გულგდებული, გულსა შთაგდება, დაგდება, მიმოგდება, ლალადის-გდება, შეგდება, შემოგდება, შთაგდება, ჩამოგდება, წარგდება, წარმოგდება, წილის-გდება, ტელთ-გდება.

გდება «დაეშვა»: „ქარნი ქორისანი ეგდნენ“ G,—„ქარნი მის ქორისანი დაქშულ იყვნენ“ O, მსჯ. 8,24. იხ. დაგდება.

[გდება] ამოღება: იხ. აღმოგდება.

გება «დგომა», «ყოფა»: „ქრისტე უკუნისაღმდეგ ეგოს“ DE,—„ქრისტე უკუნისაღმდეგ დგეს“ C, მ. 12,34; „უკუეთუ ჰგიეთ თქუენ სარწმუნოებასა ზედა დაფუძნებულნი“ კოლ. 1,23; „შენ უფალო, უკუნისაღმდეგ ჰგიე (ხარ C)“ ფხ. 101,18; „ვითარცა მიზრახეს, ეგრეთა ეგოს“ O, მს. 14,24.

გება ლოდება, დაცდა, დათმენა; დამტკიცება, დადება: „ურთიერთსა ჰგებდით“ I კორ. 11,88; „გგებდ მტირედ-ლა და გასწაო წენ“ მობ 36,1; „მახვლი ჰგებს ბრძანებასა შენსა, და თუ არა უბრძანო, არა მოქალაქს“ მ. სწ. 66,10; „უკუეთუ მტირედ გგებდე“ მართ. A, ბ. კეს.-მარხ. 32r; „ჰგებდეს იგნი ცსკარსა და უფამოსა შინა ვიდოდეს“ მს. 60,9; „ეგიგნე შენ ზედა თუალნი ჩემნი“ ფხ. 81,8; „თუალ უგიან და განჩებრებულნი ზედაეს“ თეკ. 95,21. იხ. თუალ(ის)-გება.

[გება] გამგებლობა: იხ. განგება, განგებულება, განგეგ, განგებული, გან(ს)გებელი.

გება «შეძლება», «გერ-ყოფა»: „ვითარ ეგების ეგე ყოფად“ C,—„ვითარ შესაძლებელ არს ესე ყოფად“ DE, მ. 8,9; „ნახარებით ეგების-ჲ რამე კეთილი რამე ყოფად“ C,—„შესაძლებელ არსა კეთილისა რამეჲ ყოფად“ DE, მ. 1,40; „ვერ ეგების“ ლ. 18,38; „არა ეგებოდა“ რიფხ. 107,8; „არამ ეგების კაცისა ჰერაჲაჲა“ C,—„არა ჯერ არს კაცისა ჰერიისა“ ლ. ხაქ. მოც. 10,28. იხ. მაგებელი. გება მოცემა, დაბრუნება; მიზღვა, განმტკიცება:

„ქუალად არავენ ვაგოს წენ“ 11 მგ. 28,81; „ქუალად მოვიდეს და ქუალად აგოს ყოველი“ მთ. 17,11; „განყურნა და მოაგოს აღვალავ თქნა“ სპ. წიგ. 11, 18,8. იხ. აღვალავა, დაგება, ქუალად-გება, ქუალად-მგება, ქუალად-მოგება, მოგება, მომგებელი, ნაცვლის-მოგება, სიტყვ-გება, შერის-გება, წარგება, წარსაგებელი.

გება წყნირება: „რომელმან უცოს კერპსა“ გამოსლ. 22,20; „პეველ და უცე ღებროთა მით წენთა“ ფლკტ. 138,8; „უცეცხლეს სვეტელსა ღებროთა უცხოთა“ იერემ. 7,18.

გება „ზოგება“, შეწირება: „აქულებს გებად“ A.— „არა თავსაღებს ზოგებად“ B. ორშეოდ. 124,15. იხ. ნა-გება.

[გება] შეძენა: იხ. მოცება, მოგებულა, მომგებელი, მონა-გება, მოსაგებელი.

[გება] იხ. აღგება, აღსაგებელი.

[გება] იხ. გარდაგება (-ული), დაგება (-ული), დასა-გებელი, მიმოგება, ოქროსაგებელი.

[გება] იხ. დაგება.

[გება] გამართვა, წესრიგი: იხ. მოგება.

[გება] პასუხი: იხ. მგება, მოგება.

გებება (!) შეხვედრა, მიგებება: „გებებოდეს მას ძენი“ ვა წარწეწულთაჲ ანან. ებრ. 41r. იხ. გამოგებება, მი-გებება, მოგებება.

გებულ-ი უფნებელი: „იყენეს ჭორცნი მათნი გებულ“ ანდრ.-ანან. 225,12. იხ. გება.

გებულად მრთულად. უფნებლად: „მოვიდეს და პო-ვეს სენაჲ მისი გებულად და ბერო იგი მშვიდობით“ ლიშ. 23,9. იხ. გება.

გებუ-ი გეგმა, მონახაზი: „გამოუსახა მათ ეკლესიაჲ საქმედ და პირველად მას დადებად სეს გეგმი“ Sin—11,340r. იხ. გეგგება.

გელ(იხ)-ყოფა ლაგმის დაღება: „უბრძანა სებასტიანე გელყოფად ზორსა მისსა. რაჲთაჲცა დააყენეს სიტყუანი ბენედიქტუს-საჲ“ ფლკტ. 140,9; „გაპოუესნე გელყოფაჲ გელწენან“ ფლკტ. 140,13; „გელისყოფამან პარისამან ქუალად აცოქნის სიტყუანა“ ზიბრ. 20,31. იხ. ყოფა.

გელ-ყოფილ-ი ლაგამ-დაღებული: „კითარცა დგა გელყოფილი“ ფლკტ. 140,10.

გელი სიტყვობება: „გემოჲ მისი ეთარცა თაფლისაჲ“ გა-მოსლ. 16,81; „უფრომს არს მტარედი პური გემოჲთ და ნიშნისაჲ“ იგ. სილ. 17,1; „ზრუნვათაგან და სიმდიდრისა და გემოთაგან მის სოფლასათა ელენედ“ ლ. 8,14; „გემოჲ იგი სწფარსად დაუშოს“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 109,30.

გემოჲ-ხილულ-ი „რომელსაგან გემოჲ-ხილულ წმი-დათა განერუენელ იგი პური ცხორებისაჲ“ იგ. რომ.-კურთხ. მოხ. 184,9. იხ. გემო(ვ)ანი, გემოვნება.

გემოვანი-ი, გემოანი-ი გემრიელი: „რომელ-მე (ყუაქო-ნი) სარგებლად გემოანთა სკჳელათჱს კაცთაჲსა არიედ“ მ. სწ. 68,25; „სადა იყუნენ მამ-სანოუაგენი და სა-შეგებლნი გემოვანნი“ მ. სწ. 91,5. იხ. გემო.

გემოვნება შეება; სიამოვნება: „იგემოვნებს გულ-ს-სიტყუათა და მთ. იფუტრას“ მ. ცხ. 189r; „ნუ იხარებ და

იგემოვნებ სიტყუათა, რომელთა ეშორს საქმით“ მ. სწ. 200,25.

გემოვნება სიამე, სიტყვობება: „ამიერი ესე გემოვნე-ბაჲ საუყუნეთა მით აღვირევიეს კეთილთა“ მ. ცხ. 80r. იხ. გემოვანი.

გემოთ-მოყუარე გაუმაძღარი: „შეუღლებელ არს ცხორე-ბაჲ შენი ღმრთისამიერიოთა მით ცხორებითა, გემოთ-მო-ყუარე თუ იყო“ მ. ცხ. 160r. იხ. მოყუარე.

გემოთ-მოყუარება ავხორცობა: „გემოთ-მოყუარე-ბისა ჩუენისაგან იქმნებთან შერნი და ჭლომანი და მტერობა ღმრთისაჲ“ თაენი იაკ. ეპ. (5); „ბორონად შეჰრაცხე ნაყროვანე-ბაჲ და ტაბლად საზოგადელად გემოთ-მოყუარებაჲ“ მ. ცხ. 12v. იხ. მოყუარება.

გემოჲს-ხილვა ჭამა, გასინჯვა: „რომელთა არა იხი-ლონ გემოჲს საკუდილისაჲ“ მთ. 10,28; „გემოჲს ვიხილე ბუნთაჲ პორლისაჲთა“ I მფ. 14,48; „სასამან გემოჲს იხილის ჭამდათ“ იოზ 84,8. „იხილის გემოჲს ოდენ ყოვლისაგანე მცირედ-მცირედ“ მ. ცხ. 103r. „არცა ვისიძე-დეთ გემოჲს-ხილვითა“ გრ. ანძ.-შობ. 294,38. იხ. ხილვა.

გემოუხილველად უსაქმლოდ: „უსეროდ და გემოუ-ხილველად დაძინებად“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 100,88. იხ. ხილვა.

გერი-ი 1. ნაგერალი, თავისით მოსული; 2. გერი: „და მეორესა წელსა სთესოთ და შვამო გერი მისი“ IV მფ. 10,20; „დარებ, ცოლის გერი ნოთოსი—ი: წელ“ იბ. რომ.-ქრონ. 241,28.

გერ-ი ნაკვალევი, ნასახი (ჭრილობისა, სენისა...): „განიკურნა იგი... ვერდემდის არარად გერ-ი საღმობისაჲ იყო მის თანა ყოლ:დე“ ლიშ. 70,7; „სარწმუნო იქმნა გერ-ი კაცისა წის ყურწარყუეთილისაჲ“ Ath.—11, 84v.

გერ-ის-დაღება დაშვება (ასოსი): „უთუეთო ვინმე და-სლევას გერ-ი მოყუასა თქნა“ G. ლევიტ. 24,10.

გესლ-ი შხამი; ჟანგი: „სასეს გესლითა მაკუდილებელი-თა“ იაკ. 8,8; „გესლი ასპიტოჲ ზაგეთა მათთა“ ფხ. 180, 4; „სიავო, რომელსა შინა არს გესლი მისა, და გესლი იგი არა გამოჭდა მისგან“ ეზეკ. 24,0; „ნეშტო იგი ბუზისაჲ შეჰპაჲ გესლმან“ იოგ. 1,4; „განჭლევს გულსა, ეითარცა გესლი რკინასა“ H—2251,205r. იხ. დაგესლება.

გესლოვანი-ი შხამიანი: „არცა ღვეთა გესლოვანთანი ერეოდეს კბოლი“ O, სიბრ. სოლ. 10,10.

გესლოვანება შხამიანობა: „მოუღრცა მრისხანებასა, რო-მელ არს გესლოვანებაჲსა კერპი“ მ. ცხ. 12v.

გესონ-ი, გეონ-ი შუბი: „მიყო ისო გეონი და ჭელი მისი ქალაქსა ზელა“ M.—„განირთხა იისუმან გესონი და ჭელი თჳსი ქალაქსა ზელა“ G, ისუ 5, 8,18.

გეჰენია, გეჰენია გეენია: „თანამდებ არს იგი გეჰენია-სა მას ცეცხლისაჲ“ მთ. 5,22; „პელ-ეწიფების შთაგდებად გეჰენიასა“ ლ. 12,5.

გვ-ზრუნვა: „შენ ნუ გაგვა, რაჲშომა ვერ ვცხონდე“ მ. ცხ. 90v.

გვა იხ. აგვა, გამოგვა, განგვა, გარდაგვა, გარდანა-გევი, ნაგევი, საგველი.

გვანა მსგავსება: „გვალი მისი ჰგავს ზღუსა გრძალსა“

ფიზ. XVII, 6; „ვიტარ ჰგავს“ მ. ცხ. 26v. ჩხ. მიმსგავსება, მსგავსი, შეგვანება.

გველიან იხ. ვეღ-

გზა საეალი: „სხუთ გზით განეშორნეს და წარედეს“ მთ. 2, 12; „გზასა ცოდვილთასა არა დადგა“ ფს. 1, 1; „გზანი სიბრძნისანი გასწავნე შენ“ იგ. სოლ. 4, 11; „შე-მე-ეს-ეთითა გზისა გან ქეშმარტისაჲ“ სიბრძ. სოლ. 5, 0; „განვი-დეს მონანი იგი გზებსა ზედა“ ც. მთ. 22, 10.

გზად-ყოფა გაცილებს: „გზად-მყვეს ჩუენ შემწეობი-სათჳს მათგან, რომელნი-იგი წინა აღკვდეს“ I ეზრა 8, 52. იხ. ყოფა.

[გზავენა] იხ. გაგზავნა, მიგზავნა, წარგზავნა, წარმო-გზავნა.

გზათაებრ მსგავსად გზებისა: „შურის-გებაჲ იაკობისგან გზათაებრ მისთა“ ო. ოვხე 12, 3. იხ. თანა-მოგზაური, მგზავრ, მგზავრება, მოგზავნება, მოგზაური, მომგზავრება, საგზალი, სასაგზლე, უგზო.

გზასა ზედა «მგზავრი»: „გზასა ზედა ედოდა“ ც. — „მგზავრ ედოდა“ მ. II შქ. 2, 27.

გზა სამეფუფო ღიდი გზა: „წარედეს... გზასა სამეფუ-ფოსა“ რიფს. 174, 5.

გზა სოფლისა ღიდი გზა: „დადგა მებოძრთა მათ თანა სოფლისა გზისათა“ თეკ. 92, 7.

გზება, გზნება დანთება; «ალტყინება»: „გზებელეს მღღელი იგი შეშასა განთიად-განთიად“ ლევტ. 0, 12; „გზებ-ბოლის ვითარცა ცეცხლი უწყელობებაჲ“ ო. — „აღმტყი-ოს ვითარცა ცეცხლი უწყელობებაჲ“ ც. ეს 9, 18; „გზენა, რამეთუ ყინელ იყო“ ი. 18, 18; „გელსა შინა მისსა ეგზე-ბოდა“ ცეცხლი იგი ტრფილუბასაჲ“ მ. ცხ. 883v. იხ. მაგ-ზებელი, მგზებარე, მგზებელი, მოგზნება, საგზებელი, შთა-გზება, შეგზნება.

-გზის ჯერ: „მრავალ გზის“ მთ. 17, 15; „რადენ გზისცა“ I კორ. 11, 25; „მჯდ გზის“ იგ. სოლ. 24, 16; „არა ეგების ორგზის ორი ოთხთა ყოფად და ათთა“ A—92, 474. იხ. ერთგზის, მრავალგზის, ორგზის, რადენგზის, სამგზის, შდგზის, ხუთგზის.

გზისა ზიარ-ი მოგზაური: „(ნუ გრცხუენინ)... სიტყვასთჳს შეყოფისათჳს და გზისა ზიარისა“ ზიარ. 42, 3. იხ. ზიარი.

გზისათანა-ჲ: „ესენი არიან გზისათანანი, საღა-იგა და-ეთესნეს სიტყუანი“ მრ. 4, 15. იხ. თანა.

გზისა მავალ-ი მოგზაური: „შესაძლებელ არს გზისა მავალთაგან, რათა განერნენ ენებისაგან ჰაერისა“ ბ. კეს. ექუს. ღღ. 69, 10. იხ. მავალი.

გზისა ქმნა «მოგზავნება გზისა»: „მოვიდოდა... სახილ-მდე მიხაჲსა ქმნად გზისა მისისა“ ც. — „მოვიდა... სახილ-მდე მიქიასა მოგზავნებით გზისა თჳსისა“ pb., მსჯ. 17, 8.

გზის-ყოფა «ძლოლა», გაყოლა, თანა წასვლა: „გზა-უყავ მას ყოველსა შინა ქუეყანასა ქანაანისასა“ ც. — „უძ-ლოდე მას ყოველსა ქუეყანასა“ მ. იხუ 6. 24, 8; „პლოც-ვიდეს, რათა გზა-ყვეს მათ ვიღრე ბერილმდე“ მ. ცხ. 224r. იხ. ყოფა.

გზის-ცემა გზის მიცემა: „გზა-უცით მას“ ფს. 97, 5. იხ. ცემა.

გზნება იხ. გზება.

გივის იხ. ვ.

გიტქს იხ. დგომა.

გინა თუნდ: „დაჴსნად წეულსა გინა წინაწარმეტყუელ-თა“ მთ. 5, 17; „მოიწიის ჰირა გინა ღვენულუბაჲ“ მრ. 4, 17.

გინება «განბასრება», შეურაცხ-ყოფა, «უპატივო ყო-ფა»: „ხოლო იგნი აგინებდეს მას“ DE. — „მათ განბას-რეს იგი“ ც. ი. 9, 29; „აგინეს და მოწყდნეს“ მთ. 22, 6; „იგინა და არა შეპარება“ ო. — „უპატივო იქმნა და არა შეირაცხა“ pb., ეს. 53, 3; „აგინე ღღსა მუფესა შენ-სა“ სნდ. 4, 26; „იგინებოდა და არა აგინებდა“ მ. სწ. 279, 20.

გინება შეურაცხ-ყოფა; «უპატიოება» ლანძღვა: „გი-ნებითა და ტანჯეთა განეყოთხოთ იგი“ სიბრძ. სოლ. 2, 10; „ნუთა შემთხვევ თანა შენსა გინებასა“ ო. — „მოაწიო სულსა შენსა უპატიოებაჲ“ pb., ზიარ. 1, 38; „დაეთესვის გინებით და აღდგებას ღღებით“ I კორ. 15, 43; „გინე-ბაჲ მათი სმენად საწყინელ (არნ)“ ზიარ. 27, 10.

გინებულ-ი შეურაცხყოფილი; უპატიო: „წარავლინეს გინებულ“ მრ. 12, 4; „თქვენ ღღდებულ და ჩუენ გრ-ნებულ“ I კორ. 4, 10; „გინებულ არს უღლებაჲ ჩუენი მათ გამო“ რიფს. 106, 13. იხ. მაგინებელი, საგინელი, უგინებელი, უშეგინებულისა, შეგინება.

გინებულდება შეურაცხ-ყოფა, «უპატიოება»: „გამო-ჩნდეს გინებულებაჲ შენი, მრუნებაჲ და გოღოღებაჲ შენი“ იგ. 18, 20; „(უჩუენო)... მეფეთა გრნებულებაჲ შენი“ ო. — „უჩუენო... მეფობათა უპატიოებაჲ შენი“ ც. ნაჟმ 3, 5. იხ. გინება.

გინც ეგების: „აღდგა და ევედრებოდე ღღერთსა შენსა, გინც ხოლო თუ განმარანეს ჩუენ“ კ. იგ. — აღდგომ. 108, 16.

გინც-ი იმელი: „გინცო და სასოო და შესავედრებულო უძღურთაო“ თეკ. 110, 17. იხ. გინცობა, უგინცო.

გინცობა «სასოება», «შეწევნა», იმელი: „გინცობითა ღღრთისა მიერ ვღრე ღღენღელად ღღენღე ვღაჲ“ ჯ. — „სასოებითა ღღრთისა მიერ ვღრე ღღენღელად ღღენღე ვღაჲ“ ჯ. — „შეწევნითა ღღრთისათა, რომელსა ღღრს ექმენ, ვიღრე აჲა ღღენღე ვღაჲ“ ჯ. ხაქ. მოც. 26, 22. იხ. გინცო.

გისოს-ი «გძილი»: „გისოსი გოჭეულსა მქონებული გამო-თლოსა შინაგან მრგულოჲ“ pb., — „ცოდ ერთ იყო გძილი, ბაკოდ გამოთლილი შინაგან გარემოსსა“ ო. ეზეკ. 40, 43.

გიც იხ. ძ-

გივმს იხ. ჯამ-

[გლა] იხ. დაგლა, მოგლა.

გლა ზრუნვა, დარდი: „ნუცალა იტყველსა შენსა, ვი-თარმედ: რაჲ მგლიანჲ“ მ. სწ. 235, 7; „ნუ რაჲ გლის ამას წილწაღსა“ (!) 801r; „არარას ზრუნედა ამასთჳს, არცა ჰგლოდა“ (!) 214r.

[გლახ] იხ. ვაგლახ, საგლახობელი.

გლახა მცირე, დაბალი; გლეხი: „წარჩნებულოვან ვდრე გლახადმდე“ ქ. ცხ. 59,6.

გლახაკი «დავრომილი», «გლეხი», ლატაკი; მათხოვარი: „გლახაკითგან (გლეხითგან O) ვდრე მღიდვადმდე“ M. ცხ. 1,20; „აღადგანის ქუეყანისაგან გლახაკი“ I მფ. 2,5; „შეწევა გლახაკისა უმოვარებასა შინა მისსა“ ფხ. 106,41; „უქუეუთ გლახაკი იყოს ძმა“ pb., — „უქუეუთ დავრომილი იყოს ძმა“ G. ლევით. 25,25; „სამართლათ განსაყვ გლახაკი და უძლური“ იგ. სოლ. 31,0; „მღიდარი და გლახაკი შეეზოხვნეს ურთიერთს“ იგ. სოლ. 22,2; „ქუეროვან გლახაკი მან უფროსს ყოველთასა შეწერა“ მრ. 12,48; „განაძრეცა სამოსელი თჳსი და მისცა გლახაკთა“ იფ. 118,20; „პოვა ვნშე გლახაკი, რომელი იოხიდა ქველს-საქმარსა“ ი.ე. 48,28. იხ. დაგლახაყება, საგლახაკო, ს-ვლახაკე.

გლახაკება, **გლახაკობა** სიღარიბე, დავრომილობა, გაჭირვება: „დავრეწებ გლახაკებასა ჩვენსა და ქარსა ჩვენსა“ ფხ. 48,25; „აღმოვიყვანა მე მღვმისაგან გლახაკებისა, თიფისაგან და უისა“ ფხ. 39,3; „რადთა დაავიწყდეს გლახაკობა და საღმობა არღარა მოვექნოს“ იგ. სოლ. 81,7. იხ. გლახაკი.

გლახაკ-ყოფა «დავრომილობა», გაღატაკება: „უქუეუთ გლახაკი იყოს ძმა შენი“ pb., — „უქუეუთ დავრომილობდეს ძმა შენი“ G. ლევით. 25,25.

[გლახა] იხ. [განგლესა] (-ილი).

გლეხი «გლახაკი», ლარიბი; მდაბიო, «ლიტონი კაცი»: „გლეხითგან ვდრე მღიდვადმდე“ O, — „გლახაკითგან ვდრე მღიდვადმდე“ M. ცხ. 1,20; „შვობს ცხოვრება გლეხისა და საბოლოო ქუეყნა ქელისათ“ O, — „უმჯობეს არს ცხოვრება გლახაკისა ქუეყნა საფარველსა ქელთასა“ pb., ზირ. 29,29; „ცხოვრებასა გლეხისასა ნუ მოუღებ“ O, ზირ. 4,1; „გლეხსა და მეფესა იგივე ენება ევნებოდა“ O, — „ლიტონი კაცი მეფისა თანა იმავესავე ივნება“ pb., სიბრძ. სოლ. 18,11; „აზნაურნი იგი აღრეულად გლეხითურთ ეტეწებოდეს“ რიფს. 167,87.

გლეჯა ამოღებრა: „ზღვრდეს წურთა, ჰგლეჯდეს თმათა“ მ. ცხ. 194v. „ვერ ძალბოც უცხოთა ეკალთა გლეჯად ჭელოთა ჩემითა“ მ. ცხ. 368r. იხ. დაგლეჯა.

[გლინვა] იხ. მგლინვარი.

გლისპი ურცხვი: „წმინდა იგი დაადევს მას (ცხედარსა) ზედა შეკრული და დედაკა ვინმე გლისპი და უწესოა მათევეს ზედა“ მ. ცხ. 127v. იხ. გლისპობა, სიგლისპე, უგლისპესი.

გლისპობა ურცხვობა, უზნეობა: „იტყოდეს სიტყუათა უწერათ... რად არა დაამცნობთ, რადთა არა გლისპობდენ“ მ. ცხ. 875r. იხ. გლისპა.

გლოვა დაჭირება, მგლოვარება, «გოდება»: „იგლოვდეთ და მატროდთ“ ლ. 6,25; „ეგლოვდა მეფე იგი ძესა მას თჳსსა ყოველთა დღეთა“ II მფ. 18,37; „ამას ზედა იგლოვდინ ქუეყანა“ იერემ. 4,28; „დამდაბლდენ და იგლოვდენ მოთხენი სამკაულთა თქუენთანი“ O, — „დამდაბლდენ და გოდებდენ წიასადებულნი სამკაულისა თქუენისანი“ G. ცხ. 8,26; „მგლოვარეთა თანა იგლოვდი“ ზირ. 7,88.

გლოვა მწუხარება, გოდება: „მოაქცა გლოვა ჩემი სიხარულად“ ფხ. 29,12; „ყოველნი გლოვასა და მწუხარებასა შევარდობდეს“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 108,1; „გარდაიქეცინ გლოვა თქუენი სიხარულად“ მრთ. S. კ. იერ.-აღღ. 165,11.

გლოვასა შევრომილი-ი მგლოველი: „გლოვასა შევრომილი ვიპოო“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 104,1.

გლოვისა «საგლოველი»: „შეიმოსა სამოსელი... გლოვისა (საგლოველი O)“ ცხ. 18,2. იხ. მგლოვარე.

გლორწა გოზვა, შეღესვა: „გული მისი მისცის სრულიად გლორწასა“ ზირ. 98,34. შდრ. [განგლორწა].

გმერა იხ. გუმერა.

გმირი «მამაკაცი»: „არცა ბარკლსხლნი გმირისანი სთნდეს მას“ C, — „არცა სხვბარკლნი მამაკაცისანი სთნდეს“ J. ფხ. 146,10; „მოსპოლავს... გმირსა და ძლიერსა და კაცსა მბრძოლსა“ ცხ. 8,2; „რავამს გმირი იგი გოლით დაამკუა“ ს. გაბ.-მოციქ. 98,81.

გმირებრ მსგავსად გმირისა: „გმირებრ აჩუნა ძალი“ რიფს. 176,5.

გმობა «ბასრობა», შეურაცხ-ყოფა, გინება, ლანძღვა, ძრახვა: „ჰგმობდეს მას“ DE, — „ჰბასრობდეს მას“ C მთ. 27,39; „ნუცა უქუე იგმობვის კეთილი იგი თქუენი“ პრომ. 14,10; „ნუ ჰგმობ ღმერთთა“ ანდ-ანატ. 216,18; „რავინ მგმოს მე“ ქებ. 8,1; „რომელსა ჰგმობდეს“ წრს. 18,74; „ჰგმობნ მდაბალთა და აქებნ ამბარტაყანთა“ 8. სფ. 285,5. „ყოველი ცოდვა და გმობა მიეტევოს კაცთა, ხოლო სულისა წმიდისა გმობა არა მიეტევოს კაცთა“ მთ. 12,31; „გესმა გმობა პირისაგან მისისა“ DE, — „გესმა... ბასრობა იგი მისი“ C, მრ. 14,64; „გესმა გმობა მრავალთა“ იერემ. 20,10. იხ. განგმობა, დაგმობა, მგმობარი, საგმობელი, უგმობელი.

გნება ცოდნა, ცნობა, შეტყობა: „რომელმან ვერ იგნა შესლვად ქალაქად“ ეკლ. 10,15.

გნოსტიკონი: „რავდენნი (შემომხვნეს ბოროტნი) ეგვტეს შინა არაწმიდათაგან გნოსტიკონთა“ Ier.—88, 169r.

გობი მღვიმე, ორმო, თხრილი: „მოკლა ლომი იგი გობსა მას შინა“ II მფ. 28,20; „აღმოქმენით ნალუარეცა მას გობებო“ IV მფ. 8,10.

გოდება «ტირილი», «ტყება», მოთქმა, «გლოვა», «ვალალება»: „გიგოდებდით თქუენ“ მთ. 11,17; „ტიროდეთ და გოდებდეთ უზადრუყებათა მათთჳს“ იაქ. 6,1; „იყებდეს და გოდებდეს“ O, — „იგლოვდეს და ტიროდეს“ G. მიქ. 1,8; „ეგოდებდი და ვიფხურდი მათთა თავისა ჩემისათა“ I ეზრა 8,72; „იტყებდით და გოდებდით“ O, — „იტყებდით და ვალალებდით“ pb., იერემ. 4,8; „ჰგოდებდეს საფლავთა მკუდართასა“ O, — „იგლოვდეს საფლავსა ზედა მკუდართასა“ pb., სიბრძ. სოლ. 19,8; „რომელნი ეტყებდეს და ჰგოდებდეს მას“ DE, — „რომელნი ტიროდეს და ეტყებდეს მას“ C, ლ. 28,27.

გოდება გლოვა, ტირილი, მოთქმა: „თქუეს... გოდება იოსიას ზედა“ II მფ. 85,25; „კმა პრამათ ისმა გოდებისა და ტირილისა“ მთ. 2,18; „გლოვა და ტირილი და გოდება“ იერემ. 81,15.

გოდოლი-ი კოშკი; «პირლო»: „დადგან იგი გოდოლსა ზედა მის ტაძრისასა“ მთ. 4,5; „გოდოლით განსაზღვრეთ ღვთისა ქალაქთა მათამდე ძნელთა“ IV მფ. 18,8; „მეგობარი სარწმუნოა გოდოლი არს ძლიერი“ ზირ. 8,14; „ღუარნი აქუთნა და გოდოლი იგი ვერ დასცა“ მ. სწ. 84,22; „იხილა შორით პირლო, რომელ არს გოდოლი“ მ. ცხ. 200v.

გოდორ-ი «ქუელი», «სფუკრიდი», კალათი: „აღიღეს... ნამესრევი ათორმეტი გოდორი“ ლ. 8,17; „აღავსეს ათორმეტი გოდორი ნამესრევითა“ DE.—„აღავსეს ნამესრევითა მით ათორმეტი ქუელი“ C, მ. 8,13; „რაოდენი გოდორი საესმ“ C.—„რაოდენი სფუკრიდი“ DE, მრ. 8,20; „გოდორ, რომელსა შთასთელბენ ნაყოფსა ვენაქისასა“ იმ. რომ.-ქურთხ. იხაქ და იაკ. 98,10. იხ. საგოდრებულო.

გოვარი-ი გვარი: „მრავალნი კაცთაგანნი... იქაღან გოვარსა და ტომობასა ქუეყანისა ნათესავთასა და იტყვან: „მე იგი ვინჟე ვარ და მისა შერი ვარ“ მ. სწ. 100,4.

გოვჯა-ი სურა, დოქი, თასი: „ქმნა... გოვჯა ქები, რომლითა შეწირის მით“ გამოსლ. 87,18; „აღიღე პორილი გვე და გოვჯა კი სთუნილი მაგისა“ I მფ. 26,11.

გოზა შელესვა, ცხება: „ესე აშენებს კედელსა და ესენი გოზენ მას“ ეფე. 18,10; „პგოზა თიჯად იგი ზედა თულთა ბრმისა მის“ მ. 8,6. იხ. ვანგოზა, დავოზილი, მგოზლი, მოგოზა, ნავოზი, საგოზელი, შეგოზა.

გოინ-ი სენი სიყვითლისა: „იყოს ქუეყანასა ზედა... გოინი გინა მალი“ II მფ. 8,28.

გოლ-ი თაფლი ფიჭით, თაფლის კვერი; ტბილი: „მოუყრეს მას... თაფლისა გოლი“ DE, ლ. 24,42; „გოლი თაფლისა—სიტყუანი კეთილი“ იგ. ხოლ. 18,24; „დაუტბენ ბის ძილჲ მათი უფროს თაფლისა გოლისა“ მ. სწ. 130,2; „გოლი არს იგი უმეტეს ყოელისა ქუეყანისა“ ეფე. 20,6. იხ. გოლეული.

გოლად-ი, გოლათ-ი სვეტის თავი: „დასაფარელად ორთა მათ გოლადთა ქოთარეთათა“ II მფ. 4,18; „და მათ ზედა გოლათნი“ II მფ. 4,12.

გოლგოლემა «ქვრილი», ზეინზინი, კიხვინი: „გამოჩნდეს გინებულებამა შენი, მრუშებამა და გოლგოლებამა შენი“ I.—„იხილოს გინებულება შენი და მრუშება შენი და ქვრილი შენი“ pb., იერემ. 18,20.

გოლეულ-ი თაფლი ფიჭისა: „უტბილეს არიან იგინი უფროს თაფლისა მის გოლეულისა“ ფხ. 19,11. იხ. გოლი.

გოლიათ-ი მხნე, გმირი, უძლეველი: „იგი იყო გოლიათ“ ქ. ცხ. 160,10; „იყო... კაცი ერთი გოლიათი“ ქ. ცხ. 57,5.

გომიზ-ი, გუმიზ-ი ფისი: „გომიზი ხეთად და სძე მისევე მზისა და მისევე მიზნისაგან გამოვლენ“ ბ. კეს.-ეფეს. ლ. 74,5; „მიჩუენეს მე გუმიზი უდაბნოვსა“ მრკ. 248r.

გომორ-ი კოკა, «ლომორი»: „ათი გუერდი არს გომორ“ O.—„ათნი კოტკლნი არიან ღომორ“ pb., ეფე. 46,14.

გონება ფიჭრი, მიჩნევა, ზრახვა; «მოგონება»; გულის-ზრახვა: „რომელსა არა ჰგონებდეთ... მოვიდეს“ ლ. 12,40; „ვინ-იგი გგონიე მე ყოფად?“ ხაქ. მოც. 18,25; „ჰგონებდეს ცვალებად ჟამთა და ჭჭელსა“ O.—„მოგონეს ცვალება ჟამთა და ჭჭელისა“ pb., დან. 7,25;

„რასა ჰგონებ შენ?“ მთ. 17,25; „მე ესრეთ ვჰგონებ“ C. ლ. 7,48; „მე ესრეთ გგონიეს პარმ. 8,10; „გგონა, ვითარმედ ბრძენ არს“ იგ. ხოლ. 17,29; „რასა ჰგონებთ უფლისა მიმართ“ ნათ. 1,9; „გონებამა გგონებს საჭმეთა ღებქრთა“ მ. სწ. 145,25; „ენად ზრახავს მას, რომელსა მისცემს გული და გონებაა“ მ. სწ. 178,18; „ეუბრა ის-მენს გარეშეთა სიტყუა და მისცემს ცნობასა გონებობასა“ მ. სწ. 170,14; „განათლოს გონება შენი (წიგნის კითხვამან)“ მ. სწ. 10,2; „არა იცნებდნ... და არცა იგონებდი სიმღერესა“ მ. სწ. 109,13; „არა ესრეთ იგონებს“ G.—„არა ესრეთ გულსა მოუტდა“ O, ფხ. 10,7.

გონება «გული», «გონიერება», აზრი, ზრახვა; ზნე-ჩვეულება; «გაგონება»: „შეუყარო... ყოვლითა გონებითა შენთა“ მთ. 22,37; „გარდაცვლეს გონებაა ერისა“ M.—„განადგინეს გული ერისა“ G, მსუ 5. 14,8; „მოტყეველ... ურჩნი გონებითა მართალთადა“ DE.—„მოტყეველ... ურჩნი გონებობასა მართალთადა“ C, ლ. 1,17; „გონებითა შენთა ნუ სწყევდებენ“ ეკლ. 10,20; „დაბრმანთელნი გონებისა მისისანი“ ფლკტ. 142,87; „გარდაჰქა გონებაა მათი გულისხმის-ყოფისაგან“ O.—„ვარდაჰქიეს გგონება მათი გულისხმის-ყოფისაგან“ pb., ფხ. 50,15; „ველურ იყო გონებაა მისა“ მრთ. A. ანტ. დ. 201v; „გონებასა თქსა აქონდა“ მრთ. A. ანტ. დ. 20v; „განმრავლდა გონებაა მისი“ ზირ. 24,32; „გულარდნილი გონებითა განეყოფან ღმრთისაგან“ pb.—„ღრკუთა გულის-ზრახვითა განამოვრან ღმრთისაგან“ O, სიბრძ. სოლ. 1,8.

გონებასა მოგება გონს მოსვლა: „გონებასა თქსა მოეგონტონი“ მრთ. A. ანტ. დ. 20r; „ვითარცა გონებასა თქსა მოეგონ“ ხაქ. მოც. 12,11.

გონებიერი-ი იგივე გონიერი (იხ.).

გონებითა ნაკლულევანი-ი ქუენაკლული: „უჰქობეს არს გონებითა ნაკლულევანი“ ზირ. 19,21. იხ. გა(5)გონება, გონებიერი, გონებული, გონიერი, მოგონება, მოუგონებელი, მრავალგონება, საგონებელი, უგონო, შეგონება.

გონებულ-ი «გონიერი»: „შემთხვევასა პირისასა საცნაურ არს გონებული“ O.—„შემთხვევითა პირისაგან იცნობენ გონიერი“ pb., ზირ. 10,20. იხ. გონება.

გონებულად «გონიერი»: „მგლომარმ... გონებულად (გონიერი DE)“ C. მრ. 5,15.

გონიერი-ი, გონებიერი-ი «ბრძენი», «გონებულის», ქუენი, მცოდნე, «გულისხმის-ყოფელი»; «მეცნიერი»: „სარწმუნოა იგი მონად და გონიერი (ბრძენი DE)“ C, მთ. 24,45; „გონიერი და გულისხმევი გყო შენ“ ფხ. 81,3; „ნეტარ არს, რომელი ცხოველ არს ცოლისა თანა გონიერისა“ ზირ. 25,11; „მეჰქ გონიერი—დაწყნარება ერისა“ O.—„მეჰქ ბრძენი—სმტყიე ერთა“ pb., სიბრძ. სოლ. 6,25; „შვილნი უგუნურნი არიან და არა გონიერნი“ O.—„ძენი უცნობონი არიან და არა გულისხმის-ყოფელნი“ იერემ. 4,22; „შვილი გონიერი მორჩილ არს ჰამისა“ იგ. სოლ. 18,1; „ღელდაკიო გონიერი გვრგვნი არს ქმრისა“ იგ. სოლ. 12,4; „მგლომარმ... გონიერი“ DE.—„მგლომარმ გონებულად“ C. მრ. 3,15; „შემთხვევითა პირისაგან იცნობენ გონიერი“ pb.—„შემთხვევასა პირისასა საცნაურ არს გონებული“ O, ზირ. 10,26; „კაცნი... მიწ-

თიშელნი და გელისხიარნი“ G.—„კაცი... გონიერნი და გიგნორნი“ p.b., II მჭ. 1,13.

გონიერად ჭკუიანად, გონებულად: „გონიერად გიგნორ“ DE.—„გონებულად მოუგო“ C, მრ. 12, 34; „გონიერად უა“ ლ. 16,8; „ისმინე გონიერად“ მ. ცხ. 41v. იხ. გონებება, უგონიერესი.

გონიერება გონება, სიბრძნე, ჭკუა, აზრი; „ცნობა“: „რადუნთა ღდა გონიერებად“ მრთ. A, ანტ. დ. 22r; „მო-
ცეცად... ურჩნი გონიერებასა მართალთა“ C.—„მოქ-
ცეცად... ურჩნი გონებითა მართალთა“ DE, ლ. 1,17; „გონიერებაა გერდეს შენ“ ფგ. სოლ. 8,1; „გლახაკი
იღვლის გონიერებითა თჳსთა“ ზირ. 10,33; „მოსცა
ღმერთმან გულსკინის-ყოფად და გონიერება ყოელისა
მწივნობრობისა და სიბრძნისა“ O.—„მოსცა მათ ღმერთმან
გელისხიარ-ყოფა და ცნობა ყოელსა შინა ღრამატკოსო-
ბასა და სიბრძნესა“ p.b., დან. 1,17; „მოსცა ღმერთმან გო-
ნიერება და სიბრძნე ყოელისა სხისა“ ფლკტ. 143,17.
იხ. გონიერი.

გონიერ-ყოფა გეანბრძნობა: „მოხუცებულნი, რაგთა გო-
ნიერ-ყენეს“ C.—„მოხუცებულთა მისთა გეანბრძნო-
ბად“ ლ. ფხ. 104,22; „გონიერ ყენიან ყრმანი“ ფხ. 18,8.
იხ. გონება, გონ(ებ)იერ-ი.

გონჯი კეთროვანი: „ესოდენ სატუნელად გაიქადა თავი...
როგულ... გონჯსა ჰკუანდა“ მ. ცხ. 354r. იხ. [განგონჯება],
გონჯობა, ს-გონჯე.

გონჯობა კეთროვნება: „არა სუა წყალი გონჯობი-
სათჳს აღმკესე“ ელისა... რად ბიწი შეხუდების გონჯობი-
საგან აღმამესებლისა“ მ. ცხ. 226v. იხ. გონჯი.

გორა ბორცვი: „აღლდა გორასა ერთსა“ ქ. ცხ. 10,11.

გორგალ-ი გუნდა: „ქმნა იგი... გორგალად და შთა-
უგდო პარსა ეგშაპისასა“ O.—„შექმნა გუნდად და მისცა
პირსა ეგშაპისასა“ p.b., დან. 14,26.

გორვა ტრბან-ი, ბრუნვა, ტრიალი; გვემა: „ფრიალ
გორვიდ“ DE.—„ფრიალ ატრბანა“ C, მრ. 9,26; „ვი-
თარცა გორვენ ერეში, სავსე ღერწმთა“ O, ამოხ. 2,18;
„გამტრონიდეს, გორვიდეს“ მ. ცხ. 195r. იხ. საგორელი.

გორვება გორება: „რომელი აგორვებდეს ლოდსა, თავ-
სა ზელა თჳსსა აგორვებს“ ფგ. სოლ. 26,27. იხ. აღგორ-
ვება, გარდაგორვება, მიგორვება, მოგორვება, შეგორვება,
შთაგორება; შდრ. ნგორება.

გოსპანი-ი კაბა ფორებიანი: „იხილვებოდა იგი (ეშმაკი), ვი-
თარცა წაშეესნეს გოსპანი და ყოველსა წმანისსა კეილა
თჳთა აყრობა“ მ. ცხ. 395r.

გოჯ-ი: „აქუნდა ერთსა მას გოჯსა სასწორი ასოთხმოცი
ლ-ტრან“ H—241,762.

გოჯ-ი ფეხი: „ვადრეზე თქვენ ჰკელობდეთ ორთავე გო-
ჯითა თქენითა“ III მფ. 18,21.

[გრაგნა] იხ. განგრაგნეა, გრაგნილი, მგრავნალი/
მგრავნელი, საგრავნელი, შეგრავნა, წარგრავნა.

გრაგნილი-ი ხვეული: „მოუწდა ქარი გრაგნილი, ღელუა-
ვრცელა და წარატყა ნავი იგი“ ნაქოლოზ. ცხ. (I)

გრგენა გალიზიანება: „მოვალ იგი დღითი-დღე საწოლსა
მას ღოპისასა და გრგენ და აძულენ, რაგთამცა განა-

ძნა“ მ. ცხ. 100r; „ოდესმე უგრგენ“ მრთ. A, ანტ. და
21v. იხ. მგრგენა.

გრგოლ-ი რგოლი: „ბრძანა... მუცლისა აღრევა და
გრგოლი რკინისა უეფ-ცუმალ“ H—241; 478. „გრგო-
ლითა განუტურიტო ბავე მისი“ იოზ 40,21.

გრგვწვა იხ. აგრგვწება.

გრემან-ი ზღვისებრ ლურჯი: „გრემან თუალითა“ თეკლ.
93,16. იხ. გრემლება, მგრემწანება.

გრემლება თვალის ღებვა: „გრემლებდ თუალითა
შენთა“ ეზეკ. 28,30. იხ. გრემანი, საგრემნელი.

გრება ხვევა: „მგრებელი არს საბლისა... გრებს“ მ. ცხ.
458r. „კარავი იგი ჰქმნე ათ ეზოდან ზეზისაგან ძახილისა
და იაკინთისა და ძოწუელისა და მეწამულისა გრებისა“
გამოხლ. 20,1. იხ. მგრებელი, შეგრებელი.

გრიგალ-ი ქარიშხალი: „გრიგალნი აღმარლუეველი
ღელვითა ზღსათანი“... მ. სწ. 124,8; „ვითარცა გრიგალი
რაგმე მოხუცულ არს საქმეთა ზელა ჩუენთა“ A—02,240.

გრიგ-ი „სათუელი“ (საწყაოთაგანი): „მეათელი გრი-
ვისა“ G.—„მეათე სათუელი ისა“ p.b., რიცხ. 16,8; „მე-
ქესე მისი სათუელი ოცდაათისაგან გრივისა ქრთილისა“
O, ეზეკ. 45,18; „შეკრია ფქელსა სამსა გრივისა“ მთ.
13,80; „გრივი ერთი სამინდოა“ I მფ. 1,24.

გრიკ-ი ერთგვარი ბურჭი, Tamarix brya: „იყოს იგი
ვითარცა გრიკი ევლისა უდაბნოსა შინა“ იერემ. 17,8.

გრილი-ი ჩრდილი; ცივი: „სასემელ ერთ წყალი გრი-
ლი“ მთ. 10,42; „დაფარნა მთანი გრილმან (ჩრდილ-
მან ლ) მისმან და ბაბილოთა მისთა“ ფხ. 79,11. იხ. აღგრი-
ლება, განგრილება, გრილობა, დაგრილება, მაგრილობელი,
საგრილი, სიგრილე.

გრილობა დაჩრდილება: „აჰა ღრუბელი აგრილობდა
მათ“ ლ. 9,84; „აგრილობდ მას ხენი დიდ-დიდნი მორ-
ჩითურთ“ იოზ 40,17; „რაგთა აგრილობდეს თავსა ზე-
და იონაშსსა“ O, იონა 4,8. იხ. გრილი; საგრილობელი.

გრკალ-ი რგოლი, რკალი: „ვითარცა გრკალი ჰქედ
შენი“ ეხ. 58,6; „ამოაუთა გრკალი ნიჩურსა მისსა“ იოზ
40,21; „განგაცუ საყური და გრკალი ყურთა შენთა“ ეზეკ.
18,19.

[გრკილ-ი] იხ. დაგრკილული.

[გრკვწვა] იხ. მგრკვწველი.

გრო გუნდი: „იხილე მრავალი გროჲ ჭიბოსთაჲ“ ბ. კეს-
ექუს. დღ. 110,12.

გროზ-ი იხ. გრუზი.

[გრუნვება] იხ. [განგრუნვება].

გრძელ-ი: „მოიზიდვენ... ვითარცა საბლითა გრძელითა“
ეხ. 5,18; „ფრთენი მისნი გრძელ არიან“ ფიზ. V, 2—3;
„ბერი იყო გრძელი და შვი“ მ. ცხ. 214v.

გრძელი-ი ჰასაკითა ტანგრძელი, გრძლად გაშლილი:
„ორბმან დიდმან... გრძელმან ჰასაკითა“ ეზეკ. 17,8.
იხ. განგრძელება, გრძელვაში, გრძელთაშეულობა, გრძელ-
უფა, გრძიად, ზეშთა-გრძელი, თმაგრძელი, სიგრძე, სულგრძე-
ლი, ჰასაკგრძელი.

გრძელთაშეულობა მყოფარეამ-ყოფა, მრავალვაში-

ერობა: „რამთა არა გრძელეამე უღობდენ“ G, — „რამთა არა მყოვარ ეამ იყენენ“ M, II შჯ. 82,27.

გრძელ-საწუთო «მყოვარ-ცხორებულთ»: „იხილოს თეს-
ლი გრძელ-საწუთო“ pb., — „იხილონ ნათესაო მყო-
ვარ-ცხორებულთ“ O, ეს. 53,10. იხ. საწუთო.

გრძელ-ყოფა «განგრძობა», დაგრძელება: „გრძელ-
ყვ იან ღესუები სამოსლისა მათისა“ DE, — „განგრძეიან
ფესუები მათა“ C, მთ. 28,5. იხ. ყოფა.

გრძიად გრძლად: „იტყოფე შენ ესოდენ გრძიად“ O, II
მფ. 7,10. იხ. გრძელი.

გრძილ-ი ღრძილი; მკლავები ჭერისა: „გარნა გრძილ-
ნი კბილთანი მოსდნეს მრავლითა მით მარხვითა და ქასა-
ქისა სიბერითა“ მრთ. A, ანტ. დ. 30; „სამშვეალი, რომ-
ლითა შეპყრობილ არს მართალსა ძელსა გრძილი იგი სა-
შოვალ“ პეტრე მოც. 47,4.

გრძილ-ი არდაბაგისა-ჰ გებირის ქვა: „გრძილთა ზედა
არდაბაგისა ქალაქისათა განუხლ“ O, — „გარე ქალაქისა
ჭებირისა ხვალ“ pb., ზირ 9,20.

გრძნება მისნობა, კუდიანობა: „გრძნებდა და განა-
კვრებდა ნათესავსა მას სამარტელთასა“ საქ. მოც. 8,9;
„გრძნებდა და მპოგუნის მვეთა ველისათა“ მამ. წამ.
804; „შემგრძნებე შენ მე“ Sin-11, 217r. იყვეს გრძნე-
ულთა მათ ეგვტისათა გრძნებითა მათითა ეგრევე“ O, გამოსლ.
7,11; „განახუნა კარნი ესე მანქანებითა გრძნებისაჲთა“
თომა მოც. 10,10; „ეგოდენ განძლიერდეს გრძნებანი
მათნი, ვიღრევე მეცა მძლესევე“ რიფს. 176,20; „უძღერ იქმ-
ნიან გრძნებანი და ვერ შეეწინიან წაპლობანი“ მრთ. A,
ანტ. დ. 81. იხ. გრძნელი, გრძნელება, გრძნებელი, ნა-
გრძნები, საგრძნებელი, ზეგრძნება.

გრძნების-მოქმედ-ი «ძვრის-მოქმედი», მისანი: „მრ-
ვალთა გრძნების-მოქმედთა მოკრიბნეს წიგნები მათი და
დასწუვიდეს“ L, — „მრავალთა ძვრის-მოქმედთა შეკრი-
ბეს წიგნები და დაწუეს“ T საქ. მოც. 10,19. იხ. მოქმედი.

გრძნეულ-ი «ემმაქურობის მოქმედი» (საბა), მოგვი,
მისანი, ჯადოქარი; «მრთუანავი»: „ნუ წარხუალთ უძ-
ლურებისათჳს კითხვად და კურნებად გრძნეულთა და მი-
სანთა“ მ. სწ. 47,18; „იყვეს გრძნეულთა მათ ეგვტისათა
გრძნებითა მათითა ეგრევე“ O, გამოსლ. 7,11; „სადა არიან
გრძნეულთა იგი უცნებანი“ მრთ. A, ანტ. დ. 81; „ნუ
ვინ იპოვბის შენ შორის... გრძნეული გრძნეულებითა“
pb., — „არა იპოვბის შენ შორის... მრთუანავი რთუან-
ვისა“ G, II შჯ. 18,11. იხ. გრძნება.

გრძნეულება ცთუნება, ჯადო: „გრძნეული არს ეგე და
სარტყელსა შინა თჳსსა უც გრძნეულებად“ მ. ცხ. 180v;
„მოგუებდა და გრძნეულებად არა ვიცი“ მამ. წამ.
411. იხ. გრძნეული.

გრძნობა «გულისკმის-ყოფა», «მითხრობა» «გამოცხა-
ლებად», «სწავება», «ცნობა», შეტყობა: „ვითარცა
აგრძნა, ვითარმედ საბრძანებლისაჲგან პეროდესი არს“ C, —
„გულისკმა-ყო, რამეთუ კელმწიფებისაჲგან პეროდესისა არს“
DE, ლ. 28,7; „აგრძნა ესე იუთარ“ M, — „მითხრა თი-
თამს“ G, მსჯ. 9,7; „არა უნდა, რაჲთაჲცა აგრძნა ვინე“
DE, — „არა ვისა უნდა გამოცხადების“ C, მრ. 7,24;
„აგრძნა მტარკალსა მისგან“ C, — „ისწავა ასის-თავისა
7: ძველი ქართული ეის ლექსიკონი

მისგან“ მრ. 15,45; „კაცი ნუ ვინ აგრძნობს სიტყუათა
ამათ“ O, — „კაცი ნუ სცნობს სიტყუათა ამათგანსა“ G,
იერემ. 38,25; „ნუ აგრძნობს მარცხენე შენი“ მთ. 8,8;
„რამთა არაჲვინ აგრძნეს ესე“ მრ. 5,43; „სძალი აგრძ-
ნობს სიძესა რეკასა კარისასა“ O, ქება 5,2; „ეაგრძნობ
ცემასა ამას ვაზრთასა“ ვარ. 800.

გრძნობა ცნობა, შეტყობა: „გონება და გრძნობაჲ ეს-
რით განიყენეს“ გრ. ანძ.-შობ. 207,15. იხ. გრძნობელი.

გრძლად-ი, გძლად-ი ზღარბი, Erinaceus: „გრძლად-
ბა მართულ იხსნენ“ I, ეს. 18,22; „გრძლად-ი სართელთა
მისთა დაადგრენ“ I, სოფ. 2,14; „ეკალი მისი ჰგავს ზღვსა
გრძლად-სა“ ფიზ. XVII, 5; „გრძლად-ი დაემკვდრნენ“
ფიზ. XVI 8.

გრწყილ-ი რწყილი, Pulex: „უკუანი თვისაჲ ხელ... უკუ-
ანი გრწყილისა ერთისა“ pb., I მფ. 24,15; „სამოსელსა
შენსა ვანიხილავ გრწყილთაგან“ მ. სწ. 148,23.

გრკო «ლატანი წვლილი» (საბა), ჯოხი მხარზე გასა-
დები: „რეკანი იგი ყურძნისაჲ, გრკოჲთა მოღებელი
მკრითა თჳსითა“ იბ. რომ.-კურთხ. მოს. 122,1.

გუადრაკ-ი, გუარდაკ-ი საცეცხური; «ტაფაქი», სა-
ხარშავი ქურქელი: „გუადრაკები გუცხლსაჲ ოც-
დაცხრა“ I ეზრა, 2,10; „ალმოგუო იგი გუადრაკთა“
O, — „შეწეა შერთული ტაფაქსა შინა“ pb., II მფ. 18,9.

გუადრუც-ი ყუთი; ყულაბა: „მპარავი იყო და გუად-
რუცი იგი აქუნდა მას“ DE, ი. 12,6; „ქმენთ გუადრუ-
ცი და დაღვით იგ ბჳეთა თანა სახლისა უფლისათა“ II
ნშტ. 24,8; „დასხნა გუაზნი მათნი რკინისა გუადრუცთა
და უბრძანა მათი ზღუასა შთაბნეჲ“ H—311,14; „დაქარ-
და ვისმე გუადრუცი, რომელსა შინა იღვა ათასი ღრ-
კანი“ მ. ცხ. 169r.

გუალ- წასვლა; მოსვლა; ადგომა, რბენა: „გუალე,
გრადლე“ გამოსლ. 19,24; „გუალე და მოვიკეთ
ჩუნდა“ I მფ. 9,5; „გუალე, მივედ სახილ შენდა“ O,
II მფ. 11,8; „გუალე“ O, I მფ. 20,36. იხ. აღგულ-
აღმოგულ-, გამოგულ-, განგულ-, გარდაგულ-, მიგულ-
შეგულ-, წარგულ-, წარმოგულ-.

გუალვა «უწქმროება»: „ვითარცა ღრუბელი წჳმისაჲ ეამსა
გუალვისასა“ („...ეამსა შინა უწქმროებისასა“ pb.)
O, ზირ. 82,20; „იყოფიან... ესეივთარი გუალვად და
ყენებაჲ წჳმისაჲ“ პოვნა სტეფ. 661,17; „წელსა მას გუ-
ალვისასა არა ეშინოდის“ I, იერემ. 17,8.

გუამი «ტორცი», «სხეული», «ტანნი», «სული»; «ბუ-
ლე», ქარქში; მუტელი; ორგანიზმი: „გამოთხოვა
გუამი იესუსი“ DE, — „მოჰსთხოვნა კორცნი იესუსნი
C, მთ. 27,68; „დაიბანოს წყლითა ყოველი გუამი მისი (სხე-
ული მისი G)“ pb., ლევიტ. 16,4; „დაიბანოს ტანი (გუ-
ამი pb.) მისი წყლითა“ G, რიცხ. 19,7; „შევიდა ჭაჭუსა გუამი
მისი“ T, — „რკინასა ვანელს სულმან მისმნ“ L, ეს. 104,
18; „გული ჩემი შეძრწუნდა გუამსა ჩემსა“ T, ეს. 108,22;
„იქმნა გუამი ესე ტაძარ და საყოფელ სულისა“ გრ. ნოს.-
კაც. აგებ. 212,3; „გამოვიტაცო კელის-საპყრობელი ჩემი
გუამისაგან (ბუდისაგან pb.) მისისა“ O, ეზეკ. 21,8;
„რამთა არა ყოველსა გუამსა კრებულისასა განეზავოს
მაკუდინებელი იგი სენი მისი“ ა.-უ. 28,12.
გუამიერ-ი ხორციელი: „რომელიჲ არს მათგანი (არსთა-
განი) გონებიერი და რომელიჲ გუამიერი“ გრ. ნოს.-
კაც. აგებ. 55,28.

გუამოვან-ი სხეულიანი: „უპირის (არს) ვუპოთა ღმერთი მათ შორის ვუპოვანოთ“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 152,29.

გუარ-ი წესი, ვეითარცა, სახე: „დაიყუთ მღვდელთა თქვენა ყოვლისაგან გუარისა (წესისა pb.) საკურთხელობისა“ G. რიფს. 18,7; „რომლითა გუარითა მოკლდა აარონ“ G.—ვეითარცა-იგე აპრონ, მძაღლი... M. II შჟ. 82,50; „დავსრულა ყოველი გუარი ხილად“ მ. ცხ. 105r; „სამ გუარად განყოფილ არს საქმე“ მ. ცხ. 870r.

გუარდაც-ი იხ. გუადრაც.

გუარსამ-ი სიგიჟე, სიციფე; კუეაშეშლილობა: „სახელსდვან სენსა მას გუარსამ“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 164,24.

გუახინება შიმშილი: „ნენ შეკრებენ ესე გუახინება“ მართ. D. o. ოქრ.-პეტრე და ელია 822.

გუბ-ი თევში, გობი; მთხრებელი: „აღავსო გუბი წყლითა და ღვდა ზეუ ვაყდ და ნეყსა ზინა გარდაიქცა იგი... მერმე განარსნა მას ზედა, აღულო იგი და შეახეთქა კლდესა და განტეხა იგი“ მ. ცხ. 201r; „შთაგდეს იგი გუბსა... და აღადგინეს მას ზედა ღვერფი ღიდი ქვისა“ M.—„შთაგდეს იგი მთხრებელსა და აღადგეს მას კონცხი ქვათა“ G. იხუ 6, 8,29. იხ. დავუება.

გუგა «თვალის ბაია» (საბა): „დაიყუა იგი ვითარცა გუგა თულისა“ G, II შჟ. 82,10; „დამრევე მე, უფლო, ვითარცა გუგა თულისა“ ფხ. 16,8; „ნუმა დაბრძნებინა გუგანი თულთა ჩუენთან“ რიფს. 104,24; „წარუგლო გუგა ერთი თულთა მისისა“ ფლკტ. 183,18.

გულა ვეშკარანი, პარკი: „ნუ მოიგებთ ოქროსა... ნუცა გულა გზასა“ C.—„ნუ მიღებთ ოქროსა... ნუცა ვაშკარანსა გზასა ზედა“ DE, მთ. 10,10; „შთაღვა იგი ორთა გულთა“ O, IV შჟ. 5,23.

გულ-ი გველი, დევი: „გუელი ნე მისცესა მას“ მთ. 7,10; „მოგვც თქვენ ზღმუფებამ დათრგუნვად გუელთა და ღრიალთა“ ლ. 10,19; „გუელმან აცთუნა ევა“ II კორ. 11,8; „იყავით თქვენ მეცნიერ ვითარცა გუელნი“ ფიზ. XIV, 2; „არცა გუელთა გესლიანთა გბოლთა სძლეს“ მხ.—„არცა დევთა გესლოვანთანი ერეოდეს კბილნი“ O, მჟ. 1,8.

გულ-თევზ-ი „მათ შინა არიან მრავალნი განყოფანი, ვითარცა სახედ: გულ-თევზი და ვეშპან“ ბას. კეს.-ექუს.. ლ. 87,25.

გულისა ნაცემ-ი გუელისაგან მოწყლული, გველის ნაკბენი: „ვითარცა გულისა ნაცემი განეზოოს“ O.—„ვითარცა გულისაგან მოწყლული განირთხა“ მხ., იგ. ხოლ. 28,22.

გულის-მბრძოლ-ი Ichneumon: „არა შკამით... გუელის-მბრძოლი და მშავსი მსა“ ლევიტ. 11,22. იხ. მბრძოლი.

გუმა ტანჯვა, წყლვა, დაღემა, შოლტითა ცემა, წურთა: „რომელნი-მე გუმენეს“ C.—„რომელნი-მე ტანჯნეს“ DE, მრ. 12,5; „იგუმე (იწყლა) ვითარცა თუმა“ ფხ. 101,5; „გუმე ვეპტე“ C.—„დასცა ვეპტე“ J. ფხ. 182,10; „გუმეონ იგი“ M.—„წუართონ იგი“ G, II შჟ. 22,18; „იესუ გუმეა და მისცა“ C.—„იესუს შოლტითა ქსცა და მისცა“ მთ. 27,20; „ვგუმეონთ იგიენით“ I, იერემ. 18,18; „ნაზინ ვგუმენე იგინი მწარედ“

ი. მოც. 78,12; „ვგუმეონთ იგი კუერთხითა კაცთათა“ O, II შჟ. 7,14; „ვგუმეს მე ესოდენ, ვიდრე კინილა და მოცა-ვამელ“ მ. ცხ. 348r.

გუმეა გუმეშლობა, ცემა: „განკურნებულ არს გუმეისა მისგან“ C.—„განიკურნა გუმეშლებისაგან“ მრ. 5,20; „ცუმამან გუმეისამან ყვის წყლულებამ, ხოლო გუმეამან ენისამან შემუსრის ძულუბი“ O, ზირ. 28,21; „მე გუმეად განმზადებულ ვარ“ ფხ. 87,18; „გუმეათა და მხილებათა მოსციან სიბრძნე“ O, იგ. სოლ. 20,14.

გუმეა კუერთხითა გარობგვა: „სამგზის კუერთხითა გუმეამ“ II კორ. 11,25.

გუმეა წყაროთა სისხლისათა «დამტნობა»: „იყო წყაროთა სისხლისათა გუმეშლი ათორმეტ წელ“ DE.—„იყო და მტნობასა ზედა ათორმეტ წელ“ C, მრ. 5,25.

გუმეა ჭურთხითა/ჭურთხითა ცემა: „ვგუმეშ ჭურთხითა (ჭურთხითა O) მოყუასა მას მედალ (მეტად O)“ I, ეხ. 58,4. იხ. დავუმეა, მგუმელო, ნავუმეი, საგუმელო, უგუმელო. ლევა-გუმელო, ცისად-ცისად გუმელო.

გუმეშლობა «გუმეა», ცემა: „განიკურნა გუმეშლებისაგან“ DE, — „განკურნებულ არს გუმეისა მისგან“ C, მრ. 5,20.

გუმერდ-ი «კოტჯლი», ქსესტი, საწყაო: „ათი გუმერდი არს გომორ“ O.—„ათნი კოტჯლნი არიან ღომორ“ G, ეზეკ. 45,14.

გუმერდ-ი გვერდი; მხარე, ფერდი: „უჩუენა ჯელნი და გუმერდნი“ o. 20,20; „სცა გუმერდსა პეტრესსა“ ხაქ. მოც. 12,7; „გუმერდთა ცა მათთა ძულნი ჩანან შორით“ ანდ.-ანტ. 218,21; „დაისუა იგი გუმერდით მისა“ Sin.—11, 125v; „უგუმირა გუმერდსა მას უფლისასა“ ლონგ. 188,18; „გუმერდნი ჩრდილომსანი, ქალაქი მეუფისა ღიღისა“ ფხ. 47,8; „გუმერდითა და მჭრითა აქენებდით“ O, ეზეკ. 84,21; „დასწყე გუმერდსა შენსა ზედა მარცხენსა“ O, ეზეკ. 4,4.

გუმერდით ახლოს: „აღიშენა სენაკი გუმერდით სენაკსა ბერისსა“ მ. ცხ. 225r. იხ. იგურდო, მგურდით, მგურდლ.

გუმერდით კერძო «იგურდო»: „შთაღვე ევა გუმერდით კერძო კილობნისა მის“ M.—„შეკართ ესე იგურდო კილობნისა“ G, II შჟ. 81,20; „დაკლან იგი გუმერდით კერძო საკურთხეველსა მას ბლუარით კერძო“ M, ლევიტ. 1,11.

გუმერდის-თხრა «შეთხრა», თხრილი: „არა თუ გუმერდის-თხრასა ვბოვენ“ O.—„არა შეთხრასა ზინა ჰპოვენ იგინი“ G. იერემ. 2,84. იხ. თხრა.

გუმერდქცეული-ი დამრევი, დაქანებული: „რაეჰს არს იგი აღდგოსა გუმერდქცეულსა, მსწრაფლ შთაქნის იგი“ ბას. კეს.-ექუს. ლ. 54,28. იხ. ქეაულად (ქეაუ).

გუმეს-ი იხ. სიგუმესე.

გუმეც-ი მზაკვარი, ძაბუნი: „ყოვლად გუმეც არს ღვარაგ პირუტყვ იგი“ ფიზ. XVIII, 2; „იპოვინან გუმეცნი“ ფიზ. XVI 26.

[გუმეცა] იხ. მიგუმეცა, შგუმ(ე)ცა.

გუმეშფარი-ი პირის ფარი: „მეფე ესე უკეთური გუმეშფარი იყო და მით ჰბრძანეს ეკლესიათა“ რიფს. 108,81. იხ. ფარი. გულ-ი «გონება», «თავი თვისი»; «შუაგული»: „განადგონეს გული ერისა“ G.—„გარდაცვალებს გონება ერისა“ M, იხუ 5, 14,8; „ცნა იესუ გულსა თქსა“ C.—„იესუ გულისგა-ყოთავით თქსით“ DE, მრ. 5,80; „წერილი

გულად უწეს[ს] გონებასა, სადა-იგი მოგონებანი იშვებან" Ath.-12, 236v; „შეკუთხლს გონება გულისა შალეთა“ მ. სწ. 150, 10; „სიზოხესა მას და ძალსა საზრდელისა“ ღძლი განწყობს სიმკურეალთა ს-სხლისადთა და მიძღუნებს გულად, მეუღისა მის ასოთასა“ მ. სწ. 176, 28; „გულთა გულისკმა-ყო“ მთ. 18, 15; „იტყუდა იგი გულსა თუსსა“ O, I მთ. 1, 13; „რადენ არიან საუნჯენი გულთა შინა ზღუასთა“ O, III ეზრა 4, 7; „რომელი-იგი შთაჲდა გულსა ქუეყანისასა“ კ. იერ.-აღღ. 104, 30. იხ. გულის-განწყობა, დიდგულო, დიდგულები, ერთგული, ორგული, ორგულბ./ორგულბო, უგულო.

[გულარძნა] იხ. გარდაგულარძნა.

გულარძნილ-ი მრუდე, მოხრილი, გადახრილი, მიხრილ-მოხრილი, ღვლარქნილი, ცბიერი, «ქცეული», «გამოქუცნილი», «ძნელოვანი»: „ვიდოდე... გულისწყრომითა გულარძნილითა (ქცეულითა G)“ pb., ლევტ. 20, 24; „წეწირის იგი, გულარძნილი იგი მსხუერპლი განატეხათ“ O, — „წეწირის გამოქუცნილი მსხუერპლი განატეხათ“ G, ლევტ. 6, 21; „იყოს გულარძნილი იგი მართლად“ DE, — „იყენენ ძნელოვანნი ადვილად“ C, ლ. 8, 5; „ნათესავო, ურწმუნო და გულარძნილო“ მთ. 17, 17; „გულარძნილ არიან გზანი იგი მარცხენითნი“ O, იგ. სოლ. 4, 27; „ნათესავან დრკუმან და გულარძნილ მან“ G, II მქ. 82, 5; „იყოს გულარძნილი გამოიტყუნ ბოროტსა“ O, იგ. სოლ. 10, 28; „არარაჲ არს მათ შინა გულარძნილი და არცა ქცეული“ მ. სწ. 22, 3.

გულარძნილად «ქცეულად», მიმოქცევით: „ხჯლოდით-ლა ჩემდა მომართ გულარძნილად“ pb., — „ხჯლოდით ქცეულად“ G, ლევტ. 20, 23. ზღრ. მრავალგულარძნილი. გულარძნილება/გულარძნილობა ურჩობა, დაზარება: დაჩაგვრა: „რომელი გულარძნილებდეს სწავლად, შეიბოროტის ბოროტთა“ O, იგ. სოლ. 17, 10; „მოყუასსა ზედა გულარძნილობდეს“ O, მ. ცხ. 288v.

გულარძნილება სიმრუდე, მზაკრობა, «განდრეკი-ლება»: „გვექმნა შენ გულარძნილება უფროჲს ღვლათა სიძეჲდ შენი“ O, — „იქმნა შენ შორას განდრეკილება უფროჲს ღვლათასა სიძეჲსა ზეჲა შენსა“ G, ეზრ. 16, 34; „უზარის გულარძნილებასა ზედა ბოროტსა“ O, იგ. სოლ. 2, 14; „რომელი საესე არს გულარძნილებითა“ ვარ. 892.

გულ-ი თუს-ი «თავი თუსი»: „ცნა იესუ გულსა თუსსა“ C, — „იესუ გულისკმა-ყოთა ვით თუსით“ DE, მრ. 5, 30. იხ. გულ(ს)-გდება, გულგდებალი, გულ(ე)ება, გულ(ა)-მეცნიერი, გულითად(ი), გულითადობა.

გულისებერ «მსგავსად გულისსა»: „მისცა მას... გული-საებრ მისისა საესარი განსატრომელი“ G, — „მისცა მას... მსგავსად გულისა მისისა საესარი მალათა“ M, მსქ. 1, 15.

გულ(ს)-გდება იძულება: „გულის-სიტყუანი გულისა ჩემი-სანი გულ(ს)-მ-გდებადეს ჰეფრიად“ O, III ეზრა 5, 21. იხ. გდება.

გულგდებულ-ი გაოგნებული, გულამოგდებული, შეძრწუნებული: „გულგდებულ იყო სული ჩემი ფრიად“ O, III ეზრა 1, 3; „აჲ ერთი მონათა მ-სთავანი შეჲარდა გულ-

გდებულს და ჰრქუა“ ანდ.-ანატ. 200, 22; „ძწოლასა შინა არიან გულგდებულნი და ზარგანდლინი“ მ. სწ. 128, 20. იხ. გდებალი.

გულგდებულად გულშემკრთალად: „სული იგი ეამსა მას ექენ გულგდებულად, ვითარცა მფრინველი შეპრობი-ლი მახითა“ მ. სწ. 225, 20. იხ. გდება.

გულდებულ-ი გულდანდობილი: „გულდებულ იქმ-ნენით“ ვარ. 813.

გულდებულ-ყოფა გამხნეება, «ნუგეშინის-ცემა»: „გულდებულ-ი ყვენიით“ საქ. მოც. 27, 25; „გულდებულ-ი ყვე იგი“ O, — „ნუგეშინის-ცეცე მას“ ეხ. 67, 18.

გულდებულად იმედიანად. იხ. დება.

გულება, გულვება «ხილვა», «კრძალვა», «ჯერ-ჩინება», «ძიება», «გულს-დება», ნდობა, ხედვა, ზრახვა, აზრად ქონება, ძიება, ლოდება: „იგულებოთ, რამ-ვე გესმის“ C, — „იხილეთ, რამ-ვე გესმის“ DE, მრ. 4, 24; „იგულებოთ თუი შენი“ M, — „ეკრძალეთ თასა შენსა“ G, II მქ. 8, 11; „უთარ-იგი მეგულება ყოფად მათა, გიყო თქვენ“ G, — „უთარ ჯერ-მჩინდა მათა ყოფად, იგი გიყონ თქვენ“ pb., რიცხ. 28, 50; „ეგულებოდა შეპრობა მისი“ DE, — „ეძიებდეს მას შეპრობად“ C, მრ. 12, 12; „რომელსა ეგულებოდა მიცემა მისი“ C, — „რომელსა გულს-ეღვა მიცემა მისი“ O, 12, 4; „ეგულებოდა ზორვად“ საქ. მოც. 14, 18; „ეგულებოდა ცემა მისა ფერითა“ ფლქტ. 140, 0; „გარდამოხილეთ და იგულებოთ ყუდრებაჲ ჩუენი“ O, გოდ. იერემ. 5, 1; „ეგულებას ზედა მისლად და მოკლად დაეთითსა“ O, II მთ. 21, 18; „ეგულებას მოკლად მისი“ O, გამოსლ. 4, 14; „ეგულებას ერსა მისლად მენ“ O, მოც. 80, 17; „მეგულებას სიკუდილი“ მ. ცხ. 47v. იხ. განგულება, დაგულება, მგულებელი, უგულება.

გულთ(ა)-მეცნიერ-ი გულთა მხილველი: „ყუელთა გულ-თ-მეცნიერო“ საქ. მოც. 1, 24; „გულთ-მეცნიერო ღმერთი ეწამა მათ“ საქ. მოც. 15, 8; „ღმერთი გულთ-მეცნიერ არს“ O, I მთ. 18, 7. იხ. მეცნიერი.

გულითად «განკრძალულად», სანდოდ, ერთგულად: „რომლისათჳს გულითად (განკრძალულად ო) ვერ-რამ მაქუს, რამ მეუწერო უფლისა ჩემისა“ C საქ. მოც. 25, 20; „რომელმანცა თქუენთჳს გულითად იზრენა“ ფილქტ. 2, 20. იხ. გული.

გულითად-ი ერთგული: „გუროვე... კაცი გულითადი ჩემი“ საქ. მოც. 18, 22; „ესუ... მეგობარი სარწმუნო და გულითადი“ მ. ცხ. 283v; „უხედვიდეთ მას, ვითარცა გულთადსა მეგობარსა“ მ. სწ. 179, 19. იხ. გულითად.

გულითადობა ერთგულება: „თქუენისა სიყუარულისათჳს გულითადობასა გამოვიცი“ II კორ. 8, 8. იხ. გულითადი.

გულის-განწყობა გულის მოსვლა, გაწყრომა, «გან-მწყრალება», «განრისხება»: „გული განაწყყო ვერემ და განარისხა“ O, — „განაწყვალა ვერემ და განარისხა“ pb., ოხზე 12, 14; „გული განიწყეს ორთა მათ ძმათათჳს“ C, — „განარისხეს ორთა მათ ძმათათჳს“ DE, მთ. 20, 24; „არცა გული განეწყვიეს და არცა განარისხეს“ ფლქტ. 185, 1. იხ. გაწყობა.

გულის-განწყრომა გულის მოსვლა, «განრისხება»: «აბი-თს გული არა განუწყრა მღელა» *ო. I ეზრა 4,31*; «არა გული განუწყრა, არცა განრისხნა» *ფლტ. 144,38. იხ. განწყრომა.*

გულის-ზრახვა ფიქრი, «გონება»: «ვიდრე იგი გულის-ზრახვად ღვამილ იყო ჩვენებისა მისთვის» *ხაქ. 80,10*; «გულისწმა-ყვნა იესუ გულის-ზრახვანი მათნი» *ლ. 8,22*; «დრეკთა გულის-ზრახვითა განაშორიან ღმრთისაგან» *ო. — გულარქნილი გონებითა განეყოფიან ღმრთისაგან pb. სიბრძ. ხოლ. 1,3*; «გულის-ზრახვანი შეაძრწუნებდეს მას» *ო. დან. 4,16. იხ. ზრახვა.*

გულის-თქმა «გულის-მთქმელობა», «თნევა», სურვილი, ნატვრა, «გულის-სიტყუა», «გულის-ჴმა»: «გულმან უთქუას მეუფესა სიკეთისა შენისა» *ქ. — სთნდეს მეუფესა სიკეთე შენი» ჯ. ფს. 44,12*; «უფეთუ გულმან გითქუას» *M. II შჯ. 12,20*; «გულის-მთქმელობადეს სული შენი» *G. II შჯ. 12,20*; «გულის-მთქმელობადეს გითქუა წარსვად სახლ მამისა შენისა» *ო. დან. 81,30*; «გული უთქმოდეს აგარაკათვს» *ო. მიქ. 2,2*; «მიახლებად ღმრთისა გული უთქუამს» *ო. ეს. 58,2*; «არა გული გითქმოდეს ღმრთისა» *მ. ცხ. 119v*; «გულის-მთქმელობისა მამისა თქუენისა» *გნებავს ყოფად DE, 8,8,44*; «გულის-მთქმეობათა შინა არს ყოველი უში» *ო. იგ. ხოლ. 10,4*; «ისიძეა და იმრუმა და აღიზრუდა გულის-მთქმეობა თხის» *მ. სფ. 27,22*; «(პიეს)... გულის-მთქმეობა (გულის-ჴმა» *ჯ. გულის მისისა» ჟ. — გულის-სიტყუანი გულისა მისისანი» ქ. ფს. 32,11. იხ. თქუმა.*

გულის-კლება წუხილი: «ნუ გულისა გაკლს» *მ. ცხ. 128v. იხ. კლება.*

გულის-კლება წყენა, წყრომა, წუხილი; ნანება: «აქუნდა მათ ურთოერთა გულის-კლება» *მ. ცხ. 234r*; «არა აქუნდა საჴესა მას ზღუევად სელისა, არამედ გულის-კლება და კაცობრივი» *მ. ცხ. 802v*; «ყოვლადვე არა იყო ღრტყნად გინა გულის-კლება» *ი. ე. 26,20*; «შემეხვა მას უმეტესილა გულის-კლება» *მ. ცხ. 23r. იხ. კლება.*

გულის-კუნესა ოხვრა: «ესე ლოცვა ილოცა... გულის-კუნესითა» *მ. ცხ. 143v. იხ. კუნესა.*

გულის-მთქმელობა მსურველი, მოწადინე: «არა ვიყენეთ გულის-მთქმელ ბოროტისა» *I კორ. 10,0*; «გულის-მთქმელ ყოვლისა სიძვისა» *ლონგ. 180,26. იხ. მთქმელი.*

გულის-მთქმელობა «გულის თქუმა»: «უფეთუ გულის-მთქმელობადეს სული შენი» *G. — უფეთუ გულმან გითქუას» M. II შჯ. 12,20. იხ. მთქმელობა.*

გულის-სათქმელ-ი სასურველი, საწადელი: «გულის-სათქმელ არიან იგინი უფროსი ოქროსა და ანთრაციისა პატრონისა მრავლისა» *ფს. 18,11*; «ყოველი სახლი მისი აღივსოს გულის-სათქმელ ღმრთისა» *ო. ზირ. 1,21*; «კაცი გულის-სათქმელთა ბარი შენ» *ო. დან. 9,28*; «პური გულის-სათქმელი არა ეკამე» *I, დან. 10,8. იხ. სათქმელი.*

გულის-ხაკლებელი — სანანებელი, საწყენი: «უფეთუ კაცი საწყალ და გულის-საკლებელ არს, რადუამს ექსორია იქნის უცხოთა წუყუნისა» *მ. სფ. 70,8. იხ. საკლებელი.*

გულის-სარეველი — სარეველა მცენარეთაგანია; Me-

lanthium, «სონიჯი»: «სთესის გულის-სარეველი და ძირაკი» *ო. — დასთესის მცირედ სონიჯი ანუ ძირაკი» G. ეს. 23,25*; «კუერთითა გამოიყარების გულის-სარეველი» *ო. — კუერთითა განიბერტყების სონიჯი» G. ეს. 28,27. იხ. სარეველი.*

გულის-სიტყუა «წადილი», სურვილი; ტუტუნი, «დასულეობა»: «გული ეტყოდა განძლებად» *DE, — სწადინ აღესებად» C. ლ. 15,10*; «გულის-სიტყუთ გული მითქმეობდა პასქასა ამას ჴამად თქუენ თანა» *ლ. 22,15*; «ყოველსავე იქმოდეთ თქნიერ ღრტყნისა და გულის-სიტყუათა» *ფლტ. 2,14.*

გულის-სიტყუა «გულის-თქუმა», «გულის-ჴმა», «ზრუნვა», «დასრულება», ჴრახვა, აზრი, ფიქრი: «იწყო გულის-სიტყუად და ურვდ» *C. — იწყო დასულეობად და ურვდ» DE, მრ. 14,83*; «გულის-სიტყუანი გულის მისისანი» *ქ. — გულის-სიტყუა (გულის-ჴმა» *ჯ. გულის მისისა თესლითი-თესლამდე» ჟ. ფს. 82,11*; «მიუზრევ უფალსა გულის-სიტყუა შენი» *ჯ. — მიუზრევ უფალსა ჴრუნვა შენი» ქ. ფს. 54,23*; «გულის-სიტყუათა მათ მისთა განაშორიან ძილი» *ო. ზირ. 42,0*; «გულისაგან გამოვლენ გულის-სიტყუანი» *მთ. 15,10*; «გულის-სიტყუათა დაეარღვეთ» *II კორ. 10,5*; «ამით გულის-სიტყუთა აიძულებდა თავსა თქსა და ჴყოფდა» *მ. ცხ. 72v*; «მალე არს ჴარი, ხოლო გულის-სიტყუანი კაციანი უმაღეს მისა არიან» *მ. სფ. 800,5. იხ. სიტყუა.**

გულის-წყება გულის-მოსვლა, გულის-მოყვანა: «ნუ გულის-წყებთ გზასა ჴედა» *ო. დან. 45,24.*

გულის-წყება გულის ამოსკვნა, წუხილი: «ხოლო შენდა წყება და ჩუენდა შეუარცება და გულის-წყება» *ფლტ. 136,28. იხ. წყება.*

გულის-წყრომა გაჴავრება, «რისხება»; გულის მოსვლა: «აღაგზნათ გულის-წყრომა თქუენი ეითარცა ცეცხლი» *ბას. კეხ. ექუს. დღ. 100,0*; «ლომსა თანა იშვა გულის-წყრომა» *იქვე, 126,4*; «ალიგსო მეფე იგი გულის-წყრომითა დილითა» *ბალ. 17,30*; «იწყეს გულის-წყრომად იაკობისთვის» *C. — იწყეს რისხვად იაკობისა» DE, მრ. 10,41*; «გული უწყრებოდა და იტყოდეს» *C. — პრისხვიდეს და იტყოდეს» DE, მრ. 14,4*; «გულის-წყრომასა დააწყნარებს გალობა» *მ. ცხ. 188v*; «ალიგსენს ყოველი გულის-წყრომითა» *ლ. 4,28*; «განრისხნა გულის-წყრომა ჩემი» *ო. ოხვ. 8,6. იხ. წყრომა.*

გულისხმა, **გულისჴმა** «გულისჴმის-ყოფა», «გულის-სიტყუა», «გულის-თქუმა», სიბრძნე, გონება: «შეუარებად იგი... ყოვლითა გულისჴმითა» (გულისჴმის-ყოფითა *DE*) *C. მრ. 12,88*; «გულისჴმა გულის მისისა თესლითი-თესლამდე» *ჯ. — გულის-თქუმა (გულის-სიტყუანი ქ. გულის მისისანი თესლითი-თესლამდე» ჟ. ფს. 82,11*; «არა აქუნდა მათ გულისხმა» *ბარ. 8,28*; «გარდაართხა ცა გულისხმითა თქსითა» *ო. — გულისხმის-ყოფისა მიერ თქსითა გარდაართხა ცა» G. იერემ. 51,15*; «გულისხმითა თქსითა გარდაართხა ცა» *ო. — ცნობისა მიერ თქსისა გარდაართხა ცა» G. იერემ. 10,12. იხ. ხუტუმა.*

გულისხმიერი, **გულისხმიერი**, **გულისხმიერი** — «მეცნიერი», გონიერი, ჴკუიანი: «გონიერ და გულისხმიერი გყო შენ გზასა მას, რომელსა ცა ხვდოდა შენ» *ფს. 81,8*;

„გულისხმეიერ იყო ყოველთა შინა“ G, ისუ ნ. 1,7; „გულისტმეიერი“ G,—„მეცნიერი“ pb., II შჯ. 1,13. იხ. გული.

გულისხმის-/გულისტმის-საყოფელი-ი ბრძენი, «გონიერი», კუკიანი: „იყო თუ ვინმე გულისტმის-საყოფელ ანუ გამოშვებულ ღმრთისა“ ფს. 52,3; „პარი კაცისა გულისხმის-საყოფელისა ბრძენ“ O, იგ. სოლ. 17,24; „გულისტმის-საყოფელნი ყოველსა სიბრძნესა, რომელთა იყოლან მეცნიერება“ I, დან. 1,4; „აწ ისმინე გულისტმის-საყოფელ ბრძენ“ ათ. მრთ. 46; „მეტი უცნობონი არიან და არა გულისხმის-საყოფელნი“ pb.—„შვილი უგუნური არიან და არა გონიერნი“ O, იერემ. 4,22. იხ. მყოფელი.

გულისხმის-საყოფელი-ი «საგრძნობელი»: „გულისხმის-საყოფელნი გულისა ჩემისანი კენესის“ O,—„საგრძნობელნი ჩემისა შვირყევიან გულისანი“ pb., იერემ. 4,19. იხ. საყოფელი.

გულისხმის-ყოფა, გულისტმის-ყოფა «ცნობა», «მოგონება», «შეტყობა», «უწყება», «გრძნობა», «შეგნება», ცოდნა, განბრძნობა, «დადება (გულსა)», «მოხედვა», «მეყენელ ყოფა»: „არა გულისტმა-გიყოფიეს“ C,—„არა გიცნობიეს“ DE, მრ. 7,18; „გულისტმა-ყვეს, ვითარმედ ხალხი იხილა“ C,—„ცნეს, რამეთუ ჩუენება რამე იხილა“ DE, ლ. 1,22; „რომელი აღმოიკითხვიდეს, გულისტმა-ყოფელი (ცნობადი DE)“ C, მრ. 18,14; „გულისტმა-ყვეს სიტყვა იგი“ DE.—„მოგონა სიტყვას მის“ C, ლ. 2,17; „გულისტმა-ყვეს დღეს“ G,—„უწყოდი შენ“ M, II შჯ. 9,3; „გულისტმა-ყო, რამეთუ ტელმწიფებისაგან ჰეროდესისა არს“ DE,—„ვითარცა აგრძნა, ვითარმედ საბრძანებელისაგან ჰეროდესი არს“ C, ლ. 23,7; „არაინ იყო, რომელმანცა გულისტმა-ყო მისთვის“ pb.—„არა იყო მწყეველი მისი“ G, მსჯ. 3,20; „გულისტმა-ყვეს მრავალთა“ DE.—„იცნეს იგი მრავალთა“ C, მრ. 6,38; „არა გულისტმა-ყვენეს ჰათ საქმენი ღმრთისანი“ C, ფს. 27,5; „რომელმან გულისტმა-მიყო მე“ ფს. 15,7; „უგუნურმან არა გულისტმა-ყვის ესე“ ფს. 91,7; „ვითარ გულისტმა-ყო მთ. 12,13; „დადარული მისნი გულისტმა-ყვენეს“ O, ზირ. 39,10; „მიუც გონებად შენი და გულისტმა-ყავ. რომელსა კითხვიდ“ მ. სწ. 78,8; „გულისტმა-ყოფდა გულსა თქსა“ C,—„დაედე გულსა თქსა“ DE, ლ. 2,10; „გულისტმა-ყვენით გულითა თქუენითა ყოველნი ესე სიტყუანი“ M,—„მოხედეთ გულითა თქუენითა ყოველთა ამათ სიტყუათა მიმართ“ G, II შჯ. 82,40.

გულისხმის-ყოფა, გულისტმის-ყოფა «სიბრძნე», «მეცნიერება», «გულისტმა», გონიერება: „განჯვრდებოდა მათ ყოველთ, რომელთა ესმოდა გულისტმის-ყოფა“ DE,—„დაუჯვრდებოდა ყოველთა, რომელთა ესმოდა სიბრძნე“ C, ლ. 2,47; „ესე არს სიბრძნე თქუენი და გულისტმის-ყოფა“ G,—„ესე არს სიბრძნე და მეცნიერება თქუენა“ M, II შჯ. 4,6; „შეუყარებოდ იგი... ყოველთა გულისტმის-ყოფითა (გულისტმითა C), DE მრ. 12,33; „იოზ არა გულისტმის-ყოფით იტყოდა“ M, იოზ 84,35; „ნუ იყოფეთ ვითარცა ცხენი და ჯორი, რომელთა თანა არა არს გულისტმის-ყოფა“ ფს. 31,9; „არაინ ყოველნი უკეთურ და არა იტიან გულისტმის-ყოფა“ O, ფს. 50,11.

გულისხმის-ყოფასა მიწევნა, გულისტმის-ყოფასა მიწევნა გონს მოსვლა: „აწა გულისტმის-ყოფასა მიწევიე“ ანდ.—ანატ. 109,28. იხ. ყოფა.

გულისტმა იხ. გულისხმა.

გულისტმეიერი-ი იხ. გულისხმეიერი.

გულისტმის-საყოფელი-ი იხ. გულისხმის-საყოფელი.

გულისტმის-საყოფელი-ი იხ. გულისხმის-საყოფელი.

გულისტმის-ყოფა იხ. გულისხმის-ყოფა.

გულიწრება: „მოველოდე ღმერთ... გულიწრებისაგან ნიავარსა“ ფს. 54,9. იხ. იწრება.

გულკლებული-ი გულწაყენი: „უცნათ მანდა ყოფად თქუენი და ფრიად გულკლებულ ვართ“ ი. ე. 22,22. იხ. კლაველი (კლება).

გულმანკიერი-ი ცბიერი, მზაკვარი: „მოუეასსა შენსა ზედა გულმანკიერ ხარ და ძვრსა იკსენებ“ მ. სწ. 27,29. იხ. მანკიერი.

გულმაზული-ი «ნანარი»: „ყრმა ვიყავ გულმაზულ და სულით შევიმთხვ საზიგრი“ pb.—„ყრმა ვიყავ ნანარი და სული მხედდა კთოლი“ O, სიბრძ. სოლ. 8,10. იხ. მახული.

გულმედგარი-ი მშობარა: „გულმედგარი ხართ“ მთ. 8,28. იხ. მედგარი.

გულმოწყე მრისხანე, მკაცრი: „ისმინეთ, მ გულმოწყენო, რომელნი იქმთ ბოროტსა“ ბას. კეს.-ექუხ. ლლ. 105,31. იხ. [მოწყე].

გულმოწყე-ქმნა «განრისხება»: „გულმოწყე იქმნა მოსე ელიაზარს ზედა“ G,—„განუარისხნა მოსე ელიაზარს“ O, ეფთ. 10,16. იხ. ქმნა.

გულმწყარალ-ი განრისხებული, «მრისხანე», «კადნიერი», გულმოსული: „გულის-წყარომან გულმწყარალისამან აღადგინს ღალაჲ“ O, ზირ. 29,10; „კაცი გულმწყარალი არა შეუწიერ არს“ O, იგ. სოლ. 11,25; „ძლიერნი გულმწყარალ არიან, ღწონსა ნუ სუნელ“ O.—„ძლიერნი მრისხანე არიან, ღწონსა რამთა არა სეჰიდენ“ pb., იგ. სოლ. 81,4; „მეფე გულმწყარალი შეჰარდეს ბოროტსა“ O.—„მეფე კადნიერი ზთავარდეს ძვრსა შინა“ pb., იგ. სოლ. 13,17; „იგი მარადის გულმწყარალ არს საქმესა ზედა კინისა და ღღსა“ მ. სწ. 230,10.

გულმწყარალ-ქმნა «განრისხება»: „აპრონს ზედაცა გულმწყარალი იქმნა ფრიად“ G,—„აპრონს ზედაცა განრისხნა უფალი ფრიად“ M, II შჯ. 9,20. იხ. მწყარალი.

გულმწყარალობა გულფიცხელობა, მრისხანება: „ცხოველნი იგი ჯორის-მკანელნი საკმალაჲ არიან გულმწყარალობისა მათისათჳს“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 180,4. იხ. მწყარალობა.

გულმპებული-ი: „იყო შენ გულმპებულ ხილვითა მით თუალთა შენთაჲთა“ M, II შჯ. 28,34. იხ. პებული (პება).

გულმპყრობა დაიმედება, იმედი: „გან-სადა-ვირთხ ბოლოსა ზედა ქელი ჩემი გულმპყრობით“ O, იოზ 31,21. იხ. პყრობა.

გულპყრობილი-ი «მტკიცე», მხნე: „გულპყრობილი იყენით“ DE.—„მტკიცე იყენით“ C, მრ. 6,50.

გულპყრობილ ქმნა/ყოფა გაკადნიერება; გამხნეება; იმედის ქონა: „ამისთვის გულპყრობილი იქმნა გული ძეთა კაცთა მას შინა საქმედ ბოროტისა“ O, ეკლ. 8,11;

„გულს-მოღვივებელი იყავი, გიორგი!“ გიორგი. 8021; „ნუ გულს-მოღვივებელი იქნები დროად და ნუცა სასოწარკვე-
რად იქნები დროად“ ზალ. 162,27. იხ. ჰეროდორი (პეროზა).
გულსა დაღება სწრაფვა, ცდა: „გულსა დაიდევით
და მოკლეთ ყოველი ხარკი მათი და ზუერი“ *ო*, 11 ეზრა
4,22. იხ. დაღება.

გულსა ღება იხ. გულს-ღება.

გულსავესი დაიმედებული, მოიმედე: „გულსავესი
ვარ შენაჲ“ *მ*. ცხ. 279r. იხ. სავსე.

გულსავესება გულქველებზე, სისასვე, სიუხვე: „სახარე-
ბაჲ ესე არა იყო თქვენდა მიმართ სიტყვთ ხოლო, არამედ...
გულსავესებითა მრავლითა (გულქველებითა
მრავლითა *Q*)“ *I* თეს. 1,5; „თანა-შეტყუებულნი სიყვარუ-
ლით ყოველსა მიმართ სიმდიდრისა, გულსავესებისა
იოლ. 2,2. იხ. სავსეება.

გულსავესე-ყოფა დაჭერება: „კად-კადი თუთია გონე-
ბაჲ გულსავესე იყავნ“ *პრომ*. 14,5; „ინება გულსა
სავესე-ყოფად ზნაჲ“ *მ*. ცხ. 282r; „მან გულსავესე
ყო სიჲ“ *მ*. ცხ. 29r; „ამის არა იქვეულ ვარ, არამედ გულ-
სავესე ვარ“ *A*—22,253. იხ. ყოფა.

გულსა მოვლამა განზრახვა, ფიქრი, გონება: „არა
ესრუ გულსა მოუტღა“ *ო*.—„არა ესრუ იგონებ ს“
გ. ეხ. 10,7; „არა გულსა მოიჭადეა, რამეთუ ჩუენცა
კაცნი ვართ“ ანდ.-ანატ. 105,11. იხ. მოვლამა.

გულსა შთაგდება მოხიბლება: „გულსა შთაუგდის
ზნაჲ მრთ. *A*. კ. იერ.-სინან. 64. იხ. შთაგდება.

გულს-ღვინება გულმოღვინება, სწრაფვა, მიღვენება:
„განმარტებულია გულითა გულს-ღვინე მე ესე ყოველი“
M. 162b. 29,17; „გულს-ღვინეს დამდაბლება ჩემი“ *ფ*.
16,11; „რომელსა ეუყარდეს შვილი თუნი, გულს-ღვინე
ნოს გუჲმად მისი“ *ზ*. *ო*. 80,1; „საუკუნოსა მის მიმართ
ხოლო გულს-ღვინე“ ანდ. ანატ. 203,14. იხ. ღვინება.

გულს-ღვმა «მტერება»: „პეროდის გულს-ღვმა მისი და
უნდა მოკლავდეს მისი“ *DE*.—„პეროდე ჰემტერა მას და
უნდა მოკლავდეს მისი“ *C*, *მ*. 8,10. იხ. ღვმა.

გულს-ღება, გულსა ღება გულდება, ზრუნვისა ღე-
ბა, ფიქრი; ნდობა: „რომელსა გულს-ღება მიცემა
მისი“ *DE*.—„რომელსა ეგულებოდა მიცემა მისი“ *C*, *ო*.
12,4; „არა თუ გლახკთაჲ რამე ზრუნვად ედვა მას“ *C*.—„არა
თუ გლახკთაჲ რამე ზრუნვად ედვა მას“ *DE*, *ო*. 12,6;
„გულს-ღება ბოროტი მისთჲ“ *ნ*. *ზ*. 77,4; „ესრე ედვა
გულსა“ *C*.—„ესრე ეგულებოდა“ *ს*. *პ*. *მ*. *ო*. 12,4.
იხ. ღება.

გულს-მოღვინე მოსწრაფე, გულმზურვალე, მოწადი-
ნე, მზნე: „სული გულს-მოღვინე არს“ *მ*. *თ*. 26,41;
„რამთა გუნგავსა გულს-მოღვინესა მას და მოშინა მო-
ნასა“ *თ*. *მ*. 16,89; „რომელი მოსწრაფე და გულს-მოღ-
ვინე არს“ *ო*. *პ*. *მ*. *ზ*. 103,6.

გულს-მოღვინება «ნეტსიტობა», სწრაფა, გულდაღება,
ნდობა: „გუმოსტანა გამოსტანა ისრაელსა შორის
გულს-მოღვინებათა (ნეტსიტობითა *G*) ერისათა“
ო, *მ*. *პ*. 6,2; „პლოცედა ყოველთა გულს-მოღვინებითა
გულსათა“ *ს*. *პ*. *მ*. *ო*. 11,23; „დიდითა გულს-მოღვინე-
ბითა მზნებეს სკელდელი მათ თანა“ ანდ.-ანატ. 201,1.
იხ. მოღვინება.

გულს-მოღვინედ მოსწრაფებით, ზრუნვით; ბეჯითად,
«გულს-მოღვინებით»: „გულს-მოღვინედ ეძიება“
კ. *ი*. *გ*. *გ*. *ჟ*. *ჟ*. *ჟ*. 287,20; „გულს-მოღვინედ სწავ-
ლის“ *პ*. *ს*. *ო*. 13,24; „ეძიებდეს გულს-მოღვინედ“
ლ. 15,8; „რომელთა შეიწყნარეს სიტყუანი იგი ყოველითრთ
გულს-მოღვინედ“ *C*.—„რომელთა შეიწყნარეს სიტყუა
იგი ყოველითა გულს-მოღვინებითა“ *ქ*. *ს*. *პ*. *მ*. *ო*.
17,11; „მისწრაფდა გულს-მოღვინედ სისხარულით ჟო-
რისა მის (აღსრულებად)“ *რ*. *ფ*. 163,21. იხ. მოღვინე.

გულსნეულ-ი გულით ავადმყოფი, სუსტი: „გულ-
სნეული იგი შეურაცხ იქნეს“ *ო*, *ი*. *გ*. *ს*. *ო*. 12,8; „ნე
ხარ... გულსნეულ და დაშთომილ საქმითა შენითა“ *ო*,
ზ. *ი*. 4,34. იხ. სნეული.

გულტკივნეულ-ი გულნატკენი, გაჭაერებული; მონა-
ნული: „იყო ვინმე ბერი გულტკივნეული“ *მ*. *ც*.
21,2r; „გულტკივნეულ ვარ ძნელად, ორნი შვილი...
ღეს დამიმარხვან“ *მ*. *ც*. 185r; „რამთა იქნეს გულ-
ტკივნეულ“ *მ*. *ც*. 100r. იხ. ტკივნეული.

გულფიცხელ-ი გულქვა, უწყალო, ჩიუტი: „ვიღრმ-
დის გულფიცხელ ხართ“ *ფ*. 4,8; „გულფიცხელი იგი
ვერ მიემთხვრეს კეთილსა“ *ო*, *ი*. *გ*. *ს*. *ო*. 17,10; „მეგობრისა
თანა გულფიცხელისა ნუ განისუენებ“ *პ*. *ს*.—„მეგობარ
მრისხანსა ნუ თანა-ეჭევი“ *ო*, *ი*. *გ*. *ს*. *ო*. 29,24; „ყოველი
სახლი ისრაელისაჲ მაილობელი არს და გულფიცხელი“
ო, *ე*. *ჟ*. 8,7; „ნუეჟე გულფიცხელ არს იგი და არა
ჰნებაჲს მოღრეად ქელი“ *მ*. *ს*. *ფ*. 250,11. იხ. ფიცხელი.

გულფიცხ(ე)ლობა «სიფიცხლე გულთა», გულქვაობა,
უწყალობა; სისასტიკე: „მოსე გულფიცხელობისა
თქუნისათჲს გიბრძანა განტევებაჲ ცოლთა თქუენთაჲ“ *მ*.
10,8; „წინა-დაიცუთ გულფიცხელობაჲ თქუენი“ *გ*.—
„განიშორეთ სიფიცხლე ეგულთა თქუენთაჲ“ *მ*, *ი*.
11,2; „10,10; „შემჟსრნა გულფიცხელობითა მათითა“ *ო*,
ზ. *ი*. 10,11; „ნუ ემსგავსები ჰკაცო, გულფიცხელო-
ბასა რომლისაჲ მფრინველისასა, რომელთა-იგი რაჲს
იხილიან მართუენი იგი მათნი მფრინველდ, ჰკორტინიან მათ
და აქენებლან იგი ფრთითა მათითა, ედრემდის გარდასახნიან
იგინი ბედისაგან და არაღარა ილუწიენ მათთჲს“ *ბ*. *კ*. *ე*. *ჟ*. *ჟ*.
ლ. 117,4. იხ. ფიცხელობა.

გულქველებზე «გულსავესება»: „სახარებაჲ ესე არა იყო
თქვენდა მიმართ სიტყვთ ხოლო, არამედ... გულქველ-
ებითა მრავლითა (გულსავესებითა მრავლითა)“ *Q*,
I თეს. 1,5.

გულ-ღვძლი-ი: „ნაწლავი და გულ-ღვძლი ფირტურით
განერბა განსაღალსა მისსა“ *S*—1141,509. იხ. ღვძლი.

გულჩჩვლ-ი გულჩჩვილი: „იქმნეთ ჩუენ მოწყალე, სახიერ
და გულჩჩვლ ყოველთა ზედა მწუხარება და ჰირვეულთა“
მ. *ს*. *ფ*. 54,22. იხ. ჩჩვილი.

გულძვრ-ი ბოროტი, ცუდი, ავი: „გულძვრ რამე იყოს
შენთჲს“ *მ*. *ნ*. 28. იხ. ძვრ.

[გულძვრება] იხ. მოგულძვრება.

გულძვრობა ბოროტება, სიავე: „რომელსა მტერი ესუს
და გულძვრობაჲ ეპყრას გულსა შინა თუისა“ *მ*. *ს*.
27,10. იხ. ძვრება/ძვრობა; ღვრ. გულძვრი.

გულწრფელება გულმართლობა: „არა მსახერებდ შენ უფლსა ღმერთსა შენსა სიხარულით და გულწრფელებით“ *მ.* II შჟ. 28,47.

გულწყებულ-ი შეწუხებული, მწუხარე: „გულწყებული იყო ნერონ ფრიად“ *პეტრე მოც.* 48,25. *იხ.* წყებულო (წყება).

გუმერა, გმერა, გურემა ჭეენება, კვრა, ცემა: „ლახურითა უგეშირა (უგეშირა C) გუერდსა მისსა“ *ი.* 10,34; „მიგუშირა მე კუერთხითა მით სამგზის“ *პოვნ.* სტეფ. 58,10; „უეუეთუ მტერობით უგეშიროს (უჭენოს *იხ.*) მას“ *გ.* რიცხ. 35,20; „უგეშირა გუერდსა მისსა“ *ო.* II შჟ. 8,27; „შეიყრა იგი გურემა მან, და ტყვილისა მისგან განირთხა თაჲ თჳსი პირამართ“ *მ.* ცხ. 23,8.

გუმერილ-ი მოწყვლული, დაჭრილი: „დაეწენ... გუმერილინი გარეშე“ *ი.* იერემ. 51,4. *იხ.* განგუმერა, განგუმერემა, დაგუმერა, საგუმერელი.

გუმეზ-ი *იხ.* გომიზი.

გუნ-ი *იხ.* გვნი.

გუნდ-ი ღერი, მმთავრობი, მმთავარი, მწყობრი, დასი, ბანაჲ, კრებული: „იუდა წარიყვანა მის თანა გუნდით“ *ი.* 18,3; „გუნდით მისი მოიწინეს“ *ო.* — „მმთავრობთა მისი თანაჲ მიიზარეს“ *გ.* მსჯ. 9,44; „რომელი მოვალს ვითარცა გუნდით ბანაკთაჲ“ *ო.* — „მოშავალი ვითარცა მწყობრი ბანაკთაჲ“ *იხ.* კება 8,12; „განყო სამსი იგი კაცი სავად გუნდად“ *მ.* — „განყენა სამსანი მამაკანი სამ მთავრებად“ *გ.* მსჯ. 7,10; „იყო სპასალარი გუნდსა ზედა ერთსა ბანაკისაჲ“ *გ.* 22; „ივლინო ეოველეჲ იგი გუნდით ვარსკულაეთაჲ“ *ს.* გაბ.-მოციქ. 91,22; „გამოიწინეს გუნდნი ანგელოზთაჲ“ *ფლტ.* 150,8; განყო ერი იგი სავად გუნდად“ *ი.* I შჟ. 11,11; „გუნდნი ანგელოზთანი და კრებულნი ძალთა ზეცათა ზინა... თაჲუანის სცემენ“ *მ.* სწ. 100,27. *იხ.* თანაგუნდით.

გუნდრუჲ-ი საკმეველი, thus: „მოართუჲ მას ძღუენი: ოქროჲ. გუნდრუჲ და მური“ *მთ.* 2,11; „გუნდრუჲსა შესწირვიდენ შენდა“ *ი.* ეს. 60,8.

[გურა] *იხ.* აღმოგურა, გამოგურა, მიგურა, მოგურა, წარგურა.

გურდემლ-ი გრდემლი: „გაგის იგი ვითარცა გურდემლი განუქდელი“ *ო.* იოზ 41,13; „უბრძანა მიღებად გურდემლი მქედელთაჲ საპყრობილესა მას“ *ანდ.-ანატ.* 224,14.

გურემა *იხ.* გუმერა.

გურიწვა *იხ.* მგურიწვა.

გურიობა დაძლერობა, მუეება; მოვლა, მოტარება: „უამ რავედნე გარე გურიობნ“ *ო.* — „უამსა რომელსაჲ გარე დაძლერებინ“ *იხ.* — *ფ.* სოლ. 7,12; „მოილე ქნარი, გურიობდ ქალაქი მეჲი“ *ო.* — „მოილე ქნარი, იმუეზდ ქალაქი მეჲი“ *გ.* ეს. 23,18; „გურიობნა იგინი უდაბნოს ზედა ორმოც წელ“ *გ.* რიცხ. 32,13.

გურიობა აშლა, ნიმოდევნება: „გურიობამან გულის-თქუმისამან ცულის გონებაჲ უმანყოჲ“ *მ.* სობრძ. სოლ. 4,12.

გურიტი: *tur-tur*: „მოცემდ შესწირავი... ორნი გურიტნი ანუ ორნი მართენი ტრედისანი“ *ლ.* 2,24; „ქმად გურიტისაჲ ისმა ქეჲიანსა ჩუნესა“ *ო.* კება 2,12; „გურიტ-

მან და მერცხალმან და მჭერინაჲმან და ველისა სირთა და ისწალეს ჟამნი მოსლისა მათისანი“ *ი.* იერემ. 8,7.

გურკა კურკა; კურკლი: „კამდა ბერი ღლითი-ღლე გურკასა ბაიასასა ათორბტა“ *მ.* ცხ. 100,1; „პოვა ბერმან გურკად აქლქისაჲ“ *მ.* ცხ. 85,8.

გურკწვა მოხვევა, მოფერება, ჩახუტება: „არა ჩეცა გუმან გიგურკნეველი შენ მვართა ჩემთა ზედა“ *ფლტ.* 142,16.

გუს- *იხ.* შეგუს-.

გუშაგ-ი მხვერავე, თვალყურის მადევნებელი: „გუშაგნი წარაყლანა ღავით ხილად. თუ ქეშპარიტად მოსრელ არსი“ *ო.* I შჟ. 28,4.

გუშინ: „გუშინ მეშვდეს. ეამსა დაუტევა იგი სიტყვამან“ *ი.* 4,22; „გუშინ და ძელუან“ *მ.* I შჟ. 4,7; „გუშინ და ძოლან“ *მ.* I შჟ. 11,2. *იხ.* გუმანდელი, გუშინდოგან.

გუშინდელ-ი: „გუშინდელი ღლე, რომელ წარტლა“ *ფს.* 80,4; „გუშინდელი იგი სიტყუაჲ თვალსაჲ ჟამისასა სანთლად იტოლა“ *ს.* გაბ.-მოც. სავს 50,5; „არა მოიწინეს გუშინდელი იგი კეთილნი“ *ფლტ.* 150,9. *იხ.* გუშინ.

გუშინდითგან გუშინდლიდან: „გუშინდითგან და ძელუანდითგან“ *ო.* გამოხლ. 21,20; „გუშინდითგან გამოხლ. 4,10. *იხ.* გუშინ.

გუჯარ-ი წიგნი, დაწერილი: „სავანძურისა გუჯარნი“ *ქ.* ცხ. 104,12; „იყო გუჯარი დაწერილი ტაძარსა ზინა და რაჲმს მღდლი ვინმე დაადგინან და დაწერიან სახელი მისი მართ. C. პავ. თებ. 321.

[გვან] *იხ.* დაგვანება.

გვან-ი მცხუელი: „მწწნარებელ მისა, ვითარცა ღრუბელი გვანი“ *იხ.* — „რომელნი სათნო არიან მისა, ვითარცა ღრუბელი მცხუელი“ *ო.* ფ. სოლ. 10,15.

გვანად გვიან: „გვანად ირწმენე (სიტყუაჲ), მაღიად სარწმენო იყავ“ *მ.* ცხ. 35,8.

გვვის *იხ.* ვ.

გვნი, გუნ-ი სიყვითლე (სენი): „დაგვან თქვენ მჭერელთაჲთა და გვნითა“ *ო.* ამოხ. 4,9; „გვეუმოს... გუეშითა ხორშეისაჲთა, გუნითა და დანდლეკითა“ *მ.* II შჟ. 25,22.

გვრგვნი გვირგვინი; „არდაბავი“, მოაჯირი: „შეთხზეს გვრგვნი ეკლესიასაჲ მთ. 27,29; „გვრგვნი ედგა ოქროსაჲ და შარავანდელი იყო ზეზსაჲ და ძოწეულსაჲ“ *ო.* ესთ. 8,15; „გვრგვნი მოლოდიშან თელღისა“ *ნრს.* 75,13; „უქმენ გვრგვნი სართლსა შენსა“ *გ.* — „არდაბავი გარემოს მისა მოქმენ“ *იხ.* II შჟ. 22,8. *იხ.* გვრგვოსანი, გვრგვოსან ქმნა/ყოფა.

გვრგვნი-თანამოდგამ-ი მეფის მოადგილე: „მეორეთა მათ გუნდთა გვრგვნი-სთანამოდგამ ვიყავ“ *მსკ.* 86,8. *იხ.* თანამოდგამი.

გვრგვნი-მომცემელ-ი გვირგვინის მომნიჭებელი: „გვრგვნი-სომცემელი იგი მძლეოჲ“ *ქ.* იერ.-მარტკლ. 158,28. *იხ.* მომცემელი.

გვრგვოსანი-ი გვირგვინის მატარებელი: „ცათა შინა წინამე მალღისა გვრგვოსანი აქმენს“ *მ.* ცხ. 120,8. *იხ.* გვრგვნი.

გვრგვოსან ქმნა/ყოფა გვრგვინით შემკობა: „არა

გვრგვინოსან იქმნება ის 11 ტომ. 2,5; „დიდებითა და პატულო გვრგვინოსან ჰყავ იგი“ ფხ. 8,0; „რომელმან უთმინონ იგი მოთმინებითა გვრგვინოსან ჰყავენ“ ვარ. 809. იხ. ჭმწა, ყოფა.

გძილი-ი «ძვილე», «გისოსი»: «გძილი მისი გარემოს-გარემო მრგულად ზოგი წყრთისა» O,—„ძვილე მისი და მო-

გარებული მისი გარემო კერძო წყრთისა“ pb., ეზეკ. 48,17; „ცოდ ერთ იყო გძილი ბაკოდ გამოთლილი შინაგან გარემოს“ O,—„გისოსი გოჭელსა მქონებული გამოთლილსა შინაგან მრგულივ“ pb., ეზეკ. 40,42; „გძილსა ეზოთა ერთისასა ერთ კერძო შესაყინველად“ გამოსლ. 26,9. გძილა-ი იხ. გრძლაბი.

დ

დონ, ჭართული ანბანის მეოთხე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—4.

დ-ჯერ: „ჰერეჲ ჰერეჲ“ Dჲ, მთ. 23,42.

და და (კავშ.); რათა (კავშ.): „მომიჯარ და ვჰამო“-იხ. რომ.-კურთხ. ისაქ-იკ. 12,0.

-და (ნაწილაკი): „რომელთა აღრიცხუეა კნინლა-და შეუძლე ბელ არს“ ი.-ე. 25,38.

-და თან; -თვს, მომართ/მიმართ: „ლალადება ჩემი შენ-და შეუძლი“ ფხ. 101,2; „მის-წული ჩემი ჩემდა და მე მისდა“ O, ქება 2,16; „გამოუდღო ჩემდა“ O, IV მფ. 18,31; „არა იწებუ მოსულად ჩუენდა“ მსკ. 49,14.

და (დისა) და: „და მის ვარ“ დაბ. 2,18; „დანი მაგისნი ყოველნი ჩუენ თანა არიან“ DE, მრ. 6,8. იხ. დელიდა, მაჰლა, ცოლის-და.

დაახლება დაახლოება, მიახლოება: „უჟუთუ ვინმე დაახლნეს საცხოვარნი თჳსნი ყანობისა“ ბაღ. 61,10; „ნუუეუ დაეახლები მათ, ნუცა შეეხება მათ“ მ. ცხ. 20r. იხ. ახლება.

დაბა «აგარაკი», სოფელი, ყანა: „უთხრეს ქალაქსა და დაბნებსა (აგარაკებსა C)“ DE, მრ. 6,14; „მოჰვიღა... ქალაქსა ყოველსა და დაბნებსა“ მთ. 9,85; „თავადი ვიღოდა ქალაქად-ქალაქად და დაბად-დაბად“ ლ. 8,1; „მო-ზულეს დაბნები მათ“ O, ივდ. 4,4; „მო-რად-ვიდოდეს დაბასა“ მრ. 16,12; „შეუდგნ მათ... დაბითი-დაბად“ Sin.—11,04v. იხ. დაბნები, მდაბიო, მდაბიონი, მდაბიური, მდაბერი. შდრ. უდაბნო.

დაბა-ა სისხლისა-ა «აეკლდამა» (იხ.)

დაბადება «დაფუძნება», დამყარება, შექმნა, ქმნა, შობა: „რომელ შენ დაჰბადე“ C,—„რომელ შენ დააფუძნენ“ J. ფხ. 8,4; „აღამ პირველად დაიბადა და მერვე იუ“ I ტომ. 2,13; „და დაჰბადე იგი და შეექმნე იგი“ I, ებ. 48,7; „ვიდრე მათი არდა და დაბადებულ იყვნეს“ ფხ. 80,2; „რომელმან დაჰბადნა ცანი და ქუეყანა“ M, დაბ. 14,19.

დაბადება «დასაბამი», ქმნილება; ბიბლია: „დაბადებითი თგან სოფლსაჲთ“ C,—„დასაბამითი თგან სოფლისაჲთ“ DE, მთ. 25,84; „დასაბამითგან დაბადებოსაჲთ“ მრ. 10,6; „დღითი-დღად ვიკითხე დაბადებასა“ მ. სფ. 259,21.

დაბადებულ-ი ქმნილი; შობილი: „მაბარენ ჩუენ დაბადებულთა წიგითა“ ფხ. 91,5; „აღუესო ქუეყანად დაბადებულთა წიგითა“ ფხ. 103,24; „ესე ყოველი სარგებელისაჲს კაცთაჲსა დაბადებულ არს“ მ. სფ. 88,27. იხ. ბადება; შდრ. პირველ-დაბადებულ.

დაბადებულობა შექმნილება: „ნუ შეტრაც-ჰყოფ ღმერთსა

დაბადებულობითა შენითა მის მიერ“ მ. სფ. 9,88. იხ. დაბადებული (დაბადება).

დაბაღ-ი იხ. სიდაბლე.

დაბანა «მობანა», «განბანა», მონათვლა: „დაიბანე საბანელსა მას სილოამისასა“ DE,—„მოიბანე ემბაზსა მას სილოამს“ C, ი. 9,7; „დაბანა იგინი ნაგუემისაგან“ C,—„განბანა იგინი ნაგუემითა“ J, სპქ. მოც. 10,38; „დაეიბანენ ფერკნი ჩემნი“ O, ქება 5,8; „დაჰბანენ ფერკნი მისნი მტურისაგან“ მ. სფ. 178,82. იხ. ბანა.

დაბანაკება დადგომა, განლაგება: „დაიბანაკა უდაბნოსა მას“ დაბ. 12,9; „დაებანაკა იორსა ზედა“ ქ. ცხ. 50,10.

დაბანაკებულ-ი «დაეანებულნი», დადგომილი: „იხილა ბანაკი ღმრთისაჲ დაბანაკებულნი“ დაბ. 83,1; „დაბანაკებულ იყვნეს ღელესა მას შინა“ M,—„დაეანებულნი ღელესა შინა“ G, მსკ. 7,19. იხ. ბანაკი.

დაბა-ქალაქი «დაბნები და ქალაქები»: „მივიდეთ... დაბა-ქალაქითა“ C,—„წარვიდეთ... დაბნებსა და ქალაქებსა“ DE, მრ. 1,88. იხ. ქალაქი; შდრ. დაბნები.

დაბეგრება «ბეგრა», დგრიალი, ფენის ხმა: „დაიბგერენ ფერკითა და თქუ: ვაშა“ O,—„დაიბგერენ ფერკითა და თქუ: ვაშა, ვაშა“ pb., ეზეკ. 8,11.

დაბეგულ-ი «განკაფუთი», დაგლეჯილი, დაფლეთილი, დაკონკილი: „სანდალნი მათნი დაჰფუტებულ და დაბეგულ იყვნეს ფერკთა ზედა მათთა“ M,—„სანდალნი მათნი ძეგლნი, განკაფულნი ფერკთა ზედა მათთა“ G, ისუ 5, 9,5; „სამოსელი ჩუენი არს ძეგლი, დაბეგულნი, ნაგვეთაგან შეკრებულნი“ ბაღ. 88,18; „არა გემოსოს ძონძი დაბეგულნი ეამსა მიგებისასა“ მ. სფ. 290,20. იხ. ბეგული (ბეგა).

დაბეგრება მოხუცება: „რაჲმს დაჰბერდე“ ი. 21,18; „მე დაბეგრდი და გარდაჰვედ ღლეთა“ GM, ისუ 5, 28,2; „დაბეგრდა იოდაე, საესე დღითა“ M, II 58ტ. 24,18; „რომელი ჰაბუი არა დაბერდა“ მ. სფ. 8,21. „მე დაბერებულ ვარ“ O, I მფ. 12,2; „მშობელნი ეგ დაბერებულ არიან და სტებიან“ ფლკტ. 180,8; „დაბერებულსა ამას სოფელსა... გამოუჩნდა 27 იგი“ იხ. რომ.-კურთხ. ისაქ და იკ. 104,1; „მოხუცებულ ვარ და დაბერებულ“ მ. სფ. 204,81.

დაბერვა «დანესტუეა», «ყვრება», ჩაბერვა, დაყვირება: „დაეჰბერო ნესტუსა“ M, — „დაეჰნესტუაჲ რქისასა“ G, მსკ. 7,18; „იყოს ვითარცა დაჰბეროთ ნესტუსა მას, მოადგეთ ქალაქსა მას ყოველნი მბრძოლნი“ M,—„იყოს, ვითარცა აყვრნეთ საყვრნი, აღლატყაჲ ყოველმან ერმან თანად“ G, ისუ 5, 8,8; „დაჰბერეთ ნესტუსა ახალ

სა თავსა თუთასა“ ფს. 80,4; „დაბეჭდონ საყვარს მას დიდსა“ I, ეს. 27,18. იხ. ბერვა.

დაბეჭდვა ბეჭდის დასმა, გამოსახვა, დაწერა: „დაბეჭდეს ლოდსა მას დასისა მის თანა“ C, მთ. 27,68; „დაბეჭდე ბეჭდითა შენითა“ O, დან. 12,18; „დაეწერე წიგნსა შინა და დაეპებედე“ O, იერემ. 32,10; „მისცეს მას საფიცი მტკიცე და დაუბეჭდოს მძივითა მით... რაგათა უშიშად მოვიდეს მისა“ მ. სწ. 20,4; „დაბეჭდე მას ჭუარი სამჭერ“ ი. მოც. 62,14.

დაბეჭდვინება ბეჭდის დასმეივნება: „დაეწერე ქარტა და დაეპებედე“ მ. ცხ. 42,18. იხ. დაბეჭდვა.

დაბეჭდული-ი, დაბეჭდილი-ი ბეჭდულადმყოფი; „დაცარ-ძალულია“; „ევერ ძალ-მიც აღმოკითხვად, რამეთუ დაბეჭდულ არს“ I, ეს. 20,11; „ეთარცა სიტყუანი წიგნისა და ბეჭდულისანი“ I, ეს. 20,11; „ოქროდ და ვეცხლი დაბეჭდული ძეს სახლსა შინა ჩემსა“ H—341,730; „იხილეს კარი... დაბეჭდილი (დაცარძალული—var.)“ თეოდრ. 568. იხ. ბეჭედი.

დაბზარვა იხ. დაბძარვა.

დაბირი-ი, დაბირამ-ი საღვთო მცნების წარმოსათქმელი ადგილი ტაძარში: „პირისპირ დაბირისა“ III მფ. 7,40; „ქმნა... სერსეროთი დაბირამს“ M, II 58ტ. 8,10.

დაბმა დაბმა; გაღება, მოკიდება; დაწყება; „განბმა“: „დაბაბა სავედარი თუნი“ თეოდრ. 558; „დაიბენ ძირნი ქუშ კერძო“ O,—„განიბან ძირი ქუე“ pb., ეს. 37,81; „ძირნი მიწი დაიბნა ღრმად“ თომა მოც. 18,24; „დავაბათ აწ ძალითა ღმრთისაგან“ ათ. მრთ. 238ტ. „ვირი დაბმული“ მთ. 21,2; „ცხენნი ხოლო დაბმულნი“ O, IV მფ. 7,10. იხ. ბმა; ძირდაბეჭელი.

დაბნეზი-ი სოფლები, მხარენი: „დაადგინა მეფემან დაბნეზისა მთავარნი ყოველსა სოფელსა“ ეს. 2,8; „წარვიდეთ... დაბნეზსა და ქალაქებსა“ DE,—„მივიდეთ... დაბა-ქალაქთა“ C, მრ. 1,88. შდრ. დაბა.

დაბნევა „დაგდება“, დაცემა, გაბნევა, გაფანტვა, „დატევება“: „დააბნია ვეცხლი იგი“ DE,—„დააგდო ვეცხლი იგი“ მთ. 27,5; „დააბნია სამოსელი თუნი“ DE,—„დააგდო ფიჩ თუნი“ მრ. 10,50; „საყუდრელ... არს მვედარი, რაგამს თავით თუნიტ ჩუენად დააბნიის შიშისაგან საჭურველი თუნი“ მ. სწ. 103,20; „მოაწინის მწუხარებანი, რაგათა დააბნიოს გონებამ“ მ. სწ. 74,14; „დააბნია სამოსელი თუნი მთ წინამე“ A,—„დაუტევა სამოსელი თუნი მთ თანა“ B, სხტ. 185,22.

დაბნევა დაფანტვა: „მაჟანად არა ჭერ-არს დაბნევა საჭმართამ“ მ. ცხ. 40v. იხ. ბნევა.

დაბნელება დაცემა, „შერიკუენება“: „მზღ დაბნელდეს“ მთ. 24,20; „ბნელი შენ მიერ არა დაბნელდეს“ ფს. 188,12; „დაუბნელდენ თუნი მათნი, რაგათა არა ჰხდვიდენ“ ბრომ. 11,10; „დავბნელი შესელებითა“ I, იერემ. 8,21; „ცაბ დაბნელდა ღრუბლითა“ III მფ. 18,45; „დღმ დამედ დაბნელოს“ O, ამოს. 5,8; „აჰა დაბნელდა“ C,—„შეოდნ-რიე უნებოდა“ DE ი. 0,17.

დაბნელებული-ი დაცეხული; უსინათლო; ბნელი: „დაბნელებული ესე სოფელი განანათლ“ ფლტ. 141,28;

„დაბნელებულ და შესელებულ თავნი მათნი არიედ მრავლითა მით უგუნერებითა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 110,20; „რაგათა დაგუ.მორჩილეს ჩუენ თუნი მას დაბნელებულსა განზრახვასა“ ატმ. 90,14.

დაბორკილებული-ი „შეზოკილებული“: „შევედნ შენ წინაშე სულ-თქმა დაბორკილებულთა (შეზოკილებულთა)“ C, ფს. 78,11. იხ. ბორკილი.

დაბრკოლება, დაბრკოლება „დაყდუნება“, „წიწება“, „ცთუნება“, „ბრკუმა“, ხელის შემლა, შეფერხება, შეცთენა, შეჩერება, დახვევა უკან; „საფრგვება“: „გამოსრულ ვარ დაბრკოლებად შენად“ pb.,—„მოსრულ ვარ დაყდუნებად შენად“ G, რიცხ. 22,32; „რომელმან დააბრკოლოს ერთი“ DE,—„რომელმან აცთუნოს ერთი“ C, მრ. 0,42; „ნუცა დაბრკოლები პირისაგან მათისა“ M,—„ნუცა იწიწვი პირისაგან მათისა“ G, II შქ. 81,0; „დამაბრკოლნა ჩუენ სატანა“ I თეს. 2,18; „დააბრკოლებდეს შენებისა მისგან“ I, II ეზრა 4,4; „არა დაბრკოლდეს ჩემდა მომართ“ ლ. 7,23; „არა დააბრკოლნეთ იგინი“ მთ. 17,27; „დააბრკოლნა იგინი ზრახვისა მისგან“ საქ. მოც. 27,43; „იენ დაგაბრკოლნა თქვენ ქეშმარიტებისა არა მორჩილებად“ გალათ. 5,7; „მე დაეაბრკოლნე დამკვდრებულნი ამის ქუეყანისანი კირითა“ O,—„მე უსაფრქეებ დამკვდრებულთა ქუეყანისა ამისთა“ pb., იერემ. 10,18; „ნეტარ არს კაცი, რომელი არა დაბრკოლდეს პირითა თუნიტა“ pb.,—„ნეტარ არს კაცი, რომელსა არა უბრკემა ენათა თუნიტა“ O, ზირ. 14,1.

დაბრკოლება შეფერხება, ხელის შემლა: „პელმწიფება იე თქუენი დაბრკოლება ექმნეს უძლურთა მათ“ I კორ. 8,9; „შეზოკილდეს იგინი ლოდსა მას დაბრკოლებისასა“ ბრომ. 9,32.

დაბრკოლებული-ი დაკლებული: „დაბრკოლებულ არიან დიდებასა ღმრთისასა“ ბრომ. 3,23. იხ. ბრკოლება.

დაბრმობა დაბრმავება: „რომელნი ხედვადეს, დაბრმენ“ C, ი. 0,89; „ნეშცა დაბრმეებიან გეგანი თუალთა ჩუენთანი“ რიცხ. 164,24; „ქრამმან დააბრმენის თუალნი მხედველთანი“ O, გამოხლ. 28,8; „დაუბრმნა გონებანი ურწმუნოთანი“ II კორ. 4,4; „სიყუარული სოფლისაგან ამის დააბრმობს კაცსა და ვერ შემძლებელ არს ხილვად შენიერებასა“ მ. სწ. 193,30. „გვეწმოს... დაბრმობითა გონებისაგან“ pb., II შქ. 26,20.

დაბრმობილი-ი შესლბობილი, გაბეცებული: „დაბრმობილნი გულნი გეიანა“ მრ. 8,17. იხ. ბრმობა.

დაბრყვლება თვალის სინათლის მოკლება; დაბლა-გვება: „დაუბრყვლდეს თუალნი მისნი ხედვად“ O, დაბ. 27,1; „მისგან დაბრყვლიან (თუალნი) და ვერ შეუძლიან ხილვად“ მ. სწ. 193,34; „მახლნი ჩუენნი დაბრყვლდეს“ რიცხ. 100,10.

დაბრყვლებული-ი სინათლე დაკლებული: „მსგავს არიან იგინი თუალთა დაბრყვლებულთა, რომელნი ვერ შემძლებელ არიედ ხილვად ბრწყინვალეებასა მზისასა“ მ. სწ. 154,0.

დაბრჭკუვლება: „დაბრჭკუვლდეს ჩემნი საწერტელნი“ Ath.—11,210ტ. იხ. [ბრჭკუვლება].

დაბუღება „დამკვდრება“, დადგომა: „მფრინველთა ცი-

სათა და იბუღეს (და იმკვდრეს C) რტოთა მისთა" ლ. 13,19; „მოწილი მისთა: ზედა და იბუღეს ყოველთა შერინ-ველთა" O, ეზეკ. 81,6; „და იბუღეს თაველმან მათ შინა" Sin.—11,29r. „და იბუღეს ტალავრებითა უდაბნოსა დაბუღელთა" ოქრ.—მარბ. და ომბ. 101,14.

დაბუნაგება დაბინაგება: „და იბუნაგეს მთასა გარე (აღაზაყთა)" შ. სწ. 202,1.

დაბურვა „დაბურვა", „დაფარვა", შებურვა, აფარება, შეხვევა; „გარდაღრთვა", „გარდაღრთვა": „და ბბურვის თაჟსა და ჰგუნდეს მას" ლ. 22,64; „და ბბურვი მით კლანაჲ წაჰგუნდეს" წ. რიცხ. 4,3; „და ბბურვი იგი საბურველითა ტალავრითა" pხ.—„და ფარონ იგი საბურველითა ფილმ" 28,24; „ესენი და ბბურვი მით და დაღვინდეს" pხ.—„მთა გარდაღრთვის (გარდაღრთვის O) და გა-ნაგეს იგი" OI, ნეფ. 8,8.

დაბურვა დაბურვა: „ამაჲყისაჲ არაჲ ჟერ-არს და ბურ-ვაჲ თვისაჲ" I კორ. 11,7.

დაბურვილი-ი „მობურვილი", მოხურული: „იყო იგი და ბურვილი" O.—„იყო იგი მობურვილი" G, დან. 18,82. იბ. ბურვა.

დაბუშება, დაბუშვება „და ბსნა", მოღუნება; გაშე-შება; დაბუშება: „და ბუშა ვრცელი ბარკლისა იყო-ბისა" O, დან. 22,25; „სიძრავლე ძელთა მისთა და ბუშე-ვა (და ბსნა pხ.)" O, ომბ. 28,19. იბ. ბუშება, ბუშვება.

დაბლაღლული-ი შესვრილი: „და ბლაღლული იყვნეს წმიდა-თა მათ სახსრითა" ანდ.—ანდ. 227,9. იბ. ბლაღა.

დაბძარვა, დაბზარვა „ჩამოპება", გახეთქა, დახევა: „თხუნი... და ბძარვის" G, სხუ 5. 9,18; „და ბძარ-ნა იხულებან სამოსელნი თჳსნი" G, „ჩამოიპო ისო სამო-სელი თჳსი" M, სხუ 5. 7,8; „ჟორცნი მათნი და ბძარ-ვის..." გუგუთა Sin.—11,124r.

დაბძარვა დაბზარვა, დახეთქა: „ბძრანა... ზროხისა ძარღვთა უხელელთა და ბძარვაჲ ბეჭთა მისთაჲ" შ. ცხ. 177v.

დაბძარული-ი დამსკდარი, გაპობილი: „უწუნენა ჟორცნი და ბძარული და ბძარული" შ. ცხ. 108v. იბ. ბძარვა.

დაგდება „დაბნევა", „დატეგება", „განგდება", მი-ტოვება, „დაცადება": „და ბადო ვეცლი იგი" C, —„და ბანია ვეცლი იგი" DE, მთ. 27,5; „არა და ბადოს შენ" M, —„არა და ბიტეოს შენ" G, II მკ. 4,81; „ანუ და ბადებ მე" L, —„ანუ გან ბად-დე მე" T ფხ. 87,22; „და ბადო იგი ქუეყანას ზედა" pხ.—„და სცა იგი ქუეყანად" O, დან. 8,7; „რომელმან არა დამ ბადე მე, მგელი ესე შენი" ფლკტ. 140,22; „საწუთ-რომ ესე და ბადეს", ბალ. 96,16; „და ბადე სამკდრე-ბელი ჩემი" pხ.—„და ბადე სამკდრებელი ჩემი" O, იერემ. 12,7.

დაგდება „დამშეკალვა", დახურვა, დახმვა: „და ბადნა (ჟარნი)" G, —„დამშეკალნა (ჟარნი)" M, მსჯ. 3,28. იბ. გდება.

დაგდებულ-ი „დაცვენებული", გაგდებული, შეურაცხ-ყოფილი: „ანუ და გდებულ გზათა ზედა" O.—„იყო და ცვენებულ საგზურთა ზედა" G, იერემ. 14,10; „არა ვიბილე მართალი და გდებულ" ფხ. 28,25; „პოვეს მუდარ-ი და გდებულნი გზათა ზედა" შ. ცხ. 222r. იბ. გდება.

დაგება „შთადება", ჩაგება; დადება, გაშლა, დაფენა, „დაჯდომა": „და ბაგო ლანკლასა ზედა" M, —„შთადეა კალთასა" G, მსჯ. 6,19; „და ბაგენ მხვლინი ქარქაშთა მით-თა" შ. სწ. 60,14; „არაჲ მამქეს, რაჲ და ბუგო მას" ლ. 11,0; „და ბუგო მათ ტაბლად" სპ. მოც. 10,34; „და ბუგეს სარეველი ერლოსა ზედა და დაწვა" O, I მფ. 9,25; „რომელმან და ბუგოს მასში" O, ზირ. 27,20; „სამსჯავრომ და ბუგო და წიგნი განებუნეს" O, —„სამსჯავრომ და ქდა და წიგნი გან-ებუნეს" G, დან. 7,10.

დაგება შერიგება: „და ბეგე მასა შენსა" მთ. 5,24; „და-მაგნა ჩუენ თავსა თჳსსა ქრისტეს მიერ" II კორ. 5,18; „მრავალთა ლალულთა და ბეგენ" მართ. A, ანდ. დ. 20r. „გონებისაჲ არს დაგებაჲ" G, ზირ. 27,23; „და ბეგებაჲ ესე მოვილეთ" ჰრომ. 5,11. იბ. გება.

დაგება მიტეგება, მიმართება: „და ბეგებდა მას მშვიდო-ბად" სპ. მოც. 7,20. იბ. გება.

დაგება მიგება, მიზღვა: „ანუ თუ მისა და ბეგე მე ბო-როტი მათ, რომელთა მომაგეს მე ბოროტი" ფხ. 7,5. იბ. გება.

დაგება შეწირვა: „და ბეგე მათ" ბაბ. 45,24. იბ. გება.

დაგებულ-ი დადებული, მორთული, გაშლილი; „გარ-დაგებული": „მას ზედა და გებულნი შეურაცხ-ჰყავთ" O, მალ. 1,7; „და მშკლი ცხედარსა ზედა და გებულსა (გარ-და გებულსა G)" O, ეზეკ. 28,41; „მან გინუენოს თქუენ ქორი დიდი, და გებულნი" მარ. 14,15. იბ. გება, წინა-დაგება.

დაგებულ-ი იბ. წინა-დაგებული.

დაგესლება დატანება: „ანუ და გესლდების იგი ქვათა თანა წარსაწყმედელად" O, ზირ. 29,18. „ოქრომ თქუენი და ვეცლი თქუენი დაგესლებულ არს" იაკ. 5,8; „ჰურკელი რამე და გესლებული დაღთუ მრავალ-გზის განჩრტა წყლითა, გესლი იგი არაჲ განეყარის მისგან" შ. სწ. 40,17.

დაგვა იბ. სადაგავი, სადაგველი.

დაგლა დანაყვა, დამსხვრევა, შემუსვრა; „მოგლა": „და ბვალნი იგინი და არღარა დემართნენ" O, II მფ. 22, 80; „რომელი ურწმუნოთა მათ ნათესავთა შეტყუებით და-ბვალნი" აბ. რომ.—ჟორცხ. მოს. 174,8; „და ბვალე და იც-ხე" pხ.—„მო ბვალე და დაიდევ წყლულებასა შენსა" I, ცხ. 88,21.

დაგლაზაკება გალატაკება, გაუბადრუება, დაჩაგვრა, „დამდაბლება": „მდიდარნი და გლაზაკდეს, შეგეზი" ფხ. 88,11; „და გლაზაკენე და ვიბარო" O, იგ. ხოლ. 80,0; „უფალმან და გლაზაკენი, განამდიდრის" O, I მფ. 2,7; „რო-მელთა და ბვალაზაკენი იგინი ფრიად" O, ნეფ. 9,20; „უ-თარ და გლაზაკენი" I, იერემ. 9,10; „და ბვალა-კენე მკვდრობისაგან შენისა" O, —„და ბვალდელე სამ-კდრებელისაგან შენისა" pხ., იერემ. 17,4.

დაგლაზაკებულ-ი ლატაკი, გაჭირვებული, „დამდაბლი": „შეურაცხ და და გლაზაკებულ ვართ ქრისტესსაჲ" ფლკტ. 128,87; „და გლაზაკებულ ვართ ყოველსა ქუე-ყანასა ზედა" O, —„ვართ მდამალი ყოველსა შორის ქუე-ყანასა" G, დან. 3,87. იბ. გლაზაკება.

დაგლეჯა „მოგლეჯა": „უკუთუთ რამე მოჰქდის მტერისა მიერ... წუერთა და გლეჯაჲ, გინა მიმბუეჲ" ი. ე. 25,82. იბ. გლეჯა.

დაგმობა მოძულება, ყვედრება (საყვედურის თქმა): „დაგმე ამოქცეა საწუთროსა“ მ. ცხ. 808; „დაკგმო თავსა თვსა“ მ. ცხ. 2004. იხ. გმობა.

დაგოზილ-ი გლეხილი, დაწებებული: „მოგუართეს... თუთი საწყაული ზეთი ქერპლითა, დაგოზილი ცარცითა“ მ. ცხ. 1094. იხ. გოზა.

დაგრილება ჩრდილის მოფენა, გაგრილება: „დააგრილეს მღნართა ყოველთა ხეია სულნელთა“ ბარ. 5,8; „დააგრილეთ ხესა ქუეშე“ დაბ. 16,4; „ღრუბელმან... დააგრილა მათ“ მთ. 17,5; „მოვიდა ხესა ქუეშე, რაფაშა დააგრილა“ H—341,420.

დაგრილულ-ი „დამრილული“, კიანაქამი: „პური მათი საგზალი, ქველი და დაგრილული და დაქმული“ G,—„პური საგზლისა მათისაჲ განქმელ იყო და დამრილულ“ M, იხუ 6. 0,5. იხ. [გრკალი].

დაგუბება: „დაჟონ მდინარე იგი, რომელი შესდიოდა ქალაქსა და დაგუბონ იგი“ S—1141,511. იხ. [გუბება].

დაგუშება დაცემა, დარტყმა, დანარტყება: „რაჟამს-იგი არა დაკგუშენ მოძმესა მას თვსა ქუეყანასა“ ბ. კეს. მქს. დღ. 01,7. იხ. გუშება.

დაგუშება შენახვა: „დაიგუშეს სიმარჯუესა მათსა მრავალგან“ ქ. ცხ. 30,10. იხ. გუშება.

დაგუშერა გვანგუშერა, „წერტა“, „დაწერტა“, დაჩხვლეტა, დაკოღება: „დაგუშერა ორნივე იგი, კაცი იგი ისრაიტელი“ Fr,—„განგუშერა ორნივე ისრაიტელი კაცი“ G, რიცხ. 25,8; „მკდრნი გავერისნი დაგუშერა“ M,—„დამკდრებულთა ლაზერისათა უწერტა“ G, იხუ 5. 18,10; „დაგუშერეს იგი სართმებთა მთა-თოშა მოც. 19,85; „დაკგუშერდი მათ მახვლითა“ O,—„დაწერტენ იგინი მახვლითა“ იხ., იერემ. 28,47. იხ. გუშერა.

დაგვანება დაყოვნება: „ნუ დაკგვანდები“ მარკ. 248.

დადარნება „დამალეა“, „მზერა“, საფარს ცხოვრება: „დაიდარნა ველსა შინა“ G,—„დაეძალა მათ“ M, მსჯ. 0,48; „დაიდარნეთ უყუნა კერძო ქალაქისა“ G,—„უმზირდით უყუნა ქალაქსა“ M, იხუ 6. 8,4; „დაეიდარნოთ“ O, 14 მფ. 0,6.

დადარ(ა)ნებულ-ი „მზირი“, ჩასაფრებული: „დადარანებულნი იგი აღდგენ აღრე აღვლით მათით“ M,—„მზირნი აღდგედ მჭრათ აღვლით მათით“ G, იხუ 5. 8,18; „იყოს დან ვითარცა გუელი, დადარანებულნი გზათა“ აბ. რომ. კურთხ. მოხ. 152,17; „ნუუყუე მათა ვიდრემდე განდგომილ ყოყა, ანუ ქუეთა საღამე დადარანებულ“ Ath.—11,844.

[დადარნეულება] იხ. დადარნება.

დადარნეულებულ-ი ჩასაფრებული: „გუელი დადარანებულნი გზასა ზედა ცემდ ტერფთა ქუნთასა“ აბ. რომ. კურთხ. იხაქ და იაქ. 90,8.

დადგინება წარმოდგინება, „დაეანება“, დაყენება, დაწესება, დანიშვნა: „დამიდგინოს მე აწ აქა უფროსს ათორმეტი დასი ანგელოზთა“ C,—„წარმოიდგინოს მე აქა უმრავლესს ათორმეტთა გუნდთა ანგელოზთა“ DE, მთ. 20,58; „არაჲნი იყო კაცი, რომელმანცა შეიყვანა იგი სახიდ და დაშალა დგინა“ M,—„არა მუნ კაცი შემკრებული მათი სახიდ დაეანებისათჳს“ G, მსჯ. 19,15;

„დაადგინა იგი გოდოლსა ზედა მის ტაძრისაჲ“ მთ. 4,5; „დაადგინა იგი მთავრად ეგვტესა ზედა“ სავ. მოც. 7,10; „დაეადგინენ აღვლსა თვსა“ O, წემბ. 18,12; „დაგადგინენ თქვენ შეილად“ I. იერემ. 8,10; „მე დამადგინა თქვენდა მსაჯულად და განმგებულად“ ი.-გ. 30,6.

დადგინებულ-ი ზედამდგომელი: „მოუდეს მისეს ყოველნი და დგინებულნი ათასის-თავეზად“ G,—„მოვიდეს მონესა ყოველნი ზედამდგომელნი ათასის-თავეზად“ იხ., რიცხ. 31,48. იხ. დგინება.

დადგმა „დადგება“, „წინა ყოფა“, „დასხმა“, „ა(ლ)დგმა“: „უაჟუეო დასდგა კლდესა შინა ბუდე შენი“ G,—„და-თუ-ს-დეა კლდესა შინა ბუდე შენი“ იხ., რიცხ. 24,21; „დაადგემდით ფერტთა თქვენთა ქელთა ზედა მათთა“ M,—„დადგენით ფერტნი თქვენნი ქელთა ზედა მათთა“ G, იხუ 6. 10,24; „დამიდგა ბადე ფერტთა ჩემთა“ O, გოდ. იერემ. 1,18; „დაგიდგა თქვენ იგაჲ“ M,—„წინა-გი-ყო თქვენ წინა-ყოფა“ G, მსჯ. 14,12; „წვანი... დადგნა იისუმან“ G,—„წვანი... დასხნა ისო“ M, იხუ 6. 4,20; „დადგა იგი ქალაქსა თვსა“ M,—„დადგა იგი ქალაქსა თვსა“ G, მსჯ. 8,27; „დაიდგნა მეტელი, ილოცი-და“ ლ. 22,41; „ეთარცა სიძესა, დამადგა მე გვრგვინი“ იხ. 61,10; „სხუა იგაჲ დაუდგა მათ“ მთ. 13,24; „დაიდგნეს საყდარი სასჯელისანი“ ფხ. 121,5. „მზიარულ არს (მცნარე) ტაბლისა დადგამსა და წუხნ მარხვისათჳს“ მ. სწ. 248,7.

დადგმულ-ი „დადგომილი“, დადებული: „შეიპყრობდეს ვითარცა საბრჭე დადგმული, სავსე მჭირნეულითა“ O,—„შეიპყრობდეს ვითარცა მახშ დადგომილი, სავსე მჭირნეულითა“ I, იერემ. 5,27. იხ. დგმა; შარაქანდადგმული.

დადგომა „დგომა“, „დამტკიცება“, „ფერტის დაპყრობა“, „დაშთომა“, „დადგრომა“, „შედგომა, გაჩერება: „რაჟამს დასდგეთ თაყუნის-ცემად“ C,—„რაჟამს კსდგეთ ლოცვასა შინა“ DE, მარკ. 11,23; „განყოფილი თავსა ზედა თვსა ვერ დადგეს“ C,—„რომელი განვეთის თავსა თვსა, ვერ დაემტკიცოს“ DE, მთ. 12,35; „დადგა იგუა“ DE,—„ფერტნი დაიპყრა იესო“ C, მარკ. 10,40; „არა დადგინდეს მათგანი არაჲნი წინაშე თქვენსა“ M,—„არა დადგინდეს მათგანი არცა ერთი წინაშე თქვენსა“ G, იხუ 6. 10,8; „ვერღარა უძლონ დადგომად (დადგრომად)“ J, ფხ. 85,18; „ჩუენ არა დაედგებოდეთ“ ი.-გ. 30,2; „გზასა ცოდვილთასა არა დადგა“ ფხ. 1,1; „შილა და ტიმოთე მუნე დადგეს“ სავ. მოც. 17,14; „დინებისაჲ დადგეს“ ბ. კეს.-10-თჳს 119,20; „შეისარი ვერ დაუდგეს“ O, ამოხ. 2,15; „დადგეს ლახესა ზედა“ ქ. ცხ. 60,4. „შევიდეს იგინი ფენდელსა ერთსა დადგომად მას შინა და განსუენებდ სიციხისაჲ“ მ. სწ. (?)

დადგომილ-ი „დადგმული“, გაკუდებული: „შეიპყრობდეს ვითარცა მახშ დადგომილი, სავსე მჭირნეულითა“ I,—„შეიპყრობდეს ვითარცა საბრჭე დადგმული, სავსე მჭირნეულითა“ O, იერემ. 5,27. იხ. დგომა; წინა-დადგომა.

დადგრომა, დადგრომა „ადგილ(ის)-პყრობა“, „ყოფა“, „დაყოფა“, „დაყოვნება“, „ლოდნა“, „დაეანება“, „დასადგურება“, „დაჭდომა“, „დადგომა“; „დაძინება“: „დადადგრა აღვლსა მას, სადაცა იყო, ორ დღე“ DE,—„და-

გოლ-იპყრა ბენ, სადა იყო, ორ დღე“ C. 11,8; „დაადგარეს მენ სამ დღე“ M, ისუ. 6. 2,22; „დაადგარი თ აქა“ DE, — ელოდეთ აქა“ C. 84. 14,34; „მის თანა დაადგარეს (დაიყოვნეს C) მას დღეს“ DE, 1. 1,39; „დაადგარა იგი“ M, — „დაივიანა ბენეკ“ G. მსჯ. 19,7; „დადადგარეთ მენ“ M, — „დაივისა-დვუროთ მას შინა“ G. მსჯ. 19,1; „დაადგარე შენ ჩემ თანა“ M, — „დაჯედ ჩემ თანა“, G. მსჯ. 17,10. „ვერღარა უძლონ დადგომად (დადგომად ო)“ ფს. 85,13; „არა დაადგარებინ სასურელი მორეწისა“ ps., — „არა და-იძინო სასურელმან მორეწისა“ G, ლევით. 19,13; „მო-ვლად დადგარა“ მთ. 2,9; „გონ დადგარა შინა მის-სა“ O. ზირ. 2,12; „ნეკი უფლისა დადგარის მართალ-თა ზედა“ ზირ. 11,17; „შემოდით ვანად ჩემდა და დაად-გერიოთ“ სპ. მოც. 16,13; „დაადგარიან რტოთა მისთა ზედა“ ოქრ.-გურიტ. 226,5; „გრძალბინ სათუთთა მისთა დაადგარენ“ სოფ. 2,14; „დაადგარა ვიდრე სამ ეამამდე“ H—841,7. „შევა დადგომად მათ თანა“ DE, — „შევი-და დაყოფად მათ თანა“ C. ლ. 21,29.

დადგარომილი — დამდგარი, დამტკიცებული: „რომელი დადგარომილი იყო ბორონსა მას შინა არტემისსა“ 1. მოც. 66,9; „დადგარომილად პოვოს იგი წინაშე ბქეთა მისთა“ O, სიბრძ. სოლ. 6,15. იხ. ღვთა.

დადება «დადგმა», «დართვა», «დასურება», «დაზავე-ბა»: „დაპსდებდეს უძღურთა“ DE, — „დასდგმიდეს სრულესა“ C. მრ. 6,56; „დასდვან მას ზედა სამოსელი მენაქელი“ ps., — „დაუერთონ მას ზედა სამოსელი ძოწე-ული“ G, რიცხ. 4,8; „დასდვან მას ზედა საბურველი იგი ტყავი იაქინთონი“ ps., — „დაპსუროდინ მას ზედა საბურ-ველი ტყავი ჯაქინთონი“ G, რიცხ. 4,0; „დასდვან ცმელი ცხორებისა“ O, — „დაპსავოს ცმელი მაცხოვარებისა“ G. ლევით. 6,11; „მენ დადვოდიან წმიდა წმიდა-თა“ O. ეზეკ. 42,18; „დადევით სასობაჲ თქუენი უფლისა მამართ“ ფლკტ. 142,31; „დასდევ, უფალო, საცოჲ პირსა ჩემსა“ მ. ცხ. 14,1.

დადება (გულსა) «გულისხმის-ყოფა», «შეჯა», განზრახ-ვა: „დაედვა გულსა თქსა“ DE, — „გულისქმაპყოფ-და გულსა თქსა“ C. ლ. 2,19; „დაიოდვა გულსა კაცმან... ძმასა თქსა შეწევად“ I, — „შეჯიდეს კაცად-კაცი... ძმასა თქსა“ O, ეს. 41,8; „არარაჲ დავიდევ გულსა ჩემსა უწ-უბად თქვენდა“ I კორ. 2,2.

დადება საძირკუელისა «დაფუძნება»: „დადება სა-ძირკუელი მისი“ M, — „დააფუძნა იგი“ G, ისუ. 6. 6,26.

დადებულ-ი მოდებული, დასვენებული: „რახსა და-დებულ არს მტერნი თავსა მავას აბოლონისსა“ ფლკტ. 184,20; „რომელსა არაჲინ სადა დადებულ იყო“ ანან. ებრ. 812,1. იხ. დება; დანადები, დასადებული, თავდადებუ-ლი. სახედ-დადება, წინა-დადება, გულის-დადება.

დადინება დადენა: „უკეთეთ არა დაადინო წყალობაჲ შენი მონასა შენსა ზედა“ მ. სწ. 147,25. იხ. დინება.

დადნობა «განკაფა» «შეძრწუნება», დაღვენა, და-ცვეთა: „დამდნარნი სოფილოთა“ G, — „განკაფდეს იგინი სოფილოთა“ M, II მჯ. 82,24; „დამდინა გული ჩემი“

O, — „შეძრწუნდა გული ჩემი“ M, ესთ. 15,10; „თოვლი და მყინვარი დაუთმობდა ცეცხლსა და არა დადნებოდა“ O, სიბრძ. სოლ. 16,21; „ვითარცა ცვლი რაჲ დადნის წინაშე ცეცხლსა“ ფს. 67,8; „დადნენ ქორცნი მათნი“ ზაქ. 14,12; „დადნე ე, ვითარცა დედანადლისა ქსელი, სული მისი“ ფს. 85,12; „დადნენ მათნი, ვითარცა ცვლი, დაკლდენი; ვითარცა ქონი სიბხესა, ვითარცა მყინვარი მზესა“ მ. სწ. 124,1.

დადნობილი-ი გადნობილი: „ცვლი დადნობილი“ ფს. 21,15. იხ. [დნობა].

დადგომი იხ. დადგრომა.

დადრეკა მოხრა, დახრა: „პირი ჩემი დამედრიკა ქვე-ყანად“ O. დან. 10,9; „დადრიკონ იგი“ I, იერემ. 48,12. „დაღონებულ ვიყავ და დადრეკილ ზედა მუქლთა ჩემთა“ O, II ეზრა 9,5; „თავი იგი მათი (ოთხ-ფერტთაჲ) დაღმართ და-დრეკილ არს“ ბ. კეს.-ექუხ. ლდ. 125,18. იხ. დრეკა.

დადუმება «დაცხრომა», «დასუენება», «დაცადება», ღუმილი, გაჩუმება: „დაადუმა სული მათი მისგან“ G, — „დააცხრენა გულნი მათნი სიტყვთა ამით მისითა“ M, მსჯ. 8,8; „დადუმნა მაროქე“ M, — „დაესუენა მაროქეს“ O, ესთ. 12,1; „დალათუ ესენი დადუმენ, ქვანი ლაღებდენე“ ლ. 19,40; „ნუ დაიღუმენ, ნუცაღ-პმშდენი“ ფს. 82,2; „დადუმენ დადაიყე პირი“ მრ. 4,89; „დადუმნა მეფე იგი კითხვისგან“ ფლკტ. 158,24; „და-ადუმა უფალმან მისმან სიბრძნე მისი“ იოზ. 84,17; „სიო-ნისათჳს არ დაედუმენ“ ps., — „იერუსალემისათჳს არა და-ეცადო“ O, ეს. 62,1.

დადუმება ღუმილი: „ვითარ მრავალ დადუმება იყო“ სპ. მოც. 21,40; „უფროს დადუმება სცეს“ სპ. მოც. 22,2.

დადუმებულ-ი «უტყუ», გაჩუმებული: „დადადუმე-ბული“ C, — „დაადგრა უტყუად“ ლ. 1,22; „იყო და-დუმებულ“ ლ. 1,20; „დადუმებულ არიან ცოდანი“ იბ. რომ.-კურთხ. მოს. 100,18. იხ. ღუმება.

დადუხტირება დაუწროება: „ფრიალ დადუხტირდის ხედვა მათი“ მ. სწ. 139,17.

დავაება გავაება, მოსწორება: „მთანი დავაეაკენე“ I, ეს. 45,2; „გზათა განკაზმვიდიელ და დავაეაკებელ“ Ath.—11,50r. იხ. ვაება.

დავანება «დადგინება», «ყოფა», «დაყოფა», «დადგრო-მა», დადგომა, დასახლება, დაბინავება: „არა მენ კაცი, შემკრებელი მათი სახილ დავანებისათჳს“ G, — „არაჲინ იყო კაცი, რომელმანმცა შეიყვანა იგი სახილ და და-მტა-ადგინა“ M, მსჯ. 19,15; „უბანთა ზედა არა დაივი-ნო“ G, — „უბანთა ზედა ნუ იყოფი“ M, მსჯ. 19,20; „და-ივიანა მუნე“ G, — „დაადგრა იგი“ M, მსჯ. 19,7; „დაივიანეს მათ მუნ“ G, — „დაადგარეს მუნ“ M, მსჯ. 18,2; „სადაცა დაივიანო, დავივიანო“ G, — „სადაცა იყოფოდი, ვიყოფოდი მეცა“ M, რუთ. 1,10; „და-ვივიანოთ მუნ ღვაას შინა“ G, — „და ვიყუნეთ გაბაას“ M, მსჯ. 19,18.

დავანებულ-ი «დაბანაკებული»: „დავანებულნი ღელესა შინა“ G, — „დაბანაკებულ იყვნეს ღელესა მას შილა“ M, მსჯ. 7,12. იხ. ვანება.

დავარდნა დავარდნა, «შეკრდომა», «დაკლება», «დამ დაბლება», «განრომა»; «დება»: «დავარდა ფერტა თანა მისთა» DE,—„შეკრდა ფერტა მისთა“ C, n. 11,32; „არა დავარდა სიტყუა ერთი ყოველთაგან სიტყუათა“ G,—„არა დააკლდა სიტყუა ერთი ყოველთაგან სიტყუათა“ M, ისუ 5. 28,14; „უკუთუ დავარდეს (დამდაბლ-დეს G) მძა შენი შენ შორის“ pb., ლევტ. 26,80; „დავარდეს და თაყუანი-სეს“ მთ. 2,11; „რომელი-იგი ეკალთა შინა დავარდა“ ლ. 8,14; „დავარდა (განერა O) კურკერი, რომელსა იქმოდა თიქისაგან, ჯელთა შინა მისთა“ I, იერემ. 18,4. „სილდერი სიმონისი დავარდომილ იყო მჭურვალბითა“ (I) DE,—„სილდერი სიმონისი იღვა სიტხითა“ C, მრ. 1,30

დავარება ტიკენეულება, შეწუხება, «განკრეტა»: „თუალნი ქერიოთანი არა დავარკვენ“ O, — „ქერიოთა თუალნი არა განეკრიტე“ იოზ 81,16. იხ. ვარება.

დავარცხნა: „დაივარცხნე წუერი შენი“ o. ურპ. 288r. იხ. ვარცხნა.

დავედრება «ვედრად ქონება», მიბარება, დაბარება: „ვედრა, რომელი დაევედრა მას“ G,—„ვედრისა მისთეს, რომელ ვედრად აქუნდა მას“ O, ლევტ. 6,4; „პელო-სანთა დაქვედრებნ, რამთა მარჯედ ექცეოდინ და არარას მიპიკრებდენ“ o.-ე. 86,28. იხ. ვედრება.

დავით-ი დავითნი: „დავითი მდინარე არს წელისა ცხოველისა“ A—135, 420.

დავიწყება მივიწყება, «დაფარვა»: „დაავიწყდა პერისა მოღება“ მთ. 16,5; „დამავეიწყდა კეთილი“ I, გოდ. იერემ. 3,17; „რომელი იტყოდის ცრესა, არავინ დავიწყდეს“ O,—„მიმთხუველთა უსამართლოსა, არავისევ დაეფარვის“ pb., სიმბრ. სოლ. 1,8; „დავიეიწყებენ და არლარა იქსენებენ“ მ. სწ. 260,25. „რამთა არა სიღრმესა შეცვენ დავიწყებისასა“ O, სიმბრ. სოლ. 16,11.

დავიწყებად-ი დასავეიწყებელი: „სიზმარი არს დავიწყებად-ი, ნუ გრწამ მისი“ მ. სწ. 259,1. იხ. [ვიწყება].

დავლტობა იხ. დალტობა.

დავარდომილ-ი «მორეწე უბოვარი», «ჭირული», «გლახაკი», ღატაკი, დაჩაგრული, დავარდნილი, უძლური, სნეული: „არა დააკლო სასყიდელსა დავარდომილისა და მოქნისასა“ G,—„ნუ მოჰხუე სასყიდელსა მორეწესა, უპოვარსა მას და ნაკლულევანსა“ M, II შჯ. 24,14; „დავარდომილ არს“ G,—„უპოვარ არს“ M, II შჯ. 24,15; „დევნა მან კაცი დავარდომილი (ჭირული C) გლახაკი“ J. ფს. 108,10; „უკუთუ დავარდომილ იყოს მძა“ G,—„უკუთუ გლახაკი იყოს მძა“ pb., ლევტ. 26,26; „დაჩაგრული... დავარდომილი ტვრთსა ქუეშე“ O, გამოსლ. 28,5; „ნუ კმძლავრობ დავარდომილსა, რამეთუ გლახაკ არს“ O, იგ. სოლ. 22,22; „დაპკურთნიდეს თათა დავარდომილთასა“ O, ამოს 2,7; „დავარდომილნი კაცნი მშვდობით განისუენებდენ“ I, ეს. 14,80; „გლახაკ და დავარდომილ ვარი მე“ ფს. 83,30. იხ. ვარდობა.

დავარდომილობა «გლახაკ ყოფა», გაღარიბება: „შაშუ-ოქ დავარდომილობდეს მძა შენი, მყოფი შენ თანა“

G,—„უკუთუ გლახაკი იყოს მძა შენი, რომელი შენ თანა არს“ pb., ლევტ. 26,26.

დავსება ჩაქრობა: „საქეპილი იგუენებათა სიწმინდითა და ევესოთ“ მ. ცხ. 15v; „ვერ დაავსებს ცეცხლს მას“ მ. ცხ. 278v. იხ. ვსება.

დაზავება «დადება»: „დაპზავოს ცმელი მაცხოვარებისა“ G,—„დასდვას ზედა ცმელი ცხორებისა“ O, ლევტ. 6,11 იხ. ზავება.

დაზავება «სწავლა»; მშვიდობის ჩამოვლება: „შერიგება: „დაზავებად ძეო ისრაელისათა“ G,—„სწავლად ძეო ისრაელისათა“ pb., ლევტ. 11,47; „დაპზავა მირიანს“ ქ. ცხ. 74,1; „დაიზავენს“ ქ. ცხ. 151,11.

დაზავებულ-ი მორიგებული: „რამეთუ დაზავებულ არიან ივინი ოცდოთხ დრაქნად“ ლიმ. 65,21. იხ. ზავება.

დაზამთრება ზამთრის გატარება: „რომელსა დაეზამთრა მას კალასა შინა“ ხაქ. მოც. 29,11. „მუნ ვირჩიე დაზამთრება“ ტიტ. 8,12.

დაზარება: „ვითარ არა დაიზარეთ სიშორისაგან გზასა მოსლად ჩემ გლახაკისა“ მ. სწ. 282,31. იხ. ზარება.

დაზახება ყვირილი: „დაიზახნა მსაქულმან მან ვითარცა ლომმან“ H—341,120. იხ. ზახება.

დაზელა დასრესა: „ვითარცა თიჯა უზნისა დაეზილნე ივინი“ O, II შჯ. 22,42; „ცული არა თუ დალბეს და დაიზილოს, ვერ მიიღებს საბეჭდვას კეთილად“ მ. ცხ. 206v. იხ. ზელა.

დაზერგნა დატყვნა: „დამზერგნოს მე გამოსლვასა მას თვსა“ მ. ცხ. 359r. იხ. ზერგნა.

[დაზიდვა] იხ. ზიდვა.

დაზორება შეწირვა: „მიიყვანეს და დაზორნეს ივინი წინაშე უფლისა“ O, II შჯ. 21,0. იხ. ზორება.

დაზრუნვა იხ. ზრუნვა.

დაზულევა დახსნა: „წესნი იგი დაწუნენ და დაზულენ“ II პეტრე 3,10; „რავამს ესრეთ ეს ყოველნი დაზულებოლიან“ II პეტრე 3,11.

დაზულეულ-ი დანგრეული: „იყო ტაძარი დაზულეული“ Sin.—11, 859r. იხ. ზულევა.

დაზვნა, დაძვნა დადება, დახვადება, დამატება: „დაზვნოს მას ზედა ყველად-დასაწუევი“ M. ლევტ. 6,12; „დაპზვნა მას ზედა“ III შჯ. 18,28; „ცოდვილმან დაპზვნოს ცოდვამ ცოდვას ზედა“ O, ზირ. 2,29.

დაზნულ-ი, დაძნულ-ი დახვადებული: „კეთილი თუ დაზნულ იყოს“ O, ზირ. 30,18; „დამალნა ივინი შემათა შინა სელის ლელწმისათა დაზნულისა მის მიერ ერდოსა ზედა“ G, ისუ 5. 2,8; „შეკრიბნეს ყოველნი დაძნულსა მას ზედა სივრცესა ნათასა“ Sin.—11,890r. იხ. ზვნა.

დაზღვევა «ზღვევა»: „დაზღვეულ ყონ იგი ასსა სიკლასა“ G,—„აზღვიონ მას ათასი სიკლა ვეცხლი“ M, II შჯ. 22,10. იხ. ზღვევა.

დათესვა «თესვა»: „რომელი მოიღო კაცმან და დასთესა მტილსა თვსა“ ლ. 18,19; „ექეს წელ დასთესო ავარაკი შენი“ G,—„ექეს წელ სთესო ყანა შენი“ pb., ლევტ. 25,8; „დასთესა ლუარლი“ მთ. 13,25. „მიიტაცის დათე-

ხული იგი“ მთ. 18,19: „მოქმედებების მონაზონი დათესულ-სა მას ღანასა“ Sin.—97,52r. იხ. თესვა.

დათმენა **დაპოვება**, **მოთმენა**, **ატანა**, **ტვირთვა**, **დაცლა**: „ამოიღველმან დაითმინა მკვდრობაჲ აილომს წინა“ G.—„ამოიღველა და მთა დამკვდრებდა აილომს“ იხ., იხუ 5. 19,49; „რომელმან დაითმინოს სრულიად“ მთ. 10,22; „ლომელ დაუთმენიეს მრავლითა სულგრძელებითა“ მთ. 9,22; „დავეითმინო ვითარცა შობადმან“ O.—„მოვიითმინე ვითარცა შობადმან“ იხ., ებ. 42,14; „რომელნი დაითმინნა ქრისიანთა თვისა“ შუშ. I, 83; „ვერღარა დაითმინა ყოთა მათ კადნიერებაჲ“ მრთ. S, 8. კხ. 40-თხ. 115,32.

დათმენა **მოთმენა**, **გაძლება**, **მხნეობა**: „დათმენაჲ დაკრძოვილთაჲ არა წყნეს სრულიად“ ფხ. 9,19; „ოვლთაჲ ვითარცა იხილა დღი დათმენაჲ შენი“ ანდ.-ანტ. 221,8. იხ. თმენა.

დათმობა **მოთმენა**, **ატანა**, **გაძლება**, **დაცლა**; **წინააღმდეგობა**: „მოწინა დაუთმე უფალსა“ ფხ. 80,2; „ვერ დაუთმობდა ურებათა მათ“ ფლტ. 125,28; „გლახამან ვერ დაუთმოს რაიებასა“ იგ. ხოლ. 12,8; „ვინ-მე დაუთმოს ღვთისა მას მოსლვისა მისისასა“ მალ. 8,2; „შთადევ იგი (წივნი) ქურჭერსა კეცისასა, რამთა დათმოს ღვთა მრავალთა“ O. იერემ. 22,15; „დამითმეთ მე“ სოფ. 8,8; „ოვლა და მყენვარი დაუთმობდა ცეცხლსა და არა დადნებოდა“ O. სიმარ. ხოლ. 16,21; „ვერ დაგითმო შენ“ ფიწ. XXIX, 22. იხ. თმობა.

დათობა **დათოვება**: „წმირად ვითარცა თოვლსა, დაათობედეს ისარსა მნათა ამათ შენთა ზედა“ II მფ. 11,24. იხ. თოვბა.

დათრგუნვა **დატყვება**, **ბოროტის-დადება**, **გათელვა**, **გაქეცლა**: „ვითარცა მეყეცმან, რომელი დასთრგუნავენ თქვასა“ O.—„ვითარცა მეყეცმან-ლა დატყვების თქი იგი თქვა“ I, ებ. 41,25; „ზავისა მათისათვის დასთრგუნენ ჩემი“ C.—„ზავისა მათისათვის დასდევ მათთვის ბოროტ“ J. ფხ. 72,18; „რამთა არა დათრგუნონ იგი ფერცითა მათითა“ მთ. 7,8; „დამთრგუნა მე ყაყპან“ ფხ. 35,2; „დასთრგუნედე მდინარეთა შენთა“ O. ეფე. 32,2; „ზღურბლი კარისა მისისანი დათრგუნენინ ფერმან შენმან“ O. ზირ. 6,38. „მიგეც ძალი თქვენ დათრგუნვად გუელთა და ღრიაკალთა“ მ. სწ. 80,22. იხ. თრგუნვა.

დათრევა იხ. თრევა.

დათრ(ვ)ობა **დათრობა**, **ბევრის შესმა**: „რამეს დაითრენიან, მაშინ ქერქულიცა (ღვთაჲ ამსახუროს)“ C.—„ოღეს დათრენიან, მაშინ უქერქულიცა (ღვთაჲ წარმოღვის)“ DE — O. 2,10; „დაკათრენენ ისარნი ჩემნი სისხლითა“ GM, II მფ. 32,42; „სასტუმელმან შენმან დამათრო მე. ვითარცა ურწულმან“ ფხ. 22,5; „დაათრო წვამან ქუეყანა ჩემი“ მ. სწ. 65,27; „ნე დაითრევი და ნე მნაყოფობს საქმელთა ზედა“ H.—622,8r. იხ. თრეობა.

დათუ **დათვი**: „გარი და დათუ ზოგად მოვლენ“ I, ებ. 11,7; „შევეშხო ჰათ ვითარცა დათუ განკრთოლო“ O, ივხე 18,8; „გარდაშოდეს მისა ორნი დათუნი ქურელთაგან თვსთა“ ფლტ. 156,10.

დათუ **ბოდის თავი** (საბა): „მოილო წიგნი იგი და დათუსა განდგა და აღმოიქითხა იგი“ Sin.—11, 201r.

დათუაღვა **ჩათვლა**, **მიტვლა**: „რომელი ჩემი იყო შენ ზედა, მისგანი გიბრძნე, რამთა დამითუალო“ მ. სწ. 34,5. იხ. თუაღვა.

დათქმა, **დანთქმა** **შთანთქმა**, **ჩაყლაპვა**, **დამხობა**, **დახრჩობა**: „მოკცეამან დამთქამე“ ფხ. 68,8; „დაითქა სიკუდილი ძლეოთა“ I კორ. 15,54; „დათქა უფალმან უწყალოდ ყოველი შეენიერებაჲ იაკობისი“ O. გოდ. იერემ. 2,2; „დაითქნეს ქუესკნელად ბეგნი მისნი“ O, გოდ. იერემ. 2,9; „რამთა დათქას უხილავი იგი ფარაო“ დ. დ. 125,11. „დათქმულხა მას უშეულოებისაგან აღრე შეულისა მიერ გამოცხად“ გან. ი. 200,15. იხ. თქმა/ნთქმა.

[**დათქუმა**] იხ. თქუმა.

დათხევა **მოლურა**, **დასხმა**, **დაღვრა**: „დასთხოონ ძეთა აპრონისთა... სისხლი იგი მისი საკურთხეველსა ზედა“ O.—„მოღუარონ ძეთა აპრონისთა... სისხლი საკურთხეველსა ზედა“ G, ლევიტ. 8,2; „სადა-იგი დასთხოონ ნაცარი“ O.—„სადა დაასხიან ნაცარი“ G, ლევიტ. 4,12; „ქუეყანასა დასთხოეთ იგი ვითარცა წყალი“ M, II მფ. 12,16. „დათხეად სისხლისა უბრალოდსა“ ებ. 59,7; „თვნიერ სისხლისა დათხევისა. არა იყო მოტევება“ პებრ. 8,22; „დათხეაჲ სისხლისაჲ არნ ლაღვასა ამპარტავინისასა“ O. ზირ. 27,18; „განვიდის ვარე დათხეად წყლი-სა“ A—02,108r. „დათხეული ქუეყანასა ზედა“ მთ. 23,85. იხ. თხევა.

დათხევა **დატევება**, **დაგდება**, **დაყრა**; **დასხმა**, **მოთხევა**, **განთხევა**, **გან(ც)უტევა**, **მოლურა**: „არა დავსთხინენ იგინი“ I.—„არა დაუტევენ იგინი“ O. ებ. 41,17; „არა დაგუთხიენ ჩუენ“ II ეზრა, 8,9; „ნუ დაგუთხევენ ჩუენ კელთაგან შენთაჲსა“ O, ნეემ. 1,11; „მოვიხუენ ორნივე იგი ფიცარნი ორთავე კელთაგან და დავსთხიენ იგინი“ M, II მფ. 9,17; „დასთხიი ქუეყანასა ზედა (მარავნადი)“ ფლტ. 156,20; „ვითარცა სკორშ დასთხინე (განსთხიენ O) იგინი“ I, ებ. 30,22; „დასთხიი საკურველი თვისი და ძწოლად შეედლა“ მ. სწ. 208,11; „მუნ დავითხოო სიძვისა მიერ ჩემისა“ G.—„მუნ გავცუთე (განცუთე O) სიძვითა ჩემითა“ I, ებ. 2,20; „სადა-იგი დასთხოონ ნაცარი“ O.—„სადა დაასხიან ნაცარი“ G, ლევიტ. 4,12; „სისხლი მისი დასთხოო კედელსა მას თანა საკურთხეველისასა“ O.—„სისხლი მისი მოსთხოო ხარისხსა მას თანა საკურთხეველისა“ G, ლევიტ. 4,25; „დასთხოონ... სისხლი იგი მისი საკურთხეველსა“ O.—„მოღუარონ... სისხლი საკურთხეველსა ზედა“ G, ლევიტ. 8,2; „დასთხიენ შეილი მათნი“ M, იოზ 30,4.

დათხეულ-ი მოშეგებული, **ჩამოყრილი**: „პელნი დათხეულ და მუტლნი დაქსნილ“ O, ზირ. 25,31. იხ. თხევა.

დათხევა **დაწნევა**, **ქსოვა**: „დაეთხინეს მშობელთა ჩემთა (თმანი თავისა ჩემისანი)“ Sin.—11,252r; „ეთხიი ფრიად ბაიაჲ... ვიღრე აქა ვამდმდე დამითხინავს ოცი მჯარი“ მ. ცხ. 230r. „პალეკარნი სევირისაჲ, რომელ არს დათხეული ბაიაჲსა“ მ. ცხ. 105v. იხ. თხევა.

დათხრა **მოთხრა**, **გათხრა**, **გამოთხრა**: „მპარავთა დათხარიან“ მთ. 6,19; „არამეა უფლო (არა უტევა DE) დათხრად (თუერდი DE) სახლისა თვისა“ C, მთ. 24,48;

„რამთა არა კედელი დაითხაროს“ თომა მოც. 18,41; „კედელი დაითხარებოდა და საფასე არა განიპარებოდა“ ათ. მართ. 175r. იხ. თხრა.

დაკარგება «დამკვლრება»: „გამოსავალთა მისთა ზედა დაიკარგოს“ G,—„განმორებულსა მას დაემკვდროს“ M, მსჯ. 5,17. იხ. [კარგება].

დაკაფა დაქრა: „სერტუები დაჰკაფეთ“ M, II შჯ. 7,5. იხ. კაფა.

დაკერულ-ი დაკერილი: „ძეულსა რასმე დაკერულსა და ფლასისასა ჩაიკუმიდეს“ მ. ცხ. 117v. იხ. კერვა (-ული). დაკიბულ-ი კიბის საფეხური: „აღმოვდა დაკიბულსა მას“ ფლბ. მოც. 8,85; „მრავალსა მას დაკიბულსა აღიყვანა“ მართ. D, ხ. გაბ.-მოც. საკ. 825. იხ. კიბე.

დაკიდება ჩამოკიდება: „ძეწნთა ზედა შორის მისსა დაჰკიდეთ საგალობელი ჩუენი“ C, ფს. 180,2; „დაჰკიდეთ შენცა ესე საჰერეული კედელთა სენაქისა შენისათა“ მ. სწ. 160,14. „დაკიდებად მას ზედა ყოველივე კერპერი“ O, ეზეკ. 15,8; „დავწრილოთ სისხლი მათი თავდაჰქეცეთ დაკიდებითა“ Ath.—11,253v.

დაკიდებულ-ი «ძნელთვანი»: „იქმნეს... სამალაგები მათათა შინა და ქუაბები და დაკიდებულები“ G,—„იქმნეს... საყოფლები მათათა შინა და ქუაბთა და ძნელთვანთა“ M, მსჯ. 6,2. იხ. კიდება.

დაკირთება დამონება: „დაკირთებულ ვიყვნით ჩუენ ფარაოჲსა ეგჳტესა“ M, II შჯ. 6,21; „წესთა მათ ქუეშე ამის სოფლისასა ვიყვნით დაკირთებულ“ გალ. 4,3. იხ. კირთება.

დაკლება «მოკლება», «დავრდომა», «განსხუაჲმავება», «მოხუეკა», ჩამორჩენა: „დააკლოს მოგებაჲ მისი“ pხ.—„მოაკლოს მოგებაჲ მისი“ G, ლევიტ. 25,16; „არა დააკლდა (არა დავარდა G) სიტყუაჲ ერთი ყოველთაგან სიტყუათა“ GM, ისუ 5. 13,14; „ნუშეა რაჲ დააკლდები მის მასგათ თქმულთაგანი“ O,—„ნუშეა რაჲ დადვარდები მის სიტყუათა შენთაგანი“ M, ესთ. 6,10; „არა დააკლდა მათგანი“ M,—„არა განსხუაჲმავდა მათგან“ G, ისუ 5. 23,14; „არა დააკლო სასყიდელსა დავრდომილისა და მოქენისასა მათთა შენთაგანისა“ G,—„ნუ მოჰხუეკ სასყიდელსა მორეწესა, უბოვარსა მას და ნაკლულევანსა, რომელი იყოს ნათესავისა შენისაგან“ M, II შჯ. 24,14; „ნუ დააკლდები დღეთა შენთა კეთილსა“ O, ზირ. 14,14; „დავაკლებ სულსა ჩემსა კეთილისაგან“ O, ეკლეს. 4,8; „ნუ-უჟუე დააკლდები თ შეწირვად ძლეუნსა უფლისა ეამისასა“ G, რიცხ. 9,7.

დაკლება ნაკლულევანება: „დაკლებაჲ მეოთხისაჲ მის ათეულისაჲ აღავსე“ ორმოც. B, 180,25; „არა არს დაკლება და შემატება“ O, ზირ. 18,5.

დაკლებულ-ი მოკლებული, დაჩაგრული, ჩამორჩენილი: „დაკლებული იგი თქვენგან ღაღადებს“ იაკ. 6,4; „ჰგონებდეს ვინმე თქვენგანი დაკლებულად თავსა თჳსსა“ ჰებრ. 4,1; „ეკრძალენით, ნუ ვინმე დაკლებულ იყოს მაღლისაგან ღმრთისა“ ჰებრ. 12,15; „თქვენი იგი დაკლებული ამათ აღავსეს“ I კორ. 16,17. იხ. კლება.

დაკლება დახურვა, დახშვა: „დაჰკლიტე კარი და დაჰხუეღე ბეჭდითა შენითა“ O, დან. 14,10. იხ. კლება.

დაკლება დაკვლა, მოკვლა, შეწირვა: „უსხები ჩემი და მიკლავს“ C; მთ. 22,4; „დაკალ და კამე“ საჲ. მოც. 10,14; „რამთა დაკლოდიან მუნ“ O, ეზეკ. 40,39; „დაკლან კბოჲ იგი წინაშე უფლისა“ M, ლევიტ. 1,5; „დაუკლნეს ძენი და ასულნი მათნი ეშმაკთა“ ფს. 105,37; „უეუეთუ დაკლან საკლელი“ O, ოვსე 8,18. „აღდგოს ამას დაკლუხა წუენისასა“ მსჯ. 58,22. იხ. კლება.

დაკლულ-ი დამკრობილი: „დაკლულ არს პასაკითა მაგისი“ ფლკტ. 150,80. იხ. კლება; შდრ. დაკლებული (დაკლება).

დაკნინება «დამცირება»: „დააკნინოთ დასაყრობელი მათი“ G,—„დაუმიკროთ სამკვრებელი მათი“ pხ., რიცხ. 23,54; „უეუეთუ დააკნინო თავი შენი, პპოვო განსუენებაჲ“ მ. ცხ. 59v. იხ. კნინება.

დაკოდა დახეჩა, დაქრა: „დაკოდა შეშაჲ მსხუერპლი-სათჳს“ O, დაბ. 22,8; „ცულოთა დაკოდნეს ბჳენი მათნი“ ფს. 78,8. იხ. კოდა.

დაკორტნა შეწუხება, დაჰენჯნა: „ყოველთა უძლურთა, რომელნი არიედ ჳელმწიფებასა თქვენსა ქუეშე, მათ დაჰკორტნიდით“ O,—„ყოველთა ჳელის-ქუეშეთა დაჰქენჯნით“ pხ., ეს. 58,8. იხ. კორტნა.

დაკორტნილ-ი ფრთა-გაცლილი, გაყველფილი: „უცხოთა მიერ ნადირთა და მფრინველთა ველურთა დაკორტნილი (ტრედი), განჰრყუნის შეენიერებასა თჳსსა“ მ. ცხ. 453v. იხ. კორტნა.

დაკრება «შეკრება», «დაკოლება», «შეგროვება», თავის მოყრა, მოქცევა, დაცემა, დაყრა: „რომელთაცა დაკრიბონ (შეკრიბონ O), მათცა შეჰამონ იგი“ I, ეს. 62,9; „ჰქა დაჰკრიბოს მას“ pხ.—„დაჰკოლოს იგი ქვითა“ G, ლევიტ. 20,8; „არა მაჰეს, სადა დაეკრიბო ნაყოფი ესე ჩემი“ ლ. 12,17; „დაკკრიბონ შენ ზედა ჰქაჲ“ O, ეზეკ. 10,40; „დაჰკრიბა თჳსა მისსა (უეუთუებაჲ)“ I მფ. 25,88; „ჰქეები აღიღეს, რამთამცა დაჰკრიბეს მის ზედა“ C, ი. 8,50; „დაჰკრებ ცეცხლსა მისსა ზედა შეშასა“ ზირ. 20,9; „დაჰკრიბის წყლულებაჲ წყლულებასა“ O, ზირ. 84,40; „ნუ მას ზედა დაჰკრებ ბრალსა“ მ. ცხ. 220v.

დაკრება ნაყოფისა «მონაყოფება»: „დაიკრიბეს ნაყოფი იგი ფინიკელთა“ M,—„მოინაყოფეს სოფელი ფინიკელთაჲ“ G, ისუ 5. 5,12.

დაკრებულ-ი ნაგერალი: „ამას წელსა შეშამო დაკრებული შენი“ O, IV მფ. 19,20. იხ. კრება; ჳედაკრებული. დაკრვა «შეკრვა», აკვრა, ალაგმვა, დამაგრება: „არა დაუკრა (შეუკრა) პირი წარსა მღწველსა“ I კორ. 9,6; „დაკართ იგი ძნელად“ მთ. 18,30; „გარსა მკალოესა არა დაუკრა პირი“ I ტიმ. 5,18; „რამთა დაიკრას პირი სიკუდილმან“ კ. იერ.-ნათლისდ. 55,23; „ფერჳნი მათნი დაუკრნეს ძელსა“ ვარ. 504.

დაკრულ-ი «შეკრული», დადებული: „რაოდენი (ჳერ-ჳელი) არა დაკრულ იყოს საკრეულითა მას ზედა“ G,—„რომელ არა იყოს შეკრული და სამურეული მას ზედა“ pხ., რიცხ. 10,15. იხ. კრვა; პირს-დაკრვა.

დაკრტნა ფრთების დაგლეჯა: „მართეთა მათ დაჰკრტნინიან ჳელნი ფრთენი“ ფიზ. XI, 10. იხ. კრტნა; შდრ. დაკორტნა.

დაკრძალვა კაფრთხილება, დაცვა, შენახვა, დაფლვა, დაფარვა. დახვეა, დადებია: -დაჰქრძალეთ, ვითარცა იცით- მთ. 27,65; -ვერ დაიკრძალოს სიტყუაჲ" O, ზირ. 8,20; „ღერჯინი მან დაჰქრძალა ჰენდის შინაჲ" სპ. მოც. 16,24; -ქარი საჰოზისაჲ დაჰქრძალეთ" O, დან. 13,17; -დაჰქრძალნეს მასე ადგოლსა" ის. 20,9; „დაჰქრძალნა იგინი საჰლავსა შინა ახალსა" მ. ცხ. 262r.

დაკრძალული-ი „დავშულია, დაბეჭდილია, გახვეული, დაცული: -იხილეს კარი... დაჰქრძალული (var. დაჰქრძალი, დაბეჭდილი) და ბეჭედი ეგო" თეოდრ. 558; -მა ვეცხლი შენი, რომელი მაქნელა დაჰქრძალული სუ-ღოლსა" ლ. 10,20; „მისცა მას კისკი თჳსი დაჰქრძალუ-ლი საჰნათა და დაბეჭდული" H—341,24.

დაკრძალულად შეერქული სახით: „სადა იყო მქდომარს დაჰქრძალულად იოვანე" ი. მოც. 70,27. იხ. კრძალვა.

დაკრძალვა დაჰქრძალა: „გულის-თქემითა დაჰქრძალეთ ნეს ძარ-ღენი კურისა" O, დან. 49,6; „კირი დაჰქრძალეთ ნეს კურო-სა" იხ. რომ.-კურთხ. სხაჲ. და იაჲ. 60,9. იხ. კრძალვა.

დაკრძალვითა დანარცხება, დახეთქება, დამდაბლება: „სადაცა დაჰქრძალა, დაჰქრძალეთ ნეს (დაჰქრძალეთ ნეს) DE, მრ. 9,15; „შენ აღმაღე და დაჰქრძალეთ მე (დაჰქრძალეთ მე) C" L. ფს. 10,11; „უწყარ ღერე მისი და დაჰქრძალეთ ქვე-ყანად" მ. ცხ. 264v. იხ. კრძალვა.

დაკრძალვა მოკრევა: „დაჰქრძალეთ მას თმაჲ" O, დან. 41,14. იხ. კრძალვა.

დაკრძალვა კრძალა: „ნაცრსა საცეცხრთასა ჰამე პურსა თანა, რომელი-იგი დაჰქრძალის უფალსა საშეუფოლსა მის მსხუ-ერბლსა" მ. ცხ. 111v. იხ. კრძალვა.

დაკრძალვა „განკრძალვა", „კრძალვა", „შეცხუნება", „დასულება", „განკრთობა", „თელ-ხუმბა", გაოცება, გონის დაკრძალვა, გაშტერება, გასულელება, შეშინე-ბა: „დაჰქრძალა მათ საკრველთა დიდითა" C, —„გან-ჰქრძალე ბოდა მათ განკრველთა დიდითა" DE, მრ. 5,42; -დაჰქრძალა DE, —„შეცხუნე" C, მრ. 9,16; „მოწა-ფთა დაჰქრძალე ბოდა DE, —„მოწაფენი... დასულე-ბულ იყენეს" C, მრ. 10,24; „კაცთ-მოყვარებისა მისთვის და გიკრძალეს" ოქრ.-მარხ და იონ. 102,30; „დაჰქრ-ძალა" C, —„განჰქრძალეს" DE, მრ. 18,5; „დაჰქრძალეს არაჲა უნაჲ" O, ზირ. 40,7; „დაჰქრძალე ბოდა მოწა-ფთა მისთა" მრ. 6,51; „შეგეშინოს და დაგიკრძალეს გული-თა" I, ფს. 60,6; „განკრძალეს საქმერი შენი და დაგიკრ-ძალა" O, ამბ. 8,2; „დაჰქრძალე ბოდა სიტყუათა მათ" C, —„დაჰქრძალე სიტყუა იგი" DE, ლ. 2,18; „რომელსა არა და-ჰქრძალეს პირი კაცისა, არცა მიიღეს ჰრთმასა" G, —„რომელმან არა თელ-ახუნის, არცა მიიღის ჰრთმასა" M, II ზე. 10,17.

დაკრძალვა „განზრახვა", გონებაში ჩავარდნა; გაოცე-ბა; გაკერება: „იყო დაკრძალვისა მათსა მისთვის" C, —„იყო განზრახვისა მას მათსა ამისთვის" DE, ლ. 24,4; „კაცად-კაცად თანა დაკრძალვა იქმნებოდა" რიფს. 167,24; „დაჰქრძალა ისე დაკრძალვითა დიდითა" იხ. რომ.-კურთხ. სხაჲ. და იაჲ. 62,9.

დაკრძალვით-ი გაკერება, გაოცებული; „დასულე-ლებული: „დაკრძალვით ვარ" ფლტ. 162,24; „და-

კრძალვით ვარ გული შენი" III გზრა 4,2; „მოწაფეთა და-ჰქრძალე ბოდა" DE, —„მოწაფენი... დასულე ბულ იყენეს" C, მრ. 10,24. იხ. კრძალვა; შდრ. დასაკრძალვით.

დალაშქრვა მიმართვა: „დალაშქრეთ უღაბნოს გზასა ზღვსა მეწაფელისასა" G, II ზე. 1,40. იხ. ლაშქრვა.

დალბილება დარბილება: ბას. კეს.-ოქრ. სასუმლ. გვ. 40°.

დალბობა დაღნობა; დასველება, დანამება: „ფოტელ არს რიხნა, ხოლო ცეცხლმან დააღბის იგი" მ. სფ. 800, 8; „დამიღბენ ჩუენ პაქსიმადი" მ. ცხ. 72r; „შეკრა კო-ნაჲ ღრი და დააღბო" მ. ცხ. 101v. იხ. ლბობა.

დაღვება, დაღვენა გამოღვება, მოკლება: „დაილია წყალი ჩემი და ფინიკი იგი" მარკ. 248; „დამიღვეიან ღლენი ჩემნი ბოროტთა შინა საქმეთა" მ. სფ. 247,11.

დაღვენად-ი გამოსალევი, მოსაკლები: „იქადის მამასა ქუეყანისასა დაღვენადსა" მ. სფ. 106,18. იხ. ლგა/ღვენა.

დაღვენ(ვა) „განღვენა", „მოოტრება", დაფშენა, შე-მუსერა, დამსხვრევა: „დაჰღვენე მთანი და დაჰმუ-ლილენ ბორტუნი" I, —„განჰღვენე მთა, დაჰწოლილენ ბორ-ტუნი" O, გს. 41,15; „სახლნი მეთისა ბაბილონისანი ვითარ-ცა კალონი მსოფლებელისანი დაიღვენენ" O, —„სახლნი ბაბილონისანი ვითარცა კალო ოქერი მოოტრდენ" იხ., იერემ. 51,83; „მრავალჯერ დაღვენეთა" ფლტ. 157,8; „წათთა დაღვენენ წუენი მათნი" B, სხბტ. 140,21; „არა დაიღვენეს კეცის ქური" მ. სფ. 800,24; „სერობინნი დაიღვენებოდნიან შიშისაგან" მ. სფ. 124,10. „მრ-ვალჯერ ქეთა დაღვენეთა მით უმეტეს დამაშურალ ხარ" ფლტ. 157,8.

დაღვენ(ვა)-ი/დაღვენ(ვა)-ი შემუსრვილი: „დაღვენ(ვა) ი" მარკ. 258r; „წმიდანი იგი, დაღვენ(ვა) წათთა, აღმოუ-ტევებდეს სულსა" B, სხბტ. 141,4. იხ. ლვენ(ვა).

დაღვი-ი დარბაზი, სასამართლო, „პასტოფორიონი": „შეიყვანე... დაღვიტა ძეთა ანაიასთა" O, —„შეიყვანე... პასტოფორიონსა ძისა ანაიასისა" იხ., იერემ. 36,4; „დაჰდა დაღვიტა მასე" ფლტ. 140,28; „წარღ-ვეთ დიდსა მას დაღვიტა წინაშე მეთისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა" მ. ცხ. 281r; „ბრძანა მოყვანებაჲ დაღვიტა მას განსაკითხავსა" ხარიტ. 148v.

დაღვდება დახვედრება, შემზადება: „ნავი მტირე და-ალოდონ მას ერისა მის გამო" მრ. 8,9. იხ. ლოდება.

დაღვობა: „უღრემდე დაღვენე კორცნი მისნი" იოზ 88,21; „ნაყოფი მისი დაღვენეს" O, გვგ. 17,6; „შეყროლდეს, დაღვენეს წყლულებანი ჩემნი" ფს. 87,6; „უკუეთო უტევე იგინი (სამოსელნი) და არა ამხვენებდე, თუთ დაღვენე იგინი" მ. ცხ. 251r. იხ. ლობა.

დაღვობა დაღვობა: „დაღვობა" კ. იერ.-აღდგომ. 168,28. იხ. ლობა.

დაღვობა, დაღვობა „დასოვლება", დანამება: „ამან ცრემლითა დაღვობა ფერკნი ჩემნი" ლ. 7,44; „მოილო მაქმად და დაღვობა წყალსა" O, IV გვ. 8,16; „სარკეული ჩემი დაღვობა ცრემლითა ჩემითა" ფს. 6,7; დაღვობ-ენ მთანი სისხლითა მათთა" O, —„დასოვლენ მთანი სისხლისაგან მათისა" G, გს. 84,4. იხ. (ვ)ღვობა.

დამაბნელებელი-ი რაც აბნელებს: „ნუმა გუეწევის ბე-
ლი იგი დამაბნელებელი“ რიფს. 101,22; „გონებისა
დამაბნელებელი“ ლონგ. 189,30. იხ. დაბნელება.

დამაბრკოლებელი-ი შემფერხებელი, შემცთენი, შე-
მშლელი: „დამაბრკოლებელ ხარ შენ ჩემდა“ მთ.
16,23; „დამაბრკოლებელი ისრაელისაჲ, რომელმან
შეუტაცხ-ყო შეწუნებელი“ A—570, I 5შტ. 2,7; „უღირს მო-
წაზონსა, რამთა არა იყოს...ვისა დამაბრკოლებელ“
მ. ცხ. 116r. იხ. დაბრკოლება.

დამადნობელი-ი: „ძეალისა დამადნობელ არიან“ (I)
236r. იხ. დადნობა.

დამათრობელი-ი «თათლუქი»: „ნუ ქსუჲ ღწონსა და და-
მათრობელსა“ G,—„ნუ ქსუჲ ღწონსა და თათლუქსა“
M, მსჯ. 12,4. იხ. დათრობა.

დამაყება: „რამეს დამაყდებიდ ცხოვარი და მუცლად
ილებდ“ O, დაბ. 30,41. იხ. მაყ(ნ)ება.

დამალვა «მიფარვა», «დაფლვა», «დადარნება»: „დაემა-
ლა მათგან“ DE,—„მიეფარა მათგან“ C, ი. 12,30; „სერტყ-
თა შინა დაემაღნეს“ I, იერემ. 4,20; „დამალა (დაჰფ-
ლა C) ევსელი იგი“ მთ. 25,18; „დამალა იგი პირისაგან
გოთოლიაჲსა“ M, II 5შტ. 22,11; „დაიმაღნეს (დასხდეს
G) საშუვალ ბეთელსა“ M, ისუ 5. 8,9; „დაიდარნა (და-
იმაღლა M) ველსა შინა“ G, მსჯ. 9,43; „დაიმაღლა ქვეთა
მთ ნაღუარეთასა“ O, I მფ. 15,5.

დამალული-ი «დაფარული», საიდუმლო; სასირცხო
ადგილი: „არიან ვინმე ქებასა ერთსა დამალულ“ ანდ-
ანატ. 102,8; „სანთელი შველსა შინა ჯვრისა ქვეშე დამა-
ლულ იყო“ იხ. რომ.-კურთხ. ისაქ და იაკ. 4,1; „დამა-
ლული, რომელი არა საცნაურ იყოს“ ლ. 12,2; „(იყენეს) და-
მაღლულ საყოფელსა მას მეფეთასა“ რიფს. 107,5;
„შეიპყრა დამალული მისი“ O,—„დაშვს დაფარულნი
მისნი“ მხ., აბდ. 1,6. იხ. მალვა.

დამამდაბლებელი-ი შემამწუხებელი, შემავიწროებელი:
„მიესცე იგი... დამამდაბლებელთა შენთასა“ I, ეხ.
51,23. იხ. დამდაბლება.

დამამტკიცებელი-ი «განმამტკიცებელი»: „ეფრემ დამამ-
ტკიცებელი თავისა ჩემისაჲ“ T,—„ეფრემ, განმამტ-
კიცებელი თავისა ჩემისაჲ“ L, ფს. 107,9. იხ. დამტკიცება.

დამართ ძირს, ქვემოთ; «მართლ-ქუე», «შთამართ»: „აღიხილნენ თუღნი ზეცად და ქუეყანად დამართ“ O,—
„მოიხილნენ ცად მიმართ ზე და ქუეყანად დამართლ ქუე“
G, ეხ. 5,30; „(ვიხილე) დამართ—ეცხლი“ O,—„(ვიხილე)
შთამართ—ეცხლი“ ეზეკ. 3,9; „შენ დაჰქდე დამართ“
M, II 5შტ. 28,43. იხ. მართ.

დამართებით პირისპირ: „დამართებით ნობატსა მთა-
სა“ მსჯ. 25,5; „დადგა იგი გარეშე სენაკსა დამართებით
სარკუმელსა ბერისასა“ მ. ცხ. 425v. იხ. მართ.

დამარილება «შემარილება»: „რამთა-მე დაიმა-
როსუ“ მთ. 5,13; „ყოველივე შესაწირავი მსხუერპლისა თქუ-
ენისაჲ მარილითა დაიმარილენ“ M, ლევიტ. 2,18; „რამ-
თა დაიმარილოსუ“ DE,—„რამ-მე შეიმაიროსუ“ C;
მრ. 9,60. იხ. მარილება.

დამარღუფებელი-ი დამაქცეველი: „სიცილი უჭმარ არს და
მ. ძველი ქართული ენის ლექსიკონი

უსარგებლო და უფროსდა დამარღუფებელ შენებულსა“
მ. სწ. 228,16. იხ. დარღუფა.

დამარხვა «დასხმა», «დაცვა», «ცვა», შენახვა, და-
ფლვა, «მოხედვა»: „დაემაჩნეს (დაესხნეს C)
ყოველი ესე სიტყუანი გულსა თქსა“ ლ. 2,51; „დაიმა-
ჩეთ (დაიცვეთ G) მღვდლობაჲ თქუენი“ M, რიცხ. 18,7;
„დათუმაჩნეს გზანი უფლისანი“ M,—„უკუეთუ და-
იცვენ გზასა უფლისასა“ G, მსჯ. 2,22; „დაჰმაჩნეს
იგი ჩემსა მას ახალსა სამარხოსა“ ჰოვნა ხტუფ. 600; „და-
ვიმაჩნეთ თავნი ჩუენნი ყოვლისაგან ბოროტისა“ მ. სწ.
20,4; „დაიმაჩნეთ გულითა თქუენითა ყოველივე სიტყუა
ესა“ მხ.—„მოხედეთ გულითა თქუენითა ყოველთა ამით
სიტყუთა მიმართ“ G, II 5შტ. 82,48.

დამარხვა დაცვა, შენახვა: „დამარხვა მცნებათა
ღმრთისათა“ I კორ. 7,19; „მიგვე თქუენ დამარხვად
ყოველთა დასაბამთა ჩემთაჲ“ G,—„მიგვე თქუენ საცავე
იგი პირველ ნაყოფთა ჩემთა“ მხ., რიცხ. 18,8.

დამარხული-ი შენახული, დაფლული: „ცათა შინა და-
მარხულ არს“ მრთ. A, ათ. აღევს.-ანტ დ. 20r; „გზასა
მას დამარხული ღვას“ იხ. რომ.-კურთხ. ისაქ და იაკ.
4,10.

დამარხულად საცავად: „იხილე სახლთა მატანთასა, სადა
ძეს წიგნები საცნებელთაჲ დამარხულად მუფისა კერო-
სისი“ O, I ეზრა 8,21; „დამარხულად გედვას იგი დღისა
მისი პირისათჲს“ მ. სწ. 80,21. იხ. მარხვა; შდრ. დასამარხვე-
ლი (-ლად).

დამასხმელი-ი დამწერველი: „დამასხმელი იგი (ნერ-
ვისაჲ) უბრალო არს“ მრთ. A. ე. იერ.-ხინან. 84. იხ. დასხმა.

დამატება იხ. დამეტება.

დამაყენებელი-ი დამაყენებელი, დამაბრკოლებელი:
„ღმრთის-მსახურებისა დამაყდუნებელ“ ლონგ. 189,35.
იხ. დაყდუნება.

დამაყენებელი-ი დამაბრკოლებელი, შემაფერხებელი:
„მოთმინებისა დამაყენებელ“ ლონგ. 189,35; „სოლი
საფრე და საცთურ ექმნების და დამაყენებელ ყოველსა
საქმესა კეთილსა“ მ. სწ. 120,84. იხ. დაყენება.

დამაშურალი-ი «მაშურალი», ნაშრომი, გარჯილი, და-
ქანცული: „იესუ, დამაშურალი გზისა მისგან, ჯდა
წყაროსა მას თანა“ C,—„იესუ, მაშურალი სლვისა მისგან,
დაჯდა წყაროსა მას ზედა“ DE, ი. 4,8; „იყენეს დამაშუ-
რალ“ მთ. 9,30; „რომელი განუსუენებს დამაშურალთა“
შუშ. II, 11; „დამაშურალ იყო დიდითა მით ტირილი-
თა“ ვარ. 820; „დამაშურალ არიედ სწავლითა“ მ. სწ.
158,5. იხ. დაშურება.

დამაცულებელი-ი უქმად გამხდომი: „(სიმდაბლე) დამა-
ცულებელ (არს) შურისა“ მ. სწ. 172,12. იხ. დაცულება.

დამახრწველი-ი დამაბრკოლებელი, ხელის შემშლე-
ლი: „მუჟდროება... სიმძლრისა დამახრწველი“
მ. ცხ. 81r; „დამახრწველ ექმნებიან კაცსა ყოველსავე
საქმესა კეთილისასა“ მ. ცხ. 188v. იხ. დახრწვეა, ხრწვეა.

დამბადებელი-ი შემოქმედი: „არცა დამბადებელ მან
შეიწყალნეს იგინი“ O, ეხ. 27,11; „ჯერეთცა დაბადებულთა ჰმო-
ნებს და არა დამბადებელსა“ მ. ცხ. 12v. იხ. დაბა-
დება.

დამბალი-ი დილბობილი: „პოვეს მცირედ პაქსიმადი და ოპანი დამბალი და ჯვეს სიუჟარული“ მ. ცხ. 182v. იხ. ლზობა.

დამბანაკებელი-ი დამბანაკებული: „და დამბანაკებელი პარველი აღმოსავლით კერძო“ G, — და რომელი და დამბანაკონ პარველად აღმოსავლით“ M, რიცხ. 2,8. იხ. დამბანაკება.

დამდაბლება «დავრომა», «მშვდება», «ჭირებება», «ძლეულ ყოფა», «მცირება», «დავლახება», მდაბლად ქცევა, შევიწროება, შეჭირვება, დამორჩილება; დამწუხრება, შერცხვენა: „უკუეთუ დამდაბლდეს (დავარდეს pb.) მამა შენი შენ შორის“ G, ლავტ. 25,89; „თავი თვისი დამდაბლა (დამცირა Q) და ხატო მონისა მიაღო“ (მონებისა შთაიცუა Q)“ pb., ფლპ. 2,7; „მეწი ამჟონისა დამდაბლდეს მე (მაჭირებდეს მე M)“ G, მსჯ. 12,2; „დამდაბლა უფალმან იაბანი მიფე“ M, — „ძლეულ ყო ღმერთმან მას ღღესა წინა იაუნ-მეფე“ G, მსჯ. 4,23; „დამდაბლდეს ჩენი“ G, — გუამჟ ჯდებდეს ჩენი“ pb., II მჯ. 20,8; „რომელმან აღიმალის თავი თვისი, იგი დამდაბლდეს“ მთ. 23,12; „რადღენ იგინი დამდაბლდეს, გვოდენ ესენი უფრავანძლოერდობდეს“ O. ვამოხლ. 1,12; „დავამდაბლენ ყოველი მტერი შენი“ M, I მტ. „რომელმან დამდაბლა, მანვე შეიწყალის“ I, გოდ. იერემ. 3,32; „დამდაბლდი ქუეშე კელსა მისსა“ O, დაბ. 10,9; „უკუეთუ დამდაბლენ ასულნი ჩემნი“ O, დაბ. 81,50; „ღედანი ჩენნი სონს წინა დამდაბლენს“ O, გოდ. იერემ. 6,11; „დამდაბლდე სამკდრებელისაგან შენისა“ pb., — „დაჰკლახანე მკდრობისაგან შენისა“ O, იერემ. 17,4.

დამდაბლება მოუძღურება, შეჭირვება; მორჩილება: „უკო დამდაბლებადაცა და ვიცი გარდამატებადაც“ ფლპ. 4,12; „თესილა დამდაბლებითა განვსწნეს წყევლი“ მბ. რომ.-გურთ. ისაქ. და იაკ. 20,2.

დამდაბლებული-ი «მდაბალი», ჩაგრული, გაჭირვებული: „ხარებდენ ძელნი დამდაბლებულნი (მდაბალნი T)“, ფს. 50,10. იხ. მდაბალი.

დამღვამი-ი: „ვერარა დამღვამ არს წინაშე მისა“ მ. სწ. 80,2. იხ. დღვამი.

დამღვამელი-ი იხ. წინა-დამღვამელი.

დამღვება დაბერება: „რავამს დამღვდენის (მსუნის)“ ფიზ. I,4. „რავამს იხილიან მართუთა დედა ანუ მამა დამღვებული“ ფიზ. II, 8. იხ. [მღვება].

დამღნარი-ი «განკაფული», დადნობილი, დალეული: „მოკეტეს... თელნი ნაკლულეანი და სული დამღნარი (განკაფული M)“ G, II მჯ. 28,86; „უფროსდამჭარი და დამღნარი ჯოცითა“ მ. ცხ. 280r; „ქუნდთა შინა დამღნარნი ქარაჲ“ მ. სწ. 50,21. იხ. დაღნობა.

დამღვრება დანელება, დაწყნარება: „უკუეთუ აღმდოროს გელწიფე, ოქრომან დაწყნარის; და უკუეთუ განჭრდეს მსაქელა, გელწიფე დამღვროს და მამხილვებელ გრთმან დადგმოს“ მ. სწ. 274,10. „შემძლებელ არს მჭეცაცა დამღვრებად“ Sin.—11,137v.

დამღვრელი-ი მომხრელი: „მოუვლნენ მას დამღვრელი და დარჯიონ იგი“ I, იერემ 48,12. იხ. დრეა.

დამეგობრება: „დაეშეგობრენს მათ“ ოსკ. 17,2. იხ. მეგობრება.

დამეღვრება «შინება»; «მომეღვრება»: „ნუ შეძრწუნდებიელ გულნი თქუენნი და ნუცა დაჰმედგრდებიოთ“ C, — „ნუ შეძრწუნდებიელ გული თქუენი, ნუცა ეშინინ“ DE, მ. 14,37; „შესულბეს და დამედგრდეს (მომედგრდეს O)“ pb., ზირ. 81,15.

დამეღვრული-ი მშინარა: „რამსა დამედგრებულ ხართ“ ს. გაბ.-მოც. სავს. 100,19. იხ. [მეღვრება]/მეღვრობა.

დამეტება, დამატება შემატება; მორჩომა, გადამეტება: „დაჰმატა ყოველსავე მოლუაწებასა“ მ. ცხ. 145r; „რომელიცა დაჰმეტდეს საზრდელისაგან თვისისა, უღონოთა და გლახათა განუყოფს“ მ. ცხ. 391v; „უკუეთუ კულა პური დაჰმეტდის“ მ.-უ. 45,23.

დამეტებული-ი ზედმეტი; «უმეტე»: „მივსცე ვეცხლი იგი... საკსარი დამეტებულთა მათთა (უმეტესთა მათ M)“, G, რიცხ. 8,48. იხ. მეტი.

დამზადება «მზა ყოფა», «მოამზადება», გაწყობა: „პური ჩემი დამამზადებდეს“ C, — „პური ჩემი მზამიყოფიეს“ მთ. 22,4; „საკუმეველი იგი, რომელ დამზადდეს“ C, — „მოაქუნდა, რამ-იგი მოამზადა“ DE, ლ. 24,1; „დაგზადა ჩენ ყოველი საშუებელი“ O, IV მჯ. 4,12; „სანოვაგო, რომელ მაგას დაუმზადებდეს“ ფლკტ. 104,20.

დამზადებული-ი შეკამბული: „ვითარცა წარიღო დამზადებულნი იგი საკმელი“ წწყტყ. 30. იხ. მზადება.

დამზახება დამოყვრება: „არცა დაემზახო მათ“ M, II მჯ. 7,8. იხ. მზახება.

დამზერა დაყურება, თვალთვალი; «მზერა»: „დაუზხირა მათ, მიმავალთა ეკლესიად“ მ. ცხ. 115r; „დაუზხირე მათ და... ნუ ზხრახები მათ“ მ. ცხ. 148r; „დაუზხიროს მას“ pb., — „უზხიროს მას“ M, II მჯ. 10,11. იხ. მზერა.

დამზიდვარი-ი ძირს დამწევი: „ყოველივე ჯორციელი ნივთი არს ქუე დამზიდვარი“ მ. ცხ. 165r. იხ. დაზიდვა.

დამთრგუნველი-ი დამტკებნელი, გამთელავი: „მისცნა საყუდრელად დამთრგუნველნი ჩემნი“ ფს. 56,4; „ვითარცა დამთრგუნველი ხატისა სამეუფოსა“ არსტ. 68,0. იხ. დათრგუნვა.

დამთრვალ-ი დამთვრალი: „დაჰყვნოს უფალმან საყვრელითა მით დამთრვალთა წილ მდინარესა მას“ O, ეს. 7,20; „უღოვითა მადლარ არს იგი და დამთრვალ“ მ. ცხ. 117r. იხ. დათრობა.

დამთქმელი-ი შთამნთქმელი: „ზღუდა არს დამთქმელი“ H—022,54v. იხ. დათქმა.

დამთხვევლი-ი დამღვრელი: „უკუეთუ შეეს მან ძმ ბილწი, დამთხვევლი სიხლისა“ O, ეფე. 18,10. იხ. დათხევა. **დამთხუევა** «მიმთხუევა»; შეხვედრა: „დაემთხვა იგი დამთხუევით ნაწილსა ყანისა ბოზის“ G, — „მიემთხვა იგი მიმთხუევით ნაწილსა მას ყანასა ბოზისსა“ M, რუთ 2,3; „თუ დამთხვის კრებულსა დედათასა, განმხიარულდის“ მ. სწ. 240,20. იხ. მთხუევა.

დამიზღვება დაქირავება: „დაგომიზდა ქრისტემან საქმედ ვენაჲსა თვისსა“ მ. სწ. 12,20. იხ. მიზღვება.

დამიჯეზება «ეადთ ზდა»: „ჟამსა დამიჯეზებს“ *px.* — „ჟამსა ვადთ ჰხადონ“ *O*, *ზირ.* 20,6.

დამკრებელ-ი დამყრელი: „ულოცვილა იგი (სტეფანე) ჭი-
სა დამკრებელთა მისთა“ *მ.* სფ. 208,18. *იხ.* დაკრება.

დამკვდრება «დაბუღება», «დაკარება», «სხდომა»,
«დაჯდომა», «შეყოფა», «დაშენება», «ჯდომა», და-
სახლება, დაპატრონება; «მოკარვობა», «მსხემობა»:

„მფრინველთა ცისათა დამკვდრეს (დაიბუღეს *DE*)
რტოთა მისთა“ *ლ.* 18,19; „განშორებულსა მისსა დაემკვდ-
როს“ *M*, — „გამოსავლთა მისთა ზელა დამკარვოს“ *G*,
მსჯ. 6,17; „რომელთა შორის თქვენ დამკვდრებულ ხართ“
M, — „რომელთა შორის თქვენ ჰსხედთ“ *G*, *მსჯ.* 6,10;
„დაემკვდრა სახლსა თქსსა“ *M*, — „დაჯდა სახლსა შინა
თქსსა“ *G*(!); „შენ თანა დამკვდროს“ *G*, — „რომელი შე-
ყოფილ იყოს შენდა“ *M*, *II შჯ.* 28,10; „დაემკვდრ-
ნეთ განკრძალულად“ *G*, — „დაეშენნეთ ყუდროებით“
M, *II შჯ.* 12,10; „თქვენ შორის დაემკვდროს ყოველსა
ადგილსა“ *G*, — „ქედეს შორის ყოველსავე ადგილსა“ *M*, *II შჯ.*
28,10; „არა დამკვდრონ შენ თანა უყუთურთა“ *ფს.*
5,6; „დამკვდრონ მას შინა გრძალბთა“ *I*, *ეს.* 14,28;
„სასობით დამამკვდრე მე“ *ფს.* 4,0; „ცხოვრება სა-
უყუნო დაემკვდრო“ *ლ.* 10,25; „დაუშვდრა მათ
ქუეყანა იგი“ *საქ.* მოც. 13,10; „დაემკვდრნეს ძენი
იგი ისრაელისანი საყოფელთა თქსთა“ *O*, *IV მფ.* 18,6.
„დამკვდრებად მუნ... გიერედ ეამ“ *px.* — „მისხემა მუნ
რიცხუსა მცირესა“ *G*, *II შჯ.* 20,5.

დამკვდრება დასახლება, საცხოვრებელი: „ეჲ არს და-
მკვდრება მათი დაბნეხსა მათსა“ *M*, *I მშტ.* 0,64; „განა-
ჩინა... სახლების დადებანი დამკვდრებისა მათისანი“
საქ. მოც. 17,20.

დამკვდრებულ-ი «მყოფი», «მსხემი», დასახლებული,
მოსახლე; «მკვდრი», «მკვდომარე», «მსხდომარე»:
„ფუცავს მას და რომელი დამკვდრებულ არს მას შინა“
DE, — „ფუცის მას და რომელი მყოფ არს მას შინა“ *C*, *მთ.*
28,21; „სადა დამკვდრებულ არს კარავი“ *M*, — „სადა
მოკარვობს მუნ კარავი“ *G*, *ისუ* 6. 22,19; „რომელთა
შორის დამკვდრებულ იყვნით“ *px.* — „რომელსა შინა
მსხემ იყვნით“ *G*, *ლევიტ.* 18,8; „პირველად ჰორეველი
იგი დამკვდრებულ იყო“ *px.* — „მკვდომარე იყო
ხორეველი პირველად“ *G*, *II შჯ.* 2,12; „ჰალაქნი დამკვდ-
რებულნი მისნი“ *O*, — „ჰალაქნი დამკვდრნი მისნი“ *I*,
ეს. 42,10; „მოიწყინა ქუეყანამან დამკვდრებულნი მას
ზედა“ *px.* — „მოიწყინა ქუეყანამან მსხდომარისნი იგი
მას ზედა“ *G*, *ლევიტ.* 18,26; „შემცირდეს ყოვლოთურთ და-
მკვდრებულთ მით“ *O*, *ოვსე* 4,8; „იყვნეს იერუსა-
ლმისა დამკვდრებულნი ჰურიანი“ *საქ.* მოც. 2,6.

დამკვდრებულ-ი კარავებსა «მოკარვე»: *G*, *მსჯ.* 6,11. *იხ.*
მკვდრება/მკვდრობა.

დამმარხველ-ი შემენახველი: „უიუჲ მე... დამმარხველ
გულმანჯიერებასა მოყუისსათჳს“ *მ.* სფ. 26,27; „რაჲ სწო-
რებაჲ არს დამმარხველისაჲ წარმწყმედელისა თანა“
ბალ. 47,23. *იხ.* დამარხვა.

დამომბა დაღება, დაკიდება: „უმჟოებს არს უფროჲს მისა
დამო-თუმცა-ე ბა საფქვლე ლოდი ყელსა“ *C*, — „უმჟოებს
არს მისა, გამო-თუ-ი ბას ქედსა მისსა ვირით საფქველი“
DE, *მრ.* 9,41. *იხ.* ბმა.

დამოგუნა: „ვითარ დამოგუნენ (ნადირნი)?“ *H—მ41*,
390; „ვერ შემძლო დამოგუნად“ *იქვე*, 402. *იხ.* მოგუნა.
დამოდენა ჩამოდენა, გადმოდენა; «გამოდენა»: „არა
ცრემლი იგი ჭერივისანი დამოსდიედ ნიკაფსა მისსა“
ზირ. 82,18; „ქუეყანაჲ დამოდინარე სძისა და თაფ-
ლისა“ *G*, — „ქუეყანაჲ, რომელსა გამოსდის სძე და თაფ-
ლი“ *M*, *II შჯ.* 11,0. *იხ.* დენა.

დამოდინება გამოდინება; «გარდამოთხევა»: „რუჲ სისხ-
ლისაჲ დამოდინა მისგან“ *ფლკტ.* 180,22; „იწყო ცრემლ-
თა დამოდინებად“ *ფლკტ.* 142,23; „დამოდინედ
თელთა თქუენთა ცრემლნი“ *G*, — „გარდამოსთხედინ
თელნი თქუენნი ცრემლთა“ *O*, *იერემ.* 9,18. *იხ.* დანება.

დამოვარდნა «გარდავარდნა», მოვარდნა: „დამო-
ვარდეს ბარკალი მისი“ *G*, — „გარდავარდეს ბარკალი
მისი“ *px.*, *რიცხ.* 5,27.

დამოვარდომილ-ი «დაყრილი»: „ეჲ... ყუავილი, და-
მოვარდომილი ღიდებისა“ *px.* — „ეჲ... ყუავილსა, დაყ-
რილსა ღიდებისასა“ *I*, *ეს.* 28,1. *იხ.* დაყრდომა.

დამოკიდება «მოკიდება», ჩამოკიდება, აკიდება: „და-
ჰოჰკიდნა იგინი ხუთთა ზელა ძელთა“ *G*, — „მოჰკიდნა
იგინი ხუთთა ძელთა“ *M*, *ისუ* 6. 10,20; „ვერძი ერთი და-
მოკიდა რქითა ნერგსა საბეკსა“ *O*, *დაბ.* 22,12; „დამო-
თუმცა-ე იდა მას ფქვლი ვირით საფქველი ყელსა მისსა“
მთ. 18,0; „უქუეუუ შენ სასოვებაჲ შენი დამოჰკილო
ემჰაკსა“ *ფიზ.* XX, 27. „გარდამოჰსენ ბოროტთა ამათ ტანჯ-
ვათა დამოკიდებისაგან“ *ფლკტ.* 140,20. „იყვნეს და-
მოკიდებულ ძელთა ვიღრე მწუხრამდე“ *G*, *ისუ* 6. 10,20;
„იხილეს ფილაჲ დამოკიდებულნი ეგრეთვე თვადმოქ-
ცეული“ *ფლკტ.* მოც. 8,88. *იხ.* კიდება.

დამოკლება: „დამოკლდა იგი სიბერეთა“ *მ.* ცხ. 836v.
იხ. კლება.

დამოკუეთა მოჭრა: „ჰრმლითა დამოჰკუეთა თავი“
ს. გაბ.-მოც. საჯ. 02,34. *იხ.* კუეთა.

დამომადინებელი-ი ჩამომშვეებელი: „დამოდინებაჲ შესტ-
რეს დამომადინებელთა მისთა“ *O*, *ზირ.* 82,18. *იხ.*
დამოდინება.

დამომავალი-ი «შთამომავალი»: „ხოლო წყალი შთამომა-
ვალი დაღვს“ *G*, *ისუ* 6. 3,18. *იხ.* დამოსლვა.

დამომართ ძირს, ქვემოთ: „ხილეთგან წელთაჲთ და-
მომართ ეიხილე ვითარცა ხილვაჲ ცეცხლისაჲ“ *I*, *ეშეკ.*
1,27. *იხ.* მართ.

დამომდინარე «გარდამომავალი», ჩამომდინარე: „ვი-
თარცა ნელსაცხებელი, დამომდინარე თავსა და წუერთა
აპრონისთა“ *C*, — „ვითარცა ნელსაცხებელი თავსა ზედა, გარ-
დამომავალი წუერთა ზედა“ *I*, *ფს.* 132,2. *იხ.* დამო-
დენა.

დამონება მსახურად გახდომა/დადგინება, დამორჩი-
ლება, შრომა: „დაიშონონ იგი და ბოროტსა უყოფ-
დენ“ *საქ.* მოც. 7,6; „რამთა ჩუენ დაგვმონენ“ *გალატ.*
2,4; „ერი იგი დაამონა კირთად ფარაოს“ *O*, *დაბ.* 47,21;
„ჰმანი მისნი დაეამონენ მას“ *იპ.* რომ.-კურთხ. *იხაკ*
და იაკ. 88,8; „ყოველთა თავი ჩემი დაეამონე“ *I კორ.*
9,19; „ალევიკალავ ჰორცთა ჩემთა და დაეამონენ“ *I*

კორ. 8,27: „დაიპონა თავისა თვისა ძალი მონებითა დი-
დოთ“ O. ევჯ. 29,15.

დამონება მსახურება: „დამონებასა“ შინა ჩუენსა
არა დავთხოიენ“ O. II ევჯა 9,9.

დამონებულ-ი მსახურებაში მყოფი, არათავისუფა-
ლო; მორწმუნო, მსხემი, მწირი: „დამონებულ
ვაყენით ჩუენ“ III ევჯა 8,9; „განთავისუფლებულ ხართ
ცოდნასა და დამონებულ ღმრთისა“ პრამ. 6,22; „და-
ნონებულ იყვენ მისა“ ქ. ცხ. 27,8; „დამონებულ
იყავ ქუეყანასა მას ეგვტისასა“ M.—„მწემ იყავ ქუეყანასა
ეგვტის“ G, II შჯ. 15,15; „შენცა დამონებულ იყავ
ეგვტის“ M.—„მწიო იყავ ქუეყანასა ეგვტისასა“ G, II შჯ.
24,15; „დამონებულ იყავ ქუეყანასა მას ეგვტისასა“
pb.—„მსხემ იყავ ქუეყანასა ეგვტისასა“ G, II შჯ. 24,22.
იხ. მონება.

დამოება ჩამოხევა: „მღელთ-მოძღვარმან დამოიპო
კუართი თქა“ მრ. 14,63. იხ. პება.

დამორჩილება (რჩოლა), (დაოდება), (დაყენება),
გაგონება, დამონება, დაქვემდებარება: „უპაუო
არა დაემორჩილებით“ B.—„უპაუო არა გუერჩ-
დეო“ A, ხხტ. 181,12; „შეურაცხე ვიყავ ფრად დამო-
რჩილებად (დარბ-ოდებად I) გზათა შენთა“ O.
იერემ. 2,36; „არავინ უძლო დამორჩილებად მისა“
C.—„არავინ ეძლო დაყენებად მისა“ DE, მრ. 5,4; „რო-
მელსა არა დაემორჩილა მუზა“ შუშ. I, 40; „ეშ-
მაქნელა დაგუემორჩილებიან სახელითა შენთა“ ლ.
10,17; „უპაუო დამორჩილა ქუეშე ფერტა მისთა“
I კორ. 15,27; „ცოლნი დაემორჩილენით ქმართა
თქათა“ კოლ. 3,18; „დაიმორჩილებდეს მათ სასტი-
კად“ O. გამოხლ. 1,14; „ეგრ შექმლო დამორჩილებად“
ხ. გაბ.-მოც. ხაჯ. 95,7; „დაემორჩილენით წინამდუ-
ართა თუენთა და ერჩიით მათ“ მ. სწ. 67,9.

დამორჩილება მორჩილება: „დედაკაცი მღუმრად ისწა-
ვებდინ ყოვლითა დამორჩილებითა“ I ტიმ. 2,11; „მო-
გუასწავებს მარადის სიტყვას მის დამორჩილებასა მა-
მისა თქასა მიმართ“ იმ. რომ.-კურთხ. ხსაჲ და იაკ. 20,14.

დამორჩილებულ-ი (მორჩილი), დამოკიდებული:
„იყო დამორჩილებულ მათა“ ლ. 2,51; „ყოველი ერი
დამორჩილებულ იყო სემნად მისგან“ ლ. 10,48; „იყავ
ყოველი იგი ერი დამორჩილებულ მოხარკე თქუენდა“
pb.—„იყვენ შენდა მოხარკე და მორჩილ შენდა“ G, II
შჯ. 20,11. იხ. მორჩილება/მორჩილობა.

დამოსლვა ჩამოსვლა: „ნუ დამოვალ თქუენ ზედა ცუ-
არი ცისკრისაჲ“ I, II მგ. 1,21; „დავმოვიდოდა იგი მიერ
მთით“ მთ. 8,1. იხ. სლვა.

დამოტევება ჩამოშვება: „დამოუტევენ თმანი შენი“
ბალ. 120,28. იხ. ტევება.

დამოქცევა მობრუნება; (მიქცევა): „დამოვიქცეთ
და აღვაძნეთ იგი მოოვრებული“ O.—„მივიქცეთ და
აღვაძნეთ ნოვარნი მოოვრებულნი მისნი“ G, მალ. 1,4.
იხ. მცევა.

დამოღება ჩამოღება, გამოღება: „დამოიღო იგი ღრუ-
ბელთაჲ“ მარ. 8,20; „მოზოდეთა სიტყოასითა დამო-
იღოს ქუეყანასაჲ, რომელ-რაჲ არს მას შინა საზარელი“
ბ. კახ.-ქუშ. დდ. 66,24. იხ. ღება.

დამოყურება დამეგობრება: „რამეთუ მოძულებულსა უფ-
ლისა მიერ დამოყურე“ M, II ნშტ. 10,2. „მტერისა შე-
ნისა დამოყურებისათჳს ყოლადე არა ილუწი“ მ. სწ. 85,22.
იხ. მოყურება.

დამოცვენება (გარდამოცვენება), ჩამოცვენა, ჩამოყრა:
„ფურცლისა განმელისა, რომელ დამოცვენი ხეთაგან“
ფლა. 120,83; „ვარსკულავნი ზეით დამოცვენებულ იყვენ“
C.—„ვარსკულავნი ზეით გარდამოცვენენ“ DE, მრ.
13,25. იხ. ცვენება.

დამოწაფება მოწაფედ გახდომა: „რომელთა დამო-
წაფე“ ლ. 1,4.

დამოწაფებულ-ი მოწაფე: „და იყო მუნ იოპეს დედაკაცი
ერთი დამოწაფებულ“ საქ. მოც. 9,20. იხ. მოწაფე.

დამოწუეთა ჩამოწვეთა: „თათლი დამოსწუთის ბაგე-
თა შენთა“ O, პება 4,11. იხ. წუეთა.

დამოწურვა გამოწურვა: „ზუზლად დამოწურა თვისა
მის მომკედრისა“ H—841,221. იხ. წურვა.

დამბალი დლობობილი: „ხილი დამბალი და დაყო-
ლებული ვანიყოფის“ მ. ცხ. 245v. იხ. მბალი.

დამრწმება დამცრობა, დამცირება: „უუდრებაჲმან გან-
რყუნის კეთილი კეთილის-ყოფელთაჲ და დაამრწმის
იგი“ ბალ. 182,15. იხ. მრწმე.

დამრჭულა იხ. დამსჭულა.

დამსახურება მსახურად გახდომა: „დღეს მსახურებდიან
მას და ხვალე დაამსახურის იგი სხუათა“ ბალ. 7,37.
იხ. მსახურება.

დამსჭულა, დამშჭულა, დამრჭულა დალურსმეა,
ღარკობა, (შემშჭულა), (დაგდება), (განელება):
„იგი კელნი, რომელ დამსჭულანეს ძელსა მას“ იმ.
რომ.-კურთხ. მოს. 142,6; „დამსჭულალო მანებითა კედელ-
სა“ M.—„შეამშჭულალო მანითა ზღუდესა“ G, მსკ. 10,
18; „დამშჭულანა (კარნი)“ M.—„დაუგდნა (კარნი)“
G, მსკ. 8,28; „დამშჭულალო ქუეყანასა“ M.—„გა-
ნავლო (კბასა) ქუეყანად“ G, მსკ. 4,21; „დამსჭულა-
ლენ (მანანი)“ Sin.-11,288r; „ოდეს დამსჭულანეს
კელნი და ფერკნი მისნი მესმრითა“ მ. სწ. 180,20.

დამსჭულულ-ი, დამშჭულულ-ი დარკობილი, მიკ-
რული: „სუეტებიცა იგი, რომელსა დამსჭულულ
იყო“ ფლტ. 145,2; „დამშჭულული ძელსა ზედა...
იყო“ იშტ. 122,20. იხ. მსჭულა/მშჭულა.

დამსხმელ-ი დამრგველი: „აწ უპუე არა დამსხმელი
რად არს, არა მომრწყელი“ I კორ. 8,7. იხ. დასხმა.

დამსჯელი, დამშჯელი-ი გამსამართლებელი, გამკითხ-
ველი; დამსჯელი: „ვიან არს დამსჯელ ქრისტე იესუ...
მოკულა“ პრამ. 8,84; „ქუარი დამშჯელი არს მძლავრ-
თაჲ და მესნელი მიმძაფრებულთაჲ“ მ. სწ. 210,2. იხ.
დასჯა/დაშჯა.

[დამტაცებელ-ი] იხ. დატაცება.

დამტევნელ-ი მიმღებელი: „რავდენ ჩუენ დამტევნელ
ვიყვენით“ მრთ. A. კ. იერ.-სული წმ. 102. იხ. დატევა.

[დამტკიცა] დამტკიცება: „დამტკიცოდ არს ჩუენ შორის“
O, ივდ. 8,21. იხ. [მტკიცა].

დამტკიცება გამწარება: „ნულარა... დამამტკიცებე“ ფლტ. 150,8. იხ. მტკიცანი.

დამტკიცება «დადგომა», «განკრძალვა», დამაგრება, დამყარება, გამაგრება, ცილობა: „იგი დაამტკიცებდა, ვითარმედ“ ჟ., — „იგი უფროსს განკრძალულიყო, ვითარმედ“ საქ. მოც. 12,15; „დაამტკიცენ ფერწი ჩემნი ალაგთა შენთა“ ფს. 10,5; „ეინ დაამტკიცნა სა-ფუძველნი ქუეყანისანი“ I, ეს. 40,21; „ხეულითა დამამტკიცეს სარეცელი ჩემი“ O, ეს. სოლ. 7,17; „სხუად ვინმე დაამტკიცებდა და იტყოდა“ ლ. 22,50. „ვერ ჰელ-წიფების დამტკიცებად მუუფება იგი“ DE, — „ვერ უძლოს და დგომად მუუფებამან მან“ C, მრ. 8,24.

დამტკიცებით სრულიად: „ქუეყანად (არა) განჰაქროთ დამტკიცებით“ G, — „ქუეყანად არა განვიდოთ სრულიად“ ps., ლევტ. 25,28.

დამტკიცებულ-ი, დამტკიცული-ი «დაფუძნებული», მყარი: „კლდეს მას ზედა დამტკიცებული ღვას“ ს. გაბ.-მოც. საგს. 95,81; „დამტკიცებული“ O, — „დაფუძნებული“ M, ქება, 5,15; „წიგნი აღთქმისაჲ, წინამწარ დამტკიცული ღმრთისაგან“ Q, გალატ. 3,17. დამტკიცებულად უშიშრად, მოსვენებით: „სული აღ-მცირებული აღძრვასა ვერ ღვან დამტკიცებულად“ ს. გაბ.-მოც. საგს. 100,88. იხ. მტკიცება.

დამტკიცარება დაკვეთა, შედედება: „იხილა წინაჲ სა-კურთხეველისა სისხლი დამტკიცარებული“ ლშ. შოხ. 193,1. იხ. მტკიცარება.

[დამტყერება] მტყერიანობა: „თაენი მათნი დამტყერებულ იყვნეს მიწისაგან“ H—341,577. იხ. მტყერი.

დამუსრვა «განტეხა», «შემუსრვა», დამსხვრევა, დაწვლილება, დაფშვნა: „რამთა დამუსრვენ წყნი მათნი“ C, — „რამთა განტეხნენ წყნი მათნი“ DE, o. 10,81; „დამუსრა პური იგი“ DE, — „განტეხნა პური იგი“ მრ. 6,41; „ჰურქელი კეცისაჲ... დაიმუსროს“ G, — „ჰურქელი კეცისაჲ... შეიმუსრენ“ O, ლევტ. 6,28; „დაჰმუსრენ იგინი ნამუსრეად“ G, ლევტ. 2,6; „მოვაღივნებ... დამუსრვასა (შემუსრვასა O) დიდსა“ I, იერემ. 4,6.

დამუსრვილი-ი ნამტყრევი, ნატეხი, დამსხვრეული: „დაჰმუსრენ იგინი ნამუსრეებად“ G, — „დაალტო იგი დამუსრვილი“ O, ლევტ. 2,6; „დამუსრვილი“ ფლტ. 150,10. იხ. მუსრვა.

დამუსრვილება ტეხილობა, დამსხვრეულობა: „გან-კურნე ყოველივე დამუსრვილებად სახლისაჲ ამის“ ფლტ. 158,88. იხ. მუსრვილი (მუსრვა).

დამუსაყება შედგომა: „შენცამცა დაემუსაყე მუშაკო-ბასა ამას ჩემსა“ მსჯ. 37,8. იხ. მუსაყება.

დამფარველი-ი საფარველი: „ჰორცნი იგი დამფარველ სიტყვას მის იყვნეს“ იბ. რომ.-კურთხ. 104,15. იხ. დაფარვა.

დამფლველი-ი დამმარხველი: „ფერწნი დამფლველთა ქმრისა შენისათანი კართა ზედა ღვანან“ საქ. მოც. 6,9. იხ. დაფლვა.

დამჟოლველი-ი ჩამჟოლველი: „ჰინ აღიყვნა წმიდაჲ სტე-

ფანე ესევითარსა დიდებასა, თჳნიერ დამჟოლველთა მათ მისთა“ მ. ცხ. 49v. იხ. დაჟოლვა.

დამღერება ცილობა, შეუბოვრობა, წინააღმდეგობობა: „რაჲმს დაიმღერნაჲან ჰრისტესნი იგი, ჰორწინების უნებნ“ I ტიმ. 5,11. იხ. მღერა.

დამღიერებულ-ი დაწყულულებული, დამუნიანებული: „დავრდომილი იდვა ბჳეთა თანა მისთა დამღიერებული“ ლ. 16,20. იხ. მღიერი.

[დამდილვა] დამდილული «დაგრიკლული», ჰინაჰჰიმი: „პური საგზლისა მათისაჲ განჰმელ იყო და დამდილულ“ M, — „პური მათი საგზალი გმელი და დაგრიკლული და დაჰმელი“ G, ისუ 5. 9,5. იხ. მდილი.

დამყარება «დაფუძნება», დამტკიცება; დასახლება: „სოფელი და საესებაჲ მისი შენ დამყარე (დაფუძნე ჟ.)“ ფს. 88,12; „დავამყარე ცაჲ და დაჰმადე ქუეყანად“ O, ოფთ. 13,4; „უჰმობესსა ქუეყანასა დამყარე მამად და მმანი შენნი“ O, დაბ. 47,6.

დამყარებულ-ი დამტკიცებული: „დამყარებულ იყო იგი კლდესა“ მთ. 7,25; „გელი მისი დამყარებულ არს ვითარცა ლოდი“ M, იოხ 41,15. იხ. მყარი.

დამყენა: „დაემყენ მათ ზედა და თანაზიარ ძირისა და სი-პოხისა ზეთის-ხილისა იჰმენ“ ჰრომ. 11,17. იხ. მყენა.

დამშთვარი-ი დამხრჩვალ, გაგუდული, მომკვდარი: „რამთა ეკრძალნენ იგინი კერბთა კლულისაგან და სისხლისა ჰამასა, დამშთვარსა და სიძვასა“ საქ. მოც. 21,25; „რამთა განეყენნენ იგინი ჰამად ნაზორეთ-გან კერბთასა და სიძვისაგან, დამშთვრისა და სისხლისა“ საქ. მოც. 15,20. იხ. დამშთვარი.

დამშრეტელი-ი დამესები: „წყალსა დამშრეტელი იგი ძალი დაეიწყებულ იყო“ O, სიბრძ. სოლ. 19,19; „არაგინ იყოს დამშრეტელ სახლსა ზედა ისრაელისასა“ O, ამოხ 5,6. იხ. დამშრეტა.

დამშრშალი-ი დამწვარი, დაწვრტილი; მოწყულული: „დამშრშალ. დაწვრტილ ვარ მე სიყვარულთა“ ოქრ.-გუ-რიტ. 227, 31; „ამას ისრისა სიყვარულთა დამშრშალ იყო დავით“ იქვე, 228,4. იხ. დამშრშალი.

დამშვდება «დაცხრომა», «დაყუდება», «განსუენება», დაწყენარება: „აღძრვასა ლეღათა მისთასა შენ დაამშვდე“ ჟ., — „ლეღათა მისთაჲ შენ დააცხრე“ ჯ. ფს. 88,10; „დამშვდნა (დაყუდნა G) ქუეყანა ორმოც წელ“ M, მსჯ. 8,11; „შემდგომად დამშვდებისა უფლისა მიერ ისრაელისა“ G, — „ოდეს განუსუენა უფლმან ისრა-ელსა“ M, ისუ 5. 23,1; „არა დაამშვდნა გონებაჲ მისი“ მრთ. A. ანტ. დ. 34; „დამშვდნა ქუეყანა ათ წელ“ ps., II ნშტ. 14,1; „გელის-წყრომაჲ კაცისაჲ დაამშვდის მსახურმან გონიერმან“ O, ეს. სოლ. 18,14; „ოდესმე დამშვ-დნებოდა ალი იგი“ O, სიბრძ. სოლ. 16,18. იხ. მშვდი.

დამშჳულვა იხ. დამსჳულვა.

დამშჳელი-ი იხ. დამსჳელი.

დამცილებელი-ი «შემცოდებელი»: „ჰჳებოთა თმისა მიმართ და არა დამცილებელნი“ G, — „ესროდეს ჰვითა თმასა და არა შესცოდებდეს“ ps., მსჯ. 20,10. იხ. [ცილება].

დამცირება «დაკნინება», «დამდაბლება», დამცრობა, დაპატარავება; «ნაკლულვანადი»: „თავი თჳსი და-

იმცირა (დაამტკიცა p.b.) და ხატი პონებისა შთა-
იყენა ფლ. 2,7: „დაამტკიცოთ სამკურნელი მათ“
p.b., — „დაამტკიცოთ ღვთისმეტყველი მათ“ G, რიცხ. 88,
54; „დაამტკიცოთ, დაამტკიცა“ ფლ. მოც. 10,11; „სა-
დამტკიცოთ კერძო ქრისტიანთა დაამტკიცებენ“ იმ. რომ.-
კურთხ. მოც. 143,18; „სადამტკიცო... ასული დაამტკიცება-
სა ზღადა იქნება“ O, — „სადამტკიცო არიელ... და ასული
ნათესავი ნათესავი“ p.b. ზირ. 22,8. იხ. მცირება.
დამტკიცება, დამტკიცება აღტქმა, დაბარება; ბრძანება:
„დაამტკიცა დამტკიცა, რომელი დაეამტკიცა მათ“ G, ისუ
5, 11; „დაამტკიცო ბერსა მოწმისა მის თვისადა“ მ.
ცხ. 151; „დაამტკიცოთ, რათა არა გლიცობ-
დენ“ მ. ცხ. 375; „დაამტკიცო მეტრეპოლიტისა“ ი. ე.
37,32.

დამტკიცო — «მტკიცო», აღტქმა: „გარდატყდა დაამტკიცო-
სა, რომელი დაამტკიცა მათ“ G, — „გარდატყდა შტულისა
ჩემსა, რომელი დაამტკიცა მათ მიმართ“ M, ისუ 5, 7,11. იხ.
მცირება.

დამტკიცებდა დაგვიანება, ჩამორჩენა: „უამსა განიღვრე
და ნუ დაამტკიცებდებ“ O, ზირ. 35,15. იხ. მცირელი.

დამტკიცებდა «დაქვეყნება», მძიმის დაღება/აქილება, გა-
ბნელება, დაქირებება, დაცობა: „არა დაამტკიცო მას
შრომითა“ p.b., — „არა დაამტკიცო იგი შრომითა“ G,
ლევტ. 25,43; „დაამტკიცა ქელი ეფრემისი მათ ზედა“
G.M, ისუ 5, 19,49; „დაამტკიცა მათნი დაამტკიცნეს არა
სხენად“ O, ზაქ. 7,11; „დაამტკიცა ვითარცა ბუზი“ O,
ნუმ. 8,15; „დაამტკიცა ღვთისმეტყველი“ M, II 58; 10,4;
„რომელსა სიამაღროთა დაუამტკიცა მათნი ფრთენი მისნი და
ვერ ეძღის აღფრენად... ვადრემდის არა აღესრულებნის სიმ-
ბოლი იგი მაქლარობისა“ მ. ცხ. 109,13; „დაამტკიცა ყერ-
ნი შენა“ მ. ცხ. 277.

დამტკიცებულ-ი დატვირთული, გაძნელებული: „იყვენს
თულისი მათნი დაამტკიცებულ“ მთ. 20,43; „თულისი
იყვენს დაამტკიცებულ იყვენს სიბერითა“ იმ. რომ.-
კურთხ. ისუ და იაკ. 44,11; „დაამტკიცებულნი საკურ-
ნელთა მათთა ეოდოდა“ O, იოვ. 2,8; „არცა ხორშაითა და
არცა ყინუთაგან ზამთრისათა დაამტკიცებულ“ იმ. რომ.-
კურთხ. მოც. 106,17. იხ. მცირება; შდრ. დაუამტკიცებულად.

დამწარება გამწარება: „მცირე აფსინდი დაამწარებს
ღვთისა პერველსა თაჟლსა“ მ. ცხ. 180v. იხ. მწარე.

დამწერელი-ი მწერალი: „უაღრეთ მოვიდეს დაამწერე-
ლი იგი გელეს-საბუთათა“ მ. ცხ. 148; „კალმისა მისგან
დაამწერელისა“ მ. ცხ. 153,17. იხ. დაწერა.

დამწიფებულ-ი შემოსული, მოწეული: „რომლისა და-
ამწიფებულ და მოწეულ არს მარტული“ ფიშ. XVII, 24.
იხ. მწიფე.

დამწიფება: „ნეს. და არაწმადად დაწმადები, ნუთუჯე დაამ-
წიფო“ Ath.—11,257v. იხ. მწიფ(5)კალი.

დამწიფანება: „მწიფან ცუარსა და დაამწიფანდის (ყანა)“
H—622,32r. იხ. მწიფანე.

დამწიფარი-ი დამწიფარი, მოკიდებული; «აღტყინებული»:
„რომელი დაამწიფარისა არს“ p.b., ლევტ. 18,28; „ხედვი-
და... რომელსაჲ კარსა დაამწიფარად“ მ. ცხ. 416; „იყვენს

ნათესავნი დაამწიფარ, ვითარცა ეკალი ველსა ზედა“ O, —
„იყვენს წარმართნი აღტყინებულ, ვითარცა ეკალი
ყანობისა შინა“ p.b., ეხ. 80,12. იხ. დაწევა.

დამწიფვლი-ი შემწეული: „მგავსად განსაწმადელთა წა-
მალთა და დაამწიფელთა განკურნებენ სიბოროტელთა
ჩვენთა“ მ. ცხ. 48v. იხ. დაწევა.

დამწიფილება იხ. დაწიფილება.

დამწიფობა დამწერობა: „იგი მომავე იყოს, დაამწიფო-
ბისა არს“ G, ლევტ. 18,28. იხ. მწერობა.

დამწიფვლი-ი დამსუფთველი: „თუალთა დაამწიფებელ“
ლომ. 180,80. იხ. დაწიფება/დაწევა.

დამწიფება «შემწიფება», შესაღამოვება; დაბრმა-
ვება: „ვითარ დაამწიფებ რა“ C, — „ვითარცა შემწიფებ-
რა“ DE, მრ. 15,42; „ვითარცა დაამწიფებ რა ბოდა“
სხბ. B, 185,0; „დაამწიფებ რა ღვთისა შინა“ ბალ. 116,0;
„გაუწიფო საკმეო ჩემი, ვითარ დაამწიფებ რა დი“ ლომ. 37,17.
იხ. მწიფარი.

დამწიფა გაწვრთნა, გახედნა: „უწყო, ვერ დაეამწიფო“
იერემ. 35,18.

დამწიფა წვრთნა, გახედნა: „კმისაგან კვილისა და დაამწი-
ფისა საკლდარათისა შეიძრა ყოველი ქვეყანა“ იმ. რომ.-
კურთხ. მოც. 184,1. იხ. [მწიფა].

დამწიფებელი-ი დამწიფები: „ვითარცა დაამწიფებელი კი-
თილისა“ მ. ცხ. 809v.

დამწიფებელი-ი «წინამძღუდარი»: „მოუწოდა... დაამწიფე-
ბელთა ბრძოლისათა“ G, — „მოუწოდა... წინამძღუდარ-
თა ბრძოლისათა“ M, ისუ 5, 10,21. იხ. დაწევა.

დამწიფებლობა «წიფება», დაწიფება: „დაამწიფებელი-
ბისა შენსა მანგლითა საკმელ მკასა“ G, — „რათაჲ იყოს
მანგლისა საკმელ მკასა“ M, II 37, 16,8. იხ. დაამწიფებელი.

დამწიფსა «დაძლიება», მწიფსობა, ძივნა, «მწიფსა», და-
მორჩილება, ცოხნა: „დაამწიფსენ კრავნი ჩემნი“ C, —
„დაამწიფენ კრავნი ჩემნი“ DE, ი. 21,16; „რომელმან
დაამწიფოს ვერი ჩემი“ მთ. 2,6; „დაამწიფსენით ცხო-
ვარნი იგი კლდედნი“ O, — „დაამწიფსენით ცხოვართა დაკლვი-
სათა“ p.b., ზაქ. 11,4; „ყოველი ბუნებაჲ მკეთათა... და-
ამწიფსენ ბის“ იაკ. 8,7; „ვითარცა რკინამან დაამწიფოს
და დაამწიფოს ყოველი“ O, დან. 2,40. იხ. მწიფსა.

დამტკიცება «მტკიცება» მოღება: „დაამტკიცელოს მღვდელ-
მან მსხერბლისაგან მოსაწმადელისა“ G, — „მოიღოს
მტკიცელითა მღვდელმან მან შესაწმადელისა მისგან საწმადე-
ბელისა მისისა“ M, რიცხ. 5,28. იხ. მტკიცელი.

დამტკიცება დატყრა, დატყრა, დაკავება: „რომელმან შეტ-
ლოს დაამტკიცაჲ მტკიცისა, იგი შემწიფებელ არს და-
ამტკიცებელ ენისა“ მ. ცხ. 120v; „უაღრეთ დაამტკი-
როს მონაზონმან მტკიცელი თვისა და ენა... არა მოკლდეს“
მ. ცხ. 188; „დაამტკიცონა იგინი მუშაკობასა შინა-ღვთისა
ყოველ მარხველნი“ მ. ცხ. 207v. იხ. მტკიცება.

დამტკიცობა მიტყრა, მიწებება: „მოვედ გამოსლელად კარსა,
დაამტკილო ზეწარი ჩემი სივიწარესა მას კარისასა, და
დაუტყვე იგი მენ“ მ. ცხ. 280r. იხ. მტკიცობა.

დამტკიცება გაწვრთილება, დამტკიცება: „რაოდენცა გან-
სიქნენ ჳორსნი, ეგოდენცა დაამტკიცებდის სული“ მ. ცხ.
288v. იხ. მტკიცება.

დამქნარი-ი გამხმარი, დამქნარი: „ვიხილენ ძეძუნი მისნი ვითარცა ფურცელნი დამქნარნი“ მ. ცხ. 182v; „ცნა ცოლი თჳსი, რომლისა-იგი სახს და შენიერება და მქნარ იყო“ მ. ცხ. 180v. იხ. დაქნა.

დამქრელი-ი მომსრეელი: „დასტარა იმსუ და... დამქრელი მათნი დაქრითა“ G,—„დაადა ისუ... დამქრელი მათნი მოსრეთა“ Pხ., ისუ 5. 10,20.

დამხედ მიწაზე, მიწის პირს, ძირს, პირდაღმა: „დავარდა დავით დამხედ, თაყუანის-სცა მას“ O I მფ. 24,8. დამხედვარი-ი ეპიტირიტიანი, ზედამდგომელი: „ორნი ეპიტირიტიანი, რომელ არიან დამხედვარნი, და-ელევენს“ ი-ე. 34,10 იხ. დახედვა.

დამხედვარულ-ი ცხენოსანი: III მფ. 20,20*. იხ. მხედარი.

დამჯობა, დამჯუება «დაქცევა», დამჯობა, «დაცემა», დანგრევა, წაქცევა: „ბაგინები მათი დაამჯკო“ M,—„დაამჯკიენით ბოშონი მათნი“ G, II შჟ. 12,8; „ტაბლე-ბი იგი... დაამჯკუა“ მთ. 21,12; „მტონარი იგი დაამჯკს შაშვან“ O,—„მტონარეთა დასცემს შიში“ Pხ., იგ. ხოლ. 18,8; „ბორცუნი დავამჯკუნე“ I, ეს. 42,15; „დაამჯკს, ვინ მიყურდის“ ბალ. 7,31. „მის გამო ყო დამჯობა“ ფლპ. მოც. 10,28.

დამჯობილი, დამჯუებული-ი დაქცეული, დარღვეული, დახსნილი: „დამჯობილი იგი მისი... აღუაშენო“ საქ. მოც. 15,10; „მახლობელად სახლს მას დამჯობილსი გამოჩნდეს“ ფლკტ. 150,2; „ასონი მათნი შრომისაგან დამჯუებულ“ გრ. ნოს.-კაც. ავებ. 109,0. იხ. მჯობა.

დამჯოღვა დაქცევა: „დამჯოღვად მევალეობის არა ხოლო თუ აპოლონისი“... ფლკტ. 141,10. იხ. მჯოღვა.

დამჯსნელი-ი დამშეული: „სიმჯსისა დამჯსნელ“ ლონგ. 180,30. იხ. დაქსნა.

დამჯუება, დამჯუებული-ი იხ. დამჯობა.

დამჯუმა დამჯობა: „საკურთხეველთა ღმრთისათა შეემოხვა დამჯუმა“ H—341,018. იხ. [მქემა].

დანა იხ. დანაკი.

დანაბვა შეერთება: „დაინაბა შიშისა მისგან ყოველი იგი სიმრავლეს“ რიფს. 170,80.

დანაბული-ი შემერთალი, შეშინებული: „შეურებულ შიშითა მით და დანაბულ“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 100,20; „ყოველნი მფრინველნი ცისანი დანაბულ იყვნეს“ O,—„ყოველთა მფრინველთა ცისათა ეშინოდა“ G, იერემ. 4,25. იხ. [ნაბვა].

დანადები-ი «დასადებელი»: „და ესე იყვნენ... ყოველთაგან ზედა დანადებთა“ G,—„ესე იყოს... ყოველთაგან დასადებელთა“ Pხ., რიფს. 15,11. იხ. დადება.

დანაკი-ი, დანა, დანა, მახვილი: „არიან აქა ორ დანაკ“ მთ. 22,88; „მოიხუთა იისმან დანაკნი კლდისანი, რომელთა მთა წინა-დასცოდა ძეთა“ G, ისუ 5. 21,42; „ვქმნეთ დანაკი“ ბ. ეფს.-ეფუხ. დღ. 184,17. „დაადგა დანაჲ, რამ-თამცა განკეთა თეზი“ მ. ცხ. 356r.

დანაკის-კულ-ი, დანაჲს-კულ-ი «ფინიკი»: „მოიღეს რტოჲ დანაკის-კულთაგან და განვიღეს მიგებებად მისა“ DE,—„აღიღეს რტოები ფინიკისაჲ და განვიღეს წინა-მიგებებად მისა“ C, ი. 12,18; „დამკვდრებულ იყო იგი დანაკის-კულსა მას ქუეშე“ M,—„ქდა ქუეშე ფინიკისა“

G, მსჯ. 4,5; „დავგო ბერსა ცერც დამბალი და მხალი უმ-გბარი და დანაკის-კული, რომელ არს ფინიკი“ მ. ცხ. 211r; „იხილა იგი ბერმან მოსილად დანაჲს-კულისა ფერცლითა“ მ. ცხ. 235v. იხ. კული.

დანაკის-კულოვანი-ი ფინიკიანი: „საზღვარ არს ზღუდ და მხისა-ღმოსავალად კერძო დანაკის-კულოვნისა“ O, ეზეკ. 47,18. იხ. კულოვანი.

დანაკუერცხლებული-ი ნაკუერცხლად ქცეული: „ჰედ-ვიდეს საქუმილსა მას დანაკუერცხლებულსა“ H—341,380. იხ. ნაკუერცხალი.

დანაპყრობ-ი «სამკვდრებელი», მამული: „ყოველნი ქა-ლაქნი ძეთა ლევისთა დანაპყრობისა ძეთა ისრაჲლის-თაჲსა შორისთანი“ G,—„ყოველი ქალაქი ლევიტელთა შო-რის სამკვდრებელსა ძეთა ისრაჲლისათა იყო...“ M, ისუ 5. 21,41. იხ. დაპყრობა.

დანაყვა ტემა, დაჩერება: „დაუნაყეს ქვითა პირი მი-სი“ რიფს. 178,80; „დამნაყდეს მე ურთოვრთს გუ-ვითა“ H—341,47. „დანაყილ იყო ღდაბნოს გარე მისგან“ Sin.—6,95r. იხ. ნაყვა.

დანაშტენი წიღოვანი: „ვითარცა დანაშტენი სიშე-ვალ მათსა“ G, გოდ. იერემ. 1,17. შდრ. დაშტნობა.

დანახეთქ-ი «მთხრებელი», თხრილი, ნაპრალი: „ამას ყოველსა თანა შორის ჩვენსა და შენსა დანახეთქი დიდი დამტკიცებულ არს“ DE,—„ზედა ამას ყოველსა მთხრებელ დიდ არს შორის ჩვენსა და თქვენსა“ C, ლ. 10,20; „გან-სთქდა ქლეყანაჲ და იყო დანახეთქ დიდ“ Sin.—11,268v. იხ. დახეთქა.

დანგი-ი წვრილი ფული: „ვიდრე არა მისცე შენ შეერაცხი იგი დანგიცა“ მთ. 5,20; „სიკლა... ოცი-დანგი არს“ G, რიფს. 18,15; „თაყუანი-სცენ მას დანგისა ერთისა გეცხ-ლისათჳს და ქუეზისა პერისა“ O, I მფ. 2,80.

დანგრვა წახდენა, გაფუჭება: „დაჰანგრვა ვანებო მათი და სამწყსოჲ და მროყელი“ O, ივდ. 2,17. იხ. ნგრვა.

დანდალი-ი ლაგამი, ალვირი: „დანდალი ვაბთა შენთა“ O, IV მფ. 19,28.

დანდალუკია სიყვითლის სენი, Icteria, morbus regius: „გარდაიქცეს ყოველნი პირნი, და დანდალუკია იქმნეს“ O, იერემ. 80,0.

დანელემა განელემა, გაგრილება: „ნაკუერცხალნი იგი განსადელუთანი ლოცვითა და ეანელენეთ“ მ. ცხ. 15v. იხ. ნელემა.

დანერგვა «სხმა», «დასხმა», «დაშენება», დარგვა: „არა დაჰნერგო თჳისა შენისა სერტყი“ G,—„არა ისხა თჳისა შენისა სერტყები“ M, II შჟ. 10,21; „ვინ არს კაცი, რომელმან დაჰნერგა ვენჯი და არა განიშვა მისგან“ G,—„დაესხას თუ ვინმე კაცსა რქაჲ და არღა ეხაროს მისგან“ M, II შჟ. 20,0; „დაჰნერგენ იგინი“ L,—„დააშენა იგინი“ C, ფს. 43,8; „დაჰნერგენ მე სავენაჲნი“ O, ეკლ. 2,4; „დაჰნერგეთ გულთა თქვენთა სიყუარული“ მ. სწ. 105,20.

დანერგვა დარგვა: „უპი არს დანერგვისაჲ და ეამო მოთხრად დანერგულისაჲ მის“ O, ეკლ. 8,2.

დანერგული-ი დარგული, ნერგი: „იუოს იგი ვითარცა ხე დანერგული თანა-წარსადინელსა წყალთასა“ ფს. 1,8. იხ. ნერგვა; შდრ. დასანერგვა.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

დანერწყუ(ვ)ა ფურთხება: „დაპნერწყუ თუ დაპნერ-
ტო იგი“ O, ზირ. 25,14. იხ. ნერწყუ(ვ)ა.

დანესტუვა დაბერება: „დაპნესტუვა სამთა მთავარ-
თა ნესტუვა რქისათა“ G,—„დაპნესტუვა სამთა მთავარ-
მან ნესტუვა მას რქისათა“ M, მხ. 7,20. იხ. ნესტუვა.

დანესტუვა დაფენვა: „დაპნესტუვა მთიერა პური შენი“
I, ეხ. 55,7. იხ. ნესტუვა.

დანთქმა ჩანთქმა: „მტერი იგი მათი დაანთქნა“ O,
ხიბრძ. ხოლ. 10,19; „განელა ქუეყანა, დანთქა დათანი“ ფს.
103,17. „იყო... დანთქმას საკრპოლასა“ ფლკტ. 157,22;
„ვუქრობათ თანა დანთქმად (იპოების)“ H—2251,59r.
„ზღუდა მით მეწამულთა სამართლად დანთქმულ“ იმ. რომ-
კურთხ. მოხ. 184,18; „ლაგვი ნავისა დანთქმული სახა“
O, იგ. ხოლ. 80,19. იხ. ნთქმა.

დანთწვა შეტყობა, შეტყობა: „დაპნთწვენ ეშმაკნი
ცხელოვანსა ამა“ მ. ცხ. 47r. იხ. ნიშანი.

დანქარევა ბერება: „მცხლისა დანქარევა და მობერება
ხორწყისა“ O, ხიბრძ. ხოლ. 11,10. იხ. ნქრევა.

დაობლება ობლად დარჩენა: „დაობლდით მათგან და
არა გუბეს, თუ ვისა წარვიდეთ“ მ. ცხ. 87r. იხ. ობოლი.

დაოდება დამორჩილება: „შეურატ-ვიყავ ფრიად და-
რმოდებად (დამორჩილება O) გზათა შენთა“ I
ფურც. 2,86. იხ. ოდება.

დაპარვა გაქურდება, მოპარება: „დამპარეცა მე და
წარმოყვანენ ასდღნი ჩემნი ვითარცა ტყუენი მახვლითა“ O,
დაბ. 81,26; „დაიპარეს ლელ“ მ. ცხ. 88r. იხ. პარვა.

დაპატიება დასჯა; განჩინება: „ამისთვის დაეპატიეა,
არათა იყოს კერპერი ესე ვებან“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 158,
26; „დაიპატიე თავსა შენსა... რათა პატივსცე უფ-
როს ზომასა მის, რომელსა ღირს იყოს“ Ath.—17,307r.
იხ. პატიე.

დაპატრული-ი დახეული: „დალათე თხის იგი სამოსელი
დაპატრული გამოაქნდა გარე“ რიფს. 178,40. იხ.
პატრვა.

დაპება, დაპება დახევა, დაპობა; ცემა: „დაიპო სა-
მოსელი თხი“ მთ. 28,65; „დაიპენით გულნი თქვენნი
და ნუ სამოსელნი“ O, იგ. 2,18; „ურთიერთს ტვნა და-
იპვლეს“ ფლკტ. 186,17.

დაპებულ-ი დახეული, გაპობილი: „შეიმოსის სამოსელი
დაპებულნი ყოველნი მოქილმან“ O, იგ. ხოლ. 28,21. იხ.
პება; ზღრ. კუარდ-დაპებელი.

დაპოხება განოყურება; გასუქება: „ჰამბავმან კეთილმან
დაპოხნის ძეღნი“ O, იგ. ხოლ. 15,81. იხ. პოხა.

დაპარკლება იხ. დაბრკლება.

დაპყრობა მძოვება, მძივება, მძოპყრობა, აღება,
დაქერა, მძოვება, დამორჩილება, დაკავება, გამო-
ლება: „დაიპყრეს გლეხთა მათთა მარცხენითა ლამ-
პარნი“ G,—„მორღეს გლეხთა მარცხენითა მათთა ლამ-
პარნი“ მხ. 7,20; „დაიპყრა ისრაჲლმან ქუეყანა ჩემი“
G,—„მომიღო მე ისრაჲლმან ქუეყანა ჩემი“ M, მხ. 11,18;
„დაეიპყრენთ ყოველნი ქალაქნი მისნი“ G,—„მოვი-
პყრათ ყოველი ქალაქი მისი“ M, II მხ. 2,84; „პარძო
მას და დიპყრა აზარტ“ I, ეხ. 20,1; „უკუეთო დაიპყ-
რან და იპოოს ზღისა მისა ნაპარევი“ O, გამოხლ. 22,4; „ს.და.
არა ჰგონებდეს, მწიფეს დაეპყრა“ O, ზირ. 28,81; „იე-

თარცა შემოვიდოდის, დაიპყრთ კართა და დაქვლიმეთ“
O, IV მხ. 6, 32; „დაიპყარ ავარაკი ჩემი“ O,—„მოიგე
თავისა შენისა ავარაკი ჩემი“ მხ., იერმ. 32,7; „ქუე-
ყანა დაიპყრა მათგან“ M, ისუ 6. 18,1; „დაიპყრეს
ბერძენთა თესხარისი“ ქართ. ცხ. 134,5; „დაიპყრა. ეფრე-
მიოს საყდარი ქალაქისა ანტიოქიისა“ ლიშ. 17,8; „და-
იპყრა იგი“ მხ.,—„გამოიღო იგი (გალადი)“ G, რიცხ.
82,89.

დაპყრობა ფერკისა გაჩერება, შედგომა: „ფერტი და-
იპყრა იესუ“ მრ. 10,40. იხ. პყრობა; ზღრ. დასაპყრობე-
ლი; წინა-დაპყრობა.

დაჟლითვა: „დაიჟლითვოდა ერთიერთსა ზედა (მატლი)“
ანდ.-ანატ. 211,28. იხ. ჟლითვა.

დაჟღლემა: „რაღენი ჩჩვლინ ფერკითა დაიჟლიმ-
ნეს... და განყდეს“ H—841,645. იხ. ჟღლემა.

დარან-ი იხ. დადარება, დადარ(ა)ნებული, [დადარ-
ნეულება] (-ული), სადარანო.

დარაჰან-ი იხ. დრაჰანი.

დარბაზ-ი სახლი: „დარბაზნი იყიდნა დიდნი“ მ. ცხ.
810v.

დარგვა დანერგვა: „ეს ზედასზედა აღმოფხურა, დარგე-
თა ძირთა ვერ განიგებს“ მ. ცხ. 202r. იხ. რგვა.

დარე მდარე, მცირე: „დამორჩილებად მთავართა და
რომელნი მთავართა ქუეშე არიან: აზნაურთა და დარცთა“
მრთ. D, კ. იერ.-აღდგ. 120; „იძრინ (საგრძნობელი)
უსუსურად. საქმითა დარცთა (დართთა var.)“ გრ.
ნოს.-კაც. აგებ. 172,8. იხ. სიდარე, უდარესი.

დარეკა დაკეკუნება: „დაეკრეკეთ კარსა“ ლიშ. 86,80;
„დაპარეკეს ძელსა და შეკრებს ძმანი ყოველნი“ მ. ცხ.
177r. იხ. რეკა.

დარეცა გაშლა, გაფენა, დაფენა, დაგება: „ქუეშე შენ-
სა და გირეცონ დალპოლვა“ I, ეხ. 14,11; „დარეცენით
იგინი გზათა ზედა მათთა“ O, იგ. 14,5; „დაირეცა (სამო-
სელი) იგი მოთხრილსა მას შინა, ვითარცა საგებელი
სიღრმესა მას“ განს. ი. 200,7; „დაირეცენეს ქუეყანასა
ზედა“ ფლკ. მოც. 9,8. იხ. რეცა.

დართვა «დადება», დამატება, დაკრება, შერევა:
„დაურთონ მას ზედა სამოსელი ძოწეული“ G,—„დასდ-
ვან მას ზედა სამოსელი მეწამული“ მხ., რიცხ. 4,8; „მე
დაგირთო ზღელსა თქვენსა“ M, II მხ. 10,11; „არა და-
გირთოს მწუხარება გულსა“ O, იგ. ხოლ. 10,22; „ისისლას
სისლათა ზედა დაკრთვენ“ O, იგ. 4,2; „იოდეს კაცი და-
სნეულდეს და დაგრთენ მას ზედა განსცდელნი“ მ. ცხ.
25v; „ნუ ყოველივე სიტყუად გრწამნ, ნუცა ყოველსავე თანა
დაგრთე“ მ. ცხ. 85r; „არცა დაეკრთვიდე თ ცოდ-
ვასა ზედა ცოდვასა“ მ. სწ. 207,83; „ცეცხლსა ზედა და-
ურთვიდე შეშასა“ A—02, 105r. იხ. რთვა.

დართ(უ)ვა დახურება: „რათა იყიდონ... ძელი მოსლად და
დართვად სახლები“ M, II მხ. 84,11; „ესრეთ აღიშენენ
და დაირთვენ ყოველი იგი ტაძარი“ O, II ეზრა 6,4. იხ.
რთ(უ)ვა.

დართხმა გართხმა: „დაართხნეს და იწყეს გუემალ
მტარვლთა“ ანდ.-ანატ. 194,2. იხ. რთხმა.

ლარიდება მორიდება; დაზოგვა: «მიდრეკა»: „ერთგზის დაერიდნეს ღელას თვსა“ მსგ. 15,9; „არცა დაერიდების ეკალთა, არცა კაპანთა, არცა ხერლონთა აღგილთა“ მ. ცხ. 201v; „არლარა დაეკრილო სიბერესა შენსა“ ფლტ. 144,10; „ნუცა დაკრიდებთ პირსა მათსა“ M, — ნუცა მისდრკებთ პირისაგან მათსა“ G, II მგ. 20,3. იხ. რილება.

ლარიჩინი-ი «კინამო»: „ვითარცა ღარიჩინი და ვითარცა ასპალანტი ნელსაცხებელთა“ მხ., — „ვითარცა კინამო და კამპაი შეხავებელი“ O, ზირ. 24,20.

ლარუჯვილი-ი «დატუსვილი»: „პური დარუჯვილი, ეტერი ახალი არა შვამოთ“ O, — „პური დატუსვილი, ეტერი ახალი არ შვამოთ“ მხ., ლეფტ. 23,14. იხ. რუჯვა.

ლარქენა «დაცემა»: „შენ გამო მტერნი ჩუენნი დავრქენთ (დაცესენთ C)“ L, მხ. 43,6. იხ. რქენა.

ლარქუმა დახურვა: „მოლო ღელაკმან ერთმან სარქულ და დაარქუა ორმოსა მას“ O, II მგ. 17,19; „ალიჯა გვრგვნი იგი, რომელი თვთ ედგა და დაარქუა მას თავსა“ მ. ცხ. 158r.

ლარქუმა შეეკრა: „დარქუმიტა მით შეინვარისათა ჭორკნი მათნი დაიბძაროდეს“ სხტ. B, 185,10. იხ. რქუმა.

ლარლუევა «დაცნა», «დაქცევა», «განძება», «მოოტრება», დაშლა, დამხოვა: „რომელი დაარლუევი (დაპქსნილ DE) ტაძარსა მას“ C, მთ. 27,40; „გოდოლი იგი ფანოველისა დაარლუა (დააქცია G)“ M, მგ. 8,10; „დაგარლუონ შენ“ DE, — „განგაძონ შენ“ C, ლ. 19,44; „რამ-იგი შენ აღაშენე, მათ დაარლუეს“ L, — „რომელი-იგი შენ აღაშენე, მათ მოაოტრეს“ C, მხ. 10,3; „დაარლუა ნათესავნი შვდნი ქუეყანასა მას ქანანისასა“ საქ. მოც. 13,10; „დაარლუა ღობე ბოსტნისა და სხუად ღობე მოდგა“ მ. ცხ. 168r; „ქალაქნი შენნი დაიარლუნეს“ მხ., — „ქალაქნი შენნი დაეცნეს“ O, იერემ. 4,7; „დავარლუა კედელი მისი“ O, მხ. 5,5; „ერთი თუ აშენებდეს და ერთი დაარლუევიდეს, რამ-მე სარგებელი არს“ O, ზირ. 31,28.

ლარლუევა დაშლა: „ნუ სცემ დარლუევად კილოზისა მის“ ფოკა 344r; „შეკქნოდა დარლუევა“ ქ. ცხ. 80,8.

ლარლუეულ-ი აოხრებული, დამხოვილი, დაქცეული: „ალევეშნო დარლუეული მისი“ O, ამოს 9,11; „ვითარცა სახლი დარლუეული არს ცოფისა თანა სიბრძნე“ O, ზირ. 21,21. იხ. რლუევა; შდრ. დასარლუეული, ზღუდ-დარლუეული.

ლარლუეულობა დასწილობა: „დარლუეულობა ესე შინაგანისა სენისაგან არს“ ბალ. 28,13. იხ. დარლუეული.

ლარჩა, ღარიჩილ-ი იხ. დასჯა.

ლარჩევა გარჩევა, გამორჩევა: „ტარიგები იგი დაარჩია იაკობ“ O, დაბ. 80,40; „წოდებულ იქმნა სკიტეს, რამთა დაარჩიოს ბაიამ“ მ. ცხ. 120v. იხ. რჩევა.

ლარჩილ-ი იხ. დასჯა.

ლარჩომა დატოვება: „დარჩა ძე“ ქ. ცხ. 50,20; „მასა ვისმე დაპრჩა სამკვდრებელი“ მ. ცხ. 207r; „დაურჩეს

ციხე-ქალაქნი“ ქ. ცხ. 15,11. იხ. რჩომა; შდრ. დასარჩო-მელი.

ლარცხუნა შერცხუნა, «რცხუნა»: „რათა დაპრცხუნეს პირსა მათსა“ O, — „რათა პრცხუნენეს პირთა მათთა“ მხ., იერემ. 7,10; „მე ფრიად დამრცხუნა ზარისა მისგან“ ლომ. 44,3. იხ. რცხუნა.

ლარწმუნება დაჯერება: „დამარწმუნო მე ქრისტიანე ყოფამ“ საქ. მოც. 26,28; „ფრიად დაგუარწმუნეს“ ი. ე. 81,81. იხ. რწმუნება.

ლარწყ(უ)ვა, ღარწყ(უ)მა: «დაფარვა», დაგება: „სულ-თქმამ ჩემი შეგან არა დაერწყოს (არა დაეფარა L)“ C, მხ. 37,10; „ზაყენას რავდენსა დაერწყავთ სარგებლ მათა ჩუენთა“ მ. სფ. 20,7; „გამომიყვანე მე საბრტისა მისგან, რომელ დამირწყეს“ მხ. 30,5; „დამირწყუეს მე ამპარტავანთა მას“ მხ. 140,0; „მამც დაერწყუეს“ I, იერემ. 5,20; „ზრახეს ღარწყამა მახისამ“ მხ. 63,0. იხ. რწყ(უ)ვა/რწყ(უ)მა.

დას-ი «დასისაგანი», «დლითი-დლედი მსახურებაჲ, გუნდი, მხედარი, რაზმი»: „გაქუს თქუენ დასი, მიველით“ C, — „გაქუს თქუენ დასისაგანი, წარველით“ DE, მთ. 27,05; „დასისა მისგან აბიასი“ C, — „შემდგომად დლითი-დლედისა მის მსახურებისა აბიასსა“ DE, ლ. 1,5; „ალესრულა... წმიდითა მით დასითა“ რიფს. 21,12; „იხილნა დასნი ანგელოზთანი“ მით. C, პავლე თებ. 3,22; „ალ-ენმე-დეს დასისა მისგან ფარსეველთა“ საქ. მოც. 15,5. იხ. დასისაგანი.

დასაბამ-ი «დაბადება», «პირველნაყოფი», «პირველი», დასაწყისი, თავი, პირველი: „დასაბამით გან სოფლისაჲ“ DE, — „დაბადებით გან სოფლისაჲ“ C, მთ. 25,34; „ძლუნად დასაბამისად მოერთუნენ იგინი უფალსა“ G, — „ძლუნად პირველად შესაწირავად იგი ღმრთისა“ O, ლეფტ. 2,12; „დასაბამი წარისუეთა ცხოვართა შენთაჲ მისცეს მას“ G, — „პირველი წარისუელი ცხოვართა შენთაჲ მისცეს მას“ M, II მგ. 18,4; „ყოველი დასაბამი იფქლისა და ღწისაჲ“ G, — „ყოველივე პირველნაყოფი ღწისა და იფქლისა“ M, რიფს. 18,12; „დასაბამითან არა ეგრე იყო“ მთ. 10,8; „ესე იყო დასაბამი საწყალთა“ ი. 2,11; „დასაბამი სიბრძნისაჲ არს შიში უფლისაჲ“ O, ფ. სოლ. 1,7; „იხილა რამ ესე დასაბამიან ყოვლისა ბოროტისამან, ეშმაკ-მან“ ათ. მით. 243r; „სასიძველნი აღაშენენ ყოველსა დასაბამსა გზისასა“ O, ეზეკ. 18,81; „რომელსა ეშმაკებრებ დასაბამით გან“ II ტიმ. 1,3; „უწყის (ღმრთიან) ყოველთა დასაბამი და აღსასრული“ ი. ე. 13,20. იხ. დასაბამო.

დასაბრკოლებელი-ი «შემაფერხებელი, მახე»: „ალიღეთ დასაბრკოლებელი გზისაგან ერისა ჩემისა“ I, მხ. 57,14; „დაჯიან ველთა ზედა დასაბრკოლებელნი“ O, ივდ. 5,1; „უკუეთუ რამე იხილის საქმე დასაბრკოლებელი“ მ. ცხ. 210v. იხ. დაბრკოლება.

დასაბურველი-ი დასადგომი: „დასაბურველად სირთა“ I, იერემ. 10,23. იხ. დაბურვა.

დასაბურველი-ი «შესახურველი», «სახურველი», «საბურველი», ფარდა: „ალილოდი... დასაბურველი იაკინთონი“ G, — „...შესახურველი იაკინთონი“ მხ., რიფს. 4,25; „დასაბურველი და ყოველნი საქმენი მათ-

ნა“ G.—„სახტურელი და ყოველი სამსახურებელი მათა“ M. რიცხ. 8,11; „დასახტურელი კარგისა წამებისა“ G.—„სახტურელი იგი კარგი სწამებულისა“ pb., რიცხ. 4,23. იხ. დაძვრვა.

დასაგებელი-ი ქვესაღები: „გაქნდა დასაგებელი, —ჩველი ზედა დაწვე“ Alh.—12,24v. იხ. დაგება.

დასაგულელი-ი ყუთი: III მფ. 7,30*. იხ. დაგლა.

დასადგინებელი-ი გასაჩერებელი, კაცი: „გარდაუტენეს დასადგინებულნი იგი ნაცხანი“ Jer.—140,17av. იხ. დადგენა.

დასადგმელი-ი მანძლი; ლანჩა: „დასადგმელნი აღიწვე, რათა იყვნენ სანთელნი იგი მათ ზედა“ გამოხლ. 37,17; „დასადგმელნი ცამელთა მათა (მოიხუნეს)“ M, იხუ 5, 8,3. იხ. დაგვა.

დასადგურება «დადგრომა», «ყოფა», «ქცევა», დაბინძურება: „დავადაგუროთ მას შინა“ G.—„დავადაგუროთ მას“ O. მფ. 10,11; „დადასადგურე ღამე“ G.—„დავადაგუროთ“ O.—„დავადაგუროთ მას ღამესა“ M, რუთ 8,13. იხ. დადგრომა.

დასადებელი-ი «ნიჭი», საჩუქარი, «დანადები»: „თჳნიერ დასადებელთა თჳნეთა“ G.—„თჳნიერ ნიჭთა“ pb., ლევტ. 23,35; „თჳნიერს დასადებელსა აქს“ ლ. 21,4; „არა არს საღებნი დასადებელი“ A—22,252; „თჳნიერ... ყოველთაგან დასადებელთა“ pb.—„თჳნიერ... ყოველთაგან ზედა დანადებელთა“ G, რიცხ. 19,11. იხ. დადვა.

დასავალი-ი დასავლეთი: „მზის აღმოსავალით და დასავალით“ მთ. 8,11; „მზის აღმოსავალითგან ედრე დასავალადმდე დიდებულ არს სახელი ჩემი“ O, მალ. 1,11; „წარვიდეს დასავალით ედრე“ ოსკ. 10,11. იხ. დასლვა; ედრ. დასავლეთი, მზის(ა)-დასავალი.

დასავალეთი-ი დასავლეთი: „მოიხილე დასავალეთით ედრე“ მ. ცხ. 403v. იხ. დასავალი.

დასათმობელი-ი შესაწყნარებელი, მოსათმენი: „გინამოწმე შენ ედრე“ მთ. 130,8. იხ. დასათმობელი.

დასათრგუნველი-ი დასატყვები: „იყოს... სამოვარ ებოვართა და დასათრგუნველ ზრბათა“ I, ებ. 7,25; „იყოს იგი დასათრგუნველად ვითარცა თიჯი გზათა ზედა“ O, მფ. 7,10. იხ. დათრგუნვა.

დასაყრებელი-ი «შესაყრებელი»; «შეწყობა»: „არა წმიდა იოს თჳნელა თჳნიერ... დასაყრებელთა წყალთა“ O.—„არა წმიდა იყვნენ თჳნელა თჳნიერ... შესაყრებელი წყლისა“ G, ლევტ. 11,30; „მოვლეს ღმერთი... დასაყრებელი სამყალსა დადებისა მათისა“ O.—„მოვლეს ღმერთი... შესაყრებელთა სამყალისა დადებისა“ pb., ებ. 8,20. იხ. დაყრვა.

დასაყრებელი-ი გასაკოცარი, გასაკვირალი: „არცა დასაყრებელი არა“ იმ. რომ.-კურთხ. ისაქ და იაქ. 50,1. იხ. დაყრვა.

დასაზარხელი-ი სცავი: „იხილე სახლთა დასაზარხელთა წმინთა სტანებელთა მეფეთა ბაბილონისთადას“ O. II ეზრა 5,17.

დასაზარხელი-ი დასაყრად, შესანახად: „დასაზარხელი იგი წინაჲ უფლისა დასაზარხელად ნათესავთა თჳნეთა“ O. გამოხლ. 10,33. იხ. დამარხვა.

დასამტკიცებელი-ი განსამტკიცებელი: „დასამტკიცებელად ნათესავისა მისისა... აღესრულა“ იმ. რომ.-კურთხ. ისაქ და იაქ. 100. იხ. დამტკიცება.

დასანერგავ-ი დასარგავი: „დაედა სამარია... დასანერგავად ენაგისა“ O. მფ. 1,0. იხ. დანერგვა.

დასაპრობელი-ი «საპრობელი», ქონება, საკუთრება, მამული: „ცემით სე მათ დასაპრობელი (საპრობელი pb.) სამკდრებელისა“ G, რიცხ. 27,7. იხ. დაპრობა.

დასარღვეველი-ი დასაქცევი: „მომთა მე უფალმან აღსაშენებლად და არა დასარღვეველად“ II კორ 13,10. იხ. დარღვევა.

დასარჩომელი-ი საზრდო, სარჩო: „უაჲეთუ მისის ვინ მას ღღისა დასარჩომელი, სხუასა არღარა მიიღებ“ მ. ცხ. 120r. იხ. დარჩომა.

დასასრული-ი «დასრულება», «უკუანაგსკენელი», ბოლო, აღსასრული, კიდე; წვერი: „დასასრულსა გაწვლის“ G.—„დასასრულსა მას წიალსლისასა“ M. იხუ 5, 4,8; „დასასრულსა (უკუანაგსკენელსა DE) მას ღღესა ღღისა მის ღღესაწაღლისასა დაგესელ“ C, მ. 7,87; „არა იყოს დასასრულ“ ლ. 1,38; „არა არს დასასრულ ყოვლისა შრომისა მისისა“ O. ეკლ. 4,8; „მას დასასრული არა აქეს“ ვარ. 803; „ყოვლისა დასასრულით ვიხილე ობჳანი“ ფს. 118,90; „აღდგენ დასასრულით ქვეყნისადას“ I. იერემ 50,41; „დასასრულსა წიგნისასა კუალად მოაგანებს“ უწყ.-იოან. ეპისტ. 78,64; „დასასრულსა მთასასა იყო ქუაბი“ მ. ცხ. 194; „დასაბამი და დასასრული არს შიში უფლისადას“ მ. ცხ. 202v. იხ. დასრულება; შდრ. მოკლდასასრული.

დასასტკვეველი-ი დასასტკენი: „მოცნა იგინი... დასასტკველად“ M, II მფ. 20,8. იხ. დასტკევა.

დასასხდომელი-ი სკამი: III მფ. 10,5*. იხ. დასხდომა.

დასასხმელი-ი იხ. დასხმა; შდრ. ზედ-დასასხმელი.

დასატაცებელი-ი მოსატაცებელი: „ცოლნი ჩუენნი და შეილნი ჩუენნი იყვნენ დასატაცებელ“ G, რიცხ. 14,8. იხ. დატაცება.

დასატყებელი-ი გასათელელი: „დასხნა იგინი ვითარცა მიწა დასატყებელად“ O. IV მფ. 18,7. იხ. დატყება.

დასაფლავ-ი დასამარხავი: „დაედა დასაფლავად ჩემდა დამარხოსა ეგე“ მ. 12,7. იხ. დაფლვა.

დასაყოფელი-ი დასადუმებელი, ასაკრავი: „დამიწერიეს ებიტორი ესე მწვანებელთა პირისა დასაყოფელად“ ლომ. 84,22. იხ. დაყოფა.

დასაყუდებულო სამართმყოფო, სენაკი: „არა აწუგდეჲ ჰაჲეთა... ადგალთა დასაყუდებულოთა მკდრობად“ მ. ცხ. 117v; „მოუგნეს დაბანი და სოფელნი და მონასტერნი და დასაყუდებულონი“ მ. ე. 14,82. იხ. დაყუდება.

* გასაკრავი და მუარო დაჲრითა მიწერილი (ჩედ.).
** „ნებთა“ წყაროთა არ დასტურდება (ჩედ.).

* ეს სიტყვა წყაროში არ არის (ჩედ.).
** წყარო დაჲრითა მიწერილი (ჩედ.).

დასაშრომელი-ი საღაწი: „ეჭმენ მათ... განსაუგებელ დასაშრომელსა მას აღვიღს“ თომა მოც. 14,25. იხ. დაშრომა/დაშრომა.

დასაშველი-ი განსაკითხელი: „დღეს მსაჯელ და სველ დასაშველ“ მ. სწ. 90,25. იხ. დასვა.

დასაცავი-ი, დასაცველი-ი «მცნება», დადგენილება; შესანახავი: „დაცნე დასაცველნი მისნი“ G.—„დამარხნე მცნებანი მისნი“ M. II შკ. 11,1; „დაუცვენი დასაცვენი მისნი“ O. მალ. 3,14. იხ. დაცვა.

დასაცემელი-ი დასამბობი: „წერეაღნი მაღალთა მათ მოღუწებთანი ფრად საშვი არიან და აღვიღად დასაცემელ“ მ. ცხ. 280v. იხ. დაცემა.

დასაცველი-ი იხ. დასაცავი.

დასაძვლებელი-ი: „დასაძვლებელად აღსრულებულ არს“ O. ნათ. 1,15. იხ. დაძვლება.

დასაწუ(ვ)ელი-ი დამწველი: „სადაგვი უკუ და დასაწუველნი იესუძნი არიან“ მ. ცხ. 49r; „მოცნეორცნი ჩემნი დასაწუველად“ I კორ. 13,3. იხ. დაწვა; შდრ. მრგულიად-დასაწველი, ყოვლად-დასაწველი.

დასაწვლელება შეკურვა, მხედრად დადგენება, დაბატონება: „ეშმაქმან დაგისახლეულა შენ და დაგადგინა შენ მეფედ“ ფლკტ. 130,5; „არა დავესახლეული გმობას სათნო ყოფად“ H—341, 736; „მეღნი დავესახლეულნეს ცხოვრათა მათ“ ათ. მართ. 173v. იხ. სახლეულება.

დასაწვობელი-ი გასახმობელი, «საშრობელი»: „დასაქმდებელად ბაღთა იყო შენ და არა აღიშენო“ O.—„საშრობელად ბაღთა იყო და არა აღაშენო მერმე“ ps., ეშყ. 20,4. იხ. დაქმობა.

დასაჯსნელი-ი სახსარი: „ზარი დაეცის ყოველთა იოგთა და დასაჯსნელთა გუამისა მათისათა“ მ. სწ. 130,18. იხ. დაჯნა.

დასაქება: ი.—ე.*

დასაღებელი-ი საგალობელი: „თქვენ დასაღებელი იბაკოთურთ“ H—341, 688. იხ. დაღება.

დასაეცვლი-ი: „ცხოვარი დასაეცვლინი“ ქ. ცხ. 57,12. იხ. სერცვა.

დასაივებელი-ი გასაივებული: „პოვა იგი შამბსა მას შინა დაწერტლი და დასაივებული მემლოვან“ მ. ცხ. 248v. იხ. სივება.

დასაისვანი-ი «დასი», მხედარი: „გაქუს თქვენ დასისვანნი, წარედოთ“ DE.—„გაქუს თქვენ დასი, მივედით“ C. მთ. 27,05; „მოვიდეს დასისვანნი იგი“ ანან. გზრ. 818r. იხ. დასი.

დასაქვდელი-ი გამწკრივებული: „დასაქვდელიად ელანედ“ ფიჭ. XV, 0. იხ. სკვდვა.

დასლვა «დავდომა», ჩასვლა; «მოწეწება»: „მშ დაპვილოდა“ DE.—„რავამ დაპვიდა მზე“ C. მრ. 1,82; „აღმოვალს მშ და დაპვიდა მშ“ O. ეკლ. 1,5; „მოკუდა დასლვასა ოდენ მზისა“ M. II ნშტ. 18,34; „მზემან ცნა ეამი დასლვისა თქნისა“ ფხ. 108,10. იხ. სლვა; შდრ. დაწვლი, დასვლეთი.

დასნეულება ავად გახდომა, სენის შეყრა, უძლეულება: „გარდმოვარდა და დასნეულდა“ O. IV მთ. 1,2; „დავსნეულდი დადაწვე“ O. დან. 8,27; „ელის დასნეულდა სნეულებითა“ O. IV მთ. 13,14; „დასნეულდა იგი მენ სნეულებითა დღითა“ მ. ცხ. 60v. იხ. სნეულება.

დასობა «შთამაგრება», ჩარკობა: „დაასეა მანამ იგი ყურიმალსა მისსა და დამშველა ქვეყანასა“ M.—„შთაამაგრა მანამ ყბასა მასსა და განავლო ქვეყანად“ G. მსქ. 4,21; „დაასოზდეს ოთხ-ოთხსა მანასა“ რიფს. 177,4; „დაასენეს ოთხნი მანანი ქვეყანასა“ რიფს. 178,10; „ნაწევარსა კლდისა და ეცის მანად“ O. ზირ. 27,2. „(შურო)... მუსმარი არს მსჯლი გლისად, რამეთუ არა შეაწევს გულად ტყვილი მესმარსად, ვითარ-იგი შე-წვეს ტყვილი შურისად, რომლისა შინა დასობილ არს იგი“ მ. სწ. 8,21. იხ. სობა.

დასოვლება დასეველება; «დალტობა»: „დაასოვლნეს ფერწნი თუნო ზეთითა“ იხ. რომ. კურთხ. მის. 100,13; „დაასოვლეთ ქოლი... ზეთითა“ Sin.—11,108r; „დასოვლდენ მთანი სისხლისაგან მათისა“ G.—„დაილტვენენ მთანი სისხლითა მათითა“ O. ეს. 34,4. იხ. სოვლება.

დასრული-ი ჩამოსული, დაცვენილი: „შაღულ ვისიმე თმა დასრულ იყოს, თავი მიი მტვირი არს“ G. ლევიტ. 18,40. იხ. დასლა.

დასრულება «დასრულება», «მოსრულება», დაბოლოება, დამთავრება, გამოლევა, დალევნა, მოკლება: „ვითარცა დაასრულნა სიტყუანი ესე“ DE.—„ვითარცა აღასრულნა სიტყუანი ესე“ C. ლ. 7,1; „რავამ დაასრულნეთ ნაშრომნი ქვეყანისანი“ G.—„რავამ მოასრულეთ ნაყოფი ქვეყანასა თქვენისა“ ps., ლევიტ. 28,80; „წელიწადი დაესრულა“ O. მალ. 3,10; „ვერ დაასრულეთ ქალაქები“ მთ. 10,23; „იბარნი ჩემნი დაესრულნენ მათ ზედა“ G. II შკ. 82, 23; „დაესრულა სახლისაგან ღმრთისა თქუენისა შესაწირავი“ O. იოვ. 1,13; „დაესრულნეს... ფარნავაზიანი“ ქ. ცხ. 04,8; „დასრულდა წული შეიღებება მ-სთამ“ შუშ. I, 31.

დასრულება «დასასრული»; «სრულქმნა»: „დასრულებასა მას წაღსლვისასა“ M.—„დასასრულსა განელისა“ G. ისუ ნ. 4,8; „შემდგომად დასრულებისა მის ღმრთისა წესწირო ცხოვ ზროხათაგან“ O.—„შემდგომად სრულქმნისა ღმრთისა მოიყვანონ ზუარაკი ზროხათაგან“ ps., ეშყ. 43,23.

დასრულებული-ი დამთავრებული: „დასრულებული არს სთელი“ (I). იხ. სრულება; შდრ. დასასრული.

დასტუანვა იხ. სტუანვა.

დასტვნა დასტვენა: „დაისტვნეს და შებარეს თავი მათი“ O. გოდ. იერემ. 2,15; „დაისტვნოს ყოველსა ზედა წყლულებასა მისსა“ I, იერემ. 49,17; „დაისტვნენ შენ ზედა“ O. ეშყ. 27,36. იხ. სტვნა.

დასტური-ი ქეშმარიტი, ნამდვილი; ნდობით აღტურვილი პირი: „მოთხარ დასტური, თუ რამ გვიარს“ მ. ცხ. 52v; „წყუა, ვითარმედ ჯელი ესე დასტური არს და მართალი“ ლომ. 70,12; „ბრძანა წარვლენებად დასტური თქსი, რომელმან ქეშმართად გამოიწვლოლოს მისთვის“ Sin.—11,120r.

* წყარო ფანქრითა მიწერილი (რედ.).

დასსმა „ღანერგვა“, „ღათხევა“, „ინაჭ-ღგმა“, „ღა-
წყობა“, „ღამარხვა“, „ღადღმა“, „ღაშრობა“, ღა-
ღება, ღაყრა, ღაღვრა; შეეაზმე; დასმა; თავს-ღა-
სმა: „ღაე სხას თუ ვინმე აცესა ჩჳა და არღა ეხაროს
მისგან“ M.—„უნ არს კაც, რომელმან დაჰნერგა ვენატი
და არა განიშუა მისგან“ G, II შჳ. 20,0; „სღა დაასხიან
ნაყარი“ G.—„სღა-იგი დასთხოონ ნაყარი“ O, ლეფთ.
4.12; „დასხით კაცები ესე“ DE.—„ინაჭ-უღთ კა-
ცებსა მავას“ C. o. 0,10; „შენნი ფერკნი რბიან და დაგსხ-
ნიან შენ“ pb.—„ფერკნი შენნი რბიან და დაგაშრო-
ბენ შენ“ O, იერეფ. 12,ნ; „დაასხან შემაძ ცეცხლსა მას
ზედა“ O.—„დააწყენენ შეშანი ცეცხლსა ზედა“ G.
ლეფთ. 1,7; „დაესხნეს (დაემაჩნეს C) ყოველნი

ესე სიტყუანი ვულსა თჳსა“ ლ. 2,61; „ჴვანი... დასხნა ისო“ M.—„ჴვანი... დადგნა ისუპან“ G, ისუ 6. 4,20; „ჴამან ვინმე დაასხა ევნაჲ“ ლ. 20,9; „დაასხთ სამოთხეები“ I, იერემ. 20,5; „დაასხეს სამოსელი მას ზედა“ მთ. 21,7; „ოღეს აღადგეს ცეცხლი იგი, დაასხას წყალი იგი“ Ath.—12, 100r; „დაასხა ზეთი და ღვინო“ ლ. 10,34; „დაასხნეს ჴელნი მათნი მოჴქელთა ჴელა“ ხაქ. მთ. 5,18; „დაასხა შეშა“ O, დაბ. 22,9; „დაასხა თავსა მისსა“ მთ. 20,7; „დაამისხენით მე კაპრანსა“ III მფ. 12,27; „დასხნეს იგინი და წარმოუდგეს დაჴმასხურებდეს მათ“ ლ. 12,37; „დაესხნეს მას“ M, II ნშტ. 24,21; „დაესხნეს ქალაქებსა იუდასსა“ M, II ნშტ. 25,10; „ერთარ ერი იგი დაესხმოდნა მას“ ლ. 5,1. დასხმა ჴელით/ჴელთა ხელთ დასხმა: „ფედომოს დაასხნა ჴელნი ებისკოპოსსა“ თეოდრ. 551. იხ. სხმა, ჴელთ-დასხმა; ჴელ-დასასხმელი.

დასხმით-ი ჩამოსხმული: „იჴმნეს თავისა თჳსისა დასხმითნი ორნა დიაკონნი“ O, IV მფ. 17,18. იხ. დასხმა. დასხმულ-ი აღტჳრთული; გაამოდნობილი: „მის თანა ორნი იგი კარაულნი დასხმულნი“ M.—„მის თანა უღლუელი ვირთა აღტჳრთული“ G (I); „ყოველი კერპები დასხმულნი მათი წარსწმოდო“ ps.—„ყოველნი კერპნი გაამოდნობილნი მათნი წარწყმიდნეთ“ G, რიცხ. 38,52. იხ. დასხმა.

დასჯა, დარჩა, დაშჯა «სჯა», გვანკითხება, «ტანჯვა», «განტრუეება», სასჯელის დადება, დასჯა, გასამართლება: „დასაჯენ იგინი“ C.—„საჯენ იგინი“ J, ფს. 5,11; „მსჯავსად შჴელისა თჴენისა დასაჯეთ“ C.—„შჴელისებრ თჴენისა განიკითხეთ“ DE, ი. 18,31; „სიკუდილითა სარცხენლითა დაესაჯოთ იგი“ O, სიმარტ. სოგ. 2,20; „არაჲნი მოგცა შენ ყოფად. ერთარმცა ესრეთ დაეუსაჯენ ჩუენ“ B.—„არა გაჴეს ჴელწიფებდა ტანჯვად ჩუენდა“ A, სხსტ. 128,10; „არცა დასაჯოს (განაცრუეოს C) იგი, რაჲმს განიკითხიდეს მას“ ფს. 30,33; „რამსათჳს დაშჯი თავსა შენსა და აშოთბ ჴირათა“ ბალ. 07,10; „რამსათჳს სამარის-მძარცველთა მათ დარჩი?“ მართ. D. კ. იერ.-აღდგ. 115; „სიტყუათა შენთაჲნ დაიასაჴო“ მთ. 12,37; „დასაჯა იგი ორ წელ“ ვრდ. 03,21; „რამსათჳს ძჳრ-ძჳრად დაშჯი სიბერესა მგაჲ მამისა შენისასა?“ ფლკტ. 145,10; „შენ უსწრაფე და განიკითხე დასაჯე იგი“ მ. სწ. 80,10. „უჴეთუთ მსახურება იგი დასჯისაჲ—დიდება“ II კორ. 8,0; „შემდგომად ჴელსა მის დაშჯისა... თუთ თავსა თჳსა დაშჯიდა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 107,7; „განაბო ჩუენ ჴელა და შჯაჲ სიკუდილითა“ მ. სწ. 217,18.

დასჯილ-ი, დარჩილ-ი, დაშჯილ-ი: «განტრუეებულ-ი», მსჯავრდადებული: „საშველისა მისის-გან გამოვდინ დაშჯილი (განაცრუებულ-ი C)“ ფს. 107,7; „მთავარი ამის სოფლისაჲ დასჯილ არს“ ი. 10,1; „დასჯილთა თავისუფლებასა მიანიჴებს“ ებ. კჳბრ.-დაფლვ. 02v; „დარჩილ იყო ჴუეყანაჲ“ მართ. S. კ. იერ.-აღდგ. 150,81; „ჴაცი დაშჯილი და გვანკითხული ყოველსა ჴუეყანასა“ I, იერემ. 15,10. იხ. სჯა; შდრ. დასაშველი.

დატანჯვა შეწუხება, შეჭირვება: „ნებარ იყვნენ, რომელთა დაიტანჯნენ თჳნი თჳსნი“ თეოქა 08,15. იხ. ტანჯვა.

დატაცება «მოტაცება», წყარტყუენვა, წყარტყუენვა: „დაიტაცებდეს ყოველთა, რომელი თანა-წყარტყულდა მთ გზასა ჴელა“ G.—„მოიტაცებდეს ყოველსა ემსა წარმავალთა გზასათა“ M, მსჯ. 9,25; „დაიტაცეს მთ-გან ნატყუენაჲ“ G.—„წყარტყუენა მათგანი ტყუელ“ ps. რიცხ. 21,1. იხ. ტაცება.

დატევა, დატევნა «ტჳრთევა», ატანა, დათმენა: „მჴეს სიტყუა თჴენდა, ხოლო ეგრ შეუძლოთ დატეველ აჴეე“ C.—„მაჴეს სიტყუად თჴენდა მამართ. არამედ არა ძალ-გიტჳრთედ აჴ“ DE, ი. 10,12; „ერთარმცა სოფელმან ამან დაიტია აღწერილო წიგნები“ ი. 21,25; „არა ყოველთა დაიტია სიტყუად ეგ“ მთ. 10,12; „რომელ შემძლებელ არს დატევნად. დატევდენ“ მთ. 10,12. იხ. ტევა/ტენა.

დატევება, დატეობა «დაშდომბა», «დაგდება», «მიშუება», «მოყრა», «დაცალება», «მიტეება», «დაბნეება», «დათხეება»: „აჲ ესერა დაუტევებთ თჴენ სახლთა თჴუნთა ოზრად“ DE.—„აჲ გერა დაგუდებთ თჴენსახლი თჴენი ოზრად“ C. მთ. 23,38; „რამათჳს დამიტევებ მე“ DE.—„რად დამაგდებ მე“ C, მთ. 27,40; „არა დაუტევა მჴედრი“ C.—„არა დაუშოთა შვილი“ DE, მრ. 12,20; „უჴეთუთ დაუტევეთ იგი ესრეთ“ DE.—„უჴეთუთ მიუშუთ ესრეთ“ C, ი. 11,48; „დაგიტევენ თჴენ ჴელა ნათესაენი ესე, დაშთომილნი ესე“ M.—„მოყარნა თჴენ ჴელა წარმართნი, დაშთომილნი ესე“ G, ისუ 5. 23,4; „დაუტევენა გამოცლად მთ მიერ ისრაჴლი“ G.—„დააცადა გამოცლად მთ შორის ისრაჴლისა“ M, მსჯ. 2,22; „დაუტევენ მათ“ DE.—„მიუტევენ მათ“ C, მრ. 11,6; „დაუტევა სამსელი თჳსი მთ თანა“ B.—„დაბნია სამოსელი თჳსი მათ წინაშე“ A, სხსტ. 128,22; „დაუტევა ნაზარეთი“ მთ. 4,13; „უჴეთუთ დაუტეო იგი, დაგოტეოს შენცა მან“ M, I ნშტ. 28,9; „ყოველი ქალაქი დაიტევა და არა დამტეებელ არს მას შინა კაცი“ O, იერემ. 4,20; „არა დაუტევენ იგინი“ O.—„არა დავსთხინენ იგინი“ I, ეს. 41,17; „არა დაუტეოთ გუჴი მისი“ M.—„არა დაძინოთ სხეული მისი“ G, II მჯ. 21,28.

დატევება, დატეობა «განტევება»; დატოვება: „ცოლესა დატევებაჲ“ C.—„ცოლისა თჳსისა განტევებაჲ“ DE, მრ. 10,2; „ცნა. ერთარმედ დატეობაჲ იყო იგი ღმრთისა შეწვენისაჲ“ მ. ცხ. 220r.

დატევებულ-ი «დაშთომილი», დატოვებული, გაშე-ბული: „დავწულა თუ ვართ, არამედ არა დატევებულ ვართ“ II კორ. 4,0; „ესე არს ჴუეყანაჲ, რომელ დატევებულ არს“ M.—„ქელყანაჲ დაშთომილ არს“ G, ისუ 5. 18,2; „რომელმან დატევებული შვირთოს“ მთ. 5,33. იხ. ტევება.

დატევნა იხ. დატევა.

დატენა ამოყორვა: „ჴარდარეულად ჴამად-თა დასტენო და ამოიკსო მუცელი შენა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 100,37.

დატენილ-ი გატენილი, აღსავსე: „საწყაული შეხრილი და დატენილი და ჴე გარდათხეული“ C, ლ. 8,38. იხ. ტენა.

დატეობა იხ. დატეება.

დატერება ტერილია. გლოვა: „დაიტერიონ დაუ-
ცამ“ G.—ტერილია დაუცვას მას“ O. ლევიტ. 10,6;
„დაიტერიონ მამა და დედა დღითა თესათ“ G.—სტი-
რიონის მამა-დედას თესა თვე ერთ“ M. II ზე. 21,18;
„დაიტერიონ თვე მენი ამავე ს-ფელსა“ მ. ცხ. 886r.
იხ. ტერია.

დატეობა ტეზილად წეშენა: „ჰამ... გოლი, რამთა და-
ტეზენს სააა წენი“ P. ხ. ხოლ. 24,18; „პირსა ურცხ-
ნა დასატეზენის თხოვა“ O. ზირ. 40,32; „რომელმან
წეტარი დაატეზენის სასა წენი“ O. ხ. ხოლ. 5,8;
„დატეზენი პირსა ევლმან. აღმოცნის იგი. და და-
ატეზენი პირსა თესა“ მ. ცხ. 276r; „დაატეზენი
გულსა, რამაჲცა სთნა ეყო დღათა“ მ. სწ. 246,
30; „წეწა დაატეზენის წენი ედებება“ Sin.—
97,00v. იხ. ტეზილი.

დატეზნა დათრგუნვა, გავაკება: „ვითარცა შევეტენ-
და დატეზნის თქი იგ-თეჲა; ეგრე დაიტეზნენ“
I.—ეკლესია შევეტენ. რამელა დასთრგუნვა ენ თესა.
ეგრე დათრგუნვენ“ M. ცხ. 41,25; „დატეზნა
იგ-თ ბეჲელმან წეწენ“ G. მხ. 5,22.

დატეჲენილი—გათელლი: „წთაჲრბანი და ჯელწიფებანი
რენი დატეჲენილი“ აბ-რომ-კურთხ. მოხ. 180,14. იხ.
ტეჲენი/ტეჲენი.

დატესილი—იღარუჭვილია: „პური დარუჭვილი
(დატესილი) P. ხ. ხ. გერე ახალი არა შჰამოთ“ G. ლე-
ვიტ. 23,24. იხ. ტესი.

დატეზა (ტემა თავსა თესსა, თავის გაჲყლეტა:
„ეკლესია დატეზენი“ G.—ჰეთა იცემ თავსა თესსა“
DE. მხ. 3,3; „დატეზენიგან დედ დიიტენა“ წყბუ.
მხ. იხ. ტეზი.

დატერთული—აქოდებული: „აქენდა მის თანა კარაული,
დატერთული პერთა“ მ. ცხ. 883v. იხ. ტერთა.

დატფობა გათბობა: „დაატფიან იგი ფრთითა თესითა“
ბ. კეს.-ეჲს. ლ. 115,10.

დატფობილი—გათბობილი, გახურებული: „ხილვას
მას და სეჲარელსა დატფობილი იყო“ რიფხ. 176,12.
იხ. ტფობა.

დატეზა ცემა მოთქმით; ტყეზა: „არცა დაიტერნეთ,
არცა დატეზენეთ“ O.—„არცა იტყვენეთ, არცა
ტერნეთ“ P. ხ. ეჲყ. 24,28. იხ. ტეზა.

დატეჲელა ტამის კერა, ხელების შემოკერა: „ყო-
ვლთა სეჲარელსა დაიტეჲელენ რტუებითა მათი-
თ“ I. ცხ. 55,12; „დაიტეჲელენ ჯელთა. დაიბგერენ
ფრითა ღ. თქენა“ O. ეჲყ. 6,11; „დაიტეჲელ-
ენ ჯელთა“ O. ეჲყ. 21,17. იხ. ტეჲელა.

დატეჲენა აოსრება, აკლება, გაძარცვა, ტყვედ წა-
სენა: „დატეჲენი... რამაჲცა დატეჲენის ყველი სო-
ფლია“ გამოჩ. ჯეჲრ. 237,10; „დატეჲენა დედანი“
მ. ცხ. 25,16. იხ. ტეჲენა.

დაუბადებელი—უწინელი: „წემადებენ ღმრთისა თანა
სეჲარელსა დაუბადებელსა“ ბ. კეს.-ეჲს. ლ. 41,20.
იხ. დაუბადება.

დაუბენა დალაზარეზა: „დაიტენის მამი წყელითა
დაუბენა“ ი. ე. 25,22. იხ. ბენება.

დაუბრკოლებელი—შეუფერხებელი, უეჭველი: „გზაჲ
დაუბრკოლებელი“ O. სიბრძ. სოლ. 19,7; „დაუ-
ბრკოლებელი გონებაჲ მკეს ღმრთისა მიმართ“ ხაქ.
მოც. 24,16.

დაუბრკოლებელად შეუფერხებლად, უშიშრად; უე-
ნებლად: „ღლით-ღლედ დაუბრკოლებლად მისედ“
O. I ეჲრა 8,30; „დაუბრკოლებლად განთქვა გამო-
ცხადებისა თქუენისთჲს“ პოვნ. სტფ. 665,8; „ოდეს გენე-
ბის, დაუბრკოლებლად მოხდოდე ჩემდა“ მ. ცხ.
288r; „წარვიდა დაუბრკოლებლად ქუეყნად ეკლესი-
ისა“ არისტ. 66,80. იხ. დაბრკოლება.

დაუბურველი—შიშველი; დაუხურავი: „თავი მისი და-
უბურველი“ M. ლევიტ. 13,45. „შუენისა დედაჲცა და-
უბურველად წინაშე ღმრთისა ლოცაჲ“ I კორ. 11,22. იხ.
დაბურვა.

დაუდგომი—იხ. წინადაუდგომი.

დაუდგომელი—დაუცხრომელი, დაუდგარი, არა
მყარი: „ჟამი წელთა ჩენთაჲ დაუდგრომელ არს, ვი-
თარცა ქსელი დედაზარღისაჲ“ ფხ. 80,8; „აკაი ორგული
დაუდგრომელ არს ყოველთა გზათა მისთა“ იაკ. 1,8;
„აქალცა წარვიდეს დაუდგრომელნი იგი“ მ. ცხ.
104v; „ვითარცა პირველნი იგი არა დადგრეს, ეგრეთვე ესე-
ნიცა დაუდგრომელ არიან“ მ. სწ. 260,28. იხ. და-
დგრომა.

დაუდნობელობა ნალველმეტობა, ნალვლიანობა: „საღ-
მობაჲ უძილებისაჲ და რისხვაჲ დაუდნობელობისაჲ
და წარტაჲ წელთაჲ კაცისა თანა უძილებისა“ O. ზირ. 84,28.
იხ. დადნობა.

დაუდუმებელად შეუწელებლად, დაუცხრომელად:
„ვიმენ გლობისა მას, რომელსა დაუდუმებლად შე-
წირავენ უფლისა“ მ. ცხ. 440v; „იქცეოდა ღლე და ღამე
დაუდუმებლად ლოცითა“ მ. ცხ. 278r. იხ. დადუ-
მება.

დაუძვებელი—დაუშრეტელი, ჩაუქრობელი: „ვიპყრის
ლამარი მენი დაუძვებლად“ მ. ცხ. 81r. იხ. დაძვება.
დაუთმენელი—მოუთმენელი: „დაუთმენელ არს
ტანჯვაჲ მისი“ მართ. S. ბ. კეს.-40-თჲს 119,8. იხ. დათმენა.

დაუთრგუნვა—დაუტკეზნელი: „განაძლოს დაუთრგუ-
ნაჲნი და უშენნი“ O. იოზ 88,27. იხ. დათრგუნვა.

დაუკლებელად მოუკლებლად: „ყოველივე ჯელთა მიუ-
თუალ დაუკლებლად“ მ. ცხ. 299v. იხ. დაკლება.

დაუღვენელად გამოუღვენელად, მოუკლებლად:
„სადა-იგი არს ტირილი თელთაჲ დაუღვენელად და ღრქე-
ნაჲ დაუღვენელად“ მ. სწ. 220,24. იხ. დაღვენა.

დაუმორჩილებელი—ურჩი: „არაჲნ მრავალნი დაუ-
მორჩილებელ, ამოღესა მერყულ“ ტიტ. 1,10; „და-
უმორჩილებელ და ურჩ არს, და თუთ თავით თესით
იჩიენ... მსგავსად ნებითა თუითა“ მ. სწ. 206,11. იხ.
დამორჩილება.

დაუმორჩილობა ურჩობა: მართ. A. ბ. კეს.-მარბ.

დაუმტკიცებელი—არა მყარი, მერყევი, არა მტკიცე:
„დაუმტკიცებელ არიან სიტყუანი მათნი“ ს. გაბ.-
მოც. ხაქს. 95,88; „ზედა დაუმტკიცებელსა თიქსა
(ღვას)“ იქვე, 95,38; „შეიტყუიან სულთა დაუმტკი-

ცეხელთა" II პეტრე 2,14; „შეიტყუებენ სულთა და უმტკიცებელთა“ ფიჭ. XVI, 42. იხ. დამტკიცება.

დაუშვებელად სიმძიმის გარეშე: „თავი თვის დაუშვებელად დაეშარხე და დაეშარხო“ II კორ. 11,9. იხ. დამძიმება.

დაუნჯება შეკრება, დაგროვება: „დაიუნჯეთ ღლუთა მათ უკუანამსენელთა“ იაკ. 5,3; „ვითარცა ფასა დაიუნჯებდეს“ ო. ზირ. 8,4; „ვეცხლსა დაიუნჯებდეს და ოქროსა“ ო. ბარ. 8,18; „დაიუნჯან იგინი საუნჯესა წარუელსა“ მ. სწ. 258,23. „გაქვს ყოველი კეთილი დაუნჯებული მრავალთა წელთაჲ“ ლ. 12,10; „არა მაქვს ოქრო და უნჯებელი და არცა მონაგები“ მ. სწ. 168,25. იხ. უნჯება.

დაუპრობელ-ი მოუთმენელი, აუტანელი: „გაუპრობამ რისხვისაჲ არს დაუპრობელი შეგინებაჲ ქმრის-ცოლისაჲ“ ო. იოზ 81,11. იხ. დამპრობა.

დაურევება: „უკუეთუ საყრებელია რამე (საჭე) არს, ძმთა უქმის... და მათ თანა დაიურვის საგამოს“ ი. ე. 38,7. „ვიდრე დაურევადმდე ყოვლისა სურათისა მრავალნი ემნის გარდაღეს“ ი. ე. 48,10. იხ. ურევება.

დაუსაბამო დასაწყისის არ მქონე: „როგელი უკუ გონებაჲ შემღებელ არს გამოკუთვალ ბუნებასა მას და ეცაბამოსაჲ“ ბ. კეს. ექუს. დღ. 78,14. იხ. დასაბამი.

დაუსრულებელ-ი დაუბოლოვებელი, უზომო, დაუღეგნელი, წარუვალი, შეუსრულებელი: „დაუსრულებელი იგი... მუდუბაჲ“ ხ. გაბ.-მოც. სავს. 102,7; „იშვრთი დაუსრულებელ არს“ გრ. ანძ.-შობ. 290,2; „იშვრდენ... დაუსრულებელსა ცხოვრებასა“ მსკ. 48,8; „მოილე გონებასა შენა... შიშნი იგი და პატყნი მიმღმნი, გუბდნი და დაუსრულებელნი“ მ. ცხ. 83v. იხ. დასრულება.

დაუტევნელ-ი ვერ დასატყვი: „დაუტევნელი დაუტევის შოგამდგომლობითა სულისა გინიერისაჲთა“ გრ. ანძ.-შობ. 290,4. იხ. დატევნა.

დაუფლავ-ი დაუმარხავი: „დაგზავა ჩუენ მკლარი იგი სამღდე დაუფლავად“ მ. ცხ. 420r. იხ. დაფლავა.

დაუფლება დაპყრობა: „დაიუფლოს ქუეყანაჲ წინაშე უფლისა“ გ.—„დაიპყრას ქუეყანაჲ იგი წინაშე უფლისა“ ps., რიცხ. 82,23. იხ. უფლება.

დაუღამებელ-ი დაუესებელი: „ნათელი დაუღამებელი“ ეპ. კპარ.-დაფლვ. 98v. იხ. დაღამება.

დაუღლება შებმა უღელში: „ღღეს დაეუღლებიან ქაბუქი უღელსა მას მეცნიერებისასა“ ათ. მართ. 124v. იხ. უღლება.

დაუფუნებელ-ი, დაუყუნებელ-ი შეუფერხებელი, დაუბრკოლებელი: „ყოველნივე იყვნეს დაუყუნებელი საჭმესა მას ზღუდასასა“ ო. ნემს. 5,10; „სიტყუასა უგებდეს მას დაუყუნებელად“ Sin.—11,22r. იხ. დაყუნება.

დაუყენებელად შეუჩერებლად, შეუფერხებლად: „დაუყენებელად... აღმოდინ (სიტყუაჲ) უწმიდეს ყოველთა ქართველთაჲ“ ი. ე. 28,14. იხ. დაყენება.

დაუშრეტელად დაუესებელად: „(მზარა) შინა ეკრნეს სამნი ნაკურცხლნი ცაცხლისანი დაუშრეტელად“ ლიმ. 11,28. იხ. დაშრეტა.

დაუშვებელია დაუშვებობა: „პატყიოცა წიგნისაჲ დაუშვებელია და“ A—484,814v. იხ. უშვებობა.

დაუშვებელია უდანაშაულოდ: „წარადგინოს იგი საყდარსა მას ქრისტესა დაუშვებელად“ მ. ცხ. 287r. იხ. დაშვა.

დაუცადებელად განუწყვეტლად: „ძრავნ თავსა თვისსა დაუცადებელად“ მ. ცხ. 99v; „ეჭმოდ იგი დაუცადებელად ქელთაჲმარა დღს და ღამს“ ლიმ. 8,24. იხ. დაცადება.

დაუცუთელი-ი იხ. წინ-დაუცუთელი.

დაუცუთელობა წინა-დაუცუთელობა: „ღღესა მერვეა დაცუთის გარცა დაუცუთელობისა მისისაჲ“ გ.—„ღღესა მერვესა წინა-დაცუთის გარცა წინა-დაუცუთელობისა მისისაჲ“ ps., ლევან. 12,3. იხ. დაცუთა; ზღრ. წინ-დაუცუთელება.

დაუცხრომელ-ი შეუწელებელი, შეუწყვეტელი: „დაუცხრომელითა ქებითა შენ გადიდებთ“ მსკ. 45,11. „დაუცხრომელად შერების ცნისათჲს სოფლისაჲსა“ ფლკ. 134,21; „დასი ერთი გალობს დაუცხრომელად აღუღლისა ღღენ“ მ. ცხ. 91r. იხ. დაცხრომა.

დაუძინებელ-ი უძინარი: „დაუძინებელ არს ამისგან ნათელი“ სიბრძ. სოლ. 7,10; „მატლი იგი დაუძინებელი“ მ. ცხ. 63r. იხ. დაძინება.

დაუძლებელია დაორსულება: „მეცად ილ... ვინ დაგაუძლება გენ“ მ. ცხ. 103r. იხ. უძლება.

დაუძლურება დასუსტება: „შეიკრბე თავისა გენისა მერვედ კერმაჲ, ნუკუდ... დაუძლურდე და გეძლეს წარსაგებულად“ მ. ცხ. 171r. იხ. უძლურება.

დაუძულებელ-ი მუდმივად ახალი: „ამისელი ნათლისა დაუმარხავს შენთჲს მერვესა მას სოფელსა წარუელსა დაუძულებელი“ მ. სწ. 101 33. იხ. დაძულება.

დაუწყნარებლობა მოუხსენებლობა: „იყოს... ერისა აშლად მეფეთა დაუწყნარებლობაჲ“ მ. ცხ. 32v. იხ. დაწყნარებულება.

დაუწყუდელო-ი მუდამ მდინარი: „დაუწყუდელოსა მოძღუერებისა და სწავლისა მისისაგან. რამეთუ ვითარცა წყარო აღმოცენდა“ სკკ. 80,18. იხ. დაწყუდელო.

დაუკნობელ-ი, დაუკნომელ-ი დაუკნობელი: „დაუკნობელ არს სიბრძნე“ ო. სიბრძ. სოლ. 8,18; „მოილოთ დაუკნომელი იგი დიდებისა გვრგვინი“ I პეტრე 5,4; „მტყუანი მწიფს დაუკნომელი“ ფლკ. 168,18. იხ. დაკნობა.

დაუკსნელი-ი დაურღვეველი: „დაუკსნადი იგი და გამოჩნდეს დაუკსნელი“ მ. სწ. 258,8.

დაფ-ი დაირა: „რამე დაფსა დასციან, მენთქესევე მენდარნი შეკრბან“ მ. სწ. 74,2; „ბრძანა მამინა აზრა მემღმან დაცემაჲ საყრისა და დაფისაჲ“ ო. ზრბ. 274v.

დაფარვა «დაბურვა», «დარწყება», «შევედრება», «მალვა», «აღმობურვა», «დავიწყება»: „დაფარონ იგი საბრველთა ტყუა (მთა)“ ps.—„დაბურონ იგი საბურავითა ტყუისაჲთა“ გ. რიცხ. 4,8; „ნუ დაბურავ ჩემგან მცნებათა შენთა“ ლ.—„ნუ დამირწყავ მე მცნებათა შენთა“ ჯ. ფს. 118,19; „დამიფარა მე დაფარულსა კარვისა მისისაჲ“ ლ.—„შემიკედლრა მე საფარულსა კარვისა მისისაჲ“ ჯ. ფს. 20,5; „დაბურავ ევე ბრძენთაგან“ მთ. 11,25; „დაეფარნეს ცოლენი“ ფს.

81.1: „დაფარვა... ფრთა შენთან და მთარე მე“ ფს. 16.8; „არა დაფარავ სარტყნელი თხსი“ O, ოფს. 2.9; „არა დაფარავ წაღობა შენი“ ფს. 80.11; „დაიფარეს თაჲნი მონა“ pb..—„აღმოებურნეს თაჲთა მათა“ O, იერ. 14.4; „ამაზიფელთა უსამართლოს არაიკვე დაეფარვის“ pb..—„რომელი იტყუდს ერუსა, არავინ დაავიწყდეს“ O, სიბრ. სოლ. 1.8.

დაფარულ-ი სსიილუმო; **სსარცხუნელი**, **სსაფარველი**, **სსამალელი**; **უჩინარი**: „არა არს დაფარული, რომელი არა გამოცხადნეს“ DE.—„არა არს საიდუმლონი, რომელნიცა არა განცხადნა“ C, მრ. 4.22; „არა გამოცხადოს დაფარული მამისა თხსისა“ G.—„რამთა არა განცხადოს სარცხუნელი მამისა შენისა“ pb., II შჯ. 22.30; „დაფარული გელის მამისანი განცხადნენ“ I კორ. 14.25; „არარა არს დაბადებული დაფარული წიშე მისა“ ჰებრ. 4.13; „ღმერთო სუენეო, დაფარული თა მენიგრო“ O, დან. 13.42; „ღმერთს დაფარული მისა“ pb..—„ღმერთი დაბადებული მისი“ O, აბდ. 1.8.

დაფარულად მალულად, **ფარულად**: „თაჲნისა-ეც მამისა შენისა დაფარულად“ C.—„ილოცე მამისა შენისა მამართ ფარულად“ მთ. 6.6; „დაფარულად ტიროდს სელი თქენა“ I, იერ. 18.17. იხ. ფარვა.

დაფარულება-ი სასირცხო: „უიხილნ... და მონა ღმრთისა მშველი შორს მათა და დაფარულება იგი ოდენ ათა მისა დაფარულ იყო თმათა“ მ. ცხ. 440v. იხ. დაფარვა.

დაფარებულ-ი დამპალი: „ასონი იგი მისნი, რომელნი ფრთათა მარხითა დაფარებულ იყვნეს, შემესრეს“ Sin.—11. 331r. იხ. ფარვა.

დაფენა გაშლა, **დაგება**: „დაუფენდეს სამოსელსა მათსა გზასა ზედა“ ლ. 19.38; „ძაძა და ნაიარი დაიფინო“ I, ებ. 85.5; „ტრთა... დაუფენდეს გზასა ზედა“ მრ. 11.8. „გზანა უკმათა დაუფენილ არიედ ეკლითა“ O, ოგ. სოლ. 15. 19. იხ. ფენა.

დაფიცება: „დავაფიცენ იგინი ამის სიტყვასთჲს“ O, ნეფ. 6.18. იხ. ფიცება.

დაფლვა **შთამარხვა**, **დამალვა**, **დამარხვა**; **ჩაფლობა**: „დაჰფლენეს იგინი სიკიძას“ M.—„შთამარხნეს იგინი სიკიძათა“ G, ისუ 5. 24.22; „დაჰფლა ვეცელი იგი“ C, მთ. 25.18; „დაჰფლეს ქანკარი იგი შენი ქუენასა“ მთ. 25.25; „აღესრულა და დაეფლა“ სპ. მოც. 2.29; „დაჰფლეს იგი სთფლას თხსსა“ O, IV შჯ. 28.80; „რომელნი-ეც დაჰფლავთ მკუდართა“ მ. სწ. 226.1; „დაჰფლევდეს სსედარნი (უყესა)“ S—1141.511.

დაფლვა **დამარხვა**: „მეფსენ... უკეთურნი დაფლვისა მათა წილ“ მრთ. S. კ. იერ. აღდგ. 166.11.

დაფლულ-ი **დამარხული**: „თქლი, რომელი დაფლულ იყო ქუენასა სსედარსა მკუდართა“ მ. სწ. 86.14. იხ. ფლვა; მღრ. დაფლვა.

დაფნი-ი **დაფენა**: daphne, laurus: „ამაღლდეს ყოველნი სენი სსედარსა; ნაჲ და კვარაზი... და ყოველნი მკუდარნი იქნენ მსგაჲ. გარდა და მერტი და დაფნი“ მ. კეს. ექუ. ლდ. 66.27.

დაფრთხობა **გაწყრომა**; **ტლინკვა**: „დაუფრთხო მას

ძმან... და ჰრქვა: დსეხერ ეუნდრეკეისაგან“ მ. ცხ. 47v; „დაჰფრთხეს სსედარნი მათნი შიშისაგან“ რიფს. 170. 81. იხ. ფრთხობა.

დაფრჩხილ-ი **გაკაწრული**: „არა იყო მკირეღ-ცა დაფრჩხილი ჯორთა შინა მისთა“ Sin.—11.42v.

დაფუძნება **დაბადება**, **დამყარება**; **დადგება** **საძირკუელისა**: „მთავარე და ვარსკულაევი, რომელ შენ დაფუძნენ (დაჰბადე)“ ფს. 8.4; „სოფელი და სსედარნი მისი შენ დაფუძნე (დამყარე)“ C, ფს. 88.12; „აღთქმასა ქუენასა ზედა დაფუძნეს“ O, ამოხ. 9.9; „იქლთა... დაფუძნეს სახლი ესე“ ზაქ. 4.9; „დაფუძნა იგი“ G.—„დაღვა საძირკუელი მისი“ M, ისუ 5. 6.20; „დაფუძნე ქუენასა წყალსა ზედა“ H—341. 157.

დაფუძნებულ-ი **დამყარებული**, **დამტკიცებული**: „დაფუძნებულ იყო კლდეა ზედა“ ლ. 6.48; „სიყუარულითა დამტკიცებულნი და დაფუძნებულნი“ ეფეს. 8.17; „დაფუძნებულნი“ M.—„დამტკიცებულნი“ O, ქება 5.16. იხ. ფუძნება.

დაფქვა **ფქვა**, **დამსხვრევა**: „დაფქვიდეს მას წსქილითა“ G.—„ფქვან მკეველითა“ pb., რიფს. 11.8; „მკილითა მკეველითა დაეფქვე“ Sin.—11.170v. იხ. ფქვა.

დაფხურა **დაგლეჯა**: „დაეფხურენ თმანი და წვერნი ჩემნი“ I, II ეზრა 9.3; „უწყალოდ დაჰფხურიდა მკევეთა მისთა“ ფლკტ. 146.14; „დაჰფხურნეს წვერნი მისნი“ იზტ. 140.18. იხ. ფხურა.

დაქენა **დამძიმება**, **შეწუხება**; **შემოკვრა**; **დაკორტნა**: „არა დაჰქენჯნო იგი შრომითა“ G.—„არა დაამძიმო მას შრომითა“ pb., ლევიტ. 26.42; „დაჰქენჯნიდეს გლახკასა“ O, ამოხ. 5.11; „დაამძიმებს, დაჰქენჯნის და დაამაბებს“ H—2251. 261r; „ყოველთა ჯელის-ქუეშეთა დაჰქენჯნით“ pb.—„ყოველთა უძღურთა, რომელნი არიედ ჯელმწიფებასა თქუენსა ქუეშე, მათ დაჰკორტნიდით“ O, ეს. 58.8. იხ. ქენა.

დაქვა(ვ)ება **დაქოლვა**: „ქვითა დაქვაენით იგინი“ G.—„ქვითა დაქოლენით იგინი“ pb., ლევიტ. 20.27. იხ. [ქვა(ვ)ება].

დაქოლვა **განტყვნა**, **ქვისა დაკრება**, **დაქვა(ვ)ება**, **დაკრება**, **ჩაქოლვა**: „დაქოლა იგი ქუებითა ყოველმან ისრაელმან“ G.—„განტყნა იგი ყოველმან ისრაელმან“ M, ისუ 5. 7.26; „დაიქოლნენ ქუებითა და მოკუდენ ჰაბუკადი“ G.—„ქვაჲ დაჰკრიბონ მათ და მოწყდენ ქალსა მას“ M, II შჯ. 28.24; „რამათა დაქოლეს იგი“ C.—„რამათა ქვაჲ დაჰკრიბეს მას“ DE, 6. 10. 81; „დაქოლოს იგი ქვითა“ G.—„ქვა დაჰკრიბონ მას“ pb., ლევიტ. 20.3; „ქვითა დაქოლენით იგინი“ pb.—„ქვითა დაქვაენით იგინი“ G, ლევიტ. 20.27. იხ. ქოლვა.

დაქსაქსვა **დასერვა**: „ჰორცნი მათნი დაიქსაქსვოდეს მახლოთა“ Sin.—11.281v. იხ. ქსაქსვა.

დაქუე ძირს: „გარადვარდი შენ მიერ დაქუე“ მთ. 4.8. იხ. ქუე.

დაქუმა **დაკვრა**, **დაწებება**: „დაქუა ვადაჲ ჯრლისა

მისისაჲ ჟელა მისსა ზედა" *ო. II მფ. 23,10*; „დაექუა ტყუილ მათი ძეალთა ზედა მათთა“ *I. გოდ. იერემ. 4,8* იხ. ქვეა.

დაჭერივება დაქერივება: „არა დაქერივდა ისრაელი“ *I. იერემ. 51,6*. „ესეა ერის-კაცსა მას ასელი ერთი ოდენ, ახლად დაჭერივებული, რომელსა დაეყო ქმარსა თანა ორი ოდენ წულიწადი“ *მ. ცხ. 180r. იხ. ქერივება.*

დაქცევა «დარღუევა», «დამკობა»; დანთქმა: „გოდოლი ფანელისაჲ დააქცია“ *გ.—„გოდოლი იგი ფანელისაჲ დაარღვა“ M. მსჯ. 8,10*; „დააქციენით ბომონი მათნი“ *გ.—„ბაგინები მათი დაამკვტო“ M. II მფ. 12,8*; „ქალაქები მისი დაიქცა უმკდროებისაგან“ *I. იერემ. 2,15*; „შენ ხარ, რომელმან დააქცია ისრაელი“ *მართ. D. ოქრ.-პეტრი და ელ. 828*; „ნავი დაიქცა ზღუასა შინა“ *მ. ცხ. 210r. „შეიყუარა მან ყოველი სიტყუაჲ დაქცევისაჲ“ ფს. 51,6*; „დაქცევად მსგავსად ნიაჭარისა მოვიდეს“ *ო. იგ. სოლ. 1,27. „მოოჭრებულ არს და დაქცეულ“ I. ეხ. 1,7. იხ. ქცევა.*

დაქცევით ქვე. იხ. ქევა; შდრ. შეუღლაქცევით, პირდაქცევით.

დაღათუ «თუ»: „დაღათუ სხუანი... დაბრკოლდენ შენდა მიმართ“ *DE.—„ყოველნი თუ დაბრკოლდენ შენდა მიმართ“ C. მთ. 28,82. იხ. თუ.*

დაღათუმცა თუნდ: „დაღათუმცა იყო მანაჲ“ *მ. ცხ. 71v. იხ. თუ.*

დაღაცათუ თუმცალა: „დაღაცათუ უფროს იყვნეს“ *ვრდ. 88,14*; „დაღაცათუ ჩუენ უღირს ვართ“ *ატმ. 100,9. იხ. თუ.*

დაღება ჩანთქმა: „მენება, რამათმცა ქვეყანამან დამილო“ *მ. ცხ. 241 v. იხ. ღება.*

[დაღება] იხ. მიმოდღება.

დაღებულ-ი შეღებილი: „დაღებულ (ვარ) ცოდეთა“ *მართ. S. ოქრ.-გურიტ. 227,14. იხ. ღება; სულდაღებული.*

დაღმართ ქვევით; თავდაღმა: „დაღალი იგი წყალი დაღმართ... შეუძრავ არს“ *ბ. კეხ.-ექუს. დღ. 46,5. იხ. მართ.*

დაღონება მოხრა: „დაღონებით მოედრიკენს თავნი მათნი ქვეყანად“ *H—841,889.*

დაღონებულ-ი მოხრილი, დაღრეკილი, მოღუნული: „იყო იგი დაღონებულ და ვერ ეძლო ზე აღზილვად ყოვლითურთ“ *ლ. 18,11*; „ვიდოდა იგი დაღონებულ“ *III მფ. 21,27*; „დაღონებულ ვიყავ და დაღრეკილ ზედა მუჭლთა ჩემთა“ *ო. II, ეგრძა 9,5. იხ. ღონება.*

დაღრმობა დაღრმავება: „მოთხარა და დაღრმო“ *ლ. 6,48*; „დარე-ღრმეთ თხრილი ეგე“ *ვანს. ო. 200,2. იხ. ღრმობა.*

დაღრქენა დაკრეკა: „დაიღრქინის მის ზედა კბილნი მისნი“ *ფს. 80,13*; „დაიღრქინა კბილნი“ *ფლტ. 146,8*; „ნუცამცა დაიღრქენენ კბილთა მათთა შემაშინებულად სულისა ჩემისა“ *მ. სფ. 280,80*; „დაიღრქინა ვითარცა ლომმან ახოვნებით“ *H—251,849r. იხ. ღრქენა.*

დაღუაწება ზრუნვა მოვლა: „ვითარცა მკუდარმან მკუდარი დაიღუაწე“ *პეტრი მოც. 48,14*; „დაიღუაწე გუამი მაშისა ონოფრესი“ *H—841,88. იხ. [ღუაწება].*

დაღულარქნა დახვევა, დაგრეხა დაღვლარქნა: „დაიღულარქნა ზედა მუჭლთა მისთა“ *ო. IV მფ. 9,24. იხ. ღულარქნა.*

დაღუშინვა ღმუილი: „დაიღუშინა ვითარცა მკეცმან, მკეცარემან ველისმან“ *ფლტ. 145,28. იხ. ღმუენვა.*

დაღურა დაღვრა, დაქცევა: „გარდაიქცე-ი იგი (სარწყულ) და დაიღერებოს“ *მ. ცხ. 145r. იხ. ღურა.*

დაყამირებულ-ი გაუტეხელი ადგილი, «განკორღებულ-ი»; კლდოვანი: „უღანო ნე ვეჭენ სახლსა ისრაელი-სასა, ინე ქვეყანა დაყამირებულ“ *ო.—„ნუ უღანო ვეჭენ ისრაელსა, ანუ ქვეყანა განკორღებულ“ G. იერემ. 2,81*; „შენ ხარ ვითარცა ქვეყანაჲ დაყამირებულ, რომელსა გამოაქენ ეკალი და კეროფს-თავი“ *ფლტ. 152,81. იხ. ყამირება.*

დაყდუნება შეჩერება, შეფერხება: „დაყდუნოთ საქმე იგი მათი“ *ო. ნემშ. 4,11.*

დაყდუნება «დაბრკოლება»: „მოსრულ ვარ დაყდუნებად შენდა“ *გ.—„გამოსრულ ვარ დაბრკოლებად შენდა“ pb., რიცხ. 22,32. იხ. ყდუნება.*

დაყენება «შეპყრობა», «განყენება», «დამორჩილება», შეჩერება, შეფერხება, დაყოვნება, დაჭერა, დაღვრება, «პყრობა»; «მიმყოფრება»: „დაიყენენ იგინი ზრახვთა მათთაგან“ *ტ.—„შეპყრობილ იშვენ იგინი ზრახვთა მათთაგან“ ლ. ფს. 9,23*; „არა დააყენო აღსრულებად მისი“ *M.—„არა მიამყოფრო მიცემად მისი“ G. II მფ. 28,21*; „გულის-წყრომაჲ ჩემი აღევსე და დავაყენე (განვაყენე ო)“ *I. იერემ. 6,11*; „დავაყენა მე ღმერთმან არა შობად“ *ო. დაბ. 16,2*; „არა დააყენენ გული ჩემი ყოვლისაგან სიხარულისა“ *ეკლ. 2,10*; „დავაყენე თქვენგან წყმაჲ“ *ო. ამოხ. 4,7*; „ნუცამცა იგინი დააყენებენ მახაზრებასა უფლისასა“ *ო. ნემშ. 10,39*; „არარაჲ დააყენე, რომელიმცა არა გითხარ თქვენ“ *საქ. მოც. 20, 27*; „დააყენებ კეთილის-ყოფასა ნაქლულევანისასა“ *ო.—„ნუ დაიყოვნებ კეთილისა ყოფასა ნაქლულევანისასა“ pb., იგ. სოლ. 8,27*; „რომელმან დაიყენოს მომრეშქ, უგუნერად უღმრთო არს“ *ო.—„რომელმან იპყრას მეძვი, უგუნერ და არაწმიდა არა“ pb., იგ. სოლ. 18,23*; „დავაყენე გული შენი“ *ო. II მფ. 24,10*; „დავაყენენ წყალნი მრავალნი“ *I. ეზეკ. 31,15*; „არა დააყენა გონებაჲ თჳსი არცა ამის ზედა“ *ო. გამოსლ. 7,28*; „უტოსსა აცისა უტოსსა შინა სახლსა ვერ ძალ-უც დაყენებად საჯაჲ“ *მ. ცხ. 87v*; „დააყენენ ენაჲ შენი ღრტყნისაგან და აღმახუე იგი გალობად ღმრთისა მარადისა“ *მ. სფ. 280,15*; „არავის ეძლო დაყენებად მისა“ *DE.—„არავინ უძლო დამორჩილებად მისა“ მრ. 5,4.*

დაყენებულ-ი შემდგარი: „ოდეს-იგარნ ერთი რამე დააყენებულ და მეორე იძრინ“ *გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 171,12. იხ. ყენება.*

დაყოვლება «ვალალაება»: „ლაღალ-ყავ და დაიყილე“ *ო.—„ლაღალ-ყავ და ვალალაებად“ pb., ეზეკ. 21,12. იხ. ყიცი(ი)ლება.*

დაყინვა გაყინვა, შესქელება: „დაღა-პყინის, იქმნის იგი ვითარცა ჰორლის პირები“ *ო. ზიარ. 48,21*; „ათისა თოჳსა ჟამთა დავპყინდი სისხლისაგან მაშაყისა“ *ო. სიბრძ. სოლ. 7,2. იხ. ყინვა.*

დაყმობა დამყევა: „დაყმებოდიან ვითარცა ძალნი“ *ფს. 68,7*; „იაკობს... არცაღათუ იფქლი ეღდა... არაშედ-ღაყმებოდა“ *ათ. მართ. 285v. იხ. ყმობა.*

დაყუენილი-ი გაბარსული, გაწმენდილი: „დაყუენილი იქმნეს ტყავი“ G. ლევტ. 18,23. იხ. ყუენა, ყენა.

დაყუთლებული-ი გაყუთლებული: „ერთი იგი დაყუთლებულ იყო და შექმნებულ“ მ. ცხ. 145v. იხ. ყუთელი.

დაყუენა იხ. დაყუენა.

დაშავება გაშავება, შავად ქცევა: „დაშავნა უფროს ნიჭიერისა (ნაყუერისა O) ფერი მათა“ IO. გოდ. იერემ. 4,8; „დაუშავდა ფერე მისა“ მ. ცხ. 317v. „უერ შექმნებულ ხარ ერთისა თვისა განათობად ანუ დაშავებულ“ C. მთ. 6. 88. „რამეთუ დაშავებულ ვარ“ O. ქება 1,5; „უამლისაგან საყუილისა დაშავებულ იყო“ o. მოც. 64,10. იხ. შავება.

დაშალვა გაშლა: „დაიშალვიდა თმათა თქთა“ o. მოც. 81,17. იხ. შალვა.

დაშლობა, დაშობა დახრჩობა: „დაუშდენა (ლომ-მან) ძალთა (I) მისთა (ლეკთა)“ O. ნაუმ 2,18; „დაიშთევიბოდეს (დაიშთენეს DE) ზღასა მის შინა“ მრ. 5,18; „დაიშთენეს ყუველნივე მიწასა ქვეშე“ ფლტ. 158,27. იხ. დაშთავარი; შლობა/შობა.

დაშლობა, დაშობა „დატეგება“, დარჩობა; „დათ-მენა“: „არა დაშდეს“ მთ. 24,2; „დაიშევიდით მცირედნი მრავალთაგან“ I. ბარ. 2,18; „აქა ეგერა დაგშდების თქვენ სახლი თქენი იქერი“ C. „ამა ესერა დაუტეგებთ თქვენ სახლთა თქენთა იქრად“ DE. მთ. 23,38; „ესლას მას ცოლა და შვილ არა დაშდეს (დაუშთეს DE)“, მრ. 12,18; „ერთი ოდენ ძარი (მბღისა) დაშთა“ მ. ცხ. 47r; „ამირველი დაშთა დამკვდრებად აელუმს“ M. „ამირვე-ველმან დაითმინა მკვდრობად აელუმს შინა“ G. იხუ 5. 10,49; „შე დაეშთი ეკალთა შინა ვარდისათა“ ქ. ცხ. 79,15.

დაშთობილი-ი „დატეგებული“; დარჩენილი: „და-შთობილ არს გლახაკი“ მ. ცხ. 101v; „ქვეყანად დაშთო-მილ არს (დატეგებულ არს M)“ G. იხუ 5. 13,2; „მოსრნეს დაშთობილნი იგი ნეტნი“ M. I 56ტ. 4,43. იხ. შლობა/შობა.

დაშდუნება, დაშთინება დარჩენა, მიტოვება: „მრავალნი ჭლწულნი დაშდუნენეს უჭროლ“ ფლტ. მოც. 5,34; „ერი იგი მის ქუეყანესა დააშთინებდა ქალთა კრებულსა მის ქერასტანისათა“ I. II ეზრა 4,4. იხ. შდუნება, შთინება.

დაშენება, დაშენება „დანერგვა“, „დამკვდრება“, და-სახლება, შენება, ჯდობა: „დააშენა იგინი“ C. „დაქანერგენ იგინი“ ფხ. 43,2; „დაეშენენთ ყუდ-რაობით“ M. „დამკვდრენთ განრქალულად“ G. II შჯ. 12,10; „მოვიდა, დაეშენა ჭალასა მას“ მთ. 2,28; „დამკვდრეს იგი და დაეშენეს მას შინა“ M. იხუ 5. 21,48; „რომელსა ვერცხ დაეშენის“ O. „რომელი არა დაიშკვდრების“ G. იერემ. 17,6; „არა ეშენოთ სახ-ლებ და არა დაეშენენთ მცნა“ I. იერემ. 35,9; „და-ეშენენ შენ და შე ვადრე განხელ“ III მფ. 2,36.

დაშენებულ-ი, დაშენებულ-ი აშენებული, დასახ-ლებული: „რომელი ქმასა ზედა დაშენებულ იყო“ რფხ. 165,7; „ყოველი ქვეყანად დაშენებულ არს და დაყუდებულ“ O. ზაქ. 1,11. იხ. შენება, შენება.

დაშთინება იხ. დაშდუნება; შთინება.

დაშთობა იხ. დაშლობა.

დაშთობა „დადგობა“, „დათმენა“: „არა დაშთეს მარ-განი არც ერთი წინაშე თქვენსა“ G. „არა დაგოდგეს მთავანი არავინ წინაშე თქვენსა“ M. იხუ 5. 10,8; „ამირ-ველი დაშთა დამკვდრებად აელუმს“ pb. „ამირველმან დაითმინა მკვდრობად აელუმს შინა“ G. იხუ 5. 19,49.

დაშთობილი-ი „ნეტრი“: „თქვა... ძემა მისთა დაშთო-ბილთა მასა“ G. „ქაქა... ძემა მათ ნეტთა მასთა“ O. ლევტ. 10,12. იხ. შთობა.

დაშთინებულ-ი შეშინებული: „რამთა სხენი დაშთინე-ბულ, არღარა ცოდნი“ ა. რამ.-ეურთ. მოხ. 158,11. იხ. შინება.

დაშნი-ი მორჩილი, თანახმა; მშვიდი, მოზავე, წყნა-რი, თავმდაბალი: „რომელსა არა ექმან დაშნი ი სტ-ყუანი“ ბალ. 188,21; „მშენი დაეცეს თავველებითა და ამ-ბარტყანებითა, და დაშნი ი მძლეუ გამარჩდეს სიმაღ-ლათა“ მ. სფ. 78,10; „უე ღვს დაშნი და მორჩალ“ Sin. — 97,8r. იხ. დაშნობა, სიშენი, უდაშნესა.

დაშნობა მშვიდობა, მოზავეობა: „ყუდრეუბისათჳს ვი-ნენით და დაშნობისათჳს“ Sin. — 97,4r. იხ. დაშნა.

დაშრება დაცემა, ჩაქრობა: „სანთელნი ჩეენი და-შრტებიან“ მთ. 25,8; „პატრეი მბღუჯარე არა დაშრ-ტოს“ O. ეხ. 42,3; „დაშრტია საქშილ“ ვახ. o. 201,9; „დაეშრტო გულს-წყრება“ ვარ. 908; „ცრქლთა მდანი-არე დაშრტეს საყუალსა“ მ. სფ. 61,33. „წყალნი მრავალნი ვერ შექმნებულ არიან დაშრტად სიყუარულსა“ O. ქება 8,7.

დაშრტილი-ი დაცეხებული: „დაშრტეს ვითარე პატრეი დაშრტილი“ I. ეხ. 43,17. იხ. შრტა; შდრ. დაშრტი-ტელი.

დაშრომა, დაშურომა/დაშრობა, დაშურობა „შრომი-სა“ შემთხუევა, „მეშურალ ყოფა“, გარჯა, დამამე-რალობა; „დასხმვა“: „რამათჳს დააშრობთ (შრომა-სა) შეამთხუევეთ DE) დედაქალსა მკასს“ მთ. 28,10; „შენ გშიოდა და მშურებიდ ქე“ G. „შენ გშიოდა და მშ-რალ იყავი“ M. II შჯ. 25,18; „უშეტშს მათ ყუველთასა დაეშურე“ I კორ. 15,10; „დაეშურე მე სულტ-მითა ჩემითა“ ფხ. 6,7; „უელად დაეშურე და ამოიდ“ I. ეხ. 49,4; „დაგაშურე შენ, ისრაელ“ ეხ. 43,22; „რადენ დაეშურებიოთ ჩვენ თავისა შენისა სიოცხლო-სათჳს“ ფლტ. 157,7; „ფერქნი შენნი რბიან და დავანრო-ბენ შენ“ O. „შენნი ფერქნი რბიან და დავსხნიან შენ“ pb. იერემ. 12,5; „ნეტო დააშრობ სტუანეთა თელთა ნაეღლევენთას“ O. ზარ. 4,1.

დაშურომა გარჯა, შრომა: „ეადრე დაშურომა დმდე გულსა ჩემისა“ ფხ. 60,3; „დააუყენს ფრთენი და თჳსვე შევიკიბნის დაშურომისაგან“ ფიშ. VII, 13. იხ. შრო-მა, შურომა/შრობა, შურობა.

დაშთობით-ი შრომისა, გარჯისა: „საღმობად შობასა და ცხოვრებად დაშრომითი“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 102,4. იხ. დაშრომა, შურომა.

დაშრშობა გულდამწერობა, მოწყვლეა, დაწერტა: „ამის ისრისა სიყუარულითა დაშრშებოდა იერემია“ ოქრ.-გურიტ. 228,2. იხ. შრშობა; შდრ. დამწერალი

დაშტნობა გუემა წყაროთა სისხლისათა, თეიური: „იუ დაშტნობასა ზელ ათარმეტ წელ“ C.—„იუ წყაროთა სისხლისათა გუემულ ათარმეტ წელ“ DE. 84. 5.25.

დაშუენება შეფერება, განშუენება: „უაღეთ დაიშუენო სამეფო შენი და ეთილად განავო საქმე შენი“ ბალ. 180 89. „დაშუენებულ იუ და ნათელ პირითა“ მ. ცხ. 148v. იხ. შენება.

დაშუნება რეგება: „შევაზე ესე, ნუუუუ და გაშუნდეს ღმერთსა მავს შენსა“ მ. ცხ. 124r. იხ. შენება).

დაშურომა იხ. დაშრომა.

დაშვა იხ. დასვა.

დაჩეჩქლ-ი დამხეჩქელი: „მიგლეხებს ქელთა შენთა ქვერთხი ღერქმისა დაჩეჩქლი“ მ. ცხ. 89v. იხ. ჩეჩქელი.

დაჩუევა შეჩევეა, დაჩევეა: „ფიტა ნუ დააჩუევი პირსა წესსა“ O. ზირ. 28.9; „უაღეთ მტირელ-მტირელ დაეჩუო გაყრასა, სქლო შენ“ მ. ცხ. 298r. „დაჩუეულ ხარ სქნალ ოდენ“ მ. ცხ. 101r. იხ. [ჩევეა].

დაჩურჩნა ჩურჩული: „ქელოსანი, უაღეთ საპირობა რაჲმ საქმე იყვის. იდვალ დაჩურჩნისან“ ა.-გ. 87.24. იხ. ჩურჩნა.

დაჩრ-ი დარბილება; დმორჩუ(ება): „რაჲმს რტონი მისნი დარჩანა მთ. 24.82; „დაჩრუნეს ჯორცნი მისნი ვითარცა ყრმისა“ pb.—„მოაჩრუნეს სხეულნი მისნი ვითარცა ყრმისა ჩჩლისანი“ O, იოზ 28.25.

დაჩხერა დამტერევა: „დაუჩხერანეს წვენი მისნი“ ანდ.-ანტ. 225.11.

დაჩხერილი-ი გვანტეხილი: „ლერწამი დაჩხერილი (გვანტეხილი O) არა შემესრის (განტეხის I)“ OI. გხ. 42.8. იხ. ჩხერა.

დაჩხუევა დაქრა, დაწყლვა: „ლახუარი ისრებითა დაჩხუეპონ იგი“ მ. ცხ. 193r; „იჲდა მახული... და... უწყლოდ დაჩხუევა სანატრელი იგი ძმაჲ“ ა.-გ. 48.17. იხ. ჩხუევა.

დაჩხურულ-ი დახვრეტალი, ხვრელეპიანი: „მიწაჲ იგი არს დაჩხურულ“ მხ. 58.20. იხ. ჩხერა.

დაცადება დაცხრომა, დატევება, დმოკლება, დგადება, დღადუეება, დასვენება, გაშეება: „არა დააცადებს (დაპსცხრების) ამბორის ყოფითა ფერქთა ჩემთაჲ“ ლ. 7.45; „დააცადა გამოცდად მათ შორის ისრაჲლსა“ M. — „დაუტევენა გამოცდად მათ მიერ ისრაჲლი“ G. მხ. 2.22; „არა დააცადოთ მარბილი შექლოსა ღმრთისაჲ“ O.—„არა მოკლდეს მარბილი აღთქმისა ღმრთისაჲ“ G. ლევტ. 2.18; „დააცადენთ ეშქელეზანი ღმრთისანი“ C.—„დაცადენთ მენთ ყოველნი ღმრთისანი“ J. გხ. 78.8; „რაჲმს დააცადო იერეშა სიტყვად“ O.—„ვითარცა დასცხრა იერეშა მეტყუელი“ G. იერემ. 48.1; „დააცად... მან ტო ქვაჲ დვადამათა თქნათ“ ფლტ. 144.4; „დაცადედ სამკვდრებელი ჩემი“ O.—„დაცადედ სამკვდრებელი ჩემი“ pb., იერემ. 12.7; „დაცადე და არა სიტყვით ვითარმედ დაცადადო (დაცხცხრე G)“ I. გხ. 57.10; „იერესალემისათჳს

არა დაცადადო“ O.—„სიონისათჳს არა დაცდუნენ“ pb., გხ. 82.1; „კეთილსა მას შრომასა თარგმანებისასა არა დააცადებდა“ ა.-გ. 80.82; „დამაცადე მე, რაჲთა დაადგრე ლამეს ამას“ ლიშ. 188.17; „განკითხედი თავსა შენსა და დააცადე სხვსა განკითხვაჲ“ მ. სწ. 187.1; „არა დაცადადე ფსალმუნებაჲ“ ლიშ. 180.8. იხ. ცადება.

დაცალიერება დაცლა: „სავსე დაცალიერდების“ გრ. ანდ.-შობ. 200.6. იხ. ცალიერება.

დაცემა დემა, დმოქრება, დძლევა, დმოკლება, დდარქენა, დგუემა, დგანხრწნა, დგადება, დგვარდნა, დაქცევა, დდამტობა, დდარღვევა, დდახუევა: „მნქელსე დასცა მას ანგელოზმან უფლისამან“ C.—„მეყსოვალ სცა მას ანგელოზმან უფლისამან“ J. საქ. მოც. 12.28; „დღესა, რომელსა დაცეც (მოცსარ pb.) ყოველი პირმოჲ“ G, რიცხ. 8.18; „დაცეც ყოველი პირმოჲ“ G. — „მოცსარ ყოველი პირმოჲ“ pb., რიცხ. 8.17; „დაცეცა მის ზელა არმური და ბნელი“ J.—„დაცეცა მას ზელა არმური და ბნელი“ C, საქ. მოც. 18.11; „დასცა იგი ისრაჲლმან“ G.—„სძლო მას ისრაჲლმან“ pb., რიცხ. 21.24; „დასცა იგი“ G.—„მოკლა მეფე იგი“ pb., რიცხ. 21.85; „შენ გამო მტერნი ჩუნენი დაცსენთ“ C.—„შენ გამო მტერნი ჩუნენი დაცქენთ“ J. გხ. 48.6; „დასცა ევნაქები მათი“ J.—„მოსრა ევნაქები მათი“ C. გხ. 104.28; „დასცა ევკბტ“ J.—„გუემა ევკბტ“ C. გხ. 185. 10; „რომელი დაცეცს ლოდსა მას ზელა“ მთ. 21.44; „შებრკოლდეს და დაცენეს“ გხ. 10.9; „დასცა იგი ქუეყანად“ O.—„დაადგო იგი ქუეყანასა ზელა“ pb., დან. 8.7; „დაცენეს დაცემითა დიდითა“ O. ივლ. 8.18; „რაჲთა არა მკელობელი იგი დაცენეს“ ჰებრ. 12.18; „დაცენეს იგინი შოვა სამხრის, ვითარცა შოვა დამეს“ I. გხ. 50.10; „დასცეს ერისგანი ისრაჲლისაჲ“ M.—„განხრწნეს ძეთაგან ისრაჲლისათა“ G. მხ. 20.25; „ქალაქნი შენნი დაცენეს“ O.—„ქალაქნი შენნი დარღულენ“ pb., იერემ. 4.7; „დაცენეს წყლულნი თქვენნი“ O.—„დაცემქუნეს წყლულნი თქვენნი“ G. ეზეკ. 6.4; „მტონარეთა დასცემს შიში“ pb.—„მტონარი იგი დაამქვს შიშმან“ O. ივ. სოლ. 18.8.

დაცემა დამბობა, დგვარდნა, დზღვის-დება: „(იუ) დაცემაჲ იგი მისი დიდ ფრად“ მთ. 7.27; „ქორცნი მისნი დაცემისაგან იქსნა“ O, იოზ 28.17; „მიხსენს იგი ქელთა დაცემისა მისისათა“ O. ზირ. 4.22; „ალიგსოს სახლი მისი დაცემითა“ pb., — „სახლი მისი ალიგსო ზღვის-დებითა“ O. ზირ. 28.14.

დაცემა-ი ვინც უნდა დაცეს: „დამტყინის უფალმან ყოველნი დაცემა-ი და აღჰმართის დაცემულნი“ გხ. 144.14.

დაცემულ-ი დძლეული, დგვარდნილი, დამბობილი, დაქერილი: „მიგცნე იგინი დაცემულნი“ M.—„მიგცნე მათ ძლეულთა“ G, ისუ 5. 11.8; „დაცემული და დამბობილი იგი მისი აღჰმართო“ საქ. მოც. 15.16; „დაცენეს დაცემულთა თანა“ O, იერემ. 8.18; „დაცემულ იუ პირდაქცევით ქუეყანასა ზელა“ O. I 8გ. 5.8; „აღჰმართის დაცემულნი“ გხ. 144.14. იხ. ცემა; დასაცემული; ცხვრ(ის)-დაცემა.

დაცემულება, დაცემულობა დამხოზა, დავარდნილობა: „იარა დაცემულებასა ზენსა ზედა“ *ო.* ბარ. 4,8; „არა გნეზეს აღმართებად დაცემულობისაგან ზენისა“ *მ.* სფ. 114,27. იხ. ცემულება/ცემ-ლობა.

დაცვა «დამარხება», «კრძალვა», შენახვა: „დაიცვე დასაცველნი მისნი“ *გ.* — „დაიმარხნე მცნებანი მისნი“ *მ.* II შჯ. 11,1; „იგი დავიცვავა თქმად“ *გ.* — „იგი დავიძრო სიტყვად“ *პხ.*, რიცხ. 28,12; „დავიცვა (ვეკრძალო *ტ*) უწყალოების ჩემისაგან“ *ფს.* 17,24; „დაიცვენით თვით თქვენთა“ *მ.* II შჯ. 4,15; „სავენაჲ ჩემი არა დავიცვე“ ქება 1,5; „დავიცვენ მე გზანი ჯფლისანი“ *ფს.* 17,22; „იგი იყოს მცვალო. დაცული კაცისად“ *გ.* ლევიტ. 19,20. იხ. ცვა; შდრ. დასაცავი, დასაცველი.

დაცონა დაზარება: „არა მოვიწყინოთ და არცა დავიცონოთ ყოფად ამას“ *მ.* სფ. 82 18. იხ. ცონა.

დაცონა დაღეკვა: „მამამან დაუცოხნის საურველნი და უქმ ქნის“ *ფიზ.* XII, 7. იხ. ცონა.

დაცულება უქმ ყოფა, უეშვილო ქმნა, «ცალიერ ყოფა»: „მშობელი შვთაჲ დაუცუნა“ *ო.* — „უეშვილო იქმნა მშობელი შვილთა“ *გ.* იერემ. 16,9; „სულთა წყურიელთა დაცულებად“ *ო.* — „სულთა წყურიელთა ცალიერ ყოფად“ *პხ.*, *გს.* 82,6.

დაცულებად-ი აზო; ფუჭი, ცარიელი: „მოიძლე დილებად ესე კაცთაჲ დაუცულებადი და წარმავალი“ *მ.* სფ. 100,12. იხ. ცუდება.

დაცუეთა წინა-დაცუეთა: „დასცუთოს ჯორცი დაუცუეთალობისა მისისაჲ“ *გ.* — „წინა-დასცუთოს ჯორცი წინადაცუეთალობისა მისისაჲ“ *პხ.*, ლევიტ. 12,8. იხ. ცუეთა; წინა-დაცუეთა.

დაცუეთილება იხ. წინა-დაცუეთილება.

დაცვანა, დაცვენება «შეცვენა», დაცენა, დავარდნა, დაჩოქება: „მის წინაჲ დაუცოდოიან ყოველნი“ *ქ.* — „მის წინაჲ შეუცუოდოიან ყოველნი“ *ტ.* *ფს.* 21,80; „ნუჲაჲ დაუცვენ გზასა ზედა“ *მთ.* 16,82; „განვათივაჲ და ყუაილი მისი დაუცვა“ *ი* პეტრე 1,24; „ყოველნი ვარსკვლავნი დაუცვენ“ *ი.* *გს.* 84,4; „ფურცელი მისი არა დასცვის“ *ფს.* 1,8; „დიდება ყუაილებერ დაცვენებაჲ“ *ბ.* კეს.-40-თჳხ 118,6.

დაცვენებულ-ი «დაგდებული»: „დაუცვენებულნი სამელისა ზენისა არა მოკერობო“ *გ.* ლევიტ. 10,9; „იყო დაცვენებულ საგზაურთა ზედა“ *გ.* — „იყვენ დაგდებულ გზათა ზედა“ *ო.* იერემ. 14,18. იხ. ცენა, ცვენება.

დაცლობა: „მშჲ აღმოკდა, დასცხა“ *მთ.* 13,8; „აღმო-ბრწყინებასა მზისასა დასცხა მას“ *მრ.* 4,8. იხ. ცლობა.

დაცლობა «დაცადება», «დაღუმება», «დაყუდება», «განსუენება», «დამშუდება», დაწყნარება, დადგობა, დაღუმება, მოსვენება: „არა დასცხრების (დაცადებას *ც*) ამბორის-ყოფითა ფერკთა ჩემთაჲთა“ *DE*, *ლ.* 7,45; „მაშინ დააღუმება გულნი მათნი სიტყვთა ამით“ *მ.* — „მაშინ დააღუმება სული მათი მისგან“ *გ.* *მსჯ.* 8,8; „ქუეყანაჲ დასცხრა ბრძოლისაგან“ *მ.* — „ქუეყანაჲ დაუღ-

ნა ბრძოლილი“ *გ.* *იხუ* 6. 14,15; „არა დასცხრა ყანასა ზინა მტერელთა“ *გ.* — „არა განისუენა მტერელთა ყანასა ამას ზინა“ *მ.* *რუთ* 2,7; „ოზრად ღელათა მისთაჲ შენ დააღუმება“ *ტ.* — „აღძრავსა ღელათა მისთაჲ შენ დააღუმება“ *ქ.* *ფს.* 88,10; „დასცხრა ზღვაჲ იგი ძრვისაგან თვისა“ *ო.* *თან* 1,15; „დავაცხრავო მე-ფობაჲ სახლისა ისრაჲლისაჲ“ *ო.* *ოგსე* 1,4; „დასცხრა სიტყვად“ *ლ.* 5,4; „ძნაღ დააღუმებაჲს ვრი იგი“ *ხაქ.* *მოც.* 17,18; „დააღუმებაჲს ენაჲ შენი ბოროტისაგან“ *ფს.* 88,14; „დაუცხრა ქარი იგი“ *მთ.* 14,82; „დადგობასა მას მათსა დასცხრიან ფრთენი მათნი“ *ო.* *ეშეკ.* 1,24; „გულის-წყრომაჲ შემაჲქმელისა მათისაჲ დააღუმება“ *ო.* *ზირ.* 30,34; „დასცხრა წყაროჲ იგი სისხლისა მისისაჲ“ *ლ.* 8,44.

დაცლობა დაწყნარება დაღუმება: „შემდგომად და-ცხრომისა მის ჴფრთისა“ *ხაქ.* *მოც.* 20,1; „დაცხრო-მით დასცხრეს“ *ი.* *იერემ.* 48,2; „დაცხრომად გულის-წყრომისა ჩემისა“ *ი.* *გს.* 18,8.

დაცხრომილი-ი დაწყნარებული, «განსუენებული»: „დაცხრომილ არს მიმცელი იგი“ *ო.* — „განსუენებულ არს მიმცელი“ *პხ.*, *გს.* 14,4; „დაცხრომილ არს ბოროტი ჩემი“ *ო.* *იერემ.* 42,10. იხ. ცხრომა.

დამარცხვა გაშიშვლება, გაძარცვა. იხ. ძარცვა.

დამინება «მევენება», «განცივება», «დაწოლა», «დადგ-რომა», «განწყება», გატანება, «დატევენება», განსვენება: „დაიძინეთ ამიერიდან“ *მთ.* 26,45; „დაიძინეს შენ“ *მ.* — „მევენებობდა მენ“ *გ.* *მსჯ.* 19,4; „არა დააძინოთ ჯორტაგანი“ *გ.* — „არა განაციოთ ჯორცი იგი“ *მ.* II შჯ. 18,4; „არა დააძინოთ სხელი მისი“ *გ.* — „არა დაუტეოთ გუამი იგი მისი“ *მ.* II შჯ. 21,23; „არა დაიძინოს სასუიღუმან მორეწისაჲ“ *გ.* — „ნეტელა და-ადგრებიან სასუიღელი მორეწისა“ *პხ.*, ლევიტ. 10,13; „დაიძინა მანასე მამათა მისთა თანა“ *მ.* II ნშტ. 88,20; „დაიძინეს ძილი მათი“ *ფს.* 75,8; „არა ჰრეღინ, არცა დაიძინის მცველმან“ *ფიზ.* XXIII, 81; „დაიძინა უბეთა თვისა“ *III მფ.* 2,20; „დაიძინა სპუაჲ ფერკთა მისთა“ *გ.* *მსჯ.* 5,27; „მოედენ და დაიძინონ“ *ო.* — „მოედენ და დაწყებოდინ“ *პხ.*, *ხოფ.* 3,18.

დამინება «დაწვენა», «დაწოლა»: „იყო დამინებასა მისსა“ *გ.* — „დააწვინა იგი დალილა“ *პხ.*, *მსჯ.* 16,14; „ჰირველ დამინებადმდე მათა“ *გ.* — „ვიღრე დაწო-ლადმდე მათა“ *მ.* *იხუ* 5. 2,8.

დამინება დაძენა, დამატება: „ბოროტსა ზედა ბოროტსა დასძინება“ *მ.* *ცხ.* 142v; „აქუაღ ესეცა დასძინა“ *მ.* *ცხ.* 95v. იხ. ძენა.

დამინებულ-ი მძინარე: „დამინებულ იყვენ ქუეყანი-სა მიწასა“ *ო.* *დან.* 12,3. იხ. ძინება.

დამძლევა «დაწონა»: „მოწყალეჲნი მისნი დასწონენ (და-სძლევენ *ღ*) სოფელსა ამას, საესესა ცოდითა“ *ბალ.* 158, 19. იხ. ძლევა.

დამძ- გაძნელება: „დამძნდეს განჯორებისა ეჲმსა“ *ბალ.* 88,28. იხ. ძნ-.

დამოკლება «დამწყსა», ძოვნა: „დაამოკენ კრავნი ჩემნი“ *ც.* — „დამწყსენ კრავნი ჩემნი“ *DE*, *ო.* 21,15. იხ. ძოვნება.

დაძრვა **ტრეკა**, **დაძვრა**: „დაიძრეს კალით“ **ქბ.**—
„იტრა კალით“ **გ.** **რცხ.** 20,22; „დაიძრენა მკლავნი
მისნი სკნებელ“ **ო.** **გ.** **ხოლ.** 81,17. **იხ.** **ძრვა.**

დაძულებლა **დაძველებლა**: „არ დაძუელდეს სამოსელნი
თქვენი“ **გ.** **II შჯ.** 20,5; „ძველი დაძუელდებოს“
გ. **კპრ.-დაფლ.** 82v; „ვითარცა სამოსელნი დაძუელ-
დენ“ **ფხ.** 101,27. **დაძულებლა** იგი სამოსელი ჩემი გან-
ვადე“ **თმა მოც.** 19,2. **დაძულებულა** **დღეთა ბოროტ-**
თა“ **ო.** **დნ.** 13,52. **იხ.** **ძველი**; **შდრ.** **დასაძულებელი.**

დაძვნა **იხ.** **დაზვნა.**

დაძვრება **ტუნწობა**: „დასძვრდე და ვერ თავს-იდებდე
მიცხად მიგანსა ვისამ“ **ბალ.** 81,18. **იხ.** **ძვრება.**

დაწამება **დაბრალება**: „განდგომილება და ორგულება
დასწამეს“ **ი.-ი.** 50,14; „მას ცრუდ დაეწამე ცილი“
მ. **ცხ.** 846v. **იხ.** **წამება.**

დაწანება **დაწოლა**: „აიძლებდა მას დაწანებად“ **ო.**
II შჯ. 18,11; „ჰმალავროს და დაიწანოს იგი“ **მ.**—**მაი-**
ძლებელი **დაწეეს** **მისთანა“** **გ.** **II შჯ.** 22,25. **იხ.** **წანება.**

დაწება **ღებება**, **დასველება**: „დააწოს (იღებოს **გ**)
მღვდელმან მან თითი სისხლსა“ **მ.** **ლევტ.** 4,17; „დააწოს
წიგრი (მწუერკალი **DE**) თითისა მისისაჲ წყალსა და
განავრდოს ენასა ჩემსა“ **ლ.** 18,24; „მოიღეთ კონაჲ უსუბი
და დააწეთ სახლსა მას“ **ო.** **გამოხლ.** 12,22; „დააწოს
ზედა ფურცა მისა“ **მ.** **II შჯ.** 33,24. **იხ.** **წება.**

დაწებება **დაკრობა**: „წელი (კრძლისა ვადასა) ოდენ და-
ეწება“ **ქ.** **ცხ.** 241,10. **იხ.** **წება.**

დაწევა **მწეწევა**: „სდევდეს მათ, დაეწინეს“ **პაეღ**
მოც. 54,10. **იხ.** **წეწეწეწე.**

დაწერა **გამოწერა**, **წერა**: „დაეწერათ უკუთ ფი-
ცარა ბაძნისათა წამებაჲ წმიდათაჲ მათ“ **ჰ—841,** 580;
„სახელი მისა დაწერე კუერთსა ზედა მისსა“ **გ.**—**გა-**
მოწერე **სახელი** **კუერთსა მისსა“** **მ.** **რცხ.** 17,8; „წიგნსა
შენსა ყოველსა ესე დაიწერა“ **ფხ.** 128,10; „დაწერე მას
ზედა სწერელთა კაცისათა“ **ო.** **გხ.** 8,1; „დაწერა ზედა
მცირეთა ფიცარა“ **ფლკტ.** 154,11; „წმიდად დაწერე მას
წინა სახარებაჲ ესე“ **ი.** **მოც.** 89,16.

დაწერა **ქუარისა** **გამოსახვა**: „დაიწერა ქუარი ზებლ-
სა თჳსსა“ **თეოდ.** 8,1; „დაიწერე ქუარი“ **მ.** **ცხ.** 159r.

დაწერილი **დაღწერილი**; **დახატული**: „დაღსრულენ
ყოველნი წინაწარმეტყველთა დაწერილინი ძესა ზედა კა-
ცასა“ **ლ.** 18,81; „ვერცა სოფელმან ამან დაიტია დაწერი-
ლი იგი წიგნები“ **ც.**—**კეთარცა** **სოფელმან** **ამან** **დაიტია** **იღ-**
წერილი **წიგნები“** **DE.** **ი.** 21,25; „წმიდანი მახარებელნი
იღწო-ნელთა დაწერილინი“ **A—484,** 815. **იხ.** **წერა**;
წერა **დაწერელი.**

დაწერილი **წიგნი**, **როგორცა**: „დაწერილი ზრალისა
ნათანაჲ იყო ესრეთ დაწერილი“ **მრ.** 15,28; „დაწერილი
იგი ბაძნისაჲ მიეცემ-და სოფელმან“ **მ.** **გხო.** 18,8; „მიეცე-
რათ დაწერილი ესე“ **I ეზრა** 8,0. **იხ.** **წერა.**

დაწერილება: „დაეწერინე ქარტაჲ ესე, დავაბეჭდოე“
მ. **ცხ.** 422r; „ესე ოთხთაჲ დაეწერინე“ **წყაროხო.**
ოთხო. **ანდ.** **იხ.** **წიგნება.**

დაწერტა **დაჩხელტა**, **ცემ**; **დაეჭმერტა**: „საწერ-
ტელისა მის წილ ლერწმას, რამელ დაიწერტე ჩე-

ენტჳს, მოგუანიკე ჩუენ სრული იგი ცხორებაჲ“ **თმა მოც.**
15,3; „იგუემბოდა და დაიწერტებოდა მათჳნ“ **მრთ.**
A. **ანდ.** **დ.** 24r; „დაწერტენენ იგინი მახულითა“ **ქბ.**—
„დაჰგუემერი დი მათ მახულითა“ **ო.** **იერემ.** 28,47. „პო-
ვა იგი შამბსა მას შინა დაწერტილი და დასიებული მემლ-
თაჳნ“ **მ.** **ცხ.** 248v. **იხ.** **წერტა.**

დაწესება **განწესება**, **დადება**, **გაწყობა**, **დამტკიცება**,
დაკანონება: „დაეაწესო იგი ვითარცა ქუეყანაჲ ურწ-
ყული“ **ო.** **ოვსე** 2,8; „დააწესე გულსა შენსა“ **ეზეკ.**
44,5; „კლდესა მყარსა ზედა დაეაწესე იგი“ **ო.** **ეზეკ.**
24,7; „დაგაწესე შენ ზედა“ **ო.** **ეზეკ.** 10,14; „ღლესა-
წული სასენებელისა მისისაჲ დააწესეს“ **სპკ.** 88,18;
„დააწესა ღმერთმან სული ძმისა მის ნაწილსა თანა ცხოვ-
ნებულთასა“ **მ.** **ცხ.** 414v.

დაწესებულ-ი **განწესებული**, **განჩინებული**: „იგუ-
ნეს დაწესებულ ცხორებასა საუენესა“ **ქ.**—**განჩე-**
მებულ **(განჩინებულ K)** **იყენეს** **ცხორებასა** **მას** **საუენ-**
ნესა“ **ქ.** **სპკ.** **მოც.** 18,48; „არარაჲ დაეკლოთ თქვენ და-
წესებულისა მის არცალა ერთ“ **ო.** **გამოხლ.** 6,11.
იხ. **წესი.**

დაწესებულ-ი **განწესებული**, **მბრძანებელი**, **დად-**
გინებული, **გამორჩენილი**; **მეწესება**: „განვლნა დაწე-
სებულნი“ **გ.**—**გამოვლნა** **განწესებულნი“** **მ.** **მსჯ.**
8,28; „დაწესებულნი იგი მთავარნი ეძიებდეს მიზეზსა
დანიელისთჳს“ **ო.**—**მეწესენი** **და** **სატრაპენი** **ეძიებდეს**
პოვნად **მიზეზსა** **ძენად** **დანიელისსა** **მეფობისაჳნ** **ქბ.**, **დნ.**
6,4; „ღლესა მას ერთსა დაწესებულსა“ **სპკ.** **მოც.**
12,21. **იხ.** **წესი.**

დაწვალებულ-ი **დანაწევრებული**: „შემწყნარებელ არს
(სასმენელი) თითო-სახეთა კმათა დაწვალებულთა“ **გრ.** **ნოს.-**
კაც. **აგბ.** 161,16. **იხ.** **წვალება.**

დაწვნა **დაძინება**; **მოსვენება**: „დააწვინა იგი შო-
რის მუკლთა თჳსთა“ **მ.**—**დააძინა** **დალილამან** **სამფსონი**
მუკლთა **თჳსთა** **ზედა“** **გ.** **მსჯ.** 10,19; „მწუხრი დაეაწვი-
ნენ იგინი ცხედარსა ზედა“ **ფლკტ.** 140,87; „დააწვინა
აქლემნი გარეშე ქალაქსა“ **ო.** **დბ.** 24,11. **იხ.** **[წვნა].**

დაწთობა **იხ.** **დაწუთობა.**

დაწინდება, **დაწინდება** **დანიშვნა**, **თხოვა**, **შერთვა**:
„ქალწული ვიდრემდის სახლსა შინა იყოს მამისა თჳსისა, მრ-
ვალთა სურის დაწინდებად მისა“ **მ.** **ცხ.** 88.

დაწინდ(ებ)ულ-ი **გვანთხოვილი**, **დანიშნული**: „უკუთ-
თუ იყოს ყრმაჲ ქალწული, დაწინდული კმრისაჲ“ **გ.**—
„იყოს თუ ვინმე ქალი ქალწული და გვანთხოვილ იყოს“
მ. **II შჯ.** 22,28; „მდიდართა შვილი დაწინდებულ
იყო ჩემთჳს“ **ბალ.** 64,16. **იხ.** **წინდება.**

დაწინდება **ყიდვა**: „მუშაჲთა იმიზდებნ, ყანათა დასწინ-
დავენ, ერქუანსა მშაღდებნ, ურნატთა განაპებნ“ **მ.** **ცხ.**
79v. **იხ.** **წინდება.**

დაწინა **დაწინება**, **წიხლის** **ცემა**; **თელვა**: „დაწიხ-
ნეს და შექმნეს მკჳარი“ **გ.**—**დაწინიხეს** **და** **ერის-კრე-**
ბაჲ **ყუეს“** **მ.** **მსჯ.** 9,27. **იხ.** **წინა.**

დაწმედა **დაწმენდა**: „წუთლა მრდჳ იყო (წყალი), და ვი-
თარცა დაწმდა... შთახედეს, იხილნეს ხატნი მათნი, ვი-
თარცა სარკესა შინა“ **მ.** **ცხ.** 70v. „დაწმედილი, წარა-

ელისი იგი ზე აღმართ“ ბ. კის.-გეუხ. დღ. 47,21. იხ. წმედა.

დაწნება დატყებნა, დაწინება: „არა დაწინებონ ღწნაჲ საწნებელთა შინა“ ო, ეს. 10,10; „დაწინებეს და ერისკრებაჲ ყვეს“ მ, — „დაწინებეს და შექმნეს მაჰარი“ გ, მხ. 9,27. იხ. წნება.

დაწოლა დაძინება, დაწანება, დამძიმება: „დაწვეს მის თანა“ ო, გამოსლ. 22,10; „ურმაჲ ამის ღედაჲცისაჲ მოჲულა. რამეთუ დააწვა ზედა“ ო, III მფ. 2,19; „მე დავეწვე, დაძინებ“ ფხ. 8,8; „შენ დასწვე გუერდა შენსა ზედა მარტხენესა“ ო, ეზეკ. 4,4; „აჲჲ და დააწვა ყრმას მას“ მ, IV მფ. 4,24; „ზედა ოქროს-საგებელთა დაწვეს და დაძინოს“ ო, I ეზრა 8,8; „ძოვდენ და დაწუებოდინ“ მხ., — „ძოვდენ და დაძინოს“ ო, სოფ. 8,18; „მაძულებელი დაწვეს მის თანა“ მხ., — „მძლავროს და დაიწანოს იგი“ მ, II მფ. 22,26. „არა აგრძნა დაწოლაჲ მისი და აღდგომა“ ო, დაბ. 18,83; „არა ერჩია იოსებ დაწოლა და მის თანა“ ო, დაბ. 28,10.

დაწოლილ-ი რომელმან დაიწანა, მძლავრ-მყოფელი: „მოკალთ კაცი ხოლო დაწოლილი მის თანა“ გ, — „მოკუედინ მამაკაცი იგი, რომელმან დაიწანა“ მ, — „მოკუედინ კაცი იგი, მძლავრ-მყოფელი მისი“ მხ., II მფ. 22,26. იხ. წოლა.

დაწონა დაძლევა: „მოწყალეჲნი მისნი დასწონენ (დასძლევენ ღ) სოფელსა ამს. საესესა ცოდეთა“ ბაღ. 168,10. იხ. წონა.

დაწრება დაწურვა: „დაწრიდოს სისხლი მისი ხარისხსა მას საკურთხეველისასა“ ო, ლევიტ. 1,16; „დაეწრიდოს სისხლი მათი თაჲდაცუებით დაიღებთა“ ათ. მრთ. 288 v. იხ. წრება.

დაწუა ცეცხლის წაქიდება, დაფერფლება: „ბზ იგი დაწუას“ მთ. 8,12; „მაყუალი არა დაიწუებოს“ ო, გამოსლ. 8,8; „დაწუან აღისაგან აგებულისა“ ო, მხ. 5,24; „წესნი იგი დაიწუნენ და დაზღენ“ II პეტრე 2,10; „დასწუა თუალნი“ ჰ. ცხ. 219,4. „ვიჲმენ მე დაწულ სიტყვათა“ Ath. — 11,270r. იხ. წუვა; დამწუარი, დამწუველი, დასაწუველი, ნაწუვეარი.

[დაწუება] იხ. წუება.

დაწუთობა, დაწომა გემოწუთობა, დაწვეთება: „წჲმაჲ არღარა დასწუთა ქეჲყა ასა ზედა“ ო, გამოსლ. 9,88; „წელთა ჩემთა დასწუთა ზმური“ ო, ქება 5,6; „ვითარცა დაეაწუთვე რისხეაჲ ჩემი და გულის-წყრომაჲ ჩემი“ I. თერეზ. 48,18; „დააწუთო სისხლი“ ფხ. VII, 84. იხ. წუთობა/წომა.

დაწულ-ი იხ. დაწუა.

დაწულილადება დაწვრილება: „დაეაწულილაღე გაკითხეა თაჲისა ჩემისაჲ“ ბაღ. 46,14. იხ. წულილაღე.

დაწულილება, დამწულილება დაწვრილება: „დააწულილა ვითარცა მტერი“ ო, IV მფ. 28,8; „დაამწულილა იგინი, ვითარცა ახალწერგნი ლიბანისანი“ ფხ. 28,8; „დაამწულილენ ბორცუნი“ I, ეს. 41,16. იხ. წულილი/მწულილი.

დაწუნება დაცინება, შერცხევა; დაჩაგრა: „დამიწუნე მე, და თუმცა მაქუდა მახვილი კელსა შინა ჩემსა,

ვეგრა განგუმირება შენ“ გ, რიცხ. 22,28; „დაიწუნეს ისრაიელთა მათ უცხო-თესლი იგი“ მ, I მფ. 18,4.

დაწუნებულ-ი მოკიცხული, შეურაცხყოფილი, ჩაგრული, მძიმლავრებული, შეკრეხებული, გაგდებული: „ყოველი სელი, სესტი და დაწუნებულნი... შევარდის ურეასა“ ბაღ. 184,8; „იხილა ვინმე დაწუნებულნი“ ხაქ. მოც. 7,24; „ივსნიდით დაწუნებულსა“ ო, — „ივსენით მძიმლავრებულნი“ მხ., ეს. 1,17; „დაწუნებულთა შორის უწესოთა მათ სიბილწით მავალთაჲსა ივსნა“ II პეტრე 2,7. იხ. წუნება.

დაწურვა გამოწურვა: „რომელნი დასწურავთ კურნაჲსა“ მთ. 23,24. იხ. წურვა.

დაწურთა სწავლა: „რამათმცა დავიწუართ თე სიტყუაჲ“ მ. ცხ. 215v. იხ. წურთა.

დაწუხება შეწუხება: „დაწუხნეს ფრიად“ გ, — „მეწუხნეს ფრიად“ DE, მთ. 28,22; „განკვრითი და დაწუხენით ღელანი ვეგ“ I, ეს. 22,11. იხ. წუხება.

დაწუხვა დახურვა, დახუჭვა: „თუალნი მათნი დაიწუხნეს“ მთ. 18,15; „დაგაწუხნეს თუალნი თქუენი“ I, ეს. 29,10. „დაწუხვა თუალთაჲ არს დამძიმებისაჲ: წამწამთაჲსა მის ზედა მსგავსად ტყვიისა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 168,27. იხ. წუხვა; დამწუხველი, თულადაწუხელი.

დაწყდობა მოკლებობა: „წყალი იორდანისაჲ დასწყედეს (მოაკლდეს გ)“ მ, იხუ 5. 8,18; „გამოსაღიწენი წყალთანი დასწყედენ“ მ. სფ. 212,2. იხ. წყდობა.

დაწყება დასაწყისი: „დაწყებაჲ ასა მეორისა წლისა ეზღადგოდ მეფისა“ სპკ. 82,20; „დაწყებაჲ ცხორებისა მისისაჲ იქმნების ესრეთ“ მ. ცხ. 17v. იხ. წყება.

დაწყება დაწყება: „დაამიწყებე მე ერი ესე“ გ, რიცხ. 22,6; „დაეწყევო იგი“ მალაქ. 2,2. „თესლი იყო დაწყებული დასაბამითაჲ“ ო ხიბრძ. ხოლ. 12,11. იხ. წყება. დაწყება დაქრა: „დაწყლეს და წარვიდეს“ ლ. 10,80. „ყოველნი კორცნი წენნი დაწყულად არიან“ ფლკტ. 162, 26. იხ. წყება.

დაწყნარება გვანსუენება, გვანსასუენებელის ცემა, დასვენება, დამშვიდება: „იყოს რაჲმს დაგაწყნაროს შენ (გაგისუეოს შენ M)“ გ, II მფ. 26,10; „ვიდრემდის დააწყნარნეს უფალმან“ გ, — „ვიდრემდე გასასუენებელი სცეს უფალმა“ მ, II მფ. 8,20; „არა დასწყნარდეს სენაკსა შინა თჳსსა“ მ. ცხ. 78v; „სამაჲრობაჲ ძისაჲ, რომელი არა დადგების, არცა დაეწყნარების ღელს“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 144,7. „უმეღვამოდ დაწყნარებოსა ქეჲყანისა სომხითისა“ ნახ. 76,12.

დაწყნარებულ-ი დაყუდებული, დამშვიდებული: „მოვიდეს ლაისასა ზედა, ერსა ზედა დაწყნარებულსა“ გ, — „მოვიდეს იგი ღელსა, ერსა ზედა დაყუდებულსა“ მ, მხ. 18,27; „პრქეა მას დაწყნარებულად“ მ. ცხ. 186v. იხ. წყნარი.

დაწყნარებულება დამშვიდება, მოსვენება: „მდაყუდებო, რომელი მოიყვება კაცსა დაწყნარებულსა მსჯელობისასა“ მ. ცხ. 80v. იხ. დაწყნარება; ბღრ. დაწყნარებლობა.

დაწყობა დასხმა, დადება; დალაგება: „დაამწყობ-

ნენ შეშანი ცეცხლს ზედა" G.—„დაასხან შეშა ცეცხლსა დას ზედა" O, ლევიტ. 1,7; „დაიწყენის ფრთენი თუნა და ძლიერებითა გარდაბოდის საკმელსა მას ზედა" Sin.—27,48r. იხ. წყობა.

დაწყუდა დაკვლა, დახოცა; მოკლეს: „დაწყუდა პალაი ცხოვრები და ზურაყები" G, რიბ. 22,40; „დასწყუდიდეს ზოხასა და ცხოვარსა" III მფ. 8,5; „დასწყუდენ ზვილი შენნი" O, ეზეკ. 16,21; „წყალი იორდანისა მოაქლდეს (დასწყუდეს M)" G, ისუ 5. 8,13. იხ. წყუდა; შდრ. დაწყუდელი.

დაქედლი—ი ქედლი: „ქმენ თავის შენის ორნი ნესტენი ეცხლიანი დაქედლინი (ქედლინი ეცხლინისი რხ.)" G, რიბ. 10,2. იხ. ქედა.

დაქენებულ—ი გაანშორებული, გადახრილი, დაქანებული: „გოთარცა... ღობესა დაქენებულსა" L.—„გოთარცა... ზღუდესა გაანშორებულსა" Z, ფს. 61,4. იხ. ქენება.

დაქერა წვევა, მიწვნა: „დაიპირეთ უკუანა კერძო მათა" G,—„ეციენით ბუჯაერსა მათსა" M, ისუ 5. 10,19. იხ. ქერა.

დაქირვა შენახვა: „ჯერარს მათი წესსა ზედა და ალაგსა დაქირვად" მ. ცხ. 158r. იხ. ქირვა.

დაქირვება შეიწრება, შეწუხება; მოკლება, დაკლებულა: „დასქირდა ფრიად ძეთა ისრაელისათა" M,—„შეიწრდა ისრაელი ფრიად" G, მსჯ. 10,9; „დაეპირა მათ, რაჟთა ეზილოს" I, იერემ. 10,18; „მეტირისათს დედა დაგაპირვოს" ა.-ე. 42, 84; „დაგპირდეს ფასოცა დაკაციონა" ლმ. 58,18; „უკუეთუ ბრძანსა დაქირვება ღმრს, ვინაჟამს ვერ ხედავს მას, რადენ უფროსს დაქპირდეს ცოდვილთა, რაჟამს მოაქლდეს მათ ნათელი ქვენარტუ" მახ. კეს.-ექუს. დღ. 78,23.

დაქირვება დაკლებულობა, ნაკლებულობა, სიძნელე: „ზღუდად შეგვრაცხია თვითეულისა დაქირვებაჲ" მ. ცხ. 58v; „დაქირვებაჲ საჰმართაჲ" მ. ცხ. 49r; „ისწავეს სარგებელი ღმრისაჲ და დაქირვებაჲ სიტყვს-გებისაჲ" მ. სწ. 13r,2.

დაქირვებულ—ი მიმძლავრებული, ზღვეული, ვნებული, მოკლებული: „ქალაქნი კაცთა დაქირვებულთანი გაჯრთხედენ შენ" O.—„ქალაქნი კაცთა მიმძლავრებულთა მოშიშთა შენთანი გაჯრთხედენ შენ" რხ., ებ. 25,8; „ევშო შენდამი დაქირვებულნი" O, აშბ. 1,2; „დაქირვებულ იყვნენ" O,—„ზღვეულ იქმნენ" რხ., ებ. 28,18. იხ. ქირვა.

დაქმა შექმა: „ნაყ-ფი მისი კიათა დაუქამიელ" Sin.—8,61r; „ექვედა პარსა მისსა მკამელსა და დაქამა ღაწვ მისი" Ath.—12, 241r. იხ. ქამა.

დაქმუნვა შეწუხება: „დაქმუნდა ვახტანგ" ქ. ცხ. 14v,5. იხ. ქმუნვა.

დაქნობა დაქნობა: „მწუხრი დაქნენ" ფს. 89,8; „სიკეთე მცირათა სიღმრთათა დაქნეს და განირყუნეს" ფლტ. 140,8; „ღრუბრა სიფლისა... ვითარცა მდელი დაქნეს" მ. სწ. 10,17. „გვრგვნი დავიდგათ ვარდისა რტოთაჲ ეღრე დაქნობადმდე" სიბრძ. სოლ. 2,8.

დაქნობად დასაქნობელი: „ყუთელი არს მწუხრი დაქნობადი" მ. სწ. 256,23. იხ. ქნობა; შდრ. დაუქნობელი.

დაქრა «მუსრება», «მოსრება», დაკოდა, გამოკრა, აქნა; მოწყუედა: „დასქრიდა მათ ვიღრე აზიმდე" G,—„მუსრვიდეს მათ მიახეადმდე" M, ისუ 5. 10,10; „დაექარ და დავმუსრე იგი" M, II შჯ. 9,21; „დაქარენ იგინი პირითა მახვლისაჲთა" I, იერემ. 21,7; „დაქარენით საქნისნი თქუენნი ტრბლად" O, იოვ. 8,10; „დაქარ ეტრავი ესე და წმიდად დაწერე მას შინა სახარებაჲ ესე" ი. მოც. 80,15; „ქორენი მისნი დაქარენეს" მ. ცხ. 418v; „დამქრელნი მათნი სღვედეს" G,—„მოსწყუედდეს მათ და სღვენიდეს" M, ისუ 5. 11,8.

დაქრა მოკვება: „ქამების... დაქრაჲ ასოთა თჳსთაჲ" მ. ცხ. 49r. „წარიტანეს თანა ჟუარი პტიოსანი, დაქრილი" ქ. ცხ. 218,2; „ყოველნი მკლავნი დაქრილ" I, ეს. 16,2. იხ. კრა.

დაქუხვა დახუჭვა, დახურვა: „დაიწუნა თუალნი თჳსნი... რამსათჳს დაიქუხაჲ თუალთაჲ" მ. ცხ. 802r; „დაიქუხნის მათე თუალნი თჳსნი" H—841,208. იხ. ქუხვა.

დაქულემა ტყულება: „დაღვა ნები თჳსი მკალსა ზედა დაქულემაღ მისა" ფლტ. 180,15. იხ. ტყულება.

დახება «შენება»: „არა დაახო მათ ზედა რკინაჲ" G,—„რომელსა არა შეხებულ იყოს რკინაჲ" M, II შჯ. 27,6; „არა დახებულა ქუეყანასა" O,—„არა იყო შეხებაჲ ელ ქუეყანისა" G, დან. 8,6. იხ. ხება.

დახედვა დატკერა: „დახედა ქელთა მათ თჳსთა" ფლტ. 150,18; „იაკობ დახედა საქმესა მას" იხ. რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკ. 72, 14. იხ. ხედვა.

დახევა დაგლეჯა: „მოიღო და დახია ყოველი იგი მჩუარი" ანდ.-ანატ. 212,2. იხ. ხევა.

დახეთქა დაცემა: „დღაჲ შეილთა ზედა ქუედახეთქეს" O, ოსხე 10,14.

დახეთქილ—ი «განხეთქილი», გახეული; დამსკლარი: „თხიერები ძუელები... დახეთქილებითა" M,—„თხიერნი ღვინისანი, ძუშლნი, განხეთქილნი, გამოკრულნი" G, ისუ 5. 9,4; „დიდი მთარებლა დახეთქილ არს" მ. სწ. 182,4. იხ. ხეთქა.

დახერხვა: „სამქულები არაბიელთაჲ დახერხვად (ბრძახა)" H—841,478. იხ. ხერხვა.

დახრწევა ხელის შეშლა, დაბრკოლება, გაცდენა: „ქმასა ენება... მონაზონებაჲ და დაიხრწეოდა იგი დელისაგან თჳსისა" მ. ცხ. 94r; „სიყუარული კაცთაჲ დამიხრწევს ჩუენ სიყუარულსა ღმრისასა" მ. ცხ. 78r; „მან დამახრწია ადრე არა გამოსლვასა" ბალ. 121,6; „მიზეზითა მრავალფერთა ზრუნვათაჲთა დაეხრწეოდა თარგმანებისაგან წმიდათა წერილთაჲსა" ა.-ე. 47,20. იხ. [ხრწევა].

დახუდობა შეხვედობა, შემთხვევა; დასწრება: „სადაცა დახუდებინ, დადგებინ" მ. ცხ. 175v; „უკუეთუ საშე დახუდეს ცალთული გინა ასომოღებული" მ. ცხ. 245v; „დახუდეს ქარატუმასა" ქ. ცხ. 94,4.

დახუდობილ—ი დასწრებული: „რომელნი-ესე მოსრევასა მას სპარსთასა დახუდომილ იყვნეს" H—841,718. იხ. ხუდობა; შდრ. თანა-დახუდობა.

დახუედრება შემთხვევა: „დაიხუედრა დღესა ერთსა სიტყვს-ყოფად მის თანა" ბალ. 27,80. იხ. ხუედრება.

დაბუევა «შეხუევა», «დაცემა», შემოხუევა: „დაეხვა მას ზედა არმური და ბნელი“ *Ц.*,—„დაეცა მის ზედა არმური და ბნელი“ *Ц.*, სპ. მოც. 18,11; „დაიხვე წელთა შენთა“ *И.*,—„შეიხვე წელთა შენთა“ *О.* იერ. 18,1. „პირი მისი დაბუეული იყო სუდრითა“ *с.* 11,44. იხ. ხუევა.

დაბუეწა გადახუეწა, ლტოლვა, გადაკარგვა: „ხოლო მე დავიხუეწო საღმე ეპისაღ“ *მ.* ცხ. 298r. იხ. ხუეწა.

დაბურვა «დადებვა», «დაბურვა»: „დაპხუროდინ მას ზედა საბურველნი ტყავნი ჯაინთონნი“ *Г.*,—„დასდევან მას ზედა საბურველი იგი ტყავი იაინთონნი“ *М.* რიცხ. 4,8; „დახურონ მით კილობანი იგი წამებისაჲ“ *пх.*,—„დაბურონ მით კილობანი წამებისაჲ“ *Г.* რიცხ. 4,5. იხ. ხურვა.

დაჯაშ იხ. დაქშეა.

დაჯდა ჩამოსმა, ჩამოგდება: „მიწად სიკუდილისად და მჭადეს მე“ *მართ.* *С.* კ. იერ.-აღდგ. 150,17; „დაჯადლოს საყდრით... სიღრმეს უფსკრულთასა“ *ფლტ.* 167,29. იხ. ქდა.

დაქლომა «დასლევა», «მოწევენა»; «მიბრუნება»: „რაჟმს დაქქდა მზე“ *С.*,—„მზღ დაქვიდოლა“ *DE.* *მართ.* 1,82; „დაქქდეს მზღ შუეა სამხრის“ *О.* ამოხ 8,9; „დაუქდა მათ ზედა სიბოროტე“ *Г.*,—„მოწევენო არს მათ ზედა ბოროტი“ *М.* მსჯ. 20,41; „დამქდა კმაჲ ჩემი“ *ფს.* 88,4; „გმობაჲ შენი თავსავე ზედა შენსა დაგიქედინ“ *მ.* ცხ. 258v. იხ. კლომა.

დაქნულ-ი «მოქმნელი»: „რომელ არა დაქნულ იყოს (ქვეი)“ *пх.*,—„რომელი არა მოქმნილ, არცა დათესულ იყოს“ *Г.* II *შ.* 21,4. იხ. ქვა.

დაჯოცა მოკელა, ამოწევეტა, მოსრევა: „სიძე-სძალნი დაჯოცენ“ *მ.* ცხ. 152v; „ვითარცა დაჯოცენს ივინი“ *მ.* ცხ. 404r. იხ. ჯოცა.

დაჯვა იხ. დაქშეა.

დაჯნა «მომედგარება», «განრლუევა», «დარლუევა», «განრყუნა», «შეძრწუნება», «შინება», «დაბუშუეება», «უემოქსნა», «შეგუს-», დაშლა, გადარჩენა, გათავისუფლება: „ნუშა დაეჯნდებით, არა თუ მომედგარდეთ“ *пх.*, გალ. 6,9; „მუნქუესვე დაქსნდეს კორცნი მისნი“ *В.*,—„მეყესულად განირღუა იგი“ *А.* სხტ. 186,2; „რომელი დაქსნილ ტაძარს მას“ *DE.*,—„რომელი დაარღუევდ ტაძარს მას“ *С.* მთ. 27,40; „რაჟთაშა დაიჯნა (განირყუნა *Ц.*) მტერი იგი“ *ფს.* 8,8; „დაიჯნა გული ერისაჲ“ *Г.*,—„შეძრწუნდა გული ერისა მის“ *М.* ისუ 7,6; „ნუ დაქსნდებით“ *Г.*,—„ნუ გეშინინ“ *пх.* II *შ.* 1,29; „დაიჯსნეს განსყოლული იგი ძმისა თჳსისა“ *пх.*,—„უქმოიქსნას განსყოლული ძმისა თჳსისაჲ“ *Г.* ლევიტ. 25,25; „დაქსნდენ გზას ზედა“ *DE.*,—„შეკგუსნეს მათ გზას“ *С.* მართ. 8,8; „ნუ დაქსნდებოდ გულნი თქუენნი“ *М.* II *შ.* 20,8; „ყოველნი კელნი დაქსნდენ“ *И.* ეს. 18,7; „დაქსნა საღმობანი სიკუდილისანი“ სპ. მოც. 2,24; „დაიქსნას თავი თჳსი“ *О.* იგ. ხოლ. 8,81; „დამქსენ თავსმდებობისაგან კაცისა ამის“ *მ.* ცხ. 811v; „სიბრავლე ძულთა მისთა დააბუშუეა (დაქსნა *пх.*)“ *О.* იოხ 88,19.

დაჯნა დახსნა, დარლუევა, მოშლა: „ვერ ეგების დაქსნად წერილის მის“ *С.* *с.* 10,85. „მეტლთა დაქსნაჲ“ *О.* ნუშ 2,10.

დაჯნად-ი დასარლუევი: „დაეცეს დაქსნადი იგი და გამოჩნდეს დაუქსნელი“ *მ.* სფ. 259,8.

დაჯსნილ-ი «განრლუეული», ასოდარლუეული, მოშეებული, დაშლილი: „ყრმაჲ ჩემა ძეს სახლს შინა ჩემსა დაქსნილი“ *С.*,—„მონაჲ ჩემი დაეცემულ არს სახლს შინა ჩემსა განრლუელი“ *DE.* მთ. 8,8; „დაქსნილ იყვენ კელნი მისნი“ *О.* II *შ.* 17,2; „რომელმან იხილა გული ჩემი დაქსნილად“ *იშტ.* 118,8; „დაქსნილნი მტელნი აღემართენით“ *მებრ.* 12,12. იხ. ქსნა.

დაჯსნილობა მოშეება, რლევება: „ვიდრემდის სდაქსნილობთ დამკვდრებალ ქუეყანისა“ *Г.* ისუ 5. 18,8

დაჯსნილობა, დაჯსნილება შიში, სიზარმაცე: „დაქსნილობისა და გემოთ-მოუყარებისა ჩუენისაგან იმწნებან შტრნი“ თავი იაკ. ებ. (6); „სადა ურწმუნობაჲ, მუნ დაქსნილებაჲ“ *ს.* გაბ.-მოც. სპ. 100,17. იხ. ქსნილობა.

დაჯუერთნა ცემა (მეჩილით თუ სილით): „დაქუერთნიდეს თავსა დაქრდომილთასა“ *О.* ამოხ 2,7. იხ. [ქუერთნა].

დაჯუნდებულ-ი ძელაქიდებული: „შეიყვანეს დაქუნდებულნი წინაშე მისსა“ *ანდტ.-ანტ.* 214,9. იხ. ქუნდება.

დაჯურება: „და-რამ-ეცემინ ზედას-ზედა (წყალი), დაქურების ქვასაჲ მას“ *Аth.*—12,148r. იხ. ჯურება.

დაქშეა, დაჯვა «გდება», «მოკრძალება», დახურვა: „კარნი მის ქორისანი დაქშულ იყვენ“ *М.*,—„კარნი ქორისანი ეგდნენ“ *Г.* მსჯ. 8,24; „დაქსნავთ სასტუველსა ცათასა“ *მთ.* 28,14; „დაექსნეს ცანი“ *ლ.* 4,25; „კარნი იგი სახლისანი დაიქსნეს“ *О.* დაბ. 19,10; „დაქსნეს კარი“ *М.*,—„მოკრძალეს ვარგენით მათსა“ *Г.* მსჯ. 9,61; „დაქსნა კარნი სახლისა უფლისანი“ *М.* II *შტ.* 28,24; „დაქსნეს კარი სამთობისაჲ“ *И.* დან. 18,18; „დაქსნა ღმერთმან პირნი ლომბანი მათ“ *О.* დან. 8,18.

დაქშულ-ი დაგდებული, დახურული; «მოკრძალული»: „კარი დაქშულ არს“ *ლ.* 11,7; „კარნი იგი რომელნიმე დაქშულნი და რომელნიმე განხშულნი“ *მ.* სფ. 128,27; „მტილი დაქშული, წყარო დაბეჭდული“ *пх.*,—„მტილი მოკრძალული, წყარო დაბეჭდული“ *О.* ქება 4,12. იხ. ქშეა/ცხეა; შდრ. კარდაქშული.

დაქშირებულ-ი: „უწოდა სამყარო სიზრქისა მისგან, რომელ დაქშირებულ არს ორთქლთა მათგან“ *მ.* კეხ.-ექუხ. ღლ. 117,82. ნუ დაქშირებულ აღიყვან ფერქსა შენსა მეგობრისა მიმართ შენისა“ *пх.*,—„იშუთ შედგი ფერქი შენი მეგობრისა“ *О.* იგ. ხოლ. 25,17. იხ. ქშირება.

დაქლომა «დადგრომა», «დამკვდრება», «ინაქ-დგმა», შექლომა, ასელა, «დაგება»: „დაქედ ჩემ თანა“ *Г.*,—„დაადგერ შენ ჩემ თანა“ *М.* მსჯ. 17,10; „წარმოკვდ ინაქიდგ“ *С.*,—„წარმოკვდ დადაქედ“ *DE.* ღლ. 17,7; „დაქდა სახლსა შინა თჳსსა“ *Г.*,—„დაემკვდრა სახლსა თჳსსა“ *М.* მსჯ. 8,80; „დაქდა ზღვს-კიდესა“ *მთ.* 18,1; „დაქდა კიუსა, რომელი ზის ზეცისათა მათ ეტლთა“

ბ. გაბ.-დაქდ. 140,7; „დაჯღომა საყდარსა მისსა“ არსტ. 84,21; „სამწყვერო დაჯღო და წიგნი განებუნეს“ G,— „სამწყვერო დაეგო და წიგნი განებუნეს“ O, დან. 7,10.

დაჯღომა ჯღომა: „დაჯღომა მარჯუენით ჩემსა და მარცხენით“ მრ. 10,40; „გამოიჩინა... სჯღომონ დაჯღომა და იგი საყდართა ზედა“ M, I 56ტ. 28,5.

დაჯღომილ-ი მჯღომარე: „დაჯღომილ ვარ საყდართა ზედა გა ციხეზასთა“ მ. ცხ. 266v. იხ. ჯღომა.

დაჯერება წსათონ-ჩინება, თენება, დარწმუნება, გახმტკიცება: „დასჯერდა მეფე გულითა სიტყუასა აბას“ O,— „სათნო-უჩინდა მეფესა... სიტყუა ესე“ M, ცხ. 1,21; „დასჯერდა უფროსს სჯღათა დედათასა“ O,— „სთნდა იგი უფროსს ყოველთა დედათა“ M, ცხ. 2,8; „დასჯერდინ სიტყუა ჩემი გულსა შენსა“ O,— „განამტკიცოს სიტყუა ჩემი გულსა შინა შენსა“ pb., აგ. ხომ. 4,4; „დავაჯერე გულსა ჩემსა“ მ. ცხ. 85r; „ივინა აბას ციხეზილეო, ღებრთმან დავაჯეროს“ H—221,46r; „რომელი-იგი მესა, არა დავიჯერე“ Sin.—11,183r.

დაჯერებულ-ი დამტკიცებული: „რომელსა ზედა საქმესა გული შენა არა დაჯერებულ იყოს“ მ. ცხ. 28r. იხ. ქერება.

დაჰამება საამერად/გემრიელად ქცევა: „შემღებულ ხარ შენ მარხვისა მიერ ჯმეტეს მათსა დაჰამებად ჰამალსა“ მ. ცხ. 119v. იხ. ჰამება.

დაჰჰაჰეტი მტარვალი: „მამათხუ დაჰჰაჰეტი“ სანდ. 7,5.

[აღენა] იხ. აღდგენა.

აღინება დაღენა, აღმართვა: „აქულად ვადგინო იგი“ O, ოფხ. 2,8. იხ. აღდგენა, აღინება, განდგინება, გარდაღენება, გარდამოღინება, გარე-მოღინება, გულს-ღინება, გულს-მოღინება, გულს-მოღინება, დაღინება, ზედა-დაღინება, აქულს-ღინება, მოღინება, შეღინება, წარღინება, წარმოღინება.

აღმა ჯონება ყოლა: „წუეეეე სახლებ არა გითქს ჰამალ და სემალ“ I კორ. 11,22; „პირადგს (ათქს ჟ.) და არა იტყვან“ ფხ. 118,18; „რომელსა ედგას ცხოვარი ერთი“ მთ. 12,11; „უმჯობე არს შენდა... ორთა ფერტა დგმასა“ C. მთ. 18,8. იხ. გულს-ღმა.

აღმა: „თავსა ადგია გვრგვინი“ Ath.—11, 108v; „ედგა ზელსა გვრგვინი“ ო. 10,5; „ედგა სარწყული მვარსა მისსა“ O, დაბ. 24,16; „რქა ერთი ადგს თავსა მისსა ზელსა“ ფა. XIV, 8. იხ. აღდგმა/აღმა, გამოღმა (-ული), გარე-მოღინება, გულს-ღმა, გვრგვინს-თანამოღინება, დაღმა (-ელი), დასაღმელი. გრეს-აქობისა მოღმა, თანამოღმა, თელთა მოღმა, თელთ-მიღმა, თელთა შეღმა, თელ(თ)-შეღმა, ვარგის-ღმა, მიღმა, მიზეზ-ღმა, მოღმა, მოღმანობა, მოღმა, გულს-დაღმა, საღმელი, საქმის-მოღმა, საჯრის-მოღმა, შეღმა, ზთაღმა, წარღმა, წარმოღმა, წარსაღმელი.

აღმა (წარღმა), (აღღმა), (გება), რჩომა, ყოთა, დამტკიცება: „რომელნი მენ დგეს“ C, მთ. 26,71; „დგა წინაშე მთავრისა მის“ DE,— „წარდგა წინაშე მის ბეისა“ C, მთ. 27,11; „რამეს დასდგეთ ლოცვასა შენა“

DE,— „რამეს დასდგეთ თაყუანის-ცემად“ C. მრ. 11,25; „ქრისტე უკუისაღმდეგეს (ეგოს DE)“ ო. 12,84; „დგას და ჰგეს სამარადისოდ“ ს. გაბ.-მოც. სავს. 102,11; „დგეს ეგრეთ აღრთმელნი ჯელნი მათნი“ ფლკტ. 150,25; „რომელსა ზელსა დგათ“ I კორ. 15,1; „რამთა დგენ ივინი წინაშე მეფისა“ O, დან. 1,5. „არცა იქმნეს დგომად კულისა ფერტა შენთასა“ G, II შჯ. 28,06; „ქიებლე თავისა შენისა დგომასა მტერთაგან ყოველთა“ O, ნანუშ 8,11; „დგომასა მას მათსა დგანელ“ O, ეზეკ. 1,21; „დგომად ვერ შეძლო“ მრთ. A. ანტ. დ. 28v. იხ. აღღმა/აღღმა, გაღღმა, გამოღღმა, განღღმა, განღღმილება, განღღმობა, გარდაღღმა, [გარდამოღღმა], გარდამოსაღღმელი, გარე-მოღღმა, დამღღმი, ზეაღღმა, ზელა-აღღმა, ზელა-ღღმა, ზელა-მღღმ(ელ)ი, ზელა-მღღმელობა, ზელა-მიღღმა, ზელა-მოღღმა, ზელა-მოღმი, თანა-ღღმა, თანა-მღღმი, თანა-მღღმარე, თანა-მიღღმა, ინა-ღღმა, მღღმი, მღღმარე, [მღღმელი], [მღღმელობა], მოღღმა(-ილი), მოღღმილება, ნაღღრი, [ათ-საღღრი, სვის-საღღრი, საღღრი, უკ-ღღმა, ლალ-ღღმა, შეღღმა, შემოღღმა, წარღღმა, წარმოღღმა.

[აღმა] დაორსულება. იხ. მიღღმა, მიღღმილება.

აღმა (მეძებომა): „დასაბითან დგომისა მოგება აქაბოა (არს)“ O,— „დასაბით მეძებო ბისა—განზარხვა ერბოთა“ pb., სიმარ. ხომ. 14,12.

აღრომა გაჩერება, დარჩენა: „შეიდა დგრომად მათ თანა“ ლ. 24,20. იხ. დაღრომა, დაუღრომელი, მღღრი, მოღღრი.

[აღმა] იხ. აღდგმა.

აღმა (ქუან/ქონება), ყოფნა, განდგმა, (დავრომა), დაღმა, ცემა, გდგმა: „რამა გიც“ C,— „როდელი გაქეს“ DE, მრ. 10,21; „სიღდრი სიმინისი იღვა სიტხითა“ C,— „სიღდრი სიმინისი დავრომილ იყო მჯერხილებითა“ DE, მრ. 1,80; „რომელსა ზელა იღვა განრღუეული იგი“ მრ. 2,4; „არარა იღვა ცილობასა მას შენა“ III მფ. 8,9; „რომელ იღვა ცხედარსა ზელა“ მთ. 9,2; „სდევით ბაღს თქვენი (ადრობად)“ ლ. 5,4. იხ. აღდგმა, გამოღმა, განდგმა, გარდაღმა, გარე-მოღმა, გარდამოღმა, გარდამოსაღმელი, გულღმა(-ული), გულსა დაღმა, გულს-ღმა, დაღმა, დანაღმა, დასაღმელი, დასაღმელი, ზღვის-ღმა, თავდაღმელი, თავს-მღმება/-მღმობა, თავს-მღმელი, თანა-აღმა, [მღმა], მღმარე, [მღმედ, მღმობა], მღმელი, მღმა, მიმოღმა, მიმოღმა, მოღმა, საზღვრის-დაღმა, შეღმა, შემოღმა, შთაღმა, ძალ-ღმა, შჯულ-ღმა, შჯულის-ღმა. ჯელთ-ღმა, ჯერე-ღმა.

აღმა მშობელი, დედაცა, მღმელი: „რამეთუ თხოვილ იყო დედა მისი მარამ იოსეთისა“ მთ. 1,18; „ორნი დედანი იყვნეს ასეღნი ერთისა დედისანი“ O, ეზეკ. 22,2; „დედათა მათთა გარდაცვალეს ბუებისა იგი წესი არა ბუნებად“ მრთ. 1,26.

აღმა დედანი: „დაიწერა... დედისაგან საბა-წმიდისა“ H—1741, 297r; „რომელ დედასა ეწერა, მე იგი დამიწერია“ იქვე, 281r. იხ. დედამთილი, დედითი, დედის-აღმა, დედობრივი, დედული, მამა-აღმა, [მდეღმა], მდეღრი, მდეღრებრივი, საღელი, უღელი.

აღმა-ბერი-ი მოხუცი ქალი: „ვიღოდა დედასა თანა თვსსა დედაბერსა“ მ. ცხ. 124v; „ჰქუა დედაბერსა მს მეარესა“ მ. ცხ. 880r. იხ. ბერი, დედაბერბერი.

დედაბერები-ი მოხუცი დედაკაცისებრი: „დედაბერებრთა ზღაპართან იქმენ“ I ტიპ. 4,7; „ესე სიტყუაჲ გარე წარვიჯალთ ვითარცა სიზმარი და დედაბერებრნი ზღაპარნი“ ბ. კეხ.-ექუს. დღ. 51,7. იხ. დედაბერი, დედალი.

დედაზარღ-ი ობობა: „ეჟი წელთა ჩუენთაჲ დაუღრომელ არს, ვითარცა ქსელი დედაზარღისაჲ“ ფხ. 80,9; „ქსელსა დედაზარღისაჲსა ქსოვენ“ I, ეს. 50,5. იხ. [ზარღი].

დედათა წეს-ი მენსტრუაცია: „მოაქლდა სარა დედათა წესსა“ O, დაბ. 18,11.

დედათ-ლიაკონ-ი ლიაკონი ქალი: „ვითარცა ესა დედათ-ლიაკონსა მას მონასტრისაჲს“ მ. ცხ. 182v. იხ. ლიაკონი.

დედათ-მოყუარე ქალის მოტრფიალი: „მეფე სოლომონ იყო დედათ-მოყუარე“ III მფ. 11,1; „გუასმეს... ვითარმედ დედათ-მოყუარე იყო იგი“ მ. ცხ. 128r. იხ. მოყუარე.

დედაკაც-ი «დედაცი», «დედალი», ცოლი, ქალი: „შეაჩუენეს... მამაკაციოთა ვიდრე დედაკაცადმდე“ M. „შერეუებულ ყვეს იგი... მამაკაციოთა და ვიდრე დედაკაცადმდე“ G, იხუ 5, 6,21; „მამაკაცი და დედაკაცად შექმნა იგინი“ DE, — „მამალად და დედალად შექმნა იგინი“ მრ. 10,6; „დედაკაციო, არა ვიცი იგი“ ლ. 22, 57. იხ. კაცი.

დედაკაცება, დედაკაცობა «დედათა», ქალობა: „არცა მამაკაცებაჲ. არცა დედაკაცებაჲ“ ქ. ცხ. 82,7; „განშორა დედაკაცობისა ძალი“ B. — „განშორა მან დედათა იგი უძლურებაჲ“ A, სხტ. 141,25. იხ. კაცება/კაცობა.

დედალ-ი «დედაკაცი», «მდედრი», დედალი ფრინველი: „მამალად და დედალად შექმნა იგინი“ C, — „მამაკაცი და დედაკაცად შექმნა იგინი“ DE, მრ. 10, 6; „მოვირთვინ დედალი იგი სხუასა მამალსა არაღარა შეეყვის“ ოქრ.-გურჩი. 225,12; „მამალი, რომელი იქცევი დედალთა შორის განუშორებლად და განუსენებლად“ O, იგ. ხოლ. 80,81; „სხენი (არს) გურგალე გულის-თქმისათჳს დედლისა“ ბ. კეხ.-ექუს. დღ. 125,32. იხ. დედა.

დედალ-მამალ-ი მდედრი და მამრი: „არიან ქვანი ველთანი დედალ-მამალნი“ ფიზ. IV, 8-5. იხ. მამალი.

დედა-მამა დედ-მამა: „აღდგენ შეილნი დედა-მამათა ზედა“ მთ. 10,21. იხ. მამა.

დედამთილ-ი ქმრის დედა: „განუშოროს დედამთილი ძის-ცოლისაგან“ ლ. 12,58. იხ. დედა.

დედამთრვალ-ი «კვკნო», ბუღბუღი, purpurio: „დედამთრვალი და ვარზ და მღრინავი“ O, — „ვარზ და კვკნო და ეროდიო“ G, ლევიტ. 11,18. იხ. მთრვალი.

დედამძუძე ძიძა, გამდელი; «მგრკვწველი»: „დამალა იგი და დედამძუძე თჳს სენასა სასუენებლისაჲს“ O, IV მფ. 11,2; „დედამძუძეთურთ წარიყვანეს და მივილტოდეს უფლებასა მავს წესსა“ რიფხ. 108,86; „ვითარცა აღიქვს დედამძუძე მან მწოვარი ჩიჯლი“ pb., — „ვითარცა აღიქვს მგრკვწველ მან მწოარი“ G, რიცხ. 11,12;

„სცან მას, ვითარცა დედამძუძე, რომელი ანუკევენ და შეუბით ზრდის და ზრუნვით პოხს ყრმათა მათ, რომელნი ერწმენნიან“ მ. სწ. 801,37. იხ. მძუძე.

დედაქალაქ-ი მთავარი ქალაქი: „გეწოლოს შენ... დედაქალაქი სარწმუნოჲ სონი“ O, ეს. 1,28. იხ. ქალაქი.

დედაციხე მთავარი ციხე: „დედაციხე სამშლდე“ ქ. ცხ. 25,2. იხ. ციხე.

დედაწულ-ი ოჯახი: „ივტრალა დედაწულით თჳსთჳთ იონთა სოფლად“ წრს. 78,24; „წარვიდე მე მის თანა დედაწულითურთ“ ქ. ცხ. 65,1. იხ. წული.

დედაქუავე-ი «სირინოსი»: „დამეყდრენ მე ასულნი დედაქუავეთანი“ I, — „დამეყდრენ მას შინა ასულნი სირინოსთანი“ pb., იერემ. 60,38; „მეყდრებდენ მე... დედაქუავენი და ასულნი ევლურთანი“ I, — „მეყდრებდენ მე... სირინოსნი და ასულნი სირთანი“ pb., ეს. 48,20. იხ. ქუავე.

დედიდა დეიდა: „წყველ იყვენ დაწოლილი მამიდისა თანა გინა დედიდისა თანა“ G, II მფ. 27,24. იხ. და.

დედით-ი და დედიტ (!): „წყველ იყვენ დაწოლილი დის თანა... დედიტისა თჳსისა“ G, II მფ. 27,22. იხ. დედა.

დედის-დედა ბებია: „რომელმან დამეყდრა პირეულად დედის-დედისა შენისა ლედას თანა“ II ტიპ. 1,8. იხ. დედა.

დედის-დისწულ-ი დეიდაშვილი: „მოიყვანა... დედის-დისწული და დაიჭირა იგი შვილად“ ქ. ცხ. 88,16. იხ. წული.

დედის-ძმა ბიძა: „მოკლეს დედის-ძმა ეახტანგისი“ ქ. ცხ. 165,4. იხ. ძმა.

დედობრივ-ი დედისებური: „(დედას) დედობრივი იგი ბუნებაჲ ელმოდ“ H—2251, 380v. იხ. დედა.

დედოფალ-ი, დედუფალ-ი, დიოფალ-ი, დეოფალ-ი ქალბატონი; წინამძღვარი, დიასახლისი: „შეწრაუბ იქმნა დედოფალი იგი მის წინაშე“ O, დაბ. 18,4; „თუაღნი მველისანი ქელთა მიმართ დედოფლისა თჳსისა“ ფხ. 122,2; „დედოფალი სამზრისა აღდგეს სარჩელსა მას კაცთა თანა“ ლ. 11,81; „სამეოცნი არიან დედუფალნი“ O, ქება 0,7; „მოხუცებული რჩეულსა დედოფალსა“ II მ. 1,1; „პრქა დედაკაცსა მას მეყარეს: მოაწესე ჩემთჳს დიოფალსა“ მ. ცხ. 380r; „იყო იგი დედოფალ მონასტრისა დედათასა“ ლიზ. 50,10. „დედოფალი, სხუაჲ არს ვენაჲ ეგე“ Sin.—8,154r. იხ. უფალი.

დედულ-ი დედისეული: „წარვიდეს და მივიდეს დაბასა მას დედულსა ჩუენსა“ პოვნა სტეფ. 85,28; „დაუბრეველი დედული“ ქ. ცხ. 41,1. იხ. დედა.

დედუფალ-ი იხ. დედოფალი.

დეე-ი ეშმაკი, გეშმაკი, ბოროტი, გუელი: „არა თქვენდა საშინელ არს, არამედ ბუნებაჲ დევთასა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 100,18; „ყოთ ტყეებაჲ ვითარცა დევთაჲ“ O, — „ყოთ ტყეებაჲ ვითარცა ვეშაპთაჲ“ pb., მაქ. 1,8; „არცა დევთა გესლოვანთანი ერეოდეს კბილნი“ O, — „არცა გულთა გესლიანთა კბილთა სძლეს“ pb., სიბრძ. ხოლ. 18, 10; „წყლულება გულის-დედაკაც დევი სახლსა შინა“ O, წიგნ. 25,81; „დევენი იხარებდეს, ეშმაკნი როკიედეს“ Ath.—11,174v. იხ. ვირდევი.

დევნა «წარტყევა», მიღევნა, მიყოლა, შედგომა, მდევარ ყოფნა, დევნის-ყოფა: „სდევნიდენ თქვენი ბუნა ასთა“ G.—წარიტყიოს ბუნა თქვენიგან ასთა“ *ხ.*, *ლევტ.* 28,8; „სდევნიდეს მათ სიღნაღმდე“ M.—სდევდეს ვიდრე სიღნაღმდე“ G, *სხუ* 6, 11,8; „მე ვსდევნი“ M.—მე ვარ მდევარ“ G, *მხ.* 8,5; „სდევნეთ უკანა მათსა“ G.—„დევნა უყავთ უკანა მათსა“ M, *სხუ* 5, 2,5; „სდევდა ქართა“ O, *ზარ.* 81,2; „სდევდეს ტრფიალთა“ O, *ოვსე* 2,7; „ვიარცა მე-რთა სდევდეს“ O, *საბრძ.* *სოლ.* 19,8; „რომელნი სდევნით სამართალსა“ O, *ეს.* 51,1; „იდევენბიანი ეშპისა მისგან უღაბნოთა“ *ლ.* 8,29; „ვითარცა მევდარნი, ვერც სდევნიდენ“ *ოვ.* 2,5; „იდევენ ვენ და ნე სდევნი სხუთა“ A—92, 107v.

დევნა დევნულება: „იუ დევნაა დიდი ქრისტიანეთა ზედა“ B.—„იუ დევნულებაა დიდი ქრისტიანეთა“ *ხ.*, *ლევტ.* 128,21; „აღადგინეს დევნაა პაულს... ზედა“ *ხ.*, *მოდ.* 18,50. *იხ.* გამადევნა, განდევნა, დევნის-ყოფა, დევნელა, დევნულება, მდევარა, მდევარ-ყოფნა, მდევნელი, მერტლეს-მდევარი, მიღვენება, წარდევნა, წარმდევნელი.

დევნის-ყოფა დევნა: „დევნა უყავთ უკანა მათსა“ M.—„სდევნეთ უკანა მათსა“ G, *სხუ* 5, 2,5; „დევნა უყო შედგომად მათსა“ O, *დაბ.* 14,14; „დევნა უყონ მათ“ O, *საბრძ.* *სოლ.* 19,2. *იხ.* ყოფა.

დევნულ-ი დევნილი, გაქცეული: „ჰყვენ შენ იგინი დევნულ“ *ფ.* 20,18; „თემახით დევნულნი მახვლითა ღეჟენ“ O, *უფ.* 25,18.

დევნულება დევნა: „იუ დევნულებაა დიდი ქრისტიანეთა“ A.—„იუ დევნაა დიდი ქრისტიანეთა ზედა“ B, *ხ.*, *ლევტ.* 128,21; „სადა არს დევნულებაა, რათამცა ვეწამე“ *მ.* *ცხ.* 12,10; „რამეს უყუ არნ... დევნულუბაა“ *მთ.* 18,21. *იხ.* დევნა.

დევტლარი-ი, დევტლარი-ი გამგებელი, მეთაურის მოადგილე (მეფისა ან პატრიარქისა): „ჰრქუა მას დევტლარ მან (var. დევტალარ მან)“ *ლმ.* 28,27.

დევ-ი: „დევტლ არს შენდა წინა დევსა“ *ხ.*, *მოდ.* 9,4; „ვითარცა... ტანჯვა ცენსა და დევსი ვირსა“ O, *ფ.* *სოლ.* 28,8; „სიტყუანი ბრძენთანი ვითარცა დევსი ქარსა“ O, *ეკლ.* 12,11.

დეკანოზ-ი ათასთავი, მღვდლის ხარისხის მქონე ბერა, მამასახლისის თანამდგომი მონასტერში: „დევანოზი ოდეს აწევნ ანუ მნათ (უფთვეს) გინა წიგნის-ტახტას, გინა წარდგამას... გუერლით მივიდის და... უთბარს, რანელ ნა ოდეს ეშპინ“ *ი-ე.* 84,12.

დეღფინ-ი delphin, ზღვის ღორი: „მოიწია დელფინი (ზღვის)“ *მთ.* E, 295r.

დენა დენება, სვლა, ჯვარდამოღინება: „დიოდეს ვითარცა წყალი უშვარი“ O, *საბრძ.* *სოლ.* 18,29; „დიოდინა წყალნი“ I, *ეს.* 46,21; „რომელსა სდიოდის თესლი ქარცთავან“ G, *ლევტ.* 15,8; „წამთა თქვენთა სდიოდელ წყალ“ *ხ.*, „წამნი თქვენი გარდამოღინებელ წყალს“ O, 9,18. *იხ.* გამოდენა, გარდამოღენა, დამოღენა, დამოღინა, მოღენა.

დეოფლ-ი *იხ.* დეოფალი.

დია: „დია ავსა ემსა დაშლილობისა დაწერე“ Q—1062, ანდ.

დიად ფრად, ძლიერ, ბევრი: „ბზე და სკმელი დიად არს ჩუნსა“ O, *დაბ.* 24 25; „დიად იღუძებს“ *მ.* *ცხ.* 17v; „ქამს დიად და ჯერეთა შიის“ *მ.* *ცხ.* 288r.

დიად-ი ბევრი: „აღმოიღო დიადი და მისცა მას“ *მ.* *ცხ.* 822v. *იხ.* დიად.

დიაკელ-ი, დიაკელ-ი დეკეული, საფურე ხბო: „მომგურე მე დიაკელი სამ წლისა“ O, *დაბ.* 15,8; „შეაბნით (ჯრემსა) ორნი დიაკელნი პირმომი და უმწყნი“ O, I *მფ.* 8,7; „განზარდოს კაცმან დიაკელი ზროხათა“ I, *ეს.* 7,21; „მოიყვანო შენ ჩემდა დიაკელი ერთი სმნიერი“ *ოქრ.-გურიტ.* 220,25; „შეპისხენ... კრებული ზუარათა და დიაკელთა შორის ერისათა“ *ფ.* 67,81.

დიაკონ-ი: „ევეან (აკურთხა) დიაკონად“ *თომა* *მოდ.* 20,12; „დიაკონად შეიქმნა“ *მ.* *ცხ.* 84v. *იხ.* დელთ-დიაკონი, დიაკონობა, კერძოდიაკონი, მთავარდიაკონი, სა-დიაკონე.

დიაკონობა: „წარვედ და დიაკონობდი... უკუეთუ არა გნებავს დიაკონობი... არა თავს-იღვა ყოფად არცა ესე“ *მ.* *ცხ.* 848r. *იხ.* დიაკონი.

დიასპანი «მაღელ-მსრბოლი», მოციქული: „იწრაფა და მიმოგანსა დიასპანებითა, რომელ დაეწრა წიგნები იგი“ O.—„წარუძღუნეს წიგნები იგი ქელითა მაღელ-მსრბოლთაგან“ M, *ესთ.* 8,18. *იხ.* სადასპანი.

დიაც-ი «დელდაცია»: „შეჩუენებულ ყვეს იგი... მამაცი-გან და ვიდრე დიაცადმდე“ G.—„შეჩუენეს... მამაცი-ციოგან და ვიდრე დელდაცადმდე“ M, *სხუ* 5, 8,21.

დიდ-ი «დიდ-დიდი», «ძლიერი», არამცარედი, «მრავალი»: „აღუტენის რტონი დიდნი“ C.—„მოიხუნის რტონი დიდ-დიდნი“ DE, *მრ.* 4,82; „ზღუა იგი ქარისაგან დიდისა აღიძვროდა“ DE.—„ზღუა იგი ძლიერთა ქართაგან აღიძვროდა“ C, *ი.* 9,18; „განიხარეს სიხარულითა დიდითა ფრად“ *მთ.* 2,10; „კინით მათითგან მიდო-და დმდე ყოველნი მიპრეონებდეს (მიხრიონებდეს I) ანგაპ-რებასა“ O, *ფერმ.* 8,10; „გინა თუ მცირედ, გინა თუ დი ქამოს“ O, *ეკლ.* 5,11; „ზამთარი იგი დიდი იყო“ *ხ.*, *მოდ.* 27,20; „მკვეალი ღმრთისა დიდსა ლოცვასა შესწირ-ვიდა ღმრთის მიმართ“ *ფლკტ.* 140,20; „დიდითა კმითა აკურთხედეს“ O, I *ეზრა* 5,81; „აქენდა შიშითა ნელსაცხ-ბელი დიდი ს-სასყიდლისა“ C.—„აქენდა ალაბასტრი ნელ-საცხებლისა მრავლისა სასყიდლისა“ *მთ.* 26,7. *იხ.* დიდად, დიდადი, დიდ-დიდი, დიდროანი, კეთილ-დიდი, სადიდებელი, სახელ-დიდი, სიდიდე.

დიდად «ფრიად», ძლიერ: „განიხარა დიდად“ C.—„განიხარა ფრიად“ DE, *ლ.* 28,8; „შეჯრეხულ იყო დი-დად“ *ფლკტ.* 185,29; „რომელსა მიეცა დიდად, დიდად-ცა იძიოს მისგან“ *ლ.* 18,48; „დიდად იყო ფრიად სიმრავ-ლითა“ III *მფ.* 7,47; „დიდად უმოკლეს არს შეტყუებაა, ვიდრედა არა გულის-წყრომასა“ O, *ზარ.* 20,1. *იხ.* დიდი, უდიდესა.

დიდად-ი მრავალი, ძლიერი, არა მცირედი: „დაღვეს დიდადი“ C, *მრ.* 12,41; „ეაწვმო... სიტყუა დიდადი ფრიად“ *გამოხლ.* 9,18; „უკუეთუ შეიწრო და დაყენე მის-

გან საშუებელნი და განსასუენებელნი დიდადნი. დაჯერ-
ლების იგი მტირელსა" მ. სწ. 806, 11. იხ. დიდალ.

დიდად-მოწყალე «მრავალ-მოწყალე»: „უფალი... დი-
დად-მოწყალე (მრავალ-მოწყალე G) და ქვეშა-
რიტ" M, რიცხ. 14, 18. იხ. მოწყალე.

დიდად-მოწყალე დიდი: „განკარდესყოველნივე და განცხადეს
დიდად-მოწყალე მას ზედასსწავლსა" მ. ცხ. 170 v. იხ. გული.

დიდად-მოწყალე სიდიდე: „ვერ დათმო თავს-დებად ეშმაქმან
დიდად-მოწყალე მას სულისა მისისასა" მ. ცხ. 170 v. იხ.
დიდად-მოწყალე.

დიდად-მოწყალე «დიდი», «მდიდარი», ძლიერ დიდი, დი-
დებული, «დიდალად»: „მოიხუცის რტონი დიდად-დი-
დი" DE, — „ალბრეტის რტონი დიდად-დიდი" C, მრ. 4, 82;
„დიდად-დიდი მათნი ჯელმწიფებელ მათ ზედა" DE, —
„მდიდად-დიდი ჯელმწიფებელ მათ ზედა" C, მრ. 10 42;
„ჩემ გამო დიდად-დიდი განდიდებანი" O, ფ. სოლ.
8, 16; „დიდად-დიდი იგი მის თანა ძრწოდეს" O,
ლან. 4, 0; „უბრძანა მოწოდებამ... დიდად-დიდი" ფლკტ.
185, 16; „მრავალთა მთავართა მათ და დიდად-დიდი პარწე-
ნა სიტყუათა მისთა" თომა მოც. 17, 8; „მთავარი იგი და
დიდად-დიდი მოხუცებულთა მათ" რიფს. 180, 80; „ყო
ჩემ თანა დიდად-დიდი ძლიერმან" DE, — „ყო ჩემდამო დიდად-
დიდი ძლიერმან" C, ლ. 1, 40. იხ. დიდი.

დიდად-მოწყალე «პატრიოსანი», განდიდება, ქება; აღმატება:
„ბავთა ხოლო მადიდებს მე" C, — „ბავთა მათთა პა-
ტრიოსანი მე" DE, მრ. 7, 0; „მადიდებდეს ღმერთ-
სა" მთ. 9, 8; „რათა იდიდენ" მთ. 6, 2; „მცა გადი-
დო შენ" ანდ-ანატ. 217, 26; „მადიდებს სული ჩემი
უფალსა" ლ. 1, 40; „თქვენ დიდებულ, ხოლო ჩვენ გინებულ"
I კორ. 4, 10; „მადიდებულ იყო შენგან" ფლკტ. 148, 8; „დი-
დად-დიდი იყოს სახელი მისი" ტ, — „პატრიოსანი იყოს სა-
ხელი მისი" ფს. 71, 14; „რომელნი სამსლითა დიდებუ-
ლითა და საშუებელთა არიან" ლ. 7, 26.

დიდად-მოწყალე «ქურთხევა», ქება, ოსანა: „მადიდებამ ძეს
დავითისა" C, — „ქურთხევა ძეს დავითისა" მთ. 21,
16; „მადიდებამ ჩემი მიწისა დაამკდროს" ფს. 7, 0; „სიმ-
დიდრე და დიდებამ ჩემი არს" O, ფ. სოლ. 8, 18;
„მადიდებასა და ქებასა მისცემდეს ღმერთსა" რიფს.
108, 12.

დიდად-მოწყალე «პატრიოსანი»: „განძირკუა სამოსელი იგი პა-
ტრიოსანი მისგა" O, — „...მადიდებთა მისისა თხუგან"
M, ესთ. 18, 2.

დიდად-მოწყალე «სადიდებელი»: „არა დიდებულ არს დიდად-
დიდი იგი ჭირითა" II კორ. 8, 10. იხ. გა(ნ)დიდება, დიდ-
ბული, დიდებულად, დიდებულება, დიდებულთაგანი, მადიდ-
ებელი, მართლ-მადიდებელი, უდიდებულ-ყოფა.

დიდად-მოწყალე «მეტყუელე» ქება: „ანგელოზნი... დიდებთ-
სა მეტყუელებენ ღმერთსა" მ. ცხ. 18 v. „გამოიხუცეს
უკუე გორკნი მისნი დიდების-მეტყუელებითა" მ. ცხ. 807 v.
იხ. მეტყუელება.

დიდად-მოწყალე «დიდად-მოწყალე»: „მადიდებთ-
სა მას სულისა მისისასა" მ. ცხ. 170 v. იხ. დიდად-
მოწყალე.

დიდად-მოწყალე «პატრიოსანი», პატრიცეზული: „დიდად-
დიდი იგი ჭირითა... განძირკუა შენგან" M, II
წმტ. 88, 14; „ყოველთა ზედა დიდებულთა მისთა განი-
ღონ წილი" O, წამ. 8, 10; „მადიდებულ (პატრიოსანი) ო-
რის სახელი მისი მათ წინაშე" ფს. 71, 14; „ყოველნი დი-
დად-დიდი მათნი შეიკარნენ ჯელმწიფებელთა" იქვე.
იხ. დიდება, უდიდებულესი.

დიდად-მოწყალე «დიდად-მოწყალე»: „შეამო ტაძარი იგი ქეთთა
პატრიოსნითა დიდებულად" M, II წმტ. 8, 8. იხ. დიდ-
ბული.

დიდად-მოწყალე სიდიდე, პატრიცეზული: „უხაროდა ყო-
ველთა მათ ზედა დიდებულთა" ლ. 18, 17; „იტყუან
წიგნი... დიდებულთა მისთა" ად. რომ-კურთხ.
მთ. 182, 18; „მადიდებულთა მით უფლისათა საესე
არიან საქმენი მოხარკებისა მისისანი" O, წმრ. 42, 10. იხ.
დიდად-მოწყალე.

დიდად-მოწყალე «მთავარი»: „ყო იგი ვითარცა ერთი დი-
დად-დიდი მან" გაგოჩ. ჭურთხ. 240, 21; „ვედრა დი-
დად-დიდი მანთა ვიეთვე" მ. ცხ. 88 v. იხ. დიდებელი.

დიდად-მოწყალე «მრავალისა სასყიდლისა», ძვირ-
ფასი: „აქუნდა შიშითა ხელსაცხებელი დიდ-სასყიდ-
ლისა" C, — „აქუნდა ალაბატრი ხელსაცხებელისა მრავ-
ლისა სასყიდლისა" DE, მთ. 20, 7. იხ. სასყიდელი.

დიდად-მოწყალე «მრავალისა სასყიდლისა», ძვირ-
ფასი: „აქუნდა შიშითა ხელსაცხებელი დიდ-სასყიდ-
ლისა" C, — „აქუნდა ალაბატრი ხელსაცხებელისა მრავ-
ლისა სასყიდლისა" DE, მთ. 20, 7. იხ. სასყიდელი.

დიდად-მოწყალე «მრავალისა სასყიდლისა», ძვირ-
ფასი: „აქუნდა შიშითა ხელსაცხებელი დიდ-სასყიდ-
ლისა" C, — „აქუნდა ალაბატრი ხელსაცხებელისა მრავ-
ლისა სასყიდლისა" DE, მთ. 20, 7. იხ. სასყიდელი.

დიდად-მოწყალე «მრავალისა სასყიდლისა», ძვირ-
ფასი: „აქუნდა შიშითა ხელსაცხებელი დიდ-სასყიდ-
ლისა" C, — „აქუნდა ალაბატრი ხელსაცხებელისა მრავ-
ლისა სასყიდლისა" DE, მთ. 20, 7. იხ. სასყიდელი.

დიდად-მოწყალე «მრავალისა სასყიდლისა», ძვირ-
ფასი: „აქუნდა შიშითა ხელსაცხებელი დიდ-სასყიდ-
ლისა" C, — „აქუნდა ალაბატრი ხელსაცხებელისა მრავ-
ლისა სასყიდლისა" DE, მთ. 20, 7. იხ. სასყიდელი.

დიდად-მოწყალე «მრავალისა სასყიდლისა», ძვირ-
ფასი: „აქუნდა შიშითა ხელსაცხებელი დიდ-სასყიდ-
ლისა" C, — „აქუნდა ალაბატრი ხელსაცხებელისა მრავ-
ლისა სასყიდლისა" DE, მთ. 20, 7. იხ. სასყიდელი.

დიდად-მოწყალე «მრავალისა სასყიდლისა», ძვირ-
ფასი: „აქუნდა შიშითა ხელსაცხებელი დიდ-სასყიდ-
ლისა" C, — „აქუნდა ალაბატრი ხელსაცხებელისა მრავ-
ლისა სასყიდლისა" DE, მთ. 20, 7. იხ. სასყიდელი.

დიდძლიზ-სასუილიზა ფერიადისა სასუილიზაჲ,
ძვირფასი: „ნარდონი პერიოსანი დიდძალი-სასუი-
ლიზაჲ“ C, — ნარდონი სარქმუნოზაჲ ფერიადისა სა-
სუილიზაჲ“ DE, შრ. 14, 8. იბ. სასუილი.

დიეკეზლ-ი იხ. დოკეული.

დღევან-ი სამღვანდწიგნობრო: „ვითარცა მყდარო, რი-
მელჰან ღაწრის თავი თუხი დივანსა შინა მუისასა“
გ. სწ. 120,8; „ცაშვი წელა განრულდა მაგისი, ე-
ნაჟგან დოპრა ზეგან დივანთა განგეზაჲ“ Sin.—11,200.
დღევანჲნი გვირო, ღმერთთა ჩამომავალი: „ღ დივან-
თ ზნთა მჰათა თქუენთა მსახურებო აღურო“ ატმ. 96,1.

დოკა პურეულის: „ფრანსა სათესავი შოასა შინა იქმნე-
ბოლა თაქითა: საწინე და დოკა და სელი“ ი.ე. 12,8.

დოლა, დოლე ხვალე, "მეორე დღე"; განთიადი; ცის-
კარი: "მეწიწის ღმერთი დილითგან დილემდე
(დილითი-დილაღ ღ)" "ტ. უს. 46,8; "გამოკჳრდიან
ნათლითა დილაგთგან ვიდრე მწყებრამდე" ზ. კეს.-ექუს.
დღ. 58,8. აბ. დიდუდ.

დილეგ-ი, დილაგ-ი ციხე, საპყრობილე: „ესრუთ შე-
ჯრაცხეს ყუფამ ჭირთა შინა, ვითარცა იწროსა დი-
ლეგსა“ ხალ. 164,8; „სასეს იყუფეს საპყრობილენი და
დილაგნი ვრითა ჭრისტიანეთათა“ Sin.—11,96r.

დღევანდელ დღით, დილას: „დიღუელ და სამხრის პეტროპოლს“ მ. 54, 18; „მეფის, დიღუელ და სამხრის ილიცკის“ მ. 66, 808r; „გამოიქმნათა გულის-სიტყუათა-თა დიღუელ და სამხრის და მეფის“ მ. 66, 814, 87. მ. ღაღა/დიღუ-

დიდუღლი-ი დილისა: ავითარ გაშვიანდა თქვენ ტაბლად
გოი სიტყვათა დილუღლისათაჲ" ბ. კეხ.-გუჟს. დდ.
122,29. აბ. დღეგულ.

დიდუღაძე განთავსდეს: „მწეხრი და დიღუღაძე კე-
თლად გვლისმა-ყე“ Sin.—97,81v. იხ. დიღუღაძე.

დილით-ი გეანთიად: „ეთარ თანა წარკვიდოღეს დი-
ლითი“ C,—ეთარცა თანა-წარკვიდოღეს განთიად“
DE, შრ. 11,20; აჩა დანინეს იგი დილითი, არცა მწებ-
რი“ I, იერმ. 48,88; „აღღეს დილითი“ H—841,700.

დინება დენა: „ღრბებუნი იდინებენ ცუარსა“ **px.**, **იგ.**
ხოლ. **8,20.** „ეჲს განუშადა წჳმისა სასტიკისა დინებაჲ“
O. **თბ** **88,25;** „მამაკაცსა, რომელსა შეუხედეს დინებაჲ
ჭარბადან მისთა“ **G.** **ლევტ.** **15,2;** „დინებაჲ წყალთაჲ“
ხბარძ. **ხოლ.** **17,17;** „თუ სღაოის დინებაჲ სისხლისაჲ“
G. **ლევტ.** **16,25;** „ძილსა ზი... შეუმოხუევის კაცსა დი-
ნებაჲ“ **მ.ტბ.** **278v;** „რომელი იყოს სისხლისა დინებასა
ზედა“ **C.** **ზთ.** **8,20.** **იხ.** აღმოდინება, აღმომდინარე,
გამოდინება, გამომადინებელი, განსადინელი, გარდამო-
დინება(-ელი), გარდამოსადინელი, დიდინება, დამოდინება,
დამომადინებელი, თანა-წარსადინელი, ყუთილად-აღმომდინა-
რე, ზეზინებელი, მზინება, მზინარება, მზინარე, მადინება,
ნადინება, სადინელი, შედინება; შდრ. ლანა.

დოიფალ-ი იხ. დეფოტალი.

დობტჰონ-ი: „დარჯილი მან დობტჰონსა და მიუძღვნა
თარგმან“ Sin.—8, 184f.

დირე იხ. დვრე.

დის-წულ-ი დისშვილი: „ესა დის-წულსა პაელშსსა სიტყუად ესე“ ხაქ. მონ. 28,16; „შეაყრა დის-წული მისი და შეაგდო საყრობილესა“ მ. ცხ. 216r. იხ. წული.

ლიზმა იხ. გამოდნობა (-ილი), განდნობა, დადნობა, დამდნობელი, დამდნარი, დაუდნობელობა, მოდნობა.

დოღობ-ი მდინარეიდან წყლის ამოქაღები ბორბალი:
 „ქვისაგან დოღობისა მეჭურღმელესა არა ესმა რეკაჲ
 (ლოცვისა)“ ლიბ. 91, 92.

დორა ღვინის საწყაო: „წარიღე შენ თანა დორაჲ ერთი ღვინო და პიარეთ“ მ. ცხ. 224v.

დორაკ-ი სითხის საწყაო, ამოდრაკი: „აღსუარელი
 ზეთითა მეთხელთათა დორაკისათა“ G, რიცხ. 15,4;
 „მეექვსე წაწილი დორაკისაა ეამითან ეამდმღე სუ-
 მელი მის“ O., „მეექვსედი დორაკისაა ეამითან ვილ-
 რე ეამდმღე სუა“ pb., ეზეკ. 4,11.

დოქს-ი იხ. დუქსი.

დრამა-ფეული: „წარაგებნ ღღესა შინა ასსა დ რ ა მ ი ს ა...
ხოლო ასისა მისგან დ რ ა მ ი ს ა იყიდონ იგი თჳსა საზრდ-
ულ ათარმურისა დრამისასა“ შ. ცხ. 208r; „ამას ოთხთაჲსა
ზედა არს... ოცისა დ რ ა მ ი ს ა ოქროჲ“ წყაროსთ. ოთხთ.,
ად.

დრატუ-ი იხ. დროშა.

დრაქმე, დრაქმა, დრახმა: „რომელსა აქუნდეს დრაქმე
ათი“ ლ. 16,8; „დრაქმე ერთი თავად-თავად ნაზოგალი
სიკლისად“ გამოხლ. 88,25; „უძიებდა დრაქმასა“ გრ.
ანძ.-შობ. 200,22; „უძიებდა დრახმასა“ Ath.—11,17r.

დრაპკან-ი, დრაპკან-ი ოქროს ფული: „რომელსა თანა-
ედვა მისი ასი დ რ ა პ კ ა ნ ი“ მთ. 18,28; „ვეყიდოთ ორასის
დ რ ა პ კ ა ნ ი ს პური“ მრ. 0,87; „მიჰყიდეს იოსებ ისმაიტელ-
თა მათ ოც დ რ ა პ კ ა ნ ი ს“ ო, ღაბ. 87,28; „რახსა არა
ნელსაცხებელი ვეე განიყიდა სამისის დ რ ა პ კ ა ნ ი ს“ ი. 12,6;
„მოგეცე მონაგებთა ჩემთადაც ასი დ რ ა პ კ ა ნ ი“ H—841,
20; „აღუთქუმებდა მთელა მიცემად შანთასა დ რ ა პ კ ა ნ ი ს ა
სამ ათასსა“ H—241,760. იხ. დრაპკნეული.

დრაპკნეულ-ი დრაპკანი: „მონაგები ჩემი უფროსს არს...
ბერისა დრაპკნეულისა“ H—841,786. იხ. დრაპკანი.

დრეკა მიხრა, მიქცევა: „ყოველთა გონებაჲ დ რ ი კ ი ს და გარდააქციის სიხარულად“ **О, I ეჭა 8,20.** „იკრ დრეკამ“ თეჲა **მ2,15.** იხ. განდრეკა, განდრეკილება, განმდრეკელი, გარდადრეკა, დადრეკა, თავდადრეკილი, თავ-მოდრეკილი, მიდრეკა, მიდრეკილობა, მიუდრეკელი, მოდრეკილობა, მუქლო-მოდრეკა, მუქლმოდრეკილი, ქედდადრეკილი, შედრეკა.

დრეკა წასმა: „ა დ რ ი ს ე თ ი გ ი (მხარი) ფლასითა ძლიე-
რად“ Sin.—11,174r.

დრესა ბახუნი: „შეშაჲ ერთმანეთისა დრესითა გამო-
იღებს ცეცხლსა“ ბ. კეს.-გეგუს. 48, 28.

დრისტ-ი: „ლაიტუენან მონასტერი და რამცა დრისტ-ი
ტურფამ იყო მამათა ჩუენთა მკგებელი, ყოელი იაჲარ იქმანა“
მ.-გ. 50, 18.

დრკუ «ქეცელი», გახრილი, ღელარქნილი, მრუდე: „უკუთუ ამის შემდგომად ხვდოდი-ლა დრკულ“ *პხ.*— „უკუთუ ამისა შემდგომად ხვდოდი ქეცელად“ *გ.* *ლეიტ.* 26,21; „კლენან დრკულ“ *ი.* *იერემ.* 6,26.

დრკულ «გარდაქეცულად»: „ვიოდეს წინაშე ჩემსა დრკულ (გარდაქეცულად *გ*)“ *მ.* *ლეიტ.* 26,40.

დრო უამი, ვადა: „დროა მიეცა სიღერსა მას მისსა“ *თელა* 98,19; „დაყოენა დროსა მას, რომელ უბრძანა მას ღაით“ *ო.* *II მფ.* 20,6; „მიგეც ესოდენი დროა“ *სინ.*—11,18v; „მიგეც შენ დროსა სამ დღე“ *სინ.*—11,101v. *იხ.* მიდროება.

დრომს-ყოფა დაგვიანება: „დრო-უყო ფელიქს“ *საქ.* *მოც.* 24,22; „ნუ დრო უყოფ მისაცემელსა ნაქლუვეანი-სათჳს“ *ო.* *წიარ.* 4,8. *იხ.* ყოფა.

დრომს-ცემა ვადის მიცემა, პატივება: „დრო მიეც კრაველზე“ *მ.* *ცხ.* 273v. *იხ.* ცემა.

დროება ლოდება, დაგვიანება: „ნუ სდროებ“ *ო.* *წიარ.* 18,22; „ნუღარა სდროებთ, ნუღარა ჰყოფით“ *გ.* *კპრ.-ლაფლვ.* 90r; „დროებელ გვლის-სიტყუათა, რომელი არა პატივის-ცემენ კრებულსა“ *მ.* *იგ.* *ხოდ.* 15,22; „გვისყოპოსი სდროებდა შერისხეასა მას მისსა“ *მ.* *ცხ.* 807r.

დროება ვადა: „უამი დროებისაჲ მოგეც“ *ჰ*—2251, 80r; „დროება ეყო... ორ უამ ოდენ“ *ათ.*—11,183r.

დრომონ-ი: „წარაელნა დრომონი ხუთი, რამთა ეწინენ ნავსა“ *ჰ*—311, 530.

დრონი ნაჭერა, აქნილი, «დრონეული»: „სცემდა... დრონსა ერთსა ჳორესა და მანდარსა ერთსა ტაბაქისაჲან“ *ო.* *II მფ.* 6,10; „შთაგდ მას... დრონი ეეთილი“ *ო.*— „შთაგდენ მას... დრონეული კარგი მისდამი“ *გ.* *ეფეკ.* 24,4. *იხ.* დრონეული.

დრონეულ-ი «ორგან-კეთილებად», ასოეულად აქნილი ხორცი: „დააგრო... დრონეული იგი“ *ო.*—„დასხ ენ... ორგან-კეთილებანი იგი“ *გ.* *ლეიტ.* 1,8; „შთაგდ მას (საგსა) დრონეული“ *ო.* *ეფეკ.* 24,4. *იხ.* დრონი.

დროშა, დრაუფ-ი ალაში: „რომელთა-იგი ეპყრნეს დრო-შანი“ *ანან.* *ებრ.* 105,1; „შენ ეპყრნეს დრაუფნი იგი პილატესნი“ *იქვე,* 104,4; „ექვე-ექვესთა პყრობად სცეს დრაუფნი იგი“ *იქვე,* 104,89; „გამოჩნდეს ჳუარი პატი-ოსა იწე აშე მისსა, ვითარცა დროშაჲ წინაშე მეფისა“ *მ.* *სქ.* 125,1.

დრტჳნვა, ტრტჳნვა უკმაყოფილება, პროტესტი: „დრტჳნვიდეს (ტრტჳვიდეს *ც*) ფარისეველნი“ *DE.* *ლ.* 5,80; „დრტჳნვიდა მუნ ერი იგი მოსესაჲს“ *ო.* *გამოხლ.* 17,8; „რამსა სდრტჳ(ავთ ურთიერთსა“ *ი.* 6,48. „ესმა ფარისეველთა მათ დრტჳნვაჲ ერისაჲ მის მისთჳს“ *ი.* 7,82; „დრტჳნვიდა ეყუ-შორდეს ერსა მას მისთჳს“ *ი.* 7,12; „მერაპლე თუ ურე დრტჳნვასა ურგებსა“ *ო.* *ხობრძ.* *ხოდ.* 1,11. *იხ.* მდრტჳნაეი, მდრტჳნველი, უდრტჳნაეად, უდრტჳნ-ველად.

დრტყილ-ი ძუძუს თავი, ცური: „უკუთუ გამოჳნიდ-გიდეთ დრტყილსა, გამოჳდეს სისხლი“ *ო.* *იგ.* *ხოდ.* 80,88.

დუჲ-ი *იხ.* დუქსი.

დუშება დადუშება, გაჩუშება: „ლავიტელნი იგი და-დუშებდეს ერსა მას“ *ო.* *ნემ.* 8,11. *იხ.* დუშელი.

დუშელი-ი «ყრუობა», «პირის-დაკრევა», გაჩუშება: „დუშენ და დაიდევ ჳელი პირსა შენსა“ *მ.*—„ყრუობდ, დაიდევ ჳელი შენი პირსა შენსა“ *გ.* *მსქ.* 18,19; „იგი დუშენა“ *DE.*—„მან პირი დაიკრა“ *მთ.* 22,12; „რად სდუშით და ჰსხედთ“ *ო.* *II მფ.* 19,10; „ჩუენ ედუშით“ *ო.* *IV მფ.* 7,9; „დუშის და არარას მიღებს“ *ჰ*—841,506.

დუშელი-ი სიჩუშე: „იყო ყოვლითურთ დუშელი“ *ა.* *რომ.-კურთხ.* *ისაქ.* და *იაკ.* 88,6. *იხ.* დადუშება, დუშება; მდუშარი/მდუშარე.

[დუუ-ი] *იხ.* გამოდუუიანი.

დურდურება ბუტბუტი, ბურტყუნი: „პირი შენი ცუ-ლად დურდურებნ“ *მ.* *სქ.* 28,20.

დუქან-ი სავაჭრო: „დასდეს ერთყრძო დუქანსა“ *ლიმ.* 18,16.

დუქს-ი, დოქს-ი, დუჲ-ი: „მოელოდა დუქსსა“ *ბ.*— „მოელოდა იგი დუქსისა მის მოსლესა“ *ა.* *მსქ.* 128,21; „უბრძანა დუქმან, რამთა დაჳშენ ყოველნი სავაჭრონი“ *მ.* *ცხ.* 200r; „მო-ვინმე-ვიდა... მამა ენევეტოს დუჲ-საჲ“ *ი.*—*ე.* 81,1.

დუღილ-ი: „მცელი ჩემი დუღს და არა დადუმნეს“ *ო.* *ომბ* 80,27; „ემშაკი გამზარდებულნი დუღდა“ *ფლტ.* 188,2.

დუღილ-ი მღელვარება, ბობოქრობა: „სიტყუასა ამას ზედა დუღილი იქმნა დიდი ქვეყანსაჲ“ *ი.* *მოც.* 85,18; არავის ძალ-უც დათმენა ბრძოლათა მტერისათა, არამედ არ-ცალა თუთ დუღილსა ბუნებისასა“ *მ.* *ცხ.* 181v. *იხ.* აღ-დუღება (-ული).

დუხჭირ-ი უშნო, ცუდი: „აუღ და დუხჭირ არს... მსოფლიოჲსა დღესა სერობისა მისისაჲს გლოვაჲ და მჳუბა-რებაჲ და ტირილი“ *მ.* *სქ.* 167,37; „ფრიად დუხჭირი ხილეთა“ *ლიმ.* 52,9. „არა თუ დუხჭირად ვიხილე პირი შენი, არამედ შუე-იერებთა“ *სინ.*—11,811v. *იხ.* დადუხჭირება, სიდუხჭირე.

დჳრე, დირე მორი, ძელი: „აღმოდებად დჳრე თულისაჲნი ჩემისა“ *მ.* *ცხ.* 228v; „დჳრესა არა იხედავ“ *მთ.* 7,8; „დჳრესა (დირესა *DE*) თულისა შენისასა არა განიცი“ *ლ.* 6,41; „ბუნი პორლისა მისისაჲს იყო ვი-თარცა დჳრე ჳილისაჲ“ *ო.* *II მფ.* 28,21.

დღე დილიდან საღამომდის, დღე-ღამე, დრო, ხანი: „მიდრევილ არს დღე მჳუხრად“ *გ.* *მსქ.* 19,9; „სამ დღე და სამ ღამე“ *მთ.* 12,40; „ღამის მოყარაჲ არსვიდრე დღე-საჲ“ *ფიშ.* VIII, 2; „არა უწყით, რამელსა დღესა უფალი იგი თქვენი მოვიდეს“ *მთ.* 24,42; „დღეთა პეროდეს მფი-სათა“ *მთ.* 2,1; „გარდასრულ იყვნეს დღეთა მათთა“ *ლ.* 1,7; „მკირეთა დღეთა... სწავლდეს“ *ებრ.* 12,10; „შე-ესიძნებ დღეთა შენთა ათხომეტ წელ“ *ო.* *ცხ.* 88,5; „ესე იყო დღეთა ანასტას კათალიკონისა სომეხთაჲსა“ *დ.* *დ.* 125,4; „დღესა მას ერთსა ღამითურთ მისით უწოდა დღე და არა უწოდა დღე და ღამე“ *ბ.* *კენ.-ექუხ.* *დღ.* 88,88. დღე-გამოდებით დღითი-დღე: „რომელთაჲ იმარხან დღე-

გამოღებულია ბრძ. 14, 5. ახ. დღეობა, დღეს, დღევ, დღით. დღით-დღე, დღით-დღელი, დღისი, მარა-დღე, მღვდელ, მღვდელი, მღვდელად, მრავალდღეობა, სამღვდლო, შეადღე, ხეაღეს(ა)-დღე.

დღეგრძელობა — გრძელუბობა, «დღეგრძელობა»: „იყო დღეგრძელ ქვეყანას ზედა“ ეფთ. 6, 8; „დღეგრძელ იყო ცხოვრებას მისსა“ O, ზიარ. 8, 8; „არა დღეგრძელ იყნეო თქვენ ქვეყანას მას ზედა“ M, — „არა დღეგრძელობა იყნეო ქვეყანას ზედა“ G, II ზქ. 80, 18.

დღეგრძელობა-ყოფა **დღეგრძელობა**, «დაყოფნება»: „დღეგრძელ იყნეო ქვეყანას ზედა“ M, II ზქ. 4, 40; „დღეგრძელ იყო ქვეყანას ზედა“ pb., — „დაყოფნაოთ ქვეყანას ზედა“ G, II ზქ. 4, 25.

დღეგრძელება, **დღეგრძელობა** **დღეგრძელყოფა**: „რამა იღღეგრძელოთ ქვეყანას ზედა“ G, — „რამა დღეგრძელ იყნეო ქვეყანას მას ზედა“ M, II ზქ. 11, 9; „ამის მიერ დღეგრძელობდეთ ქვეყანას ზედა“ G, — „მათ სტყუათა გამო დღეგრძელ იყნეო ქვეყანას მას ზედა“ M, II ზქ. 82, 47.

დღეგრძელება **დღეგრძელობა**, **მრავალი დღე**: „სადა არს დღეგრძელება და ცხოვრება“? I, ბარ. 3, 14; „არა თხოვე შენად დღეგრძელება“ III მფ. 8, 11; „დღეგრძელებით განებალო“ ფს. 90, 10.

დღეგრძელობა — «დღეგრძელი», ხნიერი: „დღეგრძელობა იყო ქვეყანას ზედა“ G, — „დღეგრძელ იყო“ M, II ზქ. 25, 15; „არა დღეგრძელობა იყნეო ქვეყანას ზედა“ G, — „არა დღეგრძელ იყნეო თქვენ ქვეყანას მას ზედა“ M, II ზქ. 80, 18.

დღენდღად **დღემდის/დღემდინ** **დღევანდლამდე**: „დღენდღად დღემდის“ მთ. 11, 28; „მო-დღენდღად დღემდე“ M, — „ვიდრე დღესის დღემდე“ G, ისუ 5. 10, 27; „ვიდრე დღენდღად დღემდინ შენაჲს ვეღრებას ღმრთსა. შეესწირვიდი მე“ A—142, 15.

დღეობა იხ. **მრავალდღეობა**.

დღეს **დღევანდელ დღეს**: „მე დღეს მიშობი შენ“ ფს. 2, 7; „მამცე ჩენ დღეს“ მთ. 6, 11.

დღეს-დღე **დღევანდელ დღეს**: „ვითარცა-გვე გიპყრის დღეს-დღე“ M, II ზქ. 4, 88; „რომელსა-გვე მე გამცნებ შენ დღეს-დღე“ M, II ზქ. 28, 14; „ალასრულე ვითარცა-ესე დღეს-დღე“ III მფ. 8, 24.

დღეს-დღითგან **ამერიდან**, **დღეის დღიდან**: „ნუ იყოფიო ურწმუნო დღეს-დღითგან“ ფლპ. მოც. 9, 89.

დღესამომდე **აქამომდე**: „ღარაჲს წარმართობასავე დღესამომდე“ ქ. ცხ. 128, 7. იხ. **დღე**.

დღეს-ი **დღევანდელი დღე**, «დღენდელი»: „სტიროდ გეშენებულა, რამეთუ წარვდა, და მოცალე კმა ტირილისა შენაჲს დღესისა, რამეთუ წარმავალ არს“ 8. სფ. 257, 12; „ალასრულეოდა დღესისა დღესა“ H—2251,

884v; „ვიდრე დღესის დღემდე“ G, — „მო-დღენდღად დღემდე“ M, ისუ 5. 10, 27.

დღესის დღემდე **აქამომდე**: „მაგორვეს ღოდ ქებას ზედა ვიდრე დღესის დღემდე“ ისუ 5. 10, 27. იხ. **დღე**.

დღესასწაული — «უქმელება», «პასქა»: „დავადუნეთ ყოველნი დღესასწაულნი ღმრთისანი“ ლ. — „დავადუნეთ უქმელებაი ღმრთისანი“ ლ. ფს. 78, 8; „ყვეს დღესასწაული იგი შედ დღე“ I, ნეფ. 8, 18; „იყო დღესასწაული იგი პურიათაჲ“ 8. 2, 18; „დღესასწაული საკნებელისა მისისა დააწესეს“ სპქ. 88, 10; „იყო დღესასწაული იგი პურიათაჲ მოახლებულ“ C, — „მოახლებულ იყო პასქაჲ იგი პურიათაჲ“ DE, 8. 2, 18. იხ. **სასწაული**; **შდრ.** **კერძო დღესასწაული**.

დღესასწაულის-მოყუარე: გრ. ანდ.-შობ. *.იხ. **მოყუარე**. **დღესასწაულობა**: „დღესასწაულო ბდ იუდა დღესასწაულთა შინთა“ O, ნაფ. 1, 15; „უდღესასწაულეთ უფალსა შედ დღე“ G, ლევიტ. 28, 80; „სადა წიგნის-კითხვად და გალობად სულიერი არს, მუნ არს დღესასწაულობაჲ ანგელოზთაჲ“ 8. სფ. 200, 4. იხ. **დღესასწაული**.

დღე-საშოვალ-ი, **დღე-საშოვალ-ი** **სამხარი**, **შუადღე**: „საგრიო არს სიცხისაგან და საფარველ დღე-საშოვალ-სა“ O, ზიარ. 81, 19; „დღე-საშოვალს“ O, II მფ. 4, 5. იხ. **საშოვალ/საშოვალ-ი**.

დღეშუა **შუადღე**: „(გამობარწყინვოს) განკითხვად შენი ვითარცა დღეშუაჲთ“ ფს. 86, 6. იხ. **შუა**.

დღივ **დღიურად**: „გაქუთილი შეუქნებეს... დღივ ერთი პური“ ი.-ე. 41, 14. იხ. **დღე**.

დღით-ი **დღილას**; «განთიად»: „ესმოდენ ვალაუბად დღითი და ღაღადებაჲ სამხრის“ O, — „ესმედ ღაღადებისაჲ განთიად და ვალაუბებისაჲ ეამსა შუადღისასა“ pb., იერემ. 20, 10. იხ. **დღე**.

დღითი-დღე «მარადღე», «მარადის», ყოველ დღე: „დღითი-დღე... ტამარსა შინა ეყვდ“ DE, — „მარადღე ტამარსა მას შინა ეყვდ“ C, მთ. 20, 55; „პხედვიდ მას ორნი იგი მოხუცებულნი დღითი-დღე“ O, — „პხედვიდ მას ორნი იგი მოხუცებულნი მარადის“ I, დან. 13, 8; „ალი-დენ ქვარი თჳსი დღითი-დღე და მომდევინ მე“ ლ. 9, 28; „კურთხეულ არს ღმერთი დღითი-დღე“ ფს. 67, 20; „მოგვიდოდა ჩუენ მის მიერ სამი ლიტრაჲ პური დღითი-დღე“ 8. მოც. 50, 2. იხ. **დღე**.

დღითი-დღედი — ყოველდღიური: „შემდგომად დღითი-დღედი სა მსახურებისა აბიასა“ DE, ლ. 1, 5. იხ. **დღითი-დღე**.

დღის-ი **დღისით**, **დღე**: „იყოფოდა თავადი ტამარსა მას შინა დღისი და ასწავებდა“ ლ. 21, 87; „არა მოაკლდა მათ სუეტი იგი ღრუბლისაჲ დღისი“ O, გამოსლ. 18, 22; „არა ყო დღისი, არამედ ღამე“ O, მსქ. 8, 27; „აგრილობდეს ღრუბელი დღისი“ I, ცხ. 4, 5. იხ. **დღე**.

2

ენ, **ქართული ანბნის მეხუთე ასო**, რიცხვითი მნიშვნელობა — 5.

ენ-ი, **იან-ი** «-ისი»: „ზ-რავაზელ სალათიუენ მან და

ისუ იოსელიკეან მან იწყო შენებად ტამრისა“ I, I ეზრა 6, 2; „ხარბი და დასი ხარბი ან ი“ G, — „ქარბი და დასი ქარბი სოა pb., რიცხ. 28, 6.

ებანი-ი ქნარი, ჩანგი: „იმღერდა წინაშე ღმრთისა... ებანი თა, ბოლნითა და წინწილითა და ნესტთა“ M, I ნშტ. 18,8; „შემასხმელნი ქნართა და ებნითა და წინწილითა“ M, I ნშტ. 26,1; „იყო შენ მათა ვითარცა ქმად ებნისა ვმამუენიერისა და აღრთულისა“ O, ეზეკ. 88,82; „რომელნი თანა უტყუელაეთ ქმას ებნისასა“ O, ამოხ 6,5; „ვერ გელ-წიფების სტვნად ებნითა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 150, 17. იხ. ებნა.

ებგურ-ი მზვერავი, მცველი: „აღდგა ებგური იგი მსტორად“ O, II მფ. 13,34; „დავადგინენ თქვენ ზედა ებგური“ I, იერემ. 8,17; „იხილეს ებგურთა მათ კაცი, გამოშავი ქალაქით“ M, „იხილეს მცველთა. და ამა კაცი გამოვიდოდა ქალაქისაგან“ G, მსჯ. 1,24. იხ. საებგური.

ებენის თევზია, remora. სიტყვა-სიტყვით «ნაეისა დამაყენებელი»: „რაცაჲს გესმნეს მცირისათჳს თევზისა, რომელსა ჰრქვან ებენის, რომელ არს თარგმანებით: ნაეისა დამაყენებელ“ ბ. კეს.-ექს. დღ. 105,27.

ებისკოპოს-ი იხ. ეპისკოპოსი.

ებისკოპოსობა იხ. ეპისკოპოსობა.

ებისტოლე იხ. ეპისტოლე.

ებნა ქნარის დაკვრა/ხმის გამოცემა; მემქნარეობა: „კეთილად ებნდ“ O, „კეთილად მემქნარეობდ“ pb., ეს. 28,10. „ეთიარ-მე საცნაურ იყოს სტვნად იგი, ანუ ებნად“ I კორ. 14,7. იხ. ებანი.

-ებრ «შემსგავსებულად», «-ითა», «მსგავსად»: აბუ-მონ იგი წინაშე მათსა უღმრთოებისა ებრ მათისა“ G. — „აბუ-ემო იგი მათ წინაშე შემსგავსებულად უმჯულოებისა მისისა“ M, II მჯ. 25,2; „სიტყვსა ებრ შენისა“ DE, — „მსგავსად სიტყვსა შენისა“ C, ლ. 2,20; „მომაგოს მე უფალმან სიმაართლისა ჩემისა ებრ“ L, — „მომაგოს მე უფალმან სიმაართლი თა ჩემითა“ T, ფს. 17,25; „წარმართებრ და არა ჰურიებრ ცხოვნდები“ გალატ. 2,14. იხ. თქვე-ნებრი, მამებრ, პირუტყუებრ.

-ებრ-(ი) (სუფიქსი) სატომო სახელზე დართვით აღ-ენშნავს ენას: „იყო წიგნი წერილი მას ზედა... ებრა-ელ ებრითა“ ლ. 28,88. ი. იონებრი.

ებრაენ-ი ებრაელი მამაკაცი: „განარინოს კაცად-კაცად-მან მონად თჳსი ებრაენი, ებრაელი თავისუფლად“ O, — „განავლინოს კაცად-კაცადმან მონად თჳსი და კაცად-კაცადმან მკველი თჳსი ებრაელი თავისუფლად“ I, იერემ. 34,9.

ებრაელ-ი ებრაული, ისრაელი; ებრაელი დედაკაცი: „მათე... ებრაელითა ენითა დაწერა“ მათ. S, კ. იერ.-აღდგ. 102,28; „მოუწოდით ასულთა ებრაელთასა უბიწო-თა“ ლშ. შობ. 187,2; „განარინოს... კაცად-კაცადმან მონად თჳსი ებრაენი, ებრაელი თავისუფლად“ O, იერემ. 34,9. იხ. ებრაელა, ებრაელებრ, ებრაელდებრ.

ებრაელა დედაკაცი ებრაელი: „უაუეთუ იყიდო ძმაჲ შენი ებრაელი ანუ ებრაელაჲ“ G, II მჯ. 15,12.

ებრაელდებრ ებრაულად: „წერილ იყო ებრაელდებრ, ფრომინებრ და ბერძლ“ C, ა. 10,20. იხ. ებრაელი.

ებრაელდებრ-ი ებრაული: „იყო წიგნი, წერილი მას ზედა... ებრაელდებრითა“ ლ. 28,88; „ისწავებდა... ებრაე-

ლებრითა ჯმითა“ პავლე მოც. 58,6; „თქუა ფილიპე ებრაელდებრითა ენითა“ Ath.—11,258v. იხ. ებრაელდებრ. იგდენ იხ. ეგოდენ.

იგდენ-ი იხ. ეგოდენი.

იგე ეგ: „იგე ყოველი დამიმარხავს სიყრმით ჩემითგან“ მთ. 19,20; „განადეთ ეგე ბნელსა მას გარესენელსა“ მთ. 22,18; „გურწმენეს ეგე“ მთ. 27,42; „არცა მაგან ცოდა, არცა მშობელთა მაგისთა“ მ. 9,8; „რამსა მაგას ჰზრახეთ გულთა თქვენთა?“ მრ. 2,8; „ვინ აღუხილნა მაგას თუალნი“ მ. 9,21; „რომელი-იგი მაგისგან იშვეს“ მთ. 1,20; „თქვენ ეციოთ მაგას ჰმადლი“ მთ. 14,10. იხ. ეგერა, მაგისი.

იგე ეგ: „მსდევით ბაღშ ეგე“ ი. 21,6; „აღიღეთ ლოდი ეგე“ მ. 11,80; „მაგას კლესა ზედა აღეაშენო ეკლესიაჲ ჩემი“ მთ. 16,18; „მაგის სიტყვსათჳს ეიღოდე“ მრ. 7,29.

-იგე -ც: „მე გიცნი, რომელნი-ეგე გამოგირჩიენ“ მ. 13,18; „არცა უწყი, რასა-ეგე იტყვ შენ“ მრ. 14,68.

იგეზის იხ. გეზა.

იგევითარ-ი «ესემლეენი», მაგნაირი: „არა იქნა ღლე ეგევითარი არცა პირველ, არცა უკუანასკნელ“ G, — „არა იყო ესემლეენი ღლე პირველი, არცა დასასრული“ M, ისუ ნ. 10,14; „ეგევითართაჲ არს სასუფველი ცათაჲ“ მთ. 19,14; „აღიღე ქუეყანით ეგევითარი“ ხაქ. მოც. 22,22. იხ. ვითარი.

იგემლევან-ი მაგნაირი: „ეგემლეენითა მწარითა და უწყალობათა ტანჯვითა გუბანქენ ჩუენ“ ანდ.-ანატ. 105,1; „ვინ გამოგადო შენ ეგემლეენისა... მშვლობისა და განსასუენებელისა ადგილისაგან“ იქვე, 207,25. იხ. მლევანი.

იგერა «იქი»: „აჲ ესერა არს ქრისტე, ანუ ეგერა“ C, — „აჲ აჲ არს ქრისტე, გინა იქი“ DE, მთ. 24,23. იხ. ეგე; შღრ. აჲ ეგერა.

იგერე იხ. ეგრე.

იგოდენ, იგდენ (ზხ.) «ესოდენ», ეგოდენ: „რად ეგდენ გულმდგარ ხართ?“ C, — „რამსა ესოდენ მომიშხართ?“ DE, მრ. 4,40; „ეგოდენ ვერ უძლეთ“ C, — „ესოდენ ვერ ძალაგო“ DE, მთ. 20,40. იხ. ოდენ.

იგოდენ-ი, იგდენ-ი (ზს.) მაგოდენი: „ეგდენსა რისხ-ვას შეეულ და შეეყენებულ იყვნეს“ მრ. S, ოქრ.-მარხ. და იონ. 108,27. იხ. ეგოდენ.

იგრე, იგერე «ეგრეთ/ეგრძით», მაგნაირად: „ეგრე იყოს ძმ კაცისა გულსა შინა ქუეყანისასა“ C, — „ეგრეთ (ეგრძით E) იყოს ძმ კაცისა გულსა ქუეყანისასა“ DE, მთ. 12,40; „იყავნ ეგრე“ ლშ. შობ. 187,1; „ეგრე სახელ თქვენცა გასქენ“ H—841,478. იხ. ჰგერე.

იგრე სახელცა ესრევე: ოქრ.-მარხ. და იონ. 108, 35.

იგრეცა, ეგრცა «ესრეთა»; «ეგრევე»: „ეგრეცა არავე ერთ იყო წამებაჲ იგი მათი“ C, — „არცა ესრეთ ერთ იყვნეს წამებაჲნი მათნი“ DE, მრ. 14,59; „ეგრეცა მეორეაჲ“ C, — „ეგრევე მეორეაჲ“ DE, მთ. 22,28.

იგრევე «ეგრეთვე», «ესრევე», აგრევე, მაგის მსგავსად, «ეგრეცა»: „ეგრევე თქვენცა უგულისკმო ხართ“ DE, — „ესრევე თქვენცა უგულისკმო-ლა ხართ“ C, მრ. 7,18; „მათცა ეგრეთვე უყენს“ DE, — „მათცა ეგრეთვე უყენს“ C, მთ. 21,80; „ეგრევე უყოფდეს წინაწარმეტ-

„ეგრეთა მამანი მათნი“ DE,—„ეგრეთა ეგრეთეს წინაწარ-
მეტყუელა მამანი მათნი“ C, ლ. 8,23; „ეგრეთა მერ-
მან“ DE,—„ეგრეთა მერმან“ C, მთ. 22,20. იხ. —რე.
ეგრეთ, ეგრეთა ეგრეთა: „ეგრეთ (ეგრეთ E) იყოს ძმ
კაცისაჲ გულსა ქვეყანისაჲ“ DE,—„ეგრეთ იყოს ძმ კაცისაჲ
გულსა ზინა ქვეყანისაჲ“ C, მთ. 12,40.

ეგრეთვე ეგრეთვე: „მათა ეგრეთვე უყვას“ C,—„მათ-
თა ეგრეთვე უყვას“ DE, მთ. 21,30. იხ. ეგრეთ.

ეგრეთცა, ეგრეთცა (ეგრეთცა): „ეგრეთცა ყავთ“ O,—
„ეგრეთცა ყავთ“ pb., ზიარ. 3,1.

ეგრეთვე-ი ეგრეთვე-ი: „გარდამოვიდეს უფალი მოწყუ-
ნელად ეგრეთვე-ი მათ“ O, გაზიარ. 12,28. შდრ. მე-
გრეთვე-ი, მეგრეთვე-ი.

ეგრეთვე-ი ეკლესია, სამლოცველო: „აღაშენა მუნ განძისა
მისგან ეგრეთვე-ი და სენაჲ“ მ. ცხ. 208v.

ეგრეთ-ი თოკი, ბაწარი: „ეთარცა უღლისა ეგრეთა ღიაჲ-
უღლისაჲ“ I, ეხ. 5,18; „უბრძანა მოღებად ეგრეთა და
გარდაცა უღლსა აბოლონისა და მოჭიდა“ ფლკტ. 185,8.

ეგრეთვე სახარება: „თაწა-წარიტანა ეგრეთვე-ი თჳსი
მუჲ“ V, 25; „უღლა შინა მისთა უპყრიენ წმიდაჲ ეგრეთვე-ი
ლაშე და ღლე“ Sin.—6,128v.

ეგრეთვე-ი კერძოება, მოსაქიბი: „დაამტაცონ პირველ
აღმკურნელი იგი ეკლესია თქუენი“ II კორ. 9,5; „მოგუ-
ართუეს ჩვენ ეკლესიაჲ აღუქსანდრიათ: თჳთო საწყაული
„ზეთი“ მ. ცხ. 100v; „მოჭიდედეს სამოსელსა მისსა ეკლეს-
იაჲ“ Sin.—11,161r.

ეგრეთ-ი, ეგრეთ-ი, ეგრეთ-ი ვაკისი; სამღვდლო
შესამოსელი: „შეჰქნა იგი გლეჲნი ეგრეთ-ი“ M,—
„ქნა იგი გლეჲნიჲ ეგრეთ-ი“ G, მხ. 8,27; „მოგებარდ-
ნა მას ეგრეთ-ი იგი“ O, I მფ. 2,18; „ქნა ეგრეთ-ი
(ეგრეთ-ი G) და თჳრადინა“ M, მხ. 17,5.

ეგრეთ (სტოვა), (ბაკია), (კრეტსაბელი), (აველინი),
ილქანი, ფარდა, გალავანი, კარი, სადგომი, სახ-
ლი, სართული: „სტოვა იყო“ DE,—„სტოვა ეზოდ
იყო“ C, მ. 8,2; „სხუანიცა ცხოვარი მიდგან, რომელნი
არა არიან ამის ეზოდან“ DE,—„სხუანიცა ცხოვარი არიან
ჩემნი, რომელ არა არიან ამის ბაკიასანი“ C, მ. 10,10;
„განაჲ ეზოდ ტაძრისაჲ მის ორგან“ C,—„განაჲ კრეტ-
საბელი იგი ტაძრისაჲ მის შორის“ DE, ლ. 28,45; „შე-
კრეს... ეზოსა მას მღვდელ-მოძღვრისაჲ“ მთ. 20,8;
„შევიდოდეთ ეზოთა მისთა“ ფხ. 95,8; „შევიდა ეზოსა
მას მღვდელ-მოძღვრისაჲ“ მ. 18,15; „დაემკურნოს ეზოთა
შენთა“ ფხ. 84,6; „ყოველნი ეზონი ჩემნი განიძეს“ I,
იერემ. 10,20; „მსგავსად ეზოთა მათ ნაიესათა“ ფიშ. V,7;
„დაიწყო იყოფოდა ეზოსა მეფისაჲ“ O, ღან. 2,49; „ცნას
ნაბჯერადონორ და ყოველმან ეზომან მისმან“ O, იფ. 11,5;
„შევიდოდეთ... ეზოთა მისთა“ ფხ. 99,4; „რომელი
იფო შორის ავლინსა გინა ეზოსა“ მ. ცხ. 211v.

ეზობეზულ-ი ილქანი: „არაჲმს იხილის ნავნი ეზო-
ბეზულ-ი“ ფიშ. V, 4. იხ. ბეზა.

ეზო გულისა მუცელი, ნაწლავი: „მოაბს აღსასრული
შენი ჰეშმარად ეზოთა გულისა შენისათა“ O,—„აბს
აღსასრული შენი ჰეშმარად ნაწლავთა შენთა“ pb.,
იერემ. 61,18.

[ეზოვდ-ი] იხ. ათეზოვდ-ი.

ეზოვდ-მოძღვარ-ი ათასის-თავი, სასახლის მთავარი,
მნე: „იოზანა, ცოლი ჟოზანის, ეზოვდ-მოძღვრისა პეროდეს“
ლ. 8,8; „იოზანთ, ეზოვდ-მოძღვარ მან მისმან“ O,
დაბ. 21,22; „არაღარა ყოფად ხარ ჩემდა ეზოვდ-მოძ-
ღვარ“ ლ. 10,2. იხ. მოძღვარი.

-ეთ: „გარდამოვდა შინა აზარიეთსა“ ღან. 8,40; „ნეტარნი
ანანეთნი დამარხულ იყვნეს“ H—841,504; „მოიწინეს კლე-
ბეთნი“ Ath.—11,114v.

ეთერი-ი: „არამეთუ მუნიტგან ვინმე არს ჯელმწიფება ცეცხლისა
ეთერიისა მის, რომელი ეგზეზის მძაფრად სამყაროსა ქე-
ვისაგან“ ქ. ცხ. 150,12.

ეკალი-ი ქაცი, ჩირგვი: „მო-ნუ-ისთულიან ეკალითა-
გან ყურძენი“ მთ. 7,10; „შეთხზეს გვრგვინი ეკალითაგან“
მთ. 27,28; „დაწერეს ჯორცნი თქუენნი ეკლებითა“ G,
მხ. 8,7; „იქუეყანაჲ დაყამირებული, რომელსა გამოაქუნ
ეკალი და კუროვს-თავი“ ფლკტ. 152,88; „საფარველად
იყვნეს კლდენი და ეკალინი“ ნახ. 70,6; „ეკალიმან გა-
მოიღის ვარდი“ მ. სწ. 101,11. იხ. ეკლნარი, უეკლო.

ეკლესია იხ. ეკლესია.

ეკლესიება (შემოკრება): „ეკლესიენი თ ჩემდამო
ტომთ-მთავარი თქუენი“ G,—„შემოკრიბე ჩემ წინაშე
მთავრები იგი თქუენნი“ M, II მფ. 81,28. იხ. ეკლესია.

ეკლესიობა (შეკრება): „თქუნა უფალმან თქუენდა მი-
მართ... ღლესა ეკლესიობისაჲ“ G,—„გეტყოდა
თქუენ უფალი... ღლესა შეკრებისაჲ“ pb., II მფ. 9,10.
იხ. ეკლესია.

ეკლესია (კრებული), საკრებულო, საყდარი: „შორის
ეკლესიისა გიგალობდე შენ“ L,—„შორის კრებულსა
გიგალობდე შენ“ T, ფხ. 21,28; „აღვაშენო ეკლესიაჲ
ჩემი“ მთ. 10,18.

ეკლესიასტე

ეკლესია ქმნა (გამოკრება): „ეკლესია იქმნა ყო-
ველი შესაკრებელი“ G,—„გამოკრება კრებული“ M, მხ. 20,1.
იხ. ეკლესიება, ეკლესიობა.

ეკლესიის ყოფა (შეკრება), (შემოკრება), (განკრე-
ბა): „ყოველი შესაკრებელი ეკლესია ყავ“ G,—„ყოველი
იგი ერი შეკრიბე“ O, ლევიტ. 8,8; „ეკლესია ყავ
ჩემდა მომართ ერი“ G,—„შემოკრიბე ერი ვეგ ჩემ წი-
ნაშე“ M, II მფ. 4,10; „ყოველი შესაკრებელი ეკლესია
ყვეს“ G,—„ყოველი ერი შეკრიბეს“ pb., რიცხ. 1,18;
„ეკლესია ყო ყოველმან შესაკრებელმან“ G,—„განკრე-
ბა ყოველი კრებული“ M, ისუ ნ. 18,1.

ეკლნარი-ი ეკლებიანი ადგილი: „დაჲდა ეკლნარსა
რასმე ქუეშე, რაჲთა მცირედ განისუენოს ფრიალისა მისგან
სიტხისა“ მ. ცხ. 188v. იხ. ეკალი.

ეკლოვანი-ი ეკლებიანი: „ეკლოვანი ქუეყანაჲ“ მართ. A,
კ. იერ.-ხინან, 80. იხ. ეკალი.

-ელ (-ისა): „რომელთამე ებიკურელთა და სტოვისა
სიბრძნის-მოყვარეთა სიტყუა-ყვეს“ T,—„რომელთამე ებიკუ-
რელთა და სტოვისა ფილოსოფოსთა სიტყუა-ყვეს მის თანა“
L, ხაქ. მოც. 17,18.

-ელ (-იტი): „სეჲდა ისრაჲლსა ელონ ზაბულონელი“

მ., — „შვიდა მის შემდგომად ისრაჲლსა აბილონ ზაბილონ იტი“ მსჯ. 12, 11; „შობა ელი“ მ., — „შობა ბი“ გ, რუთ 1, 21. ელამი მრუდე: „გარდაიქცეს, ვითარცა მწვლი ელამი“ ფს. 77, 57; „წინა-აღუდგებიან ვითარცა თუღნი ელამნი“ A—02, 344.

ელამი კამარა, გუმბათი: „შემიყვანა მე ელამსა მის ტაძრისასა“ ო, ეზეკ. 40, 48; „შორის ელამსა და შორის საკურთხეულსა“ ო, ეზეკ. 8, 10; „ელამი იგი შორის თესა მას წყაროთა ექუს“ ო, ეზეკ. 40, 6.

ელამოთი კამარები: „არეთსაბელები მისი (ა და საკარები მისი ო) და ელამოთი მისი ბეჭესა მას მეორესა“ I, ეზეკ. 48, 28.

ელამონი კამარა, თალი: „სარკუმლები მისი და ელამონი და ხმ დანაიის-კუდის მისისა“ ო, ეზეკ. 40, 22; „ელენი და ელამონი და დანაიის-კუდები“ I, ეზეკ. 40, 21.

ელევი კამარა: „ელენი და ელამონი და დანაიის-კუდები“ I, ეზეკ. 40, 21.

ელექტრონი, ილექტრონი, ილიქტრონი: „ილექტრონი (ილექტრონი A) არს გომიზი ხისა, და შოადნებითა წყალს განყინდის იგი და იქნის ვითარცა ბუნება ქვისა“ ბ. კეს-ექუს. ღ. 74, 10; „ვიხილე ვითარცა ხილვად ილექტრონი სა, რომელ არს ოქროსა და ვეცხლი და რვალი ერთად შედნობილი“ ო, ეზეკ. 1, 27; „შორის მისსა ვითარცა ხილვად ფერისა ილექტრონი სა, რომელ-იგი ოქროსა და ვეცხლი და რვალი ერთად შედნობილი არს“ ო, ეზეკ. 1, 4.

ელვა ნათელი, სხივი, ბრწყინვალე: „ელვანი წვმად გარდაქცინის“ ფს. 134, 7; „ცეცხლისა მისგან გამოვიდოდეს ელვანი“ ო, ეზეკ. 1, 13; „ახედვედ მე ემ მასა, ვითარცა ელვასა, ზეით გარდამოვრდომილსა“ ლ. 10, 18; „პირი მისი ვითარცა ხილვად ელვისა“ ო, დან. 10, 8; „ვითარცა-იგი სანთელი ელვითა განგანთლოს შენ“ ლ. 11, 80; „ელვა და საქრელისა“ ო, ნაუმ 8, 2.

ელვა გაელვება: „იქნა ელვა და დიდი და ქუბილი“ ა. მოც. 88, 12. იხ. აელვება, ელვარე, ელვარება.

ელვარე «ბრწყინვალე», «მბრწყინვალე»: „იყო... სამოსელი მისი... ელვარე“ ლ. 9, 29; „ორ კაც ზედა-მოადგეს მათ სამოსლითა ელვართა“ DE, — „ორ კაც გა-მოჩნდეს სამოსლითა ბრწყინვალეთა“ C, ლ. 24, 4. იხ. ელვა.

ელვარება «გამოვრდომა»: „ცხრ-დაცემანი მისი—ელვარე ბს ნათელი“ ხხ. — „კაცესა მისსა გაშოპკრთები-ან ნათელი“ ო, იოზ 41, 9. იხ. ელვარე.

ელი იხ. ცლი.

ელის იხ. ლოდნა.

ელიულა ებრაელთა მე-ნ თეე: „ადესრულა ზღუდე იგი ოცდამეზუთესა თთუესა მას ელიულაჲსასა“ I, ნეუმ. 8, 14.

ელმანა «ლამა», რაჲსა: „ელი, ელი, ელმანა (ლამა DE) საბაჲანი? რომელ არს გამოთარგმანებით: ღმერთო ჩემო, ღმერთო ჩემო, რაჲსა ღამაჲდებ მე“ მრ. 16, 84.

ელი «ღმერთო ჩემო»: „ელი, ელი, ღამა საბაჲ-თანო? რომელ არს თარგმანებით: ღმერთო ჩემო, ღმერთო, რაჲსათჲს დამიტევებ მე“ DE, მრ. 16, 84.

ემბაზი, ემბაზი «საბანელი», ავაზანი: „მოიბანე ემბაზსა მას სოლამს“ C, — „დაიბანე საბანელსა მას სოლამისასა“ DE, ი. 9, 7; „ექვე ემბაზი რვალია და ხარისხნი მისნი რვალისანი“ ო, გამოსლ. 30, 18; „ღირს ექვე-ნენით მე და შეილი ესე ჩემი... წყალსა ემბაზისასა“ ბ. ცხ. 91, 4.

ენა: „ენაჲ მტირჲ ასოჲ არს და ღოდოდ მალღოვის“ იაკ. 3, 5; „ენანი მათნი წყურბლითა განვქმენ I, ეხ. 41, 17; „სტყუად იწყო... ებრაელითა ენითა“ ფლპ. მოც. 5, 22; „იწყეს სიტყუად უცხოთა ენათა“ სპ. მოც. 2, 4; „ვერ გან-ქუეთს მახული, ვითარ-იგი განქუეთეს ენაჲ“ ბ. სწ. 9, 28; „ენაჲ ზრახავს მას, რომელსა მოსცემს გული და გონებაჲ“ ბ. სწ. 17, 10.

ენაბრგუნვილი-ი ენაბორძიკა, ბლუ: „იყო იგი ენაწუ-ლილ და ენაბრგუნვილ“ ბ. სწ. 278, 4. იხ. ბრგუნვილი. ენაკუეთილი-ი უენო: „ბრმაჲ ანუ შემესრვილი ანუ ენა-კუეთილი“ ხხ., ლევან. 22, 22. იხ. კუეთილი.

ენამძიმე ბლუ: „მამწლალ და ენამძიმე ვარ მე“ ო, გა-მოსლ. 4, 10; „ექვე... ენამძიმესა პირ და ენა“ ბ. სწ. 174, 10. იხ. მძიმე.

ენაუცხო უცხო ენაზე მოლაპარაკე, «სხუაენა»: „ნათესავი ურიდი და ენაჲ უცხოჲ“ ო, — „ნათესავი ური-დი და სხუა ენა“ ხხ., ბარ. 4, 18. იხ. უცხო.

ენდროჲს-ფერი-ი წითელი: „მამეები იგი ტყავებისა ვერ-თასსაჲ ენდროჲს-ფერი“ გამოსლ. 30, 84. იხ. ფერი.

ენითა ძნელი-ი ძნელად გასაგები, ენამძიმე, ბლუ: „რო-მელი ენითა ძნელ არს“ ეზეკ. 8, 6. იხ. ენო(ე)ანი, ენო-ნება, ორენა, სხუენა, უენო.

ენისა-ყოფა ძვირის მეტყველება: „მრავალ არს ენისა-ყოფა“ ო, ზირ. 10, 15.

ენკრატის-ი მონაზონი (ქალი): „ძლით დავარწმუნე მათ, რაჲთა... შეიმოსონ სქებაჲ ენკრატისთაჲ“ ლმ. 117, 17.

ენოანი, ენოვანი (ენოვნისა) მრავალმეტყველი, ქარტალა: „კაცსა ენოვანსა არა წარგმართოს ქუეყანა-სა ზედა“ ფს. 139, 12; „ნუ ჰალაჲ კაცსა ენოვანსა“ ო, ზირ. 8, 4; „უმჯობეს არს ყოფაჲ ქუეყანასა უდაბნოსა, ვიდრე დედაკაცისა თანა მოლალისა და ენოვნისა და გულ-მწყურალისა“ ო, ფ. ხოლ. 21, 18; „ენოანი კაცი მსგავსი ემბაჲსაჲ არს და წინამძღუარი ემბაჲთა“ Ath.—17, 200v. იხ. ენა.

ენოვნება მრავალმეტყველება: „მარხავა ქეშარიტი იგი არს... მოთმენაჲ გულის-თქმებათაჲ, განყენებაჲ ენოვნე-ბისაჲ“ ბალ. 104, 14. იხ. ენოვანი.

ენქერი-ი ხელსახოცი, მანდილი: „შოადვა იგი გუადრუ-სა შინა და ზედა კერძო მისა ენქერი“ ლმ. 94, 8.

ეპარხოზი, ეპარხოზი მეფის ნაცვალი, დიდი მთა-ვარი: „რაჲთა შექმნა იგი ეპარხოზად დიდისა პრე-ტორისა“ ბ. ცხ. 310v; „წარავლინა ერმოვინე დიდებული ეპარხოზი“ H—841, 8. იხ. ეპარხოზი, ეპარხოზობა.

ეპარხოზობა, ეპარხოზობა მეფისნაცვლობა: „აქუნდა პატივი ეპარხოზობისაჲ“ H—341, 57.

ეპისკოპოსი-ი: „ქერი-არს ეპისკოპოსისა, რაჲთა უბრა-

ლო იყოს" I ტიპ. 3,2. იხ. ეპისკოპოსობა, მთავარეპისკოპოსო, საეპისკოპოსო.

ეპისკოპოსობა: „ხუთეუ ვინმე ეპისკოპოსობის უნდეს" I ტიპ. 3,1. იხ. ეპისკოპოსი.

ეპისტატე- ზედამდევნი, მოძღვარი მუშებისა, მიწის-მოქმედთა: „ყოველის უფროსს ეპისტატისათვის, რომელ არს მუშათა უზღესი" ი.ე. 43, 20.

ეპისტოლე, ეპისტოლე წიგნი, წერილი: „ესმარა ბერსა მას ეპისტოლე იგი მამისა პოქნის" მ. ცხ. 228r; „მიიღო ოლესე მამაჲ ანტონი ეპისტოლე, მიწერილი მეფისა კონსტანტის" მ. ცხ. 222v; „ფრად გაწავარავე ეპისტოლე ესე" მ. სწ. 118,19.

ეპიტრიტის-ი „ღამხედვარი": „ორნი ეპიტრიტისნი, რომელ არიან დამხედვარნი, დაედგინეს" ი.ე. 34,16.

ეპიტროპი-ი მზრუნველი, შეფი: „გამგებულად ეპიტროპად თვთმყრობელნი მეფენი განაწესნა" ი.ე. 26,14.

ეპარხოს-ი იხ. ეპარხოსი.

ეპარხოსობა იხ. ეპარხოსობა.

ეჟუანი-ი, ეჟუანი-ი: „ეჟუანები ოქროსა ოთხასი ესხა ორთა მათ ბაღთა" II 63ტ. 4,13; „ეითარცა ეჟუანი ობრინ და ემოზნ" ფი. XX, 24.

ერ-ი „გუნდი", „შესაკრებელი", „ნათესავი", „ბანაკი", „მკედრობა", „ძალით", ჯარი, ხალხი, „ერი": „იუდა წარიყვანა ერი" DE, „იუდა წარიყვანა მის თანა გუნდი ერთი" C, ი. 18,8; „ყოველი იგი ერი შეკრიბე" O, „ყოველი შესაკრებელი ეკლესია ყავ" G, ლევიტ. 8,8; „მოიყვანეთ ერი დაღ" G, „წარმოადგინოთ ნათესავი და ნათესავად" M, იხუ 5. 7,14; „გან-თუ-ეწესს ჩემ ზედა ერი (ბანაკი ოქ) = C ფხ. 20,8; „უბრძანა ერსა (მკედრობასა ოქ) შთასვად" ხაქ. მოც. 28,10; „ესცეთ ერსა (ძალსა G) შენსა პერი" M, მსჯ. 8,8; „მიაწია კაზავე მისი ათასსათვისა მის ერისა" ხაქ. მოც. 21,31; „მან იყნეს ერი თვისი" მთ. 1,21; „ერმა აზრაბა ცლად" ფხ. 2,1; „ყოველი ერი ისრაელისა წინაშე ღდა" II 53ტ. 6,8; „მოვიდა... ერი მრავალი" მთ. 26,47; „წარავლენი ერი თვისი" მთ. 2,27; „თაყვანის-სცემდა ყოველთა ერთა ერისა" M, II 63ტ. 38,8; „შეერაცხ-ყო იგი პეროდცა ერთთ ერთ თვისთ" C, ლ. 28,11; „თქვენ გეტყვ ერთი, ტომთა და ენათა" I, ღან. 8,4; „შეკრიბონ ერი ძალთა მრავალთა" ps., „შეკრიბონ კრებული ერისა ძლიერთაჲსა" O, ღან. 11,10. იხ. არა-ერი, ერისგანი, ერისგანი, საერო, საეროდ.

ერსა წინაშე საჯაროდ: „განსწავე თქვენ ერსა წინაშე და საბლთა შინა" ხაქ. მოც. 20,20.

ერად-განწესებულ-ი ჯარისკაცი: „ჰკითხვიდეს მას ერი და განწესებულნი იყ" ლ. 8,14; „ერი-დ-განწესებულ ვართ ჩვენ" ბავლ. მოც. 52,10. იხ. განწესებული (განწესება).

ერბინდ-ი იხ. ერევეინდი.

ერბო: „მოიღო ერბო და სძლ და გბო იგი, რომელ შექმნა" O, ღან. 18,8; „მოწეულს სძლ და იქმნა ერბო" O, ფ. სოლ. 80,88; „ერბოსა და თაფლსა ქიმდეს" I, ფხ. 7,16.

ერგასეულ-ი იხ. ერგასისეული.

ერგასის-ი ორმოცდაათი: „დასხდა... ას-ასი და ერგასის-ერგასისი" მრ. 6,40; „მიავლინა... ერგასისნი იგი კაცნი" O, IV 38. 1,8.

ერგასის და მეორე 52-ე: „წელსა მას ერგასისსა და მეორესა შედობა ფაქა" O, IV 38. 15,27.

ერგასის და ოთხ 54: I 38რა 6,14.

ერგასის და ხუთი 55: „ერგასის და ხუთ წელ მეფობდა" M, II 63ტ. 38,1. იხ. ერგასისეული, ოთხას ერგასისი.

ერგასისეულ-ი, ერგასეულ-ი ორმოცდაათ-ორმოცდაათი: „დასხით კაცები აგ... ერგასისეული (ერგასეული C)" ლ. 8,14. იხ. ერგასისი.

ერგასის-თავ-ი ორმოცდაათის მეთაური: „დაადგინენ იგინი მათ ზედა... ერგასის-თავად" O, გამოხლ. 18,21. იხ. თავი.

ერგასის-წლამდინ-ი 50 წლისა: „ვიღრე ერგასის-წლამდინი" G, რიცხ. 4,80. იხ. წლამდინი.

ერგასიტერ-ი სახელოსნო: „ვეცხლის-მკედელნი ვინმე იყვნეს ერისა ერგასიტერსა" Q—240,108.

ერლო „სტუენი", ბანი: „ალიყვანა იგინი ერლოსა ზედა (სტუენად M)" G, ისუ 5. 2,8; „ქადაგებდით მას ერლოებსა ზედა" მთ. 10,87; „რომელი იყოს ერლოსა ზედა... ნუ გარდამოვალ" ლ. 17,31; „აღვდა პეტრე ერლოსა ზედა" ხაქ. მოც. 10,8; „ქმნა კარავი ერლოთა ზედა სახლისა თვისათა" O, ივდ. 8,5; „იქმნეს იგინი ვითარცა თივაჲ ერლოთაჲ, რომელი მოფხურადმდევე განქმის" ფხ. 128,6; „უმჯობეს არს ყოფად ყურესა ერლომსასა" იგ. სოლ. 25,24.

ერევიინდ-ი, ერბინდ-ი cicer arietinum: „დაიგო მოლუწმან ერევიინდი ოღენ დაბალი წინაშე თვისსა და ჰამლა მას" მ. ცხ. 216v. „მოართუა მათა მტილისა მისისაჲ ერბინდი ნელდი" Sin.—11,847v.

ერესიოტი-ი ერეტიკოსი: „ჰატი ორგული ერესიოტი არს ყოველთა გზათა მისთა" ფი. XVI, 24.

ერთი 1, მთელი; „თანაჲ, ზოგიერთი: „მაცადეთ მე ხან ერთ" სნდ. 6,6; „შეკრიბნა იგინი ერთსა ადგილსა" მსჯ. 88,1; „ანუ ერთი მოიძულოს" მთ. 6,34; „ერთი იგი იყო ხუციკთა კრებულისაგან" ი. 122,31; „ერთითა გულისითა გეტყვ" ფლმ. 293v; „ერთითა კმითა იტყოდეს" ბაბ. 47,7; „ერთი მამისა დაჲ არს" ps., „თანა მამითი დაჲ არს" G, ლევიტ. 18,11; „ერთთა ჩოქათა ზედა მიაშობჲნ ლუდითა" ი.ე. 80,16.

ერთიცა სხვა, მეორე: „მიუყარ შენ ერთიცა" მთ. 5,80. იხ. -ცა.

ერთი-და: „ერთი-და ესე გაქვს შენ" ლ. 18,22. იხ. -ლა.

ერთვე ერთხელვე; **ერთნაირად:** „რომელი-იგი ერთვე ამცნო მამათა მათთა" ფხ. 77,5; „რომელნი-იგი ერთვე აშშნებენ სახლსა მას" O, I 38რა 6,27; „მარხვასა და ჰამასა გუამი შენი ერთვე ქმელი არს" მ. ცხ. 87v. იხ. ერთად, ერთბაშად, ერთგან, ერთ-ერთი, ერთიერთი, ერთიერთას, ერთმანერთი, ერთობა, მეერთე, ოცდამეერთე.

* წყარო ფანქრითა მიწერილი (რედ.).

ერთად «ზოგად», «ერთბამად»: „რბიოდეს ორნივე ერთად“ C,—„რბიოდეს ორნივე ზოგად“ DE, o. 20,4; „მოვიდეს ერთად“ C,—„მოვიდეს ერთბამად“ L, ფხ. 47,6; „იხარებდენ ერთად“ o. 4,88. იხ. ერთი; საერთაოდ.

ერთბამად «ერთგზის», «ერთად», საერთოდ, ერთხელე: „აღვკოცე იგინი ერთგზის“ G,—„აღვკოცე გვენი ერთბამად“ pხ., რიცხ. 16,21; „სიმაართელ ერთბამად გამოსცელ“ I,—„სიმაართელ ერთბამად გამოსცელ“ O, ეს. 45,8; „მოვიდეს ერთბამად“ L,—„მოვიდეს ერთად“ ფხ. 47,6; „უწინდრუკთა და ორენათა ერთბამად სწყველით“ O, ზირ. 28,15; „არა წეს არს ჩუენდა და თქუენდა ერთბამად აღშენებად“ O, II ეზრა 4,8; „ერთბამად შთამოქას მე“ ფლკტ. 156,23; „მიუგო ყოველმან ერმან ერთბამად“ O, გამოსლ. 10,6. იხ. ერთი.

ერთგან ერთად: „ენება, რამთამა ერთგან იყენეს მონასტერსა“ o.-გ. 81,7; „ლორთნა ღლეოთ თჳს-თჳს იღუწოდან... ხოლო ღლესასწულთა და კვრიობათა ერთგან აღასრულიან წესი ლოცვისა და ბიძი ერთგან იქსნიან“ o.-გ. 45,26.

ერთგზის «ერთბამად», ერთხელ: „აღვკოცე იგინი ერთგზის“ G,—„აღვკოცე გვენი ერთბამად“ pხ., რიცხ. 16,21; „ერთგზის საშსა წელსა მოვიდოდა ნაჲი თარმად“ M, II 58ტ. 8,21; „ეთხოვო ერთგზის და ორგზის“ მ. ცხ. 20r.

ერთგზის-და ერთხელ კიდე: „განშაძლიერე მე ერთგზის-და კუალად, ღმერთო“ მსჯ. 10,28. იხ. გზის.

ერთგულ-ი სანდო, სარწმუნო, თანამოაზრე; პირიანი: „გლოცე შენცა, ერთგულსა თანამეუღლესა“ ფლმ. 4,3; „არაინი მაქეს სხუად ერთგული, რომელმანმეა თქუენ-თჳს გულითად იზრანს“ ფლმ. 2,20; „ცხოვნდებოდეს იგინი ერთგულ და ერთსულ“ Sin.—8,868r. იხ. გული; ერთგულად, ერთგულმა.

ერთგულად სანდოდ: „ერთგულად იქმოდეს“ O, IV მფ. 22,7. იხ. ერთგული.

ერთგულება ნდობა, ერთობა, თანხმობა: „ვიდოდეთ ჩუენ ერთგულებით სახლსა ღმრთისასა“ ფხ. 84,15; „იგინი მკონებდენ მას ერთგულებით“ წარს. 72,17. იხ. ერთგული.

[ერთება] იხ. გაერთება, გამოერთება.

ერთ-ერთ-ი «თითო»: „შეწიროს მისგან ერთ-ერთი“ G,—„მართუას მისგანი თითოე“ O, ლევიტ. 7,14. იხ. ერთი.

ერთზრახვა თანამოაზრე; თანახმა: „ერთზრახვა იყვენით“ I პეტრე 8,8; „ერთსულ და ერთზრახვა იყვენით“ ფლმ. 2,2; „ამას ზედა ერთზრახვა იქმნეს ყოველნი“ ატმ. 200,18. იხ. ზრახვა.

ერთთუალ-ი ცალთვალა: „უქმობეს არს შენდა ერთთუალისა შესლვად ცხობებასა“ მთ. 18,8. იხ. თუალი.

ერთი-ერთ-ი «თითო», ერთმანეთი: „შეწიროს მისგან ერთ-ერთი“ G,—„მართუას მისგანი თითოე“ O, ლევიტ. 7,14; „მთავართა მათგანი... ერთ-ერთისა ჯდებოდა“ რიფს. 107,85; „ღლადებდეს ერთ-ერთისა მიმართ“ I, ეს. 8,2; „შეკრბენ ერთ-ერთ-ი ქალაქსა“ O, ზაქ. 8,21. იხ. ერთი.

ერთიერთას «ერთიერთას»: „ნუგეშინი-სცემლით ერთი-ერთას და აღაშენებლით ერთიერთას“ I თებ. 5,11; „ერთიერთას ზრახვიდეს“ მ. ცხ. 225r. იხ. ერთიერთი.

ერთ-ი იგ-ი «სხუად იგია», «მეორე»: „მოვეგ... ვითარცა ერთი იგი“ DE,—„მოვეგ... ვითარცა იგი სხუად“ ლ. 8,10; „ბრძანა ერთისაჲ მის წარმოდგინებად“ I,—„ბრძანა წარმოდგინებაჲ მეორისაჲ მის“ O, დან. 18,56. იხ. იგი.

ერთი-მეორე ერთმანეთი: „ერთი-მეორესა შთავითხვეთ მთხრებლად წარწყმელისა“ მ. ცხ. 85v; „შორს ერთ-მეორისაგან“ მ. ცხ. 103v; „უკუეთუენმე იპოვის... ერთი მეორისა მეშველი“ o.-გ. 28,17. იხ. მეორე.

ერთ-ი სხუა-ჲ «მერმე», მეორე: „იყო... ერთი სხუაჲ მარიამ“ DE,—„იყო... მეკმე მარიამი“ C, მთ. 27,81. იხ. სხუა.

ერთკაცა «ცალკაცა», ცალყვერა: „არა მოუტდეს კაცი... ცალკაცად“ G,—„ნუ მოვილნ კაცი... ერთკაცად“ pხ., ლევიტ. 21, 20. იხ. კაცა.

ერთკერძო ცალკე, ცალ მხარეს: „დადგა ერთკერძო“ ფლკტ. 142,13; „განდგეს ერთკერძო და ჰხედვიდეს“ თომა მოც. 17,11. იხ. კერძო.

ერთკერძო-ჲ ერთი მხარე, ცალკე: „ერთკერძოჲ იგი კრებული საღუეველთაჲ არს ხაქ. მოც. 23,8. იხ. კერძო.

ერთკერძოჲცა მეორე, სხვა: „მიუზყარ ერთკერძოჲ-ცა“ ლ. 8,20. იხ. კერძო.

ერთმანერთ-ი ერთმანეთი: „იხილნიან... მათგანნი გინა ერთმანერთსა თანა უზნობად“ o.-გ. 85,29. იხ. ერთი.

ერთობა ერთიანობა, თანასწორობა: „ისწრაფლით დამარხვად ერთობასა მას სულისასა“ ეფეს. 4,3; „რად ერთობაჲ არს ტაძრისა... კერპთა თანა“ ფლკტ. 151,87; „ერთობასა ძისასა მამისა თანა აჩუენებს“ უწყ. o. ებ. 77,40; „ერთითა მით ერთობითა ერთად“ ოქრ.-გურამტ. 225,7; „სკუმონ და ლევი აღასრულეს უჭკულოვებაჲ ერთობითა თჳსითა“ იმ. რომ.-კურთხ. ისაქ და იაკ. 84,8. იხ. ერთი.

ერთობით ერთად, საერთოდ; «ერთსულად», ერთხელე: „მოწინეს ერთობით სთუელსა მას სომხითისასა“ რიფს. 177,24; „ამისა მოწინეს ყოველნი ერთობით“ ატმ. 102,7; „მბრძოლსა ჯელსა შენსა აჭებდეს ერთობით“ O,—„მბრძოლა ჯელისა შენისა აჭეს ერთსულად“ pხ., სხბრ. ხოლმ. 10,20. იხ. ერთობა.

ერთსახე, ერცახე ერთნაირი, ერთფერი, ერთგვარი: „ღმერთმან დაამკვდრის ერთსახენი სახლსა“ ფხ. 87,7; „ერთსახე არს კემპარტებაჲ“ მრთ. D, კ. იერ.-აღღ. 118; „შეჟმნენ ორნი ბარძმინი ერთსახენი“ H—841,21; „უფალმან დაამკვდრის ერთსახენი სახლსა“ ბ. კეს.-ექუს. ღლ. 100,24; „არა ერცახე განჟურეტილნი... არამედ...“ ბ. კეს.-ექუს. ღლ. 114,8. იხ. სახე.

ერთსახედ ერთნაირად: „მიიცვალნიან ყოველთა ერთსახედ სხუად საზღვრად“ ბ. კეს.-ექუს. ღლ. 101 28.

ერისტიკა ყოფა შეთქმულება, შეერთება: „ერთ-სიტყვად იცუენს მათ თანა“ O, I ეზრა 9,14. იხ. სიტყვა.

ერთსულ. ერთსულად ერთსულოვნად, (ერთობით): „ერთსულ და ერთგვარად იცუენს“ ფლბ. 2,2; „ერთსულ იქნინა მათ თანა“ O, I ეზრა 4,21; „ბრძოლა კელისა წინაა აქვს ერთსულად“ რხ.,—„მზრძოლა კელსა შენსა აქვს ეერთობით“ O, ხეზრძ. ხოლ. 10,20. იხ. სული.

ერთშაბათ-ი კერია: „რამელი განთენებოდა ერთშაბათად“ მთ. 28,1; „ერთშაბათსა ცა გავალთ კარი იგი“ ანან. ეზრ. 42r. იხ. შაბათი.

ერთხოლო მხოლოდ: „ერთხოლო მამალი არს“ ფიზ. XXXI,5. იხ. ზოლო.

ერთგული „უტელო“, ასონაკლულეგანი: „უმჯობეს არს შე. და ერთგულისა... შესვლა“ C,—„უმჯობეს არს შენა უტელოდსა შესვლად ცხრებასა“ მრ. 9,48. იხ. ჰელი.

ერთჯერ ერთხელ: „ერთჯერ და ორჯერ“ O, ნეფ. 18,20; „ერთჯერ მივდგა და იშვა“ ფიზ. XXXIII, 12.

ერთჯერ-და მეორედ, ერთხელ კიდევ: „რამეთუ ერთჯერ-და დადევნებლ არს ახოლონი“ ფლკტ. 148,25; „დაჰმკიდევ ერთჯერ-და ქართა უკეთური ესე საქმარი ეშ-მავისა“ ფლკტ. 141,10. იხ. ქერ.

ერისგან-ი, ერისგან-ი (ერის(ა)-კაცი), (სტრატეგია), ჯარისკაცი, ერისკაცი, კაცი: „ერისგანთა მათ შთა-ფრასათა წარაყენეს“ DE,—„ერისგანთა მათ ბჰისათა წარაყენეს“ C, მთ. 27,27; „ხოლო ერისგანთა მათ... წარაყენეს ბავლ“ T,—„ხოლო სტრატეგია მათ... წარაყენეს ბავლ“ T, ხაქ. მოც. 23,31; „მიყო კელი ერთმან ვანზე ერისგანმან“ ფლკტ. 187,84; „რამ დაჰყ წარმართულ კაცსა ერისგანსა და უფროსსა და სხულსა წინა მგუჰმარესა“ 8. ცხ. 78r; „არა ერდა წარინე-ბელთაგანი, ჯარა წარდისა ერისგანთა“ ქ. ცხ. 145,3; „ეკლარათა ეზრძა, რამთა ერისგანთა იგინი ისტ-მრბლენ და უქმნილენ“ ე.-გ. 48,8. იხ. ერი.

ერისა-კაც-ი, ერის-კაც-ი (ერისგანი), მხედარი, ჯარისკაცი; საერო პირი, მსოფლიო, მღაბი: „ერის-კაცთა მათ ბჰისათა წარაყენეს“ C,—„ერისგანთა მათ შთაფრასათა წარაყენეს“ DE, მთ. 27,27; „წარაყენა ერისკაცი და ასო-თენი“ ხაქ. მოც. 21,82; „წარმო-იღვნ იგი განწყენეს-სა როკესა ერისკაცთასა“ მ. სწ. 120,8; „უფრეთ მოწაზონი ხართ, რამსა თეს იარ-გით ერისკაცთა თანა“ მ. ცხ. 17r; „უძრეს ერისკ-აცი თანა დაჰყენეს“ მ. ცხ. 89r; „მღაბაკი ესე ერისკაცი ცეცხლ სოფელსა წინა მყოფი“ ე.-გ. 24,17; „ეს ცხლ აქვს, რამესა უნდა ერისკაცი ყოფის“ ბავლ მოც. 61,14. იხ. კაც.

ერისგან-ი ცხ. ერისგანი.

ერის-თავ-ი (მთავ-რსპაშეგეტი), წინამძღუარი, მხე-დართ-მთავარი, მთავარი, განმგებელი, ნახარარი, კუთხის მმართველი: „ერ ერისთავი ძალისა უფლი-სა“ M,—„ერ მთავარსპაშეგეტი ძალისა უფლისა“

G, იხუ 5. 5,14; „ერის-თავნი“ M,—„წინამძღუ-არნი“ G, მხჯ. 5,6; „წარაყენა შეკრებად მარზაპნეზი-სა, ერისთავთა“ I, დან. 8,20; „პრქუა... ერისთავთა მათ ტაძრისათა“ ლ. 22,62; „დაადგინა ერისთავნი ქალაქ-თა იუდაისათა“ M, II 58ტ. 17,2; „შეკრება... ერისთავ-ბი და სოფლის მთავრები და ძლიერნი იგი ერისანი“ I, დან. 8,04; „დაადგინენ მათ წილ ერისთავნი“ III მფ. 20,24; „დაუტევს ერისთავი არმაზისი“ ქ. ცხ. 50,8; „შე-რისხნა მეფე ერისთავსა კლარჯეთისასა“ ქ. ცხ. 47,10. იხ. თავი; ერისთავები.

ერისთავებრი-ი მხედრული: „სიტყუა მთავარანგელოზ-ბრი და ერისთავებრი“ ეპ. კპრ.-დაფლ. 98. იხ. ერის-თავი.

ერის-კაცი-ი იხ. ერისა-კაცი.

ერისკაცება საერო, სოფლის ცხოვრება: „ცხოვრებო-და იგი ერისკაცებით“ არხტ. 02,0.

ერისკაცობა მხედრობა, ჯარისკაცობა, საერო: „და-უტევა ერისკაცობა თჳსი“ ლონგ. 188,17; „ყოველი ხიტი ერისკაცობისა შეურაცხ-უყოფის“ ბალ. 61,24. იხ. კაცობა.

ერისკაცობისა მოღვაშ-ი თანამოსაგრე, თანამზრძო-ლი: „იხილეთ, ძმანო ჩემო და ერისკაცობისა მოღ-ვაშნო“ მსკ. 81,5. იხ. მოღვაში.

ერისკაცობრივ-ი საერო, სამოქალაქო: „შეგომოსეს... სქემი ანგელოზებრივი, და ჰევეა და განგება—ერისკა-ცობრივი“ მ. სწ. 203,31. იხ. კაცობრივი.

ერის-კრება ხალხის შეკრებილება, აღურზაური; (მი-მოქცეულობა): „მოვიდა თჳსი ჩემი თორნიკ და მისთა გზითა დიდთა შულთა მთავარი და ერისკაცებასა“ ე.-გ. 24,21; „ერისკაცებასა ჰყოფს შენ ზელა ამოს“ O,—„მიმოქცეულებათა ჰყოფს ძენად შენდა ამოს“ რხ., ამოს. 7,10. იხ. კრება.

ერის-მთავარი-ი სპასხეტი, მხედართ-მთავარი: „მიუ-გეს... ერისმთავარმან ერისა მისისამან“ O, დან. 21,22; „არა მცირე პატივი მიატყვს (მგედარმან) თავსა თჳსსა ერისმთავარისაგან და მეფისა“ მ. სწ. 107,22. იხ. მთავარი.

ერისმთავრობა საერისთავო: „ერსა ჰკრებ ჩემისაგან ერისმთავრობისა“ ბავლ მოც. 61,8. იხ. მთავრობა.

ერის-მძღუარი-ი მხედართ-მთავარი, (სპათ-მძღუარი): „ვიღრემდე მთავარმან ერისმძღუარმან იქსნეს ტყუე“ O,—„ვიღრემდის მთავარ სპათ-მძღუარმან იქსნას ტყუე-ობა“ რხ., დან. 8,11. იხ. მძღუარი.

ერის-წყევლ-ი საჯაროდ დაწყევლილი: „რომელნი ძნიად ფრდილენ იფქლსა—ერისწყევლ“ O, ფ. სოლ. 11,28. იხ. წყევლა.

ერმრავლობა დიდი ღვინი, მხიარულება: „განეშორო მას სიხარული ერმრავლობისა“ ბარ. 4,24. იხ. მრავ-ლობა.

ეროზა (ტომი), გუნდი, ჯარი: „ერობისაებრ მათი-სა“ G,—„ტომად-ტომადი მათი“ რხ., რიცხ. 4,2; „ერო-ბისაებრ მათისა“ G, რიცხ. 1,20. იხ. ერი.

ეროდიო, ეროდიოს «მღრინავი», ყანჩა ჰქაზდრე: „არა შჳამნეთ... ვარხ და კჳნო და ეროდიო G,—არა შჳამოთ... დედამთავალი და ვარხ და მღრინავი“ O, ლევიტ. 11,18; „არა შჳამნეთ... ეროდიო და კჳნო და ივი“ G, II შჳ. 14,10; „არს მფრინველი, რომელსა ეწოდებოდა ეროდიოს“ A—35, 140r.

ერჯთრა წითელი, «მეწამული»: „ლალადება შენი ზღუასა შინა ერჯთრასა განისმა“ O,—„ლალადება შენი ზღუას შორის მეწამული ისმა“ pb., იერემ. 40,21.

ერქუანი-ი გუთანი, სახენელის ტარი: „ლასცნა უცხო ტომნი... ერქუნიოთა სახენელისა კართაჲსათა“ G, მსჯ. 8,81; „რამათა-მე განბრძნდეს კაცი, რომელსა ეპყრას ერქუანი“ O, ზირ. 38,20; „ვინ დასდვის ჯელი ერქუანსა და ჰხედან უკუშართ და ურნატი მისიშა მართლ იყო“ ფშ. 3,7,40.

ერცახე იხ. ერთსახე.

ესავნ იხ. საე-.

ესდენ იხ. ესოდენ.

ესდენ-ი შღრ. ესოდენი; იხ. ოდენი.

ესე ეს: „ამისთჳს მოვიდინე (მოსრულ ვარ C)“ მრ. 1,88; „ესე არს“ მთ. 8,3; „ესე მივიდა საყრობილსა“ იზტ. 118,28; „ესენი მოიწინეს წინაშე მეფისა“ ოსტ. 11,3; „მოიქმეით ამისგან“ O, მალ. 8,10; „ესენი წარვიდეს“ მთ. 11,7; „ლამასა მე ამან ნელსაცხებელი ესე“ მთ. 26,12; „ამას გულებოდა მიტემა მისი“ მ. 6,71. „ესევე საქმენი წამებენ ჩემოვს“ მ. 5,20; „ცოდვილნი ამასვე ჰყოფენ“ მთ. 6,40; „ესეშეცა უწყით“ ლ. 10,11. „ესეცა იყო იესუს თანა“ მთ. 26,71; „რომელ-ესე იყო ამანცა“ C, მთ. 26,18; „უტყვევე ამანცა წელსა“ ლ. 18,8. „აჲ ქუეყანისა ესელა გარქუ თქვენ“ C, მ. 8,12; „ამას-ლა გეტყოდე თქვენ“ მ. 16,6.

ესე იგი (კვშ.) ეს თვით: მრ. 7,2; ხაქ. მოც. 1,10.

ამას ზელა (ზზ.) მიერიდან: „ამას ზელა შეჰედრნეს თანი თჳსნი სამებასა წმიდასა“ ატმ. 101,8.

ამის გამო (ზზ.) მიერიდან; «ვინაჲცა»: „ამის გამო იქმანა“ ლ. 125,5; „ამის გამო (ვინაჲცა pb.) ვერლარა დაეთმო“ Q, I თეს. 8,1.

ამისგან (ზზ.) აქედან, ამიერიდან: მ. 4,12.

ამისა შემდგომად (ზზ.) მიერიდან: „ამისა შემდგომად ენება წარწყმელად ქუეყანისა მის სომხითისა“ მსჯ. 25,18.

ესე «იგი»: „უდაბნო არს აღვილი ესე“ მთ. 14,15; „გალილეელნი ესე... იყვნეს ცოდვილ“ DE, — „გალილეელნი იგი... იყვნეს ცოდვილ“ ლ. 13,2.

-ესე (ნაწილაკი): „ვიღრე-ესე თქვენ თანა ვარ“ მ. 14,25; „რამ-ესე გესმის“ მრ. 4,24; „ითქუას, რომელ-ესე ყო ამანცა“ მთ. 20,18.

ესე და ესე (ზზ.) ასე და ასე: „ესე და ესე უყავნ უფალმან იონათანს“ O, I შჳ. 20,18.

ესევითარი-ი ამნაირი, «ესეგლევეანი»: „ესევითარიოთა წამებოთა მიცეალნეს“ არტ. 88,24; „ესევითარისა თანა ნეცალა შჳამთ“ I კორ. 5,11; „ესევითარისათჳს ვიქალი“ II კორ. 12,5; „ნათესავსა ზელა ესევითარისა შურ-იგოს სელმან ჩემმან“ pb., — „ნათესავსა შორის ესეგლევეანსა არა ნე იძიოს შური სელმან ჩემმან“ O, იერემ. 5,9. ის. ვითარი.

ესეგლევეანი «ვეგევითარი», ამნაირი, ამისებრი, «ესევითარი»: „არა იყო ესეგლევეანი დღე პირველი, არცა დასასრული“ M.—„არა იქმან დღე ესევითარი არცა პირველ, არცა უკანანსკელ“ G, ისუ 5, 10,14; „ესეგლევეანთა საქმითა განარისხებ შემოქმედსა შენსა“ ბაბ. 4,4, 30; „ნათესავსა შორის ესეგლევეანსა არა ნე იძიოს შური სელმან ჩემმან“ O.—„ნათესავსა ზელა ესევითარისა შურ-იგოს სელმან ჩემმან“ pb., იერემ. 5,9. ის. მღევანი.

ესერა (ზზ.) ავერ, აი: „აჲ ესერა“ მთ. 12,41; „ესერა ერთბაშად შემესრეს უღელი“ I, იერემ. 5,5; „ესერა“ მთ. 18,8 ის. რა.

ესერეთ იხ. ესრეთ.

ესევენ იხ. საე.

ესთენ იხ. ესოდენ.

ესთენ-ი იხ. ესოდენი.

ესოდენ, ესდენ, ესთენ «ეგდენ», «ესთენ»; ესოდენ, ამდენად: „ესოდენ ეამ თქვენ თანა ვარ“ DE,—„ესთენ ეამ თქვენ თანა ვარ“ C, მ. 14,9; „რამსა ესოდენ მოშიშარ ხართ“ DE,—„რად ეგდენ გელმედგარ ხართ“ C, მრ. 4,40.

ესოდენ-ი, ესდენ-ი, ესთენ-ი ესოდენი, ამოდენი; «ესევითარი»: „ეპოე ესოდენი (ესევითარი D) სარწმუნოებაჲ“ ლ. 7, 9; „ესე რამ არს ესოდენთა წინაჲ“ DE,—„ესე რამ მყოფ არს ესდენსა ამასჲ“ C, მ. 6, 9; „ესოდენ-ი ისწავსა კენსა წინაშე მათსა“ DE,—„ესთენი ისწავსა ექმნა მათ წინაშე“ C, მ. 12, 37; „ესთენისა ეამისა შრომანი ცლად დამპირდეს“ მ. სწ. 100,22.

ესოდენის ამდენი თასის: „ესოდენის განწყიდეთ დაბად იგი“ ხაქ. მოც. 5, 8. ის. ოდენი.

ესრე, ესრე ამნაირად: „ესრე შეენის ჩუენდა“ მთ. 8,15; „არა ესრე უღმრთონი, არა ესრე“ ფს. 1,4; „არცადათუ ესე ესრე უყოფილ არს“ . იმ. რომ-კურთ. ისაქ. და იაკ. 4,9. ის. -რე.

ესრე სახელცა ამნაირად: „ესრე სახელცა, რამას მიეხსნებოდა მარხვასა“ ოქრ.-მარხ. და ომნ. 100,38.

ესრევე «ეგრევე»: „ესრევე უყოფდეს წინაწარმეტყულთა მამანი მათნი“ C,—„ეგრევე უყოფდეს წინაწარმეტყულთა მამანი მათნი“ DE, ლ. 6,23. ის. -რე.

ესრეთ, ესერეთ, ესრეთ «ეგრეთცა», «ეგრესცა», «ეგრესთცა», ასე, ამნაირად, ამგვარად: „არცა ესრეთ ერთ იყნეს წამებანი მათნი“ DE,—„ეგრესცა არავე ერთ იყო წამებაჲ იგი მათი“ C, მრ. 14, 59; „ესრეთ და ესრეთ მიყო მიქა“ M, მსჯ. 18,4; „ესრეთ ვითარცა საცხოვარნი მღვლოთა იზარდებოდეს“ მსჯ. 34,8; „ესრეთ ევედრებოდეს ღი იგი არა ერჩლა მათ“ H—341,287; „ესრეთ ყავთ“ pb., — „ეგრესთცა ჰყავთ“ O, ზირ 3,1.

ესრეთვე ამნაირად: „ესრეთვე სახელ არს“ მ. ცხ. 70v; „მივიდიან ცრემლნი, ესრეთვე სახელ წიგნის კითხვასა“ მ. ცხ. 98v. ის. ესრე, ესრე.

ეტერი-ი „მეტეუკვილი“, „ეტერი-წინამო“, ოღოში, მო-
ხალული მარცვლი, ჩირი: „შეწაროს მღელმან მან...
ეტერი-ი მათგან ზეთითურთ“ O,—„შეწაროს მღელმან სავ-
სენებელი მისი ეტერი-წინამოთაგან ზეთისა თანა“ G,
ლევტ. 2,18; „ახალი ეტერი წინამო გამოქვეყნილი
დღეა“ G,—„ახალი მეტეუკვილი ნელა დერლილი ღმრ-
თისა“ O, ლევტ. 2,14; „მოართვა... ეტერი ფიჭვთა“ O,
IV მგ. 4,42.

ეტერი-წინამო ეტერი: „შეწაროს მღელმან სავსენებელი
მისი ეტერი-წინამოთაგან ზეთისა თანა“ G,—„შეწარ-
ოს მღელმან მან სავსენებელად მისა ეტერი-ი მათგან
ზეთითურთ“ O, ლევტ. 2,18. იხ. წინამო.

ეტლი-ი: „ვითარცა ნაეკარი ეტლები მისი“ I, იერემ.
4,18; „მავლუბელი ეტლითა მათთან“ O, ნაუმ 2,3; „აპა
ისტრა ობი ეტლები გამოვიდოდა“ O, ზაქ. 8,1; „ბრძანა
დადგენება ეტლითა მათ“ ანდ.-ანდ. 108,8. იხ. მეეტლე.

ეტლის-თუალ-ი ბორბალი, გოგორა: „ეტლის-თუ-
ალნი ეტლებსა მათსანა ვითარცა ნაეკარნი“ I, ეს. 5,28.
იხ. თუალი.

ეტლის-მწაფელი-ი მეეტლე: „ასხურა ცხენებსა და ეტ-
ლის-მწაფელთა მისთა და ბაგასა“ Sin.—11,388, იხ.
მწაფელი.

ეტრატ-ი ტყავი საწერი, პერგამენტი: „ცა წარიგრა-
ნის ვითარცა ქაელი ერთი ეტრატ-ი“ მ. სფ. 98,2; „მო-
არბულეს მან მათა ეტრატ-ი და ამენეს, რამ-იგი დაწეროს“
მ. ცხ. 93v; „არა წერდენ უღაბნისა ამას მყოფნი მწერალნი
ცარებათა და სიტყუათა წმიდათა მამათასა ეტრატსა
ზედა, არამედ ქადაგსა ზედა“ მ. ცხ. 82v.

ეულ-ი იხ. ათეული.

ეფუდი-ი იხ. ეფუთი.

ეფუთა გაღება: „პრქა მას: ეფუთა, რომელ არს
განაგნელ“ მრ. 7,81.

ექსორია, ექსორია განდევნა, გაძეგება, გადასახ-
ლება: „ბრძანა ექსორია ყოფად... უმნსა კუნძუ-
სა“ მ. სფ. 72,80; „ნება ექსორია ყოფად მისი“ მ. ცხ.
168r; „ექსორია ყვეს“ მ. ცხ. 181,8. იხ. ექსორი(ა)ობა.

ექსორიობა, ექსორიობა უცხოება, გადასახლება:
„წარმოესა (წიგნი) იოანესა, რომელსა წერილ იყო განს-
ნაჲ ექსორიობისა ჩვენისაჲ“ მ. მოც. 87,40. იხ.
ექსორია.

ექუა ქოშინი, ოხვრა, ქშინვა: „რომელი რბილია და
ექუდა ღრიად და ღვრიდა თავსა მის მთისასა“ პავლე
თბ. 318; „ცხედართა მისთა ზედა ძენ და ექუენ“ O, ზარ.
84, 22; „აული ოჯი ეამსა მას ექუენ გვლგლებულად, ეო-
დარცა მერწყული, მეპერობილი მახითა“ მ. სფ. 225,20.
„მოიწია მანკული იგი... სრბით, ექუთ, ვითარცა ცხენი დი-
დითა სობითა“ H—841,214.

ექუს-ი ნ: „მეზღუზელ ექუსისა ღლისა“ მრ. 9,2. „ესა
თოთბი ქელა და ფრგთა მისთა ექუს-ექუს“ M, I მტბ.
20,8. იხ. მექუსე, ორმეოცდაექუსი, [ოცდაექუსი].

ექუსას-ი 600: „ეტონდა იგი ექუსასა წელ“ მ. ცხ. 6,9.
იხ. ასა.

ექუს-ექუს ფრთენ-ი ექსტრთიანი: „ი. კვარ-დაფლ.
98. იხ. ფრთენი.

ექუსორია იხ. ექსორია.

ექუსფრთე ექსტრთიანი: „მოვიღინა მისა ერთი სერა-
მითაგანი ექუსფრთე“ ადამ 81,81. იხ. ფრთე.

ექუსუური-ი ექსკუთხოვანი: „პ. კეს.-ექუს. ღლ.“ იხ. ყური.
ექსაკ-ი სატანა, მაცთური, ბოროტი, ავი სული:
„ექსაკი ექსაკსა განჰდის“ მთ. 12,28; „ეხედველ მე
ექსაკსა ვითარცა ელვასა, ზეით გარდამოვროდომილსა“
ლ. 10,18; „ყოველნი კერპნი წარმართანი ექსაკ არიან“
ფს. 95,6; „შურითა ექსაკისაჲთა სიკუდილი სოფლად
შემოვიდა“ O, სიბრძ. ხოლ. 2,24; „ექსაკსა პირი და-
ეყავნ“ განს. ი. 201,11. იხ. ეშმაკეული, ეშმაკეულობა,
საეშმაკო.

ექსაკეულ-ი ეშმაკისაგან გვემული, მთვარეული;
ექსაკისეული: „ვითარი-იგი ცხოვნდა ექსაკეული იგი“
ლ. 8,20; „თუ ექსაკეულ ვინმე იყოს“ ოქრ., მრხ. და
იონ. 100,18; „ბოროტად ექსაკეულ არს“ მთ. 15,22;
„ესევიტარნი სიტყუანი არა ექსაკეულნი არიან“
ი. 10,21.

ექსაკეულობა ეშმაკისაგან გვემულობა, მთვარეულო-
ბა: „მოვიღინე... სნეულებად ანუ ექსაკეულობად“
მ. ცხ. 102r.

ექსაკთ-საყუარელი-ი ეშმაკის საყვარელი: „ბევრწილად
ექსაკთ-საყუარელო“ ფლკტ. 180,17. იხ. საყუარელი.

ექსუ ღორი გარეული, ტახი: „განრყუნა ექსუ მან მალ-
ნარისამან“ ფს. 70,14; „ეხედავთ... ექუსსა, (რომელსა)
აქუს ბუნებასა შინა თჳსსა საჭმარი განრინებისათჳს თჳსისა“
გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 152,21; „კბილნი მისნი ეგრე გარე უსხენ,
ვითარცა ექუსსა“ H—841, 801; „ექუსსა ჰგავს, რამე-
ლი ილესავნ კბილთა“ H—2251,204v.

ერუა მცირე ერო: „იოსებთა დაადგო ერუაჲ მისი“ ღ. შობ.
187,28; „წარიღეს თანა წერაქ და ერუაჲ“ H—841,567.
იხ. ერუ/ერუ.

ერუი, ერუ ერო: „ერუაჲ აღიღესა და გამოთალა მით“ O,
ეს. 44, 12; „ერუითა ხისაგან გამოთალნეს“ Sin.—11,
29 v.

[ექუ] იხ. ექუა, ექუეული, საექუ, საექუელი, უექუ-
ელად, უექუეულად, შეექუება.

ექუა ექვიანობა, ფიქტი: „რომელსაჲ ვექუ მე“ ფს.
118,80; „არა ექუდე შენ შიშსა მას სიკუდილისასა“ O,
ზარ. 9,18; „არავინ გონიერთაგანი ჰგონებდეს, გინა თუ
ექუდე, ვითარმედ საგრძნობელთაგანი არს გონებაჲ“
გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 101,84.

ექუა ექვი: „აქუნდა ექუაჲ მოყუსისა მიმართ თჳსისა და
ერუოლა“ Q—240, გვ. 108. იხ. [ექუ].

ექუანი-ი იხ. ეტუანი.

ექუიულ-ი ექვიანი: „ოდესმე სიღრმესა წყალთასა ზედა
ელენელ და არა დაინთქიან და არცა ექუეულ იქმნიან“
მ. სფ. 800, 27. იხ. ექუ.

ექიბი-ი: „მაშინსაურმაგ, ექიბი ეახტანგისი, განვიდა“ მ. ცხ.
178,18.

ემა (ჭა, გემა): „ეპა“ DE,—„მ“ C, მთ. 27,40; „ეპა, სა-
კრეულ“ მათ. A, ოქრ.-ფერტა ზან. 97; „ეპა“ DE,—
„ეპა“ C, მრ. 15,29; „ეპა“ ვარ. 919; „ეპა, საკრეული
დიდებული“ ი.-ე. 66,25.

ვინ ქართული ანბნის მე-6 ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—6.

ვ ყოლა: „არა მივის ქმარი“ ი. 4,17; „მამა გვვის ჩუენ აბრაჰამი“ მთ. 3,9; „გვვის ჩუენ ძმა“ ო. დაბ. 43,6; „ვითარცა ცხოვარი, რომელთა არა უვინ მწყემსი“ III მფ. 22,17.

ვაება «ალკუმინვა», ვაის თქმა; ტირილი და გლოვა: „არავინ აღიკუშინა, არავინ ძეთა ისრაელისათამან ენითა თვსითა“ M, „არა იცა არცა ერთმან ძეთა ისრაელისათამან ენითა თვსითა“ G, ისუ ნ. 10,21.

ვაება «ვაგ»: „დაწერილ იყო მას გოდება, უბადრუება და ვაება“ I, ეფე 2,8; „ვაებასა მიესცმდე თავსა ჩემსა“ მ. ცხ. 98r; „ვაება ვაებასა ზედა“ pb.—„ვაება ვასა ზედა იყოს“ ო. ეფე. 7,26. იხ. ვაგ.

ვაზ-ი «ნასხლევი», ვენახი: „ვაზსა გამოზულ“ იხ. რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკობ. 80,18; „განვარდა იგი გარე, ვითარცა ვაზი, განვმა“ C, „განვარდეს გარე, ვითარცა ნასხლევი და განვმა“ DE, ო. 15,6; „ნაყოფიერი იგი ვაზი ჰემმარტისა მის ვენახისა“ H—2251,345v.

ვაზირ-ი იხ. ვაზირება, სავაზირო.

ვაზირება თანამზრახველობა, თათბირი: „ვაზირება იგი უბადრუკისა იუდაისი უვაზირეს ამასცა მტერთა“ მ. ცხ. 142v. იხ. ვაზირი.

ვაზრ-ი საფხევი, ქლიბი; კეტი, კომბალი: „მოწყვდნა ტაბარაკითა და ვაზრითა რკინისათა“ ო. II მფ. 12,31; „გვარძნობ ცემასა ამას ვაზრთასა“ ვარ. 800; „ვაზრითა ოთხგანვე დაშვრიდეს“ ვარ. 800.

ვაკე ველი, ბარი: „იყო საცხოვარი მრავალი... ვაკესა“ M, II მფ. 20,10; „ზედა კერძო მისსა (სართულისასა) ოდესმე არნ ვაკე“ ბ. კეს.-ეფუს.დ. 43,9. იხ. განვაკება, დავაკება, [ვაკება], მოვაკება, მოსავაკებულად.

[ვაკება] სწორება: იხ. ვაკე.

ვალ-ი «თანანდები»: „მიუტეო ყოველი ვალი თვისი, რომელი თანა ელვას შენი მოყუასსა“ G, „მიუტეო შენ ყოველი თანანადები შენი, რადცა თანა-ელვას მოყუასსა შენსა“ M, II მფ. 15,2; „მიუტეო ღმერთსა ვალი ლოცვისა შენისა“ მ. ცხ. 300r; „მიუტეოს მტირელი რამვე ვალისა მისი-განი თანამდებსა მას“ მ. სწ. 88,27; „განვიდოთ სამკვდრებელი ჩემი და გარდავიხადოთ ვალი“ H—841,452. იხ. მოვალე.

ვალაღება, ვალაღება «გოდება», ხმობა, «ლაღადება»: „ვალაღადებით ქალაქნი შეძრწუნებულნი“ I, ეს. 14, 81; „ვალაღადებით ტირილით“ I, ეს. 15,3; „ვალაღადენ მკლავისა მგერისაგან მრავალთასა“ ო.—„ლაღადებდენ მკლავისაგან მრავალთა“ pb., იოზ. 85,9; „იტყვბლით და ვალაღადებით“ pb., „იტყვბლით და გოდებდით“ ო. იერემ. 4,8. „ვალაღება მისი ვიდრე ჯერღულადმდე ელიმისა“ I, ეს 15,8; „ესმოდენ ვალაღება დილით და ღალადება სამხრის“ I, იერემ. 20, 10.

ვან-ი საღვთო, «სახლი», დაბა, საცხოვრებელი, მონასტერი; «საყოფელი», «ბუნავი»: „მოვიდეს მისა

ვანად მრავალნი“ ხაქ. მოც. 28,28; „ისწრაფა ვანად თვსა“ პავლე თებ. 322; „უკუთუ ვანუტევე... ვანად მათა“ DE, „წარ-თუ-ტევე ივინი... სახიდ თვსა“ C, მრ. 8,9; „შემოდოთ ვანად ჩემდა და მენ დაადგერი“ ხაქ. მოც. 16,15; „ქალაქები და ვანები მათი“ M, ისუ ნ. 18,28; „სადა არს ვანი იგი ჩემი“ C, „სადა არს საყოფელი ჩემი“ DE, მრ. 14,14; „წინამღერად ვანისა მის მღერელ ვინმე დაადგინა“ ოსკ. 18,9; „ვანი დაუც სტაქს ბრძისასა“ H—341,220; „იშენეთ თქვენ ქალაქები ვანისა თქვენისათვს“ pb., „უშენენით თქვენ თქვენად ქალაქნი ბუნავსა თქვენსა“ G, რიცხ. 32,24. იხ. დავანება (-ლი), ვანება, მევანება, მოვანე, სავანე.

ვანება ვანის დაღება, დასადგურება; ზოდგმა გალავნისა, მორტემა წრისა: „მოთვარემან რაემს ივანის და მზე რაემს გარე-მოადგის მას, რომელთა-იგი ჰრქვან შეცვანი. მოსწავებელ წვართა ღოდ-ღიდა“ ბ. კეს.-ეფუს. დ. 62,22. იხ. ვანი.

ვანის-მცველ-ი სადგურის, ბანაკის ყარაული: I მფ. 17,22. იხ. მცველი.

ვაგ «ეკა», ვაი; «ვაება»: „ეკა, რომელი დაარლუველ“ DE, „ვაგ, რომელ-იგი დაარლუველ“ C, მრ. 15,20; „ვაგ, მის კაცისა“ მთ. 18,7; „ვაგ მე“ ო. 1,15; „კამბავი კამბავსა ზედა იყოს, ვაგ ვასა ზედა იყოს“ ო.—„ვაება ვაებასა ზედა“ pb., ეფე. 7,26.

ვაგთ ზღა დაბრალება; «დამიზეზება»: „ეამსა ვაგთ ჰხადინ“ ო.—„ეამსა დამიზეზებს“ pb., ზირ. 29,8.

ვაგვლას ვაი: „ვაგვლას მონაზონსა ვეცხლის-მოყუარესა“ მ. ცხ. 20v. იხ. ვლას.

ვაფინ-ი იხ. მევაფინე.

ვარდ-ი ვარდი, rosa, rosarium: „ოქროსანი იგი კიშტნი საესე იყვნეს ვარდითა“ პოვნ. სტეფ. 80,18; „ვითარცა ნერგი ვარდისა“ ო. ზირ. 24,18; „ვარდი, რომელი დაწერგულ ართ თანაწარსადინელსა წყალთასა“ ო. ზირ. 30,17. იხ. ვარდობა.

ვარდობა, ვარდობისა მისი: „მოვიდის... თთესა მიკრანისასა, ვინა თუ ვარდობისასა“ ფიზ. X,12; „პირველსა მას დღესა თუესა ადარ და ნესასა, რომელ არს ივრიაჲ და ვარდობა“ ო. ესთ. 11,1; „პირველსა მას თუესა ნისასა, რომელ არს ვარდობისა“ M, ესთ. 8,9; „ამცნო... აღსრულვად... თუესა ვარდობისასა, შეათესა დღესა“ პოვნ. სამსკ. 244,17. იხ. ვარდო.

ვარვება იხ. დავარვება.

ვარვმანდ-ი ფილონი, მოსასხამი: „ეცუა მას სეფინი, თხზული ბაჰმასა შინა კერძო და გარეშე ვარვმანდი ფლასისა“ მ. ცხ. 152 v.

ვარმ-ი «იაღმაგი», ჯაჭვზე ჩასაცმელი: „შთააცუა საულ დავითს ჯაჭვ და ჯაჭვსა მას ზედა—აღმაგო, და ჩაფხუტი პილენძისა დაადგა თავსა მისსა“ ო.—„და შთააცუა საულ ჯაჭვ მისი და ჯაჭვსა ზედა—ვარმი, და ჩაფხუტი სპილენძისა დაადგა თავსა მისსა“ I, I მფ. 17,38.

ვარსკვლავ-ი, მასკულავ-ი, მასკლავ-ი ვარსკვლავი: „ვიხილეთ ვარსკულავი აღმოსავლით“ მთ. 2,2;

„ივლინ უკელავე იგი გუნდი ვარსკ უღავეთაჲ“ მრთ. D. გაბ. 81, 8; „კიხილენ... მთოვარე და ვარსკ უღავეთაჲ“ I. — „კიხილენ... მთოვარე და მასკ უღავეთაჲ“ ფხ. 8, 4.

ვარსკლავად-ი ღლეებიანი: „სამოსელი იგი ვარსკ უღავეთაჲ დაიბო“ O, II მფ. 13, 19. იხ. ვარსკლავი.

ვარსკლავის-მეტყუელ-ი ვარსკლავთ-მრიცხველი: „გვინდელ შენ ვარსკ უღავეთაჲ-მეტყუელთა ცისათა“ I, ეხ. 47, 18. იხ. მეტყუელი.

ვარსკლავთ-მრაცხველ-ი/მრიცხველ-ი: „თქვან ტელო-ვნათა მათ ვარსკ უღავეთაჲ-მრაცხველთა, ვითარმედ...“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 194, 1. იხ. მრაცხველ/მრიცხველი.

ვარლალ-ი (ვარლლისა) გვირგვინის მკერელი: „მოუ-ღოს... საყუბება და ვარლლები და საცხინველები“ O, ეხ. 8, 19.

ვარშამაგი-ი დიტირა, ჯედიარი, ღსუდარი, ჯეუდი, ჯეიარი: „ღაძურა ვარშამაგი თავსა მისსა“ O, — „ღა-სლა მინტრამ თავსა ზედა მისსა“ G, ლევიტ. 8, 8; „ღაძურა მათ ვარშამაგები“ O, — „ღადაღა მათ კი დარები“ G, ლევიტ. 8, 18; „ღაძურა ვარშამაგი და აღივადე გვყვან“ O, ეზეკ. 21, 31; „ვარშამაგი იგი, რომელ იყო თავსა მისსა... ღდა... თსა შევეცილი ერთსა აღივადე-სა“ C, — „სუდარი იგი, რომელ იყო თავსა მისსა... მღებ-არ... თსაგან, შევეცილი ერთსა აღივადე“ DE, ი. 20, 7; „უღურთაჲ ზედა მიაქუნდა ოფლისა მისისაგან ვარშამა-გებთა და ოღარებთა“ ხაქ. მოც. 19, 12; „შეიკრნეს... ვარ-შამაგით და სწამებულთ“ O, — „შეიკრნეს... თანა... ტიარებისა და პერიენიებისა და შესამოსლებისა მათი-სა“ M, დან. 8, 21; „მონაჲ ვარშამაგი იგი თულთა მისთა“ III მფ. 20, 38; „კაცნი ესე შეიკრნეს ნიფხაჲ-კუარ-თითურთ მათთა და ვარშამაგით“ O, — „მამრნი იგი შეიკრნეს სარკარებისა თანა მათისა და ტიარებისა“ M, დან. 8, 21.

ვარცლ-ი კოკა, ღოქი: „ვინაჲ ვარცლი ერთი მღვდარს“ ღმ. შოხ. 191, 5; „ვარცლისა თაჲლი ზედას-ხეს“ Sin. — 8, 168r.

ვარცხნა იხ. გამოვარცხნა, დავარცხნა, სავარცხალი.

ვარხუ pelecanus: „ვემგავსე მე ვარხუსა მას უღაბ-ნოჲსა“ ფხ. 101, 7.

ვარჯ-ი ქოჩორი, თხემი: „აღმოდო მე ვარჯითა თაჲსა ჩემსაჲთა“ O, — „აღმოდო მე თხემითა თაჲსა ჩე-მისაჲთა“ pb., ეზეკ. 8, 8; „მზრელი ვარჯსა თმათა თს-თსა“ G, რიცხ. 6, 5. იხ. ვარჯიანი.

ვარჯო(ვ)ან-ი ქოჩორიანი, ხშარშტოებიანი: „ხესა ქეჲჲ ვარჯოანსა“ G, II მფ. 12, 2; „ვითარცა ფერცელი გემოცნებელი ხესა ზედა ვარჯოვანსა“ O, ზიარ. 14, 19. იხ. ვარჯი.

ვარკარსულ-ი თავეპარსული: „ღაღადგდით კაცთა ზე-და ზღუდისთა ვარკარსულთა“ O, — „ქმა ყავთ კაცთა ზედა სიარდათა განბიცებისათა“ G, იერემ. 48, 81. იხ. პარსული.

ვასილისკო ჯარბი, გველი: „განსქდა ვასილისკოჲ იგი ძალთა ქრისტესთა“ მ. ცხ. 422v.

ვასშირ-ი დალაქი: „მახლი ვასშირთაჲ არა აღვიდეს თავსა მისსა“ O, I მფ. 1, 11.

[ვასხ-ი] იხ. მავასხებელი, მვასხებელი, მივასხება, მოვასხე.

ვასხება სესხება: „მავასხენ მე სამნი პურნი“ ლ. 11, 5; „უკუთუ ავასხო ვეცლი მძასა შენსა მკოდოსა“ O, გა-მოდ. 22, 26; „ეწაღინ და ავასხის“ O, იგ. ხოდ. 12, 12; „ავასხებდე შენ ნათესავთა მრავალთა, ხოლო შენ არა ივასხებდე“ M, II მფ. 28, 12; „ივასხის ცოდვილ-მან და არა მიაგის“ ფხ. 86, 21.

ვასხება სესხი: „ნუ დაჰვარდები თავით თჳსით ანკანაჲებითა და ვასხებითა“ O, ზიარ. 18, 88.

ვაშა: „თქუა გულმან ჩემმან: ვაშა“ O, იოზ. 81, 29; „ნუ იტყვან გულსა მათსა: ვაშა, ვაშა სულსა ჩუნსა“ ფხ. 84, 85. ვაშკარანი-ი «გულა», «ჭურჭელი», აბგა; საგანძური, სალარი: „ნურარაჲ გაქენ გზასა ზედა: ნუცა ვაშკარა-ნი, ნუცა პური“ ლ. 9, 8; „ნუ მიიღებ... ნუცა ვაშკა-რანსა გზასა ზედა“ DE, — „ნუ მოიგებ... ნუცა გულაჲ გზასა“ მთ. 10, 10; „არა იყოს ვაშკარანსა შინა შენსა სასწორო“ G, — „ნუ იმოვინს ჭურჭელსა შენსა შორის სასწორო“ M, II მფ. 26, 18; „ვაშკარანი ერთი იყვენ ჩუენი“ O, იგ. ხოდ. 1, 14.

ვაშლ-ი malum, pomum; malus: „შემიტირა... ვაშ-ლი“ O, ოვ. 1, 12; „ვაშლსა ქუეჲ განგაღჲ შენ“ O, ქება 8, 5.

ვაშლ-ი სპილენძისა-ი «მროწლის სახე»: „ვაშლნი სპილენძისანი ოთხანი ორთაჲ ბაღეთანი“ pb., — „მრო-წლისა სპილენძისანი ორთა მათ სატიხართა“ III მფ. 7, 42.

ვაშტი-ი «ვახი», წინააღმდეგობი: „აღდა ვაშტად მძისა თჳსისა“ G, — „ვახად აღუდა მას“ M, II მფ. 19, 18.

ვატ-ი «წალი», მამალი თხა; თიკანი: hircus, haedus: „მოიბოთ ვატი ერთი თხათაგან“ M, ლევიტ. 9, 8; „ვატი თხათაგან ცოდვითაჲს უფალსა“ G, — „წალი ერთი თხათაგან ცოდვითაჲს უფლისა“ pb., რიცხ. 28, 15; „ვატი თხათაჲ მოვიდოდა ბლუარით კერძო“ O, დან. 8, 5; „ვატი სმ(ნი)ერი“ ოქრ.-გურ. 228, 25; „მმოვარ იქნებოდეს ვითარცა ველური ვატი“ მსკ. 26, 7; „შეწიროს... ვატი თხათაგან ცოდვისათჳს“ O, — „მოჰუაროს... წალი თხათა-გან ცოდვისათჳს...“ G, ლევიტ. 5, 6. იხ. ირემ-ვატი.

ვატ-ბოტი-ი თხა, hircus, haedus: „ვატ-ბოტისა კისერი გაქუს“ ქუანუ. 190, 7. იხ. ბოტი.

ვატ-ირემ-ი oryx: „შეჰამეთ... კამბეში და ვატი-რემი“ G, II მფ. 14, 5. იხ. ირემი.

ვაჭარ-ი მომსყიდველი; «მოფარდული»: „მგავს არს სასუფეველი ცათაჲ კაცსა ვაჭარსა, რომელი ეძიებნ კეთილ-თა მარგალიტთა“ მთ. 13, 45; „ვაჭარნი მისნი მთავარნი არიან და მფრდელნი მისნი-ღიღებულნი“ I, ეხ. 28, 9; „სხდეს აღივადე ვაჭართასა, რომელთა შემოაქუნდა თევზი სა-ვაჭროდ“ I, ნემ. 18, 10; „ვაჭარმან რაჲ აღასრულოს სა-ვაჭროჲ თჳსი, ისწრაფინ წარსლად სახე თჳსად“ A—85, 148v; „ძნაღ იწნეს ვაჭარი ცოდვისაგან“ pb., — „არცაღა იწნეს მოფარდულ მან თავი თჳსი ურჩულობისაგან“ O, ზიარ. 28, 28. იხ. განეჭრა, ვაჭრობა, მოვაჭრე, მოვაჭრება, სავაჭრო, სავაჭროთაგანი, ხუარბლის-ვაჭარი.

ვაჭრობა ყიდვა, შეძენა, მოგება: „რამ-იგი ივაჭრეს“ ლ. 19,15; „ივაჭრობდით მას შინა და მოივებით მას ზედა“ O, ლაბ. 84,10; „ივაჭროთ და შევიძინოთ“ იაკ. 4,18; „აქლემებსა და ვერძებსა და ტარიებსა, რომელსა გვაჭრობდეს შენ ვაჟარნი“ O, ეზეკ. 27,21; „ვაჭრობდით ამას, ვიდრემდე მოვიდეთ“ ლ. 19,18.

ვაჭრობა საეპიკო: „წარვიდეს... რომელნიმე ვაჭრობად“ C.—„წარვიდეს... რომელნიმე საეპიკოსა თქსა“ მთ. 22,5. იხ. ვაჟარი.

ვახ-ი «ვაშტი», «ძმაცუვა», გულძვირობა, ცულის ზრახვა: „ვახად აღუდგა მას“ M.—„აღდგა ვაშტად ძმისა თქსისა“ G.—„ძმაცუვად აღდგა მას ზედა“ რხ., II შჯ. 19,18; „ვახი გულსა ედვა აბესალომს ამნონისთვის“ O, II მფ. 18,82.

ვახად თვის, მაგიერ: „მოკუდა აბინერ ვახად სისხლისა ძმისა მისისა ასაიელისა“ O, II მფ. 8,27; „ვახად“ O, II მფ. 8,30.

ვახშ-ი «აღნადგინები», %: „არა მოკვასშო ძმასა შენსა ვახშო ვეცხლისა“ G.—„ნუ მოკვდი ძმასა შენსა აღნადგინებსა ვეცხლისა“ M, II. შჯ. 23,10; „რომელი განამრავლებდეს სიმდიდრესა თქსსა ვახშოთა და აღნადგინებოთ“ O, იგ. ხოლ. 28,8; „მოვედ მე და ვახშოთურთ ექმენ იგი“ C.—„მო-მცა-ვედ და აღნადგინებოთურთ ექმენ იგი“ DE, ლ. 10,23; „არა დასდვა მას ვახშო“ O, გამოსლ. 22,25; „ვეცხლის მოუვარება არა დაუტევს აღნადგინებისა ვახშო მოღებად“ მ. სწ. 64,8; „უკუეთუ ვახშო მისი არა ითხოვს, თავნი სიხარულით მიესცნეთ“ ლიბ. 80,18; „ესესსა და ვახშსა შეერდომილ იყო ღილსა“ Q—240,180 იხ. მოვასება, უვახშოდ.

ვახშმობა: „დაიყენა იგი, რამთა ივახშმოს მის თანა“ Sin.—11,111v.

ვაჰანაკრა კუ: „ვაჰანაკრაჲ, კუვი ზღვსა, ვეჰან-თეზის მსგავს არს“ ფიხ. XX,8.

ვაჰმან-ი მაგანი: „შენ, ვინმე ვაჰმანო დედაცაო, მოგუალე ჩუენ თანა“ მ. ცხ. 102r; „შენ, ვაჰმანო კაცი“ მ. ცხ. 426r.

-ვე: „რომელსა საყოფლად აქუნდავე საფლავები“ DE, მრ. 5,8; „შობილვე მას შინა ვარ“ სჯ. მოც. 22,28; „ყოველივე შესაძლებელ არს“ მრ. 9,28; „ერი იგი უზორვიდევე“ O, IV მფ. 15,4; „მოვიდეს იგინი საპყრობილესავე მას“ ფოკ. 841v.

ვეიდ-გაფრთხილება, ფრთხილად შენახვა: „გვედი-ან ყრმაჲ იგი ჩემი აბესალომ“ O, II მფ. 18,13.

ვედ-/ვიდ- იხ. სლვა.

ვედრ-ი ანდერძი, აღთქმა, მიბარებული: „ვედრი იგი დაიმარხე“ I ტიშ. 6,30; „სტყუვის მოუყასა ვედრისათჳს, გინა ზიარებისათჳს“ M, ლევიტ. 6,2; „ვედრისა მისთვის, რომელ ვედრად აქუნდა მას“ M, ლევიტ. 6,4.

ვედრ-ი «მწირი», უცხო, გადმოხვეწილი: „უფალმან დაიცივის ვედრნი“ T.—„უფალმან დაიცივის მწირნი“ J, ფხ. 145,8; „ვედრსა და ობოლსა და ქუჩისა ნუ ჰმძლავრობთ“ I, იერემ. 23,3.

ვედრ-ი თხოვნა; «ვედრი»: „მოუელნის ვედრი მრავალ-გზის ნეტარსა ნერსეს“ წარს. 71,21; „უფალმან დაიცივის ვედრნი (მწირნი)“ ფხ. 145,8. იხ. ედრება, მოვედრე, მოვედრება.

ვედრად ქონება მიბარება: „ვედრისა მისთვის, რომელ ვედრად აქუნდა“ O.—„ვედრა, რომელი დაევედრა მას“ G, ლევიტ. 6,4.

ვედრება «ლოცვა», «თხოვა», ხვეწნა: „ვედრებოდა მას“ მთ. 8,5; „მე მათთვის გვევედრები“ DE.—„აჲ მე მათთვის გლოცავე“ ი. 17,9; „ვედრებოდა უფალს მანოე“ M.—„ილოცა მანოემან უფლისა მიმართ“ G, მსჯ. 13,8; „გვევედრებოდენ წინაშე შენსა სახლსა ამას“ M, II მშტ. 6,24; „ვითარცა გეგობარი, გვევედრები შენ ვედრებით“ მ. სწ. 84,8. „ისმინე, უფალო, ჰმაჲ ვედრებისა ჩემისაჲ“ J.—„ისმინე, უფალო, ჰმაჲ ლოცვისა ჩემისაჲ“ T, ფხ. 27,2; „მოხვედ ვედრებასა ჩემსა“ III მფ. 8,28; „თხოვდა ჩემი და ვედრებაჲ ჩემი ესე არს“ O, ესთ. 5,8; „არა შეერაცხ-ყო ვედრებაჲ (თხოვაჲ T) მათი“ J, ფხ. 101,18; „ჰმაჲ ბავთავან ისმა ტირილისა და ვედრებისაჲ“ I, იერემ. 8,21; „უკრი მიუბყრა ვედრებასა მისსა“ ვარ. 815; „ისმინა უფალმან ჰმაჲ ვედრებისა (ლოცვისა T) ჩემისაჲ“ ფხ. 6,10; „ნახარანი მოუელენდეს... ვედრებიოთა დიდითა“ წარს. 72,6; „შენდამი განვეცხადენ ვედრებანი ჩემნი“ I, იერემ. 20,12; „დმერთსა ესმის მღუმრიალიცა ვედრებაჲ“ მ. სწ. 10,10. იხ. დავედრება, ვედრება, მევედრებული, მივედრება, სვედრებული, შევედრება, შე-მოვედრება.

ველი-ი «ყანა», «გარაკი», «ველობი», მინდორი: „რო-მელი ველსა გარე იყოს“ მთ. 24,18; „განვიდე ველად“ M.—„წარიდე ყანებად“ G, რუთ 2,3; „მომაველი ველით (გარაკით C)“ DE, მრ. 15,21; „სახლნი ველისანი, რომელთა არა იყოს ზღუდე“ G.—„სახლნი, რომელნი იყვნეს აგარაკსა, რომელთა არა აქუს ზღუდე გარემო“ რხ., ლევიტ. 25,81; „დაბანი მათნი ველობსა ზედა: ესთაოლი და სარაჲ“ G, ისუ ნ. 15,33; „მოსრა... ნაგები და ველი“ M.—„მოსრა... ნაგად და ველობი“ G, ისუ ნ. 10,40; „წარავლინა იგი ველად თჳსა ძოვნად ღორთა“ ლ. 15,15; „ხეთა ველისათა მოსცენ ნაყოფი მათი“ O, ეზეკ. 84,27; „ყოველი თიგად ველისაჲ განწყმეს“ I, იერემ. 19,4; „ველი იქმნიან“ ფხ. 103,8.

ველისა გარე გარეთ: „რომელი ველსა გარე იყოს“ O, ეზეკ. 7,15.

ველისა-ჲ ველური: „მიხედეთ შროშანთა ველისათა“ მთ. 6,28; „მთისა და ველისანი დამკვდრებულ იყვნეს“ O, ჯაკ. 7,7; „დაილუმინა ვითარცა მკეცმან... ველისა-მაჲ“ ფლტ. 145,39. იხ. ელის(ა) პირი, ელის-ყრდელი, ევლობი, ევლო(ვ)ანი, ევლურება, ევლურ-ქმნული, ვირი ევლური.

ველის(ა) პირ-ი ველის თავი ან ბოლო: „მახლობელად ველისა პირსა“ მხკ. 19,14. იხ. პირი.

ველის-ყრდელ-ი «მდოგუ», ლერწამი: „უც-მოცა და ველის-ყრდელისა თანა ჰაჲნი იგი“ G.—„უც-მოცა და მდოგუთა ჰაჲნი იგი“ რხ., რიცხ. 9,11; „უც-მოცა ვე-ლის-ყრდელისა თანა ჰამედ“ O, გამოსლ. 12,8; „მანა-

ვერძი-«წულებრივი», მამალი ცხვარი: „შესწირვი-
დეს... გინა თუ ვერძსა, გინა თუ ნუხსა“ O, — „შესწი-
რავს... გინა თუ წულებრივთა, ანუ თუ მღერთავან“
G, ლევით. 8,1; „შესწიროს... ვერძი უბიწოა ცხოვართავან“
M, ლევით. 5,15; „მოსცემდა ხარკსა... ას ათასსა ვერძ-
სა ურისველსა“ O, IV მფ. 8,4; „შესწირველით უფლისა
შვილთა ვერძთასა“ ფხ. 28,1; „ვერძი ერთი სმნიერი“
ოქრ.-გურიტ. 220,25; „ცხოვარი სრული, ვერძი წელი-
წადელი“ O, გამოსლ. 12,5; „ედგას სამწყსოსა თვსსა ვერ-
ძი“ O, მალ. 1,14.

ვერხუ ვერხვი, *populus alba*: „აღმოვაყენო... ძელქვად
და საროა და თელა და ვერხვ“ I, ეს. 41,10; „მუხასა
და ვერხესა ქუეშმ და ხეთა საგრილთა“ O, ოვხე 1,13.

ვესტარიტი-თერძი: „მომასლდა ვესტარიტი მისი და
მგუემა“ 8. ცხ. 812r.

ვეტყუ, ვეტყოდე, ვეტყოდი იხ. სიტყუა.

ვეფხი ვეფხვი, ავაზი; *pardus, pardalis, leopardus,*
panthera: ვითარცა ვეფხი მან განრყუნეს ივინი“ O, ზირ.
28,27; „ვეფხი განიხუენებდეს თიანთა თანა“ I, ეს. 11,0;
„მეცი სხუად ვითარცა ვეფხი“ O, დან. 7,0; „მე ვარ...
ვეფხი სახლსა ზედა ფერებისა“ O, ოვხე 5,14; „ქურციკი
ივლინ ვეფხისაგან“ 8. სფ. 151,8. იხ. აქლემ-ვეფხი.

-ველა კიდე: „შე-ველა-სინა მას ბრძანებასა დარელ
მეფემან“ O, I ეზრა 6,27.

ვეშაპი-«ურჩხული», «დევი», კიტი; *draco, cetus*:
„ვეშაპი“ O, — „ურჩხული“ M, ესთ. 11,0; „შენ შეპე-
სრე თავები ვეშაპისა“ ფხ. 78,14; „მოველინოს... მახ-
ული... ვეშაპსა მას ზედა, გელსა დრესსა“ I, ეს. 27,1;
„უბრძანა უფალმან ვეშაპსა მას და გამოავლო იონა კმე-
ლად“ O, იონა 2,11; „მოიყვანოს ვეშაპი იგი სამკაღუ-
რითა“ ებ. კვპრ.-აღვხ. 230,11; „მუცელსა მას ვეშაპისა-
სა“ მთ. 12,40; „ყოს ტყუბა ვითარცა ვეშაპთა“ ეხ., —
„ყოს ტყუბა ვითარცა დეეთა“ O, მქ. 1,8.

ვეშაპი-ი ბუდე, ხეჭვი, ნაქუჭი: „მისცეს... სასილად
ქორაქანდელთა, ვეშაპათა და ქაქუთა და კელაპტართა“
ი.ე. 23,17.

ვეშაპ-თევზი: „ვაპანაკრა, ქუევი ზღვსა, ვეშაპ-თე-
ზისა მსგავს არს“ ფიზ. XX,7. იხ. თევზი.

ვეცხლი-ი: ვერცხლი, ვერცხლეული, ფული: „მიეწო-
ნეს მას ოცდათი ვეცხლი“ მთ. 20,15; „ვეცხლი მისი
არა მისცეს აღნადგინებად“ ფხ. 14,5; „არა მივიდე მე ვე-
ცხლითა საუშვეელი“ I, ეს. 48, 24; „ვეცხლი და
ოქროსა უქმნა ბაალსა“ O, ოვხე 2,8; „გამოიხუენენ კაცთა
ველით-ქმნულნი მათნი ვეცხლისანი“ I, ეს. 81,7; „აღ-
მოიღო ვეცხლი ბალანტისაგან“ H—341,504.

ვეცხლით-მოსილ-ი ვერცხლით შემოქმედილი: „ფრთე-
ნი ტრედისანი ვეცხლით-მოსილნი“ ფხ. 67,14; „შეა-
გინენ კერპნი ვეცხლით-მოსილნი“ O, ეს 30,22. იხ.
მოსილი.

ვეცხლით-მოფარდულ-ი ვერცხლით სყიდული: „ვეც-
ხლით-მოფარდულ მან მათმან მოირტყეს ძაბად წელ-
თა მათთა“ ივდ. 4,0. იხ. მოფარდული.

ვეცხლით-სყიდულ-ი ვერცხლით/ფულით ნაყიდი:
„ვეცხლით-სყიდულ მან წინა-დაიცუოს“ O, გამოსლ.
12,44. იხ. სყიდული.

ვეცხლით-ფრდილ-ი ვერცხლით ნაყიდი: „წინა-დაიცუ-
თოს... ვეცხლით-ფრდილ მან“ O, დაბ. 17,13. იხ.
ფრდა (-ილი).

ვეცხლის-მოყუარე/მოყუარულ-ი: „ვეცხლის-მოყუ-
არე იყენეს“ ლ. 16,14; „რომელსა უყუარან გემონი იგი,
ვეცხლის-მოყუარულ არს“ 8. სფ. 158,19.

ვეცხლის-მოყუარება: „ძირი ყოველთა ბორბთაჲ არს
ვეცხლის-მოყუარება“ 8. ცხ. 12v. იხ. ყუარება.

ვეცხლის-მშრომელ-ი «მკედელი»: „მოიხუნა დედამან
მისმან ორასნი ვეცხლისაგან და მისცნა ვეცხლის-
მშრომელსა და ქმნა იგი ჭანდაკებულად“ G, მსჯ.
17,4; „მისცნა ვეცხლის-მშრომელსა“ G, — „მისცა
იგი (ვეცხლი) მკედელსა“ ეხ., მსჯ. 17,4. იხ. მშრომე-
ლი, შვრომა.

ვეცხლის-მკედელ-ი ოქრომკედელი: „ვეცხლის-მკე-
დელი იქმნა ტაძართა ვეცხლისათა“ სპ. მოც. 10,24;
„უღადად მელს ვეცხლის-მკედელი“ I, იერემ. 8,29;
„ვეგრეთვე ვეცხლის-მკედელ მან, რაჲმს გამოადნობნ
ოქროსა“ 8. სფ. 309,80. იხ. მკედელი.

ვეცხლის-სიყუარულ-ი: „ვიწგრებნი მე მწვრება შინა ცო-
ლისასა... ვეცხლის-სიყუარულსა“ 8. სფ. 201,10.
იხ. სიყუარული.

ვეცხლის-უყუარულ-ი: „ვეცხლის-უყუარულ იყვნით
სახითა“ მებრ. 13,5; „ვერ-არს... იყოს... უღადად, ვეც-
ხლის-უყუარულ“ I, ტიმ. 2,3. იხ. [უყუარული].

ვეცხლმომქრწულ-ი: „ვეცხლმომქრწულად და ოქ-
როკოდილად აღაწმენეს ევლესიანი“ მრთ. S. კ. იერ.-აღლ-
გომ. 101,38. იხ. მოქრწული.

ვეცხლწყალ-ი ვერცხლისწყალი: „თანა-ა... განყოფად
ნიეთთაჲ ვითარცა ვეცხლწყალი“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ.
212,7. იხ. წყალი.

ვთომა იხ. გავთომა, გავთული, განვთომა, განვლ-
თომა.

ვიარები იხ. არება, საარება.

ვიდრე «სადა», საით, სად: „ვიწამა მოხუალ ანუ ვიდრე
ხუალთ?“ M, — „სადა წარხუალ და ვინამ მოხუალ?“ G,
მსჯ. 19,17; „არა უწყი, ვინამ მოკლნ, ანუ ვიდრე ვალნ?“
ი. 8,8; „აქა ვიდრე ხუალ, უფალო?“ პეტრე მოც. 44,27;
„ვიდრე ვიდა ლომი შესვლად“ O, ნათ. 2,11. „მოგდედე
შენ ვიდრეცა მიხუალ“ ლ. 0,57; „ვიდრეცა შევიდოდა“
მრ. 0,50.

ვიდრე ვინემ, -ზე: „აკაცი უპატიოსნეს იყოს უფროსს ვი-
დრე ანთრაკი სოფრით“ I, ეს. 13,12; „ლამის-მოყუარებ არს
ვიდრე დლისაჲ“ ფიზ. VIII,2.

ვიდრე არა ვინემ, -ზე: «ვიდრე-ლა»: „მრავალ
შვილ ესანეს ბერწას მას ვიდრე არა ამას, რომელსა
ესუა ქმარი“ ფიზ. XII,22; „ვიდრე არა შველისაგან
ერთი სასწაული დავრდომაჲ“ C, — „ვიდრე-ლა შვე-
ლისაგანი ერთი... დავრდომაჲ“ DE, ლ. 10,17.

ვიდრე-ლა არა, ვიდრე-ლა, ვიდრე-ლა ვიდრე არა: „უწაბეს არს... შესვლად... ვიდრე-ლა არა ირთა ღელა სხმას“ მთ. 18,9; „ვიდრე-ლა შექლესაჲნი ერთი ზოგადი დაჯდომად“ DE, — „ვიდრე არა შექლესაჲნი ერთი საწაული დაჯდომად“ C, ლ. 18,17; „ზრწინებასა უბრძანებს, ვიდრე-ლა სძვას“ Sin.—11,341v.

ვიდრე, ვიდრე—მდე ვიდრემდე, ვიდრე არ-ლა, სანამ, -მდე; თუ; ამო-: „ვიდრე არა ჰირველად შეერას ქიერი იგი“ მთ. 12,29; „ვიდრე ყოფადმდე მისა მტყულს“ DE, — „ვიდრე არ-ლა ზოგადი იყო იგი მტყულს“ C, ლ. 2,21; „ვიდრე დაუარადმდე ნავისა მის ღელვათაჲნი“ მთ. 8,24; „ვიდრე ღლისი არს“ ი. 9,4; „აბრაამითგან ვიდრე დავითამდე“ მთ. 1,17; „ბნელსა შინა არს ვიდრე აქამომდე“ I სოანე 2,9; „სახლითგან აბელის მართლისათ ვიდრე სისხლადმდე ზაქარიაჲსა“ DE, — „სახლითგან აბელის მართლისათ მისი სისხლამდე ზაქარიაჲსა“ C, მთ. 23,25.

ვიდრე-ლა სანამ, იქამდის რომ: „ვიდრე-ლა და ყრბთ ნახტრებასაჲა ზოგადებს მას“ მ. ცხ. 20r; „იძ-ლელა იგი ცრემლთაჲნი ფრიად, ვიდრე-ლა და-ცა-ქვარ-ლის მჭელი ფალქენისაჲ“ მ. ცხ. 97v.

ვიდრე-ლა, ვიდრე არლა სანამ: „ვიდრე გზას-ლა იყო მას თანა“ მთ. 5,25; „ვიდრე არლა ეყენოს ქა-თამსა“ მთ. 28,75; „ვიდრე არლა მოსრულ იყვნეს მას“ ი. 4,31.

ვიდრე-ეხე სანამ: „ვიდრე-ესე თქვენ თანა ვარ“ ი. 14,25.

ვიდრე-იგი სანამ: „ვიდრე-იგი ეტყოდა-ლა იესუ ერას მას“ მთ. 12,10; „ვიდრე-იგი ვიყავ თქვენ თანა“ ლ. 24,44; „ვიდრე-იგი ტაროდა, ზოგადნა“ ი. 20,11.

ვიდრემდე, ვიდრემდე (ვიდრე), ვიდრემდის, სანამ-დე: „ვიდრემდე შეა ძმ“ მთ. 1,25; „ვიდრემდე ვარ სოფელსა შინა“ DE, — „ვიდრე სოფელსა ამას ვარ“ ი. 9,5; „არა გამოხვდეს მაგიერ, ვიდრემდე არა მოვიდეს ძმა იგი თქვენა მზრემა აქა“ ი. 3, რომ. კურთხ. მოს. 158,16; „ვიდრემდე ვილოცო“ DE, — „ვიდრემდის თაყუანის-გ-ცე“ C, მრ. 14,82. იხ. ვიდრე.

ვიდრემდის (ვიდრემდე), ვიდრე: „ვიდრემდის მოს-ცე. თანა-დე იგი“ C, — „ვიდრემდე მისცეს მას თანა-ნა-დე“ DE, მთ. 16,30; „ვიდრემდის არა სთქუათ“ C, — „ვიდრემდე სთქუათ“ DE, მთ. 28,89; „ვიდრემდის მოვლე“ C, — „ვიდრემდე მე მოვლე იგი“ მთ. 28,86; „ვიდრემდის სძმ იგი მათ თანა არს“ DE, — „ვიდრე სძმ მათ თანა არს“ C, მთ. 9,15; „ვიდრემდის მოვი-დან მზრემა“ DE, — „ვიდრე მზრემა“ მტრინველ-თა“ მთ. 18,32; „ვიდრემდის წარმვდი სულთა ჩვენთა“ C, — „ვიდრემდე სულთა ჩვენთა წარმვდი“ DE, ი. 10,24.

ვიდრე მე, მაშასადამე: „ზრამისნი ვიდრე მე შეიღი სართ“ გალატ. 3,29; „არა ვიდრე მე გენავსა, ვითარცა მზრემა“ ანტ. ანტ. 215,24. იხ. ვიდრე.

ვიეთ იხ. ვინ.

ვიეთმე, ვეთიმე იხ. ვინმე.

ვითა როგორც, როგორ, რომ: „იყო სწავლად მათა კლმწიფე და არა ვითა მწიგნობარნი მათნი“ მთ. 7,20; „არა უწყი, ვითა ვაქებდეს ქერისა მას“ მრთ. D, პეტრე და ელია 822; „ვითა გარი ყვროდას“ მ. ცხ. 82r; „იტყუნ მამაჲ, ვითა...“ ი. 41,8; „უბრძანა, ვითა...“ ი. 82,37; „ვი-თა შეიღა ეპიტანე სახლსა მათსა“ Sin.—0,132r.

ვითარ (ვითარცა), რა, ვითარ სახედ, როგორც, როგორ, როცა, სანამ: „ვითარ ეტყუ“ მთ. 7,4; „ვი-თარ წერილ არს ძესა ზედა“ C, — „ვითარცა წერილ არს ძისათჲს“ DE, მრ. 8,11; „ვითარ ჰგონებთ თქვენ“ DE, — „რასა ჰგონებთ თქვენ“ C, მთ. 21,28; „ვითარ ანუ ვითარ სახედ“ ოქრ.-მარს. და იონ. 108, 14; „ვი-თარ არა აღრე ჰყოფთ, რასა-ესე ებრძანებთ“ B, — „რად არა აღრე-აღრე ჰყოფთ ბრძანებულსა ჩვენსაჲს“ A. სხსტ. 131, 28-27; „ვითარ ჯდა იგი მთასა“ C, — „ჯდა რაჲ იგი მთა-სა მას“ DE, მრ. 18,8; „ვითარ ღუაწლსა შეამზებდეს უფლსა“ I, ეხ. 7,18; „ვითარ იგი ამას ზრახვიდა ოდენ“ მთ. 1,20; „ვითარ იგი ამას იტყოდა“ ფლკტ. 180,14.

ვითარ-ევე როგორც: „ვითარ-ევე შენ იტყუ“ ი. 8,38.

ვითარ-იგი როგორც, მგალითად: „მოკლვაჲ ჩემი გნებავს, ვითარ-იგი გუშინ მოკალ მეგვტელი იგი“ საქ. მოც. 7,28; „ვითარ-იგი მტკიცედ ეყრა მას პეტრე და იოანე“ საქ. მოც. 8,11.

ვითარ-მე (ვითარ), როგორ: „ვითარ-მე უაჲე ვგოს მეუფებაჲ იგი მისი“ C, — „ვითარ მტკიცე არს მეუფებაჲ იგი მისი“ მთ. 12,20; „ვითარ-მე შემო-ხედ აქა“ C, — „ვითარ შემოხედ აქა“ DE, მთ. 22,12; „ვითარ-მე არს მოკითვებაჲ ესე“ DE, ლ. 2,0; „ვითარ-მე შევიმოსო იგი“ O, ქება 5,8; „ვითარ-მე შევაგინე იგი“ M, — „ვითარ-რაჲ შევაგინე იგი“ O, ქება 5,8.

ვითარმცა რომ, რათა: „ეძიებდეს, ვითარმცა წარ-წყობდეს იგი“ მრ. 11,18.

ვითარ-რაჲ (ვითარმე), როგორ: „ვითარ-რაჲ შე-ვაგინე იგი“ O, — „ვითარ-მე შევაგინე იგი“ M, ქება 5,8.

ვითარ სახედ (ვითარ), (ვითარცა-იგი), როგორ, რანირად: „ვითარ ანუ ვითარ სახედ“ ოქრ.-მარს. და იონ. 108,14; „ვითარ სახედ წარმო-ტყუნა ყოველი ბავიები მათი“ O, ივლ. 4,1; „ვითარ სახედ განკრდეს შენ ზედა მრავალნი“ pb., — „ვითარ-ცა-იგი უკრდა შენთჲს მრავალთა“ O, ეხ. 52, 14. იხ. ვითარცა.

ვითარ რომ: „შეკრბეს მრავალნი, ვითარ ვერლარა და-ტყუნად ვერცა კართა გარეშე“ მრ. 2,2; „ქადაგებდა და იტყოდა, ვითარ...“ მრ. 1,7.

ვითარ დაახლოვებით: „იყვენს ვითარ ორ ათას“ მრ. 5,18; „იყო ეპი ვითარ მეთმ“ ი. 1,89.

ვითარ-ი როგორი: „ვითარნი მცნებანი მიგვენენით თქვენ“ I თეს. 4,2; „ვითარ წარწყმოდნენ იგინი“ მხკ. 80,15; „ვითარმან სინანულმან შემოიყრნეს“ მ. ცხ. 18v.

ვითარი-ლა როგორი: „მ, ვითარი-ლა შიში მო-იწიოს მამინ ჩვენ ზედა“ მ. ცხ. 18v. იხ. ეგვიტარი.

ვითარება თვისება: „აღმოაქვენს თითოფერად დაწვლე-ბულთა ვითარებასა შინა მათსა“ გრ. ნოს. 228,18.

ვიტარმელ რომ: „თქვანა რომელთაზე გერტირისაჲს, ე-
თარმელ...“ ოქრ. გურბ. 225, 10; „ეტყუდა მათ, ვითარ-
მელ...“ ოსკ. 11, 9; „გულისხმა-ყვეს, ვითარმელ მოიწია
ქამი მისი“ იფ. 121, 21; „ნუ ჰკონებთ, ვითარმელ მოვედ
დაქსნად შველისა“ მთ. 5, 17; „გრწამსა, ვითარმელ ძალ-
მიც ესე ყოფად?“ მთ. 9, 28.

ვიტარცა «რახამს», «რახ», «ვიტარ», «გუარო», რო-
გორც, როგორც კი, როცა: „ვიტარცა მიებალნეს“
DE, — „რახამს მიებალნეს“ C, მთ. 21, 1; „ვიტარცა
იხილეს“ DE, — „იხილეს რახ“ C, მთ. 21, 16; „ვიტარცა
წერილ არს ძისათჳს“ DE, — „ვიტარ წერილ არს ძესა ზე-
და“ C, მრ. 9, 12; „ვიტარცა გამოვიდოდა იესუ იერი-
ქოთ“ DE, — „ვიტარ გამოვიდოდა იერიქოთ“ C, მრ. 10, 10;
„ვიტარცა-იგი არონ, ძმაჲ შენი, მოკულა“ pb., — „რომ-
ლითა გუარითა მოკულა არონ“ G, II შგ. 82, 50; „ვი-
თარცა უბრძანა მას ანგელოზმან“ მთ. 1, 24; „ვიტარცა
ესმა ესე ჰეროდე მეფესა“ მთ. 2, 8; „ვიტარცა ესმა ესაეს“
მბ. რომ. კურთხ. ისაკ და იაკ. 34, 18.

ვიტარცა-ესე/-იგი როგორც მაგალითად; «ვიტარ სა-
ხელ»: „ვიტარცა-იგი უჯრდა შენთჳს მრავალთა“ O, —
„ვიტარ სახელ განკურდეს შენ ზედა მრავალნი“ pb., ეს.
52, 14; „ვიტარცა-ესე შე გიჲვ თქვენ“ o. 13, 16.

ვიტარცა-იგი სახელ როგორც მაგალითად: „განმალა
შე, ვითარცა-იგი სახელ, რახამს განილქდის კაცმან
ძილისაგან თჳსისა“ I, ზაქ. 4, 1.

ვიტარცა სახელ როგორც მაგალითად: „ვიტარცა
სახელ, რახამს შვეარდის და განაბნის“ O, მიქ. 5, 8. იხ.
ვიტარ.

ვიტოლ ichneumon: „იქნამონ, რომელი ითარგმანების
ვიტოლ“ ფიწ. XXIX, 8.

ვინ, ვინა რომელი: „ვინ ხარ შენ?“ მბ. რომ. კურთხ.
ისაკ და იაკ. 22, 1; „ვინ არიან ესენი?“ იქვე, 44, 8; „ხო-
ლო იყოს-შე ვინ თქვენგანი კაცი?“ მთ. 7, 9; „ვინ და ვინ
არიან, რომელნი განელენ?“ O, გამოსლ. 10, 8; „რახამ-შე ვინ
არს ესე?“ მთ. 8, 27. „ვინა არს ეგე მეუფე დიდებუნი?“ ფიწ.
II, 42; „ყოველი ვინეჲ მისა მიმართ იოძულუბის“ ლ. 16, 8;
„ვინ-შე უფროჲს იყოს სასუფეველსა ცათასა?“ მთ. 18, 11;
„ვი-ნ-შე არს ესე?“ მთ. 8, 27; „ვინ-ძი იყოს უდიდეს შორის
მათსა?“ ლ. 9, 40; „უნდა ხილვად იესუსი, ვინ-ძი არს?“
ლ. 10, 8. „ვინ გიჩვენა თქვენ სივლტოლად მომავალისა მის-
გან რისხვისა?“ მთ. 8, 7; „არცა მამად ვინ იცის“ მთ. 11, 27;
„მო-ვი-ნ-მე-ართუა კამადი?“ o. 4, 88; „ვი-ნ-მე უაჲ შეუძლოს
ცხორებად?“ C, მთ. 10, 25; „ვი-ნ-ძი რაჲ აღიღოს“ მრ. 15, 24;
„ვის გამსგავსო ნათესავი ესე“ მთ. 11, 18; „ვის უაჲ თქუ-
ენგანსა მამასა ქსთხოვდეს ძმ პურსა“ ლ. 11, 11; „მკლავი
უფლისაჲ ვის გამოეცხადა“ o. 12, 88; „ვის-შე ეკლ-ეწიფე-
ბის ცხორებად?“ მთ. 10, 26; „ვის-მე კრწმენა სასმენელი
ჩუენი?“ o. 12, 88; „ვისმცა რაჲ ზედა“ მრ. 15, 24; „ვის მთ-
განისა იყოს ცოლ“ მრ. 12, 28; „ვაჲ არს კაცისა მის, ვის
მიერ მიეცემის იგი“ ლ. 22, 29; „ვაჲ ვისგან მოვიდეს“ ლ.
17, 1; „უერ იცოდეს ვისთჳს იტყუდა“ o. 12, 29; „არარაჲ
ზრუნვად გიც ვისთჳსე“ მრ. 12, 14; „ვისთჳს-მე იტყუეს“ o.
18, 28. „ვისა შვდთაგანისა იყოს იგი ცოლად?“ მთ. 22, 28;

„გიჩუენო თქვენ, ვისა იყოს მსგავს“ ლ. 8, 47; „ვისა მო-
საჲ ხარ?“ I, ეს. 80, 4; „ვისაჲ უნდეს ძესა გამოცხადების,
გამოუცხადოს“ C, ლ. 10, 22; „წილს-ვიდოთ ამის ზედა,
ვისაჲ იყოს“ o. 10, 24; „ვი-ეთ თაჲუანის-ესკმდე“ ეპ.
კპრ. აღვხვ. 229, 3; „ვი-ეთ გრწეს შენ ჩემთჳს?“ o. 18, 84;
„ვი-ეთგან მიიღებენ ხარკსა“ მთ. 17, 26. „თქუა ვიეთა მი-
მართ იგავი ესე“ DE, ლ. 18, 9.

ვინ იცის ეგების: „ვინ იცის, ამისა შეიკდიონ“
ლ. 20, 18.

ვინ უწყის ეგების: „ვეთილისათჳს, ვინ უწყის,
იყადროს ვინმე საკუდილი“ მრამ 5, 7. იხ. არაჲინ, ეერ-
ვინ, ვინმე, ნუჲინ, ნუჲინმე.

ვინა, ვინაჲ საიდან; სადაური: „არა გიცნი თქვენ, ვი-
ნანი ხართ“ ლ. 13, 25; „ვინანი ხართ თქვენ?“ ლაბ.
24, 9; „ვინამთ დლითან“ O, იერემ. 32, 31; „ვინამ
პრთავს ღუარძლი ესე“ მთ. 18, 27; „არა უწყი, ვინამ მო-
ვალს, ანუ ვიღერ ვალნ?“ C, o. 8, 8; „ვინამ მოხულა?“ O,
იფ. 10, 11; „ვინამ მოხვდეს შეწვენად ჩემდა?“ ფს. 120, 1.
იხ. არაჲინამ.

ვინამთვე, ვინამთვე «ყოვლით კერძო», ყოველი მხრი-
დან; სხვა მხრით; «საღიოთგან»: „მოვიდოდეს მისა ვი-
ნამთვე (ყოვლით კერძო DE)“ C, მრ. 1, 45; „იწროა
ჩემდა ვინამთვე კერძო“ O, ლან. 18, 22; „ვიზრუნო ვი-
ნამთვე“ მ. ცხ. 166 v; „უაჲუთუ მაქნდეს ვინამთვე
საღუაწი ჩემი“ მ. ცხ. 168 r; „ვერ-არს ბოროტისაგან ვი-
ნამთვე მორეწვად“ O, — „ვერ-არს საღიოთგან, ნუთუ
უაჲუთუ და ბოროტისაგან თანა-მოკტეველ“ pb., სიზრძ.
სოლ. 15, 12.

ვინამთგან «რახთგან», როლიდან, რა დროიდან,
რომლიდან, «რომლით»: „ორმოცდამეხუთე წელი არს,
რამთგან (ვინამთგან M) თქუა უფალმან“ G, ისუ 5.
14, 10; „მიერ დლითგან, ვინამთგან ბრძანა“ pb., — „მიერ
დლითგან, რომლით ბრძანა“ G, რიცხ. 16, 23; „ვინამ-
თგან ყოფილ არს ეგე მაგის თანა“ მრ. 9, 21.

ვინამთგან რადგან, რამეთუ: „ვინამთგან იყავ ჩუენ
თანა“ G, რიცხ. 10, 31; „ვინამთგან არა დაფლულ
არიან“ მსკ. 58, 8; „ვინამთგან წერილ არს“ მ. ცხ. 27 r;
„ვინამთგან შენ შეწუხებულ ხარ“ მ. ცხ. 108 r; „ვი-
ნამთგან იგი არა ისმინა“ ოქრ. მარხ. და იონ. 95 v.

ვინამთგანცა რადგანაც: „ვინამთგანცა შესცოდა
ისრაჲლმან“ O, ოვხე 10, 9. იხ. ვინამ.

ვინამცა, ვინამთცა «საღიოთ», «ამის გამო», საღიო-
კენაც, საიდანაც: „მივიქტე სახილ ჩემდა, ვინამცა
(ვინამთცა-იგი C) გამოვედ“ მთ. 12, 44; „ვინამცა
სუან მონათა ჩემთა“ MO, — „საღიოთ სუენ ყრმებნი“ G,
რუთ 2, 9; „წარვიდა... ვინამცა 'მოსრულ იყო' ფლკტ.
144, 8; „ვინამცა (ამის გამო Q) ვერლ:რა დაეთმეთ“
I, თებ. 8, 1; „ვინამცა ყოვლითურთ ცხოვრებად შემძლე-
ბელ არს მათა“ ჰებრ. 7, 25; „უტევე გულის-სიტყუათა
სუად, ვინამცა ენებოს“ მ. ცხ. 202 r. ვინა, ვინამ.

ვინამ-ძი თუ საიდან: „ვინამ-ძი არს ესე მისა მიმართ“
ლშ. შობ. 188, 20. იხ. ვინამ.

ვინმე რომელიმე, ერთი ვინმე, ერთი: „ვეთროვანი ვინმე მოგვლა“ მთ. 5,2; „უკუეთუ ვინმე მე მსახურებდეს“ მთ. 12,26; „უკუეთუ ვინმე რტოთა მთვანი გარდასტყდეს“ მთ. 11,17; „მოკინმე-იუვანეს“ ფლკტ. 133,0; „ესეა თუ ვინმე მარჯვენა ყურამალსა“ მთ. 5,30; „ეროშან ვინმე იესუმს-თანამა მყო კელა“ მთ. 20,51; „მინმე-იუ-ღო მკლს-მკლარმან“ ლ. 11,45; „კაცსა თუ ვინმე ელვას არ ცხოვარი“ მთ. 18,12; „უკუეთუ ვინმე უკუარდე მე“ მთ. 14,28; „კაცისა ვინმე განადო ემბა-კი“ ლ. 11,14; „უკუეთუ გავსოს რამე პოროტი ვინმე სს-მე“ მთ. 11,23; „ასისთავისა ვინმე მონა სნულ იყო“ ლ. 7,2; „წარველით ჭლაბდ კაცისა ვინმე“ მთ. 20,18; „წყეს ვინმე ნერწყუად პარსა მისსა“ მრ. 14,05; „მივიტომე-იუ-ღეს მკონარბათა და პრქუეს“ ლ. 20,80; „თქუა ვინმე (ვიეთ-და-მე C) მიმართ იავი ესე“ ლ. 18,0; „ვიეთ-ნიმე მავანნი იტყუდეს“ მთ. 11,87; „უკუეთუ ვინმე თინმე შეიყრნო, შეყრბოლ იყენეს“ მთ. 20,23. იხ. ვინ.

ვიპერბერეტოს ოქტომბერი: „თუესა ვიპერბერეტოსსა, რომელ არს ოქტომბერი“ H—841,720.

ვირ-ი „კარაულია: „დამო-თმუ-ყილა ფქლი ვირით სდენე-ი ყელსა მისსა“ მთ. 18,6; „ზე ზის... კიციუსა ვირსა“ C,—„ზე ზის... ნაშობსა კარაულისასა“ DE, მთ. 21,2; „პოვა იესე ვირი ერთი და დაჯდა მას ზე-და“ მთ. 12,14; „ვირიტი აბა იცონის, არა კლანი გან-პენელ ასენს“ ს. გაბ.-დაჯდ. 138,88.

ვირდე-ი onocentaurus: „ეირდე-ნი მენ დამკვდრენ- I, ეს. 13,22. იხ. დევი.

ვირ-ი ველურ-ი onager, asinus agrestis vel sylvestris: „ვირთა თანა ველურთა იყო მკვდრობა მისი“ O, ლან. 5,21. იხ. ველური.

ვირკურო onocentaurus: „ანგრეა ვირკუროთა (ხატო მართ)“ ფიზ. XVI,20. იხ. კერო.

ვის-ი „ვისი იმ არს იგი“ მთ. 22,42; „ვისი უნდეს ძესა გამოცხადება, გამოცხადოს“ ლ. 10,22; „ვისი ბრალი არს“ მთ. 9,2; „ვისისა ევა, ვისისა შფოთი“ O, ფი. ხოლ. 28,20. იხ. არაქსი, ვისი.

ვისიმე: „ამა თუ ვისიმე მოუდეს“ მრ. 12,10; „მო-რამ-გა-ილა იესე სპლსა ვისისა მე მთავრისა ფარისევლისასა“ ლ. 14,1. იხ. ვისი.

ვიტუოდე, ვიტუოდი, ვიტუჟ იხ. სიტყუა.

[**ვიწყება**] იხ. დავიწყება, მოვიწყე, შევიწყება.

ვლა ღმრთება: „ვლოს ყოველსა ზედა ზღუდესა თქვენსა“ მთ. 1,1; „მართ-ი ვიდე-ს ყოველთა ზედა ზღუდეთა თქვენთა“ O, ეს. 8,7; „ვიტრეა ვლე მე მას შინა ათი ღმრთე“ მარკ. 248. იხ. გულა, გამოვლა, განვლა, გარდაგება, გარდაგება, გარდაგება, გარდაგება, თანა-წკლა, მელა, მიმოვლა, მო-ვლა, წყლა, წარმოვლა, წარმოვლა, წარმოვლა, წარმოვლა, წარმოვლა.

ვლდომა, ვლდომა(1) რბენა, რბოლა: „ელდომა დივოს ბანარო“ იხ. რამ-კურობ. მოხ. 162,10. „წყო-ვლდომა-ი შენ წინა“ O, I მთ. 10,2.

[**ვლდება**] სმა. იხ. ნოვლესა.

ვლება იხ. განვლება, მავლებელი.

ვლენა: „(ვაშლი) შეასხეს მას და ავლენდეს“ H—2251, 854r. იხ. განვლენა.

ვლინება ტარება: „ავლინე კაცი თავსა ზედა ჩუენსა“ ფს. 65, 12; „ორმოც წელ ავლინენ იგინი უდაბნოსა მას ზე-და“ O, ნეფ. 0,21; „ავალინენ იგინი (ალაგთა)“ I, ეს. 42,10. იხ. აღვლინება, აღმოვლინება, გამოვლინება, განვ-ლინება, გარდავლინება, [მავლინებელი], მივლანება, მოვლინება, მომავლინებელი, ნავის-მავლინებელი, შევლინება, შემოვლინება, წარვლინება, წარმოვლინება.

ვლტობა, ლტობა დასეველება: „ავლტობდი თ ცრემ-ლითა საყურთხეველსა უფლისასა“ O, მალ. 2,18.

ვლტოლა „განშორება“, გაქცევა, რბენა: „რომელი-იგი ჩუენგან ივლტოლა“ B,—„რომელი-იგი განგუეშორა ჩუენგან“ A, სხტ. 186,18; „ივლტოდე ევგებელ“ მთ.2,13; „სიკაბუისა მათ გულის-თქუმათა ევლტოლი“ II ტიშ. 2,22; „ივლტოლიან დისი“ O, ნაუმ 2,5; „ივლტო-დეს ერთბადა“ I, იერემ. 40,21; „ვიდრე ივლტი, მ კა-ცო“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 10,10; „ივლტოდე და ნუ მკუენი აღიღისა მას“ O, ფი. ხოლ. 9,18; „ვითარცა ვინ ევლტიან პირსა ბრძოლისასა“ O, ზირ. 40,7; „სივლტო-ლით ივლტოლიან წინაშე ჩუენსა“ O, მსჯ. 20,80; „ოხ-რისა მათისაგან ივლტიედ ყოველი“ მ. სწ. 18,8.

ვლტოლ(ვ)ილი-ი გაქცეული, განშორებული: „ყოველი მთავარი შენი ვლტოლვილ არიან“ სიბრძ. სოლ. 17,2; „ვლტოლილინი კმართაგან თუთა“ ფლპ. მოც. 7,35; „ვითარცა ყრმა შეშინებული, შენდამი ვლტოლვილ“ ფლკტ. 141,20. იხ. განვლტოლა(-ილი), განვლტოლვილი, მი(ე)ლტოლა, მისალტოლავე, მისალტოლველი, მოვლტოლა, სოვლტოლა, შევლტოლა, წარვლტოლა.

ვნება „უკეთურობა“, „შეხუდობა კირისა“, შეცოდებ-ბა, ზიანის მიყენება, ტკივილი, თავს-გადახდობა, დასჯა, „მიხუეება“, „მოხუეება“: „წინაწარმეტყუელსა ჩემსა ნუ ავნებთ“ C,—„წინაწარმეტყუელთა ჩემთა შორის ნუ უკეთურობთ“ I, ფს. 104,15; „მრავალი მეცნო მე ჩუენებით დღეს მაგისტოზ“ DE,—„მრავალი კირი შემბ-უ-და მე დღეს ჩუენებით მაგისტოზ“ მთ. 27,10; „არარაა თქვენ გავენოს“ ლ. 10,10; „მზემან დისი შენ არა გავენოს“ ფს. 120,0; „არავის ავნებდენ და არცა უნასებდენ“ I, ეს. 65,25; „ნუ რას ვის ავნებ“ ფლკტ. 164,81; „არა-რამ ევნებოდა მათოზს“ O, ზაქ. 11,5; „ესოდენი გეც-ნო ცუდად“ გალბ. 8,4; „რომელმან-იგი იცნო ჩუენოზს“ ფლპ. მოც. 8,42; „არა ავნო მოყუასსა შენსა“ მთ. 1,1; „არა მიკბ-უ-ეკო მოყუასსა“ G, ლევიტ. 10,18; „ენებისა მის-ოზს, რომელ ავნო“ მთ. 1,1; „მონახუეკი, რომელი მოიხ-უ-ეკა“ G, ლევიტ. 8,4.

ვნება ტანჯვა, დასჯა, ზიანი, სენი; „მონახუეკი; „პასქა“: „ენება-ი ცა თავს-დებად მისოზს“ ფლკტ. 187, 18; „ენებისა მისოზს, რომელ ავნო“ O, ლევიტ. 8,4; „ენება-ი თავისა და საღმრთა ფერქთა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 100,12; „არა ვინა იყოს ენება-ი“ ს. გაბ.-მოც. სავს. 08,18; „ენებისა მისოზს, რომელ ავნო“ O,—„მონახუეკი, რომელი მოიხ-უ-ეკა“ G, ლევიტ. 8,4; „იყო პასქა-ი იგი, რომელ არს ენება-ი“ მრ. 14,1.

ენება «ზატყი», «პასეკი», «პასქა»: „იყო ღვთისწავლი იგი ენებათაჲ“ C.—„იყო პასქაჲ იგი, რომელ არს ენებაჲ“ მრ. 14,1; „ენებაჲ (ზატყი C) ყოფად არს“ მთ. 26,2; „იყო მახლობელ პასეკი, ღვთისწავლი იგი პურიათაჲ“ DE.—„მახლობელ იყო ზატყი იგი პურიათაჲ“ ი. 11,55.

ენება საპასეკოდ დასაკლავი კრავი, «პასქა»: „მზა-უყვეს მას პასქაჲ იგი, რომელ არს ენებაჲ“ მთ. 26, 10; „სადა გზებეს, და განვიმზადოთ ზენ, რამთაჲ ქვემო ენებაჲ ესე“ მრ. 14,12; „სადა არს ენი იგი ჩემი, სადა ენებათაჲ იგი მოწუფეთა ჩემთა თანა შევექმო“ C, მრ. 14, 14; „მოშაღეს ენებაჲ იგი“ მრ. 14,16; „რავამს ენებათაჲსა მას დაკლედეს“ მრ. 14,12.

ენებულ-ი ჩაგრული, სნეული, შეწუხება, შეპირება; საპყარი: „ყვის სამართალი ენებულთაჲ“ ფხ. 145,7; „განარინე ენებული ჯელთაგან მვენებელთასა“ O, ზირ. 4,9; „მრავალნი ენებულნი... განკურნნა“ მრთ. A, ანტ. დ. 20r; „ენებულ იყო იგი მრავალთა მიმართ მკურნალთა“ DE, მრ. 5,20; „ენებულნი ასოგთა“ წახ. 70,7. იხ. ენებულება, მვენებელი, საენებელი, სენო, უენებელი.

ენებულება სენი: „ესრეთ მცირედ დაჰვიწყდების ყოველივე ენებულებაჲ ოდენ“ მ. ცხ. 74r. იხ. ენება.

ვრდომა* ვარდნა: „მვედარი უკენ ვარდა“ იხ. რომ-კურთხ. ისაკ და იაკ. 22,5.

ვრდომილ-ი ჩაგარდნილი: „მუშაკობად ვრდომილ ხარ“ მსჯ. 28,7. იხ. გამოვრდომა, განვრდომა, გარდავრდომა, გარდამოვრდომა(-ილი), დავრდომა(-ილი), დავრდომილობა, დამოვრდომა, მი(ე)რდომა, მიჰვრდომა, მოვრდომა, მორდომა, შევრდომა, შერდომა, შთავრდომა, შთამოვრდომა, წარვრდომა.

ვრცელ-ი «ფართო»; წყვილი ძარღვი საჯდომთან: „ქვეყანაჲ ვრცელი“ G.—„ქვეყანაჲ იგი ფართო არს ფრიად“ M, მსჯ. 18,10; „ვრცელ არს გზაჲ“ მთ. 7,13; „ესე ზღუაჲ დიდი და ვრცელი“ ფხ. 103,25. შეზხო ვრცელსა ბარკისა მისისასა“ O, დაბ. 82,25. იხ. განვრცელება, [ვრცელება], სივრცე.

ვრცინ-ი mustela: „ნუ შეამთ ვრცინსა“ ფიზ. XXIV, 2.

ვრცინ-ი და თავუ «თავუ-ქურცინი», mus araneus, sive mustela: „არაწმიდა არიან... ვრცინი და თავუ“ G.—„არაწმიდა არს... თავუ-ქურცინი“ O, ლევიტ. 11,30.

[ვრცობა, ვრცომა] იხ. გა(ნ)ვრცობა, განვრცობა.

[ვსება] ქრობა. იხ. დაესება, დაუვსებელი.

ვსება ავსება, ამოღება: „იესეს წყალი ჯრდომულია-გან“ M, I მშტ. 11,18; „არცა მოვიღე აქა ვსებად წყლისა“ ი. 4,15. იხ. დვსება (-ული), დშმოვსება, აღშმოვსებელი, განვსება, განსავსე, სავსება, სავსებელი.

ზ

ზენ ქართული ანბნის მეშვიდე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—7.

ზავ-ი აღთქმა, პირობა, წაძლევი: „არაღარა ინება ზავი“ ქ. ცხ. 25,10; „სიკუდილს თანა ზავნი (ვყავთ)“ ph.—„სიკუდილს თანა წაძლევი (ვყავთ)“ I, ეხ. 28,15. იხ. დაზავება, მოზავება, მოზავებელი, უზავი.

ზავება შერევა: „ნუთუჲ ღვთისა წყალი პზაო“ Ath.—11,272r; „უზავებნ ღვთისა და ასუამს“ A—35,850v. „ღვთი ზავებული ცხელითა წყლითა“ მ. ცხ. 211r; „უქმნიან... ზავებულნი, ე. ი. არს თერმონი წყლითა“ მ. ცხ.(?)იხ. აღზავება(-ული), განზავება, თანა-შეზავება, თხლე-შეზავებელი, კეთილად-შეზავება, მოზავება, შეზავება, შეზავებულება.

[ზავება] შერიგება, პირობის დადება. იხ. ზავი.

ზაკუვა ვერაგობა, მოტყუება, ფანდი, ღალატობა; «მრავალღონეობა»: „არცა ვზაკუვათ სიტყვასა ღმრთისასა“ II კორ. 4,2; „ენითა მათთა ზაკუვენ“ ფხ. 5,10; „მზაკუვავს მე უმჯულოჲ ესე“ ანდ.—ანტ. 200, 20; „ზაკუვის მას და დასცეს იგი სახლსა მას“ O, IV მფ. 19,20.

ზაკუვა, ზაკვა «ზაკულება», «მრავალღონეობა», «სი-ცრუევე», «ორგულება», ვერაგობა, ღალატი: „მტ-ყოდა... არა თუ გულითად, არამედ ზაკუვით“ H—841, 840; „რომლისა თანა ზაკუვაჲ (ზაკვა D) არა არს“

ი. 1,47; „ზაკუვა (სიცრუე DE) არა არს მის თანა“ ი. 7,18; „ყვეს მათთა ზაკუვით“ M,—„ყვეს რამე მათთა მრავალღონეობით“ G, იხუ 5. 9,4; „გუელმან ატუ-ნა ევა ზაკუვითა (ზაკულებითა ph.) თქსითა“ II კორ. 11,8; „საესე ხართ ზაკუვითა (ორგულებითა DE)“ მთ. 28,28; „ზაკუვაჲ იძმაღეს“ ფიზ. 1,7; „ზაკუ-ვანი მათთს იზრახებოდეს“ ბ. კვხ.—40 მარტ. 116,40; „რამთა იესუ ზაკუვით შეიფრან“ მრ. 7,22; „სავსეთ ყო-ლითა ზაკუვითა“ საქ. მოც. 18,10; „ზაკუვასა რა-დენსა დაურწყავთ საბრკელ ძმათა ჩუენთა“ მ. სწ. 28,7; „ყვეს მათთა ზაკუვით“ M,—„ყვეს რამე მათთა მრ-ვალღონეობით“ G, იხუ 5. 9,4. იხ. მოზაკუვა.

ზაკულ-ი ცბიერი, «მზაკუვარი»: „მოისპე შენგან პირი ზაკული“ O, ფ. სოლ. 4,34; „იტყოდეს ჩემთს ბავითა ზაკულითა“ T, ფხ. 107,2; „მუშანი ზაკულნი (მოქმედნი მზაკუვარნი Q) გარდაიცვალნან მოიქცულად ქრისტესად“ II კორ. 11,13. იხ. მზაკუვარი, მზაკუვარება, უზაკუველი.

ზაკულება «ზაკუვა», «უკეთურება», «ორგულება», ვერაგობა, ღალატი: „გულმაჲ ატუენა ევა ზაკულებითა (ზაკუვითა) თქსითა“ ph., II კორ. 11,8; „გუ-ლისმაჲ-ყო ზაკულებაჲ (უკეთურებაჲ C) იგი მათი“ მთ. 22,18; „უწყოდა ზაკულებაჲ იგი მათი“ C,—„იცი-და ორგულებაჲ მათი“ DE, მრ. 12,15; „ესძლოთ მტერ-ს მას და ზაკულებასა ეშმაკისასა“ რიფხ. 164,17; „აღადგინნა ბრძოლანი... ყოელითა ვერაგობითა და ზაკუ-ლებითა მისითა“ მ. სწ. 100,5. იხ. ზაკუვა.

* «ერდომასთან» დამოწმებულია მაგალითი «ვარდნაზე». ეს შედომა ზოგ ზმნისწინიან ფორმასთანაც შეორდება. (რედ.).

ზამ იხ. ზმა.

ზამბიკი-ნიკიარა: „თუთ ვითარცა მარგალიტი საშოვალ ფი-
ცარა ზამბიკისათა“ ეპ. კპრ.-ადგ. 227,17.

ზამბილი-ი კალათა: „შთაასხა ოქრამ იგი ზამბილსა“
მ. ცხ. 170v; „ზამბილსა ჩაყარნა მცირენი რამე ღვწა-
ნი ქვისანი“ მ. ცხ. 225r.

ზამთარ-ი: „ნუღუე ზამთარ იყოს“ ფიზ. XV, 28; „ზამ-
თარი იყო“ ი. 10,22; „აჲ ზამთარი წარტდა“ O,
ქება 2,11; „რამთა წარტდეს ზამთარი ესე, ამით ქრისტე-
ანთა ზედა აღდგომილ“ ვარ. 805; „დაუღუე ზამთარი
ესე აღდგომილი“ Sin.—11, 281r; „წუმაჲ ზამთრისაჲ
მოსცეს მათ“ O, ზაქ. 10,1; „არა იყოს სივლტოლაჲ თქუენი
ზამთარსა“ მთ. 24,20; „ზამთრისა შემოსლვასა პა-
ერნი შეიკვლინან“ მ. სწ. 211,12; „მოკლა ლომი დღეთა
ზამთრისათა“ M, I 57b. 11,29; „იქცევენ შიშუელი
დღეთა ზამთრისათა“ ფლპ. მოც. 8,1. იხ. ღამთარება,
ზამთრას, საზამთრო.

ზამთრის ზამთარში, ზამთრობას: „რამთა არა იყოს
სივლტოლაჲ თქუენი ზამთრის“ C, მრ. 12,18; „არავინ
მოიმეის, არა თუ სთესის ზამთრის“ ვარ. 805; „ყრმაჲ
ზამთრის სიცივესა იქცევენ შიშუელი“ მ. სწ. 800,1.
იხ. ზამთარი.

ზანდუკი-ყუთი: „მომართუ ზანდუკი იგი თუაღები-
საჲ, და მოადეს. მაშინ განაღო ზანდუკი იგი და იწყო
აღმოღებაჲ ქუებას მას და მარგალიტებსა“ მ. ცხ. 52v.

ზანდუკი-საძიებელი, ცხრილი წიგნისა: „ზანდუკი
საწელიწადი, გამოყრებული სახარებისაჲ, საძიებელი“ Q—
1082; „გაწიეს ზანდუკი არაღარა დეწერენ ამისთვის, რამეთუ
ზანდუკი მასე მოასწავებს“ A—484,10r; „შეწერე ოთხ-
თავი ერთი სრული და გამოყრებული ზანდუკითა და კა-
ბრითა“ A—484, 815.

ზანდუკი-ხორცის ფერი, წვითელი: „რომელ ზან-
დუკითა გამოინშული (წითლეთა გამოინშული A—
1885,2v) მოგასწავოს“ H—1060; „რომელი იგი ზანდუ-
კითა არს (რაცხ), აუწყებს თითოეულისა წიგნისა წამე-
ბათა განწესებასა“ S—407.

ზარი-შიში: „დაეცა მათ ზედა ზარი და შიში ფრიადი“
O, ნეშ. 8,16; „ველარი იგი შეიპყრა შიშმან და ზარმან.
ფრიადმან“ მ. ცხ. 494r. იხ. მოზარი, საზარელი, სიზარი,
შეზარება.

ზარი-მწყობრი, გუნდი; ხალხი: „აჲ ესერა ზარი
დაღო წარმოჰკლიდა, და იტყოდეს წარმავალნი...“ მ. ცხ.
811v.

ზარაურთ-ი ზეგ-დასასხმელი საცელითაჲ, ჯუბა:
„მოუღოს ღმერთმან... ძოწულები და ზარაურთები“
O,—„მოსპობს უფლი... ზედ-დასასხმელთა საცე-
ლითა“ ph., ებ. 8,21.

ზარგანჯილი-ი შეშინებულო, შეძრწუნებულო: „ზარ-
განჯილი იქმნა შინისაგან და მოკლა“ მ. ცხ. 160v; „ში-
შით და იწოლით ზარგანჯილი ითაყუანის-სიყმენ“
მ. სწ. 108,28. იხ. განჯილი (განჯლა).

ზარდ იხ. ზრდა.

[ზარდლი-ი] იხ. დედაზარდლი.

[ზარება] იხ. ღამთარება, შეზარება.

ზარის-ასაჯდელ-ი შესაშინებელი: „ადგილსა მას შესა-
ძრწუნებელსა და ზარის-ასაჯდელსა“ მ. სწ. 14,87.

ზარის-განჯლა: „შესწყდნის... ზარის-განჯლანი ქორც-
თანი“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 100,15. იხ. განჯლა.

ზარის-განჯდომა შეშინება, შეკრთომა: „ზარი გან-
ჯდა შიშითა“ საქ. მოც. 10,4; „არცა ზარი განჯ-
დეს, არცა... ეშინოდის, არცა იბრძოდის, არცა დაინთას“
ფლკტ. 125,2; „ზარსა განჯუდის ჩუენ სიტყვათა“
ოქრ.-მარხ. და იონ. 102,81. იხ. განჯდომა.

ზარის-დაცემა შეშინება: „ზარი დამეცის შიშისაჲ“
მ. ცხ. 202v. იხ. დაცემა.

ზარის-საჯდელ-ი: „არა არს მას შინა კაცი ზარის-სა-
ჯდელ“ Ath.—11,200r. იხ. საჯდელი.

ზარმაცი-მელგარი: „მ ზარმაციო, ვიდრემდის მღებარე
ხარ, ანუ ოდეს ასდგე ძილისაგან?“ A—82,187.

ზარნასოვ-ი «სოვი», სვავი; vultur: „არა შკამეთ...
სოვი და ძერქორი“ G,—„არა შკამეთ... ზარნასოვი,
ძერქორი“ O, ლევიტ. 11,14.

ზარტეხილი-ი შემკრთალი: „ზარტეხილ იქმნის სელი
იგი, რაჲმს გიხილის შენ“ მ. სწ. 220,14. იხ. ტეხილი
(ტეხა).

ზარხუ: „(ხატი)... თეთროანად დახატული, ზარხუდ მო-
ქედლი“ წყაროთ. ოთხთ.-ანდერძი.

ზარ-ჯდა შეშინება, შეძრწუნება: „ზარ-ჯდიდა მსა-
ხურთა თუსთა“ ფლკტ. 145,81. იხ. ჯდა.

ზატიკი-ი «ვენება», «პასეჟი, დღესასწაული ჰურიათაჲ»,
მსხვერპლი: „ზატიკი (ვენებაჲ DE) ყოფად არს“ მთ.

20,2; „მასლობელ იყო ზატიკი იგი ჰურიათაჲ“ C,—„იყო
მასლობელ პასეჟი, დღესასწაული იგი ჰურიათაჲ“
ი. 11,55; „ყო იოსია მეფემან ზატიკი იგი უფლისაჲ იერუ-
სალმს“ O, I ეზრა 1,1; „ყვეს ზატიკი იგი ბალარჯობი-
საჲ შუდ დღეს“ O, I ეზრა 7,14; „შემდგომად ზატიკისა
აღიყვანოს იგი“ საქ. მოც. 12,4; „ზატიკად ჩუენდა და-
იკლა ქრისტე“ I კორ. 5,7; „დაიკლა ზატიკად ჩუენდა
კრავი იგი ღმრთისაჲ“ მ. სწ. 218,25. იხ. ზატიკობა.

ზატიკობა დღესასწაულობა: „ამიერიითგან ვზატიკობ-
დეთ ნუ ცომითა მით ძუელითა“ I კორ. 5,8.

ზატიკობა პასეჟი, «მედღესასწაულენი»: „დღესასწაულ-
სა ამას ზატიკობისასა ერთი პყრობილთაგანი განტევე-
ბად“ ანან. ებრ. 100,8; „განვლო... ჯმითა ზატიკობი-
საჲთა“ C,—„განვლო... ჯმითა მედღესასწაულეთაჲ-
თა“ ოქ. ფს. 41,5 იხ. ზატიკი.

ზაფხული-ი «არე»: „ახლოს არნ ზაფხული“ DE,—„ახ-
ლოს არნ არც“ C, მთ. 24,22; „დღეთა მათ ზაფხული-
სათა“ O, ზირ. 24,22. იხ. ზაფხულის, საზაფხულო.

ზაფხულის ზაფხულს: „განჰზადიან ზაფხულის საზრ-
დელი“ O, იგ. სოლ. 80,25; „ზაფხულის-მეა ანუ ხი-
ლისა მოკლებასა იყოს (აღდგომაჲ)“ კ. იერ.-აღდგომ. 150,1;
„განიშნადის საზრდელი ზაფხულის“ O, იგ. სოლ. 8,8;
„ზაფხულის და ზამთრის იყოს ესრე“ O, ზაქ. 14,8. იხ.
ზაფხული.

ზაქო ეზო: „აჲ ესერა სახე... ზაქოჲ ქორებისაჲ და სა-
უნჯეთა მთ შინაგანთა“ M, I 57b. 20,20.

ზახება «ჰმა-ყოფა», ძახება, ყვირილი, ღმუილი: „მოვალს... ზახებად და მისლად ზედა მტერთა თვსა“ **O**, — „ჰმა-ყოფა მტერთა მისთა ზედა“ **G**, **ფს.** 42, 10; „მტერთა შენთა იზახეს“ **ფს.** 82, 3; „მეფე, რომელი იზახებენ თესლთა ზედა“ **O**, **ფს.** სოლ. 80, 21; „ეითარცა ღმირი იზახებდეს“ **O**, **ფს.** 11, 10; „ჰმა ზახებისა ღმირთა“ **O**, **ფს.** 11, 8; „ჰმისაგან ზახებისა მისისა (განრყენა ქუეყანა)“ **O**, **ფს.** 10, 7. **იხ.** აღზახება, ზახილი.

[**ზახვა**] **იხ.** აღზახვა(-ლი); აღძახვა(-ილი), მოზახული.

ზახილ-ი «ბრდღუენა»: „მის ზედა იზახდეს ღმირი“ **ps.** — „მის ზედა იბრდღუენდეს ღმირი“ **O**, **ფს.** 2, 15. **იხ.** აღზახება, დაზახება, ზახება.

ზე «ზესკნელს», ზევით; «ზედა», «ზენა»: „უფალი, ღმერთი თქუენი, ღმერთი არს ცათა შინა, ზე (ზესკნელს M)“ **G**, **ფს.** 2, 11; „სული ძეთა კაცთა, უკეთუ აღვალს იგი ზე“ **O**, **ფს.** 3, 21; „იყოინმე ზე და ჩამოიჭრა ქუე“ **Sin.** — 11, 814v; „საწყაული... ზე (ზედა) გარდათხუელი“ **ლ.** 8, 88; „სული ვიდრე ქუეღმდე“ **DE**, — „ზენა მთგან ვიდრე მიქუენამდე“ **C**, **მთ.** 27, 51. **იხ.** ზესთა, ზემა, ზესკნელი.

ზე დროს: „აბითარ მდღელთ-მოძღურისა ზე“ **მრ.** 2, 36; „ელისეს ზე“ **არსტ.** 80, 29.

ზე აღდგომა წამოდგომა: „ზე აღდგა სოლომონ მეფე“ **III მფ.** 2, 10; „ზე აღდგა“ **ფს.** 119, 12; „არა ჰნებუნ ზე აღდგომა“ **მ.** სფ. 235, 1. **იხ.** აღდგომა.

ზე აღებულ-ი ღია: „სამარე ზე აღებულ არს ქორჭი მათი“ **ფს.** 5, 10. **იხ.** აღება.

ზებინ-ი: „შეირცა წელთა მისთა საბელი დანაქის-კუდისა რტოხსა, რომელ არს ზე ბინისა“ **Sin.** — 11, 111v.

ზე გარდათხუელ-ი გადადენილი: „საწყაული... ზე (ზედა DE) გარდათხუელი“ **ლ.** 8, 88. **იხ.** გარდათხუელი.

ზეგარდამო «მეორედ», «ზესკნელი», ზეციდან, ზემოთგან: „არა თუ ვინ იშვეს ზეგარდამო, ვერ შევიდეს სასუფეველსა ღმერთისა“ **C**, — „უკეთუ ვინმე არა იშვეს მერე, ვერ ჰელ-წიფების ხილად სასუფეველი ღმერთისა“ **ი.** 8, 8; „მოუწოდოს ზეცასა ზეგარდამო“ **ღ.** — „მოუწოდოს ცათა ზესკნელ“ **ტ.** **ფს.** 40, 4; „მომაღლე მე ზეგარდამო წარწყმედული ჩემგან ნათელი“ **ფს.** 188, 22; „აღასრულნა ყოველნი მცნებანი, რომელი ებრძანა მას ზეგარდამო“ **მ.** სფ. 208, 10. **იხ.** გარდამო.

ზეგარდამო (ზს.) ზემო, ზეციერი: „ხოლო ზეგარდამო იგი სიბრძნე პირველად სიწმიდე არს, მერე მშველთა“ **იპ.** 8, 17; „მოუცემან კაცთა ნიჭნი იგი ზეგარდამონი, რომელსავე სიტყუა...“ **მ.** სფ. 810, 7. **იხ.** გარდამო.

ზეგარდამომაღალ-ი ზემოდან მომაღალი: „ზეგარდამო მაღალი იგი ყოველთა ზედა არს“ **ი.** 8, 31. **იხ.** მაღალი.

ზეგარდამომომცემელ-ი ზეციით მომცემელი: „იყავნ ზეგარდამო მომცემელისაგან“ **მფ.** 61, 15. **იხ.** მომცემელი.

ზეგარდამოსატევებელ-ი «ზეგარდამოსატეველი», ჩანჩქერი: „უფსკრულმან უფსკრულსა ხალა ჰმითა ზეგარდამოსატევებელთა მისთა“ **ტ.** — „უფსკრული უფს-

კრულსა ხალის. ჰმითა ზეგარდამოსატევებელთა შენთა“ **ღ.** **ფს.** 14, 8. **იხ.** სარეველი (ტევება).

ზეგარდამოსატეველი-ი «ზეგარდამოსატევებელი», ჩანჩქერი: „უფსკრული უფსკრულსა ხალის ჰმითა ზეგარდამოსატევებელთა შენთა“ **ღ.** — „უფსკრულმან უფსკრულსა ხალა ჰმითა ზეგარდამოსატევებელთა მისთა“ **ტ.** **ფს.** 14, 8. **იხ.** სარეველი.

ზეგარდამოსრულ-ი ზევიდან მოსული: „არა არს სიბრძნე ზეგარდამოსრული, არამედ ქუეყანისა“ **იპ.** 8, 15. **იხ.** სრული (სლვა).

ზეგე ზეგ, მესამე დღეს: „ზეგე აღვესრულები“ **ლ.** 13, 22; „ვერ-არს ჩემდა... ზეგე წარსლად“ **ლ.** 18, 28.

ზედა «ვეყთა», ზე: „ყოველთა ზედა არს“ **DE**, — „ყოველთა ვეყთა არს“ **C**, **ი.** 8, 31; „აღვიდე ზედა ღმერთი“ **I**, **ფს.** 14, 14; „აღვედე ზედა ზღუდესა მას ნალერევით კერძოსა ღმირ“ **O**, **ფს.** 2, 15; „იწყო სწავლად ზღუს კიდესა ზედა“ **მრ.** 4, 1; „პოვნეს იგინი ზღუასა მას ზედა დაბანაკებულნი“ **გამოსლ.** 14, 0. **იხ.** ზედათ, ზედათ-კერძო, ზედას-ზედა, ნაფურცლის-ზედა.

ზედა-აღდგომა ამბობება: „ზედა-აღდგომისა თანა უფლისა“ **G**, **რიცხ.** 20, 9. **იხ.** აღდგომა.

ზედა-აც **იხ.** ზედა-ღება.

ზედა-გარდათხუელ-ი აღსაცხე, გადმოძინარი: „საწყაული... ზედა (ზე C) გარდათხუელი“ **ლ.** 6, 28. **იხ.** გარდათხუელი.

ზედა-გარდაცვლია გადასვლა: „ღმერთი შენნი მე ზედა-გარდამცდეს“ **ფს.** 41, 8. **იხ.** გარდაცვლია.

ზედა-დადგინება დაყენება: „ზედა-დადგინენ ღმერთნი კარავსა ზედა“ **G**, **რაცხ.** 1, 50. **იხ.** დადგინება.

ზედა-ღართვა «შემატება», დამატება: „ზედა დიგერთოს თქუენ“ **DE**, — „შეგემატოს თქუენ“ **C**, **მრ.** 4, 24. **იხ.** ღართვა.

ზედა-დაცემული-ი დაქვევული, დამხოვნილი: „სადა ზედა-დაცემული იყო სახლი იგი შინამყოფთა მათ“ **ფს.** 168, 22. **იხ.** დაცემული (დაცემა).

ზედა-დაწერილი-ი «ზედაწერილი», წარწერა: „ვიისი არს ხატი ესე ანუ ზედა-დაწერილი“ **C**, — „ვიისი არს ხატი ესე და ზედა-წერილი“ **DE**, **მრ.** 12, 16. **იხ.** დაწერილი.

ზედა-დგომა თავზე დგომა: „რომელი-იგი ზედა-აღგა მოქალთა მათ“ **O**, — „ზედა-მდგომი“ **G**, **რთ** 2, 8; „ესოდენ დაქირებულთა მათ ზედა-აღგები“ **მრ.** **A**, **ანტ.** 84. **იყვეს** ზედა-დგომა და ზრუნვიდეს საქმისა მისთვის“ **I**, **იერ** 7, 2. **იხ.** დგომა.

ზედა-ღება კისრება, ზედ ღება, ზედ დგომა: „უნებელი ზედა-მაც მისლად და ხილად“ **ლ.** 14, 18; „მასცა ზედა-აღ უძღურება“ **მფ.** 5, 2. **იხ.** ღება.

ზედა-კერძო: „აჰა ესერა ჰმა ზედა-კერძო“ **O**, **ფს.** 1, 25; „აღვიდე ნაყოფი მისი ზედა-კერძო“ **O**, **ამოს** 2, 9; „ზედა-კერძო მისა იყო სასწავლი ქუარისა და ქუეკერძო ლახუარი“ **Sin.** — 11, 807r. **იხ.** კერძო.

ზედა-მაც **იხ.** ზედა-ღება.

ზედა-მდგომელი-ი, ზედა-მდგომ-ი «დადგინებული»: „პრქუა... ზედა-მდგომელსა მას მოქალთასა“ **M**, — „პრქუა... ზედა-მდგომისა მოქალთასა“ **G**, **რთ** 2, 5;

„ზედა-მდგომელნი ნაყოფთა დავითის მეფისანი“ *M*, I 58ტ. 27, 31: „ზედა-მდგომელ ეფუჷ ქალაქსა მას“ *I*, ებ. 87, 85; „გუო მენ ზედა-მდგომელ სახლსა შინა უფლისასა“ *I*, იერემ. 29, 28; „საქერისი ერთი ზედა-მდგომელი მორღაწეთა მათ კაცთაჲ“ *O*, IV მფ. 25, 19; „აღვადგინო სახლსა ჩემსა ზედა-მდგომელი“ *O*, ზაქ. 9, 8; „დაადგინა მათ ზედა ზედა-მდგომელნი საქმისანი“ *O*, გამოსლ. 1, 11; „მოვიდეს მოსესა ყოველნი ზედა-მდგომელნი ათასის-თავთა“ *px*, — „მოვლდეს მოსეს ყოველნი დადგინებულნი ათასის-თავებად“ *G*, რიცხ. 31, 48. იხ. მდგომელა, მდგომი.

ზედამდგომელობა „კათალიკოზობა“, „მაგისტრუ-თუნე“, ზედამდგომლობა: „ზედამდგომელობაჲ ყოველთაჲ, რომელი იწოდების მაგისტრუთუნე და კათალიკოზობაჲ“ *მრთ. C*, საეკლ. უწყ. 1221. იხ. მდგომელობა; *მღრ. კათალიკოზობა*.

ზედა-მიდგომა მისვლა: „ზედა-მიდგა და პრქუა“ *ლ. 10, 40*. იხ. მიდგომა.

ზედა-მისლევა შეტევა, ზედმისვლა, „მიმართებაჲ: „ჩემი ზედა-მისლევაჲ უცხოელთაჲ“ *O*, II მფ. 5, 18; „ზედა-მისლევა და ლაღებდაჲ“ *O*, იოხ. 80, 25; „ზედა-მისლევა და დაიპარა ძღველად“ *O*, — „მიმართებაჲ მისი დაიქუა საძღველად“ *G*, ამოხ. 1, 11; „მათ ზედა მივჭინო, ვითარცა წყალი, ზედა-მისლევაჲ ჩემი“ *O*, — „მათ ზედა მივჭინო, ვითარცა წყალი, მიმართებანი ჩემნი“ *G*, რიცხ. 5, 10. იხ. მისლევა.

ზედა-მიწვენა შეგნება, შეტყობინება: „ზედა-მი-წიე ბრძანებას კერის მეფისასა“ *I* ეზრა. 6, 21; „ზედა-მი-წიე ის“ *არსტ. 62, 6*.

ზედა-მიწვენა სიბრძნე: „ზედა-მიწვენანი ვიცნენ მე“ *O*, ეკლ. 1, 17. იხ. მიწვენა.

ზედა-მიწვენით ზედმიწევნით, ქეშმარიტად: „ზედა-მი-წვენით მეცნეოვართ“ *მ. ცხ. 230v*; „უაუეთუ ზედა-მიწვენით არა იცოდან, ყოლადუე არა იკადრონ მოქსე-ნებად“ *ა. ე. 38, 18*. იხ. მიწვენით.

ზედ[ა]-მიხედვა მოძიება: „მენ დაჯდეს, ვიდრე არა ზედა-მიხედო მას“ *px*, — „მენ დაჯდეს, ვიდრემდის მოეძიო იგი“ *O*, იერემ. 35, 2. იხ. მიხედვა.

ზედა-მიხილვა: „ზედა-მიხილვის უფალმან ღმერთ-მან... სამწყსოსა მისსა“ *px*, — „მოხედვა ყო ს უფალმან... სამწყსოსა თჳსსა“ *O*, ზაქ. 10, 8. იხ. მიხილვა.

ზედა-მიჯდომა (ზედა-მოკდომა), თავდასხმა, მიმარ-თება: „ზედა-მოუქდეს მას მღვდელ-მოძღუარნი იგი“ *DE*, — „ზედა-მოუქდეს მღვდელ-მოძღუარნი იგი“ *C*, *ლ. 20, 1*; „ზედა-მოუქდეს სახლსა იასონისსა“ *საქ. მოც. 17, 5*; „ზედა-მოუქდეს ყოველნი პერიანი ერთბაშად პავლეს“ *საქ. მოც. 18, 12*. იხ. მიჯდომა.

ზედა-მოღვომა მოწვენა, მოსვლა: „ორ კაც ზედა-მო-იღგეს მათ სამოსლითა ელვართა“ *ლ. 24, 4*. იხ. მოდ-გომა.

ზედა-მოსლევა მიტეგება, მიმართება: „ზედა-მოუქ-ი-ლოდეს კოსტანტინეს“ *ქ. იერ. გუმოჩ. ქუარ. 237, 15*.

ზედა-მოსლევა რბევა, მიტეგება, „მომართებაჲ: „არა გენიოდის ჩენ... არცა ზედა-მოხედვისი უღმრთოთა

მოწვენელისა“ *O*, — „არა შეიზინო... არცა მომართებო-სა არაწმიდათა შემოსრულისა“ *px*, — *იგ. სოლ. 8, 25*. იხ. სლევა.

ზედა-მოსხარულ (მოცხრომით): „ალადგინეს შურის-გებაჲ ზედა-მოხარულ ყოვლითა სულითა“ *px*, — „ალადგინეს შურის-გებაჲ მოცხრომით გულითად“ *O*, ეფეჲ. 25, 15.

ზედა-მოვდომა (ზედა-მიტდომა), ზედ მოწვენა, ზედ მოსვლა, თავდასხმა: „ზედა-მოუქდეს მღვდელ-მოძღუ-არნი იგი“ *C*, — „ზედა-მოუქდეს მას მღვდელ-მოძღუარნი იგი“ *DE*, *ლ. 20, 1*; „უძლიერესი მისა ზედა-მოუქდეს“ *ლ. 11, 22*. იხ. მოვდომა.

ზედა-მსტოვარი, ზედ(ა)-მსტუარი-ი (მოლუაწე), ზედა-მხედველი: „ხევილ ზედ-მსტუარი მისი[ა]“ *G*, — „ხე-ბულ—მოლუაწე მისი“ *M*, *მსქ. 9, 28*. იხ. მსტოვარი, მსტუარი.

ზედა-მჯდომელი, ზედა-მჯდომი-ი მხედარი, ცხენზე მჯდომი: „ეკიცხვენ ცხენ ზედა და ზედა-მჯდომელ-სა“ *M*, *იოხ. 80, 18*; „ვითარცა ცხენი დაიმორჩილის ზედა-მჯდომელ მან“ *ხ. გაბ. ლაქდ. 128, 27*; „ეკიცხ უმწუი... დასცემს ზედა-მჯდომელსა“ *H—2851, 288v*. „გარდა-მოავდო ზედა-მჯდომი იგი“ *Sin.—11, 807r*. იხ. მჯდო-მელი.

ზედათ ზემოდან: „ზედათ ჩამოღმართ“ *მ. ცხ. 878v*. იხ. ზედა.

ზედათ-კერძო ზემო მხრიდან: „რომელ არს მას ზედა ზედათ კერძო“ *G*, *რიცხ. 4, 25*. იხ. ზედათ.

ზედას-ზედა ზედიზედ, ხშირად, მუდამ, მოსწყრა-ფელა: „იმარხვენ ზედას-ზედა“ *ლ. 5, 88*; „პეტრე პრედა კარსა მას ზედას-ზედა“ *საქ. მოც. 12, 18*; „რო-მელი ზედას-ზედა ფუცავნ“ *O*, *ზოი. 28, 11*; „ცილსა ფუცვენ ზედას-ზედა“ *O*, — „ფუციოდეს მოსწყრა-ფელა“ *px*, — *ხიზრძ. სოლ. 14, 28*. იხ. ზედა.

ზედაქორება ზემო სახლი; „ქორედლები: „სამოთხ-ველნი მათნი ზედაქორებისანი ვერვე“ *O*, — „არდა-ბაგები, ქორედები ვერვე“ *px*, — *ეფეჲ. 42, 6*. იხ. ქო-რები (ქორი).

ზედა-შეჯდომა მიჭრა, მიმართვა: „ალიხუნეს კრმალნი და ზედა-შეუქდეს“ *სნდ. 7, 8*. იხ. შეჯდომა.

ზედა-წარუწერელი უსათაურო. *ფს. 2. 10*. წარუწერელი.

ზედა-წერილი (გვარემოდა-წერილი), „ზედა-დაწერი-ლი“, წარწერა: „ვისი არს ხატი ესე, ანუ ზედა-წერი-ლი“ *DE*, — „ვისი არს ესე ხატი და გვარემოდა-წერი-ლი“ *C*, *მთ. 22, 20*; „ვისი არს ხატი ესე და ზედა-წერი-ლი“ *DE*, — „ვისი არს ხატი ესე ანუ ზედა-დაწერილი“ *C*, *მრ. 12, 10*. იხ. წერილი.

ზედა-ხედვა (ლეწვა), მოვლა: „რომელსა უფალი ღმერთი ზედა-ხედავს მას მარადის“ *G*, — „რომელსა-იგი უფალი ღმერთი თუ ღუწის“ *M*, *II მქ. 11, 12*. იხ. ხედვა.

ზედგომით ფეხზე, ზეზე: „ძილისა ხარკი ზედგომით გარდაიკადის“ *არსტ. 62, 16*; „ზედგომით კამაჲ“ *მ. ცხ. 110r*. იხ. დგომა.

ზედ-დასახმელი საგელითა (ზარაუროთი), ჯუბა:

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

„მოსაბს უფალო... ზედ-დასახსნელთა საქელითი“
 ებ., — „მოვლელს ღმერთმან... მოწვეულები და ზარაუ-
 რთები“ O, ებ. 8,21. იხ. დასახსნელი.

ზედ-მიმწოდებლობა „უწყება“, შეტყობა: „ზედ-მიმწოდებლობა, ვითარმედ მოგცა ღმერთმან თქვენმან ქვეყანამ თქვენ“ G, — „უწყი, რამეთუ თქვენ მოგცა უფალმან ქვეყანა“ M, ისუ 5. 2,9. იხ. [მიმწოდებლობა].

ზედ-მიწვევულობა „უწყება“, ცოდნა: „პერ ზედ-მიწვევულობა, ვიდრე ვიდეს“ G, — „არა უწყი, ვიდრე ვიდეს“ M, ისუ 5. 2,5. იხ. მიწვევულობა.

ზედ-მოსახსნელ-ი (მაშკი): „გარე მოახსნა მას ზედ-მოსახსნელი“ G, — „მაშკისა“ O, მსჯ. 4,18. იხ. მოსახსნელი.

ზედ-მოსილვა „გვარდამოხილვა“, „ემიმომსტოვრობა“: „იხილე, უფალო, და ზედ-მოიხილე“ ებ., — „იხილე, უფალო, და გვარდამოიხილე“ O, გოდ. იერემ. 2,20; „პრეული და სინიზნი გამოვიდეს და ზედ-მოიხილე“ — „დეს გარე მოვლად“ ებ., — „სხენი იგი განვიდოდეს და მიმოიმსტოვრობდეს მიმოსლვად“ O, ზაქ. 6,7. იხ. ხილვა.

ზეგზ-ი, ზეგზ-ი „ბისონი“, „ზეგზი“: „მოვსებოდა მოწვეულითა და ზეგზითა“ C, — „მოვსებოდა მოწვეულითა და ბისონითა“ DE, ლ. 10,19; „კარავი იგი ჰქმნე ათეზოვად ზეგზისაგან ძახილისა“ O, გამოსლ. 28,1; „გარავანდად იყო ზეგზისა და მოწვეულისა“ O, ებ. 8,15; „ზუგრი ზეგზისა და დადგან და შარავანდა შეაბან“ O, — „ხკრი ზეგზისა და დადგან და შარავანდელი შეაბან“ I, I ეზრა 8,6.

ზეგვა აღძვრა, არევა, ზიდვა (გულისა): „მოგვსენის რაჲ, გული ეზეგვის (წამლისაგან სანაღლოსა)“ მ. ცხ. 40r.

ზეთ, ზეთი იხ. ზმთ, ზმთიან.

ზეთ-ი: „არა აიღეს მათ თანა ზეთი“ მთ. 25,8; „შენ გამო-სწურო ზეთი და არა იცხო ზეთი“ O, მსჯ. 8,15; „ზეთი თავსა ჩემსა არა მცხე“ ლ. 7,40; „აღმოვაყენო... ზე იგი ზეთისაჲ“ I, ებ. 41,18; „იგულე სასანთლე შენი და აღაგე იგი ზეთითა“ მ. სწ. 200,20. იხ. ზეთთაგანი, ზეთის-ზე, ნაზეთავი, საზეთე.

ზეთთაგან-ი ზეთის ხილი, olea: „ზეთი ზეთთაგანი — საწყაული ერთი“ O, გამოსლ. 80,24.

ზეთის-ზე „ზეთის ხილი“, olea: „მოკეტლნა... ვიდრე ეენაჲებად და ზეთის-ზეებად მდდე“ G, — „მოწვა... ეენაჲი და ზეთის-ხილები მათი“ ებ., მსჯ. 16,6; „მოგართუნ შენ ზეთი ზეთის-ხისაჲ“ G, ლევიტ. 24,2. იხ. ზე.

ზეთის-ხეოან-ი „ზეთის-ხილოვანი“: „ვენაჲანთა და ზეთის-ხეოანთა, რომელნი არა დაჰნერგენით, შკამთ“ G, — „ვენაჲები და ზეთის-ხილოვანები, რომელ არა დაჰნერგეთ თქვენ და სკამთ“ M, ისუ 5. 24,18. იხ. ზე.

ზეთის-ხილ-ი „ზეთის-ხე“, „ზეთის-ხილოვანი“, olea: „მოვიდეს... მთასა მას ზეთის-ხილთასა“ მთ. 21,1; „პრქეს ზეთის-ხესა: მეფობდ ჩუენ ზედა“ G, — „პრქეს ზეთის-ხილსა: იყავ მეფედ ჩუენ ზედა“ ებ., მსჯ. 9,9; „ვითარცა ზეთის-ხილი მსკამთ“ ფხ. 51,10; „მოკამენ ეენაჲნი თქვენნი და ლელოვანი თქუენი და ზეთის-ხილო-

ვანი (ზეთის-ხილი O) თქუენი“ I, იერემ. 5,17. იხ. ხილი.

ზეთის-ხილ-ი ზეთის ხის ნაყოფი: მარკ. 251r. * იხ. ხილი. **ზეთის-ხილოვან-ი** „ზეთის-ხეოანი“, „ზეთის-ხილი“: „ვენაჲები და ზეთის-ხილოვანები, რომელ არა დაჰნერგეთ თქვენ და სკამთ“ M, — „ვენაჲანთა და ზეთის-ხეოანთა, რომელნი არა დაჰნერგენით, შკამთ“ G, ისუ 5. 24,18; „მოკამენ ეენაჲნი თქუენნი და ლელოვანი თქუენი და ზეთის-ხილოვანი (ზეთის-ხილი O) თქუენი“ I, იერემ. 5,17. იხ. ხილოვანი.

ზელა იხ. აზელა, დაზელა, შეზელა.

ზემო (ზს.) ზედა: „ნეტარ რომელ ძმამ უსწრობს და მოვალს-ქვემოდა ანუ ზემოდა“ მ. ცხ. 97v. იხ. უზემოესი. **ზემო, ზემოთ** (ზზ.) ზევით: „იქმნეს იგინი ქვემო და არა ზემო“ ბარ. 2,5; „რომელი ზემო არს უფროს ყოველთა სახელთა“ ფლპ. 2,9; „ზემო კერძო იტყუს“ პეტრ. 10,8. „ზემოთ მოკუნებულნი ყოველნი წმიდანი...“ A—484,818.

ზემო-კერძო (ზზ.) ზედა მხარეს, ზემოთკენ: „აღ-რეგულე ზემო-კერძო“ ლ. 14,10; „მასვე ქებათსა ზემო-კერძო წერილ არს“ კ. იერ.-აღდგ. 150,8. იხ. კერძო.

ზემო-კერძო (ზს.) ზევითა: „აღადგ... საბუნელსა მას ზემო-კერძოსა“ I, ებ. 36,2. იხ. კერძო.

ზემორე (ზზ.) ზემოთ, ცოტა ზევით: „მოამკუნა მე სიტყვაჲ იგი, რომელი ეთქე ზემორე“ მ. ცხ. 82r. იხ. რე.

ზემოწერად-ი ზემოთ ნაწერი: „მიუთხრა მას ყოველი იგი ზემოწერილი“ მ. ცხ. 128r. იხ. წერილი.

ზემოკუნებულ-ი ზემოთ ნახსენები: „ახელიდა ზემო-კუნებულნი იგი ბერი“ მ. ცხ. 156r. იხ. კუნებელი.

ზემო-ქლომა „მკნის-თაობა“, წინა აღვილს ქლომა; „პირველად-საქლომელი“: „უყუარს ზემო-ქლომაჲ პერსა ზედა“ DE, — „უყუარს მათ მკნის-თაობაჲ ტაძრობასა“ C, მთ. 28,8; „შესწავებდა, ვითარ-იგი ზემო-ქლომა-სა ირჩევდეს“ ლ. 14,7; „გოყუარს თქვენ ზემო-ქლომაჲ შესაყრებელთა შორის და მოეითხებ უბანთა ზედა“ ლ. 11,43; „რომელთა კნებავს... ზემო-ქლომაჲ პერსა ზედა“ ლ. 20,48; „რომელთა კნებავს... პირველად-საქლომელსა შესაყრებელთა შინა“ C, — „რომელთა კნებავს... ზემო-ქლომაჲ კრებელსა შორის“ DE, მარ. 12,30. იხ. ქლომა.

ზემსხლომარე ზეითად (ცხენზე...) მკდომი: „ზემსხლომარეჲი კარაულსა ზედა“ G, — „რომელნი ზესხდეს კარაულთა“ ებ., მსჯ. 5,10. იხ. მსხლომარე.

ზენა „ზე“: „განიპო... ზენაჲთგან მიქვენამდე“ C, — „განიპო... ზმთგან, ვიდრე ქუელმდე“ DE, მთ. 27,51.

ზენაჲთ „ზენა“, ზევიდან: „და დადგეს წყალნი, შთამომავალნი ზენაჲთ“ G, ისუ 5. 8,10*.

ზემათ იხ. ზმთ.

ზეპირით (ზზ.) ზეპირად: „ძველი და ახალი აღთქუმაჲ და-მისწავლიეს ზეპირით“ მ. ცხ. 200v. იხ. ვაზეპირება.

ზეპური-ი იხ. საზეპური.

[ზერგანა] იხ. ღაზერგანა.

ზეხთა, ზეშთა, ჟეშთა (ზხ.) უმაღლესი, ყველაზე მაღალი, უზემოესი; ზედდა: „ვითარცა უპოროცა ზეშთა იქნა ყოვლითურთ ჯორცთა“ მ. ცხ. 175v; „ზეშთა ზეშთა თქუა“ მ. ცხ. 147r; „ზეგარდამოშავლი ყოველთა ჟეშთა არს“ მ. 8, 81; „შენ ზეშთა ეწყობი და იგი არს ჰეშე შენსა“ მ. სწ. 22, 15; „იყო შენ ზეშთა ყოველთა და არა ჰეშე“ M, II შქ. 28, 13; „ყოველთა ჟეშთა არს“ C.—ყოველთა ზედა არს“ DE, ი. 3, 21. იხ. ზე.

ზეხთა, ზეშთა (ზს.) ზემო: „იშვა რაჲ ბეთრონს ზეშთასა“ წყტუ. 108. იხ. ზე. უზეშთაესი.

ზესკენელ (ზეგარდამო): „მოძწოდოს ცათა ზესკენელ“ C.—„მოძწოდოს ზეცასა ზეგარდამო“ D, ფს. 40, 4; „ღაბნელნი ცაჲ ზესკენელ“ I, იერემ. 4, 28. იხ.-სკენელი.

ზესკენელი—ზემო სართული; ზეციერი: „ღაბრთენ წყალთა ზელა ზესკენელნი მისნი“ ფს. 103, 3; „შემწესა ზესკენელსა შევედრებოდა“ ოქრ.-მარხ. და იონა. 106, 1; „ზესკენელსა მას სიძესა მოიხადოდა“ ოქრ.-გურიტ. 228, 13. იხ.-სკენელი, ზესკენლისაგანი, უზესკენელსი.

ზესკენლისაგანი (ზეცისაგანი): „ზესკენელისა მისგანი ვარ“ C.—„ხოლო მე ზეცისაგანი ვარ“ DE, ი. 6, 23. იხ. ზესკენელი.

ზესკენელს (ზეგ): „ღმერთი თქუენი ღმერთი არს ცათა შინა ზედა ჰეშეანასა ზელა ქეშ“ G.—„ღმერთი თქუენი ღმერთი არს ცათა შინა ზესკენელს და ჰეშეანასა ზელა ქეშმ“ pb., იხო 6. 2, 11; „აღმაღლდა ღმერთი შეენიერებაჲ შენი ზესკენელს ცათა“ ფს. 8, 2. იხ. ზესკენელი.

ზე-სხდომა: „რომელნი-იგი ზე-სხდეს ჰენებსა“ ფს. 75, 7; „ორნივე ზე-სხდეს ცხენთა“ მრთ. A, ანტ. დ. 84. იხ. სხდომა.

ზეუტუნ: „შემეშინა უეშმოქტევა ზეუტუნ“ მრკ. 248. იხ. უეშ.

ზე-ქუე ზევით და ქვევით: „ჰგონებდიან, თე ყოველივე ზე-ქუე იქტუეს“ A—B, 270.

ზე-ღებულ—ი (ურკმელი), დაუხურავი, თავლია: „ყოველი ქერქელი ზე-ღებულა, რაოდენი არა დაკრულ იყოს საკრეულითა მას ზელა“ G.—„ყოველი ქერქელი ურკმელი, რომელ არა იყოს შეკრული და სამკრეული მას ზელა“ pb., რიცხ. 19, 15. იხ. ღებული (ღება).

ზეშთა იხ. ზესთა.

ზეშთა-გრძელი—(ჰასა-გრძელი): „ჰაცნი ზეშთა-გრძელნი“ G.—„ჰაცნი ჰასა-გრძელნი არიან“ pb., რიცხ. 12, 28. იხ. გრძელი.

ზეშთამო (ჩრდილი): „ზეშთამოსა ქარსა ფიცხელსა“ O.—„ქარსა ჩრდილისა ფიცხელსა“ pb., იგ. სოლ. 27, 16; „ქარსა ზეშთამომან აღადგინის ღრებელი“ O.—„ქარი ჩრდილისა აღადგეს ღრებელსა“ pb., იგ. სოლ. 25, 25. იხ. შთამო.

ზეშთა-ჭდომა (წინა-ჭდომა): „უყუარს... ზეშთა-ჭდომაჲ შესაყრეულთა შინა“ C.—„უყუარს... წინა-ჭდომაჲ შესაყრეულთა შორის“ DE, მთ. 21, 8. იხ. ჭდომა.

ზეშთა-გარდაცემა (გარდაცემა): „ზეშთა-გარდაცემა წყალი თავსა ზელა ჩენსა“ pb.—„გარდაცემა წყალი თავსა ჩენსა“ O, ვოდ. იერემ. 3, 54. იხ. გარდაცემა.

ზეცა ცა: „ჰჰამა იყო ზეცით“ მთ. 8, 17; „უფალი, ზეცას არს საყდარი მისი“ ფს. 10, 4; „მიიწია ლოცვაჲ მათი სამკვდრებელსა წმიდასა უფლისასა ზეცად“ M, II 57b. 80, 27; „ანგელოზთა... აპყენდა იგი ზეცად“ წრს. 78, 10. **ზეცისა, ზეცათა** ზეციერი, ზემო: „სტრატორიკ ვარ ზეცისა მეუფისა“ თეოდ. 652; „ჰამამან თქუენმან ზეცათაჲ“ მთ. 8, 22; „ყოველი მუტლი მორდკეს ზეცათანი და ჰეუყანისათანი“ ფლპ. 2, 10; „ზეცისასა ზრახველით“ კოლ. 3, 2. იხ. ცა.

ზეცისაგანი (ზესკენლისაგანი), ზეციერი: „ვითარცა-იგი ზეცისაჲ, ეგრეთა ზეცისაგანისანი“ I კორ. 15, 48; „ხოლო მე ზეცისაგანი ვარ“ DE,—„მე ზესკენელისა მისგანი ვარ“ ი. 8, 23. იხ. ზეცა.

ზეწარი—ი მოსასხამი, ფილონი: „საბტაკითა ზეწარითა მოზარდნილი“ მარკ. 258v; „განჰმარტე ზეწარი შენი“ მარკ. 253v; „აღვიღე ზეწარი მტირე და დაეპბურე ზელა მკართა მისთა“ მ. ცხ. 214r.

ზეხილულ—ი (აღსაშურველებული), „განცხადებულა“, ღია: „ზეხილულ იყენეს თუალნი მისნი“ Fr.—„განცხადებულ არიან თუალნი მისნი“ pb.—„აღსაშურველებული თუალითა მისითა“ G, რიცხ. 24, 18. იხ. ხილვა.

ზე-ჭდომა ზეითად (ცხენზე) ჯდომა: „ზე-ზის იგი კარაულსა და კიციუსა ახალსა“ ზაქ. 9, 9; „ზე-ზის ვირსა“ მთ. 21, 5; „ზე-ჭდა იგი საკედარსა თუსა“ O, II მთ. 18, 9. იხ. ჯდომა.

ზეჭე-ზი (ზეზი): „ხზრი ზეჭეზისაჲ დაადგან და შარავანდი შებან“ I,—„ხზრი ზეზისაჲ დაადგან და შარავანდი შებან“ O, I ეზრა 8, 6.

ზეშთ, ზეთ, ზევით, ზევიდან: „იყო კუართი იგი უკრეულ ზშთ (ზეთ D) მოქსოვილ ყოვლად“ ი. 10, 28; „შეიძრას ჰეუყანაჲ ყოვლით კერძოვე, ზევით და ჰეშთ“ მ. სწ. 93, 8.

ზეშთგან (ზენაგან), ზემოდან: „ზეშთგან ვიდრე ჰეუდმდე“ DE,—„ზენაგან ვიდრე მიქუენამდე“ C, მთ. 27, 51. იხ. ზე.

ზიარი—ი მოზიარე, მონაწილე, მეუღლე, (თანა-ზიარი): „ნეშტა ზიარი ვარ მე განზრახვათა მათთა თანა“ ფს. 140, 4; „ესე ზიარი არს კაცისა უღმრთოჲსა“ O,—„ესე თანა-ზიარი არს კაცისა არაწმიდისა“ pb., იგ. სოლ. 28, 24; „სალ-მომათა მათ ხოლო ზიარი ხარ“ ოქრ.-მარხ. და იონა. 100, 80; „ჩინებისა მის ზეცათაჲსა ზიარი“ მებრ. 8, 1; „ჰარს მეგობარი ზიარი ტაბლისა ოდენ“ O, ზიარ. 6, 10; „არამცა ზიარი ეიყვნით მათ თანა სისხლსა მას წინაწარმეტყუელთასა“ მთ. 23, 80; „მნებაეს მოხუცეჲ ზიარისაჲ და მოხუცელებჲ ვაჰკრისაჲ“ მ. სწ. 202, 20.

ზიარება მოზიარეობა, შეზიარება, მონაწილეობა; ზიარება: „რომელმან მოიკითხოს, იგი ეზიარა სამკეთა მისთა ბოროტთა“ II ი. 1, 11; „მეზიარე სისხლსა“ O, იგ. სოლ. 1, 11; „ნუ ვინ უტყობ გეზიარებინ შენ“ O, იგ. სოლ. 6, 17; „იზიარა სიხარულსა“ გრ. ანტ.-შობ. 280, 24; „ეტკრთა წმიდა ბარძიმი... და აზიარებდა ერსა“ მ. ცხ. 64v. იხ. გზისა ზიარი, ზიარება, მოზიარე, უზიარებელი, ცხორების-ზიარი.

ზიარება, ზიარობა მონაწილეობა, თანასწორობა, ერთობა, ამხანაგობა; ზიარება: „რამათა თქუენცა ზი-

არებაჲ გაქუნდეს ჩუენ თანა" I ი. 1,8; „რაჲ ზიარებაჲ არს ნათლისა და ბნელისაჲ" II კორ. 6,14; „სტყუვის მოყუასსა ვედრისათჳს, გინა ზიარებისათჳს" O, ლევიტ. 8,2; „რაჲ-მე ზიარებაჲ არს მგლისაჲ და კრავისაჲ" O, ზირ. 18,21; „არცა ზიარებისაგან წმადთა საიდუმლოთაჲს განაყენებენ თაუთა თჳსთა" მ. ცხ. 41რ.

ზიარებულ-ი შეზიარებული, მონაწილე: „არცა გზას ზიარებულ არს მოქმედთა თანა უმჯულოებისათა" M, იოხ. 84,8. იხ. ზიარი; შდრ. თანა-ზიარი, თანა-ზიარება.

ზიდვა ტვრთვა; გაზიდვა, გაწევა: „არა ეზიდოს უღელი" G, II მკ. 21, 8; „ანუ ზიდვიდეს-მეა ორნატსა შენსა ველსა ზედაჲ" M, იოხ. 80,10; „რომელმან არა ჰზიდა უღელსა მისსა" O, ზირ. 26,23. იხ. აღმოზიდვა, გამოზიდვა, განზიდვა, დაზიდვა, დამზიდვარი, მიზიდვა, მოზიდვა, წარზიდვა, წარმოზიდვა.

ზითვე-ი (ზითვისა) მზითვეი, ქონება, „ვენ-ფერნისა": „მისცა იგი ფარაო ზითვად ასულსა თჳსსა" ps., — „მისცა იგი ფარაომან ენ-ფერნის (sic. ფერეჲ) ჲ=ზითვეი" ასულსა თჳსსა" G, ისე ნ. 10,10; „წარგზავნეს რებეკა... და ზითვეი მისი" O, დაბ. 24,50.

ზილ-ი კოლო: „მოუელნოს მათ ღმერთმან ზილი და ბზიკი ფესანგი" S—1141,511; „ვერ დამდგომ იქმნეს ივინი წინაშე ბზიკისა და ზილისა" იქვე, 512.

ზმა „ქმნა", „ყოფა": „რასა ჰზმენ" DE, — „რასა იქმან" C, მრ. 2,24; „რასა ჰზამთ" ლ. 6,2; „რასა ჰამ" M, — „რასა ჰყოფ" G, მსჯ. 18,8; „რასა-ეგე ჰზამ" O, ეზეკ. 12,8; „რასა ჰემდ მთასა მას შინა" H—841,410; „რასა-მე ჰზმიდეთ ანუ რასა-მე განვიზრახვიდეთ" Ath.—11,207v.

ზმანება ნახება (სიზმრისა), **ზმანებულ-ი** ამხილველი: „აღ-თუ-ღვდეს შენ შორის წინაწარმეტყუელი ანუ ჰმანებული სიზმრისაჲ" G, — „უკუეთუ აღ-ვიწმე-ღვდეს შენ შორის წინაწარმეტყუელი ანუ ჩუენების მხილველი" M, II მკ. 18,1. იხ. სიზმარი.

ზმარაგდიონ-ი, **ზმარაიგდო** ზურმუხტი; **სამარაგდო**, smaragdus: „დაიდგნა საყდარნი ჰმარაიგდოს სახედ ბრწყინვალედ" H—341,144. „ოქროთა ლესულსა შთასა-სმელში თულსი ჰმარაგდიონი" O, — „შემოვბოთა შინა ოქროსადათა ბეჭედი სამარაგდომსა" ps., ზირ. 85,8 (82,8).

ზმნა გარჯა, შრომა, ცდილობა: „არავინ იზმნა მას შინა კელნი" O, გოდ. იერ. 4,8; „ურცხვროდ შევიწებასა მისსა აზმნიდა" H—341,840.

ზმნა შეტყობა, ცნობა, გამორჩევა, ამისნობა: „ანუ არა ესე არსა, რომლითა სუამ უფალი ჩემი და იგი ზმნით იზმნინ მავით" O, დაბ. 44,5; „ნუცა იზმნით და ნუცა ქათმითა იზმნით" ps., — „არა იზმნიდეთ, არცა მფრინველთა იმისნვიდეთ" G, ლევიტ. 10,26; „იმისნვიდა და იზმნიდა და წამლობდა" M, II მკ. 28, 6; „ღლეთა იზმნით და თთუეთა, ეამთა და წელთა" გალატ. 4,10; „მრავალნი კაცთაგანნი იზმნიან კმასა მფრინველთასა" მ. სწ. 40,12.

ზმნა მოხიბლვა, კუდიანობა, მისნობა, წინასწარცნობა, მარჩიელობა; ცდა: „არა არს ზმნაჲ იაკობსა შორის, არცა მისნობაჲ ისრაჲლსა შორის" G, რიცხ. 28,23; „ზმნაჲ ზმნათაჲ ცოდვა არს" I, I მკ. 15,28; „არა მოვიდეს სასუფეველი ღმრთისაჲ ზმნით" ლ. 17,20; „არა დამორ-

ჩილებოდეს ზმნასა მას" ბ. კებ.-40-თჳს 117,80; „ზმნაჲ იყო ქვეყანასა მათსა" III მკ. 14,21. იხ. [განზნა](ული), ზმნობა, მზნელი, შეზმნილი, ჰავითა ზმნა, ჰავის-ზმნა.

ზმნობა ნდობა, ცდილობა; ფიქრი, შეტყობა: „აზმნობდეს მოკლად ჩემდა" ხაქ. მოც. 26,21; „რომელმან ბავისცა აზმნა შევინებლად" C, ხაქ. მოც. 24,8; „იგი აზმნობდა შედგომად მოწაფეთა მათ მიმართ" ხაქ. მოც. 9,26; „აზმნობდეს ივინი ბითონიად კერძო წარსლად" ხაქ. მოც. 10,7; „აზმნო უკუე ებისკოპოსმან, ესმა რაჲ ესე" მ. ცხ. 415r; „ეთიარცა აზმნეს მათ, ეთარმელ დამეძინა" მ. ცხ. 434r; „აზმნობნ დშრეტასა აღსა მას მჭრეალებიასა" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 225,27.

ზმნობა მისნობა, წინასწარცნობა, ამისნება: „არა წარედა ჩუელებიასებრ კითხვად ზმნობათა" რიცხ. 24,1; „ნუცა ქათმითა იზმნით" ps., — „არცა მფრინველთა იმისნვიდეთ" G, ლევიტ. 10,26. იხ. ზმნა.

ზმურ-ი, **მურ-ი** mirra: „მე თუთ მოვიღე მთასა მური-სასა" O, კება 4,8; „წელთა ჩემთა დასუწუთა (დასწუთა M) ჰმური (მური M) O, კება 6,5; „მოილო მური, შეზავებელი ქალოითუთ" ი. 10,38; „შეიყუარე... მური, შტახსი, კასიაჲ" ფს. 44,8; „ეთიარცა მური მან რჩეულმან მიეჭინე სულნელებაჲ ჩემი" O, ზირ. 24,21; „მოვისთუე მური ჩემი" კ. იერ.-აღღ. 150,85.

[**ზმურდლ-ი**] იხ. ზმურდლიანი.

ზმურდლიანი-ი ეგზემიანი: „ყოველი ბიწი არა იყოს მის თანა, ბრმაჲ ანუ შემესრელი, ანუ ენაქუთილი, ანუ ჰმურდლიანი, ანუ მღერინი, ანუ მეფხანინი" G, ლევიტ. 22, 22.

ზნე ცუდი ქცევა: „უკუეთუ შეიცვალოს მავან ზნე თჳსი და სობოროტჲ" Sin.—8,86r. იხ. ზნოანი, ზნოანება.

ზნოან-ი ცუდი ქცევისა: „იქმნა კარაული იგი ზნოანი უზნო" Sin.—8,85r; „ესე კარაული... ზნოანი არს და ზენეჲ" იქვე, 85v; „კარაული იგი ზნოანი აღბოვდა და გარდამოავდო ემიფანე" Sin.—8,86v.

ზნოანება საქციელი: „იყო ჭორი იგი... მანკიერი და მათ არ იტოდეს სიმედვრე მისი და ზნოანებაჲ" ი.-ე. 48,27. იხ. ზნოანი.

ზოგ-ი ნახევარი, „განნახევრებული, კერძო, ნაწილი, რომელიმე, ვინმე; წყვილი. უღელი: „მიგუე შენ ეიღრე ზოგადმდე სამეფოთსა ჩემისა" მრ. 6,23; „ზოგნი იტოდეს" ი. 10,21; „იყენეს ზოგნი მახლობელად მთასა" M, — „იყენეს ნახევარნი მახლობელ მთისა" G, ისე ნ. 8,88; „შეკრიბნა... ზოგისა ნათესავისა მანასენი" M, — „მოუწოდა... კერძოსა ტომისასა მანასისა" G, ისე ნ. 29,1; „დადათუ თხოვო ზოგი მეფოპისა ჩემისაჲ" O, ესთ. 14,10; „იყო ზოგი იგი ნაწილი, რომელ განვიდეს ბრძოლად" ps., — „იქმნა განნახევრებული ნაწილი განსრულთა ბრძოლად" G, რიცხ. 31,36; „მოილო ზოგი რაოდენიმე" ხაქ. მოც. 5,2; „ზოგნი მზად ღვდნ კურვილად" ნემშ. 4,10; „აღუიქლოთ ზოგთა ამათ ქორთაგანთა მიწაჲ ამის ქუეყანისაჲ" O, IV მკ. 5,17.

ზოგს რაჲ(მე) რამდენადმე, ნაწილობრივ, ცოტად თუ ბევრად: „არა მე შემაწუხა, არამედ ზოგს რაჲმე" II კორ. 2,5; „არა ზოგს რაჲ არს მაღლი ესე, არამედ სრულ არს ძლიერებაჲ" მრთ. A, კ. იერ.-მარტულ. 105.

იხ. განზოგება, განზოგებელი, ზო(ვ)გად, ზოვადი, ზოგი-მომკლდარი, ზოგისაგანი, ზოგის-ზოგი, ზოგს-შეგბარი, ნაზო-გალი.

ზოგად. **ზოვგად** **ვერთბა**; საერთოდ: „მეგრ შემძლებელ იყენეს ღმერთად“ ზოგად¹ O, დაბ. 13,0; „რბიოდეს ორნი-ვე ზოგად“ DE, — „რბიოდეს ორნივე ერთად“ C, o. 20,4; „განვიდეს ორნივე ზოგად“ O, იფ. 13,12; „პარი და დათვ ზოგად ძოდენ“ I, ეხ. 11,7; „აქენდა ყოველივე ზოგად“ ხაქ. მოც. 2,44; „ყოველთავე ზოგად და თვითველად კა-ცად-კაცდასა ფრიადი საფასე განცევს“ o. ე. 22,14. იხ. ზოგო.

ზოგადი **ზოგისაგანი**, ნაწილი; საერთოდ: „მისცა... ზოგადი ქერქელი სახლისა უფლისა“ O, — „მისცა... ზო-გისაგანი ქერქრისა სახლისა უფლისა“ I, დაბ. 1,2; „ყოფად... სახლსა წინა ზოგადსა“ O, იფ. ხოლ. 25,24; „გვიქენდნენ ზოგადი იგი ყოფად“ ანდ.-ანატ. 222,14; „ზოგადი იყო მათი ყოველთავე საზრდელი და სამოსელი“ H—841,851. იხ. ზოგად.

[**ზოგება**] იხ. ზოგო.

ზოგი-მომკლდარი **ნახევრად** **მკედარი**: „დაცემელ იყო ზოგი-მომკლდარი“ O, ხაბრძ. ხოლ. 18,17. იხ. მო-მკედარი.

ზოგისაგანი **ზოგადი**, ნაწილი: „მისცა ზოგისა-განი ქერქრისა სახლისა უფლისა“ I, — „მისცა... ზოგად ქერქელი სახლისა უფლისა“ O, დაბ. 1,2. იხ. ზოგო.

ზოგის-ზოგი **ნახევარი**: „და თუ ზოგის-ზოგი-ლა ჩენი მისცას“ O, II მფ. 18,3. იხ. ზოგო.

ზოგს-შეგბარი **ნახევრად** **მოხარშული**: „ეითარცა-იგი კაენდნელი ზოგს-შეგბარი“ I, ეხ. 51,20. იხ. შეგბარი.

ზოგება იხ. ძოგება.

ზოვგად იხ. ზოგად.

ზომი **ზომა**, სახე; **ემოხაზულება**; ოდენი: „ზომი მერისა მის ზედისა“ I, ნეფ. 3,18; „მეფოდენა ზომი და მოსწავა მსგავსება კმნელებისა მისისა“ O, — „წარავ-ლინა... მსგავსება სამსწერპლონისა და მოხაზულება მისი და ყოველი კმნელება მისი“ ეხ., IV მფ. 18,10. „არა ზომით მოსცეს ღმერთმა სული“ o. 2,24; „ზომით ჰყენ დღენი ჩემი“ ფხ. 38,6; „უყუთუ უმეტეს ზომი-სა მოვზიდნე... განტყუეს მშვლდი ეთ“ მ. ცხ. 232r; „ნუ-ქაქე მგენე მოვპოთ ზომი იგი და კანონი კეთილთა“ Sin. — 37,5v; „მზა უყავთ... ზეთი იგივე ზომი“ O, II ეზრა 7,22; „ზომი სასოება იყოს ჩემი“ ბალ. 86,12; „ნუ ვინ მოპოვინდების ზომად წერისათჳს“ H — 2251,204r. იხ. ზომიერი.

[**ზომა**] იხ. განზომა, განუზომელი, მიზომა, მოზომა, საზომი, საზომელი, უზომი, უზომო, წილის-სა-ზომი.

ზომთ-საბელ **ბაწარი**, მსხვილი თოკი: „უადვილეს ზომთ-საბელსა ვერესა ნემსისა განსვად“ მთ. 10, 24. იხ. სანელი.

ზომიერი **ნორმალური**: „საზრდელი ზომიერი“ მ. ცხ. 24r. იხ. ზომა.

ზორავარი **მხედართ-მთავარი**: „შეიქრა... ზორა-

ვარ მაე“ ნრს. 77,10; „დაცემელ იყო ზორავარი“ ვრდ. 88,11.

ზორავა, ძორავა **მსახურება**, მსხვერპლის მიტანა: „ანუ უზორეთ ღმერთთა“ B, — „ანუ მსახურება ღმერთთა“ A, სხტ. 125,15; „რომელი კერპთა უზორ-კენ“ ფლკტ. 143,38; „უგებდენ ღმერთთა მრავლითა ძო-რითა“ Sin. — 11,34v.

ზორავა **მსხვერპლი**, **შეწირვა**, **გება**: „შეიქრეს ზორვად ზორვასა“ G, — „შეიქრეს... შეწირვად მსხ-ვერპლისა“ M, მსტ. 10,23; „შეიქრეს ზორვად ზორვასა ღმელსა ღმერთისა“ G, — „შეიქრეს... შეწირვად მსხვერპლისა ღმელსა“ M, მსტ. 10,23; „არა თავს-იღვს ზორვად“ B, — „აიძულებდეს გებად ეშმა-თა“ სხტ. 124,15; „ზორვასა მას ბილწებისა ალასრუ-ლებდეს“ იფ. 116,80.

ზორვილ **მსხვერპლი**, **შესაწირავი**; **ნაზორევი**: „შესწირნე... ზორვილნი მათნი“ O, IV მფ. 18,15; „ცმელთა, ზორვილთა მათთა, სკამლით“ G, — „ცმელ-სა, ნაზორევისა მათთა, სკამლით“ II მფ. 82,88. იხ. ღაზორვა, ნაზორევი, საზორველი.

ზოსტერი **კამარი**, **სარტყელი**: „ზოსტერისა წილ საბელი შეირტა“ I, ეხ. 8,24; „და-ნუ-ივიწყოსა სძალმან... მკრდისა სამაული ზოსტერი თჳსი“ I, იფრმ. 2,82.

ზრახება **სწავლება**, **ჩრევა**: „რომელმან აზრახა ჰუ-რიითა“ C, o. 18,14; „აზრახებდა მათ, თუ ვითარ რამ სახით განფხურას თჳსი“ მრთ. E, 258v; „ოღეს ამას ესე-ვითარსა გაზრახებდეს...“ მ. სწ. 10,85; „აზრახებნ უმკობესსა“ მ. ცხ. 138r. „არა ისმინე ზრახებისა ჩემისა“ M, II მფ. 26,10; „ეიქმნი ზრახებისაგან შენისა“ მ. ცხ. 270v; „არა მივერჩიდეთ ზრახებათა მისთა ბო-როტთა“ მ. სწ. 275,4. იხ. გა(ნ)ზრახება, მაზრახებელი, სა-ზრახავი, შეზრახება.

ზრახვა, ძრახვა **ფიქრი**, **ბქობა**, **მოთათბირება**, **მო-საზრება**, **განზრახვა**, **უბნოზა**, **ლაპარაკი**, **წარ-მოთქმა**; **შეთხზვა**, **მოგონება**: „ზრახვიდეს ურთი-ერთსა“ C, — „განზრახვიდეს ურთიერთსა“ DE, ლ. 6,11; „სიტყუესა ზრახავნ ენა მისი“ ფხ. 51,4; „მსგავს არს იგი მძავსა, რომელი სხუასა ზრახავნ, და სხუასა უწამწამებნ“ მ. სწ. 90,23; „მრავალ ეამ ზრახვიდა“ ხაქ. მოც. 20,11; „იზრახა ფარულად განტევენება მისი“ მთ. 1,10; „იზრახეს ზრახვა ბოროტი შენთჳს“ I, ეხ. 7,6; „ღრმასა ზრახვასა ჰზრახავთ“ I, ეხ. 81,0; „ზრ-ახვიდეს მოკლელ მისა“ ხაქ. მოც. 9,20; „ეითარ იგი ამას ზრახვიდა ოდენ“ მთ. 1,20; „ნუ ჰზრახავ მეგობრისა შენისათჳს ძვრსა“ O, იფ. ხოლ. 2,20; „გული, რომელი ზრ-ახავნ გულის-სიტყუათა ბოროტთა“ O, იფ. ხოლ. 0,18; „რა-ეამს განვლემორის, ძვრსა უზრახვიდით“ მ. სწ. 20,0. **ზრახვა** **აზრი**, **ფიქრი**; **ზრუნვა**; **განზრახვა**, **ჩრევა**; **ახსნა-განმარტება**: „ეითარ გულისტმა-ყო... ზრახვა იგი“ მთ. 9,4; „იციონდა გულის-ზრახვანი მათნი“ ლ. 9, 47; „მან იცის ყოველი ძრახვანი ჩუენი“ Sin. — 11,5r. „ღრმა არიან ზრახვანი შენნი“ ფხ. 91,0; „რომელი ზრახვა ჰზრახთ, განაქარვოს ღმერთმა“ O, ეხ. 8,9; „კორცთა ზრახვასა .ნუ ჰყოფთ გულის-საიტუემელ“ პრომ.

18,16; „ზრახეა (განზრახეა G) ჩემი სათნო გეყავნ შენ“ O, დან. 4,24; „რომელნი იღუშალ ზრახეასა ჰყოფენ“ O, — „რომელნი ფარულსა განზრახეასა ჰყოფენ“ G, ეს. 20,16; „ჩუენება იხილა ნაბუქოდონოსორ და ზრახეა იგი ჰკითხა ქალდეველთა“ იბ. რომ.-ქრონ. 238,19.

ზრახეით (ზზ.) საიდუმლოდ: „ზრახეით უთხრობდა“ იბ. რომ.-კურობ. მოს. 118,2.

ზრახული-ი დალაპარაკებული: „არცა ვინ სადა ზრახულ არს მისდა ერთგულებით“ ბალ. 48,18. იხ. განზრახეა, გა(ნ)მზრახი, გა(ნ)მზრახელი, განუზრახველად, გულის-ზრახეა, ერთზრახეა, ზრახეით თანა-ზრახეა, მართლგანმზრახველი, მზრახი, მზრახელი, მზრახელობა, მთავარმზრახელთაგანი, მომზრახი, ძვრახ-ზრახეა.

ზრდა «ფუფუნება», კმევა, კვება; აღზრდა: „ვითარცა იგი მზრდელი რაჲ ზრდინ თუსთა შვილთა“ Q, — „ვითარცა მზრდელი რაჲ ჰფუფუნებენ თუსთა შვილთა“ I თეს. 2,7; „ზრდის მათ“ მთ. 8,26; „ზრდიდა მათ პური და წყლითა“ III მფ. 18,4; „იზარდებოდე მე მაგის რომისაგან და არასდა განკმდი“ ვარ. 808; „რომელნი იზარდებოან საქმითა უღმრთოებისათა“ M, იგ. სოლ. 4,17; „პზრდინ და ჰფუფუნებენ მას“ ეფეს. 5,20; „სიკაბუქითგან ჩემით ვზრდი მათ“ M, იოზ. 81,18. „მოივსენ... სული-ერი იგი ზრდაჲ“ რიფს. 172,27. იხ. აღზრდა, განზრდა, მზარდელი, მზარდული, მზრდელი, მოზარდი, მოზარდობა, მოზარდული, საზრდელი.

ზრდილება აღზრდა: „მოივსენ, შვილო, ზრდილებაჲ იგი, რომელ ჩემგან მიიღე“ მ. ცხ. 422r. იხ. ზრდა, შინა-ზრდილობა.

ზრუნა გალიზიანება, აგულიანება, გალაღება; გვან-რისხება: „რაჲსა გაზრუნეს შენ უკეთურებაჲ შენი?“ O, IV მფ. 14,10; „იძიენ ღედანი, რაჲთა აზრუნედენ მას“ ბალ. 128,35; „რომელი აზრუნედეს სიტყუას, იგი ვერ ცხონდეს“ O, — „რომელიცა განარისხებეს სიტყუასა, არა ცხონდეს“ ებ. იგ. სოლ. 10,7; „ნუ გაზრუნენ“ O, IV მფ. 18,20.

ზრუნა წინაღმდეგობა, ურჩობა: „მისითგან... შიში სიკუდილისაჲ, მტერობაჲ, ზრუნაჲ“ O, ზირ. 40,4.

ზრუნად-ი გამაღიზიანებელი, ამაგულიანებელი: „უკუეთუ ვიღრე არა ზრუნადი იგი გულის-თქუამა მათ ბრძოლილ იყო“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 101,84. იხ. ზრუნა, აღზრუნა, ზრუნადი, მაზრუნელი.

ზრუნება «მკდომობა», წინაღმდეგობა, ურჩობა: „მე უწყი ზრუნებაჲ ეგე თქუენი“ M, — „მე უწყი მკდო-მობაჲ შენი“ G, II მფ. 21,27; „რომელნი საესე იყვნეს ზრუნებითა“ თეკლა 100,1. იხ. მაზრუნებელი; შდრ. ზრუნა.

ზრწოლა «ძრწოლა», ცახცახი: „შევიდა ზრწოლაჲ ძელთა ჩემთა“ O, — „შევიდა ძრწოლა ძელთა ჩემთა“ G, აშშ. 8,10.

ზრიობა იხ. შეზრიობა.

ზროზა, ძროზა საქონელი, ნახირი, ხარი, დეკეული, ხბო, ძროზა: „ფრდილს ზროზასა და ცხოვარსა და ტრედსა“ DE, ი. 2,14; „მოასხა აბრაჰამ ცხოვარი და ზროზაჲ“ O, დბ. 21,27; „აეურთხენს... ზროზანი სამრო-წლისა შენისანი და არეგნი ცხოვართა შენთა“ M, II მფ. 7,18; „ბრძანა ცუმაჲ მისი ძარღთა ძროზისათა კმელითა“

Sin.—11,203v; „კურთხეულ იყენენ... მროწეულნი ზროზათა შენთანი და სამწყსონი ცხოვართა შენთანი“ M, II მფ. 28,4; „მკეცნიცა შენ წინაშე თიქასა ვითარცა ზროზანი კამენ“ M, იოზ. 40,10; „განზარდოს კაცმან დაკე-ული ზროზათაჲ“ I, ეს. 7,21; „მიგეც შენ ფუნაჲ ზროზათაჲ სკორისა წილ კაცობრივისა“ I, ეფეს. 4,15; „მო-იბან ზუარაჟი ერთი ზროზათაგან“ G, რიფს. 8,8; „მო-ცენით ჩუენ აქა ორნი ზროზანი“ III მფ. 18,28; „მო-ღუანა... ზროზაჲ ორმოცი და კუროჲ ათი“ O, დბ. 22,15; „მქნეს კუალად სახლები ტყავთაგან ზროზათაჲსა“ H—341,48. იხ. საზროხე.

ზრუნვა «ჭირვება», ურვა წუხილი: „არას ზრუნავ არაეისოჲს“ DE, — „არაჲ გჭირს არაეისოჲს“ C, მთ. 22,10; „პზრუნე და შფოთ ხარ მრავლისათჲს“ ლ. 10,41; „ერთიერთისათჲს ზრუნეოდენ ასონი“ I კორ. 12,25; „განვისუენო და არღარა ვზრუნეოდე“ O, ეფეს. 10,42; ზრუნვა «გულის-სიტყუა», «შეზრუნება», შფოთი, აღძვრა, ურვა, წუხილი, გარჯა, ღვაწლი, «მიმოტა-ცება», «მწუხარება»: „იწყი ზრუნეად და ურვად“ C, „იწყი მწუხარებად და ურვად“ DE, მთ. 20,87; „ხილად მიმოტაცების და ზრუნეისა, რომელი კმნელ არს ქუეყანასა ზედა“ ეკლ. 8,10; „მიუტევე უფალსა ზრუნეაჲ (გულის-სიტყუაჲ T) შენი“ ფს. 54,28; „არა მცირედი რაჲ ზრუნეაჲ (მეზრუნებაჲ T) იყო ერისა კაცთაჲ მათ“ ხაქ. მოც. 12,18; „ზრუნეთაგან და სიმდიდრისა და გემოთაგან ამის სოფლისათა ვლენელ“ ლ. 8,14; „ზრუნეაჲ მან კორციელებისაჲ შეგიაჲრა“ მათ. D, ოქრ.-პეტრე და ელია 812; „სწავლულებსა ზრუნეაჲ სიყუარული არს“ O, ხაბრძ. ხოლ. 8,10; „არცა ზრუნეითა და ოფლითა ქუეყანისაჲ ესე საზრდელი კამად“ იბ. რომ.-კურობ. მოს. 100,17.

ზრუნვისა ღება «გულს-ღება», ზრუნვა: „არა თუ გლა-ხათაჲ რაჲმე ზრუნეაჲ ედვა მას“ DE, — „არა თუ გლა-ხათაჲ რაჲ გულს-ედვა მას“ C, ა. 12,8. იხ. ღაზრუნვა, თანამზრუნველი, მიმოღაზრუნვა, მრავალმზრუნველი, შე-ზრუნება.

ზრქელი-ი სქელი; მსუქანი, «პოხილი»: „ეჲა თხემსა მის მთისა ზრქელისასა“ I, ეს. 28,1; „ზრქელ (არს) გუა-მითა“ ბ. კეს.-ექუსთა ლ. 65,18; „ზროხანი მათნი (პოხილ T) ზრქელ არიან“ ფს. 148,14. იხ. განზრქობა, სიზრქე.

ზუავ-ი გოროზი, ამაყი: „ზუავი იგი ნაბუქოდონოსორ“ მ. ცხ. 15v. იხ. ზუაობა, მზუაობარი.

ზუაობა გაამაყება, ამაყობა, ზვიადობა, ამპარტავენო-ბა, დიდების-მოყვარება: „სიარცხლი არს... რაჲთა უც-ხოსა ზედა ქველის-საქმესა ვზუაობდე“ მ. ცხ. 170v; „მა-გისოჲს ნუ ვზუაობ“ მ. ცხ. 100v; „გვერძალე კუალად გულის-სიტყუასა თავმოთნებისა და ზუაობისასა“ მ. ცხ. 20r; „მოიმძლო სრულიად ვითარცა მტერი ღმრთისაჲ ვზუაო-ბაჲ“ მ. ცხ. 87r; „სნეულ ხარ ვზუაობითა“ მ. ცხ. 48v. იხ. აღზუაება(-ლი), საზუაობელი.

ზუარ-ი იხ. მეზუარე.

ზუარაჟი «ჭბო», «ჭარი», «ჭარი ჭბო»; მსხვერპლი: „დაჲლან ზუარაჟი წინაშე უფლისა“ G, — „დაჲლან ჭბოჲ იგი წინაშე უფლისა“ O, ლევიტ. 1,4; „არა ჰკნა ზუარაჟი“

კითხა და გირათა ერთადღად" G, — "ნუ ჰყნავ ქარი თა და ვეროთა ერთადღად" M, II მგ. 22,10; "ზუარაკი უბიწოა ნოიბას იეს" G, — "ქარი ებოთ უბიწოა... მოიბას" O, ლევიტ. 1,3; "ზუარაკები ჩემი... დამიკლავს (დაკლულ არს DE)" მთ. 22,4; "ზუარაკი ერთი ზროხათაგან" G, რიცხ. 7,15; "არა ვეამ მე ქორცა ზუარაკთა შენათა" ფხ. 40,18; "ზუარაკი თქვენნი და ზროხანი, რომელნი ეპოლან ქუეყანას" I, ებ. 30,24; "მოიბ ზუარაკი იგი ეპოლან მამისა წინასაჲ" M, მხვ. 8,25; "ზუარაკი წელიწადელი" G, რიცხ. 8,8; "არა ითხოეს შენგან კბოსა ზუარაკად" მ. სწ. 173,37.

ზუგია: "საქუეველი"... სანდლთა და ფრჩხილითა... და ზუგითა სწორად შეზავების" H—022,20r.

ზუგა «შობა»: "იერმია იზუნეს ველსა გარე და დაუტევნეს წყარო" I, — "იერმია ველთა ზედა იშვეებოდეს და დაუტევნეს" pხ., იერემ. 14,6. იხ. მეზუბები, მზუელი, ზზუბი.

ზუღელვა გაცივნა, გამოკაგრება: "სიტყუათა შენთა გი-ზუღელვადეს" O, ზირ. 27,20.

ზუგრი ბაჟი, ხარკი, გამოსაღები: "რომელთა გამოიღიან ხარკი ანუ თუ ზუგრი" მთ. 17,25; "მისცემდით უკუე ყოველთათანა-ნაღებსა... საზერესა ზუგრი" პრამ. 18,7. იხ. მეზუერე, საზუერე.

ზუზლა «წყლულება», წყლული, ბალღამი: "ძალ-ნიცა ჰლონდეს ზუზლასა მისსა (წყლულებათა მათა DE)" ლ. 16,21; "მოჰბანა ზუზლა იგი წყლულებათა მათათა" ანდ.-ანატ. 212,3; "ზუზლა დამოწურა" H—341,283.

ზულელვა «შთამოვორება»: "გინა ბერაჲ განმპრობელი და ზულელვაჲ კლდეთაჲ" O, სიბრძ. სოლ. 17,18. იხ. დაზულელვა.

ზურგი: "ზურგი მათი გარე შეგაქციეს" O, ნემე. 8,17; "ზურგი ჩემი მიესცე გუგმად" O, ებ. 50,6; "ზურგი მათი შეგაქციეს შეურაცხებით" O, ზაქ. 7,11; "განიტება ზურგი და მოკლდა" O, I მფ. 4,18; "ზურგი მისი შეტრევილ არს ელითა" ფხ. 17,8. იხ. ზურგება, ზურგი.

ზურგ-გატეხილი: "ნუ მოვლნ... ზურგ-გატეხილი ანუ ნახევარ-ჰმელი" pხ., — "არა მოვლდეს კაცი... ზურგ-ტეხილ იყოს ანუ მხტვროან" G, ლევიტ. 21,20. იხ. გატეხილი.

ზურგება გადარჩენა: "მეწამლეთა ნუ ზურგებით" O, — "მისწრაფა ცოცხალთა ყოფად ნუ დაუტევენ" pხ., გამოხლ. 22,19. იხ. ზურგი.

ზურგი თუკან, «უკუანა»: "კარი შემოიწება ზურგით" O, — "არა განიწება უკუანა თვისა" pხ., დაბ. 10,6.

ზურგი კერძო «უკუანა კერძო», «უკუანათა», უკანით: "მოღვლა იგი ერსა შორის ზურგით კერძო" DE, — "მოღვლა იგი შორის ერსა მას უკუანა კერძო" C, მრ. 6,27; "მოღვლა ზურგით კერძო" ლ. 8,44; "რომელთა არს ზურგით კერძო კარიათარმისა" M, — "აბა უკუანათა კარიათარმისა" G, მხვ. 16,12; "ზურგი კერძო" M, — "უკუანათა" G, მხვ. 20,40. იხ. კერძო.

ზურგი მოტყრთე ტვირთის მზიდველი: "შეკრება სოლომონ სემეცუათათათა კაცთა ზურგით მოტყრთეთაჲ" M, II მგ. 2,2. იხ. მოტყრთე.

ზურგის-შექცევა შებრუნება: "ზურგი შეაქციეს" M, II მგ. 20,6. იხ. შექცევა.

ზურგის-ძულ-ი ხერხემალი: "ზურგის-ძული მისი—რეინა დასხივებული" O, იობ 40,14. იხ. ძული.

ზურგ-ტეხილი «ზურგ-გატეხილი»: "არა მოვლდეს კაცი... ზურგ-ტეხილ იყოს ანუ მხტვროან" G, — "ნუ მოვლნ... ზურგ-გატეხილი ანუ ნახევარ-ჰმელი" pხ., ლევიტ. 21,20. იხ. ტეხილი.

ზურმუხტი—sinaragdu: "თელნი მისნი იყვნეს ზურ-მუხტისა და ბიერტისანი" ქ. ცხ. 88,10.

ზუფად ერთად: "შე-ღავე-სძინეს უცხოთესლთა მათ ზუ-ფად კრებულად უბესა მას ველისა მის ტიტანელთაჲსა" O, II მფ. 5,29.

ზჳნი ზვინი, გროვა; «ხუავი», «ზჳნეული»: "აღამაღ-ლოს ზჳნები თჳსი" O, ზირ. 20,30; "ზჳნი კალონაჲ" O, — "ზუავი კალოსა ზედა" pხ., სოფ. 2,9; "შეკრება იგი (მყუარო) ზჳნად-ზჳნად და დაყროლდა ქუეყანაჲ" O, გამოხლ. 6,14; "შეკრება წყალი, ვითარცა ზჳნი" pხ., — "დაღვეს, ვითარცა ზჳნეულნი, წყალნი" O, ზირ. 80,22. იხ. დაზჳვა ზჳნეული.

ზჳნეული—«ზჳნი»: "დაღვეს, ვითარცა ზჳნეულნი, წყალნი" O, — "შეკრება წყალი, ვითარცა ზჳნი" pხ., ზირ. 80,22. იხ. ზჳნი.

ზლაპარი: "კაცი უმაღლოა, ვითარცა ზლაპარი უქამო-საჲ" O, ზირ. 20,21; "არა წაცილ და ზლაპარ საგონებელ იყვნენ წმიდათა სახარებათა თხრობანი" კ.იერ.-აღდგ. 160,6; "ყოველი ესე ზლაპარ არს სიბრძნის მოქმედთაჲ" ბაბ. 45,18; "რომელნიმე იქაღილ პირველთა მეფეთა ცხოვრებასა თხრობად და რომელნიმე ჰამბათა და ზლაპართა მთა-ვართასა ზუაობენ და იქაღილ" მ. სწ. 10,5; "არა ვითარცა ტყეილსა და ზლაპარსა, არამედ ქვეშარიტსა ხილულსა ვიტყვ" Q—240,157.

ზლაპარ-სიტყუად-ი «მევეება»: "ზლაპარ-სიტყუად-თა და გამომძიებელთა გულისმის-ყოფისათა ზოლო გზაჲ სიბრძნისაჲ არა ცნეს" pხ., — "მევეებათა და გამომძიებელთა მეცნიერებისათა ზოლო გზაჲ სიბრძნისაჲ არა გულის-კმა-ყვეს" I, ბარ. 8,23.

ზლაპარად ზლაპარის სახედ, ზლაპარულად, ზლაპარივით: "ზლაპარად იტყუთ ამას თქვენ" მრთ. A, ანტ. ლ. 80r. იხ. ზლაპარობა, მეზლაპრე, მუცლით-მეზლაპრე.

ზლაპარობა ზლაპარივით თქმა: "გარდაქეულად ჰზლაპ-რობთ" მრთ. A, ანტ. ლ. 80r; "უსარგებელეს არს... უბან-თა ზედა ზლაპარობად შეკრებისა" მ. სწ. 70,24. იხ. ზლაპარი.

ზლვა გადახდა, მიგება: "პატიველიმეა ზლავს ყოველ-სა ამასმეა თჳსით თავით" O, I ეზრა 8,82; "ორი წილი ზლოს" O, გამოხლ. 22,4; "ცოდა... ზლოს ესე" O, ლე-ვიტ. 6,18.

ზლვა საზლაური, ჯარიმა, გადასახდელი: "თუ... თანა-მდებ იყვნენ... ზლვაჲ მოჰდალ" O, I ეზრა 8,27; "მო-მცა-ვეყმიან... გინა თუ ზლვად, გინა თუ პყრობილებად" O, II ეზრა 7,20. იხ. გარდაზლვა, მიზლვა.

ზღვარი—იხ. მოსაზღვრე.

ზღვარი-ი და **ზღვარი**: „იუდა ღვთის ზღვარად მათად სამხრით კერძო“ G, — „იუდა დაღვთის საზღვრად მათა ბლუ-რით კერძო“ M, ისუ 5. 18,5; „ზღვარსა გარდაჰდა ბოროტად“ A—92, 320. იხ. განსაზღვრება, საზღვარი, გან-მასაზღვრებელი, ზღვრობა, მოზღვანე/მოზღვანე/მოძღვანე, მოზღვრე, საზღვარი.

ზღვევა ენება, დაზიანება, დასჯა, დაჯარიმება: „თავი თუხი... იზღვი“ ლ. 9,25; „რომლისა-იგი საქმე დაიწვეს, იზღვიოს“ I კორ. 8,15; „იზღვევდ თავით ჩემით ნა-პარვესა დღისა და ღამისა“ O, დაბ. 81,30; „არარაჲთ იზღვინეთ ჩუენგან“ II კორ. 7,9; „უგუნერნი იგი თანა-წარჰედეს და იზღვინეს“ O, იგ. სოლ. 22,8.

ზღვევა ენება, ზიანი, ჯარიმა: „შეიძინეთ ჰირი ესე და ზღვევაჲ“ საქ. მოც. 27,21; „მძღეს ნიჭი, ზღვევისა მომატუებული“ ბ. კეს.-40-თუხ 118,5; „ზღვევად შე-გვრაცხეს თოთოელსა დაჰირებოჲ“ მ. ცხ. 53V; „გინებოჲ და ზღვევაჲ რომელმან სურვილით თავს-იდევას“ მ. ცხ. 263V.

ზღვეულ-ი «დაჰირებულის», «ჰირვეულის», ენებული: „ზღვეულ იქმნენ“ მხ., — „დაჰირებულ იყვნენ“ O, — „ჰირვეულ იყვნენ“ I, ეს. 28,18. იხ. დაზღვევა(-ელი), მოზღვევა.

ზღვის-ღება «დაცემა»: „სახლი მისი აღივსო ზღვის-ღე-ბითა“ O, — „აღივსოს სახლი მისი და ცემითა“ ზირ. 28,14. იხ. ღება.

ზღვრობა «ზღვანება», ახლოს ყოფნა: „რომლისა სახლი ეზღვრებოდა (ეზღვანებოდა C) შესაქრებელსა მას“ საქ. მოც. 18,7. იხ. ზღვარი.

ზღლარკნილ-ი მიმოკლაკნილი: „პოვის კუალი მისი ფრიად ზღლარკნილი“ ბ. კეს.-ეჟუხ. დღ. 180,2.

ზღლა ზღვა: „ძრავა იყო დიდ ზღუასა შინა“ მთ. 8,24; „შთავარდი ზღუასა (ზღუად DE)“ მრ. 11,28; „არს მჴევი ზღუასა შინა“ ფიზ. V,1.

ზღუად კერძო, ზღუთ კერძო «ზღუად მიმართ»: „მოაქცია ზღუად კერძო“ O, — „მოიქცა ზღუად მი-მართ“ M, ეჟუკ. 42,18. „მწყობრი ბანაქისა ვერგმისი ზღუთ კერძო ძალისა თანა მისისა“ G, რიცხ. 2,18. იხ. ზღს-პირი, მეზღსპირე, ზღს-კიდე, ზღსკიდელი.

ზღუანვა «ზღვრობა», ახლოს ყოფნა: „რომლისა სახლი ეზღუანებოდა (ეზღვრებოდა J) შესაქრებელსა მას“ საქ. მოც. 18,7.

ზღუდე «კედელი», «ღობე», გარს შემოვლებული სიმაგრე: „სარწმუნოებით ზღუდენი იერიჰოსანი და-ეცნეს“ მებრ. 11,30; „ალაშენა ყოველი ზღუდე დარღვე-ული“ M, II 58ტ. 82,5; „ზღუდედ მოადგა სამწყსოსა თუხსა“ მრთ. D, ს. გაბ. 94,21; „ზღუდელ გარე მოსდგა მას“ DE, მთ. 21,83; „შუა კედელი ზღუდისაჲ მის დაქს-ნა“ ეფეს. 2,14; „ვითარცა კედელსა მიდრეკილსა და ზღუ-დესა განშორებულსა“ C, — „ვითარცა კედელსა მიდრეკილსა და ღობესა დაქნებულსა“ J, ფხ. 61,4; „რომელი დაარ-ღუდეს ზღუდესა, უბინოს მას გუელმან“ O, ეკლ. 10,8;

„შეამჴეულო მანთა ზღუდესა“ G, — „დამჴეულო მანე-ბითა კედელსა“ M, მსჯ. 16,18; „ალაშენა ტუროსმან ზღუდენი თუხსი“ I, ზაქ. 9,8; „მოადგა დაეთი ზღუდენი ასურეთს“ M, I 58ტ. 18,0; „მოიგეთ დაჴუდებ: მ, ვითარცა ზღუდერეალისაჲ“ მ. ცხ. 22,13; „ესე არს ზღუდე მორ-წმენთაჲ დაერუეველ“ მ. სწ. 211,6. იხ. გარე-მოზღუდე, გარემო-მოზღუდე, ზღუდე-დარღვეული, ზღუდელი, ზღუ-დის-ზღუდე. ზღუდო(ვ)ანი, მოზღუდე, უზღუდო, მეზღუდე.

ზღუდე-დარღვეულ-ი კედელდაშლილი: „ვითარცა ქა-ლაქი ზღუდე-დარღვეული და უზღუდოჲ“ O, იგ. სოლ. 25,28. იხ. დარღვეული.

ზღუდელი-ი «მოზღუდელი»: „ქალაქსა შინა ზღუდელი-სა“ G, — „ქალაქსა შინა მოზღუდელი-სა“ მხ., ლევიტ. 25,29. იხ. ზღუდე.

ზღუდის-ზღუდე «გარე-ზღუდე»; «პატენზი»: „დაღ-ვას ზღუდე და ზღუდის-ზღუდე“ O, — „მოსდვას ზღუდე და გარე-ზღუდე“ მხ., ეს. 20,1; „ალუშენოს მას (ქა-ლაქსა) გარემო ზღუდის-ზღუდელ დიდი“ ეკლ. 8,14; „არცა მოადგას ზღუდის-ზღუდე“ O, — „არცა ამრგუ-ლივოს მის ზედა პატენზი“ მხ., ეს. 27,83; „ზღუ-დის-ზღუდე ალაქნეს (აქმნეს I) მას გარემო ქეთა თლი-ლითა (გამოთლილითა ქეთა გარემოს I)“ O, იერემ. 52,4.

ზღუდოვანი-ი, ზღუდოვანი-ი ზღუდიანი: „ალაშენა ქალა-ქები ზღუდოვანი ურასტანს“ M, II 58ტ. 11,6; „იუდა განიშრავლა ქალაქები ზღუდოვანი“ O, იესე 8,14. იხ. ზღუდე.

ზღურბლ-ი «კორხიმილი»: „დაიდგნენ... საყდარი მათნი ზღურბლთა ზედა ბჴეთა იერუსალჴმისათა“ I, იერემ. 1, 16; „ქდა საყდრითა ზღურბლთა ზედა ტაძრისა მის უფ-ლისათა“ O, I მფ. 1,19; „ზღურბლნი კარისა მისისანი და-თარგუნენი ფერჴმან შენმას“ O, ზირ. 8,80; „სცხოს ორთავე წერტილთა და ზღურბლსა კარისასა სახლსა შინა“ O, გამოხლ. 12,7; „ვითარცა კარი იქცევი ზღურბლსა ზე-და“ მხ., — „ვითარცა კარი რაჲ იქცევი კორხიმლსა ზედა“ O, იგ. სოლ. 20,14.

ზღს-კიდე ზღვის-პირი: „გარდამოქდეს მოწაფენი მისნი ზღს-კიდე-სა მას“ C, ი. 6,18; „გარდამოვიდა ზღს-კიდე-სა“ O, იგ. 8,7; „რომელნი ზღს-კიდე-სა არიან“ I, ეს. 8,1.

ზღსკიდე-ი ზღვისპირელი: „საჴლ, რომელი ესეა ზღსკიდე-სა მისგან“ O, გამოხლ. 8,15. იხ. კი-დელი.

ზღს-კიდისა «მეზღსპირე», ზღვისპირელი: „ეპართა ზღს-კიდისათა იტუკს“ იხ. რომ.-კურთხ. მოხ. 178, 18; „ზღს-კიდისათა ქანანელთა აღმოსავლსათა... (მოუღლინა)“ მხ., — „(წარაღლინა)... ქანანელთა მიმართ აღ-მოსავლით კერძოთა და მეზღსპირეთა“ G, ისუ 5. 11,3. იხ. კიდე.

ზღს-პირ-ი ზღვის კიდე, ზღვის ნაპირი: „შეეზღის იგი ქუასა ზღს-პირისასა“ ბ. კეს.-ეჟუხ. დღ. 50,17. იხ. პირი; ზღრ. მეზღსპირე

ზღს-ქალი siren: „მუნ ზღს-ქალნი და ღვენი როკვი-დენ“ ფიზ. XVI, 2. იხ. ქალი.

C

ც, ეგ, ქართული ანბნის მე-8 ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—8.

მლი ღმერთო ჩემო: „მლი, მლი, ღამა საბაქათნი (საბატონი C)“ მთ. 27,48.

თ

თან—ქართული ანბანის მე-9 ასო; რიცხვითი მნიშვნელობა—9.

თავუ თავი: „არაწმინდა არს... ქერცინი და თავუ და ხუთა“ O, ლევან. 11,29.

თავუ-ქურცინი-ი ვერცინი და თავუ. mus araneus, sive mustela: „არაწმინდა არს... თავუ-ქურცინი და მსვენ-ლომა“ O,—ვერცინი და თავუ და მსვენ-ლომა (არაწმინდა არის)“ G, ლევან. 11,30. იხ. ქერცინი.

თავ-ი caput: „იუბე თავესა წენსა“ მთ. 6,17; „ფერგთა ვან ვიღრე თავად მდე“ I, ეს. 1,0; „ვინ სცეს თავესა ჩემსა წყალი“ I, იერემ. 9,1; „გუფუცები თავესა ჩემსა“ ვარ. 809; „უხუფა თავესა მისსა“ იტ. 12,1,12; „თქუენი თავესა თმანოცა ყოველი განრაცხილ არიან“ მთ. 10, 30; „იოვანეს მე თავი მოკვეთეთ“ ლ. 0,0. იხ. თავოვანი, თანა-მოთაული, კაცის-თავოვანი, კუროს-თავი, მოთაული მრავალთავი, მენისთაბა, ოთხთავი, სასთაული, სასთუნალი, სასთუნლოთი.

თავ-ი «მთავარი», «მთავრობა», მეთაური; «თავადი»: „დადევს ერმან იგი თავად მათ ზედა“ G,—„დაადგინეს იგი ერმან მან კრულთა ზედა მთავრად მათდა“ ხს., მსჯ. 11,11; „იგი მოსცა თავად ზესთა ყოველთა ეკლესიასა“,—„იგი მოსცა მთავრებად უფროსს ყოველთა ეკლესიასა“ Q, ეფეს. 1,22; „იგი არს თავი (თავადი) ყოვლისა მთავრობისა“ კოლ. 2,10. იხ. ათის-თავი, ასის-თავი, ერის-თავი, ავაზა-მთავარი, ანგელოზ-მთავარი/ანგელოს-მთავარი, ასომთავარი, ერის-მთავარი, ერის-მთავრობა, თანა-მოთაული, მამათ-მთავარი/მამალ-მთავარი, მეოთხედ-მთავარი, მეოთხედ-მთავრობა, მესამეობილეთ-მთავარი, მეფასეთ-მთავარი, მზარალ-მთავარი, მთავარი, მმთავრობი, მღვდელ-მთავარი, სერასთავი; ცხისთავი, წყაროს-თავი.

თავ-ი «თხემი», მწვერვალი: „თავესა ზედა მათასა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 101,12; „თავთა ზედა მათასა“ M,—„თხემესა ზედა მათასა“ G, მსჯ. 9,25; „აღვიდა... თავესა ზედა მათასა ნობაცისასა“ წარს. 70,8; „თავესა კლდეთასა (დაძვრასა)“ უიწ. XXII, 18. იხ. თავად-თავად.

თავ-ი წიგნის კარი, ნაწილი: „თავი საცითხვისა მის, რომელსა იყიჯდა“ ხაქ. მოც. 8,32; „პოვა... თავი ერთი წიგნი ტომარი და ესე წერილ იყო“ O, II ეზრა 6,2; „თავესა წიგნთასა წერილ არს ჩემთვის“ ფს. 80,8.

თავ-ი კუთხის ქვა: „(ლოლა)... რომელი იქმნა თავ-სა-კიდურთა“ ხაქ. მოც. 4,11. იხ. სვეტის-თავი.

თავ-ი «სასთაული»: „თავადი იყო პირით-კერძო მის ნავისა თავესა ზედა და ექანა“ DE,—„იგი თავადი წვა თა-ვით-კერძო სასთაულსა ზედა“ C, მარ. 4,38.

თავით თავისაკენ, სასთაულით: „სხედს ერთი თავით და ერთი ფერკით“ C, ი. 20,12.

თავით-კერძო თავისაკენ, სასთაულის მხარეს; «პირით კერძო»: „მინდა და ძელი თავით-კერძო მისა ქუეზად ერთი ასლისა“ III მფ. 19,6; „მოეწა... თავით-კერძო ოლომფორნესა“ O, იფ. 18,8; „თავადი წვა თავით-კერძო“ C,—„თავადი იყო პირით-კერძო მის ნავისა“ DE, მარ. 4,38.

თავ-ი დასაწყისი; ბოლო: „რომელმან ქმნეს თავი და

ბოლო“ I, ეს. 10,16; „თავსა დასასრულისა მათისასა“ ფს. 139,10; „სიმდაბლე თავი არს ყოვლისა კეთილისა“ 8. სწ. 7,20; „შთააგლო წყაროსა თავსა მძორი რადმე“ 8. სწ. 55,22; „თავთა წყაროსასა უძლოდის მათ“ I, ეს. 40,10.

თავ-ი თავის ქალა პირუტყვისა: „ვიღრემე იპოეზო-და თავი ვირისა ერგასის სასწორის ვეცხლის“ O, IV მფ. 0,25; „ნაგებითა მესათხველეთათა თავი მისი (ვერ მოიღოს)“ M, იობ 40,20.

თავ-ი სვეტის თავი: „დადარვად თავთა მათ ქოთარეთ-თასა, რომელი-იგი იყო თავთა მათ ზედა სვეტთასა“ II მსჯ. 4,18.

თავ-ი თავნი: „უქუნ სცეს თავი ბრალისა მის და მეხუთე მისი შეძინოს მას ზედა“ G, რიცხ. 5,7. იხ. ერგასის-თავი.

[თავ-ი] დასაწყისი: იხ. თოქს-თავი/თუქს-თავი.

თავ-ი, თავ-ი ჭუვილისა თაველი, თავთავი, «ჭუვილი»: „მოწაფენი მისნი მოჰპირდეს თავესა ჭუვილისასა“ ლ. 6,1; „იწყეს... სხუერტად თავისა“ C,—„იწყეს... მუსრვად თავესა ჭუვილისასა“ DE, მარ. 2,28; „აღღა კრებად თავისა“ O, რუთ 2,15; „ვეკრიბო თავი ჭუვილისად“ M,—„შეკრიბე ჭუვილი“ G, რუთ 2,2; „ვინ შეკრიბა თავი ჭუვილისად ჭეგსა შინა მყარსა“ I, ეს. 17,5; „თავ ჭუვილის განქმელ და უქამოს ნაყოფ“ ფლკტ. 108,12.

თავ-ი, თავ-ი თუქს-ი «სული თუქსი», «გული თუქსი»; გული, გონება, «სული»: „იესუ გულისკმა-ყო თავით თუქსით“ DE,—„ცნა იესუ გულსა თუქსსა“ მარ. 5,30; „მწყემსმან კეთილმან თავი თუქსი (სული თუქსი DE) დადგის საცხოვართა თუქსთა ზედა“ C, ი. 10,11; „არა ითხოვე... არცა თავნი მტერთანი“ II მსჯ. 1,11; „ნუ ჰგონებთ და იტყუთ თავით თუქსით“ მთ. 8,9; „სიბრძნე იქებს თავესა თუქსსა“ O, ზირ. 24,1; „თავით თუქსით შენ იტყუ მაგას“ ანან. ებრ. 100,24; „დაიდგა თუქსისა თუქსისა საცთური“ O, ოფე 4,17; „ვითარცა გინებამ თავთა თუქსთა შეპარცხეს“ ოსკ. 17,13; „არცაღა დიდსა მაგას შარავანდელსა თავესა თუქსსა უფლიეს“ O, I ეზრა 4,28; „ნუ ზრუნავთ თავთა თქუენთათუქს“ C,—„ნუ ჰზრუნავთ სულთა თქუენთათუქს“ DE, მთ. 6,25; „თქუა თავესა შორის თუქსსა“ 8. ცხ. 98; „გულისკმა-ყო თავით თუქსით“ DE,—„ცნა... გულსა თუქსსა“ C, მარ. 5,30.

თავ-ი თქუენ-ი თქვენ, თავისთავი: „გიჩუენო ბოროტი აღსასრული თავთა თქუენთა“ ფლკტ. 142,7; „რო-მელთა მსგავსებამ გურიტისად გაქეს თავთა თქუენთა“ ოქრ.-გურიტ. 225,15.

თავ-ი მათ-ი ის, თავისთავი: „მოგცნელ შენ თავნი მათნი“ O, იფ. 2,5; „განიყვეს ს.მოსელი ჩემი თავისა მათისა“ O, მთ. 27,35.

თავ-ი შენ-ი შენ, თავისთავი: „უჩუენე თავი შენი მღვდელსა“ მთ. 8,4; „ნუ მართლ გიჩნ თავი შენი წინაშე მეუფისა“ O, ზირ. 7,5; „მოავლნა... მოკლედ თავისა შენისა“ O, იერემ. 40,14.

თავი-ჩემი მე, თავისთავი: „შთავიგლე თავი ჩემი ზღუასა“ მრკ. 250r; „დავსთესი იგი თავისა ჩემისა“ O, ლგვ 2,28; „არცა თავი ჩემი ღირს მიჩნდა მისლად შენდა“ ლ. 7,7. იხ. თავად-თავადი, თავიეთ, თავის-თავ, თქსი, თქსა, თქსაგან, თქსაგანი, თქსად თანად, თქსება, თქსთაგანი, თქსთანა, თქს-თქს, თქს-თქსად, თქს-თქსება, თქსით თავით. თავად-ი «თუთ», თვითონ: „თავად მან აღიხილნა თუა-ლინ მისნი“ ლ. 6,20; „თავად იგი ცეცხლთა განი-ლიოს“ O, ზაქ. 9,4; „თავად სა მისელი“ მთ. 8,4; „შეცა თავადი კაცივე ვარ“ ხაქ. მოც. 10,28; „თა-ვად მან დავით თქუა“ C,—„თუთ იგი დავით იტყვს“ DE, მრ. 12,30; „ისრაელმან თავად მან ცნას“ M,—„ისრაელმან თუთ ცნას“ G, ისუ 5. 22,22.

თავად-ი «თავი», მეთაურთ: „იგი არს თავადი (თავი) ყოელისა მთავრობისა“ კოლ. 2,10. იხ. თავი, უთავადესი. თავად-ი თავნი: „მისცეს მას თავადი იგი და მეხუთში იგი შესძინოს მას ზედა“ M, ლევიტ. 8,5. იხ. თავი.

თავად-თავად პირამდე: „უწყეილა... იქვლს თავად-თავად“ O, ლაბ. 47,12.

თავად-თავად-ი თავის/სულის მიხედვით, თითოეული: „იყო რიცხუ თავად-თავად ისა მათისა ოცდათრამეტ ათასი“ I წმტ. 28,8; „აღიხილეს... ყოველი წელი თავად-თავად მათდა“ G, რიცხ. 1,18; „იოხოვდა... ხარკსა, რომელი ზედა-ედვა ჩუეულებსაებრ თავად-თავად ისა მათისა“ H—841,725. იხ. თავი, თავი თქსი.

თავადებულ-ი თავმართული: „კაცი ხოლო მართოთ თავადებულად მდგომარე არს, ხოლო სხუანი ცხოველ-ნი დაღონებულ არიან გუამითა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 154,18. იხ. აღებული (აღება).

თავგა(6)წირვა თავგამეტება, თავგადადება: „მარადის მდგომარე არს იგი... განმზადებული ბრძოლად მტერთა მეფი-სათა თავგაწირვით“ მ. სწ. 120,12; „უბედულთ შრომასა და ლუაწლას ეპყართასა, რომელნი თავგაწირვით ეღწიან ზღუასა შინა“ მ. სწ. 15,88; „არცა თავს-ვიდევით... მიშუებად მათდა თვნიერ სიკუდილსა და ყოვლითა ღონითა თავგანწირვით“ ბალ. 128,9. იხ. გა(6)წირვა.

თავდაბურვილი-ი თავდაბურული: „რომელი ილოცვიდეს... თავდაბურვილად, არცხუენს თავსა თქსა“ I კორ. 11,4. იხ. დაბურვილი (დაბურვა).

თავდადებულ-ი თავმდაბალი, მშვიდი: „მხოლოდ ხარ ქველის-მოქმედი და თავდადებული“ განს. ი. 109,6. იხ. დადებული (დადება).

თავდადრეკილი-ი თავდახრილი: „მივიწინეთ... თავდა-დრეკილნი და გულგანებულნი ბნელსა მას გარესენლი-სასა“ მ. სწ. 92,8. იხ. დადრეკილი (დადრეკა).

თავდამოქცევით: „ბრძანა... დამოკიდებაჲ მისი თავდამო-ქცევით პაერთა ზედა“ Sin.—11,47v. იხ. დამოქცევა.

თავდაუბურვილად თავდაუხურავად, თავლიად: „რო-მელი (დედაკაცი) ილოცვიდეს... თავდაუბურვილად, არცხუენს იგი თავსა თქსა“ I კორ. 11,6. იხ. დაუბურვილი.

თავდაქცევით თავდადება: „რომელსა დამოკიდებულ ვარ მე თავდაქცევით“ ფლპ. მოც. 9,28; „დავწროლით სისხლი მათი თავდაქცევით დაკიდებითა“ Ath.—11, 258v. იხ. დაქცევა.

თავ-დგმა დამთავრება: „ვერ თავადგამ საქმესა მას“ ბალ. 87,35.

თავ-დგმა იხ. თავს-დგმა.

თავიეთ-ი თავიანთი: „არა ჩემთვის მოსრულ არიან, არამედ თავიეთ საქმისათჳს“ მ. ცხ. 283v. იხ. თავი; შდრ. თავისი.

თავით თქსით (ზზ.) «თქსით თავით», თავად: „თავით თქსით ქუეყანამან მან გამოიღის ნაყოფი“ C,—„თქსით თავით ქუეყანაჲ ნაყოფსა გამოიღებნ“ მრ. 4,28; „თუთ თავით თქსით მივალს მის თანა“ მ. ცხ. 278r. იხ. თქსი.

თავით-კერძო პირით-კერძო: „თავად წვა თავით-კერძო“ C,—„თავადი იყო პირით-კერძო მის ნავისასა“ DE, მრ. 4, 88. იხ. კერძო.

თავით-კერძო-ა წინა მხარე: „თავით-კერძო იგი უმაგრესად ღვა და შეუძრავად“ ხაქ. მოც. 27,41; „იყო თავით-კერძო მისი, ვითარცა ჯარი“ წმტყ. 108. იხ. კერძო.

თავის-ი თვისი, მისი: „არა ეძიებნ თავისასა“ I კორ. 18,5; „იქმნეს თუ კაცმან ღმერთი თავისად“ I, იერემ. 10,20. იხ. თავი.

თავის-თავ ცალკე: „დავამჯდრნე თავის-თავ“ O, II მგ. 7,10; „დაიმჯდროს ისრაელმან თავის-თავ სასოევით“ აბ. რომ.-კურთხ. მოხ. 108,6. იხ. თავი.

თავ(ის)-მოთნე თავის მოიმედე, ამაყი, ზედადი, თავმომ-წონე: „ნუ თავის-მოთნე ხარ ფასითა შენითა“ O, ზეარ. 5,2; „თავის-მოთნე იგი და შეურაცხის-მყოფელი კაცი ლალი არს“ O, აშბ. 2,5; „ნუ თავის-მოთნე ხარ ეპსა მას იწროებისასა“ O, ზეარ. 10,20; „შენ ყრმა ხარ და თავ-მოთნე“ ბალ. 102, 87. იხ. მოთნე.

თავის-მოყუარე თავმოყვარე: „მოყუნე კაცნი თავის-მო-ყუარე“ II ტიმ. 8,2. იხ. მოყუარე.

თავის-მყოფელი-ი პატივის ან სიყვარულის მწყალო-ბელი; მდაბალი: „შეურაცხთა თავის-მყოფელ იგი არს“ რიფს. 178,9. იხ. მყოფელი.

თავის-სახუეველი-ი თავსაჯრი: „თავის-სახუეველი-თა თქსითა იწმენდნ ცრემლთა მათ, რომელნი გარდამოდიო-დეს თუალთაგან მისთა“ მ. სწ. 295,9. იხ. სახუეველი.

თავისუფალ-ი ღვანთავისუფლებული; აზნაური, კე-თილშობილი: „განაწილი იგი თავისუფლად შენგან“ G,—„გამოაწილი იგი შენგან განთავისუფლებული“ M, II მქ. 16,12; „ვინ განუტევა კანჯარი თავისუფლად?“ ფიზ. XII, 8; „თავისუფალ თუ ხარ ცოლისაგან, ნუ ეძიებ ცოლსა“ I კორ. 7,27; „ქემარტიად თავისუფალ იყუნეთ“ ი. 8,36; „მონაჲ ვარი და არა თავისუფალი მეუფისა ქრისტესი“ ბალ. 80,22.

თავისუფალ კმნა/ყოფა ღვანთავისუფლება: „ვითარ შენ იტყვ, ვითარმედ: თავისუფალ იქმნეთ“ C,—„ვი-თარ-ვე შენ იტყვ, ვითარმედ: განსთავისუფლდეთ“ DE, ი. 8,32; „თავისუფალ გუქმნა ჩუენ“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 37,21. იხ. უფალი; შდრ. განთავისუფლ-ბელი, განთავისუფლება, თავისუფლება.

თავისუფლება განთავისუფლება, გაშვება: „გამოიყვანა საპყრობილით კაცნი იგი... ათავისუფლნა“ მ. ცხ. 283v.

თავისუფლება/თავისუფლობა განთავისუფლება: „შენ ნუ ეძებ თავისუფლებას“ მ. სწ. 148,14; „არცა გნებავს თავისუფლებას“ მ. ცხ. 48v; „არა კმა იყოს მებრ თავისუფლებამ ოღენა“ მ. ცხ. 75v; „განვქსნენთ თავნი ჩუენნი შერატლებსაგან ბოროტთაგან, რამეთუ ველმწიფელ თავისუფლობამ გვაქუს თათა ჩუენთა ზელა“ მ. ცხ. 150,31; „ნუ აქვებ მას თავისუფლებას“ ო. ზირ. 7,28. იხ. გამოთავისუფლება.

თავ(ის)-ყოფა პატივის-ცემად: „თავ-უ ყავ მაძასა და დღასა“ ც.—„პატი-ე-ეც მაძასა შენსა და დღასა შენსა“ მთ. 15,4; „თავ-უ ყავ მკრანასა სავმარებისა მისისათჳს“ ო. ზირ. 83,1; „აჲ თავ-ი ყავ, დაჲდ სახლსა შენსა“ ო. IV მფ. 14,10.

თავ(ის)-ყოფა განდიდება, პატივი; შეკრება: „არცა კმუნის თავის-ყოფამ კაცისამ მის ცოდვილისამ“ ო. ზირ. 10,26; „თავ-ყოფად ყოველივე ქრისტეს მიმართ“ ეფეს. 1,10; „დიდება კაცისა—თავ-ყოფამ მაძისამ თჳსისა“ ო. ზირ. 8,18; „სარგებელ არს მონისა თავ-ყოფამ ღვლასა თჳსისა... და მკოდოეთად—შევედრებამ მდიდართად“ Ath.—11,200v.

თავ-ყოფილ-ი მორჩილი: „ჩერ-არს ერთმანერთისა მიმართ თავ-ყოფილი ფერქთა ბანამ უხუცესთა მრწემსთა მ-მართ“ Ath.—11,77v. იხ. ყოფა.

თავმოდრეკილ-ი თავდახრილი: „თავმოდრეკილ, რეცა მღვმესა შთავდომილნი, ისხნეს“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და იონ. 102,16; „ტაროდ თავმოდრეკილად“ მ. სწ. 181,25. იხ. მოდრეკილი (მოდრეკა).

თავმოთნე იხ. თავის-მოთნე.

თავმოთნება, თავსმოთნება თავმოწონება; თავის-ნება: „ეგრძელე კვალად გვლის-სიტყუას თავმოთნებო-სა და ზეობისას“ მ. ცხ. 88r; „რამთა არა მერმეცა თავს-მოთნებით განლაღენ“ ო. II ეზრა 4,20. იხ. მოთნება.

თავმძლარი-ი მხედართ-მთავარი: „იყავ ჩუენდა თავ. მძლარი და განვეწყუნეთ ძეთა მიმართ ამჟონისთა“ ც, მხჭ. 11,6. იხ. მძლარი.

თავობა, თაობა დასაწყისი. იხ. თავი; შდრ. თთჳსათ-ეობა, მწესითაობა.

თავოვანი-ი იხ. თავი; შდრ. კაცის-თავოვანი.

თავ(ს)-დება ტვრთვა, მითავსება, თავს-მდებ ქმნა/ყოფა, მორჩილება, გაგონება, კისრება, მოთ-მენა, ატანა: „თავს-დებით თავს-ი დევეთ ეგე“ MO.—„მტვრთველთა იტვრთეთ ეგე“ ც, რუთ 2,16; „წეს არს ზენდა მრავალი ტანჯვა თავს-დებად“ ფლკტ. 152,16; „მე თავს-ი დებ თქვენსა“ I.—„მიგითავსებ თქვენს“ ც, ეხ. 48,4; „არა ინებეს თავს-დებად სწავლისა“ I, იერმ. 5,8; „მან თავს-ი დევა სიტყუად იგი ძეძელისა მიმართ“ რიფხ. 172,16; „თავს-ი დებდით ურთიერთს“ კოლ. 3,18; „ვერ თავს-ი დევა მტერმან“ მრთ. A, ანტ. დ. 23r; „რომელმან თავს-ი დევა მონად უგუნური, ავინებს იგი სა-მართლს“ ო.—„რომელი თავს-მდებ იქმნას ყრმისა უგუ-ნურისა, ავინებს სიმატლეს“ pb., იგ. ხოლ. 19,28; „უიუეთუ თავს-ი დევა მგებობრი შენი, მისცე ველი შენი მტერსა შენ-ს“ M.—„უიუეთუ თავს-მდებ იქმნე მგებობრისა წილ შენისა, მხეც ველი შენი მტერსა“ pb., იგ. ხოლ. 8,1; „რო-მელთა თავს-ი დებდეს შენი ეგე უგუნურებად“ ვარ. 811.

თავს-დება ტვირთვა, «თავს-მდებობა»: „თავს-დ-ბით თავს-ი დევეთ ეგე“ MO.—„მტვრთველთა იტვრთეთ ეგე“ ც, რუთ 2,16; „ნუ მისცემ თავს-დებად თავსა შენსა სირცხულითა პირისაგან“ ო.—„ნუ მისცემ თავს-მდებობა-სა შინა სასირცხოდ პირსა“ pb., იგ. ხოლ. 22,20. იხ. დება.

[თავსება] იხ. მითავსება.

თავს-მდებ-ი თავედები: „ნუ დაუდგები თავს-[მ] დებად უმტკიცესსა შენსა“ ო. ზირ. 8,15; „ვეთილის-ყოფად იგი თავს-მდებობისა დაამკვს ცოდვილმან“ ო. ზირ. 20,22; „ნუ მიენდევები თავს-მდებობასა მისსა“ მ. სწ. 804,27.

თავს-მდებ ქმნა «თავ(ს)-დება»: „რომელი თავს-მდებ იქმნას ყრმისა უგუნურისა, ავინებს სიმატლეს“ pb.,—„რომელმან თავს-ი დევა მონად უგუნური, ავინებს იგი სა-მართლს“ ო. იგ. ხოლ. 19,28. იხ. დება.

თავს-მდებება, თავს-მდებობა თავედებობა: „თავს-მდებებად მან მრავალნი წარწყმდიან“ ო. ზირ. 20,24; „მიგდი თავს-მდებობასა მავისსა“ მ. ცხ. 810r; „ნუ მისცემ თავს-მდებობასა შინა სასირცხოდ პირსა“ pb.,—„ნუ მისცემ თავს-დებად თავსა შენსა სირცხულითა პი-რისაგან“ ო. იგ. ხოლ. 22,20. იხ. მდებება.

თავს-მდებელ-ი მომთმენი, ამტანი: „თავს-მდებელ კირთა“ მ. ცხ. 277r. იხ. მდებელი.

თავს-მოთნება იხ. თავმოთნება.

თავსნიერ-ი შესაწირავი, საღვთო: „შესწირავნ წელი-წაღსა სამ-გზის თავსნიერთა საკუერთთა“ ო. III მფ. 2,85; „შეწირა მსხუერპლნი თავსნიერნი დასამჟღებელ-ნი“ ო. III მფ. 8,15.

თავსნიერ-ი რიცხვი, ანგარიში: „მოიღე თავსნიერი ავართა ნატყუნავისათა კაციტაგან მისაცხოვარადმდე“ ც, რიცხ. 81,20; „მოიღეს თავსნიერი კაციტაგან მბრძოლთა ჩუენ თანა“ ც, რიცხ. 88,49.

თავს-სხმა ტვირთვა, აკიდება, დათმენა: „ორთა ბრძო-ლათა თავს-ისხამ“ მ. ცხ. 108v; „უძლურებანი ჩუენნი თავს-ისხნა“ მთ. 8,17; „მან ცოდვანი ჩუენნი თავს-ისხნა“ მ. რომ.-კორნთ. ისაჲ და იაკ. 20,12. იხ. სხმა.

თავქედ-ი სიგიჟე, სიცოფე: „საქმე ჩემი და შენი მსგავს არს კაცსა თავქედითა სნეულსა, რომელი პირითა წა-რვენ სიტყუათა მრავალთა და გონებითა არა უწყინ, რასა შინა არს“ მ. სწ. 102,11; „გარდაიქვა სნეულებამ მისი თავ-ქედად, განწირულად ცხოვრებისაგან, და წარვიდა ცნობამ მისი“ მ. სწ. 204,18. იხ. თავქედანი/თავქედიანი.

თავქედანი-ი, თავქედიანი-ი გიჟი, შეშლილი: „ეჭჳურნებ-ლი ოღენსა უძლურსა თავქედანსა (var. თავქედიანსა)“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 178,28. იხ. თავქედი.

თავყანის-ცემა, თავყუანის-ცემა, თავყუანის-ცემა «ლო-ცვა», მსახურება: „თავყუანის-ცეს უფალსა“ ო. I მფ. 15,81; „დაემორჩილე თავყუანის-ცემად დიდსა... აპოლონსა“ ფლკტ. 188,11; „აღვდა პეტრე ერდოსა ზელა თავყუანის-ცემად (ლოცვად ლ)“ ხაქ. მოც. 10,0; „არა თავყუანის-ცეს ემერთსა ველით-ქმნულსა“ ო. დან. 18,4; „თავყუანის-ცეს მას“ ხანმტ. მრთ. 28,0. „რამთა მოიქცენ თავყუანის-ცემად“ მსკ. 58,4. იხ. ცემა.

თავ-ყოფა იხ. თავის-ყოფა.

თავწარსმულ-ი თაველი, თავთავი: „მეყსეულად თავ-
წარსმული მოიღო ჭველის-საქმს“ მრთ. D, პეტრე და
ელია, 822. იხ. წარსმული.

თავწყარო ჯუღრმული წყლისა, წყლის სათავე:
„წყარო სამთის და თავწყარო ცხოველის“ O, —წყა-
რომ მტილი და ჯუღრმული წყლისა ცხოველისა“ M,
ქება 4,5. იხ. წყარო.

თავვედ-ი ფიცხელი, კადნიერი, თავეასული: „თავ-
ვედ არს ნათესავი“ G, —ფიცხელ არს ნათესავი“ რხ.,
რიცხ. 12,20; „ჭერ-არს ეპისკოპოსისა... ნუ თავვედ, ნუ
გულმწყარა“ ტიტ. 1,7.

თავვედად კადნიერად: „ფიცხლად ხვლოდ, ფიცხლად და
თავვედად“ O, დაბ. 40,8; „თავვედად იქცევიან“ მ.
სწ. 204,20.

თავვედლობა თავეასულობა, კადნიერება: „მწენი და-
ვცნეს თავვედობითა და ამპარტავენებითა, და დაჰწნი
მძლელ გამონდეს სიმდაბლითა“ მ. სწ. 78,18; „სიმძლელ სი-
ბერესავე დანერგულ არს და თავვედობა და სილაღე—
სიკბუქესა“ მ. სწ. 205,18.

თალია ძაძაძა, ტომარი: „ერთი. ოდენ თალიაა იუჭ-
ლისაჲ, რომელ არს ძაძაძა, უქმნით მას წელიწადსა შინა“
მ. ცხ. 108r.

თანა თან; „ოდეგნ“, —ის ღეროს: „ანგელოზისა მის თანა“
ლ. 2,18; „მოწაფეთა თვსთა თანა“ მრ. 8,34; „აღუდ
იერუსალმელ ბარნაბას თანა“ გალ. 2,1. „აღმოსლუასა თა-
ნა მზისასა“ G, —„აღმოსლუასა ოდენ მზისასა“ M, მსჯ. 9,33.

თანავე თანვე: „მის თანავე“ ლ. 22,50.

თანა-იგი თანაც: „რომლისა თანა-იგი ყოფილ იყო ლე-
გონი“ მრ. 5,15.

თანა-ლა: „მათ თანა-ლა“ მრ. 8,10.

თანაცა თანაც: „თქვენ თანაცა იყოს“ ი. 14,17. იხ.
გზისთანაჲ, თანაჲს-თანა, მისთანაჲ, სათანადო, შენთანა,
ჩემთანა.

თანა, თანად (ზხ.) ერთად, თან, ჟურთ: „სული ჰა-
წმიდაჲ თანა არს“ მრ. 8,80; „აღადეთ თანად აღორძი-
ნებად“ მთ. 18,80; „აღვაშლოთ სახელი მისი თანად
(მის თანა ელ)“ ფხ. 88,4; „ჰამეს მენ პური თანად“
O, იერემ. 41,1; „შვეილა ნავსა მოწაფეთა მისთა თანა“
DE, —„აღელა ნავსა მოწაფეთა მისთა თანა“ C, მრ. 8,10.

თანა-არსობა მარადიულობა: „პური ჩუენი თანა-არსო-
ბისაჲ მომე ჩუენ დლითი-დღედ“ ლ. 11,8. იხ. არსება.

თანა-აღზრდილ-ი ერთად გაზრდილი: „რამეთუ თანა-
აღზრდილ იყო მისი“ ქ. ცხ. 174,8; „ზრახა ყრმათა თანა,
რომელნი-იგი მის თანა აღზრდილ(!) იყვნეს“ O, III მფ.
12,8. იხ. აღზრდილი (აღზრდა).

თანა-აღრევა აღარევა, შერევა: „ნუ თანა-აღრე-
ვით მეძავთა“ I კორ. 5,10. იხ. აღრევა.

[თანა-აღზრდილ] აღარატება: „არა თანა-აღზრდილ
იქმნეს ძეთა თანა ისრაელისათა“ G, —„არა აღიკაცნეს
შორის ძეთა ისრაელისათა“ რხ., რიცხ. 1,47. იხ. აღზრდილ.

თანა-აც იხ. თანა-დება.

თანა-ბრძოლა ბრძოლა: „უფალი, ღმერთი ჩუენი ესე
გუეთანა მბრძოლა ჩუენ“ G, —„უფალი, ღმერთი თქვენ
იგი თავადი, ჰბრძოლა თქვენ წილ“ M, ისუ 5. 28,10. იხ.
ბრძოლა.

თანა-გამორთვა: „მრავალი ნართავი ერი თანა-გამორ-
თო მათ“ ივლ. 2,11. იხ. გამორთვა.

თანა-განყოფა გაამხანაგება, მონაწილეობა: „რომელი
თანა-განყოფეოდის მპარავსა, სძულს მას სული
თუნი“ O, იგ. სოლ. 20,24. იხ. განყოფა.

თანა-გაც, თანა-გუაც, თანა-გუედვა იხ. თანა-დება.

თანა-გუნდი თანყოფი უცხოობაში: „იყურთა ეალე-
სითაჲ თანა-გუნდად ჩუენდა“ II კორ. 8,18. იხ.
გუნდი.

თანა-გურიობა მიღევნება, მიმდევრობა, სვლა: „რომელი
თანა-გურიობდეს უგუნერთა (მაღალი უგუნერებითა
რხ.) საცნაერ იყოს“ O, იგ. სოლ. 12,20. იხ. გურიობა.

თანად იხ. თანა.

თანა-დადგომა ამოდგომა (მხარში): „არაჲ თანა-
დამიდგა მე“ II ტიმ. 4,10.

თანა-დახულობა დასწრება, შესწრება: „რომელნი თა-
ნა-დახუდენ და ეწამნენ ძმათა ჩუენთაჲნი ესეითარსა
მას მზაკუერსა, იგინიცამცა წყეულ არიან“ ი. ე. 54,8;
„თანა-დახუდა ვინმე ერთი მოწაზონი და შეუდგა მათ“
ლიმ. 88,23. იხ. დახულობა.

თანა-დგომა მხარში ამოდგომა, დახმარება: „რომელი-
იგი თანა-უდგა მას“ მრ. 15,30. „თანა-დგომითა ძამათა
ჩუენთათაჲსა სრულ ყო ყოველივე საქმე შენებისაჲ“ ი. ე.
81,17; „შეწეენითა და თანა-დგომითა ყოველთა წმიდა-
თათა“ A—484,815r. იხ. დგომა.

თანა-დება მართება, ვალის ქონება: „მომეც... რაოდე-
ნი თანა-გაც უფლისა ჩემისაჲ“ ლ. 18,5; „თქვენცა თა-
ნა-გაც ურთიერთს დაბანად ფერჯთა“ ი. 18,14; „შეჟლისა
ჩუენისაჲბრ თანა-აც სიკუდილი“ ი. 19,7; „თანა-უდგა
მისი ასი დრაჰკანი“ მთ. 18,28; „რომელი თანა-გუედვა
ყოფად, ვყავთ“ ლ. 17,10; „არაჲ თანა-მედგა მისი,
არცა თანა-უდგა ჩემი“ O, იერემ. 15,10. იხ. დება.

თანად-შეგება ძოვნა: „თანად-შეგებაჲს გარემოჲს ბორ-
ცუთა ყოველი“ O, ეს. 9,18. იხ. შეგება.

თანად-ცოდნა თანა-უწყება: „გინა თუ იხილა, გინა
თუ თანად-იცის (თანა-უწყადა G)“ O, ლევიტ. 1,5. იხ. ცოდნა.

თანა-ედვა იხ. თანა-დება.

თანა-ზიარ-ი მონაწილე: „ისმინე, სულ ჩემო... თანა-
ზიარ ჩემო, განზრახვასა და განგებასა ცხოვრებისა ჩემი-
სა“ მ. სწ. 101,20; „ღეჲყენ მათ ზედა და თანა-ზიარ
ძირისა და სიბოხისა ზეთის-ხილისა იქმნენ“ ბრძმ. 11,17;
„მონაწილე იყვნეს და თანა-ზიარ შრომათა მისთა“ შუშ.
XVII,4. იხ. ზიარი.

თანა-ზიარება მონაწილეობა: „ნუ თანა-ზიარები
საქმეთა მათ უნაყოფოთა ბნელისათა“ ეფეს. 5,11.

თანა-ზიარება ერთობა, თანასწორობა: „სათნო ყოფო-
დენ თანა-ზიარებაჲ ჩუენი“ განს. ი. 108,21. იხ.
ზიარება.

თან-ზრახვა ლაპარაკი, უბნობა, საუბრობა: „ერ-
ნეს მათ მოსე და ელია, თან-ზრახვიდეს მას“ მთ.
17,8; „თან-გზრახვიდეს შენ“ ო, იგ. ხოლ. 8,22.
იხ. ზრახვა.

თან-კუნება ოხვრა, კვნესა (ერთად): „ყოველი დაბადე-
ბელი ჩვენ თანა თან-კუნების და თან-ელმის“ პრამ.
8,28. იხ. კუნესა.

თან-ლმობა ტყვილი: „ყოველი დაბადებული ჩვენ თანა-
ნა-კუნების და თან-ელმის“ პრამ. 8,28; „თან-
გელმოდენ“ მ. ცხ. 220v. იხ. ლმობა.

თან-მავალ-ი თანამგზავრი: „ესევითარი თან-მავალ-ი
არა პარო“ ვარ. 372,2. იხ. მავალი.

თან-მამით-ი ერთისა მამისა: „თან-მამითი და
არს“ G, — „ერთისა მამისა და არს“ მხ., ლევიტ.
16,11. იხ. მამითა.

თან-მბრძოლება, თან-მბრძოლობა «შეწევნა», ერთად
ბრძოლა: „მღერთი ისრაშლისა ეთანამბრძოლებო-
და ისრაშლს“ G, — „მღერთი ისრაშლისა შეეწეოდა ის-
რაშლს“ M, იხუ 5. 10,48; „ეთანამბრძოლებით მათ“
იხუ 5. 1,14.

თან-მდგომ-ი: „იგიცა მრავალთა თან-მდგომ ექმნა“
პრამ. 16,2. იხ. მდგომი.

თან-მდგომარე ახლოს მდგომი: „რომელთაჲ თან-
მდგომარეთა ვითარ ესმა, იტყოდეს“ მრ. 15,85. იხ.
მდგომარე.

თანამდებ-ი «მზლელი», «მოვალე»: „თანამდებ არს
საწყლისა“ მთ. 5,21; „სიკუდილისა თანამდებ იყოს“ ო,
დაბ. 26,11; „მზლელ თაჲისა თჳსისა იყოს“ G, — „თა-
ნამდებ იყოს თაჲისა თჳსისა“ მხ., იხუ 5. 2,10; „არარაბა
მოვილი თანამდებისაგან“ ო, იოზ 81,87; „რამთა
ჩუნტა მადეტეთ თანამდებთა ჩუნთა“ მთ. 8,12; „თა-
ნამდებ ვართ სიკუდილისა“ ანან. ებრ. 100,4; „სი-
კუდილო... თანამდები ხარ უწყალო, რომელი არაჲის
მიუტევებ, და მოსესხე ხარ სასტიკი, რომელი არა გარდაი-
გალები“ მ. სწ. 220,8; „მოთხოვო ნაჯთევი იგი თან-
ამდებსა მას შენსა და გარე გამოკართას მან ნაჯთევი
იგი“ M, — „კაცმან, რომელი მოკალე იყოს, თავით თჳსით
გამოკართოს ნაჯთევი ესე“ G, II შქ. 24,10; „აწ შენცა
თანამდებთა თანავე პყრობილ ხარაჲ“ ფლკტ. 147,8.
იხ. მდება.

თან-მეინაჯე «მოხსნე», თანამესუფრე, თანამსხლ-
მარე: „თან-მეინაჯეთა[თჳს] არა ინება შეწყებამა ქალისა“
DE, — „მეოხნეთი მათჳს არა ეცრუა მას“ C, მრ. 8,
28; „რომელსა ენებოს მომზადებად სერა დიდი მეფისათჳს და
ზოგჯერ, თან-მეინაჯეთი მისთა“ მ. სწ. 208,11. იხ.
მეინაჯე.

თან-მესარეცლე «თან-მწოლი»: „თან-მესარეცლე ი-
საგან დაჲარე ათრობად რამე მისდა“ მხ., — „თან-
მწოლისაგან შენისა ეკრძაღ თხრობად რამსამე მას“
O, მთ. 7,2. იხ. მესარეცლე.

თან-მეუღლე უღლის მოზიარე, ამხანაგი: „ნუ იქმნებთ
თან-მეუღლესა წარმუნთა“ II კორ. 6,14. იხ. მე-
უღლე.

თან-მზრახვალ-ი, თან-მზრახველ-ი, თან-მძრახვალ-ი

«მზრახვალი», მრჩეველი: „ზრახვა ყო თან-მზრახველ-
თა მისთა თანა“ საქ. მოც. 25,12; „თან-მზრახველი“
M, — „მზრახველი“ ო, ესთ. 18,8; „უბრძანეთ მე და შვლთა
თან-მზრახველთა ჩემთა“ ო, I ეზრა 8,12; „ეინ
თან-მზრახველ ყო მას“ ო, — „ეინ თან-მზრახველ
მისსა იქმნა“ მხ., ეს. 40,13; „თან-მზრახველ
ეშაქისაო“ ფლკტ. 148,26; „თან-მძრახველ ბნე-
ლისაო“ Sin. — 11,8v. იხ. მზრახვალი.

თან-მზრუნველ-ი კირისუფალი: „პოვა ეინმე... თან-
მზრუნველი თჳსი საყრობილესა მას შინა“ იფტ. 117,27.
იხ. მზრუნველი.

თან-მიდგომა მიახლოება: „თან-ამიდგა ქმარსა მას
თჳსსა“ ფლკტ. 187,2. იხ. მიდგომა.

თან-მიდგება წაღება: „დავიწყდა თან-მიდგებად პე-
რი“ მრ. 8,14. იხ. მიდგება.

თან-მკვდრ-ი თანამემკვდრე, თანასახლეული, თან-
მოსახლე: „რამთა იყენენ წარმართნი თან-ამკვდრ და
თან-კორც“ ეფეს. 8,0; „თან-ამკვდრ და თან-ზიარ-
ნო ქრისტეს სასუფეველისანო“ განს. ი. 108,5; „თან-
ამკვდრითურთ მათით კრებულთ“ I კორ. 10,10; „მ
დაუუღებო, თან-ამკვდრო სიმდაბლისაო“ მ. ცხ. 80v.
იხ. მკვდრი.

თან-მკვდრება «შერთვა»: „თან-ამკვდრო იგი“
G, — „შერთო იგი“ M, II შქ. 21,13; „მითუ ეინმე-
იყენოს ცოლი და ითანამკვდროს (შერთოს M)
იგი“ G, II შქ. 24,1. იხ. მკვდრება.

თან-მნებელ-ი მორჩილი, დამჯერებული: „არა თან-
მნებელ ექმნე მას და არა ისმინო მისი“ G, II შქ.
18,8. იხ. მნებელი.

თან-მოგზაურ-ი «მოგზაური», მოგზავრი: „თან-ამო-
გზაურთა თანა იყოს“ C, — „მოგზაურთა თანა პარს“
DE, ლ. 2,44; „თან-ამოგზაურად შეუღდეს ღმმა და
ერმოგინე“ თეკლა 81,5; „კეთილი თან-ამოგზაური
პოვეთ“ მ. ცხ. 107v. იხ. მოგზაური.

თან-მოღვაში შემწე, თანამოქმედი: „რომელი წყელ
არს ისრითა შურისათა, არს იგი ყოლადვე უბადრუჲ და
თან-ამოღვაში და ზიარ ეშაქისა“ მ. სწ. 244,2; „ნაყროვა-
ნებისა თან-ამოღვაში“ ლონგ. 180,88. იხ. მოღვაში.

თან-მოთაუღლ-ი მონაწილე, მოზიარე, თანაზიარი:
„კეთილსა მას შენსა თან-ამოთაუღლ გექმნეს შენ“ ო,
ზიარ. 8,10. იხ. მოთაუღლი.

თან-მონა თანამოსამსახურე: „ეთარცა-იგი ისწავეთ ება-
ფრამსგან, საყუარელისა ჩემისა თან-ამონისა“ კოლ. 1,7.
„თან-ამონანო და თან-მკვდრო და თან-ზიარნო ქრის-
ტეს სასუფეველისანო“ განს. ი. 108,5. იხ. მონა.

თან-მონათესეობა, თან-მონათესაობა თესლი, ტომი:
„თან-ამონათესეობისაებრ მათისა“ G, რიცხ. 1,20;
„უქუდავება არს თან-ამონათესაობაჲ სიბრძნისაჲ“
მხ., — „უქუდავება არს ნათესაეობაჲ სიბრძნისაჲ“ ო,
სიბრძ. სოლ. 8,17. იხ. ნათესეობა.

თან-მონაწილე მოზიარე: „თან-ამონაწილე ექმნები
იუღას ისკარიოტელსა“ მ. ცხ. 20,1. იხ. მონაწილე.

თან-მორბედი: „თან-ამორბედ ექმნეს (გონებაჲ შენი)
მადლსა მას“ კ. იერ. — ნთლდებ. 84,10. იხ. მორბედი.

თანა-მორწმუნე ერთმორწმუნე: ფლტ. 161,23*. იხ. მორწმუნე.

თანა-მოსაგრე თანამბრძოლი: „უძაბესად შევპარცე... თანა-მოსაგრი სა ჩემისა... მოვლინებად თქუენდა“ ფლტ. 2,25. იხ. მოსაგრე.

თანა-მოსაყდრე მოადგილე: „თანა-მოსაყდრე ჩუენდა იყო“ თედ. 650. იხ. მოსაყდრე.

თანა-მოსაჯული: „გისაყო თანა-მოსაჯული სა შენისა-გან“ H—822, 37r. იხ. მოსაჯული.

თანა-მოქალაქე ერთი ქალაქისა: „არლარა ხართ უცხო და მწირი, არამედ თანა-მოქალაქე ხართ წმიდათა“ ეფეს. 2,10. იხ. მოქალაქე.

თანა-მოქმედი: „გირებს თუ ყოფად თანა-მოქმედ და თანა-მორწმუნედ ჩემდა“ ფლტ. 161,23; „გრწმენეს... სული წმიდა თანა-მოქმედი“ იფტ. 115,10. იხ. მოქმედი.

თანა-მოღუაწე თანამეომარი, თანამებრძოლი: „თანა-მოღუაწე მექმნენით მე ლოცვათა შინა“ ჰრომ. 15,30; „თანა-მოღუაწეო და შემწეო უძლურთა“ თომა-მოც. 14,5; „რაჲმს იბილოს თანა-მოღუაწეო იგი მარხვისადა—ლოცვადა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 100,21. იხ. მოღუაწე.

თანა-მოძმე მეზობელი, მეგობარი: „უკუეთო იგი მეოტ ექმნეს სოფლისა სიყუარულსა, ღირს იქმნეს თანა-მოძმედ ძალთა ზეცისათა“ მ. სფ. 104,8. იხ. მოძმე.

თანა-მყოფი მოზიარე, მეუღლე, ერთად მცხოვრები: „იყვენ წარმართნი... თანა-მყოფ აღთქმისა მის“ ეფეს. 3,6; „და იყო დანიელ თანა-მყოფ მეფისა“ I, დან. 13,1; „ვითარცა ვერუვის ცოლი თანა-მყოფსა თჳსსა, ვგრე მეტრუვა მე“ I, იერემ. 3,20; „ვტოცო ჩემო და თანა-მყოფო ჩემო“ ფლტ. 107,3. იხ. მყოფი.

თანა-მშრომელი თანამოქმედი: „რამეთუ თანა-მშრომელ გეტყვენ წამებასა მავას“ ანდ.-ანატ. 222,15. იხ. მშრომელი, მტრობა.

თანა-მცორვალ-ი შიკრიკი: „დაადგინა მათ ზედა სესაკიმ და მთავარნი იგი თანა-მცორვალ თანა“ M, II 53. 12, 10. იხ. მცორვალი.

თანა-მძრახვალ-ი იხ. თანა-მზრახვალი.

თანა-მწოლი თანამეცხედრე, ერთად მწოლი; «თანა-მესარეცლე»: „თანა-მწოლისაგან შენისა ეარძალე თხორობად რაჲსამე მას“ O,—„თანა[ა]-მესარეცლისაგან დაფარე ართხორობად რაჲმე მისდა“ რხ., მიქ. 7,6. იხ. მწოლი.

თანა-მჭუ(ვ)ან-ი, თანა-მჭუვარი-ი ვინც ვინმესთან ერთად წუხს: „ველოდ მე თანა-მჭუვანსა“ Z,—„ველოდ მე თანა-მჭუვარსა“ J, ფს. 68,21. იხ. მჭუვანი/მჭუვარი.

თანა-მჭდომარი, თანა-მჭდომელი: „პრქუა მას თანა-მჭდომარე მან მეფისამან“ Sin.—11,377r; „პრქუა მას თანა-მჭდომელ მან მეფისამან“ H—841,742. იხ. მჭდომარი, მჭდომელი.

თანა-ნადები-ი «ვალი», მართებული: „მოუტო შენ ყოველი თანა-ნადები შენი“ M,—„მოუტო ყოველი ვალი თჳსი“ G, II 37. 16,2; „მომიტევენ ჩუენ თანა-ნადებნი ჩუენნი“ მთ. 6,12; „მოიგებლით ურთიერთს თანა-ნადებნა: საშიერლსა—შიში, მოხარკესა—ხარკი, პატიოსანსა—პატივი“ ფიზ. XXVI 27. იხ. ნადები.

თანა-ნერგ-ი: „უკუეთო თანა-ნერგ ვექმნენით მსგავსებასა მას სოკუდილისა მისისასა“ ჰრომ. 8,5; „უკუეთო თანა-ნერგ ექმნე შენ“ კ.-იერ.-ნათლისღებ. 83,30. იხ. ნერგი.

თანა-ნუგეშინის-ცემა: „არს ესე თანა-ნუგეშინის-ცემა თქუენ ზორის“ ჰრომ. 1,12. იხ. ნუგეშინის-ცემა.

თანა-სა-თანა: „ყო აღგილსა მას თანა-სა-თანა ორი აბანოა: ერთი ღელათა და ერთი მათათა“ სფ. ხალ. 851v. იხ. თანა. თანა-რბოლა გაქცევა: „იხილი თუ მპარავი, თანა-ურბოლი მას“ ფს. 40,18. იხ. რბოლა.

თანასათნო-ყოფა თანამნებელობა, თანხმობა: „ეწამებოთ სამე და თანასათნო-ყოფით საქმეთა მამათა თქუენთსა“ ლ. 11,48. იხ. ყოფა.

თანა-სახეობა გალობა, ლულუნი: „რაჲთა თანა-სახეობდენ ვითარცა მავებლნი გულთა მათთა“ (I) იხ. სახეობა. თანა-სახელეულობა ერთად ცხოვრება: „თანა-სახელეულოს იგი“ G, II 37. 25,6. იხ. სახელეულობა.

თანა-სლვა ერთად სვლა: „თანა-სლვა დიდეს მს“ DE, ლ. 7,11; „აბრაჲმ თანა-სლვა დიდეს მათ“ ლ. 18,16. იხ. სლვა.

თანა-სძალი-ი «მოყუასი», შილი: „მოიქცა თანა-სძალი-მან შენმან ერისა მიმართ“ G,—„მოიქცა მოყუასი შენი ერისა თჳსისა“ M, რუთ 1,15. იხ. სძალი.

თანასწორი თანათფარი: „იქმნა იგი მიერიოგან განმეგ ჩეულ და თანასწორ სხუათა“ მ. ცხ. 213r. იხ. სწორი.

თანა-ტყუე ერთად მყოფი ტყვედ: „კითხვად არქეთ... ნათესათა ჩემთა და თანა-ტყუეთა ჩემთა“ ჰრომ. 10,7. იხ. ტყე.

თანა-ტყუელვა «მტყუელვარეობა», ტაშის აყოლები: „რომელი თანა-ტყუელვარეობა ემასა ეზრისასა“ O,—„რომელი მტყუელვარეობა ემასა ეზრისასა მიმართ ორდნოთასა“ რხ., ამოხ 6,6. იხ. ტყუელვა.

თანა-უვიდოდა იხ. თანა-სლვა.

თანა-უწყება «თანად ცოდნა»: „გინა თუ იბილა, გინა თუ თანა-უწყოდა (თანად-იციის O)“ M, ლევიტ. 5,1. იხ. უწყება.

თანა-ქცევა ერთად ცხოვრება, «შეერთება», «განსუენება», შეუღლება: „მეგობარ მრისხანსა ნუ თანა-ქცევი“ O,—„მეგობრისა თანა გულუცხობისა ნუ განისუენებ“ რხ., იგ. სოლ. 22,24; „თანა-ქცევილად მათ და ამენებდა“ საქ. მოც. 1,4. „რაჲმს დაერთოს ბუნებასა ზედა ნაყოფანებად, გინა თანა-ქცევად ღელათად, ვითარცა შეშად ნაქუერცხლსა, აღტყუიოს საქმეობი ენებათადა“ მ. სფ. 182,34; „არარად აქუს სიმწარე თანა-ქცევისა მისსა“ O,—„არა აქუს სიმწარე მის თანა შეერთებასა მისსა“ რხ., სფრძ. სოლ. 8,10. იხ. ქცევა.

თანა-ყოლა: „თანა-ყოვანდა იოჲანესა მსახურად“ საქ. მოც. 18,6. იხ. ყოლა.

თანა-ყოფა ერთად ცხოვრება, ერთად ყოვნა: „თანა-ყოფენით შენდაჲთა“ I პეტრე 3,7; „ქიანოვდა (დელათა)... თანა-ყოფის თქუე პეტრე“ მ. ცხ. 101v;

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

„წყალობა შენი თანაპორტი“ O, ხობრძ. სოლ. 16, 10. იხ. ჟღა.

თან-შეზავება შეხამება, ამება: „არა თანა-შეზავება სარწმუნოება იგი მსველთა მათ“ ჰებრ. 4, 2. იხ. ზავება.

თან-შეთქმულ-ი შეერთებული, ერთ პირზე მდგომი: „წარყვამდო იგი და ყოველნი თანა-შეთქმულნი მისნი“ G, ლევტ. 20, 5. იხ. შეთქმული (შეთქმვა).

თან-შემწე ძალად მოსრული, თანამოქმედი: „ღმერთსა თანა-შემწენი ვართ და ღმერთსა ნამუშავენი“ I კორ. 3, 9; „გეშენს თანა-შემწე ძვთა მათ ლოთისთა“ ექ, —ყოველნი ესე მოსრულ იყვნენ ძალად ძვთა მათ ლოთისთა“ ექ, ფს. 62, 9; „თანა-შემწენი ვართ თქვენდა“ II კორ. 8, 1. იხ. შეწე.

თან-შერაცხა ჩათვლა: „თანა-შეერაცხა მარტვლთა“ ბ. კეხ. 40-თხ. 121, 21. იხ. შერაცხა.

თან-შერთვა აყვანა, შეერთება: „თანა-შეერთენ მოაწმ მოყუასი თხსი რაცხასებრ თავადისა“ O, გამოსლ. 12, 4.

თან-შერთულ-ი შეერთებული: „ესე არა თანა-შერთულ იყო ზრახვასა მათსა და საქმესა“ ლ. 28, 51. იხ. შერთვა.

თან-შესაჯდლებელი-ი შესაუღლებელი: „მოუბრუნეს თანა-შესაჯდლებელნი“ (შესაუღლებელნიცა ექ) იგი საქეთანი“ ხაქ. მოც. 27, 40. იხ. შესაჯდლებელი.

თან-შეტყუება თანაწილობა, თანაფარდობა: „თანა-შეტყუებების ამას (სინას) იფრესალში“ გალ. 4, 25; „თანა-შეტყუებების იგი ზღუასა მას, რომელ არს გარევენი ღაღიასა“ ბ. კეხ. ექვხ. ლდ. 58, 29.

თან-შეტყუება შეფარდება, შესაბამისობა: „ამისთჳს უწოდა მას სამყარო თანა-შეტყუებებითა მისითა წულილთა თანა“ ბ. კეხ. ექვხ. ლდ. 47, 17; „თანა-შეტყუებების იგი მისისა ჰყო იგი“ G, რიცხ. 8, 8. იხ. ტყუება, შეტყუება.

თან-შეტყუებულ-ი შეერთებული: „თანა-შეტყუებულნი (გულნი მათნი) სიყვარულით ყოვლისა მიმართ სიზღადრისა“ კოლ. 2, 2. იხ. ტყუება.

თან-შეჭესვა შემოხვევა: „თანა-შეეჭესვის არა-წმიდებან“ მ. ცხ. 118v. იხ. შეჭესვა.

თან-შეწევნა დახმარება: „თანა-შეეწეოდო იგიცა“ ხაქობ. წგ. II 144, 8 იხ. შეწევნა.

თან-შთამოსლვა ჩამოსვლა: „წერ-არს უკუე ხანად-ხანად თანა-შთამოსლვაჲ ძმათაჲ“ მ. ცხ. 232r. იხ. შთამოსლვა.

თან-შთამოყოლა ჩამოყოლა: „არა თანა-შთამოყოვეს გულსა-ილყუთა“ მ. ცხ. 138r; „ზიდდო შთამოყოვეს ილდე თანა“ მ. ცხ. 59v. იხ. შთამოყოლა.

თან-წარვლა გეანგლა, გვერდის ბეღა: „თანა-წარ-კვლით სამართალსა და სიუყვარულსა ღმერთისასა“ ლ. 11, 42; „თანა-წარკვლით სიზღადრთა ძმათა თქვენთა“ G, II შქ. 2, 4; „თანა-წარკვლით (განგლო M) ღდეს სიზღადრთა მოხელთაჲ“ G, II შქ. 2, 18; „ნუ თანა-წარკვლით მონასა თქვენთა“ O, დაბ. 18, 8. იხ. წარვლა.

თანა-წარმავალი-ი გამვლელი, ამვლელი: „ხოლო თანა-წარმავალნი იგი პასრობდეს მას“ მთ. 27, 30; „მოყვარებნიან მას ყოველნი თანა-წარმავალნი გზისანი“ ფს. 79, 13. იხ. წარმავალი.

თანა-წარსადინელი-ი სვლა, დინება: „ზე, დანერგული თანა-წარსადინელსა წყალთასა“ ფს. 1, 18. იხ. წარსადინელი.

თანა-წარსავალი-ი გასავალი, გადასავალი: „დაჯდა იგი ბქეთა ზედა ენანისათა, რომელ არს თანა-წარსავალსა თამნაფასა“ O, დაბ. 38, 14. იხ. წარსავალი.

თანა-წარსლვა გვარე-წარცოდვა, გავლა, გვერდის ბეღა, აცდენა: „რომელნი თანა-წარკვიდოდეს“ ფს. 128, 8. „თანა-წარსლვად სასუმელი ესე ჩემგან“ DE, — „გვარე-წარმკადე მე სასუმელი ესე“ C, მრ. 14, 80; „თუ შესაძლებელ არს სასუმელი ესე თანა-წარსლვად ჩემდა“ მთ. 28, 42; „ვის უნდა თანა-წარსლვაჲ და არა წარკვლა“ ზირ. 84, 10. იხ. წარსლვა.

თანა-წარსრბა ბეღა: „თანა-წარსრბით ვთქვათ“ მრთ. D, ქ. იფრ.-აღლგ. 122. იხ. წარსრბა.

თანა-წარტანება თან წაღება: „აღლგა წმიდაჲ და ნეტარი შუშანიკა და თანა-წარტანა ევანგელმ თხსი“ შუშ. V, 25. იხ. წარტანება.

თანა-წარცთუნება გეანშორება, მოცილება: „თანა-წარიცთუნე უკეთურებაჲ გოცთაგან შენთა“ O, — „განიშორე სიბოროტე გოცისაგან შენისა“ pb., ეკლ. 11, 10. იხ. წარცთუნება.

თანა-წარცოდვა მძილება, წართმევა; აცდენა: „ღმერთმან ჩემგან თანა-წარკვლიდა სამართალი ჩემი ჩემგან“ I, — „ღმერთმან ჩემგან სამართალი ჩემი მიიღო და განმეშორა“ O, ეს. 40, 28; „ურგად წინა-აღლდების ყოველსა დასაბამსა საქმისასა, და არაინ არს, რომელმანმცა თანა-წარიცოდა იგი“ Sin.—8, 58r. იხ. წარცოდვა.

თანა-წარტლომა წარვლა, ბეღა, აცდენა; გვარდატ-ლომა: „თანა-წარკვლდეთ და მივიდეთ ვიდრე გზად-მდე“ M, — „წარვლოთ ვიდრე ღაგამდე“ G, მსქ. 19, 12; „თანა-წარმკვიდინ სასუმელი ესე ჩემგან“ მთ. 28, 39; „თანა-წარკვლდეს მისჯასა, შთავიდეს ტროადად“ ხაქ. მოც. 16, 8; „თანა-წარკვლდეს უფალი კარსა მას“ O, გამოსლ. 12, 28; „არა თანა-წარკვლიდა სიტყუასა სოლომონ“ M, II ნშტ. 9, 2; „არა თანა-წარკვლდე ქეშმარიტებასა“ O, — „არა გარდავკდე ქეშმარიტებასა“ pb., ხობრძ. სოლ. 8, 25. იხ. წარტლომა.

თან-ჭირვება ვნების, სასჯელის თანაზიარება: „თანა-ჭირვოდე სახარებასა მას ძალითა ღმერთისათა“ II ტიმ. 1, 8. იხ. ჭირვება.

თანახატ-ქმნა მიმსგავსება: „თანახატ-ქმნად სიკუ-ლილსა მას მისსა“ ფლპ. 8, 10. იხ. ხატი.

თანახუცეს-ი ხუცის შემწე: „გაბოლავ ვითარცა თანახუცესი და მოწამე ვნებათა ქრისტესთაჲ I პეტრე 5, 1. იხ. ხუცესი.

თანაპორტი-ი ერთხორცი, ერთგვამი: „რამთა იყვნენ წარმართნი თანაპორტი და თანაპორტი“ ეფეს. 8, 8. იხ. პორტი.

თანა-ჭერმჩინებელი-ი, თანა-ჭერისმჩინებელი-ი თანა-მნებელი, თანამოწადინე: „საჲლე იყო თანა-ჭერმ-ჩინებელი (თანა-ჭერისმჩინებელი C) მოკლესა მას მისსა“ სპ. მოც. 8,1. იხ. ჭერ(ის)მჩინებელი.

თანმდებარე «მოღვრომილი»: „ტომნი ისრაელისანი თან-მდებარენი მის თანა“ ps.,—„ტომნი ისრაელისანი“, რომელი მოღვრომილ არიან მას“ O, ეზეკ. 87,10. იხ. მდებარე.

[თაობა] იხ. თავობა.

თარგმან-ი მთარგმნელი, კომენტატორი; «ფარისევე-ლი»: „ნუ ჰგონებთ, თუ... ოდეს იყოს კაცი კეთილად მე-ტყუელი და წიგნთა თარგმანი, ვითარმედ იგი არს სრულ“ მ. სწ. 270,22; „ვინ თქუნდა, მწიგნობართა და თარ-გმანთა ორგულთა“ C,—„ვინ თქუნდა, მწიგნობართა და ფარისეველთა ორგულთა“ DE, მთ. 28,18. „ეტყულო თარგმანით, რომელი თარგმნიდა კეთილად მათ შორის“ მრთ. A, ანტ. დ. 20v; „ბერმან არა იცოდა ბერძულ და თარგმანთა გუაქუნდა“ Jer.—30,43r. იხ. გამოთარგმა-ნება, გარდათარგმანება, თარგმანება, მთარგმნელი, სათარგმა-ნებელი.

თარგმანება, თარგმნა განმარტება, «განმთარგმანება»: „არა გასწავოს შენ ეშმაკმან და თავით თჳსით სთარგმა-ნო იგი და სთქუა, ვითარმედ: ესე არს ძალი სიტყუჲსა ამის და სხუებრ არა ეგებოს ესე თქუმალ“ მ. სწ. 21,30; „არქუ ეშმაკსა მას, რომელი სიტყუასა მარადის თარგმნიდეს“ იქვე, 21,34; „სახელი გეგუა აბოლონ «წარწყმედა» ითარ-გმანებოის“ ფლკტ. 150,33; „გუაუწყებეს სახელი შაბათისაჲ, რამეთუ განსტენებდა ითარგმანებოის ებრაელთა ენისაჲ“ A—22,830. „სახელი მისი ენმანუელ, რომელ არს თარგმანე-ბით“ C,—„უწოდოიან სახელი მისი ეშმაკმან, რომელ არს გამოთარგმანებოით“ DE, მთ. 1,23. იხ. თარგმანი.

თახ-ი ჯამი: „თასი გრთი შეშისაჲ“ მ. ცხ. 107r; „დაუ-გო ბერსა ცერცვ დამბალი... და თასითა წყალი“ მ. ცხ. 211r.

თაფლ-ი: „საზრდელად მისა იყო... თაფლი ველური“ მთ. 8,4; „თაფლი გარდამოსწუთინ ბაგეთა დედაკაცისა მეძეი-სათა“ O, იგ. სოლ. 5,8; „ეკამე პური ჩემი თაფლსა ჩემსა თანა“ ე. იერ.-აღდგ. 100,8; „დალტკნების ძილი მათი უფროსი თაფლისა გოლისა“ მ. სწ. 180,2. იხ. თაფლუჭი.

თაფლ-ი ველისა-ჲ «მელალრია»: „არებნ იგი მელალრი-ასა, რომელ არს თაფლი ველისაჲ, საჲმელი მეღებანო-ეთაჲ“ (I) მ25r.

თაფლუჭი-ი, თაფრუჭი-ი «იყი», «დამატარებელი»: „თაფლუჭი არა სუას“ DE,—„სატარებელი და იყი არა სუას“ C, ლ. 1,16; „ნუ ჰსუამ ღვრისა და თაფლუჭსა“ M,—„ნუ სუამ ღვრისა და დამატარებელსა“ G, მსჯ. 18,4; „შესტყეს თაფრუჭითა“ O, ეხ. 28,7; „მწარე იყო თაფლუჭი“ I, ეხ. 24,0. იხ. თაფლი.

თაყუანის-მცემელი-ი: „ჰემმარტნი თაყუანის-მცემელ-ნი თაყუანის-სცემენ მამასა“ C, ი. 4,25. იხ. მცემელი; შღრ. თაყუანის-ცემა.

თაყუანის-ცემა იხ. თაყუანის-ცემა.

თაჲუ castor: „არს ნადირი კასპორიოს—თაჲუ ჯემლისაჲ“ ფიზ. XXVI, 1.

თბე «ცომი»: „ეკრძალენით.. თბისა მისგან პერონდიან-თასა“ C,—„ეკრძალენით ცომისაგან... პერონდიანთაჲ-სა“ DE, მრ. 8,15; „განწმიდეთ ძელი იგი ცომი, რაჲთა იყუწეთ ახლი თბე“ I კორ. 5,7.

თე, თეე, თშ, თეშ საბრჯენი კავი/ჩანგალი, კოჭი, ღირე: „თშ იგი მესამე, სწორ ღერწმისა მის სიერცშ და სწორ ღერწმისა მის სიერცშ“ O, ეზეკ. 40,8; „თშ იგი ბჳ-საჲ მის შინაგან და თეშნი სამნი იმიერ და სამნი ამიერ“ O, ეზეკ. 40,10; „განზომა ბჳშ იგი კელთოგან თეშსაჲთ სიერცშ ოცდასუთ წყრთაჲ“ O, ეზეკ. 40,13.

თეატრონ-ი, თიატრონ-ი მოედანი, სათამაშო ადგილი: „წარიყვანეს იგი თეატრონად“ მ. ცხ. 377r; „თეატრო-ნი ესე ს:წადელი სმენის-მოყუარე არს“ ბ. კეხ.-ეჭუხ. ლდ. 100,16; „სარგებელ გვეოს იგი უფროსი ხილვასა თიატრო-ნისასა“ მ. სწ. 51,8.

თეგ-ი დასაბეჭდავი (საბა): „საეცუბური... თეგითა შექმნენი“ A—184,815v.

თევა თენება: „ლაშესა ათევედა ლოყითა ღმრთისა მი-მართ“ ლ. 0,12. იხ. განთევა, მთიები, ღამილ-თევა.

თევზ-ი: „არა გუაქეს აქი გარნა ხუთი პური და ორი თე-ვი“ C, მთ. 14,17; „დაღო ფერად-ფერადი ჰამადი და თევიზი და ღვრთაჲ“ მ. ცხ. 211r. იხ. ეშმაკ-თევიზი, თევზობა, მეთევზე, მეთევზური, მეც-თევიზი.

თევზობა «სათხეველობა», თევზის ნადირობა: „მიჴედე თევზობად“ C,—„წარიდეთ სათხეველობად“ DE, მ. 21,8. იხ. თევზი.

თეზო იხ. თეძო.

თეთრ-ი სპეტაკი: „ყოველნი იყენეს მოსილ თეთრითა“ მ. ცხ. 187v. იხ. განთეთრება, თეთროანი, მოთეთრო/მო-თეთრე.

თეთროან-ი: „მოვაქსენე ერთი ხატი ყოვლად წმიდისაჲ, თე-თროანად დახატული“ წყაროსთ. ოთხთავი, ანდერძი. იხ. თეთრი.

თელა: „ძელი იგი საროა, გინა თუ ცაქუზ, მუხაჲ ანუ თე-ლაჲ“ I, ეხ. 44,14.

თელგმა ბალღამი: „ჩუქულა იგი და აღმოჰყრიდა თელგ-მასა“ მ. ცხ. 120v; „განყო ქელი და მოიღო ნერწყუსა მისგან და თელგმისა და ინება შექმის“ მ. ცხ. 127r.

თელვა იხ. შეთელვა.

[თენება] იხ. განთენება.

თერაფინ-ი კერპი; კუდიანი, მისანი: „ჰქნა ვჴული და თერაფინი“ GM, მსჯ. 17,6; „მცელით მეზღაპრენი... და თერაფინი... დაწუნა“ M, II მსჯ. 85,10; „უღუწი იგი და მცლობელი და თერაფინი... მოსპნა“ O, IV მსჯ. 28,24.

თერევიტ-ი «ბელეკონი»: „ვითარცა თერევიტმან განვირთხენ რტონი“ ps.,—„ვითარცა ბელეკონმან გან-ვირთხენ რტონი“ O, ზირ. 24,29.

თერძვა ხენა, «ანეულება»: „ითერძეთ თერძვლები და ნუ სთესავთ ეკალთა ზედა“ O,—„იანეულენით თაჲთა

ოქსაღ ანელნი და ნუ სთესავთ ეკალთა ზედა" რხ., იერემ. 4,8; „ოქრძელი კეთილი ვთერძით და თესლი სიმართლისაჲ ესთესსოთ" A—82,689.

თერძული-ი ხნული; **„აწეულია“** თერძული კეთილი ვთერძით და თესლი სიმართლისაჲ ესთესსოთ" A—82,689.

„ოქრძეთ თერძულე ბი" O,—„იანეკლენით თავთა თესისად აწეულნი" რხ., იერემ. 4,8. იხ. მთერძელი.

თესვა **„დათესვა“** „მეცნ წელ სთესო ყანაჲ ზენი" რხ.,—„მეცნ წელ დასთესო აგარაკი ზენი" G, ლევით. 25,8; „მთესვარი იგი, რამელ ასთესვიდა, სიტყუასაჲ მსთესვიდა" DE, მრ. 4,14; „თესლა ნუ ითესავთ" O, იერემ. 8,5,7; „რამელნი სთესვიდეს ცრემლით, მათ სიხარულით მოიყინ" ფხ. 125,5; „მეშაქრა და მთესვარნი, რომელნი გულისაჲ მჭუბარე იყვნეს თესულთა მათათჳს" 8. სწ. 65,17. იხ. განთესვა, გარემო-სათესავი, გარემო-სათესველი, დათესვა, მთესვარი, მთესველი, მითესვა, მიმოდათესვა, მიმოთესვა, მოთესვა, სათესავი, სათესავობა.

თესლი-ი სათესური, მარცვლი; **„ნათესავი" „წარმართი" „მეკლარი" ტომი, მოღება, ნაშობი**: „მთესვარი იგი თესლისა მას კეთილისაჲ" მთ. 13,87; „თუნიერად მამაკაცისა თესლისა იშვა" ებ. კჳპრ. ადვხ. 227,10; „კეთილთა თესლითა მუე მე" ფლტ. 140,32; „გაშოვიდა მთესვარი თესვად თესლისა" ლ. 8,6; „ქვეყანამან გამოსცეს თესლი" O, ზაქ. 8,12; „წყალობაჲ მისი თესლით ითესვად (ნათესავით იმანათესავად DE)" ლ. 1,60; „თესლისა მისგან დაეთისა, ტომისა მისგან ფარებასა" O, I ეზრა 5,6; „გიგალობდე შენ თესლებსა (წარმართთაჲ) შორის" ფხ. 56,10; „შესწირვდით ეფლასა ტრეზაჲ თესლებსაჲ" ფხ. 95,7; „აღუდგინენ თესლი ძმასა მას თჳსსა" C,—„აღუდგინოს მეკლარი ძმასა თჳსსა" მთ. 22,24; „თესლისაგან გუელთამასა გამოვდენ ნაშობნი ასპიტანი" O, ეს. 14,20; „წარწყმდა თესლი მისი" O, იერემ. 40,10. იხ. თესლად-თესლადი, თესლოვა, ღებულა.

თესლად-თესლად-ი სხედასხევა: „ჴამნ განჩრევაჲ თითო-ეულსა საწყესოთაჲ თესლად-თესლადთაჲ მათ პირტყულთაჲ" გრ. ნოხ. ვაც. აგებ. 210,22. იხ. თესლი.

თესლის-გამოღება: „იქმნის იგი თივა განსრულებითა სიორ-ბილასათა მცარე-მცირედ მიწვენილმდე თესლის-გამოღებისა" ზ. კუხ. ექუს. ლდ. 68,14. იხ. გამოღება.

თესლის-მეტყუელი-ი **„თესლის მკრებელია" „მრავლის-მეტყუელია"**: „რაჲ-მე ჰწებავს თესლის-მეტყუელსა მას სიტყუად?" ე.—„რაჲ-მე ჰწებავს თესლის-მეტყუელსა მას სიტყუად?" ე.—„რაჲ-მე ჰწებავს მრავლის-მეტყუელსა მას სიტყუად?" ე. სჯ. მოც. 17,18. იხ. მტყუელი.

თესლის-მკრებელი-ი **„თესლის-მეტყუელია" „მრავლის-მეტყუელია"**: „რაჲ-მე ჰწებავს თესლის-მეტყუელსა მას სიტყუად?" ე.—„რაჲ-მე ჰწებავს თესლის-მეტყუელსა მას სიტყუად?" ე.—„რაჲ-მე ჰწებავს მრავლის-მეტყუელსა მას სიტყუად?" ე. სჯ. მოც. 17,18. იხ. მკრებელი.

თესლის-მოფარდული-ი **„მეკერება" „კერმის-მსყიდელია" „ცალობით მოვარე" ფულის დამსურდავებელი**:

„ტაბლები იგი თესლის-მოფარდულთაჲ დამგუა" C,—„ტაბლები იგი მეკერებთაჲ... დამგუა" DE, მთ. 21,12; „პილენძი თესლის-მოფარდულთაჲ მათ განუზნია" C,—„კერმის-მსყიდელთაჲ მათ დაუთხია კერამა" DE, ი. 2,15. იხ. მოფარდული.

თესლის-მჭამელი-ი **„ცერცვის და მისთანათა მჭამელი"**: „პოვეს ჰრომეს ქალაქსა საწყნობილედ ერთი ქალწულთა... თესლის-მჭამელი, მღუძარანი და უბიწონი" რიფხ. 108,9. იხ. მჭამელი.

თესლმდინარე **„თესლმცენარე"**: „ყოველი სარეცელი, რომელსა დაწვეს მას ზედა თესლმდინარე იგი, არა-წმიდა არს" G, ლევით. 15,4; „განავლინონ ბანაქისაგან ყოველი... თესლმდინარე" G, რიფხ. 5,2; „ესე არს სჯული... თესლმდინარისა დინებითა მისითა" M,—„ესე არს შჯული... თესლმცენარისაჲ დინებასა შინა მისსა" G, ლევით. 15,88. იხ. მდინარე.

თესლმცენარე **„თესლმდინარე"**: „ესე არს შჯული... თესლმცენარისაჲ დინებასა შინა მისსა" G,—„ესე არს სჯული... თესლმდინარისა დინებითა მისითა" M, ლევით. 15,83. იხ. მცენარე.

თესლოვა **დათესლიანება**: „სელი თესლოდა" O, გამოსლ. 9,31. იხ. თესლი.

თესლ-ტომ-ი **ჩამომავლობა, ხალხი**: „თესლ-ტომი მისი ვინ უძლოს მიოხრობად?" სჯ. მოც. 8,88; „აღდგომილ არს ყოველი თესლ-ტომი მისი ერთბამად ჩემ ზედა" O, II მფ. 14,7; „ავინებდა ვარსკენ თესლ-ტომსა მისსა" შუშ. VI, 22. იხ. ტომი.

თეძო, თეზო **„ბარკალი"**: „შეირტა იგი ქუეშეთ მოსასხმელისა თეძოსა ზედა თჳსსა მარჯუენესა" G,—„შეიბა იგი ბარკალთა ქუეშე ბარკლისა მარჯუენისა მისისასა" M, მსჯ. 8,18; „თეძოთურთ მოკუეთენ იგი" O, ლევით. 8,9; „სცა ზედა თეზოსა მარცხენესა" Sin.—11,111v.

თთუე, თუე, თუთე (თთუსა) თეე: „თთუესა მას შეეკუსესა" ლ. 1, 26; „იფარვიდა თავსა თჳსსა ხუთ თუე (თთუე E)" D,—„იმაღვიდა თავსა თჳსსა ხუთ თუთე" C, ლ. 1,24; „არს დასაბამი ტანჯათა მათ წმიდისა შუშანიქისთაჲ თთუესა აპნისისასა, მერვესა თთუსასა" შუშ. XX, 1; იხ. თთუანი.

თთუს-თავ-ი, თუს-თავ-ი **თვის დამდეგი**: „თთუს-თავთა შინა მოართო ყოვლად-დასაწყუელი უფალსა" G, რიფხ. 28,11; „თთუს-თავნი თქუენნი და შაბათნი... არა სათნო ყიყე" I, ეს. 1,18; „ხელო ღმრთისაჲ არს თუს-თავი-საჲ" O, I მფ. 20,10. იხ. თავი.

(თ)თუს-თავობა **თვის დამდეგობა**: „ნუშტა ვინ უკუე გან-გიეთხავს თქუენ... გინა თუს-თავითა, გინა შაბათობითა" Q, კოლ. 2,10. იხ. [თავობა].

თიატრონი-ი იხ. თეატრონი.

თიბვა **მოძე, მოთიბვა**: „სთიბო მღელოა" O, იგ. სოლ. 27,25. იხ. მთიბელი, სათიბელი.

თივა **ბალახი, მწვანილი**: „უბრქანა მათ დასხდომად. მწუნილთა ზედა თივისაჲ (თივისა C)" მრ. 6,80; „ეკალი და თივა აღმოსკენდეს" I, ეს. 82,18; „თივაჲ ნელ-ლი არა იყოს" I, ეს. 15,6; „ცეცხლი და თივაჲ ერთგან ვერ იყოფებიან" A—86, 108. იხ. თივლოვანი.

თივა-ცენებელი-ი ცული, სარეველა ბალახიანი; მდელ-
ლოა: „მოგზოდეს და თივა-ცენებელ იქმნეს ყოვლად“
O.—„შეაშთუნეს მდელთა სრულიად“ ps., 106. სოლ.
24,81. იხ. ცენებელი.

თივის-შეამელი-ი მძოვარი: „ცალეს ღიდებამ მათი მსგავ-
სად ვბოხსა მის თივის-შეამელისა“ ფს. 105,20; „დე-
ლამ თივის-შეამელ არს“ ფიზ. XXIII, 9. იხ. შეამელი.
თივლოვანი-ი თივიანი, ბალახიანი: „იყო ღიდად თივ-
ლოვან ადგილი იგი“ C.—„იყო თივაჲ ფრიად ადგილსა
მას“ DE, 1. 10. იხ. თივა.

თით-ი: „თითითაცა მათთა არა პნებავს შეძრვად იგი“ მთ.
23,4; „მოსცნა... ფიქარი ქვისანი, დაწერილნი თითითა
ღმრთისაჲთა“ O, გამოსლ. 81,18; „მცირე თითი ჩემი
უძსხოვს არს წელთა მამისა ჩემისათა“ M, II ნშტ. 10,10;
„რომელთანი-იგი წარვდილნი იყვნეს თითნი მათნი“ ფლტ.
140,80.

თითის-საჩუენებელი-ი სახილველო: „თითის-საჩუენ-
ებელ (სახილველ ps.) ვიქმენით სოფლისა“ Q, I
კორ. 4,9; „მეშინის, ნუთუაჲ საჩიქელ და საძულელ ვიქმნე
თქუენ წინაშე და თითის-საჩუენებელ ყოვლისა ერისა“
მ. სწ. 200,80. იხ. საჩუენებელი.

თითო, თუთო (ერთიერთი), თვითთელი: „მართუას
მისგანი თითოჲ“ O.—„შეწიროს მისგან ერთიერთი“ G,
ლევტ. 7,14; „განუყო ძმათა სიყვარულად თუთო ღრამ-
კანი“ მ. ცხ. 808r; „მოგუარათუეს... თუთო საწყაული ზე-
თი ქურჭლითა“ მ. ცხ. 100v. იხ. თითოება, თითოეული.

თითოება: „მისაბურებენ ერთიერთსა და პატივებულ არიან
თითოებათა თვისთა და ერთიერთსა ევმარებანი“ მ. სწ.
170,82. იხ. თითო.

თითოეული-ი (კაცად-კაცადი), თვითთელი, თითო-
თითო: „თითოეულსა მსგავსად თვისსა ძალისა“ C.—„კა-
ცად-კაცადსა მსგავსად ძალისა თვისსა“ DE, მთ. 25,15;
„შეკრიბენით ძენი ისრაელისანი თითოეული“ I, ეს. 27,12;
„დასდებდა თითოეულსა მას ჭუარსა მკუდარსა მას ზე-
და“ მთ. S, გამოსლ. 242,28.

თითოეულად, თუთოეულად თვითთელად, ცალ-ცალ-
კე, თითო-თითოდ: „თითოეულად ლოცვასა შესწირ-
ვოდეს უფლისა მიმართ“ მსკ. 20,11; „დასხიპნეს იგინი
თითოეულად თხსა მანასა“ რიფს. 177,17; „საპირო
არს თუთოეულად წარმოთქმად საქმეთა მათ ამოვებისათა“
მ. ცხ. 88v. იხ. თითო.

თითო(ვ)ეულება განკუთვნილება, თვისება: „შეაცალა
ძლიერებამან ღმრთეებისმან თითოეულეებაჲ ორთაჲ
მათ“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 145,17. იხ. თითოეული.

თითოპირი-ი სხვადასხვა: „ეხედაეთ... ყურთა, მსმენელთა
თითოპირთა კმათა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 228,24; „თი-
თოპირითა სახიობითა შემკობილნი აწყენებდნენ“ ბალ.
124,22. იხ. პირი.

თითოპირად განურჩევლად: მრთ. A. კ. იერ.-სული
წმ. 102°. იხ. პირი.

თითოსახე, თუთოსახე სხვადასხვა, ნაირნაირი, მრავ-
ალფერო: „პირად-პირადი: „განკურნა ყოველნი ზო-
რითა სენთაჲ და თითოსახეთაგან სნეულებათა“
DE,—„განკურნა მრავალნი სნეულნი პირად-პირადთა-

გან სენთა“ C, მრ. 1,34; „გარე მოგადგებიან ეშმაკნი
თუთოსახეთა ენებათანი“ მ. ცხ. 105v; „განპნებადებენ
თუთოსახეთა სანოაგეთა“ მ. ცხ. 104v. იხ. სახე.

თითოსახეობა მრავალნაირობა, სხვადასხვაობა:
„მრავალ არს თითოსახეობაჲ იგი სიკოტლისა მათი-
საჲ“ ბ. კეს.-ექუს. ღლ. 98,15. იხ. სახეობა.

თითოფერი-ი, თუთოფერი-ი სხვადასხვა, ნაირნაირი:
„ქუეშე თითოფერთა ზეთა დაწვს ჭილსა თანა, ლერწამსა
და ლელსა“ M, იოზ 40,18; „სამკაულნი თითოფერნი
განიძარცუნენ“ O, ეზეკ. 28,18; „დასდებდეს მას ზედა
თუთოფერსა კანონსა“ მ. ცხ. 140v. იხ. ფერი.

თითოფერება მრავალნაირობა: „არა პნებავს ღმერთსა...
სამოსელთა თითოფერებაჲ“ მ. ცხ. 18v. იხ. ფერება.

თითწარვდილი-ი თითებდამძვრალი: „შემძლებულ ხარ შენ
განკურნებლად თითწარვდილთა მკაათ მტარვალთა“
ფლტ. 140,22. იხ. წარვდილი.

თიკანი-ი: თიკანი ერთი არასადა მომეც მე“ C, ლ. 15,29;
„ღამწესენ თიკანი შენნი საოფელსა მწყემსთასა“ O, კება
1,7; „ვითარცა ორნი თიკანი მარჩბენი ქურციკისანი“
O, კება 7,3; „ვეუხი განისუენებდეს თიკანთა თანა“ I, ეს.
11,8; „მოიბას შესწირავად მისა თიკანი თათავან“ O,
ლევტ. 4,28. იხ. თიკანი.

თიკანი-ი თიკნის ტყევი: „შთაკემა იგი თიკნიერ-
თაჲ მათ მკლავთა მისთა მოკუასწევას“ აბ. რაზ.-კურთხ.
იხაკ და იაკ. 20,10. იხ. თიკანი.

თიკუმელი-ი თიკმელი, ჭკპა: „რომელი განიკითავს
გულსა და თიკუმელთა“ ფს. 7,10; „განსწავლეს მე
თიკუმელთა ჩემთა“ მრთ. S. კ. იერ. 158,83; „წერა-
ლი გულად უწეს[ს] გონებასა, სადა-იგი მოგონებანი იშვებო-
ან, ხოლო თიკუმელად ნიუთსა მას გულს-თქუმათასა,
რომელი სულსა შინა არს“ Ath.—12,338v.

თიკა თინა, ტლაზა: „ნერწყუა ქუეყანასა და შექმნა თი-
კაჲ ნერწყვსა მისგან“ ი. 9,8; „თიკისაგან შექმნულ
ვართ მეცა და შენცა“ M, იოზ 33,8; „დაიუნჯა... ოქროჲ
ვითარცა თიკაჲ გზათაჲ“ O, ზაქ. 9,3; „მივიდის, შეიგოზის
თავი თვის თიკითა“ ფიზ. XXIX, 7.

თიკის-მოქმედი-ი: „მსაქულ არს თიკის-მოქმედი და
ბოროტსა რულუნებს“ O, სიბრძ. სოლ. 15,7. იხ. მოქმედი.
თლა

თლილი-ი გათლილი; შემკული, (ხუეწილი): „არა აღა-
შენო იგი თლილითა“ O, გამოსლ. 20,25; „მოადგა გარე-
მო მისსა ზღუდელ ლოდთაგან თლილითა“ O, იფლ. 1,2;
„სახლებსა თლილებსა იშენებდნენ“ O,—„სახლნი ხუე-
წილნი აიპნენ-თ“ G, ამოს 3,11. იხ. გამოთლა, განთლა
(-ილი), მოთლა, უთლელა.

თლიმსული-ი თვლემა: „თლიმსულეზაჲ ძილისაჲ დადე-
ბულ იყრ მათ ზედა“ O, I მფ. 28,12.

თმა (სტევი): „თმაჲ თავისა თქუენისაჲ ცუდად არა
წარწყმდეს“ ლ. 21,18; „მზრდელი ვარცხა თმათა თა-
ვისათასა“ G, რიფს. 9,5; „ბარაჲ ერთი თმაჲ სთუნლით
დაუღა“ O, I მფ. 19,13; „დაკუნოს... თავი და თმაჲ
ფერჯთაჲ“ I, ეს. 7,20; „თმაჲ ერთსაჲ მათგანისაჲ არა
შეტუხილ იყო“ ანდ.-ანატ. 228,12; „თავისა თმანიცა
ყოველნი აღრაცხილ არიან“ მთ. 10,30; „დაუთუეცეს მას
თმაჲ“ O, დაბ. 41,14; „დავიუხურენ თმანი და წუერნო

ჩენი და დავუღმე ზღოვარულ" O, II ეზრა 9,3; „წარუწმა-
ნელი ომანი მგონი და ზე ღმირიღელთ“ ფლკტ. 140,10;
„მამა იგი სამეფულად მიუცა“ I კორ. 11,15; „ემოსა იოა-
ნის სამოსლად თმ-სავეან აქლენისა“ DE,—იოანე მოსილ
იესო სტევიითა აქლენისაჲ“ C, მრ. 1,8; „ჰქმნე გარდასა-
ბურჯელი თმისაჲ სამურველად კარვისა მის“ O, გამოსლ.
28,7; „თმითა მიმოიბრუნელა“ შუშ. VI, 17.

თმაგარდატეგებულ-ი, თმაგარდატეგობილ-ი თმაგარდა-
ტეგებულ-ი: „მოქუანდა... უპაურო და თმაგარდატე-
გებულ-ი“ შუშ. IX,7; „დედანი თმაგარდატეგობილ-
ნი, უბრძანელად განქრებულნი, იტყუებდეს“ Ath.—11,90v.

თმაგარძელ-ი: „იტყუა, ვითარმედ იგი ვინმე თმაგარძელ
არს და შეგინდო რუალთა“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 85,17.
იხ. გრძელი.

თმენა ლოღინი, მოცდა; ატანა, სულგრძელ ყოფა/
ტმენა: „ეით მენდით მუდობად“ I,—ეით მენდელ
მუდობად“ O, იერემ. 14,10; „ეით მენდა ესოდენსა ზედა
კრპობასა“ ბაბ. 45,14.

თმენა მოთმენა, გაძლება, მოლოღინი: „თმენაჲ და.
გრძლირებაჲ არა წყდეს სრულად“ C, ფს. 9,10; „თმე-
ნი დაუბრუნე ღმერთსა და მომხედნა მე“ 8. ცხ. 103r; „ვერ
დაუბრუნე წმინდა თანა მყოვარ თმენად“ ფიშ. V, 23;
„ყრმენი თმენად წყარონიან“ ფიშ. XII, 15; „წმიდაჲ შე-
ნანი ზიარობა ნათ გუეშათა და თმენათათჳს იტყულა“
შუშ. XIII, 10. იხ. დამენა, დაუთმენელი, მოთმენა, მოთ-
მენი, მოთმენება, მოუთმენელი, უთმენი.

[თმობა] იხ. დამობა, დასამობელი.

თნევა, თნება «სათნო-ჩენა», «საწადელ-ს(ყოფა)», «და-
ჯერება», «ნებება», «გულის-თქუმა», მოწონება:
„სთნდა წინაჲ მისა“ G,—„სათნო უჩნდა იგი წინაჲ
მისა“ M, მსჯ. 14,1; „იგი სთნავეს თულთა ჩემთა“ M,—
„საწადელ არს წინაჲ თულთა ჩემთა“ G, მსჯ. 14,3;
„სთნდა იგი უფროეს ყოველთა დედათა“ M,—„დასჯერ-
და უფროეს სულთა დედათა“ O, ეხთ. 2,8; „ამით ვცნა,
რამეთუ გთნდო მენ“ C,—„ამით ვცან, რამეთუ მინებე მე“
J, ფს. 40,12; „სთნდეს მეუფესა სიყუთე შენი“ C,—„გუ-
ლმან უტეჲს მეუფესა სიყუთისა შენისაჲ“ J, ფს. 44,12;
„სთნდა პეროდეს“ მთ. 14,8; „არაჲ სთნავეს მას“ O, ზირ. 21,18; „არმელი მთნავეს“ მთ. 8,17; „არა მთნდო შენ“
I, იერემ. 2,19; „არმელსა არა სთნდეს თავი თჳნი“ O,
ზირ. 14,2. იხ. თაენ-სმოთნე, თაემოთნება/თაქსმოთნება,
კაქს-მოთნე, კაქს-მოთმენა, მოთმენა შეთნება, შეთმენა.

[თოვება] იხ. თოვლი; დათოვება.

თოვლი: „სამხრეთი მესო სპეტაკ იყო, ვითარცა თოვლი“
მთ. 26,8; „ვითარცა გარდამოვლის წყება, გინა თოვლი ზე-
კით“ I, ეს. 35,10; „უდაღვის თოვლი“ O, ზირ. 43,10.
იხ. გენოვ(ლ)ა, დათოვება.

თორნე, თურნე ს-ცხოზი, ღუმელა: „გამოცხოზილი
თორნითა“ O, ლევტ. 2,4; „ავსობდენ... პურსა თქუენ-
სა თურნესა შინა (თორნესა შინა ps.)“ G, ლე-
ვტ. 26,28; „ვითარცა თორნე, ზთაგზებულო ცხოზად“ O,
ოვსე 7,4; „ბეჯელ თორნესა ზთაგზებს“ ლ. 12,25; „აღა-
ტყუა ვითარცა თორნე ეგული მათი“ O, ოვსე 7,6.

თორნე «ფარი»: „მოიღო თორნე—უძლეველი სიწმიდის“
O,—„მოიღოს ფარი—უძლეველი ღირსებისა“ ps., სიბრძ.
ხოლ. 5,20; „შეგერიბო... ყოველნი... თორნითა და ჩაფ-
ხუტებითა“ O, ეზეკ. 38,5.

თოვნა იხ. მოთოვნა.

[თრგუნვა] იხ. დამთრგუნვა, დამთრგუნველი, დასა-
-თრგუნველი, დაუთრგუნავი.

თრევა წევა, ზიდვა; ტარება: „მშობელთაჲ შენთა ათ-
რევე ქუეყანასა ზედა ურაკარასა“ ფლკტ. 142,20; „ით-
რევე და და სწიხნიდა“ ფლკ. მოც. 4,7; „მედგრდებოდეს
თრევითა ასოთა მათ წმიდათაჲთა, რომელნი ითრევებო-
დეს მათ ზედა“ H—241,575. „მოკყვანდა რიფსიმე მტარ-
ვალთა მათ მძლავრ თრევით“ რიფს. 171,8; „თრევი თ
მოვითრიო“ შუშ. V, 4; „თრევეთა მისთათჳს მე განსუენე-
ბასა მიეგმობო“ შუშ. XVI, 37. იხ. გამოთრევა, გა(ნ)თრევა,
დათრევა, მითრევა, მიმოდათრევა, მოთრევა, შთათრევა,
შთამოთრევა, წართრევა, წარმოთრევა.

თრ(ვ)ობა თრობა: „რომელსა გთრავეს თვნიერად
ღვწისა“ O, ეხ. 28,1; „განიფრთხედ, რომელთა-იგი სთრავეს
ღვწითა“ O, იოვ. 1,6; „იგი სუმიდა და სთროდა სახლსა
შინა“ O, III მფ. 10,9; „სთროდა მთრეალობითა მით
სიფრთხილისაჲთა“ კ. იერ.-მარტკლ. 188,82. იხ. დათრ(ვ)-
ობა, დამთრობელი, დამთრვალ, დედამთრვალ, მათრობე-
ლი, მთრვალ, მთრვალობა, მომთრვალე, სათრობელი.

თრთოლა ცახცახი, კანკალი: „ესრეთ იქმნებიათ თრთო-
ლანი“ H—2251,285r.

თრთულ-ი რთველი: „ვინაჲ გამოვალს თრთული“ M
იოზ 88,24; „გუემა... ლელოანი მათი თრთულითა“ ფს.
77,47; „თრთული ვითარცა მარილი დააცვის ქუეყანასა“ O,
ზირ. 43,21.

თრობა იხ. თრეობა.

თრომა იხ. სათრომელი.

თრუნჯ-ი: „დამიკრდა უდაბნოსა მას ესევითარი ხეოანი,
რამეთუ იყო ფინიკი, ბროწეული, თრუნჯი, ატამი...“
H—841,40.

თუ «დაღათუ»: „ყოველნი თუ დაბრკოლდენ შენდა მი-
მართ“ C,—„დაღათუ სხუანი დაბრკოლდენ შენდა მიმართ“
DE, მთ. 26,38; „და-თუ-პარდელ და თაყუანის-მცე მე“ მთ.
4,9; „ძმ თუ ხარ ღმრთისაჲ“ მთ. 4,8; „არათ უმოიქცეთ“
ფს. 7,18; „არა ხოლო თუ პურითა ცხონდების კაცი“ მთ.
4,4. იხ. დაღათუ, დაღათუმცა, დაღაღათუ, ნუთუ.

თუალ-ი ძვირფასი/პატივითი თვალ: „თუალი კარ-
ქიღონისაჲ“ O, ზირ. 85,7; „რომელთა ეპოვა თუალი პა-
ტიოსანი“ 8. ცხ. 323v. იხ. მრავალთუალი.

თუალ-ი წყლის სათავე: „მოწესებოდეს... ვინაჲ-იგი თუ-
ალნი... ეფერატისანი გამოდიან“ ოსკ. 10,10; „ვერ შესაძ-
ლებელ არს ერთისა თუალისა წყაროისაგან გამოდინებად
ტყბილი და მწარე“ Ath.—11, 228v.

თუალ-ი ბორბალი: „გუეჲ შენ ვითარცა თუალი ურმი-
საჲ, მღწეველი დიდი ხერახის-სას“ O, ეხ. 41,15. იხ.
ურმის-თუალი.

თუალ-ი oculus: „თუალი თუალი სა წილ“ მთ. 5,88;
„თუალნი მათნი დაიწუხნეს“ მთ. 13,15; „განმირისხნა მე,

გულის-წყრომითა თუალნი ჩემი“ ფს. 6,8; „დააბრუნა თუალნი გონებისა მისისანი“ ფლკტ. 142,87; „ვისნი ლ[ე]ბილ არიან თუალნი“ ო,—ვისა ლიბრი თუალნი“ მხ., იგავნი სოლ. 23,29; „ვითარცა თუალთა ბრძანი, ვგრე ბრინჯილენ იგინი“ I, ეს. 59,10; „იხილა მან თუალთა გამოჩინებული ჭუარი“ მართ. S. ჭუართა გამოჩ. 287,18. იხ. ერთთუალი, ეტლის-თუალი, მზის-თუალი, უთუალო, ცალთუალი.

თუალბოროტი-ი ავთვალნი: „ნუ აზრახებ... კაცსა თუალბოროტსა მადლიერებისათჳს“ ო, ზირ. 37,13. იხ. ბოროტი.

თუალბოროტება ავთვალლობა: „შინაგან გულისაგან ზრახვანი კაცთანი უკეთურნი გამოვლენ... თუალბოროტებანი, გმობანი“ მრ. 7,22. იხ. ბოროტება.

თუალგანტევებულ-ი ურცხვთვალეობა: „თუალგანტევებულისა მისგან ეგრძალებოდ“ ო, ზირ. 26,14. იხ. გარტევება.

თუალ-გება, თუალის-გება თვალის მიპყრობა, დაქვირება: „თუალ-აგნა ცოლმან ეგვბულისა უფლისა თჳსისაჲს იოსებს“ ო, დაბ. 80,7; „თუალ-აგნა მათ ხილეთა თუალთა მისთაჲთა“ ო, ეზეკ. 28,10; „თუალსი უგებდი მოქალაქობასა მათსა“ მ. ცხ. 855v. იხ. გება.

თუალდაწუხვილ-ი თვალდახუჭული: „ნუმა ხართ... ლოცვასა თუალდაწუხვილ და მძინარე, ვითარცა წარმართნი უფრველნი“ მ. სწ. 271,7. იხ. დაწუხვილი (დაწუხვა).

თუალვა აღრიცხვა, თვლა; დათვალეობა: „თუალვიდა კერმასა მას ტაბლასა ზედა“ მ. ცხ. 88v; „ითუალავნ წელთა მისთა და აღირაცხნ დღეთა მისთა ეამითურთ“ მ. სწ. 141,25; „თუალვიდა ნაბიჯსა მისსა“ მ. ცხ. 200v; „იყო ვინმე... მკურნალი... რომელი დღითი-დღედ და ეამითი-ეამად ითუალვიდა სნეულთა მათ, და ეხილვა მას ავაზაკი იგი სნეული“ მ. სწ. 205,13. იხ. ა(ღ)-თუალვა. გათუალვა, გამოთუალვა, გარდათუალვა, დათუალვა, მითუალვა, მიმთუალველი, მითუალვა, სათუალავი, შეთუალვა, წარმოთუალვა.

თუალთა მოდგამ-ი შეხედვა, შემოხედვა: „არა ვთილ არიან თუალთა მოდგამნი იგი მისნი ჩუენდა მიმართ“ ფლკტ. 137,15. იხ. მოდგამი.

თუალთა შედგმა თვალის მიპყრობა, შეხედვა: „ჴერ შემძლებელ იქმნეს თუალთა შედგმად ძენი ისრაჲლისანი პირსა მოსშსსა“ II კორ. 8,7. იხ. შედგმა.

თუალთ-მიდგმა თვალის მიპყრობა/გაცნობა: „არცა შეფემან, არცა სხუამან მძლავრმან თუალთ-მიდგმად უძლოს შენდა“ ო, ხიბრძ. სოლ. 12,14. იხ. მიდგმა.

თუალ(თ)-სადებელ-ი მოსარიდებელი, თვალსაჩინო: „მოსპო უფალმან ისრაჲლისაგან... მოხუცებული და თუალთ-სადებელი“ ო, ეს. 9,14. იხ. ღება.

თუალთ-საჯდელ-ი სინათლის მოკლება: „თუალთ-საჯდელად შენდა“ ო,—„მოაკლდეს თუალთა შენთა“ მხ., I მფ. 2,88. იხ. საჯდელი.

თუალ(თ)-ღება ზეგება, რიდება, ხათრის შენახვა, მიკერძება, პირფერობა: „არა თუალთ-ღებ პირსა

კაცისასა“ DE,—„არა ხედავ პირსა კაცისასა“ C, მთ. 22,18; „არავის თუალთ-ღებ“ ლ. 20,21; „თუალთა ღებდეთ, ცოდვილნი“ ფს. 81,2; „უკუეთუ თუალთ-ღებთ, ცოდვასა იქმთ“ იაკ. 2,9.

თუალ(თ)-ღება რიდი, ხათრი; პირფერობა: „არა ვიცი თუალთ-ღებაჲ პირისაჲ“ M, იოზ. 82,22; „ნუარას ჰყოფთ თუალ-ღებთ“ I ტიმ. 6,21; „არა არს თუალთ-ღება წინაჲ ღმრთისა“ ხაქ. მც. 10,84. იხ. ღება.

თუალ(თ)-ყოფა წყამ-ყოფა, თვალთ ნიშნება; თვალის კერა: „თუალთ-უყვენეს ნიკოდიმოზს სიტყუად მისა“ ანან. ებრ. 427; „თუალ-უყვნა მას სიმონ-პეტრე, რამთა ჰკითხოს“ C,—„წამ-უყვნა მას სიმონ-პეტრე, რამთა ჰკითხოს“ DE, მ. 18,24; „თუალ-ჰყოფდეს თუალთა მათთა“ ფს. 84,10; „ბოროტ არს, რომელმან თუალ-უყვენეს შორით“ ო, ზირ. 14,8. „იწყეს თუალ-ყოფად ურთიერთარს (მკურნალთა), ვითარმედ მოკუეთაჲ უქმს ფერსა ამაჲს“ მ. ცხ. 317v. იხ. ყოფა.

თუალ-შეუღგამ-ი თვალს რომ ვერ გაუსწორებ, წარმოუდგენელი: „წარიყვანებენ მას სიხარულსა მას გამოუთქმელსა და დიდებასა მას თუალ-შეუღგამსა“ მ. ცხ. 80r. იხ. შეუღგამი.

თუალ(თ)-ხუმა, თუალთ-ხუმა დაკვრება, პირფერობა, მიკერძება, მორიდება, ხათრი: „რომელმან არა თუალ-ახუნის, არცა მიიღის კრთამა“ მხ.,—„რომელსა არა დაუკვრდები სიბრძნისაჲ, არცა მიიღებს კრთამსა“ G, II მჭ. 10,17; „ღმერთმან კაცსა არა თუალ-ახუნის“ გალ. 2,8; „არა თუალ-ახუნე გლახასა“ G, ლევტ. 19,15; „ნათესავი, ურიდი და თუალუხუავი, რომელმან არა თუალ-ახუნის მოხუცებულსა“ M, II მჭ. 28,50; „უკუეთუ თუალ-ახუნე და სიმართლით არა განბჰო, კაცის-კლავა არს ესე“ მ. სწ. 68,4. „არა არს თუალთ-ხუმად მის წინაჲ“ ო, ზირ. 82,15; „არა თუალთ-ხუმა ბრძანებულ არს შენდა, არამედ მოწყალებად“ H—2051, 203v. იხ. ხუმა/ხუმა; ზღრ. თუალ(თ)-ღება.

თუალით-მხილველ-ი თვალთ-მხილველი: „რომელნი დასაბამით თუალით-მხილველ და მსახურ ექმნენ სიტყუასა მას“ C,—„რომელნი დასაბამითან თვალთ-მხილველ და მსახურ ყოფილ იყვნეს სიტყვასა მის“ ლ. 1,2. იხ. მხილველი.

თუალუხუავ-ი მიუკერძებელი, ობიექტური, პირმიუფერებელი: „თუალუხუავ არს მსაჯელი იგი“ კ. იერ.-ნათლისდ. 87,8; „სულ წმიდაჲ თუალუხუავ არს“ კ. იერ.-მარტულ. 189,10; „მსაჯელი ხარ თუალუხუავი, რომელსა არა მივაქტეს კრთამი“ მ. სწ. 220,8. „რომელ-იგი თუალუხუავად მსაჯელ არს თითოეულისა საკმესა“ I პეტრე 1,17. იხ. უხუავი.

თუალთ-უხუაობა პირმიუფერებლობა, მიუკერძებლობა: „მმათ-მოუყვარებაჲ და თუალთ-უხუაობაჲ... არიან სამოსელი საკორწინე“ მ. სწ. 230,30.

თუალ-ყოფა იხ. თუალთ-ყოფა.

თუალძრ-ი თუალძრ კმნა/ყოფა წმურება თუალთა: „თუალძრ იქმნეს იგი ძმისა თჳსისათჳს“ M,—„ფრიალ ეშუროს თუალთა ძმასა თჳსსა“ G, II მჭ. 28, 54. იხ. ძვრი.

თუ, თუთი იხ. თუთუ
თურამეტი იხ. ათრვამეტა.

თურე ნუთუ: „მეზინეს და კალაღა მზინა. მერზე მრქუა
ბე: თურე კირი ხარ, ბერო, რომელ ერთვე ქამსა ჰლამი“
მ. ცხ. 250r.

თუთ თევალი, სითონ: „თუთ იგი დავით იტყვს“ DE,—
„ოჯადრან დავით თქუა“ C, მრ. 12,30; „მოვიდა თუთ
ბეჟეცა იგი“ ფლკტ. 152,20; „რომელთაიგი თუთ განულო
მალ“ ხაქ. მოც. 12,10; „ოქვენ თუთ უწყით კაცი იგი“ O,
IV მგ. 9,11; „თუთ თავით თუთით“ მ. ცხ. 270r.

თუთგან-ი თვისა: „თუთგანი და ზუზუთავის“ pb.,—
„ოკოვანი და წამრთა“ G, რიცხ. 26,59. იხ. თთუ.

თუთქმობა: „თუთქმობაა, რომელი მვნდვინ წინავე,
მოთმინე არს“ Ath.—11, 202v. იხ. კმობა.

თუთმავალი ლელოვანი sycaminus, ველოური ლელ-
ვი, ჯეოლა: „(მისცა)... ვითარცა თუთმავალი ლე-
ლოვანი ველსა სიმრავლათა“ O,—„ვითარცა ეოლა, რომე-
ლი მარდროთა ზუდა სიმრავლათა არს“ pb., III მგ. 10,27.
იხ. ლელოვანი.

თუთმინისა(თავან)-ი ქუეყანისა მკვდრთავანი, „სო-
ფლისა“, ადგილობრივი მცხოვრები: „რომელმან ყოს
ქულოა ამბარტანებისათა თუთმინისათა: განმან
აქე მწირთავან“ G,—„ქუეყანისა მკვდრთავანმან
განა მწირან“ pb., რიცხ. 16,80; „ყოველმან თუთმინი-
სამან ღოს ესრეთ“ G,—„ყოველმან მის სოფლისამან
ყოს ესრეთ“ pb., რიცხ. 15,18. იხ. მიწა.

თუთმპყრობელი-ი: „ვევრა თუთმპყრობელსა თედო-
სის“ წახ. 75,28; „თუთმპყრობელისა შარავანდელისა
თანა“ მოვან ხტუფ. 655. იხ. მპყრობელი.

თუთმხილველი-ი თეუალით-მხილველი: „თუთმხილ-
ველი და მსაბურ ყოფილ იყვნეს სიტყვსა მის“ DE,—„თუა-
ლითმხილველი და მსაბურ ექმნეს სიტყუასა მას“ C,
ლ. 1,2; „ლელანი თუთმხილველი იქმნეს“ მრთ. S. კ.
იერ.-აღგ. 101,22. იხ. მხილველი.

თუთნება: „მე თუთნებისაა კადნიერ იყოს“ pb,—„შვილი
აღტნებებდად პოხილი გამოვდოს უსწავლულად“ O,
წირ. 80,8. იხ. ნება.

თუთო იხ. თითო.

თუთოეული-ი იხ. თითოეული.

თუთოსახე იხ. თითოსახე.

თუთოფერი იხ. თითოფერი.

თუნიერ გარეშე, „ხოლო“, გარდა, გარანა: „თუნიერ
იგავსა“ DE,—„გავსა გარეშე“ C, მრ. 4,24; „თუნი-
ერ ღწეულდე“ G,—„ხოლო ღწეულდე“ M, მსჯ. 4,9; „თუნი-
ერ ჩვენსა ფერ მუქლოთ ყოფად“ მ. 16,6; „არა შევიძრა მე
თუნიერ-თუნიერად თუნიერ ძურისა“ ფხ. 9,27; „ლმერით
თუნიერ ჩვენსა არა იქნა“ O, ოვხე 18,4; „გარანა (თუნი-
ერ G)... ტუფისა და ჰარენისა“ pb., რიცხ. 21,22.

თუნიერად გარეშე: „თუნიერად სიტყვსა სიძესასა“
მრთ. 5,82; „ცუოდ დანერა თუნიერად შიშისა“ იობ
24,10; „თუნიერად მანაც. ცხსა თესლისა იშვა“ ეპ. კვპრ.-
აფს. 227,18.

-თუხ «ძლითი», «გან», «გამო», შესახებ: „რომელი
ცოდვისათუ არს... არა იქამოს“ O,—„ყოველნი ცოდვისა
ძლითი არს... არა იქამენ“ G, ლევიტ. 6,80; „ამისთუ არა
არს ლევიტელთა კერძი, არცა ნაწილი მძათა შორის მათთა“
G,—„ამის გამო არა უც ნაწილ დასამკვდრებელ ლევიტელ-
თა მძათა შორის თუთთა“ M, II მგ. 10,9; „რომლისათუ
ფუცა მისთუ უსამართლოდ“ G,—„რომლისაგან ფუცა ნაცი-
ლოდ“ O, ლევიტ. 6,6; „ვერარაა მიუგეს მას ამისთუ“ ლ.
14,6; „ესმა იესუსთუ“ ლ. 7,8; „ზრახველით უფლისათუ
სახიერებით“ O, სიმბრძ. ხოლ. 1,1; „შური აღილო მტერმან
პატივისათუ კაცისა“ მსკ. 40,21.

თუხ-ი «მისი», თავისი, საკუთარი: „მოჰსდევდეს მას
მოწაფენი თუხნი“ DE,—„მისდევდეს მას მოწაფენი მის-
ნი“ C, მრ. 6,1; „მან იქსნეს ერი თუხნი“ მრთ. 1,21; „არცა
ერთმან ვინ თუხს მონაგები მისი თუხსად“ ხაქ. მოც. 4,82;
„ნეფსით თუხით აღალო პირი“ რიცხ. 175,14; „რომელი
განუზადდეს უფალსა ერსა თუხსა“ გრ. ანდ.-შობ. 290,27.
იხ. თავი; ზღრ. განთუხება, განთუხულ-ყოფა, თავით თუხით,
თუხება/თუხობა.

თუხ-ი «მის-კერძო», «ნათესავი», მახლობელი, თა-
ვისიანი: „ვითარ ესმა თუხთა მათ“ C,—„ესმა მის-კერ-
ძოთა მათ“ DE, მრ. 8,21; „მოვიდეს თუხი, მახლობელი
მისი“ G,—„მოვიდეს ნათესავი მისი, რომელ მახლობელ
იყოს მისა“ pb., ლევიტ. 25,26; „თუხი მისი არს“ M,—
„ნათესავ ეყვის ესთერ“ O, ეხთ. 8,1; „არავენ აქუნდა მას
სახლსა შინა თუხსა თუხი ანუ ნათესავი“ მ. ცხ. 808v; „მრ-
ვალნი უცხოთა სწყალობენ და თუხთა სძულობენ“ მ. სწ.
807,82. იხ. თუხობა.

თუხა «თუხაგან», მარტო, ცალკე: „იღვა... თუხა შე-
კეცილი ერთსა ადგილსა“ C,—„მღებარე... თუხაგან შეკე-
ცილი ერთსა ადგილსა“ DE, ი. 20,7. იხ. თუხი.

თუხაგან «თუხა», «მარტო»: „იყო იგი თუხაგან“ DE,—
„იყო მარტოდ“ C, მრ. 4,10; „მღებარე... თუხაგან
შეკეცილი ერთსა ადგილსა“ DE,—„იღვა... თუხა შეკეცილი
ერთსა ადგილსა“ C, ი. 20,7; „დაადგივნე იგი თუხაგან“
M,—„დაადგივნე იგი მარტოდ“ G, მსჯ. 7,5; „განიყვანა
იგი ერისა მისგან თუხაგან“ DE,—„გარე-იყვანა იგი
ერისა მისგან მარტოდ“ C, მრ. 7,83; „რომელნი დაადგი-
ნენ თუხაგან“ O, დაბ. 21,29; „განეშორა თუხაგან
ადგილსა ქალაქისასა“ ლ. 9,10. იხ. თუხი.

თუხაგან-ი საკუთარი: „თითოეულსა მათგანსა აქუს თუხა-
განი ვითარებამ“ ბ. კეს.-ექუს. ლ. 59,84. იხ. თუხი.

თუხად თანად მარტოდ: „იყვენ შენდა თუხად თანად“
O, იგ. სოლ. 5,18. იხ. თანად.

თუხება, თუხობა განსაკუთრებულება, «მსგავსება»,
სახიერება: „უშუერებაა დისა მამისა შენისა და დისა დე-
დისა შენისაა არა გამოაცხადო, რამეთუ თუხებაა გამო-
ცხადეს, ცოდვა მთილოს“ G, ლევიტ. 20,10; „აუტრევენ ქე-
ნებასა... ნათესავთა თუხობასა“ მრთ. A. ანტ. დ. 20v;
„ხატად თუხისა თუხობისა შექმნა იგი“ O,—„ხატად
მსგავსებისა შინა თუხისა ქმნა იგი“ pb., სიმბრძ. სოლ.
2,28.

თვსთაგან-ი «მისთაგანი», «ნათესავი», «სახლეული», მისიანი: „წარავლინა ორნი მოწაფეთა თვსთაგანნი“ C,—„წარავლინა იესუ ორნი მოწაფეთა მისთაგანნი“ DE, მთ. 21,1; „თვსთაგანი ჩუენთა არს“ C,—„ნათესავი არს ჩუენა“ MO, რთ. 2,20; „თვსთაგანმან ჭორციელთა მისთამან... ივსნას იგი“ G,—„სახლეულმან ჭორციელთა მისთაგანმან... ივსნეს იგი“ ps., ლევტ. 25,40. იხ. თვსი

თვს-თავ-ი იხ. თთვს-თავი.

თვსთანა მასთან მყოფი: „მოიყვანა... დედა მისი და თვსთანანი“ C, მრ. 5,40. იხ. თანა.

თვს-თვს თვითეულად, ცალ-ცალკე: „თვს-თვს მთასა ზელა იყოფოდეს“ წრს. 78,14; „თვს-თვს არა შეუნიერ არიედ იგინი სახილელად“ ბ. კეს.-ექუს. ღვ. 52,0. იხ. თვსი.

თვს-თვსად ცალ-ცალკე: „ალაშენეს თვს-თვსად საფლავები მათი შორს ერთმანერთისაგან“ მ. ცხ. 103v; „შეაწყედნეს იგინი თვს-თვსად წელიწადსა ერთსა“ მ. ცხ. 148v. იხ. თვსი.

თვს-თვსება თვისება, განსაკუთრებულება: „მყის იქმნეს ქუეყანასა ზელა თითოეული მათი, თვს-თვსებითა თვსითა განყოფილი ერთი-მეორისაგან“ ბ. კეს.-ექუს. ღვ. 60,28. იხ. თვსი.

თვსით თავით «თავით თვსით»: „თვსით თავით ქუეყანაჲ ნაყოფსა გამოიღებნ“ DE,—„თავით თვსით ქუეყანამან მან გამოიღოს ნაყოფი“ C, მრ. 4,28. იხ. თავი.

თვსობა «სასუმევე», დამახლობლება: „უპუეთუ გითვსოს შენ“ MO,—„უპუეთუ გისასუმლოს შენ“ G, რთ. 8,18.

თვსობა «სასუმელება», შვილობილობა (საბა): „უპუეთუ არა უნდეს თვსობაჲ შენი, თვს გიყო მე“ MO,—„არა თუ ინებოს სასუმელებაჲ შენი, გისასუმლო მე“ G, რთ. 8,18. იხ. თვსი.

თვს-ყოფა «სასუმელება», შვილება: „უპუეთუ არა უნდეს თვსობაჲ შენი, თვს-გიყო მე“ MO,—„არა თუ ინებოს სასუმელებაჲ შენი, გისასუმლო მე“ G, რთ. 8,18. იხ. ყოფა.

[თქლომა] იხ. გამოთქლომა, მოთქლომა.

თქმა, ნთქმა იხ. დათქმა/დანთქმა, დამთქმელი.

თქრომა: „ცხენი... თქრებოდეს ძალითა მით“ Sin.—11, 388r. იხ. მთქრე, შეთქრომა, წათქრომა.

თქუენ: „თქუენ თვს მეწამებით მე“ ი. 3,28; „გვენ თქუენ მონადირე კაცთა“ მთ. 4,19; „თქუენცა აღესეთ საწყაული მამთა თქუენთაჲ“ მთ. 23,22; „თქუენებრ ცრუ ებორო“ ი. 8,55.

თქუენ-ი: „უპუეთუ იქმნა ეგვიპტარი... ღლეთა მამთა თქუენთაჲსა“ O, იოვ. 1,2; „სლევით ზადმ თქუენი ნადირებად“ მ. 6,4; „უპუეთუ სიტყუაჲ ჩემი დაიმარხეს, თქუენი ცა დაიმარხონ“ C, ი. 16,20; „ვიდრემდის თავს-ვიდებდე თქუენსა“ მთ. 17,17; „გუეცით ჩუენცა ზეთი ზეთისა მაგის თქუენისაჲ“ მთ. 25,8.

თქუენებრ-ი თქვენისთანა: „ჩუენცა კაცნიჲ ვართ თქუენებრნი“ მ. სწ. 100,30. იხ.-ებრ.

თქუენმიერ-ი თქვენი: „შევიწყნარე თქუენმიერი ბრძანებაჲ“ მრთ. A. ანტ. ღვ. 10r. იხ. -მიერი.

თქუეფა იხ. აღთქუეფა.

თქუმა იხ. აღთქუმა.

თქუმა «წართქუმა», «რქუმა», «მიმოგანთქუმა», «მითხრობა», თქმა, თხრობა, სიტყვის თქმა: „ძალი საშინელბათა შენთაჲ თქუან (წართქუან C)“ ფს. 141,6; „თქუა მისაჲ“ G,—„რქუა მას“ M, მსგ. 4,0; „თქუმოდის საესენებელად მაგისა“ DE,—„მიმოგანთქუას საესენებელად მაგისა“ C, მრ. 14,9; „ევითარცა იგი თქუნეს მათა მიმართ“ DE,—„ევითარცა მიეთხრა მათ“ C, ლ. 2,20; „იქადაგა და თქუა... მეფისა მიერ“ O, იონა 3,7; „ესე ყოველი ვთქუ“ სევ. გაბ.-მოც. სავს. 101,36.

თქუმა სიტყვის თქმა, «სიტყუა»: „წელ-ყოთ თქუმაღ“ ეპ. კპრ.-აღვს. 224,28; „იგი დავიცა თქუმაღ“ G,—„იგი დავიმარხო სიტყუაღ“ ps., რიცხ. 23,12.

თქუმულ-ი ნათქვამი; სიტყვა: „სალაღ აღესრულების თქუმული იგი“ იხ. რამ.-კურთხ. ისაკ. და იაკ. 6,2; „აღესრულა თქუმელი იგი იერემია წინაწარმეტყუელისაჲ“ მთ. 27,0; „ყურად იხუენ თქუმული ჩემნი“ M, იოხ. 38,1; „თქუმელი ილემლი ცლად არა წარვიდეს“ O, სიმარ. სოლ. 1,11. იხ. აღმოთქმა, ზოროტის-თქუმა, გამოთქმა, გა(ნ)თქმა(-ლი), განსათქმელი.

თქუმა მექარა: „რომელნი-იგი უთქუმიდეს რისხვასა“ O, სიმარ. სოლ. 17,8; „რისხვით მიოთქუმიდეს მე“ ფს. 64,4; „უთქუმიდეთ მათ“ სავ. მოც. 4,17; „გითქუამს შენ მოკლად“ M, დაბ. 27,42; „თვთ თავადი უთქუმიდა და სასტოდა, რამთამცა დაათქა იგი“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 105,1. „მოპხედ თქუმასა ამას მათსა ზელა“ სავ. მოც. 4,20; „შემესრის თქუმამან გული გონიერისაჲ“ O, იგ. სოლ. 17,10; „მეფისა თქუმაჲ მსგავს არს ბრდლენასა ლომისასა“ O, იგ. სოლ. 19,12; „თქუმით ეტყოდა მეფმ იგი დასა მას თვსსა“ ფლკტ. 152, 21. იხ. გულის-თქმა, გულის-მთქმელი, გულის-მთქმელობა, გულის-სათქმელი, [დათქმა], თანა-შეთქმელი, თქმევეა, მიმოგანთქუმა, მიმოდათქუმა, ნათქვამი, პირველთქმული, უთქმელი, სულ(თ)-თქუმა, შეთქმა, წართქუმა, წარმოთქმა.

თქუმევეა თქმევენება: „დააჯერის მათ და ათქუმისი“ მ. სწ. 40,18. იხ. თქმა.

თხა capra, caper, hircus: „თხაჲ სამ წლისაჲ“ O, დაბ. 15,9; „თვთ შეიმოსა ტყავი თხისაჲ და ცანდალნი“ იფტ. 118,24. იხ. თხიერი, თხიერაკი.

თხევა ამოღვრა; ღებინება; გაშლა, გადაგდება: „მთრავალა, რომელი სთხევს ერთბაჲდ“ O, ეს. 19,14; „უთხინეს სათხეველნი მისნი“ O, აშბ. 1,17. იხ. გამოთხევა, განთხევა, გარდათხევა, გარდათხევენება, გარდამოთხევა, გარე-განთხევა, დათხევა, დამთხველი, ზე/ზედა-გარდათხეული, მთხეარი, მითხევა, მოთხევა, ნათხევი, ნათხევარი, შეთხევა, შთათხევა, წარმოთხევა.

[თხეველა] იხ. მესათხეველი, სათხეველი, სათხეველება, სათხეველობა.

თხელ-ი წმინდა, წვრილი; მეჩხერი: „ფუფუნებდეთ სამოსლითა ჩხლითა და თხელითა“ A—მზ. 285; „ბუნებაჲ პაერისაჲ თხელ არს და წმიდაჲ“ ბ. კეს.-ექუს. ღვ. 82,4; „ზედათ წულილ და თხელ არს“ ბ. კეს.-ექუს. ღვ. 47, 10.

„დაჰა ზღუდა იგი, სადა-იგი იყო თხელი“ H—841,702. იხ. სიბრძნე.

თხემ-ი ათავა, მწვერვალი, ვერცხი: „აღა თხემსა ზღა ჰა პირისა“ O. გამოხ. 17,8; „ტრფით შენითგან ეღა თხემად შენადჲ“ M, II შჟ. 23,35; „აღა თხემსა ზღა მთისა“ O, IV შჟ. 1,9; „აღელ შენ თხემსა მთისა მაგის გამოვლილისა“ M, II შჟ. 8,27; „აღმიღო მე თხემითა თავისა ჩემსაჲ“ O. ეშეკ. 8,3; „თხემსა ზღა მთათსა“ G.—თავითა ზღა მთათსა“ M. მსჟ. 8,25.

თხემისა ადგილ-ი თავის კვეთის ადგილი: „რომელ არს თხემისა ადგილი“ მთ. 27,33.

თხეა იხ. სათხებელი, სათხებლოვანი.

თხეა წიგნთბედა, წენა: „ენაჲ შენი თხეიდა (ნიე-თეზდა C) ზაქუასა“ ფს. 49,10. იხ. განთხეა, განსათხე-ლი, თხელი, მრავალთხელება, ნათხენი, შეთხეა.

თხულ-ი ნათხენი, აკოწილი, ნაწნავი: „ალიგო თხულ-ითა მით თხოა მისისაჲ“ ესთ. 14,3; „თხულ-ი თხოა შენისა ვითარა ძოწეული“ O.—ნათხენი თხოა შენისა ვითარა პირფირი“ M, კება 7,6; „თხულ-ი თხოა მისთა ვითარა ჰეღილი, ჰე ვითარა ყორანი“ M,—აკოწილი მისნი ვითარა ჰე დანაქს-კუდისაჲ“ O, კება 3,11. იხ. თხეა.

[**თხულება**] იხ. მრავალთხულება.

თხერ-ი ტიკი: „განთქდიან თხერანი“ მთ. 9,17; „მო-ლი პერი და თხერი თი წყალი“ O, დაბ. 21,14; „მოი-ხენეს... თხერანი ღვინისა ძეღნი, განხეთქილი, გამო-კრული“ G.—მოიღეს თხერები ძეღლები... და ღვინა თხერებისა ძეღლითა დახეთქილებითა“ M, ისუ 5, 9,4; „ეჭვენ მე, ვითარა თხერი ნუხვასა“ ფს. 118,83; „ყოველი თხერი ალიგოს ღვინა“ I, იერემ. 13,12. იხ. თხა, თხერაი.

თხერა-ი მცირე ტიკი: „აღჰიდა... თხერა-ითა ღვინა“ O, იფ. 10,5. იხ. თხერი.

თხლე: „თხლე მისი არა მოაქდეს“ ფს. 74,9; „თხლე სიღღისაჲ“ ფს. III, 85.

თხლე შეწავებულ-ი: „თხლე შეწავებულ-ი გულის-თქ-მისა“ ფს. XIV, 81. იხ. შეწავებულ-ი.

თხოვა შერა.ვა, ამითხოვა: „ითხოვდა მას ცოლად“ ანდ. ანატ. 232,31; „ეთხოვოს თუ ვისზე კაცსა ცოლი და არა შეგროს“ M,—ვიც არს კაცი, რომელსა მიე-თხოვს ცოლი და არა შეგროს“ G, II შჟ. 20,7.

თხოვილი-ი გვანთხოველი: „მოივლინა გაბრიელ... ჰაღწე-ლი, თხოვილისა წარსა“ DE,—მოივლინა გაბრიელ... ჰაღწელისა, განთხოვილისა კაცისა“ ლ. 1,27; „თხო-

ვილი იყო დედაჲ მისი მარიამ იოსებისა“ მთ. 1,18; „რომელი თხოვილი იყო კმრისა, რომელსა სახელი ერქუა თემეროზ“ თჳკლა 94,25. იხ. განთხოვება, თხოვილი, მითხოვება, მო-თხოვა, უთხოველი.

თხოვა ძიებება, ვედრება, ხეყნა, თხოველობა: „ითხოვდეს მისგან სასწაულსა ზეით“ C,—„ეძიებდეს სას-წაულსა ზეით“ DE, მრ. 8,11; „ითხოვდით და მოგე-ცეს თქვენ“ მთ. 7,7; „რომელი ითხოვდეს, მოიღოს“ ლ. 11,10; „წყალსა სითხოვდა და სძე მოაჩუქა“ M, მსჟ. 5,25; „ითხოვე ჩემგან და მიგცე შენ“ ფს. 2,8; „რომელი-იგი ჯდა და ითხოვდა“ C, ა. 0,8.

თხოვ(ნ)ა ვედრება, სათხოველი, მოქენება: „არა შეუარა-ყო თხოვაჲ (ვედრებაჲ L) მათი“ ფს. 101,18; „ეთხოვე მე თქვენგან თხოვასა ერთსა“ M,—„ეთხოვე თქვენგან სათხოელ“ G, მსჟ. 8,24; „თხოვით ცხო-რებასა ნუ დაიხუე“ O, ზირ. 40,20; „საქმედ არა მიძლავს, თხოვად მრცხუნის“ ლ. 16,3; „შჳოპს სიყუდილი, ვიდრე-ლა არა თხოვასა“ O, ზირ. 40,20; „გეტყუდეს თუ შენ... თხოვნი თა მდაბლითა“ pb., აობ 40,22. იხ. გამოთხოვა, მთხოველი, მითხოვა, მოთხოვა, პურის-თხოვა, პურის-მთხო-ვი, სათხოველი, სამთხოველი.

[**თხოვება**] გამომშვიდობება. იხ. გამოთხოვება.

თხრა: „მე ვთხარე ჟღრმული ესე“ O, დაბ. 21,80;

„თხარეს წინაჲ ჩემსა მთხრელი“ ფს. 50,7; „ვთხარე თავით ჩემით კედელი და დაფარულად განვედ ბეჭითა“ I, ეშეკ. 12,7. იხ. აღმოთხრა, გამოთხრა, განთხრა, გარდათხრევენება, გუერდის-თხრა, დათხრა, თხრილი, მთხრელი, მოთხრა, სათხრელი, სათხროლი, გნარცხს-თხრა.

თხრილ-ი: „და-რე-აღრმეთ თხრილი ეგე“ განს. ი. 200,2; „მიეყარდა იგი თხრილსა მას წინა“ განს. ი. 201,18. იხ. თხრა.

თხრობა ამითხრობა, თქუმა, თუწყება, შეტყობი-ნება, მოხსენება: „უთხრეს (მიუთხრეს C) მღდელთ-მოძღუართა მათ ყოველი“ მთ. 28,11; „სადა არს, გჳთხ-რან“ C,—„სადა არს, აუწყოს მათ“ DE, ა. 11,57; „უთხრეს დავითს“ M, I 6შტ. 10,17; „გითხრედ შენ და გაუწყედ შენ“ I, ეს. 10,1; „უთხრეს სახლსა დავი-თისა“ I, ეს. 7,2; „მიუთხრეს მე მღდელთ-მოძღუართა“ ხაქ. მოც. 25,15; „ფესტოს უთხრა პავლს თუხ მუფესა“ საქ. მოც. 25,14.

თხრობა ამითხრობა: „აქლ-ყვეს ზეგარდამო განწყესებად თხრობისაჲ მის“ C,—„ველი შეყვეს აღწერად მითხ-რობაჲ“ ლ. 1,1; „მიუთხარ თხრობაჲ“ O, ეშეკ. 17,9. იხ. გამოთხრობელი, მთხრობელი, მიუთხრობელი, მიმთხრობი, მიმთხრობელი, მისათხრობელი, მიუთხრობელი, მოთხრობი, მომთხრობელი, სათხრობელი, წარმოთხრობა.

თხუთმეტ-ი იხ. ათხუთმეტი.

0

ინ ჭარბული ანზნის მეათე ასო, რიცხვითი მნიშვნე-ლობა—10.

იავარ-ი ნატყუენავა, ნატყუები: „შეშჳამო ყოველი იავარი მტკრა წენთაჲ“ G.—„შჳამლე შენ ნატყუ-ნავსი მას მტკრა წენთაჲ“ M, II შჟ. 20,14; „მომეცინ

მე კაცმან საყერი იავარისა განთხისა“ G,—„მომეცინ მე კაცად-კაცდამან თქვენმან საყური ერთი ნატყუენავი-სა გან“ M, მსჟ. 8,24; „ყოველი იავარი მათი შჳეკრიზო თანა-წარსაველსა ზედა მათსა“ G, II შჟ. 18,16.

იავარ(ის)-ყოფა «მომოდატაცება», «გამოტყუენება», მიტაცება; დავლად ჩავდებ: „ი ა ვ ა რ-ყ ე ვ ს ი გ ი ყო-ველთა თანა-წარმავალთა გზისათა“ *ტ.*—„მომოდატაცებდეს მას ყოველნი თანა-წარმავალნი გზისანი“ *ქ.* *ფხ.* 88,12; „ქურკერი მისი იავარ-ყვის“ *ც.*—„ქურკერი მისი გამოტყუენვად“ *DE.* *მრ.* 8,27; „იავარ-ყვის ბანაი ასტრთაჲ“ *ო.* *IV* *მფ.* 7,10; „იავარ-ყვის მონაგები მათი“ *ო.* *I* *ეზრა* 9,4; „აედელი დაარღვა და საფაე ეერ იავარ-ყო“ *მ.* *სქ.* 84,25. „იავარის-ყოფა იგი ნაყოფთა თქუენთა მისხარულად შეპრაცხეთ“ *Q.* *მეზრ.* 10,84. *იხ.* *ყოფა.*

იაკინთე, იაკინთ-ი, იაკინთო, ჯაკინთე, ჯაკინთონ-ი ცისფერი, ლურჯი: „შეგას ფერგთა შენთა იაკინთე“ *ო.* *ეზრა* 10,10; „იაკინთი და ძოწეული შეპმოსონ მათ“ *I.* *იერემ.* 10,6; „შესამკობელად შენდა იაკინთე (ჯაკინთე *I*) და ძოწეული ქალაქთაჲ ელისისათა“ *ო.* *ეზრა* 27,7; „ქმნა კრეტსაბელი იაკინთო მსაგან“ *II* *5* *მტ.* 8,14; „მომივლინე მე კაცი ბრძენი... იაკინთო მათ“ *M.* *II* *5* *მტ.* 2,7; „დაბურონ იგი საბურავითა ტყავისაჲთა ჯაკინთონისაჲთა“ *გ.* *რიცხ.* 4,8.

იალმაგ-ი «ვარმი», ჯაქვზე ჩასაცემელი: „შთააცა საულ ღაითს ჯაქვ და ჯაქუსა მას ზედა—ი ა ლ მ ა გ ი, და ჩაფხუტი პილენძისა დაადგათესა მისსა“ *ო.*—„შთააცა საულ ჯაქვმისი და ჯაქუსა ზედა—ვარმი, და ჩაფხუტი სპილენძისა დაადგათესა მისსა“ *I.* *I* *მფ.* 17,38.

იამვერ-ი «მხოლოდ-შობილი»: „იგი იყო იამვერი მისი, და არა ესუა მას მისსა გარეშე ძე გინა ასული“ *M.*—„იგი მხოლოდ-შობილი იყო მისი და არა იყო მისსა სხუაჲ ძე ანუ ასული“ *გ.* *მსჯ.* 11,84.

იამინდო დარიჩინი, *cinnamum*: „მოიღო საკუმეველი სურნელი ოთხი: ნარდიონი, კროკონი, ლერწამი და იამინდო“ *ადამ.* 128,16.

იამურ-ი, ნიამორ-ი გარეული თხა, *hircocervus, capra cervina*: „ესე შეამო... ირემი, ქერციკი... ნიამორ-ი“ *M.*—„შეამნეთ... ირემი და ქერციკი... იამური“ *გ.* *II* *შქ.* 14,5.

-იან *იხ.* -იან.

იანვარ-ი «აპნისი»: „ათხუთმეტსა იანვარისასა, რომელ არს აპნისი“ *ფლკტ.* 100,14.

იასპ-ი «იასპინი», *iaspis*: „ალვაშენე გოლოლნი შენნი იასპითა“ *pb.*—„ალვაშენე არდაბაგნი შენნი იასპინითა“ *ო.* *ეს.* 54,12.

იასპინ-ი, იასპან-ი *iaspis*, «იასპი»: „ალვაშენე არდაბაგნი შენნი იასპინითა“ *ო.*—„ალვაშენე გოლოლნი შენნი იასპითა“ *pb.*, *ეს.* 54,12; „არა ვტირ... სუეტთა მათთა იასპანისათა“ *H*—841,016.

იატაკ-ი: „შთაიდენ ვიდრე იატაკადმდე“ *I.* *ეს.* 25,12; „და-თუ-მდაბლდეს იატაკი ქუეყანისაჲ ქუესენლად“ *I.* *იერემ.* 31,37; „იატაკი მღვმისაჲ“ *ო.* *დან.* 8,24; „მო-პზიდა და დაამუთა ზედა იატაკსა მას“ *ფლკტ.* 105,8.

იბელივად შემთხვევით: „ერთარ ჰგონებ შენ ნეტარისა იოსებისთჳს—უღლად დახუდა და იბელივად საქმე იგი?“ *მ.* *ცხ.* 150r.

იგავ-ი «მაგალითი», «წინა-ყოფა»: „ვეტყული მას ბილ-ვით და არა იგავით“ *pb.*—„ვეზრაჲ მას ბილვით და არა მაგალითთა მიერ“ *გ.* *რიცხ.* 12,8; „დავიდგა თქუენ იგავი“ *M.*—„წინა-გყო თქუენ წინა-ყოფა“ *გ.* *მსჯ.* 14,12; „ვეტყოდა მათ... იგავით“ *მთ.* 18,8; „მათჳს თქუა იგავი ესე“ *ლ.* 20,19; „აწ განცხადებულად იტყვ და იგავსა არცა ერისა რას იტყვ“ *ი.* 16,20; „უნას იგავი და დაფარული სიტყუაჲ“ *ო.* *იგ.* *სოლ.* 1,6; „იციის ჰეუელე-ბაჲ სიტყუათაჲ და განჴსნაჲ იგავთაჲ“ *ო.* *სიბრძ.* *სოლ.* 8,8; „იხილეს შენ თანა იგავი ამოვებისაჲ და განგადგეს შენ“ *I.* *გოდ.* *იერემ.* 2,14; „სახე და იგავ ექმნა ყოველთა“ *მ.* *სქ.* 105,5.

იგავის დადება «იგავის მოღება»: „რომლისა თანა იგავისა დაუდეთ იგი“ *ც.*—„რომელი იგავი მოვიღოთ მისთჳს“ *DE.* *მრ.* 4,30.

იგავის მოღება/მოხუმა «იგავის დადება», არაკის თქმა, მაგალითის მოყვანა, მიმსგავსება: „რომელი იგავი მოვიღოთ მისთჳს“ *DE.*—„რომლისა თანა იგავისა დაუდეთ იგი?“ *ც.* *მრ.* 4,30; „იღესა შინა მოიღოს იგავი ესე“ *ო.* *მთ.* 2,4; „არა ყოველნი ესე იგავად მოიხუენე“ *ო.* *ამბ.* 2,6. *იხ.* იგავად, შეიგავე, უგავ-ვოლ.

იგავად საჩვენებლად: „იყო შენ მენ საბასრობულად და იგავად“ *M.* *II* *შქ.* 28,87; „იგავად იტყვს მაცხოვარი“ *მრთ.* *ც.* *ოქრ.*—*უძღვ.* 512. *იხ.* იგავი.

იგავით-მეტყუელი: „ერთარცა იტყვს იგავით-მეტყუელი ჩუენი“ *ბალ.* 57,21. *იხ.* მეტყუელი.

იგი ის (პირიელი ნაცვალსახელი): „იყოს იგო, ვითარცა ხე დანერგული თანა-წარსადინელსა წყალთასა“ *ფხ.* 1,3; „მან დაასრულა ჩემ თანა ტყუილი“ *ი.* 13,18; „მან გასწავოს თქუენ ყოველი“ *ი.* 14,26; „ამბორს-ლყო მას“ *მთ.* 28,40; „დაუდგეს მას მახე“ *მთ.* 22,15; „იხილა სული ღმრთისაჲ, გარდამოშავალი მის ზედა“ *მთ.* 8,16; „მოიყიდეს მით აგარაკი მევეცისაჲ“ *მთ.* 27,7; „არა თუ მისა ზესენელი იგი სიბრძნე თანაშემწმ საქმითა იყოს“ *იხ.* *რომ.*—*კურთხ.* *იხაყ* და *იაკ.* 2,8; „ვერ იყარა სიტყუად მისა“ *შუშ.* *II.* 12; „იყენეს იგინი მეთევზურ“ *მთ.* 4,18; „მათ დამკვდრონ ქუეყანაჲ“ *მ.* 5,5; „მათ შეკრიბეს და აღავსეს ათორმეტ გოლორი“ *ი.* 8,18; „სხუაჲ იგავი დაუდგა მათ“ *მთ.* 18,24; „ნათელი გამობრწყინდა მათ ზედა“ *მთ.* 4,16; „ევაჲ მათა“ *ო.* *ნათე* 3,17. „იგინიცა აკურსნა“ *მრ.* 8,7; „ერთ არს და იგივე ჰყვის“ *მრთ.* *ა.* *კ.* *იერ.*—*სული* *წმ.* 182; „ზაყუ-ვითა მისცე სანატრუქისთა“ *არსტ.* 66,10; „დასხნეს მას-ვე აღილსა“ *სნდ.* 8,24; „იგინივე ჰმადენ ნაყოფსა მათსა“ *I.* *ეს.* 35,21. *იხ.* მისგანი, მისებრვე, მისთავანი, მისთანაჲ.

იგი «ისი» (ნაწევარი): „სასაშველი იგი, რომელ ჩემდა შესუმაღ არს“ *მრ.* 10,39; „მისლვად კოლტსა იმას ღო-რებისასა“ *მთ.* 8,81; „მთაჲ იგი კეთილი“ *M.*—„მთაჲ ისი კეთილი“ *გ.* *II* *შქ.* 3,25.

-იგი (ნაწილაკი): „რომელი-იგი მაგისაჲ იშვეს“ მთ. 1,20; „რომელი-იგი მის მიერ იწადაჲ“ აბ. რომ.-კურობ. 6,10; „რომელი-იგი იყო გამოკვეთილი“ ლ. 6,18. იხ. ეფთ. იგი.

იგი, იგი თავად-ი თვით, თითონ: „იგი თავად იყო ღაქისა“ *M*, II 536. 32,9; „წარვიდა ისრაელ, იგი და ყოველივე მისი“ *O*, დაბ. 46,1.

იგრიკა დადარი, დაპრილი: „პირველსა მას ღლესა თუესა აღარ და წესსა, რომელ არს იგრიკაჲ და ვარდობაჲ“ *O*, ეფთ. 11,1; „დაიწინა შეორესა ღლესა, თთუესა იგრიკისაჲ“ *H* — 341,377; „აღესრულა მეშვესა აპრილი ს თუესა, რომელ არს იგრიკაჲ“ ფლკტ. 100,16.

იგურადი გუერადით კერძო: „სუკარო ესე იგურადი ეკლემნისა“ *G*, — მე-ღადეჲ ვე გუერადით კერძო ეკლემნისა მის სჯელისა“ *px*, II 273. 21,20. იხ. გუერადი.

იდაყუ ნიდაყვი: „აქლი ჩემი იდაყუთგან შეიმუხრენ“ *O*, იოხ 81,22; „ქვენი იდაყუსა კელისასა“ *O*, ეფთ. 13,18; „იდაყუნი იდაყუნი იმიერ და ამიერ საყდარსა“ *M*, II 536. 9,16.

იდუმალ ფარულად, მდუმრიად, მალულად: „მიადა მარამ... ფარულად“ *C*, — „მოეწოდა მარამს... იდუმალ“ *DE*, *o*. 11,28; „წვედა მისდამი იდუმალ“ *G*, — „წვედა მას მდუმრიად“ *M*, მხკ. 4,21; „რომელი იტოლა იდუმალ მოყვსისა თვისთაჲს“ ფხ. 100,5; „წამლა სასიუღრე იდუმალ შესაჲ“ *ნახ*. 77,7; „რამსა იდუმალ წარმოეცაღებ“ *O*, დაბ. 31,20.

იდუმალ-ი ფარული: „ოქმებული იდუმალი ცდად არა წარვიქს“ *O*, ხაბრძ. სოლ. 1,11.

იდუმალ-ტყორცებულ-ი ფარულად სროლილი: „ვილარცა იხილეს მგნთა მათ იდუმალ-ტყორცებულნი იგი ისარნი გმეჲსინა“ *რფხ*. 103,26. იხ. ტყორცება.

იეზერი-ი გვარკვინი: „მისცა მას ზედა იეზერი იგი და წამებაჲ“ *O*, IV მფ. 11,12.

იეროს-ი iris: „იეროსი ხეთასი წმიდაჲ სასწორი“ *O*, გამოხლ. 30,24.

იერუსალმელ-ი: „განვიღოდა მისა ყოველი სოფლები ჰერისტანსაჲ და იერუსალმელნი ყოველნი“ *მრ*. 1,5.

იეფობა სოფხე: „სადა იეფობაჲ ბოროტისაჲ, მუნ მოკლებაჲ ეფთლიაჲ“ *მრ*თ. *C*. *ოქრ*. — უძღებ. 513; „აქესლა სოფელსა იეფობაჲ თქა“ *მ*. ცხ. 482v.

ივ-ი ibis, avis aegyptia: „ესენი არა ჴქანეთ მათგან... ეყენო და ივი“ *G*, II 273. 14,10.

იკონომოს-ი მონასტრის მთავარ სამეურნეო საქმეთა გამგე: „დაეფიქნეთ ერთი ჩვენგანი იკონომოსად, და შეიწყალეთ რაოდენსაჲ დაბოიება ჩვენ იგი, იყო საქმელ ჩვენთა“ *მ*. ცხ. 385v; „მოეუფალეს იკონომოსსა ღაფრისსა (რომელ არს ტელეონი) და გეგმა ფიქლად ძარლთა ჴრობისაჲ“ *მ*. ცხ. 177v; „სსაქნი საქმენი წურთონი იკონომოსსა თანა ღაფრისს“ *o*.-გ. 38,7. იხ. იკონომოსება.

იკონომოსობა: „მისა იკონომოსობასა აღაშენა მოკლადი“ *o*.-გ. 41,7. იხ. იკონომოსი.

იკტიონ-ი vultur: „არა ჴქმნეთ მათგან... ძეგაჲ დიკტიონი“ *G*, II 273. 14,14.

ილიკტრონ-ი, ილეკტრონ-ი იხ. ელეკტრონი.

ილისტიკ-ი «ირისე»; ანგელოზი: „აჲა ესერა ილისტიკი წმიდაჲ ჴეცით ვარდამოქდა“ *O*, — „აჲა ირისე და წმიდა ცით გამო ვარდამოვიდა“ *px*, დაბ. 4,10; „ილისტიკი წმიდაჲ, ვარდამოვიდა ჴეცით“ *O*, დაბ. 4,20.

ილუმელი-ი საამო ღვინო: *მ*. ცხ.*

იმელი-ი სასოება: „ღამილდე იმელი წყალობისაჲ და სასოებაჲ ცხორებისაჲ“ *მ*. ცხ. 143v; „წარმიყუეთ იმელი ჩემი შენდამი“ *ხალ*. 100,30.

იმერი-ი გაღალმა მხარე, იმიერი, იქითა: „ვიღრე იმერად ჴლუდმდე თუსთა საფასთა იყიდნეს“ *o*.-გ. 20,12.

იმიერ იქით; გაღმა, გაღალმა: „იმიერ და ამიერ“ *O*, III მფ. 10,10; „განყო წყალი იგი იმიერ და ამიერ“ *O*, IV მფ. 2,8.

ინაჲ-ი იხ. თანამეინაჲ, მეინაჲ, საინაჲ.

ინაჲ-ღმა, ინაჲით-ღმა «დაჭლომა», «დასხლომა», «დასხმა», «მიწოლა», «ჭლომა», მიყრდნობით ჯლომა: „წარმოვედ და ინაჲ-იდგა“ *C*, — „წარმოვედ და დაჭედ“ *DE*, ლ. 17,7; „ინაჲ-იდგეს ჴურის-მტებმან“ *C*, — „დასხდა მყოზრად-მყოზრად“ *DE*, მრ. 0,40; „ინაჲ-იდგოთ კაცებსა მაგას“ *C*, — „დასხით კაცები ესე“ *DE*, *o*. 0,10; „არავს ინაჲ-იდგა მას სახლსა მას შინა“ *მთ*. 0,10; „ინაჲ-იდგა და განისუენა“ *Fr*, — „მიწოლით განისუენა“ *G*, რიცხ. 24,0; „ინაჲ-იდგა და დაიძინე ვითარცა ლომმან“ *იბ*. რომ.-კურობ. მოხ. 180,8; „ინაჲ-იდგა“ *C*, — „ინაჲ-ით-ჭდა იგი“ *DE*, მრ. 14,8; „ვიწარს უფრომს, რომელი ინაჲ-ით-ზის, ანუ რომელი ჴმასხურებს“ *ლ*. 22,27; „იოვანე წმიდაჲ იყო და მისთესცა მეგრდსა ჴელა უფლისასა ინაჲ-იდგა“ *Ath*. — 11,271v.

ინაჲით-დასხლომა: „უბრძანა მათ ინაჲ-ით-დასხლომაჲ“ *C*, მრ. 0,30; „ვერ-ვეების ჩუნდა ინაჲ-ით-დასხლომაჲ“ *O*, I მფ. 10,11.

ინაჲით-ღმა «ჯლომა»: „ინაჲ-ით-ღმასა მისსა შინა სახლსა“ *C*, — „იყო ვითარ ჯდა იგი სახლსა შინა“ *მრ*. 2,16.

ინაჲით-მსხლომარე, ინაჲით-მჯლომარე «მეინაჲე»: „ესე არავინ ცნა ინაჲ-ით-მჯლომარეთაგან მან იესუმს თანა“ *DE*, — „ესე არავინ გულისჴმა-ყო მე ინაჲეთა მისთაგანმან“ *C*, *o*. 18,28; „რომელნი იყენეს მათ თანა ინაჲ-ით-მსხლომარენი“ *ლ*. 5,20. იხ. მსხლომარე, მჯლომარე.

ინაჲით-ჯლომა «ინაჲით ღმება»: „ინაჲ-ით-ჭდა იგი“ *DE*, — „ინაჲ-ეღა“ *C*, მრ. 14,8.

პირველ ინაჲით-ჯლომა «მენის-თაობა»: „ჴნებაჲს... პირველ ინაჲ-ით-ჯლომაჲ ჴურის-ჴმასა“ *DE*, — „ეძიებენ... მენის-თაობასა ტაძრობასა“ *C*, მრ. 12,80. იხ. ჯლომა.

ინაჲის-ღგომა: „ვერ შემძღებელ არს... ინაჲ-ი-ს-ღგომაჲ წმიდათა მათ თანა გუმაჲ“ *მ*. სფ. 280,28. იხ. ღგომა.

ინდიკტიონ-ი მოქცევა: 532-წლიანი ან 15 წლიანი: „აღესრულა... მაჲაჲ... ევთჴი თუესა მაისსა ათცამეტსა, ღღესა ორშაბათსა, ინდიკტიონსა ათურთმეტსა“ *o*.-გ. 49,17; „აღესრულნეს წმიდანი იგი მოწამენი... ინდიკტიონსა ორსა“ *H* — 341. 740.

ინჩაჭე, იჭუანჩი-ი ჩინჩახე: „არს იჭუანჩისა (ინჩა-
ჭესა B) შინა ჩემსა მარგალიტი“ ბალ. 58,13; „რომელთა
აქეს სტომაცებ და იჭუანჩებ“ ბ. ეფს. ეფეს. დღ. 131,18.
იომბელ-ი საყვირი საიუბილეო დღესასწაულისა (ებ-
რადელთა შორის 50 წლის თავზე): „მოადგიენ...
იომბელითა მით სმენად თქვენდა ჳამა ნესტჳსა“ M, იხუ
5, 8,8.

იოგ-ი კუნთი: „ძალი იგი მესამე შეგვრებულ არს განბნე-
ულთა მათ შეერთებითა იოგთა მათა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ.
222,10; „ზარი დაეცის ყოველთა იოგთა და დასაქნელთა
გუამისა“ მ. სწ. 189,18.

იონ-ი ბერძენი: „მეფემ იონთა მარს“ O, დან. 8,21;
„იონთა სოფელი“ რიფს. 172,5.

იონებრ-ი ბერძნული (ენა): „სახელნი უცხონი იონებრ
ენისაგან“ სებ. გაბ.-მოც. საქს. 92,13.

იოტა იოტი: „იოტა ოდნი ერთი რქაა არა წარადეს“
მთ. 5,18; „უშვებეს არს ცისა და ქვეყანისა წარსლვამ, ვიდ-
რელა იოტა ერთი, გამოხატული სიტყუათაგან“ მ. სწ.
284,1.

იპატ-ი იგივე ჳპატიონი (იხ.).

იპატობა: „იპატობისა პატივი მოელო მეფისა მაქსიმოანეს-
გან“ H—841,60.

იპოდრომ-ი (ცხენთ-სარბიელი): „ხედვდა თავსა თჳსსა,
ვითარმეა ჳდა ცხენთ-სარბიელსა მას ქალაქისასა, რო-
მელსა ეწოდების იპოდრომი“ H—841,88.

ირემ-ი cervus: „განამტკიცნა ფერწნი ჩემნი ვითარცა
ირემთანი“ ფს. 17,84; „ვითარცა სერინ ირემსა
წყაროთა მიმართ წყალთასა“ ფს. 41,2; „მაშინ ზღვებოლის
მეკლობელი ვითარცა ირემი“ I, ეს. 35,8; „ირემნიცა
იზუნეს ველსა გარე და დაუტყვენს ნუჯრნი, რამეთუ არა იყო
მწუხანე“ I, იერემ. 14,5. იხ. ვაძ-ირემი, ირემ-ვაძი.

ირემ-ვაძი-ი hircocervus: „უპქეთუ სენა ეპში შობისა
ირემ-ვაძითა ელდესა შინა“ M, ობ 39,1. იხ. ვიცი,
ირემ-ი მახე ჩიტისა: „რამთა განერე... ვითარცა სირი
ირემისა“ ოქრ.-გურბიტ. 220,4.

ისარ-ი «საირელი», «სატყორცი»: „არს ითამისთა
ესროლის მტერთა“ Fr.—„საირელითა ე-როლის მტერთა“
px.—„სატყორცითა მისითა მშვიდდეს მტერთა“ G,
რიცხ. 24,8; „ისარნი ჩემნი დავასრულნენ მათ ზედა“
GM, II შჳ. 82,28; „მოიღე მშვიდი შენი და ისარნი შენ-
ნი“ O, IV შჳ. 18,15; „არა გეწიოდის... ისარისაგან,
რომელი ფრინავნ დღისი“ ფს. 90,5; „არცა სტყორცი
ისარი“ O, ეს. 87,83; „ისარ მწყლველ არს ენა მათი“
I, იერემ. 9,8; „მესროლის ჩვენ მტერი ისარითა წა-
მლენითა“ მ. სწ. 144,12; „ისარი ლესული წინაშე პირსა
მტერისასა“ მ. სწ. 293,4. იხ. მაგრად მოისარი, მისარი,
მისარი, საისარი, საისრელი.

ისარნა აუზი: „დაუსეა კუერთხები იგი ისარნებსა მას
წყლის-სასუმელთასა“ O, დან. 80,38.

ისი «იგი» (ნაწყევარი): „სისხლი ისი მახვლისაგან არს“ O,
IV შჳ. 3,28; „რამ არს ადგილი ისი, რომელ ჩასუ“ O,
შჳ. 28, 17; „მთად ისი კეთილი“ G,—„მთად იგი კეთილი“
M, II შჳ. 8,25.

ისრაიტელი-ი: „კანო ისრაიტელნო, რომელნი-ეგე...
მიუთხრობთ“ მრთ. S. კ. იერ.-მარტ. 188,27.

ისრის-პირ-ი «საჩხვლეტელი», შუბი ისრისა: „სარე-
ცული მისნი—ისრის-პირნი მახვლი“ M,—„საწოლი მისი—
საჩხვლეტელი ლესული“ px., ობ 41,21; „იგინი იყ-
ნეს ვითარცა ისრის-პირნი“ ფს. 51,22. იხ. პირი.

ისრის-სატყორცებელ-ი უტყევანი (143 ნაბიჯი—სა-
ბა): „დაჳდა წინაშე მისსა შორს, ვითარ ისრის-სატ-
ყორცებელ“ O, დან. 21,10. იხ. სატყორცებელი, ტყორ-
ცება.

-იტი «-ელი»: „მოაბ იტი“ G, — „მოაბელი“ M, რუთ
1,21.

იფქლ-ი «იფქლელი», ხორბალი; «ფქელი», «ნაყო-
ფი»: „გამოსძვგდა იფქლსა კუერთითა საწნებელსა ში-
ნა“ M,—„კუერთხილა იფქლელილსა საწნებელსა შინა“
G, მსქ. 6,11; „შეკრიბოს იფქლი თჳსი საწნესა“ მთ.
8,12; „დღეთა მცისა იფქლისათა“ M, მსქ. 15,1; „მოიღე
თავისა შენისა იფქლი და კრთილი“ O, ეფეკ. 4,9;
„მეკლევლსა არა აქეს ძალი ყოფად იფქლისა (ფქე-
ლისა px.)“ O, ოვხ 8,7; „წარიღო იფქლი მისი საძარესა“
მ. ცხ. 342v; „იფქლისა წილ აღმომეცნინ კინჳარი“
A—92,289; „ყვეს ნაყოფი იფქლისაგან“ L,—„ყვეს ხილი ნა-
ყოფისა მათისაგან“ Z, ფს. 106,97; „ხვარბლის-ვაჳართა და-
ჳქვნეს კარნი ქვლბაგთა მათთან და განაძელეს იფქლი
გლასათათჳს“ მ. სწ. 64,14. იხ. საიფქლი.

იფქლი-ი «იფქლი»: „გამოსძვგდა იფქლსა კუერთი-
თა საწნებელსა შინა“ M,—„კუერთხილა იფქლელილსა სა-
წნებელსა შინა“ G, მსქ. 6,11. იხ. იფქლი.

იფქლის-მსყიდელი: A—92,32.*

იქედნე: vipera, aspis: „ასპიტა და იქედნესა ჳედა
ხვლოდი შე“ ფს. 90,13; „ნაშობნო იქედნეთანო“ მთ.
3,7; „იქედნე სიტფომსა მისგან გამოჳდა“ საქ. მოც. 29,3.

იქი «ვეგერა»: „აჳა აჳა არს ქრისტე, გინა იქი“ DE,—„აჳა
ესგრა არს ქრისტე, ანუ ვეგერა“ მთ. 24,23; „სლესა ჩვენ-
სა აჳა და იქი ვეგერაუბოლით“ მ. სწ. 25,28.

იქიმდე იქამდე: „წარვიღეთ ვიდრე იქიმდე“ O, დან.
22,5.

იქნამონ: „არს მეცი, რომელსა სახელი ჳრქან იქნამონ,
რომელი ითარგმანების ვიკტოლ“ ფიზ. XXIX, 2.

იქცევის-ი მბრუნავი, მოტრიალე: „განადგინა ჳერბინი
იგი მოტყინარე და მახული იქცევისი კარისაგან სამო-
თხისა“ მ. სწ. 101,80. იხ. ქცევა.

იქცევის-ი «სადგმელი იქცევისი», ფორი: „იქცევისი-
ნი უქმნენ თავსა შინსა ოთხთა ჳედა ფესლთა სამოსლისა შე-
ნისათა“ G, — „სადგმელთა იქცევისთა ნუ დაადგამ
ოთხთავე კიდეთა სამოსლისა შენისათა“ M, II შჳ. 22,12.
იხ. ქცევა.

ილუნალ-ი «დადრეკილი», მოხრილი: „სული ჳვენე-
რი... რომელ ვალნ ილუნალ“ I,—„სულმან შეწუხებულ-
მან... რომელ ვალს, სულმან დადრეკილმან“ px., ბარ.
2,18. იხ. ღუნეა.

იუ-ი «თაფლუქი», არაყი, «სათრობელი»: „სათრობელი
და იუი არა სლას“ C,—„თაფლუქი არა სლას“ DE,
ლ. 1,15; „ღუნეა და იუი შესაწირავთა მათ კერბთაგან არა
ესუა“ ფლკტ. 130,4.

* წყარო ფანქრითა მიწერილი (რედ.).

იშვთ (უნებლეთა); ანუ დატვირთულა, დრო და დრო: „რომელმაც მოკლას მოყვასი იშვთ“ M, — „რომელმაც უკეთესი სიტყვა მოყვასს უნებლეთ“ G, II შკ. 19,4; „ნელ დატვირთულ ალყვან ფერტსა... მეგობრისა მიმართ უნება“ pb., — იშვთ შედეგი ფერტი შენი მეგობრისა“ O, იგ. ხოლ. 25 17; „იშვთ მომნახეს მას“ მ. ცხ. 54v.

იშვთ-ი: „არა გოვლთა საცნაურ არს იგი, არამედ იშვთსა კაცსა ხილი“ სკ. ხალ. 340v.

იძრვის-ი მოძრავი; ქუეყნარმავალი: „აქურთხენით ვეზამი და უკვლნი იძრვისნი წყალთა შინა“ I, დან. 2,77; „არს რომელნივე იძრვისნი, რომელი იწოდების გარდა“ ფიშ. XVII, 1. იხ. ძრვა.

იძლევა (წყევთა, მძლავრობა), ძალის დატანება; შეწუხება, შევიწროება: „ყოველი ვინმე მისა მიმართ იძლევა“ DE, — „ყოველივე მას ქმდლავრობს“ C, ლ. 16,16; „აიძლედა მოწაფეთა თვსთა აღსლვად ნავსა“ C, — „აწ უკვდა მოწაფეთა შესლვად ნავსა“ DE, მრ. 6,45; „აიძლედა ღესსა შევგებელნი იგი ძეთა ისრაელისათა მწრადლ განსლვად ქუეყნართა ეგვიპტით“ O, გამოხლ. 12,88; „შაიძლედა ღესსა შე და ეფიბდეს სულსა ჩემსა“ ფხ. 27, 18; „აიძლედა... შესლვა“ მთ. 14,22; „ეთიარ წარმართთა აიძლედა პერსიანთა“ გალ. 2,14; „ანგაძრება აიძლედა გელსა კაცსასა ძრისსა“ ხაქ. მოც. 28,19; „აიძლედა ღესსა იგნის ფრად მისგან“ პეტრე მოც. 43, 12; „ნე შაიძლედა მე, ოტებულსა ამას“ თეკლა 108,28; „აიძლედა და აიძლედა გიგნა“ მ. სწ. 27,38.

იძლევა ძალდატანება: „მიჰყვანდეს იძლეებით და თრეთი“ ალ. აბა. 219,24; „არა იძლეებით გიწოდებენ, არამედ ნუსით თვსით მოხელენ“ მ. სწ. 126,28. იხ. მოძლეველი.

იწრო ვიწრო; მძიმე, საჭარველი, შევიწროებული,

მწუხარე, წუხილის განმცდელი: „შევიდოდეთ იწროსა მას ბქესა“ მთ. 7,18; „ადგილი ესე, რომელსა დამკვდრებულ ვართ ჩვენ, იწრო არს ჩვენდა“ O, IV შკ. 6,1; „იწრო არს ჩემდა ყოვლით კერძოვე“ M, I 58ტ. 21,13; „ყოველსავე კეთილისა საქმესა ძნელ ეწოდების და იწრო“ მ. სწ. 802,24. „ნურას ფიცხელსა სიტყუასა ეტყვას, რამეთუ დელათა ბენება იწრო არს“ შუშ. IV, 11. იხ. იწრო, სიწრა, უეწრესი.

იწროება (მევიწროება): „ნუ შეიმოსელ მას იწროლ“ O, — „არა“ მოირტყმიდენ მკირსი ელ“ pb., ეზეტ. 44,18. იხ. იწრო.

იწროება ვიწროდ მიჩნევა: „უკუეთუ იწროებ მათსა ეფრემისსა“ G, — „გვიწროებს თუ შენ მთა ეფრემისი“ M, იხუ 6. 17,15.

იწროება გასაქირი, შეწუხება, წუხილი, შევიწროება; ჭკირი: „იპოვა მტერი იწროებასა შინა“ O, I შკ. 24,20; „ქამდინ პერსა კირისასა და წყალსა იწროებისასა“ M, II 58ტ. 18,20; „მიიწია ქალაქი იგი იწროებად“ იერ. 52,6. იხ. გლოწრება, შევიწრება.

იქუ (სუნიისი), ფერტი; (მოლოდება): „შევიწროებულ არს იგი იქვთა თვსითა“ O, — „დაყვრობითა სჯელისისა ამათა“ pb., სიბრძ. სოლ. 17,10; „არა დააყვინებდა იქვ ენასა თვსა“ კ. იერ. - ნათლისდ. 87,8; „განმარინა მე... ყოვლისაგან იქვსა (მოლოდებისა) ო) ერისა მის პერსიანთა“ ხაქ. მოც. 12,11. იხ. იქვეული.

იქუეული-ი ექვიანი, არამტკიცე: „გვზილნა ჩვენ იქუეულად მის მიერ თქუემელთა ამათ ზედა მოძღვრებათა“ მ. ცხ. 247r; „ნურას იქუეულ ხარ, არამედ უქუეულად ეზიარებოდ“ ლომ. 47,4; „ამას არა იქუეულ ვარ, არამედ გულსავე ვარ“ A—92,886. იხ. იქუ.

იხუ nealessa, nessa: „უკუეთუ მიუღვეს სირაქელმი და იხუ“ O, იოხ 89,18.

იყუან-ი იხ. ინჩაქუ.

კ

კან ქართული ანბნის მეთერთმეტე ისო, რიცხვითი მნიშვნელობა—20.

კაბადუკია: „აღმოვიყვანე... უცხოთსლნი კაბადუკი-იანთ“ O, ამხ 9,8.

კაბარკ-ი იხ. კაბარკი.

კაბიწ-ი საწყაო: „ეუბრებვე იბოვებოდა... ოთხი კაბიწი ნაჯღში გრეჯ-სა ბოთის სასწორის ვეცხის“ O, IV შკ. 8,25; „სასწორი მართალი და საწყაული სამართლისა და კაბიწი სამართლისა იყვენ თქვენდა“ O, ეზეტ. 45,10. [კაბება] იხ. მიკაბება.

კაღნიერ-ი გაბედული, თამამი; (მოწირადე): „ყოვლითვე კაღნიერ ვარ თქვენ შორის“ II კორ. 7,10; „კაღნიერისა თანა ნეტელ გზასა“ O, ზირ. 8,18; „კაღნიერ იყავ გელთა მწიგნით“ O, ივლ. 11,1; „კაღნიერისა სტეფანა შინა თქთა სძლეულ იქმნეს“ pb., — „მოწირადე ვართ სძლე იქმნის“ O, ზირ. 9,25. „იტყოლე კაღნიერა ჯ“ ფლტ. 131,14; „კაღნიერად ეწვეებოდეს“ თეოდ. 251; „კაღნიერად იქუელა სამ თთვე“

ხაქ. მოც. 19,8. იხ. კაღნიერება, კაღრება, უკაღნიერებად-რე. კაღნიერება, კაღნიერობა ბედება, გაბედება: „ნუ კაღნიერობ ნებალად საუფლოსა ტაბლასა“ მ. სწ. 41,27. „მრავალი კაღნიერება მქვენ თქვენდა მიმართ“ II კორ. 7,4; „არა ეცეს კაღნიერება“ O, იგ. სოლ. 18,5; „გამოვიყვანენ თქვენ კაღნიერებით“ G, — „გამოვიყვანენ თქვენ განცხადებულად“ pb., ლევიტ. 26,18. იხ. კაღნიერი.

კადრება შეძლება, გაბედება: „არცა იკადრა ვინ... კითხვად მისა“ მთ. 82,40; „იკადრა ქელის-განდგამად და დაყვინებდა“ O, I ეზრა 8,88; „ვერ იკადრეს მიხედვად პირსა მისსა“ ფლტ. 150,11; „იკადრა და შევიდა პილატესა“ მრ. 15,43.

კადრება გაბედება, ურცხვობა: „რომელთა-იგი პურიათა კადრებად გესმოდა და უმჯულოება იგი მათი“ კ. იერ. - ალფ. 155,8. იხ. კაღნიერი, კაღნიერება, მიკადრება, შეკადრება.

კაენენ-ი: „თანა-ლმობა ფრად აღესუბუქებს კაენენსა განსაყდელთასა“ A—92,261. იხ. კაენენი.

* წყარო ფანქრათა მიწერა (რეუ).

კაუშნეანი-ი სედიანი: „სხუა არს სიზმარი მათი და სხუა არს კაუშნეანთა მათ და მცულ-ქსნლთა“ გრ. ნოხ. კაც. აგებ. 174,4. იხ. კაუშნი.

კაუ-ი ლუზა: „ბოლოთ კერძო წავისა მის გარდასთინეს ოთხნი კაუნი“ სპ. მოც. 27,20; „კაუნი იგი მოქსნეს“ სპ. მოც. 27,40; „აფრამ გარდამოადიან და კაუნი შთაყარნიან და ნაენი დაადგინან“ მ. სწ. 118,29.

კაუშვა მოკაუშვა, მოწყობა, მოკეთება, მზადება: „უბრძანა მამამან ძმათა, რაჟთა მოკაუშვონ ადგილი იგი... და ვითარცა ჰკაუშვიდეს, პოვეს ოქროს იგი“ მ. ცხ. 170r; „დღითი-დღედ იქადი და ეკაუშვები და ეშა-დები სინანულსა“ მ. სწ. 255,8. იხ. აღკაუშვა, განკაუშვა, მოკაუშვა, შეკაუშვა.

კათაკუშველ-ი უნათლავე: „დამადგინე მე კათაკუშველთა თანა კართა ეკლესიასთა“ მართ. C, ოქრ.-უძღებ. 515; „ესე... ერთი ასული კათაკუშველი, გარნა ქრისტეანე“ მ. ცხ. 817r. იხ. კათაკუშველობა.

კათაკუშველობა მოუნათლობა: „მოკუდა ქალი იგი კათაკუშველობასა მას შინა“ მ. ცხ. 817r. იხ. კათაკუშველი.

კათალიკოზ-ი პატრიარქი: „ესე იყო ღლეთა ანასტასი კათალიკოზისა სომეხთაჲსა“ დ. დ. 125,14. იხ. საკათალიკოზო.

კათალიკოზობა პატრიარქობა; ზედამდგომელობა ყოველთა: „ზედამდგომელობაჲ ყოველთაჲ, რომელი იწოდებინ... კათალიკოზობაჲ“ მართ. C, ხა. ეკლ. უწყ. 1231. იხ. კათალიკოზი.

კათოლიკე საყოველთაო; ღელა (ეკლესია): „ქდა რამ იგი წმიდასა კათოლიკე ეკლესიასა“ სპ. 81,3.

კათხა ხის სასმისი: („მოვეო) ერთი ხოლო პალეკარტი და თიჯ და კათხაჲ ერთი ძელისაჲ და სახარებაჲ“ ლიშ. 28, 12; „განჰმზადებენ საკრილობელთა და კათხაებსა და ბარძიბებსა“ H—2261 280r; „მიეცის მას კათხაჲ ღიდი, აღესებული ღვნითა“ H—2261,288r.

კაკა იხ. ერთკაკა, ცალკაკა.

კაკაბი: „ჰმა-ყო კაკაბაჲ“ I, იერ. 17,11.

კაკაჩება ხმინაობა: „გინა შემოსილითა ფრთითა კაკაჩებაჲ მფრინველთაჲ“ O, სიბრძ. სოლ. 17,17; „არა კეთილ არს კაკაჩებაჲ კმითა“ Ath.—12, 289r.

კალათ-ი ჯელოფი, ჯელოფი, ლანკლა, კალათა: „შთა[ს]დვა იგი (წყოფი) კალათსა (ყოლოფსა M)“ pხ.,—„შთასდვა კარტლსა“ G, II შქ. 36,2; „შთა[ს]-დვა კალათსა“ G, —„დაგო ლანკლასა ზედა“ M, მსქ. 6,10.

კალამი-ი ლერწამი, საწერელი: „არა მნებაჲს მელანთა და კალმითა (ლერწმითა) მიწერად შენდა“ III იოვ. 1,18; „დაწერილ არს იგი კალმითა რკინისაჲთა“ მ. სწ. 120,85.

კალაფატი-ი მემანავი: „ხურონი და კალაფატნი... და მენაენი—ესე იყო ნომოსისა გასაგებულნი იყვნეს“ ი. ე. 48,82.

[კალთა] იხ. კალთაკი.

კალთაკი ცოტა კალთა: „მოკუთნა კალთაკნი კუართისა მათისანი“ O, II შქ. 10,4.

კალო: „გაწმიდოს კალოჲ თჳსი“ მთ. 8,12; „შეყუარენ მოსაცემელნი ყოველსა ზედა კალოსა იტქლისასა“ O, ოვსე 9,1; „სახლნი შეფისა ბაბილონისანი, ვითარცა კალონი მთულებელისანი დალენენ“ O, იერემ. 51,83. იხ. შეკალო.

კამა aethum, feniculum, marathrum: „გულთა განიქრნან სიბრყულე თულთა თჳსთაჲ, რაჟამს ძოვიან კამაჲ“ ბ. კეს.-ეჭუხ. ლდ. 120,28.

კამარა თალი: „რომელმან აღმართა ცანი ვითარცა კამარანი“ I, ეხ. 40,22; „რომელმან ზეოსა კამარათაგან ექსორია გუენა და გარდამოვთინა თქუენ“ ე. კპრ.-დაფლ. 90r; „ეტყლი... იქმნა ვითარცა კამარაჲ“ თედრ. 9,10; იხ. კამარელი.

კამარელ-ი კამარიანი: „აღზრთნებოდა იგი კამარელად“ ლიშ. 10,18. იხ. კამარა.

კამარის-მსგავსი-ი კამარისნაირი: „აქეს მას სრბაჲ კამარის-მსგავსსა მას კარავსა ცისასა“ O, I ეზრა 4,34. იხ. მსგავსი.

კამბე-ი, კამბერი-ი კამერი, ღვამეში II შქ. 14,5: „შეამნეთ... ქრტიკი და კამბეში“ G,—„სქამო... ქრტიკი, კამბეჩი“ pხ.; II შქ. 14,5; „სძოვდა კამბეშთა თანა“ მ. ცხ. 438.

კამკამება ელვარება; ლივლივი: „ბრძანებამ მისი უგან-მყოფელეს არს უფროსს მახვლისა ორპირისა და უმაღლეს არს კამკამებასა ელვისასა“ ბალ. 71,22.

კამკამებულ-ი ანკარა, მოლივლივი: „ვითარცა მდირისა წყაროსაგან მდინარე ღიდი და კამკამებული“ M, ეხთ. 11,10.

კანანარხი-ი, კანანაზი-ი დიაკონი: „შევიდა კანანარხი კუმეად საყუმეველისა“ მ. ცხ. 177r; „ილარიონ კანანაზი, აღდგომისა დიაკონი... მოსრულ იყო აქა“ ი. ე. 41,5.

კანაფი-ი cannabis: „უბრძანა ძამაჲ კანაფისაჲ მოღებად და შთასუა იგი მას შინა“ H—411,775.

კანდელ-ი, კანთელ-ი (კანთლისა) სანთელი: „იყო კანდელი მნთებარე ბრწყინაულად“ მ. ცხ. 318r; „რაჟთაჲცა აღანთო სანთელი კანთლისაგან“ ლიშ. 101,33; „რომელთა აქედნა კანდელები“ Ath.—11,75v.

კანკელი-ი (ბადეფა, ფარდა: „და იყო... კანკელი (ბადეფა) და შროწეულები სეუტი-თავსა ზედა გარემოს“ I, იერემ. 52,22; „და იყო ყოველი იგი შროწეულები ას კანკელსა (ბადესად pხ.) მას ზედა გარემოს“ I, იერემ. 52,28; „დადგეს უკუანა კერძო კანკელსა და ზედვიდეს დასა მას დასულეულსა“ მ. ცხ. 211v; „მისცეს... სხუა ხატი—კანკელი ათირებთა მოციქულთაჲ“ ი. ე. 28,2; „მისცეს... კანკელი საუფლოთა ღლესასწულთაჲ“ ი. ე. 28,18; „შეიყვნეს კანკელნი და შეეპყნეს ჯელი ყრმასა მას“ Q—210, 197. იხ. კანკელი.

კანკელდ-ი ცხატრი, ფანჯარა, ბადედედი: „ქმნელი კანკელდად მუეჲ საეცხურისა მის ქეჲმორე ვიდრე საშოვალდმდე მისა“ გამოსლ. 88,4; „სარკუმლით გადმოიქრა... კანკელდით გამო“ G, მსქ. 5,28; „სარკუმლები კანკელდო“ I,—„სარკუმლნი ბადედედნი“ pხ., ეზეკ. 41,18. იხ. კანკელი.

კანონ-ი წესი: „კანონსა ეკლესიისა უფროსს გონებითა პატივ-სცემდა“ მართ. A. ანტ. დ. 27v; „აღასრულებდეს

სამარადისა კანკარსა შუ. I, 24; „განესაზღვრა მათ კანკარსა“ 646. 89,17; „წილი ღოვად კანკარსა თვსა“ მ. ცხ. 200v; „აქსა კანკარსა, დღესა და მძიმესა, ძლიერად აღსაზღვრესა“ ი. ე. 30,31. იხ. გა(ნ)კანონება.

კანკარ-ი გარეული ვირი, onager, asinus agrestis vel silvestris: „განაღწე კანკარნი წყურღსა მათსა“ ფხ. 103,11; „ნაღირი ღოვამ არს კანკარი უღაბნოს“ O, ზირ. 13,23; „კანკარნი დღევს ველთა ზედა და წოვებს ჭარს ვითარცა ვეშაპნი“ I, იერემ. 14,8; „იყოს დანაღბი... განაუბრებელ კანკართა და საძოვარ მწყემსსა“ I, ეს. 32,14; „მოვიღის კოლტი კანკარისადა... და მოვიკლავ მტლი“ Sin.—11,451v.

კაპანი (კაპნისა) ციწრო ადგილი ან გზა: „გულ იგი უვალა ადგილთა და უკაცრთა და ძნელთა, ღაღოთა და კაპან-კაპანთა“ მ. ცხ. 176v; „მობიოდა კაპანად და უჩინო იქნა“ Ath.—11,248r.

კაპარ-ი ტყვია: „განკარდეს კაპარი“ O, ეკლ. 12,5.

კაპარკ-ი, კაპარკ-ი სარკე: „განზადნეს ისარნი კაპარკთა მათთა“ ფხ. 10,2; „კაპარკნი მათნი, ვითარცა სამარს აღვებთ“ I, იერემ. 5,10; „კაპარკსა მისსა დამდარა მე“ I, ეს. 40,2; „კაპარკნი ისართა მისთანი წარმოადგურნა“ მ. სფ. 81,21; „დასრინა კაპარკნი ზღნი ეშვებან“ Ath.—11,175v. იხ. მშუღლ-კაპარკი/კაპარკი, კაპარკოსანი, [მეკაპარკე], მეშვლ-კაპარკე.

კაპარკოსანი-ი კაპარკის მტვირთველი. იხ. კაპარკი.

კაპილონი: „ახლა ვინმე ჰაბუცი მონაზონი, შემავალი კაპილონსა“ მ. ცხ. 43v.

[კაპოეტ-ი] ფრანგული წელიწად-გამოვლილი (საბა). იხ. კაპოეტება.

კაპოეტება ფრთების გატყენა: „რამეს იკაპოეტის ურატა სხერათა... დაატყუან იგი ფრთითა თვსითა“ მ. კახ. ექვ. დღ. 115,0. იხ. კაპოეტი.

კარი-ი ძბევი; სამეფო კარი; (კარსე): „დაჰკე კარი ზენი“ მთ. 6,0; „დაღვეს კარსა ზედა ჭლაჭისასა“ G, — „დაღვეს ზესეკლთა მათ ზეცეთა ჭლაჭისათა“ M, ისუ 5. 20,4; „განაღწე კარი-თი-კარად“ იმ. რომ.-კურთხ. მოხ. 156,8; „მოიწიეს კარად“ სნდ. 4,18; „წარვიდეს კარი-თი თვსითა“ მსკ. 28,4; „ამა წინა კართა ზედა ბუასათა... ვაბლუ“ pb.— „ამა ესერა წინავე კარსესა მას ესოფისასა... ვაბლუ“ O, ეზეკ. 11,1. იხ. მეკარე, მეყრე, სეკარე, უბნის-კარი, ცის-კარი.

კარაბილა: „ვეცლელთ ვითარცასაჲდ კარაბილნი და კარაბილნი“ მ. კახ.-ექვს. დღ. 87,21.

კარავ-ი ტალღავარი: „ჟენ დეწენოს კარავსა შენსა“ ფხ. 14,1; „კარავნი, რომელნი არა შეიჭრენ“ I, ეს. 83,20; „აღმატონ კარი-ბი მათი თვენი წილის“ O, ეზეკ. 25,4; „გმე კარავი ცდითა ზედა სახლისა თვისათა“ O, ეზეკ. 8,3; „ვითარცა კარავი ეწევის წინა“ I, ეს. 1. 8; „გმე წინა მენ თვისა თვისა კარავი“ O, იონა 4,6. იხ. დეკარევა, კარევი, კარევი, მოკარევი, მოკარევი.

კარანი-ი მთავარი; მსაჯელი: „კარანენი იგი სოფლებისა სხვა წინავე ბირსა მასსა“ O, ესთ. 1,3; „ვითარცა მუძელსელ ვარ წე, კარანი, განათხად მეფესა“ ანა.

ებრ. 103,20; „დაჲდა კარანი იგი საყდართა ზედა საშეკლისათა“ ვარ. 806; „მის მიერ მეფენი მეფობენ და კარანი მის მიერ იპყრობენ ქუეყანასა“ Q—240,128. იხ. კარნობა, სეკარ(ა)ნო.

კარაპი-ი: „გარდა მოვიდა მეფე... ნაეისაგან კარაპად“ Sin.—11,805r; „იხილეს მენავეთა მათ ღილი იგი კირი, კარაპსა გარდაიცვალეს“ Jer.—140,170r.

კარ[ა]ს-ი (კარსისა) (კარდალა), ვედრო: „უაუეთუ ყოველნი წარმართნი ვითარცა ნაწუთნი კარსისანი (კარდალისაგან pb.)“ O, ეს. 40,16.

კარაულ-ი, კაპარაულ-ი (ვეირი), სახედარი: „ზე ზის ნაშობსა კარაულსასა“ DE,— „ზე ზის... კიციუსა ვირსა“ C, მთ. 21,6; „დრტუნიდა და გმობდა კაპარაულით შთამო“ G, მსკ. 1,14; „აღსუა იგი თვსა კარაულსა“ ლ. 10,84; „გამობას ვენაგსა კარაული თვისი“ იმ. რომ.-კურთხ. ისაკ. და იაკ. 68,13; „უაუეთუ იხილო კარაული მტერისა შენისა, დაერღო მილი ტურთსა ქუეშე“ O, გამოსლ. 23,6; „კარაული, უაუეთუ ებას ქუე მტრუი მისი, აჲ და იგი მიმოვარდების, მიღერის და განსცხრების“ მ. ცხ. 200v; „დასხნა კაპარაულსა თვსა“ G, რიცხ. 22,21; „თანაჲყვანდა მას კაპარაული, რომელსა ევიდა ყოველი კეთილი“ სს. 825r. იხ. მეკარაული.

კარაჭი-ი რძე: „დაუტევის სსუანი ძეძენი, საესევი კარაჭითა“ მ. კახ.-ექვს. დღ. 120,13.

კარგ-ი: „ხატნი სხენან ვეცლისანი ოქროთა შეღებულნი კარგად“ A—484,815v.

[კარგვა] იხ. განკარგვა.

კარდალა (კარ[ა]სი): „უაუეთუ ყოველნი წარმართნი... ნაწუთნი კარსისანი (კარდალისაგან pb.)“ O, ეს. 40,16.

კარდავშულ-ი კარდახურული: „ყურნი აღივსნიან ორთქლითა მით მხავასად კარდავშულისა სახლისა“ ვარ. ნოს.-კაც. აგებ. 160,28. იხ. დავშული.

კარესიმი-ი გრძნების მოქმედი: „მელლით-მეზლაპარენი... და კარესიმი... დაწუა“ M, II 68ტ. 85,10.

კარევი-ი კარვიანი, დახურული: „მოიხუნეს... ექუსი ურევი კარევი“ G, რიცხ. 7,8. იხ. კარავი.

კარვის-დგმა (კარეობა): „დღესასწაულობად დღესასწაული კარვის-დგმისა“ pb.— „დღესასწაულობად დღესასწაულსა მას კარეობისასა“ O, ზაქ. 14,16. იხ. დგმა.

კარვის-მელი-ი კარვის სვეტი: „კარევი სძელი შენი მიდრკა“ I, ეს. 83,23. იხ. ძელი.

კარეობა (კარვის-დგმა), კარვის აღმართვა: „დღესასწაულობად დღესასწაულსა მას კარეობისასა“ O, — „დღესასწაულობად დღესასწაული კარვის-დგმისა“ pb., ზაქ. 14,16. იხ. კარავი.

კართ-ი ფეხის ძარღვი: „უბრძანა ვანტურებთა კართთა მისთა“ ფილიმ. 296r; „კართნი დაჰყუთნეს კუროსა“ Ath.—11,287r.

კართ(ა)-მცველ-ი კარის მცველი, მეკარე: „და წარიყვანა... სამნი იგი კართ-მცველნი“ I, იერემ. 64,24. იხ. მცველი.

კართ-საცხველ-ი კარის დასახშავი, კლიტი: „აღმატონ-

ნეს ბჳენი მისნი და კართ-საგსეღნი და მოქლონნი მისნი" I, ნეუმია 3, 8. იხ. საგსეღნი.

კართის-დაკუთხა «ძარღუშეკრილ-ყოფა»: „კართნი დაკუთხეთნენ დიაველსა მას გვესა მას შიდა" M, — „ძარღუშეკრილ ყონ დიაველი ღელესა შინა" G, II შჳ. 21, 4. იხ. დაკუთხა.

კარიდას-ი squilla: „უფროსს არიელ იგინი კარიდას-ისა და მენიდოსისა" ბ. კეხ-ეჟუს. ღლ. 105, 10.

კარკინონ, კარკინო კიბო, cancer: „ღელაქაცსა ვისმე შჳირდა სენი ძეძესა, რომელსა კარკინონ ეწოდების და კირხიბცა" მ. ცხ. 425r; „იყო შექმულ ვენების მისგან, რომელსა პრქჳან კარკინომა" Ath.—12, 122v.

კარნაბაშ-ი, კარნაშაპრ-ი: „იყო ანტონინოს კარნაბაშ-ი" H—841, 471; „უბრძანა... ანტონინოს კარნაშაპრ-ისა" H—841, 472.

კარნობა მთავრად მყოფობა: „კარნობასა ლუსიამსა ეგეას ქალაქსა" H—341, 427. იხ. კარანი.

კარსე «კარი»: „გამოვიდა კარსესა და გამოელნა განწესებულნი იგი, და დაქჳნა კარნი ქორისანი მის ზედა და დამჳქუღნა" M, — „გამოვიდა აოლ წინა კარსედ და განელნა დაწესებულნი და დაქჳნა კარები ქორისანი მის ზედა და დაუგდნა" G, მსჳ. 8, 28; „აჳა ესერა წინაშე კარსესა მას ეზოგასასა ვითარ ოცდახუთ ოდენ კაც" O, ეჳეკ. 11, 1; „დადგომითა მათითა წინაშე კარსეთა ჩემთა კართა მათთადა" O, — „დადგომასა შინა მათსა წინაშე კართა ჩემთა წინა კართა თანა მათთა" pb., ეჳეკ. 48, 8. იხ. წინა-კარსე.

კარტალ-ი «კოლოფი», «კალათი»: „შთასდვა (ნაყოფი) კარტალსა" G, — „შთასხ იგი კოლოფსა" M, — „შთაღვას იგი კოლოფსა" pb., II შჳ. 28, 2.

კარქიდონ-ი ტეცხლისფერი ქვა, carbunculo: „განგი-მზადო ჴენ ანთრაკი და კარქიდონი ქედ ჴენდა" I, ეს. 54, 11.

კარშიკ-ი რგოლი: „შეაბრძნო ეზოები იგი ურთიერთას კარშიკებითა მით" O, გამოსლ. 28, 8; „რასა ჴედა კარშიკნი მისნი დამჳქუღლულ არიან" M, იოზ 38, 8; „ჳქმნე კარშიკები ერგასისი ოქროსადა" O, გამოსლ. 28, 5; „კარშიკები იგი სახლისა მის შინაგანისადა" O, III შჳ. 7, 50.

კასია ღარიჩინი, casia: „მური, შტახსი, კასიამ სამკაულსაგან შენისა" ეჳეკ. 27, 17.

კასპორიოს kastorios: „ნადარი კასპორიოს —თავგჳმელისადა" ფიჳ. XXVI, 1.

კასრ-ი ცინე, კოშკი: „მიეწია წმიდასა მას მახლობელად კასრისა" Sin.—11, 45v.

კასტელ-ი: „გაწმიდნა კასტელი ეშმაკთაგან"(?) 322r.

კატაბან-ი მცველი: „კატაბანი მერემაქ არს" ფიჳ. XII, 5.

კატარაკტი-ი ბუღბუღი, luscinia: „არა შჳამნეთ... კატარაკტი და ოფოფი" G, II შჳ. 14, 1.

კატარტი-ი ფრთა (ნავისა): „უჳუეთუ განტყდეს რაჲმე ქურჭელთაგან ნავისათა: კატარტი გინა ძელი იგი აფრისადა" მ. ცხ. 158v.

13. ჴელი ჴართული ენის ლეჳსიკონი

კაფა ჴრა: „კაფდეს ძელსა" O, IV შჳ. 6, 4. „იქმნა სიყუდილი... საღმრთაჲთა კაფულისა მიმისა ჩჳისადა" მ. ცხ. 420r. იხ. განკაფა, დაკაფა, მკაფელი, მოკაფა.

კაც-ი «ჴმარი», «მამაკაცი», «სული», «კაცად-კაცადი»; არაინი; კაცისოდენი, კაცის სიმაღლე: „ჳალწულისა, განთოვილისა კაცსა" C, — „ჳალწულისა, თოვილისა კმარსა" DE, ლ. 1, 27; „კაცი მბრძოლი იყო" M, — „მამაკაცი მეპოვე იყო" G, ისუ 5. 17, 1; „უჳუეთუ კაცმან ერთმან... ცოდოს ცოდვა" O, — „სულმან უჳუეთუ ცოდოს უნებლიეთ" G, ლეგ. 4, 2; „დაიდვა გულსა კაცმან მოყუდსა თჳსსა და მძასა თჳსსა შეწეუნად" I, — „ჳეიღეს კაცად-კაციადი მოყუდსა თჳსსა შეწეუნად მძასა თჳსსა" O, ეს. 41, 8; „კაცი, არა ვარ მათანადა" ლ. 22, 58; „კაციმან არა აგრძნა" O, — „კაციმან არა ცნა" pb., აერგმ. 41, 4; „კაციმანცა ნუ ჴყვის, სადა იყენუ თჳჳენ" O, აერგმ. 80, 10; „რომელიმე (წყარო) კაც ერთ გინა ერთ ჰოროლ აღმოეცემის" ბალ. 40, 10. „იყო განშორებულ ქჳეყანისაგან ვითარ კაც ერთ" ლომ. 101, 27; „აღიფხურა მთაჲ იგი და აღვიდა ხუთ კაც სიმაღლედ" Sin.—86, 260v.

კაც-ნ-ი სახლისა-ნ-ი «მამანი სახლისანი», შინა-ურნი: „მტერ იყუნენ კაცისა კაცი ნი სახლისა მისისანი" O, — „მტერებ მამაკაცსა მამანი სახლისა მისსა შორისანი" pb., მიჳ. 7, 8.

კაც-ნ-ი ქალაქისა-ნ-ი ბრბო, ხალხი: „ჳრქჳა კაცთა მათა ქალაქისათა" ფლჳ. მოც. 81, 8. იხ. განკაცება, ღელაკაცი, ღელაკაცება, ღელაკაცობა, ერის(ა)-კაცი, ერისკაცება, ერისკაცობა, ერისკაცობრივი, კაცად-კაციადი, კაცება/კაცობა, კაცობრივი, კაცობრივი, მამაკაცობა, საღელა კაცი, საერისკაცი, საკაცი, სეფეკაცი, უკაცრული, უკაცური.

კაცად-კაცად-ი «თითოეული»; კაცი, ყოველი კაცი, ყოველი ერთი, ცალკეული: „მისცა... კაცად-კაცადსა (თითოეულსა C) მსგავსად ძალისა თჳსისა" მთ. 25, 15; „თქჳა კაცად-კაცადმან მოყუდსა თჳსსა" O, იონა 1, 7; „აღიღო კაცად-კაცადმან ჴერჴელი საბრძოლო თჳსი" O, ივდ. 7, 5; „ჳრქჳა კაცად-კაცადმან მოყუდსა თჳსსა" O, ივდ. 7, 4; „კაცად-კაციადისა თანა დაკრეგება იქმნებოდა" რიფს. 187, 84; „დადასობდეს ოთხ-ოთხსა მანასა კაცად-კაციადისა მათგანისათჳს" რიფს. 177, 5. იხ. კაცი.

კაცება, კაცობა: „არა განეშორა ღელეზაჲ ღმრთეებისა მისსაჲ კაცებასა მისსა" ხაჳ. წიგ. II, 18, 8; „ჴორცნი იგი კაცი ბოისა მისისანი ერთითა ბირითა განცხადნეს" ეჳეკ. 15, 85. იხ. კაცი; შღრ. მამაკაცობა.

კაცთ-მოთნე ბირმოთნე: „ნუ თუალთა წინაშე თუალდებით მონებად, ვითარცა კაცთ-მოთნენი" ფიფს. 6, 8; „ღმერთმან განაბნინეს ძუალნი კაცთ-მოთნეთანი" ფს. 52, 8; „აჳა კაცთ-მოთნენი და მაჩუენებულნი" მ. ცხ. 22r. იხ. მოთნე.

კაცთ-მოთნება ბირმოთნეობა: „რამთა არა კაცთ-მოთნეობისათჳს წარწჳმიდო სასყიდელი შრომათა შენთადა" მ. ცხ. 218; „კაცთ-მოთნეობაჲ მოუღებს ყოველსა ძალსა მონაზონსა" მ. წც. 1218r; „გონებაჲ აუმაღლდეს მას

შინა ჯა კაც-მოყუარეებსა აწივდეს" ბალ. 68,5. იხ. მოძრაობა.

კატ-მოყუარე კაცთმოყვარე: „კატ-მოყუარე არს სულ სიბრძნისაჲ" ო. სიბრძ. ხოლ. 1,8; „კატ-მოყუარე ამოღონ არს" ფლტ. 123,0. იხ. მოყუარე, უკაცმოყუარე.

კატ-მოყუარება კაცთმოყვარება: „კატ-მოყუარე ბაჲ აქუნა იღოის პელსსოჲს" ხაქ. მოც. 27,3; „იხილე კატ-მოყუარებაჲ იგი ქრისტესი" მრთ. D. ს. გაბ. მოც. ხაქ. 31,8; „ისწავოს კატ-მოყუარებაჲ და მორჩილებაჲ" ოქრ. (?) 101r. იხ. მოყუარება.

კაცის-თავოვანი: „მოადგეს თავსა მისსა (ზღუდისას) საბრძოლი კაცის-თავოვანი" S—1141,512. იხ. თავოვანი.

კაც(ის)-კლევა მოკვლა: „არა კაც-კელა" ო. გამოსლ. 20,18; „ფლონაჲ აქუნდეს კაცის-კლვისაჲ" ო. ზირ. 9,15; „პარკვიდეთ და კაც-კელიდეთ და იმრუშებდეთ და ჰვლადეთ ცლსა" I, იერემ. 7,9. „იგინი, რომელნი კაცის-კლვასა თანამდებ არიან, იუნჯებენ თავისა თჳსისათჳს ძვრსა" ო. ზ. ხოლ. 1,18; „შეეპრა ვიეთმე კაცის-კლვისათჳს" მ. ცხ. 428r. იხ. კლევა.

კაცის-მკლველი: „მოსრნა კაცის-მკლველი" მთ. 22,7; „იგი კაცის-მკლველი იყო დასაბამითან" ო. 8,44; „კაცის-მკლველ, მოწამლე, რომელი არა ღირს ხარ ციოვებაჲ" ფოკა 840v. იხ. მკლველი.

კაცის-მოყუარე კაცთმოყვარე: „გურიტი ყოვლითურთ წმიდაჲ ელწიდაჲ თქუა, და მერსალი — კაცის-მოყუარე იღიანე ნათლის-სვეტი" ოქრ.-გურიტ. 228,22. იხ. მოყუარე.

კაცის-მოძულე კაცთმოძულე: „გამოირჩია... არა თუ კაცის-მოძულე" კ. იერ.-ნათლის. 80,6. იხ. მოძულე.

კაცის-მსყიდელი: „მართლსა სჯულ არა უც, არამედ... კაცის-მსყიდელთა, მტუფართა"... I ტომ 1,10. იხ. მსყიდელი.

კაცის-შეამელი: „ხელა მათეს ნაწილად მისელად სოფელსა კაცის-შეამელთასა" მთოდანსლ. 21,4. იხ. შეამელი.

კაცის-ფერი: „მაჲნი ემმაჲ იგი კაცი-სფერ იქნა" H—241,881. იხ. ფერი.

კაცობა იხ. კაცება.

კაცობრივ კაცისებრი: „კაცობრივ ვიტყვ" გალატ. 3, 14. იხ. კაცობა.

კაცობრივი კაცური: „მამაკაცმან ანუ დედაკაცმან, რომელმანცა ჰქნეს ყოველთგან ცოდებაჲ კაცობრივთა" G, რიცხ. 5,8; „განაშროა იგი კაცობრივისა შეწევნისაგან" მრთ. D. ს. გაბ. მოც. ხაქ. 34,84; „არცა კაცობრივთა გულთა მთერ, იმსახურებას, ვითარცა მოქნენ ვისამე იყო" ხაქ. მოც. 17,25. იხ. კაცობა.

კაცის-იხსიანი: „ვითარცა კაცის იხსიანი შენებულ და ყუბილად" ო. ზ. ხოლ. 10,20; „კაცის იხსიანი ყუბილად წინა" I, იხ. 18,5; „არაღარა თქუა: მერმე: მამათი კაცის კაცის და შევლთა კბილნი მოჰბჳს" ო. იერემ.

81,28; „კაცი, რომელი ივლტოდის კაცთაგან, მსგავს არს იგი ყურძენსა მწიფესა, ხოლო რომელი კაცთა თანა აღრეულ ივოს, მსგავს არს იგი კაწახსა უნდილსა" მ. ცხ. 78v. იხ. გამოკაწახება.

კაჰ-ი ჯამ-ქურკელი, იარალი: „წარმოიღო... ყოველი იგი კაჰი (ხელნაწერში „კალი" ი. აბ.) ქურკლისაჲ მის" ო, II შე. 8,8.

კაპრაული-ი იხ. კარაული.

კებნა: „გველი ჰკებნდა" G, II შე. 8,15; „რომელი და-არღვედეს ზღუდესა, უკბინოს მას გუელმან" ო. ეკლეს. 10,8; „მენ უბრძანო უწაჲსა და უკბენდეს მათ" ო. ამოს 9,8; „უკუეთუ ურთიერთას იკბინებოდით" გალ. 5,15; „ენაჲ შენი უბოროტეს ღრიალისა კბენს" მ. სწ. 148,14. „მათ მკალთაჲ და მწერთაჲ მოჰსრვიდა კებნაჲ" სიბრძ. სოლ. 10,0.

კებნილი-ი ნაკებნი, ნაცემი: „ყოველი კებნილი, მიმ-ხეველი მისი, ცხოვნდეს" რიცხ. 21,8. იხ. მკებნარი, მკებნილი.

კბილი-ი: „კბილი კბილისა წილ" მთ. 5,88; „კბილი იცოდელითანი შენ შემპსრენ" ფს. 8,8; „რომელმან ჰამოს კაწახი, მოიხუნენ კბილი მისნი" ო. იერემ. 81,80; „სვეტაჲ (ართან) კბილი მისნი უფროჲს სძისა" იპ. რომ. კურთხ. ისაკ. და იაკ. 70,2.

კბილდრკენა: „კბილდრკენით ჰზრახვიდა მას და ებ-ყოლა" სს*. 380; „იგინი კბილდრკენით იბრდლუნდიან მის ზელა" H—241,887. იხ. ღრკენა.

კბოდე, კმოდე „კლდით კერძო ზღუასა C)" მრ. 3, 18; „მიიმართა ყოველმან კოლტმან კბოდე სა მას ზღუად" ლ. 8,88; „გარდაჰქრნეს იგინი მწუერელსა მას კბოლისასა და ყოველნი განსქდეს" M, II 57ტ. 25,12; „შეკრბეს ძელანი იგი წმიდათანი მათ კბოდე სა ერთსა ქვეშ მის წყლისასა" სხტ. 142,21. „კმოდეთა და გვეთა... განითხინა და ისხნეს დამუსკვილნი" Sin.—11,350v. იხ. კბოდეანი.

კბოდის-პირ-ი ფლატე: „კბოდის-პირსა... დაიდგინა და იქნინა ბუდშ თჳსი" მრთ. S, ოქრ.-გურიტ. 180,1. იხ. პირი.

კბოდოვანი-ი მეჩეჩი: „ნუუქუე კბოდოვანსა განცვენ" ხაქ. მოც. 27,17. იხ. კბოდე.

კლემა „რცხუენა, მორცხეობა, რიდება: „ნუ ჰკდე მთ მას" MO,—„ნუ ჰრცხუენთ მას" G, რთუ 2,15; „ნუცა ჰკდე მებინ ჩემ ძლით" ფს. 68,7; „არა იკდი მო დაუ-მას მას შინა შენსა" ზირ. 4,20; „არა ეკდი მებოდა თა-ვისა თჳსისა მორცხეაჲ" მრთ. A, ანტ. დ. 27v; „ჰრცხუენოდენ და კდე მებოდენ, რომელნი ეძიებენ სულსა ჩემსა" ფს. 34,4.

კლემა მორცხეობა, რიდი; ძრახვა, „ყუედრება: „შენ ეწყო... კდე მამ ჩემი" ფს. 68,20; „კდე მადილ არნ ორ-ნისა" ო. ზირ. 5,17; „სახელბოროტმან სირცხული და კდე-

მა და დამკვდროს" O, — „სახელ-ბოროტი სიტყვა და ყუეღრება დაიმკვდროს" pb., ზირ. 6,1.

კდემულ-ი შერცხენილი, მორიდებული: „პრცხენა და კდემულ იქმნეს" I, იერემ. 14,3; „პრცხენო-დის და კდემულ იყვნენ ყოველნი მტერნი შენი" I, ეს. 41,11; „უსწავლულებისა შენისათჳს არა კდემულ იყო" O, ზირ. 4,30. იხ. კდემულება, საკდემელი, შეკდება.

კდემულება სირცხელი, რიდი: „კდემულება არავე გულისკმა-ყვეს" O, იერემ. 6,12; „მარადვე კდემულე-ბაა ჩემი ჩემ წინაშე არს მარადის" ფს. 48,10. იხ. კდება.

კედ-ი კუთხის: „მოუზადე საქმარი... ძელი და ქვა კედი და სოომი" M, I 56გ. 20,2.

კედარი-ი: „დაემკვდრე მე მყოფთა (საყოფელთა ჴ) თანა კედარისათა" ფს. 110,5.

კედელი-ი «ზღუდე»: „მითქცია ზეცა პირი თჳსი კედელად" O, IV მფ. 20,2; „განზომა კედელი იგი ტაძრისაჲ" ეზეკ. 40,5; „განაღდე შენდა კედელი და განაღდე მისგან" O, ეზეკ. 12,6; „დავარდო კედელი მისი" O, ეს. 5,6; „და-მსკუდარი მანებოთა კედელსა" M, — „შეამშველო მანითა ზღუდესა" G, მსჯ. 18,18. იხ. სამედელო, შევაკედელი.

კედრონ-ი «ნაძოვანი»; ნაძვებიანი ადგილი: „განვიდა მოწაფითურთ თჳსით წილ ჴეცსა მას კედრონისასა" C, — „გამოვიდა მოწაფეთა მისთა თანა წილ ჴეცსა მას ნაძოვანსა" DE, e. 18,1.

კევი-ი იხ. მკურის-კევი.

კევრ-ი: „დაითრგუნოს მოაბელი იგი, ეითარცა-იგი დაითრგუნოს კალოჲ კევრითა" I, ეს. 25,10.

კეთება «კეთილ(ის)-ყოფა»: „კეთილი მიყო მე უფალ-მან" M, — „მკეთა უფალმან მე" G, მსჯ. 17,18. იხ. განკეთება.

კეთილ-ი «ქველი», «შუენიერი», «უმჯობესი», «სულ-ნელი», კარგი; საპატიო; მხნე; საამო; «ნანარი»: „კეთილი გიყოს შენ" M, — „ქველი გიყოს შენ" G, II მჯ. 80,6; „სუსანა იყო... კეთილ ხილეთა" I, — „სუსანა იყო... ხილეთა შუენიერ" O, დან. 18,81; „კეთილ-მცა ყოფილ იყო მისა" C, — „უმჯობეს იყო მისა" DE, მთ. 26,24; „სასაჲ შენი ეითარცა ღვწოჲ კეთილი (სულ-ნელი O)" pb., ქება 7,9; „პოვეს ბოროტნიცა და კეთილ-ნიცა" მთ. 22,10; „იყო კეთილ ხილეთა და შუენიერ პირითა" O, დაბ. 29,17; „კეთილ არს ისრაელისა ღმერთი" ფს. 72,1; „ქვეთა კეთილითა და პატიოსნითა შენებულ არს" ლ. 21,6; „ღვწოჲ კეთილი არა განირყუნის ცვა-ლებითი-ცვალებად" მრთ. D, ს. გაბ.-მოც. საქ. 101,16; „კეთილსა პურსა ჩინებულ ვართ" ფოკა 340v; „მე ვარ მწყემსი კეთილი" ი. 10,11; „ყოველმან კაცმან კეთილი ღვწოჲ პირველ ამსახურის" C, e. 2,10; „ენამან მესამემან ღვდაიანი კეთილი ვანსდენა" pb., — „ენამან ორის-მეტყუელმან ღვდანი ნანარნი განჯადნა" O, ზირ. 28,10.

კეთილ-ი სიკეთე, სიმშვენიერე: „აღაჲსნა კეთილითა" ლ. 1,58; „სახლებისა მის საეცისა ყოვლითა მით კეთილითა" pb., II მჯ. 6,11; „საუნჯენი მათნი აღაჲსნენ კეთილითა" O, აგ. სოლ. 8,21; „კეთილსა მას შენსა თანამოთაულ გაქმნეს შენ" O, ზირ. 6,10; „კეთილსა ქუეყანისასა შვამ-ღეთ" I, ეს. 1,80; „ხილვასა მას კეთილისასა მიკრბე-

ზოდა სიმრავლედ დიდი" რიფს. 187,85. იხ. არა-კეთილი, კეთილენება, კეთილობა, საბკეთილობა, სიკეთე, უკეთესი, უკეთური, კმნულკეთილი.

კეთილად კარგად, მხნედ: „კეთილად წინამწარმეტ-ყუელებდა" მთ. 15,7; „კეთილად სთქუ" ლ. 20,80; „კეთილად ვიდრემ იტყუხ ესაია" კ. იერ.-აღღ. 161,28; „კეთილად ეზნდ" O, ეს. 23,18; „მე კეთილად უწყი" ფლკტ. 148,28.

კეთილად-დამომდინარე მშვენიერად აღმომცენარე: „არა მოცალ იყოს... წყაროებისათჳს კეთილად-დამო-მდინარისა" მ. ცხ. 70r. იხ. აღმომდინარე.

კეთილად-განგებულება: „კეთილად-განგებულე ბაჲ განკარგა ქუეყანასა სომხითისასა" ნრს. 89,15. იხ. განგებუ-ლება.

კეთილად-მსახურ-ი კეთილმსახური: „ღგეს მენ მალო-ბულად კეთილად-მსახურნი იგი ღვდანი" ანდ.-ანაგ. 227,11; „კაცი იყო... კეთილად-მსახური" ხაქ. მოც. 10,2 იხ. მსახური.

კეთილად-მსახურება კეთილმსახურება: „ცხონდებოდეს კეთილად-მსახურე ით ღმრთისა მიმართ" სხტ. 124, 11. იხ. მსახურება.

კეთილად-სასწაულოვანი-ი იხ. სასწაულოვანი.

კეთილად-ქცევა სწრაფი მოძრაობა, სისწრაფე: „კეთილად-ქცევი თა მოისპის შეურაცხება" O, აგ. სოლ. 14,85. იხ. ქცევა.

კეთილად-შეზავება მარჯვედ შერევა: „კეთილად-შე-ზავებმისათჳს მის ადგილისა" ოსკ. 20,18. „პოვეს ად-გილი კეთილად-შეზავებულნი" ოსკ. 19,14. იხ. შეზავება.

კეთილად-ჴსენებულ-ი ნეტარხსენებულნი: „ფრიად სა-ყუარელი და საყუთარი კეთილად-ჴსენებულისა დავით კურაპალატისაჲ" e.-ე. 10,1. იხ. ჴსენებულობა.

კეთილ-დიდ-ი «სრული ასაკითა»: „ერსა, დიდსა და მრავალსა, კეთილ-დიდსა" G, — „ერსა, დიდსა და ძლი-ერსა და კაცთა სრულთა ასაკითა" pb., II მჯ. 9,2. იხ. დიდი.

კეთილენება «განშუება»: „კეთილენებოს და არა იყოს შემაშინებულ" pb., — „განიშუას და არავინ იყოს მფრთხობელ მათა" O, იერემ. 80,10.

კეთილით(ა)-მძლე მარჯვედ მომრევი: „დალაჲ ზარ კეთილითა-მძლე" ფლკტ. 137,25. იხ. მძლე.

კეთილის(ა)-საქმე: „ხოლო კეთილისა-საქმესა და ზიარებასა ნუ დაივიწყებთ" ჰებრ. 12,16. იხ. საქმე.

კეთილის-მოქმედ-ი კეთილმსახური: „უფალო კეთი-ლის-მოქმედო" მსჯ. 41,9; „კეთილის-მოქმედო" O, ზირ. 12,4. იხ. მოქმედი.

კეთილის-მოძულე კარგის მოძულე: „იყვნენ კაცნი... უზავ, უმშვლებელ, კეთილის-მოძულე" II ტიმ. 3,8. იხ. მოძულე.

კეთილის-მოძღვარ-ი კარგი დამრიგებელი: „ფრთხილ იყნედ... კეთილის-მოძღვარ" ტიტ. 2,3. იხ. მო-ძღვარი.

კეთილის-მყოფელ-ი კეთილის მოქმედი: „უაღრეს კეთილის-მყოფელთა თქუნა კეთილსა უყოფდეთ“ ლ. 6, 38; „უაღრესად უფალსა კეთილის-მყოფელსა ჩება“ ფს. 12, 6; „ქმისუბად მათ ეთარცა კეთილის-მყოფელთა“ ფს. 185, 29. მთ. მყოფელი.

კეთილბუნა კეთილ(ის)-ყოფა: „კეთილ-ქმენ
წალბაჲ ესე“ MO, — „კეთილ-ყავ წყალბაჲ შენი“ G,
რეთ 8, 10. ბ. მნა.

კეთილ(ის)-ყოფა „კეთილის-შენა“, „კეთება“: „ამ-
თელაჲც წაღობა შენა“ G, „კეთილ-ქმენ წაღო-
ბა ესა“ MO. **რთ 3,10**; „კეთილი მიყო მუ უფადჲან“
M, — „მკეთა ღდადჲან მე“ G, **მც 17,18**; „აბრაჰამს კ-
ეთილსა უკიდდესს შინაჲ“ O, **დაბ. 12,16**.

კეთილმოკმედემა, სიკეთის ქმნა:
„განსჯელა იგი... სიბყნოსა და შეკლთა წინამსწარმეტყუ-
ელა კეთილსიყვითობა, თუქმითა და გუქმითა“ გრ.
აბ.-შობ. 289,25; „ღაიგუნეს მათ კეთილის-ყოფანი
მტრობანი“ ღბ. 77,11. აბ. კოფა.

კეთილობა სიკეთე: „განვიჯღუჭო მათ ზელა ბოროტებად მათა და არა კეთილობად“ I, იერემ. 44,27; „დავამტკიცებ ნულონი ჩემნი მათ ზელა კეთილობით“ I, იერემ. 24,6; „ჰლიდ ღმრთისად ჩემისად იყო ჩემ თანა კეთილობით“ II, ნეემ. 2,8. ბ. კეთილობა.

კეთილწესებულ-ი «განგებულ»: „სუფთა მეცნიერისა
კეთილწესებულ იმუნებს“ ძხ., —საქარბონი გონიერ-
თან განგებულ არილ“ O, ზიარ. 10,1.

კეთრ-ი «კეთროვნება», lepra: «ლ» იყო სი ზარისა ზედა
ფერისა მონახსნა მიუღება კ ე თ რ ი ს ი ა « G, —ლ იყო სი ზო-
რისა ფერისა მონახსნა სახე კ ე თ რ ი ს ი ა » ph., II ზგ.
18.2. თბ. განკეთროვნება, კეთროვანი, კეთროვ(ა)ნება.

კეთრო(ც)ნი-ი ღებნბოლებულია, კეთრით შეპყრობი-
ლი: „მოგებუღეს მას აინი კეთროვანი კაცნი“ DE, —
„წებმბაზეს მას აინი კაცნი გებოკლებულინი“ C, ლ.
17, 18; „განაქლინი ბანაკისაგან ყოელი კეთროანი“ G,
რცხ. ნ.ე. ბ. კეთრი.

კეთროვ(ა)ნება „განბოკლება“, „კეთრი“: „განყარა მისგან კეთროვებად იგი“ DE, — „განწმორა მას განბოკლება იგი“ C, მ. 8, 1, 42; „განწმოდნა იგი კეთროვნებისა მისგან“ მთ. მ. 8, 8; „კეთროვანება გამოაჩნდა მუზლას მისსა“ M, II 536. 28, 19; „და იყოს ჯორცსა ფერისა მისისასა სანებ კეთროვნებისა“ pb., — „და იყოს გარსსა ზედა ფერისა მისისასა მისებად კეთროსა“ G, 37. 18, 2 ბ. კეთროვანი.

კებისა-მ მუჟი: „წეს ბრს ბარისა მიცემად კებისა-მ“ **მრ. 12, 17**; „მეცოდ თვისა შიოსა ბრისა კებისა-მ“ **მრთ. S, კ. ბერ-ბლჯი 156,80**; „მითვისა 34-ბერბატი იგი ღღისა მის კებისა-მ“ **რახს. 167,26**.

კეკელა: „მე ვინაჲ ვეჲ, რომელ კეკელასა ღვინსა სუმი-
ღა“ მ. კხ. 177r.

დებულება: „ქობულაძის იხი, გარეუ ქველუცნი, ჩუენ
ვართ“ (ბ), ბ.ლ. 84,18.

კელაპტარ-ი ცვილის სანთელი დიდი ზომისა: „მის-
ეს იკანოზოსს... სასყიდლად ქორაქანდელთა... და კელა-
პტარ-ი“ ი.ე. 28,17; „შმაჟილა მსაქელი იგი კელა-
პტარ-ი... თესსა ეზოდ“ H-311,500.

ქლარი-ი (ეკლრისა) მნე: „უკუეთუ ზეთი ავლდის, კელ-
რი დაიუნზის და ამცნის განმართებად“ ი.-გ. 37,12; „შე-
წუა (თეუზი) ტაუთა და წარიღო და მიუთუალა იგი კე-
ლარსა“ მ. ცხ. 42:4. იხ. საეკლრო.

კელინ-ი სენაკი: „თქსთა კელინთა წარმგზუნნიან“ ი.
გ. 85,20.

კელობა კოკლობა: „იგი კ ე ლ ო ბ და ბაქლითა მით“ O, დაბ. 82,81; „იიდრემდე თქუენ ჰ კ ე ლ ო ბ დეთ“ O, III მფ. 18,21; „კ ე ლ ო ბ დეს ალაგთა მითთაგან“ ფს. 17,40; „ლი-მი კ ე ლ ო ბ და ფრკითა, რამეთუ აღესვა მას ჩნდჳ და შე-უდგა წალაჲ“ სს.* 867v. იხ. აღყელობება, მყელობელი, მყე-ლობარა, მყელობარება.

კემბა კეთა: აქუნდის მათ სთარეულად კ ე მ ხ ა მ, რომელი-
იგი შედგმულ არს ძეალებითა და იოგებითა მრავლითა" გრ.
ნოს.-კაც. აგებ. 227,25.

კენდინარ-ი ასი ლიტრა ოქრო ან ვერცხლი: ათორ-
ნიკ... უფროა ათორშეტისა კენდინარისა შიილ განძი
ოღენ“ ბ.-გ. 20,81.

კენდო კაბა, გრძელი ტანსაცმელი: „მოსა მას... ში-
რე რამე კენდო ღ ძუელი“ მ. ცხ. 340r.

კენდონ-ი, კინდონ-ი ბეჟეზზე მოსასხამი: „ბეჟთა მისთა
იყო მცირეჲ კენდონი დანაქის-კუდისა ფურცლისაჲვე“
ლთბ. 48, 82. „მცირე კინდონი იყო მჟართა მისთა“ Sin.—
8, 85f.

კენტარ-ი კენდინარი: „მისცა მან ებისკოპოსსა საში კენ-
ტარი ოქრომ“ ლმ. 82,22; „არს... ჰრომაებრ ათორმეტო
კენტარი“ Sin.—11,804v.

კენჭ-ი: „საკიცხელ არს გონიერთა კაცთა კენჭებითა მღერად“ A—92, 727.

კერაკ-ი კერია, ცეცხლის ადგილი: „კერაკნი საცე-
 ხლენი ღუეს წინაშე მისსა“ I, იერეშ. 80,29; „ცეცხლსა,
 რომელი იყო კერაკსა ზელა“ O, იერეშ. 80,28; „ღასხე-
 ნით ვეჲ კერაკთა ზელა“ H—341,600.

კერატ-ი რკო: „უნებნ განძლებად მუცლისად კერატთა
მთვან, რომელსა ჰამელ ღორნი“ მრთ. C, ოქრ.-უძღებ.
518; „არარაბ აქუნელ, რამდეთ ჰამელ, გარნა კერატი და
ზოგერ გურკამ“ სს.* 214v; „რკამ იგი, რომელ არს კერა-
ტი“ Ath.—11,221r.

კერატ-ი წერილი ფული: „გამოართუა ბერსა მალაქი,
რომელსა შინა იდგა... სამი კერატო ოქროჲ, და გამოიღო
პირისაგან ნაჭერი მესამელი კერატისაჲ“ მ. ცხ. 807v.

კეროზი-ი, კეროზან-ი (კეროზენისა) დიდი სანთელი
ცვილისა: „წარმეზიანეს ჰალაქმან და ვისკაოზმან კერო-
ზენებით და საყუვევლით“ შ. ცხ. 410r; „კეროზენი-
თა აღწეხსულითა და საყუვევლითა სუნელთა აღვიხუნით
ბატრიანნი ქოაონი“ შუგ. XIX, 9.

* წყარო ღანჭრითაა მიწერილი (რედ.).

კერვა კერვა, თხზვა: „რამა ისწავს მისგან კერვამ სირამსა“ მ. ცხ. 78; „ვითარ ჭერ-არს კერვამ მისი (სირამსი)“ მ. ცხ. 138v. იხ. განკერვა, დაკერული, კერული, მკერავი, მკერელი, საკერავი, უკერველი, შეკერვა.

კერთსაბმელ-ი «კრეტსაბმელი»: „აჲ ესერა კერთსაბმელი (კრეტსაბმელი O) და სუეტები გარემო ეზოსა მას“ I, ეფე. 40,17. იხ. საბმელი.

კერმა სპილენძი, ფული; «ვალი»; «პილენძი»: „დასდებდა კერმასა ფასის შესაწირავსა მას ზედა“ C.— „დასდებდა რეალსა ფასის-საცავსა მას“ DE, მრ. 12,41; „კერმის-მსყიდელთა მათ დაუთბია კერმა“ DE, — „პილენძი თესლის-მოფარდელთა მათ განუზნია“ C, ი. 2,15; „გამოიპარან კერმასა“ მ. ცხ. 374v; „შეიკრიბე თავისა შენისა კერმამ... და გიქმდეს წარსაგებლად“ მ. ცხ. 171v. იხ. შეკერმე.

კერმის-მსყიდელ-ი «თესლის-მოფარდელი»: „კერმის-მსყიდელთა მათ დაუთბია კერმა“ DE, — „პილენძი თესლის-მოფარდელთა მათ განუზნია“ ი. 2,15. იხ. მსყიდელი.

კერმის-მცვალეზელ-ი «მეკერმე»: „პოვა... კერმის-მცვალეზელი, რამეთუ სდეს“ C, — „პოვნა... მეკერმენი მსხდომარენი“ DE, ი. 2,14. იხ. მცვალეზელი.

კერპ-ი «ქანდაკებული», «გამოქანდაკებული», სახე, ხატი, გამოდნობილი, ღმერთი, «მსგავსება»: „შეჴმნა იგი კერპად გამოდნობილად“ M, — „ჴმნა ქანდაკებულად და გამოდნობილად“ G, მსჯ. 17,4; „რომელნი-იგი ესვენ კერპთა“ I, — „რომელნი ესათ გამოქანდაკებულთა“ O, გვ. 42,17; „შეწირეს მსხვერპლი კერპისა მის“ ხაქ. მოც. 7,41; „არა იჴმნე თავისა შენისა კერპი“ O, გამოსლ. 20,4; „კერპები შეჴმნა წელიად“ II 68ტ. 34,7; „თაყუანის-სცეს კერპსა მას“ ფხ. 105,10; „მოსულად სატფურებასა მის კერპისასა, რომელი აჴმართა ნაბეჭდოროსორ“ I, დან. 3,2; „ხატები კერპებისა მათისა დასწავა ცეცხლითა“ M, II 3ჯ. 7,25; „აქენდა შეწირეზაჲ კერპთა“ რიფს. 176,10; „ალიზენით კერპნი ეგე უცხოთესლანი“ O, დან. 35,2; „ნეტა იჴმთ თავისა თქვენისა კერპთა, გამოქანდაკებულთა მსგავსად ხატისა“ M, — „ნუ... იჴმთ თავთა თქვენად მსგავსებასა, წახნაგებულსა ყოველსა ხატსა“ G, II 3ჯ. 4,10. იხ. კერპობა, მეკერპე, ნაქერპავი, საკერპო.

კერპთ(ა)-მსახური-ი: „ნუ თანა-ალერევით მეძავთა და არა თუ ყოველთა მეძავთა ამის სოფლისათა... გინა კერპთ-მსახურთა“ I კორ. 5,10; „კერპთ-მსახური იყო ჭალაქი იგი ყოველი“ ანდ.-ანატ. 305. იხ. მსახური.

კერპთ-მსახურება: „ივლტოდეთ კერპთ-მსახურებისაგან“ I კორ. 10,14; „სულმწარლობაჲ კერპთ-მსახურებისაჲ კაცთაგან განწმიდა“ ეპ. კპრ.-აღვს. 227,9. იხ. მსახურება.

კერპობა შეწირვა, მსხვერპლის მიტანა: „ეს საცთური-საჲ არს მათ თანა, რომელნი კერპობენ მას ჴუე“ O, ზირ. 34,7. იხ. კერპი.

კერტი-ი კლერტი: „დაუტევის კერტი იგი ტენისაჲ მის ცული“ ფიზ. XVII, 10.

კერტვა იხ. შეკერტვა.

კერულ-ი დაკერებული: „იჴმნენ თავისა შენისა კერპნი კერულნი“ ეფე. 18,10. იხ. კერვა.

კერძ-ი «ნაწილი», მხარე: „არა არს მათი კერძი“ G, — „არა უცნაწილ“ M, II 3ჯ. 14,27; „არცა იპოვა კერძი, რომელიმცა იძლია“ ვრდ. 88,10.

კერძო «ზოგი», «ნაწილი», «ნახევარი», $\frac{1}{2}$, მხარე, ხვედრი: „უჩუნა მას მიერ კერძოჲ რამე ერისაჲ“ G, — „უჩუნა მას მიერ ზოგი რაოდენიმე მის ერისაჲ“ რხ., რიცხ. 22,41; „რომელ არს კერძოჲ რამე უღანოზსაჲ“ G, — „რომელ არს ნაწილი უღანოზსაგანი“ რხ., რიცხ. 38,8; „მოუწოდა... კერძო სა ტომისასა მანასის“ G, — „შეკრიბნა... ზოგისა ნათესავისა მანასისნი“ M, იხუ 5. 22,1; „ვითარცა შეხვდეთ კერძო სა წყლისა იორდანისასა“ G, — „რამეს შეხვდეთ ზოგსა წყალსა იორდანისასა“ M, იხუ 5. 8,8; „ორ წყრთა და კერძო (სიგამწ მისი)“ O, გამოსლ. 26,10; „ნუ განმიყვანებ მე კერძოთაგან დღეთა ჩემთაჲსა“ ფხ. 101,26; „ვითარ მიელეს შილონის კერძო ერთ“ თომა მოც. 17,12; „შერეული ზეთითა კერძოთა მათ გუერდისათა“ რხ., — „ალსუარელი ზეთითა ნახევრითა ღორაკისათა“ G, რიცხ. 15,9; „დაყვნა მას შინა ვითარ კერძოჲ ეჴმისაჲ Sin.—11,180r.

კერძო (ზხ./თნდ.) მხარეს; -კენ; «მიმართ»: „მომიყვანა მე ჩრდილოდ კერძო O, ეფე. 40,20; „ჩუენ კერძო არს“ მრ. 9,10; „რომელ-იგი არს ერთ კერძო აგარაკსა მას მისსა“ დან. 28,9; „აღმართეს ძელი იგი ბლუარით კერძო“ დ.დ. 130,2; „მკდომარს მარჯუენით კერძო“ მრ. 18,5; „ალიზილენ თუალნი შენნი ზღუად კერძო“ რხ., — „ალიზილენ თუალნი ზღუად მიმართ“ G, II 3ჯ. 8,27.

მიერ კერძო იმ მხარეს, გაღმა: „ჩუენ მიერ კერძო ამის ქალაქისანი ვიყოფოდეთ“ ანდ.-ანატ. 387. იხ. ერთკერძო, ერთკერძო, ზემოკერძო, თვით-კერძო, [კერძო-თვე], მარცხენით კერძო, მარცხენით კერძო, მარცხელ კერძო, მის-კერძო, ორკერძოთვე, საღმრთოთ-კერძო, ჴვედით-კერძო, შინაკერძო, წიაღკერძო, წიაღკერძო, წიაღმოკერძო, წინაკერძო.

კერძო-ღიაკონ-ი: „კერძო-ღიაკონმან, რომელი დგას კართა ზედა ეკლესიისათა, არა უტევა იგი შესვლად“ მ. ცხ. 87r. იხ. ღიაკონი.

კერძო დღესასწაულ-ი რომელიდაც დღესასწაული: „ნეტა ვინ უუეუ განგიკითაჲს თქენი საჴმლოთა და სასუმლოთა გინა კერძო დღესასწაულისათა, გინა თჳსთავითა, გინა შაბათობითა“ კოლ. 2,16. იხ. დღესასწაული.

კერძოთვე იხ. კერძო; შდრ. ორკერძოთვე.

კესტ-ი: „მომართეს ჩუენ ალექსანდრიასთ... კესტითა ზეთი, დაგოზილი ცარკითა“ Ath.—12,194v.

კეტ-ი ურდული: „აღუღო კეტ... და მოჴმესრვიდეს წვეთა წმიდათა მათ“ ანდ.-ანატ. 225,27.

კეფ-ი გვერდი, კაბადონი: „რაჴმს აღმოიკითხის ივლი სამი კეფი ანუ კოზი“ O, იერემ. 38,23.

კეც-ი თიხა, თიხის ჴურჴელი გამოჴწვარი, კრამიტი: „განჴმა ვითარცა კეცი ძალი ჩემი“ ფხ. 21,10; „ვითარცა ვინ განჴკარან კეცსა, ვერე არს, რომელი ასწავებდეს უგუნერსა“ O, ზირ. 22,7; „ფერკნი: ზოგი რომელიმე მოიღოს მღღელმან წყალი წმიდაჲ ცხოველი ჴურჴლითა კეცისაჲ“

თა" G. რიბ. 3.17; „მეტეორი კეცისაჲ, რომლითა შეივსოს შეიშესტენ“ M. ლევიტ. 6.28; „პოვა კეცი დაწროლ... რომელსა ზედა ეწერა ესრეთ“ მ. ცხ. 181v; „ვამეტებარ ცუტლათა კეცი დაიდგამს უმეტეს ჭეისა“ მ. ცხ. 352v; „პრანან... კეცითა ღრესაჲ და ხუტებაჲ“ Sin.—11.251 r. იხ. შეყვეთ.

[კეცა] იხ. გარდაეცა, შეეცა, წარეცა.

-კეც-ი მავთი: „ორკეცი აწეს შესაძნელი“ მ. ცხ. 89r. იხ. სამკეცო, სამკეცო, ტყვეცო.

-კეცად: „ორკეცად და სამკეცად ღდაინ (გაბუენი) ჯელ-მეჭლობო“ ი.ე. 84.9. იხ. ასეცად.

კეცის-პური, კეცის-პურეკელი: „გუაქეს ჩუენ საფას მუკეცის-პურეკებითა“ II კორ. 4.7; „მევეცემან, რაჲმან ჭმინს კეცის-პურეკელი და შედგის იგი საცხოხელსა. საზოგადო შედევის ქუეშე მისა და ათა ფრად აღუდგის, რაჲთა არა დააღწეს კეცის-პური“ მ. სწ. 309,88-35. იხ. პურეკელი.

კეცობლი-ი რბილიერიაინი: „სხუა თესლისაჲ (არს) ეწოდებო, რომელთა იგი ჰრტვან კეცობლი, ვითარცა სახედ ერჩინენ და კარბიდაჲ“ ბ. კეს-ეფეს. ღლ. 97,20. იხ. ღილა.

კიბე: „კიბენი აღმართებულ იყვნეს ქუეყანით“ O. დაბ. 25.12; „მუჯნი კიბენი აღიქოდეს მას ზედა“ O. ეზეკ. 40.22. იხ. დაკიბული.

კილარ-ი ვერაშამაგი: „ლაღვა მათ კილარები“ G.—„ლაღვარ მათ ვარაშამაგები“ O. ლევიტ. 6.18; „თავთა თქუენთა კილარი არა მოივადოთ“ G.—„თავსა თქუენსა არა აღეცადოთ ვარაშამაგი“ O. ლევიტ. 10.6; „კილარი სლასა გარე მოიდეს“ G.—„ვარაშამაგი სელისაჲ დაი-ზერას“ ეხ. ლევიტ. 10.4.

კილე ბეაგეა, მსაქიდური, ნაპირი, ბირი, კუთხე, მსარეკა; კელთა; კელთხი: „რომელიც არს კილესა ზედა მდინარისა მისი არონისასა“ M.—„რომელ არს ბაგესა თანა ნაღერეცისა არონისასა“ G. II შქ. 2.30; „ალიშენის... ეიღრე ზედაჲ კილესათა“ O. — „ალიშენის... ეიღრე ზედაჲ კელთისა“ ეხ. იერემ. 31.38; „ვითარცა ქვად, რომელ არს კილესა ზღვასა“ M.—„ვითარცა ქვად ბა-გე თა ზედა ზღვასა“ G. ისუ 6. 11.4; „იგი იქნა თაჲ კი-ლეთა (საქიდერთა DE)“ მთ. 21.42; „მოვიდა კილით მუქანისაჲ“ მთ. 12.42; „მუქამოს კილითგან მუქანის-საჲ მკილეღმდე მუქანისა“ I. იერემ. 12.12; „ვილო-და იგი ზღვსკილესა“ მთ. 4.16; „მეკრიზნა იგინი კი-ლეცისა მის მდინარისასა“ O. I ეზრა 8.13; „უფალმან შექნა სოფელი და ეწენი და კილენი სოფლისანი“ O. იგ. ხოლ. 8.26; „ქუენ ვიყვენთ კილესა მის სამოთხისასა“ I. ღლ. 18.35; „პრანან პრარადგესა განცემაჲ ყოველთა კი-ლეთა ედღესთა მოსსათა“ ატმ. 96.14; „მეყრნეს კილე-ნი სამოთხელთა მოსსანი“ O. ესთ. 15.6; „მეშენე მას კი-ლენი ოქროსანი თაჲთუ გარეშო“ O. გამოსლ. 25.24; „მოიღოს ცეცხლსა ჯოტო ქვად კილესა სამოსლისა თესი-სასა“ ანგეა 2.12. იხ. ზღვსკილე, ზღვსკილე, მდინარის-კილე, საყიდური, უყიდარი, ცისკილე.

კილე (ზე). ცალკე; განზე: „რაჲთა კილე თავისუფლად თქო მონატერი აღმეწინ“ ი.ე. 20.6; „რაჲთა კილე შე-ეცნებოდენ პერსა“ ი.ე. 36.28; „მონაზონი იგი არს, რომ-

ელი ყოველთა კაცთაგან კილე იყოს“ H—622,28r. იხ. კილეგან.

კილე (თნდ.) გარდა: „თუხისა ენისაგან კილე არცა მან იყოლა, არცა მან“ ი.ე. 31.27.

კილება ტვირთვა, ჩამოკიდება: „ეკილა რაჲ სფირი-ლებითა კეცი“ მ. ცხ. 133v; „ეკილა შუუ ზედა კერძო ცხედრისა მის კრმალი ძისა თუხისაჲ“ მ. ცხ. 160r; „ეკი-ლა მას თუხი იგი ქუარი“ ი. 19.17.

კილებულ-ი ჩამოკიდებული: „ნუ გაქუს სენასა შინა შენ-სა მეტი სამოსელი ზე კილებულად“ მ. ცხ. 173r. იხ. ა(ლ)კილება, გამოკიდება, განკიდება, გარდაკიდება, გარდა-მოკიდებული, დაკიდება(-ული), დამოკიდება, მოკიდება, შე-კიდება, ჩამოკიდება, წარმოკიდება; შდრ. კილეა.

კილეგან განაპირას, ცალკე: „კილეგან იხილნა ღელანი იგი“ ბალ. 126.33. იხ. კილე.

კილე-ი იხ. კილე; შდრ. ზღვს-კელელი.

კილე-ქმნა/ყოფა ვაცლა, გაყარდა; განდგომა: „კი-ლე-ი ქმენ ქუეყანისაგან“ მ. ცხ. 305r; „სამოთხისაგან კი-ლე-ი ქმენა“ მ. ცხ. 112r; „გუაში არაჲჲ კილე-არს გან-გებისაგან მათისა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 171.17; „ნუთა კი-ლე-ი ქმენ ბი ეკლესიისა შენისა ზიარებისაგან“ ღიმ. 46.26.

კილექმნულ-ი განდგომილი: „იყოფოდა... დაკლებული და კილექმნული ორთაგანეც ცხორებათა“ ბალ. 119.9. იხ. ქმნა, ყოფა.

კილეა: „შთასაღებელი იგი მას ჰკილა ვნ“ DE. ი. 12.8; „იქიი არს მათორი ისი საღედოჲ, რომელი ჰკილა ვნ“ მ. ცხ. 182r; „რაჲ არს ძეალები ეგე, რომელ ჰკილა ვნ“ ბალ. 91.82. შდრ. კილეა.

კილობანი (კილობნისა) ზანდუკი, ყუთი: „შევიდა ნო-ვე კილობნად“ მთ. 21.88; „დაადგინეს მუქელად კილო-ბანსა მას“ O. I შქ. 7.1; „კილობანი აღსაესე სამო-სლებითა“ მ. ცხ. 251r; „კილობანი იგი შქელისაჲ, შემოსილი... ოქროთა, რომელსა შინა იყო ტაყუი იგი ოქროსაჲ, საესე მანანათა“ ჰებრ. 9.4.

კილობანა-ი კილობანი, მომცრო ზანდუკი: „მოილო ღელამან მისმან კილობანაკი და მოფისა იგი ნათითა და შთააწინა ყრმა იგი მას“ O. გამოსლ. 2.8. იხ. კილობანი.

კითხვა „განკითხვა“; შეკითხვა; წაკითხვა; მოკითხვა, მკითხაობა: „თქუენ წინაჲჲ ვიკითხე და ბრალ არაჲ ვბოე კაცისა მაგის თანა“ C.—„წინაჲჲ თქუენსა განე-კითხე და არარას ვპოვებ კაცისა ამის თანა“ DE. ღლ. 23.14; „იკითხვიდა მათგან“ მთ. 2.4; „ჰკითხვიდეს მას მოწაფენი“ ღლ. 8.9; „იკითხე სახარებისაგან“ იხ. რომ.-უფრთხ. ისაკ და იაკ. 91.8; „უწყუი-მეა, რასა იკი-თხაჲ“ ხაქ. მოც. 8.80; „გიკითხვენ თქუენ ძმანი ყო-ველნი“ I კორ. 10.20; „იხმნნიდა და იკითხვიდა და ენა უღუენი და განამრავლნა მცნობელები“ O. IV შქ. 21.8; „იკითხვიდეს და კუერბეცითა მით მისითა მოუთხრობ-დეს მას“ O. ოვხე 4.12.

კითხვა შეკითხვა; მოკითხვა; განკითხვა: „კითხვით მკითხვიდა ჩუენ კაცი იგი“ O. დაბ. 48.7; „კითხვაჲ არქეთ ყოველთა წინამძღუართა თქუენთა“ ჰებრ. 18.24. იხ. აღმოკითხვა, გამოკითხვა, განკითხვა, განსაკითხავი, განუ-

კითხველი(-ად), მკითხველი, მოკითხვა, საკითხავი, უკითხავად, წარკითხვა, წიგნის-კითხვა.

კილიკი-ი: „რომელსა კილიკსა ზედა მარადის ილოცავენ წმიდანინო, მას ზედა დადება უბრძანა... ყრმისა მის“ ქ. ცხ. 98,14; „თაყუანის-საცემელად კილიკი ერთი მცირე ქუე წარუდგებიდ“ შუშ. XIV, 20.

კილო ნაპრალი: „მოვიდა და დაესხა მათ ზედა დავით კილოსა მას ზედა მოსაწყუდედლსა“ O. II მფ. 6,20; „ერქუმის აღვილსა მას კილომ მოსრვისაჲ“ O. II მფ. 5,20.

კილო ყულფი, ლილის გადასაცემელი: „უქმნე მას კილოები იაკინთისა“ O, გამოსლ. 20,4. იხ. ლილო-კილო.

კილო ხმა: „მეტყუელთა ავაჯთა მათ და კილოთა სიძვი-სათა“ H—2251,280.

კიშანება ხეხივნი: „მოისპოს კიშანებაჲ ცხენებისაჲ ეფრემისგან“ O, ამოს 8,7.

კიშილია საუნჯე, ქონება: „წიგნიცა იგი კიშილიასა თანა მიუთუღიან“ ლომ. 84,7. იხ. კიშილიარხი.

კიშილიარხი-ი მემკიმილიე: „ოღეს კიშილიარხსა (მეკიმილიესა var.) ახალსა დაადგენდ, წიგნიცა იგი კიშილიასა თანა მიუთუღიან“ ლომ. 84,8. იხ. კიშილია.

კინამო cinamo, cinamomum: „დარიჩინი“: „სახლი ზემი კინამოთა (მომოკურებვის)“ O. იგ. სოლ. 7,17; „ვითარცა კინამოჲ და ჭამბაკი ზეზაგებლი“ O.—კი-თარცა დარიჩინი და ვითარცა ასპალანტი ნელსაცხებელ-თა“ ps., ზარ. 24,20.

კინამომა cinamomum: „რადად მოგაქუს... კინამომაჲ ქუეყანით შორით“ O, იერემ. 6,20.

კინდონი-ი იხ. კენდონი.

კირი-ი «წვეი»: „გამოსტაცის მწვემსმან პირისაგან ლომისა ორნი კირნი. ანუ ყურის-ძირი“ O.—„გამოსტაცის მწვემს-მან პირისაგან ლომისა ორნი წვენი ანუ ნაჭლესი ყურისა“ ps., ამოს 8,12; „კირ ღრეილ“ თვკლა 92,15.

კირთა დაკუთხა ძმარლუ-კუეთილ ყოფა: „ქუნებაჲ მათ-სა დაკუთხეთ კირნი“ M.—„ცხენნი მათნი ძმარლუ-კუეთილ ქვენე“ G. ისუ 6. 11,6; „კირნი დაკუთხეთ-ნეს კუროსა“ იხ. რომ. კურთხ. ისაკ და იაკ. 60,8.

კირი-ი: „კირსა შინა ახალსა, დამალსა, ცეცხლის-სახედ მო-ტყინარესა დაჰტლეს სიტყური იგი“ H—2251,352r. იხ. სა-კირე.

კირთი-ი «მონა», ყმა, მსახური: „აჲ ედგე მე მონად შენ-და ყრმისა ამის წილ. კირთად უფლისა ჩემისა“ O. დაბ. 44,88; „ერი იგი დამონა კირთად ფაროს“ O. დაბ. 47,21; „არა გმსაჲურებდეს შენ მსახურებასა მონისასა“ G.—„არა გმონებდეს შენ მონებასა კირთებარ“ ps., გამოსლ. 21,21.

კირთება შევიწროება, შეწუხება; რბევა: „მკირთე-ბოდეს ჭეყანასა პრომისასა“ ქ. ცხ. 20,6; „იწუეს კირ-თებად სომეხთა“ ქ. ცხ. 58,3; „იწყო კირთებად ერის-თავთა პერეთისა და კახეთისათა“ ქ. ცხ. 221,5.

კირთება «მონება»: „მოგიყვანა... სახლისა მისგან კირ-თებისა“ M.—„გამომყვანებელისა... სახლისაგან მონებ-

სა“ G. II მფ. 13,10; „გინათაიესუფლნეს ესენი, რავდენ-ნი შიშითა სიკუდილისაჲთა სამარადისოდ ცხოვრებად თანა-მდებ იყვნეს კირთებისა“ მებარ. 2,15; „გოვსნენ თქვენ კირთებისაგან მათისა“ O, გამოსლ. 6,6; „განვარინენ იგინი ჭეყანისა მისგან ეგვპტისა, საზლისაგან კირთე-ბისაჲსა“ I, იერემ. 84,13. იხ. კირთი; დაკირთება, მაკირ-თებული.

კირიელეისონ-ი, კურიელესონ-ი უფალო, შემეწყალე: „ყოველი ერი მნეთა თანა და მდგელთა ეკლესიისათა გმონდა კირიელეისონსა“ მ. ცხ. 300v.

კირჩხიბი-ი კიბო; cancer, carcinoma; «მჯდომი»: „უ-რავლესნი მათნი არიან ორცხოველებითა, ვითარცა სახელ... მუდარნი და კირჩხიბნი“ ბ. კეს-ქეს. ლ. 98,21; „შენ ეცინი კირჩხიბსა და სიბრძნე შენი უმრუდეს მისსა არს“ მ. სფ. 118,9; „ქუძესა ჩემსა მჯდომი მახის, რომელსა პრქვან კირჩხიბი“ სს. 219v.

კისაკ-ი ქისა: „კისაკი ოქროსაჲ უც“ მ. სფ. 102,22.

კისერი-ი «ყელი», cervicula: „კისერი (ყელი O) შენი ვითარცა გოდოლი პილომს-ქელისაჲ“ M. ქება 7,4; „ენაჲ მისი კისრით აღმოუღონ“ რიფს. 170,30.

კისტოსი-ი: „ამათ შინა იშვენს თეზნი... მარტონი და კის-ტოსთანო“ ბ. კეს-ქეს. ლ. 96,37.

კიშტე კოლოფი, ყუთი, კალათი: „მოჩენა მე უფალმან ორი კიშტე ლეღ“ I. იერემ. 24,1; „ერთსა ჭქონდის კი-შტე, საესტ პურითა“ O. I მფ. 10,3.

კიცვა იხ. შეციკვა.

კიცუ «ნაშობი კარაულისაჲ», კვიცი: „ზე ზის... კი-ცუსა ვირსა“ C.—„ზე ზის... ნაშობსა კარაულისასა“ DE. მთ. 21,5; „ამოვით კიცვ დაბმული“ ლ. 10,30; „გა-მოაბას ვენაჲსა კიცვ მისი“ O. დაბ. 11,40; „რავამს შეიან ხუადი კიცვ“ ფიზ. XII, 6; „აქლემი ჭადლი და კიცუ-ბი მათი ოცდაათი (მიუძღუნა)“ O. დაბ. 32,15.

კიცხევა, კიცხვა «მღერა», «ბასრობა», «მოძაგება», «შეურაცხ-ყოფა», გმობა, დაცინვა, საცინლად აგდება: „მკიცხევდ მას და ეტყუდ“ C.—„ემღერ-დეს მას და ეტყუდეს“ DE. მთ. 27,29; „განკიცხეს იგი“ DE.—„დაასრულეს ბასრობაჲ იგი მის ზედა“ C. მარ. 15, 20; „ყოველნი. რომელნი მხედვიდეს მე. მეკიცხედეს მე“ ლ.—„ყოველთა. რომელთა მიხილეს მე. მომიძაგეს მე“ ფს. 21,8; „ეკიცხედეს მათეარნი იგი მათ თანა“ C.—„შეურაცხ-ყოფდეს მათეარნიცა იგი მათ თანა“ DE. ლ. 23,23; „ეკიცხედეს მას“ C.—„გმობდეს მას“ DE. მარ. 15,20; „რომელი ეკიცხედეს გლაჲსა, განა-რისებეს შემოქმედსა თქსა“ O. ფს. სოლ. 17,5; „ეკიც-ხედეს წინაწარმეტყუელთა მისთა“ M. II მფ. 88,18; „ეკიცხედეს მას და სცემდეს“ ლ. 22,23.

კიცხევა დაცინვა; ლანძღვა: „მრავალი შრომაჲ დაითმინა და საპრობილედ შეწყუდეუა და კიცხევაჲ და ბასრობაჲ“ ი. ე. 82,30. იხ. განკიცხება, განკიცხვა, მეკიცხარი, მეკიცხევე-

ლი, მოკეტაღ-მოკეტაღი, მოკიტება, მოკიტება, საკიტება-ლი, სკიტება.

კლავა იხ. კლვა.

კლდე ლოღო, ლოღოღანი, ებოდე: „ლოღნი (ილ ღენი DE) განსჯეს“ C. მთ. 27.51; „რომელმან ვარდაჟ-ცო კლდე (ლოღოღანი C) ტაღ წაღო“ ფხ. 118. 2; „მამარია... კლდით კერპო ზღუას“ C.—„მიმართა... კლდესა მას ზღუად“ DE, მრ. 5.13; „კლდეებსა ზედა აღაღეს“ I. იერემ. 4.28; „მოიყვანეს იგი მწევრელსა მას კლდისასა“ M. II 63ტ. 25.12; „ნაწევარსა კლდისასა დაესეს ბანა“ O. ზირ. 27.2; „ლოღნი კლდისა მყარი-სა მოკვლინე რისხვითა ჩემითა მათ ზედა აღსასრულად“ O. ეზე. 18.18.

კლდე განუუეთელი-ი მთათა მწუერვალთ: „გარდაჟ-ცო... კლდე განუუეთელი წყაროვად წაღო“ C.—„გარდაჟენა... მთათა მწუერვალნი წყაროვად წაღო“ C. ფხ. 118.8.

[კლდეობა] იხ. მყარკლდეობა.

კლდო(ვ)ანი-ი: „რომელი-იგი კლდოვანსა ზედა დაეთ-ვა“ მთ. 18.20; „ქუეუანა... კლდოანი და ქეიანი“ მ. სფ. 125.10. იხ. კლდე.

კლდება დაკლება, მონატრულობა: „უეუეთუ აკლდენ ერვასთა ხუთ მართალნი“ O. დაბ. 18.28; „ერთი გაკლს ზენ“ ბაბ. 45.36; „რაღა მკლს მე“ მთ. 10.20; „ნე გაკლდა რამ თქვენ“ ლ. 22.35. იხ. არა-მოკლებელი, გულის-კლება, გულს-სა-ღმებელი, გულ-ღმებელი, დალება(-ელი), დალუ-ღა, დაზღუება, დაეკლებად, მოკლება, მოკლებული, ნაკლდა, ნაკლდება, ნაკლდევანი, ნაკლდევანება, ნაკლდევანო, სელმოკლება, უდაკლებულისი, უკლება, უნაკლდელი, უმოკლება.

კლერტი მწუენელი, gramen: „ეთარცა წვამა კლე-რტსა ზედა და ვითარცა თოვლი თივასა“ G.—„ეთარცა წვამა მწუენელსა ზედა და ვითარცა თოვლი თივასა ზე-და“ M. II 3ტ. 82.2; „ეთარცა კლერტი კმელი ზეიქამოს ცეცხლსაჲ“ I. ეს. 9.18; „აღმოსცენდეს ვითარცა კლერ-ტი საწყელი იერსა ეელსა“ O. იოზე 10.4.

კლვა მოკვლა, დაკვლა: „რამთა კლვადე საკლევებს-სა“ O. ეზე. 21.10; „ბორცეთა ზედა უკლვიდეს“ O. იოზე 4.18.

კლვა, კლავა მოკვლა, დაკვლა: „ეთარცა ცხოვარი კლვად მოკლა“ ხაქ. მოც. 8.22; „კლავამ (კლვამ I) დიდი იღუმეს“ O. ეს. 24.8; „არა ქნა კლვამ სახლსა ში-ნა“ G. II 3ტ. 22.8; „ეთარცა ცხოვარი კლვად მოიგუ-რა“ ე. თბრ.-ადვ. 220.1. იხ. დაკვლა, კაც(ის)-კლვა, კა-ცის-მკლვლი, მკლვლი, მოკვლა, მომკლველი, საკლველი, მკლვლელი.

კლვად-ი დასაკლავი: „დამწუენით ცხოვარი იგი კლვა-დნი“ O. ზაქ. 11.4.

კლიტე საკერტი, ბოჭლომი: „მიგენე ზენ კლიტენი“ მთ. 18.19; „დამკლენით კლიტენი მეცნიერებისანი“ ლ. 11. 62; „დაუგენ მას კლიტენი და ბქენი“ M. იოზ 88.10; „მოიღეს კლიტე და განდეს“ M. მხჭ. 8.26; „პირსა ზენსა ზედა ბქენს და კლიტეებს“ O. ზირ. 28.80.

კლიტეთა განსაღებელი-ი გასაღები: „კლიტეთა გან-საღებელი ესეა ჩემ თანა არიან“ ლიშ. 58.22. იხ. და-კლბა, კლიტის-კლიტე.

კლიტეთ-მპყრობელი-ი გასაღების მქონე: „კლიტეთ-მპყრობელმან სასუფეველისა ცათაჲსამან“ მრთ. A. კ. იერ.-სული წმ. 100. იხ. მპყრობელი.

კლიტის-კლიტე: „კლიტის-კლიტე აქმნეს კართა... და ლამე განაღეს კარი“ Q—210.200. იხ. კლიტე.

კლიტულ-ი დაკეტილი, კლიტედაღებული: „ამას და-მესა განაღულ არს იგი საპყრობილით და კლიტეთა განსა-ღებელი ესეა ჩემ თანა არიან. და კარი კლიტული ეპო-ვე“ ლიშ. 58.23.

[კლულ-ი] იხ. დაკლული.

კმა საკმარისი: „ალირაცხოს... უეუეთუ აქუს, რამთა კმა ეყოს მას აღსრულებადმდე“ ლ. 14.28; „კმა არს ესე ჩემდა“ O. ზირ. 5.1; „კმა არს, დაუგენ კელი ზენი ამი-ერიოვან“ O. II 3ტ. 24.16.

კმაობა იხ. კმა; თვტკმაობა.

კმასაყოფელი-ი «ნუყიერი»: „ცხოვრებაჲ თვტკმასაყო-ფელი მუშაჲსა დატკებს“ pb., — „ცხოვრებაჲ ნუყიერ-თაჲ საქმთა კელთა მისთაჲთა დამტკიცნეს“ O. ზირ. 40. 18. იხ. საყოფელი.

კმა-ყოფა: „ვერ კმა-ეყო სატური ესე ღმერთსა თანა“ O. სიბრძ. სოლ. 14.22; „არა კმა-ეყოთა ძელი იგი სი-ბრძმ მამათა თქუენთაჲ“ კ. იერ.-გამოჩ. ჟუარ. 280.21; „კმა-ეყავ მტერობაჲ“ O. ზირ. 28.6. იხ. ყოფა.

კმოდე იხ. კბოდე.

კნინ მტირედ-ლა, «მტირედ»: „კნინ“ C.—„მტირედ-ლა“ DE. მ. 16.10; „წარიდა კნინ“ C.—„წარიდა მტირედ-ლა“ DE, მრ. 14.85; „საქმესა მას მისსა კნინ კმურე“ O. ზირ. 6.20; „არა კნინ მაგინა მე“ ბაბ. 40.13; „ეთარცა კნინ წარვლე მათგან, ვბოვე იგი“ O. კება 8.4.

კნინ ერთ-ლა და ცოტალა: „კნინ ერთ-ლა და და-მცა-ემკდრა ჯოჯოხეთს სული ჩემი“ ფხ. 98.17.

კნინ-ლა თითქმის: „კნინ-ლა თუ გინდა“ O. II 3ტ. 12.8; „კნინ-ლა“ მ. 16.17; „სოფელნი კირსა შინა იყ-ნეს და კნინ-ლა უკაცრულ“ ი.-ე. 42.7.

კნინ-ლა და თითქმის: „კნინ-ლა და შემოძრწუნდეს ფერკნი ჩემნი“ ფხ. 72.2; „ალირცხუვაჲ კნინ-ლა და შეეძლებულ არს“ ი.-ე. 28.88.

კნინ-ი ცოტა, მტირე: „ყოველი იგი ერი მის თანა კნი-ნი თგან მიდიდამდე (აღვიდა)“ O. IV 3ტ. 28.2; „კნი-ნი თ მათიოვან ვიდრე დიდად მათამდე ყოველთა აღასრუ-ლეს უშჯულობაჲ“ I. იერემ. 6.18; „მარადის გულმწკრალ არს საქმესა ზედა კნინსა ცა და დიდსა ცა“ მ. სფ. 289.10. იხ. დაკნინება, კნინაჲ, კნინ-კნინი, უკნინესი, შეკნინება.

კნინაჲ-ი უმტირესი: „ნუ შეერაცხ-ყოფთ ერთსა კნი-ნაჲთა ამათგანსა“ მთ. 18.10. იხ. კნინი.

კნინ-კნინ-ი ცოტ-ცოტა: „თესლიცა იგი მისი კნინ-კნი-ნი თა აღგოცო“ ბაბ. 40.18. იხ. კნინი.

კნინოღენ-ი მტირეოღენი: „არარაჲ ოდეს ვისგან აიღო კნინოღენიცა“ მ. ცხ. 114r; „არცა თუ კნინო-ღენსა ვხედავ ჩემ შორის კეთილსა“ მ. ცხ. 276r. იხ. ოღენი.

კნისობა: „პოვეს ერისთავი სპარსთა ევლსა გარე და კნისობდა“ ქ. ცხ. 10,2.

კოდა დაქრა: „რომელი კოდდეს შეშასა, ივიროდის მის ზედა“ ო. ეკლ. 10,9; „ყოველნი გამოქანდაკებულნი მისნი დაკოდნენ“ ო. მთქა 1,7. იხ. აღმოკოდა, გამოკოდა, დაკოდა, მოკოდა, ოქროკოდელი.

კოვზ-ი: „ფეშუკები კოვზითურთ და ბრწყლით“ ი. ე. 22,25.

კოვზ-ი ზღვსა-ჲ ზღვის ლოკოცინა: „სხვსა თესლისაჲ არს ქვეუანი იგი, ვითარცა ლოფოტინი... და კოვზი ზღვსაჲ“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 97,18.

კოიტი-ი «ბუკოტი», charadrius: „არა შქამეთ... კოიტი და მსგავსნი მისნი“ G, — „არა შქამოთ... ბუკოტი და მსგავსი მათი“ ო. ლევიტ. 11,19.

კოკა ჩაფი: „გუამი მისი მსგავს არს თაფლისა კოკასა“ H—022,1v; „აქიდა... კოკითა ზეთი“ ო. ივლ. 10,5; „იყვნეს მუნ ქურქელნი ორნი, კოკანი ცალიერნი“ მ. ცხ. 205v; „გაქუთილი შექმნეს... კოკაჲ ერთი ღვინო თუესა შინა“ ი. ე. 41,13; „მილიან... კოკითა წყალი“ სს. 860r.

კოლობ-ი: „ერთი კოლობი ემოსა უსაქლოჲ და მკირე კინდონი იყო მჭართა მისთა“ Ath.—12,288v.

კოლოფ-ი «კარტალი», «კალათი»: „შთასხ იგი კოლოფსა“ M, — „შთასდვა (ნაყოფი) კარტალსა“ G, — „შთასდვა იგი კალათსა“ pb., II შქ. 20,2; „მოიხუენ კოლოფნი შენნი... და აღაენსა საბლარდელისაგან თისისა“ ლიშ. 88,30.

კოლტი-ი ჯოგი, გროვა: „იყო მუნ კოლტი ღორთაჲ მრავალი, მძოვარი მთასა გარე“ ლ. 8,82.

კომს-ი მთავარი: „კომსი ვინმე მოვიდა ხილვად მისა“ მ. ცხ. 214r.

კონა დასტა: „მოიღეთ კონაჲ უსუბი და დაწეთ სისხლსა მას“ ო. გამოსლ. 12,22; „შეყრა კონაჲ დიდი (ბაიასაჲ)“ მ. ცხ. 101v; „განეკესნი კონასა და შეერელსა მხლისასა“ მ. ცხ. 827r.

კონიონ-ი conium maculatum: „კონიონსა ზაშენი ძოვენ“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 87,29.

კონქ-ი «საბანელი»: „მოიღო წყალი, შთასხსა კონქსა“ C, — „მოიღო წყალი და შთასხსა საბანელსა“ ო. 13,6.

კონცხ-ი «ქორტი», «ლუერფი», ყორე, ქვაყრილი, ღირღოვანი: „აღადგეს მას კონცხი ქვათაჲ დიდი“ G, — „აღადგეს მის ზედა ქორტი ქვისაჲ დიდი“ M, ისუ ნ. 7,28; „შთაგდეს იგი მთხრებლსა (გუბსა M) და აღადგეს მას კონცხი ქვათაჲ“ G, — „და აღადგინეს მის ზედა ლუერფი დიდი ქვსისაჲ“ M, ისუ ნ. 8,20; „კონცხი კილდისანი, ერთი მიეგრ და ერთი ამიერ“ ო. I მგ. 14,4.

კორალიონ-ი მარჯანი, corallium: „კორალიონი, ქვაჲ პატიოსანი“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 105,2.

კორდ-ი «ოქერი»: „იყვნეს... ვითარცა ქუეები კორდსა ზედა ევლსა“ pb., — „იყვნეს... ვითარცა ქუეები ოქერსა ქუეყანასა“ ო. ოვხე 12,11. იხ. განკორდება (-ულ).)

კორკოდინოს crocodilus: „მტერ არს კორკოდინოს მძვნარისა“ ფიშ. XXVIII, 8.

კოროს-ი ჩანახი: „შეკრიბეს მწყერ-მარტილი... ათი კოროსი“ G, რიცხ. 11,32.

[კორტან] იხ. დაკორტან.

კორძ-ი მუხლი: „მეირტყის სარტყლად წუელამან იფქლისა მან კორძი იგი თქი, რაჲთა თავს-იღვას სიძიშე თავისაჲ, რაჲმს არს იგი სავსე იფქლითა და მოდრკის იგი ქუეყანად“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 60,11.

კორხიმლი-ი «ზღურბლი», კარის ქუსლი: „ეთარცა კარი რაჲ იქცეინ კორხიმლსა ზედა“ ო. — „ეთარცა კარი იქცეინ ზღურბლსა ზედა“ pb., ივ. სოლ. 28,14. კოსაკ-ი ქოსა: „იყო კაცი ზრძენ და ხილვით კოსაკ, რამეთუ ჰკონებდესა ჰერიანი იგი, ვითარმედ საქერისი არს“ წყტ. 100.

კოტორ-ი (კოტრისა) ლუქა; ნატეხი, «ნამუსრევი»; ნახევი: „ამან კოტრისა ჰურიანთს განსეცს კაცი“ ო. — „ესევითარი ნამუსრევისათჳს ჰურისა მისცემს კაცსა“ pb., ივ. სოლ. 28,21; „იერ გამოსვლდ მიერ, ვიდრე არა მისცე დანგისა კოტორი“ მთ. 5,20; „არაჲაჲ ემოსა, გარნა კოტორი ძაძისაჲ“ ბალ. 85,10.

კოტვლ-ი «გუერდი», ქსესტი, საწყაო: „ათნი კოტვლნი არიან ღმ(ო)რ“ G, — „ათი გუერდი არს გომორ“ ო. ეზეკ. 45,14.

კოშ-ი ხისა და გოგრის თასი (საბა): „პოვეს (სენასა) სტამნითა წყალი და ერთა ჰოთანნი და კოშნი“ ლიშ. 88,20.

კოშკ-ი გოდოლი, ბურჯი (ზოდიკოსი): „გარსკულაენი ესე აღიძრინან და შეერინან ვარსკლავთა ამის კოშკისათა“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 83,20; „ჰგონებენ კოშკთა ოთხ-კედელთა მრგვლად“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 91,27.

კოცნა ამბორება: „აკოცის პირსა მისსა“ ო. II მგ. 15,6; „ფერვა გაკოცო“ ბაბ. 48,8; „ზედაჲს-ზედა აკოცებნ“ მ. ცხ. 168v; „აკოცებოდეს და შეიტყობდეს ურთიერთს“ სს. 803r.

კოცნა ამბორი: „იეხილუ კოცნასა ამას მეძავისა თანა“ სს. 203r.

კოწოლ-ი «ნათხზენი», «თხზული თმათაჲ», ნაწნავი: „უკუეთუ დაქსოვო შვიდ ესე კოწოლი თავისა ჩემისაჲ საგუასლსა თანა“ M, — „უკუეთუ დაქსოვო შვიდ ნათხზენი თავისა ჩემისაჲ საგუასლსა თანა“ მხქ. 18,12; „დაჰყვნა შვიდე იგი კოწოლი თავისაჲ“ M, — „დაჰყვნა შვიდნი ნათხზენი თავისა მისანნი“ G, მხქ. 10,19; „კოწოლნი მისნი ვითარცა ზღ დანაქს-კედლისაჲ“ ო. — „თხზული თმათა მისთაჲ ვითარცა ქედლი, ნავ ვითარცა ყორანი“ M, ქება 5,11.

კოკნ-ი talus lusorius: „მეყსეულად განმტკიცნეს ფერცნი მისნი და კოკნი“ ხაქ. მოც. 3,7; „კოკამდე ესტნობდ, თუ არს წყალი“ მ. ცხ. 423v; „უბრძანა... განქუტებაჲ კოკთა მისთაჲ“ ფლბ. მოც. ნ 12; „განქუტობდეს ტყავი კოკთა მათთაჲ“ რიფს. 177,18.

კოკან-ი მაჭიკი, ventriculus: „მიეტენ მღღელსა მას ნაწილად აღსაბმელი და ღაწუნი კოკანითურთ“ M, II შქ. 18,8.

კოკობ-ი (კოკბისა) ქოთანნი: „დამოკიდეს ყელსა ჩემსა შებლაღულუბი კოკბები“ მ. ცხ. 848r.

კობლიოს concha: „ლოფოტინიან, რომელსა პრჭან კობლიოს“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 105,11.

* წყარო ფანქრითაჲ მიწერილი (რედ.).

* წყარო ფანქრითაჲ მიწერილი (რედ.).

სამსონს სახლისაგან საპყრობილისა M, მსჯ. 10,25. იხ. სამცველო.

კრულ-ყოფა «შებორკილება»; შეჩვენება, დაწყევლა: «კრულ-ყოფი» C,—«შებორკილა იგი» DE, მრ. 0,17; «კრულ-ყოფა» ლომ. 108,10. იხ. ყოფა.

კრჩხილება შეკივილი: «ესმა, გეყვებოდ იკრჩხილ-ნა და თქუა» ქ. ცხ. 04,7.

კრძალვება რიდება: «გაკრძალვები ყოვლითა ძალითა ჩემითა და განგაშორებდ მისგან» ბალ. 101,8; «ბოროტსა აკრძალვებდეს» მ. სწ. 102,22. იხ. შეკრძალვა.

კრძალვა «ხილვა», «გულება», «დაცვა», ფრთხილობა, დაკვირვება, მიხედვა, რიდება, «განწონა»: «ხოლო თქვენ ეკრძალენით» C,—«ხოლო თქვენ იხილეთ» DE, მრ. 13,23; «ეკრძალენით, ნუ ვინმე გატყუანს თქვენ» DE,—«იგულებთ, ნუ ვინ გატყუანს თქვენ» C, მთ. 24,4; «ეკრძალე მე უშუალოდ ჩემისაგან» C,—«დავიცე მე უშუალოდ ჩემისაგან» ფს. 17,24; «ეკრძალენით ქველის-სამკესა თქვენსა» მთ. 6,1; «ეკრძალე, ნუთუე დაეცეს» I კორ. 10,12; «თანამწოლისა-გან შენისა ეკრძალე თხოვრად რაფსაჲ მას» O, მიქ. 7,5; «ეკრძალენით თავთა თქვენთა კაცთა ამათოჲს» საქ. მოც. 5,86; «ეკრძალე ბოლოდ თუე, კეთილად, ვითარ-ძი ხვდოდით» ეფეს. 5,15; «ეკრძალე საკითხავსა» I ტიმ. 4,18; «ეკრძალე ბინ სამოსელსა მას თქსა» მრთ. D, ქ. იერ.-აღღ. 118; «ეკრძალე ბინ თავსა თქსა» მრთ. A, ქ. იერ.-ხანან. 68; «რომელსა ესმეს მისი, ეკრძა-ლებდო ის მისგან» O, ზირ. 22,32; «ეკრძალე თავსა შენსა» მხ.—«განწონე შენ თვთ» O, III ეზრა 4,10.

კრძალვა სიფრთხილე, დაცვა, გაგონება: «კრძალ-ვით მოუდეთ მას» ქ. იერ.-ნათლ. 84,11; «ამნო... კრძალვით დამარხებამ მითი» B, სხტ. 128,20; «კრძალვაჲ შუქლისაჲ—სიმტკიცე უკრწნელებისაჲ» O, სიბრძ. სოლ. 0,10; «ჩერ-არს ემეტესდ კრძალვაჲ ჩუენი» პებრ. 2,1; «არცა ინებეს ჩემთა ზრახვათა კრძალვაჲ» O, იგ. სოლ. 1,30.

კრძალული-«უშიში»: «ალაგნი კრძალულნი აჩუენენ» O, სიბრძ. სოლ. 14,0; «დაშდე შენ ადგილსა კრძალულ-სა და უშიშსა» მ. სწ. 117,31. იხ. აღკრძალვა, გამოკრ-ძალვა, განკრძალვა, განკრძალვა (-ული), განუკრძალველი (-ად), დაკრძალვა, კრძალულად, მოკრძალვა, საკრძალავი, უკრძალველად, უკრძალულობა, შეკრძალვა.

კრძალულად სიფრთხილით: «წარიყვანეთ კრძალუ-ლად» მრ. 14,14; «აკი მორჩილი კრძალულად იტყვნ» O, იგ. სოლ. 21,28. იხ. კრძალვა.

კრძალულება სიფრთხილე, მორიდება; შიში; გულ-მოდგინება: «დიდითა კრძალულებითა ვბრძანე ყო-ფად და აღსრულებად ამის ყოვლისა» O, I ეზრა, 6,84; «გამოზარდნა ქუეყანამან... კრძალულებით» I, ეხ. 84,15; «(შირში), რომელი დაბეჭდულ იყო კრძალულებით» ფლკტ. 100,4; «რადენი მცველობა და კრძალულება არს» ოქრ.-მარხ. და იონ. 101,10; «იღუპებდით ყოვლითა კრძალულებითა» ეფეს. 0,16; «კრძალულებთა-თ ჳს სიტყვსა ყყაჲ ესე» M, ისუ ნ. 22,24; «კრძალუ-

ლებით ვსდევ გვრგვნსა მას ზეცისა ჩინებისა ღმრთისასა» ფლბ. 8,14. იხ. კრძალვა.

კსინვა «წით», სუსხვა: «კსინავს მწუხარედ ცაჲ» C,—«წითს ცაჲ» DE მთ. 10,9. იხ. მკსინვარე, მკსინვარება, შეკსინვა.

კსუ შეუჩვეველი, მოუთვინიერებელი: «არიანცა ივინი კსუ და განუსწავლელ» ბ. კეს.-უქუს. დღ. 108,20; «ზღბლნი ესე სიტყვანი ჩემნი... კსუ გიქმან ჩემდა მომართ» თეოდ. ხტრ. საქ. წიგნ. II 42,28.

კუ, კუე-ი testudo: «ეთარცა კუეები ოწერსა ქუეყ-ასა და ავარასა» O, ოვსე 12,11.

კუე-ი ზღვსა-ა celus: «ვამანკარაჲ, კუეი ზღვსაჲ, ვეშაპ-თევზის მსგავს არს» ფიზ. XX, 7.

კულ-ი «წესა», გზა-კვალი, ნაბიჯი, ნაკვალევნი: «ოთ გამოეწყვნეს ვარსკელაჲნი კულთა მათთაგან» G,—«ზე-ცით შეეწყვნეს მათ ვარსკელაჲნი წესთაგან მათთა» M, მსჯ. 5,20; «რამთა შედგეთ კულთა მისთა» I პეტრე 2,21; «კულანი შენნი არა საცნაურ არიან» ფს. 70,20; «კულაი არს გულისა კეთილისაჲ პირი მსიარული» O, ზირ. 13,82; «კუდითა თჳსითა კულსა მას შეკრუენი» ფიზ. II 15; «არა მათეჲ კულთა შედგეითა» II კორ. 12,18.

კულსა, კულთა «შემდგომად», «უკუანა»: «მიღე-ბად კულსა იესუსა» C,—«მიაქუნდა შემდგომად იესუსა» DE, ლ. 23,26; «კულსა ოქროსისა არა შესტა» O, ზირ. 84,8; «გამოსრულ ვართ კულსა შენ-სა» O, დან. 8,41; «ვლენან კულთა ღმერთთა უც-ხოთასა» O,—«ვლენან უკუანა ღმერთთა უცხოთასა» I, იერემ. 11,10; «სწებავს კულსა ჩემსა შედგომად» მთ. 10,24. იხ. გამოკულევა. კულს-კულ.

კულად, კულად «მერმე», «მეორედ», «მართლუყუნ», ისევ, კიდევ: «კულად» DE,—«მერმე» C, მრ. 8,20; «რამსა გნებავს კულად (მეორედ C) სმანად?» მ. 0,27; «გულაჲ, კულად წარვიდეთ ჳერისტანად» DE,—«მოვე-დით, მივიდეთ მერმე ჳერისტანად» მ. 11,7; «მერმე მტენე მოვიდეს კულად ერთიერთისა» I, დან. 13,14; «კულად ვიყუო თავთა თჳსთა წამებად» II კორ. 8,1; «უკუ-იქმე კულად» C,—«უკუ-იქმე მართლუყუნ» L, ფს. 118,5; «კულად მსგავს არს სასუფეველი ცათაჲ სათრომელსა» მთ. 18,47.

კულად-გება «მიცემა», დაბრუნება, გარე-შეცვა, და-მტკიცება: «კულად-აგო ვეცხლი ღელასა თქსა» G,—«მიცე შენ იგი... ღელასა თქსა» M, მსჯ. 17,4; «კულად-აგო ისრაელი საძოვარსაჲ თქსა» M, მსჯ. 17,4.

კულად-გება «ნაცვლის-მოგება»: «ალუთჳჲ მან სამ-სახურებელი იგი უფლისაჲ კულად-გებად» O, I ეზრა 4,41; «ჩერ-არს შეწყნარებად ვიდრე ეამდმდე კულად-გე-ბისა ყოველთა, რომელთა იტყოდა» საქ. მოც. 3,21; «მასეჲ სასყიდლისა კულად-გებასა... განვრცენით თქვენცა» II კორ. 6,13; «ღღმ იგი კულად-გებისა ღმრთისა ჩუე-ნისაჲ» O,—«ღღმ ნაცვლის-მოგებისა ღმრთისა ჩემისა» მხ., ეხ. 81,2; «ყოველმან შუქლისა გარდაშეშაჲ და ურჩმან მოიღოს საშუალისა კულად-გებაჲ» პებრ. 2,2. იხ. გება.

კულად-მცემა სანაცვლოს მიცემა: „აბა წარწმედის
იცა, აბაჟუ კულად-მცემაჲს იგი მრავალ ნაწილად“
ბ. კხ.-უკუხ. დ. 39,26. იხ. მკეცა.

კულად-მცემა «მცემა», მიბრუნება: „კულად
მცემა აბაჟუ და აბაჟუ ცეცხლი დედას თესსა“ M, — მ
ცემა აბაჟუ და აბაჟუ ცეცხლი დედას თესსა“ G, მსჯ. 17,3.
იხ. მკეცა.

კულად-მოცემა «ვანცოცხლება», გამორთლება; გან-
მართება, «ადგილ-გდება»: „აღად მოვცო ჯელი იგი“
DE, — „ვანცოცხლდა ჯელი იგი მასი“ G, მრ. 8,6; „კულად-
მოცემაჲს და მკეცელა ბრწყინვალედ ყოველსა“ მრ.
6,23; „კულად-მოცემაჲს ყოველი“ DE, — „ადგილ-
მოცემაჲს ყოველი“ C, მრ. 9,2. იხ. მოცემა.

კულად-ქცევა მიბრუნება: „აბა კულად-ვქცე“
თამა მოც. 19,12. კულად-ქცევისა შენსა მუნე არლარა
იგი ცეცხლ მკეცელა“ მ. ცხ. 263V. იხ. მკეცა.

კულად-შეყოფა მიბრუნება, «მოქცევა»: „ვერ ეშლო
კულად-შეყოფად მისა“ O, — „აბაჟუ ძალედეგ მოქ-
ცევაჲ იგი თესსა“ მხ., III მგ. 18,4. იხ. შეყოფა.

კულის-კულ კვალდაკვალ, უკან: „აღვიფეს კულის-
კულ“ G, მსჯ. 4,10. იხ. კვალ.

კულს-დგინება «მოხვედრულ-ყოფა»; წარმართება:
„აბაჟუ კულს-დგინება იგი“ O, — „რომელმანცა მო-
ხვედრულ-ყოფილსა“ მ. ცხ. 40,13; „ბრძენთა კათა მცო-
რდენცა სიტყვანი მგებელელ აბაჟს კულს-დგინებად“
იქრ-მარბ. და იმ. 110,28. იხ. დგინება.

კულ-ყოფა გამოკვლევა: „გამოცეცხლოთ, რომელი-იგი
კულ-ყოფეს ბრძენთა მათ“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 220,32.
იხ. ყოფა.

კულ-ი-კვამლი, «ორთქლი»: „აბაჟუ კულ-ი რისხასა
მისა“ მხ. 17,9; „აბაჟუ არს კულ-ი გულის-წყრომისა ჩე-
მისა“ I, მხ. 63,5; „სისხლ-ი და ცეცხლი და არმერი კულ-
ისაჲ“ O, იოვ. 2,30; „კულ-ი იოტებს ფუტკართა“
მ. ცხ. 115; „აბაჟუ კულ-ი მან სალხინებელსა“
მხ., — „აბაჟუ კულ-ი მან სალხინებელსა“
G, ლევიტ. 16,18. იხ. დაუშევა, კულევა, კულევა,
მკეცელაჲ, საკეცელი.

კულ-ი «სამოსელი», «შეამოსელი», ტანსაცმელი,
ბერანგი: „აბაჟუ კულ-ი თესსი“ C, — „აბაჟუ სამო-
სელი თესსი“ DE, 26. 14,33; „მოცემა... ოცდაათი კულ-
ით“ M, — „მოცემა... ოცდაათი სესამოსელი“ G, მსჯ.
14,12; „კულ-ი თესსი ზედა განიცდეს წილი“ მთ. 27,35;
„რომელსა მკეცელსა... კულ-ითისა შენისა მიღებად“ მთ. 3,40;
„მოკეცენა კულ-ი კულ-ითისა მათისანი“ O, II მგ.
10,4. იხ. განკეცა, ნიუბაჲ-კულ-ი, შეკულა.

კულ-დაბეზული-სამოსელ-დაბეზული: „ოთხმეცნი...
წილ-მკეცელნი და კულ-დაბეზული და მკეცელნი“
I, მგ. 41,5. იხ. დაბეზა.

კულ-ცხლებერ-ი, კულ-ცხლებერ-ი კულ-ცხლებერ, პოს-
ტ-მცერი: „კულ-ცხლებერ-ი (კულ-ცხლებერ-ი
E) ფერაჲ მისაჲ“ C, მთ. 3,35; „აბაჟუ-მცერი კულ-
ცხლებერ-ი (კულ-ცხლებერ-ი) ფერაჲ მისასა“
მხ. 86,5; „აბაჟუ-მცერი ჩეცა არს ჯეცეცაჲ-კულ-ცხ-
ლებერ-ი“ I, მხ. 86,1.

კულა «ოთხკუთხედი»: „შეამტყი იგი ვიარაჲ ლოდსა
კულაჲ“ M, — „შეყოფილ არს მისა ვიარაჲ ლოდი ოთხ-
კუთხედსა ზედა“ მხ., იოვ. 38,38.

კულასტი «სამოსელი»: „ფართო ყენიან კულასტი
მათნი“ DE, — „ფართო იყენიან სამოსელი მათნი“ C,
მთ. 28,5; „უჩვენებდეს კულასტებსა და სამოსლებსა
ყოველსა“ მსჯ. მოც. 9,30; „ალიყრებ კულასტი შენი, გა-
მოაჩინენ წვენი შენი“ O, მხ. 47,2; „კულასტი თაჲსა
მისსა მოხეტაჲ“ მთ. VI, 10; „კულასტი შეშანიისნი და
ტორსნი წელიწად-წელიწად დაბეზენს ძეძუსა მას“ მთ.
VIII, 18.

კულა, კულა ფარდა; სასძლო, საქორწილო სახლი;
საჩრდილობელი; ტახტრეგანი: „ვითარცა პატიოსანი
ბლწული უშინაგანსად კულად შემოივტოდე აბა“ მ. ცხ.
248V; „აბაჟუ კულად ჟუარისა“ მ. ცხ. 123,4; „ქმნა ზედა
კერძო მისსა (ლესქუმისა) კულად“ H—311,58; „ენება შე-
სლავა კულად მას შინა, სადა არს ლესქუმად წმიდისაჲ“
H—311,84. „სხუად ვინეჲ კაცი (დგა) გარეგან კართა მათ
კულადისათა“ H—311,84; „განმზადე სველადარსა ზედა
კულად ჩემი და შემსუთ მას შინა“ Sin.—11,187V.

კულ-ი: „კულ-ი თა თესითა კულსა მას შემკუნი“ ფი.
II, 14; „კულ-ი თა ნიურთა იფარენ“ ფი. XXIX, 10;
„ვითარცა-იგი ვინ უყრას ძალსა კულ-ი“ O, იგ. სოლ.
26,17. იხ. დანაჲს-კული, კულ-უთილი, კულ-მოკლე, მოკლე-
კული.

კულ-უთილი-ი პირმოთენე, «მოქმედი»: „სიტყუა კულ-
უთილი—ჩუენი“ O, — „სიტყუანი მოქმედისა
ლბილ“ მხ., იგ. სოლ. 28,22. იხ. კულა.

კულ-მოკლე «მოკლე კული»: „კულად... კულ-მოკლე“
მხ., — „ზუარაჲ... მოკლე კული“ G, ლევიტ. 22,23.
იხ. მოკლე.

[კულ-ოვანი-ი] იხ. დანაჲს-კულ-ოვანი.

კულ-ომა იხ. ზოგი-მოკულდარი, მკულდარი, მკულდრეთი,
მოკულდარი, მოკულდინება, მოკულდომა, მომაკულდინე-
ბელი, მომკულდარი, მოსიკულდარი, საკულდინელი,
სამკულდარი, სასიკულდინე, სასიკულდინებელი, სიკულ-
დარი, უკულდარი, ძლით-მოკულდარი.

კულ-ოვა საზრდო: „უძილბაჲ იგი მისი არს კულ-ოვასა
სამწყსოთასა“ O, ზირ. 88,27.

[კულ-ოვა] იხ. ასოკულეთილი, აღმოკულეთა, აღმოსაკულ-
ეთილი, გამოკულეთა, გა(ნ)კულეთა (-ილი), განკულეთი-
ლება, განკულეთელი, გარდაკულეთა, დაკულეთა, და-
მოკულეთა, ენაკულეთილი, კულ-უთილი, მკულეთელი,
მკულდარი, მკულდარი, მოკულეთა, ნაკულეთი, საკულეთელი,
სასო-კულეთილი, სასო-წარკულეთილი, ყურდაკულეთი-
ლი, ყურკულეთილი, შეკულეთა, ძარღ-უკულეთილ-ყოფა,
წარკულეთა, წარმოკულეთა, ჩამოკულეთა.

კულ-ოვა დატყება, შებება, ჯახება; «მომართე-
ბა»: „კულ-ოვა მდინარე იგი სახლსა მას“ ლ. 8,48; „ოთხნი
ბარნი ცისანი კულ-ოვანს ზღუასა მას ღოდსა“ ლან. 7,2;
„იგიცა კულ-ოვის და იგიცა შემსრის მისგან“ O, ზირ.
13,8; „კულ-ოვით ყრმაჲ მოხუცებულსა“ I, მხ. 8,6; „სლვა-
სა ჩეცნა აბაჟუ იგი კულ-ოვით ბოდი“ მ. სწ. 25,28;
„ოდესმე კულ-ოვით და ოდესმე უკულ-დგინა“ მ. სწ. 811,5;

„ეკუთოს იორდანე პირსა შინა მისსა“ *ქხ.*—„მო-ლ-ა-თ-უ-შ-მ-არ-თ-ს იორდანეშან პირსა მისსა“ *მი.* იოზ. 40,18. კუთუბა შებმა, ბრძოლა: „დაივსების იგი (ბაზმაი) კუთუბისაგან ჭართასა“ *მ. ცხ.* 104r; „ერის-კაცი პირველსავე მას ზედა კუთუბასა დაეცეს“ *მ. ცხ.* 41v. იხ. დაკუთება, შეკუთება.

კუთუბი-ი იხ. ასოკუთუბილი.

[კუთუბილება] იხ. განკუთუბილება, ორგანკუთუბილება, ძარლუკუთუბილება.

კუთუბი „გოდორი“: „რაღენი... კუთუბი აღიღეთ“ *ც.*—„რაღენი გოდორი... აღიღეთ“ *DE*, მრ. 8,9; „დავსეს ნამუსრევითა მით ათორმეტი კუთუბი“ *ც.*—„დავსეს ათორმეტი გოდორი ნამუსრევითა“ *DE*, ი. 8,13.

კუთუბი ჩაქუჩი: „ქმაჲ კუთუბისაჲ დაუყოფნ ყურთა მისთა“ *ო.* ზირ. 88,30; „კუთუბითა და სამშქულებითა დაამტკიცეს ივინი, რაჲთა არა შეიძრნენ“ *ი.* იერემ. 10,4; „მუსმარნი კუთუბითა ძლით განაწონნა და დაჰშუალა მაგრიად“ *Sin.*—11,20v. იხ. გამოკუთუბა, გამოშქუერევილი, კუთუბა.

კუთუბი კვერი, კოკორი: „სცემდა... კუთუბსა ერთსა პურსა და ღროსა ერთსა ჯორცსა... ტაბაისაგან“ *ო.* II მფ. 8,10; „მოიღე შენ კუთუბი ლელსაჲ“ *ი.* ეხ. 88,21; „უბრწყინვალეს იყვნეს უფროჲს კუთუბსა მზის-თუალისასა“ *ბაღ.* 107,1. იხ. ლელს-კუთუბი, სუფის-კუთუბი.

კუთუბის-ი ღიაკენის ჭადაგება (საბა): „კუთუბისსაჲ აწ, შეილო ჩემო“ *ლიმ.* 58,20.

კუთუბა: „უზახებდეს ხეროჲ იგი მკეღელსა მას ჰედაჲ, კუთუბად, უროჲსა ცეზად“ *ი.* ეხ. 41,7. იხ. კუთუბი.

კუთუბი-ი ჯოხი: „კუთუბთხმან შენმარ და არგანმარ შენმან მათგან ნუგეჲინის-მეცს მე“ *ჯ.* ფს. 22,4; „ესაჲ შენ კუთუბისა მას ლერწმისასა განტეხილსა“ *ი.* ეხ. 86,7; „ჰმწყსნე ივინი კუთუბითა რკინისაჲთა“ *ფს.* 2,9; „საჰმელი და კუთუბისი (და) ტურთი ვირსა“ *ო.* ზირ. 80,28; „ბრძანა კუთუბითა გუჲმად მისა“ *ასტ.* 08,9.

კუთუბი „გამომცეჲ“: „გოდონ კუთუბითი და იფქლეღსა საწნებელსა შინა“ *ც.*—„გოდონ... გამოსძეგუდა იფქლსა კუთუბითა საწნებელსა შინა“ *ო.* მსჯ. 8,11.

კუთუბი-ი კვერცხი: „გინა თუ კუთუბისა სთხოვდეს, ნუ ღრიალი მისცეს მასაჲ“ *ლ.* 11,12; „კუთუბისი ასმოტოანი განტეხნეს“ *ი.* ეხ. 59,6; „კუთუბისა დადებითა და მართესა გამოქლითა დაშუერით“ *ფიზ.* XI, 10; „სხესა კუთუბისა აცობს“ *ფიზ.* XXI, 9; „მფრინეღმან დათუტბენეს კუთუბისი თჳსნი უნდოლად, მართუეთა ვერ გამოისხამს“ *მ. ცხ.* 107r. იხ. მეკუთუბი.

კუთუბი რკინა: „კუთუბისი ეცეს რაჲ საღრტილსა, გამოვალს ცეცხლი“ *მ. ცხ.* 464r.

კუთუბა მოკვეცა, მოპარსვა: „იკუთუბა მან თმაჲ კენჭრეს“ *საქ.* მოც. 18,18; „უკუთუბ საჰაგელ არს ღედაკაცისა კუთუბა გინა დაყუნა, დაბურენ“ *ი.* კორ. 11,6. იხ. დაკუთუბა, მკუთუბი, მოკუთუბა.

კუთ-ი კუთთი: „მოართუა ბარკალი ერთი კუთთით ერთ“ *ო.* I მფ. 9,24.

კუთნა იხ. გამოკუთნა, განკუთნა(-ილი), განკუთნება, განკუთნევილება, განსაკუთრებული, საკუთრება.

კუთნა დაკრეფა. იხ. მოკუთნა.

კუთ-ი „კიდე“: „აღუენს... ვიდრე ბქედმდე კუთისა“ *ქხ.*—„აღიშნოს... ვიდრე ბქედმდე კიდისათა“ *ო.* იერემ. 31,88.

[კუთხელ-ი] იხ. ოთხკუთხელი.

კუთულ-ი, კუნკულ-ი ბერის ქელი: „მოჰადეს კუთულ-ი თესა მ-სა“ *იზტ.* 120,27; „დაბურის კუთულითა პირი თჳსი“ *მ. ცხ.* 00v; „ეზოსა კუთული აბალა“ *მ. ცხ.* 160r. „აღიძარცა... კუნკული“ *მ. ცხ.* 840r.

კულა (ზნ.) კვალად, ისევე: „და უკუთუბ კულა ჭმის-ლა“ *ი.-ე.* 34,32.

კულა (კავშ.) კი, კიდევ, ხოლო: „მოსენათა კულა მო-წაფნი ყოვლსაჲ საფროსა სამსახურებელსა, გაიღოღიან“ *ი.-ე.* 48,21; „სხუაჲ კულა საჰმარი იკონოპოსისაგან ითხო-ვიან“ *ი.-ე.* 44,25; „სხუაჲ კულა არა იყო წესი“ *ი.-ე.* 40,18. ზღრ. კულად, კულად.

კულევა კვალში ჩადგომა, კვალის მიყოლა: „ჩაღუეჲ იკულევედენ მონადირენი“ *ფიზ.* II,10. იხ. კვლა.

კულ-ი „აღდეგა“: „ტალითა კულ-ი, რომელ არს გამოთარგმა-ნებით: ჭალა, შენ გებუჲ, აღდეგა“ *მრ.* 5,41.

კულაშ-ი ქსოვილი: „ივარ-ქმნა... ეგრეთვე განი და კულაშ-ი“ *ი.-ე.* 50,20.

კუმევა კმევა: „უკუმევედა საკუმეველსა და ეზოროღის კერათა“ *ო.* III მფ. 11,8; „უკუმევედეს ერდოებსა ზელა მათსა“ *ო.* იერემ. 10,13; „აჰრონ და ძენი მისნი აკუმევედ საკუმეველსა“ *მი.* I მფ. 0,19; „ვიდრე არაჲ უკუმევეი ედ ცმელი იგი“ *ო.* I მფ. 2,15. იხ. კუამლი.

[კუმინვა] იხ. აღკუმინვა.

კუმოლვა აკვამლება: „მთაჲ იგი სინაჲ კუმოლვა ყო-ვლად“ *ო.* გამოხლ. 10,18; „შეაბე მთათა და კუმოლიან“ *ფს.* 143,5; „ნუ გეჲინინ... ორთა ამათგან შეჲათა მცგუზთა, რომელნი-იგი კუმანან“ *ი.* ეხ. 7,4. იხ. კუამლი.

კუნესა კენესა, ოხრა, მსულ(თ)-ტქუმა: „მოთერობასა ღმრთოთასა კუნესი ედ“ *ო.* იგ. სოლ. 29,2; „კუნესი-სოდი, რაჲმს მოგვიდენ საღმრთანი ვითარცა შობადისანი“ *ო.*—„სულთით ქუნე მოსლასა შენდა საღმრთათა ვითარცა შობადისათასა“ *ქხ.* იერემ. 22,28; „ყოველი ესე ჭალაჲ იკუნესის მისთჳს“ *ფლკტ.* 136,12; „კუნესი ოდიან შენ ზელა“ *ო.*—„სულთით ქუმიდენ შენ ზელა“ *ქხ.* ეზეკ. 28,10; „მღელენი მისნი კუნესიან“ *ო.* გოდ. იერემ. 1,4. „წმთა კუნესისა ჩემისაჲთა შეჲმეს ჯორცნი ჩემნი ძელათა ჩეთა“ *ფს.* 101,0; „აღაწეჲ ქუნესით და არა ვბოჲე განსუენებაჲ“ *ო.*—„დავიძინე სულ-ტქუმათა შინა, განსუენება ვერ ვბოჲე“ *ქხ.* იერემ. 45,3. იხ. გულის-კუნესა, თანა-კუნესა. კუნია რალაც მხალეულია: „კუნიაჲ... არს იგი მღე-ლოჲ, რომელი ერთის ძმარსა“ *სს.** 361r.

კუნკულ-ი იხ. კუკული.

კუნძულ-ი, კუნძუნ-ი: „კუნძულსა რასმე განყარა იგი-ნი“ *ნრს.* 73,9; „პრძანა, ექესორა ყოფაჲ უშნესა კუნძულ-სა“ *ნრს.* 73,81; „კუნძული, რომელსა ნეოს ეწოდების“ *ი.-ე.* 22,20.

კურაპალატი-ი: „ეჲმა... ძისა დაკით კურაპალატისა“

ო. დ. 124, 22. „ზღვნი ქვეყანა დაიკო ე უ რ ა ბ ა ლ ა ტ -
ს ა პ ა ნ ა“ ი. ე. 18, 22.

კურატპალატობა: „პოსტა პატრი ე უ რ ა ტ პ ა ლ ა ტ ო ბ ი -
ს ა“ ქ. დ. 124, 11. იხ. კურპალატო.

კურატან-ი „ბროლი“; crystallus: „პეკნი შენნი—ფი-
რელა კურატან-ი“ I.—„პეკნი შენნი—ქვანი ბ რ ო -
ლიან“ O. ეს. 34, 12.

კურთხევა ღაღოცვა: „ე უ რ თ ხ ე დ ი თ მწეუართა
იქნა“ მთ. 3, 14; „ე უ რ თ ხ ე ვ ე უ რ თ ხ ო შენ“ პებრ.
8, 14; „ე უ რ თ ხ ე ვ ე შენ უფალს“ G. რთ. 8, 10;

„ე უ რ თ ხ ე ვ და და აღიუბა ქრისტესა, მომცემელსა
ტოტეზისა“ ფლტ. 130, 34; „სეუორა ე უ რ თ ხ ა ხე-
ლან“ თმა მთ. 20, 12; „მათ ღაყევეს, ხოლო მან ე უ რ -
თ ხ ა“ მ. სფ. 70, 12.

კურთხევა „დიდება“: „ე უ რ თ ხ ე ვ ა ძესა ღაგიისსა“
DE.—„ე უ რ თ ხ ე ვ ა ძესა ღაგიისსა“ C. მთ. 21, 15; „ე უ რ -
თ ხ ე ვ ა მან მამისა და მტკიცის სახლი შეილანი“
ფლტ. 142, 24. „კურთხეულ არს მომავალი სახლითა
უფლისაჲ“ მთ. 21, 9; „მოკვეთ. ე უ რ თ ხ ე უ ლ ნ ო, გინა
წაიუბა, დაწეულნი“ მ. სფ. 200, 22. იხ. ნაურთხევი,
საეუთხევი.

კური-ი იხ. სიკურიცე, შეკურიცებული.

კურკრება ფერება, მოხვევა: „ი ე უ რ კ რ ე ბ ო და
რეკრება“ Ath.—11, 124v.

კურნაქ-ი მემლი, კოლო; culex, musca parva: „რო-
ნილი ღაყრეუ ე უ რ ა ქ ს ა“ მთ. 23, 24.

კურნება ეჭმობა, განმრთელება: „მკურნალი, რომელი
უწაიუბოდა ქეურნებ“ განს. ი. 100, 5; „ნაყრტნი მუ-
ღლსა მისსაჲ ქეურნებს თელთა დადგომილთა“ ფიზ.
VI, 9.

კურნება ღვანკურნება: „ე უ რ ა რ ს შაფთსა შინა ე უ რ -
ნ ე ბ ა მ“ C.—„ე უ რ ა რ ს შაფთსა გან ე უ რ ნ ე ბ ა მ“ DE, ლ.
14, 8; „ე უ რ ნ ე ბ ა ს ა აღიარებდ ღეს და ხედე“ ლ. 18,
22; „ე უ რ ნ ე ბ ა ს მისსაჲ არა არს ე უ რ ნ ე ბ ა მ“ O. ზირ.
21, 4. იხ. განკურნება, მკურნალი, მკურნალობა, საკურნებე-
ლი, სმკურნალი, უკურნებელი.

კურო ხარი, taurus: „უკურნოს ე უ რ ო მ ა ნ მამაკისა“
O. გამოსლ. 21, 28; „ე უ რ ო თ ა პოხილთა მომიცეს მე“
ფს. 21, 18; „ე უ რ ნ ი თ ვითარცა ე უ რ ო ნ ი“ I. იერემ.
50, 11. იხ. ეურკრა.

კურომ-თავი tribulus: „მო-ნე-ისტლიან... ე უ რ ო -
მ ს თ ა ვ თ ა გ ა ნ ლეღ“ C.—„ნეუეუ შეკრბიან... ე უ რ ო -
მ ს თ ა ვ თ ა გ ა ნ ლეღ“ DE, მთ. 7, 10; „ე უ რ ო ნ ი და ე უ -
რ ო მ ს თ ა ვ ე ო ლმოსეცდენ ზომონთა მათთა თანა“ O. ოვსე
10, 8; „კოწილასა (ქუეყასა) გამოატენ ეალი და ე უ რ ო მ ს -
თ ა ვ ი“ ფლტ. 152, 22. იხ. თავი.

კურტიმალ-ი (კურტიმლისა) ზღურბლი: „ე უ რ ტ ო -
მ ლ ე ბ ო მ ა მ ა ლ ა ღ ი თ“ M.—„ზ ღ უ რ ბ ლ თ ა ზედა შე-
ნაჲ ღაგი“ pb., I სფ. 22, 8.

ლას ქართული აწინის მეთორმეტე ასო, რიცხვითი
მნიშვნელობა—30.

ლ: ელის, მელიან, მელის, მელილეტ. იხ. ლოდნა.

კურწ-ი: „ე უ რ წ ი ნემსისაჲ (ვერ) შემძლებელ არს დატეხნად
აქლმისა“ A—09, 478.

კუსოლა „ტფობა“: „ი ე უ ს ე ო და მგზებელსა მას“ C.—
„ტ ფ ე ბ ო და ნათელსა ცეცხლსა“ DE, მრ. 14, 54; „ღა
მათ თანა პეტრეცა და ქ ი ე უ ს ო და (ტ ფ ე ბ ო და DE)“ ი.
18, 18. იხ. მესოლარე.

კუტალი-ი სასმისი: „ე უ ტ ა ლ ი ოქროსაჲ, საესტ სასუმლი-
თა რამთმე ტბილითა, ვითარცა თაფლითა“ მარკ. 25, 1r.

კუფხალ-ი „მარტული“: „არა ე უ ფ ხ ა ლ ნ ი ვენაჲსა
შენისანი შეკრიბნე“ G.—„არა ე უ ფ ხ ა ლ ი ვენაჲსა
შენსა აღკრით“ pb., ლევიტ. 10, 10; „რომელი (შეკრიბნე)
ე უ ფ ხ ა ლ ს ა სთელებასა შინა“ O. შიქია 7, 1. იხ. მეუფხ-
ლუ. მოუფხლვა, მოსაუფხლელი, საუფხებელი.

კუკო „დედამთრვალი“, purpurio; cataracta: „არა
შეამნეთ... ვარხ და კ ე კ ო მ და ეროლიო“ G.—„არა შე-
ამნეთ... დედამთრვალი და ვარხ და მტრინაჲ“ O,
ლევიტ. 11, 18; „არა შეამნეთ... ეროლიო და კ ე კ ო მ და
ივი“ G, II შფ. 14, 10.

კუპარო-ი, კუპარო-ი კვიპაროსი, სარო, ალვისხე;
cyparissus: „ამალდეს ყოველი ხენი სიგრძითა: ნაძვ, და
კ ე პ ა რ ო ზ ი და ფიქ“ ხახ. ეეს. ეფუხ. ლდ. 00, 26; „პრქეა
კ ე პ ა რ ო ს მ ა ნ ლეწმას“ ლიშ. 00, 10.

კუპრ-ი cyper: ქება 4, 4°.

კვრება „დაკვრება“, გაკვირება, გაოცება: „უ ე კ რ -
და სიტყუაჲ იგი“ DE.—„ღა უ ე კ რ დ ე ბ ო და სიტყუათაჲ
მათ“ C, ლ. 2, 18; „შენ ნუ გი ე კ რ ნ“ ი. 8, 7; „რამსა გი-
ე კ რ ს ამას ზედა“ ხაქ. მოც. 8, 12; „გ ი ე კ რ დ ი ნ და
განკრითი (განკერთი) I“ O. ეს. 20, 0; „მრავალთა ე კ რ ნ“
მრთ. A, ანტ. დ. 22v; იხ. განკვრება (-ული), განსაკვრე-
ბელი (-ად), დაკვრება (-ული), დასაკვრებელი, საკვრელი,
საკვრელება.

კვრიკე კვირა (დღე): „გამოუჩნდიან მას წმიდანი იგი
ე კ რ ი ა კ ე ლ“ ვარ. 824; „საზრდელი მიილიან ე კ რ ი ა კ ი -
თ ი ე კ რ ი ა კ ე ლ“ Sin.—11, 118v. იხ. ახალკვრიკე.

კვრი(ა)ობა კვირაობა: „ე კ რ ი ა ო ბ ა თ ა დაიუბნის ძმანი“
ი. ე. 88, 22; „ე კ რ ი ო ბ ა თ ა ე რთგან აღასრულიან წესი ლო-
ცისაჲ“ ი. ე. 45, 20.

კვრიელესონ-ი იხ. კირიელესონი.

კვრიონ-ი ზღვის ფრინველთაგანია, alcedo hispida:
„ე კ რ ი ო ნ ი არს მფრინველი ზღვსაჲ“ ბ. ეეს. ეფუხ ლდ.
118, 8.

[კვრე] იხ. მოკვრედ.

კვრტვა იხ. გამოკვრტვა.

კვშტობან-ი dextrale, armilla: „პირილეჟსიონ, რომელი
გამოითარგმანების კ ვ შ ტ ო ბ ა ნ ი ბ ლ“ ფიზ. XXX, 8.

კცენა „ცხვირ(ის)-დაცემა“: „ე კ ე ნ ა ს ა მისსა გამოჰკრ-
თებთან ნათელი“ O.—„ე კ ხ რ -დ ა ე ე მ ა ნ ი მის(ნი)—უღვა-
რებს ნათელი“ pb., იოზ 41, 9.

ლ

ლაგამ-ი (ლაგმისა): „მიუღა ლ ა გ მ ის ა საღვეთა, დაუბე-
ვა საყდარი“ ხხ. 215r.*

ლაგვნი-ი საწყლე, ღოჭი, კურკელი: „ლ ა გ ვ ნ ი თ ა

* წყარო ფანქრითა მიწერილი (რედ.).

წყალი ზე ედგას მკარათა“ მრ. 14,18; „დაუდგო... ლაგენტარი... საესტ ღვნითა“ I, იერემ. 36,5; „ლაგენტარი თაფლი“ O, III მგ. 14,8; „დაყო ორმეოც დღე კინისა ზედა ოსპისა და ლაგენტარი ერისა წყალსა“ მ. ცხ. 110r; „ლაგენტარი საესტ ზედაშითა“ Sin.—11,818r.

ლაგენტარი-ი საწყლე, დოქი: „ორი ლაგენტარი აქუნდა წყლისათჳს“ მ. ცხ. 109r; „აღავსო ლაგენტარი ერთი ფოლითა“ მ. ცხ. 171r.

ლაგენტარი დიდი მონასტერი: „წარვიდა ვინმე მძაბავანი ბერისა ვისამე ლაგენტარი ალექსანდრიამასა“ მ. ცხ. 81v; „არა უნდა აღვიღისა მის მონასტრად შექმნა, არამედ ლაგენტარი“ სს.* 101v; „ვეფელ ოდესმე ლაგენტარი მამისა გერასიმესსა“ მ. ცხ. 04r; „დიდნი საფასენი... შეწირნეს დიდსა ლაგენტარსა“ ი.-ე. 22,11; „აქუნდა ზრუნეაჲცა დიდისა ლაგენტარსა“ ი.-ე. 47,26. იხ. ლაგენტარი.

ლაგენტარი-ი მონასტრის წინამძღვარი: „თუ ლაგენტარი მოვიდის ანუ პროტი“ ი.-ე. 88,82. იხ. ლაგენტარი.

ლაგენტარი იხ. ლაგენტარი.

ლაგენტარი წყლის საცავი, აუზი, ქვა: „წარვიდა იგი ედაბნოს აღმოვსებად წყლისა ლაგენტარსა“ მ. ცხ. 429v; „ვიწიე ჯდა ზედა ლაგენტარსა მას და... წყალსა ცხორებისასა ვინ მისცემდა?“ ხაქ. წიგნ. II 17,18.

ლაგენტარი „გდომეა“, „ბრძოლა“, „ბრალობა“, ცილობა, ჩხუბი; „მილაღეა“: „ეკლალევედ მთავართა მათ“ O, —„მიკლალევედ მთავართა მათ“ I, ნემ. 13,11; „ილაღევიდეს (ქედებოდეს C) ერთიერთისა პურიანი იგი“ ი. 8,52; „ლაღევიდეს ეკლალევიდეს ისრაელსა“ M, —„ნუ მბრძოლებდით ისრაელსა“ G, მსჯ. 11,25; „იწყო მისი ლაღევიდეს“ C, —„იწყო ბრალობად მისა“ DE, მრ. 8,82; „იწყო მისა ლაღევიდეს“ მთ. 10,22; „უკეთეთ ილაღევიდეს ორნი კაცი და სცეს მოყუასმან მოყუასსა მკილითა ანუ ქვითა“ O, გამოხდ. 21,18; „იხილნა ორნი კაცი, რომელნი ილაღევიდეს“ თეკლა 07,20; „ძენი დედისა ჩემისანი მლაღევიდეს“ მე“ O, ქება 1,5; „ნუ ეკლალევიდეს ენოვანსა“ O, ზირ. 8,4; „ნუ იყოფინ ლაღევიდეს მოვრის ჩემსა და შენსა“ O, დაბ. 10,8; „აღადგინის ლაღევიდეს“ O, ზირ. 28,10; „იყო ლაღევიდეს მოვრის მწყემსთა“ O, დაბ. 13,7; „ილაღევიდეს ბრძოლისა და ლაღევიდეს“ O, იოზ. 88,23; „კაცი მტყუვარი მარადის მაგზებელ არს მათა შორის შფოთისა და ლაღევიდეს“ მ. სფ. 241,82.

ლაგენტარი-ი წარჩულებული, მოცილე: „მრავალთა ლაღევიდეს“ მრთ. A, ანტ. დ. 20r. იხ. ლაღევიდეს, მლაღევიდეს, მოლაღევიდეს, სიტყუთ-ლაღევიდეს, ულაღევიდეს, შელაღევიდეს.

ლაგენტარი ჩხუბი, ცილობა, წაკიდება: „ლაღევიდეს იგი მათი ყურთა ქელის შესასხმელ არს“ O, ზირ. 27,15. იხ. ლაღევიდეს.

ლაგენტარი ნდომე, წადილი; სურვილი, წაფა: „კლამოდა შესესვას ოვსეთად“ ქ. ცხ. 215,1.

ლაგენტარი „ელმანა“, „რამასა“: „ელოი, ელოი, ლამა საბაქთანინი“ (ელმანა საბაქთანინი C) რომელ არს გამოთარგმანებით: „ღმერთო ჩემო, ღმერთო ჩემო, რამასა დამავდებ მე?“ DE, მრ. 15,82.

ლაგენტარი-ი სანთელი, კანდელი: „პირისა მისისაგან გამოვლენ ლამპარანი მგზებარენი“ O, იოზ. 41,10; „ხილავა

მათი ვითარცა ლამპარანი ცეცხლისანი“ O, ნუმ. 2,4; „მოელს მენ ლამპარებითა და სანთლებითა“ ი. 18,84; „ლაგენტარი აღნთებულნი წინაშე მათსა“ რამეს. 175,11; „მოსწერეს ჯორენი მისნი ცეცხლითა მათ ლამპართაჲთ“ რამეს. 175,13.

ლაგენტარი-ი (ლაგენტისა) „ტრაპეზი“, ტაბლა: „ქმნა ლაგენტარი ათი ოქროსა“ M, —„უქმნა ტრაპეზი ათი“ pb., II 586. 4,8.

ლაგენტარი, ლაგენტა, ლაგენტა „კალათი“, ლანგარი, დიდი თევზი: „მოვეცე მე აქა ლაგენტითა თავი იოვანე ნათლისმცემელისა“ მთ. 14,8; „სამნი ლაგენტანი სამინდობთა მკონდეს თავსა ზედა ჩემსა“ O, დაბ. 40,18; „მოიყვანე აპირონ... და ლაგენტა იგი უცომოთა“ O, ლევიტ. 8,2; „დაავო ლაგენტასა ზედა“ M, —„მთავა კალათსა“ G, მსჯ. 0,10; „მნებავს, რამთა მომცე მე ლაგენტასა ზედა თავი იოვანისი“ მრ. 0,25; „ლაგენტა ეცეხისაჲ ერთი“ G, რიცხ. 7,13; „შეწიროს... ლაგენტა უცომოჲ სამინდობსა“ G, რიცხ. 0,15.

ლაგენტარი სამეფო, კერა: „ქმნა ჭირამ... ლაგენტარი იგი საკერთხეელისა“ M, II 586. 4,11; „ლაგენტარი ნაყურებალსა ზედაშედა ცეცხლსა“ O, იგ. სოლ. 20,21; „მრავალგზის იბრძანებოდა იგი მთავრისაგან სიკეთა აღდგენად, ლაგენტთა განკურნებად და სხუთა მათ მრავალსაგან სატარებელთა შემზადებად“ მ. ცხ. 209r.

ლაგენტარი-ი სიმი: „პორტი... არს ესე ვითარცა სტვრი, კმისა გამოცემული ლაგენტარსა“ ბ. კეს.-ექს. დღ. 159,2.

ლაგენტარი-ი „ნარდი“, olcum nardeum: „მოილო ლიტრაჲ ერთ ნელსაქებელი ლაგენტონი რჩეული (ნარდისა DE)“ C, ი. 12,3. ზღრ. ნარდი, ნარდიონი.

ლაგენტარი-ი: „გან-მთა-რეუნი გენება მჭერვალეზისაჲ შთასადი-ნელმან მან ლაგენტანმან, რომელსა პრქან ჯორტი“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 227,21. იხ. ლაგენტარი.

ლაგენტარი-ი larus, gavia: „არა შეპნეთ... ლაგენტონი და ლაროსი და ჯორი და მსგავსნი მისნი“ G, —„არა სკამო... ყუავი, სირაქლევი და ღელათ-მორვალ და ჯორი და ყოველი მსგავსი მისი“ pb., II 586. 14,15.

ლაგენტარი-ი: „სახელ ლაგენტარდისა განფიცხეს“ Sin.—11,320v.

ლაგენტარი-ი ამაყი, ამპარტავნი: „ფიცხელსა და ლაღევიდეს ბილწ ქრქვან“ O, იგ. სოლ. 21,24; „თაჲს-მოთმწ... კაცი ლაღევიდეს“ O, აშბ. 2,5.

ლაგენტარი ქცევა ამაყობა; „ამპარტავნება“: „ნუ ლაღევიდეს ქცევა წინაშე მეფისა“ O, —„ნუ იამპარტავნებ წინაშე პირთა მეფისა“ pb., იგ. სოლ. 25,6. იხ. გარდაღება, ლაღევიდეს, ლაღევიდეს, მლაღევიდეს, სილაღევიდეს.

ლაგენტარი ამაყობა, ხუმრობა, მასხარაობა; „მღერა“: „კლალობდე თუ, შევაქვენოს ზენ“ O, —„იმღერე მის თანა და შევაწეხოს ზენ“ pb., ზირ. 30,0. „ნუცა სახელეღებიან თქვენ შორის... და საძაღუებაჲ და სიტყუაჲ სიციფისა გინა ლაღევიდეს“ ეფეს. 5,3; „უკეთეთ ვინმე იხილო... ლაღევიდეს ტრაპეზსა ზედა“ ი.-ე. 37,23. იხ. აღლაღევიდეს, განლაღევიდეს, ლაღევიდეს.

ლაგენტარი ზუაობა: „ნუღარა უკეთ ქლალობა და ზუაობა“ მ. ცხ. 300r; „კლალობით მარხვასა ზედა“ მ. ცხ. 247v. იხ. ლაღევიდეს.

* წყარო ფანქრითა მიწერილი (რედ.).

ლაშქარი-ი ანატონი, სანკარი; ჯარი: „მოგდავან შენ მტერ-
თა წინა: ლაშქარი“ ლ. 19, 13; „არ-მოვადგა შენ ლაშ-
ქარი“ I. ებ. 29, 2; „მიაჯანა... ლაშქარი დიდძალი“
სახ. 7, 8; „ამაჲსა ლაშქარისაჲ, რომელთა
დასაწავა“ H—841, 835. იხ. ლაშქარე, სალაშქარე, სა-
ლაშქარი.

ლაშქარის(ა)-მოღვა კარე-მოღვა პატენისა, „მო-
ღვა პატენისა, სანკარების შემოვლება: „მოადგა
მას ლაშქარი“ O.—გარე-მოადგა მას ზედა პატენ-
ის“ pb., ეზეკ. 4, 2; „ეს მისი ღან ბრძოლაჲ ფარაო ლაშ-
ქარის მოდგმითა და არდაბაგის-შენებითა საისართათა“
O.—ეს მისი მოდგმა ფარაო ბრძოლაჲ ლაშქარის-მო-
დგმითა და შენებითა ისრაის-საყენებულთათა“ pb., ეზეკ.
17, 17; „მოდგმად ლაშქარი ჰქუთა მისთა“ O.—მო-
დგმად პატენისა ბეუთა ზედა მისთა“ pb., ეზეკ. 21, 27.

ლახურის-ი წიხი, მახურაჲ: „არა ესენ ლახურისა
მას“ O. იფ. 7, 8; „მოღო ლახური და მოკლა იგი
ლახურისაჲ მასთა“ M. I 586. 11, 23; „(ლაქურით)
მანკლესი თქუნი ლახურებად“ O.—„ლაქურით... მან-
კლესი თქუნი მახურებად“ pb., იფ. 3, 10; „ლახუ-
რითა უფროჲ გუგუზსა მისსა“ ი. 19, 84; „შვირდენ ლა-
ხურისა მასა მანკლად“ O. ებ. 2, 4.

ლახურისანი-ი შეუბისანი, მახვილისანი, ხმლისანი,
მანკლესი [მკნებელი]: „არნი იედასნი ფაროსანი
და ლახურისანი“ M. I 586. 12, 21; „მშკლოსანი და
ლახურისანი ერიდ არიან და არა შეიწყალებენ იგინი“
O.—„მშკლი და მახურაჲ იქნდესუ, უგბილ არიან და
არა შეიწყალენ“ pb., იფ. 50, 42.

ლბილ-ი რბილი; მშვიდი: „დაწუების სარეცლსა ზედა
ლბილსა განსაღწენებლად ჯორტა“ მ. სფ. 240, 34; „მო-
ღმან იფ. შეუბის ზესა მახარსა და ფიცხელსა განრეუნად,
იარაღ ღმრისა და ფარასა ეუფლის“ მ. სფ. 152, 9;
„ლბილ იქნეს სიტყუნი... უფროს ზეთას“ ფხ. 54, 22;
„ლბილნი ესე სიტყუნი“ თედ. 507. იხ. ლაღილება,
ესპული.

ლბობა იხ. ღაღობა, ღამბალი, [მბალი], მოღობა,
საღობელი, სიღობა.

ლბი-ი დაღურებული: „პირნი, რომელი მყინვარსა
შეუვან, პირელად ღებ იქნნან შეყენებითა მით სისხლ-
სათა“ ბ. კეს. 40-თხ 119, 4.

ლ[ე]ბილ-ი ღებობა: „ესნი ლ[ე]ბილ არიან თუანი“
O.—„ესა ღებობა თუნი“ pb., იფ. ხოლ. 23, 29.

ლეგონ-ი გუნდი: „ლეგონ არს სახელი ჩემი“ მრ. 5, 9;
„რომელსა თანა იგი ყოფილ იყო ლეგონი“ მრ. 5, 16;
„ლეგონი ესე სიტყუნი განვლენ“.

ლევა, ლევა იხ. აღლევა, გა(ნ)ლევა(-ული); განმ-
ლეული, განელეველი, დალევა(-დი), დაულევე-
ლი, მოლევა.

ლევიტელი-ი ლევის ჩამომავალი: „პრეტა ლევიტელ-
თა მით მსახურთა“ O. I ეზრა 1, 8.

ლევიტონ-ი ფილნი, წომელ არს საბეჭური
გინა თუ სპეკრე: „აღლო ლევიტონი თუნი, რომელ

არს საბეჭური, გინა თუ სპეკრე თუნი, აღდგა ღამით
და წარვიდა მუნ“ მ. ცხ. 140r.

ლეკუ: „ეითარცა ლეკუ ლომისაჲ, რად ზინ მხირად“ ფხ.
18, 12; „ეითარცა ლეკუნი ლომთანი შორის სამწყსოთა
ცხოვართასა“ O. მიქ. 6, 8; „შეკამენ იგინი ლეკუთა მალ-
ნარისათა“ O. იფ. 18, 8.

ლეღ-ი juncus, pratum, carectum: „ქუთუ თითოფერ-
თა ხეთა დაწეს კილსა თანა, ლერწამსა და ლელსა“ M.
იფ. 40, 10.

ლეღ-ი სწორი, არა-ხუჭუჭი (თმა): „უუუუუ მართლ
განვიდის (ორთქლი), არნ თმაჲ იგი მწუშე და ლელ“ გრ.
ნოხ.-კაც. აგებ. 220, 2.

ლეღანგო ლეგელი: „ლეღანგონი უცომონი, ცხებულ-
ნი ზუთითა“ C. რიცხ. 6, 15.

ლეღ-ი aconitum: „გამოვიდა... სხუთა თანა საზრდელთა
ლეღი და მარდაგონი და მსგავსნი ამათნი“ ბ. კეს.-ეჭუხ.
დღ. 87, 9.

ლერკოლოტ-ი (I) მეფისნაცვალი, მოადგილე; „შემ-
დგომი, „მეორე (შემდგომად მეფისა): „ჰამანს ლე-
რკოლოტსა წარუთქუამს და განუჩინებეს წინაჲ მეფისა
ჩუენ ყოველთა სიკუდილი“ O.—„ამან, რომელი შემდგო-
მებს წინაჲ მეფისა, ეტყუდა“ M.—„ამან, მეორეჲმან შემ-
დგომად მეფისამან თქუა“ pb., ებ. 4, 8. იხ. სალერკოლოტო.

ლერწამ-ი „კალამი“, arundo, calamus: „რამსა გამო-
ხუდიოთ ხილვად უდაბნოდ ლერწამისა, ქარისაგან შერყეუ-
ლისაჲ“ ლ. 7, 24; „არა მნებაეს მელანითა და ლერწმითა
(კალამითა var.) მიწერად შენდა“ III ი. 1, 18; „ეითარცა
გორაჲ ურემი, საესმ ლერწმითა“ O. ამოხ. 2, 18; „ესაჲ
შენ არგანსა მას ლერწმისასა დაჩხერილსა“ O. IV მფ.
18, 21.

ლერწამ-ი საზომელ-ი კოგრი: „იყო კელსა მისსა საბელი
მანქნებელისაჲ და ლერწამი საზომელი“ O. ეზეკ.
40, 8. იხ. ლერწამ(ე)ანი, მოლერწამ, სელის-ლეღწამი.

ლერწამ(ე)ან-ი ლერწამიანი ადგილი: „ეითარცა ლერ-
წამიანი, სიკმელთა საესმ“ O. ნათ. 1, 10; „შთაგორდა
ლერწამიანსა მას მახლობელად წყაროსა“ თედ. 568;
„შევიდეს იგინი ლერწამიანსა მას შინა“ მ. ცხ. 224r.

ლერწამ მახვა: „ემუსა ჰავეს, რომელი ილესაჲ კბილთა“
H—2251, 204v.

ლესულ-ი გაღესილი, გამახული; მოკედილი; „მანკ-
ლი“: „ლესულ თუალთაგან საფიროენისათა“ O. ქება 8,
14; „მახული მისი ლესულ არს“ ფხ. 7, 18; „ისარნი
შენნი ლესულ არიან“ ფხ. 44, 8; „ლესულ თუალთაგან
საფიროენისათა“ O. ქება 5, 14; „საწოლნი მისნი საჩხუ-
ლბელნი ლესულნი“ pb.—„სარეცლნი მისნი ისრის-
პირნი მახულნი“ M. იფ. 41, 21 იხ. აღლესეა, მოლესეა,
ოქროლესული.

ლელან-ი, ლელვან-ი იხ. ლელუვანი.

ლელუ ლელე (ნაყოფი); ლელე (მცენარე); „ლელუ-
სულელი“: „პრეტა ლელუსა ამას“ C.—„პრეტოჲ
ლელუსულელსა ამას“ ლ. 17, 8; „მო-ნუ-ისთულიან...
უფროსთათაგან ლელუ“ მთ. 7, 10; „არა არს ლელუ ლე-
ლუბსა“ I. იფ. 8, 18; „რომელმან დაწნერგოს ლელუ,

* ფანქრითა მანქრელი: იქრ. სასუმლ. 45. (რედ.).

ქამოს მან ნაყლო" O, იგ. სოლ. 27,18; „ვენაქმან და ლელუს-კუერა მოსცეს ძალი მისი" G, იოვ. 2,22. იხ. ლელუსი/ლელუსი/ლელუსი.

ლელუს-კუერა-ი ლელუსი ჩირი: „აქმობდა ლელუს-კუერა" I, II მგ. 17,10; „დავსო... ლელუს-კუერა-თა [მხალი]" O, ივდ. 10,6; „მარათმოდეს... ფქვილსა და ლელუს-კუერსა და სიკისა, ღვინსა, ზეთსა" M, I 58ტ. 12,10 იხ. კვერი.

ლელუსი-ი, ლელუსი-ი, ლელუსი-ი: „მოსრა ვენაქები მათი და ლელუსი (ლელუსი C)" ფხ. 10,1,88; „მოქაშენ ვენაქი თქვენი და ლელუსი თქვენი და ზეთის-ხილვისი თქვენი" I, იერემ. 5,17; „ლელუსიანი შემცირდა" O, იოვ. 1,12. იხ. ლელუსი.

ლელუსულელი-ი sucomorus, (ლელუსი): „არქემბა ლელუსულელსა ამას" DE, — „არქემბა ლელუსი ამას" C, ლ. 17,0; „წარბოდა წინა და აღება ლელუსულელსა" ლ. 10,4. იხ. სელუსი.

ლელუსულელი-ი

ლენა მსხერევა. იხ. მოლენა(-ილი).

ლენა: „ორი ლენა და კალისა ზედა ფქვილსა" M, I 58ტ. 21,20; „აღდგა და ლენა და მათ" O, მიქ. 4,12.

ლენა (დალენა): „არა იყოს კნა, არა ლენა" O, დბ. 45,0; „მცირედლა და მოიწიოს ლენა მისი" O, — „მოიწიოს და ლენა მისი" pb., იერემ. 51,83; „მოიწიოს ლენა და სოულება" O, ამოს 9,13. იხ. დალენა, მლენელი, სალენა, მლენა.

ლენი-ი ქსლის ყდა (საბა): „აქუნდა ლენი... ვითარცა ლენი ქსელთა" M, I 58ტ. 11,23; „ტარი ლენისა მისისა, ვითარცა ლენი ქსელთა" M, I 58ტ. 20,6.

ლიბანდა-ი ისარი: „მოიღო იოაბ სამი ლიბანდა-ი ქელითა" O, II მგ. 18,14.

ლიბანონ thus: „სცემდეს მანანასა მას და ლიბანონსა" O, ნემ. 13,6.

[ლიგება] იხ. განლიგება(-ული).

ლიგურიონ-ი lincurius: „ყოველი ჰვა მათისანი შეგე-მოსა: სარდიონი, ლიგურიონი და აქატ" I, ეფე 28,18.

ლიგმალ-ი ტალახი, ტალაო: „ვიხილე აცი ვინმე, რომელი დაფლულ იყო ვიდრე მტკლამდეს ლიგმალსა შინა და უყესა მდინარისასა" მ. ცხ. 232v. იხ. მალა.

ლიგმარალ-ი ლაფი: „ლიგმარალსა შინა დაფლულ ვარ მჭერისასა ვიდრე ყელადმდეს" მ. ცხ. 90r.

ლინი-ი ქნარი დავითისა, ათაღლი: „ნესტუმან და ლინ-მან მოატყბიან კმა" O, ზირ. 40,21.

ლირბ-ი ურცხვე, უნამუსო, გლისპი: „ურცხვო და ლირბი პირი, რომელი იტყოდის ღმრთისათჳს სიტყუვსა, აღივსოს გინებითა" A, სხტ. 132,18; „რასათჳს მიაქცია ერმან ჩემსან ესრე და იერუსალემსან მიქცევითა ლირბ-ისა და თა?" I, იერემ. 8,5.

ლირბად ურცხვად, უნამუსოდ: „ლირბად და ურცხვ-ნოდ შევიდა საკურთხეველად" ლომ. 100,10.

ლირწი-ი უწყსო, არაწმინდა, ავხორცი: „უაუუუ კად-ნიერი ლირწად დაუდგრე ვერებასა ღმრთისა მიმართ, მეშინის" მ. სწ. 280,24. იხ. ლირწება, სილრწე.

ლირწება უწყსობა: „ცხად არიან საქმენი ჭორცთანი, რომელ არიან:... შერნი, კაცის-კუენი, ლირწებანი, მთრავლობანი, სილოდანი და მსგავსნი ამათნი" გალ. 5,21. იხ. ლირწი.

ლიტანია სავედრებელი ლოცვა, ღამის თევა: „იყვნეს ყოველნი ლოცვასა და ლიტანიასა" მ. ცხ. 145v.

ლიტონ-ი მარტო, ცარიელი, უბრალო, მარტოვი: „ნუ ვითარცა წყალსა ლიტონსა ხედავ" კ. იერ. — ნათ-ლისდ. 84,10; „აყი მოკლა ლიტონი" მ. ცხ. 208r; „ლიტონთა დღეთა თჳს-თჳს იღწიდიან ვითარცა უჭო-რცონი, ხოლო დღესასწაულთა და კჯობათა ერთგან აღ-სრულიან წესი ლოცვისა და პირი ერთგან იგნინან" მ. ე. 45,20; „მეველების ლიტონსა ცხორებასა შინა ყოფიან" ბალ. 148,18.

ლიტონად ამოოდ, ცუდად; მარტოვად: „არა ლიტონად გრქეა შენ აკმან მან" მ. მცხ. 147r; „წარმო... გუამი მისი... არა დიდებით..., არამედ ლიტონად" ბალ. 165,10.

ლიტრა საწყაოს ერთეული, დაახლოებით გირვანქა: „მოიღო ლიტრაჲ ერთი ნელსატყველი ლარდონი (ნარდონი DE) რიელა" მ. 12,3; „მოკვიდოდა ჩუნ მის მიერ სამი ლიტრაჲ პური დიოთ-დელე" მ. მოც. 59,3; „მისცეს... ალუა ასი ლიტრაჲ" მ. ე. 23,6; „იყიდე ათი პური... და ათი ლიტრაჲ ჭორცი" Ier. — 86,20v.

ლიქნა მოტყუება, შეკულისება, ტყბილად უბნობა, ალერსობა: „ლიქნა გუელმან ეყას" მ. ცხ. 120r; „ლიქნი მოლენაჲთა კამალთა მიმართ" მ. ცხ. 402r.

ლიქნა ქენება, ხვეწნა, ალერსი, ფერება: „არასადა სიტყვთა ლიქნისაჲთა (ქენებისაჲთა Q) ვიყენით, ვითარცა-ევე თქვენ" I თე. 2,5; „ლიქნითა და ქაღებითა სატანჯველთაჲთა" ლ. დ. 127,20; „ნუ შეორგულდები შენ ლიქნითა მგობართა შენთაჲთა" ანდ. — ანატ. 203,17; „არა თუ ლიქნით რასა გეტყვ შენ" ფლტ. 148,21. იხ. მლიქნე.

ლმობა «ტირილი», «ტივილი», წვა, შეჭირვება, «არა-ძლება»; «მიდგომა»: „მლმოდა (ტირილეს C) უფროსლა სიტყვსა მისთჳს" ხაქ. მოც. 20,88; „რომელთათჳს კუალად მელმის" გალ. 4,19; „მლმოდა შენთჳს მმობელსა შენსა" O, ქება 8,5; „რასა გელმოდა ჩემთჳს" O, ეს. 45,10; „მეტელი ჩემი მელმის" I, იერემ. 4,19; „გული მათი ელმოდის" O, — „სტკიოდინ გულნა" pb., ეს. 10,20; „მელმიან წელნი ჩემნი შენთჳს" ფლტ. 145,17; „გულმოდა და გეჲებდით შენ" ლ. 2,45; „გული გულმე ჩუენ ერთითა ყელის-საბჲელთა მძიკისა შენისაჲთა" O, ქება 4,0; „აჲა ესერა ელმოდა საცრეუ" L, — „აჲა ესერა არა-ძლებელ იქმნა სიტყუით" C. ფხ. 7,15; „ილმო დედაცემან ერთსა შინა ღლუა" pb., — „მიუღგა ქუეყანაჲ ერთსა შინა ღლესა" O, ეს. 66,8.

ლმობა «ტივილი»: „ილვად ლმობისა და შრომისა" O, — „ილვად შრომათა და ტკივილთა" pb., იერემ. 20,18. იხ. თანა-ლმობა, ლმობიერი, ლმობიერება/ლმობიერობა, სალ-მობა, სალმობიერი, ულმობელი, შელმობა.

ლმობიერი-ი ავადმყოფი, სატყვირიანი, «სალმობი-ერი»; გულმტკენიული, მოწყალე: „მევეების... ღვინო სუმაღ ლმობიერთა" O, იგ. სოლ. 81,6; „ისმინეთ და

ზომი-ლოა მავთ და ლმობიერება" O,—ისმინეთ და-
წომი-ლოა და სალმობიერება" pb., მხ. 21,10;—„იხილა
მავთ-ლოა ლმობიერება" მ. ცხ. 414r.

ლმობიერება ჯმნა ჯმნა-სინის-სემი: ლმობიერება
უფალი სელაჟმისაჟს მათისა" G,—„ნუ გეშინის სის-სის
სელაჟმის სელაჟმისათჳს მათისა" M, მხ. 2,19. იხ. ლმობი.

ლმობიერება, ლმობიერება სინანული; გულშემატკი-
ვრობა: „უცოდველ აჟნდა უკუე მამასა ლმობიერის ლმობი-
ერებაჲ და ფრადი ლოცასა შინა" მ. ცხ. 87v; „მოიგე
ლმობიერობაჲ მარადის" მ. ხფ. 132,19. იხ. ლმობიერი.

ლოგინი-საწოლი (ადგილი ფიცრისა): „შეჟმნეს იერუ-
სალმია ვითარცა ლოგინი ხილის-მეველთაჲ" ფხ. 79,1;
„მოშცა მე ლმობიერებაჲ მთრე ესე ლოგინი და ტყავი მას
ზედა" მ. ცხ. 260r.

ლოდი-ქოდე, ქევა: „ლოდნი განსთქდეს" C,—„ქოდე-
ნი განსთქდეს" DE, მთ. 27,61; „აღმართებით ლოდნი
ესე" G,—„აღმართნი შენ ქევიანი იგი" M, II მხ. 27,4.

ლოდი-მსტუარი-ლოდი სალოცარი, ძეგლი: „არცა
ლოდი მსტუარი აღსდგათ" G,—„არცა ლოდი სალო-
ცრად აღსდგათ" pb., ლევიტ. 26,1 იხ. ლოდანი.

ლოდა დიდი ბადა (საბა): „წარმისნა სმინი ლოდა-
ნი ვეცეს სინაჲ" Sin.—11,102r.

[ლოდე] შდრ. ლოდნი; იხ. დალოდე, მოლოდე-
ბა, მოულოდებელი.

[ლოდინი] იხ. ლოდნი, მოლოდინება.

ლოდინება მოცდევინება: „მოცდევინი მოისრეოდეს აჟავე
და არდარა ლოდინებადეს მერმესა მას ცეცხლსა დაუ-
წრეტელსა" მ. ხფ. 129,22. იხ. ლოდინი.

ლოდნი-დადგარი, მშენება, ლოდინი: „მლოდეთ
აჟა" C,—„დაადგარი თ აჟა" DE, მრ. 14,34; „მელო-
დეს (მომშობიარეს) მე ცოდვილნი წარწყმედად" ფხ. 118,95;

„წინა წარგვლეს და გუელოდეს ჩუენ ტროადს
შინა" ხაქ. მთ. 20,5; „დადგეს და ელოდეს" ზაბ. 44,12;

„ელოდა ზაქარიას" ლ. 1,21; „თქვენ გვრგვანა ელითაჲ"
ანდ.-ანდ. 194,12; „მოყუანნი გელიან" O, ქება 8,18;

„წუო გუელოდე" ვარ. 808; „მელის მე" მ. მთ. 56,27.
იხ. [ლოდე], [ლოდინი], ლოდინება, მოლოდნი.

ლოდინი-ქოდე: „რამელმან გარდაჟქინა ლოდ-
ინი ტბელ წყალთა" C,—„რამელმან გარდაჟქინა ქოდე
ტბელ წყალთა" ლ. ფხ. 118,8. იხ. ლოდი.

ლოცა ენის ასმა, წარხოცა: „ჰლოცდეს მტურისა მას
ქმალთა მისათასა" მ. ცხ. 210v; „ჰლოცნ გუამსა მისისა"
H—822,21v; „ძალი, რამელი ჰლოცდეს ქლიბსა, თჳსისა
სის-სისაჲს სეჟს" A—92,147r.

ლომ-ი lex: „ჰბო და ლომი და ზუბარკი ერთად ძოვდენ"
I, მხ. 11,6; „ვითარცა ლომი იზახედეს" O, მთ. 11,10;
„გამოხლდა ლეკუთა მიმართ, ლომ იჴმნა და ისწავა
ტყეჲჲ ნატყეჲჲ" O, ეზეკ. 19,8.

ლომა წვრილი ფული (სირ. lumā, სომხ. *լումա* /
լումայ): „გაჴმან მან თქვა სასყიდელი ყურძნისაჲ მის,
და გუჴმან მოლო ლომი დაღებად ეგერისა მის" ხაქთბ.
წიგნი II, 117,8.

ლომ-ი ქათვი, დუევი: „შფოთებულ ხარ... და ლომი
გარდაცემიან" მ. ცხ. 50v.

ლოფოტინი-ი cochlea: „სხუა თესლისაჲ არს ქეცენი იგი,
ვითარცა ლოფოტინი და სავარცხალი" ბ. კეს.-ქუხ.
დღ. 97,18.

ლოშა, ლოშა ლოცა; თქველფა, ქამა: „ძალნიცა
ჰლოშნიდეს წულულებათა მისთა" ლ. 10,21; „სადა
ლოშნიდეს ღორნი და ძაღლნი სისხლსა ნაბუთესსა" O,
III მფ. 21,10; „მტერნი მისნი მიწასა ლოშნიდენ" ფხ.
71,0; „ლოშდეს ძაღლნი სისხლსა მას" O, III მფ. 22,88;
„ლოშდენ მიწასა ვითარცა გუელნი" O, მიქ. 7,17. იხ.
ალოშა, მოლოშა.

ლოცვა-ვედრება, თაყუანის-ცემა, აღთქემა,
თხოვნა: „აჲ მე მათოჲს გევედრებო" DE,—„აჲ მე
მათოჲს გლოცავ" C, მ. 17,9; „აღდგა პეტრე ერდოსა ზე-
და ლოცვად (თაყუანის-ცემად) C" ხაქ. მთ. 10,9;
„ილოცა იეფთაჲ ლოცვად უფლისა მიმართ" M,—„აღუ-
თქუ იეფთაჲმან აღთქემაჲ უფალსა" G, მხ. 11,80;
„ჰლოცვიდეს მას მწარედ" ლ. 7,4; „ჰლოცვიდა
ვინმე ფარისევლი, რამთა პური ქამოს მის თანა" ლ. 11,87;
„თქვენ გლოცავ" O, მთ. სოლ. 8,4; „გამომიცხადე მე,
რომელსა ელოცეღ შენგან" O, დან. 2,28; „ილოცა
ლოცვად იაკობ" O, დან. 28,20; „იერეოდეს, ილოცვი-
დეს და ითხოვდეს მრავალმოწყალისა ღმრთისაგან" რაფხ.
104,6.

ლოცვა-ვედრება, თაყუანის-ცემა, სულთქემა,
თხოვნა: „ისმინა უფალმან ქამა ლოცვისა ჩემისაჲ" C,—
„ისმინა უფალმან ვედრებისა ჩემისაჲ" ლ. ფხ. 0,10; „შეის-
მინოს ლოცვად პყრობილთა მისთაჲ" C,—„შეისმინოს
სულთქემაჲ შებორკილებულთაჲ" ლ. ფხ. 101,21; „უო-
ველსა, რადენსა ითხოვდეთ ლოცვასა შინა" DE,—„უო-
ველი, რამცა ითხოთ თაყუანის-ცემასა" მთ. 21,22;
„არა უგულვებლს ყოს ლოცვად იგი ობლისაჲ და არცა
ქურთვისაჲ" O, ზირ. 82,17. იხ. მოლოცვი, მოლოცველი, მო-
ლოცვა, სალოცველი, შელოცვა.

ლოცვის-ყოფა დალოცვა: „ლოცვაჲჲ, ვითარცა
გნებაჲ" ფლკტ. 159,29.

ლომბა იხ. დალობა, მპალი.

ლომლვა იხ. დალობლვა, ულობლველი.

ლომბა დასველება: „ცრემლითა ილტობვიდეს" მ.-მ.
'40, 2.

ლომლვა იხ. მილოცვა, მისალოცვა, მისალო-
ცველი, მლოცვარე, შემოლოცველი; შდრ.
ვლოცა.

ლოშა ნატეხი, ნატერი, ულუფა: „წნებაჲს, რამთაჲცა
ტაბლაჲ გარდაცემული მრავალთაგან კეთილთა, ერთ ლუჲ-
მად მცა შთაიდეს" მ. ცხ. 126v.

ლოშა იხ. შელოცველი.

ლოშკუმა კიდობანი სამარხი; მიცვალებულის ნაწი-
ლების დასაცავი კუბო: „ნაწილნი მათნი შეკრბნა ლუ-
სკუ მასა შინა ერთსა" მსკ. 0,2; „შეჴმნა ლუსკუ მად

ვეცხლისაჲ" ჟუარ. გამოჩ. 243, 1; „ნაწილი მისნი... დ-
იხსნეს სამარხისა ლესკუ მასა" ი.-გ. 40, 13.

ლესმარი-ი იხ. მესმარი.

ლხენა პატიება, დათმობა, შენდობა: „ვეძიებლე მეცა
სიკუდილსა, ვინამთვან ვერლარას მოველი ამიერსა ლხენა-
სა" მ. ცხ. 170r.

ლხინ-ი მოსვენება, უზრუნველობა; მხიარულება:
„სხუათა ლხინი, ხოლო თქუენ ჭირი" II, კორ. 8, 13;
„თქუენ, ჭირვეულთა, ლხინი ჩვენ თანა" II თეს. 1, 7. იხ.
მოლხინე, მოლხინება.

ლხინება «მოტევა», «განკურნება», «განვრცობა»,
დაწყენარება, პატიება, შენდობა, შველა: „ლხი-
ნოს მღელმან მან ცოდვა იგი მისი" O, — „ლხინება
ყოს მისთჳს მღელმან ცოდვისათჳს" G, ლევიტ. 4, 35;
„რომელმან გილხინა შენ ყოველთა უჭულოებათა ზენთავან"
L, — რომელმან მოგოტივენა შენ ცოდვანი შენი" C, ფს.
102, 3; „გილხინე (განკურნე L) მე, უფალო, რამეთუ
შემიძრწუნდეს ძუალნი ჩემნი" ფს. 6, 3; „უღბინე სულსა
ჩემსა" C, — „განკურნე სული ჩემი" L, ფს. 40, 5; „ჭირ-
სა ჩემსა გილხინე" C, — „ჭირსა ჩემსა განმიტევე მე"
L, ფს. 4, 2; „წყალობა შენი თანა-იყო და უღბინებდა
მათ (განკურნა იგინი რხ.)" O, სიბრძ. სოლ. 16, 10;
„არღარა უღბინო მათ" I, იერემ. 15, 9; „გვლხინე ულ-
ლისა ამისგან" M, II ნუტ. 10, 9; „გილხინე მე, ცოდვისა

ამას" ლ. 18, 18; „უფალო, გვსმინე, უფალო, გვლხინე"
O, დან. 9, 19; „გილხინა მე მრაველთა წყალობითა თჳსი-
თა" ნემშ. 13, 12; „გილხინე მე დღესა ბოროტსა" I, იერემ.
17, 17; „რამთა გილხინოს ცოდვათა თქუენთა" O, გა-
მოსლ. 32, 30.

ლხინება მიტევა, შენდობა, განკურნება, მოსვენე-
ბა, ხსნა, შველა: „ვენ მიერ არს ლხინებაჲ" ფს.
120, 4; „ლხინებაჲ მოვიდეს და ეძიებდეს მკუდობასა" O,
ეფეკ. 7, 25; „არა იყოს ლხინება" O, ზირ. 8, 30; „არა
მაქნდა მე ლხინებაჲ სელისა ჩემისაჲ" II კორ. 8, 13;
„ლხინებამცა არს შენდა, უფალო" მთ. 16, 22; „ლხი-
ნებაჲ პოვოს ჭირისაგან" ბ. კეს. -40-თჳს 122, 18. იხ.
მალხინებელი, მლხინებელი, სალხინებელი, ულხინებელი; შდრ.
ლხენა.

ლხინების ყოფა ღესნა, პატიება, შენდობა, შერი-
გება: შენანება: „ლხინება იყავნ ერისა შენისა"
რხ., — „მლხინებელ ექმენ ერსა შენსა" G, II, ზქ. 21, 8;
„ლხინება ყო" L, — „იქსნა იგინი" C, ფს. 105, 30; „ჟე-
ალად ლხინებავე ეყო" O, ფს. 7, 4; „ლხინება იყავნ
შენდა" I, ეხ. 54, 11; „ლხინება ყოს თქვენთჳს" O, მალ.
1, 9; „ლხინება ყოს უფალმან ჩემთა მათ უკეთურებათა
ზედა" ფლტ. 155, 29.

ლხუება გამხიარულება; «შუება»: „ალხუეს შუებაჲ
იგი მათი" O, — „იშუებდეს შუებითა ღლითა" რხ., III
მფ. 1, 40.

მ

მან ჭართული ანზნის მე-13 ასო, რიცხვითი მნი-
შენლობა—40.

მაბრალმბელ-ი ბრალის დამდები; ძვირის მთქმელი:
„ვინ არს მამბრალმბელ ჩჩუელთა მათ ღმრთისათჳს?"
პრომ. 8, 83; „ესენი არიან მღრტყენი, მამბრალმბელ-
ნი" იუდა 1, 16. იხ. ბრალბა.

მაგალით-ი «იგავი»; ნიმუში; «პირმშო»: „ვეზრახი მას
ხილვით და არა მაგალითთა მიერ" G, — „ვეტყოდი მას
ხილვით და არა იგავით" რხ., რიცხ. 12, 8; „მხატვარნი
ანუ მწერალნი პირმშოსა მას ხატსა ანუ წერილსა განი-
ცდიან, რამეთუ ვერ ძალ-უც წეროვნად გამოწერად, უკუეთუ
არა ხელდიდენ მაგალითსა მას წინამძღუარდ საქმისა
თჳსისა" A—02, 474; „არარადსაგან ღაპადნა და თჳნიერ
მაგალითისა გამოსანა" მალ. 71, 17.

მაგარი-ი (მაგარისა) «ძნელოვანი», «მტკიცე»: „ყოველნი
ქალაქნი მაგარნი... (მოვიხუენით)" G, — „ყოველი ესე
ქალაქები ძნელოვანები... (მოვიდეთ)" M, — „ყოველი
ქალაქები მტკიცე... (მოვიდეთ)" რხ., II ზქ. 8, 5; „აქუნდა
საგუემელი, საბლისაგან მაგარისა შემადგებელი" მ. ცხ.
108r; „ეითარცა სახელ მღვმოჲ და მაგარი ტანის-სამოსი"
მ. ცხ. 108v. იხ. განმაგრება, მაგარიად, მომაგრება(-ული),
სიმაგრე, უმაგრესად, შემაგრება, შთამაგრება.

მაგებელი-ი მარჯვე: „იყო კაცი მაგებელი" O, დბ. 39, 2.
იხ. გება.

მაგზებელი-ი ამნთებელი: „აკი მტყუარი მარადის მა-
გებელ არს მათა შორის შფოთისა და ლალვისა" მ. სწ.
241, 81. იხ. გება.

მაგიერ (ზზ.) მაგ; მანდელან: „გარდამოქედ მაგიერ ჟუა-

რით" მთ. 27, 10; „არცა მაგიერ ჩვენდამო წილმოსლმად
(ველწეფიების)" ლ. 16, 20.

მაგით იხ. ეგე.

მაგინებელი-ი შეურაცხყოფელი, მტერი, დამძრახველი:
„სიბერისა მაგინებელი" ფლტ. 142, 18; „მართალსა
სჯულ არა უც, არამედ... უღირსთა და ბოლწთა, მამის მა-
გინებელთა" I ტიმ. 1, 9; „უკუეთუ ვინმე მამა სახელ-
დებულ იყოს მექა... გინა მაგინებელი" I კორ. 8, 11.
იხ. გინება.

მაგის-ი: „არა მაგისი ბრალი არს და არცა მშობელთა მა-
გისთაჲ" ი. 9, 8. იხ. ეგე.

მაგისგან იხ. ეგე.

მაგისტროს-ი, მაგისტრიანოს-ი მთავარი: „იყო ვინმე
მაგისტროსი, რომელი წარღვნილ იყო სადამე სამეფო-
თათჳს განსაგებელთა... კულად უკუე სხუას ჟამსა წარი-
ვლინა იგივე მაგისტროსი სამეფოთათჳს მოციქულობა-
თა... ჰრქუა მას მაგისტრიანოსმან: წარბულაჲ?"
მ. ცხ. 818r; „კულად უკუე სხუა მაგისტრიანოსი
უკუ-მოიქცა" მ. ცხ. 318v.

მაგისტრუთჳნი «ზედამდგომელობა ყოველთა»: „ზედა-
მდგომელობაჲ ყოველთაჲ, რომელი იწოდების მაგისტრუ-
თჳნი" მართ. C, ეფ. კეს.-საეკლ. უწყ. 1221.

მაგრა მაგრამ, სამაგიეროდ; მაშინ, იმ შემთხვევაში:
„კელარნი კელა სამხრად ყოვლადე სატრაპეოს მივიდიან...
მაგრა კელარსა მწუხრსა თუ რამე ეგმარებინ, შინა
იგმარიან" ი.-გ. 43, 18; „უკუეთუ მამა შინა არა არს, უკუე-
თუ კელა სტუმარნი ვინმე მოვიდიან, მაგრა იკონაომოს-
მან განავის" ი.-გ. 44, 24.

მაგრიკად ძლიერ, ღონიერად: „საპლარდნელი ჩემი განეყო-
ოუ მაგრიკად“ *ო, წყმ. 8, 18. იხ. მაგრიკა.*

მაგრიკად მოიხარ-ი ძლიერად. მარჯველ მსროლელი ისრისა:
„ძენა გუგუშისნი, ძლიერნი და მაგრიკად მოიხარნი“
*ტ. — ძენა გუგუშისნი, მომრთხელნი და მოიხარნი მძვლ-
დებოთა“ ფხ. 77, 8; „მაგრიკად მოიხარმან ვარდან
არა მცირედო ზრბოდა გო“ ფრდ. 86 10. იხ. მოიხარნი.*

მაგრიკობელი-ი გრილი, საჩრდილობელი: „იყო ღრუ-
ბელი მაგრიკობელად მათა“ *ც. — იყო ღრუბელი და
მაგრიკობელად მათა“ DE, 24, 8; „რავას... შთამოქს-
ნოდინ კრეტსაძელსა მაგრიკობელსა (რომელი მაგ-
რიკობენ ქხ)“ *ც. რეცხ. 4, 5. იხ. გრილობა.**

მადიბად-ი ღუმელი, ქურა: „მოიყვანა იგინი მადი-
ბადს, რომელ არს აღიზის მოქმედთა“ *ო, II მფ. 12, 81.*

მადიდებელი-ი მაჭებარი: „მადიდებელნი ჩემნი ვა-
დღენ“ *ო, I მფ. 2, 30; „გუნდი მადიდებელთა“ ბ.
კახ. 40-თჱ 192, 10. იხ. დიდება; ზღრ. მართლმადიდებელი.*

მადინებელი-ი გემომადინებელი, მდინარეა: „ქუეყუ-
ნაჲ, რომელ არს მადინებელი სძისა და თაფლისა“ *ც. —
„გუეყანაჲ. რომელი-იგინი არს გემომადინებელი სძისა
და თაფლისა“ *ქხ. რეცხ. 14, 8; „მადინებელი სძისა“
ც. — „მდინარე სძისა“ *ქხ., ლევტ. 20, 24. იხ. დინება.***

მადლი-ი მადლობა, საჩუქარი, პატივი; წყალობა,
მოწყალება: „ამოვე მადლი წინაჲ ღმრთისა“ *ლ. 1, 30;
„მადლითა უფლისა ჩვენისა ქრისტესითა გურწამს ცხო-
ვრებაჲ“ ხაქ. მოც. 15, 11; „განუფინა მადლი ბაგეთაჲ
შენთა“ ფხ. 44, 8; „გვრგვნი მადლისაჲ დაიდვა თავსა
შენთა“ *ო, ფ. ხოლ. 1, 9; „გხოვე მადლი მეფისაჲჲ
ფლკტ. 147, 21; „მადლი აქნდეს“ *ო, ფ. ხოლ. 28, 28;
„მადლითა წენთა დაიდვარენ ყოველნი მოსაენი შენნი“
განხ. 6. 199, 9. იხ. მადლიერი, მიმადლება, მმადლობელი,
მომადლება, უმადლო.***

მადლიერი-ი მადლიანი, მადლობელი: „ესეცა ორნი ოპო-
ვან კაცისა თანა მადლიერისა“ *ო, ზირ. 18, 17; „მა-
დლიერი ვარ მისა“ *I ტმ. 1, 12.**

მადლიერება მადლობა: „ნე აზრახებ... კაცსა თუალ-
ბორცსა მადლიერებისათჳს“ *ო, — „დაჟფარე განზრა-
ხე... თანა-მოპერნასა მადლობისათჳს“ *ქხ., ზირ.
87, 18. იხ. მაღლო.**

მადლის-შეცემა მადლობის გადახდა: „ამის ყოვლისათჳს
მადლი მივესცეთ უფალსა ღმრთისა“ *ო, იფ. 8, 21.*

მადლის-შეცემელი-ი მადლიანი, მადლიერი: „ღედაკა-
მან მადლის-შეცემელმან აღმართის ქმარი ღიღბითა“
*ო, — „ღედაკა მადლიანი ბუღდინებს ღიღბისა ქმარსა“
ქხ., იფ. ხოლ. 11, 16. იხ. შეცემელი.*

მადლის-პყრობა მადლიერ ყოფნა: „ნეთუ მადლი რაჲ
იპყრას მენისაჲ მის“ *ც. ლ. 17, 9. იხ. პყრობა.*

მადლობა ღელსარება, გვალობისა წართქუმა, მა-
დლის შეწირვა, მადლიერება: „ამადლობდა
უფალსა“ *ც. — „იღუ ვიარებდა უფალსა“ *DE, ლ. 2, 88;
„ამადლობდეს და გამევიფეს“ *ც. — „გალობაჲ წიარ-
თქუეს და განუფეს“ *DE, 24, 28; „ცხადად წინაჲ
კეთა არა, გამადლობდეს“ *ს. სფ. 40, 20, „დაჟფარე გან-*****

ზრახვა... თანა-მოპერნისა მადლობისათჳს“ *ქხ., — „ნე აზ-
რახებ... კაცსა თუალ-ბორცსა მადლიერებისათჳს“
ო, ზირ. 87, 18; „უკუეთუ მე მადლობით ვეპმ, რაჲსათჳს
ვიგებოზე“ *I კორ. 10, 30; „მადლობით მიითვალს
ყოველივე იგი“ *მ. ცხ. 25v. იხ. მადლი, მმადლობელი.***

მაეგი-ი «საქმარი», «სესხი», საჭირო, მოსახმარისი:
„არა არს ნაყლუღვენებაჲ ყოვლისა მაეგისაჲ“ *ც. —
„არარაჲ არს ნაყლუღვენებაჲ ყოვლისაჲჲ საქმარისა“ *მი,
მხტ. 19, 10; „(არა მოქებაჲ) ვახში ყოვლისა მაეგისაჲ,
რომელი ავასხო მას“ *ც. — „ნუკა ყოველსა აღნადგინება
სესხისა მის შენისასა, რომელ ავასხე მასა მას შენსა“
მი, II მტ. 28, 19.***

მაეგალი-ი (მაეგისა) «რომელი ვალს», მოსიარულე:
„ავლა მტერი დიდძალი სრბითა... ქუეითისა მაეგისაჲ-
თა“ *ხ მტარ. 8, 8; „გულის-თქუემისაჲჲ თუისა მაეგალნი“ *II
პეტრე 3, 8; „მაეგალი“ *ც. — „რომელი ევალს“ *ო, ლევტ.
11, 41; „სხედან იგი კაცთა, ნებითა მაეგალთა ზღუასა
შინა“ *მ. სფ. 117, 18. იხ. სლევა; ზღრ. თანამაგალი, მამათ-
მაეგალი, მიმომავალი, ქმრის ცოლის მაეგალი, წინამავალი.*****

მაეგალი ყოფა «მოთხება»: „ტაძარსა შინა მეფობისა მისისასა
ბაბილონს შინა მაეგალიყო“ *ქხ., — „ტაძარსა მას შინა
სამეფოსა იმთხვიდა ბაბილონს“ *I, ლან. 4, 28.**

მაეგისებელი-ი გამსესხებელი: „ორნი თანამგებნი იყენეს
მაეგისებელისა ვისნიმე“ *ლ. 7, 41; „შრომა ახუდერეს
მაეგისებელთა თჳსთა“ *ო, ზირ. 20, 4; „იყოს... შეას-
ხებული იგი, ვითარცა მაეგისებელი“ *I, ეს. 24, 2. იხ.
ვასება.***

მაეგისებელი-ი ავშარი, ლაგამი: „მაეგისებელი ეტლთა
მათიანი“ *ო, ნაუმ 2, 8. იხ. ვლება.*

[მაეგისებელი-ი] იხ. ელინება; ნავის-მაეგისებელი.

მაეგისებელი-ი ენების მომტანი, ზიანის მომცემი, შემა-
წუხებელი, მჩაგვრელი; არა-მარგებელი: „სავე ესე
ფრიად მაეგისებელი იყო ეკლესიათა მიმართ“ *ხაქ. მოც.
8, 8; „ვითარცა კაწახი, კბილთა მაეგისებელი“ *ო, იფ. ხოლ.
10, 28; „მივისცე იგი კელთა მაეგისებელთა შენთასა“ *I,
ფხ. 61, 28; „არდარა მოსავ იყენენ მაეგისებელთა“ *I, ეს.
10, 20; „ნუ მიმცემ მე კელსა მაეგისებელთა ჩემთასა“
ფხ. 118, 121; „ამით განერე მაეგისებელთა გულის-სიტ-
ყუთა“ *მ. ცხ. 88v; „ესე სიტყუაჲ მაეგისებელთა არს შენდა
და არა მარგებელ“ *სინ. — 11, 81r. იხ. ენება.******

მაეგალი-ი ქმრის ძმა: „შენ, ჭოფი, არდარა ჩემი მაეგალი
ხარ“ *შუფ. v, 10.*

მაეგისა [მაეგისებელი-ი] «ლაზურისანი»: „მეჴლი და
მაეგისა იქნდეს-ჟი, უგბილ არიან და არა შეიწყალდენ“
*ქხ., — „მეჴლისანი და ლაზურისანი ურიდ არიან
და არა შეიწყალდენ იგინი“ *ო, იფრემ. 60, 43.**

მაეგისებელი-ი მარჩველი: „ღედაჲ მისი იყო მაეგისებე-
ლი ცოდვისა“ *მი, II მტ. 22, 8. იხ. ზრახება.*

მაეგისებელი-ი აღმძვრელი, გამლიზიანებელი: „განაშორ-
ნეს გულსა თჳსსა... მაეგისებელი გულის-თქუემისანი“
*ბალ. 86, 18; „იხილნა ღედანი იგი, მაეგისებელი მის-
ნი“ *ბალ. 120, 83; „მაეგისებელი და მელველო კაცთაჲ“
სინ. — 11, 85v. იხ. ზრხენა.**

მაეგისებელი-ი აღმძვრელი: „მაეგისებელი იგი
და შეუთის-ყოფელნი განსწავლენს“ *სინ. — 11, 146v. იხ.
ზრხენა.*

ყოფილიყო კოლ. 3,20; „უფროსს უყუარს კაცსა ცოლი
თჳსი, ვიდრე მამა-დედას თჳსი“ **ო. I ეზრა 4,25**; „და-
მამა იგი მამადედლისა მისინა საფლავსა თანა“ **ვარ. 815. იბ. დედა.**

მამათ-მამალი-ი — არცა მამათ-მამალითა, არცა ანგაპრ-
ოა... სახელდებულ ღმრთისად არა დაიქედრონ“ **I კორ. 9,10. იბ. მამალი.**

მამათ-მთავარი-ი, მამად-მთავარი-ი — წინადასცოლა... ათორ-
მეტათ მათ მამათ-მთავართა“ **საქ. მოც. 7,8**; „მო-
იქცენა მათ მამად-მთავრისა აბრაჰამისი“ **დმ. შობ. 164,14**; „წაიღო იგი მამათ-მთავრისად გუეფუფუნებო-
დის ჩუენ“ **მართ. S. ბ. კეს.-40-თჳს 110,37. იბ. მთავარი.**

მამაკაცი — «კაცი», «მამალი», «გმირი», «მამაკაცი»,
ქმარი: „იუენეს... ზუთ ათას მამაკაცი ზოლო“ **DE, —**
„იუენეს... ზუთ ათას კაცი“ **C, მარ. 6,44**; „მამაკაცი
გმირი იყო“ **G, — კაცი გმირი იყო“ ისუ 5. 17,1**; „მა-
მაკაცად და დედაკად შეგნა იგინი“ **DE, — მამალად**
და დედად შეგნა იგინი“ **C, მარ. 10,6**; „არცა სხუბარ-
კალნი მამაკაცისანი სწადეს“ **ქ. — არცა ბარკალსხუნი**
გმირისანი სწადეს მას“ **ფს. 146,10**; „შეიჩუენეს... მა-
მაკაცი თგან ვიდრე დედაკადმდე“ **M, — შეიჩუენებულ**
იგინი... მამაკაცი თგან და ვიდრე დედაკადმდე“ **G, ისუ 5. 6,21**; „მამაკაცი არა ღეი“ **ლ. 1,34**; „მიგათხოვენ
თგენ ერსა მამაკაცსა“ **II კორ. 11,2**; „მისრეს ყო-
ველი მამაკაცი“ **ო. დამ. 84,26**; „მამაკაცისად არაჲ
ქუარს ღანტრება თავსად“ **I კორ. 11,7**; „შევიდის მათა
ვიარცა მამაკაცი“ **ანდ.-ანატ. 222,0. იბ. განმამაკაცე-
სა, განმამაკაცეული, მამაკაცებ, სამამაკაცი; შდრ. კაცი.**
მამაკაცებ მანაცურად: „მამაკაცებ შეიწყნარებდეს
სატყვევლათ მათ“ **მხვ. 50,10. იბ. მამაკაცი.**

მამაკაცობა მსნეობა, ეატეკობა: „ღვრისა ზედა ნუ
მამაკაცობ“ **ო. ზირ. 34,80**; „მარბვამან იგი მამაკა-
ცობასა მოაწია“ **მართ. A, ბ. კეს.-მარბ. 58r. იბ. კაცობა.**

მამალი-ი (მამლისა) «მამაკაცი», მამრი: „მამალად და
დედად შეგნა იგინი“ **C, — მამაკაცად და დედაკად**
შეგნა იგინი“ **DE, მარ. 10,6**; „მამალად და დედად
შეგნა იგინი“ **მთ. 19,4**; „დედალი იგი სხუასა მამალსა
არღარა შეიყუარს“ **ოქრ.-გურიტ. 225,12**; „მამალი, რო-
მელი იტყვენ დედალთა შიგრის განუშოვრებელად და განუ-
სტყუებელად“ **ო. ფ. ხოლ. 30,31**; „მამალი ქათამი ამ-
პარტავან არს ზახ. კეს.-ქუხს. დღ. 112,18; „იქუეყანის-
მ-გმირნი განყოფენ ნაყოფსა ზისა მამლისასა და დედა-
ლისასა“ **ბ. კეს.-ქუხს. დღ. 72,81. იბ. მამა.**

მამამთილი-ი ქმრის მამა: „ამა ესერა მამამთილი შენი
თჳსი თანად რასევედ ცხოვრობა თჳსთა“ **ო. დამ. 38,13**;
„წმარა მისი და მამამთილი მისი მოჰყედარ იყუნეს“ **ო. I მგ. 4,19. იბ. მამა.**

მამამძეჲ გამწრდელი: „მიწერა... მამამძეჲთა მათ
იქმნით“ **ო. IV მგ. 10,1. იბ. მძეჲ.**

მამასახლის-ი «სახლისა უფალი»; წინამძღვარი მო-
ნასტრისა: „უწინაჲ თჳმთა მამასახლისმან“ **C, —**
„უწინაჲ თჳმთა სახლისა უფალმან“ **DE, მთ. 24,48**; „წარგედა და უფარა მამასახლისსა და და-
რეკეს ძელსა და შეარჩნა მანი“ **მ. ცხ. 177r; „ყო ვინმე**

მამასახლისი საყრებულოჲსა მონასტრისად, რომელსა
აქუნდეს მის ქუეშე ვითარ ორასნი ოდენ მანი“ **მ. ცხ. 218r**
იბ. სახლი.

მამასახლისობა მონასტრის მამობა: „ესე წყალობად
მოაწია ღმრთისა მიერ ჩუენ, მონათა მათთა ზედა, მამასა-
ხლისობასა გლახკისა ქარდილამისა“ **Λ — 484,324.**
იბ. მამასახლისი.

მამაცი «მამაკაცი»: „შერეუნებულ ყვეს იგი... მამაცი თ-
გან და ვიდრე დედაკადმდე“ **G, — „შერეუნეს... მამაკაცი-
თგან ვიდრე დედაკადმდე“ M, ისუ 5. 6,21. იბ. მამა;**
შდრ. მამაკაცი.

მამებ მამაკაცურად: „აღდა ვერე სახედვე მამებ
მოსილი“ **ანდ.-ანატ. 220,29. იბ. ებრ.**

მამიდა (მამიდისა) და მამისა: „წყუელ იყვენ დაწოლილი
მამიდისა თანა გინა დედიდისა თანა“ **G, II შჳ. 27,24.**
იბ. და.

მამიზღებელი-ი გამჭირავებელი: „იყუ. კაცი... ერთი სა-
კედართა მამიზღებელი“ **x 360v. იბ. მიზღება.**

მამით-ი მამისაგანი: „უშუერებაჲ დისა შენისა მამითი-
სა ანუ დედითისა“ **G, ლევიტ. 18,0**; „უშუერეთ გლოცვიდეს
შენ მამა შენი—მამითი შენი ანუ დედითი შენი“ **G, — „უაჟუ-
თუ გლოცვიდეს მამა შენი მამითი გინა თუ დედითი“ M, II**
შჳ. 13,0; „წყუელ იყვენ დაწოლილი დისა თანა მამითისა
ანუ დედითისა თჳსისა“ **G, II შჳ. 27,22. იბ. მამა; შდრ.**
თანა-მამითი.

მამისაგან-ი «მამითი»: „დაჲ თჳსი მამისაგანი მისი-
სად“ **G, — „დაჲ თჳსი მამითი“ მხ., ლევიტ. 20,17. იბ.**
მამა.

მამის-მამა პაპა: „ზაქეოს, მამის-მამამან ჩემმან, ამცნო
მამასა ჩემსა სიმონს“ **მართ. S, კ. იერ.-ქუარ. გამარ. 230,38.**
იბ. მამა.

მამის-მამა ბიძა: „მამის-მამამან, ანუ თუ მამის-მამის-
წულმან იქსნეს იგი“ **მხ., ლევიტ. 25,40. იბ. მამა.**

მამისმამისწული-ი ბიძაშვილი: „მამის-მამამან, ანუ თუ
მამისმამისწულმან იქსნეს იგი“ **მხ., ლევიტ. 25,40.**
იბ. წული.

მამლის-მოყუარე მამრის მოყვარე: „მამლის-მო-
ყუარე არს“ **ოქრ.-გურიტ. 225,10. იბ. მოყუარე.**
მამლობა პეპლეა: „შინაჲთა ქათამი მარადის იმამლე-
ბიან“ **ბ. კეს.-ქუხს. დღ. 112,20. იბ. მამალი.**

მამლობის-მოყუარე პეპლეს მოყვარე: „ტრელი (არს)
მამლობის-მოყუარე“ **ბ. კეს.-ქუხს. დღ. 112,19.**
იბ. მოყუარე.

გამობა «ტომი», წინამძღვრობა: „ალიბილეს... მამო-
ბათაებრ მათთა“ **G, — „ალიბილეს... ტომად-ტომადი**
მათი“ M, რიცხ. 1,18; „უბრძანე მამათა ამათ, რამთა მო-
ვლოთ ჩუენ საზრდელი და ვიხაროთ ჩუენ შენსა ამას ზედა
მამობასა“ **საქითხ. წიგ. II 117,20. იბ. მამა.**

მამონა «ფასი», უსამართლო ვეცხლისმოყვარება:
„ისხენით თავისა თჳუნისა მეგობარნი მამონაჲსა მიმართ
სიცრუვისა“ **DE, — „იყუენით თავებისა თჳუნისა მეგობრებ**
ფასისაგან სიცრუვისა“ ლ. 10,0; „ვერ შეუძლოთ ღმრ-
თისა მანებად და მამონაჲსა“ **ლ. 10,18.**

მამრი მამალი: „ნუ უშუელოებთ და იქმთ... მსგავსებასა

(მ)მამრისა ანუ მღერისასა“ G,—ნუ ურჩ ექმნებით, ნუა იქმთ... ერათა... მსგავსად ხატისა მამლისა, გინა თუ დედლისა“ pb. II შკ. 4,18.

მამულ-ი მამაპაპური, მამეული, მამობრივი, მშობლიური: „განსწავლულ ვარ კეშმარტებით მამულითა შჯულითა“ საქ. მოც. 22,3; „ყოველნი სახლსა მისისა მამულიანი მოინადირნა ისლუმან“ G, ისუ 6. 8,25; „მამულსა სამკვდრებელსა მოიწია“ რიფს. 172,7; „რომელმან იგი შეპყრობნა მამულსა ამას სახლსა“ ოქრ.-მარხ. და იფ. 100,9; „მოვედკაცხს, მამულსა ჩუენსა“ A—484,316.

მამულ-ი «სოფელი», სამშობლო; მამა-პაპა, ტომი, ხალხი: „გამოაჩინებენ, ვითარმედ მამულსა (სოფელსა Q) ეძიებენ“ ზებრ. 11,14; „ქვენ აქაა მამულსა შენსა“ ლ. 4,23; „რამათმაცა მამულსა თქსა არა მოაქცია“ მრთ. A, ანტ. დ. 20v; „სახლთაებრ მამულთა იყვნენ“ G, რიცხ. 1,3; „დაადგინა იგი დავით მამულსა მისსა ზედა“ M, I 68ტ. 11,25; „წარვიდეს... მამულად თქსად“ G, ლევიტ. 26,10. იხ. მამა.

მამშვდებელ-ი დამაწყნარებელი, «მშვდობის-მყოფელი»: „არს ნეშტი კაცისა მამშვდებელისა“ ფხ. 88,37; „მე ვიყავ მამშვდებელ მათდა“ ფხ. 110,7; „მრავალნი მამშვდებელნი წარწყმიდნა“ O,—„მრავალნი მშვდობის-მყოფელნი წარწყმიდნა“ pb., ზირ. 28,14. იხ. მშვდება.

მამხილებელ-ი პირში მთქმელი, დამნახვებელი: „უმჯობეს არს კაცი, მამხილებელი კაცისა ქლდობლისა“ O, იგ. ხოლ. 29,1; „მოიძულეს ბჭეთა ზედა მამხილებელი“ O, ამოხ. 5, 10; „მდაყუდებო, სარკეო სათნობათო და მამხილებლო ცოდვათო“ მ. ცხ. 80v.

მამხილებელად სამხილებლად, სასწავლელად: „მამხილებელად აქენდა თქსისა უსჯულოებისა კარაული ურყ“ II, პეტრე 2,10. იხ. მხილება.

მანა ბალო, სარი: „არცა შეირყინენ მანანი კარვისა მისისანი უცენისამდე ეამთა“ I, ეს. 33,20; „დაასენეს ოთხნი მანანი ქუეყანასა“ რიფს. 175,16; „დააბნინა მანანი (ნათათვს)“ ფიჰ. XX,13.

მანა შუშა, ქიქა: „იქმოდა მძივსა მანისასა“ რიფს. 100,4; „იქმნა კილობან მანისა“ ფლ. მოც. 5,19. იხ. მემანე.

მანანა (მანანაჲსა): „მამათა მათ ჩუენთა კამეს მანანაჲ იგი უდაბნოსა მას“ ი. 8,31; „ტაკუცი ოქროხაჲ, საესმ მანანაჲთა“ ზებრ. 9,4; „უწვმა მანანაჲ საკმალდ“ ფხ. 77,24.

მანანა შესაწირავი, ძღვენი, manna: „უძღუნენ მას მანანასა“ O, IV, მფ. 17,3; „მოაქუნდეს შესაწირავი და საკუმეველი, მანანაჲ და გუნდრუი“ I, იფრემ. 17,28.

მანგალ-ი (მანგლისა) ნამგალი, «მღული»: „მოაველინს მანგალი“ DE,—„მოაველინს მღული“ C, მრ. 4,20; „შკრიდენ... ლახურებსა მათსა მანგალდ“ O, მიქია 4,3; „(დაქრენით) მანგლები თქუენი ლახურებად“ O, იოვ. 8,10; „მომსგავსებულ არს ბარკალი ესე ჩემი მანგალსა მრულსა“ Sin.—11,257r.

მანდა მანდ: „დასხედით მანდაჲ მთ. 20,30; „იდეით მანდაჲ“ G, რიცხ. 9,8.

მანდარი-ი ბური, laganum, placenta: „სცემდა... მანდარსა ერთსა ტაბაქისაჲ“ O, II მფ. 8,19.

მანდილ-ი ხელსახოცი: „მანდილსა ნუ ჩამოიკიდებ სარტყელსა შენსა“ მ. ცხ. 17,8v.

მანდრაგორ-ი, მანდრაგურ-ი, მარდაგონ-ი mandragoras: „პოვნა მან მანდრაგურნი ველსა ზედა“ O, დაბ. 30,14; „გამოსცეს სელნელებად თქსი მანდრაგორთა“ O, კება 7,13; „მეურნალთა ოდესმე მარდაგონითა მიიხადან ძილი“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 88,8.

მანდრინ-ი სამწყსო, საკრებულო, მონასტერი. „მანდრინნი და ვენაქნი და მენაენი—ესე იკონომოსისა გასაგებლნი იყვნეს“ ი. ე. 43,32.

მანიაკ-ი ყელის სამკაული, ოქროს ან ვერცხლის რგოლი თუ ძეწყვი; «მძივი დაცუმული»: „გარდაცუეს მანიაკი ოქროხსა ყელსა მისსა“ M, დაბ. 41,42; „მოიხუნა მანიაკნი ქელთა აქლემთა მათანი“ G,—„მოიღო მანიაკები იგი. რომელ იყო ყელსა აქლემებსა მათსა“ M, მსქ. 8,21; „წევასხენ... მანიაკი ყელსა შენსა“ O, ეფე. 10,11; „ვბრძანებ მისსა ქელსა მანიაკისა დაღებად“ მამ. 40,12; „ნასახმნი გუერდისა შენისა[ნი] მსგავს მანიაკთა“ pb., კება 7,1.

მანივთებელ-ი: „მე ვარ მანივთებელი ბოროტისაჲ“ x 304v.

მანიქველ-ი მანის მიმღევარი: „ეზიარის... არცაღა მანიქველთა უღმრთოთა“ მრთ. A, ანტ. დ. 28r.

მანიქეოზ-ი მანის მიმღევარი: „მანიქეოზნი იტყვნ, ვითარმედ საუტრად და არა კეშმარტად იყო აღღგომაჲ“ კ. იფრ. ალღგ. 105,11.

მანკ-ი იხ. გულმანკიერი, მანკიერი, მანკიერება, უმანკო.

მანკიერ-ი ცუდი, ნაკლის მქონე, ავი, ავის მოხსენე: „ყოველისათჳს შეცოდებისა ნუ მანკიერ ხარ მოყუისათჳს“ O, ზირ. 10,8; „სახითა წრფელნი და უმანკონი და საქმით მანკიერნი და თავჯდენი“ მ. სწ. 206,12; „იყო ჭორი იგი... მანკიერი და მათ არა იცოდეს სიმედგარე მისი და ზნაონებაჲ მისი“ ი. ე. 48,27. იხ. მანკი; ზღრ. გულმანკიერი, წყლით-მანკიერი.

მანკიერება «ძვრის-მოჭსენება», «ძვრი», მზაკერობა: „აღივსენს მანკიერებითა“ ლ. 8,11; „სავსეო ყოვლითა... მანკიერებითა“ საქ. მოც. 13,10; „არცა უყუნისამდე ღამარხოს მანკიერებაჲ“ C,—„არცა უყუნისამდე ძვრი ივსენოს“ ლ. ფხ. 102,9; „აწუ მანკიერებით სცეს მას ჯელითა“ G,—„გინა თუ ძვრის-მოჭსენებით სცა მას ჯელითა“ pb., რიცხ. 35,21; „ნაწლევი მისი საესმ არს მანკიერებაჲ“ O, ზირ. 18,23; „რომელსა არა აქენ მანკიერებაჲ საეწმაყო, ოდეს იხილის ძმაჲ თქსი წარმატებად, უხარინ“ მ. სწ. 248,23. იხ. მანკიერი.

მანქანა იარაღი (ხელოსნური): „მანქანანი მათნი და ზღუდენი და გოდულნი დაამქუნინა და მოკლნინა და მოიკლნინა“ O, I ეზრა 4,4; „არაჲ სარგებელ... არიან... შრომაჲ მანქანათაჲ მათ და ჯელოვნებათა მენავეთაჲ

ამთ. ოქრ.-მარბ. და იონ. 103, 86. იხ. მანქანება, მანქანითი, [მანქანება]. მანქანება.

მანქანება ღონე, ხერხი, ბოროტგამზრახველობა; ფანდო: „დოდ არიან მანქანებანი მტერისანი“ მრთ. A, ანტ. დ. 22r; „განაწენა კარნი ესე მანქანებითა გრანდ-სანაჲ“ ომბა მოც. 16, 18; „რამთა შეუძლოთ თქვენ წინა-დაღუ-მად მანქანებათა მათ ეშაქისათა“ ეფეს. 6, 12; „გელის-მა-ყო კეთილის-მოძღლისაჲ მის მანქანე-ზაჲ“ მრთ. A, ანტ. დ. 24v. იხ. მანქანა.

მანქანითი-ი ბოროტგანზრახვითი: „განაშორა თავი თვისი ეგვიპარა მათ მანქანითთა საქმეთა მათთა“ იბ. რომ.-კურთხ. ისაქ. და იაკ. 00, 4. იხ. მანქანა.

მანქანის-საბელი-ი თოკი, მსხვილი მაწარი; «საბელი»: „დადგეს იმს მანქანის-საბელი ჭურულსა ნემსისასა განსულად“ ლ. 18, 25; „შერკეს იგი ორითა მანქანის-საბ-ლითა (საბლითა M) ახლითა“ G, მხჯ. 15, 18. იხ. სა-ბელი.

[მანქანება] იხ. მანქანა.

მარ-ი «საწნეხელი», სარწყული: „ასი მარი ზეთი“ C.—„ასი საწნეხელი ზეთისაჲ“ DE, ლ. 10, 6.

მარ-ნი მიდიელები; «პართინა»: „ამოვა ბტანს ბარტენი-სსა, მართა სოფელსა“ O, I ეზრა 6, 28; „მარანი და უეიკა“... C.—„მართინი და უეიკინი“... J საქ. მოც. 2, 9.

მარაგება წინასწარ ცნობა, რჩევა, მარჩიელობა: „არწყო რაჟის მარაგებად წინაჲსწარ ცნობისათჳს, თუ განეშარჯებინა, რასა-იგი ეთიებენ“ ბალ. 94, 15. იხ. მემო-რანე.

მარად «მარადის»: „დავბანო მარად ღამე ცხელარი ჩემი“ J.—„დავბანე მე მარადის ღამე ცხელარი ჩემი“ ZL, ფს. 6, 7. იხ. მარადის.

მარადის «სამარადისოდ», «დღითი-დღედ», «მარად», «მარადღე», მუდამ, ყოველ ჟამს: „სეცხლი მარა-დის გზებ-ღის საკურთხეველსა ზედა“ O, „სეცხლი სამა-რადისოდ გზებ-ღის საკურთხეველსა ზედა“ G, ლევიტ. 9, 13; „მკვლავდეს მას ორნი იგი მ-ხეცებულნი მარადის“ I.—„მკვლავდეს მას ორნი იგი მოხეცებულნი დღითი-დღედ“ O, დან. 13, 8; „შენ დაგიტმო მარადის“ C.—„შენ დაგი-ტმო მარადღე“ J, ფს. 24, 6; „დავბანე მე მარადის ღამე ცხელარი ჩემი“ C.—„დავბანო მარად ღამე ცხელარი ჩემი“ J, ფს. 6, 7; „მარადის ხედვენ“ მთ. 18, 10; „შენ მარადის ჩემ თანა ზარ“ ლ. 15, 81; „მცნებათა მისთა ზრადედ მარადის“ O, ზარ. 6, 87; „წინაშე ჩემსა არს მარადის“ ფს. 15, 8. იხ. მარად, სამარადისო.

მარადის-მტყუყვარი-ი მუდამ მატყუყარი: „კირიტლნი მარადის-მტყუყვარნი“ ტიტ. 1, 12. იხ. მტყუყარი.

მარადღე «მარადისა», «ყოველსა დღესა», «დღითი-დღედ», მუდამ: „შენ დაგიტმო მარადღე“ J.—„შენ და-გიტმო მარადის“ C, ფს. 24, 6; „მარადღე განვიყურენ წინაშე ჯელნი ჩემნი“ J.—„ყოველსა დღესა აღვიყურენ წინაშე ჯელნი ჩემნი“ C, ფს. 87, 10; „მარადღე ტაძარ-სა მას წინა ეწოდებოდა თანა“ C.—„დღითი-დღედ თქვენ თანა ტაძარსა მინა ეწოდებოდა“ მთ. 26, 25; „შესწირვიდეს მსხვერ-პლსა მარადღს“ O, I ეზრა 6, 51. იხ. დღე.

[მარან-ი] იხ. მემარანე.

მარანათა წყევლის სახეა სირიულად: «უფალი ჩუენი მოვალს» (განსჯად): „იყავნ შეჩუენებულ, მარანათა“ I კორ. 10, 22.

მარგალიტი margarita; ძვირფასი ქვა: „რომელი ეძიებნ კეთილთა მარგალიტთა“ მთ. 13, 45; „ეითარცა მარგა-ლიტნი პატროსანი გამოვჩნდეთ“ რიფს. 167, 20; „ცხოველ-სა მას შინა ორბუდესა უძღურსა“ ფასდაუღებელსა მარგალიტსა მოღებად ღირს იქმნა“ Atl.—11, 102v; „შე-ქმნა მას შინა ბუნებამან ქვაჲ პატროსანი, რომელ არს მარ-გალიტი მრავალსაყიდლისაჲ“ ბ. კეს.-ექპს. დღ. 105, 0; „დაიუნჯოს მან... უსასყიდლოჲ იგი და ცხოველს-მყოფელი მარგალიტი, რლ არს... ჭე“ A—484, 312.

მარგებელი-ი სასარგებლო: „არა მოვიგოთ ოქროჲ მანე-ბელი, არამედ წიგნი მარგებელნი სულთა ჩუენთანი“ მ. სქ. 70, 8; „ესე სიტყუაჲ მანეებელ არს შენდა და არა მარგებელ“ Sin—11, 31r. იხ. რგება.

[მარგლა] იხ. განმარგლა, მომარგლა, ნამარგელი.

მარდაგონი იხ. მანდრაგორი.

მარზაპანი-ი (მარზანისა) მხარის მპყრობელი, გამგე-ბელი: „წარავლინა შეკრებად მარზანეზისა, ერის-თავ-თა, სოფლისა მთავართა, შერაცხილთა და ძლიერთა და ჯელმწიფეთა და ყოველთა მთავართა სოფლებისათა“ I, დან. 8, 2.

მარზიკი-ი მებრძოლი, მეომარი, რაზმელი: „მოვიღეს მარზიკნი და მოაოყრეს სიკიტ“ მ. ცხ. 387v.

მართ იხ. აღმართ, გამომართ, გა(ნ)მართ, გა(ნ)მარ-თება, განმართვა, განმმართებელი, განმმართველი, გაღმ(ართ), დამართ, დამართებით, დამომართ, დაღმართ, მართება, მართვა, მიღმართ, მომართ, უკუმართ, ქუეღამართ, შემართ, შეღმართ, შთა-მართ, შთამომართ, შთამომღმართი, წაღმართ.

მართალი-ი «წრფელი», «ამენ», სწორი, ნამდვილი: „გულ-ნი მათნი არავე მართალ იყვნეს მისა მიმართ“ C.—„გულნი მათნი არა წრფელ იყვნეს მისა მიმართ“ J, ფს. 77, 87; „მარ-თლიად მართალსა გეტყვ შენ“ C.—„ამენ, ამენ გეტყვ შენ“ DE o. 8, 8; „იყვნეს მართალ საქმენი იოსიანის წინაშე უფლისა თვისისა“ O, I ეზრა 1, 23; „სიმართლემან კაცთა მარ-თალთაჲ ივსნეს ივინი“ O, იგ. სოლ. 11, 6; „ყოველსავე მართალსა გარდაველარმით“ O, მიქ. 3, 9; „ეგე მარ-თალი-სიტუ“ o. 4, 18; „უღმრთოჲ მძლავრობს მართალ-სა“ O, ამბ. 1, 4; „მართალი და თუალუბუაჲ მსაჯული“ მ. ცხ. 80r; „სამშუალნი მართალ ყვენი და შეასწენით მაგას“ Sin.—11, 205v. იხ. არა-მართლ, განმამართლებელი, განმართლება, მართლ, მართლება, მართლიად, მართლად, მართლობა, სამართალი, სიმართლე, უმართლესი, უსა-მართლო.

მართება/მართვა მიმართვა, წარმართვა; შეშნობა: „რამთა კეთილად მმართებდეს საკეთ-მპყრობელი... ნავსა“ მ. ცხ. 70v; „შენ გმართებს უფლება ჩემი“ ქ. ცხ. 81, 10. „მშობრთა მათ შეიმართეს“ M, —„მშობრნი... მიიმართეს დავასა ზელა“ G, მხჯ. 20, 87. „ეითარ ქერ-არს მართებაჲ ნავისაჲ დღისი მზისა შიერ“ H—2251,

277v. იხ. აღმართება/მართება, განმართვა, განმმართველი, მიმართება/მიმართვა, მართება/მართება, შემართება, წარმართება, წარმართება.

მართებელი-ი იხ. მართება; ნაგის-მართებელი.

მართებულ-ი «პოხილი», მსუქანი: „ეუროთა მართებულთა მართებულ მე-ჯ.—ეუროთა პოხილთა მართებულ მე-ჯ. ფს. 21,18; „მორეწი (მრეწელი) O მისნი, ეთარცა ზუარაქნი მართებულნი მენ წინა“ I, იერემ. 40 21; „შე-მცა-წირულ ვართ... ეთარცა ბევრელნი კრავთა მართებულთანი“ O, დან. 8,10. იხ. მართება.

მართლ «პირისპირ», პირდაპირ, სწორად, ნამდვილად: „იერი იგი დგა მართლ (პირისპირ C) იერიკისა“ M, ისუფ. 5,10; „იტყუდა მართლ“ ზრ. 7,26; „აღდეგ ფერცთა შენთა ზელა მართლ“ ხაქ. მოც. 14,10; „თუღნი შენნი მართლ ქედვიდენ“ O, იგ. ხოლ. 4,25; „მზღაობით და მართლ ვილიდა“ O, მალ. 2,8; „ვერ ქაჯდ-ლით მართლ მესყუელად“ O, მიქ. 2,3. იხ. მართალი; მდრ. არა-მართლ.

მართლად იხ. მართლიად.

მართლგანმზრახველ-ი სწორად განმსჯელი, ბრძენი: „იყავ მართლგანმზრახველ“ მთ. 5,26. იხ. განმზრახველი.

მართლება: „ეუფეთე კაცთა შორის თუ ვინმე სცის სხვა მანასა, დადაცათუ ემართლებინ რასმე...“ მ. სწ. 80,22. იხ. მართალი.

მართლიად, მართლად «ამენა, ნამდვილად, სწორად, სამართლიანად»: „მართლიად მართალსა ვეტყუ თქუნ“ C, —ამენ, ამენ ვეტყუ თქუნ“ DE, ი. 1,51; „მართლიად ქსავ“ ლ. 7,43; „მართლიად მოგვაგებ ბორცსა კეთილისა წილ“ ფლკტ. 142,0. იხ. მართალი.

მართლმადიდებელ-ი ორთოდოქსი: „სადაცა გესმას, ვითარმედ არიან მართლმადიდებელნი, მენ წარვედ“ მ. ცხ. 25r. იხ. მადიდებელი.

მართლმადიდებლობა ორთოდოქსობა.

მართლმსაჭულ-ი მართალი: „მართლმსაჭულ ხარ, უფალი“ მ. ცხ. 414r. იხ. მსაჭული.

მართლმსაჭულება, მართლმსაჭულობა სწორად გასა-მართლება: „მართლმსაჭულობისათჳს ღმრთისა“ თავნი იაკ. ეპ. 6; „ეთიარცა ცეცხლი და თივაჲ ერთან ვერ იყოფებან, ეგრეთვე მართლმსაჭულებამ და მრწყალებამ ერთსა სულსა თანა ვერ იყოფებიან“ A—35,103r. იხ. მსაჭულება/მსაჭულობა.

მართლობა თავის მართლება: „ანუ რასა ვიტყოდით, ანუ რასა ვმართლობდეთ“ O, დან. 44,16. იხ. მართალი.

მართლსარწმუნოება მართლმადიდებლობა: „რომელნი მართლსარწმუნოებებისათჳს განიდევნეს და მიცნეს საპერობილეთა და ექუსორია ყენეს“ ნახ. 75,16. იხ. სარწმუნოება.

მართლუკუნ «უკუნ», «უკუალად», უკან: «წარვედ მართლუკუნ ქუშან» DE, —უკუნ იქმც ჩემგან“ C, მრ. 8,23; „იორდანე უკუნეკა მართლუკუნ (უკუალად C)“ ლ. ფს. 118,8; „მართლუკუნ იქცენ და სირბილულ

იქმნენ, რომელნი ზრახვიდეს ჩემთჳს ძვრსა“ ფს. 84,4. იხ. უკუნ.

მართლქუე «დამართ»: „მიიხილონ ცად მიმართ და ზე და ქუეყანად და მართლქუე“ G, —აღიბილენ თუღნი ზეცად და ქუეყანად დამართ“ O, ეხ. 5,80. იხ. ქუე.

მართუე ნაშობი, შვილი, ბარტყი, «ყრმა», «ვბო»: „მართუენი მათნი (ვარისა და დათჳსა) აღრეულად იქცუ-ლიან“ O, —თანად იყვნენ ყრმანი მათნი“ pb., ეხ. 11,7; „განზარდენ მართუენი მათნი თჳნიერ წიშისა“ M, —გან-მზარდენ თუ გბონი მათნი გარე შიშისა“ pb., იოზ 38,8; „ქათამან (მურინელებან DE) შეიკობნის მართუენი“ მთ. 23,37; „შეჭამელ იგი მართუეთა ორბისათა“ O, იგ. ხოლ. 30,17; „მართუეთა მათ ღაქრტნიან ძველნი ფრთენი“ ფო. XI,12; „და-თუ-უტვენეს კერტნი თჳსნი უნდოლად, მართუეთა ვერ გამოისხამს“ მ. ცხ. 107v. იხ. მართუეაჲ. **მართუეაჲ:** „ქათმისა მართუეაჲა გაუზარდის შესაწი-რავად წმიდასა თვედორეს“ Q—240,158. იხ. მართუე.

მართუ-მოყუარე შვილის მოყვარე: „ჩვემა მართუ-მოყუარე არს“ ფო. VII, 7. იხ. მოყუარე.

მარიალ-ი წლის მე-10 თვე ძველად ჩვენში, ეხლან-დელი ივნისი: „აღესრულა წმიდაჲ იგი ფილეტიმონ ათუთშეტსა მარტისა თთჳსასა, რომელ არს მარიალი. ღლესა შაბათსა“ ფლკტ. 100,20; „მეზუთესა მარიალისა თჳსასა მოუწოდა მათ ბქემან მან“ H—341,475.

მარიამეთ-ი მარიამიანნი: „მოსრულ იყვნეს მარიამე-თა“ C, ი. 11,45.

მარილ-ი: „თქვენ ხართ მარილ ქუეყანისა“ მთ. 5,13; „მარილი წყლისაგან არს“ მ. ცხ. 46r; „ეთიარცა მარილ-ნი დაიფქვენ“ მ. ცხ. 283r. იხ. დამარილება, მარილენი/მარილიანი/მარილი(ვ)ანი, მარილოვნება, მარილოვნისი, შემარილება.

მარილენი, მარილიანი-ი, მარილოვანი, მარილოვანი-ი მლაშე: „მსგავს არის იგი ქუეყანასა სოღამისა და გომორი-სასა, რომელი-იგი მარილენი არს და არცა ნაყოფსა მოიღებს და არცა მღელსა“ მ. ცხ. 274v; „მარილენი არს ქუეყანაჲ ჩენი“ მ. ცხ. 301v; „უკუეთუ უმგბარი იყვის ანუ უმარილოჲ ანუ მარილიანი... მზარეული დაიუბნის“ ი. ე. 87,13; „დაშთის ზღუაჲ იგი მარილოვანი (var. მარილენი)“ ბ. კეს. ექუს. დღ. 40 5; „დაეშენოს იგი ბიერისა ქუეყანასა მარილოვანსა“ O, —დაეშენოს აღდაქსა ქუეყანასა... ქუეყანასა წინა მარილიანსა“ pb., იერემ. 17,8; „შეთიქვენეს ღლესა მას მარილოვანსა“ O, დან. 14,8.

მარილოვანი-ი: „მარილოვანი იგი, რამეთუ მარტოჲ ესუა იგი ღელსა მისსა“ გრ. ნახ. კაც. აგებ. 208,27; „შეამყენით მარილოვანი იგი ტაბლანი თქუენი ცსენებითა მით თქუ-მელთაჲთა“ ბ. კეს. ექუს. დღ. 130,21; „იყო (წყალი) მა-რილოვანი ფრიად“ H—341,283. რამისა უკუე უმეტესსა და უფროჲს ამისსა იქმან, რომელი-იგი სწენან მარილოვნად და წერენ მიწასა ზელა“ ბ. კეს. ექუს. დღ. 130,9. იხ. მარილი.

მარილოვნება მარილიანობა: „დაწურის და დაატყის მარილოვნებისაგან მისისა და ს-მწარისაგან გამოსა-

დინელმან მან- ბ. კეს. ექვს. დღ. 61, 16. იხ. მარილოვნანი. მარილოვნანი-ი მარილიანი-ი: ანსევი წყალსა მარილოვნანი-ი ზღვასა მარკ. 249v. იხ. მარილოვნანი.

მარილოვრილი-ი მარილდაყრილი: „მეგანაჲრად დაიდგი-ნა მარილყრალისა მის ლარს-ტორცისა“ A—02, 731. იხ. ყრალი.

მარკიანელი-ი მარკიანეს მიმდევარი: წათ. D, კ. იერ. აღდ. 828.

მარშალი-ი მარმარილო: „განეს-უენებდეთ ტაძართა შინა... მარშალითა დასაშლთა“ A—82, 234.

მარმარილო, მარმარილო marmor: „დღეს ტაყენი მარმარილოდსა იქნენი“ C, ი. 2, 6; „წვენი მისნი მარმარილოდსა იქნენი“ O, კება 5, 15; „მღუბარე იყო მენ ნაკლეთი მარმარილოდსა სუეტისაჲ“ მ. ცხ. 247v; „გიდგან ტაძარნი მარმარილოდთა მალესელნი და გლაბასა არა აქეს საძულელა, რომელსა ეწევე შევიდეს“ მ. სწ. 63, 26; „მარტა ზერ-თა მათ მომსაშელთა მარმარილოდსა იქნენი“ H—341, 149. წდრ. მარშალი.

მარმარილოფენილი-ი მარმარილოთი დაგებული: „ფო-ლონი ესე მარმარილოფენილი“ ფლკტ. 133, 28. იხ. ფენა.

მარტი-ი წლის მესამე თვე: „(10) მოკეთეს მარტსა ოქტაბრსა, დღეს პარასკევსა“ ქ. ცხ. 120, 8.

მარტივი-ი უბრალო: „ეს ფინიკსა გული ერთი... ერთი არს გული მისი და მარტივი“ მ. ცხ. 408r.

მარტივად აღვილად: „მეფიწყნარით თარგმანებაჲ მისი მარტივად წიგნებითა ზრახვისა წიგნისასა“ ბ. კეს. ექვს. დღ. 33, 6. იხ. განმარტება, განმმარტებული, სიმარტივე.

მარტივობა, მარტიობა „განმარტებული“, უმანკოება, გულუბრყვილობა: „მარტიობითა (განმარტებულთა) გელსაჲთა გეზინ-დენ ღმრთისა“ კოლ. 8, 22; „გინა თუ ზღუარდლოთა, გინა თუ მარტივობითა მოი-ცანა ანა პირნი განკეთაჲ“ ლომ. 89, 27.

მარტო ცნოლო, განცალკევებული, მარტოხელი: „გარეა მარტო ღმერთი“ C, —გარეა მხოლოსა ღმერთსა DE, მრ. 10, 16; „მარტო იპოვა მენ“ მთ. 14, 23; „მარტო მუჲე მთაჲ კერო მარტო მან“ ი. 6, 15; „არა ენო მარტო არს და ქერო“ ფლკტ. 148, 1; „მარტო ეტარება ზეველ არა“ ფიზ. XXXIII, 7; „ერი მარტო და დამკლარს“ G, რიცხ. 23, 8.

მარტოდ თვსაგან, ცალკე, მხოლოდ: „გარე-იყვანა იგი ღრსა მისეჲ მარტოდ“ C, —გარეყვანა იგი ერისა მისეჲ თვსაგან DE, მრ. 7, 33; „დაიდგენ იგი მარტოდ“ G, —დაიდგენ იგი თვსაგან M, მსქ. 7, 3; „გერითსა მარტოდ სუვაჲ ღუერს“ ფიზ. XXXII, 10. იხ. გი(ნ)მარტო(ვ)ე, მარტო(ვ)ე.

მარტოდ-მყოფი-ი მონაზონი, ბერი: „და პოვს მარტოდ-მყოფი ვინე“ ატმ. 102, 3; „იხილა რამ მამან მან მარტოდ-მყოფი იგი და დაუდგენლი, განუკრდაჲ“ მ. ცხ. 250v; „სწავლაჲ წმიდისა ფერქისი მონაზონთა

მიმართ და მარტოდ-მყოფთა“ მ. სწ. 188, 2. იხ. მყოფი. მარტოდ-შობილი-ი მხოლოდ-შობილი: „შობილი უმკვე-ლად თესლისაჲ და ვითისა. დედაჲცისაჲგან მარტოდ-შობილისა“ ქ. ცხ. 118, 14. იხ. შობა.

მარტო(ვ)ება განცალკევება, განმხოლოება: „უმკობს ზენდა... ვიდრე დამკვდრებაჲ ზენი მარტოებით“ არსტ. 63, 7; „ვერ შემკლებელ არს მარტოებით დაუდებლად“ მ. ცხ. 77r; „ველოდ მას, რამთა ვერაზო მარტოებით“ მ. ცხ. 215v. იხ. მარტო.

მარტორქა manoceros, unicornus: „ანუ ინებოს-მეა მარტორქამან მონებაჲ ზენდა“ M, იომ 39, 0; „(მიგ-სენ) რქათაგან მარტორქისათა“ ფხ. 21, 22. იხ. რქა.

მარტოქმნული-ი განცალკევებული: „ხოლო ქეშპირიტი ქურიეი და მარტოქმნული ესას უფალსა“ I ტიმ. 5, 6. იხ. ქმნული.

მარტული-ი, მარტური-ი მოწამე: „თანა-შეერაცხა მარტულთა“ ბ. კეს. 40-თხ 121, 21; „განეწესე მარტურთა თანა“ ფლკტ. 150, 29; „მარტულთა ქსენებითა ვინ-მე განძეს მარტულთა მოყუარე“ ბ. კეს. 40-თხ 115, 4. იხ. მარტულობა/მარტურობა/მარტურება, სამარტულე.

მარტულია, მარტურია სულიწმიდის მოფენის დღე: „აღმე იგი მარტურისაჲ ყოფად იერუსალმს“ სპქ. მოც. 20, 10; „დავადრე ეფესოს შინა ვიდრე მარტური-ადმე“ I კორ. 16, 8; „აღ-ცვანი წმიდისა მარტული-ისანი“ ი-ე. 80, 7.

მარტულობა, მარტურობა, მარტურება მოწამეობა; წა-მება: „მოიღოს მარტურობისაჲ იგი გვრგნი“ მრთ. S, კ. იერ. აღდგ. 108, 5; „არად შეეერაცხოს მარტურე-ბაჲ ზენი“ ფლმ. 203v; „მოიღო ნაწილი იგი მარტულო-ბისაჲ“ ატმ. 10, 5; „რამთა ღირს იქმნენ მალსა მარტუ-ლობისაჲჲ ქრისტესთჲს“ ბალ. 18, 12. იხ. მარტული.

მარლუ წამხდენელი, დამარღვეველი: „შენ იგი ხარა, მარღჲ ისრაელისაჲ, რომელი გარდაქცევ ისრაელსაჲ“ O, III, მფ. 18, 17. იხ. რლუევა.

მარჩივი-ი «მრჩობლი», «ბორჯღლელი», ტყუბი: „მარქვა თომა, რომელსა ერქვა მარჩივი“ ი. 11, 16; „შე-უყრეს მარჩივი ენი მისნი“ G, —მარჩობლთა მისთა შემა ჟოს“ M, რხ., II მქ. 25, 11; „მეფე ვაისაჲ დამოქი-და ძელსა ზედა მარჩივისა“ G, —მეფე ვაისა დამო-ქიდეს ძელსა ბორჯღლელსა“ M, ისუ 6. 8, 20; „იყენეს მარჩივი ენი მუცელსა მისსა“ O, დაბ. 88, 27.

მარცუალ-ი მარცვალი, ცალი, «კუფხალი»: „მსგავს არს... მარცუალსა მდოგვსაჲ“ მთ. 18, 31; „ვითარცა-იგი იპოვის მარცვალი ტევანსა შინა“ I, ეხ. 65, 8; „ში-შუელი მარცუალი... იფლისაჲ“ I, კორ. 15, 87; „არცა-ლა მარცუალი ენაჲსა ზენსა აღკრიბოთ“ რხ., —არცა კუფხა ღანი ენაჲსა ზენისანი შეპკრიბნე“ G, ლევიტ. 19, 10.

მარცხენე, მარცხენა: „ნუ აგრძნობნ მარცხენე ზენი“ მთ. 6, 8; „მარცხენე მისი თავსა ჩემსა ქუეშე“ O, კება 2, 8; „დაიდგა ბარზიმი იგი ჯელსა მარცხენასა“ სპკითხ. წიგ. II, 72, 8. იხ. მარცხენით, მარცხენით/მარცხენითი, მარცხენით კერძო, მარცხენით კერძო, მარცხლ/მარცხნ, მარცხლ კერძო.

მარცხენედ კერძო (ზხ.) მარცხნით მყოფი, მარცხენა მხარისა: „მოიყვანა იოსებ ძენი თჳსნი: ეფრემ მარჯენით

მარცხენედ კერძო ისრაშისა^ა O, დაბ. 48,18. იხ. მარცხენით, მარცხენით/მარცხენით.

მარცხენით (ზზ.) მარცხნით, მარცხნივ: „ნუ შიპტე ნუა მარჯუენით, ნუა მარცხენით“ O, იგ. სოლ. 4,20; „დადგინის ცხოვარი მარჯუენით მისა და თიანნი—მარცხენით“ მთ. 25,88; „დაუბრუნეთ იგი მარცხენით“ საქ. მოც. 21,3. იხ. მარცხენე.

მარცხენით-ი, მარცხენით-ი «მარცხენით კერძო», მარცხნით მყოფი: „პრქუას მარცხენითთა მათ“ DE,—„პრქუას მარცხენით კერძოთა მათ“ C, მთ. 25,41; „მარჯუენითნი აღიღლი ვიდრემდევე ეგნელ, მარცხენითნი ნემსა ჰგინა“ განხ. ი. 201,11; „წინადავე ამისა დააყენა მარცხენითი იგი ღოაქონი“ ხაქთხ. წიგ. II, 120,1. იხ. მარცხენე.

მარცხენით კერძო (ზზ.) მარცხნით, მარცხნისაყენ, მარცხენა მხარეს; „ეპურა ეპოფანე... ერთსა მარცხენით კერძო“ ხაქთხ. წიგ. II, 128,15. იხ. კერძო.

მარცხენითკერძო-ა მარცხენა მხარისა; «მარცხენითი», «მარცხენითი»: „პრქუას მარცხენით კერძოთა მათ“ C,—„პრქუას მარცხენითთა მათ“ DE, მთ. 25,41. იხ. კერძო.

მარცხლ, მარცხნ (ზზ.) მარცხნით: „ვიღოდი მას შინა, გინა მარჯულ (მარჯუნ I), გინა მარცხლ (მარცხნ I)“ O, ეხ. 80,21; „უფროს მარჯუნ და მარცხნ განმარტე იგი“ I, ეხ. 54,8; „გამოეხადნეს მოსე და ელია, მდგომარენი მარჯულ და მარცხლ“ იხ. რომ.-კურთხ. იხაჟ და იაჟ. 88,0. იხ. მარცხენე.

მარცხლ კერძო «მარცხენით კერძო»: „მარცხლ კერძო შიპტე“ ანდ.-ანატ. 283,27; „წარმოვლის მიწასა ვასუილისსა მარცხენით კერძო (მარცხლ კერძო ა M)“ G, ისუ 5. 10,28. იხ. კერძო.

მარცხუენელ-ი შემარცხენელი: „და ესე (ქებაჲ აკთაჲ) განმაქიებელ და მარცხუენელ არს კაცისა“ მ. სწ. 68,12. იხ. რიტუა.

მარცხუ-ი «მოსაუღლნი», მაშა: „დაბურან... ბაზმანი მისნი და მარცხუნი მისნი და მისაუღლნი მისნი“ G,—„შებურან... ორნი სანთელნი მისნი და მოსაუღლნი მისი და განსაჯოცი მისი“ ეხ.. რიტ. 4,9; „ნაუერცხალი, რომელი მარცხუნი თა მოილო საურთხველისაგან“ I, ეხ. 6,6; „მოიღეს წამალი იგი მარცხუნი თა შეპყრობილი“ X* 252r.

მარხვა შენახვა, დაცვა, მარხულობა; დაფლვა: „იმარხეს მას ღლესა შინა“ GM, მხჟ. 20,28; „იმარხეთ მარხვაჲ“ O, III, მფ. 21,0; „იმარხვიდეს“ C,—„იყენეს... მარხვასა შინა“ DE, მრ. 2,18; „რომელი იმარხვიდეს მცნებათა, დაიყვას სული თუნი“ O, იგ. სოლ. 10,10; „წიგნი იგი მისცა მარხვად“ O, იერემ. 80,20; „აქაჲ მარხავს მამად ჩუენი“ X 888v.

მარხვა მარხვა, მარხულობა: „იმარხვითა... ქმსახურება“ C, ლ. 2,87; „წმიდა ყავთ მარხვად“ O, იოვ. 1,14; „დაეცნათ ღლეს მარხვად“ მ. ცხ. 267v; „მარხვასაცა და ჰამასა გუამი შენი ერთვე ჰქელ არს“ მ. ცხ. 87v; „ჩუეულუბა იგი მარხვისაჲ აქუნდა“ მრთ. A. ანტ. დ. 82v; იხ. დამარხვა(-ული), დამარხველი, დასამარხველი(-ლად), მარხება, მარხევა, მარხველი, მარხული, მარხულად, მარხველი, ნამარხევი, სამარხევი, შთამარხვა.

მარხევა, მარხევა შენახვინება, მარხვინება: „ნუ-კუე ჰელ-ეწიფების ძეთა სიძისათა... რამთა ამარხევა ღეს მათ“ ლ. 5,34; „მერმე ამარხვი მათ ხუცესმან რა-ორით“ მ. ცხ. 103v. იხ. მარხვა.

მარხვეული-ი უქმელი: „დაიმპირა იგინი მუშაობასა შინა ღლე ყუელ მარხვეულნი“ მ. ცხ. 267v. იხ. მარხევა. მარხული-ი უქმელი: „დადგარ-მალ იყენეს მარხულნი“ ვარ. 801. იხ. მარხვა.

მარხულად შენახულად: „არიან ნემსნი ძულთა ჩუენთანი მარხულად აღიღლსა ერთსა, რომელი მოგესწავს“ სხტ. 143,8. იხ. მარხვა(-ული).

მარჯუე «შესაძლებელი», მარჯვე, კარგი, შესაფერი-სი, მოხერხებული, «განმარჯუებული», ყოჩალი: „მარჯუე თი არს“ C,—„უკუეთუ შესაძლებელ არს“ მთ. 20,30; „რომელი-იგი იყო მწერალ მარჯუე შეჯლსა მას მოსესსა“ I ეზრა 8,3; „მარჯუე და წეს იყო საკურეელი იგი“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 101,34; „სიტუენი შენნი კეთილ არიან და მარჯუე“ O, II, მფ. 15,3; „იყო ღლმ მარჯულ მრ. 6,21; „არცა ერთი რამე მიზეზი მარჯუელ და მძლელ აქუნდეს ცხოვრებისაჲ“ ფლკტ. 134,12; „ეითარცა ეამსა მარჯუესა მისცა იგი“ DE,—„ეითარცა განმარჯუებულად მისცა იგი“ C, მრ. 14,11; „ეძიებდა ეამსა მარჯუესა“ DE,—„ეძიებდა განმარჯუებულსა ეამსა“ C, მთ. 20,18; „მისცა ღმერთმან კაცი ორითავე მარჯულ“ ე.-გ. 52,13.

მარჯულ მხნელ, მამაცად; კარგად: „მოიოთბა მჟღლსა მარჯულ“ M, II მფ. 18,33; „გემ-სა იხილან (ღვნი-სასა), და უკუეთუ მარჯულ არს, არარამ ბრძანის“ ე.-გ. 37,4. იხ. გამარჯუებული, განმარჯუება, მარჯუება, მიმარჯუება, მარჯუენე, სიმარჯვე, უმარჯვე. მარჯუება მოხერხება: „მინდა მისლვაჲ შენ და ვერ ვი-მარჯუე“ Sin.—11,161r. იხ. მარჯვე.

მარჯუენე, მარჯუენა მარჯვენა: „რომელსა ჰელი მისი მარჯუენს განჰქელ ეღა“ DE,—„რომელსა ჰელი მარჯუენაჲ განჰქელ ეღა“ ლ. 6,0; „მარჯუენაჲ მათი სავსე არს ქრთამითა“ T, ფს. 25,10; „გოპურა ჰელი მარჯუენე შენი“ I, ეხ. 42,0; „მარჯუენე მან შენმან შემოწუნაროს მე“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 104,14. იხ. მარჯუენით, მარჯუენითი, მარჯულ/მარჯუნ.

მარჯუენე მარჯვე, ყოჩალი: „კაცი ორითავე ჰელითა მარჯუენე“ M.—„მამაკაცი მრზობლ მარჯუენე“ G, მხჟ. 11,15.

მარჯუენით «მარჯულ», მარჯვით, მარჯვისაყენ: „და-ჯელ მარჯუენით ჩემსა“ მთ. 22,44; „დაღუე მარჯუენით ჩემსა“ ი. მოც. 88,40; „ნუ შიპტე ნუა მარჯუენით, ნუა მარცხენით“ O, იგ. სოლ. 4,20; „მარჯუენით... და მარცხენით შენსა“ DE,—„მარჯულ შენსა და მარცხლ“ C, მრ. 10,37. იხ. მარჯვენე.

მარჯუენით-ი მარჯვენით მყოფი: „მარჯუენითნი აღ-იღლი ვიდრემდევე ეგნელ, მარცხენითნი ნემსა ჰგინა“ განხ. ი. 201,10. იხ. მარჯუენით.

მარჯულ, მარჯუნ მარჯვით, «მარჯუენითა»: „მარ-ჯულ შენსა და მარცხლ“ C,—„მარჯუენით... და მარ-ცხენით შენსა“ DE, მრ. 10,87; „ნუ დასლუამ მას მარ-

* x ყველგან ფანქროთა მიწერილი (რედ.).

ქელ ზენა“ O. ზირ. 12,12; „ვაფილია მას ზინა მარ-
ქელ (მარქელ—var.), გინა მარქელ (მარქელ var.)“ O,
ეს. 30,21; „მარქელ მარ ქელ და მარქელ განმარტე იგი“ I,
ეს. 54,3.

მარჯულ კერძი მარჯულნი კერძო: „სდევით-ლა მარ-
ქელ კერძი ნავისა ნავის სათრომელა ვე“ C.—„სდევით
საღმ ვე მარ ქელნი კერძო ნავისა მის“ DE, ა. 21,8.
იხ. მარჯულნი.

მასესხებელი-ი გამსესხებელი: „მასესხებელი და მსოფ-
სი ცრთუარას შე-მ-ხენეს“ O. იგ. სოლ. 20,13. იხ.
სესხ.

მასკლავი-ი, მასკულავი-ი იხ. ვარსკულავი.

მასკენე ვაზის ძაფი (საბა): „ნე აღმოაყენებ... მასკ-
ენე იგი მკენეული“ მსკ. 48,17; „ვამოაბას... მასკენესა
ენაჲსასა კიც იგი ვირსაჲ“ იხ. რომ.-კურთხ. ისაჲ. და
იჲ. 80,11.

მასმართი-ი მარმართი, კურპელი: „წარიღეს...
საჲფენი და მასმართი და საწერელი“ I.—„წა-
რღეს... საჲფენი და მარმართნი და საწერენი“
O, იერემ. 52,19.

მასმენელი-ი ცულის მოქმელი, მაცთური, დამბეზლე-
ბელი: „აღდა მასმენელი—ენმაჲ—ისრაელსა ზედა“
M. I 56, 21; „ცოლნი მათნი ეგრეთვე ღიხსნა არიან,
ნე მასმენელ, ფრთხილ. მორწმუნე ყოველსა ზინა“ I
ტფ. 3,11. იხ. სმენა.

მასპინძელი-ი სტუმრის მიმღები: „რომელნი-იგი მას-
პინძელ ეწინეს მას“ იერ.-მარხ. და იონ. 104,83. იხ.
მასპინძელი.

მასპინძლობა გამასპინძლება: „არადგინესა მივიდის
და ემასპინძლის სახლსა ზინა თქსა“ მ. ცხ. 130r.
იხ. მასპინძელი.

მასრული-ი შესაწირავი ან ძღვენი კერპთ-თაყვანის-
მცემელთა: „არა იყოს მასრული ასულთაჲს ისრაელ-
სათა“ G, II, მფ. 23,17.

მასწავლებელი-ი მასწავლებელი, დამრიგებელი, მოძ-
ღერძი: „აჲცი... მრავალთა მასწავლებელ და თვისა
თქსა ჯემარ არს იგი“ O. ზირ. 87,22; „არა მესმოდა ემა
მასწავლებლისა ჩემისა და მოძღვრებისა ჩემისა“ O,
იგ. სოლ. 5,13; „მრავალთა მასწავლებელ“ A.—
„მრავალთა მრავალთა“ B, სსტ. 181,17; „უფროსის
ხელთა მასწავლებელთა ჩემთაჲსა გულისგმაველ“ ფხ.
115,89; „აჲრ მრავალთა მასწავლებელთა მასწავლებელი
თქსა“ O. იგ. სოლ. 15,12. იხ. სწავლა.

მასწავლებელი-ი მიმწველებელი, შემწველებელი:
„აჲცი... არს მასწავლებელი იგი“ I, ეს. 14,4. იხ.
სწავლება.

მასხრებელი-ი მსხრებელი: „მასხრებელი მან
წყალსა... განიტყვას სამოსელი“ G, რიცხ. 19,21.

მატაკარანი-ი ზედ-მღვინელი, მნე, მტარვალთ-უფ-
როსი: „მოჰყრეს იოანე ეგრეთვე ზედმეტსა სავსისა მ-
ტაკარანსა“ O, დაბ. 87,26; „წარტყენსა ნაჲზადან
მატაკარანსა ზაბილ-ნი“ I, იერემ. 39,8; „ივლტო-

და) იოსებ ცოლისაგან მატაკარანისა ფარაოისისა“
ფი. XX,61.

მატანია თაყვანისცემა, მუხლის მოყრა: „მოვედ და
აღიოქმენუ მატანიით“ ლომ. 50,2.

მატება გვარდარება, მეტობა: „არადგინთა სასყიდლით
დაღვინებულთა მამისა ჩემისათა მატეს პური“ DE,—„რავ-
დგინთა მორწყნა მამისა ჩემისათა გარდაერევის პური“
C, ლ. 16,17; „მატდეს სიმართლე თქვენი“ მთ. 6,20;
„რომელმან ფრად მოიღო, არა ემატა“ II კორ. 8,16;
„რავდენ ემ მკვდრი იგი ყრმა არს, არაჲმთ მატეს მ-
ნასა, უფალ ღათუ არს ყოელისა“ გალ. 4,1; „ვარსკულავი
ვარსკულავსა მატეს დიდებითა“ I, კორ. 13,41; „ეგრეთვე
ხულოდით, რაჲთა უფროსსა მატებდეთ“ I, თეს. 4,1. იხ.
აღმატება, გამომატება, გარდამატება(-ული), გარდამატე-
ბელი, მიმატება შემატება, წარმატება, წარსამატებელი.

მატიანი-ი, მათიანი წიგნი, სიგელი, ისტორია, დავ-
თარი: „უბრძანე ხილვად მათიანთა საყვანებელთასა“
O, I ეზრა 2,21; „წერილ არს წიგნსა მათიანთასა
მეფეთა ისრაელისათა“ O, I ეზრა 1,38; „იხილე სახლსა
მატიანთასა, სადა ძეს წიგნები საყვანებელთაჲს დამარ-
ხულად მეფისა კაროსისი“ O, I ეზრა 6,21; „მოვა სახლსა
მატიანთასა საყვანებელთა ზაბილონელთასა“ O, II
ეზრა 6,1; „წიგნი იგი მათიანთანი განებუშოდიან და
საქმენი კაცთანი, დუარულნი და ცხადნი, აღმოიკითხებო-
დიან“ მ. სწ. 123,8.

მატლი-ი კეია: „უბრძანა ღმერთმან მატლსა (კიასა
var.) განთიადისასა ხელისაგან“ G, იონა 4,7; „მატლი
იგი მათი არა აღესრულების“ მრ. 9,48; „ეითარცა მლილი
სამოსელსა და მატლი ძელსა“ იგ. სოლ. 26,20; „განებ-
ნეთ იგი მატლისა მსგან მიწოვანისა“ შუშ. XIX,4; „ეჲ
ყოველი შესაჲმელად მატლთა არს“ ანდ.-ანტ. 205,17.

მატფობარი-ი მათობებელი: „ეითარცა... იგი (ქმნის) ქათამ-
მან მატფობარმან, რომელმან მოსცის ძალი განმაცხო-
ველებელი მისგან დატფობილთა მათ“ ბ. კეს.-ეჲჲ. დღ.
80,28; „ეითარცა ქათამი მატფობარი ისწრაფინ ბუდესა
თქსა“ A—36,143v. იხ. ტფობა.

მატყიერი-ი, მატყლიერი-ი მატყლიანი, ბანჯგელიანი:
„აჲცი მატყიერი“ O, IV მფ. 1,8; „არს ძმა ჩემი მ-
ტყიერი“ იხ. რომ.-კურთხ. ისაჲ. და იჲ. 10,12; „აღწუეს
სამოსელი ანუ საგუასლი ანუ ფესკ, ანუ მატყიერთა
მინა ანუ სულიერთა“ G, ლევტ. 13,62; „არს ძმა ჩემი
მატყიერი, ხოლო მე წულტუა ვარ“ Ath.—11,285r.
იხ. მატყლი; ფერემატყიერი.

მატყელი-ი „აღადგის თოვლი, ეითარცა მატყლი“ ფხ. 147,6;
„მოიგო მატყლი და სელი, და ქმნა საკმარი ჯელითა თქსი-
თა“ O, იგ. სოლ. 31,13; „ეითარცა მატყლი განვასებო-
კო“ I, ეს. 1,18; „ეითარცა მატყლი მლილთაგან შეიკამ-
ნენ“ I, ეს. 51,4; „არა შეიმოსის მან მატყლისა სამოსე-
ლა, არამედ მ-სიენ სტევისა (სელისა var.) სამოსელი“
მრთ. C, იჲ. მოც. 94. იხ. მატყიერი.

მატყლიერი-ი იხ. მატყიერი.

მატყუებელი-ი საბაბი: „მოიკვნენ, რამეთუ მე მატყუე-
ბელ გეჲმენ გვრგვისა მის“ ანდ.-ანტ. 222,19. იხ. ტყუება.

მაუღაბნოებელი-ი «რომელი მოაოჯრებდა», ამომგ-
დები: «მაუღაბნოებელი ჭეუყანისა ჩუენისა» G,—
რომელი მოაოჯრებდა ჭეუყანისა ჩუენსა» M, მსჯ.
10, 23. იხ. უღაბნოება.

მაუზენ-ი, მაუზენ-ი ძლიერი: «ღმერთი მაუზენი (მაუ-
ზენი O) ადგარსა თჳსსა აღიღ-ს» I, დან. 11, 88.

მაუჯეხელი-ი გულშემატკივარი, «მაჭირებელი»: «არავინ მაუჯეხელთაგანი იყო, არამედ დედაიცი
იგი იყო» მრთ. D, პეტრე და ელია 314; «იყვნენ თქვენდა
მაუჯეხელებ» G,—«იყვნენ ივინი თქვენდა მაჭირე-
ხელ» O, მსჯ. 2, 8. იხ. ურჯება.

მაუცარი-ი: «განვეზრნეთ მაუცართა და გრძნელთაგან»
მ. სჯ. 160, 22. იხ. უცნება.

მაუწყებელი-ი შემატყობინებელი, მაცნე: «ნუ შეპოვის
მაუწყებელისათჳს და იკჳსა» I კორ. 10, 28; «წა-
რავლინა აბესალომ მაუწყებელნი ყოველთა მათ მი-
მართ ნათესავთა ისრაჲლისათა» O, II მფ. 15, 10. იხ. უწყ-
ება.

მაფორ-ი სამოსელი, წამოსასხამი: «ვისი არს მაფორი
ისი სადგომი, რომელი ჰქიდავს» მ. ცხ. 162r.

მაფრთხობელი-ი შემაშინებელი: «არავინ იყ-ს მაფრთ-
ხობელ მათა» I, იერემ. 30, 10. იხ. ფრთხოვა.

მაფუცებელი-ი დამფიცებელი: «იწყეს ეიეთმე მიმამაღალ-
თა მათ ჰურიათა, მაფუცებელთა, საბელის-დებად სა-
ხელსა უფლისა იესუმესსა მათ ზედა» საქ. მოც. 10, 13. იხ.
ფუცება.

მაქებელი-ი მაქებარი, მეფსალმუნე: «ჰაიცი გამოიკაფე-
ბის პირითა მაქებელისა თჳსისაჲთა» O, იგ. სოლ.
27, 21; «ყოველთა მაქებელთა მისთა შეურაცხ-ყვეს იგი»
O, გოდ. იერემ. 1, 8; «რომგუარეთ შე მაქებელი» O.
IV მფ. 8, 15; «მაქებელთაგან და მნატრელთა უფრო-
ესლა იენებს და იზღვევის» მ. ცხ. 80r. იხ. ჭება.

მაქებლობა «გალობა»: «იმაქებლა ღებორამან და ბა-
რაქმან» C,—«გალობდეს ღებორა და ბარაკ» M, მსჯ.
6, 1. იხ. მაქებელი.

მაქმა ბადე: «მოიღო მაქმა და დაეღრი წყალსა» O,
IV მფ. 8, 15.

მაქმნეველი-ი მკეთებელი: «არნ ძალი იგი შრდელი გამყე-
ნებელ და მაქმნეველ ყოველსა ბუნებასა» გრ. ნოს.-კაც.
აგებ. 171, 23. იხ. ქმნება.

მაქუსიერი-ი მქონებელი: «შეეწიე... რომელი-მეც ცოცხალ
ხარ და მაქუსიერი ხარ» მ. სჯ. 174, 24. იხ. მაქუსიერება.

მაქუსიერება მქონებლობა, სიტყბოება: «პაუღე... ღა-
დაღებს და უჩუენებს მამისა ფრიად მაქუსიერებასა»
მრთ. C, ოქრ.-უძღ. შვილ. 517. იხ. მაქუსიერი.

მაღალი-ი «მაღლოვი», ძლიერი მაღალი, მაღლობი;
ამპარტაგანი, ამაცი: «ჰაიკთა შორის მაღალი საძაგელ
არს წინაჲ ღმრთისა» DE,—«რომელი წინაჲ კაცთა მაღ-
ლოვ არს, პილწ არს წინაჲ ღმრთისა» C. ლ. 10, 15; «ძეო
ღმრთისა მაღლისაჲ» მრ. 5, 7; «მონანი არიან ღმრთისა
მაღლისანი» საქ. მოც. 16, 17; «წყალობითა მაღლი-
საჲთა იგი არა იძრას» ფხ. 20, 8; «თელნი უფლისანი
მაღალ არიან» I, ეს 2, 11; «დადგეს ადგილსა მაღალსა

ლეიტერნი იგი» O, ნემ. 9, 4; «აღი-ტნეს ჭალაჲნი მათნი
მაღალნი» O, ნემ. 9, 25; «აღიღებულ მაღალთა შინა»
მთ. 21, 0; «ქმნეს მაღალნი კუმეველ ღმერთთა» M, II
58ტ. 28, 25; «რომელი დამკვდრებელ არს მაღალთა ში-
ნა» I, ეს. 83, 5; «თელნი მაღალთანი დაიშაბლენ» O, II
მფ. 22, 28; «მაღლითა გულითა იტჳვან» I, ეს. 9, 9; «ზე-
მოეთ მაღლით გარდამოვალს ცრემლი» მ. ცხ. 100r; «რტო-
ნი მისნი მაღლად განეფინნეს» თომა მოც. 18, 24. იხ.
ამაღლება/ამაღლება, მაღლო(ვ)ი, მაღლოვა, მაღლოვანი,
სიმაღლე, უმაღლესი.

მაღალი გულითა დიდგულა: «არაწმიდა არს წინაჲ
უფლისა ყოველივე მაღალი გულითა» O, იგ. სოლ.
10, 5.

მაღლოვ-ი «მაღალი»: «რომელი წინაჲ კაცთა მაღლოვ
არს, პილწ არს წინაჲ ღმრთისა» C,—«კაცთა შორის მაღ-
ლი საძაგელ არს წინაჲ ღმრთისა» DE, ლ. 10, 15. იხ.
მაღალი.

მაღლო(ვ)ა ამაღლება, განდიდება (თავისა): «ნუ ქმა-
ლო(ვ)ი» O, მრთ. 11, 20; «არაღარა მაღლოვდის
მერმე ნათესავთა ზედა» O, ეზეკ. 29, 15; «სიყუარული არა
მაღლოინ» I კორ. 13, 4; «დადალ მაღლო(ვ)ოდეს
და იქმოდეს უჭეულობასა» I, ეზეკ. 10, 50; «რომელი
ღმერთი არს, არა მაღლოვდა, და იუენ. მონანი ცოდ-
ვისანი, დადალ ვმაღლოვით» მ. სჯ. 70, 7; «არაღარა შეს-
ძნო მაღლოვად მთასა ზედა წმიდასა ჩემსა» O, სოფ.
3, 11. იხ. მაღლოვი.

მაღლოვანი-ი მაღლობი: «ცეცხლი უღაბნოთ გამოვდა და
მაღლოვანნი დაწუნა» წყტყ. 98. იხ. მაღალი.

მაღნარ-ი ტყე, ხშირი ტყე, ტევრი, ფოთოლ და
რტომრავალი ხე, ჭალა, «სერტყი»: «აღველ მაღნა-
რად» G, ისუ ნ. 17, 15; «მოკაფნა მაღნარნი იგი» O,
IV მფ. 18, 4; «უითარცა ეპოლი შორის ხეთა მაღნარ-
სათა» ჭება 2, 8; «უეუეთუ იზაბოს ლამან მაღნარით
გამო» O, ამოს 8, 4; დაეცა მაღნარი იგი კმირად-ნერგი
O, საქ. 11, 2; «ოხრიდ მაღნარნი» ოქრ.-გურიტ. 225, 5;
«უეუეთედა... ყოველსა ხესა მაღნარისასა» M, II 58ტ.
28, 4; «მოიქსენონ... ხეთა ზედა მაღნართასა» O,—«მოი-
ქსენენ... სერტყთა მათთა ხესა შორის ვარჯოანსა»
px., იერემ. 17, 2; «უითარცა სერტყი მაღნარისაჲ» O,
მიქ. 8, 12; «მოვიდა... მთით... მაღნართაჲთ» აშბ. 8, 8.
იხ. მაღნაროვანი.

მაღნაროვანი-ი მაღნარით დაფარული: «მთანი დიდ-ღა-
ლნი და მაღნაროვანნი იხილენ მრგულად და წყლტულ»
ბ. კეს.-ეპუს. ღდ. 91, 23. იხ. მაღნარი.

მაღჯებელი-ი გამომადგენლობელი: «იყე ვენ... მოს-
წრაფელ მაღჯებელ სულსა» მ. სჯ. 158, 80. იხ. ღჯება.

მაყენებელი-ი შემჩერებელი, შემფერხებელი: «არავინ
იყო მაყენებელ მისა მოტყუად» O, მიქ. 2, 4. იხ.
ყენება.

მაყუალ-ი მაყვალი; morus: «მაყუალთაგან მოის-
თულან უტრძენი» ლ. 6, 44; «ქრთილისა წილ (აღმომოცე-
ნების) მაყუალი» O, იობ 81, 40. იხ. მაყულოვანი.

მაყუედრებელი-ი მამხილებელი, ბრალის დამდები:
«ყუედრებანი მაყუედრებელთა შენთანი დამეცნეს ჩემ

ზედა პარა. 15,8; არცა მკინებელთა და მაცუელრე-
ბელთა სასტუმრო ღმრთისაჲ კერ დიმიკდრონ" მ. სწ.
245,6. იხ. ღვთაება.

მაყულო(ვ)ან-ი morus: „მაცულოვანსა ზედა, ვითარ-
იგი ღმრთი ეტყჳს მას" DE. მრ. 12,28; „ჩუენა მას ანგე-
ლოზი ცეპლითა აღისაჲთა მაცულოანი თ გამო" O,
გამოსლ. 2,2. იხ. ნაყუალი.

მაშა იქნებ, მაინც, მაშინ, აბა: „უკუეთუ არა, მაშა
უფროსა უკუენთა თავს-პიდეით მე" II კორ. 11,10;
„უკუეთუ უკუენთა იდე მათი მარტოდ განაშორებს გულის-
სტყუასა ჩუენსა ღმრთისაჲნ, მაშა მათ თანა ჰამად და
სუჲა რაოდენსა ზედა ჩუენ შორის საეხებელსა" მ. ცხ. 22r.
„უკუეთუ წაღნი ანგელსნი ამას წესსა ზედა არიან, მაშა
რად ძეს ჩუენი ცლობასა და განრისხებასა თანა ურთიერთას?"
მ. სწ. 227,15; „მაშა რად უღირს ჰმარსა, რად ყოსა,
უკუეთუ დადგრეს ცოლი მისი მასე ზედა ცოდვასა" H—
822,29r.

მაშენებელი-ი, მაშენებელი-ი მშენებელი: „ლოდი, რო-
მელ ზურაბ-ყუეს მაშენებელთა" მრ. 12,10; „ესე
არს ღმრთი იგი, რომელი ზურაბს იქნა თქვენ შირ,
მაშენებელთა" სპ. მოც. 4,11; „გალატოთა მათ
მაშენებელთა აღმშენ" O, I ეზრა 5,58; „სულად
ზურაბელ მაშენებელნი მისნი" ფხ. 126,1; „იყო კელსა
მასა სახელი მაშენებელისა და ლერწამი საზომელი"
O, ეფ. 40,3. იხ. ზენება/მშენება.

მაშინ იმ ჟამს: „და მაშინა მრ. 2,20; „მაშინ ეტყოდას
მათ" ფხ. 2,5; „უპოვს იყო ჩემდა მაშინ, ვიდრე აწ"
O, ოსე 2,7.

მაშინვე აღრიდანვე: „მაშინვე სამეცა" მთ. 11,21;
ფხ. 116 92.

მაშინ-ლა მაშინ მხოლოდ: „მაშინ-ლა გამონდა" მთ.
12,26; მთ. 8,15.

მაშინ-ლა-სადმე მაშასადამე: მხ. 81,3. იხ. მაშინდელი.

მაშინდელი-ი იმ ჟამინდელი, იმ დროის: „რომლისაჲნ
მაშინდელი იგი სოფელი წელით-რუნითა წარწყმიდა"
II პეტრე 3,6; „მეფერიჲ იყენს ღმრთისა მაშინდელნი
წარმანი ზენი" მ. ცხ. 275r. იხ. მაშინ, მაშინდითგან.

მაშინდითგან იმიერიდან: „ჰმნა ბორიტი მაშინდით-
გან და უწირესათგან მათთა" O, ეკლ. 8,12. იხ. მაშინ-
დელი.

მაშინებელი-ი შემამაშინებელი: „არაჲნი იყოს მაშინე-
ბელი თქუენა" მხ.—„არა იყოს შემამაშინებელი
თქუენა" G, ლევტ. 20,6; „არაჲნი იყოს მაშინებელი"
O, მთ. 4,4. იხ. ზენება.

მაშე-ი ზედმოსასხმელი, ჩადრა, კარვის სახურავი
ტყუასა: „ლოდილელ მაშეები კარვისაჲ" G, რიცხ. 4,25; „ამადა იგი მაცესა ტუენე მისსა" M.—„გარემოსაჲ
მას ზედმოსასხმელი" G, მხ. 4,18; „მოიღეს... მაშე-
ები იგი ტყუასა გარემოსაჲ ენდროს-ფერი" გამოსლ.
89,84.

მაშრომებელი-ი: „იყუენ ზენ მარადს მაშრომებელ კორც-
თა ზენთა" მ. სწ. 156,80. იხ. შრომება, შერობა.

მაშურალ-ი «დამაშურალი», დადლილი, დაქანცული,
გარჯილი; «მშრომელი»: „იესუ, მაშურალი გზისა
სლვისა, დაჲდა წყაროსა მას ზედა" DE.—„იესუ, დამაშუ-
რალი გზისა მისგან, ჲდა წყაროსა მას თანა" C, მ. 4,8;
„მოველით ჩემდა მაშურალნი გვე და განაჲფლნი"
ფლკტ. 149,33; „მშრომელთა და მაშურალთა და
განწყესა" ი.-ე. 36,1; „მოვიდა ესე მაშურალი ეელით"
O, დაჲ 25,29; „რომელნი მაშურალ არიან უფლისა
მიერ" პარა. 16,12. იხ. შერობა, სიმაშურალე.

მაშურალ ყოფა «დამშრომბა»: „შენ გშიოდა და მაშუ-
რალ იყავ" M.—„შენ გშიოდა და დამშურებოდე" G,
II მქ. 25,18.

მაშვალა გოდორი: „შთასუეს პავლე მაშვალასა და
მით გარდაუტევეს იგი ზღუდესა" მ. სწ. 87,21; „გარდაჲ-
დიან ღმრთისა მას მაშვალად და შთადგად მას შინა ოთხი
კოჲა და ესრით იღებდა... წყალსა" x მთ. 8r.

მაშვოთებელი-ი აღმძვრელი, ამრევე-დამრევე: „ყო-
ველთა მაშვოთებელ არს" მ. სწ. 241,0. იხ. შვოთება.
მაჩუ chirogrillum, cuniculus: „მაჩუ, რამეთუ აღმო-
ცხინის" M, ლევტ. 11,6; „მაჩუ, ნათესავი უძღური,
რომელთა იქმნიან კლესა შინა ბუდენი თჳსნი" O, იგ. სოლ.
80,28.

მაჩუენებელი-ი: „მრავალნი მოქენენი და მეგობარნი მაჩუე-
ნებელნი ჰსახებდეს მას" ბ. კახ.-ეფ. ლ. 66,20.
იხ. ჩუენება.

მაჩუენებლობა: „ყოველი ბორიტი მაჩუენებლობით
დაიწყების" მ. სწ. 9,15. იხ. მაჩუენებელი.
მაც იხ. ღება.

მაცთუნებელი-ი შემაცდენელი: „თუალნი შენი ახელიდენ
მაცთუნებელთა მათ ზენთა" O, ეს. 80,20; „სული
მაცთუნებელი უდაბნოსა ზედა" I, იერემ. 4,11. იხ.
ცთუნება.

მაცთური-ი შემაცდენელი, მაცყუარა: „რამეთუ მან
მაცთურმან თქუა" მთ. 27,08; „მაცთური თი ჰხადი
შენ წინამძღუართა ცხორებისათა" ანდ.-ანა. 218,28; „მო-
ყარად მაცთურისა მის ქრისტესა" ფლკტ. 158,24; „არა
ეჩრდელ მაცთურთა" უწყ. II, პეტრ. 68,14; „არად არს,
რომელი-იგი მაცთურ გეჰმების თქუენა" ფოკა 841r. იხ.
მაცთურება.

მაცთურება მოტყუება, შემცდენლობა: „ეცნათ... სუ-
ლი მაცთურებისაჲ" I მოც. 4,0; „უფალმან შეურიო
მათ სული მაცთურებისაჲ" I, ეს. 19,14. იხ. მაცთური.

მაცილობელი-ი მოცილე, მოწინააღმდეგე; მოპაექრე:
„განვიყრენ კელნი ჩემნი ვრისა მიმართ ურჩისა და მაცი-
ლობელისა" პარა. 10,21; „ყოველი სახლი ისრაელისაჲ
მაცილობელი არს და გულფიცხელი" O, ეფ. 2,7;
„მაცილობელნი დაეცნეს თავკედლობითა" მ. სწ. 78,17;
„არად მიუვოთ მაცილობელთა მათ, რომელნი მეტყვან
ჩუენა" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 182,25. იხ. ცილობა.

მაცხოვარი-ი «მესწელი», მაცოცხლებელი: „იშვა თქუ-
ენდა მაცხოვარი" DE.—„იშვა თქუენდა ღმრთი მესწე-
ლი" C, ლ. 2,11; „არაჲნი იყოს მესწელ ჩემდა, არცა მა-
ცხოვარი" ფხ. 7,8; „მოყლა მაცხოვარი თჳსი" ფლკტ.

165,1; „რომელ არს შემოქმედი და განმახლებელი და მაცხოვარი“ რიფს. 108,26. იხ. ცხოველები.

მაცხოვარება (ცხოვრება): „იხილეს თუღათა ჩემთა მაცხოვარებაჲ შენი“ ლ. 2,30; „უკუეთუ მსხვერპლსა მაცხოვარებისასა ძლუნად მისსა უფალსა... შესწირავს“ G.—„უკუეთუ შესაწირაჲი ცხოვრებისაჲ იყოს მსხვერპლი იგი მისი ღმრთისა“ O, ლევიტ. 3,1; „საუნჯეთა შინა არს მაცხოვარებაჲ ჩუენი“ I, ეს. 33,6; „არარას სხუასა ვეძიებ თჳნიერ მაცხოვარებისა შენისა“ მ. სწ. 75,32. იხ. მაცხოვარი.

მაცხოვრებელი—მაცოცხლებელი, სიცოცხლის მომცემი: „სიღრმენი წყალთანი მაცხოვრებელ არიან თვე-ზთა“ მ. სწ. 188,31. იხ. ცხოვრება.

მამდარი—გამამდარი, დანაყრებულის: „სული მამდარი გულსა ემღერინ“ O, იგ. სოლ. 27,7; „მამდარი ვართ ამით ცხოვრებითა“ ფლკტ. 135,26; „მამდარი და საესე არიედ ჭამადითა“ ოქრ.-მარხ. და იონა. 100,20. იხ. სიმამდარი, ძლომა.

მამდარი (სიმამდარი), „ამორობებით“, მამდარი: „ბერი ნაყოფისა ქუეყანისა შენისაჲ იყოს მამდარი და პოხილ“ I, ეს. 30,23; „შრომაჲ ეგე თქუენი არა მამდარი არს“ O, ეს. 55,2; „შეამდეთ პერსა თქუენსა მამდარი“ ეხ., ლევიტ. 26,5; „ქამდით ჯორსა მამდარი“ O.—„ქამდით ცემლი სიმამდარი“ ეხ., ეზეკ. 30,10; „განმდეს მამდარი“ O.—„ამორობებით განძლომილ იქმნეს“ ეხ., ოფსე 18,6. იხ. მამდარი.

მამდრობა სისავსე, სიმამდრე: „მოიწესე... ეამსა მამდრობისასა“ O, ზირ. 18,25; „ნუჲა სცდები მამდრობითა მეცლისაჲთა“ იგ. სოლ. 24,15; „არა იციან მამდრობაჲ“ I, ეს. 50,11. იხ. მამდარი.

მაწანებელი—მომსვენებელი: „მივიდეს მაწანებელად ისრაელისა“ I, იერემ. 31,2. იხ. წანება.

მაწვა გულმოდგინება, სწრაფვა, ცდილობა: „ყოვლისა კაცისა სიკეთესა ნუ განიციდი და შორის დედათა ნუ გმეწვენ“ O, ზირ. 42,12; „ყოვლისათჳს კაცისა მიმართ ღმრთისა იმაწენ ზრახვაჲ შენი“ O, ზირ. 87,16.

მაწოვნებელი—ძიძა, „რომელი აწოებს“: „ეჲ... მაწოვნებელთა“ C.—„ეჲ... რომელი აწოებდენ“ DE, მთ. 24,10; „აღიჭუა და წარიტაცა იგი მაწოვნებელმან მისმან“ O, II მფ. 4,4. იხ. წოვება.

მაწუველი—მაიძულებელი, გამომწუვევი: „არცა მაწუველი უვის“ O, იგ. სოლ. 6,7; „ბრძოლისა და შფოთისა არა მაწუველ“ საკითხ. წიგ. II 77,5. იხ. წუვევა.

მაწუმებელი—წვიმის მომყვანი: „არს ნუ ვინ აერაზა შორის წარმართთასა მაწუმებელ“ I, იერემ. 14,22. იხ. წუმება.

მაჰირებელი, **მაჰირვებელი**—შემაწუხებელი, შემაღვიწროებელი, „მაღურვებელი“: „მისცენ იგინი ჴელთა მაჰირვებელთა მათთასა და აჰირვებდეს მათ ღიღიღილად“ M, ნემ. 9,27; „რად გამრავლდეს მაჰირვებელი ჩემნი“ ფს. 8,2; „აღმაღლდეს ჴელი შენი მაჰირვებელთა შენთა ზედა“ O, მიქ. 5,8; „ყოველნი მღევარნი მისნი ეწინნეს მას შორის მაჰირვებელთა“ I, გოდ. იერემ.

1,8; „იყვნენ იგინი თქუენდა მაჰირვებელ“ ეხ., „იყვნენ თქუენდა მაჰურვებელ“ C, მსგ. 2,8. იხ. ჰირ(ე)ება.

მახათი—მახათითა შთამიგრეცა და მცირედ მეჭმარა მისგან“ მ. ცხ. 109,9.

მახალი—აბგა, ხურჯინი; მათარა: „ამიდა... მახალი“ O, ივლ. 10,5; „ამაო, მყურისი და მიილო ჩემან მახალი, რომელი მკიდავენ მე ზერვსა... ყო ლოცეჲ და მომართე მე იგი წყლითა საესე“ Ath.—17,27,9. იხ. მახალი.

მახალაჲ—ჩანთა, აბგა: „აღმოიღო მახალაჲ ისაგან თჳსისა წმიდა საბარებაჲ“ ლიმ. 13,16. იხ. მახალი.

მახარებელი, **მახარობელი**—ვინც ახარებს, სახარების მწერალი: „შუენიერ არიან ფერვნი მახარებელთა მათ მმჯობისათაჲ“ პრამ. 10,15; „წარაღიწეს მახარობელი კერბთა მიმართ მათთა“ O, I მფ. 31,9; „მახარებელი იტყვს—არა უღბად ტროლა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 103,10.

მახე „სათრგე“, „საბრგე“, ბადე, აკანთი; ლაგამი: „რამამცა დაუდგეს მას მახე სიტყუთა“ C.—„რამათა უგონ მას საფრგმ სიტყუთა“ DE, მთ. 22,15; „მზირინ იგი... მიზიდუად მისა მახითა თჳსითა“ ფს. 9,31; „მან განარინნა მახესა ფერვნი ჩემი“ ფს. 24,15; „მახე დაარწყუეს“ I, იერემ. 5,26; „ვითარცა მფრინველნი მახითა შეპყრობიან“ O, ეკლ. 9,12; „განეჰმარტი მახე ჩემი“ O, ეზეკ. 17,20; „ვითარცა მახე, განმართებელი ოლეთა ზედა“ O, ოფსე 5,1; „რომელი იგი არს... მახე, გული მისი“ O, ეკლ. 7,27; „სული იგი ეამსა მას ექერ გულგდებულად. ვითარცა მფრინველი, შეპყრობილი მახითა“ მ. სწ. 225,20.

მახიობელი, **მახეობელი**—მგალობელი, „მომღერის“: „მახიობელი სა მიმართ ნუ აღიმსობ“ O.—„მომღერი-სა მიმართ ნუ აღერევი“ ეხ, ზირ. 9,4; „ვითარ-იგი ეხედავთ მძნობართა და მახეობელთა, და შემზადის თითოველმან მათმან ჴურჴერი მსგავსად ძნობისა მის თჳსისა. და ვერ ჴელ-ეწიფების სტჯნაჲ ეზნითა და ვერცა ეზნაჲ იგი სტჯრითა განწვალებისათჳს ჴურჴერთა მათთასა“ ბ. კეს.-კაც. აგებ. 157,15. იგ. ხიობა/ხეობა.

მახიობელეზ მსგავსად მახიობელისა: „როკიდა სე-ფეჴალი იგი მახიობელეზ“ Ath.—11,162,9.

მახლობელი, **მახლობელი**—ახლოს: „მახლობელ არს ესე სახლსა ჩემსა“ O, III მფ. 21,2; „რომელი-იგი მახლობელ იყო მათა“ B.—„რომელი-იგი იყო მახლობელად მათსა“ A, სხტ. 142, 10-8; „რომელი-იგი მახლობელ არს გზასა“ ვარ. 815; „მახლობელად თანადგა ეამსა მას ჴუარტუმისასა“ ლონგ. 188,12; „დაბანაჲს მენ მახლობელად წყლისა“ C, რიფს. 83,9; „იყავ მახლობელად ჩემდა“ O, დაბ. 45,10. იხ. ახლო.

მახლობელი—მეზობელი, თვისი, ამხანაგი; ახლობელი, „მეძიებელი“: „მოკალნ... კაცად-კაცადმან მოყუასი თჳსი და კაცად-კაცადმან მახლობელი თჳსი“ O, გამოსლ. 82,27; „მახლობელი ჩემნი შორს განდგეს ჩემგან“ C, ფს. 87,12; „ყოვლისა მისგან მახლობელისა წყლისა შერეულად სუამნ“ O, ზირ. 20,15; „მახლობელ ღმრთეებისა არიან ბუნებანი იგი გონიერნი“ გრ. ანძ.-შობ. 297,9; „შორიელი და მახლობელი ეკრე გოდებდეს“ O, სიბრ. სოლ. 11,12; „თუ სდევს მას მახლობელი“ სისხლისაჲ

მ.ს. M.—არაფერს ღვეს შეძიე ბელი სასილსა მისისაჲ
G. ისუ. 6. 20.5. ა. ბლო, უმაღლესელი.

მახლობლობა ახლოს მყოფობა: „უწყობეს არს ჩუნდა
მობილურ ჯიშად და მარტივად იქნეს მახლობელ-
ობაჲ“ მ. ცხ. 14V; „რეკონანა ტელ არს და ცივ და შეურყევის
წყალსა მახლობელობითა სიცოცხლათა“ მ. კეხ. ექვს
დღ. 80,13; „არაფერს ღენი არს სანარბაღი მახლობე-
ლობისაჲ დაწყობად იგი სამკურნებლად“ O. იერემ.
82,7 ა. მართლმად.

მახლობლობითი ახლობელი, მეზობელი: „ესმა-ყე. ეი-
თარმეჲ მახლობლობით არაჲ იგინი“ G. ისუ. 6. 9.10.
ა. მართლმად.

მახროტი, მახრუტი ღვინის კიჭა: „განიყვნიან მახრო-
ტი იგი ღვინი და თითოეული სუამჲ ვითარცა ტბისაჲ
ვანქრამდელად...“ H—2251, 238V; „კვქმს... იყოს... კი-
ჭათა მახრუტებოთა, თითოა ზედა ტურთულთა“ A—
92,238.

მახუვა გაღვსება: „ამჯავა ჭამასა მას ჭრისტესა, ვითარ
ყოველთაჲს მახუვან“ მოც. ხაქ. 98,28.

მახული — გაღვსილი, „ღვსილი“: „სარეყელნი მისნი—
ღვსილნი მახული“ O.—საფილნი მისნი—სახულე-
ტენი ღვსილნი“ მხ., იობ 41,21. ა. აღმახუვა, გა(ნ)-
მახუვა, მახული, მახულისანი.

მახული — საპარსეველი, „რკინა“, ხმალი: „მახული
(საპარსეველი G) არა აღვლეს თავსა მისსა“ M. რიცხ.
8,5; „მახული თავსა მისსა ნუ შეეხებინ“ M.—არკინაჲ
არა აღვლეს თავსა ზედა მისსა“ G. მხ. 18,5; „მახული
არა აღვლეს არს თავსა ზედა ჩემსა“ G.—არა აღვლეს
არს საპარსეველი თავსა ჩემსა“ M. მხ. 10,17; „მახუ-
ლი ევანგელიზმად არა აღვლეს თავსა მისსა“ O. I მფ. 1,11;
„მოვიდა... მახულითა“ ხაქ. მოც. 12,2; „ადავენ
მახულნი ჭარჭარა მათთა, რაჲთა არა აღმოიკადოს ბრძო-
ლად“ მ. სფ. 88,14; „მახული მისი ღვსილ არს“ ფხ. 7,18;
„უმაღლეს მახულისა ორპირისა“ O. იგ. სოლ. 6,4;
„დაცენენ პირითა მახულისაჲთა“ ლ. 21,24. ა. მა-
ხული, სმახული, უმახული.

მახული (ხს.) ფიცხელი, სასტიკი, „მეუფითი“, ბასრი:
„უწყავლი არს გულის-წყრამაჲ და მახული რისხვაჲ“ O.—
„უმეუფელი გულის-წყრამაჲ და მეუფითი რისხვაჲ“ მხ.,
ფხ. სოლ. 27,4; „არს... მახული თუალითა“ ბალ. 20.11.
ა. მახული; ზღრ. გულმახული.

მახულობანი — ხმალიანი: „ავადნი მახულობანი“ M.—
„ავადნი ჭარჭარი მახულობით“ G. მხ. 8,10; „მახუ-
ლობანი“ M.—„ღვსილნი... მახული მახულობანი“ G. მხ.
20,2; „მახულობანი მოგვლენი შეგულ შენა“ ხაქობ.
წიგ. II, 101,20. ა. მახული.

მახანად უბრალოდ, ფუქვად: „ესდოდ და მახანად არა
ქრ-არს დაწევაჲ სანარბაღაჲ“ მ. ცხ. 46V.

მახამებელი — პარამონე: „იუფენ პირსა მახამებელ
ქრამათა“ მ. ცხ. 88V. ა. მახამე.

[**მახალი**] — იხ. ლეზა.

მახანელი — მებაჟნი: „იოვანე განაწესა მებაჟნად და მე-
მებაჟნად“ მ. მოც. 59,2. ა. მახანა.

მახარობელი — დამცინავი: „არს რომელიმე მოქალედ და
მხარობელი“ მ. სფ. 275,30. ა. მახარობა.

მაღვინვარი იხ. მბნდვინვარი.

მაზინვარი „მობრწყინვალე“: „იყოს... ბზინვაჲ მბზინ-
ვარი, მოთუროჲ“ G.—„იყოს ბრწყინვალეჲ მობრწყინ-
ვალედ, მოთუროლ“ მხ., ლევიტ. 18,27. ა. ბზინვა.

მაზღვინვარი, მბღვინვარი „მკუმოლვარი“: „პატრუკი
მბნდვინვარი (მბღვინვარი I) არა დაჰრითოს“ O.—
„პატრუკი მკუმოლვარი არა დაჰრითოს“ მხ., ეხ. 42,8.
ა. მბღვინვა.

მაზღვინარი — მელაფთაფე: „როკვიდა წინაჲ კილობანსა მას
პირით, შორის მსტვინვართა მათ და მბოზღვინართა“ I. II
მფ. 9,14. ა. მაზღვინა.

მაზღვინვარი: „დათჲ მბრღვინვარი... ვეუჭი მრისხანე“
A—92,299. პრღვინვა.

მაზინვალე — სხივოსნობა, ელვარება: „უმეტესისა მის-
თჲს მბრკინვალეებისა“ მხ. კვპრ.—აღვს. 227,21. ა.
უმკინვალესად.

მაზინვალე — ბრძანების გამცემი: „მოვეც იგი მთავრო-
ბად და მბრძანებელად ნათესავთა“ O. ეხ. 65,4. ა. ბრძანება.

მაზინვალე — „მეზინვა“, „ბრძოლის-მოქმედი“, მეზინვა-
ლი, მოღვაწე: „აკი მბრძოლი იყო“ M.—„მაზინვალი
მეზინვა იყო“ G. ისუ. 6. 17,1; „მოვიდა ისო და ყოველი
ერი, მბრძოლი მათ ზედა“ M.—„მოვიდა ისო და ყოვე-
ლი ერი ბრძოლის-მოქმედი“ G. ისუ. 6. 11,7; „ვი-
თარცა მბრძოლნი, რომელნი დასტარებულენ თიქსა გზასა
ზედა ბრძოლასა შინა“ O. ზაქ. 10,5; „მაზინვალე მბრძოლ-
თა მათ ჩემთა“ ფხ. 34,1; „ვითარცა მბრძოლნი რბიო-
ლიან“ O. იოვ. 2,7; „საყვარმან... განაღვდნის და მოსწრაფე
ყენის მბრძოლნი იგი“ მ. სფ. 17,27. ა. ბრძოლა; ზღრ.
გულის-მბრძოლი, თანამბრძოლება/თანამბრძოლობა, წინა-
მბრძოლი.

მაზინვალე იხ. ბრწყინვალე.

მაზინვალე იხ. ბრწყინვალე.

მაზინვალე — დაბუდებული; „მეზინვარი“: „იქმნეს
იგინი ვითარცა ტრენი, მბუდებელი კლდეთა შინა და
პირთა სოროთასა“ O.—„იქმნეს ვითარცა ტრენი, მეზინ-
ვარი კლდეთა შინა პირთა სოროთასა“ მხ., იერემ. 48,28.
მაზინვარი მოზუზუნე მწერი; კუპრი: „პირველ არიან
მატლ, და შემდგომად მისა იქმნის იგი მბუდვარი, და არ-
ცაჲ აქის სახესა ზედა დაადგის, არამედ ფრინავნი იგი“
მ. კეხ. ექვს. დღ. 12,5. ა. ბუდილი.

მაზინვალე — გალობის მთქმელი, მომღერალი: „ესე
არიან, რომელნი დაადგინა დავით კელსა მაგლობელ-
თასა“ M. I მფ. 8,34; „დაადგინენთ ძმანი თქუენნი,
მაგლობელნი სტუკითა საგალობელითა“ I მფ. 15,10;
„მაგლობელი დავით იტუჲს“ კ. იერ.—ქუარ. 280,7;
„მოვიდა... მღვდელთა თანა და მაგლობელთა და ყვეს
ლოცვაჲ“ მ. ცხ. 170V. ა. გალობა.

მაზინვა — (მაზინვის) მოხარშული, „გებოლვილი“: „არა
შეჰამთ... არცა მაზინვა წყლითა“ O. გამოსლ. 19,9; „არა
მოვილო მაზინვა ქებათაჲ“ O. I მფ. 2,15; „შეჰამა

მგობარი და შთანეცუა პური“ *ო.*—„შეაგბო გბოლეილი და შთანეცუა პური“ *იხ.*, დან. 14,32; „გეგმა მახილე მგობრისა მაგისგან იფქლისა, რამეთუ მოუძღურდი“ *ო.* დაბ. 25,30. *იხ.* გობობა; შდრ. ზოგს-მგობარი.

მგობოლეული-*იხ.* გბოლეა; მენელსაცხებლეთ-მგობოლეული, ნელსაცხებლის-მგობოლეული, საცხებლის-მგობოლეული.

მგდებელი-*იხ.* ლალადების-მგდებელი.

მგებელი-*შდრ.* მიმგებელი; *იხ.* სიტყვს-მგებელი, შუარის-მგებელი.

მგელი-*ლupus*: „მგელი მტაცებელი“ *მთ.* 7,15; „წარგავლინებ თქვენ, ვითარცა კრავთა შორის მგელითა“ *ლ.* 10,3; „ძოდეს მგელი კრავთა თანა“ *ი.* *იხ.* 11,6. *იხ.* ნამგლევი. მგზავნა *იხ.* შემგზავნა, წარმგზავნა.

მგზავრ „გზასა ზედა“: „მგზავრ ვილოდი“ *მ.*—„გზასა ზედა ვილოდი“ *გ.* *II* *მგ.* 2,27; „რასა-იგი მგზავრ იტყოდეს ურთიერთს“ *ც.* *მრ.* 9,33; „მგზავრ პიოხვიდა მოწაფეთა თქსთა“ *DE*, *მრ.* 8,27; „არა მგზავრ თქუენი აწ მგზავრ ხილვად“ *I* *კორ.* 10,7; „მგზავრ ინებეს ხილვადეა მამისა არსენისი“ *მ.* *ცხ.* 288*v.* *იხ.* გზა.

მგზავრება *იხ.* მგზავრ.

მგზებარე ანთებული: „პირისა მამისაგან გამოვლენ ლამპარნი მგზებარენი“ *ო.* *იოზ* 41,10; „სიავსა ერთსა ქუეშე მგზებარესა ვხედავ მე“ *ი.* *იფრემ* 1,18. *იხ.* გზება.

მგზებელი-*ცეცხლისდამნთები*: „იოვანე განაწესა მგზებელად და მე—მზანელად“ *ი.* *მოც.* 69,3; „(პეტრე)... იყუსოდა მგზებელსა მას“ *ც.* *მრ.* 14,64. *იხ.* გზება.

მგლინვარე გლოუვი: „რომელნიმე მგლინვარე არიან ქერჭითა და რომელნიმე მქისე“ *ბ.* *კეს.*-*ეჭუს.* *დღ.* 72,8. *იხ.* გლინვა.

მგლოვარე, მგლოარე: „ნეტარ იყუნენ მგლოვარენი გულითა“ *მთ.* 5,4; „ვითარცა მგლოვარე და მწუხარე, ეგრეთ დაემდებლი“ *ფს.* 84,14; „მგლოვარეთა თანა იგლოვდი“ *ო.* *ზირ.* 7,88; „იქმნეს გულტიკენულ და მგლოვარე და მოურნე მარადის სულისა თქსისა“ *მ.* *ცხ.* 100*r*; „ღვწოდა უცხო არს მგლოვარეთაგან“ *მ.* *სწ.* 188,11. *იხ.* გლოვა.

მგმობარი-*მაგინებელი*: „მგმობარ არიან ღმრთისა ჩუენისა“ *საქ.* *მოც.* 19,87; „სულისა წმიდისა მგმობარსა არა მიეტოს“ *ლ.* 12,10; „ღაინთქნეს ენოანი და მგმობარნი“ *მ.* *სწ.* 278,17. *იხ.* გმობა.

მგოზელი-*შემიღესავი*: „აღღსრულო[ს] რისხვად ჩემი კედელსა მას ზედა და მგოზელთა მისთა ზედა“ *ეჭეც.* 18,15; „უკეთეთ დაეცეს (კედელი), არქუ მგოზელთა მათ, ვითარმედ დაეცეს“ *ო.* *ეჭეც.* 18,11. *იხ.* გოზა.

მგოსანი-*სალამურის, სტვირისა თუ საზის დამკვრელი*, აშუელი: „იხილა მუნ მგოსანები“ *მთ.* 9,29; „რავდენნი... მგოსანნი და მსახიობელნი მამანი... ღვანან ტაბლასა ზედა“ *H*—2931,821*v.* *იხ.* მგოსნობა, მემგოსნე.

მგოსნობა ფერხულის დაბმა: „იმღერდეს და მგოსნობდეს“ *მ.* *ცხ.* 800*v.* *იხ.* მგოსანი.

მგრანალი-*ი, მგრანელი-მატლი, წერილი კალია, vermis, locustae species*: „შეგამოს იგი მგრანელი—მან“ *მ.* *II*, *მგ.* 28,30; „იყოს თუ მგრანალი, ვინათუ მკალი“ *ო.* *III* *მგ.* 8,37; „რომელი შევამა მკალმან და ბუზმან და მგრანალმან და კიამან“ *ო.* *იოვ.* 2,26. *იხ.* გრანა.

მგრეხელი-*დამგრეხი*: „სატანა მგრეხელი არს საბლო—სად“ *მ.* *ცხ.* 45*r*. *იხ.* გრეხა.

მგრკვენელი-*«დედამძუძე»*, ძიძა: „ვითარცა აღიჭეს მგრკვენელმან მწოარი“ *გ.*—„ვითარცა აღიჭეს დედამძუძემან მწოვარი ჩჩელი“ *იხ.*, *რაცხ.* 11,12. *იხ.* [გრკვენა].

მგრძნებელი-*გრძნების მოქმედი, გრძნეული*: „იყო კაცი ვინმე... მგრძნებელი“ *ქ.* *ცხ.* 10,7. *იხ.* გრძნება. მგრძნობელი-*მგრძნობიარე*: „შემღვამად მათსა დაებადნეს მგრძნობელნი ცხოველნი“ *გრ.* *ნოს.*-*კაც.* აგებ. 150,4; „მეუფე ყოველთა დაბალეულთა: მგრძნობელთა და გონიერთა“ *Sin.*—11,107*v.* *იხ.* გრძნობა.

მგუარდლი გვერდით: „ერთა... დაბანაკონ მგუარდლ კარვისა, სამხრით კერძო“ *გ.* *რაცხ.* 2,29; „მიიქცია იგი მგუარდლ კერძო ბჭეთა მათ“ *ო.* *II* *მგ.* 3,27; „მევიდოდა... მგუარდლ მის მთისა“ *ო.* *II* *მგ.* 18,13; „დაჟდა მგუარდლ საულისა“ *ო.* *I* *მგ.* 20,25. *იხ.* გუერლი.

მგუემელი-*მტარვალი*: „მისცა იგი მგუემელთა“ *მთ.* 18,34. *იხ.* გუემა.

მგუევი *იხ.* შემგუევი.

მგულბელი-*ზედამდგომელი, თავმდგომი, მოურავი*: „აღადგინა მღელმან მან მგულბელნი საბლსა მას უფლისასა“ *ო.* *IV* *მგ.* 11,18; „შენ ხარ მამად ობოლთა და ქუერივთა მგულბელი“ *ფლკტ.* 147,28; „მგულბელ სიგლახაქისა ამის ჩემისა“ *ფლკტ.* 147,8. *იხ.* გულბება.

მგურიანვი-*მგოდებელი, მოტირალი*: „აღუღინის მგურიანენი ტყებით“ *ბაღ.* 8,5. *იხ.* გურიანვა.

მდაბალი-*«დამდაბლებული», «დაღლანაკებული», დაგრდომილი, შეჭირვებული, მცირე, მშვიდი, არა-ამაყი*: „ისარებდენ ძელნი მდაბალნი“ (დამდაბლებულნი *ი.*) *ტ.* *ფს.* 50,10; „აღამაღლნა მდაბალნი“ *ლ.* 1,52; „მდაბალნი სულითა აცხოვნნეს“ *ფს.* 88,19; „პირისპირ მდაბალ თქვენ შორის“ *II* *კორ.* 10,1; „მდაბლისა მის ზედა სულგრძელ იქმენ“ *ო.* *ზირ.* 29,11; „ერი მდაბალი აცხოვნა“ *ო.* *II* *მგ.* 22,29; „ნუ მოიქცევი მდაბალი სიტყვლეული“ *ფს.* 78,21; „მდაბალითა სიტყვთა იტყოდა“ *იჭტ.* 120,6; „მდაბალ და ფრიად ყუდრო არს ნადირი იგი“ *ფიჭ.* XXVI, 2; „ამგომენ მდაბალთა და აქებენ ამპარტავანთა“ *მ.* *სწ.* 285,3; „უვართ მდაბალნი ყოველსა შორის ქუეყანასა“ *გ.*—„დაგლახა ქებულ ვართ ყოველსა ქუეყანასა ზედა“ *ო.* დან. 8,87. *იხ.* დამდაბლება, [მდაბლება], სიდაბნე, სიმდაბლე, უმდაბლესი.

მდაბიო, მდაბიო-*ნი გლეხი, ერისკაცი*: „იგინი მდაბიონი არიან, შვილნი უგუნერთა და უპოვართანი“ *ანდ.*-*ანაბ.* 218,1; „ღვდანი მდაბიოთაგანნი და აზნაურთაგანნიცა ჰყოფდეს მასვე სახესა“ *ანდ.*-*ანაბ.* 224,7; „ყოველთა ვამცნებ... მოქალაქეთა და მდაბიონთა“ *A*—22,368. *იხ.* დაბა, სამდაბიო.

მდაბლად არა ამაყად: „ჯამს... პერობა... მშვლად და მდაბლად გონება ჩუნი“ შრ. S, ოქრ.-მარხ. და იონ. 110.4. იხ. მუაბლად.

[**მდაბლები**] იხ. მდაბალი.

მდაბური, **მდაბური** სოფელი, გლეხი: „ესე ყოველი მამაჲსა მდაბურთა“ შრ. A, ანტ. დ. 20r; „მდაბი-ურნი იყვნენ და უსწავლენი“ შ. ცხ. 91r; „რომლისათჳს მდაბიური იგი ღირსის თავთა მათთა“ შ. ცხ. 420r. იხ. ღაბა.

მდგომ თანაზომიერი, კეთილად შედგმული: „იყო მდგომ გუამთა და მრთელ და ჯმელ კორცითა“ შ. ცხ. 880r. იხ. ღვამა.

მდგომი **მდგომარე**, ვინც ღვას: „იხილა კაცი, მდგომი პირას-პირ მისსა“ G, ისუ 5.5, 18. იხ. ღვამა; შრ. ზედა-მდგომი, თანა-მდგომი, წინა-მდგომი.

მდგომარე **მდგომარი**, დამდგარი, აღმართული: „ერთმან ვინმე, მას თანა მდგომარე მან, აღმოიჭრა მახვლი“ შრ. 14, 47; „იხილა კაცი ერთი, მდგომარე წინაშე მისსა“ M, — „იხილა კაცი, მდგომი პირას-პირ მისსა“ G, ისუ 5. 5, 18; „იხილა კაჲრულმან ანგელოზი ღმრთისაჲ, მდგომარე გზასა ზედა“ G, რიცხ. 22, 28; „ვერისის სამკალი მდგომარე მდგომარეთაჲსა“ I, ეს. 17, 5; „ელოდა მდგომარე“ შ. ცხ. 158r. იხ. ღვამა; შრ. თანა-მდგომარე, წინა-მდგომარე.

[**მდგომელი**] იხ. ღვამა, შრ. ზედა-მდგომელი, წინა-მდგომელი.

[**მდგომელობა**] იხ. მდგომელი; შრ. ზედა-მდგომელობა, შუა-მდგომელობა.

მდგური **მდგური**, დამდგომი, მგზავრი მოსასვენებლად: „ერთმან კსენებაჲ მდგურისაჲ ერთ ღმრთისაჲ წარ-ვიდა“ O. — „ერთმან სასვენებელი მდგურისა ერთსა ღმრთისაჲ წარვიდა“ pხ., სიბრძ. ხოლ. 6, 15. იხ. ღვამა.

მდგე: „მდგე აქა ღმრთელ მდგე“ შრ. 27, 8; „გოდლითგან საგ-გურთჲთ ვერგე ქალაქთა მათამდგე“ O, IV მფ. 18, 8; „იოჲანესამდგე წინაწარმეტყუელბდეს“ შრ. 11, 18; „ვიდრე მფუთამდგე სპარსთასა“ O, I ეზრა 1, 57; „ბაგეთამდგე“ შ. ცხ. 14r.

[**მდებ**] იხ. ღვამა; შრ. თანამდები.

მდებარე **დადებული**: „იხილნა რაჲ ჩუნი ორნივე, ზოგად მდებარენი უსულოდ ერთსა ზედა ცხედარსა“ შ. ცხ. 164v; „მეფარე ეჲ მდებარე იყო“ შ. ცხ. 80r. იხ. ღვამა; ქვემდებარე, შერამდებარე, წინამდებარე.

[**მდებება**], [**მდებობა**] იხ. ღვამა; შრ. თავს-მდებება/მდებობა.

[**მდებელი**] იხ. ღვამა; შრ. თავს-მდებელი, მჭული-სა-მდებელი.

მდებლობა იხ. მჭული-სა-მდებლობა.

[**მდებება**] ბერება. იხ. ღვამა; შრ. დამდებება.

მდებარი **ენეზუ**, **დებარი**: „ერთმან წულგბრითა, ანუ თუ მდებარეთაჲსა...“ (ნესწირაჲს) G, — „ნესწირი-ღეს... გინათუ ვერგა, გინათუ ნეზუსა“ O, ლევტ. 8, 1; „ნეს... იქმ... მდებარებაჲსა მარსა ანუ მდებარისაჲსა“ G, — „ნეს... იქმ... მდებარებაჲსა მარსა ანუ მდებარისაჲსა“ M, II მფ. 4, 16. იხ. ღვამა.

მდებარე **მდებარი**, **მდებარი**: „წულგბრითგან ვიდრე მდებარე ვადმდე განავლინეთ გარეშე ბანა-კისა“ G, რიცხ. 5, 8. იხ. მდებარი.

მდებარი **მდებარი**, **გამომდგომი**, **მიმყოფი**: „მდებარნი მათნი დანთქნ უფსკრულთა შინა“ O, ნემ. 8, 11; „ყოველთა მდებართა ჩემთაგან მივსენ მე“ ფს. 7, 2; „აღდგეს მდებართა მათ ზედა“ M, ისუ 5. 8, 20; „ვითარ-ცა განვიდეს მდებარნი უკუანა მათსა“ G, ისუ 5. 2, 7. იხ. ღვამა; შრ. მერცხლის-მდებარი.

მდებარი **ყოფნა** **დებარი**: „მე ვარ მდებარი“ G, — „მე ვსდებარი“ M, მსჯ. 8, 5. იხ. ღვამა.

მდებარი **მდებარი**: „პირველად ვიყავ... მდებარი“ I ტიმ. 1, 18; „გეჲმენ თქვენ საფარველ წინაშე პირსა მდებარეთაჲსა“ I, ეს. 16, 4. იხ. ღვამა.

მდებარი **ბალახი**, **მწვანელი**, **მოლი**; **თავი-ცენებუ-ლი**; **მწვანე**: „სითხო მდებარი“ O, იგ. ხოლ. 27, 25; „არა იყოს მდებარი მას ზედა სიგმელისაგან“ I, ეს. 27, 11; „შეაშუენეს მდებართა სრულიად“ pხ., — „მოვრდეს და თივა-ცენებულ იქმნეს ყოველად“ O, იგ. ხოლ. 24, 81; „ტყეზნისა... არა აღმოვაღეს მდებარი“ შ. ცხ. 70v; „ლი-დებარე სოფლისაჲ... ვითარცა მდებარი დაქნების“ შ. სფ. 10, 17; „სხუაჲ აქალად ძოვდა მდებარისა გინა მწვანესა“ საკითხ. წიგნ. II 50, 85.

მდებარი **საბონი**; **განსაწმედელი**: „შემოვაღეს... ვითარ-ცა მდებარისა მრცხელთასა“ O, („... მდებარი მრცხელ-თაჲ“ pხ.) მაღ. 2, 2; „უკუთუ... განიზავლენ თავისა შენისა მდებარისი, შევინებულე ხარ“ pხ., — „თუ... განიზავლენ შენდალ განსაწმედელნი, შევინებულე იყო“ O, იერემ. 2, 22.

მდებარი **მწვანე** **მოლი**, **მწვანე** **მოლი**: „მდებარი ველად... განვიდა“ O, — „გამოჩნდა... ელი მწვანე მოლი“ pხ., სიბრძ. ხოლ. 10, 7. იხ. მდებარი.

მდებარი **მდებარი** **ბალახის** **მკამელი**: „ხარო მდებარი-მდებარი ვითარცა ვადნი“ მსჯ. 84, 14. იხ. მდებარი.

მდიდარი **მდიდარი**; **დიდებული**, **თავი-ცენი**; **უხვი**, **ქონებანი**, **დიდი-დიდი**, **მთავარი**: „იყო იოაკიმ მდიდარი (მუეზულ I) ფრიად“ pხ., დან. 18, 4; „მდიდარი ვინმე მორბილა“ შრ. 10, 17; „მიწუნა... შემწირ-ველნი და მდიდარნი“ I, იერემ. 24, 1; „ნუცა იქადინ მდიდარი სიმდიდრითა თვისთა“ O, იერემ. 9, 28; „მდებარნი აღმადლდეს და შეჲმნეს მდიდარნი“ ესთ. 11, 11; „აბრაჰამ იყო მდიდარი ფრიად საცხოვრითა“ O, დაბ. 18, 2; „მდიდარნი არა შესძინოს და მკოლოვან არა დააკლოს“ O, გამოსლ. 80, 15; „მდიდარი და გლახაკი შეიმთხვენს ურთიერთას“ O, იგ. ხოლ. 22, 2; „იყო ერთი იგი მდიდარი და მეორე იგი ზომიერი“ შ. ცხ. 480r; „ერთი იგი მდიდარი იყო და კმდავრობდა, ხოლო ერთი იგი მდაბალი იყო მტრად“ Ath.—12, 100r. „მდიდარნი კელმწიფებდნ მათ ზედა“ C, — „დიდი-დიდი მათნი კელმწიფებდნ მათ ზედა“ DE, შრ. 10, 42; „ტაძარობას კეთილად მდიდარი თანა“ C, — „შუა-უყო პური მთავართა მისთა“ შრ. 8, 21. იხ. გან-მდიდრება, მდიდრად, მდიდრება, სიმდიდრე, უმდიდრესი.

მდიდრად უხვად: „სიტყუა იგი ქრისტესი დამკვრებულ იყავნ თქვენ თანა მდიდრად“ კოლ. 8,10; „მდიდრად წარგემართოს თქვენ“ II პეტრე 1,11; „რომელი-იგი მოჰქონა ჩვენ ზედა მდიდრად“ ტიტ. 3,8; „სამოთხესა შინა მრავალფერნი ყუავილნი არიედ მდიდრად“ მ. სწ. 88,28.

მდიდრად გამორჩენება განდიდება: „მდიდრად გამორჩენილად თავთა თქსთა“ O, იგ. სოლ. 13,7.

მდიდრად თქუმა განდიდება, პატივის დება; კვენხა: „მდიდრად იტყოდეს ჩემ ზედა“ ფს. 84,20; „მდიდრად იტყოდეს და შესცხებოდეს პავლეს“ თეკლა 01,8; „უფლისა ზედა მდიდრად იტყოდა“ I, იერემ. 48,42.

მდიდრად მებტყუელ-ი ენაწყლიანი, მრავალმეტყველი: „აჯოცენი უფალმან ყოველნი ბავენი მზაკუარნი და ენა მდიდრად მებტყუელი“ ფს. 11,4.

მდიდრად სიტყუა-ჲ კანდიერება: „ნუცა აღმოვალნ მდიდრად სიტყუა პირისაგან თქენისა“ O, I მფ. 2,8.

მდიდრება გამდიდრება: „უკრდა ოლენ, რამეთუ მდიდრდებოდა სენაკი მისი“ მ. ცხ. 120v. იხ. მდიდარი.

მდინარე «წყალი», «ლუარი», «მადინებელი»: „განმიხუენ ჩვენ მდინარისა მისგან (წყლისა ამისგან B)“ A, სხტ. 148,8; „ყოველსა რომელსა არს მათ თანა ფრთს და ქეცი წყალთა შინა და ზღუასა შინა და მდინარეთა, მას კამდით“ O, — „ყოველთაგან რომელნი არიან წყალთა შინა, ყოველთა რაოდენთა არიან მათდა ფრთენი და ქეცნი წყალთა შინა და ზღუათა შინა და ღუართა შინა, მათ უკამდეთ“ G, ლევიტ. 11,9; „მდინარე (ღუართი ო) საუბებლისა შენისაჲ ასუა მათ“ ფს. 85,9; „მდინარე სძისა“ ps, — „მადინებელი სძისა“ G, ლევიტ. 20,24; „წარმოეცნეს მდინარენი“ მთ. 7,25; „შენ განაქვენ მდინარენი სასტიკნი“ ფს. 78,15; „მდინარენი გარე-მომაღლეს მე“ O, იონა 2,4; „იყოს მდინარე დწარმოუნელად“ I, იერემ. 47,2; „მდინარე იგი სისხლისაჲ... შეწირნა უფლისა“ მ. ცხ. 127v; „მოიქსენა მდინარე იგი ცეცხლისაჲ“ მ. სწ. 29,80. იხ. დინება; შდრ. თესლმდინარე, შეუამდინარე.

მდინარება დინება: „მდინარებაჲ სისხლისა თქსისაჲ“ ps., ლევიტ. 20,18. იხ. მდინარე.

მდინარის-კიდე მდინარის ნაპირი: „გამოვედით... მდინარის-კიდესა“ სპ. მოც. 10,18. იხ. კიდე.

-მდის -მდე: „მიმამდის“ მთ. 18,80; „აღენდელად ღდე-მდის“ C, მთ. 11,29; „მიდღემდის“ C, ლ. 1,20.

მდოგუ sinapi, «ველის ყრდელი»: „მსგავს არს... მარტულასა მდოგუკსასა“ მთ. 18,81; „მდოგუ იყრის, იყვნ სასიკისა მას მით და კამნ დილეულითაჲ“ x* 850v. „ყონ იგი უტომოჲ მდოგუკთა“ ps., — „უტომოჲსა და ველი-ყრდელისა თანა კამონ“ G, რიცხ. 0,11.

მდოვრ-ი წყნარი: „ყოველმან, რომელმან განდევნა შფოთისა სიყუარული, არს იგი ყოლაღვე დაწყნარებული და მდოვრ სულითა“ მ. სწ. 280,1. იხ. დამდოვრება, მომდოვრება.

მდოვრ-ი მხეტთა ჩვილი: მოიციეს ყოველთა მათ ვითარცა საცხოვართა მდოვრთა“ Sin. — 11,138v; „დაშთეს მის თანა ველურთაგანი ნეზუნი მდოვრითურთ“ H—841,303.

მდრანჯობელ-ი იხ. კდალთ-მდრანჯობელი.

მდრტჯნავ-ი უქმაყოფილო, მომჩივარი: „ნუშმა ვინ

თქვენგანი არს ურჩ და მდრტჯნავ“ მ. სწ. 248,10. იხ. დრტჯნავ.

მდრტჯნელო-ი უქმაყოფილო, მომჩივარი: „ესენი არიან მდრტჯნელნი“ C, იოდა 1,10; „ზღუპან შთანთქნა მეგვტელნი და კელმან—მდრტჯნელნი“ მ. სწ. 278,17. იხ. დრტჯნავ.

მდღუმარ-ი, მდღუმარი ჩუმი: „სიტყუს-გებაჲ ღდაცხრის მდღუმარე მან“ O, იგ. სოლ. 18,18; „მდღუმარითა ლოცვითა ვეზრაგებოდით მეუფესა“ მ. ცხ. 15v; „ფრიად აქებს ქრისტე მეუღროთა და მდღუმართა“ მ. სწ. 804,2; „ამღე ექმნეს მართალნი და დაწყნარებოთა მეუღრონი და მდღუმარენი“ მ. სწ. 71,15. იხ. ღმელი, მღუმარი, მღუმარიად.

მღუმარიად «დიუმალ», ჩუმი: „შევიდა მისა მღუმარიად“ M, — „შევიდა მისდაჲ იღუმალ“ G, მსქ. 4,21; „მღუმარიად განეშორებოდის“ მ. ცხ. 181v; „მღუმარიად გონებასა შინა აქებდეს“ მ. სწ. 40,20. იხ. მღუმარი. მღუმარიად-ი ჩუმი: „ღმერთსა ესმის მღუმარიად ცავერებაჲ“ მ. სწ. 10,10. იხ. მღუმარიად.

მღურვა ხმისგაუცემლობა: „მღურვაჲ და ყუდრებაჲ ურთიერთს თავისა თქსისაჲ“ მ. სწ. 101,18.

მღულარე მხურვალე: „მღულარე სულითა“ სპ. მოც. 18,25; „სულითა მღულარე იყვენით“ პრომ. 12,11. იხ. ღული.

მღღევრ დღიურად: „მოგცნე შენ ათნი ვეცხლი მღღევრ“ G, მსქ. 17,10. იხ. ღღე.

მღღევრ-ი, მღღევარ-ი დღიური, ყოველდღიური დღიური შემოსავალი: „იყვნენ... ნაუღღევან მღღევრისაგან საზრდელისა“ იაკობ. 2,15; „განაწესა ეხეცია მღღევარი მსახურებაჲ“ M, II მშტ. 81,2; „განეზადენით... მღღევრისაჲ მსახურებისა თქენისა“ M, II მშტ. 25,4. იხ. მღღევრ.

მღღევარად ყოველდღიურად: „განუყვნა იგინი დავით უფალსა მღღევრად მსახურებდ ძეთა ლევისთა“ M, I მშტ. 23,8. იხ. მღღევრი.

მღღევრით-მსახურ-ი, მღღევრით-მსხორ-ი(!): „უქარიბნა... ყოველნი მთავარი მღღევრით-მსახურთანი (მღღევრით-მსხორთანი)“ M, I მშტ. 28,1. იხ. მსახური/ მსხორი.

მე: „მო-სამე-ვიდეთ მე და ღედაჲ შენი“ იხ. რომ.-კურთხ. ისაქ. და იაკ. 6,8; „ჩემ წილ და შენ წილ“ მთ. 17,20; „თავით თქსით და არა ჩემ მიერ მეფობდეს“ O, ოვსე 8,4; „რომელი არა შეჰკრებს ჩემ თანა, იგი განაბნეს“ მთ. 12,80; „მან ჩემთჲს დაწერა“ ი. ნ. 46; „სულგრძელ იქმენ ჩემ ზედა“ მთ. 18,20; „შენ ჩემდა მოხუალა“ მთ. 8,14; „ჩემდა ღაღადებდეს“ O, ოვსე 8,2; „სცხე მას ჩემდაღ. რომლისაჲ გიბრძანო შენ“ O, I მფ. 16,8; „კეთილი შენი ჩემდამო შენ მიერ არს“ ფს. 15,2.

-მე «-ძი», «-ა» (კითხვითი ნაწილაკი): „რაჲსათჲს მე განეუწირნა უფალმან ღღეს უცხოთესლთა თანა“ O, I მფ. 4,8; „არა-მე თქვენ უმჯობეს ხართ მფრინველთა“ მთ. 6,20; „რაჲ-მე უნდეს სახელი რქემად მას“ C, — „რაჲ-ძი უნდეს სახელის-ღებად მისა“ DE, ლ. 1,62; „არა-მე გიძიო შენ განსუენებაჲ“ MO, — „არა გიძიო-ა შენ განსუენებაჲ“ G, რუთ 8,1.

* x ფანქრითა მიწერილი (რედ.).

მე (ვანუსაზღვრელი ნაწილაკი): „უკუეთუ ვინმე თქვას“ მართ. A, კ. იერ.-ხინან. 84; „მდღარი ვინმე მორბოლა მას“ მართ. 10,17.

მე-ა (კითხვითი ნაწილაკები): „უწყი-მე-ა, რას იკითხავ?“ ხაქ. მოც. 8,80; „უცხი-მე-ა რა-ა?“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 110,25; „არა-მე-ა გასმინა-ა ევე შორით?“ ო. IV მც. 10,25; „უე-მე-ესტეთი-ა გზისა-ა ვეშარტისა?“ ო. ხიბრძ. ხოლ. 5,6; „ავრანა-მე-ა ბერპანა?“ მ. ცხ. 225v.

მეაბჯრე „ნიჯოვარი“: „მეაბჯრე მეფისაჲ სამარადი-სოღ მღვდლარე არს მზად წინაჲ მეფისა“ მ. ცხ. 182v; „პრეტა საულ მეაბჯრესა მისსა“ მხ.,—„პრეტა საულ ნიჯოვარსა მას თესსა“ მ. I მც. 10,4. იხ. აბჯარი.

მეგარაკე გლეხი: „მეგარაკე ვინმე მათ აღვილთავან გამოვიდა ჟამსა მკისასა მომქალ თესსა ყანასა“ Ath.—11,242r. იხ. ავგარი.

მეათე „მეთელი“: „მეფროს... მეათე სამინდოხსა სა-თელა“ ო.—„მეწირო... მეათელი სათოელისაჲ სამინ-დოხ“ G, ლეფტ. 5,11; „მეათე კემირისაჲ კაბიწი“ ო. ეზეკ. 45,11. იხ. ათი; ზღრ. ოთხდამეთე.

მეათელი „მეთეთე“: „მეწირო... მეათელი სათოელისაჲ სამინდოხ“ G,—„მეწიროს... მეათე სამინდოხსა სათელი“ ო. ლეფტ. 5,11. იხ. ათი.

მეათერთმეტე მე-11: „მეათერთმეტესა ჟამსა განვიდა და პონა ს-უანი“ მთ. 20,6. იხ. ათერთმეტი.

მეათეჟსმეტე იხ. ათეჟსმეტე.

მეათოთხმეტე „ოთხდამეთეთე“: „ყვეს ძეთა ისრაელი-სათა პანეჲ (ოთხდამეთეთესა G) მეათოთხმეტესა ღლესა თთესსა“ M, ისუ 5. 5,10; „იყო მეათოთ-ხმეტესა წელსა მეფობასა ეზეკიასსა“ I, ეს. 86,1. იხ. თოთხმეტი.

მეათრვაშმეტე მე-18: „მეათრვაშმეტესა წელსა მეფო-ბასა იეროზოამისა“ IV მც. 15,1. იხ. ათრვაშმეტი.

მეათშულმეტე მე-17. იხ. ათშულმეტი.

მეათხუთმეტე მე-15: „მეათხუთმეტესა წელსა... იყო სიტყუაჲ“ ლ. 8,1. იხ. ათხუთმეტი.

მეამბოხე: „არცა ხართ მეამბოხე და არცა მეურაკარაკე“ Ath.—11,78r. იხ. ამბოხი.

მეაქლეშე აქლემის პატრონი: „მოვიდა ოდესმე მეაქ-ლეშე მამისა იოანესა, რაჟთა წარიღოს ჰურკლემი“ მ. ცხ. 289r. იხ. აქლემი.

მეგავთე: „მეგავთე შევთხუეოდის ღაღადის-მგდებელსა თბროზად მეფისა“ I, იერემ. 51,81. იხ. ბავთი.

მეგაუე: „იყო ვინმე კაცი... მსახური მეგაუისაჲ“ H—341,74. იხ. ბაი.

მეგვარე: „რომელნი აწ არაან მეგვარენი სპარსთანი“ მ. ცხ. 172,8. იხ. ბევარი.

მეგობტნე მეგალე: „ვითარცა იქნა უწვპროებაჲ, შეწუნა მეგობტნე იგი“ მ. ცხ. 88r; „აღძრა ეწმამან მეგობტ-ტნე მონასტრისაჲ და აზრანა მასცა მოკლავა წმიდისაჲ მის“ მ.-უ. 46,26. იხ. ზოსტანი.

მეგობტრი-ო „განსავალი“, გზაჯვარედინი: „წარველით მეგობტრისა გზათასა“ DE,—„განველით განსავალ-თა ზეჲ გზათასა“ C, მთ. 22,9; „სკვიდეს ყოველთა გზათა

და მეგობტრისა“ რიფს. 107,28; „იქინა მეგობტრისა ზედა ყოვლისა გზისათა“ I, ეს. 51,20; „დადგა მეგობტრ-თა თანა სოფლისა გზისათა“ თელა 82,7.

მებრ, მებრად ყოვლად, სრულებით; მარტო, მხო-ლოდ: „ვითარ-მე წიგნი იცის ამან, რამეთუ უსწავის მეგბ არა“ ო. 7,15; „მეგბ არაჲ ვინაჲ გასმინეს მისთჳს?“ ანდ.-ანატ. 195,7; „რომელთა თჳთ მეგბ მე მრავალგზის აღმო-ვიკითხე“ ოსკ. 9,15; „რამეთუ თჳთ მეგბ ხილვაჲ წიგნისაჲ უუღბეს ჰყოფს კაცსა ცოდვისა მიმართ“ მ. ცხ. 14r; „კმა არს ჩემდა მეგბ ხილვაჲჲ შენი, მამაო“ მ. ცხ. 884r; „სიკეთე დაბერდეს და მეგბ დაღვენს“ H—341,404.

მებრვე ყოვლადვე, სრულიადაც: „მებრვე არაჲჲ შეუტეონ ღედათაჲჲნი ხილვად წმიდათა მათ“ ანდ. ანატ. 221,20; „მებრვე არა გეშინისა უფლისაჲ“ ფლკტ. 150,8; „მებრვე არა შემეხნეს მე“ H—341,430.

მებრძოლი-ი „მოლალი“: „მშვიდი იყავნ მებრძოლი“ მხ.,—„მშვიდი იგი იყავნ მოლალი“ ო. იოვ. 8,11. იხ. ბრძოლა. მებულდარი „მბულდებელი“, მობულდარი: „იქმნეს, ვო-თარცა ტრედნი მეგბულდარი იკლდეთა შინა“ მხ.,—„იქმნეს იგინი ვითარცა ტრედნი მეგბულდარი იკლდეთა შინა“ ო. იერემ. 48,28. იხ. ბუღე.

მეგანძე, მეგანძურ-ი საუნჯის, განძის მოყვარული/პატრონი: „მეგანძე, რომელთა არცა სამწყსოთაჲ ჰგლო-დის, არცაღა სულთა თჳსთა ცხობებაჲ“ მ. ცხ. 82v.

მეგანძურთა-უხუცესი-ი: „იუალად მოვიდა გვრპელი, ჯოჯი-კის მეგანძურთა-უხუცესი, და მოინათლა“ ი.-ე. 41, 16. იხ. უხუცესი.

მეგობარ-ი „მეყუარი“, „მოყუარე“, საყვარელი, მა-ხლობელი, ამხანაგი: „მეგობარი სიძისაჲ... სიხარუ-ლით უხარინ“ DE,—„მეყუარი სიძისაჲ მის... სიხარუ-ლით იხარებნ“ C, ო. 8,20; „უკუეთუ გლოცვიდეს... მო-ყუარე შენი“ G,—„უკუეთუ გლოცვიდეს... მეგობარი შენი“ მხ., II მც. 18,8; „ვითარცა ძმაჲ და მეგობარი, ეგრეთ სათნო გვეყავ“ ფს. 84,14. „მოყუარენი ჩემნი და მე-გობარნი ჩემნი ჩემ წინაშე მომეახლენს“ ფს. 87,12; „ნუ არწმუნებთ მეგობართა“ ო. მიქ. 7,5; „უმჯობეს არს კაცისა ყოვლადვე არა შეყოფად მეგობარსა, ვიდრე არა ჟამითი-ჟამად ცვალებასა მეგობარისაჲ“ მ. სწ. 156,19. იხ. დამეგობრება, მეგობრება/მეგობრობა.

მეგობარ-ქმნა „მოყუარობა“: „იქმნეს მეგობარ პილატე და პეროდე“ DE,—„იმოყურნეს პეროდე და პილატე“ C, ლ. 28,12.

მეგობრება, მეგობრობა „სიყუარული“: „მადლი და მე-გობრებაჲ განაზნაურებს“ ო.—„მადლი და სიყუარუ-ლი ათავისუფლებს“ მხ., ეგ. სოლ. 26,10; „განემარჯოს მეგობრობაჲ“ ო. ზირ. 8,17; „იქნდა ვისთანაჲ მეგო-ბრობაჲ“ მ. ცხ. 878r; „უკუეთუ გნებავს მეგობრო-ბაჲ ღმრისაჲ, ნუ ეძიებ მეგობრობასა კაცთასა“ მ. სწ. 167,8; „ნუ გაქნენ... მეგობრებაჲ მწვალუბელისა თანა“ Ath.—12,188v. იხ. მეგობარი.

მეგვბტელ-ი, მეგვბტელი-ი ეგვიპტელი: „ანტონი ნათე-სავით იყო მეგვბტელი“ მართ. A, ანტ. დ. 10v; „მოქ-ალ გუშინ მეგვბტელი იგი“ ო. გამოსლ. 2,14. იხ. ეგვბტელი.

მელად «უსასყიდლოდ», ამოდ: «არა მმონო მეღად»
 O, დაბ. 20,15; «მეშდესა წელსა განვიდეს შენგან თავისუ-
 ფალი მეღად» O, გამოსლ. 21,2; «რომელთა ეკამდით
 ეგვბტეს მეღად (უსასყიდლოდ)» G, რიცხ. 11,6;
 «მეღად განიფრდენით და არა ვეცხლითა მოიგნენით» O,
 «მეღად განისყიდენით და არა ვეცხლისა მიერ გამოიგ-
 ნეთ» რხ., ეს. 52,3.

მელგარი-ი (მელგრისა) ცუდი, ავი, ბოროტი, გამო-
 უსადეგარი; საძაგელი, მშიშარა, ზარმაცი: «უაეთუ-
 რო მონაო და მეღგარა» მთ. 25,20; «ნა გულთა მეღ-
 გართა და გულთა დაგნითა» O, ზირ. 9,14; «ნუ იზაბე-
 ზელ მეღგარნი და უეფტრნი მენესა ამას ზელა» თომა
 მოც. 10,10; «გული მეღგარი მუნქუესე დაქსნდის» მრთ.
 D, ს. გაბ.-საკითხ. მოც. 101,22; «მკვდრობდა მელგარი
 ვინმე მეღგარი» მ. ცხ. 16,7; «მარუენებლობა მეღგარ-
 არს ყოვლით კერძოე» მ. სწ. 9,17; «არცაღა ელისე იყო
 მეგობართა მათ მისთა წინამე მეღგარ» ბ. კეს.-ექუს. ღლ.
 123,0; «მელგარმან მან ალიარა მტერისამიერი იგი
 აღძრავდა თსი» ი.-ე. 46,28; «ლაუტეეს კეთილი იგი (ხილი)
 და მეღგარსა მას კამდეს» Ath.—12,231v. იხ. გულმედ-
 გარი, დამედგარა, მედგრება, მედგრობა, მომედგრება, სიმე-
 დგრე, უმედგრესი.

მელგრობა «ბოროტე», უძლურება, სისუსტე:
 «ვკყოფ მე მათ თანა მეღგრობასა» G, —ყოფით ვყო
 მათ თანა ბოროტი» M, მსჯ. 15,8; «ეიდრემდის ვიყენეთ
 ამას მეღგრობასა შინა და უღებებით ცხობრებასა»
 მ. სწ. 221,0; «ვერ შეუძლის იგი მეღგრობითა
 გმისა თხსისადა» გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 159,20. იხ. მეღ-
 გარი.

მელდესაწაულე «ზატეკობა»: «განვლო... კმითა მეღდ-
 სასწაულეთადათა» ჟ.—განვლო... კმითა ზატი-
 კობისადათა» C, ფს. 45,1. იხ. ღლესაწაული.

მეეგვბტელ-ი იხ. მეეგვბტელი.

მეერგასის-ი მე-50: «აღსრულებასა მას ღლისა მის მეერ-
 გასისასა» საქ. მოც. 2,1. იხ. ერგასისი.

[მეერთე] იხ. ერთი; შდრ. ოცდამეერთე.

მე(ე)რთისა მპყრობელ-ი «ყოვლისა მპყრობელი»,
 მკერელი: «ეკლესიასა ერთი უფალი აქუს... ერთი მეერ-
 თისა მპყრობელი» ს. გაბ.-მოც. საქს. 102,4; «რად-იგი
 დაჰადა უფალმან, მეერთისა მპყრობელმან» O, —რო-
 მელი დაამტკიცა უფალმან ყოვლისა მპყრობელმან
 რხ., ზირ. 42,17; «უფალი, მეერთისა მპყრობელი, ო,
 ღმერთი ისრაელისა» O, —უფალი, ყოვლისა მპყრო-
 ბელი, ღმერთი ისრაელისა» G, ბარ. 3,1; «ესრე იტყვს
 უფალი მეერთისა (ყოვლისა I) მპყრობელი»
 იერემ. 5,14. იხ. მპყრობელი.

მეეტლე ეტლის მძლოლი: «ყენეს მკედრებად და რომელ-
 ნიმე მეეტლედ და წინამორვალად» O, I მფ. 8,11;
 «იყო ეინმე მეეტლე... რომელი-იგი ცხენთ-სარბიელსა მას
 შინა რბევასა ზედა ცხენთა ღვენასა დაეცა» მ. ცხ. 304r.
 იხ. ეტლი.

მეექუსე მე-6: «მექუსეს ნაწილი ღორაკისადა ეამითგან
 ეამადმდე სუემდის მას» I, ეჭე. 4,11. იხ. ექუსი.

მევანეობა «დაძინება»: «მევანეობდეს მუნ» G, —
 «დაიძინეს მუნ» M, მსჯ. 10,4. იხ. ვანი.

მევაჟინე მწდე, მერეჟეთე: «სატრაჟეზოს მოვიდიან...
 ვერეთე მევაჟინე» ი.-ე. 48,18. იხ. [ვაჟინი].

მევენავე ვენახის მოქმედი: «თონიერ... მევენავეთა
 და ნაის-მოქმედა და სხუთა ესეეთართა... ლავრისა დამ-
 კირვამ უღონო არს» ი.-ე. 20,25. იხ. ვენავი.

მევეპე ზლაპრის მთქმელი; «ზლაპარ-სიტყუალი»:
 «მევეპეთა და გამომეძიებულთა შეცნიერებისათა ხოლო
 გზამ სიბრძნისადა არა გულისცმა-ყვეს» O, —ზლაპარ-სი-
 ტყუაღთა და გამომეძიებულთა გულისხმის-ყოფისათა ხო-
 ლო გზამ სიბრძნისადა არა ცნეს» რხ., ბარ. 8,23.

მეზოხელ-ი «მოძმე»: «მეზოხელთა მათ და რომელთა-
 ეხილვა იგი პირველ» C, —მოძმენი და რომელთა ეხილ-
 ვა იგი პირველად» DE, ი. 9,8; «მოიგონა წარპარეად მო-
 ნავები მეზოხელისა თხსისადა» H—841, 183.

მეზუარე ყურძნის დამკრეფი; ვენაგის მცველი (საბა):
 «რომელნიმ დაადვნეს... მკველად და მომალად, ვენაგის-
 მოქმედად და მეზუარედ» O, I მფ. 8,12. იხ. ზუარი.
 მეზუებ-ი ცხენი, «რემა»: «იყო სოლომონისა ორმეოცი
 ათასი ჯღალი მეზუები საეტლედ» O, —იყუნეს სოლომო-
 ნისა ორმეოცი ათასი ჯრღალნი რემათი ეტლთა შინა» რხ.,
 III მფ. 10,20. იხ. ზეება.

მეზუერე მეზავე, ხარკის ამკრეფი: «ვითარცა ხარკის-
 მომწდელი და მეზუერე» მთ. 18,17; «ნუთა მიხილვენ
 მეზუერენი და მამდელნი» თომა მოც. 10,18; «მათე
 მეზუერე იყო» მ. სწ. 80,28. იხ. ზუერი.

მეზლაპრე იხ. ზლაპარი.

მეზღუსპირე «ზღუს კიდისა»: «ქანანელთა მიმართ, აღმო-
 სავლით კერძოთა და მეზღუსპირეთა» G, —ზღუსპირ-
 ეთისათა, ქანანელთა აღმოსავლისათა...» რხ., ისუ 5, 11,3.
 იხ. ზღუს-პირი.

მეთევე, მეთევეზურ-ი თევზის მკერელი, მონადირე:
 «იყო ძმ მისი მეთევე» მ. ცხ. 158v; «რამეთუ იყვნეს
 იგინი მეთევეზურ» მთ. 4,18; «მეთევეზურნი გამოირ-
 ჩინა ქრისტემან» ს. გაბ.-მოც. საქს. 92,10; «ვითარცა
 მენემან მეთევეზურმან გამოიღო ეშაბი იგი» ეპ. კვარ.-
 აღვსებ. 230,0; «იოვანე და იაკობ არა გლაჰანი იყვნესა და
 მეთევეზურნი» მ. სწ. 50,24. იხ. თევზი.

-მეთქი: «მე ვთქუ-მეთქი, ჩამო-ნე-მიტდენ მე უცხოთესლ-
 ნი იგი» O, I მფ. 18,12; «ეთქუ-მეთქი: არა მიეყო ჯელი
 ცხებულსა ზედა უფლისასა» O, I მფ. 24,12; «მეტა-მეთქი
 მოსიქედ-დ ვარ» მარკ. 250r; «გარქე-მეთქი: მუტევე,
 და მე მოგიტევენ» მ. სწ. 84,6; «ნუთუ-მეთქი ესრეთ
 მოიქცეთ» Sin.—11,15v.

მეიგავე იგავის მთქმელი: «თქვან მეიგავეთა» G,
 რიცხ. 21,27. იხ. იგავი.

მეინავე: «ინაგით მკდომარე», წვეული; სუფრას
 მსხდომი: «ესე არავინ გულისცმა-ყო მეინავეთა მის-
 თაგანმან» C, —ესე არავინ ცნა ინაგით-მკდომარე-
 თაგანმან იესუმს თანა» DE, ი. 18,25; «აღივსო ქორწი-
 ლი იგი მეინაგითა» მთ. 22,10; «არა პირ-იყნეს, ვიდ-
 რე არა აღდგენ მეინაგენი იგი» ვარ. 613; «არა-მე უკუე
 იყოს სიძისა მის უმუშერეს, უუუეთუბა... გოღებდა წინამე
 ყოველთა მეინაგეთა» მ. სწ. 168,2; «იყო ეინმე კაცი

მეზანე მეინაქეთავანი Sin.—11,124r. იხ. ინაქი; ნელ. ანა-მეინაქე.

მეისარი-ი მშვილდ-ისრის მსროლელი; «მოისარი»: პოლეს იგი მეისართა კაცთა მშვილდოსანთა და წყლეს M. I 67b. 10,3; ასეც ისრითა მეისართა იორამს M. II 67b. 22,3; «მეისარი ვერ დაუღეს» O, ამოხ 2,15; «მოაწყო მას ვარქო მეისრები» O, —განაწყო მას ზელა მოისრები ვარქოს» pb., ეზეკ. 4,3. იხ. ისარი.

[მევაბარქე] იხ. კაბარქი; შდრ. მემშულდაბარქე.

მეკალოე მღვწეული: «ჰარსა მეკალოესა არა დაუყრა პირი» I ტიშ. 6,15. იხ. კალო.

მეკაბილე: «მეკაბილე, რეცა კლახათ-მოყუარე» All. —11,61r.

მეკარე, **მეკრე** კარის მცველი: «მეკარესა ამცნოს» მრ. 18,24; «მას მეკარე მან განუღოს» ე. 10,8; «მეკარე იგი თათოუელად კართა მათ იყენეს განკრძალულ» O. I ეზრა 1,16; «იყენენ... მეკარედ ბჭეთა სახლისა ზემასათა» O, ეზეკ. 41,11; «რამათჳს, მ მეკარესო ჭოჭიზუანსა, ესე იხილეთ და შესაწუნდით?» კ. იერ. —ალფ. 184,10; «ვედრებოდა მეკარესა, რამათა მოაქსენოს ნათეს მანასა» მ. ცხ. 218v; «გვრქეა მეკარესა უცხოუ-ზსა ზემასათჳს» ლიშ. 188,14; «დაპრეცა კარსა და გამოვიდა მეკარე» ler.—140,177v. იხ. კარი.

მეკაპრაულე: «თუ მეკაპრაულე არს» ფლტ. 124,24. იხ. კაპრაულა.

მეკერზე «თესლის-მოფარდული», «კერმის-მცვალე-ბელი»: «ტანუბი იგი მეკერზეთა... დაამუშა» DE, —«ტანუბი იგი თესლის-მოფარდულთა დაამუშა» C, მთ. 21,12; «პოვნა... მეკერმენი მსხდომარენი» DE, —«პოვა... კერმის-მცვალეებლნი, რამეთუ სხდეს» C, ე. 2,14. იხ. კერმა.

მეკერზე კერბთმსახური: «არცა შეჰავთა, არცა მეკერ-ზეთა... სასწაველი ღმრთისა დაიმკდრონ» კ. იერ.—ნათ-ლისდ. 67,14. იხ. კერბი.

მეკეცე მექერტლე: «მოიყიდეს მითაგარაკი მეკეცისაჲ» DE, მთ. 27,7; «ვეთარცა კერნი მეკეცეთანი შემესრნე იჯნა» ფხ. 2,9; «ვეთარცა თიჯა მეკეცისაჲ შერაცხილ ზართ თქვენ» I, ებ. 29,16; «ალდე და შთაწედ სახილ მე-კეცისაჲ I, იერემ. 18,1. იხ. კეცი.

მეკიმილიე «კიმილიარხი», საგანძურის მცველი: «ოღეს მეკიმილიესა ახალსა (კიმილიარხსა S) დაადგე-ნელ, წიგნარცა იგი კიმილისა თანა მიუთუალიან» ლიშ. 84,6. იხ. კიმილია.

მეკიცხარი-ი: «რომელთა შინა მეკიცხარნი იჭეოდინ» II პეტრე (უწყ.) 80,18. იხ. კიცხევა.

მეკიცხეველი-ი დამცინავი: «მოაწიგნენ უქუანასკნელთა ღვთა საკიცხეო მეკიცხეველნი» II პეტრე, 8,3; «მოიღვრნენ ზანოლნსა მეკიცხეველნი და ეკიცხედნენ მას» I, იერემ. 51,2. იხ. კიცხევა.

მეკობრე მტაცებელი: «რომელმან განუღოს რაჲ უმეტეს ფასსა მასსა, რამოგი ღირდეს, იგი მეკობრე არს და უნეტრეს ავაზავთა არს იგი» მ. სწ. 22,20.

მეკობრობა მტაცებლობა: «მეკობრენი და ავაზაკნი იფარ-ვენ ბოროტისა საქმეთა და უდაზნოსა გარე მეკობრო-ბენ» მ. სწ. 22,19. იხ. მეკობრე.

მეკრე იხ. მეკარე.

მეკრისტონე ფულის მიმბარებელი: «იყო ვინმე მე-კრისტონე ქალაქსა რომელსაჲ შინა... შოართუა მას ნამარხველ ხუთასი ღრამიანი დაბეჭდულად და პრქუა მას: მიიღე ესე და, ოღეს მიქმდეს, მცირედ-მცირედ მომცემდი მე აქამთ» მ. ცხ. 384v.

მეკუალე კვალს მიმყოლი: «შეუღვ მას, ვითარცა მეკუა-ლე» O, ზირ. 14,23. იხ. კუალი.

მეკუერცხე ქვირითის მყრელი: «თესლნი მეკუერ-ცხენი, რომელ არიან უმრავლესნი თევზთაგანი» მ. კეს. —ეჭუს. ლ. 80,20. იხ. კუერცხი.

მეკუფხლე შემკრები ნამკერვეისა, მემკერვე: «ვი-თარცა მეკუფხლშ შემდგომად მსთულებელთა» O, ზირ. 88,10. იხ. კუფხალი.

მელი vulpes: «მელთა ჭურელი ურს» ლ. 9,56; «ნა-წილად მელთა იყენენ იგინი» ფხ. 62,11; «ვითარცა ლომი იზახდი, ხოლო აწ ვითარცა მელი მოშიშებითა უსუსუ-რად» H—841,14; «ვითარცა მელნი უდაზნოსა ზელა, წი-ნაწარმეტყუელნი შენნი, ისრაელ» O, ეზეკ. 18,4.

მელაზმაგე: «მისცეს... ჭუარი სალიტანიე... მელაზმაგე-სა ხატებითა» ე. —ე. 22,88.

მელანი-ი (მელნისა) შავი საწერელი: «იოვანე მოიღო ქარტა და მელანი და დაწერა ებისტოლშ» ი. მოც. 76,2; «დაწერილი არა მელნითა, არამედ სულითა ღმრთისა ცხოველისათა» II, კორ. 3,8; «და მე დავსწერდი წიგნსა ზელა მელნითა» I, იერემ. 80,18; «არათუ მელნითა დაწერილ არს იგი, ვითარცა შეუძლე აქოცად?» მ. სწ. 180,84; «დაიწერენ იგი ნუ მელნითა და ქარტითა» A—484,211v. იხ. ოქრომელანი.

მელაღრია «თაფლი ველისაჲ»: «კრებნ იგი მელაღრი-ასა, რომელ არს თაფლი ველისაჲ, საჭმელი მეუღა-ბნოეთაჲ» X 825r.

მელეგანდი «მძივე დაცუმული», ასხმული ყელსაკი-დი სამკაულად, «მანიაკი»: «პოვა ჭურველი ოქროსაჲ: მანიაკი და სა(ე)ლტე და ბეჭედი და სამარჯუენე და მელე-ვანდი სალხინებულად ჩუენთჳს» G, რიცხ. 81,50; «შეის-ქმიდა... მელეგანდებსა მათსა» O, ოვხე 2,15; «ნა-წერებულგებჲ წვეთა შენთაჲ —მსგავსი მელეგანდისაჲ, ნაქმარ კელოენისაჲ» M, —«ქმული მუქლთა შენთაჲ, მსგავსი არს მძივე და დაცუმულთა, საქმშ კელოენისაჲ» O, —«ნასახანი გუერდისა შენისა მსგავს მანიაკთა, ქმნილი კელთა კელოენისათა» pb., ეჭა 7,1.

მელეტიანი-ი მელეტიოს ანტიოქიელის მიმდევარი: «ნუ მივაზღვბით მელეტიანთა განხეთქილთა» მრთ. A, ანტ. ლ. 85.

მელსაპეპონ-ი «აქური», საზამთრო: «ეკამდით... ზილსა: ნესუსა და მელსაპეპონსა და პრასასა...» pb., —«ეკამდით... აქურსა და ნესუსა და პრასასა» G, რიცხ. 11,6. **მეზანე** მძივების მკეთებელი: «ერთი მათგანი იყო მემა-ნე და იქმოდა მძივთა მანისასა» რიფხ. 100,4. იხ. მანა.

მეზარაგე მესტროლაბე, წინასწარ მცნობელი: „ზე-
რია სიმარაღე... მეზარაგეთაჲ, რაჲთა აუწყონ, თუ
რაჲ წინაჲუც ძესა მისაჲ“ ბაღ. 8,34. იხ. მარაგება.

მეზარაგე: „ამას ყოველსა ზედა იყენიან... მეზარაგეთა
მთავარი“ H—2251,280V. იხ. მარანი.

მეზაზრ-ი მფრინველთ მონადირე; მახის მომდგმელი
(საბა): „აჲა ესერა კერპერი მეზაზრისაჲ“ O, აშოხ
8,1.

მეზგოსნე სალამურისა და მისთანათა დამკვრელი:
„მეფესა ჰყვა... სხუანიცა ქალნი, მეზგოსნენი და მეჩან-
გენი“ ბაღ. 124,4. იხ. მეგოსანი.

მემრუშე «მომრუშე»: „ნათესავი ბოროტი და მემრუშე
(მომრუშე C) სასწაულსა ეძიებს“ მთ. 12,30; „სიკუდი-
ლით მოკლეს მემრუშე და მრუშებელი“ G. ლევიტ.
20,10; „(არა ვარ)... მტაცებელი, ცრუ, მემრუშე, გინა
ვითარ ესე მეზუერა“ ლ. 18,11; „მემრუშედ ეწოდოს,
შე-თუ-ყუოს ქმარსა სხუასა“ ბრომ. 7,8. იხ. მრუში; ზღრ.
მომრუშე.

მემტერე მტერი: „იყვენეა მემტერე და მოსარჩლე
ლოკისათჳს“ მ. ცხ. 82V. იხ. მტერი.

მემტილე მებაღე: „მას ევონა, ვითარმედ მემტილჲ იგი
არს“ მ. 20,15. იხ. მტილი.

მემუცლეობა ნაყროვნობა, ღორმუცლეობა: „და იყოს...
მღელთა მემუცლეობაჲ“ მ. ცხ. 82V. იხ. მუცელი.

მემღერ-ი მოღზინე, მოცეკვავე, მოთამაშე, «მომღერა-
ლი»: „მემღერნი უფლებდენ მათ ზედა“ I, ეს. 8,4; „გამო-
ვიდეს მათგან მმნობარი და კმაჲ მემღერთაჲ“ O, იერემ.
30,10; „უბანნი ქალაქისანი აღიესნენ... ქალებითა მემღე-
რითა“ O, —„უბანნი ქალაქისანი აღიესნენ... ქალებითა
მომღერლებითა“ ps., ზაქ. 8,5; „და იყვნეს მის თანა,
რომელთა მოაქუნდა კიდობანი იგი უფლისაჲ შვიდი დასი
მემღერთაჲ“ O, II მფ. 6, 18; „რაჲთა აღუდგინენ
გზათა ზედა სახიობანი, მემღერნი“ ბაღ. 22,30; „მემ-
ღერნი განაწყენეს... ფერათა მათ მიერ არაწმიდათა, რო-
მელითა იქმოდეს მფერასა“ H—2251,270V; „შენ მაქებელი
და მემღერნი პატრიოთ შეგასმიდეს“ Ath.—11,02r. იხ.
მღერა; ზღრ. პარიტ-მემღერი.

მემშვლდკაბარკე მშვილდ-ისრის მტარებელი, კაპარ-
კოსანი: „არა უნდა მემშვლდკაბარკესა მას მიყო-
ფად ქელი მისი საულისა“ O, I მფ. 81,4. იხ. მეკაბარკე.

მემწყობრე «მმნობარი», მემუშპრე: „მოიყვანეს ცოლ-
ნი მემწყობრეთაგან... რომელნი მიიტაცენ“ G, —
„მოიყვანეს ცოლები... მმნობართა მათგანი, რომელნი
იტაცენ“ M, მსჯ. 21,28. იხ. მწყობრი.

მენა «მენაკი», სხენი, ქერი: „მენანი საროხსანი“
O, —„მენაკნი საროხსანი“ M, ქება 1,10.

მენადირე იხ. მონადირე.

მენავე ნაეის მმართველი/პატრონი: „ნანდღვე მენა-
ვენი არიან“ ანდ.—ანატ. 284,1; „ჰგონებდეს მენავენი
იგი მიწეფასა რომელსამე სოფელსა“ ხაქ. მოც. 27,27;
„მოუვდა მას მენავეჲ იგი“ O, იონა 1,0; „ყოველნი ღათუ
მენავენი შეკრბენ, ვერ მოიღონ ერთი ქეცი ბოლოსა
მისისაჲ“ M, იოზ 40,20; „ჩუეულეობაჲ აქუს მენავეთა ცად
მიმართ ხედვად“ H—2251, 277V იხ. ნავი.

მენავეთ-მოღუაწე: „არა ხოლო თუ მენავედ, არამედ მენა-
ვეთ-მოღუაწეჲ ყოვლად.. განწესებულ ვარ“ ფოკა 340V;
„მენავეთ-მოღუაწეთა შენთა შეეჴინა“ I, ეზეკ.
27,28. იხ. მოღუაწე.

მენავეთ-მოძღუარ-ი მენავეთა თავი: „ნაეის-უფალსა და
მენავეთ-მოძღუარსა ერჩაჲ“ ხაქ. მოც. 27, 11; „მე-
ნავეთ-მოძღუარი იგი აღდგომილი ეტყჳს მას“ მათ. S,
ოქრ.—მარხ. და იონ. 90V. იხ. მოძღუარი.

მენაკ-ი «მენა», სხენი, ქერი: „მენაკნი საროხსანი“
M, —„მენანი საროხსანი“ O, ქება 1,10.

მენაკ-ი «ხარისხი», საფეხური: „ეჴუს მენაკ აღსავალი
მისა“ O, III მფ. 10,18; „აღვილ არს აჩრდილისაჲ მის
ათსა მენაკსა შთასლვაჲ“ O, IV მფ. 20,10; „გარე-მო-
ვატყო აჩრდილი შხისაჲ მენაკთაჲ მაგათ, რომელ შთა-
სრულ არს აჩრდილი ათსა მენაკსა ტაძართა მაგათ აქა-
ზის, შამისა შენისათა“ O, —„აჲა მოვაქცევ აჩრდილთა აღსა-
ვალთასა, რომელთა შთავიდა მზე ათთა ხარისხთა სახ-
ლისა შამისა შენისათა“ ps., ეს. 38,6.

მენელსაცხებლეთ-მგობლეთ-ი სურნელოვანი ზეთის
მხარშეველი: „ალავსნეს სელწელითა თითოსახითა ნელსა-
ცხებლითა მენელსაცხებლეთ-მგობლეთ-ელთასა“
M, II მფ. 10,14. იხ. მგობლეთი.

მენესტუე ჩასაბერავი ინსტრუმენტის დამკვრელი:
„მენესტუენი სცემდენ ნესტუსა“ მ. სწ. 02,31; „არწმუ-
ნის მათ მიმსგავსებად სირცაჴსა მენესტუეთასა და
მეფანდურეთასა“ ბ. კეს.—ეჴუს. ლ. 58,19. იხ. ნეს-
ტუ.

მენიღოს ზღვის წვრილი თევზი, maena: „რავდენ
უფროჲს არიედ იგინი კარიდასისა და მენიღოსისა“ ბ.
კეს.—ეჴუს. ლ. 105,20.

მენიჯოგე, მენიჯოგრე, მენიჯოგრე «მონა», კაპარკის
მტარებელი, მეკაპარკე: „არქუა საულ მენიჯოგესა
(მენიჯოგრესა D, მენიჯოგორესა S, მონასა I)
თჴსა: იგაღე მაჴლი და მომაღ მე“ O, I მფ. 81,4.

მენო(ვ)აგე, მემუსიკე: „ყვეს სიხარული ღადი ყოვლით მე-
ნო(ვ)აგითურთ შვდღე“ O, I ეზრა 4,63. იხ. ნო-
(ვ)აგი.

მეოთხე მე-4: „მეოთხესა სავეშიაჴესა ღამისასა მოვი-
და“ მთ. 14,25; „მეოთხეჲ ნაწილი ცეცხლითა დასწუა“ O.
ეზეკ. 5,2.

მეოთხედ მეოთხეჯერ: ფლტ. 158,25. *იხ. ოთხი.

მეოთხედ-ი «ნაოთხალი», 1/4: „მეოთხედი საწყობისა
ლენისაჲ“ G, —„ნაოთხალი მეორისა ღზნო“ ps., ლევიტ.
23,13. იხ. მეოთხე.

მეოთხედ-მთავარ-ი tetrarcha: „ესმა პეროდეს მეოთ-
ხედ-მთავარსა საქმჲ იგი“ ლ. 9,7. იხ. მთავარი.

მეოთხედ-მთავრობა ტეტრარქოლობა: „მეოთხედ-
მთავრობასა გალიეას პეროდესა“ DE, ლ. 8,1. იხ.
მთავრობა.

მეორე «ერთი იგი», მე-2; მოადგილე; „პრძანა წარ-
მოღვინებაჲ მეორისაჲ მის“ O, —„პრძანა ერთისაჲ მის
წარმოღვინებად“ I, დან. 10,50; „ეგრევე (ყო) მეორეჲმან
და მესამემან და ვიდრე შვადმდე“ მთ. 22,20; „მეორესა

წელს დარბოზ ზეფისასა“ *ო. ანგა* 1,1; „მეორესა ჯერსა განდევნა იოსელი იმთა თქსა“ *საქ. მოც. 7,18.*

მეორე (შემდგომად მეფისა) *«ლერკლოტი», «შემდგომად»*: „ამან მეორეაჲ, შემდგომად მეფისამან, თქუა“ *ქხ.*—„ამან, რომელი შემდგომად... ეტყუა“ *მ.*—„ამანს ლერკლოტისა წარუთქმეს“ *ო. ესთ. 4,8.*

მეორედ *«კელად», «ზეგარდამო», მეორეჯერ, კელავ, ისევ*: „არას გნებავს მეორედ (კელად DE) სმენად“ *ი. 9,27*; „უკლებთ ვინმე არა იწვეს მეორედ, ვერ გელწიფებთ ზღაღად სასუფეველი ღმრთისა“ *DE*—„არა თუ ვინ იწვეს ზეგარდამო, ვერ შევიდეს სასუფეველსა ღმრთისასა“ *ც. ი. 88*; „მეორედ ურჩნი იგი წარწყმიდნა“ *იუდა 1,3*; „მეორედ მეორედ მოხადეს კაცსა“ *ც. ი. 9,24*; „მეორედ განებაჲ აბოლინი“ *ფლკტ. 144,19. იხ. მეორე. მეორევე მე-2*: „ღაწდუ მეორესავე საჯდომელსა“ *მსკ. 86,19.*

მეორეცა «მერმეცა», მეორეც: „შესძინეთ ყოფად მეორეცა“ *B*—„გელი ზეღავთ მერმეცა“ *A, სხტ. 188,4. იხ. ირი.*

მეორდ-ი *მოზარდი*: „კეთილად მეორდნი ნერგი განხვრება“ *ო. სხტ. სოლ. 13,11. იხ. ირძილი.*

მეორ-ი *«განდტოლვილი», გაქცეული*: „დასცნა იგინი ისრამან ვიდუ არა დამომადმდე მათგანი, განრომილი ანუ განდტოლვილი (მეორი M)“ *G, იხუ 5, 8,22*; „ანუ განუღწეო მეორი წაღჭისა ამისგან“ *ო. IV მფ. 9,15*; „ვერადეა მეორტა სღუდეს“ *ო. სხტ. სოლ. 10,8*; „მეორტად წარუვქს მათთა სომხეთისა“ *ო. ეს. 87,38. იხ. იტყა.*

მეორტობა *გაქცევა*: „რომლისა-იგი მეორტობაჲ წინასწარ უწყუა“ *იქრ.-მარხ. და იონ. 102,20*; „მრავალნი მგელარაგანნი შემდგომად მეორტობისა კელად იქციან და სიწყნარ ძღუეჲ აქუნენ მტერთა მიმართ“ *მ. სწ. 108,5. იხ. ბეღტი.*

მეორც მე-20: „ესრთ სიწყნარ დაითმინა წმიდამან იზიტ-ბიზიტ მეორცისა წელსა ზესრომსა მეფისა“ *იზტ. 128,22. იხ. იტყა.*

მეორ-ი *შეამდგომელი, შემწე*: „თუთ იგი სული მეორ არს ზენუჯს სელტემდითა მით უსიტყველთა“ *პრომ. 8,20*; „აღღებო მეორნი“ *ბ. კეს.-40-თხ 128,9*; „იტრემლნი ნაგაჲნი მეორ არან ზეგათა“ *ფლკტ. 146,27*; „ესე მოიგე მეორხად და შემწე“ *მ. სწ. 11,22. იხ. იხა.*

მეორება *შეამდგომლობა, შემწეობა*: „მეორებათა წმინდთა მრეგებობაჲ“ *მსკ. 61,15*; „გეზილო... დაცული ზენუჯად მეორებითა ყოველთა წმიდთა მისთაჲ“ *მ. სწ. 119,8. იხ. მეორი.*

მეორხე *«თანა-მეორხე», წვეული; «პურის-მტე»*: „მეორხეთა მათუჲ არა ეტრუა მას“ *ც.*—„მისთა-მეორხეთათუჲ არა იგება ზენუჯებაჲ ჯალსაჲ მის“ *მრ. 8,20*; „უბრძანა მათ ინაჲთ დასხდომად ყოველთაჲ მეორხეწინეთსა“ *ც.*—„უბრძანა მათ დასხდომად მათი ყოველთა“ *ბურკის-მტე-პურის-მტე“ DE, მრ. 6,89. იხ. იონ.*

მეპრატაჲ *ღმბაღი, მტყევე*: „ამისი ვანა არს სკომონსა ვისან მეპრეტაკისასა“ *საქ. მოც. 10,6*; „რამეთუ

იყენეს მეპრატაჲჲ ხუროებით“ *საქ. მოც. 18,8. იხ. პრატაჲ.*

მეპურე *პურის მცხოველი*: „მეპურე ანუ მზარეულ არს: სადა არს პური ანუ პირად-პირადი სანოვავცო, რომელი მავას დაუმზადებებს“ *ფლკტ. 134,25*; „მოართუა იფელი თუნი მეპურესა“ *მ. ცხ. 297r. იხ. პური.*

მეპურეთ-მოდლუარ-ი *პურის გამრიგე, მწე*: „შესიოდა მთავარმან ღვინს-მწეჲმან მეფესა ეგვბტელთასა და მეპურეთ-მოდლუარმან“ *ო. დხ. 40,1*; „მეპურეთ-მოდლუარ-ი და ღვინს-მწე იგი გამოჲდა ფარაო“ *საკითხ. წიგ. II 87,88. იხ. მოდლუარი.*

მეპურის-(მ)ტე *პურის მოზიარე, ერთად პურის მკამელი (საბა)*: „იყენეს კელად ორნივე ზოგად ერთ მეპურის-მტე“ *მ. ცხ. 820v*; „რომელნიმე მათგანი მეპურის-ტე და რომელნიმე სხუთა სავმრისათუჲ“ *ბ. კეს.-ექუხ. დღ. 85,28. იხ. მტე.*

მეუამე *მგალობელი*: „მეუამეთაგანი იყო წმიდისა ღმრთის-მშობელისა ეკლესიამსათაჲ“ *ლიმ. 29,22. იხ. ჟამი. მერემაჲჲ იხ. რემაჲი.*

მერევე მე-8: „იყო მერევესა დღესა“ *ლ. 1,50. იხ. რეა.*

მერთისა-მპურობელ-ი *იხ. მეერთისა-მპურობელი.*

მერმე *მომაველი; შემდეგი*: „მამაჲ მერმისა საუკუნისაჲ“ *I, ეს. 9,6*; „აღთქუმაჲ აქუს აწინდელისა ცხოვრებისაჲ და მერმისა“ *I ტიმ. 4,8*; „ეტყუდა... საშველისათუჲ მერმისა“ *საქ. მოც. 24,25*; „ანგელოსთა დაამორჩილა ღმერთმან მერმე იგი სოფელი“ *პებრ. 2,6. ევიდოლით... უკუნისამდე და მერმეცა“ O, მიქ. 4,5.*

მერმე *«კელად», «უკუანასკნელ», კელავ, ისევ*: „მოვედით, მივიდეთ მერმე პურიასტანდ“ *ც.*—„გულუ-კელად წარვიდეთ პურიასტანდ“ *DE, ი. 11,7*; „მერმე (უკუანასკნელ DE)... მიუვლინა“ *მრ. 12,8*; „პრეტა იესუ მერმე“ *მთ. 4,7*; „მერმე მეორედ მივილა“ *ც. მთ. 20,42*; „მერმე მისევე უცხოთესლისა ჭრპლითა დამოკუთვთა თუი“ *ს. გაბ.-მოც. სავს. 98,88*; „მიუდგა მერმე და შეა ასული“ *ო. ოვხ 1,8.*

მერმე მეორე, «ერთი სხუა», «სხუა»: „იყო... მერმე მარიამ“ *ც.*—„იყო... ერთი სხუაჲ მარიამ“ *DE, მთ. 27,81*; „წარივლტოდეს მიერ მერმესა“ *ც.*—„ივლტოდეთ სხუად კერძო“ *DE, მთ. 10,28*; „მერმესა დღესა, ვითარცა განთენდებოდა“ *რიფს. 108,10.*

მერმე-ლა *«უკუანასკნელ», შემდეგი*: „ხოლო უკუანასკნელ შეინანა“ *DE*—„მერმე-ლა შეინანა“ *ც. მთ. 21,30.*

მერმეცა *კელავ, ისევ, მეორედ; შემდეგშიც; «მეორეცა»*: „მერმეცა წარვედ და შეიყუარე ღელაჲი“ *ო. ოვხ 2,1*; „მიუვს მერმეცა ქალდეველთა“ *ო. დან. 2,10*; „მიერ დლითგან და მერმეცა“ *ო. ეუკ. 80,22*; „პელი შეყავთ მერმეცა“ *A*—„შესძინეთ ყოფად მეორეცა“ *B, სხტ. 133,4.*

მერმეცა «მეორეცა»: „პელი შეყავთ მერმეცა“ *A*—„შესძინეთ ყოფად მეორეცა“ *B, სხტ. 133,4*; „აევედრებოდა... მერმესა ცა შაბათსა თხრობად“ *საქ. მოც. 18,42.*

მერჩულე: „არა ვპირადე მე წესსა ამას და ვინ დამიდგინა მე ნავთ მერჩულელე“ A—02,704; „იგი სიტყუა... პასუხად ითქუა გამომდელისა მის მერჩულისა“ იქვე, 480.

მერცხალ-ი hirundo: „ვითარცა მერცხალი, ვერე ვპრტინედ (ვპობდი) O“ I, ეს. 88,14; „გურიტმან და მერცხალმან და მერცხალმან და ველისა სირთა დაისწავლენს ეამნი მოსლისა მათისანი“ I, იერემ. 8,7; „გურიტმან და მერცხალმან და მერცხალმან, —მფრინველთა ცისათა ცენს ეამი წარსლისა მათისაჲ“ ოქრ.-გურიტ. 220,20; „ვითარცა მერცხალი, ვერე ვპრტინედ“ ფიზ. XXX,8; „არცა თუ ვრთმან მერცხალმან მოიყვანის არც“ A—02,000.

მერცხლის-გამსხმელ-ი: „მღძარე არნ მერცხლის-გამსხმელი იგი, რაემს აზინ კურცხთა თუსთა ზედა“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 118,13. იხ. გამსხმელი.

მერცხლის-მღევარ-ი merops apiasler: „მერცხალი და მერცხლის-მღევარი, რომელნი შორიწუნ საზრდელსა თუსსა პერთა შინა მყოფთაგან“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 111,5. იხ. მღევარი.

მერწყულ-ი, მერწყულე წყლის მომტანი: „იყენენ იგინი მრეშველი და მერწყულე“ M, ისუ 5. 9,21; „არა მოგაკლდეს თქვენგან მონა, მრეშველი და მერწყული“ M, ისუ 5. 9,28. იხ. წყალი.

მესათხევლე «მთხევარი», «მონადირე», მეთევზე, მებადური: „რამეთუ... იყენს იგინი მესათხევლე“ DE,—„რამეთუ მთხევარი იყენს“ C, შრ. 1,18; „გვენ თქუნ მესათხევლე კაცთა“ DE,—„გვქმენ თქვენ, რამთა იყენთ თქუნ მონადირე კაცთა“ C, შრ. 1,17. იხ. სათხევლი.

მესალმუნე იხ. მეფსალმუნე.

მესამე მე-3; «ძულუან», გუშინწინ: „მოვიდა მესამე იგი და პრქუა“ ლ. 19,20; „იგარევე (ყო) შერემან და მესამე მან“ მთ. 22,20; „რომელი არა უწყოდე გუშინდითგან და მესამით“ G,—„რომელ არა იტოდე შენ გუშინ და ძულუან“ MO, რუთ 2, 11. იხ. სამი.

მესამედ მესამეჯერ: „შესძინა უფალმან წოდებად სამეულისა მესამედ“ O, I მფ. 8,8; „მესამედ განწადებულ ვარ მე მისლად თქუნდა“ II კორ. 12,14. იხ. მესამე.

მესამედ-ი ¹/₃: „გარდაიცა მესამედი წყალთაჲ აფსინთად“ აკ. 8,11. იხ. მესამედ.

მესამოსლე: IV მფ. 21,14. * იხ. სამოსელი.

მესამკედურე მეანკესე, «შთამგდებელი სამკედურისა»: „სსლთ-ითქმდიდენ ყოველი მესამკედურენი მის მდინარისანი“ O,—„სსლთ-ითქმდიდენ ყოველი შთამგდებელი სამკედურისანი მდინარედ“ ps., ეს. 10,8. იხ. სამკედური.

მესაპყრობილე საპყრობილის უფროსი: „მან მისცა ფასი მესაპყრობილეთა მათ“ ანდ.-ანატ. 208,16; „შემძლებელ ვართ... ვერებად მესაპყრობილეთა, რამთა აუსებუქონ სატანჯელი იგი მათი“ შ. სფ. 51,17. იხ. საპყრობილე.

მესაპყრობილეთ-მთავარ-ი საპყრობილის უფროსი: „შეპედრნა იგინი მესაპყრობილეთ-მთავარმან იოსებს“ O, დბ. 40,4. იხ. მთავარი.

მესაპყრობილეთ-მოძღუარ-ი საპყრობილის მთავარი მცველი: „პოვა მადლი წინაშე მესაპყრობილეთ-მოძღურისა“ O, დბ. 89,21; „მესაპყრობილეთ-მოძღუარი იგი ბოლო მღვდარე იყო“ სსტ. 138,4. იხ. მოძღუარი.

მესაპყრობილეთ-მცველ-ი «საპყრობილას მცველი»: „ამენეს მესაპყრობილეთ- (საპყრობილის ღ) მცველსა მას კრძალულად დავაჲ მათი“ საქ. მოც. 16,28. იხ. მცველი.

მესარეცლე იხ. სარეცელი; შდრ. თანამესარეცლე. მესაქე მენავე: „არაბილნი იყენს მესაქე შენდა“ O, ეჭყ. 27,8. იხ. საქე.

მესაჭუმილე ქურის, ლუმელის დამნებები: „მესაჭუმილეთა მათ კაცთა აღაგზენს საჭუმილი“ ხაიკთხ. წიგ. 45,10. იხ. საჭუმილი.

მესთულე, მესდულე «მსთულელები»: „მიყავთ ჯელი, ვითარცა მესთულემან (მესდულემან I) საგოდრებელსა ზედა თუსსა“ O,—„ზედ მიიქეციო, ვითარცა მსთულელები ეუფხალთა ზედა მისთა“ ps., იერემ. 8,9; „რამეთუ მოვიდენ მესდულენი ზენ ზედა“ I,—„რამეთუ მესთულენი მოვიდეს შენდა“ G, იერემ. 40,9; „მესთულემან აღევისე საწნებელი“ O, ზირ. 30,17. იხ. სულელი.

მესია «ქრისტე»: „ვპოვეთ მესია, რომელ გამოითარგმანების ქრისტე“ ა. 1,41.

მესისხლე იხ. სისხლი.

მესტუმრე მასპინძელი: „იგიოთხავს... მესტუმრე ჩემი“ ბრომ. 10,28. იხ. სტუმარი.

მესტურე სტვირის დამკერელი: „ფალბონ ესე კორანელი, რომელი მესტურე იყო“ ფლმ. 208r. იხ. სტური.

მესუეტი სვეტზე დაყუდებული: „ეეწყა მას მესუეტისა ვისთქმე, ვითარმედ არს იგი სარწმუნოებასა ზედა სვეტოზ მწვანელებისასა“ დომ. 123,22. იხ. სუეტი. [მესულეზე] იხ. სულემა.

მესულეზობა მემთერალოზობა: „ანკანაკობს, ღწით მესულეზობს“ G,—„ჰამს და სუამს და განსცხრების მომთრვალეთა თანა“ M, II მფ. 21,20. იხ. მესულეზე.

მეტ-ი «ნამეტნავე»: „მეტ რამე მიჩს მიწერად თქუნდა“ („ნამეტნავე არს ჩემდა მიწერად თქუნდა“ ps.) II კორ. 9,1; „განიშორეთ მეტი იგი სიბოროტისაჲ“ აკ. 1,21; „საზრდელსა მეტსა, უფროსს საჭმარსა მისისა, ნუ ღამარბანს“ შ. სფ. 192,21.

მეტად უმეტესად, ძლიერად, კარბად: „რომელნი მეტად ჰყოფენ ამპარტავანებასა“ ფს. 80,24; „მერე, აიძულეს რაჲ მას მეტად. პრქუა“ შ. ცხ. 90r; „უეკეთუ იძლიო და მეტად უკამო“ შ. ცხ. 271r. იხ. უმეტესი.

მეტადრე ცოტა უფრო მეტად: „რომელნი მეტადრე უძლურნი იყენიან“ ა.-ე. 28,18. იხ. დამეტება/დამატება, მეტნობა/მეტობა, ნამეტავი/ნამეტნავე.

მეტაქს-ი აბრეშუმი: „ენინა-იგი... მეტაქსი და მარგალიტნი... გამოვლენ“ Sin.—11,202v.

მეტირალი-ი «მეტირალი», მგოდებელი, «შემსხმელი გოდებისაჲ»: „მოჰვადეთ მეტირალთა და მოვიდელ“ I,—„მოხადეთ მტირალთა და მოვიდეს“ O,—„მოუწოდეთ შემსხმელთა გოდებისათა და მოვიდელ“ ps., იერემ. 9, 17. იხ. ტირილი.

მეტრობა, **მეტობა** ნამეტნაობა, სიჭარბე; შემპარაობა, ცუტუნება: „არა მოკლე მეტრობისა სიტყვათა სიბრძნისა“ I კოზ. 2,1; „ნუ ვინმე ვაყუნის (ვერცხვანს var.) თქვენ სიტყვათა მეტრობისა და თა“ კოლ. 2,4; „მათ მეტრობად აქუს სიბარულისა“ მალ. 51,86; „პგონება ურბულად იგი მეტრობისა სიტყვათა რწმუნებად მათა“ H—341,788; „არა აქუს მეტრობად მეტობად ანუ სიგლახესა უღარესობად“ A—92,853. იხ. მეტრ.

მეტოქ-ი მონასტრის კეთვნილი დაქვემდებარებული ეკლესია მამულით: „ველარნი ზედასხედა გავიდოლიან მეტოქთა“ ი. გ. 44,8.

მეტრა 15 ლიტრა: „გაუეეთუთ ზეთი... მეტრად ერთი სამაჩტრებულად სამარხისა“ ი. გ. 34,87.

მეტრაგეზე მესსურე: „ებრძანა მეტრაგეზისად... რომელ გემოსა იქიდან“ ი. გ. 87,8. იხ. ტრაგეზი.

მეტს-მეტყუელ-ი მრავალმეტყუელი: „ნუშა ვინ შეატყუებს სიშარტყვას თქმულისა სულიერისა თქმულსა რაჲ მეტს-მეტყუელთასა“ ბ. კეს-ექუს. ღლ. 50,7. იხ. მეტყუელი.

მეტვრთე ტვრთაკადებულა: „იყენეს სოლომონისნი სამეოე ათას მეტვრთ. O, III მფ. 2,85. იხ. ტვრთი.

მეტყავე ტყავის მოქმელი: „არა მიწუნულ ხარ ჟერეთ სიზნისა მის რომლისაჲ მეტყავისასა“ მ. ცხ. 481r; „ნისცნა მას შეწენი... მკელნი და მეტყავენი“ H—841,87. იხ. ტყავი.

მეტყებელ-ი „მეტყებარია“, მომთქმელი: „მოიცვენ ღანნი მეტყებელთა“ O.—მოიცვენ უბანთა ზედა მეტყებართა pხ., ეკლ. 12,5; „საქმარი იგი მეტყებელთაჲ მათ უბრძნე მკელად ჩემისა საფისისაჲ“ პოვნ. სტფ. 84,85. იხ. ტყვა.

მეტყუელ-ი მთქმელი, მოლაპარაკე; გონიერი: „გულსმეს-ყოფაჲ ღირს არა ხოლო მეტყუელსა, არამედ მწვერელსა“ მათ. A. გ. იერ-სოფლი წმ. 162; „წარუდგინეთ... მეტყუელი ეგ მსახურებაჲ თქენი“ პრომ. 12,1. „მეტყუელნი ცხოველნი“ ფლკტ. 158,11; „მეტყუელთა მათ ცხოვართა წყვესად ბრძანებაჲ მოილო“ ე. იერ. ღლგ. 168,21; „მეტყუართა ფრიად სძელს ქეშარიტისა მეტყუელთა“ მ. სწ. 70,22; „ნუშა გვონიეს, ვითარმედ აქუს მათ ზენებაჲ მეტყუელი“ ბ. კეს-ექუს. ღლ. 51,12. იხ. სიტყვა; შტრ. გამომეტყუელი, ეარსკელავის-მეტყუელი, იწურის-მეტყუელი, იგავით-მეტყუელი, მეტს-მეტყუელი, მრავალმეტყუელი, მრავლის-მეტყუელი, ორის-მეტყუელი, პარმეტყუელი, სახის-მეტყუელი, ქველის-მეტყუელი, ღმრთის-მეტყუელი, შემეტყუელი, შინაგან-მეტყუელი, ცუდად-მეტყუელი, ცულის-მეტყუელი, ძვრის-მეტყუელი. **მეტყუელება** ლაპარაკი; საუბრობა: „განთიადითგან ეივრე ნიწწებრადმედ მეტყუელბეს“ მ. ცხ. 222v; „ეივრე-მეტყუელ მეტყუელბენ კმასა თჳსსა და აშუენენ გმრძლსა“ მ. სწ. 240,29.

მეტყუელება ლაპარაკი, საუბარი: „სამთა ბრძოლათაგან თაქსტულად არა სწავნიან და მეტყუელბისა და ხედედა“ მ. ცხ. 37v; „არაჲს ვიხილოთ ენაჲ იგი მისი, შეკრულა და მეტყუელბისიჲ დატხრომილი, არა-

რა ებსრობდეთ“ მ. სწ. 222,21. იხ. მეტყუელი; შტრ. ბორბის-მეტყუელბა, ღიღბის-მეტყუელბა, მლიად-მეტყუელბა, მრავალმეტყუელბა, მრავლის-მეტყუელბა, ტყბი-ლად-მეტყუელბა, სახის-მეტყუელბა, სიბრძნის მეტყუელბა, ღმრთის-მეტყუელბა, ძვრის-მეტყუელბა.

მეუდაბნოე განდევნილი, ბერი: „ესე მე, ანტონი მეუდაბნოემან პრომმან, ენატრილი ცხოვრებასა და წამებასა მათსა“ მსკ. 81,1; „კაცი ვინმე მეუდაბნოენი, რომელნი მყოფ იყენეს მთასა ზედა“ წახ. 78,1; „განპირებულთა და მეუდაბნოეთა სრულთა უქმსვე ტირილი და გლოვაჲ“ მ. ცხ. 41v. იხ. უდაბნო.

მეუნასე ზიანის მიმყენებელი, მავნებელი: „იყენეს მათ შორის... რომელნიმე მეუნასენი“ Sin.—11,107r; „ჩუენ თანა... არა არს... არცა ნიაფი მეუნასე, სასიკლდინე“ H—341,42; „მეუნასენი მეუნასეთა იკითხვედ“ Ath.—11,06r. იხ. უნასი.

მეუნჯე ნაყოფის მომწევი, „მცველი“, მეკურკლეთ-უხუცესი, მოლარე; მოურავი: „გლეხნი... ღაუტენა... ვენაჲსა მოქმედად და მეუნჯედ“ O.—გლაჲკათაგანნი ქეუჲანისა მის ღაუტენა... ვენაჲთა მცველად და მტოლთა“ pხ., IV მფ. 25,12; „მეუნჯე ტაძრად სომხისა, მეუნჯისა პის“ O, ეს. 82,15. იხ. უნჯი.

მეუფე მეფე; უფალი, პატრონი: „შენ ხარა მეუფე მუარათაჲ“ მთ. 27,11; „ქრისტე იგი არს მეუფე“ ღლ. 28,2; „მეუფემან მეუფეთამან და უფალმან უფლებათამან“ I ტიმ. 6,15; „მეუფეჲ ვარ მეუფისა ჩემისაჲ“ მსკ. 87,1. იხ. უფალი; სამეფო.

მეუფება მეფობა, „უფლება“: „მეუფებდეს სახლსა ზედა იაკობისა“ ღლ. 1,88; „მეუფებდეს მათ ზედა უფალი სიონს შინა“ O, მიკ. 4,7; „იგი მეუფებს (ეუფელ მისი) ყოველთა ზედა წარმართთა“ ფს. 21,20.

მეუფება მეფობა, „სუფევა“, სამეფო: „მეუფებისა (სუფევისა DE) მისისაჲ არა იყოს დასასრულს“ ღლ. 1,88; „აღლდეს... მეუფებაჲ მეუფებასა ზედა“ მარ. 18,8; „რომელნი იყენეს კელმეფებასა ქუეშე მეუფებისა მისისასა“ ფლკტ. 185,81; „იყოს მეუფებაჲ უფლისაჲ“ აბდია 1,21; „სადა იყოს მეუფებაჲ, სადა იყოს მთავრობაჲ, სადა იყოს ერისთაობაჲ“ მ. სწ. 15,11. იხ. მეუფე.

მეუღლე: „არაჲს იხილოს მარჯვითა შემკული დაჲ იგი მარჯვისაჲ და მეუღლე ლოცვისა“ მათ. C, ოქრ.-მარხ. და იონ. 20; „რომელმანმე შეაქერა უღმრთოსა მას საწუთროსა მეუღლესა“ შუშ. XVI, 20. იხ. უღელი.

მეუღლე შეერთება, ქორწინება: „არა იყო სამოთხესა შინა მეუღლებაჲ და არცა ცნობაჲ საწოლისაჲ“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 188,4. იხ. მეუღლე.

მეუღლურე ფანდლურზე დამკვრელი: „არწმუნის მათ მისგავსებულ სირცხლისა მენესტუთასა და მეფანდლურეთასა“ ბ. კეს-ექუს. ღლ. 68,10. იხ. ფანდური.

მეფასე საუნჯის, საკურკლის მცველი: „უბრძანე მეფასეთა, რომელნი არიან ასურასტანს“ O, I ეზრა 8,21. იხ. ფასი.

მეფასეთ-მთავარი საკურკლის მცველი: „უბრძანა მიცემად სამსახურებელი იგი მირდატს, მეფასეთ-მთავარსა თჳსსა“ O, I ეზრა 2,11. იხ. მთავარი.

მეფე: „იესე შეაღვიტ მეფე“ მთ. 1,8; „ესმა ესე პეროდ მეფესა“ მთ. 2,8; „შეთქუნეს მეფენი ქუეყანისანი“ ფს. 2,2; „უამთა მათ ლუკიანე მეფისათ. იყო ღვენად ღლი ქრისტიანთა ზედა“ სპსტ. 128,20.

მეფე ყოფა «მეფება», გამეფება: „მეფე ჰყავთ აბიშელე“ M.—„მეფეთ აბიშელეს“ G, მსჯ. 9,18; „მეფე ყოვრამან ქუეყანისამან იოსია“ M, II 56ტ. 28,25.

მეფედ დადგინება გამეფება: „მეფედ დაადგინიან სოლომონი“ O, III მფ. 1,48; „დაიდგინეს მათ ზედა მეფე“ O, IV მფ. 8,20.

მეფედ დადგომა გამეფება: „დადგა... მეფედ მაშისა მისისა წილ“ O, II მფ. 10,1. იხ. მეფისა, მეფობა/მეფება, უმეფო.

მეფისა დედოფალი, მეფის ცოლი: „იოვანე უყუარდა ფრიად მეფესა და მეფისასა“ სპ. წიგ. II 180,6; „მეფისა მან პრქეა ებტჳოსს“ იქვე, 180,9. იხ. მეფე.

მეფობა, მეფება «მეფე ყოფა», გამეფება: „მეფეთ აბიშელეს, ძე გვეელისა მისისა“ G.—„მეფე ჰყავთ აბიშელე, ძე გვეელისა მისისა“ M, მსჯ. 9,18; „არქელაზ მეფობს პერიასტანსა“ მთ. 2,22; „ორმოც წელ მეფობდა იგი“ O, II მფ. 6,4; „ჩემ მიერ მეფენი მეფობენ“ O, იგ. სოლ. 8,15; „გვეულების... მეფებად პერიასტანსა“ O, ნემ. 6,7.

მეფობა მეფედ ყოფა: „გწადის მეფობაჲ“ ფლტტ. 180,20; „განმლიერდა სოლომონ. ძე დავითისი, მეფობასა მისსა ზედა“ M, II 56ტ. 1,1. იხ. მეფე.

მეფსალმუნე, მეფსალმუნე ფსალმუნის მგალობელი, მტკმელი: „მეფსალმუნენი იგი ვალობდეს და წესტუებსა მას სცემდეს“ M, II 56ტ. 29,29; „შემასხმელნი, მეფსალმუნენი მათნი—მამანი და დედანი—ორას“ O, II ეზრა 2,66; „გამოვიდეს მის თანა... მსახურთა მათგანი მეფსალმუნეთა და მეკარეთაგანი“ O, I ეზრა 8,6. იხ. ფსალმუნი/სალმუნი.

მეფხან-ი სირსვილი, gangraena: „ანუ კაცი, რომლისა თანა იყოს მის თანა მლიერი ძელი ანუ მეფხანი“ G, ლევტ. 21,20; „ანუ მლიერი ანუ მეფხანთანი არა შეწირონ“ pb.—„ანუ მლიერიანი ანუ მეფხანიანი არა მოიყვანეთ“ G, ლევტ. 22,22. იხ. ფხანა.

მეფხანიანი-ი, მეფხანო(ვ)ანი-ი «მეფხანი», impetigo, scabies scariosa-ს სენის პატრონა: „ანუ მლიერიანი, ანუ მეფხანიანი არა მოიყვანეთ“ G.—„ანუ მლიერი, ანუ მეფხანთანი არა შეწირონ“ pb., ლევტ. 22,22; „ყოველნი ქორენი მისნი მეფხანოვან იკმნეს“ Sin.—11, 220v. იხ. მეფხანი.

მექნარეობა «ებნა», ქნარის დაკვრა: „კეთილად მექნარეობდ“ pb.—„კეთილად ებნდ“ O, ეს. 28,10. იხ. ქნარი.

მექონოთ-ი, მიქონილ-ი, მიქონოთ-ი, მიქონიოთ-ი საფეხური, კვარცხლობეკი: „ზედა თავსა მის მექონოთისასა წყრთის ერთის კერძო“ O, III. მფ. 7,85; „საბანელნი იგი, რომელ ქნნა მექონოთთა მათ ზედა“ M, II 56ტ. 4,14; „ესრე იტყვს... მექონოთთაჲს“ I, იერემ. 27,10; „დაქრა მეფმან აქაჲ კარშიკები მიქონიოთთაჲს“ O, IV მფ. 10,17.

მეჭულბაგე მეღუქნე: „უბრძანა მეჭულბაგესა და, მოიღო რაჲ იგი, ჭამის მუნ“ ლმ. 116,1. იხ. ქულბაგე.

მელოდარ-ი საზანდარი, აშული: „ანუ ქმისა სმენად თუ სხუად ვიცი მელოდართაჲ“ O, II მფ. 10,86. იხ. სილოდა.

მელორე ღორის მწყემსი: „მელორენი იგი ივლტოდეს“ მთ. 8,23. იხ. ღორი.

მელჯნე ლოთი, მემთვრალე; მსმელი: „ანუ იყოფი მეღჯნე“ O, იგ. სოლ. 23,20; „მოიყვანეს იგი მეძავთა ქულბაგსა და მეღჯნეთასა“ მ. სფ. 201,84. იხ. ღჯნო.

მელჯნეობა ლოთობა: „ბოროტ არს მეღჯნეობაჲ და მაგინებელ არს სიბოროტაჲ“ H—2261,234v. იხ. მეღჯნე.

მეყ-ი, მეყსა შინა საჩქაროდ, უმაღ: „განახლდეთ მეყსა შინა წამსა თულისასა“ I კორ. 15,62; „მოიწიოს ზენ ზედა მეყსა შინა“ H—2261,00r. იხ. მეყსელი.

მეყსეულ-ი უეცარი: „მეყსეული და მოულოდებელი შიში დავცა მათ ზედა“ O, სიბრძ. სოლ. 17,14.

მეყსეულად, მეცხეულად მაშინვე, უეცრად, საჩქაროდ; «მუნქუესეე», «მუნქუეს», «მყის», «ანაზდა», «მსწრაფლ», «ადრე», «მუნქუეს ოდენა»: „მეყსეულად ეტყოდა მათ“ DE,—„მუნქუესეე სიტყვად იწყო მათდა“ მრ. 8,60; „მეყსეულად (მუნქუეს C) მათთ ვირი დაბმული“ მთ. 21,2; „მეყსეულად“ M,—„მყის“ G, იხუ ნ. 10,9; „მეყსეულად“ M,—„ანაზდა“ G, იხუ ნ. 11,7; „მეყსეულად მოავლინოს აქა“ DE,—„ადრე მომიძღუნოს იგი აქა“ C, მრ. 11,8; „მეყსეულად“ M,—„მსწრაფლ“ G, მსჯ. 9,54; „მეყსეულად“ DE,—„მუნქუეს ოდენ“ O, მრ. 1,10; „მეყსეულად ლაღლ-ყვის“ ლ. 9,80; „მეყსეულად მოიწიოს ღმწ იგი თქვენ ზედა“ ლ. 21,64; „ანუ მეყსეულად გრწამს მისი“ O, წირ. 6,7; „რომელსა მეყსეულად ჰრწამს, მცირე არს იგი გულითა“ O, წირ. 10,4; „მაშინ მეყსეულად“ Sin.—8,100r. იხ. მეყი.

მეყურჭუმე: „ზღუდა შინა შთაგლიან მეყურჭუმენი, რაჲთა აღმოიღონ მიერ ძოწი იგი მრავალსასყიდისაჲ“ მ. სფ. 181,8. იხ. ყურჭუმი.

მეშალილეება ლეშის, მძორის ქამა: „განძვებულ იყვნეს კლვად მისა მეშალილეებისა მასგან ბუნებისა“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და ონ. 105, 17. იხ. შალილი.

მეშეშე «მერეშეველი»: „იყვნენ იგინი მეშეშედ და მეწულედ“ pb.—„იყვნენ იგინი მრეშეშედ და მერწულედ“ M, იხუ ნ. 9,21. იხ. შეშა.

მეშეშე-ი დამხმარე: „მეშეშენი და მეშეშელნი ვართ ურთიერთისანი მე და შენ“ მ. სფ. 162,9; „უკუეთუ ვინმე იპოვის ასაბიად და ურთიმეორისა მეშეშელი მოუგინდის“ ო.-ე. 88,18. იხ. შეშლა.

მეშურდულე «შურდლოსანი»: „ყოველნივე ესე მეშურდულენი, რომელნი ესროდეს ქვითა თმასა და არა შესცოდებდეს“ M.—„ესე კაცნი შურდლოსანნი ქვებითა თმისა მიმართ და არა დამცოდებენი“ G, მსჯ. 20,18; „ყოველმან კაცმან მეშურდულემან დაიპყრეს აღსავალი მათი და ესროდეს ქვითა მათ ზედა“ O, ივლ. 9,3. იხ. შურდული.

მეშველე მე-7: მე-მეშველედეუ C.—ივრღე მეშველე-
მდე DE. მთ. 22,28; „შინათობა ვრი იგი დღესა მას
მეშველესა“ O. გამოხლ. 18,30. იბ. წვლი.

მეშვითი ამრევი: „მეშვითითა თანა შეიფუძლი და
მოცინარა თანა იცნოდე“ მ. ცხ. 29,2. იბ. შეთოი.

მეჩანგე ჩანგის დამცველი: „მეჩანგე... სიუანია ჭალნი,
მეწვოსნა და მეჩანგენი“ ზალ. 124,4. იბ. ჩანგი.

მეცერცუე: „მეცერცუე მცერცუესა მის ჭებუბასა“ x 355E.
იბ. ცერცუ.

მეცნავი მეცნეობი: „მეცნავთა სქელისა ჩემისათა
აბა მეცნეს მე“ pb.—„მეცნეობთა მათ შველისათა არა
მიცოდეს მე“ I, იერემ. 2,3. იბ. ცნობა.

მეცნება: „მან თუ შეიძინეს მეცნებითა თვისთა“
Sin.—11,120v. იბ. ცნება; ზღრ. გამომეცნება

მეცნიერი — „გულსმეირი“, „მიწ(უ)დომილი“, „მიწ-
თომილი“, „ბრძენი“, „მცნობელი“, „მეცნევი“,
მეცნე, ნაცნობი: „მომეცნათ... მეცნიერნი ნათე-
სათაჲნ თქვენა“ pb.—„მომეცნათ... გული-მეცნიერ-
ნი ტომთა შორის თქვენთა“ G, II შქ. 1,18; „მეცნიერ
იყო მეცნიერობასა მალისასა“ Fr.—„მიწდომილი
მიწდომასა მალისასა“ G, რიცხ. 24,10; „დგეს ყოველნი
მეცნიერნი მანნი შორისანე (შორით DE)“ ლ. 23,49;
„იყო ნოაჲ-ნის კაცი მეცნიერი ჭმრისა მისისაჲ“ G, რთ
2,1; „განაპირენ ჩემან მეცნიერნი ჩემნი“ ფს. 87,9;
„მეცნიერთა დედათა მიაველინეთ“ I, იერემ. 9,17; „ვიბარს
ბრძენ და მეცნიერ თქვენ შორის“ იაკ. 3,18; „არა მეც-
ნიერ არიან ყოფად კეთილისა“ O, ეკლ. 4,18; „იყუენით
თქვენ მეცნიერ ვითარცა გუელნი“ მ. მოც. 55,17; „იყო
ესაჲ კაცი მეცნიერ ნადირობად“ O, დაბ. 26,27; „მეც-
ნიერთა მათ შველისათა არა მიცოდეს მე“ pb., იერემ. 2,8;
„ე-თარცა ძეგან მეცნიერნი მეცნალნი“ მ. სწ. 171,17;
„შეისო ყოველთა მეცნიერმან“ ფს. 213,15; „არაფთა
მეცნიერ იყვნენ და ისრაელ მისგან“ O, ნემ. 8,13; „არაფ-
თა მეცნიერ იყვნენ წიგნითა“ O, II ეზრა 6,9; „მეც-
ნიერ იყო წყლისა ღმრთისასა“ ფლკტ. 133,13; „არაფთა
იყვნენ მეცნიერ ურთიერთსა“ O, ნემ. 6,18; „არაფთა
არს თქვენთა მეცნიერ (ბრძენ A)“ B, სხტ. 127,11-14;
„გული-მეცნიერისა მოწყენილ არს სული მისი“
pb.—„გული-მეცნიერისაჲ მწყუბარ არს სული“
O, იგ. სოლ. 14,10. იბ. მეცნება; ზღრ. არ-მეცნიერი,
გულ(ა)-მეცნიერი, მრავალ-მეცნიერი, სიტყუა-მეცნიერი,
სიტყუა-მეცნიერი, სიტყუა-მეცნიერი, უმეცარი, ღრმად-
მეცნიერი, მეცნის-მეცნიერი, წიგნის-მეცნიერი.

მეცნიერება, მეცნიერობა ცოდნა: „გულსმეირი-ყოფა“,
„გულსმეირება“, „გონიერება“, „მიწ(უ)დომილი“: „მეც-
ნიერებათა მომეცნება“ მ. რამ. კურთხ. ისაკ და იაკ.
22,6; „მეცნიერებათა და დარწმუნებათა გონებისა“
მ. სწ. 20,11; „მეცნიერებათა არს მეცნიერებათაჲ უფალი“
O, I მთ. 2,8; „მეცნიერებათა არაჲ მრავალი სიბრძნე და
მეცნიერებაჲ“ O, ეკლ. 1,10; „სამრავლესა შინა სიბრ-
ძნისაჲ სიბრძნეს მეცნიერებათაჲ არს“ O, ეკლ.
1,16; „ესაჲ გულსმეირ-მოწყენილ საუბარი არს მეცნიერ-
ებისაჲ“ O, იგ. სოლ. 12,23; „ბრძენთა დიდებულნი

მეცნიერებაჲ“ O, იგ. სოლ. 10,14; „ესე არს სიბრძნე
და მეცნიერება თქვენა“ M,—„ესე არს სიბრძნე თქვე-
ნი და გული-მეცნიერებაჲ“ G, II შქ. 4,6; „მეცნიერ
იყო მეცნიერობასა მალისასა“ Fr.—„მიწდომილი მი-
წდომასა მალისასა“ G, რიცხ. 24,10. იბ. ცნება;
ღმრთის-მეცნიერება, შემეცნიერება, წინადა-მეცნიერება.

მეცხრე მე-9: „იხილა მან ჩუენებით... მეცხრესა ოდენ
ეამსა მის დღისასა“ ხაქ. მოც. 10,8. იბ. ცხრა.

მეძავი (მეძვისა) „როსპიკი“, კახა, „მომრუშე“: „არა
იყოს მეძავი ასულთაგან ისრაელისათა“ G,—„ასულთაგან
ისრაელისანი ნუ იქნებიან როსპიკი“ M, II შქ. 28,17;
„შეკაბა საცობრებელი შენი მეძავთა თანა“ ლ. 15,80;
„ნუ განილი პირსა ღელაკისა მეძვისასა“ O, ზირ.
9,9; „იყოს... ვითარცა სახიობაჲ მეძვისაჲ“ I, ებ. 28,16;
„რომელმან დაიპყრას მეძავი, უგუნურ... არს“ pb.—„რო-
მელმან დაიპყრას მომრუშე, უგუნურად უღმრთე არს“
O, იგ. სოლ. 18,23; „ვითარცა მეძავი, იქმონა დაჲ ჩუე-
ნი“ O, დაბ. 34,81; „რომელი მწყესილეს მეძავთა,
წარწყმდის სიბრძნე“ O, იგ. სოლ. 29,8; „მსგავს არს
იგი (საფასე) მეძავსა, რომელი სხუისა ზრახავს და სხუ-
სა უწამულებს“ მ. სწ. 90,22; „მოხილ იყო ღელაკისა
ვისგან მეძვისა ნასიძვებად“ Ath.—11,100r.

მეძავი მამაკაცი — „მსიძავი“: „ნუთა იბოებიან მამაკაცი
მეძავი ძეგან ისრაელისათა“ M,—„არა იყოს მსიძა-
ვი ძეგან ისრაელისათა“ G, II შქ. 28,17. იბ. სამეძვო,
სიძავი.

მეძვისაგანი — „უკანონო, ბუში“: „არა შევიდეს მეძვისა-
განი მკლესიად უფლისა“ G, II შქ. 28,2. იბ. მეძვი.

მეძვობა, „სიძვება“, გარყვნილება, „დგომბა“: „მე-
ძვობაჲ ჩემი გამომეცნებადეს მე“ მრთ. C, ოქრ. უმდ.
შე. 515; „უკუეთო შეიგინოს მეძვობად“ G,—„თუ...
შეიგინოს სიძვითა“ pb., ლევიტ. 21,9; „დასაბამი მე-
ძვობისა—განზრახვა კერპთა“ pb.—„დასაბამიოგან დგო-
მისაჲ მოგებაჲ კერპთაჲ (არს)“ O, სიბრძ. სოლ. 14,12.
იბ. მეძვი.

მეძვებელი — „მეძვებელი“, „მეძვარი“, „მეძვობელი“:
„მეძვებელთა მისთა სასყიდლის-მიმცემელ ეყვის“
პეტრ. 11,8; „არა დასთიენ მეძვებელნი შენი“ ფს.
9,11; „მიგვე შენ ველთა მეძვებელთა სულისა შენისა-
თა“ I, იერემ. 22,25; „არს იგი მმჯდობისა მეძვებელ“
მ. სწ. 288,84; „პოვოს გონებაჲ კეთილისა მეძვებელი“
A—184,211v; „არაფთა სდევს მეძვებელი სისხლისა
მისისაჲ“ G,—„თუ სდევდეს მას მამლობელი სისხლი-
საჲ მის“ M, ისუ 5, 20,6. იბ. ძიება, გამომეძვებელი, ღო-
ნის-მეძვებელი, შერის-მეძვებელი

მეწამლე „მეწამლე“, „კუდიანი“: „მეწამლეთა ნუ ეზუ-
რებთ“ O,—„მისიანთა ცოცხალთა ყოფად ნუ და-
უბრუნებთ“ pb., გამოხლ. 22,18; „ნუ ისმენ... მეწამლე-
თა თქვენსასა“ I, იერემ. 27,9; „მისიეს ქრთამი ღიდალი
გრანელსა მეწამლესა, რამთა შეასუას მას წამალი სა-
კუდიანებელი“ ლიბ. 45,10. იბ. წამალი.

მეწამული — „წითელი ფერი ან საღებავი, „ერკუთრა“:
„განაბრეთეს იგი და კლამინი მეწამული შემოსეს“ მთ.
27,28; „იკინოს და მოწყული და მეწამული მრჩობლი

და ბისონი ძაბილი“ O, გამოსლ. 25,4; „განგარისხეს შერ წიალ-სლვისა ზღუსა მის მეწამულისასა“ ფს. 105,7; „ზღუსა შინა ერკთრასა განისმა“ O,—„ზღუსა ზორის მეწამულისა ისმა“ ps., იერემ. 49,21. იხ. სიმეწამულე.

მეწამულის-ფერი წითელი: „რამთა მეწამულის-ფერი იგი ნიში... გამოჩნდეს“ იბ. რომ.-კურთხ. 100,17. იხ. ფერი.

მეწამწამე თვალის ჩამკვრელი: „თუღანი იგი მეწამ-წამეთანი აღმოიწყებოდიან და არავინ იყოს მწყალობელ მათდა“ მ. სწ. 20,20. იხ. წამწამი.

მეწესე «დაწესებული»: „მეწესენი და სატრაპენი ეძიებდეს პოვნად მიზეზსა“ ps.—„დაწესებულნი იგი და მთავარნი ეძიებდეს მიზეზსა“ O, დან. 9,4. იხ. წესი.

მეწიხარ-ი წიხლის მცემელი: „ვიხილე... მახლობელად მისა მღვთმარებნი ჭორები გარემოხს ყოვლად მეწიხარნი შემართ“ მრთ. A, ანტ. დ. 32v. იხ. წიხნა.

მეწყლე მომრწყველი: „რამას გამოვლენელ მეწყლენი“ O, დან. 24,11. იხ. წყალი.

მეკიქე: „ქდა... მახლობელად საგზებელსა მეკიქისასა და ტფებოდეს“ x 300v. იხ. კიქა.

მეკუტრლე განძეულობის მცველი: „უბრძანა მეკუტრ-ლესა, რამთა მოიხუნენ კიდობანნი იგი“ ბალ. 33,21. იხ. კუტრელი.

მეხარზე «მეტრმლე»: „მიაველინა მეფემან მეხარბშ და უბრძანა მოკუთამ თავისა მისისა“ C,—„წარავლინა მეტრ-მლშ თუხი და უბრძანა მოღებად თაჲ მისი“ DE, მრ. 9,27. იხ. [ხარბი].

მეხის-ტეხა გახურებული რკინა, მეხი: „წარავლინე თუ მეხის-ტეხანი (მეხნი ps.)“ O, იოზ 33,35; „ჩუენებად (ყოს) გულის-წყრომაჲ რისხისაჲ... მეხის-ტეხითა სასტიკითა“ I, ეს. 80,80; „მოავლინე მეხის-ტეხაჲ, ინე სხუად რაჲ ჰირი“ მ. ცხ. 102r; „ნუეუე... მეხის-ტეხისა ცეცხლი გარდამოტდეს ზეით და დამწუხს მე“ მ. სწ. 280,28. იხ. ტეხა.

მეხუენე მესაიდუმლოე: „არცა ვერდება მიითუალვის და არცა მეხუენე შეიწყნარების“ მ. სწ. 281,18. იხ. ხუენანი.

მეხუთე «ნახუთალი», «ხუთეული»; $\frac{1}{5}$: „მეხუთშ შესძინოს მას ზედა“ O,—„ნახუთალი შესძინოს მას ზედა“ G, ლევიტ. 4,16; „მეხუთშ იგი (ხუთეული მისი G) შესძინოს მას ზედა“ M, ლევიტ. 5,5.

მეხუთედ-ი «ნახუთალი»; $\frac{1}{5}$: „ნახუთალი მისი შესძინოს მას ზედა“ G,—„მეხუთედი იგი შესძინოს მას ზედა“ ps., ლევიტ. 77,31. იხ. ხუთი.

მეტი იხ. მეყი.

მეტამლე მეწალე: „რომელმან მეტამლემან... ეტყოდა-მცა იგი თავსა თუსა“ ბ. კეს.-ექუს.დ. 184,15. იხ. გამლი.

მეტელე მოხელე, ხელისუფალი: „ბრძანებაჲ დაუღდა მთავართა და ერისთავთა და მეტელეთა“ ბალ. 187,32. იხ. ქელი.

მეტრმლე «მეხარზე»: „წარავლინა მეტრმლშ თუხი და უბრძანა მოღებად თაჲ მისი“ DE,—„მიაველინა მეფემან მე-

ხარბშ და უბრძანა მოკუთამ თავისა მისისა“ C, მრ. 9,27; „ერთარცა მოკუთამ თაჲ მეტრმლემან მან პავ-ლე მოც. 53,10. იხ. კრამლი.

მეტსეულად იხ. მეყსეულად.

მეჯორე ჭორის მძობელი, მომვლელი: „მეჯორშ სა-ულისი“ O, I მფ. 21,7; „საჭორეს ყოველნი ძმანი იყენიან მეჯორედ“ ი.-ე. 42,24. იხ. ჭორი.

მეჯურღმულე წყლის ამომღები: „გმისაჲან დოლაბისა მეჯურღმულესა არა ესპარეჲ“ ლომ. 91,22. იხ. ჭურღმული.

მეპეკან-ი იხ. მიპრკანი.

მეპომე «მბრძოლი», მებრძოლი, აღმძვრელი, მოჩ-ხუბარი, მოღავე: „მამაჲი მეპომე იყო“ G,—„ჰაჲი მბრძოლი იყო“ M, ისუ ნ. 17,1; „მეპომეთა თანა კრელი“ მრ. 15,7; „ჰაჲი მეპომე ვარ მე“ G, მსჯ. 12,2. იხ. ჰომი.

მეპრკან-ი იხ. მიპრკანი.

მეასხებელ-ი მსესხებელი, «მოვასხე», მოვალე: „იყოს მეასხებელი იგი ვითარცა მეასხებელი“ O,—„იყოს... მოვასხე, ვითარცა მეასხებელი“ ps., ეს. 34,2. იხ. ვასხი.

მევერებელ-ი მახეწარი: „ღმერთსა არა ხოლო თუ სი-ტუენი ჰნევენ, არამელ საქმენი მევერებელთა მისთანი“ მ. სწ. 5,11; „არავინ არს (საპრობილესა შინა მყოფთა) მოურნე და მევერებელი, რამთამცა გამოიყვანა“ H—022, 30r; „მევერებელთა იგი ქნეზაჲ არა ისმინან“ H—341, 037. იხ. ვერება.

მზა «განმზადებული», მომზადებული: „მზა იყენით“ C,—„იყენით განმზადებულ“ DE. მთ. 24,44; „უნე თანა მზა ვარ საპრობილელ და სიკუდილ მისელად“ ლ. 22,88; „მზაჲ პური ზეით მოეც მათ უმრომელად“ O, სიბრძ. სოლ. 16,20; „იცისკარი მზაჲ ვპოვოთ იგი“ O, ოვსე 6,3.

მზა-ყოფა «დამზადება», მომზადება: „მზა-ყო საგზა-ლი გზისა მისთჲს საუქუნოსა“ მ. სწ. 240,5; „პური ჩემი მზა-მიყოფიეს (დამიზადებდეს C)“ მთ. 22,4; „მზა-მიყაჲ მე, რამთა ვისერო“ ლ. 17,8; „უნდნი ბომონნი მზა-მიყოფიან“ G, რიცხ. 28,4. იხ. აღმზადება, განმზადება(-ული), განმზადებულება, განუზადებელი, განუზადებლობა, დამზადება, მზადება, მომზადება, უმზო.

მზადება მომზადება: „ვიდრე-იგი უმზადებდეს-ლა“ საქ. მოც. 10,10; „უანათა დასწინდაჲ, ერქუნათა მზადებნ, ურნატა ვანაჲბნ“ მ. ცხ. 79v. იხ. მზა, შემზადება.

[მზადება] შეფოთება. იხ. აღმზადება.

[მზადება] ამოწვდა. იხ. აღმომზადება.

მზაკუ(ვ)არი «ზაკული», ცბიერი, მატყუარი: „მოქ-მელნი მზაკუვარნი გარდაიკვლიან“ (vnr. „მუშაკნი ზაკულნი გარდაიკვლიან“) II კორ. 11,18; „უტყუე იქმ-ნენ ბავენი მზაკუვარნი“ ფს. 80,19; „მოსსხლე და მზაკუვარი სძავს უფალსა“ ფს. 5,7; „განსდევნო მქცი იგი მზაკუვარი, მელი მცბიერი“ მ. სწ. 19,11. იხ. ზაკუვა.

მზაკუვარება ცბიერება, მატყუარობა: „აუწყა მეფესა მზაკუვარებაჲ იგი“ არსტ. 08,2; „უკუეთუ ქულა აგრ-

დნა მზარეულ-ი სატანასი მ. ცხ. 105v. იხ. მზარეული.

მზარეულ-ი, მზარეულ-ი საკმლის მომზადებელი; მნე: „მოკლელ-ი მზარეულ-ი“ G, გოდ. იერემ. 2, 20; „მეველე ანუ მზარეულ-ი არს, სადა არს პერი ანუ პირად-პირადი სანოვაჟი, რომელი მავსა დაუშვადებელს“ ფლკტ. 184, 25; „არა პატ-ე-ესე-მდო... სივლეონესა მზარეულ-ი-სა“ გრ. ანტ.-შობ. 285, 1; „მზარეულ-ი მნილო იგი და შეწეა ტავთა“ მ. ცხ. 424r. იხ. მზარეულობა, სამზარეულო.

მზარეულ-ი, მზარეულ-ი

მზარეულთ-მთავარ-ი მტარვალთა უფროსი: „მიიყოდა იგი პეტრე... მზარეულთ-მთავარ-ი“ O, დაბ. 89, 1. იხ. მთავარი.

მზარეულთ-მომღერ-ი მტარვალთა უფროსი: „მისცა იგი საპყრობილესა მზარეულთ-მომღერ-ისა მის“ O, დაბ. 40, 8. იხ. მომღერ-ი.

მზარეულ-ი გამომკვებავი: „მზარეულ-ი, მზარეულ-ი“ Sin.—11, 77v. იხ. ზრდა.

მზარეულ-ი აღმზრდელი, ძიძა: „მოკლელ-ი მზარეულ-ი“ O, დაბ. 35, 8; „მისცა იგი და მზარეულ-ი მისი, მაჟინელები საუწყესა მას ცხედართასა და ღაბა“ M, II 56b. 22, 11; „მისცა ზანდან მზარეულ-ი“ ზალ. 10, 28; „მისცეს მზარეულთა მისთა მზარეულ-სა“ Sin.—11, 77v. „მეველე ანუ მზარეულ-ისა მისი“ Sin.—11, 77v. იხ. ზრდა.

მზარეულ-ი იხ. მზარეული.

მზარეულობა საკმლის მზადება: „დაყო მზარეულ-ობასა მენა ორ-ი წელი. გენა უმეტეს“ მ. ცხ. 17, 7. იხ. მზარეული.

[**მზახალ-ი**] იხ. დამზახება, მზახება/მზახობა.

მზახება, მზახობა დამზახლება: „გუე მზახ-ენი თ-ენ“ O, დაბ. 84, 8; „მზახ-ა სახლსა აქაბისსა“ M, II 57b. 18, 1. **მზახობანი** კვანთ მათდამი“ G, ისუ ნ. 28, 12; „მზახ-ობა უო სოლომონ ფარაფსა მიმართ“ O, III 29. 8, 1. იხ. [მზახალ].

მზე: „არაჟს ღაბა მზე“ მრ. 1, 82; „შენ დამტყიცე ნათელი და მზე“ ფხ. 78, 10; „მზესა მას სიმართლისასა გუთბრანს“ მრთ. D, ხ. გაბ. 229; „ზრდნ დაუესულსა წმთთა და მზითა“ მ. სფ. 145, 11. იხ. მზენება მზერა.

მზენება ვამევეება, მზეზე გაშლა: „კილობანი, აღსავსე სამოსლ-ითა... უეუეუ ურენე იგინი და არა ამზე-ენებელი თვთ ღაბ-ი იგინი“ მ. ცხ. 251r. იხ. მზე.

მზერა „ლოუნა“, „დადარნება“, „დამზერა“, თვალ-თვალი, მზირ-ყოფა: „მზირ-დეს (მელოდეს C) მე სოფელ-ი წარწყმედი“ ფხ. 118, 86; „მზირ-დით უეუანა ჭალაჟსა“ M.—დიდ-ი-დარნეთ უეუანა კერძო ჭალაჟსა“ G, ისუ ნ. 8, 4; „მზირ-დეს სიკიმასა“ M.—„მზირ-დეს სიკიმასა ზედა“ G, მხ. 9, 24; „მზირ-დეს მას M.—„მზირ-დეს მას“ pb., II 24. 10, 11; „მზირ-დეს მას პოვნად რამე სიტუელსა პირისაგან მისისა“ ლ. 11, 24; „მზირ-დეს სოფელ-ი მართლსა“ ფხ. 86, 12; „მზერ-ი სოფელ-ი მართლსა“ O, ფ. სოდ. 7, 12; „ლომ-ი ნადირა მზირ-დეს“ O, ზირ. 27, 11; „მზირ-დეს გზასა ზედა მოკლელ მის“ ხაქ. მოც. 26, 8; „მზირ-დეს ფარულად,

ვითარცა ლომი საყოფელსა თვსა“ ფხ. 9, 80; „და-არწმუნა ძმთა მთ მონასტრისათა მზერად საქ-მისა მის“ მ. ცხ. 180r. იხ. დამზერა, სამზერელი, სამზირი. **მზე-აღმოსავალი**, **მზის-აღმოსავალი** აღმოსავლეთი: „რომელსა ეწოდების მზე-აღმოსავალი წინაწარმეტ-ყუელისაგან“ ფხ. I, 28; „ელეად რაჟ გამობრწყინდის მზის-აღმოსავალით“ მთ. 24, 27; „მზის-აღმოსავალით განვიდრე მზისა დასავალადმდე“ M, I 56b. 22, 16. იხ. აღმოსავალი.

მზიდველ-ყოფნა „მზიდვენი“, განზიდვა: „როდენი მზიდველ იყენს ჟამისა იესუს თანა“ G.—„რომელთა ჟამნი მიაწინეს ისოს თანა“ M, ისუ ნ. 24, 28. იხ. ყოფნა.

მზირ-ი „დადარანებული“, მზერავი, ჩასაფრებული: „ყვეს ძმთა ისრაელისათა მზირ-ი გარემოს გაბაასა“ M, მხ. 20, 20; „მზირ-ი აღდგედ მწარფლ აღვილით მათით“ G.—„დადარანებული იგი აღდგენ აღრე აღვილით მათით“ M, ისუ ნ. 8, 18; „დათუ მზირ-ი შექმნა მე იგი, ვითარცა ლომი, სამალველით“ O, გოდ. იერემ. 8, 10; „მზირ-ი მისი ჯდა საუწყესა შინა“ G, მხ. 18, 0; „მზირ-უყვეს მას და მიავირნეს მზირ-ი ორგულნი“ ლ. 20, 20. „დაქდის იგი მზირად მზადარათა თანა ფარულად, მოკლელ უბიწოვსა“ ფხ. 9, 29.

მზირ-ყოფა მოლოდინი, თვალთვალი, დასაფრება, „მზერა“: „მზირ-უყვეს მას და მიავირნეს მზირ-ი ორგულნი“ ლ. 20, 20; „მზირ-უყვეთ ენაჯოვანსა შინა“ O, მხ. 21, 20; „მზირ-ი ყვეს სკეშსა ზედა“ G.—„მზირ-დეს სიკიმასა“ M, მხ. 9, 34.

მზირა: „ლომი იგი მზირ-ის შთანთქმად“ მ. სფ. 128, 16; „გზასა ზედა ლომი არს და ავაზაქნი მზირ-იან“ მ. სფ. 248, 8. მდრ. მზერა.

მზის(ა) დასავალი აღმოსავალი: „მზის-აღმოსავალით განვიდრე მზის-აღმოსავალადმდე“ M, I 56b. 22, 16; „ყოველნი ნაენი ზღვსანი და საქის-მზერელები მათნი გუყვენს შენ მზის-აღმოსავალით და მზის-აღმოსავალით“ O, ეზეკ. 27, 8; „მზის-აღმოსავალით განვიდრე მზის-აღმოსავალით“ ფხ. 40, 1. იხ. დასავალი.

მზის-თვალ-ი მზე: „ვერ იხილოს ნათელი მზის-თვალისა“ ფხ. 1, 8; „განანათლოს ყოველი ჭეუყანა უფროსს მზის-თვალისა“ მ. სფ. 212, 18. იხ. თვალი.

მზის-ჭალაჟ-ი: „რომელნი უმენა მას ასენეჟ, ასულმან პეტე-ფრესმან, მდღელისა მზის-ჭალაჟისა მან“ O, დაბ. 40, 20. იხ. ჭალაჟი.

მზნელ-ი მისნობის მოქმედი, წინასწარმცნობელი; კუდიანი: „მზნელ-ი მთქვენთასა და მე-წამლეთა მთქვენთასა“ I, იერემ. 27, 8; „გვად არს მზნელ-ი, რამეთუ... დასცის მას თვალი... და მოკუდის“ მ. სფ. 40, 18. იხ. ზნა; მდრ. ნიშთ-მზნელი.

მზრახ-ი მოლაპარაკე: „ფარიად მზრახ-ი ენისაგან მოინადიროს“ მ. სფ. 274, 10. იხ. ზრახვა.

მზრახვალ-ი „მთავარ-მზრახვალთაგანი“, „თანამზრახველი“, „რომელი ეტყვის“, მრჩეველი, მოლაპარაკე: „მზრახვალ-ი“ DE.—„რომელი-იგი იყო მთავარ-მზრახვალთაგანი“ C, ლ. 28, 60; „მზრახვალ-ი“

ო, — „თანამზრახველი“ *М.* ესთ. 18,8; „კაცი მზრახველი ღედაკაცისა მიმართ“ *Г.* — „კაცი იგი, რომელი ეტყოდე ცოლსა ჩემსა“ *М.* მსჯ. 18,11. იხ. ზრახვა; შდრ. თანა-მზრახველი, სიტყვს-მზრახველი, ძვრის-მზრახველი.

მზრახველობა რჩევა, დამრიგებლობა: „არა დასცხრებოდა ღმრთისა თანა მზრახველობისაგან“ *Н.* — 022,21v. იხ. მზრახველი.

მზრდელი-ი «გამომზრდელი», ძიძა, აღმზრდელი: „ვიქმენით... ვითარცა-იგი მზრდელი რად ზრდინ თვსთა შეილთა“ *И.* თეს. 2,7; „დაივიწყე ღმრთისა, მზრდელისა შენისაჲ“ *Г.* — „დაივიწყე ღმრთი, გაჰომზრდელი შენი“ *М.* II შჯ. 82,18; „თეოტიმოს იყო მზრდელი... და მისცემდა სარკუმლით პურსა“ *Син.* — 11,88v. იხ. ზრდა; შდრ. გამომზრდელი, საცხოვრის-მზრდელი, ცხოვართ-მზრდელი.

მზრუნველ-ი მომეცელი: „მკედარნი, რომელთა არა ესხნენ მოურავნი და მზრუნველნი“ *Н.* — 032,86r. იხ. ზრუნვა; შდრ. თანამზრუნველი, მრავალმზრუნველი.

მზუაობარ-ი ამბაცი, გოროზი, ამპარტაყვანი: „ნუშა ვართ მზუაობარ“ *გალ.* 5,26; „გლეხი მზუაობარი“ *О.* ზირ. 25,4; „მზუაობართა მათ მოგუეცეს სატანა და მთრგუნველად“ *მ.* ცხ. 800r. იხ. ზუაობა.

მზუაობრობა ამპარტაყენობა: „ეუფეთ არა გაქვს ღმობიერებაჲ, უწყოდე, რამეთუ მზუაობრობაჲ გაქვს“ *მ.* ცხ. 105v. იხ. მზუაობარი; ცუდად-მზუაობრობა.

მზუარე, მზუარეს(ა) აღმოსავლეთით: „წარვიდა... აღგილსა მზუარესა“ *რთხ.* 174,4. იხ. მზე.

მზუელ-ი ნეზუჯ, ღედალი: „მზუელი უბიწოჲ მოიბას მან (ცხოვარი)“ *Г.* — „ნეზუ უბიწოჲ შევირენ იგი“ *О.* ლევიტ. 4,22. იხ. ზუება.

მზღველ-ი «თანამღებნი», მოვალე, გადამზღველი: „მზღველ თავისა თვისა იყოს“ *Г.* — „თანამღებ იყოს თავისა თვისაჲ“ *М.* ისუ 5, 2,10; „მზღველი მცა არს ჩუენთა ცოდეთაჲ“ *А.* — 484,210. იხ. ზღვა.

მთა «მთელი», «მთელეთი», «მთიანი»: „აღიყვანა... მთასა მალალსა ფრიად“ *მთ.* 4,8; „მთათა საფირისათა“ *М.* — „მთელრსა შინა საფირისასა“ *Г.* ისუ 5, 15,48; „მთელელთად მიმართ“ *Г.* — „მთად კერძო“ *М.* ისუ 5, 18,18; „ჭუეყანაჲ მთად და ბარი“ *М.* — „ჭუეყანაჲ მთიანი და ველონი (არს)“ *Г.* II შჯ. 11,11; „განიბნინეს მთათა და ველთა“ *ვრდ.* 88,1; „მთისა და ველისანი დამკვდრებულ-ლა იყენეს“ *О.* ზაქ. 7,7.

მთად-კერძო «მთით-კერძო», მთისაქენ, მთის მხარეს: „წარვიდა მთად კერძო მწრაფლ“ *DE.* — „წარვიდა მწრაფლ მთით კერძოსა“ *С.* ლ. 1,80; „წარვიდა მიერ მთად კერძო“ *О.* ივდ. 2,22.

მთით-კერძო მთის მხარეს, «მთად-კერძო»; «მთისპირი»: „წარვიდა მწრაფლ მთით კერძოსა“ *С.* — „წარვიდა მთად კერძო მწრაფლ“ *DE.* ლ. 1,39; „ეუფლოს ამას ყოველსა მთით-კერძოსა“ *О.* ივდ. 10,18; „მთით-კერძო წარვიდეთ“ *Г.* — „მთის პირი წარვლოთ“ *рб.*, რიცხ. 20,10.

მთათა მწუერვალ-ი «კლდე განუკუთვთელი»: „გარდაკცინა... მთათა მწუერვალნი წყარობად წყალთა“ *С.* — „გარდაკცინა... კლდე განუკუთვთელი

წყარობად წყალთა“ *Л.* თხ. 118,8. იხ. [მთელი], მთელეთი, მთელი, მთიანი.

მთავარ-ი «სატრაპესი, «ბჭე», «მსაჯული», «წინამძღუარი», «გუნდი», «აზნაური», «თავი», «მეთაური, უმთავრესი; «მდიდარი»: „უურად ილეთ მთავართა (სატრაპესთა *Г.*)“ *О.* მსჯ. 5,8; „მისცეს იგი პილატეს მთავარსა (ბჭესა *С.*)“ *მთ.* 27,2; „წინაშე მთავართა (მსაჯულთა *С.*) წარგადგინენ“ *მთ.* 13,9; „დაღეს ერმან იგი თავად მათ ზედა და მთავრად“ *Г.* — „დაღვირეს იგი ერმან მან კრებულთა ზედა მთავრად მათ და წინამძღურად“ *рб.*, მსჯ. 11,11; „განყენა სამასნი მამაკაცი სამ მთავრებად“ *Г.* — „განყო სამასი იგი კაცი სამას გუნდად“ *М.* მსჯ. 7,18; „ტაძრობას ჰყოფდა... მთავართა თანა გალილეასთა“ *С.* — „მზა-უყო პური... აზნაურთა გალილეასთა“ *DE.* მრ. 6,21; „მზა-უყო პური მთავართა მისთა“ *DE.* — „ტაძრობას ჰყოფდა მდიდართა თანა“ *С.* მრ. 6,21; „არასადა უმრწემეს ხარ მთავართა შორის იუდასთა“ *მთ.* 2,8; „მთავრითა ეშმაკთაჲ განასხამს ეშმაკთა“ *მრ.* 8,22; „აღვიდეს მისა მთავარი იგი უცხოთელთანი“ *М.* მსჯ. 18,6; „ესმა მთავართა ყოველთა მის ძალისათა“ *О.* იერემ. 40,7; „განარისხნეს... მთავარი იგი მის ქალაქისანი“ *ხაქ.* მოც. 18,60; „წარყვანა... მღვდელი იგი მთავარი და სოფონია, მღვდელი შემღვდომი“ *И.* იერემ. 62,23; „იისმინეთ ჩემი მთავართა მავათ ერისათა“ *О.* ზირ. 80,10; „დასუეს ნაბუთი მთავრად ერისა“ *О.* III მფ. 21,12; „შეკრბა მთავრები იგი და ერისთავები“ *О.* დან. 8,04; „მოუწოდა ყოველთა მთავართა სარსეთისათა“ *О.* I ეზრა 8,14; „უთხრობდეს მთავარსა მას კრებულისასა“ *ან. ებრ.* 885,84; „ამცნო მთავართა მათ შეკრულთა თვსთა“ *О.* III. მფ. 28,31; „იყო იგი მთავარი მებუერეთა“ *ლ.* 10,2; „რომელნი იყვნეს მთავარი მჭუმილეთანი“ *М.* ესთ. 2,21; „მთავარსა მას ქალაქისა“ *Г.* III მფ. 22,28; „შესცოდა მთავარ მან ღვინის-მწმან მუფესა ეგვტელთასა“ *О.* დან. 40,1. იხ. თავი; შდრ. ავაზაკთ-მთავარი, ათასის-მთავარი, ანგლოზთ-მთავარი, ანგელოსთ-მთავარი, ასომთავარი, ერის-მთავარი, გამათ-მთავარი/მამად-მთავარი, მეოთხედ-მთავარი, შესაყრობილეთ-მთავარი, მეფასეთ-მთავარი, მზარაულთ-უმთავრესი, მთავარი, მოგუთ(ა)-მთავარი, მტარვალთ-მთავარი, მღვდელთ-მთავარი, მწყემსთ-მთავარი, ნიჭთ-მთავარი, სამთავრო, საყრობილის-მთავარი, საჭურისთ-მთავარი, სენაკაპანთ-მთავარი, სიმთავრე, სოფლის მთავარი.

მთავარ ნიჭთა ნიჭთ-მთავარი: „არეა იყო მთავარ ნიჭთა“ *рб.*, — „სარეა იყო ნიჭთ-მთავარ“ *И.* იერემ. 51,59.

მთავარანგელოზ-ი: „მთავარანგელოზთა თანა იხარებდ“ *გრ. ნაზ.* 801,8. იხ. ანგელოზი.

მთავარდიკონ-ი: «მთავლინა მისა მთავარდიკონი» *ხაქ. წიგ.* II 186,6. იხ. დიკონი.

მთავარეპისკოპოს-ი მამა(თ)მთავარი: „დაღა მთავარეპისკოპოსად დიდი ნერსი“ *ნრს.* 60,7; „შეიწყნარა სიხარულთ თეოფილე მთავარეპისკოპოსმან“ *მ.* ცხ. 08v. იხ. ეპისკოპოსი.

მთავარმზარეული-ი «მთავარსაკურისი»: «მიღეო... არი-
ოქს მთავარმზარეულსა მეფისასა» *px.*—«მიღეო...
არიოქს მთავარსაკურისსა მეფისასა» *O.* დან. 2,14.
იხ. მზარეული.

მთავარმზარეულთაგან-ი «მზარეული»: «რომელი-იგი
აყო მთავარმზარეულთაგანი» (მზარეულ
DE) *C.* ლ. 28,50. იხ. მზარეული.

მთავარმოწამე: «დავასვენე ხატი წმიდისა გიორგი მთა-
ვარმოწამისა» *A*—484,815. იხ. მოწამე.

მთავარსაკურის-ი «მთავარმზარეული»: «მიღეო... არი-
ოქს მთავარსაკურისსა მეფისასა» *O.*—«მიღეო...
არიოქს მთავარმზარეულსა მეფისასა» *px.*, დან.
2,14. იხ. საკურისი.

მთავარსამკეტი «ერის-თავი», მხედართ-მთავარი:
«ეპარ მთავარსამკეტი ძალისა უფლისა» *G.*—«ეპარ
ერის-თავი ძალ-სა უფლისა» *M.* იხუ 5. 5,14. იხ.
სამკეტი.

მთავრობა დაუფლება, გამთავრება: «ჰმსთავრობდე
შენ ნათესაჲთა მრავალთა» *GM, II შჯ.* 15,8; «მთავრნი
სამოალოთ მთავრობდენ» *I.* ეს. 82,1; «დაჯდეს და
მთავრობდეს საყდარსა თჳსსა» *O.* ზაქ. 6,18; «შენ
ყოველთა მმთავრობ» *M.* I 56ტ. 20,12; «რომელი-იგი
მას ზედა მთავრობნ» *მ. სწ.* 111,82.

მთავრობა «მსაჯულება»; «თავი»: «მისცენ იგი მთა-
ვრობასა და ტელწიფებასა მთავრისასა» *ლ.* 20,20; «სუ-
ლთა მთავრობისაჲთა დამამტკიცე მე» *ფს.* 50,14;
«მთავარი ყოველსა მთავრობისაჲთა» *M.* I 56ტ. 20,12;
«მთავრობასა უღმრთოთაჲსა კენესიელ კაცნი» *O.* იგ. სოლ. 20,2;
«მთავრობასა ასერეთს კვრინოსსა» *DE.*—«მსაჯუ-
ლებასა მას ასერეთა ზედა კვრინოსსა» *C.* ლ. 2,2; «იგი
მოსცა მთავრობად უფროსს ყოველთა ეკლესიასა» *Q.*—
«გიმოსცა თავად ზესთა ყოველთა ეკლესიასა» *ეფეს.* 1,22.
იხ. მთავარი; ზღრ. ერის-მთავრობა, მეოთხედ-მთავრობა.

მთავრობის-მოყუარება ხელისუფლების მოყვარეობა:
«რამთა უცხო იყოს მთავრობის-მოყუარებისაგან»
მ. ცხ. 23v. იხ. მოყუარება.

მთარგმნელი-ი ვინც თარგმნის: «ლოცე ყავთ ეფთიმეს-
თჳს მთარგმნელისა» *H*—2251, 104r. იხ. თარგმნა.

მთერძველი-ი «მთესველი»: «ვითარცა... მწველი და
მთერძველი, ფრწო მოუქედ მას» *O.*—«ვითარცა მწვე-
ლი და მთესველი მიახლემისა მიმართ» *px.*, ზირ.
6,10. იხ. თერძვა.

მთესვარი-ი მთესველი: «გამოვიდა მთესვარი თესვად»
მთ. 13,8; «მუშავნი და მთესვარნი, რომელნი გულითა
მჭუბარე იყვნეს თესელთა მათათჳს» *მ. სწ.* 85,17. იხ.
თესვა.

მთესველი-ი ვინც სთესავს; «მთესვე-
ლი იგი და მოწყალი» *მ.* 4,86; «ვითარცა... მთესველი,
მთესველისა მ-მართ» *px.*—«ვითარცა... მთესველი,
ფრწო მოუქედ მას» *O.* ზირ. 6,10. იხ. თესვა.

[მთეული-ი] იხ. მთა.

მთეულეთ-ი «მთა»: «მთაწვეს საზღვარი ატაროთით კო-
რეისაჲთა მთეულეთთაჲს მიმართ» *G.*—«მთაიდეს საზ-
ღვარანი ატაროთით აღარდ მთად კერძო» *M.* იხუ 5. 18,18.
იხ. მთა.

მთეურ-ი «მთა»: «მთეურსა შინა სიფირისასა» *G.*—
«მთათა საფარისათა» *M.* იხუ 5. 15,48. იხ. მთა.

მთიბელი-ი მომკალი: «იყუნენ... ვითარცა თივაჲ უქუანა
მთიბელისა» *I.* იერემ. 9,29. იხ. თიბვა.

მთიებ-ი მნათობი, lucifer, ferens auroram; «ნა-
თელი»: «მთიები გამობრწყინდეს გულთა თქვენთა» *II*
პეტრე 1,19; «მთიებმან იცნა თჳსი იგი წესი» *M.* იოზ
38,12; «მთიებისა წინა გვშევ შენ» *C.* ფს. 100,3; «ვი-
თარ გარდამოვარდა ზეცით მთიები იგი» *I.* ეს. 14,12;
«შენ აღმოაბრწყინეა მთიები ჟამსა მისსაჲ» *M.* იოზ 38,82;
«შინდეთ, ვითარცა მთიებნი სოფელსა შინა» *ფლპ.* 2,16;
«ბრწყინენ სოფელსა შინა, ვითარცა მთიებნი» *A.*—
«ბრწყინვალე არიან, ვითარცა ნათელნი სოფლისანი» *B.*
ხბტ. 142,20; «რამთა ენდეთ, ვითარცა მთიებნი სო-
ფელსა შინა» *საქ.* წიგნ. II, 49,7. იხ. თევა.

მთის-მყოფი-ი მთის მცხოვრები: «მზაყუდართა მთის-
მყოფთა... ინებეს» *არსტ.* 60,24. იხ. მყოფი.

მთის-პირ-ი «მთით კერძო»: «მთის-პირი წარვლოთ»
px.—«მთით კერძო წარვიდეთ» *G.* რიცხ. 20,10. იხ.
პირი.

მთნება, მთნევა «მსახურება»: «რამთა არა უმთნებო-
ლინ უფალსა» *G.*—«რამთა არა მსახურებდენ უფალ-
სა» *M.* იხუ 5. 22,24; «ემთნეთ (მსახურებდეთ *M*)
უფალსა, ღმერთსა თქვენსა, ყოველსა ჟამსა» *GM.* იხუ 5.
4,24.

მთოან-ი «მთა»: «ქუეყანაჲ მთოანი და ველოანი (არს)»
G.—«ქუეყანაჲ მთაჲ და ბარი» *M.* II შჯ. 11,11. იხ.
მთა.

მთო(ვ)არე მთევარი: «მთოვარემან არა გამოსცეს ნა-
თელი თჳსი» *მთ.* 24,20; «ვითარცა მთოვარე იცვალის»
O. ზირ. 27,19; «იყოს ნათელი იგი მთოვარისაჲ» *I.*
ეს. 80,28; «მთოვარე დადგა წესსა ზედა თჳსსა» *O.* აზბ.
8,11; «მზე და მთვარე დაბნელდენ» *მ. სწ.* 14,8; «ალიგსო
ვითარცა მთოვარე დაქლებულ ი» *O.* ზირ. 80,10. იხ.
მთოვარები.

მთოვართა გუემული-ი მთევარეული: «დალათე ვინმე
მთოვართა გუემულ იყოს» *ოქრ.-მარხ.* და იონ. 148.
მთოვარებრი-ი მთევარისნაირი: «იქმნა კილობან მთოვა-
რებრითა ნათლითა საესჲ» *Ath.*—11,268r. იხ. მთოვარე.
მთრვალი-ი დალეული: «შემოთიდეს და შეძრწუნდეს, ვი-
თარცა მთრვალი» *ფს.* 100,27; «მთრვალი, რომელი
სიხებუე ერბამად» *I.* ეს. 10,14; «შურითა მთრვალ იყო»
მრთ. D, *ოქრ.-პეტრე* და ელია 810; «მძლენი იგი მთრვა-
ლვე იყენიან» *H*—2251,287r. იხ. თრობა, სიმთრვალე.

მთრვალობა სიმთრვალე: «ნუუუუ დაშიმდენ გულნი
თქენნი შუებითა და მთრვალობითა» *ლ.* 21,84; «ღვწოდა
და მთრვალობაჲ მიიღო გულმან ერისა ჩემისამან» *O.*
ოხებ 4,11; «სთროდა მთრვალობითა მით სიფრთხი-
ლისაჲთა» *ქ.* იერ.-მარტულ. 188,82; «დაანთქნის სულნი
ჩუენნი, ვითარცა მთრვალობამან და ბრუქეულებამან
ვინმე შეიპყრის» *ოქრ.-მარხ.* და იონ. 104,10; «მოკრიდება
წეს არს... მთრვალობისაგან» *იქვე,* 100,27; «ღვწი-
საგან... არს მთრვალობაჲ და ბილწებასა იქმს» *ვარ.*
808. იხ. მთრვალი.

მთქრე: „ბირველ მთქრე ასპარეზსა ზედა მქნეთასა“ H—
841,544 იხ. თქრომა.

მთქუმელ-ი იხ. თქუმა.

მთქუმელობა იხ. მთქუმელი.

მთხევარ-ი, მთხველარ-ი «მესათხველე», «მეთევეზური»: „ისათხველიდეს სათხვეელითა ზღუასა, რამეთუ მთხევარ (მესათხველე DE) იყვნეს“ მრ. 1,10; „რამეთუ მთხველარ იყვნეს“ C.—„რამეთუ იყვნეს იგინი მეთევეზრ“ DE, მთ. 4,18. იხ. თხევა.

მთხო(ვ)ელ-ი მათხოვარი: „ჲდა მთხოველად გზასა“ მრ. 10,40; „ბრამა ვინმე ჯდა გზასა ზედა მთხოველად“ ლ. 18,35; „არა ვიხილე მართალი დაგდებულ, არცაღა თესლი მისი მთხოველ პურისა“ ფს. 30,26. იხ. თხოვა; შდრ. პურის-მთხოელი.

მთხრებლ-ი, მთხრემლ-ი «დანახეთქი», «გუბი», თხრილი: „შთაცვიან მთხრებლსა“ მთ. 15,14; „თხარეს წინაშე ჩემსა მთხრებლი“ ფს. 50,7; „აღმოკუეთა მთხრებლი“ ფლკტ. 150,8; „ამას ყოველსა მთხრებლი დიდ არს შორის ჩვენსა და თქუნესა“ C.—„ამას ყოველსა თანა შორის ჩვენსა და შენსა დანახეთქი დიდი დამტკიცებულ არს“ DE, ლ. 16,26; „შთაადღეს იგი მთხრებლსა და აღადღეს მას კუნცი ჭეათა“ G.—„შთაადღეს იგი გუბსა... და აღადგინეს მის ზედა ლუერფი დიდი კქმისა“ M, ისუ ნ. 8,29; „დაფულელ იყო მიწითა მთი მთხრებლსა მას შინა“ ფლკტ. 150,8. იხ. თხრა.

მთხრობელ-ი მომთხრობი, ისტორიკოსი: „მთხრობელსა შჯულისასა გიკითხაე“ O, I გზრა 8,10. იხ. თხრობა.

მთხუევა შეხვედრა, შეყრა, შეხება: „ემთხვის მას დათჲ“ O, აშოს 5,19; „მიიღო იოვანე მარჯუნე ავაზაიასა მის და ამბორს უყოფდა და იმთხუევედა თულთა თჳსთა“ მ. სწ. 208,18. იხ. დამთხუევა, ვერ-მიმთხუევა, მიმთხუევა, მომთხუევა, შემთხუევა.

მთხუნველ-ი თხუნელა. talpa: „მხულისი და მსუენი და მთხუნველი“ O, ლევიტ. 11, 30.

-მი «მიმარტ»: „თუღანი მონათნი ქელთამი (ქელთა მიმარტ ლ) უფალთა მათთასა“ ფს. 122,2; „რომლითა ღალდ-ყავ შენდა მი“ C. ფს. 20,7.

მი-«ვიდრე»: „მეექუსთი ეპითვან დაბნელდა... მიცხრა ეამამლე“ C, მთ. 27,45; „სისხლითგან აბელის მართლისაჲთ მისისხლამლე ზაქარიასა“ C.—„სისხლითგან აბელის მართლისაჲთ, ვიდრე სისხლამლე ზაქარიასა“ DE, მთ. 23,85.

მიაკ-ი: „ვითარცა მიაკი, რომელსა შინა იშვების მარგალიტი, პერისაგან მიიღეს ნივთსა მარგალიტისასა“ A—85,147r. მიანგაპრება მიხვეჭა: „რამთა არა მივიანგაპრნეთ ჩუენ ეშპაიასაგან“ II კორ. 2,11. იხ. ანგაპრება.

მიადფორ-ი იხ. ნიადფორი.

მიახ- მიახლოება: „მიახნდა აღსრულებად“ ლ. 7,2; „მიახნდა (მიახნდა DE) სიკუდილ“ ი. 4,47. იხ. ახ-. მიახლება «მიხება», «შეხება», «შედგომა», «მიწევნა»: „რღუნდა წყალთა მრავალთაჲ მას არა მიეახლოს (მიეხოს C)“ ფს. 31,8; „არასადა მიეახლნიან (არა შეეხნიან DE) პურანი საპირიტელთა“ ი. 4,9; „მიეახლებად მისსა და მსახურებად მისა“ G, ისუ ნ. 22,6; „რომელნი

მიეახლებიან მას“ O, იგ. სოლ. 8,15; „მიეახლნა იგინი წინაშე მისსა“ იბ. რომ.-კურთხ. თხა. და თაქობ. 44,11; „მიეახლნეს იერუსალმს“ მრ. 11,1; „მიეახლნე მარხვასა და ქიოხე მას“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 108,88; „ვიითარ მიეახლა სიციხესა მას“ A.—„ვიითარ მიიწია სიტყოსა მას“ B, სხბტ. 180,1; „ვერ შეუძლეს მიახლებად“ მრ. 2,4; „ვიდრე არა მიეახლებულ იყო ნავსა“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 104,27; „სინანული მსგავს არს კაცსა სნეულსა, სიკუდილ მიეახლებულსა“ მ. სწ. 68,1. იხ. ახლება, ხლება; შდრ. ვერ-მიახლება.

მიბაძვა მიმსგავსება: „მიბაძვიდეთ მამათა“ მ. ცხ. 24v. იხ. ბაძვა.

მიბერვა «გამონქრევა»: „მიეკბერე მათ“ რხ.—„გამოვანქრე იგი მიერ“ O, ანგ. 1,9. იხ. ბერვა.

მიბირება შეგულიანება, მიმხრობა: „მოჰკალ... განრყუნითა მიბირებითა სიტყუათა შენათაჲთ“ ფლკტ. 152,28. იხ. ბირება.

მიბმა მიღება: „შუღნი ესე ტარიგნი მიიბნე ჩემგან“ O, დაბ. 21,30. იხ. ბმა.

მიბოძება მიცემა, ჩუქება: „მიუბოძა დაბა, რომელსა პრქან ციხელი“ ქ. ცხ. 118,11. იხ. ბოძება.

მიგანრომა გადარჩენა, თავის დაღწევა, «განრომა»: „სიონდ მიგანერენით“ O.—„სიონდ განერენით“ I, ზაქ. 2,7. იხ. განრომა.

მიგლება «შეტყორცა», დაგდება: „მიგაგლოს მის ზედა ყოველი ქერქელი მბაცუით“ G.—„შეტყორცოს მას ყოველი ქურქელი მზირობით“ რხ., რიცხ. 85,20; „მიგაგდე ქვეყანასა წინაშე ფარათსა“ O, გამოსლ. 7,8; „ძალთა მიუგდეთ იგი“ O, გამოსლ. 22,31. იხ. გლება.

მიგება მიზღვა, სანაცვლოს გადახდა; «მიცემა»: „მაშინ მიგაგოს კაცად-კაცდსა საქმეთა მათთაჲრ“ მთ. 18,27; „მიგაგე შენ ბოროტი“ O, I მფ. 24,18; „მიგაგო მათ მისაგებელი ბოროტი“ O, ივდ. 7,9; „ივასხის ცოდვილ-მან და არა მიგაგის“ ფს. 38,21; „ჩუენ მას სესხსა მიგაგებთ“ ფიზ. XI, 28; „მიგაგე (მიეცლ) მათ საქმითა მათითა“ ფს. 27,4; „განკითხოს ერი თჳსი და მიგაგოს კაცად-კაცდსა საქმეთა მათთაჲრ“ მ. სწ. 14,33. იხ. გება; შდრ. კუალად-მიგება, მისაგებელი.

მიგება «მოგება», «მითხრობა», პასუხის გაცემა: „არას მიუგებაჲ“ DE.—„არას მოუგებაჲ“ C, მრ. 14,60; „ლმერითი მიუგებდა მას ქმათა“ O, გამოსლ. 10,19; „მიუგნეს მათ სიტყუანი“ G.—„მიუთხრნეს მათ სიტყუანი“ რხ., ისუ ნ. 22,82; „მიუგო მეფემან და პრქუა ანგელოზსა მას“ მსკ. 47,7.

მიგება პასუხი: „ესმნეს... მიგებაჲ ანდრიანესი“ ანდ.-ანბ. 217,18.

მიგება პასუხისა პასუხის გაცემა: „უშიშად მიუგებნ პასუხსა“ ლ. დ. 127,29. იხ. სიტყუ-მიგება.

მიგება აღდგენა, განმრთელება: „ყური იგი, რომელ წარკუეთა პეტრე, ვინ განკურნა და მიგაგო ადგილსაჲთ თჳსაჲ“ სკა. წიგ. II, 18,8. იხ. გება.

მიგებება შეგებება: „აღდგე და მიეგებვოდე მოციქულთა“ O, IV მფ. 1,3; „მიეგებვოდა მას კორნელიოს“ სკა. მოც. 10,25; „მიეგებვოდა მას“ ი. 11,30; „პრისტე ზუიით გარდამოვალს, მიეგებვოდით“ გრ. ანბ.-შობ.

* წყაროში: „სიონდმი განერენით“.

288,14; „ისწრაფენ შიგებებად მისა“ მ. სწ. 250,5. იხ. გეზუბა: წინა-მეზეზა.

მეზეზა წარგზავნა: „შიგზავნეს (წარგზავნეს) ტარულს“ ხაქ. მოც. 9,30; „შიგზავნეს იგინი იერიჟოლ“ M, II 58ტ. 28,15. იხ. ვაჟენა.

მეზორეზა „მოგორეზა“: „შიგაგორეა (მოგორეა C) ლოლი ღლი კარსა მას საღლავესასა“ მთ. 27,60; „შიგაგორეა კერეუ თქუნესა, ვითარცა გორავნ ურემი, საცს ლერწმითა“ O. ამოხ 2,18. იხ. გორეზა.

მეზულა- მისელა: „შიგულა ზედგიაჲსა, მეფისა იუღაჲსა“ I, იერემ. 24,2. იხ. გულა.

მეზუყეზა: „მეზავსად ძალისა ჩუენისა შიმსავსებით შიგუყეზით ვთქნათ“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 181,21. იხ. [ვრუბა].

მეზურა „მეცეზა“, მიყენა, მიტანა: „ვითარცა ცხოვარი კლად შიგუჲარა (შიცეა C)“ ხაქ. მოც. 8,82; „შიგუჲარეს ძღუნად მეჲსა“ O. ოხვ 10,6. „ვითარცა კრავმან ჴმანკოჲმან მეზურასა ჩემსა დაჲლად“ I, იერემ. 11,19. იხ. გურა.

მეღმა მიპყრობა, მიხილვა, „შედგმა“: „აჩრდილი ოდენ ვისეჲ შიადგეს (შიადგეს) შადგანსა“ ხაქ. მოც. 5,16; „შიადგნა რეჲვა თულნი თჳსნი და იხილა ისაჲ“ O. ღაბ. 24,64; „ეგრეთა შიმართ შიადგნა თულნი თჳსნი“ O. ეზეკ. 18,12. იხ. ღმა; შღრ. თულა-შიღმა.

მეღმა მიახლოება, „მისლეა“, „შედგმა“: „შიადგეს მეჯღრნი გაბონისანი ისრა“ M, —თუთ შიეიდეს მეჯღრნი გაბონისანი ისრაჲს შიმართ“ G, ისუ 5. 10,1; „შიადგა მისა ეჲჲჲ“ ფლტ. 142,85; „გარე მიღეგ მე“ O. II 8ფ. 2,22; „შიადგეს ოზია მეჲსა“ M, II 67ტ. 26,18; „შიადგეა კლასა ანდრიაჲსა“ ანდ.-ანტ. 212,28; „აღრე შიუთქს ღლე-ღლესა“ ბალ. 24,19; „მოუღეა მას სიმარაჲე ერისაჲ“ ბალ. 185,2; „შიუღეა რაჲ იგი ბანაკსა ბრძოლისასა“ ბ. კეს.-ეჲჲს. ღღ. 119,18. იხ. ღმა.

მეღმა „მეუცლად-ღება“; „ღმობა“: „აჲა შიუღეა“ C, —აჲა ესეჲ ჴენ მეუცლად-ღო“ DE, ღ. 1,81; „შიუღეა ღლაჲკი იგი და ჴეა ძმ“ O, IV 8ფ. 4,17; „შიუღეებთან საღმობასა და შობენ ამაოებასა“ I, ეხ. 59,4; „შიუღეა ქუყანაჲ ერთსა შინა ღლესა“ O, —აილ-მო მიწმან ერთსა შინა ღლესა“ pb., ეხ. 60,8.

მეღმა ორსულობა; „მეღგომილება“: „საშო შიღგომის (მეჴნა მე)“ O, —აიჴნა... საშო შიღგომიღებისა საჲუნოჲსა“ pb., იერემ. 20,17.

მეღგომიღ-ი „მეუცლ-ქმნული“, ფეხმძიმე: „ვამ შიღგომიღთა“ DE, —ვამ მეუცლ-ქმნულთა“ მთ. C, 24,19; „აბოვა შიღგომიღ“ მთ. 1,18. იხ. ღმა; შღრ. თანა-მეღგომი.

მეღგომიღება ორსულობა; „მეღგომი“: „შოსა მას ჴფაჲმან შიღგომიღებაჲ“ O. რუთ 4,18; „აიჴნა... საშო შიღგომიღებისა საჲუნოჲსა“ pb., —საშო შიღგომის (მეჴნა მე)“ O. იერემ. 20,17. იხ. მეღგომი.

მიღება „გარე მოვლება“; მიფენა, მოღება; თავის თავზე ალება: „მოიდგან იგი თავისა თჳსისა ჴლედსა“ O, —გარე მოვლებაჲ თავისა თჳსისა ჴლედსა“ pb., ოგ. ხოლ. 28,4; „აბა... ღისსად შიედღესა სხელი ჴენი...

ყოველსა სოფელსა“ ფლპ. მოც. 8,17; „ყოველი ბრალი მამამან ათანასი და მამამან იოვანე შიიდეკეს“ ი.ე. 18,27. იხ. ღება.

მიღევენება გაყოლა, „შედგომა“: „შისდეკეს მას“ C, —„შეუღეკეს მას“ DE, მრ. 1,19; „შისდეკეა მას სიმან“ მრ. 1,80; „შიგდეკეა ჴენ სლო ჩემი“ ფს. 62,9; „არავინ უტევა (უფლო C) შიდეკებად მის თანა“ მრ. 5,87. იხ. ღენა.

მიღრეკა „მიქცევა“, „განშორება“, „განდრეკა“, „გარდაცდომა“, „არიღება“, „გარდაღრეკა“, „ღარიღება“, „მოქცევა“, მიხრა, გადახრა, „გარე-შექცევა“: „არა შიესდრკეთ (შივაქციო pb.) მარჴულ, არცა მარტლ“ G, რიცხ. 20,17; „არა შისდრიკო მჴავრი მჴირისა და ობლისა და ქერიისაჲ“ G, —„ნუ განსდრეკ საჩრელსა მჴირისასა, ნუ ობლისასა“ M, II 7ტ. 24,17; „შისდრკეს მუნ და შევიღეს სახილ კაბუკისა“ G, —„შიაქციეს მუნ და შევიღეს სახლსა მას ყრმისასა“ M, მსჯ. 18,16; „შისდრკეს მსთუად გზისაჲსა“ G, —„გარდაცდესადრე გზისა მისგან“ M, მსჯ. 2,17; „შიდრკა გული მათი ჴუჴანა აბიშელისასა“ G, —„მოქციეს გული მათი შემდგომად აბიშელისასა“ M, მსჯ. 9,8; „შიდრკენ M) მარიდენ თულნი ჴენნი წინაჲ ჩემსა“ O. კება 0,4; „არა შისდრკედენ მჴავრისა, არცა თულ-აბიშელენ პირსა“ G, —„ნუ გარდაცდრეკ სასჴელსა, ნუ შჴით თულ-აბიშელთ“ M, II 7ტ. 16,10; „შისდრკეთ ჩემგან“ J, —„განმეჴორენით მე“ C, ფს. 118,116; „ნუცა შისდრკებით პირისაჲს მათისა“ G, —„ნუცა დაჴრიღებთ პირსა მათისა“ M, II 7ტ. 20,8; „ყოველნივე ქრისტეანობასა შიდრკეს“ ატმ. 06,2; „შიი-დრიკა თავი და აღმოღტევა სული“ C, ო. 10,80; „ღეჴელი შიდრკა მისგან“ pb., —„გარე-შექციეა იგი ჴუჴარაჲმან“ M, I 57ტ. 12,9. „აიყყო ღღემან მან მიღრეკად“ ღ. 9,12.

მიღრეკილ-ი გადახრილი, მირიდებული: „შიდრეკილ არს ღღჴ“ ი. მოც. 86,88; „ვითარცა კედელსა შიდრეკილსა და ჴლედსა განშორებულსა“ ფს. 61,4. იხ. ღრეკა; შღრ. მიღრეკელი.

მიღრეკილობა მიხრა: „ბოროტი ქეჴმარიტი ნებისა შიდრეკილობისაგან არის“ ბ. კეს.-ეჲჲს. ღღ. 84,82. იხ. მიღრეკა.

მიღრეკება დაცადება: „უჴუეთუ დააბრკოლოს და შიადროოს იგი მეჴემან“ ბალ. 142,27; „არავე გენბავს სინანული, არამედ ღლითი-ღღედ შიადროებ სინანულსა“ მ. სწ. 258,19. იხ. ღრეკა.

მიერ „გან“, „გამო“: „ესაია წინაჴარმეტყუელისა მიერ“ მთ. 8,8; „აჴათა მიერ შეუძლებელ არს ესე“ DE, —„აჴათაჲ ვერ შესაძლებელ არს“ C, მრ. 10,87; „რომელსა-ესე ვიტყვ, არა უფლისა მიერ ვიტყვ“ II კორ. 11,17; „მე დაჲდეგ მეუფედ მის მიერ“ ფს. 2,8; „ჩემ მიერ მეჴენი მეუფენ“ O, ოგ. სოლ. 8,16; „ქრისტე ჴრაბავს ჩუენ მიერ... ეგრეთვე ჴრაბავს ჩუენ გამო“ მ. სწ. 104,11. იხ. მისმიერი.

მიერ ჴზ. მანდღდან, იქიდან, იმ მხარეს: „გარდაღარიღ ჴენ მიერ დაქვე“ მთ. 4,8; „რომელ იგი მიერ იყენეს ღლესა მას“ O, I 8ფ. 81,7.

მიერვე იქიდანვე: „მიერვე თქუა მაცხოვარმან“ ფიზ. VIII, 9; „ალივისს მიერვე დედის მუტლით მისითგან“ DE, ლ. 1, 15.

მიერ კერძო იმ მხარეს: „რომელნი იყვნეს მიერ კერძო მდინარით ეფრატით“ O, II ეზრა 7, 21; „რომელნი არიან მდინარესა მას მიერ კერძო“ O, II ეზრა 7, 23; „მიერ კერძო მდინარესა ეთიოპისასა“ I, ებ. 18, 1. იხ. თქვენზერი; მიერთგან.

მიერ თანდ. მოქმედებით ბრუნვასთან = ნაწევარს (იმ): „მუნქესვე აღმოკლა მიერ წყლით“ მთ. 8, 10; „მიერ ჟამითგან“ არსტ. 64, 8.

მიერ-ი იხ. ქრისტესმიერი, ღმრთისამიერი.

მიერთგან მიერიდან, იქიდან, მერმე: „მიერთგან იწყო იესუ ქალაგებდა და სიტყუად“ მთ. 4, 17; „მიერთგან შეიზრახნეს პერიანი“ ი. 11, 53; „მიერთგან წარეწირეთ სასუბაჲ ცხოვრებისა ჩვენისაჲ“ ხაქ. მოც. 27, 20. იხ. მიერ.

მიერჩლა იხ. რჩ.

მივალ იხ. მისლვა.

მივასხება გასესხება, სესხება: „მიერჲ ეამი ვერ მიავასხე ღმერთსა“ მრთ. D, ოქრ.-პეტრე და ელია 312; „მოშეც ვეცხლი იგი, რომელი მიივასხე ჩემგან“ Sin.—6, 135 v. იხ. ვასხი.

მივედ/მივიდა იხ. მისლვა.

მივედრება მიბარება, მინდობა, თავის შეფარება: „რომლისა ქელთა მიევედრის მეფე IV მფ. 7, 17; „მიევედრინიან უფალსა“ აბ. რამ.-კურთხ. მოხ. 170, 8. მივედრებულ-ი მინდობილი, მიბარებული: „არას მიევედრებ ულ არს“ ფლკტ. 184, 28. იხ. ვედრება. მივის იხ. ვ.

მივლა გავლა: „ვითარ მიეღეს ღლის ერთის გზაჲ“ C,—„მოვიღეს ღლისა ერთისა გზასა“ DE, ლ. 2, 44; „მივლე მის თანა ორიტა (მილიონ)“ მთ. 6, 41. იხ. ვლა; გარე-მივლა.

[მივლენა] იხ. მიმვლენელი.

მივლინება «წარვლინება», «ბრძანება», «გამოვლინება», «შეველინება», გაგზავნა: „მიუვლინა სხუანი მონანი“ C,—„წარავლინა სხუანი მონანი“ DE, მთ. 21, 30; „მიგუთავლინენ (მიბრძანე DE) ჩვენ ღორებსა იმას“ მრ. 6, 12; „მიუვლინა პირველად თქვენსა ბუიკი“ M,—„გამოვლინა უპირველეს ჩვენსა ბუიკი“ G, ისუ 6, 24, 12; „მიუვლინეს მას და გამოჰხადიდეს“ DE,—„შეივლინეს ხადად მისა“ C, მრ. 8, 81; „მე მიგავლინებ თქვენ“ მთ. 10, 10; „ძეძუმან ლიბანით მიუვლინა ფიქუსა ლიბანისასა და ჰრქუა“ O, IV მფ. 14, 9; „მივლინოს უფალმან შენ ზედა სიკუდილი“ M, II მფ. 28, 21; „საშინელ არს, ოდეს მიივლინენ სეფეკაცი ძიებად ავაზაკისა და შეიპყრან იგი“ მ. სწ. 189, 10.

მივლინებულ-ი გაგზავნილი: „მან ჰრქუა მივლინებულსა მას“ მ. ცხ. 121 f. იხ. ვლინება.

მივლტოლა, მილტოლ(ვ)ა მირბენა, გაქცევა; თავის შეფარება: „რამეთუ მიივლტოლის თარშით პირისაგან უფლისა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 104, 9; „რომელნი მისა

მიივლტოიან“ აბ. რამ.-კურთხ. მოხ. 180, 11; „არა მიივლტო მიერწალისა თნიერ შენსა“ მ. სწ. 281, 9; „ვისა მიივლტოლი, არამედ შენდა მიმართ“ მ. სწ. 17, 9. მივლტოლად მათა შეწვენასათჳს I, ებ. 20, 6. იხ. ვლტოლა; შდრ. მისალტოლა/მისალტოლველი.

მივრდომა მივარდნა, მიგდება: „ვირჩიე მე მივრდომად სახლსა ღმრთისასა“ ფს. 88, 11; „უზამოგსაგან მწუხარებისა ქუე მივარდა“ მ. ცხ. 155 v; „დასწეულა და ცხედარსა ზედა მივარდა“ მ. ცხ. 181 v*.

მივრდომილ-ი, მირდომილ-ი მიგდებული, დავარდნილი: „იგი მივრდომილი იღვა ცხედართა თჳსთა ზედა“ O, II მფ. 18, 8; „იხილა რაჲ ტყავსა მას ზედა მივრდომილად“ მ. ცხ. 885 v. იხ. ვრდომა, რდომა.

მიზღ-ი სასყიდელი, ქირა: „გვბრძანე ჩვენ მიზღი მე-შაკობისაჲ“ მ. სწ. 65, 8; „კმა ვყოფოდა მენაეთი ქელთ-საჲ-მარი ჩლენი. რომელსა მიესცემდით მიზღად ნავისა“ მ. ცხ. 80 v. იხ. დამიზღება. მამიზღებელი, მიზღება.

მიზღება დაქირავება, სასყიდლით აყვანა: „მუშაეთა მიზღებენ, ყანათა დასწინდავენ“ მ. ცხ. 70 v; „საქედარი მიზღა ჩემი“ მ. ცხ. 180 f; „მიზღნა ჟორნი“ მ. ცხ. 810 v; „ყო თავი მუშა და ამიზღებენ იგი თავსა თჳსსა“ x 807 f.

მიზღება დაქირავება, ქირა: „ამიზღებთ იქმოდეს საქმესა, რამეთუ იზარღებოდინან“ ლმ. 48, 18; „ვირსა სთხოვ-ლა მიერედსა გზასა მიზღებთ“ H—241, 109.

მიზღებულ-ი დაქირავებული, სასყიდლით აყვანილი: „თუცა თუ რასმე იქმოდის, ვითარცა მიზღებულ იქმს“ მ. ცხ. 58 v. იხ. მიზღი.

მიზეზ-ი ბრალი, საბაბი: „არცა ერთი მიზეზი სიკუდილისაჲ მას უპოვეს“ ხაქ. მოც. 18, 28; „წარვქუეთო მიზეზი, რომელთა-იგი ქნებავს მიზეზი“ II კორ. 11, 12; „მიზეზსა ეძიებნ კაცი, რომელსა ეგულბინ ვანშოვრებაჲ მეგობართან“ O, ფგ. ხოლ. 18, 1; „შეშა მიზეზი არს ალსა მას ცეცხლისასა“ მ. ცხ. 82 v.

მიზეზ-ი ბრალისა-ჲ ვითარება: „და შემდგომად მიზეზსა მას ბრალისასა იტყეს“ მრთ. A. კ. იერ.-სინან. 85 v. იხ. უმიზეზო.

მიზეზ-დგმა მომიზეზება: „მიზეზ-ი დგამ შენ უძლურებასა გუამისასა“ მ. სწ. 88, 24. იხ. დგმა.

მიზეზება, მიზეზობა მომიზეზება, მიზეზის მოტანა: „უწყოდეთ... რამეთუ მაზეზების რასმე“ O, IV მფ. 6, 7; „მიზეზობნ მტონარი და თქჳს“ O, ფგ. ხოლ. 22, 18; „ნუცა ქმიზეზობ სნეულებასა ჟორტასა და უძლურებასა“ მრთ. A. ბ. კეს.-მარხ. 52 v; „უწყინების შრომაჲ და მიზეზობნ საღმობასა და ტკივილსა“ მ. სწ. 804, 80; „ნუ ვინ მიზეზობნ უმეტრობასა“ ბ. კეს.-ექუხ. დღ. 108, 14. იხ. მიზეზი.

მიზეზ-ყოფა მიზეზობა: „მიზეზ-ყო შორადრე წარსლ-ვად“ ლ. 24, 28. იხ. ყოფა.

მიზიდვა წაყვანა (ძალით); წაღება, წათრევა: „მიპიზიდვიდეს მათ ურაკაპარად“ ხაქ. მოც. 18, 10; „რომელი-იგი მიპიზიდვენ ყოველსა ნათესავსა მცირითა საბლთა“ ფლკტ. 185, 21; „მიპიზიდვიდეს მას (კილობანსა)“ მ. ცხ. 26 f; „მიპიზიდვიდ მათ ბოროტნი იგი მუშაკნი“

მ. სწ. 189, 10. „მიწოდეთა შენითა მიღვენებულ ვიქმენ ნათიერებასა“ მ. სწ. 226, 14. იხ. ზიღვა.

მიწომა «მოზომა»: „მიიზომენ თქვენ იგინი“ G, — „მიიზომოთ თქვენ“ ps., რიცხ. 84, 7. იხ. ზომა.

მიწლვა გაღახდა, სანაცვლოს მიგება: „მიუზლიან იგი შვლ წილ“ O, ზიარ. 20, 12; „ცვალებით მიუზლიან“ I, ეს. 9, 3. იხ. ზღვა.

მითავსება «თავს-ლება»: „მიგითავსებ თქვენ“ ps., — „მე თავს ვიდებ თქვენსა“ B, ეს. 46, 4. იხ. თავსება.

მითხება «მოზნევა», დათესვა: „მცხელი ესე უცხოა მისთვის მენ (მოაბნიეთ მენ ps.)“ G, რიცხ. 10, 86; „მისთვის ვიდა კეთილისათა მათ ბრძანებათა უფლისათა“ ლანგ. 168, 28. იხ. თესვა.

მითრევა მიზოდვა, წაყვანა (ძალით): „მუჟავე მიგი-თროს შენ მსაჭლოსა“ ლ. 12, 58; „მიითრევედეს ისრაჲლ“ ხაქ. მოც. 17, 6; „გაქვთა მიითრევედეს წმიდათა მათ ვარ. 518. იხ. თრევა.

მითუალვა მიღება, შეწყნარება, მითვლა, მიერთება: „მიითუალე ნფისით შესწირავი ესე ჩუენი“ აგმ. 108, 9; „ამას კაცსა ნამარხვედ მიგიითუალავ... რაჟთა ასწო ამას სარწმუნოებაჲ“ მ. სწ. 201, 10; „მიითუალა და მისცა სანაძარს მთავარსა“ O, II ეზრა 1, 8; „მიითუალავს თესლსა (ჭეყანაჲ)“ გრ. ნოხ.-კაც. აგმ. 220, 18.

მითუალულ-ი მისალები, «სათნო»: „მიითუალული თქენი მებაჟერბლეთ“ G, — „სათნოა შესწირეთ თქვენ“ ps., ლევტ. 19, 5; „მიითუალულად მისსა, ლხინების ყოფად მართს“ G, — „სათნოდ მისა და სალხინებულად მისთს“ O, ლევტ. 1, 4. იხ. თელვა; შდრ. მისათუალელი, მიმთუალელი.

მითხევა მიყრა: „მოიყეთნის სატრეველი იგი და მიუთხინის მონადარსა მას ფი. XXVI, 10. იხ. თხევა.

მითხოვა თხოვნა: „მეითხოვა ჩემან ღვთაჲ“ O, ნემ. 2, 1. იხ. თხოვა.

მითხოვა «თხოვა», გათხოვება: „მიგათხოვენ თქვენ ერთსა მამაკისა“ II კორ. 11, 2; „რაჟსა მიუთხოვ აბიასს სომანეტელსა ირნიას ცოლად“ O, III მგ. 2, 22; „ეინ არს კაცი, რომელსა მიეთხოოს ცოლი და არა შეერთოს“ G, — „ეთხოვოს თუ ვისმე კაცსა ცოლი და არა შეერთოს“ ps., II მქ. 20, 7. იხ. თხოვა.

მითხრობა «თქუბა», «თხრობა», «მხილება», «გრძნობა», «შეტყობინება», მბობა, «მიგება»: „მიუთხრეს მღვდელმძღვანელთა მათ ყოველივე“ C, — „უთხრეს მღვდელმწიფეთა მათ ყოველი“ DE, მთ. 28, 11; „მითხრობით მიუთხრი მსაჟს“ G, — „მხილებით ამხილო მას“ M, II მქ. 18, 9; „მიუთხრი იოათამს“ G, — „გაგრძნა ესე იუთარს“ M, მსჯ. 9, 7; „ვითარცა მიუთხრა მათ“ C, — „ვითარცა-იგი ითქუნეს მათა მიმართ“ DE, ლ. 2, 20; „მიუთხრა სახელი შენი მათა ჩემთა“ ჰებრ. 2, 12; „მიუთხრეს მათ სიტყუანი“ Pb., — „მოუგნეს მათ სიტყუანი“ G, ისუ 5. 22, 82.

მითხრობა «თხრობა», ისტორია; ხარება: „პელო შეყვეს ღვწარად მითხრობაჲ“ DE, — „გელყვეს ზეგარდმო განწყებაჲ თხრობისაჲ მის“ C, ლ. 1, 1; „რომელთაჲ

იყო... დიდებაჲ... და მითხრობანი“ რომ. 9, 4. იხ. თხრობა; შდრ. მისათხრობელი, მიუთხრობელი.

მიკადება «წარმართება», გამარჯვება: „მიაკადა (წარმართა M) მის ზედა სულმან უფლისამან“ G, მსჯ. 14, 6. იხ. [კადება].

მიკადრება შებედება: „რომელსა (სიღრმესა) ვერ მიკადრებენ მენაენი“ ზ. კეს.-ეჟუს. ლდ. 57, 18. იხ. კადრება.

მიკრება შეკრება: „ყოველნი წმიდანი მიკრბენ მუნ მოლოდნად უფალსა“ წმტყ. 103; „მიაკრბეს იგინი ბერსა და აიძულეს მასცა ჰამად“ მ. ცხ. 821r. „მიკრებულ იყო მუნ სიმრავლე იგი“ H—841, 230. იხ. კრება.

მილაღვა «ლაღვა», ცილობა: „მიკლაღვედ მთავართა მათ“ I, — „ეკლაღვედ მთავართა მათ“ O, ნემ. 13, 11. იხ. ლაღვა.

მილიონ-ი მილი, 1000 ნაბიჯი: „რომელი წარგაქცევდეს შენ... მილიონ ერთ, მივლე მის თანა ორიცა“ მთ. 5, 41; „აქუნდა სენაცსა მისსა სიშორს ოცდაათორმეტ მილიონ“ მ. ცხ. 68v; „მრავალი მილიონი ვლო მის თანა“ მ. სწ. 177, 8.

მილოდნა ლოდინი: „მიმელის მე სიმართლისა იგი გვრგზნი“ II ტიმ. 4, 8. იხ. ლოდნა.

მილტოლ(ვა) იხ. მივლტოლა.

მიმადლება მინიჭება, ჩუქება: „მიკმადლა გუამი იგი“ მრ. 15, 46; „მიგმადლნა შენ ღმერთმან“ ხაქ. მოც. 27, 24; „მიკმადლა მათ (მშესა და მთოვარესა) სრბაჲ“ კ. იერ.-აღდგ. 150, 21; „მიკმადლე ვსნაჲ და ცხორებაჲ კაცთა“ ფლტკ. 147, 86.

მიმადლებულ-ი «მხიარული»: „გახაროდენ მიმადლებულო (მხიარულო C)“ ლ. 1, 28. იხ. მადლი.

მიმავალ-ი ვინც მიდის: „ნავი მიმავალი თარშით“ O, იონა 1, 8; „პოვეს ბერი ერთი სხუაჲ, მუნვე მიმავალი“ მ. ცხ. 107v; „ეგრეჲ იგი მისა მიმავალთა ყოველთა“ მ. ცხ. 195v. იხ. მისლვა.

მიმავლინებელ-ი გამგზავნილი: „არცა მოციქული (არს) ჟფრომს მიმავლინებელისა თჳსისა“ DE, ი. 18, 10. იხ. მივლინება.

მიმართ «-მი», «კერძო», -კენ; -თვის, შესახებ; წინაღმდეგ: „დაიბანაკეს... იერიოდ მიმართ“ G, რიცხ. 22, 1; „აღიხილენ თუალნი ზღუად მიმართ“ G, — „აღიხილენ თუალნი შენი ზღუად კერძო“ ps., II მქ. 8, 27; „თუალნი მონათანი ჯელთა მიმართ (ჯელთაჲ M) უფალთა მისთაჲსა“ ფს. 122, 2; „უფალსა შეესმინ ჩემი ლალადებასა ჩემსა მისა მიმართ“ ფს. 4, 4; „იყო სიტყუაჲ უფლისაჲ იონასა მიმართ“ O, იონა 1, 1; „რომელი იყო მსესა მიმართ“ O, ოვსე 1, 1; „ცხონდებოდეს კეთილად მსახურებით ღმრთისა მიმართ“ სხტკ. 124, 11; „რასა ჰგონებთ უფლისა მიმართ“ O, ნაუმ 1, 0; „იწყო სწავლად ქრისტეს მიმართ“ გამოჩ. ჟუარ. 240, 11; „უკეთურებასა ჰყოფს მეფისა მიმართ“ საკითხ. წიგ. II, 187, 11.

მიმართ-ი შესახებ; ზევით: „ამიღის სიტყუაჲ იგი დათესული მათდა მიმართი“ C, მრ. 4, 16; „რომელი მოღებად იყო მორწმუნეთა მათ მისა მიმართთა“ ი. 7, 39; „და-

ადგილებს ლეიტენანტ ოტ-წლითა და მიმართსა ო, II ეზრა 8,8; „განაწესნეს ლეიტენანტი ოტ-წლითა და მიმართნი საქმესა მას მსახურებისა უფლისასა“ ო, I ეზრა 6,68.

მიმართება, მიმართვა «შემართება», გამართვა, გაშუ-რება, მისწრაფება, «ზედა-მისლვა»; «მომართება»: „მზირი... მიიმართეს ღვასა ზედა“ G,—„მზირთა მათ შეიმართეს“ M, მსჯ. 20,37; „მიიმართა ყოველმან კოლტმან კბოღესა მას ზედა“ ლ. 8,38; „ეიღრე მიიმართა მსიწვლმან“ ო, ქება 6,17; „მიიწიო ქვეყანასა მას, რომელსაღა მიგიმართაღეს“ საკითხ. წიგ. II 0,87; „ეითარცა რომელსა გზასა მიეიმართოთ“ ო, IV მფ. 8,8; „იგი მიეიმართა და მივიღოდა დამასკად“ მ. რომ.—ეურთხ. მის. 104,16; „არწივან მიიმართოს“ მ. —„ეითარცა ორბმან მოიმართოს“ ო, იერემ. 43,40. „მიმართებაჲ მისი დაიკვეთა საქლევალ“ M,—„ზედა-მისლვაჲ დაიმარხა ძლევად“ ო, ამოს 1,11. იხ. მართება/მართვა; შდრ. მიმართებელი.

მიმარჯუება მიყვანა, მიცემა: „მიმარჯუე ურია საბრძოლსა მას ძნელსა“ ო, II მფ. 11,15; „მიმარჯუე ურია იოაბ იდგოლსა ერტსა ძნელსა“ ო, II მფ. 11,10. იხ. მარჯუება.

მიმატება დამატება: „რომელსა აქენდეს, მიეცეს და მიემატოს“ მთ. 25,20. იხ. მატება.

მიმგებელი მზღველი, გადამხდელი (სანაცვლოსი), «შურის-მეძიებელი»; «შემძენი»: „რამეთუ მიმგებელ არს“ ო, ზირ. 82,18; „ღმერთი მიმგებელ არს“ ო,—„ღმერთი შურის-მეძიებელ არს“ მხ., იერემ. 51,58; „იყოს მისყიდელი იგი მიმგებელისა მისისა“ G, ლევიტ. 25,28. იხ. მიგება; სიტყვს-მიმგებელი.

მი-მდე, მი-მდის «ვიდრე», «მდე»: „კაციოვან მიპირტუე ამდე“ G, რიცხ. 8,13; „არაჲინ არს მიერთამდე“ მხ. 13,3; „მისისხლამდე ზაქარიაჲსა“ C,—„ვიდრე მისისხლამდე ზაქარიაჲსა“ DE, მთ. 28,35; „ვიდრე მიცხრა ეამდამდე“ C, მთ. 27,46; „მიმკამდის“ მთ. 13,80.

მიმდე: „სნეული იყო და მიმდე მწოლარე“ Sin—8,18v; „არცაღა მიმდე-მიმდე მაწინებდეს მე იგი“ Ath.—11,222r.

მიმდემ-ი «საუკუნომდე»; «წამართ», «შემდგომ, უკან»: „მიმდემი ვერ დაიეწყნენ (დაიეწყნეს I)“ ო,—„საუკუნომდე არადიეწყნებულ აქმნენ“ მხ., იერემ. 20,11; „დააწყნენი გულნი თქვენნი მიერ ღლითვან და მიმდემი“ ო.—„აწყნენი გულნი თქვენნი ამით ღლითვან და წამართ“ G, ანჯ. 2,18. იხ. მიმდემად, სამიმდემო.

მიმდემად «მოუკლებელად»; «უენულებლად»: „დაწვილენ მას... მიმდემად, შჯულად საუკუნოდ“ G,—„ანთებდენ მას... მოუკლებელად, შჯულად საუკუნოდ“ მხ., ლევიტ. 24,3. იხ. მიმდემი.

მი-მდის იხ. მი-მდე.

მიმდღენელი გამგზავნელი: „მიმდღენელმან მიხაბა ბალაჲს“ G, ისუ 5. 24,0. იხ. მივლენა.

მიმთუალველი «შეკრძალვა»: „მიმთუალველმან ამათმან შეინანე“ მხ.,—„შეიკრძალენ ოგინი და ინანდი“ ო, იგ. ხოლ. 24,5(22). იხ. მითუალვა.

მიმთხრობ-ი, მიმთხრობელი-ი «მოციქულია»: „წარავლინა მიმთხრობნი იფთაჲმან მეფისა მიმართ“ G,—„წარავლინა იფთაჲ მოციქულნი წინაჲ მეფისა“ M, მსჯ. 11,12; „წარავლინა მოსე მიმთხრობელი (მოციქული მხ.)“ G, რიცხ. 20,14. იხ. მითხრობა.

მიმთხუევა «დამთხუევა», «შეხვედრა, შეყრა, შეხება, მიწევნა; ცემა, კვრა; შეხედობა»: „მიეგმთხუა იგი მიმთხუეით ნაწილსა მას ყანისა ბოროისა“ M,—„დაეგმთხუა იგი დამთხუეით ნაწილსა ყანისა ბოროისა“ G, რთუ 2,8; „ვერ მიეგმთხუოს კეთილსა“ ო, იგ. ხოლ. 17,10; „ვერ ძალგიე მიმთხუევაღ“ იაკ. 4,2; „მიამთხუა დაჰკებესა“ სნდ. 7,4; „მიეგმთხუა და იხილა იგი“ ლ. 10,21. იხ. მთხუევა; შდრ. ვერ-მიმთხუევა.

მიმინო, მიინო accipiter: „არა შვამნეთ, რამეთუ საძაგელ არს... ბუღა და მიინო და ძენძერუი“ G,—„არა ჰვამოთ, რამეთუ საძაგელ არს... ბუღი და ლამის-ჰვამობარი, მიმინო და ძენძერუი“ მხ., ლევიტ. 11,17.

მიმმართებელი-ი «შემართება», ვინც მიმართავს: „მიმართებელი თითოეული პირისპირ ქალაქად მიმართ“ G,—„შეიმართოს კაცად-კაცადმან პირისპირ ქალაქად“ M, ისუ 5. 0,5. იხ. მიმართება.

მიმმძღაფრებელი-ი რომელი «ჰმძღაფრობს»: „მიმმძღაფრებელმან მისმან განყიღოს“ G,—„ჰმძღაფროს და განყიღოს“ M, II მჯ. 24,7. იხ. მიმძღაფრება.

მიმნიჭებელი-ი: „ღმერთო... მიმნიჭებელი ღლითა საქმეთაო“ საკითხ. წიგ. II, 90,8. იხ. მიმნიჭება.

მიმო- აქეთ-იქით: „მიმოიხილეს“ DE,—„მიმოღაიხილეს“ C, მრ. 9,8.

მიმოგანზნევა, მიმოგანზნეული-ი «განთესული», გაფანტული: „ნუჲჲჲ მიმოგანზნეულთა მათ წარმართთა მივიღეს“ C,—„ნუჲჲჲ განთესულთა მათ წარმართთა ეგვლები მისლვად“ DE, ი. 7,85. იხ. განზნევა.

მიმოგანთქემა «თქემა»: „მიმოგანთქეას (ითქე მოღის DE) საესენებლად მაგისა“ მრ. 14,9. იხ. თქემა.

მიმოგდება გადაგდება-გადმოგდება: „ეითარცა ყრმანი რაჲ იმღერიდ ბირთჲთა მიმოგდებათ“ მ. სწ. 258,5. იხ. გდება.

მიმოგება «მიმოღაქლობა», «მიმოღაბნევა»: „მოციქულნი იგი მიმოგენეს (მიმოღაქდეს T) და ახარებდეს სიტყუასა მას ცხოვრებისასა“ G,—„რომელნი-იგი მიმოღაიბნიენეს, ეიღოღეს და ახარებდეს სიტყუასა მას ცხოვრებისასა“ G, სპ. მოც. 8,4. იხ. გება.

მიმოღაბნევა «მიმოღაქლობა», «მიმოგება», გაბნევა, გაფანტვა: „რომელნი-იგი მიმოღაიბნიენეს, ეიღოღეს და ახარებდეს სიტყუასა მას ცხოვრებისასა“ G,—„მოციქულნი იგი მიმოღაქდეს (მიმოგენეს G) და ახარებდეს სიტყუასა მას ცხოვრებისასა“ G, სპ. მოც. 8,4; „იწყეს მიმოღაბნევაღ ბაიასა მისსა“ მ. ცხ. 180v.

მიმოღაბნეული-ი გაბნეული, დაფანტული: „გონებითა მიმოღაბნეულითა ილოკენ“ მ. ცხ. 16r. იხ. დაბნევა.

მიმოღაგება «მიქცევა»: „მიმოღაგენ ყოველნი კაცი ისრაელისანი თითოეულად საყოფელსა თჳსსა“ ო,—„მი-

ქვეთი კაცნი ჩსაიტელნი სოფელსა შინა თქვენსა" **პხ.**, II მფ. 80,1. **იხ.** დალება.

მიმოღებები «ქადაგება», «მიმოღებთქუმა», მითხრობა: «უფროსნი მიმოღასდებდეს» **DE**,—«უბრძვალ ქადაგებდეს» **C**, მრ. 7,88; «მიმოღასდვით ნესტუსა კმითა ყოველსა ქუეყანასა» **პხ.**,—«მიმოღათქვით საყვარესა კმითა ყოველსა შინა ქუეყანასა» **G**, ლევიტ. 25,9. «იწყო მიმოღებულ სიტყუსა მის» **მრ.** 1,45. **იხ.** დალება.

მიმოღაზრუნვა ზრუნვა, შრომა, გართობა: «მართა მიმოღაზრუნვითა მრავლისათჳს მსახურებისა» **ლ.** 10,40. **იხ.** დაზრუნვა.

მიმოღათესვა «მიმოთესვა», გაბნევა, გაფანტვა; «განთესვა»: «ვითარ-იგი მიმოღასთესნა» **პხ.**,—«ვითარ მიმოღასთესნა ძენი აღამისნი» **G**, II მფ. 82,8; «მიმოღათესნე თქუენ წარმართთა შორის» **პხ.**,—«განგთესნე თქუენ წარმართთა შორის» **G**, ლევიტ. 20,88.

მიმოღათესულ-ი გაბნეული, გაფანტული: «ათორმეტთა ნათესავთა მიმოღათესულთა გიხაროდენ» **იაკ.** 1,1. **იხ.** დათესვა.

მიმოღათრევა თრევა: «უბრძანა... მიმოღათრევად მისი ჭალაჲ» **ფლმ.** 295r. **იხ.** დათრევა.

მიმოღათქუმა «მიმოღადება», მითხრობა; «მიმოღუწყება»: «მიმოღათქვით საყვარესა კმითა ყოველსა შინა ქუეყანასა» **G**,—«მიმოღასდვით ნესტუსა კმითა ყოველსა ქუეყანასა» **პხ.**, ლევიტ. 25,9; «უფალი მიმოღათქუეს წიგნთა ერასთაჲ» **ფს.** 88,8; «მიმოღათქვით საყვრითა ყოველსა შინა ქუეყანასა» **G**,—«მიმოღათქუეთ ნესტუსა ყოველსა ქუეყანასა» **პხ.**, ლევიტ. 25,9. **იხ.** დათქუმა.

მიმოღამტაცებელი-ი მიმტაცებელი: «იესენ გლახაჲ კელთაგან მისთა» **ფს.** 84,10. **იხ.** მიმოღამტაცება.

მიმოღამტარება «წითლა», დაცვარება, მოსხურება: «არუბელნი მიმოღამტარებდელ სმართლესა» **I**,—«არუბელნი წოდელ სმართლესა» **O**, **ეს.** 46,8. **იხ.** დატარება.

მიმოღასლვა მიმოსლვა: «უფლად მიმოღავალნ და ეფუეებინ» **მართ.** S. **ოქრ.-მარტ.** და **იონ.** 104,17. **იხ.** დასლვა.

მიმოღასტუნვა «მიმოხედვა»: «მიმოღასტუნვითა იეჴო, რამთამცა იხილა» **C**,—«მიმოღასტუნვითა იესუ, რამთა იხილოს» **მრ.** 5,82. **იხ.** დასტუნვა.

მიმოღატაცება «მიმოტაცება», «ივარ-ყოფა»; ლელვით გვეძი: «სიტყუა და საწმ მისი, ვითარცა ფურცელი წარისიგან, მიმოღატაცებინ» **მ.** სწ. 287,20; «მიმოღატაცებდეს მას ყოველნი თანა-წარმავალნი გზისანი» **ქ.**,—«ივარ-ყვეს იგი ყოველთა თანა-წარმავალთა გზისთაჲ» **ფს.** 86,42; «მიმოღავეტაცენით (მიმოღავეტაცენით ქ) ჩუენ ანდრასა შინა» **ხაქ.** მოც. 27,27.

მიმოღატაცებულ-ი გაძარცვული: «იხილა, ვითარ იყო ერი იგი წარტყუენულ და მიმოღატაცებულ» **I**, **ეს.** 42,22. **იხ.** დატაცება; **შდრ.** მიმოღამტაცებელი.

მიმოღადუნა «მიმოთესვა», გაშლა, გაფანტვა: «ვითარ მიმოღასთესნა (მიმოღასთესნა M) ძენი აღამისნი» **G**, II მფ. 82,8. **იხ.** დაფანტვა.

მიმოღაქონება «მიმოქონება», ჩამოტარება, მიმოტარება: «ესრმთ მიმოღაქუნდა» **ხაქ.** მოც. 27,17; «მიმოღაქუნდა მათ შორის» **M**,—«მიმოღაქუნდა ისრაელსა შორის» **G**, **ისლ.** 24,88. **იხ.** დაქონება.

მიმოღადება «მოღება», მოყვანა: «იწყეს... სნეულების მიმოღადებად» **C**,—«იწყეს მოღებად... სნეულთა» **DE**, **მრ.** 6,65. **იხ.** დადება.

მიმოღაყოფა დაყოფა, დარიგება: «მიმოღაყოფენ, დააბრკოლენ იგინი ცხოვრებასა მათსა» **ფს.** 10,14; «მიმოღაყოფენ ენანი მათნი» **ფს.** 64,10; «მიმოღაყოფენ სა-მკვდრებელი შუნი» **O**, **ზირ.** 80,24. **იხ.** დაყოფა.

მიმოღაწესება «მიმოღაწევა», დადება, დადგინება: «მიმოღაწესეს (მიმოღაწესეს C) წამება იგი» **ქ.** **ხაქ.** მოც. 8,25. **იხ.** დაწესება.

მიმოღაწევა «მიმოღაწესება», დადება: «მათ მიმოღაწესეს (მიმოღაწესეს ქ) წამება იგი» **ხაქ.** მოც. 8,25. **იხ.** დაწევა.

მიმოღახილვა «მიხედვა», «მიმოხილვა», მიმოხედვა: «მიმოღახილნა გარემო მისა» **DE**,—«მიხედნა გარემო მისა» **C**, **მრ.** 8,34; «მიმოღახილეს» **DE**,—«მიმოღახილეს» **C**, **მრ.** 8,8. **იხ.** დახილვა.

მიმოღაჭლომა «მიმოღაბნევა», «მიმოგება», მიმოსვლა: «მიმოღაჭლეს (მიმოღაბნეს ქ), მიმოღაჭლეს ქ) და ახარებდეს სიტყუასა» **ხაქ.** მოც. 8,4. **იხ.** დაჭლომა.

მიმოღება მითხრობა, მოღება, «სიტყუება»: «წარვუღდა მიმოღეც სასუფეველი ღმრთისაჲ» **ლ.** 9,60; «უფროსად მიმოღებოდა სიტყუა იგი» **C**, **ლ.** 5,15; «მიმოღებდეს ჩუენ ცოდვათათჳს სწავლისა ჩუენისათა» **O**,—«გუ-სიტყუა ჩუენ ცოდვა სწავლელებისა ჩუენისა» **პხ.**, **სიბრძ.** სოლ. 2,12. **იხ.** ღება.

მიმოვალ, მიმოვედ/მიმოვიდა **იხ.** მიმოსვლა.

მიმოვლა მიმოსვლა: «მიმოვლიდა ერი და შეპყრებდა» **G**, **რიცხ.** 11,7; «მიმოვლო სახლსა მას იმიერ და ამიერ» **O**, IV მფ. 4,85. **იხ.** ვლა.

მიმოვრომა მივარდნა იქით-აქეთ: «კარაული, უხუეთუებას ქუე მტრუჲ მისი, აჲ და იქი მიმოვარდებინ» (I) **მ.** ცხ. 200v. **იხ.** ვრომა.

მიმოთესვა «მიმოღათესვა», «მიმოღადუნა», დათესვა, გაბნევა: «ვითარ მიმოღასთესნა (ვითარ-იგი მიმოღასთესნა **პხ.**) ძენი აღამისნი» **G**,—«ვითარ-იგი მიმოღასთესნა ძენი აღამისნი» **M**, II მფ. 82,8; «მიმოღასთესნე იგინი სოფლებსა შორის» **O**, **ეფთ.** 12,15; «მიმოღასთესნეს მკვდრნი მისნი მის ზელა» **I**, **ეს.** 24,1. **იხ.** თესვა.

მიმოთქუმა «მოლაღებება», ქადაგება: «მიმოთქუეს (მოლაღადებთ G) მტევებაჲ ქუეყანასა ზელა» **პხ.**, ლევიტ. 25,10. **იხ.** თქუმა.

მიმოშავალი-ი ვინც მიდი-მოღის: «იწყეს ვითმე მიმოშავალთა მათ ჰურიათა... სახელის-ღებად» **ხაქ.** მოც. 19,18. **იხ.** შავალი.

მიმოშორებელი-ი იქით-აქეთ შორებნალი: «იხილა ებიფანე... (კაბუჲ ვინმე) აღტაცებულად მიმოშორებელი» **ხაქ.** **წიგნ.** 99,20. **იხ.** შორებელი.

მიმოწმსტოვრობა, მიმომსტოვრობა ხედვა, მზერა, ზედ-
მოხილვა, განსტუნა: „საღნი იგი განვიდოდეს და
მიმოიშტოვრობდეს მამოსლად“ *ო.*—„კერლნი და
სინიზნი გამოვიდეს და ზედმოიხილვიდეს გარე მო-
ვლად“ *ქბ.*, *წაქ.* 6,7; „მიმოვიშტოვრობილვად“ *ო.*—
„განვიშტუნონ ბილვად“ *ქბ.*, *აბ.* 2,1. *იხ.* მსტოვრო-
ბა, მსტორობა.

მიმორბენა გაქცევა-გამოქცევა: „ვითარცა ელვანი... მი-
მორბიელ“ *ო.* ნათ. 2,4. *იხ.* რბენა.

მიმორორინება მიმოსვლა: „მიმოვრორინებ ჯდაბ-
ნოსა ამას“ *მ.* *ცხ.* 442*v.* *იხ.* რორინება.

მიმორყევა მიმობრა, თრთოლა: „აქა და იქი მიმო-
ვირყევით და თანა-ვყევით“ *მ.* *ცხ.* 871*v.*

მიმორყევა ღელვა, მღელვარება: „უკუანაქნელი მისი
მიმორყევა ბოროტ“ *ო.* *გაქ.* 10,13 *იხ.* რყევა.

მიმოს-ი ჯამბაზი: „მიმოსი ვინმე ვილოდა გზასა“ *მ.* *ცხ.*
390*v.*

მიმოსავალ-ი სახეტილო: „არცა ჯღირს ძიება... მი-
მოსავალთაჲ“ *მ.* *ცხ.* 70*r.* *იხ.* მიმოსვლა.

მიმოსატაცებელი-ი „დატაცებელი“: „გაზაჲ მიმოსა-
ტაცებელ იყოს“ *ო.*—„გაზაჲ დატაცებულ იყოს“ *ქბ.*,
სოფ. 2,4. *იხ.* მიმოსატება.

მიმოსლვა „ქცევა“, „მოვლა“: „მიმოვალნ ურწყულ-
თა ადგილთა“ *ლ.* 11,24; „მიმოვიდოდა (იქცეოდა
C) და ახარებდა ყოველსა მას ქალაქებსა“ *საქ.* *მოც.* 8,40;
„მიმოხუალ ზღუასა ზედა“ *DE.*—„მოქვლით ზღუასა“
C. *მთ.* 28,15; „რომელნი გამოავლინა უფალმან მი-
მოსლვად ქუეყანასა“ *ო.* *წაქ.* 1,10. *იხ.* სლვა; ზღრ.
მიმოსავალი.

მიმოტაცება „მიმოდატაცება“, აკლება, მიხლა-მოხლა:
„მიმოვეტაცენით (მიმოდავეტაცენით C) ჩვენ
ანდრასა შინა“ *საქ.* *მოც.* 27,27.

მიმოტაცება „ზრუნვა“, დატაცება, ძარცვა-გლეჯა:
„მიმოტაცებაჲ ჩრომისაჲ მოსცა ძეთა კაცთასა“ *ო.*—
„ზრუნვა ბოროტი მოსცა ღმერთმან ძეთა კაცთასა“ *ქბ.*,
გაქ. 1,18; „მიეცნეს მამანი ჩვენნი ბაბილონელთა მახვლსა
და მიმოტაცებასა“ *ო.* *იფ.* 8,18.

მიმოტაცებულ-ი „შერყეული, მიმოგდებული; წაღებუ-
ლი; მოტაცებული“: „არა ვიყვნეთ... მიმოტაცებულ
ყოველსა მას ქარსა მოძღვრებისასა“ *იფ.* 4,14; „არმერ-
ნი, ქარითა მიმოტაცებულნი“ 11 პეტრე 2,17; „ძო-
ვდენ მიმოტაცებულნი იგი ვითარცა ზეარანი“
1, *ეს.* 5,17. *იხ.* ტაცება.

მიმოლწევა „მიმოდატქემა“, შეტყობინება: „მიმო-
აუწყეთ ნესტთა ყოველსა ქუეყანასა“ *ქბ.*—„მიმოდა-
თქვით საყრითა ყოველსა შინა ქუეყანასა“ *C.* *ლევით.* 26,9.
იხ. უწყება.

მიმოღენა მიმოდება: „მიმოვფინებოდა ჰამბავი მი-
სი“ *ლ.* 4,87; „მიმოვფინებოდა სიტუაჲ იგი უფლო-
საჲ ყოველსა მას სოფელსა“ *საქ.* *მოც.* 18,40. *იხ.* ფენა.

მიმოღეშება: „ვითარცა აჩრდილნი რეცა მიმოვფეშუ-
ებიან“ *Sin.*—11,57*v.* *იხ.* ფეშება.

მიმოქონება „მიმოდაქონება“, მიმოტარება: „მიმო-
ქუნდა ისრაშლისა შორის“ *C.*—„მიმოდაქუნდა მათ
შორის“ *M.* *იხ.* 5. 24, 88; „მიმოდაქუნს იგი. ვიდრეცა
ჰნებაჲს“ *მ.* *სწ.* 178,8. *იხ.* ქონება.

მიმოქროლა: „მიმარხვენ გონებასა თჳსსა, რაჲთა არა მი-
მოქროდის“ *x* 810*v.* *იხ.* ქროლა.

მიმოქცევა „შეცელება“, მიმოტ: „მიმო-
მოქცევედეს პირსა მისსა“ *ო.*—„შეცევალოს პირი
თჳსი“ *ქბ.*, *ზირ.* 12,19; „მიმოქცევედეს პირსა“ *მრთ.*
A. *ანტ.* *დ.* 80; „მიმოქცევენ და ვილნ ვითარცა
უქროდ“ *მ.* *ცხ.* 91*v.* *იხ.* ქცევა.

მიმოქცეულება „ფერის-კრება“: „მიმოქცეულებათა
ჰყოფს ძენად შენა ამოს“ *ქბ.*—„ერის-კრებას ჰყოფს
წენ ზედა ამოს“ *ო.* *ამოს* 7,10. *იხ.* ქცეულება.

მიმოყვანება მიმოყვ: „არა ნუ გუაქუსა ტელწიფებაჲ
დათა მათ ღდათა მიმოყვანებალ“ *I* *კორ.* 9,5. *იხ.*
ყვანება.

მიმოჩქეუფა: „რომელი მიმოჩქეუფნ ქუეყანისა საჭმეთა“
Sin.—97,56*v.* *იხ.* ჩქეუფა.

მიმოხედვა „მიმოდასტუნვა“, „მიმოხილვა“: „მიმო-
ხედვიდა იესუ. რაჲთა იხილოს“ *DE.*—„მიმოდაიხ-
ტუნვიდა იესუ, რაჲთაჲ იხილა“ *C.* *მრ.* 5,82; „მი-
ხედა მათ“ *C.*—„მიმოიხილა მათა“ *DE.* *მრ.* 8,5. *იხ.*
ხედვა.

მიმოხილვა „მიხედვა“, „მიმოდახილვა“, „აღხილვა“,
„მიმოხედვა“, დათვალიერება: „მიმოიხილა მათა“
DE.—„მიხედა მათ“ *C.* *მრ.* 8,5; „მიმოიხილეს“
DE.—„მიმოდაიხილეს“ *C.* *მრ.* 9,8; „მიმოიხილა
(მიმოხედვიდა *arg.*) მარიამ მარკულ და მარცლ“
ლშ. *შობ.* 188,20; „მიმოიხილა ერისა ზედა“ *C.*—
„აღიხილა ერი“ *M.* *იხ.* 5. 8,10. *იხ.* ხილვა.

მიმოხლდომა როკვა, გოგმანი: „ფერითა მიმოხლდე-
ბოლიან“ *მ.* *ცხ.* 32*r.* *იხ.* ხლდომა.

მიმართუმელი მიმტ: „განვიდა მამა იგი მიმართუ-
მელი“ (1) *იხ.* მართუმა.

მიმსგავსება დანსგავსება: „მიმსგავსე ეზეკია მეფესა“
ოქრ.—*გურიტ.* 227,22; „მიმსგავსა მიმცემელსა თუდას“
აბშ. 106,8.

მიმსგავსება „მსგავსება“: „მიმსგავსებაჲ საცხოვარ-
თაჲ“ *ო.*—„მზგავსებაჲ ცხოველთა“ *ქბ.*, *ხმარქ.* *ხოლ.*
13,10.

მიმსგავსებულ-ი დამსგავსებულ, მსგავსი, შესაფე-
რისი: „მიმსგავსებულ არს იგი ძესა ღმრთისასა“
მებრ. 7,8; „მიმსგავსებულ ხართ სანარეთა“ *C.* *მთ.*
28,27; „დაჰბადოს ბუნებაჲ, მიმსგავსებულნი საჭმესა
თჳსსა“ *გრ.* *ნოხ.*—*კაც.* *აგებ.* 148,28. *იხ.* მსგავსება.

მიმსყიდველ-ი მყიდველი: „თქუა მიმსყიდველმან
მან... არა წარვიღებ თჳნიერ ესრეთ“ *ლიმ.* 102,25. *იხ.*
სყიდვა.

მიმღებელი „შემწყნარებელი“, ამყვანი: „საწყალობელ
არს მიმღებელი ძალთა შენთა“ *ო.*—„საწყალობელ შემ-
წყნარებელი ძეთა შენთა“ *ქბ.*, *ბარ.* 4,23. *იხ.* მიღ-
ბა; წიგნის-მიმღებელი.

მიმყვანებელი-ი მიმყვანი: აგზამ იგი, ცხორებად მიმყვან-
ნებელი. იქრო და საქარველ არს მ. სწ. 48,24. იხ. მიყ-
ვანება.

მიმყოფება დაყენება, დაყოვნება: აბრა მიამყოფ-
რო მიუცხამ მათი G, —აბრა დააყენო აღსრულებამ მისი M, II მწ. 28,21. იხ. მყოფარი.

მიმცემელი-ი მიმცემი, გამცემელი, გამცემი: ამეცა
სასწავლი მიმცემელსა მას მრ. 14,44; ამეცმავსა
მიმცემელსა ილდას ატმ. 108,18; აბრასადა მიმცე-
ნელ და მომღებელ იმწენით საეპროსა მრკ. 248v. იხ.
ცაპა.

მიმცნება, მიმცნობა თქმა, ბრძანება, დაკვეთა; შეთვ-
ლა, გაგებინება: ამიუპცენ მწერალსა მას და ვარქუ
მ. ცხ. 63v; ამიუპცენო მამასა თედორეს მ. ცხ. 71v;
ამიამცენო მათა და პრქუა ლმ. ნ. 14; ამიამცენო
ყოველი, რამცა უბრაბა ბალ. 20,21. იხ. მცნება.

მიმძლავრება ძალადობა, ძალმომრეობა: უკუთუთ ვის-
განე მივიმძლავრეთ და უსამართლო დავისაწეთ
მ. სწ. 188,1.

მიმძლავრებულ-ი ჩაგრული; დაწუნებულთა, დაპირ-
ვებული: აქუარი დაძმველი არს მძლავრთა და მცნელი
მიმძლავრებულთა მ. სწ. 210,8; იქსნილი მიმ-
ძლავრებულთა მ. სწ. 210,8; იქსნილი დაწუნებულთა
O, ეხ. 1,17; აქალაქნი კაცთა მიმძლავრებულთა,
მოწმთა წენთა, გაკურთხედენ შენ მ. სწ. 210,8; აქალაქნი
კაცთა და პირებულთა ნი გაკურთხედენ შენ O, ეხ. 25,8.
იხ. მძლავრება; შდრ. მიმძლავრებელი, მომძლავრებელი.
[მიმწლოშობა] იხ. წლომა; შდრ. ზედ-მიმწლოშობა.

მიმწუხრ-ი ზზ. მწუხრი, საღამოს: აშესწრონ... ზო.
გა მათა განთიად და ზოგი მისი მიმწუხრი G, —შეწი-
რონ... ზოგი მისი განთიად და ზოგი მისი მწუხრი O,
ლევით. 8,20; ამოვიდეს... მიმწუხრი O, დაბ. 10,1;
ყორანნი მოართმოდეს მას პერსა განთიად და გორცა
მიმწუხრი O, III მწ. 17,8; ამოვიდოდა საქით თვით
ველი მიმწუხრი (მწუხრი M) G, მსწ. 19,18. იხ.
მწუხრა.

მიმწუხრ-ი საღამო; მწუხრი: ავითარცა იყო მიმწუ-
ხრი მრკ. 250v; აგანთადითგან მიმწუხრამდე ხაქ.
მოც. 28,23; ამიწუხრი იყო ღმრთი სხბტ. 186,8;
—ცხებარსა მსგავს არს სიყრმე შენი, და სამხარსა—სიკაბუე
შენი, და მიმწუხრსა მსგავს არს სიბერე შენი მ. სწ.
257,6; ასტა მათ... ზოგი მისი განთიად და ზოგი მისი
მწუხრი (მიმწუხრი G) O, ლევით. 8,20. იხ. მწუხრი.
მიმწუხრად საღამოს: ადაწინა აქლემნი... მიმწუხ-
რად O, დაბ. 24,11. იხ. მიმწუხრი.

მიმწუხრება დაღამება: აუკუთუ დაეგო მათა შესა პირ-
ელ მიმწუხრებისა მ. სწ. 81,17. იხ. მიმწუხრი.

მიმზადელი-ი დამპატივებელი: აბრა გისწრაფებენ თქვენ
მისხადელნი პერაბა მ. კეს.-ეჭუხ. ღდ. 121,19. იხ.
ხადა.

მიმზუეველი-ი მიმგლეჯი: აბაბთა... მომცეს ძალი შენდო-
ბად ყოველთა შეპოვებულთა ჩუენთა და მიმზუეველთა
მ. სწ. 185,88. იხ. მიზუევა.

მიმზღელი-ი მომთხოვნელი: ადაცხრომილ არს მიმზღე-
ლი იგი I, ეხ. 14,4; ანცა მიხილვენ მეზუერენი და მიმზ-
ღელნი თომა მოც. 10,18; ალმერთი იყავნ მიმზღელ
აღნათქმუისა შენისა ბალ. 161,22. იხ. მიზღა.

მიმზცანება დაბერება, გაქალაქავეება: ამიმზცო-
ანებად მღე და სიბერემღე... ნუ დამავღებ მე უს. 70,
18. იხ. მზცო(ე)ანება.

მინა (მინაჲსა): ადაესუნენ ხატი წმიდისა გიორგი მთავარ-
მოწამისა, ოქროსაჲ მინაჲთა A—484,015.

მინდობა დანდობა, დაკისრება, მიცემა, გადაცემა:
ანუ მიენდებო თავს-მღებსა მისსა, რამეთუ მიენდვის
და უტყუის მ. სწ. 304,37; ყოველივე უკუე სასობაჲ შენი
მიანდვე უფალსა მ. ცხ. 281r; ყოველივე უკუე ცხო-
რებაჲ და საქმე სახიერსა მას მიენდოთ მეფესა მ. ცხ.
281r; ამიენდვე ღმერთსა და ყოველი თხოვაჲ შენი მოგე-
ცეს H—022, 11v.

მინდობა დანდობა, დაკისრება: ჩუენთა საქმეთა ღმრთ-
საჲ გამს მინდობაჲ მ. ცხ. 281r; ამინდობაჲ სო-
ფლისა საფასეთა მსგავს არს მიყრდნობასა ლერწმისა დაჩე-
ქლისასა მ. სწ. 188,18.

მინდობილი-ი «უზრუნველი», დაიმედებულთა: აბანაჲ
იყო მინდობილი G, —აბანაჲ იგი მათი უზრუნველ
იყო M, მსწ. 8,11; ამინდობილი ვარ თქმულთა სულისა
წმიდისათა მ. სწ. 75,80. იხ. ნდობა; შდრ. მისანდობელი.
მინდორ-ი ველი: აივლტოდა იგი მინდორსა მას შამ-
ბონასა მ. ცხ. 248v; ამოიღეთ ძელი მინდორით მ. ცხ.
488v.

მინინო იხ. მიმინო.

მინიქება მიცემა, ჩუქება, ბოძება: ამიანიქა მას სახე-
ლი ფლბ. 2,9; ადასქილთა თავისუფლებასა მიანიქებს
ეპ. კვარ.-დაფლვ. 02v; ანიქსა კეთილსა მიგანიქებ
თქვენ O, იგ. სოლ. 4,2. იხ. ნიქი; შდრ. მიმნიქებელი.
მინქრევა: ავითარცა მტერი... სხუათა და სხუათა მიმართ
მიინქრევის და მივარდების A—02,868. იხ. ნქრევა.

მიპარვა გაქურდვა, მოპარვა, გაპარვა: ადაფალ იგი...
და უკუნისამღე ვერცენ მიგპაროს იგი მ. სწ. 80,20;
აქურტელი მიპარეს მას საკითხ. წიგნ. II 72,20;
ავითარ-იგი მიიპარნეს ეპანი ჩემნი... ვერ გულისხმა-
ყავ საკითხ. წიგნ. II 53,14. იხ. პარვა.

მიპკურება «პკურება», მისხურება, მიფრქვევა: ამი-
პკუროს განწმდილსა ზელა G, —აპკუროს განწმე-
დილსა მას მ. სწ. 14,7. იხ. პკურება.

მიპყრობა მიწოდება, მიწვერა, მირთმევა, მიბრუნე-
ბა, მიცემა: ამიუპყრა ცელი მისი მათ და თითოეულსა
ძმასა ულოცვიდა განს. ი. 190,28; ამიუპყრიან მას
ძმარი C, ლ. 28,80; ამიუპყრა მათ ფასი ხაქ. მოც.
8,18; ამიუპყრას მცემელსა ლაწკ თვისი O, გოდ. იერემ.
8,80; ამიუპყრა შენი ერთი O, მთ. 5,80; ამიუპყრეს
მას... თათლისა გოლი ლ. 24,42; აბრა მიუპყრნეთ
სასმენელი ჩუენნი ფანდურთა მ. სწ. 210,4. იხ. პყრობა.
მირაკანი იხ. მიპრაკანი.

მირზენა მიმართვა, გაქცევა: ამირბინა სამოელ და
გამოიყვანა საული მიერ O, I მწ. 10,28. იხ. რზენა.

მირბოლა გაქცევა, მირბენა: „მირბიოდა ერთი მათ-
განი“ მთ. 27,18; „სიხარულითა დიდითა მირბიოდეს“
მთ. 28,8; „მირბიოდეს მოსიყუდილ“ მსჯ. 55,8. იხ.
რბოლა.

მირდომა იხ. მივრდომა.

მირეონება ანგარება, ხარბობა; «მიხრიონება», «ჰან-
გრობა»: „ყოველნი მიჰრეონებდეს (მიხრიო-
ნე ბდეს I) ანგარებასა“ ო.—„ყოველნივე ჰანგრობენ
ანგარებას“ ეხ., იერემ. 8,10. იხ. რეონება/რიონება.

მირთუმა «შეწირვა», მირთმევა, მიტანა, მიყვანა,
«მიყვანება»; «მოღება»: „მიართუა მსხუერპლი“ გ.—
„შეწიროს მსხუერპლი“ ო, ლევიტ. 2,8; „მიართუა
ღედასა თჳსა“ მთ. 14,11; „მიართუა ძლენი ვგლოშა
მეფესა“ გ, მსჯ. 8,17; „სიტყუა იგი გარდამრე მიართუან
მოსეს“ ო, გამოსლ. 18,26; „მიართუნენ იგინი მღლე-
სა“ ო.—„მიიყვანეს იგინი მღლეისა“ გ, ლევიტ.
5,7; „მიართუას იგი მღლეას მას“ ო.—„მიიღო იგი
მღლეისა“ გ, ლევიტ. 5,12.

მირთუმა მიტანა: „დაჰკებდრი მირთუმაჲ წყლისაჲ“ მ.
ცხ. 183r. იხ. რთუმა; შდრ. მიმრთუმელი, სიტყვს-მირთუმა.

მირიდება «უგულუბელს-ყოფა», «მორიდება»; გამო-
ცლა: „უკუეთუ მირიდებით მიარიდნენ მკვდრთა მის
ქუყყანისათა თუღნი მათნი კაცისა მისგან“ გ.—„უკუეთუ
უგულუბით უგულუბელს-ყოფნით თუღნი მათნი მკვდრთა
მათ ქუყყანისათა კაცისა მისთჳს“ ეხ., ლევიტ. 20,4; „მი-
ჰრიდა და ლაზარნი იგი შემშველა კედელსა“ ო, I მფ.
10,10; „მხილებასა მიჰრიდა გულმან ჩემსან“ ო, იგ.
ხოლ. 5,12; „თუ მიჰრიდო, ვერ დაითმინოს“ ო, ზირ.
12,14; „რომელმან მოჰრიდა გინებასა“ ო.—„რომელმან
მიჰრიდა გინებასა“ ეხ., იგ. სოლ. 20,8.

მირიდება «უგულუბა», მორიდება: „უკუეთუ მირი-
დით მიარიდნენ მკვდრთა მის ქუყყანისათა თუღნი მათ-
ნი კაცისა მისგან“ გ.—„უკუეთუ უგულუბით უგულუბელს-
ყოფნით თუღნი მათნი მკვდრთა მათ ქუყყანისათა კაცისა
მისთჳს“ ეხ., ლევიტ. 20,4. იხ. რიდება.

მირულება მითვლება, მიძინება: „მიერულა ყოველ-
თა“ მთ. 25,5; „ვიტარცა მიერულა მას ძილითა ვშირი-
თა“ საქ. მოც. 20,8; „მიერულა სულსა ჩემსა მოწყინე-
ბითა“ ფს. 118,28; „მიერულის მცირედ მკდომარეჲმან“
მ. ცხ. 107v; „ოღეს მესმის კითხვაჲ წიგნთაჲ, მიმერუ-
ლის“ მ. სწ. 202,14.

მირულეზული-ი «მრულალი»: „მითხრობა მირულეზუ-
ლისა მიმთხრობელი ცოფისა“ ეხ.—„უთხრობნ იგი მრუ-
ლალთა, რომელი უთხრობნ ცოფსა“ ო, ზირ. 22,9. იხ.
რულ(ი)ლი.

მირქუმა შეთვლა: „წარსცა ბერისა და მიჰრქუა“ ლიმ.
11,80. იხ. რქუმა.

მირჩოლა სმენა, გაგონება, ყურადღება, დამორჩი-
ლება: „არა მიერჩადა ამესია“ ო, IV მფ. 14,11;
„მიერჩილი და ისმინე წუთ ერთ“ ოქრ.-მარხ. და იონ.
104,25; „ბარნაბაჲ მიერჩადა მათსა მას ორგულებასა“
გალ. 2,18. იხ. რჩოლა.

მის-ი «თჳსი»: „თანა-ღედა მისი ასი ღრაჰანი“ მთ. 18,28;
„მისღედეს მას მოწაფენი მისნი“ გ.—„მოჰსდევდეს მას

მოწაფენი თჳსნი“ DE მრ. 8,1; „არჩელსა უფლისასა არს
ნებაჲ მისი“ ფს. 1,2. იხ. მის.

მისაგებელ-ი სანაცვლო, სამაგიერო: „მიაგე მისაგე-
ბელი მათი მათე“ ფს. 27,4; „მისაგებელი ცოდვილ-
თაჲ ხილო“ ფს. 80,8; „მისაგებელსა იგი მიაგებს“
I, იერემ. 51,6; „მისაგებელი საგებარ მისისა მიაგოს
მას“ ო, იგ. სოლ. 10,17. იხ. მიგება.

მისათუალველ-ი მისალები, შესაწყნარებელი: „არა
მისათუალველ არს თქვენგან“ გ, ლევიტ. 22,20. იხ.
მითუალვა.

მისათხრობელ-ი საამბო, სალაპარაკო: „იყო შენ მენ
საბასრობელად და იგეჲდ და მისათხრობელად“ ეხ.,
II მქ. 28,87. იხ. მითხრობა; ძნიალ-მისათხრობელი.

მისალტოლავ-ი, მისალტოლველ-ი «შესავედრებელი»,
თავშესაფარი: „მისცენით ჰალაქნი მისალტოლავნი
(შესავედრებელთანი M)“ გ, ისუ ნ. 20,2; „მისალ-
ტოლველად (შესავედრებელად ეხ.) იყვენ თქუ-
ენდა, შესალტოლავდ მუნ კაცის-მღლეისა“ გ, რიცხ.
25,11. იხ. მილტოლვა.

მისანი კუდიანი, გამომცნობელი, მკითხავი; «მსახრ-
ვალი»; «მეწამლე»: „მისანნი ხილვასა ტყევილისასა
და საჩუენებელსა ნაილსა იტყოდეს“ ო, ზაქ. 10,2; „სა-
კიხელ იყენენ მისანნი“ ო, მიქ. 8,7; „საიდუმლოსა მას,
რომელსა იკითხავ, მეფე, არა არს ბრძენთა და მოგუთა და
მისანთა და გაზარინელთაჲ თხრობად“ ო.—„საიდუმლოჲ,
რომელსა მეფე იკითხავს, არა არს ბრძენთა, მოგუთა, მსა-
ხრვალთა, ღაზარინელთაჲ მითხრობად“ ეხ., დან. 2,27;
„მისანი მოკლა“ გ, ისუ ნ. 18,22; „იყო... ერთი მისა-
ნი (ღედაკაცი), შეულოცვიდა იგი და დაუწერდა, დაწერილ-
სა მკერდსა მოჰკიდებდა“ X 860v; „მისანთა ცოცხალთა
ყოფად ნუ დაუტევებთ“ ეხ.—„მეწამლე თან ნუ ეზურგე-
ბით“ ო, გამოსლ. 22,18. იხ. მისნობა/მისნე, სამისნო-
ბელი.

მისანდობელ-ი სარწმუნო: „დაიბყნა მისანდობელად
თჳსად“ ქ. ცხ. 86,12. იხ. მინდობა.

მისატაცებელ-ი წასართმეველი: „არა მიეცენ ჩჩლნი
მათნი მისატაცებელად“ ო, ივლ. 4,10. იხ. მიტაცება.

მისაქცეველ-ი მოსაბრუნებელი: „მისა მიმართ იყო მი-
საქცეველი მათი“ ო, ზირ. 10,31. იხ. მიქცევა.

მისაყოფელ-ი «განსაცოცი»: „დაბურონ... ბაზმანი მის-
ნი და მარწყხნი მისნი და მისაყოფელნი მისნი“ გ,—
„შებურონ სასანთლე იგი... მოსაველენი მისი და განსაცო-
ცი მისი“ ეხ., რიცხ. 4,9. იხ. მიყოფა.

მისაცემელ-ი «საცემელი», გამოსალები, ძღვენი, სა-
ჩუქარი, ქრთამი: „იცი თ მისაცემელი (საცემელი
C) კეთილი მიცემად შვილთა თქუნთა“ ლ. 11,18; „მხი-
არულად მისაცემელი უყუარს უფალსა“ II კორ. 9,7;
„ნუ ღრო-უყოფ მისაცემელსა ნაჟულუენიანთჳს“ ო,
ზირ. 4,8; „განაწესე... სამკვდრებელი მისი მისაცემე-
ლად ოკრებისა“ ო, მალ. 1,8; „მისაცემელად ვფრემ
მიიღოს“ ო, ოვხე 10,6. იხ. მიცემა.

მისგანი იქაური: „მისგანი შენ არა ჰგებო“ ო, IV
მფ. 7,2.

მისგანად მის გამო, მისთვის: „რეინი არა მღევან არიან, არაღელ მისგანად...“ მართ. D. ოქრ. პეტრე და ელა 218. იბ. იგი.

მისებრე მის მსგავსად: „მისებრე მექავი არს“ H—222, 229. იბ. იგი.

მისთავან-ი თვსთავანი: „წარავლინა იესე ორნი მოწაფეთა მისთავანი“ DE,—„წარავლინა ორნი მოწაფეთა თვსთავანი“ C, მთ. 21,1 იბ. იგი.

მისთანა-ი ვინც მსთან არის: „ოდეს-ი შევმია და მისთანათა მათ“ მთ. 12,8; „იწყოს გუემად მისთანათა მათ მონათა“ DE, მთ. 24,48.

მისთანა-ი მონა-ი მონა-მოყუასი: „იწყოს გუემად მისთანათა მათ მონათა“ DE,—„იწყოს გუემად მონა-მოყუასთა მათ თვსთა“ C, მთ. 24,48. იბ. თანად, მონა.

მის-კერძო-ი თვსთა, მახლობელი, მისიანი: „ესამ მის-კერძოთა მათ“ DE,—„ივითარ ესამ თვსთა მათ“ მართ. 8,21; „რომელნი-ი მის-კერძონი არიან“ O, ეზექ. 27,18. იბ. კერძო.

მისლვა მნიშვნელოვან, „სლვა“, „განსლვა“, „რო-რინება“, „მეტონიმანება“, მისლვა, „მოდგომა“: „მიველ“ DE,—„მიველ“ C, მართ. 1,44; „რავამს მიხვდოდე (განხვდოდე M) წყობად მაღამისა“ G, მსჯ. 8,1; „მიველ მწირობად“ M,—„ერ-რინება დამკვდრება“ G, მსჯ. 17,8; „ვიდრე მე მივი-ლოდო“ (მივეტონტმანება C), სხუა ჩემსა უადრეს მათეს DE, მ. 5,7; „მე მიველ მამისა ჩემისა“ მ. 16,18; „მიველ და კმა-ყავ წინაშე მეფისა“ ფლკტ. 147,8; „ნუ მიველ მას ორგულებით“ O, ზირ. 1,85; „მი-რად-ვიდოდეს ივინი ნავითა“ ლ. 8, 28. „მისლვად კუალსა მათსა“ M,—„სლვად შემდგომად ღმერთთა სხუთა“ G, მსჯ. 2,19.

მისლვა ღმერთისა გარდაცვალება: „ღმერთისა მივი-ლა“ მ. 22,7; „მეისენა და ღმერთისა მივილა“ მ. 25,82. იბ. სლვა; ზღა-მისლვა, მისრული.

მისმენა სმენა, შეტყობა: „მიესმა სახლსა ფარაფისა“ O, ლაზ. 45,2; „მიესმა მათ, რომელნი-იგი ძიებდნენ გამო-სრულ იყვნენ“ ანდ. ანტ. 192,5; „მიესმოდნენ კმა-ღვი მორიელთა იღვილთა“ O, II ეზრა 8,18. იბ. სმენა.

მისმეორე-ი მისიანი, მისეული, მახლობელი: „ვერ გან-რან-ს უღმერთმან მისმიერი იგი“ O, ექლ. 8,8. იბ. მეორე.

მისნობა, მისნვა შეტყობა (მომავლისა), კუდიანობა, მარჩელობა; „მისნობა“: „მიმისნე უღუებთა შენი-თა“ O, I მფ. 28,8; „წინაწარმეტყუელნი მისნი ვეცხლითა უმცლნიდეს“ O, მფ. 8,11; „მრავალნი მისნობენ ცისა ქვეყასა“ H—241,798; „არცა მფრინველთა იმისნ-ვადეთ“ G,—„ნეტა ქათმთა იზმნით“ მხ., ლევტ. 19,28.

მისნობა მსახურლობა, წინასწარ ცნობა, მკითხაობა, „პრობანა“: „სარწმუნო დიდებულნი შევედილთა უფალთა მის-თა მისნობითა მსართა“ ზაქ. მოც. 16,18; „დადგეს შეფი ბაბილონისა... თავსა ზღა ორთა გზათსა მისნობად მისნობისა“ O, ეზექ. 21,21; „მისნობანი და სი-

ზმარნი ამაო არიან“ O, ზირ. 81,5; „მისნობასა არა იმისნიდეთ“ I, ეზექ. 18,28; „მისნობდეს მისნო-ბასა და იზმნიდეს ზმნასა“ O, IV მფ. 17,17; „სადა არიან თქუენნი იგი მისნობანი“ მართ. A, ანტ. ლ. 81; „(მეველისა) თანა იყო სული პითონი, რომელ არს მისნობისად“ საქ. მოც. 10,18. იბ. მისანი.

მისრული-ი მისული: „ივინია მისრულ იყვნეს დღესასწა-ულსა მას“ მ. 4,46; „მრავალგზის მისრულ იყო მუნ იესუ“ C, მ. 18,2. იბ. მისლვა.

მისრულდება შესრულება: „მიუსრულენ მაღალსა აღ-ნათქუემნი შენი“ ფს 40,14. იბ. სრულება.

მისურილი-ი სურვილი, წადილი: „რომელთა სუან ჩემგან, მენვე მიჰსუროდის“ O, ზირ. 24,20. იბ. სურილი.

მისყიდა ყიდვა, შეძენა, გაყიდვა: „მიგყიდის თქუენ კელთა მტერთა თქუენთასა მონად და მველად, და არავინ იყოს, რომელმანა მიგყიდნა თქუენ“ M, II მფ. 28,88; „მიგყიდენით ძეთა იონთისა“ O, იოვ. 8,6; „მიიყიდა იგი პეტეფრე... მზარულთ-მთავარმან“ O, ლაზ. 80,1.

მისყიდა გაყიდვა: „ვერ კელ-ეწიფების მისყიდად მი-სა“ O, გამოსლ. 21,8. „იყოს მისყიდული იგი მომგებელისა მისისა“ G, ლევტ. 25,28. იბ. სყიდა.

მისწორება შეყრა, შეკიდება: „მივესწორე დასა ჩემსა და შეუღ“ O, ლაზ. 80,8. იბ. სწორება.

მისწრაფა, მიწრაფა მისწრაფება, ჩქარობა, მიშურე-ბა: „მიიწრაფდა გულს-მოდგინედ სიხარულით ქორწი-ლისა მის (აღსრულებად)“ რიფს. 168,22; „რასა მიიწ-რაფი აბანოდ დღეს“ მართ. S, ოქრ. მარხ. და იონ. 110,22; „მიიწრაფე ბანაკად და მიართუ ძმთა შენთა“ O, I მფ. 17,17; „მიიწრაფა კარად ეკლესიისა“ იზტ. 110,6; „აღმვედრდი მაღიად ჰუნესა შენსა და მიიწრაფე სრბით გზასა მას“ მ. ცხ. 807v; „რავამს კაცი დასწულ-დის, მიიწრაფი მისანთასა“ მ. სფ. 47,24; „მოგუ-თა მათ აღრე მიიწრაფეს“ იზტ. 117,2; „მიიწრა-ფე სახიდ შენდა“ O, ზირ. 85,15. იბ. სწრაფა/წრაფა.

მისწრება, მისწრობა მიწევნა, ღრთე მისვლა, და-სწრება: „წარვიდეთ და ნუთუ ვითა მივესწრნეთ ბერ-სა“ მ. ცხ. 181v; „ნუმა მიგისწრობენ სასუფეველად მეზუერნი“ მ. სფ. 4,24; „მიუსწრე მშვდობისა ყოფად“ მ. სფ. 41,14.

მისწრებულ-ი, მისწრობა-ი მისული: „ნუკუთუმა არა ვასწრაფა და მისწრებულ იყავ მისდა“ მ. ცხ. 807v; „მიწრობილი იგი სიტყუე დაწერგულ იყო გულთა შინა მათთა“ ბალ. 100, 27. იბ. სწრება.

მისხმა მიჩეკა; მიყრა: „ოდეს იგი მიიხმოდინ ვითარცა საცხოვარნი“ მ. სფ. 10,28; „მიიხსა მიწა საფ-ლაჟსა“ ლაზ. 180,10. იბ. სხმა.

მისხურება „პეტურება“: „მიიხსურა სისხლი მისი კე-დლთა მათ“ O, IV მფ. 8,28; „მიიხსუროს ზეთისაგან თითთა თვსითა“ G,—„პეტუროს თითთა“ მხ., ლევტ. 14,18. იბ. სხურება.

მიტაცება მოტაცება, წართმევა: „მძლავრნი მიიტა-ცებენ მას“ მთ. 11,12; „მვეტმან ბოროტმან მიმტაცა იოსებ“ O, ლაზ. 87,88; „ვეინ მიმტაცა შენ ჩემგან“

ფლკტ. 142,17; „ნუმია მიგუტაცებს კრავსა“ რიფს. 164,20; „მიიტაცენს ვითარცა სამწყსო, წარტაცული მტრთაგან“ *ო. ბარ. 4,20.*

მიტაცება წარმევა, წაღლევა: „არა მიხედნეს... არცა მიტაცებასა საუნჯეთასა“ *ვარდ. 80,8.*

მიტაცებულ-ი წარმეული: „განარინეთ მიტაცებულ-ი ჯვლისაგან მანებელისა მისისა“ *1, იერემ. 22,8. იხ. ტაცება; შდრ. მისატაცებელი.*

მიტევება, მიტეობა «დატევება», მიშვება, ნების დართვა, პატივება, შენდობა: „მიუტევეს მათ“ *C,—„დაუტევეს მათ“ DE, მარ. 11,0; „რომელთა მიუტევნეს უმჯულობანი“ მარკ. 4,7; „ნუ შეუდობთ მათ, ნუცა მიუტევთ“ O, II ვზრა 4,22; „ორთავე (თანამდებთა) მიუტევა“ ლ. 7,42; „არალა მიგიტევნე ცოდენი თქვენნი“ I, ებ. 1,14; „მოწყალეზამან მიუტევნი ცოდენი“ O, ზირ. 3,38; „მიუტევეს მათ“ C,—„დაუტევეს მათ“ DE, მარ. 11,0.*

მიტევება «მოტევება», პატივება: „წარქლუე წინაშე პირსა უფლისასა... მიტევებად ცოდეთა მათთა“ *C,—„წარქლუე შენ წინაშე პირსა უფლისასა... მოტევებითა ცოდეთა ჩვენთათა“ DE, ლ. 1,77; „განამრავლნა მიტევებანი იგი მისნი“ O, ზირ. 18,11; „არა ისმინეთ ჩემი თქმად მიტევებაჲ კაცად-კაცდამან ძმასა თქსსა“ I, იერემ. 34,17.*

მიტევებულ-ი ნაპატივები: „მიტევებულ არიან ყოველნი ცოდენი შენი“ *მ. სფ. 136,8. იხ. ტევება.*

მიტევება გამოდგომა, მიჭრა, მისევა, მიშვება: „ვიითარცა მეელი რაჲ მიეტევებინ საღვრსა კრავთასა“ *მსკ. 20,22; „მიეტევნეს მას ზედა“ ფლკტ. 162,28; „მიეტევა ზედა საჯდარსა ზედა“ თევდ. 558; „მიეტევნეს ზედა მტრთა მათთა“ ვარდ. 82,18. იხ. ტევება; შდრ. მიუტევებელი.*

მიტონტმანება «მისლვა», ძნელად სიარული, ტორტმანი: „ვიდრე მე მივტონტმანებდი (მიწილოდი DE), სხუად ჩემსა უადრესთაჲდის“ *მ. 5,7. იხ. ტონტმანება.*

მიტრა «გვარშამაგი», თავდასაბურავი: „დასდვა მიტრაჲ თავსა ზედა მისსა“ *C,—„დაბურა ვარშამაგი თავსა მისსა“ O, ლევიტ. 8,0.*

მიტყუენვა ტყვედ წაყვანა: „მოაჰიენ გულნი თქვენნი ქუეყანად, რომელსა მიეტყუენნენ“ *O, III მფ. 8,47. იხ. ტყუენვა.*

მიუარდილებელ-ი მუდამ ნათელი; ჩრდილომიუდგომელი: „მას საუკუნესა იყოს იგი ნათელსა შინა... მიუარდილებელსა“ *მ. სფ. 252,12. იხ. მიარდილება.*

მიუდრეკელ-ი გადაუხრელი, მიუქცეველი: „დაუბადებთან ღმერთსა... წმიდად და უბიწოდ და რაგთურთით ყოვლად მიუდრეკელად“ *მ. ცხ. 487V. იხ. მიდრეკა.*

მიუთხრობელ-ი უთქმელი: „ღმერთი უცნაური, მიუწოდ-მელი და მიუთხრობელი“ *ლიონ. 146,10; „ზედად მიუთხრობელსა მას ცხოვრებასა“ მსკ. 52,19; „მიუთხრობელი ზარი და გამოუთქმელი ნიში“ მ. სფ. 282,25. იხ. მითხრობა.*

მიუყუნისამდე იხ. უყუნისი.

მიუმძლავრებელად მიმძლავრების გარეშე: „ამომეც მე, უფლო, გზად... მიუმძლავრებელად თანა-წარსლვად“ *განს. ი. 201,15. იხ. მიმძლავრება.*

მიუტევებელ-ი აუცილებელი, საჭირო: „მუეჟღებულ და მიუტევებელ ცოდვად იგი არს“ *ოქრ.-მარბ. და იონ. 108,30. იხ. მიტევება.*

მიუცვალებელ-ი არშემნაცვლებელი: „მუეცვალებელი ვამთავან და მიუცვალებელი ადგილითი-ადგილად“ *ბალ. 60,3. იხ. მიცვლება.*

მიუწდომელ-ი, მიუწომელ-ი მიუწდომელი: „მადლოდა მიუწდომელთა მათ საკვრელუბათა ღმრთისათა“ *მსკ. 40,21; „ღმერთი ჩუენი ნათელი არს მიუწდომელი“ მ. სფ. 103,24; „ნათელსა მყოფ არს მიუწდომელსა“ I ტიმ. 6,10; „მიუწდომელითა სახიერებითა თქსითა... გამოაჩინეს“ ი.-უ. 12,5. იხ. მიწ(ე)ლომა.*

მი-წიფებელ-ი მი-წიფებელი: „გამოაჩინე ჩემ ზედა მი-წიფებელი შენი კაცთ-მოყუარებაჲ“ *საკითხ. წფ. II 48,3. იხ. მიწიფება.*

მიუწყება შეტყობინება: „მიიუწყეთ ესე მუფსა“ *O, II მფ. 17,10; „მიიუწყენ სამართალი შენი იაკობსა“ მ. რომ.-კურთხ. ლხ. 152,11. იხ. უწყება.*

მიფარვა «დამალვა»: „მიეფარა მათგან“ *C,—„დაემალა მათგან“ DE, მ. 12,36. იხ. ფარვა.*

მიფენა «მოფენა», დაზნევა, დაფანტვა, გაშლა, დაღვრა: „მიიფენე (მოიფენე C) მის ზედა სირცხლი“ *ფს. 88,18; „მიეცხინო სულისაგან ჩემისა ყოველსა ზედა ქორციელსა“ საქ. მოც. 2,17; „მიიფენნა მათ ზედა წყალობანი იგი მისნი“ O, ზირ. 18,0; „მიიფენა ნაციარი მათი საფლავსა“ O, IV მფ. 28,0.*

მიფენილ-ი გაშლილი: „მიფენილ არს ნათელი სარწმუნოებისაჲ მაგის ყოველსა ზედა, ვითარცა მზის-თელისაჲ“ *ფლკტ. 162,0. იხ. ფენა.*

მიქონება «მიღება», მიტანა: „თუჲს მარტულ მოიქუენ“ *ფიზ. XV,6; „მოიქუენდა შემდგომად იესუსა“ DE,—„მოღებად კელსა იესუსა“ C, ლ. 23,28; „მოიქუენდეს კიდედ მდინარისა“ ხბტ. 141,20. იხ. ქონება.*

მიქონოდ-ი, მიქონოთ-ი, მიქონიოთ-ი იხ. მექონოთი. მიქუმა აყვანა: „მოიქუმე ღვთაყვამან მან ყრმაჲ იგი“ *O, გამოხლ. 2,0; „მოიქუმე ყრმაჲ ეგე“ O, IV მფ. 4,86. იხ. ქუმა.*

მიქცევა «გარდაქცევა», «გარე-მიქცევა», «დამოქცევა» «უკუნ-ცემა», «მიდრეკა», «განწურთა», მიბრუნება, მიხრა, მიმხრობა, «მოქცევა»: „არა მოიქციოთ მარჯენ ანუ მარცხნ“ *C,—„არა გარდააქციოთ მისგან მარჯულ ანუ მარცხლ“ M, ისუ 5. 28,8; „მიქცევით მიეიქციო (გარე მიქცევით გარე-მიეიქციო M) პირი ჩემი მათგან“ G, II მფ. 31,18; „მოიქცია... ვეცხო“ DE,—„უკუნეს-ცა... იგი“ C, მთ. 27,8; „მოიქცია სამსონი ხილვად... ლომის-ლეკესე“ M.—„მისდრკა ხილვად მორსა ლომისასა“ G, მსკ. 14,8; „არა მოიქციაჲ ჰეროდესა“ მთ. 2,12; „მოიქცევით მახვლი ეგე“ მთ. 26,82; „ყოველივე მოიქცევის მიწადე“ *O, მალ. 8,20; „მოიქცა სიელტოლად“ I, იერემ. 40,24; „ბრძანებასა მას რის-**

მიუყარობა «სიყუარული», მეგობრობა: „ასჯობს სტუ-
ბრობა მზლით, მიყუარობით და მადლით“ O.—„სჯობს
სტუბრობა მზლით, სიყუარულით და მადლით“ ძხ.,
იგ. სოლ.15,17; „არცა სწუათა მწუალებელთა ეტყოდა სადა-

მე მიყურობით" მართ. A, ანტ. დ. 26r; "რომელი მალ-
ვიდეს სიკრუვესა, იგი ეძიებს მიყუარობასა" O, —
"რომელი ჰფარვიდეს უსამართლობასა, ეძიებს სიყუარულ-
სა" pb., იგ. სოლ. 17, 8. იხ. ყუარება.

მიწეუბა «დატევება», ნებართვა, შემსუბუქება, გა-
შეება, არდაშლა: "მიწეუბა მას" მთ. 3, 16; "აწ მიწეუ-
ბა განვრისხნე გულის-წყრომით მათ ზედა" O, გამოსლ. 22, 10; "მიწეუბა შენება სახლისა მის ღმრთისაჲ" O, II
ეზრა 6, 7; "უკუეთუ მიწეუბათ ესრეთ" C, — "უკუეთუ
დაუტევეთ იგი ესრეთ" DE, ი. 11, 18; "მიწეუბა შეუ-
ველთა მისთა, მუნქუესვე გთხოვდეს იგი თავისუფლებასა"
O, ზირ. 30, 28; "ვიღრმდის, უფალო, მიწეუბებ მტერსა
ჩემსა ჩემ ზედა?" მ. სწ. 202, 32; "უკუეთუ უძღერთან იყუ-
ნიან (კოჭობნი) მიწეუბსა" ი. ე. 40, 20.

მიწეუბულ-ი: "უჩუენის ვინმე კაცი, მიწეუბულს სო-
ფელსა შინა" ბალ. 67, 17. იხ. შეება.

მიწვა მისჯა, დასჯა, გასამართლება: "ყოველნი სისხლად
მიიწვიან" O, — "ყოველნი სისხლთა ესაჯებიან" pb.,
მიქ. 7, 2. იხ. შჯა.

მიჩეგება მიკუთვნება: "დიდებასა და პატივსა ღმრთისა
მოაჩეგებდეს, ხოლო შეურაცხებასა და სიმაძღვრესა
თავთა თქსთა იჩეგებდეს" მ. სწ. (I) იხ. ჩეგება.

მიც იხ. d.

მიცემა «მიცება», «განცემა», «განჩინება», მინიჭება,
«განფარება», «განწირვა», «მიცემა»: "მიცე (მიცეგ
C) მათ საქმეთა მათთაებრ (საქმითა მათთა C)" ფს. 27, 4;
"არა მიცეს ნეთ (მიცეს ნეთ I) ასულნი ჩუენნი ერსა
უცხოთა" O, ნეშ. 10, 30; "მიცეგ შენ სიკიშასა საზე-
პურთა ჩემსა" იხ. რომ. - ყურთ. 04, 1; "რომელსა მიცეა
ფრიად, უმეტესი მოჰქადონ მას" ლ. 12, 18; "მიცეგ მო-
და კაცად-კაცდასა, ვითარცა ვის რაჲ უქმდა" ხაქ. მოც. 4, 85;
"მიცეს ნა (განსცეს G) იგინი უფალმან ჴელთა
იაბისსა" O, მხჯ. 4, 2; "მიცეს ნა იგინი ოჯრებად" M, II
ნშტ. 30, 7; "მახვლასა მიცეს ნა" O, მიქ. 6, 14; "სიკუ-
დილსა არაჲ მიმცა მე" ფლკტ. 150, 18; "მიცემისა-
თქს და მოღებისა მოცალე იყოს" მ. ცხ. 40v; "მიცეთ
სამკდრებელი მისი ძმასა მისსა" G, — "განეჩინოს სამ-
კდრებელი მისი ასულსა მისსა" Fr, რიცხ. 27, 9; "მიცე-
მულ ვარტ ხოლო მე და ერი ჩემი წარწყმედასა ზედა" pb.,
— "განვიფრდენით მე და ერი ჩემი წარწყმედულად"
M, — "განვიწირენით მე და ნათესაი ჩემი საიციხე-
ლად" O, ესთ. 7, 4; "რომელი მიცეა ცოლად ჰამაზასის-
და" შუშ. I, 81; "ეითარცა ცხოვარი კლვად მიცეა
(მიცეუარა I)" ხაქ. მოც. 8, 32.

მიცემა: "არა შეწუხნე გულითა შენითა შემდგომად მიცე-
მისა მის შენისა" pb., — "არა შეწუხნეს გული შენი, მი-
ცემდე რაჲ შენ მას" G, II შჯ. 15, 10. იხ. ცემა; შდრ.
კულად-მიცემა, მისაცემელი, სახედ-მიცემა, სიტყვს-მიცემა.

მიცემა-მოღება: "ჴელთ-საქმარსა—უტონელ და მიცემა-
მოღებასა—მარტივ" მ. სწ. 283, 8. იხ. მოღება.

მიცვალემა გადანაცვლება, აღსრულება: "ნათესავნი
იგი, რომელ მისცეალენ და დასხენ ჴალაჴთა" O, IV
მფ. 17, 20; "მიიცეალა წმიდა გრიგორი მეფობისაგან
სასუფეველსა ღმრთისასა" ფლკტ. 100, 18; "ოდეს მიიც-

ვალეზოდა იგი და ეგულეა ღმრთისა მიმართ განსლუაჲ"
მ. ცხ. 24r; "ესაჲ, უკუეთუ ნანდვლე მიიცეალა" მ.
ცხ. 04v; "მიიცეალა ექსთრობასა შინა" ი. ე. 21, 82.
მიცვალეზულ-ი გარდაცვლილი: "ფრიად შეიწყალეს
მიცეალეზულთა მოწყალეობა" მ. ცხ. 406r. იხ. ცვა-
ლება; შდრ. მიცვალეზული.

მიცთომა აცლომა: "მიცთებოდე სკუტისნი იგი
წმიდასა მას გუამისა მისგან" ფლკტ. 138, 10.

მიცთომილი-ი შემდარბი: "ხოლო მე (ვარ) მიცთომი-
ლი გონებასა და გარდასრული ნებასა ღმრთისასა" მ. სწ.
288, 8. იხ. ცთომა.

მიცლა მიწვენა, დროზე მისვლა: "რამეს ოდენ მიც-
ვალდეს შენ" O, — "რომლისაღმე ვამისა იქმნების გზა შე-
ნი" pb. ნეშ. 2, 8. იხ. ცლა.

მიძვითა მესულმანთა სალოცავი სახლი: "აღშენებად...
რომელი-იგი წოდებულ არს მათ მიერ მიძვითაჲ ლიმ.
100, 31.

მიძინება დაძინება: "მიძინე ჴარსა ზედა" ეპ. კპრ. -
დაფლ. 100; "მი-რაჲ-ვიდოდეს... მიძინა" ლ. 8, 28;
"მრავლისა მისგან ურვეულებისა მიძინა" მ. ცხ. 102v.
იხ. ძინა.

მიძლევა ძალით მიყვანა: "მოსაჴელი ხარ მძლე, რომე-
ლი მიძლევე მოსაგრესა საშველად" მ. სწ. 220, 0. იხ.
ძლევა.

მიძლოლა წაძლოლა: "ვიწ მიმძლეუს მე იღმეიამდე"
ფს. 107, 11; "მიმძლეუს, სადაცა ენებოს" მარკ.
250r; "რამთა ესენი მიმძლეუნ და მიიყვანონ მთად
წმიდად" ფს. 42, 3. იხ. ძლოლა.

მიძლუანება გაგზავნა, მიტანა, გატანება, «წარცემა»;
მირთმევა: "მიძლუანა იგი ყოველსა ტომსა ისრაჴლი-
სასა" M, — "წარსცენა იგინი ყოველსა საზღვარსა ისრაჴ-
ლისასა" G, მხჯ. 19, 20; "მიძლუანა ესავს (ძლუენი)"
დაბ. 32, 13; "მიგვიძლუანე შენ" ხაქ. მოც. 23, 30; "ვი-
თარცა ძლუენსა სათანადოსა მიძლუანებნ გულსა
წრფელთასა" მ. სწ. 242, 3; "მიძლუანოა სამკალე
ესე მისი?" შუშ. VII, 27.

მიძლუანება წაყვანინება: "უკერო მიჩნს მიძლუანე-
ბაჲ პერობისაჲ" ხაქ. მოც. 25, 27. იხ. ძლუანება.

მიწა ნიადაგი, მტკერი: "სადა არა იყო მიწაჲ ფრიად"
მთ. 13, 5; "დაისხეს მიწაჲ თავთა ზედა მათთა" G, ისლ. 5.
7, 0; "დიდება ჩემი მიწასა დაამკდრის" C, ფს. 7, 6;
"მიიქცეს მიწაჲ ჴუეყანად" O, ეკლ. 12, 7; "მიწაჲ იყუ-
და მიწადე მი-ჴე" ოქრ. - მარხ. და იონ. 101, 80; "არა
იყო სადაჲ სიღრმე მიწისაჲ" მთ. 18, 5; "მიწისა კორ-
ცნი შეისხნა" ფიზ. XXVIII, 20. იხ. თვთმისა, მიწისაგანი,
მიწოვანი.

მიწანება მიწვევა: "მიიწანა მან ყოველნი იგი ძენი
მეფისანი" O, II მფ. 18, 28; "მიიწანებია ყოველნი
ძენი მეფისანი" O, III მფ. 1, 24. იხ. წანება.

მიწაშერეულ-ი ნაცრით მოხვეული: "ნისლშემოხვეულითა
და მიწაშერეულითა შეუნიერებთა მათთა" ატმ.
104, 12. იხ. შერეული (შერევა).

მიწლომა იხ. მიწულომა.

მიწევნა «მიახლება», მისვლა, მიზიდვა, მიღწევა, მიყვანა, მიზიდვლ-ყოფა: «ეთარ მიიწია სიტყვისა მას» B.—ეთარ მიეაბლა სიტყვისა მას A, ხხტ. 180, 1; «მიიწიე ღმარსა მას მასა მას» O, IV ზე. 10, 23; «ეთარა მიიწია მისე ტაძართა მათ თანა» ფლტ. 185, 13; «ფარადღარადნი სატანველნი მიიწინა წილასა მას ზედა» მტ. 110, 18; «მიიწიევის ფარადღარადნი» O, მგ. სოლ. 14, 12; «მიიწიევის ზედა ღმარსა მას» O, ამოხ. 1, 8; «რომელი მიიწიევის ღმარსა მას» G, რიცხ. 23, 23; «მიიწიევის ვიდრე ზედაღმარად» O, ეზეკ. 47, 19; «მიიწიევის სასუფეოდ» მ. სფ. 141, 17; «რომელია ემნა მიიწიენს იოს თანა» M.—აროდენი მზიდველი იყვენეს ემნისა იოს თანა» G, ისუ ნ. 24, 29.

მიწევნა მიღწევა: «ვინა მიიწევნა მღვდელთა მათ» ანდ. ანტ. 226, 1; «მიიწევნა მღვდელთა მათ» მ. სფ. 141, 24.

მიწევნით ზედმიწევნით, ნამდვილად: «მიიწევნით ვამოწმებდეს» მტ. S, ოქრ. მარხ. და იონ. 100, 18. იხ. წევნა; მღრ. ზედა-მიწევნა.

მიწევნულ-ი მიღწეული; დაუფლებული: «მიიწევნული უფელა წილასა საღმრთოთა» ლომ 17, 28; «არაღმიწევნულ ზარ შენ ღმარსა წილასა ემნა ჯერეთისა» მ. სფ. 115, 4. იხ. წევნა; მღრ. ზედა-მიწევნა.

[მიწევნულობა] იხ. მიწევნა; მღრ. ზედ-მიწევნულობა.

მიწერა: «ამა მიიწერა ზედა» I ოთვ. 1, 4; «ეხისტო. ლ. რამელი მიიწერა თვედრეს» მ. სფ. 107, 8; «ეთარა მიიწერა ზედა» მ. სფ. 25, 12; «ეთარ მიიწერა თვედრეს ზედა არა სიტყვად არს» ფლტ. 8, 1. იხ. წერა.

მიწესა ბრძანება, მცენება, ძახილი: «მიიწესა ოსტა» G.—«ბრძანა ოსტა» M, ისუ ნ. 8, 29; «აროდენი მიიწესა მას მისე» G.—«აროდენი მიიწესა მას მისე» M, ისუ ნ. 11, 15; «მიიწესა მისა აბესალი და მისე» O, II მტ. 15, 2. იხ. წესა.

მიწევნა მთაწვენა, დაწვენა, დაღება: «მიიწევინა იგი ზედა» DE.—«მთაწვენა ზედა» C, ლ. 2, 7; «მიიწევინა ზედა იგი» ლ. შობ. 186, 9. იხ. წევნა.

მიწეთმა (ილა) იხ. მიწეთობა.

მიწიხანა-ი მიწიერი: «ეთარა-იგი მიიწიხანა, ეგრეთა მიიწიხანა» I კორ. 15, 8. იხ. მიწა.

მიწიფება მიწეფა, გათანასწორობა: «ეგრეთა მიიწიფენა» I თებ. 4, 14; «ეცისკარსა ლოცვანი ზედა მიიწიფენა» ფხ. 87, 14; «მიიწიფენ იგი ეგრეთა» სიტყვებანი შენისა» C, ფხ. 20, 4; «არაღმიწიფენ იგი მამათა ზედა» შუშ. III, 16. იხ. წიფება; მღრ. მიწიფება.

მიწოდება მიწევა, დაძახება: «მიიწოდოს მას ბერობა» G, II მტ. 25, 6. «არაღმიწოდოს მას ბერობა» მ. სფ. 141, 24. იხ. წოდება.

მიწოვანი (მიწოვინა) ქეტეენიერი: «არაღმიწოვანი» მ.

წოვინა ადგილად შესამსრველი ჰერპერი და გამოქანდაკებულს იქმს» O.—«ნივთიდან ქუეყნიერი სეშე-სრვისა მიმართ ჰერპერისა და გამოქანდაკებულისა შექმნილი» pb., სიბრძ. სოლ. 15, 18; «განვანეთ იგი მატლისა მისე მიწოვინა და თარამლისაგან» შუშ. XIX, 6. იხ. მიწა.

მიწოლა დაწოლა: «მიიწვა იგი საგრილსა ქუეშე ნერგისასა» თვლ. 658; «მიიწვე შენ ცხედარსა და მიზეზ-იღვ სნეულებად» O, II მტ. 13, 5.

მიწოლა «ინაქ-დგმა»: «მიწოლით განისუენა ეთარა ლომან» G.—«ინაქ-იღვა და განისუენა» Fr, რიცხ. 24, 9.

მიწოლილ-ი რომელი წევს: მარკ. 247. იხ. წოლა.

მიწონა აწონა, მითვლა: «მიიწონეს მას ოცდაათი ვეცხლი» მთ. 20, 15; «მიიწონეს მას ვეცხლი შვიდი სიკლა» I, იერემ. 82, 9; «არა მიიწონდეს ვეცხლსა მას, რომელსა მისცემდეს მოქმედთა მათ» O, IV მტ. 22, 7. იხ. წონა.

მიწრაფა იხ. მისწრაფა.

მიწულა გაშლა, განზიდვა: «არა მისწულად ენ მწულავანი მათი შორის ღრუბელთა» I, ეზეკ. 81, 14; «მისწულადნა რქანი მისი ზედაღმარად» ფხ. 70, 12. იხ. წულა.

მიწულმა, მიწლომა, მიწ(უ)თომა მიწეფა, მიზიდვა, მიღრეკა: «გულსმოდგინედ ეძიებდე, რომელსა ვერ მისწულეთ» ზალ. 68, 35; «მი-ვითარ რა-ესწულდე აღდგომასა მას მკედართასა» ფლტ. 8, 11; «მწულსა სიმაართისასა ვერ მიწულდა» მარკ. 9, 81; «მისწულდები სიკლით-კილდმდე ვრცელად» O, სიბრძ. სოლ. 8, 1; «წინასა მას მიიწულდები» ფლტ. 8, 18. იხ. წულდმა/წლომა/წ(უ)თომა.

მიწ(უ)ლომა «მეცნიერობა»: «მიწლომად მიწლომასა მალისასა» G.—«მეცნიერ იყო მეცნიერობასა მალისასა» Fr., რიცხ. 24, 10.

მიწ(უ)ლომილ-ი, მიწთომილ-ი «მეცნიერი», «გონიერი»: «არა იგონებ გულსა შინა შენსა ყოლადვე, ვითარმედ მო-რასმე-წლომილ ხარ და გიძლევის» მ. სფ. 287, 10; «მიწლომილ ვიდრე სიღონდმდე ქადაგებითა მოციქულთადათა» იბ. რომ.-კურთხ. მოს. 176, 4; «მიწლომილი მიწლომასა მალისასა» G.—«მეცნიერ იყო მეცნიერობასა მალისასა» Fr., რიცხ. 24, 10; «კაცნი ბრძენნი და მიწთომილნი და გულისხმიერნი» G.—«გონიერნი და მეცნიერნი» pb., II მტ. 1, 18; «ბრძენი და მიწთომილი (მეცნიერი M) ნათესავი ესე» G, II მტ. 4, 6. იხ. წ(უ)ლომა; მღრ. მიწლომილი.

მიწულეა ქადაგება, მოხმობა, მოწოდება, ხარება: «მიიწუეს მარხეა» O.—«ქადაგეს მარხეა» pb., მიქ. 8, 5. იხ. წულეა.

მიწულთმა იხ. მიწულდმა.

მიწურვა: «სლვასა მას შინა ზედა მიიწურა მშდ დასლ-ვად» მ. ცხ. 428v. იხ. წურვა.

მიწევა: «რომელითა საწყაულითა მიიწყოთ, მოგწეოს თქვენ» მთ. 7, 2; «ეთარა მიიწყო. მითაღა მოგწეოს» მ. სფ. 181, 18; «მიიწყეს იფქლი იგი» Sin.—11, 150v. იხ. წყვა.

მიჭირებდა, მიჭირებდა შეწუხება, გაჭირებდა: „არათა... არაბას მიჭირებდა“ ო.ე. 85,28.

მიხალა წოდებდა, მორწოდებდა, წვევა: „მიხალდეს იესუს და მორწოდებდა მისთა კრწლისას“ ო. 2,9; „მიხალდეს სამსონს სახლს, კრწლსამცუელისათ“ G.—„მოუწოდეს სამსონს სახლსაგან საპრობოლისა“ M, მსჯ. 1,26; „მიხალდა ბალაამს“ G.—„უწოდა ბალაამს“ M, ისუ 6. 24,0; „მიხალდა მას სერად“ 8. ცხ. 111v; „მიხალდა მე სახელ თუა“ ლმ. 118,4. იხ. ხალა.

მიხება «მიხალდება», შეხება: „არლუნა წყალთა... მას არა მიეხება (მიეხებოდა)“ ლ. 81,0; „სალა-იგი მპარავი არა მიეხება მის, არცა მლომან განრუენის“ ლ. 12,38; „არაღ ეგებოს კაცისა ჰერიადას მიხებად წარმართთა, გინა თუ შეხებად უცხოთესლთა მათ“ T.—„არა ჯერ-არს კაცისა ჰერიადას მიხალდებად წარმართთა, ანუ შეხებად უცხოთესლთა“ Q, ხაქ. მოც. 10,28. იხ. ხება.

მიხედვა «მიმოდახილვა», შეხედვა, «მოხილვა», «მიმოდახილვა»: „მიხედვა გარემო მისა“ C.—„მიმოდახილვა გარემო მისა“ DE, მრ. 8,84; „მიხედვით მფრინველთა ცისათა“ მთ. 8,28; „მიხედვა მას პეტრე იოვანშტერთ“ ხაქ. მოც. 8,4; „არა მიეხებდო ასელთა თქუენთა“ O.—„არა მოვიხილო მე ასელთა თქუენთა ზედა“ G, ოსე 4,14; „ტარიგთა მათ მიეხედო“ O.—„ტარიგთა ზედა მიეხებოდა“ G, ზაქ. 10,8; „სამართალსა ქერავთასა არა მიხედოან“ I, ეხ. 1,24; „ნუ მიხებდა ვეზ ღვთისა კრების მათისასა მოწყუედასა მათსა“ O, აბდ. 1,18; „საქმესა საღმრთოსა ყოლადე არა მიხედვიდეს“ მ. სწ. 15,4; „მიხედვა მათ“ C.—„მიმოიხილა მათა“ DE, მრ. 8,5.

მიხედვა ზედამიხედვლობა: „შეაბილწუნე მიხედვანი ჩემნი“ O, ეფე. 7,22. იხ. ხედვა; შდრ. ზედა-მიხედვა.

მიხეტა მოგლეჯა: „მიხეტქნა შარავანდნა იგი თავისაგან მისისა“ ფლკტ. 189,18. იხ. ხეტა.

მიხილვა «მოხილვა», «მოხედვა»: „მიოხილა ბენიამინ-მან უცუანად თუსსა“ G.—„მოიხილა ბენიამინ ზურგით კერძო მისა“ M, მსჯ. 20,40; „ნუ მიოხილავ მსხუტრბოლისა მიმართ მათისა“ G.—„ნუ მიხედვ შესაწირავთა მათთა“ pხ., რიცხ. 10,15; „მიოხილავ აღმოსვალად“ O, მარ. 4,36. იხ. ხილვა; შდრ. ზედა-მიხილვა.

მიხილვობა მიმართვა, მიშურება, მივარდნა: „გამო-ჰერთა ხუთი და მიხილდნა ავაზასა მას ზედა“ მ. ცხ. 877r; „მიხილდნა მას ზედა ურცხვოდ“ ხაქთხ. წიგნ. II 87,2. იხ. ხილვობა.

მიხილვობა «მიჩილვობა»: „ყოველი მიხილვობის (მიჩილვობის) ონგაპრებასა“ I, იერემ. 8,10. იხ. რიგება.

მიხილვობა შეხედვობა: „ოდეს მიხილვის ცემა... კმობნ და იტყუნ“ მ. ცხ. 288v; „ივითარცა მიხილვობის“ ო.ე. 88,1. იხ. ხილვობა.

მიხილვობა «ვენება», მიტაცება, «პარება», «მოხუტება»: „არა მიხილვობა მოყუასა და არა მისტაცი“ G.—„არა ავ-ნო მოყუასა შენსა და არცა მოსტაცი“ pხ. ლევტ. 19,18; „მიხილვობის შენაჩუენებისაგან“ G.—„მიპარეს შენაჩუენებისაგან“ M, ისუ 6. 7,1; „მიგვიხილვობის უდარესისაგან, გლა-ხაქი შეგიშობია“ მ. ცხ. 80r; „მონაგები მათი მიხილვობის და იგინი აბავისგან შერსა იგებენ“ მ. სწ. 184,21; „მიხილვობის და აბა მოაკლეს მიჭეკვად ეახში“ pხ.—

„მოკხუეკლეს და არა მოაკლეს ღართვად აღნადგინები“ O, იერემ. 9,6.

მიხუტება ვახშით შეძენა: „სიმოდარძ იგი მისი ყოველი იყო მიხუტებითა“ მ. ცხ. 228r. იხ. ხუტა.

მიხუტება «მოყვანება», «მოხუტება», წალება: „მიხილუნეს დაწუვად ცუხლითა“ ანდ.-ანატ. 220,20; „მივიხუენე მძანი თქუენნი“ G.—„მოვიყვანე მძანი თქუენნი“ pხ., რიცხ. 18, 8; „კეთილნი ჩუენნი... მივიხუენით“ მ. სწ. 96,8; „მივიხუეამ შეგან გულის-სათქმელთა თუალთა შენთასა“ G.—„მოვიხუენე შეგან გულის-სათქმელნი თუალთა შენთანი“ O, ეფე. 24,18. იხ. ხუტა.

მიჭდა «გამოდებდა», მოთხოვნა, ზღუევა: „მიჭდით მი-გქადოს უფალმან ღმერთმან შეგან“ M.—„გამოდებით გამოძიოს უფალმან ღმერთმან შეგან შეგან“ G, II შჯ. 23,21; „ესრთი შეიწყნაროს იგი უფალმან... და არა-რამ მიჰქადოს მას“ O, გამოსლ. 22,11; „სიტყუა მი-გქადების მისთვის“ მ. ცხ. 178v; „სიტყუა მიგუქა-და ჩუენ გონებისათჳს“ მ. სწ. 28,32; „ამათ ღათათჳს სასყე-ლი შენ მიგქადების“ ლმ. 60,18.

მიჭდა მოთხოვნა: „მიჭდით მიგქადოს უფალმან ღმერ-თმან შეგან“ M, II შჯ. 23,21. იხ. ქდა; შდრ. მიჭდელი.

მიჭდობა «მოტდობა», მიხილვობა, მისვლა, მიწვევა: „იგიინი მიუტდეს ფილიპს“ C.—„ესენი მოუტდეს ფილი-პს“ DE, ო. 12,31; „მიუტდეს მათ“ მრ. 8,82; „აწყევია ამაოზ არავის მიუტდეს“ O, ოვ. სოლ. 26,2; „მიუტ-დეს ძენი ისრაელისანი ძეთა ბენიამინისთა“ G, მსჯ. 20,24; „მიუტდეს და წარიტაცეს იგი“ ხაქ. მოც. 6,12. იხ. ტლო-მა; შდრ. ზედა-მიჭდობა, მოვლობა.

მიჭლიშ-ი წვეულება: „არლარა მიეილა... მიჭლიშაღ“ ქ. ცხ. 65,8.

მიჭრაქ(ა)ნ-ი, მირაქან-ი, მეჭრაქან-ი (მეჭრაქანისა, მი-რაქანისა), მეჭეკანი: „აღესრულა ტაძარი იგი წმიდა მი-რაქანისასა მეოთხესა მესამისა აღარ თუსასა“ I, I ეზრა 7,6; „მიჭრაქანისა მას თუენა მოწვევითგან ზაფხულ-არს“ კ. იერ.- აღდგ. 159,13; „მოვლობის... თთუესა მი-რაქანისასა, გინა თუ ვარდობესასა“ ფიშ. I,19; „წმიდად თეოდოსია აღესრულა მეათორჴეტესა ფეხრვალისა თთუესა, რომელ არს მიჭრაქანი“ ფლკტ. 100,18; „რომელსა ღლე-სა სამ იყო აღარ თთუესა... მეჭრაქანისა თთუესა აღე-სრულა ტაძარი იგი ღმრთისაგან“ O, II ეზრა 6,15; „და იყო ეამსა ზამთრისასა, თთუესა მექეკანისასა“ ოტ. 115,27. (იგივე მიჭრაქანი, ოლონდ სომხურიდან გადმოღებული— ი.ა.).

მიჭრონ-ი ნაკურთხი ზეთი: „ნათელ-სცემდა მამათა და ღდათა და სცებდა მიჭრონსა“ ლმ. 119,10.

მკა «მოძევა»: „მკაოთ სამკალი მისი“ M.—„მოძეოთ სამკალი“ pხ., ლევტ. 28,10; „არცა მკიან“ მთ. 8,28; „მკილდე თუ სამკალსა ყანასა შინა შენსა“ G, II შჯ. 24,19; „რომელი მხედან ღრუბელთა, არა მკინ“ O, ეკლ. 11,4.

მკა: „ეამსა მკისასა“ მთ. 18,30; „მკაღ მოწიოს“ ო. 4,85; „აღლეთა შინა იფქლისა მკისათა“ G.—„აღლეთა მკი-სა იფქლისათა“ M, მსჯ. 15,1; „წარტდა მკაღ“ I, იერემ. 8,80. იხ. სამკალი.

მკადრე შემდეგ: ანერ მკადრე ვარ აწ პირველ ღმრთისა ტანჯვად შენდა მ. ცხ. 98v. იხ. კადრება.

მკალი (მკლისა) კალია: ასაზღვლად მისა იყო მკალი* მთ. 3,4; ანუკაძის იგი მკალი მან M, II შგ. 28,38; ამოწველეს ვითარცა მკალი სიმრავლითა G, შგ. 6,6; ამოწმა მკალი და ბუზი* ფხ. 104,34; ანუკი იყო ჰილისა ნებმა მკალი მან O, იოვ. 1,4; აღიკცა იგი ღმერთმან ენებას მან მკალი* 222v. იხ. ბოლომკალი.

მკაფელი მკრელი: ატელისანი მოუღონ მას ვითარცა ქაჯელნი ხასანი I, იერემ. 48,22; აღიკცეს... ვითარცა ბელი მან მკალი* მკაფელთაგან* ვრდ. 87,6. იხ. კაჯა, ტყუპაფელი, ნემის-მკაფელი.

მკებნარი ი ვინც იკბინება: ანუენა ეშმაკი მსგავსად ცხენისა ბორბისა... და მკებნარისა* Sin.—11,119r. იხ. კებნა.

მკებნელი მკამელი: ამყსეულად აღდგენ მკებნელი* მანი O, აბ. 2,7. იხ. კებნა.

მკენარად «მენაყინავად»: აღა მკენარად განყენებულად ჰორს ჯეკა ფრიად M.—აღაღა (წყალი) შენაყინავად ვრთად განდგომალი ჰორს ფრიად G, ისუ 6. 8,18.

მკელი ძაფი, ნართი: განკრა იგანი კელთაგან თხსთა, ვითარცა მკელი G. — განუთენა იგი მკლავთაგან მისთა, ვითარცა მკელი M, შგ. 10,12.

მკელობელი, **მკელობარი** (მკელობრისა) კოჭლი: მკელობელი ელენა* მთ. 11,5; იყო მკელობელი დელისმეცლითაგან თხსთ* საქ. მოც. 8,2; იყო მკელობელი ორთავე ფრთითა* O, II შგ. 0,13; აქყანდა მათ თანა მკელობლები DE, მთ. 15,30; მკელობელი ელენენითა* მრთ. A, კ. იერ.-ხინან. 85. იხ. კელობა.

მკელობრება კოჭლობა: მრთ. A. ანტ. დ. 80*. იხ. მკელობარი.

მკერავი, **მკერავალი**: ანუ კაცი ვარ სიტყვსა მკერავალი* ბალ. 12,8; ამოწმენა კაცი იგი სიტყუთა მკერავი* ბალ. 14,3. იხ. კერა; მდრ. სიტყვ-მკერავი.

მკერდი (მკრდისა) გულის ფიცარი: ამოყრდნა მკერდისა იესუასა C, იხ. 18,25; ისე მეფესა ისრაელისასა ზორის ნესტუფერდა და ზორის მკერდისა* II 53ტ. 18, 88; ანუკა მკერდისა და იტყოდა* ლ. 18,13; ანუ არს ცელი მკრდისა* M, ლევიტ. 7,30; ანუებულთა მკერდისა მისისათა ვინუ შევიდეს* O, იოხ. 41,4; ანუპაი იგი დღე იყო მკრდითა* თუფორე 358; ანუარი პატიოანნი... დეარქულითა პართა ჩენთა და მკერდისა* მ. სწ. 210,21; აღაღა-წყლისა სპომან... მკრდისა სამკალი, ზოსტერი თუკი I, იერემ. 2,32.

მკითხველი გამომკითხველი; შემკითხველი; წამკითხველი: ანუელისა მკითხველ იქნეს ქრისტეანთა* ბალ. 10,38; ამოპენენ სიტყუენი მათნი მსგავსად სიტყუენსა მას მკითხველისა* I, ეზეკ. 14,10; ანუ-მელო-ანუ შემოვრად სიტყუანი მოვლენა, საენებელ იქნის მკითხველთა და მკითხელთა* იხ. რომ.-კურთხ. ისაქ. და იაკ. 36,8; ანუპენი მკითხველნი იუენიან ანუ მკრდისა* ი. 40,18. იხ. კითხა; მდრ. წიგნის-მკითხველი.

მკლავი: ანუ... მკლავეთა თუკი* ლ. 1,51; ამოქმედნი მკლავენი ამარტანთა* ფხ. 9,35; ამკლავითა

თხსთა შეიკრიბნეს კრავნი* I, ეს. 40,11; აღილო მკლავეთა კერპი იგი* ფლკტ. 156,11; ამკლავთა მიიქუა იგი* მრ. 9,80. იხ. სამკლავე.

მკლველი «მომკლველი», ვინც კლავს/წყვეტს, მტარელი: ანუპენი ხართ მკლველთა წინაწარმეტყუელთანი* DE, მთ. 28,81; ანუ შეაყენოს მკლველი ჰელსა მისა* G, — ანუ მისცემდ ჰელთა მისთა მომკლველსა მას* მხ., ისუ 6. 20,6; აღეს დასულებულად მკლველნი იგი* ფლკტ. 150,84; ანუვისუფლებად მკლველი არს სელისა* მ. ცხ. 299v. იხ. კლვა; მდრ. კაცის-მკლველი, მძათ-მკლველი.

მკობა მორთვა: ამკვებოდე სამკაულითა* O, ეზეკ. 28,10. იხ. აღმკობა, მომკაული, შემკობა, შემკობილება.

მკოდელი იხ. შემის-მკოდელი.

მკოდვე (მკოდვისა) ღარიბი, ღატაკი: ანუუეთუ ავასხო ეცხლი მასა შენსა მკოდვესა* O, გამოსლ. 22,26; ანუთ ყვის გონება*... მდირისა და მკოდვისა* O, I ეზეკ. 8,10; ამოდარბან არა შესძინოს და მკოდვე მან არა დააკლოს კერძოხსა მისგან სატირისა* O, გამოსლ. 30,16. იხ. სიმკოდვე/სიმკოდვე, უმკოდვესი.

მკრებალი ი ვინც კრებს: ანუილა ჰერივი, ჩხირთა მკრებალი* მრთ. D, პეტრე და ელთა 310. იხ. კრება.

მკრებელი იხ. კრება; მდრ. თესლის-მკრებელი, წყლის-მკრებელი, ჰომის-მკრებელი.

მკრებ(ე)ლი მპარავი, მძარცველი: ანუდღელო ჰერპელი ეკლესიათა გამოიპარა... გამოვედ, ეკლესიათა მკრებელი* მ. ცხ. 177r; ანუელნი ეკლესიათა მკრებელთა თხს სიკუდილსა განაწესებენ* მ. ცხ. 178r. იხ. კრება.

მკრთომალი მცემელი: ამისცის ნესტუთა გულისათა მკრთომალითა* გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 226,5. იხ. კრთომა.

მკსინვარი «ფრიად ფიცხელი», განარისხებული: ანუილი და მკსინვარენი სწავლის მისთხს* საქ. მოც. 4,2; ანუი მკსინვართ* B, — პავრი ფრიად ფიცხელი* A, სხტ. 185,8. იხ. კსინვა.

მკსინვარება «რისხვა», ღრიალი; ანუილიობა, უთანხმოება, წყრომა: ანუ დუთმონ ნათესავთა მკსინვარებასა მისსა* O, — არა ყონ წარმართთა რისხვა მისი* მხ., იერემ. 10,10; ანუარისხა მკსინვარებითა გულის-წყრომითა მისისადა მფუ* O, გოდ. იერემ. 2,6; ანუო უკვე მკსინვარება მათ ზორის* საქ. მოც. 15,80; ანუქნა ჩუენ ზორის მკსინვარება* ლიბ. 10,286. იხ. მკსინვარი.

მკუარი (მკურისა): ანუპურიტიან ძირი მათი და შეასვიან ზორის ძირთა მისთა სოლი მკურისა და კეთილი ნაყოფი გამოილიან* ბ. კეხ.-ეპუს. დღ. 72,21.

მკურის-კევი «რიტინე»: აღილო მკურის-კევი ჰალწულისათხს, ასელისა ეგვტისა* I, იერემ. 40,11; აღას-ღევით მკურის-კევი წყლულებასა მას მისსა* O, — აღას-ღევით რიტინე* მხ., იერემ. 51,8; ანუქმნი მათნი სავე იუენეს საკუმეველითა და შთახსითა და მკურის-კევითა* O, დაბ. 87,25. იხ. კევი.

მკუდარი (მკუდრისა) «მომკუდარი», გვაში, მძორი, ლეში: ანუილიეს მათგანთა მკუდათა* მხ., — აღაფლვიდეს ყოველთა მომკუდათა* მხ.,

* წყარო ღანჭრათა მიწერილი (რუკ.).

გეგმა: C, 84. 6,33; წარმოედეს... ექსნას ათასი მა-
მაიეი მკარცელი O, 6408. 12,37; წარმოედესა ყო-
ველი ღრი მასა მკარცელი და მკუდარი და ეტლუბი O,
640. 2,12; ამისვედა მას მკუდარი O, 80. 14,18; აუ-
ნას ზედა ჭომათა წილ უკანდნი მკარცელ წარვიდეთ
8. სფ. 147,5.

მკარცე. მკარცე-ი, მკარცელი-ი, მკარცელ-ი კისკისი:
„იყო იგი მკარცე (მკარცელ I) წინაშე ღმრთისა“
საქ. მოც. 7,20; „იხილეს ყრმა იგი მკარცე-ი“ Q,
„იხილეს მკარცელ ყრმა იგი“ მებრ. 11,23; „იხილეს
იგი მკარცელ“ O, 6408. 2,3; „ყოველთა საქმეთა
წინა იგი მკარცელ“ O, 80. 34,27.

მლაღველ-ი მებრძოლი, შემბმელი: „პოვნებდეს, ვი-
თარღელ არიან ვინმე მის თანა კაცნი მლაღველნი“ მათ.
A, ანტ. დ. 25r. იხ. ლაღა.

მლაღვებელ-ი დამცინავი, მისხარა; მისანი: „სრულ ვი-
ყავ მე მლაღვებელთა თანა“ O, 608. 21,5; „ნუ ისმენთ...
მლაღვებელთა თქუენასა და მზნელთა თქუენასა და
მეწამულთა თქუენასა“ I, 6408. 27,8. იხ. ლაღობა.

მლევა-ი მსგავსი: „ესეგათასა უკან დაწნნი სიტყუანი,
რათა მლევა-ი თა მით ჰყარედეს ბოროტსა მას“ ბალ.
186,17. იხ. ეგეშლევა-ი, ესეშლევა-ი.

მლევა-ი მწუხარე. იხ. მლევა-ი.

მლევა-ი მწუხარება: „წარმგზავნეს ბერი მრავლითა
მლევა-ი თა“ მ. ცხ. 210r. იხ. მლევა-ი.

მლეწველ-ი კალოზე მომუშავე: „არა დაუკრა პირი ჯარ-
სა მლეწველსა“ I კორ. 9,10. იხ. ლეწვა.

მლიქნე მამებელი, მახვეწარი: „გონებისა შენისებრ
საბელი გავიდა შენ აგრეთაობა—ველერი მლიქნე“ A,
სახტ. 127,18. იხ. ლეწვა.

მლოცავ-ი მლოცველი: „მივიდეს ოდესმე მონაზონნი, რო-
მელთა მლოცავ ეწოდებოდა“ მ. ცხ. 808v. იხ. ლოცვა.

მლოცველ-ი აღმტყველი, მვედრებელი: „მონაზონის თხო-
ვა მლოცველთა მათა“ O, I წგ. 2,9; „განწმოდნეს
მლოცველნი მისნი და უკრთეს თოელისა განსტყუენს“
O, 640. 4,7. იხ. ლოცვა.

მლოცვადრე გაქეული: „მლოცვადრე მიისწრაფინ
იგი სინაჲ თჳსა“ მ. ცხ. 230v. იხ. ლოცვა.

მლხინებელი-ი შეშინებელი, მპატივბელი, გამწმედე-
ლი ცოდვითაგან: „მლხინებელ ჯეშნე უშეჯლოებათა
მათა“ იერემ. 81,84; „გზადოდით სახელსა მისსა წმიდასა
სასილ და შეწვედ. მლხინებელი და მაცხოვრებ ჯეშ-
ნა“ მ. სფ. 181,14; „მოაღლინაჲ მისი მლხინებელი და
ცოდვითა ჯეშნა“ I ე. 4,10. იხ. მლხინება.

მმადლობელ-ი მადლის გადამხდელი: „მაოების მრავალ-
გზის სული მორწმუნე და მმადლობელი“ მ. ცხ. 88v.
იხ. მადლობა.

მმამრობა მამაცობა, მენე-ყოფა: „განძლიერდი და მმამ-
რობდე“ G, — „განძლიერდი და მმამრობე“ ეხ., იხუ. 5.
1,8. იხ. მმამრობა.

მმარხველ-ი მარხვის შემნახველი, შემნახველი, და-
მცველი: „რათა არა უწინდე კაცთა მმარხველ“ მთ.
6,18; „ყოფს იგი წმიდა და მმარხველ“ მ. ცხ. 27r;

„მმარხველ იქმენ ენისა და მუტლისა“ მ. ცხ. 12r. იხ.
მარხვა; მუტლისა-მმარხველი.

მმთავრობ-ი მთავარი, მუტლი: „იყო ასორ პირველ
მმთავრობი ყოველთა მათ მეფობათა“ G, — „რამეთუ
ასორი მმთავრობდა პირველად ყოველთა მეფეთა მათ“
M, იხუ. 6. 11,10; „მმთავრობთა (მუტლი) მისთანა-
თა მიიმართეს“ G, მსგ. 8,14. იხ. მთავარი.

მმოსილ-ი იხ. მოსა; მკუდრის-მმოსელი.

მნა ფულის ერთეული: „მნსა მათ ათი მნაჲ“ ლ. 10,
18; „ათხუთმეტი სიკლაჲ მნაჲ იგი იყავნ თქუენი“ O, ეგეა.
46,12.

მნათე: „ლეკანოზი ოდეს აწუენ ანუ მნათე...“ ი. ე. 84,12.

მნათობ-ი მანათობელი: „დაბურონ საბაზმაჲ მნათობი“
G, რიცხ. 4,8; „მნათობთა ცისათა საწონელთა სოფლი-
სათა ღმრთალ ჰგონებდეს“ O, სიბრძ. ხოლ. 18,3. იხ. ნა-
თება.

მნაცეტ-ი: „მსგავსად ნავისა გარეშეთა მათგანისა მნაცეტთა
ლეკათა დაეცმინ“ Ath.—12,288v.

მნატრე მონატრული: „არავინ ტყუის სხუად თჳნიერ მა-
ტრელნი და მნატრენი ჯეშნა“ მ. ცხ. 40v; „მნატრე-
ნი ჯეშნა მათუენებნ“ მ. ცხ. 875r. იხ. ნატრა.

მნატრელ-ი მონატრული: „მატრელთაგან და მნატრე-
ლთა უფროსლა იენებს და იზღვევის“ მ. ცხ. 60r. იხ.
ნატრა.

მნე ათასის თავი, კარის გამრიგე, მეურნე; მეთაური,
თავი; მსახური: „ამსახურებლით ვითარცა კეთილნი მნე-
ნი“ I პეტრე 4,10; „კაცი ვინმე იყო მდიდარი, რომელსა
ესაჲ მნე“ ლ. 18,1; „მნე... რომელი დაადგინოს უფალ-
მან მონათა თჳსთა ზედა მიცემად ყამსა იფქლის-საწყაულის“
ლ. 12,42; „გზოგან-მოდღარათა და მნეთა ტუეშე არნ ვი-
დრე ადგილად მოღმოდმდე მამისა თჳსისა“ გალატ. 4,3;
„გვიკითხავს თქუენ ერასტოს, მნე ქალაქისაჲ მრომ. 16,28;
„შეიპყრეს ღვდაკაცი იგი მნეთა მათ ეკლესიისათა“ მ. ცხ.
108r. იხ. მნობა, საშნო, ღვინა-მნე.

[მნებელ-ი] იხ. ნება; თანა-მნებელი.

მნთებარე ანთებელი: „სანთელი მნთებარე“ მ. ცხ.
286v. იხ. ნთება.

მნობა გზოგან-მოდღარ (ყოფა), მეურნე, გამგებ-
ლად ყოფნა: „არაღარა კელ-გვიყუდების შენ ამიერიტგან
მნობად“ DE, — „არაღარა ყოფად ხარ ჩემდა გზოგან-მო-
დღარ“ C, ლ. 18,8.

მნობა „სამნო“, მეურნეობა: „არაჲმს გარდავდე მნო-
ბისაგან (სამნოსა მას C)“ ლ. 18,4. იხ. მნე, ღვინა-
მნეობა.

მნუსხველ-ი გადამწერი: „ლოცვა ყავთ... იორდანესთჳსცა
მნუსხველისა“ H—2261,104r. იხ. ნუსხვა.

მო (←მოგუალ-) მოსვლა: „მო და მივიდეთ“ C, — „გან-
ვიდეთ“ DE, ლ. 2,15; „ხოლო აწ მო და მივიდეთ მისა“
C, — „არამედ მოგუალე და მივიდეთ მისა“ DE, ი. 11,15;
„მო და მოველთ ეგე“ იბ. რომ-კურთხ. მოს. 158,19.

მო-მღე: „ღლითგან მოლელმდე“ O, გამოხლ. 18,10; „მო-
ლელლელ დლელმდე“ O, II ეზრა 9,8.

მოადგილი-ი ღადგილია: „მოპრიდა ამბოხისა მისგან მოადგილსა მას“ C.—„მიფარა, რამეთუ ერი იყო ადგილსა მას“ DE, ო. 6,18. იხ. ადგილი.

მოავაზაკება ავაზაკობა, ქურდობა, ძარცვა: „და თუ შერაჲ-იძინის ანუ მოიავაზაკის“ O, I ეზრა 4,28; „შენცა მოიავაზაკე მათ შერს სელისა შენისა სარგებელი“ B. სფ. 267,22. იხ. ავაზაკება.

მოათევსება ამოღება ათეულისა, მეთედის აღება: „მოითეთეს ით პიტნაჲსა“ C.—„მოიღებთ ათეულსა პიტნაჲსა“ DE, მთ. 29,28. იხ. ათი.

მოათეულდება მეთედის აღება: „რომელმან მოითეულნეს ლეიტელნი იგი“ O, ნემ. 10,33. იხ. ათელება.

მოალვა ამოწევა: „ზოოვი მოალი და ნალუარენი არონისანი დაუმტყენა ღამკდრებალ“ G.—„ზოოვი მოწევა და ტყენი არანისანი დაუმტყენა ღამკდრებალ“ pb., რიცხ. 21,14.

მოანგაჰრება ღაქლება: „არაჲინ ეზრწენით, არაჲის მოვანგაჰრეთ“ II კორ. 7,2; „მის მიერ მო-რადმე-განგაჰრებ თქვენ“ II კორ. 12,17. „არა გარდასლვად და მოანგაჰრებლ საქმესა მისა თვისისა“ I თეს. 4,8. იხ. ანგაჰრება.

მოარება მოთხვა, მიმოვლა.

მოარულ-ი მიმომავალი; (მოთხება): „მოარულთა საშულ ცეცხლისა“ pb., „მოთხვენ წორის საქმილსა მავსა“ O, დან. 8,22.

მოაქამდე, მოაქამომდე (აქამომდე), (ვიდრე დღისამდე), (მოაქალღმდე): „მოაქამდე“ C.—„აქამომდე“ DE, ო. 2,10; „იწყო გალილუაჲთ და მოაქამდე“ C.—„იწყის გალილუაჲთ ვიდრე აქამომდე“ DE, ლ. 28,6; „ვითარცა ჰყავთ მოაქამომდე“ M.—„ვითარცა ჰყავთ ვიდრე დღისამდე ამის“ G, ისუ 6. 23,8; „მოაქამდე“ O.—„მოაქალღმდე“ I, იერემ. 8,25.

მოაქუნ, მოაქუნდა იხ. მოკონება.

მოახლება მოახლოება, (მოწევნა), (ახლოს ყოფნა): (მოხება): „მომაახლენით ჩემდა, რაჲთა ვაჟრთხე ივინი“ ბ. რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკ; „მოეახლა ნაცას“ C.—„ახლოს იყო ნაცას მას“ DE, ო. 6,19; „მეუბლენით ღმერთსა და მოგეახლოს თქვენ“ იაკ. 4,8; „ნე მომეახლები მე, რამეთუ წმად ვარ“ I. ეს. 65,6; „ვითარცა მოეახლა (მოიწია A) ჟამი იგიალტქუმისაჲ“ სავ. მოც. 7,17; „არაღა მოგეახლოს შენ ამიერიჲთა მზაყუარო იგი“ საქითხ. წიგ. II 101,32.

მოახლება (მოხება): „მოახლებასა (მოხებასა C) ჩემ ზედა უკეთურთასა შეკმად (შეკმად C) გორცთა ჩემთა“ ფს. 26,2.

მოახლებულ-ი მოწევენილი: „მოახლებულ არს სასუფეველი ღმრთისაჲ“ მრ. 1,15; „მოახლებულ არს... წყალობაჲ ღმრთისაჲ“ მ. ცხ. 162r. იხ. ახლო.

მოხანა (დებანა): „მოიხანე ემბაზსა მას სილოამს“ C.—„დაიხანე საბანელსა მას სილოამისასა“ DE, ო. 9,7; „მოგბანო სისხლი ევე პირსა შენსა“ უფ. VII, 16. იხ. ბანა.

მოხაძეა-ი მხაძეველი, მსგავსი, მიმსგავსებული; მო-შერნე: „მოხაძეაჲ იქმენით, მმანო, ეკლესიათა მათ

ღმრთისათა“ I ფლბ. 2,14; „მოხაძეაჲ ჩუენდა იქმენით და უფლისა“ I თეს. 1,6; „უკუეთუ თქვენ კეთილის მოხაძეაჲ იქმენით“ I პეტრე 3,18; „მოხაძეაჲ ვად კეთილთა საქმეთა“ ტიტ. 2,14; „მმკლდობაჲ მოხაძეაჲ წჳმისა არს“ მ. სფ. 66,8. იხ. ხაძეა.

მოხაძაობა მიმსგავსება: „არა დააყლეს მოხაძაობისაგან მათისა“ ბ. კეს.-40-თხ 116,7. იხ. მოხაძეა.

მოხერვა (ნქრევა): „მოხერვე მტილსა ჩემსა“ O, კება 4,10; „მოხერვა მათ და განქმეს“ O.—„ან ქრევედეს მათ ზედა ქარი და განქმეს“ I, ეს. 40,24; „მოეხერვაო თქვენ ზედა ცეცხლთა რისხვისა ჩემსაჲთა“ O, ეზეკ. 22,21; „მოხერვეს ნიაჲ-ქართა სიკუდილისათა“ მ. სფ. 197,28. იხ. ბერვა.

მოხირება მიმხრობა: „რამთა მო-ვითარ რამთა-იბიროს გონებაჲ მის ქალისა მოსლვად მისა“ რიფს. 176,81; „რომელ-იგი მოეხირა რაქისს“ ბალ. 112,31. იხ. ხირება.

მოხლარდნა მოხვევა: „მოიხლარდნა წელთა ძონძი“ ბალ. 158,24; „რომელსა მოეხლარდნა საბლარდნელი სპეტაჲ“ პონა ხტფ. 409; „მოიხლარდნა ტყვილი ვითარცა საბლარდნელი“ მ. სფ. 119,20.

მოხლარდნილი-ი შემოხვეული, მოსილი: „სპეტაჲთა ზეწარითა მოხლარდნილი“ მრკ. 258v. იხ. ბლარდნა; ზღრ. მოსაბლარდნელი.

მოხმა (მოყვანება), (მოგურაჲ), (გამომბა): „უბიწოჲ მოიხან (მოიყვანოს G) იგი წინაჲ უფლისა“ O, ლევტ. 8,1; „მოიხან ცოდვისა მისთჲს“ O.—„მოჰგუაროს ცოდვისათჲს მისისა“ G, ლევტ. 4,8; „საბელი მოწეული ესე მოხან სარკუმელსა“ G.—„შტანგი ესე მეწამელი გაშობა სარკუმელსა“ M, ისუ 6. 2,18; „მოიხანა ორნი იგი ქარნი და დაყლნა და განყენა ასოვეულად“ O, I მფ. 11,7; „მოიხთ ქარი იგი უსხი და დაკალთ“ C, ლ. 15,28.

მოხმის-ყოფა ხელის მოვლება, ჩაქიდება: „მოხმა-უყო რქათა მათ საკურთხეველისათა“ O, III მფ. 2,28. იხ. ბმა. მოხნევა (მოთესება): „ცეცხლა ესე უცხოჲ მოხნიეთ (მოთესეთ G) მუნ“ pb., რიცხ. 18,86. იხ. ბნევა.

მოხრწყინვალე (მზინვარე): „იუკუთუ... იყოს ტყავსა ქორცისა მისისასა ბრწყინვალეჲაჲ მოხრწყინვალედ მოთეთრედ... მქოვარი არს“ pb.—„რომლისა იქმნეს ტყავსა ქორცთა მისთასა ბზინვარე მოთეთროჲ... მძოქარა არს“ G, ლევტ. 18,87. იხ. ბრწყინვალე.

მოხურვა დახურვა: „გარემოს პირსა მისსა მოიხურენ“ G.—„პირი მისი დახურვილი“ pb., ლევტ. 18,45; „წჳნი მათნი მოიხურენს სამოსლითა“ S—1141,502. „იყო იგი მოხურვილი“ G.—„იყო იგი დახურვილი“ O, დან. 18,82. იხ. ბურვა.

მოხძარვა (ძებვა): „სამოსელი მისი არა მოიხძაროს“ G.—„სამოსელსა ნუ იძებ“ pb., ლევტ. 21,10. იხ. ბძარვა. მოგება შეძენა, შოვნა, ყიდვა: „ნუ მოიგებთ ოქროსა“ მთ. 10,9; „მოვიგე მონები და მწელები“ O, ეკლ. 2,7; „მოვიგე შენდა სახუველი მერისაჲ“ I, იერემ. 13,1; „იგზრენ მუფეფაჲ შენი, რომელ მოგიგებთ ის, შესულ-ბულო აჲოლონ“ ფლბ. 134, 27; „უკუეთუ მოიგო მონაჲ

გზაურო, ეჭვს წელ გზონებდეს შენ" O, გამოსლ. 21,8; „ეთაჲს მოგებების სიძადაზნა“ Ath.—17,200v; „მოგებ თვესა შენსად ავარაჲი ჩემი“ pb.,—„დაიპყარ ავარაჲი ჩემი“ O, იერემ. 82,7

მოგება შეძენა, ქონება; მოპოვნება: „უფრობეს არს იგი მოგებად. ედრე იქროსა და ვეცხლისა“ O, იგ. სოლ. 8,14; „მოვლენ წიგნი იგი მოგებებისად დაბეჭდული“ I, იერემ. 82,11; „არა არს აღსასრულ მოგებებისა მათისად“ I, ბარ. 8,18; „მოგებად სიბრძნისა უფულოს არა ძალუთ“ pb.,—„მოპოვნებად სიბრძნისა უფულისა მას ვერ ჭაღერდები“ O, იგ. სოლ. 17,18.

მოგებულო—მოგებელი; საკუთარი: „უსაშარლოდ მოგებულისა გან ყოფად არა არს ჰელისსაჲმ“ მ. სწ. 55,4; „იყნეთ ურად ჩემდა მოგებულად ყოველთაგან ნათესავთა“ O, გამოსლ. 19,5; „განწმინდეს თავისა თვისსა ურად მოგებულად“ ტიტ. 2,14. იხ. გება; ზღრ. მოგებელი, მონაგები, მოსაგებელი, უფროგება.

მოგება სამაგიეროს გადახდა, ზღვევა: „რომელი ჰხელავს დაფარულთა, მოგაგოს შენ ცხადად“ მთ. 6,4; „არა აქეს, რად მოგაგონ შენ“ ლ. 14,14; „ღირსად საჭმეთა ჩუენთაებრ მომეგებების ჩუენ“ C, ლ. 28,41; „რომელთა მომეგებს მე ბოროტა“ ფს. 7,5; „საშყლსა მოაგებს და კეთილად აგოს“ O, ებ. 85,4; „მართლიად მოგუაგებ ბოროტსა კეთილისა წილ“ ფლტ. 142,9 იხ. გება.

მოგება შექცევა, გამართლება, მორჩენა, მოსვლა: „მომაგებ იგი მშობლობით“ M, —„შემიქციენ ესენი მშობლობით“ G, მხვ. 11,18; „მოვგო კელი მისი ვითარცა ერთი იგი“ DE, ლ. 6,10; „ეჟალად მოეგნენ, ვითარცა იყვნეს პირველ“ O, ეზეკ. 18,55; „გონებასა თვსსა მოვგო პეტრე“ პეტრე მოც. 44,29; „მოვგო თავად თვსად მამად იგი“ მ. ცხ. 84v; „მოვგო თავსა თვსსა“ მ. ცხ. 84r. იხ. გება.

მოგება მომართება, მოწყობა, წესრიგში მოყვანა: „მოაგოს სახლი და ეძიებდეს გულს-მოღიენდ“ C, —„მომართოს სახლი თვისი და ეძიებდეს გულს-მოღიენდ“ DE, ლ. 16,8; „ეჟალ მივიდეს და ეჟალად მოაგოს ყოველს“ მთ. 17,11. იხ. გება.

მოგება მიღება, პასუხის გაცემა: „არას მოუგებ, რას ესენი შეგწამებენ შენ“ C, —„არას მიუგებ, რას-ესე შეგწამებენ შენ“ DE, მარ. 14,80; „მართლ მომიგე“ ლ. 10,28; „არარად მომიგეს“ ფლტ. 147,15. იხ. გება.

მოგებება გამოგებება, მიგებება: „მოგებებოდეს მას“ მთ. 8,28; „მოგებებოდო (გამოგებებოდო C) მას... კაცი“ მარ. 8,8; „მოგებებოდეს მას მუმილნი იგი“ O, იფ. 10,11; „მოგებებოდეს მას მონანი მისნი სიბრძნით“ ი. 4,51; „მოგებებდა კაცი“ O, II მფ. 10,5; „გუნდად-გუნდად მოგებებოდეს მას ძალნი ცათანი“ მარ. 78,20. იხ. გება.

მოგზაუნება (გზისა) ქვინა (გზისა): „მოვიდა... სახილმელ მქიასა მოგზაუნებით გზისა თვისსა“ pb., —„მოვიდა... სახილმელ მხიასა ქვინად გზისა მისისა“ G, მხვ. 17,8.

მოგზაური-მ თანა-მოგზაური, მგზავრი, მავალი; გამყოლი: „მოგზაურთა თანა არს“ DE, —„თინამო-

გზაურთა თანა იყოს“ C, ლ. 2,14; „იხილა მოგზაური კაცი უბნთა ზელა ქალაქსათა“ G, მხვ. 10,17; „მოიწიოს შენ ზელა, ვითარცა ბოროტი მოგზაური. სიგლაზაჲ“ O, იგ. სოლ. 6,11; „აჲა ესერა მოგზაურნი ისმიტელნი ეპარნი მოვიდოდეს გალაღით“ O, დაბ. 87,25; „დასთრგუნენ მას მოგზაურნი“ მ. ცხ. 78v; „სადა არს, რომელი მოგზაურ ექმნა მრავალთა და დღეს მოგზაურნი მისნი იქცეს და იგი საფლავსა შინა ირლუევის“ მ. სწ. 228,4.

მოგზაური-ყოფა თანამოგზაურება: „რომელთა მოგზაური-ყოფად ხარ“ ანდტ.-ანატ. 211,11. იხ. გზა; ზღრ. თანამოგზაური.

მოგზებება აღგზნება, ანთება: „მოაგზნეს (აღაგზნეს pb.) ცეცხლი მოაბსა ზელა“ G, რიცხ. 21,80. იხ. გზნება.

მოგინება ცუდად მოხსენება, შეურაცხყოფა, დაცინვა: „ნუ ვინ მომიგინდებს ზომად წერისათჳს“ H—2251, 204r; „დიდად მოუგინდის და ფიცხლად წუართის“ ი.ე. 80,18. იყავნ გუამი შენი განგმარ და დამდნარ ზრომითა და მოგინებითა ღამის-თევისა და უძლურებისაჲთა“ მ. სწ. 108,25; „მზისა ჰირითა და მოგინებითა და წყურითა ყოლადვე დაჲსნილ იქმნა“ ლიშ. 60,8. „ქორცნი, მოგინებულნი მარხვითა, უბიწოდ გამოჩნდიან“ მ. სწ. 804,15. იხ. გინება.

მოგლა (დაგლა), ფქვა, დანაყვა: „მოკგლიდეს ფილითა“ G, რიცხ. 11,8; „მოკგალო ამისგან წულილად“ O, გამოსლ. 80,30; „მოგალე და დაიღე წულულებასა შენსა“ I, —„დაგალე და იცე“ pb., ებ. 88,21. იხ. გლა. მოგობა იხ. მოგუება.

მოგოზა შეგლესა, (ცხება): „ყოველი ნაბრძკრი მისი მას შინა მოგოზა თივითა“ O, —„ყოველი ბიწოვნებაჲ, რომელი მას ზელა არს, სცხო“ pb., სიბრძ. სოლ. 18,14. იხ. გოზა.

მოგონება ავულისმერს-ყოფა, (გონება, გრძნობა, შეგნება, ცნობა, შეტყობა, განზრახვა, მოფიქრება: „მოეგონა სიტყვსაჲ მის“ C, —„გულისკმაყვეს სიტყუად იგი“ DE, ლ. 2,17; „მოეგონა მამასა მისსა ეამი იგი“ ი. 4,68; „გულსა მოეგონა და შევიდა იგი სახლსა მარიამისსა“ საქ. მოც. 12,12; „ესე რაჲმე რად ჰქენ, იგი რაჲმე რად მოიგონე“ მ. ცხ. 107r; „მოგონებს ქვინად“ მ. ცხ. 280v; „მოგონა მამასა თვსსა“ მ. ცხ. 117r; „მოიგონე განსაცდელი“ მ. ცხ. 88r; „ვერა სადა მოიგონე სიკუდილი, თუ მოსიკუდილ ვარ უუენისამდე“ მ. სწ. 240,8; „მოიგონეს ცვალება ეამთა და შყელისა“ pb., —„კგონებდეს ცვალებად ეამთა და შყელისა“ O, დან. 7,25.

მოგონება შეტყობა, შეგნება, აზარი: „მოგონებად-მდევე განგუშორის“ გრ. ანტ.-შობ. 206,88; „წერილი გულად უწეს გონებასა, სადა-იგი მოგონებანი იშვებიან“ Ath.—17,888v.

მოგონებულ-ი განზრახული, მოფიქრებული: „ვითარცა მოოდენ-იგონა ესე. მეყსეულად გამოვიდა სენაკით თვისით და გზასა შეუღო სოფლისასა, რაჲთა მოგონებულნი საქმითა აღასრულოს“ მ. ცხ. 296r. იხ. გონება; ზღრ. მოგონებელი.

მოგორება «მიგორება»; „მოგორება (მიგორება DE) ლოდი დიდი კარსა მის საფლავისაჲს“ მთ. 27,80; „მოგორებათ ჩემდა ლოდი ერთი დიდი“ O, I მფ. 14,88. იხ. გორება.

მოგორგენა «განკვრება»; „სიკეთემან სისხეტაისა მისისა-მან მოგორგინის თულთა“ O, — „სიკეთე სისხეტაისა მისისა განკვრებას თულთა“ pb., ზმრ. 48,18. იხ. ვრგენა.

მოგრემანება სურმის ცნება: „მოგრემანნა წარბნი თჳსნი და ზეიმო თავი“ O, IV მფ. 0,80. იხ. გრემანი.

მოგუ ჩექმა: „იკონომოსისაგან ითხოვინ: გინა თუ მოგუ-ნი გინა თუ ჩაფლანი გინა თუ ტყავი“ ა.ე. 44,20; „შევერ-ნეთ მოგუნი“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 184,18.

მოგუ ვარსკვლავთ-მრცხველი, მისანი, კუდიანი; მაზღენთა მოძღვარი: „მოწოდა მოგუთა მათ“ მთ. 2,7; „პოვეს მენ კაცი ერთი მოგუ“ საქ. მოც. 18,8; „წარმოითრეთ მოგუ გე“ თეკლა 89,20; „წიგნებიცა მოიღო მოგუსა მის ფილეტიმონისგან“ ფლტ. 159,7; „სიმონ მოგუსაჲ აქუს ორგულუბაჲ“ მრთ. S, 4. იერ.-ნათლისდ. 86,86; „შეყო მოგუსა ვასმე“ იტ. 115,24. იხ. და-მოგუნა, მოგუება, მოგუ(ა)-მთავარი, მოგუნა.

მოგუთალ «მო», მოსვლა: „ხოლო აწ მოდა მივიდეთ მი-სა“ C, — „არამედ მოგუთალე და მივიდეთ მისა“ DE, ა. 11,16. იხ. გუალ.

მოგუება მოხიბლება, მოჯდოება, გრძნება, მაზღე-ნობა: „ვნებანი კმოგუნიან სელსა. რაჟთა ვითარ მო-ცთუნონ ცოდეთა ზედა ჯორცთა“ მ. ცხ. 100v; „კმოგუ-ნიან, რაჟთაჲცა მიჰქცია“ იგი“ ლმ. 12,80.

მოგუება, მოგობა მისნობა, ჯადო, კუდიანობა; მაზ-ღენაური მოძღვრება, მაზღენაობა: „ესენა არიან, რომელთა აღაშფოთეს პირი ყოელისა ქუეყანისაჲ გრძნებითა და მოგუებითა მაგათთა“ მ. ცხ. 102v; „მტერ არიან ცეცხლისა და მოგუებისა“ ატმ. 96,11; „იქვთ აქუნდა მოგუებაჲ“ იტ. 118,17; „რაჟთაჲცა დაუტევა მოგო-ბაჲ იგი და იქმნა იგი ქრისტიანე“ შუშ. XI, 8. იხ. მოგუ.

მოგუთ(ა)-მთავარი-ი მოგუთათავი: „იხილეს რაჲ ესე მო-გუთ(ა)-მთავართა და მოგუთა...“ შერბეს“ ატმ. 95,11. იხ. მთავარი.

მოგუთდვრება: „მეფე და ყოველნი შეინაჳენი მისნი მოგუ-თდვრანეს უცხად განგებითა მისითა“ მ. სწ. 208,16. იხ. [გულჭრება].

მოგუნა: „მრავლითა უცნებითა კმოგუნი დეს მას“ საკითხ. წიგ. II 26,16. „ყოვლადე არა შეიწნარა მოგუნაჲ იგი მისი“ საკითხ. წიგ. II 27,82. იხ. მოგუ.

მოგურა «მორთუება», «მოძება», «მოყვანება», მოგერა, მიყვანა: „მოკგუარეს (მოართუეს C) მას ბრმაჲ-მრ. 8,22; „მოკგუარიდეს მას ყრმებსა“ DE, — „მოკარ-თუმიდეს მას ყრმებსა“ C, მრ. 10,13; „მოკგუაროს ტარიგი წელიწდელი ცოდვისა მისთჳს“ pb., — „მოკობას ტარიგი წელიწდელი ბრალისათჳს“ G, რიცხ. 8,12; „მოკ-გუარეს ისოს“ M, — „მოიყვანეს იგი იოსუჲს მიმართ“ C, ისუ ნ. 6,28; „აპქსენით და მოკგუარეთ მე იგი“ მთ. 21,2; „არცა მოკგუარენ ასელნი მათნი ძეთა

თჳსთა“ O, ნემ. 18,25; „არა მოკგუარო ცოლი ძესა ჩემსა ისაჲს“ O, დაბ. 24,8; „არა მოკგუარე შენ ცო-ვარი მსხვერპლთა უნთაჲ“ I, ეს. 48,23. იხ. გურა.

მოღ-ი მარცვლულ-ს საწყაო; modius: „ისესიან მოდი ერთი, გინა ორი... და მოილიან და დასთესიან იგი სას-ებით ქუეყანასა მათსა“ მ. სწ. 80,18; „ნავი ხუთასისა მოდისაჲ“ ა.ე. 28,6.

მოღამ-ი ამხანაგი, მოზიარე, გვერდში მოღამი: „სუანი მოღამნი თქენნი, რომელ განწესებულ არიან საქმესა ასურასტანელთა“ M, I ეზრა 6,27; „რაჟთა უკეთუ-რი იგი მოღამითურთ მოედღრდეს“ რიტხ. 177,81. იხ. ღმა; შღრ. განზრახვის-მოღამი, ერის-კაცობისა მოღ-ამი, თანამოღამი, თულთა მოღამი, მოღამობა, მონათ-მოღამი.

მოღამობა თანადგომა: „ლოცვისა მოღამობასა მოაუღ“ ბალ. 147,24. იხ. მოღამი.

[მოღამი] იხ. ღმენება.

მოღამება გარეშეშოცვა, შეშორტყმა, გარე-მოღ-გინება: „მოადგინო მას ჰანაჲები“ G, ეზეკ. 4,8; „მოადგინენ მას ყოველნი მბრძოლნი გარემოსს“ M, — „გარე-მოადგინენ მას ყოველნი მუქოჳენი გა-რემო“ G, ისუ ნ. 8,8; „წყალი მწარე მოადგინეს ქუე-ყანასა და სამკვდრებელსა ზედა მათსა“ მ. სწ. 101,17. იხ. ღმინება, გარე-მოღამება.

მოღამა მოცეა, მორტყმა, მოვლება, მოღება, მოყე-ნება (გვერდით): „მოგადგან შენ მტერთა შენთა ღაშქარი“ ლ. 19,18; „არცალა მოადგას ზღუდის-ზღუდე“ I, ეს. 87, 83; „მოადგა გარემო მისსა ზღუდე ლოდაგან თოლითა“ O, ივდ. 1,2; „მოადგას პატნები“ O, დან. 11,16; „მოადგა დავით ზღუდე ასურეთსა“ M, I 57ტ. 18,6; „მოადგა მათ (სფირილბსა) ყურები“ მ. ცხ. 387r; „მოიღგინს კაცმან ჯორნი გინა ძალნი“ ბალ. 97,21. „მოღამად პატნები ბჭეთა ზედა მისთა“ pb., — „მოღამად ღაშქარი ბჭეთა მისთა“ O, ეზეკ. 21,27. იხ. ღმა.

მოღამულ-ი მომდგარი: „დღეს მოღამულ არს საქმე თავთა ჩუენთა ზედა“ ბალ. 121,12.

მოღამა შემოვლა, შემოხვევა, მოახლოება: „მო-ადგით სიონსა“ ფს. 47,13; „დაჳმბოლან ვითარცა ძალნი და მოადგენ ქალაქსა“ ფს. 88,7; „მოამადგეს მე, ეი-თარცა ფეტქარი“ ფს. 117,12; „მო-ადგეს და ვერცოლი მას“ O, II მფ. 20,16.

მოღამა შემოვლება: „მოღამით მომადგეს მე“ ფს. 117,11.

მოღამილი-ი «გარდასრულ», «თან-მდებარე»: „ისო მო-ცუებულ აყო და მოღამილ დღეთა“ M, — „იისუ მო-ცუებულ აყო. გარდასრულ დღეთა“ G, ისუ ნ. 28,1; „ტომ(ნი) ისრაელსა(ნი), რომელნი მოღამილ არიან მას“ O, — „ტომნი ისრაელსანი თან-მდებარენი მის თანა“ pb., ეზეკ. 27,10. იხ. ღმა, გარე-მოღამა, ზედა-მოღამა.

ლის ძირაკასა" **პხ.**, — „არცა ურემ-კევი გირე-მოუელის ძირაკასა“ **ო.** **ვს.** 28,27. „წელიწადი მოარღუევს დიდსა მოვლელულსა ნაშენებისაგან ცხოვრებისა შენისა“ **მ. სწ.** 258,10. **იხ.** გარე-მოვლენა, ელბა.

მოვლინება მოყვანა, მოტანა; გაგზავნა, გაშვება; **„მოტღაჲ, მორელა“:** „მოთავლინო ძარი ზედა ისრა-ელსა“ **ო.** **IV მგ.** 21,12; „არა მოავლინოს რისხვად მისი მარადლე“ **ფს.** 7,13; „მოთავლინო მახლი“ **ო.** — „მოთვალე მახლი“ **პხ.**, **ეფ.** 83,2; „მუნქესეჲ მო-თავლინეს იგინი“ **მთ.** 21,8; „მოლოდ-შობილი მშ შენი მოთავლინე“ **ფლტ.** 141,26; „უკუეთუ მოთავლინებ ძმასა ჩუენსა ჩუენ თანა“ **ო.** **ღაბ.** 48,4; „მოთავლინის სასჯელი შორის ძმათა“ **პხ.**, — „მოთავლის საშველი შორის ძმათა“ **ო.** **იგ.** სოლ. 6,19.

მოვლინებულ-ი მოგზავნილი, მოციქული: „იუ კაც ერთ მოვლინებულ ღმრთისა მიერ“ **ე.** 1,8; „გარე-მოადგენ მას ანგელოზნი ღმრთისანი, მოვლინებულნი ი. წარყვანებად სულისა მისისა“ **მ. სწ.** 98,25. **იხ.** ელინება.

მოვლტოლა მორბენა: „მოივლტოიან და შეეადრებოან ეკლესიასა ვითარცა ნავთ-სადგურსა“ **აბ.** **რომ.** -**კურთხ.** **იხაქ.** **და იაკ.** 80,1; „შენდა მოივლტოი, რამთა განსწმიდო მწიგულეჲნებაჲ სულისა ჩემისაჲ“ **მ. სწ.** 288,20. **იხ.** ელტოლა.

მოწავება შეწყობა, შეფერება, მოხდომა: „რომელსა ადგილსა მოეზავებო სიტყუად იგი დაწერილი, თუ ნუ ზრუნათ“ **მ. ცხ.** 100v. **იხ.** ზაგება; **ზღრ.** **მომზავებელი.**

მოწავეზულ-ყოფა **„ყუალს-დგინება“:** „არამღმანცა მოზავებულ-ყოფი იგი“ **პხ.**, — „რამთაჲმცა კუალსა-დგინა იგი“ **ო.** **ვს.** 40,12. **იხ.** ყოფა.

მოწაკუვა მოტელოვნება, ღონება, ცდა: „აჲ რამ კეთილ მოიზაკო გზათა შენთა თხოვად სიყუარულისა“ **ო.** — „რამა კეთილი მოიქელოვნო გზათა შინა შენთა ძიებად შეუარებისა“ **პხ.**, **იერემ.** 2,38; „ვერ შემძლებელ არს ძლეად შენდა მტერი, დალაკათუ მრავალნი ღონის-ძიებანი მოიზაკუნეს შენთჲს“ **მ. სწ.** 114,15. **იხ.** ზაქუვა. **მოწარდ-ი რაც იზრდება:** „მეორე ამთავანი არს მო-ზარდი“ **გრ.** **ნოს.** -**კაც.** **აგებ.** 155,20. **იხ.** ზარდა.

მოწარდობა აღმოცენება: „ძალი მოზარდობისა მისისაჲ და მზარდობისაჲ“ **გრ.** **ნოს.** -**კაც.** **აგებ.** 210,20. **იხ.** მოზარდი.

მოწარდულ-ი აღმოცენებითი: „ვიტყუ ძალსა მოზარ-დულსა“ **გრ.** **ნოს.** -**კაც.** **აგებ.** 155,17. **იხ.** მოზარდი.

მოწარე გაუბედავი, ზარმაცი; დაზარებულნი: „რომე-ლნი-იგი პირველ უდებ იყვნით და მოზარე“ **ე.** **იქრ.** -**მარხ.** **და იონ.** 100,10; „მარხვასა მოლალ და კელთ-საქმარსა მოზარე“ **მ. სწ.** 288,25. **იხ.** ზარი.

მოწახულ-ი დიდებული სახის მქონე; მორთულ-მო-კახებული: „ქალაქი მოწახულ“ **ი.** **ვს.** 23,2. **იხ.** ზახვა.

მოწიარე მონაწილე: „იყვნეს მოზიარე ყოველსა შინა“ **მ.** **888r.** **იხ.** ზიარი.

მოწიდვა მოჭიმვა, მოყვანა, მოწევა: „შედე ისარი მშულდა შენსა და მოზიდუ“ **მ. ცხ.** 232r; „ყოველი მო-ვიზიდო ჩემდა“ **ი.** 12,82; „მოიზიდვენ ცოდვასა

მათსა ვითარცა საბლითა გრძელითა“ **ი.** **ვს.** 2,18; „მოგი-ზიდუ შენ შეწყალებად“ **ი.** **იერემ.** 81,8; „მოპზიდა და დაჰქუა იგი ზედა იატაკსა“ **ფლტ.** 126,8. „ცრემლნი გა-მოვლენ სინდლისაგან გუამისა მოზიდვითა თუალთაჲთა“ **მ. სწ.** 02,2. **იხ.** ზიდვა.

მოწომა მოზომა: „მოიზომით თქვენ მთის-პირითგან მთამლე“ **მ.** — „მოიზომნეთ თქვენ იგინი მთის-პირი“ **გ.** **რაცხ.** 24,7.

მოწლევვა განკითხვა, ძიება, მოთხოვნა: „ნუ შენგან მოიზლოს იგი“ **ო.** — „ნუთუ შენგან განიკითხოს იგი“ **პხ.**, **იოზ.** 34,38. **იხ.** ზღვევა.

მოწლვრე მოზლვანე, მოსაზლვრე: „ისიძვე ძეთა მიმართ ეგვპტისათა, მოზლვრეთა შენთა“ **პხ.**, — „ისი-ძვედ ძეთა მიმართ ეგვპტისათა, მოზლვანეთა (მოსაზ-ლვრეთა **ო**) შენთა“ **ი.** **ეფ.** 10,20. **იხ.** ზღვარი.

მოწლვანე, მოზლვანე, მოძლვანე მოსაზლვრე, მე-ზობელი, მოზლვრე: „ისიძვედ ძეთა მიმართ ეგვპტისა-თა, მოზლვანეთა (მოსაზლვრეთა **პხ.**, მოზლვ-რეთა **ო**) შენთა“ **ი.** **ეფ.** 16,26; „ალადგინა უფალჲნი იორამის ზედა... მოზლვანენი ეთიოპელთანი“ **მ.** **II წმტ.** 21,16. **იხ.** ზღვარი.

მოწლუდვა ზღუდის მოვლება, მოვლება, გამაგრება; **„გარე-მოზლუდვა“:** „მოზლუდნეს დანებო მათ“ **ო.** **ივდ.** 4,4; „სარწმუნოებითა და მარხვითა მოიზლუდაც თაქსა თქსსა“ **მართ.** 4, ანტ. **დ.** 21v; „მოზლუდე იგი და აღამაღლოს შენ“ **პხ.**, — „გარე-მოზლუდე იგი და ავა-მადლოს შენ“ **ო.** **იგ.** სოლ. 4,8; „მოზლუდნე ზღუ-დენი შენნი... ანთრაქითა“ **ი.** **ვს.** 64,12; „მოიზლუდე ქვეყანაჲ შენი გელთა“ **ო.** **ზარ.** 28,23.

მოწლუდვილ-ი ზღუდელი, შეზღუდელი, **ზღუდე-მოვლებული, სიმაგრე, განმტკიცებული:** „ქალაქსა შინა მოზლუდვილსა“ **პხ.**, — „ქალაქსა შინა ზღუდვილსა“ **გ.** **ლევტ.** 25,29; „შეზღუდე ქალაქთა მოზლუდვილთა (მეზლუდვილთა **ო**)“ **ი.** **იერემ.** 4,6; „მოზლუდვილ არიან (ქალაქნი), ანუ ეზღუდო“ **ო.** **რაცხ.** 12,20; „ყოველნი მოზლუდვილნი შენნი წარ-დენ“ **ო.** **ოვსე** 10,14; „სხედთ გარემე მოზლუდვილსა იერუსალმს“ **მ.** **II წმტ.** 82,10; „მონაგები კაცისა მდო-რისაჲ ვითარცა ქალაქი მოზლუდვილი“ **ო.** **იგ.** სოლ. 18,11; „ძლიერ არს ვითარცა სამეფოჲ მოზლუდვილი“ **იგ.** სოლ. 18,10. **იხ.** ზღუდე.

მოთაულ-ი მოზიარე, თანასწორი, თანაზიარი (ხე-ლისუფლისა): „ამისდა შემოცენედ... შეიქმნეს ყოველნი გელმწიფენი, მახლობლნი და მოთაულნი მამულისა და სამეფო[ქ]სა მისისანი“ **მატ.** **ქართ.** 281,10; „უადლონ... სწუნობდა ყოველთა მოთაულთა ამის სამეფო[ქ]სათა“ **მატ.** **ქართ.** 280,20. **იხ.** თავი; **ზღრ.** **თანამოთაული.**

მოთეთრო, მოთეთრე: „რომლისა იქმნეს... ბზინვარე მზინ-ვარე მოთეთროჲ“ **გ.** — „უკუეთუ... იყოს... ბრწყინვალე-ბაჲ მობრწყინვალედ მოთეთრედ“ **პხ.**, **ლევტ.** 13,37. **იხ.** თეთრი.

მოთერძვა მოხვნა: „მეზაჲ კეთილი მოსთერძვენ ყანასა თქსსა“ **მ.** **841,845.** **იხ.** თერძვა.

მოთესვა მობნევა: „კაცბლი ესე უცხოჲ მოსთესე (მოაბნიეთ **პხ.**) შენ“ **გ.** **რაცხ.** 16,80.

* წყარო დასახელებული არ არის, მისთვის ადგილია და-ტოვებული (რედ.).

მოთლა მოცხევა; «ვანთლა»: „მოთალა სწავლულად ნაჭერცენ მისი“ O, — „ვანთალა კეთილ-სწავლულებითა ჟღერო ჰერქი მისი“ pb., სიბრძ. სოლ. 13, 11. იხ. თლა.

მოთმენა «დათმენა», ტვირთვა: „ყოველთა მოითმენ“ I კარ. 18, 7; „მო-მე-ვ-ო-თ-მ-ი-ნ-ე მისი“ ფს. 54, 18; „იგი მენელ მოითმენდა“ დ. დ. 128, 12; „არა ახოვნად მოითმინა“ მ. ცხ. 47; „მოვითმინე ვითარცა შობიერ-ბან“ pb., — „დავითმინო ვითარცა შობადმან“ O, ეს. 42, 14. იხ. თმენა; შდრ. მოთმენელი.

მოთმინე მომთმენი, მომლოდინე: „პნატრით მოთმინეთა ბაჟ“ იაქ. 5, 11; „ყოველსა მოთმინე სიმენით“ ავ. რამ. — კურთხ. მოხ. 192, 9; „რომელი ჰყო მოთმინეთა მენათაჲს წყალბაჲ“ I, ეს. 84, 4; „გვრგვინი იყოს მოთმინეთაჲ“ O, ზაქ. 6, 14; „ტვილი არს უფალი მოთმინეთათჲს ქაშა ქარისას“ O, ნაუშ 1, 7. იხ. თმენა.

მოთმინება დათმენა; ღვაწლი: „პირი მოთმინებასა ზე-ჴსა“ ჰრამ. 5, 8; „თავს-იღვა მოთმინებითა“ შუშ. I, 80; „არეუდა იგი... მოთმინებებისა და საშველისათჲს მერმისა“ ხაქ. მოც. 24, 25; „მრავლითა მარხეთა და მოთმინებებითა იქცეულა“ ატმ. 102, 5. იხ. მოთმინე.

[მოთნე] იხ. თნევა; შდრ. თავის-მოთნე, კაცთ-მოთნე. მოთნება მოწონება: „ანდ-მე ვეძიებ რას კაცთა მოთნებასაჲ“ გალ. 1, 10. იხ. მოთნე; შდრ. თავმოთნება, კაცთ-მოთნება.

მოთოცვა მოთხრა, დათოხნა: „ვიდრემდე მოუთოცნო მავს და სკორე დაუღა“ ლ. 18, 8; „არცა მოითოცნოს“ O, ეს. 5, 8. იხ. თოცნა.

მოთრევა «გამოთრევა»: „მოეთრია ბაღე იგი თევზები-თურთ“ C, — „გამოთრევედს ბაღესა მას, თევზითა საესესა“ DE, ა. 21, 8. იხ. თრევა.

მოთუალვა დათვლიერება, მონახულება; დათვლა; ჩაბარება; შეწყნარება: „იყითხვედ გლახათა და სნეულთა და პურობათა, მივედ და მოითუალენ“ მ. სწ. 78, 82; „მოითუალვიდა მწყემსი ცხოვრათა“ მ. ცხ. 87, 47; „მოთ ეამითგან, ვინამდგან მომითუალე იგი ჩუენ“ ხაქ. წიგ. II 28, 82; „მომითუალე და წინა-მიყავ პატეი“ ბალ. 80, 80.

მოთუალულ-ი შეწყნარებული: „თავს-მღებებაჲ შენი მოთუალულ არს“ ლომ. 75, 28. იხ. თუალვა; შდრ. მიუ-თუალეული.

მოთქდომა: „ვითარ აღმოზღვდის მას, მოუქდა თავი მისი, ხოლო გუამი შთავარდა შიგან“ Ath. — 11, 146r. იხ. [თქდომა].

მოთხე «შთასადებელი», კოლოფი, ზანდუკი: „იგლოვ-ღენ მოთხენი სამკაულთა თქუენთანი“ O, — „გოდებდენ შთასადებელნი სამკაულის თქუენისანი“ pb., ეს. 8, 28; „ვითარცა მოთხესა შინა სამოსელი, უცუეთუ მყოარ უტეო, ეამით-ეამად განიყუენეს“ Ath. — 12, 178v. იხ. მოთხვითი.

მოთხევა «დათხევა», «მოპკურება»; «აღვზნება»: „სისხლი მისი მოთხიოს ხარისხსა თანა საკურთხეველისასა“ G, — „სისხლი მისი დასთხიოს კედელსა თანა საკურთხეველისასა“ O, ლევიტ. 4, 25; „სისხლი მოთხეოდის ხარისხსა ზედა საკურთხეველისასა“ G, — „სისხლი მისი მოაბჟერონ ხარისხსა თანა საკურთხეველისასა“ O,

ლევიტ. 7, 2; „ნაბერწყალნი მოთხეოდეს მისგან“ O, — „ნაბერცხალნი აღევზნეს მისგან“ pb., II მფ. 22, 8. იხ. თხევა.

მოთხვა «ქცევა», «სლვა», «მავალ ყოფა», «ელა», «მოარება»; სეირნობა: „იმოთხაენ სამოთხესა მას ქმრისა თჳსისასა“ O, — „იქცეენ სამოთხესა ქმრისა თჳსისასა“ I, — „ვიდოდი სამოთხესა შორის ქმრისა მისისასა“ pb., დაწ. 18, 7; „ტაძარსა მას შინა სამეფოსა იმოთხეოდა ბაბილონს“ I, — „ტაძარსა შინა მეფობისა მისისასა ბაბილონს შინა მავალი იყო“ pb., დაწ. 4, 20; „იმოთხეოდეს ყოველთა ზედა ზღუდეთა თქუენთა“ O, — „ვლო ს ყოველსა ზედა ზღუდესა თქუენსა“ pb., ეს. 8, 7; „იმოთხევენ შორის სატუმილსა მავას“ O, — „მოარულთა საშუალ ცეცხლისა“ pb., დაწ. 8, 92; „რამესა არა იმოთხაე შეუნიერსა ამის ადგილსა“ ფლკტ. 134, 15. იხ. სამოთხე, სამოთხეელი.

მოთხვით-ი მოთხვითი: „რამთა იყილონ ქვა მოთხვითი“ M, II მფ. 34, 11; „იყოს ამისგანი სიწმიდელ ხუთასი წყრთაჲ ხუთასსა ზედა მოთხვითად გარემო“ O, ეზექ. 45, 2. იხ. მოთხე.

მოთხოვა «გამოთხოვა», თხოვა, ძიება: „მოჰსთხოვნა კორცნი იგი იესუდსნი“ C, — „გამოთხოვა გუამი იესუდსნი“ DE, მთ. 27, 68; „მოთხოვა ფიცარი“ ლ. 1, 68; „მოთხოვეს პილატსგან მოკლად იგი“ ხაქ. მოც. 18, 28; „მოთხოვენს მეფესა მას წმიდანი და პატრონისანი ძელნი მოწამისანი მის“ ფლკტ. 100, 1; „ყოველი იგი თანანადები მსწრაფლ მოსთხოე“ მ. სწ. 84, 2. იხ. თხოვა.

მოთხოვა თხოვა, შერთვა, შეუღლება: „მოთხოვა ასელი მისი“ O, III მფ. 3, 1; „მოგითხოვო შენ თავისა ჩემისა საუკუნოდ“ ოცხე 2, 10. იხ. თხოვა.

მოთხრა «აღმოთხრა»: „მოთხარა და დაჴლა“ DE, — „აღმოთხარა ქუეყანაჲ“ C; მთ. 25, 18; „მოთხარის თავისა თჳსისა ძერი“ O, — „აღმოთხარი თავისა თჳსისა ბოროტსა“ pb., იგ. სოლ. 16, 27; „სასაწნებელ მოვთხარე მის შორის“ I, ეს. 5, 2; „მოვთხარო მღვმე“ O, — „აღმოვთხარო ენარცჲ“ pb., ზაქ. 3, 8; „მოთხარა და დაღვა საფუძველი მისი კლდესა ზედა“ მ. სწ. 177, 35. „დღირცა (სამოსელი) იგი მოთხრილსა მას შინა, ვითარცა საგებელი სიღრმესა მას“ განს. ა. 200, 7. იხ. თხრა.

მოთხრობა «თხრობა», მოყვლა: „მოთხრობან ჩუენ მოგებაჲ გზაჲ“ G, — „გვკოთხრობან ჩუენ საზომი გზისა მის“ pb., II მფ. 1, 22; „მოთხრობან ჩუენ მამამან ესაია“ მ. ცხ. 17r; „უცუეთუ მომთხრობელთა მომითხრათ იგი“ G, — „უცუეთუ გამოსცნათ, მოთხრათ მე ესე“ pb., მსქ. 14, 19. იხ. თხრობა; შდრ. მომთხრობელი.

მოთხარი-ი მშვილდოსანი, «მეისარი»: „ემსავსოს მოთხარსა, რომელმან უფროჲს ზომისა არა მოჰზიდნის მშვილდა“ ბალ. 104, 19; „განაწყო მის ზედა მოთხარე ბარემოს“ pb., — „განაწყო მას გარემო მეისარე ბო“ O, ეზექ. 4, 2; „არა ევნოს მოთხარათაგან მბრძოლთა“ Sin. — 11, 890r. იხ. ისარი.

მოკაზმვა გაშენება, მორთვა, «კაზმვა»: „მოკაზმვა-მოწადილი იგი“ მ. ცხ. 170r; „უბრძანა მამამან ძმათა, რამთა მოკაზმონ ადგილი იგი... და ვითარცა ჰკაზმეოდეს, პოვეს ოქროჲ იგი“ მ. ცხ. 170r. „იწყო მოკაზმვად აგარაკსა“ მ. ცხ. 177r. იხ. კაზმვა.

მოკარვე «დამკვლრებული კარავსა»: „აღვიდა გლეონი გზასა მოკარვეთასა კარავთა შორის“ G, — „აღვიდა

გედონ გზასა მას დამკვდრებულთა კარვებისა-
თა“ **ქბ.**, **მსჯ.** 8,11. **იხ.** კარავი.

მოკარგობა «დამკვდრება»: „სადა მოკარგობს მენ
კარავი უფლისა“ **გ.**, „სადა დამკვდრებულ არს კარავი
უფლისა“ **მ.**, **იხუ** 5. 22,10. **იხ.** კარავი.

მოკაფა «მოკუეთა», მოჭრა, დაცემა, აღმოფხვრა:
„მოკაჟდა ყოველი კაცად-კაცადი რტოთა“ **ქბ.**, „მოკ-
აჟეთეს და კაცმანცა რტოთა“ **გ.**, **მსჯ.** 9,40; „სერტუები
იგი მისი მოკაჟეთ“ **ო.**, **მსჯ.** 6,25; „მოკაჟნა მანდარნი
იგი“ **IV მგ.** 18,4; „ხენი შენნი მოკაჟნეს“ **ო.**, „ხე-
ნარნი შენნი დაამხუნა“ **ქბ.**, **გვ.** 10,0; „მოკაჟოს
ყოველი რჩეული ნაძვ“ **ო.**, „მოკაჟეთენ რჩეულნი
ნაძენი შენნი“ **ქბ.**, **იერემ.** 22,8; „მოკაჟდეს რტოთა ხე-
თაჲნ“ **მთ.** 21,8; „რტონი მოკაჟნა და ძირნი ეერ შეძრ-
ნა“ **მ.** **სფ.** 84,24; „ფერწინება მისნი არა მოკაჟდებო-
დეს სიმაგრისაჲნ“ **გრ.** **ნოს.-კაც.** **აგებ.** 158,8. **იხ.** კაფა.

მოკიდება «დამოკიდება»; აღება: „მოკიდნა იგინი
ხუთთა ძელსა“ **მ.**, „დამოკიდნა იგინი ხუთთა ზედა
ძელსა“ **გ.**, **იხუ** 5. 10,28; „მოკეიდე წერაქუსაჲ შენსა“
მ. **ცხ.** 813r.

მოკიდებულ-ი ჩამოკიდებული: „რომელნიმე მოკიდე-
ბულ არიედ ნამუსრევსა რასმე ნაისასა“ **მ.** **სფ.** 117,17. **იხ.**
კიდება.

მოკითხვა მისალმება, მშვიდობის გამოკითხვა, «ამბო-
რის-ყოფა»: „მოიკითხა იგი“ **ც.**, „ამბორს-უყო
მას“ **DE**, **მრ.** 14,45; „უკეთუ მოიკითხე დეთ მეგო-
ბართა თქუენთა“ **მთ.** 5,47; „მოიკითხა ელისაბეთ“ **ლ.**
1,40; „მოიკითხე დით ურთიერთას ამბორის-ყოფითა
წმიდითა“ **I კორ.** 16,20; „მოიკითხეს იგი მშვიდობით“
GM, **მსჯ.** 18,15; „მოიკითხა იგი მოწულე“ **მ.** **ცხ.** 108r.

მოკითხვა სალაში: „გიჟუარს თქუენ... მოკითხვაჲ უბან-
თა ზედა“ **ლ.** 11,48; „მოიწინეს... მოკითხვად ფეს-
ტონისა“ **ხაქ.** **მოც.** 25,18. **იხ.** კითხვა.

მოკიცხალ-ი, **მოკიცხარ-ი** დამცინავი; მატყუარა:
„თაჟუნის-ოცეჲ მოკიცხალთაჲან“ **გრ.** **ანძ.-შობ.**
800,27; „შეტომილ ხართ კაცისა მისგან მოკიცხარი-
სა“ **ი.** **მოც.** 85,87. **იხ.** კიცხევა.

მოკიცხება ენება: „რომელნიცა დამოენ, შემძლებელ არიან
მოკიცხებად ყოველსა ქუეყანასა“ **ო.**, **იფ.** 10,18. **იხ.**
კიცხება.

მოკიცხვა «მღერა», საცინლად აგდება, შერცხევა,
დამდაბლება; მოტყუება: „მოკიცხეს იგი (ხარკი)
ლაშე ყოველ“ **მ.**, „ემღერდეს მას ლაშე ყოველ“ **გ.**, **მსჯ.**
10,25; „რავდენ მოკიცხნე შეეგებულნი ეგ“ **გაშობლ.**
10,2; „მოკიცხა მოგუთა მათგან“ **მთ.** 2,10; „არა
მოკიცხვდის ლეწათაგან სხუათასა“ **მ.** **ცხ.** 28v;
„ეშმაკთაგან მოკიცხეს“ **მ.** **ცხ.** 65r. „გაქუნდინ თავი
შენი ამიერიტან მოკიცხულად მისგან“ **მ.** **ცხ.** 285r; „ალივ-
სნეს გულს-წყრომითა, ვითარცა მოკიცხულნი ჰრომა-
გან“ **ლიმ.** 94,18.

მოკლე არაგრძელი: „სიტყუაჲ რამეჲ მოკლე... დაუ-
ტეოს მათ“ **მ.** **ცხ.** 24r; „თქუა მამამან იოანე მოკლესან“
მ. **ცხ.** 110v; „ცხორებაჲ სოფლისაჲ ამის მოკლე არს“
მ. **სფ.** 97,6. „მოკლედ ვთქუა“ **მ.** **ცხ.** 10v.

მოკლე ჭკუისა წნაკლულევანი გონებითა; ჭკუა-
ნაკლები: „ვითარცა მეჟნაჲ—კაცი მოკლე ჭკუისა“
ქბ., „ვითარცა ვენიჲ—კაცი ნაკლულევანი გონე-
ბითა“ **ო.**, **იგ.** **ხოლ.** 24,80. **იხ.** სულმოკლე, უმოკლესი.

მოკლება «დაკლება», «დაწყუედა», «ტუება», «გამო-
ტუება», «მოუძღურება», «სულმოკლე ქმნა», «და-
ცალდება», დაცოტავება, მონატრულობა, დაღვენა,
დაცხრომა, შემცირება: „წყალი იორდანისაჲ მოაკლდეს
(დასწყდეს **მ**)“ **გ.**, **იხუ** 5. 8,12; „მოაკლოს მიგებაჲ
მისი“ **გ.**, „დააკლოს მიგებაჲ მისი“ **ქბ.**, **ლევიტ.** 25,16;
„მოაკლდა სულსა ჩემსა“ **ც.**, „სულმოკლე იქმნა სული
ჩემი“ **ქ.**, **ფხ.** 70,4; „არა მოაკლდეს მარილი აღთ-
ქუმისა ღმრთისაჲ“ **გ.**, „არა დააცადოთ მარილი
შეჟლისა ღმრთისაჲ“ **ო.**, **ლევიტ.** 2,18; „მოაკლდეს
მაცხოვარებისა შენისა მიმართ სულსა ჩემსა“ **ქ.**, „მოკლდა
სულსა ჩემსა მაცხოვარებისაგან შენისა“ **ც.**, **ფხ.** 118,51;
„მოაკლდა თულთა ჩემთა გლახაჲებითა“ **ც.**, „თელნი
ჩემნი მოუძღურდეს გლახაჲებითა“ **ქ.**, **ფხ.** 87,10; „მო-
გუაკლდა ჩუენ ვეცხლი“ **დაბ.** 47,15; „ზეთი თავსა შენ-
სა ნუ მოგაკლდები“ **ო.**, **ეკლ.** 9,8; „მოაკლდეს
მდინარენი“ **ი.**, **გვ.** 19,8; „შეებულთა პერი მოაკლდა“
ო., **I მგ.** 2,6; „მოაკლდა თულთა ჩემთა“ **ფხ.** 68,4;
„არცა მოაკლოს გამოღებად ნაყოფისა“ **ო.**, **იერემ.** 17,8;
„მოაკლდეს მბრძოლნი ბაბილონსა ბრძოლად“ **ო.**, **იერემ.**
51,80; „მოაკლდა თულთა მათთა“ **ი.**, **იერემ.** 14,8; „სუ-
რისა და მოაკლდებიან სულსა ჩემსა“ **ფხ.** 88,8; „არა
მოგაკლდეს სასყიდელი თქუენი“ **ო.**, **ზაქ.** 2,8; „გულის-
წყრომამან მოუკლიან დღეთა“ **ო.**, **ზაქ.** 80,26; „არცა
შეიქმნოს და არცა მოაკლდეს“ **ქბ.**, „არცა შეეძინოს,
არცა გაშოქუას“ **ო.**, **ზაქ.** 42,22.

მოკლება დაკლება, შემცირება, გაღატაკება; და-
ღვენა: „მოკლებასა ღვინისაჲ პრქუა დღამან იესუს“
ი. 2,8; „სადა იფუბაჲ ბოროტისაჲ, მენ მოკლებაჲ
კეთილისაჲ“ **მთ.** **ც.** **უძლ.** **შვილ.** 613; „მოკლებაჲ მზისაჲ
იქმნა, ვითარცა ჩუეულებაჲ არს“ **ანან.** **ებრ.** 811v; „შენი
არა ყოა მოკლებაჲ“ **ო.**, **იერემ.** 40,28; „იწყუო მან მო-
კლებაჲ“ **ლ.** 15,14; „სიკეთილი არა თუ სხუაჲ არს,
გარან მოკლებაჲ სულისაჲ“ **გრ.** **ნოს.-კაც.** **აგებ.** 219,20.

მოკლებული-ი დაკლებული, «მოუძღურებული»;
უსუსტური; გამოღუული; გვანფიწლოლი; «ნაკლუ-
ლევანი»: „არასადა მოკლებულ არს ძლიერებაჲ შენი,
ქრისტე“ **ფლტტ.** 147,88; „თელთაგან მოკლებულნი“
ფიზ. **XI**, 11; „მოკლებული განვაძლიერო“ **ო.**, „მო-
უძღურებელი განვაძლიერო“ **ქბ.**, **ეუკა.** 84,16; „ესცით
კაცთა შენთა მოკლებულთა პური“ **გ.**, **მსჯ.** 8,15; „და-
მასკჲ მოკლებულ (იყოს), ვითარცა ზენი კალონსაჲ“ **ო.**,
—„დამასკო განფიწლულ (იყოს), ვითარცა ხუაჲი კალო-
ნა ზედა“ **ქბ.**, **ხოლ.** 2,9; „მკონარე სიმდიდრისა მოკლე-
ბულ იქმნებთან“ **ქბ.**, „სიმდიდრისაგან მკონარნი ნაკლუ-
ლევანი იქმნინან“ **ო.**, **იგ.** **ხოლ.** 11,16. **იხ.** კლება.

მოკლების-ყოფა შემცირება, «მოკლებულ-ყოფა»:
„მოკლება-ეყო ქალაქთა იუდაისთა“ **ო.**, „მოკლებულ
ეყო ქალაქთაგან იუდაისთა“ **ქბ.**, **ბარ.** 2,28.

მოკლებულ ყოფა ამოკლები-ყოფა: „მოკლებულ ყოფა ქალწოვან იღვასათ“ *px.*—„მოკლები-ყოფა ქალწოვან იღვასათ“ *O*, *ბარ.* 2,28.

მოკლედანსარული-ი ხანმოკლე: „მოკლედანსარული ცხოვრება ანუ“ *O*, *ხიბრძ.* *ხოლ.* 15,9. *იხ.* დასასრული.

მოკლეთუღ-ი ეყუდმოკლე: „ზუარაყი ანუ ცხოვარი ყურ-დაუღეთილი ანუ მოკლეთუღი საკლავებ ჰყენე“ *G.*—*პბოზ.* ანუ თუ ცხოვარი ყურდეთილი, ანუ თუ ედმო-კლე საკლავად ჰყი“ *O*, *ლევით.* 22,28. *იხ.* კელი.

მოკლვა მოწყუდება, მოკუდინება, დაცემა, მოსრება: „ყოველი, რომელი მოგვყვდნეს თქვენ“ *C.*—„ყოველმან, რომელმან მოგვყვდნეს თქვენ“ *DE*, *ი.* 16,2; „დღეაჲმან მოკლა იგი“ *M.*—„დღეაჲმან მო-კლდინა იგი“ *G*, *მსჯ.* 9,54; „მოკლა შეფი იგი“ *px.*—*დასიცა იგი“ I*, *რიცხ.* 21,25; „უბრალო და მართალი არა მოკლა“ *I*, *დან.* 18,28; „იქადე მახლი და მო-კალ მე“ *O*, *I მფ.* 21,4; „რომელი-იგი მოკლავენ ძალსა“ *I*, *ებ.* 66,8; „მოკლნეს იგინი“ *px.*—„მოსრნეს იგინი“ *O*, *დან.* 18,22.

მოკლვა აღსრულება, სიკვდილი: „ადგილი იგი მოკლ-ვისა მათისა“ *იხ.* 19,5; „ბრძანა მოკლვაჲ მათი“ *საქ.* *მოც.* 12,19; „ეველებოდა მოკლვაჲ შენი უფალს“ *M*, *II მფტ.* 25,16.

მოკლულ-ი მოსპობილი; მოწყულთა: „მოკლულ არს ნებაჲყარი იგი გელა“ *იხ.* *რომ.-კურთხ.* *მოხ.* 106,20; „საქელი დღეაჲცისაჲ მის მადამელისა მოკლულისაჲ (მოწყულისაჲ *G*)“ *M*, *რიცხ.* 25,15. *იხ.* კლეა.

მოკლდა მოკრა, მოთლა: „მოთიკოდა წინასაფარველი იგი საკლავსაჲ მის აწინდელისა მის შემეკლებისა“ *კ.* *იერ.-აღგ.* 156,27. *იხ.* კლა.

მოკრალ-ი შვაგი, გიეი, კეუაშეშეცდარი: „არაჲს მო-ვლა შენა მოკრალელი იგი“ *O*, *IV მფ.* 9,11. *იხ.* მოკრალება.

მოკრალდება ბოდვა, როტვა, არეული ლაპარაკი: „თქვენ თუთ ეწყით კაცი იგი და მოკრალელება მისი“ *O*, *IV მფ.* 9,11. *იხ.* მოკრალი.

მოკრება კრება, შეკრება, მოყრა: „მოკრებით და ესმინეთ“ *O*, *დაბ.* 49,2; „მოკრებით ვეცბო ყოვლი-საჲნ ესრელისა“ *M*, *II მფტ.* 24,5; „მოკრბეს სოლომონ ნუჲსი ყოველი იგი ძენი ისრაელისანი“ *O*, *III მფ.* 8,2; „მოკრბენე ჭელთა შენთა ჭელინი“ *G*, *II მფ.* 28,24; „მოვიკრებოთ თავისა ჩემისა წყებაჲ“ *იხ.* *რომ.-კურთხ.* *იხ.* და *იაკ.* 16,12.

მოკრებულ-ი შეკრებილი; თავმოყრილი; მოკრეფილი: „მოკრებულ არაჲნ ეყეთური მრავალნი შებოლწებად ჩუენა“ *რიცხ.* 189,21; „მოკრებულ იყვნეს მუნ წყო-ბად“ *O*, *II მფ.* 28,8; „ვითარცა მარცუალნი ყურძნისანი მოკრებულსა ეწაჲსა შინა“ *A*—22,784. *იხ.* კრება; ხილ-სმოყრება, წიადმოყრება.

მოკრალდა დანაშე: „მოკრალეს გარეგნით მათ-სა“ *G*,—„დაჲქმეს კარი“ *M*, *მსჯ.* 9,51.

მოკრალულ-ი დანაშეული; გარე მოხუეული: „მტრი მოკრალელი, წყარო დაბეჭდული“ *O*,—*მტრი დიქელი, წყარო დაბეჭდული“ px.*, *ქება* 4,19;

„მუცელი შენი—ხუავი იფლისაჲ, მოკრალელი შრომნი-თა“ *O*,—„მუცელი შენი, ვითარცა ხუავი იფლისაჲ, გარე-მოხუელი შრომნი“ *M*, *ქება* 7,2. *იხ.* კრალვა.

მოკუდევ-ი სასიკვდილი: „მეცა კაცი ვარ მოკუდავი“ *ხიბრძ.* *ხოლ.* 7,1; „განაცხოველნეს მოკუდავნი ცა ვეგ-კორცნი თქუენი“ *ბრომ.* 8,12; „ვემსგავსნეთ მკედარათა მათ მოკუდავისა შეფისათა“ *მ.* *ცხ.* 15v. *იხ.* კუდომა.

მოკუდინება მოკლვა, მოსრება, მოწყუდება: „არაჲთაჲ მოკუდინეს იგი“ *C*,—„არაჲთაჲ მოკლეს იგი“ *D*, *მთ.* 20,59; „დღეაჲცმან მოკუდინა იგი“ *G*,—„დღეაჲცმან მოკლა იგი“ *M*, *მსჯ.* 9,54; „მოკუდინ-ნეთ იგინი“ *G*,—„მოკუდინეთ იგინი“ *M*, *მსჯ.* 20,18; „რომელნი მოკუდინა სამფსონმან“ *G*,—„რომელნი მოსრნა სამსონ“ *O*, *მსჯ.* 16,80; „თუ მოკუდაჲკუდინ-ნენ, ჩუენ მოკუდეთ“ *III მფ.* 7,4; „მოკუდაჲკუდინო იგი წყურლითა“ *O*, *ოვხე* 2,8; „სამართალმან მათმან მოკ-კუდინა მე“ *ფლავტ.* 140,20; „არა მოკუდინოს სი-ყმილითა უფალმან სული მართალი“ *O*, *იგ.* *ხოლ.* 10,8. *იხ.* მოკუდინებელი.

მოკუდომა აღსრულება, მოწყუდომა, სიკვდილი; მოსრება; მოწყუება: „მოკუდეს წინაშე უფლისა“ *G*,—„მოწყუდეს წინაშე ღმრთისა“ *O*, *ლევით.* 10,2; „მო-კუდელ მთასა“ *M*,—„აღესრულელ მთასა“ *G*, *II მფ.* 82,60; „რომელ მოკუდა მადიანიტელისა თანა“ *Fr.*,—„რომელი მოწყულა მადიანიტელისა თანა“ *G*, *რიცხ.* 20,14; „მო-კუდენ დიდნი და მცირენი“ *px.*—„მოკრნენ დიდ-დინი და მცირენი“ *O*, *იერემ.* 16,9; „არა მოკუდა ქა-ლი ესე“ *მთ.* 9,24; „წელსა მას, რომელსა მოკუდო ოზიი მეფე“ *I*, *ებ.* 6,1; „სიკუდილით მოკუდინი“ *მთ.* 15,4. *იხ.* კუდომა; შდრ. მოსიკუდილი.

მოკუეთა მოკლა, წყარკუეთა, მოკაფა, მოკრა; მოკლდება; მოხევა: „თირკუემელთა თანა მოკაჲუე-თოს“ *G*,—„თირკუემელთა თანა მოკაჲდოს“ *O*, *ლევით.* 4,8; „მოკაჲუეთოს მღელმან თავი მისი ქელითგან“ *G*,—*წარკაჲუეთოს თავი მისი მღელმან მან საქციელითგან“ O*, *ლევით.* 5,8; „მოკაჲუეთეს და კაცმანცა რტოჲ“ *G*,—*მოკაჲუდა ყოველი კაცად-კაცადი რტოჲ“ px.*, *მსჯ.* 9,49; „მოკაჲუეთოს და ცეცხლსა დაედეს“ *მთ.* 8,10; „მოკაჲუეთის ტვენები მცირე მანგლითა“ *I*, *ცხ.* 18,5; „არაჲთაჲ მოკაჲუეთეს ენაჲ მისი“ *რიცხ.* 176,18; „მო-კაჲუეთეს თანნი მათნი მახლითა“ *რიცხ.* 177,21; „მო-კაჲუეთთა თავი იოვანეს“ *მთ.* 14,10; „მკურნალმან, რო-მელმან მოკაჲუეთის კორცი დამალი“ *მ.* *სწ.* 12,2; „ნუ მოკაჲუეთ მე, ვითარცა ლელსა მას უნაჲფოსა“ *მ.* *სწ.* 202,0. „უბრძანა მოკუეთაჲ თავისა მისისაჲ“ *C*,—„უბრძანა მოლებად თავი მისი“ *DE*, *მრ.* 9,27; „მოკაჲუეთის მათ (კუფთა) საჭრელითა მწიგნველისაჲთა“ *px.*—„მოხიის (კუფთა) მეფემან სახეველითა მწიგნობრისაჲთა“ *O*, *იერემ.* 28, 28.

მოკუეთილი-ი მოპირილი, გამოკუეთილი: „წელნი მათნი და ფერცნი მათნი მოკუეთილ იყვნეს“ *M*,—„მწყუ-ერვალბესა ჯელთა მათთასა და მწყურვალბესა ფერცთა მათთა-სა მოპირილნი იყვნეს“ *G*, *მსჯ.* 1,7; „მოკუეთილი და აღმოტაცებული არა შესწირო იგი უფალსა“ *px.*—„გა-მოკუეთილი და გამონატაცები არა მოპვარნეთ ესენი

უფალსა" G, ლევიტ. 22,24; „ძელი მადნარისაგან მოკუ-
ეთილი" I, იერემ. 10,8; „უკუეთუშა იხილუ ასოა რომე-
ლიმე მოკუეთილი გუამისაგან" მ. სფ. 42,10. იხ. კუ-
ეთა; შდრ. მონაქუეთი.

მოკუეცა მოკტა: „მოკუეცენეს თმანი და წუერნი
მისნი" იზტ. 117, 21. იხ. კუეცა.

მოკუეცილი-ი იხ. წინა-მოკუეცილი.

მოკუთნვა „მოკუთნვლა"; დაკრეფა: „ვითარ სახელ უკუ-
თუ ვინ მოკუთნის ზეთის-ზე, ეგრეთ მოკუთნენ
ივინი" მხ.,—„ვითარცა-იგი ვინ მოკუთნეს ლავნ ზეთის-
ხილსა, ეგრეთ მოკუთნეს ივინი" O, ეს. 24,18. იხ.
კუთნვა.!

მოკუთნვლა მოკრეფა (ყურძნისა თუ ზეთისხილის ნარ-
ჩენისა), „მოძკაა, „მოკუთნვა"; „მოკუთრეფა": „ხარ-
კის-მოძღვლნი თქუენნი მოგკუთნეს თქუენ" O,—
„მებარკენი თქუენნი მოგკუთნეს თქუენ" მხ., ეს. 3,12; „ვი-
თარცა-იგი ვინ მოკუთნეს ლავნ ზეთის-ხილსა, ეგრეთ მო-
კუთნეს ივინი" O,—„ვითარ სახელ უკუეთუ ვინ მო-
კუთნის ზეთის-ზე, ეგრეთ მოკუთნენ ივინი" მხ.,
ეს. 24,18; „მოკუთნეს ლენ ივინი, ვითარცა მოკუთნეს ლე-
მე" O, გოდ. იერემ. 1,22; „მოკუთნეს ლევიდით, მოი-
კუთნეს ლევიდით, ვითარცა ევენჯსა, ნეშტსა ისრაშისასა"
O, იერემ. 9,9; „რევენნი გამოძარცულნის და მოკუთნეს
ნის" ფიშ. XVII, 9. „ნუ უკუნ-იქუევი მოკუთნვლად
დაშთომილისა მის" მხ.,—„არა უკუნ-იქუევი მოკუთნვლად
უკუნა ეგრეთა შენთა" G, II შჟ. 24,20. იხ. კუთნვა;
შდრ. მოსაქუთნვლი.

მოკვრნელ „უტრეულად": „მოკვრნელ თავი თვისი უო"
O,—„უტრეულად ვინ თავი თვისი უო" მხ., თგ. სოდ. 17,28.
იხ. [კვრნე].

მოლაღე მოჩხუბარი, „მეგრძოლი": „მშვიდი იგი იყავნ
მოლაღე" O,—„მშვიდი იყავნ მეგრძოლი" მხ., იოვ.
3,11; „რამათა შორის მოლაღეთა ჰყოფდეს მშვიდობასა"
მ. ცხ. 70f; „მარბვასა მოლაღელა ქელ-საქმარსა მოზა-
რე" მ. სფ. 238,26. იხ. ლაღე; ღმრთის-მოლაღე.

მოლაშქრე მხედარი; მეომარი, მეგრძოლი: „მორაი-
ნალმან და მოლაშქრე მან... ისწონ კელოვნება ძლე-
ვისა" მ. ცხ. 277v. იხ. ლაშქარი.

მოლბობა დალბილება; მოკვეთა, მოცვეთა, „მოლ-
ბობა": „რტონი მოლბიან" მრ. 18,28; „მოლბა გუ-
ლი შენი" O, IV შფ. 22,19; „მამათა ჰამეს აწახი, და
შვილთა კბილნი მოკლბეს" O,—„მამათა ჰამეს აწახი, და
კბილნი შვილთანი მოლბეს" მხ., იერემ. 31,29; „დალა-
კათუ გული შენი კვიასა ივის, მოკლბეს იგი" მ. სფ.
20,24. იხ. ლობა.

მოლგვა „ვანკუება", გამოლგვა: „მოელღი მას ყოვე-
ლი ნაყოფი მისი" C,—„ყოველი ნაყოფი მისი განკუე-
ბულ იყო" DE, მრ. 6,26. იხ. ლევა.

მოლგრწნა „მოსრება": „მოიღერწმნეს მათგან ძეთა
ისრაშლისათა გზათა ზედა ხუთგზის ათასნი კაცი" G,—
„მოღავე-ს რეს მერამე გზათა ზედა ხუთ ათასი კაცი" M,
მსჯ. 20,46. იხ. ლერწამი.

მოლგვსა შელგვსა, შეცხება; შემოსა: „შინაგან და გა-
რეიე მოკლეს" O, გამოხლ. 26,11; „მოლესა იგი
ოქროთა წმიდითა" M, II ნშტ. 8,8.

მოლესულ-ი შემოსილი, პირმოკეთებული: „შენ გილ-
გან ტაძარნი, მარმარლოთა მოლესულნი" მ. სფ. 25,28.
იხ. ლესვა.

მოლგწვა გატეხა, დამსხვრევა: „ვინ მოლგწა ქურკელ
ესე" მან.

მოლგწილი-ი მომტერეული: „უკუეთუ ქარისაგან კოო
მოლგწილი იგი (შეშა) მ. ცხ. 172v. იხ. ლგწვა.

მოლოდება ლოდნა, მოლოდინება, დაცვა: „მოელო-
დეთ აღთქმასა სულისა წმიდისასა" ხაქ. მოც. 1,4; „მოე-
ლიან თუაღნი ჩემნი მაცხოვრებელსა შენსა" ფხ. 118,128;
„მოელოდა სასუფეველსა ღმრთისასა" მრ. 16,48; „მოე-
ლოდენ, ვითარცა წვამსა, თქუემასა ჩემსა" M,—„მოილო-
დებოდე, ვითარცა წვამსა, აღთქმად ჩემი" G, II შჟ.
82,2; „რომელსა-იგი მოელოთ" ი. ოქრ.-მარხ. და იონ.
100,8; „არავინ მოელოა გულითა" I, ეს. 87,1; „მოელო-
და იგი დეჟისისა მის მოსლვასა" სხტ. 128,21.

მოლოდება „იქვჳ, ცდა, ლოდინი: „განმარინა მე... ყო-
ვლისაგან მოლოდებისა (იქვჳსა C) ერისა მის ქურა-
თასა" ხაქ. მოც. 12,11; „სამწინელი რამე მოლოდებია
საწეღისა... შესკამდეს მტერთა მათ" ჰებრ. 10,27; „მო-
ლოდებამა მან სასყიდლის-მომცემელისაჲ კნის სული საქ-
მელ კეთილისა" მართ. D, კ. იერ.-აღდგ. 118; „მოიღოს
მოსაგებელი მოლოდებისა მისისაჲ" მ. სფ. 181,28. იხ.
ლოდება; შდრ. მოსალოდებელი, მოულოდებელი.

მოლოდინება ლოდინი: „ქერარს მოლოდინებაჲ
ეაშა" მ. ცხ. 48v. იხ. ლოდინება.

მოლოქი ერთგვარი მხალა, malva: „იხილა ადგილსა
მას მოლოქი" მ. ცხ. 225v.

მოლოშნა მოლოკვა: „მოკლოშნიდა ოფლსა მისსა"
H—841,400. იხ. ლოშნა.

მოლოცვა: „მოილოცეს წმიდანი ადგილნი" მ. ცხ. 187r.
იხ. ლოცვა.

მოლხინე მხიარული: „მოლხინეთუ არს, გილოდინ"
იაკ. 5,18. იხ. ლხინი, უმოლხინე.

მოლხინება მხიარულება: „რომელთა მათა აქუნდა საწუ-
რები, მოლხინებთ შთამოვიდეს მონასტრად" ი. ვ.
88,9; „იოსები მოკუდეს და მოლხინებამა ეპოო" ხაქ.
წიგნ. 37,15. იხ. მოლხინე.

მოლხობა „შთამოგნნა", დახსნა, მოღუენება, დარ-
ღევეა; „მოლხობა": „არა მოეღუენენ კარვისა ძელ-
ნი ენნი" O,—„არ შთამოიკნენენ აფრის ქსელნი"
მხ., ეს. 28,28; „მამათა ჰამეს აწახი და კბილნი შვილთანი
მოლხუეს" მხ.,—„მამათა ჰამეს აწახი და შვილთა კბილ-
ნი მოკლბეს" O, იერემ. 31,29.

მოლხობილი-ი მოღუენებული, მოშეგებული, დარღვე-
ული: „რამათაჲ არა ვიხილე იგი ყოვლადჲ მოლხობი-
ლი" თომა მოც. 18,43. იხ. ლობა.

მომაგრებულ-ი „განძლიერებული": „იერიქოა შეყენ-
ულ და მომაგრებულ იყო" G,—„იერიქოა შეყენებულ
იყო და განძლიერებულ" M, იხლ. ნ. 9,1. იხ. მაგრება.

მოშადლეზა ჩუქება, მინიჭება, ბოძება: „მოშადლ-
ეთ მე შეცოდებაჲ ესე" II კორ. 12,18; „მოგუშადლეთ
ჩუენ ცხობებაჲ" O, II ეფრ. 2,8; „მოშადლეთ მე ნაოული
ესე ჩემი" ფლკტ. 188,82; „მოშადლენ მე თხოვანი
ესე" ფლკტ. 157,18.

მომადლება მინიჭება, დაჯილდოება: „უნდა მომად-
ლებად ჰქონათ ფულს“ სპ. მოც. 24,27; „ნუთუ
შეგსპილას ვინმე ჩემი მომადლებასა მათსა“
მ. ცხ. 71v.

მომავალი-ი (მოსლეთად), რომელი მოვალს, მერმისი,
მოწვევადი; (მქანარი): „ნენ ხარა მომავალი იგი, ანუ
სადა მოვალდით?“ მთ. 11,8; „საუკუნესა მას მომავალ-
სა ცხობად საუკუნოდ დამკვდროს“ ლ. 18,80; „მომავ-
ალა იგი გიბრას თქვენ“ DE, — „მოსლეთად მათ
გაბრას თქვენ“ C, მ. 16,18; „უეწყოს უფალი ნათესავსა
მომავალსა“ C, ფხ. 21,31; „მომავალნი და წარმა-
ვალნი“ DE, — „რომელი-იგი მოვიდოდეს და წარვიდო-
დეს“ C, მრ. 6,31; „არავის აქვს ჯელმწიფება... არცა
ზელთა და მომავალთა ჩვენთა“ A—484,815v; „წარ-
მონდეს სიონს, ვითარცა მდინარე მომავალი“ O, — „გა-
მონდეს სიონს წინა, ვითარცა მდინარე მქანარი“ მხ.,
ფხ. 32,2. იხ. მოსლვა.

მომავლინებელი-ი გამომგზავნილი: „შეიწყნაროს მომავ-
ლინებელი ჩემი“ მთ. 10,40; „დასრულეთ ჩემ ზედა
ბრძანებული იგი მომავლინებელისა თქვენისა“ თომა
მოც. 19,38. იხ. მოვლენება.

მომავლინებელი-ი სასიკვლინე: მრთ. A, ბ. კეს. მარხ.
58v. იხ. მოვლენება.

მომანქნება: „უეწყეთ მან მომანქნა“ ი. ოქრ. სახუმლ.
46. იხ. მანქნება.

მომარგლა გამოკრება; გამოშორება: „მოვჰმარგ-
ლით იგი (ღვარძლი)“ მთ. 12,28.

მომარგლა გამოთოხნა: „მომარგლასა მას ღვარძლი-
სა“ მთ. 18,29. იხ. მარგლა.

მომართ (თნდ.)-კენ: „ჩვენდა მომართ იგვსა ამას იტყვა,
ანუ ყოველთა მიმართ?“ ლ. 12,41; „იყო სიტყუად უფლისა
ჩემდა მომართ“ O, ეფე. 25,1. იხ. მართ.

მომართება დაგვა, დასუფთავება; (მოგება): „მოჰ-
მართოს სახლი თვის და ეძიებდეს გულს-მოღვინელ“ DE, —
„მოგაგოს სახლი და ეძიებდეს გულს-მოღვინელ“ C, ლ. 16,8;
„მოჰმართა სახლი“ გრ. ანდ. მობ. 290,22.

მომართებულ-ი გამოწმენდილი, გამოგვილი: „სული-
რი, მომართებული და განმუხებული და შემეული
(პოვის სახლი)“ მთ. 12,44.

მომართება, მომართვა (მიმართება), კუთვება, შებ-
მა, ჭახება: „მოიმართონ შორით“ O, მბ. 1,8; „ვი-
თარცა ორზან მოიმართოს და განიმართნეს ფრთენი
თქნი“ O, — „ვითარცა არწივან მიიმართოს და განი-
მარტნეს ფრთენი მისნი“ მხ., იერემ. 48,40; „მოლათუ-
ჰმართოს იორდანეჲს პირსა მისსა“ M, — „მკეთოს
იორდანე პირსა მისსა“ თომა 40,18.

მომართება (ზედა-მოსლვა): „არა შეიწინა... არცა მო-
მართებისა არაწმენდა შემოსრლილსა“ მხ., — „არა გე-
წინოდეს ვენ... არცა ზედა მოსლვასა უღმრთოთა მო-
წყენელისა“ O, მგ. ხოლ. 3,25. იხ. მართება/მართვა.

მომატება გაზრდა: „მოემატნეს მჭელარნი“ ქ. ცხ. 81,8.
იხ. გაზრატება.

მომატყუებელი-ი მიმყოლი, საბაბი, შუამავალი, შემ-
ძენელი; მიზეზის მომცემი: „მომატყუებელ მონათა
შენთა“ თომა მოც. 14,10; „მძულს ნიჭი, ზღვევისა მომა-
ტყუებელი“ ბ. კეს.-40-თხს 118,6; „კეთილისა მომა-
ტყუებელ არს“ მრთ. A, კ. იერ.-სული წმ. 108; „კეთი-
ლისა მისსაუკუნოდსა მომატყუებელ იქმნის“ მრთ. A, კ.
იერ.-სინან. 04,0; „კეთილისა მომატყუებელი იგი ესე
არს, უეწყეთ უხაროდის კაცსა გამრავლებად ნაყოფთა კე-
თილთა“ ბაჟ. 87,85. იხ. მოტყუება.

მომატყუებელი-ი (მომატყუებელი), მომბარუნებელი:
„არავინ იყოს მეძიებელ, არცა მომატყუებელი“ I, — „არა
იყო გამომძიებელი და არცა მომატყუებელი“ მხ., ეფე.
33,8; „უფარი მომატყუებელი არს უღმრთოთა“ მ. სფ.
219,10. იხ. მოტყუება.

მომამთობელი-ი დამახრჩობელი: „განეშორენ კაცი ნაყო-
ფისა მისგან მომამთობელისა“ მ. სფ. 180,22. იხ.
მომთობა.

მომამწყინებელი-ი: „უაუთუმი... გამოსცადენ ქირნი და...
მრავალფერნი იგი სულნი, მომამწყინებელნი მისნი“
ბაჟ. 108,8. იხ. მოწყინება.

მომგებელი-ი შემძენი, პატრონი; მიმზღველი; სასყიდ-
ლის მომცემი: „სიმდიდრე ვებასა მოატყუებს მომგებე-
ლთა მისთა“ მ. სფ. 112,8; „სულმან უკეთურმან წარწყმი-
ლის მომგებელი თვის“ O, ზირ. 0,4; „იქნა ხარმან
მომგებელი თვის“ I, მხ. 1,8; „წარმდები და უწესოა
ენად წარწყმედს მომგებელსა მისსა“ იაკ. (თაფნი 6);
„მომგებელი მადლისა“ O, ზირ. 80,0; „მართალ არს
მომგებელი იგი ჩემი“ თომა მოც. 15,29. იხ. მოგება.

მომგზავრება (მომსტ(უ)რობა): „მომაგზავრონ
ჩვენ ქუეყანა“ G, — „მოიქმსტრონ ქუეყანა იგი“ მხ., II
ფე. 1,28. იხ. მგზავრება.

მომგურელი-ი იხ. სძლის-მომგურელი.

მომდო(ვ)რება მომშვიდება: „ოდეს განეშორის, დაუდ-
ნის და მომდორდის“ მ. სფ. 182,20; „ლომან თუ იბი-
ლის იგინი, მენქუსეჲს მომდოვრდის“ სპ. წიგნ. II
55,5.

მომედგრება (დაცნა), დამედგრება, დაშლა, მო-
სუსტება: „არა თუ მოვმედგრდეთ“ მხ., — „ნუჰყო
დავჰსნდები“ ბაჟ. 0,0; „შესულბეს და მომედგრ-
დეს (დამედგრდეს I)“ O, იერემ. 8,9; „ნუ მომედ-
გრდები“ O, მგ. ხოლ. 8,21; „სხუსა არაჲს ეშინოდის და
არა მომედგრდეს“ O, ზირ. 81,15. იხ. მედგრება; შდრ.
მოუმედგრებლად.

მომზადება (დამზადება), გაწყობა: „მოაქუნდა, რამ-იგი
მოეზადა“ DE, — „საუქმეველი იგი, რომელ დამზადეს“
C, ლ. 24,1; „მოეზადა სატურველი მრავალი“ M, II 58ტ.
32,5; „საზრდელი იგი, რომელი მოგეზადაოს“ მ. სფ.
25,2. „გამოვიდეს მომზადება“ DE, — „წარვიდეს დამზა-
დება“ C, მრ. 14,10; „განითქუა მომზადება იგი
ამთ საქმეთა შორად“ M, II 58ტ. 20,15.

მომზადებულ-ი (განგებულ-ი): „განმზადებად უფალსა ერი
მოეზადებულ“ DE, — „განმზადებად უფლისა ერი გან-
გებულ“ C, ლ. 1,17. იხ. მზადება.

* წყარო ფანქრთაჲს მიწერილი (იერ.).

მომზავებელი-ი დამამშვიდებელი: „მომზავებელსა მას მათსა მოვლიან ტაროსსა (მენავენი) მ. ცხ. 108v; „რომელნი-იგი (ადგილნი) შეუნიერ არიან... და მომზავებელ სულიერსა მონაზონთა საყოფლად“ ი.ე. 20,14. იხ. მოზავება.

მომზარახ-ი დამძრახავი: „შენ ხარა ავათონ, მომზარახ ი და მასმენელი“ მ. ცხ. 284r. იხ. ზარახვა.

მომთრვალი ლოთი, ცხელი: „ქაშდეს... მომთრვალეთა თანა“ მთ. 24,40; „მუშაჲი მომთრვალე ვერ წარეწიოს სიმდიდრესა“ ო, ზირ. 18,38; „არცა დაუტევს ჩუენულებად მათი მომთრვალეთა“ მ. სწ. 64,8. იხ. მთრვალი.

მომთხრობელი-ი გადმოცნობა: „უკუეთუ მომთხრობელთა მომთხრობთ იგი“ G, „უკუეთუ გამოსცნათ, მითხართ მე ესე“ M, მსჯ. 14,12. იხ. მოთხრობა.

მომთხუევა შემთხუევა, მოხდომა: „მოემთხუა მას წმიდისა სახარებისა საკითხავი“ მრთ. A, ანტ. დ. 20r. იხ. მოთხუევა.

მომთხუევით შემთხუევით: „მომთხუევით მას ადგილსა ორმოცი სარკინოზი წარმოვიდოდა“ სპ. წიგნ. 98,15.

მომიზღება ამონადება, სასყიდლით მოყვანება, დაქირავება: „მოიმიზღნა თავისა თვისა აბიშელმან კაცი ცუდნი და უქმნი“ G, „მოინადნა მით აბიშელქ კაცი უკეთური და განკითხილი“ M, მსჯ. 8,4; „მოიმიზღეს შენ ზედა ბალაჲ“ G, „სასყიდლით მოიყვანეს ბალაჲ“ M, II შქ. 28,4.

მომა დოკუმენტალა: „მოიმაჲი, სადა არა სთესი“ მთ. 26,24; „რამცა სთესოს კაცმან, იგიცა მოიმაჲოს“ გალ. 6,8; „მეხარკენი თქუენნი მოგმკიან თქუენ“ მხ., „ხარკის-მომქდელნი თქუენნი მოგკუთხ ლეენ თქუენ“ ო, ეხ. 8,12; „ითესეთ იფქლი და ეკალსა მოიმაჲით“ იერემ. 12,18; „მდიდარი ქუეყანით მოიმაჲის საზრდელსა გლახათა კელითა“ მ. სწ. 142,25; „მომაჲოთ სამკალი“ მხ., „მკალით სამკალი მისი“ M. ლევით. 22,10.

მომა: „მსგავს არს კაცსა, რომელი სთესვიდეს ზღუასა და ჰგონებდეს მომაჲასა“ A—85,168v.

მომაკილი-ი: „ახლოდა მომაკილ იყო ყანები მათი“ ო, ივდ. 4,4. იხ. მკა; შრ. მომაკალი.

მომაკალი-ი მომაკელი: „უამსა მკისასა უბრძანო მომაკალთა მათ“ მთ. 12,80; „მომაკალ არს, სადა არს სამკალი მკისი“ ფლკტ. 184,25; „არა განიგნის კელი მომაკალმან“ A—82,200. იხ. მომაკა.

მომაკული-ი ვინც ირთებდა: „რამეთუ მომაკულ იყო სამოსლითა“ მრს. 74,10. იხ. მომაკობა.

მომაკლველი-ი მკლველი: „ნუ მისცემდ ქელთა მისთა მომაკლველსა მას“ მხ., „არა შეაყუნო მკლველი ქელსა მისსა“ G, ისუ ნ. 20,5; „ღმერთი ვარი მე წინაშე მომაკლველთა მენთა“ ო, ეზუკ. 28,9. იხ. მკლველი.

მომაკულარი-ი დომწყდარი, დომსრული, რომელი დომსრავს, მკლდარი; დომორი: „დადგა საშუალ მომაკულდართა მათ“ G, „დადგა შორის მომაკულდართა მათ“ მხ., რიცხ. 10,47; „ნუა მომაკულდარსა შეუბოთ“ მხ., „მომართა მათთა არა შეუბოთ“ G, II შქ. 14,8; „იყვნეს მომაკულდარი წყლულებსა შინა თობ და ოცნი ათასეული“ G, „იყვნეს მოსრულნი გუემასა მას შინა ოდნობთ

ათას“ Fr., „იყვნეს, რომელნი მოსრუნეს გუემასა შინა, ოდნობთი ათასი“ მხ., რიცხ. 25,0; „იპოვნენ ორნივე მომაკულდარი“ ფლკტ. 147,18; „დაჟღერდეს ყოველთა მომაკულდართა“ მხ., რიცხ. 38,4. იხ. მკლდარი; ძლით-მომაკლდარი.

მომმზაველი-ი მომაკე: „ვენაჲსა შინა (არს) მომაკე-ხეელ მწერელთა შინა“ ბ. კეს.-ეკუს. ლდ. 75,1.

მომმზუე ცხარე: „გარდაიქის იგი მომაკეუდ“ ბ. კეს.-ეკუს. ლდ. 74,20.

მომმადირებელი-ი იღვდაულისა თანა, რომელი-იგო არს მომმადირებელ და მასმ გული მისი“ ო, ეკლ. 7,27. იხ. მონადირება.

მომნიკებელი-ი მბოძებელი: „სადა არს მომნიკებელი ნიკისა თქუენისაჲ“ მსჯ. 88,20. იხ. მონიკება.

მომოწაფება დამოწაფება: „მოიმოწაფენით ყოველნი წარმართნი“ მთ. 28,10. იხ. მოწაფება.

მომმალი-ი: „მომალი და მომღულალ იყვნეს ტანჯათა მათ. გან“ ანტ. ანტ. 211,10. იხ. მალი.

მომმოვნებელი-ი დანამყოფელი(?) მლონებელი, შემძლე: „მომაოვნებელი საცთურისაჲ“ A, „განამყოფელი საცთურისაჲ“ B, სხტ. 132,23; „წიგნსაჲ მომაოვნებელ არს გონებაჲ“ მრთ. A, ანტ. დ. 29r; „მომაოვნებელმან მან ბოროტისმან ეშმაკმან აღიშურება მისი იგი სათნოდ მოქალაქობაჲ“ მ. ცხ. 278v; „დაყუდებამ მომაოვნებელი არს ცრემლთაჲ და ღვდამ ტირილისაჲ“ მ. სწ. 22,20. იხ. მომოვნება.

მომრთუმელი-ი რომელი მოგვურისა, რომელსაც მოაქვს: „მოწაფენი პრისვიდეს მომრთუმელთა მათ“ C, „მოწაფენი აყენებდეს მათ, რომელნი-იგი მოგვურიდეს“ მრ. 10,18. იხ. მორთუმა.

მომრთმელი-ი ძლიერი, მომზიდველი: „ქენი ეფრემისნი მომრთმელნი (ძლიერნი C)“ ფხ. 77,0; „მომრთმელნი მშულისანი“ I ნტ. 5,18. იხ. რთმა.

მომრთუშე კახა, როსკიბი; დეძავი, დემარუშე: „ნათესავი ბოროტი და მომრთუშე (მემარუშ DE) სასწაულსა ეძიებს“ მთ. 12,80; „რომელმან დაიყუნოს მომრთუშე, უგუნურად უღმრთო არს“ ო, „რომელმან დაიყუნოს მემავი, უგუნურად არაწმიდა არს“ მხ., აგ. სოლ. 10,22; „წარვედ და შეიყუარე დედაკაცი... მომრთუშე“ ო, „წარვედ შენ და შეიყუარე დედაკაცი ერთი... და იყოს როსკიბ“ მხ., ოვხე 2,1. იხ. მრთუში.

მომრწყველი-ი: „არცა დამსხმელი რამ არს, არცა მომრწყველი“ I კორ. 8,7. იხ. მორწყვა.

მომსპოლველი-ი: „ექმნეს მას სიკედილი განმკეთელ და მომსპოლველი ნივთთა ცოდვისა მისისათა“ მ. სწ. 221,1. იხ. მოსპოლვა.

მომსრალი-ი დაჭრილი, დაკოდილი; მტბო მე... განელი-ნებად მომსრალთა“ ლ. 4,18. იხ. მოსრ(ვ)ა.

მომსრველი-ი მომკვლელი, ამომწყვეტი, მომსპობი; დამკვრელი: „წარწყმდეს მომსრველისა მისგან“ I კორ. 10,10; „არა ეტეოს მომსრველი იგი შესლად სახლსა მას თქუენსა მოსრვად“ ო, გამოსლ. 12,28; „გუელნი მომსრველი... უბენდეს ერსა და მოისრა ერი“ ო,

რეგ. 21,6: „შენი იგა მოსრეველთან მათ არა
მეძნა“ O, IV მგ. 14,6: „აუყუდა ისე... და მომსრ-
ველნი მათი მოსრევა“ pb, „დასტკა იისე... და და-
მკრეველნი მათი დეკრევა“ G, იხე 5. 10,20 იხ. მოსრევა.

მომხსენებლობა, მომხსენებლობა განხილვა, დახვეწა;
 დიდიხვეწა: „მომხსენებლობა კუთხისა იგი“ მხ., —
 „მომხსენებლობა ზღერ კუთხისა“ მხ., 11, 28; „მომხს-
 ნებლობა ზღერ განსახილველისა“ მხ., — განხილ-
 ვა ზღერ განსახილველისა“ მხ., რიგ. 10, 28;
 „მომხსენებლობა კაცნი უცხონი“ ზღ. 41, 11. იხ.
 მხტ(ე)ლობა.

მომხსილელ-ი მყიდველია: „ჩუწო გამოსხმად... მომხსი-
ლელთა“ მრ. 11,15; „ჩუწო განმსყიდელი იგი, ვითარცა
მომხსილელი“ 1, ებ. 24,2; „მომხსილელუნი ტაძარ-
ს მას შინა“ C, — „რომელი იყიდდა ტაძარსა მას ში-
ნა“ მთ. 21,12. იხ. მოსკლად.

მოგზაშელ-ი: ჰყვეა ზეროთა მათ, მო მს ხ შე ღთ ა მარ-
მარ ღლსათ* H-341,140. იხ. მოსხმა.

გომეტაბელები წამოთმევი: ზღუ საზლი იყო უსამართ-
ლად გომეტაბელების ამ მის მდღერისამ მ. სწ.
მ. 81. ი. მ. გომეტაბე.

მომტყეველ-ი შეინდობელი: „მომტყეველ ყავა“
ფხ. ზნ. იხ. მოტყევა.

მომტყობება გენტიკურება, გამაგრება. მთავრად
წელიწადი III ზღ. 18,48; მთავრად მთავრად
თავი თვლ. მ. 160r.

მომტკიცებულ-ი შეჯვებული, შეზღუდვილი: „ქაშმარი-
ტალია მომტკიცებულ გურაღნი მისნი“ აბ. რაშ-
კურთბ. მოხ. 162, 3. აბ. მტკიცება.

მომტურეულ-ი მიწად ქსეული, გამიწებული: ჟოველ-
ნა პლაჟი მომტურეულნი არა მოწუნა ისრაჰლმან.
G, იხუ ნ. 11, 18. იხ. მტურეა.

მომუხრავა მოტეხა, მომსხვრევა: „მოემუსრანენ რტონი უსრულნი“ O, ხიბრძ. ხოლ. 4,5. იხ. მუსრავა.

მომუშაობდა დაქვემდებარება: „გოიმეზაკე მხალი შენი“
წ. ცხ. ღნკ. იბ. გუჯარება.

მომზება დაქრია, დაწყლულებია; დამშხალვია: „ოდეს
მოკვდეს ეს პირი გალმან, აღმოცანის“ მ. ცხ. 278.
იხ. [მეტეა].

მომფენელ-ი აღმოაბარწყინებელი: „მზისა მომფენელნი“ ჟ. ცხ. 108, 4. იხ. მოფენა.

მომწოდელ-ი ეპყარი: „ე აზრებ... კაცსა, მომფრ-
დელსა და ნაწილობასაჲს“ O, ზიარ. 87, 19. იხ. მოფრდა.

მოქცეველ-ი დომაქცეველი: არა იყო გამოჩენილი
და არც მოქცეველი" რხ., — არაფერ იყო შემოღებული,
არც დომაქცეველი" O, ვეფ. 84, მ. ი. მოქცევა.

მომღებელი-ი, მომღე ანდები, შემოშტანი: „არა საღ
მიმღებელ მომღებელ იმწენით სავაროსა“ მარკ.
246v; „სულა მომღებლისა მის წარწყმულს“ O,
ფ. ზოდ. 22,8; „წარმზანა ეულად ღრაქანი იგი მომ-
ღელ ლისაიე მისისა“ მ. ცხ. 288v; „განაღონნა მომ-
ღენი ძღუენთანა“ G, მხ. 2,18; „არა თუ მომღებელი
თღენ ზატთა მის იგი“ ბ. კეს-ჟმუხ. დღ. 21,18. იხ. მოღება.

მომღერალ-ი, მომღერ-ი მოთამაშე; მღერალი, მგა-
ლობელი; «მახიობელი»: „საქმენი ამის სთვლისანი მსგავს
არაინ ყრმათა მომღერალთა და ვითარცა-იგი მათ
ყვან რომელიმე მათგანი შეუე და რომელიმე მთავარ და რო-
მელიმე შეუდარ...“ მ. ხფ. 112,2; „პრქუა მას მომღერ-
მან მან... ეთქუა სიმღერაჲ შენთჳს“ H—841,88; „მო-
ღერისა მიმართ ნუ აღერევი“ რხ.,—„მახიობელისა
მიმართ ნუ აღიმსთობ“ O, ზირ. მკ. იბ. მღერა.

მომღვწელ-ი სრესილი; თელილი: „იხილნა ჳორცნი
მთნი, რამეთუ მოჰმალ და მომღვლალ იყვნეს ტანჯვათა
მათგან“ ანდ.-ანატ. 211,10. იხ. მოღვლ-.

მომყვარ-ი დამშეული: „ღალათუ პურიტა მომყვარ
იყოს“ მ. ცხ. 117r. იხ. სიყმილი.

მომხვევა მომდინებდა: „მომემშოოს მე“ ვარ. 808;
„ოღეს მოგემშოოს, კამე“ მ. ცხ. 756. ახ. მხვეა.

მომშთუარ-ი მოხრჩობილი: „მწერნი და ფუტკარნი, წყალ-
სა შინა მომშთუარნი, შემდგომად ტაშისა აღდგენ“ კ.
ფერ. აღდგ. მრთ. (I) 116. იხ. მოშთობა.

მომზდება დაწყნარება: „მთავარ შკო პირი მისი
ძლენითა“ O, დაბ. 82,90. იხ. მშკდება.

შომცემელ-ი მომცემი: „აღიღებდა ქრისტესა, შომცემელსა სხოვრებისასა“ ფლკტ. 150, 84; „ჰმადლობდის ღმერთსა, შომცემელსა ჩუენდა უხუად ყოველთა კვირითასა“ მ. ცხ. 1089; „ველადადებეთ ძლიერად კარსა ზედა მომცემელისასა და არა უქმოიქცეთ მიერ ცალიერნი“ მ. ხფ. 148, 20. იხ. მოცემა; ცხოვრების მომცემელი.

მომცრომელ-ი მისხარა: „ნუჯეუ მოზურნე და მოცხ-
რომელ იპოვო“ ზალ. 102, 2. იხ. მოცხრომა.

შომძეველთა დაგირაუება, ღატყვევება: „სიყარულითა
ამით სიწმიდისათა შოი მძეველ ბდა ყოველთა წინაწარ-
მბეჭუელთა“ მრთ. ს, თ. ოქრ. გურიტ. 228, 38; „შოი მ-
ძეველა წყალობად ღმრთისად მის ზედა“ მ. სწ. 110, 18;
„შოი მძეველნი ს გულნი კაცთანი“ ბაღ. 73, 22. თბ.
მეველი.

მომძღვრება: „ესამართლოდ მოგებულისაგან ყოფად არა
არს ჭეულის-საქმე, არამედ მოკლევად და მომძლავრებაჲ“
მ. ხფ. 55, 5. იხ. მძღვრება.

მომძლევება მორეენა: „უაუაუ... მომძლევდე“ O,
I მტ. 10, 11. იხ. მძლე.

მომწოდებარე: „ბაგნი მისნი შრომან და მომწოდებარე მურიტა საესელ“ M, ჟება 6,18. იბ. მოწოდება.

გომწითურე/გომწითური «მოწითლე»; «მწითური»: „თამა გომწითურე არს სპეტაკად“ G,—„თამა... გომწითლე მწული“ pხ., ლევტ. 12,80; „არა ვანიხილა მღლეზან თმისათჳს გომწითურო ესა“ G,—„არა მიხელოს მღლეზან მან თმისა მისთჳს მწითური ისა“ pხ., ლევტ. 12,88. იხ. მწითური.

მომწიფება იხ. მოწიფება.

მოწოდებელ-ი: იეთარ არა შევინანებ მრავალნი ცოდვანი
ჩემნი პირველ მოწუენისა ჩემდა მოწოდებელისა
მ. სწ. 180,4. იხ. მოწოდება.

მომწოდებ: „იქმნას ნიმი მთ მწველი ანუ მომწოდებ“ G,
ლევან. 18,40. იხ. მწვანე.

მომწუარ-ი «მოწუელი»: „ყოველი ქალაქი მომწუარ იყენეს (მოწუელი იყენეს O) ცეცხლით“ I, იერემ. 4,20; „ბჭენი მისნი მომწუარ არიან ცეცხლით“ O, ნემშ. 1,8; „მომწუარი ცეცხლითა და მოოტრებული“ ფს. 70,17. ახ. მოწუე; ცეცხლით(ა)-მომწუარი.

მომწყდარ-ი, მომწყდარ-ი «მომყდარი»: „პონა... ორნივე, მომწყდარი ცხედარსა ზედა“ ფლკტ. 140,84; „იყენეს მომწყდარი მათნი, რომელნი მომწყდნა სამფსონ“ ps., „იყენეს მომწყდარი, რომელნი მომწყდნა სამფსონმან“ G, მსჯ. 18,80; „მომწყდარო, რომელთა გნებავეს ცხობება“ მ. სწ. 188,27. იხ. მოწყლო-მა/მოწყულომა.

მომწყლველ-ი დამკოდველი, დამკრელი: „მოწყლულ იქმნა... ითხოვა შენდობა მომწყლველისა მისგან“ მ. ცხ. 804r. იხ. მოწყლვა.

მომწყუედელ-ი ამომხოცი: „მომწყუედელი მატლთაჲ არს ბუნებაჲ მარილისაჲ“ მ. ცხ. 78v. იხ. მოწყუედა.

მომსუეველ-ი მიმტაცებელი: „იყენდა... ნუ მომსუეველ ტიტ. 2,10; „მომსუეველი ზომსა ვერ იწონს მოტაცებისა“ მ. სწ. 274,12; „ნუ სზრუნეთ ძვრის-მკრებალნი, მომსუეველი“ Ath., 11,114r. იხ. მოსუევა.

მომძღელ-ი იხ. ხარკის-მომძღელი.

მონა ჭკირთი, ღებრაქიელი, ყერმა, მერწყემა, ჭებუქი; მსახური, მენიჯოგე, მენიჯგორე, მენიჯოგრე: „არა გმსახურებდეს შენ მსახურებასა მონისასა“ G, „არა გმონებდეს შენ მონებასა კირთებრ“ ps., გამოსლ. 21,81; „არა უბრძანო შენსა მონასა“ M, „არა უბრძანებ მრწყმსსა შენსა“ G, ისუ ნ. 5,15; „ნუ დალტობ ქელთა შენთა მონათა შენათს“ M, „ნუ მოკწნის ქელთა შენთა ყრმათაგან შენთა“ G, ისუ ნ. 10,8; „ვითარცა ამცნო მონაჲმან ღმრთისმან მოსე“ M, „ვითარ სახელ განუჩინა მოსემან, ყრმაჲმან უფლისმან“ G, ისუ ნ. 11,12; „არა ვარ მე ისუ, არამედ მონაჲ მისი ვარ, არა მე კრისტე, არამედ მსახური ვარ მისი“ თომა მოც. 15,38; „მონაჲ ხარ, ანუ აზნაური“ ლონგ. 189,3; „პრქეა ბოოსმან მონათა მათ მისთა“ M, „პრქეა ბოოსმან ყრმასა მისსა“ G, რუთ 2,8; „წარვიდეს ივინი და ცოლი იგი მისი და მონაჲ იგი მისი“ M, „ალდვა კაცი წარსლვად თვთ და ხარკი მისი და ქიბუქი მისი“ G, მსჯ. 10,0; „იყოს იგი შენდა მონა უფრისამედ“ M, „იყოს შენდა მრწყმ უფრისამედ“ G, II ზქ. 18,17; „ვითარცა ისმნეს მონისა (ბარაკიელი-სა-var.) მის შენისა მოსესი“ გ. იერ. ჭუარათა გამოჩ. 241,88; „სტა მონასა მღვდელ-მოძღურისასა“ მთ. 26,51; „უქუეთუ მოიგო მონაჲ ებრაელი, ექუს წელ გმონებდეს შენ“ O, გამოსლ. 21,8; „მონაჲ უფლისა თანა იტანჯებოდა“ O, სიბრძ. სოლ. 13,11; „მონაჲ ნუ არსა ისრაელი, ანუ სტრუქი ნუ არსა იაკობი, რამეთუ სატუყუენეულ იქმნა“ O, იერემ. 2,14; „განკურნოს მონაჲ ესე ჩემი“ ლ. 7,7; „რომელმან თავს-იღვას მონაჲ უფუნური, ავინებს იგი სამართალსა“ O, „რომელი თავს-მღებ იქმნას ყრმისა უფუნურისა, ავინებს სიმართლესა“ ps., იგ. სოლ. 19,28; „მოწერა... სხუათა მონათა და მოღვათა მათთა“ O, II ეზ. რა 4,17; „პრქეა საულ მენიჯოგესა (მენიჯოგრესა D, მენიჯგორესა M, მონასა I) თქსა: იქადე მახული

და მოქალ მე“ O, I მთ. 81,4. იხ. დამონება, თანა-მონა, მისთანა მონაჲ, მონება.

მონაგები «ნაყოფი», «ნაყოფიერი», «ბუნავი», ქონება, შენაძენი; საქონელი, პირუტყვი: „მისცა მათ მონაგები თქსი“ DE, „მისცა მათ ნაყოფი თქსი“ C, მთ. 25,14; „აქუნდა მონაგები ფრიად“ DE, „ყოფიერი ნაყოფიერი ფრიად“ C, მრ. 10,22; „ალეფენოთ... ქალაქები მონაგებისა ჩუენისათს“ ps., „უშენოთ... ქალაქები ბუნაგებისა ჩუენისათს“ G, რიცხ. 32,10; „განყოფე მონაგები შენი“ მთ. 19,21; „მისცა აბრაჰამ ყოველივე მონაგები თქსი ისაკს“ O, დაბ. 25,5; „დალდენა... მთავრად ყოველსა ზედა მონაგებსა მისსა“ C, ფს. 104,21; „მონაგებსა ობოლთასა ნუ შეუაღ“ O, იგ. სოლ. 23,10; „არა მაქუს ოქროჲ დაუჩუებული და არცა მონაგები“ მ. სწ. 162,25; „რომელი-იგი ზრდის მონაგებსა შენსა“ ბ. კეს.-ექუს. ლლ. 83,32. იხ. მოგება.

მონადება «მოძიზღება», დაქირავება: „მოინადნა მით აბიჟელქ კაცი უქეთური და განკრთომილი“ M, „მოიძიზღნა თაქისა თქსისა აბიჟელქმან კაცი ცუდნი და უქმნი“ G, მსჯ. 9,4; „მოინადეს შუამდინარით... ეტლუბი და პეღრები“ I მტ. 10,0; „მოინადეს სასყიდლითა ერი მრავალი ჩემთს“ I, ნემშ. 8,18. იხ. ნალი.

მონადირე, მენადირე «მესათხეველი»: „გჰქე თქვენ, რაჲთა იყენეთ თქვენ მონადირე კაცთა“ C, „გჰყენ თქვენ მესათხეველ კაცთა“ DE, მრ. 1,17; „მივაფლინენ მრავალნი მონადირენი (მენადირენი O)“ I, იერემ. 18,18; „რომელი-იგი მონადირეთა მათ ნადირისათა და არწყუნ“ O, ოფხე ნ.2; „მან მიგნა მე საბრჯისა მისგან მონადირეთაჲსა“ ფს. 90,3; „რომელი-იგი განერა მახესა მას მონადირეთასა“ ოქრ.-გურამტ. 225,20. იხ. ნადირი.

მონადირება დაქერა, შეპყრობა: „რაჲთა მონადირონ იგი სიტყვთა“ მრ. 12,13; „მონადირეს სული მართლისაჲ“ ფს. 93,21; „ნადირობით მონადირეს მე, ვითარცა სირი, მტრთა ჩემთა ცუდად“ O, გოდ. იერემ. 8,52; „მონადირებს ეშაქი ძეთა აღამისთა“ მარკ. 248r; „ნუცა მონადირებთ თელთაგან მისთა“ O, იგ. სოლ. 8,25; „ქენი კაცთანი მონადირებნიან ჟამსა ბოროტსა“ ეკლ. 9,12; „ფრადლ მზრახი ენისაგან მონადიროს“ მ. სწ. 274,18. „ვითარცა თევზნი მონადირებულნი არიან სათუველითა ბოროტითა“ O, ეკლ. 9,12. იხ. ნადირება; მღრ. მომნადირებელი.

მონაზონ-ი (მონაზუნისა) ბერი, მარტოღმყოფი, მოწყესე, დაყუდებული: „მოზადა ყოველთა ეპისკოპოსთა და მონაზონთა“ ვარ. 817; „ილუწი შენ მონაზონთათს“ მრთ. A, ანტ. ლ. 84r; „ეინ შეგქმნა შენ მონაზუნად“ მ. ცხ. 84; „ემოროს მონაზონი ხილვად პირსა ღელთასა“ მ. სწ. 182,6; „გამოვედ მეცა უღაბოსა ამას და ვიქმენ მონაზონ“ მ. ცხ. 158r. იხ. მონაზონება.

მონაზონება ბერად შედგომა, შემონაზუნება: „მოვიდა სკიტეს მონაზონებად“ მ. ცხ. 140r; „ქმასა ამას არა კნებავეს მონაზონებისა“ მ. ცხ. 82r.

მონაზონება, მონაზონობა ბერობა; მარტოღმყოფობა, მოწყესეობა: „მონაზონებაჲ დაუტევა და ცოლი შე-

ერთი" მ. სფ. 119,8; „მოკრამ-ველით მონაზონებად, გელუბთ და განვისუფლებთ" მ. ცხ. 168v; „მონაზონობა და გერ კპვე" მ. ცხ. 167r; „ვიწყვილი მათგან... კანონის მონაზონებისას" H—841,88. იხ. მონაზონი.

მონათესავეობა იხ. ნათესავეობა.

მონათლვა: „არცა ბაჟს ჯელჭიფებამ მონათლვად მონაზონს" H—622,38v. იხ. ნათელი.

მონათ-მოდგამი-თანამსახური: II ეზრა 6,30. იხ. მოდგამი.

მონაკუთი-ი მოკვეთილი: „წელად ჩამოიკვეთებდა ხარი-სხად თხად მონაკუთისა ზედა" ქ. ცხ. 114,8. იხ. მოკუთა.

მონა-მოყუას-ი „მისთანად მონადა", თანამსახური: „იწყოს გლეზად მონა-მოყუასთა მათ თხსთა" C,—„იწყოს გლეზად მისთანათა მათ მონათა" DE, მთ. 24,49. იხ. მოლუა.

მონანულ-ი მონანიე: „ესე საქმენი შეენიან მონანულსა, რაჟთა განმარტოვებს" მ. ცხ. 88v. იხ. ნანება.

მონასტერი-ი საენე: „იყო ვინმე დიაკონი დიდად სახელრენი ეგვტეს ზოგადცხოვრებულთა მონასტერისა შინა" მ. ცხ. 145v; „არა იცულებინ ადგილითი-ადგილად და არცა მონასტრითი-მონასტრად" მ. სფ. 242,17.

მონატაცები-ი ნატაცები: „მისცა მონატაცები იგი, რაჟელ მისტაცა" M, ლევტ. 6,4. იხ. მოტაცება.

მონათულ-ი ნათუცებელი: „ბრძანა განხუზამდ ირთა მათ კერობანთად მონათულთად" ბაღ. 84,10. იხ. ნათუი.

მონაფხე-ი მოფხეილი: „განსთიონ მონაფხეკი იგი მტურა გარეგან ქალაქისა" G, ლევტ. 14,41. იხ. მოფხეა.

მონაყოფება „დაკრება": „მონაყოფეს სოფელი ფინიქლთად" G,—„დაიკრიბეს ნაყოფი იგი ფინიქლთა" M, სფ. 5,12. იხ. ნაყოფება.

მონაწილე: „იყო მოსე მონაწილედ" M, ლევტ. 8,29. იხ. ნაწილი; ზღრ. თანამონაწილე.

მონახვა მოძებნა, ნახვა, დათვალიერება: „უბრძანა მონახედ სენაქსა მის" მ. ცხ. 220r; „მონახეთ, თუ სადა ღვას ჭურჭერი" მ. ცხ. 108v; „მოპნახვილი იან ხრანართა" ე.ე. 44,8. იხ. ნახვა.

მონახუე-ი „ფენება"; მითაცებული, უსამართლოდ აღებული: „მონახუეკი, რომელი მოიხუევა" G,—„წინებისა მისთვის რომელ ივინო" O, ლევტ. 6,4; „მონახუეკი და უსამართლოდ განუყოს" მ. სფ. 58,8. იხ. მოხუევა.

მონება „მსახურება", მონობა: „უბრძანაჲ კმონოს უბრწყესსა" პარმ. 9,12; „არა გმონებდეს შენ მონებასა გრთებარ" pb.,—„არა გმსახურებდეს შენ მსახურებასა მონისასა" G, ლევტ. 25,39; „კმონებდეს მათ რვა წელ" M,—„კმსახურებდეს ძენი ისრაელისანი ხესარათჲს რვა წელ" G, მსჯ. 8,8; „კმონებდენ უფალსა უფულა ქლეფ ერთსა" ქ. იერ.-ადღგ. 158,9; „ცხოველნა გამოძვრელსა თჳსა კმონებენ" იფტ. 119,1.

მონება „კირთება", მსახურება; „შრომა: „ჰერ პელეწი. ფუბის ირთა უფალთა მონებად" მთ. 6,24; „ღმრთიყვანენ თქვენ ქლეფანთ ეგვტრათ, სახლით მონებისა თქუენისაჲთ"

G,—„ღმრთიყვანენ თქვენ სახლისა მისგან კირთებისა" M, მსჯ. 6,8; „განჯლთავისუფლნა ჩუენ მონებისაგან" ოქრ.-მარხ. და იონ. 101,8; „დაიმონა თავისა თჳსისა ძალი მონებითა დილითა" O, ეზეკ. 29,18. იხ. მონა.

მონიქება მიცემა, მიმადლება, ჩუქება: „მოპანიკა მე ღმერთან ნიქი კეთილი" O, ლაბ. 30,20; „ნიქსა კეთილსა მოგანიქებ თქუენ" O, იგ. სოლ. 4,2; „რომელმან სიხარული ყოველთა მოანიკა" ეპ. კჳპრ.-დაფლ. 80; „ცხოვრებაჲ მოანიკა კაცთა" ვარ. 808; „მოპანიკე მე წელიწადსა ამას სინანული" მ. სფ. 202,11; იხ. ნიქი; ზღრ. მოპნიქებელი.

მონიქებულ-ი ბოძებულ-ი: „შეურაცხ-ჰყავ მადლობად ღმერთად მონიქებულთა კეთილთა მათთა ზედა" ბაღ. 101,28.

მოოტრება „დარღვევა", აოხრება, უდაბნოდ ქცევა; დაშლა, დაღლევა: „რომელ-იგი შენ აღაშენე, მათ მოოტრეს" C,—„რაჲ-იგი შენ აღაშენე, მათ დაარღვეს" Q, ფს. 10,8; „ყოველი მეუფეჲჲ, რომელი თავსა თჳსსა განეუთს, მოოტრდის" ლ. 11,17; „საძოვარი მისი მოოტრეს" O, იერემ. 10,36; „იერარე საფუძველადმე მისა მოოტრდეს" O, ნაუმ 1,10; „რაჲთა არა ქეუყანად მოოტრდეს" O, გამოსლ. 28,20; „პელესიანი მოოტრდეს" მ. ცხ. 248r; „სახლნი ბაბილონისანი, ვითარცა კალო ოქერი, მოოტრდეს" pb.,—„სახლნი მუფისა ბაბილონისანი, ვითარცა კალონი მსოფლებლისანი, დაილეწენ" O, იერემ. 51,88.

მოოტრება „ოტრება", „ალოტრება", დაქცევა: „იხილოთ საძაგელი იგი მოოტრებისაჲ" DE,—„იხილოთ ბილწი იგი ოტრებისაჲ" C, მთ. 24,16; „მოახლებულ არს მოოტრებაჲ მისი" ლ. 21,20; „იყო შემდგომად... ალოტრებისა (მოოტრებისა O) იერუსალმისა" I, გოდ. იერემ. 1,0.

მოოტრებულ-ი აოხრებული, დარღვეული: „მოკოტრებულ არს ასურასტანელთაგან" I, ეს. 28,18; „მოკოტრებულ არს და დაქუელ" I, ეს. 1,7; „პირველითგან მოოტრებულნი იგი აღმართენ" I, ეს. 61,4; „აღვაშნოთ იგი მოოტრებულნი" მად. 1,4; „სახლი ესე ჩემი მოოტრებულ არს" O, ანგ. 1,4. იხ. ოტრება.

მოპარვა: „აჲურცხნი მოიპარნის" ფიზ. XXI, 12; „შეეშინოს შესლად და მოპარვად" მ. ცხ. 165r. იხ. პარვა. **მოპარსვა**: „განვანქრინე (განვაქრინე I) ივინი ყოველსა ჭარსა, რომელსა მოუპარსავს პირები მათი" O, იერემ. 49,82; „არცა თჳდა თავისა მისისაჲ მოიპარსა" მ. ცხ. 410v; „ნუ ჰკონებთ, თუ რომელთა-ესე შეუმოსიეს სამოსელი ცხოვართად და თჳდა დაქირებით მოუპარსავს, ვითარმედ ესე ხოლო არს მონაზონებაჲ" მ. სფ. 270,10. იხ. პარსვა.

მოპება „განხეთქა", გახევა: „მოიპეს სამოსლები მათი" G,—„განხეთქნეს სამოსელი თჳსი" pb., რიცხ. 14,8; „მოიპეს სამოსელი მათი მათგან" რიცხ. 177,17; „მოპოოქეული იგი, რომელ ემოსა" ფლტ. 189,13. იხ. პება.

მოპეტალებულ-ი მოღესილი, „განგოზილია": „უფთაჲ... ვიდრე მოპეტალებულთა სიცრუეთი სახლთა შინა ზოგადსა შეგინებულსა" O,—„ცხოვრება... ვიდრე განგოზილთა სიცრუითა და სახლსა შინა საზოგადოსა" pb., იგ. სოლ. 21,9. იხ. პეტალება.

მოპყურება «მოლურა», «მოთხევა», დაღერა: „მოა-
პყურეს ქუეყანასა (წყალი)“ O, I მფ. 7,6; „მოაპყუ-
რონ სისხლი იგი მისი გარემო საკურთხეველსა“ O, — „მო-
ლუარონ სისხლი საკურთხეველსა ზედა“ G, ლევით. 1,5;
„სისხლი მისი მოაპყურონ ხარისხსა თანა საკურთხევე-
ლისასა“ O, — „სისხლი მოითხეოდის ხარისხსა ზედა
საკურთხეველისასა“ G, ლევით. 7,2. იხ. პყურება.

მოპოვება, მოპოება, მოპოვნება «მოგება», შეძენა,
შეტყობა, მოგონება, აღება: „მოთმინებითა თქუენითა
მოპოვნეთ სულნი თქუენნი“ ლ. 21,18; „მო-თუ-ბო-
ვებდე მეგობარსა შენსა, ეჰმა კიარისასა შეიმთხუ იგი“
O, ზირ. 8,7; „გულის-თქუემან რეწვისამან მოპოვა“ O,
სიბრძ. სოლ. 14,2; „რომელმან მოგვპოვეთ თავით შე-
ნით“ ფილ. მოც. 7,22.

მოპოვნება «მოგება», «კერპი», «განზრახვა», შოვნა:
„მოპოვნებად სიბრძნისა უგუნურსა მას ვერ ქლ-წიფე-
ბის“ O, — „მოგებად სიბრძნისა უგულოს არა ძალ-უც“ Pხ.,
იგ. სოლ. 17,10; „პკონებ შენ ფასითა მოპოვნებად“ საქ.
მოც. 8,20; „აღმოფხურა ყოველი კერპნი, რომელი ქმნეს
მამათა მისთა“ Pხ., — „მოსწა ყოველი იგი მოპოვნე-
ბი მამათა მისთანი“ O, III მფ. 15,12; „როზლია-იგი მო-
პოვნებად აღვილ არს, შეურაცხ არს“ ბ. კებ-ქვუს. ლ. 40,32;
„არცა მათუნა ჩუენ კაცთა ბოროტისა მანქანებისა
მოპოვნებად“ O, — „არცა გუაქუნეს ჩუენ კაცთა
ბოროტ-ქელოვანთა განზრახვად“ Pხ., სიბრძ. სოლ. 15,4.

მოპოვნებულ-ი პოენილი, მოგონილი: „მოპოვნე-
ბულთა ამით და ღმრთით სწავლულთა გუძელან ეშმანი“
ფლკტ. 148,81; „აქუნდამცა მას სიმაღლე ქეშმარიტი და არა
მოპოვნებულნი“ H—2251,801V; „ეუბნა მათი... მო-
პოვნებულისა ორგულებისა“ იუდა (თავნი) 2; „იყოს
სული შენი შენდა მოპოვნებულ, რამეთუ მესველი მე“
I, იერემ. 29,18. იხ. პოვნება; შდრ. მოპოვნებელი.

მოპყრობა «დაპყრობა», «შეპყრობა», მოტანა, მორ-
თმევა, მოწყერა: „მოიპყრნა ისრაელმან ყოველი ესე
გალაჭნი“ G, — „დაიპყრა ისრაელმან ყოველი ქალაქი
ესე“ Pხ., რიცხ. 21, 25; „მეფენი მათნი მოიპყრნა ის-
რელ“ G, — „მეფენი მათნი შეიპყრნა ისრაელ“ M, ისუ ნ. 11,12;
„მოიპყარ და ეკამო“ იბ. რომ. -ქურთხ. ისაქ. და იაკ. 12,5;
„მოიპყარ თ სხუა ქურქერი“ O, IV მფ. 4,8;
„აწ უკუე მოიპყრენით სასმენელნი“ საქ. წიგნ. II 64,
21; „მოუპყრეს მას მეფისა იგი წიგნი“ H—341,470. იხ.
პყრობა.

მორაცხა მოთელა: „რავლენი მოერაცხო?“ რიცხ. 178,29. იხ. რაცხა.

მორბედი-ი მორბენალი, «მსრბოლი»: „არა მოაქლო
მორბედმან სრბისაგან თვისა“ O, — „არა მოაქლო
მსრბოლი სასრბისაგან თვისა“ Pხ., იერემ. 8,8; „ღლენი
და ღამენი მოსწრაფედ მორბედ არიან დაკლებისათჳს
ცხოვრებისა ჩუენისა“ მ. სწ. 258,4. იხ. რბენა; თანა-მორ-
ბედი, წინა-მორბედი.

მორბედება: „მოსწრაფედ მორბედებითა მათითა და
მჭურვალედ მოქმედებითა“ მ. სწ. 28,10. იხ. მორბედი.

მორბევა: „მოარბია ვგვტბე, წარმოტყუენა ასურეთი“
A—92,742. იხ. რბევა.

18. ძელი ქართული ენის ლექსიკონი

მორბენა: „მოარბი სოკოთა ზედა“ O, კება 2,8; „მო-
ბიოდეს მისა წმიდანი წინაწარმეტყუელნი“ მართ. S. კ.
იერ. აღდგ. 104,12. იხ. რბენა.

მორგუ მეჭურჭლის «ბორბალი», ჩარხი: „ფერჯითა
თჳსითა იქცენ მორგუთა“ O, — „ლაზრუნებელი ფერ-
ჯითა იქსითა ბორბლისა“ Pხ., ზირ. 88,82.

მორდომილ-ი მოვარდნილი: „ორნივე ქლნი და ბრქლნი
მისნი მორდომილ იყვნეს“ O, I მფ. 6,4; „მოვეცინ
შენ... ბარკალი შენი მორდომილად“ G, რიცხ. 5,21.

მორგე-ი: „ნუ დამტყპნ მე მორგეც წყალთა“ ფხ. 88,18.

მორეწე, მორეწ-ი «სასყიდლით დადგინებული», «მე-
შაქი», «მროწეული» (?): „რავლენთა მორეწეთა მა-
მისა ჩემისათა გარდაერევის პური და მე აქა სიყმილითა
წარეწმდები“ C, — „რაოდენთა სასყიდლით დადგინე-
ბულთა მამისა ჩემისათა ჰმარს პური და მე აქა სიყმილითა
წარეწმდები“ DE, ლ. 15,17; „შეშრატე მე ვითარცა ერთი
მორეწეთა შენთაგანი“ C, — „მეაჲ მე ვითარცა ერთი მე-
შაქთაგანი“ DE, ლ. 15,10; „მორეწენი (მროწე-
ულნი O) მისნი ვითარცა ზეარაგნი მართებულნი შენ“
I, იერემ. 40,21.

მორეწე უპოვარ-ი «დაერდომილი»: „ნუ მოხუცე სასყი-
დლისა მორეწესა, უპოვარსა მას და ნაკლულენასა“
Pხ., — „არა დააკლო სასყიდლსა დაერდომილისა
და მოქნისასა“ G, II მფ. 24,14. იხ. რეწვა.

მორეწ(ვა) შეძენა, შოვნა სასყიდლით: „წერდეს ესენი
წიგნსა და თავისა თჳსისა საზრდელსა მისგან მორეწე-
დეს“ Sin.—0,02r; „მოვირეწავ შე მკირდელსა საზრდელ-
სა“ ლამ. 12,20; „შრომითა მით პურსა მოირეწედა“
საქ. წიგნ. II 85,10; „არცა იყიდეს და არცა გაჰყიდეს
და არცა რას მოირეწდეს“ ი. -ე. 89,8.

მორეწვა შოვნა: „ქერ-არს... მორეწვაჲ“ O, სიბრძ. სოლ. 15,12.

მორეწულ-ი ნაშოვნი: „საქმარი თქუენი (იყოს) მორე-
წულ სახლისაგან ჩემისა“ საქ. წიგნ. II 84,81. იხ. რეწვა;
შდრ. მოსარეწავად.

მორთვა დამატება, დართვა: I მფ. 18,21. იხ. რთვა.

მორთუმა, მორთმა «მოღება», «მოგუტრა», «მოყვანება»,
«მიყვანება», მოტანა: „მოართუა (მოიღო DE)
თავი მისი“ მრ. 8,28; „მოურთუმიდეს (მოგუტრო-
დეს DE) მას ყრმებსა“ C, მრ. 10,18; „მოლა-მართუთ
იგი მე“ C, — „მოიყვანეთ იგი აქა“ DE, მრ. 8,18; „მო-
ართუეს თავი მისი ლანკლითა“ მთ. 14,11; „მოართუთ
პერისა უფლსა და მთავარს ამას ტაძრისასა“ ი. 2,8; „ყო-
ველივე აქეთლი მოართუდ (მოართუან I) მეფესა“
O, I ეზრა 4,6; „მოართუთ მე აქა მახული“ ფლკტ. 145,28;
„მოართუას ძეთა აპრონისთა“ O, ლევით. 2,2;
„მოირთნა აღმოსავლენთა“ A—92,742; „მოართუნენ
იგინი მღდელსა“ O, — „მოიყვანენ იგინი მღდელისა“
G, ლევით. 5,7. იხ. რთემა; შდრ. მომართუელი.

მორთხმა მოზიდვა, მოწევა; «გარდაცემა»: „მოგორთხ
შენ, იუდა, თავისა ჩემისა მშლად“ O, ზაქ. 9,18; „მო-ვინმე-
ირთხა ერთმან მეისართაგანან და სცა აქაბს“ O, III მფ. 22,
84; „მოირთხა მშლდსა მარჯედ“ M, II მფ. 18,88; „მო-
ირთხა მშლდი იგი ქელითა თჳსითა“ O, IV მფ. 18,18.

„მოიკრთა მშველი მისი ვითარება მტარმან“ G.—„გარდა-
ი ცუდა მშველსა თქსა ვითარება მტარმან“ O. გოდ. იერემ.
2,4. „მშველი მათი მორღებულ“ I, ებ. 5,29. იბ. რთმა;
ზღრ. მორღებულ.

მორიდება მიქცევა, მორიდება: „მოკრიდე თუალი
ზენი დღეა-აღისაგან მუნიერისა“ O, ზირ. 9,8; „რომელ-
მან მოკრიდა გინებას“ O.—„რომელმან მოკრიდა
გინებას“ ებ., იგ. სოლ. 20,8; „კუპლსა მოკრიდებ
და მტყუერისასა ისპენ“ 8. სფ. 279,17.

მორიდება გაცლა: „მოკრიდება წეს არს ნაყოფენობი-
საგან და მთვალეობისაგან“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 100,20;
„წეს არს არა მოკრიდებად მისგან“ ოქრ.-მარხ. და იონ.
100,20. იბ. რღება.

მორიხვა გვანრის(უ)ვა, გაკრევა: „არცა მოკრიხო
ცხოვარი იგი პირმშობა ზენთა“ M, —„არა განკრიხო
პირმშობა ცხოვართა ზენთა“ G, II შქ. 15,10. „კბილი მენნი,
ვითარცა არეშ მორიხულთა, აღმომავალი საბანელით“ O,
ქება 4,3. იბ. რის(უ)ვა.

მორიხალი — შეშვებული, ფალავანი; გეომარია: „შეშვე-
ლი შევალს მორიხალი ასპარეზსა მას შინა“ 8. ცხ.
48r; „მორიხალმან და მოლაშქრემან არა თუ ერსა
თანა ისწაონ ჯეღენებაჲ ძლევისა და სიმარჯუტე, ვერ ძალ-
უჲ მათ მარტობით თქს-თსა ბრძოლაჲ“ 8. ცხ. 277v;
„არა ფრად ბოროტ არს მოკრიხალისა და ცემაჲ. არა-
მედ იგი ბოროტ არს, უკუთუ დაადგარს და ცემასა მას ზედა
თქსა“ 8. სფ. 107,25. იბ. რკინაზა.

მორიხლობა მეომრობა, მოლაშქრეობა: „არცა თუ
რამ საჭეთაგან სოფლისათა წარმართების თნიერ ზრომისა
და ლეწოლისა: არცა მეშაკობაჲ, არცა მოკრილობაჲ“
8. ცხ. 188v; „უკუთუ ვინ მოკრიხლობასა ისწავლი-
დეს, ატუნდეს ავებელებაჲ გეამისაჲ კეთილი“ H—2251,274r.
იბ. მორიხალი.

მორიკვა „როკვა“, ცეცვა: „გისტანველით თქუენ, და არა
მოკრიკველით“ C.—„გისტანველით თქუენ, და არა
პრიკველით“ DE, ლ. 7,82. იბ. როკვა.

მორტყმა „შერტყმა სარტყელისა“, „შერტყმა“, მო-
სეა, მომტყეება: „მოირტყენ და მსახურებ მე“ DE,
—„სარტყელი შეირტყე და მსახურე“ ლ. 17,8; „სარ-
ტყელი სჯისაჲ მოირტყას (შეირტყას ებ.)“ G,
ლევტ. 18,4; „აღიღო მხუარი ერთი, მოირტყა“ C, ე.
18,4; „მოირტყენი ენი წელნი გონებათა თქუენთანი“
I პეტრ. 1,18; „მოირტყე ძაძაჲ“ I, ებ. 16,8.

მორტყმა შემოსა, შემოხვევა: „მოუწოდა... მორტ-
ყმასა ძაძისაჲ“ I, ებ. 22,12.

მორტყმული — „შეჭურვილი“, შემორტყმული, შემო-
სალი, განმტკიცებული: „ჰაენი მორტყმულნი
ჭერჭლებათა საბრძოლთა“ G,—„აენი, რომელთა ემოსა
საჭერჯელი ბრძოლისაჲ“ M, სსქ. 18,17; „მორტყმულნი
ჭერჭლებათა წყობისაჲ“ G,—„შეჭურვილნი ჭერჭლათა
საბრძოლისაჲ“ M, სსქ. 18,11; „იყვენელ წელნი თქუენნი
მოირტყმულ“ ლ. 12,85. იბ. რტყმა; ზღრ. მოსარტყე-
ლო, წელმორტყელი.

მორღევა დარღევა, დაქცევა, მოშლა: „მოვარ-
ღკო ზღუდო მისი“ I, ებ. 5,5; „მოვარღკა ყურები სფირი-
ლებსა თქსა“ 8. ცხ. 287r.

მორღეშული — დახსნილი, დაშლილი: „მოღეშულ
იყვენეს ყოველნი ქორცნი მისნი“ 8. სფ. 181, 10. იბ. რღე-
ვა, გამორღევა.

მორყუნა წახდენა: „უკუთუ... სცენ ღელაკაცსა მიდგო-
მისა და მოურყუნენ ყრმაჲ მისი, არცა გამოხატული,
ზღუევით იბღეოს“ O, გამოსლ. 21,22.

მორყუნილი — „ნასხლეტი“, „განგდება“, მუცელს-
მოწყვეტილი: „ვითარცა რამ მორყუნილი, გამოშავა-
ლი საშობით დედისაჲ“ G,—„ვითარცა ნასხლეტი, რომე-
ლ გამოვალს საშობსაგან დედისა“ ებ., რიცხ. 12,12; „უმ-
ჯობეს არს მისსა მორყუნილი“ O,—„კეთილ უფროჲს
მასა განგდება“ ებ., ეკლ. 6,3. იბ. რყუნა.

მორჩი, ნორჩი რტო: „გამოიღო მორჩი და გამოაყუ-
ვილა ყოველი და გამოიღო ნიგოზი“ G, რიცხ. 17,8; „მოი-
ღოს მორჩი (ნორჩი I) და გამოსცეს ნაყოფი“ O, ეშქ. 17,8;
„მორჩი ხოლო ძირთა მისთაჲ დაუტყევე“ G, დან. 4,19;
„კეთილისა ძირისაჲ კეთილი მორჩი არიუნა მენემან
მან დედამან“ 8. კეს.-10-თჲს 122,87; „დაეკნერგო იგი და
გამოიღოს მორჩი (ნორჩი I) და ნაყოფი“ O, ეშქ. 17,23;
„იყოს მას ზედა მორჩები სერტყუნები“ I, იერემ. 17,8.
იბ. აღმომორჩება.

მორჩილი — „დამორჩილებული“, გამგონი, მსმენელი,
მიმღევი: „იყვენენ შენდა მოხარკე და მორჩილ შენდა“
G,—„იყავნ ყოველი იგი ერი და მორჩილებულ, მო-
ხარკე თქუენდა“ ებ., II შქ. 20,11; „შეილი ვიყავ მეცა
მამისა მორჩილი“ O, იგ. სოლ. 4,8; „შეილი გონიერი
მორჩილ არნ მამისა“ O, იგ. სოლ. 18,1; „ჰაცი მორ-
ჩილი კრძალულად იტყუნ“ O, იგ. სოლ. 21,28; „უკუთუ
ამისა ჯმისა მორჩილი იყო აღამი“ ოქრ.-მარხ. და იონ.
101,88; „რომელი უთხრობდეს მას ყურთა მორჩილთა“
O, ზირ. 25,12. იბ. რჩოლა.

მორჩილება, მორჩილობა დამორჩილება, სმენა, გა-
გონება: „ჩუენ არა ვჰმორჩილობთ მას“ 8. სფ. 85,11.
„მორჩილებაჲ ჯერ-არს ღმრთისაჲ უფროჲს ვიდ-
რე კაცთაჲ“ სპქ. მოც. 5,29; „მორჩილებად მისა ყო-
ველი“ ფლპ. 3,21; „არა მორჩილებაჲ ჩემდა“ I, იერემ. 17,28;
„მოესწეების თქუენ ყოველთა იგი მორჩილებად,
ვითარ-რე შიშით და ძრწოლით შეიწყნარეთ იგი“ II კორ. 7,15;
„შევიდეს მორჩილებასა ქუეშე“ 8. ცხ. 97r;
„მორჩილებად არს შეილი სიმდაბლისაჲ... ხოლო ურჩე-
ბად არს ნაშობი ამჰარტავენისაჲ“ 8. სფ. 172,8. იბ. მორ-
ჩილი.

მორჩობა დახრჩობა: „მოიჩო სულსაგან ბოროტისა“
ი. მოც. 88 8.

მორჩობა მოხრჩობა: „ბრძანა მორჩობით მოყლვაჲ
ნეტარისაჲ მის“ არხტ. 68,17. იბ. რჩობა.

მორჩოლა გაგონება, სმენა: „არა მოგერჩდეს შენ“
ფლპ. მოც. 7,9. იბ. რჩოლა.

მორჩუნვა შემოსა, შემოვლება, შემოკვრა, შექედვა:
„მოკრიუნო იგი ოქროთა წმიდითა“ O, გამოსლ. 25,11;
„ტაძარი იგი მოკრიუნა ძელითა ნაძვსაჲ“ M, II 58ტ. 2,6;
„მოვეც ზღდ ათასი ტალანტი ვეცლისაჲ კამოცილისაჲ
მოკრიუნად მით კედელნი ტაძრისანი ძელითა ხურო-
თაჲ“ I 58ტ. 20,5. იბ. რჩუნვა.

მორცხუე მორცხე, «მორცხუელი»: „მადლი მადლსა ზედა არს ღელაყი მორცხუე“ *ო.*,—„მადლი მადლსა ზედა—ღელაყი მორცხუელი“ *პხ.*, ზირ. 26,19; „მორცხუესა წინა უძღუნ მადლი“ *ო.*, ზირ. 85,12; „მნებავს... ღელათაჲ წესიერებისა სამკაულითა მორცხუელ და ღირსებით შემკობად“ *ი ტიმ.* 2,8; „მორცხუელ გიღირს მსახურებაჲ“ *ჰ—022,34v.* იხ. რცხუენა.

მორცხუელ-ი «მორცხუე»: „მადლი მადლსა ზედა—ღელაყი მორცხუელი“ *პხ.*,—„მადლი მადლსა ზედა არს ღელაყი მორცხუე“ *ო.*, ზირ. 20,19. იხ. მორცხუე.

მორწმუნე «რომელსა პრწამს», სანდო, სარწმუნო, ერთგული: „მწ იყო ღელაყისა... მორწმუნისაჲ“ *საქ. მოც.* 101,1; „იბილა... სიმრავლჳ იგი მორწმუნეთაჲ“ *ფლტ.* 110,30; „მორწმუნეთა ჩემდა მომართ“ *DE.*,—„რომელთა ეკრწაჲ“ *ც.*, მრ. 0,42; „ესე შეგვედრე მორწმუნეთა კაცთა“ *II ტიმ.* 2,2. იხ. რწმენა; შდრ. თანა-მორწმუნე, მტირედ-მორწმუნე, ძნიალ-მორწმუნე.

მორწმუნეობა იხ. მორწმუნე; შდრ. რწმენა.

მორწყვა რწყვა: „რაჲმს დასთესიან თესლი და მორწყიან ფარკებითა“ *გ.*, *II შქ.* 11,10; „სისხლითა მით მოიწყო ქუეყანაჲ იგი“ *რიფს.* 170,30; „მოვედ, რაჲთა მოერწყოთ (ბოსტანი)“ *მ. ცხ.* 90r; „წჳმამან მორწყო ყანობირი ჩუენი“ *მ. სწ.* 04,28. „იყო შენ, ვითარცა მტილი მორწყული“ *ი.*, *ეს.* 58,11. იხ. რწყვა; შდრ. მომრწყველი.

მოსა «მორცხუე», ჩაცმა, მოსხვა: „სამოსლად ემოსა სტევისაგან აქლემისა“ *კ. იერ.*—ნათლის. 80,7; „შქელი და წყალობაჲ ენასა მისსა ჰმოსიე“ *ო.*, *ივ.* სოლ. 8,18; „იმოსიე ბოლად ძოწიელთა და ზეუზითა“ *ც.*, *ლ.* 18,19; „კაცნი, რომელთა ემოსა საჭერველი ბრძოლისაჲ“ *მ.*,—„კაცნი, მორცხუელნი ჰტრკლებითა საბრძოლითა“ *გ.*, *მსჯ.* 18,17; „ემოსა მას სამოსელი ტერობისაჲ“ *ო.*, *ივ.* 3,5. „რომელნი ჩჩვლითა მოსილ არიან“ *მთ.* 11,8. იხ. ვეცხლით-მოსილი, მესამოსლე, შექდრის-მმოსელი, მოსიერი, ოკროთ-მოსილი, საკურთხეველის შესამოსელი, სამოსელი.

მოსაბლარდნელი: „მოსაბლარდნელი მისი, რომელ-იგი ემოსა, განიძარცუა“ *საქ. წიგნ.* *II* 95,17. იხ. მობლარდნა.

მოსაგებელ-ი სანაცვლო, ნაცვლი; შენაძენი, შესაძენი: „გაქმნეს შენ იგი მოსაგებელ“ *ლ.* 14,12; „უფლი-სა მიერ მოილოთ მოსაგებელი მკვდრობისა მის თქულისაჲ“ *კოლ.* 8,24; „ნუ მოსაგებელსა რას მომაგებთ მე“ *ი.* 3,4; „მოსაგებელი იგი და სასყიდელი მოვეც მესათა შინა“ *თომა მოც.* 10,10; „მოიგოს სული მოსაგებელითა ვეცხლისაჲთა“ *გ.*, *ლევტ.* 22,10; „დაიყენა თავისა თჳსისათჳს ორმოცი დრამკანი მოსაგებელად საღმრთოთა და ცხოვრებისა წიგნთა“ *საქ. წიგნ.* *II* 07,11 იხ. მოგება.

მოსაგრე ქარისკაცა, მხედარი: „მჭულიერი მოსაგრე ღმრთისა ცხოველისაჲ (ვარ)“ *პავლე მოც.* 62,17; „მოსაჭული ხარ მძლე, როჳელი მიიძლე მოსაგრესა საშველად საუქუნოდ“ *მ. სწ.* 320,0. იხ. საგარი; შდრ. თანა-მოსაგრე.

მოსაგრედ-ი მხედრობა: „წარავლინა მოსაგრედსა მას მეუისასა“ *ვარ.* 818. იხ. საგარი.

მოსავ-ი მოიშვედ, დანდობილი: „ცხოვრებასა ჰრისტესა მოსავ ვართ“ *ი კორ.* 15,18; „მოსავ ვიყო მისა“ *ი.*, *ეს.* 12,2; „ვიდრე მოსავ იყავ შენ ორთავე რქათა შენთა“ *ფიშ.* *III*, 10; „მოსავ იყენეს მისა კაცნი იგი“ *მ.*,—„ეცოდეს მისდამი კაცნი“ *გ.*, *მსჯ.* 8,28. იხ. ფასის-მოსავი.

მოსავ-ყოფა «სასოებაჲ», იმედის ქონება: „მოხუდელ მოსავ-ყოფად ფრთეთა ქვეშე მისთა“ *გ.*,—„მოხუდელსა-სოებად ქვეშე ფრთეთა მისთა“ *მ.*, *რუთ* 2,12; „ვეთილ არს მოსავ-ყოფაჲ უფლისა მიმართ, ვიდრე მოსავ-ყოფაჲ კაცისა მიმართ“ *ქ.*,—„ვეთილ არს სასოებაჲ უფლისა, ვიდრე სასოებაჲსა კაცისა“ *ჯ.*, *ფს.* 117,8. იხ. სავ; ყოფა.

მოსავაგებელად «მოსაწყენარებელად»: „უბრძანა... ქვეთა აღესტაჲ მოსავაგებელად ქუეყანისა“ *პხ.*,—„უბრძანა ქვეთა აღმოესტაჲ მოსაწყენარებელად ქუეყანისა“ *ო.*, *ბარ.* 5,7. იხ. მოვაყება.

მოსავალ-ი* «მთასავალი»: „მთასავალსა ზედა არა ღვენა უყვეს მათ მას ზედა სრელიად“ *გ.*, *ისუ ნ.* 8,24. იხ. მოსლვა; გამოსავალი.

მოსავება იხ. ღმრთის-მოსავება.

მოსავობა იმედი: „მოვიგოთ კრძალულება... და კეთილად მოსაეობაჲ“ *მ. ცხ.* 201v. იხ. მოსავი.

მოსაზღვრე უბანი; «მოზღვრე»: „დაიმკვდრა... ესებონს შინა და ყოველთა შინა მოსაზღვრეთა მისთა“ *გ.*, *რიცხ.* 21,25; „ისიძედ ძეთა მიმართ ეგჳტისათა მოსაზღვრეთა (მოზღვრეთა *პხ.*)“ *შენათა“* *ო.*, *ეშეკ.* 18,28. იხ. საზღვარი.

მოსაკუფზღველ-ი ნარჩენი, ნაცვრევი: „(მესღელეთა)... არა დაგიტოვნ შენ მოსაკუფზღველი“ *ი.*, *იერემ.* 48,9. იხ. მოკუფზღვა.

მოსალოდებელ-ი მოსალოდნელი, განმზადებული: „არა გიბილავს არცა მოსალოდებელი იგი სუფევაჲ მართალთაჲ“ *მ. ცხ.* 200r. იხ. მოლოდება.

მოსანახე სანახების, კანტონის მცხოვრები: „აგრძნეს ყოველთა მოსანახეთა, ვითარმედ მარტულო ვინმე წმიდაჲ დგას ეღრის დაბასა“ *ვარ.* 815. იხ. სანახი/სანახები.

მოსაჟღერ-ი «მარწყუბი»; «მოსაწყმედელი»: „შებურონ... ორნი სანთელნი მისნი და მოსაჟღერნი მისნი“ *პხ.*,—„შებურონ... ბაზმკანი მისნი და მარწყუბნი მისნი“ *გ.*, *რიცხ.* 4,9.

მოსარეწავად საშოვნელად: „მოსარეწავად საზრდელისა თჳსისა“ *ბ.* *კეს.* *უქუხ.* *დღ.* 111,2. იხ. მორეწვა.

მოსარცხმელ-ი იხ. მორცხუე; გარე-მოსარცხმელი.

მოსარჩლე მოღავე: „იყენენა მებტერე და მოსარჩლე ლოცვისათჳს“ *მ. ცხ.* 82v. იხ. სარჩელი.

მოსასრველ-ი მოსასპობი, ამოსაწყვეტი: „ილოცა შვილთა მათ ზედა კირთებისათა და მისცნა მოსასრველად ლათუთა“ *მ. სწ.* 108,85; „იყენელ ნაშობნი მისნი მოსასრველად“ *ფს.* 108,18. იხ. მოსრვა.

მოსასყიდლება «სასყიდლით დაღვინებაჲ», დაქირავება: „მომიასყიდლა მე“ *გ.*,—„სასყიდლით დამიდგინა მე“ *მ.*, *მსჯ.* 18,4. იხ. სასყიდელი.

მოსასხმელ-ი მზაბარა: „შეირცა იგი (მზხლო) ქუეშეთ მოსასხმელსა, თჳთოსა ზედა თჳსსა მარჯუნესა“ *გ.*, *მსჯ.* 8,10. იხ. მოსხმა; შდრ. ზედ-მოსასხმელი.

* *მ-ში* არის „დამოსავალთა“. დედანში ამ წყაროდან ციტატა მოტანილი არ არის.

მოსატყვებლად პატრიბისტოვ-ს: „სისქი იგი წმიდაა ღვინი (იოანე) მოსატყვებელად ცოდვითა“ თომა მოც. 14, 28. იბ. მოტყუება.

მოხაქცველ-ი (მოქცევა), დასაბრუნებელი: „მოვაქცო მოსაქცველი მათი და შევიწყალე ივინი“ I, — „მოვაქცო მოსაქცევა მათი და შევიწყალე ივინი“ მხ., იერემ. 22, 28. იბ. მოტყუება.

მოხაყდრე იბ. საყდარი; შდრ. თანა-მოსაყდრე.

მოხაყოფელ-ი სასან-ილ: „მოსაყოფელი მისი და ქლესაღმკლავი მისი ოპროსაგან წმიდისა კმენე“ O, გა-მოსლ. 23, 28. იბ. მოყოფა.

მოხაცემელ-ი გამოსალები, პატრივი; ქრთამი; „საცემელია“: „ყოველთაგან მოსაცემელთა თქვენთა განუჩინეთ განაჩინები უფალსა“ G, რიცხ. 18, 20; „ნიჭი შენი და მოსაცემელი სახლისა შენისა სხუასა მიეც“ O, — „საცემელნი შენნი შენდა იყვენ, და ნიჭი სახლისა შენისა სხუათა მიეც“ მხ., დან. 5, 17; „შეიყუარენ მოსაცემელნი ყოველთა ზედა კალსა იფქოსასა“ O, — „შეიყუარენ საცემელნი ყოველთა ზედა კალსა იფქოსასა“ ოვხე 8, 1. იბ. მოცემა.

მოხაცხრომელ-ი, მოხაცხრომელ-ი მოსაკიცხავი, დასაცინავი: „განაქრენა ივინი აპრონ მოსაცხრომელად ბერთა მათთა“ O გამოსლ. 22, 26; „მოსაცხრომელ ბერთა ყვის თავი თქნი“ O, ზირ. 8, 3; „არა მიეცნენ... მოსაცხრომელად წარმართთა“ O, ივდ. 4, 10. იბ. მოცხრომა.

მოხაწმედელ-ი (მოსაძლენი): III მთ 7, 48*. იბ. მოწმედა.

მოხაწმენელ-ი მოსაბეზრებელი: „რომელნი-იგი პირველ გუარობდეს და სასურველ იყავ მათ წინაშე, დღეს მოსაწყინელ იქმენ და მოძღვრებულ მათ მიერ“ მ. სწ. 228, 8. იბ. მოწყენა.

მოხაწმენარებელად (მოსაგაყებელად): „უბრძანა... ქვეთა ბოშოვებად მოსაწყინარებელად ქვეყანისა“ O, — „უბრძანა... ქვეთა აღესებად მოსაგაყებელად ქვეყანისა“ მხ., ბარ. 5, 7. იბ. მოწყენარება.

მოხაწმენებელ-ი მოსაგონებელი, მოსაგონარი; ანალები, ანდერძი: „განვიღა... მოსაწმენებელთა მწერალი“ O, მხ. 28, 8; „მოსაწმენებელი ესე აღწერეთ“ ი. ე. 53, 28.

მოხაწმენებელად მოსაგონარად: „მიქმენ ჩვენ ბაღს, რამეთუ გუაქრდეს მოსაწმენებელად სიუერელისა შენისა“ მ. ცხ. 285 v. იბ. მოსტენება.

მოხაწმენებელთ-მწერალი-ი: „შევიღა... იოაქ, ძმ ასათისი, მოსაწმენებელთ-მწერალი ი ვხეიამასა“ I, მხ. 80, 22. იბ. მწერალი.

მოსაჭულ-ი (რომელმან საჭოს), მოსარჩლე, მოდავე, მომჩივანი: „იყავ მართლ-განმზარებელ მოსაჭულისა შენისათჳს“ მთ. 5, 26; „კმლაგობა ეფრემ მოსაჭულსა მისსა“ O, ოვხე 6, 11; „წარწყმდენ მოსაჭულნი“ O, მხ. 41, 11; „რომელმან ივინი მანქანებანი ყოველსა ადგილსა მოსაჭულისა მისა ჩვენისა ემკიცხან“ განს. ი. 190, 10; „საჭოს უფალმან, მოსაჭულმან დღეს“ G, — „საჭენ უფალმან, რომელმან საჭოს დღეს“ M, მხ. 11, 27; „მოსაჭული ხარ მძლე, რამელი მიძლევე მოსაგრესა საშველად

საუენოდ“ მ. სწ. 220, 9; „არცა მსაჭული მოვიმადლე და ვერცა მოსაჭული დავაჭერე“ ბალ. 153, 2. იბ. სკა; შდრ. თანა-მოსაჭული, წინა-მოსაჭული.

მოსელ-ი (მოსლად) დირე, მორი: „ვიკაფოთ კაცად-კაცდმან თითოდა მოსელი“ O. IV მთ. 8, 2; „რამთა იყიდონ... ძელი მოსლად და დართვად სახლები“ M, II მთ. 84, 11; „ვიდრე მოქუეთდა მოსელსა“ O, IV მთ. 6, 5; „დაიწუნენ საშოვალ ვითარცა მოსელნი“ I, ბარ. 6, 54. მოხენაე სენაკში მცხოვრები ბერი: „მოსენაეთა და გაეწესა წმიდასა მამასა ჩუენსა“ ი. ე. 46, 1. იბ. სენა.

მოსესხე სესხის ამლები, მოვალე: „მასესხებელი და მოსესხე ურთიერთსა შეიმთხვენს“ O, იგ. სოლ. 20, 18; „აღიზილენ მოსესხე მან... რამცა ედვას მას“ ფხ. 108, 11; „არარაა არს ჩემ თანა, რომლითა თანანადები ჩემი გარდავიქლო და განვერე მოსესხისა გაან“ მ. სწ. 202, 80; „მოსესხენი იგი არა შეუდობდეს“ H—841, 209. იბ. სესხი.

მოსთულეზა რთველის მოწვევა, მოკრეფა; მომკა; (მოწილვა): „მაუელთაგან მოსთულიან ყურძენი“ ლ. 6, 44; „მოთსთულენეს ვენაჳნი მათნი“ G, — „მოთსთულენეს ვენაჳნი მათი“ M, მხ. 9, 27; „რქასა დასაზილედ და სხუათა მოსთულელთა იგი“ მხ., II მთ. 28, 80; „მოთსთულენს თულიან ეკალთაგან ყურძენი“ მთ. 7, 10; „მოთსთულენს ნაყოფი ცხორებისა“ O, ოვხე 10, 12; „მოთსთულენს ნაყოფი იგი, რომელი დავნერგვს გულთა ჩუენთა“ მ. სწ. 171, 88; „მოთსთულელ ბერი ჩემი ნელსაცხებით ჩემითურთ“ M, — „მოთსთულელ ბერი საკუმეველითურთ ჩემით“ O, ქება 5, 1.

მოსთულეზა მოკრეფა: „იგი თჳთ მომავალ არს მოსთულეზად ნაყოფისა შენისა“ მ. სწ. 180, 21. იბ. სთულეზა.

მოსიერ-ი ჩაცმული: „ყრამა ზამთრის სიცივესა იქცევინი შიშველი და მწვანნი მოსიერ არიელ“ მ. სწ. 800, 1. იბ. მოსა.

მოსიყულიდ-ი მომაცვადი; მოსაკლავი: „ვითარცა მოსიყულიდნი“ II კორ. 6, 9; „იყავნ... განგებამ შენი კეთილ, ვითარცა დღესავე მოსიყულიდისა“ მ. სწ. 160, 82; „ყოველნი მოსიყულიდ ვართ“ მ. სწ. 224, 14; „მოსიყულიდ ხარ შენ“ საკ. წიგნ. II 28, 9. იბ. მოკულობა.

მოსილ-ი ჩაცმული: „ნუ დღეს შიშველ და ხვალე მოსილ“ Sin.—07, 5 v. იბ. მოსა; შდრ. ვეცხოთ-მოსილი.

მოსისხლე სისხლის მღვრელი, «კაცის მკვლელი»; «სისხლისა»: „კაცთა, მოსისხლეთა და მზაკუვართა, ნუ განეზოგნენ დღენი მათნი“ ფხ. 54, 24; „კაცი, მოსისხლე და მზაკუვარი, სძავს უფალსა“ ფხ. 5, 7; „მისცენს მათ ქალაქნი, მისალტოლენი მოსისხლისანი“ G, — „მისცეს მათ ქალაქები, შესავედრებელი კაცის-მკლველთა“ მხ., ისუ 5, 21, 21; „მ ქალაქი მოსისხლეო“ O, — „მ ქალაქი სისხლთა“ G, ნაუფ 8, 1. იბ. სისხლი.

მოსისხლეზა დასისხლება: „ნუ გრცხუენინ... მონისა უყეთურისაგან გუერდნი მოსისხლეზად“ O, ზირ. 42, 6. იბ. მოსისხლე.

მოსისხლეობა სისხლი: „მაგას ვერ ვყოფ, ვითარმცა მოსისხლეობა იქმნა, და თქუენ ყოველნი თანამდებ იქმნენით“ შფშ. v, 22. იბ. მოსისხლე.

მოსკუნა მოჭლობა: „მოიოსკუნია ჯელნი მათნი (ქამსა სიყუდილისა მათისას)“ მ. სქ. 120, 17. იხ. სქუნა.

მოსლვა, მოსულა მოსელა, მოჭლობა, მოვილა, მოწვენა, წარმოსლვა, წარდგომა: „მოვილეს მისა“ DE, — „მოუჭლეს მისა“ C, მრ. 11,27; „მოვილეს ღლისა ერისა გზასა“ DE, — „ვითარ მივლეს ღლის ერის გზა“ C, ლ. 2,44; „მოვილეს (მოიწინეს C) მოწვენი მისნი“ ი. 4,27; „მოსლით მოვიდე შენ თანა“ M, — „წარმოსლეთ წარმოვიდე შენ თანა“ G, მსქ. 4,9; „მოვილა, რომელსა ხუთი ქანკარი მიელო“ C, — „წარდგა, რომელმან-იგი ხუთი ქანკარი მიელო“ DE, მთ. 25,20; „ესე მოვიდა პილატესა“ DE, — „ესე მოუჭდა პილატესა“ C, მთ. 27,68; „რომელი მოუჭდა მის ღმერთსა“ Q, — „რომელი მოუჭდა მის ღმერთსა“ მზრ. 11,4; „მოვიდე და თაყვანის-ვსცე“ მთ. 2,8; „მოვედინ სუფევად შენი“ მთ. 6,10; „ჩემდა მოვლენ“ I, ეს. 21,2; „მალედ აღრე მოვლენ“ I, ეს. 5,26.

მოსლვა მოსელა, მომავალი: „მოსლვასა სულისა წმიდისასა თქვენ ზედა“ სპქ. მოც. 1,8; „მოსულად იყო ზეითი“ ოქრ.-გურბიტ. 226,20; „ეგრეთ იყოს მოსლვად ძისა კაცისა“ მთ. 24,27; „ქრისტეს მოსლვასა მამოვლდით“ თომა მოც. 10,5; „მოსლვათა მათ გითხრას თქვენ“ C, — „მომავალი იგი გითხრას თქვენ“ DE, ი. 10,13.

მოსლულ-ი, მოსრულ-ი მოსული: „მამა შენი მოსრულ არს“ DE, — „მამა შენი მოსლულ არს“ C, ლ. 15,27; „მი-აქიოს, რომელნი-იგი მოსრულ იყვნეს“ ლ. 7,10. იხ. სლვა; ზღა-მოსლვა. წილ-მოსლვა.

მოსმენა სქენა: „ვიდრე არა მოგესმინოს, ნუ მიუღებ სიტუასა“ O, ზირ. 11,8; „მო-ლა-ვისმინოთ კმა იგი გურიტისა მის“ ოქრ.-გურბიტ. 220,81; „მოესმა იოაბს, ძესა შაროელისა“ O, III მფ. 2,28. იხ. სმენა.

მოსმენარი გამცემი: „უღირს მოხზონსა, რამთა არა იყოს... მოსმენარ“ მ. ცხ. 88r. იხ. სმენა.

მოსმერი-ი მსმელი, მოქიფთ: „ვითარ იყადრე და შეხედე მოსმერთა თანა“ ლიბ. 125,1. იხ. სმა.

მოსპობა მოსპოლვა, აღტოცა, მოსრევა, აღება, გაწმორება, წარწყმედა, შეშუტება, გაწმორება, გაწმორება, მოჭედა: „ვიდრემდის მოგსპოს შენ“ G, II მფ. 28,81; „მოგსპონა* მუნი... სამნი ძენი“ G, — „აღტოცნა მიერ... სამნი იგი ძენი“ M, ისუ ნ. 16,14; „მოგსპო ამორ-რეველი პირისაგან ერისა თვისა“ G, — „აღილო ამორეველი იგი ერისაგან თვისა“ M, მსქ. 11,28; „მოგსპობ აუღრ-ბასა ეგვტელისა თქვენგან“ G, — „განგაშოვრე ყუდრება ეგვტელთა თქვენგან“ M, ისუ ნ. 8,8; „მოგსპოთ (შეე-მუსროთ I) იგი ქუეყანით ცაოველთა“ O, იერემ. 11,10; „მოგსპენით ღმერთნი სუნი ტომთა თქვენ მო-რისთან“ G, — „განაშოვრენით ღმერთნი უცხონი, რომელ არიან“ ისუ ნ. 24,23; „არა მოგსპო ვერემ ქანანელი“ M, — „არა წააწყვიდა ვერემან ქანანელი“ G, ისუ ნ. 16,10; „მოგსპოს სული იგი ერისაგან მისისა“ G, რიბ. 9,18; „მოგსპენ ქუეყანით საცხენებელი მათი“ ფხ. 108,15; „მოგსპენ ვენ მაცურნი იგი“ ფლპ. მოც. 4,28; „მოგსპო ნათესავი იგი“ I, იერემ. 12,17; „მოგსპენ შენგან პირი

ზაქული“ O, — „განაგდე შენგან გულარძნილი პირი“ pb., იგ. სოლ. 4,24; „მოგსპო ნათესავი იგი“ I, იერემ. 12,17; „მოგსპო ძალის-მწერი ფარაოვსაგან“ გამოსლ. 8,81; „მოგსპოს კამანებაჲ ცხენისა“ O, — „აღებულ იქმნეს ქუეილი ცხენთა“ pb., ამოხ 6,7; „მოგსპოს მუჭლი საბრლო“ O, ზაქ. 9,10; „მოგსპო ჩემი სლ-მობა სელისა“ pb., — „განაქარვა საღმრთაჲ ეუამისაჲ ჩემგან“ O, ეს. 88,14; „ყოველი შულისა გარდამავალი მო-გსპოს“ pb., — „ყოველი უწყლო მოიკოცოს“ O, იგ. სოლ. 28,29.

მოსპობა მოსრევა: „არა შესძინოს უფალმან მერმე მო-სპობა წარმართთა“ G, — „არაღა შესძინოს უფალმან ნათესავი ესე მოსრეად“ pb., ისუ ნ. 22,13. იხ. სპობა.

მოსპოლვა, მოსპოვლვა მოსრევა, მოსპობა, ატო-ცა, წარწყმედა: „მოსპოლავს მათ პირისაგან შენი-სა“ G, — „მოსრნეს იგინი უფალმან, ღმერთმან შენმან, პი-რისაგან შენისა“ M, II მფ. 0,6; „აარონს ზედაცა გულ-მწყურა იქმნა ფრიად მოსპოლვად მისსა“ G, — „აარონს ზედა განრისხნა უფალი ფრიად, რათა წარწყმიდოს იგი“ pb., II მფ. 9,20; „მოსპოლავს... ძლიერსა მამაქაცა“ I, ეს. 2,1; „რომელი მოსპოვლავს მოწყინებასა“ მ. სქ. 280,20; „ცეცხლთა მოგსპოლო შენ“ Sin. — 11,20v.

მოსპოლვა მოსპობა, აღებება: „მოხედვა-ყო მოსპო-ლვად ყუდრება ჩემი“ DE, — „აქოცად საყუდრელი ჩემი“ C, ლ. 1,25; „ცეცხლთა მოსპოლვად შენი“ ფოკა 842r; „ენება... მოსპოლვად ქუეყანისა სიმბუ-რისა“ მსქ 25,20; „ემიგზენ მოსპოლვად თავისა ჩემისა“ O, II მფ. 14,18. იხ. სპოლვა; ზღრ. მოსპოლველი.

მოსრევა უჩინო ყოფა, მოსრულება, მოსპობა, დაცემა, გაწმურება, მოწყმედა, მოწყურება, აღსპობა, აღტოცა, წარწყმედა, მოკლდინება, მოლერწმა, ამოწყვეტა, მოკლვა, მუსერა, მო-კლდობა, აღსპოლვა, მოსპოლვა: „უკუეთუ მო-სრეით მოსრნეს უფალმან, ღმერთმან შენმან, წარმართნი იგი“ M, — „უკუეთუ უჩინო ყენეს უფალმან, ღმერთმან შენმან, ნათესავნი“ G, II მფ. 19,1; „მოგსრნე ყოველნი გამოქანდაკებულნი“ O, — „მოგსრნე ქანდაკებულნი შენნი“ pb., მფ. 1,12; „მოსრნე ჩვენდა საცხოვარი ჩუ-ენი“ pb., — „რაჲა მოგსწყდეთ ჩუენ და საცოვარი ჩუენი“ G, რიბ. 20,5; „მოსრნეს (დასცენეს pb.) მთავარი მოაბისანი“ G, რიბ. 24,17; „მოსრნა (გან-კუეთნეს G) იგინი ბეზეს“ O, მსქ. 1,4; „მოსრა (დასცა Q) ენაქები მათი“ ფხ. 104,33; „მოსრნეს“ C, — „აგინეს და მოწყდნეს“ DE, მთ. 22,0; „მოგსრნეს თქვენ“ M, — „აღგსპნეს თქვენ“ G, ისუ ნ. 24,20; „მოს-რეთ არა მოსრა იგი“ M, — „აღმოკლმან არა აღტოცა იგი“ G, მსქ. 1,28; „მოსრნეს ქუეყანის-მოკმედნი იგი“ DE, — „წააწყვიდნეს მოკმედნი იგი“ C, მრ. 12,9; „აღსასრულსა რისხვით მოგსრნეს“ T, — „აღსასრულსა რისხვით მოგსრულნეს“ Q, ფხ. 58,14; „რომელნი მო-სრნა სამსონ“ M, — „რომელნი მოაკლდინა სამფსონ-მან“ G, მსქ. 10,30; „მო-ლა-ვე-ს-რ-ეს მერმე გზათა ზედა ხუთ ათასი კაცი“ M, — „მოკლერწმნეს მათგან ძეთა ისრაელისათა გზათა ზედა ხუთგზის ათასნი კაცი“ G, მსქ. 20,15; „მოგსრნა კაცის-მკლველნი“ მთ. 22,7; „მოგსრნათ

* წყაროში: მოსრნა (რედ.).

ლოკალიზაცია G, II შფ. 2,84; „მოსრნეს ივანი, ვი-
თარცა ერთი ცაი“ O, იფ. 6,8; „მოვსარ მე ილუპა“
M, II შფ. 23,19; „მოსრნეს ივანი“ O, —მოკლნეს
ფანა pb., ღან. 12,62; „მოსრნა მამა თვის და ღვთა
თის“ ფლტ. 145,80; „ტელენ მოკლნეს ერთ ღვთისა“
G, რიფ. 16,41; „მოკლნეს დიდ-ღიღი და მცირეღი“
O, —მოკლნეს დიდი და მცირე“ pb., იერ. 18,6;
„რომელთა დატეონ იგი, მოსრნეს“ O, —დამტეველ-
ნი მანსა მოკლნეს pb., ბარ. 4,1; „მოკლნესა ქუეყანით
ნადარი შენა“ O, —მოკლნეს ქუეყანისაგან ნადარი
შენა“ G, ნაფ. 2,13; „მოკლნეს ყოველი იგი ნათესავი“ pb.,
—„მოკლნეს ყოველი ნათესავი“ G, რიფ. 82,13;
„მოკლნეს იგი უფლებანი, ღმერთი შენა, პირისაგან
შენისა“ M, —მოკლნეს მათ პირისაგან შენისა“ G, II
შფ. 9,5.

მოსრვა «მოსრება», «დაქრება»; ამოწვევით: «არღარა შეს-
ძინო უფლმან ნათესავი ესე მოსრვად» pb., —„არღარა შესძი-
ნო უფლმან მუხმე მოსრვობა წარმართთა“ ისუ 5, G, 23,13;
„დაუკლა ისე და ყოველი ძენი ისრაელისანი, მომსრველი
მანა მოსრვითა“ pb., —„დასტრა ისე და ყოველი
ისრაელი, დამტეველი მანა დაქრითა“ G, ისუ 5, 10,20;
„მოსრვება ცოცხალთა იბოლო“ ფს. 88,24; „აქუნდა
ტურტერი მოსრვისაჲ კელსა თქსა“ O, ეფ. 2,1.

მოსრ(ვ)ულ-ი, **მოსრვილ-ი** «მოძეულარი», «მსხემი»,
მოკლული, დაქრილი: „მოკლდა სულსა ჩემსა მო-
სრულთა (მოსრვილთა I) ზედა“ O, იერ. 4,81; „(თქენა) ჰვე მოსრულთაჲ (მოსრულთაჲ
O)“ I, იერ. 7,8; „იყვნეს მოსრულნი გუემასა მას შინა
იქალათა ათას“ Fr., —„იყვნეს მოძეულარი წაღუ-
ბაჲ შინა ოთხ და ოცნი ათასეული“ G, რიფ. 25,9; „არა
ქქნეთ... რომელი მოსრულ იყოს თქვენ შორის“ pb., —
„არა ქქნეთ... მსხემ მან“ G, ლევ. 10,29. იხ. სრვა;
ზღრ. მომარალი, მომსრველი, მოსასრელი, შეილ(ა)-მოსრვა.

მოსრულ-ი იხ. მოსლვა; ახლად მოსრული, ძალად
მოსრული.

მოსრულება «მოსრვა», «აწოცა», «მოკოცა», «დას-
რულება», მოთავება, მოლევა, დაბოლოება: „აღს-
სრელსა რისხით მოასრულნე (მოისრნენ C)“ I,
ფს. 58,14; „მოასრულეს აღმომწვევლი“ G, —„აქო-
ცნეს იფანი და ყოველი მმუგნეიერი“ M, ისუ 5,10,28; „უდა-
ბნისა ამს ზედა მოესრულნე (მოიკოცნენ pb.)“ G,
რიფ. 14,85; „რადამს მოასრულეთ ნაყოფი ქუეყანისა
თქენისა“ pb., —„რადამს დაასრულნეთ ნაშრომნი
ქუეყანისანი“ G, ლევ. 23,39; „არა მოასრულეთ სამ-
კალი ყანისა თქენისაჲ მოკლად“ G, ლევ. 10,9; „მაჰლი-
თა და სიყმალითა... მოვასრულნე ივანი“ I, იერ. 14,12;
„სიყმილითა და სიუღლითა მოვასრულნენ“ O,
ეფ. 7,15; „მოასრულეს მოკლად თეგა ქუეყანისა“ O,
ამ. 7,8.

მოსრულება «დასასრული», «მოწყუედა»: „მცემად
ჩენდა ქელთა ამორველთასა მოსრულებად ჩენდა“ G,
II შფ. 1,27; „აღვალა მოსრულებაჲ ქალაქისაჲ ვიღრე
ცაჲ“ G, —„აღვიღდა იღსასრული ქალაქისაჲ მს ზე-
ცა“ M, მს. 20,40; „მასჯლო... აღმოვლილო მოსრულე-
ბად“ ეფ. 21,88. იხ. სრლება.

მოსტუნავა დაზვერვა, «მოხილება»: „მოისტუნავთ
გაიდ“ M, —„მოიხილეს ქუეყანაჲ გაი“ G, ისუ 5, 7,2.
იხ. სტუნავა.

მოსულა იხ. მოსლვა.

მოსულელეობა: „მნებაჲს მოხუეჲჲ ზიარისაჲ და მოსულე-
ლუბაჲ ვაქრისაჲ“ მ. სფ. 202,21.

მოსუმური-ი: „შევიდა იგი შეღვებულთა მოსუმურთა მათ
თანა და როკვიდა“ All. —11,102v; „შეიყვანა იგი... მო-
სუმურთა შეებას“ Sin. —11,125v. იხ. სუმა.

მოსუმურობა მთვარალობა, სმა: „ავლტოღე მოსუმურ-
რობისაგან ღნისა“ მ. ცხ. 454r. იხ. მოსუმური.

მოსურნე მონატრული: „მოსურნე ღმრთისაჲ“ მ. ცხ.
92v; „იყო... მოსურნე სმენად“ H—2261,844r. იხ. სურ-
ვილი.

მოსყიდა, მოყიდვა ყიდვა, შეძენა; დაქირავება, «სა-
სყიდლის-ყოფა»: „მოიყიდეს მით ავარაკი იგი მეყე-
ცისაჲ მთ. 27,7; „სამაჲულთა მოიყიდეს“ ანდ.-ანატ.
227,8; „მოგესყიდოს შენ“ G, —„მოგაყიდოს თავი
მისი შენ“ pb., ლევ. 25, 80; „მოიყიდიან ოქრომს-
მეღელი და ქნიან კელით-ქნელნი“ O, ეფ. 44,8; „მოიყი-
დიან დიდი კნინად“ O, ზარ. 20,12; „ავარაკი მოიყი-
და“ pb., იგ. სოლ. 81,10; „რომელი მოიყიდეს ძეთაგან
ისრაელისთა“ DE, —„რომელი მოიყიდეს სისყიდლის-ყვეს ძე-
თა“ C, მთ. 27,9; „განყიდა ყოველივე იგი... და იგი ხოლო
მოიყიდა“ მ. სფ. 282,17.

მოსყიდა შეძენა, ყიდვა: „სრულ იწამებდნენ განსყიდასა
ზედა და მოსყიდასა კონისა ერთისა მელისასა“ მ. სფ.
101,7. იხ. სყიდა; ზღრ. მომსყიდელი.

მოსწავება «წამის-ყოფა», «მოცემა», «ნიშნის მიცემა»,
სწავლა, ჩვენება, დარიგება: „იგი მოასწავებდა
მათ“ C, —„იგი წამს-ყოფდა მათ“ DE, ლ. 1,28; „ვი-
თარცა მოგუასწავეს ჩუენ“ C, —„ვითარცა-იგი მო-
ცეს ჩუენ“ DE, ლ. 1,2; „მოასწავებს სიტყვთ ჩინებასა
პირეღლისა მის ერისასა“ იმ. რიმ.-კურთხ. ისაჲ და იაჲ.
12,8; „მოესწავა სასწაული ხივისა მის პავლესისაჲ
თეგა 92,4; „მოასწავებნ ხრითა თითთათა“ O, იგ.
სოლ. 8,18; „მოასწავებდა მისთანათა მათ და აღაშენე-
ბდა მათ“ განხ. ი. 200,4. იხ. სწავება.

მოსწავლე მოწაფე: „ვიტყვებ მად, ვითარცა საქმესა გუ-
ლისქმის-ყოფისათჳს მოსწავლეთაჲსა“ ბ. კეს.-ეფ. 87,29. იხ. სწავლა.

მოსწრაფა «სწრაფა», მოჩქარება: „მოისწრაფა მთით
ფარანით“ G, —„ისწრაფა ფარან მთით“ pb., II შფ. 88,2;
„მოისწრაფდენ მუნ ერნი“ O, მიქ. 4,1; „მოისწრა-
ფის მიწეწად მუნ“ მთ. S. ოქრ.-გურიტ. 226,7. იხ.
სწრაფა.

მოსწრაფე იხ. მოწრაფე.

მოსწრაფება სწრაფვა, გულმოდგინება, სიბეჭითე,
გარჯა: „ღმრთის-მსა-ურებისათჳს არს მოსწრაფებაჲ“
მთ. S. კ. იერ.-მარტულ. 188,6; „მოსწრაფებთ
ჰყოფს“ მ. ცხ. 824v; „მოსწრაფებთ მიესცეთ“ მ. ცხ.
240r; „ოქმნა... ამაო ყოველივე მოსწრაფებაჲ
მუჰაისაჲ მის“ მ. ცხ. 57v; „მნებაჲს... ლოცვასა მოწყ-
ნებაჲ და განსვენებაჲ — მოსწრაფებაჲ“ მ. სფ. 202,12.

მოსწრადებით სასწრაფოდ, „მოსწრაფო“ მოსწრაფებით ვიკმოლეთ მ. ცხ. 31r; „მოვალს მანინ მოსწრაფებით მანინი იგი“ მ. ცხ. 35v; „მოსწრაფებით წინა წარადლეღეს მათ“ მხ., — „მწრაფ წარადვენენ იგინი“ O, სიბრძ. სოლ. 15,2. იხ. სწრაფი.

მოსწრადედ „სწრაფლ“, საჩქაროდ, „ზედად-ზედად“: „მოსწრადედ შეძიებდა მე“ მხ., — „მოსწრადედ შეძიებდა მე“ Q, II ტომ. 1.17; „ფუცეილენ მოსწრაფედ“ მხ., — „იოლსა ფუცეენ ზედად-ს-ხედა“ O, სიბრძ. სოლ. 14,28; იხ. წრაფ-სწრაფა.

მოსწრება მოწვევა: „მოვესწარ ბერთა და მოვეწიფე უღაბნოსა ამას“ მ. ცხ. 120v. იხ. სწრება.

მოსხმა ამოღება, მოყვანა, მორეკა, მოყრა, შემორტყმა, მოხვევა: „მოჰსხნა (მოსღეს მხ.) იგინი გარემოსადებულ საკურთხეველისა“ G, რიკ. 10,30 „მოჰსხნა აბრაჰამ ცოვარი და ზროხად“ O, დაბ. 21,27; „უბრძანა მოსხმად ნათხარი იგი მიწად ვიდრე უღაბნოდ“ ფლტ. 150,4; „ეთარცა მასკულაი მოესხა თავსა მათსა“ ვარ. 820; „მოგასხნეს ჯელნი მეუფემან“ ეკლ. 1,11; „ქლნი მოასხნა და ამბორს-სუო მათ“ იბ. რიკ.-კურთხ. იხაჟ და იაჟ. 44,12.

მოსხმა მოღენა: „უბრძანო მოსხმად ზროხათად“ ხაჟ. წიგნ. II 82,85. იხ. სხმა; შდრ. მომსხელი.

მოტანჯვა გვემა, ცემა: „მოტანჯო სული შენი აჟა და არა მიხვდეს სატანჯველად საჯენოდ“ მ. სწ. 131,28. იხ. ტანჯვა.

მოტაცება ტაცება, დატაცება: „მოსა მონატაცები იგი, რომელ მოსტაცა“ O, — „უენ სეეს ნატაცება, რომელი იტაცა“ G, ლევტ. 4,4; „მოიტაცებდეს ყოველთა“ M, — „დაიტაცებდეს ყოველთა“ G, მსქ. 9,25. „ნუ მოიტაცებ სკსასა“ ბრთ. A. კ. იერ.-ხმ. 54.

მოტაცება წართმევა: „ასწაფეს ჯელთა მოტაცებასა და არა მიცემასა“ მ. სწ. 140,6. იხ. ტაცება; ღრ. მომტაცებელი, მონატაცები.

მოტევა ღლხინება, შენდობა, მინიჭება, პატიება, ამიტევება: „რომელმან მოგიტევნა (გილხინა)“ შენ ცოდვანი შენნი“ C, ფს. 102,8; „მოუტევნე ცოდვანი მათნი“ O, III მფ. 8,80; „მოგიტევნე ჩუენ თანადებნი ჩუენნი“ მთ. 6,12; „მოუტევთ და მოგეტევოს“ ლ. 4,37; „მოგეტევნეს შენ ყოველნი ცოდვანი შენნი“ ფლტ. 150,28; „ცრემლითა მოეტევნეს შენსა მას აურაცხელნი ცოდვანი მისნი“ მ. სწ. 54,25.

მოტევა შენდობა, ამიტევება: „მოტევებაჲ ყვენ უფალმან“ O, IV მფ. 5,18; „წარამლე შენ... მოცემად მეცნიერებაჲ ცხოვრებისაჲ ერსა თქსა მოტევებითა ცოდვთა ჩუენთათა“ DE. — „წარამლე... მიცემად მეცნიერებაჲ ცხოვრებისაჲ ერსა თქსა, მიტევებაჲ ცოდვთა მათთა“ C, ლ. 1,77. იხ. ტევა; ღრ. მოსატეველად.

მოტევა მინიჭება, მიწევა: „უცხოთესლნი მოეტევნეს ჭალაქებსა მის ვაისასა“ M, II მფ. 28,18; „მოუტევა წყაჲ მძაფრი ფრიად“ O, III მფ. 4,49; „უცხოთესლნი მოეტევნეს სოფელსა ჩუენსა“ O, I მფ. 23,27; „მოეტევებოდეს უღმრთონი იგი“ ატმ. 107,1. „უბრძანა მოტევაჲ მის ზედა ორთა ლომთაჲ“ ფლტ. 152,27. იხ. ტევა; ღრ. მომტეველი.

მოტეხა მომსხრევე: „მოტეხნეს იგი ფრთთა მათგან“ O, ლევტ. 1,17; „მოტეხა... რტოა ერთი და შთაყო მენთქეს ოდენ“ O, IV მფ. 5,0. იხ. ტეხა.

მოტირად-ი მტირალა: „ყრმაჲ იგი მოტირალა“ მ. ცხ. 420v. იხ. ტირილი.

მოტიხრულ-ი კედელი, ტიხარი: „იხილა... ზღუნენი იგი და მოტიხრულები იგი“ წყტყ. 105; „ქმნა... ორ-ორი მოტიხრული“ O, III მფ. 7,41. იხ. ტიხარა.

მოტკობა დატკობა: „ნესტუმან და ლინმან მოატკობიან ჯამ“ O, ზიარ. 40,21. იხ. ტკობა.

მოტრფილ-ი მნდომი, მოწადინე: „მივსეცე ჩემთა მათ მოტრფილთა საქეთა საწუთროსათა“ მ. ცხ. 402r. იხ. ტრფილი.

მოტვრთე იხ. ზურგით მოტვრთე.

მოტვლთა მომსხრევე, შექმნის: „მოტყდა რქაჲ მოვასა“ O, იერემ. 48,25. იხ. ტვლთა.

მოტყინარე აღგზნებული, ანთებული, ავარგარებული: „ცეხლი მოტყინარე და შრიტის წყალმან“ O, ზიარ. 8,38; „დაიდგას საყდარა ცეხლისაჲ... ვტლის თუალთა ზედა მოტყინარეთა“ მ. სწ. 124,33; „ცეხლის-სახედ მოტყინარესა (კრისა) დაჟლეს“ H—2551, 852r. იხ. ტყინა.

მოტყინარება: „ალი მოტყინარებითა თქსითა დასწავს“ ბ. კეს.-ექს. ლ. 48,24. იხ. მოტყინარე.

მოტყუება შეძენა, მოგება; მიცემა: „წარწყმდია თავსა თქსა მოატყვს“ O, იგ. სოლ. 6,32; „ქებაჲ მათი მოგუატყუებს ჩუენ სატანჯელთა“ მ. ცხ. 22v; „მოატყუა... გვრგინი“ მ. ცხ. 49r; „უოვრებაჲ საჯენოდ მოგუეტყუა“ მ. ცხ. 53r; „სიმღერე ვებასა მოატყუებს მომეგებელთა მისთა“ მ. სწ. 112,8; „არა მცირე პატრიე მოატყვს (მეღარმან) თავსა თქსა ერის-მთავრისაჲ და მფილისა“ მ. სწ. 107,22. იხ. ტყუება; ღრ. მომეტყუებელი.

მოტყუნე: „მოტყუნეს ეოველნი საზღვარნი ხაზარეთისანი“ მ. ცხ. 15,6. იხ. ტყუნე.

მოტყუმა ქნა, ყოფა: „არა ვისდა მომეტყუა მის ბოროტი“ მ. ცხ. 205v. იხ. ტყუმა.

მოუგონებელი წარმოუდგენელი; „მოულოდებელი“: „მწართა და მოუგონებელითა სატანჯელთა განუკაფნე კორცნი თქუენნი“ ანდ. ანატ. 198,27; „შესცოდა მოუტევებელი და მოუგონებელი შეცოდებაჲ“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 103,33; „სიშინი მოიწინეს მათ ზედა მოუგონებელნი“ O, — „სიშინი წარმოუდგებელს მოულოდებელნი“ მხ., სიბრძ. სოლ. 18,17. იხ. მოგონება.

მოუდრეკელობა მოუხრელობა: „იხილეს სიმტკიცე და მოუდრეკელობაჲ გულისა მათისაჲ“ ოხკ. 17,9. იხ. მოდრეკა.

მოუთმენელი გაუძლებელი, აუტანელი: „მოუთმენელი იგი ტანჯაჲ“ მ. ცხ. 108v. იხ. მოთმენა.

მოუთუადველ-ი შეუწყნარებელი: „სიტყუაჲ ჩემი მოუთუალველ არს თქვენ წინაჲ“ H—341,599 იხ. მოთუალვა.

მოუკლებელი დარამოკლებელი: „მოუკლებელი ცათა შინა (საუნქო)“ ლ. 12,83; „მოუკლებელი სალმობაჲ გულისა ჩემისაჲ“ ბრძ. 9,9; „მოუკლებელი ზა-

ეზელ" O.—არამოქლებელ (ბაუჟი) ზაგებულსა-
გან" M, კება 7,2.

მოუწყობებლად მიმდებლად, შეუწელებლად: „ანთებ-
დენ... მოუქლებელად" pb.,—„დაწევიდენ... მიმდ-
მად" G, ლევიტ. 24,8; „მოუქლებელად ილიცევიტო"
I თხ. 5,17. იხ. კლება.

მოულოდებელ-ი მოუგონებელი, უეცარი: „შინში
წარმოუდგებოდეს მოულოდებელნი" pb.,—„შინში მო-
წინეს მათ ზედა მოუგონებელნი" O, სიბრძ. სოლ.
18,17; „მოულოდებელი შინი დაეცა მათ ზედა" O,
სიბრძ. სოლ. 17,14. იხ. მოლოდებ.

მოუმედგარებლად: „დაეცა [შინი]სა შინა ათერთმეტი
წელა... მოუმედგარებელად" ლომ. 127,8. იხ. მომე-
დგარება.

მოურავი-ი: „რომელთა არა ესწენ მოურავნი და მზრუნ-
ველი" H—622,36r. იხ. ურავ.

მოურენი მზრუნველი, მეთრევე: „ჰყოფ მონაზონსა ყო-
ლადე მოურენი" მ. ცხ. 20v; „მაქეს მოურენი ჩემი
და მზრუნელი მზრუნე" მ. ცხ. 172r; „აღვადგინის მზრუნე
მოურენი და გუბრდიანი" ი. ე. 52,25. იხ. ურავ.

მოუძღვრება დასუსტება; „მოკლება", დაუძღვრე-
ბა, დასუსტება: „მოუძღვრდა გლაბეებითა ძალი
ჩემი" ფხ. 80,11; „მოუძღვრებს ძალსა ღვინასა წყა-
ლი" მ. სწ. 7,17; „დაჰქნდნენ ქვნი და მოუძღვრდნენ
ფარენი" მ. სწ. 140,20; „თელნი ჩემნი მოუძღვრდნენ
გლაბეებითა" ო, მალ. 8,11; „მოუძღვრდნენ ჩემთა გლაბეები-
თა" ო, ფხ. 87,40; „ჩემნი რეცა მოუძღვრდნენ" II
კორ. 11,21; „იგინი მოუძღვრდნენ და დაეცნენ" ფხ.
20,8; „რამთა უკეთური იგი მოდგამითური მოუძღვრ-
დნენ" რიგხ. 177,16; „არა მოუძღვრდნენ ჯენაჟი აგარა-
კასა თქვენსა" O, მალ. 8,11; „მოუძღვრდნენ მას შინა
მამანი" I, იერემ. 8,21; „გულნი მათნი მოუძღვრდნენ
მათ შორის" O, ეხ. 19,1.

მოუძღვრებულ-ი ძლეული: დასუსტებული: „მო-
კლებული": „ყოველივე იგი პოვა მოუძღვრებულნი"
მართ. S, ბ. კეს.-40-თხ. 128,4; „კაცი მვნს რაემს მო-
ძღვრებულნი არნ უპოვარებოთა" ზირ. 26,28; „მო-
ძღვრებულნი განვადიერო" pb.,—„მოკლებული
განვადიერო" O, ეზეკ. 84,10. იხ. უძღვრება.

მოუწყონებლად დაუზარებლად: „ყოველთა მათ მსახუ-
რება მოუწყონებელად" ლომ. 82,4; „ყოვალა... კი-
თხეთა წიგნათა მოუწყონებელად" შუშ. X, 27. იხ.
მოწყონება.

მოუწყლველად დაუკოდველად, ტანმრთელად: „მო-
უწყლველად სდევდეს მტერთა მათ" ვრდ. 92,11; „მო-
უწყლველად დაუკოდებოთ ისართა მათგან მტერისა მზა-
კუვარისათა" მ. ცხ. 249v. იხ. მოწყლვა.

მოუწყუდედლად: „ოდესმე ტირიდედ მოუწყუდედე-
ლი" H—2251,281r. იხ. მოწყუდება.

მოუხეხებელ-ი მოუგონებელი: „ხელე შთავდებულ იქ-
მნე არილითა სიკუდლისათა მოუქსენებელთა" მ. სწ.
184,28. იხ. მოხეხება.

მოფარდულ-ი „განმსყიდელი", „მსყიდელი", „რომელი
ფრდილეს", „საეპქრო", ბზარი; „ვაქარი": „მოვედთ
მოფარდულთა და იყილთ თქვენსა" C, —„წარვედით
საეპქროლ და იყილთ თავისა თქვენისა ზეთი" მთ. 25,9;
„სავარდები იგი ტრედის მოფარდულთა დაეძუა" C,
—„სასლოძელები იგი მსყიდელთა მათ ტრედისათა
დაეძუა" DE, მრ. 11,15; „გამოასხა ყოველი მოფარდუ-
ლი და მომყიდლები ტაძრის მას შინა" C, —„გამოასხა ყო-
ველი იგი განმსყიდელი და ყოველი, რომელი იყიდა
ტაძრისა მას შინა" DE, მთ. 21,12; „ტრედის მოფარდუ-
ლთა მათ ჰრქვა" DE, —„რომელნი იგი ტრედსა ფრდი-
ლეს, ჰრქვა მათ" C, ი. 2,16; „არცა იქნეს მოფარ-
დულ მან თავი თვისი ურჩეულებისაგან" O, —„ძნად იქნეს
ვაქარი ცოდვისაგან" pb., ზირ. 20,28. იხ. ფრდა; შდრ.
ვესლით-მოფარდული, თესლის-მოფარდული, ძოწეულის-
მოფარდული.

[მოფასება] იხ. არამოფასება.

მოფენა „აღმობრწყინება", „მიფენა", გაშლა: „მოე-
ფენა მზე წყალთა მათ ზედა" O. IV მფ. 8,22; „მოქთი-
ნე მის ზედა სირცხული" ო, —„მიქთინე მის ზედა სირ-
ცხული" ო, ფხ. 88,40; „მოფენასა მზისასა შეკრბიან"
C, —„აღმობრწყინდა მზე და შეკრბეს" ო, ფხ. 102,22;
„მოქთინო თქვენ ზედა კურთხევა" O, მალ. 8,10; „არა
მოქთინოთ იატაკსა საყოფელთა ჩუენთასა ეარლი და
შრომანი და ყუავილი სურნელნი" მ. სწ. 210,10. იხ. ფენა;
შდრ. მომფენელი.

მოფისვა გაგვლესა, შეგვლესა: „მოფისა იგი ნათითა"
O, გამოსლ. 2,8. იხ. ფისი.

მოფიცრულ-ი ფიცარდაგებული: „მოფიცრული ნა-
ძთა" I, იერემ. 22,14. იხ. ფიცარი.

მოფოლხებუა მოშეება: „იძრვის ნიჭებრი მოფოლხუე-
ბითა და მოჭირებითა" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 159,8.

მოფოლხებულ-ი მოშეება: „არიდ ძალნი იგი ებნი-
სანი ნოტა და მოფოლხებულ" გრ. ნოს.-კაც. აგებ.
172,5. იხ. [ფოლხება].

მოფრდა იხ. ფრდა; შდრ. მომფრდელი.

მოფქავი-ი მფქველი: „უაუთუშეა არა დაბურვიდეს თულთა
მოფქავსა მას პირუტყუსა" მ. ცხ. 808v. იხ. ფქვა.

მოფხანა: „ნუტამა მოგფხანს (ქელი უტხოვ)" მ. ცხ.
174r. იხ. ფხანა.

მოფხეკა: „მოფხეკონ შიგნით მრგული" G, ლევიტ.
14,41. იხ. ფხეკა; შდრ. მონაფხეკი.

მოფხურა მოგლეჯა: „ვხელვედ, ვიდრემდე მოფხურ-
ნეს ფრთენი მისნი" O, დან. 7,4. „იწყო... მოფხურად
თმათა მისთა და ტყებად" მ. ცხ. 207v; „თიფა... რომელი
მოფხურად მდევე განქმის" ფხ. 128,8. იხ. ფხურა.

მოქადულ-ი ვინც იქადის, იმუქრება: „განვლევნოთ მტე-
რი ჩუენი მოქადული" მ. სწ. 278,12. იხ. ქადება.

მოქადულობა: რიცხ. 28,10*. იხ. მოქადული.

მოქალაქე ქალაქელი; ამხანაგი: „მოქალაქე ვიყავ და
განვეწესე ერისკაცად ამის სოფლისა" ლონგ. 180,0; „წინა-
შე ყოველთა მოქალაქეთა მოგუქე" O, დან. 28,11;
„იმბრუნდეს ცოლთა თანა მოქალაქეთა თსისასა" O,
იერემ. 20,28; „შეურაცხ-ყენის მოქალაქენი ნაკლუ-
ლყანმან გონებითა" O, იგ. სოლ. 11,12. იხ. თანა-მოქა-
ლადე.

* წყარო ფანქრითა მიწერილი (ჩელ.)

მოქალაქეთაგანი-ი ქალაქელი: „ვითარა ერთი მოქალაქეთაგანი (იქსელა)“ ფლ. მოც. 5,29. იხ. ქალაქი.

მოქალაქობა, მოქალაქება ცხოვრება, მოღვაწეობა: „სარწმუნოებითა მით საღმრთოთა მოქალაქებდა“ მ. ცხ. 175v; „იწყო ბერმან კეთილად მოქალაქობად“ მ. ცხ. 870r.

მოქალაქობა ცხოვრება, ყოფაქცევა; ღვაწლი, მოღვაწეობა: „ზომიერი აქუნდა მოქალაქობაჲ სენასა შინა თესსა“ მ. ცხ. 250r; „უცხო ქმნილი მოქალაქობისა მისგან ისრაჲლისა“ ფეს. 2,12; „ჩუენი მოქალაქობაჲ ცათა შინა გამოჩნდეს“ იბ. რომ.-კურთხ. მოს. 102,12; „იხილა მოქალაქობაჲ მონაზონთაჲ“ მ. ცხ. 201r; „საღმრთოთა მოქალაქობითა ცხოვნდებოდეს“ ი. ე. 25,29. იხ. მოქალაქე.

მოქარება „უმოლხინე ქმნა“, გაქარება, გაცლა: „ჰკითხვიდა მათ ეამისა მისთვის, რომელსა მოჰქარდა“ C.—„ჰკითხვიდა მათ, ვითარმედ რომელსა ეამსა უმოლხინე იქმნა იგი“ DE, ი. 4,52; „მოჰქარდა სიმთრავლე უღებებისაჲ“ მალ. 45,22. იხ. ქარება.

მოქენე „ნაკლულეგანი“, ნატრული, მახვეწარი; დამსაქირებელი: „არა დააკლო სასყიდელსა დავრდომილისა და მოქენისასა მშათა შენთაგანისა“ G.—„ნუ მოხუეჲ სასყიდელსა მორაგესა, უმოვარსა მას და ნაკლულეგანსა, რომელ იყოს ნათესავისა შენისაგან“ M, II შფ. 24,14; „იქმენით მოქენე სძისა და არამტყიისა საზრდელისა“ ბებრ. 5,12; „მოქენე არს თქვენისა შემწეობისათჳს“ ფლკტ. 151,18; „ღმერთი ჩემი არავისი მოქენე არს“ ფოკა 844v; „რომლისამცა შეწვენისა მოქენე იყო ქრისტე, ყოვლად ძლიერი“ ებ. კვარ. დაფლ. 98. იხ. ქენება.

მოქენება „თხოვნა“, აღთქმა: „ოღესზე მოქენებით მოვიდოდა, მათა“ ბ. კეს.-40-თჳს 117,80; „გვტყოდეს თუ შენ ვედრებითა, ანუ თხოვნითა მდაბლობა“ pb., იოზ. 40,22. იხ. ქენება.

მოქლონი-ი კეტი, ურდული: „მოქლონნი რკინისანი განტეხნა“ ფს. 100,10; „შეჰამნეს ცეცხლმან მოქლონნი მისნი“ O, ნაუმ 3,13; „რომლისა მოქლონნი მისნი ვითარცა კლიტენი საუკუნენი“ O, იონა 2,7; „დაჰმუსკან მოქლონნი აღამატისანი“ ფლკტ. 158,85; „დავქარძალოთ (კარი) მოქლონითა სიმდაბლობისაჲთა და არა განულოთ“ მ. სწ. 171,84; „განტეხნა მოქლონნი და კლიტენი აღამატიაგანსი“ Ath.—11,28v.

მოქმედი-ი „ქუეყანის-მოქმედი“, მუშაკი, შემომქმედი, საქმის ჩამდენი: „მისცა იგი მოქმედთა (ქუეყანის-მოქმედთა DE)“ C, 8r. 12,1; „მოქმედნი მზაკუვარნი“ Q.—„მუშაკნი ზაქულნი“ II კორ. 11,18; „მივედ ფუტკრისა და ისწავე. ვითარ-იგი მოქმედ არს“ O, იგ. სოლ. 6,8; „მოქმედთა მათ, რომელნი კაფდენ ძელსა“ M, II ნშტ. 2,10; „ყოველნი მოქმედნი უსჯულოებისანი“ მთ. 7,28; „არა იტივდ წყალობაჲ და სარწმუნოებაჲ მოქმედთა ბოროტისათა“ O, იგ. სოლ. 14,22. „საპყრობილე-

სა არავინ კეთილისა მოქმედთაგანი შეეყენებულ არს“ მ. სწ. 51,20.

მოქმედი-ი სელისა-ჲ ტილოს მქსოველი: „სირცხლმან შეიპყრეს მოქმედნი სელისა მის“ I, ებ. 10,9.

მოქმედი-ი ქვისა-ჲ ხუროთმოძღვარი, კალატოზი: „მოუვლინა მას... მოქმედნი ქვისანი“ O, II მფ. 5,11.

მოქმედი-ი ქუეყანისა-ჲ მიწის მოქმედი: „პრცხენა მოქმედთა ქუეყანისათა“ I, იერემ. 14,4.

მოქმედი-ი ღუაწლისა-ჲ მებრძოლი: O, III მფ. 12,21.

მოქმედი-ი ძვრისა-ჲ ბოროტმოქმედი: „ზაქუაჲ გულსა შიდა მოქმედსა ძვრისასა“ O, იგ. სოლ. 12,10; „პირი უფლისაჲ მოქმედთა ზედა ძვრისათა“ ფს. 88,17. იხ. ქმნა; ამაოხს-მოქმედი, ბოროტს-მოქმედი, ბრძოლის-მოქმედი, ვენაჲს(ა)-მოქმედი, თანა-მოქმედი, თიგის-მოქმედი, კეთილის-მოქმედი, ნაგის-მოქმედი, პილენძის-მოქმედი, პერის-მოქმედი, სახის-მოქმედი, ქველის-მოქმედი, ჭელათ-მოქმედი.

მოქმედობა საქმიანობა: „მოქმედობაჲ იგი ხუროთაჲ ღვენულ არს“ მ. სწ. 222,8. იხ. მოქმედი.

მოქმნა ქმნა, მოკეთება, გაკეთება; მრავალუბა; შემოვლეობა: „მოქმნა რაჲ-იგი, უბრძანა მას... იოჰანე“ განს. ი. 100,84; „მოქმნა მას გარემო ზღუდის-ზღუდელ“ O, IV მფ. 25,1; „მოქმნეს ჩაქულთა ქვათა გაბათო“ O.—„და გარემო ემრავლეს მრაველი რჩეულთაგან ქვათა კაბათადმი“ pb. იერემ. 31,39; „მოქმნა იგი ღვთისთაჲ ოქროთა წმიდითა“ M, II ნშტ. 3,5; „მოქმნის ქუეყანაჲ და დასთესის თესლი“ მ. ცხ. 57v; „მეძავთა, რომელთა მოქმნისან პირნი მათნი სატრფიალოდ კაცთა უგუნურთა“ მ. სწ. 123,7.

მოქმნილი-ი „დატყული“, დამუშავებული: „რომელი არა მოქმნილ, არცა დათესულ იყოს“ G.—„რომელი არა დატყულ იყოს“ M, II შფ. 21,4; „ჰპოვე ადგილი, რომელი მოქმნილ იყო პიტალოთა“ Ath.—11,180v; „დანაკი... ოქროთა მოქმნილი, შეწერა ევლესიასა“ Q.—240, 190. იხ. ქმნა; გამოქმნა.

მოქონება მოტანა: „მოაქუნდა განრღუეული“ DE, 2r. 2,8; „მოაქუნდა სნეულები მათი და არაძლებულუბი“ ვარ. 816; „მოგაქუნს საყურთხვევლსა და შემოსწირავთ პურთა“ მალ. 1,7. იხ. ქონება.

მოქსოვილი-ი „გამოქსოილი“: „უკუართი იგი (იყო) უკერეულ, ზით მოქსოვილ ყოვლად“ DE.—„უკუართი იგი... იყო უკერეულ, მიერვე გამოქსოილ ყოვლად“ ი. 19,28. იხ. ქსოვა.

მოქუმა „შეტყუბობა“, აღება, მოყვანა: „მკლავთა მოქუა იგი“ DE.—„შეტყუბო იგი“ C. 8r. 9,88; „მოიქუა სამოელ კრავი ერთი მწოვარი“ O, I მფ. 7,9; „მოიქუნეს ორნი გურიტნი“ G, რიცხ. 6,10. იხ. ქუმა.

მოქცევა „უქმოქცევა“, „შემოქცევა“, „მიქცევა“, მობრუნება, გარდამოცვალება, გარე-წარქცევა, „მიდრეკა“: „მოიქცა ერისა მის“ DE.—„მოიქცა ერისა მას“ C. 8r. 5,80; „ნუ მოიქცევი კუალად“ DE.—

„ნუ უკმოიქცევინ კუალად“ C, ლ. 17, 21; „და მოიქცა ისე და ყოველი ისრავლი მის თანა“ pხ., — „და შემოიქცა ყოველი ისრავლი მის თანა“ G, ისე 5. 10, 15; „ცალგური მომაქცია მე უფალმან (იე მომაქცია უფალმან G)“ M, რთ. 1, 21; „მოგაქცენ და განგუთუნენ თქვენ“ მთ. 7, 6; „მოაქციეს უფლას“ სპ. მოც. 9, 23; „მოვაქცია მე“ O, გლ. 4, 1; „მომაქციენით ჩუენ გზისა ამისგან“ I, ებ. 20, 11; „მოაქციენ ფერკნი შენნი აღავთავან მათთა“ O, აგ. სოლ. 1, 15; „მოაქციოს შენდა სიმდიდრე ზღვსაჲ“ O, — „გარდა მოცელოს შენდა მით სიმდიდრე ზღვსა“ pხ., ებ. 20, 5; „მოაქციოს გულის-წყრომაჲ თვის მისგან“ pხ., — „გარე-წარაქციოს გულის-წყრომაჲ თვის მისგან“ O, აგ. სოლ. 24, 18; „მოაქციეს გული მათი წემღვთად აბიშელისა“ M, — „მიდრკა გული მათი უკუა-ნა აბაშელისა“ G, მსჯ. 9, 8.

მოქცევა სარწმუნოება, რწმენა; მობრუნება; ტრია-
ლო, მიმოქცევა: „მოვაჭყო მოქცევა მათ“ O, — „მო-
ვაჭყო მოქცევა მათ“ pხ., ივრ. 28, 28; „მოქცევასა
მას მის მეფისას იყო მშვიდობა ღმრ.“ ფლკტ. 156, 8; „მოქ-
ცევასა მის წელაწისას“ M, II 58ტ. 20, 10; „მოქ-
ცევა მან ღმერთსა მე“ ფხ. 28, 2.

მოქცეული-ი მობრუნებული, გადმოხული: „ღმერთი
მოქცეულთა არა გარე მიაცეს“ მ. ცხ. 283v. იხ. ქვევა;
ზღრ. მომაჭყველი, მომაქცეული, მოსაქცეული, უკუმოქცევა.
მოქცეული-ი მწირი: „მოქცეულნი და მკვდრნი და
იყვნეს ზოგნი მახლობლად“ M, — „მწირი და მკვდრი
იყვნეს ნახევარნი“ G, ისე 5. 8, 28. იხ. ქვევა.

მოლადადება მემოთქმევა, ქადაგება: „მოილადა-
დეთ (მიმოთქმეს pხ.) მრტეებაჲ ქუეყანასა ზედა“ G,
ლევტ. 25, 10. იხ. ლაღდება.

მოღება მიღება, აღება. მორთუება, გემოლე-
ბა, დეპყრობა, მოგდა, წართმევა, წაღება,
მოტანა, მოწევა, ამოხდა, მოხდა: „მოგეღოს (მი-
გეღოს C) თქვენგან სასუფეველი ღმრთისაჲ“ მთ. 21, 48;
„არა მოიღეს (აიღეს C) თანა ზეთი“ მთ. 25, 8; „მოი-
ღო (მოართუა C) თავი თვის“ მრ. 6, 28; „ვითარცა-
ფი ნასაღევსა ვერ გულ-წიფების ნაყოფისა მოღებად
თავით თვისთ“ DE, — „ვითარცა ვენაგმან ვერ გამოიღოს
ნაყოფი თავით თვისთ“ C, ი. 15, 4; „სოღვაჲ მოიღოს“ pხ.,
— „სოღვაჲ მოიღოს“ G, ლევტ. 24, 15; „სემული... მო-
ღო (მოქცაღოს O) მისგან“ G, ლევტ. 4, 8; „მო-
იღეს ქელთა მარცხენითა მათთა ლაშქრები“ M, — „და ი-
პყრეს ქელთა მათთა მარცხენითა ლაშქრნი“ G, მსჯ. 7, 20; „მოიღეს ბრძანებაჲ ჩუენებით“ მთ. 2, 12; „მოცო-
ლოთ თქუი და ვკამოთ“ O, ნემშ. 5, 4; „მო-ვეღოს
მას“ მთ. 18, 12; „ვერ მოიღონ ერთი ქეცი ბოლოჲსა მი-
სისაჲ“ O, იობ 40, 28; „მოიღე გულის-წყრომაჲ და რისხ-
ვაჲ შენი ჩუენ ზედა“ G, ბარ. 2, 20; „საქურველი მისი
მოუღის“ ლ. 11, 22; „მოუღე სული მათი მათგან“ ფხ.
108, 29; „სტარებისა გლეხისასა ნუ მოიღებ“ O, ზირ. 4, 1; „უკუეთუ ვინმე მოიღოს ჭერბუღლსა... და არა დაარ-
ქუს მას“ O, გამოხლ. 21, 28; „უფალმანცა მომცა, და
უფალმანცა მომიღო“ მ. სწ. 84, 19.

მოღება მოკუეთება, აღება; წართმევა; მემოლა-
დება, მოძიება: „იწყეს მოღებალ... სნეულთა“
DE, — „იწყეს სნეულებისა მიმოღებალ“ C, მრ. 6, 55; „უბრძანა მოღებალ თავი მისი“ DE, — „უბრძანა
მოკუეთება თავისა მისისაჲ“ C, მრ. 6, 27; „ველთ-საქმარ-
სა უკონელ და მოცემა-მოღებასა მარტივ (არს)“ მ. სწ. 223, 8; „უფროს მოღებისა, უფროსი შიანიჲ“ Ath—
11, 27v; „იქმნა მადლი მოღებისაჲ (მოძიებისაჲ
I) უფლისა მიერ“ O, I ეზრა 6, 4.

მოღება ათეულისა იხ. ათეულისა მოღება.

მოღებულ-ი აღებული, აცლილი: „მოღებულ არს
უღელი“ I. ებ. 0, 4. იხ. დება; ასო-მოღებულ; ზღრ. მომ-
ღებელი/მოღე.

მოღმართე კეთილმსახური: „მუნ იყო უღმრთო და აღგი-
ლი მართლისაჲ და მუნ იყო მოღმართ“ O, ეკლ. 8, 16.
იხ. ღმერთი.

მოღუაწი, მოღუაწე ზედამსტუარი, ზედამხედველი,
მზრუნველი, მძლე, მებრძოლი, მორკინალი, მხე-
დარი, მოწესე, ბერი: „არა ძე არსა იერო-ბაალისი; და
ზებულ—მოღუაწე მისი“ M, — „არა ძე იერო-ბაალისა და
ზეველი—ზედა[მ]სტუარი მისი“ G, მსჯ. 9, 28; „თქვენ
სულმან წმიდამან დაგადგინა მოღუაწად და მწყნარ
ეკლესიათა“ სპ. მოც. 20, 28; „უკუეთუ იგინი არა იყვნენ
მოღუაწ და მგულბელ სიკლახეისა ამის ჩემისა“ ფლკტ.
147, 8; „სახლეულთა არა მოღუაწე იყოს“ I ტიმ. 5, 8;
„მოლოჲ მოღუაწე ხარ მონათა შენთაჲ და მკურნალი“
განხ. ი. 100, 4; „ჭირი დაითმინე. ვითარცა კეთილმან მო-
ღუაწემან ქრისტე იესუსმან“ II ტიმ. 2, 8; „ყოველი
მოღუაწ მწმდგომად ღუაწლისა გარდასღვისა გარგჯისან
იქმნების, გინა პრესუნების“ მრთ. D. კ. იერ. აღდგ. 114;
„არა სადა ვინ მოღუაწე თაგანი წმდგომად წარსღვისა
ადგილისა მისგან საღუაწოჲსა და განბნევისა ერისა შემძლე-
ბელ არს ღუაწლად მერმე“ მ. სწ. 118, 12. იხ. ღუაწ; ზღრ.
თანა-მოღუაწე, ზენაგე-მოღუაწე, მვეტ-მოღუაწე.

მოღუაწება ბრძოლა: „მოიღუაწე ღუაწლი იგი კეთი-
ლი“ I ტიმ. 0, 12.

მოღუაწება მოვლა, გარჯა, ზრუნვა; შრომა: „მოღუ-
აწებთა მით ღმრთისაჲთა“ კოლ. 1, 25; „კურნება იყოს
ქორცთა შენთა და მოღუაწება ძელთა შენთა“ O, აგ. სოლ. 8, 8; „ქელნი მვენეთანი მოღუაწებასა შინა“ O,
აგ. სოლ. 18, 4; „ღდიდთა მოღუაწებთა მოისრენეს“
ვრდ. 80, 17; „მოღუაწებაჲ მათი ობოლთა და ქერი-
თაჲ“ მ. სწ. 120, 6; „ვითარ-მე ეკლესიათა ღმრთისათა მო-
ღუაწება აგოს“ I ტიმ. 0, 4; „სენაკისა შინა მოღუა-
წებათა მისთა აღრაცხვაჲ ვისმცა ძალ-ღედა“ ი. ე. 47, 6.
იხ. მოღუაწი.

მოღულ-იხ. მომღულალი.

მოღურა მოპყრება, დეათხევა: „მოღუარონ
სისხლი საყრთხეველსა ზედა“ G, — „მოაქყრონ სის-
ხლი იგი მისი გარეშა საყრთხეველსა“ O, ლევტ. 1, 5;
„მოღუარონ ძეთა აარონისთა, მღდელთა, სისხლი სა-
ყრთხეველსა ზედა“ G, — „დასთხოიონ (ძეთა) აარონის-
თა, მღდელთა, სისხლი იგი მისი საყრთხეველსა“ O, ლევტ.
8, 2. იხ. ღურა.

მოყვანება «წარმოება», «შერთვა», «მოხება», «მოგურა», «მორთუმა», «მცხემა», მოყვანა, მოტანა, მოყვანება: „მოიყვანოს ზეარაჲ“ G.—„წარმოებას (ქბა)“ O. ლევტ. 4,4; „მოიყვანეს იგი იესუს მომართ“ G.—„მოკვეთარეს ისოს“ M. ისუ ნ. 8,28; „რომელმან მოიყვანოს და თუნი“ G.—„რომელმან შეიერთოს და თუნი“ M. ლევტ. 20,17; „მოკვეთადეს მისა ყოველნი სნეულნი“ DE.—„მოართუ მიდეს მას ყოველს სნეულესა“ C. მრ. 1,82; „უბიწო მოიყვანოს (მოიხან O) იგი წინაშე უფლისა“ G. ლევტ. 8,1; „მოიყვანეს მძანი თქუენნი“ px.—„მიეიხ უენ მძანი თქუენნი“ G. რიცხ. 18,8; „მოიყვანა იგი ყოველთასა მას სადგურსა“ ლ. 10,34; „მძათა მისთა მოკვეთადა ურემი იგი“ M. I ნშტ. 18,7; „შემიყვანეს და მომიყვანეს მე“ ფლტ. 188,15; „მოიყვანეს იგი თავისა ჩემისა ცოლად“ O. დბა. 12,19; „მოიყვანეს ლევიტენი“ G. რიცხ. 8,9; „მოკვეთადა სულსა უდაბნოდ“ ლ. 4,1; „მოიყვანეს ასულნი მათნი თავისა თუისა ცოლად“ M.—„მოიყვანეს ასულნი მათნი თავთა თუსთათუც ცოლად“ G. მხვ. 8,8.

მოყვანება ცოლისა «სუმა ცოლისა», შერთვა ცოლისა: „უკუეთუ ვინმე მოიყვანოს ცოლი“ G.—„უკუეთუ ისუას ვინმე ცოლი“ M. II შჯ. 22,18.

მოყვანებულ-ი მოყვანილი: „ყოველი მღვდელ-მთავარი, კაცთაგან მოყვანებულნი“ ჰებრ. 5,1. იხ. ყვანება; შდრ. სასყიდლით მოყვანება.

მოყიდვა იხ. მოსყიდვა.

მოყიდვება დარღვევა: „მოაყივნეთ ადგილი ესე“ მ. ცხ. 186v. იხ. ყივნება.

მოყმობა დამშევა, შიმშილით სიკვდილი: „უწყოდეს, რამეთუ მოვეყმებით“ O. IV შჯ. 7,12; „მოგაყმონ შენ, უკუეთუ არა აღმობრო“ გამოჩ. ქუარ. 241,15; „მომაყმე მე შიმშილითა“ მ. ცხ. 189v. იხ. ყმობა.

მოყოფა გაშეგრა, განზიდვა, მოტანა, «მოღრეკა»: „მოყავ ჩემდა ქელი შენი“ ფხ. 187,7; „მოყო ქელი სარკუმლით გამო“ ქება, 5,4; „მოყვენ თითნი შენნი და შემახენ აქა“ მ. 20,27; „არა მოყუეს ყური მათა“ px.—„არა მოიდრიკეს ყური მათი“ O. იერემ. 84,14.

მოყოფა ყურისა «ყურად ღება», ყურის მიბყრობა: „მოყავ ყური შენი ქველის-მოქმედი“ რაცხ. 18,5; „ყური მოყავთ“ O.—„ყურად იღეთ“ px., იერემ. 8,8. იხ. ქელისა-მოყოფა.

მოყოფილი-ი «გარდასრული»: „მოყოფილ ხარ დღეთა“ M.—„გარდასრულ ხარ დღეთა“ G. ისუ ნ. 18,1. იხ. ყოფა.

მოყრა «დატევება», მოშეება, გაშორება: „მოყარა თქუენ ზედა წარმართნი, დაშთომილნი ესე“ G.—„დაგიტევენ თქუენ ნათესაენი ესე დაშთომილნი“ M. ისუ ნ. 28,4; „მოკყარე გონება შენი საქმისა მისგან“ მ. ცხ. 108v. იხ. გამოყრა.

მოყრა დაღრეკა, მოკეცა: „უბრძანა მასა მას... მოყრა დაღრეკათისა მუტლისაჲ“ მ. ცხ. 186r. იხ. ყრა.

მოყუარე «მოყუასი», «მიყუარი», «საყუარელი», «მეგობარი»: „აღუთქუთ მე და მოყუარეთა ჩემთა“ O.—„აღუთქუთ მოყუასთა ჩემთა“ I, I ეზრა 8,14; „რამთა იქსნე მოყუარენი (საყუარელნი I) შენნი“ ფხ. 58,7; „ეხადოდე მე მოყუარეთა (მიყუართა I) ჩემთა“ O. გოდ. იერემ. 1,19; „არა ხარ მოყუარე კეისრისაჲ“ DE.—„არა მიყუარ ხარ კეისრისა“ C. მ. 19,12; „უკუეთუ გლოცვიდეს... მოყუარე შენი“ G.—„უკუეთუ გლოცვიდეს... მეგობარი შენი“ px., II შჯ. 18,8; „უკუეთუ ჰყუაროდეთ მოყუარეთა თქუენთა“ მთ. 5,48; „მტერნი ჩუენნი მოყუარე ჩუენდა ექმნეთ“ მ. სფ. 88,1. იხ. ყუარება; გემოთ-მოყუარე, ღელათ-მოყუარე, ღელსაწულის-მოყუარე, ვეცხლის-მოყუარე/მოყუარული, თავის-მოყუარე, კაცთ-მოყუარე, კაცის-მოყუარე, მამლის-მოყუარე, მამლობის-მოყუარე, მართუ-მოყუარე, მტერ-მოყუარე, ნოვაგთ-მოყუარე, პატრის-მოყუარე, სასუმლის-მოყუარე, სიბრძნის-მოყუარე, სიტყუათ-მოყუარე, სტუმართ-მოყუარე, უდაბნოს-მოყუარე, უკეთ-მტერის-მოყუარე, უცხოთ-მოყუარე, ქმართ-მოყუარე, შვილთ-მოყუარე, შვილის-მოყუარე, შველის-მოყუარე, ცოდვის-მოყუარე, ცხორების-მოყუარე, ძმის-მოყუარე, ხუასტაგის-მოყუარე.

მოყუარება იხ. ყუარება; გემოთ-მოყუარება, ღიღების-მოყუარება, ვეცხლის-მოყუარება, კაცთ-მოყუარება, მთავრობის-მოყუარება, სიბრძნის-მოყუარება, სტუმართ-მოყუარება, უცხოთ-მოყუარება, მძათ-მოყუარება.

მოყუას-ი «მოყუარე», «თანა-სძალი», ამხანაგი, მახლობელი, თანატოლი: „აღუთქუთ მოყუასთა ჩემთა“ G.—„აღუთქუთ მე და მოყუარეთა ჩემთა“ O. I ეზრა 8,14; „მოიქცა მოყუასი შენი ერისა თუისა“ M.—„მიეცა თანა-სძალმან შენმან ერისა მიმართ“ G. რუთ 1,15; „შეიყუარო მოყუასი შენი“ მთ. 5,48; „ავასხის მოყუასისა თუისა“ O. ზორ. 29,1; „მოყუასო ჩემო“ ფხ. 64,14; „მოყუასისა შენსა ზედა გულმანკურ ხარ“ მ. სფ. 27,19. იხ. მონა-მოყუასი, მოყუასება/მოყუსობა, მტერ-მოყუასი.

მოყუასება იხ. მოყუსობა.

მოყუენა, მოყენა მოჭრა, მოკვეთა: „მოუყუენე ფრხილნი მისნი“ M.—„მოუყუენე ფრხილნი“ G.—„მოკვეთნო ფრხილნი“ px., შჯ. 21,12; „არცა მოეყენეს ფრხილნი მისნი“ II შჯ. 19,24. იხ. ყუენა, ყვენა.

მოყურობა, მოყურება «მეგობარ ქმნა»: „მოყურენსა პეროდ და პილატე... რამეთუ წინა მტერ იყვნეს ურთიერთას“ C.—„მოქმნეს მეგობარ პილატე და პეროდ... რამეთუ პირველ მტერ იყვნეს ოგინი“ DE. ლ. 28,12; „მოყურებთ და შეუდგს მას“ მ. სფ. 804,88. იხ. მოყუარე; დამოყურება.

მოყურძნა დაკრეფა ყურძნისა: „მოკვეთრძნისა მას ყოველნი თანა-წარმავალი გზისანი“ ფხ. 78,18; „მოკვეთრძნისა შენ ვენაჲნი“ Ath.—11,202v. იხ. ყურძენი.

მოყუსობა მეგობრობა: „რომლისა თანაარს სიყუარული, არა ემოყუსებინ მზაყუარსა“ მ. სფ. 285,28.

მოყუსობა, მოყუასება ამხანაგობა: „განვემორნეთ მოყუსობასა ძვრის-მოქმედთასა“ მ. სფ. 160,28; „რამ

მოყუასება (მოყუასობაა რხ.) არს სიპართლისა და უწყულოებაჲ. Q, II კორ. 6.14. იბ. მოყუასი.

მოშვევ მოძნელო: „მოშვევ იშვენი იგი“ O, ლეფთ. 18,6. იბ. შვენი.

მოშენება აშენება, დასახლება: „მოშენება ქუეყანა ჭართლისა“ ქ. ცხ. 289.4. იბ. შენება.

მოშთობა დახრჩობა: „მოაშთეეს იგი“ მრთ. S. ოქრ. - ზარბ. და იონ. 107.25; „მოაშთევის იგი მას (მდინარესა) შინა“ მ. სწ. 46,31. იბ. შთობა; შდრ. მოაშთობელი, მომ. შთობარი.

მოშიში იშშიშარა, მხალისი; გულმედეგარი: „აღიღეს ჭკუანე კაცთა, მოშიშთა ღმრთისათა“ ხაქ. მოც. 8.2; „იყო ჭაბუკ და მოშიშ გულთა“ M, II ნშტ. 18,7; „ვიინ-პე არს მოშიში გულთა, უიენ იქეინ“ M, მხჭ. 7,8; „რამეს ესოდენ მოშიშ ხართ“ DE, — „რად ეგდენ გულ-ნეღვარ ხართ“ C, მრ. 4.40. იბ. შიში; ღმრთის მოშიში.

მოშიშება შიში, მშიშრობა: „იკობ მოშიშებით და სიშინალო წარუგა“ ა. რამ. - კურთხ. იხაკ და იაკ. 32,5; „არა მოცა ჩუენ ღმერთთან სული მოშიშებისა“ II ტიმ. 1.7; „იგინი მოშიშებით გზარბეულ თქვენ“ I, დან. 18,57. იბ. შიში.

მოშო(ვ)რება განშორება, მოცილება: „მოეშორე-ბიან ენებანი სჯლისაგან მისისა“ მ. ცხ. 110v; „მოე-შორნეს უფოთა ეგვტისათა“ მ. ცხ. 78v. იბ. შო(ვ)რება.

მოშრომება, მოშ(უ)რომა გარჯა, შეწუხება; „შეუტრ-ეება: „რამესა მოაშრომებ მოძღუარსა“ მრ. 5,85; „რამესა მოაშრო იგი სიტყუთა მისათა“ M, — „ვითარცა შეაუტრეა მას სიტყუებითა თხისთა“ G, მხჭ. 10.10; „მან მოაშრო მეფე იგი“ რიფს. 178,85; „არა მოშურეს ყოველი ესე ერი“ მ. ცხ. 88r. იბ. შ(უ)რომა.

მოშუე მოშეებული, დუნე, მორღერეილი: „რომელთა ჯირი ღზლ არს და მოშუე“ ბ. კეს. - ექუხ. დღ. 87,28; „ყოველი მჭარი მოშუე“ რხ., — „ყოველი მჭარი მორღერე-ილი“ O, ეჭე. 29,18. იბ. შეება.

მოშუება მიშეება: „მოშუესა შენ ზედა ბრძოლად“ მ. ცხ. 191r; „არა მოშუესებს ჩუენ ზედა ბრძოლათა“ მ. ცხ. 18r. იბ. მოშეება.

მოშუნება მოწონება: „რომელიმე ერთი უეჭუელად მო-შუნდეს“ მ. ცხ. 288r; „რომელი მოგაშუნდა ორთა მათგან“ მ. ცხ. 71r. იბ. შენება.

მოშურნე შურიანო, ძეგრი, ავთვალთ, მოძნეა: „ღმრთი მოშურნე და შურის-მგებელი“ G, ნაუმ 1,2; „მოშურნე ვიყავ ღმრთისათჳს“ ხაქ. მოც. 22,8; „უშეცეს მოშურნე ვიყავ მამულთა ჩემთათჳს მოძღუერებითა“ გალ. 1,14; „ნუ ჰქმნე კაცისა თანა მოშურნისა“ O, იგ. სოლ. 29,8; „კაცსა მოშურნესა რად-მე უდნ ფასი?“ O, — „კა-ცისა ძვრისა არა შეწიერ არს სიშლიდრე“ რხ., ზირ. 14,8; „თუალი ბოროტ-მოშურნე პერისათჳს“ რხ., — „თუალი ძვირი მოძნე არს ტაბლასა ზედა“ O, ზირ. 14,10; „საყუელმან მოშურნეთი მან განაღდენის თუალნი“ O, ზირ. 18,18; „მოშურნესა არასაღო უხარინ წარმატებაჲ კაცისაჲ“ მ. სწ. 244,18. იბ. შური.

მოშურნება შურიანობა; შური: „ყური მოშურნე-ბისაჲ ისმენს ყოელსა“ O, სიბრძ. სოლ. 1,10; „აღალ-ყდეს გულის-წყრომითა მოშურნე ბისაჲთა და მოკლას იოსებ“ ხაქ. წიგნ. II 07.18. იბ. მოშურნე.

მოშურომა იხ. მოშრომება.

მოჩუენება „ჩუენება: „მოჩუენება მათ სახლები იგი საუენჯეთაჲ“ I, — „ჩუენება მათ სახლნი იგი საუენჯეთაჲ“ O, ეს. 30,2; „მოპნაჲვილიან ხილნართა, მუნ მყოფთა მოჩუენე-ნისა“ ი. - ე. 44,8. იბ. ჩუენება.

მოჩრუ(ება) დარბილება, „დაჩრუ(ება): „მოაჩრუ-ნეს სხუელნი მისნი ვითარცა ყრმისა ჩრჯლისანი“ O, — „დაჩრუ[ნ]ეს კორცნი მისნი ვითარცა ყრმისა“ რხ., იოზ 88,25. იბ. ჩრუ(ება).

მოცალე უქმი, ცარიელი, მოცილილი: „გოალს და მოცალე ხართ და მისთვის იტყუთ“ O, გამოხლ. 5,17; „მოცალე არს მეცელი შავისი“ ფლკტ. 156,15; „პოვის იგი, მოცალე და განუენებელი“ მთ. 12,44; „უამსა მო-ცალესა მოგიწოდო შენ“ ხაქ. მოც. 24,25; „განეშორე მრავალმეტყუელებასა, რომელი მოცალეთა მოუპოვებებს“ მ. სწ. 290,18.

მოცალედ უქმად, უსაქმოდ: „რამესა სდგა შენ მო-ცალედ“ გ. ი. 250r.

მოცალეება სწრაფვა, მოცლა (საქმისაგან), მეცადი-ნეობა, დროს პოვნა: „მოიცალეთ და გულისკმა-ყეთ“ ფს. 45,11; „მოვიდეს, ოდეს მოიცალოს“ I კორ. 10.12; „ვერ მოიცალე დაწერად“ მ. ცხ. 95v; „მოი-ცალა მან სმენად წიგნთა საღმრთოთა“ იშტ. 115,10; უცალო-თა მათ საქმეთა შინა სოფლისათა მოიცალოს“ ბ. კეს. - ექუხ. დღ. 62,2. „მოცალეებაჲ არს დასაბამი ენებისაჲ“ ბ. კეს. - ექუხ. დღ. 108,14; „მოცალეებაჲ უქმს მისთვის მრავალ ეამ“ მ. ცხ. 100r; „რამათა შემძლებელ იქმნე მოცალეებად და ტირილად ცოდვათა შენათჳს“ მ. სწ. 285,35. იბ. ცალება.

მოცალეებულ-ი უქმი, უსაქმო: „იყო მოცალეებულ ვიდრე მეორედ წლადმდე“ O, II ეზრა 4,24.

მოცალეება სიბრძნე, გონება: „მეცნიერებითა მოცა-ლებისაჲთა გამოსახა იგი“ O, — „გამოცდილებითა გონე-ბისა[დ]თაჲ გამოსახა იგი“ რხ., სიბრძ. სოლ. 13,13.

მოცალეობა მოცილობა, უსაქმოება; „უდებება: „რომელი შეუდგეს მოცალეობასა, აღიესოს იგი სი-გლახაიკთა“ O, — „რომელი სიგლახიღეს უდებებ[ა]სა, აღ-იესოს სიგლახაიკთა“ რხ., იგ. სოლ. 28,10. იბ. მო-ცალე.

მოცემა გეამოცემა, ამოსწავება, გეანწირება, მი-ცემა, გაცემა, გადაცემა, ჩუქება, ძღვნა: „რომელმან მოსცეს (გამოსცეს რხ.) თესლი მთესვარსა“ Q, II კორ. 9,10; „ვითარცა-იგი მომცეს ჩუენ“ DE, — „ვითარცა მოგუასწავეს ჩუენ“ C, ლ. 1,9; „მოგუცნა იგინი უფალმან, ღმერთმან ჩუენმან“ G, — „განწირა იგი უფალ-მან, ღმერთმან ჩუენმან“ M, II შჭ. 2,88; „მომცნე იგინი ჯელთა ჩემთა“ O, II შჭ. 5,19.

მოცემა მიცემა, გამოსაღები: „არა დაწუნის მოცემა“ თომა მოც. 15,31; „რომლისაგან-იგი გამოძვალ არიან ყოველი მოცემანი მალთანა“ მ. ცხ. 428v.

მოცემული-ი მიცემული; ბოძებული: „მოცემულ არს ცნობად“ მთ. 13,11; „ჩუენდა მოცემულ არს ქუენადა დაყარობად“ ო. ეფე. 33,24; „მოცემულ იყო სიტყუა ეფლისა მიერ“ ფლკტ. 135,18; „ნუ დაივიწყებ ყოველსა მოცემულსა მისსა“ ფხ. 102,2; „ესა მოცემული ღმრთისაჲ ვცან მე“ ო. ეკლ. 8,13.

მოცემული-ი მოძღურება-ჲ მძღღელთ-მოძღურებაჲ: „ეპყრა მათ მოცემული იგი მოძღურებაჲ ზუესთაჲ“ DE, — „უპყრის მათ მძღღელთ-მოძღურებაჲ მძღღელთა მათთაჲ“ C, მრ. 7,3. იხ. ცემა; ჳდრ. მომცემელი, მოსაძღვრელი, ნათლის-მოცემა, უმოცემა, უუმოცემა.

მოცეცხლვა მოწუება, ცეცხლითა მოწუება: „მოცეცხლნა ქუილი კალთაჲან“ G, — „მოწუება ქუილი ზუნთაჲან“ M, მსჯ. 15,5; „ეწოლა სახელი ადგილისაჲ მის მოცეცხლვა“ G, — „ეწოლა ადგილსა მას ცეცხლითა მოწუებაჲ“ pb., რიცხ. 11,8. იხ. ცეცხლი.

მოცვა „გარე-მოღება“, „გარე-მოსხმა“, „გარე-მოცვა“, „წეპყრობა“, შემორტყმა: „მოციეცს (გარე-მოადგეს M) და უზირდეს“ G, მსჯ. 10,2; „მოგიცენენ თქვენ საზღვართა სამართი კერძო“ G, — „გარე-მოგესხნენ საზღვარი ბლუართ“ pb., რიცხ. 34,4; „მიგსენ მე მათგან, რომელთა მოუცავ (გარე-მოუცავ L) მე“ ფხ. 31,7; „მტერთა ჩემთა სული ჩემი მოციეცს“ ფხ. 10,0; „მოციეცნენ უბანნი მტრებელთა“ ო. ეკლ. 12,5; „საღმობათა მოციეცნენ პირისაგან ჳენისა“ G, — „საღმობათმან ჳეიპყრნენ ივინი პირისაგან ჳენისა“ M, II ჳქ. 2,25; „ალმურსა სიყუდილისაჲ მოუცავ მე ყოვლით კერძო“ მ. სწ. 227,11; „დიაკონთა მოცეცა საკურთხეველი“ ლიზ. 67,11.

მოცვა მორტყმა: „მოციეით მომიცეს მე“* 285v.

მოცველი-ი გარემოდგომილი, ალყაშემორტყმული: „მოცველ იყო ყოველი“ სმბრძ. სოლ. 15,14; „ეთარცა კალაქი მოცველი“ I, ეხ. 1,8. იხ. ცემა.

მოცვალეზა გადმონაცვლება, გამოცვლა, გადმოტანა: „სტიროდე გუჳინდელსა, რამეთუ წარვიდა, და მოცვალე კმაჲ ტირილისა ჳენისაჲ ღღესისა, რამეთუ წარმავალ არს“ მ. სწ. 257,11; „მოცვალენ ნაწილნი წმიდისა ეფთჳესნი ნათლის-მცემელისა ეკლესიით ღიდსა ეკლესიასა ღმრთის-მშობელისაჲ“ ი. ეფ. 54,25. იხ. ცვალეზა.

მოცთომა შეცდომა, შეცოდება; მოცდენა: „მოსცთა ოდესმე მძაჲ, შორის კრებულსა მყოფი“ მ. ცხ. 223v; „იძლოა აწ და მოსცთა“ მ. ცხ. 229v; „რამთა არა მოსცთ-იენ საქმარსა თჳსსა“ ბ. კეს.-ეჭუს. ღდ. 89,28. იხ. ცთომა.

მოცთუნება დაბრკოლება, მოტყუება; მოცდენა: „მოგაცთუნე კანონისაგან ჳენისა“ მ. ცხ. 321r; „მოშაცთუნა მე და განვაზიე სიმდიდრე ჩემი“ მ. ცხ. 820v; „დაგიტბობდეს საქმესა, რამთამა მოგაცთუნა წიგნის კითხვისაგან“ მ. სწ. 74,25; „იოდლათი ანუ ორმოცი მუჳაჲ არა მოაცთუნოს“ ი. ეფ. 48,22. იხ. ცთუნება.

მოცინარი-ი ვინც იცინის: „მოცინართა თანა იცინოდე“ მ. ცხ. 202r. იხ. ცინ-.

მოციქული-ი მძიმთხრობი, ღესპანი, გაგზავნილი: „მოუვლინა მოციქულნი“ M, — „მოავლინა მძიმთხრობნი“ G, მსჯ. 9,21; „წარვიდეს მოციქულნი იგი ოცენისნი“ ლ. 7,24; „ვიოდლიან მოციქულნი მალენი“ I, ეხ. 18,2; „მას ეამსა წარავლინა მოციქულნი ყოვლისა მძიმართ სოფლებისა“ რიცხ. 108,22; „არცა მოციქულმან, არცა ანგელოზმან... იცნნა ივინი“ I, ეხ. 88,9. იხ. ციქუ-.

მოციქულეზა, მოციქულობა: „ბეჳდენი ჩემისა მოციქულეზისანი თქვენ ხართ“ I კორ. 9,2; „არა არს მოციქულობაჲ ღღესა ბრძოლისაჲ“ ო. ეკლ. 8,8; „რამთა ესმა წინაწარმეტყუელსა მას მოციქულეზაჲ იგი“ მართ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 104,8. იხ. მოციქული.

მოცნება მცნება: „ბარე სიტყუთ მომიცნას და განუტეო“ მ. ცხ. 215r. იხ. ცნება.

მოცოფება მოგვიანება: „მოციოფა თაჲი თჳსი“ ო. I ჳტ. 21,18; „თაჲი მოციოფა“ Ath.—12,226v. იხ. ცოფება/ცოფობა.

მოცრევა მოზნევა, მოფანტევა; „მოცარიეს (ნაცარი) წინაჲ მეთისა“ I, ღან. 13,18. იხ. ცრევა.

მოცუმა: „რომელნიმე მოკლებულ არიედ ნამუსრეესა რასმე ნავისასა და ჳე მოუცუმიანედ წყალთა“ მ. სწ. 117,18. იხ. ცუმა.

მოცურევა მოკუტხლება, მოკრეფა: „არა უაენ-იქუე მოცურევაღ უაენა კერძოთა ჳენთა“ G, — „ნუ უაენ-იქუევი მოკუტხლებაღ დაშთომილისა მის“ pb., II ჳქ. 24,20. იხ. ცურევა.

მოცხება ცხება, წასმა: „მივიღებ წამალსა... და მოცხებ მას ფრთითა“ მ. ცხ. 402r. იხ. ცხება.

მოცხრომა დაცინება, გაქირდება, ჳხარება: „რომელსა მოცხრებოღის წარწყმედული, არა უბრალო იყოს“ ო. — „რომელი იხარებს წარწყმედულთაჲს, არა უბრალო იყოს“ pb., იგ. სოლ. 17,5; „უაუუთუ დაეცეს მტერი ჳენი, ნუ მოგცხრებინ“ ო. — „უაუუთუ დაეცეს მტერი ჳენი, ნუ გიხარინ“ pb., იგ. სოლ. 24,17; „ნუ მოგცხრებინ ჩემი“ ო. — „ნუ იხარებნ ჩემ ჳედა“ G, მსჯ. 7,8; „მოცხრებოღის, რამეს მოიწიოს თქვენ ჳედა კირი“ ო. იგ. სოლ. 1,28.

მოცხრომით ჳხედ[ა]-მოხარულა: „ალადგინეს ჳურის-გებაჲ მოცხრომით გულითაღ“ ო. — „ალადგინეს ჳურის-გებაჲ ჳედ[ა]-მოხარულ ყოვლითა სულითა“ pb., ეფე. 25,16. იხ. ცხრომა; ჳდრ. მომცხრომელი, მოსაცხრომელი.

მოძაგე მოძულე, ვისაც ეზიზღება: „ქერ-არს, რამთა იყოს... მათა ფრიად მოძაგე“ სკ. წიგ. II 77,5. იხ. ძაგება.

მოძაგება ჳეცხევა, ჳეზიზღება, ჳეუტრაცყოფა; ძულეზა: „ყოველთა, რომელთა მიზილეს მე, მომიძაგეს მე“ C, — „ყოველნი, რომელნი მხედვიდეს მე, მეეციხეველეს მე“ L, ფხ. 21,8; „ფრიად მოვიძაგე ცხორებაჲ იგი მათი“ ო. ჳირ. 25,8; „ცოდება მოვიძულე და მოვიძაგე“ ფხ. 118,108; „სიტყუაჲ წმიდაჲ მომიძაგეს“ ო. ამოს 5,10.

მოძაგება ჳიზილი: „უაუუთუმე არა მეშინოდა მოძაგები-ისა და მოძულეებისა, გამო-მცა-გიცხადენ თქვენ სხუანი საქმენი“ მ. სწ. 282,20.

* წყაროსათვის ადგილია ღაროვებული (რედ.).

მოძღვრება — შეზღუდული: „მოძღვრული იგი წარმოადგენს“ O, ებ. 49.7. ბ. ძეგლები.

მოძღვრება გაცლა, გახდა, არიშევა, მორღევა: „გამოიწერა იგი (უკრთი) იაკობ, ნაქერცნი მისი ნელში მოსძარცუა“ დბ. 80.37; „მოძღვრული საშისელი თანისა მავისა“ ფლკტ. 146.9; „მოძღვრული საბურველი იგი“ II კორ. 3.10; „მოსძარცუა ვინმე ვენაჟა ლობე“ მ. ცხ. 79v; „მოსძარცუა უკუე წინამძღუარმან სასმ მონაზონებისა“ მ. ცხ. 177v. იხ. ძარცუა.

მოძღვრა, მოყვანა: „მოძღვრეთ კბოა იგი“ მრთ. A, ოქრ. უძლ. 29. 67; „რამათა მოძღვრის კაცად-კაცადმან ზრობაჲ თჳსი“ O, I მგ. 14.84; „მოძღვრე პატივითურთ მონასტრად“ 868r. ბ. ძეგლები.

[მოძღვრული-ი] იხ. ძერწვა; ვიცხლმოძღვრული.

მოძიება [ძიება], მონახვა, ძიება, პოვნა; „ზედ[ა]-მიხედვა“: „მიიღეს კაპარანუმი მოძიებად იესუსა“ C, — „მოიღეს კაპარანუმი და ეძიებდეს იესუს“ DE, ი. 8.24; „მოძიებით ვიწინი იგი“ I მგ. 9.3; „მოძიეს ქალი ერთი ქმელეთილი“ IV მგ. 1.8; „მენ დაქდეს, ეღრუწის მოეძიო იგი“ O, — „მენ დაქდეს, ვიღრე არა ზედ[ა]-მივხედო მას“ pb., იერემ. 82.5; „მოვიძიეთ ძიანი“ ხაქ. მოც. 21.4; „მოძიოა აღგილი განშორებული“ მ. ცხ. 284v.

მოძიება [ძიება]: „იქნა მადლი მოძიებისაჲ (მოძიებისაჲ O) უფლისაჲ მ იერ“ I. I ეზრა 6.4. ბ. ძეგლები.

მოძილი — მძინარა, მთელეშარე: „შეშოსის სამოსელი და პებელი ყოელმან მოძილი მან“ O, იგ. ბოლ. 28.21; „ოდეს იბლის მათავანი ვინმე უბად და მოძილად ევლესისა ლოცასა“ ე. უ. 42.80; „მღვდარს იგი მოძილსა მას განაფრთხობდნ“ Sin. — 97.58v. ბ. ძილი.

მოძინება [ძინება], მონახვა: „რომელთა მოგუძინეს ჩუენ შუენ აღმოაჩალმან“ C, — „რომელთა მოგუძინდა ჩუენ აღმოაჩალმან“ DE, ლ. 1.78. იხ. ძინება.

მოძმე [ძმეზბელი], ამხანაგი, მოსაზღვრე: „მოძმენი და რომელთა ეხილვა იგი პირველად... იტყოდეს“ DE, — „ხოლო მე ზოხელთა მათ და რომელთა ეხილვა იგი პირველ... იტყოდეს“ C, ი. 9.8; „იქმენ მე საყუედრელ მოძმეთა ჩუენაჲ ფრიალ“ ფხ. 80.12; „მოძმე და მოყუისი მისი წარწყმდენ“ I, იერემ. 6.21; „ქრული და ძილი — მოძმე სიუღოლისა“ მ. ცხ. 80v; „მანდენ ფერჯთა მოძმეთი თჳსათა“ მ. ცხ. 84v; „რაჲმს იგი (ზღუა) არა დაჰუენ მოძმესა მას თჳსა — ჰუენანასა“ ბ. კეს. ექვს. დღ. 81.7. ბ. ძეგლები; შტრ. თანამოძმე.

მოძმეობა მოსაზღვრეობა, მეზობლობა: „განთიადი კუოლად მოძმეობაჲ არს ლამისაჲ დელსა თანა“ ბ. კეს. ექვს. დღ. 88.28. ბ. ძეგლები.

მოძნაური — მოშურნე: „ხარ შენ (სული) მოძნაურ და მწეზარე“ მ. სწ. 82.9. იხ. ძნ.

მოძნაურობა მოშურნეობა: „არაჲმან დამზარკოლა... უწყებდ შენდა წყლით ჭრისცესი, გარნა უზომოჲან შენმან სიკუარულმან ეწყებთა მიმართ და მოძნაურობაჲმან შენმან მცენებთა მიმართ თჳსისა ცხოველისათა“ ბაღ. 102.10.

მოძნე [მოშურნე]: „თუალი ძერი მოძნე არს ტაბლასა ზედა და ჯუებულ იქმნის იგი განრისხებული ტაბლათა ზედა“ O, — „თუალი ბოროტი მოშურნე პერისათჳს და ტაბლასა თჳსსა ზედა მოკლებულ“ pb., ზარ. 14.10. იხ. ძნ.

მოძნელდებული — მაგარი, მტკიცე: „რომელნი დაედგინეს მეფესა ქალაქთა მათ მოძნელეულთა“ M, II მგ. 17.18. ბ. ძეგლები.

მოძო(ვ)ება ძოვნა: „მოძოვოს ყანაჲ ანუ ვენაჲ“ O, გამოსლ. 29.6; „ბრანგუმან მქენარემან მოძოა იგი“ ფხ. 78.14. იხ. ძოვნება.

მოძულე მძულეელი: „ვეთილსა უყოფდეთ მოძულეთა თქუენთა“ ლ. 6.27; „მოძრენ მოძულენი ჩემნი“ ფხ. 17.41; „მოძულეთა შენთა აიღეს თავი მათი“ ფხ. 82.8; „უკუეთუ იყოს კაცი მოძულე მოყუსისა“ G, II მგ. 10.11. იხ. ძულება.

მოძულეობა [ძულეობა], შეძულეობა, მოძაგება: „მოძულო მტერი შენი“ მთ. 5.43; „არა მოძულო (გძულდეს pb.) მამა შენი“ G, ლევით. 10.17; „მოძულე სიკრუნი“ ფლკტ. 141.26; „მოძულა და მონა ყო მძისა“ მრთ. A, ბ. კეს. მარხ. 58r; „მოძულენი ჩუენ ემპამან მოძლუარნი და მასწავლენი ჩუენნი“ მ. სწ. 278.21; „მათ მოძულეს, ხოლო მან შეიყუარნა“ მ. სწ. 70.12. მოძულეობა სიძულვილი: „ვერ გელ-ეწიფების სოფელსა ამას მოძულეობაჲ თქუენი“ ი. 7.7; „მოძულეობაჲ ჯოცთაჲ“ მ. ცხ. 49r.

მოძულეობული — [საძულელი]: „იყავ შენ დატევებულ და მოძულეულ“ I. ებ. 80.15; „იყვნეთ თქუენ მოძულეულ ყოველთაჲმან“ მთ. 10.22; „ერთი მათგანი (ცოლთაგანი) მოძულეულ (საძულელ pb.)“ G, II მგ. 21.16. იხ. ძულეობა; მათ-მოძულეობა.

მოძლოლა [ძლოლა]: „ღმერთი მოძლუა მას ეგვბით“ G, — „ღმერთი უძლოდა მას ეგვბით“ Fr., რიცხ. 24.8. იხ. ძლოლა.

მოძლუანე იხ. მოზლუანე.

მოძლუანება გაგზავნა, მირთმევა: „ადრე მოძლუანოა იგი აქა“ მრ. 11.8; „ნუმაჲ მოგუძლუანენ ჩუენ ზღუაჲ და კმელი სკორესა პათიოსისა“ გრ. ანდ. -შობ. 295.8; „მოგუძლუანა ჩუენ ფერად-ფერადი საქმელი ტაბლისაგან მისისა“ ხაქ. წიგ. II 108.9; „ყოველივე მოძმედლუანა და მივართუ პიტიაჲსა“ შუშ. VII, 88. იხ. ძლუანება.

მოძლუარი — მასწავლელი, პრეპტორი: „ურჩულოებისა მოძლუარი“ B, — „ურჩულოებისა მასწავლელი“ A, სსსტ. 181.17; „პრეტა მას: მოძლუარი“ DE, — „პრეტა მას: პრეპტორი“ C, მრ. 10.51; „აღწერა ამაჲ იოვანე, მოძლუარი მან სოფრონი იერუსალმელ პატრეაქისაჲმან“ ლიმ. 1.8; „კითხვა-მიგებაჲ მოძლურისა და მოწუისა მიერ“ H — 82.48r. იხ. ძლუანა; შტრ. ატიანთ-მოძლუარი, ეზოხს-მოძლუარი, კეთილის-მოძლუარი, მენავეთ-მოძლუარი, მეპერეთ-მოძლუარი, მესაპრობილეთ-მოძლუარი, მზარაულთ-მოძლუარი, მღვდელთ-მოძლუარი, მწიგნობართ-მოძლუარი, ნიორაქთ-მოძლუარი, შველის-მოძლუარი, ცრუ-მოძლუარი, ხუროთ-მოძლუარი, კელოვანთ-მოძლუარი.

მოძლუნება ჩუქება, ძლენა, მინიჭება: „ღმერთი მოძიძლუნებს მე ჟამითი-ჟამად საზრდელსა“ მარკ. 260r.

„უჩუენეს მათ ყოველი იგი მოძღუენებული იოსების მიერ“
საქ. წიგ. II 74.87. იხ. ძღენი.

მოძღურა «სწავება», სწავლა: „შენცა გუშოძღური
ჩუენ?“ C, — „შენ გუასწავება ჩუენ?“ DE, ი. 8, 84; „მოდ-
ღური ღა ძმათა“ მსჯ. 30.8; „გუშოძღური ყოველსა
კაცსა ყოველთა სიბრძნითა“ კოლ. 1, 28.

მოძღურეულ-ი სწავლებული: „იყო შენ მოძღუ-
რეულ ქემარტად“ O. ზირ. 42.8.

მოძღურება, მოძღურობა «სწავება», წერტნა: „იყო
მოძღურებად მათა, ვითარ ჯელმწიფე“ C, — „ასწავებ-
და მათ, ვითარცა-იგი ვის აქენ ჯელმწიფებად“ მრ. 1, 22;
„რამთა სხუათაცა უშოძღური“ I კორ. 14.10; „რომელმან
გუასწავე და გუშოძღურე“ რიფს. 100.14; „რომელი
წერილთა მოძღურობს, ნემცა ურჩ არს იგი წერილთა
სიტყუასა“ მ. სწ. 72.81.

მოძღურება, მოძღურობა «სრტყვსა სწავლა», «სწავლა»,
«მცნება»: „რამ არს ახალი ესე შენ მიერ თქმული მოძღუ-
რებად?“ J, — „რამ არს ახალი ესე შენ მიერ სიტყვსა
სწავლა?“ C, საქ. მოც. 17.10; „სწავლად მოსრულ ვარ
და არა მოძღურებად“ მ. ცხ. 827; „გოხარეს მოძღუ-
რებად (სწავლა C) კეთად“ მრ. 7, 8; „რამთა მოძღუ-
რებად (მცნება C) თქუენი ღამტყიკით“ მრ. 7, 9;
„ასწავებენ მოძღურებასა“ მთ. 15, 9; „განკარებულ
იყო მოძღურებასა მისა“ მრ. 11, 18; „მოძღურე-
ბამან შენმან გამსწავლა მე“ ფს. 17.80; „მოძღურება
თქუენ არა შეიწყნარეთ“ I, იერემ. 2.30; „გამოუჩინოს მას
სწავლებად მოძღურებისა მისისა“ O, ზირ. 39.11;
„უჩუეთუშა ღღეს იჟმედილა შენ გარეშესა მას მოძღუ-
რებასა ფილოსოფოსთასა. მრავალიცა მომეწერა შენდა“
მ. სწ. 110.30; „ყოველნი მოძღურობასა ვეძიებთ, ყო-
ველნივე განგებასა ელამით“ მ. სწ. 287.1. იხ. მოძღური;
შდრ. მოცემული მოძღურებად, მღღელთ-მოძღურება, ხუროთ-
მოძღურება.

მოწაბლე: „იკი იყო ქაბუი ქასაკითა, მოწაბლ მთითა“
H—841.91. იხ. წაბლი.

მოწადილ-ი სურგოლა, ნდოჴა: „მოწაბლდა კაცსა მას
განაზმა მისი“ მ. ცხ. 203v. იხ. წადილი.

მოწამე მოწმი: მარტეილი; «წამება»: „პირითა მოწა-
მეთა ორთამთა ანუ სამთამთა ღამტყიკეს ყოველი სიტ-
ყუად“ მთ. 18.18; „რომლისა ვართ ჩუენ ყოველნი მოწა-
მე“ საქ. მოც. 2.82; „მოიყუანე მოწამენი იგი მათნი
და განმართლე“ I, ეს. 48, 9; „მოვილა მოწამედ (წამე-
ბად C), რამთა წამოს ნათლისა მისთჴს“ ი. 1, 7; „პრქუა
ნეტარსა მას მოწამესა“ თეოდ. 6.88. იხ. წამება; შდრ.
მთავარმოწამე, პირველმოწამე, ცრუმოწამე.

მოწამება მოწმეობა: „ამას კაცსა ნამარტევად მიგითუა-
ლავ... მოწამებითა ღმრთისადა“ მ. სწ. 291.19. იხ.
მოწამე.

მოწამლე, მეწამლე მისანი, «მწამლეკი»: „იგი...
მოწამლ... მოწამლეთა მათ ზედა“ O, — „ვიყო მე მოწამე
მსწართლ მოწამლველთა ზედა“ pb., მალ. 8, 6; „კაცის-
მკლველ, მოწამლე, რომელი არა ღირს ხარ ცხოვრებად“
ფოკა 840v; „საღმრთოთა ემამესადა მოცულ იყუნეს მე-

წამლენი გრძნულნი“ საქ. წიგ. II 80, 6; „არა არს მო-
გუ, არცა გრძნულ, არცა მოწამლე“ H—841.409. იხ. წა-
მალი.

მოწაფე შეგირდი: „წარავლინა ორნი მოწაფეთა
თჴსთაგანი“ C, მთ. 21.1; „პკითხილეს მას მოწაფენი“
ლ. 8, 9; „მოწაფე ხარ ამის მოძღურისა“ მ. სწ. 71, 22.
იხ. ღამწაფება (-ული), მომწაფება.

მოწაფება იხ. მოწაფე.

მოწვენა «შემთხუევა», «დატღობა»; «მოსლეა», «მოტ-
ლა», «მოხება», «მოწითება», «მოახლება», მოვლი-
ნება; დაწვეა: „რამას მოიწიოს (შეეგთხუიოს C)
ქირი“ მრ. 4.17; „მოწვენულ არს მათ ზედა ბოროტი“
M, — „დაუტღა მათ ზედა სიბოროტე“ მსჯ. 20.41; „მო-
იწინეს (მოვილეს DE) მოწაფენი მისნი“ ი. 4, 27;
„მოუელინა... რამთა მოაწიოს სიტყუისა მისთჴს შუ-
რისგებისა“ pb., — „მოავლინა... მოკლად უსამართლეობად“
G, მსჯ. 9.34; „მოძი-იწიოს რამ სიტყუად ჩემი“ pb., —
„უჩუეთუშ მოგეწიფოს სატყუად ჩემი“ G, რიფს. 11, 88;
„მოიწიო უამი ნაუფისა“ DE, — „მოეხო უამი ნაუფი-
სა“ C, მთ. 21.84; „ვითარცა მოიწიო (მოეახლა J)
უამი ოვა აღთქემისა“ საქ. მოც. 7.17; „არცა მოიწიოს
ჩუენ ზედა ბოროტი“ O, ამოს 9, 10; „ვითარცა მმარავი
ღამისა. ეგრეთ მოიწვევს“ I თეს. 5, 2; „მოაწვევს
რისხვად ღმრთისა“ კოლ. 3, 8; „მოაწიეამთ ზედა ცოდ-
ვად ღიდი“ O, გამოსლ. 82.21; „მოიწიოს მათ ზედა ეი-
თარცა საქმს მართალთა“ O, ეკლ. 8.14; „ჩემდავე მო-
წიე“ რიფს. 100.60; „მამინ მოგუეწიო იგი უაუნა
ჩუენ“ საქ. წიგ. II 125, 21.

მოწვენა მოსლეა: „გონიერი იგი მოწვენასა ბოროტი-
სასა დაფარა“ O, იგ. ხოლ. 27.12; „ნეტარ არს მისა, რო-
მელმან მოიგოს ზეთი პირველ ღამისა მოწვენამდე“ მ. სწ.
250.16; „გოთხრედ შენ, რამ-იგი მოწვენად არს შენ
ზედა“ I, ეს. 47.18; „რომელ მოწვენად არს ჩუენ ზედა“
რიფს. 170.8.

მოწვენად-ი მოსასვლელო, მომავალი, რაც ელის:
„რომელ-იგი იგავ იყო უამისა მის მოწვენადისა“
ბებრ. 9, 9; „გამოეხატათ... ღლე იგი მოწვენადი,
სამინელი განქოთხისა“ მ. სწ. 108, 18.

მოწვენულ-ი თავსდატეხილი, მოსული, მოახლე-
ბული: „მოწვენულ არს... სასუფეველი იგი ღმრთო-
სა“ მთ. 12.28; „უამი მოწვენულ არს“ ლ. 21, 8; „არა-
რად შეპრატეს ყოველივე მოწვენული ძვრ-ძვრთა მათ
ბოროტთა“ ვრდ. 86, 6; „მოწვენულ არს თანამღებთა
ჩემთა მიმღელი“ მ. სწ. 202, 28. იხ. წვენა.

მოწერა «აღწერა», შელეცვა; მოხატვა, მოტრელება:
„მოწერედ იგი წინაშე ჩემსა“ G, — „აღწერედ იგი წი-
ნაშე ჩემსა“ M, ისუ ნ. 18.4; „მოწერედ მისა, ვითარცა
მამისა“ მრთ A, ანტ. ლ. 82; „მოწერა ოვი წარნაქითა“
O, სიბრძ. ხოლ. 18.14; „ვინ მოწერა ცანი ესევითა-
რითა ყუავილითა“ ბ. კეს.-ექუხ. ლდ. 77.16.

მოწერილ-ი: „განესიუენებდეთ ტაძარსა... სოფიოთა მო-
წერილთა, მაონებელთა თუალთადას“ A—82, 284. იხ.
წერა.

მოწესა მოწოდება: „მოწესა თანა-წარმავალთა“ **ო.** **იგ. ხოლ. 9,15;** „არაჲლა მოწესის წყალთა ზღვსათა“ **ო.** **ამოხ. 3,8;** „მოწესს მამალს თვსსა“ **ოქრ.-გურბიტ. 225,4.** **იბ. წესა.**

მოწესე მონაზონი, ბერი: „ბრძანა ყოველთა მოწესეთა და მღვდელთა, რაჲთა არაჲსიჲს კჳნდეს მათ ზედა უფლებად“ **ბალ. 139,27;** „უკუერბი:ჲა მას შინა მონაზონნი და მოწესენი“ **ი.ე. 14,85.** **იბ. წესი.**

მოწესეობა შემონაზვნება, ბერად შედგომა: „რომელნა... წარვედეს და მოწესეობდეს“ **ოსკ. 10,8.** **იბ. მოწესე.**

მოწესე-ქმნული-ი შემონაზვნებულის: „ახოვანნი... რომელთაჲ პირველი მათი იყო წმიდაჲ ოსკე... მოწესე-ქმნულნი“ **მსკ. 21,5.** **იბ. ქმნული.**

[მოწითლება] **იბ. წითლ(ე)ა; მომწითლ(ე)არე.**

მოწილება ძწილ მოსლვაჲ, გადასვლა: „მოწიადლით ჭეჲყანად სამკვდრებელისა უფლისა“ **ც.—წიად მოცედიო ჭეჲყანას აჲს სამკვდრებელისა უფლისასა“ **მი, ისე 5. 22,10.** **იბ. წიადი; გამოწილება.****

მოწითანე წითელი: „სსეთა თელეზსა ხეუელია მოწითანელ და სისლეს-ფერად“ **მ. ცხ. 415r.** **იბ. წითელი.**

მოწითლე მომწითურეჲ: „და არს თჳა მოყულო, გინა მოწითლე მწუღლი“ **ქხ.—არს... თჳა მომწითურე... სჳეჲყად“ **ც, ლევიტ. 13,30.** **იბ. წითელი.****

მოწილვა მოსთელეზა, მოკრეფა: „მოწილვე ზმორო საყმეველითერო ჩემო“ **ო.—მოვისთელე მერი ჩემი ნელსა-სეჲლოთ ჩემითერო“ **მი. ჰება 5,1;** „ყოვლისა თჳისა წინა მოწილილს“ **ო, ზირ. 40,18;** „მწენესა მტილისაჲ მოსწილვიდა ძირისაგან“ **ჰ—841,439.** „მწენებჳე მოწილვად ვარდი იგო სათნოვეზათა მათთაჲ“ **ლიმ. 1,24.** **იბ. წილვა.****

მოწიფება, მომწიფება, მოწიფენა, მოსწრება; შე-
მოსვლა, დამწიფება; დმწიფოვა: „უჲუეთჳე მოგე-
წიფოს სიტყუად ჩემი“ **ც.—მო-ძი-წიოს რაჲ სიტყუად ჩემი“ **ქხ., რიცხ. 11,23;** „მომეწიფენეს მე დღუნი სი-
გლბაჲისანა“ **ო, იოხ. 80,27;** „მომეწიფენეს მე მახენი სიყვდილისანა“ **ფხ. 17,0;** „უგრძნელად მოხედით და გა-
ნეზბადწენესა მომეწიფენით“ **მ. სწ. 80,7;** „ოდეს მოწიფის (ხილი)... მოჰნაჲვილიან ხილნართა“ **ი.ე. 44,5;** „რა აჲეს ნებაჲ, რაჲთაჲჳე მომწიფენა კეთი-
ლად“ **ხაჲ. წიგ. II 50,18;** „მომწიფდეს ყერჳენი თესლ-
სა წინა“ **ც.—მწიფოროდის ყერჳენი თესლსა შინა“ **ი, ამოხ. 9,18.** **იბ. წიფება.******

მოწიწება მიწა და კანკალი: „მოწიწებით ჰეჲდ-
რბოდით... დერბისა“ **მ. ცხ. 40r;** „მოწიწებით აიძუ-
ლებჳა მას“ **ი.ე. 24,81.** **წერ. წიწვა.**

მოწილე მოწყალე: „ეთარცა მოწილესა დედასა... შე-
ჰვედრა მას“ **ოქრ.-მარხ. და იონ. 101,28.**

მოწილედ მოწყალეებით, სიყვარულით: „მოწილედ მოჰყითბის“ **მ. ცხ. 60r;** „მოწილედ ისტუმრანა“ **მ. ცხ. 71r;** „მოწილედ მოიყოხიენ“ **ი.ე. 50,8;** „მოწილედ ეგვედრებენ მას“ **მ. სწ. 250,5.** **იბ. წელ.**

მოწილება, მოწილეობა მოწყალეება: „მოწილებითა წყალობისა ღმრთისა ჩუენისაჲთა“ **ც.—მოწყალეებითა და წყალობითა ღმრთისა ჩუენისაჲთა“ **DE, ლ. 1,78;** „რაჲჲს ესმის კმაჲ იგი, სურვიელითა მით მოწილები საჲთა მოის-
წრადის“ **მართ. S, ოქრ.-გურბიტ. 225,0;** „ნუ შეუჲუებ მათთჳს მოწილებასა გულად შენდა“ **მ. ცხ. 42r;** „მადლსა მისცემდა მისა მიმართ მოწილეობისა მისისათჳს, ვითარ-
ცა მამასა და მამამჳესჳა“ **შუშ. XVIII, 3.** **იბ. წლ.****

მოწილდა მოხეტეა, გაწმენდა: „მოწმიდონ იგი და წყლითა განრცხან“ **ც.—მოხეტენ იგი... და გამოირცხენ წყლითა“ **ო. ლევიტ. 6,28.** **იბ. წმენდა; შდრ. მოსაწმენელი.****

მოწილება მოხადა, დმიხადა, წილება, დაძახება; შეკრება: „მოწილეთ კორწილსა აჲს“ **DE,—მო-
ხადეთ კორწილსა აჲს“ **ც. 22,0;** „მოწილეთ სამსონს სახლისაგან საჲყრობილისა“ **მ.—მიხადეს სამფსონი სახ-
ლით კრულთ-სამცველოსაჲთ“ **ც, მსჯ. 10,25;** „მოწილეთ მას მსგავსად წესისა თვისისა“ **ი,—წილეთ მას შემდგომად მისა“ **ო, ეს. 41,8;** „მოწილეთ მთავართა თვსთა“ **ო, 1 ეზრა 8,1.********

მოწილება მოყვანა: „ბრძანა მოწილებაჲ მამისაჲ“ **ფლკტ. 188,84.**

მოწილებულ-ი: „იჲჲნა შეწყნარებულ... ნათესავთა შორიელ-
თა მოწილებულთა“ **იბ. რომ.-კურთხ. მოხ. 100,7.** **იბ. წილება; შდრ. მომწილებელი.**

მოწონა ალწონა გონებასა, განჰკრეტა: „მოწონე გზაჲ“ **ც.—აღიწონე გონებასა შენსა გზაჲ იგი მისი“ **მი, II შჲ. 10,3.** **იბ. წონა.****

მოწრადე, მოსწრადე სწრადე, ჩჳარი; კადნიერი, ბეჯითი, გულმოდგინე: „მოწრადესა მოწრადესა აჲუს ენაჲ ცრუჲ“ **ო, იგ. ხოლ. 12,10;** „იყავ მოწრადეჲ მორჩი-
ლებად“ **ო, ზირ. 5,18;** „მოწრადეჲ ენითა საჲლელ იჲ-
მნის“ **ო.—კადნიერი სიტყუათა შინა თვსთა საჲლელ იჲმნების“ **ქხ., ზირ. 9,25;** „იყავნ ყოველი კაცი მოს-
წრადეჲ სმენად“ **იაჲ. 1,10;** „რომელი მოსწრადეჲ და გულს-მოდგინე არნ“ **ოქრ.-მარხ. და იონ. 103,0;** „იყო ვინმეჲ
ჰმაჲ სკიტეს მოსწრადეჲ მსახურებასა შინა თვსსა“ **მ. ცხ. 297v;** „რომელი მოწრადეჲ იყოს ძჳრსა“ **ო, ზირ. 12,8.****

მოწრედა გამოცლა, აღმოცესება: „რომლითაჲჳე მო-
სწრიდა წყალი მტირედ“ **ო.—რომლისა მიერ აღმოიქ-
სო მტირელი წყალი“ **ქხ., ეს. 80,24.** **იბ. წრედა.****

მოწრეებულ-ი წყალტუ: „მოვისე იგი კლდედ მოწრ-
ეებულად, საჲმოხელად ბადეთა იყოს შორის ზღუასა“ **ო.—მოვისე იგი წყალტუ კლდეზად, საშრობლად ბადეთა იყოს შორის ზღუასა“ **ქხ., ეზეკ. 28,6.** **იბ. წრეელი.****

მოწრევა: „არა ნესტეებითა და წინწილიათა მოაწრევედეს კაცთა“ **Ath.—12,161v.** **იბ. წრევა.**

მოწრელა მოწველა: „მოწრელის სძ, და იჲჲნა ერბო“ **ო, იგ. ხოლ. 80,88.** **იბ. წრელა.**

მოწრეჲა მოციეცლება, დმეწრეჲა; დმოალეჲა: „მოწრე-

ვა ქველი“ M.—„მოცეცხლანა გუ-ლი“ G, მსჯ. 16,6. „მოწყვესა მას და განცდისა... განაძნეო უფალი“ G.—„შეწუხეთა მით და განცდითა... განრისხნა უფალი ღმერთი თქუენი“ pხ., II შჯ. 9,22. „ზორბი მოწყვეა და ჰვენი არანისანი დაამტკიცნა დამკვრებალ“ pხ.—„ზოგო მოალა და ნაღერევი არინისანი... დაუმტკიცნა დამკვრებალ“ G, რიცხ. 21,14. იხ. წევა; შდრ. მომწუარი; ცეცხლით-მოწყვეა.

მოწყვეთ-ი დომწუარი: „ყოველი ქალაქი მოწყვეთ იყენეს“ O.—„ყოველი ქალაქი მომწუარ იყენეს ცეცხლით“ I, იერემ. 4,26.

მოწყურვა გამოწყურვა, გამორწყვა: „მოწყურა (ზუზ-ლა) თვისა მის მომქურისა ბუღისაგან“ ფლბ. მოც. 9,21. იხ. წურვა.

მოწყურთა გაწვრთნა, განსწავლა: „მოწყურათენით ყრმანი... რამათა არა ყრმათა მოგწყურათენ თქუენ“ მ. ცხ. 276r; „ზოგი მათგანი მოიწყურათების საჭმარად მონადირეთათჳს“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 154,8. იხ. წურთა.

მოწყალე მწყალობელი: „იყენით თქუენ მოწყალე“ ლ. 6,86; „მოწყალე არს და მწყალობელ უფალი, ღმერთი ჩუენი“ M, II 536. 80,9; „ნებარ იყენენ მოწყალენი, რამეთუ მათ მწყალობაჲ პოონ“ თეკ. 94,6. იხ. წყალ-.

მოწყალეება «წყალობა», დომწლება; სიბრალული: „ნუ განმარებ მოწყალეებათა (წყალობასა C)“ ფხ. 89,12; „მოწყალეებითა და წყალობითა ღმრთისა“ DE, — „მოწლებითა წყალობისა ღმრთისა“ ლ. 1,78; „მოიესენე მოწყალეებათა შენთაჲ, უფალო, და წყალობანი შენნი“ J, — „მოიესენენ, უფალო, წყალობანი შენნი და შეწყნარებანი შენნი“ C, ფხ. 24,6; „მრავალ არიან მოწყალეებანი მისნი“ M, I 536. 21,18; „წყალობასა და მოწყალეებასა ჰყოფით“ O, ზაქ. 7,9; „მოჰყინე... მოწყალეებაჲ შენი განუზომელი“ ფლბ. მოც. 7,24; „ვერ დაეყენო მოწყალეებაჲ ჩემი მათგან“ ფლბ. 146,28; „მოწყალეებანი მიუტევნის ცოდენი“ O, ზარ. 8,28. იხ. მოწყალე.

მოწყდომა დომსრება, დმოკუდომა, წმარწყმედა: „რამათა მოესწყდეთ ჩუენ და საცხოვარი ჩუენი“ G, — „მოსრებად ჩუენდა და საცხოვარი ჩუენი“ pხ., რიცხ. 20,6; „მოწყდეს წინაშე ღმრთისა“ O, — „მოკუდეს წინაშე უფლისა“ G, ლევით. 10,2; „მოწყდენ სიყმილითა იგინი“ O, იფლ. 7,14; „მახვლითაჲ მოწყდეს (წარწყმდენ DE)“ მთ. 26,52. იხ. წყდომა; შდრ. მომწყდარი.

მოწყდომა მოწყვეტა: „დადგა ვერე დამოკიდებული შიმ-თილისა შინა, ვიდრე განსიგნა და მოსწყდა ქუეყანად“ Ath.—11,80 r. იხ. წყდომა.

[მოწყე] იხ. გულმოწყე.

მოწყენა იხ. წყენა; შდრ. მოსაწყინელი.

მოწყევა მიზომევა: „რომლითა საწყაულითა მიეწყეთ, მოგეწყოს თქუენ“ მთ. 7,2. იხ. წყევა.

მოწყინე გაბეზრებული, მობეზრებული: „რამათა არა მოწყინე და სულმოკლე იქმნეს“ მ. ცხ. 100v; „რამათა მოვითმინო და არა მოწყინე ვიქმნე“ მ. ცხ. 800v; „ნუ იქმნები მუშაჲ მცონარ და მოწყინე“ მ. სწ. 18,28. იხ. წყინება.

მოწყინება მობეზრება, შეზიზღება: „მოეწყინა ჩემ თანა სულსა ჩემსა“ ფხ. 142,4; „ბოროტი მას არა მოეწყინა“ ფხ. 85,6; „წინათა მით მამათა ჩუენთა მეფეთა მოაწყინეს“ რიცხ. 168,19; „ეთარ არა მოეწყინო სოფელი ესე, რამეთუ იგი მოიწყინეს მოყუარეთა მისთა“ ბალ. 106,87; „მოიწყინა ქუეყანამან მსხლო-მარენი იგი მას ზედა“ G, ლევით. 18,25; „მოიწყინოთ წინაშე პირსა მათსა უმჯულოებათა შინა თქუენთა“ O, ეზეკ. 38,81; „არა მოიწყინა და არცა დაეყენა იგი ღლითი-ღლედ მოძღვრებასაგან“ ლიბ. 81,82.

მოწყინება მობეზრება, გულგატეხილობა: „მოწყინებასა შევარდა ფიცილსა“ მ. ცხ. 67r; „სულისა მის წილ მოწყინებისაჲსა“ I, ეს. 81,8. იხ. წყინება; შდრ. მომაწყინებელი, მოუწყინებელი.

მოწყინებულ-ი მობეზრებული: „სულმან მოწყინებულმან ღალად-ყაჲ შენდამი“ O, ბარ. 3,1. იხ. მოწყინე.

მოწყლვა დმოკუდომა, დაჭრა, დაკოდვა: „როგელი მოიწყლა მადიანიტილსა თანა“ G, — „როგელ მოკუდა მადიანიტილისა თანა“ Fr., რიცხ. 25,14; „ვერ მოწყლას იგი მმკლმან რელისამან“ O, იობ 41,19; „მოიწყლა გული მისი და შეეღმა ფრად“ მ. ცხ. 81r; „ფიცხლად მოწყლა (ჯორმან) წმიდაჲ იგი“ ი. ე. 48,82.

მოწყლულ-ი დმოკუდული, წყულულება: „სახლი დე. დაკაცისაჲ მის მაღამელისა მოკუდელისა (მოწყლულისაჲ G)“ pხ., რიცხ. 25,15; „აჲა მენ მოწყლულნი მახვლისანი“ O, — „აჲა წყლულებანი მახვლისანი“ pხ., იერემ. 14,18. იხ. წყლვა; შდრ. მომწყლელი, მოუწყლველად.

მოწყნარება იხ. მოსაწყნარებელად.

მოწყობა: „ვერ მოიწყვის თიჲმან წერილი, გარნა ბეკ-ლისა მიერ“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 219,13. იხ. წყობა.

მოწყუედა დმოკლეა, დაჭრა, დმოსრება, დმოკუ-დინება, მოსპობა; მოწყვეტა: „ყოველი, რომელი მოგკლე-იოდეს თქუენ“ DE, — „ყოველი, რომელი მოგკლე-იოდეს თქუენ“ C, ი. 18,2; „მოწყვდნა ზებდე და სალმანა“ M, — „მოსრნა ზებდე და სალმანა“ G, მსჯ. 8,21; „მოეწყვდნეთ იგინი“ M, — „მოკეკუდინენთ იგინი“ G, მსჯ. 20,18; „მოწყვდა ყოველი ყრმები“ მთ. 2,18; „მოსწყუედეს მათა სდეენიდეს“ M, — „და-მკრელნი მათნი სდეედეს“ G, ისუ ნ. 11,8; „მოწყვდე-ნი თ წინაშე ჩემსა“ ლ. 19,27; „უბრძანო მახვლსა და მო-ეწყვდნეთ იგინი“ O, ამოხ 9,4; „პირითა მახვლისათა მოწყვდენით იგინი“ მსკ. 88,18; „ნაყოფი მთსწყვდა რომლისაჲ ხისა ნაყოფიერისაჲ“ სკა. წიგ. II 188,1.

მოწყუედა დმოსრება; მოცილება, მოკვეთა; დმოსრუ-ლება: „მოწყუედალ ჩუენდა“ pხ., — „მოსრულე-ბად ჩუენდა“ G, II შჯ. 1,37; „განაპრავლეს... მოწყუე-დაჲ ყოველთა ქრისტიანეთაჲ“ ბალ. 18,4; „იყო მოწყუე-დასა (მოსრებასა I) მას მათსა“ O, ეზეკ. 9,8; „ყრმისა მოწყუედაჲ ძუძუისაგან“ მ. ცხ. 147r; „მოს-წყვდეს ყრმაჲ ძუძუსა“ მ. ცხ. 140r. იხ. წყუედა; შდრ. მომწყუედელი, მოუწყუედელად.

მოწყურება «შეწყურება», «წყურილი», «წყურება»: «მოწყურა ფრიად» G.—«შეწყურა მას ფრიად» M. 88x. 15.19; «ოდეს გწყუროდის» M.—«ოდეს მოგწყუროს» G, რთ 2,9; «რამეთუ მომეწყურა» G.—«რამეთუ მწყურის» M. 88x. 4.19. იხ. წყურილი.

მოკლადე კუნძულის მცხოვრები: «გვთხოვნენ... მოკლადენი იგი სხუათჳს» ბ. კახ.-ეკუხ. ღლ. 88,13. იხ. კლადი.

მოკლდება: «ქლნი მისნი მოეკლენეს შველთა თჳსთა» Sin.—11,54v. იხ. [კლდება]; კელმოკლდება.

მოკე საფეხური: «იყო მოკედ მსგავსად კიბისა» ფლბ. მოც. 8,88.

მოკედლა

მოკედლილ-ი: «ზარხულ მოკედლილ» წყრხთ. ოთხ. იხ. კელა.

მოკედლინება: «ესე ოთხთავი... მოვაკედიე... თუალითა და მარგალითთა» წყრხთ. ოთხ. იხ. კედლინება.

მოკიშულ-ი შებოქილი, შეკრული: «შეკრულ არიან და მოკიშულ- და არა უწყიედ, რასა იქმელ» ოქრ.-მარხ. ღლ. 104,23. იხ. კიმა.

მოკირება: «იძუის ნიუბერი მოფოლხუბითა და მოკირებიოთა» გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 159,9. იხ. [კირება].

მოკირება გარჯა: «მოიკირვა ბერმან ღიდალ ძმისა მისთჳს» მ. ცხ. 151v. იხ. კირება.

მოკირნე უძლოერი, სწეული, ავადმყოფი: «იყო მეფე თეფლოსი მოკირნე საღმობისა მისგან და დედა იგი საწოლსა თჳსსა ზედა» ხაქ. წიგ. II 128,22; «დავეცი საწოლსა... და გიყავ მე მოკირნე სარეცელსა ჩემსა ზედა» იქვე. 128,25; «მოკირნე ძეს ცხედარსა ზედა» O, I მფ. 19,14. იხ. კირნ-.

მოკმა «შეკმა», კმა: «მოკმა თიგა ჭეუყანისა მათი... სი» T.—«შეკმა ყოველი თიგა ჭეუყანისა შინი მათისა» J. ფხ. 104,85. «მოასრულოს მოკმად თიგა ჭეუყანისა» O, ამოხ 7,2. იხ. კმა.

მოკრა წაჭრა, წყევტა: «ნასხლევსა მოკრაიან» O, ეხ. 18,5; «მოკრაილეს თიგა ჭეუყანისა» ლ. 6,1; «ასონი მოკრებიედ მახვლითა» მ. სწ. 68,28.

მოკრილ-ი «მოკრული»: «მწუერვალეზსა ქელთა მათთა... და მწუერვალეზსა ფერტა მათთასა მოკრილნი იყვნეს» G.—«ქლნი მათნი და ფერტნი მათნი მოკრული იყვნეს» M. 88x. 1.7. იხ. კრა.

მოხადა «მოწოდება», «წოდება», ხმობა: «მოხადეთ კდარწილსა» C.—«მოუწოდეთ კდარწილსა» DE, მთ 22,9; «მოხადე კმარსა ჳენსა» C.—«მოუწოდე კმარსა ჳენსა» DE, ო. 4,16; «წავედ მტერისა ჩემისა მოგხადე (გოწოდე pხ.) ჳენსა» G, რაიბ. 24,10; «ზესკნელსა მას სიძესა მოხადოდა» ოქრ.-გურიტ. 228,18; «რამელთა მოხადიან მოყუასთა მათთა» მთ. 11,16; «ნუ მოჰხადი მოჰმეთა ჳენთა მდლარათა» ხაქ. წიგ. II 23,20; «განჩრახა... მოხადად მისა» ხაქ. წიგ. II 65,80; «მკერდალთა ოდესმე მარადიანითა მოხადიან ძილი» ბ. კახ.-ეკუხ. ღლ. 88,8; «მოჰხადე ნათესავთა და მეგობართა ჳენთა» ლომ. 57,24. იხ. ხადა.

მოხაზულება «ზომი», გამოსახულება: «წარავლიან მსგავსება სამსხუერპლოსა და მოხაზულება მისი და ყოველი ქმნულება მისი» pხ.—«მოუძლუნა ზომი და მოასწავა მსგავსება ქმნულებისა მისისა» O, IV მფ. 19,10. იხ. ხაზი.

მოხარკე «მოჰარკე», ხარკის გამღები; მოცადინე: «იქმნეს იგინი მოხარკე» G.—«იქმნეს მათ იგი მოჰარკე» M, ისუ 5. 19,49; «მოთავარი სოფლისა იქმნა მოხარკე» O, გოდ. იერ. 1,1; «ფრიად მოხარკე იყენეს ძმანი მათნი შრომასა» ო.-ე. 80,85. იხ. ხარკი.

მოხარკეობა ხარკი, გადასახადი: «ეინ განგიტევა ჳენ მოხარკეობისაგან ქალაქისა» ლონგ. 180,10. იხ. მოხარკე.

მოხარულ-ი მხიარული, მოღბინე: «გიხაროდენ მოხარულთა თანა და ტირილით მტრალთა თანა» ჰრომ. 12,16; «სულთ-ითქუმიდენ ყოველნი მოხარულნი გულითა» I, ეხ. 24,7; «იხილა ოდესმე მამა ანტონი მოხარულად მამთა თანა» მ. ცხ. 282r; «მოხარულ გულითა და მხიარულ პირითა» მ. სწ. 288,1. იხ. ხარება.

მოხატულ-ი «სასწაველი», სტიგმა: «უადვილეს არს ცისა და ქუეყანისა წარსლვად, ვიდრელა შველისაგანი ერთი მოხატული დაერდომად» DE.—«უადვილეს არს ცისა და ქუეყანისა წარსლვად, ვიდრე არა შველისაგან ერთი სასწაველი დაერდომად» C, ლ. 16,17. იხ. ხატვა.

მოხება «შემოხება», «შემოყოფა», «მოწყენა», მიახლება, შეერთება: «ნუ მომეხება» C.—«ნუ შემომეხება» DE, ო. 80,17; «არა მომეხო მე დრკუა გულითა» T.—«არა შემომეყო მე დრკუა გული» J. ფხ. 100,8; «მოეხო ეამი ნაყოფისა» C.—«მოიწია ეამი ნაყოფისა» DE, მთ. 21,84.

მოხება «მოახლება»: «მოხებასა ჩემ ზედა უკეთურთასა» T.—«მოახლებასა ჩემ ზედა უკეთურთასა» J. ფხ. 26,2. იხ. ხება.

მოხელვა «გულისხმის-ყოფა», «დამარხება», შეხედვა, «მოხილება», «მიხილება», ნახვა: «მოჰხელე ლოცვასა მონისა ჳენისასა» O, III მფ. 8,28; «მოხელეთ გულითა თქუენითა ყოველთა მათ სიტყუათა მიმართ» G.—«გულისხმაყენით გულითა თქუენითა ყოველნი ესე სიტყუანი» M.—«დაიძარხეთ გულითა თქუენითა ყოველივე სიტყუა ესე» pხ., II მფ. 82,48; «მოჰხელე, უფალო, დედაკაცსა ამას» ფლტბ. 148,1; «მრუმელ მომხელა მე მზემან» ოქრ.-გურიტ. 228,88; «მოხელო მათ» I.—«მოვიხილნე იგინი» pხ., ეწეც. 84,11; «მოჰხელა უფალმან» O.—«მოიხილა უფალმან» pხ., მალ. 8,18; «სწეულ ვიყავ და მომხელეთ მე» მთ. 25,88.

მოხელვა მოხილება, მონახვა, «მხედველობა», «ზედა-მიხილება»: «მოხელვა მათ ორთავე ყოს უფალმან» O.—«მხედველობასა მრჩობლთავე ჰყოფს უფალი» pხ., იგ. ხოლ. 39,18; «მოხელვა ყოს უფალმან... სამწყსოსა თჳსსა» O.—«ზედა-მიხილობს უფალმან ღმერთმან... სამწყსოსა მისსა» pხ., ზაქ. 10,8; «არა გუფსკმ-ჰყავ ეამი მოხედვისა ჳენისა» ლ. 19,44; «მოხედვი» მოხედვა

ყოს თქვენ ზელა უფალმან" O. დაბ. 50,24; „ნუ იტყვ, ეოთარმელ არა იყოს მოხედება კაცისა" O. იობ 84,9. იხ. ხელვა.

მოხევა **გამოხევა**, **გახევა**; **მოკუეთა**: „მოხიოს (გამოხიოს G) იგი საზოსლისაგან" ps., ლევტ. 18,55; „მოხიოს (კეფი) მეფემან სახველითა მწიგნობრისადა და შთავდის ცეცხლსა, რომელი იყო კერასა ზელა" O.—მოკუეთდის მათ საკრელითა მწიგნველისადა და შთავდების ცეცხლსა კერასა მას ზელა" ps., იერემ. 38,27. იხ. ხელვა.

მოხეთქა **მოხევა**, **მოკლევა**: „მოხეთქა კიდე ერთი საზოსლისა მისისა" O. I მფ. 15,27; „უკბასტიცა თავსა მისსა მოხეთქა" შუშ. VI, 19. იხ. ხეთქა.

მოხილვა **განზომა**, **მეხილვა**, **მეხილევა**, **განმსტრ(უ)რობა**, **მოსტრუნვა**, **მოხილევა**, **ნახვა**, **მონახვა**, **დათვალიერება**; **გაჩხრეკა**: „ამცო იისუდან კაცთა წარმავალთა მოხილვად ქუეყანისა (განზომად ქუეყანისა M)" G. იხუ 5. 18,8; „მოხილა ბენიამენ ზურგით კერძო მისა" M.—„მოხილა ბენიამენი უკუანად თვსა" G. მსჯ. 20,40; „ნუ მოხილავ სიფიციესა ზელა ამის ერისასა" G.—„ნუ მიხედავ სიფიციესსა ამის ერისასა" M. II მფ. 9,27; „წარაღინეს... მოხილვად ქუეყანისა (განმსტრობად ქუეყანისა M)" G. მსჯ. 18,2; „მოხილეს ქუეყანაჲ გაი" G.—„მოხიტუნეთ გაილ" M. იხუ 6. 7,2; „არაჲმს შეიღა მეუფმ იგი მოხილვად" მთ. 22,11; „მოხილევ ჩემდა და შემოწყალე მე" მს. 24,14; „მოხილა საფსონმან ცოლი თვისი" G. მსჯ. 15,1; „მოხილა ღმერთმან და იცნა" G.—„მოხელნა და იცნა ღმერთმან" ps., რიცხ. 10,6; „მოხილოს გზაჲ" მალ. 3,1; „მიოდესმე-ვიღა მოხილვად მონასტრისა" ლიმ. 50,12; „მოხილნენ სახლი შენი" O. III მფ. 20,8; „მოხილნა მას ყოველი ჯორცნი მისნი" ხაქ. წიგ. II 127,87.

მოხილვა **მონახვა**, **დახედვა**: „უკუეთ არა უფლისა მიერ მოვლინებულ იყოს მოხილვაჲ" O. ზარ. 21,6; „მოხილვისათჳს ძმათაჲსა მადლოერ ვართ" მ. ცხ. 217r. იხ. ხილვა; შდრ. ზედ-მოხილვა.

მოხუდომა **შეხედომა**, **ხელთ ჩავარდნა**: „ვისცა მოქუდეს ქრისტიანეთაგანი, მოკლან" მალ. 17,85. იხ. ხუდომა.

მოხუევა **მოხეევა**, **მოკერა**: „ზადის-პირნი ცოდვისანი მომეზვნეს მე" Z.—„საბელნი ცოდვილთანი მომეზვნეს მე" J. მს. 118,61; „თელა მოეზუევის მას, ვითარცა საქუსალი ქსელსა" თექლ. 98,18; „ნუღა მოხუევე მკლავთა მისთა" O. იგ. სოლ. 5,20; „მოხვა ვარშამავი იგი თულთა მისთა" O. III მფ. 20,88; „მოეხვა და ამბორს-უყო მას" O. დაბ. 29,18.

მოხუეულ-ი **შემორტყმული**, **შემოხვეული**: „ერი ძლიერი მოხუეულ იყო გარემო ქალქსა მას" O. IV მფ. 6,15; „ვენავი იგი მოხუეულ იყო მას" O. ეზეკ. 17,7. იხ. ხუევა.

მოხუეტა **მოწმელა**, **განთხევა**: „მოხუეტენ იგი... და გამოირტენ წყლითა" O.—„მოწმიდონ იგი და წყლთა გაირტნან" G. ლევტ. 6,28. Z. შემდგომად მოხუეტე-

ხა მის სახლისა" M.—„შემდგომად განთხევისი სახლისა" G. ლევტ. 14,48. იხ. ხუეტა.

[მოხუეწა] **მოთლა**, **გათხევა**: „ზურთჳს სახე არს იგი (ქუეყანაჲ)... ყოვლით კერძოვე მრგვალი, ვითარცა მოხუეწილი რამე" ბ. კეს.-ექუხ. ლ. 128,21. იხ. ხუეწა.

მოხუევა **ვენება**; **დაკლება**, **მეხუევა**, **წართმევა**: „მონახუევი, რომელი მოხუეკა" G.—„ვენებისა მისთჳს, რომელ იენო" M. ლევტ. 6,4; „ნუ მოქუეკ სასიდელსა მორეწესა უბოვრასა" M.—„არა დააკლო სასიდელსა ღერდომილისა[სა]" G. II მფ. 24,14; „მოქუეკდეს და არა მოაკლეს ღარდოდ ილნადგინები ილნადგინება ზელა" O.—„მოქუეკდეს და არა მოაკლეს მიქტეულ ვახში ვახშა ზელა" ps., იერემ. 9,5; „რომელი მოქუეკდეს მათ, იგი არს კაცი მოსიხლმ" O. ზარ. 81,25.

მოხუევა **წართმევა**, **დახეეწა**: „დავაჲნეთ ჯელნი ჩვენნი უმსჯავროდ მოხუეკისაგან" მ. ხფ. 55,22; „იყო სიჭაღულ მისა ტაცება და მოხუეკა და უსამართლოებაჲ" ლიმ. 72,21; „არა არიან ჩვენ შორის მოხუეკანი სიტყუათანი" ბ. კეს.-ექუხ. ლ. 70,10. იხ. ხუეკა; შდრ. მოხუეველი, მონახუევი.

მოხუმა **დალხუმა**, **აღტეევა**, **მეხუმა**, **წაღება**, **წართმევა**, **გამოღება**, **მოტანა**: „მოხუნეს სულელთა მათ სანთელნი მათნი" DE.—„სულელთა მათ რა ილხუნეს სანთელნი მათნი" C. მთ. 25,8; „მოხუნეს რტონი ღიღ-ღიღნი" DE.—„აღუტევენის რტონი ღიღნი" C. მრ. 4,32; „მე მოვიხუნე შენგან გულის-სათქმელთა თუილთა შენთასა" G. ეზეკ. 24,18; „არცაღა ძლით მოხუნეს მათგან" ფიშ. IV, 12; „რომელი მოხუნამ ფერად-ფერადთა ნაყოფთა" მ. ცხ. 81r; „ამოფინე მოხუნა ორნი ტეენნი" ხაქ. წიგ. II 118,88; „უკლად სხუათა ღონეთა მოხუნამს" A—26,27v. იხ. ხემა.

მოხუცებულ-ი **დაბერებული**; **ხუცესი**, **უხუცესი**: „ელე მოხუცებულ იყო" O. I მფ. 2,22; „მოხუცებულ იყო ხილეთა და ბრყულ თულთა სიბერისაგან თვისსა" O. III მფ. 14,4; „აღესრულა იობ მოხუცებულნი" O. იობ 42,17; „ზრახვა ყვეს... მოხუცებულთა (ხუცესთა C) ერისათა" DE. მთ. 27,1; „მოიყვანე მოხუცებულთაგანნი ერისანი და ხუცესთაგანნი (ხუცესთაგანნი I) მდღელთანი" O.—„მოიყვანე მოხუცებულთაგან ერისათა და მოხუცებულთაგან მდღელთასა" ps., იერემ. 19,1.

მოხუცებულ-ი **დედა** **დედაბერი**: „და-ველა-სხლენ მოხუცებულნი მამანი და დედანი უბანთა ზელა" O. ზაქ. 8,4.

მოხუცებულ-ნი **ბერიობა**, **თავაკეები**, **უხუცესნი**: „შეკრბეს მოხუცებულნი ერისანი" ლ. 22,86; „მოწყოდა... მოხუცებულთა ისრაელისათა" O.—„მოწყოდა... ბერიობასა ისრაელისასა" G. ლევტ. 9,1; „მთავარნი იგი და ღიღ-ღიღები მოხუცებულთა მათ რიფხ. 109,39. იხ. ხუცება, ხუცესი.

მოხუცებულება, **მოხუცებულობა** **სიბერე**; **უხუცესობა**: „შვილი მოხუცებულეზასა ვსუა იგი" იმ. რომ.-კურთხ. ისაქ და იაკ. 109,18; „არა ჯერ-არს მათიცა, რომელნი მოხუცებულობასა დაეცნენ სასიბერისა

წარკუთხაჲ მ. სწ. 115,11; ანუ მოგვა ღმერთთან მოხუცებულებაჲ O, დან. 18,50. იხ. მოხუცებული, ხუცასა.

მოკლა **მოწვენა**, **მოღება**, **მოკუეთა**, **აღტლა**, **მოთხოვნა**, **მოყვანა**, **აღება**, **აყვანა**, **მოხდა**, **გახდა**, **მოხსნა**, **მოგება**: **მოკლად** უსამართლობაჲ G, — „რამთა მოაწიოს უფალმან სიკრულისა მისთვის მისისა“ M, მსჯ. 9,24; — **ცქელი**... **მოკლად** ოს მისგან“ O, — **სემელი**... **მოკლად** ოს მისგან“ G, **ლევიტ.** 4,8; **სთირკუმელთა** თანა **მოკლად** ოს (**მოკლეთ ოს** G)“ O, **ლევიტ.** 4,9; **სთავთა** თქუენთა კიდარი არა **მოიკადოთ**“ G, — **თავსა** თქუენსა არა **აღიკადოთ** ვარშამი“ O, **ლევიტ.** 10,8; **სრომელნი** ღირდავმასა **მოკლდით**“ მთ. 17,24; **სკად-სკადისა** **მოკლდით** ხარკსა მსგავსად ძალისა“ M, II მშ. 36,8; **მოკლად** ოს კუკული თავსა მისსა“ იშ. 120,25; **მოკლად** ოს თავს-მდგნი იასონს და მამონლა განუტევენს იგინი“ ხაქ. მოც. 17,9; **სრად** **მოკლად** ზღუდე“ ფხ. 79,18; **მოკლდით** ტყეისა მათსა მათვან“ მძ. 8,9; **მოიკადა** ტვრთი იგი შეშისაჲ“ მ. ცხ. 450v; **სგოდოლი** მისი დაიკრდა ზღუდე **მოკლად**“ A—29,808; **მოკლად** ოს მახლი“ pb., — **მოკლად** ოს მახლი“ O, ეზ. 88,2; **ანუ** **მოკლდით** მასა შენსა აღნადგინებსა ვეცხლისა“ M, — **არა** **მოკლდით** მასა შენსა ვახში ვეცხლისა“ G, II მშ. 28,10. იხ. ჯლა.

მოკლდომა **მოსლვა**, **წარმოკლდომა**, **მოახლოება**, **შეხვედრა**, **მოხდომა**, **მოწვენა**, **მიკლდომა**: **ასე** **მოკლდომა** **პილატეს** C, — **ასე** **მოკლდომა** **პილატეს** DE, მთ. 27, 58; **მოკლდომა** **საქურთხეველსა** G, — **წამოდევ** **წინაშე** **საქურთხეველსა** O, **ლევიტ.** 9,7; **მოკლდა** **გულსა** **მისსა** **მშენებელ ტაძარი** O, III მშ. 8,18; **მოკლდა** **მას** **წიგნი** **სიგარბისა** **მეფისა** ვარ. 816; **სალმობანი**... **მოკლდენ** **მას** O, **ოვხე** 18,18; **მოკლდეს** **ოუღას** **ზედა** და **პმალკარობდეს** M, II მშ. 21,17; **გინათ** **მოკლდა** **ესე** **აქა** ლმ. 118,18; **ესენი** **მოკლდეს** **ფილმეს** DE, — **იგინი** **მოკლდეს** **ფილმეს** C, o. 12,21.

მოკლდომა **ზედა** **თავს** **დასხმა**: **მოკლდა** **მას** **ზედა** **ფაქა** O, IV მშ. 16,25. იხ. ჯლომა; **შდრ.** **ზედა-მოკლდომა**, **წილ-მოკლდომა**.

მოკლდოვება **მოზაკება**: **„რალა** **კეთილი** **მოიკელოვანო** **გზათა** **შინა** **შენთა** **ძიებად** **შეყურებისა**“ pb., — **„აწ** **რალა** **კეთილი** **მოიზაკო** **გზათა** **შენთა** **თხოვად** **სიყუარულსა**“ O, **იერემ.** 2,88. იხ. ჯელი; **ქელოვება**.

მოკლდომა **დაძახება**: **„მოკლდეს** **მამამან** **და** **ნახნის**“ o.-გ. 85,5; **„მოკლდეს** **მოწაფესა** **და** **იღუმალ** **უბრძანის**“ o.-გ. 87,21. იხ. ჯმობა.

მოკლდომა **დახენა**, **მოერქუნა**: **„გითარცა** **იგარაკი** **მოიკანას**“ O. — **„გითარცა** **ყანა** **მოერქუნოს**“ pb., **იერემ.** 28,18; **მოკან** **იგი** **ბერთა** **და** **წყლითა**“ მ. სწ. 148, 2. იხ. ჯნვა.

მოკლდომა **მოწმენდა**, **მოხოცა**; **„აღტოცა**, **მოსპობა**, **აღტვრება**: **„მოკლდეს** **სისხლსა** **წმლისა** **ინდრიანესსა**“ ანდ. ანტ. 220,21; **„მოკლდეს** **მხურითა**“ ფლკტ. 184,25; **„მოკლდეს** **სიყვარლისა** **მისსა**“ ჯ. ცხ. 20,12; **„ყოველი** **იღუმალ** **მთიეროცის** (**აღტოცის** O)“ I, ეზ. 85,18; **„ყოველი** **უწყულო** **მოიკლდეს**“ O, — **ყოველი**

უწყულისა **გარდამავალი** **მოიკლდეს** pb., oგ. სოლ. 28,28. იხ. ჯოცა.

[**მოკლდეს**] იხ. **სიყუარულის-მოკლდეს**, **ძვრის-მოკლდეს**, **ძვრმოკლდეს**.

მოკლდეს **ქსოვანა**, **მოგონება**; **შეტყობინება**: **„არცა** **მოიკლდეს**“ DE, — **„არა** **გაქსოს**“ C, მრ. 8,18; **„მოკლდეს** **პეტრეს**“ მრ. 11,21; **„სალმობა** **არლარა** **მოკლდეს**“ O, oგ. სოლ. 81,7; **„მოკლდეს** **და** **სწავლი**“ O, სობრ. სოლ. 12,9; **„ზედა** **ზედა** **მოგუჯს** **ნებდეს** **სიკუდილსა**“ ბალ. 94,88; **„რომელმან** **მოგაქსენდეს** **თქუენ** **გზანი** **ჩემნი**“ I კორ. 4,17; **„ეველებოდა** **მეკრესა**, **რამთა** **მოგაქსენოს** **მისთვის** **მამასა**“ მ. ცხ. 218v. **„გან-ლუქებად** **თქუენდა** **მოკლდეს**“ II პტრ. 1,18.

მოკლდეს **ნახსენები**: **„ათორმეტთა** **ქეთა** **მიმართ** **მოკლდეს**“ იხ. რომ. კურთხ. მობ. 118,5. იხ. ჯსენება; **არა-მოკლდეს**, **მოსაქსენებელი**, **მოკლდეს**, **ძვრის-მოკლდეს**.

მოკლდეს **მოხსნა**, **შეშვება**; **„გამოქსნა**, **გამოსყიდვა**: **„იკენი** **იგი** **მოკლდეს**“ ხაქ. მოც. 27,40; **„ანუ** **მოკლდეს** **იგი** **კელთა** **შენთა** **ყრმათავან** **შენთა**“ G, ისუ ნ. 10,8; **„მედლ** **განიფრდენით** **და** **არა** **ვეცხლითა** **მოიკლდეს**“ O, — **„მედლ** **განისყიდენით** **და** **არა** **ვეცხლისა** **მიერ** **გამო-იკლდეს**“ pb., ეს. 52,8.

მოკლდეს **დახსნილი**: **„არაქმს** **იხილნე** **მოკლდეს** **ილი** **სიყუარულისაგან** **შენისა** (**მამანი** **შენნი**)“ მ. სწ. 42,18. იხ. ჯსნა.

მოხარკე იხ. **მოხარკე**.

მოხარკე **ერთი** **ასაკისა**, **ტოლი**: **„უკუეთუ** **იყოს** **შენსა** **უხუცე**, **ანუ** **თუ** **მოხარკე**“ მ. ცხ. 809v. იხ. ჯასაკი.

[**მამალ-ი**] **ლოპობილი**. იხ. **დამალი**, **ლიემალი**, **მომალი**, **სიმალი**, **შემალი**.

მპარავი (**მპარვისა**) **ქურდი**: **„სალა** **მპარავთა** **და-თხარან**“ მთ. 9,19; **„იგი** **მპარავი** **არს** **და** **აეზაკი**“ o. 10,1; **„იხილი** **თუ** **მპარავი**, **თანა** **ურბილი** **მას**“ ფხ. 40,18; **„მსგავსად** **მპარვისა**“ Ath. — 17,800r.

მპარავობა **ქურდობა**: **„შევიდეს** **ერსა** **თანა** **ურწმუნო-ბაჲ**... **მპარავობა**“ მ. ცხ. 88r. იხ. ჯარვა.

მპარველი **მკუეცარი**: **„მოხალა** **მპარველი**“ G, — **„მოიყვანა** **მკუეცარი**“ M, მსჯ. 16,19. იხ. ჯარსვა.

მპარველი **მოიყვანეს** **იგი** **მოკლდეს** **თა** **მისთა** **შემკრე-ბელად** **შეშთად** G, რიცხ. 16,88. იხ. ჯოვნა.

მპარველი **მოიძა**, **„აღმზრდელი**: **„ეგენა** **მას** **მოხელ**“ O, რუთ 4,10; **„შეაქუენით** **მოხელი** **თქუენი**“ I, — **„შეაქუენით** **ხოლო** **აღმზრდელი** **თქუენი**“ pb., ბარ. 4,8. იხ. ჯობა.

მპარველი **მკუეცარი**: **„მპარველი** **მანგლისა** **ეამ-სა** **მეისასა**“ I, იერემ. 50,18. იხ. ჯარობა; **შდრ.** **თვთმყრო-ბელი**, **კლიტეთ-მპარველი**, **მეცერისა** **მპარველი**, **საქეთ-მპარველი**, **სოფლის-მპარველი**, **ჯელის-მპარველი**.

მეამოებელი **მგალობელი**: **„რომელნი** **კულა** **ანუ** **მოცალე-ბით** **იყვინი**... **გინი** **თუ** **ლიკონნი**, **გინა** **თუ** **მეამო-ბელი**... **ასი** **მუტლი** **მოადრევისა**“ o.-გ. 84,24. იხ. ჯამობა.

მრავალ-ი ჯგეფმა, ბევრი, დიდძალი: „საშესამოსლე, მრავალი ფრიალ“ G, — „სამოსელი ქეც მათრიალ“ M, ისუ 5. 22, 8; „მრავალი ტანჯვა მთაწიო ჩემ ზედა“ ზუშ. IV, 27; „ნე მრავალსა იტუთ“ სხტ. 125, 24; „მრავალსა დიდებულებასა სიმენისასა ირუენება“ ფლტ. 188, 18; „მრავალი ბრალი აღწერიეს შენთჳს“ ფლტ. 106, 8; „შეკრბა ერი მრავალი“ C, — „შეკრბა ერი დიდძალი“ DE, მრ. 5, 21.

მრავლითა უამითან აღრიდანვე: „მრავლითა უამითგან გზასა მას დამარხულ ღვას“ იბ. რომ.-კურთხ. ისაქ. და იაქ. 4, 10. იხ. განმარტება, განსამარტებელი, სიმრავლე, უმრავლესი, ფერკმრავალი, შეიღმრავალი.

მრავალგზის მრავალქერი: „მრავალგზის შეკრულ იყო იგი“ მრ. 5, 4; „აღათუ მრავალგზის გული მითქმინდეს“ მრ. A, კ. იერ.-სინაწ. 85; „მოუვლინის... მრავალგზის“ წარს. 71, 21. იხ. -გზის.

მრავალგონება: „აიტი სულგრძელი მრავალგონება არს და ბრძენ“ მ. სწ. 237, 8. შტრ. გონება.

მრავალგულარძნილი-ი მეტად ღვლარძნილი, უსწორო: „მრავალგულარძნილი სიბრძნის-მოყურება შენი და-უბრძე“ საქ. წიგ. II 88, 82. შტრ. გულარძნილი.

მრავალდღეობა «დღეთა განმრავლება», დღეგრძელება: „რამთა იმრავალდღეოთ“ G, — „რამთა განმრავლდენ დღენი თქენნი“ M, II ზქ. 11, 21. შტრ. დღეობა. მრავალთავი-ი ბევრთა: „მრავალთავი არს და მრავალფერ სენი იგი“ მ. ცხ. 154V. შტრ. თავი.

მრავალთუალი-ი ეპ. კვარ.-დაფლ. 84V. იხ. თუალი.

მრავალთხზულება ხლართი: „საანქმწო მიყო ჩუენ მრავალთხზულება მანქანებათა შენთა“ მ. ცხ. 401V. შტრ. თხზულება.

მრავალმეტყუელი-ი ბევრის მოლაპარაკე: „არცა ჰნებაენ სენაჲ ვასა მრავალმეტყუელთა და განმტბრომელთასა“ მ. სწ. 803, 8. იხ. მეტყუელი.

მრავალმეტყუელება მრავლის თქმა, ბევრის ლაპარაკი: „არა გვქმს მრავალმეტყუელებაჲ“ ი. მოც. 74, 28; „განეშორე მრავალმეტყუელებაჲსა, რომელი მოცალთა მოუპოვებეს“ მ. სწ. 280, 18. იხ. მეტყუელება.

მრავალმცენიერი-ი დიდად მცოდნე: „მრავალმცენიერი იგუ და მრავალგულარძნილი სიბრძნის-მოყურება შენი დაუბრძე“ საქ. წიგ. II 88, 81. იხ. მცენიერი. ლ

მრავალმზრუნველი-ი: „შესულიბის... გონებაჲ მრავალმზრუნველი“ O, სიბრძ. სოლ. 9, 15. იხ. მზრუნველი.

მრავალმოწყალე «დიდად-მოწყალე»: „უფალი... მრავალმოწყალე (დიდად-მოწყალე მხ.) და ჰეშმარიტ“ G, რიცხ. 14, 18; „იოხონდეს მრავალმოწყალისა ღმრთისაგან“ რიფს. 104, 7. იხ. მოწყალე.

მრავალმოწყალება: „აჲ ისინი, უფალი, მრავალმოწყალებითა შენითა“ მ. სწ. 281, 10. იხ. მოწყალება.

მრავალნაყოფიერება «მრავალნაყოფიერება»: „მრავალნაყოფიერება არაწმიდათა სიმრავლესა არა შეეტყუების“ მხ., — „მრავალნაყოფიერი იგი სიმრავლეს უღმრთოთაჲ არად საგმარ“ O, სიბრძ. სოლ. 4, 8. იხ. ნაყოფიერება.

მრავალნაშობი «მრავალნაყოფიერება»: „მრავალნაშობი იგი სიმრავლეს უღმრთოთაჲ არად საგმარ“ O, —

„მრავალნაყოფიერება არაწმიდათა სიმრავლესა არა შეეტყუების“ მხ., სიბრძ. სოლ. 4, 8. იხ. ნაშობი.

მრავალთამეული-ი დიდი ხნისა, ხანგრძლივი: „განერეს იგი მრავალთამეულსა ნაელესა და საგრძელისა სნებასა“ მ. ცხ. 40r. იხ. ეამეული.

მრავალთამეულება ხანგრძლივობა; «დღეგრძელად დამკვდრება»: „არა იმრავალთამეულნეთ დღენი მას ზედა“ G, — „არა დღეგრძელად დაიმკვდრო მუნ“ M, II ზქ. 4, 20. იხ. მრავალთამეული.

მრავალსასყიდელი-ი დიდფასეული: „პოვის რამ ერთი მარგალიტი მრავალსასყიდლისაჲ“ მთ. 10, 48; „მოილო ლიტრადერთი ნელსაცხებელი, ლარდონი რჩეული მრავალსასყიდლისაჲ“ C, ი. 12, 8; „აჲ გატყეს მრავალსასყიდლისა სამოსლები“ მ. ცხ. 105v; „ზღუასა შინა შთაქლან მეურკეშენი, რამთა აღმოიღონ მიერ ძოწი იგი მრავალსასყიდლისაჲ“ მ. სწ. 101, 7. იხ. სასყიდელი.

მრავალსახე მრავალნაირი: „მოძღვრებასა მრავალსახესა და უცხოთა ნუ შეიწყნარებთ“ ჰებრ. 12, 8; „მრავალსახე არს სიტყვს-გებაჲ“ მრთ. D. კ. იერ.-აღდგ. 118; „მრავალსახითა მოღვაწეობითა მოქალაქობდა“ მ. ცხ. 821r; „მოაწინა ჩუენ ზედა მრავალსახენი მწყნარებანი“ მ. სწ. 172, 31. იხ. სახე.

მრავალსახელი-ი: „მრავალსახელ ქრისტე და ერთი არს“ ეპ. კვარ.-აღდგ. 226, 1. იხ. სახელი.

მრავალფერი-ი ნაირ-ნაირი, ბევრნაირი: „ღვთისა მრავალფერიოთა და ნელსაცხებითა აღვიწნეთ“ O, სიბრძ. სოლ. 2, 7; „რამთა მუნქუესე მოჰსრეიდენ ქრისტეანთა ყოველთა მრავალფერითა სატანჯველითა“ საქ. წიგ. II 20, 82; „იგი (სოფელი) მრავალფერად ექცევის კაცთა“ ბალ. 107, 1. იხ. ფერი.

მრავალფერობა მრავალნაირობა, ბევრნაირობა: „შენ ზედაცა მოწინად არს მრავალფერობაჲ მისი“ ბალ. 107, 2. იხ. ფერობა.

მრავალფერკ-ი პოლიმი; მრავალფეხა: „არა დაეიფიყო... პარება მრავალფერკისაჲ, რომელმან-იგი მიიღის ფერი ყოვლისაჲ ლოდისაჲ“ ბ. კებ.-ექუბ. დღ. 100, 7; „რომელი მრავალფერკ არს ყოველთა შოვრის ქუეწარმავლთა“ M, ლევტ. 11, 42. იხ. ფერკი.

მრავალღმერთი-ი: „დავსნილად მრავალღმერთთა თვეყუნის-მცემელთაგან“ იფტ. 113, 7. იხ. ღმერთი.

მრავალღონე: სიმღაბლითა თჳსითა განაქარენა მრავალღონენი მისნი“ მ. სწ. 172, 24. იხ. ღონე.

მრავალღონეობა «ზაქუება»: „ევეს რამე მათა მრავალღონეობით“ G, — „ევეს მათა ზაქუებით“ M, ისუ 5. 9, 4; „სიფრთხილსა სავმარ არს ჩუენდა წინაგანსაყო-ბელად მრავალღონეობათა მათ საეშმაკოთა“ მ. ცხ. 08r. შტრ. ღონეობა.

მრავალწილად მრავალგზის: „მოიქის სამკალი თჳსი მრავალწილად“ მ. ცხ. 218r. იხ. უმრავალწილეს-ყოფა, წილად.

მრავალქერი ბევრქერი: „მრავალქერი მოგვტევენ ცოდვანი ჩუენნი“ O, II ეზრა 9, 18; „მრავალქერი დაიღუწე“ ფლტ. 157, 9. იხ. -ქერ.

მრავალშა მალალხმინი: „არაინ... რომელშიც განშტო-
რომელ და მრავალშა“ ბ. კვხ.-ექვხ.-დდ. 112,15.
იხ. კმა.

მრავლის-მეტყუელი-ი (თესლის-მეტყუელი, თესლის-
მკრებელი, ბევრის მოლაპარაკე, ფუქად მოლაპა-
რაკე: „რამ-მე პნებავს მრავლის-მეტყუელსა ამას
სიტყუად?“ ტ.—„რამ-მე პნებავს თესლის-მეტყუელსა
(თესლის-მკრებელსა ტ) ამას სიტყუად?“ ხაქ.
მოც. 17,18; „ნუ მრავლის-მეტყუელ ხართ“ მთ.
6,7. იხ. მეტყუელი.

მრავლის-მეტყუელება ფუქად ლაპარაკი: „მწვალ-
ბელნი მრავლის-მეტყუელებედ“ გრ. ანდ.-შობ.
204,4.

მრავლის-მეტყუელება ბევრის ლაპარაკი: „მრავ-
ლის-მეტყუელებამ უჩინო ჰყოფს მას“ მ. ცხ. 104r.
იხ. მეტყუელება.

მრავლის-მშობელი-ი ბევრის მშობი: „ცხოვარი მათნი
მრავლის-მშობელ არიან“ ფხ. 148,18. იხ. მშობელი.

მრავლის-სიტყუა ბევრის ლაპარაკი: „მრავლის-სი-
ტყუაგან ვერ განერე ცოდვას“ (1). იხ. სიტყუა.

[მრავლობა] იხ. მრავალი; შდრ. ერმრავლობა.

[მრაცხ(ვ)ელი-ი] იხ. რაცხა; შდრ. ვარსკულავთ-მრაც-
ხველი.

მრგული-ი მრთელი, მთლიანი: „მრგულთაგან
ქათა უშენო შენ საკურთხეველი უფალსა“ მ., „ქათა
მრთელთა უშენო საკურთხეველი უფალსა“ გ, II შჯ.
27,8. იხ. მრგულიად, მრგულივ, მრგულობა, სიმრგულე,
შეპრგელება.

მრგულიად მთლად: „ზე ნათესავი ერთი მრგულიად
ერთგზის“ ო, ეხ. 66,8. იხ. მრგული; შდრ. მრგულიად-
დასაწველი, მრგულიად-მწუარი, მრგულიად-შესაწირავი.

მრგულიად-დასაწველი-ი «შესაწირავი», ყოვლად
დასაწველი: „უფროსს არს ყოვლთა მრგულიად-
დასაწველთა და მსხერპლთა“ ც.—„უფროსს არს
ყოველთა მსხერპლთა და შესაწირავთა“ DE, მრ.
12,88; „უპაუტო მრგულიად-დასაწველი იყოს
მსხერპლი იგი მისი“ M, ლევით. 1,8; „რამათმცა შევწი-
რეთ ზენ მის ზედა მსხერპლი მრგულიად-დასაწ-
ველთა“ ეხ.—„აღლებად მას ზედა მსხერპლი ყოვლად-
დასაწველთა“ G, იხუ 6. 22,28.

მრგულიად-მწუარი-ი ყოვლად-დასაწველი: „მრგუ-
ლიად მწუარად ვერბი უბიწო მოიბას“ M, ლევით.
1,10; „სასე ვი მრგულიად-მწუართაგან ვერბ-
თა“ I, — „...ყოვლიად-დასაწველებითა ვერბთა“
ეხ., ეხ. 1,11. იხ. მწუარი.

მრგულიად-შესაწირავი-ი მსხერპლი; საკლავი: „გან-
კადონ მრგულიად-შესაწირავი იგი და განავონ
ასოდ-ასოდ“ ო, ლევით. 1,6. იხ. შესაწირავი.

მრგულივ გვარემო: „მოღუარა მოსემან სისხლი საკურთ-
ხეველსა ზედა მრგულივ“ G.—„მოაქურა მოსე სისხლი
იგი საკურთხეველსა მის გარემო“ ო, ლევით. 8,24. იხ.
მრგული.

მრგულობა მოქმენა: „გარემო ვ მრგულოს მრგულივ
არეულთაგან ქათა კაბათადმი“ ეხ.—„მოიქმენს რჩე-
ულთა ქათა გაბათ“ ო, იერემ. 81,80. იხ. მრგული.

მრე «მძლე». მრე-ყოფა: «მძლე-ყოფა»: „მრე ვეყავ
მას“ ტ.—„მძლე ვეყო მას“ ე, ფხ. 12,5. იხ. რევა.

მრეშუ(ვ)ელი-ი, მრეშუველი-ი შეშის მკრელი, შეშის
მომტანი; «მეშეშე»: „დაადგინა იგინი ისო... მრეშუ-
ელად და მერწყულად“ M, ისუ 5. 9,27; „არა მოგაყლდეს
თქვენგან მონა მრეშუველი და მერწყული“ M, ისუ
5. 9,28; „იყენენ იგინი მრეშუველ და მერწყული“ M,—
„იყენენ იგინი მეშეშედ და მერწყულად“ ეხ., ისუ 5. 9,21.
იხ. რეშევა.

მრეც-ი იხ. შთამრეცი, ჩამრეცი.

მრეწეული-ი იხ. მროწეული, ბროწეული.

მრთელ-ი «ცოცხალი», ჯანსაღი; «მრგული»: „მოიქცა
ყოველი ერი ისუდს მიმართ მაყიდად მრთელ“ G,—
„მოიქცა ყოველი ერი ბანასა შინა ისუდს მაყიდად ცოც-
ხალნი“ ეხ., ისუ 5. 10,21; „ქდა ცხედარსა ზედა ყოვლი-
თურთ მრთელი და უვნებელი“ ა.-გ. 28,4; „ქათა
მრთელთაგან უშენო საკურთხეველი უფალსა“ G,—
„მრგულთაგან ქათა უშენო შენ საკურთხეველი
უფალსა“ M, II შჯ. 27,8. იხ. განმრთელება, სიმრთელე.

მრთელ-ყოფა «განცოცხლება»: „იცხე და მრთელ
იყო“ ეხ.—„დაიდევ წულულსა შენსა და განცოცხ-
ლე“ ო, ეხ. 88,21. იხ. ყოფა.

მრთუანავ-ი «გრძნეული»: „არა იბოვოს შენ შორის...
მრთუანავი რთუანასა“ G.—„ნუ ვინ იბოვოს შენ შო-
რის... გრძნეულ გრძნეულებითა“ ეხ., II შჯ. 18,11.
იხ. რთუნავა.

მრისუველი-ი მპარსევილი, მკრეპელი: „წინაშე მრისუ-
ველისა უქმობელად ღვა“ ხაქ. მოც. 8,82; „ვითარცა
ტარიგი წინაშე მრისუველისა უქმობელად ღვა“ I, ეხ.
58,7. იხ. რისუვა.

მრისხანე, მრისხან-ი მწყრომალე, გულმოსული;
«გულფიცხელი», «გულმწყროალი»: „მეგობარ მრის-
ხანსა ნუ თანა-ექცევი“ ო.—„მეგობრისა თანა გულფიცი-
ხელისა ნუ განისუენებ“ ეხ., იგ. სოლ. 22,24; „მესწელი
ჩემი მტერთა ჩემთაგან მრისხანეთა“ ფხ. 17,40; „დათვ
მბრდღუნვარე... ვეფხი მრისხანე“ A—82,200; „ძლიერ-
ნი მრისხანე არიან, ღვოსა რაჟთა არა სუმიდენ“ ეხ.—
„ძლიერნი გულმწყრომალარაან, ღვოსა ნუ სუმიდ“ ო, იგ.
სოლ. 81,4. „მიხედა მათ მრისხანედ“ მრ. 8,5. იხ. რისხევა.

მრისხანება წყრომა, სასტიკება: „მრისხანებითა
შენითა... პრულოდა მათ“ ფხ. 75,7; „გბრძოლი მე თქვენ...
რისხვითა და მრისხანებითა დილითა“ I, იერემ. 21,5.
იხ. მრისხანე.

მრიცხუველი-ი მთელელი, ამრიცხველი: „მერმე წარ-
მოგდეს ცხოვარი კელთა მრიცხველისაჲთა“ ო,
იერემ. 88,18. იხ. რიცხუვა; შდრ. ვარსკულავთ-მრიცხ-
ველი.

მრო «მასკენა»: „რტონი მისნი განუტევენა მის ზედა ყოფად
იგი მროსა მას თანა ნერგისა მისისასა“ I,—„რტონი მის-

ნი გამოუვლინა მას მორწყულ იგი მასკნესა თანა მორჩისაგან ნერგობისა მისისა“ *M*, ეფე. 117,7.

მზრონიე: „უაუეთუ ესე აღვილისა მზრონიენი მონა-ზონნი მოვიდოლინ“ *ა-ე*. 48,5. *იხ*. რორინება.

მზოწეულ-ი *იხ*. ბროწეული, მრეწეული.

მზოწეულ-ი *ამორეწეა*: „მო რ ე წ ე ნ ი (მ რ ი წ ე უ ლ ნ ი *ო*) მისნი, ვითარცა ზუარაქნი, მართებულნი მუნ შინა“ *I*, იერემ. 40,21.

მზოწეულ-ი ნახირი: „აურთხულ იყვნენ... მ რ ი წ ე უ ლ ნ ი ზროხათა შენათნი და სამწყსონი ცხოვართა შენათნი“ *M*, *II* შჯ. 28,4; „წარმოსტყუენვიდეს ცხოვარსა და მ რ ი წ ე უ ლ ს ა მათსა“ *ო*, *I* მფ. 27,9; „სამწყსონი ჩუენნი და მ რ ი წ ე უ ლ ნ ი და ყოველნი ბანაკნი ანგროვანთა ჩუენათნი წინაშე შენსა არიან და იჴმე იგი“ *ო*, ივლ. 8,8; „კამენ... კბოთა შორის მ რ ი წ ე უ ლ თ ა მწოვართა“ *ო*, ამოს 8,4; „ტიროდეს მ რ ი წ ე უ ლ ნ ი ზროხათანი, რამეთუ არა იყო საძოვარი მათა“ *ო*, იოვ. 1,18. *იხ*. სამოწულ.

მზოწეულა-ი ბროწეული მცირე: „ქმნა მ რ ი წ ე უ ლ ა კ ე ბ ი ასი და მოასხა გარდამოცილებულთა მათ“ *M*, *II* ნშტ. 8,10. *იხ*. მზოწეული (ბროწეული).

მზოწლის-სახე *გეაშლნი სპილენძისანი*, *malum pinnicum parvum, corymbus aureus*: „მ რ ი წ ლ ი ს ს ა ხ ე ნ ი ოთხასნი ორთა მათ სატხართა“ *ო*,—*ეაშლნი* სპილენძისანი ოთხასნი ორთავე ბადეთანი“ *იხ*, *III* მფ. 7,42. *იხ*. სახე.

მზოწლი-ი უსწორი: „მისი თესლი გულარძნილ არს და მ რ უ ლ“ *ფლბ*. მოც. 8,25; „რამთა არა ურნატნი იგი მ რ უ ლ იყვნენ“ *თომა* მოც. 19,1. *იხ*. განმრუდება, სი-მრუდე, უმრუდესი.

მზოწლი-ი მთვლემარე, *ემირულებული*: „უთხრობნ იგი მ რ უ ლ ა ლ თ ა, რომელი უთხრობნ ცოფსა“ *ო*,—*მთხრობა* მ ი რ უ ლ ე ბ უ ლ ი ს ა მიმთხრობელი ცოფისა“ *იხ*, *ზიარ*. 22,9. *იხ*. რულ(ილი).

მზოწმე მოღუშული, ბნელი, დაბინდული: „მ რ უ მ ე ღ მომხელა მე მზემან პირველისათჳს საცთურისა“ *ოქრ-გუ-რიბ*. 220,87; „ვითარ მ რ უ მ ე იქმნა ოქრომ, გარდა-იქცა ვეცლი კეთილი“ *I*, გოდ. იერემ. 4,1. *იხ*. მრუმელოვა.

მზოწმე-მხედველი-ი *ემძიმედ-მხედველი*, სუსტად მხედველი: „უაუეთუ იხილოს იგი მ რ უ მ ე ღ მ ხ ე დ ე ე ლ მ ა ნ... მიუღოს ნათელი თუალთაჲ“ *წ*,—*უაუეთუ* იხილოს იგი მ ძ ი მ ე ღ მ ხ ე დ ე ე ლ მ ა ნ... ნათელი თუალთაჲ მოაყლ-დეს“ *ქ*, *ბალ*. 29,2. *იხ*. მხედველი.

მზოწმე-მხედველობა *ემძიმედ-მხედვარება*, სუსტად ხედვა: „კახედაჲ მ რ უ მ ე ღ მ ხ ე დ ე ე ლ ო ბ ა ს ა შენსა“ *წ*,—*ეხედაჲ* მ ძ ი მ ე ღ მ ხ ე დ ე ე ლ ა რ ე ბ ა ს ა შენსა“ *ქ*, *ბალ*. 29,6. *იხ*. მხედველობა.

მზოწმოვა შებნელება, შესაღამოება, მოღუშვა, მო-ღრუბლება: „ზამთარი ყოფად არს, რაჲმს ცაჲ მ რ უ მ ლ ო ე ი ს და წითელ არს“ *ბ*. კეს-ეჴს. *დღ*. 82,14. *იხ*. მრუმე.

მზოწ-ი *იხ*. მემრუშე, მომრუშე, მრუშება.

მზოწება მეძავობა; ბოზობა, როსკიობა: „არა ი მ რ უ შ ო“ *მთ*. 5,27; „კაცმან, რომელმან ი მ რ უ შ ო ს ცოლი

ქმრისაჲ“ *გ*,—*კაცმან*, უაუეთუ ვინმე ი მ რ უ შ ო ს ქმრის ცოლისა თანა“ *იხ*, *ლევიტ*. 20,10; „ი მ რ უ შ ო ძელსა და ჴეასა“ *I*, იერემ. 8,9; „მ რ უ შ ო ს იგი“ *მთ*. 5,22; „ბუ-ლისაგან გამოვლენ... მ რ უ შ ბ ა ნ ი“ *მთ*. 15,19; „აღვიბუნე... მ რ უ შ ბ ა ნ ი მისნი შორის ჴეძეთა მისთა“ *ო*, ოვხე 2,2; „მ რ უ შ ბ ი თ ისიძა“ *ო*, *ზიარ*. 28,88.

მრუშებულ-ი პატივებდილი: „სიყვდილით მოყუდეს მე-მ რ უ შ ე და მ რ უ შ ე ბ უ ლ ი“ *გ*, *ლევიტ*. 20,10. *იხ*. მრუში.

მრქენალ-ი მცემელი რქითა: „უაუეთუ მ რ ქ ე ნ ა ლ ი იყოს კეროჲ“ *ო*, *გამოსლ*. 21,29. *იხ*. რქენა.

მრლუე *გამოუტდელი*; გაუწმენდელი, უხალასო: „ვეცხლი თქუენი მ რ ლ უ ე არს“ *ო*,—*ვეცხლი* თქუენი გა-მოუცდელ“ *იხ*, *ეს*. 1,23.

[მრლუევა] *იხ*. აღმრლუევა, ამრლუევა, მრლვე, შემრ-ლუევა.

მრლვე მღვრიე: „რომელი ასუმიდეს მოყუასსა თჳსსა აღთ-ქუფულსა მ რ ლ ვ ე ს ა“ *ო*, *ამბ*. 2,15; „მ რ ლ ვ ე ღ მავალთა მღინარეთა სიმრთელსა ვორცთასა და მღძმარებასა სულთასა გარდაჴევედ“ *ოქრ-მარხ*. და *იონ*. 109,18. *იხ*. სიმრლვე.

მრჩობლ-ი ორმაგი, ორკეცი; *ემარჩბიევი*: „ბრძანა შეკრავა მისი მ რ ჩ ო ბ ლ ი თ ა ჴაქვთა“ *საქ*. მოც. 21,82; „მათ მისცა მ რ ჩ ო ბ ლ ი სამოსელი“ *ო*, *დაბ*. 45,22; „მ რ ჩ ო ბ ლ ი მოგაგო შენ“ *ო*, *ზაქ*. 9,12; „მ რ ჩ ო ბ ლ თ ა მისთა შებმა უყოს“ *M*,—*შეუბყრენს მ ა რ ჩ ბ ი ე ნ ი მისნი*“ *გ*, *II* შჯ. 25,11; „მ რ ჩ ო ბ ლ ე ვით თხოდა ჩუენი, რამთა მ რ ჩ ო ბ ლ ე ე მოვილოთ“ *მ*. *სწ*. 148,19; „იხილო კაცი, მ რ ჩ ო ბ ლ ა ღ მეცნიერი, აღმსთუე მისა“ *მ*. *სწ*. 19,21.

მრცხელ-ი მრეცხავი: „შემოვალს... ვითარცა მღელსა მ რ ც ხ ე ლ თ ა ს ა (მღელი მ რ ც ხ ე ლ თ ა *იხ*.)“ *ო*, *მაღ*. 8,2; „ვითარცა მ რ ც ხ ე ლ მ ა ნ რაჲ შეწურის სამოსელი“ *გრ*. ნოს-კაც. აგებ. 170,4. *იხ*. რცხა.

მრწემ-ი, **მრწემს-ი** *ეჴუჴუნაჲ*, *დეამონებული*, *ემონაჲ*, უმცროსი: „იყოს იგი ყოველთა მ რ წ ე მ“ *D*,—*იყავნ* იგი ყოველთა უ ჴ უ ა ნ ა“ *C*. *მარ*. 9,35; „მ რ წ ე მ იყავ ქუე-ყანასა ეგვბტეს“ *გ*,—*დაშონებულ იყავ ქუეყანასა მის ეგვბტისასა*“ *M*, *II* შჯ. 15,15; *რასა უბრძანებ მ რ წ ე მ ს ა შენსა*“ *გ*,—*რამთა უბრძანა შენსა მ ო ნ ა ს ა*“ *M*, *იხუ* ნ. 5,15; „მ რ წ ე მ ნ ი შენნი ვართ“ *გ*,—*მ ო ნ ა ნ ი შენნი* ვართ“ *M*, *იხუ* ნ. 9,8; *ესე არს მამა იგი თქუენი მ რ წ ე მ ი?*“ *ო*, *დაბ*. 48,29; *ეჴერ-არს ერთმანერთისა მიმართ თავ-ყოფილი ფერჴთა ბანად უხუცესთაჲ მ რ წ ე მ ს თ ა მიმართ*“ *Ath*.—11,77v. *იხ*. დამრწეება, უმრწემესა.

მრწმუნებელ-ი დამაჴერებელი: „მ რ წ მ უ ნ ე ბ ე ლ ე ჴ მ ნ ე თი მას“ *გ*,—*არცალა გ რ წ მ ე ნ ა მისი*“ *M*, *II* შჯ. 9,28. *იხ*. რწმენა.

მსახლობ-ი მონა, *მეახლობელი*: „ჩემნი არიან ძენი ისრაელისანი, მ ს ა ხ ლ ო ბ ნ ი ყრმანი ჩემნი“ *გ*,—*ჩემნი* არიან ძენი ისრაელისანი, მ ა ხ ლ ო ბ ე ლ ნ ი და მონანი“ *იხ*, *ლევ-იტ*. 25,55. *იხ*. სახლი.

მსახრვალ-ი (მსახრვლისა) *ემისანი*, გრძნეული; ჴაღლიქარი: „ყვნა მუცილით-მეზღაბრენი და მ ს ა ხ რ ვ ა ლ ნ ი“ *II* ნშტ. 28,6; *არა* ესმინ მას ჴმაჲ მ ს ა ხ რ ვ ლ ი ს ა ჴლოენისაჲ“ *ფს*. 87,6; *ვინ-მე შეიწყალოს მ ს ა ხ რ ვ ა ლ ი*, გუელმან თუ სცეს მასჲ“ *გ*, *ზიარ*. 12,18; „საიდუმლოჲ, რომელსა მეფე იკითხავს... არა არს... მ ს ა ხ რ ვ ა ლ თ ა

ქხ.,—საიდუმლოა მას, რომელს იყითავ... არა არს... მისიანთა O, დან. 2,27. იხ. საჩუგ.

მსახური-ი «მონა», «მტარვლი», მოსახლურე: «არა ვარ მე ესე, არამედ მონაა მისი ვარ, არა ვარ მე ქრისტე, არამედ მსახური ვარ მისი» თომა მოც. 15,38; «მსახურნი იგი ებუღეს» A, —მტარვალთა მტარვლებს B, სხტ. 188,4; «იქონ იგი... ყოველთა მსახურთა DE, მრ. 8,86; «თანა ჰყენდა იოანე მსახურად» საქ. მოც. 18,6; «ქრქელა დღამან მისმან მსახურთა მათ» O. 2,5; «არა დასცტრბოდეს მსახურნი იგი მეფისანი» I, დან. 3,46; «დადგინა... მსახურთა თუსთა ზედა» მთ. 21,45; «ნუ განაბორტებ მსახურსა» G, ზირ. 7,22; «ორნივე მსახურნი ხარბი ემეკისანი» სხტ. 132,20; «მოვიდის მსახური იგი მღვდლისა» O, I მგ. 2,15; «მსახურად წმიდათა დაწესნეს თავნი თუსნი» I კორ. 10,15; «შემწედ და მსახურად შეიწყნარა ბერძენნი» O. -ე. 51,14; «ამენო მსახურსა მას... ნუშა ვინ შევალს ხილუად მისა» შუშ. VII, 5. იხ. დანახურება, კეთილად-მსახური, კეთილად-მსახურება, კერპთ(ა)-მსახური, კერპთ-მსახურება, მღვდერთ-მსახური/მსახორა, მსახურება, მსახურებითი, მსახურებრივი, სამსახურებრივი, უმსახურება, უმსახურებელი, უმსახურება, ცუტლის-მსახური.

მსახურება «მონება», «მთენევა», «ზორვა», სამსახურის გაწევა: «არა გმსახურებდეს შენ მსახურებასა მონებასა, ვითარცა მორევე» G, —«არა გმონებდეს შენ მონებასა კირთებრ, არამედ ვითარცა სასყდლითა დიდგინებლ» pხ., ლევიტ. 25,38; «აქუს წელ გმსახურთს შენ» M, —«გმონოს შენ ექუს წელ» G, II შქ. 15,12; «არა ჰმსახურებდენ უფალსა» M, —«არა ემთენებოდინ უფალსა» G, იხუ 5. 22,24; «ჰმსახურებდეთ (ემთენებთ G) უფალსა, ღმერთსა თქვენსა» M, იხუ 5. 4,24; «მსახურებაა ღმერთთა» A, —«უზორეთ ღმერთთა» B, სხტ. 125,15; «მას მხოლოსა ჰმსახურებდე» მთ. 4,10; «არა მოვიდა, ვითარცა იმსახური ვისგანმე, არამედ ნახურებად» მრ. 10,45; «კეთილი ღვთა პირველი ამსახურის» C, O. 2,10; «ღმერთსა... ქრისტეანეთასა ჰმსახურებ» ფლტ. 188,7; «ეჰმსახურო, ვითარცა ნენ გინდეს» ანდ.-ანტ. 210,12; «არა ეჰმსახურო კერპთა» ფლტ. 180,85; «უღმრთონი ჰმსახურებდენ კართა მართალთასა» O, იგ. სოლ. 14,10.

მსახურება სამსახური: «ვითარ აღასრულეს მსახურებაა ღვი მით» საქ. მოც. 12,25; «მსახურებაა ღმრთისა მიმართ—დასაძამ ცნობის» pხ., იგავ. სოლ. 1,7; «ვითარცა აღვსნეს ღვთა იგი მსახურებისა მისისანი» ლ. 1,28; «სოფელი ყოველი მიიქციეს და მსახურებაა ღმერთთა დააყუდნეს» რიფს. 160,25; «მსახურებასა მას უფლისასა შინა დგეს და იმარხვიდეს» საქ. მოც. 18,2; «ნუცმა იგინი დააყუდნენ მსახურებასა უფლისასა» O, ნეშ. 10,80.

მსახურებისა-ა «მსახურებრივი»: «ყოველსა საქმესა მსახურებისასა ნუ იშვთ» pხ., —«ყოველი საქმე მსახურებისა არა ჰქმნათ» G, რიფს. 28,18.

მსახურებულ-ი «ნაქმარები»: «მოილო იოდასთ საბლარდელი მსახურებელი და შექმოს ბაჰლავარს» C, —

«სხუა შეიმოსა ძეული და ნაქმარები» Q, ბალ. 86,16. იხ. მსახური.

მსახურებით-ი «სამსახურებელი»: «ყოველი საქმე მსახურებით არა ჰქმნათ» G, —«ყოველი საქმე სამსახურებელისა არა ჰქმნეთ» pხ., ლევიტ. 28,7. იხ. მსახურება.

მსახურებრივ-ი «მსახურებისა»: «ყოველი საქმე მსახურებისა არა ჰქმნათ მას შინა» G, —«ყოველი საქმე მსახურებისა არა ჰქმნეთ მას შინა» pხ., ლევიტ. 28,21. იხ. მსახურება.

მსაჯულ-ი «მთავარი», განმსჯელი, განმკითხავი, მოსამართლე: «უბრძანა მსაჯულმან მან შეკრეა მათი» B, —«ბრძანა მთავარმან მან შეკრეა მათი» A, სხტ. 184,28; «ნუშაუე მიეტეს მოსაჯულმან მან შენმან მსაჯულსა» მთ. 5,26; «ინი დაგადგინა შენ... მსაჯულად ჩუენ ზედა» O, გამოსლ. 2,14; «შეიყუარეთ სიმართლეს მსაჯულთა ქუეყანისათა» O, სიბრ. სოლ. 1,1; «დღეს მსაჯულად ხვალე დასაწყელ» მ. სწ. 80,24; «მსაჯულთა მსოფლიოთა ღვთა განბჟიან ვისთხმე სიყუდილი, გინა გუემა... ვერ განერების იგი პატრიისა მისგან განბჟიობისა მის ზედა» მ. სწ. 188,27. იხ. სჯა; შდრ. მართლმსაჯული.

მსაჯულება, **მსაჯულობა** «მთავრობა»; **მსაჯულად** ყოფნა: «მსაჯულებასა მას ასურთა ზედა კჳრინოსსა» C, —«მთავრობასა ასურეთს კჳრინოსსა» DE, ლ. 2,2; «აიძულებდეს მსახურებად კერპთა აგრიკოლოზისა მთავრობასა» A, —«ხარკსა მისცემდეს მსაჯულსა მას აგრიკოლასს» B, სხტ. 124,9; «ნუ თხოვ მსაჯულებასა» O, ზირ. 7,6; «უამი იგი, ოდეს ვერვის სარგებელ ყოს არცა მთავრობა... არცა მსაჯულობა... არამედ სამართლად მოეგებოდის კეთილი» მ. სწ. 125,80. იხ. სჯა; შდრ. მართლმსაჯულება/მართლმსაჯულობა.

მსგავს-ი იგივე, სწორი, თანაბარი: «ვის არიან მსგავსე» ლ. 7,81; «არა მსგავს მისა შინდე» O, იგ. სოლ. 26,4; «დღეაკივი მემრუე, მსგავსი შენი» I, ეზეკ. 10,82; «რამთა განწმიდოს მსგავსი მსგავსითა» გრ. ანდ.-შობ. 208,88; «რომლისა არავინ იყო მსგავს მისა ქუეყანასა ზედა ნაშობთაგან დღდათასა» რიფს. 176,18; «არა მსგავს იყენეს მორითა მისთა» O, ეზეკ. 81,8. იხ. ანგლოზთ-მსგავსი, კამარის-მსგავსი, მსგავსება, შემსგავსება, შეუმსგავსი; გვანა.

მსგავსად «ებრ»: «მსგავსად სარწმუნოებისა თქუენისა», მთ. 9,29; «მსგავსად სიტყვასა შენისა» C, —«სიტყვასებრ შენისა» DE, ლ. 2,20.

მსგავსება მსგავს ყოფა, მიბაძვა, შეთანაბრება; «თესება», «თესობა»: «მსგავსის იგი კაცსა ბრძენსა» მთ. 7,24; «ჰბაძვიდა პირუტყუთა უგუნურთა და მიემსგავსა მათ» ფს. 48,18; «მისსა მას სიწმიდესა და სიყუარულსა ემსგავსენით» ოქრ.-გურიტ. 225,16; «ბრძენსა ამსგავსებს ცოდვასა» ოქრ.-მარბ. ლა იონ. 106,11; «ხატად მსგავსებს მისა შინა თვისისა ქმნა იგი» pხ., —«ხატად თვისისა თვსობისა შექმნა იგი» O, სიბრძ. სოლ. 2,28.

მსგავსება «ხატი ქმნულებისა», «კერპი»: «მსგავსებაა არა იხილეთ მას დღესა შინა» G, —«ხატი ქმნულები»

სადა არა იხილოთ თქვენ დღესა მას" M, II შჯ. 4,16; „ნუ... იქმთ თავთა თქვენთად მსგავსებასა წახნაგებულსა ყოველსა ხატსა" G,—„ნუცა იქმთ თავისა თქუენისა კერპთა, გამოქანდაკებულთა მსგავსად ხატისა" M, II შჯ. 4,16; „შორის მისსა ვითარცა მსგავსებაა ოთხთა ცხოველთა" O, ეზეკ. 1,8.

მსგავსებულ-ი მსგავსი: „ლმერთნი (ერპნი T.) იგი მსგავსებულ არიან კაცთა" სპ. მოც. 14,11. იხ. მსგავსი.

მსგავს-ი შეიღებულ-ი, ერთი კვირა: „ორი მსგავსი დაჟის ქუე-მწოლარეშან" ი.ე. 36,20.

მსთობა «აღმსთობა», ადრე აღგომა, ასწრაფება: „მსთუეთ ხელისა" G,—„აღმსთუეთ ხელისაგან" M, მსჯ. 10,0; „ეი მსთოთ ვენაჟთა შინა" M,—„აღმსთოთ ვენაგებად" O, ქება 7,11; „წყალობამან მისმან მსთოთ ჩემდამო" ფხ. 58,11. იხ. აღმსთობი, აღმსთობა, ამსთობელი.

მსთუა, მსთო(ვ)ა, მსთუვა ადრეული, ადრე მოწეული, წინამორბედი: „მსთუაა ოდენ ყრბენი შემაგებულ იყო" სპ. წიგ. II 116,88; „მოიღოს (წება) მსთუა და მცხუელი" აკ. 5,7; „ეითარცა წინამორბედი ლულა" მხ., ებ. 28,4; „წება... მსთოა და მცხუელი" G,—„წება მსთუა და მცხუელი" M, II შჯ. 11,14.

მსთუად «მსწრაფლ», «ადრე», მალე, ჩქარა: „აღმოელით ჩუენდა მსთუად" M,—„აღმოვედ ჩუენდა მწრაფლ" G, იხუ 5. 10,0; „მისდრკეს მსთუად გზისაგან" G,—„გარდადეს ადრე გზისა მისგან" M, მსჯ. 2,17; „მსთუად შეგესემინ ჩემი" T.—„მსწრაფლ შეგესემინ ჩემი" L, ფხ. 101,8; „მსთუად იმუებდ ნაყოფთა მისთა" O, ზმრ. 6,20; „მსთუად მეწიენ ჩუენ წყალობა შენი" ფხ. 78,8; „მსთუად განთიად მოვიდეს სამარესა მას" C,—„ცისკარსა მსთუად მოვიდეს საფლავსა მას" DE, ლ. 24,1. იხ. მსთუა.

მსთულეებელ-ი მოსავლის ამლეები, მკრეფელი: „ეითარცა მეკუფლშ შემდგომად მსთულეებელთა" O, ზმრ. 80,10; „იგინი ვითარცა მსთულეებელნი მოუგებდენ" I, იერემ. 26,80; „სახლი მეფისა ბაბილონისანი, ეითარცა კალონი მსთულეებელისანი, დაიღწენენ" O, იერემ. 51,38. იხ. სთულება.

[მსივან-ი] იხ. მსივანება, სიმსივნე; შდრ. პირმსივანი.

მსივანება სიმსივნე: „წყლით განსიეება მუცლისა და მსივანებაა ანუ ზარის-განკლანი კორცთანი" ოქრ.-მარხ. და იონ. 109,18. იხ. მსივანი.

მსიძავე-ი «მამაკაცი მეძავე»: „არა იყოს მსიძავეი ძეთაგან ისრაელისათა" G,—„ნუცა იპოვებინ მამაკაცი მეძავეი ძეთაგან ისრაელისათა" M, II შჯ. 28,17; „ყოველთა მსიძავეთა მისთა კუალად სასყიდელსა მისცემდა" I, ეზეკ. 16,32; „სხუად (არს სინანული) მსიძავეთა" ლიმ. 80,10. იხ. სიძავე.

მსმენელ-ი ყურის მგდებელი, გამგონე: „განსწმენდ გონებასა მსმენელთასა სარგებლობა სწავლითა" ფლკტ. 148,22; „გულისკმის-ყოფად უღირს არა ხოლო მეტყუელსა, არამედ მსმენელსაცა" მართ. A. კ. იერ.-სულიწმ. 162; „მოიგნენ შენ სასმენელნი მეუფისანი კეთილად მსმენელად ედრებასა შენსა" შ. სწ. 12,24; „არა...

საწყინო ეიქმნეთ მეთხეულთა და მსმენელთა" ი.ე. 22,17. იხ. სმენა.

მსოფლელ-ი მკვიდრი; პროვინციელი: „განმართლებად ერთი იყოს შწირისა და მსოფლელისა" G, ლევტ. 24,22; „თქვენ მსოფლელ ხართ" M, იხუ 5. 9,22. იხ. სოფელი.

მსოფლიო, სოფლიო ერისკაცი, საერო: „აქუნდა პირველსა მასა სჯელსა სამართალი მსახერებათა, წმიდა იგი მსოფლიოა" მებრ. 9,1; „თქუა ერთმან ფილოსოფოსმან მსოფლიო მან" მ. სწ. 118,30; „სამოსლობით მსოფლიო მათა, საერისკაცობითა" მ. სწ. 126,28; „პირსა მისსა მსოფლიო სიტყუად არა გამოვიღოდა, არამედ ყოველივე სდამართო და სულიერი" ი.ე. 31,36; „დაადგეს სოფლიოთა მავათ საჭეთა უბნობა" ი.ე. 21,84; „ესუა მას ძმა ქორციელად მსოფლიოა" ლიმ. 81,28; „ოდეს-იგი იყავ მე სოფელსა შინა, (შორის) სოფლიოთა ეხეობდი" მ. სწ. 261,25. იხ. სოფელი.

მსრბოლ-ი შიკრიკი, მორბედი: „ეითარცა კეთილი მსრბოლი (მოიწიოს)" O, იგ. სოლ. 24,34; „წარწყმდეს სიულტრობა მსრბოლისაგან" O, ამოხ 2,14; „არა მოაკლდა მსრბოლი სასრბოსაგან თვისსა" მხ., „არა მოაკლდა მორბედმან სრბისაგან თვისსა" O, იერემ. 8,0. იხ. სრბა.

მსტო(ვ)არ-ი, მსტუ(ვ)არ-ი (მსტოვრისა) «განმმსტრობი», მზეერავი, ჯაშუში, მოთვალთვალე: „აღმაღნა მსტოვარნი იგი" მხ., „აღმაღნა განმმსტრობნი" G, იხუ 5. 8,25; „მსტოვარად მივეც სახლსა ისრაელისასა" O, ეზეკ. 83,7; „გულისა მსტუვარი კვემარიტ და ენისა მსმენელ" M, სიბრძ. სოლ. 1,8; „შეიწყნარნი მსტუვარნი იგი" აკ. 2,25; „დაუდებდა მსტოვარი არს მღვდარე" მ. სწ. 22,81; „თუალნი მისნი წმიდისა მიმართ ისრაელისა მსტოვარი იყვნენ" O,—„თუალნი მისნი წმიდისა მიმართ ისრაელისა ჰხედვიდენ" მხ., ებ. 17,7; „მსტუვარად ქუეყანისა მოსრულ არიან" სპ. წიგ. II 70,24; „მსტუვარად (მსტოვარად O) მივეც შენ სახლსა ისრაელისასა" I, ეზეკ. 8,17. იხ. სტუანა; შდრ. ნმის-მსტოვარი.

მსტოვრობა/მსტურობა: „შეწირეს... მთავართა ტომთასა ამათ წინაშემდგომელთა ზედა მსტურობისათა" G, რიცხ. 7,2. იხ. მსტოვარი/მსტუარი, ტუიბის-მსტურობა.

მსტვნავ-ი «მსტვნეარი»: „კვამ მათი ვითარცა გუელისა მსტვნავისა (მსტვნეარისა O)" მხ., იერემ. 40,22. იხ. სტვნა.

მსტვნარი-ი «მსტვნავი»: „კვამ მათი ვითარცა გუელისა მსტვნეარისა" O,—„მსტვნავისა" მხ., იერემ. 40,22. იხ. სტვნა.

მსუენ-ი lacerta: „არაწმდა არს... მსუელი და მსუენი და მთხუველი" M, ლევტ. 11,30.

მსუენ-ლომ-ი «მიწის-ლომი»: chamaeleon: „და მოვლენ შორის მისსა... მსუენ-ლომნი" O,—„და მოვლენ საშუალ მისსა... მიწის-ლომნი" მხ., სოფ. 2,14. შდრ. ლომი.

მსუემელ-ი მსმელი, მთრობელი: „აჲ კაცი მკამელი და ღვინისა მსუემელი" მთ. 11,19. იხ. სუმა; ღვინის-მსუემელი.

მსუნვეან-ი, მსუნოან-ი (ხაგონანი), ხმიადი, ნაზუქი: „უქმნენ მსუნევიანი ძალთა ცისათა“ O, — „უქმნად ხაგონანი ძალთა ცისათა“ pb., იერემ. 7,18; „თვნიერად ქართა ჩუნთა უქმნით მას მსუნოანი და უგებდით მათ საგებელსა“ O, — „ნუ ქართა ჩუნთა უქმნით მას მსუნოანი“ I, იერემ. 44,18.

მსუქან-ი, მსუქანე (უსხი), (პოხილია): „მოიბთ ზუარაჲ იგი მსუქანი და დაკალთ“ DE, — „მოიბთ პარი იგი უსხი და დაკალთ“ C, ლ. 15,23; „მსუქანსა მას დაკალდეს“ I, — „პოხილთა დაკალეთ“ pb., ეზეკ. 34,3; „გუჰმა შინა მსუქანესა და ნუგეველსა გვგებინ დაუშვებელად აღი იგი სიძვისაჲ“ B. სფ. 804,18; „მოიბთ ზუარაჲ იგი მსუქანე“ Ath. — 11,221v.

მსუიდელო-ი მყიდველი; (მოფარდულია); (რომელი ყიდდეს): „ხუარბლსა ვაჟართა დაქმნეს კარნი ქულებათა მათთან... და მსუიდელნი შეიწრდეს“ B. სფ. 04, 14; „სასლომელი იგი მსუიდელოთაჲ მათ ტრედისათა დაუქუა“ DE, — „საპარბლი იგი ტრედის-მოფარდულთაჲ დაუქუა“ C, მარ. 11,15; „სასლომელი იგი მსუიდელოთაჲ მათ ტრედისათაჲ დაუქუა“ DE, — „...დაუქუა და საქლომელთა, რომელი ყიდდეს ტრედებსა“ C, მთ. 21,12. იხ. სუდა; შდრ. კაცის-მსუიდელო, კერმის-მსუიდელო.

მსწავლელი-ი დამრიგებელი, (მწურთელი); (განზმნულია): „ხოლო მე მსწავლელი თქუენი ვარ“ O, — „ხოლო მე მწერთელი თქუენი“ pb., ივხე 5,2; „კაც-მან მსწავლელმან უწყის მრავალი“ pb., — „კაც-მან განზმნულმან გულისმზაყვის ყოველი“ O, ზირ. 31 (24), B. იხ. სწავლა.

მსწრაფლ, მწრაფლ, მწლაფრ (მეყსეულად, მსთუად, მოსწრაფედ, მოსწრაფებითა); საჩქაროდ, მალე: „კმა-ყო მსწრაფლ ყრბისა მიმართ“ G, — „ლალდ-ყო მეყსეულად... და პრქა მონასა თჳსა“ pb., მსჯ. 9,64; „მსწრაფლ შეგესმინ ჩემი“ J, — „მსთუად შეგესმინ ჩემი“ C, ფს. 101,8; „აღმოვედ ჩუნდა მწრაფლ“ G, — „აღმოვედით ჩუნდა მსთუად“ M, ისუ 6, 10,8; „მწრაფლ მეძებდა მე“ Q, — „მოსწრაფე მეძებდა მე“ pb., II ტიმ 2,17; „მოაქცია ერმან მან მსწრაფლ“ დან. 18,50; „მწრაფლ წარგზავნენ იგინი“ O, — „მოსწრაფეებით წინა წარავლენდეს მათ“ pb., ხობრძ. ხოლ. 18,2; „მწრაფლ მოიყვანენ მისა“ ჯრტ. 88,2. „მწლაფრ მიიპართა საყრობილესა“ ანდ. ანატ. 301,18. იხ. სწრაფი.

მსწრაფლ-ი, მწრაფლ-ი სწრაფი, საჩქარო: „მწრაფლი აღსასრული მათ ზედა მოივლინა“ O, ხობრძ. ხოლ. 14,14. იხ. მსწრაფლ.

[მსკუალეა] იხ. განმშკუალეა, დამსკუალეა/დამშკუალეა/დამრკუალეა, სამსკუალე, უკუმშკუალეა, შემშკუალეა.

[მსხდომ-ი] იხ. აღმსხდომი.

მსხდომარე (დამკვდრებულია, მჭდომარე): „მსგავს არს ყრმათა, მსხდომარეთა შორის უბნესა“ C, — „მსგავს

არს ყრმათა; რომელნი სხენელ უბანთა ზედა“ DE, მთ. 11,18; „მოიწყინა ქუეყანამან მსხდომარენი იგი მას ზედა“ G, — „მოიწყინა ქუეყანამან დამკვდრებულნი მას ზედა“ pb., ლევიტ. 18,25. იხ. სხდომარე; შდრ. ზე-მსხდომარე, ინაფით-მსხდომარე.

მსხემ-ი (შინ მყოფი), (მწირი), (მოსრულია), (დამონებულია), (დამკვდრებულია), უცხო, ყარიბი: „მსხემი მღელისაჲ“ G, — „შინ მყოფმან მღელისამან“ pb., ლევიტ. 22,10; „მსხემ იყავ ქუეყანასა მათსა“ G, — „მწირი იყავ ქუეყანასა მათსა“ pb., ლევიტ. 28,7; „არა ჰქმნეთ მკვდრმან და მწირმან მსხემმან“ G, — „არა ჰქმნეთ მას შინა მკვდრმან და მწირმან, რომელი მოსრულ იყოს თქვენ შორის“ pb., ლევიტ. 10,29; „მსხემ იყავ ქუეყანასა გვგებრისასა“ G, — „დამონებულ იყავ ქუეყანასა მას გვგებრისასა“ pb., II შჯ. 24,22; „მწირ და მსხემ ხართ თქვენ“ pb., ლევიტ. 25,28; „მსხემსა და ობოლსა და ქერიესა არა ჰმძლავრობდეთ“ I, იერემ. 7,6; „რომელსა შინა მსხემ იყენით“ G, — „რომელთა შორის დამკვდრებულ იყენით“ pb. ლევიტ. 18,8.

მსხემ/სხემ-ყოფა (მკვდრობა), (მწირობა), (წარტყუენვა): „მსხემ იყო ღვაის“ G, — „მკვდრობდა იგი გაბაას“ M, მსჯ. 19,10; „მსხემი ბევრთა შორის მთისა ეფრემისთა“ G, — „რომელი მწირობდა ადგილთა მთისა ეფრემისთა“ M, მსჯ. 19,1; „რომელნი სხემ ყვნა ნაბუქოდონოსორ მეფემან“ O, — „რომელნი წარტყუენა ნაბუქოდონოსორ მეფემან“ pb., ნემ. 7,6. იხ. მსხემობა.

მსხემობა (მწირობა), (მკვდრ ყოფა), (მკვდრობა), (დამკვდრება): „რად მსხემობ ნათა შინა“ G, — „რად-სათჳს მკვდრ ხარ ნათა შინა“ M, მსჯ. 5,17; „იწყუო მსხემობად (მკვდრობად M) კაცისა მის თანა“ G, მსჯ. 17,11; „მსხემმა მუნ რიცხუსა მცირესა“ G, — „დამკვდრებად მუნ მცირედ ეამ“ M, II შჯ. 26,5.

მსხემობა ყარიბობა, უცხოობა: „შვილნი მსხემობი-სანი“ O, II ეზრა 8,85; „წარვიდა კაცი... მსხემობად ველსა მოაბისასა“ G, — „წარვიდა კაცი... მწირობად სოფელსა მას მოაბისასა“ M, რთუ 1,1. იხ. მსხემი.

მსხეპველი-ი: „პოოს მსხეპველ ლელესულელისაჲ“ A — 92,864. იხ. სხეპ(ვა).

მსხეპრ-ი მძაფრი: „ოღეს წარცდა წჳმად იგი მსხეპრი და დაშთა მისგან ცუარი ხოლო“ I, III ეზრა 4,49.

მსხლეტარ-ი, მსხლეტარი: „წყალი ბუნებით მდინარე არს და მსხლეტარ სიმაღლისაგან“ B. კეს. ექვს ლდ. 48,8; „მუქლი მრგულ არს და მსხლეტარე“ B. კეს. ექვს. ლდ. 182,10. იხ. სხლეტა.

მსხმელ-ი იხ. ორთმსხმელი.

მსხმო (ნაყოფიერი), ნაყოფით საესე: „ვითარცა ზეთის-ხილი მსხმოჲ“ C, — „ვითარცა ზეთის-ხილი ნაყოფი-ერი“ J, ფს. 61,10. იხ. სხმა.

მსხუერპლ-ი (ძღუენი), (ზორეა), (შესაწირავი), (საკლველი); (პასექი): „უკუეთო მრგულიად-დასაწუვე-ლი იყოს მსხუერპლი იგი მისი... ზროხათაგან“ O, — „უკუეთო ყოვლად-დასაწუველი იყოს ძღუენი მისი ზრო-ხათაგან“ G, ლევიტ. 1,8; „შეკრბეს ზორეად ზორეასა დილსა“ G, — „შეკრბეს... შეწირვად მსხუერპლისა დი-ლისა“ M, მსჯ. 18,28; „აღიყვანეს იგი... მიტემად მსხუ-

ერპლისა“ C.—„აღმოიყვანეს ყრმა იგი... მიცემად შესაწირა“ DE, ლ. 2,24; „შეწიროს... ვითარცა ცმელი მსხუერპლისა მაცხოვრებისა“ G.—„შეწიროს... ვითარცა ცმელი იგი საკლევლისა მის ცხორებისა“ M, ლევტ. 4,20; „წყალობა მნებას და არა მსხუერპლი“ მთ. 9,18; „შესწირონ მსხუერპლი და შესაწირა“ O, ებ. 19,21; „დაჰკლა შენ მსხუერპლი უფლისა ღმრთისა შენისა“ M, —„დაუკლა პასეჭი უფალს ღმრთისა შენსა“ G, II ზქ. 18,2. იხ. მსხუერპლება, სამსხუერპლო.

მსხუერპლება «შეწირვა», «მსხუერპლისა შეწირვა»: „უაუეთუ ამ მსხუერპლით მსხუერპლი“ G.—„უაუეთუ შესწირით შესაწირა“ Pხ., ლევტ. 19,6; „უ მსხუერპლეს მუნ უფალს“ G.—„მეწირეს მუნ მსხუერპლი უფლისა“ M, მსჯ. 2,5. იხ. მსხუერპლი.

მსხჯლ-ი იხ. უმსხო.

მსჯავრ-ი, **მშჯავრ-ი** «სასჯელი», «საშჯელი», «სარჩელი», «სამართალი»: „ისმინე სამართალთა და მშჯავრთა, რაოდენთა მე გასწავებ“ G.—„გესმიდენ ისრაშლსა სამართალი და მსჯავრი, რომელსა-ესე მე გასწავებ“ M, II ზქ. 4,1; „არა მისდრკედნ მშჯავრსა, არცა თულ-ახუმიდენ პირსა“ G.—„ნუ გარდასდრკე სასჯელსა, ნუცა წიოთ თულბუმიო“ M, II ზქ. 18,10; „უფალსა უუარს მშჯავრი (სამართალი C)“ ფხ. 38,28; „წრფელ არიან მსჯავრნი შენნი“ ლონგ. 192,8; „ჰყოფს მშჯავრსა მწირისას“ G.—„ყვის საშჯელი მწირისა“ M, II ზქ. 10,18; „არა მისდრკეო მშჯავრი მწირისა“ G.—„ნუ განსდრკე სარჩელსა მწირისასა“ M, II ზქ. 24,17. იხ. სჯა.

მტანჯველ-ი იხ. ტანჯვა.

მტარვალ-ი «მსახური», «ასისთავი», ჯარისკაცი, ჯალათი, მხედარი, სარწმუნო: „მტარვალთა მათ ჰრქუეს“ B, —„მსახურნი იგი ეტყოდეს“ A, ხხტ. 128,4; „მოუწოდა მტარვალსა მას“ C, —„მოუწოდა ასისთავსა მას“ DE, მრ. 15,44; „ჰრქუა მტარვალთა მათ, რომელნი ჰკუეოდეს წმიდასა მას“ ფილტ. 128,19; „მოიწონეს... ნიორაკთ-მოძღვარნი იგი მტარვალთურთ“ რიფხ. 175,11; „მოვიდეს ორნი იგი მტარვალნი და შემპყრნეს ჩუენ“ ი. მოც. 87,28; „მოჰყვანდა რიფხიმე მტარვალთა მათ მძლავრ თრეითა“ რიფხ. 171,8; „მოუვლინნეს ერისთავთა მათ მტარვალნი“ ხაქ. მოც. 18,85.

მტარვალთ-მთავარ-ი მთავარი ჯალათი: „გამოვიდა მტარვალთ-მთავარი იგი სიძალდით“ რიფხ. 177,1. შდრ. მთავარი.

მტაცებელ-ი წამრთმევი, წამგლეჯელი: „მგლნი მტაცებელნი“ მთ. 7,16; „(არა ვარ)... მტაცებელი, ცრუ, მებრევი, ვინა ვითარ-ესე მებუერე“ ლ. 18,11. იხ. ტაცება. [-მტე-ტმ] იხ. მეპურის-(მ)ტე, პურის-მტე, ძეძუეს-მტე.

მტევება-ი, **მტეობა-ი** (მტევებრისა) მარბიელი, მღევარი, «გამონახეთქი»: „მტევება-ი (მტეობა-ი O) ჩრდილოთ მოვიდეს მის ზედა“ I, —„გამონახეთქი ჩრდილოთ მოვიდა მის ზედა“ Pხ., იერემ. 40,20; „ნუ გეშინი მტევებრისა გან ჭალდეველთაჲსა“ O, IV მფ. 28,24. იხ. ტევება.

მტერ-ი «წინა-აღმდგომი», მოცილე: „ჩუენი ხარა ანუ მტერთა ჩუენთა?“ Pხ., —„ჩუენი ხარ ანუ წინააღმდგომთაჲ“ G, ისუ ნ. 5,18; „მოძულე მტერი შენი“ მთ. 5,48; „გოყარდელ მტერნი თქუენნი“ ლ. 8,27; „განიბნიდელ ყოველნი მტერნი მისნი“ ფხ. 87,2; „შემაღებ მე ვითარცა მტერი“ O, იობ 38,10; „რომელი არა არს ჩემ თანა, მტერი არს ჩემი“ ლ. 11,28; „შეიშურეა მტერ-პან სარწმუნოება იგი მისი“ ლ. 127,16. იხ. შემტერე, მტერება/მტერიოზა/მტერვა, შემტერება.

მტერება, **მტერობა**, **მტერვა** «გულს-დგმა», **მტრობა**: „შენ დასცენ ყოველნი, რომელნი მე მტერნეს მე ამოიდ“ ფხ. 8,8; „პეროლე ჰემტერა მას“ C, —„პეროლის გულს-ედგა მისი“ DE, მრ. 8,10; „ვემტერო მტერთა თქუენთა“ O, გამოსლ. 28,22; „ანგელოზნი... არა იმტერებიან და არცა იშურებენ“ მ. სწ. 287,17; „არავის ემტეროს (კაცი) ყოლადვე“ მ. სწ. 208,28. ემტერეან თქუენი იგინი ზაქუით“ G, —„გემტერებიან თქუენ იგინი სატურითა“ Pხ., რიფხ. 25,18; „იმტერავს ხესა მას გუელი დიდი“ ფიწ. XXI 10. იხ. მტერა.

მტერობა წინააღმდეგობა, ორგულება: „ზრახეა იგი კორცთა მტერობა არს ღმრთისა“ პრომ. 8,7; „გულსა შიდა თუსა დაიდეს მტერობაჲ“ O, იერემ. 9,8; „მტერობაჲ და გულის-წერობაჲ და ესეცა არს დიდი სიბილწე“ O, ზიარ. 27,88; „მტერობაჲ ერთისაჲ გვბრძანა ჩუენ ღმერთან, რომელ არს ეშაქო“ მ. სწ. 81,12. იხ. მტერი.

მტერმოყუარე მტრისმოყვარული: „ნუ მტერმოყუარე ექმნები კაცსა ამოსა“ O, იგ. ხოლ. 8,80. იხ. მოყუარე.

მტერმოყუარს-ი მტრის მოყვარული: „ნუ მტერმოყუარს ექმნები კაცსა ამოსა“ იგ. ხოლ. 8,80. შდრ. მოყუარსი.

მტიერ-ი ბელატი: „აღგულე, მტიერო“ O, IV მფ. 2,24. იხ. სიმტიერე.

მტილ-ი ბალი, ყვავილნარი, ბოსტანი: „რომელი (მლოჯ) მოილო კაცმან და დასთესა მტილსა თუსსა“ ლ. [18,19; „მომეც ვენაჲი შენი მე და იყოს ჩემდა მტილად სამხლელ“ O, III მფ. 21,2; „მტილი მოკრძალული, წყარო დაბეკ-ლული“ O, ჰება 4,12; „მოერწყო მტილები ჩემი“ O, ზიარ. 24,42; „მტილსა ნიგუზოვანთასა შევედ“ კ. იერ.-აღდგ. 157,18; „მოილო კაცმან და დასთესა თუსსა მტილსა“ ოქრ.-გურიტ. 228,8; „მებლულე მტილი შენი გლითა“ მ. სწ. 18,4. იხ. შემტილუ, მტილოვანი.

მტილოვან-ი: „მეის შეიმოსნეს თავნი მათანი და განეზადნეს მტილოვანნი“ ბ. კახ.-ეპუს. ლდ. 75,14. იხ. მტილი.

მტირალ-ი მოტირალი; **მეტირალი**: „იხილა... მტირალნი“ C, მრ. 5,38; „ტიროდით მტირალთა თანა“ პრომ. 12,15; „მოხადეთ მტირალთა და მოვიდეს“ O, —„მოხადეთ მეტირალთა და მოვიდელ“ I, იერემ. 9,17. იხ. ტირილი.

მტკაველ-ი: „ვინ აღწუნა... ცაჲ მტკაველითა თუსითა“ I, Pხ. 40,12.

[მტკიცე] იხ. [დამტკიცა](-ილი).

მტყუან-ი მატყვენელი, მწველი: „მტყუან არს ზამთარი ესე“ ბ. კეხ.-40-თხ 119,35; „ჰირი მტყუანი“ ბ. კეხ.-40-თხ 119,7; „სამწარე იგი სატანველთა მტყუანთაჲ“ მ. სწ. 127,21; „წიწყნარნეთ სიტყუანი ჩემნი ვითარცა წამალნი მტყუანნი“ მ. სწ. 270,80; „იყო ესე წაძალი მტყუანი“ H—341,827. იხ. ტყვილი.

მტყვენულ-ი: ჰირი... არა კმუნავს, არა მტყვენულ ან- მ. სწ. 141,5. იხ. მტყვანი, ტყვილი.

მტყიე «მძღვარი», მყარი, «მგარი», «ძლიერი», «ფულპყრობილი»: „ჰელთა მტყიეცთა გამოფენანა თქვენ მერ ღვალან“ O, გამოსლ. 13,3; „იყო იგი მტყიეც ვითარცა ჰეზაჲ“ O,—„ძლიერ იყო ვითარცა მუხა“ pხ., ამოხ 2,9; „ჟულნი მისნი არა მტყიეც არიან“ O, იგ. სოლ. 5,5; „ყენა მტყვანი ჩემნი ვითარცა მშვლდი მტყიეც“ ფხ. 17,35; „მტყიეცდ ღვ“ რიფხ. 172,28; „მძღვარ (მტყიეც M) არს ვითარცა სიფული სიყუარული“ O, კება, 8,6; „მტყიეც იყენით“ C,—„გულპყრობილ იყენით“ მრ. 6,50. იხ. განმამტყიეცელი, განმტყიეცა, დამამტყიეცელი, დამტყიეცა, დასამტყიეცელი, დამტყიეცელი. მომტყიეცა, მტყიეცა, სიმტყიეც, უმტყიეც, შემტყიეცა.

მტყიეცდ მგარად, მყარად, ურყევად: „მტყიეცდ ევენით საყუარულსა მას ჩემსა“ C, ი. 15,8; „მტყიეცდ სღვით“ გალ. 5,1; „უჩს რეცა მტყიეცდ ფატარი“ ხ. გაზ.-მოც. ხაზხ. 96,9; „მტყიეცდ ეგოს სარწმუნოებასა ზუღა ჰეცტისსა“ დღ. 180,9. იხ. ძირმტყიეცდ.

მტყიეცება მიცერა, მიმგერება: „მხულოვი ჰელითა ემტყიეცბი კლესა“ O, იგ. სოლ. 80,28. იხ. მტყიეც. **მტყმობა**, [მტყმება] დაღება, გახსნა: „პირი ზმ უმტყმეილ“ ფიხ. XVIII, 8. იხ. აღმტყმება, ამტყმება.

[**მტყნარება**] იხ. დამტყნარება (-ული).

მტყუეფლვარი: „იყო ფაქლი მტყუეფლვარი გამო-სხნათ კაცთა ზედა“ O, გამოსლ. 9,10. იხ. ტყუეფლვა.

[**მტრეფელ-ი**] იხ. ტრეფა.

მტრიობალი-ი უბელო, ლაგამდაუდებელი, «საჯდომი», «მგალობელი(?)»: „ესრმთვე სადამე იყო ცხენ ერთ მტრიობა-ბალ წიდაჲ პავლ“ ხ. გაზ.-დაჯდ. 184,8; „ვითარცა ცხენი მტრიობალი არს მეგობარი მბასრალი, ყოველსავე ზედაჲდომელსა უჯვან“ O,—„ცხენი საჯდომად ვითარცა მეგობარი მლაქელა, ყოველთა ქვეშე მგდომარისა ქვის“ pხ., ზირ. 86,6; „რომელნი არიან მფრინველნი მემო-ბარნი და მტრიობალნი, რომელნი მისწრაფიელ მალ-ნართა და ოღოვანთა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ.-140,3. იხ. ტრიობა.

მტურ-ი მტვერი: „დაიყარეთ მტური ფერტაგან თქუენთა“ მთ. 10,14; „მტური, რომელ აგვის ქარმან პირისა-გან ჰქუენისა“ ფხ. 1,4; „იქნეს იგინი, ვითარცა მტური კალოესა ზეფსელისა“ O, დან. 2,85; „ვითარცა მტური ზისა ჰჭრეველთა წინაჲ ჰარსა“ O, ეხ. 17,18. იხ. დამტურება, შემტურებელი.

მტურეცა იხ. მომტურეული.

მტყუარი-ი იხ. მტყუვარი.

მტყუელვარეობა «თანა-ტყუელვა»: „რომელნი მტყუ-ელვარეობენ ჰელისა მიმართ ორდონთასა“ pხ.—„რო-მელნი თანა-ტყუელვანთ კმასა ებნისასა“ O, ამოხ 6,8. იხ. ტყუელვა.

მტყუენავ-ი, **მტყუენველ-ი** იხ. საფლავის-მტყუენვე-ლი; წარმტყუენავი.

მტყუვარი-ი, **მტყუარი-ი** (მტყუერისა) «ტრუ», მატყუა-რი: „მამადა მისი მტყუვარი არს“ DE,—„ტრუ არს და მამადა მისი“ C, ი. 8,44; „იგი მტყუვარი არს და ჰეშმარიტებაჲ არა არს მის თანა“ I ი. 2,4; „მართალი არა ჰხედავს ბავთა მტყუვართა“ O, იგ. სოლ. 17,4; „მო-წამს მტყუვარი წარწყმდეს“ O, იგ. სოლ. 21,28; „მტყუ-ვრად გამოაჩინა, რომელთა-იგი ბრალი დასდევს მას“ O, სიხრძ. სოლ. 10,14; „გვედრები, რადთა... ეგრძალო მტყუ-ართა მფიცავთა“ მ. სწ. 100,20; „მტყუვართა ფრიად სძულს ჰეშმარისა მტყუელნი“ Atl.—17,200v. იხ. ტყუ-ვილი; შდრ. მარადის-მტყუვარი, ჰრისტე-მტყუვარი.

[**მტყუენება**] იხ. განმტყუენება, ტყუენება.

მუგუზ-ი მუგუზალი: „ორთა მათგან შეშათა მუგუზთა მეუმოლვარეთა“ O, ეხ. 7,4; „იქმენით ვითარცა მუგუზ-ნი, გამოტყუებულნი ცეცხლისაგან“ O, ამოხ 4,11.

მუვილი-ი: „მოვიდა ლომიცა იგი... და შევიდა ქალაქსა მას მუვილითა“ H—841,408.

მუმლი-ი ქინქლა, *culex, musca parva*: „მყუარნი და მუმლნი მათგან გამოვიდოდეს“ ბ. კეხ.-უქუს. დღ. 96,6; „თქუა და მოჭდა ძაღლის-მწერი და მუმლი“ ფხ. 104,81; „იყოს მუმლი კაცთა ზედა და ოთხფერტა“ O, გამოსლ. 8,10. იხ. სამუმლე.

მუნ იქ: „არავინ იყო მუნ შინა“ (შიდა I)“ O, დან. 18,10; „მოვიდენ მუნ“ ფხ. 221,21.

მუნვე იქვე: „შილა და ტიმოთე მუნვე დადგეს“ საქ. მოც. 17,14; „არა კულად-იქცის მუნვე, ვიდრემდე განაძღოს ჰქუენასა“ I, ეხ. 55,10. იხ. მუნი, მუნ(თ)ქუეს.

მუნ-ი იქაური: „ვის ესავ... უკეთეთ მუნი სასობაჲ არა გაქუს“ ბალ. 140,80; „გალობედ მუნთა მათ შინა ღელუ-თა“ საქ. წიგ. II 56,17; „იყო ზუცესი იგი მუნი მეგობარი ჩემი“ ლიშ. 108,5; „მუნამდე არა იყო... მოწვეულ სული წმიდაჲ“ საქ. მოც. 8,10; „წარვიდა მუნი თქუენად სიე-ნიეთისა“ იუტ. 115,18. იხ. მუნ.

მუნქუეს, **მუნთქუეს** «მეყსეულად», მაშინვე: „მუნქუ-ეს ჰპოოთ ვირი დაბმული“ C,—„მეყსეულად ჰპოოთ ვირი დაბმული“ DE, მთ. 21,2.

მუნქუეს ოდენ, **მუნთქუეს** ოდენ «მეყსეულად», «აჰა-ესერა», მაშინვე; უცერად: „მუნქუეს ოდენ“ C,—„მეყსეულად“ DE, მრ. 1,10; „მუნქუეს ოდენ მას შინა“ O,—„აჰა ესერა“ M, ესთ. 11,6; „მუნქუეს ოდენ სცა ლახერიოთ გულსა მისსა“ დ. დ. 180,28; „მუნ-თქუეს ოდენ“ ანდ.-ანტ. 284,6.

მუნქუესეც, **მუნთქუესეც** «მეყსეულად», მსწრაფლ, მაშინვე, მყისვე: „მუნქუესეც იმრუმა მის თანა“ მთ. 6,28; „მუნქუესეც“ C,—„მეყსეულად“ DE, მთ. 20,74; „მუნქუესეც იცნეს იგი“ C,—„მეყსეულად იცნეს იგი“ DE, მრ. 6,64; „განვა მუნქუესეც (მეყსე-

ულად DE) ლეღ იგი" მთ. 21,10; „მიიტყენ მუნთქუ-
ესვე სირცხულელნი" ფხ. 60,4; „მუნთქუესვე წარ-
ველ" მრკ. 251V; „ადრე-ადრე მუნთქუესვე მარხვისა
მცნებად უბრძანა მას" მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 101,25.
იხ. მუნ.

მურ-ი იხ. ზმური.

მურვა იხ. აღმურვა, შემურვა.

მურკვალ-ი, მურკნვალ-ი, მმურკნველ-ი მრეცხავი:
„მურკვალ მან ქუეყანასა ზედა ვერ უძლოს ესრე გან-
სეტყვებად" C.—„მურკნვალსა ქუეყანისასა ვერ ქელ-
ეწიფების ვერეთ განსეტყვებად" DE, მრ. 9,3; „დადგა...
გზასა მას აგარაქსა მურკნვალთისა" O.—„დადგა...
შორის გზასა აგარაქისა მმურკნველისასა" მხ., ეხ.
80,2.

მურკლ-ი «ნაცხრენი», გაცხრილვის ნაშთი, ნაგავი:
„განზერტყთა საცერსა დაადგრების მურკლი" მხ.,—„ყრა-
სა ცხრილისასა დაშთის ნაცხრენი" O, ზირ. 27,4.

მურკნვა იხ. უმურკნველი.

მურტ-ი myrtus: „აღმოვაყენო... მურტი" I, ეხ. 41,19;
„ლვისა (ლვისა I) წილ მურტი (აღმოვიყენდეს)" O,
ეხ. 55,18; „მოიღეთ... ფურცელი მურტისაჲ, საყმეველ-
თაჲ" O, ნეფ. 8,15.

მუსმარ-ი, ლუსმარ-ი (მუსმარისა) ლურსმანი: „მური...
მუსმარი არს მახული გულისაჲ, რამეთუ არა შეაწევს
გულად ტყვილი მუსმარისაჲ, ვითარ-იგი შეაწევს ტყვი-
ლი შურისაჲ, რომელსა შინა დასობილ არს იგი" მ. სფ.
8,80; „დაჰმკვლუნეს ქელნი და ფერწნი მისნი მუსმარი-
თა მით რკინისაჲთა" მ. სფ. 180,20; „შეუძლებელ არს შე-
ქმნაჲ ნავისაჲ თჳნიერ ლუსმართა" მ. ცხ. 358V; „მუს-
მარნი კუერითა ძლით განაწონნა" Sin.—11,29V.

მუსრვა «სხუერტა», «დაჭრა», მსხერევა, ფშენეტა:
„მუსრვიდეს ქელითა (თავსა)" ლ. 6,1; „მუსრვი-
დეს მათ მიაზეკადღე" M.—„დაშქრიდა მათ ვიღრე
აზიღდღე" G, ისუ ნ. 10,10; „მაჰკრიდეს თავსა ქუეილისასა,
მუსრვიდეს ქელითა და კამდეს" ლ. 6,1. „შეიქმნა
მუსრვაჲ დიდი ერსა შორის მას ღღესა" O, II 8ფ.
18,7; „იწყეს მუსრვად თავსა ქუეილისასა" DE.—„იწყეს...
სხუერტად თავისა" C, მრ. 2,28. იხ. გასამუსრველი,
დამუსრვა(-ილი), დამუსრვილება, მომუსრვა, ნამუსრვეი,
უმუსრველი, შემუსრვა, შთამუსრვა.

მუჭარა: „აყუდრებდა კუალად და ითხოვდა მუჭარასა"
ქ. ცხ. 149,9.

მულრობა «ლაღლებდა»: „წუერთავან მთისათა იმულრობო-
დენ" I.—„მწუერავლთავან მთათაჲსა ღაღაღებდენ" O,
ეხ. 42,11; „ვითარცა ლომი იმულრობს და უნებს შთა-
თქმავ ჩემი" Sin.—97,87V.

მუშა-ი, მუშა მიწის მოქმედი; «მორეწვა», მუშა,
დაჭირავებული; «მოქმედი»: „ეპისტატისათჳს, რომელ
არს მუშათა უზუტყისი" ი.-უ. 48,20; „ოცდაათი ანუ ორ-
მოცი" მუშაჲ არა მოატუროს" ი.-უ. 42,22; „მუშაკნი ოა,
რომელნი ქუეყანასა იქმენ" I, I ეზრა 4,6; „მუშაკი
მომთრავალჳ ვერ წაჩუქოს სიმდიდრესა" O, ზირ. 18,83;
„მეაჲ მე ვითარცა ერთი მუშაკთაგანი" DE.—„შემრაცხე
მე ვითარცა ერთი მორეწვითა წენადგანი" C, ლ. 15,18;
„მუშაკ მან კეთილმან განმარგლის ყანაჲ თჳსი ღუარდლი-

საგან" მ. სფ. 272,14; „მუშაკნი ზაჲულნი" მხ.,—„მო-
ქმედნი მზაკუვარნი" Q, II კორ. 11,13; „ყო თავი
თჳსი მუშაკ და იქმოდა იგი ღლითი-ღღედ მაშენებელთა
გალატოზთა თანა" ლიშ. 15,15. იხ. დამუშავება, მომუშავე-
ბა, მუშაობა/მუშაება, ნამუშავეი, სამუშეო.

მუშაკობა, მუშაება შრომა, «ქმნა»: „მოიყვანის...
ღიაქული ზროხათაგან, რომელსა არა ემუშაკოს" G,—
„გამოიბას... ღიაქული ერთი ზროხათაგან... არცა საჰმ
რამ ექმნას" M, II შქ. 21,3; „გზბრძანე ჩუენ მიზლი
მუშაკობისაჲ, ღამით არა დაეიყრათ თანა" მ. სფ. 85, 8.
იხ. მუშეი.

მუშკ-ი mussus, moschos moschiferus: „სული ტაბ-
ლისა მისისაჲ უსურნელს არს მუშკისა" მ. სფ. 802,20.
მუცელ-ი «საშო»; ღრუ: „შესტყეს მუცლითგან" Q,
—„სტებოდეს სამოთგან" T, ფხ. 57,4; „ნეტარ არს
მუცელი, რომელმან გიტრთა შენ" ლ. 11,27; „იყო მკე-
რბული ღღის-მუცლითგან" ხაქ. მოც. 8,2; „მუცლით
გამო ჯოჯოხეთისა" O, იონა 2,8; „შინაგან მოცალ არს მუ-
ცელი მაგისა" ფლტ. 155,15; „აღვსო მუცელი თჳსი სა-
შუებელისაგან ჩემისა" I, იერემ. 51,84; „ვითარცა-იგი იყო
იონა მუცელსა ვეშაისასა" ქ. იერ.-აღდგ. 108,9. „ლა-
ქდა ელაჟანე მუცელსა მას შიდა ნავისასა" ხაქ. წიგ. I
138,88. იხ. მემუცეობა, მუცელაქცევით, მუცელუქი,
მუცლერი.

მუცელაქცევით პირდაღმა; პირდამზობით: „დასხ-
ნეს იგინი მუცელაქცევით" H—241,800. იხ. დაქ-
ცევით.

მუცელუქმ-ი მუცელტარილი: „კერტელნი მარადის
მტუეარნი, მკეცი ბოროტნი, მუცელუქმნი" Q, ტიტ.
1,12. იხ. უქმი.

მუცელქმულ-ი «მიდგომილი», ფეხმძიმე; «მუცელ-
ქმული»: „ვაჲ მუცელქმულთა" C.—„ვაჲ მიდ-
გომილთა" DE, მთ. 24,19; „მათ შორის მკელობელი და
ბრძაჲ, მუცელქმულნი და მშობელი, ერთბაშად კრე-
ბული ღიდი" O, იერემ. 81,8; „მუცელქმულნი მათნი
განბძარენ" მხ.,—„მუცელქმულნი მათნი წარაბნენ"
O, ოსებ 14,1. იხ. ქმული.

მუცელქმულ-ი «მუცელქმული»: „ვაჲ მუცელქ-
მულთა" DE, ლ. 21,28; „მუცელქმულნი მათნი
წარაბნენ" O.—„მუცელქმულნი მათნი განბძარენ"
მხ. ოსებ 14,1. იხ. ქმა.

მუცლად-ღება «მიდგომა», დაროსულება, დამაკება:
„ქალწულმან მუცლად-ღოს და შვეს ძმ" O.—„ქალწული
მიუღგეს და შვეს ძმ" მხ., ეხ. 7,14; „აჲ სერაჲ შენ მუ-
ცლად-ღო" DE.—„აჲ მიუღგე" C, ლ. 1,81; „რაჲმს
დამაკლებოდ ცხოვარნი და მუცლად-ღებდელ" O, ღაბ.
80,41.

მუცლად-ღებულ-ი «მაკე დამძიმებული», ფეხმძიმე:
„მუცლად-ღებულთა მათ ნუგეშინის-სცეს" I.—„მაკე-
თა მათ დამძიმებულთა ნუგეშინის-სცეს" O, ეხ. 40,11.
იხ. ღება.

მუცლიერ-ი «ნაწლევი»: „მუცლიერი და ფერწნი გან-
რცხნა წყლითა" G.—„ნაწლევი მისნი და ფერწნი გან-
რცხნა წყლითა" O, ლევიტ. 8,21. იხ. მუცელი.

მუცლით-მეზღაპრე ჟულუკია, მისანი, კუდიანი:

„არა ბოვოს... მე ცლით-მე ზღაპრე და ნიშთ-მშველი, მკობაზე მედარათაჲ“ G, — „ნუ ვინ იპოვების... ანუ თუ უღუკთა მკობაველი ანუ თუ სსწაუღოთა მედარათა მკობაველი“ ps., II ზქ. 18,11; „მეძებნით მე ცლით-მე ზღაპრე თა და ქვეყანის-მეშობელთა“ O, ეს. 8,10; „არა ნუღადეთ მე ცლით-მე ზღაპრეთა“ G, ლევიტ. 19,81. ნი. ნიზღაპრე.

შუბა quercus, arbor glandifera: „ღაფან იგი მუხა-
სა მს თანა შაბრეს“ O, ღაბ. 18,18; „ღაფლუნეს იგინი
ღინს მუხასა ქუეჲ“ I ნტ. 10,12; „ყო იგი მტკიცე,
ერთრე მუხად“ O, აშოხ 2,2.

[მუხცა] იხ. მომუხცა.

მუკლ-ი: „შენს მუკლთა ჩემთა ზელა“ ო, ღან. 80,3;
 „მუკლნი ჩემნი მოუძღერდეს მარხვითა“ ფხ. 108,34;
 „აზაღვინა მე მუკლთა ჩემთა ზელა“ ო, ღან. 10,10;
 „შეუძრდა მუკლთა ოვსებისთა“ ლ. 5,8; „შეირიყენს მუკლნი მათნი“ B.—მოადრევენს მუკლნი“ ხბსტ. 196,2;
 „წარტყდა უმცირისთა იგი ხუთ-ხუთსა ფსალმუნსა ეჭეს-
 იქნეს მუკლთა“ Ath.—12,115v. იხ. უმუკლო.

მუტლ-დაღმა მუხლის მოყრა: „მუტლ-დაღმით
დავრომილ იყენეს“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 102,16; „სადა-
ფი მუტლ-დაღმით და ზელა მეტლთა თესთა“ O, III
მუ. 8,54. იბ. დაღმა.

მუკლ(თ)-მოდრეკა დაწოქვა: შრთ. A ოქრ.-ფერკთა ბან.
9,7; მუკლმოდრეკით თაყუანის-სცინან" ი.-ე. 88,10.
იბ. მოდრეკა.

მუკლ შედრეკილ-ი დაჩოქილი: „მუკლ შედრეკილად
თაყუანის-სცა“ ანდ.-ანატ. მმმ, მ. იხ. შედრეკილი.

მუპრაკ-ი მიწერილობა, ბრძანებულება: „უქდაგბ-
და... ვითარცა მუპრაკ-ითა სამეფოვითა მოსასრუელსა
მას ბრძანებასა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 107,81.

მფარველი — დამცველი, მისანდობელი, ზედამდგომელი, მესხელი: „ღმერთი თავდა მფარველ ყვოს მას“ *მ.*, *II* *გვ.* 38,12; „შენ ხარ მფარველი ჩემი“ *ფხ.* 58,12; „მფარველ წყურბულთა“ *I*, *გვ.* 25,5; „მფარველ მათა არს ყმაჲს კიბისას“ *ფხ.* 36,39; „შემწე და მფარველ არს მათა“ *ფხ.* 118,19. იხ. *ფარვა*.

მეცაც-ი მოთეცარი: „ვერძლო მტუქრთა მფიცავთა“
მ. ხვ. 160,88. იხ. ჟეცა.

მფლობელი «სამეფო», მთავარი: ჯამოიჩინა ერ-
აინი მღვდელი და მფლობელი (სამეფო ო) და
მამულ-მთავარი მკაცრად სხლესა მთისა I, I ერ-
ა, 18: ჯამ მფლობელი დღისა (ქნა) ფხ. 185, 8. იხ.
ფლობ.

მფლობელობა მთაერობა, ხელისუფლება; **მძლავრობა**: „მტერნი ერთა შენაიწი“ მფლობელობედეს მათ“ pb. — „მტერნი ერასა შენისანი ჰმძლავრობდეს მას“ O, ხობრ. სოლ. 15,14; „მდიდარ მფლობელობასა ღირს იბრუნე“ ატმ. 97,8. იბ. მფლობელობა.

მფიფი (კომი, ჟუჟიკი): „არა ჟეპიჟი მას ზინა ცომი“
G,—არა ჟეპიჟი მას ზინა მფიფი M,—არა სეპიჟი მას
ჰინა ჟუჟიკი“ p.b., II ზგ. 16,8. იხ. ფიფი.

• წყარო დანტკრითაა მიწეჩილი (ჩეღ.).

მფოფინარე: „ეპილოთ მდინარე ცეცხლისად აღმოსავალით,
მ ფ ო ფ ი ნ ა რ ე ეთარცა ზღუად განძნეული“ მ. სწ. 211, 20.
იხ. ფოფინება.

მფრდელ-ი მყიდველი: „ვაჰარნი მისნი მთავარი არიან და მფრდელნი მისნი—დიდებულნი ქუეყანისანი“ **ო, ეს, 28,0. იხ. ჯრა.**

მფრინვალ-ი, მფრინვალე მფრინავი, ფრთოსანი; **«აღფრინებული»:** „ქული ორბისაჲ მფრინვალისაჲ“
ო, ზ. სოლ. 80,19; „უიარაღო მფრინველი მფრინვალჲ“
1, ეს. 31,5; „ეხედო მე ცელსა მფრინვალესა“ **1, ზაქ. 5,2;** „ნაშობთა მათთაგან ვამოვიდენ გულნი მფრინვალე-
 ნი“ **1, ეს. 14,29;** „ნეტარ თუმცა ჰყერთა შინა მფრინვა-
 ლელ დაეძაბედ ღმერთნი“ **მ. სწ. 184,88;** „აჲ მანვალი
 მფრინვალე“ **ქს.—“ეზიხილუ... ცელი აღფრინებუ-
 ლი“ ო, ზაქ. 5,1. იხ. ჟრინუ.**

მზრინველ-ი ფრინველი: „ვითარცა სახელ მფრინველმან თქნის მართუენი ფრთეთა ჭეუშე მისთა“ ლ. 18,84; „რაჲთა გაწერე... ვითარცა მფრინველი მახესა“ ო. აგ. ხოლ. 6,5; „იყო შენ ვითარცა მფრინველისა აფრენილისა მართუენი“ I, ეს. 18,2; „მიხედეთ მფრინველთა ცისათა“ მთ. 6,26; „მფრინველთა ცისათა შევაქმეს იგი“ ლ. 8,5; „უხსებუქს ფრთეთა მფრინველისათა“ მ. სწ. 122,10, იბ. ფრინველ.

მფრცხენალ-ი ჩლიქ-გაპობილი: „მ ფ რ ც ხ ე ნ ა ლ ი ო რ ი-
თა ფრცხილითა“ G, II ზქ. 14.0. იხ. ფრცხენა.

მზსმელ-ი ვინც თუამს: „მოვსრა იეროზოამისი მ ზ ს მ ე-
ლი ც ა კედელსა“ O, III მზ. 14, 10. იხ. ჟსმა.

მფუცველ-ი იხ. ცილის-მფუცველი.

მჟაველ-ი «წისქვილი», წისქვილის ქვა, ხელსაფქვავი: „ფქვიან მ ჟ ქ ე ლ ი თ ა“ *px.*, — „ლაჟქვიდენ მს წ ი ს ქ ვ ი ლ თ ა“ *G*, რიცხ. 11,8; „უკუმოიყვანენ მ ჟ ქ ვ ე ლ ი“ *O*, ეკლ. 12,8. იხ. ფქვა.

[მფუნვა, მფუნვა] იხ. აღმომ(ფ)უნავი, აღმომ(ფ)უნ-
კელი.

მკანარ-ი მდინარე, დომბავალი: „აღმოვდეს მკანარ-
თაგან ორდანიასათა“ **O**, იერუმ. 50,44; „გამოჩნდეს სი-
ონს შინა, ვითარცა მდინარე მკანარის“ **ps.**, — „წარ-
მოჩნდეს სიონს, ვითარცა მდინარე მკანარის“ **O**, **ეს.**
82.8.

შენარება ღინება: „გითარცა ნა[კ]ლული ერთი, რაჟამს
მქანროინ სამოხელ“ O, ზირ. 24,42.

შქანარება «მწყურნები»: „შქანარბანი მისნი განვა-
ჟნე“ I,—მწყურნებიანი განვაჟნე“ O, ეს. 42,15.

მქანდაკებელ-ი იხ. გამომქანდაკებელი.

შქის-ი, შქისე ხორკლიანი, ტღანქი: „როშელნიშე (ხენი) შგონეარე არიან ქერკითა და როშელნიშე შქისე“ ბ. კეს. ექუს. ღღ. 73,9; „შქისე ხარ,შ ქვარო“ ბ. კეს.-ექუს. ღღ. 104,11. იხ. აღშქისეზა, სიშქისე.

მკრეველ-ი გამნაეებელა, ღვანმუწულეულ ია: „პითარცა
მტუერიზისა მკრეველთაჲ წინაშე ქარსა“ I, „...ვითარცა
მტუერიზისა განმწულეულთაჲსაჲ პირის-პირ
ქარსა“ G, გვ. 17, 18. იხ. ქრევი,

მკჷშა იხ. ქჷშა.

მკჷშოვან-ი იხ. ქჷშოვანი.

მკცთველ-ი იხ. უკუნმქცეველი.

მლაშ-ი, მლაშიობ-ი *vespertilio*: „არა შკამოთ... ოფო-
ფი და მლაში“ *O*, — „არა სკამოთ... ოფოფი და მლაში-
ი ბი“ *pb.*, ლევით. 11,19; „ამაოთა და მლაშე ბისათა
შესლვად ქურგლებსა მყარისა კლდისასა“ *O*, ეს. 2,21;
„(უწოდეს) რომელიაჲ ფრთე ტყავის, ვითარცა სახედ მლა-
შიობი“ *ბ. კეს.-ექუს. ლდ. 111,18.*

მლაღადებელ-ი მქაღაგებელი: „კმაჲ მლაღადებელ-
თაჲ“ *I*, იერემ. 48,8. იხ. ღალადება.

მლდელ-ი მლდეელი, «ხუცესი»; ქურუმის: „მლდელ-
მან მან დიოს კერპისმან... მოიღო“ *საქ. მოც. 14,18*;
„უჩუენე თავი შენი მლდელსა“ *მთ. 8,4*; „მლდელი
შენნი შეიმოსნენ სიმართლითა“ *ფხ. 181,8*; „მსგავსად მო-
ძღურებისა მის მლდელთაჲსა“ *C*, — „მოძღურებისაჲ
ხუცესთაჲსა“ *DE*, მრ. 7,6; „განაელნა ამასია
მლდელმან ბეთელისმან“ *O*, ამოხ. 7,10; „წარიყვანეს
სიმრავლითა ერისამთა და მლდელთა და დიკონთაჲთა“,
შუშ. ბ. IV 7; „ვამცენ მლდელსა... აზიაროს ქორცა და
სისხლსა უფლისასა“ *ი.-ე. 27,35. იხ. მლდელობა, სამდელო.*

მლდელთ-მთავარ-ი «მლდელთ-მოძღუარი», ეპისკო-
პოსი: „უკუეთუ მლდელთ-მთავარმან ელერემე ცხე-
ბულმან ცოდოს“ *G*, — „უკუეთუ მლდელთ-მოძღუარ-
მან მან ცხებულმან ცოდოს“ *O*, ლევით. 4,8. იხ. მთა-
ვარი.

მლდელთ-მოძღუარ-ი (მლდელთ-მოძღურისა) «მლდელთ-
მთავარი», მამათ-მთავარი: „უკუეთუ მლდელთ-მოძღუ-
არმან... ცოდოს“ *O*, — „უკუეთუ მლდელთ-მთავარ-
მან... ცოდოს“ *G*, ლევით. 4,8; „შეკრიბნა მლდელთ-
მოძღუარნი“ *მთ. 2,4*; „ქელითა მლდელთ-მოძღუ-
არისაჲთა“ *ლდ. 126,29. იხ. მოძღუარი.*

მლდელთ-მოძღურება მამათმთავრობა, «მოცემული
მოძღურება»: „მლდელთ-მოძღურებაჲსა ანაჲსა“
ლ. 8,9; „მეჩუდმეტესა წელსა მლდელთ-მოძღურებაჲ-
სა მისისათა მიიცვალა“ *არსტ. 87,6*; „უპყრიეს მათ
მლდელთ-მოძღურებაჲ მლდელსა მათთაჲ“ *C*, — „ეპე-
რა მათ მოცემულ იგი მოძღურებაჲ ხუცესთაჲ“
DE, მრ. 7,8. იხ. მოძღურება.

მლდელობა მლედლობა: „მლდელობდეს ელეაზარ და
ითამარ“ *G*, რიცხ. 8,4.

მლდელობა მლედლობა: „მსგავსად მლდელობისა ხუ-
და მას კუშეად საკუშეველისა“ *ლ. 1,9*; „განსწმიდნე იგინი
მლდელობად ჩემდა“ *O*, გამოსლ. 80,80; „რომელსა
ჰქონდა მადლი მლდელობისაჲ“ *ოსკ. 12,7. იხ. მლდელი.*

მლდევარ-ი მლდეავი: „რომელსა-იგი ვერეინ მლდევარ-
თაგანმან შეუძლო ღებვად“ *ბ. კეს.-ექუს. ლდ. 105,10.*
იხ. ღებვა.

მლდევარი აზვირთებული: „ვითარცა ოხრაჲ ზღვსაჲ
მდეღვარისაჲ“ *I*, ეს. 5,80; „ვითარცა ზღუაჲ მდეღ-
ვარი, ეგრე შესძრწუნდეთ“ *I*, ეს. 17,12. იხ. ღელვა.

მღერა ძერა, თამაშობა, ხტობა, ცეკვა; «ჟიცხევა»,
«მოკიცხება», დაცინება, «ლაღობა»: „იმღერდინ
წინაჲ ჩუენსა“ *M*, მსქ. 18,26; „დავით... იმღერდა წინა-
ჲ ღმრთისა ყოვლითა ძალითა“ *M*, I 57გ. 18,8; „იმღე-
რიელ რაჲ მატლი შორის ღამაჲსა ჯორცსა“ *Ath.*—11,
208v; „იმღერდე მას ვითარცა მფრინველსა“ *M*, იოზ
40, 24; „ნუ ემღერი უგუნერსა“ *O*, ზირ. 8,6; „ფერ-
კითა ერთბაჲდ იმღერდეს“ *I*, ეს. 3,18; „მოუწოდა
ასელსა ებრაელსა, რაჲთა იმღერებდეს ყრმასა მას“
ლშ. შობ. 188,18; „ყრმანილა იმღერიელ ნიგუზითა, გინა-
თუ სხუთა სიმღერითა“ *Ath.*—11,78r; „ღღენი და ღა-
მენი... გუემღერიან ჩუენ, ვითარცა ყრმანი რაჲ იმ-
ღერიელ ბირთუთა მიმოვლებით“ *მ. სწ. 258,8*; „მღელთ-
მოძღუარნი იგი ემღერდეს (ეკიცხედეს) *C*“ *DE* მრ.
16,81; „ემღერდეს მას ღამე ყოველ“ *G*, — „მოკი-
ცხეს იგი ღამე ყოველ“ *M*, მსქ. 19,25; „სული მძღარი
გულსა ემღერინ“ *O*, იგ. სოლ. 37,7; „ხეღვიდეს და
ემღერდეს იგინი სამოსნ“ *M*, მსქ. 10,27; „იმღერე
მის თანა და შეგაწუოს შენ“ *pb.*, — „მლაღობდე თუ,
შეგაქუენოს შენ“ *O*, ზირ. 80,8.

მღერა თამაში: „საკიცხელ არს გონიერთა კაცთა კენჭები-
თა მღერაჲ“ *A*—82,727.

მღერა ტაბლით ძელით, კამათლით თამაში: „რომელი
არა იმღერდეს ტაბლით, არამედ იყოს იგი მოცალე
სხუსათჲს“ *ბ. კეს.-ექუს. ლდ. 122,7. იხ. აღმღერა, დამღერე-
ბა, შემღერი, მომღერალი, მომღერი, სამღერელი, სიმღერა, შე-
მღერება.*

მღიერ-ი «მღიერიანი», «სიმღიერე»; *scabies*: „კაცი,
რომლისა თანა იყოს... მღიერი“ *G*, — „კაცისა თანა,
რომლისა თანა იყოს სიმღიერი“ *pb.*, ლევით. 21,20;
„ნუ არას მის თანა... მღიერი, ანუ მეფხანაინი“ *pb.*, — „არა
იყოს მის თანა... მღიერიანი ანუ მეფხანაინი“ *G*, ლე-
ვით. 22,22. იხ. მღილი, სიმღიერი.

მღიერიანი-ი «მღიერი»; *scaber*: „არა იყოს მის თანა...
მღიერიანი ანუ მეფხანაინი“ *G*, — „ნუ არს მის თანა...
მღიერი ანუ მეფხანაინი“ *pb.*, ლევით. 22,22. იხ.
მღიერი.

მღილი-ი ჩრჩილი; *tinea*: „ვითარცა მღილი სამოსელ-
სა და მატლი ძელსა“ *O*, იგ. სოლ. 25,20; „საღა-იგი მზა-
რავი არა მიეხება, არცა მღილმან განრყუნის“ *ლ. 12,*
88; „სამოსლისაგან გამოვდის მღილი“ *O*, ზირ. 42,18;
„მღილმან ვერ შეუძლოს ხესა მავარსა და ფიცხელსა გან-
რყუნად, არამედ ღბილსა და ფატარსა ეუფლის“ *მ. სწ. 152,8.*
*იხ. დამღიერებული, [დამღილა], დამღილული,
მღიერი, მღიერიანი.*

მღონარედ იხ. მღუნარედ.

მღრინავ-ი «ეროლიო», *cycnus*, *cygnus*, *olor*:
„სამაგელ არს... ეროლიო და ტიყუაჲ“ *G*, — „ესე
გაჲგინ მფრინველთაგან... მღრინავი და ტიყუაჲ“ *O*,
ლევით. 11,18.

მღულ-ი «მანგალი», ნამგალი: „მიაველის მღულ-
ი“ *C*, — „მიაველის მანგალი“ *DE*, მრ. 4,29.

მღუნარი-ი, მღუნარე: „ყოფად ვარ სირცხულითა მღუ-
ნარ“ *ანდ.-ანტ. 208,24.*

მღუნარედ, მღონარედ მოხრილად; «მოხრიოთ»: „მღუ-
ნარ ედ ვიდოდის“ *O*, — „ვიდოდეს მოხრიოთ“ *pb.*, ზირ.

12,11; „არს მანკიერება მღონარედ მავალ“ O, ზირ. 10,28. იხ. ლენება.

მღვმე თხროლი, «ორმო»: „ვესგავსო მათ, რომელნი შთაღიწნა მღვმესა“ ფხ. 27,1; „შთაღიწნეს მღვმესა“ I. ეხ. 24,15; „შთაღიწნეს იგი მღვმესა მას ლომთასა“ O, დან. 6,16; „რომელი თხროლეს მღვმესა, იგივე შთაღიწნეს მღვმესა“ O, ეკლ. 10,8; „შთაღიწნეს იგი მღვმესა მელქისეხსა“ ეხ., — „შთაღიწნეს საბლთა ორმოთა“ O, იერ. 36,6.

მღვწიერ-ი მღვწილენე: „მენ გურიტნი უდაბნოსა შინა მღვწილნი და მღვწიერნი და ზაფხულისა მუწყებელნი“ Ath. — 11,207r.

მღვძარე ფხიზელი: „პოვნეს იგინი ესრეთ მღვძარენი“ ლ. 12,37; „მღვძარე ვიყვნეთ და განვიფრთხოთ“ I თუხ. 5,6; „მღვძარე არს მერცხლის-გამსხმელი იგი“ ბ. კახ-ეჟუხ. დღ. 113,12.

მღვძარე ყოფა ღამის თევა: „მღვძარე იყვენით, მტაცელ დევთა სარწმუნოებასა ზედა“ I კორ. 16,13. იხ. ლენება.

მღვძარება «ღვძება», უძილობა: „ესოლენ ვერ ძალ-გიც ეამ ერთ მღვძარებად ჩემ თანა“ DE, — „გვოლენ ვერ უძლეთ ეამ ერთ ღვძებად ჩემ თანა“ C, მთ. 26,40; „წიგნის კითხვასა მძინარე და ზღაპრობასა მღვძარე“ მ. სწ. 285,25.

მღვძარება სიფხიზლე, ღამის თევა: „განგრძობილ იქმნა მღვძარებაჲ თქენი“ მარკ. 258r; „ძილისა წინა-აღსა-ღიწნელად (გოტევიეს ღმერთსა) მღვძარებაჲ“ მ. სწ. 144,6; „წარუდგინეთ თვენი თქვენნი... შრომითა და მღვძარებითა“ II კორ. 6,5. იხ. ლენება.

მყარ-ი მტკიცე, მავარი, «უღალი»: „შესლულ ქურე-ლესა მყარისა კლდისა“ I, ეხ. 2,21; „ნაწევი მისი ვითარცა მყარი ღლი“ M, იოზ 41,6; „მოვიდეს მთასა, მყარსა მწვერვალსა“ M, იოზ 40,15; „აღმოვიცნა შენ კლდისაგან მყარისა წყაროჲ წყლისაჲ“ G, — „გამოვიდინა შენ წყაროჲ კლდისა მისგან უღლისა“ M, II შქ. 8,15; „გვრდემლი ხარ შენ რენისაჲ, მყარი“ Sin. — 11,108a.

მყარ-ი კლდე მყარკლდეობა: „მევეც სისხლი მისი მყარ-სა ზედა კლდესა“ O, — „მევეც სისხლი მისი მყარკლდე-ობასა ზედა“ ეხ., ეზეგ. 24,8. იხ. დამყარება, სიმყარე.

მყარკლდეობა მყარი კლდე: „მევეც სისხლი მისი მყარკლდეობასა ზედა“ ეხ., — „...მყარსა ზედა კლდესა“ O, ეზეგ. 24,8. იხ. კლდეობა.

მყეფარ-ი: „ბილი მყეფარი წიგნითა ყოველთა კაცთა მიმართ“ H — 622,50v. იხ. ყეფა; ცუდად-მყეფარი.

მყინვარ-ი ყინვა: „დაღნა მყინვარი იგი“ B, სხბტ. 187,24; „დასხნის მყინვარი ნებულად“ ფხ. 147,6; „მევენებელ არს მყინვარი ესე“ ბ. კახ. 40-თუხ 119,26; „დამავლა იგი მყინვარისაგან“ ბ. კახ-ეჟუხ. დღ. 63,21; „ყუზა... ჩილა... მყინვარისა... შიშველი იქევიან“ მ. სწ. 800,2. იხ. ყინვა.

მყის მძევსეულად, მაშინვე, საჩქაროდ: „მყის“ G, — „მყესეულად“ M, ისუ 6. 10,9; „მყის“ სპ. მთ. 9,18; „მყესეულად“ მისი ძეგლი ეგვიპტის მათ ზედა, კუ-

ლდ ცხოვნიან იგინი“ მ. სწ. 120,4; „ვითარცა ესმა... მყის წარმართა სოფლად“ ლიზ. 97,16.

მყის-ი: „და უწოდა ეამსა მას მყისი და წამი თელისაჲ“ გრ. ნოს. კაც. აგებ. 196,28; „მყისა შინა განკეთებულ იქმნა ყოველი გუამი მისი“ ლიზ. 7,2. იხ. მყის.

[მყენა] იხ. დამყენა, სამყენელი.

მყოვარ, მყოვარ ხანგრძლივ; სრულიად, ბოლომდის: „ვედრა მას მყოვარ, ხანგრძლივად“ ხაქ. წიგ. II 81,10; „მყოვარ ნუ განაცხადებ“ O, ზირ. 10,8. იხ. მიმყოვრება.

მყოვარ ფამ ხანგრძლივ, დიდხანს: „ოლოცედა მყო-ვარ ეამ“ პავლე მთ. 58,4; „მყოვარ ეამ ცეცხლსა მას შინა იტყოდეს“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 108,28.

მყოვარ ფამ-ყოფა «გრძელკამეულობა»: „რამთა არა მყოვარ ეამ იყვენენ“ M, — „რამთა არა გრძელკამეულობდენ“ G, II შქ. 82,27. იხ. ეამი.

მყოვარ-ცხოვრებულ-ი ხნიერი; «გრძელ-საწუთო»: „იხილონ ნათესავი მყოვარ-ცხოვრებულ“ O, — „იხილოს თესლი გრძელ-საწუთო“ ეხ., ეხ. 53,10. იხ. ცხოვრება.

მყოფ-ი «დამკვდრებულის», მცხოვრები: „ფუცის მას და რომელი მყოფ არს მას შინა“ C, — „ფუცის მას და რომელი დამკვდრებულ არს მას შინა“ DE, მთ. 28,21; „უმჯობეს არს მეგობარი ახლოს, ვიდრეა ჰა ძმაჲ, რომელი შორს მყოფ იყოს“ O, იგ. სოლ. 27,10. იხ. ყოფა; შდრ. არა-ყოფი, თანა-ყოფი, მარტოდ-ყოფი, მთის-ყოფი, მყოფება, ქმრის ქეთვე მყოფი, შინა-ყოფი.

მყოფება «ქეთვეა», ცხოვრება; სამკვიდრო: „გარეშე ბანასა მას იყოს მყოფება მისი“ ეხ., — „გარეშე ბანასა იყოს ქეთვეა მისი“ G, ლევიტ. 13,46; „ბოროტ არს მყოფება მათი“ O, სიბრძ. სოლ. 12,10. იხ. მყოფი.

მყოფელ-ი მქნელი: „იყვენით მყოფელ სიტყვასა მის“ აიკ. 1,28; „მყოფელნი შველისანი განმართლდენ“ პრომ. 2,18. იხ. ყოფა; შდრ. თავის-მყოფელი, კეთილის-მყოფელი, მძლავრ-მყოფელი, სიბრძნის-მყოფელი, სრულ-მყოფელი, შეურაცხის-მყოფელი, ცხოველს-მყოფელი, ძლევის-მყოფელი, წმიდა-მყოფელი.

[მყრალ-ი] იხ. ყრალა, სიმყრალე; შდრ. ლიემ-ყრალი, სულმყრალი.

მყრალება, მყრალობა იხ. სულმყრალება, სულმყრალობა.

მყოვარ იხ. მყოვარ.

მყოვარ-ი (მყოვრისა) ბაყაყი, რამა: „ავაუმენ ყოველნი საზღვარნი შენნი მყოვრითა“ O, გამოსლ. 8,2; „მყოვრითა განრყუნა იგინი“ ფხ. 77,46; „ესე სიტყუაჲ მსგავს არს ძლევისა მყოვრთასა და ჩხოქუთასა“ გრ. ნოს. კაც. აგებ. 216,8.

მყოვლო იხ. ყულო.

მყოვლოება იხ. ყულოება.

მყოვრქუმებელ-ი მყვინთავი: „იყვენეს მათ თანა კაცნი ვინმე, გამოვიდინი მყოვრქუმებელნი, და შთაქდეს იგინი წყალთა მათ შინა“ ხაქ. წიგ. II 91,17. იხ. ყურქუმი.

მყოვრალ-ი მყვინთავი: „ვითარცა ღამი მყოვრალი ექიმ ეზს“ მ. სწ. 128,10. იხ. გვრალი.

მყვრტე: „იქმნეს გუამნი იგი მყვრტენი და ზრქელნი“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 140,27. იხ. ყვრტ.

მშევა «მშიშლი»: „ნეტარ ხართ, რომელთა გმშია აწ“ ლ. 6,21; „არა კმშიოდის (კშიოდის O), არცა დაშურეს“ I. ეს. 40,28; „პურითა ღრღარა გუეშეოდის“ O, იერემ. 12,14; „კშიოდი და სწყუროდა“ ფხ. 108,5; „უუთუ გშიოდის“ მ. ცხ. 271r; „იმშიე, რაშთა განსდ“ მ. სწ. 280,10. იხ. შემევა, შიმშილი.

მშია მესია, ცხებული, ქრისტე: „როგელსა ზედა მშია ჟუარს-ეცუა“ მრთ. S. გამოჩ. ჟუარ. 280,28; „გამონდა მშია, რომელ არს ქრისტე“ H—841,625.

მშიერ-ი დამშეული: „ოდეს გიხილეთ შენ მშიერ-ი“ მთ. 25,87; „სულსა მშიერსა ნუ შეკუენებ“ O, ზიარ. 4,2; „ჰსცის ძალი მშიერთა“ I, ეს. 40,20. იხ. შიმშილი.

მშიშრება «მინება»: „არა ემშიშრნეთ ღმერთთა ამორ-რეველთასა“ G,—„არა გეშინოდის თქვენ ღმერთთათჳს ამორეველთასა“ M, მსჯ. 6,10.

მშლილ-ი დამრღვევი: „უაუთუ ეინზე იპოვოს მშლელი განგებასა მამისა ეფთჳისსა“ ი.-ე. 20,9. იხ. შლა.

[მშო] იხ. პირმშო, პირმშობა.

მშობელ-ნი «მამა-დედანი»; დამბადებელნი: „მშო-ბელნი მისნი მართალ წინაშე უფლისა“ I,—„მამა-დე-დანი მისნი მართალ იყვნეს“ O, დან. 13,8; „შეგიყარან შენ, ვითარცა დედაკაცი მშობელი“ I, იერემ. 18, 21. იხ. შობა; შდრ. მრავლის-მშობელი, პირველ-მშობელი, ღმრთისმშობელი.

მშობიარე: „ესე არს შველი მშობიარისა წულისა ანუ ქალისა“ G, ლევიტ. 12,7. იხ. შობა.

მშორებელ-ი «შორიელი»: „ემსახუროთ ღმერთთა... მშო-რებელთა შენგან“ G,—„ემსახუროთ... ღმერთთა მათ წარმართთასა, რომელნი იყვნეს... შორიელნი“ ps., II შჯ. 18,7. იხ. შორება.

მშრომელ-ი «მამუტალი», მუშა, მოქმედი: „მშრო-მელისა მის ქუეყანის-მოქმედისა ჟებ-არს პირველად ნა-ყოფისა გამოღება“ II ტიმ. 2,8; „იღნიშნუა მშრომელნი იგი თქვენ შორის“ I თეს. 5,12; „იერიდებინ შრომასა და სძაგებნ მშრომელთა“ მ. სწ. 285,5; „მშრომელთა და მშრომლთა განაწესა“ ი.-ე. 85,1. იხ. შრომა; შდრ. ეცხლის-მშრომელი, თანა-მშრომელი, ქუეყანის-მშრომელი.

მშუებელ-ი ვინც იეიმებს, ვინც იწვნევს, განმცდელი: „(კაცი არს) შეტყუება ამისი ცხოვრებისა და მშუებე-ლი დაბადებულთა“ ბაბ. 45,80. იხ. შუება.

მშუშინვიერ-ი, მშუწვიერ-ი «აღმომღმწეველი», «აღ-მომღმწეველი», სულიერი: „მშუწვიერ-ი მან კაცმან არა შეიწყნარის სულისა მისგან ღმრთისაჲსა“ I კორ. 2,14; „უაუთუ ქორცი მშუწვიერი არს, სულიერიცა ეგრეცა (არს)“ I კორ. 15,44; „არა დაშთა მას შინა მშუწვი-ერი (აღმომღმწეველი G)“ M, ისუ 6. 11,11; „მოსრნეს იგინი... და ყოველა მშუწვიერი მას შინა“ ps.—„მოს-რეს იგი... და ყოველი აღმომღმწეველი მას შინა“ G, ისუ 6. 10,80; „დაეზადნეს წყალთაგან ქუეწარებალნი, მშუწვიერნი ცხოველნი“ ბ. კეს.-ეჟუს. დღ. 108,11. იხ. შუმინვა.

20. ძველი ქართული ენის ლექსიკონი

მშუდ-ი წყნარი: „მშუდ ვარ“ მთ. 11,29; „უძელუ მშუდთა საწყელსა“ ფხ. 24,8; „მშუდი კაცი გულისა მკერდალი არს“ O, იგ. სოლ. 14,29; „მშუდი იგი იყავნ მოლაღ“ ი. 8,11; „ნაქი უფლისა მერ არს დედაკაცი მშუდი“ O, ზიარ. 20,17; „უძოთეს არს მშუდი გონებთა სიმბაღუსა თანა“ O, იგ. სოლ. 10,19.

მშუდად წყნარად, დაბლად: „ნაოდ და მშუდად განი-ღმის“ O, ზიარ. 21,28; „ჟამს... ჰყოდა... მშუდილ და მბაბლად გონებაჲ ჩუენი“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 110,8. იხ. დამშუდება, მამშუდებელი, მომშუდება, მშუდობა, სიმშუდე, უმშუდესი.

მშუდობა «სიმშუდე», სიმართლე: „მაფენად მშუდო-ბისა ქუეყანასა ზედა“ მთ. 10,84; „მშუდობასა კყოფდით ურთიერთს“ მრ. 9,50; „არა არს ღმერთი ჴოთისა, არამედ მშუდობისა“ I კორ. 14,88; „მშუდობაჲ სახლ-სა მას“ მთ. 10,12; „იკითხე მშუდობაჲ იერუსალემისაჲ“ I კორ. 4,21; „წარეშართე და სუფევი ქეშმარიტებისათჳს და მშუდობისა და სიმართლისა“ C,—„წარეშართე და სუფევი ქეშმარიტებისათჳს და სიმშუდობისა და სიმართ-ლისა“ J, ფხ. 44,6.

მშუდობით წყნარად: „წაალი... რომელი ეალს მშუდო-ბით“ I, ეს. 8,8. იხ. მშუდი.

მშუდ-ი მშვილდი: „ალიღე ქერქერი შენი: კაბარკი და მშუდლი“ O, დაბ. 27,8; „გარდაცუეს მშუდლსა მათსა“ ფხ. 80,14; „მომრთხმელნი მშუდლისანი“ M, I ნშტ. 5,18; „მშუდლნი მათნი მორთხმულ“ I, ეს. 5,28; „შე-ქესრო მშუდლი ისრაელისი“ O, ივხე 1,4. იხ. მშუდლო-სანი.

მშუდ-გარდაცემული-ი მშვილდოსანი, «მომრთხ-მელი მშუდლისაჲ»: „განწყვენით ბაბილონსა ზედა ყო-ველნი მშუდლ-გარდაცემულნი“ O,—„წოდა ყავთ ბა-ბილონსა ზედა გარემოს ყოველთა მომრთხმელთა მშუდლისათა“ ps., იერემ. 50,14. იხ. გარდაცემული.

მშუდ-კაპარკი-ი, მშუდ-კაპარკი მშვილდი და კა-პარკი: „ალიღე მშუდ-კაპარკი შენი“ მ. რამ.-კურთხ. ისე და იაკ. 12,4; „პრქეა... მონასა მას თჳსა, რომელსა აქუნდა მშუდ-კაპარკი მისი“ O, I მფ. 14,1; „მბრძოლთა სახლებსა კიადენ მრავალფერი საჭურველი: ქრმლები და პორლები, ფარები და მშუდ-კაპარკები შეშადებულნი“ მ. სწ. 100,10. იხ. კაპარკი/კაპარკი.

მშუდლოსანი-ი მშვილდ-ისრის მქონე: „პოვეს იგი შეი-სართა კაცთა მშუდლოსანთა და წუღეს“ M, I ნშტ. 10,8; „გარე-მოადგეს მას მშუდლოსანნი და დასცეს იგი“ O, IV მფ. 8,25; „ემურებოდეს კაცი მშუდლო-სანნი“ ია. რამ.-კურთხ. 104,8. იხ. მშუდლი.

მშუღვა «სროლა»: „სატყორცითა მისითა მშუღვი დღეს მტერსა“ G,—„ისრითა მისითა ესროდის მტერაჲ“ Fr., რიცხ. 24,8. იხ. მშუღვი.

[მშუწვა] იხ. მუშუწვა, სამშუწელი.

მშუწვიერ-ი იხ. მშუშინვიერი.

მშუჟალვა იხ. მსჟუალვა.

მშჟავრ-ი იხ. მსჟავრი.

მზივანი-ი მომზივანი: „მონახონი, ურჩი და მზივანი, ფრად მანებელ არს ადგილსა“ მ. სწ. 242,27. იხ. ჩივილი.

მხინგელი-ი მომწოდებელი, მწვეველი: „ნეტარ არს ჩინებული იგი, რომელი განწმადებულ აბრის ყოვლითავე ზისლად წაღებასა მას მხინგელისასა“ ფლპ. მოც. 16,11. აბ. ჩინება.

მჩუარ-ი (მჩურისა) ტილო, ღარდაგი: „იხილნა მჩუარნი (ტილონი DE) იგი ხოლო“ ლ. 24,12; „წარველ და მოიგე შენდალ საბუველი მჩურისაჲ“ I, იერმ. 18,1; „ბრძანე მოღებად წყალი და მჩუარი“ ფლკტ. 184,84; „აღილა მჩუარი ერთი, მოირტყა“ C, — „მოიღო არდაგი და მოირტყა იგი“ DE, ი. 18,4; „ბაგასა მოიწინა პირტყუთასა შეხუეული მჩურითა“ მ. სწ. 106,28.

მჩუეფრ ზედიზედ (საბა), უეცრად: „შეგმობსო საქმ მჩუეფრ“ თაოდ. 552. აბ. ჩუეფა.

მჩხიბავ-ი გრძნეული: „რამსათჳს ჰხედავთ, ვითარცა ღმერთსა, მჩხიბავსა ამაჲ“ Sin—8, 187v.

მჩხრეკალ-ი მწერალი: „ლოცვა ყავთ... იოვანე ღვთისათჳს, უცხად მჩხრეკალისა“ A—484,228v. აბ. ჩხრეკა.

მცა: „სადამცა თავი მიიღრია“ C, მთ. 8,20; „სოფელი-მცა თჳსთა ჰქუარობდა“ ი. 15,19; „უკუეთუმცა შეუძლეს“ მთ. 24,24.

მცბიერ-ი მზაკვარი: „ყოველინევი არიან ძალუ მცბიერ“ O, ებ. 56,10; „გაუჯუ-ღვენით გრძნეულნი და მცბიერნი ტალაქით თჳსენით“ მ. სწ. 151,11. აბ. ცბა.

მცბიერება: „წყელ იყავნ გულის-თქუმაჲ მათი, რამეთუ თავულებით მცბიერებაჲ მათი“ O, დაბ. 49,7. აბ. მცბიერი.

მცემელი-ი გინც სცემს: „მოუყრას მცემელსა ღაწჳ თჳსი“ O, გოდ. იერმ. 8,80. აბ. ცემა; „შდრ თაყუანის-ზიემელი, მაღლის-მცემელი, ნუგეშინის-მცემელი, გამოამცემელი, წამლის-მცემელი.“

მცენარე: „აქურთაჲთ ყოველი მცენარე ჭეყანისაჲ“ O, ლწ. 8,74; „გამოაბნენ (ჭეყანისა)“... ყოველივე მცენარე ჯუბები“ ფლკტ. 152,82; „ლომოცენებს ჭეყანაჲ მცენარეთი მრავალურთა“ მ. სწ. 86,12. აბ. ცენება; „შდრ. თესლცენარე.“

მცვალებელი-ი აბ. ცვალება; „შდრ. კერმის-მცვალებელი.“

მცველი-ი ებგურია, მჭუმოლი, დარაჯი, მფუნჯე: „იხილეს მცველთა და აჲ კაცი გამოვიდოდა ჭალაქისაჲ“ G,—„იხილეს ებგურთა მათ კაცი, გამოშავალი ჭალაქით“ M, მსჯ. 1,24; „განაღმნეს მცველი“ G,—„განაღმნებდნ მჭუმოლთა მათ“ M, მსჯ. 7,19; „ღამაღმნეს მე მცველად ჰენაჲთისა“ O, ქება 1,6; „იხილეს მცველთა მათ ყრმაჲ იგი, შეტრუნეს“ ფლკტ. 154,18; „მცველმან მან მრჭეჲ მე: ესეღა თუმცა მეცნა, არამცა შეპოგიტევე შენა“ შუშ. X 14; „გლუხნი... დოტეგნა... მეუწჯელ“ O,—„გლუხთაგინი... დოტეგნა... მცველიდ... მტილთა“ მს., IV მფ. 25,18. აბ. ცვა; „შდრ. ვანის-მცველი, კართ(ა)-მცველი, მესაყრბილუთ-მცველი, ხილის-მცველი.“

მცველობა დაცვა, მფარველობა: „რაღანი მცველო-ბა და კრბლუება არს“ იქრ. მარხ. და. მონ. 101,10. აბ. ცვა.

მცირე «მცირედ», ცოტა, პატარა; მსუბუქი; უმნიშვნელო; მორჩილი; მცხუელი: „იყვნეს ღლენი მისნი მცირე (მცირედ)“ T ფს. 108,8; „მცირითა მზის-თუალთა დაღნებოდა“ O, სიბრძ. სოლ. 10,27; „ნუ გეშინინ... მცირეო (მცხუელო) ჩემო ისრაჲლ“ O, ეს. 41,14; „სიკეთე მცირითა საღმობითა დაჲნეს“ ფლკტ. 140,8; „მცირითა საბლითა მოზიღვითა დაემჳა“ ფლკტ. 185,22; „მცირე უჩინ თუალთა წინაშე მისთა სისხლი“ ზირ. 8,10; „ტვრითი ჩემი მცირე არს“ მთ. 11,80; „მცირესა ძელსა არწმუნან კაცთა სულნი“ O, სიბრძ. სოლ. 14,6; „მასაკითა იყო მცირე“ ლ. 10,8. აბ. აღმცირება, დამცირება, მცირეაჲ, მცირება, მცირედ, მცირელი, მცირელა, მცირელ-მცირედ, მცირედ-მცირელი, სიმცირე, სულმცირე, უმცირესი, შემცირება.

მცირეაჲ-ი კნინი, პატარა: „ესუა მცირეაჲ“ O, II მფ. 9,18.

მცირება დამდაბლება, დამცირება: „თავი თჳსი დამცირა (დამდაბლა მს.) და ხატი მონებისაჲ შთაიკუა“ Q, ფლპ. 2,7. აბ. მცირე.

მცირედ წუთერთა, ცოტა, კნინი: „მცირედ (წუთერთ C) ჯამ თქვენ თანა ვარ“ ი. 12,88; „მცირედ არიან ტანყვანი ეგჲ“ ანდ.-ანატ. 215,2; „ერი მცირედ არს მას შინა“ O, ნეემ. 7,4; „წარვიდა მცირედ“ DE,—„წარვიდა კნინ“ C, მრ. 14,86.

მცირედ რამე ცოტათი: „მცირედ რამე შევაწუხე იგი“ I, ებ. 57,17.

მცირედ რაოდენმე ცოტა ხნით: „ღამაღუ მცირედ რაოდენმე“ O, ეს. 20,20.

მცირედ-რე: „მცირედ-რე შემდგომად იტყჳს“ კ. იერ.-ალღ. 158,21.

მცირედ-ლა კიდევ ცოტა, კნინი: „მცირედ-ლა, და არლარა მხედილთ მე“ DE,—„კნინ, და არლარა მიხილთ მე“ ი. 10,10; „მცირედ-ლა და ქვაჲ დამკრბობნ“ O, გამოსლ. 17,4; „მცირედ-ლა და მოიწიოს ლეწვაჲ“ I, იერმ. 61,88.

მცირედ-ი ცოტა: „მცირედ არიან, რომელთა პოიან იგი“ მთ. 7,14; „შემდგომად მცირედისა ეამისა“ მთ. 20,78; „სჯობს მცირელი მართლისაჲ“ ფს. 86,18; „ღვეშელით მცირედნი მრავალთაგან“ O, ბარ. 2,18; „ღაშთენ კაცი მცირედნი“ I, ებ. 24,0; „ესე მრავლისაგან მცირელი მოგჳსენებია“ ი.-ე. 58,25. აბ. მცირე.

მცირედა: „ესე მცირედაჲ რამე საკითხავანი და მსვეფსი თთხთავისა თანა საჲმარებელად... დაჲწერენით“ A—484, 298r. აბ. მცირელი.

მცირედ-მორწმუნე: „მცირედ-მორწმუნეო, რამსა შეორგულით“ მთ. 14,81; „რამსა ჰზრახვთ გულთა თქუენთა, მცირედ-მორწმუნეო“ მთ. 10,8. აბ. მორწმუნე.

მცირედ-მორწმუნეობა: „მცირედ-მორწმუნეობითა თქუენთა (ვერ შეუძლეთ)“ მთ. 17,20. აბ. მორწმუნეობა.

მცირედ-მცირედ ცოტ-ცოტად: „არა განილიო მცირედ-მცირედ ტანყვითა“ ლონგ. 180,21; „შეცოდებულთა მცირედ-მცირედ ამხილებ“ O, სიბრძ. სოლ. 12,8. აბ. მცირედ.

მცირედ-მცირელი-ი ცოტ-ცოტა: „მცირედ-მცირელი-ითა ტანჯვითა აღვასრულე შენ“ ფლტ. 148,8. იხ. მცირელი.

მცნება შეტყობინება, გაფრთხილება; ბრძანება, მოთხოვნა; წამება, დამოწმება; დიწესება: „თავად მან ამცნო მათ“ ლ. 8,56; „რასა-ესე გამცნებ თქვენ“ სპ. 16,14; „მცნებით რამეუ გამცენით თქვენ“ სპ. 30,5,28; „უკუეთუ შენ ამცნო მართალსა“ ო. ეფ. 3,21; „გამცნო და განაბნო... სახლი ისრაელისა“ ამოხ 9,0; „ვითარ ამცნეს მაცხოვრისა“ ქუარ-გამოც. 289,4; „ამცენ ერსა მას“ აბ. რამ. -კურთხ. მოხ. 184,8; „რომელ ამცნო უფალან მოსეს“ M., „რაოდენნი მიუწყესნა მას მოსემან“ G, იხუ 5. 11,16.

მცნება «წამება», «მოძღვრება», ბრძანება, სიტყვა; «დასაცველი»: „შვეფუარენ მცნებანი (წამებანი) შენნი“ ფს. 118,127; „რამთა მცნებამ (მოძღვრებამ DE) თქუენი დაძრეილოთ“ მრ. 7,8; „გარდახალთ მცნებასა ღმრთისას“ მთ. 15,8; „მისთა ბრძანება მცნებისა ჯოველსა საშარავანდელსა თქსა“ ო. II ეზრა 1,1; „შენ მცნებანი იმარხენ“ ფო. XV. 27; „რომელთა ღაიცნიან მცნებანი ჩემნი“ M, II ზქ. 5,10; „მცნებისა და მმარხელი“ რიფს. 107,18; „ღამარხენ მცნებანი მისნი“ M., „ღაიცენ დასაცველნი მისნი“ G, II ზქ. 11,1.

მცნებულ-ი ბრძანებული, თქმული: „ვითარცა მცნებულ არს შენდა“ ო. ზირ. 7,28. იხ. გამომცნება, დამცნება, მიმცნება/მიმცნობა.

მცნობელ-ი მცოდნე, «მეცნიერი», ბრძენი, გონიერი: „არცა მცნობელთა არს მადლი“ ო. ეკლ. 9,11; „არაიენ არს მცნობელი გზისა მისისა“ ო. მარ. 8,81; „შთაუვრდეს ზრუნეა კაცსა მცნობელსა“ ო. —ღა-ევების ზრუნეა კაცსა გონიერსა“ მხ., აგ. სოლ. 17,12; „გულისა მცნობელისა მწუხარე არს სულ“ ო. —გუ-ლო კაცისა მეცნიერისა მოწყენილ არს სული მისი“ მხ., აგ. სოლ. 14,10; „მცნობელ არს ძალი ევე პირ-უტყვ“ ფლტ. 152, 18; „საიდუმლოთა მეცნიერბან, ყოველთა კაცთა დაფარულთა მცნო მადლმან“ მ. სფ. 28,9. იხ. ცნობა; უკეთურად-მცნობელი, წინამსწარ-მცნობელი.

მცონარი-ი, მცონარე ზარმაცი, გაუბედავი: „მჟენ, ვითარცა ჯინველი, მცონარი“ M, აგ. სოლ. 6,8; „სიმ-დობრისაგან მცონარი ნაუღლევან იქნაიან“ ო. აგ. სოლ. 11,16; „მიზეზობნ მცონარი“ ო. აგ. სოლ. 22,18; „სწრაფსა ნუ მცონარე ხარ“ მრამ. 19,11; „არცა, ვითარცა ყრამა, მცონარი იყო“ მრამ. A, ანტ. დ. 19V; „ღამის-თევასა—მცონარ და ცუდის-მეტყუელებასა—მოსწრაფე“ მ. სფ. 288,24. იხ. ცონა.

მცორვალ-ი, მცურვალ-ი (მცურელისა): „მცორვალ-ნი გამოვიდრდეს ქუეყანად“ ო. სიმ. 19,18; „ვი-თარცა მცურვლები ყოველსა წყალსა თანა“ ო. ზირ. 40,18. იხ. ცურვა/ცურვა; შდრ. თანა-მცორვალ, წარმცორ-ვალ, წინა-მცორვალ.

მცხინვარე მცხუნვარე: „ნათელი იგი მცხინვარე“ მ. სფ. 136,18. „ბრწყინავნ მცხინვარედ, ვიდრემდის პაერთა განანათენ“ მ. სფ. 141,1. იხ. ცხინ-.

მცხინვარება მცხუნვარება: „შემდგომად მძაფრისა წყმისა გამობრწყინდის უფროსი მცხინვარება მზისა“ მ. სფ. 68,21. იხ. მცხინვარე.

მცხოვ(ა)ნ-ი «ცხოველი»; ცოცხალი: „უფალი მცხო-ვ(ა)ნი არს თქვენ შორის“ G, —ღმერთი ცხოველი არს ჩვენ შორის“ M, იხუ 5. 8,10, იხ. ცხოვნება.

მცხუარ-ი იხ. უმცხუარი.

მცხუელ-ი «მცირე», «გვანი», ზარმაცი: „ნუ გეშინ... მცხუელი (მცირე ო) ჩემო ისრაელ“ I, ეხ. 41,14; „ვიდრემდე მოიღოს (წყმა) მსრუა და მცხუელი“ იაკ. 6,7; „იქელი და ასლი არა იგუემა, რამეთუ მცხუელი იყო“ ო. გამოსლ. 9,22; „რომელნი სათნო არიან მისა, ვითარცა ღრუ-ბელი მცხუელი“ ო. —„შეწყნარებულ მისა, ვითარცა ღრუ-ბელი გვანი“ მხ., აგ. სოლ. 16,16; „არცა უკუანასკნელ (არს გვრგვნი) მცხუელთათჳს ხოლო, და არცა პირ-ველ მსრუათათჳს ხოლო“ I, III ეზრა 6,42. იხ. ღამცხუ-ლება.

მძარცუველ-ი იხ. ძარცუვა; შდრ. ბაგინის-მძარცუ-ველი, ბაგინთა მძარცუველი.

მძაფრ-ი, მძლავრ-ი ძლიერი, მწვავე; «მძაფრიალ»: „მოუტრეა წყამ მძაფრი ფრიად“ ო. —ღაუტრეა წყამ მძაფრიად I, III ეზრა 4,49; „არა არს მძაფრი წყამ მუდროსა უმჯობეს“ A—93,288; „წყალთა მძაფრითა გერჩენ შენ“ ო. იოხ 88,24; „სენითა მძაფრითა შე-პერობილ იქმნა“ ო. —ე. 27,27; „რომელმან იბილის მღინარე მძაფრი და ძლიერი“ მ. სფ. 46,29; „განერწინა მძლავ-რისა მისგან სიციხისა“ მ. სფ. 4,87; „ნუ აღმართ პირძავე მძაფრსა წყალსა“ ო. ზირ. 4,82. იხ. მძაფრად, სიმძაფრე, უმძაფრესი.

მძაფრად ძლიერად, მძაფრია: „ღაუტრეა წყამ მძა-ფრიად I, —მოუტრეა წყამ მძაფრი ფრიად“ ო. III ეზრა 4,49; „უცხილი იგი ქრისტეს სიუარულისა გულსა მისსა მძაფრად აღუტყნა“ ო. —ე. 16,4. იხ. მძაფრი.

მძევალ-ი (მძეველისა) გირაო, დაწინდული კაცი: „მის თანა წარიყანა მძეველნი და ნეტარი ნერსე“ წრხ. 72,28; „ეფთჳე სსუათა თანა უფლის-წულთა მძეველად მიკუარეს მეფესა“ ო. —ე. 16,24. იხ. მომძეველება.

მძივი-ი მძივი; საბეჭდავი: „იქმოლა მძივსა მანასასა“ რიფს. 108,4; „წარსა მძივი იგი, რომელი ჰქადენ ყლსა მეფისასა, რამთა მისცეს მას საფიცო მტრად და დაუგელოს მძივითა მით“ მ. სფ. 294,4.

მძივი-ი დაცუმული-ი მძივი აცმული, «მანიაკი»; «მე-ლეენილი», «ფარულული»: „ნასახანი გუერდისა შენისა-[ნი] მზავს მანიაკთა“ მხ., ქება 7,1; „უფლო შენი ვი-თარცა მძივი დაცუმული“ ო. —„უფლო შენი ვითარცა ფარულთა“ მხ., ქება 1,8.

მძიმე ძნელი, დიდი, არამსუბუქი: „ყურითა მძიმედ ისმინეს“ მთ. 13,15; „შეკრიან ტკრთები მძიმე“ მთ. 28,4; „მძიმესა ბრალსა დასდებდეს“ სპ. 30,26,7; „რკინას თანა მძიმესა ღაინთქის ძელი სეზუქი“ მ. სფ. 160,28; „ყოველი სიტყუა მძიმე მჯაროლოდან შენ“ ო. გამოსლ. 18,28; „არა იყო ზეა, ლალ და განმცხროველ, არამედ მდაბალ, მუდრო, მძიმე და ბრძენ“ მ. სფ. 155,25. მძიმე ჩენა მძიმედ, ძნელად გონება: „ნუ მძიმე გიჩნის“ ო. დაბ. 81,85; „მძიმე უჩნ გინება“ ო. ზირ. 21,27; „მძიმე უჩნდა მას“ ო. დაბ. 48,17. იხ. ენამძიმე.

მომხმედ სასტიკად: „მომხმედ განჯანონის“ ი. ე. 85, 81; „მომხმედ ვიხილ იგი ჩეზღაში“ ბალ. 14, 11.

მომხმედ მოკონება წუხილი: „მომხმედ მოაქუნდა ეს“ ი. მოც. 58, 6.

მომხმედ შერაცხა წუხილი: „მომხმედ შეეკარაცხე და არა მოეცხე... თქმული“ ი. მოც. 50, 18. იხ. დამძიმება, დაუმძიმებლად, მომხმედ-მხედველი, მომხმედ-მხედვარება, მომხმეზ/მძიმება, სიძიმე, ტვრთმძიმე, უმძიმე.

მომხმედ-მხედველი-ი ძნელად მხედველი, არა მახვილად მხედველი: „უკეთესი იხილოს იგი მომხმედ-მხედველ-მან... ნათელი თელთად მოაქლეს“ ბალ. 28, 81. იხ. მხედველი, ხედვა.

მომხმედ-მხედვარება ძნელად მხედველობა: „მხედვარ მომხმედ-მხედვარებასა შენსა და მეშინის, ნუუჟუ მეგიტაცოს სინათლე თელთად“ ბალ. 29, 85. იხ. ხედვა.

მომხმობა, მომხმება წუხილი, წყენა; ძნელება, „შეწუხება“ „ნუ ჯიმძიმე“ O, — „ნუ შესწუხნებ“ pხ., ეს. 18, 4; „არა თუ უმძიმე, არამედ უფროსად უხარინ“ ი. ე. 42, 28; „არა გიმძიმეს ცნობება მამისა შენისა“ ბალ. 75, 25. იხ. მძიმე.

მომხმარე, მომხმარი-ი დაძინებული, „მწოლი“: „შეიყუარენ მძინარნი შენ თანა“ pხ., — „შეიყუარენ მწოლი იგი შენ თანა“ O, ეს. 57, 8; „ნუ იყოფი, ვითარცა კაცი მძინარ“ I, იერემ. 14, 9; „წიგნისკითხვასა—მძინარე, და ზღაპრობასა—მღვდარე“ მ. სწ. 288, 25. იხ. ძინა.

მომხმარება დაძინება: „მათ ვერე ვგონა, მძინარებასა ძილისა ნუ იტყუდა“ O, — „მათ ვგონა, ვითარმედ მძინარებასათჳს ძილისა თქუა“ DE, ი. 11, 18; „განვიღძოთ მძინარებისაგან ჩუენისა“ მ. სწ. 251, 4. იხ. მძინარე.

მძლავრ ძალით, ძალად: „მძლავრ მოიყვანეთ იგი სა-მეუფოდ“ რიფს. 171, 2. იხ. მიმძლავრებული, მიმძლავრება, მიმძლავრებულად, მომძლავრება, მძლავრი, მძლავრობა/მძლავრება, უმძლავრობა.

მძლავრი-ი მტკიცე, ძლიერი, ძალაუფლების მქონე, მთავარი, მსაჯული: „მძლავრ (მტკიცე M) არს, ვითარცა სიკუდილი, სიყუარული“ O, ქება 8, 6; „მძლავრნი—სამღერელ მისი“ O, აპ. 1, 10; „ესამი ესე უკეთურსა მის მძლავრსა“ ფლკტ. 148, 8; „მძლავრნი მიიტაცებენ მის“ მთ. 11, 12; „მძლავრმან მან ქრქუა მას“ იფტ. 117, 6; „ჯუარი დამწყვლი არს მძლავრთა და მესნელი მიმძლავრებულთა“ მ. სწ. 219, 2. იხ. მძლავრ.

მძლავრ-მყოფელი-ი „დაწანება“, „დაწოლა“: „მოკუედინ კაცი იგი, მძლავრ-მყოფელი მისი“ pხ., — „მოკუედინ მამაკაცი იგი, რომელმან დაიწანა“ M, — „მოკალთ კაცი ზოლი დწოლილი მის თანა“ G, II შჟ. 22, 25. იხ. მოკუელი.

მძლავრობა, მძლავრება მიმძლავრება, „იძულება“, „მფლობელობა“, „ძლევა“, ძალის დატანება, ძალადობა, ჩაგვრა: „ყოველივე მას მძლავრობს“ C, — „ყოველი ვინმე მისა მთარით იძულებს“ DE, ლ. 18, 18; „მძლავროს და გიხადოს“ M, — „მიმძლავრებულმან მისმან განადგო“ G, II შჟ. 24, 7; „ხარკის მომძლავრო მძლავრობის საფუძეს და მამკადიან ხარკს სა-

მეფუფა“ O, I ეზრა 4, 6; „მტერნი ერისა შენისანი მძლავრობდეს მას“ O, — „მტერნი ერთა შენთანი“ მფლობელობდეს მათ“ pხ., სიბრძ. სოლ. 15, 14; „ნუ მძლავრობ დავრომილსა, რამეთუ გლახაკ არს“ O, იფ. სოლ. 22, 22; „მსხემსა და თბოლსა და ქურთისა არა მძლავრობდეს“ I, იერემ. 7, 9; „სიბრძნესა ვერ მძლავრობს ბოროტი“ O, — „სიბრძნესა ვერა სძლევს ბოროტი“ pხ., სიბრძ. სოლ. 7, 80; „ილოცედი თათჳს, რომელნი მძლავრობდენ თქუენ“ ლ. 6, 28.

მძლავრება, მძლავრობა მიმძლავრება, ძალადობა: „გამოიყვანე თქუენ მძლავრებისაგან ეგვრეტლთასა“ O, გამოსლ. 6, 9; „რომელმან საჯოს საშველი მძლავრებით“ O, ზირ. 20, 2; „იყო... მძლავრება და ტაცება უსამართლო“ ფლკტ. 188, 4; „ალილეთ მძლავრობაა ერისაგან ჩემისა“ O, ეფე. 45, 9; „არავისი მოვილი მძლავრებით პური“ M, ნეემ. 5, 18. იხ. მძლავრი. მძლავრი-ი იხ. მძაფრი.

მძლე მომრევი: „ძლიერ არს და მძლმ უფროსს ყოველთასა ღწნო“ O, I ეზრა 8, 10; „ლილ არს კეშმარტება და მძლმ არს და ძლიერ“ O, I ეზრა 4, 41; „მოსაჯული ხარ მძლე, რომელი მიიძლეე მოსაგრესა საშველად“ მ. სწ. 220, 9.

მძლედ მომრეველ, გამარჯვებით, მარჯველ: „ვიღრემლის გამოიღოს მძლედ სასჯელი“ მთ. 12, 20.

მძლე-ყოფა (მრე-ყოფა), მორეენა: „მძლე ვეყო მას“ C, — „მრე ვეყავ მას“ J, ფს. 12, 6. იხ. ძლევა, შემძლე.

მძნობარი-ი „მწყობრი“, „მემწყობრე“, მეფერხულე, მგალობელი, მოცეკვავე, მუსიკოსი, სიმებიანი საკრავზე დამკვრელი: „მოიყვანეს ცოლები... მძნობართა მათგანი, რომელნი იტაცეს“ M, — „მოიყვანეს ცოლნი მეწყობრეთაგან... რომელნი მიიტაცეს“ G, მსჯ. 21, 28; „მოვიდა... ისული მისი ბობლენებითა და მწყობრებითა“ G, — „გამოვიღოდა შემოხუეველ მისა ბობლენებითა და მძნობრითა“ M, მსჯ. 11, 84; „გამოვიღეს მათგან მძნობარი და ვამა მემღერთა“ იერემ. 80, 10; „გუამი დაებადა მსგავსად ქნარისა მის მძნობართაგანსა და ვითარცა მცემელმან ქნარისამან ვერ აჩუენის ქელოვნება ძნობისა თჳსისა უკმარებისათჳს ძალთა მისთაგანსა და იქმნის იგი უკმო და უკმ, დაღატათ ქელოვან არს მძნობარი იგი“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 108, 18. იხ. ძნობა.

მძო(ვ)არი-ი (მძოვრისა) მძოვნელი, მდელოს ანუ ბალახის მკამელი; მეუღლებანი: „კოლტი ღორებისა მრავლისა მძოვარი“ მთ. 8, 80; „ღისწყვლა... მძოვართა საცხოვართა ისოცი ათასი“ II ნშტ. 7, 5; „მძოვარი იქნებოდეს, ვითარცა ველური ვაცი“ მსჯ. 25, 8; „მძოვარი ჰქმენ ფიცხელი იგი და უწყულოდ მეფე ბაბილონელთა“ რიფს. 171, 10; „კოტორი ძამისა საბლითა შემოედვა უბოთან... ვითარცა არს წესი მძოვართა“ ბალ. 85, 22; „ცხოვრება წმიდისა ონოფრი მძოვრისა“ ი. ე. 29, 80. იხ. ძონა; მღრ. მდელოს-მძოვარი

მძორ-ი „მომკუდარი“, გვამი, ლეში: „მძორთა მათთა არა შეიანეთ“ G, — „ნუჟა მომკუდარსა შეეხებით“ pხ., II სქ. 14, 8; „მძორსა მათსა არა შეიანეთ“ M,

ლევით. 11,8; „იყოს მშობრები თქვენი საკმლად მგრინ-ველთა“ M, II შჯ. 28,20; „დასხეს მშობრები მონათა შენთანი საკმლად მგრინველთა ცისათა“ ფხ. 78,8; „არა შექაპა ლომმან მან მშობრი იგი“ O, III შფ. 18,28; „რა-ეპს იყნოსი სული მშობრისაჲ, მუნთქუესე დაიბური საყ-ნოსელნი შენნი“ მ. სწ. 159,10.

მშობრის-მკამელი-ი ლეშის მკამელი: „მამაჲ იგი მშო-რის-მკამელ არს“ ფიზ. XXIII, 8. იხ. მკამელი.

მძრწოლარე მერთოლარე, მოცახცახე: „მუქი მრგულ არს და მსხლტარე და დაქსნილ და მძრწოლარე“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 182,10. იხ. ძრწოლა.

მძურომალე «რომელი ძურებისა»: „ქუეწარმეალთაგან, მძურომალეთა ქუეყანასა ზედა“ G.—„ქუეწარმე-ალთაგანი, რომელნი ძურებიან ქუეყანასა ზედა“ O, ლევით. 11,29. იხ. ძურმა.

მძუძე ძიძა, გამზრდელი: „იყნეს მუფენი მძუძე შენ-და“ O, ეს. 40,28. იხ. ღელამძუძე, მამამძუძე.

მძუნვარე სასტიკი, ბობოქარი: „მძუნვარე ლომი“ O, სიბრძ. სოლ. 11,18; „წინველნი იყუნეს... მძუნვარე, ვითარცა მკეცი“ მ. სწ. 42,20; „ეწყვებან ღელუთა მძუნ-ვარეთა ეპთა მრავალთა“ მ. სწ. 108,1; „ვითარცა მკე-ცი მძუნვარე ყოილა“ შუშ. VI, 17. იხ. ძუნება.

მძუნვარება სისასტიკე, აბობოქრება: „მშულობით გა-ნერნეს იგინი ზღუსა მძუნვარებასა“ ხაქ. წოგ. II 81,8; „იგივე შემძლებელ არს მომლოერებად მძუნვარე-ბასა მკეცთა შენთასა“ Sin.—11,291v. იხ. მძუნვარე.

მძლომ-ი იხ. წარმძლომი.

მძლუნველ-ი «წინამძღუარი»: „მძლუნველნი ერ-ისანი“ G.—„წინამძღუარი ერისაჲ“ M, II შჯ. 20,9. იხ. ძლუნვა.

მძლუარ «პირველ», წინა, წინათ, უწინარეს: „მძლუ-არ ამის ყოვლისა დაებადა სიბრძნე“ O,—„პირველ ყოველ-თასა აღეგო სიბრძნე“ რხ., ზირ. 1,4.

მძლუარ-ი (მძლურისა) «წინამძღუარი»: „მამოვიდოდა და ეძიებდა მძლუარსა (წინამძღუარსა C)“ L, სპ. მოც. 10,11; „წარვიდეს ანგელოზი ჩემი მძლურად შენ-და“ O, გამოხლ. 28,28; „მბნელისა მძლუარო“ H—841,818. იხ. ძლუნვა; შდრ. ერის-მძლუარი, თავმძლუარი, წინამძღუარი.

მძლურობა იხ. წინამძღურობა.

მწავ-ი ძაღლი, canis aquatilis sive marinus: „მწა-ვის მსგავს არს“ ფიზ. XXVIII, 2.

მწავ-ძაღლ-ი წყლის ძაღლი, იგივე მწავი: „თქუა... მწავ-ძაღლისა მღინარისაჲ“ ფიზ. XXVII, 81. იხ. ძაღლი.

მწამლველ-ი «მოწამლე»: „ვიყო მე მოწამე მწრაფლ მწამლველთა ზედა“ რხ.—„ვიყო... მოწამლ... მოწამ-ლეთა მათ ზედა“ O, მალ. 8,6. იხ. წამლე.

მწამლველობა «წამლობა», გრძნება: „ცხად არიან საქ-მენი კორცთანი... მწამლველობანი, მტერობანი“ რხ.—„ცხად არიან საქმენი... რომელ არიან... წამლობა-ნი, ქლობანი“ Q, გალ. 5,20. იხ. წამლეა].

მწარე «ტყევეული», მწვავე: „ნუ სილა შეგებთხენ ჩუენ-განნი კაცნი სულ-მწარენი“ G.—„ნუუეუე გებთხენ თქუ-ენ კაცნი ტყევეულნი გულთა“ M, მსქ. 18,25; „მწარეს სიკუდილი ცხორებასა მწარესა“ O, ზირ. 80,17; „ნათესავი მწარე და მოსწარეც“ O, აბ. 1,6; „ნუ მწარითა სიკუდილითა მოკუდები კელაგან ჩემთა“ ფლტ. 162,22; „ტრემლთა მწარითა იტყუა“ შუშ. II, 16. იხ. გან-მამწარებელი, გა(ნ)მწარება, დამწარება, სიმწარე, სულმწა-რე, უმწარესი.

მწარედ ძლიერ, სასტიკად: „ბიროდა მწარედ“ მთ. 20,75; „მას საუეუნესა მწარედ გაისეებით“ ი.-ე. 88,7.

მწაფელ-ი წამყვანი, მატარებელი: „პრქუა მწაფელ-სა ეტლისა მისისასა: მიპტიენ კელნი შენნი“ II ნშტ. 18,88. იხ. წაფა; შდრ. ეტლის-მწაფელი.

მწღე მელვინე, მერიქიფე: „მეყენ... მწღენი მამანიდა ღელანი“ O, ეკლ. 9,8. იხ. სმწღო; შდრ. პირის-მწღე.

მწე შემწე, დამხმარე, მშველელი: „მწე ჩემდა ხარ“ ფხ. 8,4; „მწე კეთილ ეპსა ოდენ კირისასა“ ფხ. 9,10; „მწე ჩემი ხარი შენ“ ფხ. 88,10; „არაიან არს მწე ჩემდა“ ხაქ. წოგ. II 81,22. იხ. თანამწე, შემწე.

მწეველ-ი «გულისხმის-ყოფა»: „არა იყო მწეველი მისი“ G.—„არაიან იყო, რომელმანცა გულისხმ-ყო მისთჳს“ მსქ. 8,28. იხ. წევნა.

მწერი-ი ბუზი, musca: „მწერთა მომწეღართა განრყუ-ნაჲ ქმნულებაჲ ზეთისა სულნელისაჲ“ O, ეკლ. 10,1; „მწერნი და ფეტვარნი, წყალსა შინა მომშთერანი“ მართ. D, ე. იერ.-აღღ. 118; „მშელო ანუ მწერი, გინა თუ სხუაჲ რამეჲ ესევეთართა უძლერთა ცხოველთაგანი“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 80,14. იხ. ძაღლის-მწერი.

მწერალ-ი დამწერი, გადამწერი: „რომელი-იგი იყო მწერალი მარჯე შექლსა მას მოსესა“ O, I ეზრა 8,8; „თქუა ეზრა, მწერალმან შექლსა უფლისამან“ O, I ეზრა 8,25; „განვიდა... მოსავსენებელთა მწერალი“ O, რხ. 86,8; „ესე იყო მწერალი მალედ შექლსა მის მოსე-სისაჲ“ II ეზრა 7,6; „კელოვნებით მწერალი წიგნთა სა-ღმრთოთაჲ“ ი.-ე. 48,4; „მწერალი უკუეთუ არა მოძ-ლუარი არს, აბრალებელ... წერელსა ბატისა მისისასა, რა-ეპს ვერ გამოწერის კეთილად“ მ. სწ. 280,25. იხ. წერა; შდრ. ანდერძის-მწერალი, არდლის-მწერალი, მალე-მწერა-ლი, მოსავსენებელ-მწერალი, სიმამხ-მწერალი, შექლის-მწერალი, წიგნის-მწერალი.

მწერო grus: „სხუანიცა არიან მრავალნი სიმრავლის-მო-უვარნი, ვითარცა სახელ ტრენი და მწერონი და მა-შენი“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 112,2.

მწერობა ქნევა, აქნევა: „მსახურნი სელოერნი ამწერო-ბენ მათ და საზრდელსა მათსა წმიდასა“ მ. სწ. 803,28; „სხუანი კულად გკმწერობდიან და ნიაფსა მოქუნ-დიან“ A—22,280.

მწვალეხელ-ი ერეტიკოსი: „მსგავს არიან მოწაფენი იგი მწვალეხელთანი ალიზისა მოკმელთა“ მართ. D. ხ. გაბ.-მოც. სავს. 88,8; „ნუუეუე მწვალეხელმან ვინმე გაიტუნოს გმობად აღდგომისა“ ე. იერ.-აღღ. 105,10; „სხუანიცა იყუნეს მრავალსაგანი მწვალეხელნი ეკრძს სოფლებსა“ ხაქ. წოგ. II, 134,22; „ნუ გაქენ... მგლობრებაჲ მწვალეხელისა თანა“ Ath.—19,183v. იხ. წვალეხა.

მწიგნობარი-ი ლიტერატორი, გრამატიკოსი, სქოლასტიკოსი; მწერალი: „ვერბან... მწიგნობარისა“ მთ. 2,4; „ენა ჩემი ვითარცა საწერელი მწიგნობარისა“ უხ. 44,2; „მრავალი მწიგნობარი გვმან ჩუენ აქა, რამთა შევიღონ წეს სიტყვას მიგებად“ ფოკა 840r; „აღმალესენით ჩემდამო... მწიგნობარი თქვენნი“ G, — „მეზიგნობეთ ჩემ წინაშე... მწიგნობარნი იგი“ M, II შჯ. 81,25; „არცა თუ ერთისა ასოისა გამოსუმამან სახელთან უკის მწიგნობარი“ A—92, 886; „უკლუთუ მწიგნობარნიცა, მატინისა აღმწერენი, მოიყვანენ“ Ath.—11, 88v. იხ. წიგნი; ზღრ. ბექთ-მწიგნობარი.

მწიგნობართ-მოძღუარ-ი მთავარი მწიგნობარი: „აღვიღა მწიგნობართ-მოძღუარი იგი“ IV მფ. 12,10. იხ. მოძღუარი.

მწიგნობარ(თ)-შემყვანებელი-ი „განმგებელი და მწიგნობარი“; მდივანმწიგნობარი: „საქულისი და მწიგნობარ(თ)-შემყვანებელი და დიდგინე თავისა შენისა“ G, — „საქულისი და განმგებელი და მწიგნობარნი და დიდგინე თავისა შენისა“ M, II შჯ. 10,18. იხ. შეყვანება.

მწიგნობრობა წიგნი, მწერლობა: „შექმნა მწიგნობრობაა წართელი“ ქ. ცხ. 27,9. იხ. მწიგნობარი.

მწითურ-ი „მომწითურო“, მოწითლო: „იყო იგი მწითურ, პირითა მხარელ, გრემან თუალითა, ქმნულყეთილ ხილეთა“ O, I მფ. 16,12; „დის-წული ჩემი მწყაბარ და მწითურ“ O, ქება 8,10; „გამოვიღა პირმშო იგი მწითური ყოვლად“ O, დაბ. 25,25; „არა მიხედოს მღვდელმან მან თმისა მსთჳს მწითურისა“ pb., — „არა განიხილა მღვდელმან თმისაჲს მომწითუროსა“ G, ლევიტ. 18,26; „თეთრ არს ფერი მისი და არა წითელ და არცა მწითურ“ ბ. კეს. უქუხ. დღ. 48,14; „მწითურ ეგრე არს ვითარცა ოქრო“ H—841,84. იხ. წითელი.

მწი(ნ)კულ-ი კუქყი: „გამოპრცხეს უფალმან მწიწკული იგი ძეთა და ასულთა სიონისთაჲ“ I, ეს. 4,4; „რომელსა უყუარს მწიწკული იგი, გონებაჲცა მისი მწინკულევან არს“ მ. სფ. 279,8; „იყვნეს მკედარნი იგი კაცნი მწიწკულნი და ბოროტნი“ Sin.—11,148v. იხ. დამწიკება, მწინკულევანი, მწინკულევანება, უმწინკულევანესი, შემწი(ნ)კულება.

მწინკულევანი-ი კუქყიანი: „ემოსა სამოსელი მწიწკულევანი“ O, ზაქ. 8,8; „მოაკისნენ გულის-სიტყუათა მწიწკულევანთა“ მართ. A. ანტ. დ. 21v; „ცოლდელი არ წინაშე ღმრთისა მწიწკულევან და სულმყარლ“ მ. სფ. 57,82. იხ. მწი(ნ)კული.

მწინკულევანება კუქყი: „განმოკრეთ ყოველივე მწინკულევანებაჲ“ იაკ. 1,21; „რომელმან კოცნათა მწიწკულევანებისაგან... მიჰსენ მე“ ვახ. ი. 200,82; „უკლუთუ კაცი, ჴეებელი და ჴევეელი, საყრობილესა შეიჴნან, უძძიეს სიკუდილისა არ იგი მის ჴელა მწიწკულევანებისაგან საყრობილისა“ მ. სფ. 79,14. იხ. მწინკული.

მწი-ი „ვედარი“, „მოქცეული“, „დამონებული“, უცხო, მოსული, გერი, ყარიბი, შორიელი კვეყნისა, „შემყოფი“, „მდგური“, „მსხემი“: „უფალმან და-

ცენის მწირნი (ვედარი C)“ უხ. 145,8; „მწიარი და მკდარი იყვნეს ნახევარნი“ G, — „მოქცეულნი და მკდარნი“ M, იხუ 5, 8,28; „მწიარი იყავ ქუეყანასა მისსა“ pb., — „მსხემ იყავ ქუეყანასა მათსა“ ლევიტ. 28,7; „მწიარი იყავ ქუეყანასა ეგვპტისასა“ G, — „შენცა დამონებულ იყავ ეგვპტეს“ M, II შჯ. 24,18; „მწიარი იყოს ნათესავი შენი ქუეყანასა უცხოსა“ ხაქ. მოც. 7,6; „მწიარმან და სასყოლითი და დგინებულმან არა კამოს მისგანი“ O, გამოსლ. 12,5. „მჭული ერთი იყოს მსოფლიოსაჲ და მწირისაჲ“ გამოსლ. 12,49; „მწიარი გამოჰყვა მათ მრავალი“ O, გამოსლ. 12,88; „უყუარს მწიარი, მიცემად მისსა პური“ G, II შჯ. 10,18; „შეიყუარა მან კაცი ერთი ეინმე, მწიარი და უცხოა“ თეკლა 98,80; „მწიარნი ვიდრეჲ ხართ და არა შეილნი“ ბებარ. 12,8; „მწიართაგან შენთა (შემყოფისაგან შენისა pb.) განამდიდრენ ყოველნი მეფენი“ O, ეფეკ. 27,82; „ვითარცა საკენებელი მწიარისა ერთსა ღლესა წარჴდა“ pb., — „ვითარცა ქსენებაჲ მდგურიისაჲ ერთ ღლისაჲ წარჴდა“ O, ხიბრძ. ხოლ. 5,15. იხ. მწირობა, სამწირობელი.

მწირობა „დამკვდრება“, ცხოვრება: „მწირობდეს პირველად შუვა მდინარეს“ O, ივლ. 5,7; „მეიულ მწირობად“ M, — „ეროინებ და მკვდრებად“ G, მსჯ. 17,9; „ლაბანის თანა ვმწირობდ“ O, დაბ. 82,4. იხ. მწიარი. მწირობა ყარიბობა, უცხოობა, ტყვეობა, „მსხემობა“; „გარდასახლება“: „უცხოებაჲ აღირჩია და მწირობით და სიგლხაკით: ცხოვრებაჲ“ ი. თ. 16,8; „ერი იგი აღამალა ჟამსა მას მწირობრისასა“ ხაქ. მოც. 18,17; „შთავიდა... მწირობად მუნ“ O, — „შთავიდა... მსხემობად მუნ“ pb., ეს. 52,4; „მწირობისა იგი დასაბამი ესე არს“ O, — „გარდასახლებაჲ დასაბამი ესე არს“ pb., აბღ. 1,20; „წარვიდა... მწირობად, სადაცამეთა პოვა“ M, — „წარვიდა... მსხემობად, სადაცა პოოს აღვილო“ G, მსჯ. 17,8.

მწიფე მოწეული: „ბტვან მწიფე ქეშმარიტისა მის ვენაქისაჲ“ ფლკტ. 186,2. იხ. დამწიფებული, მომწიფება, მწიფოვა.

მწიფოვა „დომწიფება“: „მწიფოვო დის ყურძენი თესლსა შინა“ I, — „მომწიფოვო დის ყურძენი თესლსა შინა“ G, ამოხ 2,18. იხ. მწიფე.

მწლადრ იხ. მწრადლ.

მწნეხარი-ი მწურავი, მკყლეტელი: „ვითარცა მწნეხართაგან საწნეხელისათა საესე დათრგუნვილებითა“ I, ეს. 68,2. იხ. წნეხა.

მწოდებელი-ი მსმობელი: „მწოდებელი იგი ჩუენი კართა ჴელა ჩუენთა ღვას“ მ. სფ. 205,8. იხ. წოდება.

მწო(ვ)არი-ი „ძუძუელ-მწოვარი“: „პირითა ჩიჴლთა მწოვართათა დაამტკიცე ქებაჲ“ C, მთ. 21,16; „უშვილო ყვნეს... ქაბუჲ ქალწულისა თანა, მწოარი და დგრომილისა თანა: მოხუცებულისა“ G, — „უძკდრო ყვნეს... ქაბუენი და ქალწულის, ძუძუელ-მწოვარნი მოხუცებულთა თანა ღლთა“ pb., II შჯ. 82,25; „მოქუა სამოელ კრავი ერთი მწოვარი“ I მფ. 7,9. იხ. წოვა; ძუძუელ-მწოვარი.

მწოლი-ი „მძინარი“: „შეიყუარენ მწოლი იგი შენ თანა“ O, — „შეიყუარენ მძინარნი შენ თანა“ pb., ეს. 57,8; „იყო იგი მეფისა თანა მწოლ“ III მფ. 1,4. იხ. წოლა; ზღრ., თანა-მწოლი.

მწოლარე მღებარე; რომელსაც სძინავს: „მწოლარე ბავასა“ ლ. 2,12; „ვინ არს ესე მწოლარე“ მარკ. 247. იხ. წოლა.

მწუანე მწვანე, მწვანელი, «მდელო»: „ვითარცა წმამან რაჲ აღმოაქენის მწუანს ქუეყანით“ ო, II მგ. 28,1; „აღმოუცენა... მწუანე სასახურებულად კაცთა“ ფს. 103,14; „ვითარცა ზროხანი მწუანესა შინა“ I, იერემ. 50,11; „არა იყო მწუანე“ I, იერემ. 14,5; „სხუად კუალად ძოვდა მდელოსა, გინა მწუანესა“ სპ. წიგნ. II 60,36; „იკმნეს საშოთხენი ვრცელნი სიმრავლითა მწუანეთაჲთა“ ბ.-კეს.-ექუს. ლ. 80,18. იხ. დამწუანება, მომწუანე, მწუანეთავანი, მწუანელი, მწუანის-გამოღება, მწუანოანი, მწუანოსანი.

მწუანეთავანი წამალი: „არცა მწუანეთავანი, არცა სალბუნი კურნებდა მათ“ ო, სიბრძ. სოლ. 10,11. იხ. მწუანე.

მწუანელი-ი მწვანე, მწვანელი, ბალახი: „უბრძანა მათ დასხლამა... მწუანელი სა ზედა თივისასა“ მარკ. 8,29; „ვითარცა აღლოშნის ზუარაკმან მწუანელი ველისაგან“ რიცხ. 22,4; „უპოოთ თუ ხოლო მწუანელი და გამოეზარდნეთ ცხენნი და ჯორნი“ ო, III მგ. 18,5; „გამოიღენ ქუეყანამან მწუანელი თივისაჲ“ კ. იერ.-აღდგ. 150,18; „შეკრიბე თივად მწუანელი სიხაჲ“ ო, ივ. სოლ. 27,25; „ნადირნი ამას მოუტდიან და ყოველი იგი მწუანელი მისი განრყუნიან“ სპ. წიგნ. II 105,4; „ერთი მწუანელი გინა ერთი თივად კმა არს შესაქცევალად გონებისა შენისა განზრახვად დამბადებულისათჳს“ ბ. კეს.-ექუს. ლ. 80,29. იხ. მწუანე.

მწუანელიოვანი «მდელოვანი»: „გამოიწა... ველი მწუანელიოვანი“ რხ.-მდელოვანად ველად... განვიდა“ ო, სიბრძ. სოლ. 10,7. იხ. მწუანელი.

მწუანის-გამოღება გამწვანება, «მორჩება»: „მწუანს გამოიღეს ველთა უდაბნოსათა“ ო, — „მორჩეს ველთა უდაბნოსათა“ რხ., იოვ. 2,22. იხ. გამოღება.

მწუანოანი: „მე შეგიყვანო მწუანოანსა საშოთხისასა“ მ. სფ. 141,18. იხ. მწუანე.

მწუანოსანი-ი მწვანით მოსილი: „აწოდა სახელი მსგავსად საშოსლისა მათისა, რომელსა იმოსდეს, და ერქვა ერთსა მას კრებულსა მწუანოსან“ H—841,017. იხ. მწუანე.

მწუარი-ი შემწვარი: „მათ მოუპყრეს თევზისა მწუარისაჲ და გოლი თაფლი“ ლ. 24,42; „მწუარი ცეცხლითა“ ო, გამოსლ. 12,8. იხ. წუვა; შდრ. მრგული-მწუარი, ნამწუარი.

მწუბვა ბანა, გორეება: „ლორი იმწუბა საგორელსა მწრისასა“ II პეტრე 2,22. იხ. ამომწუბებელი, აღმოწუბება.

მწუელელი-ი მკრფელი: „რომელნიმე დაადგინეს... მოკალად და მწუელელად და მუხუარედ“ M, I მგ. 8,12. იხ. წუელა.

მწუერვალ-ი «წუერი», თავი, თხემი; მაღალი ადგილი ან ნაგებობა ქალაქისა; რქა, ტოტი: „დააწოს მწუერვალნი თითისაჲ მისისაჲ წყალსა“ DE, — „დააწოს წუერი თითისაჲ მისისაჲ წყალსა“ C, ლ. 10,24; „მოკეცნენ მწუერვალნი კელთა მისთანი და მწუერვალნი

ფერვთა“ C, მსგ. 1,8; „გარდაქრნეს იგინი მწუერვალნი მას კბოლისასა“ M, II მგ. 26,12; „დადევნენ მწუერვალნი მათისაჲ“ ო, გამოსლ. 84,2; „შორის ღრუბელთა იყო მწუერვალნი მისი“ I, ეზეკ. 81,8; „დაეარღო მჭარი მოაბისაჲ ქალაქთაგან მწუერვალთა მისთა“ ო, ეზეკ. 26,9; „მწუერვალნი შენნი (ვენაჲ) განწლეს მიერ ზღუასა“ ო, იერემ. 48, 82. იხ. წუერი.

მწუღფე: „არს თბად იგი მწუღფე და ლელ“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 220,2.

მწუღილ-ი იხ. წუღილი, სიმწუღილი.

მწუნობარი-ი მჩაგვრელი, «მეურაცხის-მყოფელი»: „ვიყავ მე... სიყრმესა ჩემსა... გლახათა მომხუეველ, მდიდართა მწუნობარ“ მ. სფ. 280,28; „მეყენს ჩუენ შეურაცხის-მყოფელ და მწუნობარ მასწავლელთა ჩუენთა“ მ. სფ. 273,23. იხ. წუნება/წუნობა.

მწურთელი-ი «მსწავლეელი»: „ხოლო მე მწურთელი თქუენი“ რხ.—„ხოლო მე მსწავლეელი თქუენი ვარ“ ო, ივხე 5,2. იხ. წურთა.

მწუნარე «მეჭუენებუელი», არამზიარული, დანადგლებული, მოწყენილი; «მეჭირებუელი, მევიწროებუელი, ბრმა»: „მწუნარე არს სული ჩემი“ DE, — „მეჭუენებულ არს სული ჩემი“ C, მარკ. 14,84; „ვითარცა მგლოვარე და მწუნარე, ეგრეთ დემდაბლი“ ფს. 84,14; „რად მწუნარე არს პირი შენი?“ ო, ნემფ. 2,2; „მოუგონებლად დიდად მწუნარე ვიყავ“ შუშ. XV,9; „ყვის ერთი იგი მზიარულ ძლევითა მით და ერთი იგი მწუნარე“ ბ. კეს.-ექუს. ლ. 122,4; „მწუნარე და ელოდა მწუნარე“ I, ეს. 57,17; „მწუნარე იყო დავით ფრიად“ ო, I მგ. 80,0; „ნუ მწუნარე ხარ“ ო. მოც. 88,1; „ექმენ უფერკოსა ფერქ და მწუნარეს — თულ“ მ. სფ. 174,89; „სამნი მწუნარენი სხდეს და ზრახვიდეს ურთიერთას“ ლმ. 87,10. იხ. წუხილი.

მწუნარება «ზრუნება»; «ჭირი», «მეჭირება», წუხილი; სიბრძნე: „იწყო მწუნარებად და ურვად“ DE, — „იწყო ზრუნვად და ურვად“ C, მთ. 26,87; „ბოენა იგინი მძინარენი მწუნარე ბისა მისიგან“ ლ. 22,45; „ლდაკაცი რაჲმს მობნ, მწუნარება არს მისა“ C, ო. 16,21; „თქვენ აწ მწუნარე ხართ“ C, — „თქვენ აწ ქირი გაქუს“ DE, ო. 10,22; „რაჲმს შვის ყრმად, არლარა მოიქნეს მწუნარებაჲ (ქირი DE)“ ო. 16,21; „გარდაიქენ... მწუნარებანი იგი მზიარულებად“ კ. იერ.-აღდგ. 156,12; „წარმოყარა ორნივე თულნი ჩემნი... და ესე არს მზიარე მწუნარე ბისა ჩემისაჲ“ ლმ. 88,17.

მწუნარედ «მეჭუენებულად», დაღონებულად: „წარვიდა მწუნარედ“ C, — „წარვიდა მწუნარე“ მარკ. 10,22; „მომოიხილა მათა რისხვით და მწუნარედ“ DE, — „მიხედა მათ მრისხანედ მეჭუენებულად“ C, მარკ. 8,6; „კისინავს მწუნარედ ცაჲ“ მთ. 10,8. იხ. მწუნარე.

მწუნარი-ი საღამო; «მომწუნარი», საღამოს: „ვითარცა იყო მწუნარი“ მარკ. 11,10; „ესიკრიოვან მწუნარად მდე“ ო, I მგ. 80,17; „ხოლად იგი მწუნარისაჲ და განთილისაჲ“ ო, ლან. 8,28; „უბრვეთ ზედამოყიდებულსა ვიდრე მწუნარად მდე“ ფლმტ. 140,11; „მწუნარი იყო ეპი იგი“ მარკ. 11,11; „სცხო მათ... ზოგი მისი განთიად და

ზოგი მისი მწუხარი (მიმწუხარი G) M, ლევიტ. 8,20; „შემოვიღოდა ველით საქმისაგან თვისა მწუხარი“ M, — „მოვიღოდა საქმით თვით ველით მიმწუხარი“ G, მსჯ. 19,16; „მწუხარი განუყოფლეს საზრდელს“ O, ლაზ. 49,27; „არა ღაწინებს იგი დილით, არცა მწუხარი“ I, იერემ. 43,22; „მწუხარი დაეწინენ იგინი ცხედარსა ზედა“ ფლტ. 146,27; „შეწირეს... ერთი ცისკარს და ერთი მწუხარი“ O, II ეზრა 8,3; „კვრიავეს მწუხარი ტულალა ერენა“ ლომ. 54,3. იხ. დამწუხრება, მიმწუხარი, მიმწუხრად, მიმწუხრება, სამწუხარი, შემწუხრება.

მწერე ლაფი, ტლაპო, თიხა: „ლორი იმწუხა საგორელსა მწერისასა“ II პეტრე 2,22; „ჭურბულსა მას შინა არა იყო წალი, არავე მწერე“ I, იერემ. 23,6; „შესტარნის ჯორენი მისნი მწერითა“ ფიზ. XXVIII, 11; „ეთარცა შეიმზრის მწერო იგი“ ფიზ. XXVIII, 12; „რომელი შევარდეს მწერესა მას მურალს მეძვობისა“ ვრ. ნობ. კაც. აგვ. 191,27; „ნეტა შთავადლებ სარწმუნოებასა ჩემსა მწერესა და უესა“ Sin.—11,78v; „ვიხილე მენ მწერო დოლძა, გამიზღინარა ადგილისა მისგან“ H—841,688.

მწეს-ი დიდი: „იყო კაცი უფროსად მწეს“ M, I 678. 20,6; „განოგდეს წილი მეორეთაგან ვიდრე მწესადმდე“ M, I 678. 26,18; „მწესნი მოსიერ ირიელ (ზამთრის)“ მ. სფ. 300,1; „დებეძლენ პირი ქუაბისა ქვითა მწესითა“ H—841,596. იხ. განმწესება, სიმწესე.

[მწყა] იხ. დამწყა, უმწყი.

მწყაზარი-ი თეთარი: „დის-წელი ჩემი მწყაზარ და მწი-თარ“ O, ქება 5,10.

მწყალობელი-ი „შემწყნარებელი“, „შემწყალებელი: „მოწყალო, მწყალობელ უფალო“ C, — „მოწყალო და შე-მწყნარებელ უფალო“ J, ფხ. 110,4; „მოწყალო ხარ მწყალობელ (შემწყნარებელ O)“ I, ნეემ. 9,17; „მოვილა მწყალობელი იგი“ ძ. იერ.-აღდგ. 184,85; „მანინ ღალაღებდენ კმითა მალღოთა და არაიენ იყოს მწყა-ლობელ მათდა“ მ. სფ. 216,85. იხ. წყალობა.

მწყედარი-ი იხ. მწყედარი.

მწყევარი-ი მწყევლები: „იკურთხევილი მწყევართა თქუნათ“ მთ. 5,44; „ძალსა ჩემსა მოაქლდა მწყევართა-გან ჩემთა“ I, იერემ. 15,10. იხ. წყევლა.

მწყემს-ი მენახირე: „რომელთა არა აქუნ მწყემსი“ მთ. 9,8; „გცნე თქვენ მწყემს ნებად გელისა ჩემისა“ O, იერემ. 8,14; „ვითარცა იბილეს მწყემსთა მათ სკამთ ეზე“ ლ. 8,24; „დაიცვეს იგი, ვითარცა მწყემსმან სამ-წყსოა თვის“ O, იერემ. 81,10; „ყოფად ერთ სამწყსო ერ-თისა მწყემსისა“ შუშ. II, 24; „არა კარით მწყემს-სებარ ზესრული“ ქ. ცხ. 289,11. იხ. სამწყსო.

მწყემსთ-მთავარი-ი მთავარი მწყემსი: „გამოჩინებასა მას მწყემსთ-მთავრისასა მოლოთ დაუქნობელი იგი დი-ღებთა გვრჯენი“ I პეტრე 5,4. იხ. მთავარი.

მწყერ-მარტილი-ი მწყერი, coturnix, coturnicum ma-ter: „თხოვეს და მოსცა მით მწყერ-მარტილი“ ფხ. 104,40; „ზღუდა გამოეცა მწყერ-მარტილი“ O, სიბრძ. სოლ. 19,12.

მწყლველ-ი ღამპრელი, ღამკოდი: „ძარა მწყლველ არს ენა მათი მოკეცარ“ I, იერემ. 9,8. იხ. წყლვა.

მწყმედელ-ი იხ. წარმწყმედელი.

მწყობარი-ი „გუნდი; „მძნობ(ა)რი“, მეფერხული; „პუ-რის-მტეა: „მომაველი, ვითარცა მწყობარი ბანაია“ M, — „რომელი მოვალს, ვითარცა გუნდი ბანაია“ O, ქება 6,12; „დასხდა მწყობრად-მწყობრად“ DE, — „ინაჯ-ილდეს პური ს-მტებმან“ C, მრ. 6,40; „მოვილა... ასული მისი ბობლნებითა და მწყობრებთა“ G, — „გამოვილა შემო-ხუეად მისა ბობლნებითა და მძნობრითა“ M, მსჯ. 11, 24. იხ. წყობა.

მწყობრად-მწყობრად ჯგუფ-ჯგუფად: „დასხდა მწყობ-რად-მწყობრად ას-ასი და ერგასის-ერგასისი“ მრ. 6,40. იხ. მწყობარი.

მწყობრება წრე, რიგი; „სიმეგრეული“: „ვერ შეუძლეს ცნობად... მწყობრება ვარსკულათა“ O, — „ვერ შე-უძლეს ცნობად... სიმეგრეული ვარსკულათა“ ps., სიბრძ. სოლ. 18,2. იხ. მწყობარი.

მწყრალი-ი იხ. წყრომა; შდრ. გულმწყრალი.

მწყრალობა იხ. წყრომა; შდრ. გულმწყრალობა.

მწყსა ძოვნა; „დამწყსა“: „მწყსი იო რაჲ ცხოვართა ლაბანისთა“ O, ივდ. 8,22; „სადა მწყსი“ O, ქება 1,8; „მწყსით გმწყსი დენ თქვენ მეცნეობით“ I, იერემ. 8,15; „მწყსი დი მე საცხოვართა მამისა ჩემისთა“ ფხ. 151,1; „უშოშად თავთა თვსთა მწყსიან“ იუდ. 1,12; „მწყსით ცხოვართა დაკლვისთა“ ps., — „დამწყსე-ნით ცხოვარნი იგი კლვადნი“ O, ზაქ. 11,4. იხ. დამწყსა.

მწყუდარი-ი, მწყუდარი-ი ნახევრად მკეცდარი, ცოცხალ-მკეცდარი: „დაუბრავს იგი მწყუდარი“ ლ. 10,30; „და-იღვა მწყუდარი ქუეყანასა ზედა“ ფოკა 842v. იხ. წყუ-დობა.

მწყურნები-ი, წყურნები-ი, რწყურნები-ი წყლიანი ადგილი, წყლისპირი: „იხილა ცილობანი იგი მწყურნებისა მას“ O, გამოხლ. 2,5; „განჴმენ... ყოველი მწყურნები ლერწმო-ვანთა და კილისა“ O, ეხ. 19,6; „რწყურნები იქმნა ასე-რონი“ O, — „მწყურნები იქმნა ასერონი“ I, ეხ. 28,9; „იყოს ურწყული იგი მწყურნებად“ O, ეხ. 25,7. იხ. მწყურ-ნებოვანი.

მწყურნებოვანი-ი (მწყურნებოვნისა) კაობი, წყლიანი ადგილი, „მწყურნებნი“: „ვერ უდაბნო იგი მწყურ-ნებოვნად (მწყურნებად I)“ O, ეხ. 41,18. იხ. მწყურნები.

მკამელი-ი მკამელი, შემკამელი; erosio, aerugo, vim serpenti habens, cancer: „აჲ კაცი მკამელი“ ლ. 7,84; „კამალი გამოვიდა მკამელისაგან“ G, მსჯ. 14,14; „მოქმასა ცოდვისასა მკამელ“ A — 484,812v. „მკამელნი მისნი ინანდენ“ I, იერემ. 2,8; „მოლოძან და მკამელმან განარყუნის“ მთ. 5,18; „შთაცვენ პირსა მკამელისასა“ O, ნაუმ 2,12; „შეკეცა პირსა მისსა მკამელი და დაქამა ღაწ მისი“ Ath. 12,241r. იხ. კამა; შდრ. თესლის-მკამელი, თივის-მკამელი, კაცის-მკამელი, მძო-რის-მკამელი, ნაწლავ-მკამელი, უჯამოდ-მკამელი.

მკახ-ი: „რკახი მისი (ვენაკისა) და მასკენ და მკახი და ტეანი“ ბ. კახ.-ეჭუს. ლ. 70,22.

მკედელი-ი „ვეცხლის-მშრომელი“: „მკედელი რკინი-საჲ მებრვე არა იპოვებოდა“ O, I მთ. 18,19; „უზახებდეს

ხურობ მკედელსა" I.—„განძლიერდა კაცი ხურობ და მკედელი" O, ეხ. 41,7; „უბრძანა მიღებად გურდემლი მკედელთაჲ საყრობილესაჲს" ანდ.—ანატ. 224,15; „მისცა ვეცხლისა-მკერდელსა" G, — „მისცა იგი (ვეცხლი) მკედელსა" ეხ., 88,7. 17,4. იხ. ქელა; შდრ. ვეცხლის-მკედელი, ოქრო(ას)-მკედელი.

მკევრ-ი, მკევარ, მკევრ-ი

მკელ-ი მუჭი, მუშტი, მჭილი; ძნა: „მკელ ერთ ფეხ-ლი სარქუნსა შინა" O, III მფ. 17,12; „არა განივსის მკელი თვისი მოკალმან" ფხ. 128,7; „შემაგინებდეს... მკელი სა ერთისათჳს ქრთილისა და პატრიას ერთისათჳს პერიას" O, ეზეკ. 18,18; „დაიპყრობდა (ტრემლთა) მკელითა" ფლტ. 141,8; „შეკრიბნეს იგინი ეითარცა მკელეზი კალმასა" O, მიქ. 4,12.

მკელითა მოღება «დამკელეა»: „მოიღოს მკელითა მღელმან მან შესაწირავისა მისგან" ეხ.—„დაიშკელოს მღელმან მსხუერპლისაგან" G, რიცხ. 6,20. იხ. ღამელეა, მკელეული/მკელეული/მკელეული.

მკელეული-ი, მკელეული-ი, მკელეული-ი «ტუილი», თაველი, ძნა: „ჰკრავდით მკელეულთა შორის ველსა" O, დაბ. 87,7; „შემაქნა მკელეულეზი ბჭეთა ისრაელისათა" O, ნეემ. 18,15; „განუტყენა იგინი შორის მკელეულეზსა მას უცხოთესლთასა" M, — „განავლინა ტუილესა შორის უცხოთესლთასა" G, მსჯ. 15,6; „არა იპოვებს პური, არცა მკელეული, არცა მღელა" Ath.—11, 40; „მკელეულსა არა აქვს ძალი ყოფად იქელისა" O, ოვხე 8,7; „არა აღივსო... წიაღი, რომელი შეჰკრებნ მკელეულეზსა მისსა" ფხ. 128,7; „შეიწირა შენდა მკელეული, საესი სინანულითა" ხაქ. წიგ. II 8,89; „მუშავებან არა პოვის მკელეული, უკუეთუ არა... დასთვის თესლი კეთილი" Ath.—11,202. იხ. მკელი, სამკელეული.

მკელეული-ი იხ. მკელეული.

მკირვა ქერა, დაკავება: „ერთი მძა თავსა უმკირავნ და ერთი ფერტა" ე.—ე. 80,15. იხ. დამკირვა.

მკირსიედ «იწროდა»: „არა მოიბრძოლენ მკირსიედ" ეხ., — „ნუ შეიმოსენ მას იწროდ" O, ეზეკ. 44,18.

[მკლობა] იხ. დამკლობა.

მკაურველი-ი წამხდენი, ამომგდები: „მკაურველი, რომელი გამოვიდოდა უცხოთესლთაჲ მათ სამად გუნდად" O, I მფ. 18,17; „გუშინ ევლესათა მკაურველ ყოფილნი, დღეს მღელმან-მოძღვარ იქნებან" A—82,721. იხ. მკაურვა.

მკლე გამხდარი, სუსტი, ძაბუნ: „მკლენი ჯორბითა" O, დაბ. 41,8; „ყოლაღვე მკლე ხარ და უფერულ" ლონგ. 100,9; „პოხოდ არს (ქუეყანაჲ) ანუ მკლდე" რიცხ. 12,21. იხ. დამკლება.

მკლეული-ი იხ. მკელეული.

მკუვან-ი, მკუვარ-ი იხ. ტუვილი; შდრ. თანა-მკუვანი, თანა-მკუვარი.

მკმუნვარე, მკუნვარე მწუხარე; დადარდინებული: „რამათჳს არა იყოს მკმუნვარე და მწუხარე პირი ჩემი" M, ნეემ. 2,8; „განმხიარულდა პირი მკმუნვარეთაჲ" მ. სფ. 66,80; „მკმუნვარე პირითა და მწუხარე

გულითა" ლმ. 77,80; „უფროსად მწუხარე და მკმუნვარე ეიქნებით" Ath.—17,880v. იხ. კმუნვა.

მკურიანე-ი struthio. nealessa, nessa. cicada, gryllus: „ფრთითა განსცხვებნ მკურიანეჲ" O, იოხ 30,18; „გურიტმან და მერცხალმან და მკურიანეჲმან—მურიანელთა ცისათა, ცნეს ჟამი წარსლისა მათისა" მრთ. S, ოქრ.—გურიტ. 220,20. იხ. ტურიანე.

[მკუხა იხ. შემკუხა].

მხავს-ი lucus, alga, muscus, situs, ხავსი: „მხავს-ნი ქვათანი" მსჯ. 32,7.

მხალი-ი ფხალი, მწვანელი: „უფროს ყოველთა მხალთასა არნ" მთ. 18,32; „უძლეური იგი მხალსა კამნ" პრომ. 14,2; „ეითარცა მხალი მწვანელისაჲ ადრე წარკლენ" ფხ. 36,2; „თავი თესი მისცა... მხალსა კამნთა" არსტ. 62,14. იხ. სახლე.

მხატვარ-ი დამხატველი: „ბრძოლისა სიმკნესა მას სიტყვსა მწერალნი და კელესა მხატვარნიცა აუწყებენ" ბ. ეფს.—40-თჳს 115,80; „ჰერ არს მსგავსად ქელოანთა მათ მხატვართა მოვლელად უმეტესთა წამალთა" A—82, 880; „მხატვარნი ანუ მწერალნი პირმშუსა მას ხატსა ანუ წერილსა განიცდიან, რამეთუ ვერ ძალ-უც ყეროვნად გამოწერად, უკუეთუ არა ზედვლენ მავალითა მას წინამძღუ-რად საქმისა თვისისა" A—82,474. იხ. ხატვა; გამომხატვარი.

მხედვარ-ი, მხედველი-ი ვინც ხედავს: „დაამტაცა... ანგლოზი თაყუანის-მცემელი, შეზავებული, მხედვარი" გრ. ნაჲ. 297,28; „მეცე შენ... წინაშე ყოველთა მხედველთა შენთა" O, ეზეკ. 28,18. იხ. ხედვა; შდრ. მრე-მედ-მხედველი, მრუმედ-მხედველობა, მძიმედ-მხედვარება, მძიმედ-მხედველი, მხედველობა, შინაგან-მხედველი.

მხედველობა: „მხედველობასა მარბოლთაჲე ჰყოფს უფალი" ეხ., — „მოხედვაჲ მათ ორთაჲე ყოს უფალმან" O, ფ. სოლ. 29,18. შდრ. მრუმედ-მხედველობა.

[მხეველი-ი] იხ. ტყავის-მხეველი.

მხერვალ-ი მატარებელი, მყვანი: „მოჰყვანდი შენ საქეთა, მხერვალთა შენთა" O, ეზეკ. 27,26. იხ. ხერვა.

მხიარული-ი «მომადლებული», გახარებული: „გახაროდენ, მხიარული" C, — „გახაროდენ, მომადლებული" ლ. 1,28; „გახაროდენ და მხიარული იყავ" O, იოხ. 2,21; „პირი მისი მხიარული იქნა შემოხუეჲსა" O, ეხთ. 16,8; „მხიარული იყვენ თაღნი მისნი უფროს ღვინისა" O, დაბ. 49,12; „სუ გულითა მხიარულითა ღვინო შენი" O, ეკლ. 9,7; „იხარებდით და მხიარულ იყვენით" I, ეხ. 12,6; „მადლმან დედაკისამან მხიარულ ჯვის ქმარი თვისი" O, ზარ. 20,16; „სატყებელმან მხიარულ ჯვის პირი" ფხ. 102,15.

მხიარულად მხიარულებით, სიხარულით: „პირი მისი მხიარულად ეგოს" O, ზარ. 26,4; „რომელმან დააშენა ბერწი სახლსა შინა მხიარულად" ფხ. 112,9; „მხიარულად მისაცემელი უუარს უფალსა" II კორ. 8,7. იხ. მხიარულება.

მხიარულება «შუებაჲ»; სიმხიარულები: „მხიარულებაჲ და სიხარული ჟერ-არს" DE, — „შუებად და სიხარულად ჟერ-არს" C, ლ. 15,82; „შევიდოდით მის წინაშე მხიარულებით" ფხ. 30,2; „პოვლოს სიხარული და

მზიარულეზა საყვანჯარაჲ I, ეხ. 16,10; „მზიარულეზით ზეჲწენარეს ჩ-ნ ძმათა“ ხაქ. მოც. 21,17; „მზიარულეზს საზრდელსა მზიარულეზითა“ ხაქ. მოც. 2,48. იხ. განმარტება.

მზილება «მეტყულება», პირში თქმა, განცხადება, «უწყება»: „ვინ თქუნენამან მამხილოს მეცოდეთაჲს“ DE, — „ვინ თქუნენამან მეტყუების მეცოდეთაჲს“ C, ი. 6,48; „არა ნუ ამხილსა“ L, — „არა-მე შეცაბუესა“ T, ფხ. 88,10; „ამხილა მათჲს მეფეთა“ M, I 58ტ. 18,21; „ესე უმხილა ვინმე საელეს“ T, — „უწყესა საელეს“ L, ხაქ. მოც. 9,24; „უკეთურებამან წენამან განმხილენ ზენ“ I, იერემ. 2,19; „რომელმან ამხილოს ზრახვამ, მან წარწყმოდის სარწმუნოებაჲ“ O, ზარ. 27,17; „სიტუთა შენთა განმხილეს ზენ“ ფლპ. მოც. 6,84; „რომელი ამხილებდეს მომხუეშელთა, ნუ-მცა ემხილებს მას უსამართლოებაჲ“ მ. სწ. 27,32; „მზილებით ამხილო მას“ M, — „მოთხოვით მიუთხრა მისთჲს“ G, II 7ტ. 18,9.

მზილება «მეტყუება», ყვედრება, პირში თქმა: „მზილებად ყოლისა ერისა“ L, — „მეტყუებად ყოლისა ერისა“ T, ფხ. 149,7; „რომელი მზილებდეს მზილებასა, უბრძნის იყოს“ O, იგ. ხოლ. 15,5; „მზილებასათჲს უწყულებსა განსწავლე კაცი“ T, ფხ. 88,12; „მე სწავლა და მზილება მლირს და თქუნდა ჯერ-არს შეწყენარებაჲ“ მ. სწ. 68,80; „ასწავებენ, ამხილებენ და ნუ-გენანს-სკენ“ ი. ე. 85,22.

მზილებული — ყვედრებული: „ყოველივე მზილებული ნათლისაგან გამოცანდების“ ეფეს. 5,13. იხ. განმარტება, მამხილებელი, უმამხილებელი.

მზილველი — მხედველი, «ზმანებული»: „მზილველი, ეძლეუ, განეშორე ამირ“ O, ამოხ. 7,12; „სირცხლისათჲს უგურეთა მათ მზილველთასაჲ“ რიფხ. 108,7; „უკეთუ აღენიშნეს ზენ შორის წინაწარმეტყუელი ანუ ჩუენების მზილველი“ M, — „აღ-თუ-დგეს ზენ შორის წინაწარმეტყუელი ანუ ზმანებული სიზმრისაჲ“ G, II 7ტ. 18,1. იხ. ბილა; შდრ. თვთმხილველი, ღმრთის-მზილველი, ჩუენების-მზილველი.

მზოლო «მარტო»: „გარნა მზოლოსა ღმერთსა“ DE, — „გარნა მარტოა ღმერთი“ C, მრ. 2,7; „მას მზოლოსა მსახურებდენ“ მთ. 4,10; „შენ უფალმან მზოლომან სასოებთა დამაჰკვდრე მე“ ფხ. 4,9; „შენ მზოლოა მოღუ-აწე ღარ მონათა შენთაჲ“ განხ. ი. 189,4; „მზოლოა ღარასა დიდებულსა ოთხთა ეკლესიასა“ შვეილა ი. ე. 16,9.

მზოლოდ «მარტოდ»: „დაჰბადნა მზოლოდ გულნი კაცთა-ნი“ რიფხ. 174,25.

მზოლოდ-შობილი — «იამაგერი», დედისეირთა: „იგი მზოლოდ-შობილი იყო მისი და არა იყო მისსა სხუაჲ ძე ანუ ასული“ G, — „იგი იყო იამაგერი მისი და არა სხუა მას მისსა გარემე ძე გინა ასული“ M, მხქ. 11,24; „მზოლოდ-შობილი იმ შენი მოავლინე“ ფლპტ. 141,20. იხ. შობილი.

მზოლოდ-შობილება დედისეირთაობა: „(იესენ) ჳელთა-გან ძალთაჲსა მზოლოდ-შობილება ჩემი“ ფხ. 21,21. იხ. შობა.

მზოლარ-ი რაც ერგო, შეხვდა; «ცემული»: „არა მზო-ლარ იყო მისდა... სამკვდრებელი“ G, — „არა ეცა მათ ნა-წილი“ M, მხქ. 18,1. იხ. ხულომა.

მზოლაროან-ი «ნახევარკმელი»: „არა მოუტდეს კაცი... მზოლაროან ანუ შილიან თუალითა“ G, — „ნუ მოვალნ კაცი... ნახევარკმელი ანუ თუალითა ლბილი“ მხ., ლევიტ. 21,20.

მზოეტელი — (მზოეტლისა) მზოეტელი, მგველი: „ორნი ერისაგანნი ჰყიან მსახურად და მზოეტლად (საჯორეს)“ ი. ე. 42,26. იხ. ხუეტა.

მზოლივ-ი ხელივ; talpa: „მზოლივი ჳელთა ერტი-ცებინ კლდესა, დაღათუ აღდოლდ შესაყრობელ არს“ O, იგ. ხოლ. 80,28; „არაწმიდა არს ქუეწარმავლთაგანი... მზოლივი და მზოენი“ M, ლევიტ. 11,20.

მზარ-ი (მზრისა) «ბეჭი», მზარი; ილლია, ზურგი; «ქელი»: „დაღვიან მზართა (ბეჭთა C) ზედა კაცთასა“ მთ. 28,4; „აღიკლა მზართა თხთა... ყრმაჲ“ O, დაბ. 21,14; „განირყუნეს უღელი მისი მზართაგან თქუნეთა“ O, — „აღებულ იქმნეს უღელი მისი ჳელისაგან შენისა“ მხ., ეხ. 10,28; „გუერლითა თქუენითა და მზართა თქუენითა აქუნებდით“ I, ეზექ. 84,21; „წვი და მზარი, გამო-შოვრებული ძელისაგან“ O, ეზექ. 24,4; „გარდაუტევს საზომი იგი და იყო ოც მზარ“ ხაქ. მოც. 27,28; „არა რეცა გუშინ გიგურენელი ზენ მზართა ზედა ჩემთაჲ“ ფლპტ. 142,16; „რომელსა ზედა მზარნი განჰმარტანა“ იბ. რამ. კურთხ. მოხ. 180,1; „შეკრიან ტურთი მძიმე და დასდვიან მზართა ზედა უსლურთასა“ მ. სწ. 247,18.

მზდელი — ამომწვედელი, «აღმღებელი»: „მზდელი მახლისაჲ“ G, — „რომელსა ეჭადა მახლი“ M, მხქ. 20,25; „დადგეს... მზდელნი მახლისა“ G, — „დადგეს... აღ-მღებელი მახლისანი“ მხ., მხქ. 20,2. იხ. ჳდა; შდრ. ჳელს-მზდელი.

მზდომ-ი «ხისტი», «სატანა», წინააღმდეგომი, მტერი, მოცილე, გლისპი, მოღავე, «წინა-მოსაჭული»: „უკეთუ ვისიმე ძე ურჩ იყოს და მზდომი“ G, — „იყოს თუ ვისიმე შვილი ურჩ და ხისტი“ M, II 7ტ. 28,15; „და-მაჰკოლნა ჩუენ მზდომიან“ Q, — „დამაჰკოლნა ჩუენ სატანა“ I თეს. 2,18; „მზდომ არს იგი კეისრისა“ ი. 10,12; „ესენი მზდომ არიან ურთიერთას“ გალ. 5,17; „აღ-ტოცე მზდომი“ O, ზარ. 88,8; „განიშორეთ ეგევითარი მზდომი გონებისაგან თქუენისა“ ანდ. -ანატ. 104,14; „მე ესაქი მზდომი იგი შენი“ O, — „ესაქო წინამოსაჭული შენი“ მხ., იერემ. 51,88.

მზდომად «ანტაკრად», წინააღმდეგ: „მზდომად (ან-ტაკრად L) წინა-აღუდგებით“ ხაქ. მოც. 7,51; „მზდო-მად აღუდგეს ბრმანი იგი და მკელობელნი“ O, II მფ. 5,6; „მზდომად აღუდგეს სიტუთა მათ“ ხაქ. მოც. 10,46. იხ. ჳდომი.

მზდომობა ურჩება, «ზრზინება»: „მე უწყი მზდომო-ბაჲ შენი და ჳელი შენი ფიცელი“ G, — „მე უწყი ზრზი-ნებაჲ ეგე თქუენი და ჳელფიცელობაჲ ეგე თქუენი“ M, II 7ტ. 81,27. იხ. მზდომი.

მკედარ-ი ჳარისკაცი, მეომარი, ამხედრებული, ე. ი. ცხენზე მკდომი: „დაეცეს მკედარი მართლუენ“ O, დაბ.

40,17; „ვერ განარჩინოს მკვლარი“ ფხ. 82,17; „პყნადა მთ თანა სიმრავლეს იგი მკვლართაჲ“ ხნდ. 4,18; „მკვლარი-მან მიჰყარა მახული თესი“ ხნდ. 7,28; „წარიყვანა ყოველი ერი მისი, მკვრელსა მკვლარი“ ო, ივლ. 2,12; „აღმკვდრნენ მხედარინი მისნი“ ო, აშბ. 1,8; „მრავალნი მკვლარი-თაგანნი შემდგომად მეოტობისა კულალ იქციან და სი-მვნით ძლევამ აჩუენიან მტერთა მიმართ“ მ. სწ. 108,4. იხ. აღმკვდრება(-ული), დამკვდრებული, მკვლარი, მკვდრ, მკვდრობა.

მკვდრ ზეითად: „ეითარმა განვლუ იგი აღგილი მკვდრ“ ო, ნეფ. 2,14; „პიტახში იგი მკვდრ შეუდგა უაუანა კუ-ალსა მისსა“ შუშ. IX, 8; „მკვდრ მიმოდასდევინ და მეოტ ჰყოფნ მათ“ შუშ. IX, 19; „მკვდრ აღვიდა ზეცად“ მართ. S. კ. იერ.-ნათლის. 85,28. იხ. მკვლარი.

მკვდრობა ღერი, ჯარი, მეომრობა: „უბრძანა მკვდრობასა (ერსა C) შთასლად“ ხაქ. შოც. 28,10; „მკვდრობაჲ შენი ცხორება არს“ ხ. გაბ.-დაქდ. 184,2; „უთუთუ მან (მკვდრად დაწერილმან) დაუტევის ნეფ-სით მკვდრობაჲ თესი, არა მტირე პტიფი მოატყეს თავსა თესსა ერის-მთავრისაგან და მეფისა“ მ. სწ. 107,22. იხ. მკვლარი.

მკველ-ი (მკველისა) მსახური ქალი, მოახლე; გოგო: „მოუქდა ერთი მკვეალი“ მთ. 26,00; „იყოს... მკვეა-ლი ეითარცა ღეოფალი“ I, ეხ. 24,2; „იყო მკვეალი მისი ეგპტელ“ ო, დაბ. 10,1; „შემოვიდა ვეე ორთა მკვე-ვალთა თანა“ I, დან. 18,86; „შევიდოდეს მისვე მკვე-ლისა თესისა“ ო, აშოხ 2,7. იხ. მკველება.

მკველებმა: „მკველებად ღირს ვარ მე, დამანად ფერტა მონათა მათ უფლისა ჩემისათა“ ო, I მფ. 25,41. იხ. მკვე-ვალი.

მკვეც-ი პირუტყვჲ: „დაამორჩილე... ცხოვარი და ზროხაჲ ყოველივე, უფროსს მკვეცნიცა ველისანი“ C, —„დაამორ-ჩილე... ცხოვარი და ძროხაჲ ყოველივე, მერმეცა და პირ-უტყუნი ველისანი“ J, ფხ. 8,8; „ეითარცა მკვეცი მძენვარს ყოლა“ შუშ. VI, 17; „იზახოს ეითარცა მკვეც-მან“ I, ეხ. 5,28; „მკვეც-ისა სახემან მან თევზმან, რომელ-მან შთანთქა იგი“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 107,26. იხ. მკვეც-თევზი, მკვეც-მოლუაწე, მკვეცობა, მკვეცობრივი, ნამკვეცაი.

მკვეც-თევზ-ი: „ისმინე... შიგან მუცლით მკვეც-თევზისა მისგან“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 107,19. იხ. თევზი.

მკვეც-მოლუაწე: „უბრძანა მსაქულმან მან მკვეც-მოლუ-აწეთა: აღრე-აღრე მომგუარეთ მე (მკვეცი)“ H—241,400. იხ. მოლუაწე.

მკვეცობა ველურობა: „განშორე მკვეცობისა იგი სა-ხე“ ფლბ. შოც. 2,20; „მკვეცობისა და ურწმუნოებისა ნათესაეთაგან გამოჩნდეს“ იბ. რომ.-კურთხ. შოხ. 184,6. იხ. მკვეცი.

მკვეცობრივ-ი: „გულს-წყრომითა მკვეცობრივითა“ Ath.—11,248v. იხ. მკვეცი.

მკვი ნაცრის ფერი (საბა): „ესე არს სახშ მიწისაჲ მის ქუეყანისაჲ: მწუანე და მკიე“ მსკ. 68,18; „თუალნი მათ-ნი (მომტრეალეთანი) იყვნინ მკიე“ H—2261, 2262v.

მკმობარ-ი, მკმობარე, მკმობიარ-ი ხმიანი, მხმობე-ლი, ხმის გამოძლები: „მკმობარენი გულთა შინა

მათთა“ ო, ნაუმ 2,7; „არად უკმს ბუნებასა მას უჯროსა სიტყუაჲ მკმობიარი“ ბ. კეხ.-იქუხ. დღ. 40,25; „ვინ მომცეს მე ტრელი მკმობარი სიტყუთა“ ხაგ. წგ. II 81,10. „პირი არა მკმეს ღირსად მკმობარე“ მ. სწ. 281,14. იხ. კმობა; მდრ. ღამის-მკმობარი.

მკმობელ-ი. იხ. ქუეყანით-მკმობელი.

მკნე მძლავრი, მამაცი, თავდადებული, მტკიცე: „კელთა მკნეთი განამდიდრიან“ ო, აგ. ხოლ. 10,4; „ფრიად მკნე იყო იგი ბრძოლასა შინა“ ვარ. 814; „კნდე... ბრძოლასა შინა მკნე“ ო, ხიბრძ. ხოლ. 8,15; „მკნე იყავ“ ო, დან. 10,19; „მკნეო ღმრთის-მოყუარეო“ ლ. 1,8; „დასწერეთ სახელი ჩემიცა წმიდათა მკნეთი თანა“ ანდ.-ანატ. 198,20; „მკნე იყენით და მტკიცედ შერებო-ლეთ“ მსგ. 80,10; „ღელაკიო მკნე ვინ-მე პოოს“? ო, აგ. ხოლ. 81,10; „გელმოდენ და მკნე იყავ“ ო, შიქ. 4,10.

მკნე-ყოფა მმამრობაჲ; მკნობაჲ: „განძლიერდი და მკნე იყავ“ ეხ.—„განძლიერდი და მმამრობდ“ G, იხუ ნ. 1,0; „მკნე იყავ, განძლიერდი“ M,—„მკნობდ და გან-ძლიერდი“ G, შქ. 81,23.

მკნება გაძლიერება, განმტკიცება: „რამეთუ მკნდი შენ წინაშე ჩემსა ყოფად სიწმუნობისა“ ო, IV მფ. 10,80; „უამ ერთ მკნდიან“ ფხ. v, 22.

მკნედ ძლიერად, მტკიცედ: „მკნედ მიჰქნდა კულასა მათსა“ სბტ. B, 142,2. იხ. განმკნობა, მკნება, მკნობა, სძმკნე.

მკნელი-ი რომელიც ცნვიდესა: „მოვიდენ მკნეელად და ვენაქის-მოქმედდ შენა“ ო, ეხ. 81,6; „ვისმე თქუ-ენგანსა ესუას მონაჲ მკნეელი გინა მწყემსი“ DE,—„ვისმე თქუენგანსა ესუას მონაჲ, კნვიდეს ანუ მწყემსი“ C, ლ. 17,7; „მკნეელი და მთერძელი“ ო, ზარ. 6,19; „(წმმა მუღროჲ)... სარგებულ ეყოფის მკნეელსა და ზრდის ნაყოფსა“ A—82,282. იხ. კნეა.

მკნის-თაობა პირველ ინახით ქლომაჲ, ზემოჯლო-მა, საპატიო აღგილი, პირველი საჯდომი: „ეძიებენ... მკნის-თაობასა ტაძრობასა“ C,—„კნებაჲ... პირველ ინაქით ქლომაჲ პურის-კამასა“ DE, შრ. 12,88; „უუუარნ მათ მკნის-თაობაჲ ტაძრობასა“ C,—„უუუარს ზემო-ქლომაჲ პურსა ზელა“ მთ. 23,8. იხ. თაობა.

მკნობა მხნეობა, გამხნეება, (განძლიერება); მკნე-ყოფა: „მკნობდ და განძლიერდი“ G,—„მკნე იყავ, განძლიერდი“ M, II შქ. 81,28; „რომელსა შინა მკნდე ბო-დეს წმიდანი იგი“ ბ. კეხ.-40-თჲს 119,18; „ორნი იგი მო-ყუანნი მის თანა მკნდეს და ღირს იქმნეს გვრგვანა“ რთხ. 177,81; „მკნდეთ, რამეთუ უაუანა განდრეკილებათა ჩუ-ენთასა ვილოდით“ G,—„განძლიერდეთ და კულასა განდრეკილებსა ჩუენისასა ვილოდით“ ო, იერემ. 18,12. იხ. მკნე.

მკობა, მკუება იხ. დამკობა, დამკუება.

მკოლვა იხ. დამკოლვა.

მკსნელ-ი მცატოვარი, განმათავისუფლებელი: „ალუ-დგინა უფალმან მაცხოვარი ისრაშლსა“ G,—„ალუ-დგინა უფალმან მკსნელი ისრაშლსა“ ეხ.—მსგ. 2,8; „ყოლადვე... მკსნელ არს ყოვლისა სოფლისაჲ“ ფლტბ. 183,11. იხ. კსნა.

[მკუმა] იხ. დამკუმა.

მეტეოლო-ი, მეტეოლოგ-ი, კუმეოლო-ი «მეტეოლო», ყარა-
ული: „განაღებულენ მკუმეოლოთა მათ“ M.—„განაღებულენ
მეტეოლონი“ G, მხ. 7,19; „უღალდელად მკუმეოლო
ნი (მკუმეოლონი C) მისან“ ფხ. 126,1; „მკუმეოლონი
იგონის საპრობოლისანი... სეიდეს საპრობილესა მას“ ხაქ.
20, 12,8; „აღადგინეთ მკუმეოლონი“ I, იერემ. 51,18;
„როგონი იყნეს მათვარი მკუმეოლოთანი“ M, ეხო.
2,21; „იშენენ ვენ ვითარცა მკუმეოლონი (ვენავისანი), რო-
გონი მკუმეოლოდ სანწყისასა გონა სავენავესა“ მ.
სფ. 18,6; „დავადგინეთ კუმეოლონი ჩვენ ზედა“ I, ნეუმ.
4,9; „ღამე კუმეოლონი დავადგინეთ გარეშო ჩვენსა“ I,
ნეუმ. 4,22.

მეტეოლოგია იხ. კუმეოლოგია.

მეტეოლოგია ცხელი: „როგონსა შინა ცანი მკუმეოლონი
ღარღუნენ“ II პეტრე 2,12; „გეგე მე სამართალსა ზედა
გრიდ და უსამართლისა ზედა მკუმეოლონი“ მ. სფ. 202,20;
„მეტეოლონი მკუმეოლოთა ვეუდრებოლენ... ღმრთის-მშო-
ბელსა“ ი. ე. 27,28. იხ. სიმეტეოლოგია, კუმეოლოგია.

მეტეოლოგია, მეტეოლოგია «სიციხე», ხურეგება, ცხე-
ლები, სიფიციხე; გულმოდგინება: „ღავროდოილ იყო
მკუმეოლონი“ DE.—„იღა სიციხითა“ C, მრ.
1,80; „ცეცხლები მეშველი იგი მკუმეოლოგება მზისა“
შუშ. XIV, 22; „დაღებე იგი მკუმეოლოგება მან
(სიციხე მან C)“ DE, მრ. 1,81; „გეგე მკუმეოლო-
გებითა“ მხ. 68,20; „მეტეოლოგის სიციხესა ფრიად მკუმეო-
ლოგებისა მისგან, როგონ არს გულისა შინა მისსა“ მ.
სფ. 192,9; „აღებენის ვენ შორის მკუმეოლოგება
გულის-წყრომისა“ მ. სფ. 71,24; „ამას მკუმეოლო-
გებითა ბოროტითა ვენო მარჯვენასა გულისა“ ხაქ.
წიგნ. II 121,24; „ესეზომი მკუმეოლოგება აჩუნენა“
ი. ე. 21,4. იხ. მეტეოლოგია.

მეტეოლოგია: „მეტეოლოგისა ეწოდა ცხენ“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 59,

82. იხ. კვილი.

მეტეოლოგია: „გამოაჩინენ მკუმეოლონი შენნი“ I, ეხ. 47,2;
„არცა სპეტაკთა მათ მკუმეოლონი შენთა პარტი-სეიდეს (სი-
ციხელი)“ მ. სფ. 266,1. იხ. მიმეტეოლოგია, მეტეოლოგია,
მეტეოლოგია.

მეტეოლოგია (მეტეოლოგისა) პალაროსანი: „ისხენს ორ კაც:
ერთი იგი მკუმეოლონი და ერთი იგი პაპუკ“ პოვ. სტეფ.
008,10; „სწავლისათჳს... მკუმეოლონი სა გარდასრულისა,
როგონი თანამდებ იყოს საშველისათჳს“ O, ზირ. 48,8. იხ.
მეტეოლოგია.

მეტეოლოგია პალარია: „მეტეოლოგია მან გონიერე-
ბაჲ კაცთაჲ“ O, სიმრძ. სოლ. 4,9. იხ. მეტეოლოგია.

მეტეოლოგია კიბო, კეირჩიბიბი: „ღედაკაცსა მან ძუძუსა აქ-
და მკუმეოლონი“ ლიმ. 188,6; „ძუძუსა ჩემსა მკუმეოლონი მა-
ხის, როგონსა პრეჟან კეირჩიბიბი“ ლონგ. 210v. იხ.
კელომა.

მეტეოლოგია «დამკუმეოლოლი», მკუმეოლოლი: „მკუმეოლო-
ნი იგი ცათა შინა შეშვე მისა იქმნა“ იხ. რომ.-კურთხ.
მოს. 104,8; „მკუმეოლონი სასურესა ზედა“ მთ. 9,9;
„მკუმეოლონი იყო ხორეველი პირველად“ G.—„პირველად
ქორეველი იგი დამკუმეოლოლი იყო“ pb., II შჯ. 2,12.
იხ. კელომა; შდრ. თანა-მკუმეოლონი, ინაიტი-მკუმეოლონი.

მეტეოლოგია-ი, მკუმეოლოგ-ი მხედარი: „განავანიო შენგან ეტ-
ლები და მკუმეოლოგები მათ ზედა“ O, იერემ. 51,21. იხ.
კელომა; შდრ. გარეშე-მკუმეოლოლი, ზედა-მკუმეოლოლი, ზედა-
მკუმეოლოლი, თანა-მკუმეოლოლი.

მეტეოლოგია-ი მუშტი, მუშტი: „სცეს მოყუასმან მოყუასსა მკუმეოლო-
თა ანუ ქეთთა“ O, გამოსლ. 21,18; „საზრდელად მისსა
იყო მკუმეოლოლი ერთი ოსპი დამბალი“ Ier.—20,20r; „ეითარცა
მკუმეოლოლი ერთი მიწაჲ, ზღუასა შინა შთასხმული, უჩინო იქმ-
ნების“ A—85, 108r.

მეტეოლოგია იხ. უმეტეოლოგია.

6

ნარ ქართული ანბნის მე-14 ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—50.

ნანგარეზი «ძოღენი», ნანგარეზი: „ნანგარეზი
ვესლი-არა მოეღ“ M.—„ძოღენი ვესლისაჲ არა მოი-
ლეს“ G, მხ. 5,19. იხ. ანგარეზი.

ნანგარეზი ბანაკის, ლაშქრის აღდილი: „გეგე ნანგარე-
ზი ოგერი მრავლით ემით... მიერ მდინარესა“ მრთ.
A, ანტ. დ. 26r. იხ. ბაიკი.

ნანგარეზი-ი ღამილი: „ღამილი ღამისაჲ წყალსა მან
ნანგარეზი“ მ. ცხ. 210v; „ნანგარეზი ეგეითარსა კაცთაჲ
ქოროთა ზენდა, რათამცა წარმოეც ჩემდა სასუმლად ჩემ-
და?“ H—241,708. იხ. ბანა.

ნანგარეზი-ი «ნაკურეზი», ნანგარეზი, ელვა:
„ვითარცა ნანგარეზი ღამისაჲ ღამისაჲ შინა რბილიან“
O, სიმრძ. სოლ. 2,7; „ნანგარეზი ღამისაჲ ან ცეცხლისა
განგარეზიან ნაკურეზიან“ O, ზირ. 11,24; „ნანგარე-
ზი ღამისაჲ გარდამოეზილეს მსგან“ ფხ. 17,9; „ნანგარე-
ზი ღამისაჲ ნაკურეზიან დამგარეზილეთ ემადგენ“ ბ. კეს.-ეჭუხ.

დღ. 109,2; „ნანგარეზი ღამისაჲ გარდამოეზილეს მისგან“
C.—„ნაკურეზი ღამისაჲ ალგუნეს მისგან“ C, ფხ. 17,9.

[ნანგარეზი] იხ. დანგარეზი.

ნანგარეზი «ბილწებისა», მანკისა: „შესცოდეს მან
შვილთა ნანგარეზი“ G.—„შესცოდეს მან ნაშობთა
მათ ბილწებისაჲ“ pb., II შჯ. 82,6. იხ. ბილწვა.

ნანგარეზი, ნანგარეზი «ბიჭი», ნამცეცი: „ტაბლასა ქუეშე
კამედ ნანგარეზი ყრმათასა (ბიჭისაჲ ან შვილთასა DE)“
C, მრ. 7,28; „სწადინ განძლომად ნანგარეზისა მისგან,
როგონი გარდამოეზილეს ტაბლასაჲ“ C, ლ. 10,21; „მკუმეოლო-
ღეს ნანგარეზისა ტაბლასა ჩემსა ქუეშე“ M, მხ. 1,7. იხ.
ბიჭი.

ნანგარეზი-ი ბიჭი: „უწყის, თუ რაოდენი ნანგარეზი წარმო-
უღვამს“ მ. ცხ. 182r. იხ. ბიჭი.

ნანგარეზი-ი ნაჩუქარი, მოცემული: „ემამ პურსა, ნანგარე-
ზი ბიჭისა ღმრთისაჲ“ მ. ცხ. 172r. იხ. ბიჭი.

ნანგარეზი-ი დანაშაული; «გარდამავალობა»: „ესე იყავნ
თქუნდა ყოველთაჲ განწმედითა... და ყოველთაჲ ნანგარე-
ზი ბიჭისა მათისა“ G.—„იყოს თქუნდა განწმედითა“

თავან... და ყოვლისაგან გიარდაშევალობისა მათისა" *პხ.*, *რიცხ.* 18,9. *იხ.* ბრალუბა.

ნაბრძლენი-ი თურთა, ნაგლეგი: „ალიმენენ ახლოთა ნაბრძლენი თა ვითარცა ორზნი" *I*, *ეს.* 40,81. *იხ.* ბრძლენი.

ნაბრძლე-ი, ნაბრძრ-ი ბრძელი: „უაუეთუ იყოს... ნაბრძელი ნიში" *პხ.*,—„უაუეთუ იყოს... ბრძელი ნიშნოვობისა" *G*, *ლევიტ.* 13,2; „ყოველი ნაბრძრ-ი მისი მის შინა მოგოზა თიქითა" *O*, *ხიბრძ.* *ხოლ.* 18,14. *იხ.* ბრძელი.

ნაბძარ-ი კრილი, ნაბზარი: „ქორცთა მათთა ზედა არა განიკუთნენ ნაბძარი" *G*, *ლევიტ.* 21,5. *იხ.* ბძარა.

ნაგებ-ი «ნაზორევი», «ნაგერპავი», ძლენი: „ქამა ერმან ნაგებთა მათთა" *Fr.*,—„ქამა ერმან მან ნაგერპავი იგი მათი" *პხ.*, *რიცხ.* 25,2; „ქამეს ნაგებთა დამშორისა" *ფხ.* 105,28; „ასუელით ღვოსა ნაგებთა მათთა" *GM*, *II* *ფ.* 82,88; „აიძულდა... რამთაშუა ნაგებთა მით კერპთადა პირ-იგნეს" *H*—811,408. *იხ.* გება.

ნაგევი-ი ნაგავი; წილა: „შემირაცხის იგი ნაგეველ" *ფლპ.* 3,8; „გობნევიან საფასენი, ვითარცა ნაგევენი" *მ. ცხ.* 51*r*; „ლიდებამ ამის სოფლისა... ნაგეველ შეპარაცხა" *ი. ე.* 10,6. *იხ.* გვა.

ნაგოზ-ი ნაღესი: „სადა არს ნაგოზი იგი თქუენი, რომელ განკოზეთ" *I*, *იუდე.* 18,12; „წერდა წინაშე... ნაგოზსა კედლისასა სახლისა მის მეფისასა" *O*, *დან.* 3,6. *იხ.* გოზა.

ნაგრტენ-ი *იხ.* ნაყრტენი.

ნაგრძნებ-ი: „შიილე ნაგრძნებთა ესე, შექამე და მოკუელ" *Sin.*—11, 248*v*. *იხ.* გრძნება.

ნაგუდალ-ი (ნაგუდლისა) «ნაგუერდალი», ჩამიჩი: „რომელი იქმნების ვენაქისაგან ღვთა ნაგუდლითგან" *პხ.*,—„რაოდენი იქმნებთან ვენაქისაგან ღვთა ნაგუერდლითგან" *G*, *რიცხ.* 8,4.

ნაგუმ-ი ნაცემი, წყულულება: „არა არს... არცა ნაგუმ" *I*, *ეს.* 1,8; „დაბანა იგინი ნაგუმისიგან" *საქ.* *მოც.* 18,88; „ვითარ განიკურნე მეცხელად ნაგუმთა მაგათგან გესლისა მის გულისაგან" *ფლპ.* *მოც.* 8,28; „ნაგუმე მთა მისთაგან კუენეს" *Sin.*—11,88*r*. *იხ.* გუმე.

ნაგუერდალ-ი (ნაგუერდლისა) «ნაგუდალი», ჩამიჩი: „რაოდენი იქმნებთან ვენაქისაგან ღვთა ნაგუერდლითგან ვიდრე ნატყუადმდე, არა კამოს" *G*,—„რომელი იქმნების ვენაქისაგან ღვთა ნაგუდლითგან ვიდრე ნატყუათმდე, არა სუას" *პხ.*, *რიცხ.* 8,4.

ნალ-ი «შემწე», დამხმარი, «მიმზღური», დაქირავებული, მუშა: „მის თანა ნალი" *O*,—„შემწენი მისნი" *I*, *III* *მთ.* 20,18; „იყო ვითარცა ქსელი ნალთა (ნაქრალთა *O*) მოხლბული მოკუელად" *I*,—„ვითარცა ქსელი მიმზღურისა, მოხლბულისა გამოკუელად" *პხ.*, *ეს.* 88,12; „ვინ... ნალთა მათ ვერემისთა" *O*,—„ვინ... მიმზღურნი ვერემისნი" *პხ.*, *ეს.* 88,1. *იხ.* მონადება.

ნალალუ-ი «წარმომატყულობელი»: „სიკუთლე წარმომატყულობელი თელთა თქუენთა" *G*,—„მოკუელი... სიკუთლე და ნალალუკად თელთა თქუენთა" *პხ.*, *ლევიტ.* 24,16.

ნადგურ-ი ბაკი, სარჩეხ: „მოვიდა საულ ნადგურსა სამწყსოთასა" *I*, *I* *მთ.* 24,4. *იხ.* ღვომა.

ნადებ-ი *იხ.* ღება; შდრ. თანა-ნადები.

ნადინებ-ი *I* *ნშტ.* 12,16. *იხ.* ღინება; შდრ. გამონადინები.

ნადირ-ი ნანადირევი: „მინადირე ნადირი" *ღაბ.* 27,8 „ნადირი ღომთაჲ არს კანკარი უღაბნოს" *O*, *ზირ.* 12,28; „აღავსა ნადირითა ბუღმ მისი" *O*, *ნაუმ* 2,12; „ჩემი არს... ნადირი მათაჲ" *ფხ.* 49,10; „იქმნის თეუზი იგი ნადირ განშაღებულ მზაკუარისა მისთჳს" *ბ. კეს.* *ექუს.* *ღლ.* 100,10; „ეძიებ იგი (ძალდი) კელსა ნადირისასა" *ბ. კეს.* *ექუს.* *ღლ.* 180,1. *იხ.* მონადირებელი, მონადირე/მენადირე, ნადირება/ნადირობა, სანადირო.

ნადირება, ნადირობა მონადირება, დაქერა: „განველ ველად და მინადირე ნადირი" *ღაბ.* 27,8; „უნადირეა ღომთა საზრდელი" *M*, *იოზ* 88,80; „რომელი ინადირობდა ნადირთა ველისათა" *მ. ცხ.* 488*r*.

ნადირება, ნადირობა დაქერა: „სდევით ბაღმ თქუენი ნადირებად (ნადირობად *DE*)" *ლ.* 5,4; „მოწამე არს თეუზთაჲ იგი ნადირობაჲ" *კ. იერ.* *აღღ.* 168,10; „მტაცებელსა მის მიეცა სიმბაჲლე ფრჩხილთაჲ ნადირობისათჳს" *ბ. კეს.* *ექუს.* *ღლ.* 110,83. *იხ.* ნადირი.

ნავ-ი ხომალდი: „აღქდა იგი ნავსა" *მთ.* 8,23; „გამაღდინეს ნავი ქუეყანად" *ლ.* 5,11; „ნავი განუშაღონ მას" *მრ.* 3,8; „მათაგან იქმნა და გამოვიდა (განვიდა *U*) ნავითა ასურეთად" *საქ.* *მოც.* 18,18; „ნავი დაიქცა ზღუას შინა" *მ. ცხ.* 218*r*. *იხ.* მენავე, სანავე.

ნავასარელ-ი ახალწლის (თეე): „თთუესა ნავასარელისა" *საქ.* 80,2.

ნავთ-სადგურ-ი ნავთ-სადგომი: „მოიღეს ნავთა ნავთხიდგურთა მათ" *I* *ეზრა* 3,55; „ვითარცა ნავთ-სადგურსა მშვდობისასა შევედრებელი" *ოქრ.* *მარხ.* *და* *იონ.* 101,16; „მადლობით წარკვანდის ნავთ-სადგურისა მის მიმართ ქრისტესისა" *შუშ.* *XVII*, 5. *იხ.* სადგური.

ნავთ-საყუდელ-ი (ნავთ-საყუდლისა) «განსასყუნებელი», ნავთსადგური: „მიუძღუა მათ ნავთ-საყუდელსა (განსასყუნებელსა *U*) ნებისა მათისასა" *ფხ.* 108,80; „რამთა მიეწინეთ ნავთ-საყუდელსა მას მშვდობისასა" *მხკ.* 42,8; „მადლობითა წარკვანდის მას ნავთ-საყუდელისა ყოველთაჲსა ქრისტესა" *შუშ.* 51,10. *იხ.* საყუდელი.

ნავის-მავლინებელი-ი მენავე, «ნავის-მართებელი»: „ვიითარცა ნავის-მავლინებელი შინა ღელუათა ღაინთჳ" *O*,—„ვითარცა ნავის-მართებელი მრავალთა შინა ღელუათა" *პხ.*, *იგ.* *ხოლ.* 28,84. *იხ.* მავლინებელი.

ნავის-მართებელი-ი «ნავის-მავლინებელი»: „ვითარცა ნავის-მართებელი მრავალთა შინა ღელუათა" *პხ.*,—„ვითარცა ნავის-მავლინებელი მრავალთა შინა ღელუათა" *O*, *იგ.* *ხოლ.* 28,84. *იხ.* მართებელი.

ნავის-მოქმედ-ი: „თუნიერ... გალტოზთა და მევენავეთა და ნავის-მოქმედთა... ღავრისა დამპირება უღონო არს" *ი. ე.* 20,25. *იხ.* მოქმედი.

ნავის-სადგურ-ი: „ვიდრემის შეიწინეს ნავის-სადგურსა მას სასუფეველისასა" *Ath.*—11,288*r*. *იხ.* სადგური.

ნავის-სახერველო-ი დაძა სანავეთაჲ, საქე: „მოგარუეს ზენ საქელ ნავის-სახერველოთა (ნავის-სახერველოთა) O) „I.—„მოღებულ იქმნეს ქმნად შენდა ანძათა სანავეთა“ pb., ეჭვ. 27,5. იხ. ზერვა; სახერველო.

ნავის-ხლვა ნაოსნობა: „უპი ნავის-სლვისაჲ დავს-ვალა“ მრთ. A, ანტ. დ. 19r. იხ. სლვა.

ნავის-უფალო-ი მენავე: „ნავის-უფალსა და მენავეთ-მოძლუარსა ერჩა“ ხაქ. შოც. 27,11; „ნავის-უფალსან ვინმე მორარუა მას ოქროჲ“ მ. ცხ. 287v. იხ. უფალი.

ნაველ-ი (ნავლისა) ნაღველი, ზაფრა, სიმწარე, ჟუსუბია: „ალავსეს ღრუბელი ერთი ძმრითა და ნაველ-ითა“ C, „ღრუბელი ალავსეს ძმრითა მით უსუპსა თანა“ DE, ი. 19,29; „მისცეს მას სუმაღ ძმარი, ნაველ-ითა შეზავებული“ მთ. 27,84; „უმწარეს ნაველისა ჰყო“ O, ოგ. ხოლ. 5,4; „სიმწარესა ნაველისასა თანა ზერულ ცოდვისა გზადჲ შენ“ ხაქ. შოც. 8,28; „იყვენ თქუნდა ნაველე“ G, რიცხ. 11,20; „დავიზრებთა შევი ოგა ნაველეო და სიმწარე მისა“ H—822,4r.

ნაზეთაფ-ი ზეთის ჭურჭელი: „ჭურჭელი... რომელსა ზეთი შთაისას, ნაზეთაფი არს“ მ. ცხ. 280r. იხ. ზეთი.

ნაზირველ-ი წმინდა, აღთქმული, ნაზირი: „ნაზირველ ღმრთისა იყოს ყრმაჲ მუცლითგან“ G, „წმიდაჲ ღმრთისა იყოს ყრმაჲ იგი შობიდან მისით“ M, „ნაზირი ღმრთისაჲ იყოს ყრმაჲ იგი შობიდან მისით“ pb. მსჯ. 18,5.

ნაზოგალ-ი ნახევარი: „ღრაქმე ერთი თავად-თავად ნაზოგალი სიკლისაჲ“ O, გამოხლ. 88,28. იხ. ზოგა.

ნაზორევი-ი (ზორვილი), შეწირული, მსხვერპლი, ტოზიკობა, ნაგები; „ნაქერპავი: „ცმელსა ნაზორევითა მათასა სქაძლით“ pb., „ცმელსა ზორვილითა მათასა სქაძლით“ G, II შჯ. 82,88; „გემოჲ იხილუ ნაზორევისაჲ“ ლონგ. 189,20; „არცა ესუ ღვწო ნაზორევისაგან“ M, „არცაჲ სადა ესუ ღვწო ტოზიკობით“ O, ეხთ. 14,17; „განეყენენ ოგინი ჭამად ნაზორევითგან კერპათსა“ ხაქ. შოც. 15,20; „ჭამა ერმან ნაზორევითა მათაჲ“ Fr., „ჭამა ერმან ნაგებთა მათაჲ“ G, „ჭამა ერმან მან ნაქერპავი იგი მათი“ pb., რაფხ. 25,2. იხ. ზორვა.

ნაზოქ-ი, ნაზუქ-ი ნაზი, წმინდა, წვრილი, მსუბუქი: „ბუნებაჲ ჰერისაჲ ნაზოქ არს“ (ნაზუქ არს—var.) გრ. ნოხ.-144,25.

ნათება, ნათობა: „ცეცლი იგი ძლიერად ნათებიან“ მ. სწ. 182,16; „კაცისათჳს ვარსკლავნი ნათობენ“ მ. სწ. 86,9; „გერე ნათობდინ ნათელი თქუნენ წინაშე კაცთა“ მთ. 5,16; „ნათელი იგი ბნელსა შინა ნათობს“ ი. 1,5; „იღნებულა ნათობდა“ ი. 5,35.

ნათობა: „განსრულდეს ნათობაჲ მთიებისაჲ“ მ. სწ. 128, 82. იხ. ნათელი.

ნათელ-ი სინათლე, სანთელი, ანკარა, ბრწყინვალე, სხივი, მთიებია: „იხალა ნათელი დიდი“ მთ. 4,18; „ნათელი იგი ბნელსა შინა ნათობს“ ი. 1,5; „უფალი არს ნათელ ჩუბა“ O, შიქ. 7,8; „თელაჲ ჩუბთა ნათელი“ ფლკტ. 140,18; „ნათელი სანთლისა მის მისისაჲ ბრწყინვალელ მოველოდჲ უფლსა მას მოქცევისა ქორწილით“ ჟომა შოც. 15,84; „ღმინაღჲ დიდი ნათელი“ O, ესთ.

1,10; „თელი... ნათელ იყოს“ მთ. 0,22; „ნათელი იყო პირითა“ მ. ცხ. 184v; „არა არს ნათელი მას შინა“ O, აშოხ 5,20; „ბრწყინვალე არიან ვითარცა ნათელი სოფლისანი“ B, „ბრწყინვენ სოფელსა შინა ვითარცა მთიებნი“ A, სხსტ. 148,20.

ნათელ-სუმა სინათლის ამობრწყინება: „პურიათა შორის იყო ნათელ-სუმა და სიხარულ“ O, ესთ. 8,16. იხ. განმანათლებელი, განათლება, განუნათლებელი, უნათ-ლესი, ნათება/ნათობა, სანათლო, სინათლე, უნათლო, მნათობი.

ნათელღებულ-ი მონათლული: „არა პურიად იყო, არამედ ნათელღებული“ მ. სწ. 281,1; „ნათელ-მეცით მე, რამთა ქრისტიანს განვიღე ამიერ სოფლით და მივიღე წინაშე ღმრთისა ნათელღებული“ ლიბ 00,18. იხ. ღებული; შდრ. ახალნათლღებული.

ნათესავ-ი «თესლი», «ნათესავობა», «ტომი»; «თუხი», «თუხთავანი», «წარმართი», «სასუმელი», ჩამდამავალი, მოდგმა, გვარი, მახლობელი; «ერადი»; «ნათესავობისაგანი»: „გამოვლეს კაცი ნათესავისაგან მისისა“ Fr., „გამოვიღეს კაცი თესლისაგან მისისა“ G, რიცხ. 24,7; „ნათესავისაგან ელიმელიქისა“ M, „ნათესავობისაგან ელიმელიქისა“ G, რუთ 2,1; „მოვიღეს ნათესავი მისი“ pb., „მოვიღეს თუხი“ G, ლევტ. 25,25; „ნათესავ ჩემდა ხარ“ MO, „სასუმელი ხარ შენ“ G, რუთ 8,8; „მოვიყენეთ ერადად“ G, „წარმოადგონოთ ნათესავად-ნათესავად“ M, ისუ 5, 7,14; „ნათესავი ცა არს ჩუენდა“ MO, „თუხთავანი ჩუენთად არს“ G, რუთ 2,20; „საწამებლად ყოველთა ნათესავთჲ (წარმართთა DE)“ მთ. 24,14; „ნათესავი მესამე შევიღეს ეკლესიაღ უფლისა“ G, II შჯ. 28,8; „განანათლა და შეამკო ნათესავი და ენაჲ ჩუენი“ ი. ე. 51,11; „რომელი-იგი იყო ნათესავი ელიმელიქისი“ pb., „დამთხვა იგი დამთხუევით ნაწილსა ყანისა ბოროხის ნათესავთ-ბისაგანისა ელიმელიქისისა“ G, რუთ 2,8; „ნათესავი არს შენი“ G, ლევტ. 18,14; „მოვიდა სუსანა და... ყოველ-ნი ნათესავნი მისნი“ O, დან. 18,80; „მოუწოლა... ყოველსა ნათესავსა მისსა“ ხაქ. შოც. 7,14; „ძენო ნათესავისა მისი აბრაჰამისნი“ ხაქ. შოც. 18,28; „არავინ დაშთა გარნა ნათესავი ბოლო იუდაჲსი“ O, IV შჯ. 17,18; „არავინ არს შენსა გარემე ნათესავ“ O, რუთ 4,4; „ეძიებდეს მას ნათესავთა შორის მისთა და მეცნიერთა“ ლ. 2,44.

ნათესავ-ი ჯორციელ-ი სახლეული, ოჯახი: „მიუშენეს მას ჯორციელთა მისთა ნათესავთა“ მ. ცხ. 107r.

ნათესავთა რიცხუ აღწერა: „გმოვე წიგნი ერთი ნათესავთა რიცხჳ“ O, ნეემია 7,6.

ნათესავით შარავანდედთა-ნი მეფის გვარისანი (ფლკტ. 145,27). იხ. თანამონათესევობა/თანამონათესაობა, ნათესავობა/ნათესავობა/ნათესევობა, ნათესავობისაგანი, უცხო-ნათესავი, უნათესავი.

ნათესავ-ნი კაცობრიობა: „ერთი ბოლო ნაწილი ნათესავთაჲ აცხოვნა“ იბ. რომ.-კუროთხ. მოს. 162,1.

ნათესავობა იხ. ნათესევობა.

ნათესავ-ტომ-ი ხალხი: „მეცნიერ ხარ ნათესავ-ტომი“ ს ა ჩემისა წინანდელისა“ ანტ. ანტ. 218,5. იხ. ტომი,

ნათესეობა, ნათესავობა, ნათესევობა (ნათესავი), «თანამონათესაობა», ერი, ხალხი, თესლ-ტომი: „ნათესეობისაგან ელიმელიქისა“ *გ.*—„ნათესავისაგან ელიმელიქისა“ *რუთ* 2,1; „თქუა მათლამი და ყოვლისა მიმართ ნათესავობისა სახლისა“ *გ.*—„ეტყოდა მათ და ყოველსა ნათესავსა სახლისა მამის-დედისა მისისათა“ *მ.*, *მსჯ.* 9,1; „უკუდავება არს ნათესავობაჲ სიბრძნისაჲ“ *ო.*—„უკუდავება არს თანა-მონათესაობაჲ სიბრძნისაჲ“ *პხ.*, *სიბრძ.* *სოლ.* 8,17; „კაცი და ნათესავობაჲ მისი განავლნეს“ *გ.*—„კაცი იგი და ნათესავი მისი... განურტევს“ *მ.*, *მსჯ.* 1,25. *იხ.* ნათესავი; *შდრ.* თანა-მონათესევობა/თანა-მონათესაობა.

ნათესავობისაგან-ი (ნათესავი): „დავმოხუა იგი დამთხუევით ნაწილსა ყანისა ბოროზის ნათესავობისაგანისა ელიმელიქისა“ *გ.*—„რომელი-იგი იყო ნათესავი ელიმელიქისა“ *პხ.*, *რუთ* 2,8. *იხ.* ნათესეობა.

ნათელით-აღქუმა მონათლვა, ნათლიად დადგომა: „ნათელით-აღიქუა იგი გრიგოლ პატრიკიან“ *დ. დ.* 125,28. *იხ.* აღქუმა.

ნათლის-მოცემა მონათლვა: „მოსცა მას ნათელი... ფილეტიონ“ *ფლკტ.* 160,1. *იხ.* მოცემა.

ნათლის-სახე ნათელი, სხივიანი: „ყოველი სიბრავლს დანთქმულთაჲ... აღმოქდა დაკბულსა მას ნათლის-სახესა ქუარისასა“ *ფლკ.* *მოც.* 8,85. *იხ.* სახე.

ნათლის-ღება მონათლვა; განათლება: „ნათელ-იღებდეს მისგან“ *მთ.* 8,8; „ნათელ(ს)-იღებდეს მამანი და დედანი“ *ხაქ.* *მოც.* 8,12; „ნათელ-იღე, ნათელ-იღე, იერუსალიმ“ *ი.*, *იხ.* 00,1; „ჭრისტს ნათელ-სიღებეს, თანა განვნათლეთ“ *მრთ.* *ბ.* *გრ.* ნაზ.-ნათლდ. 814.

ნათლის-ღება (ნათლის-ცემასა): „ქადაგებდა ნათლის-ღებასა (ნათლის-ცემასა *ც*) სინანულსასა“ *მრ.* 1,4; „რომელი თუთ ნათლის-ღებასა წადიერ იყო“ *ხ.* *გაბ.*-*მოც.* *საქ.* 90,14. *იხ.* ღება.

ნათლის-ცემა მონათლვა; განათლება: „მე ნათელ-ცემა თქუენ“ *მთ.* 8,11; „თიანე ნათელ-სცემდა წაღთ-სა“ *ხაქ.* *მოც.* 1,6; „არავის თქუენგანსა ნათელ-ვეც“ *ი კორ.* 1,14; „ტირილი ნათელ-სცემს კაცსა“ *მ. ცხ.* 87V.

ნათლის-ცემა (ნათლის-ღება): „ქადაგებდა ნათლის-ცემასა (ნათლის-ღებასა *DE*) სინანულსასა“ *მრ.* 1,4; „ნათელ-იღეს ნათლის-ცემითა იუენესითა“ *ლ.* 7,28. *იხ.* ცემა.

ნათობა იხ. ნათება.

ნათქუამ-ი აღთქმული: „ხოლო ნათქუამი შენი მიუც შეილთა შენთა“ *ბაბ.* 47,22. *იხ.* თქუმა.

ნათხევ-ი (ნათხევარი, ნარწყვეი): „ვითარცა ძალლი რაჲ მიიქცის ნათხევსა თქსა“ *ო.*—„მიიქცის თქსა ზუღა ნათხევარსა“ *პხ.*, *იგ.* *ხოლ.* 20,11. *იხ.* თხევა.

ნათხევარი-ი ნარწყვეი, (ნათხევი): „ძალლი მიექცა თქსა ნათხევადსა“ *II პეტრე* 2,22; „ვითარცა ძალლი რაჲ მიიქცის თქსა ზუღა ნათხევარსა“ *პხ.*, — „ვითარცა ძალლი რაჲ მიიქცის ნათხევსა თქსა“ *ო.*, *იგ.* *ხოლ.* 20, 11. *იხ.* თხევა.

ნათხენ-ი (კოწოლი, თხზული, ნაწნავი, ქსოვი-ლი): „უკუეთუ დაქსოო შუღი ნათხენი თავისა ჩემისაჲ საგუასლსა თანა“ *გ.*—„უკუეთუ დაქსოო შუღი ესე კოწო-ლი თავისა ჩემისაჲ საგუასლსა თანა“ *მ.*, *მსჯ.* 10,18; „დაჰყვნა შუღნი ნათხენი თავისა მისისანი“ *გ.*—„და-ჰყვნა შუღივე იგი კოწოლი თავისაჲ“ *მ.*, *მსჯ.* 10,19; „ნათხენი თავისა შენისაჲ ვითარცა პორფირი“ *მ.*, — „ნათხენი თავისა შენისაჲ ვითარცა ძოწველი“ *ო.* *ქება* 7,5; „თხზიდეს სირასა... და ნათხენი იგი გარ-დავიღოდა ზმ საჩუქრით“ *მ. ცხ.* 101V. *იხ.* თხევა.

ნაკადული-ი ნაკადი, რუ, ლელე: „ნაკადული წყალ-თანი გარდამოდოდეს თელთა ჩემთა“ *ფხ.* 118,186; „ქუე-ყანასა მას წყრიელსა ნაკადულეზი ვავლინო“ *ი.*, *იხ.* 41,18; „მექუნა მე ნაკადული იგი მდინარე ღიდ“ *ო.*, *ზარ.* 24,48; „გარდამოდეს ნაკადულსა ცრემლთასა“ *მ. ცხ.* 02r; „ნაკადული სისხლისანი გამოვლენ ღვძლისაგან“ *გრ.* *ნოხ.*-*კაც.* *აგბ.* 224,12.

ნაკერპავ-ი (ნაგები, ნაზორევი), შეწირული, მსხვერპლი: „ჰამა ერმან ნაზორეთი (ნაგებთა *ც*) მათთაჲ“ *Fr.*—„ჰამა ერმან მან ნაკერპავი იგი მათი“ *პხ.*, *რცხ.* 25,2; „ნაკერპავი იგი რაჲ-მე არს?“ *Q.*—„ნა-გები იგი რაჲ არს?“ *პხ.*, *I კორ.* 10,19; „ნაკერპავი-თა პირ-იქსნიდეს“ *H*—841,471. *იხ.* კერპი.

ნაკლულ-ი მონატრული: (I მუ. 21,15*), რომ აკლია, ნაკლულევანი, ნაკლები: „იშვის კაცი სულელ და ნა-კლული გონებითა“ *მ. სწ.* 810,10; „მოძულე ესე ყოველი ჭირი და შრომაჲ სოფლისა ამის ნაკლულისა“ *მ. სწ.* 115,29; „აჲ მაქუს ორჟუცდათხუთმეტი წელი, სამით თოჯთ ნაკლულ“ *ხაქ.* *წიგ.* *II.* 128,81. *იხ.* კლება.

ნაკლულემა მონატრულობა, (ნაკლულევანება): „ყო-ველთა შინა ზრუნვასა ერთი არს მეტი, ხოლო ტკბილი იგი დღეთმოგელი ნაკლულემაჲსა იყოს“ *ო.*—„ყოველთა შინა ზრუნვასა არს აღმატება, ხოლო ტკბილი და უმწუხარო ნა-კლულემაჲსა შინა იყოს“ *პხ.*, *იგ.* *სოლ.* 14,24. *იხ.* ნაკლული.

ნაკლულევან-ი მონატრული, რომელსაც აკლია, (მო-კლებული, ღარიბი, მცირე, უსრული; (მოქენე): „ნაკლულევან იყოს პერითა“ *ო.*, *იგ.* *სოლ.* 9,18; „ქართ-ლისა ქუეყანაჲ დიდად ნაკლულევან არს წიგნთაგან“ *ე.*-*ე.* 28,18; „რომელი მისცემდეს გლახასა, არა ნაკლულევან იყოს“ *ო.*, *იგ.* *სოლ.* 28,27; „სიმიდრისაგან მცონარნი ნა-კლულევან იქმნიან“ *ო.*—„მცონარე სიმიდრისა მოკ-ლებულ იქმნებიან“ *პხ.*, *იგ.* *სოლ.* 11,10; „იყუნენ... ნა-კლულევან მდღევრისაგან საზრდელსა“ *იკ.* 2,15; „ნუ დაევენებ კეთილის-ყოფასა ნაკლულევანისასა“ *ო.*, *იგ.* *სოლ.* 8,27; „ეინ არს ნაკლულევანი ცნობითა?—რო-მელსა ეგონოს თავი თჳსი ბრძენ“ *Alh.*—17,291r; „ნუ მოჰ-ხუეჲ სასიყდელსა... ნაკლულევანსა“ *მ.*—„არა დაჰ-ლო სასიყდელსა... მოქენისასა“ *გ.*, *II მქ.* 24,14. „ვიქმენ გლახაჲ და ნაკლულევან“ *თმა* *მოც.* 18,18; „არა ნა-კლულევან იყო ეტლითა“ *ს.* *გაბ.*-*დაქდ.* 188,8; „ნაკლუ-ლევაჲსა მას უმეტესი მისცა პატრივი“ *I კორ.* 12,24; „ვეთილ არს შენი საშველი... ძალითა ნაკლულევანისათჳს“ *ო.*—„ვეთილ არს საშველი შენი კაცისა... მოკლებულსა

* წყარო დანქრითა მიწერილი (რედ.).

ძალათა" *px.*, *წიკ.* 41,8; „პიოპს თავსა თვსა... ნაკლულევანად ყოვლისაჲცე სათნოებისა" *მ.* *ცხ.* 801r.

ნაკლულევანი გონებითა ქუთანაკლები, მძოკლე ქუთსა: „არაჲა ჟჳს საბრძნო ნაკლულევანსა გონებითა" *ო.* *გ.* *ხოლ.* 18,2; „ვითარცა ვენაჲ—კაცი ნაკლულევანი გონებითა" *ო.* „ვითარცა მევნაჲ—კაცი მოკლე ქუთისა" *px.*, *გ.* *ხოლ.* 24,80.

ნაკლულევანი გულითა ქუთანაკლები: „ნაკლულევანმან კულითა ვითარ უძლოს გულისხმის-ყოფად?" *ო.* *წიკ.* 18,28. *იხ.* ნაკლული.

ნაკლულევანება ნაკლებობა, სიღარიბე, სიგლახაკე; მონატრულობა; სიმცირე; წნაკლულება: „ნაკლულევანებისაგან თვსაჲ ყოველი, რაჲცა აქუნდა საცობრებელად, შეწირა" *ლ.* 21,4; „მოავლინოს შენ ზედა უბოვარებაჲ და ნაკლულევანებაჲ და უნაყოფოებაჲ" *მ.* *II შჳ.* 26,20; „ზეგდეჲ ნაკლულევანებასა მისსა და ნე წარადგინებ მას გელთარდელად" *ო.* „სიგლახაკი. სათვს მისსა ნე მიჰაქცე მას ცალთვსა" *px.*, *წიკ.* 29,12; „პერსა მისსა ნაკლულევანებით ქამდენ" *ო.* *ეჳეკ.* 12,19; „ნაკლულევანებითა გონებობათა" *ო.* *გ.* *ხოლ.* 8,22; „მოავლინოს... გიშოვებითა და ნაკლულევანებითა ყოვლისაგან" *მ.* *II შჳ.* 28,48; „ნაკლულევანებისაგან თვსაჲ ყოველი... შემოწირა" *მ.* *12,44*; „ტებლი იგი დუთმოზელი ნაკლულევანსა იყოს" *ო.* „უწუხარო ნაკლულევანებასა შინა იყოს" *px.*, *გ.* *ხოლ.* 14,24. *იხ.* ნაკლულევანი.

ნაკლულევანად-ი დამცირება, არასრულყოფილი: „სარცხელ არიელ... და ასელი ნაშობი ნაკლულევანად" *ო.* „საღვმელ... ასელი დამცირებასა ზედა იქნება" *px.*, *წიკ.* 22,8. *იხ.* ნაკლულევანება.

ნაკრტენი, ნაკრტენი ბუმბული, ფრთა: „ფრინავს იგი ჰაერთა შინა არა თუ ფრთითა ნაკრტენისაჲთა" *ბ.* *კეხ.-ქჳს.* *ლ.* 118,17; „თუთ ნაკრტენითურთ არცა ხოლო თუ ნასპალი ვარ სირაქლემისა კუერცხისა" *ბალ.* 59,8; „აქუს ბენებასა შინა თვსა სავმარი განრინებისათჳს... ვითარცა... მფრინველთა ნაკრტენი და ფტერასა საწერტელი" *გ.* *წიკ.* *აგებ.* 152,24; „ნაკრტენი მუცლისა მისსაჲ ჰკურნებს თელთა" *ფიწ.* VI, 8.

ნაკუეთი ნაკუეთი, ნაწილი, ნაჭერი; წნატყეცია: „განქნა ლოღო იგა ზუთად ნაკუეთად" *მ.* *ცხ.* 247r; „მოაღო ერთი ნაკუეთი მწჳს და მიუბყრა ბერსა" *მ.* *ცხ.* 125r; „დასრულა ესე ნაკუეთი გელითა ჩემ გლახაკსა სემონისათა" *Ath.*—12,220v; „ნაგურდლოთგან ვიდრე ნაკუეთამდე არა სეს" *px.*—„ნაგურდლოთგან ვიდრე ნატკეცადმდე არა სეს" *გ.* *რცხ.* 8,4. *იხ.* კუეთა.

ნაკურცხალი-ი წნაბერწყალი, წაბერწყალი, ცეცხლი: „ნაკურცხალი იდეგზნეს მისგან" *ქ.* — „წაბერწყალი იდეგზნეს მისგან" *ქ.* *ფხ.* 17,9; „ნაკურცხალი იდეგ და თვეზი ერთი მის ზედა" *ი.* 21,9; „მოაღოს სესე საეეებური ნაკურცხალი ცეცხლისაჲ" *გ.* *ლევბ.* 16,12; „აღესე მქელი შენი ნაკურცხალითა ცეცხლისაჲთა" *ი.* *ეჳეკ.* 10,2; „ნაკურცხალი იდეგზნა" *ი.* 15,12; „ჰურთ თუ ნაკურცხალსა, იდეგზნე ცეცხლი" *ო.* *წიკ.* 28,14; „წაბერწყალსაგან ცეცხლისა განმრეღლან ნაკურცხალინი" *ო.* *წიკ.* 11,84. *იხ.* განაკურცხლება, წაბერწყლება.

ნაკურთხევი-ი დალოცვილი: „ბორკილი იგი ფერკთაჲ ბრძანოს საცოდ და ნაკურთხევედ ყოველთათჳს" *შუშ.* XVII 12. *იხ.* კურთხევა.

ნამარგელი-ი ეკალი: „მაჲეთუ აღმოჰფხერა აგარაკისაგან შენისა მცირე იგი ნამარგელი... დიდი ყანობირები შეიქმნეს" *მ.* *ცხ.* 43r. *იხ.* მარგელა.

ნამალევი-ი: „განუხუნის წინაშე მისა ნამალევი იგი გულის-სიტყუათანი ძნელოვანი" *მ.* *სწ.* 801,32. *იხ.* მალა.

ნამარგევი-ი განძი, საცავი, შესანახავი, მიბარებული ქონება: „ნამარგევისაგან, რომელი მე მივეცი, ესე ნაშენები აღაშენა" *მ.* *ცხ.* 208v; „მივეცი მაგას ნამარგევიდ ოქროჲ ფრიადი" *მ.* *ცხ.* 209v; „მოამცეს მე ნამარგევი ჩემი" *მ.* *ცხ.* 290v; „სადა დასდე უცხოჲ იგი ნამარგევი" *მ.* *ცხ.* 420r; „რომელმან მისცა ნამარგევი" *მ.* *ცხ.* 420r; „ამას კაცსა ნამარგევიდ მოგიუთალა" *მ.* *სწ.* 291,10. *იხ.* მარგევი.

ნამგლევი-ი მგლისაგან კბილგაკრული: „ცხოვარი იგი ქრისტესი ნამგლევი იქნა" *ბ.* *კეხ.-10-თჳს* 121,7. *იხ.* მგელი.

ნამღლევი *იხ.* ნანღლევი.

ნამეტავი, ნამეტნავი-ი მებტი, წნეშტი, ზედმეტი, უმეტესი: „ნამეტნავისაგან (ნეშტისაგან C) მათისა შემოწირეს" *მ.* *12,44*; „ნამეტნავ არს ჩემდა მიწერად თქუნდა" *px.*—„მეტ რაჲმე მისს მიწერად თქუნდა" *Q.* *II კორ.* 9,1; „სხუაჲ იგი ნამეტავი და ნეშტი იგი, რომელი იყოს საჳმრისაგან ტაძრისაჲსა" *ო.* *I ეჳრა* 8,20; „უგუნური ნამეტავისაგან გულისა იტყჳს" *ო.* *ეკლ.* 2,15; „ნამეტავისაგან გულისა პირი იტყჳს" *მთ.* 12,84; „რაჲ არს ნამეტნავ კაცისა" *ო.* *ეკლ.* 6,11; „მივეც გლახაკთა ნამეტავისაგან სიმდიდრისა შენისა" *მ.* *სწ.* 174,29; „თარგმანებაჲ წიგნთაჲ აქუნდა ნამეტნავად ყოველთა სათნოებათა" *ი.* *ე.* 47,12; „არაჲაჲ დაჰბადა ღმერთმან ჩუენთჳს ნამეტნავად, არცა ნაკლულად" *ბ.* *კეხ.-ქჳს.* *ლ.* 120,6. *იხ.* მეტი.

ნამეტაობა ზედმეტობა: „არაჲაჲ იშოვების დაბადებულთა შინა ნამეტაობაჲ გინა ნაკლულევანებაჲ" *ბ.* *კეხ.-ქჳს.* *ლ.* 128,28. *იხ.* ნამეტავი.

ნამთაული-ი საზომი: „საზომ სამკვდრებელისა მისისა (იქმნა) ისრაელი" *გ.* *II შჳ.* 82,9.

ნამუსრევი-ი წნატყეცია, დამუსრევილი, ნამსხვრევი; კოტორი: „რაოდენი გოდორი სავსე ნამუსრევი აღიღეთ?" *DE.*—„რადენი კელი სავსე ნატყეცისაჲ აღიღეთ?" *C.* *მ.* *8,10*; „ნუჲჲე ნამუსრევი პილენძისაჲ მის აღკრთეს და ეცეს მას" *ფლკტ.* 185,10; „რომელნიმე მოკიდებულ არიედ ნამუსრევისა რასმე ნავისასა" *მ.* *სწ.* 117,17; „ესევითარნი ნამუსრევისათჳს პურისა მისცეს კაცსა" *px.*—„ამან კოტორისა პურისათჳს განსცეს კაცი" *ო.* *გ.* *ხოლ.* 28,21. *იხ.* მუსრევი.

ნამუშავევი-ი საქმე, ნაქმნარი: „ანუ არა ნამუშავევი ჩემნი თქუნს ხართჲ?" *I კორ.* 9,1; „რაჲთა დაცივას ნამუშავევი თჳსა" *მ.* *ცხ.* 297r; „რომლისა-იგი ნამუშავევი აბარებს შორიელთა და მახლობელთა" *ი.* *ე.* 15,12. *იხ.* მუშაჲ.

ნამბუაე-ი ნამბუეტი: „არა... ღებრეის... არცა თუ ერ-
თი ნამბუეტი, არცა კინი ნამბუეტი“ მ. ცხ. 808v.

ნამბუა-ი დაამბუარი: „შთასხეს საშუალ ნამბუა-
სა ღიკეულისასა“ G, — „შთადენი გუა დაამბუარსა
მას ღიკეულისასა“ pხ., რიხ. 10,8; „განანია ნამბუ-
არი ნაერისა მისისა“ H—841,107. იხ. შუარი.

ნამბუა-ი მხეცისაგან კბილგაკრული/მოკლული:
„ნამბუა-ი არასადა მოგართუ შენ“ O, დაბ. 81,89;
„რომელმან ჰამოს მხორი ანუ ნამბუა-ი“ G, ლევიტ.
17,14; „ნამბუა-ი არა მიკამეის შიხით ჩემითგან“ O,
ეზეკ. 4,14. იხ. მვეტი.

ნანარ-ი „კეთილი“, გეულმახული, გონიერი, თავ-
მდაბალი: „ენამან ორის-მერყულმან ღელანი ნანარი
განჯანა“ O, — „ენამან მესამემან ღელაკანი კეთილი
განსდენა“ pხ., ზირ. 28,10; „ყრმა ვიყავ ნანარი ღი-
სულ მხუდა კეთილი“ O, — „ყრმა ვიყავ გულ მახულ
სულით შევიმთხ სახიერი“ pხ., სიბრძ. ხოლ. 8,19; „ნა-
ნარსი გვადის მიახლებამ“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 109,25;
„ნუ შესცადებ სიყვარულსა ღმრთისსა ცოლისა სიყვარუ-
ლად, დაღათუ ასული არს აზნაურთა და დაშნი და ნანა-
რი და მოყვარე კეთილისა“ მ. სფ. 181,25.

ნანდლ მართლა: „ნანდლ ნაილ იყენეს ბორტნი“
I, იერემ. 8,28.

ნანდლვე, ნამდლვე „ვეშმარიტად“, ნამდვილად,
მართლა: „ნანდლვე კაცი ესე მართალ იყო“ C, —
„ვეშმარიტად კაცი ესე მართალი იყო“ DE, ლ. 28,47;
„ნანდლვე მენავენი არიან“ ანდ.-ანტ. 284,1; „ნან-
დლვე ძირი... ბოროტთა არს“ მ. ცხ. 12v.

ნანება ნალელობა, შენანება: „დაღათუ შეგაწუხენ თქვენ
წიგნითა მით, არა ვინანო...“ II კორ. 7,8; „ვეშმარიტი მისი
ინანდე“ I, იერემ. 2,8; „მეწიგნითა ჩემთა ზედა ინან-
დე“ O, ზირ. 12,12; „შეიკრძალენ იგინი და ინანდო“
O, აგ. ხოლ. 24,6 (24,28); „ინანდა გარდასრულთა მათ
ღლეთა“ მ. ცხ. 84v. იხ. მონანული, სინანული, შენანება.

ნაოთხალ-ი „მეოთხელი“: „ნაოთხალი მეორისა ღწო“
pხ., — „მეოთხელი საწყევლისა ღწისა“ G, ლევიტ. 28,18.
იხ. ოთხი.

ნაოჭ-ი ნასკევი, ხლართი, მზაკვრობა; ნალარი: „იო-
ვა ნაოჭი (ნახჭი I) კაცთა შორის იუდაისტა და მკდრ-
თა იერუსალიმისათა“ O, იერემ. 11,8; „არა აქუნდეს შწინ-
კულეანება, არცა ნაოჭ ბრძკლისა“ ეფეს. 5,27. იხ.
ოჭ-ი.

ნაპარე-ი მოპარული, ნაჭურდალი: „ვზღვედ თავით
ჩემით ნაპარეცა ღდისა და ღამისასა“ O, დაბ. 81,89;
„იოვოს ჯელსა მისსა ნაპარეცა“ O, გამოსლ. 22,4. იხ.
პარეცა.

ნაპრალ-ი ნახეთქი, სორო, ხერელი: „შთაჯდა თავი ჩემი
ნაპრალსა მთათასა“ O, იონა 2,8; „დაამალეღენ... ნა-
პრალეცა კლდეთასა და ქურდელთა“ I, ებ. 2,19; „ნა-
პრალსა კლდისასა... დაიდგინა და იქმნა ბელმ თუნი“
ოქრ.-გურიტ. 225,8.

ნარდ-ი „ნარდიონი“, „ლარდიონი“, nardus, siler, ole-
um nardeum: „მოილო ლიტრად ერთი ნელსაცხებელი ნარ-
დისა (ღარდიონი რჩეული C)“ DE, ი. 12,8; „აქუნდა

ილბასტრითა ნელსაცხებელი ნარდისა სარწმუნო-
სა“ DE, — „აქუნდა შიშითა ნელსაცხებელი ნარდიონი
პატრიასა“ C, მარ. 14,8.

ნარდიონ-ი „ნარდი“, „ლარდიონი“: nardus, oleum
nardeum: „აქუნდა შიშითა ნელსაცხებელი ნარდიონი
ქატიონსა“ C, — „აქუნდა ილბასტრითა ნელსაცხებელი ნარ-
დისა სარწმუნოსა“ DE, მარ. 14,8; „მოილო ლიტრად
ერთი ნელსაცხებელი ღარდიონი რჩეული“ C, ი. 12,8.
ნართავ-ი „შერეული“: „მრავალი ნართავი ერი თან-
გამოერთა მათ“ O, ეფ. 3,11. იხ. რთეცა.

ნარისუა-ი, ნარისუე-ი, ნარისუელ-ი ნაპარსი: „დასა-
ბამი ნარისუეთა ცხოვართა შენთა მისცე მას“ G, —
„პირველი ნარისუეცა (ნარისუელი M) ცხოვართა
შენთა მისცე მას“ pხ., II შქ. 18,4; „ნარისუეცითი
ტარიგთა ჩემთათა განტეხოდეს ბეჭნი მათნი“ M, ობ
81,20. იხ. რისუა.

ნარკ-ი თეზია; νάρκη: მ. კბ.-ვექს. ღდ. 98,25.

ნარჩე-ი უკანასკნელი, უპატრი, უშეგრი: „მე ვარ
ნარჩევი მოციქულთა“ I კორ. 15,8; „ვითარცა ნარჩე-
სი მერენა მეცა“ I კორ. 15,8; „ნარჩევი მართლისა
უშეგული“ O, აგ. ხოლ. 21,18; „ვითარცა ნარჩევი
სოფლისანი შევიქმნენით“ I კორ. 4,12; „გერძალე, რამთა
არა ნარჩევი და შეურაცხ იქნე“ მ. სფ. 180,28. იხ.
რჩევი.

ნასაშალ-ი მესამელი: „თუთ ნაკრტენითურთ არცა ხოლო
თუ ნასაშალი ვარ სირაქლმისა კუერცისა“ ბალ.
69,7. იხ. სამი.

ნასიძვებ-ი: „შობილ იყო ღელაკისა ვისგანმე შეძვისა ნა-
სიძვებად“ Ath.—11,108r. იხ. სიძეა.

ნასკუ ნასკევი: „წამან შენმან განჯსნა ნასკუ იგი უსა-
მართლებისა“ მ. სფ. 84,12. იხ. სკუნა.

ნასრულ-ი „შეწირული“: „არა იყოს ნასრული ყოვლისა
მიმართ აღთქმისა ძეგლთა ისრაელისათა“ G, II შქ. 28,18.

ნასყილობა თასი: „იყოს ვეცხლი ნასყილობისა მისი-
სა ვითარცა ღდისა სასყილდისა“ G, ლევიტ. 25,50. იხ.
სყილდა.

ნასწრაფე-ი ნაჩქარევი: „აღირჩიონ საუფნე წუთსა ამას
ნასწრაფეცა ცხორებასა“ ბალ. 78,18. იხ. სწრაფე.

ნასხე-ი ღერი (I): „კორკი, მმსგავსებელი ნასხეეთი
მათ სტერისათა“ გრ. ნოს.-კად. აგბ. 159,3.

ნასხლე-ი „ვენატი“, „ვენა“, ნასხლავი, ღერწი:
„ვითარცა-იგი ნასხლეცა ვერ ჯელ-წიფების ნოფდისა
მოღებდ თავით თუხით“ DE, — „ვითარცა ვენაქმან ვერ
გამოიღოს ნაყოფი თავით თუხით“ C, ი. 15,4; „განვარდეს
გარე ვითარცა ნასხლევი“ ი. 15,8; „ნასხლეცა
მოშქრინ და მოკუეთნ“ I, ებ. 18,5; „ავხედეს საკუმლისა
მას ნათსა, ფისსა, ნაქმსა და ნასხლეცა“ O, დან.
8,48; „აღვსნის ბაგინი იგი ნასხლეცითა“ დიხ. I, 18;
„ნასხლევი იგი ცეცხლსა დაახსი“ მ. სფ. 418,18;
„ქნა ერთი ნასხლევი ვენაქისა“ X 282v; „განვარდეს
გარე ვითარცა ნასხლევი და განქმა“ DE, — „განვარდეს
იგი გარე ვითარცა ვაზი, განქმა“ C, ი. 15,8. იხ. სხლე.

ნასხლეტ-ი „მორყუნელი“: „ვითარცა ნასხლეტი, რო-
მელი გამოვადნ საშოგსაგან ღდისა“ pხ., — „ვითარცა რაფ

• წყაროშა: „მრყუნელი“ (რედ.).

შორეული, გამოგზავნილი საშინო დედისათვის G, რიცხ. 18,19. აბ. ხალხი.

ნახსიანი-ი იოგი: „მისწუთების იგი ვიღრე განსაყოფელად-მელ სულისა და სამშენებლობა ტუნთა, ნაწევართა და ნასხიანთა“ მ. ცხ. 281r.

ნახსურ-ი სახოცი, მწვარი; ნაგავი: „შევიქმნენით ყოველთა ნასხურ მოქამელ“ I კორ. 4,18; „ქართველნი, ვითარცა ნასხურნი რამე და უნდონი, უგულუბელს-უნა“ ი.ე. 49,28; „ყოველი ვეცხლი ვეცხლა ეწიოს, არამელ ნასხურ (ნასხოვარ M) იყავნ ძისა ჩემისა“ O, ტობ. 8,24.

ნატამალი-ი ნანგრევი: „ვიყავ მე ვითარცა ბუვი (ბუი ე) ნატამალსა“ ფხ. 101,7.

ნატამნევი-ი ნანგრევი: „ვიყავ მე ვითარცა ბუვი ნატამნევისა“ ფხ. VII, 4.

ნატაცები-ი მონატაცები, წანაგლეჯი: „სავსე არიან ნატაცები თა“ მთ. 28,25; „უღუნ სვეს ნატაცები, ტოზული იტაცა“ G, „მისცა მონატაცები იგი, რომელ მოსტაცა“ ლევტ. 8,4; „საყოფელი მისი (ალაგსა) ნატაცები თა“ O, ნაუმ 2,12; „ისწავა ტაცება ნატაცებთა“ O, ეზეკ. 19,8. იხ. ტაცება.

ნატეხ-ი წამუსრევი, წამსხვრევი; ატატარა: „რაოღენი ჯელი სავსე ნატეხისა ალიღეთ“ C, „რაოღენი გოღორი სავსე ნამუსრევი ალიღეთ“ DE, მრ. 8,18; „გარდამოუტყარა ნატეხი ერთი საფქვილისა ზღლით“ O, II მთ. 11,21; „შემაგინებლეს მე... პატარისა ერთი სათეს პერისა“ O, „შემაგინებლეს მე... ნატეხისათჳს პერისა“ pb., ეზეკ. 18,19. იხ. ტეხა.

ნატეფ-ი წამცხვარი, ხშირი, კვერი: „მან ანება ნატეფი და არა ლაღონა... შორთულად მისა ნატეფსა“ მ. ცხ. 281v.

ნატევი-ი ქვა ყუბანისა, წაყუთი: „რაოღენი იქმნებან ჯნაქისაგან ღვთის ნაგუდრდოთგან ვიღრე ნატევი და მღე, არა პარს“ G, „რომელი იქმნებან ჯნაქისაგან ღვთის ნაგუდრდოთგან ვიღრე ნატეფთა მღე, არა სუას“ pb., რიცხ. 6,4. იხ. ტევი.

ნატრა ნატრა, სურვილი: „მნატრიდენ მე ყოველნი ნათესიანი“ ლ. 1,48; „მნატრიდეს მას“ O, ქება 6,8; „მნატრის აღსასრულსა მართალთა“ O, სიბრძ. სოლ. 2, 16; „მნატრიდეს თქვენ ყოველი თესლები“ O, მალ. 8, 12; „აღსასრულადმე ნუ მნატრი კაცსა“ O, ზირ. 11,80; „მე, ინტინი... ვმნატრიდო“ მხ. 81,2; „ვინ-მე არა მნატრიდეს მათ?“ მ. სფ. 288,27. იხ. მნატრი, მნატრად.

ნატყუნავ-ი ალაფი, ითვარი, ნატაცები, წაღაფ-ლი, ტყვე: „ნატყუნავი, რომელ იყო ქალაქი შინა“ M, „თქონიერ საცხოვრითა და აღაფთა ქალაქისა შინათა“ G, ისუ 5, 8,27; „წვედენ წენ ნატყუნავისა მას მტრთა შერთისა“ M, „შეშავთ ყოველი იავარი მტრთა შერთა“ G, II შფ. 20,14; „ნატყუნავი მისი განუყეს“ ლ. 11,22; „განყუთ ნატყუნავი იგი შორის მხრადლთა შინა“ G, რიცხ. 21,27; „აღაფსნეთ სახლნი ჩუენნი ნატყუნავითა“ O, ზ. სოლ. 1,18; „ნატყუნავი იგი ქალაქთა წინაშე იღუთ“ M, II შფ. 2,85;

„მოიღე ნატყუნავისაგან მთავართაგან“ O, ზაქ. 6,10; „დაიტაცეს მთავან ნატყუნავი“ G, რიცხ. 21,1; „შეკრბოს ვითარცა ქვამი ნატყუნავი იგა“ O, აბ. 1,9; „ნატყუნა ყოველნი დიდებულნი საბერძნეთისანი და მონაგები მათი იავარ-ყო... და რომელთა იავთ დამქობა ნატყუნავი დიდძალი ფრიად“ ი.ე. 10,80. იხ. ტყუნავი, ნაფთ-ი ნავთი: „აზებდეს საყუმისა მას ნაფთსა, ფისსა, ნაქმსა და ნასხლესა“ I, ლან. 8,40; „მოთისა იგი ნაფთითა“ O, გამოსლ. 2,8. იხ. მონაფთული.

ნაფორ-ი: „მოიღე ნაფორი და მომხე პირსა ჩემსა“ H—841,461.

ნაფურცლის-ზედა „საკუთნებელი“, მცერევა, ნარჩენი ენახის მოკრეფა: „ანუ არა უმჯობესობს ნაფურცლის-ზედა ები მისი, ვიღრე სასთულე აიგებრისი“ G, „ანუ არა უმჯობეს არს საკუთნებლები ეგე ფერებისი, ვიღრე სასთულე აიგებრისი“ M, მსჯ. 8,2. იხ. ზედა. ნაფურც-ი ნამცეცი: „შემდგომად მცირდისა დაუღბეს... ნაფურცნი ბურისა ღვთისა“ მ. ცხ. 184v; „ნუცა დაუყუნებთ მათ ნაფურცსა ტაბლისა ჩუენისასა“ H—2851, 821r. იხ. ფურცა.

ნაქლიბავ-ი: „ეპოე მღებარე, ვითარცა ქვამი, ძვალისა ნაქლიბავი“ Ath.—11,180r. იხ. ქლიბი.

ნაქმარი-ი „საქმე“: „იხილეს ნაქმარი იგი საშინელი“ მ. ცხ. 150v; „ისმის პამბავი იგი ძუელი, მამაჲ ჩუენთა ნაქმარი“ ქ. ცხ. 97,8. იხ. ქმნა.

ნაქმნევი-ი „საქმე“, ნაგები, მოყვანილობა, ტანი: „ტულ (ტულად O) არიან ნაქმნევი იგი საციხელნი“ I, „ამაინი არიან საქმენი ნამღერნი“ pb., იერემ. 10, 15; „ჩუენებლად მისა ნაქმნევისა მის ტარისაგან“ C, მთ. 24,1; „ნაქმნევი სიბერეშან გარდაქცევის კაცისა“ ფლკტ. 140,8; „ვერ მოგაგონო შენ ნაქმნევი პირისა მისისა“ H—841,800; „ნაქმნევი შიგისი სატრფიალო არს ღელათა მათ მიმართ“ H—841,880. იხ. ქმნა.

ნაქონ-ი წაყოფი; ქონება: „ალიყანა... ყოველნი ნაქონნი მისნი“ G, „ალიყანა... ყოველი ნაყოფი მისი“ pb., ისუ 5, 7,24. იხ. ქონება.

ნაქსო-ი მატროვანი, წამოსასხამი, ბიწიში, ჯუბა: „ვიხილე ნატყუნავსა შინა ნაქსოჲ კრელი“ G, „ვიხილუ ტყუნავსა მას შინა მატროვანი ერთი კრელი“ M, ისუ 5, 7,21.

ნაქურთენ-ი სვეტის თაფი, ანეპელი: „ყვენ იგინი ნაქურთენებად ქედოლებად, გარემოსადებულად საკურთხეველისად“ G, „შექმენ იგინი პეპელად ქედოლად, გარემოსადებულად საკურთხეველსა“ pb., რიცხ. 18,88.

ნაქურთენ-ი, ნაქურცენ-ი „ქერქი“: „გარდამოვარდეს თუღათაგან მისთა ვითარცა ნაქურთენი (ნაქურცენი ე)“ ხაქ. მოც. 9,18; „სიტყუა შენი შუენიერ, ვითარცა ნაქურცენი მრწველისა (მრწველისა M) საკეთენი შენი“ O, ქება 4,8; „მოთალა სწავლულად ნაქურცენი მისი“ O, „განთალო კეთილ-სწავლულებითა ყოველი ქერქი მისი“ pb., სიბრძ. სოლ. 18,11.

ნაღურავ-ი „ქევი“, ნილოვანი: „შეიყუარა... დაღილა ნაღურავისა თანა სოროისასა“ G, „შეიყუარა... (დაღილა) ქევისა მას სოროებისასა“ M, მსჯ. 10,4; „გამოვედ მე ბესსა მას ნაღურავისასა“ O, ნემ. 2,18; „გარდა-

ზოდინენ ვითარცა ნაღვარევი ცრემლი" O, გოდ. იერმ. 2,18; „მოკაცე, უფალო, ტუშ ზენი, ვითარცა ნაღვარევი ბლუარითა“ ფხ. 126,4. იხ. ლუარბ.

ნაღვნი-ღვინოვანადგამი: „პურპელო... რომელსა შინა ღვინო შთაისხას, ნაღვნი (არს)“ მ. ცხ. 388r. იხ. ღვინო.

[ნაყვ] იხ. დანაყვა(-ილი).

ნაყოფი-ი ჩილია, წაშრომი, დონაგები, აქეჯლი, აიფქლი, წესაწირავი, წაქონი: „გამოსცის ნაყოფი მისი ემსა თვისა“ ლ., „გამოსცის ხილი თვისა ემსა თვისა“ ლ. ფხ. 1,8; „დასხით ვენაი და პაეფი ნაყოფი მისი“ O, ეხ. 27,80; „ველთაგან სქამდეთ ნაყოფისა მისსა“ ps., „ველთაგან პაეფი წაშრომი მისი“ G, ლევ. 26,12; „მისცა მათ ნაყოფი თვისი“ C, „მისცა მათ მონაგები თვისი“ DE, მთ. 25,14; „განჰრწმუნდეს ნაყოფი მათა“ G, „განაყუნად ქეჯლი ქუეყანისა“ M, მსჯ. 3,4; „ყვეს ნაყოფი იფქლი სიამ“ ლ., „ყვეს ხილი ნაყოფისა მათისა“ ლ. ფხ. 100,87; „ნაყოფები უფლო სანი იყვენ ნაწილ მათა“ G, „მე საწირავნი იგი უფლოსანი იყენ ნაწილ მათა“ M, II შჯ. 18,1; „ნაყოფი გამოიღო ღმრთისა“ მრომ. 7,4; „აღიყვანა... ყოველი ნაყოფი მისი“ M, „აღიყვანა... ყოველი ნაქონი მისი“ G, ისუ ნ. 7,24; „ბირეულო ნაყოფი თქუენი მიეცა მღვდელსა“ O, „ბირეულო წაშრომი თქუენი მიეცით მღვდელსა“ ps., ეზეკ. 44,80; „ზელამდგომელნი ნაყოფთა ღვთისი მეფისანი“ M, I ნშტ. 27,81; „ქუეყანა, ნაყოფითა სავსე, განურყუნელად ჰგეის უქუენსა მღვდელსა“ აბ. რომ.-ეპისტ. მის. 188,2. იხ. მონაყოფი, მრავალნაყოფიერება, ნაყოფიერება, ნაყოფიერება, ნაყოფიერება, უნაყოფო, უნაყოფი-ნაყოფი.

ნაყოფიერება გვანბნევა, შეწირვა: „არა განაყოფე მათგან არაწმიდელად“ G, „არა განვაბნიე მისგან ბილწეობათა“ M, II შჯ. 28,14.

ნაყოფიერება წესაწირავი, მსხვერპლი, ნაყოფი: „ესე არიან ნაყოფებიანი, რომელნი შესწირეთ უფალსა“ G, „ესე შესაწირავი, რაოდენი შესწირეთ უფალსა“ ps., რამ. 28,8; „ვთქუთ ყოფად ესრეთ აღშენებდ ბორონი ესე არა ნაყოფებითა თჳს, არცა მსხვერპლათჳს“ G, „ვთქუთ ყოფად ესრეთ აღშენებდ მისა ბორონისა არა შესაწირავითა თჳს, არცა მსხვერპლათჳს“ ps., ისუ ნ. 22,28; „შესაწირავი არს ესე ღმრთისა“ O, „ნაყოფები არს უფლისა“ G, ლევ. 2,16. იხ. ნაყოფი; შღრ. მონაყოფი.

ნაყოფიერი-ი მსხმოი, ნაყოფის მომტანი, დონაგები, ნაყოფიანი, მსხმოიარი: „ვითარცა ზეთის-ხილი ნაყოფიერი (მსხმოი ლ.)“ ლ. ფხ. 51,10; „შექმნა ქუეყანა ნაყოფიერი ბიად“ ფხ. 106,84; „ლაიმკარნეს... ყოველი ხე ნაყოფიერი კეთილი საკმალად“ M, ნეემ. 3,25; ნაყოფიერი ღვთისი იერუსალემი“ O, ზაქ. 2,4; „იყო იგი ნაყოფიერი“ C, „აქუნდა მონაგები ფრიად“ მრ. 10,22; „არს ნაყოფიერი და აღორძინებულ“ კოლ. 1,8; „ნაყოფი მოსწყვდა, რომლისავე ხისა ნაყოფი ბიად“ ხაქ. II 180,1. იხ. ნაყოფი.

ნაყოფიერება მთავალი, სისავსე, ნაყოფი: „მსგავსად

ნაყოფიერებისა მისისა“ O, გამოხლ. 22,6; „შენი წელი მოვლენ ნაყოფიერებისანი ღვინო“ O, ლაზ. 41,29; „ნაყოფიერება მტელთა, ვენათა და ყანობიერება“ მ. ცხ. 98v; „ყვის პირველ ვენაჲმან მან, უკუეთუ ნაყოფიერება არს, ის ღვინო“ Sin.—11,847v. იხ. ნაყოფიერი; შღრ. მრავალნაყოფიერება.

ნაყოფის-გამომღებელი-ი ნაყოფის მომტანი: „ნაყოფის-გამომღებელ იყენით“ C, ი. 15,18; „მოკმალ თქუენდა წება და ეამნი ნაყოფის-გამომღებისანი“ ხაქ. მოც. 14,17. იხ. გამომღებელი.

ნაყოფის-გამომღება ნაყოფის მოტანი: „ბორბტაჲსაჲს ნაყოფი გამოიღო“ მრომ. A, კ. იერ.-ხინან. 64; „ნაყოფი გამოიღო ღმრთისა“ მრომ. 7,4. იხ. გამოღება.

ნაყოფ-ტკბილი-ი: „იშვა წმიდა ესე თედოსი ძირისაგან ბატონისანი, ნაყოფ-ტკბილი“ x 211r. იხ. ტკბილი.

ნაყოფ(ვ)ან-ი (ნაყოფენისა) გაუმადლარი: „არა პნებაჲს მას მრავალი სანაჲ, ვითარცა ნაყოფანთა“ მ. სჳ. 178,80; „სულმან ნაყოფენისა ტაბისამან... აღუფლოთნის გულნი უბოროთანი“ მ. სჳ. 802,18. იხ. ნაყოფ(ა)ნება, ნაყოფიერება.

ნაყოფიერობა ღორმუტელობა: „ნუ დათრევი და ნუ ქნაყოფენოჲ საქმელთა ზელა“ H—822,8r.

ნაყოფ(ა)ნება გაუმადლობა, ღორმუტელობა: „სიმრავლენი საღმრთოთანი ნაყოფანებისაგან და ფუფუნებისაგან ბეჲუდ მერნაღნი“ ოქრ.-მარხ და იონ. 109,15; „ნაყოფენებისა თანამოდგამ“ ლონგ. 189,28; „ბორონად შეჰრაცხე ნაყოფანებაჲ“ მ. ცხ. 12v; „გუდალ იქუე უნაჲოდ ქამასა ნაყოფენებით და უძლებებით“ მ. სჳ. 120,25; „მოუგეის... ნაყოფენებაჲ სიბარბით“ ლომ. 28,28. იხ. ნაყოფიანი.

ნაყოფი-ი იხ. ნაქონი.

ნაშენები-ი ნაგები, შენობა: „არცა... უღირს ძიებაჲ ნაშენებითი ტურფათაჲ“ მ. ცხ. 78r; „უგრძნულად დაეცეს ნაშენები მისი“ მ. სჳ. 72,18. იხ. შენება.

ნაშობი-ი წმობილი, წმელი, წმობთაგანი: „არა აღდგომილ არს ნაშობთაგანი ღვთისა უფროსი იოვანე ნათლის-მცემელისა“ DE, „არა აღდგომილ არს შობილი ღვთისაგანი უფროსი იოვანე ნათლის-მცემელისა“ C, მთ. 11,11; „მინდა შეკრებაჲ ნაშობთა შენთაჲ“ C, „ვენებე შეკრებაჲ შეილთა შენთაჲ“ DE, მთ. 28,87; „რადსათჳს ქმევ ესევითარი ესე ნაშობი ბოროტი“ ფლკტ. 158,8; „არა ესუას ნაშობი უკეთურსა“ O, იგ. ხოლ. 24,20; „ნაშობი ბრძენი ახარის მშობელთა თჳსთა“ მ. სჳ. 119,22.

ნაშობი-ი ახსობითა-ი გველის წიწილი: „საწოლსა ნაშობსა ახსობითასა ქელი დასდეს“ I, ეხ. 11,8.

ნაშობი-ი კარაულისა-ი კეცა: „ზე ზის... ნაშობსა კარაულისასა“ DE, „ზე ზის... კეცისა ვირასა“ C, მთ. 21,5.

ნაშობი-ი ქალ-ი უკანონო შვილი; მეძაგის ნაშობი:

„ნაშობი ქაღალდი, გულდელალო, მდებარე განხრდილო“ O, I მგ. 20,80. იხ. ნობა; მდრ. მრავალნაშობი.

ნაშობიერი-ი შევლი: „პირტუნიცა ნაშობიერი არიან წინაშე წენა“ ლმ. შობ. 186,17. იხ. შობა.

ნაშრომი-ი (შრომილი), (ტყვილი), (ნაყოფი), (შესაწირავი), სასყიდელი, შრომა: „ნაშრომისა მათსა წებულდით“ C, — „შრომილსა მათსა შემოხუდით“ DE, ი. 4,85; „დასაბამი ყოვლისა ნაშრომისა მათისა“ C, — „დასაბამი ყოვლისა ტკივილისა მათისა“ J, მგ. 104,88; „შეძლეთ ნაშრომთაგან ჭელთა“ G, — „სკამდეთ ნაყოფითა მათგან“ მხ., ლევტ. 26,23; „ვითარცა ნაშრომი (შესაწირავი მხ.) საწინებლისაგან“ G, რიცხ. 18, 80; „მისცა... ნაშრომი მათი მკალსა“ მხ. 77,46; „უცხოთა აღიპრან ნაშრომი მათი“ მხ. 108,11; „ნაშრომი იგი ჩემი მოვლი“ თომა მოც. 10,2; „ნაშრომისაგან თქვისა იქმლის მოწყალეზას“ მ. ცხ. 882r. იხ. შრომა.

ნაცარი-ი: „მე ვარ მიწა და ნაცარი“ O, ლაზ. 18,27; „მოიღეთ თქვენ ჭელთა თქუნითა სავსე ნაცარი საჭეშისაგან“ O, გამოხლ. 9,8; „ნაცარი დაარეცონ“ O, ეშტ. 27,80; „მაჰამა მე ნაცარი“ O, გოდ. იერ. 8,10; „ძაძითა ნაცარსა ზედა მსხდომარეთა შეინანეს“ მთ. 11,21; „საგებელსა ჩემსა ნაცარი გარდასს“ შუშ. IV, 18. იხ. სანაცრე.

ნაცვალ, ნაცვალად (წილა), მაგიერი: „ნაცვალ შეილკისა მავის ჩემსა“ ფლტ. 158,18; „ნაცვალად განმლებელთა ყოვლისა საშოესათა პირმშობთა ყოველთა ძეთაგან ისრაელისათა“ G, — „მათ წილ, რომელთა განაღონ საშოე პარმშობთა ძეთა ისრაელისათა“ მხ., რიცხ. 8,18; „ნაცვალად მათა აღადგინნა ღმერთმან ძენი მათნი“ იბ. რამ. 120,8; „ნაცვალად ქიწნაუბრისა საქმისა ღმერთი გულს-მოღვინებთა ჭელთა აღიხუნა დავითნი“ შუშ. XII, 2. იხ. ნაცვალ.

ნაცვალ-ი მაგიერი, სამაგიერი: „უფუთუ განცვლით განსცვალ იგი... იყენენ იგი და ნაცვალ მისი“ G, ლევტ. 27,10; „დასთარგუნეთ მართალსა და მიიღებთ ნაცვალსა“ O, მხო. 6,12; „მევეცნ ქრისტემან ნაცვალ იკეთილი“ მრკ. 258r; „შეჭმნა ნაცვალ კლისტისა და განაღებნ ქარსა“ მ. ცხ. 874v; „მრავალი პატრეი წინა უყვის, რაჲმავა ნაცვალ იხლო“ მ. სწ. 250,8.

ნაცვალ-გება (კუალად-გება): I ეზრა 4,44.

ნაცვალ-ი ძაღლისა-ი გასამრჯელო მრუშობისათვის: „არა შესწირო სასყიდელი მეძვისა, არცა ნაცვალ ძაღლისა“ GM, II მგ. 28,18. იხ. ნაცვალ.

ნაცვლის-მოგება (კუალად-გება): „ღლე ნაცვლის-მოგებასა ღმრთისა ჩემისა“ მხ., — „ღლე იგი კუალად-გებისა ღმრთისა ჩუენისა“ O, მხ. 81,2. იხ. მოგება.

ნაცილი-ი ცრუ, (ტყუილი): „ნანდლ ნაცილი იყენეს ბორტუნი“ O, — „ნანდლ ტყუილი საღმრთო იყენეს ბორტუნი“ მხ., იერ. 8,28; „საჩუენებულსა ნაცილსა იტყოდეს (მისანი)“ O, ზაქ. 10,2; „არა გამოვიდეს ნაცილი პირისაგან მონისა შენისა“ O, იოლ. 5,5.

ნაცილოდ (ცრუ), ტყუილად, უბრალოდ, (უესამართლოდ), (არა-მართლად): „ფუცა ნაცილად ვრთისა“ მათეანისათჳს“ O, ლევტ. 6,8; „ნაცილად შეშამებენ

მე“ O, — „ცრუ დამწამეს მე“ მხ., დან. 18,48; „რომელთა აბრალბდეს ნაცილად, იგი არა განერეს“ O, — „მე-მასმენელი არა მართლად ვერ განერეს მას“ მხ. იგ. სოლ. 10,6; „არა ნაცილად დასაყენ“ O, — „არა უსამართლოდ დასაყენ“ მხ., სობრძ. სოლ. 12,18. იხ. ცილი. ნაცილად-ი (ცოდება): „მე იყავნ თქუენდა... ყოველთაგან ნაცილად-ი მათთა“ G, — „იყოს თქუენდა... ყოველთაგან ცოდვისა მათისა“ მხ., რიცხ. 18,0. იხ. ცოდვა.

ნაცილალ-ი: (საცილხელი): „აღმომღებულთა ნაცილალ-ი“ G, — „აღმომციხნილეს საცილხელსა“ O, ლევტ. 11,4. იხ. ციხნა.

ნაცბრენ-ი ნაგავი; (მურკლი): „ყარას ცბრელისასა და-შთის ნაცბრენი“ O, — „განბრეტითა საცერსა დაადგრების მურკლი“ მხ., ზირ. 27,4. იხ. ცბრილი.

ნაძეძი-ი ნაძენძი, კანაფი: „იყოს... ვითარცა ნაძეძი სელისა“ I, მხ. 1,81; „აგზებდეს საჭეშისა მას ნათოსა, ფისსა, ნაძეძისა და ნასხლესა“ O, დან. 8,40; „ნაძეძი შეკრებული არს შესაკრებელი უშჯულოთა“ O, ზირ. 21,9.

ნაძილე-ი (ჩუენება), სიზმარი: „ვითარცა ესმა გელფონს განმარტება ნაძილევისა და შეტყუება მისი“ G, — „ვითარცა ესმა გელფონს თბრობა იგი ჩუენებისა მის და შეტყუება მისი“ M, მსჯ. 7,15. იხ. ძილი.

ნაძილე-ი (ნაძილე): „ვი ნაძილევი ნაძილევი“ G, — „ჩუენება, რომელი ვიხილე“ მხ., მსჯ. 7,18. იხ. ნაძილევი.

ნაძლე-ი (ზავი), პირობა; (აღთქმა): „ნაძლევი დაიდვას მის თანა“ O, — „აღთქმა დადენეს მის მიმართ“ მხ., სობრძ. სოლ. 1,18; „სიკუდილისა თანა ნაძლევი (ვყავთ)“ I, — „სიკუდილისა თანა ზავნი (ვყავთ)“ მხ., მხ. 28,15. იხ. ძლევა.

ნაძოვანი-ი (კედრონი); ნაძებნიანი აღგილი: „გამოვილა მოწუთა მისთა თანა წილ ჭევა მას ნაძოვანსა“ DE, — „განვილა მოწუთითურთ თქსით წილ ჭევა მას კედრონისასა“ C, ი. 18,1. იხ. ნაძუ.

ნაძუ ნაძვი, კვიპაროსი, cupressus: „მოსცა ძელი ნაძვისა და მაშენებლნი ზღუდეთანი და ბურონი ძელისა, რაჲთა უშენონ მას სახლი“ M, I მგ. 14,1; „გარდამოიღონ ნაძვისა ძელი ლიბანი“ O, I ეზრა 4,48; „მე დამკვდრებულ ვარ სახლსა შინა ნაძვისასა“ M, I მგ. 17,1; „მიძლუნე მე ძელი ნაძვისა, ფიქვ და ნაძვ ლიბანი“ II მგ. 2,8. იხ. ნაძოვანი.

ნაძუელ-ი, ნაძუელად-ი ძველი, ძველ-ძული: „არაჲ ემოსა თქნიერ ფლასისა ნაძუელი“ ბალ. 119,80; „კმა-ვივიეთ სამოსლად ჩუენდა ნაძუელად-ი იგი, ნაყრები საწავეთაგან“ ბალ. 88,19. იხ. ძუელი.

ნაწახნაგები-ი (გამოქანდაკებული): „მან თანა-წარღვნა ნაწახნაგები და შეივლტოდა ტირითად“ G, — „იგი თანა-წარღვა გამოქანდაკებულთა მათ და განერა სუთიროფსა შინა“ M, მსჯ. 8,28. იხ. წახნაგი].

ნაწევარი-ი საღრევი, ნასხამი, (საკრეველი), (შეკრება): „ნაწევარი მისი ვითარცა მყარი ლოდი“ O, — „საკრეველი მისი ვითარცა ზმირთის ლოდი“ მხ., იოზ. 41,8; „ნაწევარსა კლდისასა დაევის მინა“ O, — „შორის შეკრებათი ლოდისასა შეესოს მანა“ მხ., ზირ. 27,2; „განსაუფელადმე... ნაწევართი და ტვნთა“ მებრ. 4,18.

„განბნენეს ყოველნი ნაწევარი მისნი ურთიერთას“ ფლტ. 186,9. იხ. ნაწევრებულება, შენაწევრებულება.

ნაწევრებულება შეწყობილება, სახე, ნაკეთი, აქმნულია: „ნაწევრებულებაა წვეთა შენთა მსგავსი მელვანდისაჲ“ *M.* — „ქმნული მელთა შენთა მსგავსი არს მძივთა დაცუმულთა“ *O.* კება 7,1; „ერემლინი გამოვლენ სინელისაგან გუამისა, მოზიღვითა თუალთაჲთა ნაწევართაგან ყოველთა“ *მ. სწ. 02,2.* იხ. ნაწევარი.

ნაწერ-ი დაწერილი: „ჩნდა ძირი ნაწერისაჲ“ *მ. ცხ. 97r.* იხ. წერა.

ნაწილ-ი „განჩინებული“, აკერძო, აკერძო, წილი, ხვედრი, მემკვიდრეობა, სხეული, ნეშტი; ნახუე-დრებ(ელ)ი: „ნაწილი მთნი იყვნენ პირუტყუთა ოთხფერტა მათათჳს“ *ქხ.* — „განჩინებულნი მთნი იყვნენ ოთხფერტა მათათჳს“ *გ. რიცხ. 85,8;* „არა უც ნაწილ“ *M.* — „არა არს მათი კერძი“ *გ. II შჯ. 14,27;* „რომელი არს ნაწილი უღაბნოსაგანი“ *ქხ.* — „რომელ არს კერძო არამე უღაბნოსაჲ“ *გ. რიცხ. 88,6;* „იგი არს პირველი ნაწილი მაკლონელთაჲ“ *საქ. მოც. 16,12;* „მოკცა თქუნენ ქუეყანაჲ ესე ნაწილად“ *გ. II შჯ. 8,18;* „იესენ ნაწილი მკდრობისა შენისაჲ“ *ფხ. 78,2;* „მევეც იგი ნაწილად რუბენს“ *გ. II შჯ. 29,8;* „რომელი ნაწილი არსა ჩემისანი ხართ“ *აბშ. 08,11;* „შევერთეთ რიცხუსა ნაწილსა მას მართალთას“ *რიფხ. 189,27;* „არა არს ნაწილი ჩუენი დავითის თანა“ *მ. II მტ. 10,18;* „არა გაქნდეს ჩემ თანა ნაწილი“ *ი. 18,8;* „მიგვე შენ ათი იგი ნაწილი“ *O. III მტ. 11,31;* „აღიხუნეს ნაწილინი წმიდისა სანდუბრისნი“ *სნდ. 8,22;* „აღიხუნეს სანდუბრისნი იგი ნაწილინი მისნი“ *საქ. 88,7;* „ესე არს ნაწილი შენი“ *ქხ.* — „ესე არს ნახუედრებ(ელ)ი შენი“ *O.* იერემ. 18,25; „მოვეცალენ ნაწილინი წმიდისა ეფთჳმენი ნათლისმცემელისა ეკლესიით დიდსა ეკლესიასა ღმრთისმშობლისა“ *ი. ე. 54,25.* იხ. წილი.

ნაწილება წილის დაღება, შეზიარება: „მართოჲ კამლა და სხუასა არაჲს უნაწილებდა მისგანსა, რომელსა იგი კამლა“ *მ. სწ. 148,8.* იხ. ნაწილი.

ნაწილის-შთასასუენებელ-ი სანაწილე: „მისცეს... ფეხუემი კოვზითურთ და ბრწყლთ და ნაწილის-შთასასუენებელით ეცბლსაჲთ“ *ი. ე. 22,25.* იხ. შთასასუენებელი.

ნაწლევი-ი ნაწლევი, წმინაგანი, მუცლიერი; აეზოჲ გულისაჲ: „ცმელი, რომელი არს ნაწლევითაჲ“ *O.* — „ცმელი ზედა კერძოჲ შინაგანთაჲ“ *გ. ლევიტ. 7,8;* „ნაწლევინი მისნი... განრცხნა წყლითა“ *O.* — „მუცლიერი... განრცხნა წყლითა“ *გ. ლევიტ. 8,21;* „გამოვლეთ ნაწლევი მავისი“ *ვარ. 875,24;* „ყოველი ნაწლევი შეუქამის“ *ფხ. XXVII, 15;* „განბნენეს ყოველნი ნაწლევინი მისნი“ *საქ. მოც. 1,18;* „შეიწრებულ ხართ ნაწლევითა თქუნთაგან“ *II კორ. 9,12;* „დაცნეს ნაწლევინი თჳსნი მისგან“ *I. ი. 8,17;* „ვითარცა ურმის-თუალი არს ნაწლევი ცოფისაჲ“ *O. ზირ. 80,5;* „ახს აღსასრული შენი ქვემარტად ნაწლევითა შენთა“ *ქხ.* — „მოახს აღსასრული შენი ქვემარტად ეზოთა გულისა შენისათა“ *O.* იერემ. 81,18. იხ. წელი; რეანაწლევი.

ნაწლევი-მკამელ-ი ნაწლევითა მკამელი: „მოიძულენ... ნაწლევი-მკამელითა კაცთაჳს“ *O.* — „მოიძულენ... ნაწლევითა მკამელითა კაცობრივთა ჯორტთა“ *ქხ., სიბრძ. სოლ. 12,5.* იხ. მკამელი.

ნაწლევი-ი „დაწვა“, დაღლება: „მისცეს... ნაწლევი-ი ნაწლევისა წილ“ *O.* — „მისცეს... დაწვა დაწვის წილ“ *ქხ., გამოხლ. 21,25* იხ. წელი.

ნაწლევი-ი წვეთი: „უკუეთუ ყოველნი წარმართნი ვითარცა ნაწლევითა კარსისანი და ვითარცა წამი სასწორისაჲ შეიარცხნეს“ *I. რხ. 40,15;* „აღრაცხილ არაჲს მისა ნაწლევითა წმინდისანი“ *O.* იოზ 88,27; „სიმძიმისა მის მისისათჳს (ცუარისა) იქმნის ნაწლევი“ *ბ. ავს. უქუს. დღ. 49,80.* იხ. წვეთი.

ნაწლევი-ი ნაწლევი: „არა შეიწყნარებს იგი გუშინდელსა ქამელსა, დაღაცათუ მიხუდეს იგი ნაწლევისა თჳსსა“ *ბ. აბს. უქუს. დღ. 128,9.* იხ. ქამა.

ნახარარი-ი: „წმიდანი და ნეტარნი ვინმე და პირველნი ნახარართა შორის... მიიწინეს“ *შუშ. ბ. I. 10;* „ბირე-ბითა ნახარართაჲთა... ინებეს“ *არსტ. 88,24.*

ნახევი-ი ნაქერი (სამოსლისა): „დაიპო იგი ათორმეტად ნახევად“ *O. III მტ. 11,80;* „არაჲს დაღვინ საღმელი ნახევისა უმერკველისაჲ“ *მთ. 0,10.* იხ. ხევა.

ნახევარი-ი აკერძო, აზოგო: „აღსრული ზეთითა ნახევართა ღორაკისაჲთა“ *გ.* — „შერეული ზეთითა კერძოთა მის გუერდისათა“ *ქხ., რიცხ. 16,8;* „იყვნეს ნახევარი მახლობელ მთისა“ *გ.* — „იყვნეს ზოგნი მახლობელ მთისა“ *მ. ისუ ნ. 8,88;* „განხიო ზოგითა ესე და მესხე ნახევარი და ნახევარი მე წარმოვიტყა“ *Ath. — 12,180v;* „მთუჳყრეს მას თევზისა მწერისა ნახევარი და თაფლისა გოლი“ *დ. 24,42;* „რომელი... (კონაჲ მხლისაჲ) არა ღირს ნახევარ ქრთილად“ *მ. სწ. 161,8;* „ნახევარი საფასისა თჳსისაჲ ეკლესიისა შეწირის“ *ი. ე. 41,28.* იხ. [განხევერება] (ული), ნახევრება.

ნახევარეველი-ი მხუევეროანი: „ნუ მოვლენ... ზურგატეხილი, ანუ ნახევარეველი“ *ქხ.* — „არა მოვლენ... კაცი, რომლისაჲთა თანა იყოს მის თანა... ზურგატეხილ იყოს, ანუ მხუევერონი“ *გ. რიცხ. 21,20.* იხ. ქმელი.

ნახევრება სანახევრო: „ნუ ვიცნობთ, ძმანო, ღმერთსა ნახევრებით“ *მ. ცხ. 231r.* იხ. ნახევარი.

ნახეთქი-ი ნაბრალი: „ნახეთქი ღიდ ფრად“ *O. ზაქ. 14,4.* იხ. ხეთქა.

ნახვა ხედვა: „რამათჳცა ნახნა თავისა უფლის-წულნი“ *ი. ე. 41,19;* „რამა ჰნახე ჩემ თანა“ *მ. ცხ. 807r.* იხ. გამოხანვა, მონახვა.

ნახირ-ი ჯოგი: „არცა უკმს მოგებაჲ არეგბსა ცხოვართასა, არცა ნახირსა ზოხათასა, არცა რემაკებასა ცხენთასა“ *მ. ცხ. 79r;* „ზუაბენ... ნახირებსა ზედა ოთხფერტთასა“ *A — 92,824.*

ნახტობი-ი მთავარი ტომისა ან ქვეყნისა; „სატრაპე-სი: „გამოაჩინეს (გამოაჩინეს I) ნახტობნი“ *O. I. ეზრა 5,1;* „მოეწოდა... ერისთავთა... ყოველთა ნახტობთა ზღეს-კიდისათა“ *O. ევლ. 5,2;* „დაღვინა იგი ყოველსა სოფელსა ბაბილონისასა და მთავრად ნახტობთა“ *I. — „დაა-*

დგანა იგი ყოველსა ზედა სოფელსა ბაბილონისასა და მთავრად სატრაპესთა" *px.*, *ლან.* 2, 48.

ნახუდრებელი-ი ხვედრი, **წაწილი**: „ესე არს ნახუდრებელი“ შენი და წაწილი ურჩებისა თქუენისაჲ ჩემდამი“ *O.*—„ესე არს ნაწილი შენი და ხუდრი ურჩებისა თქუენისა ჩემდა“ *px.*, *იერემ.* 18, 25. *იხ.* ხუდრება.

ნახუთალი-ი **მეხუთე**; **მეხუთელი**: „ნახუთალი (მეხუთე *O*) შესძინოს მას ზედა“ *G.*, *ლევიტ.* 5, 18; „ნახუთალი მისი შესძინოს მას ზედა“ *G.*—„მეხუთელი იგი შესძინოს მას ზედა“ *O.*, *ლევიტ.* 27, 81. *იხ.* ხუთი.

ნაჭმარები-ი **მსახურებულისა**: „სხუამ შეიმოსა ძელი და ნაჭმარები“ *Q.*—„მოიღო... საბლარდნელი მსახურებუდი და შექმნის ბაღაყარსა“ *A.*, *ბალ.* 80, 16. *იხ.* კმა-რება.

ნაჭუთევი-ი გირაო: „არა შეხვდეს სახილ მისსა კუთვად ნაჭუთევისა“ *G.*, *II ზქ.* 24, 10; „ნაჭუთევი თანამდებობისა მისცხ“ *O.*, *იერემ.* 38, 15. *იხ.* კუთვა.

ნაჭმარი-ი, **ნაჭმარი**-ი **ნახშირი**: „დაშენა უფროსს ნაჭმარისა (ნაჭმარისა *O*) ფერი მათი“ *I.*, *გოდ.* *იერ.* 4, 8; „დაღესო იგი (საცეხური) ნაჭმარითა“ *x* 215v; „ნაჭმარი იგი ნაჭეცხვად ქმნულ იყო“ *x* 218r.

ნაჭლომი-ი **ნაკელი**, **სკინტი**: „ვიღრემდე იპოვებოდა... ოთხი კაბი ნაჭლომი ტრელისა ხუთის სასწორის ვეცხლის“ *O.*, *IV ზქ.* 6, 25. *იხ.* ქლომა.

ნგორება გორება, **ამოვლები**: „ზხესა ზედა ინგორის“ *ფს.* XVIII, 8; „ინგორები მე მწერესა შინა ცოდვისასა“ *მ.* *სფ.* 281, 7; „ინგორის ოგინი მტერესა ზედა“ *ბ.* *გებ.*-*იქუბ.* *ლ.* 115, 22.

ნგორებულ-ი **ამოვორებულისა**, **ამოვლებული**: „ვითარცა ნგორებულ იმ კუარდლსა და მწერესა შინა“ *ლამ.* 52, 10; „მსგავსად ღორთა ნგორებულ იყვნეს მწერესა“ *Sin.*—11, 268. *იხ.* გორება.

ნდობა *იხ.* **მისანდობელი**.

ნდობა **წებება**, **წადილი**, **სურვილი**: „მინდა (ვინებე *DE*) შეყრება ნაშობთა (შვილთა *DE*)“ *C.*, *მთ.* 128, 87; „უნდა მე“ *U.*—„მინებდა მე“ *Q.*, *ფს.* 17, 20; „უნდა მისი ხილვად მრავლით ეამთიან“ *DE.*—„სწადილად მრავლით ეამთიან ხილვად მისი“ *C.*, *ლ.* 28, 8; „არა უნდა განმბილება მასი“ *მთ.* 11, 9; „უნდა მე“ *O.*, *II ზქ.* 22, 20; „მომართედ... რომელთა-იგი უნდეს გუდსა მათსა“ *O.*, *გამოხლ.* 25, 2; „მრავალგზის მინდა მისლვად თქუენდა“ *პრომ.* 1, 18. *იხ.* შენდობა.

ნებ-ი **ხელის გული**, **თათი**: „არა პოვეს მისგანი, გარნა თხემი სილ და ფერქნი და ნებნი კელთა მისთანი“ *O.*, *IV ზქ.* 9, 35; „მცირე ღრუბელი, ვითარცა ნები კაცისაჲ, რომელსა აღმოაქუნდა წყალი ზღოთ“ *O.*, *III ზქ.* 15, 44; „დაღვა ნები თჳსი მკლავსა ზედა დაქულებად მისა“ *ფლკტ.* 189, 16; „რა-იგი უპყრის ნებსა შინა ღმრთეებისა თჳსისა“ *გრ.* *ნოხ.*-*კაცა-გებ.* 210, 5.

ნება, **ნებვა** **სურვილი**, **ნდობა**; **გულები**, **ჯერ-ჩენა**, **ჩენა**: „რომელიცა უნებნ მათ“ *DE.*—„რომელთა ჰნებავნ“ *C.*, *მთ.* 27, 15; „არარაჲ უნებნ სამეფად რაისაჲ კელთა მისთა“ *O.*—„არა ნებავს კელთა მისთა ყოფად რაისაჲ“ *px.*, *ფ.* *სოლ.* 21, 25; „ვითარცა

ვის ჰნებნ, ეგრეცა ვალს“ *Ath.*—11, 109v; „არა გნებავს ყოფად, ყავთ“ *B.*—„რომელი გეგულებს ყოფად, აღრე ყავთ“ *A.*, *სბსტ.* 184, 22; „ნუ გნებავს ტყუილად ყოველი ტყუილი“ *O.*, *წიგ.* 7, 18; „არა გნებავს შენ“ *DE.*—„ვითარ ჯერ-გინს“ *მთ.* 22, 17; „ვითარ გნებავს თქუენ“ *DE.*—„ვითარ გინს თქუენ“ *მრ.* 14, 84; „სიტყუანი... ჰნებვენ“ *მ.* *სფ.* 5, 11. *იხ.* თანა-მნებელი, თუთნება, ნებსით/ნეფსით/ნებისით, სანებელი, უნებელი.

ნება **გულის-თქუმა**, **სათნო**, **სურვილი**, **მოწონება**, **განმარჯულება**: „რომელმან აღავსო კეთილთა ნებაჲ შენი“ *U.*—„რომელმან აღავსო კეთილთა მიერ გულის-თქუმად შენი“ *Q.*, *ფს.* 102, 6; „ნებაჲ გულისა ჩუენისა უკეთურისაჲ ვყოთ“ *O.*—„სათნო გულისა ჩუენისა ბოროტისანი ვქმნეთ“ *px.*, *იერემ.* 18, 18; „იყავნ ნებაჲ შენი“ *მთ.* 28, 42; „არა არს ნებაჲ უგუნურთა ზორისა“ *O.*, *ეკლ.* 5, 8; „ნებაჲ გლახათაჲ ისმინე, უფალო“ *ფს.* 9, 88; „მავალთა ნებასა გულისა მათისათა“ *px.*—„ვლენან განმარჯუებასა გულისა მათისა უკეთურისასა“ *O.*, *იერემ.* 18, 10.

ნებად **ებერ**, **მსგავსად**: „გინე თქუენ მწყემს ნებად გულისა ჩემისა“ *O.*, *იერემ.* 8, 14.

ნებება **ჯერ-ჩინება**, **სათნო-ყოფა**, **წდობა**, **წებება**: „არა ინება უფალმან მოსრება თქუენი“ *G.*—„არა ჯერ-ინება მოსრება მათი“ *M.*, *II ზქ.* 10, 10; „არა ინება კაცმან მან დაღვრომაღ“ *M.*—„არა სათნო კაცმან იყო დაღვრომაღ“ *G.*, *მსფ.* 19, 10; „არა ინებო იგი“ *G.*—„არა რამე სათნო გეყოს შენ“ *M.*, *II ზქ.* 21, 14; „მინებე მე“ *U.*—„გინდა შენ“ *Q.*, *ფს.* 40, 12; „რამეთუ მინება მე“—„რამეთუ უნდა მე“ *U.*, *ფს.* 17, 20; „ინებეთ, რაჲთა მიგიტეო თქუენ მეუფს იგი ჰურიათაჲ“ *G.*—„გნებავსაჲ მიგიტეო თქუენ მეუფს ჰურიათაჲ“ *DE.*, *ი.* 18, 80; „ნებით ენება უფალსა წარწყმელად მათი“ *O.*, *I ზქ.* 2, 25; „ნუცა ინებებ სლვად მათ თანა“ *O.*, *ფ.* *სოლ.* 1, 10; „უკუეთუ არა ინებოთ“ *I.*, *იხ.* 1, 20. *შლრ.* *ნება.*

ნებებით-ი **წებებიერი**: „იყვნეთ თქუენ ქუეყანა ნებებით“ *px.*—„იყვნეთ თქუენ ქუეყანა ნებებიერი“ *O.*, *მალ.* 8, 12. *იხ.* ნებება.

ნებეულად **ნაჭერ-ნაჭერ**: „დასხნის მყინვარნი ნებეულად“ *ფს.* 147, 6.

ნებვა *იხ.* **ნება**.

ნებიერი-ი **წებებიითი**, **საწადელი**: „იყვნეთ თქუენ ქუეყანა ნებებიერი“ *O.*—„იყვნეთ თქუენ ქუეყანა ნებებითი“ *px.*, *მალ.* 8, 12.

ნებიერად **სასურველად**, **თავის ნებაზე**: „უმჯობესი გამოჩენება არს ნებებიერად საკმისაჲ“ *ბალ.* 141, 21. *იხ.* *ნება*, *სანებიერი*.

ნებიერება: „გინი მართალნი და სათნონი ამას სოფელსა არა თუ ნებებიერებენ, არამედ ზრუნვით და მუხბარდ ყოველსაჲ სულგრძელად მოითმენენ“ *მ.* *სფ.* 15, 11.

ნებიერობა: „ნებებიერობაჲ ცელ იქმნეს“ *მ.* *სფ.* 259, 7.

ნებიერი-ყოფა **სურვილზე**, **ნებაზე** **მიშვება**: „ნებებიერი ყვანა იგი წელიწადსა მას შინა“ *ბალ.* 40, 84. *იხ.* *ყოფა*.

ნების-მყოფელი-ი **სურვილის-შემსრულებელი**: „ით-

ხოვდეს ნების-ყოფილი ისიგან ღმრთისა რიფს. 170, 8. იხ. მყოფელი.

ნებისით იხ. ნეფსით.

ნების-ყოფა სურვილის შესრულება: „არცაღა ვიდრე სიტყუაღმდე ჟერ-იჩინა ნების-ყოფად ჩემდა“ ხაჟ. წიგ. II 70, 8. იხ. ყოფი.

ნებისით იხ. ნეფსით.

ნებისით-ი იხ. ნეფსითი.

ნედლ-ი არახმელი: „უაუეთუ ძელსა ნედლსა ამას უყოფენ, კმელსა რამ-მე-ლა უყონ“ ლ. 28, 81; „განავაჲ ბმ ნედლი“ O, ეჭყ. 17, 24; „თივამ ნედლი არა იყოს“ I, ეხ. 15, 0. იხ. განედლება, სინედლე.

ნეზუ მდელდრი, მზუელი, ნეზვი: „შესწირიდეს... გინა თუ ვერძა, გინა თუ ნეზუსა“ O, — „შესწირავს... გინა თუ წულუბრივთა, ანუ თუ მდელდრივთა“ G, ლევიტ. 8, 1; „ნეზუ უბოზო შეწირენ იგი“ O, — „მზუელი უბოზო შობიას მან (ცხოვარი)“ G, ლევიტ. 4, 82; „ვითარცა ცხენი ნეზუ“ Ath.—12, 292r; „ღამთეს მის თანა ველურთა-განნი ნეზუნი მლოვრითურთ და წუელდა მათგან სძესა“ H—841, 808.

ნეკ-ი: „ნეკი ჩემი უმსო არს წელთა მამისა ჩემისათა“ O, III მტ. 12, 10; „ღამოკილა ყოველი სკიტმ მცირესა მას ნეკსა მისსა“ 8. ცხ. 844v.

ნეკედ-ი ყაჯრბი იძედე(ებრ), მწყემსი: „მეფე მოაბისაჲ იყო ნეკედს“ O, IV მტ. 8, 4.

ნეკტარ-ი ნაკადული: „გარღამოვიდოდეს თულთაგან მისთა ცრემლნი, ვითარცა ნეკტარნი მდინარისანი“ 8. ცხ. 92v.

ნელ-ი ნაზი, წყნარი, ღბილი, საამური, მშვიდი: „პრქუა ნელითა კმითა“ 8. ცხ. 210r; „გარქუ ნელითა კმითა“ 8. ცხ. 818v; „პირი მისი ჩრულ და ნელ არნ“ გრ. ნოხ. კაც. აგებ. 205, 7; „კაცთა აქეს ჩუელებამ, რამ-თა წინაღმდეგომნი იგი სიტყვთა დაშნითა და ნელითა მოიზიდნენ მათა“ ხაჟ. წიგ. II 88, 7; „მსგავსად ძილი-სა ნელისა“ 8. სწ. 150, 8. იხ. დანელება, ნელად/ნელიად, ნელადი, ნელბა, სინელე, სულნელი, შენელება.

ნელად, ნელიად მონღომებით, მშვიდად, ნელა, წყნარად: „ნელად ვისმინო შენი ამის ჟერისთჳს“ ბაბ. 45, 10. „ნელიად კამდი“ 8. ცხ. 120v; „იწყე კანონსა შენსა ნელიად-ნელიად“ 8. ცხ. 90v; „მოზიდნის ნელიად და შტოსა გაიყვანს“ ი. ე. 84, 4. იხ. ნელი.

ნელად-ი ნაზი, მშვიდი, ნელი: „მოვედ შენცა ჩუენ თანა ნელიადით“ O, IV მტ. 6, 8; ახლოს არს ნელიადი იგი აღრისაგან“ ბალ. 25, 82. იხ. ნელი.

ნელეზა დაცხრომა, დამშვიდება, დავსება: „სიტბო-ებით ანელეზნ მათ“ 8. ცხ. 101v. იხ. ნელი.

ნელსაცხებელ-ი ზეთი; მირონი: „აქუნდა შიშითა ნელსაცხებელი“ მთ. 28, 7; „ნელსაცხებელი მცხო“ ლ. 7, 40; „იციხო ნელსაცხებელი ყშირი“ O, ივდ. 10, 8; „ჩრჩეულსა ნელსაცხებელსა იცხებენ“ I, ამოს 6, 8; „ნაცვალად სურნელთა მათ და ნელსაცხებელთა, რომელთა ვიყნოსი“ 8. ცხ. 108r. იხ. საცხებელი.

ნელსაცხებლის-მგბოლველი-ი ზეთის მხარშველი/მოქმედი: „გასუა შენ ღვრთა ნელსაცხებელი-მგბოლ-

ველთა“ O, ქება 8, 2; „იყვნეს ნელსაცხებელი-მგბოლველი ნელსაცხებლის სულნელსა“ I ნშტ. 9, 80. იხ. მგბოლველი.

ნელსაცხებლის-მოქმედი-ი იხ. კმნა.

ნელტფილ-ი: „ნელტფილ არნ პირსა მათსა შინა (ღვრთ) იგი“ H—2251, 228r. იხ. ტფილი.

ნემს-ი: „უადვილეს არს მანქანის-საბელო გერელსა ნემს-სასა განსლად“ ლ. 18, 25. იხ. ნემსული, ოკრონემსული.

ნემსულ-ი ტერიზაბტონი, შალის ან აბრეშუმის ქსოვილი: „შეგმოსე შენ ნემსულთა“ O, — „გარე მოგას შენ ტრიზაბტონი“ pხ., ეჭყ. 18, 10; „სამოსელი შენი ბისონი და ნემსული და კრელი“ O, — „იქმნეს გარემოსასხმელნი შენი ბისონისანი და ტრიზაბტონი და კრელი“ pხ., ეჭყ. 18, 18. იხ. ნემსი.

ნერგ-ი რგული: „ყოველი ნერგი, რომელი არა დაწერაჲ მამაჲნი“ მთ. 15, 18; „დაიძინა ქუეშე ნერგსა მას“ O, III მტ. 10, 5; „ვერძი ერთი დამოკიდა რქითა ნერგსა საბესა“ O, ლაბ. 22, 12; „ნერგსა ასხმიდეს ღი აშენებ-ღეს“ ლ. 17, 28. იხ. ახალნერგი, დანერგვა, დასანერგავი, თანა-ნერგი, ნერგვა, ნერგოვანი, სანერგე, კმიტად-ნერგი.

ნერგვა დანერგვა: „ნერგვად დაწერაჲნი“ O, I ეზრა 4, 8. იხ. ნერგი.

ნერგოვანი-ი ტყე ხშირი: „ყოველნი ბორცუნი ნერგო-ვანი იყვნენ“ O, ამოს 9, 18. იხ. ნერგი.

ნერწყუ ფურთხი: „რომელი განქურნეს ნერწყუთა“ ფლბ. მოც. 5, 41; „შექმნა თქვა ნერწყუსა მისგან“ ი. 9, 8. იხ. გამოწერწყვა, დანერწყვა(ა), ნერწყვა, შენერწყვა(ა).

ნერწყუ(ა) მიფურთხება: „პნერწყუვადეს პირსა მისსა“ მთ. 20, 87; „პნერწყუა ქუეყანასა და შექმნა თი-კიან“ ი. 9, 8; „პნერწყუა ყურთა მისთა“ მრ. 7, 88; „ეზისტოლესა მას პნერწყუვად პირსა მისსა“ მრ. 14, 85. „იწყეს ვიეში ნერწყუვად პირსა მისსა“ მრ. 14, 85.

ნერწყუვა, ნერწყუა ფურთხი: „ვითარცა ნერწყუაჲ პირისაჲ შეირაცხნეს“ I, ეხ. 40, 15. იხ. ნერწყუ; წარმო-ნერწყუა.

ნესოვანი-ი: „ღამთეს... ვითარცა ბილის-საცავი ნესოვანი-სა“ O, ეხ. 1, 8. იხ. ნესუ.

ნესტუ «საყვრი», საღამური; არტერია, ვენა: „წარავლენეს ანგელოზნი თჳსნი ნესტუთა დიდთა (საყვ-რითი დიდთა DE)“ C, მთ. 24, 81; „სცემდეს ნესტუებსა“ M, II ნშტ. 28, 18; „სტვენოდეს ნესტუთა“ O, IV მტ. 11, 14; „დაპერვიდეს ნესტუებსა თჳსსა“ O, II ეზრა 8, 10; „მითა კურთხევისათა, ნესტუთა ჰელითა“ ფს. 97, 8; „ნესტუმან და ღმრთისა მოატყბიან კმაჲ“ O, ზირ. 40, 21; „განუქურთნეს ტყავი კოჭთა მათთა და დაადგეს ნესტუ და განბერეს ცოცხალნი სამნივე“ რიფს. 177, 18; „რომელსა ეპასა გესმეს კმაჲ საყვრისა, ნესტუსაჲ, სტვრისაჲ და ქნარისაჲ და ებნისაჲ და საბიობისაჲ“ I, დან. 8, 5; „გულო განუყოფს სისხლსა მას ცხოველებისასა ყოველთა ნესტუთა გუამისათა“ 8. სწ. 170, 20; „რავამს აღივსნენ ნესტუნი საფეთქელთანი კუამისა მისგან“ H—2251, 224r.

ნესტუ რქისა-ჲ რქისი, რქის საყვრი: „მისცა ნესტუ რქისა ჯელთა მათ ყოველთასა“ M, — „მისცა რქისებო ჯელსა ყოველთასა“ G, მხ. 7, 18. იხ. დანესტუა, მენესტუა, ნესტუა.

ნესტუა ჩაბერვა, საყვირის ცემა: „ნესტუა...
ნესტუა“ G, რიცხ. 10,8. იხ. ნესტუ.

ნესტუფერდ-ი ფილტვი: „სტა მეფესა ისრაელისა შორის
ნესტუფერდსა და ჰერდსა“ M, II ნშტ. 18,88. იხ.
ფერდ.

ნესტუ ნესვი: „ამბოლო... აქურსა და ნესტუსა და პრასასა
და ზახუსა და ნორასა“ G, რიცხ. 11,8. იხ. ნესოვანი.

ნეტარ ნეტა: „ნეტარ გლახათა სულითა“ მთ. 6,8;
„ნეტარ ბერწთა“ ლ. 28,29. იხ. ნეტარი, ნეტარარაინი,
ნეტარება, ნეტარული.

ნეტარ-ი სანატრელი: „შემიარცხეს თავი ჩემი ნეტარად“
ხაქ. 80გ. 26,2; „ნეტარ არს კაცი, რომელსა ეშინის
უფლასა“ ფხ. 111,1; „მერმე აქურთბა ნეტარი იფთ-
ხმე“ ი.-ე. 27,11. იხ. სანატრელობა.

ნეტარარაინ-ი ფსალმუნი, რომელიც იწყება ამ სიტყვებით: „ნეტარ არაინა“: „წარტუენს ნეტარარაინი
აღსრულებსა მათსათჳს“ ხაქ. წიგნ. II 87,8. იხ. ნეტარ.

ნეტარება ბედნიერება: „არარაა ამთავანი ესწორების ნეტარებასა
მას მართალთასა“ ბ. კიხ. 40-თჳს 118,18; „არადა ნაწილი
მიიღონ ნეტარებასა მისსა თანა“ შუშ. ბ. II, 17. იხ. ნეტარ.

ნეტარული-ი ნეტარი, სანატრელი: „ნეტარული იობი
დიდისაჲ მკლამისა განება“ ფიზ. XI, 81. იხ. ნეტარი.

ნეფსით, ნეფსით, ნეფსით ნეფით, თანახმად ნება-
სურვილისა: „შეიცვალს მავან ზნე თჳსი და სიბოროტე
თჳსი ნეფსით“ ხაქ. წიგნ. II 98,27; „მე ნეფსით
თჳსით განვიპოვე განრყენილი იგი პატივი მეფობისაჲ“
ფლკტ. 187,82; „არა ჯუარს-ეცუა უნებლიათ, არამედ ნეფსით“
მართ. S. კ. იერ.-აღდგ. 158,25; „წარუპყრა ქელი
თჳსი ნეფსით“ სნდ. 7,8; „ნესალა გარდაგაქცენ ნეფსით
გონებაჲ შენი ვედრებასა“ O, იობ 86,19; „სხუათა
მათ სათნოებათა მისთა გამოწულილთი აღწერასა ნეფსით
თანა-წარუპყლათ“ ი.-ე. 21,18. იხ. ნება, ნეფსითი/ნეფსითი,
ნეფსითობა; შდრ. არა-ნეფსით(ა), არა-ნეფსით.

ნეფსით-ი, ნეფსით-ი თავის ნებითი: „საუწყე არს ღი-
ძალი მონაზონისაჲ ნეფსითი უბოვარებაჲ“ მ. ცხ. 188გ;
„იბილა ამთი ნეფსითი ჯელწიფებდაჲ“ იმ. რომ.-კურთხ. 80ს.
140,10. იხ. ნეფსით.

ნეფსითობა ღულის-მოღვინება: „გამოცხადანა გამოცხადებაჲ
ისრაელისა შორის ნეფსითობითა ერისაჲთა“ G, „იწეს
ამაღლებად მთავართა ისრაელისათა გულის-
მოღვინებითა ერისაჲთა“ ph., მსჯ. 5,2 იხ. ნეფსითი.
ნეფსუა სიცივე, ყინვა, თოში, თრთვილი: „ზამთრისა
შემოსლვასა ჰაერნი შეიცვალნან: ეამ ერთ წჳნ და მერმე
დასცხრის... ეამ ერთ ნეფსუაჲნ, მერმე დასცხრის“ მ.
ხფ. 811,14.

ნეფხვა, ნეფხუა ყინვა, თოში: „განბნეულ არიან ივინი
სიციხესა ქვენი ღლისასა და ნეფხვისა ღამისასა“ I, ბარ.
2,25; „გვიქვნი მე ვითარცა თბიერი ნეფხვისა“ ფხ.
118,88; „იყო ნეფხვაჲ და ყინელი ფრიალ“ ხხტ. 185,4;
„ქარისაჲნ ძლიერდეს მოსცეს ნეფხუაჲ“ O, იობ 87,10;
„გვიქვნი მე დაწულ სიციხითა მით ღლისათა და ნეფხვითა
ღამისათა“ Ath.—11, 270გ; „ნეფხვისა სიმძაფრისაჲნ

შეუქურცნას ქერქიცა მათი“ მ. სწ. 172,1. იხ. სანეფხავი,
შენეფხული.

ნეშტ-ი «დაშთომილი», «ნამეტავი», ნაშთი, დანარჩენი:
„პრტუ... ძეთა მათ ნეშტთა მისთა“ O, „ოქტა... ძეთა
მისთა დაშთომილთაჲსა“ G, ლე-
ვიტ. 10,18; „ნეშტისაგან მათისა შემოწირეს“ C, „ნამეტ-
ნავისაგან მათისა შემოწირეს“ DE, მარ. 12, 44; „ნეშტნი
იგი მახლთა მოვწყვდნენ“ O, ამოს 9,1; „ლაუტვეს ნეშტი
მათი ყრმათა მათთა“ ფხ. 10,14; „აღიღეს ნეშტი
ნამუსრვეისაჲ“ მთ. 14,20; „რომელსა ძხნეს ნეშტი
მოწამეთა ქრისტესთანი“ ფლკტ. 100,5. იხ. შდომა.

ნეტუა იხ. დანეცუვა, შთანეცუვა.

ნეკა «პასირი», ქილობი: „აღიმალეზდეს ზე პასირი-
თურთ, რომელ არს ნეკაჲ“ H—022,22გ.

ნოება: „ეხელედ სანთლისა ნოებასა შენსა“ ვარ. 821.
იხ. ა(ღ)ნოება, მნოებარე.

ნოქმა იხ. დანთქმა, შთანთქმა.

ნოალ ოღნავ, -თანავე; ცოტათი, ძლიერ: „განთიად რი-
ულრაჲს ოღენ ნოალ აღდგა“ მარ. 1,85; „ნოალ განთი-
ადეს მას ერთშაბათისასა მოვიღეს საფლავსა მას ზედა“ მარ.
10,2; „ნოალ და მშუდალ განიღმის“ O, ზიარ. 21,28.

ნოაღა-ი მუღმივე: „განსუნებაჲ გორცთაჲ ნოაღაჲ
აღსძრავს სიციხისსა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 100,10.

ნოავ-ი ჰაერი, სიო: „შემდგომად ცეცხლისა ემაჲ ნოავი-
სა წულილისაჲ“ O, III მგ. 10,18; „გარდაქცინა ნოავ-
ქარნი მისნი ნოავად“ ფხ. 100,29; „გვმწერობდოან და
ნოავსა მოჰფენდოან“ A—02, 280.

ნოავ- ბერვა, ქროლა: „და ყო შორის სატუილსა მას, ვი-
თარცა ქარი ცუარისაჲ რაჲ ნოავინ“ I, დან. 8,50.

ნოავქარ-ი «ბორბალი», გრიგალი: „იყო ნოავქარი
ქარისა დიდისაჲ“ C, „იყო... ბორბალი ქარისაჲ“ DE, მარ.
4,87; „წმედეს... სული ნოავქარისაჲ“ ფხ. 10,6; „ვი-
თარცა ნოავქარი უდაბნოთ გამოვიღეს“ I, ეხ. 21,1;
„ნოავქარმან, ვითარცა ქარქუტენი, წარიხუნა ივინი“ O,
ეხ. 40,24. იხ. ქარი.

ნოავწულილ-ი ჰაერი: „ვერ-შემძლებელ იქმნეს ღათმენად
სასტიკებაჲ ქარისასა და ბნელსა და ნოავწულილსა“
მ. სწ. 14,16.

ნოაფორ-ი, მიაფორ-ი ტაძრის მეთვალყურე, ზედა-
მდგომი: „და იგი მისი სულანა მსახურებდა ნოაფორ-
სა (var. მიაფორსა) სარა ბეთლემელსა“ ქ. ცხ. 75,12.

ნოგოზ-ი (ნიგოზისა, ნიგუზისა) კაკალი, ნუხ: „გამოიღო
ნოგოზი“ G, რიცხ. 17,8; „არგანსა ნიგოზისასა (ნო-
გუზისასა O) ვხედავ მე“ I, იერემ. 1,11; „იწყო სისრად
ლედათა ნიგუზითა მით“ X 840v; „რომლისა (მათუნისა)
ნიგოზი მაკლდინებელი წამალი არს“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ.
228,10. იხ. ნიგოზაკი, ნიგუზოვანი.

ნოგოზაკ-ი ნიგუზის სახე: „სასანთლესა მას ოთხნი ტა-
კუენი, გამოსახულნი ნიგოზაკებასა“ O, გამოსლ. 26,84.
იხ. ნოგოზი.

ნიგუზის-სახე ნიგუზისნაირი: „მოიღის ანთრაჲ იგი ნი-
გუზის-სახე“ ფიზ. XXII, 15. იხ. სახე.

ნიგუზოვან-ი ნიგუზნარი: „მტილსა ნიგუზოვანსა შთაველ (შთაველ M) მიხედვად ნაყოფთა წყაროთასა“ O, ქება 8,10; „მტილსა ნიგუზოვანთასა შეველ“ მართ. S. გ. იერ.-აღდგ. 167,18. იხ. ნიგოზი.

ნივთ-ი «წესი», ელემენტი, მატერიი: „უპუეთუ მოკ-ეუელით ქრისტს თანა ნივთთა მათგან ამის სოფლისათა“ pb., — „უპუეთუ მოკუელეთ ქრისტს თანა წესთა მათგან ამის სოფლისათა“ Q, კოლას. 2,20; „რამთა იქმნეს ყოელი-საგანვე ნივთისა ქორციელისა“ მ. ცხ. 27; „თივად არს ჯელთ-საქმარი ჩუენი და ნივთი ცეცხლისა“ მ. ცხ. 270v; „მოციქულნი ესე კაცნივე არიან მათისავე ნივთისაგან და მათისივე სახისა“ ბალ. 72,29; „ოთხნი იგი ასპიტნი მსგავს არიან ოთხთა მათ ნივთთა“ ბალ. 27,29. იხ. ნივთება, ნივთიერი, ნივთიერება, უნივთო, შენივთება.

ნივთება «თხზება»: „ინაა შენი ნივთებდა ზაქუასა“ ფს. 49,19; „რომელი წამყამებნ თულამთა, იგი ნივთებნ ძრისა“ O, ზირ. 27,25. იხ. ნივთი.

ნივთიერი-ი მატერიალური: „იბრახა მგორისა ამისთჳს სოფლისა ნივთიერისა და სახილავისა“ გრ. ნაზ.-შობ. 207,8. იხ. ნივთი.

ნივთიერება: „უპუეთუ არს ღმრთებასა შინა ნივთიერე-ბაჲ, ვითარ-მე არს იგი აუგებელ და მარტელ და განუწილე-ბელ?“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 100,22; „მოღვენებულ ვიქმენ ნივთიერებასა შენსა (ვორცო, მე, სული), ვიდრემდის ბრწე-ლებასა შენსა მიზიარე“ მ. სწ. 220,14. იხ. ნივთიერი.

ნიკაფ-ი ნიკაპი, ყბათა შესასყარი: „არა ცრემლნი იგი ქურივისანი დამოსდიოდ ნიკაფსა მისსაჲ“ O, ზირ. 22,18; „რულდგა გელი ნიკაფსა მისსა და ეგრე მიჰყანდა“ ანდ.-ანატ. 210,29.

ნიკელ-ი «ცხვრი», ღრუნჩი: „ვითარცა საყური ნიკელ-სა ღორისასა“ O, — „ვითარცა საყურენი ოქროსანი ცხვრისა ღორისასა“ pb., ივ. სოლ. 11,22.

ნიკრის-ი პოდაგრა, podagra: „ნიკრისისა სენსა შთავარდა“ ი.-გ. 24,25.

ნიწეელ-ი «მცირე», «ჩჩილი»: „ყრამან ნიწეელმან შემოკრიბნეს ივინი“ O, — „ყრამან მცირემან მოყვანეს ივინი“ pb., იხ. 11,8; „ნიწეელნი თხოვდეს პურსა“ O, — „წყურლითა ჩჩვლთათა იძუეს პური“ pb., გოდ. იერ. 4,4.

ნიორ-ი allium: „ჰვამლით პრასასა და ხახუსა და ნიორ-სა“ G, რიებ. 11,5; „ნიორი და კილი და სხუანი მრავალნი თივისიანნი არიან უთესლო“ ბ. კეს.-ექუს. დდ. 84,17; „მოქუენ ნიორსა მყარლსა გული გითქმიდა“ H—841,540.

ნიორაკთ-მოძღუარ-ი ჯალათთა მეთაური: „მიიწინეს... ნიორაკთ-მოძღუარნი იგთ მტარეალითურთ“ რიფს. 175,11. იხ. მოძღუარი.

ნიუარ-ი შუშა, კიკა: „მოვსპო იერუსალმში ვითარცა ნი-უარი ერთი, დათხეული ზედა პირსა თჳსსა“ IV მფ. 21,18.

ნიუოგარ-ი, ნიუოგარ-ი, ნიჯოგარ-ი «საქურველთა აღმღებნი», «მებაჯრე», კაპარკის მტვირთველი: „პრქუა მონასა მას ნიუოგარსა მისსა“ pb., — „ჰმაჟო მსწრაფლ ყრმისა მიმართ, აღმღებისა საქურველთა

მისთა“ G, მსჯ. 2,54; „პრქუა საულ ნოჯოგარსა მას თჳსსა“ M, — „პრქუა საულ მეაბჯრესა თჳსსა“ pb., I მშტ. 10,4.

ნისან-ი პირველი თვე ებრაელთა: „თუესა მას ნისან-სი, თუესა მას პირველსა“ O, I ეზრა 2,6; „(მამრანისა თუესა) ებრაელებრ ნისან სახელ-უღებს“ კ. იერ.-აღდგ. 150,14.

ნისლ-ი «ალმური»: „მოავლინა ღრუბელი და ნისლი“ M, — „მოსცა ღრუბელი და ალმური“ G, ისუ 5, 24,7; „ღრუბელი და ნისლი გარემო არს მისა“ ფს. 98,2; „ვი-თარცა ნისლმან დაფარე ქუეყანაჲ“ O, ზირ. 24,3; „ღო-დი და ძნელი ნისლი მიფენილ იყო კაცთა მათ ზედა“ ვარ. 202; „ვითარცა ნისლი განქარდეს“ O, სიბრძ. სოლ. 2,4; „ვითარცა მზე ნისლსა შინა არა ჩანს“ A—25,52; „მზე ნისლსა შინა ზრქელსა ბრწყინვალეთა შარავანდთა გამომაბრწყინებელი“ H—251,246.

ნისლშემოხუელი-ი: „ნისლშე მოხუეულითა... შეე-ნიერებოთა მათთა“ აგმ. 104,11. იხ. შემოხუელი.

ნისტორება ნესტორიანობა (სექტა): „უპუეთუ გონავს აღილი ესე, დაადგერ შენ ნისტორებასა ზედა“ ლიმ. 10,21.

ნიფხავ-ი «საწვევ»: „ნიფხავი შეიმოსოს სხეულთა მის-თა“ O, — „საწვევნი სელისანი შეიმოსნეს გარემოს სხეულსა თჳსსა“ G, ლევტ. 6,10.

ნიფხავ-კუართ-ი «სარავარი»: „კაცი ესე შეიკრნეს ნიფ-ხავ-კუართითურთ მათთა და ვარშამავით და საწმერთ-ლით“ I, — „მამრნი იგი შეიკრნეს სარავარებდისა თანა მათისა, და ტიარებისა და პერიენიმებისა“ pb., დან. 8,21. იხ. კუართი.

ნიღრ-ი «ცხვრი», ტუჩი: „განილო ხრატუკი ნიღრსა მისსა“ O, — „შემოსდვა სათური ცხვრისა შიერ მისსა“ pb., იოზ 40,20.

ნიუბერ-ი (ნიუბრისა) «წუღერი»; ნიკაპი: „იქმნეს მის შორის ნიში კეთროვნებისა თჳსა შინა ანუ ნიუბერსა“ G, — „იყოს შედებად კეთროვნებისა თჳსა გინა წუღერსა“ M, ლევტ. 18,29; „კეთროვნებად ნიუბრისაჲ“ G, — „კეთროვნებად იგი თჳსა გინა წუღერთა“ pb., ლევტ. 18,29; „ლაწუნი და ენა და ქმნულბად იგი, რომლითა იძრ-ვის ნიუბერი მოფოლბუებითა და მოკირებითა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 159,8. იხ. ყბა.

ნიშ-ი «სასწაული», ნიშანი: „გამოჩნდეს სასწაული ღმრთისი იგი კაცისაჲ“ C, — „გამოჩნდეს სასწაული კაცისაჲ“ DE, მთ. 24,20; „ჰელითა მოციქულთაჲთა იქმნე-ბოდა სასწაულები და ნიშები“ ზაქ. მოც. 5,12; „აღეჰ-მართო ნიში ჩემი“ I, იხ. 48,22; „ნიშად მიმაცემი შენ სახლსა ისრაელისასა“ O, ეზეკ. 12,6; „ნიში კეთროვნე-ბისაჲ არს“ G, ლევტ. 18,27; „გამოჩნდეს ნიში ძისა კაცისაჲ—პატრიანნი ჯუარი“ მ. სწ. 212,12.

ნიშანი «სასწაული», მაჩვენებელი: „ნიშანი აღვი-და ქალაქით“ G, — „სასწაული იგი აღვიდოდა უფროდს ქალაქისა მისგან“ M, მსჯ. 20,40; „დასდვა ნიშანი: საბელი ძაწული ესე მოაბა სარკუმელსა“ G, — „დასდვა შენ სასწა-ულიად: შტანივი ესე... გამოაბა სარკუმელსა“ M, ისუ 5, 2,18. შდრ. ნიში; იხ. დანშინვა, ნიშნიანი, ნიშნოვნობა, უნიშნო, შენიშნვა.

[ნიშნები-ი] იხ. განიშტანება.

ნიშნები-მეოხილი სასწაულმოქმედი, საკვირველმოქმედი: „ნიშნები-მეოხილი მათ თანა დაწესოს წმიდათა მამათა სასუფეფოსა“ მ. ცხ. 282v; „იუცოა იგი ნიშნები-მეოხილი“ მ. ცხ. 287r. იხ. შემოსილი.

ნიშნები-მზნელი-ი (სასწაულითა მკითხველითა, მკითხველი, მარჩიელი: „არა იპოვოს შენ შორის... ნიშნები-მზნელი, მკითხველი შეუდართა“ G.—„ნუ ვინ იპოვოს შენ შორის... სასწაულითა შეუდართა მკითხველი“ pხ., II ზგ. 18, 11. იხ. მზნელი.

ნიშნები-მჭურეტელი-ი (ნიშნის-მსტოვარი), მისანი, მარჩიელი: „კაცნი ნიშნები-მჭურეტელნი არიან“ pხ.,—„კაცნი ნიშნის-მსტოვარნი არიან“ O, ზაქ. 3, 8. იხ. მჭურეტელი.

ნიშნის-მსტოვარი-ი (ნიშნები-მჭურეტელი), მისანი, მარჩიელი: „კაცნი ნიშნის-მსტოვარნი არიან“ O,—„კაცნი ნიშნები-მჭურეტელნი არიან“ pხ., ზაქ. 3, 8. იხ. მსტოვარი.

ნიშნის-ი ნიშნის მქონე: „იყო უნიშნო იგი ლაბანისა, ხოლო ნიშნისანი იგი იაკობისა“ O, დაბ. 30, 42. იხ. ნიშანი.

ნიშნის-ყოფა (შეთქმულ-ყოფა), დროს დათქმა: „ნიშნის იყო ძეოა ისრაჲლისათა მზიარსა თანა“ G,—„შეთქმულ იყვნეს კაცნი ისრაჲლისანი მზიართა მათ თანა“ M, მხვ. 20, 38. იხ. ყოფა.

ნიშნის-ცნობა (ნიშნის): „იყოს ბრძეილი ნიშნის-ცნობისა“ G,—„იყოს... ნაბრძეილი ნიშნის“ pხ., ლევიტ. 12, 2. იხ. ნიშანი.

ნიშნის-ი (ნიშნისა) ბარი, ფიწალი: „რომლისაჲ ნიშნისაჲ კელსა მისსა“ მთ. 8, 12; „წილ კელიან ნიშნითა, პირველად მან უპყროს ნიშნისა“ მ. ცხ. 278v; „ბრძანა... განქრევად ნიშნითა წინაშე ჭარსა ნიშნისა იგი ძუღლთა მისთა“ Sin 11, 288r.

ნიშნის-ი (ცხვარი) (პირუტყვისა); ხორთუმი: „მოა-ცუა გრკალი ნიშნისა მისსა“ O,—„შეუყრნა გრგოლი ცხვრისა შინა მისსა“ pხ., იოზ. 40, 21; „შეიმტყინეს წი-რუკნი მისნი“ ფი. XI, 88; „რად საჭმარ არს პილმისა ნიშნისა იგი?“ მ. კეს.-ეჭუს. ღღ. 181, 20.

ნიშნის-ი საჩუქარი, საბოძეარი, შესაწირავი, ძღვენი, (დასაღებელი), ტალანტი: „თჳნიერ ნიშნისა თქუენთა“ pხ.,—„თჳნიერ დასაღებელთა თქუენთა“ G, ლევიტ. 28, 88; „იციოთ ნიშნისა კეთილისაჲ მიცემაჲ“ მთ. 7, 11; „ნიშნისა მის ღმრთისისა ჰკონებ შენ ფსითა მოპოვნებად“ საქ. მოც. 8, 20; „ნიშნისა კეთილსა მოგანიკებ თქუენ“ pხ., ფ. ხოლ. 4, 2; „ნიშნისა უფლისა მთერ არს დედაკაცი მჭული“ O, ზიარ. 28, 17; „არბან, რომელ არს ნიშნისა“ მრ. 7, 11; „ვინ-მე რბინ ასარუნსა და არა მიიღის ნიშნისა ძღვესაჲ“ ფლბ. მოც. 6, 6; „ნიშნისა მომცემელი ჩუენი ღმრთი არს“ მხვ. 28, 4; „მოგეშენ კაცთა ნიშნისა იგი ზეგარდა-მონი, რომელსაჲ სიტყუაჲ... და რომელსაჲ ჟერებაჲ“ მ. ხვ. 210, 7; „განყოფილ ხარ პირუტყუთაჲ... არა ნიშნისა სიტყუარობისათა“ H—2251, 280v. იხ. მიმნიშნებელი, მიმნი-გება, მომნიშნებელი, მიმნიგება.

ნიშნის-მთავარი-ი (მთავარი-ნიშნისა): „სარეა იყო ნიშნის-მთავარი“ I,—„არეა იყო მთავარი ნიშნისა“ pხ., იერემ. 51, 58 იხ. მთავარი.

ნიშნის-ი იხ. ნიშნის-ი.

ნიშნის-ი გალობა, კილი: „ყოფად... შესხმითა ნიშნის-გითა და წინწილაჲთა (წინწილითა O) და ბოზნითა“ I, ნეფ. 12, 27; „უიოარტა ისმინ ნიშნისა იგი სახიობისაჲ, ეგოდენ ესმინებინ“ ფი. XVI, 11. იხ. შენო(ვ)აგე, სანო-ვაგე.

ნიშნის-მოყუარე სმა-კამის მოყუარული: „ღღეს განუ-ზადის კამადი ნიშნის-მოყუარესა და ხეაღე შესა-მელად მატლთა მისის იგი“ ხაღ. 7, 88. იხ. მოყუარე.

ნიშნის-მოსი-ი: „ბაგარტის აფხაზთა მეფისა ნიშნის-მოსისა სამეფოს ყოფასა“ A—484, 814; „აფხაზთა და ქართველთა მეფემან და ყოვლისა აღმოსავლეთისა ნიშნის-მოსისაჲ კოსტანტინეპოლით მომიყვანეს“ A—484, 815.

ნიშნის-ი (მჭულის-მოძღვარი), საეკლესიო მო-ძღვრებისა და კანონების მცოდნე: „იყო ვინმე ჰურიოჲ მჭულის-მოძღვარი... სახელი ნიშნის-ი მის ერქუა ტროფონ, (რომელმან)... განსწავლა იგი ღმრთიერად მჭულსა ზედა და წერდისა ებრაელებრსა გამოცითხვით“ საქ. წიგ. II 04, 84.

ნიშნის-ი იხ. მორჩი.

ნიშნის, ნიშნის ნიშნის, ნესტიანი; სველი: „დაჯედ ნიშნისა ზედა“ O, იერემ. 48, 18; „ნიშნისა იგი წყაროჲ გულის-თქუისაჲ, რომელ ჩემ თანა იყო, განვაკემ“ თომა მოც. 19, 8; „რომელსა ზედა იყო მიწაჲ და ნიშნისა მცირედ“ ხაღ. 86, 28; „რომელი-იგი დავარდა ნიშნისა და აღმოსცენდა“ ხაღ. 28, 8; „მოშეც ჩუენი მცირედი მის-განი (წყალთაგანი), რამთა ნიშნისა იქმნენ მცირედ პირნი ჩუენნი“ საქ. წიგ. 88, 18. იხ. ნიშნის(ა)ობა.

ნიშნის(ა)ობა სინოტივე, სუსტი: „პელთა უპყროა ვითარე-ბად ორთაჲჲ მათ: სიცივე—წყლისაგან, და ნიშნის(ა)ობაჲ—პერისაგან“ მ. კეს.-ეჭუს. ღღ. 00, 10. იხ. ნიშნისა.

ნიშნის-ი ისრინი: „კრიბა მის შინა (კენაჲსა) ნიშნის, საესტ წინამოთა“ O, IV ზგ. 4, 80.

ნიშნის-ი იყოფი ცრუ მოწამე O, იგ. ხოლ. 24, 28; „მო-ნიშნის-ილიან ეკალთაგან ყურბენი“ მთ. 7, 16; „ნიშნისა ესე არს კრისტო“ მთ. 12, 28; „ნიშნის-ილიან ბრძანა ბრძანისა წინა-ძღუანად“ ღღ. 8, 80; „ნიშნის-ილიან“ ჰარმ. 2, 81.

ნიშნის-მცემელი-ი მანუგეშებელი, გამამხნეველებელი: „სხუა ნიშნის-მცემელი მოგეს თქუენ“ ი. 14, 16; „იყო(მცა) ეგე ჩემდა ნიშნის-მცემელი ვარ. 219; „იგი იყო ნიშნის-მცემელი მეფისაჲ“ ხაღ. 22, 7. იხ. მცემელი.

ნიშნის-ცემა (განძლიერება), (ღმრთიერ-ქმნა), გამხნეება: „ნიშნის-ცემელ იქმნეს“ A,—„განძლიერდეს“ B, ხხტ. 182, 2; „ნიშნის-ცემელი სულთქუისათჳს მათისა“ M,—„სულთქუისათჳს მათისა“ G, მხვ. 2, 18; „რო-მელნი... ნიშნის-ცემელნი მათ“ ი. 11, 81; „ნიშნის-ცემელი ერმან მან სიტყუასა მის ზედა“

ონ ქართული ანბნის მე-16 ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—70.

-ო წოდებითი ბრუნვის დაბოლოება: „კაც-ო, ვიდრე სულ“ ლშ. შობ. 191,15; „მამა“ 8. ცხ. 18r.

ობლობა უღედამობა: „არა ვაგრძნე ობლობაჲ რაჲ-თურათი“ I, ეხ. 47,8. იხ. ობოლი.

ობოლი-ი (ობლისა) უღედამობა: „არ დაგატყვევ თქუენ ობოლად, მოვალ თქუენდა“ 0. 14,18; „ჰქენჩინან ობოლ-თა“ 0, მალ. 8,6; „შენ ხარ მამა ობოლთაჲ“ ფლკბ. 147,23; „ობლისა შენ იყავ მწე“ ფხ. 9,85; „ჲე ჩემი, ვითარცა ობოლი, მძევლად გასწირეთ“ ი.-ე. 16,83. იხ. დაობლება, ობლობა.

[ოლება] იხ. დაობლება.

ოდენ (ხოლო); მიანც, თანაჲ, ახლოს, დროს; ოლონდ; -ოდე: „რამთა ფესუსა ოდენ... შეახონ“ DE,—„რამთაჲ ფესუსა ხოლო... შეახონ“ C, მრ. 6,66; „ოდენ სენაქისაგან ნუ განუროგები“ 8. ცხ. 68r; „ჰორცთა ოდენ ჰუბუქენ“ ვარ. 818; „ჩუენი არა ხოლო თუ დედოფალი ოდენ იაკ“ შუშ. III, 18; „აჩრდილი ოდენ ეისმე შიადგეს (შეადგეს) ჴ მათგანსა“ ხაქ. მოც. 5,15; „მენავეთა ოდენ მავათ ემგავეს“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 108,82; „აღმოსოლვასა ოდენ მხისასა“ M,—„აღმოსოლვასა თანა მხისასა“ G, მსჯ. 9,88; „მას ჟამსა ოდენ“ ხაქ. მოც. 12,1; „მო-ოდენ-ვიდოდა იგი“ ხაქ. მოც. 9,8; „შენ ოდენ ამთ ობოლთა ჴელი აღუყარ და, რაჲცა ბრალი იყოს, ღმერთმან ჩუენგან იძიენ“ ი.-ე. 19,12; „ევიყვენთ ჩუენ მონასტერსა მას შინა სამ ღლე ოდენ“ ხაქ. წიგ. 114,8. იხ. ეგოდენ, ეგოდენი, გსოდენის.

ოდენ-ი ტოლი: „გაჴუნდეს თუ სარწმუნოებაჲ მდოგვს მარ-ტულ ოდენ“ მთ. 17,30; „იორტ ოდენი ერთი რქაჲ არა წარუდეს შერლისაგანი“ მთ. 8,18. იხ. ესოდენი, ენინოდენი.

ოდეს (რამეთჲსა, როდესაც, როცა): „ოდეს შევიდა იგი სახიდ“ DE,—„რამეთჲს შევიდა იგი სახიდ“ C, მრ. 7,17; „ოდეს ყოვად არს ესე“ მთ. 24,8; „ოდეს შენებოს, თჳთ იღუდგები“ 8. ცხ. 268r; „არა ოდეს“ 8. ცხ. 78v. „ოდეს-ჲე მოვიდეს ჰორწილისაგან“ ლ. 12,88.

ოდესჲე მუდამ, ყოველთვის: „ოდეს გონებამან ჩუენმან განიფრთხოს და ჴსენებაჲ აჴუნდეს ოდესჲე ღმრთისაჲ, მან იღვალად შეუჴლოთ ბრძოლად მტერსა მას“ ხაქ. წიგ. 189,82; „გლამაჴინი ოდესჲე თქუენ თანა არიან, სოლო მე არა მარადს თქუენ თანა ვარ“ 0. 12,8.

ოდესჲე როდესმე, ერთ დროს, ზოგჯერ: „რომელი-იგი ოდესმე ბერწ იყო“ მრთ. A, გ. აერ.-სული წმ. 188; „რომელი-იგი ოდესმე ბრძო იყო“ 0. 9,12; „ეხედვად პირსა შენსა ოდესმე მზიარულად და ოდესმე მწუხარედ“ ლშ. შობ. 190,85.

ოდესცა (რამეთჲსა): „ოდესცა შეზღოდიტ გარვად“ G, —„რამეთჲს შეზღოდიტ გარავსა“ 0, ლევიტ. 10,9.

ოთხ-ი 4: „ოთხ თუელი, და მკაჲ მოიწიოს“ 0. 4,85; „აჴ ყროდის, რამეთუ ოთხისა ღდისაჲ არს“ 0. 11,89; „გინიყვის თხილად ნაწილად“ 0. 19,28; „მევაგო ოთხი წილი“ ლ. 19,8.

ოთხთა საბრძანებელთა მთავარ-ი ტეტრარქი: „ესმა ჰეროდეს, ოთხთა საბრძანებელთა მთავარსა“ მთ. 14,1. იხ. მეოთხე, მეოთხელი, ოთხეული, ოთხოთხით, ორმეოცდროთხი, [ოცდროთხი].

ოთხათას-ი 4000: „იყვნეს ოთხათას მამანი“ მთ. 16, 88; „ოდეს-იგი შვიდი ქუეზაჲ ოთხათასსა (განუტეხე)“ C, მრ. 8,20. იხ. ათასი.

ოთხას-ი 400: „მოვალს შემთხუევად შენდა და ოთხასი კაცი მის თანა“ 0, დაბ. 32,0. იხ. ასი.

ოთხას ერგასის-ი 450: „დაუმკვდრა მათ ქუეყანაჲ ოთხას ერგასის წელ ოდენ“ ხაქ. მოც. 18,19. იხ. ერგასისი.

ოთხდამეათე მე-14, (მეათეოთხმეტე): „ყვეს ძეთა ისრა-ელისათა პასეჲ ოთხდამეათესა (მეათეოთხმეტესა M) ღდესა თთჳსასა“ G, იხუ 5. 5,10. იხ. მეათე.

ოთხეული-ი 4: „მისცა იგი ოთხთა ოთხეულთა ერისა-განთა ცვად“ ხაქ. მოც. 12,4. იხ. ოთხი.

ოთხთავი-ი სახარება: „ლაგასა მისცეს... ოთხთავი სტავრამთა შემოსილი და ვეცხლისა ღილო-კილომთა“ ი.-ე. 28,81; „შეეწირე ოთხთავი ერთი სრული და გამოკრებული“ A—484,815v. იხ. თავი.

ოთხკარგ-ი ოთხრიგი, (ოთხკუთხედი): „ოთხკარგ-თა მათ ანთრავთა გამოჴანდაკებული“ 0,—„ოთხკუთხე-დითა ქეასა ზედა გამოჴანდაკებული“ pb., სიბრძ. სოლ. 18,28.

ოთხკუთხედ-ი (კუბა); (ოთხკარგია): „შეყოფილ არს მისა ვითარცა ღოდი ოთხკუთხედსა ზედა“ pb.,—„შე-ვაშკიცი იგი ვითარცა ღოდასა კუბაჲ“ 0, იხ 88,88. „ოთხკუთხედითა ქეასა ზედა გამოჴანდაკებული“ pb.,—„ოთხკარგთა მათ ანთრავთა გამოჴანდაკებული“ 0, სიბრძ. სოლ. 18,28. იხ. კუთხედი.

ოთხმეოც-ი 80: „მოვიდეს... ოთხმეოცნი კაცნი წუერ-ყნულნი“ 0, იერემ. 41,6; „მიიღე ქელით-წერილი შენი და დაწერე ოთხმეოცი“ ლ. 18,7. იხ. ოცი.

ოთხმეოცდაათ-ი 90: „სარა ოთხმეოცდაათისა წლისამან შეას“ 0, დაბ. 17,17. იხ. ოცდაათი.

ოთხმეოცდაათცხრამეტ-ი, ოთხმეოცდაცხრამეტ-ი 99: „უფროჲს უხაროდის მის ზედა, ვიდრე ოთხმეოცდა-ათცხრამეტთა (ოთხმეოცდაცხრამეტთა DE) მათ“ მთ. 18,18.

ოთხმეოცდროთხ-ი 84: „იყო ჴურივ ვითარ ოთხმეოცდა-ოთხ წელ (ოთხმეოცდროთხის წლის DE)“ C, ლ. 9,87.

ოთხმეოცდაცხრამეტ-ი იხ. ოთხმეოცდაათცხრამეტი. ოთხოთხით ოთხ დღეში ერთხელ: „ჰამდა იგი... მრავალჴერ ოთხოთხით“ ხაქ. წიგ. 97,88. იხ. ოთხი.

ოთხფერჯ-ი ოთხფეხი: „ყოველნი ოთხფერჯნი ვერ კმა არიან საყუერობად“ ეხ. 40,10; „აღავსო იგი საცხოვრი-თა ოთხფერჯითა“ 0, ბარ. 8,82. იხ. ფერჯი.

ოთხშაბათ-ი: „არს დასაბამი ტანჯვითა... ღდესა ოთხშა-ბათსა“ შუშ. XI, 2. იხ. შაბათი.

ოკდონბერი-ი: „არს... ისრულდება მისი თთუესა ოკდონ-
ბერსა აიჩქმეტსა“ შუშ. XX, 5; „თუესა ეიპერბერტოს-
სა, რომელ არს ოკდონბერი“ H—841,720.

ოლარ-ი, ორარ-ი ხელსახოცი, თავსაფარი, ხელმან-
ლილი: „უძლურთას ზედა მიაქუნდა ოფლისა მისისაგან ვარ-
შაშაგებთა და ორარებითა“ ხაქ. შოც. 19,12; „მო-
ილო ოლარი, რომელი აქუნდა ჯელთა მისთა და დაუფინა
ქუეანასა ზედა“ ანან. ებრ. 108,84.

ოლე მალლობი, მწვერვალი მთისა; ბურქნარი: „ვი-
თარცა შაშტ განმარტებული (განმარტებული pb.) ოლეთა
ზედა“ O, ოვსე 5,2; „ოლეთა ზედა... დაიდგინა და იქმ-
ნაან ბუღმ თუნი“ ოქრ. გურბიტ. 285,8. იხ. ოლოვანი.

ოლოვანი-ი ბურქნარი: „(მფრინველნი), რომელნი მისწრა-
ფიელ მდინართა და ოლოვანთა“ გრ. ნოს.-კაც აგებ. 148,4. იხ. ოლე.

ომ-ი იხ. ჰომი.

ომფორ-ი საბეჭური: „ალიძარცუა ომფორი (ბერმან) და
დადგა ზედა საკურთხეველსა“ მ. ცხ. 858v.

ომ ვაი: „ოა, ბოროტად ქნა“ მ. ცხ. 228r.

ონ-ი ო: „პოვა, რამეთუ ონისა დაეწყო, რამთამა დასუი,
და არლარა მოაელო კალამი“ მ. ცხ. 828r.

ონიქიონ-ი, ინჯქიონ-ი onychinus lapis: „ქვაჲ პატი-
ოსანი შეგეშოსა... ბჳრილონი და ონიქიონი (ინჯქი-
ონი I)“ O. ეზეკ. 28,18.

ორ-ი 2; „სწორი“, „ფელეფელია: „იხილნა ორნი მჳ-
ნი“ მთ. 4,18; „მოცემად... ორნი გურიტნი ანუ ორნი
მართუენი ტრედისანი“ DE,—„მოცემად... სწორნი გურიტ-
თანი ანუ მართუენი ტრედისანი“ C, ლ. 2,24; „მოქცეად...
უღდეუდი კაპარულთაჲ (ორი კაპარული M)“ G, მსქ. 19,18; „იყო შემდგომად ორისა წლისა ეამთა“ O, II მფ. 18,88.

ორივე ორი: „შემოიხუწუნეს ორნივე მფლენი ქართლისა-
ნი“ ქ. ცხ. 81,17; „გამოვიდეს ორნივე ზოგად“ იფლ. 18,
18. იხ. მეორე, მეორედ, ორად, ორთავანი, ორ-ორი.

ორად ნახევრად: „განკუეთის მარტული ორად“ ბ. კეხ.-
ექუს. ლდ. 127,24. იხ. ორი.

ორათას-ი 2000: „მიგცე თქვენ ორათასი საყდართა-
განი“ I, ეხ. 86,8. იხ. ათასი.

ორას-ი 200: „ვიყიდი ორასის დრაქმის პური“ მრ. 6,87. იხ. ასი.

ორას და ცხრაშეტ-ი: 219. იხ. ცხრაშეტ.

ორასსამეოცდაათექუსშეტ-ი 276: „ეიყვინთ ყოველნი
კაცნი ნავსა მას შინა რიებუთ ორასსამეოცდაათ-
ექუსშეტ“ ხაქ. შოც. 27,87. იხ. სამეოცდაათექუსშეტ.

ორბ-ი „არწივი“, aquila: „მუნცა შეკრბეს ორბებ“
მთ. 24,88; „აღვისენ თქვენ, ვითარცა ორბმან ფრთეთა
ზედა“ O, გამოხლ. 19,4; „ვითარცა ორბმან რაჲ დაიფარ-
ნა ბუღენი თუნნი“ M,—„ვითარცა არწივი მან დაიფარნის
ბუღენი თუნნი“ G, II მფ. 82,11; „ორბი ბოროტად ზრდინ
შვილთა თუნთა“ ბ. კეხ.-ექუს. ლდ. 118,24.

ორბუღე: „ცხოველსა მას შინა ორბუღესა უძლურსა შე-
ქმნა მას შინა ბუნებაჲჲ ქვაჲ პატიოსანი, რომელ არს მარ-

გაღიტი მრავალსასყიდლისაჲ“ ბ. კეხ.-ექუს. ლდ. 105,6.
იხ. ბუღე.

ორგან ორად, შუაზე: „განკუეთე ორგან“ ფლკტ. 164,
27; „განკუეთე ორგან“ O, III მფ. 8,28; „განკუე-
თეთ ყრმაჲ ეგე მწოვარი ცოცხალი ორგან“ O, III მფ. 8,28;
„კრტსაბმელი ტაძრასაჲ მის განილი ორგან“ მთ. 27,81. იხ. -გან, ორგანივე.

ორგან-კუეთილეზა „დრონეული“, კორცი ასოეული
(საბა): „დასხნენ... ორგან-კუეთილეზანი იგო“ G,—
„დააგონ... დრონეული იგო“ O, ლევიტ. 1,8. იხ. კუე-
თილეზა.

ორგზის ორჯერ: „ვიდრე ქათმის ორგზის ყვიდმღე სამ-
გზის უფარ-ყო მე“ C, მრ. 14,20. იხ. გზის.

ორგნითვე ორივე მხრით: „მოსწყდა ორგნითვე
ურიცხ“ ქ. ცხ. 61,18. იხ. ორგან.

ორგულ-ი ეპეიანი, მერყევი, უწრფელო, ფარისე-
ველი: „კაცი ორგულ იერესიტ არს ყოველთა გზათა
მისთა“ ფიზ. XVI, 28; „ისმინეთ, შესულეზულნი და ორ-
გულნი“ ფლკტ. 185,19; „ვითარცა იგო ორგულთა
ყვიან“ მთ. 6,6; „ნუ მრავლის-მეტყუელ ხართ ვითარცა ორ-
გულნი“ მთ. 6,7; „ორგულ იქმნეს სხუანიცა ჰერაინი“
გალატ. 2,18. იხ. გული, ორგულეზი/ორგულთა.

ორგულეზა, ორგულთა ეპეიანობა, უწრფელობა,
არარწმენა, ღალატი: „მიედ მათ თანა და ნურას ორ-
გულეზ“ ხაქ. შოც. 10,20; „იგო ორგულეზდა-ლა“
ანდ.-ანატ. 209,18; „ვიდრე ორგულეზდეს-ლა სიხარუ-
ლითა მით“ ლ. 24,41; „ნუ ორგულეზ გულსა შინა შენსა“
მ. ცხ. 394r; „ნურას ორგულეზ“ ი.-ე. 19,24; „მას გულ-
სა ადგა ორგულეზაჲ“ Ath.—II, 199v.

ორგულეზა „ზაქუეზა“, „ზაქულეზა“, ორპირობა, მო-
თენება; მოღალატეობა: „ბარანაბა მფრჩა მთისა მას
ორგულეზასა“ გალ. 2,18; „ნუ მიუვალ მას ორგულ-
ეზით“ O, ზიარ. 1,85; „სასეუ ხართ ორგულეზითა
(ზაქულეზითა C)“ მთ. 22,28; „იცილდა ორგულეზაჲ
(ზაქულეზაჲ C) მათი“ მრ. 12,15; „იარა ორგულეზი-
თა ჩემთა დავადაჲ ესე აჲმომღე... არამედ მაყენებდა
ხარი მეფობისა შენისაჲ“ ბალ. 58,18. „(ურჩებაჲჲ) განა-
მრავლნი იქუნნი და ორგულეზანი“ მ. სწ. 172,19. იხ.
ორგული; შეორგულეზა.

ორდაოც ათასეული და ორას-ი 22.200.

ორენა ორპირი: „კაცმან ორენა მან გამოაცხადნეს ზრა-
ხვანი კრებულსა შორის“ O, იგ. სოლ. 11,18; „ტუნდრუ-
თა და ორენათა ერთბამად სწყვედით“ O, ზიარ. 28,15.
იხ. ენა.

ორთავანი ორგეარი, მრჩობლი: „მოივლნა, არამედ
ვითარცა კაცი, რამეთუ ორთავანი იყო“ გრ. ნაზ.-შობ. 289,87. იხ. ორი.

ორთავან ქსოვილ-ი ორმხრივ ნაქსოვი, ორპირად.
ნაქსოვი: „სამოსელი ორთავანი ქსოვილი ხენეში
არა შეჰმოსო თავსა შენსა“ G, ლევიტ. 19,19. იხ. ქსოვილი.

ორთ-მსხმელ-ი წყვილად, ტყუბად მშობელი: „ყო-
ველნი ორთმსხმელნი“ O, ქება 4,2. იხ. მსხმელი.

ორთქლ-ი „კუამელი“, „ესული“, ოზშივადი: „დაფაროს

ორთქლიან საკმეველისაჲს საღებელი" G.—დაფაროს კუამლმან პან საღებელი" pb., ლეობ. 16,18; „იუენენ... ორთქლი ცხრთა შენთა, ვითარცა ვაშლი" M.—„იუენენ... სუდი ღრძილთა შენთაჲ, ვითარცა ვაშლი" O, ქება 7,6; „შუუკუს ტვნი და მიწვეის მასა ორთქლი" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 164,17.

ორით-წლითგანი- ორი წლისა: „წარავლინა მოწყუდად ყოველთა ჩივლთა ყრმათა ბეოლმისათა... ორით-წლით-განნი და უღარესი" მთ. 2,16. იხ. წლითგანი.

ორიონ-ი orion: „ვარსკლავნი ცისანი და ორიონი" I, ებ. 18,10; „ზღუდენი ორიონთან იშენ განახუნენ" O, იოხ. 85,81.

ორიხ-მეტყუელ-ი ორპირი, მატყუარა: „დაიკონი ეგრეთვე წმიდა, ნუ ორის-მეტყუელ" I ტიმ. 3,8; „ენა-მან ორის-მეტყუელმან ღედანი ნანარინი განვადნა" O, ზიარ. 28,19. იხ. მეტყუელი.

ორი წილ-ი ორმაგი: „ორი წილი ზღოს" O, გამოხლ. 22,4; „სარგებელ არს ორ წილ" O, ზიარ. 20,10. იხ. წილი.

ორკერძოთვე ორივე მხრიდან: „ორკერძოთვე უნებელ არს პარველისა მის შემდგომი იგი" ოქრ.-მარხ. და იონ. 110,11. იხ. კერძო.

ორკეც-ი ორმაგი: „ორკეც აქუს შესაძინელი" 8. ცხ. 89r; „არლარა დაწერენ... და რად არს ჰირი ორკეც" A—484,814v.

ორკეცად ორმაგად: „ორკეცად მისცა ფასი" 2. ცხ. 890v. იხ. -კეც (ად).

ორმეოც-ი, ორმოც-ი 40: „დაიშარბა ორმეოცი დღე" მთ. 4,8; „პურათაგან ხუთგზს ორმეოცსა ერთ მოკლებული ცემაჲ მოვიღე" II კორ. 11,24; „ორმეოცისა წლისა ეამთა ჴარდიდა მათ" ხაქ. მოც. 18,18. იხ. ოცი.

ორმეოცდაათ-ი 50: „და ჩუენ მის თანა—ორმეოცდაათი სულ" 3. ცხ. 109,10. იხ. ოცდაათი.

ორმეოცდაექუთხ-ი: „ორმეოცდაექუთხსა წელსა აღე-შენა ტაჲარი ესე" 1. 2,20. იხ. ოცდაექუთხი.

ორმო თხრილი, (მღუმე): „შთაუტევს საბლითა ორმო-სა მას" O.—„შთაუტევს იგი მღუმესა მელქისისა" pb., იერ. 28,8; „დაიშაღიღეს ქუბათა შინა და ორმოთა და ლაქუთა" H—841,886.

ორნაკეცლად ორ რიგად: III მგ. 7,42°. იხ. კეცა.

ორნატ-ი იხ. ურნატი.

ორთლ-ი იხ. პორთლი.

ორ-ორ-ი წყვილწყვილი: „იწყო წარვლინებად ორ-ორი-საჲ" მარ. 6,7; „წარავლინა იგინი ორ-ორი" ლ. 10,1.

ორთართ ორ დღეში ერთხელ: „ქამდა იგი თართით დღით" ხაქ. წიგ. 97,82. იხ. ორი.

ორპირ-ი ორივე მხრით მკრეელი: „იქმნა... აოლ თავისა თქსისა მახული ორპირი" O, მხჯ. 2,16; „მახული ორპირი კელთა მათთა" ფხ. 149,6; „უმახულს მახულისა ორპირისა" M, ოგ. ხოლ. 5,4. იხ. პირი.

ორსართულედ-ი ორსართულიანი: „ნესტუები იგი ქმნის ერთმანერსა ზედა ორსართულედად" ბ. კეს.-ექუს ლდ. 114,2. იხ. სართულელი.

ორლანო: „სახიობათა მათ წილ და ორლანოთა... ექყოფ... ლოცვათა" Ier.—86,10r.

ორშაბათ-ი: „ვითარ მოიწია აღესებისა ორშაბათი" შუშ. VIII, 7. იხ. შაბათი.

ორცხოველ-ი ამფიბია: „რამეთუ გრიცი, ვითარცა ორცხოველი რამე არს" ბ. კეს.-ექუს. ლდ. 62,18. იხ. ცხოველი.

ორცხოველება ამფიბიობა: „არიან წყლისათაგანნი მრავალნი, უმრავლესნი მათნი არიან ორცხოველებითა" ბ. კეს.-ექუს. ლდ. 98,20. იხ. ცხოველება.

ორძ-ამოზრდა: „ორძის სიორძილსა მას ღმრთისასა" კოლ. 2,19; „ყოველი შენებული შენაწერებულდი ორძის" ეფეს. 2,21. იხ. აღმარძინებელი, აღორძინება, გამოორძინება, განორძინება, განუორძინებელი, მეორძი, ორძინება, სიორძილი.

ორძალ-ი: „ორძალითა და სტრებითა სუმენ ღვნოსა მას" H—2251, 285v; „ორძალსა- სცემდა კეთილად და იტყო-და" H—2251, 814r. იხ. ძალი.

ორძინება ზრდა, მატება: „ყრმაჲ იგი ორძინდებოდა" C, ლ. 1,80. იხ. ორძ-.

ორწილ ორმაგად: „ჰყვით იგი ნაშობ გეჰენიას ორწილ თქუენსა" მთ. 28,15. იხ. წილ.

ორჯერ, ორჯელ ორგზის, ორჯერ: „ორჯელ განახუნ-ნა" თომა მოც. 16,22; „ერთჯერ და ორჯერ" O, ნემგ. 18,20. იხ. -ჯერ.

ოსანა იხ. მსანა.

ოსპნ-ი lens, lenticula: „იყო მუნ ყანაჲ თესული ოსპ-ნისაჲ" O, II მგ. 28,11; „მოიღე თავისა შენისა... ცერც და ოსპნი და ფეტვ და ასლი" I, ეზეკ. 4,9; „მოიღებენ ოსპნსა და მბალსა მჭილსა ერთსა" 8. ცხ. 278r; „სცა ესავს პური და მგბარი ოსპნისაჲ" O, ლახ. 25,84.

ოსტან-ი სამეფო (ქალაქი): „დამეკდრა ოსტანსა სომხითისასა" იზდ. 115,22.

ოტება გაქცევა, დევნა: „იოტნა იგინი" M, I 58ტ. 18,1; „რომელნიმე ეოტენიოთ" სხტ. 180,1; „იოტებს გლოვას" 8. ცხ. 178v; „უტხოთ-მოყუარებაჲ გიოტე-ბიეს შენგან" 2. ცხ. 269v; „გაოტო შენ" 8. ცხ. 278v; „იოტა სკლოაროსი" ი.ე. 19,27.

ოტებულ-ი გაქცეული, თავდაღწეული, ლტოლვილი: „მიცნობენ სულითა მათითა მიტევიად მუნ გარნა ოტე-ბულნი" I, იერემ. 44,14; „წარმოვიდეს ოტებულნი" რიფხ. 105,18; „პოვნა სხუანიცა ვინმე ოტებულნი მორ-წმუნენი" ანდ.-ანატ. 282,27; „ნუ მაიძულებ მე ოტე-ბულსა" თეკლა 108,28. იხ. განოტება, მეოტი, მეოტობა, უოტებელი, წაროტება.

ოფაზ-ი: „წილნი მისნი მორტყმულ ოქროსთა თფაზითა" I, ლახ. 10,5; „თავი მისი ოქროსა თფაზისაჲ" O, ქება 5,10.

ოფლი-ი: „არცა ზრუნეთა და ოფლითა ქუეყანისაჲ ესე საზრდელი ქამად" იბ. რიმ.-კურთხ. მოხ. 196,17; „ცრემლ-თაგან მისთა და ოფლითა იქმნა თიგაჲ ქუეშე ფერკთა მისე-რა" 8. ცხ. 49r. იხ. ოფლიერი.

* წყარო ფანქრითაჲ მაწერილი (რედ.).

ოფლიერი-ი ოფლიანი: „ვითარცა ცხენმან ოფლიერი მან კველსა შინა მისსა“ I, იერემ. 8, 8. იხ. ოფლი.

ოფლი-ი pupa: „არს ფრინველი რაჲმე, რომელსა სახელი ეწოდებოდა ოფლი“ ლევიტ. 11, 19.

ოფსიკ-ი „შვილი ტაძრად და განუტევა ოფსიკი თჳსი და დაჲდა აქუშსა ქაშად პურისა“ Ier.—140, 182 v.

ოქრო aurum: „ეგოდენი ოქროჲ მიიღეთ“ ფლტ. 161, 4; „ვიხილე სასანთლჳ ოქროჲსაჲ ყოლად მყარი“ O, ზაქ. 4, 8; „სამკაული იგი ოქროჲსაჲ არს მას შინა“ ზაქ. 6, 81; „ოქროჲთა შემოსილი გავლავნი მოიხუენეს“ რიფს. 108, 18. იხ. ოქროვანი/ოქროვანი.

ოქროაღვრელ-ი ოქროს აღვირბანი: „აღსუან იგი საჲე-ღარსა ოქროაღვრელსა“ O, I ეზრა 8, 6. იხ. იღვრელი.

ოქრობეჭედ-ი bulla aurea: „დაუსხნეს სიმტკიცენი და ჯელით-წერდენი და ოქრობეჭედნი... მეფეთანი“ ი.-ე. 14, 84. იხ. ბეჭედი.

ოქროვანარჩულილ-ი ოქრომოჭედილი: „ბრძანა შემო-ღებაჲ ორთა მათ კილობანთაჲ, ოქროვანარჩულელი-თაჲ“ ბალ. 88, 21. იხ. განარჩულილი.

ოქროვანარჩულილება ოქრომოჭედილობა: „არცა ოქროვანარჩულილებასა სახლისა შინაგან გნებაჲს ყოფნაჲ“ Ath.—11, 78 r. იხ. განარჩულილება.

ოქროვანი, ოქროვანი-ი ოქროქსოვილი: „შე-მოსილი სამოსლითა ოქროვანითა შემკულა“ ჯ.—სა-მოსლითა ოქროქსოვილითა შემკულ“ ფხ. 44, 10; „ფე-სუდითა ოქროვანითა შემკულ არს (შემკულა ჯ)“ ფხ. 44, 14. იხ. ოქრო.

ოქროკაიდილ-ი ოქროჭედილი: „სადა იყოს მაშინ... აღ-ტეხი ოქროკაიდილები“ Ath.—17, 844 v.

ოქროკაიდილად ოქრომოჭედილად: „ოქროკაიდი-ლად აღაშენეს ეკლესიანი“ ე. იერ.—დღგ. 161, 88. იხ. კოლა.

ოქროლესულ-ი ოქროთი შელესილი: „იხილნა... ტა-ძარნი ოქროლესულნი“ ბალ. 128, 80. იხ. ლესული.

ოქრომელანი-ი: „შვიან წმიდანი მახარებელნი, ოქრომელ-ნი თა დაწერილნი და ყოველი სსო-მთავარი, ოქრომელ-ნი თა დაწერილი“ A.—164, 815 v. იხ. მელანი.

ოქრომჭედელ-ი იხ. ოქრომს-მჭედელი.

ოქრონეშულ-ი ოქროს ძაფით ნაკერი: „მისცეს... შე-სამოსელი ოქრონეშესული და მეორე ოქსინოჲ“ ი.-ე. 22, 27. იხ. ნეშის.

ოქრომთ-მოსილ-ი ოქრომოვლებული: „შეაგინნე კერ-ბნი... ოქრომთ-მოსილნი“ I, ებ. 80, 82. იხ. მოსილი.

ოქრო(მს)-მჭედელ-ი ოქრომჭედელი: „მოიყიდა ოქ-რომს-მჭედელი და ქმნიან ჯელით-ქმნულნი“ I, ებ. 46, 8; „პრეტენა ყოველსა ოქრომს-მჭედელსა ქანდაკე-ბულაჲგან თჳსთა“ I, იერემ. 51, 17; „უჩუნა (თუად იგი) ოქრომჭედელსა“ 8. ცხ. 828 v. იხ. მჭედელი.

ოქრო(მს)-ფერი-ი ოქროსფერი: „პურპერი სპილენძისაჲ, წმიდაჲ რჩეული, ოქროფერი (ოქრომს-ფერი I) თარიგე“ O, II ეზრა 8, 68; „ჩრდილოთ ღრუბელნი ოქრო-ფერნი“ O, იობ 37, 22. იხ. ფერი.

ოქრომს-პურპელ-ი ოქროს იარაღი/სამკაული: „პირსა განიშუენებდა და ოქრომს-პურპელი შეისის“ საქ. წიგ. II 66, 22. იხ. პურპელი.

ოქრო-საგებელ-ი: „ზედა ოქრო-საგებელთა დაწესდა დაძინოს“ O, I ეზრა 8, 6. იხ. საგებელი.

ოქროფერი-ი იხ. ოქრომს-ფერი.

ოქროქანდაკებულ-ი ოქროს გამოსახულებიანი: „სახ-ლები ესე ოქროქანდაკებულნი“ ბალ. 51, 9; „არა ვტირ მე კედელთა მათთჳს ოქროქანდაკებულთა“ H—841, 816. იხ. ქანდაკება.

ოქროქვა chrysolithus: „შეგებოსა... ამეთსტონი და ოქ-როქვა“ O, ეზრა. 28, 18. იხ. ქვა.

ოქროქსოვილი-ი «ოქროვანი»: „სამოსლითა ოქროქსო-ვილითა შემკულ“ ჯ.—„შემოსილი სამოსლითა ოქრო-ვანითა შემკულა“ ფხ. 44, 10. იხ. ქსოვილი.

ოქროლულ-ი ოქროს სარტყელი: „ესხნეს ცანდლანი ოქროლულნი“ ბოვ. სტეფ. 84, 2. იხ. ლული.

ოქროშეძერწულ-ი ოქროშემოჭედილი: „ბრძანა ორ-თა მათ კილობანთა ოქროშეძერწულთა განხუმაჲ“ ბალ. 88, 58. იხ. შეძერწული.

ოქროცურვებულ-ი მოოქროვილი, ოქროში გავლე-ბული ვერცხლი: „ბარძიმ-ფეშუფეშ ვეცხლისაჲ ოქრო-ცურვებულნი“ ი.-ე. 28, 18. იხ. ცურვებული.

ოქროცხებულ-ი ოქროთი დაფერილი: „პურპელი სპი-ლენძისაჲ წმიდაჲ, რჩეული, ოქროცხებულნი“ O, II ეზრა 8, 27; „სუტენი და სუტის-თავნი ოქროცხებულ-ნი“ ფლტ. 188, 29. იხ. ცხებული.

ოქროწანაგებულ-ი: „ნაცვალად ოქროწანაგებუ-ლისა ცხედრისა, ქუეყანასა ზედა დაღებულ არს“ Ath.—11, 22 r. იხ. წანაგებული (წანაგება).

ოქროხუეწილი-ი ოქრომოჭედილი: „ყოველი პურპელი... ოქროხუეწილი“ M, II 58 ბ. 9, 20. იხ. [ხუეწილი].

ოქსინო ერთგვარი აბრეშუმის ქსოვილი: „საერთხე-ველის შესამოსელი ოქრონეშული და მეორე ოქსინოჲ“ ი.-ე. 22, 27.

ოც-ი 20: „უფროსს ოცისა ლიტრისა იყო“ ი.-ე. 41, 12. იხ. ოთხმოცი, ორმოცი.

ოცი ათას-ი 20.000: „უფრთუ შემძლებელ არს ათთა ათა-სითა შემთხუად ოცითა ათასითა მოძავალისა მის ზედა“ ლ. 14, 81. იხ. ათასი.

ოცდაათ-ი 30: „და გამოიღო ნაყოფი და ყო რომელმანმე ასი... რომელმანმე ოცდაათი“ მთ. 18, 28; „მოწონეს მას ოცდაათი ვეცხლი“ მთ. 26, 15. იხ. ათი; შდრ. ოთხმე-ოცდაათი, ორმოცდაათი, ოცდაათეული.

ოცდაათეული-ი 30: „მოაქუნდა (ნაყოფი) ოცდაათე-ული, სამოცეული და ასეული“ მრ. 4, 8; „ასი ოცდა-ათეული იფქლისაჲ (თანა-მაჲ უფლისა შენისაჲ)“ ჯლ. 16, 7. იხ. ოცდაათი.

ოცდაათორმეტ-ი 32: „იყვნეს რიცხთ ოცდაათორ-მეტი“ რიფს. 175, 28. იხ. ათორმეტი.

ოცდაათრვაამეტი-ი 38: „ოცდაათრვაამეტი წელი და-ეყო უძღუებასა შინა“ ი. 5, 5. იხ. ათრვაამეტი.

ოცდაათცამეტი-ი 33: „მაქუს ოცდაათცამეტი წელი“ 8. ცხ. 78 r. იხ. ათცამეტი.

[ოცდაექუს-ი] იხ. ექუსი; შდრ. ორმოცოცდაექუსი.

ოცდამეერთე XXI: „პამეთ უცმომა ვიდრე ღლეღმე ოცდამეერთე მის თხა“ O, გამოხლ. 12,18. იხ. მეერთე-ოცდარვა 28: „მოვიდეს თურქნი... მცხეთას, სახლი ოცდარვა“ ჟ. ცხ. 21,8 იხ. რვა.

ოცდახამი 23: „ყო ოცდასამ წლის“ O, I ეზრა 1,82. იხ. სამი.

ოცდაშვიდი 27: „ოცდაშვიდისა წლისა მეფე იქმნა“ ჟ. ცხ. 86,8. იხ. შვიდი.

ოცდახუთი 25: „იყო ოცდახუთის წლის იოვაკიმ“ O, I ეზრა 1,37; „მე-ოცდენ-სრულ იყვნეს ვითარ ოცდახუთ შრეკან“ ი. 6,19. იხ. ხუთი.

ოცება „განცვრება“, „ჩრუნება“, შეკრთომა: „დადნეს გულნი მათნი და ე(ვ)ოცნეს“ M, — „დადნეს ოგინი გონებთა და განცვრდეს“ G, იხუ 5. 5,1; „ალაგთა მათა ეოცების მათ მხარელებად“ O, — „ალაგთა ზედა ერუენების მათ კეთილ შესაწყნარებელად“ pb., სიბრძ. სოლ. 8, 17; „გეოცებოდენ საძინელებად იგი სამსჯავრომად“ მ. ცხ. 88r.

ოცება მოჩვენება: „წარვიდეს... კითხვად ოცებათათჳს“ მ. ცხ. 281v; „არცა ძილისა ოცებაჲ შეგავიძნეს შენ“ მ. ცხ. 278v.

ოცწლითგანი-ოცწლიანი: „განაწესეს ლევიტელნი ოცწლითგანნი და მამართნი საქმესა მას მსახურებისა უფლისას“ O, I ეზრა 5,58. იხ. წლითგანი.

ოცწლისა 20 წლიანი: „დაადგინებდეს ლევიტელთა მათ ოცწლითგან და მამართსა ზედამდგომელად“ O, II ეზრა 8,8. იხ. წელი (წლისა).

[ოქ-] იხ. ნაოქი, შემოთქება, შეოქება.

ოხა მუდარა, ვედრება: „ოხითა წმიდათაჲთა შეწყალე-ბულ იქმნეს“ მ. ცხ. 228v. იხ. მეოხი, მეოხება.

ოხნ-იხ. მეოხნე.

ოხრა ხმობა, ბეგრა, ყვირილი, და(ლ)ქავება: „ოხრადეს (აქავდეს ლ) და შეძრწუნდეს წყალნი მათნი“ ფხ. 45,4; „ვითარცა ზღუაჲ ოხრადენ“ ეხ. 47,12; „ვითარცა ნესტჳ ოხრადეს“ I, იერემ. 48,86; „ვითარცა ქნარი ოხრადეს“ I, ეხ. 16,11; „ოხრადედ მალნარნი“ მართ. S. ოქრ-გურბიტ. 225,5; „მას (ურსა) შინა ოხრიან კმანი შემავალნი“ გრ. ნოხ-კაც. აგებ. 164,2.

ოხრა ქეგილი, დაძრება, ხმა, „ბეგერა“, ყვირილი,

ლაღადი, შფოთი: „შეძრწუნდეს უფსკრულნი დიდძალითა ოხრითა (ქავილითა C) წყლისაჲთა“ ფხ. 76,18; „იყოს... შეგრებაჲ თესლებისაჲ განკვრეებითა ოხრისაჲთა“ ლ. 21,25; „იყო მეყსეულად ზეითა ოხრაჲ“ ხაქ. მოც. 2,2; „სადა არს ნესტჳ ანუ კმაჲ ანუ ოხრაჲ მისიჲ“ ფლტ. 184,82; „აღივსნეს სახლნი მათნი ოხრითა“ I, ეხ. 12,21; „ოხრაჲ ლეღათა მისთაჲ შენ დააცხრევ“ C, — „აღძრავსა ლეღათა მისთაჲ შენ დაამშვლებ“ ლ. ფხ. 88,10; „უკუეთუ იხილე ყოველი ოხრაჲ ესე დიდი“ O, III მფ. 20,18; „ოხრაჲ ფრიალნი შთამოგორებულთა კვათაჲ“ pb., — „ბეგრავა განმკარებელი და ზულუგაჲ კლდეთაჲ“ O, სიბრძ. სოლ. 17,18.

ოხჳანი-ბოლო, აღსასრული: „ყოვლისა დასასრულისა ვიხილე ოხჳანი“ ფხ. 118,96; „ვითარ ოხჳანი კეეს სერობისაჲ მის“ ლშ. შობ. 186,85.

ოხჳნება, უხჳნება „აღსასრული“: „უღაბნო იყოს ყოველი ქუეყანაჲ, ხოლო ოხჳნება (უხჳნება I) ხოლო არა ვყო“ O, — „ოქერ იყოს ყოველი ქუეყანაჲ, ხოლო აღსასრული არა ვყო“ pb., იერემ. 4,27.

ოქერ-ი (ოქრისა) „უღაბნო“, „უქმენი“, აოხრებული; ნანგრევი, ცარიელი; „კორდი“, მოუხნავი, ყამირი: „იყოს ქუეყანაჲ თქუენი ოქერ (უღაბნო pb.)“ G. ლეგიტ. 20,88; „სახლი ჩემი ოქერ არს“ O, ანგ. 1,9; „დაგზდების თქუენ სახლი თქუენი ოქერი“ მთ. 28,88; „ქუეყანაჲ დაშტეს ოქრად“ I, ეხ. 4,11; „ოქერ ვიქმენ ცოდეათგან შეილთა ჩემთაჲსა“ I, ბარ. 4,12; „მრავალ არიან შეილნი ოქრისანი“ გალ. 4,27; „აღმოსცენდეს ვითარცა კლარტი საშველი ოქერსა ველსა“ O, — „...მსჯერი კორდსა ზედა ველსა“ pb., ოფე 10,4; „იყვენეს... ვითარცა კეევი ოქერსა ქუეყანასა“ O, — იყვენეს... ვითარცა კეევი კორდსა ზედა ველსა“ pb. ოფე 12,11. იხ. აღმა-ოქრებული, მოოქრება, ოქრება.

ოქრება ღარღვევა, დაქცევა: „ნუ აოქრებ სახლსა მას თქუენსა“ შუშ. XIII, 14.

ოქრება „მოოქრება“, დამხობა; უღაბნო, ყამირი: „იხილოთ ბილწი იგი ოქრებისაჲ“ C, — „იხილოთ საძაგელი იგი მოოქრებისაჲ“ DE, მთ. 24,15; „მისცნა ივინი ოქრებად“ M, II ნშტ. 20,7; „განაწესეს... სამკვლრებელი მისი მისაცემელად ოქრებისა“ O, მალ. 1,8. იხ. ოქერი.

3

ბარ, ქართული ანბნის მე-17 ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—80.

ბაგურეცი-ო რაღაც მწარე ხე: „იქმნის იგი სიმწარე ზესა მას შინა ბაგურეცისასა“ გრ. ნოხ-კაც. აგებ. 228,9. ბაგმანი-დათქმული დრო; პირობა: „ამით ბაგმანითა მიუთუალა წმიდაჲ ანასტასია ივლიანეს“ ხაქ. წიგ. II 25,16; „უკეს ბაგმანი შეგრებაჲ“ ბალ. 112,25.

ბავსაკ-ი, ბავსიგ-ი პარკი, ქისა, „ვავშკარანი“: „უკუეთუ განმარტულეს... ბავსიგითა და სასწორითა ზა-კულითა“ O, — „ვავშკარანისა შორის საწონისა ზაკულისა“ pb., მფ. 6,11. „ზოგად ბავსიგითა მოვიგოთ ყოველთა“ O, იგ. სოლ. 1,14; „რამელთა შეპყდით ოქრთა ბავსიგითა“

კისიგანი“ O, ეხ. 40,6; „გლახკმან პოვა პავსიგისი, სავსე ოქროთა“ მ. სფ. 812,82.

[ბაიქარ-ი] იხ. ბაიქრობა.

ბაიქრობა: „პაიქრობამან ჩუენმან კედელთათჳს და სარკუმელთა განგუჳანდა ჩუენ ქუეყანით ჩუენით“ მ. სფ. 147,7.

ბალავანდ-ი „ბალანი“, ფუთა: „მოიხუნა კერპნი ჴიგი და ქუეშე შესხნა ბალავანდთა აქლემთასა და დაჭდა მათ ზედა“ O, — „მოიხუნა კერპნი და შესხნა ბალანთა ქუეშე აქლემთასა...“ pb., დამ. 81,84.

ბალავრა: „მოიყვანა იგი ბალავრად და მისცა მას სენაი“ Ier.—140,180r.

პალან-ი «პალაენდი», ფუთა: „მიიხუნა კერპნი და შესხნა პალანთა ქუეშე აქლემთასა...“ *px.*—„მოიხუნა კერპნი იგი და ქუეშე შესხნა პალაენდთა აქლემთასა და დაქდა მათ ზედა“ *O*, დაბ. 31,34.

პალატ-ი პალატი, სასახლე: „ვითარკა-იგი პატე-სიკი დიდებულთა პალატისა შენისათა“ *ბაღ.* 80,82; „იყო რამე ქერეთ პალატისა შინა სამეფოსა“ *მ. ცხ.* 57v; „აქურ-თხნა ჟოჯი... ყოველი ეზო და პალატი მისი“ *შუშ.* XVI, 45; „ესე ყოველთა წელთა აქეს პალატი ლეჩასა“ *ო. ე.* 20,20.

პალეგავტ-ი იხ. პარეგავტი.

პალეკარტ-ი კვართი უსახელო; პოდირი, წამოსას-ხამი, ფილონი: „შინაგან ძაძაქ ემოსა... ხოლო გარეგან... ანტიოქიისა პალეკარტი ემოსა“ *შუშ.* XV, 17; „ემოსა პალეკარტი, ფინიქსა ფურცლისაგან თხზული“ *ლიმ.* 48,31; „და ვითარცა აღიღო პალეკარტი ზე“ *მ. ცხ.* 220r; „სამოსლად მისა ძაძისა პალეკარტი“ *Sin.*—8, 103r.

პანდუქიონ-ი, პანდოქიონ-ი «შემწყენარებელი ყო-ველთაჲ», სადგომი, ღამის გასათევი, ქარვასლა: „პანდუქიონსა შინა თითოეული მათი დაადგის“ *გრ.* ნოხ.-კახ. აგებ. 160, 11; „ხოლო პანდოქიონა გამოიარ-გმანების შემწყენარებელი ყოველთაჲ“ *Alt.*—11, 228r.

პანფილი-ი *პაქიმი*: „პანფილი სახლსა ეფრემისა“ *ფიზ.* XIX 8.

პაევასიკ-ი იხ. პავასიკი.

პაპ-ი, პაპა პატრიარქი (რომისა); პაპა: „მოედეს პრო-მედ წმიდასა პაპისა“ *ლიმ.* 94, 10; „რამთა აღედოდიან პაპსა თანა“ *მ. ცხ.* 208r; „საფლავსა მას ზედა პაპთა მათთასა“ *მ. ცხ.* 184v; „იყო ნათესავით ქართველი, მშო-ბელთა და პაპთა მთაგან (*var.* პაპათაგან) დიდ-ბული“ *ო. ე.* 15,34.

პარ-ი ფერხული: „პარსა მას იტყოდეს“ *რიფს.* 171, 86. იხ. შემპარი.

პარაკიმანოს-ი, პარაკიმენონ-ი მესაწოლეთ-უნუცესი: „ყოველი გასაგებელი დედოფალსა ეყრა და პარაკიმე-ნოსა; და ვითარცა აღელდა თორნი სამეფოდ, მეცხე-ულად შეიყვანა იგი პარაკიმანოსსა მან მეფეთა წინაშე“ *ო. ე.* 18,29.

პარასკევი-ი: „დღე იგი იყო პარასკევი“ *ლ.* 23,54.

პარაფსიდი, პაროფსიდი, პარაფსიტ-ი ყუთი: „პა-რაფსიდი (პაროფსიდი *px.*) ერთი ათთა ოქროზა. საესე საყმეველითა“ *გრ.* რიცხ. 7, 14; „განწყმედო გარემსა სასუმელისასა და პარაფსიდისასა (პარაფსიტ-ისასა *C*)“ *მთ.* 28,25.

პარეგავტ-ი, პალეგავტ-ი, პალეკარტი: „უბრძანა... და-პეზად პარეგავტ-ი“ *იზდ.* 120,28; „ვერ ეგების ერთი პალეგავტი“ *x* 368r.

პარეხ-ი ნაპრალო კლდეთა შორის; კიბის საფეხური: „შთამოაბა თავი თჳსი პარეხსა მას კლდისასა“ *მ. ცხ.* 110r; „პარეხსა მას შთაგუთხვედეს ცოდვისასა“ *მ. ცხ.* 165r; „სლვასა მას ჩემსა ყოველსა ზედა პარეხსა კიბისასა“ *ლიმ.* 127,8.

პარვა ქურდობა, გაქურდვა: „მპარავი სხუად არა მოვი-დეს, გარნა თუ იპაროს“ *ო.* 10,10; „რაემს იპარის და მოიტაცის“ *O*, 1 ეზრა 4,2; „იპარეს შენაჩუენებისა“ 22. ძველი ქართული ენის ლექსიკონი

M. ისუ. 6, 7, 11. „პარვით წარმოშპარეს მე ქუეყანით ებრა-ელთაჲ“ *O*, დაბ. 40,15. იხ. გამოპარვა, განპარვა, და-პარვა, მიპარვა, მოპარვა, მპარ-ვი, მპარვობა, ნაპარვეი, შე-პარვა, წარმოპარვა, წარპარვა.

პართ-ი «მარნი»: „პართნი და უეყნი...“ *ქ.*—„მარ-ნი და უეყნი...“ *ქ.* ხაქ. მოც. 2,9.

პართ-მემღერ-ი «განცხრომა»: „ესმა ქმად სახიობისაჲ და პართ-მემღერ-თაჲ“ *C*,—„ესმოლა ქმად სიხარული-საჲ და განცხრომისაჲ“ *DE*, *ლ.* 16,26. იხ. მემღერი. პარიკონომოს-ი იკონომოსის მოადგილე: „გიწა თუ იკონომოსისადა ეპრძანის, გინა თუ პარიკონომოსისა-და, მოზიდნის წელად და შტოსა გაიყვანის“ *ო. ე.* 84,8. იხ. საპარიკონომოსი.

პაროფსიდი-ი იხ. პარაფსიდი.

პარსვა «აღპარსვა»: „მოუწოლა უფალმან... ტყეხასა და პარსვასა (აღპარსვასა *px.*)“ *I*, *გ.* 82,12. იხ. აღ-პარსვა, ვარჯპარსული, მოპარსვა, მპარსველი, საპარსველი.

პასენაქ-ი მცველი, მსახური; დიდებული: „მოუწოლა პილატე ერთსა პასენაქსა და პრქუ მას“ *ანან.* 102,81. პასექ-ი «ზატიკი»; «მსხუერპლი», პასქა: „იყო მახ-ლობელ პასექი (დღესასწაული იგი) პურიათაჲ“ *DE*,—„მახლობელ იყო ზატიკი იგი პურიათაჲ“ *C*, *ო.* 11,55; „ჰყოფდენ ძენი ისრაელისანი პასექსა“ *გრ.* რიცხ. 9,2. „დაუკლა პასექი უფალსა ღმერთსა შენსა“ *გრ.*—დაკლა შენ მსხუერპლი უფლისა, ღმერთსა შენსა“ *M*, II 73. 16,2; „იყოს თქვენდა პასექი“ *O*, ეფე. 46,21.

პასტოფორიონ-ი «დალიკი»: „შეიყვანე... პასტოფო-რიონსა ძისა ანანისსა“ *px.*—„შეიყვანე... დალიკთა ძეთა ანანისთა“ *O*, იერემ. 35,4.

პასუხ-ი სიტყვა: „არა მოუგო მას პასუხი“ *იზდ.* 122, 28; „რამ პასუხი მიესცე“ *მ. ცხ.* 83r; „მან გასცეს ღმერთსა პასუხი“ *ო. ე.* 54, 81. იხ. უპასუხო.

პასუხება, პასუხობა სიტყვის მიგება: „უპასუხებ ინი და უზომოდ განმარავლის ცლობაჲ“ *H*—822,17r. „ნუ გა-ქენ პასუხობაჲ სიტყუასა ჩემსა“ *საქ.* წიგ. II 116,29; „უპ-შინოდენ სიტყვ-გებისაგან და პასუხობისა და ცლო-ბისა“ *მ. სქ.* 143,25. იხ. პასუხი.

პასქა «ენება», «დღესასწაული»: „იყო პასქაჲ, რომელ არს ენებაჲ“ *მრ.* 14,1; „მოახლებულ იყო პასქაჲ იგი პურიათაჲ“ *DE*,—„იყო დღესასწაული იგი პურიათაჲ მოახლებულ“ *C*, *ო.* 2,13; „ზრახბა... ყოფად პასქა თთუესა მას მეორესა“ *M*, II 573. 80,2.

პატარა (პატრისა) «ნატეხი», ლუქმა: „შემგინებდეს მე... პატრისა ერთისათჳს პურასა“ *O*,—„ნატეხ-ისათჳს პურისა“ *px.*, ეფე. 13,19.

პატიანში-ი იხ. პიტიაში.

პატივ-ი დიდება, დიდი სახელი ან ხარისხი; საჩუ-ქარი; «პატიოსანი»: „წინასწარმეტყუელსა თჳსსა სოფელ-სა პატივი არა აქეს“ *ო.* 4,44; „დიდება და პატივი მისცეს მას“ *M*, II 573. 82,38; „პატივი იგი მისგან მიე-ლო“ *O*, დაბ. 6,20; „განმარტა პატივი იგი მეფობისა მისისაჲ, რომელი ემოსა“ *H*—211,403; „დაიდგა პატივი ეგე მეფობისაჲ და გაქუნდინ შენ“ *Sin.*—8,101r; „მოიკითხნეს თითოეულმან მათმან მსგავსად თჳსისა პატივისა“

ი. მოც. 56,19; „მას მისკელ ძლევისა იგი პატრიკი“ 1 ეზრა 8,9; „ღმერთი პატრიკისა მისსა ზედა განრისხნა“ O.—„ღმერთი პატრიკისა მისსა ზედა განწყრალდეს“ pb., ოცხე 11,7.

პატივი-სამეფო-ა გვირგვინი: „მოსა მის ზედა პატრიკი იგი სამეფო და სწავებულნი“ M, II 67ტ. 28,11.

პატივი-წიგნისა-ა კიდე: „განუსულნი არლარა დაწერნენ... პატრიკი აწიგნისა დაუშურდებოდა“ A—484, 10r. იხ. პატრიკ-მოყუარე, პატ(ე)ოსანი, პატიოსნება, საპატო, უპატო, უპატოლესა.

პატივის-მოყუარე: „პატრიკის-მოყუარე ვართ ზესყენლისა მის პატრიკისა“ მრ. S. ბ. კეს.-40-თხ 118,17. იხ. მოყუარე.

პატივ(ის)-პყრობა პატივისცემა: „კითარა უხარინ პატრიკის-პყრობასა ზედა მარხვისასა“ მრ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 102,8; „ვერ შემწლებელ ვარა პატრიკის-პყრობად ზენდა“ G, რიცხ. 22,87; „მის წილ პბრძანან და პატრიკ-უყოფენ სიხარულით“ B. სწ. 100,1. იხ. პყრობა.

პატივ(ის)-ყოფა პატივის მიცემა; „პატივის-ცემა“: „გვრევე სახელ პატრიკ-უყოფენ ძემან მეფისამან“ ბალ. 80,9; „რამთა ყოველი პატრიკსა უყოფდენ ძესა“ DE,—„პატრიკ-სცემდენ მამასა“ C, ი. 5,28; „მოსრულ იყვნეს პატრიკის-ყოფად მისა“ რიცხ. 189,40; „პატრიკ-სცემდეთ მოღვლთა უწყაღესთა პატრიკთა“ B. სწ. 07,4. იხ. ყოფა.

პატივ(ის)-ცემა „პატივის-ყოფა“, „დიდება“, „თავის-ყოფა“: „ყოველი პატრიკ-სცემენ მამასა“ C,—„პატრიკსა-უყოფენ ძესა“ DE, ი. 5,28; „მრავლითა პატრიკთა პატრიკ-გუეცეს ჩვენ“ საქ. მოც. 28,10; „ეთქუ, პატრიკ-ცე შენ“ G,—„ეთქუ, გადილო შენ“ Fr., რიცხ. 24,11; „ბავთა მათითა პატრიკ-სცემს მე“ DE,—„ბავთა ხილო მადიდებს მე“ C, მრ. 7,6; „პატრიკ-ცე ღვლსა, რამთა გვლენენ შენ კრავინ“ O, იგ. სოლ. 27,28.

პატივის-ცემა „პატრიკ-ცემა“: „პატრიკ-სცემა სიტყუთა დღებულთა ღრს“ O,—„პატრიკ-ცემა ჯერ არს სიტყუსა დღებულსა“ pb., იგ. სოლ. 25,27. იხ. ცემა.

პატიოსანი-ი, პატიოსანი-ი „დიდებალი“, „დიდებასა“, „სარწმუნო“, „პატრიკი“, „რჩეული“, „ძვირფასი“: „პატრიოსანი (დიდებალი T) იყოს სახელი მისი მათ წინაშე“ ფს. 71,14; „აქენდა შიშითა ნელსაცხებელი ნარდონი პატრიოსანი“ C,—„აქენდა აღბასტრითა ნელსაცხებელი ნარდისა სარწმუნო მამასა“ DE, მრ. 14,8; „დღე არს ჩემი პატრიოსანი“ M,—„დღე დიდებული არს ჩემი ხვალს“ O, ეხთ. 5,4; „განაჟარცა სამოსელი იგი პატრიოსანი მამასა“ O.—„დღე დიდისა მისსა თვსგან“ M, ეხთ. 18,2; „განაბრწყინენეს ივინი ხატთა მიერ პატრიოსანთა“ ი. ე. 14,81; „შემკობლარ ქვათაგან პატრიოსანთა“ ბალ. 8,1; „აღვებლენით პატრიოსანი ძე-ღნი“ შუშ. XIX 9; „კითარცა პატრიოსანი იგი სკამელნი თვნიერ მარლისა არა სკამელ არელ“ Sin.—97,46v; „ღმერთი პატრიოსანთა მისთა ზედა განწყრალდეს“ pb.—„ღმერთი პატრიკსა მისსა ზედა განრისხნა“ O, ოცხე 11,7.

პატივცემულ-ი დიდებული: „არცა პატრიკ-ცემული კაცთაგან... არა ზეცვლეს სს-ღმერთისა“ B. სწ. 29,4; „და-გვკრძალებათ... პატრიკ-ცემულნი ნაწილნი წმიდისა შემა-

ნკისნი განმზადებულსა ადგილსა“ შუშ. XIX 11. იხ. ცემა (-ული).

პატიოსანი-ი იხ. პატივოსანი.

პატიოსანი-ყოფა პატივის-ცემა, განდიდება: „პატრიოსანი-ყოფ წინაშე მრავანდელისა მის“ I ეზრა 8,26. იხ. პატრიკი; შტრ. არაპატრიოსანი.

პატიოსნება: „მოავლინოს... შენსა მას პატრიოსნებასა ზედა უპატრიკება“ I, ეხ. 10,10; „რამსა-მე არს ჩემ თანა პატრიოსნება ესე კაცთაგან ღმერთი“ ფლკტ. 142,28; „არა იქნენებდი პატრიოსნებასა და შერაცხილბასა მშობელთა შენთასა“ B. სწ. 100,16. იხ. პატრიოსანი.

პატივი-ი სასჯელი: „პატრიკ-ად სკეუდილი განაჩინა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 102,7; „მშულან და პატრიკსა დაესლებ“ ანდ.-ანატ. 106,28; „უქადაგებდა ბრძანებასა მას პატრიკისასა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 107,31; „მრეუ მგავს კანონი პატრიკისა“ B. ცხ. 210v; „ვერ ვანერგის იგი პატრიკისა მისგან, განბჭობილისა მის ზედა“ B. სწ. 188, 80. იხ. განპატრიკება, დაპატრიკება, პატრიკ-უყოფა, პატრიკ-ულობა, პატრიკის-ყოფა, უპატრიკად.

პატივეულ-ი სასჯელადიდებული: „უაუთუმცა არა პატრიკ-უყოფს ჯელმწიფენი ძვრის-მოქმედთა მყისა შინა, მო-მყა-ისხო ყოველი ქუეყანა მათ მიერ“ B. სწ. 61,4. იხ. პატრიკი.

პატივეულობა სასჯელის დადება: „უაუთუმ... გარდა-ჰქდეს ბრძანებასა ჩემსა, რომელ-ესე მიეწერე, პატრიკ-უყოფს ზღავს ყოველსა ამასმცა თვისით თავით“ O, I ეზრა 8,22. იხ. პატრიკ-უყოფა.

პატივის-ყოფა დასჯა: „მომიცემის შენდა ქელმწიფება პატრიკის-ყოფად და გუემაღ“ O, I ეზრა 8,24; „თუ... თანამდებ იყვნენ... საპატრიკებელ იყვნენ პატრიკის-ყოფად და ზღავა მოქდელ“ O, I ეზრა 8,24. იხ. ყოფა.

პატმოთინ-ი უწყება, ისტორია; „ავანდაგირი“: „კითარცა გუაუწყებეს განგებასა სომხიხისასა წიგნი, რომელსა ეწოდებოდა ავანდაგირი, რომელ არს პატმოთინი“ ი. თე 552.

პატნეზ-ი კეღელი, ზღუდე; „ზღუდის-ზღუდე“; „ლაშქარი“: „აღადგა პატნეზი ქალაქსა ზედა“ G, II შტ. 20,20; „მოადგას პატნეზი“ O, დან. 11,15; „გარე-მო-ადგა მას ზედა პატნეზი“ pb.—„მოადგა მას ლაშქარი“ O, ეხე. 4,2; „არცა ამრგულივოს მის ზედა პატნეზი“ pb.—„არცა მოადგას ზღუდის-ზღუდე“ O, ეხ. 87,28. იხ. საპატნეზეობა.

პატოჰანი-ი „სარკუმელი“, „არმარი“: „აღვიდის პატოჰანი ეგე, რამეთუ იხილა სარკუმელი, აღსავსე წიგნებითა“ B. ცხ. 188v; „მივიღებთ იობოლთა და ქურციკთა და აღვიდის პატოჰანი (არმარი A — 1309,100r)“ B. ცხ. 188v.

პატრეაქ-ი, პატრიკ-ი: „აღწერა აშბა იოვანე, მოძლუარმან სოფრონი იერუსალმელ პატრეაქისამან“ ლმ. 1,7; „თუ პატრიკ-ი ცა მოვიდა მღვლთა თანა“ B. ცხ. 184v. იხ. პატრეაქობა.

პატრეაქობა: „აღიწერა... ანტიოქიის პატრეაქობასა პეტრესსა“ A—484,314r. იხ. პატრეაქი, საპატრეაქო.

* წყარო A—1399 აქაც და „არმართანაც“ შეცდომითა და-მოწმებული (რედ.).

[პატრვა] იხ. დაპატრული.

პატრიარქ-ი იხ. პატრეაქი.

პატრიკ-ი, პატრიკიოს-ი მთავარი, ეპარქოსი: „და-
უტრეა მთ ზედა პატრიკად სახლით აზონ“ ჟ. ცხ.
90,8; „მთავრობას გრიგოლ მამუენენისა, სახელოანისა სო-
მეხთა პატრიკისათა“ დ. დ. 125,10; „გუესმა შენთს,
რომელ პატრიკად შექმნილ ხარ...“ მ. ცხ. 313r. „რომე-
ლი იყო ერთისა ვისიძე პატრიკიოსისა ცოლი“ ბაქ.
წიგ. II 128,25.

პატრონ-ი „უფალი“, მფლობელი: „მოვიდა პატრო-
ნი იგი დრაქენისა, გინა უფალი“ მ. ცხ. 100r; „მიყიდა
ფალონს, განძას პატრონსა“ ჟ. ცხ. 232,3; „მუნ არს...
მონაჲ პატრონისა თანა“ A—02,385.

პატრონიკე: „იყო საყოფელი მისი პატრონიკეთა“
Atli.—11,244v.

პატრუკ-ი, პატრუქ-ი სანთელი ზეთისა: „პატრუკი
აღწეხული არა დაშრტეს“ მთ. 12,20; „პატრუქი
მზღუნვარე (მზღუნვარე I) არა დაშრტოს“ O.—„პატრუქი
მეუმოლვარე არა დაშრტოს“ pb., ეხ. 42,8; „უცხოლი სანთ-
ლისაჲ, რომელი გამოსწოვნი პატრუქსა საზრდელსა მის-
სა“ მ. კახ.-ექვს. დდ. 47,30; „განაღვრეს ენებათა, ვითარ-
ცა ზეთი პატრუქსა“ მ. სწ. 182,16.

პატრუცაგ-ი წინასიტყვაობა, შესავალი: „მისწერა წიგ-
ნი, რომელსა პატრუცაგსა წერელ იყო ესრეთ“ ჟ. ცხ.
132,18.

პატრუქაკ-ი საკლავი პირუტყვი: „მოვიღო... პატრუ-
ქაკი ჩემი, რომელ დაუკალ მრისეველთა ჩემთა“ O, I მგ.
26,11.

პაქსიმად-ი: „მისიან პაქსიმადი და სასუმელი ღვინსაჲ“
მ. ცხ. 280v; „ორსა პაქსიმადსა შეესკამ“ მ. ცხ.
108v; „საზრდელად მისა იყო კმელი პაქსიმადი“ H—
841,706.

პაშტაკ-ი იხ. უპაშტაქსი.

პაპრაკ-ი მცველი: „მოიყვანეს (წარიქციეს C) პაპრა-
კად... სუმონ“ მრ. 16,21.

პება «მობძარეა», ხეთქა, კვეთა, პობა: „სამოსელსა
ნუ იპებნ“ pb.—„სამოსელი მისი არა მოიბძაროს“ G,
ლევიტ. 21,10; „გული ჩემი მეპების“ I, იერემ. 4,10;
„ეპებე უფსკრულთა“ მ. ცხ. 52v. „ნაძვ სანირით გეშენა
შენ პებული, ფიცართაჲ საროსაჲ...“ I, ეზეკ. 27,5. იხ. განე-
ბა (-ული), განებულობა, გარდაება, გულბებული, დამოება,
დაება/დაობა, მოება, შთამოება, წარება.

პებით-სთულ-ი წმინდად დართული: „სირცხლმან შე-
იყარეს მოქმდნი სელისა მის პებით-სთულისანი“ O,
გხ. 10,9. იხ. სთული.

პევშ-ი პეშვი: „ვინ აღწენა პევშითა თჳსითა წყალნი და
ცამ მტკაელითა თჳსითა?“ I, ეხ. 40,12.

პეპელ-ი «პეტალი», «ნაქურთენი»: „დასდვა ვარშამაგსა
მას ზედა წინაშე პირისპირ პეპელი იგი ოქროსაჲ“ O.—
„დასდვა მიტრასა ზედა პირით კერძო მისსა პეტალი ოქროს-
საჲ“ G, ლევიტ. 8,9; „შეკმეენ იგინი პეპელად კელილად,
გარემოსადებულად საყურთხველისა“ pb.—„ყვენი იგინი ნა-
ქურთენად კელილად. გარემოსადებულად საყურთ-
ხველისა“ G, რიცხ. 10,88.

პერ-ი ღუე-ი, ქაფი: „რომელნი პერად აღმოაფქურევენ

თავისა თჳსისა სირცხლსა“ იუდა I, 2. იხ. პეროვა, პე-
რული.

პერიკნიმ-ი «საწმართული»: „მამრნი იგი შეიკრნეს სა-
რავარებისა თანა მათისა და ტარებისა და პერიკნიმე-
ბისა“ pb.—„კაცი ესე შეიკრნეს ნიფხავ-კუართითურთ მა-
თით და ვარშამაგით და საწმართულით“ I, დან. 2,21.
პეროვა ღუეის, ქაფის მოსელო: „პერო(ვ)ინ და ილრ-
ქენნ კბილთა“ მრ. 0,18; „სულმან ჟუეთურმან... დააქეთის და
პერო(ვ)ინ“ ლ. 0,39. იხ. პერი.

პერულ-ი ქაფი: „პერული სდიოდა პირსა“ მ. ცხ. 105r.
იხ. პერი.

პეტ-ი იხ. ქალაქპეტი.

პეტალ-ი «პეპელი»: „დასდვა მიტრასა ზედა პირით კერძო
მისსა პეტალი ოქროსაჲ“ G.—„დასდვა ვარშამაგსა მას
ზედა წინაშე პირისპირ პეპელი იგი ოქროსაჲ“ O, ლე-
ვიტ. 8,9.

[პეტალემა] შელესვა. იხ. მოპეტალეხული.

პეტრა «კლდე»: „ნუჟეუ პეტრამცა ოყერ არს. მთაჲ
იგი ასულისა სიონისაჲ“ G.—„ნუ კლდე ოყრებისა არსა,
მთაჲ ასული სიონისაჲ“ pb., ეხ. 10,1.

პითონ-ი იხ. პუთონო.

პილენძ-ი «კერძა»: „პილენძი თესლის-მოფარდელთა
მათ განუზნია და ტაბლები იგი დააქეა“ C.—„კერძის-მსო-
დელთა მათ დაუთხა კერძაჲ და ტაბლები იგი დაეშეა“
DE, ი, 2,16; „ვითარცა პილენძი განზნეული უჩინო იქმ-
ნეს“ ფლტკ. 185,4; „საყურთხვეული იგი პილენძისაჲ,
რომელი დგა წინაშე უფლისა“ O, IV მგ. 10,14.

პილენძის-მოქმედ-ი: „შეუდგეს პილენძის-მოქმედნი
და მქედლნი“ თეკლა 21,8. იხ. მოქმედი.

პილო სპილო: „საესე (ნავი) ოქროსთა და ვეცხლითა და
შუთა პილოსაჲთა“ M, II მგ. 2,21; „იყო მათ თანა
პილოეებიცა მრავალი საბრძოლულად“ S—1141,512.

პილომს-ძუალ-ი «პილომს-ძუალელი»: „მერი... ტაძარ-
თაგან პილომს-ძუალისათა (-ძუალელთა C)“ ფხ.
44,0; „მუცელი მისი ვითარცა ფიცარი პილომს-ძუა-
ლისაჲ“ O, ქება 5,14; „ქმნა მუფემან სილომონ საყდარი
პილომს-ძუალისაჲ“ O, III მგ. 10,18. იხ. ძუალი.

პილომს-ძუალელი-ი «პილომს ძუალისაჲ»: „მერი... ტა-
ძართაგან პილომს-ძუალელთა (-ძუალისათა Q)“
ფხ. 44,0; „წარწყმდენ სახლნი იგი პილომს-ძუალელ-
ნი“ O, ამოს 8,16. იხ. ძუალელი.

პილპილ-ი piper: „ვირნა-იგი ნელსაცხეველი და პილპი-
ლი და მტკაქსი?“ Sin.—11262v.

პილწ-ი იხ. ბილწი.

პინაკ-ი თევზი: „გარემუ სასუმელსაჲ და პინაკისაჲ
განწყილით“ ლ. 11,30; „რომელმან მთამოყოს კელი ჩემთანს
პინაკსა, ამან მიტყეს მე“ მთ. 26,23; „ტასტები და პი-
ნაკები იგი და საგლეწი ოქროსაგან რჩეულისა“ O,
I 11 მგ. 7,50; „ნუ გული აღვიცხებინ მის თანა მიყოფად
პინაკსა“ ზირ. 84,10.

პინჩ-ი ცხვირის ნესტო: „შეამდეთ, ელრემდის გამოტყდეს
პინჩთაგან თქუენთა“ G, რიცხ. 11,20.

პირ-ი ტუჩი, ღრუნჩი; პირისახე; სახე; რამე საქმე;
მჭკრელი იარაღის პირი; თავი, წინა ნაპირი: „ვაშოვალს

პირისაგან ღმრთისაჲსა მთ. 4,4; „ერთი პირითა აღო-
დებდა ღმრთისა“ მთ. 15,6; „ქვეა ედვა დიდი პირსა,
ზედა მის ქრლმულ-სასა“ ო. ლაბ. 29,2; „პირათა პირისა
მიმართ გუზაბო მას“ G, რიკ. 12,8; „პირი ზმ უბრ-
მულ“ ფიზ. XVIII, 8; „განაღო ქუეყანაჲსა პირი თჳსი“
ფლკტ. 157,20; „წუ გარე მოიქცე პირსა“ მთ. 5,42;
„უკუეუ ვიჟე პირსა გეცეს“ II კორ. 11,20; „განსიე-
ბულ არიან გუამი, თუალნი—ნოტია, პირი—ქმელი“ H—2261,
284v; „არა ხელე პირსა კაცისასა“ მთ. 22,10; „დავრო-
მოდ იდუა ზედა პირსა ქუეყანისასა“ I, II ეზრა 10,1;
„ამო პირითა და სახითა (დავწერეთ)“ ო. ე. 50,38; „მე
ვიცი, თუ რომლისა პირისათჳს მივმოხენ“ ო. ე. 17,0;
„დაქონენ იგანი პირითა მახლისაჲთა“ I, იერემ. 21,7;
„განერნეს პირსა მახლისასა“ ჰებრ. 11,34; „დაცენ
პირითა მახლისაჲთა“ ლ. 21,24; „ბრძმელთა გამოცა-
დანი პირნი მახლთანი წოდებითა“ ო. ზირ. 84,81; „თავ-
დი იყო პირით კერძო მის ნავისა“ მრ. 4,38.

პირით კერძო «თავით კერძო»: «თავადი იყო პირით
კერძო მის ნავისა» DE, — «თავადი წვა თავით-კერძო»
C, მრ. 4,38. იხ. ბაღის-პირი, ველის(ა)-პირი, ზღუ-პირი,
თითო-პირი, ისრის-პირი, კბოლის-პირი, მთის-პირი, ორპირი,
პირად-პირადი, პირაღმართ, პირდაქცევით, პირელი, პირის-
აღკრვა, პირის-დაკრვა, პირის-დასხმა, პირის-დაყოფა, პი-
რის-შედე, პირის-პირ/პირის-პირ/პირის-პირით, პირის-საფარ-
ველი, პირ(ის)-გნა, საპირი, უპირადესი, ძლის-პირი, პირ-
ლის-პირი, წინაშე პირსა.

პირად იხ. შუდპირად.

პირად-პირად-ი «თითოსახე», სხვადასხვა, ნაირ-
ნაირი: „დალათუ პირად-პირადი ტანჯვაჲ მათ ზედა
მოეწინეთ“ რიფს. 160,27; „განკურნა მრავალნი სხეულნი
პირად-პირადთაგან სენთა“ C, — „განკურნა ყოველნი
ბოროტთა სენთაგან და უბოროტთაგან სენელებათა“
DE, მრ. 1,34; „პირად-პირად გამოწერელ და აღმკულ-
არაჲ მწიგნულნი ესა“ ფლკტ. 133,27; „სამოსლითა ფესუდითა
ზემეულ არს პირად-პირადად“ ფიზ. XIX 16.

პირაღმართ პირით ზემოდ: „განკურნა თავი პირ-
აღმართ“ მ. ცხ. 238r. იხ. აღმართ.

პირდაქცევით პირქვე: „დაცეულ იყო პირდაქცევით
ქუეყანასა ზედა“ ო. I მთ. 5,8; „დაცეა... ქუეყანასა ზედა
პირდაქცევით“ ო. I მთ. 28,20. იხ. დაქცევით.

პირედ-ი გალესილი მახვილი: „ეკითარა ვაზრი და
მახვილი და ისარი პირედი“ ო. იგ. სოლ. 25,18. იხ.
პირი.

პირველ «წინა», უწინარეს, წინათ, აღრე, ჯერ;
უწინ, -მდე (თნდ.); «მძღუარა»: „პირველ ყოველ-
თაჲ აღეგო ს-ბრძენ“ pხ. — „მძღუარ ამის ყოვლისა დაე-
ბდა ს-ბრძენ“ ო. ზირ. 1,4; „ეკითარა იყენეს ღმრთა
მთ პირველ წყლით-არდენასთა“ DE, — „რამეთუ ეკითარ-
ა იყენეს ღმრთა მთ რდენის წინათა“ C, მთ. 24,88;
„პირველ ღმრთელი“ II პეტრე 2,2; „ეკითარა პირველ
იყო“ მრთ. D. კ. იერ. აღდგ. 118; „ეკითარა პირველ
გობქუ“ გალ. 5,21; „პირველ თჳსითა მით ქურთია
წალა“ ხ. გაბ. მოც. საკს. 98,32; „ჩვენ პირველ შობილ
ვარა“ ფლკტ. 151,12; „პირველ შენებასა მონასტრისა-
სა“ ო. ე. 41,6; „პირველ დღისა ერთისა“ ო. ე. 82,88,

პირველვე აღრევე. უწინარესვე: „პირველვემცა
ძაითა ნაცართა ზედა მსხდომარეთა შეინანეს“ ლ. 10,18;
„პირველვე სატანჯეულმდე“ სხტ. 125,4.

პირველი «წინა», «წინაპარი», «დასაბამი», თავი,
მეთაური: „მრავალნი იყვნენ პირველნი (წინანნი) C)
უკუანასკნელ (უკუანა C)“ მრ. 10,81; „ელტიან ესენი პი-
რისაგან ჩუენისა, ეკითარა-იგი პირველად (ეკითარ სა-
ხედ წინაპარცა G)“ M, ისუ 5. 8,0; „პირველი ნარი-
სუელი ცხოვართა შენთაჲ მისცე მას“ M, — „დასაბამი ნარი-
სუეთა ცხოვართა შენთაჲ მისცე მას“ G, II მქ. 18,4; „რო-
მელთა პირველი მე ვარ“ I ტმ. 1,15; „სადა-იგი იყო აბნოჲ
დოსკორილომისი პირველისაჲ ქალაქსა მას შინა“ ო. მოც.
58,22; „იყენეს მუნ პირველნი ქალაქისანი“ ო. მოც.
81,0. იხ. პირველად, პირველად-მშობელი, პირველად-საქლო-
მელი, პირველად-ქლომა, პირველდადებული, პირველთქმუ-
ლი, პირველითგან, პირველ ინაჯი-ქლომა, პირველმოწამე,
პირველნაყოფი, პირველშექმნილი/პირველშექმნილი, პირველ-
ქლომა.

პირველად უწინ, «უწინარეს»; -მდე (თნდ.): „პირ-
ველად მას თაყუანის-სცა“ ო. რომ. -კურთხ. ისაკ. ლა
იაკ. 0,1; „პირველად ყოვლისა“ C, მრ. 12,20; „პირ-
ველად“ M, — „უწინარეს“ G, მხჯ. 1,11; „რომელი
პირველად ჩემსა იყო“ ო. 1,80.

პირველადვე ჯერ: „რომელმან მიაგოს სიტყუად პირვე-
ლადვე, უბრკუმეს“ ო. იგ. სოლ. 26,18.

პირველადცა უწინარეს: „პირველადცა უწოდა თა-
ნახატ-ყოფაჲ ძისა თჳსისაჲ“ იზტ. 128,15.

პირველად-მშობელი-ი პირმშოს ღმრთა: „ქმაჲ ეკითარცა
საღმობისაჲ მესმა კუნესისა შენისაჲ, ეკითარცა პირვე-
ლად-მშობელისაჲ“ I, იერემ. 4,81. იხ. მშობელი.

პირველად-საქლომელი-ი «ზემოქლომა», წინასაქლომელი
(ტახტი) ან თავში ქლომა: „რომელთა პნებაჲს... პირ-
ველად-საქლომელსა შესაყრებელთა შინა“ C, — „რო-
მელთა პნებაჲს... ზემოქლომაჲ კრებულსა შორის“ DE,
მრ. 12,80. იხ. საქლომელი.

პირველად-ქლომა «პირველქლომა»: „რომელსა უყუარს...
პირველად-ქლომაჲ (პირველქლომაჲ DE) კრე-
ბულსა შორის“ C, ლ. 20,48. იხ. ქლომა.

პირველდადებული-ი «პირველშექმნილი»/«პირველ-
შექმნილი»: „პირველდადებული იგი მამაჲ სოფ-
ლისაჲ... დაიცა“ ო. — „პირველშექმნილი მამაჲ სოფ-
ლისაჲ... დაიყენ“ pხ., სიბრძ. სოლ. 10,1. იხ. ბაღება.

პირველთქმულ-ი: „გამოცხადა პირველთქმულსა
მას“ მ. ცხ. 418v. იხ. თქმუა (-ული).

პირველითგან წინათ, დასაბამიდან: „პირველით-
გან მოკრებულნი იგი აღმართნენ“ I, ებ. 01,4; „ღმერთი
ხარა პირველითგან წმიდაჲ ჩემი“ ო. ამაკ. 1,13;
„რომელთა სასჯელი პირველითგან არა დასცხრებლს“
II პეტრე 2,2.

პირველითგანვე აღრიდნევე: „პირველითგანვე აღ-
მაკრებული მონასტრისა ჩუენისაჲ“ მ. ცხ. 177r. იხ. პირ-
ველი.

პირველ ინაჯი-ქლომა «მცნის-თაობა»: სუფრის თავს

ჯდომა: „პნებაეს... პირველი ინაჯით-ჯდომაჲ პურის-კამასა“ DE,—„პნებაეს... და მოკითხვას ეძიებენ... მკნის-თაობასა ტაძრობასა“ C, მრ. 12, 20. იხ. ჯდომა.

პირველმოწამე: „მოვიხუენ ძულანი იგი წმიდისა სტეფანოსნი, პირველმოწამისა მის“ პოვნ. სტეფ. 667, 11. იხ. მოწამე.

პირველნაყოფი-ი აღრე მოწეული ნაყოფი; «დასა-ბამი»: „ყოველივე პირველნაყოფი ღვინისა და იქლო-სა“ მხ.—„ყოველი დასაბამი იქლოსა და ღვინისა“ G, რიცხ. 18, 12; „მისცე... ვითარცა პირველნაყოფი იგი წმიდაჲ“ I, ეზეკ. 45, 7. იხ. ნაყოფი.

პირველშექმნილ-ი, პირველშექმნილ-ი «პირველ-დაბადებული»: „აღამ—პირველშექმნილი“ ეპ. კპრ.-დაფლ. 20v; „პირველშექმნილი მამაჲ სოფლი-სა... დაიკენ“ მხ.—„პირველდაბადებული იგი მამაჲ სოფლისაჲ... დაიკე“ O, სიმბძ. სოლ. 10, 1. იხ. შე-ქმნილი/შექმნილი.

პირველჯდომა თავეში ჯდომა; «პირველად ჯდომა»: „რომელთა პნებაეს... პირველჯდომაჲ კრებულსა შო-რის“ ლ. 20, 46; „რომელთა უყუარს... პირველჯდომაჲ (პირველად-ჯდომაჲ C) კრებულსა შორის“ ლ. 20, 46. იხ. ჯდომა.

პირიდექსიონ-ი: „არს რამე ნერგი, რომელსა სახელი პრქან პირიდექსიონ“ ფიზ. XXX 2.

[პირ(ის)-აღკრეა] «პირისა დაკრეა»: „არა პირადკრულ-ჰყო წარი მკალოე“ G,—„წარსა მკალოესა პირსა ნუ დაუკრავ“ M, II შჟ. 25, 4. იხ. აღკრეა (-ული).

პირის-დაკრეა «დუმბილი», «პირის-აღკრეა»: „მან პი-რი დაიკრა“ C,—„იგი დუმნა“ DE, მთ. 22, 12; „წარსა მკალოესა პირსა ნუ დაუკრავ“ M,—„არა პირად-კრულ ჰყო წარი მკალოე“ G, II შჟ. 25, 4. იხ. დაკრეა.

პირის-დასხმა მიმართება: „რომელთა დასხმეს პირნი მათნი შესლად ეგვბტელ, დაშმნებად მუნ“ O, იერემ. 42, 17. იხ. დასხმა.

პირის-დაყოფა დადუმება, აღვირსხმა: „პირი და-იყავ და განველ“ ლ. 4, 86; „დაფარულსა მას სენსა სულისა ჩემისასა პირი დაუყავ“ განხ. 200, 35. იხ. დაყოფა.

პირის-მწდე მერჩიფე: „იყო ენამე პირის-მწდე მკის-რისაჲ“ პავლე მოც. 40, 17; „მისცე სასუმელი ჯელსა ფარა-ოხსასა... ვითარცა იყავ პირის-მწდე“ O, დაბ. 40, 18; „ნეე-მა—პირის-მწდე თჳსი (არტახშესისი)“ იპ. რომ.-ქრონ. 289, 21. იხ. მწდე.

პირის-პირ, პირს-პირ, პირის-პირით «მართლ», «წი-ნაშე», «წინაშე პირსა», პირდაპირ: „ღვა პირის-პირ იერიჲოსა“ G,—„ღვა მართლ იერიჲოსა“ M, ისუ 6, 8, 10; „რომელ არს პირის-პირ (წინაშე DE) თქუნსა“ მრ. 11, 2; „უმკვდრომთვან პირის-პირით ეგვბტისაჲთ“ G,—„უდაბნომთვან, რომელ არს წინაშე პირსა ეგვბტი-სასა“ M, ისუ 6, 18, 8; „პირის-პირ ბავანსა სოფელსა“ მსკ. 25, 4; „თულათა შენითა პირის-პირ იხილო“ I, ეს. 52, 8; „დავსნეს იფნი პირის-პირ“ ი. 2, 7. იხ. პირი.

პირის-საფარველი-ი რიდე: „აღიძარტე პირის-საფარ-ველი ეგე შენი“ I, ეს. 47, 2. იხ. საფარველი.

პირის-ჯსნა, პირ-ჯსნა ჰამა; სასმელ-საქმლის მილე-ბა, გემოს ხილეა: „რამთა არა პირი-ჯსნეს, ვიდრე არა აღდგენ შენაწენი იგი“ ვარ. 818; „პირი იჯსნა და განისუენო“ თე 668; „პირი ერთვან იქსიან“ ი. ე. 45, 20.

პირის-ჯსნა ჰამა: „შეშეშა და უნდა პირის-ჯსნაჲ“ სპ. მოც. 10, 10. იხ. ჯსნა.

პირმეტყუელი-ი მეტყუელი, მოლაპარაკე: „რამსა მსა-ხურებ პირმეტყუელი ეგე პირმეტყუთა“ ანდ.-ანატ. 219, 17; „მწეშნო პირმეტყუელთა ცხოვართა“ ფო-კა 844r; „ნეტარ თუმცა ნაღირად ველთად დაბადებულ ეი-ყავ და არა კაცად პირმეტყუელად“ მ. სწ. 184, 34. იხ. მეტყუელი.

პირმსივანი-ი პირგასიეებული: „რომლისა მკვდრისა...—„პირმსივანი და დღემოკლედ ცხორებულნი“ შუშ. XIV 26. იხ. მსივანი.

პირმშო პირველად შობილი, უფროსი შვილი; «მა-გალითი», პროტოტიპი: „შეა მშ იგი მისი პირმშოჲ“ ლ. 2, 7; „პირმშოე პირზობათა ჩუენთაჲ და არეუთა ჩუ-ენთაჲ მოვილით“ O, ნეემ. 10, 30; „პირმშოჲ იგი მძამ, ჩას, რამეთუ უმძლავრეს არს მისა, რომელ-იგი უყუანასყენლ მისგან შექმნულ არს“ ფლკტ. 151, 14; „მზატვარი ანუ მწე-რალნი პირმშოსა მას ხატსა ანუ წეროსა განიდიან, რამეთუ ვერ ძალ-უე ჯეროვანდ გამოწერად, უყუეუ არა ხელდიდენ მაგალითსა მას წინამძღუდრად საქმისა თჳსი-სა“ A—82, 174. იხ. გაპირმშობა, -მშო, პირმშობა, უპირ-მშოესი.

პირმშობა: „ესაჲ, რომელმან ერთსა წილ საქმლისა განყი-და პირმშობაჲ თჳსი“ პებრ. 12, 18. იხ. პირმშო.

პირმეტყუ პირმეტყუი, უენო; «მეტყეა»: „ქართილი იგი პირმეტყუთა საქმელ არს“ ფიზ. XV 40; „რამსა მსა-ხურებ პირმეტყუელ ეგე პირმეტყუთა“ ანდ.-ანატ. 219, 17; „მცნობელ არს ძალი ეგე პირმეტყუ“ ფლკტ. 152, 18; „ცხოვარი და ზროხაჲ ყოველივე, მერმეცა და პირ-მეტყუნი ევლისანი“ ე.—„ცხოვარი და ზროხაჲ ყოველივე, უფროსს მტეცნიცა ევლისანი“ ე. ფხ. 8, 8; „შეუშვა ყანად პირმეტყუ“ მ. ცხ. 70v. იხ. სიტყუა; შდრ. პირ-მეტყუებრ, პირმეტყუებრი, უპირმეტყუესი.

პირმეტყუებრ პირმეტყუივით: „რამსა პირმეტყუებრ მერბეს ნათესანი?“ იპ. რომ.-კურთხ. მოს. 136, 10. იხ. -ებრ; შდრ. პირმეტყუ.

პირმეტყუებრი-ი პირმეტყუის მსგავსი: „მახლობელ არს ზუნებასა მას პირმეტყუებრსა“ გრ.-ნოხ.-კაც. აგებ. 181, 17. იხ. პირმეტყუებრ.

პირლო «გოდოლი», სვეტი: „იხილა შორით პირლოჲ, რომელ არს გოდოლი“ მ. ცხ. 200v.

პირშუენიერი-ი ლამაზი: „რამეთუ დედაკაცი პირშუენი-ერი ხარ“ O, დაბ. 12, 11; „მოკუარეს მას ცოლად დე-დაკაცი ვინმე პირშუენიერი“ ლიმ. 52, 26. იხ. შუენიერი.

პირშუენიერება მოწონება, სიკეკლუე: „რომელთა-იგი პნებაეს პირშუენიერებაჲ კორცითა“ ვალ. 6, 12; „გონებასა თჳსსა გამოიწერს პირშუენიერებასა დედა-თასა“ მ. სწ. 248, 11. იხ. შუენიერება.

პირ-ჯსნა იხ. პირის-ჯსნა.

პიტაკ-ი ქართა დაწერილი: „ჰმოთ პიტაკი სას-
ოწნალსა ქვეშე წესსა. რომელ არს ქარტაჲ დაწერი-
ლი“ მ. ცხ. 157v.

პიტალო: „პოვე ადგილი, რომელი მოქმედ იყო პიტა-
ლოჲ“ Ath.—11,159r.

პიტაბში-ი, პატაბში ქვეყნის გამგებელი, ერის-
თავი: „ქარად სპეგოდ წარუპართა ვარსკენ პიტაბში“
შუშ. I 7; „უთარ აღდგა პიტაბში, გვოდა ჩუენ“
შუშ. IV 9; „დაჲ მისი ხუარანძე მისცა ბაქურს, პატა-
ბ შნა სოხ-თისასა, ცოლად“ ქ. ცხ. 158,0.

პიტნაჲ-ი mentha, menta: „თუელსა აღიღებთ პიტნა-
ჲისასა და ტყვანისასა და ყოელსა მზლისასა“ ლ. 11,
42; „აჲა ესერა... პიტნაჲი და ზაფრანი“ ბ. კეს.-ექუს. ლ. 64,17.

პიშუ-ი. შეპიშუება.

პკურება «მიპკურება», «სხურება», «შესხურება»,
«მისხურება»: „პაკუროს სისხლისა მისგანი შვდგზის
თათია თჳითა“ M. ლევიტ. 4,6; „პაკუროს თითია“
pb.—„მიახუროს ზეთისაგან თითია თჳითა“ G,
ლევიტ. 14,18; „პაკუროს (შეასხუროს G) შვდგზის
წინაჲე ღმრთისა“ M, ლევიტ. 4,17; „პაკუროს სახლსა
მას“ pb.—„ასხუროს სახლსა“ G, რიცხ. 19,18; „პაკუ-
რე მათა ზედა, და აღმოაქუნეს თიგაჲ პირტყუთათჳს“
მ. სწ. 68,28; „უეუეთე მეს ძმარი პკურის მათ ზედა,
ჟელად ცხოვნიან იგინი“ ბ. კეს.-ექუს. ლ. 120,8.

პკურება სხურება: „წყალი პკურებისაჲ არა ეპკურა
მას ზედა“ G, რიცხ. 19,18. იბ. დაპკურება, მიმოდპკუ-
რება, მიპკურება, მოპკურება, საპკურებელი, შეპკურება.

პლაჲ-ი ლორფინი, ფიტარი: „უესა მას ქუეშე იპოა
პლაჲი მარმარლომასა“ Ath.—11,159r.

პლაკუნტ-ი კრენდელი: „მოყდე მე პლაკუნტი, და
მან ეყდეს“ მ. ცხ. 379v.

პოღირე, პოღერე, პუღერე კაბა, გრძელი სამოსელი:
„შეპოსეთ მაგას პოღირს“ O, ზაქ. 8,4; „რომელსა ემოსა
პოღერე (პუღერე O)“ I, ეზეკ. 9,11.

პოვნა, პოვნება, ყოვნა, აღმოჩენა, ნახვა: „იპოვა
ზღვოზლ“ მთ. 1,13; „ესოდენი სარწმუნოებაჲ მიპოე-
ნ იეს“ მთ. 5,10; „არას ეპოებ ბრალსა კაცისა ამის
თან“ ლ. 28,4; „მარცენემან შენმან პოვნეს ყოველნი მო-
ტელნი წენნი“ ფხ. 20,9; „არა იპოვე ბის საშეცლსა მის-
სა სიტყვს“ O, I ეზრა 4,40; „ქარნი არა იპოვნეს ბა-
გასა“ O, აშბ. 8,17; „რაჲთა პოონ რაჲმე სიტყუაჲ მის
თან“ ლ. 20,20; „მეორენი არიან, რამენი პპოებენ
მას“ მთ. 7,14; „სხუასა პოვნებად ვერ შემწლებელ
ვარჲ“ Ath.—11,258r.

პოვნა აღმოჩენა, შეძენა: „მრავალნი არიან, რომელ შე-
პრატესს სესხი ვითარცა პოვნაჲ“ O, ზირ. 29,4; „პო-
ვნაჲ... სპმეუალთაჲ“ კ. იფრ.-პოვ. სპშშ. 243,9.

პოვნებულ-ი, პოვნილ-ი ნაპოვნი: „ჩემგან ნაყოფი შენი
პოვნებულ არს“ O, რახე 14,9; „მრწემი იგი სარწმუნო-
ებრთა მარჯულ ტრისტესა პოვნილ“ იბ. რომ.-კურთხ.
ისაკ. და იაკ. 45,1. იბ. მოპოვნებელი, მოპოვნება, მო-
ყენი, პოვნერი, სპოვარი, ღონის-პოვნა.

პოვნიერ-ი მთელბეული, პატრონი: „რომელნი-იგი პო-
ვნიერი იყვნეს დაბნეზისანი, გინა სახლებისანი, განპყი-
დეს“ ხაქ. მოც. 4,84.

პოვნიერ-ი კელითა შემძლებელი: „უეუეთუ არაენ იყოს
თჳსი და პოვნიერ იყოს კელითა და ეპოოს მას კმად
სავსარი მისი“ G, ლევიტ. 26,26; „უეუეთუ პოვნიერ
იყოს კელი მწირისა“ G, ლევიტ. 25,17. იბ. პოვნა; სიტ-
ყუაპოვნიერი.

პოზან-ი «ცმელი»: „დაჲ პოზან მან პირი მისი“ M,—
„შეიყენა ცმელი ალისა ზედა“ G, მსჯ. 8,22.

პოლოტიკ-ი ფოლადი: „იყო შორის ერსა მას პერა-
თასა კრმალ იგი პოლოტიკ—სავლ“ ს. გაბ.-მოც. სავს.
88,13.

პონტო: „მკვდრნი... პერიასტანისანი და პონტოჲსანი“
ხაქ. მოც. 2,0.

პორფირ-ი «ძოწეული»: „დაპბურონ მას ზედა სამოსელი
ყოვლად პორფირი“ G,—„დასდვან ყოვლად ძოწეული
სამოსელი“ pb., რიცხ. 4,7; „თნიერ მანიაკებისა და პო-
ფირებისა“ G,—„თნიერ მანიაკებისა მის... და სამოს-
ლისა ძოწეულისა“ M, მსჯ. 8,20; „ღედაკაცი... მოსილი
სამოსლითა პორფირითა“ ლიშ. 21,20.

პორფირონ-ი «ძერძერუკი» „არა შჳამნეთ... ოფოფი და
პორფირონი“ G,—„არა სჳამო... ოფოფი და ძერ-
ძერუკი“ pb., II შჳ. 14,17.

პოხა საზრდოობჲ, კვება: „ყრმაჲ იპოხებოდა მამა-
ღელდა მისთა თანა“ მრთ. A, ანტ. დ. 10v; „პოხდა
ყრმასა მას ეიდრე განყენებადმე ძძძუმსა“ O, I მფ. 1,28;
„ღელამძუტე... ზრუნეთ პოხნ ყრმათა მათ, რომელნი ერწ-
მუნნიან“ მ. სწ. 801,28; „რამეთუ (მცენარს) იზარდების და
იპოხების“ ვრ. ნოს.-კაც. აგებ. 222,28.

პოხილ-ი «ზრქელი», «მართებული», «მსუქანი»:
„ზროხანი მათნი პოხილ (ზრქელ ლ) არიან“ ფხ. 143,
14; „ეუროთა პოხილთა მომიცეს მე“ ლ.—„ეუროთა
მართებულთა მომიცეს მე“ ლ, ფხ. 21,13; „ძოდეს
საცხოვარი შენი... ადგილსა პოხილსა და ფართოსა“ I,
ეს. 80,28; „პოხილთა დაქალაქთ“ pb.—„მსუქან-
სა მას დაქალაქელთ“ O, ეზეკ. 84,8. იბ. განპოხება,
დაპოხება, მოხელი, პოხიერი, სპოხე.

პოხიერ-ი ნოყიერი, მსუქანი: „იყურა თავი შენი... უფ-
როჲსლა პოხიერთა ზედა კამადთა“ მ. ცხ. 281r. იბ.
პოხა.

პრაჲ-ი მალნარი, ტევრი: „არიან რაჲმე პრაჲნი რტო-
წულონი“ ფიზ. III 14.

პრაჲმალ-ი მალალი ტევრი: „რომელნი იწოდებიან
პრაჲმალნი“ ფიზ. III 15. იბ. მალალი.

პრასა porrum: „ჰჳამლით... პრასასა და ხახუსა და ნი-
ორსა“ G, რიცხ. 11,5.

პრასტიონ-ი ნაფთსადგურთი: „ნეტარი თჳე განჰელიდა...
პრასტიონსა ერთსა“ თჳე 552.

[პრატაკ-ი] იბ. მეპრატაკე.

პრაჲს-ი „საქმე მოციქულთა“.

პრიმიკიოროს-ი: „რაჲდენ არს ესე პრიმიკიოროსი
მეჲდართა უხუტსი“ Sin.—11,248r.

პროედროს-ი, პროიდროს-ი „ესე ანდერძი მე, ივანე
პროედროს მან... დაწერე“ A—484,316r; 824r.

პროტი-ი არქიმანდრიტი ათონისა: „არცა პროტი,
არცა სხუანი მამასაჲლისანი... არარას იქმოდეს“ ი. ე.
41,20.

პროტარხონის-ი, პროტარხონ-ი: „იუნე პროედროსმან, ძე-
მან ლიპარიტ ერისთავთა ერისთვისმან პროედროსისა და
პროტარხონისამან, დაეწერე“ A—464,315r; 824r.

პროტიკტორ-ი: „წარკუეთონ თავი მისი კრძალთა მინო-
კიანეს მერ პროტიკტორისა“ H—331,64.

პულერე იხ. პოლირე.

პურ-ი «ჭუეზა»; «ტაძრობა», «სმა», სადილი, წვე-
ულება, ლხინი: „რომელსა აქეს ხუთი პური ქრთილი-
სა“ DE,—„რომელსა აქეს ხუთი ჭუეზა ქრთილის“ ი. 8,9;
„დააწო პური შენი ძმარსა“ O, რთ. 2,14; „უფობშს არს
მეირელი პური გემოთ და მშვლობით“ O, ივ. სოლ. 17,
1; „უუუარს ზემოქლომა პურსა ზედა“ DE,—„უუუარს
მენის-თაობა ტაძრობასა“ C, მთ. 23,0; „მოვიდეს ორ-
ნი პურსა მას, რომელი შხა უყო ესთერ“ O,—„მოვიდეს
ორნიე სმასა მას, ეთარცა-იგი თქუა ესთერ“ M, ესთერ
5,3; „კამან ეინმე ყო პური დიდი და უწოდა მრავალთა“
ლ. 14,10; „პურად ვიჩინე და მოვედ“ თომა მოც. 18,80;
„ყო პური დიდი იოაკიმე“ ღმრ. 186,10. იხ. საპურე.

პურად მისარულ-ი სტუმარი: „დააშრეს პურად მი-
სარული იგი მოკლებითა საგმრისათა“ ზ. კეს.-ექუს.
ლ. 122,82.

პურად ძვრ-ი ძუნწი: „პურად ქვრსა უდრტვნენ ქა-
ლაქი“ O, ზირ. 84,20.

პურად უხუ ხელგაშლილი: „პურად უხუ აყურთონ
ბავთა“ O, ზირ. 34,28.

პურისა დაშალება წვეულების გამართვა: „დაუშხა-
და ლევი პური დიდი“ ლ. 5,29.

პურისა უფალ-ი მთავარი ტაძრისა, მასპინძელი:
„აღმოიღეთ და მოართეთ პურისა უფალსა (+და მთა-
ვარსა ამის ტაძრისასა C)“ DE, ი. 2,8. იხ. მეპურე.

პურის-თხოვა თხოვნა პურისა: „კაცსა მღდარსა პუ-
რის-თხოვა არა პშენის“ მ. სწ. 169,9. იხ. თხოვა.

პურის-მთხოველი-ი მათხოვარი: „სინანული მსგავს არს გლა-
ხასა პურის-მთხოველსა“ მ. სწ. 68,15. იხ. მთხოველი.

პურის-მოქმედ-ი მეპურე: „განუყო... პური ერთი პუ-
რის-მოქმედთაგან“ M, I 636. 10,8. იხ. მოქმედი.

პურის-მტე «მეოხნე», «მწყობრი»; თანამესტფრე,
ერთად პურის მჭამელი, წვეული: „უბრძანა მათ და-
სხლობა მათი ყოველთა პურის-მტედ-პურის-მტედ“
DE,—„უბრძანა მათ ინაჟით დასხლობა ყოველთა მეთ-
ხედ-მეოხნედ“ C, მრ. 6,80; „დასხდა მწყობრად-
მწყობრად“ DE,—„ინაჟიდგეს პურის-მტედმან“ C,
მრ. 6,40; „კაცნი მართალნი იყვნენ პურის-მტედ შენდა“
ზირ. 8,22; „შენ პურის-მტე იყო ტაბლასა ჩემსა მარა-
დის“ O, II მფ. 9,7. იხ. მტე.

პურის-რთვა პურის ქამა: „პური-ს-რ-თ-ო-ი-გ-ი“ O,
II მფ. 11,10. იხ. რთვა.

პურის-რთვა ქამა: „მარადის პურის-რთვა მეთისა
(მოელა)“ II მფ. 9,18. იხ. რთვა.

პურის-ქამა «სადილობა», სადილი: „უყვარა, რამეთუ
პირელად არა დაიბანა ვიღრე პურისა ქამადმდე“ DE,—
„უყვარა, რამეთუ პირელად არა იბანა ვიღრე სადილო-
ბამდე“ C, ლ. 11,88; „აღდგა ანნა შემდგომად პურის-
ქამისა“ O, I მფ. 1,0. იხ. ქამა.

პუთონო, პითონ-ი ბილწი, «მისნობისა», არაწმინდა:
„ქესა მისსა უხუცესსა სული პუთონო აქეს მის თანა“
ი. მოც. 78,17; „(მეველისა) თანა იყო სული პითონი, რომელ
არს მისნობისა“ სპ. მოც. 10,18.

პურობა «ქონება», «მეზმის ყოფა»; ქერა, ალეზა,
შეცვრა: „უთარცა წინაწარმეტყველი უპყრიეს“ DE,—
„წინაწარმეტყველად აქენს“ C, მთ. 21,28; „აღვიდე ფი-
ნისა და ვიპყრა სიმაღლე მისი“ M, —„აღვიდე ფინისა
იმას და შებმა უყო სიმაღლესა მისსა“ O, კება 7,8;
„უთარცა-იგი მტყეოდ ეპყრა მას პეტრე“ სპ. მოც. 8,11;
„იპყრობენ ქუეყანასა“ O, ივ. სოლ. 8,16; „ეპყრა ქე-
ლი მისი“ თომა მოც. 17,17; „უპყრანა წვერნი გრო-
რისნი... და უწყალოდ დაჰხუროდა მცეთა მისთა“ ფლტკ.
146,18; „იპყრა კარითი და სიძნელენი მისნი შეიყენა“
იერემ. 48,11; „იპყრენ ყოველნი ძნელოვანნი შენნი“ O,
ნაუმ 8,14; „ძელისა სათხუელთა უპყრობდეს ზღუდთა
მისთა“ O, I ეზრა 8,8.

პურობა «მკვდრობა», ქონება, მამული: „ყოველსავე
ქუეყანასა, რომელი გიპყრიეს თქვენ“ მხ.—„ყოველსა
აღგლისათჳს მკვდრობისა თქვენისა“ G, ლევიტ. 26,24.

პურობილ-ი დაქერილი, შეპყრობილი, პატიმარი,
«მეზორკილებული»: „რომელთანი პურობილ პყვნეთ,
პურობილ იყვნენ“ C, ი. 20,28; „ისმენდეს მათსა პურო-
ბილნი იგი სხუანი“ სპ. მოც. 10,26; „უბრძანა ყოველთა
მათ პურობილთა გაჰსენაჲ“ პავლე მოც. 58,29; „რამ-
თა შეისმინოს ლოცვა პურობილთა მისთა“ C,—„რამ-
თა შეისმინოს სულთქმება შეზორკილებულთა“ J,
ფს. 101,21. იხ. ადგილ(ის)-პურობა; ა(დ)პურობა, გამოპურო-
ბა, დანაპურობი, მიპურობა, გამოპურობა, განაპურობა, გარემო-
პურობილი, გულპურობა(-ილი), დაპურობა, დასაპურობელი,
დაუპურობელი, თუთმპურობელი, კლიტეთ-მპურობელი, მე(ე)რ-
თისა-მპურობელი, მესაპურობილი, მოპურობა, მპურობელი,
პატივ(ის)-პურობა, პურობილება, საპურობილე, შეპყრობა,
წარმოპურობა, წარპყრობა, ჯელ(ით)-პურობა, ჯელისა-პურობა.

პურობილება საპყრობილე: „წარუდგინენით თავნი თქუ-
ენნი... მოთმინებითა მრავლითა... პურობილებათა შინა
და შფოთებათა“ II კორ. 6,5.

უ

უან, ქართული ანბნის მე-18 ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—90.

უამ: უამ ერთ ცოტა ხნით: „რომელთა-იგი უამ ერთ
პრწამნ და უამსა განსაყდელისასა განდგინან“ ლ. 8,18;
„რამეთუ უამ ერთ ფართობსა იყენეს“ მრთ. D, ს. გაბ.

მოც. სპ.: „ლეკუ ლომის დან, უამ ერთ მეუფედ“ იხ.
რომ.—კურთხ. მოხ. 182,18.

უამ ერთცა ცოტა ხნითაც: „უამ ერთცა არა თავს-
ვლევით დამორჩილებაჲ“ გალ. 2,5.

უამ რაველენაძე ცოტა ხნით: „განეშორა მას ვიღრე

უამად რადენადმდე" O.—ვანუშორა მას ეიღრე უამად რადენადმდე" DE, ლ. 4,13.

უამ რადენმე: „ვარა თუ ზეღებოთ რად უამ რადენ-მე" I კორ. 7,5.

უამი «დღე», საათი, სეზონი; დრო: „აღივსეს უამი შობისა მისიანი" DE.—აღივსეს დღეი შობისანი" C, ლ. 1,57; „ოდეს იყო უამი, დაქდა" ლ. 22,14; „სიგრძე უამთა და წელიცხოვებისანი" O, იგ. სოლ. 8,10; „ამეს უამიოგან" DE. მთ. 27,45; „მეცტრესა ოდენ უამსა კმაყოილს" მთ. 27,48; „უამი ესე ზამთარი არს" O, I ეზრა 9,11; „ყოვლასოვს უამი არს" O, ეკლ. 3,1; „საყრ-მან... კმაყვის უამსა ბრძოლისას" მ. სწ. 17,37.

უამი-დროჟსა-ჲ ვადა: „რამთა უამი დროჟსა-ჲ მრ.ტეს მას" დან. 8,16.

მცირედ უამისა ხანმოკლე: „შენი ჯელმწიფობა მცირედ უამისა-ჲ არს" გრ. 260r.

უამითგან უამადმდე დროდან დრომდე: „მეუჭეს ნაწილი დროჟსა-ჲ უამითგან უამადმდე სუემღ მას" O, ეზეკ. 4,11.

[უამი-ი] იხ. არაჟი, გრძელჟი, გრძელჟამეულობა,მეყამე, მეჟამე, მრავალჟამეუ, მყოფარ-ჟამობა, უამ-ჟოფა, უჟამი.

უამად-უამად დრო და დრო; დროებით, ერთ დროს: „უამად-უამად უახლსი ნაყოფი გამოიღის" მრთ. S, კ. იერ. მარტულ. 189,21; „უამად-უამად შეეკრიბნენ იგინი" I, ებ. 80,22; „ვიუამეთ შესლად" ლომ. 88,31; „მიუამ-მე მე პატრიარქისაგან" ლომ. 86,4.

უამება ნებართვა შესლად: „ეთარ მიბრძანებ მე უამ-ნებასაჲ" ლომ. 86,6.

უამეულ-ი იხ. უამი; შდრ. მრავალჟამეული.

უამიერ-ი დროებითი, წარმავალი: „მეუფედ განჩინებულ ზეით, ჭეუანსა და ზეისა, უამიერი და უჟუდა-ვა" გრ. ნაზ.-297,28; „არა უჟმს მას სიერე უამიერი სლასა თჳსსა" მ. კეს-ეჟუს. დღ. 87,11; „იგი ხოლო უჟამო და ყოველი უამიერი ბაღ. 59,84; „ცხოვრება შენი უამიერი არს" მ. სწ. 258,82. იხ. უამი.

უამითი-უამად დროდან დრომდე, დროგამოშვებით: „უამითი-უამად უჟამღ მას" O, ეზეკ. 4,10; „დმერთი

მომილენებს მე უამითი-უამად საზრდელსა" მარკ. 250r.

უამისა გამოფრდა იხ. გამოფრდა.

უამისად დროებით: „მიიღ ესე, მამო, უამისად" Ier.—86,8v.

უამის-მწირველ-ი მწირველი: „რომელთა (ცოდელთა) არა ესხნენ მოურაენი... და უამის-მწირველნი და მედრებელი მათჳს" H—022,00r.

უამის-წირვა ლიტურგია: „ალასრულებს უამის-წირვა-სა სამ უამს" ლომ. 11,5; „მოიწია უამი უამის-წირვა-სა-ჲ" ი. ე. 88,15. იხ. წირვა.

უამობა გალობა: „გულს-მოდგინედ მეტყულებნ ჟამსა თჳსსა და აშუენებნ უამობასა, დაატკობნ გალობასა" მ. სწ. 240,20. იხ. უამი, საჟამობელი.

უეთთა იხ. ზესთა, ზეშთა.

უერა უღერა: „უერად ერტოაჲ" O, IV მფ. 7,6; „გამო-ცდა ოქროსაჲ, გინა თუ უერაჲ ვეცხლისაჲ" Ath.—17,344v. „უსწრობდა უერაჲ იგი ეუანთაჲ" Ath.—11,9v.

უვილ-ი ტირილი: „ყრმანი ჩჳლნი ეიოდეს და ეძი-ებდეს მშობელთა თჳსთა" H—841,049.

[უვითვა] იხ. დაქლითვა.

უოლა «თუთმავალი ლელოვანი»: „ეთარცა უოლა, რომელი მინდოთა ზედა სიმრაველთა არს" pb.—„(მისცა)... ეთარცა თუთმავალი ლელოვანი ველსა სიმრაველთა" O, III მფ. 10,27.

უო[რ]უარაჲ-ი «ზუარაჲი», ხბო: „მეყვის დღესა ერთსა უო[რ]უარაჲი და ექუსი ცხოვარი რჩეული და ერთი წე-ლიწადელი კრაჲი" O.—„იყვნენ განმზადებულნი ჩემდა ყო-ველსა დღესა ზედა ზუარაჲი ერთი" pb., ნემშ. 5,18.

უუჟლა ზუზლა, თხრამლი, ბალღამი: „განბანეს გუამი წმიდისა მის მატლთაგან და ეუჟლათაჲ" შუშ. 52,8.

უღავილ-ი «შფოთი», მღელვარება: „იხილა ეღავი-ლი... ფრიად" C,—„იხილა შფოთი... ფრიადი" მრ. 5,38; „ესმა ერისა ეღავილი" H—841,684; „სადა არა არს ეღავილი და ანობებამჲ" Ath.—17,827r. იხ. აღღავილი.

[უღლემა] იხ. დაქლიტმა.

რ

რა, რაე, ქართული ანბნის მე-19 ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—100.

რა რა (კოთხ. ნაცვალსახელი); «ვითარ»: „რამ გი-ყავ შენ, ანუ რა შეგაწუხე შენ, ანუ რა გაუარე შენ" O, მიქ. 6,8; „რამ თჳნ კაცთა ჩემოჳს" მრ. 8,2; „რასა (ვითარ DE) ჰგონებთ თქუენ" მთ. 21,28; „რასა ჰ:ჳჳ (იქმთ C)ჲ" მრ. 11,5; „ძენი თქუენნი რამთა განა-სხმენ" ლ. 11,9; „რამსა გამოხედით... ხილად" მთ. 11,7; „რამთა ეცნა ესე" DE, ლ. 1,18; „რას რგარსაჲჳსა შესწამებთ კაცსა მავს" ი. 18,29; „რად ზრახვთ ძვრსა გულთა შინა თქუენთაჲ" მთ. 9,4.

რაჲ-მე: „რაჲ-მე უჟუე მწიგნობართა თქაჲ" მთ. 17,10;

„რასა-მე განსგავსო ნათესავი ესე" მთ. 11,18; „რად-მე,

უჟალო, დასდე შორს" ფს. 9,22; „კაცსა მოშუბნესა რად-მე უენ ფასი" O, ზირ. 14,8.

რაჲ-ლა: „რაჲ-ლა მაჳს მე" მთ. 19,20; „რასა-ლა გჳჳან მოწამებ" C, მრ. 14,83.

რა (მიმართ. ნაცვალსახელი): „იგულეთ, რაჲ-ე გე გესმის" C, მრ. 4,24; „იხილეთ, რაჲ-ესე გესმის" მრ. 4,24; „რაჲ-იგი ყო დავით" მთ. 12,8; „ნუ ჰზრუნეთ, ვითარ ანუ რასა იტყოდით" მთ. 10,10; „არცა უწყი, რა-სა-ე გე შენ იტყ" მრ. 14,88; „უჟუეთუ ჰყოფდეთ, რასა-ესე მე გამცემ იქუენ" ი. 15,14.

რაჲმცა რომ: „რაჲა გნებაჳს, რაჲმცა გიყვებს თქუენ კაცთაჲ" მთ. 7,12.

რაჲცა რაც, «რომელი»: „განყიდა ყოველივე, რაჲცა აქუნდა" მთ. 13,44; „რასა-ცა იგი იქმს, მისა მსგავსადცა

მს იქმს“ *მ. 6,10*; „რამცა გთხოვთ“ *ც. — „რომელი გთხოვთ“ მრ. 10,35*; „რამცა ყოს, წარმართოს მას“ *ფს. 1,8*.

რამცა-იგი რაც: „მოუხერხეს... უოველივე, რამცა-იგი იქმსა“ *მთ. 28,11*.

რამ-ძი «რამ-მე»: „თუალ-უყოფდეს მამასა მისსა, რამ-ძი უნდეს სახელის-ღებად მისა“ *DE. — „თუალ-უყოფდეს მამასა მისსა, რამ-მე უნდეს სახელი რქემად მას“ ც. ლ. 1,82*.

რა რამე (განუსაზო. ნაცეალსახ.): „მოვიდა, უეუეთუ-ცა პოეა რამ მას შინა“ *მრ. 11,18*; „არცა ერთსა რას ბრალსა ეპოვებ მაგის თანა“ *ი. 18,28*.

რაცა: „რამცა თა ცა ღონთა... ეორგულოს ამას წმრდასა აღიღისა“ *ი. ე. 58,84*. *იხ. აჩარა, ვერარა, ნურა, ნურარა. რა, რამ როცა; «ვეითარა», «ვეითარცა»: „ამას რამ ზრახვიდა გულსა თუსსა“ მთ. 1,20*; „ესმა რამ ესე, დაუ-კვრდა“ *მთ. 22,22*; „მი-რ-ა-ვიდა აღიღისა მას, კრქუა“ *ლ. 22,40*; „ქდა რამ იგი მთასა მას“ *DE. — „ვეითარ ქდა იგი მთასა მას ზელა“ მრ. 13,8*; „იხილეს რამ“ *ც. — „ვეითარ-ცა იხილეს“ DE, მთ. 21,16*.

რამამ-ი რაზომ, «რაოდენ», როგორი; «ვეითარი»; რამდენი: „დაეფუცა, რამამ რამ არს“ *იაკ. 1,24*; „რა-ბამი ქეები არს“ *მრ. 18,1*; „რამამი (ვეითარი ლ) სახლი მიშენოთ მე“ *საქ. მოც. 7,40*; „ოცოთ, რამამ ეიქმ-ნენით ჩუენ თქუენდა მიმართ თქუენთსეუ“ *I თეს. 1,6*; „რა-ბამ (რამამ I) არიან გამოსავალი ჩოჭოხეთისანი“ *ო. III ეზრა 4,7*; „რამამ უღირს კაცსა მორჩილებამ... — სი-კუდღმდეგ“ *H—822,45v*.

რამამად როგორ, რაოდენ: „რამამად შევიყარე შეკლი შენი“ *ფს. 118,87*; „რამამად-ლა პეროვან და დიდებულ იყავ რამე შენ ღღეს“ *ო. II მფ. 6,20*.

რამი, პრამი «მოძლუარ»: „რამი, რომელ გამოითარ-გმანების მოძლუარ“ *ი. 1,88*; „პრამი, ოდეს მოხუდ-აქა“ *ი. 8,25*.

რამუნ-ი, პრამბუნ-ი, პრამბონ-ი «მოძლუარი»: „პრამ-ბუნ-ი, რომელ თარგმანების მოძლუარ“ *ც. ი. 30,10*; „პრამბონი“ *მრ. 10,51*; „არაოდეს მისცემდა რამუნ-სა“ *მ. ცხ. 202r*.

რამადვე რადმე: „რომელ არღარა საგმარ იყოს მერმე რამ-ადვე“ *ო. — „რომელი არა იმაროს არარად“ მხ., იერემ. 13,10*.

რამდენ, რაოდენ «რამამ», რამდენად: „რამდენ ძალ-ელვას წარღებად“ *ო. ლახ. 44,1*; „რამდენ შენეირ ხარ“ *ო. — „რამამ განშუენდი“ M, ქება 7,8*; „რამდენ არიან წელნი ღლეთა ცხოვრებისა შენისათანი“ *ო. ლახ. 47,8*; „რამდენ არიან საუნეჩენი გულთა შინა ზღუსათა“ *ო. III ეზრა 4,7*; „რაოდენ ეამ სიმე იგი მათ თანა-ლა იყოს“ *მრ. 2,10*.

რამდენევე რაოდენ: „რამდენევე დიდ იყო“ *ო. ზირ. 8,20*.

რაოდენ-მე, რამდენ-მე* რამდენი: „რაოდენ-მე უმ-ქობეს არს კაცი ცხოვარისა“ *მთ. 12,12*; „ეამ რამდენმე გარე გურობნ“ *ო. იგ. სოლ. 7,12*.

* ეს ერთეული აქ შეცდომით არის შემოტანილი (რედ.).

რამდენცა რამდენად: „მეტეოს... შეცოდებანი და გმობანი, რამდენცა გმობდენ“ *მრ. 8,28*.

რამდენ-რამ როგორი: „რამდენ-რამ სამკაულ არს კაცთა მარხეა“ *მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 101,0*.

რამდენ-ი, რაოდენ-ი «რამ-იგი», რამდენი: „რაოდენ-ი უყენა უფალმან ღმერთმან თქუენმან ელფეგორს“ *G. — „რამ-იგი უყო უფალმან ღმერთმან პელფეგორს“ M, II მქ. 4,8*; „არა მხედავ. რაოდენსა ქამს“ *ო. ლან. 18,5*; „რამდენთა მორეწეთა მამისა ჩემისათა გარდაერეის პური“ *ც. — „რაოდენთა სასყილთა დაღვინებულთა მამისა ჩემისათა ქმარს პური“ DE, ლ. 15,17*; „რაოდენი პური გაქვს აქა“ *მთ. 15,34*.

რამდენი-ესე, რაოდენი-ესე რამდენი: „რამდენ-სა-ესე (რაოდენსა-ესე D) შეგნამებენ შენ“ *მთ. 27,18*.

რამდენი-იგი, რაოდენი-იგი რამდენი: „რამდენსა-იგი მამამ იქმს“ *ი. 6,10*; „რაოდენსა-იგი იქმოლა“ *მრ. 8,8*; „რაოდენთა-იგი ქამს“ *მრ. 6,44*.

რამდენიმე, რაოდენიმე რამდენიმე: „ამესე რამდენ-ისა-მე ეამისა დაყოფასა თქუენ თანა“ *I კორ. 16,7*; „რომელთაგანი რაოდენიმე მოეცენოთ“ *ი. ე. 22,16*.

რამდენი-რამ: „რამდენი-რამ არს დაფარული“ *ო. სიმბრ. სოლ. 7,20*; „რაოდენი-რამ სთხოო ღმერთსა, მოეცეს შენ ღმერთმან“ *ი. 11,22*; „რაოდენი-რამ (რამდენი-რამ DE) ესმეს, იტყვილი“ *ი. 10,18*.

რამდენიცა, რაოდენიცა რამდენი: „რამდენიცა პპოთ, მოხადეთ ქორწილსა ამას“ *მთ. 22,8*; „რაოდენიცა პპოთ, მოუწოდეთ ქორწილსა ამას“ *მთ. 22,8*; „რამდენთა-ცა შეაქვს მას, ცხონდებოდეს“ *მრ. 8,50*.

რამდენგზის, რაოდენგზის: „რამდენგზის მონდა შე-კრებამ შელთა შენთა“ *ლ. 13,34*; „რამდენგზის შე-მცოდოს მე მამამ ჩემმან“ *ც. — „რაოდენგზის შემცოდოს მე მამამ ჩემმან“ მთ. 18,21*.

რამდენჯერ «რაოდენჯერ-მე», რამდენჯერ: „რამდენ-ჯერ არს კორცი ესე ჩემი“ *ც. — „რაოდენჯერ-მე არს კორცი ესე ჩემი“ ლ. ფს. 62,3*.

რამეთუ რომ; რადგან, ვინაიდან: „ეოთარ არა გიცნო-ბიეს, რამეთუ არა პერისათეს გარქუ თქუენ“ *მთ. 18,11*; „ხოლო მე გეტყვ თქუენ, რამეთუ რომელმან განუტეოს ცოლი თუხი თჯიერად სიძვისა და სხუამ შეიერთოს, იმრუ-შოს“ *მთ. 10,8*; „ნეტარ ხართ, რომელნი სტრით აწ, რამეთუ იცინოდით“ *ლ. 6,21*; „რამეთუ გიჩუენა შენ ღმერთმან ესე უოველი“ *ო. ლახ. 41,38*; „რამეთუ ეიხი-ლეთ ვარსკელავი მისი აღმოსავალით“ *მთ. 2,2*.

რამათა «და», რომ, რათა: „რამათა განერეს“ *ც. — „და გაერეს“ მრ. 5,22*; „რამათა მოვლეს ღვთა უფლისა ჩემისა ჩემად“ *ლ. 1,48*; „რამათა მშვლობა ყოს უფალ-მან“ *მხკ. 28,11*; „რამათა მოგვტენეს ჩუენ ცოდვანი ჩუ-ენნი“ *I იაკ. 1,0*.

რამათამცა რომ, რათა: „რამათამცა სართულსა ჩემსა ქუევე შემოხუედ“ *მთ. 8,8*; „რამათამცა უბორა“ *ფლკტ. 150,16*.

რამათგან **გენადოტგან**, რის შემდეგ: „ესე ორმოცდა-
მეტეუ წელი არა. რამათგან თქუა უფალმან მოსეს მი-
მარა. G.—ესე ორმოცდამეტეუ წელი არს, ვინამათგან
თქუა უფალმან სიტყუა ესე მოსეს მიმართ“ **ქბ.**, **ისუ** 6.
14,10. **იბ.** 14.

რამათურით **ყოვლადე**, **სრულიად**: „ღდაკაცისა თანა
კმარს-ცოლისა დავე წუ-შეღებო რამათურით“ **ო.** **ზი** 8.
12; „ნუშუა რამ ვისი გვშს რამათურით“ **საქ.**
წიგ. II 48,20; „ზღუდა რამათურით გამოცდლებად
არაა ვუაქუნს“ **ი.უ.** 20,28.

რამე (**ნაწლყ.**): „პერტენი ფრად რამე შეიყუარნა“
ი.უ. 48,21.

რამეშ **რაქამს**.

რამხა **რად**, **რისთვის**: „რამხა ზრუნეთ“ **მთ.** 6,23;
„რამხა არა იმოთხე შენიერსა ამას ადგისა?“ **ფლტ.**
184,15.

რამხა-მე **რისთვის**, **რად**: „რამხა-მე ეიშვე მე ძე-
ძრადისა ამისთვის შენებუებისა“ **ფლტ.** 142,20.

რამხა-ლა **რამხა**, **რატომ**: „რამხა-ლა მოაშრომებ მო-
ღელარსა?“ **DE**, „რამხა მოაშრომებ მოძღუარსა?“ **C**, **მრ.**
5,35.

რამხაგან **რის გამო**: „რამხაგან არს, რამეთუ არარა
მოუტე მონასა შენსა?“ **ო.** I **მე.** 14,41.

რამხათხ **რად**, **რისთვის**; **რატომ**: „რამხათხს
მუხლურეთა თანა... ჰამს?“ **მთ.** 9,11; „რამხათხს (რად C)
დაპირეტებ მე?“ **მთ.** 27,48; „რამხათხს მომიწოდე მე აქა?“
ფლტ. 154,20; „სრულსა მას სომართლისასა ვერ მისწულა.
რამხათხს-მე?“ **მრ.** 9,31.

რაოდენ **იხ.** **რადენ**.

რაოდენ-ი **იხ.** **რადენი**.

რაოდენგზის **იხ.** **რადენგზის**.

რაოდენ-მე **იხ.** **რადენ**.

რაოდენჭერი **იხ.** **რადენჭერი**.

რაქამს, **რამეშ** **ოღესკა**, **ვეითარკა**, **როცა**;
ოღესკა: „რამეშ მხეზლოდო კარავსა“ **ო.** „ოღესკა
მხეზლოდო კარავს“ **G.** **ლევტ.** 10,8; „რამეშ (ვეითარკა
DE) მოუბრუნეს“ **მთ.** 21,1; „რამეშ მართლუენ იქენ უო-
ველნ მტერნი ჰემნი“ **ფს.** 9,4; „რამეშ აღქდა იგი ნავ-
სა“ **მთ.** 8,23; „რამეშ შევიდა იგი სახილ“ **C**, „ოღეს
შევიდა იგი სახილ“ **DE** **მრ.** 7,17.

რახ (**ნაწლყ.**): „იკონომოსსა თანა არაეინ რახ მიაღლნ“
ი.უ. 44,23.

რახიმ **შოკრეთა** **სამხედრო** **რახიმი**: „მოიყვანა ერის-
თანი იგი ქორანი და რახიმ და შეიყვანა იგინი“ **ო.**
IV **მე.** 11,4.

რაფიკობა: „უცხო არს ყოლადე მონაზონთაგან კრებულსა
შორის განთავსებულა რაფიკობა“ **მ.** **ცხ.** 154v.

რაცხა, **რაცხავთელა**, **ჩათელა**: „სადა არს, რომელი-იგი
რაცხა მათ, რომელნი-იგი იქეყიან მცირე და დიდი“ **I**,
ეს. 88, 10; „რაცხადასა თანა შეერთეს და ერთბამად
აქაცხადეს“ **Ath.**—11,14v.

რაცხა **აღრიცხვა**; **ჩათელა**: „შეიწყნარე მისგან რაცხა
იგი ნაწლყა ამის სოფლასათა“ **ბ.** **კეს-ეჭუს.** **დ.**

30,10; „თქუა არად რაცხად“ **მ.** **ცხ.** 354r. **იხ.** ა(ლ)რაცხა,
ა(ლ)რაცხა, განმრაცხელი, განრაცხა, ვარსკულავთ-მრაცხე-
ლი, თანა-შერაცხა. **მორაცხა**, **ტო(კ)მის-რაცხა**, **შერაცხა**.

რბევა **რბენა**: „არბევედ გარემო მისსა“ **ბალ.** 124,27;
„ირბიე ბოროტად ასულისა ამისთვის“ **საქ.** **წიგ.** II 101,26.
„რბევეასა ზედა და ცხენთა ღვენასა დაეცა“ **მ.** **ცხ.** 804v.
იხ. განრბევა, მორბევა, სარბევი.

რბენა: „ირბინე და მოხედ“ **საქ.** **წიგ.** II 115,6; „ნუ-
შაუე ცუდად ვრბოდე. გინა ვირბინე“ **A**—02,770. **იხ.**
აღრბენა, გამორბენა, თანა-მორბევი, მიმომორბევი, მიმორ-
ბენა, მიორბენა, მორბევი, სარბილი, შერბენა.

რბოლა **რბენა**: „წინაზე მისსა რბინ წარსაწყმედელ“ **ო.**
იოზ 41,13; „გზასა მცნებათა შენთასა ვრბოდე“
ფს. 118,82; „ფერკნი შენი რბიან და დაგაშრობენ შენ“ **I**,
იერემ. 12,5. **იხ.** გარბოლა, გარდარბოლა, თანა-რბოლა, მი-
რბოლა, წარბოლა.

რგება **შეწევნა**, **სარგებლის** **მიღება/მიცემა**: „არას
არგებს“ **მთ.** 27,24; „არას იარგებს“ **ი.** 12,10; „ირ-
გებდა ცხრასა და იზღვედა ერთსა“ **მ.** **ცხ.** 170v; „ჭრის-
ტემან თქუენ არარაა გარგოს“ **ბალ.** 6,8; „რომელი ცნის,
იარგის“ **ბალ.** 67, 11; „არა გერგო შენ ეკლესიაა შენი“
შუშ. VIII 21. **იხ.** მარგებელი, სარგებელი, ურგები, უსარ-
გებელი.

რგებულ-ი: „არარა რგებულ იყო“ **C**, **მრ.** 6,20.

რგვა **იხ.** **დარგვა**.

რგომა **სარგებლობა**: „უეუეთუ ვისმე არა უნდეს რგო-
მის“ **ბალ.** 40,20.

რდომა **იხ.** **ვრდომა**.

[**-რე**] **მსგავსად**, **ნაირად**. **იხ.** **ვგრე**, **ეგრე**, **ესრე**, **ესერე**.
[**-რე** **ცოტათი**, **მცირედ**: „გარე-იდიკინა იგი პეტრე“ **C**,
—„გან-რე-იყვანა იგი პეტრე“ **DE**, **მრ.** 8,82; „ღვეს ყოველნი
მეცნიერნი მისნი შორსგან-რე“ **ლ.** 28,40; „სხდეს... განშო-
რებულად-რე ურთიერთას“ **მ.** **ცხ.** 370v; „შემოკლებულად-
რე მნებაჲს უწყებათ თქუენი“ **მ.** **სფ.** 87,17. **იხ.** ზემორე.

რევა **მორევნა**, **ძლევა**: „სახელითა უფლისადათა ვერეოდე
მათ“ **ფს.** 117,10; „შეგირტუეეს შენ და ვერეოდეს
შენ“ **I**, **იერემ.** 38,22; „ბეჲნი ქოქობითსანი ვერ ვერეო-
დიან მას“ **მთ.** 18,18; „გულისკმა-ყავ, რამეთუ ჩუენა გუე-
რეოდი“ **ვარ.** 809; „ვიდრემდის არა სძლეს და ვერეო-
დეს“ **საქ.** **წიგ.** II 80,28. **იხ.** მრე, მრედ, გარდამრე.

რევა **შეზავება**, **შერთვა**: „სიხარულსა არა ვრევეის მწუ-
ხარება“ **ო.** **იგ.** **სოლ.** 14,13; „ურეიე მას თანა მცირედ
ძმარი“ **მ.** **ცხ.** 104r.

[**რევა**] **მეტობა**. **იხ.** **გარდარევა** (-ული), **გარდარეულება**.
რეულ-ი **დმეზავებულობა**: „მისცეს მას სუმაღ ღვწომა ნავ-
დელ რეულ“ **C**, —„მისცეს მას ძმარი ნავლითა შეზავე-
ბულ“ **DE**, **მთ.** 27,84. **იხ.** აღრევა, განრევა, გულის-სა-
რეველი, შერევა, წარევა.

რეზი **«სახუეველი»**, **გრძელი ტილო** **სახუეველი**: „გა-
მოვიდა მკუდარი იგი, კრული ფერკით, კელით რეზითა“
C, —„გამოვიდა მკუდარი იგი, შეკრული ჯელითა და ფერკითა
სახუეველითა“ **ქბ.**, **ი.** 11,44.

რეკა **«ცემა ეჭრითთა»**; **კაცუნი**: „იწყეს... ნერწყუად...
პრეკედ მას და ეტყუად“ **C**, —„იწყეს... ნერწყუად...
ეჭრითთა ცემად მისა და ეტყოდეს“ **DE**, **მრ.** 14,85;
„რეკა ეზოსა კარვისასა“ **ო.** **ივდ.** 14,13; „მეჭლი მისნი

ერეკეზოდეს" *ო. დან. 6,6*; „ბლნი ერეკეზი დე დაძარღუნი განსთქლებილ" *მართ. S. ბ. კეს.—40-თხ 110,6*; „ეკრეკეთ კარსა სენაქისა მისისასა" *ლიმ. 44,21*; „ერეკენ (გლახკი) ვარეგანსა კარსა შენსა" *მ. სწ. 88,0. იხ. სარეკელი.*

რეკა კაკუნი: „სძალი აგრძნობს სიქესა რეკასა კარსასა" *ო. ჭეზა 6,2*; „არა მინდა აწ რეკის" *მ. ცხ. 83.*

რეკება კაკუნი: „რეკებისა მიერ აცნობდეს მას" *მ. ცხ. 181v. შდრ. რეკა.*

რემა «მეზულები»: „იუნეს სოლომონისა ორმოცნი ათასნი ჭრალნი რემაწი ეტლთა შინა" *იხ.—იყო სოლომონისი ორმოცი ათასი ჭდლი მეზუები სეიტლელ" ო. III მფ. 10,26.*

რემაკი-ი ჯოგი, «კოლტი»: „მოვიდეს შენდა რემაკები აქლემთა" *ო.—„მოვიდეს შენდა კოლტები აქლემთა" იხ. ეს. 60,8. იხ. მერემაკი.*

რეონება/რიონება მიპრონება/მიხრიონება.

რეტინი-ი, რეტიწეკევი: „შთარაჟთ კაცსა მას ძლენი: რეტიწი და თაფლი" *ო. დან. 43, 11*; „თაფლი რეწული და ზეთი და რეტიწი მოსცეს სავაქროთა შენა" *1, ეფ. 27,17.*

[რეშუვა] იხ. მრეშუველი.

[რეცა] იხ. დარეცა, სარეცელი, თანამესარეცლე.

რეცა თითქოს, ვითომც: „ნებარ იყენ, რომელთა ესხნენ ცოლ და რეცა არა ესხნენ" *თეკლა 82,23*; „რეცა იყო იგი წმიდასა შინა ეელისასა" *იფ. 116,2*; „რეცა რეცა მოუძღვრდით" *II კორ. 11,21*; „რეცა თუ გარდაბულთ ველად" *ო. ივდ. 14,2.*

რეწვა შოენა (საზრდოსი): „რ-მელნი მირეწვიდეს მე დღისა რეწვისა" *ფლტ. 147,13*; „ერეწვიდა მათ რეწვისა დღისასა" *რეფს. 100,5.*

რეწვა მოგება, სიმდიდრე; «მომზიდველობა»: „მე-ლის-თქუმაწან რეწვისა მან მოიპოვა" *ო.—იმისი უმე წადლო მომზიდველობისა განიზრახა" იხ., სმარტ. სოლ. 14,2. იხ. მორეწე, მორეწი, მორეწი(ვა), მოსარეწვად, სარეწავი.*

რევა 8: „გამოიზარდნეს... ვითარ რევა თთუე ოღენ" *ნრს. 78,13.*

რევა წლისა: „რევა წლისა (რევა წლითგან) სნეული დატეხული იღვა ცხედარსა თქსა ზელა" *ხაქ. მოც. 9,33. იხ. მერევე, ოცდარვა.*

რვალ-ი «კერმა», სპილენძი: „დასდებდა რვალსა ფა-ლის-საცესსა მას" *DE,—„დასდებდა კერმასა შესაწირავსა მას ზელა" C, მრ. 12,41*; „ეიქმენ მე ვითარცა რვალი, რომელი ოხრინ" *I კორ. 18,1*; „გეკმენს შენ ცაჲ ზესკელ თესსა შენსა ვითარცა რვალი და ქუეყანაჲ ქუეშე შენსა ვითარცა რკინაჲ" *M, II მფ. 28,28*; „ვითარცა რვალი დაგესლდის" *ო. ზირ. 12,10*; „იყო აბანოჲ იგი, ვითარცა რვალი განეკურნებულ, ეღვარე" *ფოკა 346r*; „შეკრა იგი რვალისა ბორკილითა" *M, II მფ. 80,0*; „შემესრნა ბეჟნი რვალისანი" *ფს. 108, 10*; „ბეჟნი რვალისანი შეემესრნე" *ო. ეს. 46,2. იხ. განრვალება.*

რვალნაწლევი-ი სპილენძის ნაწლევიანი: „რვალნაწლევი, შემეწალე მე" *მ. ცხ. 216r. იხ. ნაწლევი.*

რთვა შერევნა, შეერთება; შედება; დამატება, «მო-ზიდება»: „არასადა ვერთე შეკრებასა მას მათსა" *მართ. S. გამოჩ. ჭუარ. 240,0*; „ურთო წუენსა" *მ. ცხ. 123r*; „აწ ეინაჲ მართავს ლეარძლი" *მთ. 12,27*; „უკუეთუ არა ურთვიდეს ზელა შემასა, დაივების ცეცხლი" *მ. ცხ. 62v*; „უკუეთუ სუბუქი ღვინო იოს, ყოლა ნე ურთავ წყალსა" *ი.-ე. 87,0*; „უფრ-მსლა ირთავს უგუნერებასა" *ო. იგ. ხოლ. 18,2. იხ. გამორთვა, დართვა, ზელა-დართვა, თანა-გამორთვა, თანა-შერთვა, მორთვა, შემორთვა, შერთვა, შთამორთვა, შთართვა.*

[რთვა] ჭამა. იხ. პერის-რთვა.

რთუნავა «გრძნეულები»: „არა იპოვის შენ შორის... მრთუა. ნავი რთუნავასა" *G,—„ნუ ვინ იპოვების შენ შორის... გრძნეულ გრძნეულებითა" იხ., II მფ. 18,11.*

რთუვა იხ. აღრთუვა (-ული).

[რთ(უ)ვა] იხ. დართ(უ)ვა.

[რთ(უ)ვა] ბურვა. იხ. გარდართ(უ)ვა, გარდართელი.

რთუმა მოტანა: „მო მართუთ მე ზეთი და განსაწმედელი" *ო. დან. 13,17. იხ. აღმორთუმა, აღრთუმა, გამორთუმა, გართუმა, მირთუმა, მომრთუმა, მორთუმა, შერთუმა.*

რთხმა იხ. აღრთხმა (-ული), განრთხმა(-ული), გარ-დართხმა(-ული), დართხმა, მომრთხმელი, წარმო-რთხმა.

[რიალება] იხ. გარიალება.

რიღება «დარიღება», «მიდრეკა», «შეწყალება», «წყალობის-ყოფა», «რცხუნა», დაზოგვა; განკრძალ-ვა, განშორება: „ნუ ქრიდებნი (და ქრიდებნი M) თუალი მისი" *იხ., II მფ. 19,13*; „ერიდებოდეს ურთი-ერთას თქუმაღ გულის-თქუმათ მათ თქსთა" *I,—„ქრცხუ-ნო და ერთმანერთასა თხრობად გულის-თქუმათ თქსთა" ო. დან. 13,11*; „მარიდენ (მირეკენ M) თუალი შენნი წინაშე ჩემსა" *ო. ჭეზა, 6,4*; „მე არა ვერიდოა (შევი-წყალოა O) ნინეჟსა" *I, იონა 4,11*; „ქრიდა ერსა თქსსა" *G,—„წყალობა ერიდეს თქსსა ზელა" M, II მფ. 33,3*; „რომელნი არა ერიდებოდნან სანწყოსსა" *ხაქ. მოც. 20,20*; „ძკრის-სიტყვასა ერიდენით" *ო. სმარტ. სოლ. 1,11*; „რომელი ერადებოდის არგნითა ძესა თქსსა, სძელს იგი" *ო. იგ. სოლ. 13,24*; „არა გერიდოს თუალი ჩემი" *ო. ეფ. 7,4*; „უცებასა ჩემსა არა მერიდენ" *ო. ზირ. 23,3*; „ქრიდოს გლახკსა" *ფს. 71,13*; „დაჰყუა დაარა ქრიდა" *ო. გოდ. იერმ. 2,17*; „ერიდებოდა მას აღვალსა" *ო. IV მფ. 6,10*; „ეყო ცოდელი ერიდები შეტუებასა" *ო. ზირ. 35,21*; „ნუ რას მერიდებოთ მე" *შუშ. IV 14*; „ერიდებინ შრამასა და სძაგებნი მშრო-მელთა" *მ. სწ. 285,4.*

რიდობა: „თქნიერ რომლისავე წყალობისა და რიდობი-სა" *M, ესთ. 13,8*; „რომელმან სთესოს რიდობით, რო-დობითცა მოიმკოს" *II კორ. 9,8. იხ. დარიღება, მი-რიღება, მორიდება, ურიდი.*

რიფურაფუ, «მსთუად», ბნელი, დღისა და ღამის გაყრის დრო: „მოვალს განთიად რიფურაფუ ოღენ" *ი. 20,1*; „აღღვს რიფურაფუს ოღენ განთიად" *ო. IV მფ. 7,6*; „განთიად რიფურაფუს ოღენ ნიად აღღვა" *DE,—„მსთუად განთიად აღღვა" C, მრ. 1,85. იხ. შერიფება.*

რისხვა ვაყრევა: „აღუაღ: თამად რისხვად ცხოვრთა
ოღუა“ O. და. 25,18; „რისხვად სწაღ... საცხოვრთა
ოღუა“ O. I მკ. 25,4.

რისხვა კრევა: „რისხვად არს მწყემსთა მათ შენთად
საცხოვრთა მის შენისად“ O. I მკ. 25,7. იხ. განრის(უ)ვა,
მარსლა, მარსელა, ნარსელა, ნარსელე, ნარსელე, ნარსელე,
ერსელე.

რისხვა, რისხვა «რისხვა», «შერისხვა», «გა(ნ)რი-
სხვა», «გულის-წყრომა», გულის მოსვლა; დასვა:
„ესე არს მონაწილად რისხვად მისა მიმართ“
მ. ცხ. 182r. „მღვდო მოღუაშან მან რისხვით“ C, „მღვდო
ერსად მან მოღუაშან, შექარისხა მას“ DE, ლ. 23,40;
„ქე ქარისხვით მევა“ O, „არა შექარისხვით მას“
G, რთ. 2,18; „ქე... მარისხა ქეწე, უფალო“ A, „ქე...
ვაქარისხვით ქეწეთს, უფალო“ B, სხვ. 186,9; „ქარ-
ისხვით მას მრავალნი“ მრ. 10,48; „ქარისხვით...
და იტყოდეს“ DE, „გულისწყრომად და იტყოდეს“
C. მრ. 14,4; „მოხუცებულსა ქე ქარისხვად“ I ტიშ. 6,1;
„გულისწყრომად ქე ქარისხვად“ O, ზორ. 11,7. იხ. აღრისხვა, განრისხვა.

რისხვა გულის-წყრომა, გულმოსულობა; სასვე-
ლი; ღლევა; აღძვრა, შფოთი: „იწყეს რისხვად იაყო-
ბისა“ DE — „იწყეს გულის-წყრომად იაყობისთვის“ მრ.
10,41; „მეჭე მე რისხვით“ შუშ. XV 9; „რომლისათვის
მოწყდეს რისხვად ღმრთისად“ კოლ. 3,6; „რისხვად არს
გულის-წყრომასა მისა“ ფს. 29,6; „ბრძანებასა მას
რისხვისასა მოაქუდა“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 102,
18; „აღუენსა რისხვასა შეუელ და შეუენებულ იყენეს“
მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 106,27.

რისხვისა აღდგინება განრისხება: „ამბოხი და ღაღადე-
ბა და რისხვად აღადგინა მის ზედა“ მრთ. S. ოქრ.-
მარხ. და იონ. 104,37. იხ. გა(ნ)რისხვა, მრისხანი/მრის-
ხანი, მრისხანება, ურისხელობა, შერისხვა.

რისხველ-ი შერისხული, ვისაც გასწყრომიან; რი-
სხვისა: „ქვა-უის კართა ზედა მის რისხველისათა“
ბალ. 81,88; „მეუღესაგან რისხველ არს იგი“ მ. სფ.
28,12.

რისხვით-ი სასჯელის შემცველი: „რისხვითი იგი
ბრძანება ღმრთისა წაღობდ გარდ აქციის“ მრთ. S. ოქრ.-
მარხ. და იონ. 105,41.

რიტინე

რიცხუ სიტყუა: „მომეც რიცხვ სამნოხსა შენისად“
C, — „მომეცე სიტყუად სამნოხსა შენისად“ DE, ლ. 10,2;
„გამწრაფდებოდა რიცხვ იგი მოწყდეთად“ ხაქ. მოც. 0,7;
„რომლისად არა იყო რიცხვ“ O, ივდ. 2,8; „რიცხვ დღე-
თად და საზოგადოება მისა მათ“ O, ზორ. 17,2; „ანგლოზ-
თა რიცხვსა შექარათ“ ვარ. 608. იხ. აღრისხვა, მარ-
ისხვითი, ურისხე.

რიცხვათა თავადისა კაცის-თავის (სულადობის)
მიხედვით: „თანა-შერაფენ მომეც მოუყასი თვის რიცხვ-
საგან თავადისა“ O, გამოხლ. 12,4.

რიცხულად რიცხვის მიხედვით.

რიცხუ(ც)ვა: „ქეწეს... რიცხუად ვახსა აღნაღინებთასა“
მ. სფ. 121,16. იხ. რიტე; შდრ. ვარსკლავთ-მარცხველი,
მარცხველი.

რკინა «მანჯლი», «ქაქუა»: „რკინად არა აღედგეს თავსა
ზედა მისა“ G, — „მანჯლი თავსა მისა ნე შეეხებინ“ M,

მხკ. 10,5; „რკინასა ვანელო სულმან მისიან“ N, — „შეე-
და ქაქუსა გუამი მისი“ C, ფს. 101,18; „რკინა მან
რკინად აღმახს“ O, ოგ. სოლ. 27,17; „იყო ცხელი რკინის
ცხელი რკინისად“ M, II მკ. 8,11; „მარღვ რკინისად
არს ქელი შენი“ I, ეს. 48,3; „მწყყსნე იგინი კუერთითა
რკინისადთა“ ფს. 2,9; „გული მარტოდ მოიგე რკინი-
სად“ მ. ცხ. 105v; „ფიტხელ არს კლდე. ხოლო რკინა-
მან განკუთხის იგი; ფიტხელ არს რკინად, ცეცხლმან და-
აღბის იგი“ მ. სფ. 308,2.

რკინება, რკინობა შებრძოლება: „ერკინებოდა მას
კაცი ვილდე განთიადმე“ O, დაბ. 82,24; „მორკინალი უკუ-
ეთუ არა ერკინოს მრავალთა“ მ. ცხ. 77r. „შეუღლებს
მარტოდა რკინობად“ მ. ცხ. 77r.

რკინება ბრძოლა: „ისწავებს ზედამდგომლისაგან, თუ ვი-
თარ ჯერ-არს რკინებად“ მ. ცხ. 42v. იხ. მორკინალი,
მორკინობა, სამორკინალო.

რკო fagus: „ვითარცა... რკო, რაჟამს გამოვარდის ბუ-
ლისაგან“ I, ეს. 8,13.

როარტაგ-ი იხ. პროვარტატი.

როკვა «მოროკვა», ცეკვა: „არა პროკევიდით“ DE, —
„არა მოპროკევიდით“ C, ლ. 7,82; „იხილა მეფე და-
ვით, როკევიდა რაჟ და იმღერდა“ M, I მკ. 15,29;
„ეშმაქი როკევიდენ მუნ“ I, ეს. 13,21; „მიხუდა ესე ქა-
ლებსა, რომელნი როკევიდეს და იმღერდეს“ X 367v.

როკვა: „არა უწყიან, ვითარმედ... როკევისად არს სწავ-
ლა“ ბ. კეს.-ეჭვს. ლ. 53,15; „მოგრტყა მას არდაგი ში-
შელსა ზედა... და იწყო როკეად“ ლიშ. 130,2;

რომელი-ი რომ; რომელიც, არადაც: „რომელ არა-
ვინ დადებულ იყო მუნ“ ი. 10,41; „ნუთუ უმეტესსა სასწა-
ულისა რას ჰყოფდეს, რომელ ესე იქმს“ C, ი. 7,81; „არა
დაშდეს აქა ქვაჟა ქვასა ზედა, რომელ არა დაირღუეს“
მთ. 24,2; „სიხარული, რომელ ჩემი არს“ C, ი. 8,9;
„რომელი გთხოვით“ DE, — „რაჟცა გთხოვით“ C, მრ.
10,35; „რომელი მთნავს“ C, მთ. 17,5; „რომელმან
აზრახა ჰურიათა“ ი. 18,14; „რაჟ არს ესე, რომელსა
მეტყეს ჩემ“ ი. 10,17; „რომელითა საწყაულობითა მი-
უწყით, მოგწყყოს თქვენ“ მთ. 7,2; „არა ისმინის მისი ვიდ-
რე რომლად ეამადმე“ ლ. 18,4; „რომელნი იყენეს
ბეთლემს“ C, მთ. 2,18; „რომელთა არა აქუნ მწყემს“
მთ. 9,36.

რომელ-ეგე რომელიც: „რომელ-ეგე მოიზადე, ვისა
იყოს?“ ლ. 12,20; „რომელნი-ეგე შემომიდევით“ მთ. 19,
28; „რომელთა-ეგე გეხმის“ მრ. 4,24.

რომელ-ესე რომელიც: „რომელ-ესე უფალო მოძ-
ლარ ვარ“ ი. 18,14; „რომელ-ესე მომეც მე“ C, ი.
17,24; „რომელი-ესე ჟერ-არს, მივით მოწყალებად“
ლ. 11,41; „რომელსა-ესე მე გეტყვ თქვენ“ მრ. 18,87;
„რომელნი-ესე მომეც მე“ ი. 17,24.

რომელ-იგი რომელიც: „რომელი-იგი გზასა ზედა და-
ეთესა“ მთ. 13,10; „რომელი-იგი იქმნა“ მრ. 5,14; „რო-
მელი-იგი თქუმულ არს“ მთ. 8,8; „რომელმან-იგი
გზადა შენ“ ლ. 14,10; „რომელსა-იგი ორი ქანქა-
რი მიეღო“ მთ. 25,22; „რომლისა-იგი ნიჩაბი კელთა
მისთა“ მთ. 3,12; „რომლისათვის-იგი თქუ“ მთ. 8,3;
„რომელნი-იგი შეუდგეს მას“ მთ. 8,10; „რომელთა-
იგი ეხილვა“ ლ. 8,38. „რომელთა-იგი პილატე სისხლი
შეკრია“ ლ. 13,1.

რომელ-რამ რომელიც: „მისა გარეშე არარაჲ იქმნა, რომელ-რამ იქმნა“ C, ი. 1,3;

რომელდა-იგი რომელიც: „რომელდა-იგი აქუნდეს, მოვე-ელის მისგან“ მთ. 13,12.

რომელცა რომელიც: „რომელცა მეყრდნე მყერდსა“ C, ი. 21,27; „რომელიცა გამოვალს მისგან“ მრ. 7,16; „რომელმან ცა განსცა იგი“ მთ. 10,4; „რომელსა ცა სახლსა შეხვდეთ“ ლ. 10,5; „რომელთა ცა მოციქულ ეწოდა“ ლ. 8,13.

რომელცა-ესე რომელიც: „რომელცა-ესე ყო სა-ცხენებლად მაგისა“ მთ. 26,13.

რომელიცა-იგი რომელიც: „რომელიცა-იგი მოყრდ-ნა სერობასა მას მყერდსა მისსა“ ი. 21,20; „რომელმან-ცა-იგი ახადა მას“ ლ. 7,30; „რომელსა ცა-იგი უფ-როგს მიუტყუა“ ლ. 7,42.

რომელიმცა რომელიც: „რომელიმცა არა გან-ხადნა“ C, მრ. 4,22; „რომელმან მცა შეაგინა იგი“ მრ. 7,16; „რომელსა მცა ერქუა სახელი იოხანე“ C, ლ. 1,61.

რომელმან-მე რომელმან: „რომელმან-მე ორთავან-მან ყო ნებაჲ მაშისაჲ“ C, მთ. 21,31.

რომელთადა რომელთათჳს: „რომელთადა მიკუმულ არს“ მთ. 10,11.

რომლით «ვინაჲთვან», საიდანაც: „მიერ ღლითგან, რომლით ბრძანა“ G.—„მიერ ღლითგან, ვინაჲთვან ბრძანა“ pb., რიუბ. 16,23.

რომელიმე «ვინმე», «სხუა», ზოგი: „რომელიმე და-ვარდა გზასა ზედა“ მთ. 13,4; „რომელსა მე მისცა ხუთი ქანქარი“ მთ. 25,16; „რომელიმე გაცხევდეს, რომელთა მე თქუეს“ სპ. მოც. 17,32; „იწყეს რომელთა მე (ეით მე DE) ნერწყუად პირსა მისსა“ მრ. 14,65; „რომელიმე იტყუდეს“ C.—„ხოლო სხუანი იტყუ-დეს“ მრ. 8,16.

რომლისაგან-ი რომლით: „რომლისაგანად იგი მას ეენო“ მრთ. D, ოქრ. პეტრე და ელია 314.

რორინება «მისლვა», «ლმოზა»: „ვრორინებ და-მკვდრებად“ G.—„მივალ მწირობად“ M, მსგ. 17,9; „ვრორინებთ და გვივებთ შენ“ DE.—„გვედმოდა და გვივებდით შენ“ C, ლ. 2,48; „მეწევი შენა ვრორი-ნებთ“ მ. ცხ. 217.

რორინება სვლა: „შეადგინა რორინებასა, ვითარცა ღელვანი ზღვანი“ O, ზირ. 20,24.

რორინებულ-ი მოძრაევი: „ლერწმისა, ქარისაგან რორი-ნებულისა“ მთ. 11,7. იხ. მიმორორინება, პრორინება.

როსპიკ-ი, როსკიპ-ი «მეძაევი»; «მოძრუე»: „როს-პიკნი იბანნეს სისხლსა მას მისსა“ O, III მგ. 22,38; „შეი-ყუარე ღელაკი ერთი... როსკიპ“ pb.—„შეყუარე ღელაკი... მოძრუე მშ“ O, ოხე 2,1; „რორნი ღელანო როსკიპნი“ O, III მგ. 2,18. „პასრობდეს მათ როს-პიკნი კაცუებით“ Allh. — 11,201v; „ასულთაგანი ისრა-ელისანი ნუ იქმნებან როსპიკ“ M.—„არა იყოს მე-ძაევი ასულთაგან ისრაელისათა“ G, II მგ. 32,17; „ნუ მისცემ განსარყუნელად სიწმიდესა ჩუენსა როსკიპთაჲ ბრ“ რიფს. 181,40.

როფიმი-ი: „არას ქამდა იგი, გარნა როფიმსა ხოლო“ x 220r.

როკიკ-ი «საზრდელი», ულუფა: „მიცემად როკიკი-სა მათა ეამსა“ C.—„მიცემად საზრდელი მათი ეამსა თჳსსა“ DE, მთ. 24,45; „ლევრელთა მათ დაწურა რო-კიკი ვიდრე მი-მუ-ღელდმე, ვიდრემის აღასრულონ ტა-ძარი იგი“ O, I ეზრა 4,35; „განწესა მათ მეფემან რო-კიკი დღისაჲ დღითი-დღედ ტაბლისაგან თჳსისა“ O, დან. 1,3; „მისცეს სასუილელო გალატ-ზთა და ხეროთი და რო-კიკი მათი“ O, I ეზრა 5,34; „ემა გეყავნ როკიკი თქუ-ენი“ ლ. 8,14; „რომელნი მირწყოდეს მე დღისა როკიკი-სა“ ფლკტ. 147,12; „მიბრძანა მე განსყადაჲ კარაულისაჲ ამის საქმარად როკიკისა“ სპ. წიგ. II 93,10; „წამო-იღუნ იგი (ე. ი. მკლარი, რომელმან დაიწერა თუი თჳსი დიანსა შინა მეფისაჲ) განწესებულსა როკიკისა ერის-კაცთასა“ მ. სწ. 120,8; „ლუანტ... როკიკისა გან-მყოფელი, წარყუანეს“ Sin.—11,214r. იხ. უროკიკი.

[როხვა] იხ. ამოროხვით.

როჯ-ი «ბზიკი»; attacus: „და ესენი მათგან არა შეამ-ნეთ: ბუზ და მსგავსნი მისნი, როჯი და მსგავსნი მისნი“ G.—„და ესე არს მათგანი, რომელი არა შეამოთ: ბუზი და მსგავსნი მისი, ბზიკი და მსგავსნი მისი“ O. ლევტ. 11,23.

რტო: „მოკაფდეს რტოთა ხეთაგან“ მთ. 21,8; „ყოველთა ხეთა ეელისათა დაიწყუენენ რტოებითა მათითა“ I, ეხ. 25,12; „მე ვარ ვენაჲ და თქუენ რტოეი“ მ. 15,6; „არა დაუშუეს მას ძირი, არცა რტოე“ მალ. 4,1; „ქერი იგი მისი (სასანთლისაჲ) და რტონი... მისგანვე იყუნენ“ გამოსლ. 25,31; „ქარმან ცხელმან განაჴუნა რტონი მისნი“ O. ეზეკ. 19,12; „მოკლდენ მღინარენი და რტონა მღინარისანი“ I, ეხ. 10,8.

რტოწულილ-ი წერილრტოიანი: „არიან რამე პრკნი რტოწულილნი“ ფიზ. III 11. იხ. წულილი.

[რტყმა] იხ. გარე-შერტყმა, შორტყმა, სარტყელი, სარტყლის-შემრტყმელი, შერტყმა.

რუ ნაკადული: „რუჲ სსხლისაჲ დამოადინა მისგან“ ფლკტ. 139,22.

რუბა «მესამელი დრაჴკისაჲ», მარჩილი: „გამოილო სადრაჴკე თჳსი და აღმოილო ერთი რუბაჲ, —მესამელი დრაჴკისაჲ“ მ. ცხ. 818v.

რუღუნება გარჯა: „რუღუნებულსა მას ჩემსა რაჴდენი ერუღუნე ყოფად“ O, ეკლ. 2,11; „პშერბოლ, თუ პრუ-ღუნებდეს ცედალ“ O, ზირ. 20,22.

რუღუნება შრომა, გარჯა: „მოკლენენით, ძმანო, შრო-მანი იგი ჩუენი და რუღუნებანი“ I თეს. 2,9; „ყო-ველი რუღუნებდაჲ კაცსაჲ პირსა მისსა“ O. ეკლ. 6,7; „არა დაჴენკნო იგი რუღუნებოთა წინაშე შენსა“ G. ლევტ. 25,53; „რუღუნებოთ განჯარდეს“ ვარ. 610.

რუღუნებულ-ი გარჯილი, ნაშრომი: „წარლონ ყოველი ნაშრომი შენი და ყოველი რუღუნებული შენი“ O, ეზეკ. 23,28.

რუჴ-ი ღრუ: „ნაწლენი შეიწყნარებენ რუჴთა შინა მათ-თა ნიფთსა მას უშეერსა... და მიერ განსთხვენენ“ მ. სწ. 176,24.

რულ(ილ)-ი ოვლემა, ძილი: „ივნი გამორჩევიან, და ჩუბ გულის“ ხა. წიგ. II 52,25; „ნუთა პრუ-
ნ მკელა მესა“ ფხ. 120,8; „ნუთა პრულის წამსა
მესა“ O, ფხ. ხოლ. 6,5; „არა პრულოდის, არცა
დარჩენი“ I, ფხ. 3,27; „პრულის რელი მათი“ იერემ.
23,31; „ნუთა პრულის ნუთა დარჩენი“ Sin.-97,61v.

რულილ-ი, პრული-ი, რული-ი ძილი, თვლემ: „ნუ
თუ პრული თვლელა ჩემთა და პრული წამთა ჩემთა“
ქ.—არა ვსე რელი თვლელა ჩემთა, არცა რულილ წამთა
ჩემთა“ ჯ. ფხ. 131,4; „პრულს რული მათი“ I, იერემ.
23,31. იხ. მათელა.

რულივა, პრულივა: „პრისანება მენათ... პრული-
ოდა მათ“ ფხ. 75,7.

რუპე ნოთხალი: „არა-ვს დაყენეს (მზე)... არცადა აბ-
ლით ევლს-მყოფად რუპესა მსხა ბაღ. 46,10.

რუჭვა იხ. დარუჭვილი.

რქა ევაზი: „მჰყევეს მენთ ვაზი“ G.—„მოკუეთეს
ნურ რქა“ იხ. რიფ. 13,24; „მასწადნა რქანი მსნი
ზღუამდე“ ფხ. 70,12; „რქასა დასხმად და სხეთა
მოლოდინი იგი“ იხ. II ჟგ. 25,30; „გამაბას... რქასა
ენაგანსა კაც ვარსა მსხადა“ O, ღამ. 40,11.

რქა რქა, კოტონი: „აღვადგინა ჩუენ რქა
ცხოველსა“ ლ. 1,69; „რქანი შევასწე შენ რქინსა“ O,
მეჩ. 4,13; „მოლოდინი რქა იგი საცხებელისა და
დასხა მასა ზღა მსხა“ O, I ჟგ. 10,1; „რქასა მას
საზღუდასა არა დაყდეს“ O, III ჟგ. 17,14; „ვითარცა
რქანი ცხოველსა აღაორძინა“ იხ. რომ.-კურთხ. მოს. 172,
20; „რომელნი იგი მკერდეს ნესტესა რქისასა“ O,
ნემე. 4,18. იხ. მარტორქა, მრქენალი.

რქა რქო: „გელი ეტოლა ვანდებად მუცლის თვისა რქი-
მსგან, რომელსა იგი კამელ ღორი“ ლ. 15,16.

რქენა რქით შებმა, რჩოლა, ცემა: „ურქენდი მდი-
ნარეთა შენთა და აღმარდევდ წყალთა ფერჯითა შენითა“ O,
ეზეკ. 22,8; „ურქენდით ვითარცა კერონი“ I, იერემ.
50,11; „რქათა თქვენთა ურქენდით“ O, ეზეკ. 34,21;
„უეღეთ ურქინოს კეროზან მამაკაცსა... ქვითა განიტ-
ნოს კეროზი“ გამოსლ. 21,26. იხ. რქა; შტრ. მრქენალი.

რქის-ი «ნესტე რქისადა»: „მოსა რქისები კელსა ყო-
ველთა“ G.—„მოსა ნესტე რქისადა კელთა მას ყოველ-
თა“ O, მხ. 7,16.

რქისანი (რქოსნისა) რქის მქონე: „ვითარცა რქოს-
ნისა გუელსა გაწეწონს მას“ O, ფხ. ხოლ. 28,22. იხ.
რქა.

[რქუმ] იხ. დარქუმა, სარქუელი, ურქმელი.

რქუმა წოღებდა, «უწყება», «სახელის-დება», «თქუ-
მა», «ხდა», «თხრობა»: „ერქუმა (ეწოდა DE) აგა-
რქა მს აგარკი სსსლსი“ მთ. 27,8; „ყოველი... გარქუ
თქვენ“ C.—ყოველი... გაუწყებ თქვენ“ DE, ი. 15,16;
„რქუ გერქენენ (გუთხრას) ქ“ შენ“ ხა. მოც. 22,10;
„გარქუმა მს“ M.—„თქუმა მსლად“ G, მხ. 4,8; „ნუ
პირქუდით თქუთა თქვენთა მოძღვრას“ C.—„ნუ ვის
ქხალით მოძღვრათ“ DE, მთ. 23,8; „რამ-მე უნდეს სახე-
ლი რქუმად მს“ C.—„რამ-მე უნდეს სახელის-დე-
და“

ბად მსა“ DE, ლ. 1,62; „მსახურ ღმრთისა თქვენისა გე-
რქუას თქვენ“ I, ფხ. 51,0. იხ. პირქუმა.

[რლუვა] მღვრევა. იხ. აღრლუვა.

რლუვა დამხომა, დაქცევა: „ივნი აწმუნდენ და მე
ვარლუედე“ O, მალ 1,4; „თხზენ მას და ვარლუენ“
მ. ცხ. 110r; „იგი საფლავსა შინა ვარლუევის“ მ. სფ.
223,5. „რლუვისა მენ ყოფილისა ფიცით აღუთქუა ღმრთ-
მან მოსეს“ იხ. რომ.-კურთხ. მოს. 122,3. იხ. გამორლუ-
ევა, განრლუევა, დამარლუევილი, დარლუევა, დარლუელობა,
დასარლუევილი, გარდარლუევა, ზღუდე-დარლუევილი, მარლუ,
მორლუევა, შთამორლუევა, ჩამორლუევა.

რლუნა რლუნა, წარლუნა: „წყლთ რლუნით გან ნო-
ვესით“ I, ფხ. 54,9; „რომელმან მისცენ წყლთ რლუნასა
უსჯელონი იგი და ბილწნი კაცნი“ რიფ. 100,3; „წვითა
რლუნისადათა“ O, ეზეკ. 38,22; „წვამ რლუნისადა
იყოს“ O, ეზეკ. 13,13.

წყლით-რლუნა «რლუნა»: „ვიოწა წყლით-რლუნა
იგი“ DE.—„ვიოწა რლუნა“ C. მთ. 24,30. იხ. წარ-
რლუნელი, წარლუნა.

რყევა რყევა, ძვრა: „ვითარცა-იგი ირყევიან ლერწამი
წყალსა შინა“ O, III ჟგ. 14,15; „ყოველნი ბორცუნი ირ-
ყეოდეს“ I, იერემ. 4,24; „ვირყეოდე, ვითარცა ფურცე-
ლი უნდოდ ქარისაგან ძლიერისა“ მ. ცხ. 312r. იხ. მიმოყევა,
სარყევილი, შერყევა.

რყუნა იხ. არაგანრყუნილი, განმრყუნილი, განრ-
ყუნა, განსარყუნილი, განურყუნილი, განურყუ-
ნელობა, მორყუნა.

რყუნილება: „იქმნის კაცი იგი ვითარცა ქური... საყე
რყუნილებითა“ მ. სფ. 20,28; „სიტყუისა გმობისა და
რყუნილებისასა ნუ შეუტეობ სასმელოთა შენთა“ მ.
სფ. 157,20. იხ. რყუნა; განრყუნილება, შერყუნა.

რჩევა «კრება», არჩევა; გარჩევა: „ვირჩიე მე
მიერდომად სახლსა ღმრთისასა“ ფხ. 88,11; „ვიარჩევდე
და შევკრებდე მკელეულთა შორის“ G.—„ვიკრიბო
თავი და შევკრიბო მკელეულთა შორის“ M, რუთ 2,7; „ზე-
მოქდომასა ირჩევდეს“ ლ. 14,7; „ვიარჩევდე მხალსა
მამათოქსა“ x 806v. „რამთა რჩევით წინა-განმზადება
იგი ღმრთისადა ეგოს“ რომ. 9,11.

რჩეულ-ი «სარწმუნო», გამორჩეული, სახელოვანი;
«გამოკუთრებული», წმინდა: „მოილო ლიტრამ ერთი ნელ-
საცხებელი ღარდონი რჩეული (ნარდისა სარწმუნო-
მსა DE)“ ი. 12,8; „მოკაფე... რჩეული-რჩეულები
ფიქროთა“ O, IV ჟგ. 10,28; „მოკრედ არიან რჩეული“
C, მთ. 22,14; „რჩეულსა ნელსაცხებელსა იცხებენ“ I,
ამოს 6,8; „ვითარცა ვეცხლი რჩეული... (გამოკუთრე-
ბული), გამოცდილი, განწმდილი მიწით შვდ წილად“ ჯ.
ფხ. 11,7; „ქერქერი სპილენძისადა, წმიდა რჩეული“ O,
I ეზრა 8,58; „შემოსა იგი ოქროთა რჩეულითა“ O,
III ჟგ. 10,18. იხ. აღრჩევა, გამორჩევა, განრჩევა (-ული),
დარჩევა, ნარჩევი, უნარჩევსი, წარრჩევა.

რჩეულდება: „უწყოდეთ, ძმანო... რჩეულებად ეგე თქუ-
ენი“ I თეს. 1,1. იხ. კერრჩეულება.

[რჩობა] იხ. მორჩობა, ჩამორჩობა.

რჩოლა «ყურად-ღება», «სმენა», «დამორჩილება»:
„წადნიერად ერჩინ მას“ C.—„აქსნილად... ისმენდა მის“
სა“ DE, მრ. 6,20; „უცუეთუ არა გერჩდენ თქვენ“ M,

— „არათუ ისმინონ შენი“ G, II შქ. 20, 12; „მონანი ერ-
ლითა (დაეპო ჩილიენით Q) ყოვლითავე ქორცულთა
უფალთა თქვენთა“ კოლ. 8, 22; „მერჩილით მე ყოველნი
დამკვდრებულნი სოფლისანი“ C, — „ყუარადილეთ ყო-
ველთა, რომელნი დამკვდრებულ ხართ სოფელსა“ L, ფს.
48, 2; „ერჩილეს სიბრძნესა ყური შენი“ O, იგ. სოლ. 2, 2;
„რომელნივე ერჩილეს სიტყუათა მათ და რომელნივე არა
ერჩილეს“ ხაქ. მოც. 28, 24; „ერჩიონ ზრახვასა ბრძენი“
O, იგ. სოლ. 12, 16; „არა მერჩილა ყური მათი“ I, იერემ.
7, 24; „არათა გონიერებაჲ გერჩილეს შენი“ O, იგ. სოლ.
8, 1. იხ. დამორჩილება, დაუმორჩილებელი, დაუმორჩილობა,
მორჩილა, მორჩილი, მორჩილება/მორჩილობა, მორჩილა.

ჩრთა იხ. დარჩომა.

ჩრულ-ი იხ. შჭული.

ჩრულიერ-ი იხ. შჭულიერი.

ჩრულისაგან-ი იხ. შჭულისაგანი.

ჩრულის-მდებელ-ი იხ. შჭულის-მდებელი.

ჩრულის-მეცნიერ-ი იხ. შჭულის-მეცნიერი.

ჩრულის-მოძღუარ-ი იხ. შჭულის-მოძღუარი.

[ჩრუნვა, ჩრულვა]: „ქარები იგი ტაძრისაჲ მის ოქროსთ
ჩრუნვილ“ O, III შქ. 7, 51. იხ. განჩრუნვა/განჩრულვა
(-ილი), განჩრულვილება, ოქროგანჩრულვილი. მორჩუნვა,
ოქროგანჩრულვილება, ძელით-ჩრუნვილი.

რცხა რეცხვა: „რცხილეს მათ (ე. ი. ქარტათა) ცრმ-
ლითა“ მ. ცხ. 97r. იხ. გამორცხა, განრცხა, გარცხა,
მრცხელი, სარცხელი.

რცხუნა «სარცხუნელ ჩენა», «შეკდებულ ქმნა», «კდე-
მა», შერცხენა, შეურცხე-ყოფა, «დარცხუნა»: „არცხუნოს მას“ DE, — „სარცხუნელ უჩინდეს იგი“
მრ. 8, 88; „ქარცხუნა ძეთა ამონისთა პირისაგან ძეთა“
M, — „შეკდებულ იქმნეს ძენი ამონისნი პირისაგან ძე-
თა“ G, მსქ. 11, 88; „ნუ არცხუნეთ მას“ G, — „ნუ
კედეთ მას“ M, რუმ. 2, 15; „კაცსა გამოცდილსა ქარცხ-
უნინ პირისაგან“ O, ზირ. 21, 25; „ღმრთისა არა ეშინოდა
და კაცთაგან არა ქარცხუნოდა“ ლ. 18, 2; „გუარუც-

ხუნის და ეძრწით წინაშე პირსა შენსა“ O, I ეზრა 8, 71;
„არცხუნეს იგი თავსა თქსა“ I კორ. 11, 4; „მარცხ-
უნენ ჩვენ“ ფს. 48, 10; „არათა ქარცხუნენეს პირთა მათ-
თა“ ps. — „არათა და ქარცხუნენეს პირსა მათსა“ O, იერემ.
7, 18. იხ. დარცხენა, მარცხუნელო, მორცხე, სარცხუნე-
ლო, სასირცხუნე, სასირცხუნელი, სირცხული, შერცხენა,
შერცხუნება.

რწმენა დაჭერება: „გრწმენინ სახარებისაჲ“ მრ. 1, 15;
„არა გრწმენა სიტყუანი ჩემნი“ ლ. 1, 20; „თუ ჩემი ესე
სიტყუანი არა გრწმენან, შეურნალთაგან შესნიერ იქმენ-
მართ. S. ოქრ. მარხ. და იონ. 100, 10; „წარმავლინი მე ქადა-
გებად, ყოველთა წარმართთა რწმენად მასა მამართ“
ი. მოც. 74, 20. იხ. დარწმენება, თანა-მორწმუნე, მართლ-
სარწმუნოება, მორწმუნე, მორწმუნეობა, მცირედ-მორწმუნე,
მცირედ-მორწმუნეობა, ურწმუნო.

რწმუნება «უწყება», რწმენა, დაჭერება, მოწონება,
მინდობა, ნდობა: „არწმუნოს მათ, რათა არა მოვი-
დენ იგინი“ DE, — „არათა აუწყოს მათ და არა მოვიდენ
იგინი“ ლ. 10, 28; „ნუ არწმუნებთ მეგობართა“ O,
მიქ. 7, 6; „რომელთაჲ მათგანთა ქარწმენა“ ხაქ. მოც.
17, 4; „ვერ გარწმუნებ შენი ფოკა 340v; „ჩვენ ვარ-
წმუნოთ მას მთ. 20, 14; „გერწმუნა საქმე“ ი. მოც.
60, 7; „ერწმუნე მას“ O, ზირ. 27, 18.

რწმუნებულ-ი მინდობილი: „არწმუნებულ არს ჩემდა
სახარებაჲ ვალ. 2, 7; „პირვე გული მათ რწმუნებულ
შენ წინაშე“ O, ნემ. 9, 8; „სამნოი რწმუნებულ არს
ჩემდა“ I კორ. 9, 17. იხ. რწმენა.

რწყვა: „იგი დანერგული და ირწყვებოდეს იგი დღით-
ღლით ცრმელთა თქსთა, ვითარცა წყაროთა“ მ. სქ. 282, 0;
„რომელი ხმ მარადღი ირწყვოდის და გან-მცა-ჰმად ძირ-
თურთ“ A—35, 0v. „რწყვად მათგან (აქანთა) მღწნარნი
მცენარეთანი“ O, მკლ. 2, 0. იხ. მიმრწყველი, მორწყვა,
სარწყავი, სარწყავიანი, ურწყო.

რწყ(უ)ვა/რწყ(უ)მა იხ. დარწყ(უ)ვა, დარწყ(უ)მა,
შერწყვმა.

რწყუნებ-ი(?) იხ. მწყურნები.

ს

ს სანი, ქართული ანბნის მე-20 ასო, რიცხვითი
მნიშვნელობა—200.

სააგვაჯო აგვაჯი, საყაჩალო: „მომეცით მე კაცი, რო-
მელმან მასწავოს მე გზაჲ მის სააგვაჯო მსაჲ“ მ. სქ.
202, 26. იხ. აგვაჯი.

საანჯმნო ცხალი, აშკარა: „არათა საანჯმნო მიყო
ჩვენ“ მ. ცხ. 401v. იხ. ანჯმანი.

საარება «ტანჯვა», წვალება: „ვიარები აღსა მას ში-
ნა“ C, — „ვიტანჯები მე აღითა ამით ციცილისაჲთა“
DE, ლ. 16, 24; „ღლად აარენსა თომა მოც. 20, 8.

საარება ტანჯვა, გვემა, ცემა: „გულისმა-ყუნ დამტკი-
ლება ამის საარებისაგან მესწელისა ჩუენისაჲ“ ხაქ.
წიგ. II 10, 21; „საარებაჲ გელის შენი“ ზაბ. 45, 28;
„საარებასა შინა მოწყყდეთ, ცხოვრებით ვცხოვდეთ“
H—841, 780.

[საარება] აღთქმა. იხ. აღმსაარებელი, აღსაარება.

საარებულ-ი «ურვილი», გვეშული ტალღებისაგან:

„იხილნა იგინი, სააკებულნი ღელესა მისგან ნავისა“
C, — „იხილნა იგინი, რამეთუ იურეოდეს სლვასა მას ნავი-
სისა“ მრ. 8, 48; „ძეს მწესბარე და სა[ა]რებელი“ Ath.—
11, 227v. იხ. არება.

საარევე, საარვო: „კაცი იგი, რომელსა ედგას ვერძი უბრწო
საარევესა თქსა“ მ. სქ. 107, 24; „განვედოთ, კრავნო
ქრისტესნო, საარვოდ თქვენდა“ X 840v. იხ. არევე.

საბავრუვე ბავრუქისა. (nitrum ბავრუქი): „წარუდა...
ტბასა მას საბავრუქესა“ მ. ცხ. 817r. იხ. ბავრუქი.

საბაზმაქე «სასანთლე»: „დაბურონ საბაზმაქე მნა-
თიმი“ G, — „მეზურონ სასანთლე იგი, რომელი ნათობნა“
იხ., რიცხ. 4, 8; „გარდაქცეა ბაზმაქი იგი და შეჰსრა
საბაზმაქე“ მ. ცხ. 858r. იხ. ბაზმაქი.

საბაქთან, საბაქთანი: „შლი, შლი, ლამა საბაქთან (სა-
ბაქთან DE)“ მთ. 27, 48; „ელოი, ელოი, ლამასაბაქთა-
ნი (საბაქთან C), რომელ არს თარგმანებით: ღმერ-

თუ ჩემი, ღმერთი, რაგონებს დამტყუებ მე" მრ. 13, 84.

საბან-ი (საბნისა): "დადგესა მას აქნდა ორი საბანი ტოლსაჲ" Sin.—11, 159v; "დადებუა პირი მისი საბნითა მათ" Sin.—11, 161r; "ბრძანა საბანთაჲცა მათ დაფნაჲ" Sin.—11, 160r; "მოკლეს საბანებიცა და არდაგები და წაღეს მათგან..." და შემდგომ გვამი წმინდაჲ მისა Sin.—11, 163r.

საბანაკე, **საბანაკო** «ბანაკი», სადგომი: «მოწია საბანაკესა თქმაჲ» O. II მგ. 17, 24; «წოდა სახელი ადგილისაჲ მას საბანაკოჲ დანისი» (ბანაკი დანისი G) M. მსჯ. 16, 12. იხ. ბანაკი.

საბანელი «კონქი», «გემბანი», აბაზანა, საბანაო, სანათლავე: «შოა-შეა-შეაღო საბანელსა მას» O. 5, 7; «დაბანე საბანელსა მას სოლამასაჲ» DE, —«მოიბანე გემბანსა მას სოლამასაჲ» C. O. 9, 7; «ამან კმნა საბანელი იგი რელსაჲ» გამოხლ. 36, 8; «ეიქმენ მე საბანელი წყალანი» ეკლ. 12, 6; «მოიღო წყალი და შთაბანა საბანელსა (კონქსა C)» O. 12, 5; «წარმოღვიან საბანელი ჯელთაჲ» მ. ცხ. 288r; «არავინ შთაიყვანის საბანელსა მას» ხაქ. წიგ. II 128, 20. იხ. ბანა; ცხოვართ(ა)-საბანელი.

საბაოთ-ი ძალა, ძლიერება: «ფიქვილენ სახელსა უფლისა საბაოთისსა» I. ეხ. 10, 18.

საბაფე: «შენ ჯდა მათუ-ს საბაფესა მას თანა» («მეზუერე იგი მესაფე არს») Ath.—11, 213v. იხ. ბაფე.

საბარკალ-ი ცალპირი ხმალი; დაშნა, სატეყარი: «შეუშან კაცად-კაცადსა კრმალი... და საბარკალი ბარკალსა თქმაჲ» O. ნეფ. 4, 18; «აღმოჰყადა საბარკალი მისი მესაჲ» O. იფდ. 18, 8. იხ. ბარკალი.

საბასრავი დასაცინი, დასაგმობი: «სყოფს საბასრავ და საყცხელ კაცთაჲ» იხ. ბასრება.

საბასრობელი დასაცინელი: «იყო შენ საბასრობელი და იჯავად» pb., II მგ. 28, 37. იხ. ბასრება.

საბატ-ი «სავატრა»: «თქსა მის მეთერთმეტისსა, ესე იგი არს თუ საბატ-ი» O.—«მეთერთმეტესა თთქსასა, ესე არს თთქსა საბატ-ი» pb., ზაქ. 1, 7.

საბაქ-ი «ბადე»: «საბაქთა მროწლის-სახენი ზედა ქოთარაჲ მას» O.—«თქმა ზედა ბადე და გრეზილი გარემოს ყოველი სარწმუნისანი» pb., IV მგ. 25, 17.

საბეკ-ი sabek: «დამოკედა რქთა (ვერძი ერთი) ნერგსა საბეკსა» O. დაბ. 22, 18.

საბელი (საბლისა) «ბადის-პირი», «მტანგი», თოკი, ბაწარი: «საბელი ციფელთანი მომეხვენს მე» L.—«ბადის-პირი ციფელთანი მომეხვენს მე» C. ფს. 118, 61; «და-შეა-შეა-შეა საბელი ციფელი ესე მოაბა სარკემელსა» G.—«დასადა შენ სასწიფელად: შტანგი ესე მეწამელი გამოიბა სარკემელსა» M. ისუ 6. 2, 18; «განვეყვანეს საბელი იგი ტუბელისანი» ხაქ. მოც. 27, 32; «საბელი განვეყვანეს მანელ ფეოტა ჩემთა» C.—«საბელითა განართხი მანე ფეოტა ჩემთაჲ» L. ფს. 129, 8; «იყო ჯელსა მისა საბელი მანველებლსა და ღერწამი საზომელი» O. ეზექ. 40, 8; «კმნა შოლტისაბლ-საჲ» O. 2, 15; «მცირითა საბელითა მოწინდეთა დამეწეუ» ფლტ. 126, 22; «რომლისა ვერ ღერს ვარ განქანად საბელითა ჯამლთა მისთა»

DE, მრ. 1, 70; «განსტდეს საბელი შენი» I. ეხ. 83, 28; «სამოსელსა მათსა განაბოდეს საბელითა» O. ამოს 2, 8; «შე-მე-უყრა საბელითა უღელი მისიჲ» O. იოზ 89, 10; «მოაბეს ყელსა საბელი» ქ. ცხ. 212, 8. იხ. ზომთ-საბელი, მანქანის-საბელი, ჯამლის-საბელი.

საბერველი «მეტელი ჩემი ვითარცა... საბერველი მქედლსაჲ, რაჲ განსტდებან» O. იოზ 82, 10; «მოაკლდა საბერველი ცეცხლისაგან» I. იერემ. 6, 20. იხ. ბერვა.

საბერძნეთ-ი: «მოვიდა ჯართლისა ქუეყანით საბერძნეთს, მთაწმინდას» H.—2251, 40r. იხ. ბერძენი.

საბეკდავ-ი ბეკელი: «ღამსლე მე ვითარცა საბეკდავი გულსა ზედა შენსა, ვითარცა საბეკდავი მკლავსა ზედა შენსა» M. ქება 8, 0; «ცული... ვერ მოიღებს საბეკდავსა კეთილად» მ. ცხ. 208v. იხ. ბეკელი.

საბეჭურ-ი ბეჭებზე მოსასხამი; «სამჭრე», «ლევიტონი»: «მოირტყა საბეჭური თქმაჲ» მ. ცხ. 242v;

«საბეჭური მცა ჩემი დამედა სასთენლად მისა» მ. ცხ. 228v; «აიღო ლევიტონი თქმაჲ, რომელ არს საბეჭური, გინა თუ სამჭრე თქმაჲ» მ. ცხ. 140r. იხ. ბეჭი.

საბზელი «საბზელსა შინა ცეცხლითა დამწეარ იქმნა» Ath.—11, 20r. იხ. ბზე.

საბზარდნელი «საბზარდნელი» «შესამოსელი», სახეველი, სულარა, მოსასხამი: «მოიღე უკუე საბზარდნელი ახალი და დაუტევე საბზარდნელი ვე შენი ჩემ თანა» ბაღ. 86, 8; «საბზარდნელი იგი ჩემი განვეყრე მაგრიად» O. ნეფ. 5, 18; «მოირტყა საბზარდნელი» C. —«შესამოსელი მოირტყა» DE, O. 21, 7. იხ. ბზარდნა.

საბმელი იხ. ბმა; შდრ. კრეთ-საბმელი, კრელსაბმელი, კრეტსაბმელი.

საბრადობელი შესაბრადებელი: «ვიგვმოვებდით ცოდვასა, ანუ თუ ვითარცა საწადელსა, ანუ თუ ვითარცა საბრადობელსა» მ. ცხ. 154v. იხ. ბრადება.

საბრძანებელი «ჯელმწიფება», სამფლობელო: «ივითარცა აგრძნა, ვითარმედ საბრძანებელისაგან ჰეროდესი არს» C.—«გულსკმა-ყო, რამეთუ ჯელმწიფებისაგან ჰეროდესისა არს» DE, ლ. 28, 7; «საბრძანებელად ჩემდა არიან ერის-კაცნი» მთ. 8, 0; «წარავლინა ყოველთა მიმართ საბრძანებელთა მისთა» რიფს. 108, 6. იხ. ბრძანება.

საბრძოლი «წყობისა», «ბრძოლისა», საბრძოლო იარაღი: «შეკერველნი ჰერკლითა საბრძოლისაჲთ» M.—«მოირტმელნი ჰერკლითა წყობისაჲთა» G. მსჯ. 18, 11; «უკუე არს სიბრძნე უფროსს ჰერკისა საბრძოლისა» O. ეკლ. 9, 18; «მოისისა მშველი საბრძოლი» ზაქ. 9, 10; «კაცნი, მორტმელნი ჰერკლითა საბრძოლითა» G.—«კაცნი, რომელთა ემოსა საჭერველი ბრძოლისაჲ» M. მსჯ. 18, 18; «შემესრნეს საბრძოლნი ეშმაკისანი» ფიზ. XXVIII 28.

საბრძოლელი იარაღი: «საბრძოლეს ვითიჰელთა პორლითა ყოვლითა და საბრძოლელითა» Sin.—11, 806v. იხ. ბრძოლა.

საბრკე, **საფრკე** «მახე», ხატანგი, «საცთური»: «შეიპყრობდეს, ვითარცა საბრკე დადგმული, სავსე მფრინველითა»

* წყარო მათივეხელი არ არის (რედ.).

ო.—„შეიპყრობდეს, ვითარცა მახე დაღვრილი, სავსე მფრინველითა“ I, იერემ. 8,27; „რამეთუ განერე, ვითარცა ქურციკი საბრკვესა“ O, იგ. ხოლ. 8,5; „შეიპყლეს, ნუჟაჲ საბრკვესა რასმე განსაღვლისასა შეიკვეთ“ ოსკ. 10,8; „გამომიყვანე მე საბრკვისა მისგან, რომელ დამირწყეს მე“ ფხ. 80,5; „ზაჟუვასა რადუნსა დაურწყათ საბრკვედ მათა ჩუენთა“ 8. სფ. 20,27; „რამეთუ უკონ მას საფრკვე სიტყუთა“ DE,—„რამეთაჲ დაუდგეს მას მახე სიტყუთა“ C, მთ. 22,15; „გამომიყვანე მე საბრკვისა მისგან (საფრკვისა ამისგან ჟ), რომელ დამირწყეს მე“ ფხ. 80,5; „წინაშე ბრძისა არა დასდეს საფრკვე (საღოთური მხ.)“ G, ლევიტ. 19,14; „მახე თქუენდა იყუნდა საფრკვე“ G,—„იყუნენ იგინი თქუენდა საფრკვე და საღოთური“ M, იხუ 5. 28,18. იხ. ფერკი.

საბურავი-ი, საბურველი-ი სახვეველი, რიდე, პირბადე, ფარდა, თავსაბურავი, გადასაფარებელი: „დაბერიონ იგი საბურავითა ტყუისაჲთა ჯაინთონისაჲთა“ G,—„დაფარონ იგი საბურკველითა ტყუისა იაკინთონისაჲთა“ მხ., რიცხ. 4,8; „საბურკველი დაბუროს პირსა თქსსა“ II კორ. 3,18; „საბურკველი გულსა მათსა ძეს“ II კორ. 3,15; „განძარცუე საბურკველი შობისაჲ“ გრ. ანტ.-შობ. 800,18; „ალძარცუეს საბურკველი თავისა მისისაჲ“ ფლკტ. 148,18; „ალძარცუე საბურკველი მწუხარებისაჲ“ ბალ. 89,8; „ალძარცუე, შვილო, საბურკველი ესე საყდარსა ამას“ ხაქ. წიგნ. II 181,20. იხ. ბერეა; აღსაბურველება.

საბჭო სჯა, სამსჯავრო: „საბჭოსა დაუდებდი თავსა შენსა“ 8. ცხ. 107; „საბჭოსა თხოვდა“ 8. ცხ. 298; „ალაშენეს აღგიონ საბჭოჲ“ დიომ. 186,15. იხ. ბჭობა.

საგალობელი-ი გალობა, «საფსალმუნებელი»: „პელთა ჩემთა ქმნეს საგალობელი“ ფხ. 151,3; „საგალობელი სახელსა უფლისასა“ O,—„საფსალმუნებელი სახელსა შინა უფლისასა“ G, ზაქ. 6,14. იხ. გალობა.

საგანძორი-ი: „იწყე... საგანძორთაჲ განძარცად“ ბალ. 41,24; „დავატარიეღენ საგანძორნი ჩემნი ტაძართაჲს კერპთაჲსა“ ბალ. 108,3. იხ. განძი.

საგარი-ი, საგრი-ი ძალი, ჯარი: „გამოსრულ იყო საგარსა თქსსა ბრძოლად“ O, III მგ. 20,39; „საგარსა მისსა ქუე-შე ვიყავ“ H—841, 844; „რამათჲს დაუტევე საგარიჲ“ Sin.—11,2v. იხ. თანა-მოსაგრე, მოსაგრე, მოსაგრედი, სასაგრო.

საგბოლეველი-ი იხ. გბოლვა.

საგებელი-ი «სარეცელი», «ცხედარი», ლოგინი, ტახტი: „არა აღვქე საგებელსა ცხედრისა ჩემისასა“ Z,—„ანუ თუ აღვქე სარეცელსა ცხედრისა ჩემისასა“ ჟ, ფხ. 181,8; „ვიდრე საგებელსა თქსსა ზედა ჟდა იგი“ O,—„დავარდა ცხედარსა მისსა ზედა“ M, ესთ. 7,8; „დაირეცა (სამოსელი) იგი მოთხრილსა მას შინა, ვითარცა საგებელი სიღრმესა მას“ განხ. ი. 200,7; „ალქდა საგებელსა თქსსა და დაიქინა“ O, I ეზრა 3,8; „საგებელსა ჩემსა ნაყარი გარდასხ“ შუშ. IV 17. იხ. გება; შდრ. ოქროსაგებელი, უსაგებლოდ, ქუე-საგებელი, შერის-საგებელი.

საგველი-ი ცოცხი: „განზრახვით დაუმალნეს მას ლეშელისა საგველნი“ ლიშ. 48,11. იხ. გვა.

საგზალი-ი საგძალი: „პური მათი საგზალი კმელი და დაგრკილული და ღაქმული“ G, იხუ 5. 9,5; „საგზალი 23. ძველი ქართული ენის ლექსიკონი

ცოდელისა სიყუდილი არს“ მრომ. 8,28; „არომელს. იქუნდა პური საგზალი“ O, დამ. 45,28; „წარსლვასა ჩუენსა აღ-გუავეს საგზალითა“ ხაქ. მოც. 28,10; „ვინ-მე წარვიდა თქნიერ საგზლისა შორსა გზასა? Sin.—27,28r. იხ. გზა, უსაგზლო.

საგზებელი-ი დასაწველი, ცეცხლმოსადებელი: „განუ-მზადა კათა საგზებელი (მუხამ)“ I, ეს. 44,15; „ალი-ბანშ ვერ კმა არს საგზებელი“ O, ეს. 40,16; „ჩდა... მახლობელად საგზებელსა შექიქისასა და ტუებოდეს“ x 280r. იხ. გზება.

[საგზლება] იხ. აღსაგზლება.

საგინელი-ი «საყვედრელი»: „საგინელი (არს) მორეა-ლობაჲ“ O,—„საყვედრელი (არს) სიმორვალე“ მხ., იგ. ხოლ. 20,1. იხ. გინება.

საგინებელი-ი «საგინებელი»; სახუმარო, საკიცხელი: „მექმნა მე სიტყუაჲ უფლისაჲ საყვედრელ და საგინებელ ყოველთა დღეთა“ I,—„იქმნა სიტყუაჲ უფლისაჲ ჩემდა სა-ყვედრელად და საგინებელ ყოველსა დღესა“ მხ., იერემ. 20,8. იხ. გიობა.

საგლაზაკო გლაზების სადგომი: „ტველ-ტველ, რამთა აღაშენენ საგლაზაკონი“ წახ. 70,11. იხ. გლაზაკი.

საგლაზობელი-ი საბრალო, აფსუსი, «საწყალობელი»: „საგლაზობელი ნინევი“ O,—„საწყალობელი ნინე-ვის“ მხ., ნაუმ 3,7. იხ. გლაზ.

საგლედი-ი იხ. გლა.

საგლეშველი-ი იხ. საგრემნელი.

საგლო(ვ)ელი-ი «გლოვისა»: „განძარცუა სამოსელი იგი საგლოელი“ ლშობ. 185,1; „შეისხ სამოსელი საგ-ლოელი“ O, II მგ. 14,2; „შეიმოსა მან სამოსელი სა-გლოელი“ O,—„შეიმოსა სამოსელი. გლოვისაჲ“ M, ესთ. 14,2. იხ. გლოვი.

საგმობელი-ი დასაძრახავი, საყვედრელი, საგინებელი: „საქებელ არან სიტყუასა მას და არა საგმობელ“ მხ. რომ.-კურთხ. მხაქ. და იაკ. 82,11; „საგმობელ არს, რომელმან დაადოს მამად თქსი“ O, წიარ. 3,18; „დღედაჲ-მან, რომელმან არცხუნოს საგმობელად“ O, წიარ. 42,14; „ნუშტა საგმობელ იქმნების“ თომა მოც. 18,18; „იყოს იგი მისდა საგმობელ და შენდა საქებულ“ 8. სფ. 41,9. იხ. გმობა.

საგოდრებელი-ი გოდორი: „მიყავო კელი, ვითარცა მესთუ-ლემან (მესლელემან) I საგოდრებელსა ზედა თქსსა“ O, იერემ. 6,8. იხ. გოდორი.

საგონებელი-ი გაჯი, «საცხებელი»: „განაახლნეს ქორცნი მისნი, ვითარცა საგონელითა კედელი“ M,—„...ვითარცა საცხებელმან ზღუდესა ზედა“ მხ., იოხ 88,25; „გან-გონებე იგი საგონელითა“ G,—„განგონებე იგინი თეთრი-თა მიწითა“ მხ., II შჯ. 27,3. იხ. გონა.

საგონებელი-ი საფიქრებელი, მისაჩინევი: „ავგრძო ღმრთად საგონებელ იყო იგი“ ფლკტ. 185,82; „ამიე საგონე-ბელი წყაროჲ“ ფიშ. IX 10; „სადა-იგი საგონებელი იყო ლოცვისა შეწირვაჲ“ ხაქ. მოც. 18,18; „საგონებელი იყენედ თუალთა წინაშე უგუნურთასა მომეუდარ“ O, ხიბრძ. ხოლ. 3,1; „სიყუდილდ კერძო უფრო საგონებელი არს, ვიდრე სიციხლით“ შუშ. X 4. იხ. გონება.

ხაგორელ-ი: „ლორი ბეწუბა საგორელსა მწერისასა“ II პეტრე 2,22. იბ. გორვა.

ხაგრაგნელ-ი სახვეველი, სულარა: „საგრაგნელთა შებურა კსნად ცოდელთა“ ფიზ. XXII 44; „არარაჲ აქუნდეს საგრაგნელად მათა (ქელდართა)“ მ. ცხ. 218v. იბ. გრავანა.

ხაგრენელ-ი, ხაგლემველ-ი, ხაგრემილველ-ი სურმა: stibium, antimonium: „იფხო თულთა შენთა საგრემნელი (საგლემველი I)“ O, — „იფხო თულთა შენთა საგრემილველი“ pb., იერემ. 4,30 იბ. გრემანი.

ხაგრილ-ი „აჩრდილი“, საჩრდილობელი: „საგრილსა მისსა ჭეუე მფრინველნი ცისანი დადგრომად“ DE, — „აჩრდილსა მისსა ჭეუე მფრინველთა ცისათა დადგრომად“ C, 8რ. 4,82; „საგრილსა ფრთეთა მისათსა ესვიდე“ ფხ. 90,4; „იფხო საგრილი სიხისაგან“ I, ებ. 4,8; „ვითარცა საგრილსა ჭეუე მუხასა გინა თუ ძეწესა“ მართ. S, ოქრ.-მარხ. და იფ. 110,81; „ყოველსა ჭეუე ხესა საგრილსა“ O, ეფ. 8,18; იბ. გრილი.

ხაგრილობელი-ი საჩრდილობელი: „მოიყვანეს იგი მრავლთა ბატონთა და გაეღაცათა საგრილობელითა“ Sin.—11,874r. იბ. გრილობა.

ხაგრობა მეომრობა: „ეინ-მე სადა საგრობნ თჳსთა საგზოთა“ I კორ. 9,7; „არაჲთა საგრობდენ მას შინა კეთილსა მას საგრობასა“ I ტიმ. 1,18.

ხაგრობა ჯარისკაცობა: „მოუღდა მას წიგნი საგრობისაჲ მეფისაგან“ ვარ. 818; „განეშორა მის საგრობისაგან და უდაბნოს იქცეოდა“ Sin.—11,1v. იბ. საგარი.

ხაგრძნებელი-ი მისნობისა, ჯადო: „პოვნებდა, ვითარმცა პოვა რაჲმ საგრძნებელ მათ თანა“ ფლბ. მოც. 5,4; „აქუს უფელზე საგრძნებელი“ ეფ. 3,1; „სარტყელსა შინა თჳსსა უწყრეს საგრძნებელი თჳსი“ მ. ცხ. 180v.

ხაგრძნებო კუდიანი, მწვალებლური: „გრძნებელი არს კაცი ესე და აღმოიკეთებავს რასმე საგრძნებოსა“ მ. ცხ. 180 v. იბ. გრძნება.

ხაგრძნობელი-ი გვულისხმის-საყოფელი: „რომელი შევარდების საგრძნობელია ჭეუე, იცნობების ფრთითა და გამობატონთა და ძელითა და სიძესითა“ გრ. ნოხ.-კაც. აფხ. 198,21; „საგრძნობელინი ჩემისა შეიწყვიან გულისანი“ pb., — „გულისხმის-საყოფელინი გულისა ჩემისანი გუნესის“ O, იერემ. 4,19. იბ. გრძნობა.

ხაგუას(ა)ლ-ი იბ. საქელალი.

ხაგუმელი-ი შოლტი; საცემელი, სატანჯველი: „საგუმელი, საბლისაგან მაგრისა შემზადებული“ მ. ცხ. 108r; „ძაძისა სამოსელი მცირედლა შეგერაცხა საგუმელიად“ შუშ. XV, 12. იბ. გუმბა.

ხაგუმერელი-ი ნესტარი: „საგუმერელითა სასიუღლონოჲთა და განტუბოს შენ“ ფიზ. XVII 88. იბ. გუმერა.

ხაგურკველ-ი საჯლომი ადგილი კაცისა; „სასხლომელი“: „ქეუეჲ იგინა სენთა საგურკველისაჲთა“ O, — „მოსრნა იგინა სასხლომელეთა“ pb., I მფ. 5,8.

ხადა „ვეიდრე“, სადა: „სადა არს?“ მთ. 2,2; „არა მაქუს, სადა დავკრძო ნაყოფი ესე ჩემი“ ლ. 12,17; „ნუ სადა წარსცე გვასა ფერჯი შენი“ მთ. 4,6; [„არა სადა გიციოდენ

თქვენ“ მთ. 7,28; „ნუ სადა წარიტაცოს ვითარცა ლომთან სული ჩემი“ ფხ. 7,8; „სადა წარხუალ და ვინაჲ მოხუალ“ G, — „ვინაჲ მოხუალ, ანუ ვიდრე ხუალთ“? M, 8სჯ. 10,17; „სადაა, სიუღლო, საწერტელი შენი“? Ath.—11,72r.

ხადა-ლა სადა: „სადა-ლა აღესრულების თქუელი იგი?“ იბ. რომ.-კურთხ. ისაჲ და იაჲ. 6,2.

ხადაცა სადაც: „სადაცა პოოთ“ O, გამოსლ. 5,11.

ხადაცა შეემთხუევიდ ყოველ-ნი შესაკრებელი: „დაქდა ადგილსა, სადაცა შეემთხუევიდ მას ყოველნი“ O, I ეზრა 8,16.

ხადა-იგი სადაც: „სადა-იგი იყო ყრმაჲ, მღებარშ მეუღარი“ ხაჲ. წიგ. II 127,86.

ხადავე სადაც (გინდა): „არა აქუნ ჭელმწიფებაჲ სადავე მიემად“ ი.-ე. 45,2. იბ. არასადა, ნუსადა.

ხადაგ-ი მარტივი, სადა: „მიეც კორცთა შენთა საზრდელი სადაგ“ მ. სწ. 168,22; „სადაგითა სამოსლითა შევიდა გელსიად“ H—841,750 იბ. სისადაგ.

ხადაგავ-ი: „სადაგავნი უქუე და დასწუველნი... არიან“ მ. ცხ. 40r. იბ. დაგვა.

ხადაგველ-ი სადაღვი: „ბრძანა რეინისა სავარცხლთა შექმნაჲ და სადაგველთაჲ“ ხაჲ. წიგ. II 70,5. იბ. დაგვა.

ხადამე, ხაღმე „ოღესმე“, ზოგჯერ; ხაღმე, მაშასადამე: „იყოს თუ საღმე“ pb., — „უკუეთუ იყოს ოღესმე“ G, ისუ ნ. 22,28; „საღამე დედალ არს, საღამე—მაღალ“ ფიზ. XXVII 6; „ნუქუე მო-საღამე-გელს შენ“ I, იერემ. 40,18; „ას წლისა საღამე იყო“ ბრომ. 4,19; „მაშინლა საღმე“ მსჯ. 31,8. იბ. საღა.

ხადაჲთ, საღაჲ „ვეინაჲ“, „ვეინაჲცა“, საიდან: „სადაჲთ (ვეინაჲ pb.) ვერ იბილო იგი მუნით (მიერ pb.)“ G, რიცხ. 28,18; „სადაჲთ სუმენ ყრმებნი“ G, — „ვეინაჲცა სუნა მონათა ჩემთა“ MO, რთუ 2,0; „სადაჲთ ხარ, კაცი“ მ. მოც. 58,81; „სადაჲთ ხარ შენ?—...პეგეწელი ვარ“ x 858; „სადაჲთ მოიგე სათნოებაჲ ესე?“ მ. ცხ. 28r.

ხადაჲთ-ესე საიდანაც: „სადაჲთ-ესე... გამოვიდა შექული“ ი.-ე. 14,87. იბ. არასადაჲთ.

ხადა-ნი საიდან: „სადანი ხართ?“ მ. ცხ. 285v. იბ. საღა.

ხაღარანო, საღარნე, საღარნო „სამზირი“, „სამსტროჲ“: „მივიდეს საღარანოლ“ M, — „წარვიდეს სამზირად“ G, ისუ ნ. 8,9; „მრავალ საღარნე არს ეშმაკისაჲ O, ზირ. 11,81; „სხუაჲ მთავარი მოვალს... მაღარათაჲთ საღარანოჲთ (სამსტროთაჲსა M)“ G, მსჯ. 9,87. იბ. ღარანი.

ხაღაროთ-ი შუა ღარბაზი: „რომელი შევიდოდის საღაროთად, მოქუელნი“ O, IV მფ. 11,8.

ხადაყუდებულო დაყუდებულის, ბერ-მონაზვნის სამყოფელი, მონასტერი, სოხასტერი: „მონასტერნი და სადაყუდებულ ონი... თჳსთა საფასითა იყიდნეს“ ი.-ე. 20,12. იბ. ყუდება.

ხაღვის-ი: „განუქურითოს უფალმან მისმან საღვისითა ყური მისი“ O, გამოსლ. 21,8; „შე-სამე-ეკრას გონებაჲ შენი საღვისისა მავას, რომლითა ჰყერავ“ მ. ცხ. 165r.

სადგმელ-ი საკერებელი: „დადგის სადგმელი ნახეისა უმერკეილისაჲ მთ. 9,10.

სადგმელ-ი იქცევის-ი (იქცევისი), ფოჩი: „სადგმელთა იქცევისთა ნუ დადგამ ოთხთაჲ კიდეთა სამოსლისა შენისათა“ M, — იქცევისნი უქმნე თავსა შენსა ოთხთა ზედა ფესუთა სამოსლისა შენისათა“ G, II შჟ. 28,18. იხ. ღგმა.

სადგმელ-ი სადგომი, დასადგმელი, დასაბურავი: „სადგმელი ფერკთა უფლისა ღმრთისა ჩუენისათა“ M, I 6შტ. 28,1; „დადგეს სადგმელსა თქსსა“ A—40 II 6შტ. 80,10; „რომელნი იქმან სადგმელსა ყოველსა თქსსა ყოველსა პასკისასა გარდაქცეულ სულთა“ O, ეზეჟ. 13,18. იხ. ღგმა.

სადგომელ-ი (ხარისხი), საფეხური, „დგომა“, „დასადგომელია: „წვენი მისნი მარმარილოსანი დამტყცებულ ზედა სადგომელთა ოქროსათა“ O, — „წვენი მისნი... მარმარილოსანი, დაფუძნებულნი ხარისხსა ზედა ოქროსათა“ M, ქება 6,15; „დადგეს სადგომელსა შენსა“ I, — „დადგე დგომასა ზედა შენსა“ pb., დან. 10,11; „მეფე და სადგომელსა თქსსა“ M, II 6შტ. 28,13. იხ. ღგმა.

სადგურ-ი (საეანე), „საბანაკი“, ბუნავი, სადგომი, ბინა, ბუდე, ფარები, „ბაკი“; ადგილი, მდგომარეობა, თანამდებობა: „სახლსა მამისა ჩემისასა მრავალ სადგურ არს“ C, — „სახლსა მამისა ჩემისასა საეანე მრავალ არიან“ DE, ი. 14,2; „წარვედით... სახლსა მამისა ჩემისა... სადგურად ჩუენდა... სადგურად ჩუენდა“ Sin.—6, 134v; „ესე არიან სადგურნი (საბანაკენი pb.) ძეთა ისრაელისათანი“ G, რიცხ. 28,1; „ლევნი ლომთანი... სადგურთაჲ თქსთა დაადგარან“ ფს. 103,22; „დააფიწულა სადგური მათი“ O, იერემ. 50,6; „არამთაჲ სცა საზრდოი ვირთა სადგურსა ზედა“ O, დან. 42,27; „მფრინველთა ცისათა სადგური მთ. 8,20; „მოივლინა (ყანჯარი)... მთათაჲ სადგური თქსით“ ფლკტ. 143,12; „ეთარცა მგელი რაჲ მირტეუბინ სადგურსა კრავთასა“ მსჯ. 20,22; „იყოს კრეტი სამოვარ სამწყსოთა და სადგურ ცხოვართა“ O, — „...და ბაკ ცხოვართა“ pb., სოფ. 2,6; „ენა კაცად-ქალისა მათისა სადგური წინაჲ შეფისა და ძისა მისისა“ ბალ. 27,27; „ენა სადგური მზარდულისა მის წინაჲ ძისა მისისა“ ბალ. 27,29.

სადგურ-ი ყოველთა-ჲ ქარვასლა; სასტუმრო: „მოიყვანა იგი ყოველთასა მას სადგურსა“ ლ. 10,34. იხ. ღგმა; „მღრ. ნავთ-სადგური, ნავის-სადგური.

სადედაკაცი დედაკაცისა, ქალისა: „არა იყოს საკერველი მამაკაცისაჲ დედაკაცისა ზედა“ G, II შჟ. 22,5*. იხ. კაცი.

სადედო დედაკაცისა: „ვისი არს მათორი ისი სადედო, რომელი ჰქიდაეს?“ მ. ცხ. 103r; „წარვიდა მონასტერსა სადედოსა“ მ. ცხ. 128v. იხ. დედა.

სადედოფლო დედოფლისა: „ნუ წარსწყმედ სახლსა ამას სადედოფლოსა“ შუშ. V 20. იხ. უფალი.

სადევე ალვირი, ავემარა: „მიუშა ლავისა სადევეთა... ვიდრეა უნდეს და ვიდრისა** 216r; „არაჲმს იყენს სადევენი ბერძენთა მეფობისანი ქელთა მისთა** 145v; „სადა არს პირი სამინელი, რომელსა ვითარცა სადევეთა ღრუბელნი გვეყრენს“ მრთ. D, ოქრ.-ბეტრე და ელია 837,

სადიკონე სადიკენო: „დაესუნა გუამი მისი სადიკონე-ნე სა შინა“ მ. ცხ. 178r. იხ. დიკონი.

სადიასპანო სამოციქულო, საშვირთო: „წარმოშართა სადიასპანო მთა ცხენთა მონა თქსა“ შუშ. II, 8. იხ. დიასპანი.

სადიდებელ-ი: „სადიდებელ არიან მეგობარნი შენნი“ ფს. 128,17; „განეწესეთ საყენებელი წმიდისა შუშანიასი სადიდებელად... ღმრთისა“ შუშ. IX, 7. იხ. დიდი. სადილი-ი (სამხარი): „სადილისა ეამი არს“ O, — „სამხარი სი ეამი არს“ pb., დან. 18,18; „ოღეს ჰყოფდეს შენ სადილსა, ზადე“ ლ. 14,13; „ოღეს ჰყოფდეს სადილსა, გინა სერსა, ნუ ზადი მეგობართა შენთა“ ლ. 14,12. იხ. დილა; სასადილო.

სადილეზა, სადილოზა: „ისა დილეზს მენ“ O, დან. 48, 25; „მოედით და ისა დილენით“ ი. 21,12.

სადილოზა (პურისა ქება): „უყვრდა, რამეთუ პირველად არა იბნა ვიდრე სადილოზამდე“ ლ. 11,88; „დასდეს სადილოზად“ ი. შოტ. 70,19. იხ. დილა.

სადინელი-ი: „ჩუქყანაჲ ყოველი ღრუი არს და წყალი ვალს მას შინა კიდეთაჲ ზღვასთა, სადინელთაჲ დაფარულთა“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 81,26; „გახილავს ქვეყანის-მოქმედთაჲ, განავნან რაჲ სადინელნი წყალთანი“ გრ. ნოხ.-კაც. ავგბ. 228,8. იხ. გაილიდინელი, წყალთ-სადინელი.

სადმე იხ. სადამე.

სადლესასწაულო საეკლესიო წიგნი, დღესასწაულები-სათვის შერჩეული საკითხავებით საღვთო წერილი-დან. იხ. სასწაულო.

საეგბურო საყარაულო, საზეერავი, (სამსტურო): „გოღლითგან საეგბურო მთ ვიდრე ქალაქამდე მთა ძნელთა“ O IV შჟ. 17,8; „წარაყვანა იგი აგარაჲ საეგბუროდ თხემსა ზედა გამოთლილისასა“ G, რიცხ. 23,14; „საეგბურო მთისთა მოვიწოდეს შენ“ O, — „სამსტუროთაჲ მისთა გიწოდებენ“ pb., ებ. 41,8. იხ. ეგბური.

საეპისკოპოსო, საეპისკოპოსო: „რომელმან-იგი საყდარი საეპისკოპოსო მთა ოცდაცამეტ წელ აყარა“ წარ. 77,10; „სადა აწ არს ეკლესია საეპისკოპოსო“ ქ. ცხ. 118,11. იხ. ეპისკოპოსი.

საერთადო საერთო, საზოგადო: „გან-ლა-იგონეთ საქმენი სოფლისანი, საყუთარნი და საერთადონი“ მ. წყ. 115, 25; „აქამოხელ შეყენებულ იყო საყარობლესა საერთადლოსა“ Sin.—11,88v. იხ. ერთი.

საერისთაო თემი, ქვეყანა: „მისთა სამშლდე ძესა თქსსა საერისთაო მთა მისთა“ ქ. ცხ. 141,8. იხ. თავი.

საერისკაცო: „წარსდგ... სამოსლითა მით მსოფლიოთა, საერისკაცოთა“ მ. წყ. 120,24; „არა ვთქუათ პირითა ჩუენთა სიტყუაჲ საერისკაცოა“ მ. ცხ. 435v. იხ. კაცი.

საერო ქვეყნისა; საყოველთაო, საზოგადო: „ვერ პოვა ნავი საეროა კახშულად“ მ. ცხ. 285r; „იხილა ვინმე დედაკაცი საეროა“ მ. ცხ. 80r; „მოსენათ... მოწაფენი ყოველსავე საეროსა სამსახურებელსა გავიდოდან“ ი. ე. 48,24; „ზოგჯერ გარე განთხევაჲ უბრძანის და ზოგჯერ საეროსა საკმელსა თანა ჩასხმად“ ი. ე. 40,27.

საეროდ საჯაროდ, საქვეყნოდ: „საეროდ განუბრუნა იგინი და ათავისუფლნა“ მ. ცხ. 223v. იხ. ერთი.

* მაგალითი შეცდომითა მოტანილი (რედ.).

** წყარო დასახლებული არ არის (რედ.).

ხავეშაყო სატანისა: „არს სიბრძნე... ქუეყანისაჲ, მშუმი-
ვირი, საეპიკოჲ“ იაკ. 8, 18. იხ. ეპიკი.

ხავეშ საეპიკო, საგონებელი: „არას ურუნებდა მას სა-
ეპიკო“ 8. ცხ. 80r; „საეპიკო არა არს“ A—484, 214r.
ხავეშელი—არასარწმუნო, საგონებელი: „ერთი მათგანი
სარწმუნო არს ჩემ თანა, ხოლო ერთი იგი საეპიკელ არს“
ბაღ. 5, 25. იხ. ეპი.

ხავე „მოსავე-ყოფა“, იმედი, ლოცვით: „ეს გვიდეს მის-
ლამი ჯიჲ“ G,—„მოსავე იყენეს მისა ჯიჲ იგი“ M. 86x.
8, 28; „ნელა ესავე მთავართა“ O. 86j. 7, 8; „გვესვენ შენ“
ფს. 9, 11; „მე უფალს ვესვიდე“ O. 86j. 7, 7; „დაწუხე-
ნათ... რომელი ესავეთ სიმღერასა“ I. 86, 11; „ვე-
სავე აღრე ხალხსა შენსა“ III. 1, 14; „სრულად ვსევე-
ლით მოწვეულსა მას მათსა მდლსა“ I პეტრი 1, 18; „ვე-
სავე ღმერთსა“ 1-ე. 88, 1. იხ. მოსავე, მოსავეობა.

ხავეზირო სათათბირო: „არა საეპიკო, არცა სამშ-
ჯეროდ... არასადა ეამს მიხსნებაჲ“ 8. ცხ. 288r. იხ. ვა-
ზირი.

ხაველი—ეპიკი: „საველი იყო იგი სამისა ღმრთისა“ O. 106a
8, 8; „აღმართა სამისა ღმრთისა საველსა“ 3. ცხ. 188, 7;
„სოფელი იგი არს სიგარძოთი ოცდახუთისა ღმრთისა საველი“
H—241, 722. იხ. სლე; გამოსავალი, წილ-საველი.

ხავენი „სადგური“, სადგომი, ქარვასლა, ბანაკი:
„სახლსა მამისა ჩემისა სავენი მრავალ არიან“ DE,—„სახლ-
სა მამისა ჩემისა მრავალ სადგურ არს“ C. 1, 14, 3;
„სადა არს სავენი შენი?“ 1, 28; „იყო გზასა ზედა, სა-
ვენი სა მას, შეუმთხვა მას ანგელოზი უფლისაჲ“ O. გა-
მოხლ. 4, 24; „სადა-იგი იყო პირველად სავენი მისა“
როგ. 174, 2; „განაშევენი ტაძარი შენი, რადო სავენი ყოს
მას შინა უფალმან“ 8. სწ. 278, 2.

ხავენის დაღება დაბინავება: „დაიდევს სავენი სამ
ღმრთისა“ O. I ეპიკი 8, 48.

ხავენის-ყოფა დადგომა, ბინის დაღება: „ვიდრეცა მი-
ჯიჲს ღმრთისა, მუნცა სავენი-ყვითან“ ხაქ. წიგ. II 58, 24;
„მერძე წარიღეს მონასტრად, სადა-იგი სავენი-ეყო“ 1-ე.
48, 28. იხ. ვანი.

ხავერცხალი—პრძანა რეინის სავერცხალი შექმნა...
და სხვა მრავალ სატანველად წმიდათა“ ხაქ. წიგ. II 78, 5.

ხავერცხალი—„მოიღე სავერცხალი ესე და დაივარცხნე
წერი შენი“ 288r. იხ. ვარცხა.

ხავერცხალი—„სხვა თესლისაჲ არს ქეცენი იგი, ვითარცა
ლოფოთინი და სავერცხალი და კოვზი ზღსაჲ“ 3. კეს.
-მქუხ. ღმ. 97, 18.

ხავერძელი—სკამი: „დაუდგეს სავერძელი ღმრთისა“ შე-
ფასსა“ O. III 28. 2, 18; „აღვიდა ზედა სავერძელითა
თესთაჲ“ ფლგტ. 145, 18; „დაღდა იგი... სავერძელითა
ზედა განცხადებულად“ M. 86. 1, 14.

ხავერძო „ეპიკობა“, „ეპიკარი“, „მოფარდული“,
„დუბანი“, ბაზარი, გასაყიდი ნივთები: „წარვიღეს...
რომელი სავერძო“ DE,—„წარვიღეს... რომელი
ეპიკობა“ C. 80. 22, 5; „დადგად შენდა ვეცხლი იგი
ჩემი სავერძო“ DE,—„ვეცხლი იგი ჩემი მიცემად ვა-
ქართა“ C. 80. 25, 27; „წარვიღეთ სავერძო (მო-
ფარდულითა C) და იყიდეთ მათისა თქუენისა (თქუენდა
C) ზეით“ 80. 25, 8; „სავერძობა—ღმრთისა“ C,—

„უბანთაგან რაჲ შევიდინ“ DE. 8r. 7, 4; „ქუერელი რედი-
სა მისცეს სავერძო სა შენსა“ O. ეფეკ. 27, 14; „გან-
მრავლებდეს სავერძოთა შენთა შეუთაგან პილომასთა“ I,
ეფეკ. 27, 15; „სიმრავლისაგან სავერძოთა შენთაგან ილა-
ვსენ საუნჯენი შენი“ O. ეფეკ. 28, 16; „იტაცებდა სავერ-
ძოთაგან“ 8. ცხ. 203r; „არასადა ვინ ვაქართაგან და-
უბრევს სავერძოთა თვის, შე-თუ საღმრთისაგან განსა-
ცდელი ავაზაკთა მიერ“... 8. სწ. 107, 80.

ხავერძობა—ბაზრელი, უბნელი, ქუჩისა, მდამი:
„მოიყვანეს სავერძოთაგანნი (სავერძოთაგან ე)
კაცნი ვინმე ბორბინი“ ხაქ. მოც. 17, 6. იხ. ვაქარი.

ხავერძებელი—სათხოვარი: „არცა თუ ეგებოს... მიმოს-
ვამ ჩუენი ზღით და ქმელით და აფხაზთს და ქართლს სა-
ვერძებელითა წიგნთაჲს ბერძენთა მეფეთა წინაშე“ 1-ე.
82, 19; „ქმნა სავერძებელი წიგნი მეფისა მიმართ“
Sin.—8, 188r. იხ. ვერდება.

ხავერძე „საყურძენი“, ზეარი, ვენახი: „გამოავდეს იგი
მიერ სავერძენი“ DE,—„განადგეს იგი გარეშე საყურ-
ძენსა მას“ C. 8r. 12, 8; „აღუღ ვისმე ეღვა ნერგი სავე-
რძენსა თესსა“ ღ. 12, 6; „დაქნერგენ მე სავერძენი“
O. ეფლ. 2, 4; „დაღდა სავერძენი ჩემი განსარყუნელად“ O,
106. 1, 7; „ესრეთვე ქუეყანაჲ არს... რომელიმე სავერძენი
და რომელიმე საყურძენი“ 8. სწ. 210, 5. იხ. ვენახი.

ხავერძე იხ. სალტე.

ხავერძელი—საფრთხე: „იქნენ ყოველთაგან სავერძელ-
თა“ 86x. 58, 28; „ვინ განწმიდოს თავი თვის სავერძელთა-
გან საქმეთა“ 8. ცხ. 254r; „სავერძელ ექმნის მყოფელ-
თა და მსმენელთა“ 1. რომ.-კურთხ. 106, 2. იხ. 58, 9.

ხავერძე მვენებელი, საზიარო: „საქმე იგი იყო რაჲმე სა-
ვერძე და არა სარგებელი“ 8. ცხ. 164v.

ხავერძე „სრული“: „გამოიღენ: პირველად წიგნი, მერმე
თავი, მაშინ-ღა სავერძელი იქნეს მას შინა“ DE,—„გამო-
იღის ნაყოფი: პირველად თავი, მერმე თავი, მაშინ-ღა სრ-
ლი იქნეს თავსა მას შინა“ C. 8r. 4, 28; „სავერძე წარვედ-
და ცალკური შემომაქცია უფალმან“ G, რთო 1, 21; „მარჯუ-
ენად მათი სავერძე არს ცოდვითა“ O. 86. 1, 4; „რადო სიხ-
არული იგი ჩემი იყოს სავერძე“ I. 1, 4; „შევიდა მუნ შინა
სიმწარითა სავერძე“ შუშ. II 27. იხ. აღსავერძე განსავერძე, გულ-
სავერძე, გულსავერძე, გულსავერძე-ყოფა.

ხავერძე სრულება, მოუკლებლობა, სისავერძე: „უფლი-
საჲ არს ქუეყანაჲ და სავერძეაჲ მისი“ I კორ. 10, 26; „ჩემი
არს ყოველი სოფელი სავერძებითურთ მისით“ ფს. 40, 18;
„საქმე პირველთა (არს) მარადის მუცლისა სავერძეაჲ“
A—85, 108v; „აღიძარ ზღუად სავერძებითურთ თესით“
ფს. 97, 7; „სავერძეისა მისისაგან მოვიღეთ ჩუენ ყოველთა
მადლი მადლისა წილ“ 1, 18; „იხრიდეს ზღუად სავერძე-
თურთ“ M, I 58ტ. 16, 22; „რომელითა სავერძელი და სამ-
სელი სავერძებითა აქუნდა“ ხაქ. 88, 16.

ხავერძით სისრულით: „რადო აქუნდეს სიხარული ჩემი
სავერძით თავთა თესთა თანა“ C. 1, 17, 18; „აღრაცხენ
თუენი შობისა მათისანი სავერძებით“ M, 108, 2. იხ.
სავერძე.

ხავერძელი—სარწყული: „არცა სავერძელი გაქუს“
DE,—„შენ სარწყული იარაგაქუს“ C. 1, 11. იხ. ვსება.

სავსედ იხ. ცრემლსავსედ.

საზამთრო ზამთრისა, სუსხიანი: „სოფელი იგი საზამთრომ“ მრთ. S. ბ. კეს.-40-თხ 128,5. იხ. ზამთარი.

საზარელი-ი საძაგელი, საშინელი: „საკვრელი და საზარელი იქმნა ქვეყანას ზედა“ I, იერემ. 6,80; „ესმინოს-მე ვის ესმელვანი საზარელი დიდი“ I, იერემ. 18,18; „ნუ ვის უნ საშინელ და საზარელ“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 100,17; „მომხედა ზედითა საზარელითა“ 8, ცხ. 812r.

საზარელმბა საძაგელმბა: „საშინელმბანი ქუშთ და საზარელმბანი ზმთ“ 8, ხფ. 124,12. იხ. ზარი, უსაზარელესი.

საზაფხულო: „ჩადა ქორსა მას საზაფხულოსა მარტოდ“ M, მხფ. 8,20; „შეგმუსრო სახლი იგი გარემო ფრთედი სახლსა ზედა საზაფხულოსა“ O, ამოს 8,15. იხ. ზაფხული.

საზეთე ქურქელი ზეთისა: „არქასა მას საზეთესა არა დააკლეს“ O, III მფ. 17,14; „მიც... მცირედ ზეთი საზეთესა და ფქვილი საფქვილესა“ მრთ. D, ოქრ.-პეტრე და ელია 821. იხ. ზეთი.

საზეპური საკუთარი, თავისი: „გამოგირჩია... რამთა იყო შენ მისა ერად საზეპუროდ“ M, II მფ. 7,8; „მე მიგეშ შენ სიკიძასა საზეპუროსა ჩემსა უმეტეს ძმთა შენთა“ იბ. რომ.-კურთხ. ისაქ და იაკობ 84,1; „შეგიწინარა თქვენ ერად საზეპუროდ“ O, I მფ. 12,22. იხ. ზეპური.

საზომი-ი «წილი», რიგი, ლარი, ბირთვი; «ნამთაული»: „განუწილა მათ საზომითა დამკვდრებისათა“ L, — „განუყო მათ წილითა მკვდრობისათა“ ფხ. 77,55; „ეიქადოთ... საზომითა მით წესისათა“ II კორ. 10,18; „ვინ დადვა საზომი მისა“ M, იობ 88,5; „არიცხ ღლეთად და საზომი ღამთად მისცა მათ“ O, ზირ. 17,2; „ქელსა მის კაცისასა ლერწამსა საზომით ექუს წყრითა და ერთ ციად“ O, ეზეკ. 40,5; „განზომა ათასი საზომითა მით“ O, ეზეკ. 47,4; „ვინ მოიღო საზომი მის ზედა“ M, იობ 88,5; „გარდაუტევეს საზომი იგი და იყო ოც მჯარ“ ხაქ. მოც. 27,28.

საზომით ზომიერად: „საზომით შეუღვის ქუეშე მისა (უცხლი) და არა ფრად აღუღვის, რამთა არა დაიღწოს კეცის-კური“ 8, ხფ. 800,84; „საზომით ღწნო სათნო არს საქმარისათჳს კორცთასა“ Ath.—11, 292v. იხ. უსაზომო, წილის-საზომი.

საზომელ-ი ზომისა; მზომელი, «საზომი»: „იყო ქელსა მისსა საბელი მაშინებელისა და ლერწამი საზომელი“ O, ეზეკ. 40,8; „ღელდაკი ერთი ჯდა შორის საზომელსა მას“ O, — „ღელდაკი ერთი ჯდა საშუალ საზომისა“ pხ., ზაქ. 5,7. იხ. ზომა; შდრ. ქუეყანის-საზომელი.

საზორველ-ი სამსხვერპლო, მსხვერპლი, შესაწირავი: „განჴმადნეს საზორველნი განჴმადებულუბისა მისებრ თჳსისა“ O, II ეზრა 8,8; „ეპონით საზორველნი ესე“ ლონგ. 101,6; „უზორვიდეს საზორველსა ღმერთთა სხუათა“ I, იერემ. 82,29; „საზორველნი იგი ოქროსანი (ქმნა)“ O, III მფ. 7,48. იხ. ზორვა.

საზრაზავ-ი: „განეზადნიან... საზრაზავად ზრაზვასა“ 8, ხფ. 181, 20. იხ. ზრაზვა.

საზრდელ-ი, საზრდო «როჴიკი», «საქმელი», «საგზალი», «მოღუაწება», სარჩო, საკვები: „ამიქმად საზრდელი მათი ეჴსა თჳსა“ DE, — „ამიქმად როჴიკისა მათა ეჴსა“ C, მთ. 24,46; „ნუ მოიღებ საზრდელსა (var. საქმელსა)... კაცთაგან“ თე 558; „იუფო მათ საზრდელი გზასა ზედა“ O, დაბ. 45,21; „ამიღეს საზრდელი ერისად ქელსა მათსა“ G, — „მოიღეს თავისად საგზალი ერისა მის ქელითა მათთა“ pხ., მხფ. 7,8; „რამთა საზრდელი მიიღოს“ C, — „მოღუაწებინსა მამოხუევად“ L, ხაქ. მოც. 27,3; „გლოცე თქვენ მიღებად საზრდელისა“ ხაქ. მოც. 27,24; „საზრდელი მეტელსათჳს და მეტელი საზრდელისათჳს“ I კორ. 6,18; „ანგლოზთა საზრდელი იჴამე ერსა შენსა“ O, სიხრძ. ხოლ. 10,20; „ზროზა და ცხოვარი და თხად (მოასხა) საზრდელიდ მათა“ O, ივლ. 2,8; „ადგილნი საზრდოდ ოზოლთა და ქურჩითა“ ნრს. 70,28; „მშიოდ და არა მეტით მე საზრდელი“ 8, ხფ. 49,10; „მოქმლანა წმიდანსა მას ეპისკოპოსსა საზრდელი“ შუშ. 12,14; „განეზადა ზროზათა და ცხენთა საზრდელი მათი“ ბ. კეს.-ექუხ. ღლ. 68,81; „ნუგეშინის-სეშენ... საზრდელითა და სასუშლითა“ ე.-გ. 42,12. იხ. ზრდა, გამოსაზრდელი, სასაზრდელი, უსაზრდელად.

საზროზე იხ. ზროზა.

საზუაზებელ-ი «დიდად წარჩინებული»: „საზუაზებელისა მის სულნელისა წილ“ O, — „დიდად წარჩინებულთა სუნელთა წილ“ M, ეხო. 14,3. იხ. ზუაზა.

საზუერე საბაეო: „მქდომარე საზუერესა ზედა“ მთ. 9,9; „რამეთუ თქმულ არს: საზრკოსა ბარკი, საზუერესა ზუერი“ ბალ. 103,12. იხ. ზუერი.

საზღვარი-ი «ზღვარი»: „თუდა დადგეს საზღვარად მათა ბლუართი კერძო“ M, — „თუდა დგეს ზღვრად მათა სამხრით კერძო“ G, იხუ 5, 18,5; „რამთა წარვიდეს საზღვართაგან მათთა“ ლ. 8,27; „შენ დაამტკიცე ყოველნი საზღვარნი ქუეყანისანი“ ფხ. 78,17; „მოიწია იგი საზღვართა ქართლისათა“ შუშ. II 2. იხ. ზღვარი.

საზღვრის დადება საზღვარი, მიჯნა: „განაჩინა... საზღვრის-დადებანი დამკვდრებისა მათისანი“ ხაქ. მოც. 17,28. იხ. დება.

სათანადო საჭირო, ჯეროვანი: „საქმე სულისად ქმნილ არს გარეწარად, ხოლო ქელთ-საქმარი საქმედ სათანადოდ“ 8, ცხ. 242v; „ეითარ სათანადო არს“ G, — „ეითარცა ჯერარს“ M, იხუ 5, 18,4; „ამიწერა წიგნი სათანადოდ“ Sin.—11,49v. იხ. თანა.

სათარგმანებელ-ი განსამარტავი: „ძნად სათარგმანებელ თქმად“ ზებრ. 5,11. იხ. თარგმანება.

სათესავ-ი დასათესი, ყანა: „დავარდეს... თესლსა სათესავსა, რომელი ითესვის“ M, ლევიტ. 11,37; „ყოველი სათესავი მდინარისად მისგან განჴმეს ხორჴკითა“ I, ეხ. 19,7; „უფროსი სათესავი მთასა შინა იქმნებოდა თოვითა“ ე.-გ. 42,7. იხ. თესვა.

სათესავობა თესლიანობა: „აქუს თესლი, გინა თუ ძალი სათესავობისა“ ბ. კეს.-ექუხ. ღლ. 64,28. იხ. თესვა. სათესველ-ი იხ. თესვა.

სათიბე(ლ-ი) სათიბი: „უნდა, რამთაგანა განისუენა სათიბესა (var. სათიბელსა) მას შინა პრასტიონსა ევსება-დესა“ იერ 558. იხ. თიბა.

სათნო «მითუალულა», მოსაწონი, მისაღები, შესა-
წყნარებელი, კარგი: «სათნოა შესწორებულა» *პხ.*, —
«მითუალულა თქვენა ამსუერალა» *გ. ლეგ. 10, 5;*
«აღნათქვამი შენი მან სათნო იყავს» *ფს. 10, 4;* «სათნო
მეფისა—მსახური გონიერი» *ო. იგ. სოლ. 14, 35;* «განიძლი-
და... სათნოსა წესსა ღმრთის-მსახურებისასა» *დ. დ. 12, 28;*
«რად-იგი სათნო იყოს შენ წინაშე, იგიცა ვყოთ» *ო. IV მგ. 10, 5;* «იბუღა, რამდამცა სათნო ეყო ღმერთსა» *შუშ. XIII 11.*

სათნოდ «მითუალულადა»: «სათნოდ მისა და სალ-
ხნებელად მისთვის» *ო.*, — «მითუალულად მისსა, ლხინების
ყოფად მისთვის» *გ. ლეგ. 1, 4.*

სათნოება მოსაწონისობა, სიკეთე, სიმზნე, სიქველე:
«სათნოებათა მისთა ვჰყოფ მარადის» *ც. თ. 8, 29;* «სა-
თნოებისაებრ ნებისა შენისა» *ეფ. 1, 5;* «ვიდოდა გზასა
მამათა თვსასა ყოვლითა სათნოებითა» *არსტ. 87, 12;*
«მან მოიღოს სათნოება» *გ. ზაქ. 8, 13;* «ყოვლითვე სათ-
ნოებითა საცე იყო ნებარი ესე: სიმდაბლითა, სიწმინდო-
ბითა და უმანკობითა» *ი. ე. 21, 13;* «მოსენაენიცა ძმათა სა-
თნოებისათჳს ძმათვე თანა გავიდინა» *ი. ე. 43, 27.*

სათნოების-მოყუარე სიკეთის მოყვარე, სიქველის-
მოყვარე: «ნე ბილო სათნოების-მოყუარე ხარ,
არამედ მათ-მოყუარე იყავ» *მ. სწ. 187, 17. იხ. ყუარება.*

სათნო-ყოფა «ნება», მოწონება, თვალში მოსვლა,
აღკრისი, მოფერება, «ყუარება»; «თავს-დება»: «არა
სათნო კაცმან იყო დაღვრომა» *გ.*, — «არა ინება კაცმან მან
დაღვრომა» *მ. მსჯ. 19, 10;* «შენ სათნო გიყავ» *ლ. 8, 29;* «სათნო-იყო უფალმან სიონი» *ფს. 181, 18;* «უკუე-
თმცა კაცთა სათნო-ეყუარეოდე, ქრისტეს მონამცა
არა ვიყავ» *გაღ. 1, 10;* «ღმერთსა არა სათნო ეყვენეს»
I თეს. 2, 15; «სათნო-იყვის მამამან ძმ თჳსი, რომელი
ჰმონებნ» *ო.*, — «უყუადი კაცი ძესა თჳსსა მსახურელად
მისსა» *პხ., მალ. 8, 17;* «დღმ იგი დიდი არა სათნო ვი-
ყავ» *ო.*, — «დღე დიდი არა თავს-ვიდგა» *პხ., ებ. 1, 18. იხ. ყოფა.*

სათნო-ჩენა «თენება», «დაჭერება», «შეთენება»; სათნოდ
მარნება; კისრება: «სათნო-უჩინდა იგი წინაშე მისსა»
მ., — «სთნდა წინაშე მისსა» *გ. მსჯ. 14, 1;* «სათნო-უჩინ-
და მეფესა... სიტყუად ესე» *მ.*, — «დასჯერდა მეფე გულითა
სიტყუასა ამს» *ო. ეხთ. 1, 21;* «სათნო-უჩინდა სიტ-
ყუად ეზე ამანს» *მ.*, — «შესთნდა ჰამანსა სიტყუად იგი» *ო. ეხთ. 6, 14;* «რამცა სათნო-გინდეს» *ო. I მგ. 11, 10;*
«სათნო-უჩინდა პავლეს მის თანა განსლავა» *საქ. მოც. 16, 8;* «უკუეთუ არა სათნო-უჩინდეს» *გამოსლ. 22, 17. იხ. ჩენა.*

სათოელ-ი იხ. სათუელი.

სათრობელ-ი «თაფლუქი», «იყი»: «სათრობელი
და იყი არა სუას» *ც.*, — «თაფლუქი არა სუას» *DE, ლ. 1, 15. იხ. თრ(ე)ობა.*

სათრომელ-ი «ბადე»: «სდევით-ლა მარჯულ კერძო ნავისა
მაგის სათრომელი ეგე და პპოთ» *ც.*, — «სდევით ბადშ
ეგე მარჯენით კერძო ნავისა მის და პპოთ» *DE, თ. 21, 6;*
«მოზოდა იგი სათხელთა და შეიგრიბა იგი სათრომელ-
სა თჳსსა» *ი. აშ. 1, 15. იხ. თრომა.*

სათუალავ-ი რიცხვი: «უკუეთუ სამე უკმნ რამე საჭიროდ
სათუალავისა მიერ, ცხად უყვის» *მ. ცხ. 82r;* «ნუუკუე
მცირედ-ლა რამე დარჩომოდ არს დღეთა ჩუნთა სათუა-
ლავი» *მ. სწ. 259, 14. იხ. თუალა.*

სათუელი-ი, სათოელი-ი «გრივი», «სატა»; საწყყო:
«შეწიროს... მეთუ სათუელისა (მეთელი გრივისაა
G)» *პხ., რიცხ. 15, 8;* «იყო სათუელ ერთ ქრთილი იგი»
MO, — «იქმნა ვითარ სათოელი ქრთილთა» *გ. რუთ 2, 17;*
«ასი სათუელი იფქლი (თანა გაც)» *ც. ლ. 10, 7;* «იქმნა
ათ სათუელ ქრთილი» *ო.*, — «იქმნა ათი სატა ქრთილი»
პხ., ანკ. 2, 10.

სათუესვე: «გიგალობ შენ, რამეთუ სათქუესვე სახელი
შენი იდიდების» *H—841, 887.*

[სათუშელ-ი] იხ. თქუმა.

სათხელი-ი საჭურველი, იარაღი: «სათხელი და თორნე
შეურაცხის მას რკინაა ბზედ» *ო. თბ. 41, 18.*

სათხველი-ი (სათხველისა) «ბადე»: «მათ მუნქუესვე და-
უტევენს სათხველნი იგი» *ც.*, — «მათ მეყსეულად და-
უტევენს ბადე მათი» *DE, მთ. 4, 20;* «შეთხინედ სათხე-
ველთა მისთა ცოდვილნი» *ფს. 140, 10;* «ვითარცა თევზნი,
მონადირებულნი არიან სათხველითა ბოროტთა» *ო. ეკლ. 9, 12;* «უთხინეს სათხველნი მისნი» *ო. აშ. 1, 17. იხ. თხველა; შდრ. მესათხველ.*

სათხველება თევზაობა: «ისათხველებდეს სათხვე-
ლითა, რამეთუ მთხველარ იყვნეს» *ც. მთ. 4, 18.*

სათხველ[ობა] თევზაობა: «ისათხველიდეს რაა
ზღუასა მას, რამეთუ იყვნეს იგინი მეთევზარ» *მთ. 4, 18;*
«ისათხველიდეს სათხველითა ზღუასა, რამეთუ მთხე-
ვარ იყვნეს» *ც. მრ. 1, 18.*

სათხველობა «თევზაობა»: «წარვიდეთ სათხველო-
ბად» *DE,* — «მივიდეთ თევზობად» *ც. თ. 21, 8. იხ. თხველა.*

სათხველი-ი კავი, ჩანგალი; კედელში სიმაგრისათვის
დასატანებელი ძელი (საბა): «ძელთა სათხველად
უყრობდეს კედელთა მისთა» *ო. II ეზრა 5, 8. იხ. თხეზა.*

სათხო(ვ)ელი-ი «თხოვა», სათხოვარი: «ვითხოვო თქვენ-
გან სათხოველი» *გ.*, — «ვითხოვ მე თქვენგან თხოვასა
ერასა» *მ. მსჯ. 8, 24;* «ვერ მიემთხვა სათხოველსა მას
თჳსსა» *მ. ცხ. 858r;* «მწირად მოგაგოს სათხოელი შენი»
მ. სწ. 145, 10. იხ. თხოვა.

სათხრელი-ი ბარი: «მოიღო სათხრელი... და იწყო თხრად
ადგილსა მას» *საქ. წიგ. II 144, 6. იხ. თხრა.*

სათხრობელი-ი «სათხრობი, საამბობელი, საძრახავი:
«მივსცე გე იგავად და სათხრობელად ყოველთა შორის
თესლთა» *მ. II მშტ. 7, 20;* «სათხრობელმცა ვარ ერი-
საგან ძვრ-ძვრად» *ო. თბ. 81, 80. იხ. თხრობა.*

სათხროლი-ი ბარი; ერო: «სათხროლი, რამდამცა აღმო-
ვთხარ და დაფულ გუამი ესე» *ჰაფლე თებ. 822;* «მოიღო
სათხროლი» *მრთ. S. გამოჩ. ჭუარ. 248, 12. იხ. თხრა.*

სათხპლოვანი-ი ჩანგლით შეკავშირებული, კავე-
ბინი: «ვითარცა-იგი შენებული სახლი სათხპლო-
ვანი ეამსა ძრვისასა არა დაირღვის» *ო. ზარ. 22, 19. იხ. თხეზა; შდრ. სათხპელი.*

საიდუმლო «დაფარული», ზრახვა, აზრი; ეგქარის-
ტია: «საიდუმლოა, რომელი არა გამოჩნდეს» *მთ. 10, 26;*

„არტა საიდუმლოა“ DE,—„არტა დაფარული რაა არს“ C, მრ. 4,22; „არტა საიდუმლოა, რომელი არა საცნაურ იყოს“ ლ. 8,17; „არა არს საიდუმლოა“ C, „არა არს დაფარული“ DE, მრ. 4,22; „გუაუწყა ჩუენ საიდუმლოა იგი ნებისა მისისა“ ეფეს. 1,9; „ვერ ცნეს საიდუმლოა ღმრთისა“ O, სიმბძ. სოლ. 2,22; „მეგობრბა საქმე რამე... წიგნთაგან საიდუმლოთა“ მ. სწ. 201,9; „არასადა დაჰმარხეს საიდუმლოა მოყუისისა თუისისა“ მ. სწ. 287,28; „მასწავე მე, უფალო, საიდუმლოა სიბრძნისა შენისა“ მ. სწ. 21,21; „პნებაეს ზიარებად წმიდათა საიდუმლოთა“ მ. სწ. 41,28.

საინაწე საეარძელი, ბალიში, საჯდომელი: „მოვიდა მეფე იგი ტაძრად... და დაჯდა საინაწესა თუისა“ O, I მფ. 20,25; „ნუ დასჯდები პირველსა საინაწესა“ ლ. 14,8; „განსუენებულად ზინ საინაწეთა და კანდა სუამ და იძინის“ O, I ეზრა, 4,10. იხ. ინაწი.

საისარ-ი საისრე, ისრის სასროლი ადგილი: „მოღებად მიწა და შენებად საისართა“ O, ეზეკ. 21,27.

საისრელ-ი «ისარი», «სატყორცი»: „საისრელითა ესროლის მტერთა“ ps.,—„ისრითი მისითა ესროლის მტერთა“ Frg.,—„სატყორციითა მისითა მშვლიდეს მტერსა“ G, რიცხ. 24,8; „წარეწყმიდო მშვლი შენი ქელისაგან შენისა მარცხენისა და საისრელნი შენი ქელისაგან შენისა მარჯვენისა“ O, ეზეკ. 89,8; „გამოვიდეს ვითარცა ელვა საისრელი“ O, ზაქ. 9,14. იხ. ისარი.

საიფქლე «იფქლისა», ყანა: „ქუეყანასა ამას საიფქლესა და საქრთილესა“ M, —„ქუეყანა იფქლისა და ქრთილისა“ G, II შქ. 8,8; „ყოველნი ველნი და საიფქლენი და საშწყსონი ჩუენნი და მროწელნი და ყოველნი ბანანი ანგროვანთა ჩუენთანი წინაშე შენსა არიან და იქმიე იგი“ O, ივდ. 8,8. იხ. იფქლი.

საკათალიკოზო კათალიკოზისა: „საუდართა შორის საკათალიკოზოთა საინარ არს“ ე. ე. 28,25; „საკათალიკოზოთა არს კრება“ ქ. ცხ. 192, 9. იხ. კათალიკოზი.

საკამუნია, საკამონია: „იქმნის იგი (წყალი) აფსინდსა შინა და საკამუნიასა“ ბ. კეს. ექუს. ლდ. 74,28.

საკაპილო: „გიყოფის სახლი ღმრთისა... სახლ არაწმიდების და საკაპილო“ მ. ცხ. 88v.

საკარ(ა)ნო «სოფელი», ხელისუფლება, წინამძღვრობა: „დავმორჩილა მას... ას ოცდაშვიდ საკარანო სოფლები“ O, —„დაიყრა... ას ოცდაშვიდ სოფელი“ M, ესთ. 1,1; „ას ოცდაშვიდ საკარანოთა მთავართა და ქელმწიფეთა“ O, —„ას ოცდაშვიდ სოფელთა და ქელმწიფეთა“ M, ესთ. 10,1; „ნუ თხოვ უფლისაგან საკარანო“ O, ზარ. 7,4; „საკარანონი გონიერთანი განგებულ... არიედ“ O, ზარ. 10,1. იხ. კარანი.

საკარებ-ი კარები: „საკარებ მათი მორჩუნილი რელითა“ A—846 II მშტ. 4,9. იხ. კარი.

საკაცე ლოგინი: „დასდგიდეს ცხედრებითა და საკაცე-ბითა“ საქ. მოც. 8,15. იხ. კაცი.

საკებენელ-ი: „რაქამ შესევს (სტრომოლოზმან)... საკებენელი იგი თუისა“ ბ. კეს. ექუს. ლდ. 76,18.

საკდემელ-ი შესარცხენი: „არა თუ საკდემელად თქუნდა მიეწერ“ I კორ. 4,14; „საკდემელად თქუნდა გერგ“ II კორ. 11,21. იხ. კდმა.

საკეთე ლოყა, ლაწვი: „ეთართა ნაქრტენი მრეწელისა (ბროწელისა M) საკეთენი შენნი“ O, ქება 4,8; „იტრებლნი მისნი ზედა საკეთეთა მისთა“ O, გოდ. იერემ. 1,2.

საკელრო სამნეო: „დაუტევა თეგზი იგი საკელროსა შინა ქვე მღებარედ ტაბაითა“ მ. ცხ. 424r; „საკელროსა წესი ესრეთ გაეწესა, რამთა საკელსა არა იქმოლინ, გარნა თუ უცხონი იყვნან“ ე. ე. 42,14. იხ. კელარი.

საკერავ-ი შესაკერავი; მკერატელი: „დაუღბო მას ბა-ია და განუშადა მას საკერავი“ მ. ცხ. 72r; „აქუნდა საკერავი, რომლითა ზევნ ბაიასა“ მ. ცხ. 168r. იხ. კერავ.

საკერპო კერპთა ტაძარი, «საზორველი», «ქანდაკე-ბულნი»: „საკერპონი ისრაელისანი მოჰრდენ“ O, —„საზორველი ისრაელისანი მოჰრდენ“ ps., ამოხ 7,9; „მიიწა საკერპოსა მას აპოლონისა“ ფლკტ. 164, 14; „დაეცა... ყოველნი საკერპონი მისნი და ყოველნი ქელთ-ქმნელნი მისნი“ O, —„დაეცა... ყოველნი ქანდაკე-ბულნი მისნი და ქელთ-ქმნელნი მისნი“ ps., ps. 21,9. იხ. კერპი.

საკიდურ-ი «კიდე», კუთხე: „ოლოდ, რომელ შეუარცხეს მაშენებელთა, იგი იქმნა თვ საკიდურთა“ ლ. 20, 17; „არა მოიღონ შეგან ქვა საკიდური“ I, იერემ. 51, 26; „იგი იქმნა თვ საკიდურთა (კიდეთა C)“ მთ. 21,42. იხ. კიდე.

საკითხავ-ი წასაკითხი, წიგნი, სიტყვა: „იგივე საზორველი საკითხავსა მას ძუელისა მჭელისასა ჰგიეს ალუ-ძარცველად“ II კორ. 8,14; „თავი საკითხავისა მის, რომელსა იკითხვიდა“ საქ. მოც. 8,32; „ეპოვე საკითხავ-თა შინა მისთა“ ოქ. 10,1; „ეულისასა ჰქონან საღმრთონი წიგნი საკითხავნი მახარებელთანი და წინაწარმეტყუ-ელთანი და მოციქულთანი“ მ. სწ. 82,28. იხ. კითხვა.

საკირე: „განაღონ საკირე იგი და გამოიხუენნ ჭუალნი მიწისანი“ Sin.—11,818v. იხ. კირი.

საკიცხელ-ი, საკიცხელ-ი «საძაგელი», «საციხელი»; სასაცილო, დასაციხელი: „შემრაცხე მე საკიცხელად მათა“ G, —„შემრაცხეს მე საძაგელად მათა“ L, ფს. 87,9; „იეკმენითა ჩუენ... საკიცხელ გარემოსთა ჩუენთა“ ფს. 78,4; „საკიცხელ იქმნეს ღმერთნი“ ფლკტ. 158,9; „მეწა გარდაისხთ საკიცხელად თქუნდა“ O, მიქ. 1,10; „საკიცხელითა შიშითა დასნეულდეს“ O, —„საკიცხელითა შიშითა დასნეულდებოდეს“ ps., სიმბძ. სოლ. 17,8; „საბასრავ და საკიცხელ კაცთა“ მ. ცხ. 453v; „საკიცხელ იქმნა აპოლონი“ ფლკტ. 144,88; „საკიცხელ იყვნენ მისანნი“ O, —„საკიცხელ იქმნენ მისანნი“ ps., მიქ. 8,7; „საკიცხელად იყვნენ პირსა ზედა ჭუეყ-ნისასა“ I, იერემ. 8,2. იხ. კიცხევა.

[საკლებელ-ი] იხ. კლება.

საკლველ-ი «მსხუერპლი», საკლავი: „დასწყვიდა სოლო-მონ... საკლველები“ A—670, II მშტ. 7,5; „ნუ სა-კლველებსა და მსხუერპლებსა შემოწირედიოთ ჩემსა“ საქ. მოც. 7,42; „შეწირის... ვითარცა ცემლი იგი საკლ-

ველისა მის ცხოვრებასა O, — „შეწირს... ვითარცა ცმე-
ლი მსხუერპლისა მცხოვრებისა G, ლეიტ. 4, 20;
„დაჲსა საკრებლები O, დაბ. 42, 18. იხ. კლე.

ბაკრებელ-ი „ფასის-საკრები“, სალარო: „ოქრომთა
აღვსენ საუნჯენი შენნი და საკრებელნი შენნი შენ
მადამ O, — „ოქრომთა აღვსენ საუნჯენი შენნი და ფასის-
საკრებნი შენნი“ მხ. ვეფ. 28, 18. იხ. კრება.

ბაკრებულო მონასტერი, სავანე; სამონასტრო, სა-
ზოგადო: „აღწმენს უღაბნათა აღვსა საკრებულთ-
ნი მათათჳს“ მხ. 70, 80; „ბერი ვინმე მკდომარე იყო სა-
კრებულთა მონასტერსა“ მ. ცხ. 118r; „წარგავლინენ
თქვენ მის რომლისაჲ საკრებულთაჲსა“ მ. ცხ. 94r;
„უცუეთუ საკრებულთა რამდენ არს (საქმე), მათა უცემს,
რომელთა აქენ მის საქმისა შეცნობებაჲ“ ი. ე. 88, 5. იხ.
კრება.

ბაკრევი-ი „ბორკალი“, „კრულება“, „სამურუელი“,
„ნაწევარი“: „შეკრეს იგი საკრევილებითა რელი-
საჲ G, — „შეკრეს იგი ბორკილითა რელისაჲ M,
მხ. 18, 21; „ყოველი ფიცი საკრევილისაჲ G, — „ყოველი
ფიცი კრულებისაჲ“ მხ., რიცხ. 80, 18; „არა დაკრულ
იყოს საკრევილითა მის ზედა G, — „არა იყოს შეკრული
და სამურუელი მის ზედა“ მხ., რიცხ. 19, 15; „განხუ-
თის საკრევილი“ ლ. 8, 29; „საკრევილი მათნივინ გან-
ქსნა“ O, იოხ. 89, 5; „კრულნი ყოველნივე საკრევილითა
რელისაჲ“ ანდ. ანდ. 192, 17; „განივსენ საკრევილი
ვეე ქელისაჲ შენსა“ I, მხ. 52, 2; „შემუსრეს უღელი და
განხუთნეს საკრევილი“ I, იერმ. 5, 5; „საკრევილი
მისა—ვითარცა ზმირითის ლოდი“ მხ., — „ნაწევარი მისი
— ვითარცა მყარი ლოდი“ O, იოხ. 41, 8.

ბაკრძალავი-ი მოსარიდებელი: „ვეზრახებოდით ოდესმე
ბირთა საკრძალავთა“ მ. ცხ. 154v; „ესხადი მტერი
ოდესლად საკრძალავ არს“ A—82, 811. იხ. კრძალვა.

ბაკრდინელი-ი: „აღიბს მუცე მე, ცოდვილი ესე, და მასწავლე მე
არა საკრდინელად“ ფლტ. 156, 17. იხ. კრდობა.

ბაკრეთელი-ი მკვეთელი (იარალი): „მოვიდა მკურნალი
იგი აღთქმისაგან თჳსისა საკრეთელთა თანა თჳსთა და
მსხუელთა, რამთა გაძლავებუთს თერჯი მისი“ მ. ცხ. 171v.
იხ. კრება.

ბაკრ(ე)რთხი-ი საკლავი, შესაწირავი, ყოველად დასა-
წუელი: „რამთაჲ შეწირეს მას ზედა საკრერ-
თხი“ O, I ეზრა 5, 49; „საკრერთხი ცოდვათათჳს
არა ითხოვე“ C, ფხ. 89, 7; „ყოველნი ოთხეკრნი ვერ
კმა არიან საკრერთხად“ O, — „ყოველნი ოთხეკრნი
ვერ კმა ყთვდად-დასაწუელად“ მხ., მხ. 40, 10;
„სათნაჲმ გუყოფით შენ, ვითარცა საკრერთხი ვერძ-
თაჲ“ მართ. S. ბ. კეხ. 40-თხ. 120, 12; „შეწირეს მას დღე-
სა შინა საკრერთხებში დიდ-დიდებში“ O, ნემშ. 12, 29.

ბაკრთარი-ი კერძო, თავისი; დაახლოებული: „გან-
ლა-იონნეთ საქმენი სოფლისანი, საკრთარი და საერთა-
დანი“ მ. ხფ. 118, 25; „საკრთარად გავზარდე ზუარავი
ესე, ვინმეცა იყო მოზარე“ Q—240, 219; „არარაჲ განიხ-
მის საკრთარად თავისა თჳსისა, არამედ ყოველი, რომელი
აქენ, სხუათათჳს კნებან“ მ. ხფ. 238, 8; „(იოანე) იყო...
ფრად საუერელი და საკრთარი... დავით კურამალატი-
საჲ“ ი. ე. 18, 1; „ფიდაჲ წარჩინებულ იქნა გიორგი წინაშე

რომანოზ მეფისა და დიდად საკრთარი და პარტიკულ-
ი. ე. 80, 19; „პარტუა... განმზარბთა და საკრთართა თჳსთა“
S—1141, 518.

საკრთარი-ყოფა დასაკრთრება, თავისად გახდომა:
„საკრთარი-ყოფა ორნი იგი ძენი იოსებისნი“ იხ. რომ.-
კურთხ. ისაჲ და იაჲ. 48, 8.

საკრთრება კრთვნილება, თვისება: „ნაყოფთა მათთა
(ხეთა) სიმრავლე ვინ მიუთხრას, გინა თუ ბატი მათი და ფერი
მათი, ანუ საკრთრებაჲ გემოდსა მათისაჲ“ ბ. კეხ.-ეჭუხ.
დღ. 78, 20. იხ. კრთნა; შესაკრთრება.

საკრმეველი-ი „სულნელი“, საკმეველი; საკმეველის
ხე: „შეგრაგნეს იგი მზურათა საკრმეველითურთ“ C, —
„შეგრაგნეს იგი ტილოებითა, არდავებითა, სულნელთა მათ
თანა“ ი. 19, 40; „აპრონ და ძენი მისნი აკრმეველს საკრმე-
ველსა“ M, I 53b. 6, 49; „რამათი იგი აღივსო საკრმევე-
ლითა“ I, მხ. 6, 4; „მოიღეთ... ფურცელი მურტისაჲ სა-
კრმეველთაჲ“ M, ნემშ. 8, 15. იხ. კრმელი; სასაკრმეველი.

საკრმეველი-ი „ბომონი“, სამსხვერპლო: „სცვიდენ
მღვდლობასა მათსა და ყოველსაჲ საკრთხეველისაჲსა
(ყოველთა ბომონისათა G)“ მხ., რიცხ. 8, 10; „აღ-
მართეს საკრთხეველი და შეწირეს შესაწირავი“ ვარ.
817; „დაამკურთხეს და საკრთხეველი“ M, II 53b. 84, 7;
„რომელმან ფუტოს საკრთხეველსა, არარაჲ არს“
მთ. 28, 18; „საკრთხეველი კეთათჳს აღშენებულ არს“
მ. ხფ. 55, 11. იხ. კრთხევა.

საკრთხეველის შესამოსელი-ი: „საკრთხეველის
შესამოსელი—ოქრო-ნემსული“ ი. ე. 82, 27. იხ. მოსა.

საკრთხეველი-ი განსამრთლებელი, გამკურნავი; წა-
მალნი: „წამლისა მის საკრთხეველისა გემოდს ზილად“
მართ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 110, 5; „გარე მივაქცეთ წა-
მალთა მათ... საკრთხეველთა“ მ. ცხ. 48r; „თუალთა
ტყვილი შემეღვა... და საოლავი და საკრთხეველი არა
მაქუნდა“ ლიხ. 87, 20. იხ. კრთხევა.

საკრფხებელი-ი წაფურცლის-ზედა: „ანუ არა უმკო-
ბეს არსა საკრფხებლები ეგე ვერგმისი, ვიდრედა სასთუ-
ლებელი აბეზერისი“ M, — „ანუ არა უმკობესობს წაფურ-
ცლის-ზედაები მისი, ვიდრე სასთულე ფიხიარისი“ G,
მხ. 8, 2. იხ. კრფხალი.

საკრფხი-ი თმის საკრავი, სათმურნი: „მოუღოს... საკრ-
ფხი და ვარლუბი და საცხინელები“ O, მხ. 8, 18.

საკრველი-ი „განკრევა“, „საშინელი“: „დაუკრდა მათ
საკრველითა დიდითა“ C, — „განკრევაბოდა მათ გან-
კრევაბითა დიდითა“ DE, მრ. 5, 42; „განსაკრველნეს
უფალმან... წყლენი დიდნი და საკრველნი“ G, — „გან-
ძლიერნეს უფალმან... გუგენი იგი დიდ-დიდნი და საშინ-
ელნი“ M, II 53. 28, 50; „ყო საკრველი და სასწული
ქუეანასა ზედა“ C, ფხ. 45, 9; „ყო საკრველი შორის
ერსა მისსა“ O, ზირ. 84, 9; „ძილი საკრველი დაედვა
მას ზედა“ ფლტ. 160, 25; „გოგვრდინ საკრველი“ O,
238, 1, 5; „არს საკრველ წინაშე თუალთა ჩუენთა“ მთ.
21, 42; „არა საკრველ არს, უკუეთუ თქვენ არა იცით“
მართ. S. კ. იერ.-მარტულ. 188, 10.

საკრველად საოკრად: „გიოდოსი შენ საკრვე-
ლად მარქვენე შენი“ ფხ. 44, 5. იხ. უსაკრველესი.

საკვრელები საოცრება: იხილეს... საკვრელებანი იგი, რომელ კნენა C, მთ. 21,16; ამოუთხრა მე ყოველი საკვრელები შენი ფხ. 9,2; აწ გერწმენა, რაჟამს ვიხილენით საკვრელებანი მისნი ფლბ. მოც. 9,8. იხ. გვრება.

საკვრელები-მოქმედი-ი საკვირველმოქმედი: „უმეტესობა იგი ურემე უფალს საკვრელები მოქმედსა“ მთ. S. გ. იერ.-აღდგ. 107,18. იხ. კნენა.

საღაბია: „ნარკი და მსგავსი ამინი, რომელსა პრქან სალაბია“ მ.-კნს.-ეჭუს. დღ. 80,26.

საღაშქრო სამხედრო: „დიდი თორნიკ წყობათა შინაღზრდილ იყო და საღაშქროთა საქმეთა“ ი.ე. 21,24. იხ. ლაშქარი.

საღმობელი-ი: „შთაგონ წმიდა იგი საღმობელსა გირსახოსას“ Sin.—11,317r. იხ. ლობა.

საღმუნ-ი მაღალი: „არა არს საღმუნი დასადებელ“ I, ეხ. 1,8; „არცა საღმუნი კერნებდა მათ“ O, სიბრძ. ხოლ. 10,11; „არა არს საღმუნი დასადებელი... არცა შესახუველი“ A—82,282.

საღერკოლოტო „შემდგომი სამეფუთა, მეორე, დეცტელარი: „საქდომელსა საღერკოლოტოსა ქდა იგი“ O,—„შემდგომი სამეფუთა საყდარი დაეყრა“ M, იხ. 10,11. იხ. ლერკოლოტი.

საღერწავ-ი ცალი: „მოიწიოს თქუენი საღერწავი სთულდ“ G, ლევიტ. 26,5; „რომელნი-იგი იხარებდეს საღერწავსა ზედა“ I, ეხ. 9,8. იხ. ლეწვა.

საღმობა (ქირი), ტკივილი: „საღმობათა (ქირთი C) ჟოხოხთისათა მომიცეს მე“ ფხ. 17,8; „საღმობანი ჩემნი განმახლდეს“ ფხ. 88,8; „რომელნი კმპაზბერსა საღმობისასა“ ფხ. 196,2; „საღმობასა მას წყლულებისა მათისას ულხინოს“ I, ეხ. 80,28; „ესე ყოველი დასაბი საღმობათა არს“ მთ. 24,8; „საღმობათა შემპარეს მე ვითარცა შობადი“ I, ეხ. 21,8; „საღმობა გულისა ჩემისა აღმრავს მე სიტყუად“ H—841, 829; „არა მოიხსენიან მწუხარება და საღმობა“ O, I ეჭრა 8,20; „პური შენი საღმობით კამე“ O, ეჭყ. 12,18; „რათა არა გრძელად სიხმედ გარდაეცეს მას საღმობა მისი“ მ. სწ. 102,8; „არა რას საჩუბელ არს მეურნალო სახელით, რომელმან ვერ შეუძლოს განდევნად საღმობა ქორცთავან“ მ. სწ. 167,22.

საღმობიერი-ი ტკივნეული, (ღმობიერი): „მწვევა წევა საღმობიერი“ III მგ. 2,24; „საღმობიერი არს წყლულება ეგე შენი“ I, იერემ. 10,10; „ტიროდა საღმობიერთა გულითა“ ფლბ. 149,9; „მოგუენა ჩუენ ქელთა ბენებასა საღმობიერსა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 101,1. ისმინეთ... საღმობიერთა“ pხ.—„ისმინეთ... ღმობიერთა“ O, ეხ. 21,10. იხ. ლობა; სტოპკაღმობიერი.

საღმუნ-ი იხ. ფსალმუნი.

საღმუნება იხ. ფსალმუნება.

სალოცველ-ი თთაყუანის-საცემელი, სალოცავი: „სახლ... სალოცველ ვრქუს“ DE.—„სახლ თთაყუანის-საცემელ ეწოდოს“ C, მრ. 11,17. იხ. ლოცვა.

საღტე, სავლტე: „შეეახენ მას საყურნი და საღტენი ქელთა მისთა“ O, დაბ. 24,47; „აღუპადე... საღტე

მელას მისსა“ O, II მგ. 1,10; „მოუხენა დავით საღტენი იგი ოქროსანი“ O, II მგ. 8,7.

საღმინებელი-ი განსაწმედელი; მისატეველი: „აგრილობდა საღმინებელსა მას“ ბებრ. 9,6; „აიღობანი იგი შექელსა და საღმინებელი იგი მას ზედა“ O, გამოხლ. 81,7; „მისცა... სახე... სახლისა საღმინებელისა“ M, I 57ბ. 28,11; „საღმინებელად სულთა თქუენთათს“ O, გამოხლ. 80,18. იხ. ლინება.

სამ-ი 3: „სამ დღე და სამ ღამე“ მთ. 12,40; „სამ ისაჲ არს ლომისა“ ფიზ. II 11; „შემდგომად სამისა დღისა მოვიდა ვარსქენ პტიახში“ შუშ. IV 8; „ეითარ იყო ვრმა იგი სამის წლის“ ღშობ. 187,1.

სამივე 3: „სამთავე მათ ნეტართა უბრძანა დამარხება“ ოზ. 120,80.

სამ და ორმოც-ი (ორმოცდა სამი), 43: „იქმნა აღხილვა სამ და ორმოც ათასეულნი“ G,—„იყო აღხილვა მათი ორმოცდა სამ ათას“ pხ., რიცხ. 26,7.

სამი ათეული-ი O, 3: „სამი ათეული სამინდოესა“ G, რიცხ. 28,12.

სამნი და ოცი და ას-ი (ას ოცდასამი), 123: „იყო სამთა და ოცისა და ასისა წლისა“ G,—„იყო ას ოცდასამ წლას“ pხ., რიცხ. 23,29.

სამ ნაწილად განყოფა (განსამწილება): G, II მგ. 10,8. იხ. შესამე, შესამედ, შესამედი, ნასამალი, ოცდასამი, სამება, სმნერი, სმნელი.

სამაგლარი-ი სეცტის თავი: „სუეტთა ზედა სამაგლარი-ბი ქოთარეთსა მას“ II 57ბ. 4,12.

სამაგელ ეშმაკთა მთავარი: „ეიხილე სამაგელ ყოველსა თანა მედრობასა მისსა“ მ. ცხ. 161r; „მე სამაგელ ვარ და სატანა“ მ. ცხ. 800r.

სამალავ-ი, სამალველი-ი სორო, დასამალავი: „იქმნეს... სამალავები მათა შინა და ქუბაბი და დაყიდებულები“ G, მსგ. 6,2; „და-მე-ვალოსა კაცი სამალველსა“ O, იერემ. 28,24; „აქუნდა ბერსა სამალავი“ მ. ცხ. 146v. იხ. მალვა.

სამამაკაცო მამაკაცისა: „სამოსლითა სამამაკაცოთა (მოვიდოდა)“ მ. ცხ. 186v. იხ. მამაკაცი.

სამამო მამაკაცისა; მონასტრის მამასახლისის სადგომი: „შეიმოსა სამოსელი სამამო“ ანდ.-ანტ. 222,4; „სამამოს მიიყვანნის და უბრძანის განრთხამ“ ი.ე. 26,18. იხ. მამა.

სამარადლო (ზმარადლიონი): „შემკობითა შინა ოქროსად-თა ბეჭედი სამარადლოსა“ pხ.—„ოქროსთა ლესულსა შთასაჲმელი თუალი ზმარადლიონი“ O, ზირ. 85(82),8.

სამარადისო მუდმივი, ყოველდღიური: „მოვიდა სამარადისო მამისაჲ“ ფიზ. II 24; „პური ჩუენი სამარადისო მამე ჩუენ დღეს“ C, მთ. 6,11; „აღასრულებდეს სამარადისოსა კანონსა“ შუშ. 1 28.

სამარადისოდ (მარადისა): „ცეცხლი სამარადისოდ ეგზებოდის“ G,—„ცეცხლი მარადის ეგზებოდის“ M, ლევიტ. 9,18; „წლითი-წლად მსხერპლსა შესწირედ სამარადისოდ“ ბებრ. 10,1; „რომელი უკუე ქუეყანისა საქმეთაჲნი“ ჰეიეს სამარადისოდ“ მ. სწ. 8,19. იხ. სამარადისო.

სამარე «საფლავე»: „მამსკავცხელ ხართ სამარეთა განგლოწნალთა (საფლავეთა განგოზილთა DE)“ C, მთ. 28,27; „დაღვა იგი გამოკუთხილს მას სამარესა“ C, — „დაღვა იგი საფლავესა გამოკოდილს“ DE, ლ. 28,53; „კამარენა მათნა ეთარსა სამარე აღებულა“ I, იერემ. 5,18; „შევიდა სამარესა ერთსა და დაჰესა კარი სამარისაჲ მას“ მთ. A, ანტ. ლ. 28r. იხ. სამარობანი.

სამართალი-ი «მშვედრი», «საშველი», «მართალი»,

სამართლე, კანონი, სისწორე: „სამართალთა ჩემთა ჰყოფდეთ“ ps.—„მშვედრნი ჩემნი ყვინთ“ G, ლევიტ. 15,8; „გზანი მისნი სამართალ (არაინ)“ I, — „გზანი მისნი მართალ (არაინ)“ O, დან. 4,84; „ვიციით, რამეთუ სამართალსა (მართალსა DE) იტყუ“ ლ. 20,21. „ესე სამართალები არს, რომელი წინა დაუდგა მათ“ O, გამოსლ. 21,1; „ჰყუ სამართალი ჩემი და მშვედრი ჩემი“ ფს. 9,5; „ჰატყესა მეფისასა სამართალი უუერს“ ფს. 88,4; „სამართალი ღმრისაჲ დაამტკიცა ძეთა ზედა“ O, ზარ. 8,8; „სამართალთა მისთა (თხითა I) სამართალნი (სამშველი I) მისნი მიუხენეს“ საქ. მოც. 8,38; „არა გამოვლს სრულად სამართალი“ O, აფს. 1,4; „სამართალნი შენნი ტყაპლ არაინ“ ფს. 118,80; „სამართალსა არა შეიღეს“ I, იერემ. 5,28; „ქმნა იოსია სამართალი წინაშე ევლასა და ეიღრდა ყოველთაგანთა დავითის, მამასა თესისათა, და არა მიატია ბრცა მარჯულ, არცა მარცხლ“ O, IV მფ. 22,2; „სამართალი წარმართთა მან მოუბრას“ მთ. 12,18.

სამართლობა შეჩივრება: „შევისტიროდით და ვესამართლებოდით მეფეთა“ ი.ე. 52,24.

სამართლობა ჩივილი: „ლავრისა სამართლობასა და დამტყუებას თანა-მოლუწე ექმნეს“ ი.ე. 54,12. იხ. მართალ.

სამარის-მმარცუველი-ი საფლავის გამმარცველი: „რაჲსათეს სამარის-მმარცუველთა მათ დარჩი“ მთ. D, კ. იერ. — აღდგ. 115. იხ. მარცუვა.

სამარიტელი-ი სამარიელი (პალესტინიდან): „სამარიტელი ვინმე წარვიდოდ“ ლ. 10,88.

სამარობანი-ი «სამაროვანი», «საფლავები»: „იხილენ გზანი შენნი სამარობანსა (სამაროვანსა O)“ I, იერემ. 2,28; „გამოვეგებოდა მას სამარობანი თკი“ C, — „მოვეგებოდა მას საფლავებისაგან კაცი“ DE, მრ. 5,2; „განხვლე შენ სამარობანსა შვილთა მათთას“ O, იერემ. 10,2. იხ. სამარე.

სამარტული, სამარტყრე მარტვილთა სახელობის ან აღსრულების აღგილი ნაგებობით: „ალაშშნა სამარტყრე“ მსკ. 80,10; „იყუნეს მამინ რომელნიმე მონასტერნიცა და სამარტყლენი“ საქ. წიგ. II 186,40; „მამან შეწან აღმართა სამარტყლენი“ შუშ. IV 21. იხ. მარტული.

სამარხავი-ი, სამარხო საფლავე, სამარე, საცავი: „დაღვს იგი სამარხო სა იხიბოზიბრასა“ იფტ. 121,26; „დაჰმარხეს იგი ჩემსა მას ახალსა სამარხო სა“ ბოგნ. ხტეფ. 680; „დაწვე სამარხო სა ზედა წმადათა მამათასა“ მ. ცხ. 160r. იხ. მარხვა.

სამას-ი: „ჩერ-იყო განსყიდად ნელსაცხებელი ესე სამასის დრაქენის“ C, მრ. 14,5; „სტეს კუერთხითა სამას ოლენ“ შუშ. VIII 22.

სამგზის სამეგრე, სამეცე: „სამგზის უერ-მყო მე“ მთ. 28, 84; „მარქე მე, სამგზის წყეულო“ ფლტ. 188,8; „მოიწია... სამგზის სანარტელისა შუშანიის ზედა წყულუბაჲცა“ შუშ. XV 2. იხ. -გზის.

სამლაბიო საგლეხო: „შეიმოსეს... სამოსელი სამლაბიო“ H—811, 565. იხ. მლაბიო.

სამლღევრო: „სამლღევროსა მათსა ზედა შესწირენ საკურთხეველსა ზედა“ II 576. 18,11. იხ. ლღე.

სამე მამ, აბა, მამსადამე, სადმე: „ცოლო სამე შენი არს რებეგა“ O, დან. 26,9; „მო-სამე-ჰკალ“ O, III მფ. 20, 40; „ცულად სამე განვიმართო თავი ჩემი“ C, ფს. 72,18; „მე ვთქუ, ღმერთნი სამე ხართ“ ფს. 51,6; „მენება, რამთა უცხოებასა სამე წარვიდე“ ი.ე. 24,18.

სამემცა: „უღმერთო სამემცა ვიყვინთ“ ფლტ. 185,26.

სამემა: „ლიღებამა შენდა, სამემაო წმიდაო“ შუშ. ბ III 8. იხ. სამი.

სამეოც-ი, სამემოც-ი 60: „მისცემდა ნაყოფსა... სამეოცსა“ მთ. 18,2; „ნაყოფი გამოილიან... ერთმან სამემეოცო და ერთმან ასი“ C, მრ. 4,20; „ჰქურთვადმცა შერაბულ არს, ნუ უნაკლეს სამეოცო სა წლისა“ I ტიმ. 5,9. იხ. ასსამეოცი.

სამეოცდაათ-ი 70: „ყოფილ სამეოცდაათ წლის, და გამოიყვანა ერთი იგი“ იბ. რომ.-კურთხ. მოს. 118,15. იხ. ათო.

სამეოცდაათექუსმეტ-ი იხ. ორას სამეოცდაათექუსმეტი.

სამეოცდაათჯერ შვდგზის შეიღვეც სამოცდაათჯერ: „არა გეტყუ შენ ვიღრე შვდგზისამდე, არამედ სამეოცდაათჯერ შვდგზის“ მთ. 18,22. იხ. -გზა.

სამეოცდაათორმეტ-ი 72: „ამისა შემდგომად გამოაჩინა უფალმან სსუანიცა სამეოცდაათორმეტნი“ ლ. 10, 1. იხ. ათორმეტი.

სამეფო, სამეფო სახელმწიფო, სასახლე; მეფისა, მეფური, მფლობელი: „ყოველი სამეფო ფოჲ, გავთული თავსა ზედა მისსა, აღოვრდის“ C, მთ. 18,25; „არცა განიყვნენ მერმე სამეფო ფო ღოღ ორად“ I, ეფეკ. 87,22; „მძლავრ მოიყვანეთ იგი სამეფო ფოღ“ რიფს. 171,2; „გზამ სამეფოჲ განვეულო“ G, რიცხ. 20,17; „ჰქოროდ შეიმოსა სამოსელი სამეფო ფოჲ“ საქ. მოც. 12,21; „განიძარცვა სამეფო ფოჲ იგი სამეფო“ ფლტ. 187,22; „შეუღსა აღასრულებთ სამეფო ფოჲ“ იაკ. 2,8; „დაჰდა საყდართა სამეფო ფოჲ“ მ. სწ. 77,28; „ჰკარად სამეფო ღოღ წარემართა ვარსკენ პიტახში“ შუშ. I 6; „გამოიჩინა ეზრა კაცი, მღღელნი და მფლობელნი (სამეფო ფოჲ O)“ I, I ეზრა 9,16.

სამეძეო სამეძავო, საროსკიპო: „სამეძეოღ შემზადა სახლი იგი“ მ. ცხ. 420r. იხ. მეძავი.

სამზარაულო, სამზარეულო საკმლის მოსამზადებელი სახლი; სასაკლაო, საყასბო: „სამზარაულოჲ, კმნული ქეუშე კერძო“ O, ეფეკ. 46,28; „შევიდის მამამ სამზარეულოს და უკუეთუ კომბონი იხილის ცეცხლის კიდესა, იგიობის მზარეულისაგან“ ი.ე. 40,26; „რომელი სამზარაულოს იყიდებოდის“ I კორ. 10,26. იხ. მზარაული.

სამშერელო-ი მარჯ. 240^რ. იხ. მზერა.

სამშერი-ი, სამშერიო «სადარ(ა)ნო»: «აღდგომით სამშო-
რისაგან და მივედით ქალაქად» G, — «აღდგომით სადარ-
ნო მისგან და შევდეთ ქალაქად» M, ისუ 5, 8, 7;
«ქმნეს მისთვის სამშორო» M, მსჯ. 9, 25; «სადა-იგი
აგაზაკთა სიმრავლე დამალულ იყოს საზურგესა ამაჲს, სამ-
შოროსა სულთა უკეთურთაჲსა» მ. სქ. 128, 4.

სამშერიელო-ი: «უხილენ სამშერიელნი იგი ემმაჲსანი»
მარჯ. 258^ვ. იხ. მზერა.

სამთავრო «სოფელი», «სატრაპეზობა»: «მოვიდა ფეს-
ტოს სოფელსა (სამთავროსა ჲ) მას» ხაქ. მოც.
26, 1; «დაუტევნა უფალმან... ხუთნი ესე სამთავრონი
უცხოთესლთანი» pხ., — «დაუტევნა უფალმან... ხუთნი სატ-
რაპეზობანი უცხოთესლთანი» G, მსჯ. 8, 3; «არა დამარ-
ხეს თჳსი იგი სამთავრო» იუდა 1, 0. იხ. მთავარი.

სამთესა: «ესე განდებულ სამთესაჲ მდინარის-კიდეჲსა
მას» იბ. რომ.-კურთხ. მოხ. 118, 7.

სამთხოვლო მთხოვლისა, მათხოვრისა: «შეიმოსა სამო-
სელი სამთხოვლო» მ. ცხ. 814^ვ. იხ. თხოვა.

სამით-წლითგან-ი სამწლიანი: «სამით-წლითგანისა
და უზეშთაჲსისა» II წმტ. 81, 10. იხ. წელი.

სამიმდგმო «სამარადისო»: «რომელ არს ყოვლად-დასა-
წუფი სამიმდგმო» G, — «რომელ არს მრგულიად-დასა-
წუფელი სამარადისო» pხ., რიცხ. 28, 23. იხ. მიმდგმი.

სამინდო ფქვილი გამტკიცული: «მესუარე სამი საწყა-
ული სამინდო და ქმენ ყურბეული» O, დაბ. 18, 8; «სა-
მინდო და ზეთი და თაფლი ჰქმამე» O, ეზეკ. 16, 18;
«მოეცემოდ მას დლით-დღედ სამინდო ათორმეტი გრი-
ვი» O, დან. 18, 3.

სამისწველი-ი ცრუ წინასწარმეტყველება: «სამისწ-
ველი იქნა შინა მათაჲ» G, რიცხ. 22, 7.

სამისწობელი-ი «სამისწო»: «მარჯუენით მისსა იყოს სა-
მისწობელი იერუსალმდ მიმართ» O, — «მარჯუენით
მისსა იქნა სამისწო იერუსალმსა ზედა» pხ., ეზეკ.
31, 22. იხ. მისანი.

სამისო მისთვის შესათერისი: «უქადე ჰურბერი ერთი
სამისო» შუშ. I 8.

სამკალი-ი მოსამკელი; ძნა; ნამგალი: «სამკალი ფრიად
არს» მთ. 9, 87; «ჰმკიდეთ თუ სამკალსა ყანასა შინა შენსა,
დაგიმთეს მუნ მკელეული» G, II მქ. 24, 10; «სამკალი
შენი და სასუთელეული შენი დაითრგუნო» O, ეს. 16, 9;
«შეგრიბოს სამკალი მდგომარჲ მკლავითა თჳსითა» I, ეს.
17, 5; «სადა არს სამკალი მავისი?» ფლკტ. 184, 26.
იხ. მკა.

სამკაული-ი «სამოსელი», მორთულობა, ტანსაცმელი:
«მური, შტახსი, კასიაჲ სამკაული საგან შენისა (სა-
მოსელთაგან შენთა ჲ)» ფხ. 44, 9; «სამკაული სა-
წილ თავისა სიმტკიცე მოგიდეს» I, ეს. 8, 24; «ვითარცა
საღლი, შემამო მე სამკაულითა» I, ეს. 61, 10; «განრცხეს
ღვნითა სამკაული თჳსი» იბ. რომ.-კურთხ. მოხ. 68, 14;

«შთაიცუა იგი ვითარცა სამკაული დიდებისაჲ» O, ზირ.
27, 9; «რაგნათჳს მუწამელ არს სამკაული შენი?» I, ეს.
68, 2; «მიუძღუნაო სამკაული ესე მისი?» შუშ. VII, 27.
სამკედელი-ი სამკუთხელი: «მოიღო ღმერთმან ბეჭედი იგი
სამკედელი და დაბეჭდა სამარჲ იგი» ადამ. 21, 27. იხ.
კედელი.

სამკეცი-ი სამრიგად: «რამეთუ სამკეცად იყო (სტო-
ნი)» O, ეზეკ. 42, 6. იხ. -კეცი.

სამკლავე: «შეისხნა სამკლავენი და სალტები და ბეჭდები
და საყურნი» O, ივდ. 10, 4. იხ. მკლავი.

სამკულრო სამკედრო: «წარმოიღუნა ნელსაცხებელისა
ცხებაჲ ჯორტა ჩემთა სამკულრო მისა მის შესამოსელად»
მარ. 14, 8; «მიუტევე მავას, რამთა ღლესა მას სამკულრო-
მისა შემოსისა ჩემისათჳს დაჰმარხოს ეგე» O, 12, 7. იხ. ქუ-
ლომა.

სამკურნალო საექიმო: «სამკურნალო განდებულ
არს» მართ. C, ოქრ.-უძლ. შვ. 519; «ესე არს სამკურნა-
ლო კაცისაჲ» მ. ცხ. 805^ვ; «არა გარე მივაქცევ სამ-
კურნალოსა სელთასა» მ. ცხ. 40^ვ. იხ. კურნება.

სამკვდრებელი-ი «დამკვდრება», «მკვდრობა», «საყო-
ფელი», «დანაპყრობი», «მემკვიდრეობა», «საცხოვრე-
ბელი, მამული: «მოვედით... ქუეყანად სამკვდრებე-
ლისა თქვენისად» M, — «წარედით... ქუეყანად დამკვდ-
რებისა თქვენისად» G, ისუ 5, 22, 4; «ყოველი ქალაქები
ლევითელთა შორის სამკვდრებელისა ძეთა ისრაელ-
ისათჳს» pხ., — «ყოველი ქალაქი ძეთა ლევისთა დანაპყ-
რობისა ძეთა ისრაელისათჳსა» G, ისუ 5, 21, 41; «მიუძ-
ღუნე იგი ყოველთა საზღვართა სამკვდრებელისა ისრა-
ელისათჳს» M, — «წარვეც ყოველსა საზღვარსა მკვდრობისა
ძეთა ისრაელისათჳსა» G, მსჯ. 20, 8; «სამკვდრებე-
ლი მისი გარემო არს მისსა» T, — «საყოფელნი მისნი მის
თანა» L, ფხ. 121, 8; «დადებართ სამკვდრებელი იგი
მისი» მთ. 21, 88; «ტომი დანისი ეძიებდა სამკვდრე-
ბელსა თავისა თჳსისასა დამკვდრებად» M, მსჯ. 18, 1;
«მიგინე შენ ყოველნი წარმართნი სამკვდრებელად
შენდა» ფხ. 2, 8; «ნუქუე ქუბანი აფთართანი ჰყენე სამკ-
ვდრებელად ჩემდა» ფიშ. XXVIII 10; «რომელსა მე მივსცემ
ძეთა ისრაელისათჳს სამკვდრებელად» G, II მქ. 22,
48; «სამკვდრებელი მათი და საყოფლები მათი» M, I
წმტ. 7, 28; «ენება... დაპყრობაჲ სამკვდრებელისა ჩუ-
ნისაჲ» ი. ე. 51, 87. იხ. მკვდრი.

სამწკეცი-ი სამმეგი: «ქმნა... სამწკეცად გარემო-
წმნისელი ოქროჲ თითოეულად ფარებსა მას» O, III მფ.
10, 17; «ნავი, რომელი ჰპროდის სამწკეცთა მათ ღელ-
ვა-ტეხილობათა ზღასათა» მ. ცხ. 158^ვ; «იყო აღძრებაჲ სამ-
წკეცთა მათ ღელვათაჲ» Sin.—11, 388^რ. იხ. -კეცი.

სამწო «გასაგებელი», «დგომა», საგამგეო, მდგომა-
რეობა; «მნობა»: «რაჲმს გარდადგე სამწოსა ამაჲს
(მწობისაგან DE)» ლ. 10, 4; «სამწოჲ რწმუნებულ არს
ჩემდა» I კორ. 9, 17; «სამწოჲ შენი მივსცე ჳელთა მისთა»
O, — «გასაგებელი შენი მივსცე ჳელთა მისთა» pხ., ეს.
32, 21; «მოლო შენ სამწო მისაგან შენისა და დგომი-
საგან შენისა» I, ეს. 22, 10. იხ. მწე.

სამოთხე ბალი, ყვავილნარი: «ხილვაჲ სამოთხისაჲ
ზაფხულის საცხე არს ყოვლითა საწაღელითა» ლიმ. 1, 8; «და-

ფლეს იგი სამოთხესა სახლის მისისასა¹ M, II 58ტ. 88, 20; „ევიკენ მე მტლუბა და სამოთხეში“ O, ეკლ. 2,5; „დასხთ სამოთხეებში“ I, იერემ. 29,5; „იყო მისი სამოთხე მახლობელად ტაძართა მისთა თანა“ I, დან. 12,4; „იხალ უფალო, მოპავლი სამოთხეებ (I)“ Ath.—11,224v.

სამოთხეულ-ი სასეირნო, წსავალი: „შერაცხა უფსკრულ-სამოთხეულად“ O, — „შერაცხა უფსკრული სავალ-თა შინა“ pb., იობ 41,28; „სამოთხეულნი მათნი ზე-და ქორებასანი ევრეთჲ“ I, ეზეკ. 42,5. იბ. მოთხეა.

სამორკინალო საბრძოლო, შესაქიდებელი: „სამო-რკინალოთა შინა გამოიყდებს ძლიერა“ 8. ცხ. 42r. იბ. რკინება.

სამოსელ-ი (სამოსლისა) კუართი, „შესამოსელი“, „სამკაული“, „ფიჩუ“, „ფრთა“, „კუბასტი“, ტა-ნისამოსი, მოსასხამი: „დაბო სამოსელი თჳსი“ DE, — „დაბო კუართი თჳსი“ C, მრ. 14, 68; „გა-ნაძარცოს სამოსელი (შესამოსელი I) მისი“ M, ლევტ. 6,11; „შურა, შტახი, კასია სამკაულისა-გან შენისა (სამოსელთაგან შენთა I)“ ფს. 44,9; „არა იქუთო სამოსელი ჭერვისა“ G, — „ნუ მიქუთავ ფი-ჩუსა ჭერვისა“ M, II შჯ. 24,17; „გარდამოდეც სამო-სელი შენი მკეკლასა შენსა“ O, — „გარე-მოსდეც ფრთაჲ შენა მკეკლასა შენსა“ G, რუთ 3,8; „ფართო იყინან სა-მოსელნი მათნი“ C, — „ფართო იყინან კუბასტნი მათ-ნი“ მთ. 28,5; „არა ემოსა სამოსელი საჭორწინო“ მთ. 22,11; „სამოსელი სელისა შეიმოსოლიან და არა შე-იმოსოლიან მატყლისა“ O, ეზეკ. 44,17; „მოიღო სამო-სელი თჳსი და შეიმოსა იგი“ O, დან. 24,66; „ვითარცა სამოსელი, დასტეულდეთ“ I, ებ. 50,9; „რომელი მოვიდებ-დეს სამოსელსა შენსა“ ლ. 6,29; „შეიმოსე ნათელი ვი-თარცა სამოსელი“ ფს. 108,2; „მოვიდეს სამოსელი ჩემი ჩემგან მკეკლასა ზღუდასათა“ O, ქება 6,7; „ნუ ვის თანა იტყვ ძაძისა სამოსლისათჳს“ შუშ. XV 14. იბ. მოსა; სასამოსლუ, ტანსამოსი.

სამოციქულო მოციქულისა: „ვართ სამწყსონი სამოცი-ქულოჲსა გელსისა წმიდისანი“ რიფხ. 184,20; „კაცი იყო სამოციქულოჲ ჩუენდა მომართ“ ფოკა 845v. იბ. ციქუ.

სამპირ-ი: „აქელა აქუნდა ფუტჳ სამპირი“ O, I მგ. 2,14; „რომელთა სამპირები ლახურები აქუნდა“ 8. ცხ. 411 v. იბ. პირი.

სამროწლე „სამწყსო გარი“, „მროწყელი“: „ვერძნი უბიწონი სამროწლისაგან და ცხოვართაგან და თხათა-გან“ G, — „უბიწონი ვერძნი სამწყსოჲსა გართა, ცხოვარ-თაგან და თხათაგან“ pb., ლევტ. 22,19; „რომელმან მოიხუ-ნეს ძლეენი... სამროწლეთაგან იწუ ცხოვართაგან... უბიწონი იყოს“ G, — „უკუეთუ შესწიროს ძლეენი... მროწ-ყელითგან ანუ არეასგან, უბიწონი იყოს“ pb., ლევტ. 22,21; „აქურთხეს... ზროხანი სამროწლისა შენისანი და არეები ცხოვართა შენთა“ M, II შჯ. 7,18. იბ. მროწყელი.

სამრქუალ-ი იხ. სამშქუალი.

სამ-სამით სამ დღეში ერთხელ: „კამდა იგი ორ-ორით დღით და მრავალხან-სამ-სამით“ ხაგ. წიგ. II 97,82.

სამსართულ-ი მესამე სართული: „აღვიდოდიან... შუკა-თაგან სამსართულსა მას“ O, ეზეკ. 41,7. იბ. სარ-თული.

სამსართულელ-ი სამსართულიანი: „ნესტუები იგი ქმნის ერთმანერთსა ზედა... სამსართულელად“ 8. ძბ. ექუხ. დღ. 114,2. იბ. სართულელი.

სამსახურ-ი: „წარვიდა ოდესმე სამსახურსა მოწაფე“ 8. ცხ. 197r; „ერთი ნაწილი სამსახურად სახლისა და თავი-სა მათისა“ 8. ცხ. 184r.

სამსახურებელ-ი „მსახურებითი“, მოსახმარებელი: „ყოველი საქმე სამსახურებელისა (მსახურებითი G) არა ქმნეთ“ pb., ლევტ. 28,7; „მსახურებითი სამსა-ხურებელსა უფლისა ღმრთისასა“ O, I ეზრა 1,4; „იწ იხილეთ სამსახურებელი თქუენი“ O, დან. 18,26; „ოქ-რომსა სამსახურებელთა კამდეს და სუმიდეს“ O, I, ეზრა 8,8; „აღმოუცუნა... მწუნე სამსახურებელად კაცთა“ ფს. 108,14. იბ. მსახური.

სამსტოვრო, სამსტურო, სამსტრო, სამსტორო საზვე-რაეი, „სადარნო“: „ვითარცა სამსტოვროჲ (სამ-სტროჲ), რომელი ღვან ბორცუსა ზედა“ O, ებ. 80,17; „საბრეკე ექმნენით სამსტუროსა (სამსტროსა pb.)“ O, ოვხე 5,1. „მოვიდა სამსტოროსა მას უდაბნოჲსა“ II 58ტ. 20,24; „სხუაჲ მთავარი მოვალს... მღწერათჲთა სა-დარნოჲთ“ G, II 58ტ. 20,24. იბ. სტუნვა.

სამსქუალ-ი იხ. სამშქუალი.

სამსხუერპლო რიფხ. 18,9. იბ. მსხუერპლი.

სამსჯავრო იხ. სამშჯავრო.

სამუმლე მუმლისა, კოლოსი: „ვიქმოდე ზადესა სამუმ-ლესა“ ლიშ. 180,18. იბ. მუმლი.

სამუმჯაო სამუმჯაო: „რომელი მოვალს სამუმჯაოსა მას მონაზონებისასა“ 8. ცხ. 98r; „რად არს, მაჰო, სამუმ-ჯაოჲ სულისაჲ“ 8. ცხ. 281v. იბ. მუმჯაი.

სამდღელო სამდღელო; „ტაძარი“: „სამდღელოჲ იგი ქურჭერი და სამსახურებელი მიიღე“ O, ეზრა 8,18; „შევიდა... სამდღელოსა მას“ C, — „შევიდა... ტაძარსა მას“ DE, მრ. 11,11. იბ. მდღელი.

სამდერელ-ი სათამაშო, სახუმრო, „სამროკველი“, თეატრი, სათამაშო ადგილი: „შერაცხა სამდერე-ლად ცხოვრება ჩუენი“ O, — „შერაცხა სამროკველ ყო-ფად ცხოვრება ჩუენი“ pb., სიხრძ. სოლ. 15,12; „მძლავრ-ნი—სამდერელ მისა“ O, აგგ. 1,10; „ახლოს არს დღე-სასწაული, და თუ შევიდნენ ძენი შენნი სამდერელსა...“ ფლმ. 294r. იბ. მდერა.

სამყარო სიმტიციე, საყრდენი: „შექმნა მეფემან სოლომონ ძელი იგი უთაღელი სამყაროდ ტაძრისა“ O, III მგ. 10, 12; „დაამტყიცა ქუეყანაჲ სამყაროსა ზედა თჳსისა“ ფს. 108,6; „ქუეშე კერძო სამყაროსა მას ფრთენი მათნი გან-მარტებულ“ O, ეზეკ. 1,28; „მეფუცა მე სამყაროსა ცი-სასა“ H—841,47; „რომელმან განაწყენა ვარსკულენი სამ-ყაროსა შინა, დაემსქუალა“ Ath.—11,201r.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

სამეცნიერო-ი მოსაყუდებელი: „უპუტუტა მსოფლებლი
შევიდეს შინა, არამცა დაუტევს სამეცნიერო მკვრით
(მოსაყუდებელი pხ.)“ O, აბლა 1,5. იხ. მენა.

სამშაბათ-ი*

სამშენელ-ი, სამშენელ-ი (სული): „იყურთხის გუამი
შენი, სული და სამშენელი“ მ. სწ. 19,10; „შობერა
მას ღმერთმან სამშენელი ცხორებისა“ მ. ცხ. 419r;
„მისწუთების... ვიდრე განსაყოფელადმდე სული სა და სამ-
შენელი სა“ მ. ცხ. 281r; „ვიდრემდის იყოს სამშენ-
ელი ცხრთა ჩემთა“... Q—240,128. იხ. მშენა.

სამშეშალ-ი, სამსეშალ-ი, სამრეშალ-ი (სამშეშალისა)
ლურსმანი: „რჩინა ფრად სამშეშალად კარებისა და
ბქეთა“ M, I 578. 22,8; „მახე თქუენდა იყვენ და საფრე
და სამშეშალე ტრეფთა შორის თქუენთა“ G, იხუ 5.
28,18; „მასანიკმან კუერითა მით რჩინისათა სცა სამსეშა-
ლთა“ მ. ცხ. 94,8; „შემრეშალენით ქამლთა მისთა სამრ-
ეშალთა“ H—841,121. იხ. განმსეშალე, განმრეშალე,
[მსეშალე, მრეშალე].

სამშეშაგრო, სამსეშაგრო სასამართლო: „სამშეშაგრო
დაეგო და წიგნი განეხუნეს“ O, დაწ. 7,10; „ოლეს-იგი წა-
რადგინენ საშინელსა მას სამსეშაგროსა“ მ. სწ. 16,14.
იხ. სქა.

სამცველო საყარაულო: „ივლიედ ყოველი, რომელთა
პნებაენ მმარვად სამცველო მათი“ მ. სწ. 18,9. იხ.
ცვა; შდრ. კრულო-სამცველო.

სამძალ-ი სამსიმინიანი საყარავი (?): „მოვილოთ სამძა-
ლი იგი ძლევისა“ ხაქ. წიგ. II 8,19. იხ. ძალი.

სამძიმარ-ი: „მოსაწყინელ და სამძიმარ არნ იგი მიერ გამ-
თაგან, ვიდრემდის მივილიან საფლავსა“ მ. სწ. 228,29.

სამწდეო სასმისი: „ალილო ერთმან ბერთაგანმან სამწ-
დეო და კიჟა“ მ. ცხ. 118r. იხ. მწდე.

სამწერობელ-ი: „განავლინე დიკონი ესე, რომელსა სამწე-
რობელი უპყრის“ ლმმ. 87,21; „დიკონი, რომელსა-იგი
სამწერობელი ეპყრა სიწმიდისა“ ხაქ. წიგ. II 120,2.

სამწიგნობრე სამდიენო; სკოლა: „დლითი-დლედ (ერუო-
ლა) სამწიგნობრესა მას ტვრანსისა“ ხაქ. მოც. 19,9.
იხ. წიგნი.

სამწილად სამმაგად, (სამგზის): „გამოწერენ იგი გულსა
შენსა სამწილად“ O,—„გამოიწერე იგი თავისად სამ-
გზის“ pხ., იგ. ხოლ. 22,20. იხ. წილი.

სამწირებელ-ი (საყოფელი) (უცხო მხარეს): „არა ერი-
და სამწირებელსა მას ლოთისსა“ O,—„არა პრიდა სა-
ყოფელსა ლოთისსა“ pხ., წიგ. 18,9. იხ. მწირი.

სამწლისა-ი სამი წლისა, სამწლიანი: „ლიაკელი სამ-
წლისა არს“ O, ეხ. 15,5; „მოგუარე მე დიაკელი
სამწლისა“ O, დაბ. 15,9. იხ. წელი.

სამწმიდაარობა სამგზის წმიდაოს თქმა: „უგალობენ
სამწმიდაარობითა ერთმანთებასა“ გრ. ანბ.-შობ. 288,24.

სამწმიდაარობა სამგზის წმიდა არსის თქმა: „სამა-
რალისოდ გლობს სამწმიდაარობისა მას გლობასა“
მ. ცხ. 291v. იხ. წმიდა.

* განმარტებისა და ციტატისათვის ადგილია დატოვებული
[(ჩედ.)].

სამწუხრო საღამოსი: „ვითარ გამსა ოდენ მსხუერპლისა სა-
მწუხროსასა“ O, დაწ. 9,21; „რამთა არა ფრად გან-
ძლებითა მოგეწყინოს სამწუხროსა იგი საზრდელთ“ ბ.
ეხ.-ექუხ. დდ. 122,21.

სამწუხროდ საღამოზე: „განთად საქმელსა ჰმდეს და სა-
მწუხროდ ამხარსა განუყოფდეს ქელმწიფეთა“ იმ. რომ.-
კურთხ. იხაქ და იაქ. 114,1. იხ. მწუხრი.

სამწყემსო მწყემსისა: „ალილო ვაშკარანი იგი სამწყემ-
სოა“ ატმ. 109,12.

სამწყსო ფარა: „იყვენ ერთ სამწყსო და ერთ მწყემს“
C, ი. 10,18; „იყვენს მუნ სამწყსონი ცხოვართანი და
განისუენებდეს მუნ“ O, დაბ. 20,2; „კურთხეულ იყვენ...
მროწეულნი ზროხათა შენთანი და სამწყსონი ცხოვართა
შენთანი“ M, II 73. 28,4; „ვითარცა ლეკუნი ლომთანი შორის
სამწყსოთა ცხოვართასა“ O, მქია 5,8; „თმა შენი
ვითარცა სამწყსოა თბათა“ O, კება 8,4. იხ. მწყემსო.

სამწყულ-ი (ლიაკელი), (ზუარაკი), ხბო (გასახელ-
ნი): „ვითარცა სამწყული მტრიობარი, შესტრიობდა ის-
რამლი“ O,—„ვითარცა დიაკელი მტრიობალი, იქმნა ის-
რელი მტრიობა“ pხ., ოვხე 4,18; „განესწავლო, ვითარცა
სამწყული უმწყი ვერ დავიმწყ“ I—„განეწუართე, ხოლო
მე ვითარცა ზუარაკი არა განესწავლე“ pხ., იერემ. 81,
18; „შენდა გმა არიან ორნი იგი ქარნი სამწყული-
თურთ“ ბოჟნა ხტეფ. 688,8.

სამქედლო: „სენაი ესე სამქედლო არს“ მ. ცხ. 101v;
„ხოლო... საჭრე და სამქედლოა...—ესე იყონომოსისა
გასაგებლნი იყენეს“ ი.-გ. 44,1. იხ. ქედა.

სამქედურ-ი, სამქადურ-ი ანკესი: „მო-მე-ითრიოა ვეშა-
პი სამქედურიოთა და განილო ხრატუკი ნილრსა მისსა“
O, იოზ 40,20; „ალმოციყვანი შენ სამქედურიოთა ჩემი-
თა“ ეჭგ. 82,8; „ვითარცა სამქადურიოა მატლსა ში-
ნა...“ ეპ. კვპრ.-აღგ. 230,4; „მოგვმთხვოს შენ სამქე-
დურიო ანუ ბადე“ ბ. ეხ.-ექუხ. დდ. 29,14. იხ. ქედა; შდრ.
შთამგებელი სამქედურისა.

სამქედელულ-ი ძნა, კონა: „შეეწიროთ მისა სამქედელ-
ული იგი სულისა“ ხაქ. წიგ. II 10,89. იხ. მქედელი.

სამხარ-ი (სამხრისა) (ბლუარი), სამხრეთი: „ესე არიან
მისნი საზღვარნი სამხრით“ G,—„ესე არს საზღვარი მათი
ბლუარიოთ“ pხ., იხუ 5. 15,4; „სამნი ხედვიდეს სამ-
ხრად“ M, II 578. 4,4.

სამხრით კერძო (ბლუარით კერძო), სამხრეთისა-
კენ: „იქმნეს საზღვარნი... კადლმდე სამხრით კერძო“
G,—„იყვენს საზღვარნი... კადლმდე ბლუარიოთ კერძო“
pხ., იხუ 5. 15,1.

სამხარ-ი (სამხრისა) სადლი: „თქუენ მიართუთ სამ-
ხარი მოქალთა ჰათ“ წწყყ. 98; „კელარნი სამხრად ყოვ-
ლდე სტრატეზოს მივილიან“ ი.-ე. 42,17; „მოიწია ეპი
სამხრისა“ ხაქ. წიგ. II 102,88.

სამხარს შეუდლისას; (საშუალსა დლისასა), (სამხ-
რისა): „ოლეს წარვიდის ყოველი იგი ერი შუა სამხარსა“
O,—„კრებულ იგი მიმოლაგის სამხრის ოდენ“ I,—„ოლეს
წარვიდის ერი სწმუალსა დლისასა“ pხ., დაწ. 18,7.

ხამხლე მწვანისა: „ყოს ჩემდა მტალად სამხლეღ“
O, III მგ. 21,2. იხ. მზლ.

ხამხრება სადილობა: „რომელნი-იგი ისამხრებოდეს“
ხაგ. წიგ. 118,14; „ისამხრენს იგინა“ იქვე, 118,9; „ვი-
სამხრეთ ვრთად“ მ. ცხ. 215v; „რამათა ისამხრონ“
მ. ცხ. 215 v. იხ. სამხარა.

ხამხრის შუადღისას, „საშუალი დღისაჲ; „სამხარს“:
„დღულელ და სამხრის მიუთხრობდე“ ფხ. 64,18; „ესმოღენ
ვალუბა ღდათა და ღაღებუა სამხრის“ O, ივრემ.
20,16; „ყრებულა იგი მჭოლადის სამხრის ოდენ“ I, „ოდეს
ჩარვადს ყოველი იგი ერა შუა სამხარს“ O, „ოდეს
ჩარვადის ერა საშუალსა დღისასა“ pb., 18,7.

ხამხრის-ყოფა სადილის გამართვა: „უბრძანა მათ ების-
კოპოზან მას თანა სამხრის-ყოფაჲ“ ხაგ. წიგ. II 97,4.

ხამხრობა სადილი, სადილობა: „დაიყენა იგი... მის თანა
ემას სამხრობისასა და შემდგომად სამხრობისა
უბა... ჯელთა წყალა“ მ. ცხ. 825r; „მოიწია ეამი ბერისა
რის სამხრობისაჲ“ მ. ცხ. 228r. იხ. სამხარა.

ხამჯარ-ი, ხამჯრე „საბეჭურია“, „ლევიტონი“: „ანთა-
ყბა გამოსაქანდაცებულ სამჯართათჳს და საწვეთა“ O,
გამოხლ. 25,7; „წერეთ, რომელ გარდმოვალ სამჯართა
ზედა სამოსლის მისისათა“ C, ფხ. 132,2; „გარდასდევ
მათ ზედა სამჯარტო M, ლევიტ. 8,7; „სამჯარენი (სამ-
ჯარნი იხ.) იგი კარისა მის ელაშისანი ათ წერათ“ O, ეზეგ.
40,19; „აღიღო ლევიტონი თჳსი, რომელ არს სამბე-
ჭური, გინა თუ სამჯარე თჳსი“ მ. ცხ. 140r. იხ. მკარი.

ხამჯერ სამგზის: „დაბანნის სამჯერ“ ფიფ. IX 15; „მი-
წიდა სახელთ სამჯერ“ ბოვან ბტფ. 658,20. იხ. -ჯერ.

ხანადირო: „სანადიროჲ, რომელ დაარწყეს, შეიპყრას
ფერქო მათი“ C, ფხ. 84,8; „მოსლევს დიდი ბაღს სანა-
დიროჲ შორს“ მ. ცხ. 108v. იხ. ნადირო.

ხანავე ნავის ფასი, ქირა: „მისცა სანავეჲ მისი და შევიდა
მას“ O, იონა 1,8; „ეთთარ შემოხულოთ ნავს ამას, რამეთუ
არა გაუქნს სანავეჲ“ H—241,266. იხ. ნავი.

ხანათლავ-ი განმანათლებელი: „ეწოდა ადგილსა მას მთა-
ვართა სანათლავი“ ქ. ცხ. 116,0.

ხანათლო მოსანათლავი სახლი თუ ქუთრქელი: „მეძი-
ნა მე... გაწოვებულსა მას სახლსა სანათლოჲსასა“
ბოვან ბტფ. 658,7; „რამათა განმხადოს სანათლოჲ“
დიონ. 140,22. იხ. ნათელა.

ხანატრელი ბედნიერი: „სანატრელ არიან ცოლნი
შენა“ O, III მგ. 10,8; „სანატრელ ყოს იგი ქვეყანასა
ზედა“ ფხ. 40,8; „განგდო სანატრელი სასოებაჲ ქრის-
ტნისა“ შუშ. I, 18; „სანატრელ მან შეშანიჲ, ვითარცა
წინაჲწარმეტყულებან, პრქეა“ შუშ. II 8; „სამგზის სანა-
ტრელი იგი მამანი ჩენნი... განაგებდეს“ ი. ე. 15,28.
იხ. უსანატრელსა.

ხანატრელობა ბედნიერება: „რომელთა-ივე მოაღეთ და
გაქნს ზეცისა ეცე ღოუბაჲ და სანატრელობაჲ იგი
ქვეყარებაჲ მის ნათლისა“ ფლბ. მოც. 9,88. იხ. ნეტარი.

ხანაცრე: „ნტე იგი სანაცრისაჲ დაიპყრა მელქია“ O,
ნემშ. 8,14. იხ. ნაცარი.

ხანახ-ი, ხანახ-ებ-ი მხარე, ქვეყანა: „ეგიფანე რამ ნათე-
სავით იყო ფინიკელთაჲ, სანახისა გან ელევტროპოლისისა“
ხაგ. წიგ. II 03,12; „წარავლანეს ყოველსა მას სანახებ-
სა“ მთ. 14,85; „იხილა ყოველი სანახები ოორდან-
საჲ“ O, დაბ. 13,10; „მოვლო ყოველი სანახები მუხნა-
რისა“ ქ. ცხ. 107,7. იხ. მოსანახე.

ხანახეტო „სასატრაპესო“, სანახარარო: „ხუთთა მათ
სანახეტოთა ფილისტიმისათა“ M, — „ხუთნი სასატ-
რაპესონი ფილისტიმელთანი“ G, იხუ 5. 18,8.

ხანდალ-ი ფეხსაცმელი: „შეირტყ სარტყელი და შეისხენ
სანდალნი შენი“ ხაგ. მოც. 12,8; „სანდალნი მათნი
დაჰულებულ და დაბეჭულ იყვნეს ფერქთა ზედა მათთა“ M,
იხუ 5. 0,6; „სანდალნი შენი წარიკადენ ფერქთაგან შენ-
თა“ I, ეხ. 20,2.

ხანდალ-ი: „უკეთეთ ინებოს კაცმან შემზადებაჲ საყუმეველისა
სულნელისაჲ გუნდრუკითა წმიდითა და სანდლითა და
ფრჩხილითა“ H—022,20r.

ხანდალ-ი ნავი(?) „უკეთეთ მცირე იგი სანდალი დაჰვარ-
დეს, ღალატით ქირსა შეპყარდების, გარნა ჟერეთთა ვალ-
სევ“ მ. ცხ. 158v.

ხანდალგანცხნილ-ი „ჯამლთა წარტდილი“: „აწოლოს სა-
ხელი მისი ისრაელსა შორის სახლი სანდალგანცხნი-
ლისაჲ“ G, — „ერქუას მას სახელი ისრაელსა შორის სახლი
ჯამლთა წარტდილისაჲ“ pb., II შგ. 25,10. იხ. კსნა.
ხანებელ-ი სასურველი: „რომელ არს საწადელი თუალთაჲ
და სანებელი გულთაჲ“ ბაღ. 78,18. იხ. ნება.

ხანებეროდ ნებერიად: „ჰამაღსა, რომელსა სანებოე-
როდ გენებოს მიღებაჲ“ მ. ცხ. 85v. იხ. ნებერი.

ხანერგე „ვენაგები“: „სანერგე მათი გომორით“ G, — „ე-
ნაგები მათი გომორელთაგან“ M, II შგ. 82,82. იხ. ნერგი.

ხანეფხავ-ი: „იხილა ბუნებაჲ იგი ეამისაჲ მის და ადგი-
ლისაჲ, რამეთუ სანეფხავ არს და ზამთარი იგი მის წლი-
საჲ—ბოროტ“ მრთ. S. ბ. კეს.-40-თვხ 118,80. იხ. ნეფხვა.

ხანთელ-ი „ბაზმაკი“, სინათლე, ღამპარი, კანდელი:
„შებურონ სანთელნი მისნი, მოსაყელენი მისნი და განსა-
კოცი მისი“ pb., — „დაიბურონ... ბაზმაკნი მისნი და
მარწუნნი მისნი და მისაყოფენი მისნი“ G, რიცხ. 4,9; „არ-
ცა აღანთიან სანთელი“ მთ. 5,15; „გამოვიხილო იერუსა-
ლში სანთლითა“ სოფ. 1,12; „იყვენეს სანთელნი
მრავალნი ქორსა მას ზედა“ ხაგ. მოც. 20,8; „მოვალს მუნ
ღამპრებითა და სანთლებითა და მახლებითა“ C, ი. 18,
8; „მოითხოვა სანთელი და შევიდა მუნ“ ხაგ. მოც. 10,
29; „სანთელი ჩემი დაშრიტა“ შუშ. XVI 88. იხ. სა-
სანთლე.

ხანობარ-ი კონუსი, ფიჭვის: კონუსებრი ნაყოფი:
„არს იგი მსგავსი ბურთუსა, ზედაკერძო კუერსა მას შიხისა
ინაჲთ, მსგავსად სანობარისა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ.
194,5.

ხანო(ვ)აგე, ხანუ(ვ)აგე საკმელი: „სადა არს... პირად-პი-
რადი სანოვავტ, რომელი მაგას (მხარეულსა) დაუმზადე-
ბიესუ“ ფლგბ. 134,25; „არა კნებავს მას მრავალი სანო-
აგე, ვითარცა ნაყრიანთა“ მ. სწ. 178,80; „სადა იყვენენ მა-
შინ სანოვავტნი და საშუებელნი გემოვანნი“ მ. სწ. 04,6;

„უპუეთუ მიუშუა განძლომად, გთხოვდეს მერმე სანუეაგეთა და სანუეარათა“ მ. სწ. 805,15.

სანოვარე იხ. ნოვარე; სასანოვარე.

სანუეარ-ი საქმელი: „უპუეთუ მიუშუა განძლომად, გთხოვდეს მერმე სანუეაგეთა და სანუეარათა“ მ. სწ. 805,15; „უქმნა... მტირე სანუეარათა“ მ. ცხ. 111v. იხ. ნუეა.

სანქრევა ქარი, ნიაქარი: „ნუ დამფარენ მე დამბენელებელი იგი სანქრევაჲ“ ფლპ. მოც. 12,42.

სანქრეველ-ი: „განფიწლვა“ „ვეითარ-იგი განიქრის სანქრეველითა“ O, — „ვეითარ სახელ განიფიწლვის ფიწალსა“ G, ამოს 0,0. იხ. ნქრევა.

სახტ-ი სალუნე, ღოჭი: „ალიდეს უპუე ქამადი იგი და სახტ-ი ღუნოჲ“ მ. ცხ. 881v.

საპარიკონომოსო: „საპარიკონომოსო და საწანგროჲ... ესე იკონომოსისა გასაგებლნი იყვნეს“ ი.-გ. 48,82. იხ. პარიკონომოსი.

საპარსეველ-ი მძახელი, სამართებელი: „არა აღსრულ არს საპარსეველი თავსა ჩემსა“ M, — „მძახელი არა აღსრულ არს თავსა ზელა ჩემსა“ G, მსქ. 10,17. იხ. პარსევა.

საპატიო პატიეცემული: „არა თუ საპატიოთა კაცთა ოლენ... თაყუანის-სეჟმე“ ი.-გ. 85,16. იხ. პატივი.

საპატნეზეობა: „შესლუად პირისაგან შენისა საპატნეზეობასა“ G, II შქ. 20,19. იხ. პატნეზი.

საპატრეაქო, საპატრიაქო პატრიაქის კარი/სასახლე: „მოუწოდა საპატრეაქო ლომი 72,82; „აღვიდეს საპატრიაქო“ მ. ცხ. 184v. იხ. პატრეაქი, პატრიაქი.

საპკურებელი-ი „უსუბი“: „მასხურე მე საპკურებელითა შენითა და განეწმიდნე“ C, — „მასხური მე უსუბითა და განეწმიდნე“ L, ფს. 50,9. იხ. პკურება.

საპოვარ-ი მრთ. A. ბ. კეს.-მარხ. 52v°. იხ. პოვნა.

საპურე ფურნე, პურის საცობი: „შევიდეს საპურესა და თორნესა შენსა“ O, გამოსლ. 8,8; „წარიღო იღვლი მისი საპურესა“ მ. ცხ. 842v; „წარვედ ოლესე საპურესა“ მ. ცხ. 870r. იხ. პური.

საპფირონ-ი sapphirus, თვალი პატიოსანი: „ყოველი ქვა პატიოსანი შეგემოს... ანთრაცი და საპფირონი“ O, ეზეკ. 28,18.

საპფუთ-ი, საპოფთ-ი ტაშტი: „სასაქუმელშ ეცხლი-სა და საპოფთნე ბ... წარიღო მატაკარანან“ O, — „სასაქუმელეზი და ეცხნეზი და საპფუთნი... წარიღო ყოველი მატაკარანან მან“ I, იერემ. 62,19.

საპყარ-ი: „ნახევარი საფასისა თუხისაჲ ეკლესიასა შეწირის და ნახევარი საპყარად მისცის“ ი.-გ. 41,27.

საპყრობელ-ი იხ. ჭელის-საპყრობელი.

საპყრობილე „კრულთ-სამცეველო“, სატუსალო, საპატირო: „მოუწოდეს სამსონს სახლისაგან საპყრობილისა“ M, — „მიხადეს სამსონი სახლით კრულთ-სამ-

ცველომად“ G, მსქ. 10,86; „შეაყენა საპყრობილელ“ მთ. 14,8; „შესლა იგი საპყრობილესა“ მთ. 18,80; „უბრძანა... შეგდებამ საპყრობილესა“ ფლკტ. 188,88; „მისცე იგინი საპყრობილესა“ O, იერემ. 29,28; „რომელნი... მიეცნეს საპყრობილეთა და ექსორიკუსს“ ნახ. 76,18.

საპყრობილელ მიცემა „შეყენება“: „მრავალნი წმიდანი მე საპყრობილელ მივსცენ (შევაყენენ L)“ ხაქ. მოც. 28,10. იხ. პყრობა.

საპყრობილის-მთავარ-ი ციხის-თავი: „არარაჲ იცოდა თვით თუსით საპყრობილის-მთავარ მან“ O, დამ. 80,28. იხ. მთავარი.

საჟამოებელ-ი მუხლი: „დაესწავლა საჟამოებელიცა ძლისპირი“ მ. ცხ. 81v. იხ. ჟამობა.

სარ-ი ჭიგო, ჯონი, კვერთხი: „სარითა განეგე (მოვიკრძალე pb.) (საენაქშ)“ I, იხ. 5,2; „მანვე უბთქნა სარითა საცობნელთა ოლენ“ წჭტ. 94, ბ; „ყოველთა (ვენაქთა) სარითა განეგება უნდა“ ი.-გ. 42,8. იხ. სარევა.

სარანგ-ი ლაშქრის მეთაური: „დაადლო სარანგი თავადლ განძას“ ქ. ცხ. 282,7.

სარბევი-ი რბენა: „ეწია მთ სარბევით ეზოჲს-მოძღუარი იგი“ ხაქ. წიგ. II 72,24. იხ. რბევა.

სარბიელ-ი მოედანი, ასპარეზი: „გვლის... სარბიელსა მას მოღუაწებისა გამოწულივით სირბილი“ მ. ცხ. 68v; „მრავალნი არიან მოყუარულნი სარბიელსა ცხენთას“ ბ. კეს.-ექუხ. დღ. 68,80. იხ. რბენა; შდრ. ცხენთ-სარბიელი.

სარგან-ი (სარგნისა) სფირიდი, გოდორი: „სარკუმლით სარგნით გარდმოვქელ ზღუდესა და განვერი ქელთაგან მისთა“ II კორ. 11,82.

სარგებელ-ი სასარგებლო, მარგებელი, მოსაგები; შეწევა: „არა სარგებელ არს კაცისა?“ მრ. 8,88; „არა არს მათგან სარგებელი“ I, იერემ. 16,10; „ოლეს ვაჟობით მოქცეულ იყავ მრავლითა სარგებელითა“ მ. სწ. 109,29; „საესე არს სარგებელითა, ზოლო შენაგან... საენებელი“ A—86,118r; „განსწმედენ გონებასა მსმენელთასა სარგებელითა სწავლითა“ ფლკტ. 148,22; „არა-იგი სარგებელ მიჩნდა შექოლსაგან“ იმ. რომ.-კურახ. მოხ. 104,10; „სარგებელი სიგან შორის იპოვნინა“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 100,81.

სარგებელ ყოფა: „არარაჲ სარგებელ ეყო“ DE, — „არარაჲ რგებელ იყო“ C, მრ. 5,28; „რამაჲ ჩემგან სარგებელ გეყოს“ მთ. 15,8; „არა-მე სარგებელ ეყოს კაცსა, სოფელი თუ შეიძინოს“ მთ. 18,28; „არა სარგებელ გეყო, უბადრუკო“ ვარ. 810. იხ. რგება.

სარდონ-ი: sardius: -სარდონი და ტაზიონი... და იასპინი“ O, ეზეკ. 28,18.

სარეკელ-ი დასარეკელი, დასაქველებელი: „დაპრეკა დეკანოზმან სარეკელსა, რამთა მძანი შემოკრბენ და-მარხვად მძისა“ ლომ. 8,5. იხ. რეკა.

სარეკელ-ი „საწოლი“, „საგებელი“: „ყოველი სარეკელი (საწოლი pb.), რომელსაცა დაწვეს მას ზელა თესლმდინარე იგი, არაწმიდა არს“ ლევიტ. 5,4; „ანუ თუ აღვქდე სარეკელსა ცხენისა ჩემისა“ L, — „არაჲ

* წყარო დანქრითაჲ მიწერილი. (რედ.).

აღვსევ საგებელსა ცხედრისა ჩემისაჲ ფხ. 181,8; „არმანი ჩემი თანა არაჲ სარეცელსა ზედა“ ლ. 11,7; „გარდაყარენ სარეცელნი ევე შენნი“ ხაქ. მოც. 9,84; „ღუვეს სარეცელი ერდოსა ზედა და დაწვა“ O, I მფ. 9,25; „სარეცელნი მისნი—ისრისპირნი მახვლნი“ O, თბ. 41,21; „მისნი (ბჰსონი O) ეგვრითი კრელებული გიწმენს შენ სარეცელად“ I, ეზეკ. 37,7. იხ. რეცა.

სარეწავი-მოსაგები, სარგო, ალებ-მიცემა: „როზლისაჲ სარეწავი დიდძალა შეუეადოდა უფალთა მისთა მისნობითა მისთა“ ხაქ. მოც. 16,18; „ყარულითა მით სარეწავი ნემოაქუნდა“ Q—240,147; „მისცემდა ხეროთა მათ სარეწავსა არამიკრელსა“ ხაქ. მოც. 19,24; „პგონებენ, ეთარმელ სარეწავ არს ღმრთის-მსახურებაჲ“ I ტიმ. 6,5. იხ. რეწვა.

[სარეწა] იხ. ასარეწა, აღსარეწა, სარი.

სართმი-შუბი: „დავუპირეს იგი სართმეებითა მით“ თამა მოც. 19,85.

სართუავი-წყალი: „გარემოჲს მისა საყოფელი მისი და სართუავნი ღრებულანი“ O, II მფ. 29,12.

სართული-ქერი, სახურავი ქეორელი: „რაჲთამცა სართულსა ჩემსა ქუეშე შემოხედ“ მთ. 8,8; „შჯოხს ცხოვრებაჲ გლეხისაჲ სართულთა ქუეშე ძელისთა“ O, ზირ. 29,29; „ტაბლათა მათ ზედა იყო სართული საფარეულად წვმისა და სიჲმელსა“ O, ეზეკ. 40,48; „უქმენ გვარგზნი სართულსა შენსა“ G, II შქ. 22,8; „აღვიდოდიან ზედაყერძისა მას სართულსა“ O, —„აღვიდოდიან ქორელთა მიმართ“ pხ., ეზეკ. 41,7; „გლახესა არა აქუს სართულიცა, რომელი ქუეშე შევიდეს“ მ. სწ. 85,27; „ეკმენ გოდოლო შენისაჲ სამ-სართული“ H—841,97. იხ. სამ-სართული, უსართული.

სართულედი-იხ. ორსართულედი, სამსართულედი.

სარიხს-სათეხური: „(და დაღვა) ზედა ქვისა სარიხსთა“ O, IV მფ. 16,17.

სარეცე (სარეცისა): „ეხედავთ აწ ვითარცა სარეცითა“ I კორ. 13,12; „ვითარცა კაცი ერთი, რომელი განჰყვანენ სარეცისა“ O, ზირ. 12,11; „დაუღებება სარეცე არს ცოდებათ სახილაჲ“ მ. სწ. 22,25.

სარეცინოზი-„ოტრნა წილ ეფრათსა სარეცინოზთა კერბო“ რთხ. 176,6; „ესე თოვანე იყო ნათესავით სარეცინოზი“ ხაქ. წიგ. II 92,5.

სარეწუმელი-მ (სარეწუმლისა) „პატოპანი“, ფანჯარა: „აღვოსიეს პატოპანი ევე, რამეთუ იხილა სარეწუმელი, აღსავსე წიგნებითა“ მ. ცხ. 168v; „ქდა... სარეწუმელი ზედა“ ხაქ. მოც. 20,9; „გარდამოსუა იგი მელეჲლ სარეწუმლით“ O, I მფ. 19,12; „სარეწუმლით სახლისა მასოჲთა უბანთა გარდაჰმოჰვროზნ“ O, იგ. ხოლ. 7,8; „სარეწუმელინი ბიანი იყენეს გინდებულ ქორსა მას მისსა წინაჲჲ ესრელსა“ O, დან. 6,10; „სარეწუმლებით შევიდენ ვითარცა მარაენი“ O, იოვ. 2,9; „გარდაიხედენ სარეწუმლით თხითა მათ. S. ოქრ.-გურიტ. 228,27; „იყო სენაკსა მას გერსი სარეწუმელი“ შუშ. VIII 8; „დაუტეონ ღრთ სარეწუმელი საწათბელად აბრისა მას“ H—841,149; „განაღეს შესმეცა სარეწუმელი იბანოსა მას“ H—

841, 161; „დაიფიწდა დაჲშვად კარი სარეწუმლისაჲ“ x 829r.

სარო cupresus: „აღმართა ბოლოჲ მისი ვითარცა საროჲ“ O, თბ. 40,12; „ძეძესა წილ აღმოვიცენდეს შენ საროჲ“ O, თბ. 55,18; „მოვეყფე სიმალე საროთაჲ“ O, IV მფ. 19,28.

სარსიკი-„მოილის სარსიკი, აღიდგის მჯარსა და მარცხენასა ჯელსა მლოკჲ მყრის, იწებენ სარსიკსა მას მით და კამნ“ x 859v.

სარტყელი-ქმარი: „სარტყელი ტყვისაჲ ვრტყა წელთა მისთა“ მთ. 8,4; „არცა განცნენ სარტყელნი წელთა მათთაჲ“ O, ეს. 5,27; „სარტყელი შაფირისაჲ წელთა მისთა“ ეზეკ. 9,8; „განცნეს სარტყელნი მათნი და შესტყორცნეს ზირსა“ H—841,162. იხ. რტყმა.

სარტყლის-შემრტყმელი-„აწვეს ყოველსა სარტყლის-შემრტყმელსა და მახლოსანსა მათა მიმართ“ O, IV მფ. 8,21. იხ. რტყმა.

სარტყანი-დერგი: „მჲველ ერთ (მიც)... სარტყანსა შინა“ O, III მფ. 17,12; „სარტყანსა შინა დაგრძალული მიუთუალა“ Ath.—11,187v.

სარტყელი-ხუფი: „მოილო ღედაკაცნი ერთმან სარტყელი და დაარტყა ორმოსა მას“ O, II მფ. 17,19. იხ. რტყმა.

სარყველი-შესაძრავი: „მეცნე იგინი სარყველი“ O, იერემ. 29,18. იხ. რყვეა.

სარჩელი-იხ. სასჯელი.

სარცხელი-სარეცხი: „ღედაჲ მისი წასრულ იყო საჲმელ სარცხელსა“ მ. ცხ. 172r; „ამით განსეტყენების უფროჲს ყოვლისა სარცხელისა“ მ. სწ. 281,18. იხ. რცხა.

სარცხენელი-სარცხენელი-„უშუერებაჲ, „დაფარული“, შერცხენილი, უშვერი, სასირცხო: „სარცხენელი მამისა შენისაჲ და სარცხენელი ღელისა შენისაჲ არა გამოაცხადო“ pხ., —„უშუერებაჲ მამისა შენისაჲ და უშუერებაჲ ღელისა შენისაჲ არა გამოაცხადო“ G, ლევიტ. 18,7; „არა განაცხადო სარცხენელი მამისა შენისაჲ“ pხ., —„არა გამოაცხადოს დაფარული მამისა თვისისაჲ“ G, II შქ. 22,80; „შენ იყავი შიშველ და სარცხენელი“ O, ეზეკ. 16,7; „დაგიტეონ შენ შიშველი და სარცხენელი“ O ეზეკ. 16,80; „სარცხენელიცა თხის ვერ დაიფაროს“ O, ზირ. 26,11; მამანი მამათა თანა სარცხენელსა იქმოდეს“ პრომ. 1,27; „დაფიფარე სარცხენელი შენი“ O, ეზეკ. 16,8; „უჩუენო თესლებსა სარცხენელი შენი“ O, ნაუშ. 8,5. იხ. რცხენა.

სარწმუნო სანდო, „ღირსეული“, „პატიოსანი“: „სარწმუნო იგი მონაჲ და ბრძენი“ მთ. 24,48; „გაუწყოს სარწმუნო მასხერმან“ კოლ. 4,7; „სარწმუნო არს შერტყუებაჲ მისი“ O, დან. 2,46; „ერთი მათგანი სარწმუნო არს ჩემ თანა, ხოლო ერთი იგი საეჲმელ არს“ ბალ. 6,84; „მოილო ლიტრაჲ ერთი ნელსაცხებელი ნარდისა სარწმუნოჲსაჲ DE, —„აქუნდა ალაბასტრითა ნელსაცხებელი ნარდისა სარწმუნოჲსაჲ DE, —„აქუნდა შიშითა ნელსაცხებელი ნარდისი ბატოსიანი“ C, მრ. 14,8.

„მოიღო ლიტრად ერთი ნელსაცხელი, ლარდონი ჩაეუღო“ C, o. 12, 2.

სარწმუნოდ ნდობით: „წინაწარმეტყველო იგი, რომელი მოველინა მათ უფალმან სარწმუნოდ“ I, იერემ. 29, 8. სარწმუნოება, სარწმუნოება: „ესოდენი სარწმუნოებაა მაშინ ეს“ მთ. 8, 10; „მართალი სარწმუნოებაა ეს“ O, აბ. 2, 4; „რომელმან აწილოს ზრახვა, მან წარწყმედოს სარწმუნოება“ O, ზიკ. 27, 17; „უკეთესი ზღაპრები და არა სარწმუნოებით ისვენებ“ კვარ.-დაფლ. 38, იხ. რწმენა; შარ. არასარწმუნოება, მართლსაწმუნოება.

სარწმუნოებისა მოღვაძე-ი თანამორწმუნე: „გელისგამყო, ვითარმოდ... სარწმუნოებისა მოღვაძე (არს)“ თედ. 66, 3.

სარწმუნო-ი მოსარწყავი: „რომელი სთესვდეს ყოველთა სარწყავსა“ I, ეს. 32, 20; „რამეთუ ყოველი იყო სარწყავ“ O, დაბ. 13, 10; „შემოვლდე წყალ სარწყავი თინიკანსა“ მ. ცხ. 7, 18, იხ. რწყე.

სარწყაოან-ი მოსარწყავი: „ვერავოვანთოთს და სარწყაოანთა მისთა შოთებენ“ მ. ცხ. 70, 7.

სარწყულ-ი «ჩაფი», «ტაყუი»; «საესებელი»; «საწყაული», კურკელი საწყლე: „მისცა... სარწყულები ახლები“ G, — „მისცა... ჩაფები ახლები“ M, მსჯ. 7, 18; „იყვენეს... სარწყული ქვისანი“ DE, — „იღეს ტაყუნი მარმარილომანი“ C, o. 2, 6; „დაუღცა სარწყული იგი თხი ღელავიდან მან“ C, o. 4, 29; „ედგა სარწყული მგარსა მისსა“ O, დაბ. 24, 15; „განწყულეს სარწყული წყაროსა ზედა“ O, ეკლ. 12, 6; „შენ სარწყული არა გაქვს“ C, — „არს სავსებელი გაქვს“ DE, o. 4, 11; „ალავსთ სარწყული (საწყაული C) მამათა თქვენთა“ მთ. 23, 32; „ალავსის სარწყული წყლითა“ მ. ცხ. 14, 17.

სარწყულ-ი «სარწყავი»: „სცა მათ ენაეზი და სარწყული მას ღელსა შინა“ O, — „სცა მათ ენაეზი და სარწყავები მას ღელსა შინა“ მხ., იერემ. 39, 10, იხ. რწყე.

სარჯელ-ი იხ. სამჯელი.

სასა: „სასამან გემოი იხილის ქაბადთა“ O, იობ 34, 8; „რამთა დატყეს სასამა შენი“ O, იგ. სოლ. 24, 13; „ენა ჩემი სასასა ჩემსა აეჭუა“ მხ. 21, 10; „რამთა განგებოლოს სასამა შენი“ მ. სწ. 50, 1.

სასაგულე საკმლისა: „მან შოადე იგი მახლსა მას სასაგულესა“ ივდ. 13, 12, იხ. გზა.

სასაგრო საჯარისკაცი: „სასაგროსა მას დაწესებულ იყვენეს შჯულსა“ მართ. S. ბ. კეს.-40-თხ. 110, 32, იხ. საგრო.

სასადილო დილისა: „ესე იყავნ საზრდელ სასადილო, რამთა არა ფრიად განძლებათა მოგწყინოს სამწებროა იგი“ მ. კეს.-ექვს. დღ. 122, 20, იხ. სადლო.

სასაზრდელი: „გვირდეს რამ თქვენ სასაზრდელი სათხს პ-რისა“ G, ლევიტ. 26, 20, იხ. საზრდელი.

სასაკუმეველ საიუცხური: „ოქროს აქნდა სასაკუმეველ“ მებრ. 9, 4; „ყელსა მისსა ეპრა სასაკუმეველ ეუმეველ ტარსა შინა“ M, II მსჯ. 20, 10, იხ. საკუმეველი.

სასანოსლე: „გამოხარდენ ცხოვარი სასანოსლელ“ Sin. — „113, იხ. სამოსელი.

სასანთლე: „ქმნა სასანთლენი ოქრომანი“ M, II მსჯ. 4, 7; „ანუ არა (სანთელი) სასანთლესა ზედა დაღიანა მრ. 4, 21; „ქმნეს სასანთლენი მისნი შვდ“ გამოსლ. 25, 37, იხ. სანთელი.

სასანოვავე (კურკერი) ჯამ-კურკელი: „ქმნა სასანოვავე იგი კურკერი ტაბლასა მის: პინაეზი იგი და ფილუბი...“ გამოსლ. 37, 18, იხ. სანოვავე.

სასარჩლო სადლო, სალალეო: „წინააღმდგომთა თქვენთა დასთარგუნელითა მარბველით სასკელად და სასარჩლომ“ მ. ცხ. 110, 7, იხ. სარჩლო.

სასასყიდლო გასამრჩელო, ქირა, «განსასყიდელი»: „ყოველი სასასყიდლონი (განსასყიდელი O) მასნი დაწუნეს ცოცლათა“ მხ., მთ. 1, 7, იხ. სასყიდლა.

სასატრაპესო «სანახებტო»: „ახთნი სასატრაპესონი ფილსტრამისთა“ G, — „ახთთა მათ სანახებტოთა ფილსტრამისთა“ M, იხ. 12, 8, იხ. სატრაპესი.

სასაწნელე საწნახელი: „სასაწნელე მოვხარე მის შორის“ I, ეს. 6, 3; „შევიდეს... სასაწნელეთა მათ“ რიფს. 166, 1, იხ. წნება.

სასახლე სახლი: „ალაგონ ბედკი სასახლისა მას ღირთისა“ O, IV მგ. 12, 6, იხ. სახლი.

სასთულ-ი «თავი», ბალიში: „ხოლო იგი თავი წვა თავთ კერძო სასთულსა ზედა“ C, — „და თავი იყო პირთ კერძო მის ნევისასა თავსა ზედა“ DE, მრ. 4, 88; „ეამ, რომელი შეაკერენ (შეაკერენ O) სასთულსა აოუელსა ქუეშე იდაყუსა ქელისასა“ I, ეზეკ. 12, 18; „წარკვლო მის ქუეშე ტყვი და მცირე სასთული სასთულად მისა“ მ. ცხ. 38, 5; „სასთული ერთი ხალხისაა უცნ სასთულით კერძო“ შუშ. XIV 10, იხ. თავი.

სასთულეგელ-ი «სასთულე», დასაკრეფი, სართვლე, სამკალი: „ანუ არა უმჯობეს არს საყუდებლები ეგე ეგრემსა, ვიდრე სასთულეგელი აბუზირისი“ M, — „ანუ არა უმჯობესობს ნათერლის ზედაები მისი, ვიდრე სასთულე ავიზირისი“ G, მსჯ. 6, 3; „სასთულეგელი შენი დასთვრენო“ O, ეს. 16, 9; „წარწყმა სასთულეგელი ელთაგან“ O, იოვ. 1, 11; „მოწვენელ არიან სასთულეგელი“ O, იოვ. 3, 13, იხ. სთველი.

სასთუნალი-ი (სასთუნლისა): „დაიდვა სასთუნლად და დანა“ O, დაბ. 28, 11; „დადეს სასთუნლით კერძო ღირე მჭისა“ I, I ეზრა 3, 8; „დადეს იგი ცხედარსა სასთუნალსა თქსა“ ანდტ. ანტ. 229, 21; „დაიდვ ქვა სასთუნლად შენდა“ მ. ცხ. 104, 1; „პიროთ პიტკი სასთუნალსა ქუეშე ჩემსა“ მ. ცხ. 187, 7; „ალიზი ერთი დაიდვის სასთუნალ“ შუშ. XIV 18.

სასთუნლით-ი: „პატიუ-უქეს სასთუნლითსა მას აღილსა“ Ath. — 11, 110, 7, იხ. სასთუნალი.

სასიკუდინე, სასიკუდინო მიმამკედინებელი, სასიკუდილო: „დადით სასიკუდინს სუნ, არარა ავნოს მათ“ მრ. 10, 18; „ესე უქლერება არა არს სასიკუდინი“ o. 11, 4; „წულეებანი დაესხენ მას ზედა სასიკუდინი“ მ. ცხ. 310, 7; „არარა სუა მიკმის, თვნიერ მდელია ესე, და ესეცა სასიკუდინო“ მ. ცხ. 127, 7.

სასიკუდინეგელ-ი, სასიკუდინელ-ი სასიკუდილო: „სნე-

უღბად იგი მის კაცობას სასიკუდიანებელი სენი არს" ფიზ. VI 18; „გარე-წარეკანეთ ზეგან წულუბანი იგი სასიკუდიანელი" მ. სფ. 78,8. იხ. კუდომა.

სახირცხენე. სახირცხენო სასირცხო: „განსცხებან და იხარკენ ცხენებათ სასირცხენეთა და უნდოთ სრუტათასა" მ. სფ. 246,5; „სასირცხენოთა გულის-თქუმათა მისდევდა" ნახ. 77,1. იხ. რცხენა.

სახირცხენელი-ი: „სასირცხენელ და საცინელ იყოს ყოველი განგება ჩუენი ეამისა" მ. სფ. 25,80. იხ. რცხენა.

სასიტ უელ-ი სალაბარაკო: „იქმენით სასიტუელ ენათ" O, ეზეკ. 38,8; „იქმნა იგი სასიტუელ დედათ შორის" O, ეზეკ. 28,10. იხ. სიტუა.

სახიძე-ი სიძვის სახლი: „დაარღონ სასიძვეი შენი" I, ეზეკ. 18,39.

სახიძელი-ი საროსიკო, სიძვისა: „დასაბმსა ყოველთა გარსავლთასა აშენენ სასიძველი შენი" I, ეზეკ. 18,35; „იქმენ თავისა შენისა საყოფელი სასიძველი" I, ეზეკ. 18,24. იხ. სიძე.

სახიძობელი-ი საქორწილო: „სამოსლითა მით სასიძობელითა მივეგებოდით" Ath.—11,228v. იხ. სიძე.

სახმენელი-ი ყური; მოსასმენი, გასაგონი ამბავი: „დასრულნა ესე სიტყუანი ესე სასმენელთა მიმართ ერისათა" ლ. 7,1; „განე: უნეს მას სასმენელნი" მრ. 7,85; „მიიწია სასმენელთა მეფისათა" ლონგ. 188,80; „სასმენელმან სიტყუანი განიკთხნის" O, იოხ. 84,8; „აქვდით მას გმით სასმენელითა" ფხ. 150,5; „არა შეწყნარო სასმენელი ამოი" O, გამოსლ. 28,1; „სასმენელ ყველ ყვეთ კმაჲ ქებისა მისისა" ფხ. 85,8; „სასმენელ ყოს დღეჲ იგი ქმისა მისისა" O, ეს. 80,80; „ქმაჲ გერბისაჲ სასმენელ იყო" ფიზ. XXXII 2.

სახმენელ ქენა «შესმენა», გაგონება: „სასმენელ იქმნეს ლოცანი შენი" C, — „შეესმენეს ვედრებანი შენი" DE, ლ. 1,18. იხ. სმენა.

სახმური-ი საქეიფო სახლი: ესთ. 7,8*. იხ. სუმა.

სახნეულო საავადმყოფო: „ნაცვალდ სასნეულოთა მთ იონთასა ეჴენენ კორცთა მთ სნეულთასა ლინებაჲ" ნახ. 70,12; „სასნეულოჲ აღაწენ ამას აღიღისა" მ. ცხ. 185v; „დაწვენეს იგი სახლსა სასნეულოსა მეფისასა" მ. სფ. 204,12. იხ. სნეულო.

სახო იმელი. საწადელი: „უფალი სასო მათდა არს" ფხ. 18,8; „არაჲ იყვენ სასო სახლისა ისრაელისა" O, ეზეკ. 29,16; „მოიძია სასოჲ ძელი" გამოჩ. ჟუარ. 238,20; „მადლი შეწვირე სასომსა მის ჩუენისა" ი.ე. 28,18. იხ. უსასო.

სასოება, სასოება «მოსავ ყოფა», «გინცობა», იმედი. მინდობა: „ყოთილ არს სასოებაჲ უფლისაჲ ვიდრე სასოებასა კაცისა" C, — „ყოთილ არს მოსავ-ყოფაჲ უფლისაჲ მამართ, ვიდრე მოსავ-ყოფაჲ კაცისა მამართ" L, ფხ. 117,8; „სასოებითა ღმრთისა მიერ ვდრე ღუენჯულად-ღმრთედ ვდგა" L, — „გინცობითა ღმრთისა მიერ ვდრე ღუენჯულად-ღმრთედ ვდგა" C, საქ.

* წყარო ფანკრათა მიწერალი, ციტატისათვის ადგილია დართებული (რედ.).

მოც. 80,22; „სასოებისათჳს და აღდგომისა შედარათაჲ მე ვისაჩები" საქ. მოც. 28,8; „განისუნაჲ კლეჴანამან ყოველმან სასოებით" I, ეს. 14,8; „მაჴეს მე გორცთაგანცა სასოებაჲ" ფლბ. 8,4; „იგი იყოს სასოებაჲ ნათესავთა" იხ. რომ.-კურთხ. ისაჲ. და იაკობ. 80,4; „კაცი ბრძენი განსადელთა შენა არა წარჴკუეთს სასოებასა" მ. სფ. 811,1; „განადლო სანატრელი სასოებაჲ კრისტსი" შუშ. I, 18.

სასოკეთილი-ი: „სასოკეთილ ყვენ ძენი შენი" O, სიბრძ. ხოლ. 12,10.

სასოწარკუთილი-ი უიმედო: „რომელი სასოწარკუთილ იქმნეს... იგი სრულიად წარწყმდების" მ. ცხ. 44r; „ნუცა სასოწარკუთილ ხარ ცოდვითა შენათჳს" მ. სფ. 203,9.

სასოწარკუთილება უიმედობა, იმედის დაკარგვა: „დღათა მათგან ცოდვითა ეულად შემოიღებს სასოწარკუთილებასა" მ. ცხ. 43v; გაიძლება სასოწარკუთილებასა, დაღათუ არცაჲ ესრეთ ჭერ-არს სასოწარკუთილებასა" მ. სფ. 100,24. იხ. კუთა.

სასტი-ი ზარი, ძრწოლა: „სასტი და შიში დასდვა ყოველსა ზელა კორციელსა" O, ზირ. 17,4.

სასტიკი-ი ფიცხელი, მკაცრი; დიდი, ძლიერი: „კაცი ხარ სასტიკი" ლ. 10,21; „იყო... ოხრაჲ, ვითარცა მოწყენაჲ ქარისა სასტიკისაჲ" საქ. მოც. 2,3; „სარგებელ არს... ვითარცა ქარი და ღრუბელი და წჴმანი სასტიკნი" O, იგ. ხოლ. 25,14; „სასტიკ არს მეუცი იგი" ფიზ. 8,5; „სიყმილი სასტიკი ყოფად არს" საქ. მოც. 11,28; „უბრძანა გუეშჲ მისი სასტიკად" იფტ. 118,11. იხ. უსასტიკისი.

სასტიკება «შერისხება», მძლავრობა: „სასტიკებითა შენითა (შერისხვითა შენითა L) იელტოდიან" ფხ. 108,7; „წყალთა ზელა სასტიკებისათა ალაგნი გამოაჩინა" I, ეს. 48,10; „ბრძანებაჲ მისცა მეფეჲმან დიდითა სასტიკებითა მცნებისათა" რიფს. 108,48; „შეიმუსრნენ მთანი სასტიკებითა თჳსითა" O, აბზ. 8,8.

სასტიკობა მკაცრობა, ფიცხობა: „რომელი გარდარეულად სასტიკობს, იგი შეურაცხ იქმნის" O, ზირ. 20,8. იხ. სასტი.

სასტოვა რისხვა: „თჳთ თავადი უთქუმიდა და სასტოვოდა, რამეთუ დაათჳ იგი" მრთ. S, ოქრ.-მარბ. და იონ. 105,1. იხ. სასტი.

სასტრატოტე სამხედრო: „რამეთუ შთაუღვას საშოსელი იგი სასტრატოტე მისი" ვარ. 828. იხ. სტრატოტი.

სასტჴენელი «დასასტჴენელი»: „მიგუე... სასტჴენელად და ყუედრებაჲ ერთაჲ მიიღოთ" O, — „მიგუე... დასასტჴენელად და ყუედრებაჲ ერისაჲ მიიღოთ" ეხ., მიქ. 6,10; „დავდვა ჰალაქი ესე განსარყუნელად და სასტჴენელად" I, იერემ. 19,8.

სასტუმრო: „ვითარცა დამწუხრდა, დაადგრეს იგინი სასტუმროსა შინა" Sin.—11,200r; „ვითარცა სიზმარი არს სოფელი ესე და ვითარცა სასტუმროსა ვიყოფით" Ath.—11,208v. იხ. სტუმარი.

სასუენებელი-ი «საწოლი», მოსასვენებელი ოთახი:

„ნუთუე საჭომელთა ჯდეს განშორებულად სასუენებელ-სა მისსა“ *MI*,—„ნუ სადა ტახტსა ზედა ზის საწოლსა შინა სახუთულისა“ *G*, *მსჯ.* 8,24; „შეუღა სასუენებელად“ *ივლ.* 15,4; „შედე ცოლისა ჩემისა თინა სასუენებელად“ *G*, *მსჯ.* 15,1; „საუენეთა შინა სასუენებელთა შენთასა ნე სწყუე მდიდარსა“ *O*, *ივლ.* 10,20; „მოკლეს კაცი ერთი მართალი სასუენებელსა შინა თქსსა“ *O*, *II მფ.* 4,11; „დამალა იგი და დედამძენს თვის სენასა სასუენებელისასა“ *O*, *IV მფ.* 11,2. *იხ.* სუენება.

სასუთლე «სასუთლებელი»: „ანე არა უმჯობესობს ნა-ფურცლისზედაები მისი, ვიდრე სასუთლე აიუზირისი“ *G*,—„ანე არა უმჯობეს არს საყუფებლები ევე ფურცლისი, ვიდრელა სასუთლებელი აბუზირისი“ *MI*, *მსჯ.* 8,2. *იხ.* სუთელი.

სასუთლე: „წუნე სასუთლენი ვართ ეცულისანა, და სასუ-ლეთაგან ღმერთი ესევითარა საჭმეთა არა ეძიებს“ *ი. ე.* 46,19. *იხ.* სული.

სასუთლე «თვსობა», აყვანა (შვილად): „უთუეთ გისა-სუთმოს შენ“ *G*,—„უთუეთ გითვსოს შენ“ *MO*, *რუთ* 8,12. *იხ.* სუთევა.

სასუმელი-ი (სასუმლისა) სასმისი, ჭიჭა: დასაღვეი: „გარეშს სასუმელისა და ჰინაქსა განსწილით“ *ლ.* 11,89; „სასუმელი სა მისისაგან სუმიდა“ *O*, *II მფ.* 12,3; „სასუმელ მან შენმან დამართო მე ვითარცა ურწყულმან“ *ფს.* 22,5; „მიიღე სასუმელი ესე ღვინისა ურწყომსა ულისაგან ჩემისა“ *I*, *იერემ.* 25,16; „არა არს სასუმელი ღმერთისა საკმელ და სასუმელ“ *პრომ.* 14,17; „სასუმელი ჩემი ცრემლითა ჩემითა განვზე“ *ფს.* 101,10; „განუწესა მათ როქი დღისა... ღვინისაგან, სასუმელისა თქსისა“ *I*, *დან.* 1,5; „მოიხუნა ხუთნი იგი სასუმელნი... ჩასადგმე-ლითურთ“ *Sin.*—11,304v. *იხ.* სუმა; წელის-სასუმელი.

სასუმელი-ი «ნათესავი», მახლობელი: „სასუმელი ხარ შენ“ *G*,—„ნათესავ ჩედა ხარ“ *MO*, *რუთ* 8,0.

სასუმელემა «თვს-ყოფა», «თვსობა»: „გისასუმელო მე“ *G*,—„თვს-გიყო მე“ *MO*, *რუთ* 1,18.

სასუმელემა «თვსობა»: „არა თუ ინებოს სასუმელე-ბა შენი“ *G*,—„უთუეთ არა უნდეს თვსობა შენი“ *MO*, *რუთ* 3,18.

სასუმლის-მოყუარე: „არნ რომელიმე სასუმლის-მო-ყუარე და სხუამ—სიჭადღლის-მოყუარე“ *მ. სწ.* 27ა,29. *იხ.* მოყუარე.

სასუმური: „მივედ შენ სახლად მწუხარებისა და ნე სახლად სასუმურისა“ *H*—841, 810. *იხ.* სუმა.

სასუმრევი-ი: „სასუმრევი არს ყოველთა“ *O*, *იგ.* სოლ. 6,8; „ძმანი ჩემო, საყუარელნი და სასუმრევილი“ *ფლამ.* 4,1; „სასუმრევი სა მას წადირებასა თქსსა მიეთხოვს“ *ეპ.* კპრ.-დაფლ. 83v.

სასუმრევილი-ი «სოფელი», სამეფო: „გარაჟი არს ესე სასუმრევილი“ *C*,—„გარაჟი იგი ესე სოფელი არს“ *DE*, *მთ.* 13,83; „მოაღებულ არს სასუმრევილი ცათა“ *მთ.* 8,2; „ვითარ არიან შესავალი სასუმრევილისანი“ *III ეზრა* 2,7. *იხ.* სუმრევი.

სასუიდელო-ი «მოსაგებელი», ფასი, გასამრჩელო, «მიზ-ლი», ჭირა: „მოვიდე... სასუიდელო იგი გასუიდელო“

სა“ *მთ.* 27,0; „მოიგოს კაცი სასუიდელოთა ეცულისაგან“ *იხ.*—„მოიგოს სული მოსაგებელითა ეცულისაგან“ *G*, *ლევიტ.* 122,10; „აღრატეს სასუიდელომით“ *საქ. მოც.* 19,19; „მისცეს სასუიდელო გალატონთა და ხუროთა და როქი ბათი“ *O*, *I ეზრა* 6,54; „მამის სასუიდელო მო-გვიადეს ღმერთი ევე შენი“ *ფლამ.* 150,86; „აღრს არს მეშვი სასუიდელოთა თქსისა“ *ლ.* 10,7; „მოვილოთ სა-სუიდელო შრომასა“ *რუთ.* 100,28; „ვითარცა მეძვი, რომელი შეიკრებ სასუიდელოთა“ *ეზრა.* 18,80; „სასუიდელო არს ჩემი ესე, რომელი მომცეს მე ტრფალთა ჩემთა“ *O*,—„მიზდი მრეშობასა ჩემისა არს ესე, რომელი მომცეს მე ტრფალთა ჩემთა“ *G*, *ივრე* 2,12. *იხ.* სუიდა; შდრ. დი-დას-სასუიდელო, მისასუიდელო, მრავალსასუიდელო, სასასუიდელო, უსასუიდელო.

სასუიდელოთ-ი «სასუიდელოთ დადგინებული», დაჭირა-ვებული: „სასუიდელოთ იგი არა არნ მწყემსი... ივლ-ტინ“ *C*,—„სასუიდელოთ დადგინებული იგი, რომე-ლი არა არნ მწყემსი... ივლტინ“ *DE*, *ი.* 10,12.

სასუიდელოთ დადგინება «მოსასუიდელება», დაჭირა-ვება: „სასუიდელოთ დადგინება მე“ *MI*,—„მომი-სასუიდელო მე“ *G*, *მსჯ.* 18,4.

სასუიდელოთ დადგინებულ-ი «მორეწე», «სასუიდელოთი»: „რაოდენთა სასუიდელოთ დადგინებულთა მამისა ჩე-მისათა ჰმაცს პერი და მე აქა სიყმილითა წარწყმდებო“ *DE*,—„რაოდენთა მორეწეთა მამისა ჩემისათა გარდაე-ვის პერი და მე აქა სიყმილითა წარწყმდებო“ *C*, *ლ.* 15,17; „სასუიდელოთ დადგინებულთა იგი, რომელი არა არნ მწყემსი... ივლტინ“ *DE*,—„სასუიდელოთ იგი არა არნ მწყემსი... ივლტინ“ *C*, *ი.* 10,12.

სასუიდელოთ მოყვანება «მომიზღება»: „სასუიდელოთ მოიყვანეს ბალამ“ *MI*,—„მომიზღეს შენ ზედა ბა-ლამ“ *G*, *II მფ.* 28,4. *იხ.* მოყვანება.

სასუიდელოთ-მიმცემელი-ი მიმნიჭებელი, დამსაჩუქრე-ბელი: „მეიბებლთა მისთა სასუიდელოთ-მიმცემელ ევერს“ *პებრ.* 11,0.

სასუიდელოთ-ყოფა «მოყიდება»: „რომელი-იგი სასუიდე-ლოთ-ყოფეს ძეთა ისრაელისათა“ *C*,—„რომელი მოიყიდეს ძეთაგან ისრაელისათა“ *მთ.* 27,0. *იხ.* სუიდა.

სასძელური-ი «ძუძუ»; «სძისა»: „შორის სასძელურთა ჩემთა განსუენეს“ *O*,—„შორის ძუძუთა ჩემთა განსუენეს“ *MI*, *ქება* 1,12; „(ეშვავანეს)... სასძელური შენნი ტე-ვანთა მისთა“ *O*,—„(ეშვავანეს)... ძუძუნე შენნი ტევენთა“ *MI*, *ქება* 7,7; „განვქსნა თიერსა სასძელურსა და ასუა მას“ *MI*,—„განლო თხიერი სძისა და ასუა მას“ *G*, *მსჯ.* 4,10. *იხ.* სძე.

სასძლო საჭორწილო, სეტა: „გამოვედინ... სძლო სა-სძლოთ თქსთ“ *O*, *იოვ.* 2,18; „შეიმოსა (სამოსლოთ) სასძლოთა ღმობ“ *15ა,1*; „სასძლო შეზადიან უწინარეს სძისა ზოწენისა“ *H*—822,58r. *იხ.* სძალი.

სასწავლელი-ი სასწავლო: „დაიწერა ჩუენდა სასწავლე-ლად უუენისაგან“ *მ. სწ.* 104,12. *იხ.* სწავლა.

სასწაულ-ი, სასწავულ-ი «ნიში», «შენიშვნა», «საკ-რეველება», «განსწავლა», «სწავლა», «ნიშანი», «მო-ხატული», მომასწავებელი ნიშანი: „გამოჩნდეს სას-

წაღლი (ნიშნო C) იგი კაცისაჲ მთ. 24,80; „არამეთუ სასწაულად არს“ მთ., — „არამეთუ შენი შენაჲ არს“ G, ლუკ. 12,8; „გაზარ ნუ რამ სასწაული“ M, — „თქეთ რამ ნიშანი“ G, მსჯ. 12,8; „ვიღიე არა შექლისაგან ერთი სასწაულელი დავრდომად“ C, — „ვიღიელა შექლისაგანი ერთი მოხატული დავრდომად“ DE, ლ. 10,17; „იხილეს... რომელიცე ქმნა იესუ სასწაულნი“ DE, — „იხილეს... საკვრელებანი იგი, რომელ ქმნა“ C, მთ. 21,15; „გარდაგისაჲ ჳმად მისა სასწაულად შენდა“ M, — „იუ ჳმად მისი განსწავლად შენდა“ G, II მჯ. 4,80; „პოლდენ სასწაულებსა დაღ-დიღსა და ნიშებსა“ მთ. 24,24; „გუნებაჲს შენგან სასწაულისა ხილუა“ მთ. 13,88; „არა თუ ვაილო გელთა მისთა სასწაული სამსკულთაჲ მათ“ C, მ. 20,25; „ქელთა მოკეულთაჲთა იქმნებოდა სასწაულები და ნიშნა“ ხაქ. მოც. 5,12; „შეიბნე ესე სასწაულად ჳელსა შენსა“ M, II მჯ. 8,8; „მიეც სასწაული შებლთა კაცთა მათ“ I, ეფე. 8,4; „წინა უყენე იგინი სასწაულად ძესა შენსა“ O, — „წინა დაუსუნე სწავლა[ნი] ძესა შენსა“ მთ., მგ. სოლ. 2,2. იხ. ლუკ. სასწაულად, ლუკსაწაულად, კეთილად-სასწაულოვანი, მელდე-სასწაულად, საღლესაწაულად.

სასწაულოთა მკითხველ-ი ნიშნო-მზმნელი, წინასწარ მცნობელი, მკითხავე: „ნუიწი მთების შენ შორის... სასწაულთა მელდართა მკითხველი“ მთ., — „არა მთვრის შენ შორის... ნიშნო-მზმნელი, მკითხავე მელდართა“ G, II მჯ. 18,11. იხ. მკითხველი.

სასწაულოვანი-ი შდრ. კეთილად-სასწაულოვანი.

სასწორ-ი «საწონი», ზომა, წონა: „მ-ვეით, რომელსა აქუს ათი სასწორი ვეცლი“ ლ. 19,24; „ორისისა ლიტრისა სასწორი ფისი“ H—841,878; „იყო სასწორი საყურებისაჲ მისი ოქროსისა“ M, — „იქმნა საწონი საყურთა ოქროსისაჲ“ G, მსჯ. 8,28; „საქმენი მისნი სასწორ სი-მართლისა“ O, მგ. სოლ. 18,11; „ეწი აღწონნა მთანი სასწორითა“ I, მგ. 40,12; „მიწუნენ ვეცლი იგი სასწორითა“ I, იფრემ. 22,10; „შეწირა... ლანებაჲ ვეცლისაგან ერთი ასოცდათ სასწორი მისი“ G, რიცხ. 7,13; „წყელი სასწორით სე შენ“ O, ეფე. 4,11; „ვეცლი ულთაჲ სასწორისაჲთა აღწონნა“ O, მგ. 40,8; „შთაყობეს... ერთ-ერთისა მას ბედესა სასწორისასა და დასძლია ცალი-ერსა მს“ მ. სჯ. 285,21.

სასხდომელ-ი «სავარძელი», სკამი: „სასხდომელები (სავარძელები C) იგი... დაუმუა (დაამუა C)“ მრ. 11,15; „იხილა სასხდომელები იგი მონათა მისთა“ II მტ. 9,4. იხ. ს. ლმა.

სასჯელ-ი იხ. საშჯელი.

სატან. სატანა «მტდომი», მოწინააღმდეგე: „მომეცა მე საწერტელი ჳორტთაჲ ანგელოზ სატან (მტდომი Q)“ მთ., II კორ. 12,7; „ანგელოზ სატან, იხარებდ“ მ. ცხ. 198r; „დამპარკულნა ჩუნე სატანა“ მთ., — „დამპარკულნა ჩუნე მტდომი“ Q, I თეს. 2,18; „სატანა მტდომად ითარგმნებეს“ მრთ. A, ძ. იფრ. ხინან. 85.

სატანებრ-ი საეშმაკო, ეშმაკური: „მისეშმენ მას სატანეზარსა მის ჳელოვნებასა“ მ. ცხ. 64 v.

სატანჯველ-ი «სასჯელი», ენება, წამება, გვემა:

„ეთარ-მე განერნეთ სატანჯველსა (სასჯელსა C) გე-ქენიასასა? მთ. 23,33; „შენ ზედა ვარუნო პირველი ესე სატანჯველი“ ფლკ. 138,8; „მიაარის სატანჯველთა და სიყუდილსა“ სნდ. 7,17; „ბრძანა... გუემაჲ მისი ფერად-ფერადთა სატანჯველითა“ ლ. დ. 128,8; „ქრისტეჲმან მომადლოს... სატანჯველთა ამათ წილ განსუენებაჲ“ შუშ. XVII 20. იხ. ტანჯვა.

[სატევებელ-ი] იხ. ტევება.

სატეხ-ი სატეხე: „სატეხითა შექმნა და გაპოკრა იგი“ O, მგ. 44,12. იხ. ტეხა.

სატირ-ი დიდრამე: „ალთქუმა ყო მოქმელთა მათ მზართ თითოჲ სატირი დლისა“ მთ. 20,2; „ვეცლი ოცდაათი სატირი მისესს უფალსა მას მათსა“ O, გამოსლ. 21,82.

სატირელ-ი სატირალი: „არა თუ იგინი სატირელ არიან“ მ. სჯ. 70,8. იხ. ტირილი.

სატინარ-ი III მგ. 7,42*.

სატლე მლცელა: „მოსწავდნა სატლითა“ ქ. ცხ. 107,8.

სატრაპეზო სასადილო, პურის საქმელი ადვილი: „სატრაპეზოს არა შეუშვის“ მ. ე. 84,82; „შეიყვანა იგი სატრაპეზოდ“ მ. ცხ. 211r. იხ. ტრაპეზო.

სატრაპეს-ი «მთავარი»; «ნახპეტი»: „ეურად იღეთ სატრაპესთა (მთავართა M)“ G, მსჯ. 5,8; „დაადგინა იგი... მთავრად სატრაპესთა“ მთ., — „დაადგინა იგი... მთავრად ნახპეტთა“ I, დან. 2,48. იხ. სასატრაპესო.

სატრაპესობა «სამთავრო»: „ხუთნი სატრაპესობანი უცოთესლანი“ G, — „ხუთნი ესე სამთავრონი უცოთესლანი“ მთ., მსჯ. 8,8. იხ. სატრაპესი.

სატრფილო საალერსო, საეკლესიო: „მეძავთა, რომელთა მოიქმნან პირნი მათნი სატრფილოდ კაცთა უგუნერთა“ მ. სჯ. 132,7; „ნაქმენი მავისი სატრფილო არს დედათა მათ მიმართ“ H—841, 300. იხ. ტრფილი.

სატუხელ-ი დასერილი, დასაზიზირებული, დაწყულ-ლებული: „სატუხელად გაიჭადა თავი... რომელი... გონესა ჳეუნდა“ მ. ცხ. 384r.

სატჯრთავ-ი: „აჰკილით კაცსა ტჯრთი, ძნიად სატჯრთავი“ C, ლ. 11,40. იხ. ძნიად სატჯრთავი.

სატჯრთველ-ი: „აღჰკილით კაცთა ტჯრთი, ძნიად სატჯრთველი“ DE, ლ. 11,40. იხ. ტჯრთი.

სატფური «სატფურება», ენკენია; გასათბობი: „იყო სატფური (სატფურება DE) იგი იერუსალემს და ზამთარი იყო“ C, მ. 10,22; „ყო სატფური სახლისაჲ მისი უფლისაჲ“ O, III მგ. 8,83; „ემოსა ბერსა მკრამდის სამოსელი ძამისა სატფურად, რამეთუ ჳამი ზამთრისაჲ იყო“ 824**.

სატფურება «სატფური», «ენკენია», ენკენიობა: „იყო მამინ სატფურებაჲ იერუსალემს“ DE, — „იყო სატფური იგი იერუსალემს“ C, მ. 10,22; „მოსლელად ენკენიითა სატისათა, რომელი აღდგა ნაბუქოდონოსორ მეფემან“

* წყარო ფანჭითაჲ მიწერილი, ციტატისათვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

** წყარო მითითებული არ არის, მისთვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

pb., — „მოსლად სატყორცებასა მას კერპისას, რომელი აღმართა ნაბუჯოლონოსო“ O, ღან. 8, 2.

სატყორცი-ი «ისარი», «საისრელია»: „სატყორცითა მისითა მშლვიდეს მტერთა“ G, — „ისარი თა მისითა ესროდის მტერთა“ Fr., — „საისრელითა ესროდის მტერთა“ pb., რიცხ. 24, 8.

სატყორცებელი-ი იხ. ტყორცება; შდრ. ისრის-სატყორცებელი, ქვის-სატყორცებელი.

საუბნარი-ი სიტყვა: „მათი საუბნარი განსყიდისათჳს არს და მოსყიდისა“ მ. ცხ. 21v; „ნუუუუუ უცოა რაჲმე საუბნარი შეუა შემოვარდის“ მ. ცხ. 285v.

საუბნარება «სიტყუა»: „ისაუბნარეს მათდამი“ G, — „ეტყოდეს მათ“ M, ისუ 5. 22, 15. იხ. უბნობა.

საუკუნე, საუკუნო სამარადისო, მარადისობა, დასაბამი, საიქიო, საქაო: „ნუ სევალებ საზღვართა საუკუნეთა“ O, ივ. ხოლ. 22, 28; „რაჲთა მაქენდეს ცხორებაჲ საუკუნოჲ“ მთ. 18, 10; „მოაღლინა მათ ზედა საუკუნეჲნი“ O, ბარ. 4, 10; „მიიღოს ცხორებაჲ საუკუნოჲ“ ი. 8, 15; „მოგივლინოს თქვენ საუკუნოჲ სიხარული“ O, ბარ. 4, 29; „მსგავსი მისი არა იყოს საუკუნითგან“ O, იოვ. 2, 2; „რომლისა სახელისაგან ეშინის ყოველთა საუკუნეთა“ ფლპ. მოც. 7, 12; „განმზადელ არს საყდარი შენი... საუკუნითგან“ ფს. 82, 2; „როგონი-იგი ღირს იქმნეს საუკუნესა მას მიმთხვევად“ ლ. 20, 85; „არა მიეტეოს მის არცა აჰას საუკუნესა“ C, მთ. 12, 33; „აქაჲ წუთისა სიტყობაჲ მუნ საუკუნესა სიძვარედ გარდაექცეს“ მ. სწ. 11, 86; „მოგუცეს ჩვენ მაღლი მისი საწუთოსა და საუკუნესა“ მ. სწ. 83, 18.

საუკუნომდე «მომდემი»: „საუკუნომდე ვერ დაეწეებულ იქმნენ“ pb., — „მომდემი ვერ დაიეწენენ“ I, იერემ. 20, 11.

საუნჯე «სენაკი», «საფასე», ქონება, განძი, საგანძურ-ი, სახლი. ბეღელი: „მზირი მისი ჯდა საუნჯესა შინა“ G, — „მზირი იგი სხდეს სენაკსა შინა“ M, მსჯ. 10, 9; „გაქუნდეს საუნჯე ცათა შინა“ DE, — „მოიღო შენ საფასე ცათა შინა“ C, მრ. 10, 21; „საუნჯენი სიბრძნისანი და მეცნიერებასანი დაფარულნი“ კოლ. 2, 8; „საუნჯედ უფლისად შეიღეთ“ G, — „საფასედ უფლისად შეიღოს“ M, ისუ 5. 6, 10; „გისილენა საუნჯესი სეტყუათანი“? O, იოვ. 28, 22; „მევედ საუნჯესი შენსი“ მთ. 6, 6; „შევიდა საუნჯედ და ტირილდა“ O, ღან. 43, 30; „მასტა იგი და მზარდული მისი მაწონე ელი საუნჯესა მას ცხედართასა“ M, II ნშტ. 22, 11; „ოდეს-იგი დასდევით საუნჯესა ოკი სათუელი“ O, ანჯა 2, 10; „გარემე ქროშსა საუნჯე ვისიჲ სასყიდლით დაეპურა“ პავლე მოც. 4v, 9; „აქეს მას საუნჯე, აღსაგე ბევრეულთა მიერ კეთილითა“ მ. ცხ. 108r; „საუნჯე გულისამის-ყოფისაჲ“ მ. ცხ. 80r. იხ. უნჯი.

საურავ-ი საზრუნავი: „ყოველი ზრუნავი და საურავი მონასტრისაჲ მას ეტრთა“ ი. ე. 30, 25; „უფროჲსნი წიგნი ღამით სანილთა უთარგმან... ფრიადისა უკალოებისაგან და საურავთა“ ი. ე. 30, 25; „მოვართუშს... საურავსა“ მ. ცხ. 103v. იხ. ურავ.

საურაკპარაკე მოედანი, უბანი: „შთანთქა სკერპოჲ იგი და გარემო საურაკპარაკე იგი, რომელ მახლობელ იყო“ ფლკტ. 157, 21. იხ. ურაკპარაკი.

საურველ-ი დაფარული ასო, ყვერი, კვერცხები: „მამან დაუცონნის საურველნი და უქმ ქმნის“ ფი. XII 8.

საუფლო უფლისა: „აღუქუნა იგინი საუფლოთა მით ბეკდოთა“ თაჲ მოც. 14, 30; „ეხილე ტაბლაჲ საუფლოჲ“ მრთ. A, ანტ. ლ. 82v; „წერილ არს... საუფლოთა დღესაწავლთა ეამის-წირვისა საკითაჲთა“ H-1741, 207r. იხ. უფალო.

საუცარი-ი მოჩვენებითი, არაქმშმარიტი; საოცარი, გასაკვირვალი, განსაცვიფრებელი: „საუცარ რაჲმე არს“ მთ. 14, 20; „გირენო შენ უშკულობაჲ და საუცარი ხილვაჲ“ ფლკტ. 188, 21; „უფლან ყო საუცარი“ O, ზაქ. 10, 1; „საუცარი გამოვდა ყურესა სახლსა მისისასა, ვითარცა ეგმაჲ“ Sin. — 11, 83v.

საუცრება «მოჩუნება», ოცნება: „საუცრებანი განუღმებლნი მწუხართა პირებითა გამოქნდებოდა მათ“ O, — „მოჩუნებანი შექმნელნი მწუხართა პირითა გამოცხადებოდეს“ pb., სიბრძ. ხოლ. 17, 1; „აგრძენს... საუცრებაჲ იგი საეშვყოჲ“ მ. ცხ. 105r.

საუძლურე-საჭიროების ადვილი: „სადა-იგი არს შესავალი საუძლურეთაჲ, მუნ მღებარე არს იგი“ მ. ცხ. 211v. იხ. ძალი.

საფანელი-ი გადასაფარებელი, საფენი: „მას ზედა (ორ-მოსა) გარდაჲნა საფანელი და აჰმოხდა ლელს-კუერთა“ O, II მფ. 17, 19.

საფარდულ-ი საეპკრო სახლი, ღუქანი: „მოვიდეს შე-მთხვეად ჩენდა ვიდრე... მესამედ ღნის-საფარდულად“ ზაქ. მოც. 28, 15; „ამრეულ კარსა დაეშვადლედ საფარდულისა, რამეთუ რაჲმს კარა დაეჰმას, ვერლარავინ შემძლებელ არს ეპკროზად“ მ. სწ. 85, 20.

საფარდულედ-ი «სართულელი», გუმბათიანი: „ეჲმი არს ყოფად სალებსა საფარდულედსა (სართულედსა I)“ O, ანტ. 1, 4. იხ. ფრდა.

საფარველ-ი «აჩრდილი», «დაფარული», საგრილობელი, სახურავი, დასაჩრდილებელი, ფარდა, შესაფარებელი, წამოსახურავი: „მესველით საფარველსა ჩემსა“ M, — „შემოღვიო აჩრდილსა ჩემსა“ G, მსჯ. 8, 15; „შემივედრა მე საფარველსა კარვისა მისისასა“ G, — „და-მიფარა მე დაფარულსა კარვისა მისისასა“ J, ფხ. 28, 5; „საფარველსა ფრთთა შენოჲსა დამიფარე მე“ ფხ. 16, 8; „იყო მათ საფარველ ღლისა“ O, სიბრძ. ხოლ. 10, 17; „საფარველსა ჯელისა მისისასა დამშალა მე“ I, ეხ. 49, 3; „უქმენით მათ საფარველი გლოვსაჲ“ O, ეხ. 18, 3; „საფარველი იყო წინაჲ კლდესა მას“ მრთ. S. კ. იერ. აღდგ. 150, 3; „დაჰურა საფარველი იგი კრეტსაბ-მელისაჲ გამოხლ. 40, 21; „გექმნენ თქვენ საფარველ წინა-შე პირსა მღვენლთასა“ I, ეხ. 16, 4; „საჰრილ არს სიციხისაგან და საფარველ დღე საშოვალსა“ O, ზირ. 31, 18. იხ. ფარვა; შდრ. პირის-საფარველი, წინა-საფარველი.

საფასე «საუნჯე», «სიწმიდე». განძი. საკურკლე, ქონება, ფასი. სასყიდელი: „მოიღო შენ საფასე ცათა შინა“ C, — „გაქუნდეს საუნჯე ცათა შინა“ DE, მრ. 10, 21; „საფასედ უფლისად შეიღოს“ M, — „საუნჯედ უფლისა შეიღეთ“ G, ისუ 5. 6, 10; „დადებად სიწმიდესა (სა-

ფასეთა C) მთ. 27,8; „ანას სიტყვასა ეტყოდა სახლსა მას შინა საფასისასა“ O, 8,20; „ნუშტო იგი მიუც და-
მარხვად საფასესა სახლსა სანუგლისა“ O, II ეზრა 7,20; „საფასეთა საპარწინათა არიან იგავნი მეცნობისანი“ O, 1,81; „საფასენი შენა აღსაქრელად მივცენ“ O, იერემ. 17,8; „მოიღეს ათეული იფქლასა... საფასედ სახლსა უფლისასა“ I, ნემშ. 13,12; „არა ითხოვე სამდაღრე საფასეთა“ M, II 58ტ. 1,11; „წარღეს ყოველი საფასე, რაოდენი პოვეს სახლსა შინა მეფისასა“ M, II 58ტ. 21,17; „მოაღო ესაქი იგი ყოვლითა მით საფასითა“ H—341, 17; „ყავთ-თავისა თქვენისა საფასე, რომელი არა დაძვლდეს“ ლ. 12,33; „მისცა საფასე მწერალსა“ მ. ცხ. 63V; „თქსთა საფასითა იყიდნეს“ ი. ე. 20,18; „ნაჩევარი საფასისა თქსისა ეყლესიასა შეწირის“ ი. ე. 41,27; „საუნჯენი თქსნი აღაქსნა საფასითა“ მ. სწ. 222,82. იხ. ფასი.

საფეთქელ-ი: „დაიბურჩა საყნოსელნი შენნი, რამთა არა შევიდეს მიერ სული სოჰყარლისა ტვნად შენდა და აღძრნეს საფეთქელნი შენა“ მ. სწ. 159,15; „აღოვსნენ ნესტენი საფეთქელთანი კუბლისა მისგან, რომელსა ღვთაო ორთქლთა თქსითა მისდა აღიყვანებს“ H—2251, 294r. იხ. ფეთქა.

საფირონი sapphirus: „საფუქელნი შენნი საფირონისანი“ I, ეს. 64,11.

საფიც-ი ფიცი, ფიცის წიგნი: „მისცე უფალსა საფიც-ი შენი“ მთ. 5,33; „ნესეს მას საფიცა მტრით და დაუბე-
ლოს“ მ. სწ. 294,8; „მთა ითხოეს საფიცო და მშვდობა“ H—341, 620. იხ. ფიცი.

საფლავე-ი «სამარე», სამარხი; საფლობი: „მომგავე-
ბულ ხართ საფლავეთა განგოზილთა (სამარეთა გან-
გლორწილთა C)“ DE, მთ. 23,27; „დადვა იგი საფლავე-
სა გამოკრილა“ DE,—„დადვა იგი გამოყუთილსა მას სა-
მარესა“ C, ლ. 28,53; „ბრძანა დაკრძალვად საფლავეი იგი“ მთ. 5, 4. იერ.-აღდგ. 157,18; „რჩეულთა საფლავეთა ზენთა დაჟულ მეუღარი შენი“ O, დაბ. 23,6; „აღადგინა... საფლავეთ ლაზარე, ოთხისა დღისა მეუღარი“ მ. სწ. 61,4; „განეშორნენ... ვიდრემდს გაიქმეს საფლავეი იგი უესნა მას“ S—1141, 518.

საფლავე-ებ-ი «სამარობანია»: „მოეგებოდა მას საფლა-
ვებისაგან (სამარობნით C) კაცი“ DE, მრ. 6,2.

საფლავეის-მტყუენეზელ-ი საფლავეის მძარცველი: „ტანჯ-
ვასა შევარდების საფლავეის-მტყუენეველი“ მთ. D, 4. იერ.-აღდგ. 115. იხ. მტყუენეველი.

საფლაოან-ი საფლავეები: „უკეთუ იხოოს საფლაოა-
ნი აღგოსა მას... მიხვდოდე შენ“ მ. ცხ. 105r. იხ. ფლაო.

საფრტე იხ. საბრტე.

საფრტეება «დაბრკოლება»: „მე უსაფრტეებ დაქვდრე-
ბელთა ქვეანისათა ამისთა“ მხ.—„მე დავაბრკოლნე
დაქვდრებელნი ამის ქუეყანისანი კირითა“ O, იერემ. 10,18. იხ. საფრტე.

საფსალმუნე ქნარი; დავითნი; ამბიონი: „ათაღითა მით
საფსალმუნისა მათა უგაღობლით მას“ ფს. 82,2; „ე-
თარცა საფსალმუნე იტყვს“ იმ. რამ.-კურთხ. მის. 178,8; „აღიფი დავითი საფსალმუნეთა აღმოკრთვად
წმინდა სახარებისა“ მ. ცხ. 418r. იხ. ფსალმუნი.

საფუძველ-ი საძირკველი, იატაკი: „დადვა საფუძვე-
ლი“ ლ. 6,18; „საფუძველნი მათანი შეირყინეს“ ჯ. ფს. 17,8; „დაქსენ საფუძველი შენი“ O, ეზეკ. 10, 89; „უდრე დამყარებადმდე საფუძველისა სამოთხისა-
სა“ O, III ეზრა 6,3; „ქვშასა ზედა დადვა საფუძვე-
ლი მისი“ მ. სწ. 72,18. იხ. ფუძე.

საფქველ-ი «საფქვლე ლოდი»; «წისქვილი»: „უმჯობეს
არს მისა, გამო-თე-იბას ქელსა მისსა ვირით საფქველი და
შთავარდეს ზღუასა“ DE,—„უმჯობეს არს უფროსს მისა, დამო-
თუბა-ება საფქვლე ლოდი ყელსა და შთა-მცა-ვარდა
იგი ზღუასა“ C, მრ. 9,42; „მისცა იგი სახილ საფქველი-
სა“ O,—„მისცა იგი სახილ წისქვილისა“ მხ., იერემ. 52,11. იხ. ფქვა.

საფქვლე, საფქვილე «საფქველი»: „უმჯობეს არს უფ-
როსს მისა, დამო-თუბა-ება საფქვლე ლოდი ყელსა“ C,—„უმჯობეს არს მისა გამო-თე-იბას ქელსა მისსა ვირით
საფქველი“ DE, მრ. 9,42; „გარდამოუტყორცა ნატეხი
ერთი საფქვილისა ზღუდით, სცა და მოკლა“ O, II მფ. 11,21. იხ. ფქვა.

საქადულ-ი საამაყო, სასიქადულო, დიდებული: „დიდად საქადულ არს“ მ. ცხ. 294r; „სადიდებულ და
საქადულ არიან ჩემდა“ Sin.—11,20V; „გყო შენ სახე-
ლოან და საქადულ და დიდებულ“ G, II მფ. 28,10; „სახარულ არიან და საქადულ ჩემდა“ ბაღ. 105,9. იხ. ქადება.

საქალო ქალების სადგომი: „გამოირჩიონ... საქალო-
სა შინა ქალი ქმნულკეთილი“ M, ესთ. 2,8. იხ. ქალი.

საქალობე მეუღლეობა, ქორწინება: „მრავალთა მამათა
და მრავალთა დედათა დაუტეონ საქმე საქალობისა და
შედგენ ქალწულებასა“ ფლბ. მოც. 10,81. შდრ. საქა-
ლობელი.

საქალობელ-ი მეუღლეობა, ქორწინება: „უბიწოთა
საქალობელითა და კეთილითა თესლითა მშვე მე“
ფლბ. 142,32. იხ. ქალი.

საქანდაკებელ-ი იხ. გამოსაქანდაკებელი.

საქანელ-ი ნიაღვარი; «გარდამოსაქანელი»: „გუაუუ-
თნენ თუ საქანელნი მდინარეთანი“ მ. ცხ. 34V; „სა-
ქანელნი იგი მდინარეთა სატყუანნი დასწყდენ და გან-
მენ“ მ. სწ. 124,5; „განგიუნე თქვენ საქანელნი ცი-
სანი“ G,—„განგიუნე თქვენ გარდამოსაქანელნი
ცისანი“ O, მალაქ. 3,10. იხ. ქანება; შთასაქანელი.

საქებელ-ი საქებარი; ორლანი: „საქებელ იყვნეს ჩემდა
სამართლნი შენი“ ფს. 118,54; „საქებელ არიან სიტყ-
ყასა მას და არა სავმობელ“ იმ. რამ.-კურთხ. ისაქ. და
იკ. 62,11; „ითთა ჩემთა განაგეს საქებელი“ ფს. 151,2; „განაწყესთ საქსენებელი წმიდისა შეშანიისი სალი-
დებულად და საქებელად ღმრთისა“ შუშ. XI,8. იხ. ქება.

საქიქელ-ი «სამაგალითო», გამოსაქენებელი, გამო-
სამკლავებელი, შესარცხენი: „საქიქელად იყვნენ
პირსა ზედა ქუეყანისასა“ O,—„სამაგალითოდ პირსა
ზედა ყოვლისა ქუეყანისასა იყვნენ“ მხ., იერემ. 10,4; „მე-
შინის, ნუჯე საქიქელ და საქულელ ვიქმნე თქვენ წი-
ნაზე და თითის-საჩუენებელ ყოვლისა ერისა“ მ. სწ. 200,80.

საქიქებუბა ურცობა: „ნუ იქმ ბოწუბასა მავს საქი-
ქებუბისასა“ O, II მფ. 18,12. იხ. ქიქება.

საქმარ-ი საქმე; ინსტრუმენტი, მანქანა; სახსარი,
გამოსახსნელი: „მისე იგი საქმარად კარავს მას სა-
წამებელისა“ O, გამოხლ. 30,10; „საქმარი, რომელი
ქმნა სოლომონ“ II მფ. 8,1; „არა მოსტენ საქმარსა
თქსა“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 30,24; „კაცმან ზეორომან გამო-
ყარა საქმარი თქსი“ I, ეს. 44,12; „დამოპყდე ერთჯერ-
და ქართა უკეთური ესე საქმარი ემპაისაჲ“ ფლტ. 141,
10; „მეც საქმარი განთავისუფლად მისგან“ ლ. 12,58.
შდრ. ქველ-საქმარი, ქვეყანის-საქმარი, კელ-საქმარი.

საქმე ქმნა, კეთება, ყოფა; „ესე ჯერ-იყო საქმედ“
DE, — „ესე გიორდა ყოფად“ C, მთ. 20,23; „უერბეს...
საქმედ“ საქ. მოც. 4,28; „საქმედ სცა მას სალი სა-
ფასი ეზოსა სახლისა უფლისა“ O, ნეემ. 18,7; „ექსნი
დღენი არიან, რომელთა შინა ჯერ-არს საქმე“ ლ. 13,14;
„გისწრაფოთ საქმედ საქმესა“ მ. სფ. 32,15.

საქმე წაქმარი, წაქმარი, ქმნა, წაქმნევი;
რამე ამბავი: „არამ-მე იოს... საქმე მისი“ M, — „რამ
იოს... წაქმარნი მისნი“ მსქ. 13,12; „საქმენი მათ-
ნი“ G, — „დაცვა... საქმართა მათთაჲ“ pb., რიც. 8,
30; „რამთა ხელეღენ საქმეთა თქუნთა“ მთ. 5,18; „არა
იტყულის პირი ჩემი საქმესა კაცთასა“ ფს. 10,4; „საქ-
მესა ვიქმ მე“ O, ამბ. 1,5; „ქმენ საკრველნი საქმე-
ნი“ O, ეს. 25,1; „არა იშოვა სარტყელი საქმე მის თა-
ნა“ O, დან. 18,68; „ვისა მიმართ საქმე გიკ?“ ფოკა
846,2; „უთხრა დავითს ყოველი იგი საქმე ბრძოლისაჲ
მის“ O, II მფ. 11,18; „ამაონი არიან საქმენი ნამღერნი“
pb., — „უღ (უღად O) არიან წაქმნევენი იგი საკი-
ცხელნი“ I, იერემ. 10,16. იხ. ქმნა; შდრ. კეთლის(ა)-საქმე,
ქველის-საქმე, ქვეყანის-საქმე, შესაქმე, ძვრის-საქმე, კელ-
საქმე.

საქმის-მანუფექტორ-ი: „ღალღებაჲ მათი მესამა საქმის-მ-
ანუექტორთაგან“ O, გამოხლ. 8,7. იხ. წუწევა.

საქმის-მოდგამი: „საქმის-მოდგამი იგი შენი ეშმაკი
იქმს მავს“ ფლტ. 141,11. იხ. ღმა.

საქონელ-ი ქონება, შენაძენი: „აუღალ იწყეს შეკრებად
საფასეთა ოქროსა და ვეცხლსა და სხუასა ყოველსა რას
საქონელსა“ მ. ცხ. 18r; „უკუეთუ მოიღო საქონე-
ლი შინა აქა, ეიცო, რამეთუ არღარა ისაძეო“ მ. ცხ. 87r.
იხ. ქონება

საქორწინე ქორწილისა; საქორწილო სახლი, სეფა:
„არა გმოსეს სამოსელი საქორწინებ (ქორწილისაჲ
C)“ DE, მთ. 22,12; „ნუთუ ეგების შეილთა საქორწი-
ნისათა გლოვად?“ C, მთ. 9,16; „დაშეს გარეშე საქორ-
წინესა მას“ მ. სფ. 40,20. იხ. ქორწილი.

საქრთილე ქერისა: „ქვეყანაჲ არს რომელიმე... საენაჲ
და რომელიმე საყანე და საიქელე და საქრთილე“ მ. სფ.
810,5. იხ. ქრთილი.

საქრისტიანო ქრისტიანებისა: „წინამძღვარ ქმნილ ხარ
სპასა დღესა საქრისტიანოსასა“ ქ. ცხ. 175,8. იხ.
ქრისტი.

საქსუსხალ-ი იხ. საქუსალი.

საქუმელ-ი წასაღებელი, კუბო, ცხედარი: „წინა
უძლოდა საქუმელთა მათ აბიერესთა“ O, — „უძლოდა
უანით ცხედრისა“ pb., II მფ. 8,81. იხ. ქუმბა.

საქურიო ქერიისა: „გარბარტა სამოსელი იგი საქუ-
რიოჲ“ O, დან. 88,14. იხ. ქერიო.

საქუსალ-ი, საქსუსალ-ი, საგუას(ა)ლ-ი საქსეალი,
ქსელი: „უკუეთუ იქმნას მას წინა ნაში კეთროვნებისაჲ სა-
მოსე-სა მატყლასა... ანუ საქუსალსა ანუ ფესუსა“ G,
ლევიტ. 13,47; „იქმნას ნიში მომწუაჲ... ანუ სამოსელსა
შინა ან-საგუასლსა შინა“ G, ლევიტ. 18,40; „თელა
მოუქუევის მას, ეთარკა საქსუსალი ქსელსა“ თქელა
88,18; „ნათ-ზენი თაე-სა ჩემისაჲ საგუასლსა თანა“
G, — „უკუეთუ დაქსოვო შდი ესე კოწოლი თაეისა ჩემისაჲ
საგუასლსა თანა“ M, მსქ. 18,13.

საქუფთე აბლანტი, ქისა: „რომელსა აქუნდეს საქუ-
ფთე, ალიღნ“ DE, — „რომელსა აქუნდეს ბაღანტი,
ალიღნ“ C, ლ. 22,38.

საქციელ-ი ქელი, კისერი; წრე, სარტყელი: „წარ-
კუეთოს თაე მისი მღელმან ჰან საქციელითგან“
O, — „მოქუეთოს მღელმან თაე მისი ქელითგან“ G,
ლევიტ. 5,8; „მოდარკენით საქციელითა თაენი ორთა
ფინიქთანი“ Sin.—11,253r; „დასაფარეულად ვარემო ორთა
მათე საქციელთა მექონითსათა“ O, III მფ. 7,42.
იხ. ქცევა.

საღებავ-ი ფერი: „საღებავი პორფირისაჲ არა გამო-
ქვარდბის“ მ. ცხ. 825r.

საღებელ-ი იხ. თუალთ-საღებელი.

საღმართო ლეთიური, ლეთისა: „დავსო იგი სულთა
საღმართთაჲთა“ O, გამოხლ. 31,3; „სულსა საღმარ-
თთა არს, რომელმან შემქმნა მე“ O, იოზ. 23,4; „რომელნი
საღმართთაჲთა კერძო ქრისტესა დაამცირებენ“ იმ. რომ.-
კურთხ. მოხ. 148,12.

საღმართო-ა წიგნ-ი ბიბლია: „არასაღა გასმოესა საღმარ-
თთაგან წიგნთაჲ“ ფლტ. 143,21.

საღმართო-ეკერძო საღეთო: „საღმართო-ეკერძო-
თაჲ იგი მომღერებაჲ შეაგინონ“ ს. გაბ.-მოც. ხაქს. 97,
84. იხ. ეკერძო.

საღრტილ-ი კაქი: „კუესითა სცემლიან საღრტილსა“ A—
02,800; „ეთარკა კუესი, ეცეს რამ საღრტილსა, გამო-
ვალს ცეცხლი“ მ. ცხ. 454r.

საღუაწ-ი საზრდო: „უბრძანა... მიცემად ყოველი საღუ-
აწი“ O, I ეზრა 4,54. იხ. ღწა.

საღუაწო სამოღუაწეო, საბრძოლო, საგარჯილო:
„არასაღა ვინ მოღუაწეთაგანი შემღგომად წარსლვისა ადგი-
ლისა მისგან საღუაწოსა და განხევისა ერისა შემძ-
ლებელ არს ღწოლად მერქე“ მ. სფ. 118,12. იხ. ღწა.

საღურწელ-ი კისერი: „უბრძანა ერის-თაგან მან ძარლთა
გამოხუმაჲ თითოთ და საღურწელთაგან ვიდრე ბარ-
კალ-სხუაღდე“ H—841, 849.

საღუნე ღვინისა: „ნუ საღუნეთა მათ ჭურჭელთა ზედაჲ,
თუ ოღეს დაიღინენ“ H—2551,283v. იხ. ღწო.

საყანე: „ქვეყანაჲ არს რომელიმე... საენაჲ და რომელიმე
საყანე“ მ. სფ. 810,5.

საყვარელი-ი «გარემო-სათესავი»: «მისცეს... საყვარელი
(გარემო-სათესავი G) გარემოს მისა M, იხ 6.
21,11. იხ. ყანა.

საყვარელი-ი სეკში, დასაჯდომი, ტახტი: -დადა საყ-
ვარელი ზედა საყ. მოც. 12,21; -დადა მეცამედი საყ-
ვარელი თესვა ფლტ. 135,2; -დადა ტახტი ოქ-
როსა... და დადა საყვარელი მას ზედა H—341,385;
-დადა მე საყვარელი, დადა საყვარელი სამოსლითა სპეტაკითა
H—341,466; -დადა ოქროსა ზედა, დადა მას, რომელსა ერქმის
ქაფი C, ი. 19,18; -დადა საყვარელი საყვარელი
სამოსლითა M, სფ. 92,12. იხ. თანა-მოსაჯდომი.

საყვარის-მოდგამ-ი თანამოსაჯდომი: -დადა საყვარის-
მოდგამი, დადა საყვარის-მოდგამი ყო იგი მის თანა-
M, სფ. 218,4. იხ. დგამი.

საყვარელ-ი საყვარელი: -დადა საყვარელი და მოდი სა.
მოსელი თესვა II მფ. 1,11; -დადა საყვარელი... საყვარელი
თესვა და გარდა მოდი სამოსლით Sin.—11, 104; -დადა საყვარელი
საყვარელი და სტანდარტი მას X 355V. იხ. ყელი.

საყვარელ-ი ცხვარი, ნესტობი; სუნი, «საყვარელი»:
-დადა ოქროსა კარა საყვარელითა სტანდარტი M, სფ.
148,29; -დადა საყვარელი საყვარელი იყოს, სადა არიან
საყვარელითა I კორ. 12,17; -დადა საყვარელი... საყვარელი
საყვარელი თესვა სტანდარტი მას M, სფ. 407; -დადა
მას (ტახტი) შინა ვიდრე საყვარელითა მდებარე მის.
თა M, სფ. 847; -დადა საყვარელი საყვარელითა ტახტისა
სამოსლითა M, —იყოს საყვარელითა წილ სტანდარტისა
მდებარე I, ეს. 3,24. იხ. ყნოსა.

საყვარელ-ი «სამკვდრებელი», «ვანი», «გზო», «გორ-
ცი», სახლი, სადგომი, კარავი, სასახლე, საყვანი,
სართული, ქვრი, დასახლება: -დადა საყვარელი
მათი ოქროსა C, —დადა სამკვდრებელი მისი ოქროსა L,
საყ. მოც. 1,20; -დადა არს საყვარელი (ვანი იგი C)?
მრ. 14,14; -დადა მათ საყვარელითა ოქროსა M, —
დადა ოქროსა მათ ეზობად ოქროსა G, მსჯ. 10,4; -დადა
მათ ქვეყნისა ესე სახლი, საყვარელითა ქვეყნი, დადა
დადა Q, —დადა ქვეყნი ესე სახლი ჩვენი გორცისა
სადა დადა M, II კორ. 5,1; -დადა პონად სა-
ყვარელითა ოქროსა ოქროსი საყ. მოც. 7,46; -დადა
საყვარელითა ზედა G, მსჯ. 10,0; -დადა მენ სა-
ყვარელითა O, IV მფ. 8,2; -დადა ქალაქი საყვარე-
ლითა მათა ფს. 108,30; -დადა იერუსალიმ... საყ-
ვარელითა ვეშა I, იერემ. 9,11; -დადა საყვარელითა საყ-
ვარელითა ოქროსა მრთ. S. კ. იერ. ნათლ. 85,12; -დადა
ესა საყვარელითა ჩვენი და მკვდრი მათ შინა O,
იფ. 8,8; -დადა თვისა შინისა საყვარელითა სასიძველ-
ი, ეზეკ. 16,24; -დადა საყვარელითა მათა ჯდადა O,
იფ. 89,5; -დადა ოქროსა თესვა ზედა საყვარელითა O, და.
83,17; -დადა ფარული, ვითარცა ღმერთი საყვარელითა
თესვა ფს. 9,30; -დადა საყვარელითა მათა მდებარე
ფლტ. 164,23.

საყვარელ-ი მარტოდ-მყოფებისა-ი მონასტერი:
დადა თიხითა თესვა მათ საყვარელითა მარ-

ტოდ-მყოფებისათა ოსკ. 13,0. იხ. ყოფა; ზღრ.
კმასაჟილი.

საყვარელი-ი სანიშნე, ნიშანი, «მეგალითი»: -დადა
მეგალითი კაცთა საყვარელითა (საყვარელითა
O) პირსა ზედა ველთა ქვეყნისა თქვენისათა I, —დადა
მეგალითი კაცთა მგალითობად პირსა ზედა ვე-
ლისა ქვეყნისა თქვენისათა M, იერემ. 9,22.

საყვარელი-ი «მოყვარე», «მეგობარი»: -დადა არს მშ
ჩემი საყვარელი M, 8,17; -დადა ივსნე საყვარე-
ლნი (მოყვარენი C) შენი L, ფს. 60,7; -დადა საყ-
ვარელი მას... ჩემსა... გიყობა რიფს. 108,10; -დადა
ჩემსა მან მოეწოდა ყოველთა საყვარელითა თესვა
B, —დადა ყოველთა მეგობართა მისთა მთავარსა
A, სხტ. 127,4; -დადა საყვარელითა, ... გზასა წარ-
ვალ საყვარელსა შუშ. XVII 18. იხ. ყვარება; ზღრ. ვმყოფ-
საყვარელი.

საყვარელი-ი: -დადა მკიცნე ქოქერებითა საყვარელითა ზენ-
ნი საყვარელი H—341,901.

საყვარელი-ი «საყოფელი»; ნათესაყვარელი: -დადა
თესვა (უნეს) საყვარელი (საყოფელი DE) ლ.
0,58; -დადა საყვარელითა მას ულაღელსა მრთ. D. ოქრ.-
პეტრე და ელია, 314. იხ. ყუღბა; ზღრ. ნათესაყვარელი.

საყვარელი-ი სამხილებელი, სასაყვარელი: -დადა
მე ავობად საყვარელი ჩემი კაცთა ზორისა C, ლ.
1,25; -დადა მისცემ სამკვდრებელსა შენსა საყვარე-
ლითა O, იფ. 2,17; -დადა მე საყვარელითა მომეთა
ჩემთა ფრად ფს. 80,12; -დადა საყვარელითა მაშინ არს
მეგობარი, რაჟამს თავით თესვა ჩვენად დაბნის შინისა
საყვარელითა M, სფ. 108,10. იხ. ყუღბა.

საყვარელი-ი საყვარელი-ი «მანკლი», სამართებელი:
-დადა საყვარელი ყოველთა ზედა ასოთა მათთა G, —
დადა მას მანკლი ყოველთა ასოთა მათთა M, რიფს.
8,7; -დადა საყვარელი საყვარელითა მათ დამორთ-
ვითა I, ეს. 7,20; -დადა შენსა მანკლი ლესული უფროს
საყვარელითა (საყვარელითა O) მეყვარისა I,
ეზეკ. 5,1. იხ. ყუღბა, ყნვა.

საყვარელი-ი «საყვარელი»: -დადა საყვარელი ნიკელსა ლორი-
სასა O, იფ. სოლ. 11,22; -დადა საყვარელი და გრკალი
ყვრთა შენთა I, ეზეკ. 16,12; -დადა მენ კაცთა სა-
ყვარელითა ოქროსა G, —დადა კაცთა კაცთა
თქვენსა საყვარელითა ნატყუარისა M, მსჯ. 8,24.
იხ. ყური.

საყვარელი-ი, საყვარელი «ვენატი», ზვარი, ეპი: -დადა
მოდ საყვარელი ჩემსა C, —დადა ვენატი ჩემ-
სა DE, მთ. 21,28; -დადა მრავალთა განრყუნეს სა-
ყვარელი ჩემი I, იერემ. 12,10; -დადა სდა მკე-
ლად მეყვარელსა საყვარელითა ფიშ.
XVII 20; -დადა არს საყვარელითა მათი სოფ. 8,7.
იხ. ყუღბა.

საყვარელი-ი «ნესტუ», «სტკრი»: -დადა საყვარელი და
მეგალითი აღდეგნ I კორ. 15,52; -დადა საყვარელი უწყებისანი
ველთა შინა მათთა G, —დადა ნესტუთა უწყებისანი
შინა მათთა M, რიფს. 31,8; -დადა უფალი კმითა
საყვარელითა L, —დადა უფალი კმითა სტუ-

ირისა და თა" **ტ**, **ფ**, 40, 6; „დაპბერონ საყვრისა მის დრისა“ **1**, **ეს**, 27, 13; „არცა ოხრიდა ქვა საყვრისაჲ, ვითარცა ქადაგი, მეუღართა განმალავებელი“ **მ**, **სფ**, 14, 27. იხ. ყვრილი.

საყვრის-მცემ-ი **რომელი პბერვიდეს ნესტუსა**: „წარედლო... საყვრის-მცემნი“ **გ**, — გარე წარვიდოდ და პბერვიდელ ნესტუსა“ **მ**, **ისუ** 6, 0, 9.

საყვრის-ცემა **დაბერება**: „საყვრის-ცეს მღელთა საყვრისა“ **გ**, — „დაპბერეს მღელთა ნესტუსა“ **მ**, **ისუ** 5, 0, 10. იხ. ცემა.

საშაბათო **შაბათი**: „სამი საშაბათოჲ საყვრისაჲ გამოურჩია წიგნთაჲ“ **ტ**, — „სამსა შაბათსა ეტოლა მათ წიგნთაჲ“ **1**, **საქ**, **მოც**, 17, 2. იხ. შაბათი.

საშარავანდლო, საშარავანდო სამეფო, მეფისა: „მისცა ბრძანებაჲ მეფისაჲ ყოველსა საშარავანდლოსა თქსსა“ **ო**, — „მისცა ბრძანებაჲ მეფისაჲ ყოველსა საშარავანდლოსა“ **1**, **II** **ეზრა** 1, 1; „განავ ყოველი წესი საშარავანდლოჲ“ **ო**, **I** **მეფ**, 10, 23. იხ. შარავანდი.

საშვილებელ-ი **რუთ** 4, 7. იხ. შვილები.

საშინელ-ი **საშინარი**, **შიშის მომგვრელი**: „საშინელი რამეჲ მოლოდება საშჯელისაჲ... ესკამდეს მტერთა მათ“ **პებრ**, 10, 27; „საშინელ არს ადგილი ესე“ **1**, **დაბ**, 28, 17; „წმიდა და საშინელ არს საელა მისი“ **ფ**, 110, 9; „სიტყუამან საშინელმან ნეძრწუნის გული კაცისა მართლისაჲ“ **ო**, **გ**, **სოლ**, 12, 23; „ეპნეს ძრვანი დიდ-დიდნი და საშინელნი“ **ფ**, **მოც**, 7, 28; „ნუ ეინ უნ საშინელ და საზარელ“ **მ**, **ოქრ**, **მარხ**, **და** **იონ**, 100, 17; „იყოს სოფელი იგი ჟურასტინისა საშინელ ეპბტელთა“ **1**, **ეს**, 10, 17; „შიშითა ძრწოლიან ზარისა მისგან საშინელისა“ **მ**, **სფ**, 14, 11.

საშინელება **შიში**: „საშინელები მისაგან მისისა შეძრწუნდეს“ **მ**, 28, 4; „ძალი საშინელებათა შენთაჲ წართუან“ **ფ**, 144, 6; „შემდგომად წარსლისა მის საშინელებათა აღზრზინა ე მაქმან“ **ფ**, **ლტკ**, 157, 20; „საშინელებანი ქტშთ და საზარელებანი ზტშ“ **მ**, **სფ**, 124, 12.

საშიშ-ი **შესაშინებელი**, **საშიშარი**: „ფრად საშიშ არიან“ **მ**, **ცხ**, 280, იხ. შიში.

საშო **მეუცელი**, **ქმნისა**, **წიალი**: „სტეობოდეს საშო მთგან“ **ც**, — „შესტეს მუცლი მთგან“ **1**, **ფ**, 67, 4; „დაუბრევი... ქუეყანაჲ, საშოჲ შენი“ **მო**, — „დაუბრევი... ქუეყანაჲ ქმნისა შენისაჲ“ **გ**, **რუთ** 2, 11; „ყოველმან წულმან, რომელმან განალოს საშოჲ“ **ლ**, 2, 23; „განკსნეს საშოჲ ქალწულისაჲ შეგინებად“ **ო**, **ივლ**, 0, 8; „არა მოჰლა მე საშოსა შინა“ **1**, **ივრემ**, 20, 17; „აღვეს დამალულ საშოსა შინა ქუეყანისა“ **ბ**, **კეს**, **ექუს**, **დლ**, 107, 18. იხ. შობა.

საშირაღ-ი: „იზუფედ კაცთა ამას შინა, ვითარცა საშირაღსა ზედა წინაჲ მოწყენადთა ბოროტთა“ **ბაღ**, 45, 9.

საშრობელ-ი **დასაკმობელი**: „საშრობელ ბადეთა იყო და არა აღაწერო მერმე“ **რხ**, — „დასაკმობელად ბადეთა იყო შენ და არა აღიშენო“ **ო**, **ეზრა**, 28, 14.

• წყარო ფანქრითაა მიწერილი, ცატატისთვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

საშუალ, საშუვალ, შაშუვალ, საშოვალ **შუევა**, **შორის**: „იყო ნაჲ საშოვალ ზღასა“ **ც**, — „იყო ეჲ-ლად ნაჲ იგი შუევა ოღუნ ზღასა“ **DE**, **მრ**, 6, 47; „განდეს საშუალ ნაჲეთა მისთა“ **1**, **ივრემ**, 34, 16; „საშუელ ბეჲთა მისთა ვინსუენა“ **ჰ**, **რომ**, **კურთხ**, **მობ**, 104, 10; „მსა იორამს შაშუელ ბეჲთა“ **ო**, **IV** **მეფ**, 0, 24. იხ. შუა/შუეა/შოვა; **შდრ**, **დღე**, **საშოვალ**.

საშუ(ვ)ალ-ი **შუა**, **შუათანა**: „განწმიდა სოლომონ საშუალი იგი ეზოა სახლისაჲ“ **მ**, **II** **ნტ**, 7, 7; „ეკეთეთ საშუელი (ღწიმა) იყოს, ჭერისაჲრ ეზოჲ“ **ი**, **ე**, 27, 0. იხ. შუა; **შდრ**, **ბეტ**, **საშუელი**.

საშუებლ-ი (საშუებლისა) **ჩილი**, **ფუფუნელი**, **განსაცხრომელი**, **სათუთი**, **სიკეთე**, **ფუფუნება**, **მზიარულება**, **განცხრომა**; **შუეებულება**, **შუეება**, **კეთილდღეობა**: „რომელნი სამოსლითა ღებულთა და საშუებელითა არიან“ **ლ**, 7, 25; „განცვენ სახლთაჲ საშუებლისა (შუებლისა **რხ**), მათისაჲ“ **ო**, **მეკ**, 2, 0; „აღუესი მცელი თჳსი საშუებლისაგან (შუებლებლისაგან **რხ**) ჩემისა“ **1**, **ივრემ**, 21, 24; „ვითარცა სამით შ საშუებლისაჲ ქუეყანაჲ“ **ო** **ივრ**, 2, 8; „განსენეს და ფუფუნელ ეპნეს საშუებელთა მათთა შინა“ **1**, **ნემ**, 0, 23; „მოიღუნ საშუებელნი იგი აღტებულნი“ **მარკ**, 230, 1; „საშუებელსა და სმოთისა ღმრთისა იყე“ **ო**, **ეზრა**, 28, 13; „ნერეც-ქეჲე უოველნი საშუებელნი და დიდებანი სოვლანი“ **მ**, **სფ**, 122, 17. იხ. შუება.

საშუშინეველ-ი **სუნტქეა**: „საშუშინეველი (გამსა ძილისასა) არაჲ დასტ რეჲს, დაღაცეთ არა შეედგის ნებაჲ“ **გრ**, **ნობ**, **კაც**, **აგებ**, 226, 11; „განსაოფელდმე საშუშინეველისა და სელისა (მისწუთეის სიტყუაჲ ღმრთისაჲ)“ **პებრ**, 4, 12; „არა არს მაგის თანა საშუშინეველი ცხოველი“ **ფ**, **ლტკ**, 144, 34; „ეთარცა საშუშინეველი სული-სა დაუტადებელი, რომელ არს პირისა მისსა“ **მ**, **სფ**, 215, 24. იხ. შუშინეა.

საშურელ-ი, საშურ(ვ)ელ-ი: „საშურელი ეჲე შილი ჩემი, ა ლნერგი, ჩემდა მოიგეტ“ **ი**, **რომ**, **კურთხ**, **ისაქ** და **იაკ**, 100, 0. იხ. შური.

საშურებელად **წინაშე**: „განწმადე წინაშე ჩემსა ტაბლად საშურებელად მაჲირებელთა ჩემთა“ **ტ**, — „განწმადე წინაშე ჩემსა ტაბლად წინაშე მაჲირებელთა ჩემთა“ **1**, **ფ**, 22, 3.

საშურებელ-ი **მეტოქე**, **მოცილე**; **შურის აღმძვრელი**, **საშურელი**: „სოლი დასა მისსა ზედა არა მოიყანო საშურებელად გამცადებელ უშუერებაჲ მისი“ **ც**, **ლევტ**, 18, 13; „საშურებელ არს იგი მოყვასთა თქსთაგან“ **ბ**, **კეს**, **ექუს**, **დლ**, 65, 24. იხ. შური.

საშფოთებელ-ი: „მოშოქნელ ზრანვანი საშფოთებელნი და მოშფლუნან გელსა წრეელისა და აღაგზნენ მათ მანკერებად“ **მ**, **სფ**, 242, 3. იხ. შფოთი.

საშჯელ-ი, სასჯელ-ი, სარჯელ-ი, სარჩელ-ი **შჯა**, **ტანჯვა**, **დატანჯველი**, **სამართალი**, **სამსჯავრო**, **განაჩენი**, **მსჯავრო**, **მშჯავრო**, **დასჯა**: „მოვლიან მისა ძენი ისრაელისანი მუნ საშჯელად“ **რხ**, — „აღუდოდეს ძენი ისრაელისანი მისდამი შჯალ“ **ც**, **მსჯ**, 4, 3; „მასეჲ საშჯელსა შინა ზარ“ **DE**, — „მასეჲ ტანჯვასა შინა

ხარ“ C, ლ. 28,40; „ვითარ-მე განერწნეთ სასჯელსა (სა-
ტანჯელსა DE) ვეძნაჲსა“ მთ. 23,33; „საშველი
დღევანდელსა და სატანჯელსა განკუთვნილნი“ მ. სქ. 23,6; „თანა-
გვლად არს საშველისა“ მთ. 5,21; „თუ ვჰყი, საშველი
ჩემი ექმნაჲ არს“ ი. 8,16; „ვლავით არა ჰეწყოლო სა-
შველსა ზნე“ O, გამოხლ. 23,8; „არა იოვეუბს საშ-
ველსა მისა სიტყვით“ I ეზრა 4,40; „არა აღდგენ უღმრ-
თონი საარქელსა“ ფს. 1,5; „შენ დაიდგენს საყდარნი
სასჯელისანი“ ფს. 121,5; „სასჯელისა მისისაგან
გამოვლან გენერეუბელი“ C, — „სასჯელისა მისისაგან
გამოვლან დამჯელი“ L, ფს. 108,7; „გარდატევენ საშ-
ველსა დავრდომლისა“ I, ებ. 10,2; „სასჯელი სიკუ-
დლისაჲ არს ამას კაცისა თანა“ O, იერემ. 26,11; „ამისთვის
გამოვლან საშველი (მსჯავრი p.b.) გულარძნილი“ O,
ამბ. 1,4; „სასჯელი სამართალი საყეთ“ O, ზაქ. 7,9; „ნუ
გარდადრთ სასჯელსა“ M, — „არა მისდრეკდენ მსჯავრ-
სა“ G, II მქ. 16,19; „გარდასდრეკე გულის-წყრომად სა-
შველი“ O, ამბ. 6,12; „ათხოვენ მისთვის საშველსა“
ზაქ. მოც. 25,15; „შველისა გარდაჰყავლან და ერმან მო-
ილს საშველისა ველად-ვებაჲ“ ჰებრ. 2,2; „ვითარ აღეს-
რდნეს სარჩელნი ივრ პალატსა“ Ath. — 11,94r; „ნუ
განდრთ სარჩელსა მჭრისასა“ M, — „არა მისდრეკო
მსჯავრი მჭრისა“ G, II მქ. 24,10.

საშველად აღდგომა ჩივილი: „საშველად აღუდგა“
მთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 106,10.

საშველსა მიცემა დასჯა: „მცველნი იგი იესუმსნი რად
არა მიეცნეს საშველსაჲ“ მთ. S. კ. იერ.-აღდგ. 101,
87. იბ. სჯა.

საჩემოდ ჩემთვის: „უკეთუ საჩემოდ აღდე პირი
შენი უფლისაჲ“ G, — „უკეთუ ჩემთვის აღდე პირი შენი
უფლისა მიმართ“ p.b., მსქ. 11,36. იბ. ჩემი.

საჩინო შესამჩნევი, ჩინებული, «ცხადი», გამოჩე-
ნილი: „საჩინოა სარწმუნეობაჲ მიუთხრის მართალმან“
O, — „ცხადად სარწმუნეობასა მიუთხრობენ მართალნი“
p.b., იგ. ხოლ. 12,17; „იგი იყო სანთელი, აღნთებული სა-
ჩინოა“ ი. 5,35; „სული ვერ იბოლებს და ვერცა საჩი-
ნო რწმუნების თაღმა წინაჲ კორციელთა“ მ. სქ. 302,32;
„საჩინოა (იგი) მთავართა შორის“ ი. ე. 15,35. იბ. ჩი-
ნება.

საჩუენებელი-ი სიზმარი, «ხილვა»; „სახილველი“,
დასანახავი: „საჩუენებელსა იბილუდ საწოლსა თხ-
სა“ I, ებ. 56,10; „მხანათა ბილვანი მტყუარნი თქუნეს“
p.b., — „საჩუენებელსა ნაცლსა იტყოდეს (მისანი)“ O,
ზაქ. 10,2; „იქმელ საჩუენებელად კაცთა“ DE, — „იქ-
მელ სახილველად კაცთა“ მთ. 23,5; „არა იყოს ტრილი
ჩუენ თანა საჩუენებელად კაცთა“ მ. სქ. 133,5. იბ.
ჩუენება: ზღრ. თათოს-საქუენველი.

საჩულებელი-ი «ისრის-პირი»: „ს.წოლი მისა—საჩუ-
ლებელი ლეხელი“ p.b., — „სარეველნი მისნი—ისრის-
პარნი მსჯლნი“ O, იობ 41,21. იბ. ჩულებთა.

საცავ-ი «საცო», «საგუმილავი»: „სცედიტ საცავთა
დღლისა“ G, — „სცედიტ საცოსა მს ღმრთისასა“ O,
ლევტ. 8,35; „სცედიტ საცავთა მისთა“ G, — „დაიცვენ
საქემილავი მათა“ p.b., რიცხ. 3,7; „რომელნი სცვენ

საცავსა მას საყურთხევისასა“ O, ეზექ. 40,40. იბ.
ცა: ფ სის-საცი, ხოლის-საცი.

საცემელი-ი «ნიკი», «მისაცემელი», საჩუქარი: „საცე-
მელი ჩემნი სულად სულნელებისად დაიმარხნით“ G, — „ნი-
კი სულად სულნელებისა ჩემდა იმარხეთ“ p.b., რიცხ. 28,2;
II ნეშტ. 28,23; „ყოველსა საცემელსა ზედა მხი-
არულ უკავ პირი შენი“ O, ზირ. 32,11; „ვით მათ ხარკთასა
სცა აბრამს საცემელი“ O, დაბ. 25,6; „თქუნ... იცთ
საცემელი (მისაცემელი DE) კეთილი მიცემად შვილთა
თქუნთა“ C, ლ. 11,13; „საცემელი შენი შენდა იყუ-
ნელ“ p.b., — „მისაცემელი სხლასა შენისაჲ სხუასა მიეც“
O, დან. 5,17. იბ. ცემა.

საცერი-ი: „შურებოდ კელთ-საქმარსა თხსა—საცერსა“ მ.
ცხ. 883r. ზღრ. ცრა.

საცეცხლე ცეცხლისა: „კერავნი საცეცხლენი დგეს
წინაჲ მისსა“ I, იერემ. 80,22.

საცეცხური-ი ცეცხლჩასაყრელი ჭურჭელი, ცეცხლში
სადგმელი ჭურჭელი: „ქმნა ქირამ ფოცხები და საცე-
ცხურები“ II ნეშტ. 4,11; „ქმნა საყურთხეველი იგი რვა-
ლისაჲ საცეცხურთა მათგან რეალისათა“ გამოხლ. 88,1;
„მიეახლა დიკონსა და მიიხუნა მისგან საცეცხური“
იზტ. 118,24; „შეიხუნე მას შინა საცეცხური, საესენი
საყუმველითა“ მ. სქ. 273,6. იბ. ცეცხლი.

საცეხული-ი (საცეხულისა): „უკუნადსენელ ხვდოლით
უშმულესნი საცეხულისა თვისა“ O, იგ. ხოლ. 28,81.
იბ. ცეხუ.

საცთომელი-ი «საძურომელი», შესაცდენი, ფეხწასა-
კრავი: „იყუნენ გზანი მათნი ბნელ და საცთომელ (სა-
ძურომელ C)“ ფს. 84,6.

საცთუნებელი-ი: „სცენ სასწაულებ და ნიშებ საცთუნებე-
ლად“ C, მრ. 18,22.

საცთური-ი «საფრკვე», «საცთომელი», მომადტყუებელი,
ფანდი: „წინაჲ ბრმისა არა დასდვა საცთური (საფრ-
კე G)“ p.b., ლევტ. 10,14; „უღმრთეობამან შეამოჰვის კაცსა
საცთური“ O, იგ. ხოლ. 28,25; „დაიდვა თავისა თხისა
საცთური“ O, ოზექ. 4,17; „საცთური ჩემდა ხარ“ მთ.
10,28; „საცთური მან სიმღიდრისამან შეამოჰვის სიტყუაჲ
იგი“ მთ. 18,22; „სდევნიდეს მათ საცთური“ O, — „დევნა
უყოს მათ საცთომელად“ p.b., ებ. 80,28; „შეუღვან...
საცთურისა სიტყუთა“ თეკლა 25,27; „არისტოლეს საბრძ-
ნის-მოუყარებასა ცუდსა და საცთურსა ასწავება“ ფოკა
840v; „ცოლა საფრკვე და საცთური ექმნების და დამაყუ-
ნებელ ყოველსა საქმესა“ მ. სქ. 120,34.

საცთურება დაბრკოლება დაგორება, შემცთარობა:
„იქე არს გზად საცთურებისა მათისა მათდა მიმართ“
ფს. 48,14; „დაესდებ სოფს მინა ლოდსა დაბრკოლებისასა და
აღდესა საცთურებისასა“ ბრამ. 8,83; „ასუეს მას წა-
მლი იგი საცთურებისაჲ“ მიმოდასლ. 21,18. იბ.
ცთობა.

* მეორე წყარო ფანქრითაა მიწერილი, ციტატისთვის აღვილია
დატოვებული (რედ.).

საცილობელ-ი სადავო, საწუნელი: „მრავლთა მიერ სა-
ცილობელ“ მრთ. D. კ. იერ.-აღმ. 118. იხ. ცლობა.

საცინელ-ი სასაცილო, დასაციანავი: „მყვენ ჩვენ...
საცინელ და საყცელ გარემოსთა ჩვენთა“ ფს. 48,14;
„ვაქმენ საცინელ და ყოველი ღვინა აღვასრულენ კ-ტბე-
ვით“ O, იერემ. 20,7; „არს საცინელ კაცთა შორის სი-
ბრძნე მათა“ მ. სწ. 221,31. იხ. ცნება.

საციქუელ-ი მიგზავნა, მსახურება: „მიზუნი რამე სა-
ციქუელისაჲ მოიღო მათა“ საქ. წიგ. II 110,17;
„უკერთოს მთ მღვლი, ვითარმედ სავარ არს საციქუ-
ელსა ევლესიასსა“ იქვე 107,8. იხ. ციქუ.

საცმელ-ი იხ. შინაგანსაცმელი.

საცნაურ-ი ცხადი, ცნობილი, შესაცნობი: „ვითარცა
უცნაური და საცნაური“ II კორ. 0,9; „საცნაურ
იყო ყოველთა მიერ ცხოვრებაჲ“ წარს. 78,11; „კაცა ევე, გან-
თქმული და საცნაური, მოაქციო“ H—341,11; „სცლა.
თა ხოლო საცნაურ ხარ“ პეტრე მოც. 47,10; „ნაყოფი-
საგან ზმ საცნაურ იქმნის“ მთ. 12,33; „ვერ საცნაურ
იქმნა ადგილი მათი“ O, ნათ. 3,17. იხ. ძნად-საცნაურ.

საცნაურ-ყოფა „გამოჩინება“: „ს-ტუუაჲცა ზენა სა-
ცნაურ-გყოფს ზენ (გამოგაჩინებს ზენ DE)“ C,
მთ. 20,78; „სიტყუთა საცნაურ არს-ს:ბრძნე“ O, ზირ.
4,28; „საცნაურ-ყოფს მას ჩვენებაჲ“ მ. ცხ. 97r.

საცნობელ-ი ცნობიერება, მგრძნობელობა; გასაგები:
„რომელსა-იგი იყითხად, დაისწავე იგი გონებას ზენა...
და დაჰმარხე საცნობელთა ზენა“ მ. სწ. 76,3; „ესე მათი
არს, რომელთა წარწყმიდნენ საცნობელნი გონებისანი“
მ. ცხ. 40v; „უკუეთუ მიმთხოვ სიტყუთა, ღრმასა და ძნად
საცნობელსა“ მ. სწ. 75,21. იხ. ცნობა.

საცო „საცავი“, „დაცვა“, მცველი, სამცველო, სა-
ყარაულო დრო: „სცვიდეთ საცოთა მას ღმრთისასა“
O, —„სცვიდეთ საცავთა უფლისათა“ G, ლევტ. 8,35;
„ყოველი საცო დაიმარხენ გულმან ზენმან“ O, —„ყოველთა
დაცვითა დაიდე გული ზენი“ ეხ., იგ. ხოლ. 4,23; „და-
სდე საცოთა პარსა ჩემსა“ ფს. 38,2; „მღვდელნი იგი დეეს
ზედა საცოთა მათსა“ M, II 56ტ. 7,0; „ასელსა ზედა
ურიდსა განმხ-დე საცოთა“ O, ზირ. 42,11; „საცოთა
ჩემსა ზედა დავდე“ O, აშბ. 2,1; „ბოროტო იგი ფერტთა
ბრძანოს საცოდ და ნაკურთხევედ ყოველთ:თჳს“ შუშ. XVII,
11. იხ. ცვა.

საცოდველ-ი შეცოდებისა: „გან-ძრცუთ პირველსა სა-
ცოდველისა ცხოვრებისა ძალი“ მრთ. S. კ. იერ.-ნათლდ.
80,26. იხ. ცოდვა.

საცოხნელ-ი ყბა: „მანვე უხუჲქნა სარიტა საცოხნელთა
ოღენ“ წყტყ. 08. იხ. ცოხნა.

საცხადო სააშკარაო: „რომელმან უწყის საიდუმლოჲ და
საცხადოჲ თქუენი“ H—022,4v.

საცხებელ-ი ზეთი: „საცხებელი წმიდა ჩემი ესცხე მას“
ფს. 88,21; „მოიღო სამოელ რქაჲ იგი საცხებელისაჲ
და დასხა თჳსა ზედა მისსა“ O, I მფ. 10,1; „იცხებნ სურ-
ნელთა საცხებელთა“ მ. სწ. 240,0. იხ. ცხება; შდრ.
ნელსაცხებელი.

საცხებ(ე)ლის-მგბოლველ-ი ზეთის დამამზადებელი,
ზეთის მომზარებელი: „ასულნი თქუენნი... ყენეს სა-
ცხებელსა“

ხებელს-მგბოლველ და მექონელ და მეპერელ“ O, I
მფ. 8,13; „დაჲსრნეს ჭერებელნი საცხებელს-მგბოლ-
ველთანი“ ფლპ. მოც. 5,37. იხ. მგბოლველი.

საცხენოსნო მხედრული: „განუდა ბჭეთა მთ საცხე-
ნოსნოთასა სახლისა მეფსთა“ M, II 56ტ. 23,15. იხ.
ცხენოსნა.

საცხინველ-ი მთვარის მსგავსი სამკაული: „მოუღოს...
საუხუბრა და ვარლები და საცხინველები“ O, ფს. 9,10.

საცხოველ-ი „საცხოვრილ“, ღუმელი, ფურნე. ქურა:
„შეუკა უკუნა კაცისა მის ისრაიელისა საცხოველსა
კეცისასა“ Fr., —„მევიდა უკუნა კაცისა ისრაიელისა საცხო-
ვრილსა თანა“ G, რიცხ. 25,8; „პოვა იგი სახლსა შინა
საცხოველსა პერსასა“ მ. ცხ. 322v; „მეკეცენ რამეს
ქმნის კეცს-ჭერებელი და შედგეს იგი საცხოველსა“ მ.
სწ. 309,33. იხ. ცხოვა.

საცხოვარ-ი (საცხოვრისა) პირუტყვი, ცხვარი, ფარა:
„ვითარცა პირუტყვი საცხოვარნი“ II პეტრე 2,12;
„აბრამ იყო მდიდარ ფრად საცხოვრითა და ვეცხლთა“
დაბ. 12,2; „ძიებდნ საცხოვრისა საცხოვართა მთოჳს“ M,
I 56ტ. 4,30; „ამსგან სემ-და, ძენი მისნი და საცხოვარი
მასა“ ი. 4,12; „დამწყენ საცხოვარნი ჩემნი“ C, ი. 21,16;
„მფრანველთაგან ცხათა მისაცხოვრადმდე შე-
სულესს“ I, იერემ. 0,10; „ვწყყილი მე საცხოვართა
მამსა ჩემისათა“ ფს. 151,1; „დაუტევა მს... მონება და
მეველება და საცხოვარი“ O, იფ. 8,7; „ჰმაჲ ესე სა-
ცხოვრისაჲ, რომელ მესმს ყურთა ჩემთა“ O, I მფ. 15,14;
„ვითარცა საცხოვარნი მღვლოთა იზარდებოდეს“ მსკ.
34,0; „ვორცნი იგი ძრწაედ შეძრწუნებულად, ვითარცა სა-
ცხოვარნი ემსა დავლისსა“ მ. სწ. 225,27.

საცხოვარე პირუტყვისა: „(იშენა)... ჭერებრა საცხო-
ვარე და საზრთხე დიდად ფრიდ“ II 56ტ. 32,30. იხ. ცხო-
ვარე.

საცხოვრის-მზრდელ-ი ცხვრის მომვლელი: „საცხო-
რის-მზრდელ არან“ O, დაბ. 40,32. იხ. მზრდელი.

საცხოვრებელ-ი „საყოფელი“, ცხოვრება, ქონება:
„შთანქნა... ყოველი საცხოვრებელი მათ მათ თანა შო-
რის ყოვლასა ისრაელისა“ G, —„დაწენა... ყოველნი... საყო-
ფელნი მთნი შორის ძეთა მათ ისრაელისათა“ M, II 56ტ. 11,6;
„განუყო მთ საცხოვრებელი“ ლ. 15,12; „უქმობეს არს
ჩემდა წყლობაჲ შენი უფროს საცხოვრებელთასა“ ფს.
02,4; „რომელმან შეჲქნა საცხოვრებელი შენი მეძეთა
თანა“ მრთ. C, ოქრ.-უძლ. შვ. 518; „დაუტევა ყოველი სა-
ცხოვრებელი თჳსა ანდ.-ანაბ. 232,21; „საცხოვრებე-
ლი შენი წარაგე“ მ. სწ. 258,14. იხ. ცხოვრება.

საძაგელ-ი „ბილწი“, „საძაგელები“, საზიზღარი, შე-
უფერებელი, უმსგავსი: „არაჲს ჩხლოთ საძაგელი
(ბილწი C) იგი ოვრებასა (მოვრებასა C)“ მრ. 13,14;
„საძაგელ (ბილწი C) არს წანაჲ ღმრთისა“ ლ. 16,15;
„გან-თუ-ამორნეს საძაგელნი (საძაგელეპანი O)
პირისაგან მისსა“ I, იერემ. 4,1; „საკუპველი საძაგელ არს
ჩემდა“ I, ეს. 1,13; „საძაგელ არს ღმრთა ევლესიასა
შინა ზრახედ“ I კორ. 14,35; „საძაგელად შეჲრაცხეს“
რიფს. 100,35.

ხადაგელისა შეძინება, სადაგელისა შეძინება ქონების უსამართლოდ შეძენა: „საქმე... სადაგელისა შეძინება-სათესი ტიტ. 1,11; „აღუქმით... გლეხი სადაგელისა შეძინებათ, არამედ გელს-მოღვწე 1 პეტრე 3,2. იხ. ძეგლი.

ხადაგელეა „ბილწება“, „ბილწი“, სისადაგლე, სიბილწე. საზიზღრობა: „არა გაწვიონ შენ კნდ ყოველთა სადაგელეთა მათთა G,—არა გაწვიონ შენ ყოველთა საბეჭე ბილწეებისაჲ- რხ., II მკ. 20,18; „სადაგელეა არს წინაშე უფლისა G,—ბილწ არს წინაშე უფლისა M, II მკ. 24,4; „აღუქმით ქვეყნა მათა სადაგელეთაჲ I, ეს. 2,8; „სიწმინდე ჩუმა შეგნე ყოველთა სადაგელეთა შენთა O, ეზეკ. 5,11; „მოძულე სადაგელეაჲ O, ზაქ. 17,23. იხ. ძეგლი.

ხადაგელის-შემძინელი უ ამართლოდ შემძენი, ხარბი: „დაი... ნუ სადაგელის-შემძინელი I ტიმ. 3,8. იხ. შექმნელი.

ხადაგელი-ი IV მკ. 23,12*.

ხადაგელი-ი საძებნელი: „საძებნელ არს მნეთა მთ შორს, რათა სარწმუნო ვნებ იპოვოს I კორ. 4,2; „გულს-მოღვწე არს საძებნელაჲ მ. ცხ. 37,1. იხ. ძეგლი; შდრ. კელთ-საძებნელი.

ხადაგელ(ვ)-ლი-საფუძველი: „საძირკუელი იგი საყდრისაჲ მს. აღმწა ხადაგელისაჲ O, IV მკ. 16,18; „წიგნიან დღესაჲ აქმებრისა საძირკუელითურთ O, ზაქ. 3,11; „ენ არს კეთილი, როგორსა მნებაჲ შენებაჲ ტა რასა მთხერსაჲ ძირკუელი არსაჲ! მ. სწ. 177,24. იხ. ძეგლი.

ხადაგელი-ი მომრევი: „არაგნ პოვა ჩუენ შორის უფრო აფუღელ საძღველი შენსა“ ბალ. 103,22; „უფრო საძღველი არს ეშაქთაჲ“ მ. სწ. 218,85. იხ. ძეგლი.

ხადაგელი-ი სამწუხარო: „უფრო მგლოვრესა, რათა ყოველსაჲ საძინაურსა და ქვეყლსა გონებდეს მ. ცხ. 100,1; „უფრო შეუკობის შენ სწამს საძინაურსა, ნუ აბრლობ კეთილ მ. სწ. 135,28; „სიკეთილ არა საძინაურ არს ჩუენ თანა“ ბალ. 17,9. იხ. ძეგლი.

ხადაგელი-ი საძოვნილი: „შეუდეს და გამოვდეს და საძოვარი პოოს“ მ. 10,9; „ყოფს მრავლ ეამ საძოვარად“ I, ეს. 27,10; „ყოფს... საძოვარ ცხოვრება და დასაბრუნებელ სწოვრება I, ეს. 7,23; „აგლოვდეს საძოვარსა სწავსთნა O, ამოხ 1,2; „ყოფს დბნება... საძოვარ მწველსა I, ეს. 32,14; „სიკეთილ მათჲს ვითარცა სრულსა საძოვარსა პოოს“ II ტიმ. 2,17; „ყოველნი ერთა საძოვარსა ვითარცა“ მ. სწ. 100,11; „საძოვარი სწავსთნა მოკლდა“ A—82,318. იხ. ძეგლი.

ხადაგელი-ი „საძაგელი“, „საძულილი“, საძულველი, „საძულველი“: „საძულელ არს უფლისა“ G,—სადაგელ არს იგი უფლისა რხ., II მკ. 17,1; „სიკეთილ საძულელითა მოძიდეს შე“ T,—„სიკეთილ საძულელისაჲთა მოძიდეს შე“ T, ფს. 100,8; „ერთი მათგანი საძულელ

(მოძულეხელი G)“ რხ., II მკ. 25,11; „მეშნის, ნუ-უაჲ... საძულელ ეკმენ თქვენ წინაშე“ მ. სწ. 200,20; „ეყენ... სწავნელ და საძულელ მათა“ ი. ე. 52,6. იხ. ძეგლი.

ხადაგელი-ი „საძოვნილი“: „ყოვენი გზანი მათნი ბნელ და საძოვნილი (საძოვნილი T)“ ფს. 84,6. იხ. ძეგლი.

ხადაგელი-ი „თნევა“, სასურველი: „საწადელ არს წინაშე თუალთა ჩუთა“ G,—„იგი სთნაეს თუალთა ჩუთა“ M, მსკ. 14,8; „საწადელი დო ჩუთა“ ფსკტ. 140,21; „იგი სურველი... მწვენად საწადელსა ჩუენსა ქრისტესა“ მსკ. 61,14; „აღბუნეს საწადელი იგი ნწილნი მისნი“ მსკ. 83,8; „რადენ საწადელ არს ზალედ ზღუაჲ“ მ. კს. ეპუხ. დღ. 01,4; „სიკეთილ... საწადელ არს (ჩუენ თანა)“ ბალ. 17,10. იხ. წიგლი.

ხადაგელი-ი სამოწმებელი, მოწმობისა; სამართლებრივი, მოწმობის სახელობის ეკლესია: „მოსი მს ზედა პტეა იგი სამეფო და საწამებელნი“ M, II მკ. 23,11; „საწამებელი წიგნი აქუს თქვენდა მამართ“ II კორ. 8,1; „აღ-მწმნა მათ ზედა საწამებელნი“ მსკ. 18,8; „დღესნეთ საწამებელსა შინა დღათა პტეათა“ H—841,504. „საწამებელად მთა“ მთ. 8,4. იხ. წიგლი.

ხადაგელი-ი სახარბო: „საპირიონოზოსო და საწანგაროა...—ესე იკონოზოსსა გასაგებლნი ყვენს“ ი. ე. 48,81.

ხადაგელი-ი წარმართული: „დასწარდენ... ელენურებსა სტეუებსა, როელ არს საწარმართო“ მ. ცხ. 82,1. იხ. წიგლი.

ხადაგელი-ი საღვთის: „აღუესით ეშკასა საწდელ“ O, ეს. 66,11. იხ. წიგლი.

ხადაგელი-ი შესაწავარი, საჩუქარი, ძღვენი: „მოაწვა ყოველნი საწვენელითურთ“ რიფს. 103,28. იხ. წიგლი. ხადაგელი-ი წილისა: „თარგმნა უაჲ... სწავსარი საწელიწდოა უპროისი“ ი. ე. 20,84. იხ. წიგლი.

ხადაგელი-ი კალამი, საწერი იარაღი ან მასალა: „დწერე მს ზედა საწერელთა კეთილთა“ I, ეს. 8,1; „საწერი იყო მუნ ქართა და მწიგნობარნი და საწერელნი“ მრთ. S, ოქრ.-გურბ. 230,8; „ნებაჲ კეთილთა ვითარცა ფიცარი არს საწერელი“ მ. სწ. 810,24; „ენაჲ ჩემი ვითარცა საწერელი მწიგნობრისა კელოენსაჲ“ ფს. 43,2. იხ. წიგლი.

ხადაგელი-ი საჩხელებელი: „რამთა არა აღუმაღლო, მომეცე მე საწერელი კორცთაჲ“ II კორ. 12,7; „საწერელი არს მს წლ ლერწმისა, როელ დიფერტ ჩუენთს, ჩუენ სრული იგი ცხოვრებაჲ“ თომა მოც. 15,3; „ეთარცა საწერელი სახლსა ზედა იუდაისსა“ O, ოსკე 5,12; „ფსალმუნთა მათ თქმნაჲ ფრად საწერელი ეკმენბის ეშაქთა“ ლიმ. 180,12. იხ. წიგლი.

ხადაგელი-ი ელემენტი, ნივთი: „მეყსულად საწესონი ცლნა“ მრთ. D ოქრ.-პეტრე და ელია 817. იხ. წიგლი.

ხადაგელი-ი: „ყოველნი ეგა მსკემ ვიდრე საწვალად მდღე და ნეშადმდე“ ი. ე. 80,1. იხ. წიგლი.

ხადაგელი-ი წიგნთსაცავი: „ეპოვე წგნა ესე პინდოთა საწიგნესა“ ბალ. 3,9. იხ. წიგლი.

ხადაგელი-ი წინასწარმეტყველო წინასწარმეტყველისა, წი-

* წყარო ფ. ნ. ბერიძის მიწერა, ციტატისთვის აღვსილი დიპლომით (რეკ.).

ნასწარმეტყველთა წიგნები: „მაჟეს ჩენ უბტაჟსი საწინაწარმეტყველო სიტყუაჲ“ II პეტრე 1,10; „(მსესს ლავრსა) საწინაწარმეტყველო და მაჟბელთაჲ“ ო.-ე. 22,30. ო. წინაწარმეტყველთა.

საწირავი-ი კურკელი, რომლითაც შესწირავენ: „დაბერონ... პანაგებო და ციხეებო და ფაღებო და საწარავებო, რომლითა შესწირავენ“ G, რიცხ. 4,7. ო. წირავი.

საწმარხოლ-ი ჰერიკინიში: „კანი ესე შეიკრეს ნოხავეკრთ თერთ მათი და ვარშმანგით და საწმარხოლით“ I,—„მამრანა“ (გვ. შეიკრეს სარკრებისა თნა მათისა და ტარებისა და პერიკინიებო) ს.ა. მხ., დან. 8,21.

საწმის-ი მატყლი: „დავდო საწმისი ერთი მატყლსაჲ კალოს ზედა“ O, მხ. 8,87; „გარამოქდეს, ვთარც. წკაჲ საწმისსა ზედა“ ფხ. 71,8.

საწნებელი-ი ჭეგარიჲ, მდარიჲ, საწნახელი; საწყაული: „ქჳნა მას შინა საწნახელი“ DE,—„აღოთხრა მას შინა ტაგარა“ C, მთ. 21,33; „ასა საწნახელი ზეთსაჲ“ DE,—„სი მარი ზეთი“ C, დ. 16,8; „ვთარცა მესთელენ აღუავსე საწნახელი“ ზირ. 30,17; „ღწრომ იყო საწნახელთა შინა შენთა“ I, იერემ. 48,33; „არამეთუ წნებდეს საწნახელსა შებათსა“ O, ნემ. 13,16. ო. წნება.

საწოლ-ი მსარეცელი, მსასუენებელი, ლოგინი; ბუდე; გომი, ბოსელი: „ყოველი საწოლი, რომელსა დწვეს მას ზედა თესლდნარე ფა, არწილა იოსა“ მხ.,—„ყოველი მსარეცელი“ G, ლევტ. 15,4; „ნესლა ტახტისა ზედა ზასაწოლსა შინა საზაფხლოსა“ G,—„ნუკეე საწოლელსა ჯდეს განმორებულდ სასუენებელსა მსსსა“ მხ., მხ. 3,24; „აკედ საწოლსა მასსა შენისა“ O, დან. 40,4; „უშეულოებოჲ ვარს. საწოლსა ზედა თესსა“ ფხ. 85,5; „საწოლსა ნაშობთა ასაბუთა საველი დღედსა“ O, მხ. 11,8; „ვთარცა საწყეულო შირსა საწოლსა მათსა“ O, მხ. 2,12. ო. წოლა.

საწონ-ი, საწონელი-ი მსასწორი: „ქჳნა საწონი საყურთა ოქროსთაჲ“ G,—„იყო სასწორი საყურებისა მის ოქროსსა“ მხ., მხ. 8,26; „სასწორი განდღოთ და ქჳნეთ საწონელი ცრეჲ“ O,—„განდღოთ საწონი და ქჳნად სასწორი უსაბრლოჲ“ G, ამოხ 8,6. ო. წონა.

საწონელი-ი მსახური, თანამგზავრი: „მნათობთა ცისთა, საწონელთა სოფლსათა, ღმრთად ჰგონებდეს“ O, სიმარ. ხოლ. 18,2.

საწუეთ-ი: „საწუეთთა გამოაძინ კაცა დღეთა ზამთრასათა“ O,—„წუეთთი განსდევანს კაცსა დღესა შინა ზამთრისათა სახლისაჲ მისისა“ მხ., იგ. ხოლ. 27,16. ო. წუეთი.

საწუთრო, საწუთო დროებიო, წარმავალი; სააქაო, წუთისოფელი: „მირა არა აქენ გულსა თესსა, არამედ საწუთრო არს“ მთ. 19,21; „ნუ იყოფინ შენდა ღმერთ საწუთრო“ ფხ. 80,10; „არა თუ საწუთრო მსა ამის სიკედლისაჲ ევლტო“ რიცხ. 105,81; „საწუთოთათჳს და წარმავლთა განძლევს თესსა თესსა“ მ. ცხ. 40v; „მოგკეცეიეს ესე მსოფლონად და საწუთროდ“ მ. ცხ. 21v; „საწუთრო მსა ცხოვრებაჲ შენი განსრულებულ არს“ მ. სწ. 50,18; „ამასტა საწუთროსა უმფოთელე ცხოვრებაჲ აღსრულოთ და საუენესა მას მომავლსა ცხოვრებაჲ საუენოჲ

დაიგდროთ“ ო.-ე. 26,88; „შეგოდეთ, ვით რცა კეთთა საწუთრო მსათა და სოფლსაჲ რუთა“ შუშ. XVI 21. ო. წუთი.

საწუნე რისგანაც ან სადაც წენიანი საკმელი კეთდება: „უფროსა სათესავი მთასა შინა იქნებოდა თოვითა: საწუნე და დავაჲ...“ ო.-ე. 42,8; „მგავს არს იგი ძალსა, რომელი საწუნელ ლოდ მიედის“ მ. სწ. 303,18. ო. წუნა.

საწუნელი-ი საძაგელი, უღირსი, შეურაცხი, მონა; ჭეღის-ქუეშე, ჭეღისა ქუეშელი, არად ჩასაგდები: „არაღრთ საწუნელი სსა მსგავსებისა“ I კორ. 8,2; „იყენეთ უგზო და საწუნელ და საწყეულო“ O,—„იყენეთ უგზო და ქელსა ქუეშე და საწყეულო“ მხ., იერემ. 42,18; „მგავს შენ წარმოთა საწუნელად შორსსა კეთა“ O, იერემ. 49,15; „მისინა იგავი საწუნელად ყოველთა მუდგებთა გრეთა წენთა“ I,—„მსგავსი ქელისა ქუეშედნი ყოველთა მუდგებთა გრეთაჲსთა ჩენთა“ მხ., ბარ. 2,4; „იყენეთ... საწუნელ და საწყეულ მთაჲ“ ო.-ე. 52,5. ო. წუნება.

საწუნელეზა შეურაცხოუა, უპატიობა: „არაღ საწუნელეზა არა“ I კორ. 4,8. ო. საწუნელი.

საწურველი-ი საწურავი, ქაფქირი: „საწურველი და სსანთლენა და სგრანი და ქაშეებო... წარლო ყოველი მატარანდნაჲ I,—საწურვენი და სსანთლენა და სგრანი და ქაშეებო... წარლო მატარანაჲ O,—საწურველები და სსანთლენი და სსახეულები და ტახეებო... მხენა მთავარქონდ ქარანაჲ“ მხ., იერემ. 52,19. ო. წურვა.

საწუხელი-ი: „მევეს ჩენ საღელოდ საწუხელი და კეთა წანე საღელთა“ მ. სწ. 274,7. ო. წუხება.

საწვეე მნიშვნევი: „ანთაყებო გჳოსაქონდ კებულდ სჳმარითჳს და საწვეეთა“ O, გამოხლ. 25,7; „მევიოსოს მღღღმან... საწვეენი სელსანი, შე მოსნეს გრემოს სხეულსა თესსა“ G,—„ანთაყებო შევიოსოს სხეულთა მისთა“ O, ლევტ. 8,10. ო. წვე.

საწვარი-ი მოსასხამი წვიმისაგან დასაცავად; აროველთა მძთა აქენდა საწვარი, მოღსახეზთ შთაგოვდეს მონასტრად“ ო.-ე. 33,9. ო. წვა.

საწყალი-ი საცოდავი, საბრალი: „საწყალ არან წარმართა“ ფლკტ. 155,22; „იხოვარ იგი ქრისტესა ნაპლევ იქნა და უფროს ამსა საწყალ იქნა“ მ. ევბ.-40-თხ. 121,7. ო. წყალობა.

საწყალობელი-ი შესაბრალისი, შესაცოდებელი; „ქჳმაჲ საწყალობელი მსა საონს“ O, იერემ. 8,10; „საწყალობელ არან... რომელთა მოსცხრა დაეცაჲ შენა“ I, ბარ. 4,31; „საწყალობელითა ცრელთა თხოვლა“ ფლკტ. 110,21; „საწყალობელი ქჳნა უბადრუკი ვარს“ შუშ. II 10; „მოვთა ენე საწყალობელი, სხათა მონაზონი, და აღძრა იგი მოკლელ წმდსა მსა“ ო.-ე. 48,8. ო. წყალობა.

საწყაული-ი საწყაო, საზომი: „აროველთა საწყაულითა მუდგეთ, მოგწყეოთ თქვენ“ მთ. 7,2; „გარდუწყეო მას ექუსა საწყაული მართლი“ O, რუთ. 8,15; „წყაული საწყაულით და განაყენებოთ სეზილენ“ O, ეზეკ. 4,10; „შთა-ისხან თათოველქან მათეკანან არაწუთი თუ სჳმ საწყაული“ O, 2,8; „უფელა ასა საწყაული, გვოდენცა ღწონა და

ზეთი... მოღვლე. I გზა 8,22; „შპროლი იგი (ცომა) ფქვ-
სა სასა საწყველსა“ ლ. 13,21; „მოილო... ორა საწყ-
ველსა ღვინა“ O, I, მგ. 25,18; „საწყველი ერთა ზე-
ლისა“ M, ლევიტ. 14,10.

საწყდობილე მონასტერი: „მოვეს ქროვეს ქლავსა საწყ-
დობილე ერთა ღვინელთა“ მ. წყა.

საწყევარი-ი „საწყველი“: „საწყვეთი (საწყვეთი I)
ქმნი ტარა“ O, მ. 64,10. მ. წყა.

საწყევო „საწყველი“, საწყაო: „არა იყოს სახლს შინა
შენსა საწყევო და საწყევო და და მცირე“ G, — „ნუ
იყოფიან სახლს შენსა ორა საწყველი: ერთა ღვინა და
ერთა ღვინა“ M, II მგ. 25,14; „მოთხედა საწყევო მსა
ღვინა“ G, ლევიტ. 23,13; „შენიროს ღვინა მისთვის მე-
ათელსა საწყევო მსა და ფქვლა ქროლისა“ G, რიცხ. 5,15; „მოილოს მღვდელსა საწყევო მსაგან ზეთისა“ G,
ლევტ. 14,15; „ალაღეთ საწყევო ღვინო“ მ. ცხ. 351v.
მ. წყა.

საწყინელი-ი, **საწყინო** მოსაბეზრებელი, მოსაწყენი:
„განება მათი სწავლა საწყინელი (არა)“ O, ზირ. 27,16;
„სიტყვათა საწყინელთა ასებნა“ O, ზირ. 20,6; „არათა
არა... საწყინო ვეძვნეთ მკითხველთა და მსმენელთა“ ი. ე. 22,17;
„არა საწყინელი გეძნეს შენ ურცხვანობა იგი
მისა“ O, ზირ. 22,16. მ. წყა.

საქაბუკო ქაბუკისა*. მ. ჰბუკა.

საქამი საქმელი: „დასხო ყოველი ხე საქამი“ M, ლე-
ვიტ. 19,23. მ. ჰპა.

საქამადი „საქმელი“: „როგორა საქამად იყოს თქვენ-
და“ G, — „როგორა არს მისა საქამელ“ O, ლევიტ. 11,80;
„მოწვეთა მათ მსა უფროსს სწავლა ბილვა ვიდრეა წი-
ნა-ღვინელთა საქამადისა“ Ath.—11,82r. მ. ჰპა.

საქე ფრთა ნაცისა: „მო-ქცევან მცირასაგან საქისა“
ი. ე. 8,4; „ბასაბათ გეძნეს შენ საქენა შენა“ O, ეფთ. 27,6;
„უ-განაწნეთ, ლევეთ საქე იგი სმართლსა და გუბე-
რთ“ Ath.—12, 234v; „უკეთეთ დატეოს საქე იგი და
ანკრა სმართლსა“ მ. ცხ. 204v; „ქდა საქეთა ზედა
ნებისა და მკარებდა ნებსა“ H—241,78. მ. ბპე.

საქეთ-მკერობელი-ი მენავე: „კეთილად მკარებდეს სა-
ქეთ-მკერობელი იგი გონება ნებსა მს სჯლასა“ მ.
ცხ. 79v. მ. მკერობელი.

საქირველი-ი ძნელი, ვიწრო, მკიდრო: „იწრო არს ბეშ
და საქირველ გზა“ მთ. 7,14; „გზა იგი იწრო და სა-
ქირველი“ მ. ცხ. 237v. მ. ჰრევა; შპრ. საქირო.

საქირო ატეილებელი; ძნელი: „საქირო... საქმარა
ქოტა“ მ. ცხ. 334v; „საქიროდ საქე უფს ძმასა აბას“
მ. ცხ. 65v; „უკეთეთ საქიროდ რამე სქე იფეს, იდე-
მა ქაქერსა“ ი. ე. 37,25; „საქიროთა და იწროთა
გზათა აღწევს ციკთა ბაღ“ 72,13. შპრ. საქირველი.

საქიროება ატეილებლობა, მოთხოვნილება: „წარ-
განაწნეთ იგი მკარებლისათვის ქოტათა“ მ. ცხ. 211v;
„მკარებდა იგი სკეპელი რა“ მ. ცხ. 77r. მ. სკეპელი.

საქმელი-ი (საქმლისა) „ქამადი“, „საქამადი“, „საქამი“:
„ქე საქმელი მჭუს ჰამად“ C, — „ქე ქამადი მჭუს ჰა-
მად“ DE, ი. 4,82; „შეშეშენ ერსა ჰემსა ვთარცა ქამად-
სა (საქმლებრი)“ C, ფხ. 18,4; „დასხო ყოველი ხე
საქმელი“ მ. — „დასხო ყოველი ხე საქამი“ G, ლევიტ. 19,23;
„როგორი არს მისი საქმელ“ O, — „როგორა საქამად
იყოს თქვენდა“ G, ლევიტ. 11,80; „საქმელი სა-
ზღვლისა ვერ ტელ-წიფების მიღებად“ O, იობ 33,20;
„საქმელა მათ მცირედ რასე საქმელსა“ ანდ.—ანატ. 223,
28; „საქმელი და კუბრთხი, ტვრთი-ვირსა“ O, ზირ. 80,25;
„არცა საქმელი რა მიიღის“ შუშ. XIV 12; „ნუ-
კველნი საქმლითა და სასუმლითა“ მ. სწ. 48,20. მ. ჰპა.

საქურველი-ი „ქურტელი“, „ქური“, იარაღი, შეჭურ-
ვილობა, აკაზმულობა: „აკანი, რომელთა ემოსა სა-
ქურველი ბრძოლისა“ M, — „აკანი მორტყმული ქურ-
ტელითა საბრძოლთა“ G, მსგ. 18,12; „ვითარცა საქურ-
ველითა. სათნოებითა შენითა გვრგვინსან მყენ ჩუენ“
C, — „ვითარცა ქურითა სათნოებისათა გვრგვინსან მყენ
ჩუენ“ J, ფხ. 5,13; „საქურველ მეცნეერების არიან ბა-
გენა ბრქენთანი“ O, იგ. სოლ. 14,7; „ალაღეთ საქურვე-
ლი და ფარა და მოველი ბრძოლად“ I, იერემ. 40,8; „შე-
იოსე ყოველ საქურველი იგი ღმრთისა“ ეფთ. 6,11;
„მამას დაღვას საქურველი თვისი“ I, მ. 10,28; „მოვლა
მუნ... საქურველითა“ ი. 18,8. მ. ჰური.

საქურველთა აღმდებ-ი „ნიეორგარი“: „კმა-ყო მსწრაფლ
ყრმისა მიმართ, აღმდებისა საქურველთა მისთა“ G, —
„ჰრქეა მონსა თვსა, ნიეორგარსა მისსა“ მ. მსგ. 9,54. მ. ჰური.

საქურის-ი გამოსაქურისებული, დაკოდილი: „არაან
საქურის, რომელნი დელს-მეტლათან იშენეს ვერთ“ C,
მთ. 10,12; „არა შევიდეს საქურისი და ასოყუთილი გე-
ლესად უფლას“ G, II მგ. 23,1; „ვითარცა საქურის-
მან-და შეიტების ქალწული და კუნეის“ ზირ. 80,21. მ.
9,54. მ. გამოსაქურისება.

საქურისთ-მთავარი-ი: „ვედრა საქურისთ-მთავარსა
მის“ O, დან. 1,8. მ. მთავარი, მთავარსაქურისი.

საქურტლე ქურტლისა: „უზუნა მათ... სახლი საქურ-
ტლენი“ O, IV მგ. 20,18; „აკანი, რომელი შევიდეს სა-
ქურტლესა თვსა, რომელსა შინა არიედ კოკანი, ღვინთა
საესენი და ზეთთა“ H—022,17v. მ. ჰურტლე.

სახარება ხარება; ოთხთავი: „სახარება მცა კეთილი
მოაქნდეს“ O, II მგ. 18,27; „სახარებამან კეთილმან ახა-
რის მას“ O, იგ. სოლ. 12,26; „სიტყუა სახარებისა და
მართთა მოყვასთა მათ“ რიფს. 174,2; „ჰადაგებდა სახა-
რებასა სასუფეველისას“ მთ. 4,23; „მათშს თავსა სახარე-
ბასა წერად არს“ მრთ. S. კ. იერ.—აღდგ. 100,4. მ. ხარება.

სახარული-ი „სიხარული“, მხიარულება: „სახარული
ჩემო“ C, — „სიხარული ჩემო“ J, ფხ. 81,7; „სახარ-
ული ვეჭვენ მტერთა“ მ. ცხ. 148r.

სახარულევანი-ი გახარებული: „ვითარცა დედა, შვალთა
მერ სახარულევანი“ ფხ. 112,0. მ. ხარება.

სახე „ხაბი“, პირისახე, გამოსახულება, მსგავსება,
შესახედლობა, ფორმა, ბუნება, მაგალითი, ნიშანი,

იგავი, ნიმუში: „მსგავსად სახისა (ხატისა)“ საქ. მოც. 7, 44; „სახე ერთ მივეუ თქვენ“ ი. 18, 16; „მეწერა წიგნი, რომელსა წერილ იყო სახმ ესეეთარი“ საქ. მოც. 23, 26; „მ. სი... სახე ტარისა და სხლისა მისსა“ მ. I 67. 28, 11; „არცა სახმ ქუარისა მას ზედა აღდა“ ლონგ. 101, 5; „შეუცლა სახედ მწვემისა“ ატმ. 100, 18; „სახმ არს ესე წინანდელსა მის კაცისა“ ფლბ. მოც. 9, 27; „შეამოა სახმ მონაზონებასა“ მ. ცხ. 266v; „რებეკა სახმ კელესიასა ითქმის“ იმ. რომ. კურობ. ისაკ და იაკობ. 14, 11; „ოდესმე ანგელოზასა სახედ გამოწდის იგი“ თეკლა 52, 20; „განი-შორე მეცობასა იგი სახე“ ფლბ. მოც. 3, 80; „სამა სახმ არს ლომისა“ ფიზ. II 18; „სეყოფა სახესა წმლისა ქუარისა“ ფლბ. 141, 0; „ორი სახე მროწულაქები“ II 67. 4, 13; „სახმ გვრუნა მამისა და ძისა“ იმ. რომ. კურობ. ისაკ და იაკ. 70, 4; „მსგავსად მისე სახისა“ შუშ. XVII 0. იმ. ბაღს-სახე, ერთსახე, ერთსახე, თათო სახე/თუთო სხე, თითოსახეობა, მრავლსახე, მროწლის-სახე, ნათლას-სახე, ნიგუზის-სახე, სხვასახე, ქოთნის-სახე, ხერხის-სახე. სახეობროტება ბოროტგანზრახვა: „უწინარეს დაე-მისა (ძღვნ) სახეობროტება“ O, — „უწინარეს დაეცმისა (წინა უძღვნ) ბოროტგანზრახვა“ რხ., იგ. სოლ. 10, 18. იმ. ბოროტება.

სახედ დადება ნიმუშად გახდომა: „ხოლო ესე... სახედ დაეიდევ თავისა ჩემსა“ I კორ. 4, 0. იმ. დადება.

სახეველი-ი თვალთ: „უცხა ბარ შენ, მეფე, სასმენელთაგან და სახედველთაგან“ ფლბ. 162, 18; „სახედველი მისნი ცუდ ქმნალ არან“ მ. სფ. 108, 28. იმ. ხედვა.

სახედ მიცემა ნიმუშად მიცემა: „თავნი თჳსნი სახედ მიგცნეთ თქვენ“ II თეს. 8, 0. იმ. მიცემა.

სახეველი-ი კალმის სათლელი, დაქრელი: „მოზიის მეფემან სახეველითა მწიგნობრასათა და შთაგდის ცუცხლსა, რომელი იყო კერასა ზედა“ O, — „მოკვეთდის მათ საქრელითა მწიგნველისათა და შთაგდებდს ცუცხლსა. კერასა მას ზედა“ რხ., იერემ. 80, 28; „ახლა სახეველი და აქო იგი, და არა უტევა ბერმან გაოსლად, ედრკდეს წარლო სახეველი იგი“ მ. ცხ. 376r; „პავლეს სახეველი აქუნდა და ტყავსა ხედა“ მ. სფ. 87, 4. იმ. ხევა.

სახევეთილობა დაქრელობა: „სიციცხლ და სახევეთილობა უმჯობეს არს ყოელისა კეთილისა ოქროსა“ O, — „სიმართლე და ძლიერება უმჯობეს არს ყოელსა ოქროსა“ რხ., ზირ. 80, 16. იმ. კეთილობა.

სახელი-ი წოდება: „სახელითა შენათა ვწინაწარმეტველებდით“ მთ. 7, 22; „არარს სარგებელ არს მკურნალ სახელით, რომელმან ვერ შეუძლის განდევნად საღმობა“ მ. სფ. 167, 21; „სახელით ზაროს“ DE, — „რომელსა სახელი ერქვა იამროს“ მრ. 6, 22; „არა არს სახელი შენი“ ლ. 8, 80; „წარეწმდომ სახელი მისი, ნუშტა და ნათესავა“ I, ებ. 14, 22; „შევიშვრო სახელისა (სახლისა O) ჩემსა წმლისა“ I, ეზეკ. 80, 25; „არა არს სახელი ძისა მამის შენისა“ ფლბ. 154, 1; „განთქვან სახელი თქვენი, ვითარცა ბოროტთა“ ლ. 0, 22; „მამასაგან სახელით ვარდნა და სიუარულთა სახელი მისა შუშანკ“ შუშ. I, 10. იმ. გარდასახელება, მრავლსახეობა.

სახელი-ი იმ. სახლი.

სახელობროტ-ი ცუდსახელიანი: „სახელობროტმან სარცხლი და კდემა დაიკედრას“ O, ზირ. 0, 1. იმ. ბოროტა.

სახელგანთქმული-ი სახელოვანი, სახელგანთქმული: „იყო იგი სახელგანთქმულ დედად“ მ. ცხ. 143r. იმ. განთქმული.

სახელ დება, სახელის-დება წოდება, რქება: „არაძი უნდეს სახელის-დებად მას“ DE, — „არა-მე უნდეს სახელი რქებად მას“ C, ლ. 1, 02; „სახელსა შენსა სახელ-ესდებთ მარადე“ რიფს. 174, 14.

სახელ-დება დასახელება: „აღაზონე ივანი სახელ-დებიო“ G, რიფს. 4, 27.

სახელდებულ-ი წოდებული: ფლბ. 133, 20; „არა ყოველი, რომელი სახელდებულ არს წინამძღვრად, იგი არს წინამძღვარი კუმარო“ მ. სფ. 82, 2.

სახელდიდ-ი დიდი სახელის პატრონი: „სახელდიდო უფალი“ I, იერემ. 32, 19. იმ. დლა.

სახელის-დება სახელწოდება, დარქმევა: „სახელის-დებასა წმიდათასა ნე დაქვენი ფცად“ O, ზირ. 23, 10.

სახელო(ვ)ანი-ი სახელგანთქმული: „გყო შენ სახელო(ვ)ან და საქადელ და დიდებულ“ G, II შჟ. 20, 19; „მუნ იშენეს გმირნი სახელოვანნი“ O, ბარ. 8, 30; „მთავრობასა გრივოლ მამევენისა, სახელოვანისა სომეხთა პატრიკისათა“ ლ. დ. 125, 18; „თქვენ კაცნი ხართ სახელოვანი და ჩვენ კაცნი ვართ გლახანი“ ი. ე. 40, 31. იმ. სახელი.

სახელოვნება დასახელება: „სახელოვნება დაუტეოს“ O, — „სახელი დაუტეოს“ რხ., ზირ. 80, 15. იმ. სახელოვანი.

სახელ-ყოფა წოდება: „იყო შენ... სახელ-ყოფად (წოდებად L) პირველად ანტოქას შინა მოწაფეთა მათ ქრისტიანებად“ საქ. მოც. 11, 20. იმ. ყოფა.

სახეობა იმ. სახე; შდრ. თითოსახეობა.

სახეობა იმ. სახიობა.

სახერამ-ი სახლი (?): „დაედვა სახერამსა კერპთა თჳსთასა“ O, I ეზრა 2, 10.

[სახერველი-ი] იმ. ხერვა; შდრ. ნავის-სახერველი.

სახეტკბილობა დაწყალდება: „ნუ აზრახებ... კაცსა უწყალსა სახეტკბილობისათჳს“ O, — „ნე თან-ეზრახებ... უწყალსა თანა მოწყალე ბისათჳს“ რხ., ზირ. 87, 18. იმ. ტბლა.

[სახვა] იმ. გამოსახვა.

სახიერ-ი ქველის-მოქმედი, კეთილი, კეთილის მოქმედი, ტკბილი: „მოძღვრო სახიერო“ DE, — „მოძღვრო ქველის-მოქმედ“ C, მრ. 10, 17; „ცოლო იგი მისი იყო სახიერ გონებითა და კეთლ ხალხთა“ O, I მფ. 25, 8; „არავე არს სახიერ, გარნა მხოლოდ ლერეთა“ ლ. 18, 10; „რომელმან პოვა ცოლი სახიერი, პოვა მადლი“ O, იგ. სოლ. 18, 22; „გულითა კეთლთა და სახიერითა ისმინიან სიტყვა“ ლ. 6, 15; „სახიერ არს უფალი“ I, იერემ. 38, 11; „სახიერი იგი არს, რომელმან შეკცოდებულსა მკეტოს“ მ. სფ. 208, 17. იმ. სახიერა.

სახიერება სიკეთე, კეთილის-მოქმედება, სიმშვიდე,

მოწყალეა: „მეუფარა მან მსჯელობა ღვთის სახი-
ლ-ისა“ ფ. 81,5; „ჩრბელთ ღელ სათს სახიერე-
ბათ“ O, სიბრ. ხოლ. 1,1; „ქაღვეს სახიერებასა
ღვთისა“ მრ. 1, ოქრ. ფრ. 36; „სახიერე-
ბათ განაუზახ“ O, სიბრ. ხოლ. 12,18; „გლოავ თქ-ენ...
სახიერებათა ღრტესთა“ II კორ. 10,1; „მთხოვ
სახიერებასა ღრტესთა, ღრო მცეთ მე“ მ. სფ. 89,2. იხ. სახურა, სხანარა.

სახილაფი დასანახი: „ფაფულება სარე არს ცოდეთა
სახილაფი“ მ. სფ. 22,25. იხ. ზღა.

სახილველი დასანახი, გამოჩენილი, თითის საჩუ-
ქნეელი; მხილველობა, თეატრი: „ყოველთა საქმე-
თა... აქმდ სახილველად კაცთა“ C, მთ. 28,5; „სა-
ხილველ (თითის სახილველად Q) ექმნეთ სოფ-
ელსა“ I კორ. 4,8; „მოკლა კაცთა იგი მგვრტელა, კაცთა სა-
ხილველ, ხოთ წართა სიგრიტა“ I მტ. 11,29; „მოვადო
ათჱ სახილველთა“ მრ. D, ოქრ. პეტრე და ელია 818; „მამართს და მცადეს ერთამდ სახილველსა
საჱ ხაქ. მოც. 19,29. იხ. ხლა.

სახილველი თვლი: „ნეტა მხელავ სახილველითა
შენთა ცელთა ხელთა“ მ. სფ. 167,80.

სახილველება „გმნულკეთობა“, სილამაზე: „გან-
სრულდა იგი მცენერებათა და სახილველებითა“
O, „განსრულდა იგივე შეწიერებასა შ.ნა, გმნულკე-
თობასა შ.ნა“ pb., ეზეკ. 10,14. იხ. სახლელი.

სახიობა „გმანელობა“, გალობა: „ფრად სახიობდ“
O, „მრადლ კმანელობდ“ pb., ეხ. 28,10; „სახი-
ობენ საზოგადოებათა ტებლთა“ ფიზ. XVI 7.

სახიობა „სიხარული“, „აღმოგერება“, მუსიკა, გა-
ლობა: „მძო უფალსა ჩენსა კაცთა ერთა, რომელმან
„ცოდეს სახიობა გლობათა ღვლასათა ქნართა“ O,
18 ფ. 16,16; „ესმაცხა სახიობისა და პართ მელერთა“
C, „ესმაცხა სახიობისა და განცხრობისა“ DE,
ლ. 12,25; „იტყუდეთ კმთა სახიობისათა შორს მონა-
რელთა“ M, „მთხოვად კმისაგან აღმოგერებე-
ლსა სმელ მორწყელთა“ G, მტ. 8,11; „ეთლდ
გალობდა სახიობასა უფლისასა ზეცერებათ“ O, I მტ.
16,18; „ღვწიან და სახიობამან ახარინ გელსა“ O, ზირ.
40,20; „სახიობა გლობასა, კთარცა სიტყვს-თხოობა
ღვთისა“ O, ზირ. 22,8; „განმცხრომელნი მრადეთა სა-
ხიობათა და კმთა გმრსა და სტერსითა“ მ. სფ. 15,8;
„მეცხევედ კთარცა ღვდერთა ბლსა, თქვენ შერთ-ლითა
სახიობათა წესსებთ“ H—841,108. იხ. ხეობა/ხობა;
ზღრ, სხეობა.

სახიობელი საგალობელი ან მგალობელი, მუსიკოსი,
გალობა: „დაცხროს სმრადე სახიობელთა შენთა
და ქმდ გმნულთა შენთა აზრთა სმრსა“ O, ეზეკ. 26,18;
„ერთმანდ ადელ სახიობელი“ რიფს. 171,84. იხ. სა-
ხიობა.

სახი-მეტყუელი ცხოველთა ბუნებრივ ხასიათთა
თუ ქცევათა შესახებ მეტყუელი, მომთხრობი, ფი-
ზიოლოგი: „მეტყ სახი-მეტყუელმან“ ფიზ. VI 40.
იხ. მეტყუელი.

სახი-მეტყულება იგავი, არაკი: „როქელსა ზედა სა-
ხი-მეტყუელბადაცა შესიონა“ მ. ცხ. 810r. იხ. მეტ-
ყულება.

სახი-მოქმედი მოქანდაკე: „სახი-მოქმედმან
(კერტმან) თქუ“ ფლიტ. 151,27. იხ. მოქმედი.

სახლი, **სახელი** „ვანი“, „ტაძარი“, საეანე, სასახ-
ლე, ოთახი, სენაკი, „სახლელთა“: „წარ-თუ-უბრენე
იგნა... სახილ თესა“ C, „უფ-ეთე განუბრენე... ვანად
მათა“ DE, მრ. 8,3; „შემაწენარონ მე სახლებსა მათსა“
C, „შემაწენარონ მე სახლელთა მათთა“ DE, ლ.
16,4; „გარდამოყენა იგი მეგრ ჭორთ სახილ“ O, III
მტ. 17,28; „მსგეს არს სახლსა უსრთულსა, რომელი
მეს ღარღვს“ მ. სფ. 252,20; „ღმერთმან დაამკდრნის
ერთს ხენა სახელსა (სახლსა L)“ C, ფს. 67,7;
„ისინეთ... ყოველთა ტომთა სახლისა სრამლისათა“
I, იერემ. 2,4; „მ რომელი ანგაპრედეს ანგაპრებასა
ბოროტსა სახელისა თესსასა“ O, აშ. 2,0; „სახ-
ლი საესე იყო მამებითა და დედებთა“ G, „ტაძარი
იყო საესე იყო მამებითა და დედებითა“ ps., მსგ. 10,
27; „როქლისა სახლი ეზღანვოდა შესაყრებელსა
მსა“ ხაქ. მოც. 18,7; „მოქყენადა იესუ სახლით კადა-
ფასათ ტაძრად მსაჯლსა მს“ C, ი. 18,28; „ამა ესერა
სახე ტაძრისა და სახლისა მისისა“ M, I მტ. 28,20;
„პრქეა იაკობ სახლსა თესსა“ O, დბ. 85,2; „სახლსა
შ.ნა როსკიბასა დადგრებოდეს“ I, იერემ. 6,7; „მეფე
ქდა სახლსა საზამთროსა თთუესა მეცხრესა“ I, იერემ.
86,22.

სახლად-საღად ყოველი სახლის მიხედვით: „მოაზნ
კაცად-კაცდმნ ცოცრა სახლად-საღად ტოვებისა მა-
თ სმნ“ O, გამოსლ. 12,8.

სახლითი-სახლად სახლიდან სახლში: „ნუ მხელთ
სახლითი-სახლად“ ლ. 10,7; „მწარედ ცორებადა არს
სახლითი-სახლად სლუა“ O, ზირ. 20,81.

სახლი სარცხენელ-ი საბანელი, ფეხისადგილი:
„ყვეს დგლო იგი სახლად სარცხენელად“ O, IV
მტ. 10,27.

სახლისა კაც-ნი ოჯახი: „მტერ იყვნენ კაცსა კაცნი
სახლისა მსსანა“ O, მიქ. 7,6.

სახლისა ნაშობი სახლის წული, მსახურის შვილი,
ბუში: „სახლისა ნაშობნი მესწეს მე“ O, ეკლ. 2,7.
იხ. ნაშობი.

სახლის-უფალი „მამასახლისი“: „უფუთუმა უწყოდა
სახლისა; ფაღმან“ DE, „უწყოდა თღმთა მამასახ-
ლისმან“ C, მთ. 24,48. იხ. გარემოსახლე, დასაღუღი-
ბა, თანა-საღუღეობა, მამსხლსა, მამასახლისობა, მსახლო-
ბი, სასხლე, ქალ-სახლა, უსახლო.

სახლაკი მცირე სახლი: „იხილა რაჲ ესე ევსებია სალა-
კით გამო თჳსით“ თე 558. იხ. სახლა.

სახლეული „სახლი“, „თჳსთავანი“, „ძენი“, ოჯახი,
ოჯახის წევრები: „იყვნენ მტერ კაცსა (მამსახლისსა
DE) სახლეულნი თჳსნა“ მთ. 10,80; „სახლეულმან
ჭორტა მსთგმან... იჳსნეს იგი“ pb., „თჳსთავანი
ჭორტელთა მსთგმან... იჳსნეს იგი“ G, ლევტ. 25,40;
„პრწენა უფალ ყოვლთურთ სახლეულთ მასთ“ ხაქ.
მოც. 18,8; „მოქყენეთ ჳელნი თქვენნი, თქვენ და ძეთა

თქვენთა“ G.—„შეხებულ იყვნენ ჯღერა თქვენნი, თქვენ და ყოველი სახლელუნი თქვენნი“ pხ., II მგ. 12,7; „ნათელილო და მის თანა სახლელუთა ყოველთა“ საქ. მოც. 10,38; „მიბრძანე ჯმნა სახლელუთა ჩემთაგან“ ლ. 9,01; „სახლელუთურთ თანა-ყოფით იყვნეს მონა“ შუშ. IV,34.

სახლელუი—ოჯახობა, ცოლი: „წარმგზავნიდეს ჩუენ სახლელუთა თურთ და შვილთ“ საქ. მოც. 21,6. ახ. სახლი.

სახლელულობა, სახლელულება სახლში ერთად დგომა, ცხოვრება: „შეკობს სახლელულობა ღმრთისა და ეშმაკისა, ვიდრედა არა სახლელულება დადაკისა თანა ბოროტისა“ O, ზირ. 25,23. ახ. სახლელი; შდრ. თანა-სახლელობა.

სახლის-წული—ი შინ შობილი, მსახურის შვილი, ბუში: „რამეთუ არა მეც თესლა, ამან სახლის-წულ-მან ჩემმან დამიყვაროს მე“ O, დაბ. 16,8; „სახლის-წულნი მისნი და იგინცა კამდენ პურთა მისთა“ G, ლევტ. 22,11. ახ. წულა.

სახლმდაბრ შინ: „განტეხდეს სახლმდაბრ პურსა“ საქ. მოც. 2,40.

სახნიერი—წყნარი, ნატიფი, ლამაზი, კეთილი, კეთილმოქმედი: „დადაკისა სახნიერისა ნეტარ არს ქმარა მისი“ O, ზირ. 20,1; „ნუ განეშორებო დედა-კაცსა, ბრძენსა და სახნიერსა“ O, ზირ. 7,21; „სახნიერი არიან კემშირტად და უშურველ“ ვარ. 510; „ესეა ცოლად ქალი სახნიერი“ მ. ცხ. 158v. ახ. უსახნიერესი; შდრ. სახიერი.

სახრვა მისნობა კუდიანობა: „რომელთა (გუელთა) მიჰართ არა არს სახრვა“ O, იერემ. 8,17; „რომელი სახრვა გრძნეულთა შემძლებელ არს მისა, რომელი-იგი მან თვადმან დააფუძნა“ ბ. კეს.-ეჟეს. დღ. 04,10. ახ. მსარვალა.

სახუარბლე ხორბლის საცავი, ბედელი: „იფქლ არღარა დამთომილ არს სახუარბლესა შინა“ ლმ. 12,8. ახ. ხუარბალა.

სახუეველი—სახეველი, „გარე-მოსარტყმელი“: „შეხე იგი სახუეველითა“ ლ. 2,7; „სახუეველითა არა წარიხე“ O, ეზეკ. 10,4; „წარედ და მოაგე შენად სახუეველი მჩრისა“ O,—„ვიდოდე და მოაგე თავისა შენსა გარე-მოსარტყმელი სელისა“ pხ., იერემ. 13,1. ახ. ხუევი; შდრ. თავის-სახუეველი.

სახუეტელი—ი: „ახუეტლით ზურგსა მავისა სახუეტლითა რკინისათა“ Sin.—11,174r. ახ. ხეტა.

სახურეტელი—საქმელი (თხელი), წვენი ან ფაფა: „იქმოლას ჩემ წანაშე სახურეტელსა“ O, II მგ. 13,5. ახ. ხურეტა.

სახუროვნო ხუროს შესახები: „(ძათა უქმს)... გინა თუ სამკედლო იყვის (საქმს), გინა სახუროვნო“ ი.-ე. 88,0. ახ. ხურო.

საჯაღლე I მგ. 12,18*. ახ. ჯაღლი.

საჯაღლობი, საჯამლობელი, საჯამრობელი—ფესხატ-მელი: „განშენდეს კუღრა შენი საჯამლობითა“ M, ქება 7,1. საჯამლობელი ჩენნი და: ელდეს მრავლის გან გზისა G, ისტ. 9,18. „შეშობს მან საჯამრობელი თჳსა და შეტრყა სარტყელი“ Sin.—11,44v. ახ. ჯაღლი. საჯღელი—იხ. ჯღა; შდრ. თუალთ-საჯღელი.

საჯედარი—„ქუნე“, საჯდომი ცხოველი; „ცხენი“, ვირი, ჯორი: „საჯედარსა (ქუნესა M) ჩემსა ვერლთა მან (მორს M) ფარაოსთა ემსგავსე“ O, ქება 1,8; „ესევე ეგვტელთა მთ და საჯედართა და მუნდართა მათთა“ O,—„არაჲ მოსაწი მევგტელთა მმართ, ცხენისა და მუნდარსა“ pხ., ეს. 80,0; „მოგე თქვენ ორათსა საჯედართაგანი (ცხენი pხ.)“ O, ეს. 80,8; „გაჰობას ევენასა საჯედარი მისი“ ს. გაბ.-დაქდ. 184,20; „მჯდომარე ეყავ საჯედარსა ზელა“ მ. ცხ. 272v; „ცემან საჯედარსა ცა მსგავსად ძალისა თესასა აქიდს“ მ. სწ. 810,2; „დამსხენ საჯედარსა და მე თჳთ წარვიდე“ ი.-ე. 48,25. ახ. ქედელა.

საჯელი—სახელი: „დავალე საჯელსა შინა ჩემსა“ ლმ. 113,7; „იყო განხეულ... საჯელითგან“ Sin.—11,164r. ახ. ჯელი.

საჯელმწიფო ხელისუფალი; სამეფო, სამთავრო: „აღი-ძალსა ქრთმსა მესეცხთ კაცთა საჯელმწიფოთა“ მ. სწ. 88,4; „ეხოთ ეზოსა მან შინა საჯელმწიფოსა ოცდარეა სული“ H—811,715; „საჯელმწიფოსა ჩემსა ეპრქუ... რომელი ხართ სამეფოსა ჩემსა ქვეშე“ Sin.—11, 815r; „წარვიდეს ყოველთა ქალაქთა და სოფელთა, რომელ იყო საჯელმწიფოსა ქვეშე სევეროს მეფისასა“ Sin.—11,815v. ახ. კელმწიფე.

საჯივი—ბორკილი (კისრისა), ქელზე დასადები კეტი, ძელი, „უღელი“: „იქმნენ შენად შესაკრველნი და საჯივისი და დასხნენ ქელსა შენსა“ O, იერემ. 27,2; „დადებად სცა საჯივი ქელთა მათთა“ B, სხტ. 134,20; „დადებად საჯივი ქელსა მასსა“ რიფს. 172,11; „საჯივი მათი ქელთაგან მათთა მოელოს“ O,—„აღებულ იქმნეს მათგან უღელი მათა“ pხ., ეს. 14,25; „ქელი შენი ბარკისათჳს და საჯივი-სა ემზღებას დადებად“ მ. სწ. 184,8.

საჯმარი—(საქმრისა) „მევეი“, „საჯარო“, საქირო, მოსახმარისი, სახარჯო, ნივთი, მატერია: „არარაჲ არს ნაელევენებაჲ ყოვლსაგან საჯმარისა (ყოვლისა მაიგისა G)“ M, მსტ. 10,19; „მეც მე საჯმარი წყალთაჲ“ M,—„მოგე მე საჯმარი წყლისა“ G, მსტ. 1,15; „ჯორცნი არად საჯმარ არიან“ ი. 6,08; „ღმერთმან ჩემმან აღუდგენ ყოველი საჯმარი თქენი“ ფლ. 4,10; „არარაჲ სცეთ საჯმარი იგი ჯორცთაჲ“ იაკ. 2,10; „საჯმარად გლახავთათჳს“ ლმ. 180,13; „ნუეუეუ საჯმარ იყოს იგი საქმარად“ O, ეზეკ. 15,4; „ჩელოვნებთ შექმნა იგი შეენიერად საჯმარად ქურქარად“ O, სიბრძ. სოლ. 18,11; „საჯმარი იგი ყოველი ებრძანა მცემად სამეფოთ“ O, I ეზრა 0,26; „ყოვლისაგან ძალისა მოეუზადე საჯმარი“ I 528. 29,2; „ძმანა ჭარსა შინა საჯმარ არიან“ O, იგ. სოლ. 17,17; „საჯმარი ყო მუნ ჭართა და მწიგნობარი და საწერელნი“ მრთ. S. ოქრ.-გურბტ. 230,8; „უფროს საჯმარი მისსა (საზრდელსა) ნუ დამარხვენ (მონაზონი)“ მ. სწ. 192,21. ახ. არად-საჯმარი, არა-საჯმარი, უსაჯმარესი.

* წყარო ფანქართა მიწერა (რედ.).

ხაჭმარება «ფასი». ქონება; საქიროება: «საქმარებათა პრეტლთა აღწივით სახილ თქუენდა» G.—«ფასითა პრეტლთა წარედენ სახლ მათა» M, სხუ 6. 22,8; «უკუეოუ მოვოს კაცჳან კ:კქერა რომელიჳე საქმარად თჳსა და ეჳას საქმარებისასა არა პოვოს იგი, არა უკუე ცუდად მოვია, ოდეს ვერ იგო ეჳას საქმარებისასა?» 8. სფ. 253,8.

ხაჭმილ-ი იხ. საქუმილი.

საქმომელი-ი «საშრობი»: «ენგადომთგან საქმომელ ბაღთა იყოს» O.—«ენლდთ... საშრობი ბაღთა იყოს» G. ეჭვ. 47,10. იხ. ჯმობა.

ხაჭნავი-ი: «ქონდა... არა... საქნავი. არა...» Ath. 11—201r.

ხაჭნევი-ი სახენელი: «არავინ დასდეს კელი საქნეველსა და პიდევენ იგი გარეუენ და წარმართებულ არა» ლ. 8,82; «დასენა უცხოტომნი... ერქენითა საქნეველისა კართასადა» G.—«მოსარა უცხოტესლი... ერქენითა საქნეველისა კართათა» M, მსჯ. 8,81; «ქონდა... არა...» სჯნავი, არა საქნეველისა მხედველი კარნა» Ath.—11,201r. იხ. ქნა.

ხაჭნის-ი საქვეთი, სახნისი: «შპრადენ მახლებსა მათსა საქნისად» I, ეხ. 2,4; «დსკენეთ საქნისნი თქუენნი კჳლდ» O, იოვ. 8,10; «შპრადენ კრძლებსა მათსა საქნისებად» O, მიქ. 4,8.

ხაჭსარი-ი (საქსრისა) «საქმარი», «გამოსაქსარი», «გამოსაქსნელი», გამოსასყიდელი: «მომეც მე საქსარი წელსა» G.—«მეც მე საქმარი წყალთა» M, მსჯ. 1,15; «მოილო... საქსარი უმეტესთა მათ საქსრად ლეიტელთა მათ» ეხ.—«მოილო... საქსრად დამეტებულთა გამოსაქსრად ლეიტელთა» G, რიებ. 8,40; «საქსარი მას იყენენ» 25,21; «მოსეც კაცჳან საქსრად სელისა თჳსისთჳს» მთ. 16,28; «როგელჳან მისცა თავი თჳსი საქსრად ყოველთა» I ტმ. 2,8; «მოსეცთ ვეცხო და ნაყოფი ჩუნი საქსრად, რომელსა თხოვენ ხარკის-მომგდელნი» O, ნემ. 8,10. იხ. ქსნა: გამოსაქსარი.

საქსენებელი-ი მოსახსენებელი, ხსენება; «რომელ-ესე ყო ამანთა საქსენებელად მავისა» მთ. 26,10; «დაწერე ეჳე საქსენებელად წიგნსა» O, გამოსლ. 17,14; «საქსენებელი მენი თესლით-თესლამე» ფხ. 101,18; «მწარე არს შენი საქსენებელი» O, ზირ. 41,1; «დაწერა წიგნი საქსენებელისა» O, მალ. 8,16; «საქსენებელი მცოცხე მას აღასრულეს» ვარ. 815; «უბრძენ ზალად მატანთა საქსენებელთასა» O, I ეზრა 2,21; «სადა ძეს წიგნები საქსენებელთა და მარბულად მეფისა ვარსისი» O, I ეზრა 6,21; «ოდეს უფო წმიდათა საქსენებელი, მოვიტყენეთ გლახარა, ობოლნი და ქურონი» 8. სფ. 209,29; «განაწესეთ საქსენებელი წმიდისა შუშანიისა» შუშ. XX 7.

ხაჭსეველ-ი იხ. საქსეველი.

ხაჭსენე «ქესეტი», სწორი ნაწლავი: «განვაბნო საქსნე წინაჳე პარსა თქუენსა, საქსნე—დღესასწაულთა თქუენთა» O.—«განეყოფ ქესეტსა პირთა თანა თქუენსა, ქესეტს—ღღესასწაულთა თქუენთასა» ეხ., მალ. 2,8. იხ. ქსენი.

ხაჭსნელი-ი იხ. გამოსაქსნელი, დასაქსნელი.

ხაჭუმელი-ი, ხაჭმილ-ი ლეშელი, ქუარა, ბრძმელი: «მესახნენ იფინი საქუმელსა მის ცეცხლისა აგებულთა»

სასა» მთ. 18,42; «აღმოიყვანენ იფინი... საქუმელისა—გან რკინასადა» I, იერემ. 11,4; «დაშრიტ საქმილ» 645. 201,9; «შეილიან... ვეცხო შორის საქმილსა გამობერვად იგი ცეცხლსა და გამოდნობად» O, ეზრა. 22,20; «მცირედითა ცრემლითა დაშრიტ საქმილი იგი საუკუნოვსა მის ცეცხლისა» 8. სფ. 180,21; «მხედვლეს საქუმელსა მას დანაყერებულსა» H—841, 280; «ეთარცა გამოცადების ოქროსა და ვეცხო საქმილსა შინა» ეხ.,—«ეთარცა გამოცადების ბრძმელსა შინა ვეცხო და ოქროსა» O, იგ. სოლ. 17,8. იხ. მესაქუმელი.

საქუმელავი-ი «ქუმელივა», «ქამი»: «მოთხესა საქუმელავსა... მოვიდა» მთ. 14,26; «მეწაფენს საქუმელავთა (ქუმელვასა C) თელნი ჩემნი» ფხ. 70,5; «ვიტე მალე საქუმელავი იგი დამისა პირველი» თომა მოც. 10,4; «პირველსა საქუმელავსა დამისასა» B.—«ხოლო ვითარ იყო პირველი ეჳამი დამისა» A, სხბტ. 185,10; «ქუმელივდენ საქუმელავთა შენთა» G, რიებ. 18,8. იხ. ქუმელივა.

საქურეტილ-ი «სადგისი»: «მოილო საქურეტილი და განქურეტილ ყური მისი კარსა თანა ზღურბლსა ზედა» G.—«მოილო შენ სადგისი და დააყრა ყური მისი კარსა და განქურეტილ იგი» M, II შჳ. 16,17. იხ. ქურეტა.

საქშველ-ი, საქსველ-ი სახურავი: «შეიმესრენ საქსველნი იგი ქოქოხეთისანი» საქ. წიგ. II 57,7. იხ. ქშვა/ქსვა.

საქ იხ. სჯა.

საქდომელ-ი, საქდომი-ი «ტახტი», სკამი, საეარძელი; «მტრიობალი»: «ნუუჳე საქდომელთა ქდეს» M,—«ნუ სადა ტახტსა ზედა ზის» G, მსჯ. 8,24; «ტახტები იგი თესლის-მოფარდელთა დაამჳე და საქდომელეზი» C, მთ. 21,12; «საქდომელსა ურჩულოთასა არა დაქა» ფხ. 1,1; «საქდომელი მისი ძოწეულისა» O, ქება 3,10; «მოილო ბერმან ორი საქდომი» 8. ცხ. 814v; «ესენი საქდომად, ეთარცა მეგობარი მოქნელი, ყოველთა ქუმე მქდომარისა ქვის» ეხ.,—«ეთარცა ცხენი მტრითა ბალი არს მეგობარი მბასრვლი, ყოველსავე ზედაქდომელსა უქვინ» O, ზირ. 88,6. იხ. ქდომა; შდრ. პირველად-საქდომელი.

სებინ-ი ხე: «დამიტეჳა... სანდალნი სებინისანი» 8. ცხ. 888v.

სევესტოფორ-ი: «მეყსეულად სევესტოფორი, კაცი წარჩინებული მთავართა შორის დედოფლისათა, წიგნებითა სამეფოთა ლავრას წარმოაქვინეს» ი.-ე. 18,4.

სევეინ-ი: «ეცუა მას სევეინი, თხზული ბაჳასა» 8. ცხ. 182v.

სელი-ი კანაფი, ტილო, linum: «შეიმოსის მღღელმან მან სამოსელი სელისა» M, ლევიტ. 8,10; «მატული და სელი შერთულად მოქსოვილ იყოს» ეხ., II შჳ. 82,11; «იყოს... ვითარცა ნაძები სელისა» I, ეხ. 1,81; «სამოსელი სელისა შეიმოსოდიან და არა შეიმოსოდიან მატყლისა» O, ეზრა. 44,17; «იყოდოს სელი ქვით-საქმარად» 8. ცხ. 168r; «საქმე დედისა მისასა იყო სელისა ქსოდა» Sin.—8,84r.

სელიერი-ი: «დაწუას სამოსელი, ანუ საგუასლი, ანუ ფესჳ, ანუ მატყლიერთა შინა ანუ სელიერთა» G, ლევიტ. 18, 82. იხ. სელი.

სელის-ლელწამ-ი: „ღამალნი ივინი შეშათა შინა სელის-ლელწამისათა“ G, იხ. ნ. 2, 8. იხ. ლელწამი.

სენ-ი სნეულები, ავადმყოფობა: „განკერნებდენ ყოველთა სენთა“ C, მთ. 10, 1; „სენითა წრტალითა (წრტალითა I) მოწყდენ (მოსწყდენ I)“ O, იერემ. 10, 4; „ღაფარულსა მას სენსა სელასა ჩეპისასა პირი დაუყავ“ განს. ი. 200, 86; „შეკრდა სენი ძეძესა“ მ. ცხ. 425; „ვერ დაეცნებინ სენსა“ მ. ცხ. 49; „გვეულის შენ... სენითა საგერკველ-საითა“ M, II შქ. 28, 27; „სენი სნეულებისა მოიწია მის ზედა“ შუშ. XIV 3; „ნეკრისისა სენსა შთაფარდა“ ი. ე. 24, 23; „ღაქსნის სენთა სმძაფრე (წა-მალმან)“ მ. სწ. 01, 85. იხ. გულსნეული, სასნეული.

სენ-ი საგანძური: „განდლო მათ (ღერტოშან) კარი წყალო-ბისა და სენი იგი დაუნეჭებელი და სხარულით იწვეს ლა-ლაღებად: საფასე გვპოვნეს“ მ. სწ. 214, 15.

სენა, სენა-ი «საუნეჭე»; ბერიის სადგომი; ქოხი: „შევიდა ებიფანე სენასა თქსა“ ხაქ. წიგ. 114, 18; „შეყვანო იგი სენაკითი-სენაკად“ O, IV მთ. 9, 2; „მზირნი იგი სხლეს სენაკსა შინა“ M, — „მზირი მისა ჯდა საუნეჭისა შინა“ G, მხკ. 10, 9; „ალაშმნეს... შესაყენებელი და სენა-კები“ ნრხ. 70, 82; „რამთა დაეყუდო სენაკსა შინა ჩეპსა“ მ. ცხ. 26; „იძია მტირე სენაკი და მენ დაეყუდა“ შუშ. VIII 2; „არა გეყოფისა სენაკსა შინა ძილა?“ ი. ე. 42, 82; „სენაკი მონაზონისა სხლი არს გლოვისა და მწუხარება-სა“ მ. სწ. 107, 80. იხ. მოსენაე.

სენაკაპან-ი მოსასვენებელი ოთახის მცველი მეფის ან დიდებულის კარს: „სამნი იგი სენაკაპანნი მის-ნი“ O, I ეზრა 8, 4; „უბრძანა სენაკაპანსა ერთსა, რამ-თა წარიყვანონ წმიდა შეშნიც ციხედ“ შუშ. VIII 28.

სენაკაპანთ-მთავარ-ი «სასუნეებელსა ზედა მყოფი»: „ქველის-მეტყუელს მყოფდეს ბლსტონს, სენაკა-პანთ-მთავარსა მას მეფისასა“ C, — „ქველის-მეტყუელ იყოფდეს ელსტონს, რომელი იყო სასუნეებელსა ზე-და მეფისასა“ ხაქ. მოც. 12, 20. იხ. მთავარი.

სენაკაპნობა: „რამთაშა სენაკაპნობა და მსახერება იგი უფლისა თქსისა მწარულ აღსარულს“ Ath.—11, 198.

სერ-ი «პური», ვახშამი: „კატად-კატადან თქვენან თქი იგი სერი (პური Q) წინანსწარ წარილოს (მიიღოს) ჭაბად“ pხ., I კორ. 11, 21; „ოდეს მყოფედ საიღისა, ვინა სერსა, ნუ ხალი მეგობართა შენთა“ ლ. 14, 13; „მოხადა მას სე-რად“ მ. ცხ. 111; „უნდა დუქსა მას წარსულად და სე-რისა ყოფად“ ხაქ. წიგ. II 85, 8; „სერიით ვიდრე ცის-კრამდ“ Sin.—11, 240. იხ. უსერიოდ.

სერაბინ-ი ანგელოზთა ერთ-ერთი დასი: „იქმნა... მო-ბაძე სერაბინთა“ ხაქ. წიგ. II 4, 25.

სერობა «ჭამა», ვახშამობა: „მზა მიყავ, რამთა ვი სერო“ DE — „მზა მიყავ, რამ ექამო“ C, ლ. 17, 6; „ვისერენ-თ საზრდელთა“ მარკ. 6, 14.

სერობა ვახშამი: „არაჲნ მათგანმან კაცან გვმოი იხლოს სერობისა მისგან ჩეპისა“ ლ. 14, 24; „უქუეთუ დაშედ სერობად ტალასა ძლოურისასა“ O, იგ. ხოლ. 28, 1; „აუგ და დუქორ არს... მსოფლომას დღესა სერობისა მისისასა გლოჲ და მწუხარება და ტირილი“ მ. სწ. 107, 88. იხ. სერი.

სერსეროთ-ი რკინის ბადე მოვლებული: „ქმნა... სერ-სეროთი დაბარს“ M, II 58. 2, 10.

სერტუ-ი ტყე, «მალნარი»: „მოკაფეს ყოველი სერტუ-ბი“ O, იგ. 8, 11; „სერტუთა შინა დემაღნეს“ I, იერემ. 4, 20; „ქუეშე ყუელთა ხეთა სერტუთა (მიიღეს) და ისიძე-დეს მენ“ I, იერემ. 8, 0; „იყოს სერტუ მალნარის“ I, იერემ. 20, 18; „მთა იგი სახლსა უფლისა, ეთარცა სერტ-უი მალნარისა“ O, მთქ. 8, 19; „მოკესენენ... სერტუთა მთთა ხესა შორის ვარჯანსა“ pხ., — „მოკესენენ... ხეთა ზედა მალნართასა“ O, იერემ. 17, 2. იხ. სერტუვანი.

სერტუვან-ი ვეარჯოვანი: „ხეთა ქუეშე სერტუვან-თა“ O, — „ხეთა ქუეშე ვარჯოვანთა“ pხ., ეხ. 67, 6; „(გექმნეს შენ) სახლი სერტუვანნი კალათგან ქეტი-მისთა“ O, ეფე. 27, 8. იხ. სერტუ.

სესტუ: „ეთარცა-იგი მარტულსა იფქლოსასა... არს ძალი გო-მოსაღებად თავისა, რომელა იხლეუბინ სესტუთურთ და გოკებოთ“ გრ. ნოხ.-კად. ავბ. 217, 20.

სესხ-ი «მეგეი»: „მრავალნი არან, რომელ შეპრატეს სესხი, ეთარცა პოვნა“ O, ზირ. 29, 4; „სესხსა და ეახშა შევდო-მლო იყო ღიღსა“ Q—240, 189; „ნუთა... ყოველს აღნადგინებსა სესხისა მის შესისა, რომელა ავსხე ძმას მას შესა“ M, — „(არა მოქეზო) ეხში ყოელსა მავგისაჲ, რომელი ავასხო მას“ G, II შქ. 22, 10. იხ. მასესხებელი, მოსესხე.

სესხება: „იოხოვა... სესხებით ერთი ღაპკანი“ მ. ცხ. 108; „რომელსა ენებოს სესხების შენგან, ნუ მიიქცევი მისგან“ მ. სწ. 208, 10.

სესხის-მოვლა მოთხოვნა ვალისა: „ნუთა აქირებ მას სესხის-მოვდასა შესა“ O, ზირ. 84, 41.

სეტყუა: „ალაუთუე პერიოთა და სეტყუთა მოიწია მას ზედა შემესრეა მისი“ ქ. ცხ. 103, 2; „ეაწმო... სეტყუაჲ დაღლი ფრიად“ O, გამოსლ. 9, 18; „ლრებელთა წარიღეს სეტყუაჲ“ ფხ. 17, 18; „გუემა სეტყუთა ევნეცები მათი“ ფხ. 77, 47; „გარდაქცეა წამა მათი სეტყუად“ ფხ. 104, 22; „დაჲეო თქვენ... ბორშაითა და სეტყუთა“ ანგ. 2, 17. იხ. დასეტყუა.

სეფ-ი: „ბრძანა ადგილი იგი მოსხმად ოქრომას სეფითა“ H—841, 004.

სეფე «სახლი სამეფეთო», სასახლე: „მიძულა წარყვან-ბაჲ ჩემა სეფედ (სახიდ სამეფეთოდ—var.)“ ქ. ცხ. 80, 0.

სეფე სეფისკერი: „არა ღირს იქმნა მიღებად სეფესა მას ღ, ბესინსა“ Ath.—11, 238.

სეფეკაცი-ი სასახლის, სამეფო კარის მსახური: „მსა-ჯელან მიგეს შენ სეფეკაცსა“ ლ. 19, 58; „რად არა სეფეკაციოთა მზრძანე შემოყვანება მისი?“ ანან. 198, 87; „პკითხა სეფეკაციმან მან საქე მისი“ ბაღ. 11, 20; „საშე-ნელ არს, ოდეს მოვლ-ნენ სეფეკაციი ძიებად ავაჯისა და შეიყვან იგი“ მ. სწ. 180, 10. იხ. კაცი.

სეფეკალ-ი სასახლის კარის მოსამსახურე ქალი: „მო-ულა დაჲ ეგე ჩეპი... სეფეკალი“ ქ. ცხ. 80, 6; „შევიდა რულა, ასელა ეროდიასი... რაჲელა სეფეკალი იგი მა-ხოებლებრ“ Ath.—11, 102; „ანუ-ვე არა სეფეკალი იყო, რომელსა სკერისნი ესხნეს და შამენვარნი?“ Ath.—11, 102. იხ. ქალი.

სეფანელი-ი «სამეფოფოსა კაცო», მეფის გვარისა, მეფესთან დაახლოებული, სამეფო კარის კაცი: «მეფე სეფანელი ერო» C.—იყო ვინმე სამეფოფოსა კაცო DE, o. 4,46: «წარუღწენ... სეფანელი მოწოდებად მანა ფლმ. 298r: «კაცი ვინმე იყო სეფანელი... იყო... შეუარებელ მეფესა მერ ფრად» ხაქ. წიგ. II 186, 27.

სეფის-კერ-ი: «წარუღწენ იგი იერაქოდ მოღებად სეფის-კერისა» ლმ. 122,5: «შეკამის სეფის-კერისა» ლმ. 186,18: «არაგუაქეს სეფის-კერი აღვილსა წიგნსა» მ. ცხ. 249r. იხ. კერო.

სეფის-ღება სეფისკვერის მიღება: «ღირს იქმნა კერთხელსა ბესინსა მის ღვინსა, სეფის-ღებისა» Ath.—11, 238r.

სეფის-ცემა სეფისკვერის მიცემა: «ვითარ-იგი გამოაცხადეს სეფის-ცემა და ბესინს» Ath.—11, 285v. იხ. ცემა.

სეხნა: «განაჩხნა ჰეროდე, და უბეტეს-ლა ეროდა, სეხნა იყენს სახელთა და სახითა უბეტეს» Ath.—11, 162r.

სთვა. სთუვა, რთვა: «არცა სთაენ» ლ. 12,27: «სთვი-და მს.» ლმ. 158,16.

სთულ-ი, სთვლ-ი დართული ნართი: «საქმედ... მე-წაქვლას მის სთულისა და ზეზას მის ძახლისა» O, გამოხლ. 21,4: «კითხეს ზედა ფრთეთასა სთვილი ვა-ნათონს» G.—გამო-ბით ფესეთა ზედა კილისათა სთულ-ი იყენოსა» pb., რიცხ. 15,28: «ღედანი მდიდარი შე-წარუღეს ძირეულსა და ქერბინი—სთულსა ღებულსა» მ. სწ. 276,22. იხ. პებო-სთელი, შესება.

სთულ-ი (სთულისა) რთველი, კრეფა: «სთუელი მოწიოს თესვად» G, ლევტ. 26,5: «ღედთა მათ სთულისათა» O, წიგ. 24,37: «დარღუბელ არს სთუელი» I, ებ. 22,10: «წარუღწენსა მის თესვას» O, ამოხ 4,7. თთულ სთულისა ოქტომბერი: «აღესრულა ოცდაექვსისა, თთუესა სთულისასა წმად იგი რიფსიმე» რიფს. 177,26: «აღესრულნეს... თთუესა სთულისასა ოცსა» H—841,601. იხ. მესთელ/მესდელ, მესთელეა, სასთულეა, სს-თულე.

სთულა იხ. უკენსთულა.

სთულეა «მოსთულეა», მოწევა: «მსთულეა ბე თე ზეზა, არა უკენ იქცა მოცურავად უკენა კერძოთა შენთა» G.—მო-თ-ის-თულეა ბე შენ ზეთის-ზღსა შენსა და ღაფრთეს, ნუ უკენ იქცევი მოცურავად და მოთიქოსა მის» M, II მკ. 24,20.

სთულეა, სთულა რთველი: «მოწიოს სალწავი თქვენი ვადო სთულეა ბე» pb., —«მოწიოს თქვენი სალწავი სთულად» G, ლევტ. 28,6: «უკმენ მე. ვითარცა იგი, რომელი შექმნენ... კუფხალსა სთულეასა შენა» O, მიქ. 7,1: «გაუღეს... განა თე ვენათა ასარეასა, განა თე აყოფასა, განა თე სთულეასა» ი. ე. 42,2. იხ. სთელი, მსთულეა, მთასთულეა.

სთუნალ-ი (სთუნლისა) სასთუმალი: «ბოროტ ერთი თხა სთუნალი დაჯე» O, I მკ. 19,18: «აღიღე ბოროლი ეგ და გოჯავა სთუნალი მავასა» O, I მკ. 26,11. შდრ. სასთუნალი.

სიავე-ი ქვაბი, კარდალა, საბანელი, «ავაზანი»: «მოაბ სიავე (ავაზანი C) სასოებისა ჩემისა» ფს. 59,10: «წმიდა იგი შეაბეს ქაბებითა და სიავეებითა» M, II მკ. 25,18: «რაიმე-მცა ესწორა ქოთანი სიავესა» O, წიგ. 18,8: «ესე არს სიავე და ჩვენ ვართ ქორცნი» O, ეზეკ. 11,8: «მიხედნენ მან სიავეთა, რომელ არიელ ზედა ცეცხლსა» ბ. კეს.-ექუს. ლ. 62,4: «უბრძანა... სიავეისა დილისა აღდებულსა» H—841,460.

სიავე-ი ლურჯი: «მოიღო მათგან: ტყავი სიავე და ძელი ულმოველი» O, გამოხლ. 25,5.

სიავე-ქუაბ-ი ქვაბი: «წარიღეს... სიავე-ქუაბნი იგი და ფეცხნი და ავაზანი... და ყოველი იგი ქურჭერი სამსახურებისა» O, IV მკ. 25,14. იხ. ქუაბი.

სიაზნაურე: კეთილშობილება: «არაჲინ არს უალრეს მოყუისა თქისა პატივითა და სიმდიდრითა და სიაზნაურითა» ბაღ. 68,8. იხ. აზნაური.

სიაზნე: «შეუგავს კაცსა, რამთა გამოძიოს სიკეთს... და სიბრძნეს (სიძისა) და არა სიაზნესა და სიმდიდრესა მიჰედნეს» Sin.—11,160v. იხ. აზნა.

სიაშარტავენე სიაშაყე: «ღიღი მოღუაწებად ღიღად სიაშარტავენედ მოიყვანეს» მ. ცხ. 125v. იხ. აშარტავანი.

სიარული-ი მიმოსვლა: «ვიღრე არა დამაბლდეს გული, არა დასცხრების სიარულისაგან» მ. სწ. 297,27. იხ. არ-.

სიბერე მოხუცებულობა: «სწავლულ (ხართ) სიყრმითგან ვიღრე სიბერედ მდე» I, ეს 40,8: «ნუ მეცმე მე ვინებასა სიბერისა თქუენისასა» ფლტ. 180,2: «იგიცა მიდგომილ არს ძესა სიბერესა თქსა» DE, ლ. 1,36: «სიბერედ მდე ქოვო სიბრძნე» O, წიგ. 8,18: «ცისკარსა მსგავს არს სიყრმე შენი, და სამხარსა—სიკაბუყე შენი, და მიმწუარსა მსგავს არს სიბერე შენი» მ. სწ. 257,8. იხ. ბერი.

სიბილწე გარყვნილება, უწმინდურება: «ნუ მისცემ სიბილწესა მეუღლესა ამის მოწამისა შენასა» ანდ.-ანატ. 281,6: «შეუღვენ სიბილწესა გულნი მათნი» I, ეზეკ. 28, 81: «ნუ დაითრებთ ღვინთა, ვინაჲ-იგი არს სიბილწე» მ. ცხ. 120r. იხ. ბილწი.

სიბილწება გარყვნილება, სისაძაგლე: «კაცი იყვნეს... საესენი ყოვლითა არაწმინდითა და სიბილწებითა» ხაქ. წიგ. II 78,24. იხ. ბილწი.

სიბნელე უსინათლობა, მწუხარება: «შეიღა უკენ სიბნელესა მას შინა» მ. ცხ. 145v: «სიბნელისა მისგან ესევითარისა მის სულასა ენებათაჲსა» მ. ცხ. 78v. იხ. ბნელი.

სიბოროტი-ი, სიბოროტე ცდომა, ქვეუამცდარობა, სიგიჟე: «სიბოროტი სახლსა ღმრთისასა დაღვს» O, ოესე 9,8: «იყვნეს ყოველივე ღიღსა სიბოროტესა შინა» ლმ. 100,36: «ნა ბოროტი თქვენცა სიბოროტისა მავისისა მსგავსად» ფლტ. 148,28: «განკურნებენ სიბოროტეთა ჩუენთა» მ. ცხ. 48v: «ახედენ სიბოროტისა ამის დედაკაცისა» ხაქ. წიგ. II 60,17: «ბრავალი სიბოროტე იყო წარმართთაჲ» H—841,768. იხ. ბოროტა.

სიბოროტე «ბოროტი», ბოროტება, სიავე, უკეთუ-რება: «მოწეწულ არს მათ ზედა სიბოროტე» G.—მოწეწულ არს ბოროტი მათ ზედა» M, მსკ. 20,84: «სი-

ჩუენებად ჩებაჲ მ. ცხ. 401r; „სებად ჩნდეს სივერაგე-
ნი“ მ. ცხ. 44r. იხ. ვერაგი.

ხელტოლა გაქცევა: „სავტოლათა ევტოლდე“ მ. ცხ.
215r; „სავტოლათა ევტოლიან წინაშე ჩუენსა, ვი-
თარცა იგი პარველ“ M, მხკ. 20, 80.

ხელტოლა გაქცევა: „არა იყოს სივტოლაჲ თქუე-
ნა ზაჰარას შინა“ მთ. 24, 20; „სივტოლად მიაქციეს
პირასკან მასსა“ O, I მფ. 17, 24; „მიჰტა სივტოლად“
I, იერმ. 49, 24; „ფარულად ყოველთაგან სივტოლაჲ
იქცეა“ ი. ე. 16, 9; „სივტოლად იწყო სწრაფით“
შუშ. IX 5; „სივტოლით შეიარა აბანოსა მას“ სხსტ.
188, 1. იხ. ვტოლა.

ხეცრე სიფართო, სიგანე: „განზომა წინაშე ზღედისა მის
სივტოტ სწოლად ლეწმასა მის“ O, ეფე. 40, 6; „რავ-
დენ არს სივტოტ მისი“ O, ზაქ. 2, 2; „დასხდეს მის თანა
ყოველი იგი სივტოტ სივტოტსა ეზოისა მის სახლისა
უფლასაჲს“ O, I ეზრა 8, 8; „გაპოწევენ იგინი სივტოტ-
სა გელსა შენასაჲს“ O, იგ. ხოლ. 7, 8; „სივტოტ ქუე-
ყანსაჲს... ვინ გაოაქედნეს“ O, ზირ. 1, 8. იხ. ვრტო.

ხიზარე შიში: „სივტოლი სიტყუათა შენთა არა შეიწყნა-
რებს და არცა სიზარისაგან ჰელმწიფებისა შენისა ეშ-
ნის“ მ. ხფ. 254, 20. იხ. ზარი.

ხიზმარი-ი: „იყოს ვითარცა სიზმარი ძილსა შინა ღამე“ I,
იხ. 29, 7; „ნუ ისვენთ სიზმართა თქუენთა, რომელ თქუ-
ენ გუზანებაჲს“ O, იერმ. 29, 8; „იქმნეს იგინი, ვითარცა
სიზმარი განღვებულთაჲს“ ფხ. 72, 20; „ვითარცა სიზ-
მარი დაივიწყების და ვითარცა კუამლი განქარდების“ მ.
ხფ. 91, 25.

ხიზმარის-ზმანებულ-ი „ჩუენების-მხილველი“, ვისაც
ეზმანა: „სიზმარის-ზმანებული მოაქედნეთ“ G, —
„ჩუენების მხილველი იგი სივტოლით მოაქედნეს“ M, II
შქ. 18, 5. იხ. ზმანება.

ხიზრქე, ხისქე: „არა ეღვა მას სიზრქე“ C, მრ. 4, 5;
„არა იყო სისქე მწიხსი“ მთ. 18, 5; „ვითარცა სიზრ-
ქე (სისქე ლ) მწიხსი განუფინა (განოლ ლ) ქუეყანასა
ზედა“ ფხ. 140, 7; „უხუეთუ ცხელი იგი სიზრქესა მას
რქინასასა შეჯდის შინაგან“ მრთ. A. კ. იერ.-მარტულ. 105;
„სიზრქეჲმან ჰერესაჲს ქჳნის ესეითარი სახლავი თე-
ალათჳს“ ბ. კეს.-ექუს. დდ. 82, 17. იხ. ზრქელი.

ხითხე არა სიზმირე, სითხელე: „შეიწყნაროს მცხინვარე-
ბაჲ მუსაჲ სითხითა მით ფერტოსაჲთა“ ბ.-კეს.-ექუს.
დდ. 78, 29. იხ. თხელი.

ხიოწრე სიერწროვე: „ყრამაჲნ რაჲ დაუტევის სიოწრე სა-
შოჲსაჲ და იხილის ფართოებაჲ და ნათელი სოფლისაჲ“ ბალ.
168, 85. იხ. იწრო.

ხიკარელ-ი იგუზაკი: „განიყვანენ უდაბნოდ ოთხასნი იგი
კაცნი სიკარელთანი“ ხაქ. მოც. 21, 88.

ხიკეთე „შუენერებაჲ“, სილამაზე, მოხდენილობა:
„სიკეთე სახლსა შენსაჲს განყოფად ნატყუენაჲსა“ C, —
„შუენიერებაჲთა სახლსაჲთა განყოფად ნატყუენაჲსა“ ლ.
ფხ. 87, 18; „ნუ გერევენ სიკეთე გელს-თქუისაჲს“ O,
იგ. ხოლ. 6, 25; „სიკეთეჲმან გაიტუნა შენ“ O, დან.
18, 56; „შუენიერ არსა სიკეთითა“ ფლკტ. 149, 9; „სი-
კეთე მცროთა საღმრთოთა დაქვს“ ფლკტ. 140, 2; „შენ
ბარ... გრგვინ სიკეთის“ O, ეფე. 28, 12; „ნუ განიღვი
სიკეთესი მას სხსასა“ O, ზირ. 9, 8; „სიკეთეჲმან

სისკეტაკისა მისისაჲს მოაგრგინის თულთა“ O, ზირ. 42,
20; „შუენიერებაჲ სიკეთისა ჩემისაჲს დააბნელა“ შუშ.
XVI 84. იხ. კეთილი.

სიკიცხევა შეურაცხყოფა: „მოიწიუნენ უკუანასკნელთა
ღლთა სიკიცხევეთ მეიცხეველნი“ II პეტრე 8, 8; „თუ
აღმოვდეს სიტყუაჲ უშუერი და სიკიცხევაჲ ამაჲთა პი-
რისაგან“ ფიზ. XXXI 24. იხ. კიცხევა.

სიკლა საწოლი ოთხდრამიანი: „სადა იყუნენ ჴათასნი ვე-
ნაჲნი ათასისა სიკლისაჲს“ O, ეს. 7, 28; „ფილი ერთი
ვეცხლისა საშოცდათისა სიკლისაჲს“ G, რიცხ. 7, 18;
„მისცა... ჴორო სიკლისა სასწორო ექუსასი“ M, I ნშტ.
21, 25.

სიკლიტოზ-ი: „მსაქული და სიკლიტოზი სიბრძნის-მო-
ყუარნი ქრისტინე იქმნეს“ H—241, 10.

სიკუდილ-შემოსილ-ი „მომაკუდინებელი“: „მიღებად
ცოდვისა სიკუდილ-შემოსილისა“ G, — „მოღებად
ცოდვისა მომაკუდინებელსა“ რხ., რიცხ. 18, 22. იხ.
შემოსილი.

სიკუდილ-ი აღსრულება, „მოსიკუდილი“: „განაჩინეს
იგი სიკუდილ“ I, — „განაჩინეს იგი მოსიკუდილ“ O,
დან. 18, 41; „შოხოს სიკუდილი ვიდრელა არა თხოვასა“ O,
ზირ. 40, 20; „მისცეს ძმამან ძმაჲ სიკუდილ“ მთ. 10, 21.

სიკუდილ-ი „აღსრულება“: „შემდგომად სიკუდი-
ლისა (აღსრულებისა G) უსჯულოებით უსჯულოებ-
დეთ“ M, II შქ. 31, 29; „სიკუდილისა არაჲ მიჰცა გე“
ფლკტ. 166, 18; „დაქსნა საღმრთანი სიკუდილისანი“
ხაქ. მოც. 2, 24; „სიკუდილისა თანადებ ვარ გე“
ლონგ. 101, 88; „სიკუდილისა შემამთხუეველ არაჲს“
ფიზ. XVI, 5. იხ. კუდომა.

სიკურივე სიმაგრე: „არცაღა კულად სიკურივემან
შეიწყნარის (ტფარი ბეჭდისაჲს)“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 222,
84. იხ. კურივი.

სილაღე სიამაყე, ამპარტავენობა: „იქადით სილაღითა
თქუენითა“ იაკ. 4, 10; „რამათჳსა სილაღე კაცთაჲს დაქს-
ნა“ ხ. გაბ.-დაჭდ. 188, 20; „ძკრთა შემთხუევაჲ სილაღი-
სათჳს მოიწიუნეს“ მ. ცხ. 860r. იხ. ლალი.

სილბო სირბილე: „სილბოჲ და სიგრძოჲ და სხუანი ესე-
ვითარნი არა შეირევიან ურთიერთას“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ.
201, 12. იხ. ლბილი.

სილირიწე გარყვნილება: „ნუ იყოფინ ესე ჩუენდა, რამ-
თჳსა მივაქციეთ სიცილისა მას და სილირიწესა“ ლამ.
117, 27; „სილირიწე და ურცხვრობაჲ ეშმაკისაჲს უფროჲს
არს სილირიწესა ძალისასა, რამეთუ ძალსა ოდეს კაცი
შეპრისხნის, მუნთქუესე ოდენ გარე განვიდის, ხოლო ეშმაკი
ძნად განვიდის შერისხვითა“ მ. სფ. 278, 88. იხ. ლირწი.

სიმაგრე ძალა, სიმტკიცე, „გარე-მოზღუდელი“;
„გარე-მოცუელი“: „რამ არს სიმაგრე მათი და სიმტ-
კიცე“ O, ივდ. 5, 8; „განიბნინეს... სიმაგრეთა ჴუენე-
ბისათა“ ვრდ. 88, 5; „აღილო დავით სიმაგრე სიონისა“
რხ., — „დაჰყვა დავით გარე-მოზღუდელი იგი სიო-
ნისა“ M, I ნშტ. 11, 5; „დავით იყო მაჲნი სიმაგრესა
შინა“ რხ., — „დავით იყო მაჲნი გარე-მოცუელსა მას“
O, I ნშტ. 11, 10. იხ. მაგარი.

სიმაღლე სიჩქარე: „მაღლი ფერკითა მათითა, ვითარცა ქერ-
ციკნი სიმაღლითა“ M, I 57ტ. 12,8; „არაოდეს დაშერენ
იგინი სიმაღლითა“ ბ. კეს.-ექუს. დდ. 16,22. იხ. მაღუ.
სიმაღრ-ი ცოლის მამა: „იგი იყო სიმაღრი კაიფადისა“
ი. 18,18; „მოსე შწუსდა ცხოვრთა იოთორ სიმაღრისა
თქისათა“ O, გამოსლ. 8,1; „მეცნიერ იყვნეს აბუშარბისა,
რომელი იყო სიმაღრი მამისა იოვანესი“ ი.-ე. 16,28.

სიმაღლენი ვერაგობა, ცბიერება: „აკაბი მზავეარ არს და
მოშერენ, და სიმაღლენით შეეწეინ იგი მონადირეთა
ნადირობისა“ ბ. კეს.-ექუს. დდ. 112,21.

სიმაღლეთი ჭეშმარიტება, სიწრფოება, სისწორე:
„საქმენი ჯელთა მისთანი სიმაღლეთი და განგებულბა
არაინ“ C, —საქმენი ჯელთა მისთანი ჭეშმარიტება და
განკითხება“ J, ფხ. 110,7; „თვადმან განსჯოს სოფელი
სიმაღლეთი და ერი—სიწრფოებით“ ფხ. 8,0; „ღირს
სიმაღლეთისა თქემად“ ფლკ. 161,10; „ჩერ-არს ჩემდა
აღსრულებად ყოველი სიმაღლეთი“ მთ. 8,16; „ქმნა...
სიმაღლეთი წინაშე უფლისა“ O, IV მფ. 14,8. იხ. მარ-
თელი.

სიმაღლეთი უბრალოება: „ნუშა ვინ შეატყუებს სიმაღ-
ლეთისა თქემელისა და სულგირისა თქემელსა თანა მერს-
მეტუელთასა, რომელი სიბრძნის-მეტუელბენ ცისათჳს“
ბ. კეს.-ექუს. დდ. 60,8; „მოასწავებს... სიმაღლეთისა
ბუნებისა“ მ. სწ. 240,21. იხ. მარტივი.

სიმაღლე მაღლობი: „სიერც და სიგრძე, სიმაღლე და
სიღრმე“ ეფეს. 8,18; „აღუდ მე სიმაღლესა მათასა“ I,
ფხ. 87,24; „როპლისა იყო სიმაღლეთი ვითარცა ნაძისა“
O, ამოხ. 2,0; „აღფრინდეს სიმაღლესა მზის-თვალისა“
ფიზ. 15,28; „მის ნეტარისა საყოფელი სიმაღლესა იყო“
ი.-ე. 88,27. იხ. მაღალი.

სიმაღლეთი წარმატება; ხერხი, ღონისძიება: „აურახელ
არაინ საქმენი ჯელთანი ყოფისა მის მათისა შინა, ვითარცა-იგი
აღიღებს და დასდებს მსგავსად საქმისა მის მათისა ყოველსა
შინა ბეროვებასა სიმაღლეთით... არაჲდ უწინარს მათ ყო-
ველთა დაებანდეს ბუნებასა შინა კაცისა ჯელნი იგი საზრ-
ბავისათჳს“ გრ. წოს.-კაც. აგბ. 167,24; „სასრთა გება-
ყვის სიმაღლეთი ესე“ ქ. ცხ. 68,13. იხ. მარტე.

სიმაღლეთი გარჯა, შრომა, დაღლა: „სიმაღლეთი
ღირსთჳს მისისა მართლეს მას მცირედ ღწონა სადგურად
მისა“ მ. ცხ. 427r. იხ. მანერალი.

სიმაღლეთი სიმაღლეთი, სიუხვე, ნაყოფიანობა, მაძლ-
რობა: „აღივსო სიმაღლეთი იფქლისათა“ O, ფ. ხოლ.
8,10; „სიმაღლეთი გინებისა განდიდებისა ქსუა შენა“
O, —სიმაღლეთი უბატოებისა დიდებისაგან სუ“ რხ., აბ.
2,16; „სიმაღლეთი შენი წარმოსტყუენავს მშვირთა“ მ. სწ.
148,11; „მე მუდროვებო, სიმაღლეთისა დამხრწველო“
მ. ცხ. 81r.

სიმაღლეთი მამდრიე: „კამეთ ცელო სიმაღლეთი
რხ, —კამდით კორცა მამდრიე“ O, ეზუკ. 80,10. იხ.
მამდარი.

სიმაღლეთი წამახულობა: „სიმაღლეთი მით ფხისათა
(მარცხელისათა) გრე-წარჩადის ვნება“ ბ.-კეს.-ექუს. დდ.
87,1. იხ. მახალი.

სიმაღლეთი მორჩილება, შეპირება, თავმდაბლობა:
„მოხედა სიმაღლესა ზედა მველისა თქისათა“ DE,
ლ. 1,48; „იხილე სიმაღლეთი ჩემი მტერთა ჩემთაგან“ ფხ.
91,4; „შენიშნა უფალმან სიმაღლეთისა შენისა“ O, დბ.
16,11; „განამარულე ჩემ თანა სიმაღლეთი“ O, II მფ. 22,
88; „...ეგრეთ მოაუძღვრეს სულსა მზეობარსა სიმაღ-
ლეთი“ მ. სწ. 7,10. იხ. მდაბალი.

სიმაღლეთი მდიდრე, სიდიდრე, ქონება, შენაძენი,
ძალი, პატრი: „სიმაღლეთისა (სიდიდრისა J)
მისისა (უფლისა) არა არს დასასრულ“ ფხ. 144,8; „ცხო-
ბილი შორის სიმაღლეთისა და სიმაღლეთისა“ გრ. ნაზ.-
შობ. 207,20; „თვალნი მისნი ეგრ განგებულბან სიმაღლეთი-
თა“ O, ელ. 4,8; „კაცსა, რომელსა მოსსეს მას ღებრთმან
სიმაღლეთი და ნაყოფი და დიდება“ O, ელ. 6,2; „არა-
სადა მიიყვანეს სიმაღლეთი სიგლახველ“ მ. სწ. 112,
11; „საყოფი სიმაღლეთისა შენისა სიტუადა
იგი“ მთ. 13,22; „ნუცა იქადინ მდიდარი სიმაღლეთითა
თქისათა“ O, მფ. 2,10; „უქოზეს არს სახელი ყთოლი, ვიდრე
სიმაღლეთისა მრავალსა“ O, ფ. ხოლ. 22,1; „სიმაღლეთ-
ისა შეფთასა შენაჲ შენ“ I, ფხ. 80,18; „წარავე ჩემი
სიმაღლეთი ბოროტად მეცნიერთა კაცთა თანა“ ი. მოც.
84,5; „შენ სიმაღლეთი, ხოლო აქა ნაყოფიანება“ მ.
ცხ. 829r; „მესვე ყოველი სიმაღლეთი (ძალი რხ.) ამის
ქალქისა“ I, ფ. ეგ. 20,5; „დიდება და სიმაღლეთი და
ძლიერება შთააუც მას“ ად. რომ.-კურთხ. მოხ. 104,8.
იხ. მდიდარი.

სიმაღლეთი სიცილე, უფარვისობა: „ვითარ არა სიმაღ-
ლეთი არს გონებისა უმარისა, რომელსა... ემინის მარხვისა-
გან“ მართ. S, ოქრ.-მარხ. და იონ. 100,8; „არა იცოდეს
სიმაღლეთი მისი (ქორისა) და ზნაობა“ ი.-ე. 48,27.
იხ. მელგარი.

სიმაღლეთი სიწიფოება: „სიმაღლეთი სიმაღლეთი
სიმაღლეთი ბოსორით გამო“ I, ფხ. 82,1; „განაცხრობნ თვალთა
ხილთა ყუეილთა მისთა სიმაღლეთისა“ ლიმ. 1,11.
იხ. მწიფოება.

სიმაღლეთი მეთაურობა: „აქენდა მუდრობისა რომელიმე
სიმაღლეთი“ ს.კ. წიგ. II 143,10. იხ. მეთაური.

სიმაღლეთი სიმაღლეთი, ლოთობა: „რომელი ქსეამ
ღწონა სიმაღლეთი“ O, მოვ. 1,5; „არა სიმაღლეთი
ღირსთჳს, რომლისაგან არს მრეშება და სიბილწე“ გრ.
ნაზ.-შობ. 204,29. იხ. მთრავალი.

სიმაღლეთი-მწერალი-ი სემეიოგრაფი, სიმეოგრაფი: „იწ-
ნეს იგინი სიმაღლეთი-მწერალი“ რიფს. 170,38. იხ.
მწერალი.

სიმაღლეთი, სიმაღლეთი სილაღი, სილატაკე: „ნუ
ვზირად იყოთვე სიმაღლეთისა მისსა“ მართ. D, ოქრ.-
მეტრე და ელია, 821; „სიმაღლეთისაგან ჩემისა“
M, I 57ტ. 22,14; „საღობა და სიმაღლეთი... შემწე-
ბელნი კაცთანი“ ბ. კეს.-ექუს. დდ. 84,88. იხ. მკოდრი.

სიმაღლეთი მომაცდობა: „განიცად გონებთა... სიმა-
ღლეთი კორცთა“ მ. ცხ. 88r. იხ. მკოდარი.

სიმაღლეთი სიმაღლეთი: „წარწყმდებან შორის სიმაღლეთისა
მას დაბეღებელნი მატლნი“ მ. ცხ. 78v. იხ. [მაღალი].

სიმრავლე ხალხი, მასა; სიბევრე: „ერისა სიმრაველთ ფრად (ყო მენ)“ ლ. 8,17; „შეუღლა მას სიმრაველთა ბილვად“ ფაქტ. 133,25; „მე-დღა წმიდისა მის თანა აზი-ბრავალ დედნ-სა და მამუ-სა, სიმრაველთ ურცხუ-შუშ. 1X,11; „დადგნა ყოველ იგი სიმრაველთ-საქ. მოც. 15,12; „სიმრავლე იგი მოსდევდა თომას“ თომა მოც. 17,15; „მოკვამ შენ ჰქმნა... სიმრაველთ იფელსა და ღწისა“ აბ. რომ-კურთხ ისაქ და იაკ. 24,10; „სამრაველთ ძეგლია მისა დააშეშევა“ O, იოზ 88; 18; „ბეჭნა სიმრავლენი საღმრთოთა—ნაყოფანებისა—ვან და დღე-ღამე იტყვევ ჰქონაღნი“ მათ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 109,15.

სიმრავლეს აღმურვილი- ხალხი შერეული: „დიდი იგი სიმრაველთ აღმურვილი დიდისა მას საკრველისა ქალქისა ნანევლთაჲსა“ მათ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 102,15.

სიმრავლეს ერისა- ხალხი, კრებული, მასა: „შეკრბა... სამრაველთ ერისაჲ“ მარ. 2,2; „შეძრწუნდა ყოველი სიმრაველთ ერისაჲ“ რიფს. 170,21. იხ. მრავალი.

სიმრავლე წრე, სფერო: „სიმრავლე სა თესა მიიქცეს სულა“ O, ეკლ. 1,6; „თავდაზნ სიმრავლე მისი გაუ-პაჲცილ“ O, იოზ 37,11; „როჲელსა უპყრეს სიმრავლე შეყენისა“ I, ეხ. 40,22; „მზე განჰელის ათორმეტთა მათ ნაწილთა სიმრავლე სა მას შინა შეუძრავსა“ ბ. ეფს.-ეჟეს. ლ. 64,18. იხ. ბრველი.

სიმრთელე განმრთელობა: „აჲ ცან... ვითარცა გმირად და მრთელე მავალთა ძღწარეთა სიმრთელესა ჭორტთა... გარდაჲცეჲდ“ მათ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 100,18; „სიმრთელე ჭორტთა ამათ სიუღლისათა ყოლადვე არას გუარავს“ მ. ცხ. 35f; „წარვედ და მივედ სიმრთელით“ ხაქ. წიგ. II 104,28. იხ. მრთელი.

სიმრთლე უსწორობა, სიღრკვე: „სიმრთლე კარჩხი-ბიანა ბენებათ არს“ მ. სწ. 148,10. იხ. მრთელი.

სიმრღვე ამღვრეულობა: „მამინ დაჲნახე, რამეთუ სიწმიდე მას სიმრღვე არს“ ბაღ. 6,88. იხ. მრღვე.

სიმსხვე: „დაეყრელა ღილალი იგი სიმსხვენთ მისა“ შუშ. VII 4. იხ. მსხვენი.

სიმტიერე სიმელოტე: „სამეაელისა წილ თაჲსა სიმტიერე მოჲიღეს“ O, ეხ. 8,24; „ყოველსა თავსა სიმტიერე“ O, ეზეკ. 7,18. იხ. მტიერი.

სიმტკიცე «ძლიერება», სიძლიერე, სიმაგრე; სიგელი: „ყო სიმტკიცითა მკლავისა თესისათა“ DE, — „ყო ძლიერებაჲ მკლავითა თესითა“ ლ. 1,51; „სიმტკიცე ძალი-სა ჩემისა ვითარცა არარაჲ არს შენ წინაშე“ ფს. 38,6; „დაჲცენა... სიმტკიცენი ასულესა იუდასნი“ O, გოდ.-იერემ. 2,2; „ჰყავ სიმტკიცე მისა შეძრწუნებულ“ ფს. 88,41; „დაჲსხვეს სიმტკიცენი და გელოთ-წყობილი და ოქრობეჲდნი ღმრთის-მანებრთა ძეგუთანი“ ი.-ე. 14, 23. იხ. მტკიცე.

სიმჭისე უხეშობა, სიტლანქე, სიმკაცრე: „შე-ცა-შენა, ნეტეჲე ვერ ღაოთ-ნო-სამჭისე სიტყუთა მისთაჲ“ ბაღ. 107,21; „პოროტს მას პერი ტფელი და არა მგარა, რამეთა არა აქნოს სასასა მისსა სიმჭისე მან მისჲსა უტყვეულობისა მისისაჲს“ გრ. ნოხ.-გაც. აგბ. 205,9. იხ. მჭისე.

სიმღერა თამაში, «საკიცხავი», ხუმრობა: „აღდვს სიმღერად 1 კორ. 10,7; „აწყეს ცხენთა მთ სიმღერად“ მათ. A, ანტ. ლ. 34; „ვითარცა ყრბანდა მღეროდ

ნაგზითა, გინა თუ სხვთა სიმღერითა“ Ath.—11,78f; „ესა მუნთ გამო ქმა სიმღერისაჲ“ ბაღ. 60,14; „საშ-ჩელი სიმღერით მოუვლინე მათ“ O, — „სასყელი საციხ-ვად მოუვლენ“ რხ., სიბრძ. სოლ. 12,26; „სიმღერით ექმნით ესე“ O, იგ. სოლ. 20,10; „რომელნიმ განმცხრო-მელ და მრავალმა, და რომელთამე არა აქუს განცხრომაჲ და არცა სიმღერაჲ“ ბ. ეფს.-ეჟეს. ლ. 112,18. იხ. მღერა.

სიმღიერე მუნი, ქეცი; «მღიერი»: „გაგუმოს შენ... სიმღიერითა უცხოთა და ფხანითა“ M, II შქ. 28,27; „მო-ვალინო თქვენ ზედა სიმღიერე“ M, ლევიტ. 20,16; „კაცისა თანა, რომლისა იყოს სიმღიერე“ რხ., — „კაცი, რომლისა თანა იყოს... მღიერი“ G, ლევიტ. 21,20. იხ. მღიერა.

სიმყარე სიმტკიცე: „იხილა გოდლისა იგი სიმყარე“ მ. სწ. 84,20. იხ. მყარი.

სიმყრალე: „ლორი, რომელი იმწუბის სიმყრალესა მწკრი-სასა“ მ. სწ. 24,10; „ქენ სახლსა შინა და ყარს, რომლისა სიმყრალისაგან ივლიან“ მ. ცხ. 78f. იხ. მყრალი.

სიმყრტე, სიმყურტე: „სიმყურტე იგი ზღსაჲ და ქვე-ყანისაჲ“ მ. სწ. 124,11; „განჲარვა სიმყურტე იგი ზღსაჲ“ Sin.—11,187v; „მცირემან ქვამან სიმყურტე იგი ძლიერებისა მისისა შეუძლის დაფარად“ Ath.—11,178v. იხ. მყრტე.

სიმშვდე «მშვდობაჲ, სიწყნარე: „გოლთაჲ თქვენ სიმშვდითა მით და სახიერებითა ქრისტესითა“ II კორ. 10,1; „სუფევი ქვემარტებისათს და სიმშვდისა (მშვდობისა C)“ ო. ფს. 44,6. იხ. მშვდი.

სიმციერე ნაკლებობა; სიცოტაჲ: „სიმცირე ღმერთა ჩემთაჲ მიზხარ მე“ ფს. 101,24; „ცნობილი შორის სიმდი-რესა და სიმცირესა“ გრ. ნაზ.-შობ. 207,20. იხ. მცირე.

სიმძაფრე, სიმძლაფრე, სიმძლავრე, სიმძიმე, სისასტი-კე, ჩქერა, «სიმრავლე», სიმწვაჲ: „ბოლოთ კერპოჲ იგი ღირღლეოდა სიმძაფრითა“ საქ. მოც. 27,41; „აღვმცირე... სიმძაფრე ესე ჰაერისაჲ ამის მწარისაჲ“ სბსტ. 137,10; „აღილო იგი სიმძაფრემან ქარისაჲს“ O, დან. 2,45; „აღქაფნებოდა წყალი იგი, ვითარცა სიმძაფრე წვეისაჲ“ O, ეზეკ. 47,6; „ვითარცა სიმძაფრე წყლისაჲ“ O, იგ. სოლ. 21,1; „ვამოსცა სიმძაფრე მყერისაჲ მღი-ნარემან მან“ O, — „აღმოაქენებდა მღინარე სიმრავლესა მყერათასა“ რხ., სიბრძ. სოლ. 10,10; „სიმძაფრისა მისიან სიციხისა და წყერისა დაიწყებოდეს“ საქ. წიგ. II 81,33; „დაღატაჲ გუჲეუთენ განსაცდელთა სიმძლავრენი მრავალფერის, (არსადა დავეცნეთ)“ მ. სწ. 100,7; „სიმძლავრითა ქარისაჲთა განვლო მართლ“ Sin.—11, 303v. იხ. მძაფრი.

სიმძიმე ტვირთი, დამძიმება: „სიმძიმე და განწყუ-ნილებაჲ სტომაქისა (შესწყნდის)“ მათ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 109,14; „ერთიერთის სიმძიმე იტრთე“ გალატ. 6,2; „როჲელთა ვიტრთეთ სიმძიმე დღისაჲ და სიცხე“ მთ. 20,12. იხ. მძიმე.

სიმძლავრე იხ. სიმძაფრე.

სიმწარე: „პირი... სიმწარითა საესე არს“ მარკ. 8,14; „მშვდობასა მოიქცა სიმწარე ჩემი“ O, ეხ. 88,17; „შე-

ვიდა მუნ შინა სიმწარითა სესს- შუშ. 11,27; „იქნა სიტკბოება მისი სიმწარე“ H—022,1v; „ოფლი სიმწარისაჲ გამოცემელ არს პირს მისსა“ მ. სწ. 227,25. იბ. მწარე.

სიმწულილე სიწვრილე, სიწმინდე: „არა მიკრს... სიმწულილისაგანცა ღრიალთა ისრისა“ ბ. კეს.-ექუს. ლ. 133,8. იბ. მწულილი.

სიმწვსე სიდიდე: „ნუ პხდავ... ნუცა სიმწვსესა მასკასა მისისას“ O, I მგ. 10,7; „ესენი სიმწვსითა ქორცთათა... უფროს სახელონად იტყოდეს“ მრთ. S. ბ. კეს.-40-თხს 110,81. იბ. მწვსი.

სიმკვერე: „ეგრეთა სიმკვერე სამოსლსა მისისაჲ არს“ Ath.—11,290r.

სიმკნე სიმამაცე, სიძლიერე, „სათნებთა“, „ღუაწლით“: „არა მისცე და არცა სიმკნე ესე ჩემი გამოქანდაკებულთა“ O.—„არა მისცე არცა სათნოებაჲ ესე ჩემი გამოქანდაკებულთა“ I, ებ. 42,8; „ესრით აღესრულნეს სიმკნითა“ B.—„ესრეთ ილუაწეს ღუაწლი კეთილი და აღესრულნეს“ A, სხბტ. 148,18; „გამოიყვანის კრელნი სიმკნითა თჳსითა“ ფს. 67,7; „ყოვლისა სიმკნისა მკდომ არიან კერპთა მათ მანქანებანი“ ლონგ. 180,28; „შესეუთ სასუველი სიმკნისაჲ რიფს“ 105,15; „სიმკნით ძლევად აჩვენან მტერთა მამართ“ მ. სწ. 108,6; „დაპაშურალობითა შრომათა მათ შინა სიმკნისა მისისაჲთა სენი სნეულებისაჲ მოიწა მის ზედა“ შუშ. XIV, 2; „რომელი პაჲედეს მოღუაწესა, ჯერ არს მისა, რამთა სიმკნე აქუნდეს“ ბ. კეს.-ექუს. ლ. 78,20. იბ. მკნე.

სიმჭურვალე სიციხე: „გულსაგან აღმოკრთების სიმჭურვალე“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 168,20. „დაშრიტე სიმჭურვალე იგი გულის-წყრომისაჲ შენისაჲ“ მ. სწ. 8,14. იბ. მჭურვალე.

სინათლე: „დააბნელა სინათლე იგი გულისაჲ“ მრთ. A, კ. იერ.-სინან 64. იბ. ნათელი.

სინანულ-ი შენანება: „მე ნათელ-გუკმ თქვენ წყლითა სინანულად“ მთ. 8,11; „რომელთა არა ექმს სინანული“ ლ. 15,7; „იყო სინანული დიდ“ O, IV მგ. 8,27; „შემდგომად სიუდილისა სინანული არაღარა არს და მუედარი არა ინანის“ მ. სწ. 250,24; „სინანული გვქვს“ მ. ცხ. 55v. იბ. ნანება.

სინდის-ი იაკინთი: „რომელი-იგი იმკვებან სინდისითა“ O, ზირ. 40,3.

სინდონ-ი, **სიდონ-ი** „პალეკარტი“, „არდაგი“, წმინდა ტილო: „მიგნე თქვენ ოცდაათნი სინდონნი“ G.—„მიგნე თქვენ ოცდაათი არდაგი“ O, მხკ 14,12; „სინდონი ერთი ემოსა, რომელ არს პალეკარტი“ მ. ცხ. 81v; „სინდონითა ღმერთი დაფარეს“ ებ. კპრ.-დაფლ. 86; „წარგარგანა (გუამი) სიდონითა“ H—841,140.

სინედლე „ეკაწახი“, სინესტე, სისველე: „გასუა... სინედლისაგან ბროწეულთა ჩემთასა“ M.—„გასუა... ეკაწახი ბროწეულთა ჩემთასა“ O, კება 8,2; „ყოველნი ბარკალნი შეიგინნენ სინედლითა“ O, ეზეკ. 21,7. იბ. ნედლი.

სინელე საამო სუნი: „იგივე გემოჲ და იგივე სინელე პიენ (ღვინსაჲ)“ ს. გაბ.-მოც. სავს. 101,18. იბ. ნელი.

სინუქ-ი „სინოხი“: „მისცე იგინი საყრობელსა სინუქისსა“ O.—„მისცე იგი შესწუდეულად სინოხს“ ps., იერემ. 20,20.

სიონ-ი „დედაჲ ყლთა ეკლესიათაჲ“: „აღესრულებს სიტუეზება წმიდისა და დიდებულისა სიონისაჲ, რომელ არს დედა ყოველთა ეკლესიათა. რომელი დაჲფუძნეს წმიდთა მოციქულთა“ Ath.—11, 178v.

სიორძილ-ი აღორძინება, წამოზრდა: „სიორძილსა მს გუმისსა მყოფდით აღსაშენებულად თჳსა თქუენისა სიუარელით“ ეფეს. 4,16. იბ. ორძი.

სიპვა: „სიპვათათჳს თქველ არს. ეთარმე წამოსთხევენ მელნსა“ A—92,706.

სიპოხე სინოციერე, სიზსუქნე: „სტომქი მოიდნობს საუმელსა და სიპოხესა მისსა მსცემს ნესტუთა მათ ღძლი-სით“ მ. სწ. 170,23; „თნაზარ... სიპოხისა ზეთის-ხილისა იქმენ“ პრამ. 11,17; „წარედით. კმეთ სიპოხს და სეთ სიტკბოება“ O, I ეზრა 8,52; „დაემკუტა ღლაჲ შენა, სესე სიპოხით“ O, იობ 30,10; „ცმელთა სიპოხისაჲთა განძლეს სელი ჩემი“ ფს. 42,6; „კმეთ და სეთ სიპოხს თქუენი“ O, ნემე 8,10. იბ. პოხა.

სირ-ი ფრინველი, ჩიტ, ბარტყი: „მრავლთა სირთა უმჯობეს ხართ თქვენ“ მთ. 10,31; „ლდექს ქმსა სირისასა“ O, ეკლ. 12,4; „რამთა განერე... ეთარცა სირი ირეკსა“ მრთ. S. ოქრ.-გურიტ. 220,4; „ველისა სირთა დასწავლნეს ემნი მოსლესა მთისნი“ I, იერემ. 8,7; „ანუ არა ხეთა სირი განილდების ორის დნესს“ ლ. 12,6; „მომადირეს მე, ეთარცა სირი, მტერთა ჩემთა ცუდლ“ O, გოდ. იერემ. 8,52.

სირა ფართო შოლტი, მოქსოვლი ფინიკის ფურცელთაგან, ქილთბი: „თხზან სირასა ფურცელთაგან ლერწმისათა“ მ. ცხ. 271r; „მიწეა მოწეფი იგი სირასა ზედა და შესესუნა“ ლომ. 43,11.

სირაქლემ-ი struthio: „იყოს ეზოჲ იგი საყოფელ სირაქლემთა“ O, იერემ. 40,28; „უეუეთე მიუდგეს სირაქლემი და იხვ“ O, იობ 30,18; „არს იქუნასა შინა ჩემსა მარგალიტი, ეთარცა კერცხი სირაქლემისაჲ“ ბაღ. 68,14. იბ. აქლემი.

სირაქ-ი: „ეთარცა ზეოი პატრესა, ვიდრემდს ადგნ-ლა, სირაქსა წყევან და ცეცხლი იგი ძლიერდ ინათებინ“ მ. სწ. 162,10.

სირბილ-ი გაქცევა, სელა: „არა დაეზწყვის სირბილსა“ მ. ცხ. 201v; „იწყო სირბილად“ x 340r; „სირბილსა მს შინა მათსა დკერდა მთუნ ერთი ლელჳ“ მ. ცხ. 68r; „გვდიხს... სირბილსა მს მოღუაწებასაჲ გამოწეულილეთ სირბილი“ მ. ცხ. 56v. იბ. სრბა.

სირინოს-ი „დედაქუევა“: „არს მფრინველი ერთი, რომელსა პქქნ სირინოსსა“ A—35, 147v; „დაემკდრნენ მას შინა ასულნი სირინოსთანი“ ps., — „დაემკდრნენ მუნ ასულნი დედაქუევათანი“ O, იერემ. 60,30.

სირცხულ-ი: „იწყო სირცხულით უკუანდსენელსა ადვოლსა დაყრობდ“ ლ. 14,8; „იყის სირცხული კერპთა შეურცხის მყოფელთა მამართ“ მრთ. S. ბ. კეს.-40-თხს 118,10; „სირცხულმან პირისა ჩემისმან დამფარა მე“ ფს. 48,10; „სირცხულ მამისა—შვილი უგუნური“ O, იგ. ხოლ.

18,12; „აწარმოე არსა შენდა სიტყვად“ ფლკტ. 186,22; „აგრძელ შენდა სიტყვად და კლემან“ მ. სფ. 85,10. იბ. ტკბული.

სიტყვადღე—ი სიტყვილით აღსავეს, შერცხვენილი; „შეურაცხა“ ან მოეცა მდამალი სიტყვადღე ფს. 78,21; „აღიღინა სიტყვადღედი“ I. ებ. 45,18; „სიტყვადღედა ვნაველ ვარ“ მ. ცხ. 52v; „სიტყვადღედი და კლემან არა“ მ. სფ. 140,12; „მან სიტყვადღედი ყოველნი მტერნი ჩუენნი“ ჯ.— „მან შეურაცხ ჯნეს მტერნი ჩუენნი“ ფს. 107,14. იბ. სიტყვადღე.

სიხადგე „სიწრფოება“; „სიხადგე მს სისადგითა და სიწრფოება“ G.—„სიხადგე მს სიწრფოებით და სიწრფოება“ M. იხუ 6. 24,14. იბ. სიხადგე.

სისაწყლი; „სიხადგე შენდობა ჩუენისა სისაწყლისა“ A—454,318r.

სისრა სრულა; „სისრად ისრითა და გეითა დიდ-დიდითა“ II 525. 26,15; „შეწრფოება ჩუენს სისრად ქვას“ Sin.—11,247r.

სისრის-ყოფა სრულა; „სისრად-ყოფა მთ“ ფს. 68,5. იბ. ყოფა.

სისრული; „ესრულ მოწა სისრულესა სიკბეისასა“ თე 35r; „არაღიდა შენდობა აღსვად ღმრთისაგან“ მს სისრულესა“ მ. ცხ. 24r. იბ. სრული.

სისრულე; „აგრძელა ღმრთიან ქადაგებითა მით სისრულესა მთა ცხოვრება“ I კორ. 1,21. იბ. სრული.

სისქე „სიზრქე“; „აგრძელა სისქე (სიზრქე ჯ) მიწისა განუგნა გეეყნას ზედა“ ჯ. ფს. 140,7. იბ. სქელი.

სისწრაფე სიჩქარე; „სისწრაფითა სმტრისა წილ თვსისა შენა მოსსხველი დედაცისა მის“ მ. ცხ. 101v; „ბრძანება მტერად ნესხვისა ოდენ სისწრაფისაგან“ H—2251,204r. იბ. სწრაფი.

სისხლი—ი სისხლი მგისა ჩუენ ზედა და შეილთა ჩუენთა ზედა მთ. 27,25; „აგრძელა... სისხლითა ყრძნისაგან სმკალთა თქნი“ O, დბ. 49,11; „დასაბ.მი ცხოვრებისა კაცთა: წელ, ცეცხლი... თვლი, სისხლი ყრძნისა, სმოსელი“ O, ზარ. 29,31; „შური ვიძიო სისხლისა იებრაელისა“ O, ოვხე. 1,4; „არასა შეპლდეთ სისხლითა სმოსელი იგი ყე გოლეზა“ იბ. რამ. კურთხ. ისაკ და იაკობ. 2; „არაველი იყო სისხლისა დინება ზედა ათორმეტ წელ“ მთ. 9,20; „სისხლი ყრძნისა ღვთისა“ Aih.—11,238r. იბ. გეაქსლე, მოსსხლე, მოსსხლე, მოსსხლე, უსისხლო.

სიტკბო ნეფ. 6,10. იბ. ტკბილი.

სიტკბოვე სიტკბო; „იხილ სიტკბოება და სასიტკბოება ღმრთისა“ ბრომ. 11,22; „მისწიფე იგი კურთხევისა სიტკბოებისა შენისა“ ჯ. ფს. 20,4; „გამაღინებდენ მთი სიტკბოებისა“ O, ამოს 9,12; „ფრიადი წყალბა და სიტკბოება მოგუფინ“ ი. ე. 63,22; „წინადასადა მტერად... სიტკბო (ღმრთისა მოეცემეს) სიტკბოებისა“ მ. სფ. 144,7. იბ. სიტკბო.

სიტფო სიტფო; „აგრძელ სიტფო მს სისგან გამოგდა“

საქ. მოც. 28,3; „სიტფოა ჰერისა“ მ. სფ. 124,11; „რამთა ვარძნე სიტფოა წელისა“ Sin.—11,248r. იბ. ტფილი, სიტფო II 525. 2,8.

სიტყუა თქმა, საუბნარება, მეტყველება, თნრობა, ამომოდება; „მეტყუდა მთ“ მთ. 9. 18; „რომელი იტყვს გამობასა“ ლ. 5,21; „რომელსა-ესე ვიტყვ, არა უფლისა მიერ ვიტყვ“ II კორ. 11,17; „მეტყუდეს მთ“ M.—„ისაუბნარეს მთადამ“ G, იხუ 6. 22,15; „იწყო სიტყუად ქელოენთა მეტყველთა მთებრ თითითა“ ფლკტ. 164,8; „არა თუ პირისაგან და ბაგეთა მამისა და ძისათა იტყუების“ მრთ. A. კ. იერ.-მარტულ. 108; „რამეთუ იტყუდეს, ვითარმედ განკრთომილ არს (განცთა C)“ მრ. 2,21; „იტყუდა გულსა თვსას“ მრ. 5,28; „იგინი (ძალნი) იტყუდით პირითა მათითა“ ფს. 68,2; „გულს იტყუავს ჩუენ ცოდვა სწავლულებისა ჩუენისა“ ps.—„მიმოდებს ჩუენ ცოდვათა თვს სწავლისა ჩუენისა“ O, სიბრძ. სოლ. 2,12.

სიტყუა (სიტყვსა) თქმული, მცნება, საუბარი, ანგარიში, ამბავი, ბრძანება; „ერთი ასოთაგანი, გინა თუ სიტყუა ერთი უკმარ არს წიგნი იგი“ Sin.—07,40r; „შეწინარა სიტყუანი ცხოვრებისანი მოცემად ჩუენდა“ საქ. მოც. 7,88; „დაწერა მოსე ყოველნი ესე სიტყუანი უფლისანი“ O, გამოხლ. 24,4; „აღმოთქენ გულმან ჩემმან სიტყუა კეთილი“ ფს. 41,2; „ჰე უფის ძე, სიტყუა იგი კეშმარბებისა“ თე 561; „სიტყუა მთა შენი გამოგარბებს შენ“ მთ. 28,78; „განუფინა სიტყუა ესე“ ლ. 7,17; „მიუგეს მთ სიტყუა“ G, რიცხ. 18,27; „განითქუა სიტყუა ესე პურიათა შორის“ მთ. 28,15; „უწამებდ ნუ სიტყუთა ლალვისაგან“ II ტიმ. 2,14. იბ. ბოროტის-მეტყველება, გამომეტყველი, განსიტყვება, გულის-სიტყუა, დიდების-მეტყველება, ერთ-სიტყუა, ვარსკვლავის-მეტყველი, თვსის-მეტყველი, აგავით-მეტყველი, მალად-მეტყველი, მეტყველება, მრავალმეტყველი, მრავალმეტყველება, მრავლის-მეტყველი, მრავლის-მეტყველება, მრავლის-სიტყუა, ორის-მეტყველი, პირმეტყველი, პირუტყუ, სასიტყუელი, უსიტყუელი, ურყუ, ძვრის-სიტყუა.

სიტყუსა აღდგინება „სიტყუსა განგება“; „რომელსა უნდა სიტყუსა აღდგინება მონათა თვსთა თანა“ C.—„რომელმან ინება სიტყუსა განგება მონათა თვსთა თანა“ DE, მთ. 18,28. იბ. აღდგინება.

სიტყუათ(ა) მკერავი იბ. სიტყუს-მკერავი; მკერავი.

სიტყუათ-მოყუარი ფილოლოგი; „სიტყუათ-მოყუარი ენი ხართ, ვიცი, დე ვითარმედ არა ჰეშმარბებთ ფილოლოგისი ხართ“ მ. ცხ. 800v. იბ. მოყუარი.

სიტყუა-მეცნიერი—ი მკერამეტყველი; „ჰაყო სიტყუა-მეცნიერი მოვიდა ეფესოლ“ საქ. მოც. 18,24. იბ. მეცნიერი.

სიტყუა-პოვნიერი—ი იყო იგი ფრიად გონიერ და სიტყუა-პოვნიერი ბალ. 125,8. იბ. პოვნიერი.

სიტყუა-ჭელოვნება მკერამეტყველება; „არა თუ სიტყუა-ჭელოვნებითა რამე გერყვ შენ“ ფლკტ. 188,16. იბ. გელოვნება.

[სიტყუება] იბ. სიტყუა.

სიტყურ-ი «საკიოხავი», სიტყუები; მეტყველი: «და-
სლა მას ზედა სიტყური» G.—«დასლა სმართა მთ ზე-
და საკიოხავი იგი» O. ლუკა. 8,8; «სიტყურნი
უმეობეს არიან პირუტყუთასა» H—241,108. იხ. სიტყუა.
სიტყურობა: «განყოფილ ხარ პირუტყუთაგან... ნიჭითა მით
სიტყურობისა მათა» H—225,1,270v. იხ. სიტყური.
სიტყურ-ლაღვა მართ. A. ანტ. დ. 81°. იხ. ლაღვა.
სიტყურ-მეცნიერ-ი მკერმეტყველი, რიტორი: «ალაღ-
გინა ლმერთან ქალღანი სიტყურ-მეცნიერნი» ხ. გაბ.-
მოც. ხაყ. 93,10. იხ. მეცნიერი.
სიტყურ-ველოვან-ი: «სიტყურ-ქელ ოვანი და მეცნი-
ერი წიგნთა და განმმართველ (მოციქა)» ხ. გაბ.-მოც. ხაყ.
98,16. იხ. ველოვანი.
სიტყურ-გამომეძიებელ-ი: «წაგნობარნი იგი სიტყურ-
გამომეძიებელად შედგომილ იყვნეს მათა» C. მრ.
9,14. იხ. გამომეძიებელი.
სიტყურ-გამომეძიება: «ეითარ-იგი გამომეძიებდეს მის თანა
სიტყურსა მას» მრ. 12,28; «იწუგეს სიტყურ-გამომე-
ძიებად მისგან» C. მრ. 8,11. იხ. გამომეძიება.
სიტყურ-გება პასუხის გაცემა, ცილობა: «სიტყურსა-
უგებდეს ძენი იოსებისნი ისოას» M.—«ეცილნეს ძენი
იოსებისნი ისოსა» G. იხუ 5. 17,14; «რომელი სიტყურსა-
უგებდეს ღმერთსა» მრ. 9,20; «ეითარ-იგი სიტყურსა-
მიგებდეს მეპურიანს» ხაყ. მოც. 26,10; «იწყო სიტყურ-
გებად მისა თედოსია» ფლკტ. 136,14; «ესრეთ სიტ-
ყურსა-უგებდეს მღვდელ-მოდღარსა შავას» C. ი. 18,22.
სიტყურ-გება პასუხი, პასუხის-გაცემა, ცილობა,
«სიტყურს-მიგება»: «დაუვრდებოდა ყოველთა, რომელთა
ესმოდა... სიტყურს-გება მისი» C.—«განუკრდებოდა მათ
ყოველთა, რომელთა ესმოდა... სიტყურს-მიგება მისი» DE,
ლ. 2,47; «ჩემი სიტყურს-გება... ესე არს» I კორ. 9,8;
«ისმინეთ ჩემი თქვენდა მმართ ჩემსა ამის სიტყურს-გებო-
სა» ხაყ. მოც. 22,1; «სიტყურს-გება ალადონის ყოველ-
მან უეტურმან» O. იგ. სოლ. 17,11; «პირველსა მას
სიტყურს-გებასა ჩემსა არაჲნ თანა ღამიდა მე» II ტიმ.
4,10.
სიტყურ-მგებელ-ი მოცილე, მოპაექრე: «ეითარცა
სიტყურს-მგებელი მღვდელი» O. ოვსე 4,4; «არა ვაყენეთ
ჩვენ სიტყურს-მგებელ და მისარჩულ» მ. სფ. 268,16.
იხ. მგებელი.
სიტყურ-მეცნიერ-ი მკერმეტყველი, რიტორი: «შემ-
ღებელ არს ღმერთი, ეითარმცა გამოაჩინა სიტყურს-მეცნი-
ერნი ქალაქად» ხ. გაბ.-მოც. ხაყ. 92,20. იხ. მეცნიერი.
სიტყურს-მზრახველ-ი: «კანი ღახსლიან მუნ სიტყურს-
მზრახველნი» ლომ. 37,8. იხ. მზრახველი.
სიტყურს(ა)-მიგება პასუხის გაცემა: «ნუ პირუტყუთ, ეი-
თარ ანუ რამ სიტყურსა მიუგოთ» ლ. 12,11; «უნდა
სიტყურს-მიგებად ერისა მის» ხაყ. მოც. 10,88; «შევი-
ძლონ შენ სიტყურსა-მიგებად» ფოკა 340r.
სიტყურს-მიგება «სიტყურს-გება»: «განუკრდებოდა მათ

ყოველთა, რომელთა ესმოდა... სიტყურს-მიგება მისი» (სი-
ტყურს-გება» C) მისი» ლ. 2,47. იხ. მიგება.
სიტყურს-მიგებელ-ი: «რამთა არა ღვსა მას სარწმუნოსა
იხილნეთ სიტყურს-მიგებელ» მ. სფ. 247,20. იხ. მიმ-
კებელი.
სიტყურს(ა)-მირთუმა მითხრობა: «სიტყურსა მივარ-
თეთ მომავლენებელთა ჩუენთა» DE.—«მიუთხრათ მო-
მავლენებელთა მათ ჩუენთა» ი. 1,22. იხ. მირთუმა.
სიტყურს-მიცემა პასუხის გება, ანგარიშგება; აღთქმა:
«ყოველი სიტყურსა უქმა, რომელსა იტყოდა კენი, მისცენ
სიტყურსა მისთვის» მთ. 12,30; «სიტყურსა მიმცე-
მის თვისა ჩემსადა» მ. ცხ. 270r; «სიტყურსა მიმი-
ცემის ქრისტესდა» მ. ცხ. 305v. იხ. მიცემა.
სიტყურს(ა)-მეყრავ-ი/მეყრავლ-ი, სიტყურთა მკერავ-ი
სიტყურით მკურნალი (სიტყურ-სიტყურით: რაფსოდი):
«მე ვარ კაცი სიტყურს-მეყრავი» ბალ. 11,31; «მე ვარ
ვარ სიტყურსა მეყრავლი» ბალ. 12,3; «მოეყენა კაცი
იგი სიტყურთა მეყრავი» ბალ. 14,8. იხ. მკერავ/
მეყრავლი.
სიტყურს-მოგება პასუხის-მიცემა: «არა მოუგეს მას
სიტყურსა» O. IV მფ. 18,80; «მომიგებ მე სიტყურსა»
O. მიქ. 6,2.
სიტყურს-მოგება პასუხი: «არა აწეს სიტყურს-მოგება
ღმერთსა ამს შენსა» ფლკტ. 134,19. იხ. მოგება.
სიტყურს-მოქმედ-ი პოეტი: «ეითარცა-იგი ვინმე თქვენთ-
განი სიტყურს-მოქმედნი იტყურს» ხაყ. მოც. 17,38;
«ომეროსისთა წარმოიღება სტროფითა, რომელი-იგი მათ
ყოველთა მიერ სიტყურს-მოქმედთა განსაყურებულ იყო»
Sin.—11, 215v. იხ. მოქმედი.
სიტყურს-მოცემა «რიცხვს მოცემა», ანგარიშგება:
«მომიცე მე სიტყურსა სმნოსა შენსა» DE.—«მომიცე
რიცხვს სმნოსა შენსა» C. ლ. 10,2. იხ. მოცემა.
სიტყურს(ა)-სწავლა მძიმელება: «არა არს ახალი ესე შენ-
მიერი სიტყურსა-სწავლა» T.—«არა არს ახალი ესე შენ
მიერი თქმული მოძღურობა» J. ხაყ. მოც. 17,19. იხ.
სწავლა.
სიტყურს(ა)-ყოფა ცილობა, კამათი, ანგარიშგება:
«სიმარტინს-მოუყრეთ სიტყურს-ყვეს» T.—«ფილოსოფოს-
თა სიტყურს-ყვეს მის თნა» J. ხაყ. მოც. 17,16; «მა-
შენსა სიტყურსა იყოს» I კორ. 16,8; «მრავლზას უნებნ
მის თნა სიტყურს-ყოფად სკრელსათს» ბალ. 40,16; «მეგ-
ულის კრება და სიტყურს(ა)-ყოფა სამართალთ» ბალ.
112,9-10. იხ. ყოფა.
სიუან-ი ებრაელთა მესამე თვე, იენისი: «მოქცეად მი-
სა ჭეუენად იუდასა მეთათა სიუანისასა» I, მარ. 1,8.
სიუღბე სიზარმაცე: «ოდეს მესმეს სიუღბე მისადა,
მძულს იგი» მ. ცხ. 106v. იხ. უღბე.
სიურვილე: «მხარე სიურვილე თვისა შენსა» ბალ.
101,5. იხ. ურვი.
სიუცმე უმეცრება, უფიცილობა: «სიუცმით დაუბრუნეთ
და გამოეჩინეთ წეთი ერთი ცხოვრება» ბალ. 77,20; «სიუც-
მითა შენითა და სიურმითა... მოხილეთ წარსაწყმედელი თაი-
სა შენსა» ბალ. 101,10. იხ. უცმე.

სიუჟენე: „აწმარნდეს სიუჟენე Sin.—11, 818r. იხ. უქმარი.

სიფართო. სიფართო სიგანე, სიგრძე: „სიფართო მისი ბეჭადი მისი წიგნი“ ეფ. 41,2; „სიფართო ბეჭადი მისი ბეჭადი წიგნი“ O. ეფ. 40,11; „მისი ბეჭადი ბეჭადი, მისი ბეჭადი სიფართო და მისი ბეჭადი“ ბაღ. 65,23. იხ. ფართო.

სიფიცხე, სიფიცხე სიფიცხე, სიფიცხე: „ნუ მი-
ხედე სიფიცხესა მისი ბეჭადი“ M.—„ნუ მიხედე სი-
ფიცხესა ზედა მისი ბეჭადი“ G, II შტ. 9,27; „უჩუენე
ბეჭადი სიფიცხე მისი“ ფ. 59,5; „რომელი ესეი-
დეს სიფიცხესა ზედა მისი ბეჭადი“ O. აგ. სოლ. 28,20;
„სიფიცხესა მისი ბეჭადი მისი ბეჭადი“ წაბ. 78,7;
„მისი ბეჭადი მისი ბეჭადი სიფიცხესა მისი ბეჭადი“
O. I ეფ. 9,6; „მისი ბეჭადი სიფიცხესა სიფიცხედ“ A—
92,293.

სიფიცხე გულთა გულფიცხელობა: „განიშნეთ
სიფიცხესა გულთა თქვენთა“ M.—„წინადაცეთ
გულფიცხელობა თქვენთა“ G, წიგ. 10,11. იხ. ფიც-
ხე.

სიფრთხილე, სიფრთხილე სიფრთხილე: „სიფრთხი-
ლეობა მისი სიფრთხილეობა“ მათ. S. კ. იერ.-
მარტ. 158,22; „სიფრთხილე თქვენთა და სიფრთხი-
ლეობა მისი“ ბაღ. 24,38. „სიფრთხილეობა სიფრთხი-
ლეობა“ Ath.—11, 202v. იხ. ფრთხილე.

სიქადულ-ი სიამაყე: მექარა: „ყოველივე სიქადული
ეფეთა ბოროტ არს“ აგ. 4,18; „სიქადული ძალისა
მათისა შენ ხარ“ ფ. 85,18; „სიქადული შეილა—მი-
მანი მათი“ O. აგ. სოლ. 17,8; „გარკვენიდეს სიქადუ-
ლისა მისი თქვენთა“ I. იერ. 12,18; „სიქადული
ჩემი შენ ხარ“ I. იერ. 17,14; „გამოვიდა მტრულთა-
ვარი იგი სიქადულით“ რიფ. 177,1; „სიქადულითა
მე ლეწით და იქნეს სიქადულით“ ს. წიგ. II 27,82.
იხ. ქადული.

სიქალწულე, სიქალწულება: „სიქალწულე იყო ქრის-
თისა თანა მელ წელ სიქალწულისა მისი“ ლ. 9,80; „ნუ მისცე მტრულთა მისი სიქალწულისა
დატყენად ღირთა“ რიფ. 104,40. „მიწოდე მე მამად და
მეუღლეს სიქალწულებისა შენისა“ O. იერ. 8,4.
იხ. ქალწული.

სიღნოშე: „განდოს (ზღუდა) ძელი და თივა და ყოვე-
ლი სიღნოშე და სიღნოშე, რომელიცა შეიღეს მის შინა
მისი“ Sin.—08,227. იხ. ღნოშე.

სიღოდა უქესობა, უქმინდურება, სიბილწე; გალობა,
სიმღერა: „ცხად არაან საქმენი კორიანთა, რომელ არაან:
ღირსება, მთრუნთვანი, სიღოდანი“ გალ. 5,21; „სი-
ღოდათა ეფრეთ“ მ. ცხ. 200v; „გამოცხადე თავი თუ-
სი წიგნი და მისი მათ სიღოდათი და საცთურთა მტრულ-
თა ზედა“ მ. ცხ. 401r; „მართლმადეს ყოველი... ესაია—
სიღოდათა მათ. S. იერ.-გურ. 280,81. იხ. მელ-
ღარა.

სიღრმე უყეა: „ღირსეთ მე სიღრმესა უფსკრულთა“
T.—„ღირსეთ მე უყესა უფსკრულთა“ T. ფ. 68,8;
„ღირსეთ მე სიღრმესა უფსკრულთა“ O. ეფ. 20,20;
„მთავრად მისი ბეჭადი მისი სიღრმესა ზღუდა“ O. აგ.

8,8; „განმეც ყოველი სიღრმე მისი მისი“ O. აგ. 10,11; „სიღრმე და სიღრმე, სიღრმე და სიღრმე“ ფ. 68,8;
8,18; „სიღრმე მისი ბეჭადი მისი ბეჭადი“ O. ეფ. 7, 25;
„გამოცხადეს სიღრმე მისი ბეჭადი“ O. დან. 8,22;
„დაცხადეს სიღრმესა ლოდა მისი“ O. მ. 1,0; „რამეთუ
არა იყო სიღრმე მისი“ ლ. 8,0. იხ. ღრმა.

სიყმილი-ი შიშხილი: „მისი და სიყმილი ჩუენ არა ვი-
ხილოთ“ I. იერ. 5,12; „გამოცხადეს სიყმილი ქუეყ-
ანას ზედა“ O. აგ. 8,11; „სიყმილისა მისი და საცხადისა
არადაცხადი“ ხ. გაბ.-მოც. ს. 100,42; „მე აქა სიყ-
მილითა წარეწმდები“ ლ. 15,17; „სიყმილითა მოკლან
იგი“ შუშ. IX 30. იხ. მოკლარი.

სიყრმე, სიყრმე ყრმობა, ბავშვობა: „ღამიშარავს სიყრ-
მით ჩემი“ მათ. 10,20; „სიყრმელ (ხართ) სიყრმით-
გან ვიღრე სიბერედ“ I. ცხ. 40,8; „სიყრმით ჩემი ბავ-
შობისა ვიღრე ვარი მე“ ი. 120, 4; „ესიყრმისა მისი არს
სიყრმე შენი და სამხარსა—სიყრმე შენი და მიწურისა
მისი არს სიბერე შენი“ მ. ს. 257,5; „რამათუც გამხარ-
დე მე სიყრმით ჩემი“ H—341,072. იხ. ყრმა.

**სიყუარული-ი სიყუარული, მეგობრება, მეყუარე-
ობა:** „განმარეულითა უმჯერებისათა განმეს სიყუარ-
ული მრავალთა“ მათ. 24,12; „სიყუარულითა შენითა
ვყავ ნება შენი“ I. ცხ. 48,14; „ამაღიცხა მე სიყუარუ-
ლითა მისითა“ ფ. 150,18; „მადლი და სიყუარუ-
ლი ათავისუფლებს“ რხ.—„მადლი და მეგობრება გა-
ნაზნაურებს“ O. აგ. სოლ. 25,10; „მათი მრთავი უფრო-
მისი სიყუარული სიბრძნისა“ O. წიგ. 40,20; „უამი არს
სიყუარულისა და ეამი სიძლიერისა“ O. ეფ. 8,8;
„სიყუარულით სახელი მისი შენისა“ შუშ. I 10; „სი-
ყუარულმან არა უწყის სირცხვილი“ A—85,104r; „სიყრ-
მისა სიბრძნისა, სიყუარულითა და მადლითა“ რხ.—
„სიყრმისა სიბრძნისა, სიყუარულითა და მადლითა“
O. აგ. სოლ. 15,17. იხ. ყუარება; შდრ. ვეცლის-სიყუარუ-
ლი, სიბრძნის-სიყუარული.

სიყუთლე icteritia: „მოვალითა თქვენ ზედა... სიყუ-
თლე“ რხ.—ლევიტ. 20,10. იხ. ყუთლი.

სიშავე: „რამეთუთი სიშავე არა არს მის თანა“ ფიშ.
VII 7. იხ. შავი.

სიშიშულე სიშიშულე: მრ. 240v. იხ. შიშული.

სიშლუფე ბელატობა, თმადასულობა: „ყოთი ალყუაბა-
დი არს სიშლუფისა მისი შინა ანუ სიშლუფისა მისი
შინა“ G, ლევიტ. 18,42. იხ. შლუფი.

სიშორე სიგრძე: „ესევიტარსა სიშორესა გზისა სამ-
გზის ოდენ ქამა“ მ. ცხ. 128v. იხ. შორი.

სიჩრდილე ჩრდილი; ჩერო: „სიჩრდილე ფერისა მისი-
ბელ იყო სიჩრდილისა მისი“ მ. კეს.-ექუს. ლ. 78,27. იხ. ჩრდილი.

სიჩრდო სიჩრდილე, ჩერო: „დასხდეს სიჩრდოსა ქუ-
ეზე ზედა“ ლ. 82,80. იხ. ჩრდილი.

სიჩუენე სიჩუენე: „ნუ სიჩუენით შინა-განსცე ძალსა
შენსა“ მ. ს. 108,14. იხ. ჩუენი.

* წყარო ფანქრათა მიწერილა (რედ.).

სიჩქურე სისულელე, სიჩმახე, სიჩერჩეტე, ყბედობა; მატყუარობა: „უნდა მათ წინაშე ვითარცა სიჩქურე სიტყუანი მათნა“ *ს. ლ. 24,11*; „გამოიღე თუნი იგი სიჩქურე და სიოფელ, რამეთუ ესაჲ ჟუარ უმელსა მას“ *ფოკა 841r*; „სწაუვებენ... არა ხოლო უქმობასა, არამედ სიჩქურესა და გამოწულაჲსა“ *1 ტიმ. 5,18*; „გაბრუნენ... გულოვნებათა ჩემთა სიჩქურესა“ *მ. ცხ. 401v*.

სიჩქურება ამოიება: „სიტყუად სიჩქურებასა შემერაცხნეს სწელანი სეწმდისანი“ *მ. ცხ. 421v*. იხ. სიჩქურე.

სიჩჩო, სიჩჩოება ჩვილობა, თოთოობა; პაწაწინობა: „არა ძირნი სიჩჩო მისა მისისანი და ნაყოფი მისი დაღეს“ *ო. ეზეკ. 17,9*; „სიჩჩო მთვან ჩემით ვარი მე ქრისტე“ *ანე“ იშტ. 120,1*; „არა მიეღოს გამოცდილება ფერკსა მისსა სლვად ქვეყანასა ზედა სიჩჩოებისათჳს მისსა და ფუფუნეულობისათჳს“ *გ. II მტ. 28,50*. იხ. ჩჩლო.

სიჩჩულე ჩვილობა, სილბილე: „არა მოივსენენ დღენი სიჩჩულისა შენისანი“ *ო. ეზეკ. 18,43*; „სიჩჩულე იგი ყოვლისა მის ბუნებისა სახელ ლოდისა გარდაიცა“ *ზრთ. 5 ბ.-კეს.-40-თჳს 110,20*. იხ. ჩჩული.

სიცბილი-ი შემდღარობა, სიგიჟე, ჟუნება: „არა მიხედნა ამოცხასა, არცა სიცბილსა ტყუილისასა“ *ქ. — არა მიხედნა მან ცუდსა, არცა უცუდესსა ტყუილისასა“ ლ. ფს. 39,6*; „სიმარულითან სიცრუეთა შენთა განმრავლდა სიცბილი“ *ო. ოვხე 8,7*; „სიცბილი მისი დაუუდენი“ *განს. 201,18*. იხ. ცბა.

სიცვიე: „შევიდა სამაროანსა... სიცვისათჳს“ *მ. ცხ. 800r*; „ყრამა ზამთრის სიცვისსა იტყვიენ შიშული“ *მ. სწ. 800,1*. იხ. ცივი.

სიცვილი-ი ცინება, ლიმილი: „სიცილი თქვენი გლოვად გარდაიქცინ“ *იამ. 4,9*; „სიცილი და ყუდრებაჲ პასრობისა ამპარტყათაჲ არს“ *ო. ზირ. 27,31*; „კადნიერებაჲ და სიცილი მსგავს არიან ცეცხლსა, რომელი ეღებენ ლერწმანსა“ *მ. ცხ. 204v*; „სიცილით იქმნ ეგუნური ბოროტსა“ *ო. იგ. სოლ. 10,22*; „სიცილით გრუოდა“ *მ. ცხ. 177v*; „სიცილი მისი არა სადა გვპოვნეს და არცა ყოლადე განლაგებამ“ *მ. სწ. 138,14*. იხ. ცინება.

სიცონილი-ი სიზარმაე, მშობარობა, დაზარება: „სიციონილითა დამდაბლენ სარტელნი“ *ო. ეკლ. 10,18*; „იგივე მიწერად თქვენდა ჩემდა არა სიციონილ არს“ *ფლპ. 8,1*; „მოაწიოს კაცსა ზედა სიციონილი და მოწყონებაჲ“ *მ. სწ. 19,82*. იხ. ცონა.

სიცოფე სისულელე, სიგიჟე: „სიბრძნე ამის სოფლისაჲ სიციოფე არს წინაშე ღმრთისა“ *1 კორ. 8,10*; „რომელმან დაიფაროს სიციოფე თუნი“ *ო. ზირ. 20,28*; „რეუმთხა მას სიციოფე“ *ლიმ. 87,1*. იხ. ცოფი.

სიცოცხლე «ცხორება», სიმრთელე, ხსნა: „არა დაუტევებდეს ძალსა სიციცხლისასა ქვეყანასა“ *გ. — არა დაუტევინ ძლი ცხორებასა ისრაელსა შორის“ M. მსჯ. 0,4*; „მოსცა მს სიციოცხლე ესე წინაშე თქვენ ყოველთასა“ *ხაქ. მოც. 8,18*; „სიციოცხლე და სახეეთილობაჲ უქმობის არს ყოვლისა კეთილისა ოქროსა“ *ო. ზირ. 80,15*; „რაოდენ დევნებრით ჩუენ თავისა შენისა სიცოცხლისათჳს“ *ფლპ. 167,7*; „სიკედლიდ კერძო უფრო საგონებელ არს ვიდრე სიციცხლით“ *შუშ. 3,4*; „სწეულასა სიციცხლისათჳს ყუდრებაჲ“ *მრთ. S. ბ. კეს.-40-თჳს 122,21*. იხ. ცოცხალი.

სიკრტ(ე) «უმჯელოება», «ზაკეუა», ცრუობა, მოტყუება, ტყუილი: „არა იბოა ჩემ თანა სიკრტე“ *ქ. — არა იბოოს ჩემ თანა უმჯელოებაჲ“ ლ. ფს. 10,8*; „სიციოუვე (ზაკეუვა C) არ არს მის თანა“ *ი. 7,18*; „სიკრტესა გულნი თქვენი ნათებენ“ *ფს. 57,3*; „ნუ სთესავ უნდრთა მათ სიკრტესათა“ *ო. ზირ. 7,8*; „სიკრტე არს პირსა მათსა“ *1, ეზეკ. 33,31*; „იხილა სიკრტე მისი უწყსოჲ იდე“ *1, იერემ. 2,7*; „განმეორენით ჩემგან ყოველნი მოკმდენი სიკრტისანი“ *ლ. 13,27*. იხ. ცრე.

სიცხარე: „ნებედაჲ სელსაჲ, რომელნი არიან ღვთიანი და გულისწყრომანი და სიცხარენი...“ *მამოვ. 6, ცხარება.*

სიცხე «სიტყო», «ხორშაკი», პაპანაქება; ხურება, «მეტურვალება»: „მეყსეულ სიცხისა მსგანაღესრულა“

A. — მუნქვესვე სიტყო მისა მსგანაღესრულა“ B. სხტ. 128,0; „არქის სამხრეთ კარი ქრან, სიკრე, ერთმედ სიციხე (ხორშაკი C) იყოს“ *ლ. 12,35*; „ვეწუებოდ სიციხითა დღისათა“ *ო. დამ. 31,40*; „არამე სიციხე განაქარისა ცუბრამ“ *ო. ზირ. 18,10*; „განმეულ არიან იგინი სიციხესა ქვეშე დღისასა“ *1, ბარ. 2,25*; „დაუბრე იგი სიციხე მან“ *მთ. 8,15*; „სილდარი სიმონისი იდე სიციხითა“ *C. — სილდარი სიმონისი დაუბრემოლ იყო მქურეა ლებითა“ DE, მრ. 1,80*. იხ. ცხელი.

სიძე ქმარი: „რომელსა აქეს სძალი, სიძე არს“ *DE, — რომლისაჲ არს სძალი, იგი არს სიძე“ C. 8,20*; „ეთარცა სიძესა დამადგა მე გვრჯინი“ *1, ეს. 81,10*; „ეთარცა-იგი მთქმის სძალი სიძისა“ *ო. II მტ. 17,8*. იხ. სასიძოველი.

სიძება «შერთვა»: „ესიძენ მას ძმაჲ მისი ცოლსა მას მისსა ზედა“ *C. — შეერთოს ცოლი მისი ძმან მისმან“ DE, მთ. 22,24*; „შევედ ცოლისა ძმისა შენსა და ესიძე მას“ *ო. დამ. 38,8*. იხ. სიძე.

სიძვა «განსიძვა», «განმეძვება», ბოზობა: „ისიძვიდეს (განისიძვის G) შევდგომ დმერთთა უცხოთა“ *ო. მსჯ. 2,17*; „არა შევიგნო ასული შენი სიძვად“ *ქხ. — არა შევიგნო ასული შენი განმეძვებად“ G, ლევიტ. 19,20*; „რომელი ისიძვიდეს, თუსთა მიმართ ჳორცთა ცოდეს“ *1 კორ. 8,18*; „ისიძვა მის თანა გელსა შინა თხსა“ *მთ. 5,23*; „შენ ისიძვე მწევსთა თანა მრავალთა“ *1, იერემ. 8,1*; „ცოლი შენი ქალაქსა შინა ისიძვიდეს“ *ო. ამოს. 7,17*; „ისიძვის შენთა და ქეთა“ *ფიშ. XXXI 17*.

სიძვა «მეძვობა», ბოზობა: „ასული თუ კაცისა მღდლისა შევიგნოს სიძეთა“ *ქხ. — ასული კაცისა მღდლისაჲ უქეთუ შევიგნოს მეძვობად“ G, ლევიტ. 21,9*; „განმრავლენ სიძვანი შენნი მათ თანა“ *1, ეს. 57,9*; „ჩუენ სიძვისაგან არა უბოილ ვართ“ *ი. 8,41*; „სსუდლი-საგან სიძვისა ვეიკიბა“ *ო. მთ. 1,7*; „მოიყვანე თავისა შენისა ღვთაეცა სიძვისა“ *ო. ოვხე 1,2*. იხ. განმეძვება, განსიძვა, მეძვი, მეძვისავანი, მეძვობა, მეძვი. ნ.სიძვები, სასიძვი, სასიძველი.

სიძლიერე «სიმძაფრე»: „დააყუდე და დაცხრე სიძლიერე ესე და სიჭარბე ქართაჲ“ *B. — აღგუციე... სიძაფრე ესე ქარსაჲ ამს ვწრისაჲ“ A, სხტ. 137,10*. იხ. ძალი.

ხიბნელე «სიფიციუბა»; გაჭირვება: „ესეველი სიძინელესა შენსა“ I, იერემ. 48,7; „იპყრა კარითი და სიძინელენი მისნი შეიყენა“ I, იერემ. 48,41; „პეღელს კეთილმეტყველსა სიძინელისაგან ერისა“ O.—„დადგნეს გეგვ კეთილმეტყველსა სიფიციუბისათჳს ერისა“ ps., იობ 24,80; „(განსა) არა ყოვლით ელენან ღვრღურთვენი და სიძინელისა მისისაგან“ მ. სწ. 152,7; „სიძინელისა მისისაგან გენეკებდით“ მარკ. 248r. იხ. ძნელი.

ხიბობა: „დადგა მას დედაჲ მისჲ (გვრგვნი) დღესა სიძინელისა მისისაგან“ O. კება 3,11; „რომელნი გვრგვნიან იმენეს განსა სიძინელისაგან, სიხარულითა სძლისათა ვერ განიხარებს“ მ. სწ. 224,11. იხ. სიძე.

ხიბულე: „განმარტყავს... და სიძულელთ შეჭირვებითა მათ იჭრებინათა განიყაროს“ მართ. S. კ. იერ.-ნათლისდ. 86,27. იხ. ძეგლი.

ხიბულელი «საძელელი», მოძულეობა: „პელ-ფინდეს საძელელი და სიყვარული“ A.—„პელთა შინა თქვენთა არს, ვითარცა სიყვარულ იყენით ანუ საძელელ“ B, სხტ. 127,20; „გვიმ არს სიყვარულისა და ემი სიძულელისაგან“ O. ეკლ. 8,8; „სიტყვითა საძელელილისათა გომეცხემ“ L.—„სიტყვითა საძელელითა მომიძულეს მე“ T, ფს. 103,3; „უკუეთუ გომეცხემ თქვენ სიძულელითა, ქაბძელთ თქვენ სიყვარულთა“ მ. სწ. 272,9. იხ. ძეგლი; შტრ. ეცხო(ა)-საძელელი.

ხიზმა: „მდღარი, რომელი პერსა ითხოვნ, სიჭბო და სარცხლი დამკდრის მათგან, რომელნი იცნობდ მას“ მ. სწ. 159,11. იხ. წაბლი.

ხიწლო სიწვრილე, სიწმინდე; სიმცირე: „ვერ სახელელებს სიწლოესა მათასათჳს“ მ. კეს.-ექუს. დღ. 124,38. იხ. წელიწადი.

ხიწმიდე უბიწოება, სიწმინდე, უებრალოება; «სათა-სეა»: „ნუ მისცემთ სიწმიდესა ძალთა“ მთ. 7,6; „დავიბანენ სიწმიდითა ჭელნი ჩემნი“ T.—„დავბანენ უბრალოებითა ჭელნი ჩემნი“ L, ფს. 25,8; „სიწმიდითა (სიწმიდისაგან L) ჭელთა ჩემთათა მომავოს მე“ ფს. 17,21; „სიწმიდესა იმარხენ“ მართ. S. კ. იერ.-გურიტ. 225,11; „არა ჯერ-არს ესე დადგად სიწმიდესა“ DE.—„არა ღრის ესე დღემდ საფასეთა“ C, მთ. 27,8. იხ. წმინდა.

ხიწრფელი სისწორე, «სიწრფეობა»: „ფერწნი ჩემნი დადგეს სიწრფელესა (სიწრფეობით L)“ ფს. 25,12; „დაიცეე უბიწოება და ახალ სიწრფელე“ T.—„დაიცეე უმანკოება და ახალ სიწრფელე“ L, ფს. 36,37. იხ. წრფელი.

ხიწრფობა «სისადავე», «წარმართებულება», «სიწრფეობა», «ვანებულება», სისწორე, ერთგულება; უცოდველობა, გულწრფელობა, პირდაპირობა: „მისა-ხერგულებს სიწრფეობით და სიმართლით“ M.—„მისა-ხერგულებს მას სისადავეთა და სიმართლით“ G, იხუფ. 24,14; „თელთა ჩემთა ახალე სიწრფეობაჲ“ L.—„თელთა ჩემთა ახალე წარმართებულებაჲ“ T, ფს. 18,2; „ფერწნი ჩემნი დადგეს სიწრფეობით (სიწრფელესა T)“ ფს. 25,12; „მეწინეულ ჩინა გენმარტყავთ და სიწრფეობით (განმეტყულებთ T)“ ფს. 110,5; „რომელი ვიდოვს სიწრფეობით, გელ იგი სისოებით“ O. აგ. სოლ. 10,8; „რომელით მისგან გზისა სიწრფეობისაგან ჩუენთჳს“ O. II ეზრა 8,21; „განმარტყავს... ერი სიწრფეობით“

ფს. 8,0; „შეეყარებულ იყენეს ფრიად საშინ ესე სათნოებანი: უბოვარება და სიწრფეობა და მარხვაჲ“ მ. ცხ. 22v; „ყოველი კეთილი სიწრფეობით და სიმართლით იქმნების“ მ. სწ. 8,16; „სიწრფეობით უკუეთუდა იოსები“ საქ. წიგ. II 59,34. იხ. წრფელი.

ხიწულილადე: „უფროს არს ფრიად სიწულილადე იგი გონებისა სიწმინდა გუამისაგან“ გრ. ნოს.-კაც. აგბ. 172,17. იხ. წულილადი.

ხიწულული «სიბრალოელი»: „ვერცა მოდრიკა... ვერცა სიწულულმან თვსობისაგან“ H—2251,331v. იხ. წყალ-.

სიკაბუე, სიკაბუე ახალგაზრდობა: „ესე ყოველი ვეკ სიკაბუეით ჩემითგან“ მრ. 10,20; „სიკაბუეითგან ჩემით ვზრდ მათ“ O, იობ 31,18; „იხარებდ, კაბუე სიკაბუე კესა შენსა“ O, ეკლ. 11,9; „განახლდეს ვითარცა ორბისა სიკაბუე შენი“ ფს. 102,6; „სიკაბუე კესა მათ გულის-თქმათა ველბოდი“ II ტიმ. 2,22. იხ. კაბუე.

სიკრელე წინწყლა: „უკუეთუ ცვალოს... ვეფხმან სიკრელე თვსი“ I, იერემ. 18,28. იხ. კრელი.

სიხარბე ანგარება, გაუმადლობა: „მოუციეს მონაზონთა ნაყროებთა სიხარბით“ ლიმ. 26,20. იხ. ხარბი.

სიხარული «სახარული», მხიარულება, ლხინი, წვეულება, «განსაცხრომელი»: „სიხარული ჩემო“ L.—„სიხარული ჩემო“ T, ფს. 81,7; „განახარეს სიხარულითა დიდითა“ მრ. 2,10; „სიხარული იგი თქუენი ვერგინ მიგიღოს თქუენგან“ C, ი. 10,22; „შეიმოსა სამოსელი სიხარულისა მისისაგან“ O, ეკლ. 10,8; „ყვეს სიხარული და მხიარულებაჲ“ I, ეს. 22,18; „გარდაიქციენ გლოვთა თქუენი სიხარულად“ მართ. S. კ. იერ.-აღდგ. 165,11; „სიხარულით შეიწყნარიან სიტყუა იგი“ ლ. 8,18; „დარელ მეფემან ყო სიხარული დიდაჲ“ I, I ეზრა 8,1; „რომელი სთესვიდეს ცრემლით, მათ სიხარულით მოიმკოს“ ფს. 125,5; „არა მიუწოდა სიხარულსა თვსსა“ ფლპ. მოც. 8,5; „სიხარულით შენი სიხარული ჩუენი არს“ შუშ. III 17; „სიხარულითა არა განულო კარი“ საქ. მოც. 12,14; „ლირდა ჩემდა სიხარული“ II კორ. 2,8; „იყუენენ დაბნები... სიხარულ ვირთა ველურთა“ G.—„იყოს დაბნები... განსაცხრომელ კნჯართა“ O, ეს. 82,14.

სიხაშმე ენება, სნეულება: „მისთჳს დაყენის სუმაღ (სნეული), რაათა არა გრძელად სიხაშმედ გარდაუქცეს მას საღმობაჲ მისი“ მ. სწ. 192,8; „ესე... არს... საღმობაჲ და სიხაშმე თესლსაჲ, რამეთუ... დაშედა იგი მყინვარისაგან, ვითარცა-იგი მოასწავებს სახელი მისი“ მ. კეს.-ექუს. დღ. 68,10.

სიხელე სიგიჟე: „იცილობდა მარკოზს სალოსსა სიხელი-სათჳს მისისა“ მ. ცხ. 200r; „სისულულე შენი და სიხელე“ Ier.—86,9v,2. იხ. ხელი.

სიხენეშე უგნურობა, გლისპობა, უსაქციელობა, საბინძურე; სიძვრალე: „შური სიხენეშისა და დაბნელებს კეთილსა“ O, სიბრძ. სოლ. 4,12; „აღვიდოდის სიხენეშ მისა“ O, იოველ 2,20; „იხილონ სიხენეშ მაგისი და დამჭიდენ მე“ Sin.—0, 84v; „უკუეთუ მიხილენ ჩუენ უბანელითა ჭელითა მკამელად... იტყვან: აჲ სიხენეშე და ბავლიანობაჲ“ მ. ცხ. 22r; „განეულბოდეს... უძლეუბესა მისსა და სიხენეშესა“ მ. ცხ. 410v. იხ. ხენეშე.

სავალი, მამოვალა, მასლა, მოსავალი, მოსრული, ნავის-
აღვა, სავალი, უყუანა, მამოვალა, მასლა, მოსავალი, მოსრული,
ნავისაღვა, წამოვალა, წამოვალა, წამოვალა, წამოვალა,
წამოვალა, წამოვალა, წამოვალა, წამოვალა, წამოვალა.

სლვა უყუანა/შეწვდომად (შედეგობა): -ვიდოდა
უყუანა ავადმყოფი G.—შედეგად ავადმყოფი M.
მსჯ. 8,49; -ვიდოდა შეწვდომად მათსა G.—შედეგად
მათსა M, რთ. 2,8.

სრულ-ი წასული: -ქვეყანასა, რომელსა არა სრულ იყო
ნება კეთ. 1, იერემ. 2,8; -არა ვიდრე სრულ ვარ მონა
წინა O, IV მგ. 5,25; -უყუეთ სრულ ვიყავ მე მალა-
ნელა მანა O, იობ 21,5.

**სმენა (როგორც, შესმენა, ყურადღება, შეწყალება-
ბა, გაგონება, გასმენა:** -ქანისად... ისმენდა მისსა DE.—
წადუნად ერჩიდა მას C, მრ. 8,20; -ისმინე
ლოცვის ჩემსაჲს L.—შეგვესმინე ლოცვის ჩემისა L.
ფს. 4,2; -სტყუათ ჩემი ისმინე L.—სტყუანი ჩემი
ხეობად-იხსენებ L. ფს. 5,2; -ისმინოს თქვენი L.
17,6; -ასმინეთ ჩემსა ჩემსა ყოლადე M.—ერჩიდი
წინა ჩემსა ყოლადე O, იობ 6, 22,3; -რას ესენი გას-
მენენ (შეგვესმენ DE) შენ? მთ. 28,62; -ვითარცა
ესადა ვეჰროდე მეუფსა მთ. 2,8; -სმენით თუ ისმინოთ
ჩემსა ჩემსაჲს O, გადოხლ. 19,6; -ისმინა ჩემი იონა
2,8; -არა ისმინა მეუფსა... სიტყუანი O, მსჯ. 11,28;
-მოაყდენ, რომელნი ასმენდეს სელსა ჩემსა ფს. 70,18;
-მასმენდეს მე, რამეთუ ვსდევდ სიმაართლსა ფს. 87,21;
-ქმად ჰრანათ ისმა მთ. 2,18; -მასმინე მე გალობად
ფს. 50,10.

სმენა მოსმენა, ამბავი, ყურისგდება, გაგონება: -გი-
ნებაჲ მათი სმენად სწყაენდ (არნ) O, ზირ. 27,18;
-გვეყმა სმენად მათი 1, იერემ. 6,24; -სადა სმენისა
გმა იყოს O, ზირ. 25,6; -ნე გეშინნ სმენისა მისისა-
გმა 1, იერემ. 51,48; -არა იყო გმა, არცა სმენა მრთ.
D, იქრ.-პეტრე და ელია 828.

სმენილ-ი გაგონილი: -სმენილ იყო ვეჰ ჩემდა ოსკ.
11,10. ახ. განსმენა, მასმენა, მსმენა, მოსმენა, მოსმენარი,
მამენელი, მსმენელი, უსმი, შესმენა.

სმენიერ-ი სამი წლისა: -თან-წარიბა მან ზეარავი ერთი
სმენიერი O, I მგ. 1,24; -დიაველი ერთი სმენიერი
(მოყუენო)- მრთ. S, იქრ.-გურიტ. 228,25. იხ. სამი.

სმოდულ-ი სამეზოიანი, სამსართულიანი: -ვითარცა-
ივა სტეჰეზი ეზოჲსა მას გარეშტანი განწყებულად პირის-
მარ, ვითარცა სმოდულად ზე*.

სმორენა, სმორენე ზღვის გველთვეზია: -შეეშხვის. გუ-
ელა ზღვასა, რომელსა ჰქვან სმორენა ზ. კეს.-ეჟუს.
დდ. 104,8. -(არან) გველთვეზი და ვეშხანი და სმორე-
ნი იქვე 87,25.

სმუნვილ-ი მესამე: -გნანან სმუნვილ მან მრავალნი შე-
არყანა და შეეწვდ მწინა იერნი O, ზირ. 28,16. იხ. სამი.

სნება სნეულება, ავადმყოფობა: -განერეს ივი მრავალ-
სნებაჲსა სნეულება და სგარბელსა სნებასა მ. ცხ.
40, 45. სენი.

სნეულ-ი (უძლურია, ავადმყოფი, დასნეულებული):
-გინილეთ სნეულთ C.—გინილეთ შენ უძლური DE,
მთ. 26,30; -მოაზრებდეს მას ყოველსა სნეულებსა მთ.
4,24; -სნეული რამე დაგიტევე შენ ცხედასა ზედა
ფლბ. მრთ. 8,21; -არაიან თქვენ შორის ფრად უძლურ და
სნეულ 1 კორ. 11,80; -მოსცემა მას კაცთ-მოყუარე ღმერ-
თა: უშვილოთა შვილი, სნეულთა კერნებაჲ მუშ. XI 4;
-ნეუცა ხართ დღისი მრთელ... და დამისა ლოცვისა სნეულ
და უძლურ მ. სწ. 271,14; -გეყენე ჭარცთა მათ სნეულ-
თასა სნეულებად წახ. 70,14; -სნეულ არს ძიებისათჲს
რხ.—დასნეულებულ არს გამოძიებისათჲს Q, I ტიმ.
6,4. იხ. გულსნეული, სენი.

სნეულება (უძლურება): -იგი სნეულებაჲ არა არს
სასიყვდიწ C.—ესე უძლურებაჲ არა არს სასიყვდიწ DE,
ი. 11,4; -ელისე დასნეულა სნეულებითა O, IV
მგ. 18,14; -განეჰრნა ყოველი სნეულებაჲ შენი ფს.
102,3; -აღდგა სნეულებებისაგან I, ეს. 88,0; -ესე...
სნეულებაჲ ბოროტი არს O, ეკლ. 8,2; -გარდაიქცა
სნეულებაჲ მისი თავჭედად... და წარვიდა ცნობად მისი
მ. სწ. 294,18. იხ. დასნეულება, სნეული.

სოარემ-ი უვარგისი, ცუდი: -გეყენე იგინი, ვითარცა ლუ-
ლუნი სოარემისანი, რომელ ვერ იჰამოს სიჭერკულისა-
გან O, იერემ. 20,17.

სოზა იხ. აღსოზა (-ილი), დასოზა (-ილი), შესოზა.

სოვ-ი (ზარანასოვი, vultur: -გმაგდინ მფრინველთაგან
და არა შვამთ... სოვი და ძერქორი და მსგავსი მისი
G.—...ზარანასოვი, ძერქორი და მსგავსი მისი O, ლე-
ვიტ. 11,14.

სოვლება იხ. დასოვლება, შესოვლება.

სოლ-ი: -განეჰრითიან ძირი მათი და შედასიან შორის ძირთა
მისთა სოლი მკურისაჲ ზ. კეს.-ეჟუს. დდ. 72,21; -განსო-
ლეს იგი სოლებითა რკინისაჲთა H—841,407. იხ. გან-
სოლვა.

სოლამ-ი მარცვალი (წიგნისა): -ვიდრე სოლამისა
სწავლამდე გელოვობნ Sin.—07,8r.

სოლინარი-ი მილი: -შეტყუებულ არიან იგინი (მრგულნი)
ურთიერთას, ვითარცა სახედ სოლინარი ზ. კეს.-ეჟუს.
დდ. 42,0; -ასოჲ ესე ათჲს კაცსა, ვითარცა სახედ სოლი-
ნარი მ. ცხ. 154r.

სომეხ-ი

სომხეთ-ი, სომხით-ი არმენია: -მეოტად წარვიდეს მათთა
სომხეთისათა I.—მეოტად წარვიდეს სომხითა O,
ეს. 87,88. იხ. სომეხი.

სომხურ-ი სომხისა: -აქამომდის ქართლოსიანთა ენა სომ-
ხური იყო ქ. ცხ. 29,7.

სომხურად: -პრქეა მას წმიდამან სომხურად Sin.—11,
288r. იხ. სომხური.

სოომ-ი სარტყელი, კიბარა: -მოუშადაჲ საკმარი... ძელი
და ჭეა კელი და სოომი M, I 57b. 29,8.

სორეჟ-ი ვაზის ჯიშია, sorec, sorech: -დავასხ ვენაჲ
სორეჟი I, ეს. 5,2.

სორო ხერელი: -იქმნეს იგინი ვითარცა ტრედნი, მბედ-
ებლნი ქლდეთა შინა და პირთა სოროთასა O, იერემ.
45,28.

* წერის დასაბუთება გეოგრაფიულია (რედ.).

სოფელ-ი სამთავრო, «საკარანო», «მამული», «აეა-ნი», «დაბა», «სოფლივი», ქვეყანა: «მას ყოველსა ნათესავნი სოფლისანი (სოფლივნი C) ეძიებენ» ლ. 12, 80; «ას ოცდაშვიდა სოფელთა...» M, — «ას ოცდაშვიდა საკარანოთა... მთავართა» O, ესთ. 10, 1; «დაპარბა ავანსა თილს» წრს. 77, 16; «წარვიდა... სოფელსა თილს» არსტ. 07, 1; «მომოიქცეოდა გარემო სოფლებსა მას» DE, — «მოპვილია დაბნეხსა მას გარემოსა» C, შრ. 0, 0; «გამოაჩინებენ, რამეთუ სოფელსა ეძიებენ (მამულსა ეძიებენ pხ.)» Q, ზებრ. 11, 15; «განვიღოდა მისა ყოველი სოფლები ჰერაისტანისა» შრ. 1, 5; «რომლისა სოფლისაა... ხარო შენ?» O, იონა 1, 8; «იქადაგოს სახარება ესე... ყოველსა სოფელსა» მთ. 24, 14; «მოვიდა სოფლად თქსა» მთ. 18, 54; «დავიპყრნით... სამეოცნი ქალქნი, ყოველნი გარემო სოფლებნი» G, II შქ. 8, 4; «გამოგთესო შენ სოფლებსა შორის» I, ეზეკ. 29, 16; «მოიწინეს ქვეყანასა მას სომხითოსას, აბარატად სოფელსა» რიფს. 105, 43; «მოვლეს ფრიკა და გალატელთა სოფელი» საქ. მოც. 10, 6; «სოფელი შეიყვარა საქებელი» I, იერემ. 40, 25; «განგაგდოს შენ სოფელსა, დიდსა და განუზომელსა» O, ეს. 22, 18; «უკუნ სცდ სოფლები და ადგილები, რომელ ეპყრა პურათა» O, I ეზრა 4, 50; «ვიდრემდე მოვიდეს ქვეყანად სოფლებსა, მანანსა კამდეს» O, გამოსლ. 10, 35; «უფალმან შექმნა სოფელი და უშენი და კიდენი სოფლისანი» O, აგ. სოლ. 8, 20; «უაზნონი სოფლისა ქართლისანი მოვიდეს» შუშ. XVII 7.

ყოველ-ი სოფელ-ი მსოფლიო: «რომელნი არიან ყოველსა სოფელსა» საქ. მოც. 24, 6.

ესე სოფელ-ი წუთისოფელი: «უკეთუ ამის სოფლისა საშველი გეღვას» I კორ. 5, 4; «სიტკბოება ამის სოფლისა» მ. ცხ. 44r. იხ. გარემო-სოფელი, მსოფლელი, მსოფლიო/სოფლიო.

სოფერ-ი საყვირი: «ალმოაქუნდა კიღობანი იგი შველისა უფლისა სასწაულთა და კმითა სოფერთა» M, I 58b. 16, 28.

სოფიო: «ტაძართა შინა (განვისუენებდეთ)... სოფიო მათა მოწერილთა, მოცნებელთა თჳალთაჲსა» A—02, 234.

სოფლივი-ი სოფლისა: «განაგდე შენგან ყოველი ურვა სოფლივი» H—022, 10v. იხ. სოფელი.

სოფლიო იხ. მსოფლიო.

სოფლის-მთავარ-ი ქვეყნის მპყრობელი/განმგებელი: «ეთიარ-მე შემძლებელ ხართ მიქცეულ პირსა სოფლის-მთავართა?» I, ეს. 80, 9; «შეკბა... სოფლის-მთავრები და ძლიერნი იგი ერისანი» I, დან. 8, 04. იხ. მთავარი, სოფლის(ა)-მპყრობელი-ი მხარის მპყრობელი/განმგებელი: «მოუწოდა... სოფლის-მპყრობელთა მათ თანა» O, I ეზრა 8, 2; «დაუწერა მას წიგნი ყოველთა მიმართ სოფლის-მპყრობელთა» O, I ეზრა 4, 47; «უბრძანა მოწოდება... სოფლის-მპყრობელთა» ფლკტ. 185, 10. იხ. მპყრობელი.

სოფლის-წერა ქვეყნის აღწერა: «აღდა იედა გალი-ლეველი დღეთა მათ სოფლას-წერისათა» საქ. მოც. 6, 87. იხ. წერა.

სოხასტერ-ი სადაყუდებულო: «სადაცა სოხასტერთა მონასტრისათა ენების დაქდობა» ი. ე. 50, 8.

26. ძველი ქართული ენის ლექსიკონი

სპა: «ალირიია მეფემან სპათაგან თქსთა კაცნი მენენი» მხ. 88, 12; «მგედართა და სპათი სიმრავლე განვიდის ძი-ებად მისა» მ. სწ. 203, 02; «სპაჲ ბერძენთა ბოტეს» H—341, 018.

სპათ-მძლუარ-ი «ერის-მძლუარი»: «ვიდრემდის მთავარ სპათ-მძლუარმან იქნას ტყუობა» pხ., — «ვიდრემდე მთავარმან ერის-მძლუარმან იქნეს ტყუე» O, დან. 8, 11.

სპანია ესპანეთი: შრთ. A ანტ. დ. 88°.

სპაჲპეტ-ი, «სპარაპეტი», მხედართ-მთავარი, სპას-პეტი, ჯარის მეთაური: «მოუწოდა... უფლებსა და სპაჲპეტებსა (სპარაპეტებსა I) და სოფლის-მპყრობელთა და მფლობელთა» O, I ეზრა 8, 14; III მფ. 1, 10°; «სახელი სპაჲპეტისა მისისაჲ აბნერ» I, მფ. 14, 50; «იყო ასული ვარდანის სომხთა სპაჲპეტისაჲ» შუშ. I, 0. იხ. მთავარსპაჲპეტი.

სპარაზენ-ი შექურცილი, მებრძოლი; აღჭურვილობა: «რომელსა შესძინებდეს მათ ზედა სპარაზენი იგი» შრთ. S. საეკლ. უწუ. 1218; «ალირიია... კაცნი მენენი და წარა-ვლინა იგინი ქვეყანასა სომხითოსას, აღჭურვილნი სპარა-ზენებითურთ» მხ. 88, 16; «გუნდი ერთი... სპარაზენად ქურცილი» Sin.—11, 249v.

სპარაზენება შექურცილობა: «სპარაზენებაჲ იგი აღჭურვილთა მათთაჲ დანთქა ზღუასა მას» H—841, 027. იხ. სპარაზენი.

სპარს-ი

სპარსლები სპარსულად: «სპარსლები და არშაკებრი იტყოდეს» შრთ. S. კ. იერ.-მარტკლ. 187, 25. იხ. სპარსული. სპარსული-ი: «უწოდა სახელი მისი სპარსულად» ქ. ცხ. 148, 2.

სპასალარ-ი სპასპეტი, მხედართ-მთავარი: «სპასა-ლარად თორნიჲ განაჩინეს» ი. ე. 10, 18; «იგი იყო სპასა-ლარი გუნდსა ზედა ერთსა ბანაყისასა» Q—240, 22.

სპასიაკ-ი საქურვლის მზიდველი: «სპასიაკი ერთი წინაშე მისა» O, I მფ. 17, 7; «იყო ერთი წინაშე-მდგომელ-თაგანი სპასიაკთა მეფისათაჲ» H—841, 470.

სპასპეტ-ი მხედართ-მთავარი: «შეკრებს ერისთავნი... სპასპეტისა თანა» ქ. ცხ. 80, 10.

სპეტაკ-ი «განთეთრებული», «თეთრი»: «იხილეთ ყანე-ბი, რამეთუ სპეტაკი არიან სამკალად აწვე» DE, — «იხილეთ ყანობირი ეგე, რამეთუ განთეთრებულ არიან და ახან მკალ» C, ი. 4, 85; «სამოსელი მისი სპეტაკი იყო ვითარცა თოვლი» მთ. 28, 8; «ეტლსა მას მესამესა ცხენნი სპეტაკნი (თეთრნი pხ.)» O, ზაქ. 8, 8; «თმაჲ თავისა მისისაჲ სპე-ტაკი» ბალ. 23, 34. იხ. გამოსპეტაკება, განსპეტაკება, უსპე-ტაკი.

სპილენძ-ი aes: «მთათა მისთა გამოყეუთების სპილენ-ძი» M, II შქ. 8, 0; «შეკრა იგი საკრეელითა სპილენძი-სათა» O, I ეზრა 1, 40; «აბალონს შეაყენეს იგი სპილენ-ძისა კრპსა შინა» მ. სწ. 205, 28.

* წყარო ფანქრითაჲ მიწერილი, ციტატისათვის აღვიღა დატოვებული (რედ.).

სპობა იხ. აღსპობა, მოსპობა.

სპოდოიზენდი-ი მოწესე, ბერი: „მეუფეთაგანი იყო სპოდოიზენდი-ი“ ლმ. 29, 84. იხ. სპოდოიზენდი.

სპოდოიზენდი-ი მოწესე, ბერი: „აქვს ნდეს მის თანა სპოდოიზენდი-ს. სპოდოიზენდი, კ. ცნა მოღე-წენი“ შუშ. I 28.

სპოდოიზენდი იხ. აღსპობა, მოსპობა/მოსპობა.

სპობა მსველელობა, სელა, სირბილი: „სულად ვრბოდი ანუ ვრბოი“ გალ. 2, 2; „მამის სრბით მოვიდა სიმონ-პეტრესა“ C.—„არბოდა და მოვიდა სიმონ-პეტრესა“ DE, ი. 20, 2; „არბოდა და მოეთხრა დაოსკორიდის“ მ. მოც. 87, 88.

სპობა მსველელობა, სირბილი: „კითარა აღსრულებდა იოანე სრბასა თვისა“ ხაქ. მოც. 18, 25; „არა მალე არს სრბა“ O, ელ. 9, 11; „არა მოკლო მორბელმან სრბისა-გან თვისა“ I, იერემ. 8, 8; „აქეს მას სრბაჲ კაპარის მსკავსსა მსკავსა ცისსა“ O, I ეზრა 4, 84; „სრბით მივებოდნა“ C, ლ. 15, 20; „მიწია... ექვთ, ვითარცა ცხენი დიდთა სრბითა“ H—341, 215. იხ. თანა-წარსრბა, მელ(დ)მსრბოლი, მსრბოლი, წინასრბა.

სპობოლა იხ. სრბა; შდრ. მალე(დ)მსრბოლი.

[სრევა] იხ. განსრევა.

სრევა მოსრევა, შემესრევა, მესრე: „იყვნენ... სიყმილი და სრევა“ ლ. 21, 11; „დასრევა სრევა“ O, რიცხ. 18, 50. იხ. მოსრევალი, მოსრეველი, მოსარეველი, მოსრევა.

სროლა მშველა, დამენა: „სსრითა მისითა ესროდის მტერთა“ Fr.—„სსრითა მისითა მშველი დეს მტერსა“ G, რიცხ. 24, 8; „ქვითა ესროდა დავითს“ O, II მფ. 18, 6; „რომელი ესრონ მტრინველთა, წარასხნის იგი“ O, ზარ. 22, 25; „მესროდის ჩუენ მტერი სსრითა მისითა წამლანთა“ მ. სწ. 144, 12; „არღარა ისროს“ Ath.—11, 268v.

სრსკლ-ი სირსკილი, gangraena: „სიტყუამან მათმან, ვითარცა სრსკლმან, საძოვარი პოვოს“ II ტიმ. 2, 17; „ვითარცა სრსკლი დაქველებული, რომელმან არა მიიღის ქერებაჲ“ Sin.—97, 55v.

სრულ-ი (სავსე), მრთელი, (კოცხალი), მთლიანი: „იყვნენ თქვენ სრულ, ვითარცა მამა თქვენი ზეცითა სრულ არს“ მთ. 5, 48; „პირველად (გამოღის) თავი, მერმე თავი, მშინ-ლა სრული იქნა თავსა მას შინა“ C.—„პირველად (გამოღეს) წველი, მერმე თავი და მშინ-ლა სავსე იქნა თავსა მას შინა“ DE, მრ. 4, 28; „სრული საქმე მესხ ღებრმან შენ თანა“ O, ივდ. 11, 4; „სრულმან საყვარელმან გარე-წარკჳდის შინა“ მრთ. S. კ. იერ.-ადგ. 181, 8; „საქურთხველი ქათამან ყოვლად სრულთა, რომელთა ზედა არა მათუო რჩინაჲ“ G.—„საქურთხველი ქათა ცოცხალთა, რომელთა ზედა არა დაცემელ არს რჩინაჲ“ M, იხუ 5, 8, 81; „ვიდრე არა გასრულდეს წელა-წადა სრული“ G, ლევტ. 25, 80; არცა გულთა ილოცვენ სრულითა“ მ. ცხ. 15r; „ამათ სრულ კმნეს საყვარელ შენი“ O, ეზრ. 27, 11. იხ. აღმსრულებელი, აღსასრული, გამოსრულებ, გა(ს)რელება, დასასრული, დასრულება, დაუსრულებელი, მსრულები, მოკლე-დასასრული, მოსრულება, სარსრული, უსრული, შესრულება, წარმოსრულება, წარსრულება.

სრულ-ი იხ. სლვა.

სრულად: „განილონ ზუარაკი სრულად გარეშე ბანაქისა“ G, ლევტ. 4, 21.

სრულდება სრულყოფა; დასრულება, დამთავრება; (სიმგრავლე): „უკეთუ გნებაჲ სრულდის, შეუდგომეს“ მ. სწ. 284, 14; „რომელსა უუერდეს შვილი თვის, გულს-იღვინოს გუემა მისი, რაჲთა იხარებდეს სრულდება-სა მისსა“ O, ზარ. 80, 1; „წელიწადისა სრულდება და ვარსკვლავთა დგომაჲ“ O.—„წელთა სიმგრავლე და ვარსკვლავთა გარდასხდომანი“ pb., სიბრძ. სოლ. 7, 19.

სრულებით ყოველად, სრულიად, მთლიანად: „ყოველისაგანე იქმნეს სრულებით ნებისა თვისა“ მ. ცხ. 20r; „სრულებით მოკრებულ არს“ მ. ცხ. 90r; „დასრულდა ვითა სრულებით“ მ. ცხ. 90r. იხ. სრული.

სრულიად ყოველად, ბოლომდის; მთლად; (ბრწყინვალედ), (დამტკიცებით): „რომელმან დაითმინოს სრულიად“ მთ. 24, 18; „სრულიად შეიყუარა იგინი“ ი. 18, 1; „აღმოგიყუარო შენ მიერ სრულიად“ O, ლაბ. 40, 4; „დაწულინა იგინი სრულიად“ O, ლან. 2, 84; „ვიდრემდის აღსრულოს საქმე ესე სრულიად“ O, ნემ. 8, 8; „ყოვლად სრულიად აღეშენოს“ O, I ეზრა 8, 28; „იხედვიდა სრულიად ყოველსა“ C.—„იხედვიდა ბრწყინვალედ ყოველთა“ DE, მრ. 8, 25; „ქუეყანაჲ არა განვიდოთ სრულიად“ pb.—„ქუეყანაჲ (არა) განჰკაროთ დამტკიცებით“ G, ლევტ. 25, 38. იხ. სრულა.

სრულ-ქმნა დამთავრება, (დასრულება): „შემდგომად სრულ-ქმნისა ლბენებათაჲ“ pb.—„შემდგომად დასრულებსა მის ლბენებისა“ O, ეზრ. 48, 38. „აწეე სრულ ქმნილ ვარ“ ფლპ. 8, 12. იხ. ქმნა.

სრულმყოფელი-ი აღმსრულებელი: „მივხედვიდეთ სარწმუნოებისა ჩუენისა წინამძღუარსა და სრულმყოფელსა იესუს“ მ. ცხ. 28v. იხ. მყოფელი.

სრულ-ყოფა (გამოსრულება), შესრულება: „სრულ-ყოფთ განათულებად ყოვლას ათუელისა ნაშრომა ქუეყანისათაჲ“ G.—„უკეთუ გამოსასრულო გამოცემად ყოველი იგი ათუელი ნაყოფისა მის ქუეყანისაჲ“ M, II მფ. 20, 12; „რომელმანცა სრულ-ყოფა ნებაჲ გულისა მათისაჲ“ ი. ე. 18, 2. იხ. ყოფა.

სტადიონ-ი 125 ნაბიჯი: „(იყო) ვითარ ათხუთმეტ სტადიონს ლავრისაგან“ მ. ცხ. 800r.

სტავრა (სტავრადასა) ძვირფასი ქსოვილი, თარჩა: „(მისცეს)... ოთხთავი, სტავრაჲთა შემოსილი“ ი. ე. 22, 81; „შენ გმოსიეს სტავრაჲ და ხაზდი და მოწვეული და გლახკა არა აქეს ძველიცა სამოსელი“ მ. სწ. 86, 29.

სტამან-ი ქილა, კოკა: „მოვილო პურობად: განრცხაჲ სასუმელებაჲ და სტამანებისა და ქუბებისაჲ“ მრ. 7, 4.

სტევი-ი (თება): „იოანე მოსოლ იყო სტევითა აქლემისაჲთა“ C.—„ემოსა იოანეს სამოსლად მმისაგან აქლემისაჲთა“ DE, მრ. 1, 6; „ამასტა სტევისა სამოსელი ემოსისა“ A—92, 885.

სტიქონ-ი, სტრიქონ-ი: „სტიქონი ცქ, თენი საკითხათნი იჲ“ A—484, 18v; „ომეროსისთა წარმოიღებდა სტიქონთა“ Sin.—11, 215v.

სტო(ვა), სტო (ეზო), აივანი: „ხუთ სტოვა იყო“ DE.—„ხუთ ეზოლ იყო“ C, ი. 5, 2; „იქცეოდა იესუ...

სტოასა სოლომონისაჲ ი. 10,28; „ოცდათი კრესაშე-
ლუბი სევეტესა მას და სტოეები“ I. ეფე. 40,17;
„(ოყო... განმოკრებულ)... ეგრეთა სტოეები“ O. ეფე.
48,5; „გარეგანსა მას სტოასა გამოასხნეს და დაქოცეს“
8. ცხ. 208v; „ეზილუ კაცი ერთი, მღვამარჲ გარეშე კართა
ეკლესიისათა სტოეასა“ ლიბ. 50,22.

სტომეჭი-ი კუქი: „სიმძიმე და განუყენილება სტომეჭი-
საჲ“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 100,14; „დამძიმდა
სტომეჭი“ მ. ცხ. 278r; „სტომეჭი მოაღწის საკმელ-
სა“ 8. სფ. 176,22.

სტომეჭსაღმომბიერი-ი კუქმტკივანი: „სტომეჭსაღმო-
ბიერთა კაცთა რაჲმს ჰქვანენ შესუბად წაღისა“ მრთ.
S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 100,28. იხ. საღმომბიერი.

სტრატელატი-ი სპასალარი: „წამება წმიდასა თეოდორე
სტრატელატისაჲ“ ი. ე. 80,10.

სტრატოტი-ი ერისგანი, მხედარი: „სტრატოტი-
თა მათ შეაყენეს იგი“ მრ. 15,16; „წარადუღეს სტრა-
ტოტნი იგი წმიდათა მათ“ ვარ. 808; „ხოლო სტრა-
ტოტთა მათ... წარაყენეს პაულ“ ო. —ხოლო ერისა-
განთა მათ... წარაყენეს პაულ“ ო. სჯ. მოც. 23,31. იხ.
სასტრატოტი.

სტრატოტიება ჯარისკაცობა, მხედრობა: „გულსკმა-ყო
მავისა ცხორებისა საზღვარი და სტრატოტიებაჲ“ ვარ.
808. იხ. სტრატოტი.

სტრატოტი-მთავარი-ი მხედართ-მთავარი: „პოსალო-
ნიოს სტრატოტი-მთავარიჲ თქუა“ თვლ. 555;
„წარდა სტრატოტი-მთავარი იგი და თხოვდა ბრძა-
ნებასა“ რიფს. 176,27. იხ. მთავარი.

სტრატოტი ყოფა მხედრად გახდომა: „სხესა სტრა-
ტოტი-ყოფად ვერ კელ-მეწიფების“ თვლ. 555; „ინებეს
მისი სტრატოტი-ყოფაჲ“ თვლ. 552. იხ. ყოფა.

სტრევა «ძრევა», «აღძრევა», «წარძლოლა»: „ისტრენეს
რაჲ ძენი ისრაელისაჲ“ G. —იძრენეს ძენი ისრაელისაჲ“
px., რიფს. 88,5; „აღღევით და ისტრენით თქვენ“ G. —
„აღღევით და აღძრენით“ px., II შქ. 2,18; „ვიდოდეს
ისტრეოდეს წინაშე ერისა ამის“ G. —„ვიდოდეს წარ-
ძედუ ერსა მაგას“ M, II შქ. 10,11. შდრ. ტრევა.

სტროპილოზ-ი ბზრილა: „ვითარცა-იგი სტროპი-
ლოზსა მიეცა პირველად ცემა იგი და ვიდრე აქამომდე
მასეჲ ძრეასა ზედა არს“ ბ. კეს.-ეჭუხ. ლდ. 70,12.

სტრუკი «სახლის ნაშობი»: „მოწაჲ ნუ არსა ისრაელი,
ანუ სტრუკი არსა იაკობი, რამეთუ სატყუენელ ექმნა?“
O — „ნუ მოწა არსა ისრაელი, ანუ სახლის ნაშობი არს
იაკობი, რამათჲს წარსატყუენელ ექმნა?“ px., იერემ.
2,14.

სტუანვა განმსტრობა, მზერა, თვალთვალი: „რო-
მელ მავლინა ისო სტუანვად იერიქოსაჲ“ M, — „რო-
მელნი მავლინა ისუჲმან განმსტრობად იერიქოსაჲ“ G,
ისუ 5. 0,25; „სტუანვად ჩემდა ეამად-ეამად“ ხაყ. წიგ. II
60, 88. იხ. განმსტრობი, განმსტრობა, დასტუანვა, ზედა-მსტო-
ვარი, ზედა-მსტვარი, მიმოდსტუანვა, მიმომსტოვრობა, მიმო-
მსტრობა, მოსტუანვა, მსტო(ვ)არი/მსტ(ვ)არი, მსტოვრობა/
მსტურობა, ნიშნ-მსტოვარი, სამსტოვრო.

სტუენა სტვენა: „ყოველი მტერი შენა ისტუენდეს
და დაიღრპნეს კბილი მათი“ O. გოდ. იერემ. 2,16;
„დაუკრდეს, ისტუენდა თქუან“ O, III შფ. 9,8.

სტუენა სტვენა: „სენად სტუენასა მამთბრობელთა-
სა“ G, 88x, 5,16. იხ. სასტვენა.

სტუვა ცრუობა, ტყუილი: „რად სტუთ, რამეთუ ბეჭდნი
ესე ჰგან, ვითარცა პირველ“ თომა მოც. 18,87; „ყოველსავე
სტუეი“ H—841,597.

სტუმარი-ი «უცხო»; წვეული: „უამეთუ სტუმარი
ესტუმრან“ I ტიბ. 5,10; „სტუმარი შევლთა მათგან აღ-
ტუმრისთა“ Q. — „უცხო შევლთა მათგან აღტუმრათასა“
ფუფს. 2,12; „სტუმარი და წარმავალ არიან იგინი ქუეყანა-
სა ზედა“ პებრ. 11,18; „შე განგმზალო თქვენ ღღეს საზრ-
დელ... მსტუმარი კითილო“ გრ. ნაზ.-ზიბ. 205,16;
„სტუმრად მოვივალს ძმა ჩემი“ O. ზირ. 28,84. იხ.
მესტუმრე, სასტუმრო.

სტუმართ/სტუმრის-მოყუარე უცხოთ-მოყუარე: „სტუ-
მართ-მოყუარე იყუენით ურთერთს თნიერ ღრტუ-
ვისა“ I პეტრე 4,9; „გერ-არს ებასკოპოსისა... სტუმრის-
მოყუარე (ყოფა)“ I ტიბ. 1,7.

სტუმართ/სტუმრის-მოყუარება/მოყუარობა უცხოთ-მო-
ყუარება, სტუმრობა: „სტუმართ-მოყუარებასი
ნუ დათეწებთ“ პებრ. 12,2; „დასთესა ქერიან მან სტუ-
მართ-მოყუარებაჲ“ მრთ. D. ოქრ.-პეტრე და ელია
280,21; „სტუმართ-მოყუარებასა შეუღევით“ პრომ.
12,18. იხ. მოყუარება/მოყუარობა.

სტუმრება/სტუმრობა მიწვევა, მიღება: „სიყუარულით
მოწოდეს გკსტუმრან“ ხაყ. მოც. 28,7; „ისტუმრანა
ანკლოზნი“ მრთ. D. ოქრ.-პეტრე და ელია 280,6.

სტუმრობა წვეულება: „ასკოზს სტუმრობაჲ მხოლოთ,
მოყუარობით და მადლით“ O. ეგ. სოლ. 15,17. იხ. სტუ-
მარი.

სტულობა სტუენა: „განვიღენ და სტულობდენ, ვითარცა
კბონი, განტევებულნი საბლისაგან“ იბ. რომ.-კურახ, ხაყ და
იაკ. 100,1.

სტუენა საყვირის დატემა, გალობა: „გისტუენდით
თქვენ და არა პროყედით“ მთ. 11,17; „ისტუენდეს
ნესტუთა“ O. IV შფ. 11,14; „გისტუენდით ნესტუთა
სულერითა“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 110,80; „მრავალ-
გზის გისტუენეს ნესტუთა“ H—841,129. იხ. დასტუენე-
ლი, დასტუენა; შდრ. სტუენა.

სტუენა ზეერვა: „სტუენედ გზასა“ O. ნაუმ 2,1. იხ.
სტუენა; შდრ. მსტუენი, მსტუენარი.

სტუარი «საყვრი», სალაშქარი, საყრავი, სასტვენის
საყრავი: „აღმალდა... უფალი კმითა სტუარისაჲთა“
፯. — „აღმალდა... უფალი კმითა საყვარისაჲთა“ ፯. ფს.
40,6; „აღდეს... ლევეტნი სტუარითა საგალობელთა“ II
58. 7,8; „ესმოდა... კმა იგი საყვარისაჲ, სტუარისაჲ
და კნარასაჲ და ებნისაჲ და საზიობისაჲ და შესხმისაჲ“ I,
დან. 8,7; „ვერ კელ-ეწიფების სტუენა ებნითა და ვერცა ებ-
ნაჲ სტუარითა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 157,17. იხ. მსტუარე.
სტუქის-ი სტიქია, ელემენტი: „სტუქისნი იგი ყო-
ვითერთ პოვნილ არიან—მას (კაცსა) შინა“ გრ. ნოს.-კაც.
აგებ. 177,18.

ხუამად-ი სასმელი: „არარს ეძებდეს კაცობრისა... არცა ჰმად-ს უამადთა გემოვნებასა“ მ. ცხ. 42f. იხ. სუმა. [სუარვა] იხ. [აღსუარვა] (-ული) დასუარული, შე-სუარვა.

ხუბუჭი მრატე, მსუბუჭი: „არამეთ უღელი ჩემი ტბილ არს და ტრთა ჩემი სუბუჭი“ იხ. რომ.-კურთხ. მონ. 190,10; „ყოველთავე მათა უღლითა სუბუჭითა ეტყოლი, ხოლო ამას მასა ტჯრთი მძიმე დასდევ“ მ. ცხ. 824v; „უკუეთო სუბუჭი ღვთის იყოს, ყოლა ნე ურთავ წყალსა“ ი. ე. 87,8; „აზა მცირე და სუბუჭ არიან შენთვის (სატან-ჯველი)“ ხაქ. წიგ. II 82,18; „ჩკინასა თანა მძიმესა დანთ-ვის ძელი სუბუჭი“ მ. სწ. 150,24. იხ. ა(ლ)სუბუჭება, უსუბუჭე.

ხუდარ-ი გვარშამაგი, ტილო: „აპა ვეცხლი შენი, რო-მელი მაქუნდა დაქრალელა სუდარსა“ ლ. 19,20; „სუ-დარი (ვარშამაგი C) იგი, რომელ იყო თავსა მასსა“ DE, ი. 20,7; „შოალო... შესაგარაგელად სუდარი წმიდა“ შუშ. XIX 2.

ხუელი: „დაადგრის იგა ადგილსა სუელსა და დიდად ნო-ტოსა“ მ. კეხ.-ეჭუხ. დდ. 48,7.

ხუენება მოსევენება, დაწოლა: „ის სუენა მის თანა“ O, II მფ. 11,4. იხ. გამოსევენება, გა(ნ)სუენება, განსასუენებე-ლი, განესუენებელი, დასუენება, სასუენებელი, შესუენება.

ხუეტი-სეეტი: „სუეტი-თა ღრუბლისათა ეტოლა მათ“ ფხ. 85,7; „სუეტნი და სეეტ-ს-თაენი ოჭროცხუელნი“ ფლკტ. 128,29; „სუეტები ეზოვასა, რაოდენი არს კარასა“ G, რიცხ. 4,28; „მღებარე იყო მენ ნაქუთი მარმარილოვასა სუეტიასა“ მ. ცხ. 247r; „ევეთა სუეტსა და წყლუ-ლუბა შეამთვა თავსა“ მ. სწ. 158,29. იხ. შესუეტე.

ხუეტის-თავ-ი კაპიტელი: „სუეტნი და სუეტის-თაენი ოჭროცხუელნი“ ფლკტ. 128,29; „სუეტის-თაენი მათ ზედა რეალსა“ I, იერემ. 52,22. იხ. თავი.

ხული-ი კეცი, გუამი, თავი; თავისთავი; პაერი, ქარი, სუნთქვა, ორთქლი; სუნი; ბოროტი სული; სული წმიდა: „უკუეთო სულ მან ერთმან ცოდოს“ G, — „უკუეთო კაც მან ერთმან... ცოდოს ცოდვა“ O, დევიტ. 4,27; „ჩკინასა განვლო სულ მან მისმან“ J, — „შევიდა ჯა-ჭესა გუამი მასი“ C, ფხ. 104,18; „მწვემსმან კეთილმან სული (თავი C) თვის დადვის ცხოვართა თესთათვს“ DE, ი. 10,11; „ეჭრ-არს დადვამ სულისა მთავისისა თვის-სათვს“ მ. სწ. 178,10. „სული ჩემი შეტყუნდა ფრიალ“ ფხ. 6,4; „მისცეს მას სული ასი სულისა წილ“ O, გამოხლ. 21,28; „რომელნი ეძებდეს სულსა მაგის ყრმისასა“ მთ. 2,20; „აღმოუტყუებდეს სულსა“ ხხტ. 141,5; „სული უფროსი არს საზრდელისა“ მთ. 6,25; „სული აბაღ-ლებელი მოედოდა ჩრდლოთ“ I, ეჭეკ. 1,4; „სული ვერ განვლეს მას“ O, იოზ 41,7; „მისცეს ყოველთა ცხოვრებასა და სულსა“ ხაქ. მოც. 17,25; „შთაპერე მას სული ცხოველ“ O, III ეჭრა 1,6; „სული ვიდრემ არს კაცთა ზოიან, და იგი სული ყოვლისა-მყარობელისა არს“ O, იოზ 82,8; „იყვნელ... სული ღრძალთა შენთა, ვითარცა ვაშლი“ O, — „იყვენ... ორთქლი ცხვრთა შენთა, ვითარცა ვაშლი“ M, ქება 7,8; „შორითავე სული ეცის ბრძოლისა“ O, იოზ 89,25; „სული მისი არა მთავალდა“ I, იერემ. 48,11; „ვი-

თარცა-იგი რაემს იყნოსი სული მძორისა, მუნთქუესვე დაბერნი საყნოსელი შენნი“ მ. სწ. 150,18; „მ.სკა მათ ჯელმწიფება სულითა ზედა არაწმიდათა“ მთ. 10,1; „სული მათეუნებელა უდაბნოსა ზედა“ I, იერემ. 4,11; „იპოვა მად-გომილ სული საგან წმიდისა“ მთ. 1,18. იხ. სასულე, სე-ლოვა, უსულო.

სულგრძელი-ი მომთმენი: „სულგრძელ იყავ ჩემ ზედა“ მთ. 18,28; „სულგრძელი კაცი დიდ არს გონებითა“ O, იგ. ხოლ. 14,28; „სიუერული სულგრძელ არს და ტბილ“ I კორ. 13,4; „მვენე იყავ, მოთმინე და სულ-გრძელ“ შუშ. III 10. იხ. გრძელი.

სულგრძელება მოთმინება: „ბრძენი იგი არს... (რომელი) ყოველსა ზედა მოთმინებით სულგრძელებდეს და ეამთ არა ჰყუებოდის“ მ. სწ. (I). იხ. სულგრძელა.

სულგრძელება მოთმინება: „გვედრები, სულგრძე-ლებით ისმინე ჩემი“ ხაქ. მოც. 28,8; „სულმოკლეთა მო-სცის სულგრძელება“ I, ეხ. 57,16; „რომლისა თანა არა არს სულგრძელება და მოთმინება, მყის აღარღვს იგი შფოთებად და გულის-წყრომად“ მ. სწ. 287,10.

სულდაღებულ-ი დაწყნარებული, დაღუემებული: „სა-და არაი დღენი იგი სულდაღებულნი“ ხაქ. წიგ. II 58,10. იხ. დაღებულ.

სულება იხ. დასულება (-ული), [მესულება], მესულე-ბობა, შესულება, შესულიბება.

სულელი-ი უგუნური, შემცდარი ჭკუაზე, სალოსი, გიეი: „ხუთნი იგი მათგანნი იყვნეს სულელნი“ მთ. 25,2; „კაცებანი სულელმან ესე არა ცნას“ ფხ. 81,7; „(მოძულა სულმან ჩემმან) ბერი სულელ და ნაკლულევანი გონებითა“ O, ზირ. 23,4; „რომელი არს სულელი... უგუნური იქმ-ნის“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 151,28. იხ. ლელუსული, ლელუსულეოვანი, მოსულელება, სისულელე.

სულვა თავხედობა: „შენ იყი სულვა ერისა ამის“ O, გამოხლ. 82,23.

სულ(თ)-თქუმა ოხვრა, კუნესა, წუხილი: „აღიხილნა ზეცად და სულ(თ)-ითქუნა“ მრ. 7,84; „სულთ-ითქუ-მედ მართლნი“ O, იგ. ხოლ. 28,28; „იწროებთა სული-სათა სულთ-ითქუმიდენ“ O, სიბრძ. ხოლ. 5,8; „სულთ-ითქუნა სამგზას და ცრემლოდა“ ი. მოც. 68, 6; „ახედიდეს თვალთა თვითა და სულთ-ითქუმიდეს“ O, ზირ. 80,2; „სულთ-ითქუმიდენ მესათხველნი“ I, ეხ. 19,8; „სულთ-ითქუმიდენ შენ ზედა“ pb. — „იქუ-ნეს ლოდიან შენ ზედა“ O, ეჭეკ. 28,10; „სულთ-ითქუ-მევდი, იგლოვდი და ტირიდი“ მ. სწ. 181,24.

სულ(თ)-თქუმა ოხვრა, ხენეშა, კენესა, ლოცვა: „სულთ-თქუ მანი მათნი მესმნეს“ ხაქ. მოც. 7,84; „და-გშუერი მე სულთ-თქუ მითა ჩემითა“ ფხ. 6,7; „რამთა შე-ისმინოს სულთ-თქუმა შებორკილებულთა“ J, — „რამთა შეისმინოს ლოცვა მყოობილთა მასთა“ C, ფხ. 101,21. იხ. თქუმა.

სულთ-მოყუარე: „შენი არს ყოველი, უფალო, სულთ-მო-ყუარეო“ O, სიბრძ. ხოლ. 11,28. იხ. მოყუარე.

სულიერი-ი სულისა, ცოცხალი: „შეწელი სულიერი არს, ხოლო მე კორციელ ვარ და განფრდილ ცოდვასა შინა“ მრომ. 7,14; „სულიერი მათ თანა სულიერსა შევატყუებთ“ I კორ. 2,18; „მაკურთხნა ჩვენ ყოვლითა კურთხევითა სუ-

ლიერითა" იფხვ. 1,8; "შემძლებელ არს გამოთქმად სულიერთა წიგნთაგან" იბ. რომ.-კურთხ. იხაკ. და იაკ. 3,4; "არარაჲ სხუად სულიერთაგანი ვიხილუ, არცაღა მზარაველა" მარკ. 2,48; "განაშენა ყოველი იგი ციხე სულიერითა მით ქნართა" შუშ. X,28. იბ. სული; მდრ. ღმრთიე-სულიერი.

სულიერად (ზზ.): "სულიერად განიკეთებინ" I კორ. 2,15.

სულიერად ჭერ კიდევ სულიერი: "რომელნიმ მათგანი სულიერად იყვნეს" ხაკ. წიგ. II 89,80.

სულიერად-ი სულიერი: "არა სულიერად იგი ხოლო კურთხევა ღმრთისაგან მოიღოს" იბ. რომ.-კურთხ. იხაკ და იაკ. 72,4. იბ. სულიერი.

სულიერება სასულიერო: "წელი მიყოს კაცმან სახარებასა, გინა სხუასა წიგნსა სულიერებისასა" მ. სწ. 70,17. იბ. სულიერი.

სულის-ცემა (სუნება): "რამეს ეცის სული ცეცხლი" M.—"სუნის რად მას ცეცხლი" G. მსწ. 16,9. იბ. ცემა.

სულმოკლე ჭკუანაკლული; მოუძღვრებელი, მოუთმენელი, დაღონებული, გულგატეხილი, მოშვებული, მოკლებული: "სულმოკლე ძღვრად უგუნურ (არს)" O. იგ. სოლ. 14,29; "კაცისა სულმოკლისაჲ არა შეუნას სამდიდრე" O. ზირ. 14,8; "ნუ სულმოკლე ხარ თაყუდნის-ცემას მას შენსა" O. ზირ. 7,9; "სულმოკლე სა კაცსა ვნა-მე დაუთმოს" O. იგ. სოლ. 18,14; "სულმოკლეთა მისის სულგატეხებაჲ" O. ებ. 67,15; "რამთა სულმოკლე იქმნეს" მ. ცხ. 180v; "ნუ სულმოკლე იქმნები სწავლასა უფლისასა" O. იგ. სოლ. 9,11; "ნათესავნი მრავალნი სულმოკლე იქმნეს" O. აფ. 2,18; "სულმოკლე იქმნა და აღმოვიდოდა სული მისი" O. იონა 4,8.

სულმოკლე ქმნა (მოკლება): "სულმოკლე იქმნა სული ჩემი" L.—"მოკლდა სულსა ჩემსა" C. ფს. 76,4. იბ. მოკლე.

სულმოკლება მოშვება: "სულმოკლებდა ვრი გზასა ზედა" G. რიცხ. 21,4.

სულმოკლება ჭკუანაკლულობა, გულგატეხილობა: "არა ისმინეს მოსესი სულმოკლებსაგან" O. გამოსლ. 9,9; "მოველოდე ღმერთსა... სულმოკლებსაგან რისხვისაჲსა" C.—"მოველოდე ღმერთსა... სულმოკლებსაგან" L. ფს. 64,9; "მძღვრობს მე სენი სულმოკლებსაჲ" მ. ცხ. 178r. იბ. მოკლება.

სულმყარად-ი: "ვითარცა-იგი რად ორბა სპეტაკი აბოების ყოლადვე ადგილთა სულმყარათა, მწიკველენათა და ვრიდების იგი ბოსტანთა და სამოთხეთა და ადგილთა სურნელთა" მ. სწ. 151,29. იბ. მყარად.

სულმყარდება, სულმყარლობა სიმყარაღე: "სულმყარობაჲ კერპთ-მსახურებისაჲ კაცთაგან განწმიდა" ებ. კპრ.-ადვხ. 227,9; "სულმყარობითა მით ნაზორეთაჲთა უერ-ყო" ფლკტ. 180,10; "ვერ ძალ-გიც თავს-დებად სულმყარობასა აჰას" მ. ცხ. 889r; "დაიდებნ სულმყარობასა მას საძაგელსა წინაშე თვსა" მ. ცხ. 140r; "ასესემან სულმყარლებითა ვიწყო სწავლად თქუენდა" მ. სწ. 288,24. იბ. მყარდება/მყარლობა.

სულმყარე მსტუტე, მჩატე: "ქარსა სულმყარესა აჰებნ" O. სიბრძ. სოლ. 6,11; "ზედა ზას ღრებელთა სულმყარეთა" I. ებ. 10,1. იბ. მყარე.

სულმყარე გამჭარებული, ბრახიანი; ტყიენეული გულითა: "შეკატენნა თქვენ გზათა შეუთომილბ-სათა გუნდმან სულმყარემან" ფლკ. მოც. 8,19; "ნუ სადა შევემთხვნენ ჩუენგანნი კაცნი სულმყარენი" G.—"ნუ-უაჲ გემთხვნენ თქვენ კაცნი, ტკივნეულნი გეღითა" M. მსწ. 18,25. იბ. მყარე.

სულნელ-ი, სურნელ-ი (კეთილი), (საკუმეველი), სურნელოვანი: "სასაჲ შენი ვითარცა ღვწოჲ სულნელი (კეთილი M)" O. კება 7,9; "შეგარანეს იგი ტალოებითა, არდაგებითა, სულნელთა მათ თანა" DE.—"შეგარანეს იგი მჩუართა საკუმეველითურთ" ი. 19,40; "ვითარცა გუნდრემან სულნელმან გამოეცნ სულნელბაჲ" O. ზირ. 89,18; "იყოს საყნოსელსა წილ სულნელისა მტუერი" I. ებ. 8,14; "მოიზადეს სურნელი და ნელსაცხებელი" ლ. 28,66; "სულნელად ფშენ იგი" მ. სწ. 66,11; "ამონა სულითა და სურნელნი საყნოსელად (არიდელ უ-ავილნი)" მ. სწ. 88,25. იბ. ნელი; უსურნელსა.

სულნელება, სურნელება სუნი, სურნელოვნება: "სახლი იგი აღესო სულნელებითა (სურნელებითა C) მით ნელსაცხებლისაჲთა" ი. 12,8; "ვეთ-სულნელებაჲ სამოსლისა მისისაჲ" O. დაბ. 27,27; "ვითარცა მერმან რჩეულმან მიეჭრენ სულნელებაჲ ჩემი" O. ზირ. 24,21; "სხუად იგი შესაწარავი სულნელებითურთ შეაგებს საფ-ქუბთა შინა" O. I ვერა 1,12; "სულნელებაჲ (მათი) ერთ (არს) მსგავსად ყნოსისა ჩუენ-სა" ბ. კეს.-უქუხ. დღ. 129,15; "(ვარდმან) შეფენი განაკრვის ფერისა და სურნელბისა მისისაგან" მ. სწ. 101,12. იბ. სულნელი.

სულოვა სულის ღება(?): "(გიხილავს დამტკიცებაჲ)... მკუდრსა მას დაქსნოსსა, რომელი სულოდა" გრ. ნოხ.-კაც. აგვბ. 208,10. იბ. სული.

სულტან-ი მეფე (თურქებისა): "შემდგომად სამისა წლისა გამოვიდა სულტანი" ქ. ცხ. 280,2.

სულდება სიჩუმე, უხმოობა: "განაღო სულდებათ კარი" მ. ცხ. 212r. იბ. ღება.

სულშემოკლებული-ი ძალაგამოლეული, გულვატეხილი: "პოვა იგიცა სულშემოკლებულად" მ. ცხ. 76v. იბ. შემოკლებული.

სულშემოსილ-ი აესულიანი: "წინაწარმეტყუელნი მისნი სულშემოსილნი" O. სოფ. 8,4; "განბრობრტეს ისრაელი ვითარცა წინაწარმეტყუელი, განკრთომილი კაცი სულშემოსილი" O. ოვხე 9,7. იბ. შემოსილი.

სულშეუჭყვევალ-ი შეუბრუნებელი: "იგინი გლეწნიდნ სულშეუჭყვევალად" O. II მფ. 24,18. იბ. შეუჭყვევალ.

სუმა, pl. იბ. სხმა; pres. ვ-ყოლა; მოყვანა: "ეს სუა მას ძმ" O. I მფ. 9,9; "არა ეს სუა მას შვილი" ლ. 1,7; "ნუ შეფშ არა გეს სუა შენ" O. მიქ. 4,9; "კაცსა ვ.სმე ეს სხნეს ორ ძე" მთ. 21,28; "არა მივის ქმარი" ი. 4,17; მა-მაჲ გკვის ჩუენ აბრაჰამი" მთ. 8,9; "ის სუა მან თავისა თვისსა ცოლ" I.—"მოიყვანა მან ცოლ" O. დან. 18,1;

„ისეთ ცოლზე და ისეთ შვილებზე“ I, იერემ. 29,6; „მამა და სუსა მას“ მ. სფ. 40,88.

სტმა მოყვანა, შერთვა: „უწებებს არსა არა სუმა ცოლსა“ C, მთ. 19,10.

სუმულ-ი მოყვანალი: „საულის სუმულ იყო ხარკე ერთი“ O, II მფ. 2,7. იხ. ვამბაქვა, ჩამოსუმა, ცოლის-სუმა/-სხმა.

სუმა, ხმა სმა, დაღვევა, ლხინი, წვეულება, „პური“, „რუება“: „რა და ვსუთა თუ“ მთ. 6,31; „კამდეს და სუმოდეს“ მთ. 24,28; „სუთ და დათრვენთ“ იერემ. 25,27; „ყო სუმა ღლი ყოველთა მონათა მისთა“ O, დაბ. 40,30; „ყო მუნ სამონ სუმა შედ დღე“ M, მსჯ. 14,10; „ყო სუმა მობუებულთა თანა“ O, ივდ. 8,20; „მოედინ იგი... სმასა მას. რომელა მეველებს მე ხელე ყოვად“ M, — „მოვედ შენ... შეუბად, რომელი მზა გიყო ხელს“ O, ეს. 5,4; „მოედეს ორნივე სუმა მას“ M, — „მოედეს ორნივე პურსა მას“ O, ესთ. 5,5; „უმჯობეს არს... არა სუმა ღნისა“ პრამ. 14,31. იხ. მოსუმერა, მოსუმერობა, მსუმელა, სასუმერა, სასუმევა, სასუმელი, სასუმელემა, სასუმერი, სუამადი, შესუმა, წყლის-სასუმელი.

სუმა წაცხება, მოვლება: „უსუმედით მას ზედა მარისა“ Sin.—11, 187r; „ლომნი იგი კედითა უსუმოდეს ბართა წმიდათა“ Sin.—11,221v. იხ. გამოსუმა.

[სუმა] სმა, დასმა: იხ. გარდამოსუმა, გარდასუმა, დასუმა.

სუმევა სმევა, დაღვევინება: „სმე ვასუ თქვენ“ I კორ. 8,2; „ვასუთა მამასა ჩვენსა ღწნა“ O, დაბ. 19,82; „ასუმიდა მას“ მთ. 27,48; „რომელი ასუმიდეს მოყუასა თქსა აღთქმულსა მრღესა“ O, ამა. 2,15; „ვასუთას თქვენ სასუმელი ერთი წყალი“ მარ. 9,41. იხ. სუმა.

სუმუროვანი-ი „შემურვილი“ (ზეთი და საქმეველი სურნელი, ნაღვლის გემო): „მსესს მას სუმუროვანი ღწნა“ C, — „მისეუმდეს მას სუმად შემურვილისა ღწნა“ DE, 34, 15,28.

სუნება სელის ცემა: „უსუნის რა მას ცეცხლი“ G, — „რაჟმს ეცის სული ცეცხლისა“ M, მსჯ. 16,9.

სუნელი-ი სენი: „სელნი ჩენნი სუნელად კეთილად-მსახურებისა სარწმუნოებთა შეანელნა“ ეპ. კპრ.-227,11.

[სურა] იხ. დასურა.

სურვება ნატვრა: „გუასურვე ჩენ“ O, კება 4,9. იხ. სურვილი.

სურვილი-ი მონატრული, მოწადინე: „სურვიელ იჟმნა სული ჩემი გულის-თქმად სამართალთა შენთა“ ფს. 118,20; „სურვიელ იჟმნა ხილად მისა“ მ. ცხ. 280r; „სურვიელ იყო ხილად მისა“ მარკ. 248r; „სურვიელ იყო დღად მათი ხილდითა მათისა“ მ. ცხ. 116r; „ამსახრე მას მოსწრაფებთ სურვიელად“ მ. სფ. 178,89. იხ. სურვილი.

სურვილი-ი წადილი, ნდომა, ნატვრა, წყურვილი: „სურის სელსა“ იაკ. 4,5; „ვეთარცა სური ირემა წყაროთა მიმართ წყალთა“ ფს. 41,2; „სურილი სელსა ჩემსა მაცხოვრებელა შენი“ უ. ფს. 118,174; „სურიან სელსა ჩემსა შენდამი“ უ. — „სწყურა იან შენდამი სელსა ჩემსა“ უ. ფს. 62,2; „მრავალთა სურის დაწინდებლ მასა“ მ. ცხ. 68.

სურვილი-ი წადილი, ნდომა: „ყოლადვე სურვილი და წრაფა აქუნდა მონაზონებისათჳს“ მართ. A. ანტ. დ. 20v; „მაქუნდა რა უკვე სურვილი ესე“ მ. ცხ. 61v. იხ. სურილი, მისურნე.

სურინაგებულ-ი „სუნაგრებული“, დაწყლულებული: „სურინაგებული არს კეთროვნება თვისა ანუ კეთროვნება ნაუბრისა“ G, — „სუნაგრებული არს კეთროვნება იგი თავსა გინა წუერსა“ pb., ლევიტ. 18,80. იხ. სურინგება.

სურნელი-ი იხ. სულნელი.

სურნელემა იხ. სულნელემა.

სურწყუნის-ი: „ალასრულა სრბა თქსი თუესა სურწყუნისი სისასა მეშვდესა დღესა, შაბათსა“ Ath.—11, 140v.

სურსუტა: „ნუ ვერე გგონიეს მკევალი შენი, ვა დედაცო ერთი ასულთაგანი სურსუტა“ OS, I 1,16 (?)

სუფევა მეფობა: „ნუჟაჟ სუფევენ ცოდვა მოკლდათა მათთა ჭორთა თქვენთა“ პრამ. 9,12; „უფალი სუფევენს, შეუნიერება შეიმოსა“ ფს. 92,1; „სუფევენდეს შენ ზედა ღმერთა შენა“ I, ეს. 62,7; „სუფევედე უკენისამდე“ მ. სფ. 10,5.

სუფევა „მეუფება“, მეფობა: „სუფევისა მისისა არა იყოს დასასრულ“ DE, — „მეუფებისა მისისა არა იყოს დასასრულ“ C, ლ. 1,88; „ურუენა მას ყოველნი სუფევა-ნი სოფლისანი“ ლ. 4,5; „უფლისა არს სუფევა“ ფს. 21,20; „სუფევა მისი განმარჯოს მას“ I, ეს. 9,7; „ბრძენთა სუფევისა ჩემისათა ვერ უძლეს შეტუებად ამისა“ O, დაწ. 4,15. იხ. სასუფეველი.

სუქება იხ. განსუქება.

სუქებულ-ი: „ზუარაჟი იგი სუქებულ“ Ath.—11,221v.

სუნაქსარი-ი წმიდათა შემოკლებული ცხოვრებანი თვეებისა და დღეების მიხედვით: „ვეთარცა წერილ არს დიდსა სუნაქსარსა“ ი.-გ. 88,84.

სუნგელოზ-ი, სუნკელი-ი პატრიარქის თანაშემწე ბერი: „ვარეთვე სულიერსა მასა ჩვენსა იოვანე სუნგელოზსა... მოიქსენდით“ ი.-გ. 27,6; „ვეთაჟ მე სუნკელი წმიდისა ევლოჟი პატრეაქისა თანა“ ლიმ. 68,1.

სუნ(ი)დის-ი გული, გონება, „იქჟუ“: „ვესებოდეს სუნდისისაგან ჩემისა“ მ. ცხ. 113v; „ადგილი არს მყუდრო, რომელსა შინა განისუენებს სუნდისი“ მ. ცხ. 220v; „დაპრობითა სუნდისისა თა“ pb., — „შეიწრებულ არს იგი იქჟთა თქსითა“ O, სიბრძ. სოლ. 17,10.

სუნკლიტიკოს-ი მრჩეველი; ტაძრეული, დარბაისელი (საბა): „შუნდი სხუანი დიდებულნი სუნკლიტიკოსნი აღეშურვნეს მამასა არსენის“ მ. ცხ. 100r.

სურიგება, სურიგობა წყლული, „დასურიგება“: „განავლინოს იგი ვარე მღღელმან მან შედებულ იგი სურიგებისა მის შუდღე“ pb., — „განავლინოს მღღელმან ნიში დასურიგებისა შუდღე“ G, ლევიტ. 18,81.

სუარი-ი „სარფათი“, თასი: „სუარნი (სარფათნი O) და კამეკები... წარაღო ყოველი მატაკარანმან მან“ I, იერემ. 62,19.

* ეს ერთეული ფანქრითა ჩაწერილი (რედ.).

სფეკლა სპეკალი, ძვირფასი ქვა: „შოიყალუბის ფიგ (ბაროლი)... ბუნებასა, რომელსა პრქვან სფეკლა“ ზ. კუბ.-
მკუს. დღ. 44.8.

სფუკრიდ-ი, სფირილ-ი, ფსუკრიდ-ი გეოლოგია, ბან-
დაცია: „ჩაოლენი სფუკრიდო (გოლორიო C) ალილუთ
ნეშტი (საესნ ნეშტი C) ალილეთ? მრ. 8,20; „ჰყალდა სფი-
რიდსა“ ლიშ. 87,88; „ზულდით გარდაუბრეეს იგი სფუკრი-
დითა“ 9.—„ზულდით სარკემელსა გარდაუბრეეს ბანდა-
ტითა“ 7. სპქ. მოც. 9,25; „ორნი სფუკრიდნი ეღვნეს
ებერა და ამიერი“ 8. ცხ. 217v; „ორნი ფსუკრიდო თანა
იბრა“ Aht.—12,230v.

სქელ-ი არათხელი: „რომლისამე ნაყოფი ჩჩელ, ხოლო
ფურცელი—სქელ“ ზ. კეს-მეჟუს. დღ. 78,24. იხ. სისქე.

სქემა საბერო ფორმა ჩასაცემლისა: „ჩემგან შეშოსა
სქემა“ მ. ცხ. 80v; „შეშოსეს სქემა“ მ. ცხ. 208v;
„შეშოსე მე სქემა“ მონაზონებისა“ ლიზ. 88, 82; „ჩერ
აჩიან სქემა“ სათანა სავსენიკა, რამეთუ სახე ოღენ თანერ
სამეშოსა ცუდ არს“ მ. სქ. 270, 26; „მოსამარცხა... სახე
მონაზონებდა. ჟმდილა სქემა“ 1er.—80, 8rb.

სხიდა ყიდვა, შეძენა: „იჲიდონ თჳისა თჳისსა საზრ-
დელა“ მთ. 14, 15; „იჲიდეს და განჲიდეს“ ლ. 17, 28;
„უჲეთუ იჲიდო მჲაჲ შენი ებრაელი ანუ ებრაელთაჲ“ ც.
II მკ. 15, 19. „უჲეთუ მისცე სხილით მოუყასსა შენსა“ ც.
ლუკ. 25, 14. „წარიღეთ სხილუმი ეგე იჲჳი თჳეენი“
ო. ღაბ. 42, 10. იხ. განმსიღელა, განსიღა, განსასიღელი,
გა(ნ)ყიდა, ვეჯლით-სე დელი, კაცის-მსიღელი, მომსიღელი,
მისყიდა, მომსყიდელი, მოსასყიდება, მოსყადა, მრავალსა
ყიდელი, მსე დელი, ნასყიდობა, სასასყიდლო, სასყიდელი, სას-
ყიდლო:თი, სასყიდლო-დადგინება, სასყიდლის-მიმცემელი,
სასყიდლის-ყოფა, უეზმოყიდვა.

სხაღ-ი (სძღისა) რძალი, ძმის ცოლია: „განუეთს...
სძალი (ძმის ცოლი DE) დედაძოთი: საგან თვისა ლ.
12, 68; „ეთათრკა სძალი შეგამკო მე სამკაულითა“ I, გვ.
61, 10; „პრქეა იუდა თამარს, სძალსა თვისსა“ O, დბ.
88, 11; „უშუერებაჲ სძღისა შენისა აჲა გამაჲცხადო,
რამეთუ ცოლი არს ძისა შენისა“ G, ლევტ. 18, 18; „აღდგა
იგი და ორნა სძალნი მისნი“ G, — „აღდგა დედაჲცო იგი და
ორნივე იგი ძის ცოლნი მისნი“ M, რუთ 1, 6. იბ. ახალ-
სძალი, თან-სძალი, სასძლო.

სძე (სძისა) რძე: „სძმ ვასუ თჳენს I კორ. 8,2; „საბეატე კბილნი მისნი უფროას სძისა“ **ო. დაბ. 40,12; „მოწუელის სძმ და იჴმნა ყრბო“ **ო. ივ. ხოლ. 80,88; „ვითარესა ყრმაჲ, განყნებული სძისა გან დღისა თჳისისა“ **გბ. 180,2.******

სძისა «სასძეური»: „განალო თხიერა სძისა და ასუა მას“ G.—„განჴჴნა თხიერსა სძისა და ასუა მას“ M, 8 სგ.
4.10. იბ. სასძეური.

სძლის-მომგურელი-ი ძმადი», მაყარი: ღღეპკდრა ცოლი
საფესონისი სძლის-მომგურელსა მისსა თანა G.—ყოლი იგი
საძლიანისი შეერთო ძმად M, მსჯ, 14, 20. იხ. მომგუ-
რელი.

სწავება მოძღურა, მოძღურება, შეტყობა, გზიკნობა, ჩუენება, გულისკმის-ყოფა, სწაელა, დასწაელა, გადაცემა: „სწავებდა მათ, ეთარცა-იგი ვის აუნ ჰელწიფებაჲ DE.—იყო მოძღურებად მათა, ეთარ ჰელწიფი“ C. მრ. 1, 22; „შენ გუასწავება ჩუენ“

DE.—შენცა გუმოძღვრე ჩვენ? C. ი. 8,84; ეზა-
სწავენ მათ ბრძანებანი ღმრთიანი და შეულო მისი O,
გამოსლ. 18,10; ისწავა ისისთაის მისგან DE.—აგ-
ძნა მტარვალის მისგან C. მრ. 16,45; რენ გასწავა
თქვენ? C.—რენ გიჩვენა თქვენ? DE. ლ. 8,7; ის-
წავე სიტყუათა მათ DE.—გულისცემა-ყო სიტყუათა
მათ C. ლ. 1,4; აუეს ვარე. ვთარცა ისწავეს მთ. 28,
15; ისწავად ბელისკმა-ყუ ფლტ. 188,8; ისწავა,
ვთარცელ კილეკლთ არს ხაქ მოც. 23,34; აღბილიცა იგი
გვსწავიეს მრთ. S. კ. იერ.-აღლ. 158,17; ისწა-
ვებს რასმე მისგან თომა მოც. 17,11; არმელნი მასწა-
ვებდეს მე და მეტყოდეს O, აგ. სოლ. 4,4; რეთარცა
შვილთა საყვარელთა გასწავებ I კორ. 4,14; ბრძენთა
არა გასწავეს შენ მეტნიერებათ მათი O, ეზეკ. 28,8;
მე გასწაო შენ O, გამოსლ. 18,18; ისწავენდ ტაძარსა
შინა გრ. ნაზ.-შობ. 186; ისწავენდეს დამარხვად შეუ-
ლისა ხაქ. მოც. 10,4. იბ. გა(ნ)სწავენა, დასწავენა, მოსწა-
ვენა, შესწავენა.

სწავლა სწავლის შეძენა; ღვანწავლა, წუწართა, დასჯა; ევისწაველი იმე თულისოფისთა სობრანესა მარკ. 2:20; აისწავლიდა შესაგრებელთ შინა მთ. 4:23; ესწავლეს ენასა მათსა სრულთა სცირკუიანთ I. იერემ. 3:6; ესწავლა იგი და განერტო DE.—განესწავლო ევე და განერტო C, ლ. 28:18; გასწავლენ თქვენ შდ წილ" ps.—გაწუართნე მე თქვენ შდ გზის G, ლეოთ. 28:28; ეინ-მე არს შეიო, რომელი არა სწავლის მამანუ-ბებრ. 12:7; ასწავლიდენ მას და არა უსმინოს მათ G, II მტ. 21:18; ნუცა რისხეთა შენითა მსწაველი მე" ფს. 6:3; ეგვრთვე გსწავლის შენ, ეთარცა შენ სწაველი მონასა შენსა მ. სტ. 147:24.

სწავლა მოძღვრებას, დაროგება; ცემა, გვემა; დე-
ზაგება: „გოპრუეს სწავლა (მოძღვრება DE)
კატაჲ მრ 7,8; ისმენე, შეილა, სწავლა მამსა შენი-
სა O, აგ. სოლ. 1,8; „ჟერადესას მას სწავლა იგა
მისი მთ. 7,28; „რას არს სწავლა კატასაჲ აჲსჲ“
მ. მოც. 78,20; „გარადელენ სწავლასა მას მღელ-
თასა“ მთ. 16,2; „სწავლა და მოძღვრებაჲ ყოველსა ეჲსა
სიბრძნე არს“ O, ზირ. 22,8; „პერი და სწავლა და
საქმე—მონასა“ O, ზირ. 30,26; „სწავლით განსწავლა მე
უფალენ“ ფხ. 117,18; „სწავლად ძეთა ისრაელასაჲ“
ქბ. — „დაზაებად ძეთა ისრაელასაჲ“ G, ლევიტ.
11,47.

სწავლულ-ი განსწავლული, გაწვრთნილი, მცოდნე, მეცნიერი: „აჲო უკანები შეწყდებან და იჭირობან სახიდ შემართ, ხოლო სწავლული გარეშე დადგის და ელინ“ **ო. ზირ. 21,37**; „შვილი სწავლული ბრძენ იყოს“ **ო. ფ. ხოლ. 10,6**; „ესე იყო სწავლულ გზას უფლესას“ **ხაქ. მოც. 18,26**; „მოთალა სწავლულად ნაქერცენი მისი“ **ო. ხობარძ. ხოლ. 13,11. თხ. განსწავლა. განესწავულო. დისწავლა, მისწავლელი, მისწავლე, მსწავლულო, სასწავლულო, ს:ტყუხა-სწავლა, უსწავლულო, ღმრთიე-სწავლული, შესწავლა. სწავდებდა სწავლია: „არა-მე არს სწავლია იგი, რომელსა ან სწავლებს აჲო იგი?“ თუკლა **98,25**; „ან სწავლებდა მან ელოვნებას მკერანალობისას“ **Sin.—11,124v.****

ხწავლობს-მოყვარე ცოდნის მოყვარული: „ვპოვე... კაცს ვინმე სწავლის-მოყვარე-ობს. 9,8; „უძეობეს არს და-მორჩილებად სწავლის-მოყვარეთა“ იბ. რომ.-კურთხ. ისაჲ და იაკ. 66,6. იბ. წიგნარზე.

ხწავლულება სწავლა, სიბრძნე, მოძღვრება, დარღ-გება, ცოდნა: „რომელმან სიბრძნე და სწავლულებაჲ შეერაცხეთ. იგი უბადრუტ არს“ ო. სიბრძ. სოლ. 8,11; „რად მოვიძულე სწავლულებაჲ?“ ო. რგ. სოლ. 5,12; „სიბრძნე და სწავლულებაჲ არს შიში უფლისაჲ“ ო. ზირ. 1,84; „განოქნინოს მას სწავლულებაჲ მოძღვრე-ბისა მისაჲ“ ო. ზირ. 29,11; „ბერძნულად გაასწავლა ყოვლთავე სწავლულებითა სრულუბათ“ ი.-ე. 27,28. იბ. სწავ-ლულ (სწავლა).

ხწარობა «სწორ-ყოფა»: „თავსა თქსსა ასწარობდა ღმერთსა“ C.—სწორ-ყოფდა თავსა თქსსა ღმერთსა“ DE, ი. 5,18. იბ. სწორა (?).

ხწორ-ი თანასწორი, ტოლი; წყვილი, «ორი»: „სწორ ანგელოზთა არაან“ ლ. 20,36; „სწორ წმიდათა მათ იყო შენ“ ანტ.-ანტ. 225,18; „მე და მან სწორი სიტყუაჲ ვთქუეთ წინაშე უფლისა ჩუენისა“ შუშ. XVI 81; „იყოს შენდა სიკუდილისა სწორ“ ო. იგ. სოლ. 25,10; „ამეთა კაცი ვარ მოყუდავი, სწორი ყოველთაჲ“ ო. სიბრძ. სოლ. 7,1; „ყოველსავე კაცსა უუყარნ სწორი თქის“ ო. ზირ. 18,19; „მიუცმად მსხვერპლისა... სწორანი გურიტანი“ C.—მი-ცმად შესაწირავი... ორნი გურიტნი“ ლ. 2,24. იბ. განსწო-რება(-ული), თანასწორი, მისწორება, ქასკით-სწორა.

ხწორად თანასწორად, თანაბრად; მსგავსად: „განზომა წინაშე ზღუდისა მის სიერეს სწორად ღერწმისა მის“ ო. ეზეკ. 40,6; „სწორად საძლელ არაან ღმერთისა“ ო. სიბრძ. სოლ. 14,9; „პყუარობდა მათ სწორად თეგლა 21,18; „სწორად რიცხეთა ქალაქთა შენთაჲსა იყვნენ ღმერთნი შენი“ ო. იფრ. 11,13.

ხწორება შესწორება, ტოლობა: „ახალი იგი არა ესწო-როს მას“ ო. ზირ. 9,14; „არარაჲ ამათვანი ესწორებოის ნეტარებასა მას მართლთასა“ შრთ. S. ბ. კეს.-40-თვ 118, 18; „რაჲ-მემცა ესწორა ქოთანი სიავსაჲ“ ო. ზირ. 18,8; „შორის მდიდართა ნუ ესწორებოი“ ო. ზირ. 86,13; „ვერ ესწორებოის ამას შეყოფებასა სხუჲ ბრალი და შეცოდე-ბაჲ“ შრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 108,20; „სამკაული მე-ფეთაჲ არა ესწორებოის შეენერებასა შრომისასა“ მ. სწ. 191,20; „უკეთეთმცა უფროსობაჲ ითქემოდა, და სწორე-ბაჲ მცა და ერთობაჲ არა ითქემოდაჲ! A—92,408.

ხწორება შედარება, მსგავსება: „სიმაღლდე არად შეე-ქრახებ სწორებად მისა“ ო. სიბრძ. სოლ. 7,8; „რაჲ სწორებაჲ არს ტაძრისა ღმერთისაჲ კერპთა თანაჲ“ II კორ. 8,16.

ხწორებით თანაბრად, ერთნაირად: „სწორებით მი-ღებდეს საზრდელსა“ მ. ცხ. 148v. იბ. სწორი, შესწორება.

ხწორვა შედარება, შესწორება: „უპყუთ ვინ ეპსა გან-სიკუელასა დაუფლოს მოყუასსა, სწორავს იგი საკუმალსა მას სამთა ყრმთასა“ მ. ცხ. 454v; „ოღეს შეიმკვის მით (სა-მოსლით) მეფე, არა სწორავს იგი ერთსაჲ ყუაიელსა მთი-სა თევისასა“ მ. სწ. 191,9. იბ. სწორი.

ხწორ-ხწორ-ი თანაბარ-თანაბარი: „მოაღე შენ სელნელი, შტაჲ და ფრცხილი და ქალბანდ რჩეული, სწორ-სწორ იყოს“ ო. გამოხლ. 80,84. იბ. სწორი.

სწორ-ყოფა «სწარობა»: „სწორ-ყოფდა თავსა თქსსა ღმერთსა“ DE.—„თავსა თქსსა ასწარობდა ღმერთსა“ C, ი. 5,18. იბ. ყოფა.

სწრაფ-ი იხ. წრაფი.

სწრაფა იხ. წრაფა.

სწრაფება, სწრაფობა იხ. წრაფება.

სწრება, სწრობა მისწრება, დასწრება, გასწრება, წინ წასვლა: „ეითარ შეეღა იგი სახილ, ასწრო (უსწრო DE) მათ თესუ“ შთ. 17,25; „პირველადე უსწრო ღმერთმან“ მ. ცხ. 21v; „ნუ ელა, რაჲთამცა მათ გისწრეს და მოვი-დეს შენდა, არამედ უსწრე შენ და მიიღე ძლევისა გვრგვინი“ მ. სწ. 42,16; „ასპარეზსა ცხენთასა ერთაერთსა უსწრო-ბენ“ მ. სწ. 20,18. იხ. აღსწრება, დასწრობა, მისწრება/მისწრობა, მოსწრება, წარსწრება/წარსწრობა.

სხალო-ი pyrus; მსხალი (ხე): „იყოს რაჲმს გესმეს კმაჲ ძრვისაჲ მწუერვალთა მათ სხალოსათაჲ“ I 58ტ. 14,16; „ლულუსა და სხალსა აქუს სიტყობაჲ“ გრ. ნოხ.-კაჲ. აგბ. 228,15.

სხალოვან-ი მსხლის ბალი: „დააცადენ იგინი მახლობელად სხალოვანსა“ M, I 58ტ. 14,14. იბ. სხალი.

სხამეან-ი: „ეიხილეთ გემოჲ სიკუდილისაჲ სხამეანი“ მ. სწ. 217,22.

სხლომა «დამკვდრება», ჯდომა: „ერი, რომელი სხდა“ შთ. 4,16; „ერი ესე, რომელი სხედს მთასა მას“ ო. იფ. 5,8; „რომელთა შორის თქუენ ჰსხედთ“ G.—„რომელთა შორის თქუენ დამკვდრებულ ხართ“ ო. მსგ. 8,10; „არცალა სხდენ ქუეყანასა შენსა“ ო. გამოხლ. 28,88; „რომელნი სხენან ბნელსა“ ლ. 1,79; „რომელნი სხენენ უბანთა ზედა“ შთ. 11,10; „სხდეს ერთი თავით და ერთი ფერკით“ C, ი. 20,12.

სხლომა ჯდომა (ბევრისა): „სხდომასა მას მათსა ტაბ-ლასა ზედა“ ო. III მფ. 18,20. იხ. აღმსხლომი, აღსხლომა, დასსხლომელა, დასხლომა, ზე-სხლომა, ინკათ-მსხლომარე, მსხლომარე, სასხლომელი, შესხლომა.

[სხეპ-] იხ. მსხეპრი.

სხეპ(ვ)ა კრეფა: „მწყემსი ვიყავ და ესხეპდ ლულუს-ლულსა“ ო. აშოხ 7,14. იხ. მსხეპელი.

სხერა იხ. დასხერილი.

სხერბა იხ. დასხერბა.

სხეულ-ი «გუამი», ტანი: „დაბანოს წყლითა ყოველი სხე-ული (გუამი იხ.)“ G, ლევიტ. 16,4; „ნთხაჲი შეიმოსოს სხეულთა მისთა“ ო. ლევიტ. 8,10. იხ. უსხეული.

სხეულდიდ-ი «ჯორცდიდი», დიდი ტანისა: „ისიძვედ ბე-თა მიმართ ეგვტისათა მოზღვარეთა შენთა სხეულდიდთა (ჯორცდიდთა იხ.)“ ო. ეზეკ. 10,26. იხ. დიდი.

სხივ-ი იხ. დასხივებული.

სხივება იხ. სხივი.

[სხირპვა] იხ. განსხირპვა.

[სხლეტა] იხ. მსხლეტარი/მსხლეტარე, ნასხლეტი.

სხლვა: „ეჲმი სხლვისაჲ მოაწია“ ო. ქება 2,12. იხ. გან-სხლვა, ნასხლვე.

სხმა შობა; მოყვანა, მოგვრა; ქონება, «დგმა»; ყოლა, სმა; დება; აცმა, მოსხმა; «დანერგვა», დარგვა; აყვანა: «ძებ და ასულებ ისხნე» *მ.* II შჯ. 28,41; «შეიღვის ხენ» *მ.* *რომ.-კურთხ.* *მ.* 100,2; «უხსნეთ ძეთა თქვენთა ცოლებ» *ო.* *იერემ.* 29,9; «არცა ცოლს ისხმიდენ, არცა ქმრის ვიდოლიან» *ც.* *მთ.* 22,80; «ისხნეთ თვისა თქვენისა შეგობარნი» *ლ.* 10,9; «ყერ ასხენ» *ფს.* 118,14; «თულა გასხენ და არა პხელათ» *მ.* *ს.* 18; «მისხენ ხუთნი ძმანი» *ლ.* 10,28; «რომელსა ესხნეს ორნი ძენი მარჩხენი» *ფლკტ.* 140,83; «კაცსა ვისმე ესხნეს ორ ძე» *მთ.* 21,28; «ყოველნი, რომელნი ისხნენ საფლავებსა, ისმინონ კმისა მისისა» *ი.* 5,28; «ისხა სამრავლ უძღვრთა» *ი.* 6,8; «ესხნენ სანდალნი» *მ.* *ი.* 9; «ესხნეს ცანდალნი ოკროლუდნი» *პოვნ.* *სტფ.* 058; «ვენაქსა ასხმიდე და იქმოდი» *მ.* II შჯ. 28,80; «არა ისხა თავისა შენისა სერტყება» *მ.* —, «არა დაქნერგო თავისა შენისა სერტყა» *გ.* II შჯ. 10,21; «ასხნა იფინა კარაულებსა და მოიქცა გვებტელ» *ო.* *გამოსლ.* 4,20.

სხმა «დგმა», ქონება: «უჭოზებს არს... ორთა ზელთა სხმასა (დგმასა *ც*)» *მ.* 9,48. *ი.* აღმოსხმა, აღსხმა, აღჯრ-სხმა, გამოსხმა, განსხმა, გარდამოსხმა, გარდასხმა, გარე-მოსხმა, დამასხმელო, დამსხმელო, დასხმა, დასხმითა, დასხმული, ზედ-დასასხმელო საკელითა, ზედ-მოსასხმელო, თავს-სხმა, თავწარ-სხმული, მერცხლას-გამსხმელო, მისხმა, მომსხმელო, მოსხმა, მსხმო, პარის-დასხმა, უკუ-მოსხმა, შესხმა, შეიღო-სხმა, ჩამოსხმული, ჩასხმა, ჩვლთ-სხმა, წარსხმა, კელთ-სხმა.

სხმულ-ი: «სასმულა... ღვინთა ურწყომთა საცეა სხმულითა» *ც.* *ფს.* 74,9.

სხუა წომეღლიმე, მეორე, უცხო: «სხუანი იტყოდეს» *ც.* —, «რომელნი მემე იტყოდეს» *DE.* *მ.* 6,16; «მოვიდა სიმონ-პეტრესა და სხჯსა მის მოწაფისა» *ი.* 20,2; «კაცმან სხუამან შეკამოს იგი» *ო.* *მკლ.* 6,2; «ნუ ვანიდო სიკეთესა მას სხჯსასა» *ო.* *ზარ.* 9,8; «სხჯსა ქუეყანისანი ვართ» *ი.* *მოც.* 58,02. *ი.* ერთი სხუა.

იგი სხუა-ა ერთი იგი, მეორე: «მოვეო, ვითარცა იგი სხუა» *ც.* —, «მოვეო, ვითარცა ერთი იგი» *DE.* *ლ.* 6,10.

სხუა-ა რა-ა სხუა რამე, სხვაგვარი: «არა თუ სხუასა რას მიესწერთ» *II კორ.* 1,18.

სხუას-ცა სხვაგან: «სხუას-ცა თქუა» *ფიზ.* *XX* 8.

სხუა ენა «ენა უცხო», უცხო ტომი, წარმართი, ბარბაროსი: «იყო მე მეტყუელსა მის ჩემსა, ვითარცა სხუა ენა, და რომელი-იგი მეტყოდის მე, ვითარცა სხუა ენა» *I კორ.* 14,11; «ნათესავი ურიდი და სხუა ენა» *პხ.* —, «ნათესავი ურიდი და ენა უცხო» *ო.* *მარ.* 4,15. *ი.* ენა.

სხუა სახე სხვანაირი: «იყო ლოცვასა მას მისსა ხილვამ პირისა მისისა სხუა სახე» *ლ.* 9,29. *ი.* სახე.

სხუაფერი «თითოფერი», სხვადასხვანაირი: «ვენაჭოვანსა (ვენაქსა *გ*) შენსა არა სთესო სხუაფერი (თითოფერი *გ*)» *მ.* *ლევტ.* 10,10; «სხუაფერი იქმნა წინაშე მათსა» *ც.* *მ.* 9,2. *ი.* ფერი.

სხუაგვანება *ი.* განსხუაგვანება.

სხუებრ სხვანაირად, სხვაგვარად: «სხუებრ არა ვეგბის ესე თქუად» *მ.* *სფ.* 21,21. *ი.* სხუა.

სხუერტა «მუსრევა», წყვეტა: «სხუერტად თავისა... იწყეს» *ც.* —, «იწყეს მუსრედ თავსა ქუეღასასა» *მ.* 2,28. [სხუობა] *ი.* განსხუობა.

სხურება «პკურება»: «მასხურე მე საპკურებელთა შენთა» *ფს.* 60,9; «ვეგრე სახელ სისხლი ასხურის» *პებრ.* 0,21; «ასხუროს სახლსა» *გ.* —, «პკუროს სახლსა მას» *პხ.* *რიტ.* 10,18; «სმ... ესხურა სამოსელსა» *პავლე მოც.* 52,11.

სხურებულ-ი პკურებული; მოწინწკლული: «სხურებულნი გულოთ... მოუღდე ღმერთსა» *მ.* *მთ.* *ს.* *იერ.* —, *ნათლის.* 84,25; «შობდეს ცხოვარნი... ნატრის-ფერად სხურებულსა» *ო.* *დაბ.* 80,30. *ი.* მისხურება, შესხურება; შდრ. მასხურებელა.

სხვლ-ი: «შეიღო ძელი სხვლი ველერასაგან ფინიქსა» *სინ.* — 11,092v. *ი.* სხვლარკალი, განსხვლა.

სხვლბარკალი-ი «ბარკალსხვლი», წელი: «არცა სხვლბარკალნი მამაკაცისანი სთნდეს» *ქ.* —, «არცა ბარკალსხვლნი გმირისანი სთნდეს მას» *ც.* *ფს.* 140,10. *ი.* ბარკალი.

სკუენ-ი «ერლო», სხვენი: «ალოყანა იფინი სკუენად (ერლოსა ზედა *გ*)» *მ.* *ისუ* 5, 2,0.

სჯა, შჯა «დასჯა», წყურთა, ვანსიტყუება, განსჯა, განკითხვა, ცილობა, «დადება გულსა»: «საჯენ ივანი» *ქ.* —, «დასაჯენ ივანი» *ც.* *ფს.* 6,11; «შეესძინო სჯად (წყურთა *გ*) თქვენსა» *პხ.* *ლევტ.* 24,18; «ესჯოდეს მას ფრიად» *მ.* —, «განისიბიყუნეს მისლამი ძლიერად» *გ.* *მსჯ.* 8,1; «თუ ვშჯი, საშველო ჩემი ვეშჯიოდ არს» *ი.* 8,10; «მართლად ქსაჯე» *ლ.* 7,48; «საჯენ, უფალო, მავნებელი ჩემი» *ფს.* 84,1; «საშველო საჯოს მტერისა მიმართ» *ო.* *იერემ.* 50,84; «საშველო სამართლისა ქვეთ» *ო.* *ზაქ.* 7,9; «ესაქეთ ობოლსა და ქერისსა» *ფს.* 81,8; «რომელმან საჯოს საშველი მძღვრებთ» *ო.* *ზარ.* 20,2; «თავით ჩემთა თავსა ჩემსა უსაჯო» *ანდ.-ანტ.* 200,23; «ნუ შჯით, რამეთუ არა დაისაქნეთ» *მთ.* 7,1; «ძმა ძმასა ეშჯოს» *I კორ.* 0,0; «შჯიდი საშველსა ცრუსა» *ო.* *დან.* 13,53; «რომელნი მშჯიდე სხვენ» *ო.* *დან.* 9,12; «ნუ ქშჯით (ნუ დასჯით *ც*), რამეთუ არა დაისაქნეთ» *ლ.* 0,37; «ეშჯოდეს ივანი მისთვისა» *ო.* *დაბ.* 20,21; «არცამცა შჯიდი თუბრალოთ» *მთ.* 12,7; «შჯიდე კაცად-კაცად... ძმასა თქსსა» *ო.* —, «დაიდე გულსა კაცმან... ძმასა თქსსა შეწენად» *ი.* *ეს.* 41,0. «დაამძიმენ ყურნი შენნი არა სმენად შჯახა სისხლისასა» *ს.* *ცხ.* 277v; «აღვიდოდეს ძენი ისრაელისანი მისლამი შჯად (საშველად *მ*)» *გ.* *მსჯ.* 4,5. *ი.* გა(ნ)სჯა/განშჯა/განჩა, დამსჯელი/დამშველი, დარჩა, დასაშველი, დასჯა/დაშჯა, დაუშველად, თანა-მოსაქელი, მართლსაქელი, მართლმსაქულება, მიშჯა, მოსაქელი, მსაქელი, მსაქულება/მსაქულობა, მსჯავრი/მშჯავრი, სამშჯავრო/სამსჯავრო, სარჩელი, სასარჩლო, საშველი.

სკულ-ი *ი.* შკული.

სკულის-მდებელ-ი *ი.* შკულის-მდებელი.

სკულის-მმარბელი-ი *ი.* შკულის-მმარბელი.

ტარი ქართულ ანანის 21-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—330.

ტაბაკი იხ. ტაბაკი.

ტაბასტი-ი ლოცირი, საწოლი: „მოართუეს მას ათი ტაბასტი, ათი ტერა“ O. II მფ. 17,28.

ტაბასტაკი-ი: „უფალს წააღებდგები მკალსა და თაფლისა ფურისა მჭამელ ღერ ტაბასტაკი“ Ath.—11,162.

ტაბლა სუფრა, მავლა: „ტაბლები იგი თესლის-მოფარდელთა დაამყნა“ მთ. 21,12; „განწესა მათ მეფემან ოცოცა ღვინა ღვინა-ღვინა ტაბლისაგან თესისა“ O. დან. 1,5; „მეჭამან დაგებელი იგი ტაბლასა მას ზედა“ O. დან. 13,20; „არა განვაგებდნეთ ტაბლანი მალანი“ გრ. ნახ.-შობ. 291,41; „მზარელ არნ ტაბლისა დადგმასა და წიხნ მარხელსაჲს“ მ. სფ. 243,7.

ტაგარი-ი «საწნებელი», ორმო: „აღმოთხარა მას შინა ტაგარი C.—„გნა მათ შინა საწნებელი“ DE, მთ. 21, 88; „სახე არა საწნებელი და გარდაეყმან ტაგარი“ O. იოვლ 2,18.

ტაგარი იხ. ტაძარი.

ტაიკი-ი «აქლემი»: „რომელი აღსდეს ტაიკთა (აქლემთა M) და ელტრეს“ O. I მფ. 80,17; „უკეთუ ვინმე იყოს კაცი მჭლობრე ტაიკსა“ Ath.—17,279r.

ტაკუი-ი «სარწყული», კუთალი, საწყლე: „ადგეს ტაკუი მარმარლო სანი ექსნი“ C.—„იყვნეს... სარწყული ჭესანი, მღობარენი ექსნი“ DE, მ. 2,8; „უპო შენა ტაკუი წახაგებელ“ O. ჰება 7,1; „ტაკუი ოქროსა, საესი მანათა“ ჰებრ. 9,4; „ჰქმნეს... ტაკუები და ცუხეები“ O. გამოხლ. 25,29; „ტაკუნი მათნი დაამყნა“ ლონგ. 190,88.

ტალავარი-ი ფაცხა, საჩრდილობელი, ფანჩატური: „ექნეთ ანა სან ტალავარი“ მთ. 17,4; „იქნა კაცად-კაცდმან ტალავრები ერდობსა თესსა ზედა“ M. ნეფ. 8,16; „ვიფარებო ტალავრებითა უღბნოსა დაუღებელ“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 101,14.

ტალავრობა ებრაელთა დღესასწაული: „იყო მახლობელ დღესასწაული იგი ჰერიათა ტალავრობისაჲ“ მ. 7,21. იხ. ტალავარი.

ტალანტი-ი ქანქარი, ვერცხლის ან ოქროს ფული: „მოგო... ნთაჲ იგა... ორის ტალანტის ვეცხლის“ O. III მფ. 16,24; „აღუდგა ხარკი ქუეყანასა მას ასი ტალანტი ვეცხლ“ O. IV მფ. 28,88; „მოჰადა მათ ათი ტალანტი ვეცხლი და ერთი ოქრო“ O. I ეზრა 1,84; „ტალანტი ერთი ზრუენისაჲ გამოაღო“ I. ზაქ. 5,7; „აღაორძინა მისდა რწმუნებულ იგი ტალანტი“ მ. ე. 80,24; „რომელსა-იგი თან-ეღვი ზეერა ტალანტი“ მ. სფ. 200,24.

ტალითა «ქალა»: „ტალითა კ-ში, რომელ არს გამოთარგმანეთი: ქალა, შენ გერეჲ, აღდექ!“ მრ. 5,41.

ტანი «გეგამი», სხეული: „განაზნოს ტანი მისი წყლითა“ G.—„ღაზნოს წყლითა გუამი მისი“ pb., დევიტ. 14,8; „ღაზნა ტანი თესა წყლითა“ O. იფ. 10,8.

ტანა იხ. ჩამოტანა.

ტანგა იხ. გადამოტანება, თანა-წარტანება.

ტანისამოსი-ი ტანსაცმელი: „უკეთუ გეღვას შენ წინა გამოსარჩეულ ტანისამოსი, დაუბრე უკეთესი“ მ. ცხ. 84r. იხ. სამოსელი.

ტანჯვა «გუემა», «არება», «დასჯა», ცემა: „მათგანნი სტანჯეთ“ DE.—„მათგანნი ჰგუენეთ“ მთ. 28,34; „რომელნიმე ტანჯეს“ DE.—„რომელნიმე გუენეს“ C. მრ. 12,5; „ეიტანებთ მეალითა ამით ცეცხლისათა“ DE.—„ეიარები ალსამას შინა“ C. ლ. 10,24; „შენ იტანჯები“ DE.—„შენ მანდა იარები“ ლ. 10,25; „არა გაქუს კელ-მწოფება ტანჯვად ჩუენდა“ A.—„არაიენ მოგცა შენ ყოფა, ეითარმა ესრეთ დაგუსაქენ“ B. სხსტ. 128,15; „გტანჯო შენ მრავალთა და დიდითა ტანჯეთა“ ფლამ. მოც. 8,25; „უგუენური იტანჯოს-ლა, ვერ აგრძნეს“ იგ. სოლ. 17,10; „ტანჯნა იგინი ლელუთა შიდა“ N. ნაქ. 5,14; „ეითარმა ტანჯნეს იგინი“ ხაქ. მოც. 4,81; „აქა ეიტანჯო და მენ განეისუენო“ შუშ. IX 27.

ტანჯვა «საშეელი», გეგმა, ცემა, დასჯა: „მასე ტანჯვასა (საშეელსა DE) შინა ხარ“ ლ. 28,40; „წყალი შენი ჰირით და ტანჯეთ სუ“ O. ეზეკ. 12,18; „ტანჯა ღმერთმან ფარო ტანჯეთა დიდითა და ბოროტითა“ O. დაბ. 12,17; „გსწავლიდა თქვენ ტანჯეთა“ O. III მფ. 12,11; „გწადის, ეითარმა უძრესნი ტანჯვანი შეგე-მთხნეს“ ფლამ. 142,4; „ეითარმა... ტანჯვაჲ ცხენსა და ღებო ვირსა“ O. იგ. სოლ. 26,8.

ტანჯული-ი ნაგვემი, ნაცემი: „ყრამი ჩემი ძეს სახლსა შინა ჩემსა დაქსნილი, ძერ-ძერად ტანჯული“ C.—„მონა ჩემი დაცემულ არს სახლსა შინა ჩემსა განრღუეული და ძნიად იგუე“ მეზის იგი“ DE. მთ. 8,8; „ვიყავ მე ტანჯულ ყოველსა დღესა“ ფხ. 72,14.

ტანჯული-ი მტერისა მიერ მტერდაცემული, ეშმაკეული: მხკ. 58,11-20. იხ. დატანჯვა, მოტანჯვა, მტანჯელი, სტანჯელი, უტანჯელი.

ტაბაკი-ი, ტაბაკი-ი, ტაფაკი-ი ტაფა: „უკეთუ შესაწირავი ტაბაკისაგან იყოს“ O.—„უკეთუ მსხერპლი ტაფაკისაგან იყოს“ G. ლევიტ. 2,5; „ტაბაკსა ზედა ზეთითა შესუარული შექმნეს იგი“ M. ლევიტ. 6,21; „მოიღო თავისა შენისა ტაბაკი (ტაფაკი pb.) რკინისაჲ“ O. ეზეკ. 4,8; „სცემა... მანდარსა ერთსა ტაბაკისაგან“ O. II მფ. 9,19; „ბრძანა... შექმნა... ტაფაკისაჲ და სამშვეალთა მახლთაჲ“ საქ. წიგ. II 70,8; „ბრძანა შექმნა ტაფაკისა დიდისაჲ და განდობად მას შინა ტყვი“ Sin.—11, 180r; „თეგზი ტაფაკითა შემწუარი“ 358r*.

ტაბარაკი-ი ნაჯახი, ცული: „მოწყდნა ტაბარაკითა და ვაზრითა რკინისაჲთა“ O. II მფ. 12,81.

ტარი-ი სახელური, ბუნი: „ვიღრე მოკუეთა მისელსა, რკინაჲ ტარსა წაჰვარდა“ O. IV მფ. 6,5; „ჰელნი მისნი მიყვნა ტარსა“ O. იგ. სოლ. 81,10; „ტარი ლახურისა

* წყარო მითითებული არ არის, მისთვის აღვიღია დატოვებული (რედ.).

მისისაჲ ვითარცა ლილი“ M. I 57ტ. 20,8; „შეჰნა ნიზაბი შენაუთათს... და ლახერისა ტარი—შეღარათუჲს“ ბ. კეს.-ექუს. ლღ. 80,80.

ტარება: „სხუანი კულად გჳწერობდიან და ნიაცსა მოჰყენდიან და ამით ჳერითა გუტარებდიან“ A—92,238.

ტარიგი-ი ჳერავი: „მოაბთ... ტარიგი წელიწდეული“ O.—„მოიყვანეთ... კრავი წელიწდეული“ G. ლეუტ. 9,8; „აჲ პრისტე, ტარიგი ღმრთისაჲ“ ი. I, 30; „ვითარცა ტარიგი წინაშე მრისუველისა უჰმობელად ღდაჲ“ ხაქ. მოც. 8, 82; „მაქეს მე გორცი უბიწოჲ წმოდისა მის ტარიგისაჲ“ ვარ. 808; „ტარიგი წელიწდეული უბიწოჲ შეწირონ ყოვლად-დასაწუველად“ O. ეზეკ. 40,18; „ვიხილე ტარიგი იგი ქრისტესი შეენიერად“ შუშ. X, 10.

ტაროს-ი ჰავა: „მოუღიან მომზავებელსა... ტაროსსა“ მ. ცხ. 108v.

ტარსიკონ-ი წითლად შეღებილი: „ტყავები ვერძებისაჲ ტარსიკონი“ O. გამოსლ. 25,5.

ტარტაროს-ი, ტარტაროზ-ი ჳოჯოხეთი, უფსკრული: „ყვის მხიარულებაჲ ოთხფრტოჲ ტარტაროსისა შიდა“ O. იობ 40,16; „ტარტაროზი ქუეყანაჲ ვერ გამაღარა წელითა“ O. იგ. სოლ. 30,10.

ტასტ-ი იხ. ტაშტი.

ტაფა იგივე ტაპაკი: „იქნა პირი მისი შე ყოვლითურთ, ვითარცა ფსკერი ტაფისაჲ“ მ. ცხ. 418v.

ტაფაკ-ი იხ. ტაპაკი.

ტაშტი, ტასტი-ი გობი, ვარკლი: „წარმოდეს მათ ტაშტი (რამთა დაჰბანეს... ფერკნი)“ მ. ცხ. 208r.

ტაცება „მიტაცებაჲ, მოტაცებაჲ“ „რომელნი იტაცეს“ M.—„რომელნი მითიტაცეს“ G. მხგ. 21,23; „მისცა მონატაყბი იგი, რომელ მისტაცა“ O.—„უკუნ სცეს ნატაყბი, რომელი იტაცა“ G. ლეუტ. 6,4; „ლომმან უტაცა ფრიად ლეუთა მისთა“ O. ნუშ 2,12.

ტაცება წაგლეჯა, მიტაცება: „იყო... ტაცებაჲ უსამართლოჲ“ ფლკტ. 188,4; „მოვიძულე ტაცებაჲ სიბრუვისაჲ“ I. ეს. 61,8. იხ. აღმოტაცება (-ული), გამონატაცები, გამოტაცება, დამტაცებელი, დასტაცებელი, დატაცება, მიმოღამტაცებელი, მიმოღატაცება, მიმოტაცება, მისტაცებელი, მიტაცება, მომტაცებელი, მონატაცები, მოტაცება, მტაცებელი, ნატაცები, წარმოტაცება, წარსტაცებელი.

ტაძარ-ი, ტაზარ-ი „სამღლდელო“, „სახლი“, „ბეაგინი“, „სახლე“, „სამლოცველო სახლი; სასაღილო, საწვეულო სახლი“ „შევიდა... ტაძარსა მას“ DE.—„შევიდა... სამღლდელოსა მას“ C. მრ. 11,11; „ტაძარებსა შეენიერსა იმენებელ და დამეკდრებოდი მათ შინა“ M.—„სახლნი კეთილნი აღაშენე, დამეკდრო მათ შინა“ G. II შკ. 8,12; „ტაძარი იგი მორჩუნა ძელითა ნაძესაითა“ M. II 57ტ. 8,5; „ტაძარები მდიდართაჲ დააქცია“ O. ზირ. 28,17; „რომელნი იყვნეს კეისრისა მის ტაძრისანი“ პავლე მოც. 50,7; „რომელმან ტაძარსაჲ აზნო შეგინებად“ J.—„რომელმან ბაგინსაჲ აზნა შეგინებად“ Z. ხაქ. მოც. 24,8; „უბრძანა ტაძართა მათ ჰეროდესთა დამარხებაჲ მისი“ ხაქ. მოც. 88,85; „მოაწიეს იგი ტაძრად შეფისა“ რიფს. 171,0; „შენ გიღვან ტაძარნი, მარმარილოთა მოლესულნი, და გლახკსა არა აქუს სართულიცა“ მ. სქ. 85,26;

„ტაძარნი შენნი ჳენეს პილმს-ძულთაჲს“ O. ეზეკ. 27,8; „გამოვიდა იესუ ტაძრისა მისგან“ მთ. 24,1; „ერთარცა მოიწია მეფე იგი ტაძარსა მას კერპთასა“ ფლკტ. 188,28; „ვეთარ-იგი შევიდა ტაძარსა ღმრთისაჲ“ მთ. 12,4; „უქუნა მას... ტაზარები, შეენიერად შეჰმობილი მრავლთა საუკრითა“ ხაქ. წიგ. II 36,21; „მოართუთ ტაძრისა უფალსა და მთავრსა ამის ტაძრისასა“ ი. 2,8.

ტაძარ-ი საშველისა-ჲ სასამართლო: „წარჰყვანდეს წმოდანი იგი ტაძარსა მას საშველისასა“ ვარ. 805.

მთავარ-ი ტაძრისა-ჲ ჰბურისა უფალა, მ.სპინძელი: „აღმოიღეთ და მოართეთ პერასა უფალსა და მთავარსა ამის ტაძრისასა“ C.—„აღმოვესეთ აწ და მოართეთ პერისა უფალსა“ DE. ი. 2,8.

ტაძრისაგან-ი სამეფო კარზე მყოფი: „პრწმენა ტაძრისაგანთაჲ კეისრისათა“ პავლე მოც. 40,13. იხ. ტაძარი, ტაძრობა ლხინი, წვეულება; ჰბური: „პეროდე შობისა თესისასა ტაძრობასა ჰყოფდა მდიდართა თანა“ C. მრ. 8, 21; „სემაჲ ყო მას და იმუებდა იგი ვითარცა ტაძრობასა მას სამეფოსა“ O. I მფ. 25,38; „უუჲარ... მენის-თაბაჲ ტაძრობასა“ C.—„უუჲარს ზემოქლოჲ პერსა ზედა“ DE. მთ. 28,0; „ყვეს ღვსასწაული იგი ტაძრობისაჲ“ O. II ეზრა 8,4. იხ. ტაძარი.

ტაქვანაჲ-ი, ტაქვანაჲ-ი მათრახი (საქონლის ძარღვებისაგან): „ბრძანა, რამთა სცენ მას ტაქვანაჲ გებითა“ გი. 202v; „შენ აღვრითა და ტაქვანაჲ გითა სწავლი პენესა შენსა კეთილად სლად“ მ. სქ. 147,80.

ტახტი-ი „საჯდომელი“: „ნესდა ტახტსა ზედა ზის“ G.—„ნუ უკუნ საჯდომელთა ქდეს“ M. მხგ. 8,24; „მოაქუნდა ტახტი ოქროსაჲ... და დადგეს საყდარი მას ზედა“ H—841,388.

ტბა: „არს სებასტიას ტბაჲ ერთი“ სხსტ. 185,1; „ღდა კილესა თანა ტბისა მის გენესართისასა“ ლ. 5,1; „განვიღეთ წიაღყრო ტბასა მას“ ლ. 8,22; „მუნ დაიზამთრეს ტბასა მას კრებესასა“ ხაქ. მოც. 27,12.

ტბურე გუბე: „პოვის ტბურე ოპოვანი“ ფიზ. XVIII 5.

ტე იხ. მტე.

ტეგან-ი ruta: „რამეთუ ათელსა ალიღებ პეტრეისასა და ტეგანისასა და ყოელისა მზლისასა“ ლ. 11,42.

ტევა, ტევან თაყსება: „ვერღარა იტევედა წინაშე კართა მათ“ მრ. 2,2; „ვერ იტევედა მათ ქუეყანაჲ იგი დამკდრებად ერთაბად“ O. ღდა. 18,8; „ვერ იტევედა მათ ეკლესიაჲ“ მ. ცხ. 209v; „რამთა ორნი ეტინენ მას შინა“ ლიშ. 45,10. იხ. დამტეველი, დტევა, დტევანა, დუტევენელი.

ტევან-ი მტევანი: „იყუნედ (იყუნენ M) ძეძენი შენნი, ვითარცა ტევანნი ევენჲსა (ვენეისანი M)“ O. ქება 7,8; „ტევანი იყო ყურძისაჲ, გრვითა მოღებელა მკრითა თესითა“ იპ. რომ.-კურთხ. მოხ. 122,1; „გამოვიდა... ძირი ვენეისაჲ... და რქაჲ მისი და მასკენ და მკაბი და ტევანი“ ბ. კეს.-ექუს. ლღ. 70,22; „მარკული ერთი ანე ორი ყურძისაჲ მწიფე მკაბსა შინა ტევანსა“ A—92,784.

ტევება, ტეობა „ფლობა“, „განტევება“, „უფლებობა“, „განშეება, ნების რთება“ „არავინ უტევა მიღვენებად მის თანა“ DE.—„არავის უფლო მიღვენებად მის თანა“ C. მრ. 6,87; „მიტევე მე“ G.—„განმიტევე“ M. მხგ. 16,28; „ნუ

უტევებთ მათ წესლად ჭლავთა მათა G.—ნუ აუფ-
ლებთ შესლად ჭლავთ მათა M, ისუ 6. 10.10; „არა
უტევი მე აღსკად ვერგო“ O. რეხე 11.9; „არა უტევი
დაბრად ვერგო სახლას თესისა“ ლ. 12.39; „არა გიტე-
ვე შენ შეხვად მას“ O. დაბ. 20.9; „ნუარაად გგლან,
უტე, მოკედეს“ შუშ. X 8. იხ. გამოსატევებელი, გამო-
ტევა, განტევა, ვაღამოტევა, ვარდატევა, დამოტევა,
დატევა(-ელი). ღატევა, ზეგარდამოსატევებელი, თუღან-
ტევებელი, მტევება, მიტევებელი, მომტევებელი, მოსატე-
ვებელი, მოტევება, მტევებარი/მტევაბარი, შეტევება, შეტეობა,
შემტევება, შოატევა, წარმოტევა, წარტევა.

[ტენა] იხ. დატენა(-ილი).

ტენება წყვეტა, მიწყდომა: „გლეხითერთ ეტენებო-
დეს“ რიფხ. 167.37.

ტენება მისევა, მიწყდომა: „დატენებს იგი ტენებასა
მას ბჟუა ონი“ O. IV მფ. 7.17; „ტენებისაგან დათრგუნ-
ვილი“ A—82.231; „უერთიერთის დასთრგუნვიდეს ტენები-
სა მასგან“ H—841.641.

ტერემინთო „ბელეკონი“; terebinthus: „ტერემინ-
თო მათ ვერგებს ჭლავისაგან“ G. — „რომელ არს ბელე-
კონი ვერგების“ M, ისუ 6. 17.2.

ტერფი „ფერჭი“, ქესლი: „თქვენდა იყვენ... სამშ-
პულბ ტერფთა შორის თქვენთა“ G.—„იყვენ იგინი თქვენ-
და... პატნუხ ფერჭთა თქვენთა“ M, ისუ 6. 22.13; „უკ-
ზნდეს ტერფთა ცხენასა“ O. დაბ. 40.17; „ტერფი
ცუღრსაჲ მოსწრაფე არს სახად შემართ“ O. ზირ. 21.24;
„განაგებულად ტერფთა შენთა (ქუსლთა შენთა pb.)“
I, თერფ. 18.22.

ტფი იხ. ჭამლის-ტფი.

ტება მტერევა: „პური არა უტეხე მათ“ Ath.—11.227v.
იხ. განტეხი, განტება, განტეხილება, გარდატება, ზარ-ტე-
ხი, ზერგატებალი, ზერგატეხი, მების-ტება, მოტება,
ნატება, სატეხი, ღელვატეხილობა, შეტება.

ტეხილი იხ. გამოდუქიანი.

ტიარი „გვარამანგია“: „მამრნი იგი შეიკრნეს სარავარ-
გისა თანა მათისა და ტიარებისა“ pb.—„კაციანი ესე შე-
იკრნეს ნატეხი-ქუართითერთ მათით და ვარამანგით“
I, დან. 8.21.

ტივი: „მოვალთ იგი ტივიებითა ზღუდ იოჴესა“ M, II
მფ. 2.18.

ტიყუაჴი ciconia: „არა შეპოთ... ტიყუაჴი და ბე-
ქაორ და მსგავსი მისი“ O, ლევტ. 11.10.

ტიკი: „ერთი პქონდეს ტიკითა ღზოი“ O, I მფ. 10.8.

ტილი: „ტილი მოვეგონებელი იდგოლას მას დასხმულ იყო“
შუშ. XIV 21; „აღილე ტილი წვერთაგან ჩემთა“ მ. ცხ. 174r;
„ტილითა გამოივარცხნა თმათაგან თავისა შენისათა“ მ. სწ.
145.25.

ტილო მჩქარი: „შეკრანეს იგი ტილოებითა, არდა-
გვოთა სეღელთა მათ თანა“ DE.—„შეკრანეს იგი მჩქარ-
თი საკემდელოთერთ“ C. o. 10.40; „შთადევით იგი ტილო-
სა და დადევით გუერდით კერძო მისა“ O, I მფ. 6.8.

ტინი „ცისნატეხი“, smyris, petra acuta, lapillus
durus: „იქმნენ თავისა შენსა დანაჴნი კლდისანი კლდისაგან

ტინისა“ G.—„იქმნენ შენ დანაჴნი ქვისანი, ქვისაჲ ცის-
ნატეხისანი“ M, ისუ 6. 6.2.

ტირილი „დატირება“, „გოდება“, „ლმობა“, ცრემლ-
ვა, მოთქმა: „ტირილიან დაწუხას მას“ O.—„დატი-
რონ დაწუხა“ G. ლევტ. 10.6; „რომელნი ეტყებდეს და
ჰგოდებდეს მას“ DE.—„რომელნი ტიროდეს და ეტ-
ყებდეს მას“ C, ლ. 23.27; „ტიროდეს უფროს-ლა სიტ-
ყუასა მას ზედა“ C.—„ელმოდა უფროს-ლა სიტყუას მისთჴს“
ქ. ხაქ. მოც. 20.88; „იწყო ტირილი“ მრ. 14.72; „სტი-
როდეს მას ყოველნი“ ლ. 8.52; „მითა მალლითა ტირო-
და“ O, II მფ. 10.4; „რამას ესრეთ სტირი“ Ath.—12.220r.
ტირილი-ი მოთქმა: „მწუხრი იყოს ტირილი და ცისკარ-
სა—სიხარული“ C, ფხ. 20.0; „ტირიდა ტირილითა ღი-
ლითა“ O, დაბ. 40.29; „ქმაჲ ჰრამადთ ისმა ტირილისაჲ
და გოდებისაჲ“ მთ. 2.18. იხ. დატირება, მეტირალი, მოტი-
რალი, მტირალი, სატირელი, წარტირალი.

ტირისდენი*, ტირის-ღიდი: „იყო დადგომაჲ წმიდისა...
ნათლისმცემელისაჲ თუესა ოკდონებრსა, რომელ არს ტირის-
ღიდი: კჴ: ინდიკტიონსა“ C Ath—11.100r.

ტირიფი-ი vitex, salix, amerina, agnus, castus:
„მოილოთ... ძეწნი და ტირიფისაგან რტოები კეთთაჴან“
M, ლევტ. 28.40.

[ტიხრვა] იხ. განტიხრვა, მოტიხრული, სატიხარი.

ტკბიად-ი ტკბილი, უტკბილესი: „ტკბიადითა მით
კმითა და სასმენლითა მით სიტყუთა ყოველნი შემოგუერბნეს“
მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 110.80. იხ. ტკბილი.

ტკბილი-ი არა მწარე გემო; ყურძნის წვენი: „უღლყო
ჩემი ტკბილი არს“ მთ. 11.80; „ხილი მისი ტკბილი არს“
ფიშ. XXX 6; „მრავალი ერი ისმენდა მისსა ტკბილად“
მრ. 12.87; „მუცელი ჩემი ვითარცა თხიერი, ტკბილითა
სავსე“ O, იოზ 82.19. იხ. დატკბობა, მოტკბობა, ნაყოფ-
ტკბილი, სახეტკბილობა, სიტკბო, უტკბილესი.

ტკბილად-მეტყუელეობა: „ტკბილად-მეტყუელეობითა
და კურთხევითა აცთუნიან გულნი უმანკოთანი“ მრთ. 10.18.
იხ. მეტყუელეობა.

[ტკბობა] იხ. ტკბილი, შეტკბობა, შეტკბობა.

ტკენა, ტკეპნა თელვა: „ფერჴნიმცა შენნი ზღურბლთა
მისთა სტკეპნიან“ მ. სწ. 10.22.

ტკენილი-ი გატკეპნილი, გათელილი: „გზასა ტკეპ-
ნილსა და ტკეცილსა არა აღმოვალს მდელი“ მ. ცხ. 70v.
იხ. დასატკეპნელი, დატკეპნა.

ტკეცა იხ. ნატკეცი.

ტკივილი-ი: „მცეს მე და არა მტკიოდა“ O, იგ. სოლ.
28.85; „ფერჭი ჩემი წარვიყუეთ და მტკივის“ მ. ცხ.
889v; „სტკიოლინ გულნი“ pb.—„გული მათი ელმო-
ლის“ O, ეს. 10.20; „რომელი კრულ არს, სტკივის“
მ. სწ. 270.17. იხ. აღტკივება, დამტკივება, მტკივანი, ტკივ-
(ნ)ება/მტკივნება, მტკივნეული.

ტკივილი-ი „ნაშრომი“, სატკივარი, „ლმობა“: „დასაბამი
ყოვლისა ტკივილისა (ნაშრომისა C) მათისაჲ“ ფხ.

* „ტირისდენი“ მაგალითისათვის აღვილია გამოტოვებული
(რედ.).

104,80; „ტკივილმან შემოყრა მე სასტიკმან“ მ. ცხ. 232v; „ხალვად შრომათა და ტკივილთა“ ტ.—„ხილვად ღმობისა და შრომისა“ O. იერემ. 20,18.

ტკივ(ნ)ება, მტკივნება: „უაღუთუმა არა სნეულ იყავ. არამცა გეტკივნებოდნა“ მ. ცხ. 50v. იხ. ტკივილი.

ტკივნეულ-ი სნეული, დაავადმყოფებული, „მწარეა: „მეცა ფრიალ ტკივნეულ ვარ ცოლისა ჩემისათჳს“ თეკლა 98,28; „პელო ტკივნეული ანუ თუ თულო სნეული შეგა-წყუბეს“ მ. ცხ. 58r; „ნუაუე გემთხვნ თქვენ კაცნი, ტკი-ვნეულნი გულითა“ M.—„ნესალა შეგემთხვნ ჩუნგანნი კაცნი სულ-მწარენი“ M. მსჯ. 18,25.

ტკივნეულ-ი გულითა „სულ-მწარეა: „ნუაუე გემთხვნ თქვენ კაცნი ტკივნეულნი გულითა“ M.—„ნესალა შეგემთხვნ ჩუნგანნი კაცნი სულ-მწარენი“ G. მსჯ. 18,25. იხ. ტკივნება.

ტკივნეულება სატკივარი: „არღარა არს სენი, არცა წყლუ-ლი, არცა ტკივნეულებაჲ“ მ. ცხ. 80v. იხ. ტკივნეული.

[ტკუელფვა, ტკუეფვა] იხ. გამოტკუელფვა, გამო-ტკუეფვა, მტკუეფლვარე.

ტლოზა: „არა დასცხრან ტლობითა (მატლნი)“ Ath.—11,208v.

ტოზიკობა წაზორევი, გვანცხრომა: „არცაღა სად ესუ ღწოზ ტოზიკობით“ O.—„არცა ესუ ღწოზ წაზო-რევისაგან“ M. მსთ. 14,17; „სახლსა ტოზიკობისა მათისას არა შეხვდეს დაქომადა მათ თანა კამად და სუმაღ“ O.—„სახილ ვანცხრომისა მათისა არა შეხვდეს... მათ თანა კამად და სუმაღ“ pb., იერემ. 18,8.

[ტოლვება] იხ. განტოლვება.

ტომ-ი, ტომ-ი წათესავი, ჟერი, ჟერობა, „მა-მოზა: „მოვეც იგი... კერძოსა ტომსა (მას წათესავსა M) მანასისა (მანასესა M)“ G. II შჯ. 20,8; „ეტუებდენ ყო-ველნი ტომნი (წათესავნი C) ქუეყანისანი“ მთ. 24,80; „ტომად-ტომად მათი“ pb.—„ერთობისაგან მათისა“ G. რიცხ. 4,2; „აღებულ არს ღდეს ტომი ერთი ისრაჲლისაგან“ M. მსჯ. 21,8; „მოვიდეს... ყოველნი ტომნი ისრაჲლისანი დაეთისა“ O. II მფ. 5,1; „ისმინეთ... ყოველ-თა ტომთა სახლისა ისრაჲლისათა“ I. იერემ. 2,4; „თქვენ გეტყვ ერთა. ტომთა და ენათა“ I. დან. 8,4; „აღიხილეს... ტომად-ტომად მათი“ M.—„აღიხილეს... მამობათა-ებრ მათთა“ G. რიცხ. 1,18. იხ. თესლ-ტომი, წათესავ-ტომი, უცხო-ტომი.

ტომადად, ტომეულად წათესავად-წათესავად; ტო-მის მიხედვით: „შეკრბით... ტომადად“ G.—„შეკრბი-ნით... წათესავად-წათესავად“ M. მსთ. 7,14; „იხი-ლა ისრაჲლი, განწყობილი ტომეულად“ G. რიცხ. 24,2.

ტომად-ტომად ჟერობისაგან, ტომის მიხედვით: მსთ. 7,15.

ტომთ-მთავარ-ი, ტომისა მთავარ-ი ჟერის-თავი: „მოვიდეს ტომთ-მთავარი ძეთა ლევისთანი ელიაზარის მო-მართ“ G. მსთ. 21,1; „სლდგით აქა... ტომთ-მთავარი თქუენნი და ბერობაჲ თქუენი“ G.—„...ერთის-თავნი ეგე წა-თესავთა თქუენთანი“ pb., II. შჯ. 20,10. იხ. მთავარი.

ტომ-მის-რაცხა: „ნუცა ერჩიელ ჰერაზარსა ზღაპრათა და ტომის-რაცხათა მათ დაუსრულებულთა“ I ტმ. 1,4. იხ. რაცხა.

ტომარ-ი, ტომარა ტომი, ნაყვეთი (წიგნისა): „პოვა... თავი ერთი წიგნი ტომარი და ესერ წერილ იყო წიგნსა მას სასენებელთასა“ O. II ეზრა 8,2; „ტომარი ერთი ქარტამ გარგნილი“ მრთ. S. ოქრ.-გურიტ. 230,10; „მოიღეს ტო-მარა ერთი ქარტა და მიწერეს ესრეთ“ ანან. ეზრ. 41v; „ვპოეთ ჩვენ ტომარი ერთი, აღწერილი ქარტისაჲ... რო-მელსა იგი მოძღურებაჲ წმიდსა კალისტრატეს წერილ იყო“ H—841,802.

ტომობა ჩამომავლობა: „იქაღიან გოვარსა და ტომობა-სა ქუეყანისა წათესავთასა“ მ. სფ. 106,8. იხ. ტომი.

ტონტანება იხ. მიტონტ-მანება.

ტორანტოს-ი ჭკობინი: O. მსთ. 1,8. იხ. გამოტორანტო-სებელი, გამოტორანტოსებელი.

ტაზიონ-ი ანთრაცია: „შევიყარენ... უფროს ოქრო-სა და ტაზიონისა (ანთრაცისა ოქროსა)“ ტ. ფს. 118,127.

ტრაპეზ-ი, ტრაპეს-ი ტაბლა, სუფრა: „საქუმილავი მათი, კილიბანი და ტრაპეზი“ G.—„საქმილავი მათი კი-ლიბანისა და ტაბლისა“ pb., რიცხ. 8,81; „დამიღა ჩვენ ტრაპეზი... და მოვიღეთ საზრდელი“ ი. მთ. 84,15; „ზოგად ილოციდეს და ერთსა ტრაპესსა შეკრბოდეს“ H—841,80. იხ. სატრაპეზო.

ტრბან გოვრება: „ფრიალ ატრბანა“ C.—„ფრიალ გო-ვრება“ DE, მრ. 9,28.

ტრედ-ი: „გარდამოვლი (ვითარცა) ტრედი“ მთ. 8,16; „ვითარცა ტრედი, ვერ ვეღმინევ“ I. მს. 88,14; „იწყო გამოსხმად, რომელნი ჰყადდეს ტრედებსა“ ლ. 10,45; „ღრმად შევნიერ იყუენით, ვითარცა გუენი და ეთგულ, ვი-თარცა ტრედნი“ Ath.—11,173r.

ტრვა „აღძრება“, „აღძრება“, „წარტრვა“, „წარმოძრება“, „აღძრება: „იტრნიან ძენი ისრაჲლისანი“ G.—„წარ-ტრნეს ძენი ისრაჲლისანი“ pb., რიცხ. 0,17; „ბრძანებთა უფლისაჲთა იტრვოდეს (აღძრნიან pb.)“ G. რიცხ. 0,18; „იტრა და წარელდა შეფს იგი“ O. IV მფ. 18,26; „იტრ-ნეს სიტრით“ G.—„წარმოძრნეს სიტრით“ M. მსთ. 5,1; „იტრა კალით“ G.—„აღძრნეს კალით“ pb., რიცხ. 20,22.

ტრვა „სლვა: „დაწერა მოსემ ტრვანი მათნი და სად-გურნი მათნი“ G.—„დაწერა მოსე სლვანი მათნი და სად-გურნი მათნი“ pb., რიცხ. 38,2. იხ. აღმტრველი, აღტრვა. [მტრველი], სტრევა, წარმოტრვა.

ტრიობა: აღვზნება, მძვინვარება: „აღვრ-ასხენ გულის-თქუმას შენსა შიშითა ღმრთისაჲთა, რაჲთა არა ტრი-ობდეს ზოროტა მადლენებთა“ მ. სფ. 158,28.

ტრიობა: „არად შეურაცხის მან ტრიობა იგი მ-ის“ Ath.—11,205r. იხ. მტრიობა.

ტრიხაპტონ-ი წემსული: „გაუე მოვასხ შენ ტრიხაპტო-ნი“ pb.—„შეგოსე შენ წემსულითა“ O. ეზეკ. 16,10. ტრტვნა იხ. დრტვნა.

ტრფილი-ი აშაყი, მოტრფილი, მოყვარული: „განგა-შორეს შენ ტრფილითა შენთა“ O. იერემ. 4,80; „შენ სასილელსა მისცემდ ყოველთა ტრფილითა შენთა“ O. ეზეკ. 16,88; „(მეძვი) მოიწივს გარე ტრფილითა თქნთა“ მ. ცხ. 844r; „ჰკამუი იგი, განკურნებულა ტრფილითა“

პედალზე მსავსეს აღძრესა თს-ისასა და ოდესმე საჭმოთა
აღსრულის უცნაობა იგი ძალსა შინა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ.
178,20. იხ. სატრფიალო.

ტრფიალება ყვარება, მოწადინება, ნდომის აღძვრა:
„ეტრფილაღე მას და დაეცეს შენ“ *ო. აგ. სოლ. 4,8*;
„თავის ახლოს წამდელი, ეტრფილის“ *ფიზ. XIV 38*;
„ეტრფილაღე სიყვარულსა მასსა“ *ო. სიბრძ. სოლ. 8,2*.

ტრფიალება სიყვარული, ტრფობა, ნდობა; „გულის-
თქმება“: „ეტრფილაღე და დედათა და ტარტაროზი ქუ-
ფანა ვერ გამოქარა წყლითა“ *ო. — გულის-თქუ-
ბა დედაცისა და ქუფანა არა განძლების წყლითა“*
ქბ., აგ. სოლ. 80,16; „მოველ და ვცოვიდეთ ტრფი-
ალებითა“ *ო. — მოველ და ვცოვიდეთ გულის-თქუ-
ბა შინა“* *ქბ., აგ. სოლ. 7,18*; „ტრფილაღე მასსა მას
ცოდესასა აღადგენება“ *მ. ცხ. 127v*.

ტრფიალებულ-ი შეყვარებული, „ლმობიერი“: „იყენეს
ორნივე იგი ტრფილაღე მასსა“ *1. — იყენეს ორნივე
ლმობიერ მისთვის“* *ქბ., დან. 13,10*.

[ტრეპა] იხ. განტრეპა.

ტულ-ი ლეობი: „შედეა იგი ტულსა და მატყლსა ფრიად-
სა“ *ვარ. 615*.

ტურფა ლამაზი, მშვენიერი; უცხო, იშვიათი რამ:
„წაღრტა ყოვლად ტურფასა ცხედარი დადგეს რჩეული“
მ. ცხ. 127f; „წამუნება ტურფად“ *მ. ცხ. 78f*; „დიდნი
საფასნი და მრავალნი ტურფანი შეწირნეს დიდსა ლე-
რასა“ *ე. აგ. 22,11*.

ტუსვა: „წუმცა არს მას ადგილსა სეტყუა... ნუთა ტუსვა ა
ვენაჟსა“ *H—341,390. იხ. დატუსვალი, შეტუსვა.*

ტუნ-ი: „მასწუტების იგვე განსაყოფილდმდე... ნაწევართა
და ტუნთა“ *პეტრ. 4,12*; „ძუღლი მისნი აღავსნეს ტუნ-
თა“ *ო. იოზ 83,25*; „შეუმზახის გონებასა, რაჟამს ეცის რა-
მე ტუნსა ენება ღვინსაჲს, გინა სხვსა რამსაჲსაჲმე“ *გრ.
ნოს.-კაც. აგებ. 163,25*; „სიბოხმ მათი ტუნთურთ გა-
მოწოლს“ *Frz., — სიბოხმ მათი გამოტუნოს“* *გ. რიცხ. 84,8*;
„ურთიერთს ტუნსა დაიბედეს“ *ფლიტ. 188,17. იხ.
გამოტუნვა, განტუნვა, დატუნვა.*

ტუნოან-ი ტენინანი: „საუერთხეობი ტუნოანი შევწირო
წენლა“ *ფხ. 65,15. იხ. ტუნი.*

ტურთ-ი „აღსაგებელი“, ასაკიდებელი: „ტურთი ჩემი
მკობი არს“ *მთ. 11,30*; „ნუ აღიდებთ (აღიცილებთ I) ტურთ-
თა ღრუთა შაბათსა“ *ო. იერემ. 17,21*; „კარაულნი ეგე
ტურთითურთ...“ *1. — კარაულნი ეგე აღსაგებელი-
თურთ (რაჲ არან?)“* *ო. — ვითარცა ტურთი მძიმე დამძი-
ძივლა ჩემ ზედა“* *ფხ. 87,5*; „ხეალისაჲს გარდასდებდეს
ტურთსა“ *ხაქ. მოც. 27,18*. „იყიდე მით ორი ტურთი
შეშაჲ ცმელ“ *Sin.—11,249f. იხ. დატურთელა, ზურგი-
მოტურთე, შეტურთე, მოტურთე, სატურთელი, ტურთოსანი.*

ტურთვა აღება, „თავ-ღდება“, „დატევა“, ზოდვა: „სნეუ-
ღებაჲ ჩვენნი იტურთთა“ *მთ. 8,12*; „მტურთველთა იტურ-
თთე ვა“ *გ. — თავს-ღებით თავს-იღვეთ ეგე“* *ო. რუთ 2,13*;
„რომელმან გატურთა შენ“ *ლ. 11,27*; „არ-
და ძალ-ღაც ტურთვალ“ *DE.—ვერ შეუძლოა დატე-
ვალ“* *ც. ა. 16,12*; „ან იტურთოს სასყელს“ *გაღატ. 6, 10*;
„ნეტარ არს მუცელი, რომელმან გიტურთა შენ“ *იხ.
რომ.-კურთხ. ახაგ და იაგ. 106,10*.

ტურთვა „დათმობა“: „ვერ მიძლავს მარტოსა ტურთვა ა
თქუენი“ *G.—ვერ დაგითმო თქუენ მარტომან“* *M, II 3f. 1,8*.

ტურთულ-ი აკიდებული: „იეზილე მოწაფე იგი ჩემი,
ტურთული ორთა ვიფთავნე“ *მ. ცხ. 106f. იხ. ტურთი.*

ტურთმძიმე მძიმე ტურთის მზიდველი: „მოვედით ჩემდა
ყოველნი ეგე მასურალნი და ტურთმძიმენი“ *იხ. რუმ.
კურთხ. მოს. 100,8*; „წუმცა განხუალ ამიერ ტურთმძიმე
შეშითა და თავითა“ *მ. სფ. 130,25. იხ. მძიმე.*

ტურთოსანი ტურთაკიდებელი: „არა პრქან ტურთო-
სანთა მათ“ *ფიზ. XV 10. იხ. ტურთი.*

ტურთარ-ი შტამპი, ტეფარი: „ცალმან რაჲ შეიწუნარის
ტურთარი ბეჭდისაჲს“ *გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 222,21*; „ტურთარ-
თა... გამოწუნინან. ვითარცა პნებაჲ და გამოსახინ, ვითარცა
უნებან“ *Ath.—11,200f.*

ტუქ-ი სიმარგე: „მოვედით ადგილსა, რომელსა პრქან ტუქი
ქალქისაჲ“ *ი. მოც. 60,2*.

ტფილ-ი თბილი: „ვითარცა ღრუბლით ტფილმან-ღა
განადნვის მყინვარი“ *ო. ზირ. 8,17*; „მოიღო თავადმან მან
დედამან ფილი და ლაქანა, აღსავსე წყლისა მიერ ტფილ-
სა“ *მ. ცხ. 210v. იხ. გა(ნ)ტფობა, დატფობა, მატფობარი,
ნელტფილი, სიტფო.*

ტფობა „ცეხობა“, „ტესოლა“, თბობა: „ღელა ატფობდეს
მარათეთა ზედა ანუ ქუერცხთა ზედა“ *G.—„ღელაჲ იგი ზედა
ქდეს, ანუ თუ ატფობდეს, ანუ ზრდიდეს“* *M, II 3f. 22,6*;
„ტფებოდა ნათელსა ცეცხლსა“ *DE.—„აქუსვოდა მგზე-
ბელსა მას“* *ც. მრ. 14,54*.

რ-ი ტფების „მკუსოლარე“: „იხილა იგი, ტფებოდა
რაჲ“ *DE.—„იხილა იგი მკუსოლარე“* *ც. მრ. 14,67. იხ.
ტფილი; შდრ. მატფობარი.*

ტყავ-ი: „ვითარცა ტყავი ფაჩუნიერ (გამოვიდა)“ *ო. დაბ. 25,25*;
„უკუეთუ ცეცხლის პინდომან ტყავი თუხი და ვეფხმან
სიკრელე ზესი“ *1. იერემ. 18,20*; „განკათნა ქორცნი ჩემნი
და ტყავი ჩემი“ *ო. გოლ. იერემ. 8,2*; „არა დაშუეს... ტყავი
ძუღალთა ჩემთაჲ“ *მარკ. 240v*. „დაავდეს ტყავი იგი მისი
ძუღელ“ *ფიზ. XIV 16*; „შეწირა... ზუარაკი იგი და ტყავი
მისი“ *M, ლევიტ. 8,17*; „ტყავნი იგი თიკანთანი მოჰხვნა
მკლავთა“ *ო. დაბ. 27,18*; „შეიმოსა სამოსელი ესე ტყავი-
საჲ“ *გრ. ნაჲ.-შობ. 208,18*; „პავლეს სახეველი აქუნდა და
ტყავსა ხედა“ *მ. სფ. 87,4*.

ტყავ-ი წიგნისა-ე ტერატი: „წარიგრაგნის, ვითარცა წიგ-
ნის ტყავი, ცაჲ“ *ო. ეს. 84,4. იხ. მერტავე, ფრთე-ტყავის,
წიგნის-ტყავი.*

ტყავიერ-ი ტყავისა: „პურპელსა შინა ტყავიერსა, რო-
მელსაჲ შინა იყოს მას შინა ნაში კეთორენებაჲ“ *გ. ლევიტ. 13,52. იხ. ტყავი.*

ტყავის-მხეველ-ი: „საუელთა... ტყავის-მხეველ იყო“
მრთ. S, გამორ. ქუარ. 240,10. იხ. მხეველი.

ტყავიცი-ი ნიჟარიანი, ტყავსარქველიანი: „ეწოდების
მას ტყავიცი“ *ბ. კეს.-ეჟუს. დღ. 80,28. იხ. კეცი.*

ტყდობა იხ. ა(ღ)ტყდობა, აღდებლობა, მოტყდობა:

ტყე: „შეშამდეს, ვითარცა თივასა, ტყესა“ *1. ეს. 10,17*;
„შე-თუ ვინმე-სრულ იყოს ტყესა შეშისა კრვად“ *M, II 3f. 10,6*.

ტყემა «გოდება», «ტირილი», მოთქმა თავში ცემით; გლოვა, «დატყება»: „სტიროდეს მას ყოველნი და ეტყებდეს“ ლ. 8,63; „მოვიდოდეს ასელნი ისრაელისანი ტყეებად“ G.—„აღმოვიდოდეს ასელნი ისრაელისანი ტირილად (გოდებად M)“ Pხ., 83, 11,40; „მოვადა აბრაჰამ ტყეებად სარაჰასა“ O, დაბ. 28,2; „ეტყებდეს მას ტყეებითა დილითა“ O, დაბ. 50,10; „ყოველნი პელნი ეტყებდენ“ I, იერემ. 48,37; „ეტყებდით სახლსა, მახლობელსა მისსა“ O, მიქ. 1,11; „ესტყებდით ცოდებათა ჩემთა“ მ. ცხ. 97,7; „არცა იტყებნეთ, არცა იტირნეთ“ Pხ.—„არცა დაიტირნეთ, არცა დაიტყებნეთ“ O, ეფე. 24,28.

ტყემა მოთქმა (ცემით თავებში), გოდება: „ყვეს ტყეებად დიდი მას ზედა“ საქ. მოც. 8,2; „ყოველთა უბანთა ტყეებად“ ამოხ. 6,18; „ყონ ტყეებად ვითარცა ღვთაჲ“ მიქ. 1,8; „ლაღაღებდენ გლოით და ტყებით“ მ. სფ. 18,28; „მოიწია ეჟი ტყეებისაჲ, გლოისაჲ და ტირილისაჲ სიკუდილისა მისისათჳს“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 206,4. იხ. შეტყებელი.

ტყინება ანთება: „სული ეტყინებინ ცეცხლთა ცოდვისათა“ მ. სფ. 140,20. იხ. აღმოტყინება, აღტყინება, მოტყინარე.

ტყირბი: „იერემი, რომელსა ცემელ არს ისარი ტყირბისა“ M, იგ. ხოლ. 7,28.

ტყირბის-მსტურობა აღძვლის-მსტურობა, ღვიძლით მარჩიელობა: „დადგეს მეფე ბაბილოენისაჲ... თავსა ზედა ორთა გზათსა მისნობად მისნობისა... და ტყირბის-მსტურობად (აღძვლის-მსტურობად Pხ.)“ O, ეფე. 21,21. იხ. მსტურობა.

ტყის-შკაფულ-ი ტყის მჭრელი, ანთა მკუთელი: „უკუთუ ვინმე ტყის-მჭრელ მან კეთილად მერჩიო ნერგი განხრისა“ O.—„უკუთუ ვინმე ბეთ მკუთელ მან...“ Pხ., სიმარტ. ხოლ. 18,11. იხ. მკუთელი.

ტყორცება «სროლა», «განგუმერა», ტყორცნა: „რაჲთაჲ სტყორცეს ბნელსა შინა“ T.—„რაჲთაჲცა ესროდეს ბნელსა შინა“ J. ფს. 10,2; „რაჲთაჲცა სტყორცეს ბნელსა შინა ფარულად გულითა წრფულთა“ T.—„რაჲთაჲცა განგუმერეს დაფარულსა შინა უბნითა“ J. ფს. 83,6; „არცა სტყორცონ ისარი“ O, ებ. 87,88; „სტყორცეს... ისარსა მას სიძესასა“ მ. ცხ. 18,1. იხ. აღტყორცება, განტყორცება, გარდამოტყორცება, იღუმალ-ტყორცებელი, ისრის-სატყორცებელი, სატყორცა, სატყორცებელი, შეტყორცა.

ტყუბ-ი წყვილი: „თხანი ელურნი და არანი შობენ ტყუბთა“ მ. კეს.-ექუხ. ლდ. 180,28.

ტყუე ტყეე; ნაძარცვი, ალაფი, «ივარი»: „მომაელინა მე... ქადაგებად. ტყუეთა განტყეებად“ ლ. 4,18; „მოვაქციო ტყუე იუდაისი“ I, იერემ. 28,7; „დაგუმორჩილნა ვითარცა ტყუენი დამონებულნი“ მათ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 101,3; „მოსენეს ცოლნი მათნი ტყუედ“ M, ივდ. 9,8; „მრავალთა მკვლელებთა ტყუე წარმოიღონ“ I, ებ. 88,24; „განიყოს ტყუე შენი შენ შორის“ O, ზაქ. 14,1; „შეკრბენ ტყუენი ჩუენა მკირითგან ვიდრე დიდადღე“ I, ებ. 88,4; „წარმოტყუენო ტყუე მათი“ O.—„თავარ ყოფად იავარი სისა მისისა“ G, ეფე. 88,19.

ტყუე-ყოფა წარტყენა: „ტყუე-ყოფს გონებასა ჩემსა“ მ. ცხ. 20,1. იხ. ყოფა; თანა-ტყუე, ტყუეობა.

ტყუება ალაპარაკება: „უბრუნა ატყუებს“ მრ. 7,87; „ატყუებნ ღიდ-ღადთა“ O, I ეზრა 8,22; „მან გატყუას შენ ერისა მიმართ“ O, გამოხლ. 4,10. იხ. აღტყუება. [ტყუება] საბაბის მიცემა. იხ. მატყუებელი, მომატყუებელი, მოტყუება, შეტყუება.

ტყუება იხ. თანა-შეტყუება.

ტყუად-წარტყევა ტყეობა, ტყედ წასხმა: „არა მიხედნეს სიკუდილსა თათა მათთა, არცა... ტყუად-წარტყევისა სახელელთასა“ ვრდ. 80,4. იხ. წარტყევა.

ტყუად-წარტყენება ტყედ წასხმა: „ისრაელი ტყუად-წარტყენოს ქუეყანით მისით“ O, ამოხ. 7,17. იხ. წარტყენება.

ტყუელვა ტაშის-კერა, ცეკვა: „იტყუელნენ პელნი შენ ზედა“ O, ნაუმ 8,10; „პელთა მისთა იტყუელვოდეს“ O, ზმრ. 12,10; „კაცი უკუნებო ტყუელადენ და მოსცხრებინ თავისა თჳსსა, რომელი თავს-იღებნ თავს-ღებასა თჳსთა მეგობართასა“ O, იგ. ხოლ. 17,16; „იტყუელვოდ პელთა მათთა და კმითა მალღთა ღაღადებენ“ მ. სფ. 18,7; „ქმათა ზედა ებნისა და ქნარისათა იტყუელვოდინ“ A—B, 25,6. იხ. აღტყუელვა, დატყუელვა, თანა-ტყუელვა, მტყუელვარეობა, შეტყუელვა.

ტყუენვა იავარყოფა, ძარცვა, ტყედ წაყვანა, «მოსრება»: „რომელი იტყუენვიდა (მოსრვიდა T) იერუსალემს შინა“ საქ. მოც. 9,21; „ეტყუენვიდო მათ- გალატ. 1,18.

ტყუენვა ძარცვა, ტყედ წასხმა: „ერსა ჩემსა ზედა უბრძანო ტყუენვად და პერობაჲ“ I, ებ. 10,6; „არაჲ წინაჲსწარ ტყუენვისა მისთჳს და მოკრებვისა იერუსალემისა“ წყტყ. 94 (9). იხ. გამოტყუენვა, დატყუენვა, მოტყუენვა, ნატყუენვი, საფლავის-მტყუენვი, წარმოტყუენვა, წარმტყუენვი, წარტყუენვა.

ტყუენულ-ი ტყეე: „უბრუნე ტყუენულთა მათ ყოველთა სიტყუათა უფლისათა“ O, ეფე. 11,25.

ტყუეობა ტყეობა; უცხოობა: „შენა... მანი მისნი ტყუეობასა მას ბაბილოენისასა“ მთ. 1,11; „შემდგომად ტყუეობისა მის ჩემისა შევინანე“ I, იერემ. 31,91; „მაქებდენ მე ქუეყანასა მას ტყუეობისასა“ O, ბარუქ 2,82; „მოიქცენ გულთა მათთა ქუეყანასა მას ტყუეობისა მათისასა“ O, ბარუქ 2,80. იხ. ტყეე.

[ტყუეება] იხ. ტყუელი.

ტყუ(ვ)ილ-ი ტყუობა, ცრუობა: „არა ეტყუეო“ გალ. 1,20; „მტყუეის მე მეორე ელა“ ანდ.-ანატ. 200,21; „ყოველსა ტყუიანსა საქ. მოც. 14,19; „ტყუოდეს უმჯელოებითა მათათა“ ფს. 20,12; „ეტყუე წინაშე უფლისა მალღისა“ O, იონ 21,28; „იტყუეს (ეტყუენ O) უფალსა მათსა“ I, იერემ. 5,12; „ყოველი მამა ტყუელით ტყუეოდის“ I, იერემ. 9,4.

ტყუ(ვ)ილ-ი «ცრუა», სიცრუე: „ოდეს იტყვნ ტყუვილსა, თჳსისაგან გულსა იტყვნ“ DE.—„რაცმს იტყვნ ცრუსა, თჳსთა მათ მიმართ იტყვნ“ C. მ. 8,44; „სიტყე ჩემდამო ტყუილი“ G, მხქ. 18,10; „ატყუვილი შორის ყუ ჩემ

ანა O. იგ. სოლ. 30,8: „სატყუარა თქვენნი ტყუვილ არიან“ O. ეზეკ. 13,8: „აღაჯნას ტყუვილი მოწყაქმან ცრუან“ O. იგ. სოლ. 6,15: „ტყუვილით მოიტაცნის ივი-რან“ ფილ. XVIII 5: „ტყუვილ არიან განწყებულენი მათ-ნი“ ბ. გაბ. მოც. ხაყ. 05,40. იხ. [ტყუვება], განტყუვება. პარაღს-მტყუვებრი, მტყუ(ვ)არა, მტყუ(ვ)ილა, უბუ(ვ)ელა. [ტყულობა] იხ. წაამომატყულობელი. [ტყუმა] იხ. მოტყუმა.

უ

უ-ნი ქართული ანბნის 22-ე ასო, რიცხვითი მნიშე-ნელობა—400.

უ-გარეშე, თენიერ: „უშმაღ“ ლ. 1,74; „უიგავოდ არას ეტუღა“ მთ. 13,34; „დაშოილ არიან უცოლოდ“ O. მხჭ. 21,7; „უშელოლუა წარწყმდენ“ მრომ. 2,12.

უადვილე, უადვილეს-ი უფრო ადვილი, იოლი: „რაჲ უადვილე არს?“ მთ. 9,5; „უადვილეს არს მანქანის-საბუღო ჭერელსა ნუშასასა განსლუდ“ ლ. 18,25; „უადვი-ლესა ზოგასაბუღისაჲ... განსლუა“ მთ. 19,24; „უადვი-ლესმცა იყო, ეკად ფეხისაჲ დმოციდა გელსა მისსა“ C. ლ. 17,2.

უადვილე (ზხ.) უფრო ადვილად: „რამთა ესრეთ უად-ვილე დასეს“ მ. ცხ. 280v. იხ. ადვილი.

უადრე, უადრეს (ზხ.) უფრო ადრე: „უადრეს წა-რეპრთბის საქმე“ მ. ცხ. 178v. იხ. ადრე.

უაზნაურს-ი უპატროსნესი, უფრო საპატრო: „რამეთუ ესენი უაზნაურს იყვნეს მათ თესალონეელთასა“ საქ. მოც. 17,11. იხ. აზნაური.

უაზნო უტომო, არათავისუფალი: „უაზნონი იგი სოჴლისანი და შეტრაცნა გამოარჩანა ღმერთმან“ I კორ. 1,25; „მსგავსად მისეუ სახას... აზნაურნი და უაზნონი სოჴლას ჭართლისანა მოვადეს“ უფშ. XVII 7; „მას სიბრძ-ნესა ეკუბ... რომლსა მადრ უაზნონი იღადნეს“ A—82, 280. იხ. აზნა.

უანგაპრეს-ი უნარბესი: „იქმენ უესამართლოეს უსამართ-ლოასა და უანგაპრეს ანგაპრასა“ ბ. კეს.-ექუხ. ლ. 99,12. იხ. ანგაპრა.

უარზანივე, უარზანივეს-ი უფრო ღირსი: „იგი ჩემსა არა უარზანივე არს პატვისა“ მ. სწ. 285,25; „უარზა-ნიგეს იყო ამის სახელს-ლებასა“ ბ. კეს.-ექუხ. ლ. 47,15. იხ. არზანვე.

უარს-ი: „ღურათა დააჴნოს იგი უარსისა მისგან საქ-მისა“ Ath.—11,245r.

უარის-ყოფა, უვარის-ყოფა: „უარეთუ უარ-ეყოთ. მანკა უარ-მეცენეს ჩუენ“ II ტიმ. 2,12; „უერა ტელ-გუე-წყუბის უარის-ყოფად“ საქ. მოც. 4,16; „რომელმან უვარ-მეყოს მე“ მთ. 10,88; „უვარ-ეყენე ღმერთნი ჩემნი“ ვარ. 609; „უვარ-ყო სარ“ C. დაბ. 18,15.

უარის-ყოფა უარყოფა: „ძღუენდ თავსა თვსა შეწირვი-და მეცნა მის მმართ უვარის-ყოფითა კემშარტისა ღმრთისაჲ“ უფშ. I 23; „ეგმბ... უვარის-ყოფისა იგი სატყუან“ ფლკტ. 141,5.

უადრეს-ი, უვადრეს-ი უფრო მეტი: „უადრეს ჭებისა აღმატებულ არს პავროვნება და შეგნებება მისა“ ე.-ე.

ტყვ-ი «ბრბენი», ტყვია; კალა: plumbum; stan-
num: „ტყვე“ და ბრბენი მოსცეს უბანთა შენთა“ O. ეზეკ. 27,12; „უქნე იტვა წუერი ლახურისაჲ მის ვითარცა ტყვე-ისაჲ“ გ-ი 200r; „იხილონ ღოღი იგი ტყვეისაჲ გელსა ზორობბელისა“ O. ზაქ. 4,10; „უფრომს ტყვეისა რაჲ მძიმე იყოფის?“ იხ.—„ბრბენისა ოდენ რაჲ-მე დამძიმ-ლის?“ O. ზირ 22,17.

58,12; „უძეუბო უადრესსა სათნობასა“ მ. სწ. 282,28; „შენიერებაჲ ესე ქურობისაჲ უვადრეს არს პირეტყუთა-ცა თანა“ ბ. კეს.-ექუხ. ლ. 110,22; „პარეკლთა ნაყოფთა უქეთესთა და უადრესთა შეესწავილეთ ღმრთისა“ მ. ცხ. 245r; „ვერ გამოვარევე მათ შორის უადრესსა, გინა უდარესსა“ H—841,110.

უახლს-ი უფრო ახალი: „უამად-ეამად უახლსი ნა-ყოფი გამოღის“ მრომ. S. კ. იერ.-მარტულ. 188,21. იხ. ახალი.

უბადო უბედური, საწყალი, საცოდავი: „აწ მე, უბა-დო მან ამან, რაჲ-მე ვყო?“ ანდ.-ანატ. 208,14; „უბადოო და უგულისკმოო“ უფშ. XIII 4; „უბადო იქმნა ყოველი მუყუანაჲ“ I, იერიმ. 4,20; „ნუ უბადო იქმნები და ნუ სტუბი“ ფლკტ. 180,10.

უბადობა უბედურება: „შენსა მაგას უბადობასა ტო-როდ“ H—841,405. იხ. უბადო.

უბადრუკ-ი უბედური, საწყალობელი, საბრალო: „განაჴანეთ ჩემგან უბადრუკი ევე“ ფლკტ. 141,86; „რო-მელი საქმე შემოგზეჲ მე უბადრუკისა“ ვარ. 910; „ალ-ლანებეს უბადრუკი“ მ. ცხ. 17v; „საწყალობელ იქმნა უბადრუკი ვარსკენ“ უფშ. II 17; „რაჲ-ესე მყის იქმნა ჩემ ზედა, უბადრუკისა“ საქ. წიგ. II 68,12; „მწარედ წარჴვდა უბადრუკი იგი სული“ ი.-ე. 46,24. იხ. უუბად-რუკესი.

უბადრუკება უბედურება, სიცუდე: „გოდებდეთ უბად-რუკებათა მათოჴს, თქუენ ზედა მომავლთა“ იაკ. 5,1; „უბადრუკებაჲ უბადრუკებისაგან მოიწიოს“ O. იოვ. 1,15; „უბადრუკებით უბადრუკი ექმნენით“ O. მიქ. 2,4; „ესმა მეფესა მრავალ მძლავრებაჲ და უბადრუკე-ბაჲ“ იფტ. 110,17; „სასეს არს იგი... განსაყლელითა და უბადრუკებითა“ მ. სწ. 196,29. იხ. უბადრუკი.

უბანი «საეაქრო», ქუჩა, მოედანი, წარა: „უბანთა. გან რაჲ შეიღან“ DE. — „საეაქრომთ-ლა შევლინელ“ C. მრ. 7,4; „გამო-რაჲ-ხლოდით უბანთა მისთა, არქეთ მათ“ ლ. 10,10; „წარმოტყუენნა უბანნი მისნი“ M. ივლ. 1,14; „დაქმნიან კარები უბნებსა ზედა“ O. ევლ. 12,4; „უბანნი ქალაქისანი აღივსნენ ბრმებითა და მემღერათა“ O. ზაქ. 8,5; „ეითარცა თიგაჲ უბნისაჲ, დაუზილნე ივინი“ O. II მფ. 22,43; „შეკრიბეს შეშაჲ საეაქროთაგან და უბანთა“ ხაყ. წიგ. II 44,16.

უბანელი-ი «შეგინებული», დაუბანელი: „უბანელი-თა ჴელთა კმაჲ არა შეაჴნებს კაცსა“ მთ. 15,20; „უარი-დალ ჴელთა უბანელითა კამდეს ჴურსა“ C.—„შეგინე-ბულითა ჴელთა... კამდეს პურსა“ DE, მრ. 7,2. იხ. ბანა, ჴელუბანელა.

უბე წიაღი, კალთა; ფერდი; ფოსო, ყურე: „დააძინა უბეთა თვსთა“ O. III მფ. 2,20; „შთიგდო უბეთა მის-

თა" ანდ.-ანატ. 220,18; „უბე ნათა და განსასუნებელ უფალი არს" იმ. რომ.-კურთხ. მოხ. 170,1; „ქეთა სცემდეს და დახეიქეს უბე მასი" რიფხ. 175,10; „შთაიდა უბესა მას ნათესასა და ეძინა" ო. იონა 1,5; „მქლომარე იყო... უბესა მას შინა" შ. ცხ. 102v; „უბეთა მათ მისთა... უწოდა მათ ღმერთმან ზღუებ" ბ. კახ.-ეჭუხ. დღ. 68,28. იმ. უბოვანი.

უბელიო გაუხენდელი; შეუკაზმავი: „ასხნეს უბელიო ჟოველივე ზედა კარაულთა" ანდ.-ანატ. 212,16; „ილსეს საველარსა უბელიოსა" შ. ცხ. 177v.

უბერეს-ი მეტად ბერი: „პლოცადა უბერესი იგი უკა-ბუეცსა" შ. ცხ. 280v. იმ. ბერი.

უბეშდველ-ი გახსნილი: „აქნდა ქელთა მისთა წიგნი უბე-ქდველი" ო. ნემშ. 6,4. იმ. ბეშელი.

უბიწო უბრალო, წმინდა, უზადო, უცოდველი, მართებული, უმანკო: „დაჯდეს იგი... ფარულად მოკლ-ეოდ უბიწო მასა (უბრალო მასა) უ" ფხ. 9,20; „დასო-ხიეს სისხლი უბიწო მას (უბრალო მას) უ" ფხ. 105,28; „კაცისა უბიწო მასა თანა უბიწო ვიყო" უ. — „კაცისა უბ-რალო მასა თანა უბრალო ვიყო" უ. ფხ. 17,20; „რამთა იყნეთ უბიწო და უმანკო" ფლპ. 2,15; „იკსნენით... პა-ტიონსითა სისხლათა... ტარვისა უმანკო მასა და უბიწო მასა ქრისტესითა" I პეტრე 1,19; „სამართლემან უბიწო მასა-მან წარამართის გზანი" ო. თგ. სოლ. 11,5; „მომოვე შენ-და ცხოვრება უბიწო მასა და შეუგინებელი" ფლპ. მოც. 8, 28; „უბიწო მასა თა საქალობელითა და კეთლითა თესლათა მშვე მე" ფლპტ. 142,22; „ქალწულებად... უბიწო მასა და-მარსა" ე.-ფ. 47,11; „ეოდოდეს... უბიწონი" დ. 1,6.

უბიწო-ყოფა ღვანწმედა: „უბიწო ყვენი იგინი" ც. — „განწმედენ იგინი" რხ. რიცხ. 8,8.

უბიწოდ უზადოდ: „რომელი იყო უბიწოდ" ო. ზარ. 84,8; „უბიწოდ თქვენ მორწმუნეთა მიმართ ეიყვნით" I თეს. 2,10. იმ. ბიწი.

უბიწოდ-კრებულ-ი მოკრძალებული, მორიდებული, უმანკო: „უბიწოდ-კრებულთა მით მოუხსნათუნი წარმოვიდეს ოტებულნი" რიფხ. 188,18. იმ. კრებულ.

უბიწო(ვ)ება უზადოება, ღვანწმეობა, სიწმინდე: „მი-საქე მე, უფალი... უბიწოებითა შენთა ჩემდამო" უ. — „მისაქე მე, უფალი... უმანკოებითა ჩემთა ჩემდამო" უ. ფხ. 7,8; „დავიცუთ სასობად შენი უბიწოებით" რიფხ. 189,26; „უპუეთუ გესროდის ისრაელთა ბილწებდათა, შეიპურე შენ უბიწოებითა" შ. სწ. 144,20. იმ. ბიწი.

უბნის-კარ-ი: „არა დეაგვრვანეთ უბნის-კარნი ჩუენნი" შ. სწ. 210,8. იმ. კარი.

უბნობა ლაპარაკი: „მუნ ეამდმე ძნაიდ უბნობნ კარ-თულად" ე.-ფ. 28,12; „ვიდრე ცისკრისა რეადმდე უბნობ-დიან სიტუუთა საღმრთოთა" ე.-ფ. 81,20; „იგვიწინე მამათა თანა უბნობს, მეცა წარვიდე და უბნობდე მათ თანა" შ. სწ. 285,25; „კაცთა ვეუბნებო" Ier.—80,16v.

უბნობა საუბარი: „ესვეითართა პირთათჳს უბნობა და პამბეი უყუარდა" ე.-ფ. 21,24; „გელესისა კულა შინა ყო-ლადვე უბნობასა ვერვინ იკადრებდა" ე.-ფ. 84,8; „რაოდენ სარგებელ არს სიელტოლად უბნობისა გან მსოფლოთათა" შ.

შ. ცხ. 21v; „უბნობა შენი მნებაჲს" Ier.—80,16r. იმ. დაუბნება, საუბნარი.

უბოვან-ი უბის მქონე, იალქნიანი: „დაუტყვენს... თუ-რაი იგი უბოვანი" შრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 108,8. იმ. უბე.

უბოროტეს-ი უკეთესი: „სულნი... უბოროტესნი მისა" შრთ. 12,46; „ესე უბოროტეს არს მისა" ო. ზარ. 89,40. იმ. ბოროტო.

უბრალო უბიწო, უცოდველი, უდანაშაულო: „არ-ცამა შეიღო უბრალოთა" შრთ. 12,7; „უბრალო იყოს, რომელმან-იგი სცა მას" ო. გამოსლ. 21,19; „უბრალო და მართალი არა მოკლა" ო. გამოსლ. 28,7; „უბრალო მცა ვარ სისხლისაგან მავისისა" I. დან. 12,48; „უბრალო არს ებისკო-პოსისა, რამთა უბრალო იყოს" I ტიმ. 2,3; „კაცისა უბ-რალო მასა თანა უბრალო ვიყო" უ. — „კაცისა უბიწო მ-სა თანა უბიწო ვიყო" უ. ფხ. 17,20; „უბრალო არიან" შრთ. 12,5; „უბრალოთა დაშვიდით" ო. დან. 18,58; „უბრალო ვარ მე სისხლისაგან ამის მართლისაგან" C. შრთ. 27,24; „უბრალო მცა ვარ, რა ვიყო თქვენ" შრთ. IX 22.

უბრალოდ ფუქად, ტყუილ-უბრალოდ: „მოაკუდინებ მას უბრალოდ" ო. I მგ. 10,6.

უბრალოება სიწმინდე, სიმართლე: „დაუბანე უბრა-ლოებით კელნი ჩემნი" უ. — „დაუბანენ სიწმინდით კელნი ჩემნი" უ. ფხ. 25,6; „უბრალოებით არა უბრალო ყვის უფალმან" ო. ნაუშ 1,6; „უბრალოებით არავე უბრალო გყო შენ" I. იერემ. 48,28. იმ. ბრალება.

უბრაკინვალესად უბრწყინვალესად: „უბრაკინვალე-სად გვრგვინსან ქვენე" შრთ. S. ბ. კახ.-40-თჳს 118,22. იმ. მბრკინვალეობა.

უბრძანებულად ბრძანების გარეშე: „თუ შენსა უბრძა-ნებელად მოვიდეს (სიკუდილი), ნუ წარკვები" შ. სწ. 254,27. იმ. ბრძანება.

უბრძნეს-ი უფრო ბრძენი: „სულელი იგი ღმრთისად უბრძნეს კაცთასა არს" I კორ. 1,28; „ნუუყუე უბრძ-ნეს ბარა შენ დანიელსაჲ" I. ეშტ. 28,8; „რომლისად იომის სიტუუა უბრძნეს, მას მისცედ ძლევისა იგი პატეი" I. I ეზრა 8,9. იმ. ბრძენი.

უბრძოლ-ი უძლეველი: „სამოველ არა მარხვან და ლოც-ვამან მომადლის დედასა, რამთა მან მქნე იგი სამსონ უბრ-ძოლ ყო" შრთ. A. ბ. კახ.-მარხ. 58r. იმ. ბრძოლა.

უბრძოლვად-ი რომელსაც ბრძვილი არ ამჩნევია: „დაიცნა (უცხლანი) უბრძოლვად" შრთ. A. ბ. კახ.-მარხ. 58v. იმ. ბრძლი.

უბრძვლება: „ეგრევე იფენს სამთა მათ ყრმათა კორცნი ბა-ბილონს მარხვათა მათგან, და ქჳნდეს უბრძვლებანი" შრთ. A. ბ. კახ.-მარხ. 58v. იმ. ბრძლი.

უბრწყინვალეს-ი უფრო ბრწყინვალე, უნათლესი: „ალესო ქუაბი იგი ნათლითა უბრწყინვალესითა მზი-სა" მარკ. 252r; „უბრწყინვალესად წინაწარმეტყუ-ლებს" შრთ. S. კ. იერ.-აღდგ. 104,25. იმ. ბრწყინვალე.

უბრძილ-ი წამოწოლილი, ზანტი; უზარმავე: „ეგრევე უდებთა მათ და უგბილთა ყოველივე შესაძლებელ არს

დაბრკოლებად მართ. D. ოქრ.-პეტრე და ელია 811; „მხალისე მასხრის უგბოლო“ Sin.—11, 897r.

უგბოლო—უმი, უხარშავი: „არა შეპოთ მისგანი უგბოლო“ O, გამოხ. 12, 9. ო. გბოლო.

უგბორობა: „მეორედის მასოჲს უგბორობისა განერეს იგი მრავალყვეულსა ნაღელსა და საგრძელისა სნებასა“ მ. ცხ. 40r.

უგზო გზის არმქონე, „უგზო“: „ვიდოდეთ უდბოროთა უგზოთა“ O, ხობრძ. ხოლ. 5, 7; „უგზო არს კაცთაგან და საცხოვრთაგან“ O.—„უგზალ არს კაცთაგან და საცხოვრთაგან“ მხ., იერემ. 88, 48; „უდბოროსა ამისგან უგზო მასა და ურწმუნოსა“ მარკ. 8, 17; „უცხოთა და უგზოსა ქუეყანასა (გვძლოდა)“ I, იერემ. 2, 8; „უგზოსა და ძნელსა ვალს“ Sin.—97, 2v. ო. გზა.

უგინებელი—იგი მომეც. უგბოლო, გზა უგინებელად და მიემდგურებულად თანა-წარსულად განხ. ო. 201, 15. ო. გინება.

უგინცო უიმედო: „ისმინე ჳამა უგინცო მასა“ O, ესთ. 14, 19. ო. გინცო.

უგლი—მოუერიდებელი, ურცხვი: „უგლი მად და უბრძნულ სახელ პირეტუთასა გამოვაჩინებ“ მ. ცხ. 402v.

უგლისკესი—ურცხვი: „უგლისკესი იქუშინა კორცნი უძლებულად და ჳანაღლა სამეფოდ შეჳმზადა სახლი იგი“ მ. ცხ. 420r. ო. გლისკა.

უგლომელი—იქნა უგლომელ მთავრობისათჳს. რომელთა-იგი ჳედა მთავრობს“ გრ. ნახ.-კაც. აგებ. 158, 8.

უგმობელი—უმძრახვი, უმწიკვლო: „სიტყუაჲ ცოცხალი. უგმობელი, რამთა წინააღმდეგოსა ჳრცხუნოდის“ ტიტე 2, 8. ო. გმობა.

უგონიერესი—უბრძნესი, უფრო გონიერი: „ძენი ამის სოფლასანი უგონიერეს არიან უფროსს ძეთა ნათლისათა“ ლ. 18, 8. ო. გონიერა.

უგონო: უგონ-ჳმნა „განკრთომა“; შეკრთომა, შეშინება: „უგონო-ჳმნენით გულთა ჩუენითა“ M.—„განგჳკრთით გულთა ჩუენითა“ G, იხუ 5, 2, 11. ო. გონება.

უგრძნებლად უეცრად: „უგრძნებლად წარმოსტყუენეს შირაქუანი“ ქ. ცხ. 50, 4.

უგრძნულად უეცრად, მოულოდნელად, „მეყსეულად“: „ჳწრობაჲ და ოზლობაჲ მოიწინენ ჳენ ჳედა უგრძნულად (მეყსეულად მხ.)“ I, ეს. 47, 8; „უგრძნულად ლოცეს ნაშენები მისი“ მ. სფ. 72, 17. ო. გრძნა.

უგუგუელი—უგუგუელ და უგუგუელ სიტყუაჲ იგი იყო“ ო. რომ.-კურთხ. მოხ. 192, 6. ო. გუგუა.

უგულება „მირიდება“: „უგულებით უგულებელს-ყენეს მცენებანი უფლისანი“ O, ლევიტ. 6, 2; „უგუეთუ“ უგულებით უგულებელს-ყონ თუალთა მათთა მკვდრთა მათ ქუეყანასთა კაცისა მისოჲს“ მხ.—„უგუეთუ მირიდებით მთარიდნენ მკვდრთა მის ქუეყანისათა თუალნი მათნი კაცისა მისგან“ G, ლევიტ. 20, 4. ო. გულება.

უგულებელს-ჳმნა შეურაცხ ჳმნა: „უგულებელს-ჳმნებოდა მასხრებოჲ იგი დღითი-დღედი ქურითა მათთაჲ“ ხაქ. მოც. 6, 1. ო. ჳმნა.

უგულებელს-ყოფა „მირიდება“, არად ჩაგდება, თვალის მორიდება, გვერდის ავლა, გატლა: „უგუეთუ უგულებით უგულებელს-ყოფ თუალთა მათთა მკვდრთა მათ ქუეყანისათა კაცისა მისოჲს“ მხ.—„უგუეთუ მირიდებით მირიდნენ მკვდრთა მის ქუეყანისათა თუალნი მათნი კაცისა მისგან“ G, ლევიტ. 20, 4; „უგულებელს-ყენა ღმერთმან“ ხაქ. მოც. 17, 30; „უგულებელს-ჳყენე ეამსა ოდენ ჳირისასა“ ფხ. 9, 23; „ნუ უგულებელს-ჳყოფ ევდრებასა ჩემსა“ ფხ. 54, 2; „არა უგულებელს-გყო ჳენ ღმერთმან“ ანდ.-ანატ. 28, 7; „ნუთა უგულებელს-ჳყოფ სიტყუთა ჳირისა ჩემისათა“ O, იგ. სოლ. 4, 5; „უგულებელს-ყენე შეტოდებანი ჩემნი“ მართ. S. კ. იერ.-გა-მოჩ. ჳუარ. 242, 10; „თჳსი ნათესავისა ჳენისაჲ არა უგულებელს-ჳყოფ I, ეს. 58, 7; „მღდელთა მათ უგულებელს-ყენეს იოვანე“ ი. მოც. 82, 43; „უგულებელს-ყოს ძმამან ძმა თჳსი“ G, ლევიტ. 26, 87; „ჳქართველნი, ვითარცა... უნდონი, უგულებელს-ყენა და შეაძირნა“ ი.-ე. 40, 88. ო. ყოფა.

უგულისხმო, **უგულისგმო** „უგულო“, „უგერო“, უგნური: „ოჳუენცა უგულისგმო ხართა“ მრ. 7, 18; „ეს-მოღენ ესე ერსა, ცოფსა და უგულისხმოსა (უგულოსა I)“ O, იერემ. 5, 21; „იყოს ეფრემ, ვითარცა ტრედი უგულისხმო“ O, ოვსე 7, 11; „ივილენ უგულისგმონი, დაედნებოდენ“ ლ.—„ივილენ უგერონი და დაედნებოდენ“ ლ. ფხ. 118, 158; „ივილი უგულისხმო იჳმნენს და განლანდეს“ O, ნემშ. 9, 29; „უბადოო და უგულისგმოო“ შუშ. XIII 4. ო. გულისხმა.

უგულისგმობა უგუენურება, უგერობა: „უგულისგმობისა და უგულოებისა მისისათჳს შე წყალობასა მოველი“ შუშ. XVI 88. ო. გულისგმა.

უგულ(ს)მოდგინე, **უგულსმოდგინესი** სასურველი: „მოეცეს მას სარწმუნოებისა მადლი რჩეული, ნაწილი ტაძრისა ღმრთისასა უგულმოდგინე (ესათნოესი მხ.)“ O, სიბრძ. ხოლ. 8, 14.

უგულსმოდგინესად დიდად გულმოდგინებით, წადილით: „უგულსმოდგინესად აღასრულა ჳეაჲ თჳსი“ მ. ცხ. 878v. ო. გულმოდგინე.

უგულო „უგულისხმო“, უგონო: „ესმოღენ ესე ერსა, ცოფსა და უგულოსა (უგულისხმოსა O)“ I, იერემ. 5, 21. ო. გულო.

უგუნური—უგონო, უგნური, სულელი, უეცი: „ბრძენთა და უგუნურთა თანამდებ ვარ“ პრამ. 1, 14; „უგუნურმან არა გულისგმა-ყვის ესე“ ფხ. 81, 7; „რისხვა მამისა—შვილი უგუნური“ O, იგ. სოლ. 17, 25; „ნუ ეღერე უგუნურსა“ O, ჳირ. 8, 5; „ნუუჳეჳე უგუნურად შემრაცოს მე“ II კორ. 11, 16; „სიზმართა აღადრინიან უგუნურნი“ O, ჳირ. 81, 1; „უგუნურმან სიცოცხლა აღიმადლის ჳმად თჳსი“ O, ჳირ. 21, 28; „კაცთა უგუნურთა მათნაჲ იგი“ O, იგ. სოლ. 21, 20; „ჳბაძეიდა იგი პირეტუთა უგუნურთა“ ფხ. 48, 18; „უგუნური ოჲ ამას ლამესა მიგიღონ სული ჳენი“ ლ. 12, 20; „სიბრძნე ჳემ-მარტი, რომელი მისცემს უგუნურთა გონებასა კეთილსა“ მ. სფ. 89, 27; „უგუნურად ჳეჳე“ O, დაბ. 81, 28. ო. უგუნურესი.

უგუნურება უგონოდ გახდომა: „მწყემსნი უგუნურებდეს I, იერემ. 10, 21.

უგუნურება, უგუნურება «უცნობობა», «უცნობელობა», «განერდომილება», სისულელე; «ნუ იქმთ უგუნურებასა მაგას» *M.*—«ნუ ჰყოფთ უცნობობასა» *G.* *მსჯ.* 18, 28; «კაცსა მას ნურას უყოფთ სიტყუასა უგუნურებისა» *M.*—«კაცსა ამას არა უყოფთ სიტყუად უცნობელობისა» *G.* *მსჯ.* 10, 24; «მისთვის უგუნურებისა, რომელ იქმნეს» *M.*—«ყოფად მისსა ყოვლისაებრ განერდომილები, რომელი უყო ისრაელსა» *G.* *მსჯ.* 20, 10; «რომელთა თავს-უღებებს შენი ეგე უგუნურება» *ვარ.* 811; «წარწყმდეს უგუნურებითა მათითა» *ბარ.* 2, 28; «უგუნური იგი უგუნურებასა იტყოდის» *I.* *ეს.* 89, 0; «ვეუდრებინ... რამთაშუა ცალა იგი ღმერთმან სახისა მისგან უგუნურებისა და იქმნამა გონიერებასა ქრისტესსა» *შუშ.* I, 14; «შინაგან გულისაგან კაცთაგან გამოვლენ გულის-სიტყუანი ბოროტნი... უგუნურებანი» *მარ.* 7, 22. *იხ.* უგუნური.

უგუნურეს-ი, უგუნურეს-ი უფრო უგუნური: «უგუნურესი ყოველთა კაცთა» *ბაბ.* 47, 10. *იხ.* უგუნური.

უღაბნო გაუშენებელი/დაუსახლებელი ადგილი, «ოტყერი», «უშკვდროა»: «იყოს ქუეყანა თქვენი უღაბნო (ოტყერი *G.*)» *M.* *ლევიტ.* 28, 88; «უღაბნო მთაგან, რომელ არს წინაშე პირსა ეგვებისა» *M.*—«უშკვდრო მთაგან პირსპირით ეგვებისა» *G.* *ისუე.* 18, 8; «აღიყვანა... უღაბნოდ» *მთ.* 4, 1; «უღაბნოსა ადგილსა ვართ» *ლ.* 9, 12; «ოტყრად და უღაბნო იქმნა» *I* *ეზრა* 2, 28; «ღაბნულად ეშპამან უღაბნოსა ადგილსა, პირსა მდინარისასა» *მ.* *ცხ.* 142; «უღაბნოსა მას განწირულთა საკრავნი ძოდენ» *I.* *ეს.* 5, 17; «დაესხნე ყოველნი უღაბნონი შენნი, ვითარცა სამოთხე» *I.* *ეს.* 51, 8; «ყავე საყოფელად მათდა უღაბნო» *O.* *იოხ.* 89, 5. *იხ.* შეუღაბნო; *შდრ.* *დაბა.*

[**უღაბნოება**] *იხ.* მაუღაბნოებელი.

უღაბნოჲს-მკვდრ-ი მეუღაბნოე, უღაბნოს მცხოვრები: «უღაბნოჲს-მკვდრ ვიქმენ, ვითარცა იოანე» *მ.* *ცხ.* 248. *იხ.* მკვდრი.

უღაბნოჲს-მოყუარე: «უბოყარი და უღაბნოჲს-მოყუარე (გამოირჩია ღმერთმან)» *მართ.* S. კ. იერ.-ნათლისდ. 88, 8. *იხ.* მოყუარე.

უღაკლებულეს-ი «უწყლტუესი»: «არა იყოს პირი მისი უღაკლებულეს ტყავისა» *ქბ.*—«არა იყოს შესახდელი უწყლტუეს ტყავისა» *G.* *ლევიტ.* 18, 81. *იხ.* დაკლებული.

უღარეს-ი, უღარეს-ი უმდაბლესი, ნაკლები; **უმცირესი;** **უტუდესი, უსაძაგლესი:** «წარაუღონა მოწყუდელად ყოველთა ჩჩკლთა ყრმთა... ორით წლითგანნი და უღარესი» *მთ.* 2, 18; «აღდგეს მეფობა სხუად უღარესი შენსა» *I.* *დან.* 2, 29; «ქამდეს იგინი უღარესისა» *მ.* *ცხ.* 118; «არაჲნი არს უღარესი ჩემსა მათ შორის და არცა ვინ უღარესი ჩემსა მათგანი» *ბალ.* 88, 2; «ვერ გამოვარჩევ მათ შორის უღარესსა, გინა უღარესსა» *H*—841, 110; «ხალუად მისი შეურაცხ, უღარეს ყოველთა კაცთა» *მართ.* S. *ოქრ.-გურ.* 229, 0. *იხ.* დარე.

უღარესობა: «არა აქუს მუნ სიმდიდრესა მეტობა ანუ სიგლახევისა უღარესობა» *A*—82, 885. *იხ.* უღარესი.

უღასტურეს-ი უფრო სარწმუნო/სანდო/მართალი:

«არაჲნი არს უღასტურეს კაცისა მთხოველისა, რამეთუ არაჲნი აქუს, გარნა ღმერთი» *ბალ.* 102, 84. *იხ.* დასტური.

უღაშნეს-ი უფრო მშვიდი/მორჩილი: «ოღესმე დაუკადიან მხილვად მათდათ მიმართ, რომელნი უღაშნეს და უფროჲს სამართლის და სიტყუს-შემწყნარებელ იყვნენ მამისა შენისასა» *ბალ.* 48, 25. *იხ.* დაშნი.

უღბად *იხ.* უღებად.

უღბება *იხ.* უღებება.

უღბეს-ი უზანტესი, უზარმაცესი: «მალსა მიიღებს და უფროჲსა უღბესთა-რე შორის» *მ.* *ცხ.* 25. *იხ.* უღები. **უღბობა** სიზარმაცე, დაუღევრობა: «და ესე არა თუ უღბობით განწყუნილებასა შინა რამე წარავო» *ლმ.* 77, 18; «გად არს მისა, რომელმან უღბობით წარჰყადნეს ღლენი მისნი ცხოვრებასა თუსსა» *მ.* *სწ.* 220, 28. *იხ.* უღები.

უღებ-ი ზარმაცი, არაგულმოდგინე, დაუღევარი, უნაღვლელო, გულდაუღებელი, უქმი: «რომელნი-იგი პირველ უღებ იყვნენ» *მართ.* S. *ოქრ.-მარხ.* და *იონ.* 100, 10; «უღებ და ურგებ არს იგი შენდა» *მართ.* S. *ოქრ.-მარხ.* და *იონ.* 109, 88; «ყოველნი მოძილ ვართ, ყოველნი მეღვარ ვართ და უღებ» *საქ.* წიგ. II 59, 1; «ყოვლასავე რამს კეთილისა საქმისა უღებ და მტონარ» *მ.* *ცხ.* 83; «მცირედ შემდგომად ეიბილე მამა იგი უღები ფრად მოსწრაფელ» *ლიმ.* 4, 6; «უღებ ვართ და მტონარ» *მ.* *სწ.* 225, 0. *იხ.* სიუღებ, უუღებესი.

უღებად, უღბად (ზზ.) ცუდად, ამოოდ, განურჩევლად, დაუღევრად, სიზანტით: «არა უღებად რას მიგცემ თქვენ მარადის სწავლასა ამას» *მართ.* S. *ოქრ.-მარხ.* და *იონ.* 109, 21; «უკუეთუ ქალად უღებად შეაწყნარო ზრახვად იგი გულის-თქემისა» *მართ.* A. კ. იერ.-სინან. 86; «რომელი იქმოდის საქმესა უფლისასა უღებოდ» *I.* *იერემ.* 48, 10; «უღებად ტირილად» *მართ.* S. *ოქრ.-მარხ.* და *იონ.* 108, 18; «არა ჯერ-არს შენდა უღებად დაცემად შენი» *მ.* *სწ.* 108, 12.

უღებება, უღებება სიზარმაცე, სიზანტე, «მოცალეობა»: «ყოველივე დაუტევიან უღებება» *მართ.* C. *ოქრ.-მარხ.* და *იონ.*; «დაუტევიან უღებება და განეკრძალნენ შიშსა» *მართ.* S. *ოქრ.-მარხ.* და *იონ.* 100, 15; «უღებებასა ექმსა-ბურებლი» *იზტ.* 119, 4; «უღებებითა მოვალთ სიმდაბლედ» *მ.* *ცხ.* 128; «არა სიტყუად მოუვალთ უღებებისათჳს ჩუენისა ცხოვრებისა» *საქ.* წიგ. II 58, 7; «რომელნი უღებებით ცხონდებიან სოფელსა შენა» *ლიმ.* 80, 18; «რომელი სღვენიდეს უღებებასა, აღიესოს სიგლახეობა» *ქბ.*—«რომელი შეუღდეს მოცალეობასა, აღიესოს იგი სიგლახეობა» *O.* *იგ.* *ხოლ.* 28, 19; «განაღვქენით სულნი თქუენნი ძილისა მისგან მცონარებისა და მოწყანებისა და უღებებისა» *მ.* *სწ.* 97, 29. *იხ.* უღები.

უღებ-ყოფა დაზარება, მოშეება, ზარმაცობა: «მათ უღებ-ყვეს და წარვიდეს» *მთ.* 29, 5; «ნუ უღებ-ჰყოფ» *O.* *ზარ.* 85, 16; «უკუეთუ ვინე უღებ-იყოს, ანუ გარდაჰყდეს ბრძანებასა ჩემსა» *I* *ეზრა* 6, 82; «რად უღებ-გიყოფ იესი» *პეტრე* *მოც.* 44, 18; «რომელი უღებ-იყოს გზათა თუსთა, იგი წარწყმდეს» *O.* *იგ.* *ხოლ.* 19, 18; «ნუ უღებ-ბარ მარხვას» *მართ.* S. *ოქრ.-მარხ.* და *იონ.* 109, 20.

უღელო ღელა რომ არ ჰყავს: «რომელ არს მეუფე მშუღო-

ბასა, უზმაო, უღმრთელო, წათესავმოუქსენებელი“ ჰებრ. 7,8. ობ. დღა.

უღმრთებელ-ყოფა „უღმრთებლობა“, უპატიოდ მიჩნევა: „უღმრთებელ-ყოფის ბილუა შენა კაცთაგან“ ო.—„უღმრთებლობა დეს კაცთაგან“ ps., ებ. 52,14. ობ. დიდება.

უღმრთებულები—უფრო დიდებული, უფრო საპატიო: „რამეთუ იყო იგი უღმრთებულებს ყოველთა“ ო.—„რამეთუ უღმრთებულებს იყო იგი უფროსს ყოველთა წათესავთა მათ-ლა“ I, დან. 18,4; „იგი იყო უღმრთებულებს სახლსა შინა მამისა მესასისა“ ო. დაბ. 84,19. ობ. დიდებული.

უღმრთესი უფრო დიდი; „უფროსი“, უმეტესი: „უღმრთესი-ღა ამისა ძალა“ C.—„უფროსი ამისა იხი-ლი“ DE, ო. 1,50; „რომელი მცნება უღმრთესი (უფროსი DE) არს“ შველსა შინა“ მთ. 22,86. ობ. დიდი.

უღრეკელ-ი

უღრეკელად (ზზ.) უქცევლად, განუხრელად: „რამათა ხელეიდეს ღმერთსა ყოლადვე და მარადის უღრეკელად“ მ. ცხ. 454v.

უღრტანავად, უღრტანველად (ზზ.) უპროტესტოდ, უხმოდ: „შურებან ურთაერთისა მსახურებასა მთუწინებულად და უღრტანავად“ მ. სწ. 176,8; „განწესებულსა მათსა ზედა ჰქონ უღრტანველად“ მ. სწ. 267,18; „სიმდაბ-ლით და უღრტანველად იქმოდა“ ო.ე. 17,6. ობ. ღრტანვა.

უეკლო: „ვარდი იგი იყო უეკლო და უკუანამსკელ შეეყო ეკლო ბედსა თანა ყუაილსასა“ ბ. კებ.-ექუხ. დღ. 89,80. ობ. ეკლო.

უენო: „უტყ და უენო“ მ. ცხ. 220v. ობ. ენა.

უეპუელად, უეპუელად ეპეის გარეშე; „ვარარას ორგულეზად, ნამდვილად; უცილობლად: „მოდ მათ თანა უეპუელად“ C.—„მისლად მათ თანა და არა-რას ორგულეზად“ ხაქ. მოც. 11,12; „უეპუელად მოვეუდები“ მ. ცხ. 72v; „უეპუელად მიემთხვევიან ამას მადლსა შეწევითა ღმრთისადა“ A—484,812r; „რამეთუ უეპუელად მშავად არს ეპი იგი საშინელი“ მ. სწ. 288,2. ობ. [ექუ].

უეკეც-ი: „არა არს რომელიმე ადგილი უეკეცს წყლისა ზერისათ“ ბ. კებ.-ექუხ. დღ. 55,4.

უეკლი-ი ფეხდაუდგამი: „უეკლითა ადგილთა აღმართეს კარებთ“ ო, სიბრძ. სოლ. 11,2; „შეაცოუნნეს იგინი სლად უეკლითა და უეკლითა ადგილთა“ მ. ცხ. 877r; „უეკლი ყდს ჩუენგან სახლსა“ მ. ცხ. 420r. ობ. სლად.

უეკარება უარის თქმა: „ვითარცა ყოველნი უეკარებ-დეს, პრეკუ პეტრე“ დ. 8,45; „ვეკრ ეინიან განსარინებულსა მას იერსა თულთა მადგმად უეკარებდეს“ ო, სიბრძ. სოლ. 17,8; „იხალეს, რომელსა-იგი ჰერველ უეკარებდეს“ ო, სიბრძ. სოლ. 12,27.

უეკარება უარყოფა: „მცარასა ქალისა სიტყუაჲ ისმინე, უეკარებად მიიწიე“ მრთ. D, ოქრ.-პეტრე. და ელია 214.

უეკარეს-ი უკანასკნელი: „მთეცის ამათ მთავრებაჲ უეკ-არესთა ერასათა“ ბ. კებ.-ექუხ. დღ. 118,1.

უეკანშოდ: „ცოხოვოს მსაქულმან მან კიცთაგან ბასუხისა მი-ცემიან სსწმთა მათოჲს, კეთილთა და ბორთტათა... მდღადართ-

[გან]—უეკანშოდ ვასხებაჲ და გლახათა—მოწყალეზაჲ“ მ. სწ. 120,8. ობ. ვასშო.

უეკარაგეს-ი უფრო ცბიერი/მზაკვარი/ მოხერხებული: „უეკარაგესი ტანჯვასა უეკარაგესი უეკარაგესი იქმნეს“ ო, იგ. სოლ. 10,25. ობ. ვერაგი.

უეკის იხ. ვ.

უეკიწრეს-ი უფრო შემაწუხებელი: „არა რომელი ცხო-რებაჲ უსაქირველეს და უეკიწრეს არს ცხოვრებისა ამის ჩე-მისა“ ბალ. 122,15. ობ. იწრო.

უენებელ-ი დაუზიანებელი: „მონანი შენი დაიცუნე უე-ნებელნი მისგან“ ო, სიბრძ. სოლ. 10,8; „პოვნა ნაწილნი იგი მოწამეთანი... უენებელად მათსა ზედა სუკავეანსა“ მსკ. 50,18; „უენებელად ეგენინ“ მ. ცხ. 247r. ობ. ენება.

უენებელეზა სიმართლე: „სიყუარული ღმრთისაჲ მოაღებს უენებელეზასა“ მ. ცხ. 841v. ობ. უენებელი.

უზავ-ი მოურიგებელი: „იყვენე კაცნი... უთმინო, დაუ-პირველ. უზავ“ ობ. ზავი.

უზაკუველ-ი უტყუარი, მართალი, ნამდვილი, ერთ-გული: „უზაკუველი სძჲ გსუროდენ“ I პეტრე 2,2; „წინამძღუდართა მიმართ გაქუნდეს უზაკუველი მორჩილე-ბაჲ“ ო.ე. 20,27; „სარგებელ მეყო ჩუენ... სიყუარული მისი უზაკუველი“ ლიმ. 55,4; „უზაკუველად ვისწავე“ ო, სიბრძ. სოლ. 7,18. ობ. ზაკუვა.

უზაკუველობა სიმართლე: „მთავოს კაცმან... სარწმუნო-ებაჲ მართალი და უზაკუველობაჲ“ მ. სწ. 286,26. ობ. უზაკუველი.

უზემოეს-ი „უზემოეთაჲსი“: „რომელთა ჰქონან წვენი უზე-მოეს ფერტა“ G.—„რომელსა ასხენ წვენი უზემოეთაჲს ფერტა“ ო, ლევიტ. 11,21. ობ. ზემო.

უზესკენოლეს-ი სიმალე: „აღ-თუ-მალდეს ცაჲ უზე-სკენოლესად“ ო, იერემ. 21,27. ობ. ზესკენოლი.

უზემოეთაჲს-ი, უზემოეთაჲს-ი, უზემოეთაჲს-ი, უზემოეთაჲს-ი „უზემოეთაჲსი“, უფრო ზემო, უმაღლესი: „რომელი წარ-მოდგებოდის ახილვასა მას ოციოთ წლოთგანი და უზემოეთა-ჲსი“ ო, გამოხლ. 20,14; „უზემოეთაჲს არს ყოველთა სიტყუ-მენიერთა სახელის-დებისა“ ხ. ვაბ.-მოც. ხაქ. 92,4; „ძლიე-რებაჲ იგი, რომელი უზემოეთაჲს სოფლისა არს, მიმოვლად“ ხ. ვაბ.-მოც. ხაქ. 92,21; „რომელსა ასხენ წვენი უზემო-ეთაჲს ფერტა“ ო.—„რომელთა ჰქონან წვენი უზემოეთაჲს ფერტა“ G, ლევიტ. 11,21; „უზემოეთაჲს ყოველთა მთავ-რობათა“ იფეს. 1,21; „აღმალდეს უზემოეთაჲს შენსა“ ps., II ზქ. 28,48; „უზემოეთაჲს და უმაღლესს არს... კრებაჲ ესე“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და ოინ. 100,8; „უეკეთაჲს ოპოვე კაცთა ბუნებასა“ ანდ.-ანან. 221,10; „პატივ-ეცემდით მღვლეთა უზემოეთაჲსთა პატივითა“ მ. სწ. 87,4; „უზე-მეთაჲს არს“ Ath.—11,50v. ობ. ზემო.

უზიარებელ-ი საკუთარი, არასაზიარო, საერთო: „უზიარებელი სახელი კეთილი და ძელი დასდევს“ ო, სიბრძ. სოლ. 14,21. ობ. ზიარება.

უზმა დაუწყარებელი, უქმელი, მშვიერი: „განტყვეზაჲ მათი უზმათაჲ არა მინებს“ მთ. 15,82; „დაუტყუა ბერი

* წყაროს დასახელება გამოჩენილია (რედ.).

ყოლად უღონოდ და უზმად" მ. ცხ. 878r; „უბრძანა მისი შვდ დღე უზმით ჯდომად" მართ. S. კ. იერ.-გამორ. ჭუარ. 241,18; „ყოველი იგი დღე უზმასა გარდავლნეს" შუშ. VI 8.

უზმება, უზმობა დაუნაყრებლობა, უკმელობა, შიმშილი: „ფრთხილი უზმება იყო" საქ. მოც. 27,21; „ვისზე-ნით... ვითარცა მკუდარი, დიდისა მისგან კირისა და უზმობისა" საქ. წიგ. II 110,10. იხ. უზმა.

უზმებულ-ი: „უზმებულ იყვნეს ჩუეულასა მისგან საზრდელისა" მართ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 108,21. იხ. უზმება.

უზნო ცუდი ზნის მქონე: „იქმნა კარული იგი ზნოანი უზნო" საქ. წიგ. II 98,1.

უზომო, უზომ-ი უსაზომო, განუზომელი: „მოკუდები მე უზომო მსაგან მწუხარებისა" მ. ცხ. 80v; „მოეხვა სურვილითა უზომითა გულისა მისისაჲთა" საქ. წიგ. II 76,8. იხ. ზომა.

უზრუნველ-ი მძინდობილია, შეუკუთარი, უნაღვლე-ლი; „უშფოთველია; აბანაი იგი მათი უზრუნველ იყო" M.—„აბანაი იყო მინდობილ" G. მსჯ. 8,11; „მე უზრუნველ ვიყო Q.—„მე უკუეარ ვიყო" ფლპ. 2,28; „თქვენ უზრუნველ გყვნეთ" მთ. 28,14; „იყო მენ უზრუნველ იგი" O. ივლ. 1,18; „სიკეთილი... მწარე არს შენი საკსენებელი... კაცისათჳს უზრუნველისა (უშფოთველისა pხ.)" O. ზორ. 41,2.

უზრუნველად უშფოთველად, უნაღვლეულად, უურველად; „უნივერსელად" ანუ უზრუნველად მისლად ხარ შენსა მას სოფელსა" ანდ.-ანატ. 202,8; „რომელი-ეგე ჰბი უზრუნველად" I. ვხ. 47,8; „მე დავქდე უზრუნველად" ფლპტ. 180,1; „ივსნე უზრუნველად სული შენი" O.—„ივსნა თჳსი უნივერსელი სული" pხ.. იგ. ხოლ. 22,28.

უზრუნველება, უზრუნველობა უურველობა, უდარ-დელობა: „არა იყო (ძლი იგი) უზრუნველები სისაჲ არამედ შენანებისაჲ" მართ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 103,20; „არა გუაქუს აქა უზრუნველობაჲ" მ. ცხ. 204r. იხ.. უზრუნველი.

უზრუნველ-ყოფა უშფოთველ/უდარდელ ყოფა: „ჩვენ ვარწმუნოთ და თქვენ უზრუნველ გყვნეთ" ანან. ებრ. 818v; „ვერ ძალ-უც უზრუნველ-ყოფად" მ. ცხ. 201v. იხ. ყოფა.

უზრქმელს-ი უფრო სქელი: „(სული მგრძნობელი) უზრქმელსი სულისა მერყუელისა" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 168,12. **უზუებ-ი** ბერწი: „არა აზოვის... უზუები საცხოვარსა შენსა შორის" M. II შჯ. 7,14. იხ. ზუება.

უზუერულ-ი დაფნა, laurus: „იხილა ხმ. ერთა უზუერული სისაჲ და დაქდა მის ქუეშე" ლთშობ. 186,8.

უზლუდო ზღუდის გარეშე: „(ქალქი) უკუეთუ მოზლუდ-ვილ არიან ანუ უზლუდო" G. რიცხ. 18,20. იხ. ზღუდე.

უთავადეს-ი მთავარი, უმთავრესი: „ყოველთაჲ გულის-სიტყუათა მონაზონისათა ერთი ჰყავს წინამძღუად უთავადესი მათ ყოველთაჲ, მის უკუე უთავადესისაჲ ჭერ-არს განცდად" მ. ცხ. 265v; „უთავადესი ყოველთა ფილისოფოსთაჲ" მ. ცხ. 877r. იხ. თავადი.

უთესლო უნაყოფო: „ბრძანებისაგან შემოკლებულისა ქუე-

ყანად, წველი და უთესლოჲ, აღიძრა მყის ლმობად" ბ. კეს.-ეჭუხ. დდ. 85,2. იხ. თესლი.

უთლელ-ი გაუთლელი: „მოიღო ძელითა უთლელი" O. III შჯ. 10,11. იხ. თლა.

უთმინო მოუთმენელი: „რომელმან უთმინონი იგი მო-თმინებთა გვრგვინსაჲ ჰყვენ" ვარ. 800; „იყვნენ კაცნი... მა-სმენელ, უთმინო, დაუმკირველ" II ტიმ. 2,8; „ბრძანებან გულთა შეიწყნარნის მცნებანი, უთმინოსა ბავითა ბრეუ-მით შეუბრკემენ" O. იგ. ხოლ. 10,8; „გაქუნდინ თავი შენი, ვითარცა შეუძლებელი და გლახაკი და უთმინოჲ" მ. ცხ. 269v. იხ. თმენა.

უთმინოება მოუთმენლობა, «სულმოკლება»: „ვითარ-ბილეს უთმინოებაჲ მისი" B.—„ვითარცა იხილეს სულ-მოკლებაჲ იგი და უთმინოებაჲ" A. სებასტ. 136,5; „არა განგუადნეს თქვენ ეშმაკმან უთმინოებითა თქუენითა" I კორ. 7,5. იხ. უთმინო.

უთუალო ბრმა: „ხედავა უთუალოსა იმას" მ. ცხ. 807r. იხ. თუალი.

უთქს იხ. დგომა.

უთქუმელ-ი გამოუთქმელი: „ესმა უთქუმელი იგი სიტყუაჲ" II კორ. 12,4. იხ. თქება.

უთხოველ-ი გაუთხოვარი: „უკუეთუ ვინმე ატუნოს ქალ-წული უთხოველი და დაწვეს მის თანა" O. გამოსლ. 22,18. იხ. თხოვა.

უიგავოდ იგავის გარეშე: „ამას ყოველსა ეტყოდა იესუ იგა-ვით ერსა მას და უიგავოდ არას ეტყოდა მათ" C. მთ. 10,24. იხ. იგავი.

უიცება: „ესე სიტყუაჲ მსგავს არს ელავისა მუუართასა და ჩხიუთასა და უტყუებასა თევზთასა და უიცებასა მცენა-რეთასა" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 215,9.

უკადნიერებად-რე რამდენადმე უფრო გაბედულად: „უკადნიერებად-რე მიეწერე თქუენდა" მართ. 15,15. იხ. კადნიერი.

უკაცმოყუარე უფრო კაცმოყვარე: „რომლისაგანად მას ვენო, უკაცმოყუარე ექმნეს სხუათოჳს" მართ. D. ოქრ.-მეტრე და ელთა 214. იხ. კაცმოყუარე.

უკაცრულ-ი უმოსახლო, მოსახლეობისაგან დაკლილი: „ბურღალთაგან ყოველი სოფელი კირსა შინა იყვნეს და კინი-ლა უკაცრულ" ი.-ე. 42,7. იხ. კაცი.

უკაცური-ი უკაცრიელი, დაუსახლებელი: „ვალნ იგი უველთა ადგილთა და უკაცურთა და ძნელთა ღაღათა" მ. ცხ. 175v; „შეატუნნეს იგინი სლვად უველთა და უკა-ცურთა ადგილთა" მ. ცხ. 877r. იხ. კაცი.

უკეანოს-ი ოკეანე: „ვითარცა-იგი მოასწავის... შემატება-მან წყლისა უკეანოსისაჲნა" ბ. კეს.-ეჭუხ. დდ. 28,24.

უკეთეს-ი «უმჯობესი», უფრო კარგი, მშვენიერი: „უკეთეს იყო მისა" DE.—„უმჯობეს იყო მისა" C. მრ. 14,21; „არა უკეთეს ხარ" ბაბ. 45,25; „კეთილთა უკეთეს (არიან)" მართ. S. კ. იერ.-აღდგ. 167,84; „ჰამე უღარესი და დაჯიჲე უკეთესი" მ. ცხ. 84r; „უკეთეს არს სიბრძნე უფროსს კურისა საბრძოლისა" O. ეკლ. 9,18; „ძმ იგი შენი უკეთესი, რომელი შენ გაყუარდეს, მახლითა დაე-ცეს" I. ვხ. 8,26; „(არიან) კეთილთა უკეთეს" Ath.—11, 122r. იხ. კეთილი.

უკუთხედები — გაუმჯობესებული: „კინ უკეთესი კინი და აღდგომი“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და იონ. 110, 10. აბ. კინი.

უკუთხედები — ბოროტები, ავი, უსამართლო: „უკეთესი იგი უკეთესად ცა წარწყმდეს“ C, — „ბოროტნი იგი ბოროტად წარწყმდეს“ DE, მთ. 21,41; „მსგავსად ბრძანებისა უკეთესისა მის მძლავრისა“ ფლტ. 148,15; „უკეთესი ვერინი ენასა ურჩულთასა“ O, აგ. ხოლ. 17,4; „უკეთესი მან ბოროტი კინის“ აგ. ხოლ. 11,18; „უკეთესი მან მივსენ მე“ ფს. 17,48; „მეფესე უკეთესი გუთუფარი იყო“ რიფს. 108,80; „უკეთესი რად იტყვს“ მრთ. D, ს. გაბ.-მოც. სავ. 101,48. აბ. კუთხო.

უკუთხედები — მცნობელი: „ამას წულობად უბრძოლთ უკეთესად-მცნობელთა მათეს“ აბ. რომ.-კურთხ. მოხ. 148,12. აბ. მცნობელი.

უკუთხედები — ცრუება, ეგნება, ბოროტება: „მრავალჯერ უკეთესადღეს შენადმი“ O, — „მრავალჯერ ბოროტებს შენ ზედა“ pb., ეკლ. 7,28; „რაოდენე უკეთესი (ეცრუა C) მტერი სიწმიდესა შენსა“ ფს. 78,2; „წინაწარმეტყველთა ჩემთა შორის ნუ უკეთესობით“ L, — „წინაწარმეტყველთა ჩემთა ნუ აცნებთ“ C, ფს. 104,16.

უკუთხედები — ბოროტები, „ზაკულები“, სიბრძნე: „უკეთესი ჩემ დანა უკეთესი რებასა წყობის-ყოფითა ჩემდამთ“ G; — „იქ ჩემად მომართ ბოროტსა და მბრძანებ მე“ M, მსჯ. 11,27; „გულისკმა-ყოფი უკეთესი რება იგი მათი“ C, — „...ზაკულები იგი მათი“ DE, მთ. 22,18; „რაად არს უკეთესი რება იგი, კინილი თქვენ შორის“ G, მსჯ. 20,12; „რადასა გაზრდეს შენ უკეთესი რება შენის“ O, IV მფ. 14,10; „უკეთესი რება არს გულსა მათსა“ ფს. 27,8; „აღვიღთ უკეთესი რება ისრაელისაგან“ M, მსჯ. 20,18; „რომელი მრავალსა ბოროტსა ექმნ, უბარკობს უკეთესი რებასა“ O, აგ. ხოლ. 19,7; „განაპირეს მრავალ ეამღებრან“ კერი უკეთესი რებასა“ მრთ. D, ს. გაბ.-მოც. სავ. 98,28; „უკეთესი თქვენსა მავს უკეთესი რებასა ზრახვასა“ სხტ. 128,10; „ივლტოდე ეცხლის-მოყუარებისაგან, რომელ არს ძარი ყოვლისა უკეთესი რებასა“ მ. სწ. 10,20; „უკეთესი რებასა მის სახისა ქმრისა მისისაგან მარადის გულს-ერყვს“ შუშ. I, 12. აბ. უკუთხედი.

უკუთხედები — ბოროტების: „სიბრძნითა მით უკეთესი რებათი იგი მეცნებრება განწყობის“ ს. გაბ.-მოც. სავ. 94,20 (უკეთესი რებათი მეცნებრება = მზაკერობა). აბ. უკუთხედი.

უკუთხედების-მოყუარე ბოროტების მოყვარული: „ბოროტად უკეთესი რებასა მოყუარესა შენ, მტრულსა მავს ემშაქასა“ ფლტ. 152,15. აბ. მოყუარე.

უკერველი — შეუკერავი: „იყო კუთხო იგი უკერველი“ O, 19,28. აბ. კერვა.

უკიდარი მოზრდილი, დაუხურავი: „თავი არა უკიდარი ყოს და სპოსელი მისი არა მომბაროს“ G, ლევიტ. 21,10. აბ. კიდარი.

უკითხავად მოუძიებლად, მოუვლელად: „ქუეყანა იგი ჩუენ უკითხავად ძეს და ნუეშინას-საცემელა არარა გუქეს ჩუენ მისგან“ სავ. წიგ. II 94,17. აბ. კითხვა.

უკლები — „მართალი არს და უკლები (ნაწერი)“ Q—108, ანდერძი. აბ. კლება.

უკმოგება აბ. უკუმოგება.

უკმოქცევა აბ. უკუმოქცევა.

უკმოცემა დაბრუნება: „უკმოცეს სომეხთა საზღვარი ქართლისა“ ქ. ცხ. 54,9. აბ. მოცემა.

უკმოხედვა უკან მიხედვა: „უკმოხედნა ერსა მას და პრქუა მათ“ შუშ. IX 14. აბ. მოხედვა.

უკმოცნა — „დაცნა“: „უკმოცნასა განსყიდული ძმისა თვისა“ G, — „დაიცნეს განსყიდული იგი ძმისა თვისა“ pb., ლევიტ. 25,25. აბ. მოცნა.

უკინისი — უმცირესი: „(წინა-უყოფთ დიდებულებასა შენსა) არა თუ უკინისისა ძალისა ჩუენისასა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 180,18. აბ. კინი.

უკრძალვად სიფრთხილის გარეშე, მოუვრდებლად: „უკრძალვად, რომელიცა მოვიდეს პირად მათდა, უკრძალვად იტყვან“ მ. ცხ. 107v. აბ. კრძალვა.

უკრძალულობა მოუვრდებლობა: „ოდეს გესმეს... წარწყმედა უკრძალულობისა, ისწრაფეთ კრძალვად და დაცვად თავთა თქთა“ მ. სწ. 247,8. აბ. კრძალულობა.

უკუანა (ზხ.) უკან, თან, ზურგით: „რომელი წინა უძლოდა და უკუანა შეუდგა“ C, მთ. 21,9; „კარი განიჭა უკუანა თქსა“ pb., — „კარი შემოიწება ზურგით“ O, დაბ. 10,6; „სიღვედეს მეგვბტელნი უკუანა მამათა ჩუენთა“ G, ისუ ნ. 24,6; „უკუანა სიღვედა პიტიაზსა“ შუშ. I 10; „საწვრები უკუანა წაიღეთ“ ი.-გ. 88,1.

უკუანა ზურგით ზურგით, უკანით: II მფ. 18,18.

უკუანა კერძო „ზურგით კერძო“: „მოვიდა იგი შორის ერსა მას უკუანა კერძო“ C, — „მოუჭდა იგი ერსა შორის ზურგით კერძო“ DE, მრ. 5,27; „უკუანა კერძო მისსა აღარცდის ალი“ O, იოველ 2,8.

უკუანა „უკუანასკენელი“, „შემდგომი“, „მრწემი“: „მრავალნი იყვნენ წინანი უკუანა, და უკუანანი — წინა“ C, — „მრავალნი იყვნენ პირველნი უკუანასკენელ და უკუანასკენელი — პირველ“ DE, მრ. 10,81; „უკუანასა მას (შემდგომსა მას Q) დავიფიწყებ და წინასა მას მივსწუდები“ ფლტ. 8,18; „იყავნ იგი ყოველთა უკუანა“ C, — „იყოს იგი ყოველთა მრწემ“ DE, მრ. 9,85.

უკუანაგან — IV მფ. 18,24.

უკუანა „შემდგომად“, „ზურგით კერძო“: „უკუანა კარისა დაიბანაკონ ზღუთ კერძო“ G, — „დაიბანაკონ შემდგომად კარისა ზღუთ კერძო“ pb., რიცხ. 2,28; „ამა უკუანა კარიათიარმისა“ G, — „რომელი იგი ზურგით კერძო კარიათიარმისა“ M, მსჯ. 18,18; „უკუანა შენსა დაიგდ“ მ. ცხ. 88v. აბ. უკუანა.

უკუანა მერმე, დაბოლოს: „შურ-იგე შურის-გება... და უკუანა შეიძინე ერსა შენსა“ აბ. უკუანა.

უკუანასკენელი (ზხ.) „შემდგომად ამისა, მერმე“, „უკუანასკენელ-და“, ბოლოს: „უკუანასკენელ მო-

* წყარო ფანქრითა მიწერილი, ციტატისთვის აღგილია დატოვებული (რედ.).

** წყაროს დასახელება გამორჩენილია (რედ.).

ვიდეს“ C. — „შემდგომად ამისა, მერმე მოვიდეს“ DE, მთ. 26,11; „უკუანასკნელ ყოველთასა“ DE. — „უკუანასკნელ-ლა ყოველთა“ C, მთ. 22,27; „უკუანასკნელ შეეშა“ მთ. 4,2; „უკუანასკნელ კპოვო განსასუენებელი იგი მისი“ O, ზირ. 6,28.

უკუანასკნელი-ი უკანა, ბოლო, «უკუანა», «დასასრული», «აღსასრული», უკანასკნელი: მრავალნი იყვნენ პირველნი უკუანასკნელ“ DE. — „მრავალნი იყვნენ წინანი უკუანა“ C, მრ. 10,81; „უკუანასკნელსა (დასასრულსა C) მას ღლესა ღიღისა მის ღლესაწაულისასა დაღა იესუ“ ი. 7,37; „რამე უყოს ერმან ამან ერსა შენსა უკუანასკნელთა ღლეთასა“ G, — „რამე უყოს ერმან ამან ერსა შენსა აღსასრულთა ღლეთა“ Fr., რიბ. 24,14; „აღვადგინო იგი ღლესა მას უკუანასკნელსა“ C, ი. 6,80; „გამოვცადოთ, რამ-ძი იყოს უკუანასკნელი მისი“ O, სობრძ. სოლ. 2,17; „აგინებდა უკუანასკნელითა გინებითა“ მ. ცხ. 60v; „ეკმნის უკუანასკნელი უძრეს პირველსა“ მ. სწ. 24,20.

უკუანაწარ (ზზ.) გარეთ, გარეშე; უკან: „მას შინა წერილ იყო წინაუქუნ და უკუანაწარ“ O, ეზეკ. 8,9; „ამა ესერა ბრძოლად მათა მოვიდოდა ისრაელი წინაუქუნ და უკუანაწარ“ II ნშტ. 18,14; „მოიყვანეთ ეგე უკუანაწარ სახლსა მას ერისთავთასა“ O, IV მტ. 11,15.

უკუანაწარ-ი «უკუანა», უკანა მხარე (სასირცხო): „გამოვაცხადო უკუანაწარი შენი წინაშე პირსა შენსა“ O. — „გამოვაცხადნე უკუანანი შენნი პირსა ზედა შენსა“ ps., ნაშ. 8,3. იხ. წარბ.

უკუდავ-ი უკვდავ: „არა უკუდავ არს ნაშობი კაცთა“ O, ზირ. 17,20; „სიმართლმ უკუდავ არს“ O, სობრძ. სოლ. 1,16; „მე უკუდავსა ექსახებუბ“ ი. მოც. 74,26; „ვიდრე უკუდავთა მათ მატლთა შექმასა, უმჭობს იყუნ ამათ მოკუდავთა შექმა“ ზუშ. XV 10; „ჰორცნი უკუდავ ყუნეს“ ვრ. ნაშ.-შობ. 200,10. იხ. კუდომბ.

უკუდავება უკვდავება: „მოკუდავისა მის შემოსად უკუდავება“ I კორ. 15,50; „შენ ხარ, უფალო, უკუდავებისა ძირი“ ვანს. ა. 190,22; „მოიწიენ ჩუენ ზედა ტუარი უკუდავებისა“ თომა მოც. 16,2. იხ. უკუდავბი.

უკუე «ამიერიოთგან», მანასალამე; ეხლა; და: „ყუთ უკუე“ DE, — „ყუთ ამიერიოთგან“ C, ლ. 8,8; „ნუ უკუე სუფენ ცოდება“ ბრომ. 6,12; „ეკრძალენით უკუე ღრტყვასა ურგებსა“ O, სობრძ. სოლ. 1,11; „უკუე მოწიენულ არს“ მთ. 12,28; „შენ უკუე ხარა ძე ღმრთისაჲ“ ლ. 22,70; „ნუ უკუე გეშინი“ მთ. 10,81; „აღლევ უკუე“ მ. ცხ. 180v; „ესმა რამე უკუე იესუს“ მთ. 4,12.

აწ უკუე მაშ, მანასალამე, აწ უკუე სამე: „აწ უკუე... იცნეთ იგინი“ C, მთ. 7,20; „აწ უკუე აზნაერ არიან შეილნი იგი“ C. — „აწ უკუე თავისუფალ სამე არიან შეილნი“ DE, მთ. 17,20. ზღრ. ნუქაუბ.

უკუეთუ თუ; როცა; ეგებინ: „უკუეთუ მიტხრათ მე“ DE, მთ. 21,24; „უკუეთუ სულთა ცხოველ არს იგი“ ზუშ. II 9; „უკუეთუ ვინმე მოვიდოდიან“ მსკ. 58,17; „ვიბილოთ, უკუეთუ მოვიდეს ელია“ DE, მთ. 27,40; „უკუეთუ დაშქდე სერობად“ O, ფ. სოლ. 28,1; „უკუეთუ გასმიეს მოლუაწება იგი მადლისა ღმრთისაჲ“ ეფეს. 8,2.

უკუეთუშცა თუ; რომ: „უკუეთუშცა შაფათსა შინა განკურნა იგი“ C, მრ. 8,2; „უკუეთუშცა შეილნი აზრა-

პამისნი იყვნენ“ ი. 8,80; „უკუეთუშცა ვინმე ეძიებდა, პოვა“ სკ. მოც. 17,27.

უკუმართ, უკუღმართ უკან, უკნით: „ვიან დასდეს ჰელო, ერქუნასა და ჰხედან უკუმართ და ურნატა მისიშცა მართლ იყო“ ფლბ. მოც. 7,40; „უკუმართ ვილოდეს და დაეცნეს ქვეყანასა“ C, ი. 18,6; „არა იხედიდეს უკუღმართ“ მ. ცხ. 18v; „უკუმართცა ხელოდი“ I, იერემ. 15,6; „ჰელნი მათნი... უკუმართ შეეკრნეს“ სკ. წიგ. II 80,8. იხ. მართ, უკუშმო იხ. წინაუკუშმო.

უკუშმოგება, უკუგება დაბრუნება, უკან მორთმევა, «კუალად გება: „უკუშმოგათ მაგას ყოველთა... ნაყოფი მაგისისა ქვეყანისაჲ“ O, IV მტ. 8,6; „უკუშმოგანე იგინი ამას ქვეყანისა“ O, — „უკუალად-უგანე იგინი ქვეყანადე ამაღ“ ps., იერემ. 24,0. იხ. მოგება.

უკუშმომართ უკან: „ნუ უკუშმოქცევი უკუშმომართ აღებად სამოსლისა თვისა“ მთ. 24,18. იხ. მომართ.

უკუშმოსხმა შემოცლა(?) „უკუშმოასხმიდეს მიწასა მას ვიდრე ბეჭადღე“ ფლბ. 156,18. იხ. მოსხმა.

უკუშმოქცევა, უკუშმოქცევა «უკუშქცევა», მობრუნება, მოქცევა: „ნუ უკუშმოქცევი უკუშმომართ“ C, — „ნუ უკუნიქცევი კუალად“ DE, მთ. 24,18; „უკუშმოაქცინი ყოველნი წმიდანი მისნი მამანი“ ნახ. 75,15; „უკუშმოაქციეს ყოველი იგი“ მ. ცხ. 61v; „ნუ უკუნიქცევი კუალად“ C. — „ნუ მოიქცევი კუალად“ DE, ლ. 17,01; „მოეშპართე და არა უკუშმოქცე მისგან“ I, იერემ. 4,28; „ნუუკუე უკუნიქცე შენ ტელთა მათ“ ანდ.-ანატ. 214,15. იხ. მოქცევა.

უკუშმოყიდვა: „ვიდრემდის არა უკუშმოყიდოს მისგან, რომელსა იგი მიყადა“ H—022,80v. იხ. მოყიდვა.

უკუშმოცემა: „ღამიშარხენ იგინი... და მერმე უკუშმოცენ იგინი“ სკ. წიგ. II 47,18. იხ. მოცემა.

უკუშშუალდა ჩასობა: „მანანი იგი უკუშშუალნეს კედელსა მას ბავინისასა“ H—841,218. იხ. შშუალდა.

უკუნ «მართლუქუნ», უკან; ისევე, კელაე [«მიქცევით»]: „უკუნ ექუ ჩემგან“ C, — „წარედ მართლ უკუნ ჩემგან“ DE, მრ. 8,88; „უკუნ აღინა იგი“ მ. ცხ. 280r; „მველარი უკუნ ვარდა“ ია. რამ.-კურთხ. სსკ. და იაკ. 02,6. იხ. გარეუქუნ, ზუქუნ, მართლუქუნ, წინაუქუნ.

უკუნ-ი მარადისი, მუდმივი; საუკუნე.

უკუნ-ღგომა დახევა უკან, «უკუნქცევა», გაბრუნება: „რამათა უკუნ-ღგეს (ზლუა) ჩემგან“ O, III ეზრა 4,14; „ამის გამო მრავალნი მოწაფეთა მისთაგანი უკუნ-ღგეს“ C. — „უკუნ-იქცეს“ DE, ი. 6,08. იხ. ღგომა.

უკუნითი უკუნისამდე საუკუნოდან საუკუნომდე, მუდამ, მარადის: „კმუენის პატივი და ღლდება აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე“ მსკ. 61,19; „ღავი-ცეე შქლო შენი მარადის, უკუნისამდე და უკუნითი უკუნისამდე“ ფს. 118, 44.

უკუნის-ი: „განგუახლნა ჩუენ მიუკუნისამდე ემათა“ საკითხ. წიგ. II 4,16; „უკუნისამდე ცხონდი“ O, ღან. 2,4; „ქვეყანა განუქრელად... ჰვიეს უკუნისამდე“ ია. რომ.-კურთხ. მოს. 198,2. იხ. მიუკუნისამდე, საუკუნე.

უკუნეშეცველი — შემბრუნებელი: „საბეს-უკუნეშეცველი“ Sin.—87,8v. აბ. გეგელო.

უკუნ-სოულა მძიქცევა მეორედ მოხილვად, მოცერევა: „უკუნ-სოულა არა უკუნ-სოულა“ G.—„უკუნ-სოულა თქვენსა არა მძიქცევა მეორედ მოხილვად“ pb., ლეგე. 19, 10. აბ. სოულა.

უკუნ-ქცევა მძიქცევა, წარსლვა მართლუქუნ, მიბრუნება: „ნუ შეგმობხუენ მე... უკუნ-ქცევა უკუნ-ნაგან შენსა“ G.—„ნუ შეგმობხუენ მე... ვითარცა... მძიქცევა და წარსლვა შენგან“ pb., რუთ 1,18; „უკუნ-იქცევა ჩემგან“ C.—„წარსლვა მართლუქუნ ჩემგან“ DE, 88, 8,88; „ნუ უკუნ-იქცევი კუალდ აღებად სამოსლსა თქვისა“ მთ. 24,18; „უკუნ-იქცევი ღრუბელნი შემდგომად წმისა“ O. ეკლ. 12,2; „უკუნ-გაქცევი შენ გზასა მას, რომელსა მობუდ“ O, IV მგ. 19,28; „უკუნ-იქცევი წყარა ღებრისა მას, ვითარცა ტყვისა“ გ-ი 280r. აბ. ქცევა.

უკუნ-ყოფა გაშორება, გაცილება: „უკუნ-ყოფენ კრელსა მელნი, რათა გამოჩნდეს უბილავი იგი“ ბ. კეს-ექს. ღლ. 54,21. აბ. ყოფა.

უკუნ-ცემა უკან მიცემა, დაბრუნება, მძიქცევა: „მასვე დღეობით უკუნ-სცე სასყიდელი მისი“ G.—„მასვე დღესა მისცე მას სასყიდელი იგი“ pb., II მგ. 24, 18; „უკუნ-ცემით უკუნ-სცე სამოსელი მისი“ G.—„მძიქცემით მისცე მას სამოსელი იგი მისი“ M, II მგ. 24,18; „უკუნ-სცეს თავი ბრალისა მის და მეხუთე მისი შესმინის მას ზედა“ G. რუბ. 5,7; „უკუნ-სცე ვეცხლი იგი მდღელთ-მოძღვართა“ მთ. 27,8. აბ. ცემა.

უკუნ-ცემა: „უკუნ-სცე იგი მუქლსა წმიდისა სამონაჲსა“ Sin.—11,17r. აბ. ცემა.

უკუნ-ხილვა მიხედვა უკან: „და რე უკუნ-ხილსა საულ“ O, I მგ. 24,9. აბ. ხილვა.

უკურნებელი: „გაიბენდენ თქვენ... (გუელნი) უკურნებელსა საღმრთოთ გულთა თქვენთა განცოფებულთა“ I, იერემ. 8,18; „მოაწიას... შემესრება უკურნებელი“ O. თ. ხოლ. 8,15; „ვერ მოგლა შენ წყლულებითა უკურნებელითა“ მ. სწ. 109,20. აბ. კურნება.

უკულმართ აბ. უკუმართ.

ულაღველი — უჩიხუბარი: „ულაღველი იყენდ“ ბიბ. 8,2; „(ბერტეს)... საუდელსა მას ულაღველსა“ მრთ. D, იქრ.-ბერტე და ელია 814. აბ. ლაღვა.

ულმობელი — უსნოა, უტკივარი, უნაღველი, უმწუხარი: „მოსცეს... ულმობელი მწუხარება“ O.—„მძინანს გულის-სიტყუა გულის-თქუისა უსნოთა“ I.—გბ. 40,29; „ტკბალი იგი და ულმობელი ნაკლულებასა იყოს“ O, ეგ. სოლ. 14,24. აბ. ლმობა.

ულმობელი — ულმობელი — ულმობელი: „ძელი სამე ულმობელი გამარჯობის ხურამან“ I, გბ. 40,20; „უკმენ კაღობანი ძელთაგან ულმობელითა“ G.—„შეკმენ მე კიდობანი ერთი ძელთაგან ულმობელითა“ M, II მგ. 10,8. აბ. ლმობა.

ულუქი მკითხავი, მსახრვალი, კუდიანი; „მუც-ლით-მეზღაპრე“: „საულ მოსრა ყოველი მისანი და გრძნეული და ულუქი სოფლისაგან თქვისა“ O, I მგ. 28,4; „მძიქცემ შე დედაპტი ერთი ულუქი, და მივიდე და ვიკითხო მისგან სიტყუა“ O, I მგ. 28,7; „სკითხვიდეს მისანთა და ულუქთა“ Sin.—11,101v; „დაადგინა იგი ულუქთა და მოგუთა, გაზარელთა და ქალდეელთა ზედა“ O.—„მთავრად მსახრვალთა. მოგუთა და ქალდეელთა ღაზარინელთა და დადგინა იგი“ pb., ღან. 5,11; „ნუ ვინ იპოვოს... ანუ თუ ულუქთა მკითხავი“ pb.—„არა იპოვოს... მუც-ლით-მეზღაპრე“ G, II მგ. 18,11.

ულუქება: „მძიქცემა ულუქებითა შენითა“ I მგ. 28,8. აბ. ულუქი.

ულხინებელი: „მძ სულა ჩემო, გუემათა მათოჲს ულხინებელითა“ მ. სწ. 184,15. აბ. ლხინება.

ულხინულესი — უადვილესი, უმსუბუქესი: „ულხინულესი იყოს ქუეყანა“ მთ. 10,15.

უმაგრესად უმტკიცესად: „თავით კერძო იგი უმაგრესად დგა და შეუძრავად“ საქ. მოც. 27,41. აბ. მაგარი.

უმადლო უმადური: „უმადლო მასა სასოება, ვითარცა ზამთრისა თრთუნის, დადნეს“ O, სიბრძ. სოლ. 10,20; „იგი თავადი ტკბილ არს უმადლოთათჳსცა და უკეთურთა“ ლ. 8,85. აბ. მადლი.

უმადლოება უმადურობა: „უმადლოება მსაგავსებასა“ ბ. კეს-ექს. ღლ. 180,10; „გესენოს უმადლოება იგი პირველი“ მ. სწ. 77,20. აბ. უმადლო.

უმალე (ზხ.) სასწრაფოდ: „უმალე წარმართოს“ მ. ცხ. 158r.

უმალესი, **უმალესი** უფრო სწრაფი, ჩქარი; **უსწრაფესი**: „უმალესი ორბთა ცხენი მისნი“ I, იერემ. 4,18; „მალე არს ქარი, ხოლო გულის-სიტყუანი კაცისანი უმალეს მისა არიან“ მ. სწ. 800,5. აბ. მალე.

უმამო ვისაც მამა არა ჰყავს: „(არს)... უმამო, უდელო, ნათესავმოუყვანებელ“ ბებრ. 7,8. აბ. მამა.

უმანკო უცოდველი, უდანაშაულო; **უზადო**: „რათა მიხსცეს უმანკოთა მეცნიერება“ O, ეგ. სოლ. 1,4; „უმანკო, ვითარცა ტრენი... (იყვინთ)“ მთ. 10,18; „რათა იყვნეთ უბორო და უმანკო“ ფლბ. 2,15; „ხოლო მე, ვითარცა კრავმან უმანკო მან, მიგურასა ჩემსა დაყვად. არა ვაგრძენ“ I, იერემ. 11,10; „სახითა წრფელნი და უმანკონი და სკმით მანკიერნი და თავკედნი“ მ. სწ. 200,12. აბ. მანკი.

უმანკოება **უბიწოება**, **უცოდველობა**, **გულწრფელობა**: „მისაჲ მე, უფალო, სიმაართლითა ჩემითა და უმანკოებითა ჩემითა ჩემდამო“ L.—„მისაჲ მე, უფალო, სიმაართლითა შენითა და უბიწოებითა შენითა ჩემდამო“ T.—ფს. 7,9; „ჩილა ღმერთმან... უმანკოება იგი ბერისა“ მ. ცხ. 158v; „იკის უფალმან უმანკოება ჩემი“ O, იობ 81,6; „უმანკოებითა იტყვს იგი ამას და უმეცრებითა“ მ. ცხ. 803v; „მსახურად შეიწყნარნა ბერძენნი უმანკოებით და სიწმინდით“ ი.-ე. 51,15. აბ. მანკი.

უმართლესი — უფრო მართალი: „მდღარი იგი უმართლესი იყო უფროჲს გლახიკისა მის“ საქ. წიგ. II 181,8. აბ. მართალი.

უმარჯუ(ე) შეუფერებელი, მოუხერხებელი: „უმარჯუ იყო ტაბა (ნაფთადგური) დასაზოთრებლად“ ხაქ. მოც. 27,12; „წამალი საყურნებელი სელისაჲ ფრიად... უმარჯუე არს წამალთა კორცთა წყლულებისასა“ მ. სწ. 80,22. იხ. მარჯუე.

უმალღეს-ი უფრო მაღალი, უდიდესი: „უმალღეს არს და უდიდეს“ O, III მფ. 8,8; „ერთი იგი უმალღეს მერიასა“ O, დან. 8,8; „უმალღეს მისა იყოს“ იმ. რომ. -კურთხ. ისაჲ და იაჲ. 48,7; „ყოველთა უმალღეს იქნა“ მართ. S. ოქრ.-პეტრე და ელია 822. იხ. მაღალი.

უმახლობელეს-ი უახლ[ო]ესი; უფრო ახლობელი: „არს ნათესაჲ სხუა უმახლობელესი ჩემსა“ M, — „არს სასუმელი უახლ[ო]ესიცა ჩემსა“ G, რთო 8,12. იხ. მახლობელი.

უმახვლეს-ი: უმახვლესად მხედველ არიან (თუღნი ჩემნი) H—841,7. იხ. მახვლი.

უმბრწყინვალეს-ი უბრწყინვალესი: „უმბრწყინვალეს და უნათლეს ჯორცნი მათნი საქეშლისაგან გამოვიდეს“ მართ. S. ოქრ.-მარხ. და იოან. 108,29. იხ. ბრწყინვალე.

უმბარ-ი ნეღლი, უხარშავი: „დაუგო... მხალი უმბარი“ მ. ცხ. 211r; „უკუთუ (საქმელი) უმბარი იყვის ანუ უმარილოა“... ი.ე. 87,18. იხ. გზობა.

უმდაბლეს-ი უფრო დაბალი: „იყვნეს ორნი იგი უმდაბლესი“ პოვნა სტეფ. 608,15. იხ. მდაბალი.

უმდიდრეს-ი უფრო მდიდარი, შემძლებელი: „უმდიდრესისა მას შენსა და უდიდრესსა ნუ ეზიარებო“ O, ზირ. 18,2. იხ. მდიდარი.

უმედგრეს-ი უფრო სუსტი, უძლური: „ხოლო ესე სოფელი უმედგრეს აჩრდილისა არს“ მ. სწ. 118,2. იხ. მედგარი.

უმეტეს-ი, უმეტეს-ი, უმეტე გარდარეული, დამეტებული, უფრო მეტი: „იგინი უმეტესი ღალადების“ მთ. 27,28; „ამთ მიიღონ უმეტესი სარჩელი“ ლ. 20,47; „ამას პატეისა უმეტესისა მივსცემ“ I კორ. 12,28; „რომელი პაქუს (სიყვარული) უმეტესი (გარდარეული ვარ.) თქვენდა მიმართ“ II კორ. 2,4; „უმეტესი განტოცების“ მ. ცხ. 168v; „რომელი-იგი უმეტესისა შეშქას“ მ. ცხ. 208r; „უმეტესი ხოლო მტეიე იქმნეს სარწმუნოებასა ზედა“ ფლტ. 145,8; „ნუუკუე უმეტესითა მით მწუხარებითა დაითქას ეგვიპტარი იგი“ II კორ. 2,7; „მივსცე ვცხელი იგი... საქსარი უმეტესთა მათ (დამეტებულთა მათთა G)“ მხ., რიცხ. 8,48; „ამას პატეისა უმეტესისა მივსცემ“ I კორ. 12,28; „არიან იგი უმეტესად საკირო“ A—92,811; „შეძრწუნდა უმეტესად“ I, იერ. 2,12.

უმეტესად-ლა უფრო მეტად: „უმეტესად-ლა ცხად არს ესე მზისაგან“ მ. ცხ. 238v.

უმეტეს და უმეტეს უფრო და უფრო: „უმეტეს და უმეტეს ილორძნებოდა ამბოხება მათი“ ი.ე. 47,27. იხ. მეტი.

უმეტესება, უმეტესობა, უმეტესობა მომეტებულობა, უპირატესობა: „არა მოვედ უმეტესებითა“ ს. გაბ.-მოც. საჲ. 92,88; „უმეტესობა იგი უჩემე უფალსა“ კ. იერ.-ალდ. 107,18; „გამოჩნდა უმეტესობა კეთი-

ლად განგებისა მისისაჲ“ ზალ. 128,87; „არა უმეტესობა არს შორის მრუშებისა და სიძვისა“ H—822,81r. იხ. უმეტესი.

უმეფო მეფე რომ არ ჰყავს: „უმეფო არს მკალი“ O, იგ. სოლ. 80,27. იხ. მეფე.

უმეცარ-ი გაბოუდებული, უცოდინარი, უეცი, უცნობი: „ყოველთა ჰაბუთა, უმეცართა ამათ, მივსცე ჰუეყანა იგი“ მხ., — „ყოველსა ჰაბუთა გამოუცდელსა, მათ მივსცე ჰუეყანა იგი“ G, რიცხ. 14,28; „კაცნი უწიგნონი არიან და უმეცარნი“ საქ. მოც. 4,18; „იყვნეს უცებ და უმეცარ სამყელსა და ბგობასა შველისასა“ ოქრ.-მარხ. და იოან. 108,25; „უმეცართა მოსრულთა არა შეიწყნარებდეს“ O, სიბრძ. სოლ. 19,13; „ნუუკუე ჰგონება, თუ უმეცარ ვარ“ მ. ცხ. 81v; „ხადე შენ გლახათა, უმეცართა, მკელოველთა, ბრმათა“ ლ. 14,18; „არა უმეცარ არს ღირსება შენი“ ი.ე. 29,24.

უმეცარ ყოფა გაუმეცრება, უცოდინრობა: „არა უმეცარ იყავ, ვითარმდ ბოროტ არს მყოფება მათი“ O, სიბრძ. სოლ. 12,10; „უკუთუ ეინე უმეცარ არს, უმეცარ იყავნ“ I კორ. 14,28. იხ. მეცნიერი.

უმეცრება უცოდნელობა, უეცრობა: „უმეცრება იგი ღამე“ ფლტ. 141,26; „ყოველი უმეცრება განიშორეს“ ს. გაბ.-მოც. საჲ. 92,14; „ცოდეთა სიკაბუქისა და უმეცრებისა ჩემისათა ნუ მოიქნენებ“ ფხ. 24,7; „არა განმრავლდენ უმეცრებანი იგი ჩემნი“ O, ზირ. 28,8.

უმეცრებით უცებ, მოულოდნელად: „უკუთუ შეიპყრას კაცი მცემან უმეცრებით“ მ. სწ. 47,6. იხ. უმეცარი.

უმეცრებით-ი უცოდინრობითი, უეცრობითი: „მიგბიევენ უფალმან ცოდვა ესე უმეცრებითი“ მ. სწ. 171,21. იხ. უმეცრება.

უმწო: „ვიპოვნეთ ჩვენ შიშველ და გლახად უმწო“ Sin—97,8v. იხ. მწა.

უმთავრეს-ი, უმთავრეს-ი უფროსი, მეთაური: „უმთავრესი მყოფანება უმთავრესისა მის მცველთაგანისა“ ფლტ. 154,16; „მთა იგი ჭრახება სახელად უმთავრესისა მათისა სუქიასისა ეწოდა სუკაჲ“ მხ. 21,2. იხ. მთავარი.

უმოწეწო უბრალო: „არა დაითხოვს სისხლი უმწეწო ზოა ქუეყანასა შინა შენსა“ G, — „არა დაითხოვს სისხლი უბრალოა ქუეყანასა მას შენსა“ M, II მფ. 19,10. იხ. მიზიზი.

უმცია uncia: „მოგუცემდეს ჩვენ ათექსმეტსა უმციასა პურსა და უმციასა ძმარსა და ქსესტსა წყალსა“ ი. მოც. 70,14.

უმკოდვეს-ი ულატაკესი: „ეთარ მისცემ მოყუასთა ჩემთა საფასესა, და შენ უმკოდვეს ხარ მათსა“ ზალ. 81,12. იხ. მკოდვი.

უმკუთელეს-ი უფრო მახვილი, მჭრელი: „არს სიტყუა... უმკუთელეს უფროეს ყოვლისა მახვლისა ორპირისა“ მებრ. 4,12. იხ. მკუთელი.

უმკდრო უდაბნო, დაუსახლებელი ადგილი: „უმკდროთა თგან პირისპირით ეგვტრისათ“ G, — „უდაბნოთა თგან, რომელ არს წინაშე პირსა ეგვტრისასა“ M, ისუ 5. 18,8. იხ. მკდარი.

უმჯდროება უმოსახლეობო; უმეგვიდროებო: „ქალაქი პილი დატოვ უმჯდროებისაგან“ I, იერემ. 2, 18; „უმჯდროება სულს ჩემსა იზრახეს“ ფს. 84, 12. იხ. გვადრობა.

უმოგუმოდ ფრიად (?) - ცუდად უმოკუმოდ გზარხე ზრახავს ესე“ O, II მგ. 24, 10.

უმოკლმს-ი უფრო მოკლე: „მარჯვენა კელი უმოკლმს არს მარცხენას“ ფლტ. 130, 20. იხ. მოკლე.

უმოლბინე, უმოლბინეს-ი შვებულის, იოლის, უმჯობესი, მოლბინე: „არაფა იყოს უმოლბინე (მოლბინე) ლ“ სპ. მოც. 24, 28; „ტვრისი და სიღონი უმოლბინეს იყოს ღვსა მას სასყლისასა, ვიდრე თქვენ“ მთ. 11, 22; „ესე პატივი ფრად უსებუქეს და უმოლბინე იყო“ მ. სფ. 129, 24; „არაფა უმოლბინესი პირველასა მის გიორკისა“ ი. ე. 52, 2; „სოდომელთა უმოლბინე იყოს მას ღვსა შინა, ვიდრე ქალაქისა მის“ ლ. 10, 12.

უმოლბინე ქმნა მოქარება, შვების მინიჭება: „რომელსა ემაა უმოლბინე იქმნა იგი?“ DE, — „რომელსა (ქმნა) მოქარდა?“ C, ი. 4, 52. იხ. მოლბანე.

უმოსწრაფეს-ი უფრო სწრაფი: „ესე ვინმე უმოსწრაფეს არს“ მ. ცხ. 101r.

უმოსწრაფეს-ი უგულსმოდგინე: „უმოსწრაფეს-ი იქმნა, ნებათ თვსთ განვიდა თქვენდა მიმართ“ II კორ. 8, 17. იხ. მოსწრაფე.

უმრავალწილეს-ყოფა გვანმრავლება: „უმრავალწილეს-ყოფა შენ უფროსს მამათა შენთა“ G, — „გვანგაუმრავლოს შენ უფროსს მამათა მათ შენთა“ ps., II მჭ. 30, 5. იხ. მრავალწილად.

უმრავლეს-ი უფროსი, უმეტესი: „წარმოიდგინოს მე აქა უმრავლეს ათორმეტა გუნდთა ანგელოზთა“ DE, — „დღ-ღანის მე აქა უფროსს ათორმეტი დასი ანგელოზთა“ C. მთ. 20, 58; „უმრავლესი იგი ერი დაუფენდა სამოსელსა მათსა გზასა ზედა“ მთ. 21, 8. იხ. მრავალი.

უმრუდეს-ი უსწორო, უფრო მრუდი: „შენ ევინი კირჩხასა და სიბრძნე შენი უმრუდეს მისსა არს“ მ. სფ. 148, 9. იხ. მრუდი.

უმრწამეს-ი, უმრწამეს-ი, უმრწმს-ი უმცროსი, უმცირესი, უკანასკნელი, უმდაბლესი: „პრქვა მამასა თვსსა უმრწამესმან მან“ ლ. 15, 12; „უმრწამესი იგი შესაძლებელ არს წყალობად, ხოლო ძლიერნი იგი ძლიერად განაიქონენ“ O, სიბრძ. ხოლ. 0, 7; „უმრწამესსა ამას ყოველთა წმიდთასა“ ფფხ. 8, 8; „იყო ძმ მისი უმრწამესი მათ ყოველთა“ B, სხტ. 140, 24; „მამაა გვის და ძმა უმრწამესი“ სპ. წიგ. II 71, 24. იხ. მრწამი.

უმსახურება უღმრთოება, უსჯულოება: „პხადლიან მას ღმრთულ უმსახურებოთა მათთა“ O, ივდ. 8, 18. იხ. მსახურება.

უმსახურებელ-ი უღმრთო, უსჯულო: „ვიდრედა არა შეულთა, ღმრთა უმსახურებელთა“ O, ზიარ. 10, 4; „მარჯალა სჯელ არა უც, არამედ უსჯულოთა და ურჩითა და უმსახურებელთა“ I ტომ. 1, 9. იხ. მსახურება.

უმსახურებელობა უეჭეთურება; უეთნობობა: „გარე-მოეპქით უმსახურებელობა შენი შენგან“ O, —

„მოეპქინე უთნობანი შენი შენგან“ ps., მზგ. 28, 27; „ნუ მოიხილავ სიფიცხესა ზედა ამის ერისასა და უმსახურებელობათა ზედა“ G, — „ნუ მიხედავ სიფიცხესა ამის ერისასა და ნუტალა უკეთურებასა მათსა“ M, II მჭ. 9, 27. იხ. უმსახურებელი.

უმსხო, უმსხოს-ი: „ნეკი ჩემი უმსხო არს წელთა მამისა ჩემისათა“ O, III მგ. 12, 10; „მცირე თითი ჩემი უმსხოს არს წელთა მამისა ჩემისათა“ M, II მგ. 10, 10. იხ. მსხული.

უმსჯავრო განუკითხველი, უსამართლო: „მსაჯული უმსჯავროა ვითარცა დასჯილს“ ეპ. კვარ.-დაფლ. 80v; „იკლმწიფე უმსჯავროა და უსამართლოა იყოს“ მ. სფ. 51, 2.

უმსჯავროდ, უმშჯავროდ უსამართლოდ: „განსაჯნა იგინი სამართლით, ხოლო მათ უმსჯავროდ დასაჯეს იგი სიუდილად“ მ. სფ. 70, 15. „მისცემს სიუდილად უმშჯავროდ“ სპ. წიგ. 88, 12.

უმსჯავროება, უმშჯავრობა, უმშჯავროები განუკითხველობა, უსამართლობა: „არა განვერებით პატივისაგან საუენოვასა, რაჟამს მივერჩდეთ უმსჯავროებასა“ ბ. კეს.-ექუს. ღდ. 90, 10; „სადა იყოს ქელმწიფება იგი მთავართა და უმშჯავრობა იგი მათი“ მ. სფ. 98, 82; „უმშჯავროება მან დაბრძის ბრძენი“ მ. სფ. 274, 14. იხ. უმსჯავრო.

უმტკიცეს-ი, უმტკიცეს-ი: „მაქუს ჩვენ უმტკიცესი საწინასწარმეტყულოა სიტყუა“ II პეტრე 1, 10. იხ. მტკიცე.

უმურკ(ნ)ველი გაურეცხელი: „არაჲინ დაადგის სადგმელი ნახეისა უმურკველისა სამოსელსა ზედა ძელსა“ C, — „არაჲინ დაადგის სადგმელი ახალი უმურკველი სამოსელსა ძელსა“ DE, მთ. 9, 10. იხ. მურკება.

უმურსველი დაუმტკიცველი, გაურეცხელი: „უმურსველი კურთხი“ ფლტ. 147, 81. იხ. მურსება.

უმუტლო: „უფრქნი იგი მისნი (სპირომასნი) არიან მყარ და უმუტლო“ ბ. კეს.-ექუს. ღდ. 182, 10. იხ. მუტლი.

უმშვდმს-ი უფრო მშვიდი, წყნარი: „უმშვდმს ყოველთა, რომელნი იზარდებოდეს მისგან“ ანტ. ღ. 84r; „უმშვდმსმან მან, რომელსა ზედა ჯდა“ იქვე. იხ. მშვდი.

უმცირეს-ი უფრო მცირე, უმცროსი: „უმცირესი არიან პასაჲთა“ O, III მჭ. 5, 52; „უმცირესი იგი უმჯობესისაგან იკურთხევენ“ მებრ. 7, 7; „უმცირესი არს ყოველთა თესლთა“ მთ. 18, 82; „უმცირესი იგი... უფროსს მისსა არს“ მთ. 11, 11. იხ. მცირე.

უმცინეზარეს-ი უფრო მცხუნვარე: „უმედგომად (მძფერისა წმისი) უმცინეზარესი გამოპრწყნდის მზის-თელისა იგი სინათლე“ მ. სფ. 188, 1. იხ. მცინეზარე.

უმცხუზარ-ი გამოუწყავი: „(მევეცემან) არცა დააკლის ალი, რაჲთა არა უმცხუარი ღამთეს და განაყუნეს (ქური)“ მ. სფ. 809, 85. იხ. მცხუარი.

უმძაფრეს-ი უფრო მძაფრი: „განცვეს იგინი ადგილსა უმძაფრესსა“ სპ. მოც. 27, 41. იხ. მძაფრი.

უმძიმე, უმძიმეს-ი უფრო მძიმე: „დაგირევებეს უმძიმესი შველისა“ მთ. 28, 28; „არა არს უმძიმე და უძნელურტო, ვითარცა ცოდვა და განდგომილება“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და იონ. 105, 10; „სიუდილი და ცხოვრება უმძიმესი სიუდილისა განწყესა მის ზედა“ იქვე, 108, 8; „და უმძიმესი ესე იყო, რამეთუ...“ ი. ე. 52, 1; „ღამიმძიმე და ტვრთი ცოდვათა ჩემთა უმძიმეს მათთა სიმძიმესა“ მ. სფ. 248, 82. იხ. მძიმე.

უმძლავრები-ი უფრო მძლავრი: ფლავ. 151,14*. იხ. მძლავრი.

უმწარეს-ი, უმწარეს-ი უფრო მწარი: „უმწარეს ნაელისა კპოვ“ O, იგ. სოლ. 5,4; „უმწარეს იყოს ღუარდლისა“ მ. ცხ. 244v. იხ. მწარი.

უმწინეულევანეს-ი უფრო მწინეულევანი, ქუეყიანი, შებღალული: „უსამართლოდ მონაგებთაგან ქველის-საქმე უმწინეულევანეს... ამისა არს“ მ. სწ. 66,10. იხ. მწინეულევანი.

უმწინეულობა «განწმედა»: „იუმწინეულოეთ ხელისა“ G, — „განწმიდენით ხელისა“ იხუ ნ. 8,6.

უმწუხარეს-ი უფრო მწუხარე: „ნუ უკუე იხილნეს პირნი თქვენნი უმწუხარეს პირთა ყრმათა მათ“ O, დან. 1,10. იხ. მწუხარე.

უმწუხეს-ი უმცროსი: „მრქუა მე უმწუხესმან მან“ მ. ცხ. 488r.

უმწყ-ი უხედნი, უწვრთნელი: „განვისწავლო, ვითარცა სამწყულო უმწყი ვერ დაიმწყი“ O, იერემ. 81,18; „ორნი ღიაეულნი პირმოწი და უმწყნი... დაიყენენით“ O, I მთ. 9,7; „სხენი უმწყი გამოვდის ფიცხლად“ O, ზარ. 10,6; „იძივ უმწყი რბის... და დასცემს ზედამჯდომელსა მას“ H—2261,288v. იხ. მწყა.

უმხილვებელ-ი მხილების გარეშე: „სწავლულება უმხილვებელი სტეების“ O, იგ. სოლ. 10,17. იხ. მხილება.

უმჯობეს-ი, უჯობე «კეთილი», «უკეთესი», «უსახნიერესი», უფრო კარგი; რჩეული; უფრო სასარგებლო: „ნუ უმჯობეს არსა შენდა მღლეობა“ M, — „ნუ კეთილ არსა ყოფა მღლეად“ G, მსჯ. 18,19; „უმჯობეს ხარა ბალაისა“ M, — „უკეთეს ხარ შენ უფროს ბალაისა“ G, მსჯ. 11,25; „და მისი უმრწამესი უმჯობეს მისა არს იგი“ M, — „და მისი უმრწამესი მისი უსახნიერეს არს მისსა“ G, მსჯ. 15,2; „უმჯობეს არს ჩვენდა გულისხმის-ყოფად“ J. იერ.-ადგ. 155,26; „უმჯობეს არს ჩემდა სიუღილი ვიდრე ცხორებასა ჩემსა“ O, იონა 4,8; „უმჯობეს იყო ჩემდამან, ვიდრე აწ“ O, ოვხე 3,0; „უმჯობეს არიან ძუძენი შენნი უფროს ღვსისა“ O, ქება 1,1; „უმჯობესი ვენაჲ მისცეს მას“ O, გამოსლ. 23,6; „უმჯობესი ჩუენთჳს უფალმან იზრუნოს“ სხხტ. 125,20.

უმჯობესად-რე უკეთესად, უსაჭიროესად: „უმჯობესად-რე შეეპრატე, რამთა ვევედრო ძმათა“ II კორ. 9,5. იხ. მჯობი.

უმჯობესობა «უმჯობეს ყოფა»: „ანუ არა უმჯობესობის ნაფურცლის ზედაები მისი, ვიდრე სასუთლუ ავიგზირისი“ G, — „ანუ არა უმჯობეს არს საუფებლები ევე უფრმისი, ვიდრელა სასულებელი აბეზირისი“ M, მსჯ. 8,3.

უმჯობესობა საარგებლობა, უკეთესობა: „უმჯობესობა იგი მათ ვერ ცნეს“ ვარ. 804. იხ. უმჯობესი.

უნაგირ-ი: «ყოველი უნაგირი, რომელსაცა დაქდეს მას ზედა თესლმდინარე, არაწმიდა იყოს“ G, ლევტ. 15,9.

უნათესვო: „ბრძენი უპოვარი, უნათესვო“ Ath.—17,276v. იხ. ნათესავი.

უნათლმს-ი უფრო ნათელი: „უბრწყინვალეს და უნათლმს კორენი მათნი საუქმელისაგან გამოვიდეს“ ოქრ.—მარხ. და იონ. 108,20; „რამ-მე უნათლმს არს მზისა?“ O, ზარ. 17,80. იხ. ნათელი.

უნათლო ნათელს მოკლებული: „(ბნელი)... ადგილი, უნათლო მიზნისაგან რაისმე“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 22,28. იხ. ნათელი.

უნაკლულო საესე, ნაკლის უქონელი, საკმაო, მოუკლებელი, არანაკლულებანი: „უნაკლულო სა-უნაქლმს არს კეთა შორის“ O, სიბრძ. სოლ. 7,14; „(განყო) საკლდრებელა უნაკლულო მალთა“ O, იონ 21,2; „უნაკლულო არს სამდიდრითა თომა მოც. 15,81; „არა კმა არს... ორგზის დღესა შინა მალეზა საზრდელისა საესე-ბით და უნაკლულოდ ღვითა და საკლდითა“ ი.-გ. 40,8. იხ. ნაკლულო.

უნარჩევს-ი უენასკნელი: „უნარჩევსი ყოველთა უფლოსა მიერ გიკითხე“ პოვნა სტეფ. 857,9. იხ. ნარჩევი.

უნას-ი ვენება, ზიანი, უბედურება: „შემირაბიეს ყოველივე უნასად“ ა. რამ.-კურთხ. მოხ. 164,12; „ნუცა უგულებელს-ყოფ უნასთა უკეთურებისა მისისათა“ O, ზარ. 80,11; „არა ჰხედოდა უნასსა მას სოფლისასა“ ოქრ.-პეტრე და ელია 819; „უპისკაპისი იგი შესწენილ არს უნასისათჳს“ ლამ. 86,29. იხ. შეუნასე.

უნასება, უნასობა ზიანის მიყენება: „არავის აუნებდენ და არცა უნასებდენ (უნასობდეს O)“ I. ხს. 65,25. იხ. უნასი.

უნასეულ-ი დაზიანებული: „რომლითავე სახითა უნასეულ იქმნის“ მართ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 104,18. იხ. უნასი.

უნაყოფო არა ნაყოფიერი: „გვჭლოდა ჩუენ... ქუეყანასა ურწყულსა და უნაყოფოსა“ I, იერემ. 2,6; „შეამთვის სიტუადა იგი და უნაყოფო იქმნის“ მთ. 13,29. იხ. ნაყოფი.

უნაყოფობა არა ნაყოფიერება: „შეიკრებს ჭელითა თჳსითა უნაყოფობასა“ O, იგ. სოლ. 9,12; „დაგვეტოქუენ უნაყოფობითა და ხორშაკითა და სეტყვითა“ O, ანგ. 2,17. იხ. უნაყოფო.

უნდილ-ი უმწიფარი, არანამოსული, მოუწიველი: „და-თუ-უტევნეს კუერცხი თჳსნი უნდილად“ მ. ცხ. 187r.

უნდო არარა, ცუდი, უხმარი, გამოუსადეგარი, საძაგელი; გამოუყენებელი: „ნუ შეუდგები თუნდოთა“ O, I მთ. 12,21; „უკვამბო უნდოთა მაგათ“ ანდ.-ანატ. 218,21; „ვიდოდეს კულსა უნდოთასა“ IV მთ. 17,16; „მმოსიეს მე უნდოთა ეტე სამოსელა“ მ. ცხ. 200r; „ქალი უნდოთა, შეუ-რაქი, მკვარი ესეგლეზანი იხალე და უვარებ?“ ოქრ.-პეტრე და ელია 816; „უნდოსა იქმს“ O, სიბრძ. სოლ. 16,9; „უნდო იქმნეს რტონი შენა“ I, იერემ. 11,18; „ხოლო ქართელნი, ვითარცა ნახტური რამე და უნდონი, უგულვებელს-ყენა და შეამკირანა“ ი.-გ. 40,82; „პირი შენი უნდოთა ზრახავნ“ მ. სწ. 148,8. იხ. უუნდოესი.

უნდობა სიმდაბლე, უხმარობა, არარაობა: „ძალისა-ებრ უნდობისა ჩემისა უცონილა დ გონო შენ“ მ. ცხ. 148v. იხ. უნდო.

* წყარო ფანქრითა მიწერილი, ციტატისათვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

უნებელი-ი აუცილებელი, **საქირო:** „მამქდალა მათ ღირსად აღსარელი იგი უნებელი“ **O**, — „მთხილდელა მათ მამდა მამართ აღსარელი ღირსებასა საქირო“ **px**. **ხიზრძ.** **სოლ.** 10,4; „უნებელი ზედა-მაც მე“ **I კორ.** 9,16; „უნებელი ზედა-მაც მასლად და ბილვად (ავარაქისა)“ **ლ.** 14,19.

უნებელად დება **თანა-დება**, ვალდება: „უნებელიად ედებოდა მას განტყვებდ ღლესაწაულსა მას ერთი პერობაღი“ **DE**. — „თანა-ედვა ღლესაწაულად-ღლესას-წაულად ერთი მატყვებდ მათა“ **C**, **ლ.** 28,17.

უნებელად-რე უფრო **საქირო**, უმეტესად: „დადგრო-მა ჭირათა შინა, უნებელად-რე თქვენთჳს“ **ფლმ.** 1,24. **იხ.** ნება.

უნებლება იძულება, ნების გარეშეობა: „გითარცა გამოერჩევს გელთა, ნე მჭებარებოთ, ნუცა უნებლებით“ **II კორ.** 9,7; „არა უნებლებით კეთილი იგი შენი იყოს, არამედ ნებისით“ **ფლმ.** 1,14; „ქირისა მისგან აღიარება უნებლებით“ **იჭტ.** 118,11 **იხ.** უნებელი.

უნებლიათ იძულებით, ნების გარეშე: „იძულა უნებლიათ და მისცა მათ დანიელ“ **I**, **დან.** 18,20; „სირცხლით, უნებლიათ მერმე ჰყო შენ იგი“ **ლონგ.** 100,11; „მართალ ნეტსით იძლიდა უნებლიათ განიქითხის, ვითარცა თაჳს-დება“ **მ.** **ხფ.** 278,28. **იხ.** უნებლიეთ.

უნებლიეთ (**ზზ.**) **არა** ნეტსით, **იშვით**, **უნებურად**: „უნებლიეთ თანა-აც დაშინად“ **მ.** **ცხ.** 48v; „უკუეთუ უნებლიეთ (ეჟე ამას)“ **I კორ.** 9,17; „რომელმან დასცეს სელ უნებლიეთ (არ-ანე ფსით M)“ **G**, **იხუ** 5. 20,9; „რომელმან უკუეთუ სცეს მოყუასსა უნებლიეთ“ **G**, — „რომელმან მოყუას მოყუასი იშვით“ **M**, **II შჯ.** 19,4.

უნებლიეთ-ი უნებური: „უკუეთუ თუალთაგან შესაყრებელათა იქმნეს უნებლიეთი“ **G**, **რაცხ.** 15,24.

უნებლივ (**ზზ.**) უნებურად, ნების გარეშე: „უნებლივ განსლვად ერთ სოულსაგან“ **ბალ.** 81,19. **იხ.** უნებელა.

უნებოთა: „ვერღარა თავსადებს იგი შეწყნარებდ უნიეთოსა სიტყუასა“ **მ.** **ცხ.** 42v. **იხ.** ნეთო.

უნიშნო რომელსაც ნიშანი არა აქვს: „იყო უნიშნოა იგი ლბანასა, ზოლო ნიშნაან იგი იაკობისა“ **O**, **დაბ.** 80,42. **იხ.** ნიშნა.

უნჯ-ი **საზრდელი**, **სარჩო**, **ბელელი**: „ფრადი უნჯი შეიყრბას ცალთა ზედა“ **O**, — „განიშნადის ამან მესა შინა საზრდელი“ **px**. **იგ.** **სოლ.** 6,8; „დადვა უნჯი საზრდელთა“ **M**, **II ნშტ.** 11,11; „დადვა მათ შინა უნჯი მრაველი ფრად“ **M**, **II ნშტ.** 11,28; „ადრედის არა ყოველა მოიყადა უნჯი იგი და საზრდელი“ **ხაგ.** **წიგ.** **II** 120,5. **იხ.** დაუნჯება, მეუნჯე.

უნჯება შეკრება, დაგროვება, შენახვა; **საუნჯე:** „რომელი უნჯებდეს საუნჯეთა უმჯულოთა“ **O**, **მიქ.** 6,10; „იუნჯებენ თაჳსა თჳსა ძვრას“ **O**, **იგ.** **სოლ.** 1,18; „იუნჯებენ და არა უწყონ, ვინ შეიკრბოს იგი“ **G**, **ფს.** 85,7; „ნე იუნჯებდ ცათა შინა“ **მ.ხფ.** 90,4; „ნე იუნჯებთ თქვენ საჳსეთა თქვენთა“ **მთ.** 6,19. **იხ.** უნჯი.

უოტებელი-ი გაუქცეველი: „უოტებელად მდგომარე არ იგი ადგალა ბრძოლისა“ **მ.ხფ.** 108,21. **იხ.** ოტება.

უპასუხო პასუხაუცემელი: „დაუთმე მტკიანთა სიტყუათა უპასუხოდ“ **მ.ხფ.** 122,1. **იხ.** პასუხო.

უპატიო, უპატივო **„შეურაცხი“**, **უღირსი**, **უპატივცემელი:** „ეკუეთოს... უპატიო პატიოსანსა“ **I**, **ეს.** 8,5; „არა არს წინაწარმეტყველი უპატიო (შეურაცხ DE)“ **მრ.** 6,4; „(შესაქმელ) რომელიმე პატიოსნად ჰერკრად და რომელიმე უპატიოდ“ **მრომ.** 9,21; „რომელთა შეურაცხ-მყონ მე, უპატიო იქმნენ იგინი“ **ხაგ.** **წიგ.** **II** 120,81. „დადვას მათი უპატიოდ დადვა“ **O**, **ოვსე** 4,7.

უპატივო-ყოფა შეურაცხ-ყოფა, უპატივცემლობა; **„გინება“:** „რომელი მწყყიდეს არაწმიდებასა უპატივო-ყოს მამა“ **O**, **იგ.** **სოლ.** 28,7; „ნუ უპატიო-ჰყოფ მას“ **O**, **ზირ.** 8,15; „უპატივო-იქმნა და არა შეირაცხა“ **px**. — „იგინა და არა შეპრაცხა“ **O**, **ეს.** 58,8. **იხ.** პატივი.

უპატიოება, უპატიოვება შეურაცხყოფა: „მოავლინოს... შენსა მას პატიოსნებასა ზედა უპატიოება“ **I**, **ეს.** 10,10; „შეიყუარეს უპატიოებაჲ კრებულისაგან მისისა“ **O**, **ოვსე** 4,18; „უპატიოებასა და სიგლახაქესა მივეცი ღიდასა“ **მ.** **ცხ.** 178r; „არა თავს-ვიღებთ პატივსა—უპატიო-ევისა დედასა“ **ბ.** **კეს.** 40, თჳს 118,5. **იხ.** პატივი.

უპატიონ-ი **იხ.** უპატიონი.

უპატიოსნეს-ი უფრო პატიოსანი, პატივცემული; **უძვირფასესი:** „ნუუჲუე უპატიოსნესი შენსა იყოს ჩინებული მისგან“ **ლ.** 14,8; „უპატიოსნესი არს იგი ანთრაცთა პატიოსანთა“ **O**, **იგ.** **სოლ.** 8,15; „არამედ ასოა არს იგი (ქმარა) შენი და უპატიოსნესი ასოთა“ **ბ.** **კეს.** 11,13. **დლ.** 104,10; „აჲლდეს ცხოველთა უპატიოსნესი იგი საგრძნობელი, ვიტყვთ შენებასა“ **გრ.** **ნოს.** 1-კაც აგებ. 228,1. **იხ.** პატიოსანი.

უპატიჟოდ დაუსჯელად: „უპატიჟოდ წარვლოთ“ **მრო.** **D.** **კ.** **იერ.** 1-სული წმ. 280. **იხ.** პატივი.

უპაშტაკშს-ი: „იყო ადგილი იგი უპაშტაკშს მოგზაურთათჳს ფრად“ **ხაგ.** **წიგ.** **II** 100,8. **იხ.** პაშტაკი.

უპე **ჭიბი**; **გული**; **„ღელე“:** „არა შეგიხვეს უპე შენი“ **O**, **იგ.** 10,4; „ხატი მათ ზღუს-ქალთაჲ ვიდრე უპედმდშ კაცისაჲ არს“ **ფიზ.** 10,17; „უპე შენი ტაჳც წახნაგებულ“ **ქება** 7,1; „კოტორი ძაძისაჲ საბლთა შემოედვა, უპიტიგან ვიდრე მუქლადისი მისწუთებოდა“ **ბალ.** 85,20; „დამკვდრებულ არიან უპესა ქუეყანისასა“ **I**, **იგ.** 88,12; „შთამომავალა... მახლობლისაგან უპისა ქუეყანისა“ **G**, — „გარდა-მოვალს... მახლობელად დელესა მას ქუეყანისასა“ **O**, **მსჯ.** 9,87.

უპიონ-ი **ოპიუმი:** „დაყუდნიან საღმობანი კორცთანი მძიმენი უპიონითა“ **ბ.** **კეს.** 11,13. **დლ.** 68,4.

უპირადეს-ი, **უპირადშს-ი**, **უპირატეს-ი** წინა, უწინარესი; **უპირველესი:** „და იყო აღმშნებულ ტაძარი ესე უპირადშს (უპირატეს M) მრავლისა ეამისა“ **O**, **I** **ეზრა** 6,14; „რომელი ჩემსა იყო, რამეთუ უპირადშს ჩემსა არს“ **ი.** 1,20; „რომელნი უპირადშს შექმნულ ხართ“ **ფლკტ.** 151,11; „არასადა ხილულ იყო ეგევითარი ძელო... უპირატეს“ **M**, **II ნშტ.** 9,11; „კაცი ზარ დიდებულო და უპირატესი წინაშე ჩემსა“ **ბალ.** 10,6; „ღმერთი არს, რომელმან დაჰბადნა ცანი და ქუეყანაჲ უპირადეს“ **გრ.** **ნოს.** 1-კაც აგებ. 109,2. **იხ.** პირი.

უპირადშსობა უწინარესობა: „უპირადშსობაჲ მისცეს

კორცთა, ვიდრე სელსა, წინადადებულობისა მიზეზითა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 214,10. იხ. უპირადესი.

უპირმშოესი პირმშო; პირველად შობილი: „უპირ-მშოეს ვართ მისა, ვიდრე თქვენ“ O, II მფ. 10,48; „ყოველთა მათ უპირმშოეს რუბენ არს“ სკ. წიგ. II 72,6. იხ. პირმშო.

უპირუტყუშს-ი უფრო პირუტყვი: „უპირუტყუშს არიან იგინი თევზთა, რომელნი-იგი ამას დასწერენ“ ბ. კეს.-ექუბ. ღმ. 109,20; „უპირუტყუშსად უწოდ მთრვალთა“ H—2251,280v. იხ. პირუტყუ.

უპოვარ-ი, უპოარ-ი, უპუარ-ი არასმქონე, ლატაკი, დეაერდომილი: „არა უპოვარ იყო ყოლად ძლიერი კელი შენი“ O, სიბრძ. სოლ. 11,18; „უპოვარნი იგი... დაუტევნა... ვენაჲს-მოქმედად“ I, — „დეაერდომილთა-გან... დაუტევნა... ვენაჲს-მოქმედად“ pb., იერემ. 62,10; „იგინი მდაბიონი არიან, შეილნი უგუნერთა და უპოვართა-ნი“ ანდ.-ანატ. 218,2; „გამოირჩია ღმერთმან უპოვარი და უღაბნოეს-მოყუარს“ კ. იერ.-ნათლისდ. 80,2; „ქეთილ არს შენდა საყოფელი საგლახაოა, უღონოა და უპოარი“ მ. სფ. 108,8; „იყოს კაცი მვლ გუმათა და უპოვარ ქორცითა“ მ. სფ. 270,20; „გლახათა მათ და უპუართა ენატრებინ წყლითა განძლომა“ A—02,227. იხ. პოენა.

უპოვარება, უპოვრება „უპოვარ-ყოფა“, სილატაკე: „უქუეთუ უპოვარებდეს კაცი იგი“ G,—„უქუეთუ უპოვარ-იყოს კაცი იგი“ pb., II ზქ. 24,12.

უპო(ვ)არება, უპოვრება არასმქონეობა, მონატრულობა, სილატაკე, წნაკლულეგანება: „მრავალსა უპოვარებასა შინა იყოს იგი“ O,—„ნაკლულეგანებასა შინა იყოს მრავალსა“ pb., იგ. სოლ. 28,27; „შეწვია გლახასა უპოვარებასა შინა მისსა“ ფხ. 106,41; „ნუ განარისებ კაცს უპოვარებასა შინა მისსა“ O, წიგ. 4,8; „მო-ივლინოს შენ ზედა უპოვარება და წაკლულეგანება და უნაყოფოება“ M, II ზქ. 28,20; „უჯრსმტა სიმდბლწ ჩუენი და უპოვრება“ სკ. წიგ. II 40,12. იხ. უპოვარი.

უპუარ-ი იხ. უპოვარი.

უქამო უდროო: „პირი უღმრთთა დაფარს გლოვან უქამო მან“ O, იგ. სოლ. 10,8; „აღვიმთე უქამოსა და კმა-ყავ“ ფხ. 118,147; „ძნელ არს უქამო საშალო“ A—02,206.

უქამოდ უდროოდ: „მოსრულ ხარ აქა უქამოდ“ მთ. 8,20; „არღარა იყოს მუნ უქამოდ შობილი და უსრული“ I, ხ. 85,20; „უქამოდ მონაზონ იქმენ“ მ. ცხ. 277v; „უქამოდ არა მოვიდოინ“ ი. ი. 48,7; „უქამოდ ნაყოფი ჩემნი მოისთუნა“ ზუშ. XVI 82; „უქუეთუ მოქუდის უქამოდ, მწუხარებითა განილინიან“ მ. სფ. 110,14. იხ. უქამი.

უქამოდ-მჭამელ-ი აგმუტელა: „მარადის მომთრეალეთათჳს და უქამოდ-მჭამელთა (შეში კამს)“ მრთ. C, ოქრ.-მარხ. და იონ.*. იხ. მჭამელი.

უქამოა-ნაყოფ-ი: „ათე კუეილის განემელ და უქამოა ს-ნაყოფ“ ფლტ. 108,12. იხ. ნაყოფი.

უუუუთაეს-ი იხ. უზუშთაესი.

უუტ-ი იხ. ხუტყი.

ურაკპარაკ-ი, ჰურაკპარაკ-ი მოედანი, სასამართლო: „შეკრებს მღვდელთ-მოდღუარნი და ფარასველნი კურაკპარაკსა“ C, ი. 11,47; „შორის ურაკპარაკთა მათთა გვემდენ თქვენ“ C, მთ. 10,17; „დასხდა ყოველი ერი ურაკპარაკსა სახლისა უფლისასა“ O, II ეზრა 10,8; „ურაკპარაკსა შორის შეატყუებდა ჰურათა“ ხ. ვაბ.-მოც. სკ. 98,20; „წარმოადგინეს შორის ურაკპარაკსა მას“ ფლტ. 142,2; „დაქდა იგი ურაკპარაკსა მას“ თომა მოც. 18, 31; „შეკრებს... ფარასველნი კურაკპარაკსა“ C, ი. 11, 47. იხ. საურაკპარაკე.

ურაგებ-ი გამოუსადეგარი, უსარგებლო, უნაყოფო: „ეკრძალეთ ეჲე დრტვნასა ურგებსა“ O, სიბრძ. სოლ. 1,11; „იქცევი კაცთა თნა, უმთა და ურგებთა“ მ. ცხ. 45r; „ეთარცა წვმა, სასტიკი და ურგები“ O, იგ. სოლ. 28, 4; „მოილის ყალი და კურთხ-თავი ურგები“ პეტრ. 8,8; „უბნობასა ურგებსა რაჲთურთით არაჲნი იყადრებდა ყოვ-ლაღვე“ ი. ი. 48,18; „ურგებ იქმნა ქელყოფა მათ“ ი. ე. 52,18; „უშმ არს და ურგებ თხოვა მათ“ Sin.—11,184r. იხ. რგება.

ურაგებობა უსარგებლობა: „შეურაცხება იქმნების... უძ-ლურებისა მისისათჳს და ურგებებისა“ პეტრ. 7,18. იხ. ურგები.

ურემ-ი: „ქმნით ურემი ახალი“ O, I მფ. 8,7; „დაღვეს კიღობანი იგი ღმრთისა ურემსა ზედა“ M, I მფ. 18,7; „დაღვა იგი ურემსა მას ზედა“ ბ. კეს.-40-თჳს. 122,20.

ურემვარ-ი: „ესე ვარსკულენი, რომელთა სახელ-უდების ურემვარ, რომელ არიან მვლ ვარსკულავ, ქუეყანისა მო-ქმედთაგან ერქუმის მათ ურემვარ, ხოლო მენავეთაგან—გარე მოსაქცეველ“ H—841,700. იხ. ვარი.

ურვა წუხილი, ვნება, ზრუნვა, შფოთვა; მოვლა: „თქუნთჳს იურვის“ I მფ. 10,2; „არა იურვა სახლ-სათჳს“ მ. ცხ. 175v; „პოენა... მომწუდარნი... იურვოდა ღიდალ“ ფლტ. 140,85; „იურვია ნ წმიდანი“ ანდ.-ანატ. 210,11; „რამთა არა იურვოდოიან“ კოლ. 3,21; „რამთა არარას იურვოდოთ კირთა მათ შინა“ I თეს. 8,8; „უფროსნი საურენი მის ნეტარისა მიერ იურვებოდეს“ ი. ე. 80,80; „არა მე იურვების მუნისა“ მ. სფ. 84,28.

ურვა მწუხარება, ვნება, ზრუნვა, გასაქირი: „იხილა ურვა იგი ისრაშლისა“ O, IV მფ. 12,4; „იხილა უფალ-მან ურვა იგი ისრაშლისა“ O, IV მფ. 14,28; „დიდსა ურვასა შინა იყენეს“ ი. ე. 82,80; „აღვდეგ ურვისაგან ჩემისა“ O, II ეზრა 9,5; „ვერ დაუთმობდა ურვათა მათ“ ფლტ. 185,28; „ურვათა ჩემთაგან გამოიყვანე შე“ ფხ. 24,17; „ურვამან შემპყრა მე ცოდვილთამან“ ფხ. 118,68.

ურვილ-ი შეწუხებული, გუტემული: „მოაქუნდა უძლუ-რები და ურვილები სულთაგან არაწმიდათა“ სკ. მოც. 5,18; „ფრილ ურვილ არიან“ ანდ.-ანატ. 218,18; „რო-მელსა ესუა ასული... ურვილი“ DE,—„რომლისა ასული გუემულ იყო“ მრ. 7,25.

ურვასა შევარდნა დაღონება: „ურვასა შევარდა ყოვლით კერძოე“ წრს. 71,20. იხ. დაურება, მოურავი, მოურნე, საურავი, საურვილე, შეურება, უურავი.

* ხელნაწერის გვერდი მითითებული არ არის (რედ.).

ურეზა შეწუხება, შეჭირვება: „ვითარცა ფრად აურ-
ევბდეს მას ზუშ. V 24; „უფროსლა აურევბდა მას“
მთ. 18,80; „მრავალგზის გაურევბდ შენ“ მათ. A, ანტ.
დ. 22; „როგორა მადურევბს ჩვენ“ მსჯ. 40,22. იხ. ურვა;
ზღრ. მარკებელი.

ურვეულ-ი მზრუნველი, მწუხარე: „მტრლთა მათოჲს და
სამოთხეთა ურვეულ არნ“ მ. ცხ. 70v; „ნუ ურვეულ
იქმნები“ მ. ცხ. 180v.

ურვეულად შეწუხებულად: „ვითარ იყვნეს იგინი სოფელ-
სა ამას შინა კარგულად და ურვეულად“ მ. ცხ. 104v.
იხ. ურვა.

ურვეულეზა ზრუნვა-წუხილი: „მრავლისა მისგან ურვე-
ულეზისა მიქინა“ მ. ცხ. 103v. იხ. ურვეული.

ურვიელ-ი „შეძრწუნებული“, შეჭირვებული: „გული
მასი ურვიელ იყო“ O,—გული მისი შეძრწუნებული
იყო“ M, ეხო. 15,9. იხ. ურვა.

ურვიელეზა გოდება, მწუხარება: „განძარცვე, იერუსალმ,
სამოსელი ურვიელეზისა შენისა“ ბარ. 5,1; „იხილა...
ურვიელეზა მოწაქეთა“ H—341,479. იხ. ურვა.

ურთ „თანა“: „მოწაქეთ ურთ ჩემით“ მთ. 28,18; „აღდა
ნავსა მოწაქეთერ თჳსით“ C,—„შევიდა ნავსა მოწაქეთა
მისთა თანა“ DE, მრ. 8,10; „მიხვდა მას პეტრე იოჲანს-
თერ თ“ ხაქ. მოც. 8,4.

ურთიერთას, ურთიერთარს ერთმანეთს; „ერთიერ-
თას“: „რცოდეს ურთიერთას“ ხაქ. მოც. 2,7; „ურ-
თიერთას ჰმენ“ მ. ცხ. 41r; „ვიდრე ეშოვრნან ურთი-
ერთას“ ფიწ. IV 5; „ნუგეშინის-სცემდით ურთიერთას
და ღაშენებდით ერთიერთას“ I თხ. 6,11; „ურთი-
ერთას ერთიერთას სცემდეს“ B,—„ურთიერთას იცემდეს
პართა მათთა“ A, ხხტ. 181,25; „ზრახვიდეს ურთიერთას“
ლ. 20,14; „ნუგეშინის-სცემდით ურთიერთას“ I თხ.
6,11; „ურთიერთთარს გამოეცხადნეს“ ი.-ე. 17,18.

ურიდ-ი ურცხვი, უნამუსო: „არად მიჰხედ... ურიდ-
თა თუალოთ“ O, I მფ. 2,29; „მოავლინა... ნათესავი ური-
დი და ენა უცხოთ“ O, ბარ. 4,15; „სიტყუათა სულისა ური-
დისათა ნუ ღამებულებ მე“ O, ზირ. 28,8; „ასულსა ზედა
ურიდსა განმზადე საცოთ“ ზირ. 42,11.

ურიდად ურცხვად; დაუზოგავად; უწყალოდ: „ური-
დად გელთა უბანელითა ჰამდეს პურსა“ მრ. 7,2; „სწყა-
ლობნ ურიდად“ O, იგ. სოლ. 21,28; „ურიდად შე-
ლინებნ ცოდვას“ ე. იერ.-სინან. 68. იხ. რიდება.

ურიდება ურცხვობა, უნამუსობა; დაუზოგაობა:
„ასულსა ურიდებნისათ, რომელ-გვე ესავ საფასეთ თჳსთა“
I. იერემ. 49,4; „ურიდებამან გულისა შენისაჲმან მყოფელ
ქმნა შენ ჭურელთა შინა კლდისათა“ O, იერემ. 49,18;
„აქუს... ურიდებითა გორკთათა (სიტყუაჲ რამე)“
კოლ. 2,28. იხ. ურიდი; ზღრ. კელ(ით)-ურიდობა.

ურისუველ-ი გაუკრეკავი, გაუპარსავი: „მოსცემდა ბარკ-
სა... ას თათსა ეერძსა ურისუველსა“ O, IV მფ. 8,4.
იხ. რისუვა.

ურისხველობა განურისხველობა: „ურასხველობისა
რტოჲ არს ლოცუა“ მ. ცხ. 804v. იხ. რასხვა.

ურიცხუ უამრავი, უთვალავი: „ნათესავი აღმტდა ქუეყა-
ნასა ჩუენსა ძლიერი და ურიცხჳ“ O, იოვ. 1,8; „ურიცხჳ
ბევრეული უდებ-ჰყავ“ ოქრ.-მარბ. და იონ. 100,86; „იშენეს...
ვითარცა ქშაჲ ზღსაჲ ურიცხჳ“ ჰებრ. 11,12; „მევიდო-
და... სიმრავლჳ ურიცხჳ“ ზუშ. IX 11. იხ. რიცხუ.

ურმის-თუალ-ი ბორბალი, გოგორა: „სიმაღლე ურმის-
თუალთაჲ მათ წყრთა და კერძო“ O, III მფ. 7,82; „ვი-
თარცა მტუერი ურმის-თუალთაჲ, რომელი ნიავ-ჰარსა
მიმოაქენ“ O, I, ეხ. 17,13; „ძრვისაგან ეტლთაჲსა და კმითა
ურმის-თუალთა მისთაჲთა არა მოიქცეს მამანი შეილთა
ზედა“ I. იერემ. 47,8; „ვითარცა ურმის-თუალი არს
ნაწლევი ცოფისაჲ“ O, ზირ. 86,5. იხ. თუალი.

ურმის-ღერძ-ი ბორბლის ღერძი: „ვითარცა ურმის-
ღერძი, იქცევის ზრახვა იგი“ O, ზირ. 86,5. იხ. ღერძი.

ურნატ-ი, ორნატ-ი ხნული, კვალი: „ვინ დასდვის კელი
ერქუნასა და ჰხედან უკუმათ და ურნატი მისიჲჲ მართლ
იქმნა“ ფლბ. მოც. 7,40; „ურნატნი მისნი დაითრენ“
ფხ. 84,11; „ურნატსა სულთასა შესრული სიღრმესა შთა-
ვარდის“ ეპ. კჳრ.-აღვხ. 220,25; „ორნატნი მისნი ტირი-
დეს ერთბაჲდ“ O, იოვ. 81,38.

ურნატ-განმმართველ-ი ხნულის გამმართველი, გამ-
ტანი: „ქარი... ურნატ საესედ განმმართველ...
შენდალ მიგიტოვ“ პოვ. სტფ. 806,14. იხ. განმმართველი.

ურნატეულ-ი ხნული: „მსგავს არს იგი კაცსა, რომელი
სთესად ურნატეულსა შინა“ მ. ცხ. 218r. იხ. ურნატი.

ურო დიდი ჩაქური: „უზახებდეს ხუროჲ იგი მკვლელსა
მას... უროჲსა ცემად“ I, ეხ. 41,7; „ერთსა უროსა
ჰკრევიდ“ მ. ცხ. 101v; „ვითარცა ლერწამი შეურატნიან მას
ურონი“ O, იოვ. 41,20.

უროკიკო უუღუფო: „შეაყვნეს ლომი ერთი ოც დღე ოდენ
უროკიკოდ“ H—841,402. იხ. როკიკი.

ურქმელ-ი ზე-ღებელი: „არა წმიდა იყვნენ... ყოველი
ქურბელი ზე-ღებულ ი“ G,—„არა წმიდა იყოს... ყოველი
ქურბელი ურქმელი“ ph., რიცხ. 10,15. იხ. რქუმა.

ურჩ-ი არამორჩილი, უსმი, გაუგონარი: „შვილი ურ-
ჩი წარსაწყმედელსა მიეცეს“ O, იგ. სოლ. 18,1; „ერსა მას
ეკმნა გული უსმ და ურჩ“ I, იერემ. 5,28; „ყოველნივე ურჩ
არიან და ვლენან დრკულ“ I, იერემ. 0,28; „ყოველნი მთა-
ვარნი მათნი ურჩ არიან“ O, ოვხ. 9,15; „არავე არწმუნებენ
წიგნი ურჩთა პერიათა“ ე. იერ.-აღვდ. 102,18; „არა
ურჩ გექმნე“ მ. ცხ. 820r; „რომელი ურჩ იყოს ძისა“ ე.
8,80; „ურჩი გექმნე მე“ I, ეხ. 80,5; „ურჩი ექმნენს კრძალ-
ვლ“ O, ზაქ. 7,10; „ურჩი იყვნეს შენდა მომართ“ O, დან.
0,7; „ნუ ურჩ ეყოფვი შიშსა უფლისასა“ O, ზირ. 1,85.

ურჩად საწინააღმდეგოდ: „წარმდებად და ურჩად იტყჳ
წინაჲ მშობელთა“ ფლბტ. 120,28.

ურჩება არდათანხმება, ყურის უგდებლობა: „ესე
არს... ნაწილი ურჩებისა შენისაჲ“ I, იერემ. 18,25; „ნუ
ემსგავსები ევაისთა მათ ურჩებათა“ მათ. A, ბ. კეს.-
მარბ. 52v; „ძმ არს ესე ურჩებისაჲ“ მ. ცხ. 140v;
„მოიწვეს რისხვა ღმრთისა ნაშობთა მათ ზედა ურჩებისა-
თა“ კოლ. 3,8. იხ. ურჩი.

ურჩულო იხ. უშუულო.

ურჩულოება იხ. უშუულოება.

ურჩხულ-ი, ურჩხულ-ი ვეშაპი, სირინოსი: „ყონ... გლოვამ, ვითარცა ასულთა ურჩხულთა“ O, — „ყონ... გლოვამ ვითარცა ასულთა სირინოსთა“ M, მთ. 1,8; „დავმშენენ ურჩხულნი ჰალათი“ I, იერემ. 50,88; „იყენ საყოფლად ურჩხულთა და სამკვდრებელ სირათ“ O, — „იყოს საყოფლად სირინოსთა და ეზოვ სირატლეთა“ მხ, მხ. 84,18.

ურცხენელად უსირცხოდ: „ისწრაფე თავისა შენისა რჩეულად წარდგინებად... მუშაად ურცხენელად“ II ტმ. 2,15; „ურცხენელად ეხილოთ იგი პირისპირ“ რტს. 178,22. იხ. ურცხენო.

ურცხენო უძღვებო, ურცხვი, უსირცხვილო, ტნამუსო: „ძალნი არიან ურცხენონი (უძღვნი I) გულითა“ O, მხ. 50,11; „პირმან ურცხენომან ენაბლიბაძის“ O, მხ. ხოლ. 26,23; „აღდგეს მეფე, ურცხენო პირთა და გულისხმის-მყოფელი იგავთა“ O, დან. 1,28; „პირსა ურცხენოსა დატყვის თხოვამ“ O, ზირ. 40,82; „ურცხენო იქმენ ყოველთა მიმართ“ I, იერემ. 2,8. ურცხენოდ თავებდურად: „იპოე უღმრთოა ურცხოდ წინა-აღუდგის პირსა“ O, მხ. ხოლ. 21,29.

ურცხენოება უსირცხოება, უენამუსობა: „გეუწყოს ურცხენოება შენი“ მ. სწ. 20,24; „ვითარ იხილა გარრეული იგი ურცხენოება დელაქისა მის... განჯვოდა“ ხაქ. წიგ. II 67,5. იხ. ურცხენო.

ურწმუნო არამორწმუნე: „უთქმედა ურწმუნოთა მათ“ ფლბ. მოც. 7,8; „ნუ იყოფი ურწმუნო, აქედ გრწმენი“ მ. 20,27; „ენებანი იგი უფლისანი ურწმუნოთა თვს წყევა არს“ იბ. რომ.-კურთხ. ისაქ და იაკ. 1,12; „ნუ ურწმუნო ბარ ღმრთისა“ მ. ცხ. 324; „ქრისანესა არა ჰმუნის ურწმუნოთა სავალად“ მ. სწ. 10,9. იხ. რწმენა.

ურწმუნო(ვ)ება: „უკარდა ურწმუნოება (უმეუნოება DE) იგი მათი“ მრ. 8,8; „სადა ურწმუნოება, მენ დაქსნილებამ“ ხ. ვაბ.-მოც. ხაქ. 100,16; „ა შეორგულდა ურწმუნოებათა“ ბრომ. 4,20. იხ. რწმენა.

ურწყო წმინდა, წყალშეთრეველი: „მიიღე უმელი ესე ღვინსა ურწყოსა ქელისაგან ჩემისა“ I, იერ. 25,15; „სასუმელი ქელთა უფლისათა ღვინთა ურწყოსა სავსე სხმულითა“ ფხ. 74,8; „ბოროტი არა ზოლო ურწყდ ბოროტ არს“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 102,4. იხ. რწყვა.

ურწყულ-ი უწყლო: „იყოს ურწყული იგი რნებად“ მხ. 85,7; „აღმოვაქცეო ურწყული მას ქუეყა ნაძვ“ I, მხ. 41,10; „ფალს იგი ურწყულსა უღაბნი“ O, მხ. ხოლ. 0,12; „უშეშად თავთა თუსთა კმწყისა: უბელნი ურწყულნი, ქარისაგან მიმოტაცებულნი“ ა. 1,12; „განვიდეს იგი ურწყულთა ადგილთა“ მთ. 1; „სასუმელმან შენმან დამართო მე, ვითარცა ურწყულნი“ ფხ. 23,5; „უმეტესად მიიღის ურწყული იგი აჲ“ H—2251,251r. იხ. ურწყო.

უსაგებლოდ უქვეშაგებლოდ: „შევიწროთ... ავთა ჩუენთა... ქუეყანასა ზედა წოლითა უსაგებლ“ მ. სწ. 178,7. იხ. საგებლო.

უსაგზლო: „შეურაცხებთა წარგუდენნიან უსლონი და უქაშრნი“ მ.-ე. 52,31. იხ. საგზალი.

უსაზარელეს-ი უფრო საზარელი, საშიში: „ამის ყოვლისა უსაზარელეს და უსაზარელეს არს“ მ. სწ. 92,28. იხ. საზარელი.

უსაზომო უზომო, წარმოუდგენელი: „მაღალ არს და უსაზომო... (სახლი ღმრთისა)“ I, ბარ. 3,25; „უსაზომოთა სიმკნითა ჰბრძოდა მათ და აღესრულა“ ვრდ. 98,7; „იგუებოდეს უსაზომოთა ტანჯვითა“ ატმ. 97,8.

უსაზომოდ უზომოდ: „არა უსაზომოდ ექადოთ“ II კორ. 10,18; „არა უსაზომოდ ქსემიდე“ მ. სწ. 215,24. იხ. საზომი.

უსაზრდელობა უქმელობა: „ქერია იგი უსაზრდელობითა, საღმობისა განძნებითა... სიკდილ მიიწია“ ლიმ. 89,4.

უსაზრდელოდ უსაქმლოდ: „აყო დღე დღესასწაულისა მარხით უსაზრდელოდ“ მ. სწ. 20,22. იხ. საზრდელო.

უსაკრველეს-ი უფრო საკვირველი: „არა ვილოდე... უსაკრველესთა ჩემთა თანა“ ტ. ფხ. 130,1; „გვზიანა მეორედ უსაკრველესად პირველისა მის ფრიად“ გრ. ნაზ.-შობ. 200,10. იხ. საკრველი.

უსამართლო (ცუდად, ცერუ), ტყუილ-უბრალო: „მომიძღუს მე უსამართლოდ (ცუდად ტ)“ ფხ. 27,20; „მოწამენ უსამართლომან წამა უსამართლომ“ G, — „ცრუთა სიციტუთ წამებამ“ M, II მქ. 10,18; „იყო... ტაცებამ უსამართლომ“ ფლკბ. 123,4; „ვიყავ მე სამართალსა ზედა გრილ და უსამართლოსა ზედა მქერვალე“ მ. სწ. 282,25.

უსამართლოდ წნაცილად: „არა უსამართლოდ უსაქენ“ მხ., — „არა წაცილად დასაქენ“ O, სიბრძ. ხოლ. 12,18; „ესე ყოველი მონაგები შენი მონახუევი არს უსამართლოდ“ მ. სწ. 85,81. იხ. სამართალი.

უსამართლოება, უსამართლობა ევნება: „მე უსამართლოოს თუ ვინ ჩუენ“ ტ. — „უკეთუ ვინმე გუაგნოს ჩუენ“ M, ისუ 6, 2,20.

უსამართლოება: „რომელი აზილებდეს მომხუეველთა, ნემცა ემზილების მას უსამართლოება“ მ. სწ. 278,1; „იქმენ უსამართლოებისაგან“ მ. ცხ. 80v. იხ. უსამართლო.

უსანატრელეს-ი უფრო სანატრელი: „უსანატრელეს იყენთ, თუ ჰყოფდეთ ამას“ C. მ. 18,17; „უსანატრელეს არს“ I კორ. 7,40; „არა უსანატრელეს არს ამისა?“ მ. სწ. 12,28. იხ. სანატრელი.

უსარგებლო, უსარგებლო: „მრავალი შრომა და ყუედება უსარგებლოა ქეშმარიტად შემემთხუევის ჩუენ“ მ. სწ. 162,18; „სიცილი უქმარ არს და უსარგებლო“ მ. სწ. 228,14. იხ. სარგებელი.

უსარგებლს-ი უფრო სარგებლიანი: „თავლისა უტაბოისსა და უსარგებლსსა იტყოდა“ კ. იერ.-ნათლისდ. 80,7. იხ. სარგებელი.

უსართულო უსაბურავო; „უერთავი“, კრეტსაბმელი, ფარდა: „მსაგეს არს სახლსა უსართულოსა, რომელი მყის დაირღეს“ მ. სწ. 252,20; „წყალი გამოვიდოდა ქუეშე კერძო უსართულოსა მას“ O, — „წყალი გამოვიდოდა ქუეშე კერძო ურთავსა მას სახლისა“ მხ., ეშმკ. 47,1; „უსართულოა იგი ბესისა მის გარეშე უსართუ-

ლოდმდე ელმისა ბჟისა მის შინაგანისა — ერგასის წყრთა“
O. — „უკრთავისა მიმართ ელმისასა შინაგან ბჟისა—
ერგასის წყრთა“ pb., ეწეკ. 40,15. იხ. სართული; შერ.
უსაფრთხო.

უსახო უიმედო: „უნრას უსასო ჰყოფთ“ ლ. 8,85; „მის
გამო უსასო იქმნა ცნობასა შეორისასა“ ბალ. 87,7. იხ.
სასო.

უსასოება უიმედობა: „უსასოებასა მოუცავ მე“ მ. ცხ.
148v; „არა ჭერ-არს ჩვენდა უსასოებაჲ მტერელისა შრო-
მისათჳს“ A—454,811v. იხ. უსასო.

უსასტიკეს-ი: „უსასტიკესითა კმითა მრისხანებით და
კბლ-ორქვითა ჰზრახვიდა მას“ x 288v. იხ. სასტიკი.

უსასყიდლო: „დაუწერს მან... უსასყიდლოჲ იგი...
მარგალიტა“ A—454,812r. იხ. სასყიდლო.

უსასყიდლოდ „უხუდად“, „მედად“, უფასოდ: „მეურნა-
ლი, რომელი უსასყიდლოდ ჰყურებ“ გაწხ. ი. 109,5;
„უსასყიდლოდ მგაღლებეს და უსასყიდლოდცა მი-
სცემდით“ მთ. 10,8; „რომელნი უსასყიდლოდ შერე-
ბოდ“ კ. იერ.-ადღგ. 118: „რომელმან მისცის ყოველთა...
უსასყიდლოდ (უხუდად)“ აკ. 1,5; „რომელსა
გვამდით ჩვენ გვპტეს უსასყიდლოთ (მედად G)“ pb.,
რაცხ. 11,5; „უსასყიდლოდ მისცემს ნიჭთა მისთა“ მ.
სწ. 274,19. იხ. სასყიდლო.

უსაფრთხო „უსართულო“, „ორთავი“: „აღიმაღლა
დღებამან უფლისამან ჭერობითა მათგან უსაფრთულოსა
(უსართულოსა O) მას ტაძრასა (ტაძრისასა O)“ I,—
„ამაღლა დიდება უფლისა ჭეროვითაგან ორთავად მი-
მართ სახლისა“ pb., ეწეკ. 10,4; „აღვიდა ჭერობითა მათ-
გან, რომელი იყო მათ ზედა უსაფრთულოსა მას საყრთ-
ხვევლისა ტაძრისასა“ O, ეწეკ. 9,8.

უსაშინელეს-ი უფრო საშინელი, საშიში: „ხოლო
არს სხუა უსაშინელესი-და ამისა“ მ. ცხ. 220r;
„უსაშინელეს არს იგი უფროჲს ყოველთა მეფეთა“ ფხ.
75,18; „უსაშინელესად განმზადნე“ თეფ. 567.

უსაწყალობელმს-ი უფრო საწყალობელი: „უსაწყა-
ლობელმს ყოველთა კაცთასა ვართ“ I კორ. 15,19. იხ.
საწყალობელი.

უსაჭიკველეს-ი: „არა რომელი ცხორებაჲ უსაჭიკვე-
ლეს და უვიწრეს არს ცხარებისა ამის ჩემისა“ ბალ. 122,15.
იხ. საჭიკველი.

უსაჭმლობა: „უღწიბაჲ და უსაჭმლობაჲ განუწყის მას
დღესა შინა“ ი.-გ. 84,28. იხ. საჭმელი.

უსახლო „უსადგურთა“: „გლაზანი უსახლონი (უსად-
გურთონი O) შეაყვანენ სახედ შენდა“ I, ეს. 58,7. იხ.
სახლო.

უსახნიერეს-ი „უმჯობესი“: „უსახნიერეს არს მისსა“
G,—„უმჯობესს მისა არს იგი“ M, მსგ. 15,2. იხ. სა-
ხნიერი.

უსახურ-ი ულამაზო; ურჩი, თავისნება; „უსაქულოებაჲ“;
„შერეულად“: „ხოლო ეძუეთუ სამე დახედეს ცალთუალი...
ანუ თუ მკლმ და უსახური იგი“ მ. ცხ. 245v; „დღემორჩი-
ლენით... ნუ ხოლო სახიერთა და ტბილთა, არამედ უსა-
-

ხური თა ცა“ I პეტრე 2,18; „თანა-ყოფვოდა უშუერსა რას-
მე და უსახური საქმესა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 170,81;
„უსახური იქმნეს ჩემდა“ O,—„იუხულოეს ჩემდა“
pb., ოვხე 7,18; „ამან მყის შეცვალა ყოველი იგი საქმე მისი
უსახური“ ლიმ. 74,18. „არა შეიმოსა უსახურად მატყლი
და სელი ერთბაშად“ G, II მჭ. 22,11. იხ. სახიერი.

უსაჯმარეს-ი, უსაჯმარეს-ი შემწე, „პატივცემული“; მე-
ტად საჭირო, უსაჭიროესი: „მოაღე ნატყუენავისაგან
მთავართაჲსა და უსაჯმარესთა მისთაგან“ O, ზაქ. 8,10;
„რომელი უსაჯმარეს არაჲა არს ცხოვრებასა ამას შინა
კაცთათჳს“ O, სიბრძ. სოლ. 8,7. იხ. საჯმარი.

უსეროდ უეახშმოდ: „უბრძნიან კელეანთა უსეროდ
და გემოუხილავდ დაძინებად“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 109,38.
იხ. სერი.

უსიხლო (უსისხლოჲ მსხუერპლი — ევექარისტია):
„ენება... შეწირებაჲ უსისხლოჲსა მსხუერპლისაჲ“ ი.-გ.
89,14. იხ. სისხლი.

უსიტყუელ-ი უსიტყვო, არმეტყველი; უხმო: „იყო
უწყე ხილვაჲ მათი... უსიტყუელ და მღუმარე“ მ. ცხ.
211v; „მეოხ არს ჩუენთჳს სულ-თქუბითა მით უსიტყუ-
ელთაჲ ჰრომ. 8,27. „დღუნ სრულიად ყოველად უსიტყუ-
ელად“ მ. ცხ. 82r; „ძალი უსიტყუელ არს“ ბ. კეს.-
ექვს. დღ. 120,28. იხ. სიტყუა.

უსმი ურჩი, გაუგონარი: „ერსა მას ექმნა გული უსმ და
ურჩ“ I, იერემ. 5,28; „უსმთაჲ მათ ნათესავთაჲ ისწორს
საქმე“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 102,28; „ეიქმენ მე, ვითარცა კაცი
უსმი“ ფხ. 87,15; „უსმ არს და ურგებ თხოვაჲ მათი“
Sin.—11,104r. იხ. სმენა.

უსპეტაცმს-ი უთეთრესი: „პური... უსპეტაცმსი თოვ-
ლისა“ Sin.—11,208r. იხ. სპეტაკი.

უსრული-ი მცირეწლოვანი; „შეუსრულებელი“: „შვილნი
მომრეშეთანი უსრულ იყვნენ“ O, სიბრძ. სოლ. 8,10; „ვი-
თარც ყრმანი უსრულნი და მწყემსნი გისტგნედით ნესტ-
თა სულიერთა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 110,80. „დაუტევა
ლოცვაჲ მათი უსრულად“ ბ.-კეს.-40-თჳს 120,28. იხ.
სრული.

უსრუდესად უფრო სრულად, უკეთესად: „უსრუ-
დესად გჯერებენ ჩუენ წიგნი“ იპ. რომ.-კურთხ. მონ.
16,6. ა. სრული.

უსუბუჭე, უსუბუჭეს-ი უფრო მსუბუჭე: „მაუწყე-ლა,
რამ უსუბუჭე არს განსუენებასა კაცისასაჲ“ მ. სწ. 111,
24; „ყოს სული შენი უსუბუჭეს ფრთთა მფრინველისათა“
მ. სწ. 182,10. იხ. სუბუჭე.

უსულო მკვდარი: „უსულოთა ესევენ კერპთა“ O, სიბრძ.
სოლ. 14,20; „ქვათა უსულოთა თაყუანის-ცემად მიწოდ“
თეფ. 7,18; „უსულოთა მათ კმაჲ გამოსიან“ I კორ.
14,7. იხ. სული.

უსუპ-ი წაველელი: „არუბელი აღავსეს ძმრითა მით უსუპ.
სათანა“ DE,—„მათ აღავსეს ღრუბელი ერთი ძმრითა და
წაველითა“ C, ი. 10,20.

უსუბ-ი „საბჭურებელი“, სასხურებელი; hyssopus;
„წაველელი“: „რომელსა-იგი უსუპითა და ლერწ-
მითა ისუს“ კ. იერ.-ნათლისდ. 88,5; „მოაღეთ კონაჲ უსუ-
პი და დაწეთ სისხლსა მას“ O, გამოლ. 12,22; „მასხური

* წყარო დასაბუთებული არ არის, აღნიშნულია x-ით (რედ.).

მე უსუპითა და განეწმინდე" ო.—„მასხურე მე საპკუ-
რებელითა შენითა და განეწმინდე" ო, ფს. 50,0; „ღრუ-
ბელი აღავსეს ძმრითა მით უსუპსა თანა" DE.—„აღავსეს
ღრუბელი ერთი ძმრითა და ნაელლითა" ო, ო. 10,20.

უსურნელეს-ი უფრო სურნელი: „სული ტაბლას მისისაჲ
უსურნელეს არს მუშისა" მ. სფ. 808,20. იხ. სურნელი.

უსუსური-ი სუსტი, უძლური: „რომელი-იგი უსუსურ
და დაქსნილ არს გონებითა" ოქრ.-მარხ. და იო5. 108,8;
„უძლური ხარ და უსუსური" მ. ცხ. 871v; „თქვენ
(ღერწმანი) უსუსური ხარ და არა გარდასტყდით ზამ-
თის" ლომ. 00,20; „უძლურ არს ძალი შენი და უსუსურ
ცნობაჲ შენი" ლომ. 121,18. იხ. უსუსურესი.

უსუსურება უძლურება, სისუსტე: „აქცა უსუსურე-
ბისა და უღონოებისა მისისათჳს უქმან მიზეზნი, მჰყარებენი
ბუნებისა მისისანი" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 224,18. იხ. უს-
სური.

უსწავლელი-ი განუსწავლელი, სწავლაუქონელი: „უს-
წავლელი სული შესტეს" ო, სობრძ. სოლ. 17,1;
„მურომან შეიპყრა ერთი უსწავლელი" I. ცხ. 28,11; „მლა-
ბურნი იყვნეს და უსწავლელი" მ. ცხ. 81r; „მფე-
მან უსწავლელმან წარწყმადის ერთი თჳსი" ო, ზირ.
10,8; „წუარი კეთილი მოძღვარი არს უსწავლელთაჲ"
მ. სფ. 210,0; „ვითარ უკუე ამან წიგნი იცის უსწავლე-
ლად" ო. 7,15. იხ. სწავლა.

უსწავლელება, უსწავლელობა გაუწერებელიობა: „უს-
წავლელებითა ენისა მათისაჲთა" ო, ოცხე 7,18; „ესე-
ვითარი აღსრულის უსწავლელთა თანა უსწავლელობი-
თა თჳსითა" ო, ოგ. სოლ. 5,28. იხ. უსწავლელი.

უსხ-ი მსუქანია, ჭკამებული: „უსხები ჩემი ღმირ-
კლავს" მთ. 22,4; „მოიბთ ქარი იგი უსხი და დაკლთ" ო, —
„მოიბთ ზუარაკი იგი მსუქანი და დაკლთ" DE, ლ. 15,
28; „დაკლა ქარი იგი უსხი" ო, —„დაკლა ზუარაკი იგი კა-
მებულ" DE, ლ. 15,27; „უსხი შენი დაკლულ იყოს
შენ წინაშე" M, II მქ. 28,21.

უსხეული უტანი; უხორცო: „უსხეულინი ძალნი
შეიშითა და ძრწოლითა აღივსებიან" მ. ცხ. 107r. იხ. სხელი.

უსჯული იხ. უშჯული.

უსჯულობა იხ. უშჯულობა.

უტანჯველ-ი დაუსჯელი: „მოწამე მტყუარი არა უტანჯ-
ველ იყოს" ო, ოგ. სოლ. 10,5. იხ. ტანჯვა.

უტევან-ი დასპარეზი: „განმორებულ იყო ქუეყანით მრ-
ვალ უტევან" მთ. 14,24; „იყო ბეთანია მახლობელ იერუ-
სალმსა ვითარ ათხუთმეტ ოდენ უტევან (ასპარეზი C)"
ო. 11,18; „უქლებინ ნათა ვითარ უტევან ოთხმოც" ფიზ.
v 8.

უტკბილეს-ი, უტკბოას-ი უფრო ტკბილი: „ძელი
(ღვინო) უტკბილეს არს" ლ. 5,80; „თაფლისა უტკ-
ბოასსა და უსარგებელსსა იტყოდა" კ. იერ.-ნათლისდ.
80,7; „იგი ჰხელავს მას უტკბილეს ყოვლისა სიტკბოები-
სა" მ. სფ. 117,10. იხ. ტკბილი.

უტყუ «დადუმებული», არამეტყველი, მუნჯი: „უტყუ
იქმნენ ბაგენი მზაყუარნი" ფს. 80,19; „რომლისა თანა არს
სული უტყუ" ო, მრ. 0,17; „თაყუანის-სცემ უტყუთა
მათ" ანდ.-ანატ. 215,81; „უტყუ იქმნა" ი-ი. 82,9; „და-
28. ძველი ქართული ენის ლექსიკონი

ადგრა უტყუად" DE.—„და დადუმებული" ო, ლ.
1,22. იხ. სიტყუა.

უტყუება უსიტყველობა, სიმუნჯე: „რომლისა თანა არს
სული უტყუებისაჲ" მრ. 0,17. იხ. უტყუ.

უტყუ(ვ)ელი-ი უტრუო, უმცდარი, ჭეშმარიტი: „რო-
მელი-იგი აღუთქუა უტყუელმან ღმერთმან" ტიტ. 1,2;
„რომელი აღუთქუა ღმერთმან უტყუელისა პირითა"
ატმ. 100,5; „უტყუელნი პირი იტყეს ამან" მ. სფ. 286,
24; „მომა შე ყოფილთა მათ ცნობაჲ უტყუელნი" ო,
სობრძ. სოლ. 7,17; „უტყუელად აღესრულებს მქელი"
ო, ზირ. 81,8. იხ. ტყუელი.

უუბადრუკეს-ი: „ესე ყოველი—უუბადრესი და უუბადრე-
ქის უფროას სულისა ყრბისა ჩრჯლას" ო, სობრძ. სოლ.
15,14; „ვითავენი უუბადრეკეს მათსა" მ. სფ. 168,88.
იხ. უბადრუკი.

უუგუნურეს-ი უფრო უგუნური: „უუგუნურეს ვარ"
ო, ოგ. სოლ. 80,1; „უგუნურთა უუგუნურეს არს, რო-
მელი ეშქოდის უგუნურსა" მ. სფ. 148,19.

უუგუნურეს-ი უფრო უგუნური: „უუგუნურესად-რე"
ო, ოგ. სოლ. 80,1; „უუგუნურესად-რე ვიტყვ" მ. სფ. 148,19.

უუღბეს-ი ფრიად ზარმაცი, დაუღვარი: „შეგმობა
მას მამა ეინზე უუღბესი" ხაქ. წიგ. II, 105,28; „უუღ-
ბეს ჰყოფს კაცსა" მ. ცხ. 14r. იხ. უღბი.

უუნდოეს-ი უფრო უნდო, უარესი, უცუდესი: „უუნ-
დოესსა აღირჩევ" მ. ცხ. 281r. იხ. უნდო.

უურავ-ი უზრუნველი, უნაღვლედი: „თავი შენი უდა-
რეს ჰყო და უურავ" მ. ცხ. 882v. იხ. ურავ.

უურველ-ი უდარდელი, უზრუნველი, უწუხარი:
„უნუმა ხარ... ლოცვას თუადაწუხვილ და მძინარე, ვი-
თარცა წარმართნი უურველნი" მ. სფ. 271,8; „უურვე-
ლად უნდა ქრისტეანე ყოფიან" ხაქ. წიგ. II 111,4; „უურ-
ველად იყოთხელი წიგნსა" მ. სფ. 10,84. იხ. ურავა.

უუსუსურეს-ი უფრო სუსტი/უძლური, უუძლურესი:
„ჭკმითა მით, რომელი-იგი უუსუსურეს არს ყოვლისა"
ბ. კეს.-იქუხ. დდ. 88,20. იხ. უსუსური.

უუფლო უპატრონი: „უუფლო ვიყნეთ" I, იერემ. 2,21.
იხ. უფალი.

უუღმრთოეს-ი ფრიად უღმრთო, უწყალო, უშჯული:
„უუღმრთოესი ყოველთა კაცთა" ხაქ. წიგ. II 44,1.
იხ. უღმრთო.

უუშუერეს-ი მეტად უშნო, ულამაზო: „იყვნეს იგინი
უუშუერეს და უსაძაღლეს პირთა ძალთაჲსა და ღორ-
თაჲსა" ბალ. 128,85. იხ. უშუერი.

უუძლურეს-ი უფრო უძლური, უსუსტესი: „რომელი იგი
საგონებელ არს ასოჲ გუამისაჲ მის უუძლურესად" I კორ.
12,22. იხ. უძლური.

უუჭმიერეს-ი უფრო უხმარი, უვარგისი, ცუდი:
„უუდარესსა და უუჭმიერესსა გლახათა მისცემენ" მ. ცხ.
245v. იხ. უჭმარი.

უფალ-ი(უფლისა) პატრონი; მფლობელი, ნახარა-
რი; ქრისტე: „რაჲ უფოს უფალმან საენაწიასამან"
ლ. 20,15; „დაადგინა იგი უფლად სახლსა თჳსსა" ო, ფს.
104,21; „იყოს... მონაჲ იგი ვითარცა უფალი" I, ცხ. 24,2;

უფსკრო უძირო, უფსკერო: „შთადგება იგი გოდორსა შინა უფსკროსა“ Ath.—17, 278r. იხ. ფსკერი.

უფსკრულ-ი უძირო, სიღრმე, ქვესკნელი: „ვინ შთავი-
დეს უფსკრულად“ ბრძ. 10,7; „აღადუღის უფსკრულ-
ი, ვითარცა ჭუბი“ იოზ 41,21; „უფსკრულნი იგი სი-
ბრძნისანი ვინ გამოიყვლინეს“ O, ზირ. 1,8; „შთა-მცა-ვარ-
და უფსკრულთა ზღუათა“ მთ. 18,8; „სიღრმესაცა უფ-
სკრულთასა დაინთქა და წარწყმდა“ ფლკტ. 158,17;
„შეძრწუნდეს უფსკრულნი“ ფს. 70,17. იხ. ფსკერი.

უფუფელი-ი «უცომო»: „შეაძღეს იფქლისაგან ქუეყანისა
მისგან უფუფელსა“ ძხ.—„და ქაშეს იფქლისაგან ქუეყანისა
უცომოა“ G, ისუ 6. 5,11. იხ. ფუფება.

უფუფუნეულეს-ი: „უფუფუნეულეს თუ არნ დედუო-
(დედუფალი) იგი სპეტაკითა სამოსლითა თუხითა“ Ath.—11,
125r. იხ. ფუფუნეული.

უქალაქო ქალაქის უქონელი: „უქალაქო ვოქუნეთ
იგინი“ ბ. კეს.-40-თუხ 110,15. იხ. ქალაქი.

უქმ-ი უსაქმო, ცარიელი, ცუდი; ტყუილ-უბრალთ;
დაუშუშავებელი; ფუქი, უმრქმედი: „სულსა უქმთა-
სა ქმშილის“ O. იგ. სოლ. 19,15; „უქმ იყოს და უქმარ
ყოვლისავეთს საშუაყოლსა“ მ. ცხ. 155r; „ღმერთნი შენნი...
უქმ არიან“ ფოკა 848r; „ფერკნი მათნი უქმ სლვისათჳს“
O, სიბრძ. სოლ. 15,10; „ყოველი სიტყუა უქმი, რომელ-
სა იტყოდნიან კაცნი“ DE.—„ყოველი სიტყუა ცუდი, რთ-
მელი თქვან კაცთა“ C, მთ. 12,36; „რახსათჳს სდგათ თქუენ
აქა დღე ყოველ უქმად“ მთ. 20,8. „რახსათჳს ქუეყანაჲცა
დაუპყრის უქმად“ ლ. 18,7; „ქუეყანაჲ არს რომელიმე
უქმი და რომელიმე კეთილი“ მ. სფ. 810,4; „მანქანებანი
იგი მრავლისა განშუენებისანი უქმ არიან ოსებების მძაბრთ“
ხაქ. წიგ. II 85,38; „უქმ იქმნა კელი მისი“ ბ.-ე. 46,28;
„რახათა არა უქმად იყოს სიბრძნისა შენისა საქმე“ O, სიბრძ.
სოლ. 14,5. იხ. უქმება, უქმობა; ქმნა; შდრ. მუცლუქმი.

უქმარ-ი: „რახამს დაშურეს იგინი. წარვიდეს უქმარნი“
Ath.—11, 286v. იხ. ქმნა.

უქმება, უქმობა მოცილილობა, უსაქმობა: „მარხუა და
უქმებაჲ... სძულან სულსა ჩემსა“ I, ეს. 1,18; „უქმებაჲ-
სა მისისათჳს მისცეს მას საშუარნლოა“ O, გამოსლ. 21,19;
„უქმობასა ასწავებენ“ I ტომ. 5,18. იხ. უქმი.

უქმნელ-ი იხ. ტელით-უქმნელი.

უქმნელეზა, უქმნელეზა «დღესასწაული»: „დავაჯდეთ
უქმნელეზანი ღმრთისანი“ C.—„დავაჯდუნეთ ყოველნი
დღესასწაულნი ღმრთისანი“ L, ფს. 78,8; „წარმოი-
თხოთ წიგნი ესე... აღსაარებად სახლსა შინა უფლისასა დღესა
უქმნელეზისასა“ I.—„...დღესა შინა დღესასწაულ-
ისა“ ძხ., ბარ. 1,14. იხ. ტელით-უქმნელი.

უქმროდ: „მრავალნი ქალწულნი დაქაშდუნეს უქმროდ“
ფლმ. მოც. 5,84. იხ. ქმარი.

უქონო არას მქონე: „გლახანი და უქონონი შეეყვანენ
სახელ შენდა“ ხაქ. წიგ. II 28,21; „რომელმან განუყოს მო-
ნაგები თუხი უქონოთა“ ლომ. 82,11. იხ. ქონება.

უქორწინებელ-ი გაუთხოვარი, ქალწული, ცოლშე-
ურთავი: „უქორწინებელი იგი ზრუნავს უფლისასა“
I კორ. 7,84; „ვიტყუ უქორწინებელთა მათ და ქუ-
რიეთა“ I კორ. 7,8; „უპუეთუ განეშოროს (ქმარსა), ეგნ

უქორწინებელად I კორ. 7,11; „რომელნი ცხონდებიან
უქორწინებელად ქრისტესთჳს, ამას სოფელსაცა შეიტყ-
ნენ“ მ. სფ. 118,6. იხ. ქორწილი.

უქრთამო მოუქრთამავი: „შ სულ ჩემო, უქრთამოა-
სა მისთჳს მსაქულისა, სამართლით განმკითხველისა“ მ. სფ.
184,8. იხ. ქრთამი.

უქუემოეს-ი უფრო ქვემოთი, ყველაზე დაბლა: „იქმენ
უქუემოეს ყოველთა კაცთასა“ მ. სფ. 189,7. იხ. ქუემო.

უქუეს-ი, უქუეს-ი უფრო დაბლა; უმცროსი: „უქუეს
ყოველთა დაბადებულთა“ მ. ცხ. 27r; „იქმენ ყოველთა უქუ-
ეს“ მ. ცხ. 851v. იხ. ქუე.

უქცვევლად ურყევად: „გონებასა ვგო იგი უქცვე-
ლად“ ლომ. 89,11. იხ. ქცევა.

ულად-ი «მყარი»: „გამოგადინა შენ წყაროა კლდისა მისგან
ულადისა“ M.—„ღმოგაციენა შენ კლდისაგან მყარისა
წყაროა წყლისა“ G, II შქ. 8,15; „შენ ხარ, რომელმან გა-
ნაჲ კლდე იგი ულადი და გამოადინე წყალი“ რიფს. 171,10.

ულადმადნარეს-ი: „გონება შენი ულადმადნარეს გი-
ყოფეს საყოფელად მჭესთა ბოროთა“ მ. სფ. 148,28.

ულელი-ი «უღლეული», წყვილი; ქედზე დასადები;
სასწორი; ლავიწი: „სადა-იგი იქმოდის ათი უღელი
კართა, ყონ მუნ ლავნ ერთ“ I, ეს. 5,10; „უღელი
(უღლეულ DE) კართაჲ ვიყიდე ხუთი“ C. ლ. 14,10;
„იღეთ უღელი ჩემი“ მთ. 11,30; „განავადოთ ჩუენგან
უღელი მათი“ ფს. 2,8; „განავიყიდა უღელი ესე ჩუენ ზედა
და აწ შენ აღგმცირე“ O, III მფ. 12,4; „კელსა მისსა უღე-
ლი სიტყუისაჲ“ O, ოვხე 12,7; „უპუეთუ განმართლდეს უღ-
ლითა უშჯულოა იგი“ O, მთქ. 8,11; „წინაჲთ კერძო (გუ-
ლისა) გარდატბმულ არს ჰეკრდი და უღელნი საფარე-
ლად მისა ენებათაგან“ გრ. ნოს.-კაც. ავგბ. 227,88. იხ. და-
ულეზა, თანა-მუდლე, თანა-შესაუღლებელი, მუდლე, მუდ-
ლეზა, უღლეული.

ულელი-ი ხასწორისა-ა სასწორი: „მოიღო უღელი სი-
სწორისაჲ და აღწონო იგი“ O, ეწეგ. 5,1; „იგინ აღ-
წონა... ბორცუნი უღლითა სასწორისაჲთა“ I, ეს.
40,12.

ულირს-ი არალირსი: „უღირს ვართ“ ატმ. 104,17;
„უღირსო სიცოცხლისა“ მ. ცხ. 177r; „მრავალგზის
უღირსად ზიარებულ ვართ წმიდათა ქრისტეს საიდუმ-
ლოთა“ მ. ცხ. 228r. იხ. ღირსა.

ულირსება უბატეცემლობა: „მპარვით მხადოდა მათ და
ბატეცის-ცემისა წილ—უღირსებათ“ ხაქ. წიგ. II 72,20;
„სუმიდეს სასუმელსა ამას უფლისასა უღირსებათ“ I კორ.
11,27. იხ. ღირსება.

ულდება იხ. უღელი; შეუღლება.

ულდეულ-ი «ორი», «წყვილი», «უღელი»: „უღლე-
ული კაპარულთაჲ“ G.—„ორი კაპარული“ M, მხქ. 19,8;
„უპუეთუ ბოთს კელმან მისმან უღლეული გუბრითაჲ“
G.—„უპუეთუ არა პოვოს კელმან მისმან წყვილნი გუ-
ბრინი“ O, ლევიტ. 5,11; „უღლეული (უღელი C)
კართაჲ ვიყიდე ხუთი“ DE, ლ. 14,19. იხ. უღელი.

* წყაროში: „არა ღირს ვართ“ (რედ.).

უღმრთო უღვთო, უსჯულო: „უღმრთოთა თანა მე არა დავდე“ ფხ. 25,3; „სიბრძნე და სწავლულება უღმრთოთა შერაცხა“ ო. აგ. სოლ. 1,7; „უღმრთოა ჰმძღვრობს მარათსა“ ო. აგ. 1,4; „უღმრთო სამეცა ეფუენით“ ფლკტ. 185,25; „იხილეს რამ, რამეთუ მიეტევებოდეს უღმრთონი... თქუეს“ ატმ. 107,1; „უღმრთოა სკლაროსი გავუდგა“ ო. ე. 18,8; „აღიარა არტრომანი და შეერთა იგი უღმრთოთა“ შუშ. II 18; „ვეოდეთ და უღმრთო ეკჷნეთ“ ო. ბარ. 2,12. იხ. ღმერთი; უუღმრთოესი.

უღმრთოება (უსჯულოება), უღვთოობა: „არა იუღმრთოის“ G.—არაღა უსჯულოებდენ“ M. II 37. 17,18; „მწყემსნი უღმრთოებდეს ჩემდამო“ I, იერემ. 2,8.

უღმრთოება, უღმრთოობა (უსჯულოება): „უღმრთოებისაებრ მათსა“ G.—„შემგავსებულად უსჯულოებისა მისისა“ M. II 37. 25,2; „უღმრთოებითა სულნი თჳსნი წარწყმდინან“ M. აგ. სოლ. 1,10; „უღმრთოებისა მათსაგან ეტოლვოდ ვართ“ მსკ. 85,8; „მომიტრევე მე უღმრთოება გულისა ჩემისა“ L.—„მომიტრევე მე ყოველ უსჯულოება ცოდვისა ჩემისა“ C. ფხ. 81,5. იხ. უღმრთო.

უღონოდ უმიზეზოდ, აუცილებლად: „უღონოდ წარვიდე აქათ“ მ. ცხ. 202r. იხ. ღონე.

უღონო არას მქონე; შეუძლო, უძლური: „სხუასა უღონოთა განუყოფ“ მ. ცხ. 488v; „უღონო იქმნა ბერა“ მ. ცხ. 184v; „უღონო არს“ მ. ცხ. 102v; „შეიწრა და უღონო იქმნა ჰურთა იგი“ ო. ე. 82,8; „უღონო ქმნილ მამა შენი მთესილის მწირსა“ G. ლევტ. 25,47. იხ. ღონე.

უღონოება სენი, უძლურება: გაჭირვება: „დავმტაცო თქუენ ზედა უღონოებაჲ, სიმღიერე და სიყვლე“ G. ლევტ. 26,16; „ფრიალსა უღონოებასა შთავარდეს“ ო. ე. 18,18. იხ. უღონო.

უღუაწ-ი მოუვლელი, ზრუნვამოკლებული: „ადგილი იგი ზენი უღუაწ არს“ პოვნა სტფ. 859,8; „იარაბა არს ღმრთასა წინაშე შეურაცხ და უღუაწ“ ბ. კბ. 103,81. იხ. ღუაწ.

უღუნობა: „უღუნობა და უსკჷლობა განუწყის მას დღესა შინა“ ო. ე. 84,25. იხ. ღუნო.

უჟ-ი, უჟა, უჟე (სიღრმესა C) უფსკრულისა“ ფხ. 88,8; „დავდგა იგი თიქისა უყად და წარსაწყმედელად“ ო. ეხ. 14,28; „რომელი იყო ტბათა შინა და უყათ“ ბ. კბ. 103,81. იხ. ღუაწ.

უჟოფელ-ი მოუშინდარი; არარსებული: „ხოლო თქუენ ყომასა უჟოფელსა სულისათჳს უთხრობთ“ მრთ. A. ანტ. დ. 80r. იხ. ყოფა.

[უჟუარულ-ი] იხ. ყუარება; შდრ. ვეცხლის-უჟუარული.

უჟუარულობა სიძულვილი: „უჟუათუ მთავო უჟუარულობაჲ საჷმართა, ადვილად წარჷმართნე სითნობანი“ მ. ცხ. 54r; „უჟუარულობაჲ ცუდ და ამაო იქმს ყოველთა სითნობათა“ მ. სფ. 208,20. იხ. უჟუარული.

უშეგინებულებს-ი: „რომელი იმენდეს ტყუელსა, იგი უშეგინებულეს არს მისა, რომელი ტყუოდის“ მ. სფ. 279,6. იხ. შეგინებულო.

უშემკუდოს-ი უფრო შემკული: „გამომარინო მე უშემკუდოს უფროს მანიაკსა ოქროსასა“ სკ. წიგ. II 26, 80. იხ. შემკული.

უშენ-ი იხ. უშენი.

უშენებელ-ი იხ. უშენებელი.

უშეურაცხელებს-ი: „მათი იგი პატივი უშეურაცხელებად გამოგიჩინება“ H—241,400. იხ. შეურაცხი.

უშეუძრეველებს-ი უფრო შეუძრავი: „ალოდისა უშეუძრეველესად დგას“ მრთ. S, ოქრ-მარხ. და იონ. 9. იხ. შეუძრავი.

უშვილო ვისაც შვილი არა ჰყავს: „მო-თუ ვინმე-კუდეს უშვილოა“ მთ. 22,24; „მე უშვილო მქმენით“ ო. დაბ. 42,80; „იქმნენ ცოლნი მათნი უშვილო და ქურიე“ I, იერემ. 18,21; „არაღა იყენთ თქუენ უშვილო მათგან“ ო. ეფკ. 80,12; „მოსცემდა მას კაცთ-მოყუარე ღმერთი: უშვილოთა შვილი, სნეულთა ქურნებაჲ...“ შუშ. XI 4; „ნუჲაჲ უშვილო ვიქმნე ორთაგანე“ ო. დაბ. 27,46; „თხანი შენნი არა უშვილო იქმნეს“ ო. დაბ. 81,88; „უშვილო ყვნეს მახლმან“ G. II 37. 82,25. იხ. შვილი.

უშვილობა: „უშვილეს არს უშვილობაჲ სათნობით“ ო. სიბრძ. სოლ. 4,1; „გვოდებ ქურიობასა ჩემსა და ვერცხებ უშვილობასა ჩემსა“ დოშობ. 184,28; „მიეც მათ საშობა უშვილობისაჲ“ ო. ოვსე 9,14. იხ. უშვილო.

უშენ-ი, უშენ-ი დაუსასლებელი, «ოტერი», ცარიელი, «უსოფლო», «უსავანო»: „განაძლოს დაუთრგუნავი და უშენი“ ო.—„განუბად უალისა და უსოფლოჲსა“ pხ., იობ 88,27; „უფალმან შექმნა სოფელი და უშენი და კიდენი სოფლისანი“ ო. აგ. სოლ. 8,20; „განელს უდაბნო უშენი (უსავანო pხ.)“ ო. სიბრძ. სოლ. 11,2; „გმწყსიდ შენ ქუეყანასა მას უშენსა უდაბნოსა მას ზედა“ ო. ოვსე 18,6; „ჰალაქნი თქუენნი იყუნენ უშენ (ოტერ pხ.)“ G. ლევტ. 26,88; „ბრძანა ექუსრობა-ყოფაჲ... მას უშენსა კენჭისა“ წარს. 72,81. იხ. უშენი.

უშენებელ-ი «უშეკდრო»: „უშენებელ (უშეკდრო დ G) უაუნისადე“ M. ისუ 5. 8,28. იხ. უშენება.

უშინაგანეს-ი უფრო შინაგანი, შიგა: „იელტინ იგი უშინაგანესად სენაქად“ მ. ცხ. 78r; „ოდეს ივლტოდინ ნაღირნი უშინაგანესთა ქურელთა მათთა, განერებათ იგინი შონადირეთაგან“ მ. ცხ. 78r; „უჟუარდა... უშინაგანესთა უდაბნოთა წარსლეაჲ“ მ. ცხ. 77v. იხ. შინაგანი.

უშინარცს-ი უფრო შინაგან: „არს ვინმე უშინარცს, უეკობს შენსა“ ბავლე თებ. 818.

უშიშ-ი უშიშარი, «კრძალული»: „დაშედე შენ ადგილსა კრძალულსა და უშიშსა“ მ. სფ. 117,81; „ნუ უშიშ იყოფით“ ო. წირ. 5,5; „დაქდა იგი ადგილსა მალალსა და უშიშსა ყოვლისაგან საენებლისა“ მ. სფ. 117,85. „დაადგარეს უშიშად ყოვლისაგან ბოროტისა“ ო. აგ. სოლ. 1,88; „უშიშად სკვიდა“ ო. სიბრძ. სოლ. 17,4; „ევიყენით უშიშად“ მ. ცხ. 25v. იხ. შიში.

უშიშება, უშიშობა უშიშრობა: „ჰსკობს მცირელი ნაწილი შიშითა უფლისაჲთა, ვიდრე საუნჯეთა დიდთა უშიშე-

* მოტანილი ციტატი ამ სახით სინურ მრავალთავეში არ დასტურდა (რედ.).

ბით“ O, იგ. სოლ. 15,10; „გამოაჩინა... უმიშობა მ მისისა მისთჳს მსახურებისა“ H—2251, 840r. იხ. უმიში.

უმიშულეს-ი უფრო შიშველი: „უქუანასკნელ ზღოდიო უმიშულესნი საცხელისა თვისა“ O, იგ. სოლ. 28,81. იხ. შიშველი.

უშორეს-ი უფრო შორი, ადრე: „ქმნა ბორიტი მაშინ-ლითგან და უშორესითგან მათით“ O, იგ. 8,12; „თავადმან მიზეზ-ყო უშორესად-რე წარსლად“ ლ. 24,28. „განიზრახა უშორესსა-რე უღაბნოსა შესლად“ Sin.—11,828r. იხ. შორი.

უშრეტ-ი უცხებელი, უქრობელი: „ბზმ იგი დაწუას ცეცხლითა მით უშრეტითა“ DE, მთ. 8,12. იხ. შრეტა.

უშრომელად გაურჯელად, შრომის გარეშე: „იარაინ უშრომელად კეთალს მიემთხუევის კაცთაგანი“ მ. სწ. 0,28. იხ. შრომა.

უშუენიერეს-ი ულამაზესი: „არს იგი უშუენიერეს მზასა“ I, სიბრძ. სოლ. 7,20. იხ. შუენიერა.

უშუერ-ი «ჭერკუალი», უშნო, ულამაზო; უადგილო; უშვერი: „პოვა მის თანა უშუერი საქმე“ G,—„და-სამე-აპყრას მის თანა საქმე ჭერკუალი“ M, II შჯ. 24,1; „ყოველი სიტყუა უშუერი პირით თქუენით ნუ გამოვლან“ ფფ. 4,80; „უშუერი არს არა სისარული“ მრთ. A, ბ. კეს.-მარხ. 51v. „უშუერად ზრახვიდეს“ მ. ცხ. 809v; „უშუ-ლი იგი უშუერად-რე გამოუქმნიეს ჯელოვანთა მათ“ ფფ. 150,30. იხ. დაუშუერება, უშუერესი.

უშუერება «სარცხუენელი», «საძაგელება», სიმახინ-ჯე: „უშუერებაა მამისა შენისა და უშუერებაა (სარცხუენელი pb.) დედისა შენისა ირა გამოაცხადო“ G, ლევ. 18,7; „არა იხილვს შენ შორის უშუერებაა საქმისა“ G,—„არა გამოჩნდეს შენ შორის საქმე საძაგე-ლებისა“ M, II შჯ. 28,14; „გამოჩნდის უშუერებაა იგი მისი“ გრ. ნოს.-კაც. აგვ. 107,11. იხ. უშუერი.

უშურველი-ი შურის გარეშე; დაურიღებელი, დაუზო-გავი: „სახნიერ არიან კემშარიტად და უშურველ“ ვარ. 810. „უშურველად გამოთქუათ“ იპ. რომ.-კურთხ. იხაჟ. და იაჟ. 48,9. იხ. შური.

უშფოთველ-ი შფოთის, არეულების გარეშე, მშვიდი: „ამასცა საწუთრისა უშფოთველი ცხორებაა აღსარუ-ლოთ“ ი.ე. 20,88. „იქმოდე უშფოთველად“ მ. ცხ. 201v; „უშფოთველად ილოცე“ მ. ცხ. 28v. იხ. შფოთი.

უშფოთველობა სიმშვიდე: „რომელსა უყუარდეს უშფო-თველობა, თჳსაგან დაემკდრების“ მ. ცხ. 25r. იხ. უშ-ფოთველი.

უშჭულო, უსჭულო, ურჩულო უღვთო, ურჯულო, ურწმუნო, უწესო, ამბარტავენი, ურჩი, უსამართ-ლო, მოძალადე, უკანონო: „(ვიქმენ) უშჭულო-თა თანა ვითარცა უშჭულოა“ I კორ. 0,22; „არცა დად-ვენ ურჩულონი წინაშე თუალთა შენთა“ ფხ. 5,8; „სახლი უშჭულოთაა, რომელი იუნჯებდეს საუნჯეთა უშჭულო-თა“ O, მქიფა 0,10; „მზაქუას მე უშჭულოა ესე“ ანდ.-ანაბ. 200,80; „დაიცევ აბრამა შორის ნათესავსა მას უშჭულო-თასა“ რიფხ. 100,9; „საქდომელსა ურჩულოთასა არა დაქდა“ ფხ. 1,1; „უშჭულონი იგი (ვერ) ხელვიდეს წმი-დასა მას მოწამესა“ სნდ. 0, 2; „ზრახვა ყო... უშჭულოთა თანა“ ანდტ.-ანაბ. 220,10; „ნათესავსა მას უშჭულოსა აღჭ-

და რისხვად“ O, ზირ. 18,7; „უსჭულოთა თანა შეირაცხა“ მრ. 16,28; „არაბა უსჭულოა მიქმნიეს“ O, იობ 88,0; „შეგოდეთ და უშჭულო ვიქმნიეთ“ O, დან. 0,16; „უ-რჩულოა ყო ერმან შენმან“ O, გამოსლ. 82,7. იხ. უჭულო.

უშჭულობა, უსჭულობა, ურჩულობა უკანონობა, უსამართლობა, უშჭულო ქმნა, უმსახურებლობა: „იუშჭულოა ერმან შენმან“ G,—„უშჭულო იქმნა ვრი იგი შენი“ M, II შჯ. 0,12; „უშჭულობით უშჭულობედეთ“ M, II შჯ. 81,20; „რომელი უშჭულობეს, უშჭულობე-დინ“ I, ეხ. 21,3; „უშჭულობედეს და იტყუდეს სა-ხელითა ჩემითა“ M,—„რომელმანცა იუმსახურებლოს. თქუამდ სიტყუა“ G, II შჯ. 18,20; „უშჭულობედეს ვნათა მისთა“ O, იერემ. 8,21; „ნელარა უსჭულობეთ“ ფხ. 74,6.

უშჭულობა, უსჭულობა, ურჩულობა უღმრთო-ება, უკანონობა, უსამართლობა: „მოძიბვე მე ყოვე-ლი უშჭულობაა ცოდვისა ჩემისა“ C.—„მოიბიბვე მე უღმრთობაა გულისა ჩემისა“ J. ფხ. 81,6; „რომელ-თანს ჯელნი მათნი უშჭულობასა შინა არიან“ C. ფხ. 25, 10; „განმანე ურჩულობისა ჩემისაგან“ ფხ. 50,4; „განდევნოს... უკეთურება და ყოველი უსჭულობა“ მ. ცხ. 100r. იხ. უშჭულო.

უჩინო «გამოუჩინებელი», უცნობი, შეუმჩნეველი, დაკარგული, უჩინარი: „უჩინონი (გამოუჩინებე-ლნი C) და დფარული სიბრძნისა შენსანა გამოიციხადენ“ ფხ. 50,8; „ხართ ვითარცა საფლავნი უჩინონი“ ლ. 11, 44; „ვითარცა პილენი განმეული უჩინო იქმნეს“ ფფ. 185,4; „მეცხუელად ღალად-ჯვის მალად და უჩინო იქმნის“ სკ. წიგ. II 55,10.

უჩინო-ყოფა «მოსრება»: „უჩინო-ყენეს... ნათესავნი“ G,—„მოსრნეს უფალმან... წარმართნი იგი“ M, II შჯ. 10,1. იხ. ჩინება.

უჩუველ-ი უჩვეულო; შეუჩვეველი, მოუშინატრე-ბელი, გაუწერტენელი: „რამეთუ შეგიყრა უჩუველ-მან შიშმან“ კ. იერ.-აღდგ. 104,11; „ყოველსავე ცხოველთა-განსა აქუს თჳს-თჳსება მრავალფერი: ზროხა არს კეთილად მთმინე... მგელი—უჩუველ“ ბ. კეს.-ექუს. ლდ. 125, 82. იხ. ჩუვეა.

უჩხულ-ი იხ. ურჩხული.

უც იხ. ძ.

უცალო მოუცლელი, დაკავებული, გართული: „უცა-ლო ეიყავ წყობათაგან“ ოსკ. 11,8; „მფეფ არაბათ უცა-ლო იყოს“ O, დან. 0,2; „წინაწარმეტყუელებათა მათ მი-მართ უცალო იყოს“ O, ზირ. 20,1; „ლმერთმან უცალო ყოს იგი სიხარულისაგან გულისა მისისა“ O, ეკლ. 5,10; „წრაფმან მონაგებთამან უცალო ყო და წარწყმიდა“ მ. სწ. 222,84. იხ. ცალ-.

უცალობა გართობა, მეცადინეობა, შრომა, გარჯა, «მოცალება», მოუცლელობა: „უცალობაა დიდი დაებადა კაცთაჳს“ O,—„მოცალება დიდი შეიქმნა ყო-ვისა კაცისა“ pb, ზარ. 40, 1; „ღამით სანთლითა უთარგმნიან... ფრიადისა უცალობებისაგან და საურათა“ ი.ე. 80,85; „მოვიცალოთ მსოფლიოსაგან უცალობისა ჩუენისა“ მ. სწ. 64,10. იხ. უცალო.

უცხად იხ. უცები.

უცხოება, უცხოობა უმეტრება, უცილობა: „უცხოება-სა ჩემსა არა მერიდნენ“ *ო. ზიარ. 28,8*; „უცხოებასა შინა ვიყვნით“ *ფილ. XII 75*; „ღმერთი... ჰფარავს მათ... სიწარ-ფოებასა და უმეტრებისა მათისათვის და უცხოებისა“ *მ. სწ. 800,8*; „ყრამა სწარფობით უცხოებითა მიებალის ბოროტსა გულსა“ *მ. სწ. 289,80. იბ. უცხო.*

უცხოური: „წაგნა შენი უცხოური არიან ყრმათა ჩიჯლანის“ *Sin.—11,248r.*

უცხო-ი უცივი, უმეტარი: „დალათ უცხო ვარ სიტ-უთა“ *II კორ. 11,6*; „რამ-იგი უცხოთა და მეცნიერთა აქუნა“ *ხ. გაბ.-მოც. საგ. 84,28*; „იყვნეს უცხო და უმეტარ საშეგლსა და ბეობასა შეგლისასა“ *ოქრ.-მარხ. და იონ. 100, 15*; „უცხოებით მენაუენი შეიტყუენის“ *ფილ. IX 10*; „რამე-თუ მე, უცხო და უგუნური, მყუე ჰურ საესე მეცნიერების და სიბრძნის“ *ხაგ. წიგ. II 47,5*; „უცხო და უმეტარ ვარ მართლსა სარწმუნოებასა“ *ლომ. 84,20*; „თუ იხილოს უცხო-ბი, იგი ასწავებს მას და განაბრძნობს უმეტრელად“ *მ. სწ. 248,88*. „ლოცვა ყუთ იოვანე დვალისათვის, უცხოდ მჩხრეკა-ლისა“ *A—454 228v. იბ. ცეხ; სიუტე.*

უცვალებელი-ი შეუცვლელი: „როლისა უფლება მისი უცვალებელ“ *რიფხ. 10,25*; „უცვალებელ არს ღმრთეება იგი“ *ებ. კვპრ.-აღვხ. 225,4. იბ. ცვალება.*

უცილობელი-ი აუცილებელი, უეჭველი: „გაბჟს თქვენ უცილობელი იგი მისი მოსლუა“ *განხ. ი. 108,20. იბ. ცალობა.*

უცნაური-ი უცნობი, უგუნური, უმნიშვნელო, გამო-უჩინებელი: „ყოთარ... გრწმენა უცნაურისა ქრისტესით“ *იხტ. 118,2*; „შეუცვლიან გულის-თქუმათა მრავალთა, უცნა-ურთა და მკენებელთა“ *I ტიმ. 8,9*; „ვარ... არა უცნა-ურისა ქალკისა მოქალაქე“ *ხაგ. მოც. 21,29*. „უცნაურად ვსურავთ ზღუდა შენა ამას სოფლისასა“ *მ. ცხ. 294r.*

უცნება «ჩუენება», მოჩვენება: „რამათა აუცნეს კაცთა“ *C.—რამათა უჩუენონ კაცთა“ DE, მთ. 6,5. იბ. მეცარი.*

უცნება «სიცბილი», ფანტაზია, მოჩვენება, ზმანება: „არა მხედნა მან ტულსა, არცა უცნებასა ტყუილისასა“ *ტ.—არა მხედნა ამაოებასა, არცა სიცბილისა ტყუილი-სასა“ ლ. ფხ. 89,5*; „სადა არიან გრმნეულთა იგი უცნე-ბანი“ *მთ. A, ანტ. დ. 81*; „რამა არიან უცნებანი იგი სუშმაკონი ღამისანი“ *მ. ცხ. 77v*; „უჩუენეს ეშმაკთა უცნებამ იგი დელათა“ *მ. ცხ. 129v*; „რომელი-იგი ძილსა შინა არს, უცნებამ მრავალსაბჟ არს“ *გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 170,22*; „განშორებულ არს სატურთაგან ღამისა უცნებო-სითა“ *მ. სწ. 108,18*; „გებადეთ რასმე უცნებით“ *მ. ცხ. 281v.*

უცნობელი-ი უგუნური, უგრძნობელი: „მ უცნობელ-ნო გულთა სარწმუნოებისათვის ყოველსა ზელა“ *ლ. 24, 25*; „მ უცნობელნო გულატლნო, ვინ გეშურობდა თქვენ“ *გადატ. 8,1*; „ვიყვებით ოღესმე ჩუენცა უცნო-ბელ“ *ტატ. 8,8*; „უცნობელი ბუნება იყო“ *ოქრ.-მარხ. და იონ. 107,28*. „(ეშმაკიან) მკუთუნა ჩუენ უცნობელად“ *მ. სწ. 162,2. იბ. ცნობა.*

უცნობელობა, უცნობელება «უგუნურება», უმეტარე-ბა, უცოდინარობა: „ქმნა უცნობელობამა შორის

ძეთა ისრაჲლისათა“ *G.—უგუნურება ყო მან შორის ისრაჲლსა“ M*; „უცნობელებით სიტყუთა დაამძიმებს“ *O, იობ 25,10. იბ. უცნობელი.*

უცნობო უგუნური, უმეტარი: „უგუნური და უცნო-ბოა წარწყმდენ“ *ფხ. 48,11. იბ. ცნობა.*

უცნობობა «უგუნურება»: „ნუ ჰყოფთ უცნობობასა“ *G.—ნუ იქმთ უგუნურებასა მაგას“ M, მსჯ. 10,28.*

უცოდველი-ი: „უცოდველი მხოლოდ ოღენ არს იესუ“ *მ. ცხ. 80r. იბ. ცოდვა.*

უცოდველობა: „დიდი სიმტკიცე არს უცოდველობი-საა წმიდათა წერილთა აღმოკითხვა“ *მ. ცხ. 14r. იბ. ცოდვა.*

უცოლო: „რამა-მე ჰყოთ ნეშტთა ამათთვის, რომელნი დაშ-თეს უცოლოდ“ *M, მსჯ. 21,10. იბ. ცოლი.*

უცომო «უფუველი»: „შვდ დღე შვამთ მას შინა უცო-მოა ბური კირვეულობისა“ *G.—შვდ დღე უფუველი ბური შვამო კირსა მას შინა“ M, II შგ. 10,8*; „შვდ დღე უცო-მოსა შვამდეთ“ *G, ლევიტ. 28,6*; „ეითარცა-ეგე ხართ უცო-მო“ *I კორ. 5,7*; „ეჩუენოს... ადგილსა, რომელიცა გამოირჩოს იგი უფალმან ღმერთიან შენმან დღესასწაულსა უცომო-თასა“ *G, II შგ. 10,10. იბ. ცომი.*

უცომოება «ბალარჯობა», «ბასქა»: „პირველსა მას ბა-ლარჯობასა“ *C.—„პირველსა მას დღესა უცომოები-სასა“ DE, მთ. 20,17*. „მოახლებულ იყო დღესასწაული იგი უცომოებისაა, რომელსა ჰრქვან ბასქაა“ *ლ. 22,1*; „განმზადეს ზატიკი იგი უცომოებისაა (ბალარჯო-ბათაა I)“ *O, I ვზრა 1,10*; „ყვეს... დღესასწაული უცო-მოებისაა შვდ დღე“ *M, II 6შტ. 25,17. იბ. უცომო.*

უცონ-ი დაუზარებელი: „უაუეთუ უცონ იყო“ *O, იგ. სოლ. 0,11. იბ. ცონა.*

უცონილად დაუყოვნებლივ, მოუწყინებლად: „უცო-ნილად აღასრულებდეს ლოცვასა და კანონსა თუსა“ *მ. ცხ. 282v*; „საქმესა თუსა იქმოდის უცონილად“ *მ. ცხ. 44v*; „შეუდგით უცონილად მარხვასა და ლოცვასა“ *მ. სწ. 271,20. იბ. ცონა.*

უცხო «სტუმარი», «გარეული», გარეშე, სხვა; გავ-დებულის: „იყვინით... უცხო სკულთა მათგან აღთქუმათა-სა“ *px.—„იყვინით სტუმარ შეულთა მათგან აღთქმა-თასა“ Q, მფხ. 2,12*; „ნუ განვალს იგი ქმრისა უცხოლსა“ *M,—„არა იყოს ცოლი მომკუდრისაა გარეული ისა კაცისა“ G, II შგ. 25,6*; „წარმოვიდგინა... ძმანი: ერთი უცხოა და მეორე—თქის“ *H—2261,202v*; „უცხო ვიყავ და შემიწყნა-რეთ მე“ *მთ. 25,25*; „მწირი იყოს ნათესავი შენი ქუეყანასა უცხოლსა“ *საგ. მოც. 7,6*; „უცხო იყოს მთავრობის-მოყუა-რებისაგან“ *მ. ცხ. 28v*; „უცხოთა ვერცოდე ერს ამას“ *I კორ. 14,21*; „შიგან თუ ივთებდე უცხოლსა“ *O, ზიარ. 11, 20*; „ახალსა და უცხოლსა რასმე სწავლასა ასწავებს“ *თეკლა 90,8*; „იწყეს სიტყუად უცხოთა ენათა“ *საგ. მოც. 2,4*; „რამათა არა უცხოთა დაუტეო ნაშრომი შენი“ *O, ზიარ. 14,16*; „მოვიდენ უცხოთა ნაშრონი მწყსად ცხოვართა შენ-თა“ *I, ეს. 61,6*; „რომელი უცხო იქმნეს ჩემგან“ *O, იტყ. 14,7*; „უცხო გქმნეს შენ სახლელულთაგან შენთა“ *O, ზიარ. 11,20*; „უცხო ქმნა იგინი ნაშრომისაგან მათისა“ *O, ზიარ. 28,10*. „გულისწყრომამ იგი იქმევდეს უცხოლ“ *I, ეს. 28,21. იბ. განამუცხოებელი, განუცხოვება, გაუცხოებული; ენაუცხო.*

უცხოება, უცხოვება უცხოთ-მოყვარება, უცხოობა- ში (სხვა ქვეყანაში) ყოფნა: „შუენის მონაზონსა სამი ესე: უცხოებაჲ, სიგლაჲ და ღუმილი მოთმინებით“ მ. ცხ. 12r; „ოდეს გიხილეთ შენ... უცხოებასა (უცხოებასა DE)“ C, მთ. 25, 44; „ამის პირისათჳს კუალად უცხოებასავე მიჰმართა“ მ.-გ. 12, 8. იხ. უცხო.

უცხოთა-სიძულელი-მ: „უცხოთა-სიძული მოიბოვეს“ O, სიბრძ. სოლ. 10, 12. იხ. სიძულილი.

უცხო-თესლ-ი «უცხო-ტომი», «სხუა ნათესავი», ბარბაროსი: „აღედეს მისა მთავარი იგი უცხო-თესლთა-ნი“ M, — „აღედეს მისა მთავარი უცხო-ტომთა-ნი“ G, მსჯ. 16, 5; „ყოველმან უცხო-თესლმან არა სკამოს წმიდა იგი“ მხ., — „ყოველი სხუ-ნათესავი არა ჰმადეს“ G, ლევთ. 22, 10; „უცხო-თესლნი მართუმიდეს... ძლუნსა“ M, II მტ. 17, 11; „მოვიდენ... უცხო-თესლი მკნელად“ I, მს. 31, 5; „მისევე უცხო-თესლისა კრმოთა დამოკუთნა თავი“ ხ. გაბ.-მოც. ხაჟს. 98, 84; „ესმა ესე მძლავრსა მას და უცხო-თესლსა“ ბ. კეს.-40-თჳს 118, 32. იხ. თესლი.

უცხოთ-მოყუარე: „აბრაჰამ უცხოთ-მოყუარე იყო“ მ. ცხ. 28r. იხ. მოყუარე.

უცხოთ-მოყუარება: „აქებს... უცხოთ-მოყუარებასა მისსა“ III მ. (უწყ.) 96, 3. იხ. მოყუარება.

უცხოთ-შეწყნარება: „აქურთხნა იგინი, უცხოთ-შეწყნარებისა მისთჳს“ წყბუ. 95 (3) იხ. შეწყნარება.

უცხო-ნათესავი ბარბაროსი: „უცხო-ნათესავი, რომელი მოუდეს, მოუდეს“ G, რიცხ. 18, 7. იხ. ნათესავი.

უცხო-ტომ-ი «უცხო-თესლი», ბარბაროსი: „უცხო-ტომნი შენ ზედა, სამფსონო!“ G, — „უცხო-თესლნი შენ ზედა, სამსონო!“ M*. იხ. ტომი.

უცხო-ქმნა «განუცხოება»: „უცხო-ქმნენ შეილთა თქუენთა შეილნი ჩუენნი“ M, — „განუცხოენენ ძეთა თქუენთა ძენი ჩუენნი“ G, ისუ ნ. 22, 25. „უცხოქმნულო ჰეშარი-ტებისაგან“ სხსტ. 183, 22. იხ. ქმნა.

უცხო-ჭმა: „მოიგელინებ შენ... არცა მრავალთა ერთა უცხო-კმათა და უცხო-ენათა“ O, ეჭყ. 8, 8. იხ. კმა.

უძეებ-ი უზამსი, უვარგისი: „გამოაქუნ (ქვეყანასა)... ყოველივე მცენარს უძეები“ ფლტ. 152, 82.

უძილ-ი უძილო, ფხიზელი: „არს მღჳძარს და უძილ“ ფო. II 55; „გვიყვნეთ მღჳძარე და ფრთხილ ძილისა მისგან, ვითარცა უძილი“ ხაჟ. წიგ. II 9, 7; „უძილ ვიყუად და დავადღერ ვითარცა სირი მხოლოდ სართულსა ზედა“ ფს. 101, 8; „დაუუღებამ მუშაი არს უძილი“ მ. სწ. 28, 8. „განათესე ლამს იგი უძილად“ შუშ. IV 10. იხ. ძილი.

უძილობა, უძილება მღვიძარება, სიფხიზლე: „ეშმაქთა მსგავს არს უძილობითა“ მ. სწ. 72, 7; „უძილებამან სიმდიდრისამან განადნენის ძელანი“ O, ზირ. 84, 1. იხ. უძილი.

უძირო ძირის არმქონე, აღმოფხვრილი: „უძირო მცავარ ქუეყანასა ზედა“ O, იოზ 81, 8; „მაცუტურ არს განშორებაჲ სოფლისა... და უძიროდ აწყუედაჲ კაცისაჲ“ ბაღ. 98, 85. იხ. ძირი.

უძლებ-ი ფეხმძიმე, ორსული: „მოკვეარეს მას ჭლწული ვინმე, რომელი იყო უძლებ“ მ. ცხ. 210v; „ეცოლი მისი... უძლები ღარჩა, ივრტოდა... სომხოს... და მუნ შეა ყრმა“ მ. ცხ. 48, 14. იხ. დაუძლებება.

უძლებელი-მ მოურეგნელი: „გირეუნი შენ... უძლებელი იგი მალღი ამოღონისი“ ფლტ. 188, 24; „ღმერთი ჩუენი უძლებელი არს“ ლონგ. 102, 12; „მოილო თორწმ უძლებელი სიწმიდს“ O, სიბრძ. სოლ. 6, 10. იხ. ძლევა.

უძლებელია მოურეგნელობა: „ესილე აქა უძლებელია იგი კაცთა მათ“ ბ. კეს.-40-თჳს, 110, 28. იხ. უძლეველი.

უძლიერე, უძლიერეს-ი, უძლიერეს-ი უფრო ძლიერი: „უძლიერეს არს მისსა“ თომა მოც. 18, 4; „მოვალს უძლიერესი ჩემსა“ მრ. 1, 7; „რომელმან უბრძნეს და უძლიერეს თქუას მოყვასთა თჳსთა“ O, I ეჭრა 8, 5; „უღი-ღებულს და უძლიერესს და ღიდ და კაცთ-მოყუარე ამო-ღონ არს“ ფლტ. 188, 9; „უძლიერეს ჩემსა არს“ მთ. 1, 11. იხ. ძლიერი.

უძლურ-ი დაუძლურებული, უძალი, შეუძლო, შეუძლებელი, ვერშემძლებელი, «სნეული», ღარიბი: „უძლურ... განვიტოებთ ქველს-საქმესა ზედა კაცისა უძლურისასა“ ხაჟ. მოც. 4, 9; „გულნი უძლურთანი ერჩენ სენასა“ O, მს. 82, 4; „უძლური იგი არა განაძლიერეთ“ O, ეჭყ. 84, 4; „არამეთ უძლურ ვარ“ ფს. 6, 8; „ჩვენ უძლური, ხოლო თქვენ ძლიერ“ I კორ. 4, 10; „ნუ ვინმე უძლურთაგანმან იხილოს ზუარაკი“ ოქრ.-უძლ. შგ. 510; „დასდგმიდეს უძლურთა“ DE, — „დასდგმიდეს სნეულებსა“ C, მრ. 6, 50; „უძლური იგი მხალსა კანონსა“ მრ. 14, 2; „გინცო და სასიო და შესავედრებელი უძლურთაო“ თომა მოც. 14, 0; „უძლურთა (კოჳბნი) უძლურთანი იყვნინ, მიუშეს“ მ.-გ. 40, 28; „მსგავს არს იგი კაცსა, უძლურსა და სნეულსა“ მ. სწ. 152, 27; „უძლური იქმნენ მრავალნი“ I, მს. 8, 15; „უფლმან უძლურ ყვინს მკლმნი თჳსნი“ O, I მფ. 2, 10; „უძლური იყოს კელითა“ G, — „ვერშემძლებელ იყოს კელითა“ მხ., ლევთ. 25, 85. იხ. ძალი.

უძლურება, უძრულება «ძლეულება», «სნეულება», შეუძლებლობა: „უძლურება თქუენდა არს ესე“ Q, — „ძლეულება არს თქუენდა ესე“ მხ., I კორ. 6, 7; „რომელსა ოცდაათრეამეტა წელი დაეყო უძლურებასა (სნეულებასა C) შინა“ მ. 6, 6; „დაეთესვის უძლურებით და აღდგების ძლიერებით“ I კორ. 15, 48; „მოყუდეს უძლურებასა შინა ღალადებითა“ O, ამოს 9, 2; „განიჭრნა უძლურება უძლურებისაგან თჳსასა“ მ. ცხ. 70r; „ნუცა კმოზობ სნეულებასა კორცთასა და უძლურებასა“ ბ. კეს.-მარხ. 52v; „არა იყოს უძლურება თქუენდა“ მთ. 17, 20; „არა არს უძლურება ღმრთასა მურ ყოველსა სიტყუასა“ C, — „არარაჲ შეუძლებელ არს წანაშე ღმრთისა სიტყუაჲ“ DE, ლ. 1, 87; „მე განკუთრო უძლურებისაგან შენისა“ ლმ. 8, 18; „სენთა მათ უძლურებანი განკუთრნა“ მ. სწ. 70, 32; „მსგავსად უძრულებისა ჩუენისა და-გწერნით“ H—1741, 208r. იხ. უძლური.

უძნ იხ. ძნ-.

უძნელე, უძნელეს-ი უფრო ძნელი: „არა არს უძმე და უძნელე ტვრთ, ვითარცა ცოდვაჲ და განდგომილება“

* წყაროს დასახელება გამორჩენილია (რედ.).

ოქრ.-მარხ. და იონ. 105,9; „რომელი არს უძნელეს (კაცისა)“ გ. იერ.-აღღ. 168,27. იბ. ძნელი.

უძრავ-ი დაუძვრელი, მყარი: „იყო ეჟე ბილვა მათა, ვითარცა ჭაბუა უძრავთაჲ“ მ. ცხ. 210 v; „იგი აღვილი უძრავი არს“ ქ. ცხ. 108,10. იბ. ძრვა.

უძრწოდველ-ი: „კაცნა უძრწოდველად ჩემდა მოვიდეს“ Ath.—11,210r. იბ. ძრწოლა.

უძრეს-ი, უძრეს-ი უბოროტესი, უფიცლესი, უარესი: „იყოს უუანასკნელი სატური უძრეს პირველას“ მთ. 27,64; „გწადის, ვითარცა უძრესნი ტანჯვანი შევემზნეს“ ფლკტ. 142,4; „იქმნის უუანასკნელი კაცისა მის უძრეს პირველის მის“ მთ. 12,45; „ფრიად უძრეს და უბოროტეს არს“ მ. სწ. 86,27; „ესე უფროას უძრეს არს — საუდელი დედაკაცისაგან“ ხაქ. წიგ. II 68,27; „უბოროტესად და უძრესად საკრველ არს“ ბალ. 110,19. იბ. ძრვა.

უძღებ-ი ურცხვი, უწყისო, ხარბი, გაუმაძლარი: „რომელმან თელა მიერ უძღებთა მიხედნეს, იმრუშებს“ მ. ცხ. 44r; „რომელი... იყო... უძღებ გულითა“ ფს. 100,6; „უაუთუ უძღებ იყო, ნუ გული გითქვამს საკველთა მისთა“ O, იგ. ხოლ. 28,8; „ნაყოფიანი და უძღებნი არა მოიქცეს მარხად“ მ. სწ. 64,5; „არა გაცემის სული, რამეთუ უძღებად უარს“ Sin.—11,848r. იბ. ძღობა.

უძღებება უწესრიგობა, გაუმაძღრობა, ავშუცლობა, სიხარბე: „არა ვაწრაფდეთ ჭიბნად ურთიერთას უძღებებითა“ გრ. ნახ.-შობ. 295,4; „მთრვალობასა და უძღებებასა, ვითარცა ქმნელკეთილსა... გწადის მიახლებაჲ“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 108,24; „არცა ქსეშიდე უძღებებით არა ხოლო თუ ღწნოს, არამედ წყალსა“ მ. სწ. 245,26. იბ. უძღები.

უწამებლად მოწმობის/დასტურის გარეშე: „არავი დაუწამა უწამებელად ქველის-მოქმედებაჲ“ ხაქ. მოც. 14, 17. იბ. წამება.

უწერელ-ი დაუწერელი, წერილის/წიგნის გარეშე: „რომელნი წერილისასა არა თავს-იდებენ უწერელთაგან ხოლო გულის-სიტყუთა გამოჩინებითა“ გ. იერ.-აღღ. 118. „დაწერით და უწერელად აღვიარებთ“ ი. მოც. 80,28. იბ. წერა.

უწესო ურიგო, უსამართლო, უსჯულო, უკანონო: „შესა უწესოა არა უქმნეს“ C, ლ. 28,41; „სწავლიდით უწესოთა მათ“ I თეს. 5,14; „პირველთა მათ უწესოთა საქმეთა აღუარებდა“ მუშ. XVI 8; „უწესოა ვაჟთ“ O, III მთ. 8,47; „ქორწინებაჲ უწესოა მრუშებაჲ არს“ მ. სწ. 112,29. „რომელი უწესოა ვიღოის“ II თეს. 3,6; „განოცნა... უწესოდ“ მ. ცხ. 48v. იბ. წესი.

უწესობა ურიგოდ ქცევა: „ძმანი უწესოებენ“ მ. ცხ. 250r. იბ. უწესო.

უწესო(ვ)ება ურიგობა, უსამართლობა, უკანონობა: „შენ თუ ბეცნვარად იყო უწესოებაჲ ამის ქალაქისაჲ“ ანდ.-ანატ. 882; „უწესოებაჲ არს ევე შენდა“ O, IV მთ. 9,12; „უაუთუ უწესოებთ ვანე მოკლას, იგი მკლველ არს“ ბ. რომ.-კურთხ. მოხ. 168,8.

უწიგნო წიგნის, წერა-კითხვის უცოდინარი: „უწყოდეს, რამეთუ კაცნა უწიგნონი არიან და უმეცარნი“ ხაქ. მოც. 4,18. იბ. წიგნი.

უწინა პირველი: „რამათაჲ უწინა შესრულ იყო“ მ. ცხ. 802r. იბ. წინა.

უწინარეს წინააღმდეგ, პირველ, უპირველესად; პირველად: „უწინარეს დღესასწაულისა მის პასექისასა“ DE.—„წინააღმდეგ დღესასწაულსა მის ზატიკისასა“ C, ი. 18,1; „სახელი დაბირისა იყო უწინარეს კარისასლოფარი“ G.—„სახელი დაბირისა იყო უწინარეს კარისასლოფარი“ pxb, მსჯ. 1,11; „იყვნეს უწინარეს მისსა“ O, I გზრა 1,22; „უწინარეს ორისა წლისა ძრვისა მის დიდისა“ O, ამოხ 1,1; „უწინარეს უფსკრულთა ყოფისა“ O, იგ. ხოლ. 8,24; „უწინარეს“ G.—„პირველად“ M, მსჯ. 1,11.

უწინარეს-ი მამა-ა პაპა: „რომელი არასადა ეხილვოს მამათა შენთა, არცა უწინარესთა მამათა მათთა“ O, გამოსლ. 10,8. იბ. წინა.

უწირავ-ი: „უწირავ იყოს შესაწირავი ჯენი“ ლშობ. 186,40. უწირველ-ი მალ. 9,3. იბ. წირვა.

უწირველ-ი მოურიდებელი: „უწირველად მიიხარცხოვრება შენი“ ლიშ. 116,18. იბ. წიწვა.

უწმიდეს-ი უფრო წმიდა, სუფთა: „უწმიდეს არს“ ბ. კეს.-მარხ. 58v. იბ. წმიდა.

უწმიდური-ი გამოჯდომილი, წიდოვანი: „რომელი დავეს დედაკაცისა თანა უწმიდურისა (გამოჯდომილისა G)“ M, ლევიტ. 20,18. იბ. წმიდა.

უწოდებლად მოწოდების, დაძახების გარეშე, დაუძახებლად: ეს. 4,11. იბ. წოდება.

უწრფელო უსწორო: „ნუ ზედა უწრფელოდ, არამედ წრფელად“ H—2261,202v. იბ. წრფელი.

უწულიდეს-ი უწვრილესი, უწმინდესი: „სული მგრძნობელი, რომელ არს... უწულიდესი სულისა მის მცენარისასა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 150,12. იბ. წულილი.

უწურთელ-ი გაუწვრთნელი: „დაპნერგა სიტყუაჲ ჭეშმარიტებისაჲ უწურთელთა მათ ენათაგან“ ს. გაბ.-მოც. ხაქს. 92,89. იბ. წურთა.

უწვმარ-ი წვიმამოუსვლეელი: „თავსა ზედა მათათას იყო სეგორი: მცირე, უწვმარი... და უქმარი“ მ. სწ. 197,12. იბ. წვმა.

უწვმებელ-ი წვიმით ურწყველი: „შენ ხარ ქუეყანაჲ უწვმებელი და არცა ცუარი იყო შენ ზედა“ I, იშოქ. 22,24. იბ. წვება.

უწვმროება გუთლვა: „ვითარცა იქმნა უწვმროებაჲ, შეწყუნა მებოსტენი“ მ. ცხ. 90r; „ვითარცა ღრუბელი წვიმისანი ეამსა შინა უწვმროებისასა“ pxb.—„ვითარცა ღრუბელი წვიმისაჲ ეამსა გუთლვისასა“ O ზირ. 82,26. იბ. უწვმარი; წვმა, წვმა.

უწყ- ცოდნა, ზედმიწევნულობა, „ცნობა“, გუთლისკმის-ყოფა: „უწყის მამამან თქვენთან“ მთ. 8,8; უწყოდ, რამეთუ ფიცხელ კაც ხარ“ მთ. 25,24; „არცა ვიცი, არცა უწყის“ მარ. 14,68; „არა უწყოდა (იცოდა C)“ DE, ი. 2,9; „არა უწყი, ვიდრე ვიდეს“ M.—„ვერ ზედმიწევნუ-

* წყარო ფანქრითაჲ მიწერილი, ციტატისთვის აღგილია დატოვებული (რედ.).

ლობ. ეიდრე ვიდეს" G, ისუ ნ. 2,6; „როდენთა უწყა-
ლეს ყოველი საქმე უფლისაჲ" G.—„როდენთა იცნოდეს
ყოველი საქმე უფლისანი" M, მსჯ. 2,7; „აწმეა არა უწყ-
აოდეს" I.—„აწ არამეა გეცნობაჲ" O, მს. 40,28; „უწყ-
აოდეს, რამეთუ კაცნი უწიგნონი არიან და უმეარნი" სპქ.
მოც. 4,18; „უწყალომ შენ" M, — „გულსკმა-ყავ
დღეს" G, II მქ. 9,8. „ვინ უწყის, ეგების" ე. 8,10.

უწყალო შეუბრალებელი, უღმრთელი, უმოწყალო:
„სამჯელი უწყალო არს მისთვის" იაკ. 2,18; „უწყალო
არს გულის-წყრომა და მახლ რისხვაჲ" O, მგ. სოლ. 27,4;
„უწყალომთა ტანკითა აღვასრულო შენ" ფლტ. 141,1;
„გულთა მათა უწყალოთა წყალობად აღსძრავს" მ. ცხ.
60r, „უბრძანა უწყალოდ ცემად" ფლტ. 188,14; „მკილითა
სცემდა პირსა მისსა უწყალოდ" შუშ. VI 18, იხ. წყა-
ლობა.

უწყალოება შეუბრალებლობა: „უწყალოებაჲ შეიმო-
სა" ოქრ.-პეტრე და ელია 810; „უწყალოებისა მისი-
სათჳს მე წყალობასა მოველი" შუშ. XVI 38, იხ. უწყალო.

უწყება «თხრობა», «მოსწავება», «რწმუნება»,
„შეტყობინება», «ცნობება», «მხილება»: „მოსეცა
იუწყა მავლთაჲსა მას ზედა" ლ. 20,87; „სადა
არს, აუწყოს მათ" DE, — „სადა არს, გვთხრობან"
C, ე. 11,67; „აუწყა პეტრეს" პეტრე მოც. 44,18;
„ამას რაჲ იტყოდა, აუწყებდა" DE, — „ამას ეტყო-
და, მოასწავებდა" C, ე. 12,88; „აუწყეთ ათასის-თავსა
კრებულთურთ" სპქ. მოც. 28,16; „გუაუწყეს... მისათჳს"
მ. ცხ. 132r; „აუწყე მართლსა" მგ. სოლ. 9,9; „გაუწყებ
შენ" ფლტ. 138,17; „მაუწყენ მე გზანი ცხოვრებისანი"
სპქ. მოც. 2,28; „მაუწყა ჩუენ" DE, — „გუაცნობა
ჩუენ" ლ. 2,16; „გუაუწყებდა ჩუენ" ოქრ.-გურიტ. 226,
20; „აუწყოს მათ" DE, — „არწმუნოს მათ" C, ლ.
10,28; „აუწყა საელეს" ოქრ.—„ესე უმხილა ენმე საელეს"
C, სპქ. მოც. 0,24; „ვიტარცა გუაუწყებს განგებას სომ-
ხითისასა წაგნი, რომელსა ეწოდებოდა აენდაგირი, რომელ
არს პატრონი" თე 559.

უწყება თხრობა, ისტორია, შეტყობა: „სიტყუაჲ უწყ-
ებისაჲ სასმენლთაგან აქუს" ბ. კეს.-40-თჳს 116,8;
„ეპოვე სხუაჲცა უწყებაჲ" ოსკ. 0,7; „საყვანი უწყები-
სანი გელთა შინა მათთა" G, რიცხ. 81,8.

უწყებულ-ი შეტყობინებულ-ი, ცნობილი: „უწყებულ
და აღმოკითხულ ყოველთა მიერ კაცთა" II კორ. 8,2; „ნებაჲ
ღმრთისაჲ ჩუენდა (შენდა O) უწყებულ არს" I, ბარ.
4,8; „ესე შენდა უწყებულ იყავნ" ფლტ. 148,81; „იყო
მისა უწყებულ სულისაგან წმიდისა" ლ. 2,20, იხ. თანა-
უწყება, მავწყებელი, მიმოუწყება, მიუწყება.

უწყინო უშურველი: „იყო ყოველთა მიმართ მასწაველ
უწყინო" Q, II ტიმ. 2,24, იხ. წყენა.

უწყლტუეს-ი: „იყო შესახედო უწყლტუეს ტყეისა"
G, ლევიტ. 18,32, იხ. წყლტუ.

უჭაბუკეს-ი უფრო კბუტი: „უჭაბუკეს ვარ მე თქუ-
ენსა ეამითა" M, იოხ. 83,6, იხ. კბუტი.

უჭეშმარიტსად-რე უფრო ზედმიწევნით: „უჭეშმა-
რიტსად-რე უთხრეს მას გზაჲ იგი ღმრთისაჲ" სპქ. მოც.
18,26, იხ. კეშმარიტი.

უჭირველად შეუწუხებლად, ადვილად: „უჭირვე-
ლად განუდოდა კორცთაგან" მ. ცხ. 82v; „უჭირვე-
ლად გუნებაჲს მოგებაჲ სათნოებისაჲ" მ. ცხ. 200r; „უკუეთუ
გუნებაჲს უჭირველი და უშრომელად გვრგვინას ყოფაჲ"
მ. სქ. 181,20, იხ. ქარვეული.

უჭმება უჭმელობა: „მოწყდეს ურწყულებითა და უჭმე-
ბითა" Ath.—11,40v.

უჭმელი-ი მარხული: „დაადგრა უჭმელად აქუს დღე"
მ. ცხ. 157v, იხ. ქაშა.

უჭუვარ-ი მწუხარების გარეშე: „მე უჭუვარ ვიყმ"
ფლტ. 2,28, იხ. ქუელი.

უჭურველი-ი IV მთ. 6,2*, იხ. ქურვა.

უხარკო ხარკის გარეშე: „არაინმეა თაჲსუფალ და უხარ-
კო" O, I ეზრა 4,52, იხ. ხარკი.

უხილავ-ი დაუნახავი, უჩინარი: „დადგები ყოველთაგან
დაბადებულთა, ხალხთა და უხილავთა" შუშ. III 11;
„დაითქას უხილავი იგი ფარმ" ლ. დ. 125,12; „უმხილველ
უხილავთა გამოჩნდა" მ. ცხ. 401r, იხ. ხილვა.

უხილავება «უხედველობა»: „იბრუნეს იგინი უხილავე-
ბითა" O, — „გუეშელ იქმნეს უხედველობითაჲ"
იხ., სიმრძ. სოლ. 10,16, იხ. უხილავი.

უხრწნელ-ი, უტრწნელ-ი გაუფუჭებელი, წაუმხდარი:
„უზოილ ხარო არა თესლისაგან განხრწნადისა, არამედ უხრ-
წნელისა" I პეტრე 1,23; „მეუფესა მას საუკუნეთასა
უხრწნელისა... პატრი და დიდებაჲ" I ტიმ. 1,17; „შე-
იყრობენ თორმეტთა უხრწნელთა ყრმათა" ე. მოც. 81,
10; „უტრწნელი სული არს ყოველსა შინა" O, სიმრძ.
სოლ. 12,1, „საფასენი მისნი კვიან უხრწნელად" ბალ. 77,1,
იხ. ხრწნა/ტრწნა.

უხრწნელემა გაუფუჭებლობა, წაუმხდარობა: „არცა
ხრწნელემაჲს უხრწნელეებაჲ დაემკდროს" I კორ. 15,
10; „მოიღეს გვრგვინი უხრწნელეებისა" ვრდ. 98,17, იხ.
უხრწნელი.

უხუ უხვი: „თუალი შენი თუ უკეთურ არს, ხოლო მე უხუ
ვარ" C, მთ. 20,16; „უხუთა წყალობითა შენთა ნუგეშინის-
მეც ჩუენ" მსკ. 60,1; „უხუ არს ნიკისა მოცემად" თომა
მოც. 16,81. „რომელი უხუად აღმოსცენდა" ოსკ. 18,18;
„მარადის ვევედრებოდით უხუად მომნიჭებულსა წყალო-
ბათასა" მ. ცხ. 801v.

უხუავ-ი იხ. თუალუხუავი, თუალ(თ)უხუაობა.

უხუება სიუხვე: „ყოველსა შინა განგამდგრენ ყოველთა
უხუებითა" II კორ. 0,11; „თუალთა უხუებისაჲთა
აღიღე უფალი" O, ზირ. 82,10; „უხუებით კქონდა მისა-
ცემელი სატრაპზოს" ე.-გ. 44,10, იხ. უხუ.

უხუეჟად: „ფრიად უხუეჟად იქცეოდეს" ნახ. 78,27, იხ.
ხუეჟა.

უხუცე, უხუცეს-ი, უხუცეს-ი უფროსი, უხუნცი, «მო-
ხუცებული»: „უკუეთუ იყოს შენსა უხუცე, ანუ თუ მო-
ქასაჲ" მ. ცხ. 862v; „იყო უხუცესი მშ მისი აგარაკსა"
C, ლ. 15,85; „უხუცესიჲსაჲს კმონოს უმრწემესსა მას"

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი. ციტატისათვის ადგილია და-
ტოვებული (რედ.).

მარშ. 8,12; „უბუცეს მისს იყენეს დღათა“ M, იოზ 88,4; „დღეიწინეს (იარა ეპიტრიტანა) ...ერთა უბუცესი და ერთი უმარწყესი“ ი.ე. 84,17; „კვაწყათ იგი უფალთა და უბუცესთა მისთა“ მ. სფ. 89,25; „მოიყვანე მობუცებულთაგანნი ერისანი და ბუცესთაგანნი (უბუცესთაგანნი I) მღვდელთა“ O, იერემ. 10,1. იბ. ბუცესა; მღრ. მკვანჭერთა-უბუცესი.

უბუცესობა უფროსობა: „იგი ვინმე უბუცესობს, ბოჟანს“ მ. სფ. 265,28. იბ. უბუცესი.

უბუცესობა უფროსობა: „მოიღებ უბუცესობასა უმარწყესსა მას“ მ. ცხ. 289; „რომელსა უბუცესობაა ენების, იწინეს ყოელთა მონა“ H—225,1,211v. იბ. უბუცესი, უბუცება იბ. ოსტეება.

უკამლო ფეხშიშველი: „უკამლონი და თავშიშველნი ერთთა სამოსლთა მიმოვადიდეს“ ბაღ. 78,2. იბ. კამლი.

უკამურ-ი ფეხშიშველი: „აღვიდოდა იგი უკამური“ O, II 29. 15,20; „კადლა შიშველი და უკამური“ I, ებ. 20,2; „მოკყანდა წმალა შემნაჲ უკამური“ შუშ. IX 6; „შეუტაცებოთა წარგუდენნაჲ უსაგზლონი და უკამური“ ი.ე. 52,21; „პენეთა ზედა ჯდომისა წილ უკამური მკერცელ წარვიდეთ“ მ. სფ. 147,5. იბ. კამლი.

უკელი ფერტელი: „უმკობეს არს შენდა უკელითა შეკლულ ცხორებას“ DE.—„უმკობეს არს შენდა ერთე-ლისა ცხორებას შესლუა“ მარ. 8,48; „შესლუად ცხორებას მკელისაჲს ანუ უკელითაჲს“ მთ. 18,8. იბ. კელი.

უკმარ-ი გამოუსადეგარი, უვარგისი; უსარგებლო: „მო-ნაა იგი უკმარი განკადეთ გარე, ბნელსა მას გარესენელს“ მთ. 25,30; „ლოლეს, ერთარცა წყალი უკმარი“ O, სიბრძ. სოლ. 18,29; „ნუ გელო გითქვან უკმართა ნაშობთა გან-მრავლებად“ O, ზარ. 10,1; „უკმარი არს იგი საკმალად“ ე. იერ.-აღღ. 116; „ესევეთარნა ჩუქლებანი ურგებ არიან და უკმარი“ მ. ცხ. 264v; „უქმ იყოს და უკმარი“ მ. ცხ. 155r; „უკმარსა პასუხობასა სატყუა-უგებდა“ ხაქ. წიგ. II 112,24; „საყოლო უკმარი არს და უსარგებლო“ მ. სფ. 226,14. იბ. კმარება, სუკმარე, უუქმიერესი.

უკმარება უვარგისობა, უსარგებლობა: „აღვილად გარ-დასწონს უკმარებად მიმართ, ვიდრე არა უმკობესისა მიმართ“ მ. როშ.-კურხთ. მოხ. 140,10. იბ. უკმარი.

ჯაკინთე, ვაკინთონ-ი იბ. იაკინთე.

ჯატიონ-ი, უპატიონ-ი ვიპატონი, პიტიახში: „იყო სახე გამოცხადებაჲ... შეათესა უპატიონსა“ პოვნ. სტუშ. 88,28.

შემღლომ-ი უპატიონისა-ა „ანთუპატი“: „ემიებს შემ-

უწყებელ-ი იბ. უკმობელი.

უკმო უსიტყუო: „აქრპა მიმართ უკმოთა ვითარცა შე-უღვეთ“ I კორ. 12,2; „არცა ერთი მათგანი არს უკმო“ I კორ. 14,10. იბ. კმა.

უკმობელ-ი, უკმებელ-ი უნმო, მზამოუღებელი: „ვი-თარცა ტარიგი წინაშე მრისუველისა უკმობელად დგა“ საქ. მოც. 8,22; „ვითარცა ტარიგი უკმებელ იყო“ A—08, 451. იბ. კმობა.

უკმს იბ. კამ-.

უკნავ-ი შეუმზრალი; დაუხნავი: „მსგავს არს იგი კაც-სა, რომელსა სთესავს უკნავსა ზედა ქუეყანასა“ მ. ცხ. 219r. იბ. კნავა.

უკორცო უსხეულო; ანგელოზი: „უკორცოა იგი კორციელ იქმნების“ გრ. ნაზ.-შობ. 204,1; „იმარხვენ იგი კვრაციით-კვრაციელ, ვითარცა უკორცოა“ ლიშ. 6,28. იბ. კორცი.

უკრწნელ-ი იბ. უბრწნელი.

უკრწნელეზა იბ. უბრწნელეზა.

უკსენებელ-ი იბ. ძკრუკსენებელი.

უკსენებლობა იბ. ძკრუკსენებლობა.

უკერეს-ი „ჭერკუალი“, უვარგისი: „ოდეს დაითრენიან, მაშინ უკერესიცა (ღვთა წარმოდგის)“ DE.—„რაჲმს დაითრენიან, მაშინ ჭერკუალიცა (ღვთა ამსახურის)“ C, ი. 2,10. იბ. ჭერი.

უკერო უღირსი, შეუფერებელი, უმსგავსი, ური-გო, „უგულისკმო“: „მისცა იგინი ღმერთან... საქმელ უკეროჲსა“ მარშ. 1,28; „უკერო მიჩს მიძლუნებაჲ პერობილისაჲ“ საქ. მოც. 26,27; „ვიხილენ უკერონი და დაედნებოდენ“ C.—„ვიხილენ უგულისკმონი და დაედ-ნებოდენ“ J, ფს. 118,158; „უკეროა არა პნებაჲს ბილად“ M, იოზ 85,18; „არარაჲ უკეროა ვყავთ თქვენ შორის“ II თეს. 8,7. „უკეროდ გუზარახებდეს (სასუმელი)“ მ. სფ. 25,28. იბ. ჭერი.

უკმაჭურ-ი: „მსგავსი გულის-წყრომისაჲ (არს) ეშმაკი ფრთო-ვანი, ველური, უკმაჭური, ვითარცა კუა[შ]ლი მკეცთაჲ“ Ath.—17,211v.

[უკამრავ-ი] იბ. ალუკამრავი.

3

დგომსა მას უპატონისასა გარე-მოქცეად სარწმუ-ნოებისაგან“ C.—„ემიებად გარდაქცეასა ანთ უპატონისასა სარწმუნოებისაგან“ J, საქ. მოც. 18,8. შდრ. იპატობა.

ფ

ფარ ქართული ანნის 23-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—500.

ფაკელ-ი ფილონი: „შეამოსა უქვე ფაკელი“ მ. ცხ. 864r; „მოიღო ფაკელი დედას თესისაჲ“ მ. ცხ. 124v; „დაიბრა პირი თჳსი ფაკელითა, რამთა არა განცხადნეს“ H—241,398.

ფანაკ-ი ფინიკი: „აღიღეს რტოზა ფანაკისაჲ“ C, ი. 12,18.

ფანდურ-ი: „ნუ შემპარნი დაუადგინეთ, ნუ ნესტოთა და ფან-

დურითა“ Ath.—11,240r; „ესცემდე, ვითარცა :ფანდუ-რთა ძალსა“ H—241,198. იბ. მეფანდურე.

ფარი-ი „თორენე“: „აღიღეთ ფარი იგი სარწმუნოებისაჲ“ ეფეს. 6,10; „ქმნა მეფემან სოლომონ ორასი ფარი კელიო ოქროსაჲ“ M, II 58ტ. 9,15; „აღიღეთ საჭურველი და ფა-რი და მოვედით ბრძოლად“ I, იერემ. 46,8; „ფარები დაწუა ცეცხლითა“ ფს. 46,10; „მოიღოს ფარი უძლეველი ღირსებისაჲ“ ps.—„მოიღო თორნე უძლეველი სიწმიდით“ O, სიბრძ. სოლ. 5,20. იბ. გუთუფარი, ფაროსანი.

ფარაო ფარაონი: „ფარაოჲს შიერ მოძიოს“ აბ. რომ. კურთხ. ისაჲ დაბაჲ. 8,8; „რამათა დაითქას უხილავი იგი ფარაო წყალთა შათ შინა ნათლის-ღებითა“ დ.დ. 125,12.

ფარგალიტი-ი ფრანგელიტი, ტაძრის მსახური: „პრქეო მას დევტარკმან და ფარგალიტთა“ ლომ. 28,27.

ფარვა «მალვა», «გრილობა», დაცვა: „იფარვილა (იმაღლესიდა C) თავსა თქსა ხეთ თთუე“ ლ. 1,24; „იუვის ოღეს ჰფარვილეს ღრუბელი (აგრილობნ ღრუბელი Pb.)“ G. რიცხ. 9,20; „რომელი ჰფარვილეს სიტყუათა თქსთა“ I. ეს. 82,2; „ქუდიოა ნირთოა იფარავენ“ ფიშ. XXIX 10; „ძალი მდლისა გფარვილეს შენ“ ლ. 1,85. იხ. დამფარველი, დამფარვა, დამფარულება, მიფარვა, მფარველი, პირის-საფარველი, საფარველი, ფარული, შეფარვა.

ფართო «გრეკლი»: „ქუეყანაჲ იგი ფართო არს ფრიად“ M. — „ქუეყანაჲ გრეკლი“ G. მსჯ. 18,10; „ფართო არს ბქუ“ მთ. 7,18; „შეკრებს ერთბაშად ფართოსა ადგილსა“ I, I ეზრა 5,47; „საქმელ ესე ღიად არს და ფართო“ I. ნეშ. 4,10; „ფართო არიან მცნებანი შენი ფრიად“ ფხ. 118,88; „გამომიყვანა მე ფართოდ“ ფხ. 17,20; „ფართო მიყუე ჩუენ ადგილი სამკვდრებელად“ I. ეს. 40,20; „ფართო იყვნინა სამოსელნი მათნი“ C. მთ. 28,5; „გზაჲ იგი გრეკლ და ფართო არს“ მ. სწ. იხ. განფართება, სიფართე.

ფართობა სივრცე; სიწყნარე, მოსვენება: „მოჰმალა მათ ფართობაჲ“ O, I ეზრა 4,82; „ეამ ერთ ფართობასა იყვნეს“ ს. გაბ.-მოც. სავს. 101,27; „დასდვა მას სახელი ფართობა“ O, დაბ. 28,22. იხ. ფართო.

ფარილება იხ. შეფარილება.

ფარისეველ-ი «თარგმანი»: „ვამ თქუენდა, მწიგნობარნო და ფარისეველნო ორგულნო“ DE, — „ვამ თქუენდა, მწიგნობართა და თარგმანთა ორგულთა“ C, მთ. 20,14; „კეთილად ამსკავსნა ფარისეველნი ასპიტა“ ფიშ. XIII 28; „მოტუდეს იესუს იერესალმშით ფარისეველნი და მწიგნობარნი“ მთ. 15,1.

ფაროსანი-ი ფარის მატარებელი: „ძენი იუდაასნი: ფაროსანნი და ლაზეროსანი“ M, I 5 მტ. 12,21; „განჰზადეთ... ფაროსანი ორასი სამ ეამითგან ლამისაჲთ“ საქ. მოც. 28,28; „ფაროსანნი მოადგინეს“ რიცხ. 107,80. იხ. ფარი.

ფარსახ-ი იხ. ფრასახი.

ფარტენა მატყლის ფთილა: „დაუყარ ძეული ესე ძინში და ფარტენანი ესე მატყლისანი ღლიათა ჭეუშე კელთა შენთასა“ O, — „დასხენ ძეული ესე ბებქუღნი და მატყლო-არნი იღლიათა ჭეუშე კელთა შენთასა“ Pb., იერემ. 28,12.

ფარულ-ი მალუელი, საიდუმლო; «იდუმალა»: „ურუენეს მას ფარულნი იგი კარნი, ვინაჲ-იგი შევიდიან“ I, დაწ. 18,20; „წყალი ფარული ტბილი სუთ“ O, იგ. სოლ. 9,17. „ფარულად იქმნებან საქმენი იგი სამართლისა მისისანი“ O, ზირ. 10,22; „თოჲ წარვიდეს ფარულად“ ოსტ. 15,4; „ფარულად გერყოდეს: გუალე“ M, — „იდუმალ მტყუეული: მივიდეთ“ G, II მტ. 18,0; „იზრახა ფარულად განტეუება მისი“ მთ. 1,10; „მზირინ ფარულად, ვითარცა ლომი“ ფხ. 9,80. იხ. ფარვა.

ფარღელ-ი (ფარღლისა) «გარემოსადებელი», ყელსა-ბამი: „გარანა ფარღელეებისა მის, რომელ-იგი იყო

ყელსა აქლემებსა მათსა“ M, — „თქიერ გარემოსადებელთაჲსა, რომელნი იყვნეს ჭედებსა ზედა აქლემთა მათთასა“ G, მსჯ. 8,20; „სხუანი მოართუმიდეს მას... ფარღელესა ოქროსასა, რეცა საქორწინებულად მისა“ საქ. წიგ. II 20,20.

ფარშამაგ-ი, ფარშამანგ-ი ფარშაენგი, pavo: „მოართეს... შეუამ პილოსაჲ და ჰაჲ და ფარშამაგები“ O, III მტ. 10,22; „ფარშამანგო (არს) შეურეგების-მოყუარე“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 112,18.

ფას-ი «სასყიდელი», «საქმარი», «საფასე», «საუნჯე», «მამონა»: „მიგუე ფასი შენი“ G, — „სასყიდელი მიგუე შენ“ Pb., რიცხ. 20,19; „ფასითა მრავლთა წარვიდენ სახილ მათა“ M, — „საქმარებითა მრავლთა აღიწიენთ სახილ თქუენდა“ G, ისუ 5. 22,8; „რომელი იყო ყოელსა ზედა ფასისა (საფასესა ო)“ საქ. მოც. 8,27; „მიგუე შენ ფასნი იგი ბნელიანი“ I, — „მოგუე შენ საუნჯენი ბნელიანი“ O, ეს. 45,8; „იყუენით თავებისა თქუენისა მეგობრებ ფასისაგან სიტყუისა“ C, — „ისენით თავისა თქუენისა მეგობარნი მათონაჲსა მიმართ სიტყუისა“ DE, ლ. 10,0; „ვითარცა კართა მგნათ, დაულელითა, ზესწელისა მის ფასისათა... აღიბუენით პართოსანი ძულანი“ შუშ. XIX 7. იხ. ღიდფასი, მეფასე, საფასე.

ფასდაუღებლ-ი ღიდი ფასისა: „მაქუს მარგალიტი ფასდაუღებელი“ ე. მოც. 81,20; „ფასდაუღებელსა მარგალიტსა მოღებად ღირს იქმნა“ Ath.—11,102v. იხ. დაუღებელი.

ფასებულ-ი ღირებული: „ჩუარს-ტუმისა ხატი ცვლთანი, ღიდი, ას ღრამანდ ფასებული“ ე.-ფ. 28,1.

ფასიერ-ი ქონების პატრონი: „ძნელ არს ფასიერთაჲ შესულაჲ სასუფეველსა ღმრთისასა“ C, მრ. 10,22; „იყო იგი ფასიერ და წინათა აზნაურთა დელათაგანი“ ანდ.-ანტ. 280,4. იხ. ფასი.

ფასის-მოსავ-ი ქონების მომძღვე: „ძნელ არს ფასის-მოსავთაჲ სასუფეველსა ღმრთისასა შესულად“ C, მრ. 10,24. იხ. მოსავი.

ფასის-საცავ-ი «ფასის შესაწირავი», «სახლი საფასისაჲ», ხაზინა: „დაღა იესუ წინაშე ფასის-საცავსა მას (ფასის-შესაწირავსა C)“ DE, მრ. 12,41; „რომელნი დასდებდეს შესაწირავსა ფასის-საცავსა მას“ ლ. 21,1; „ამათ სიტყუათა ეტყოდა ფასის-საცავსა მას თანა“ DE, — „ამას სიტყუას ეტყოდა სახლსა მას შინა საფასისასა“ C, ე. 8,20. იხ. საცავი.

ფასის-შესაწირავ-ი «ფასის-საცავი», ხაზინა, სალორო: „დაღა იესუ წინაშე ფასის-საცავსა მას (ფასის-შესაწირავსა C)“ DE, მრ. 12,41. იხ. შესაწირავი.

ფას-ყოფა «დაფასება»: „რამათა ფას-ყვენენ ივინი“ T— „რამათა დაფასენენ კილბანნი იგი“ ღ, ბალ. 28,28-29. იხ. ყოფა.

ფატარი-ი დამბალ-ი: „იუჲს რეცა მტკიცედ ფატარი იგი“ ხ. გაბ.-მოც. საქ. 96,10; „ღბილსა და ფატარსა (ხესა) ეუფლის და შეკამის (მღილმან)“ მ. სწ. 152,9. იხ. დაფატრებული უფატრსი.

ფაქლ-ი, ფანქლ-ი ქეცი: „იყოს... ფაქლო გამომტრეუ-

ფლავიუს ალბინუსთან კაცთა ზედა" O, გამოსლ. 8,9; „ფაქ-
ლითა შექურება გლამის მისისა ფერტფაჩინ ვიღრე თავად-
მდე (ვაჟ-მოადგეს)“ მ. სფ. 151,8; „ყერეთ არს-ლა ფანქ-
ლი გამოტყველარე, ვითარცა ლელეფა საქმელისა“
A—92,808.

ფაშინური-ი, ფუშინური-ი (სკორე): „ფაშინური-
თურთ მასით დაწესეს“ pხ.,—სკორესა მისსთანა დაი-
წესა“ G, რიგ. 19,5; „ყოველი ქორცა მასი და ფუშინ-
ური მასი დაწესეს ცეცხლთა“ O, ლეჟ. 8,17.

ფაშინური-ი თმინი, ბაღნიანი: „ესა... არს ფაჩ-
ნური და მეკც წაღრე“ O, დაბ. 27,11. იხ. ფერტფაჩ-
ნური.

ფებერვალ-ი, ფებერვალ-ი: „ფებერვალისა თაუესა,
რომელ არს მაქარანა“ ფლავ. 100,16; „ოცდასამსა თთუესა
ფებერვალსა“ დ.დ. 182,12.

ფეთება იხ. განფეთება.

ფეთქა იხ. საფეთქელი.

ფენა იხ. განფენა(-ილი), გარდაფენა, დაფენა, მარ-
მარინოფენილი, მიმოლაფენა, მაშოფენა, მიფენა,
მოშფენელი, მოფენა.

ფერი-ი საღებავი; სახე, ხატი; გვარი, ნაირი: „მოწითა
მეწამელ ჭმა ფერი მასი“ O, ხაბრ. ხოლ. 18,14; „პირი
შორს (იყეს) ბუნებთისა მას ფერისაგან“ H—2551,
252v; „ფერი ბარას მასისა იქცოდა სედრაჰის... ზედა“
I, დაბ. 8,19; „შენეირება საღმრთოთა არა გამოხატულ არს
შენეირებთა ფერთადათა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 140,28;
„ეგრე შექმლებულ არს ბრმა გამოჩენილ ფერებისა ერთ-
თადაგან“ მ. სფ. 199,28; „ეპითო შერი მათ ზედა თათთა ფე-
რიითა“ I, იერემ. 15,8; „ათასთა ფერიითა დააშრო იგი“
ოქრ.-მარს. და იმ. 104,37; „სხუა ფერ იქმნა წინაშე მათ-
სა“ C, მრ. 9,2; „იცულა მათ წინაშე სხუად ფერად მთ.
17,8; „ყოველთავე ფერიითა აღაშენის“ ე.-გ. 60,4; „ას-
წავს ყოველი ფერი უფთერება და ბოროტისა საქმე“ მ.
სფ. 201,38; „რომლით ფერიოთ შეიგრძნა შენ მკეცნი იგი
ველისანა“ H—241,411. იხ. ენდროზ-ფერი, თითოფერი
თითოფერება, კაცს-ფერი, მეწამელის-ფერი, მრავალფერი,
მრავალფერობა, ოქრო(ვ)ფერა, სხუაფერი, უფერული, ღვდის-
ფერი, ცის-ფერა.

ფერად-ფერად-ი ნაირ-ნაირი, სხვადასხვა, მრავალ-
გვარი: „ფერად-ფერადითა სატანჯელითა ბერივებდა
მას“ შუშ. I 54; „ფერად-ფერადი ბოლვად სატანჯელი
მათჳს განეზავებოდა“ მ. კახ.-40-თხ 117,1; „არა მოცალე
იყუდა... ფერად-ფერადითა თჳს მხალთა“ მ. ცხ. 70r; „მოი-
ხუად ფერად-ფერადითა ნაყოფთა“ მ. ცხ. 81v. იხ. ფერი.
ფერდ-ი: „ალეზნა ფერდნი თჳნი წყლითა წყაროსადათა“
ფიზ. XXXIV 10. იხ. ნეტუფერდ.

ფერება ფეროვნება: „ფერებადა ყოველთავე გუამსა ზედა
დაცემს“ მ. კახ.-ეჭუხ. დ.დ. 64,15. იხ. ფერი; შდრ. თითო-
ფერება.

ფერეზიკ-ი წერალმანით მოვაჭრე: „ესე ადგილი მოლუ-
აწეთადა არს, არა ვაქართა და ფერეზიკთადა“ მ. ცხ. 24v.

ფერისცვალება საუფლო დღესასწაული (6 აგვისტო
ძვ. სტ.): „ნება... ეფთჳე აღსლუა მთასა ათონისასა ფე-
რისცვალებად“ ე.-გ. 88,18. იხ. ცვალება.

[ფერობა] იხ. ფერი; შდრ. მრავალფერობა.

ფეროვან-ი: „ამისი ხატი შუენიერ და ფეროვან, ხოლო
იოვანესი ფერი ყუთელ“ Ath.—11, 208r. იხ. ფერი; ცის-
ფეროვანი.

ფერცხალ-ი «ფურელი», გვერდის წიბო: „სამნი ფერ-
ცხალნი (სამნი გუერდნი pხ.) პირსა მისსა შორის კბილთა
მისთა“ O, დაბ. 7,6; „შეცუელ არს იგი (გული) ...მოცუითა
მით ფერცხალთადათა გარემოჲს მისა“ გრ. ნოს.-კაც.
აგებ. 227,30; „განვაშიშულნე ფერცხალნი თქუენნი“
Sin.—11,18r.

ფერჯ-ი «ტერფი»: „იყვნენ იგინი თქუენდა... პატნეზ ფერ-
ჯთა თქუენთა“ M,—„თქუენდა იყვნენ... სამშულებ ტერფ-
თა შორის თქუენთა“ G, იხუ ნ. 28,18; „წარსცე ქვასა ფერ-
ჯი შენი“ მთ. 4,6; „ფერჯმან საცხოვრისამან არა დათრგუ-
ნოს იგი“ O, ეზეკ. 20,11; „ფერჯნი ცხენთა მათთანი, ვითარ-
ცა მყარი კლდ შერაცხილ არიან“ I, ებ. 5,28; „არაღარა დასდგა
ფერჯი შენი ქუეყანასა ზედა“ ღშობ. 180,16; „სახლსა შინა
ჩემსა დღეულუდ არს იგი ქუეჴე ფერჯსა ცხედრისასა“ მ. ცხ.
420r; „ივლტოდა ფერჯი თთა თჳსთა“ G, მსჯ. 4,16. „სხდეს
ერთი თავით და ერთი ფერჯით“ ი. 20,12. იხ. მრავალფერჯი,
ოთხფერჯი, საბრჯე, საფრჯე, უფერჯო.

ფერჯთ-შესასხმელ-ი ფენსაცემელი: „ოდეს-იგი წარგე-
ლინენ თქუენ თჳნიერ ბალანტისა და ვაშაიანისა და ფერჯთ-
შესასხმელთა“ ლ. 22,85; „არა ვზრუნავთ ფერჯთ-
შესასხმელისა და საგზისათჳს“ მ. სფ. 258,7. იხ.
შესასხმელი.

ფერჯთ-შესაცემელ-ი ფენსაცემელი: „განყიდეს... გლახკი
ფერჯთ-შესაცემელად“ ამოხ 2,8. იხ. შესაცემელი.

ფერჯით-ი ფენის მხარე: „აღჰსაბურველნე ფერჯითნი
მისნი“ G, რუთ 2,4. იხ. ფერჯი.

ფერჯის-დაპყრობა «დადგომა»: „ფერჯი დაიპყრა
იესუ“ C,—„დადგა იესუ“ DE, მრ. 10,40; „შენ ფერჯი
დაიპყარ და ისმინე“ O, I მფ. 9,27. იხ. დაპყრობა.

ფერჯის-საცემელ-ი ჩასაწინლავე: „იყო შენ ფერჯის-
საცემელ მტერთა შენთა“ O, ზირ. 42,11. იხ. საცემელი.

ფერჯის-ცემა გათელვა, დათრგუნვა გინა განწინება
(საბა), «მოცხრომა»: „ფერჯს-უცემს ტუეეობასა
მას ისრაელისასა“ ხ. გაბ.-მოც. ხაჯ. 101,80; „ნუ ვინ
ფერჯ-მიცემნ მე ჭერიჲსა“ O,—„ნუ ვინ ფერჯსა-მი-
ცემნ მე ჭერიჲსა“ I,—„ნუ ვინ მოცხრებინ მე ჭერიჲსა“
pხ., ბარ. 4,12. იხ. ცემა.

ფერჯის-წარცემა «ბრკემა»: „უაუეთუ ვინმე ვიღოდის
დღესა, არა წარჰსცეს ფერჯი“ DE,—„დღისი არა უბრ-
კუ მეს“ C, ე. 11,9. იხ. წარცემა.

ფერჯმატყეირ-ი «ფერტფაჩინური»; ბანჯგვლიანი:
„არა სკამოთ... მაჩ ღა ყოველნივე ფერჯმატყეირი“
M,—„არა შეამნეთ... ფერტფაჩინური და მაჩ“ G,
II მფ. 14,7. იხ. მატყეირი.

ფერჯმრავალ-ი მრავალფეხა: „განდევნე მგელი იგი ფერჯ-
მრავალი“ ფოკა 844r. იხ. მრავალი.

ფერტფაჩინური-ი «ფერტმატყეირი», ბანჯგვლიანი:

„არა შვამნეთ... ფერკეფაჩუნერი და მაჩუ“ G,—„არა სკამოთ... მაჩუ და ყოველნიე ფერკეპატყიერი“ M, II შგ. 14,7. იხ. ფაჩუნერი.

ფესანგი-ი **ქრელფრანი**, **ქრელი**: „ვიხილე... ეტლსა მას შეოთხესა ცხენნი ფესანგნი“ O,—„ვიხილე... ეტლსა მას შეოთხესა ქრელფრანი“ I, ზაქ. 8,8; „მოუელნოს მათ ღმერთმან ზილი და ბზიკი ფესანგი“ S—1141,512.

ფესუ **ქიდე**: „რამთა შე-ხოლო-ახოს ფესუსა სამოსლისა მისისასა“ მთ. 14,86; „უქმენ თათთა თუსთა ფესუსი ფრთეთა ზედა სამოსელთა მათთასა“ G, რიცხ. 16,88; „შე-უპყრან ფესუ კაცისა პერიისა“ O, ზაქ. 8,28.

ფესუელ-ი: „ფესუელითა ოქროვანთა შემელ-ა და შემო-სილ“ C.—„ფესუელითა ოქროვანთა შემელ არს და შემოსილ“ ფხ. 44,14, იხ. ფესუ.

ფიტუ ფერტი, **milium**: „სთუსის... ფიტუ და ასლი საზღვართა შენთა“ I, ეხ. 28,25; „მოილე თავისა შენისა... ცერცუ და ოსანი, ფიტუ და ასლი“ I, ეზეკ. 4,9.

ფეშუება, **ფეშუება** ხელის ფათური, ცაცუნე, შეხება; **ძიება**: „იყო შენ ვითარცა ბრმა შეა სამხრის და ეფეშუებოდე, ვითარცა ეფეშუებინ ბრმა ბნელსა შინა“ M, II შგ. 28,29; „ეფეშუებოდეს (ეძიებდეს იგინი O) ვითარცა ბრმა კედელსა“ I, ეხ. 60,10; „ივლიანე... სიკდილდ მიწენელი, კედელთა ეფეშუებოდა“ საქ. წიგნ. II 27,9; „ნუ შესულეხელნი... როინებთ ეფეშუებოდით“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 110,8; „ცუდად მიმოვალ და ეფეშუებინ“ ექვე, 104,17. იხ. მიმოფეშება.

ფეშუენი, **ფეშუენი** (ფეშუენისა) **«ლანკლა»**, საზიარებელი ჭურჭელი ბარძიმთან ერთად, დისკო: „მოილო თავი მისი ფეშუენითა და მიჰსა ქალსა მას“ DE,—„მოარტუა თავი მისი ლანკლასა ზედა და მისცა ქალსა მას“ C, მრ. 6,28; „ქმნა სასანოვად იგი ჭურჭერი ტაბლისა მის... ფეშუენი და გოგუაქი“ გამოსლ. 87,16; „ქაშ იგი საჭმელსა ფეშუენსა შინა წმიდასა“ ლმ. 88,18; „ბურთუს სახე არს იგი (ქუეყანა), გინა თუ ფეშუენის სახე“ ბ.-ქეს.-ექუს. ლ. 128,20; „მისცეს... ორნი ბარძიმი დიდნი, კეცლისანი და ფეშუენი კოვითურთ“ ე.-გ. 22,25.

ფილ-ი თასი, ვარკლი, ტაშტი: „დასდვან... პინაკები და ფილები და ციცუები“ M, რიცხ. 4,7; „შთასხა წყალი ფილსა“ მ. ცხ. 76v.

ფივება **ტყეება**, **დავაწრვა**, **ხოკა**: „არა იფივოთ, არა იჩინოთ სიმტყერე საშულ თუალთა თქუენთა“ G,—„არა იტყებდე და არცა იჩინო ნიჰი ქატილებისა შებლსა შენსა“ M, II შგ. 14,1.

ფილ-ი ტაშტი, როდინი: „ფილითა წყლისათა დამოართუა მას ერბო“ M, მხ. 5,25; „აღაესნენ ფილები, ვითარცა საკურთხეველი“ O, ზაქ. 9,15; „დასწუთა ცუარი საწმისისაგან საესე ფილი წყლისა“ G, მხ. 6,88; „მოკვლიდეს ფილითა“ G, რიცხ. 11,8; „შეკაბა ფილი საესტ ცერცი“ X* 860r.

ფილეკავან-ი, **ფილაკავან-ი**: „აღმართნეს ქვის-სატყორცები, რომელსა ეწოდება ფილეკავან“ H—841,88; „ავგოს (ზუდეზს) მას ზედა ფილაკავანთა სიბრალე სასროლად ქალაქისა“ S—1141,511.

ფილონ-ი სამღვდლო სამოსელი: „შეავლო ფილონი იგი თსი ცეცხლსა მას შინა“ ლმ. 124,18.

ფილოსოფოს-ი სიბრძნის მოყვარე: „უზუშთავს არს... ყოველთა ფილოსოფოსთასა“ ხ. გვბ.-მოც. საქს. 92,8; „ფილოსოფოსთა ვეთმე კელ-ვეს გამოცდა მონაზონთა“ მ. ცხ. 878r.

ფილოსოფოსობა სიბრძნე: „ისწაუე მენ ფილოსოფოსობა“ მ. ცხ. 190v. იხ. ფილოსოფოსი.

ფინ-ი ზღვის არწივი: „არა უტყვის მოსიქედელ მართლ იგი მისი სხუამან მფრინელმან, რომელსა ჰრქვან ფინი“ ბ. ქახ.-ექუს. ლ. 118,29.

ფინიკ-ი **«დანაკის-კული»**: „ქდა ქუეშე ფინიკისა“ G,—„აღაყვრებულ იყო იგი დანაკის-კულსა მას ქუეშე“ M, მხ. 4,5; „აღიღეს რტოები ფინიკისა და განიღეს წინამიგებებად მისა“ C,—„მოიღეს რტო და დანაკის-კულთაგან და განიღეს მიგებებად მისა“ DE, ე. 12,18; „სილილე შენი ემსავსა ფინიკისა“ M, ქება 7,7; „ნუ ფინიკსა გული ერთი“ მ. ცხ. 409r; „მოიღეთ... ფურცელი ფინიკისა“ I, ნემ. 8,15; „ოცნობენ ფინიკთა შორის მამალსა და დედალსა“ ბ. ქახ.-ექუს. ლ. 72,82.

ფინიკიან-ი ფინიკებიანი ადგილი: „შეშოუდე წყალი სარწყავი ფინიკიანსა“ მ. ცხ. 78r. იხ. ფინიკი.

ფირტუ ფილტვი: „ფირტუ არს, რომელი აგრძნობს ცეცხლსა მას გულისასა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 221,28 „ფირტუ ჩუენი ასოა არს თხელი, და ყნოსითა ყოისათა მიიღებს ჰაერსა და აგრძნობს მჭერვალეზას, რომელ არს ჩუენ შორის“ ბ. ქახ.-ექუს. ლ. 87,8.

ფის-ი: „რომელი შეეხოს ფისსა, შეიგოზნენ ტელნი მისნი“ O, ზარ. 18,1; „აგზებდეს საკუმლისა მას ნავთსა, ფისსა, ნაძვსა და ნახლევსა“ O, დან. 2,48; „მელი იტრუნების ფისითა ფიქვსათა“ ბ. ქახ.-ექუს. ლ. 128,25; „ზეთი და ფისი და წუმწუბი აღადლეო და დაასხით ზედა თავსა მაგიოსსა“ Sin.—11,287r. იხ. მოფისუა.

ფისოვანება: „მიჩუნა მე... ფისოვანება... აღდულებული“ მ. ცხ. 421v.

ფიქალ-ი (ფიქლისა): „შეყვრიბე ფიქლები და ქეები და დაებურე იგი“ H—841,88.

ფიჩოსანი ჩოხოსანი, ბერი: „პრავალი ფიჩოსანნი... მონაზონნი ჩამოიტანნა“ ე.-გ. 20,20. იხ. ფიჩუ.

ფიჩუ **«სამოსელი»**, **«ძაძა»**, მოსასხამი: „ფიჩუ დაპბურაიან პირსა მისსა“ მრ. 14,85; „ნუ დაიჯუთა ფიჩუსა ქერივისასა“ რხ.—„არა იჯუთო სამოსელი ქერივისა“ G, II შგ. 24,17; „არაწმიდა იყოს ყოველისაგან... ანუ ტყავისა, ანუ ფიჩუსა“ G,—„არაწმიდა იყოს ყოველსა... ტყავისა გინა ძაძასა“ O, ლევობ. 11,82; „არავის მათგანსა აქუნდა სენაკსა შინა საკმარი რამე ამის სოფლისა, თხიერ ხოლო... ფიჩუ ერთი და კუქული“ 866r.

* წყაროს დასახელება გამოტოვებულია და x-თაა აღნიშნული (რედ.).

* წყაროს დასახელება გამოტოვებულია (რედ.).

ფიცი-ი: „ფიციოთ აღუთქუა მას მიცემად“ მთ. 14,7; „განი-
ხარა ჭოველმან ღუდამან ფიციისა მისთვის“ ps., II 58ტ. 15,
16; „ფიციოთა ნუ დაჩუენ პარსა შენსა“ O, ზირ. 23,8;
„ფიციო ცრუა ნუ გუფუარს“ O. ზაქ. 8,17; „მოწი ჩუენ
ზელა წყუა და ფიცი“ O, დან. 9,11. იხ. დაფიცება, მა-
ფიცებელი, საფიცი, ცალფიცი, ცრუფიცი.

ფიცარი-ი: „დაწერალი... არა ფიცართა ქვისათა, არამედ
ფიცართა გულის ქორეულისათა“ II კორ. 3,8; „დაწერე
ფიცართა და წუნსა“ O, ეს. 80,6; „რომელნიმე ფიცარ-
თა გამოხატუნა“ ბ. კეს.-40-თვ. 118,1; „გამოხატეს იგი
ფიცარსა ზელა“ რაფს. 168,17; „დაწერა ზელა მცირეთა
ფიცართა“ ფლკბ. 154,11; „დაწერით უკუე ფიცართა
ბრუნისათა წაგება წმიდათა მათ“ H—841,588; „მოუღ
ფიცარსა ცხენდისსა თავით კერძო ღოღმფორნსა“ O,
ფლ. 18,8; „ნებაჲ კაცსაჲ. ვითარცა ფიცარი არს საწე-
რელა და, რომელცა გენების, დასწერო მას ზელა“ მ. სწ.
810,24. იხ. მოფიცრული.

ფიცება, ფიცობა: „ნუშა პატეც-სეჲ აღთქმასა და ფი-
ციებასა ცოლისას უფროს აღთქმასა და ფიცებას
ღმრთისას“ მ. სწ. 121,20; „(იუენეს)... ჩუენულ ცრუ
ფიცობასა და ტუელსა“ მ. სწ. 87,8; „უცხო არს მონა-
ზნასა... ფიცი, ცრუ ფიცობაჲ“ მ. ცხ. 201r. იხ.
ფიცი.

ფიცვა: „ფიციო უფიცავს ამათ უფლისა“ O, II მფ. 10,7;
„გოფიცავს ცრულ“ მ. ცხ. 80r; „ტუფილით ფიცვენ
სახელს მასსა... და კაცნა მას ზელა სახელსა ღმრთისასა ფი-
ცივილიან კანდიერად“ მ. სწ. 161,8. იხ. ფიცი; შდრ.
მფიცავი.

ფიცება იხ. განფიცება.

**ფიცებელ-ი (ფიცებლისა) «თავგედი», ძლიერი, მკაცრი,
სასტიკი, დიდი:** „ფიცებელ კაც ხარ შენ“ მთ. 23,24;
„ფიცებელ არს სიტყუაჲ ეგჲ“ ი. 6,60; „ფიცებელ არს
შენდა ღეზი წინაჲ“ ხაქ. მოც. 28,14; „მეფენი ძლიერნი და
ფიცებელი... უფლებდეს“ O, I ეზრა 2,27; „სიტყუთა ვერ
განსწავლოს მონაჲ ფიცებელი“ O, ფ. ხოლ. 20,19; „ფუ-
ფუნდუნა ჩემნი ვიღოდეს გზათა ფიცებელთა“ O, ბარ.
4,26; „ნუ იტყუთ ფიცებელსა“ I, ეს. 8,12; „რამათა განე-
რეს ფიცებლისა მის და უშჯულოთა მელაერისაგან“ რაფს.
171,40; „ფიცებელ არს ნაუთსაჲ“ ps., „თავექელ არს
ნათესაჲ“ G, რაცხ. 18,29; „მოქედის... ერთმანერთისა მი-
მართ ფიცებელი შვითი“ ი.-ე. 85,84; „ნურას ფიცებელსა
სიტყუასა ეტყჲ მას“ შუშ. IV 10; „ფიცებელ არს კლდე,
ხოლო რკინამან განეუეთის იგი“ მ. სწ. 808,2; „შეიცალა სა-
მოსელი ღბოლი და შეშოსა ძაჲ ფიცებელი“ Sin—11,111v.
„სტენი უმწუი გამოქდას ფიცბლად“ O, ზირ. 80,8; „პრქუა
მათ მეფემან ფიცბლად“ M, II 58ტ. 10,18; „უკუეთუ
ფიცბლად რაჲმე მოკოთა“ O, I მფ. 20,7; „იწყო ფიცბ-
ლად ტარბლად“ მ. ცხ. 80r. იხ. გულფიცებელი, საფიცბლე.
უფიცბლეთი. უფიცბლეთი. გულფიცბლეთი, გულფიცბლეთი,
გულფიცბლეთი.

ფიწილვა: „ფიწილავს კალისა ქრთალისასა ამას ღამესა“ G,
რუთ 8,2. იხ. განფიწილვა.

ფიჭუ cupressus: „მოგვადე... რჩეულ-რჩეულები ფიჭუ-
თაჲ“ O, IV მფ. 19,28; „მოგმოდუანე მე ძელი ნიძესაჲ,

ფიჭუსა და ნიძე ღობანიოთ“ M, II 58ტ. 2,8; „ფიჭუთა
და ნიძეთა ერთბამად იდიდოს ადგილი წმიდაჲ ჩემი“ I, ეს.
80,18.

ფლას-ი ჩულის, ძაძის, ბეწვის ჩასაცემელი: „სამოსელ-
სა... ფლასისასა ჩააქემიდეს“ მ. ცხ. 117v; „პალეკარტი
ფლასისაჲ (მოიგო)“ მ. ცხ. 107r; „საბლარდნელად მისა
იყო ფლასი ერთი მცირე“ S—1141,501; „ეცუა... გარეშე
ვარემანდი ფლასისაჲ“ მ. ცხ. 132v; „არაჲ ემოსა, თვნიერ
ფლასისა ნაშუელი“ ბალ. 110,20; „ადრისეთ იგი (ძმა-
რი და მარლი) ფლასითა ძლიერად“ Sin.—11,174r.

ფლაფნა: „სიტყუაჲ მისა ფლაფნით იყო“ ბალ. 24,2.

ფლვა დამარხვა: „აქჲ ჰფლავს“ ვარ. 814; „მეგვბტელნი
ჰფლვიდეს მათგანთა მკუდართა ყოველთა“ G, რიცხ. 88,4.
იხ. ღამფლველი, დასაფლავი, დაფლავი, დაფლვა, საფლავი,
ჩაფლვა.

ფლვა დამარხვა, დასაფლავება: „ფლვით ვირებრ და-
იფლას“ O, იერემ. 22,10.

ფლისკინა: „ფლისკინანი და ადგილნი, რომელთა შინა
შეწრდის წყალი“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 57,26; „ფლისკინასა
შინა შეყენებულთა მათ სციიდენ“ H—841,041.

ფლობა «ტევება», «უფლება»; ნების დართვა: „არავის
უფლო მიღვენებად მის თანა“ C, —არავინ უტევეა მიღვე-
ნებად მის თანა“ DE, მრ. 5,87; „არა მიფლო მე ღმერთმან
მისვლად თქუენ თანა“ G, რიცხ. 22,14; „არა უფლიედ
განლებად“ I, —არა ეაუფლენ განლებად“ O, ნემ. 18,10;
„არა მიფლობს მოლებად სულთა მათ ჩემთა“ კ.
იერ.-გამორ. ჭუარ. 242,28; „სხუასა ნუ ეის უფლიედ ჩუენ
თანა შემოსლად“ შუშ. VI 8; „არა მიფლვე მე წარსლვაჲ
ამიერ ჰალაქით“ H—841,288.

ფლობა «ველმწიფება», ნება, უფლება: „აქუნდეს ფლო-
ბაჲ განსმად ეშმათა“ C, —აქუნდეს მათ ველმწიფე-
ბაჲ... განსმად ეშმათა“ მრ. 8,15; „ფლობაჲ აქუნდეს
კაცის-კლვისაჲ“ O, ზირ. 9,18; „შეილსა და ცოლსა... ნუ
სცემ ფლობასა შენ ზელა ცხორებასა შენსა“ O, ზირ. 80,
20. იხ. მფლობელი, მფლობელობა.

ფლობილ-ი უფლებული: „ფლობილ ქენა იგინი მათ
ზელა“ O, ზირ. 17,2.

ფლობილება ძალაუფლება, პატრონობა: „ველთა შინა
უფლისათა არს ფლობილებაჲ ქუეყანისაჲ“ O, ზირ. 10,
4; „ეშინის შენგან ველმწიფებათა და ფლობილებათა“
H—841,228. იხ. ფლობა.

ფლობის-ცემა უფლების მიცემა: „არცა ვიღრე მას ფლო-
ბას-ცემდა განსვლად“ ბალ. 10,11. იხ. ცემა.

ფლობნოს: „დათუ... ჰკურნენ თავსა თუსსა მდელთათა, რო-
მელსა ჰრქვან ფლობნოს“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 120,24.

[ფოვილი] იხ. მფოვე; შდრ. ფუვილი.

ფოლ-ი ფული: „ემსგავსენით... ჰურისა მას, რომელმან-იგი
მისცნა ორნი ფოლნი“ მ. სწ. 80,80; „ალაესო ლაგვტარი
ერთი ფოლითა“ მ. ცხ. 171r; „არცა თუ ფოლსა ერთსა
ზელა უფალ იყო“ ი.-ე. 21,6; „(გვყიდი) ათ ფოლად“ ლიშ.
88,1; „ამიზღებნ იგი თავსა თუსსა რაჲ დღე ას ფოლად“
807v*.

* წყაროს დასახელებისათვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

ფოლოცი-ი ქუჩა, საცალფეხო გზა: „განედ აღრე გზათა ზედა და ფოლოცთა“ ლ. 14,23; „დადგა ანგელოზი ღმრთისა და ფოლოცთა ვენაქთასა“ G, რიცხ. 22,24; „უგებდეს ურავარათა და ფოლოცესა ზედა“ ანდ.-ანატ. 101,0; „ფოლოცნი ესე მარმარინოფენილინი“ ფლავტ. 138,28; „განვიდოდა ფოლოცსა რომელსაჲ“ ლიბ. 110,25.

[ფოლხუება] იხ. მოფოლხუება.

ფოფინება იხ. მეთოფინარე.

ფოცხუ, ფუცხუ II 6 წბ. 4,11*.

ფრასახ-ი, ფარასახ-ი: „ეშორა ადგილისა მისგან ას და ოც ფრასახ ოდენ“ Sin.—11,244v; „ეთარ მოვიდეს ათორმეტ ფრასახ“ H—841,180.

ფრდა ყიღვა: „ფრდიდეს ზროხასა“ ი. 2,14; „რომელნი-იგი ტრედსა ფრდიდეს“ C, ი. 2,10; „ფრდიდეს ღლესა შაბათსა“ O, ნეემ. 10,15; „რომელნი ძნად ფრდიდენ იფქლსა—ერის წყაულ“ O, იგ. სოლ. 11,20. იხ. გამოფრდა, განფრდა, ვეცხლით-მოფარდული, ვეცხლით-ფრდილი, მოფრდილი, მფრდილი, თესლის-მოფარდული, მოფარდული, საფარდული.

ფრენა იხ. ა(ღ)ფრენა, გამოფრენა, განფრენა.

[ფრეწა] იხ. განფრეწა.

ფრთე, ფრთაკალთა, კუდი, ფრთა, კუთხე, კიდე, (სამოსელი): „შეაყობნის მართუენი ქუეშე ფრთეთა“ მთ. 28,27; „აღვისხენ თქუნ, ვითარცა ორბან ფრთეთა ზედა“ O, გამოსლ. 10,4; „საფარველსა ფრთეთა შენთასა დამფარე მე“ ფხ. 10,8; „გარე-მოსღვა ფრთაჲ შენი მქველასა შენსა“ G.—„გარდამომდეგ სამოსელი შენი მქველასა შენსა“ O, რუთ 3,9; „უქმნენ თათა თესთა ფესენი ფრთეთა ზედა სამოსელთა მათთასა“ G რიცხ. 15,28; „მოაკეთა ფრთე ერთი სამოსლისა თესისაჲ“ O, I მფ. 24,5; „შეკრბნეს ოთხთაგან ფრთეთა ქუეყნისათა“ I, ეს. 11,12; „ორბან დიდმან და ფრთითა დიდმან... მოიხუნა... მწუერვალნი“ O, ეზეკ. 17,8; „დააღვინა ფრთესა მას ზედა ტაძრისასა“ ლ. 4,0. იხ. ეჭუსფრთე.

ფრთეკი-ი წამოსასხამი, ბინიში: „ღდედამან მისმან უქსოვის მას ფრთეკი მკირჲ სამისთა“ O, I მფ. 2,18. იხ. ფრთე.

ფრთეგანებულ-ი: „რომელთაჲ უწოდეს ფრთეგანებულ-ი, ვითარცა სახელ ორბი“ ბ. კეს.-ექუს. ლდ. 111,10. იხ. განებული.

ფრთედ-ი ფრთებიანი: „შეუმსრო სახლი იგი გარემო ფრთედ-ი სახლსა ზედა საზაფხულოსა“ O, ამოს 8,15. იხ. ფრთე.

ფრთემაღელ მსწრაფლ, ფრენით: „შეუდგა მწრაფლ და მიიწია ფრთემაღელ ძალი იგი“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 102,18. იხ. მალე.

ფრთენ-ი იხ. ექუს-ექუს ფრთენი.

ფრთეცყავის: „რომელთაჲ (უწოდეს) ფრთეცყავის, ვითარცა სახელ მლაშიობი“ ბ. კეს.-ექუს. ლდ. 111,17. იხ. ტყავი.

ფრთეწულილ-ი: „რომელთაჲ (უწოდეს) ფრთეწულილ-ი,

ვითარცა სახელ ბზიკი“ ბ. კეს.-ექუს. ლდ. 111,18. იხ. წულილი.

ფრთოვან-ი, ფრთოან-ი ფრთიანი; მფრინველი; ალტაცებული: „უწემა... ვითარცა მქეშა ზღუდა—მფრინველი ფრთოან-ი“ C, ფხ. 77,27; „მსგავსად ყოვლისა მფრინველისა ფრთოვანისა, რომელი ფრინავს ცასა ქუეშე“ M, II მკ. 4,17; „უძრავსნი თევზთაგანი... ფრთოვანნი და უფრთონი“ ბ. კეს.-ექუს. ლდ. 00,27; „ფრთოვან არს“ რხ.—„აღტაცებულ არს იგი“ O, იგ. სოლ. 7,10. ფრთოვან-ყოფა ალფრენა: „ამათ ფრთოვან-მყვეს მე“ M,—„მაგათ აღმაფრინეს მე“ O, ქება 6,4. იხ. ყოფა.

ფრთხილი-ი ფხიზელი, მღვიძარე, მორიდებული: „ზეცნის ფრთხილ იყვნენ“ ტიტ. 2,2; „ფრთხილ იყავ ყოველსა შინა“ II ტიმ. 8,6; „ვითარცა იყო ფრთხილი და მძიმე კაცი, მეტნი რაჲმე შეპოვნებანი და ლეწანი ვერ შეეძლენს“ ი. ე. 40,88; „არა ჰქონან... არცაღა გონება მღვდარჲ და ფრთხილი ლოცვასა შინა“ სპ. წიგნ. 50,35. იხ. სიფრთხილე.

ფრთხილება სიბრძნე: „სიყუარული ეგე თქუენი უფროს და უმეტეს გარდაყობის მეცნიერებითა და ყოვლითა ფრთხილებითა“ ფლავტ. 1,9; „ეთილ არს ფრთხილებიჲ“ Ath.—11, 278v. იხ. ფრთხილი.

ფრთხობა შეწინება, შეძრწუნება, კრთობა: „ნუ ჰფრთხებთ ნურაზათ მქდომთა მათგან“ ფლავტ. 1,28; „იგინი ჰფრთხებოდეს შინაზრდილობასა მისისათჲს“ ბალ. 70,85. იხ. განფრთხობა, დაფრთხობა, მფრთხობელი.

ფრიად (ზხ.) დიდიად, ძლიერ, მრავლად: „განისბარა ფრიად“ DE,—„განისბარა დიდად“ C, ლ. 28,8; „ილიყვანა... მთასა მალალსა ფრიად“ მთ. 4,8; „შეძრწუნდა ფრიად“ ფლავტ. 148,27; „სადა არა იყო მიწაჲ ფრიად“ მთ. 18,6; „სთესეთ ფრიად და შეაღეთ მკირე“ O, ანკ. 1,8; „ნუ იყოფი მართალი ფრიად“ O, იკლ. 7,17; „ჰკამდ თაფლი ფრიად არა კეთილ არს“ O, იგ. სოლ. 25,27; „კაცი, ფრიად მფუცველა, აღვისოს უმჭელოებითა“ O, ზორ. 38,12; „დაესღებ... ლოდსა, ფრიად პატოხისასა“ I, ეს. 28,10; „ვითარცა ფრიად აურგებდეს მას“ შუშ. 6,24.

ფრიად ფიცხელ-ი მქსინეარე: „ჰაერი ფრიად ფიცხელი“ A,—„აერი მქსინეარჲ“ B, სხტ. 185,8.

ფრიად-ი მრავალი, დიდიძალი: „აღმოიყვანოს... წყალი იგი მდინარისაჲ, ძლიერი და ფრიად“ I, ეს. 8,7; „აქუნდა ალაბასტრითა ნელსაცხებული ნარდისა სარწმუნოხისა, ფრიადისა სასყიდლისაჲ“ მრ. 14,8; „აღაშენეს... ფრიადითა თფლითა და ლუწლითა“ ი. ე. 20,11. იხ. ფრიად.

ფრინება იხ. ალფრინება(-ული).

ფრინვა ფრენა: „გემინოდის... ისრისაგან, რომელი ფრინავნ ღრისი“ ფხ. 90,6; „ფრინვიდენ ნაეებათა უცხოთათა ზღუასა“ I, ეს. 11,14; „ვითარცა ღრუბელნი ფრინვენ“ I, ეს. 00,8; „ფრინვიდენ ვითარცა ორბნი“ O, აშ. 1,8.

ფრინვა ფრენა: „და ესე წესი იხილო ფრინვასა შინა მათსა“ ბ. კეს.-ექუს. ლდ. 114,17. „ფრინვით მსწრაფლ ჰაერთა შინა ვიქცევი“ Sin.—11,88v. იხ. აღმოფრინვა, მფრინვალი/მფრინველე, მფრინველი.

* წყარო ფანქრითა მიწერილი (ბელ.).

ფრინჯაღი: „სული შიში ფრინჯაღი არიან, ვითარცა ფრინჯილი საჭმელად შინა უკეთურისათა“ *იხ. ფრინჯა.

ფრომინი «პრომი», რომელი: „ჩუენ კაცი ფრომინი (პრომინი **ღ**) ვართ“ ზაქ. მოც. 10,21; „არაგინ იპოვა მხავად წმინდულობას მისას შორის ფრომინთა“ რამბ. 166,41.

ფრომინებრი «პრომიელბრი», რომელი: „ლათინურ-რად: „წერალ იყო ებრაელებრი, ფრომინებრი და ბერძლ“ C.—იყო წერალი ებრაელებრი, პრომიელბერი და ბერძლ“ DE, o. 19,20. იხ. ფრომინი.

ფრომინებრი «პრომიელბერი», ლათინური: „იყო წიგნი, წერალ მას ზედა... ფრომინებრითა“ C.—იყო დაწერილი, რომელი წერალ იყო მას ზედა წიგნი... პრომიელბერითა“ DE, ლ. 23,88. იხ. ფრომინებრი.

ფრფინა: „უკეთუე შვის (ბერძნად დედაკაცანი), ჰფრფინე ელ მას“ მ. სწ. 118,11.

ფრჭუევა, ფჭურევა იხ. აღფრჭუევა, აღფჭურევა.

ფრჩხენა იხ. ფრცხენა.

ფრჩხილი იხ. ფრცხილი.

ფრცხენა, ფრჩხენა: „ფრცხენს ფრცხილითა ქლიკისათა“ G.—ფრჩხენს ფრჩხილითა ქლიკისათა“ O, ლევიტ. 11,7; „ჰფრცხენს ფრცხილითა ქლიკისათა“ G, II შჯ. 14,8; „ფრჩხილითა ფრჩხენს“ O, ლევიტ. 11,26. იხ. მფრცხენალი, შეფრჩხენა.

ფრცხილი იხ. ფრჩხილი: „მწუერვალთა თითა მათათა, ფრცხილითა მათა, განაკუთმდეს“ საეკ. უწყ. 1219; „ფრცხილი მისნი (იქმნეს) ვითარცა მფრინველისანი“ O, დან. 4,80; „ყოფაა ზედასი დაწერილ არს წიგნსა შინა რქანასა ფრცხილითა აღმანტიისათა“ O, იერემ. 17,1; „(მფრინველი)... ოდესმე ფრჩხილითა ოდენ შევარდის მახესა და მოანადირის იგი“ მ. სწ. 279,86; „შეუპყრის წუერი ფრჩხილისა და მახათა შით მცირითა“ Sin.—07,48r; „სი-ფრცხილითა ფრცხილითა მითათა (ლომმან) განაპის საშოა“ ბ. კეს.-ექვს. დღ. 181,2.

ფრჭივ, ფრჭით ფრჭით, ქვეითად: „რომელმან გარდააქცია ზღუად ქმელად და მდინარეს წიად-ჰდა ფრჭით (ფრჭივ **ღ**)“ ფხ. 85,8. იხ. ფრჭი.

ფსალმუნ-ი, სალმუნ-ი: „წერილ არს წიგნსა ფსალმუნთისა“ ზაქ. მოც. 1,20. „ფსალმუნ-ი საგლობელთა შენთა არა ვიხირო“ O, ამოს 5,28; „ფსალმუნითა სულიერათა... და საკემველთა სულნელთა აღვიხუენით პატიოსანნი ძუენი“ შუშ. XIX 8; „აიძულე თავი შენი წურთოსათჳს ფსალმუნთაჲსა“ მ. ცხ. 101r; „ესმა კმაჲ სალმუნისაჲ წარმავალთა ვიეთჳ ქებაჲსა მის თანა“ ანდ.-ანატ. 102,9; „აბუყს სალმუნ-ი“ კ. იერ.-აღდგ. 181,12; „მიპყანდა იგი სალმუნ-ი სალმუნითა და კურთხევათა“ დღ. 181,14; „დავით იბუყს წიგნსა ფსალმუნთისა“ ლ. 20,42. იხ. მესალმუნე, საფსალმუნე.

ფსალმუნება «გალობა»: „ფსალმუნებდა და იტყოდა“ ბახ. 47,28; „იწყეს ფსალმუნებად ფსალმუნსა ამას“ A.—იწყეს გალობად ფსალმუნთა ამით“ B, ხხტ. 120,8; „რვათჳე კმაჲ ზედა ეფსალმუნებ“ მ. ცხ. 21r; „სალმუნებდეს ნეტარისა თედორეს თანა“ Q—240,117. „სადა

ფსალმუნებაჲ არს, მუნ არს ღმერთი და სადა სიმღერაჲ არს, მუნ ეშმაკნი არიან“ მ. სწ. 209,1. იხ. ფსალმუნ.

ფსალმუნთ-შემასხმელ-ი ფსალმუნის მგალობელი: „რომელნი იყვნეს... ფსალმუნთ-შემასხმელთაჲ და მესაქრთაჲ“ O, II ეზრა 7,24. იხ. შემასხმელი.

ფსალტა: „უბრძანა შებნევა... ენკარტისთა... და ფსალტათა მგალობელთა ღამისა და დღისათა“ Sin.—11,800v.

ფსელ-ი შარდი: „არა შეკამონ სკორე თჳსი და შესუნა ფსელი თჳსი“ O, ეხ. 80,13. იხ. მფსელი, ფსმა.

ფსიად-ი თასი: „ჰქმნე პინაკები მისი და ფსიადები, ტაკუები და ციხუები“ O, გამოსლ. 26,20.

ფსიად-ი, ფსიათ-ი, ფსათია ქილობი: „წარმოჲდა ზედა ფსიათისა“ მ. ცხ. 182r; „ემოსა მარტოდ ფსიათი“ მ. ცხ. 288r; „დამიგეს მე ფსიათი“ მ. ცხ. 484r; „ერთი ფსათია დაუგო“ მ. ცხ. 147r; „არაბა აქუნდა... გარნა ფსიადი ერთი და ჰურჳელი ერთი სარწყული და სფურიდი“ Sin.—11,807r.

ფსკერ-ი იატაკი, ძირი: „ჰხედავს ფსკერსა ჯოჯოხეთისასა“ O, იგ. სოლ. 10,25; „იქმნა პირი მისი შავ ყოელითურთ, ვითარცა ფსკერი ტაფისაჲ“ მ. ცხ. 418v; „ფსკერსა ჯოჯოხეთისასა მიიწვიან“ O, იგ. სოლ. 9,18. იხ. უფსკრო, უფსკრული.

ფსმა შარდვა: „აფსმიდეს კედელსა“ O, IV მგ. 9,8. იხ. ფსელი, შეფსმა.

ფსჯრიდ-ი იხ. სფჯრიდი.

ფუარ-ი «მფოვე», «ცომი»: „არა სჳამო მას შინა ფუარი“ ხხ.—„არა სჳამო მას შინა მფოვე“ M.—„არა სჳამო მას შინა ცომი“ G, II შჯ. 16,8.

ფუღულ-ი: „ზუავი იგი და ფუღული იტყოდა“ A—02,680.

ფუეშუება იხ. ფეშუება.

ფუვილ-ი გაფუება: „ფუვილა მატლი კორტა მათა“ ანდ.-ანატ. 211,21. იხ. ფუენება; შდრ. ფოვილი.

ფუვინკა phaenix: „მფრინველი... რომელსა ჰრქვან ფუვინკა“ კ. იერ.-აღდგ. 116.

[ფუვენება] იხ. აღფუვენება, განფუვენება; უფუველი, შეფუვენება.

ფუკინ-ი: „მშობელნი იგი არიან, რომელსა ჰრქვან სალაბა, ვითარცა სახედ: ძალნი ზღუასნი და დელფინნი და ფუკინნი“ ბ. კეს.-ექვს. დღ. 07,80.

ფუნა, ფუნე: „მიგეც შენ ფუნაჲ ზროხათაჲ სკორისა წილკაცობრიისა“ I, ეზრა. 4,15; „ფუნესა (ფუნასა I) სკორისა კაცობრიისასა დაჰფლა იგი“ O, ეზრა. 4,12; „ფუნი-თი შებლალულ არს მელგარი“ O, ზირ. 22,2.

ფუნდუკ-ი ქარვასლა, სასტუმრო: „შევიდეს იგინი ფუნდუკსა ერთსა დაღვრომად მას შინა და განსუენებად სიციხისაგან“ ლმ. 18,18; „შეაყენეს იგი ფუნდუკსა შინა“ Sin.—11,12v.

ფურნე პურის საცობი: „შეაგდე ფურნესა იმას განკურებულსა“ მ. ცხ. 882v.

ფურცელ-ი (ფურცლისა) ფოთოლი; თაბახი: „ფურცელი გამობუტკონ (გამოვალ DE)“ მთ. 24,82; „ფურცელი მისი არა დასცვის“ ფხ. 1,8; „ვითარცა დასცვის ვენაჲსა ფურცელი“ I, ეხ. 84,4; „მსგავს არს ფურცლისა

* წყაროს დასახელება გამორჩენილია (რედ.).

განგებულსა" ფლკტ. 188,82; "ნუ ისწრაფი ფურცელთა გარდაყრასა და გარდათულებასა" მ. სფ. 21,11.

ფურცელ-დაყრილი-ი ფურცელჩამოცვენილი: "იყენეს იგინი, ვითარცა ბელგონი ფურცელ-დაყრილი" ო, ეს. 1,80. იხ. დაყრილი.

ფურცლოვანი-ი ფურცელსავე: "იხილა შორით ლეღ ფურცლოვანი" C.—"იხილა ლეღ შორით, რომელსა ესა ფურცელი" DE. მრ. 11,18. იხ. ფურცელი.

ფურტკარი-ი (ფურტკრისა): "მომადგეს მე, ვითარცა ფურტკარი" ფს. 117,12; "მივედ ფურტკრისა და ისწავე, ვითარ იგი მოქმედ არს" ო, იგ. სოლ. 8,8; "ეუპალი იტებს ფურტკართა" მ. ცხ. 115r; "ეუპალმან განასხნის ფურტკარი, გამოუღიან ნაშრომი იგი სიტკბობისა მათისა" მ. სფ. 810,4; "გამოაღიანოს უფალმან... ფურტკარი, რომელ არს სოფელსა ასურტანისასა" I, ეს. 7,18.

ფუფუნება ზრდა, კმევა, სძევა, ხევა, ფერება; "შეუება"; გაუმაძღრობა, განცხრობა, ალერსი: "ვითარცა შრდელი რაა ჰფუფუნებს თქსთა შეილთა" pb., — "ვითარცა-იგი შრდელი რაა ზრდინ თქსთა შეილთა" Q, I თეს. 2,7; "ვითარცა სძითა გჳფუფუნებს და გუზრდის" იბ. რომ.-კურთხ. ისაჲ და იაჲ. 108,8; "გჳფუფუნებდ შენ წიაღთა ჩემთა" ფლკტ. 142,18; "წიაღი იგი მამათ-მთავრისაა გჳფუფუნებდის ჩვენ" მ. კეს.-40-თხ 110, 87; "ხოლო ჩვენ ვფუფუნებდეთ სამოსლითა ჩჩლითა და თხელითა" A—82, 285; "შეიყუარენით ყოველნი ძმანი თქუენნი, ჰფუფუნებნით მათ ზედა" H—822,8v; "რომელთა ჰფუფუნებდის შეილსა თქსსა, შეუხუეეს წყლულებათა მისთა" ო, ზირ. 80,7. ასალმობათანი... ფუფუნებისა-გან იტყუდ მურნაღნი" ოქრ.-მარხ. და იონ. 109,18; "სიყუარული, ფუფუნებასა შინა შენსა" ო, — "საყუარული—შუებათა შენთა" M, კება 7,8; "არა არს ჯოჯობის შინა ძიება ფუფუნებისა" ო, ზირ. 14,17; "განსუენებას მისსა განძა იგი ფუფუნებათა მისთა" ო, ზირ. 84,8; "სიცილი იგი მათი ფუფუნება არს ცოდვის" ო, ზირ. 27,14; "უმეტესდა ფუფუნებაა აქუნდა მას მზარდულისა მისისა-გან" Sin.—11,77v.

ფუფუნეულ-ი აზიზად, ნებიერობით გაზრდილი; "ჩჩლი": "რომელი იგი ნუკული და ფრად ფუფუნეულ იყოს შენ შორის, თუაძკრ იქნეს იგი ძმისა თქსისათჳს" M, II ზგ. 28,54; "სუსანა იყო ფუფუნეულ ფრად და კეთილ ზილეთა" I, — "სუსანა იყო ჩჩლი და შეუნიერ სახითა" pb., დან. 18,81; "ფუფუნეულნი ჩემნი ეიოდეს გზათა ფიტებლთა" ო, ზარ. 4,28; "განსუქნეს და ფუფუნეულ იქნნეს საშეებლთა მათთა შინა" I, ნეემია 9,25. იხ. უფუფუნეულსი, ფუფუნება.

ფუფუნეულობა აზიზად, ნებიერობით აღზრდილობა: "არა მიეღოს გამოცდილება ფერკს მისსა სვლად ქუეყანასა ზედა სიჩრებისათჳს მისისა და ფუფუნეულობისათჳს" G, II ზგ. 28,58. იხ. ფუფუნეული.

ფუშნიერი-ი იხ. ფაშნიერი.

ფუცება ფიცება: "ვაფუცე მათ ყოველთა სახელსა ღმრთისასა" I, ნეემ. 18,25; "გაფუცებთ თქუენ ცხორებასა ქვისრისასა" ან. ებრ. 105,42; "გაფუცებ შენ ღმრთისა" მთ. 26,82; "აფუცებდი და ჰითხეიდა დამტკიცებულად" შუშ.

29. ძველი ქართული ენის ლექსიკონი

II 12; "ეფუცე მას... რააცა მხოლოდ, მიგეცე შენ" C, მრ. 8,28. იხ. ფიცი; შდრ. ფუცა.

ფუცვა დაფიცება: "ფუცე შეუმიან სოლომონ უფლისა" I, III მფ. 2,28; "ფუცეს უფლისა ვმითა დიდთა" pb., II მფ. 15,14; "ფუცე საყდარსა და სუფუქსა თქსსა" ო, ევდ. 1,12; "თავსა ჩემსა ეფუცე" I, ეს. 45,28; "რომელნი ფუცენ უფლისა" ო, სოფ. 1,5; "არა ცილი ჰფუცე" მთ. 6,88.

ფუცვანი-ი: "რკინაჲ კაცისათჳს უმეუთელეს არს და უფიცულეს რკინა და ფუცვანთა ფრჩხილთა" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 158,28. იხ. ფუცხუ.

ფუცხუ, ცოცხუ, ფუცხვ-ი ღებტური, ზორცის ამოსაღები: "დასხან მას ზედა... საცეხურა იგი და ფუცხვები" pb., — "დასხან მას ზედა... საცეხურები და ბატურები" G, რიცხ. 4,14; "ქელთა აქუნდა ფუცხ სამხირი და ჩაყვის იგი სიაცსა" ო, I მფ. 2,14; "ქნა ქირამ ფუცხუები (ფუცხუები M) და საცეხურები და ლანჯ იგი საყრთხვეულისა" II მფ. 4,11; "გზრძანო ზედა გუერდთა თქუენთა ფუცხუთა რკინისათა" Sin.—11,18r.

ფუძე ევენატი: "იხილა ქუეყანა საქმარი და მოაყდა ნაყოფთაჲ კელთა მისთასა და დაწერგა ფუძე" ო, — "მზილელმან აგარაკი მოიყდა ხოლო ნაყოფთაჲ კელთა თქსთასა და დაწერგა ეენატი" pb., იგ. სოლ. 81,18; "მოაენე... ჰრქუა... შეფისასა მას: მივედ ფუძე იგი ქურთესა მას... იოენე კულად ჰრქუა მას... უკენ-ე ეენატი იგი ქურთესა მას" ხაჲ. წიგ. II 180,18.

ფუძე იხ. დაფუძნება, საფუძველი.

ფუძნება იხ. ფუძე.

ფუნქს-ი ფენიქსი: "სახელი ჰრქვან მას ფუნქს" ფიხ. X 8.

ფუჯა დაფუჯა, მფუქველ ყოფა, ფუქვილი: "ფუჯან მფუქვილითა" pb., — "დაფუქვიდეს მას წისქვილითა" G, რიცხ. 11,8; "ფუქვიდა (იყუ მფუქველ G) სახლსა შინა საყრბილისასა" OM, მსჯ. 16,21; "მოიხუენ ფუქვილი, ფუქველ ფუქვილი" I, ეს. 47,2; "ორნი ფუქვილენ ფუქვილი" მთ. 24,41. "ქვა ფუქსაა დამოვიდა ყელსა მისსა" C, — "ლოდი ფუქვილისაა ზედა ედვა ქელსა" DE, ლ. 17,2. იხ. დაფუჯა, მოფუჯი, მფუქელი, საფუქელი, საფუქლე/საფუქვილი, ფუქვა.

ფუქვილი-ი იფუქვილი, დაფუქვილი; "წისქვილის-ქვა": "მქელულსა არა აქუს ძალი ყოფად იფუქვილისა (ფუქვილისა pb.)" ო, იგებ 8,7; "მსგავს არს სასუფუქვილი ცომა, რომელი მოიღო დედაკამან და შერბოთ იგი ფუქვილისა სამსა საწყაულსა" ლ. 18,21; "მოიღეთ ფუქვილი და შთასხთ ქუამსა ამას" ო, IV მფ. 4,41; "რომელი ზის ფუქვილთა თანა" ო, გამოსლ. 11,5; "მოიხუენ ფუქვილი, ფუქველ ფუქვილი" I, ეს. 47,2; "წარეწყმიდო... ქვა ფუქვილისაა და ნათელი საწილისა" ო, იერემ. 25,10; "დამო-თუცა-ვიდა მას ფუქვილი, ვირთ საფუქელი, ყელსა მისსა" მთ. 18,8; "ლოდი ფუქვილისაა ზედა ედვა ქელსა" DE, — "ქვა ფუქვილისაა დამოვიდა ყელსა მისსა" C, ლ. 17,2; "გარდამოუტრევა... ნატეხი ფუქვილისა საფუქელისა თავსა ზედა აბილეუქისსა" M, — "შთაუტრევა... ნატეხი წისქვილის-ქვისაა თავსა ზედა აბილეუქისსა" G, მსჯ. 9,58. იხ. ფუქვა.

ფქნარება მთქნარება: „აჰას ეწოდება ფქნარება, რა-
ჟან მოხვრულეს ნიებრა და მოხვრის შანაგან ქორცსა
სულ მკველად, რაჟან განიყანოს მუნთ ნეშტი იგი ორთქ-
ლსაჲ მ-ს, მკვეცსებული სიქმოსა კუპლისასა“ გრ. ნოს.-
კად. აგებ. 150,8.

ფქურება: „ეთარცა ტრენა ცთომლნი ფქურებო-
ლიანა“

ფქურევა: „ჰჰაჲ ეფქურით ზედას-ზედა, რაჟან გან-
ძნდეს“ Sin.—11,818r.

ფშიტ-ი წვრილი ფული; (მწულილი): „მოვიდა ერთი
ჰრირი გლახი და დასხნა ორნი ფშიტნი“ C.—„მოვიდა
ქურევი ერთი გლახი და დასხნა ორნი მწულილი“ DE,
მრ. 12,42.

ფშუვა, ფშუა სუნის აშეება, ასელა: „ფშუან სუნე-
ლებას ნელსახებულ-მგბოლელსას“ M, ქება 5,18; „უა-
ვან, ვითარცა შრომანი, და სულნელად ფშუან“ ხაქ. წიგ.
II 56,40; „ესა ტომოეს სული მუშეისაჲ მის, რომელ-იგი
ფშოლია მ-ს ღელაქისაგან“ H—841,461.

[ფშუნა] იხ. ნაფშენი.

ქანი ქართული ანბნის 24-ე ასო, რიცხვითი მნიშე-
ნელობა—600.

ქაღაგ-ი მქადაგებელი, მომხმობელი, მლაღადებელი:
„ალაღს ბირი მისი ვითარცა ქადაგამ“ O, წიგ. 20,15;
„ქადაგო ღაღადებდა ძლიერად“ O, დან. 8,4; „ქა-
დაგნი იქცოდეს ყოველსა მას ქალასა“ ანდ.-ანატ. 101,
18; „არცა ოზრიდა ჰჰაჲ საყრისაჲ, ვითარცა ქადაგო,
მქადაგო განმალქებელი“ მ. სწ. 14,27; „ქადაგო იგი
ქმობს მისთვის“ ბ. კეხ.-ექუხ. დღ. 66,26.

ქადაგება (მომოდალება), მოხმობა, უწყება, ღაღადება;
საყვირის დაკება; **(მეწუევა):** „უშერესად ქადაგებ-
დეს“ C.—„უფროსს მამოღადს დედეს“ DE, მრ. 7,28;
„უქადაგებდა მათ ქრისტესა“ ხაქ. მოც. 8,5; „ქადა-
გებდით სახლს ზედა ონისსა“ O, ოვხ 5,8; „ნუ ქადა-
გებ წინაშე შენსა“ მთ. 8,8; „ქადაგეს მარჯვაჲ“ რხ.—
„მეოფრეს მარჯვაჲ“ O, მიქ. 8,6. „შეინანეს ქადაგებასა
იონასსა“ მთ. 12,41; „ვისმინათ ქადაგებისაჲ მის“ ოქრ.-
მარბ. და ოან. 102,27; „ქადაგებაჲ ზესენელ იყო ღრუბ-
ლით“ ფიშ. XIX 16. იხ. ჭადაგი.

ქაღება დამუქრება, მუქარა: „უკუეთუ მქაღადის
ჩუენ, ვითარცა გოლიადი, მქაქს ჩუენ შემწედ ძე დავითისი“
მ. სწ. 144,29. „ლოქინთა და... ქაღებითა სატანკელთაჲთა
და სიუდილითა ბრძოლა იგი მას“ დ.დ. 127,22. იხ.
მოქაღული, მოქაღულა, საქაღული, სიქაღული.

ქაღება კეხენა, თავის მოწონება: „ჩუენ ვიქაღით
ქუარითა მართა“ ხაქ. წიგ. II 78,8; „ნუ იქაღით, ნუცა
მცვეთ მაღალსა გარდარეულად“ O, I მგ. 2,8; „ვენ-მე იქა-
ღოს, ვითარმელ წაღაჲ გული აქუნდეს?“ O, ოგ. ხოლ.
20,9; „ნუ იქაღინ ბრძენი სიბრძნითა თესითა“ I, იერემ.
9,22; „სახელთა მისითა იქაღადიან“ O, ზაქ. 10,12.

* წყაროს დასახელება გამოჩენილია (რედ.).

ფშუნა იხ. აღმოფშუნა.

ფხა თავთავის ეკალი: „შთაღა მარცული ბუღესა, რაჟან
არა წარიტაცონ იგი მფრინელთა, და სიმახვლითა მით ფხი-
სათაჲ ვარე-წარიტადის ენებაჲ იგი მკირეთა ცხოველთა“
ბ. კეხ.-ექუხ. დღ. 67,1.

ფხანა მუნი, კეთრი: „გგუემოს შენ... სიმღერითა უცხო-
თა და ფხანითა“ M, II მგ. 28,27; „მასა... შექმნა ფხა-
ნაჲ ფრადი“ მ. ცხ. 100v. იხ. მუფხანი, მუფხანანი, მუფხა-
ნოვანი, მოფხანა.

[ფხეკა] იხ. განფხეკა, მონაფხეკი, მოფხეკა.

ფხიერ-ი ფხიან-ი: „იბილუბინ... თესლით ფხიერად“ გრ.
ნოს.-კად. აგებ. 217,21. იხ. ფხა.

ფხინ-ი რქა ქსლის სასწორებელი: „მოიღო ფხინი და
აღმოაყარა ორნივე თულნი მისნი“ ლიშ. 122,10.

ფხურა გლეჯა: „გვოლებდი და ვიფხუროდ თამათა თავისა
ჩემისათა“ I, I ეზრა 8,72. იხ. აღმოფხურელი, აღმოფხურა,
აღფხურა, გამოფხურა, განფხურა, დაფხურა, მოფხურა, შთა-
ფხურა.

ქაღება აღთქმა, დაპირება: „მოედღეს და ურჯუის, უქა-
ღის და ეკრუის“ მ. სწ. 804,27; „უკუეთუ მუგან სინათლე
გვქაღა და არა ყო იგი საქმით, სიქადული ზოლო მისი ვერ
განანათლებს სოფელსა, არამედ საქმენი“ მ. სწ. 256,12;
„უქაღე მურჰერი ერთი სამისოჲ“ შუშ. X 7.

ქავება «ოხრა», ყივება, ფხანა: „აქავედეს (ოხრი-
დეს ო) და შეძრწუნდეს წყალნი მათნი“ ფხ. 45,4. „შეძრ-
წუნდეს უფსკრულნი ღიღბალითა ქაველითა (ოხრითა ო)
წყლისათა (წყალთათა ო)“ ფხ. 70,18; „შეიკრებდენ მოძლუ-
ართა ქაველითა ყურთათა“ II ტიმ. 4,8. იხ. აღქავება.

ქათაშ-ი, (ქათმისა) (მფრინელი); მამალი: „ქა-
თაშმან შეიკრიბნის მართლენი ქუეშე ფრთათა“ C.—„შეიკრიბ-
ნის მფრინველ მან მართლენი თესნი ქუეშე ფრთათა“ DE,
მთ. 28,27; „მრავალნი თესლთაგანნი არა დასხმენ ქუერცსა,
ვითარცა ქათაშნი“ ბ. კეხ.-ექუხ. დღ. 98,18; „ქათაშნი
ყივაჲ მთ. 28,74; „ისმაჲ კვამა ქათმისაჲ“ მ. ცხ. 202r.

ქათაშა: „მველარმან ვინმე მძლავრობით ქათაშაჲ იგი წარ-
სტაცა“ Q—240,159. იხ. ქათაშო.

ქათმისა-კმა (ქათმის-ყივილი): „ოღეს... მოვიღეს...
ქათმისა-კმასა, ანუ განთაღ“ DE.—„ოღეს... მოვი-
ღეს... ქათმის-ყივილს, ანუ განთაღ“ C, მრ. 18,25.
იხ. კმა.

ქათმის-ყივილი-ი (ქათმისა-კმა): „ოღეს... მოვიღეს ქათ-
მის-ყივილს, ანუ განთაღ“ C, — „ოღეს... მოვიღეს...
ქათმისა-კმასა, ანუ განთაღ“ მრ. 18,26. იხ. ყივილი.

ქალ-ი (კაბუკილი), გოგო, მღერძი: „ქალსა მას ნუ-
რა ევნებინ“ M.—„ქაბუკილსა არა უყოთ არარაჲ“ G, II
მგ. 22,26; „ვითარცა განვიდეს ქალნი იგი“ O, დან. 18,
19; „ქალებსა განჰყიდეს ღვინოდ და სუმიდეს“ O, ოგ.
8,8; „უკუეთუ ქალი იყოს, განარინეთ იგი“ O, გამოსლ.
1,10; „უკუეთუ ეშვი ქალი, ანუ წული“ ღმრ. 186,26;
„არა ერთსა ქალისა მველისა სიტყვსა შეშინდაჲ“ ოქრ.-
მარბ. და ოან. 108,10; „მოართუეს თავი იგი ლანკლთა და

მისცეს ქალსა მას" მთ. 14,11; ამეცეს მათ ორნი შეილ-
ნი: ერთი ყრმა და ერთი ქალი" Jer.—26,11r. იხ. ზღუ-
ქალი, საქალი, საქალობელი, სუფქალი.

ქალა გოგო: „ქალა, შენ გიყვ, აღღე" მრ. 5,41. იხ.
ქალი.

ქალანდროს: „არს მფრინველი, რომელსა სახელი პრქან ქა-
ლანდროს" ფიზ. VI 2.

ქალანინდ-ი იხ. ქალამინდი.

ქალაქ-ი: აწარიყვანა იგი... წმიდასა მას ქალაქსა" მთ.
4,6; „ქალაქად-ქალაქად რომელნი მოვიდოდეს (მოვი-
დეს C) მისა" ლ. 8,4; „მოთრეველს იასონს... ქალაქის-
მთავართა წინაშე" სპ. მოც. 17,8; „შეუდგნ მათ ქალა-
ქითი-ქალაქად" Sin.—11,84v; „მოვიდეთ... დამა-ქა-
ლაქთა" C,—„წარიდეთ... დახეხეს და ქალაქებსა"
DE, მრ. 1,88. იხ. ახალქალაქი, დედაქალაქი, თანა-მოქალაქე,
შის-ქალაქი, მოქალაქე, მოქალაქობა, ცხე-ქალაქი.

ქალაქმეტ-ი ქალაქის თავი: „აღტეხეს ერი იგი და ქა-
ლაქმეტნი იგი სიტყვთა მით" სპ. მოც. 17,8. იხ. პეტრი.

ქალბანა, ქალბანე galbanum: „ეთარცა საკუმეველ-
მან ლერწმამან და ქალბანამან და შტახსმან (მიე-
ჭინე სულნელება) O, ზირ. 24,21; „მოიღე შენ... ქალ-
ბანთ რჩეული, სწორ-სწორ იყოს" O, გამოსლ. 20,24.

ქალსახლის-ი ქალიშვილი, ქალწული: „გარდამოქედ, და-
ჩედ ქუყანასა ქალსახლისი ეგე, ასული ბაბულონისა"
O, ფხ. 47,1; „ქალსახლისი ჩუენი ქმნულკეთილი... მი-
ვე-იქიცი" რიფს. 186,21. იხ. სახლი.

ქალწულ-ი გაუთხოვარი ქალი, ქალიშვილი: „ქალ-
წული მოუდეს" მთ. 1,28; „ამისთვის ქალწულთა შეგი-
ყუარეს შენ" O, ქება 1,2; „ქალწულნი ჩემნი და ბებუნნი
ჩემნი წარიდეს ტყუელ" O, გოდ. იერემ. 1,18; „ესე ბაძენთა
მათ ქალწულთა სახშ" ფიზ. XV 16. იხ. წული.

ქალწულება შეუთვლელობა: „მისა მიმართ შეწირულ
არს ქალწულებაა ჩუენი" რიფს. 170,18; „მისცა იგი
ქალწულებით განზრად" ანტ. ლ. 20r; „სიწმიდე და
ქალწულებაა. შეუბებელი დაუბიწოა, დაეშარსა" ი. იგ.
47,11. იხ. ქალწული.

ქანდაკ-ი გამოქანდაკებული; «ნაწახნაგები»: „რომელმან
იკოდეს ქანდაკება ქანდაკისა" M, II 58b. 2,7; „ესე
ტაბლას არს... და ორნი კარნი... და ქანდაკი მათ ზედა"
O,—„ესე ტრაპეზი (არს)... და ორი კარები... და ნაწახ-
ნაგები მის ზედა" pb., ეფემ. 41,25. იხ. ქანდაკება.

ქანდაკება გამოქანდაკება: „რომელმან იკოდეს ქანდაკე-
ბა ქანდაკისა" M, II 58b. 2,7. იხ. გამოქანდაკება.

ქანდაკებულ-ი «კერპი», «ჩამოსხმული», გამოქანდა-
კებული, გამოთლილი ძეგლი: „ქმნა იგი ქანდაკე-
ბულად და გამოდნობილად" G,—„შექმნა იგი კერპად
გამობერილად" M, მსქ. 17,4; „ქმნათ ქანდაკებულნი
მსგავსება ყოვლისა" G,—„პყოთ ჩამოსხმულნი მსგავსი
ყოვლისა" pb., II შფ. 4,25; „ქანდაკებულნი იგი მალ-
ნართანი მათ დადგნა სახლსა მას უფლისასა" O, IV შფ. 21,7;
„პრცხუნა ყოველსა ოქროს-მჭედელსა ქანდაკებულთა
ზედა მისთა" I, იერემ. 10,14. იხ. ქანდაკი; შდრ. ოქროქან-
დაკებული.

ქანდაკებულება: „იხილა ქანდაკებულება იგი მათი
(ყერპთა)" H—241,141. იხ. ქანდაკებული.

ქანება იხ. გარდამოსაქანელი, ზეგარდამოსაქანელი,
საქანელი, შთამოქანება, შთაქანება.

ქანქარ-ი (ქანქარის) ვერცხლის ან ოქროს ფული;
«შანთი»: „წარმოუდგინეს მას ერთი თანამღებ ბერასა
ქანქარისა" C, — „...ბერასა შანთისა" DE, მთ.
18,28; „იყო ათა იგი ქანქარი ვერცხლსა გამოსაღებელ-
ად" გამოსლ. 28,27; „აწმუნა უფალმან მისმან ქანქარი
ერთი ვერცხლი" მ. სფ. 240,18.

ქარ-ი «სული», ჰაერი: „ქარი, სადა უნებნ, ქრის" C.—
„სულისა. ვიდრეა უნებნ, ქრის" DE, ი. 2,8; „შეირთბ-
ნეს რჩეულნი თხსნი ოთხთაგან ქართა" მთ. 24,21; „არა
იხილოთ ქარი" O, IV შფ. 2,17; „ეთარცა მტერნი, რომელ
ავაის ქარმან პირისაგან ქუყანისა" ფხ. 1,4; „უბრძანა
ღმერთმან... ქარსა, ცხელსა, შეწველსა" I, იონა 4,8;
„იჩყვებოდეს ქარისაგან ლერწმანი იგი" მ. ცხ. 88v; „გამო-
წერა ქუარად დიდად ქართა ზედა" ფლბ. მოც. 5,82;
„ქარსა განმრეუნელსა სთესეს და დატყუა მათი ელის მათ"
O, ოვხე 2,7; „მსგავს არს იგი ღელასა ზღასა, ქართი
აღძრულსა" აიკ. 1,6; „ქარნი ზორმანი და წყალნი მგენ-
ბელნი (არაან) შუშ. XIV 22; „მაღუ არს ქარი, ხლო
გულის-სიტყუანი კაცისანი უმაღეს მისა არაან" მ. სფ. 209,5.
იხ. განმქარებელი, განქარება, კარ(ე)ება, გენუქარებელი,
მიმოქროლა, მოქარება, ნაეკარი, ქროლა, ქროლება.

ქარანძავ-ი გამოქეპებული: „(ყო) ქარანძავსა ერთსა
შინა დამკვდრებელი" ატმ. 128,7.

ქარვება მონელება: „ეთარცა ძლიერი, რომელი იქარ-
ებნ ღვწლსა" ფხ. 77,85. იხ. კარი; შდრ. გამოქარება,
განქარება(-ული).

ქართველ-ი იბერიელი; იბერიელი ესპანეთისა: „სო-
მეხთა და ქართველთა... ერთი იყო მამა, სახელით თარ-
გამოს" ქ. ცხ. 5,1; „რომელი-იგი გარე-შოადეს ქალასა მას
ბრიტანიაჲსასა და ქართველთა მათ დასადეილისათა"
ზ. კმხ.-იქუხ. ლ. 57,20.

ქართლ-ი: „მოვიდა ქართლისა ქუყანით საბერძნეთს, მთა-
წმიდას" H—2251,48r,

ქართულ-ი: „ამათ ყოველთა ნათესავთაგან შეიქმნა ენა ქარ-
თული" ქ. ცხ. 22,8; „იზრახებოდა ქართლს შინა... სომხუ-
რი, ქართული..." ქ. ცხ. 28,14; „შემგომება ბერძულსა
ორჯელ და ქართულსა (სახარებასა)" A—484,10r. იხ.
გარდმოქართულება.

ქარტა ეტრატის ან ქალაღლი, ფურცელი: „არა ვინებე
ქარტითა და მელნითა (მიწერად თქუნდა)" II ი. 1,12;
„მოიღე შენდად ქარტა წიგნისა და დაწერნ მას ზედა"
I, იერემ. 20,2; „სთიანე მოიღო ქარტა და მელნი და
დაწერა ებისტოლმ" ი. მოც. 75,2; „საქმარ იყო მუნ ქარ-
ტა და მწიგნობარნი და საწერელნი" ოქრ.-გურიტ. 220,8;
„ისწავეს საქმე ქარტისა" მ. ცხ. 280v; „წარგარგნა ქარ-
ტა იგი და შთადედა სარტყლსა უფსა" მ. ცხ. 180r; „მო-
იღე თუისა შენცა ქარტა, გრავნილი აბალი, ღლი" O,
ეს. 8,1.

ქარტა-დაწერილი-ი «პიტაკი»: „პოოთ პიტაკი სას-

თენალსა ჭრეჲ ზემსა, რომელ არს ქარტაჲ დაწე-
რილი^მ მ. ცხ. 187v.

ქარტოც-ი სხვენი: „აღწევა (ცეცხლი) ქარტოცსა სახ-
ლისა“ ოგ. 115,86.

ქარქაშ-ი კაპარჭი, ბუდე: „მოაქეუ მახლა ეგე ქარქაშ-
სა თისსა“ C. ო. 18,11; „გულად-ვეშ ქარქაშსა შენსა
ლა დაშვადნა“ O. იერგ. 47,6; „დაავნ მახლნი ქარქაშ-
თა მათთა, რათა არა აღმოვადოს ბრძოლად“ მ. სფ. 60,
14; „აღმოვადა მახლი ქარქაშისაგან“ Sin.—0,98v.

ქარქუეტ-ი, ქარქუედ-ი ფიჩხი, ჩალაჩულა, ნაფოტი:
„ვითარ შეკრებულა პეღი ფრიადსა ქარქუეტსა და და-
ახლად ცეცხლსა მას“ ხაქ. მოც. 26,3; „ვითარცა ქარქუ-
ედ-ი, ჭრთავან აღტყეული“ Sin.—97,67v; „ძუღანი ჩემნი,
ვითარცა ქარქუეტნი, განვსეს“ ფხ. 101,4; „ნიაქარმან
ვითარცა ქარქუეტნი შეკრბნეს ივინი“ I. ეს. 40,24.

ქახლფე-ი ებრაელთა სახელია თვისა: „იყო თთუესა მას
ქახლფესა“ I. ნეგ. 1,1.

ქახრ-ი კაცი; smyris, petra acuta, lapillus durus:
„მოიღო სეფარა ქახრი და წინა-დასცვთა“ O. გამოსლ.
4,25.

ქატო ანატური, ქერჭი: „ქატო მათა იხარდებინ“ მ. ცხ.
127r; „ჩემი პერი არს ქატო მასაჲ“ ხაქ. წიგ. II 108,6.

ქაფება იხ. აღქაფება.

ქალად-ი ქალადი: „არა წერდენ უღაბნოს ამას მყოფნი
მწერალნი ცხორებათა და სიტყუათა წმიდათა მამათსა ეტრატ-
სა ზედა, არამედ ქალადსა ზედა, რამეთუ ეგულუბის მო-
მაჟალსა ნათესავსა ავოცად ცხორებასა წმიდათა მამათსა და
წერად სხუასა რასჲ ნებასეგრ მათსა“ მ. ცხ. 82v.

ქარაბურ-ი: „აღიღო კელთა თჳსითა ქარაბურად ჭუარი
იგი თჳსი“ Ath.—11,210v.

ქაჩ-ი მხნე: „მევეება ნაქალაქეჲსა თანა არტანისასა, რომელსა
ერტუა მამინ ქაჩთა ქალაქი“ ქ. ცხ. 88,8.

ქება «კურთხევა», შესხმა: „აქენს იგი წინაშე თარაოხსა“
O. დაბ. 12,15; „დღელფალთა და ბარქთა აქეს იგი“ O,
ქება 6,8; „რაჲმს ქმნული იქის“ ხ. გაბ.-მოც. სავს. 80,
12; „ვიბოლო და ვიქო იგი“ ფლკტ. 184,80; „აქებდეს
ღმერთსა“ C.—„აქურთხედეს ღმერთსა“ DE, ლ. 2,20;
„აქებდეს ქებულებასა მისსა“ ფხ. 105,12; „აქებდენ ქე-
ბასა ამას ქუეყანასა იუდაისსა“ I. ეს. 26,1; „მეურნალი იგი
იქებინ, რომელმან განწირული განკერნის და მეფე იგი
იქებინ, რომელმან სიკეთისა თანამედებსა შენდის“ მ. სფ.
202,16. „ახაობრეს ქებასა“ M, II ნშტ. 28,18; „ქმთა ქე-
ბისაჲთა... მსხერპლა შევწირო შენდა“ O. იონა 2,10;
„აქებდენ ქებასა ამას ქუეყანასა იუდაისსა“ I. ეს. 20,1;
„აქებდა შეასხეს დამბადებულსა“ მ. ცხ. 156r; „აღწევაჲ სი-
ყუარულისაჲ ქებაჲ არს“ მ. სფ. 150,24; „აღვამაღლო იგი
ქებითა“ C. ფხ. 68,81; „დაამტაცე ქებაჲ“ მთ. 21,16.

ქებულ-ი ნაქები: „ვითარ დაბრუნ ზოუთ ქალაქი ეგე ქებუ-
ლი“ I. ენეკ. 26,17; „რომელმან სძლო აღმოფთებასა, ქე-
ბულ არს იგი ყოვლთა მთერ“ მ. სფ. 289,11; „ქებულ
და დიდებულ არს სახელი შენი“ O. დან. 2,26. იხ. მაქებელი,
მაქებლად, საქებელი.

ქებულეზა ქება, კურთხევა, შესხმა: „რამათა მიუთხრა მე
ყოველი ქებულეზაჲ შენი“ ფხ. 9,15; „პირი ჩემი იტყოდის
ქებულეზასა შენსა“ ფხ. 50,17; „სასმენელ ყვნეს ქებუ-
ლებანი დიდებულებისა შენისანი“ მ. ცხ. 807r. იხ. ქე-
ბული.

ქედ-ი «ყელი», კისერი, «საქციელი»; «მტარი»: „გამო-
თუ-იბას ქედსა მისსა ვირით საფქველი“ DE.—„დამო-თმე-
ცა-გმა საფქვილ ლოდი ყელსა“ C. მრ. 9,42; „დავარდა ქედ-
სა ზედა მისსა“ DE.—„შეეზა ყელსა მისსა“ C. ლ. 15,20;
„ნუ განაფიცებთ ქედთა თქვენთა“ M, II ნშტ. 80,8; „აღებულ
იქმნეს უღელი მისი ქედისაგან შენისა“ იხ.—„განირეუ-
ნეს უღელი მისი მჭართაგან თქვენთა“ O. ეს. 10,30;
„ვიღოდეს ქედითა მღლითა“ I. ეს. 2,10; „ძარღვ რკინი-
საჲ არს ქელი შენი“ I. ეს. 48,4; „წარმოაყარ ქელი
შენი“ ფლკტ. 159,24; „მოკუეთოს მღელმან თავი მისი ქე-
დითგან“ G.—„წარკუეთოს თავი მისი მღელმან მან საქ-
ციელითგან“ O. ლევიტ. 5,8; „ევეშაბი დიდი იყო მკრღ-
თა და განმსობილ ქელითა“ თეოდ. 558; „უბრძანა დაღე-
ზად ჯაქ ქედსა მისსა“ შუშ. VIII 27.

ქედდადრეკილ-ი ქედმოზრირი: „ყოველივე შიშულ და
ქედდადრეკილ არს წინაშე თულათა მისთა“ ჰებრ. 4,12;
„ქედდადრეკილნი წარვდგეთ წინაშე მისა“ მ. სფ. 14,
80. იხ. დადრეკილი.

ქედფიცხელ-ი ურჩი: „ქედფიცხელნი და წინადაუ-
ტუთელნი გულითა“ ხაქ. მოც. 7,51; „უმჯობეს არს კაცი,
მამხლებელი კაცისა ქედფიცხელისა“ O. ოგ. სოლ.
20,1. იხ. ფიცხელი.

ქედფიცხელობა ურჩობა: „მოიქცენ ქედფიცხელო-
ბისაგან მათისა“ I. ბარ. 2,88; „ქედფიცხელობაჲმან
წარწყმიდა ფარაო, ქედფიცხელობითა მოკლდა“ მ.
სფ. 78,80. იხ. ფიცხელობა.

ქენება ხეივნი, ვედრება, «ლოქნა»: „ქმნეს გამორინებელი
ხატი მეფისაჲ, რამათა ვითარცა მუნ მყოფთა, შორიელსა მას
ექენებოლიან წარფითა მით“ O.—„ცხადთა ხატითა პა-
ტივის-ცემისა მეფეთა ქმნეს, რამეთუ რათა განწორებულსა,
ვითარცა მახლობელსა მყოფს, ლიქნიან წადიერებითურთ“
იხ., სიბრძ. სოლ. 14,17. „გვედრებოდის მტერი ქენებით,
დიდითა ქმითა“ O. ოგ. სოლ. 20,35; „მართალსა ქენებით
ერთჳს“ ოქრ.—უძლ. შვილ. 517; „არასადა სიტყუთა ქენები-
საჲთა ვიყვნით, ვითარცა-ეგე თქუნ“ Q.—„არცა სადა
სიტყუთა ლიქნისაჲთა ვიყვნით, ვითარცა-ეგე თქუნ“
იხ., I თფხ. 2,8; „და მან მრქუა მე ქენებით“ შუშ. XV
18; „მოვალონი ვედრებანი და ქენებანი ეწერნეს სამეფოთა
მათ წიგნთა შინა“ ი.-ე. 18,12. იხ. მოქენე, მოქენება.

ქენჯნა, ქეჯნა ცემა, რტყმა: „რამათა მქენჯნიდეს მე
(საწერტელი)“ II კორ. 12,7; „მქენჯნიდეს, ვითარცა მონასა
უძლურსა“ A—484,812v; „მქენჯნიან ობოლთა“ O,
მალ. 8,5; „ვიქენჯნებით და განუსუნებელ ვართ“ I
კორ. 4,11; „უკუეთუ ვიღვოდეთ და ვიქენჯნებოლით
და მოვითმენდეთ“ I პეტრე 2,20. „მქენჯნეს... ქენჯნანი ძეთა
ამონისთანი“ O, სოფ. 2,3; „პატივი ქენჯნითურთ მსგავს
არს მახლსა, თათლსა შინა აღმოწებულსა“ A—85,162r. იხ.
დაქენჯნა.

ქერი «ქრთილი», hordeum: „სთესის იფქლი და ქერი
(ქრთილი I)“ O, ეს. 28,25.

ქერაზინ-ი, ქერაფინ-ი, ქეროზინ-ი: „დაფარეს ქერაზინთა მათ კილბანი იგი“ O, III მფ. 8,7; „ურთეთა ქუეშე ქერაფინთა მათ“ O, III მფ. 8,6; „ჩქმნენ ორნი ქეროზინნი ოქროსანი ქანდაკებულად“ O, გამოსლ. 26,18.

ქერაზინ-სერაზინ-ი: „შეწყნათ... ზეცის ძალთა ქერაზინ-სერაზინთა მათ...“ A—484, 815r.

ქერ-ქი (ნაქურცენი): „ნეღზისა სიმაფრისაგან შექურცნას ქერქი მათი“ მ. სფ. 172,1; „განთლნის კეთილ-სწავლულებითა ყოველი ქერქი მისი“ pb., — „მოთალა სწავლულად ნაქურცენი მისი“ O, სიბრძ. სოლ. 18,11.

ქეჩუვ ამხედრება, (შეჭდომბა): „აქეჩუნეს საქედარსა თესსა“ O, — „შესხდეს თუთეული ჭდრას ზედა თესსა“ pb., II მფ. 13,20.

ქეც-ი ქერქი, ქერკლი: „იერ მთილან ქერთი ქეც-ი ბოლოასა მისისა“ M, იობ 40,20; „ვერ შემძლებულ იყო მოლუბად ერთსა ქეცსა ბოლოასა მისისა“ კ. იერ.-ნათლხდ. 88,20.

ქეცვან-ი ქერკლიანი: „არიან უმრავლესნი თუზთაგანნი—ქეცვანი და უქეცონი“ ბ. კეხ.-იქუხ. დდ. 00,27. იხ. ქეცი. ქვა, ქუა (ლოლი); თვალთ: „რათა ქვანი ესე პურ იქმნენ“ მთ. 4,8; „წარსენ ქვასა ფერქი შენი“ ლ. 4,11; „რამ არიან ქვანი ესე თქუენად“ pb., — „რამ არიან ლოდნი ესე თქუენად“ G, ისუ ნ. 4,6; „ქეცითა და-მესრეს და დაწულიეს იგი, ვითარცა მქეშად“ ფლტ. 150,10; „არა ქვათა თავყუანის-ვისემ“ ბაბ. 40,8; „ქეცები ალილეს, რათამცა დაქკრბეს მის ზედა“ C, ე. 8,50; „უბრძანა... მოსხმად სამყერ ქვათა თლილი“ O, I ეზრა 6,25; „ნაშენები... ქეცითა თლილთა და არაკითა განგებით აღმენებულ არნ“ მ. სფ. 100,8; „ქეცითა განსტყვიდეს სტუფანეს“ T, — „ქვასა დაქკრბდეს სტუფანეს“ G, ს:ქ. მოც. 7,50; „იყენეს... წარწყულნი ქეცისანი“ ე. 2,8; „რათამცა ქვათა დაქკრბეს მას“ DE, — „რათამცა დაქკოლეს იგი“ C, ე. 10,31. „დაადგ თავსა მისსა გვრგვნი ქეცისა მისგან პატროსნისა“ ფს. 20,4; „შეამო ტაძარი იგი ქეცითა პატროსნითა დიდებულად“ M, II მფ. 2,8; „ყოველი ქვათა პატროსანი შეგვმოს“ O, ეფე. 28,18. იხ. დაქვა(ვ)ება, ოქროქვა, ძელქვა, წისქვილის-ქვა.

ქვაგარდაკრებულ-ი: „გზანი ცოდვილთანი განვაკებულ და ქვაგარდაკრებულ არიან“ O, ზირ. 31,11. იხ. გარდაკრებულ.

ქვადაკრებულ-ი ჩაქოლილი: „თქუა ყოველმან შესაკრებელმან ქვადაკრებულ ყოფად მათი ქვებითა“ G, — „კრებულმან მან თქუას ქეცისა დაკრება მათი“ pb., რიცხ. 14,10; „ქვადაკრებულ ყონ იგი ქვებითა და მოკუდეს“ G, — „ქვათა დაკრებონ მას და მოკუდინ“ M, II მფ. 18,10. იხ. დაკრებულ.

ქვაფენილ-ი: „დაქდა საყდარსა მას ზედა, ადგილსა მას, რომელსა ერქმის ქვაფენილ“ ე. 10,18; „დაეცნეს პირსა მათსა ზედა ქუეყანასა ქვაფენილსა მას ზედა“ II მფ. 7,8.

ქველ-ი მამაცი, გულადი, მხნე; (კეთილი): „ქველი გიყოს შენ“ G, — „კეთილი გიყოს შენ“ M, II მფ. 80,5; „სხუად არს სიზმარი ქველთა და სხუად არს ჩუენთა“ გრ. ნოს. კაც. აგებ. 174,8; „იყო იგი ქველი და შემართებული“ ქ. ცხ. 140,8; „მოკლა ფარსმან მუფე, ქველი“ ქ. ცხ. 69,4. იხ. გულქველება.

ქველის-მეტყუელება მეობება: „უთუთუ დაშვოს მე უთალი... ქველის-მეტყუელებითა დედისა და მამისა ჩემისა:“ ფლტ. 152,23. იხ. მეტყუელება.

ქველის-მოქმედი კეთილმოქმედი, მოწყალე: „რომელთა ქველმოქმედება აქუს მათ ზედა, ქველის-მოქმედ პრქან“ ლ. 22,25; „შმა-ყუა... ღმრთისა, ქველის-მოქმედისა ჩემისა“ ფს. 56,3; „აკი ქველის-მოქმედი თავს-მდებ ექმნის მოყუასსა თესსა“ O, ზირ. 20,10; „იერთ არს ქველის-მოქმედ“ მთ. 10,17. იხ. მოქმედი.

ქველის-მოქმედება კეთილმოქმედება, მოწყალეობა; წყალობა: „არავე დაუბა უწამებლად ქველის-მოქმედება იგი თესს“ ს:ქ. მოც. 14,17; „რასა მკითხავ მე ქველის-მოქმედებისათვის“ მთ. 10,17; „დიდთა მათ ქველის-მოქმედებათა მათთა მიერ აღვაშენე ლავრა ესე“ ე.-ე. 20,28. იხ. მოქმედება.

ქველის-საქმარი (საქმრისა) ქველის-საქმე, წყალობა: „თხოვად ქველის-საქმრისა (ქველის-საქმრისა) შემაგულთაგან ტაძრად“ ს:ქ. მოც. 8,2; „მოვსცეთ ქველის-საქმარი მესამისა მის დიდრქმისა წლითი-წლად“ I, ნეფ. 10,22; „პოვა გლახაგი, რომელი თხოვდა ქველის-საქმარსა“ ე.-ე. 48,28. იხ. საქმარი.

ქველის-საქმე კეთილისა საქმე, კეთილმოქმედება, მოწყალეობა: „ქველს თუ იქმოდო“ O, ზირ. 12,1; „ქველქმნა მის ზედა ქრისტენ“ გამორ. ჭურ. 240,20; „რავამს ქველს იქმოდო“ C, მთ. 8,8. „იქმოდ ქველის-საქმესა მრავალს“ ს:ქ. მოც. 10,2; „უთუთუ ჩენი განვიკითხეთ ქველის-საქმესა ზედა უძღურისას“ ს:ქ. მოც. 4,9; „განმოვრებულ იყვნენ შენისაგან ქველის-საქმისა“ O, სიბრძ. სოლ. 16,11; „რად წეს-არს შაფათსა შინა: ქველის-საქმს ანუ ძვრის-საქმს“ C, — „ქერ-არსა შაბათსა კეთილისა საქმს ანუ ბორბისა“ მრ. 8,4. იხ. საქმე.

ქველობა სიკეთე: „წარაქანა ერი იგი... სიხარულითა და გულ-ქველობითა“ M, II მფ. 7,10. იხ. ქველი.

ქვიან-ი, ქვოან-ი ქვებით საცეს; კლდოვანი: „ქუეყანად, რომელსა ზედა არღარად საცნებელი ყუოს, არცაღა ვალო... არცა კლდანი და ქვიანი“ მ. სფ. 125,10; „რომელიმე (ერმომ) არს ქვითანი“ მ. ცხ. 204r. იხ. ქვა.

ქვითა-ქველ-ი ხელით სასროლი ქვა: „უთუთუ ქვითა-ქველისაგან, რომლითა მოკუდებოდეს, მით სცეს“ G, — „უთუთუ ქვითა-ქველისაგან სცეს მას და მოკუდეს“ pb., რიცხ. 25,17. იხ. ქელი.

ქვითკირ-ი ქვითკირი: „შეაზნა კარნი ქვით-კირითა, სახელად დარუბალ“ ქ. ცხ. 40,1.

ქვით-ზურო კალატრზი: „არს იგი ჭელოვნებით ქვით-ზურო“ მ. ცხ. 809r. იხ. ზურო.

ქვისა დაკრება (დაქოლევა): „ქვათა დაქკრებონ მათ და მოწყუდეს ქალსა მას“ M, — „დაიქოლნენ ქვებითა და მოკუდეს გუბუკილი“ G, II მფ. 28,24; „რათამცა ქვათა დაქკრებეს მას“ DE, — „რათამცა დაქკოლეს იგი“ C, ე. 10,31.

ქვის-მკუთელ-ი ქვის-მთელი: „დადგინა ქვის-მკუთელი ქვისა თლილისა“ M, I მფ. 22,2. იხ. მკუთელი.

ქვის-მკდელი-ი ქვის მკრელი: „მისცა ვეცხლი ქვის-მკდელთა და ზუროთა“ O, II ეზრა 8,7; „იყვნეს სოლომონისნი... თხოვდითათს ქვის-მკდელნი მათთა“ O, III მფ. 2,25. იხ. მკდელი.

ქვის-სატყორცებელი-ი, ქვის-სატყორცი მანძილი: „განეშორა მათგან ვითარ ქვის-სატყორცებელ ოღენ“ **მ. 22,41**; „განეშორა ქვის-სატყორც ოღენ“ **მ. ცხ. 802r**; „განეშორა ვითარ ქვის-სატყორც ოღენ“ **Ath.—17,27v. იხ. სატყორცებელი.**

ქვანი-იხ. ქვიანი.

ქია მაიმუნი: „მოართუს... შევა ბილმასა და ქია და ფარშაგები“ **ო, მფ. 10,22.**

ქიმი წილი: „შევირდა სიტყუა იგი წინაწარმეტყუელისა ქიმთა ქუეყანისათ“ **ოქრ.-პეტრე და ელია 817.**

ქიმი-ი ლაყური: „თევზნი განხუთა ქიმთათა და შეყოფითა მიიღებენ წყალს“ **ბ. კეს.-ეჟუს. დღ. 97,8.**

ქინძი-ი coriandrum: „მანანა იყო ვითარცა თესლი ქინძისა და ზოგად მისი ვითარცა ხილვად მყინვრისა“ **გ, რიცხ. 11,7.**

ქირ-ში-ი: „რომელი იმოსების ქირ-შითა“ **ო, ზირ. 40,4.**

[ქიტნვა] იხ. განქიტნვა.

ქიქვა იხ. განმაქიქებელი, განქიქება, განსაქიქებელი, საქიქელი, საქიქელება.

ქლამინდი-ი, ქლანინდი-ი მოსასხამი: „ქლამინდი მუწაული შემოსეს მას“ **მთ. 27,28**; „მოიღო ქლანინდი და სარტყელი მის ყრმისა“ **ვარ. 817**; „(იყო) შემოსილი ქლამინდითა სპეტაკით“ **H—841,94.**

ქლეშა იხ. შექლეშა.

ქლიბი-ი: „ქაღლი, რომელი ჰლოკდეს ქლიბსა, თვისისა სისხლისაგან სუამს“ **A—85,147r.**

ქმარი-ი «კაცი»: „შვა იოსეფ, ქმარი მარიაშისი“ **მთ. 1,10**; „ქალწულისა, თხოვლისა ქმარსა“ **DE, — „ქალწულისა, განთხოვლისა კაცსა“ C, ლ. 1,27**; „ქმარი არს თავ ცოლისა“ **ფფ. 5,28**; „ასულნი თქუენნი მისცენთ ქმართა“ **I, იერემ. 29,8**; „მრავალ არიან შვილნი ოვრისანი უფროსს, ვიდრე რომელსა-იგი ესუას ქმარი“ **გალ. 4,27. იხ. უქმროლ.**

ქმართ-მოყუარე: „რათა განაბრძოდენ ჰაბუტა მთ ქმართ-მოყუარე ყოფად“ **ტიტ. 2,4. იხ. მოყუარე.**

[ქმნა] თხრა. იხ. აღმოქმნა(-ული).

ქმნა «ყოფა», «ზმა», «შენება»; «საშო», გაკეთება; «მუშაკობა»: „ქმნას ერთი რაჲმ მათგანი“ **გ, — „ყო ს ერთი რაჲმ მათგანი“ ო, ლევიტ. 4,2**; „რასა იქმან შაფათსა შინა“ **C, — „რასა ჰქმენ მოწაფენი შენი შაბათსა შინა“ DE, მრ. 2,24**; „იქმოდეს საყურძენსა ჩემსა“ **მთ. 21,28**; „რავდენ ძალი შენი არს, ქმენ“ **ო, ეკლ. 9,10**; „თუ ექმენით თავისა ჩუენისა ბოშონი“ **M, — „უქუეთუ ვიშენეთ თავთა თესთად ბოშონი“ G, ისუ 5. 22,28**; „ქმნა მას შინა საწნებელი“ **DE, მთ. 21,28**; „უქმოდეთ მეფესა ბაბილონისასა“ **I, იერემ. 40,9**; „რომელსა სიშართელ უქმნიოდ (უქმნიოდ I)“ **ო, ებ. 58,2**; „გამოიბას... დიაკული ერთი ზროხათაგან... არცა საქმე რაჲ ექმნას“ **M, — „მოიყვანის... დიაკული ზროხათაგან, რომელსა არა ემუშაკოს“ G, II შჯ. 21,8**; „უქუდუ მექმნე მე მავით სიტყუა“ **შუშ. XVI 16**. „დაცად და ქმნად ყოველთა წერილთა“ **გ, — „დამარხვად და ყოფად ყოველთა წერილთა“ M, ისუ 5. 28,8**; „დაუტევე... ქუეყანაჲ ქმნისა შენისა“ **გ, — „დაუტევე... ქუეყანა-**

ნა—საშოა შენი“ **ო, რუთ 2,11**; „ამისი ქმნაა შეუძლე-ბელ იყო“ **ი.-ე. 20,22.**

ქმნა გზისა «მოგზავნება გზისა»: „მოვიდა... სახილმდე მიხა-სა ქმნად გზისა მისისა“ **გ, — „მოვიდა... სახილმდე მიქისა მოგზავნებით გზისა თვისისა“ pb., მსჯ. 17,8. იხ. ამოქმნა, ა(ლ)ქმნა, ბოროტის-მოქმედი, ბრალის-ქმნა, ბრძოლის-მოქმედი, გამოქმნა, განქმნა, გულმოწყე-ქმნა, გვრგვინის-ქმნა, ვენაქის-მოქმედი, თანა-მოქმედი, თოვის-მოქმედი, კეთილის(ა)-საქმე, კეთილის-მოქმედი, კიდე-ქმნა, მაქმნეველი, მოქმედი, მოქმედობა, მოქმნა, მუცელუქმი, მუცელქმნული, ნავის-მოქმედი, ნაქმარი, ნაქმნევი, პურის-მოქმედი, საკვრელთ-მოქმედი, საქმე, უგულბელს-ქმნა, უქმი/უქმარი, სულქმნა, უცხო-ქმნა, შექმნა.**

ქმნევა კეთებინება: „აქმნე მას კიდე თხზულად ოქროთა გარემო“ **ო, გამოხლ. 25, 11**; „ეშვაჲ აქმნევეს“ **მ. ცხ. 882v. იხ. ქმნა; შდრ. მაქმნეველი.**

ქმნული-ი საქმე, შექმნილი, დაბადებული: «ნაწევრე-ბულება», «აღსუარული»: „არცა ქმნულსა ჯელთა მისთასა მიხედის“ **ფს. 27,5**; „ქმნულსა ჯელთა შენთასა ვიშუდოდ“ **გ, ფს. 91,5**; „პრეკს-მცა ქმნულ მან შემოქმედსა“ **პრომ. 9,20**; „ქმნული მუცელთა შენთაჲ მსგავს არს მძივთა დაცუმულთა“ **ო, — „ნაწერებულებაჲ წვეთა შენთაჲ მსგავსი მელევენისაჲ“ M, ქება 7,1**; „შესაწირავი, ქმნული ზეთითა, გინა უქმნელი ზეთითა“ **ო, — „მსხერპლი აღსუარული ზეთითა და არა აღსუარული“ G, — ლევიტ. 7,10**; „დაჰადე კაცი, რათა უფლებდეს შენ მიერ ქმნულთა“ **ო, სიბრძ. სოლ. 9,2**; „რაცამს ქმნული იქის“ **ხ. გაბ.-მოც. სავს. 89,12**; „დაადგინე იგი ქმნულსა ჯელთა შენთასა“ **ჯ. 8,7. იხ. ქმნა; შდრ. მარტო-ქმნული, მოწყე-ქმნული, უკეთე-ქმნული, კელით-ქმნული.**

ქმნულება, ქმნულობა საქმე, ნაქმნარობა, სახე, «ხილ-ვა», შესახედაობა: „ქუეშე ფერჯთა მისთა, ვითარცა ქმნუ-ლებაჲ ალიზისაჲ, ანთრაჲი საფირონი“ **ო, გამოხლ. 24,10**; „ამის ქმნულებისაჲ ბრ არა ჰქმნეთ თავისა თქუენისა საკუმეველი“ **ო, გამოხლ. 80,37**; „ცოლი ესუა ქმნულებითა შენეირი“ **Ath.—12,103r**; „ყრმაჲ იგი კეთილ იყო ქმნუ-ლებითა ფრიად“ **ო, — „იყო ყრმაჲ იგი შენეირი ხილვითა“ M, ესთ. 2,7**; „იყო იოსებ შენეირი ქმნულობითა“ **ო, დაბ. 89,6**; „შექმენ კაცი მსგავსად ქმნულებისა შე-ნისა“ **ფლტ. 158,84**; „იხილო ნატყუენავსა შინა დედაკაცი, კეთილი ქმნულებითა“ **გ, — „იხილო შენ ნატყუენავსა შო-რის დედაკაცი ქმნულკეთილი“ M, II შჯ. 21,11. იხ. ქმნული.**

ქმნულკეთილი-ი «კეთილი», «კეთილი ქმნულებითა», ლამაზი, მშვენიერი: „ისუა მან თავისა თვისისა ცოლი... ქმნულკეთილი ფრიად“ **I, — „...კეთილი ფრიად“ ო, დან. 18,2**; „იხილო შენ ნატყუენავსა შორის დედაკაცი ქმნულკეთილი“ **M, — „იხილო ნატყუენავსა შინა დედა-კაცი, კეთილი ქმნულებითა“ G, II შჯ. 21,11. იხ. კეთილი.**

ქმნულკეთილობა სიმშვენიერე, სილამაზე, «მშენი-ერება»: „ნუ აქებ კაცსა ქმნულკეთილობითა მისითა“ **ო, — „ნუ აქებ კაცსა მშენიერებათა შინა მისითა“ pb.,**

ზირ. 11,2; „მემაღლა მისდა ქმნულ ქეთილობაჲ იგი“ რიფს. 170,42; „წარწყმიდა მისებრ არაჲნი ყოფილი ქმნულ ქეთილობითა“ რიფს. 170,34. იხ. ქმნულქეთილი.

ქმრიელ-ი ქმრიანი, გათხოვილი ქალი: „უმრავლეს არიან ნაშობნი ბერწყისანი მის უფროსს ქმრიელისა მის“ იბ. რომ.-კურთხ. მოხ. 188,5; „ძენი ქმრიელთანი არა შეეხებიან დედათა“ Ath.—11,288r. იხ. ქმარი.

ქმრის-მოყუარე: „ნანდვლევ შენ ხოლო იმოვე ქმრის-მოყუარე“ ანდ.-ანატ. 210,18. იხ. მოყუარე.

ქმრის-სლვა «განქორწინება», გათხოვება: „არცა ქმრის-სელი დიდიან“ C.—„არცა განქორწინებდენ“ DE, მთ. 22,30. იხ. სლვა.

ქმრის-ქუეშეყოფ-ი «ქმრისა ცოლ-ყოფილი»: „რომელიცა გარდაჰდეს (შეუღსა) დედაცი, ქმრის-ქუეშეყოფი, და შეიგინოს“ G.—„რომელი გარდაჰდეს (შეუღსა) შეგინებასთჳს დედაცსა, ქმრისა ცოლ-ყოფილსა“ ps., რიცხ. 5,29. იხ. მყოფი.

ქმრის-ცოლ-ი გათხოვილი, ქმრიანი: „დედაციისა თანა ქმრის-ცოლისა და-ვე ნუ-შჳდება რაჲთურთი“ O, ზირ. 9,12; „ქმრის-ცოლი დედაციი სიკუდილმდე ქმრისა შეკრულ არს შეუღოთა“ ჰრომ. 7,2; „დაჲ იგი მისი იყო ქმრის-ცოლ“ პავლე თებ. 317.

ქმრის-ცოლის-მავალ-ი «კაცთა მსგავსი დედა»: „სულთა ქმრის-ცოლის-მავალთა სსა ჰმოიდოს“ O.—„სული კაცთა მსგავსთა დედათა მოჲმან“ ps., იგ. სოლ. 18,8. იხ. მავალი.

ქმრობა იხ. ცოლ-ქმრობა.

ქნარ-ი: „ქმნა... ქნარები, ებნები გალობათა“ M, II ნშტ. 9,11; „ვითარცა ქნარი ოხრიდეს“ I, ეს. 18,11; „დაცხრომილ არს ქმად ქნარისაჲ“ I, ეს. 24,8; „განმცხრომელნი... ქმითა ქნარისა და სტურისაჲთა“ მ. სფ. 15,8; „ქმათა ზედა ებნისა და ქნარისათა იტყულებდიან“ A—92,256; „მოეპარა მას ყრმათა მათგან ქნარი იგი ათჳლი“ Ath.—11, 57r. იხ. მექნარობა.

ქნევა: „წელთა იქნევდენ“ მ. ცხ. 82r.

ქობინ-ი «ტორანტორი»: ესთ. 1,6*.

ქოთან-ი: „წუენი მისი მოიღო ქოთნი თა“ G.—„წუენი იგი მისი შთასსა ქოთანსა“ რიცხ. 11,8; „რადმეშცა ესწორა ქოთანი სიავსა“ O, ზირ. 13,3; „ყოველი პირი ვითარცა ქოთნისაჲ სიხითა“ O, იოვ. 2,6.

ქოთარეთ-ი სვეტის თაეი: „დაფარვად თავთა მათ ქოთარეთთასა, რომელი-იგი იყო თავთა მათ ზედა სუეტთასა“ II ნშტ. 4,12.

ქოთნის-სახე ქილა: „ქმნა ათნი ქოთნის-სახენი ქუაბნი სპილენძისანი“ I, მფ. 7,88. იხ. სახე.

ქოლვა ქვის დაყრა, ჩაქოლვა: „ქოლავნ ქვითა პირსა მას კერპისა“ მ. ცხ. 888r; „ჰქოლევდი ქვითა პირსა მას კერპსა“ მ. ცხ. 888r. იხ. დამქოლველი, დაქოლვა.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი, ციტატისთვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

ქონ-ი: „დადნენ მთანი ვითარცა ცვლნი და კლდენი ვითარცა ქონი სიტხესა და ვითარცა მყინვარი მზესა“ მ. სფ. 124,2.

ქონდარი-ი ველურ-ი *origanum vulgare*: „ჰჳმის ქონდარი ველური და განერას ვნებისაგან წამლისა მის მკუდრებელისა“ ბ. კეს.-ექუს. დდ. 126,27.

ქონდაქარი-ი, ქუნდაქარი-ი ყასაბი: „ასო-ასოდ აქმნელი იღვა, ვითარცა ჯორცა ქუნდაქართაჲ“ H—341,718.

ქონება იხ. უქონო, ქუან-.

ქორ-ი ზედა სახლი, ზედა სართული: „გიჴენოს თჳქუნ ქორი დაგებული, დიდა“ ლ. 22,12; „ალიყვანეს იგი ქორსა მას ზედა“ საქ. მოც. 9,39; „იყვენს სანთელნი მრავალნი ქორსა მას ზედა“ საქ. მოც. 20,8; „ჴდა ქორსა მას საზფხელისა მარტოჲ“ M, მსჯ. 8,20; „ქორი იგი მოქმნა ოქროთა“ M, II ნშტ. 3,9; „აღწდა ქორსა მას ზედა მის ბქისსა“ O, II მფ. 18,83; „უქმნეთ მაგას ქორი მცირე და დაუდგათ მენ ცხეღარი და ტაბლაჲ და სავარძელი“ O, IV მფ. 4,10; „შევიდა ქორსა მას და დაიძინა“ O, IV მფ. 4,11; „სარკემელნი მისნი იყვენს განღებულ ქორსა მას მისსა წინაშე იერუსალჴმსა“ O, დან. 6,10; „ქორები ფართოვები, განწყებულნი სარკემლებითა“ I, იერემ. 22,14.

ქორ-ები ზაქქოჴსა-ჲ ხაზინა, საჭურჭლე: „მას-ცა... სახე... ქორებისა მის ზაქქოჴსა მისისაჲ“ M, I, ნშტ. 28,11. იხ. ზედაქორები.

ქორ-ი accipiter: „დადგის ქორი, განიპყრის ფრთენი თჳსნი და შეუძრველად დგან“ M, იოზ 39,26; „პოვა ქორი, მოწყულელი და გაგლეჯილი არწივისაგან“ ქ. ცხ. 174,9. იხ. ძერქორი.

ქორაკანდელ-ი (ქორაკანდლისა) ქალი: „მისცეს... სასყილად ქორაკანდელთა“ ი.-ი. 23,17; „იხილა მან (ტაძრად) ქორაკანდელი ევტლისაჲ დიდი, რომელი ზე ეყიდა“ Q—240,190.

ქორედ-ი ქორიანი, ზედა სართულიანი; «ზედაქორები»: „იყო... სახლსა მას ქორედსა, რომელ იყო სახლსა შინა უფლისა“ I, იერემ. 20,2; „განეშადა უფალს წინადიდი სახლი ქორედი“ Ath.—11,97v; „არდაბაგები, ქორედები ეგრეთე“ G.—„სამოთხველნი მათნი ზედაქორებისანი ეგრეთე“ O, ეზეკ. 42,5. იხ. ქორი.

ქორრ-ი მცველთა ჯგუფი, ამაღლა: IV მფ. 11,19*.

ქორწილ-ი «სიძე», შეუღლები: „შემძლებელ არიან-მე ნაშობნი ქორწილისანი... მარხვად“ C.—„ვერ გელ-ეწი-ფების ძეთა სიძისათა... მარხვად“ DE, მრ. 2,19; „არცა ქორწილსა წმიდასა იმარხვენ“ O, სიბრძ. სოლ. 14,24; „რომელმან ყო ქორწილი ძისა თჳსისაჲ“ მთ. 22,2; „ქორწილი იქმნა სულიერი“ ოქრ.-გურიტ. 219r. იხ. განქორწინება, საქორწინე უქორწინებელი.

ქორწინება შერთვა, შეუღლება: „იქორწინებოდეს და განქორწინებდეს“ მთ. 24,38; „ნაშობნი ამის სოფლისანი იქორწინებდნენ და განქორწინებენ“ ლ. 20,34; „რომელ მუნთჳქუნს იქორწინებოდეს“ ფლბ. მოც. 4,23. „უმჯობეს არს ქორწინება, ვიდრე განქორწინება“ I კორ. 7,9. ქორ-

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

წინებულთა მათ ეძებნა I კორ. 7,10; „ქორწინებულნი იგი ზრუნავს სიფრთხილად“ I კორ. 7,84; „იცნის ქორწინებულნიცა“ ეფრ.-ხული წმ. 108. იბ. ქორწილი; შემოქორწინება.

ქოქი-ი: „კაცმა თუ კაცს შესცოდოს, წერილ არს, რამთა სკენ მას ოცდაცხრამეტი ქოქითა“ ანან. ებრ. 107,20; „შეორს სცემდა ქოქითა“ X 858v; „ქოქითა იგუემებოდა გონება მასი“ Ath.—11,98v.

ქოჩი-ი: „პოვეს წინთ ქოჩისა მას ქუეშე მავლისასა“ ქ. ცხ. 99,18.

ქრევა ქროლა: „ჩრდილოასა იგი ქარნი ძლიერად აქრევედეს“ ბ. კეს.-40-თხე 119,21. იბ. ქარი; შდრ. მქრეველი, მქრევა.

ქრთამი-ი „სადესე“: „არა განმართლო უღმრთოა ქრთამითა“ O, გამოსლ. 28,7; „ქრთამი არა მოიღო“ O, გამოსლ. 28,6; „მრავლთა ქრთამითა (საფასითა ო) პატრიცესე მოვაბოვე“ ხაქ. მოც. 22,28; „მარჯუნა მათი სავსე არს ქრთამითა“ C, ფხ. 25,10; „წარწყმდის თავი თქსი, რომელმან მიიღას ქრთამი“ ფხ. ხოლ. 15,27; „შსა-ქელი ხარ თელახლავი, რომელსა არა მიგატუს ქრთამი“ მ. ხფ. 220,8.

ქრთამობა ქრთამის აღება: „ნუ პქრთამობ და შესწირავ“ O, ზარ. 82,14. იბ. ქრთამი.

ქრთილი-ი „ქერი“: „მოიწინეს ბუღელმს დასაბასა მკისა ქრთილისასა“ G, რთუ 1,22; „სთესის თქლი და ქრთილი (ქერი O)“ I, რხ. 28,25; „უღრბული ქრთილისაჲ ვაჟე შენ“ O, ეზეკ. 4,12; „რომელსა აქეს ხუთ ქუეზა ქრთილის“ C, ი. 6,0; „დაუღდა მათ კანონი, რამთა არავის მათგანსა რაჲმ აქუნდეს მონაგებთაგანი ვიდრე ერთ ქრთილადმდე“ ლომ. 76,4. იბ. საქრთილე.

ქრისტე ცხებულო, „მესია“, თავი ცხებულთა: „ქრისტეს მიერ ყოველნი ცხოველ იქმნენ“ I კორ. 15,22; „უბოგუო მესია, რომელი გამოითარგმანების ქრისტე“ ი. 1,41. იბ. ცრქრისტე.

ქრისტეანე, ქრისტიანე ქრისტეს მიმდევარი: „ქრისტეანე ვართ“ ფლკტ. 148,19; „რაჲთაჲცა...იქმნა იგი ქრისტეანე“ შუშ. XI 8. იბ. საქრისტიანო.

ქრისტეანობა ქრისტეს მიმდევრობა/მოძღვრება: „ქრისტეანობაჲ დატეხულ არს და მოკლებულ და უბატავო“ ლონგ. 189,88. იბ. ქრისტეანე.

ქრისტე-მტყუფარი-ი ანტიქრისტე: „აღდგენ ქრისტე-მტყუფარნი და ცრუ-წინაწარმეტყუელნი“ მთ. 24,24. იბ. მტყუფარი.

ქრისტესმიერი-ი: „ყოლაღვე ქრისტესმიერი სიჰვნე...“ ლონგ. 188,28. იბ. მიერი.

ქრისტეს-მოყუარე: „კაცთა მათ ქრისტეს-მოყუარეთა აღმჟღერნეს“ ატმ. 107,6. იბ. მოყუარე.

ქრისტეშობა: „აღასრულა... დღესასწაული იგი ქრისტე-შობისაჲ“ Sin.—11, 286r. იბ. შობა.

ქროლა ბერეა: „ქროლდეს ქარნი“ მთ. 7,27; „რაჲმს სამხრეთ ქრინ, სთქუთ, ვითარმედ ხორშაკი იყოს“ ლ. 12,56; „ქროლის სული მისი და ვიდრეაჲ წყალნი“ ფხ. 147,7; „სლუსა, ვადრეცა უნებ, ქრინ“ ე. იერ.-მარტულ. 188,18. იბ. ქარი.

ქროლება „ნქრევა“: „ნუ აქროლებ თავსა ყოვლითა ქროთა“ ps.—ნუ ანქრევე ყოვლითა ქარითა“ O, ზარ. 6, 11. იბ. ქროლა.

ქრონიკონი-ი ქართველთა წელთაღრიცხვა: „გარდაცვალა მკითა შეუნიერთა შემეული ქრონიკონისა სლდ“ ქ. ცხ. 221,10.

[ქსაქსვა] იბ. დაქსაქსვა.

ქსელი-ი ნაქსოვი, ქსოვა; შოლტი: „იყო ვითარცა ქსელი ნაღთაჲ, მოახლებული მოყუეთად“ I, რხ. 88,12; „ქსელსა დედაზარდლისასა ქსოვენ“ I, რხ. 59,6; „თეკლა მოხევევის მას, ვითარცა საქუსალი ქსელსა“ თეკლა 90,18; „ტარი ლახურისა მისისაჲ, ვითარცა ლვილი ქსელთაჲ“ M, I 58ტ. 20,5; „ვინ მოსცა დედათა ქსლისა სიბრძნე ანუ ჭრელობისა მეცნიერებაჲ“ M, იობ 28,20; „ვითარცა ქსელი დედაზარდლისაჲ არს მიმოტაცებული ქართაგან“ ფლკტ. 140,5; „წარიგრაგნოს, ვითარცა ქსელი ერთი ეტრადი“ მ. ხფ. 98,8.

ქსენადოქი-ი სასტუმრო, სადგური: „იყო აქა ქსენადოქი“ ლომ. 51,11.

ქსენადოქარი-ი სასტუმროს გამგე: „იყო აქა ქსენადოქი, და იყო მას შინა ქსენადოქარი, რომელ არს გამგე“ ლომ. 51,11; „დაადგინა წმიდაჲ ესე ქსენადოქარად“ X 822r.

ქსენონი-ი სააეადმყოფო: „მოიუწენდ... ქსენონთა და აბანოებსა უძღურთა და გლაბთასა და იღუწიედ მათ“ მ. ცხ. 184r.

ქსოვა, ქსოა: „საქმს დედისა მისისაჲ იყო ქსელისა ქსოაჲ“ ხაქ. წიგ. II 92,10. იბ. გამოქსოვა(-ილი).

ქსოვილი-ი იბ. მოქსოვილი, თრთავან ქსოვილი, ოქროქსოვილი.

ქუ-ი. აღქუ-.

ქუა-ი. ქვა-.

ქუაბი-ი გამოქცეული, ბუნაგი: „გოყფიეს იგი (სახლი) ქუაბ ავაზათა“ მთ. 21,18; „იყო ქუაბი ერთი და ლოდი ერთი და იღვა მას ზედა“ C, ი. 11,88; „ქუაბებსა შინა დაიძინან სიზმართათჲს“ I, რხ. 95,4; „არაიან ვინმე ქუაბსა ერთსა დამალულ“ ანდ.-ანატ. 102,8; „ნუუთუე ქუაბნი აფთართან ჰყენე სამკდრებულად ჩემდა“ ფიზ. XXVII 9.

ქუაბი-ი ქვაბი: „არა მოვიღო მგზარი ქუაბთაგან“ O, I მფ. 2,15; „შეადგ შენ ქუაბი ეგე დიდი“ O, IV მფ. 4, 88; „მოეღო პყრობად: განრცხაჲ სასუმელებისაჲ და სტამნებისაჲ და ქუაბებისაჲ და ცხედრებისაჲ“ მრ. 7,4; „აღადულის უფხურელი, ვითარცა ქუაბი“ M, იობ 41,21. იბ. სიავ-ქუაბი.

ქუაბოვანი-ი გამოქცეულები, ქვაბნარი: „გზიუენებენ ჩუნადილინი თხელნი ქუაბოვანნი“ ბ. კეს.-ექუს. ლდ. 61,18. იბ. ქუაბი.

ქუან- „პყრობა“, ქონა, აღება, მოტანა, ყოლა, „დებ-ბა“, „ძ-“: „წინაწარმეტყუელად აქუნს“ C.—„ვითარცა წინაწარმეტყუელი უპყრიეს“ DE, მთ. 21,20; „რაოდენი გაქუს“ DE.—„რაიდა გიცი“ C, მრ. 10,21; „რომელსა აქუნდეს, მიეცეს“ მრ. 4,26; „ვითარცა მამად, გუაქუნდა სიმტიკელ შენი“ ი. მოც. 50,8; „აქუნდა მარჯუნესა ჯელსა მისსა ჯმალნი“ B.—„მარჯუნესა ჯელსა ეპყრა ქრმალნი“ A, სხსტ. 134,26; „პური არა გუაქუნს“ მთ. 10,7; „ნუ-რარაჲ გაქუნ გზასა ზედა“ ლ. 9,8; „აქუნდეს მის თანა“

მხ. 60,7; „ვერდზე აქუს ამათ საზომელი ესე“ O, ზაქ. 6,10; „მქონან ჩემ ქუეშე ერისა კაცნი“ ლ. 7,8; „მქონან გულის-სიტყუანი“ მ. ცხ. 258v; „ერთსა მქონდენ სამნი თიკანნი“ O, I მგ. 10,8.

ზე ქუან- აქიდება: „მოაქუნდა... რომელი ზე აქუნდა ოთხთა“ მრ. 2,8. იხ. აღმოქუან-გამოქუან-, განქუან-, მიმოქონება, მიქონება, მოქონება, ნაქონი, შემოქუან-, წარქუან-.

ქუე „ქუენა“, „ქუეშე“, ძირს, დაბლა, მიწაზე: „ზეთ-გან ეიდრე ქუედმდე“ DE.—„ზეთგან ქუენამდე“ C, მრ. 16,18; „ძირნი მისნი ქუე (ქუეშე O) მისსა“ I, ეზეკ. 17,4; „ქუე შედგან იგი კუმირსა“ მთ. 6,6; „ქუე გარდამოაბნის“ ფიშ. XVII 10; „დავარდა ქუე სიმართლმ“ O, დან. 8,12; „ქუე ვარ და ქუესენელს“ მ. ცხ. 224v; „უზომოსა-გან მქუეარებისა ქუე მივარდა“ მ. ცხ. 155v; „ადგილ-ადგილ ქუე ძეძვ დაეფინა“ შუშ. VIII, 17. „პოვნებლან (ნაცა შინა მყოფნი), თუ ყოველივე ზე ქუე იტყვიან“ A—03,270. „იყო ვინმე ზე და ჩამოიჭრა ქუე“ Sin.—11,814v.

ქუე კერძო ქვემოთ, ძირს; „დააბნენ ძირნი ქუე კერძო და ყონ თესლი ზედა“ I, მხ. 87,81. იხ. დაქუე, მართლქუე, უქუესი.

ქუეადმო სამხრეთისა: „ქარბან ქუე აღმო მან აღმოილო მკალი“ O, გამოხლ. 10,18. იხ. აღმო.

ქუეგანხედვა ავთეალობა, გათვალვა: „ქუეგანხედვით ქუეგანხედვით მე და თქუენ“ მალ. 8,8. იხ. განხედვა.

ქუედამართ ძირს, მიწაზე: „თავსა თვსსა ქუედამართ სცემდა“ შუშ. XII 8; „ყოველნი დამორჩილებულნი მხედველ არიან დამხედ, ქუედამართ“ გრ. ნოს.-კაც- აგებ. 154, 17. იხ. დამართ.

[ქუევება] იხ. შთამოქუევება.

ქუეით-ი, ქუეით-ი ფეხით მოსიარულე: „ჩუენ ქუეითნი ვართ“ მ. ცხ. 272v; „ილქდა მტუერი დიდძალი სრბითა მით ცხენებისათა და ქუეითისა ძაღლისათა“ x 824r. „შემოკრიბნა ყოველნი სპანი, მველარნი და ქუეითნი“ ქ. ცხ. 89,10. „ეილოდა ქუეით გზასა თვსსა“ ხაქ. წიგ. II 95, 18; „გარდაჰქუდა სავედრისა თვსისაგან და წარმოემართა ქუეით“ x 277v.

ქუეითმავალ-ი, ქუეითმავალ-ი, ქუეითმავალ-ი: „ერიცა ქუეითმავალი და მკერცხლი დაჰვიდოდა უყსა მას შინა“ H—1141,611.

ქუეიკერძო: „ქუეიკერძო (იყო) ლახუარი“ Sin.—11,807r. იხ. კერძო.

ქუელთობა: „იყო რევასა ქუელთობისასა, დღესა ოთხ-შაბათსა“ Sin.—11,915v.

ქუემგოგვარ-ი: „მოვიდა ოდესმე ქუეყანასა ამას ურიცხვ მკალი და ქუემგოგვარი“ x 229v.

ქუემდებარე დაგდებული ძირს: „ეპოვე ქუემდებარედ თავი კმელი კაცისა“ მ. ცხ. 88r; „ივინ ქელი აუპურის ქუემდებარესა და აღადგინის“ Sin.—07,55r. იხ. მდებარე.

ქუემო ქვევით, ქვემოთ: „იყო შენ ზემთა ყოველთა და არა ქუემო“ M, II შკ. 28,18; „იქმნეს ივინი ქუემო და არა ზემო“ O, ბარ. 2,5.

ქუემო კერძო „ქუენა კერძო“, ქვევითკენ: „იყვნეს (ქუემო) ქუენა კერძო მისსა (მისა M)“ G, მხ. 7,8. იხ. უქუემოგო.

ქუემო: „ნეტარ, რომელი მამა უსწრობს და მოვალს: ქუემო ანუ ზმომ“ მ. ცხ. 87v.

ქუემოთ: „დაიპყრეს ქუემოთ ვერის-წყლითგან ეიდრე ცხე გოჭადმდე“ ქ. ცხ. 146,14. იხ. ქუემო.

ქუემორე ძირს, დაბლა, ცოტა ქვემოთ: „ჩამოვალ ქუემორე“ მ. ცხ. 445v. იხ. ქუემო.

ქუნა „ქუე“, ქვემო: „ზეთგან ქუნამდე“ C, „ზეთ-გან ეიდრე ქუედმდე“ DE. მრ. 15,18.

ქუეთ-ი იხ. ქუეთითი.

ქუეთიკერძო: „არნ რიცხვ ზედაკერძოსა მის ღერისა მისი-სა მსგავსად ქუეთიკერძოთა მათ ძირთა“ მ. კეხ.-ეჭვს. ლლ. 60,22. იხ. კერძო.

ქუეს-ი: „ზესალ და ქუესალ ცნობილ არს იგი თავადი“ Ath.—11,45v. იხ. ქუე.

ქუესაგებულ-ი ქვესაგები, ღოგინი: „ქუესაგებულად იყო გარჯაი ერთი ძუელი“ შუშ. XIV 18. იხ. საგებელი.

ქუესკენლ-ი უფსკრული: „შოატენ ივინი ქუესკენლთა თანა ქუეყანისათა“ ფხ. 82,10; „დამდაბლენ ქუეყანად სიტყუანი შენნი ეიდრე ქუესკენლადმდე“ I, მხ. 30,4; „ლი-თქნეს ქუესკენლად ბქენი მისნა“ O, ჯოდ. იერემ. 2,8; „შოატდა იგი პირველად ქუესკენლთა თანა ქუეყანისათა“ იფხ. 4,8; „თქუენ ქუესკენლისა მისგანნი ხართ“ ი. 8, 28; „და-თუ-მდაბლეს ბატაკი ქუეყანისა ქუესკენლად“ იერემ. 81,17; „არა გიცნობეს ქუესკენლისა მის, ბნელ-სა შინა მყოფო ეშმაკო“ B, სხსტ. 188,20; „არომელ არს წყალთა შინა, ქუესკენლს, ქუეყანასა“ M, II შკ. 6,8.

ქუეჟუემო „ქუემო“, „უქუანა კერძო“: „აღგაჰყა ქუე-ქუემო (ქუემო I) შენი განსაქიებულად ტურთა შენთა“ IO.—„აღგასაბურველეს უქუანაკერძონი შენნი განსაქიებულად ქუსლთა შენთა“ ph., იერემ. 18,28. იხ. ქუემო.

ქუეყანა „ქმელი“, მიწა, მხარე, მსოფლიო, სოფელი, „მეკდრობა“, „სამკდრებელი“, მამული: „ქუეყანაა შეიძრა“ მთ. 27,51; „მიიტყეს მიწა ქუეყანად“ O, იმლ. 12,7; „დაჰდეს ქუეყანასა“ O, მხ. 47,1; „მოქმნეს ქუეყანა“ მ. ცხ. 57v; „ნერწყუა ქუეყანასა და შექმნა თიგა ნერწყვსა მისგან“ ი. 9,8; „დასვენეს ოთხნი მანანი ქუეყანასა“ რიფხ. 175,10; „განშორებულ იყო ქუეყანოთ“ მთ. 14,84; „ერთარცა განვიდეს ივინი ქუეყანად“ ლ. 8,27; „ერთარცა გამოქდეს ქუეყანად“ DE.—„ერთარცა გამოვი-დეს ქმელად“ C, ი. 21,8; „წარვიდა ქუეყანად გალიუა-სა“ მთ. 2,29; „პოვეს... ქუეყანასა დარანალისასა“ არსტ. 68,11; „განავდოს ქუეყანისა მისისაგანი“ ph.—„განსცეს მკდრობისაგან თვსისა“ G, ლევტ. 25,25; „ქუეყანა არა ეცეს მათ ძეთა შორის ისრაშლისათა“ O, ეზეკ. 44, 28; „თვსისაგან ქუეყანისა დაუმკდროს ძეთა თვსთა“ O.—„სამკდრებელისაგან თვსისა დაუმკდროს ძეთა მისთა“ ph., ეზეკ. 40,18; „სამკდრად მათდა—ქუეყანა მარილოვანი“ M, იოზ 38,8.

ქუეყანა-საქმარი-ი ავარაკი: „იხილ ქუეყანაჲ საქმარი და მოყლა“ O.—„მზალელჲან ავარაკი მო-
ყლა“ ps., 108. სოლ. 21,18; „ეთარაჲ ქუეყანაჲ საქ-
მარი არს კაცი უფუნური“ O., 108. სოლ. 24,30.

ქუეყანისა ქუეყნიერი: „უაუუ ქუეყანისა
ესე სახლი, საყოველი ჩუენი, დირლეს“ O.—„უაუუ ქუ-
ეყნიერი ესე სახლი ჩუენი ვორკისა დირლეს“ ps., II
კორ. 5,1.

ქუეყანისა მკვდრთაგან-ი თვით-მიწისათაგანი, აღ-
გილობრივი მცხოვრები: „რომელჲან უოს ქელითა ამ-
პარტუენებაჲთა ქუეყანისა მკვდრთაგანჲან, გი-
ნა თუ მჭირჲან“ ps.—„რომელჲან უოს ქელითა ამპარტუენებაჲ
თვით-მიწისათაგანჲან ანუ მჭირთაგანჲან“ G., რიცხ. 15,80.

ქუეყანაჲ-ი მიწა: „მოყსეთ ქუეყანაჲ ესე ჩუენი კაცსა
ნოქელსა“ ხაქ. წიგ. II 94,21. იხ. ქუეყანა.

ქუეყანაობა: „ქუეყანაობაჲ მცირე სახელი არს რაჲსა-
მე“ ბ. ატხ.-გვ. ლ. 59,27. იხ. ქუეყანა.

ქუეყანიერი-ი იხ. ქუეყნიერი.

ქუეყანით-მკმობელი-ი მიწიდან მომწოდებელი: „ჰკი-
თხედენ... ქუეყანით-მკმობელთა და მუცლით-მე-
ზღაბტა“ I, 19,8. იხ. მკმობელი.

ქუეყანით-შეკმნული-ი მიწით შეკმნილი: „ქუეყანით-
შეკმნულისაჲ, ნაშობი პარველდადებულისაჲ“ O,
სიბრძ. სოლ. 7,1. იხ. შეკმნული.

ქუეყანით-შობილი-ი მიწიდან ნაშობი: „ალილო მიწაჲ
ქუეყანით-შობილი მკდრა“ ფიწ. XIX 18. იხ. შო-
ბილი.

ქუეყანის-განჯომა მიწის აზომა: „განჯოლა საქმე იგი
ქუეყანის-განჯომისაჲ ბრძენსა თანა ფუტკარსა“ ბ.
ატხ.-გვ. ლ. 114,6. იხ. განჯომა.

ქუეყანის-მოქმედი-ი მოქმედი, მიწის მუშა: „მისცა
იგი ქუეყანის-მოქმედთა“ DE.—„მისცა იგი მოქმედ-
თა“ C, 30. 12,1; „განჯანათ შენგან ქუეყანის-მოქმე-
დი და ნაყოფი მისი“ I, 109,28; „მშრომელისა მის
ქუეყანის-მოქმედისაჲ ჭერ-არს პირველად ნაყოფის
გამოღებაჲ“ II ტმე. 2,8. იხ. მოქმედი.

ქუეყანის-მშრომელი-ი მიწის მუშა: „ამის მამაჲ ქუე-
ყანის-მშრომელი იყო“ ხაქ. წიგ. II 92,15. იხ. მშრო-
მელი.

ქუეყანის-საზომელი-ი მიწის-საზომი: „აქუნდა ქელთა
მისთა საბუღ ქუეყანის-საზომელი“ O, 30,2. 1. იხ.
საზომელი.

ქუეყანის-საქმარი-ი (-საქმარისა) ქუეყანის-მოქმედებაჲ:
„უჭოლეს არს... კაცი, რომელსა გონიერებაჲ აქუნდეს ქუეყა-
ნის-საქმარისა“ O, 1—„უჭოლეს არს... კაცი, მჭონებელი
გონიერებაჲ ქუეყანის-საქმედებისა“ ps., 108.
სოლ. 24,5. იხ. საქმარი.

ქუეყანის-საქმე მიწის მოქმედება: „ქუეყანის-საქ-
მესა მოყვარე იყო“ M, II 58,26. 10. იხ. საქმე.

ქუეყანიერი-ი, ქუეყანიერი-ი ქუეყანისა, მიწიერი:
„უაუუ ქუეყანიერი ესე სახლი ჩუენი ვორკისაჲ დირ-
ლეს“ ps.—„უაუუ ქუეყანისა ესე სახლი, საყოველი

ჩუენი, დირლეს“ Q II კორ. 5,1; „აღამ გამოითარგმანების
ქუეყანიერი“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 105,10. იხ. ქუე-
ყანა.

ქუეშე ქვეშ: „ეადრებდე დაესხე მტერი შენი ქუეშე
ფერჯთა შენთა“ ხაქ. მოც. 2,85; „ცხედარსა ქუეშე შედ-
ვიან“ ლ. 8,18; „დაჯდა მას ქუეშე აჩრდილსა“ იონა 4,6;
„რომელნი იყვნეს ქელმწიფებასა ქუეშე მისსა“ ფლტ. 185,
17; „დასდევით ქუეშე მთისა“ G, II 7,4. 11.

ქუეშე კერძო ქვევითე, ძირს: „ძირი მისი ქუეშე
კერძო“ I, ამოს 2,8. იხ. ქუე.

ქუეშეთ ქვეშ, ქვევით: „ქუეშეთ ჩუენსა არიან იგინი“
8. ცხ. 88,1. იხ. ქუეშე.

ქუეშეყოფი-ი მორჩილი: „მისცა მის ქუეშეყოფი-
თა მათ საიდუმლოჲ“ O, სიბრძ. სოლ. 14,15. იხ. მყოფი.

ქუეშესადგმელი-ი შესაყენებელი, საყრდენი: „მისაყოფი-
ლი მისი და ქუეშესადგმელი მისი ოქროსაგან წმი-
დისა ჰქმნე“ O, გამოსლ. 25,88. იხ. სადგმელი.

ქუეწარმავალი-ი ქუეწარმპრომი, „ქუეწარმპრო-
მელი“: „ყოველივე ქუეწარმავალი, რომელი ძურების
პირსა ზედა ქუეყანისასა“ O.—„ყოველი ქუეწარმპრომი,
რომელი ძურების ქუეყანასა ზედა“ G, ლევტ. 11,41; „მსგავ-
სებასა ყოვლისა ქუეწარმავალისასა, რომელი ვალს
ქუეყანასა ზედა“ G.—„მსგავსად ყოვლისავე ქუეწარმპრო-
მელისა, რომელი ძურების პირსა ზედა ქუეყანისასა“ M, II
7,4. 18; „შეკმნენ იგინი... ქუეწარმავალთა ქუეყანი-
სათა“ O, ოვსე 2,12; „აღაქუსა, საესესა წყლითა, შთავარდა
მცირე თავჲ, გინა სხუაჲ რაჲმე ქუეწარმავალთაგანი“
8. სფ. 66,21.

ქუეწარმპრომი-ი ქუეწარმავალი: „ყოველი ქუეწარ-
მპრომი, რომელი ძურების ქუეყანასა ზედა“ G.—„ყოვე-
ლივე ქუეწარმავალი, რომელი ძურებმს პირსა ზედა
ქუეყანისასა“ O, ლევტ. 11,41. იხ. წარმპრომი.

**ქუეწარმპრომელი-ი, ქუეწარმპრომელი-ი, მხოხავი,
ქუეწარმავალი:** საპყარი, კუტი: „ყოველთა შორის
ქუეწარმპრომელთა, რომელნი ძურებიან ქუეყანასა
ზედა“ G.—„ყოველთა შორის ქუეწარმავალთა, რომ-
ელნი არიან ქუეყანასა ზედა“ O, ლევტ. 11,48; „აქუნდა
მათ თანა მკელობელები და ბრძენი, ყრუნი და ქუეწარ-
მპრომელნი“ C, მთ. 15,80. იხ. წარმპრომელი/წარმ-
პრომელი.

ქუეშთ იხ. ქუეით.

ქუეთორა იხ. ქოთარეთი.

ქულბაჲ-ი დუქანი: „ხუარბლის ვაჰართა დაჰქმნეს კარნი
ქულბაჲთა მათთანი და განაწილეს იფქლი გლახაკათჲს“
8. სფ. 64,18; „იყო... ესე ქულბაგსა შინა მელქისასა...
უზაგებნ ღვოსა და ასუამნ“ X 860,1. იხ. მექულბაგ.

[ქუმა] წებება, აკვრა: იხ. დაქუმა, მოქუმა, საქუმელი.

ქუმა იხ. აღმოქუმა, ა(ლ)მქუმელი, ა(ლ)ქუმა, გან-
ქუმა, მიქუმა, მუცელქუმული, წარქუმა.

ქუნდაჰარი-ი იხ. ქონდაჰარი.

ქურივი-ი ქურივი: „შეშაჰენ სახლებსა ქურივთასა“ ლ.
20,47; „ვიტყვ უჭორწინებელთა მათ და ქურივთა“ I კორ.
7,8; „ქურივი ვარ და გლახაჲ“ ფლტ. 147,18. იხ. დაქუ-
რეება, საქურივი.

ქურიოზა, ქურიოზა, ქურიეზა სიქერიე, დაქერი-
ეზა: „მისა სახლი ქურიოზისა საყოფელ მისა“ M,
რუთ 2,1; „ჩადა თამარ ქურიოზით“ O, II მფ. 18,20;
„მოსა სამოსელი ქურიოზისა“ O, ივლ. 8,6; „ვგოდებ
ქურიოზასა ჩემსა“ ლშობ. 184,21. იხ. ქურიეი.

ქურიუზი-ი კერებების მსახური, მოგვი: „სადა უკუშველს
საქუშველსა ქურუზნი“ O, IV მფ. 28,8; „დადგინა თაისა
თქისა ქურუზნი მალათანი და კერბთანი“ M, II მფტ.
11,16; „მსახურებდეს ქურუზნი იგი“ ფლბ. მოც. 4,28;
„უკუთუშვა არა ქურუზნი იგი და გრძნულნი უშვარ
ქმნელ იყვნეს ჩუენებასა მას ნაბუქოლონოსორისსა“ გრ. ნოს.-
კაც. აგებ. 178,19.

ქურქუზა crocus, crocum: ქება 4.14*.

ქურციკ-ი caprea, dorcax: „ქამდენ მას, ვითარ ქურ-
ციკსა ანუ ირგვსა“ G, II მფ. 12,16; „მსგავს არს მის-
წული ჩემი ქურციკსა და ნუქისა ირმისასა“ O, ქება 2,9;
„რამთა განერე, ვითარცა ქურციკი საბრკესა“ O, ფ. ხოლ.
8,6; „ქურციკი ივლტინ ეუფხისაგან“ მ. სწ. 161,8.

ქურცინ-ი mustela: „არაწმიდა არს ქუენარმავლთაგანი,
რომელნი ჭურებანი ქუეყანასა ზედა: ქურცინი და თავჯ“ O,
ლევიტ. 11,20. შდრ. თავუ-ქურცინი.

ქუსეტ-ი intestinum: „მოიღონ... ცმელი იგი. გარდამურ-
ვილი ქუსეტსა“ O, ლევიტ. 8,8; „არა ცუდად იქმნა
ცხოველთათჳს, რომელთა აქუს სტომაცებ და იქუნარებ და
ქუსეტებ“ ბ. კახ.-მქუს. დდ. 181,18.

ქუსვა მოსხმა: „იცის... ქუსვაჲ ძოწველითა, ბაქნითა და
ბისონითა მეწამელითა“ II მფტ. 2,14. იხ. შექვესა.

ქუსლ-ი calx, calcaneus, planta pedis: „პოოს გუელ-
მან შიშველი ქუსლი მისი“ ი. ოქრ.-უძლ. შვილ. 67.

ქუჭუნ-ი ქაქუნი (საბა): „მოეჭუ შენ ქალდეელთა, რო-
მელთა ვითარცა ვირთაჲ არს სხეულები მათი და ქუჭუნნი
ცხენთანი, ვითარცა ქუჭუნნი მათნი“ I, ეშეკ. 23,20.

ქუხილი-ი ქუხება, ყვირილი, ხმა: „ქუხდა უფალი უც-
ხოთესლთა მათ ზედა კმითა კრჩხალებისაჲთა“ O, I მფ. 7,10;
„იქუხოს კმითა რისხვისა მისისაჲთა“ M, იობ 27,4. „ქმი-
თა ქუხილისა შენისაჲთა შეძრწუნდთან“ ფხ. 108,7; „დაჰსდვა
მათ სახელები ბანერეგეს, რომელ არს ძენი ქუხილისაჲთა“
მრ. 2,17; „ქუხილის წინა ისწრაფის ელვამან“ O, ზირ. 86,18;
„იყო ქუხილი ზეით და წჳმად სასტიკი“ ანდ.-
ანატ. 227,27.

ქკრნოზა, ქურნოზა, „შეგვეილი“, ქიხვინი: „კაცად-კაცა-
დი ცოლის მიმართ მოყუისისა თქისა იქკრნობდა (ქურ-
ნობდა O)“ I, „თითოეული ცოლსა მოყუისისა თქისასა
შეკვეროდა“ pb., იერემ. 6,8.

ქკშა, მქკშა ქეიშა: „ილაშენა სახლი თქი ქკშასა
(მქკშასა C) ზედა“ მთ. 7,20; „მქკშაჲ ზღვასა და წუ-
ეთი წყლისა... ეინ აღრაცხოს“ O, ზირ. 1,2.

ქკშოვან-ი, მქკშოვან-ი ქეიშინი: „წარვიდა... ადგილსა
ქკშოვანსა“ რიფხ. 174,4; „ვითარცა აღმართი მქკშო-
ვანი ფერტა მოხუცებულსათა, ვარცა დედაკაცი ცხარი
ქმრისა მშვდისა თანა“ O, ზირ. 25,27. იხ. კქშა.

* წყარო ფანქრითა მიწერილი (რედ.).

[ქშუვა] იხ. განქშუვა.

ქცევა „სლეა“, „მიმოსლეა“, „გარდაქცევა“, „ყოფა“,
„მობრუნება“, „შეცლა“, „დასადგურება“, „მოთხება“,
„ცხოვრება“, „მყოფება“: „იქცევი სმოთხესა ქმრისა
თქისასა“ I, „მოთხავნ სმოთხესა მას ქმრისა თქისა-
სა“ O, დან. 18,7. „აღილე ცხდარი შენი და იქცეოდე
(ვიოდდე DE)“ C. ი. 5,12; „იქცეოდა (მიმოვიოდდა
ქ) და ახარება ყოველსა მას ქალაქებსა“ ხაქ. მოც. 8,40;
„იქცეო გუელ მთავართაჲ მათ“ B, „გარდაეიქცინე
გუელნი მთავართანი“ A, ხსტ. 180,15; „იქცეოდა (იყო
C) მუნ“ მთ. 21,17; „იქცეოდეთ დაბათა შენი“ M, „
„ვიყოფოდით დაბნება“ O, ქება 7,11; „ვითარცა იქ-
ცეოდა იგი ტაძრისა მას შინა“ DE, „სამღებლოსა შინა
ვითარცა ვიოდდა“ C, მრ. 11,27; „რამთა იქცეოდით
თქვენ ღირსად ღმრთისა“ Q, „რამთა ხვდოდით თქვენ
ღირსად ღმრთისა“ pb., I თგ. 2,12; „იქცეოდე ამას ლა-
შესა“ M, „დაიხსადგურე ღამე“ G, რუთ 2,12; „იქცე-
ოდა იესუ ტაძრისა მას და სტოას სოლომონისსა“ ი. 10,28;
„ვითარცა კართ რაჲ იქცევინ კორხიმლსა ზედა“ O, ფ.
ხოლ. 26,14; „შიშველი ეიქცეოდე იცდათ წელ“ მრკ.
248,10; „იქცევიან და ეძიებენ“ O, ხობრ. ხოლ. 18,7;
„იქცეო სახელი მისი იოვანამ“ M, II მფტ. 80,4; „იქცეის
ფრანა“ ანდ.-ანატ. 224,2; „იქცევიან შიშველი დღეთა
ზამთრისათა“ ფლბ. მოც. 7,48; „იქცეოდე უზომოთა
მოღუაწებთა“ მ. ცხ. 278r; „ფრად უხუცად იქცეოდეს“
ნრს. 70,27; „გულმან კაცისმან უქციის ფერი კაცისაჲ
პირისა“ O, ზირ. 18,21. „გარეშე ბანაკის იყოს ქცევაჲ
მისი“ G, „გარეშე ბანაკსა მას იყოს მყოფებაჲ მისი“
pb., ლევიტ. 18,40; „განიშუენებდინ ღირსებით ქცევასა
მას თქვენსა“ განს. ი. 108,20; „ნუ იყოფინ ჩუენდა... ქცე-
ვაჲ სამართლისაჲ“ M, იობ 84,10.

ქცევით-ი: „შეწყნარებაჲ ქცევითთა სიტყუათა“ O, ფ.
ხოლ. 1,8. იხ. ქცევა.

ქცეულ-ი „გულარქმინილი“, „დრკელ“, „მობრუნებული“:
„გულარი... გულის-წყრომითა ქცეულითა (გულარქ-
მინითა pb.)“ G, ლევიტ. 26,24. „უკუეთუ ამათსა შედგო-
მად ხვდოდით ქცეულად“ G, „უკუეთუ ამისა შედგომად
ხვდოდით თქვენ დრკელ“ pb., ლევიტ. 26,21; „საქმენი
შენი სირცხულეულნი კუალად ქცეულ არიან შენდაჲ“ მ. სწ.
188,11.

ქცეულად „დრკელ“, „გულარქმინილად“, მრუდელ:
„უკუეთუ ამათსა შედგომად ხვდოდით ქცეულად (დრკელ
pb.)“ G, ლევიტ. 26,21; „ხვდოდით ქცეულად (გულარქ-
მინილად pb.)“ A, ლევიტ. 26,28. იხ. აღქცეა, ბრუქცეულა,
განქცეა(-ული), გარდამქცეული, გარდაქცეა(-ული), გარდა-
ქცეულად, გარე-მიქცეა, გარე-მოქცეა, მისაქცეული, გარე-
უაქცეა, გარე-ქცეული, გარე-შექცეა, გარე-წარქცეა, გუ-
ერდქცეული, დამოქცეა, დაქცეა. ზურგის-შექცეა, თვლა-
მოქცევით, თვლაქცევით, თანა-ქცეა, იქცევისი, ყთოლად-
ქცეა, კუალად-ქცეა, მიმოქცეა, მიმოქცეულა, მიქცეა,
მომაქცეული, მომაქცეული, მოქცეა, მოქცეული, მუცელად-
ქცევით, საქცეული, უაქცეა, უაქცეა, უაქცეა, უაქცეა, შე-
საქცეული, წარქცეა, წინაწარქცეა.

ქცეულდება: „იცის ქცეულდება სიტყუათაჲ და განქსნაჲ
იგეთაჲ“ O, ხობრ. ხოლ. 8,8. იხ. ქცეა(-ული).

ლ

დან ქართული ანზნის 25-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—700.

-ლა «ჭერეთ», ჭერ კიდეც, კიდეც: «ვ-დრე იყო-ღა იგი გაღაღეს» ლ. 24, 6; «მაშინ-ღა მავშეა მას» C, მთ. 8, 15; «უფროს-ღა აერებდა მას» მთ. 18, 30; «ერთგზის-ღა» GM, მსჯ. 16, 25; «ჰანეს-ღა» დაბ. 49, 27; «სამ დღე-ღა და ნინეცს დაიტეს» O, იონა 2, 4; «ცოცხალ-ღა არსა მამა ჩემი» O, დაბ. 45, 8; «ფრად-ღა არს ერავე შენ თანა» AI, — «ქერეთ მავალ არს ერა» G, მსჯ. 7, 4; «იგი კრულ-ღა იყო ეზონა შანა საყრალასასა» I, იერემ. 33, 1; «რომელნი (დღენი) გისხენ-ღა» H—822, 25v.

-ლა აბა: «მო-ღა-ჰყარე იგი მთავრსა შენსა» O, მალ. 1, 8; «მო-ღა-ვასმინო კმა იგი გურგითა» ოქრ.-გურგით. 226, 31; «ძა-ღა მავსგავსე ეზუია მევუსა» ოქრ.-გურგით. 227, 22.

ლათუ თუმცა, კიდეც რომ: «უბრკელეს ლათუ მართალსა, არაუ დაეცეს» C, ფს. 86, 24; «არა ჰმარტ მონასა, უფალ ლათუ არს ყოვლისა» გალაბ. 4, 1; «ვიდოდი ლათუ შორის აჩრდელთა სავდელისათა» ფს. 32, 4.

ლამე: «ლამესა ვამსგავსე დედა შენი» O, ოვსე 4, 6; «ლამე ყოველ ძლითა ვანძლა ეფრემ» O, ოვსე 7, 8; «უთხრა მათ ჩუენება იგი ლამისა» ატმ. 105, 2.

ლამე, ლამით (ზზ.): «წარცყანა... დედა მისი ლამე» მთ. 2, 14; «ლამე მოედეს და წარმარეს იგი» მთ. 28, 18; «ლამე განუზუნა კარნა საყრალისანი» ხაქ. მოც. 6, 1; «ლამით წარვალნ ჩი» მ. ცხ. 81v; «წარვიდა! ლამით-ე» მ. ცხ. 125r; «არცა დღისა, არცა ლამე არა დაჯდის ელე» შუშ. XIV 11; «დღისი და ლამე აქა შედია?» Sin.—11, 242v. იხ. დაეღამეღა, შეღამება.

ლამის-თევა მღვიძარება, უძილოდ გატარება ლამისა: «ლამესა ათევედა ლოცუთა ღმრთისა მიმართ» ლ. 6, 12. «ლდეგ, ექენ ლამის-თევა» მ. ცხ. 20v; «მრავალი ლამის-თევაა ყო მისთვის ტარით» მ. სწ. 112, 2. იხ. თევა.

ლამის-მეზობარ-ი corvus nocturnus; «ლამის ყორანი»: «არა შეპნოთ, რამეთუ საძაგელ არს... ლამის-მეზობარი და მძნოა და ძენქერეთ» O, — «არა შეპნეთ, რამეთუ საძაგელ არს... ლამის-ყორანი... და მინნოა და ძენქერეთ» G, ლეოტ. 11, 17. იხ. მეზობარი.

ლამის-ყორანი-ი: «არა შეპნეთ, რამეთუ საძაგელ არს... ლამის-ყორანი... და მინნოა და ძენქერეთ» G, — «არა შეპნოთ, რამეთუ საძაგელ არს... ლამის-მეზობარი და მძნოა და ძენქერეთ» O, ლეოტ. 11, 17. იხ. ყორანი.

ლარი-ი მილი: «ლქალისაგან გამოვლენ ორნი განსადინენი, მსხვერპლები ღარსა» გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 220, 22.

ლარლა «ლორღალა»: «გამაგრდა... ღარღათ (ღირღალ-თა B) შანა მასისათა» ქ. ცხ. 10, 9.

ლაღალ-დგომა: «ლაღალ-დგეს მუარეთა მათ» O, IV მფ. 7, 11. იხ. დგომა.

ლაღადება «კმის-ყოფა», «ლაღალ-ყოფა», «კმობა», «ზახება», ლაღალისა, ყვირილი, «ვაღალაება», «მულრობა», ავის მალუწყებელი, «ალ-(ლ)ება კმისა», «მკვობარა», ველურება: «ელაღადებდ მე თქვენდა

მმართ» AI, — «კმა-ეყავ თქვენდამი» G, მსჯ. 12, 3; «ლაღადებდეს უფლისა მიმართ შენთვის» AI, — «ლაღალ-ყოფს შენთვის უფლისა მიმართ» G, II შჯ. 16, 9; «მოვიდეს... დაღადგინოს შერიღ ღალადებდენ მტერ-თა მისთა ზედა ძლიერად» O, — «მოვალს... აღდგინებად შერისა... ზახებად და მისლვად ზედა მტერთა თქსთა ძალათა მრავლითა» I, ეს. 42, 18; «რალა ესე მტყუთ მე, რალა ღალადებ?» იხ., — «რალ არს ესე, იტყუთა ჩემ-დამო, კმობაა?» G, მსჯ. 18, 34; «ლაღადებდენ კაცნი და გოდებდენ ყოველნი მკვლარი ქუეყანისანი» I, იერემ. 47, 2; «კეისარსა უღალადებ» ხაქ. მოც. 26, 11; «მთანი ღალადებდენ უღალადობითურთ» I, ეს. 52, 9; «მკვენი ღალადებდენ ქვენესა მათსა» O, სოფ. 2, 14; «დალათუ ესენი დაღუმენ, კვანი ღალადებდენე» ლ. 10, 40; «სალმობისა მისგან ღალადებნ» I, ეს. 26, 17; «ლაღადებდით სახელითა მისითა» I, ეს. 12, 4; «ელაღადებდით ჩუენ უფლისა მიმართ» AI, — «ელადებდით კმა უფლისა მიმართ» G, II შჯ. 26, 7; «ლაღადებდენ მკლავისაგან მრავალთა» იხ., — «ვალაღადებდენ მკლავისა მკლავისაგან მრავალთა» AI, იხ. 85, 9; «მწუერელოთაგან მათათა ღალადებდენ» O, — «წუერელოთაგან მათათა იმურობ-დენ» I, ეს. 42, 11. «იხილა ტირილი და ღალადება ფრია-ლი» DE, — «იხილა მტირალი და მკვობარი ფრიალ» C, მრ. 5, 88; «იყო ღალადება დიდი ყოველსა ეგპტესა» O, გამოსლ. 12, 80; «კმა ღალადებისა უღალბოსა» ლ. 8, 4; «არა დაიციყა ღალადება დაერდომილთა» ფს. 9, 18; «შეისმინა უფალმან ღალადება მისი» AI, II 58ტ. 88, 18; «კმა ღალადებისა დანით მოიწიოს» I, იერემ. 4, 16; «აღივსო ქალაქი ღალადებითა» I, ეს. 22, 2; «ლაღალ-ება ბრძოლისა და უბადრეუებისა (ესმა სულსა ჩემსა)» I, იერემ. 4, 19. იხ. აღლაღადება, მოლაღადება, მლაღადებელი.

ლაღადების-მგდებელი-ი ავი ამბის მომტანი: «მგვათმ შევმთხუოდის ღალადების-მგდებელსა თხრობად მე-ფისა» O, იერემ. 51, 81. იხ. მგდებელი.

ლაღალის-ი ავი ამბის მომტანი; ცუდი ამბავი, ამბავი: «მოიწია კაცი ერთი ღალალისი» O, II მფ. 15, 18; «ლაღალისი მოიწია მეფისა» O, II მფ. 18, 20. იხ. ლალაღ. ლაღალ(ის)-გდება შეჩივლება, ხმაშალა თქმა: «ლაღალ-გი გლო კანჭარმან და არა გულისხმა-ჰყავ» ფლტ. 162, 86; «ნუუჟე ღალალ-უგლო გეთელთა, ვითარმოდ დავით ამას იქმს» I, I მფ. 27, II. «ვიითელე ღალალის-გდებად კეისრისა» ხაქ. მოც. 28, 19. იხ. გდება.

ლაღალ-ყოფა, ღალატ-ყოფა «კმის-ყოფა», «ალტევება კმისა», «ალღალატ-ყოფა», «ზადილი», «ალყუელება», დაძახება: «ლაღალ-ყოფათა დილითა» DE, — «კმა-ყოფათა დილითა» C, მთ. 27, 50; «ლაღალ-ყვეს ყოველთა» B, — «ალტევეს კმა ერთამად» A, სხტ. 186, 7; «კირსა ჩემსა უფლისა მიმართ ღალად-ეყავ» C, — «კირსა ჩემსა ეხადე უფალსა» I, ფს. 17, 7; «ლაღალ-ყავ ყოველმან ერმან» AI, — «ალღალატ-ყავ ყოველმან ერმან თანად» G, ისუ. 5, 6, 5; «ლაღალ-ყოფა ყოველმან ერმან...» AI, — «ალყუეღა ყოველმან ერთამად ღალადება დიდი და ძლიერი» G, ისუ. 5, 6, 20; «ლაღალ-ყვეს და იტყოდეს» მთ. 8, 29; «ხოლო ხარკმან მისმან ღალალ-ყოფა მოსტაცა მახვლი» დ. დ. 120, 8; «ღმრთისა მიმართ ღა-

ლაღ-ყვეს ბრძოლასა^ა M, I 52b. 5, 20; ავერცა ღაღაღ-
ყო, რამეთუ შეერა ივინი^ა M, I 10b. 80, 18. იხ. ყოფა;
აღლაღ-ყოფა.

ლაწუ წყურბალი, ყბა, ლოყა: „გეს თუ ეინე მარჯუ-
ნესა ღაწუნსა (ყურიშალსა DE) შენსა, მიუყარ შენი
ერთი^ა C, მთ. 5, 80; „ბოვა ღაწუ ვირისა^ა M, 81g. 15, 16;
„მისცე... ღაწუნი ჩემნი ყურბალს-ცემალ^ა I, ებ. 50, 8;
„ჰიმიოთა და აღვითა უქცინე ღაწუნი მათნი^ა J, ებ. 81, 9.
ღება იხ. აღმღე, აღმღებელი, ასომღებელი, აღმო-
ღება, აღ(ღ)ება, გამომღებელი, გამონაღები, გამო-
ღება, განმღებ(ელ)ი, განსაღებელი, განღება, გარდა-
ღება, გარდამოღება, დამოღება, დაღება, ზე-აღებუ-
ლი, ზე-ღებული, თანა-მიღება, თესლის-გამოღება,
თუალ(თ)-ღება, მიმოდაღება, მიმღებელი, მომღე-
ბელი/მომღე, მოღება, მუცლად-ღება, ნაყოფის-
გამომღებელი, სეფის-ღება, სულღება, ყურად-ღე-
ბა, შემოღება, შეღება, შთაღება, ჩამოღება, წარმო-
ნაღები, წარღება.

ღებვა «დაწება», შეღებვა: „იღებოს მღელმან თითო
სისხლითა^ა G, — „ღააწოს მღელმან მან თითო სისხლსა
მას კზოასასა^ა O, ლევთ. 4, 17. „ღედანი მღიდარი შეწირ-
ვიდეს ძოწელსა და ქერიენი—სთელსა ღებულსა^ა მ. სწ. 278, 82; „უმოსა... ვარშამაგები ღებული თავთა მათთა^ა I,
ეზეკ. 28, 15. იხ. დაღებვა, მღებვარი.

ღებშილი-ი ჭეარტლი, მური: „უბეთუ იყვენ ცოდნა
თქუენი ვითარცა ღებშილი, ვითარცა თოვლი განვას-
პეტაკო^ა I, ებ. 1, 18.

ღებშილი-ი ჭერლად ნაქსოვი, ფერადფერადი ძაფების
ნაგრები: „მისცემდ სასყიდელსა შენსა კაცთა სავაჭროდ
შენდა სიმრავლისაგან მჭირთა შენათასა შტახსი და თითოფე-
რი ღებშილი თარშით^ა O, ეზეკ. 27, 16.

ღებულ-ი: „სენაქები მათი იყოს ღებულად^ა 808r. * იხ. ღე-
ბა; შდრ. ახლანათელღებული, ნათულღებული.

ღელე «ქევი», «ბარი», ხევი: „ვერ შეუძლეს მოსრულება
მკდრთა ღელისათა^ა G, — „ვერ შეუძლეს დამკდრებად
მკდრთა მათ ბარისათა^ა M, 81g. 1, 10; „ქალაქი, მყოფი
ღელესა შინა^ა G, — „ქალაქი... რომელი... იყო ქევისა მას^ა
M, II 8g. 2, 80; „დაბანაკეს ღელესა მას^ა O, ივლ. 7, 8;
„შთაიყვანოს... დაიყვლი ღელესა ძნელსა^ა G, — „შთაბან
იგი ქევისა ერთსა ძნელსა^ა M, II 8g. 21, 4; „დაიქმას ღელე
იგი მათა მათ ჩემთა^ა O, ზაქ. 14, 5.

ღელვა ტალღა, ზვირთი, მღელვარება: „ვითარცა ზღუა
აღღღღებული. ავრე ღელვიდენ^ა I, ებ. 57, 20; „რომელი-
მე ღელე იენ ზღუასა დიდსა სულიერსა^ა მ. სწ. 159, 1. „შე-
პრისხნა ჭარსა მას და დელვაზა^ა წყალთასა^ა C, ლ. 8, 24; „იყო
ღელვა ადიდ ზღუასა მას შინა^ა O, იონა 1, 4; „განანენ
ზღუასა ზედა ღელვანი^ა O, ზაქ. 10, 11; „ზღუა იგი ღელ-
ვათა აღაღღღებდა^ა ოქრ.-მარხ. და იონ. 104, 23; „ღელ-
ვანი იგი უფროას აღაძრეოდეს^ა მ. მოც. 71, 89; „აღიმრღვის
იგი ბორბუად ღელვითა გულის-თქუმათათა^ა მ. სწ. 182, 10. იხ. აღელვება, მღელვარე.

ღელვა-აღტეხილი-ი აღელვებული: „არა ეყვენთ ყრმა
ჩჩღ, ღელვა-აღტეხილ და მიმოტაცებულ ყოველსა
მას ქარსა მოჭლურებასასა^ა ეფეს. 4, 14 იხ. აღტეხილი.

ღელვა-გუემული-ი: „ნაენი^ა შეუა ზღუასა ღელვა-გუე-
მული უქმად ღვანან^ა მ. ცხ. 77r; „მუდროა ნათესაყუ-
ლი^ა ღელვა-გუემულითა^ა მ. სწ. 22, 36. იხ. გუემა.

ღელვა-გუემულემა ნაეის დანთქმა: „ღელვა-გუემუ-
ლებასა მიეყ^ა მ. ცხ. 178r. იხ. გუემული.

ღელვა-ვრცელი-ი ნიშანი ციტატის აღმნიშვნელი კიდე-
ზე: „მოპიტირება, რომელი ღელას წერილ არს... რიცხთა
და განთესულითა, ჭუართა, მესკლაითა, ისრთა და ღელ-
ვა-ერცელითა^ა H—1741, 207r. იხ. ერცელი.

ღელვატეხილობა: „შეუქეს... მხატურარსა საწუთროასა
ღელვა-ტეხილობათა^ა მ. ცხ. 78r. იხ. ტეხა.

ღელვან-ი ხევი: „ქალაქსა შინა არბუასა, რომელ არს
ღელვანსა მას^ა O, დაბ. 23, 2. იხ. ღელე.

ღერი-ი: „აღმოიღის ქუეყანისაგან, რომელ-რასა არს მას შინა
საზრდელი, და განუფრეს იგი ღერსა მას და ქერქსა მისსა^ა
ბ. კეხ.-ეჭუს. ღდ. 88, 25.

[ღერება] იხ. აღერება.

ღერღედ-ი, ღრღედ-ი ბატი: „ღერღედთა ამზილეს
მტერთა მათ და განატადეს საჭე მათი^ა ბ. კეხ.-ეჭუს. ღდ. 110, 8; „იყვენს ადგილსა მას ღრღედნი და გარე-მოადგეს
მას და იწყეს კმობად^ა ლომ. 118, 8.

ღერდილი-ი «გამოქუცნილი»: „ახალი შეხუკელი ნელლი
ღერდილი (შესწირო)^ა O, — „ახალი ეტერი წინამოა გა-
მოქუცნილი (შესწირო)^ა G, ლევთ. 2, 14.

ღერძ-ი იხ. ურმის-ღერძი.

ღილო-კილო ლილკილო; წიგნის შესაკრავი: „აქალად
მისცეს... ოთხთაყი, სტავრათა შემოსილი და ვეცხლისა ღი-
ლო-კილოთა და ქუარითა^ა მ. ე. 22, 82; „ენცა ცუარიანუ
ღილო-კილო დააკლოს^ა წყაროსთ, ოთხთ. ანდ. იხ.
კილო.

ღიმება, ღიმობა: „კაცი ბრძენი მღუპრად იღიმობენ^ა
Ath.—17, 289v. იხ. განღიმება.

ღირ- «შეგვანება», «შესაძლებელი-ყოფა», «ჭერ-ყოფა»,
მოვალედ ყოფნა, საჭირო ყოფნა, ფასის ქონება: „ვი-
თარ-იგი თითოეულსა ღირს სიტყუს-მიგება^ა Q, — „ვითარ-იგი
შეგვანეს თქუენდა თვითოელისა სიტყუს-მიგება^ა კოლ. 4, 6;
„ღირდა განსყიდა^ა C, — „შესაძლებელი იყო გან-
სყიდა^ა DE, მთ. 28, 8; „ესე გიღირდა ყოფად^ა C, — „ესე
ჭერ-იყო საქმედ^ა DE, მთ. 28, 28; „მადლობა გჯღირს
ღმრთისა^ა II თეს. 1, 8; „ენაი^ა უღირს მასცა^ა ჰებრ. 6, 8; „არა ვითარ-იგი ვღირდი. მტანჯა მე^ა M, იონ 88, 27; „არა მიღირს ყოფად. რათა ვცხონდეს^ა ხაქ. მოც. 10, 80; „სყიდით მოყავად ვეკეცხლათა. რადუა ღირდეს^ა
M, I 52b. 21, 24.

ღირება შეერა^ა ექროა აღირებენ რქითა თქსითა^ა ანტ. 28v.

ღირს-ი კმა, საკმაო, საჭირო, შესაფერისი: „უპო უპო
აწ ნაყოფი, ღირსი სინანულისა^ა მთ. 8, 8; „ღირს არს
მეშაყი სასყიდლისა თქსისა^ა ლ. 10, 7; „მზიარულ არიან
ღირსნი თომა მოც. 18, 25; „რომლისა არა ვარ

* წყარო დასახელებული არ არის (რედ.).

ლორსება ჯილთა მისთა ტურთად" ლ. 8,18; "შეყურეთ უფალი უფალთა ღირსთა მისთა" ფხ. 80,24; "არავე ღირს ვარ ღმრთისა ჩემსა, არამედ უეშარ" ბაბ. 46,9. "რათა იტყვით თქვენ ღირხად ღმრთასა" Q. I თებ. 5,12; "რათა ღირსად ეპოვნეთ" ატმ. 100,10. იხ. არა-ღირსი, უღირსი.

ღირსება პატივი, «სიწმიდე»; სათნოება, საპატიურობა: "მეღწიოდა უსხენ დაძორჩლებულნი ყოელთა ღირსებათა" I ტიმ. 3,4; "რამაჲ სიყუარული აქეს მეფეთა ღირსებისა შენსაჲ" ი. ე. 24,9; "მსახურებად მისა ღირსებით და სამარჯოთ" DE.—"მსახურებად მისა სიწმიდით და სიძაჲრით" C. ლ. 1,75; "იგი თუთ არს წინამძღუარ ყოელთა ღირსებათა" ებ. კვპრ.-აღვს. 225,14. "რომელთა სიბოჲიან ამას ღირსებით" ფლკტ. 146,35; "განსუენებლად ღირსებით კტევას მას თქვენსა" განს. ი. 198,20. იხ. ღირსა.

ღირს-ყოფა ღირსება, ღირსად გახდომა: "ღირს-მყვენ ჩუენ" მსკ. 47,11; "ღირს-მყავ მე შენსა მავას განსასუენებულსა" განს. ი. 201,6. იხ. ყოფა.

ღირღუარ-ი იხ. ღვრღუარი.

ღირღუაროან-ი, ღვრღუაროან-ი იხ. ღვრღუაროვანი. ღლაგოს-ი ბუ, ulula, noctua: "არა შჳანეთ მათგან... და სირაქლმა და ღლაგოსი" G. II შჳ. 14,14.

ღლარკნა იხ. ღლლარკნა.

[ღლექა] იხ. გამოღლექა.

ღლია იღლია: "ღლუჲარ ძელი ესე ძინძი... საბელთა მავათ ღლია თა ქუეშე კელთა შენთასა" I. იერემ. 28,12; "ღლიადღა ღლიასა ქუეშე" მ. ცხ. 216v; "აყურიათა აღმოდღა ღლია ღლიასა ქუეშე" მ. ცხ. 220r.

ღმერთ-ი (ღმრთისა): "ღმერთი იყო სიტყუაჲ იგი" ი. 1,1; "ღმერთსა მას ქრისტეანეთასა მსახურებ" ფლკტ. 128,7; "ჰქათბადენ ღმერთთა მათთა" I. ებ. 19,8; "უწყი მე ღმრთისა წიგნთაჲ" ე. იერ.-გამოჩ. ჭუარ. 228,31; "არა ზრახე შენ ღმრთისასა, არამედ კელთასა" მთ. 18,28. იხ. განღმრთება, მოღმრთე, მრავალღმერთი.

ღმერთშემოხილ-ი განღმრთობილი: "გარდაცვალა... ღმერთშემოხილი მამა ჩუენი ეფთჳე" ი. ე. 49,7. იხ. შემოხილი.

ღმრთადყოფა გაღმერთება: "გდიირდა ამათი დაკრეებაჲ და არა ღმრთად-ყოფაჲ" ანტ. ლ. 80. იხ. ყოფა.

ღმრთეება ღვთაება: "უცვალბელ არს ღმრთეებაჲ იგი" ებ. კვპრ.-აღვს. 225,5; "სათნოთა თესთა გამოაჩინებს... საღი-ღებულად ღმრთეებისა თესასა" ი. ე. 18,12. იხ. ღმერთი.

ღმრთივ-სულიერ-ი ღმრთათ შთაგონებული, ღვთის შთაგონებით დაწერილი; ბიბლია: "ყოველი წიგნი ღმრთივ-სულიერა და სარგებელი სამოღღერებულად არს" II ტიმ. 3,16; "აღაუხნეს იგრა (ეკლესიანა) წიგნთა შიერ ღმრთივ-სულიერთა" ი. ე. 14,80. იხ. სულიერი.

ღმრთივ-სწავლულ-ი ღვთით განსწავლული: "თქვენ თუთ ღმრთივ-სწავლულნი ხართ" I თებ. 4,8. იხ. სწავლული.

ღმრთისამიერი-ი საღვთო: "ღმრთისამიერი ბრძანებაჲ არს" ოქრ.-მარხ. ლა. იონ. 105,84; "რომლითა შეუძლონ

აღსლად ღმრთისამიერსა მას სისრულესა" მ. ცხ. 24r. იხ. მიერი.

ღმრთის-მეტყუელ-ი ღვთისმეტყველი: "პრქუა მამამან გრიგოლი ღმრთის-მეტყუელმან" მ. ცხ. 128r. იხ. მეტყუელი.

ღმრთის-მეტყუელდება: "ღმრთის-მეტყუელებს სიტყუასთჳს ღმრთისა" უწყ. ებ. ი. 76,7. "მსგავსად სახარებისა ღმრთის-მეტყუელდებაჲ ქრისტესთჳს" იქვე, 78,8. იხ. მეტყუელება.

ღმრთის-მეცნიერება ცნობა, შემეცნება ღმრთისა: "მოგუაქტონ... ქეშჳარიტსა ღმრთის-მეცნიერებასა" მსკ. 44,1.

ღმრთის-მოლაღე ღვთის მბრძოლი, ღმერთთან მებრძოლი: "ნუშჳე ღმრთის-მოლაღეცა ვიოვნეთ" ხაქ. მოც. 5,80. იხ. მოლაღე.

ღმრთის-მოსავეება: "მოღუაწენი იგი ღმრთის-მოსავეებისანი ღლაღებდეს" H—241,470. იხ. მოსავეება.

ღმრთის-მოყუარე ღვთის მოყვარული: "იყვენ კაცი... გულის-თქუმის მოყუარე უფროს, ვიდრე ღმრთის-მოყუარე" II ტიმ. 3,4; "მღმრთის-მოყუარეწო მამანი" A—484,218r. იხ. მოყუარე.

ღმრთის-მოყუარება ღვთის მოყვარება: "ღმრთის-მოყუარებისა თქუენისათჳს გეჳაენ" შუშ. II 25; "ეა-უწყეთ ღმრთის-მოყუარებასა თქუენსა" ი. ე. 21,10. იხ. მოყუარება.

ღმრთის-მოშიშ-ი ღვთის მოშიში: "მსახურებაჲ მას ერის-კაცი ვინმე ღმრთის-მოშიში" მ. ცხ. 410r. იხ. მოშიში.

ღმრთის-მსახურ-ი ღვთის მსახური, კეთილმსახური: "ღმერთმან ცოდვილთაჲ არა ისმინის, გარნა თუ ღმრთის-მსახურ ვინმე იყოს" ი. 9,21; "დაუხსნეს... თქრთებქდნი ღმრთის-მსახურთა მეფეთანი" ი. ე. 14,24. იხ. მსახური.

ღმრთის-მსახურება ღვთის მსახურება, კეთილმსახურება: "რომელნი ღმრთის-მსახურებით ცხონდებდეს" A, სხტ. 128,22; "განისუენოს მის ზედა სულმან ღმრთისამან... ღმრთის-მსახურებისამან" I, ებ. 11,2. იხ. მსახურება.

ღმრთის-მშობელი-ი: "მუნ იყო, სადა-იგი წმიდაჲ ღმრთის-მშობელი მარიამ მღვდლარს იყო და ტიროდა წინაშე ჭუარის მას მაცხოვრისასა" მ. ცხ. 80v; "ღაიწერა კალიონს, ლავ-რასა წმიდისა ღმრთის-მშობელინისასა" A—484, 214r. იხ. მშობელი.

ღმრთის-მზილველ-ი ღვთის მხედველი: "ისრაჲლ, რომელი გამოითარგმანების ღმრთის-მზილველ" რიფს. 164,85. იხ. მზილველი.

ღმრთობა იხ. ღმერთი.

ღნიოშ-ი ცული, უწმინდური: "საკუშეველნი სულნელნი და ნელსაცხებლნი პატროსანნი არაიენ შთაასხნის ჭურქელსა ღნიოშსა" ბაღ. 164,11. იხ. სიღნიოშე.

ღობე «ზღუდე»: "ვიდრემდის დაესმით კაცთა ზედა და მოკლავთ თქვენ ყოველნი, ვითარცა კედელსა მიდრეკილსა და ღობესა დაქენებულსა?" ჟ.—"ვიდრემდის შეადგეთ კაცთა და მოკლვიდეთ მათ ყოველნი, ვითარცა კედელსა მიდრეკილსა

და ზღუდესა განშორებულსა" **ჯ.** **ფ.** 81,4; "რამს განელო შენთვის ღობე" **მ.** **დ.** 88,80; "ქალდესა შეეყვინენ, ვითარცა ღობესა" **ი.** **ფ.** 81,0; "მოსძარცვა ენაქსა ღობე" **მ.** **ც.** 70v.

ლომორი-ი გომორი: "ათნი კოტჯლი არიან ღომორ" **რხ.**—"ათი გუერდი არს გომორ" **ო.** **ფ.** 45,14.

ლონე ხერხი, საცთური, ხრიკი, საშუალება, გამო-სავალი: "დაიცე სული ჩემი ღონეთაგან ეშპიასთა" **გ.** **ი.** 80v; "რომლითა ღონითა შევიდეთ მონასტერსა მას?" **ლმ.** 188,4; "რათაუა ღონითა ანუ მანქანებითა... ანუ სხუთა რაიმე ზაქუეთა ეორგელის მას წმიდასა ადგილსა?" **ი.** **ფ.** 58,86; "ლონე არა არსა სიუდილისაგან?" **ბა.** 24, 28; "რომლითა ღონითა შესაძლებელ არს განრინებად მის-გან?" **ბა.** 40,22. **იხ.** **პრავალონე, პრავალონეობა, უღონეოდ, უღონო.**

ლონება ღონეობა, ხერხის/საშუალების დაძებნა: "ვითარცა ეეღონებოდე შე ამას" **მ.** **ც.** 230r. **იხ.** **ლონე.**

ლონება იხ. [ლენვა].

ლონეობა იხ. ღონე.

ლონეცემულ-ი ღონეგამოლუელი: "ღონეცემულ იქმნა ქალაქი იგი" **IV მგ.** 25,3. **იხ.** **ცემული.**

ლონიერ-ი მოხერხებული, შემძლე: "არაეინ დაადგებოდა მას შინა... არცა ღონიერი ღონის-ძიებითა თუსითა" **ბა.** 82,4; "სინაწელი მსგავს არს გლახასა პურის-მთხოვლსა, რომელმან პრის საფასე დიდძალი და იქმნის იგი მდიდარ და ღონიერ" **მ.** **ს.** 58,16. **იხ.** **ლონე.**

ლონიერება, ღონიერობა: "აკო, რომელი ყოველსა საქმესა შინა ბრძნობდეს და ღონიერობდეს" **H—622,54v.** "ჟერ-არს შენდა... რამთა იხარებდე უპირებასა ზედა უფროას ღონიერებისა" **მ.** **ს.** 100,16. **იხ.** **ლონიერი.**

ღონის-შეძიებელი-ი მოწადინე: "მაჩუენებლობა შედგარ არს... ღონის-შეძიებელ. მოწარავე შთადგებად კაცისა" **მ.** **ს.** 9,17. **იხ.** **შეძიებელი.**

ღონის-პოვნა საშუალების/ხერხის დაძებნა: "ნუშეა ღონეს-პოვნის" შესვლად თქვენდა ეშპი" **თმ.** **მ.** **ო.** 18,2. **იხ.** **პოვნა.**

ღონის-ძიება მოხერხებულობა, საშუალება; მანქანება: "ეგრეთ ღონის-ძიებით გამოიტაცის თქმა იგი მტრთაგან" **ბა.** 84,20; "ქელ-ყვეს ყოლითა ღონის-ძიებითა, რამთაშეა ქართული ამის მონასტრისაგან აღმოგზურნეს" **ი.** **ფ.** 50,28; "განუენილ არს სიტყუა სიჩქურისა საცინელი, ვითარმედ მოუარე ჩამოიღების ქუეყანად ღონის-ძიებითა რამთაშე" **ბ.** **კეს.** **ე.** **ქ.** **ფ.** 84,15; "ჟერ შემძლებელ არს ძლეად შენდა მტერი, დალატუ მრავალნი ღონის-ძიებანი მოაზაქუნეს შენთვის" **მ.** **ს.** 114,15. **იხ.** **ძიება.**

ღორი: "ნუცა დაუგებთ მარგალიტსა თქვენსა წინაშე ღორთა" **DE, მთ.** 7,8; "იყო მუნ კოლტი ღორთა" **ლ.** 8,88; "შევიდეს ღორთა მათ" **ლ.** 8,88; "რომელნი ჰქმნენ (+ქორცა I) ღორისასა" **ო.** **ფ.** 85,4; "მსგავსად ღორთა ნგორებულ იყვნეს მჭერსა" **Sin.—11,208v.** **იხ.** **მეღორე.** **ღორის-ჭორი:** "შეგანჭრად დაიდგინა მარილყრილისა მის ღორის-ჭორისა" **A—02,784.** **იხ.** **ჭორი.**

[დრეკა] დრეკა; კოჭლობა, ცალმხრივ დაშავებულ-

ბა: "დრეკილი გინეურნებოდეს" **მთ.** 15,81; "რავაშ-იგი უძლური განაცოცხლეს და დრეკილი აღადგინეს" **მ.** **ს.** 170,8; "დრეკილითა განეპირებოთ" **Sin.—11,210r.** **იხ.** **აღრეკა, შერეკა.**

დრიკალი-ი, დრიკალი-ი მორიელი; scorpio; nepa; ზოდიაკოთაგანი: "მოგე თქვენ ქალმწიფობა დათრ-გუნად გუელთა და დრიკალითა" **ლ.** 10,19; "შორის დრიკალითა დამეკრებულ ხარ" **ო.** **ფ.** 2,8; "შენ მო-ქალაქ დრიკალსა და ენა შენ უბორბრეს დრიკა-ლისა გუნს" **მ.** **ს.** 148,14; "ესე დრიკალსა შინა იშუა, რამეთუ არს იგი მებნარ და ჰგავს ცხოველსა მას" **ბ.** **კეს.** **ე.** **ქ.** **ფ.** 85,25.

დრმა: "ასუა მათ ვითარცა დრმისაგან დიდისა" **ფ.** 77, 15; "სიღრმე დრმისა ვინუ პოვის იგი" **ო.** **ე.** **ქ.** 7,24; "დრმისა ზრახვასა" **ო.** **ფ.** 21,6; "დრმისა მერ ძილ-სა შეყრფილ იქმნეს" **მ.** **ც.** 290r; "ჩუღრმული ესე დრმა არს" **ი.** 4,11. "შეუღონე ნავი ევე დრმად" **ლ.** 5,4. **იხ.** **ლა-ღრმობა, სიღრმე.**

დრმიად დრმად: "ძირნი მისი დაბნა დრმიად" **თმ.** **მ.** **ო.** 18,24; "ემა მათ, რომელნი დრმიად ქუთენ ზრახ-ვას" **ო.** **ფ.** 20,15; "აღმოთხრად კლდისა დრმიად" **ფლმ.** 207r. **იხ.** **დრმა.**

დრმიად-შეცნიერ-ი ბრძენი: "აკო დრმიად-შეცნი-ერი, მრავალთა მასწაველ და თავისა თვისა უქმარ არს იგი" **ო.** **ზირ.** 87,22. **იხ.** **შეცნიერი.**

[დრმობა] იხ. დრმა.

დრტილ-ი ხრტილი, კანატელი: "რომელნი (ნეტ-უ-ნი) არიან საწოლელსა შინა დრტილისასა" **გრ.** **ნოხ.** **კ.** **ა.** **გ.** 150,8.

დრუ ფულური: "იყო დრუა ძირი მისი (ხისა)" **ლმ.** 182,18; "ქუეყანა ყოველი დრუა არს და წყალი ვალს მას შინა კიდეთაგან ზღვასა" **ბ.** **კეს.** **ე.** **ქ.** **ფ.** 81,24.

დრუბილი-ი: "დრუბელმან ნათლისმან დააგრილა მათ" **მთ.** 17,5; "ქმა იყო დრუბლით გამო" **მ.** **ო.** 7; "ალედე ზედა დრუბელთა" **ი.** **ფ.** 14,14; "წყალობა თქუენი, ვითარცა დრუბელი განთადისა" **ო.** **ფ.** 6,4; "მოილო დრუბელი, აღასო მტრითა" **მთ.** 27,48; "აღასეს დრუ-ბელი მტრითა" **მ.** **ს.** 15,88.

[დრუვება] იხ. გამოდრუვება.

დრდალ-ი, დრიდალ-ი ხევი: "ივლტოდეს ირეზნი დრდალ-თა შინა ტფილისისათ" **ქ.** **ც.** 20,2.

დრდედ-ი იხ. ღერღელი.

დრქენა კრაქუნი: "იღრქენდეს მის ზედა კბილთა მთ-თა" **ხაქ.** **მ.** **ო.** 7,64; "პეროვინ და იღრქენ კბალთა" **მ.** **ს.** 18; "იღრქენდა კბილთა თქსთა" **ფლკ.** 120,25. **იხ.** **დადრქენა, კბილქენა.**

დუარი-ი მდინარე, ხევი, ლელე: "ღუართა უშე-ლოებისათა შემპრწყუნეს მე" **ფ.** 17,5; "ღუარი (მდინა-რე C) საშუალოსა შენისა ასუა მათ" **ფ.** 25,9; "სადა ღუარნი წყალთანი და წყარონი უფსკრულთანი გამოვლენ" **G.**—"სადა-იგი მდინარენი წყალთანი და წყარონი უფსკ-რულთანი დიან" **M, II მ.** 8,7; "გინა ღუარი... შეეშობ-ვის, ვერ წინა-დადგრომელ არს" **ხ.** **გაბ.** **მ.** **ო.** 86,14; "ღუარნი აუეთნა და გოდოლი იგი ვერ დასცა" **მ.** **ს.**

84,22; „უთარცა ღუარა მჟაფრა, კეცა შინა მიშეალი, უთარცა... წარაღეს“ H—2251,198; „იყო ჭეხალი დილა და წჳაჲ სსტუი და ღუარი ფრადი“ Sin.—11,287r. იხ. ნალუარევი.

ლუარძლი-ი zizania: „დასთეს ღუარძლი შორის იფქლსა მას“ მთ. 18,25; „შენჲნ ჭეუყანამან არა შეიწყნარის ღუარძლი მისი“ თბა მოც. 18,22.

[ლუაწება] იხ. ღუაწა.

ლუაწლი-ი (ბრძოლა), გარჯა, შრომა, შეტაკება: „ღუაწლია შინა ვიქცნით“ B.—„ბრძოლასა“ შევედით დილსა“ A. ხხტ. 129,21; „ღუაწლი კეთალი მომღუაწებეს“ II ტმ. 4,7; „დაჰმობდა ღუაწლი იგი საულის ზედა“ O. I მგ. 81,8; „რომელჲნ ასწავა კელთა ჩემთა ღუაწლი და თათთა ჩემთა ბრძოლა“ ფხ. 143,1; „ნუ განუღლ ღუაწლია მავას“ ხ. გაბ.-მოც. ხაგ. 90,80; „ყოველი მოღუაწი შეგლოვად ღუაწლისა გარდასლისა გვრგვინისა იქნებას“ კ. იერ.-აღდგ 114; „ნუ მცირე არს თქუენდა ღუაწლი სა შემთხუევად კაცთა“ I. ებ. 7,13; „ქართა და ღუაწლითა მხოვეს მე“ ფხ. 118,148; „სადაც არს ბრძოლა, მუნცა არს პატეი და სადაცა ღუაწლი, მუნცა გვრგვინი“ მ. სწ. 12,25. „არლარა გამოვიდეს დავით მათ თანა ღუაწლი“ O. II მგ. 21,17; „კიდრე მწუხრადმდე ღუაწლია შინა იყო“ დან. 9, 14; „განასტიყნა ღუაწლი იგი ბრძოლისა“ O. II მგ. 8,1; „იყო ღუაწლი ბრძოლისა მადნარსა მას“ O. II მგ. 18,7; „ღუაწლია დიდსა შესღად ხარ“ შუშ. III 11.

ლუელი-ი აბეურე: „(უბრძანა) ბირველსა ცემა ზურგსა ღუელითა ათორმეტ“ ბაბ. 47,11; „შეუქრნეს ღუელი მისნი“ Sin.—11,48v; „ეცათ მავას ძლიერად ბეჭთა საშუვალ ღუელითა ფეცლობა“ Sin.—11,167r; „უბრძანა მოღება ღუელითა და შეკრავა ფერკთა მათთა“ H—841,216; „შეუქრნეს ღუელითა კელნი მისნი“ H—841,218; „ულელმან და ღუელიმან ქედნა ამპარტავანთანი მოდრიკინი“ O. ზირ. 80,27. იხ. ოქროლუელი.

ლუელიფ-ი: „ქერეთ არს-ლა ფანჭლა გამომტყფოლავრე. ვითარცა ღუელიფი საქუმილისა“ A—82,808.

ლუემელი-ი (ლუემლისა) ღუემელი: „ვითარცა განაქურვის ღუემელი თრად“ ლიმ. 48,8; „განზრახვით დაუმალნეს მას ღუემლისა საველნი... უბრძანეს მას გამოგვად ღუემლისა“ ლიმ. 48,11-12.

ლუერეთ-ი II მგ. 18,17*.

ლუერეფ-ი (კონცხი), ქვაყრილი: „აღადგინეს მის ზედა ღუერეფი დიდი ქვისა“ M. — „აღადგეს მას კონცხი ქვათა“ G. ისუ 5. 8,29. იხ. შელუერეფა.

ლულარკნა, ღლარკნა გრეხა, ღლლარკნა: „იღუღარკნებოდას (მოჰაყუდავი) სარეცლსა ზედა თესსა“ მ. სწ. 98,28; „ნაწლევნი მანა ეღუღარკნებოდას ზედასა“ Sin.—11,112v; „მატლი იგი უაქუდავი იღღარკნებოდას“ Ath.—17,228v.

ლულარკნა-ი ხუჭუქი: „თჳანა მისნი იყვნეს მოკლე ღუღარკნა“ თე 622; „(იყო ბავლე) თბითა ღუღარკნა“ თე 82,15. იხ. დღუღარკნა.

• წყარო ფანჭრითა მიწერილი (რედ.).

ლუღარკნა-ი დარგებილობა: „ხოლო მე განვლე ერთსა კამარასა ქუეშე მისსა (ვეშაისასა) ღუღარკნა-ი მისისასა და მშუდობით განვერე“ ლიმ. 10,10. იხ. ღუღარკნა.

ლუმერა (ბრძოლენა), შეტევა: „მოავლინოს შენ ზედა უფალმან ღმერთმან შენმან ნათესავი იგი შორიელი... რომელნი იღუმერდენ (გბრდღკნეიღენ იხ.) ვითარცა ღუმენი“ M. II მგ. 28,40.

ლუმინვა ღულენი: „ვითარცა ტრედი, ვერე ვღუმინევედ“ O. ეს. 38,14. იხ. დაღუმინვა.

[ღუნვა], ღონება იხ. დაღონება, იღუნალი, მღუნარი/მღუნარე/მღონარე.

ლურა იხ. დაღურა, მოღურა.

ლუწა (ზედა-ზედეა), მოვლა, ზრუნვა, შრომა, ბრძოლა, მოჭირვება, სწრაფვა, შოვნა, ცდა: „რომელსა-იგი უფალი ღმერთი თუთ იღუწის მარადღე“ იხ.,—„რომელსა უფალი ღმერთი ზედა-ჰხედავს მას მარადის“ G. II მგ. 11,12; „იღუაწა იგი“ ლ. 10,84; „ყოვლითა საღუაწითა იღუწიდა წმიდათა მათ“ ანდ.-ანატ. 828; „ჰღუწოდე მათ“ O. ზირ. 7,24; „იღუაწეთ შესღად იწროასა მისგან კარისა“ ლ. 13,24; „არა გვრგვინის იქმნების, უკუეთუ არა შეკულიერად იღუწიდე“ II ტმ. 2,5; „იღუაწე სახელისათჳს, რამეთუ ესე წარგვეს შენ“ O. ზირ. 41,16; „იღუწოდე ველსა ზედა მწუანელისა და სთიბო მდელი“ O. იგ. სოლ. 27,25; „არას იღუწი“ ლ. 10,40; „ვორცთა საგმარსა მათ ყოველთასა იგი უღუწიდა მათ“ ლიმ. 70,5; „უკუეთუ მცნებათა ღმრთისათა დამარხვად იღუაწოთ“ ი.-ე. 20,25; „ფარულად იღუწიდე და ნუგეშინის-სეცმდეს“ შუშ. VII 21; „მაძულეს მე ღუწი“ Sin.—11,101v. იხ. დაღუაწება, თანა-მოღუაწე, მენავეთ-მოღუაწე, მოღუაწი/მოღუაწე, მოღუაწება, საღუაწი, საღუაწო, უღუაწი.

ლუწენა: „სახლისა ღუწენა თანა-გაც“ Ath—18,72v.

ლუწოლა, ღწოლა მზრუნველობა, ზედამდგომელობა; ბრძოლა: „მისა ვინა-მე იქმნებოდა ეგოდენი მხილება და ღუწოლა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 100,28; „ღუწოლით... განმათავისუფლა ჩუენ“ ლონგ. 180,5; „არცა დაშურებინ ღუწოლასა“ ანტ. დ. 25r; „ეგოდენი ღწოლა არს პირტყუთა საცხოვარათჳს“ Ath.—11, 270r.

ღვ-ი, ღვ-ი: „ღვკისა (ღვის O) წილ მურტი (აღმთ-გიცენდეს)“ I. ეს. 55,18.

ღვნის-მნე: „ვიყავ მე ღვნის-მნე მეფისა მის“ O. ნეგ. 1, 11; „განურისხნა... ღვნის-მნესა მას და მებურეთ-მოძლუარსა“ O. დაბ. 40,2. იხ. მნე.

ღვნის-მნეობა: „კუალად დაგადგინოს შენ ღვნის-მნეობისა შენსა“ O. დაბ. 40,18. იხ. მნეობა.

ღვნის-მსუმელი-ი მომთვრალე: „ღვნის-მსუმელია ამის მომყვანეთა“ მ. ცხ. 427r. იხ. მსუმელი.

ღვნო (ღვნისა): „მისცეს მას სუმაღ ღვნო ნაველურე-ული“ მთ. 27,34; „ყოველი თხიერი ალივისი ღვნითა“ I, იერემ. 10,12; „ღვნო და იგი შესაწირავთა მათ კერბთა არა ესუა“ ფლტ. 180,4; „ღვნისა სუმასა შინა ღვნითა ნუ ყუედრებ მოყუასსა“ O. ზირ. 84,40; „მოუძღურებს ძალსა ღვნისასა წყალი“ მ. სწ. 7,10; „მივიდე მტირელ

ლენკა და პური“ შუშ. VII 24; „საზომით ღვინო სათნო არს სავმარისათჳს ჳორცთასა“ Ath.—11,202v. იხ. მელწე, მელწეობა, ნალწევი, სალწე, ულწობა; შდრ. წულაან-ლწე.

ლენკა, **ლენკი**-ი «წურთილანთი ქება», კენჭი: «ვითარცა ღვინოა ერთი ქვისა» O, ზიბ. 18,8; „დავისხამ ღვინოთა ამათ წინაშე ჩემსა... და სამწუხროდ დავსთუღავ წური-ლოანსა მას ქებასა“ მ. ცხ. 217v; „შთაგდის ბუღესა მას შინა ღვინოა ერთი მცირე“ ბ. კეს.-ექუს. ღღ. 00,28.

ღვრღლუაროვანი, **ღვრღლუარო(ვ)ანი**, **ღვრღლუაროანი** «ფიცხელი», ოღრო-ჩოღროანი, «ღვრღლუარი»: «იყენენ... ღვრღლუაროვანი გზად წრფელად“ C,—იყოს... ფიცხელი იგი გზად წრფელად“ DE, ღ. 8,6; „და იყოს ყოველი ღვრღლუაროვანი ველად“ O, — „და იყოს ღვრღლუარები ველბად“ I, ეხ. 40,5; „ღვრღლუარო-ანი წრფელ უყვის მას სლად“ მ. სწ. 108,26; „მეგობრუების იგი ძველსა ღვრღლუაროანსა“ მ. სწ. 188,8. იხ. ღვრღლუარი.

ღვრღლუარი-ი, **ღვრღლუარი**-ი «ღვრღლუაროვანი», ოღრო-ჩოღრო: „და იყოს ღვრღლუარები ველბად“ I,—„და იყოს ყოველი ღვრღლუაროვანი ველად“ O, ეხ. 40,5; „ქუთუყანა, რომელსა ზედა არღარაჲ საენებელი იყოს, არცაღა ეკალი და კეროას-თვი, არცა ღვრღლუარი და არცა კლდოვანი“ მ. სწ. 126,10.

უ

ყარ ქართული ანზნის 26-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა 800.

ყავ(ან): „რომელთა ჰყევანდა მათ თანა მკელობრები, ბრმები, ყრუნი“ მთ. 15,28; „რამეთუ ჰყევანდეს მის თანა სალოიოსნი“ შუშ. I 28; „მეცა... თანა ეჰყევანდი ეპისკოპოსსა მას“ შუშ. III 4.

ყაშირი-ი იხ. დავამირებულის.

ყანა «აგარაკი», «ველი», «ყანობირი»: «სთესო ყანა შენი» ps.—„დასთესო აგარაკი შენი“ G, ღვეთ. 25,8; „ყანა და თესლო არა ყოფილ არს ჩუენდა“ I, ღვეთ. 25,9; „ყანა და ჩუენი და ეენაჲ ჩუენი და სახლი ჩუენი დაუსხნეთ წინადა“ O, ნეემ. 5,8; „პირტყჳ შეუშეა ყანად“ მ. ცხ. 70v; „შეუგდოს ყანათა თჳსთა“ მ. ცხ. 08r; „მსგავს არს... საუნჯესა, დაფარულსა ყანასა შინა“ მთ. 18,44; „მანგალი არა მიახო ყანასა ზედა მოყუისისა შენისასა“ G, II ზქ. 28,24; „წარვიდე ყანებად“ G,—„განვიდე ველად“ M, რუთ 2,9; „იხილეთ ყანები“ DE,—„იხილეთ ყანობირი იგი“ C, მ. 4,85; „ყანანი... დავაფენ“ A—28,805. იხ. საყანე, საყანური.

ყანობირი-ი: «ყანებია»: „იხილეთ ყანობირი იგი“ C,—„იხილეთ ყანები“ DE, მ. 4,85; „იყო, ვითარ თანა-წარჰვი-ლოდა ყანობირსა“ მრ. 2,28; „განწმიდე ყანობირი იგი“ მ. ცხ. 202v; „რამეს მვიდის ყანობირად“ ფიშ. XV 41; „წმებან მორწყო ყანობირი ჩუენი“ მ. სწ. 04,28.

ყანჩი vultur: „ყანჩთა და ყორანთა და გარეწარგდებულთა მკუდართა ჳორცნი შეჰმანეს“ კ. იერ.-აღღგ. 114; „არა ჰჳმთო, რამეთუ საძაგელ არს: ორბი და ყანჩი და ძერი“ M, ღვეთ. 11,18; „რამეს მიჰხედო შენ ყანჩსა, შთა-ჰყოფდეს რაჲ იგი ყელსა თჳსსა სიღრმესა“ ბ. კეს.-ექუს. ღღ. 120,18.

ღვრღლუაროვნება: „არა ყოველნი ვლენან ღვრღლუაროვნებისა და სიძნელისა მისისაგან“ მ. სწ. 158,8. იხ. ღვრღლუაროვანი.

ღვრღლუაროვნება, «მღვდარება», «მღვდარე ყოფნა», ლამის თევა: „მღვრღლუაროვნით ყოვლითა კრძალულებითა“ ეფხ. 8,18; „უღდად მღვრღლუაროვნე (მ)ეუმილნი მისნი“ ფხ. 126,1; „მღვრღლუაროვნით ჩემ თანა“ DE,—„მღვრღლუაროვნით ჩემ თანა“ C, მთ. 28,88; „მღვრღლუაროვნითა ლოცვითა და მარხვითა“ იფხ. 118,22. „ვერ უძლეთ ეამ ერთ ღვრღლუაროვნე ჩემ თანა“ C,—„ვერ ძალ-გიც ეამ ერთ მღვრღლუაროვნე ჩემ თანა“ მთ. 28,40. იხ. განღვრღლუაროვნე(ული), მღვრღლუაროვნე, მღვრღლუარო.

ღვრღლუარო-ი: „უბრძანა ცემა ღვრღლუარო მისსა ზედა“ ვარ. 811; „წყაროჲ იგი სისხლისა, რომელ არს ღვრღლუარო, ნივთი არს მზრდელი საქმელთა და სასუმელთა მიერ“ ვარ. ნოხ.-კაც. აგებ. 224,22. იხ. გულღვრღლუარო.

ღვრღლუარო-ფერი-ი: „პირი მათი ღვრღლუარო-ფერი არს“ H—2261,194r. იხ. ფერი.

ღვრღლუარო-ყური-ი: „მღვრღლუარო-ყური იგი თირკუმლითურთ მოჰკიდოს“ O, ღვეთ. 8,10. იხ. ყური.

ღვრღლუარო იხ. ღვრღლუარო.

ყარყად-ი, **ყარყატ**-ი «ჳეროლია», ardea: „ბუღე ყარყადთა (ყარყატთა E) შერაცხალ მათდა“ C.—„პეროლიაჲს სამკვდრებელი შერაცხალ მათდა“ J, ფხ. 108,17; „ნათესავი იგი ყარყატთა არა შორს არს გულისჴმის-ყოფასა პირმეტყუელთასა“ ბ. კეს.-ექუს. ღღ. 114,21.

ყარყატებრი-ი **ყარყატისნირი**: „უწოდანცა ვითემე კეთილისა მისაგებელსა ყარყატებრი მოსაგებელი“ ბ. კეს.-ექუს. ღღ. 115,16. იხ. ყარყატი.

ყაჴ-ი **აბრეშუმი**: „რომელი-იგი (სოფლი) გიჴმის თჴუენ ჴიამან ყაჴისამან საჴესლად სამოსლისა ლბილისა“ ბ. კეს.-ექუს. ღღ. 121,8.

ყბა «ლოწჳ», «ყურიბალი»: „მისცე მღღელსა მჳარი და ყბანი“ G.—„მიეცე მღღელსა მას ნაწილად აღსაბმელი და ღაწუნი კოჴინითურთ“ M, II ზქ. 18,8; „შთამაგრა მანა ყბასა მისსა“ G.—„დასეა მანა იგი ყური მალსა მისსა“ M, მსქ. 4,21. იხ. ნიჴბერი.

ყბედ-ი: „მსგავს არს გელმწიფებაჲ ესე ცოდებაჲ ცხენსა ყბედსა, რომელი უღმართ ჴიდაგან“ Ath.—11,274r. იხ. ყბა.

[ყდუნება] იხ. დამაყდუნებელი, დაყდუნებელი, დაყდუნება.

-ყე: „ნუ გეშინინ-ყე, ნუცა სძრწით“ G, II ზქ. 1,21; „უჴეთუ გესმა-ყე ესევითარი“ G, II ზქ. 4,22; „უჴეთუ გიყუარს-ყე უფალი, ღმერთი თჴუენი“ G, II ზქ. 18,8; „ვერ ძალ-გიც-ყე წინა დაღვრღლუაროვნე წინაშე მტერთა თჴუენთა“ G, იხუ ნ. 7,18; „შეეშინა-ყე თავთა შორის მათთა ფრიად“ G, იხუ ნ. 10,2; „ეისმა-ყე, ვითარმედ მახლობლობით არიან იგინი“ G, იხუ ნ. 0,16.

ყცხ იხ. ყოლა.

ყელ-ი ქელი, ჟესერია: „შეხუა ყელსა მისსა“ C, — „დავარდა ქელია ზელა მისსა“ DE, ლ. 15,20; „მანაჲი ოქრო-
მასა ყელსა მისსა“ O, I ეზრა 8,6; „ყელი შენა ვითარცა
მძაღი დატუმლა“ O, ქება 1,9; „ყელი (ქისერი M) შენი
ვითარცა ვადლო პლავს-ქელისა“ O, ქება 7,4; „განუ-
მზადებეს ყელი მას, რომელსა უნებს დაქვია“ ოქრ.-
უძლ. შგ. 67. იბ. საყურე.

ყენება შეფერხება, დაბრკოლება, შეჩერება, დაკერა,
დაკავება: „ნუ აყენებთ მოსლად“ მთ. 18,14; „აყე-
ნებდა ბარკასა მიცემად კეისრისა“ ლ. 28,2; „არა აქუს
ბუნებასა მასსა შენა ყოლადუ არაჲა, რომლითაჲი იყენა
მთი მკენებელა მისა“ გრ. ნოს.-კაც. ავტ. 152,13; „პურსა
არაჲენ უყენებენ ქართულსა“ ო.-გ. 80,6; „მრავალნი მ-
ყენებდეს ამას (გებორღესა) მიწერად შენდა“ მ. სწ. 115,21. „რაჲ უყენება არს ჩემდაცა, უკუეთუ ვიქმნე მე ქრის-
ტიანე?“ ხაქ. წიგ. II 85,22. იბ. გამოყენება, განმარტებელი,
განყენება(-ული), დამკენებელი, დაუყენებელი, დაყენება, მა-
ყენებელი, შეყენება.

ყეფა: „ნუ ესრეთ ჰყვი და ჰყეფ ძალებრ“ მ. ცხ. 209r;
„შენ შეპრისხნა ძაღლსა, ყეფნ რაჲ იგი“ მ. სწ. 148,4.
„ყერ შემძლებელ არაჲელ ყეფად“ O, ეს. 56,10; „გულის-სიტ-
ყუნა მასნა არა დასცხრებიან ყეფისაგან“ H—829,45v.
იბ. მუფარა.

[ყვანა] იხ. მიყვანა.

ყვანება იხ. აღმომყვანებელი, აღმოყვანება, აღყვა-
ნება, გამომყვანებელი, გამოყვანება, განყვანება,
გარდაყვანება, გარდამოყვანება, მიმოყვანება, მოყ-
ვანება, მწიგნობართ-შემყვანებელი, შემოყვანება,
შეყვანება, შთაყვანება, წარმოყვანება, წარმყვან-
ებელი, წარყვანება, წიად-ყვანება.

ყველი-ი „ნუში“: „მთაღო კელად ჰური და ყველი“ მ. ცხ.
215v; „ვაჟუთაღო შეუქმნეს... ყველი ერთი და სამი ლიტ-
რაჲ ზეთა“ ო.-გ. 41,14; „მთაღო ჰური და ყველი“ Ath.—
12,227v; „ათი ყველი სხასა იმისგან და მთართუ ათასის-თავ-
სა“ ძხ.—„ათი ესე ნუში მათუჲარ ერისთავსა მას“ O, I
8გ. 17,18.

ყა ყაყრანტო, guttur, faux: „ლომსა ყანსა უპყრის“
მ. ცხ. 115v; „უპყარ ყიამ მისი და ეიწყე შთობად“ ლიზ.
128,7.

ყიღვა, ხყიდა შეძენა, ყიღვა: „განყიღნ სამოსელი თჳსი
და იყიდნ მახლო“ ლ. 22,26; „ეიყიდე თავისა ჩემისა
ათოხმეტი ვეცხლი“ O, ოვხე 8,2; „არა მყიდე მე ვეცხ-
ლათა საკუმეველი“ I, ეს. 48,24; „არცა გაჲიდდეს და არცა
იყიდდეს“ ო.-გ. 89,8; „წარვედით სავაჲროდ და იყიდეთ
თავასა თქუენისა ზეთა“ მთ. 25,9. „წარვედეს იგინი ხყიდად“
მთ. 25,10.

ყივლი-ი ჳმობაჲ, ძახილი: „მეყსეულად ქათამი ყი-
ვი ხოლო“ მთ. 26,74; „ვიდრე არლა ეყივოს ქა-
თამა“ მთ. 26,75; „არლა ეყივოს ქათამსა დღეს“
DE, — „არლა ეყივოს ქათამსა დღეს“ C, ლ. 22,84;
„ყიოდელა ლაღადებდ და კმობდ, რომელსა-ეგე არა
გულმობა“ O, ეს. 64,1. „ვიდრე ქათამსა ორგზას ყივლიდ“
C.—„ვიდრე ქათამსა მეროდ კმობად მდ“ DE, მრ. 14,
80; „იყივს ყივილიდ და იტუოდეს“ x 240r. იხ. ქათმის
ყივლი; დაყივება.

ყივილიება ჳვალალება: „იყოს მას დღესა შინა... ყივი-
ლებაჲ (ჳმაჲ ვალალები სია ძხ.) მერისაგან და შე-
მუსრვაჲ დიდი ბორცუთაგან“ O, სოფ. 1,10. იხ. ყივილი.
[ყივინება] იხ. მოყივინება.

ყინელი-ი სიცივე, ცივი, ყინვა: „ეგზნა, რამეთუ ყინელ
იყო და ჰიკუსოდეს“ C, ო. 18,18; „წინაჲე ყინელსა მისსა
ვინ-ჲე დაუდგეს?“ ფხ. 147,6; „იყვნეს შემწუნებულ... ყი-
ნელისა მისგან ზამთრისაჲსა“ O, II ეზრა 10,10; „რომელ-
სამე შინა ყინელ, და რომელსამე შინა ტვილ“ გრ. ნოს.
კაც. ავტ. 228,18. იხ. განყინება, დაყინვა, მყინვარი,
ყინელება შეყინვა, შემაგრება: „ვითარცა-იგი ჳმაჲ ბრო-
ლი, რომელ არს ფრიად ყინელეზისაგან წყლისა ქუეყა-
ნისაჲსა“ ბ. კეს.-ექუხ. დღ. 44,1. იხ. ყინელი.

ყინვა: „არცა ხორშაჲითა და არცა ყინვათაგან ზამთრი-
სათა დამძიმებულ (არჲან ისრაიტელნი)“ იბ. რიშ.-კურთხ.
მოს. 100,10; „ყინვათაგან ზამთრისათა და სიტყუთა ზაუ-
ხელისათა შეიწუებოდა“ მ. ცხ. 178v. იხ. ყინელი.

ყმელა კმენდა: „სული ყმინდის და განსიკუნის ყოლად“
ფიზ. XVIII 10. იხ. შეყმელი.

ყმობა იხ. დაყმობა, მოყმობა, შეყმობა.

ყნოსა სუნის აღება: „არა ვიყნოსო სული მსხერაბლთა
თქუენთაჲ“ G, ლევტ. 20,81; „ცხზრ ასხენ და არა იყნო-
სენ“ ფხ. 118,14; „არცა ჳამის და არცა იყნოსის“ O,
ზარ. 80,10; „რაჲამს იყნოსი სული მძობისაჲ, მუნთქუ-
ესეჲ დიბურნი საყნოსელნი შენნი“ მ. სწ. 160,18; „ეგვეთა-
რი სული არავის უყნოსიეს“ 277v. „სულნელებაჲ ერთ
(არს) მსგავსად ყნოსისა ჩუენისა“ ბ. კეს.-ექუხ. დღ. 120,10.
იხ. საყნოსელი.

ყოველი-ი ყველა; მთელი: „გესჳენ შენ ყოველი“ ფხ.
8,11; „მოართუეს ყოველი ბოროტად ვნებული“ მთ. 14,25;
„ყოველი, რომელი განურისხნეს ჳმასა თჳსსა ცუდად“ C, მთ.
5,22; „მიუთხრეს ესე ყოველი“ C, ლ. 24,6; „ყოველმან,
რომელმან ისმინეს სიტყუანი ესე“ მთ. 7,24; „ამას ყოველ-
სა წარმართნი ეძიებენ“ მთ. 8,22; „დაიცენით თაჲნი თქუენნი
ყოველისაგან ანგაჲებისა“ ლ. 12,16; „ყოველთა მო-
წაფეთა თქუეს“ C, მთ. 20,85; „ყოველი გუამი შენი ბნელ
იყოს“ მთ. 6,22; „წარვედით ყოველსა სოფელსა და ჳა-
დაგეთ სახარებაჲ ესე“ მრ. 10,15; „დავაღვინე მკველნი დღმ
ყოველ და ღამშ ყოველ“ I, ეს. 62,6; „მივარდა შიშუე-
ლი ღამე ყოველ“ O, I მფ. 19,24; „ყოველითა გულითა
მათითა გამოძიონ იგი“ ფხ. 118,2; „წარჳდა ელია ყოველ-
სა მას გზასა“ ოქრ.-ელაჲა და პეტრე 810; „გვთხრა ჩუენ
ესე ყოველი“ შუშ. III 5.

ყოველსა დღესა ჳმარადღეჲ, მუდამ: „ვიჳეჲ მე ტან-
ჩულ ყოველსა დღესა“ ფხ. 72,14; „ყოველსა დღე-
სა სიტყუა არჲან ჩემდა“ ფხ. 118,67; „ყოველსა დღე-
სა აღიყარნ შენდამი ჳელნი ჩემნი“ ჯ.—„მარადღე გან-
ვიჳრენ შენდამი ჳელნი ჩემნი“ ლ. ფხ. 87,10.

ყოველთა სადგურ-ი სასტუმრო: „მოიყვანა იგი ყო-
ველთასა მას სადგურსა და იღუაჲა იგი“ C, ლ. 10,84;
„მიჳსცა ორი დრაჳკანი ყოველთა-სადგურისა მის მო-
ლუაჲესა“ C, ლ. 10,86.

ყოველთა-საეპრო ბაზარი: „მეფე შენ ყოველთა-საეპროსა და განყოფიერება“ ს.ა. წიგ. II 82,25.

ყოველივე მთელი, ყველაფერი: „შეწირა ყოველივე საცხორებელი თქსი“ მრ. 12,44; „სულგრძელ იქმენ ჩემ ზედა, და ყოველივე მივცე შენ“ მთ. 18,20; „ყოველსავე კეთილსა იქმს“ მრ. 7,87. „ყოველნივე დაპირკოლდეთ ჩემ-და მომართ“ C, მთ. 20,31; „ყოველთავე ესუა იგი ცოლად“ მთ. 22,28.

ყოველით კერძო «ვინაჲვე», ყოველი მხრით: „მოვიდოდეს მისა ყოველით კერძო (ვინაჲვე C)“ მრ. 1,46.

ყოველისა მპყრობელი — მფრთხისა მპყრობელი: „ესრე იტყვს უფალი ყოველისა (მფრთხისა O) მპყრობელი“ I, აგრძ. 5,14.

ყოველგზითვე ყოველი მხრიდან: „ყოველგზითვე განმრავლდებოდა კირი მისნი“ მ. ცხ. 100v.

ყოვლად, ყოლად, ყოლა, ყოვლადვე, ყოლადვე ყოველთვის, სულ; სრულებით, სრულიად: „ცოდვას შინა შობილ ხარ შენ ყოვლად“ O, 0,84; „ნუ ჰფუცავთ ყოლად ნუცა ცას“ C, მთ. 5,84; „უაუეთუ სუბეჲ ღვთა იფოს, ყოლად ნუ ურთავ წყალს“ O-ე. 87,8; „ცოდვას შინა შობილ ხარ შენ ყოვლადვე“ O, 0,84; „ყოვლადვე მსგავსად ძალისა თქსისა“ H—841,199; „იგი ყოვლადვე ურჩ იყო სიტყუათა ბერისათა“ ლმ. 21,12.

ყოვლად-დასაწყვეთი — მრგულიად-დასაწყვეთი, მრგულიად-მწყურარი: „აღლუბად მას ზედა მსხუერპლი ყოვლად-დასაწყვეთელთა“ G, — „რაჲთაჲ შეეწირეთ ჩუენ მის ზედა მსხუერპლი მრგულიად-დასაწყვეთელთა“ რხ.. ისუ ნ. 22,28; „საესე ვარ მე ყოვლად-დასაწყვეთელბითა ვერძთა“ რხ., — „საესე ვარ მე მრგულიად-მწყურართაგან ვერძთა“ I, ეს. 1,11. იხ. დასაწყვეთი.

ყოვლითურთ სრულიად, მთლიანად, საერთოდ: „ვერ ეძღო ზე აღზილად ყოვლითურთ“ ლ. 12,11; „ყოვლითურთ ვერ შეუძლე აღსრულებად ნებისა ჩემისა“ ს.ა. წიგ. II 70,2; „რომელნი-იგი უცხო იყვნეს ყოვლითურთ ტყუელისაგან“ O-ე. 14,24; „ყოვლითურთ გუამი იგი დაქსნილ არს“ მ. სწ. 222,7.

ყოვნა დაყოვნება, დაგვიანება: „ყოვნა მოსლუა“ მრთ. S, o. 107. — გურიტ. 188,215; „ყოვნის უფალი ჩემი მოსლუა“ ლ. 12,46; „არა ყოვნოს უფალმან აღთქმად იგი“ II პეტრე 8,0; „რომელსა ღვანან და ყოვნაიან მასვე შინა“ მარხ. და იონ. 108,87; „არა ყოვნოს განგდება მისგან“ O, ზირ. 8,22; „შთამოვდ ჩემდა და ნუ ჰყოვნო“ O, დაბ. 45,0; „ეთიარ ყოვნოდა სიმე იგი“ C, — „იყო და-ყოვნება სისა მას მის სიმისასა“ DE, მთ. 25,5.

ყოვნება დაგვიანება: „ნაყოვნებისა ეშმაკსა აყოვნებდა“ მ. ცხ. 120v. იხ. დაყოვნება.

ყოლა, ყოლად, ყოლადვე იხ. ყოვლად.

ყოლა ქონება: „ჰყვანდა მათ თანა მკელობელები“ C, მთ. 16,80. იხ. თანა-ყოლა.

ყოლა აყოლა: „ნუცა ჰყვები ჯამთა ქცეულებასა“ ბალ. 100,88; „ბრძენი იგი არს... (რომელი) ჯამთა არა ჰყვე-

ბოლის“ მ. სწ. 165,6. იხ. აყოლა, გამოყოლა, განყოლა, თანა-შთამოყოლა, შეყოლა, შთაყოლა.

ყორანი-ი (ყორნისა) CORVUS: „ყორანთა უბრძანა გა-მოზრდაჲ შენი შენ“ O, III მფ. 17,4; „შავ, ვითარცა ყო-რანი“ O, ქება 6,11; „განიცადნით ყორანნი, რამეთუ არა მსთესვენ. არცა შეიან“ ლ. 12,24; „ისმენნ კმას მართუ-ნთა ყორანისათა“ H—841,729. იხ. ლამის-ყორანი.

ყორე: „მტილისა ყორე ღაარღჲ და გამოღმართ გამოღა“ Ath.—12,223v; „არა შევადე... ეიდრემდის არა შესდგათ ყორე იგი პირველსავე მას ადგილსა“ Ath.—12,223v.

ყორე იხ. ყურე.

ყორვა იხ. ალყორვა.

ყოფა «საქმე», «ქმნა», «ზმა», «დავანება», «დასად-გურება», «ქცევა», «გება», «ქმა ყოფა», «დადგ-რომა»: „ყოვერე, ვითარცა უბრძანა მას ინგლოზ-მან უფლისამან“ მთ. 1,24; „ყოცს ერთი რაჲმ მათგან-ნი“ O, — „ქმნას ერთი რაჲმ მათგანი“ G, ლევტ. 4,8; „კაცმან ვინმე ყო ბერი დიდო“ ლ. 14,10; „რასა ჰყოფ შენ ადგილსა ამას“ G, — „რაჲსა ზამე“ M, მსჯ. 18,8; „წყალი იგი... ეყოს მას წყარო წყლისა აღმოდინებულისა“ C, — „წყალი იგი... ექმნას მას შინა წყარო წყლის, რომელი ვიდოდის“ DE, o. 4,14; „უბანთა ზედა ნუ იყოფი“ M, — „უბანთა ზედა არა დაივანო“ G, მსჯ. 19,20; „სადაცა იყოფოდო, ეიყოფოდო მეცა“ — M, — „სადაცა დაივანო, დაეივანო“ G, რუთ 1,10; „იყავ ამას ლამე“ O, — „და-ისად გურე ლამე“ G, — „იქცეოდე ამას ლამესა“ M, რუთ 8,18; „იყოფოდე ჩემ თანა“ O, დაბ. 29,19; „უ-ყოფოდოთ ღაბნებსა“ O, — „ეიქცეოდეთ ღაბათა ში-ნა“ M, ქება 7,11; „რაჲმს იყოფოდა ესრამლი ესებონს“ M, — „მკვდრ იყო რაჲ ესრამლი ესებონს“ G, მსჯ. 11,28; „ორასისა ღრაქნისაჲ პური ვერ ეყოს მათ (...ვერ ქმა ირს ამათა DE)“ C, o. 6,7; „ნუუაუე ვერ გუეყოს ჩუენ და თქუენ“ მთ. 25,9; „იყვენეს შენ სამ ღლე“ M, — „და-ადგარეს შენ სამ ღლე“ G, ისუ ნ. 2,22; „არა იყო შევედ ისრამლსა შორის“ GM, მსჯ. 18,1; „ზეგარდმოვსაგან ძალი-სა ესრამთ ვიყოფით“ მსჯ. 25,6; „ვიდრემდის თქუენ თანა ეიყო“ მთ. 17,17; „შენ, უფალო, უკუნისამდე ხარ (ჰგოე I)“ ფხ. 101,18. „ესე გიღირდა ყოფად“ C, — „ესე ჯერ-იყო საქმედ“ DE, მთ. 22,28; „ყოფით ვყო შენ ზედა წყალობა“ O, II მფ. 9,7; „განდიდა უფალმან ყო-ფა ჩუენ თანა“ ფხ. 125,8; „სახლსა შინა შენსა ჯერ-არს ჩემი ყოფა“ ლ. 10,6; „გვესენელ შენ ზოგადი იგი ყო-ფა“ ანდ. — ანატ. 222,14; „არა ყოფანი ნაყოფთანი ზრდიან კაცსა“ O, სიმბრ. სოლ. 16,26; „რაჲ-მე ურეე ყოფად არს ჩუენდა“ C, მთ. 10,27; „თქნიერ ჩემსა არაჲაჲ ძაღ-გიც ყოფად არცა ერთი“ o. 16,6; „კეთილ არს ჩუენდა აქა ყოფა“ მთ. 17,4; „რომელსა უნდეს თქუენ შორის დიდ ყოფა“ მრ. 10,48. „იგიცა მოწაფე ყოფილ იყო იესუსა“ მთ. 27,57; „რაჲმს იხილოთ ესე ყოველი ყოფილი“ მრ. 12,29; „იგინი იტყოდეს ურთიერთას ყოველთა მათთს ყო-ფილთა“ C, ლ. 24,14; „ოდეს ყოფილ არს აქამოდ, თუშეა მამათა და ღელათა ერთად ექამა პერი“ შუშ. VI 11; „მშულისხმა-ყვთ ყოფილი იგი“ ფლკტ. 185,19. იხ. აღრე-

ყოფა; ამჟამის-ყოფა, არაყოფა, არყოფი, ახლეს-ყოფა, ახლეს-ყოფა, ბავის-ყოფა, ბორბის-ყოფილი, ბორბის(ა)-ყოფა, ბრალულ-ყოფა, ბრძოლის-ყოფა, განდგომილ-ყოფა, განთავს-ყოფა, გარე-ყოფი, გარეშე-ყოფა, გარეშე-ყოფი, გარეშე-ყოფა, გელ(ის)-ყოფა, გზად-ყოფა, გზის-ყოფა, გრძელ-ყოფა, გულსხმის-ყოფილი, გულსხმის-საყოფელი, გულსხმის-ყოფა, გვარგვინის-ყოფა, დაყოფა, დევნის-ყოფა, დროის-ყოფა, თავის-ყოფილი, თავ(ის)-ყოფა, თანყოფი, თანაბან-ყოფა, თანა-ყოფა, თვალ-ყოფა, თვს-ყოფა, ბავარ(ის)-ყოფა, კეთილ-ყოფილი, კეთლ(ის)-ყოფა, კიდე-ყოფა, კმა-ყოფა, კრულ-ყოფა, კვალ-ყოფა, მზიდველ-ყოფა, მთის-ყოფი, მიზეზ-ყოფა, მკვდარ-ყოფა, მოზავებულ-ყოფა, მოსა-ყოფა, მოყოფა, მრთულ-ყოფა, მოყვება, მოყველი, მღვდელ-ყოფილი, ნებურ-ყოფა, ნების-ყოფილი, ნების-ყოფა, ნიშნის-ყოფა, პატრ(ის)-ყოფა, პატივის-ყოფა, სათნო-ყოფა, საყოფელი, სახელ-ყოფა, სისრის-ყოფა, უგულუბელ-ყოფა, უყოფილი, უფროს-ყოფა, შეუნიერ-ყოფა, უზრუნველ-ყოფა.

[ყოფა] გაშლა. იხ. განყოფილი, განყოფა, მიყოფა, მოსაყოფილი.

[ყოფა] გაყოფა. იხ. განყოფი(ელ)ი, განსყოფილი, განყოფილი, გა(ნ)ყოფა, მამოყოფა.

[ყოფა] დახშვა, აკერა. იხ. დაყოფა, გამოყოფა, განყოფა, გარდაყოფა, მიყოფა, შემყოფა, შეყოფა, წარყოფა.

ყოფად-ი მოსახლენი: „არა იცის, რა-ფი ყოფადი არს“ O, ეკლ. 8,7; „თან-გუჯ გულისქმის-ყოფად ყოფადთა მათეს“ იხ. რამ. -ქუთხ. იხ. და. 40,18. იხ. ყოფა.

[ყრა] ალესვა. იხ. გამოყრა.

ყრა «ხრა», შერხევა, ბერტყა, გლეზა; ამოღება, დაძვრა: „ყრადეს თავსა“ DE, — „ხრადეს თავსა“ C, მრ. 15,28; „თავსა მისსა ყრადეს“ O, ზირ. 12,18. „ყრასა ცხრილსა დაშთს ნაცხრენი“ O, ზირ. 27,4. იხ. აღმოყრა, იღრა, გამოყრა, განყრა, გარდაყრა, გარდამოყრა, დაყრა, მაყრა, მოყრა, შემოყრა, შეყრა, შთაყრა, წარმოყრა.

ყრდელ-ი იხ. ველის-ყრდელი.

ყრდნობა «დამტყიცება»: „უაუნ ვეყრდნა მათ“ M, — „დაეშტკიცენ მათ ზელა“ G, მსჯ. 16,26. იხ. დაყრდნობა, მიყრდნობა.

ყრმა, ყმა «წული», «ქაბუკი», «მონა», «ქალი», «ქალა», ვატი, «მართლეს»: „განიჟრნა ყრმა იგი“ DE, — „განიჟრნა წული იგი“ C, მთ. 17,18; „ვიდრე ყრმა იყო“ C, — „ოდეს იყო ქაბუკი“ DE, — „ქმა-ყო მწირად ყრმისა მიმართ, აღმღებისა საჭურველთა მისთა“ G, — „ლაღად-ყო მესურულად და პრქუა მონასა მან ნიკოგორას თქსა“ M, მსჯ. 9,54; „იყო ყრმა ერთი ბეთლემით“ M, — „ყო ქაბუკი ბეთლემით“ G, მსჯ. 17,7; „პრქუა ბოის მან ყრმისა მისსა, ზედამდგომს მომკალთასა“ G, — „პრქუა ბოი მონათა მათ მათა, ზედამდგომელთა მათ მომკალთასა“ M, რუთ 2,6; „ყრმანი მისნი შევიდეს და იხილეს“ G, — „შევიდეს მონანი მისნი და იხილეს“ M, მსჯ. 8,24; „ვითარ სახელ გინერნა მომკალ, ყრმამან უფლისამან“ G, — „ვითარ სახელ გინერნა მომკალ, ღმრთისამან მოსე“ M, იხუ 11,2; „შენ გარყვ ყრმო, აღდგე“ DE, — „ქალა, შენ გარყვ აღდგე“ C, მრ. 5,41; „უაუნუ იყოს ყრმა ქალწული, და-

წინდელი ქმრისა“ G, — „იყოს თუ ვინმე ქალი ქალწული და განთხოვილ იყოს“ M, II მჯ. 22,20; „ყრმა ვიყავ, და-ებერდი“ ფს. 80,25; „ყრმა-ლა იყო ოცდარვა წლის ოდენ“ ანდ. -ანატ. 218,28; „მოგუარე ყრმა ესე ცოლად“ O, დაბ. 24,4; „განმწესნა ყრმა იგი და იქმნა ქაბუკი“ მ. ცხ. 140r; „თანად იყვნენ ყრმანი მათნი“ მს., — „მართლეს-ნი მათნი (ქარისა და დათვსა) აღრეულად იქცეოდნენ“ O, ეს. 11,7; „მოგუარედეს მას ყრმებსა“ მრ. 10,10; „მის-დედა მას სიმრავლეს მამათა და დედათა და ყრმები-სა“ ფლტ. 152,26; „იყო ერთი ყრმა წული“ მ. ცხ. 240v; „მიეცეს მათ ორნი შვილნი: ერთი ყრმა და ერთი ქალი“ Ier. — 80,11r. იხ. სიყრმე.

ყრმედ-ი «დედაქალი», ქალი: „მოაბელი არს ყრმედი“ G, — „დედაქალი ესე არს მოაბელი“ O, რუთ 2,8. იხ. ყრმა.

ყრმის(ა)-აღმქუმელი-ი ბებია ქალი: „პრქუა მას ყრმისა აღმქუმელ მან“ O, დაბ. 25,17; „ყრმისა-აღმქუმელსა ებრაელსა ვეძიებ“ ლშობ. 101,15. იხ. აღმქუმელი.

ყროლა სუნის აღენა: „აჲ ყროლის, რამეთუ ოთხისა დღისა არს“ მ. 11,28; „მსგავს, იქმნების იგი მკლდარსა, რომელი ძენ სახლსა შინა და ყარს“ მ. ცხ. 78r. იხ. დაყოფა, ლიეფყოლი, მყოლი, შეყოფა.

ყრუ: „განადო ეშმაკი... ყრუა“ ლ. 11,14; „ილაზუნა პირნი ყრუთანი“ O, სიბრძ. სოლ. 10,21; „ვითარცა ყრუსა არა მესმოდა“ ფს. 87,14. იხ. დაყრუ(ე)ება.

ყრუობა, ყრუ(ე)ება «დედმილი»: „ყრუობდ, დაიდევ ქელი შენი პირსა შენსა“ G, — „დედ შენ და დაიდევ ქელი პირსა შენსა“ M, მსჯ. 18,10. იხ. ყრუ.

ყუავ-ი: „თანა-წარპყავან მათ ყუავეები“ მ. კეს.-მქუხ. ლ. 114,24; „სიტყვს-გებაჲ ჩუენი და ლიქნაჲ შეერაცხა მას ვითარცა ყუავთა ყვილი“ Sin. — 11,102v.

ყუავება «აღყუავენა»: „ქუერთი მისი ყუაო დის“ G, რიბ. 17,6; „ვითარცა ყუავილი ეელისაჲ ვგრე ყუავინ“ ფს. 102,15; „ვიხილოთ, თუ ყუავიანი ვენაჲნი“ O, — „ვიხილოთ, უკეთეს აღყუავნა ვენაჲნი“ M, ქება 7,12; „ყუაო დენ ვითარცა შრომანი“ I, მს. 25,1; „ყუაო და შერლი ქრისტეანეთაჲ“ ატმ. 25,8; „წესიერებითა სლმრთოთაჲ ყუაო და“ შუშ. I 26. იხ. აღყუავენა.

ყუავილ-ი: „მე, ყუავილი ეელისაჲ, შრომანი დელეთაჲ“ O, ქება 2,1; „ყოველი დიდებაჲ კაცისაჲ ვითარცა ყუავილი თოვისაჲ“ I, მს. 40,6; „ყუავილი გამოჩნდა და ყამი სხლად ვენაჲთა მოიწია“ კ. იერ.-აღდგ. 159,10; „ესე ყოველი ცხო-რებაჲ, ვითარცა ყუავილი ველთაჲ, წარმავალ არს“ შუშ. XVI 47.

ყუავილგანრეულ-ი ყვავილიანი: „ყუავილგანრეულ-ი სამოსელი იოსფისა“ ფიშ. XIX 9. იხ. განრეული,

ყუავილგარდაფენილ-ი აყვავილებული: „ყუავილგარ-დაფენილად ახარე სულთაჲ მათ ჩუენთა“ ფლტ. 18,57. იხ. გარდაფენა.

[ყუავილები] იხ. აღყუავილება, გამოყუავილება.

ყუავილები ყვავილივით: „დიდებაჲ ყუავილები და-ცხენადი“ მ. კეს.-40-თვს 118,6. იხ. ყუავილი.

ყუავილო(ვ)ან-ი: „რაჲმს იხილნე ზენი ველურნი... ყუა-ვილითა ნნი და უყუავილნი“ მ. კეს.-მქუხ. ლ. 75,24;

„რახა შექმალეთ სისხლითა სამოსელი იგი ყუაენელითა“ იმ. რომ. - კურთხ. ისაჲ და იაკ. 8,2. იხ. ყუაენი.

[ყუაენება] იხ. გამოყუაენება.

ყუარება, ყუარობა: „მიყუარს მამა ჩემი“ ი. 14,81; „უაუეთუშა გიყუარდი მე, გიხაროდამა“ ი. 14,88; „ქმართა გიყუარდეთ ცოლი თქნი“ კოლ. 3,19; „სოფელიშა თქსთა ჰყუარობდა“ ი. 15,19; „ჰყუარობდით მტერთა თქუენთა“ მთ. 5,44; „მდიდარი ვინმე ჰყუარობს და მე მძულს“ Ath.—12,112v. იხ. დიდების-მოყუარება, ეშმეთ-საყუარელი, ევსელის-მოყუარება, ევსელის-სიყუარელი, ევსელის-უყუარელი, თავის-მოყუარე, კაცთ-მოყუარე, კაცთ-მოყუარება, კაცის-მოყუარე, მამლის-მოყუარე, მამლის-მოყუარება, მართლ-მოყუარე, მთავრობის-მოყუარება, მიყუარე, მიყუარობა, მოყუარება, მოყუარობა/მოყუარება, სათნოების-მოყუარე, საყუარელი, სიყუარული, შეყუარება.

ყუდება იხ. დასაყუდებულო, დაყუდება, მყუდრო/ყუდრო, სადაყუდებულო, საყუდარი, საყუდელი.

ყუდრო, მყუდრო წყნარი, მშვიდი: „რომელმან ოჯერი სული და განძნებული ყუდროდ მოაქცოე“ განს. ი. 200,18; „ეითარცა ცხოვართა შორის, მშდთა და ყუდროთა“ მარს. და იონ. 108,18; „ეითარცა ყუდროსა ნათესადგურსა შივედრნიან“ იმ. რომ.-კურთხ. მონ. 176,4; „შე-რახა-მწუხრის, სიჭო: ყუდრო იყოს, რამეთუ წითს ცაჲ“ DE, მთ. 10,2; „ყუდრო არს, ანუ ღელან“ ფოკა 841v; „მიგებდო, არამედ მდაბალსა მას და მყუდროსა“ I, გს. 60,8; „ხენი იძრვიდ ოდენ ნიათისაგან მყუდროსაჲ“ მ. სფ. 152,28; „არა არს მძაფრი წყმაჲ მყუდროსაჲ უმჯობეს“ A—02,288. „რაჲმს დამთხვის ყუდროდ და დაწყნარებულად (ზღუდა) შემდგომად აღძრვისა მისისა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 140,5. იხ. ყუდება.

ყუდროება, მყუდროება სიწყნარე, სიმშვიდე: „საქმენი შენნი ყუდროებით დასრულენ“ O. ზარ. 2,19; „იყო ყუდროება დიდ“ მთ. 8,20; „მივიდე დაყუდებულთა ზედა ყუდროებით და დამკედრებულთა მშდობით“ O. ეშმ. 28,11; „არა შეიწყნარებს სიტყუათა სარწმუნოებისათა ყუდროებით“ ბ. კეს.-ეჭვს. ღლ. 186,1; „მყუდროებით იქმდიან და თქსა პურსა ჰამდენ“ II თეს. 8,12; „ნაყოფი სულისაჲ არს... მყუდროებაჲ, მარბეაჲ“ გალ. 5,22; „უნდა მყუდროებით ცხოვრებაჲ“ ი. -გ. 25,11. იხ. ყუდრო/მყუდრო.

ყუედრება «კედმა», მხილება, გინება, დაძრაება, შეურაცხყოფა: „რაჲმს... გაყუედრებადენ თქუენ (კაცთა)“ ლ. 6,22; „აყუედრებას წინაწარმეტყუელი იგი“ ს. გაბ.-მოც. ხაკ. 101,81; „აყუედრებადეს მას წყალთა მათ ზედა ცილობასათა“ იმ. რომ.-კურთხ. მონ. 148,6; „კაცსა უღმართოსა შეიღონ თქნი აყუედრებად“ O. ზარ. 41,10; „არა სადა რენ მჭედარსა მტერთა მიერ წყუდრებაჲ აყუედროს“ მ. სფ. 108,19. „ყუედრებანი მაყუედრებულთა შენთანი დამეცნეს ჩემ ზედა“ ბრომ. 15,18; „ყუედრებაჲ მახლობელთა მისთაჲ მან არა მოიღოს“ ფს. 14,8; „ნუ გეშინი ყუედრებისა-გან კაცთაჲსა“ O. გს. 51,7; „შესმა მე ყუედრებაჲ მრავალთაჲ“ ფს. 80,14; „სქმენ ყუედრებაჲ მეფობისა ამის ჩემისაჲ“ ფლტკ. 188,5; „ვიინ-მე იტვრინეს... მრავალნი

ყუედრებანი“ ხაკ. წიგნ. II 68,22; „რაჲდენნი... ყუედრებანი მოაწოდეს მათ მიერ ჩუენ ზედა“ ი. -გ. 62,7; „სახელი ბოროტი, სირცხული და ყუედრება დაგომკედროს“ ps.—„სახელობობმან სირცხული და კდემია დამკედროს“ O. ზარ. 0,1. იხ. მაყუედრებელი, საყუედრელი.

ყუენა/ყუენა იხ. დაყუენა, მოყუენა/მოყუენა, საყუენელი/საყუენელი.

ყუერბი სამფეხი, ზედადგარი; ბოსტნის კვალი, მარგი (საბა): „თორენი და ყუერბნი დაირღუდ“ O. ლეოტ. 11,86; „მოგრწო მტრები ჩემი და დაუთრო ყუერბები ჩემი“ O. ზარ. 24,42.

ყუერბულ-ი იხ. ყურბეული.

ყუილ-ი: „მგელ იქმნა და მახლობელად დგა და ყუილა“ Sin.—11,835v. იხ. აღუულება.

ყუნ-ი ზავი: „აღთქემაჲ აღუთქეეს, ყუნი დაისუეს. მონად დამორჩილნეს ძეთა ისრაჲლისათა“ O. II 89, 10,19.

ყური-ი სასმენელი; ჭურჭლის ხელმოსაკიდებელი: „ყური ისმენს გარეშეთა სიტყუათა და მისცემს ცნობასა გონებისასა“ მ. სფ. 170,18; „რაჲმს ყურთა გესმეს“ მთ. 10,27; „ყურსა არა ესმა“ I კორ. 2,0; „მოყე ჩემდა ყური შენი“ ფს. 80,8; „ეტყუდა ყურსა“ ფლტკ. 142,86; „რომელსა ასხენ ყურნი სენად, ესმოლენ“ მთ. 11,16; „ყურნი მათნი დაუყრუდენ“ O. მკ. 7,18; „დაისხენით სიტყუანი ესე ყურთა თქუენთა“ ლ. 9,44; „მოადგა მათ (სფირილებსა) ყურები“ მ. ცხ. 887f. იხ. ღძლის-ყური.

ყურისა მიბყრობა ყურის-დაგდება: „ყური მიიუპყრა ყოველმან მან ერმან სენად“ O. ნეგ. 8,8; „ყური მიიუპყრა ვედრებასა მისსა“ ვარ. 815.

ყურისა მოყოფა «ყურად-ხემა»: „ყური მოყავ სიტყუათა პირისა ჩემისათა“ C.—„ყურად-იხუენ სიტყუანი პირისა ჩემისანი“ J. ფს. 58,4.

ყურის-ყური: „პრჭეა მას ყური-ს-ყური, რახთა არავის ესმეს“ 858f. იხ. ყური.

ყური-ი ტანსაცმლის კალთის კელი: „იყვნეს ოთხთავე ყურთა მის საზარდნელისათა სადგმელნი ოქროქსოვილნი“ პოვნა სტფ. 068; „შეუპყრა ორკეცა სამოსლისა ყური ები-ფანეს და შოაჲ იგი“ ხაკ. წიგნ. II 110,80. იხ. საყური.

ყურად-ხემა «სმენა», «ყურისა მოყოფა», გაგონება: „ყურად-იხუენით სიტყუანი ჩემნი“ ხაკ. მოც. 2,14; „სიტყუანი ჩემნი ყურად-იხუენ“ J.—„სიტყუათა ჩემთა ისმინე“ C. ფს. 5,9; „ყურად-იხუენ სიტყუანი პირისა ჩემისანი“ J.—„ყური მოყავ სიტყუათა პირისა ჩემისათა“ C. ფს. 62,4.

ყურბეულ-ი, ყუერბეულ-ი პურის კვერი: „შესუარე სამი საწყალე სამინდოა და კმენ ყურბეული“ O. ლახ. 18,6; „ყურბეული ჭრთილსაჲ ჰამე შენ იგი“ O. ეშმ. 4,12; „მიართუმიდეს ყოველნი... სარა—ყურბეულსა“ ოქრ.-გურიტ. 280,80; „იქმოდეს მას ყურბეულად“ G. რიცხ. 11,8.

ყურდაკუეთილ-ი ყურმოჭრილი, «ყურკუეთილი»: „ცხოვარი ყურდაკუეთილი ანუ მოკლეული საკლელებ

* წყარო დასახელებული არ არის (რედ.).

ჰყენ იგინი თავისა შენისა" G.—„ცხოვარი ყუჩკუეთილი, ანუ თუ კედმოკლე საკველად ჰყო თავისა შენისა" pb., ლევიტ. 22,28. იხ. დაკუთალი.

უზრდგელ-ი, უზრდგელ-ი lepus: „კლდენი შესავედრებელად უზრდგელთა (უზრდგელთა ო.)" ჯ. ფხ. 108,18; „რომელნი სდევდ უზრდგელსა" მ. ცხ. 201v; „განრიგბისათჳს თჳსასა (აქუც) უზრდგელსა (უზრდგელსა B) სიმაღლე" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 152, 22.

უზრე, უორე „კუთხეუ, თემი, ქუჩა: „არა ბოლო თუ შენასა მავისგან ყუჩისა ერთისა ერსა ვერებთ" პავლე მოც. 21,10; „უზრესა რომელსაჲ გნაცდიდეს, რომლისა იყო კიდმ მისი" ხაქ. მოც. 27,89; „უმჯობესა არს ყორესა ყოფაჲ ჰერსა ქუჩე, ვიდრე მოგებულბულთა სიძრუეთთ სახლთა შინა ზოგადსა შეგინებულსა" O.—„უმჯობეს ცხოვრებაჲ კუთხესა შინა დაუბერველსა, ვიდრე-ლა განგზაღლთა სიწრაფთა და სახლსა შინა საზოგადოსა" pb., იგ. სოლ. 21,9; „უმჯობეს არს ყოფაჲ ყორესა ერდოასასა" O. იგ. სოლ. 25,24; „შევადა მუნ (სახლასა) შინა სიმწარითა საესმ და მიერდნა ყუჩესა ერთსა და... ტირიდა" შუშ. II 28; „განვდ აღრე უბანთა და ყუჩეთა ქალაქისათა" ლ. 14,21.

[უზრეა] იხ. გამოყურება.

უზრიმალ-ი „ღაწუჲ, ყებაჲ, maxilla, mala, gena: „გცეს თუ ვინმე მარჯვენასა ყუჩიმალსა (ღაწუსა C), მაჲყარ მას ერთყრძოლთა" DE, შო. 5,89; „დაასლა მანაჲ იგი ყუჩიმალსა მისსა M.—„შთამაგრა მანაჲ ყბასა მასსა" G. მხჯ. 4,21; „ჰუალად ყუჩიმალსა სცა" ი. მოც. 80,18.

უზრიმლის-ცემა სილის გაწენა: „მსახურთა მათ მოიკანეს ყუჩიმლის-ცემაღ იგი" შრ. 14,65; „მივსენე ღაწუნი ჩემნა ყუჩიმლის-ცემაღ O. იხ. 60,6; „თავს-იღვე ყუჩიმლის-ცემაღ" გრ. ნაზ.-შობ. 208,25; „იხილე ღაწუთა ჩემთა ყუჩიმლის-ცემაჲ" ებ. კვარ.-ღაფლ. 99v. იხ. ცემა.

უზრიხ-ძირ-ი ბიბილო, lubus: „გამოსტაცის მწყემსმან პირისაგან ღოზისა... ყუჩის-ძირი" O. ამოხ 2,12. იხ. ძირა.

ყურკუეთილ-ი „ყურდაკუეთილი": „ცხოვარი ყუჩკუეთილი, ანუ თუ კედმოკლე საკველად ჰყო თავისა შენისა" pb.—„ცხოვარი ყუჩკუეთილი ანუ მოკლეკუდი საკველად ჰყენ იგინი თავისა შენისა" G, ლევიტ. 22,28. იხ. კუეთა.

ყურძენ-ი: „მო-ნუ-ისტულიან ეკალთაგან ყუჩძენი" შო. 7,10; „განრიგეს სისხლთა ყუჩძენისაჲთა სამოსელი თჳსი" იმ. რომ.-კურთხ. იხაქ და იაქ. 70,1; „ტვენი იყო ყუჩძენისაჲ გრკოთაჲ მოღებულ მჭრითა თჳსითა" იმ. რომ.-კურთხ. შოხ. 122,1; „მსგავს არს იგი ყუჩძენსა მწიფესა" მ. ცხ. 78v. იხ. მოყურძნა, საყურძენი, საყურძნე.

ყურწარკუეთილ-ი ყურმოკრილი: „სარწმუნო იქმნა გერ-ში მის ყუჩწარკუეთილისაჲ" Ath.—11,84v.

[ყურკუემ-ი] იხ. მეყურკუემე, მყურკუემეგელი.

ყუბარ-ი „კარაბაჲ, კოკა: „მოიგე შენდაღ ყუბარი ერთი, კმნელი მეკეისაჲ" I. იერემ. 19,1; „შეჰმესრო ყუბარი იგი წინაშე თელთა მათ კაცთასა" O.—„შეჰმესრო კარაბა წინაშე თელთაჲ კაცთა, გამოსრულთასა შენ თანა" pb., იერემ. 10,10.

ყუთელ-ი ყვითელი: „ყუთელი და კუერცხის-გული, შავი" მხჯ. 58,14; „ამისი ხატი შეუნიერ და ფეროვან, ბოლო ითვანესი ფერი ყუთელ" Ath.—11,208r. იხ. დაყვთლებული, სიყვთლე.

ყუნვა იხ. განყუნვა, დაყუნვა, წუერყუნული.

ყურება „დებერებაჲ, დაძახებაჲ: „იყოს, ვითარცა აყურნეთ საყურნი" G. ისუ 5. 8,2; „ვითარცა აყურნეთ საყურნი" G.—„ვითარცა დაძახებოთ ნესტუსა მას" M. ისუ 5. 0,2.

ყურილ-ი: „ლევნი ღოზთანი ყურიელ ტაცებაღ" ფხ. 108, 21; „ყურიოდეთ მთანი" I. იხ. 44,28; „ვითა ჯარი ყურილის" მ. ცხ. 82r; „ყურილ იწყის (ავთოლოფოსმან)" ფიზ. III 22; „იორკენდა კბილთა მისთა (ღოზი) ყურილითი მძენარებისა მისისაჲთა" H—841,412. იხ. მყურალი, საყური.

[ყურბ] იხ. მყურბე, სიმყურბე.

ყური-ი იხ. კური.

შ

შინ ქართული ანზნის 27-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—800.

შაბათ-ი, შაფათ-ი კვირის მე-7 დღე; კვირა, შვიდეული: „განკურნებოდეთ... ნუ დღესა შაბათსა (შაფათსა C)" ლ. 18,14; „იყო დაღ დღე იგი მის შაფათისაჲ (შაბათისაჲ DE)" ი. 19,31; „რომელი არს მახლობელ იერუსალიმსა შაბათის გზა ოდენ" ხაქ. მოც. 1,12; „ვითარცა გუაუწყებს სახელი შაბათისაჲ, რ განსუენებად ითარგმანებაჲ" A—92,880; „შეკდული უქუე დღეთაჲ იქმს შაბათსა" A—92,881. იხ. ერთშაბათი, ოთშშაბათი, ორშაბათი, სამშაბათი, ხუთშაბათი.

შაბათობა: „შაბათობდი ერა იგი დღესა მას მეშვდესა" O. გამოხლ. 16,80; „იშაბათენით შაბათნი თქუენნი" G, ლევიტ. 22,81. „შეიწყნაროს ქუეყანამან შაბათი თჳსი შაბათობად" M, II 57. 26,21; „და-სამე-აქლდებსა შაბათობაჲ იგი ერსა ღმრთისასა" ბებრ. 4,9. იხ. შაბათი.

შავ-ი: „შავ ვარ და შეუნიერ" O. ქება 1,4; „თმაჲ შავი აღმოჲდა" G. ლევიტ. 18,27; „შავი ვინმე ჰინდოჲ" მ. ცხ. 181r. იხ. დაშავება, მოშავე, სიშავე.

შალვა, შლა რევა: „მას შინა იშლებიან და იკუეიან" მ. ცხ. 78v; „ნახსა შინა მყოფთა, რომელთა გული ეშლებინ" A—92,270. „შეგიშალოს გონებაჲ გულისა შალვითა" მ. სწ. 159,16; „ვისინი არიან შალვანი გულისანი?" H—2251,284r. იხ. აღშალვა, აღშლა, დაშალვა, მშლელი, შეშალვა.

შალილ-ი ლეში, მძორი: „თუალნი იგი გარდამოეჭეცს ტირილთა მით ვითარცა შალილნი" წყბუ. 107. (ივ.).

შამ-ი: „დაბაყრეს ყოველი ქუეყანაჲ შამისაჲ" H—841, 024.

შამბ-ი: „პოვა იგი შამბსა მას შინა" მ. ცხ. 248v.

შამბოანი-ი: „იელტოდა იგი მანდორსა შამბოანსა“ მ. ცხ. 248v; „დაჟდა იგი შორს შამბოანსა მას შინა“ მ. ცხ. 248v. იხ. შამბი.

შამფურ-ი: „შამფურთა განჭურვებულთა მიპყრობად ზურგად მისსა“ Sin.—11,47v; „განაჭურვებით შამფურნი და უგუმირეთ გუერლთა მისთა“ Sin.—11,280v.

შანთ-ი გახურებული რკინა, მეხი; (წუთითი); ნატეხი: „გამოსცვიან შანთნი ცუცხლისანი“ M, იოზ 41,10; „მკედელი ოდეს გასკედლეს შანთსა რკინისასა“ მ. ცხ. 284v; „განელის მან... შანთნი ცუარისანი“ H—841,784; „ვინ არს, რომელმან შენა შანთნი ცუარისანი?“ O.—„ვინ არს მშობელი წუთისა და ცუარისა?“ pb., იოზ 88,28; „და მბადლებელსა ყოველთასა დაუსაბამოსა თანა იყო ნიეთი იგი დაუსაბამოჲ,—ვითარ იგი იტურა ბოროტი იგი მანინ.—და მოიღებდა შანთსა მას ნიეთისასა და ჰყოფდა წინაღუდგომად ღმრთისა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 200,10.

შანთ-ი «ქანქარი»: „წარმოუდგინეს მას ერთი თანამდები ბეერისა შანთისაჲ (ქანქარისაჲ C)“ მთ. 18,24; „აღუთქუმიდა მათა მიცემად შანთისა ღრაქნისასა სამათსსა“ H—841,760.

შანთელ-ი «წილა»: „მარილი და ქვშაჲ და შანთელ-ი რკინისაჲ უადვილჲს არს ტვრთვად. ვიდრეა არა კაცი უგუნური“ O.—„ქვშაჲ და მარილი და წილა რკინისა უსუბუქეს ტვრთვად. ვიდრე კაცისა უმეცარისა“ pb., ზირ. 29,18. იხ. შანთი.

შარავეან-ი გვირგვინი: „შარავეან-ი შეიძინა“ O, I გზრა 8,8; „დაადგნა შარავეან-ი სადღეოფლონი თაჲს მისსა“ O. ესთ. 2,17; „გვრავნი ელდა ოქროსაჲ და შარავეან-ი და იყო ზეზისაჲ და ძოწეულისაჲ“ O. ესთ. 8,15; „მიზექნა შარავეან-ი იგი თავისაგან მისისა“ ფლკტ. 189,13; „შარავეან-ი ებნეს თაჲსა მათსა“ ვარ. 820; „შარავეან-ი შეიბნა ნაქორდან, ძემან მისმან, მის წილ“ I. ეს. 87,88. იხ. საშარავეანდლო, საშარავეანდო.

შარავეანდლადგმულ-ი გვირგვინოსანი: „ვითარცა შეფჲ, შარავეანდლადგმული ასპარეზსა“ O. ქება 7,5. იხ. დადგმული.

შარავეანდელ-ი მეფე გვირგვინოსანი: „თქუნ და შარავეანდელი თქუნი წარსწმდეთ“ O, I მფ. 12,25; „შარავეანდელისა წინაშე ნუ აღუნებ სიბრძნესა“ O, ზირ. 7,6; „ვითარცა წესი არნ შარავეანდელთაჲ“ რიფს. 108,25. იხ. შარავეანდო.

შარავეანდელეზა, შარავეანდელეზა სამეფო; მეფობა: „განაბნის შენ უფალმან ყოველთა შორის შარავეანდელეზათა“ M, II შქ. 28,26; „ყოველი შარავეანდელეზაჲ ქუეყანისაჲ მომცა მე უფალმან“ O, II გზრა 1,2; „ესე ყოველი მღღელნი იყენეს შარავეანდელეზასა მას დარწელ მეფისასა“ O, ნეფმ. 12,22; „შენდა წეს არს შარავეანდელეზაჲ“ ფლკტ. 187,24. იხ. შარავეანდელი.

შარშა შარშან: „ოცლაშვი წელი გასრულდა მაგისი შარშა“ Sin.—11,80v.

შატროვან-ი «ნაქსოი»: „ვიხილე ტუუენავსა მას შინა შატროვანი ერთი ქრელი“ M, — „ვიხილე ნატუუენავსა შინა ნაქსოი ქრელი“ G, ისუ 5. 7,21.

შაფირ-ი sapphirus: „სარტყელი შაფირისაჲ წელთა მისთა“ O, ეზგ. 9,2.

შაშუ: „სხუანიცა არიან მრავალნი სიძრავლის-მოყუარენი, ვითარცა სახედ ტრედნი და მწერონი და შაშუნი და კაჟბნი“ ბ. კეს.-ექვს. დღ. 112,2.

შაშუვალ იხ. საშუვალ.

შლოზა, შთოზა იხ. დამშთვარი, დაშლოზა, დაშთოზა, შეშთოზა, შეშლოზა.

შლოზა, შთოზა იხ. დაშლოზა, დაშთოზა, ნეშტი.

შლუნება იხ. ღაშლუნება; შლრ. შთინება.

შე-: „მპარენი შე და გამოკრებთან“ მ. სწ. 148,20.

შეახლება დაახლოება, მიღება, «შეყიფა»: „ყოველი იგი ერი ეძიებდა შეახლებად მისა“ ლ. 6,18; „რამასა ესოდენ შეახლებნით ზღუდესა მის ქალაქისასა?“ O, II მფ. 11,20; „ვინა, რომელთა შეეახლონ სახლი სახლსა“ O.—„ვინა, რომელნი შეეყოფენ სახლსა სახლის მიმართ“ pb., ეს. 6,8. „რომელ შეახლებულ ხართ უფალსა, ღმერთსა თქუენსა, სტონდეთ“ M, II შქ. 4,4.

შეხაყლებულ-ი: „გუამნი ნუკუენი. შეხაყლებულნი გულის-თქუმათაგან ვნებისთა“ მ. სწ. 280,18.

შებერცა «გამოდნობა»; **შებუშტება:** „შებერცონ ერთად ვეცხლი იგი, რომელ შეწირულ არს“ O, IV მფ. 22,4; „ნაცილად შებერა და არა არს სულ მათ თანა“ O.—„ნაცილად გამოადნეეს, არა არს სული მათ შორის“ pb., იერმ. 61,17; „შებერცავენ პირსა მისსა“ H—022,21r. „ძელი, მღნარისაგან მოკუეთილი, ჭნული ზეოვასაჲ და შებერილი ოქროათა, და ვეცხლითა შეგობილ არიან“ O.—„მოკუეთილი მღნარით, ჭნული ზეოვასა, და გამოადნობი ვეცხლითა და ოქროათა შეგებულნი არიან“ pb., იერმ. 10,4; „დაქსნაჲ მისი მსგავს არს თუალსა მას შებერულსა, რომელი ეამსა წყმისასა იხილეს წყალთა ზედა მყის და მუნქეხე დაშრტის“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 187,8. იხ. ბერვა.

შებეკლვა დაბეკლვა, ბეკლის დასმა: „დაწერენ სიტუანი თუნნი და შეკბეკლეს და დადვეს სასთუნლით კერძო დარულ მეფისა“ O, I გზრა 8,7; „შეიბეკლდი თავი თუნსი“ მ. ცხ. 403r. იხ. ბეკლდი.

შეხილწება «შეგინება»: „მღღელი და წინაწარმეტყუელი შეიბილწნეს“ O, იერმ. 28,11; „შეიბილწეთ სახლი ეგჲ“ O.—„შეიგინეთ სახლი“ pb., ეზგ. 9,7; „არა შეიბილწოს სულმყარლმან მან მზაკეცარმან სარეცელი ანდრინისი“ ანდ.-ანაბ. 281,24; „ნუ შეიბილწებ უბიწოსა მას ტრედსა შენსა“ ფოკა 844r; „რომელმანცა შეუძლო მას შეხილწებად“ C.—„რომელმანცა შეიგინა იგი“ DE, მრ. 7,15; „შეიბილწნეს საქმითა მათითა“ C.—„შეიგინა საქმითა მათითა“ L, ფხ. 105,80; „შეიბილწებთო და სიწმინდა პერისაჲ“ Sin.—11,223v. იხ. ბილწება; შემაბილწებელი.

შეგმა «შერტყმა», შეკვრა, ჩამოკიდება, «მიცემა», დაწესება; არსებობა, მყოფება: „შეიბა იგი ბარკალთა ქუეშე ბარკალსა მარჯუენისა მისისასა“ M.—„შეიბრტყა იგი ქუეშეთ მოსასხმელისა თეძოსა ზედა თუსსა მარჯუენსა“ G, მსქ. 8,10; „აპურთა მისთა არა შეეება“ O, ზირ. 28,28;

„რომელმან-იგი შეაბნის ჭარნი ეტლად“ ნ. გაბ.-დაჭდ. 188,4; „შეიბნენ იგინი ყელსა შენა“ O, ივ. სოლ. 8,8; „უკუ-ეთუ შეაბა კარი სახლსა შენა“ მ. ცხ. 888; „შეაბა მას როქია მარადს“ O, —კამალი მისი, კამალი მიმდებელი, მაეცემოლა“ მხ., იერ. 62,84; „შეაბს მას სიტყუა ცოდვასა“ O, ზარ. 28,17. იხ. ბმა.

შეზიზი-ყოფა (გარე-მოხუცება, აპყრობა), ხელის-მო-კიდება, შეკიდება: „შეზიზი-ყოფა ელისე სამოსელსა მისსა“ O, IV მფ. 2,12; „შეზიზი-ყოფა სამსონ ორთა მათ სუეტა“ M. —გარე-მოქცევა სამსონის ორთა სუეტა სახლისათა“ G, მფ. 18,29; „აღვდე ფინაქსა ამას და შეზიზი-ყოფა სი-მალესა მისსა“ O, —აღვდე ფინაქსა და ვიპყრა სიმალე მათა“ M, კება 7,6; „შეზიზი-ყოფა თმათა მისთა“ ფლბ. 80, 4.8. იხ. ყოფა.

შეზნევა შეყრა, ჩაყრა: „შევაბნიე ცეხლსა“ O, გა-მოსლ. 82,24. „უბრძანა შეზნევა ყოველთა მათ მღელთა და ღაქონთა ჭალაქისათა“ H—841,727. იხ. ბნევა.

შეზნელება ოდნავ დაბნელება: „ვითარცა შეზნე-ლი“ ს. გამოვიდნ თვსთა სენაკთაგან“ ი.-ე. 81,27. იხ. ბნე-ლება.

შეზორკილება (კრულ-ყოფა), (დაბორკილება): „შე-ზორკილა იგი“ DE, —კრულ-ყოფა იგი“ C, მრ. 8,17; „შეზორკილიან იგი ჩაქოთ“ ლ. 8,29; „შეზორკილეს ბორკილთა“ M, II მფ. 28,11. „ბრძანა შეზორკილება მათი კელთა და ფერკითა“ H—841,438; „არცაა ჩაქეებითა ვის კელ-ეწოფა შეზორკილებად იგი“ მრ. 5,8.

შეზორკილებული-ი (დაბორკილებული), (აპყრობილი): „შეველინ შენ წინაშე სულთქუმა შეზორკილებულთა (დაბორკილებულთა C)“ ლ. ფხ. 78,11; „შეზორ-კილებულ იყო იგი ბრძანებითა შემოქმედისა თვისისათა“ ბ. კეხეჭხ. დღ. 66,25; „რამთა შეისმინოს სულთქუმა შე-ზორკილებულთა“ ლ. —რაათა შეისმინოს ლოცვაჲ პყრობილთა მისთა“ C, ფხ. 101,21. იხ. ბორკილი.

შეზორკება გატანჯვა, დასჯა; დანაყვა, დათელვა: „შევეზორკენ და დემდაბლი ვიდრე ფრად“ ლ. ფხ. 87,9; „მეყს შეზორკებაჲ ვითარ შესწყდნის“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 109,18. იხ. ბორკება.

შეზორკუებული-ი (ძნელ-ი): „მკმეკლი აჰამებდით მას შეზორკუებულთაგან“ G, —გარდაღებული გარდაღ-ვით იგი ძნელად“ მხ., რუთ 2,10.

შეზრატნა შეკერა: „სხუესა რასმე კეთლსა შეიზრატ-ნი და შეიხვო“ ფიშ. III 40. „რამეთუ... შეზრატნილ არაან და ღვან“ ფიშ. 8,25. იხ. ბრატნა.

შეზრკლება შეფერხება, დაშლა; დაგორება, წაქ-ცევა: „ასინი შეზრკოლდეს და დაეცეს“ ფხ. 19,9; „არა თუ განწყალებამან გზამან, არამედ უღებებამან იგი შე-იზრკოლნი“ ოქრ.-მეტრე და ელია 811; „შეიზრკოლ-დეს იგინი ლოლსა მას დაბრკოლებისასა“ ზარ. 9,82; „შე-ზრკოლდებიან სლენი მათნი“ მ. სფ. 198,28. „იგი იქმ-ნა... ლოლ შეზრკობისაჲ და კლდჲ საცთურისაჲ“ I პეტრე 2,7. იხ. ბრკლება, შესაბრკლებელი.

შეზრკუება დაბრკოლება, შეცდენა, წასხლეტა: „არა შემიზრკუენ სლენი ჩემნი“ ფხ. 18,6; „შეუ-ზრკუე მთა, რომელნი ვიდოდნან გზასა ცხირებისასა“ მ. ცხ.

408; „შეუზრკუე მთა მსახურსა მას და დაეცა იგი სიძვითა“ მ. ცხ. 412; „ნუუკუე შეუზრკუე მთა, რამთა დაეცნენ“ ზარ. 11,11; „შეუზრკუე მთა მას და შთამოიკრა ქუეყანად და აღმოვარდა ფერკი მისი“ ლიშ. 101,28. იხ. ბრკუმა.

შეზრძლება, შეზრძნება შერთვა; შეხორცება: „უკუ-ეთუ იგი გულძრ არს შენთს, ნუ დაუტრეკვ, ვიდრემდის კუ-ალად შეაზრძლო ასოჲ ასოსავე შენსა“ მ. სფ. 85,28; „შე-იზრძნო ეზოები იგი ურთიერთსა კარშიკებითა მით“ O, გამოხლ. 20,0; „ასსოვდა აქუს-ლა უკუე მოგებად და შეზრძნებად ასოჲ იგი მოკუეთილი ასოთავე თვსთა“ მ. სფ. 114,20. იხ. ბრძნება.

შეზრძნება საფლავის ქვა, ძეგლი, გოდოლი: „ალ-სრულა სიმალჲ იგი შეზრძნეით“ O, III მფ. 2,86.

შეზრძნება დაბუყება: „შეზრძნეს ყოველი გუამი მისი“ მ. სფ. 180,8; „არცაღათუ ერთი ასოთაგანი მისთაჲ შეზრძ-ნი გუამსა მისსა“ Sin.—11,247. „რამეთუ იყენს დაქსნილ და შეზრძნებულ საკრეულთა მათგან“ ანდ.-ანტ. 212,0. იხ. ბუშება.

შეზრალვა (შესუარვა), დასერა: „შეზრალეს სამო-სელი იგი სისხლითა“ O, დაბ. 87,81; „რამისა შეიზრალეთ სისხლითა სამოსელი იგი“ იბ, რამ.-კურთხ. ისაქ და იაქ. 8,1; „რომელმან შეზრალოს და დასუაროს ბაყლითა“ მ. ცხ. 220. „ქელნი თქუენნი შეზრალულ (შესუარულ O) არიან სისხლითა“ I, მხ. 60,8; „გვიხილე შენ, შეზრალულ სისხლითა შენითა“ O, ეფე. 10,6. იხ. ბლალვა.

შეზრალულება: „ვითარცა განწყმიდე კეთროვანი იგი სიტყუთა, განწყმიდე შეზრალულეზაჲ ესე ჩემი“ მ. სფ. 281,24. იხ. შეზრალვა.

შეგბობა მოხარშვა: „შეაგბო იაკობ გბოლილ“ O, დაბ. 26,29; „უზრკერი კეცისა, რომლითა შეიგბოს იგი, შეი-მესრენ“ ლევიტ. 8,81; „შეაგბო ბდეს მას ქოთნითა“ G, რიფ. 11,8; „შეაგბეს სიავ-ქუაბთა შინა“ I, ეფრა 1, 12; „ესე აღვილი არს, სადა-იგი შეაგბიან მღელთა“ O, ეფე. 40,20. იხ. გბობა.

შეგბოლება მოხარშვა: „არა შეიგბოლო კრავი სძითა ღელისა თვისისათა“ O, გამოხლ. 28,19. იხ. გბოლება.

შეგდება (შეყენება), (შევერდობა), ჩაგდება: „ნუ შე-აგდე თავსა შენსა ამბოხსა მას მათსა“ O, ზარ. 7,7; „შეაგდე თ საყრობილესა“ ფლკტ. 141,87; „არა შე-ეგდო იოანე საყრობილესა“ C, —არა შევერდომილ იყო იოანე საყრობილესა“ DE, ი. 8,24; „შეაგდე ფერენ-ისა მას განქრეუბულსა“ მ. ცხ. 882; „გუემაჲსა და ტანყა-სა დიდსა შეაგდოს შენ“ შუშ. III 26. „უბრძანა... შეგ-დებაჲ საყრობილესა“ ფლკტ. 188,28. „კაცის-კლეისა შეგ-დებულ იყო საყრობილესა“ DE, —კაცის-კლეისათჲს შე-ყენა საყრობილესა“ C, ლ. 28,26. იხ. გდება, შემა-გდებელი.

შეგვანება შეშვენება, შეფერვა: „შეიგვანდა მას“ ზებრ. 2,10; „არა შეიგვანან უგუნურთა ბაგენი სარწმუნო-ნი“ O, ივ. სოლ. 17,7; „ესევითარი შეიგვანდა ჩუენდა მღელთ-მთავარი“ ზებრ. 7,20; „მთელსა მას ვერ შეიგვაეს სადგმელი ახლისა სამოსლისაჲ“ ლ. 5,80; „შეიგვაეს აჰა დიდისა ეპიფანჲსი მოყვანებაჲ“ ხაქ. წიგ. II 122,28. იხ. გვანა, შეუგვანებელი.

შეგზნება შენთება, დანთება: „მოილო კაცმა, შეიგზნა და განტო“ I, გვ. 44, 15. იხ. გზნება.

შეგინება «შებილწება», «შემწიკულება», «შესურა», «ბილწება»: „რომელმანთა შეაგინა იგი“ DE, — „რომელმანთა შეუძლო მას შებილწებად“ C, მრ. 7, 16; „შეაგინა ადგილი ესე წმიდაჲ“ სპ. მოც. 21, 28; „ნუ შეაგინებ კელსა შენსა“ O, „ნუ შეაგინებ კელსა შენსა“ pb., ეკლ. 7, 10; „შეგინებით შეიგინის ღედაკაცი იგი“ I, იერემ. 8, 1; „რომელი შეაგინებს ყოველსა გუამსა“ იაქ. 3, 0; „შეაგინა ქუეყანა და იმრუშა ძელსა და ქეასა“ I, იერემ. 8, 0; „შეაგინებ ცხე-დარი იგი, რომელსა აქედ“ იმ. რომ.-კურთხ. ისაქ და იაქ. 54, 2; „საღმრთოთა კერძოთა იგი მოძღურებაჲ შეაგინონ“ ს. გაბ.-მოც. სპ. 07, 84; „შეშაგინებდეს შე ერისა მიმართ“ O, ეზეკ. 10, 10; „არა შეაგინოს სიტუება თუნი“ G, რიუბ. 30, 2. „ნუ იქმთ საქმესა შეგანებთა ამისასა, რომელი მოვიძულე“ pb., — „ნუ იქმთ შაგას საქმესა ბილწებისასა, რომელ მოვიძულე“ O; * „განვიწმოდეთ თანი ჩუენნი ყოვლისაგან შეგინებისა კორცთასა“ II კორ. 7, 1.

შეგინებულ-ი მწიკულულებანი: „ტაბლა უფლისაჲ შეგინებულ არს“ O, — „ტაბლა უფლისაჲ მწიკულუ-ლებანი არს“ pb., მალ. 1, 12; „შეგინებულთა კელი-თა, ესე იგი არს უბანელითა კელითა, კამდეს პურსა“ მრ. 7, 2; „ყოველი სამსახურებელი მათი შეგინებულ არს“ I, გვ. 05, 4; „შეგინებულე იყო“ I, იერემ. 2, 22; „არასადა შეგინებულ ი და არაწმიდაჲ შესრულ არს პირსა ჩემსა“ სპ. მოც. 10, 14. იხ. გინება, უშეგინებულესი.

შეგინებულება

შეგოზა შელესვა: „მივიღის, შეიგოზის თავი თუნი თ-კითა“ ფი. XIX 7; „შეიგოზენ კელნი მისნი“ O, ზირ. 18, 1. „უბრძანა ორთა მათ კილობანთა სხუთა შეგოზაჲ ფი-სითა“ მალ. 88, 11; „მოიხუნა სხუანი კილობანი... ფისითა შეგოზილი“ მალ. 88, 14. იხ. გოზა.

შეგონება ჩაგონება: „მეფესა ენება ნაქორის შეგონე-ბაჲ იღუმალ“ მალ. 118, 31. იხ. გონება.

შეგორება შეგორება: „რომელი დაქრებდეს მოყუასსა თუსა ძვრსა, მასვე შეეგორეოდის და არა უწყოდის, ეინა მოიწიოს მის ზედა ძვრსა“ O, ზირ. 27, 80. იხ. გორ-ება.

შეგრაგნა შეხვევა; დაღზახება: „შეგრაგნა იგი არდაგსა წმიდასა“ C, მთ. 27, 50; „შეგრაგნა მჩუარსა და დაფლან“ ლონგ. 102, 24; „მოილო ელია ბალნი თუნი და შეგრაგნა იგი და სცა მით წყალთა მათ“ O, IV მთ. 2, 8. „შეგრა-გნილითა მით მეწამულითა... (განწმიდოს)“ pb., — „მეწამულითა აღზახილითა... (უბოწო ყოს)“ O, ლევიტ. 14, 62. იხ. გრაგნა; შესგრაგნელი.

შეგრეხილ-ი შესთული: „შეგრეხილი მოწეული... (მოართუნ)“ G, — „შესთული მეწამული... (მოგუარონ)“ M, ლევიტ. 14, 4. იხ. გრეხა.

შეგრძნება: „შეგრძნენ შენ ლომნი ეგე“ ფლკტ. 168, 16; „მოუტო... გრძნელსა მას, რომელ საქმელი იგი შეგრძ-

ნობა“ Sin.—11, 247r. „მოართუნს მას კორცი შეგრძნე-ბული“ Sin.—11, 248v.

შეგუალ-: „რამეთუ ცოდვილ ხარ, მისთვის შეგუალე“ ოქრ.-პეტრე და ელია 812. იხ. გუალ-.

შეგუ(ვ)ება ექვიანობა; შეჩვევა (?): „შეგუებით ვთქუ“ კ. იერ.-გამორ. ქუარ. 241, 8; „არა თუ შეგუე-ბით ვიტყუ“ ოქრ. პეტრე და ელია 818; „რომელსა უყუ-რან გემონი და შეგუეებს კორცთა, მეგობარ ღმრთისა ვერ შემძლებელ არს ყოფად“ მ. სწ. 158, 17. იხ. გუ(ვ)ება.

შეგუს-დაცნა: „შეგუსნეს მათ გზას“ C, — „და-პკსნდენ გზასა ზედა“ DE, მრ. 8, 8. იხ. გუს-.

შედგინება მიდევნება; შეყენება: „შეადგინა თავი თუნი სიმძლესა შრომას მარტოდ ყოფითა“ ლონგ. 188, 28; „უწინარშისა მას შეხუდგინებდი სიტუად“ ბ. კებ.-40-თხ 117, 26. „უბრძანა... შე-რე-დგინებად მტირედ“ ლ. 5, 8. იხ. ღვინება.

შედგმა «დასხმა», შედება, შეერთება; შედგენა, «მი-დგმა»: „ვიღრემდის შეადგეთ კაცთა“ C, — „ვიღრემდის დაეის მით კაცთა ზედა“ ლ. ფს. 61, 4; „შეადგნის კელნი მისნა კედელსა“ O, ამოხ 5, 18; „შეადგ შენ ქუაბი ეგე ლაღი“ O, IV მთ. 4, 28; „შეეცემან... ქმნის კეისი ტერკელი და შედგის იგი საცხოველსა“ მ. სწ. 800, 88; „არცაღა აღანთიან სანთელი და ქუეშე შედგინან იგი კუიბირსა“ მთ. 5, 16; „აყაფი შეედგა მისლა“ H—841, 451; „აჩრდილი ოდენ ვისმე შეიადგეს (შეადგეს ლ) მათგანსა“ სპ. მოც. 5, 16; „სადა-იგი შედგმულ არს უური. და მას შინა ოხრიან ქმანი“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 104, 1; „რომლისათვისა შედგმულად იტყუ“ იმ. რომ.-კურთხ. ისაქ და იაქ. 118, 8. იხ. ღვამ; თულთა შედგმა, თულთ-შედგამი.

შედგმულება შენაწევრებულობა: „ქმნელებაჲ მათი წა-მებს, რამეთუ რომელიმე არს შედგმულებით“ მალ. 71, 12. იხ. შედგმული, შეუდგამი.

შედგომა «მიდევნება», «სლვა უკუანა», «სლვა შე-მდგომად», «მოადვენება», «თანა-სლვა», «შეყო-ფა», «მიხალება», გაყოლა, მიყოლა: „შეუდგეს მას“ DE, — „მისდევდეს მას“ C, მრ. 1, 18; „შეუდ-გეს აბაშელეს“ M, — „ვიდოდა უკუანა ავამელისსა“ G, მსქ. 9, 40; „შეუდგა მას (მისდევდა მას C) სმარვე ერისაჲ მის“ DE, ლ. 20, 27; „შეუდგე მათ“ M, — „ვიდო-დე შემდგომად მათსა“ G, რუთ 2, 9; „შეუდგეს იესუს“ DE, — „მოსდევდეს იესუს“ C, მთ. 27, 55; „ჩუენ არა შეგვდგის“ DE, — „ჩუენ თანა არა ვალს“ C, მრ. 9, 88; „შეუდგა ერთსა მოქალაქესა მის სოფლისასა“ DE, — „შეეყო ერთსა მოქალაქეთაგანსა“ C, ლ. 15, 15; „შეუდე-ვით მას მსახურებად მისა“ M, — „მიხალებად მისსა და მსახურებად მისსა“ G, ისუ 5, 32, 3; „შეუდგა სოლომონ კუალსა ასტარათასა“ O, III მთ. 11, 5; „შეუდგა ნეტარი ანატოლე“ ანდ.-ანატ. 220, 28; „შეუდგა კუალსა მის ყრბისასა“ ფლკტ. 154, 28; „მკედრ შეუდგა უკუანა კუალ-სა მისსა“ შუშ. IX 8. „არა შეეიწინო შე შედგომად კუალსა მისა“ ოქრ.-გურიტ. 828, 8; „თუხსა განზრახვასა შედგო-მაჲ წარმწყმედელი არს სულისაჲ“ ი.-ე. 40, 82. „შედგო-

* წყარო გამორჩენილია (რედ.).

მოდ. იქმ. ნების თვისად" მ. ცხ. 101რ; -დასაბამითან შედგომილ ვაჟავ... მწერალ შენდა" C, ლ. 1,8. იხ. ღვამა.

შედგომად უკან: ანუ მიხედვით შედგომად მათა" ლ. 21,8. იხ. შედგომა.

შედება ჩადება, დადება, წაყიდება: "შეუდგა სიტუაცია პარსა მისა" G, რიცხ. 22,10; "ძრწოლა შეგუდვას ჩვენ" მ. ცხ. 18; "უძღურებასა შესდებენ და ნებას" მ. ცხ. 24; "თელთა ტყველი შემედვა" ლიშ. 27,20; "ძწოლა შეედვის მტელთა" მ. სწ. 60,10. იხ. დება.

შედგ-ი მეორე, მოადგილე, მოსაყდრე: "მოვიდა შედეგი არქიმანდრიტისა" მ. ცხ. 210რ; "მომივლინეს მე შედეგთა მუფისათა" Sin.—11,18რ.

შედგვად გარდა: "ამას ყოვლისა შედეგად" ფლპ. მოც. 2,27. იხ. შედეგი.

შედინება შეყვანა: "წყალნი იგი, რომელ შეადინნა ქალქსა მას" O, IV მფ. 20,20. იხ. დინება.

შედრება მორღრება, მოხრა: "ზერგი მათი მარადის შედრიკე" პარმ. 11,10. "შედრკეს ყოველი მუქლი" I, ეხ. 45,22; "შეიდრიკნეს მუქლნი მათნი" B.—"მოდრიკნეს მუქლნი" A, სხბტ. 120,2. იხ. დრება; შდრ. მუქლ-შდრეკალი. შენდრეკი, შეუდრეკელი.

შედღრებულ-ი: "ყოველნი კორსნი მისნი შედღრებულ იყვნენ" H—241,284.

შეერთება შერევა, შერთვა, «თანა-ქცევა»: "შეერთნეს რიცხუსა მას სამწყსოთა შენთასა" თომა მოც. 14,14; "შე-ვე-ერთნეთ რიცხუსა მას მხოლოდ-შობილისა მისა შენთა" რიცხ. 174,20; "შეერთნენ ივინა მტერთა ჩვენთა" O, გამოხლ. 1,10; "არა აქუს სამწარე მის თანა შეერთებასა მასა" მხ..—"არაზა აქუს სამწარე თინა-ქცევა-სი მასა" O, სხბტ. სოლ. 8,16. "შეერთებულნი წყაროთა ეფრატისათა" მხკ. 24,1.

შეეჭება დაეჭვება; შეშინება: "შეგაეჭოს კეთილსა და მოგატყვის ბოროტა" ბაღ. 55,28; "შეეჭუდეს, ნუ-ეუ... შეესვენ" ოსტ. 18,8; "შეეჭუდა დღეთათჳს სი-ქალაქისა ემართათ" ატმ. 107,18. იხ. ეჭუ.

შევალ- იხ. შესლვა.

შევედ-/შევიდ- იხ. შესლვა.

შევედრება მიბარება, მიწოდება, რწმუნება, «დაფარვა», შეწყნარება: "აჲ შეგვედრებ თქვენ ღმერთსა" სპ. მოც. 20,22; "ჴელთა შენთა შეეპედრებ სულსა ჩემსა" ფხ. 20,8; ლ. 22,46; "შევივედრა მე საფარველსა კარგისა მათსა" C.—"დამიფარა მე დაფარულსა კარგისა მათსა" L, ფხ. 24,6; "შევივედრე მე" ფხ. 29,2; "ამას მცნებათა შეგვედრებ შენ" I ტმ. 1,18; "შეპედრა თუა თჳსი ეჴსლას" ბ. კეს.-40-თჳს. 121,20; "ვის შეგვედრებენ" ლიშ. 26,80; "წინამძღურობა მათათა შეპედრა გიორგის" ი.-ე. 47,21; "შეშევედრა მე" შუშ. IVIII 8; "შეპედრებდა ნუშტთა მათ ძულთა მას-თასა" შუშ. IVIII 4. "რომელნი შენდა შევედრებულ არიან" ფლტბ. 184,16. იხ. ედრა; შესვედრებელი.

შევიწყება დაევიწყება: "ნუშაუ შეგავიწყდეს შენ" O, ზირ. 22,10. იხ. ვიწყება.

შევლა: "შეველეს მუნ გზა გურიისა" ქ. ცხ. 108,2. იხ. ელა.

შევილინება «მივლინება», შეგზავნა, შეყენება: "შევილინეს ხადად მისა" C.—"მიუვლინეს მას და გამოხადოდეს" DE. მრ. 8,81; "რამათა შევილინა იგი მეფისა" O, II მფ. 14,20; "შევილინე... ღრმად" ლ. 6,4. იხ. ელინება.

შეველტოლა, შელტოლა «მოეტ ქმნა»: "რომელია შევილტოდის მუნ და ცხოვნდეს" G.—"რომელ-იგი მოეტ-იქმნეს და შევარდეს ქალაქსა მას, განერეს" M, II მფ. 10,4. "რომელნი მისცნეთ შელტოლვად მუნ კაცის-მკვლეისა" G, რიცხ. 25,8. იხ. ელტოლა; შესალტოლველი.

შევერდომა, შერდომა-«შეგდება», «დავარდნა», ჩა-ვარდნა: "შეუ(ვ)რდა ფერქთა მისთა" C.—"დავარ-და ფერქთა თანა მისთა" DE, ი. 11,23; "შეუერდო მუ-ქლთა პავლეს და შილას" სპ. მოც. 16,20; "შეუერდე-ბოდა ეფალსა" O, ესთ. 14,1. "არა შევერდომოდ იყო იოანე საპყრობილესა" ი. 8,24. იხ. ვერდომა.

შეზავება «რევა», შერევა, შერთვა; მორიგება; «შენ-ლება», შეხმატკბილება: "შეზავა წამალი იგი მავდი-ნებელი" ლიშ. 45,23; "შეზავიან ყოველივე იგი მსგავსად ჯერისა მის" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 140,20; "ღმერთმან შე-ზავა გუამი იგი" I კორ. 12,24; "უბიწოება განიჯუნების, უკუეთუ ბილწება რამე თანა შეზავოს" მ. სწ. 277,18; "შე-ვეზავებოდეთ ჩვენ ვაჟარსა მას" სპ. წიგ. II 110,28; "უჩუნა მას ვეცხლი იგი და შეზავა და მისცალა მას და მოიღო მისგან ოქროსა" სპ. წიგ. II 124,22. "შეზავება არა თუ სხუა რამე არს, არამედ შერევა სტუქისთა" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 211,22; "ნუ მოიგებ მყის მგობარსა გამოუცდე-ლად, ვიდრემდის არა გამოიკითხო შეზავება მისი მგო-ბარსა მისსა თანა" მ. სწ. 150,15. "მისცეს მას ძმარი, ნაღ-ლითა შეზავებულთა" DE.—"მისცეს მას სუმაღ ღწნა ნაღლე-რეულთა" C, მთ. 27,24; "შეზავებულ იყავ ღმრთის-მოუუარეთა კაცთა თანა" მ. სწ. 150,18; "სიტყუა შეზავე-ბული აქუნდა მადლითა ღმრთისათა" სპ. წიგ. II 122,41; "ნათელი შეზავებულ არს მას შინა და არა განეშორების მისგან (მზასგან)" ბ. კეს.-იქუს. ლდ. 81,11; "მადლითა, ვითარცა მარილითა, შეზავებულ იყავნ" კოლ. 4,6; "სიტყუა შეზავებულ იქუნდა საღმრთოთა მარილითა" ატ. დ. 20V; "ვერ გამოსცის კმა იგი მათგან შეზავებუ-ლად" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 172,8. იხ. ზავება; შდრ. კეთი-ლად-შეზავება, შეუზავებელი.

შეზავებულება, შეზავებულობა «შეზავებული», შედ-გენილობა, შერევა: "აღიუსნეს კელნი მისნი საუშეველითა შეზავებულეზისათა მწულილითა" G.—"აღიუსნეს კელნი საუშეველითა შეზავებულითა მწულილითა" მხ., ლიშტ. 10,12. "ნუ ვინ ჰგონებნ, ვითარმედ შეზავებუ-ლობისა შინა კაცისასა არს სამი სული" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 176,8. იხ. ზავება.

შეზარება შეშინება: „შეჰზარდა ბილვა მისი“ ბაღ. 24,8; „იხილა იგი და შეეზარა“ ბაღ. 24,4. იხ. ზარი.

შეზღელა დარბილება, დაზღელა: „მეკეცეზან ჩრქო შეზილის მიწა“ O, სიმბრ. სოღ. 15,7; „განეშორნეთ მუცარათა და გრძნელთაგან, რათა არა რისხვას თანა შეეეზილნეთ“ მ. სწ. 150,28; „შეეზილა მას (ყრმასა) ქელი იგი მისი“ ხაქ. წოგ. II 122,80. „არა კელ-ეწიფების მეკეცესა მისვე თიქისაგან შეზღელდისა (შესაქმელ)“ ჰრომ. 9,21. იხ. ზელა.

შეზმნილ-ი მცოდნე, ერუდიტი, განსწავლული: „ყოველსა შინა შეზმნილ ვარ“ ფლ. 4,12. იხ. შეუზმნელი.

შეზრახება ბქობა, შეთქმა, მოთათბირება: „იგინი შეზრახნეს ურთიერთს და იტყოდეს“ ლ. 20,5; „რახსათს შეზრახე შენ ძესა მას იესოსა ჩემთვის“ O, I მგ. 29,18; „შეიზრახნეს ყოველნი“ ლან. 6,7. იხ. ზრახება.

შეზრიობა გაანწიხნა: „შეჰზრიობდა საყუარელი იგი“ M.—„განწიხნა შეყუარებულმან“ G, II შქ. 82,16. იხ. ზრიობა.

შეზრობა დაღერა: „აღღერდა, შეიზრო და შეგბა ძელი მისი შორის მისსა“ I, ეზეკ. 24,6. იხ. ზრობა.

შეზრუნება, შეზრუნევა შეწუხება, დაღონება, შეშფოთება, (ზრუნვა), ვერ-ცოდნა, გაუმოძიება: „შეზრუნდეს იგინი“ მთ. 17,28; „ეგრევე შეზრუნდეს ალოკრებასა ზედა თავისა თვისასა“ O, ბარ. 4,88; „შეზრუნდეს: ვისთვის იტყვს“ C.—„ეგრე ცოდეს, ვისთვის იტყვას“ DE, o. 18,22; „ნუ შეზრუნდები“ ვარ. 800. „არა მცირედი შეზრუნება (ზრუნვა) იყო ერისა კაცთა მათ“ ხაქ. მოც. 12,18; „შეზრუნებულ იყო სული ჩემი“ L.—„გამოეძიებდა ჩემგან სული ჩემი“ C, ფს. 70,7; „იყუნეს იგინი შეზრუნეებულ და შეურეებულ ჩუენებისა მისთვის“ ხაქ. წოგ. II 68,2.

შეზღუდვა გარე-მოღება ზღუდისა, ზღუდის შემოვლება; (მოზღუდვა): „შეზღუდა იგი“ C.—„ზღუდოვარე-მოსდეს მას“ DE, მთ. 21,28; „არა შეზღუდოს თავი თქმი“ მ. სწ. 78v; „შეზღუდე მტელი შენი ელითა“ მ. სწ. 18,4; „შეზღუდვა ზღვსა (არს) საზღვრითა თვისთა“ ბ. კეს.-ეჭუს. ლდ. 60,10; „ვენაქი იგი... შეზღუდვად... აღსარისა და შეზღუდვისა... უქმ და ელოვან იქმან“ A—09,808. „განვი იორდანესა... დამკვდრებად... ქალაქთა დიდთა და შეზღუდვითა ცაღმდე“ G.—„წალ-ხელ... იორდანესა... დამკვდრებად... ქალაქთა დიდთა და მოზღუდვითა მაღალ ვიდრე ცაღმდე“ M, II შქ. 9,1; „არს... შეზღუდვილი შიშითა ღმრთისაგან“ ბაღ. 95,10. იხ. ზღუდე.

შეთელვა: „იქმნის ჰერი მტკიცე შეთელვითა ქართაგან“ ბ. კეს.-ეჭუს. ლდ. 49,28. იხ. თელვა.

შეთნება, შეთნევა შეყუარება, მოწონება, (სათნო ჩენა): „შესთნდა ჰამანს სიტყუა იგი“ O. — „სათნო ჰჩნდა სიტყუა ესე ამანს“ M, ესთ. 5,14; „შეთნდეს იგი და მოყვანო იგი შენდა ცოლად“ G.—„შეგიყუარდეს შენ და გინდეს ცოლის-ყოფა მისი“ M, II შქ. 21,11. იხ. თნევა, თნება.

შეთუაღვა: „სადა არიან შეთუაღვანი მამისა ჩუენისა... და ღელისა ჩუენისანი?“ Ier.—140,178r. იხ. თუაღვა.

შეთქრომა: „ორნი იგი ღმრთისა მესეს მესეს მესეს მესეს მესეს მესეს Sin.—11,177r. იხ. თქრომა.

შეთქუმა შეთქმა, (შეერთება), პირის შეკერა: „თუ... შეითქუნენ ქუეყანასა ზედა“ მთ. 18,19; „რახსათს ესრეთ შეითქუნით თქვენ განცდად სულსა უფლისასა“ ხაქ. მოც. 5,9; „შეითქუნეს არამ და ფერეშ თანად“ O.—„შეერთებდა არამ ფერეშს თანა“ ps., ებ. 7,2; „შეითქუნეს მეფენა ქუეყანისანი“ ფს. 8,2; „შეითქუნეს იგინი ზოგად“ მ. ცხ. 78v. „ზრახეს შეთქმით ურთიერთს“ ფს. 82,8.

შეთქუმულ-ყოფა (ნიშნის-ყოფა), დროს დათქმა: „შეთქმულ ხართ მოგუებათ დასა მის ჩემსათა მსახურებად ქრისტესა“ ფლ. 161,82; „შეთქმულ იყვნეს ქრისტესი“ o. 9,22; „შეთქმულ იყვნეს კაცნი ისრაელისანი მზრთა მათ თანა“ M.—„ნიშანი იყო ძეთა ისრაელისათა მზარსა თანა“ G, მსქ. 20,88. იხ. თქმა; შეუთქმელი.

შეთქუმულება აღთქმა, შეთქმა, ფიცი, პირის შეკერა: „ყვეს შეთქმულეზა ურთიერთს“ მ. ცხ. 412v; „რომელთა შეთქმულეზა ესე ყვეს“ ხაქ. მოც. 28,18; „აღასრულეს უწესულება შეთქმულეზითა თვისთა“ იხ. რომ.-კურთხ. ისაქ და იაკ. 80,8. იხ. შეთქმული.

შეთხევა შეყრა, ჩაცეცხვა: „შესთხენ იგინი საქუმილსა მას ცეცხლისასა“ მთ. 18,42; „საბრკესავე მათსა ზედა შეითხენ“ C, ფს. 84,8; „შეშა შესთხეს მათ“ ხაქ. წოგ. II 71,40; „ცეცხლი ეგზებოდა, რომელსა შინა შეითხოდეს“ მ. სწ. 87,18. იხ. თხევა.

შეთხევა (შექმნა), დაწნევა, შეგრება, შერთვა: „შეთხეს გვრგვნი ეკლესიასა“ DE.—„შექმნეს გვრგვნი ეკლესიასა“ C, მთ. 27,29; „უფროსნი ცოდვანი ენისაგან შეითხნენ იან“ Ath.—17,320r. „გვრგვნი ესე შესთხა შენითა ამით შეთხეთა“ განხ. o. 100,2; „მნებას... შეთხედ შენდა გვრგვნი“ ლან. 1,24. „ცოდვითა შეთხედ ვართ ურთიერთს“ ოქრ.-პეტრე და ელია 812; „მარლუნი მისნი შეთხედ არიან“ M, მთ. 40,12; „შერი და ქლომა შეთხედ არიან ურთიერთს“ მ. სწ. 248,15; „მოსცეს მათ ქრისტემან გვრგვნი შეთხედ ი, შეუნიერი“ ხაქ. წოგ. II 67,12. იხ. თხევა.

შეთხელება შეერთება: „შეთხედეზა ესე ცხორებისა ჩუენისა დღით-ღამით დაიშალების“ მ. სწ. 262,28. იხ. შეთხელება.

შეიწრება (ჭირება), (დაჭირება), (შეუწრება), შეწუხება, გასაჭირში ჩავარდნა: „შეაიწრებდა ამორეველი ძეთა დანისთა მათსა შინა“ G.—„აჭირებდა ამორეველი იგი ძეთა დანისთა მათსა მას შინა“ M, მსქ. 1,84; „შეიწრდა ისრაელი ფრიად“ G.—„დასჭირდა ფრიად ძეთა ისრაელისათა“ M, მსქ. 10,9; „შეიწრე თავი შენი მარხვითა“ კ. იერ.-ნათლისდ. 80,80; „შეაიწრა იგი“ G.—„შეაუწრა მას“ M, მსქ. 16,18; „რადენცა შეაიწრო და შეაწუხო თავი შენი აქა, ევოლენცა ფართობა და სიხარული კჳოო მუნ“ მ. სწ. 181,20; „შეიწრდა და უღონო იქმან“ o.-ე. 82,8. „სულმან შეიწრებულმან და სულმან მოწყინებულმან დაღად-ყვე შენდამი“ O, ბარ. 8,1; „მევედრებო-

და ღვრისა მოკვამ სარდლასა მათა, რომელნი-იგი შე-
იწრებულ არიან" ხაჟ. წიგ. II 129,80; "შეიწრებულ-
ნი დღესა ურვასა შინა წყევნი" ო. ე. 82,8. იხ. იწროება.
შეკადრება «ბრძოლა»: "უყოს... მტერთა... რომელთა
მტერნი შეეკადრნეთ მათ" G.—"უყოს... მტერთა... რომ-
ელთა პირდავთ თქვენ მათ" M, იხუ 5. 10,25. იხ. კად-
რება.

შეკაზმვა გაწყობა, შემზადება, მორთვა, მომზადება:
"ბელ... შეკაზმეს" დ. დ. 182,1; "შეკრის (მოკა) იგი
და შეკაზმის კეთლად" მ. ცხ. 288,7; "შეკაზმეს
ასულნი მათნი" მ. ცხ. 147,7; "იორიეს ძმათა, რაათა კიდე
შეუკაზმიდენ ბერსა" ო. ე. 80,88; "შეუკაზმა, რა-
თა გაწვედეს ბრძოლად" ბაღ. 120,28. "წარვიდეს და უბ-
რას, ვითარ ჭერარს სუკაზმვა მისი" ო. ე. 43,24. იხ.
კაზმვა.

შეკლება მოხატრება, მორიდება, შერცხვენა: "იერ-
იკს, ამისა შეიკდიმონ" ლ. 20,18; "შეიკდიმა გულ-
მან შენმან" M, II 57,34; "შეიკდიმეთ სიტყუთა
ამთა ჩემთა ზედა" O, ზირ. 41,19; "შეიკდიმონ ძისა
ჩემსაგან" მთ. 81,87; "არა ვითარ სირცხულელთა შეიკდი-
მეს" I, თერგ. 6,18; "შეიკდიმა ერმან მან შესლვა
ქალაქად" O, II 39,8; "არცა მოხუცებულსაგან შეი-
კდიმონ, მკეთთა მრავლისა ეამისათა" O, სიბრძ. ხოლ.
2,10; "არა შეიკდიმე მოსლად... ჩვენ თანა" ლიბ. 18,
24; "არცა ფიცასა შეიკდიმეს" ხაჟ. წიგ. II 60,42. "წი-
ნაშე პარსა მისსა აღუდგე, რამეთუ შეკდემულ იყო" გალ.
2,11. იხ. კლება.

შეკერვა: ავა. რომელნი შეაკერვენ სასთულსა ყოველსა
წუეშე ილაჟსა კელისასა" I, ეზეკ. 18,18; "უთამი არს განე-
ბისა და ეპა შეკერვისა" O, ეკლ. 8,7; "შეკერა
ერთი სფირიდა" მ. ცხ. 287,7. იხ. კერვა.

შეკერვა მზერა გაშტერებით: "შეიკერტნეს და
ხედულა მას" ხხტ. 140,26; "სნულმან შეკერტნის და
ხედან ქალანდრას მას" ფიშ. VI 20. იხ. კერტვა.

შეკეცა დაკეცვა; «შემუსრვა»: «განტყხის (სამოსელი)
წმად და განწმადს და შეკეცის და კილობანსა შთადის
იგი» მ. სწ. 67,80; "შეკეცენ გუერდნი მისნი, ვიღრე
იყოს-ლა ღრმა" O.—"სიკებუქესა შინა შეუშუსრენ გუ-
ერდნი მანა" pb., ზირ. 80,12. "სულარი იგი იყო თესაგან
შეკეცული ერთა ადგილსა" ო. 20,7. იხ. კეცა.

შეკილება შეკერა: "შეკილდინან რტონი მისნი პრაქთა
მათ და რტოთა მისთა" ფიშ. III 18. იხ. კილება.

შეკინძვა იხ. შესაინძველი.

შეკიცულ-ი მიღებული, გადანასკული: "შეკიცულ
ყო კეცულსა იგი ოქროსაგანსა მას ერთსა" პოვნა ხტეფ.
88,17; "(ყო პაეღ)... გრემან თულათა, წარბითა შეკი-
ცულ" თეკლა 92,17. იხ. კიცვა.

შეკინება «შემცირება»: "შეაკინენ (შეამცირენ
I) ღვინა ეამთა მანთანი" ფხ. 88,46. იხ. კინი.

შეკრება «ეკლესიის-ყოფა», «კრება», «განკრება»,
«დაკრება», «შეშფოთება», შეყრა, შეგროვება: "ყოვე-
ლი იგი ერი შეკრიბე" O, — "ყოველი შესაკრებელი
ეკლესიისაჲ" G, ლეიტ. 8,8; "შეკრიბა (განკრ-

ბა I) ყოველი ერი იერემიას ზედა" O, იერემ. 20,9;
"შეკრიბნე ქუილინი" G, — "ეკრიბო თავი ქუილი-
საჲ" M, რთი 2,2; "რომელთაჲ შეკრიბონ (დაკრი-
ბონ I), მათა შეკამონ იგი" O, ეს. 62,9; "შეკრიბნა ყო-
ველნი მღვდელთ-მოდლარნი" მთ. 2,4; "რომელი არა შეკ-
რიბს ჩემ თანა, იგი განანებს" ლ. 11,28; "შეკრიბნე
შემუსრვილინი" O, მიქ. 4,8; "შეკრიბა დავით ყოველი ისრა-
ელი" M, I 57,34; "შეკრიბეს ერი მრავალი" M, II
57,34; "შეკრიბეთ ლოდეზი" O, დაბ. 81,40; "შე-
კრიბეთ ლუარძლი იგი პირველად" მთ. 18,80; "შეკ-
რიბდა შეშასა" O, III მფ. 17,10; "იერ შეკრიბნა
წყალნი სამოსელსაჲ" O, ფა. სოლ. 80,4; "იერგე... შეკ-
რიბნე და გამოგანდნენ თქვენ" I, ეზეკ. 22,20.

შეკრება «ნაწევარი», «ეკლესიობა»: "შეკრებაჲ წმი-
დათა და სხუაჲცა ესემლენი" ოქრ.-პეტრე და ელია 812;
"შორის შეკრებათა ლოდისასა შეესოს მანა" pb.—"ნა-
წევარსა კლდისასა დაესვის მანაჲ" O, ზირ. 27,2; "იყოს...
ქუეყანასა ზედა შეკრებაჲ თესლებისაჲ" ლ. 21,26; "აღდესა
შეკრებისა სა (წარსლევით)" pb., — "აღდესა ეკლესიო-
ბისასა..." G, II 34,10. "ძმანი ყოველნი შეკრებულ იყ-
ნეს" განს. ო. 108,4; "ყოველი შეკრებულ არს იერუსალიმი"
ხაჟ. მოც. 21,81; "შეკრებულ იყო გონება მისი" ატ.
დ. 10,7; "აქულად შეკრებულ იყვნეს მოწაფენი შინაგან" ო.
20,20. იხ. კრება; შემკრებელი, შენაკრები, შესაკრებელი.

შეკრვა «დაკრვა», «დაყენება», შეკერა, შესკვნა: "არა
შეუკრა (დაუკრა Q) პირი ჯარსა მღვწელსა" I კორ.
9,9; "შეკრას ცა და არა იყოს წყაჲ" G, — "დაყენეს
ცანი და არა გამოსცეს წყაჲ" M, II 34,11; "შეიკრ-
ნეს საბლითა სიგლაჲცისათა" თბ. 8,8; "შეკრეს იესუ
და წარიყვანეს" მრ. 16,1; "შეკრიან ტურთი მძიმე და
ძნად სატურთელი" მთ. 28,4; "შეუკრენით მაგას კელნი
და ფერკნი" მთ. 22,18; "უკუეთუ შემკრას და მითრიოს,
მისარის" შუშ. V 14. "უბრძანა შეკრვა მისი და ბორკილთა
შესხმაჲ ფერკთა მისთა" შუშ. VI 28. "ვითარცა სიკრველითა
რკინისათა შეკრულ (არაინ)" ოქრ.-მარს. და იონ. 100,80;
"იხილა შეკრული იგი ვეცხლი თესი" O, დაბ. 42,27;
"რაჲმს ვიხილოთ ენაჲ მისი შეკრული და მტერულებისა-
გან დაცხრომილი" მ. სწ. 222,81. იხ. კრვა; შესაკრველი.

შეკრულება: "განჰქსნეთ თავნი ჩუენნი შეკრულეზი-
საგან ბოროტთასა" მ. სწ. 150,80. იხ. შეკრვა.

შეკრძალემა სიფრთხილი: "იწვე... მოთმინებითა ტიფნეუ-
ლებისა გულისათა და შეკრძალეზითა ფრიალითა" მ.
ცხ. 28,7. იხ. კრძალემა.

შეკრძალემა პყრობა, კერა, დაზოგვა, დაცვა, ფრთხი-
ლად შენახვა, ფხიზლობა: "მოდლურებაჲ იგი შეიკრ-
ძალეთ" I კორ. 11,2; "აღსასრულადმდე მტკიცედ შევი-
კრძალოთ" მებრ. 8,14; "ყოველი შეცნიერებაჲ ვერ შეიკრ-
ძალოს" O, ზირ. 21,17; "შევიკრძალოთ აღსარებაჲ
იგი მისი" მებრ. 4,14; "შევიკრძალე სწავლასა ჩემსა" O,
ფა. სოლ. 4,18; "უკუეთუ არა შეიკრძალო ენაჲ" მ. ცხ.
248,7; "რომელმან შეიკრძალოს იფქლი" O, ფა. სოლ. 11,
20; "გონებაჲ შევიკრძალეთ" მ. ცხ. 870,7; "შეუკრ-
ძალებს... ენაჲ თესი და არა მრავალსა ჯარსა მამოდაჲყვების"
მ. სწ. 228,4; "ისმინიან სიტყუაჲ და შეიკრძალობან" ლ.
8,16; "შევიკრძალეთ ეგე, რაათა არა განგერეს გე თქუ-

ენგან გზასა ზედა" საკ. წიგ. II 82,88; "შეიქრძალე შეუკლი და ენაჲ" ლომ. 8,17; "შეიქრძალენ ივანი და ინანლი" O.—"შეიქრძალელმან ამთმან შეინანე" pხ., იგ. სოლ. 24,5(23); "უფროსს ყოველთა სათნოებათა (არს)... შეიქრძალეა ენისა და შეუკლისა" Ath.—12,208r. "გონებითა ვერ ფრიად შეიქრძალული" მ. ცხ. 287v; "შეიქრძალული ენითა" მ. ცხ. 27r; "იყო მონასტერი იგი მოზღუდელი და შეიქრძალული" ლომ. 182,88. იხ. კრძალვა. შეკინვა: "შეკისინდის იგი ცუდთა და უნდოთა რაჲმ სკეპთათჳს" მ. სწ. 280,26. იხ. კინვა.

შეკუართვა ამოკეცვა: "შეიქუართა და იწყო დაქსნად კედლისა" ლომ. 88,82. იხ. კუართი.

შეკუეთა შეკრა: "სახელი შეკუეთეს ნავსა" მ. ცხ. 167r; "ბრძანა შეფემან შეკუეთიდ სარტყელნი მათნი" H—841,577. იხ. კუეთა.

შეკუეთება შეთვისება, შეჩვევა, შესაკუთრება: "შეკუეთენ კაცნი სოფელსა ამას" ბალ. 87,81; "დადღის სიტყუაჲ მისი და შეიკუეთნის უგუნური" ბალ. 7,84. "ფრიად შეკუეთებულ იყო ყრმაჲ იგი ნუკრსა მას" ბალ. 79,87. იხ. კუეთება.

შეკურივებულ-ი შემკერივებული, გამაგრებული: "შეშითა შეკურივებულ არს" მართ. C, ოქრ. მარხ. და ონ. იხ. კურივი.

შელაღებულ-ი მოჩხუბარი: "შეერდომაჲ შორის... შელაღებულთა (კეთილ არს)" მ. ცხ. 277v.

შელაღვა მოჩხუბრობა, წაჩხუბება: "უაუუთ ვინმე შეილაღვიან ქმანი, მოუქმის მამამან" ა.ე. 85,5; "არავის შეეველალო" მ. ცხ. 80v; "შევილაღენით მტირელ ურთიერთას" მ. ცხ. 56v. იხ. ლაღვა.

შელეწვა ჩამტერევა: "შეკლეწეს კარა" მ. ცხ. 177r; "ჰიქმა იგი პირსა შეკლეწა და ღვრთა იგი დაითხა" შუშ. VI 18. იხ. ლეწვა.

შელმომა ტკივილი, ხრუცვა: "შეელმო მას შეულო" ლომ. 20,20; "სტომაჲ ჩემი შემელმო" საკ. წიგ. II 85,81; "შინაგანი მისი ყოველი შეელმო" მ. სწ. 80,87; "არა შეგელმენსა ნაწლავნი" მ. ცხ. 274v. იხ. ლმომა.

შელოცვა: "იყო... დედაკაცი ერთი მისანი, შეულოცვი და იგი და დაუწერდა, დაწერილსა მკერდსა მოჰკიდებდა" X 800r. "ჲაჲ არს მათა, რომელნი შელოცვით კურნებას ეძებენ" მ. სწ. 47,24. იხ. ლოცვა; შემლოცვლი.

შელტოლა იხ. შეელტოლა.

შელუღვილი-ი: "საქმისა მისგან გონებისა მღვდარისა შელუღვილ საშუშინელოსა მისგან პირუტყუებისა" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 170,88. იხ. ლუღვა.

შემაბილწებელი-ი წრომელი შეაგინებს: "იგი არს შემაბილწებელი კაცისაჲ" C.—"იგი არს, რომელი შეაგინებს კაცსა" DE, მრ. 7,15; "ალეგზნეს მოკლვად შენდა გულის-წყრომით, ვითარცა შემაგინებელსა და შემაბილწებელსა საკურთხეველისაჲ" მ. სწ. 55,9. იხ. შემაბილწება.

შემაგდებელი-ი ჩამგდები: "სახელი შემაგდებელისაჲ მის იყო დრაკონ" საკ. წიგ. II 118,14. იხ. შეგდება.

შემაგინებელი-ი შემაბილწებელი, გამაუწმინდურებელი: "შეისწაღე შემაგინებელი თქუნი" მ. ცხ. 101v; "სიწმიდისა შემაგინებელ" ლონგ. 100,2. იხ. შეგინება.

შემაგრება «ტემა»: "შემაგრავ იგი მუცელსა მისსა" G.—"სიჲ მუცელსა ეგლომისსა" M, მსჯ. 2,21. იხ. მაგარი. შემაგალი-ი: "რამათა შემაგალი იგი ნათელსა ხელედენ" ლ. 8,18; "ეიზილენ უღრთონი, შემაგალინი საფლავად" O, ეკლ. 8,10; "მკედარი, ბრძოლად შემაგალი" მ. ცხ. 80r; "გამომაგალთა და შემაგალთა არა იყოს მშველბაჲ პირისაგან" O, ზაქ. 8,10. იხ. შესლვა.

შემაკობელი-ი: შემაკობელი სძლისაჲ სიძის ძმობილი, ხელის მომკიდე: "შეუდგს... სიმშ შემაკობელსა სძლისაჲ" გრ. ნახ.-შობ. 289,28. იხ. შემკობა.

შემართ შიგნით: "იუენეს თავნი მათნი გამართ და ბოლოება მათი შემართ" M, II 5შტ. 4,4. იხ. მართ.

შემართება მიმართება: "მზარათ მათ შემართეს" M.—"მზირი... მიმართეს ღვასა ზედა" G, მსჯ. 20,87; "შემართოს კაცად-კაცადმან პირის-პირ ქალაქად" M.—"მიმართარი ბელი თითოეული პირის-პირ ქალაქად მიმართ" G, იხუ ნ. 6,5. იხ. მართება; შემართებელი.

შემართუმელი-ი «მომაველი»: "შემართუმელთა მათ მისცემდ სასყიდელსა შენსა კაცთა საეპროდ შენდა" O.—"მომაველთა ნაცვალად მისცემდს სასყიდელსა შენსა კაცთა, ეპართა შენთა" pხ., ეზეკ. 27,15. იხ. შერთუმა.

შემარილება «დამარილება»: "რამე შემარილოს" C.—"რამათა დამარილოს" DE, მრ. 9,60; "მარილმან კეშმარტებისმან შემარილენ იგი" საკ. წიგ. II 1,0; "ჩერარს შენდა, რამათა იქმნე მარილ და შემარილო სული შენი" მ. სწ. 180,4. იხ. მარილი.

შემასშენელი-ი «ძვრის-შეტყუელი», დამბეზლებელი, დამსმენი: "არს შემასშენელი თქუნი მოსე" DE.—"არს, რომელი ძვრის-შეტყუელ არს თქუენთჳს" C, 5,45; "პირის-პირ აქუნდენ შემასშენელნი იგი" საქ. მოც. 85,18; "წარმოშიდეს შემასშენელნი იგი" საქ. მოც. 85,18; "არა უქმან (მსაქულსა) შემასშენელნი და მოწამენი, რამეთუ ყოველივე ცხად არს" მ. სწ. 111,14; "შეპრისხნა შემასშენელთა მისთა" ლომ. 64,28. იხ. შესშენა.

შემასხმელი-ი მაქებელი, «მეშველი», «საფსალმუნე»: "იუენ ჩემდა შემასხმელი" O.—"იუენ ჩემდა მეშვერენი" pხ., ეკლ. 8,8; "ქმად შემასხმელთა შენთაჲ არლარა ისმეს მერმე" O.—"ქმად საფსალმუნეთა შენთაჲ არლარა ისმეს მერმე" pხ., ეზეკ. 28,18; "მისცემდს ნაწილსა და განაყოფსა შემასხმელთა მათ" O, ნემ. 12,48; "შემასხმელნი, მფსალმუნენი მათნი, მამანი და ღვდანი—ორას" O, II ეზრა 2,65. იხ. შესხმა; შდრ. ფსალმუნთ-შემასხმელი.

შემატება «ზედა-დართვა», «შეძინება»: "შემატათოს თქუნი" C.—"ზედა-დართოს თქუნი" DE, მრ. 4,24; "რავდენი მოაკლო ცოდვთა თქსთა, ანუ რავდენი შემატათა სათნოებათა თქსთაჲ" მ. სწ. 28,80. "არა არს დაქვება და შემატება" O.—"არა არს დამტერებად არცა შემატებად" pხ., ზირ. 12,5. იხ. პატება.

შემატყუებელი-ი მცოდნე: "მოავლინენით ჩუენდა კაცნი თქუენგანნი, რომელნი ბრძნად საგონებელ იუენენ და საქმესა შემატყუებელ" ბალ. 148,84. იხ. შერყუება.

შემაზინებელი-ი «შემაზინებელი»: «არა იყოს შემაზინებელი თქვენა» G.—«არავე იყოს შემაზინებელი თქვენა» pb., ლევთ. 28,6; «ნუცამა დაიბრუნენ კალთა მათა შემაზინებელად სულსა ჩემსა» მ. სწ. 230,81. იხ. შემაზინება.

შემაწუხებელი-ი დამამწუხრებელი, დამალონებელი: «ხადან შეწულ თუა და ბოროტის-ყოფად მავნებელთა მათ მასთა და შემაწუხებელთა» მ. ცხ. 70v; «რომელიმე მესულად (არნ) მანუზაგან გარეშეთა, შემაწუხებელი, გინა თუ განმხარებელი» მ. კახ.-კაც. აგებ. 34,29. იხ. შეწუხება.

შემგბარ-ი (შემგბრასა) მოხარშული: «ინდა ძირი ნაწერასა, ეთარცა წამლასა მერ შემგბრისა წერილი» მ. ცხ. 97r.

შემგზავნა: «უკუთუ ქალი იყოს, ქალწულთა თანა მოლუწეთა შეიმგზავნებოს» მ. ცხ. 245v. იხ. [გზავნა].

შემგუფე შესაბამისი, შესაფერისი, «ზომითი»: «იშენთ თავსა თქასა სახლ შემგუფელ» O.—«უშენ თავსა შენსა სახლ ზომითი» pb., იერემ. 22,14.

შემდგომ უკან: «არა იყო შემდგომ სახლსა დავითისა» O, III მგ. 12,20.

შემდგომ-ი «უკუანა», «ანთუბატი», «მეორე», «შემდგომად მეფისა», მოადგილე, ნაცვალე; . მომდევნო, შედეგი, «ლერკოლოტი»: «შემდგომსა (უკუანასა pb.) მას დავითიწუბ და წინასა მას მივსწულები» Q, ფლპ. 8,18; «რომელი-იგი იყო მთავრისა შემდგომისა მის თანა სერგისა» T.—«რომელი-იგი იყო მთავრისა მის ანთუბატისა თანა სერგისა» T, ხაქ. მოც. 18,7; «აღსუ იგი გრლსა, შემდგომსა მისსა» O, დაბ. 41,48; «პირმშოა მასი იოელ, შემდგომი მისი აბირონ» O, I მგ. 8,1; «ამცო... ზღელსა მას ღრდსა და მღელთა მათ შემდგომში» O, IV მგ. 22,4; «მახენდა მას მანანტიოს, შემდგომში მან მეფისა» გ. 258v; «რა-იგი ყოფად არს თქვენდა შემდგომთა მათ ეამთა» ი. რომ.-კურთხ. ისაქ და იაკ. 50,11; «წიგნთაგან გულისქმის-საყოფელ არს შემდგომთათქს» ი. რომ.-კურთხ. ისაქ და იაკ. 12,8; «არცა წინამძღვარი და არცა შემდგომი... არავინ შევიდეს სასუფეველსა ღმრთისასა» მ. სწ. 200,8; «კმა არს შემდგომი ესე მანაწელად» მ. კახ.-მეს. ლ. 50,16; «პამანს ლერკოლოტსა წარუთქემა» O.—«ამან, რომელი შემდგომებს... ეტყოდა» M.—«ამან მეორემან, შემდგომად მეფისამან თქმა» pb., იხთ. 4,8.

შემდგომად შემდეგ, «კუალსა»: «შემდგომად ამისა» მ. ცხ. 19,6; «არა ოდეს ყოფილ იყო არცა წყლის რღუნას წინათ და არცა შემდგომად» მ. ცხ. 8,8; «შემდგომილ სამასა ღრასა მოვდა ვარსქენ პიტაბში» შუშ. IV 8; «შემდგომად ჩემა მოსლეა» DE.—«კუალსა ჩემსა სლეა» C, მრ. 8,84; «მოაქუნდა შემდგომად იესუსა» DE.—«მღებად კუალსა იესუსა» C, ლ. 28,28.

ამისა შემდგომად მერმე, ამეორედან: «ამისა შემდგომად» G, რიცხ. 19,7; «ამისა შემდგომად ენება წარწყმელა ჭეყენასა მას სომხითისა» მსკ. 26,16. იხ. შემდგომი.

შემდგომება: «ეგრეთვე არს შემდგომება ბუნებისა» მ. კახ.-მეს. ლ. 70,14. იხ. შემდგომი.

შემდგომითი-შემდგომად თანმიმდევრობით; «განწესებულად»; რიგზე: «უბრძანა კაცად-კაცადისა მათსა დასახლად სახლით შემდგომითი-შემდგომად» საქ. წიგ. II 71,41; «შემდგომითი-შემდგომად მიწერად შენდა» DE.—«განწესებულად მიწერად შენდა» C, ლ. 1,8; «ეგრეთ შემდგომითი-შემდგომად ფსალმუნსა ამას იტყოდეს» სხსტ. 184,0. იხ. შემდგომად.

შემდგომითი-შემდგომება თანდათანობა, თანმიმდევრობა: «შემდგომითი-შემდგომება იგი შობისა სიუდილითა იცნა» H—2251,840v. იხ. შემდგომება.

შემეტყუელი-ი «მსახური»: «ორნივე თქვენ—შემეტყუელნი ეშაქისანი» B.—«თქვენ ორნივე მსახურნი ხართ ეშაქისანი» A. სხსტ. 182,20. იხ. მერტყული.

შემეტყიერება გაცნობა: «იქმნა შემეტყიერება თევდორესი კეთილად მახურისა ევსებიასა» თრ. 558; «ნუ გაჰქნ სიუფარული ყრმისა თანა, ნუცა შემეტყიერება ღელაქაქისა თანა» Ath.—12,188v. იხ. მეციერება.

შემზადება აგება, გამზადება, მომზადება, აღმზადება: «კარავი შეიმზადა პირველ» მებრ. 9,2; «შეიმზადა მახული და ენება მოკლეა მისი» ე.-გ. 40,9. «იქმოლეს სახლსა მას უფლისასა შემზადებად და განმარებად» M, II მსტ. 84,10; «რასა უკუე მოასწავებს შემზადება კაცისა მართლ ღვთისა?» გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 152,4; «ესე არს შემზადება საბაზაკისა» G.—«ესე არს აღმზადება სანთელთა» pb., რიცხ. 8,4. «მოართუა ფრიად კეთილად შემზადებული» მ. ცხ. 858r; «წამალმან. კეთილად შემზადებულ მან მკურნალისა მერ კელოვნისა, დაქსნის სენთა სიმამფრე» მ. სწ. 61,84. იხ. მზადება; შესამზადებელი.

შემთხვევა «შეხულომა», «მოწვენა», «შეხება», «გარე-მოხუევა», შეხვედრა, შეყრა, გადახლომა, შეგებება, მიღება, მიყენება; განსაცდელი, ცთუნება, სასჯელი: «შემემთხვნეს მე ესეკითარნი და ევამო მე» G.—«შემხუდა მე ესეკითარი და ევამო» O, ლევთ. 10,19; «რავამს შეემთხუიის ჰირი» C.—«რავამს მოიწიის ჰირი» DE, მრ. 4,17; «არა შეგუფემთხვოს ჩუენ კრულებად» B.—«არა შეგუფეოს ჩუენ სატანუელი» A. სხსტ. 180,10; «იესუ შეემთხვა მათ» მთ. 28,9; «შეგემთხვოს» თქვენ კაცი» ლ. 22,10; «ჰირი თუ რამე შეგემთხვოს» O, ზირ. 12,18; «რაა შეემთხვოს მე, არა ვიცი» საქ. მოც. 20,22; «უკუთუე ჰირი შეგემთხუეოდის» O, ზირ. 0,12; «რომელი შეემთხვა აბრაჰამს» მებრ. 7,1; «ნუ რას შეემთხუეე თავსა შენსა ბოროტსა» საქ. მოც. 16,28; «შეემთხვნა იგინი» ლ. 0,11; «ილიებთა წილ შეამთხვის მას გინება» O, ზირ. 20,0; «ნუცა შეემთხუეე თავსა შენსა გინებასა» O, ზირ. 1,88; «რავასა შრომასა შეამთხუეე მაგათ?» ვარ. 800; «მარჯუნს მისი შეემთხვოს (გარე-მოხეხა M) მე» O, ქება 8,8. «ყოველი იგი ქალაქი გამოვიდა შემთხუევად იესუსა» მთ. 8,84; «გამოვიდნენ ყოველნი შემთხუევანი ჩემნი გულსა შენსა» O, გაშოსლ. 9,14; «შემთხუევად ერთი შემთხვოს მათ ყოველთა» O, ეკლ. 2,14; «შემთხუევისაგან ეშაქისა შუა დღესა (არა გეშინოდის)» ფს. 90,6; «რავასა-მე ვიშეე მე ძვრ-ძვრადისა ამისთჳს შემთხუევისა?» ფლპტ.

143,20; „შეიშესრულებსა შე მთხუევი თა“ მ. სწ. 117, 15. „არამცა შემთხუეულ იყო ესე ჩუენდა“ ი. მოც. 78,8. იხ. მთხუეა; შესამთხუეულო.

შემკობა გვანშუენება, მორთვა, მოკაზმა, ჩაცმა; შექება: „შეამკობთ მოსაქსენებელსა მართალთა“ DE.— „განაშუენებთ სამარებსა მას მართალთა“ C, მთ. 28, 20; „შეამკო ტაძარი იგი ქეთა პატროსნი“ M, II მტ. 8,6; „ეთარცა სძალი შეამკო შე სამკაულითა“ I, ეს. 61, 10; „ლმერმან ესრეთ შეამკეის“ მთ. 6,80; „ეინ შეამკო ს ქალაქი, ნუჟუე ცესლმან მან“ O მთ. 6,0; „შეამკოთ წარჩინებულისა დაეთოსი სიმენს“ დ.დ. 124,8; „ნუ შეამკებდი სამოსლითა დიდუასისათა“ H—032,8V. „ეთარცა მეძეი შემკობილ ხარ“ მ. ცხ. 244r. იხ. შკობა; შემკობელი, შემკელი, შემკობელი.

შემკობილება: „საქმარ არს ფერცელთაშიერისა იგი ჩრდილი შემკობილუბისათჳსცა და ნაყოფთა ცულებისა“ მ. ცხ. 284v. იხ. შკობა.

შემკრებელი-ი რომელი შეკრებს: „შემკრებელმან ნაიარსა დიაცულისასა განცხას სამოსელი მისი“ G.—„რომელმან შეკრებოს ნაიარი იგი დიაცულისა მის, განიცხეს სამოსელი თჳსი“ pb., რიცხ. 10,10; „არავინ ვისა იყოს შემწე... არცა ფასი შემკრებელთა თჳსთა“ ანდ.—ანატ. 203,17. იხ. შკრება.

შემკულ-ი მორთული, შემკობილი: „რამსა გამოხუელით ხილუდ? კაცისა, ჩხლითა სამოსლითა შემკულისა“ C, მთ. 11,8; „სამკაულითა შემკულ არიან“ ოქრ.-გურბ. 228, 12; „შეენიერად შემკულ, ვითარცა დედოფალი ბლუარისა“ ფიზ. XIX 11; „საყურსა ოქროსასა და ანთრასა პატროსანსა შემკულ არს“ O, აგ. სოდ. 26,12. იხ. შემკობა; უშემკულესი.

შემკულება შემოსილობა, მორთულობა: „მხატვართა შამსგავითან გამოწერით ხატთა მეფეთასა სახითა და შემკულეებითა მათითა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 140,0; „სადა-მე იყოს შემკულეება სამოსლისაჲ“ მ. სწ. 16,1. იხ. შემკული.

შემკვდრებულ-ი იხ. მკვდრობა, მკვდრება.

შემლოცველ-ი: „არა მივიდა იგი კითხვად და კურნებად მისანთა და გრძნულთა, და არცა შემლოცველთა და არცა წიგნის-შწერალთა, რომელი-იგი ყელსა გამოაბიან“ მ. სწ. 47,21. იხ. შელოცვა.

შემმართებელ-ი მარჯვე: „იყო იგი ქველი და შემმართებელი“ ქ. ცხ. 140,0. იხ. შემართება.

შემმოსელი-ი ჩამცმელი: „მოვდიოთ ჩემდა... მიშუელთა შემმოსელნი“ მ. სწ. 61,11. იხ. შემოსა.

შემნდობელი-ი მიმტევებელი, მპატივებელი: „შენ მხოლოდ მოწყალე ხარ და შემნდობელ და ძკრუსენებელ“ მ. სწ. 217,4; „მოწყალე ხარ, უფალო, და შემნდობელ ცოდვათა“ H—241,000. იხ. შენდობა.

შემოახლება მოახლება, მოახლოება: „დამშ განგუე-შორა და ნათელი შემოგუეახლა“ პრამ. 18,18; „შემოგუახლნელ და იტოლედ, და ერთბამად სამართალსა მოუთხრობედ“ I,—„მოგუახლნელ და იტოლადან ერთბამად, მაშინ სამართალსა მოუთხრობედ“ O, ეს. 41,1; „ეგრე შემოგუახლნე მე სახლი ისრაჲლისაჲ“ I, იერემ. 12,11. „მარბი-ვიან არიან განწესებანი მართლმარბეულთანი, არა შემოახ-

ლებული ესე, არამედ რომელსა-იგი მოველია“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 100,0. იხ. ახლო.

შემობმა დართვა, მიყოლება: „რომელი-იგი შემობა და იტყჳს, ვითარმედ...“ აბ. რომ.-გურბ. ისაჲ და იაკ. 108,11. იხ. ბმა.

შემოგარე გარშემო: „ესმა რაჲ შემოგარეთა მათ სოფლებთა დიდებამ ღმრთისაჲ“ Ath.—11,250v; „რომელსა-იგი ყოველი ქუეყანა და შემოგარენი წარმართნი დაჟყრნეს“ A—02,020.

შემოგდება შეგდება, ჩაგდება; გადაგდება: „შემოგადეს მე სახლსა ამას ჯერღმელისასა“ O, დაბ. 40,15; „შემოგადე წყალი სარწყავი“ მ. ცხ. 76r. იხ. გლება.

შემოდგომა მოდგენა, მოყოლა: „შემომოდგინე მე“ მრ. 8,84; „რომელი შემომოდგეს მე“ DE.—„რომელი მომდევდეს მე“ C, ი. 8,12; „შემომოდგე ჯალსა ჩემსა“ აბ. რომ.-გურბ. მოს. 170,18; „შემომოდგე მე ეკლესიად“ სპ. წიგ. II 117,8; „შემოგადეს ჩუენ ბარბარონი“ ლომ. 7,82; „რომელსა უნდეს შემოდგომა ჩემდა“ მ. სწ. 11,88; „რომელთა მნებაჲს შემოდგომად ჩემდა“ ლ. 2,28. იხ. დგომა.

შემოდება: „შემომდეგა თჳსა ქუეშე თჳსა ვითარცა სასთენალი“ მ. ცხ. 102r. იხ. დება.

შემოვედრება შემოვარება: „შემოვედრებოდან თესლნი მრავლნი უფალსა“ O, ზაქ. 2,10; „მოყვდა ქაბუი იგი, რომელი შემოგვედრა ჩემდა“ მ. სწ. 202,15. „მოშევი ნიში... შემოვედრებულთა შენდა“ მსკ. 43,1. იხ. ედრება.

შემოვლინება შემოყვანა: „შემოაქლინე საცთური ჭალქსა ამას“ ფლკტ. 168,28. იხ. ელინება.

შემოკლება მოკლება, შემცირება: „არა თუშა შემოკლდეს ღმრთი იგი“ C, მთ. 24,22; „ესენი წრტილი შეამოკლის მკურნალმან“ O, ზარ. 10,11; „შეამოკლა მათგან კორიელებამ“ აბ. რომ.-გურბ. ისაჲ და იაკ. 58,8. „წინაწარმეტყუელებდა სიყმილისა მცსთჳს და შემოკლებამ მისთჳს მსხერპლთაჲსა“ წყტყ. 98 (დ.). „ეჲმი ესე შემოკლებულ არს ამიერიგან“ I კორ. 7,20; „სატყუად, აღმასრულებელი და შემოკლებული სიმართლესა შინა“ დ. დ. 124, 8; „შემოკლებულად-რე მნებაჲს უწყებაჲ თქუენი“ მ. სწ. 87,17. იხ. კლება; შდრ. სულშემოკლებული.

შემოკრება შეკრება, შეყრა; დაკრეფა: „შემოკრიბე ჩემ წინაშე მთავრები იგი თქუენი“ M,—„აეკეკლესიენით ჩემდამო ტომთ-მთავარნი თქუენი“ G, II შქ. 21,28; „შემოკრიბეს მოციქულნი იესუასა“ მრ. 8,80. „შემოკრიბით და გითხრა თქუენ“ O, დაბ. 40,1; „შემოკრიბეს ყოველი ქრმლოსანი უცხოთესლთა მათ“ O, I მფ. 5,11; „შემოკრიბით მუნ“ O, აოვ. 3,11; „შემოკრიბენ ქელნი შენნი“ O, I მფ. 14,10; „შემოკრიბე ერი ეგე ჩემ წინაშე“ M,—„ეკელესიაჲჲ ჩემდა მომართ ერი“ G, II შქ. 4,10. „შემოკრებულნი ღმრთისა მიმართ“ G, რიცხ. 10,11. იხ. კრება.

შემოღობილი-ი შემოხვეწილი: „პრქუა ნათესავსა სარსთასა, რომელნი შემოღობილ იყვნეს სარკინოზთაგან“ ქ. ცხ. 104,8. იხ. ღობილი.

შემომაჯავლო-ი დამდეგი: „არა უწვი, რაა მოიწვეას შენ ზე-
და შემომაჯავალსა ამას ლამესა“ მ. სწ. 24,10. იხ. შე-
მოსლვა.

შემოწყვანებელი-ი იხ. წერილის-შემომყვანებელი.

შემომჭეულება „ყრულ-ყოფა“, შემუქვა, შეკუმშვა:
„არცა შემოიმჭეულო კელი შენა მისაგან შენისა ნაქლუ-
ლენასა“ G.—არცაღა კრულ-ჰყო კელი შენი მისა მის
შენასა ნაქლულენასა“ M, II შჯ. 15,7.

შემოოქება: „რაჟამს მოკრბის და შემოოქის, (ფირტვ)
შეიწრის“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 225,16. იხ. ოქ-.

შემორთვა შემომატება, შემოერთება: „შემოერთენს
მას და მოადგეს მრავალნი“ ps., II 58ტ. 15,9. იხ. რთვა;
შემოსართვა.

შემოხა „გარე-შერტყმა“, მძილება, ჩაცმა, შემკობა,
მოსხმა; ყლის გაკეთება, მძილება: „შემომოსა შე
სიხარული“ C.—„გარე-შეშარტყ შე სიხარული“ L, ფხ.
29,12; „შემომოსედ მეყსეულად სირტხული“ C.—„მიი-
ღედ მეყსეულად სირტხული მათი“ L, ფხ. 29,16; „შეი-
მოსა, ვითარ ერთი ამბავანი“ მთ. 6,30; „პეროდელ შემომო-
სა სამოსელა სამეფოა“ ხაქ. მოც. 12,21; „შეიმომოსო-
ღიან სამოსელი სხუა, რაჟამს შევიდოდან ტაძრად“ IO,
ეზგ. 42,14; „სამოსელი სელისა შემომოსოღიან და არა
შეიმოსოღიან მატყლისა“ I, ეზგ. 44,17; „შეიმოსა
მას სხტ მონაზონებისა“ მ. ცხ. 170v; „შემომოსა იგი ოქ-
რობათა რჩეულთა“ O, III მფ. 10,16; „შეიმოსეს სამოსელი
ევე შენა“ ხაქ. მოც. 12,8; „შემომოსეს მას მოწეული“ ან.
გბრ. 210; „შეიმოსეს მას თხსივე სამოსელი“ მთ. 27,21;
„შეიმოსეს თავით ჩემთ სიკეთე ჩემი“ O, ეზგ. 27,4;
„შემომოსეს იგა და ვანალეს და ღაჟელეს“ ხაქ. მოც. 5,6;
„რომელი ზრდის, იგივე შეიმოსეს“ მ. სწ. 100,21. „შეი-
მოსა ქელთა საწყალბეულსა გიორგისთავე“ Ier. — 156,
208v; „შეიმოსეს სამოსელი თხსი“ O.—„მოიღეა შესა-
მოსელი შენი თავსა ზედა“ G, რუთ 2,8. „შერდა შენთხს
გვრგვნი იგი მოღუაწეთა შემოხად“ მ. სწ. 107,17. „მიადგა...
შემოხილთა ჯაჟანონიონთა, წინამძღუარათა და ერის-თავთა“
I, ეზგ. 28,6; „შემომოსილი გარეთ და შინათ ოქრობათ“
გებრ. 9,4; „შინაგან ფესუდითა ოქროვანთა შემკულ არს და
შემომოსილ“ ოქრ.-გვრიტ. 226,14. იხ. მოსა; შდრ. ნიშებ-
შემოსილი, სიკდიდშემოსილი, სულშემოსილი, ღმერთშემო-
სილი, შემოსილი, შესამოსელი.

შემოსავალი-ი შესავალი: „ვადიდებთ შემოსავალსა
კარისასა“ განხ. 6. 129,16. იხ. შემოსლვა.

შემოსართავი-ი შესართავი: „მოწესებოდეს... შემოსარ-
თავსა კუვისასა რომლისაჲ“ ოხკ. 10,11. იხ. შემართვა.

შემომიღ-ი იხ. ცნობება-შემომილი.

შემომიღება „მზილება“, საბურველი, პირბადე: „ვინ-
მე გამოცხადოს პირა შემომიღებისა მისისაჲ“ M,—
„ვინ განცხადენს პირი მზილებისა მისისაჲ“ ps., თბ
41,4.

შემომხლვა „შესლვა“: „გამოიყვანე კაცი, რომელი შემო-
ვიღო სახად შენდა“ G.—„გამოიყვანე კაცი იგი, რომელი
შევიღო სახლსა შენსა“ M, მხკ. 19,22; „რაჟამს შემოვი-
ღეს საზღვართა თქუენთა“ O, მჰქ. 5,6; „სართულსა სახლისა
ჩემასა შემომხლვ“ ღ. 7,6. „იძუელ შემომხლვა“ C, ღ. 14,

28; „შემოსლვით შემოვიღეს მეფე ბაბილონიასა“ O,
იერემ. 30,29; „ერთი არს ყოველთა შემოსლვაჲ სოფ-
ლად“ O, სიბრძ. სოლ. 7,6. „შემოსლვითა მათთჳს ძმათა
მტუეართა, რომელნი შემოვიღეს განმტრობად აზნაურებასა
მას ჩუენსა“ გალ. 2,4. იხ. სლვა; შემომაჯავლო, შემოსავალი.
შემოტევა: „ესელა თუმა შენა, არამცა შემოგირევე
შენ“ შუშ. I 14. იხ. ტევა.

შემოქმედ-ი შემქმნელი: „მოიქმენე შემოქმედი შენი
ღვთა სიჰაჰისა შენისათა“ O, ეკლ. 12,1; „ყოველი დაბადე-
ბული შენ შემოქმედსა გმსახურებენ“ O, სიბრძ. სოლ.
10,24; „პრტქს-მეა კმნულმან შემოქმედსაჲ“ მრომ. 9,20;
„შემოქმედი მისი შორით არა იხილეთ“ I, ეს. 22,11.
იხ. შექმნა.

შემოქორწინება შერთვა: „შემოქორწინებდეს
და განქორწინებდეს“ Sin.—97,8v. იხ. ქორწინება.

შემოქუან-მოტანა: „იყო ვითარცა შემოაქუნდა გუ-
ადრუცი იგი წინაშემდგომელთა მათ შეფისა მიმართ“ M, II
58ტ. 24,11; „შემოაქუნდა მკელულები ბქეთა ისრაშლი-
სათა“ O, ნეემ. 18,15. იხ. შექუან-.

შემოქცევა შემობრუნება, მოქცევა: „შემოიქცა ყო-
ველი ისრაშლი მის თანა“ G.—„მოიქცა ისრა და ყოველი
იგი ისრაშლი“ M, ისუ 5. 10,15; „სავესე წარვედ და ცალი-
ერი შემომაქცია უფალმან“ G.—„...შემაქცია მე
უფალმან“ M, რუთ 1,21. „შემოქცევასა ჩემსა მშდლობით
გოლოლი ესე დაეარღო“ G, მსკ. 8,9. იხ. ქცევა.

შემოღება შემოტანა, შემოყვანა: „არარაჲ შემოვი-
ღეთ სოფლად“ I ტიშ. 6,7; „ცული სიტყუაჲ შორის შემო-
ვიღე“ მ. ცხ. 200r; „შემოიღონ წვალებად წარწყმედი-
ლსა“ II ბეტრე 2,1; „შემოვიღოთ აწ ელიაჲ“ ოქრ.-
ბეტრე და ელია 210; „შემოიღონ მათ ბრძოლაჲ დაუცა-
ლებელი“ ბ. კეს.-ექუს. ღლ. 28,28. იხ. ღება; შდრ. შემო-
ხუმა.

შემოყვანება შემოტანა, შემოყვანა, შემოგვრა: „შე-
მოვიყვანნა ჩუენ ადგილსა ამას“ GM, II შჯ. 20,0; „შე-
მოვიყვანე იესუ“ ანან. 104,20; „ბრძანი და მკელობელნი
შემოვიყვანენ აქა“ ღ. 14,21. „რად არა სიფეკაცითა
პრძანე შემოყვანებაჲ მისიჲ“ ანან. 108,27. იხ. ყვანება,
შემოყვანა: „ჟულად შემოაქციეს პირშეშა იგი სოფლად“
გებრ. 1,6.

შემოყოფა შემოდგომა, ამოდგომა; შემოსახლება:
„უბიწონი და წრფელნი შემომეყვენეს“ ფხ. 24,21. „სი-
მართლე ერთი იყოს თქუენი და მჭირისაჲ, რომელი შემოყო-
ფილ იყოს თქუენდა“ G, რიცხ. 15,10. იხ. ყოფა.

შემოყრა შემოკრება: „მტერი არა ოდეს დასცხრების შე-
მოყრად სახლსა შენსა ყოველსავე უშუერებასა“ მ. ცხ.
206r. იხ. ყრა.

შემოწება შემოკვრა: „რომელი აღიღეს და შესაწენელად
იწუშევეს და შემოსწებეს ნავსა“ ხაქ. მოც. 27,17;
„კირი შემოიწებო ზურგიტ“ O, დაბ. 10,6. იხ. წება.

შემოწევა შემოსვლა: „შემოიწიის ღლე და მაშინ და-
ფარის ბნელი იგი ბრწყინვალეობითა მზისაჲთა“ H—841,706.
იხ. წევა.

შემოწვენა ჩაწვენა: „ყრმაჲ იგი თხსი მომკუდარი შემო-
აწვინა უბეთა ჩემთა“ III მფ. 2,20. იხ. წვენა.

შემოწირვა მირთმევა: „ქურომან ამან გლახამან უფროსს ყოველთა შემოწირა ფასის-საცავს ამას“ მრ. 12,48; „ნუ საკლავებსა და მსხერპლებსა შემოწირედით ჩემ-და“ საქ. მოც. 7,42; „უკეთეს შემოწირათ საკურთხე-ველსა ჩემსა ბრძანა“ ო. მალაქ. 1,8. იხ. წირვა.

შემოწირება მოწვევა: „ილაშე შემოწირე და ეუწყა თავით თვით, ვითარმედ საწუთროსა ამას სოფელსა დაუტე-ობს“ მ. სწ. 204,15. იხ. წიგნები.

შემოწოდება ღაძახება: „შემოწოდეთ აქა ბერსა-ბეს“ III მფ. 1,28. იხ. წოდება.

შემოწყუდება შემოვლება, ხელში ჩაგდება: „შემო-წყუდით უფალმან მტერი შენი კელთა შენთა“ ო. I მფ. 20,8. იხ. წყუდება.

შემოხება დმოხება: „ნუ შემოხეხები“ DE.—„ნუ მო-ხეხები“ C, ი. 20,17; „შემომახეს მე მღევართა ჩემთა უსკულობა“ ფს. 118,150. იხ. ხება.

შემოხუეული იხ. ნისლშემოხუეული.

შემოხუეა შემოფარება თავისა: „შემოიხუეწეს... ორნივე მეფენი ქართლისანი მცხეთას“ ქ. ცხ. 51,17. იხ. ხუეწა.

შემოხუა შემოტანა, შემოყვანა ბევრისა: „არა შე-მოიხუენთ ღმერთნი მრავალნი“ გრ. ნაზ.-შობ. 200,20; „ოღოსა შემოიხუამს უკეთური ეშმაკი“ მ. ცხ. 48v; „წმიდანი შემოიხუენა სახილ თვსა“ შუშ. IV 28. იხ. ხუმა; შდრ. შემოღება.

შემოჯლომა შემოსვლა: „უცნებამ კაცთა შემოჯლო-სოფლად“ ო. სიბრძ. სოლ. 14,14; „იწროებამ მწარს სიყმი-ლისა შემოჯლოდა ჩუენს სახლსა“ საქ. წიგ. II 98,10. იხ. ჯლომა.

შემოჯლომა ქვეშ შედგომა: „შემოგიჯდე და აღგიო-ლო შენ“ მ. ცხ. 272v. იხ. ჯლომა.

შემპალ-ი ღამპალი: „შემპალი გადაღვან გარემშ ბქეთა იერუსალშმისათა“ ო. იერემ. 22,12. იხ. მპალი.

შემპოვნებელი-ი პირფერი, პირმოთენე: „კაცსა წინაშე-პირსა შემპოვნებელ, და უკუნა—ძვრის-მზრახვალ“ მ. სწ. 202,7. იხ. შეპოვნება.

შემრგუალება შეთხზვა, შედგენა: „შემასხნა მე სიტუ-ანი ესე პირსა ჩემსა შემრგულებად სიტუათა ამთა წი-ნაშე შენსა“ ო. II მფ. 14,10. იხ. მრგუალი.

შემრღუევა ამღერევა: „ცხოვრებამ არს, რომელსა არა შე-ამრღუეეს სიუდილი“ ბალ. 52,2. „ქხედილეს (შომაქუ-დავი) გარემოზს მღვთმარეთა თულისთა შემრღუეულთა და პირითა მტყუნართა“ მ. სწ. 98,28. იხ. მრღუეა; შეუმრღუე-ველი.

შემრჭუალვა იხ. შემშჭუალვა.

შემსახურება დახარჯვა: „უფროსის შეამსახურა სა-მარტულსა მას“ ვარ. 816. იხ. მსახურება.

შემსგავსება შეფარდება: „შემსგავსების მარადის ყოფითა სახელი თათოველისაებრ საქმისა“ ეპ. კვპრ.-აღვს. 223,0. იხ. მსგავსება; შესამსგავსი, შეუმსგავსი.

შემსგავსებულ, შემსგავსებულად «-ებრ», მსგავსად: „შემსგავსებულ დღეთა ძალი შენი“ იმ. რომ.-კურთხ. მის. 180 14; „შემსგავსებულად ბრძანებულისა მის“

ზირ. 28,16; „შემსგავსებულად უსწულობის მისისა“ pb., — „უღმრთობის აებრ მათისა“ G, II მქ. 25,2. იხ. შე-მსგავსება.

შემსგავსებულ-ი მსგავსი: „შემდგომად შემსგავსებუ-ლისა მოძღვრებისა“ მ. ცხ. 224v. იხ. შემსგავსება.

შემსჭულვა იხ. შემშჭულვა.

შემტერება გადამტერება: „მეფე შეემტერა და გან-სხნა ქუეყანით ჩუენით“ ბალ. 26,22. იხ. მტერება.

შემტკიცება გამაგრება; «შეუერთა»: „შემტკიცენ წელნი შენნი“ I, იერემ. 1,17; „შემტკიცენ ოგი. ვითარცა ლოლს კება“ M.—„შეყოფილ არს მისა, ვითარცა ლოლს ოთხკუთხედსა ზედა“ pb., იმ. 28,28; „შემტკიცენის ნიჩურნი მისნი“ ფიქ. XI 28. „სარწმუნოებთა... შემტკი-ცებულო“ მ. ცხ. 175v. იხ. მტკიცება; შესამტკიცელი.

შემტკიცებულ-ი «სანაწევრო»: „შემტკიცებულნი ოგი წელთა მისთანი დაქსნდებოდეს“ ო. — „სანაწეფ-რონი წელთა მისთანი ყოვლითურთ დაქსნდებოდეს“ pb., დან. 5,8. იხ. შემტკიცება.

შემტუერებულ-ი მტვერდადებული: „ეიხილე იგი შე-ტუერებულნი და შებაულებული მუშაობისაგან და კირისა“ მ. ცხ. 218v; „ფერკნი შენნი არა შეტუერებულ არიან ყოლადსა“ Ath.—11,222v. იხ. მტუერა.

შემტურვა მტურში გატარება; ბალზამირება: „იოსებ და ნიკოდემოს ვინ შემტურეს და დაჰმარხეს“ საქ. წიგ. II 18,28; „შემტურნა ივინი მრავლითა სულწელითა“ Sin.—11,109r; „შემტურნა კორცნი ოგი წმიდისა პეტრსნი“ პეტრე მოც. 48,5; „შემტურვიდა მკუდართა“ მ. ცხ. 428v; „ოღეს მოკუდე, ვითარ გნებაეს, რაათა შეგმურთ შენ“ ლიშ. 71,21. იხ. მტურვა.

შემტურვილი-ი «სუმტუროვანი»: „მისცემდეს მას სუმად შე-მტურვისა ღწოსა“ DE.—„მისცეს მას სუმტუროვანი ღწოა“ C, მრ. 15,28. იხ. შემტურვა.

შემტურვა «დამუსრება», «განხეთქა», «განტეხა», «და-მტერევა», «შეფქება», დაფშენა, დამსხვრევა, «შემუსრ-ება»: „განხეთქის და შემტურის ოგი (ჩაქვ) DE.—„განხეთ-ქა და დაემუსრა“ C, მრ. 5,4; „პურქელი კეცისა... შე-იმტურენ (დაიმტუროს G)“ ო. ლევ. 6,28; „მოქლონი რეინისანი შემტურენ (განხეთქენ O)“ I, ეხ. 46,2; „რელა არა შემტურს ონი (განტეხონ pb.) მისგან“ G, რიშ. 9,12; „რომელი დაეცეს ლოლს მას ზედა, შეიმტურ-სოს“ ლ. 20,18; „შემტურსო მე უღელი მათი“ ო. ეშეკ. 24,27; „მშვლდი მათი შეიმტურენ“ ხ. გაბ.-მოც. საქ. 94,11; „ენამან ლბილმან შემტურსონის ძელანი“ ო. ფ. სოლ. 25,15; „შემტურსა ალაბასტრი ოგი“ მრ. 14,8; „ვითარ-ოგი განტუდა და შეიმტურსა უროა ყოვლისა ქუეყანისა“ I,—„ვითარ შემტურსა და შეიმტურსა უროა ყოვლისა ქუეყანისა“ ო. იერემ. 50,28; „შემტურსა კელათა მონისა თვისაათა“ რიშ. 178,14; „შემტურს ონი ურმის-თელი ჯურღულსა ზედა“ ო. ოკლ. 13,6; „კურთხი ოგი კელწოფებისა უკეთურ-თა შემტურსოს“ ო. ზირ. 22,28; „შემტურსოთ (მოცს-პოთ O) ოგი ქუეყანით ცხოველათა“ I, იერემ. 11,19. „გან-მრავლდა მათ ზედა შემტურსა“ ფს. 105,29; „პირი უგუნერისა შემტურსა არს მსდავე“ ო. ფ. სოლ. 18,7; „შემტურსა და უბადრუებად არს გზათა მათთა“ ო. ეხ. 50,7; „შემტურსოთა დიდითა შეიმტურსა“ I, იერემ. 14,17.

განკურნებად შემუსრვილთა გულისა“ I, ებ. 81,1; „შეკრბენ შემუსრვილნი“ O, მიქ. 4,8; „ბრბა ანუ შემუსრვილი ანუ ენკუთლა... არა მოაყვანეთ“ G, ლევით. 22, 22. იხ. მესრვა; შესავესრველი.

შემუსრვილება მოტეხილობა: „განკურნებდეს შემუსრვილებასა ასულასა ერისა ჩემასასა“ I, იერემ. 8,11; „არა არს კურნება შემუსრვილებიასა მისისა“ O, ნაუმ 3,19; „განკურნე შემუსრვილებაა მისი“ ფს. 50,4. იხ. შემსრვა.

შემღერება შეთამაშება: „ამცნო მეფემან ქალთა მათ, რაჲთა შეემღერდენ და აზრუნდენ ყოველსავე ეამსა დღე და ღამე“ ბალ. 124,11. იხ. მღერა.

შემყვანებელი-ი იხ. შეყვანება; შდრ. მწიგნობართ-შემყვანებელი.

შემყოფი «მწირი», მოზიარე: „შემყოფი კერბთაა ეფრაიმ“ O, ოსე 4,17; „შემყოფისაგან შენისა... (მწირთაგან შენთა O) განმდიდრენ ყოველნი მეფენი“ ეხ. ეზეკ 27,88. იხ. შეყოფა.

შემშვევა მოწივება: „უკუანაძენელ შეემშვი“ მთ. 4,2; „შეემშვი ვისმე ძმასა“ მ. ცხ. 122r. იხ. მშვევა.

შემშქულავა, **შემსქულავა**, **შემრქულავა**: „განმშქულავა“, „დამსქულავა“, მიქედება: „შემშქულა იგი ჭარასა“ კოლ. 2,14; „შევმშქულენ შიშსა შენსა ქორცნი ჩემსა“ C.—განმშქულენ შიშთა შენთა ქორცნი ჩემსა“ L, ფს. 118, 120; „შეამშქულა მანთა ზღუდესა“ G.—„დამსქულა მანებთა კედელსა“ M, მსქ. 18,18; „შემრქულენით კამლთა მისთა სამრქულნი“ H—841,121; „შემშქულა მე სიყვარულსა მცნებათა თქმასა“ იტ. 110,0. „ცოდნითა შემშქულულ არიან“ ოქრ.-პეტრე და ელია 818. იხ. მშქულავა.

შემცვალებელი-ი ცვალებადი: „იქმნა მოძრაჲ არაგადა-მაქცეველ და უძრავი შემცვალებელ“ გრ. ნოს.-კაც. აგბ. 145,9. იხ. შეცვალება.

შემცირება «შეცინება», **შეცოტაება**: „შეამცირენ (შეაკნინენ C) დღენი ეამთა მისთანი“ ფს. 88,46; „საცხოვარი მათი არა შემცირდა“ ფს. 108,88; „წელნი უღმრთოთანი შემცირდენ“ O, იგ. სოლ. 10,27; „განმრავლით მუნ და ნუ შემცირდებით“ O, იერემ. 20,8; „თქუმით შეამცირო ქუეყანა“ O, აგ. 3,12; „ყუავილანი ღიბანისანი შემცირდეს“ O, ნაუმ 1,4; „ხოლო ქართველნი, ეთარცა ნასხურნა რაჲმე და უნდონი, უგულბელს-ყენა და შეამცირან“ O.-ი. 40,88; „იხილნა შემცირებულნი და ქარვეულნი“ O, IV მფ. 14,20; „ჲინ აღადგინოს იაკობი, რამეთუ შემცირებულ არს“ O, ამოს 7,2. იხ. მცირება.

შემცოდებელი-ი ცოდვის ჩამდენი, დამნაშავე; „დამცილებელი“: „სახეარა იგი არს, რომელმან შემცოდებელსა მუტეს“ მ. სწ. 208,18; „ესროდეს კვითა თმისა და არა შესცოდებდეს“ ეხ.—„ქვებთა თმისა მიმართ და არა დამცილებელნი“ G, მსქ. 20,18.

შემცხვარი-ი **გამოცხობილი**: „შემცხვარი თორნითა (ძლენი)“ G.—„გამოცხობილი თორნითა (შესაწირავი)“ O, ლევით. 2,4. იხ. შეცხობა.

შემძინელი-ი იხ. საძვგელის-შემძინელი.

შემძლე «ძლიერი», «შემძლებელი»: „მოსპოლავს... ძლიერსა მამაკისა და შემძლესა დედაკისა“ O.—„მოსპოლავს იერუსალემისაგან... შემძლებელსა მამაკისა და შემძლებელსა დედაკისა“ pb., ეხ. 8,1; „აღვიდა... ყოველი შემძლე ძალითა“ G.—„აღვიდა... ყოველი ძლიერი ძალითა“ M, ისუ 6. 10,7. იხ. მძლე.

შემძლებელი-ი ვისაც შეუძლია, «შემძლე», ძლიერი: „უკუეთუ არცა უმცირესსა შემძლებელ ხართ“ ლ. 12,20; „ჲენ-მე იყოს შემძლებელ მისა?“ O, იოვ. 2,11; „არცა ღათუ პირნი ჩუენნი შემძლებელ არიან თხრობად შენდა“ ანდ.-ანატ. 108,5; „ჲაცნი შემძლებელ ბრძოლასა“ O, იერემ. 48,14; „შემძლებელ არს ღმერთი“ მთ. 8,9; „ჲერვინ შემძლებელ იყო“ C.—„ჲერვინ უძლო მას“ DE, მთ. 82,40; „ჲერ შემძლებელ ხარ შენ ამას ყოფად მართა“ O, გამოხლ. 18,18; „ჲერ შემძლებელ ვართ მისთა სახელთა აღრაცხად“ ეპ. კპრ.-ადვს. 224,26; „ჲერ შემძლებელ არს პირი ჩემი მაღლობად შენდა“ თომა მოც. 18,5; „უკუეთუ ვერ შემძლებელ იყოს ტელი მისი. კმა-ყოფად ცხოვრისა“ G.—„უკუეთუ ვერ ეძლოს ტელსა მისსა ყოფად ცხოვარი“ O, ლევით. 6,7; „უკუეთუ შემძლებელ ხარ მკუდარსა აღდგინებად, პირველად დედა შენი აღადგინე“ შუშ. XIII 17. იხ. შეძლება; შდრ. ვერ-შემძლებელი.

შემწამებელი-ი იხ. ცილის-შემწამებელი.

შემწე დამხმარე, მეშველი: „მშვლობა შემწეთა შენთა“ M, I მშტ. 12,18; „შემწე გეყავნ შენ სახელი ღმრთისა იაკობისი“ ფს. 10,1; „სხუასა ვისმე ევედრების შემწედ და განრინებად მოიხადის მას“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 105,87; „არაჲ შემწე ყოფად არს განმზადებულთა მათოქს ეამთა“ ანდ.-ანატ. 206,21; „შემწე ვეყვნეთ ჰეშმარტებასა“ III o. 1,8; „შემწედ და მსახურად შეიწყნარნა ბერძენნი“ o.-ე. 61,14; „შემწენი და მეშველნი ვართ ურთიერთისანი მე და შენ“ მ. სწ. 102,5. იხ. მწე; შდრ. თანაშემწე.

შემწეობა ფლკტ. 161,18*. იხ. შემწე.

შემწი(ნ)კულება «შეგინება»: „არა შეამწინკულოთ სახელი წმიდა ღმრთისა თქუენისაჲ“ G, ლევით. 10,12; „არა შეამწინკულოთ ქუეყანაჲ“ G.—„არა შეამცინოთ ქუეყანაჲ“ pb., რიცხ. 86,84; „ნუ შეამწიკულებთ“ მ. ცხ. 24v. იხ. მწი(ნ)კული.

შემწირველი-ი მსხვერპლის მიმტანი; მიმრთმევი: „მიჩუნა... შემწირველნი და მდიდარნი“ I, იერემ. 24,1; „წმიდა ყენს მსახურნი თჳსნი და შემწირველნი გამოუთქუმელთა მათ საიდუმლოთანი“ მ. ცხ. 222r; „პრქეს კაცსა მას შემწირველსა“ O, I მფ. 2,16; „ქუთრივმან მან, ორთა მწულილთა შემწირველმან“ მ. სწ. 49,28. იხ. შეწირვა.

შემწუარი-ი **შემწვარი**, **დამწვარი**: „იცისკარსა მას შემწუარი ცეცხლითა განმზადეს ზატიკი იგი“ O, I ეზრა 1, 12; „უკუეთუმცა იყვენს ცეცხლითა შემწუარი“ I, ეხ. 9,5; „ახედვიდა... პირითა შემწუარსა და თმითა შეტუსვლისა სიცხისა და შრომისაგან“ ლიმ. 16,30. იხ. შეწუვა.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი, ციტატისათვის აღგილია დატოვებული (რედ.).

შემწველი-ი, შემწველი-ი «განმლეველი», შემწველი: ევითარა ქარშან შემწველმან განაბნაჲ იგინი¹ O, იერმ. 51,1; „ღმერთი ცეცხლ შემწველ არს“ M, — „ღმერთი შენი ცეცხლ განმლეველ არს“ G, II მქ. 4,24; „მივეცნით ცეცხლს მას საშინელსა და შემწველსა“ მ. სქ. 210,24; „ცეცხლებრ შემწველი იგი მჭერვალეაჲ მზისაჲ...“ შუშ. XIV 22. იხ. შეწვეა.

შემწველობა შემწველობა: „ვერ აგრძნა შემწველობაჲ“ მ. ცხ. 150v. იხ. შემწველი.

შემწუხრება «დამწუხრება», «მწუხრის ყოფა», დაღამება: ევითარა შემწუხრდა² DE, — ევითარ დამწუხრდა³ C, მთ. 20,20; ევითარ შემწუხრდის⁴ C, — ევითარა იყო მწუხრი⁵ მრ. 11,10; „რამეთუ შემწუხრდებოდა“ სპქ. მოც. 4,8; „რამეს შემწუხრდა, მოუწოდეს... და ინებეს ერთად პურისა ქაჲჲ“ შუშ. VI 4. იხ. მწუხრი.

შემწყნარებელი-ი «შესავედრებელი», «მწყალობელი», «მიმღებელი»: „შემწყნარებელ (შესავედრებელ ო) არს მათაჲ“ ფს. 113,18; „შემწყნარებელ ხარ და მოწყალე“ ფს. 85,15; „მოწყალე და შემწყნარებელ უფალი“ ო, — „მოწყალე, მწყალობელ უფალი“ ო, ფს. 110,4; „შეჰვედრა სული თჳსი უფალსა, ყოველთა შემწყნარებელსა“ შუშ. XVIII 11; „(პაერო არს) შემწყნარებელი ყოვლისავე ხილულისა და მიმცემლი სხუთაჲ სახილველად“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 33,4; „საწყალობელ შემწყნარებელი ძეთა შენთაჲ“ pხ., — „საწყალობელ არს მიმღებელი ძალთა შენთაჲ“ O, ბარ. 4,82. იხ. შეწყნარება.

შემჰამელი-ი შემჰმელი, მომსპობი: „შემჰამელი კაცთაჲ ხარ შენ“ O, ეფეჲ. 80,18; „შემჰამელი მკვდრთა მისთაჲ არს იგი“ O, რიცხ. 18,88. იხ. შეჰმა.

შემჰნარი-ი დამჰნარი, გამხმარი: „იჲმნეს, ევითარა თავაჲ კმელი ზედა ბედელსა და ევითარა ბანჯარი შემჰნარი“ O, ეხ. 87,27. იხ. შეჰნობა.

შემჰუხა შეჰმუნა: „ოღეს იმარხის, შეიმჰუხეს პირი თჳსი“ მ. სქ. 805,7. იხ. შეჰუხა.

შენ: „ჩემ წილ და შენ წილ“ მთ. 17,20; „ეჲმნეთ აჲ სა მტალავარ: შენ დად ერთი, და მოსსა ერთი და ელიასა ერთი“ მთ. 17,4; „შენ მომღვედი მე“ მთ. 8,22; „შენ მცა ხარ მისა მოწაფე“ C, ი. 9,28; „შენ ცა იყავ იესუს თანა“ მთ. 20,80; „უწყოლე შენ“ ი. 4,10; „შენ მცა მსახივე მას“ ი. 4,10; „ესე ყოველი მიგცე შენ“ მთ. 4,9; „მე შენ გან მიქმს ნათლის-ღებაჲ“ C, მთ. 8,14; „ევითარა შენ, მამო, ჩემდა და მე შენ დამი“ ი. 17,21; „მე არასადა დაგებოკოლე შენ და მიმართ“ C, მთ. 20,88; „მე ვევედრე მამასა ჩემსა შენთჳს“ ლ. 22,82.

შენ-ი: „რამა ძეს ჩემი და შენი“ ლ. 8,28; „სარწმუნოებაჲ შენმან გაცხოვნა შენ“ მთ. 9,22; „რამათა დაგხდეთ მარჯულ შენსა და მარცხლ“ მრ. 10,87; „აღმოგიღო წული თუალისაგან შენისა“ DE, მთ. 7,4; „აღმოგიღო წული ეგე თუალით შენით“ C, მთ. 7,4; „შეიუარო უფალი... ყოვლითა გულითა შენითა“ მთ. 22,87; „შენნი იყენეს და მომცენ იგინი“ ი. 17,8; ევითარ აღგებუნეს თუალნი შენნი⁶ ი. 9,10; „მოწაფეთაჲ შენთა იხილნენ საქმენი შენნი“ ი. 7,8; „შურმან სახლისა შენისაჲმან შეჰმაჲ მე“ ი. 2,17; „შე-

მრატე მე, ევითარა ერთი მორეწეთა შენთაგანთ“ C, ლ. 15,10. იხ. შენ.

შენ-ი იხ. შინი.

შენადრეკ-ი: „ბრძანა... გრგოლი რკინისაჲ უუწესუდ... და შენადრეკსა მას მტელსა თავსა სამსკულები არაბილთაჲ დახერხვად“ H—841, 478. იხ. შედრეკა.

შენაკრებ-ი: „შენაკრები იგი მისი სხუთა განიყვეს“ მ. სქ. 222,85. იხ. შეკრება.

შენანება დანანება: „შეინანა ბოროტისა მისთჳს“ M, I მტ. 21,15; „სარეცელთა თქუნთა ზედა შეინანეთ“ ფს. 4,5; „შეინანეთ და ნათელილეთ კაცად-კაცდმან თქუნმან“ სპქ. მოც. 2,88; „შეინანეთ შენ აწ უკეთურებისაგან შენისა“ ხაქ. მოც. 8,22; „ნუუკუე შეინანოს ერმან აჲან, იხილოს რამ ბრძოლაჲ“ O, გამოსლ. 18,17. „შემდგომად აღ-თქემისა შენანებაჲცა არს“ O, იგ. სოლ. 20,25. იხ. ნანება; შეუნანებელი.

შენაყინავ-ი «მკდნარი»: „აღდა (წყალი) შენაყინავად ერთად, განდგომილი შორს ფრად“ G, — „აღა მკდნარად, განყინებულად შორს ჯეჲჲ“ M, ისუ ნ. 2,18. იხ. შეყინება.

შენაჩუნება-ი «შეწირული», «შეჩუნებული», «შეგინებული», «შესაჩუნებელი», წყევლი: „აოველი შენაჩუნებები (შეწირული pხ.) ძეთა შორის ისრაელისათა შენდა იყოს“ G, რიცხ. 18,14; „მოკალთ თითოელმან (კაცად-კაცდმან Fr.) სახლეული თჳსი შენაჩუნებები (რომელ შეჩუნებებულ არს Fr., რომელი შეგინებულ არს pხ.) ვეღფელორასა“ G, რიცხ. 25,5; „დაიკვინთ ფრად შენაჩუნებებისაგან“ G, — „ეკრძალებით შესაჩუნებებისა მისგან“ M, ისუ ნ. 6,18. იხ. შეჩუნება.

შენაწევრებულ-ი შეერთებული: „არამოსაგან ყოველი გუამი შენაწევრებულ და შემტყიებულ არს“ იფხმ. 4,18; „იჲმნეს შედგმულ და შენაწევრებულ ერთიერთსა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 228,7. იხ. ნაწევარი.

შენდობა მიტეება, პატიება, მონიჭება: „შეუნდოიან ღმერთსა ბოროტნი ჩემნი“ მ. ცხ. 81v; „შეუნდო... ეგმაჲთა ბრძოლად ჩუნდა“ მ. ცხ. 15r; „შეშინდევ, მამაო“ მ. ცხ. 81v; „ნუ შეუნდობთ მათ, ნუჲა მიუტოვით“ O, II ეზრა 4,22; „შენ შეუნდევ“ O, ზარ. 2,16. „შენდობა ყავთ ჩემდა“ მ. ცხ. 438r; „ითხოვს შენდობაჲ“ მ. ცხ. 68r; „ეიტყვ შენდობით და არა თუ ბრძანებით“ I კორ. 7,6; „შენდობა ყავთ ჩემთჳს“ მ. ცხ. 438r; „გვთხოვე შენდობაჲ“ ი.-ე. 65,4; „შენდობა იყავნ შენდა“ მთ. 16,22. „შენდობილ არიან ცოდვანი შენნი“ მ. სქ. 284,26. იხ. შემდნობელი, შესანდობელი შეუნდობელი.

შენდომა სიამოვნება, საამურობა: „არა თუ თულთა მიხედვისა შენდომისათჳს ოღენ არს, არამედ სარგებელისათჳს“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 88,11. იხ. ნდომა.

შენება, შინება კეთება, აშენება, აგება, «ქმნა»: „უუეთუე ვი შენეთ თავთა თჳსთა ბოჲნი“ G, — „თუ ეჲმენით თავისა ჩუენისა ბოჲნი“ M, ისუ ნ. 27,28; „უუეთუე საკურთხეველი ქვათაგან მი შენო მე“ O, გამოსლ. 20,26; „ნერგასა ასხილეს და აშენებდეს“ ლ. 17,38. „დაიყენა შენებაჲ ტაძრისა უფლისაჲ“ I, I ეზრა 2,26; „აღი-შე უუეთუე თქუენგანსა უნდეს გოდლისა შენებაჲ“ ლ. 14,28; „კაც-მან აჲან იყო მშენებად“ ლ. 14,80. „იერუსალემი შენებულ არს ქალაქი“ ფს. 121,2; „ქეთა კეთილითა და პა-

ტოსნითა შენებულ არს" ლ. 21,5. იხ. შშნი/შენი; შდრ. მაშენებელი, მანშენებელი, ნაშენება.

შენებულ-ი, შშნებულ-ი. ნაგებობა: „პხედვით ამას, დიდ-დილას შენებულსა“ C, — „პხედვით ამით დიდ-დილთა შენებულთა“ DE, 84, 18, 3; „უწუენებდეს მას შენებულსა მას ტაძრისასა“ მთ. 24,1; „აღმუელ არიან შშნებულნი ესე“ ფლკტ. 188,27. იხ. შენება/შშნება.

შენებულდება ნაგებობა: „რომელსა (კლდესა) შენებულე-ბაა იგი ზე უპყრის“ ხ. გაბ.-მოც. ხაყ. 95,85; „რაბამი ქვები არს და რაბამი შენებულეებაა“ მრ. 18,1. იხ. შენებულო.

შენელდება შეკაზმვა: „სულნი ჩუენნი სუნელად კეთილმსახურებასა სარწმუნოებათა შეანელნა“ ეპ. კვიპრ.-აფცხ. 227,12; „მით შეანელო გონება შენი“ მ. სწ. 188,4. იხ. ნელება.

შენერწყუ(ვ)ა შეფურთხება: „შეპნერწყუა პირსა მისსა“ მ. ცხ. 127v; „შეპნერწყოს პირსა მისსა“ G, II მჭ. 25,8. იხ. ნერწყუვა.

შენფხულ-ი გაყინული: „ბჯნსა შეიწვიენ და დაუთმენლად შეეგონებინ შენფხულთა ენება იგი“ ბ. კეხ.-40-თვხ 119,8. იხ. ნეფხუბა.

შენთანა შენთან მყოფი: „ძმამ იგი შენთანაა“ G, ლე-ვობ. 25,25. იხ. თანა.

შენიფთება წყობა, ბრძოლა: „ხალა შეენიფთა მას დღესა შინა“ G, — „სალა-იგი ეწყენეს დღესა მას პირველსა“ M, მჭ. 20,22. „შესძინეს შენიფთებად ბრძოლაი აღვილსა“ G, — „შესძინეს წყობა ბრძოლისა აღვილსავე“ M, მჭ. 20,22. იხ. ნიფთება.

შენიშნვა სასწაული, წინაშე: „შენიშნვაა არს“ G, — „სასწაულად არს“ ეხ., ლევობ. 18,8; „ესე არს შეწული ყოველსა ზედა... ბრძვლისა და შენიშნვასა და იელუბას“ G, — „ესე არს საშეწო ყოველსა ზედა... ბრძვლისასა და მშრისასა და მბრწყინვალეებისასა“ ეხ., ლევობ. 14,58. იხ. ნიშანი.

შეორგულება ღარა განკითხვა, შეეძვება, მაჩვენებლობა, ფარისევლობა: „შეორგულდით გულითა თქვენთა“ C, — „არა განიკითხენით თავთა შორის თქვენთა“ L, აკ. 2,4; „რომელნიმე მათგანნი შეორგულდეს“ მთ. 28,17; „არაჲსა შეორგულდით“ მთ. 14,81; „ნუ შეორგულდებიან გულნი თქვენნი“ მხკ. 80,4; „ნუ შეორგულდები შენ ლიქნითა შეგობართა შენთათა“ ად.-აბტ. 208,18; „ნუ შეორგულდები შენ წინაშე პირსა კაცთასა“ O, ზირ. 1,87. იხ. ორგულება; შეუორგულე-ბელი.

შეოკვა: „ბუავი ჩუენი... შეიოკა პირისაგან“ O, გოდ. იერემ. 5,10; „რომელნი (ლარნი) შეიოკებოიან და განი-მარტებოიან“ ვრ. ნოს.-კაც. აგებ. 228,21. „რომლისაგან (ა-კისაგან თავისა) არს ძრვად ყოველთა იოვთად, შეოკვად და განმარტება ლართა“ ვრ. ნოს.-კაც. აგებ. 228,21. იხ. ოკ-შეპარვა: „შეევაპარებოდით მათ“ O, I მფ. 14,9. იხ. ბარვა.

შეპიშუებულ-ი დაბრმავებული: „განაქურენის ფრთენი და თუალნი შეპიშუებულნი“ ფიზ. IX 18. იხ. პიშუ-შეპკურება შესხურება, შეფრქვევა: „რაათა შეპაპუ-

რონ ენება იგი თუხი უმანყოფილა გულითა ფარულად“ ბ. კეხ.-მჭუხ. ლდ. 68,34. იხ. პკურება.

შეპოვნება, შეპოვება ხატორი, მორიდება, პირმოთენ-ლობა: „რომელნი (მსაქულნი) ბეობდეს შეპოვნებით და მოიღებდეს ქრთამსა და განამართლებდეს ცრუთა“ მ. სწ. 94,2; „განკითხვად ხარ მისთვის, უკუეთუ გიყოფიეს შეპო-ვნებით გინა ქრთამითა“ ლიზ. 60,11; „უკუეთუ... კაცისა ვისმე შეპოვნებითა ანუ სხვთა რაიმეზე ზაქუვითა ეორგუ-ლოს ამას წმიდასა აღვილსა“ ო.-ე. 52,80; „მეტრნი რაიმე შე-პოვნებანი და ლიქნანი ვერ შეეძლენს“ ო.-ე. 40,88; „ნუ შეეპოვები პირსა ძლიერისასა“ Sin.—11,174r. იხ. შემპო-ვნებელი, შესაპოვარი.

შეპყრობა მოპყრობა, დაჭერა, ხელის მო-კიდება, მონადირება, შეკვრა, მოცემა: „მეფენი მათნი შეიპყრნა (მოიპყრნა G) ისო“ M, ისუ 6, 11,12; „შეიპყრეს ვინმე სიმონ კერინელი“ C, ლ. 28,28; „შეიპყრეს იესუ და შეკრეს“ ო. 18,12; „რომელმან და-უვოს მახშ, მასვე შინა შეიპყრას“ O, ზირ. 27,29; „სალ-მოზამან შეიპყრეს იგინი“ I, ეხ. 18,8; „შეიპყრას კაცმან ძმად თუხი“ I, ეხ. 8,0; „ენი შეიპყრნა კილენი ქუეყანისანი“ ეგ. სოლ. 30,4; „შეიპყრეს და მომიყვანეს მე“ ფლკტ. 188,15; „შეიპყრა ფერკი მათი“ ფს. 9,10; „ვითარცა მფრინველი მახითა შეიპყრობვიან“ O, ეკლ. 0,12; „სალმოზამან შეიპყრეს იგინი პირისაგან შენისა“ M, — „სალმოზამან მოიციენენ პირისაგან შენისა“ G, II მჭ. 2,25; „განკარებამან შეიპყრა იგი“ ლ. 5,8; „შეიპყრეს შეიპყრას პრამაი“ I, ეხ. 10,29; „ზრუნესა შეუპყრიე მე მარადის შენთვის“ მ. სწ. 107,17. „გამოვიდეს შეპყრობად მისა“ მრ. 8,21; „ენება შეპყრობაა მისი“ მ. სწ. 810,85. „გრძელითა შეპყრობილ იყვნეს ღამითა“ O, სიბრძ. სოლ. 17,2; „ვითარცა-მფრინველი, შეპყრობილი მახითა“ მ. სწ. 225,20. იხ. პყრობა.

შერაცხა, შერაცხვა, შერაცხება ჩათვლა, ქელან-ა, მიჩნევა: „შერაცხა ათერთმეტთა მათ მოციქულთა მე-ათორმეტედ“ საქ. მოც. 1,28; „ნუ შეურაცხ ამით ცოდ-ვასა ამას“ საქ. მოც. 7,80; „შემარაცხა მე, ვითარცა მტე-რი“ M, ობ 28,10; „ნუ შემარაცხებ (შემარაცხავ C, შემარაცხ E) მე ცოდვილთა თანა“ ფს. 27,8; „ნუ შეუ-რაცხებ ამას ბრალად“ კ. იერ.-გამოჩ. ჭუარ. 240,16; „ვი-თარცა წინაწარმეტყუელი, შეერაცხა იგი (აქუნდა იგი DE)“ მთ. 21,40. „არად შერაცხილ იყო დღეთა სოლომონის-თა ვეცხლი“ O, III მფ. 10,21; „შერაცხილ იყო ჩუენ შორის“ საქ. მოც. 1,17. იხ. რაცხა; შეურაცხი, შეურაცხება; შეურაცხებელი; შდრ. თანა-შერაცხა.

შერაცხილი-ი დიდებული, მთავარი, მიჩნეული: „წა-რავლინა შეკრებად... სოფლისა მთავართა, შერაცხილთა“ I, დან. 8,8; „წარავლინა კაცნი; შერაცხილნი და პა-ტროსანნი“ არსტ. 88,1; „ქერ-უჩნდა... მვლინებელ ანტი-ოქიად... თუდა... და შილა; კაცნი შერაცხილნი ძმათა შორის“ საქ. მოც. 15,22. იხ. შერაცხა.

შერაცხილება დიდებულება, წარჩინებულება: „არა იქსენებდი პატრონებასა და შერაცხილებასა მშობელთა შენთასა“ მ. სწ. 100,16. იხ. შერაცხილი.

შერბენა: „შინი შერბიოდა და უთხრა“ საქ. მოც. 12,

14; „შერბიოდა იგი ტბას მას“ A, სხტ. 138,25. იხ. რბენა.

შერლომა იხ. **შეერლომა**.

შერევა **შერთვა**, **შეერთება**, **აღრევა**, **„შეახლება“**, **„განზავება“**, **„აღსურება“**: „რომელთაა-იგი სისხლი პი-
ლატე შეკრია მსხუერპლთა თანა“ ლ. 18,1; „არა შეკ-
რია იგი ცხოვართა ლაბნისთა“ O, დაბ. 20,40; „შევერი-
ენით ღიღის მას ღელას“ B, სხტ. 120,28; „სლვთა მათთა
ნუ შეერევიტ“ O, ეზე. 20,18; „შეკრია ფქილსა
სამსა გრიესა“ მთ. 18,88; „აგარაკი აგარაკსა შეკრიიან“
O, — „აგარაკსა აგარაკისა მამართ შეახლებენ“ pb., ეს.
5,8; „ხმარნი თქუენნი შერევენ ღვინოსა წყლითა“ G, —
„ღვინოს-მოფარდულნი თქუენნი განზავებენ ღვინოსა წყლი-
თა“ O, ეს. 1,32; „შეკრიან მას წამალი მაკუდინებელი“
მ. სწ. 277,24. „შერევასა მას ენათასა მაშინ განუფანი იყვნეს
გონებათანი“ კ. იერ.-მარტულ. 188,5; „დამიკე... დედათაგან
შერევისა“ განს. ი. 200,25. „შესწიროს ზუარაკსა მას
თანა სამინდოა ოცდაათი, შერეული ზეთისა“ pb., — „შესწი-
რო ზუარაკსა ზედა მსხუერპლი სამინდოასა სამი შეათედი
აღსუბრული ზეთითა“ G, რიებ. 15,9. იხ. რვე; შდრ.
მიწაშერეული.

შერეულდება **აღრევა**: „იჟმენ შერეულდებათაგან, რო-
მელ არს ადგილ საედილის“ ფლპ. მოც. 8,82. იხ. შე-
რევა.

შერთვა **შეერთება**, **შეზავება**, **„მოყვანება“**, **ჩართვა**,
„სიძებნა“, **„თანა-მკვდრება“**: „არა შეერთის გინებასა“
O, იგ. სოლ. 14,10; „ზრახვასა მათსა ნუ შეერთვინ სუ-
ლი ჩემი“ იხ. რომ.-კურთხ. ისაქ და აკ. 80,7; „ანგელოზ-
თა რიცხუსა შეერთეთ“ ვარ. 808; „რომელმან შეირ-
თოს (მოიყვანოს) G) დაა თვისი“ M, ლევტ. 20,17;
„ნუ შეკრთავ თავსა შენსა მრავალთა თანა ცოდვილთა“ O,
ზირ. 7,17; „შეირთო ცოლი“ დ.დ. 128,24; „შეირ-
თოს ცოლი მისი ძმამან მისმან“ DE, — „ესი ძენი მას ძმა
ცოლსა მას მისსა ზედა“ C, მთ. 22,24; „რომელმან განუ-
ტრის ცოლი თვისი და სხუად შეირთოს, იმრუშოს“ ლ.
18,18; „შეირთო იგი (ცოლად)“ pb., — „თანა-იმკვდ-
რო იგი“ G, II შქ. 21,18; „აღაარა ატრომანი და შეერ-
თო იგი უღმრთოთა“ შუშ. II 18. „შერთვადმდე მათა ბოვა
მიდგომილ“ მთ. 1,18. „მტერთა შერთულ იყო მისთა და
მოყუარეთა მისთა ჰბრძოდა მარადის“ მ. სწ. 110,7; „ესე
არა შერთულ იყო ზრახვასა და საკმესა მათსა“ C, ლ.
28,51. იხ. რთვა; შდრ. თანა-შერთვა.

შერთული-ი მასა, ბრბო: „შერთულსა (შერთულთა
O) შორის მისსა (მისთა O) მახლი“ I, იერემ. 50,87. იხ.
შერთვა.

შერთუმა **„შეწირვა“**, **შეტანა**, **მირთმევა**: „შეართუ
მამასა შენსა და კამოს“ O, დაბ. 27,8; „შეართუა იგი
მამასა მისსა“ O, დაბ. 27,19; „შეართუას მღლეშან სა-
კურთხეველსა ზედა“ G, — „შეწირონ... მღლეშთა საკურთ-
ხეველსა მას ზედა“ O, ლევტ. 8,5; „ქალმან შეართუა
დედასა თვისსა“ მთ. 14,11. იხ. რთმა; შემართემელი.

შერიფუება, **შერიფუნება** **„დაბნელება“**, **მოსაღამო-
ვება**: „შე-ოღენ-რიეუნებოდა, და არაღა მოსრულ იყო
მათა იესუ“ DE, — „აპა დაბნელდა და ვიდრე არაღა მო-
წვეწულ იყო მათა იესუ“ C, ი. 6,17. „მეციოთ დიდება

უფალსა, ღმერთსა ჩუენსა, ვიდრე შერიეუნებადმდე“ O,
იერემ. 18,18. „ვიდრე ღიღისა შერიეუნებადმდე და
არაღალთა შეძრვად“ O, ქება 4,6. იხ. რიეერაჟუ.

შერიხება **რისხება**, **გაწყრომა**, **„სასტიკება“**: „შე-
კრისხნა ქართა“ მთ. 8,28; „მოგო ერთან მან მოყვასმან,
შეკრისხნა მას“ DE, — „მოგო მოყვასმან მან რისხ-
ვიტ“ C, ლ. 23,40; „შეკრისხენ შენ მკეტა ლერწო-
სათა“ ფხ. 67,81; „შეკრისხნა მას ღმერთი“ ფხ. 17,8;
„შეკრისხნა და ქრქუა მას“ ი. ე. 82,8; „შეკრისხნი
ძალდა, ყვენ რაა იგი“ მ. სწ. 148,8. „შერიხებითა შენთა
იელტოლიან“ I, — „სასტიკებითა შენთა იელტოლიან“
C, ფხ. 103,7; „უმჯობეს არს შეკრისხნა ბრძნისა სმე-
ნად“ O, ეკლ. 7,8. იხ. რისხვა.

შერთყმა **„შორტყმა“**, **„შებმა“**: „სარტყელი სელისა შე-
ირტყას (მოირტყას) G)“ pb., ლევტ. 18,4; „შე-
ირტყა იგი ქუეშეთ მოსახმელისა, თქოთა ზედა თქსა მარ-
ქუენსა“ G, — „შეიბა იგი ბარკალთა ქუეშე ბარკალსა მარ-
ქუენისა მისასასა“ M, მსქ. 2,10; „თავით შეირტყი სარტ-
ყული და მახელი, ვიდრეა გნებენ“ C, ი. 21,18; „შე-
ირტყი სარტყელი და შეიხენ სანდალანა შენნი“ ხაქ. მოც.
12,8; „შეირტყენ ვითარცა მამაკაცმან წყლნი შენნი“ M,
იოზ 28,8; „შეირტყე ნაცვალად მახლისა შიშა უფლისა“
მ. სწ. 18,27. იხ. რტყა.

შერყვავა **შერხევა**, **„შეძრვა“**, **„როორინება“**, **„აღშფოთე-
ბა“**, **„შეშფოთება“**: „აღრე შევირყევით და მიმოსუ-
ლასა მოსწრაფელ შეუდგებათ“ ი. ე. 40,84; „რომელი სახრევა
გრძნეულთა შემძლებულ არს შერყევად მისა“ მ. კეხ.-
მეუხ. დ. 84,17; „ქუეანა შეირყია“ G, — „ქუეანა შეი-
ძრა“ M, მსქ. 5,4; „საფუქელნი მათანი შეირყინეს, შე-
ძრწუნდეს“ ფხ. 17,8; „ენამან სმუნელიმან მრავალნი შეარ-
ყინნა“ O, ზირ. 28,18; „ქარაჟაგან შეირყიოს“ O, სიბრძ.
ხოლ. 4,4; „არცა შეირყინეს მანანი კარგისა მისრანი“ I,
ეს. 88,20; „შეძრადა შეარყიოა ოქრ.-მარხ. და იონ. 108,18;
„ქუალსა ფერკთა თქუენთასა შევირყევენ“ O, — „ქუალსა
ფერკთა თქუენთასა აღაშფოთებენ“ pb., ეს. 8,12; „ცი-
ლისა შეწამებამან შეარყიოს ბრძენი“ O, — „ცოლისა წამებამ
შეაშფოთებეს ბრძენა“ pb., ეკლ. 7,8; „არა სცეს
შერყვავა უქუენისაშუე მართალსა“ ფხ. 84,28. „რაასა გამო-
ხედიოთ უდაბნოსა ხილვად? ლერწმისა, ქარისაგან შერყუილ-
სა (როორინებულისა) C)“ მთ. 11,7. იხ. რყევა; შე-
ურყველი.

შერყუნა **წაშლა**: „ქედით თქსითა ქუალსა მას შეკრყუ-
ნინ“ ფიზ. II 16. იხ. რყუნა.

შერცხუნა: „კაცისა არა შევირცხუნო“ M, იოზ 32,
21; „შეკრცხუნდა“ მ. ცხ. 207r. იხ. რცხუნა.

შერცხუნება: „შეკრცხუნა ქუერვისა მას“ მ. ცხ. 221r.
„არა ნება შერცხუნება“ მ. ცხ. 26r. იხ. შერცხუნა.

შერწყუმა **„მიწეენა“**, **„აღდგინება“**, **„შეერთება“**:
„შეერწყუ მის ზაბულონს (საზღვარი)“ G, — „მოიწიოს
ზაბულონდ... საზღვართა“ M, იოზ 5, 19,27; „განიღო აგრი
და მესყულად მენე შეიერწყუა“ O, — „განკუეთა ჰაერისა
მესყულად თუთ თავით თქსით შეიერთებოს“ pb., სიბრძ.
ხოლ. 5,19; „ნუ შეარწყუა მთა მთა მამართ ბრძოლასა“
G, — „ნუცა აღადგინებთ მავათ მამართ ღელასა ბრძო-

ლისას" *pb.*, II მჭ. 3,9; იოინი შეაკრავნი დეს და ესენი განჰოფდეს" *Ath.*—11,17v. იხ. რწყუბა.

შესაბრკოლებელი-ი მანე, წინალობა: „არა დაუდგათ შესაბრკოლებელი გინა საცთური ძმასა“ *პრომ.* 14,18. იხ. შებრკოლება.

შესაგრაგნელი-ი: „მოაღო... იოვანე შესაგრაგნელად სუდარი წმადამ“ *შუშ.* XIX 2. იხ. შეგრაგნა.

შესადგმელი-ი იხ. ქვის-შესადგმელი.

შესავალი შესასვლელი, კარი: „უჩუენა მათ შესავალი ქალაქისა“ *GM.* მსჭ. 1,25; „სცვიდეს შესავალსა“ *M.* I 5მტ. 9,18; „შეიერ იყო შესავალი ჰურასტანდ“ *O.* ივ. 4,6; „სადა-იგი არს შესავალი საუძღურეთაჲ, მუნ მდებარე არს იგი“ *მ.* ცხ. 211v; „პოვეს კიკუ იგი, დაბეული კართა თანა გარეშე შესავალსა“ *მრ.* 11,4. იხ. შესვლა.

შესავალ-გამოსავალი-ი: „განცდად შესავალ-გამოსავალისა მის შენისა“ *O.* II მჭ. 8,25. იხ. გამოსავალი.

შესავედრებელი-ი «მისალტოლავი», «შემწყნარებელი», შესაფარი: „მისცნით ქალაქნი შესავედრებელთანი (მისალტოლავნი G)“ *M.* ისუ 5. 20,2; „შესავედრებელ არიან... შეოტათუჲ“ *O.* II მჭ. 4,15; „გინცო და სასო და შესავედრებელთ უძღურათო“ *თომა* მოც. 14,8; „შესავედრებელ არს მათა“ *ტ.*—„შემწყნარებელ არს მათა“ *ლ.* ფს. 118,18; „ლოცვაჲ შესავედრებელი არს შეწევისაჲ“ *მ.* სწ. 207,88. იხ. შევედრება.

შესაკინძველი-ი შესაკრავი: „და უქმნე მას კილოები იაკინთასა და გძილსა ეზოზასა ერთისასა ერთეოდო შესაკინძველად“ *O.* გამოსლ. 28,4. იხ. შეკინძვა.

შესაკრებელი-ი «ერი», «კრებული», საკრებულო, პალატი, დარბაზი; «დასაკრებელი»: „ყოველი შესაკრებელი ეკლესია ყავ“ *G.*—„ყოველი იგი ერი შეკრებ“ *O.* ლევტ. 8,8; „ამას იტყვს ყოველი შესაკრებელი ძეთა ისრაელისათაჲ“ *G.*—„ესრეთ იტყვს ყოველი კრებული უფლისაჲ“ *pb.*, ისუ 5. 22,10; „იწყეს თხრობად სიტყუაჲ იგი ღმრთისაჲ შესაკრებელსა მას ჰურათასა“ *საქ.* მოც. 18,5; „შესაკრებელი ესე მან აღმშენა ჩუენ“ *ლ.* 7,5; „მოვიდეს შესაკრებელად“ *ანან.* ებრ. 813v; „მოიყვანის შესაკრებელსა შარავანდელისასა“ *ფიზ.* XXV 10; „აღიყვანეს იგი შესაკრებელსა მათსა“ *ლ.* 22,08; „მიგეშენდენ შესაკრებელთა“ *მრ.* 18,8; „თუნიერ წყაროები წყალთაჲ და ჭურბმლები და შესაკრებელი წყლისაჲ წმიდა ირთან“ *G.*—„თუნიერ წყაროთა წყალთასა და ჭურბმლისა და დისაკრებელსა წყალთასა, ესე ყოველი წმიდა არს“ *O.* ლევტ. 11,80; „დადგა შესაკრებელსა მას წყალთასა“ *ლ.* 88,2; „ჭურბმულენაჲ არიან შესაკრებელნი წყალთანი“ *ბ.* კეს-ემქუს. დღ. 57,29. იხ. შეკრება.

შესაკრებელთ-მთავარი-ი «შესაკრებლის-მთავარი»: „მიუგო შესაკრებელთ-მთავარ მან რისხვით“ *ლ.* 18,14; „მოვიწვევდი ერთი შესაკრებელთ-მთავარი“ *C.*—„მოვიდა მისა ერთი შესაკრებლის-მთავარი“ *DE.* მრ. 5,28; „შესაკრებლის-მთავარსა პრწმენა უფალ“ *საქ.* მოც. 18,8. იხ. მთავარი.

შესაკრველი-ი «შესაკრავი»: „იქმნენ შენად შესაკრველნი და საკენი და დაიხსენ ქელსა შენსა“ *O.*—„უქმნენ

თავსა შენსა შესაკრავნი და საკენი და მოიხსენ გარემოს ქელსა შენსა“ *pb.*, იერემ. 27,2. იხ. შეკრავა.

შესაკუთრება შეჩვევა, მინდობა: „დაჰვიწყდების საუკუნოა და შეესაკუთრების საუკუნოსა“ *ბაღ.* 128,87. იხ. საკუთრება.

შესალტოლველი-ი «შესავედრებელი»: „იყოს მუნ შესალტოლველი ყოვლისა კაცის-მკლველისაჲ“ *G.*—„იყოს იგი შესავედრებელად კაცის-მკლველთა“ *M.* II მჭ. 10,8; „შესალტოლველად იყვენ ძეთა ისრაელისათასა“ *G.* რიცხ. 35,15. იხ. შევლტოლა.

შესამზადებელი-ი მოწყობილობა: „ქმნენ ყოველი, რომელი გიბრძანე: კარავი იგი საწამებელისაჲ... და შესამზადებელი იგი კარვისაჲ“ *O.* გამოსლ. 81,7. იხ. შეზადება.

შესამთხვეველი-ი შემთხვევა; თქმული, იგავი: „ყოველი შესამთხვეველი და ყოველი საღმრთაჲ“ *O.* III მჭ. 8,87; „დადგა მაგას ზედა შესამთხვეველ ეგე“ *O.* IV მჭ. 9,25. იხ. შემთხვევა.

შესამოსელი-ი «სამოსელი», «კუთართი», «საბარანელი», ტანსაცმელი: „განიძარცოს შესამოსელი (სამოსელი O) მისი“ *G.* ლევტ. 9,11; „მოგცნე თქუენ... ოცდაათნი შესამოსელნი“ *G.*—„მოგცნე თქუენ... ოცდაათი კუართი“ *M.* მსჭ. 14,12; „ვეითარცა შესამოსელნი სცვალნე ივინი“ *ფს.* 101,27; „შესამოსელი მოირტყა“ *DE.*—„მოირტყა საბარანელი“ *C.* ი. 21,7; „თუნი შესამოსელი, რომელი დაედა ეკლესიას, არა ჰნებან (მთავარდაკონსა), რაჲთამცა ვინმე შეიმოსა“ *ი.-გ.* 89,11. იხ. შემოსა.

შესამსგავსი-ი შესაფერისი; საკადრისი: „იმკუებოდა იგი უმეტეს შესამსგავსისა“ *მ.* ცხ. 419v. იხ. შემსგავსება.

შესამტკიცელი-ი «საკრველის-შინა»: „მოცსენე ლონდი კილისა მჟარისანი შესამტკიცელთა მისთა“ *O.*—„მოცსენე ლონდი კილის-სასროლნი საკრველის-შინათა მათთა“ *pb.*, ეშეც. 18,11. იხ. შემტკიცება.

შესამუსრველი-ი ნახეთქი: „ეწოდა ადგილსა მას სახელი შესამუსრველი ოზიასი“ *O.* II მჭ. 6,8. იხ. შემუსრვა.

შესანდობელი-ი მისატყვებელი: „უმრწამესი იგი შესანდობელ არს წყალობად“ *O.* სიბრძ. სოლ. 6,7; „მოგუენა ღონენი მრავალნი შესანდობელად ოცდაათა ჩუენთა მრავალთა“ *მ.* სწ. 54,82. იხ. შენდობა.

შესაპოვარი-ი მოსარიდებელი, მოსახატობელი: „არცალა შეფეთა თანა მიც შესაპოვარი“ *ი.-გ.* 18,20. იხ. შეპოვნება.

შესასუმელი-ი პურის ნატეხი; «პური»: „დააწო შესასუმელი და მისცა იუდას სკარიოტელსა“ *C.*—„დააწო პური და მისცა იუდას სიმონისსა, ისკარიოტელსა“ *DE.* ი. 18,20. იხ. შესუმა.

შესასწავებელი-ი «საუწყებელი»: „დაჰწესოთ შესასწავებელი და იტრენ ბანაკნი“ *G.*—„დაჰბეროთ საუწყებელად და იტრას ბანაკი“ *pb.*, რიცხ. 10,5. იხ. შესწავება.

შესასხმელი-ი ჩასაცმელი: „ნუ წარგატენ... შესასხმელი ფერკთაჲ“ *ლ.* 10,4; „ყოველივემცა საკმარი შენი და საბეგელი და ჰურკელი და ფერკთა შესასხმელი და სარტყული... ესევეითარიმცა არს...“ *მ.* ცხ. 178v. იხ. შესხმა; შდრ. ფერკთ-შესასხმელი.

შესატყუებელ-ი მხილება: „შენ კურთხეანი იგი ყოფილ მათა მიმართე შესატყუებელ“ **მ. რმ.-კურთხ.** ისაყ და იაკ. 10, 5. **იხ.** შერთუება.

შესატყუებელ-ი შესაფერისი, შესაბამისი: „სამოსელი იგი პატრონისა, შესატყუებელი ქორწილისაა ესე არს...“ **მ. სწ.** 280, 25. **იხ.** შერთუება.

შესაუღლებელ-ი იხ. შეუღლება; **შდრ.** თანა-შესაუღლებელი.

შესაუღლებელ-ი თანა-შესაუღლებელი: „მოუტყუნეს შესაუღლებელნიცა (თანა-შესაუღლებელნიც) იგი საკეთანი“ **საქ. მოც.** 27, 40. **იხ.** შეუღლება.

შესაქმე შექმნა, გაჩენა: „ალაგზებს ურმის-თულსა მას შესაქმისასა“ **იაკ.** 3, 6; „წოგნი შესაქმისა ცისა და ქუეყანისა“ **გრ. ნოხ.-კაც.** აგებ. 143, 24; „ცნობად შესაქმნ სოფლისა“ **ო.** სიბრძ. სოფ. 7, 17; „შეეყუარე მე წინავე-სოფლისა შესაქმედმდე“ **ც.** **ი.** 17, 24. **იხ.** საქმე; **შდრ.** სოფლის-შესაქმე.

შესაქცეველ-ი შესაქცევარი, გასართობი: „ერთი მწუანელი, გინა ერთი თოვია მბა არს შესაქცეველად გონე-ბისა შენისა განზრახვად დამაღებელსათჳს“ **ბ. კეხ.-იქუხ.** **ლ.** 80, 20. **იხ.** შექცევა.

შესაყენებელ-ი დასაყუდებელი, შესამწყვდევი: „ალა-შდნეს... შესაყენებელი და სენაყები“ **ნრს.** 70, 32; „თავი თჳსი მისცა... შესაყენებელთა ბნელთა“ **არსტ.** 62, 14. **იხ.** შეყენება.

შესაცუმელ-ი: „წარკაჲდა მას შესაცუმელი იგი მარცხენისა ფერკისა მისისა“ **Sin.—მ.** 01r. **იხ.** შეცემა; **ფერკთ-შესაცემლი.**

შესაძინელ-ი სარგებელი: „რომელი-იგი იყო ჩემდა შესაძინელი“ **ფლპ.** 8, 7; „მოიხილე შესაძინელი თათისა შენისა“ **მ. ცხ.** 28r. **იხ.** შეძინება.

შესაძლებელ-ი მძარჭუე, აჭერი, აგება, ძალა, აღირება: „კაცთაგან ესე ვერ შესაძლებელ არს“ **ც.** **მთ.** 19, 26; „შეუძლებელი კაცთაგან შესაძლებელ არს ღმრთისა მიერ“ **ლ.** 18, 27; „უკეთეს შესაძლებელ არს“ **DE.—მ.** 20, 80; „უკეთეს შესაძლებელ არს“ **DE.—უკეთეს ქერა-არს“** **ც. მრ.** 14, 36; „ნაზარეთით შესაძლებელ არსა კეთლისა რასამე ყოფად?“ **DE.—ნაზარეთით ეგების-მე რაჲ კეთილი რამე ყოფად?“** **ი.** 1, 40; „პერ შესაძლებელ იყო“ **საქ. მოც.** 2, 24; „შესაძლებელ იყო განსყიდალ“ **DE.—ღირდა განსყიდალ“** **ც.** **მთ.** 20, 9; „ვერ შესაძლებელ არს გამოძიება“ **1.** **იხ.** 40, 28. **იხ.** შეძლება; **შდრ.** ვერ-შესაძლებელი.

შესაძრწუნებელ-ი შესაშინებელი, შესაკრთომელი: „ვიხილე შენ შესაძრწუნებელი სიძვა ეფრემისი“ **მ. ცხ.** 106v; „იყუნენ... მების-ტეხანი შესაძრწუნებელი“ **მ. სწ.** 14, 8; „მოიტაცა... შესაძრწუნებელად მისა“ **ო.** ამოს 1, 11. **იხ.** შეძრწუნება.

შესაწევნელ-ი დასახმარებელი: „მოიღეთ შესაწევნელად ქუეყანისა მისგან ბაბილონელთაჲსა“ **ო.** I ეზრა 8, 15; „არარაჲ უფროსი შესაწევნელი ამოების ტყუილისა და სატურისათჳს... ვითარცა კაცი უწყისო“ **მ. სწ.** 160, 18. **იხ.** შეწევნა.

შესაწირავ-ი მსხუერბლი, განანაჩინები, მგრავ-ლიად დასაწულები, «ხარკი», «განჩემება», ძღვენი, გამოსაღები, «ნაყოფი»; «ნაყოფება»; «ნაშრომი»:

„სიმიწნოა იყოს შესაწირავი მისი... შესაწირავი (მსხუერბლი G) არს ესე“ **ო.** **ლევით.** 2, 1; „შეპარი იგი შესაწირავისაჲ მოუღო“ **ო.—შეპარი იგი განანაჩინებისაჲ მოუღო“** **გ.** **ლევით.** 7, 84; „შესაწირავნი იგი უფლისანი იყუნელ ნაწილად მათა“ **მ.** „ნაყოფი ბნისი უფლისანა იყუნენ ნაწილად მათა“ **გ.** **II მტ.** 18, 1; „ესე შესაწირავი, რაოდენი შესწირით უფალსა“ **იხ.** „ესე არიან ნაყოფებანი, რომელნი შესწირით უფალსა“ **გ.** **რიცხ.** 28, 8; „ეთარცა შესაწირავი (ნაშრომი G) სანახელისა“ **გ.** **რიცხ.** 19, 30; „უფროსი არს ესე ყოველთა მსხუერბლთა და შესაწირავთა“ **DE.—უფროსი არს ყოველთა მგრავლიად-დასაწევნელთა და მსხუერბლთა“** **ც.** **მრ.** 12, 83; „მსახურებაჲ ესე შესაწირავისაჲ (ხარკისაჲ Q) ამის“ **II კორ.** 9, 12; „შეპარი იგი შესაწირავისაჲ... შეწიროდიან“ **ო.—შეპარი განჩემებისაჲ... შეწიროდიან“** **გ.** **ლევით.** 10, 15; „ეგრე შესწირავთ შესაწირავსა“ **ო.** **II ეზრა** 4, 2; „შეთ-სწირვილე შესაწირავსა შენსა“ **მთ.** 5, 23; „ღვწოა და უყო შესაწირავთაჲ მათ კერპთაჲ არა ესე“ **ფლპ.** 13, 4; „დასდვან კელი მისი თავსა ზედა მის შესაწირავისასა სათნოდ მისა“ **მ.** **ლევით.** 1, 3; „პერი იგი შესაწირავთანი შეკმან“ **მთ.** 12, 4; „შესაწირავთა მათ ჭურჭლთაჲ ქუეშე კრძო კერპი არს“ **ოქრ.-პეტრ.** და ელია 324; „რომელნი დასდვან შესაწირავსა ფასის-საყვასა მას“ **ლ.** 21, 1; „არა შე-წირვის შესაწირავი ცოდვლისაჲ, ედრემდის არა შე-ინანოს“ **მ. სწ.** 119, 15; „განეჩინეთ შესაწირავი შესაწირავად უფლისა პარულ თბუთაგან“ **იხ.** „განეჩინეთ გან-ნაჩინები განჩინებულად უფალსა დასაბამად თბისა თქვენისა“ **გ.** **რიცხ.** 15, 20. **იხ.** შეწირვა; **შდრ.** მგრავლიად-შესაწირავი, ფასის-შესაწირავი.

შესაჭირვებელ-ი გასაჭირი: „უწყეს მას სლვად გზასა მას იწროსა, ძნელსა და შესაჭირვებელსა“ **მ. სწ.** 158, 5. **იხ.** შეჭირვება.

შესაჭმელ-ი საქმელი: „რამეთუ შესაჭმელ ჩუნდა არს“ **გ.** **რიცხ.** 14, 9; „ეგრეთა შესაჭმელ არიან მდიდართა გლახანი“ **ო.** **ზაქ.** 13, 23; „მოძარბო გერად შესაჭმელ ერთ პურისაჲ კელთა შენითა“ **ო.** **III მტ.** 17, 11; „მოცე შენ შესაჭმელად (მკეთა)“ **ო.** **ეზეკ.** 29, 5. **იხ.** შეჭმა.

შესახებელ-ი რომელსაც უნდა შეეხოს: „არა მისრულ ხართ თქვენ მთასა მას კელით შესახებელსა“ **პეტრ.** 12, 18. **იხ.** შეხება.

შესახედავ-ი სახე: „შესახედავი ნიშანსა დამაბლდებოდის ტყუისაგან კორცისა მისისა“ **გ.** **ლევით.** 18, 8. **იხ.** შეხედვა.

შესახუევ-ი სახვევი: „არა არს სალბუნი დასაღებელ. არცა ზეთი, არცა შესახუეველ“ **ო.** **ეს.** 1, 8. **იხ.** შეხევა.

შესახუევ-ი დასაბურველი*.

შესთვა შერთვა, შეთხზვა; «შეგრება», «აღძახვა» (-ილი): „შესთა ძოწუელი იგი მწამული“ **ღმრთ.** 158, 32; „და მოართუნენ... და შესთელი მწამული“ **იხ.** „მოკუარნენ... და შეგრებილი ძოწუელი“ **გ.** **ლევით.** 14, 4; „მოიხუნეს... და შესთელი მწამული“ **იხ.** „მო-იხუნეს... და აღძახილი ძოწუელი“ **გ.** **ლევით.** 14, 49. **იხ.** სთვა.

* წყაროდან დამოწმებისათვის ადვილია დატოვებული (რედ.).

შესლვა, შესულა «აღსლვა», «აღვლდომა», «შემოსლვა»: „შევიდა ნავსა“ DE.—„აღვლდა ნავსა“ C, მრ. 8, 10; „რომელი-იგი შევიდა სახლსა შენსა“ M.—„რომელი შემოვიდა სახლდ შენდა“ G, მსჯ. 19,22; „შევედით კლდეთა“ I, ეს. 2,10; „განდოდის და შევიდოდის“ O, ეჯ. 46,2; „ქორცი და ღვწოა არა შევიდა პირსა ჩემსა“ O, დან. 10,8; „არა შეხვდეთ განსაცდელსა“ მთ. 20,41; „შევედ ბტილსა ჩემსა“ O, ქება 5,1; „აწუვდა... შესვლად ნავსა“ DE.—„აბაჟლა... აღსლვად ნავსა“ C, მრ. 8,45; „ვითარცა იყო შესლვა და ჩუენი ნავსა, განვეშორეთ“ საქ. მოც. 21,1; „ამით განგებითა ეგულებს შესულა და სასუფეველსა ცათასა“ მ. სწ. 285,20. „შეშაქნი მრავალი შეხრულ იყვნეს“ ლ. 8,20. იხ. სლვა; შეშავალი, შესავალი.

შესმენა «სასმენელ ქმნა», გაგონება, დაბეზლება, ჩივილი, ძვირის თქმა, «ძვრის საქმე»: „შეესმენს ვერგბანი შენი“ DE.—„სასმენელ იქმნეს ლოცვანი შენი“ C, ლ. 1,18; „შეისმინა უფალმან ქმისა ჩუენისა“ G, რიცხ. 20,16; „ლოცვა იგი მასი ვინ-მე შეისმინოს“ O, ზარ. 21,21; „შეასმენდეს მას მრავალთა საქმეთა მისთათჳს“ ანან. გბრ. 192,15; „რაათმცა შეასმინეს იგი“ მთ. 12,10; „აწ შემასმენენ მე“ საქ. მოც. 24,18; „შეასმინეს იგი სამუფოს შინა“ საქ. წიგ. II 183,11. „რასა შესმენახა მოიღებთ კაცსა ამას ზედა“ DE.—„რას ძვრის-საქმესა შესწამებთ კაცსა მაგას“ ი. 18,20; „იწყეს შესმენად მასა“ ლ. 28,2. იხ. სმენა; შემსმენელი.

შესობა ჩასობა: „განქორიბინ ძირი მათი და შეასციან შორის ძირთა მისთა სოლი მქურისა“ ბ. ქეს.-იქუს. ლდ. 72,21. იხ. სობა.

შესოვლება «შეღებვა», დასველება: „რაათა შეისოვლენ ფერკნი შენი სისხლითა“ C.—„რაათა შეიღებოს ფერკი შენი სისხლითა“ L, ფს. 87,24. იხ. სოვლება.

შესრულ-ი იხ. შესლვა.

შესრულება დასრულება, გამოღევა: „რაამს შეასრულეს იფქი იგი კამად“ O, დბ. 48,2. იხ. სრულება.

შესუარვა «შებორცუება», შერევა, «აღსუარება», შებღალვა, მოსვრა: „შესუარა მას ბოროს კალი“ M.—„შესუარცუა მას ბოროს კალი“ G, რთ 2,14; „ადრე ყავ და შესუარე სამი საწყალი სამინდო და ქმენ ყურბულ“ O, დბ. 18,8; „შეიცალეს ცმელოვანი იგი... ყურბულად უცომოდ, რამეთუ ვერ შესუარეს“ O, გამოსლ. 12,29; „მტურერთა პირთა მათთა შესისუარვიდეს“ H—841,855. „სამინდოა შესუარული ზეთითა უცომოდ იყოს“ O.—„სამინდოა აღსუარული ზეთითა უცომოდ იყვნეს“ G, ლევიტ. 2,5; „მეძავთა თანა შესუარულ იყვნეს“ O, ოფხე 4,14; „ვითარცა სამოსელი, შესუარული სისხლითა“ I, ეს. 14,19; „მტკრემან ცომმან ყოველივე შესუარული ილაფუნის“ I კორ. 5,8; „აილილი მიწაჲ, შესუარული გარდამოღინებულისა სისხლისა მისისაგან“ იჯ. 122,24. იხ. სუარვა.

შესუენება «დაძინება», გარდაცვალება, აღსრულება: „შეისუენა (დოიძინა L)“ საქ. მოც. 7,20; „შეისუენა მან“ მ. ცხ. 121; „არსენი და იოვანე შეისუენეს“ ი. ე. 48,6. „ქორცნი შესუენებულთა წმიდათანი აღდგეს“ C, მთ. 27,52. იხ. სუენება; შეუსუენებელი.

შესულება, შესულიბება «განკრთობა», «დასულება», «დასულბება», გაბეცება, შეშინება, «დანაბება», «შეცუენებულობა», გონების დაკარგვა, გაოგნება: „შესულიბნა იგინი პირისაგან ძეთა ისრაელისათა“ M.—„განაკრთენა იგინი უფალმან პირისაგან ძეთა ისრაელისათასა“ G, ისლ 5. 10,10; „შესულუიბნა გულნი მათნი“ C.—„დაუსულბეს გულნი მათნი“ DE, ი. 12,40; „შესულბი და დავეცი პირსა ზედა ჩემსა“ O.—„დაესულბი და დავეარი პირსა ჩემსა ქუეყანად“ I, დან. 8,17; „მრავალნი შესულბეს გონებითა თჳსითა“ O, I ეზრა 4,20; „მფრინველთაგან ცისათა მისაცხოვრადმდე შესულბეს“ O.—„მფრინველთაგან ცისათა და ვიდრე საცხოვრათამდე განკრთეს თქრობით“ რხ., იერემ. 9,10; „რაედნთა სჯინ და შესულიბნის გონებანი (ღვწომან)“ O, I ეზრა 8,18; „შესულბეს და მომედგრდეს“ O.—„დაინაბნეს და მომედგრდეს“ რხ., იერემ. 8,9; „სიმაღლისა ჩემისაგან დაემდბლი და შესულბი“ ფს. 87,10; „ყოველივე შესულიბნა და აეთუნნა“ ფლკტ. 185,84; „ქრისტემან შესულიბნა იგინი“ Sin.—11,284r; „დაითრევით, ნუ ღვწინაგან შესულბით, ნუ თაფლუქისაგან“ O, ეს. 29,0. „შესულბებასა თულთა ჩემთასა მე ნუ მიმცემ“ O, ზარ. 22,4; „დაბნელდი შესულბითა“ O.—„დაბნელდა შეცბუნებულობა“ რხ., იერემ. 8,21; „აღივსო შესულბითა ქუეყანისათა სახლები უსჯულოთა“ ფს. 78,20; „გულნი მათნი შესულბულ იყვნეს“ C.—„იყვნეს გულნი მათნი დასულბულ“ DE, მრ. 6,52; „შესულბულ თავნი მათნი არიედ მრავლითა მით უგუნურებითა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 110,20; „რაა უყო სულსა ჩემსა, რა შესულბულ არს“ Ath.—12,157r; „რომელმან პრქუას ძმასა თჳსსა შესულბულ“ C, მთ. 5,22; „გულნი მათნი შესულბულ იყვნეს“ C.—„იყვნეს გულნი მათნი დასულბულ“ DE, მრ. 6,52. იხ. სულბება.

შესუმა დაღევა, შესმა: „რომელი მე შესულა“ DE.—„რომელ ჩემდა შესუმად არს“ მრ. 10,28; „რაამს შესულა ღვწოა“ O, ნემე. 2,1; „წამალი სასიკულონე იღუმალ შესულა“ ნრხ. 77,6; „შესუმას ცუარსა“ H—022,287r. „ჩუენდაცა შესუმად არს სასუმელი იგი სიმწარისაჲ“ მ. სწ. 222,20. იხ. სუმა; შესასუმელი.

შესუმა ჩაგდება, ჩასმა: „შესულა იგი საპყრობილესა“ C, მთ. 18,20; „შესულა იგი სახლსა საპყრობილისასა“ M, II ნშტ. 18,20; „განკმზადეთ საქედარსა ზედა კუბაჲ ჩემი და შესულთ მას შინა“ Sin.—11,187v. იხ. სუმა.

შესწავება შენიშვნა, შეხედვა, დაკვირვება: „იგი შეისწავეთ და ნუ თანა-აღერევით მას“ II ფს. 8,14; „შეისწავებდა, ვითარ-იგი ზემოდომასა ირჩევდეს“ ლ. 14,7; „ხოლო კაცი იგი შეისწავებდა მას“ O, დბ. 24,21. იხ. სწავება; შესასწავებელი, შეუსწავებელი.

შესწავებულ-ი «წარჩინებული», გამოჩენილი: „იყო ვინმე მაშინ პყრობილი შესწავებულ ი, რომელსა ერქუა ისუ ბარაბასა“ DE.—„პყრობილი ვინმე იყო მაშინ წარჩინებული, რომელსა ერქუა ბარაბა“ C, მთ. 27,16; „რომელნი არიან შესწავებულ მოციქულთა შორის“ მრომ. 10,7. იხ. შესწავება.

შესწავლა გაცნობა: „შეისწავლე შემაგინებელი“ მ. ცხ. 101r; „ნუთა შეისწავლეებით მთავართა“ მ. ცხ. 88v. იხ. სწავლა.

შესწორება შეთანაბრება, შეფარდება; შედარება: „არა თუ შეისწოროს საქმე ლოცვას, ცუდად შერები“ მ. ცხ. 804v. „ერქუმის ცხენა დიდ და ჭარსა დიდ, არა თუ ჰასაკისა სიდიდისა მათისათჳს, არამედ სხუთა თანა შესწორებითა“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 90,17; „სოფლისა ამის მკვდრობა თივასა შეასწოროა“ მ. სწ. 101,25. „შესაძლებელ არს გინება შესწორებად კაცისა კლვასა და ენა შესწორებად ჭრმალსა“ მ. სწ. 143,20. იხ. სწორება.

შესწრაფა ჩქარება: „შეისწრაფეთ აღრე, ვიდრე მოსლვადმდე მათა“ მ. ცხ. 874v. იხ. სწრაფა.

შესხდომა: „შესხდეს ნავსა“ C. ი. 8,17. იხ. სხდომა.

შესხმა დადება, ჩასმა, ჩაცმა, დაცობა, ჩამოკიდება, «შემოსა», «გარე-მოხუმა»: „შეასხნეს კელნი იესუ“ C. მთ. 20,60; „შეუხსნეს კუნდნი ფერტა მისთა“ ხაქ. წგ. II 83,25; „შესხნეს ივინა საჰყრობილედ“ ხაქ. მოც. 6,18; „შეგასხნეს ფერტა შენთა იაჲინთე“ O. ეჭეკ. 18,10; „შეისხნა სანდალნი თჳსნი“ მ. ცხ. 237v; „შეისხნა სამოსელი საგლოველი“ O. II მფ. 14,2; „ჰორცნი შეისხნა“ ეპ. კვარ.-აღვს. 228,12; „კელნი ყურთა შეისხნეს“ ხაქ. მოც. 7,67; „შეისხნიდა საყურებსა“ ოვსე 2,18; „ძეთა შენთა შეგასხნეს შენ სიკეთე“ O.—„ძეთა შენთა შეგამოსეს შენ სიკეთე“ G. ეჭეკ. 27,4; „შეისხნენ ივინი თითთა შენთა“ O.—„გარე-მოხუმა ივინი თითთა შენთა“ pხ., იგ. სოლ. 7,8. იხ. სხმა; შეჰასხმელი, შესასხმელი.

შესხმა შექება, გალობა; ხოტბა: „რომელნი-იგი შეასხნიდეს სახლსა ღმრთისა ჩუენისასა“ O. II ეჭრა 8,17. „ვითარცა განაწესა შესხმად ნოვაგთაჲ დავთ შეფუჲან“ I ეჭრა 5,80; „შეუდგეს კელსა მათსა შესხმითა ნოვაგთაჲთა“ O. ნეუმ. 12,81; „შესხმად მათსა თჳსისა დიდისა ბასილისი (თარგმანა)“ o.-ე. 29,20; „ქებათა მათ მიერ და შესხმათა ტყუელისათა აღიდებენ“ H—2251, 221v. იხ. სხმა.

შესხურება აკურება: „შეასხუროს შვდგზის წინაშე უფლისა“ G.—„აკურსო სვდგზის წინაშე ღმრთისა“ O. ლევიტ. 4,17. იხ. სხურება.

შეტეება, შეტეობა შეშვება, მიშვება: „შეეტეება ყოველი იგი ერი ნატყუენავს მას“ O. I მფ. 14,82; „არა შეუტეენის ივინი შინაგან“ ანტ. დ. 25r; „შე ხოლო მართოა შეშეტევე“ ზუშ. VII 3; „სიტყუასა გმობისა და რუენილუბისასა ნუ შეუტეობ სასმენელთა შენთა“ მ. სწ. 167,29. „წინად თავს-იღვა შეტეებაჲ ჩემი“ ზუშ. X 8. იხ. ტეება.

შეტება ფანტოზა: „შეტებახეს ქალაქსა მას“ O.—„შეიტებახეს ქალაქსა და შვქდეს ყოველნი მთავარნი“ I.—„განისპო ქალაქი და შევიდეს ყოველნი მთავარნი“ pხ., იერემ. 80,2. იხ. ტება.

შეტერილი-ი: „ძულად შეესტიროდიო და კესამართლებოდიო შეფთა“ o.-ე. 82,28. იხ. ტერილი.

შეტკობა იხ. შეტყუობა.

შეტრიობა «მტრიობა-ყოფა», ჯიუტობა, ურჩობა, თვითნებობა: „ვითარცა სამწუელი მტრიობაჲი შესტიობდა ისრაელი“ O.—„ვითარცა დიკეული მტრიობალი იქმნა ისრაელი მტრიობალ“ pხ., ოვსე 4,16. იხ. ტრიობა.

შეტუსვა: „მთაი თავისა მათისაჲ არა შეიტეისა“ O. დან. 2,24; „შესტუსვიდა მას (საქმილი)“ Sin.—11,130r. „მთაი ერთისაჲ მათგანისაჲ არა შეტუსვილ იყო“ ანტ.-ანტ. 229,18. „გამოიყვანა იგი ციხილისაჲ შეტუსვილი“ Sin.—11,130r. იხ. ტუსვა.

შეტყუობა, შეტყობა მოქუმა მკლავთა, გადახვევა, შემოხვევა, შეწყნარება: „შეიტყუბო იგი“ C.—„მკლავთა მოიქუა იგი“ DE. მრ. 9,38; „ვითარცა საქერისაჲდა შეიტყბის ქალწული და კენესნი“ O. ზირ. 30,21; „შეშეიტყბო და ამბორს მიყო“ მარკ. 258r; „შეიტყუბოდა მათ“ DE.—„შეიტყუბნა ივინი“ C. მრ. 10,16; „შეიტყუბო და ამბორს უყო მას“ ოქრ.-გურიტ. 229,24; „შეიტყუბნეს ურთიერთსა და ამბორს უყუეს“ პავლე თეძ. 220; „არა შეიტყბოს მარხვასა“ მ. ცხ. 78v; „შეიტყუბნა ივინი და დასლვა კელი მათ ზედა“ C. მრ. 10,18; „უმეტეს ყოველთა სათნოებათა მოწყალებაჲ შეეტყბო“ o.-ე. 22,21. „ეჲმ არს განშორებისაჲ შეტყობისაჲ“ H—2251, 273v. იხ. ტყუობა.

შეტყორცა სროლა, შეგდება, «მიგდება»: „არა შესტიყორცნეს მგას ისარნი“ O. IV მფ. 10,82; „შესტიყორცნა ქვანი იგი და გარდამოგდო აპოლინი“ ფლკტ. 144,87; „შესტიყორცა იგი აღგზებულსა მას შინა ფურნესა“ მ. ცხ. 882v; „შესტიყორცის მას ყოველი კერველი მზირობით“ pხ.—„შეიგდოს მის ზედა ყოველი კერველი მძივეით“ G. რიცხ. 85,20. იხ. ტყორცება.

შეტყუება ჩახუტება, ჩაყვრა: „შეიტყუბნა ყრმანი იგი თჳსნი და ჰრქეა ცოლსა თჳსსა“ Sin.—11,45r.

შეტყუება შეტყობა: „შეატყუა რაჲ ესე“ მ. ცხ. 161r; „ვითარ შეატყუა ჯოჲი, ვითარმედ მას ღლესა განვალს წმინდა იგი ვორცთა ამაჲან“ ზუშ. XVI 18; „შეიტყუა თავსა თჳსსა, ვითარმედ მოწეწელ არს განსლვა მისი“ ლიშ. 74,22. იხ. ტყუება; შემატყუებელი.

შეტყუება, შეტყუება «მხილება»; შესიტყვება, შედარება, შეფერება: „ჲინ თჳსენგანი შეშეტყუების შე ცოლათათჳს“ C.—„ჲინ თჳსენგანს მამხილოს შე ცოლმისათჳს“ DE, o. 8,48; „არა-შე შე-ი-ატყუასა“ C.—„არა ნუ ამხილოსა“ ო. ფს. 58,10; „შეატყუ მოუწიო შენი“ O.—„ამხილე მეგობარსა“ pხ., ზირ. 19,18; „ურაკჲარაჲსა შორის შეატყუებდა ჰერიათა მათ“ ხ. გბ.-მოც. ხაქ. 58,20; „მოველიო და შევიტყუენთ. იტყეს უფალი“ I. ეს. 1,18; „სულეირთა მათ თანა სულეირსა შევატყუებთ“ I კორ. 2,18; „მას შევეტყუებოან საპირმოზონი“ G.—„მისდა წეს არს პირმოვება იგი“ M. II მფ. 21,17; „მას შევეტყუებოან სიტყუანი იგი წინა-წარმეტყუელთანი“ ხაქ. მოც. 13,13; „იხილე ძელი იგი შქელი, ვითარ ახალსა მას შევეტყუების“ ე. იერ.-ხინან. 85. „დიდად უმჯობეს არს შეტყუებაჲ, ვიდრეა არა გულის-წყრომასა“ O. ზირ. 20,1; „არს შეტყუება, რომელ არა არს კეთილ“ O. ზირ. 10,28; „აკყო ცოლვილი ერიდებენ შეტყუებასა“ O. ზირ. 85,21; „რომელი შეტყუებაჲ შე-

ატყუა მას" კ. იერ.-მარტვლ. 157,87; "რამ შეტყუებამ არს ქრისტეში ბელარის თანა" II კორ. 6,15; "რამ შეტყუებამ არს უფლისა და მონისა" მ. სქ. 27,81. იქმნის სიზოგადე. შეტყუებული შეზავებითა ყოვლისადაც ყოველსა შინა" ბ. კეს.-ექუს. დღ. 00,23. იცვალენ კაცი სამოსელსა თვისსა შეტყუებულად სიორძლისა მის" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 211,13. იხ. ტყუება; შეუტყუებელი, შდრ. თანა-შეტყუება. **შეტყუება** «ნუგეშინის-ცემა»: "შეიტყუველ თავსა შენსა" ო.—ნუგეშინის-ეც გულსა შენსა" ეხ. ზირ. 30,24.

შეტყუელვა ტამის შემოკვრა: "შეიტყუელნა კელნი მისნა" G. რიცხ. 24,10. იხ. ტყუელვა.

შეტყუელი-ი მოტყუება, ცდენა: "შეიტყუეს ქრისტიანთა და ადამიანსა" სკ. წიგ. II 23,6; "შეიტყუვიან სულთა დაუმტკიცებულთა" II პეტრე 2,14; "ნუ შეტყუებები სიკეთესა დადაცისასა" ო. ზირ. 25,25; "უშეცარიე შეიტყუენა" ხ. ვაბ.-მოც. სკს. 98,3; "ტყუელით-შე შეიტყუე ერი ესე" I, იერემ. 4,10; "მრავალნი არიან, რომელნი შეიტყუენა სიზნარმან" ო. ზირ. 81,7. აგვუღებოდა შეტყუელი შენი" შუშ. XIII 24; "არცა შეტყუეილჲან სიმღარისამან... განუაყენეს ჩუენ სიუარულსა მას ქრისტესსა" რიცხ. 170,14; "ყო ესე შეტყუელით" ო. IV მფ. 10,10; "განადლა ჩემ ზედა შეტყუელი" ფხ. 40,10. "შეტყუილდ შენდა შემოვიდა იგი" ო. II მფ. 2,25. იხ. ტყუელი.

შეუგავს იხ. შეგვანება.

შეუგვანებელი-ი «არა ეგების»: "იგრე შეუგვანებელ არს მართალი დაცემად წინაშე უღმრთოებისა" ო. იგ. სოლ. 25,28; "შეუგვანებელ არს საცთურისა არა მოსლვად" DE.—"არა ეგების არა მოსლვად საცთურისა" C. ლ. 17,1. იხ. შეგვანება.

შეუგინებელი-ი უზადო, უმანკო, შეუბილწველი: "რომელჲან შეუგინებელი შენდა მიმართ მოსლვად განმეტყუე" განხ. ო. 201,1; "მოაძოვე შენდა ცხორებად უბიწოა და შეუგინებელი" ფლპ. მოც. 8,28; "შეუგინებელად უქრწნელ არს შობად იგი" კ. იერ.(?) 108; "შეუგინებელად სულნი ჩუენნი განვირინეთ უშჯულოისა მის და ბილწისა შემავინებელისა კაცისაგან" რიცხ. 185,84; "პატრონი არს ქორწილი და საწოლი შეუგინებელი" მ. სქ. 112,18.

შეუღვამი იხ. შედგმა; შდრ. თუალ(თ)-შეუღვამი.

შეუღრეკელი-ი მოუხრელი: "დაადგრა კელი იგი მისი შეუარველად და შეუღრეკელად და ყოვლად განკმელი" სკ. წიგნ. II 100,17. იხ. შეღრეკა.

შეუზავებელი-ი შეურეველი: "არლარა ქმნულ არს შეზავება მათგან, და არცა შერევა შეუზავებელთა" გრ. ნაზ.-შობ. 297,18. იხ. შეზავება.

შეუზავებლობა: «დაყუა მათ სამი დღე პასხობასა შინა ურთიერთსა, და რამეთუ შეუზავებლობა იყო მათ შორის სიტყუასა მას მათა ზედა» სკ. წიგ. II, 107,28. იხ. შეუზავებელი.

შეუზნენელი-ი I მფ. 17,30. იხ. ზნა, შეზნელი.

შეუთქს იხ. შედგომა.

შეუთქუმელი-ი შეუთანხმებელი: "შეუთქუმელ იყენს ურთიერთსა" სკ. მოც. 28,25. იხ. შეთქმა.

შეუთქმელი-ი: "არა ჯერ-მის შეუთქმელად ხილვად მისი" უძლ. შვილ. 515. იხ. შეთქმა.

შეუმარლუველი-ი აღმღვრეველი: "შეუმარლუველი ლოცვად (ასწავს)" მ. ცხ. 201V. იხ. შემარლუვა.

შეუმსგავს-ი შეუფერებელი: "ჩემდა შეუმსგავს არს უკამოდ ჰამად, რამეთუ მოხეტებულ ვარ" მ. ცხ. 114r. იხ. მსგავსი.

შეუმსგავსებელი-ი განსხვავებული ერთიმეორისაგან: "ყოველი სოფელი, რომელი არს ნაწილთაგან შეუმსგავსებელთა, შეყო და შეამტყი" ბ. კეს.-ექუს. დღ. 21,8. იხ. შემსგავსება.

შეუნანებელი-ი უსინანულო: "შეუნანებელ არიან მაღლი იგი" ჰრომ. 11,20. იხ. შეუნანება.

შეუნდობელი-ი მოუნანიებელი: "შეუნდობელითა გულითა იფრეხ თავისა შენისა რისხვასა" ჰრომ. 2,5. იხ. შენდობა.

შეუორგულეზელი-ი გულწრფელი, უქვევლი: "წარუდგინეთ თანი თქუენნი... სიყუარულითა შეუორგულეზელითა" II კორ. 6,6; "განაშალოთ სულისა ჭურჭელი წმიდა შეუორგულეზელითა მით სარწმუნოებითა" კ. იერ.-ნათლის დ. 88,10; "დასასრული მცნებისა არს სიყუარული... სარწმუნოებისა შეუორგულეზელისა" I ტიმ. 1,5; "რომელი ყოველთა შეუორგულეზელად გურწმენა" კ. იერ.-მოცნ. სამსქ. 248,80; "სიყუარულსა მისსა ზედა შეუორგულეზელად ჰგიოდ" მ. სქ. 240,15. იხ. შეორგულება.

შეურაცხ-ი «უპატიო», არად მისაჩნვეი, არად ჩასადები, უბრალო, არარა, უკანასკნელი, მდაბიო: "არა არს წინაწარმეტყუელი შეურაცხ (უპატიო C)" მრ. 0,4; "ესე არს ლოდი იგი, რომელი შეურაცხ იქმნა თქუენ მიერ, მაშენებელთა" სკ. მოც. 4,11; "შენ... მეფე ხარ, ხოლო ჩუენ შეურაცხ და დაგლაჲებულ ვართ ქრისტესთჲს" ფლკტ. 188,87; "ორგულ არს, რომელი-იგი სხვა ხატითა მივიდეს, ვითარამცა მონად იყო, და უფლისა ხატითა გამოჩნდა, გინა შეურაცხი მეფისადა" მრთ. A, ბ. კეს.-მარხ. 52r; "შეურაცხ იყოს მის წინაშე უკეთური" ფხ. 14,4; "შეურაცხითა ძელითა მართალი განარინა" ო. სიბრძ. სოლ. 10,4; "ვიდრე არა მისცე შენ შეურაცხი იგი დანგია" მთ. 5,20; "მოჰყანდა წმიდა შუშანიკ... ვითარცა ერთი ვინმე შეურაცხთაგანი" შუშ. IX 7; "უნდონი მსახურებანი და შეურაცხნი სიშდობლით აღასრულნა" ი.-ე. 10,10; "მას სიბრძნესა გაჰბ... რომლისა მიერ უაზნონი იდიდნეს და შეურაცხნი პატივცემულ იქმნეს" A—02,290. იხ. უშეურაცხელესი, შერაცხა.

შეურაცხება «შეურაცხყოფა», უპატიოება, არაფრად მიჩნევა: "შეურაცხებამა კაცთა აღადგინის მის ზედა" ო. დან. 4,14; "რომელი სუამს შეურაცხებასა, ვითარცა წაალსა" ო. იობ 24,7; "განაშაორე ჩემგან ყუედრება და შეურაცხებამა" C. ფხ. 118,22; "მოისპის შეურაცხებამა" ო. იგ. სოლ. 14,85; "მოუჭდა შეურაცხებამა მთავართა მათთა" ფხ. 106,40; "შეურაცხებამან შენმან

შეგამოხვია შენ ესე" I, იერემ. 40, 10; „შეურაცხება-თა... (ამათ წილ) მივემთხვო შე ღიღბასა და პატივსა" შუშ. XVII 21; „მოატყუა თავსა შენსა პატივი და შეურაცხება და ღიღი" ხაქ. წიგ. II 84, 17; „გინებთა და შეურაცხებითა წარგუდენნიან" ი.-ე. 52, 21; „წერ-არს ძისა ფრიად ენება და შეურაცხება და ნათესავისა ამის" C. ლ. 17, 25; „წერ-არს ძესა კაცისა ფრიად ენება და შეურაცხება" C.—„წერ-არს ძისა კაცისა ენება ფრიად და შეურაცხე-ყოფად" DE. მრ. 31. იხ. შერაცხა.

შეურაცხებელ-ი ურიცხვი, უთვალავი: „ადანი ჰირველ-ნი შეურაცხებელ იყვნენ" G. რიცხ. 0, 12. იხ. შერაცხა.

შეურაცხის-ყოფელ-ი არად ჩამდებში, მაგინებელი; **«მწუნობარი»**: „იხრეთ შეურაცხის-ყოფელთა მავთ და მიხედეთ" O. ამბ. 1, 5; „თავის-მოთმ იგი და შეურაცხის-ყოფელთა კაცი ლდი არს" O. ამბ. 2, 6; „შეურაცხის-ყოფელნი ჩემნი შეურაცხ-ყენენ" O. I მფ. 2, 30; „პატივად სიკდილი განაჩინა შეურაცხის-ყოფელსა ზედა მარხვისასა" ოქრ.-მარხ. და იონ. 102, 7; „ვიყავ მე... იკრმეა ჩემსა... გლახათა შეურაცხის-ყოფელ" მ. სწ. 240, 23; „მკენეს ჩუნ შეურაცხის-ყოფელ და მწუნობარ მასწავლელთა ჩუნთა" მ. სწ. 278, 28. იხ. მყოფელი.

შეურაცხ(ის)-ყოფა «განკიცება», «კიცხება», «დაუმტკიცებელ ყოფა», «ბასრობა», «წუნობა», «გარიღება», «შეურაცხება», «ტრუეება», «უპატიო-ყოფა», არად ჩაგდება, გინება, ძაგება, შერცხენა, განჩყუნა: „შეურაცხ-ყოფდეს მას" DE.—„განკიცეს იგი" C. ლ. 10, 14; „შეურაცხ-ყოფდეს მთავარნი იგი მათთანა" DE.—„განკიცებდეს მთავარნი იგი მათთანა" C. ლ. 28, 86; „შეურაცხ-გყოფიეს სიტყუა" C.—„დაუმტკიცებელ გყოფიეს სიტყუა" DE. მრ. 7, 13; „წერ-არს ძისა კაცისა ენება ფრიად და შეურაცხ-ყოფად" DE.—„წერ-არს ძესა კაცისა ფრიად ენება და შეურაცხება" DE. მრ. 8, 81; „შეურაცხ-ყოფთ მცნებასა ღმრთისა" DE.—„ეცრუებით მცნებასა ღმრთისასა" მრ. 7, 0; „მე შეურაცხ-ყოფს მამასა" O. — „ძე უპატიო-ყოფს მამასა" მხ. 7, 8; „შეურაცხ-ყო პეროდეთა ვრი-თურთ თჳსით" C. ლ. 38, 11; „უფლებასა შეურაცხ-ყოფენ" იუდ. 1, 8; „შეურაცხ-ყენ ღმრთელსა ამას ღმრ-სა მტრნი მრისა შენისანი" O. იუდ. 18, 22; „რაჲსათჳს შე-ურაცხ-მყენით ჩუნ" M.—„რაჲს ესრეთ მბასრობ მე" მხ.—„რაჲსათჳს მწუნობით ჩუნ" I. II მფ. 10, 48; „რომელნიმე შეურაცხ-ყოფენ და რომელნიმე აქებენ" მ. ცხ. 72f; „სიტყუა უფლისა შეურაცხ-ყო" მხ.—„სიტყუა უფლისა განჩყუნა" G. რიცხ. 15, 81; „რაჲსათჳს ესრეთ შეურაცხ-მყავ მე?" „შეურაცხის-ყოფა ჩუნდამო მის არს" იხ. რომ.-კურთხ. იხა და იაქ. 11, 11. „მოთარცა კაცი გლახი და შეურაცხ-ყოფილი ავინეს" იხ. რომ.-კურთხ. მონ. 100, 1. იხ. ყოფა; შდრ. შეურაცხი.

შეურცება «შეიწრება», «მოშრომა», შეწუხება: „შე-აურცებდეს მას" DE.—„შეაიწრებდეს მას" C. მრ. 5, 24; „შეაურცა მას" M.—„შეაიწრა იგი" G. მხ. 10, 10; „მოთარცა შეაურცა მას სიტყუებითა თჳსითა" G.—„რაჲს მთაშრო იგი სიტყუა მისთა" M. მხ. 10, 19;

„შეაურცებთ გულსა ჩემსა" ხაქ. მოც. 21, 18; „შეაურცა მას ფრიადისა მისგან სიციხისა" ლიშ. 27, 1. „სიმძაფრისა მისგან წუერილისა და შურცებისაგან მჭერვლებისა, რომელი-ყოფად არს" მ. სწ. 186, 17. „შეეძლება განჩინებად შურ-ცებულსა მას ქალაქა მრავლისა მიგან ერეი" ოქრ.-მარხ. და იონ. 103, 4; „შეურცებელ იყო ღიღად" ფლტ. 135, 29; „შეურცებელი და დაწნილი სიტყუა მისთჳს" O. III მფ. 21, 4; „რაჲსა შეურცებელ არს სული შენი?" O. III მფ. 21, 5; „მრავლისაგან ქარსა და შეურცებულისა გულისა მიწვერე თქვენდა" II კორ. 2, 4; „შემძლებელ ვართ ნეტყმინს-ცემად სიტყუა შეურცებელსა მას მწუ-ხარებითა" მ. სწ. 31, 17. იხ. ურცება.

შეურყვევალ-ი ურყვევი, უძრავი, მტკიცე: „იყოს... შეურყვეველ წინაშე თჳლთა შენთა" O. გამოსლ. 16, 10; „ესეს შეურყვეველი სარწმუნოება მათი" ოსკ. 14, 10; „სარწმუნოებათა შეურყვეველითა სწალოდა" დ.დ. 120, 21; „საუფველი მტკიცე და შეურყვეველი დაუღწე" მ. სწ. 124, 10. იხ. შერყუა.

შეურწყავ-ი: „სამებასა განყოფელსა და შეურწყავსა" II—241, 118.

შეუსუნებელ-ი დაუცხრომელი: „იგი სანატრელი შე-უსუნებელად თარგმნინ" ი.-ე. 38, 30. იხ. შესუნება.

შეუსწავებელ-ი გაუცხრობელი: „ვიყავ შეუსწავე-ბელ წინაშე პირსა ეჴსნათა" გალ. 1, 22. იხ. შესწავება.

შეუტკობელი-ი «განმამძნელებელი», გაუტანელი: „შეუტკობელ არს ჩუნდა" მხ.—„განმამძნე-ბელ ჩუნდა არს" O. სიბრძ. ხოლ. 2, 12. იხ. შეტობა, შეტობა.

შეუტყუებელ-ი შეუფერებელი; შეუდრებელი: „დიდო ტყუბა და გლოვა შეუტყუებელი იყო შენთჳს" ხაქ. წიგ. II 148, 21; „შეკრებოლა შეუტყუებელი სიმრავლე" H—241, 578. იხ. შეტყუება.

შეუტყვევალ-ი იხ. სულშეუტყვევლი.

შეუღლება შეკავშირება: „რომელნი-იგი ღმრთმან შე-აუღლნა" მთ. 19, 8; „რომელმან იგი შეაუღლა" გრ. ნაზ. 207, 87; „შეაუღლა გოქო იგი ქაქვსა მის ერთგობას" H—241, 762. „მოთოფელსა ორორი შეუღლოლ ურთიერთას" O. ეფე. 1, 11; „მოჩრილება სიმდაბლთა შეუღლეილი დაიმორჩილებს ეშმაკთა" მ. ცხ. 824f. „ანგელოზთა შორის არა არს შეუღლება" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 184, 1. იხ. უღლება.

შეუშრომელ-ი შეუშრობელი: „სადა-იგი იყვნენ ცრემლნი შეუშრომელნი მჭერვალნი" მ. სწ. 92, 16. იხ. შეშრომა.

შეუცვალეზელ-ი შეუცვლელი: „იგონებდი საუქუნთა მათ და დაუსრულებულთა და შეუცვალეზელთა კითილთა" მ. ცხ. 80v. იხ. შეცვალა.

შეუცოდებელ-ი უდანაშაულო: „შეუცოდებელ ხარ წინაშე ძმისა შენისა" ბაღ 32, 35. იხ. შეცოდება.

შეუძლებელ-ი «ვერ-შესაძლებელი»: „შეუძლებელ (ვერ შესაძლებელ C) არს ესე" DE. მრ. 10, 27; „შეუ-ძლებელი კაცთაგან შესაძლებელ არს ღმრთისა მიერ" ლ. 18, 27; „სამი არს შეუძლებელ ჩემდა ცნობად" O. ფგ. ხოლ. 80, 18; „რაჲთა შეუძლებელი იგი ისწაო" ხ. გაბ.-

მოც. ხაზი. 29,6; „შეუძრავი არა არს შენ მიერ“
O, იოზ 42,2. იხ. შეკლება.

შეუძრავი, შეუძრაველი-ი უძრავი, ურყევი: „შეუძრავისა მის გონებისა ჩემისაგან გულისხმა-გიყოფ შენ სარგებელთა მათ“ ფლტ. 133,10; „იპოოს ვითარცა ლოდი შეუძრავი“ ოქრო.-მარხ. და იოზ. 100,10; „ვის (შეუძრავი) შევრდომად ცოდვისა, პეტრეს... გოდოლსა მას შეუძრველსა“ ოქრ.-პეტრე და ელია 314; „შეუძრველად დგან“ O, იოზ 89,26; „შეუძრველ არიან ქუეყანი მათით“ ბ. კეს.-აქოზ დღ. 112,6. იხ. უშეუძრველსა, შეძრავი.

შეუძრუნეველი-ი შეუკრთომელი, შეურყეველი: „რათა შეუძრუნეველად განვიდეს სული ჭირთაგან“ მ. ცხ. 98r. იხ. შეძრუნება.

შეუწევნელი-ი უშემაწურო, დაუხმარებელი: „ვიქმენ მე ვითარცა კაცი შეუწევნელი“ ფხ. 87,5. იხ. შეწვენა.

შეუწინარი-ი შეუწყნარებელი, მიუღებელი: „ძაენის ძლენად შეიქმნების და შეუწინარი იქმნებას ღმრთისაგან“ მ. ცხ. 245r. იხ. შეწინა.

შეუწუხებელი-ი დაუშფუხრებელი: „თქუნ უგოთ ღმრთთა შეუწუხებელად“ ფლტ. 189,2. იხ. შეწუხება.

შეუხებელი-ი მიუკერებელი: „სიწმიდე და ძლწულება, შეუხებელი და უბოწო, დაუმარხა“ ი.ე. 47,11. იხ. შეხება.

შეფარვა «დაფარვა»: „პირსა შენსა შეფარვოდის“ O.—„პირისაგან შენისა და იფაროს“ Pb., ზირ. 6,12. იხ. ფარვა.

შეფარილება: „ნეტარ არს, რომელი იგლოვდეს სულისა თჳსისათჳს მცირედსა ამას ეამსა, რაათა არა შეაფარილოს იგი ცოდვითა და ბრალთა“ მ. სფ. 59,34. იხ. ფარილება.

შეფრჩინება: „ვითარცა-იგი ვის ჰნებავენ მოკლვად მკეცისა ბრძოტისა და შეიფრჩინის იგი მის მიერ არა საენებელად“ მ. სფ. 110,1. იხ. ფრჩხენა.

შეფხმა მიფხმა: „რომელმანმა შეაფხსა კედელსა“ O, I მფ. 25,84. იხ. ფხმა.

შეფუფება «შეფუფენება»: „ვიდრემდის შეფუფეს იგი“ O.—„ვიდრე შეფუფენებამდე მისსა“ Pb., ოფხე 7,4. იხ. ფუფეზა.

შეფჳვა «დაფჳვა», «განტეხვა»: „შეფჳვას (დაფჳვას C) საჳერველი“ ფხ. 45,10; „შუანი ლომიანი შეფჳვენეს უფადმან“ C, ფხ. 57,7; „მოკლონი რკინისანი შეფჳვენა (განტეხნა L)“ ფხ. 106,10. იხ. ფჳვა.

შეკლეშა «მოკლეშა», მოფხეკა, გახეხა: „შეუკლიშა ბალანს ფერკი ზღუდესა მას“ G.—„მოკლიშა ფერკი ბალანსი ლომითა“ Pb., რიცხ. 22,25; „შეუკლიშა თავი თჳსი ზღუდისა მიწათა“ G, რიცხ. 22,25. იხ. კლეშა.

შექმნა ქმნა, გაკეთება, დამტკიცება, დამზადება, შეთხზვა; «აღზელა»; გახდომა: „ნუ შეიქმნო სახლსა მამისა ჩემისასა საუაჳროდ“ C, ბ. 2,16; „რომელმან გარეშე შექმნა, მანცა შენაგანი შექმნა“ ლ. 11,40; „შექმნეს გჳრგჳნი ეელისა“ C, მთ. 27,29; „რომელმან შექმნა მე“ O, იოზ 88,4; „რომელმან შექმნენ კაცი მიწისაგან“ რიფხ. 164,18; „სუენი შექმნა ვეცხლისანი“ O, ქება 2,10; „უფალმან შექმნა კაცი ქუეყანისაგან“ O, ზირ. 17,1; „ინება, რაათა შექმნა ბერსა (თეზი)“ მ. ცხ. 858r; „შევე-

ქმნე თქუნ ზედა ძერი“ O.—„აღზელ თქუნ ზედა ბოროტთა“ Pb., იერემ. 18,11; „შეიქმნა და დადნა ვითარცა აული“ შუშ. XIV მ; „მათი საჳმელი მან შეუქმნასა“ ი.-ე. 48,25; „თოქისაგან შექმნილ ვართ მეცა და შენცა“ O, იოზ 88,6; „მისნი შექმნულნი ვართ“ კ. იერ.-ხინან. 64; „წუენი მხალისა შექმნული, იგიცა მცირედ მიიღის“ შუშ. XIV 14. იხ. ქმნა; შდრ. პირველშექმნული, პირველშექმნილი, ქუეყანი-შექმნული, შემოქმედი.

შექუნძვა: „შეიქუნძა მის ზედა და განტუეს ჯორცნი მის ყრმისანი“ O, IV მფ. 4,84; „შეიქუნძნეს და დაიღუწოდეს ძელნი წმიდათანი მით მუენიარითა“ სხტ. 125,17.

შექურცნა გაფჳქენა: „ნეფხისა სიმბაჳრისაგან შეეჳქურცნას ქერქიცა მათი და დაშთენ განშიშულბულნი კმელად და უნაყოფოდ“ მ. სფ. 172,1.

შექუსვა იხ. ქუსვა; შდრ. თანა-შექუსვა.

შექუსული-ი შეერთებული, შერთული: „შეჳქუსულ არს ეშჳკი მრისხანებასა“ მ. ცხ. 88r. იხ. ქუსვა.

შექცევა «ქცევა», «მოგება», დაბრუნება, შებრუნება, «მიქცევა»: „შეგიქცევნეს ესენი მშჳლობით“ G.—„მომაგე მე იგი მშჳლობით“ O, მსჯ. 11,18; „ვითარ შეჳქცია ზურგი მოაბმან“ O.—„ვითარ მიჳქცია ზურგი მოაბმან“ I, იერემ. 48,30; „შეიქცე სენაყადვე“ მ. ცხ. 131r, „ძლით დაარწმუნეს მონასტრადვე შექცევა“ ი.-ე. 24,24; „შექცევისა და დაბრკოლებისა შენისათჳს გიზამს ამას“ მ. სფ. 10,85; „ვერ ძალ-მიც შექცევად“ G.—„ვერ კელ-მეწიფებს მე ქცევად“ M, მსჯ. 11,85. იხ. ქცევა; შესჳქცევილი; ზურგის-შექცევა.

შექცეული-ი გართული: „თჳსსა მსახურებასა განჯრძალულ იყო და წიგნთა საღმრთოთა თარგმნასა შექცეულ“ ი.-ე. 40,28; „თჳლნი არიან მკე, არა ღენისა სუმასა შექცეულთანიჲ“ H 2251,284r. იხ. შექცევა.

შექცეულება: „ამას შექცეულებასა შინა ეამსაცა ერთსა არა შეგვდობს, რაათა ნებაჲ ღმრთისაჲ აღესარულოთ“ მ. სფ. 806,84. იხ. შექცეული.

შელამება დაღამება: „ნუ შეიღამებ ესრეთ სოფელსა შინა“ მ. ცხ. 811r; „ვითარცა მოვიდოდა საღვურად თჳსად, შეუღამდა“ მ. ცხ. 822v; „სადაცა შეღამდინ, დაღამებინ“ Ier.—80,8v. იხ. ღამე.

შელემა «შეწირვა», შეტანა, მიერთება, შეკრება: „ვერ პოვეს, ვინამცა შეიღეს იგი“ ლ. 6,10; „შეიღო იგი კარვად“ G, რიცხ. 21,54; „შეიღეს მთავართა ძლენი მათ წინაშე საჳრთხეველისა“ G.—„შესწირეს მთავართა მათ შესწირავი მათი წინაშე საჳრთხეველსა მას“ Pb., რიცხ. 7,10; „შეიღეთ წინაშე პირსა მისსა“ M, I 53ტ. 10,29; „სთესეთ ფრიად და შეიღეთ მცირედ“ O, ანგ. 1,8; „შეიღეთ ყოველი ნაყოფი საუნჯეთა“ O, მალ. 2,10. „უნდა შეღეჲაჲ მისი და დაღეჲაჲ წინაშე მისა“ ლ. 5,18. „მისცეს ვეცხლი იგი შეღებული სახლსა უფლისასა“ M, II 53ტ. 84,9.

შელემა გულად ზრახვა: „ნუ რას შეიღებ გულად სიტუჳსა მავას“ II მფ. 12,20.

შელემა «შესოვლება»: „სუარისაგან ცისა ჯორცნი მისნი შეიღებნეს“ O, დან. 4,80; „რაათა შეიღებოს ფერკი შენი სისხლითა“ L.—„რაათა შეიღებოს ფერკი შენი სისხლითა“ C, ფხ. 87,24. „ხატნი სხენან ვეცხლისანი ოქროთა შეღებულნი კარვად“ A-484,815v. იხ. ღება.

შელმართ შიგნით: „ერთი განიციდეს კერულით შელმართ“ ბაღ. 50,10. იხ. მართ.

შელრეკა დამდაბლება; «მოდრეკა»: „გელის-სიტუამან გულისამან შელრიკის ძალისაგან“ *ო. ზირ.* 88,19; „დღშ დამდაბლებისა კაცისა სულისა თვისაჲ, რომელთა-იგი შეიღრიკნით (მოიღრიკნით *ო*) თაენი თქვენნი“ *ი. ებ.* 58,5. „ნუ იყოფინ კელი შენი მოღებად ზოლო განრთხულ და მიციმად—შელრეკილ“ *ო. ზირ.* 4,36. იხ. ღრეკა.

შელუერფება «გაყრა»: „და ვითარცა ქარქუეტი, შეღუერფოს მშვლდები იგი მათი“ *ო.*—„და ვითარცა ქარქუეტი—გაყრილნი მშვლდნი მათნი“ *ქბ.* ებ. 41,2. იხ. ლერფი.

შელწება შეღვინიანება: „რაჲმს კეთილად შეიღწოს გული ამონისი ყმარად“ *ო. II მტ.* 18,28. „შევიდა იგი შეღუ[ი]ნებულთა მოსუმერთა მათ თანა და როკვიდა“ *Ath.*—11,108 v. იხ. ღწება.

შეყენება «შეგდება», შეჩერება, მოცვა, ჩაგდება: „კაცის-კლეისათჳს შეეყენა საყრობილესა“ *ც.*—„კაცის-კლეისა(თჳს) შეგდებულ იყო საყრობილესა“ *DE.* ლ. 28, 25; „ცმელსავე თჳსსა შეეყენენ“ *ფს.* 10,10; „შეაყენა მახვლსა ერი თჳსი“ *ფს.* 77,69; „ნუთა შეაყენებ მეოთხთა მათთა დღესა კირისასა“ *ო. აბღია* 1,14; „შეაყენა იგი სახლსა მას საყრობილისასა“ *ო. IV მტ.* 17,4; „შეაყენეს თეხთა სიმრავლ შიდი“ *ლ.* 5,6; „საცხოვარი მათი სიყმილსა შეაყენა“ *ფს.* 77,60; „პოვეს სახლკი ერთი ჩრდილოთ კერძი, მცირს და ბნელი, და მენ შეაყენეს წმიდა იგი“ *შუშ.* IX,24; „კაცის-მოძულე მტეკი, რაჲმს შეეყენის მახესა“ *ბ. ებს.* ეჭუს ღღ. 185,2. „ბრძანა... შეყენებაჲ მათი საყრობილესა“ *ხაქ. წიგ.* II 79,11. „შეპრწუნდენ შეყენებასა მათსა ზედა“ *ო. მტ.* 7,17. „საყრველთა... შეყენებულ იყვნენ“ *იხ.* რომ.-კურთხ. მოხ. 180,12; „შვდღე შეყენებულ და უზმებულ იყვნეს ჩუეულისა მისგან საზრდელისა“ *ოქრ.* მარხ. და იონ. 108,21; „არავე დაჲმტეკი ცებ ამას მოსწავებასა, ვითარმცა ბუნება გონებისა შეყენებულ იყო ერთსა ადგილსა“ *გრ. ნოხ.* კაც აგებ. 104,18; „საყრობილესა არაჲნი კეთილისა მოქმედთაგანი შეყენებულ არს“ *მ. სწ.* 51,81. იხ. ყენება; შესაყენებელი.

შეყენებულდება გარემოცვა: „იგოს იგი შეყენებულ ებასა და შეაყენო იგი“ *ო. ეჭე.* 4,8; „დასწვა შორის ქალაქსა აღსასრულსა მას დღეთა შეყენებულ ებისა შენისათა“ *ო. ეჭე.* 5,3. იხ. შეყენებული.

შეყვანება შეყვანა, შეტანა, შეწყნარება, მიღება: „წარიყვანეს და შეიყვანეს იგი სახლსა მღელთ-მოძღერისასა“ *ლ.* 29,54; „შემიყვანეთ მე სახლსა ღწისასა“ *ო. ქება* 2,4; „ნუ შეგჳყვანებ ჩუენ განსადელსა“ *მთ.* 6,18; „შემიყვანე მე წინაშე შეფისა“ *ო. დან.* 2,24; „წინა-წარბილუ და შეგიყვანო შენ“ *ო. გამოსლ.* 88,14; „შემიყვანა იგი სიხარულით“ *ლ.* 10,6; „შემიყვანა მცელმან მან“ *შუშ.* X 8. „ბრძანა... სენაკსა ერთსა შეყვანებაჲ და კრძალულად დაეცა მისი“ *შუშ.* VI 27; „შეყვანებასა მას მამა-დღელსა მიერ ყრმისა მის იესუსა“ *ლ.* 2,27. იხ. ყვანება; შდრ. შემყვანებელი.

შეყინება შეღებება: „მცირე-მცირედ შეყინებოთ მით სიკუდილი შეუვალნ“ *ბ. ებს.* -40-თჳს 119,18; „პირველად იქმნიან შეყინებოთ მით სისხლისათა“ *ბ. ებს.* 40-თჳს 119,4. იხ. ყინება; შენაყინაჲ.

შეყმედილ-ი დახსნილი: „შეყმედილ არიან სიყმილითა“ *ო. გოდ.* იერმ. 2,19. იხ. ყმედა.

შეყმობა გულის წასვლა: „შეყმობა მე შიმშილითა“ *ო. I მტ.* 80,18. იხ. ყმობა.

შეყმუნება შეწბილება: „შეყმუნდა მცირედ“ *მ. ცხ* 78r. **შეყოლა შესვლა:** „შეჳყვა მდიდრსა მას თანა“ *მ. ცხ.* 218v. იხ. ყოლა.

შეყოფა «დამკვდრება», «შედგომა», «მოხება», შეერთება, მიღება, შეზიარება, შეწყობა, «შეძინება», ღართვა, შეუღლება, შეღება, შექცევა, «შერწყმა», შერევა, «თან-რევა»: „შეეყო ერთსა მოქალაქეთაგანსა“ *ც.*—„შეუღდა ერთსა მოქალაქესა მის სოფლისასა“ *DE.* ლ. 15,15; „უბრძნესსა მას მათსა შეეყავ შენ“ *ო. ზირ.* 6,45; „კაცი მძასა თჳსსა შეეყო ს“ *ო. იობ* 41,8; „რომელი შეეყოს მეძასა, ერთ ჯორც არიან“ *იკორ.* 6,16; „არა შემოშეყო მე ღრქეა გული“ *ღ.*—„არა მოშეხო მე ღრქეა გულითა“ *ღ.* *ფს.* 100,3; „სხუასა მამალსა არღარა შეეყვის“ *ოქრ.* გურიტ. 225,12; „რომელი შეყოფილ იყოს შენა“ *მ.*—„შენ თანა დამკვდროს“ *ც. II მტ.* 28,18; „ესრეთ შეეყვნეს მას“ *ო. I ეჭრა* 4,20; „ნუ შეეყოფი სთნოებასა უღმრთოთასა“ *ო. ზირ.* 9,17; „შეჳყო იგი ურთიერთას“ *ო. ეჭე.* 27,17; „შეეყავ ყოველთა მოშეშთა შენთა“ *ფს.* 118,62; „სხუასა ქმარსა არღარა შეეყო“ *ოქრ.* გურიტ. 225,18; „შეიყოფდა აბესალომ გულთა ყოველთა კაცთა ისრაიტელთასა“ *ო. II მტ.* 15, 6; „მე შეეყავ შედგომად უფლისა“ *მ.*—„მე შეეჭინე შედგომად უფლისა“ *ც.* *იხ* 5. 14,8; „სძალი შეეყო სიძესა და ქორწილი იქმნა სულეირი“ *ოქრ.* გურიტ. 220,8; „არა შეეყო ქელი მათი უღელსა ქეუმე“ *ი. იერმ.* 27,8; „არაჲნი მოღეაჲ შეეყოფის სოფლისა საჲმეთა“ *II ტიმ.* 2,4. „შეთუ-ყოფილ ხარ ცოლსა, ნუ განუტევებ“ *იკორ.* 7,27; „ურთიერთსა შეყოფილ“ *ო.*—„ერთი მეორეთა მიმართ შეიწყვინენ“ *ქბ.* *იობ* 41,7; „შეყოფილ ვიყვნით ჩუენ სოფელსა მას კირისასა“ *ანდ.* ანდ. 222,25; „მძიავლინა მე... დასხმად... საყვევლად... ყოველთა მეფეთა შეყოფილთა, რომელნი ღვებან უღანროსა ზედა“ *ო.*—„ყოველთა თან-მრეთთა, რომელნი მეგანებენ უღანროსა ზედა“ *ქბ.* *იერმ.* 25,24; „არაოდნი წელი გაქუს, ენაჲთგან შეყოფილ ხარ ქმარსა“ *Sin.*—11,250v. იხ. ყოფა; შდრ. კულად-შეყოფა.

შეყოფა დაბურვა, დახშობა, დახურვა: „ნუთა შეიყოფნ ჩემ ზედა ჯორღული ჰირსა მისსა“ *ფს.* 68,16; „შეყო წიგნი იგი“ *ლ.* 4,20. იხ. ყოფა.

შეყოფა (ტელისა) მიყოფა, დაწყება: „მრავალთა ტელი შეეყვის აღწერად მითხრობაჲ“ *ლ.* 1,1; „რომელსა-იგი თქუენ ტელი შეჳყავთ“ *ხაქ. მოც.* 3,20. იხ. ყოფა; შდრ. ტელისა შეყოფა.

[შეყოფა] «დამკვდრება», ცხოვრება, დაყრდნობა: „რომელი შეყოფილ იყოს შენა“ *მ.*—„შენ თანა დამკვდროს“ *ც. II მტ.* 28,10; „რომელი შეყოფილ და მოსავ იყოს შენა“ *ო. იგ.* ხოლ. 8,29. იხ. ყოფა.

შეყოფა შეღებება, შემკვრივება, «აღქემა»: „შეიყო ვითარცა სძე, გული მათა“ *ფს.* 115,70; „უფროსს სძისა შეეყენეთ“ *Ath.*—11,48r. „ჯორცნი გუამისა მისისანი შე-

ყოფილ არიან¹ O.—ჯორცნი გუამსა მისსა აღეჭუნეს² pb., იოზ 41,14. იხ. ყოფა.

შეყრა «შოთხევა», ჩაგდება, შეკრება: „შეყარნეს იგინი ქუაბსა შანა“ G.—„შოთხინა იგინი ქუაბსა მას“ M. იხუ 6. 10,27; „შეიყარა ერთსა“ მ. ცხ. 194v. „ბრძანა შეყრაჲ მათი სახლსა შანა ერთსა“ იჭტ. 130,84. იხ. ყრა.

შეყროლება აყროლება, სუნის აღენა: „შეყროლდეს, დაღეს წყულუბანი ჩემნა“ ფს. 37,6. „ვიდრე შეყროლებაჲ ვილთა ჩემთა“ ფლკტ. 147,21. იხ. ყროლა.

შეყუარება: „შეიყუარო მოყუასი შენი“ მთ. 5,43; „შეიყუარო შენ, უფალი“ ფს. 17,9; „ქალწულთა შეიყუარეს შენ“ O. ქება 1,3; „რაჲცა ვინ შეიყუაროს, მიეკის მას“ O. ზირ. 15,18; „მიიხედა და შეიყუარდა იგი“ მრ. 10,21. „უკუეთუ არა პირველად მოიძელო, ვერ ძალ-გაც შეყუარებაჲ“ მ. ცხ. 87r; „შეიყუარებად მოყუასი, ვითარცა თავი თჳსი“ მრ. 12,88. „თქვენ ღმრთისა მიერ მამისა შეყუარებულთა“ იოლა 1,1; „კაცი იგი იედაჲსი, ახალნერგი, შეიყუარებულნი“ O. ეს. 5,7. იხ. ყუარება.

შეყშირება იხ. შეჭშირება.

შეშა «ძელი», ხე: „დადრეო თავი შენი, ვითარცა შეშაჲ ძელი“ O. ზირ. 8,3; „აჲა ეგერა არიან... უღელი და სავნელა და ყოველივე კალოჲს კერი შეშაჲ“ O. II მფ. 24,22; „ნეცა სული შენი მოძღვრდებინ ორთა მათგან შეშათა, მეუფთა მკუმოღვარეთა“ O. ეს. 7,4; „უცესლსა ზედა და-ერთვიდეს შეშასა და აღატყინებდეს მას“ A—35,165r; „ქმნეს ჯიღირაჲჲ დიდა შეშისაჲ“ H—841,88; „ექმნე გოდოლი შეშისაჲ სამსართული“ H—341,07; „წარგრდომილი რკინაჲ შეშისაგან ეცეს მოყუასსა“ G. II შგ. 10,6; „არარაჲ მოავო ყოვლად სავმართგან ამის სოფლისათა თჳნიერ ბალეკარტი ფლასისაჲ და ერთი კილი და ერთი თასი შეშისაჲ“ მ. ცხ. 167r.

შეშავეხული—ი ოდნავ, ცოტათი გაშავეხული: „მსთუჲ ოდნე ყურქენი შეშავეხულ იყო“ საქ. წიგ. II 116,88.

შეშაღვა შფოთის ჩაგარდნა, არევა: „შეიშაღნია და ებრძოდან“ ქ. ცხ. 14,1; „შაშინ... პერნი შეიშაღნენ და ვარსკლავნი დამოკვენ“ მ. სწ. 212,8; „ენისგან სიტყუაჲ შეგჳშაღოს“ მ. სწ. 25,27. იხ. შაღვა.

შეშოთბა, შეშოლბა დახრჩობა: „შეაშთეიან და არა ნაყოფიერ იქმნიან“ ლ. 8,14; „შეაშდის სიტყუაჲ იგი“ მთ. 18,22; „შეაშთეს იგი“ ლ. 8,7; „შეაშთობდა მს და ეტყოდა“ მთ. 18,28; „გლახაჲი შეგიშთობი“ მ. ცხ. 30r; „ნუ შეიშთებთ ზრუნვითა“ მ. სწ. 189,26. იხ. შლობა, შოთბა.

შეშინება «შინება», «შეძრწუნება»: „არა შეშინდეს ბრძანებისგან შენისა“ Q.—„არა შეშინეს ბრძანებისა მისგან შენისა“ ჰებრ. 11,22; „არა შეშინდეთ მათგან“ G.—„ნუ გეშინინ მათგან“ pb., II შგ. 8,22; „მათ შეეშინა“ DE.—„შეძრწუნდეს ღვთის“ C. ე. 8,10; „არა შეიშინა უწესოჲნი იუდა“ I. იერემ. 8,8; „ჩვენებაჲ ვიხილუ და შეშეშინა და შეგძრწუნდი საწოლსა ზედა ჩემსა“ O. დან. 4,2; „ლომან იზაბა და ვის არა შეეშინა“ O. ამოს 8,8; „ნუ შეშინდები ბუღი შენი“ O. იფ. 10,16; „არა შეიშინოს, რაჲს მოიწოდეს სიტყუ“ I. იერემ. 17,8; „ნუ შეშინდები ტანჯუთაგან“ ანდ.—ანატ. 212,28. იიწყო უც-

ნებად და შეშინებად ნეტარისა მის“ x 280v. „შეშინებულ იყვნეს“ C. მრ. 0,6; „ვითარცა ყრმაჲ შეშინებულნი შენ-ლაჲ ვლტოვილ ვარ“ ფლკტ. 141,29; „მდგომარე იყვენ შეშინებულნი“ მ. სწ. 124,18. იხ. შინება; შემაშინებელი.

შეშის-მკაფელი—ი «შეშის-მკოდელი», ხის მკერელი: „სდგებართ... შეშის-მკაფელთაგან თქვენთა წყლისა მავსებულადმე თქვენთა“ pb.,—„სდგებართ... შეშის-მკოდელით თქვენიდან ვიდრე წყლის-მკრებელ თქვენადმე“ G. II შგ. 29,11. იხ. მკაფელი.

შეშის-მკოდელი—ი «შეშის-მკაფელი», ხის მკერელი: „სდგებართ... შეშის-მკოდელით თქვენიდან ვიდრე წყლის-მკრებელ თქვენადმე“ G.—„სდგებართ... შეშის-მკაფელითგან თქვენთა წყლისა მავსებულადმე თქვენთა“ pb., II შგ. 29,11; „არა მოგუაყლეს თქვენგან მონაჲ, შეშის-მკოდელი და წყლის-მკრებელი“ G. იხუ 5. 0,29. იხ. მკოდელი.

შეშრობა გახმობა: „ვითარცა შეიშრვის მწკრწ იგი“ ფიჭ. XXVIII 12. იხ. შრობა, შეუშრომელი.

შეშუება შეშვება: „სატრაპეზოს არა შეუშვს“ ი. ე. 34,33; „პირუტყვ შეუშუა ყანად“ მ. ცხ. 70v; „შეუშუას გულის-სიტყუაჲ... გულად“ მ. ცხ. 48r. იხ. შუება.

შეშუნება შეფერება: „ვითარცა შეაშუს უფალსა თქვენსა, ეგრეცა ყავთ“ O. II ეზრა 7,18; „შეგაშუს შენ“ O. ზირ. 8,54; „ვითარცა ვის ჰნებაჲ და შეაშუნ“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 100,18. იხ. შენება.

შეშურება «აღშურება»: „არასადა შემშურდა კეთილი სხსაჲ“ Ier.—140,174r; „შური შემშურდა უფლისა ღმრთისა“ O. III მფ. 10,10; „შეეიშურეო სახელისა ჩემისა წმიდისა“ O. ეზეკ. 80,25; „შეიშურა უფალმან ქუეყნისა მისთჳს“ იოვ. 2,18; „შეიშურეა მტერმან სარწმუნოებაჲ იგი მისი“ დ.დ. 127,16; „დააცხრო გულის-წყრომაჲ ჩემი ძეთაგან ისრაჲლისათა შეშურებათა“ E.—„დააცხრო რისხუაჲ ჩემი ძეთაგან ისრაჲლისათა აღშურებასა“ pb., რიცხ. 25,11. იხ. შურება.

შეშფოთება «აღშფოთება», «შეძრწუნება»: „რამასათჳს გონებაჲ შეშფოთდების“ H—622,47v; „ცაჲცა შეშფოთდა“ G.—„ცანი შეძრწუნდეს“ M. მსჯ. 5,4; „შეკრა სიმრავლჳ ერისაჲ და შეშფოთნა“ საქ. მოც. 2,8; „შეშფოთნა გულის-წყრომითა თუალი ჩემი“ ფს. 80,10; „შეაშფოთებდა გონებაჲ მისი“ ბალ. 126,14; „რამასა შეშფოთვილ ხართ და სტირთ“ C.—„რამასა აღშფოთებულ ხართ და ჰტირთ“ DE. მრ. 5,89; „იყო ერი იგი შეშფოთებულ“ საქ. მოც. 10,82; „განავო ქუეყანაჲ, რომელი შეშფოთებულ იყო“ მ. სწ. (I) იხ. შფოთება.

შეშჭუმა შეჭმუნა: „განსისი იგი განსავალთაგან თუალად შეშჭუმითა და მოზიდვითა წარბთაჲთა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 165, 17.

შერეუვა მიჩვევა, შერევა: „წეს არს... შეჩუევაღ შრომათა“ ანტ. დ. 22v; „განიზრახა უფიბლსსა მარხეასა თავისა თჳსისასა შეჩუევაღ“ ანტ. დ. 22v. იხ. ჩუევა.

შერეუება «წყევლა», «დაწყევლა»: „შეჩერუნა ისრაელი ვეაფგორს“ G. რიცხ. 25,3; „მრავალი ბოროტი შემაჩუენა მე“ II ტიმ. 4,14; „რაოდენი ძკრი შემაჩუენა წმიდათა შენთა“ საქ. მოც. 9,18; „ბოროტი შემაჩუენეს შენს“ O. დან. 50,7; „შერეუება არაჲ იყოს მერმე“ ზაქ. 14,11; „კრულობითა და შეჩუენებითა... განკანონა“

ი.ე. 20,10. იიწყო პეტრე შეჩუენებად და ფიქად მთ. 20,74; რომელთა არა იციან შეჩუენი, შეჩუენებულ არიან G, მ. 7,40; „შეჩუენებულ ხარ, ბელიარი“ მ. ცხ. 229. იხ. ჩუენება; შენაჩუენები.

შეცუენება «დაკრეება»: „შეცუენდეს და მიზიოდეს“ C.—„დაუკრდა და მიზიოდეს“ DE, მრ. 9,15; „შეცუენებულ სიტყუამან“ ბაღ. 112,2; „შეცუენდის და ვითხოვე ღმრთისაგან, რამთა მომცეს ცნობა“ ლიბ. 117,11. იხ. ცუენება.

შეცვა «გარე-მოღვრება»; შემორტყმა: „შეშეცვის მეერთებად“ ფხ. 87,18; „შეშეცვის დავით“ O, I მფ. 23,20; „წყურისა სიციხისა ურწყულსა შინა შეშეცვა იგი“ G.—„წყურისა მას სიციხისა და ურწყულსა გარე-მოღვრებათ“ M, II შჯ. 43,10; „შეშეცვა ქალაქი იგი“ S—1141, 612. „კმა გეყავნ თქვენ შეცვა ამის მთისა“ G.—„კმა იყავნ თქვენდა გარე-მოღვრება მთისა მაგის“ M, II შჯ. 2,3. „ვლტრონი ივლტოდეს და არა მოიქცეს შეცვულნი გარე-მოგს“ I, იერემ. 40,5; „სხედეთ გულსა, რამეთუ შეცუელ არს იგი... მოცეთა მით ფერცხალთათა გარემოს მისა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 227,29. იხ. ცუა.

შეცვალემა «გარდაქცევა» გამოცვლა: „უკეთუ შეცვალე მით შეიცვალოს შენიშნება ტყავსა ხელა“ G.—„უკეთუ გარდაქცევიტ გარდაიქცეს სასწული იგი სხეულსაგან მისისა“ pb., ლევიტ. 18,7; „შეიცვალა სახედ მწყემსისა“ აბშ. 109, 13; „ვერძი შესცვალო ცხოვრად“ O, გამოსლ. 13,13; „შეცვალეთ სამოსელი თქუენი“ O, დაბ. 35,2; „ნუ შესცვალე სიყუარულსა ღმრთისასა ცოლისა სიყუარულად“ მ. სწ. 121,24; „გულისწმა-ყუე შეცვალემა სიტყუათა თვნიერ თქმულისა ჩემისა“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 123,8. იხ. ცუალემა; შემცვალეზელი, შეცვალეზელი.

შეცთომა «ცთომა», აცლენა, ასხლეტა; მოტყუება, გზის-აბნევა; «განკრთომა»: „ნუ შესცთები (სცთები O), რამეთუ მე ვარ“ I, ეს. 41,10; „შესცთეს სარწმუნოებისაგან“ I ტიშ. 6,10; „იგავნი მეცნიერებისანი ნუ შეგცთებიან შენ“ O, ზირ. 8,85; „ზეცისა ცხოვრებასა შესცთა“ ბ. კეს.-40-თხ. 121,8; „შე-მე-ვ-ს-ც-თ-ო-თ-ა გზისაგან ქეშმარიტისა“ O, სიბრძ. სოლ. 5,8; „სიკეთესა დედათასა მრავალნი შესცთეს“ O.—„სიკეთესა შინა დედაკისასა მრავალნი სცთეს“ pb., ზირ. 9,9; „ესე განიზრახეს და შესცთეს“ O, სიბრძ. სოლ. 2,21; „უკეთუ შესცთის, და-ხოლო-ამჟან იგი“ O, ზირ. 18,20; „ნაწილი იგი გულის-სათქმელთა შენთანი ნუ შეგცთებიდ შენ“ O, ზირ. 14, 14; „ბრმა ბრმასა თუ წინაუძღვნ, შესცთიან“ მთ. 15, 14; „შემინდეთ, რამეთუ შესცთეთ“ მ. ცხ. 808; „შესცთეს თაფლუქისა მიერ“ pb., —„განკრთეს თაფლუქისათჳს“ O, ეს. 28,7; „მოკლის შეცთომა იგი“ ს. გაბ.-მოც. სავს. 98,82. „პოვა იგი კაცმან შეცთო მილი“ სავს. წიგნ. II 80,8; „ღვნიტა შეცთო მილი არიან“ I, ეს. 28,7; „შეცთო მილი მოვაქციო“ O, ეფე. 84,10. იხ. ცთომა.

შეცთომილება შემცდარობა, სიმცდარე, გზაბნეულობა: „არღარა დავადგრე მაგას შეცთომილებასა“ ფლკტ. 180,1; „მწვალეზელთა შეცთომილება ზედა დაუშტეციებულსა თივასა (დვას)“ ს. გაბ.-მოც. სავს. 95,82; „უჩუენოთ ძესა მეფისასა შეცთომილება მისი“ ბაღ. 92,16. იხ. შეცთომილი.

შეცთუნება მოტყუება, შეცლენა: „ნუშა ვინ შეგა-

ცთუნებს შენგანს მას, რომელსა შეგიმართება“ ანდ.-ანატ. 203,7, „მე შევაცთუნო იგი“ ოვსე 2,14; „ეითარ-მეა შეგუაცთუნა ჩუენ სიმდიდრემან“ რიფს. 170,5; „რომელთა შეგაცთუნეს შენ“ ფლკ. მოც. 4,0; „საუკეთო შეჩუენებენ და შეცთუნებენ კაცთა და უსამართლო წაუღებენ“ მ. სწ. 52,24. იხ. ცთუნება.

შეცოლება შეშლა, შეცდომა: „შეშეცოლა მე სიტყუა რამე ფსალმენისა“ მ. ცხ. 122v. იხ. ცოლება.

შეცინა ცინება: „რეტა ჰზრახვენ ხენშთა სიტყუათა და შეცინინ და უწამწამებენ“ მ. სწ. 210,14. იხ. ცინება.

შეცნობა ცოდნა; შეტყობა: „არარა თავსა ჩემსა შემცნობიე“ I კორ. 4,4; „არარა ესეკითარი საქმე შეშეცნა თავისა ჩემისადა“ მ. ცხ. 64v; „არავე ყოველსა ეამსა გამოილის იგი საგმობლად, არამედ რაჲმს შეცნოს პაერისა სიწმიდე“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 127,27; „ვერარა შევაცნო ცოდვა თავსა ჩემსა“ ლიბ. 22,10; „უკეთუ შევაცნას კაცმან ცოდვა იგი“ H—022,29. იხ. ცნობა.

შეცოლება «დაცილება», «ბრალება», უკანონობა, შეცდომა, «ცოდვა», დაშვება: „ესროდეს ქეთა თპასა და არა. შესცოდებდეს“ M. — „ქვეითა თმისა მიმარ და არა დაშეცილებდეს“ G, მსკ. 20,18; „რომელნი-იგი ქეშმარიტებასა შეეცოდნეს“ II ტიშ. 2, 18; „რომელმან შეშეცოდოს მე“ O, ეფე. 14,18; „ნუ შესცოდებ სიმრავლესა მას ქალაქისასა“ O.—„ნუ სცოდავ სიმრავლესა შინა ქალაქისასა“ pb., ზირ. 7,7; „შეცოდებ მას“ O, მიქ. 7,9; „არცა კეისარსა რამ შეცოდებ“ საქ. მოც. 25,8; „თუ რამე შეცოდეთ... მოგვტევენ“ შუშ. XVI 2; „მისცეს, ვის-იგი შესცოდა...“ pb.—„უკენ სცეს, ვის-იგი უბრალა“ G, რიფს. 5,7. „უკეთუ მიუტევენთ კაცთა შეცოდებანი მათნი“ მთ. 6,14; „შეცოდებანი ჩემნი შენგან არა დაუფარნეს“ ფხ. 66,6; „მსგავსად შეცოდებისა მათისა მიუგოს მისაგებელი“ ანდ.-ანატ. 214,2; „ვერცსწორების ამას შეცოდებასა სხუად ბრალი და შეცოდება“ ოქრ.-მარბ. დაიონ. 102,20; „შეცოდებანი თქნი ვინ-მე გულისწმა-ყენეს“ ფხ. 18,13; „მოშმადლეთ მე შეცოდება ესე“ II კორ. 12,13. „ისმინე... ნაშრომა, შეცოდებულთა წინაშე შენსა“ O, ბარუქ 3,4; „ანგელოზთა მათ შეცოდებულთა არა პრიდა“ II პეტრე 2,4; „შეცოდებულთა მცირედ-მცირედ აშხილებ“ O, სიბრძ. სოლ. 12,2; „შეაყენა იგი საყუარბილესა, რომელსა მღელნი შეცოდებულნი შეაყენის“ ლიბ. 53,4; „ქუე დახედვიდა, ეითარცა კაცი შეცოდებულთ“ x 883. იხ. ცოდვა; შეუცოდებელი.

შეცუმა წამოცმა: „მოილო ბეჟედი... და შევაცუა ჯელსა ბარაქაისსა“ ბაღ. 180,1. იხ. ცუმა; შესაცუელი.

შეცუბრება გაოცება: „ღამიყრდა და შეცუბრდი“ მარკ. 251. იხ. ცუბრება.

შეცუნა, შეცუნება, «დაცუნა», «დაცუნება», ჩაცუნა: „მის წინაშე შეცუიოდიან“ ჯ.—„მის წინაშე დაცუდიან ყოველნი“ ჯ. ფხ. 21,30; „შეცუცუეს იოვანეს“ სავს. წიგნ. II 185,10. იხ. ცუნება, ცუნა.

შეცხარება: „შეიყარბდ საქმესა განცდით და ნუ სიტცხობისათჳს შესცხარდები პირველ გამოცხადებასა“ ბაღ. 65, 28. იხ. ცხარება.

შეცხება ცხება: „ზეთი ცოდევილასა ნუ შეეცხებიან თავსა ჩუპა“ ფხ. 140,5; „შეიციხებდა (ისხლსა) კორცთა თუსთა“ ანდ.-ანატ. 220,22. იხ. ცხება.

შეცხოზა გამოცხოზა: „არა შეიციხოს ცოფოვნი“ ო. ლევიტ. 8,17; „არადნი რაჲ შეაციხოთ, შეაციხეთ“ ო. გამოსლ. 16,28; „უიოთარა პერი შეეცხებოდან თვედ. 9,21. იხ. ცხობა; შეცხებარი.

შეცხროზა: „განისხარის და მხიარულად შესეცხრებიან თავსა თუსსა“ მ. სფ. 202,8; „მდიდრად იტყოდეს და შესეცხრებოდეს პაულს“ თველა 91,8. იხ. ცხროზა.

შეძგერება: „შეაძგერნა რკინანი“ ო. მოც. 71,5. იხ. ძგერება.

შეძგერწვა შეკერა, შერწყმა: „შეიძგერწვენ ურთიერთას ზღუანა იგი, ზესწელნი და ქუესწელნი“ მ. სფ. 124,27. „სისხლითა შემტყიცებულ და ძელითა შეძგერწულ (არაინ)“ ოქრ.-პეტრე და ელია. 812; „ადგილი იგი კორცთაჲ შეძგერწულ არს სიპრავლითა ლართათა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 170,5. იხ. ძგერწვა; შდრ. ოქროშეძგერწული.

შეძინება «შეყოფა», შემატება, დართვა: „მე შევეძინე (შევეყავ M) შედგომად უფლისა“ G, ისუ 6. 14,8; „შეიძინე ძმა იგი შენი“ მთ. 18,16; „შე-თუ-იძინოს სოფელი“ ლ. 9,25; „ეიგებროთ და შეიძინოთ“ იაკ. 4,12; „შესძინან აბრაჰამ შერმე სიტყუად“ ო. დებ. 18,20; „შეგეძინენ წელნი ცხოვრებისანი“ ო. იგავ. სოლ. 9,11; „შესძინა შერმეა სიტყუად“ ფლკტ. 155,23; „შესძინა ძვრის-ყოფად“ IV მფ. 21,8; „ღმერთმან შესძინენ დღეთა ცხოვრებისა შენისათა“ შუშ. XVI 17. „მწუხარება იგი მათი შეძინებითა მით მისითა ნუგეშინის-ცემულ იქმან“ ბ. კეს.-40-თჳს 121,10. იხ. ძინება; შესაძინელი.

შეძლება «ძლებება», ძლიერ ქმნა: „ვერ შეუძლეთ მათ განძებალ“ DE.—„ვერ შეუძლეთ მას განძებალ“ C. მრ. 9,28; „ვერ-მე შეუძლოს შენებალ მისა სახლი“ M. II 58ტ. 2,8; „შეგიძლეს შენ კაცთა მშეღობისა შენისათა“ O.—„ძლიერ იქმნას შენდამი ბამაკანი მშეღობისა შენისანი“ G. აბდ. 1,7; „ვერ შეუძლოთ ესრეთ ბრძოლად“ ო. ნეუმ. 4,10; „ვერ შეუძლო დამორჩილებად“ ხ. გაბ.-მოც. ხაჳს 95,7; „ვერას შეუძლებ ჰპაზად“ საჳ. წიგ. II 85,82. „შეძლება ჩენი ღმერთისაგან არს“ II კორ. 8,6. იხ. ძლება; შეძლებელი, შეუძლებელი.

შეძმარებულ-ი მოძმარული: „რჩეულთა ღვწოთა თვთსეზენ, ზოლო შეძმარებულსა ჰქრევთა და ობოლთა გაწეოფენ“ მ. ცხ. 245v. იხ. ძმარა.

შეძნება ძვირად მიჩენა, გაძნელება, შეწუხება, და-მწუხრება: „შეუძნდა სიტყუა ესე სამოელს“ ო. I მფ. 8,8; „რადსათჳს შეგიძნდა და დასწუხენით თქვენ ამის სიტყუასაჲ“ ო. II მფ. 19,42; „შეუძნდა დავითს შემუ-სრება იგი“ ო. II მფ. 8,8; „შეუძნდა ესე ბერსა“ მ. ცხ. 45v. იხ. ძნ-.

შეძრვა «შერყევა», შეძვრა, დაძვრა, ძვრა: „ქუეყანაჲ შეიძრა (შეირყია M)“ ო. მხგ. 5,4; „რადთა არა შეიძრა“ ხაჳ. მოც. 2,25; „უიოთარ შესძრავ ენასა შენსა მოტყევისა თხოვად“ მ. სფ. 20,7; „განეშართენ ქუეყანა და შეიძრიონ“ M. I 58ტ. 16,80; „დაამყირა სოფელი. რადთა არა შეიძრას“ ფხ. 82,1; „შეიძრა ადგილი იგი“ ხაჳ. მოც. 4,21; „შეძრა და შეარყია“

ოქრ.-მარხ. და იონ. 108,13; „შეიძრნეს მთივალბოთა თაფლუქისათა“ I, ეს. 28,7; „ველი ცოდევილასა ნუ შეიძრა ენაჲ მე“ ფხ. 85,12. „ნუ მისცემ შეძრვად ფერტა შენთა“ ფხ. 120,8; „დაშერების თაჳა იგი კლდისა მის შეძრვად“ ხ. გაბ.-მოც. ხაჳს 96,1. იხ. ძრვა; შეუძრავი, შეუძრავი.

შეძრწუნება «შეშფოთება», «შერყევა», «შეძრვა», «წიწვა», «შეშინება», «დაცნა», «ალტყდომა», «დაღ-ნობა», აცახცახება; «შფოთი», «აღძრვა», შეკრთომა: „ცანი შეძრწუნდეს“ M.—„ცანა შეშფოთდა“ G, მხგ. 5,4; „შეშინდეს და შეძრწუნდეს“ T.—„შეშფოთ-ნეს, შეირყინეს“ L, ფხ. 47,8; „მისგან შეძრწუნდით (შეიძრნელ L) ყოველნი დამკდრებულნი სოფლისანი“ T, L, ფხ. 82,8; „ნუ გეშინენ, ნუა შეძრწუნდები (იწიწვი G)“ M, ისუ 6. 8,1; „ნუა შეძრწუნდებით, მენე იუ-ვენით და განძლიერდით“ M.—„ნუა ეწიწვით, მენე იქმნენით და განძლიერდით“ G, ისუ 6. 10,25; „შეძრწუნდეს ღმერთი“ C.—„მით შეეშინა“ DE, ო. 1,9; „შეძრწუნდა გული ერისა მის“ M.—„დაიქნა გული ერისაჲ“ G, ისუ 6. 7,6; „ნუ შესძრწუნდებით“ DE.—„ნუ ალტყდებით“ C, მთ. 24,0; „შეიძრწუნდა გული ჩემი“ M.—„დამიღ-ნა გული ჩემი“ ო. ესთ. 15,10; „შეძრწუნდა გული ჩემი“ pxb., ობბ 87,1; „გულის-წყრომითა მისითა შეაძრწუნეს იგინი“ ფხ. 2,5; „ქუეყანასა შეეშინა, შეძრწუნდა“ ფხ. 75,0; „ნუ შესძრწუნდები პირისა მათისაგან“ ო. ეზეკ. 8,0; „ხილავა თავისა ჩემისა შეაძრწუნდები მე“ ო. დან. 4,2; „შეიძრწუნდა სული (გული I) ჩემი გუამსა ჩემსა“ ო. დან. 7,15; „ოდეს გესმოდინ ბრძოლანი და შფოთნი, ნუ შესძრწუნდებით“ ლ. 21,0; „მოსე შე-ძრწუნდა და ვერ იკადრებდა განცდალ“ ხაჳ. მოც. 7,82; „ერთი მეძვი მოუტდა და პეტრეს სარწმუნოებაჲ შეაძრწუნა“ ოქრ.-პეტრე და ელია 815; „შეაძრწუნდა ყოველი სიბრძნე ერისაჲ“ რიფს. 170,21; „არა გეშინოდის შენ შე-ძრწუნებთ ისაგან“ ო. იგ. სოლ. 8,25; „და მე ვითარცა შეაძრწუნებაჲ ვერგმისი“ ო.—„და მე ვითარცა შფოთი ვერგმისი“ pxb., ოვსე 6,12; „შეძრწუნებით შეძრწუნდეს სჳჳჳ“ ო.—„აღძრვით აღიძრას... სჳნი“ G, ეზეკ. 80,18; „დაამიკვენ ჩუენ... შეაძრწუნებთ ისაგან მძლავრისა“ მსკ. 82,11. „რადსა შეძრწუნებულნი ხართ“ DE, ლ. 24,88; „შეძრწუნებულ იყვენს“ DE.—„შეშინებულ იყვენს“ C, მრ. 10,8; „შეძრწუნებულ გამოვიდა იგი მიერ აბრაჰამ“ ფოკა 202,5; „იგიხილენ მთანი და ესერა იყვენს შე-ძრწუნებულ“ I, იერემ. 4,24. იხ. ძრწუნება; შესაძრწუ-ნებელი, შეუძრწუნებელი.

შეძურომა შეძვრომა: „შეძურეს ქუაბებსა“ I, იერემ. 4,20. იხ. ძვრომა.

შეწამება «სმენა», მხილება: „რასა ესენი შეგწამებენ (განსმენენ C) შენ“ მთ. 28,82; „რაოდენსა ესენი შეგწამებენ შენ“ C, მთ. 27,18; „რომელი შესწამებდეს მე-გობარსა თუსსა წამებასა ცილსა“ ო. იგ. სოლ. 25,18; „ნა-ცილად შესწამებენ ეგენი მავას“ დან. 18,49; „ნაცი უღმრთოებით შესწამებენ ცილსა გლახკასა“ ო. იგ. სოლ. 25,8. „შემდგომად... ცილისა მის შეწამებისა თვთ თავსა თუსსა დაშარდა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 107,7. იხ. წამება; შდრ. ცილის-შეწამება.

შეწამება შეჭერება: „სახარებათადა შემიწამებია, ბერძელსა ორჯელ“ A—484,10r. „სახარებათადა შეწამე-ბული, ბერძელსა ორჯელ“ A—484,814v. იხ. წამება.

შეწოლა «შერცხუნა»: „შესწბა და შეპრცხუნ-
და“ მ. ცხ. 161r. იხ. წიგნი.

შეწებულ-ი «შეთხზვა»: „შეწებულთა შერცხუნის მისი-
სათა ვინ-მე შეიღეს?“ ო.—„შეთხზვასა შერცხუნის მისისასა
ვინ შეიღეს?“ რხ., იოზ 41,4.

შეწევა შესვლა: „არა შეაწეეს გულად ტივილი მეს-
რისაჲ, ვითარცა-იგი შეაწეეს ტივილი შერცხუნაჲ“ მ. სწ. 8,80. იხ. წიგნი.

შეწევნა, შეწევა «წევნა», «გელის-აპყრობა», დახმა-
რება, დაცვა, ხელის შეწყობა, გამართვა, მიშველე-
ბა, ზრუნვა: „შეწეწი (მეწიე C) ურწმუნოებასა ჩემ-
სა“ მრ. 0,28; „რომელსა შავას შეაწეწიე კილითგან ქუეყა-
ნისაჲთ“ I.—„რომელსა გიპყარ ქელი კილითგან ქუეყა-
ნისაჲთ“ ო, ებ. 41,9; „ღმერთი მათი შეეწეწის მათ“ ო,
ივდ. 0,2; „უძღურ იქმნიან გრძნებანი და ეერ შეეწიწიან
წამლობანი“ ანტ. დ. 81; „შეეწიე სიბერესა მამისა შენი-
სასა“ ო, ზირ. 8,14; „უკუეთუ ჰირველთა შეეწიწი“ I
ტიმ. 5,10; „შეეწიწიდა სოლომონს ძელითა, ფიქვთა და
ნაძვთა“ III მფ. 8,11; „ვითარ უკუე შეეწიწი მე მუნ“ მრკ.
247; „შეეწიწიდა მორწმუნეთა მათ“ ს. გაბ.-მოც. ხაქს.
08,10; „მომეც ჩუენ შეწევნაჲ ჰირსა“ ფხ. 69,18; „მრ-
ავლი შეწევნაჲ არს ჩემ თანა“ ო, იოზ 81,21; „ქადა-
გებდეს ყოველსა ქუეყანასა უფლისა შეწევნითა“ მრ. 20,
20; „შეწევნა სცეს ტუეთა მათ“ M, II ნშტ. 28,15; „შე-
მძლებელ არს... სარწმუნოებაჲ, სიუერდისაგან შეწე-
წული“ გალ. 5,6. „არა თუმცა უფალი შეწიწულ იყო
ჩუენდა“ ი.-ე. 50,28. იხ. წიგნი; შესაწევნელი, შეუწევნელი;
შღრ. თანა-შეწევნა.

შეწირვა «მირთუმა», «მოგურა», «შერთუმა», «აღრ-
თუმა», «შეწყნარება», «მსხუერპლება», «ზორვა»,
ძღვნა, «განჩინება», «შეწირვა მსხუერპლისა»:
„შეწიროს (მიართუა G) მსხუერპლი“ M, ლევტ. 2,8;
„შეწირეს მუნ მსხუერპლი უფლისა“ M.—„უ მსხუ-
ერპლეს მუნ უფალსა“ G, მსჯ. 2,5; „შეწიროს უფალ-
სა შეიღებისა მისისათჳს“ რხ.,—„მოჰგუაროს ბრალისა
მისისათჳს“ G, ლევტ. 19,21; „შეწიროს ძეთა აპრო-
ნისთა მღვდელთა საკრთხველსა მს ზღა“ ო, ლევტ. 2,5;
„შეწიროსა მუნ მრგულად-დასაწყველი უფლისა“ M,—
„აღართუნა მუნ ყოვლად დასაწყვენი უფალსა“ G, იხუ
5, 8,21; „არა შეიწიროს“ რხ.,—„არა შეწყნარე-
ბულ იქმნეს“ G, ლევტ. 19,8; „უფალმან თაუანის-ცე-
მაჲ ჩემი შეიწიროს“ ო.—„უფალმან ლოცვაჲ ჩემი შეიწყ-
ნარა“ ო, ფხ. 8,10; „შეწიროს მუნ მსხუერპლი უფ-
ლისა“ M.—„უ მსხუერპლეს მუნ უფალსა“ G, მსჯ. 2,5;
„შეთ-უ-სწირვიდე შესაწირავსა შენსა“ მთ. 5,28; „შე-
წირედ შესაწირავი უფლისა“ ო, I ეზრა 8,14; „შესწი-
რედი თ უფლისა შეიღნა ღმრთისანი“ ფხ. 28,1; „მსხუ-
ერპლსა საღმრთოელსა შესწირვიდა“ მ. ცხ. 44r;
„არა შეიწიროს ღწნოჲ“ ო, ოვხე 0,4; „შეწირეთ ზა-
ტიკი“ ო, I ეზრა 1,6; „ღმრთა ლოცვასა შესწირვიდა
ღმრთისა მიმართ“ ფლტკ. 140,20; „არა შესწიროს სასუი-
დელი მეფისაჲ, არცა ნაცვალა ძალდისაჲ“ G, II მფ. 23,18;
„რაოდენი... შეწიროს ძეთა ისრაელისათა უფალსა“ რხ.,—
„რაოდენთა... განუჩინებენ ძენი ისრაელისანი უფალსა“
G, რიცხ. 18,10. „შეწირეს... შეწირვად მსხუერპლისა

ღმრთისა“ M.—„შეწირეს ზორვად ზორვისა ღმრთისა,
ღმრთისა მათისა“ G, მსჯ. 18,28. „ჩუენ მხოლოდსა ღმრთი-
სა მიმართ შეწირულ ვართ“ B, ხხბტ. 188,10; „რომელი ჰმა-
ხურებდეს სათნოებით, შეწირულ იყოს“ ო, ზირ. 82,19;
„გამოღებასა მას მათსა ეცხლისა მის შეწირულ ისასა
სახლსა უფლისასა“ M, II ნშტ. 84,14. იხ. წიგნი; შე-
წირველი, შესაწირავი, შეუწირავი.

შეწოდება დაძახება: „აკათა მათ შეუწოდა და მას
ღმრთა მუნ დაიყენა“ ხაქ. მოც. 10,28; „შეუწოდა დაიწო“
O, II მფ. 11,18. იხ. წიგნი.

შეწონა შეთანასწორება: „ოდეს შეატყუე იგი და შეა-
წონე აზნაურობასა ჰრისტიანობისასა“ მ. სწ. 111,80. იხ.
წიგნი.

შეწონა «განწონა», შერკობა: „განსწონა (შეაწონა
G) თიკეშელთა ჩემთა გესლი კაპარტა თუსთა (მისთა G)“
O, გოდ. იერემ. 8,18. იხ. წიგნი.

შეწრდა: „ადგილნი, რომელთა შინა შეწრდის წყალი
წჳსისაჲ“ ბ. კეხ.-ეკუხ. დღ. 67,20. იხ. წიგნი.

შეწუდომა შეწუდომა: „აკათ უზუნური შეწუდებინ და
იქვრბინ სახიდ შემართ“ O, ზირ. 21,20. იხ. წიგნი.

შეწუვა შეწვა, დაწვა, ანთება, «მოწუვა»: „შეეწი-
ვებოდე სიციხთა ღმრთისათა“ ო, დაბ. 21,40; „მაულოანსა
აღატულების ცეცხლი და მაულო იგი არა შეიწუვებოს“
O. გამოსლ. 2,2; „ღმრთიან შეწუვანეს იგი“ I. ებ. 5,11;
„აღი მისი შენ ნუ შეგწუვანეს“ I. ებ. 48,8; „შეიწუ-
ვებოდე ნაწლავნი მისნი მასა მისსა ზღაჲ“ ო, დაბ. 48,80;
„შეწუვს მასკი იგი ცეცხლითა“ M, II ნშტ. 83,18; „და-
ცხა მწმ და შესწუვიდა ქუეყანასა“ პავლე თებ. 8,18;
„უმოღა გული მისი და შეიწუვებოდა წყალობითა ჩუენი-
თა“ ი.-ე. 52,11. „შეწუვითა მით და განცდითა... განრისხნა
უფალი“ რხ.,—„მოწუვასა მას და განცდას... განაძნეთ
უფალი“ G, II მფ. 9,22. იხ. წიგნი; შეწუვარი, შეწუვლი.

შეწურვა მიღება, მიჯრა: „განმზადნის მან (ფუტარმან)
სიბრძნით საუნჯენი თაფლისანი... და აღაშენის ქუერელები
იგი შეწურვით ერთმანერთისა, რათა იყოს შეწურვად
იგი ერთმანერთისა საყრველ და სიმტკიცე ყოვლისათჳს“ ბ.
კეხ.-ეკუხ. დღ. 118,22. იხ. წიგნი.

შეწუხება «დაწუხება», «ცრუება», «შეტუ(ე)ნება»:
„შეწუხნა პეტრე“ DE.—„დაწუხნა პეტრე“ ო. 21,17;
„შეწუხნა იონა მწუხარებითა ღმრთისა“ ო. იონა 4,1; „უკუ-
ეთუ მე შეგაწუხნე თქვენ“ II კორ. 2,3; „ნუ შეაწუ-
ხებ მას ცხოვრებასა მისსა“ ო, ზირ. 2,14; „არა შეაწუ-
ხებდა, არცა აწუხებდა“ ო, დან. 2,50; „არად შემაწუხებ
მე?“ მრკ. 248r. „არა იწუხებ შეწუხებაჲ ქალისაჲ მის“
DE.—„არა ეცრუა მას“ C, მრ. 8,20. „შეწუხებულ
(შეტუენებულ C) არს სული ჩემი“ მთ. 28,88; „არა-
სათჳს პირნი თქვენნი შეწუხებულ არიან ღმრთისა“ ო, დაბ.
40,7; „შეწუხებულნი სენთაგან მრავალთა“ მსჯ. 68,21.
იხ. წიგნი; შემაწუხებელი, შეუწუხებელი.

შეწყალება «შეწყნარება», შებრალება, დაზოგვა:
„შეეწყალა იგი“ ლ. 7,18; „არა შეიწყალნა ნაშობნი
შეტლისა თჳსისანი“ I. ებ. 42,15; „შეეწყალა, რომელი-
იგი შეეიწყალა და შეიწყნარა, რომელი-იგი შეეიწყნა-
რო“ მრკ. 0,15; „ვინ-მე შეიწყალა მსახურალი, გულ-

მან თუ სცეს მას" O, ზირ. 12,18; „შეიწყალე სიყრმე გვე შენი“ ანდ.-ანდ. 217,15; „განმებულნი იგი შევიწყალ-
ნე“ O, მთ. 4,8; „თავი თუი არა შეიწყალე... შენ მემცა
შეიწყალეა“ შ. VIII 25. „და-შე-ივიწყოსა შეწყალება
მისი ღმერთმან?“ I, —და-შე-ივიწყოსა შეწყალება იემი
ღმერთმან“ C, ფს. 70,10; „მოგზილდე შენ შეწყალე ბად“
I, იერემ. 31,8; „არა-შე ღირდა შენდაცა შეწყალებად
მოყუისის მის შენისა?“ C, მთ. 18,28. იყო შენ შეწყალეზულ
უფლისა მიერ“ ხაქ. წიგ. II 102,27. იხ. არა-შეწყალეზული.

შეწყდომილი-ი იხ. შეწყდომილი.

შეწყევა დაწყევა: „შეწყევა ერი იგი“ O, I მფ. 14,
24. იხ. წყევა.

შეწყინება მოწყინება: „არა შევიწყინო მე შედგომად
კულსა მისსა“ ოქრ.-გურბიტ. 228,2. იხ. წყინება.

შეწყნარება «მიღება», «შეწირვა», შეწყალება, და-
ცვა, «წყალობა»: „შევიწყნარო, რომელი-იგი შეიწყ-
ნარო“ ზრომ. 9,15; „რომელმან არა შეგიწყნარეს
თქვენ“ მთ. 10,14; „სიხარულით შეიწყნარიან (მიი-
ღიან DE)“ მრ. 4,16; „უფალმან ლოცვა იემი შეი-
წყნარა“ I, —უფალმან თაუბანის-ცემა იემი შეი-
წირა“ C, ფს. 8,10; „უცხო ვიყავ და შემიწყნარეთ
მე“ მთ. 25,25; „შევიწყნარა ისრაელი, მონაა თუი“ O,
I მფ. 12,22; „ღრუბელმან შეიწყნარა იგი თულთაგან მათ-
თა“ ხაქ. მოც. 1,9; „მოძღვრებასა მრავალსახესა და უცხო-
სა შეიწყნარებთ“ ზებრ. 18,9; „მან გულს-მოდგინედ შე-
იწყნარა“ შუშ. XI 11; „მსახურად შეიწყნარა ბერ-
ტინი“ ი.-ე. 51,14. „შეწყნარებით შეიწყნარა იგი“ O, იგ.
ხოდ. 24,1; „თუ გნებავს შეწყნარებად“ მთ. 11,14;
„მოიხსენენ, უფალო, წყალობანი შენი და შეწყნარებანი
შენი“ C, —მოიხსენენ მოწყალებათა შენთა, უფალო, და
წყალობანი შენი“ I, ფს. 24,8; „თქმასა შეწყნარებ-
ისასა ვისმინე შენი“ I, ფს. 49,8. „შეწყნარებულ მისა
არაიან ყოველნი უბიწონი“ M, იგ. ხოდ. 11,20; „სამართალი
შეწყნარებულ (არს)“ ზ. კვხ.-ექვხ: დდ. 128,24. იხ.
წყნარება; უცხოთ-შეწყნარება, შემწყნარებელი.

შეწყობა «გამოწყობა», გაწყობა; «დასაკრებელი»;
«შეზავება»: „ზეითი შეეწყვენეს მათ ვარსკულავნი“
M, —ცითი გამოეწყვენეს ვარსკულავნი“ G, მსჯ. 5,20.
„მოსაბის უფალი... შეწყობასა სამკაულისა დიდებისასა“
pb., —მოდოს ღმერთმან... დასაკრებელი სამკაულისა
დიდებისა მათისა“ O, ებ. 8,20; იყო იგი უფროსსა კეთი-
ლად შეწყობილ და შეზავებულ ლოცვითა და კელთ-
საქმითა“ მ. ცხ. 284v. იხ. წყობა.

შეწყუდევა ჩავდევა, შეყენება, დამწყვედევა, «შეწყუ-
დობა»: „შეეწყუდეოთ თავი თუი სენაკსა შინა“ მ. ცხ.
24v; „შეეწყუდევივარ ესრეთსა ადგილსა და გუყენე-
ბივარ კაცთაგან“ ბაღ. 20,28. „ყრმამან მან გულისკმა-ყო
იქით შეწყუდევა მისი კალაქსა მას შინა“ ბაღ. 19,9; „მრა-
ვლი შრომა დაიბოძა და საპრობილედ შეეწყუდევა“
ი.-ე. 52,20. „ვიდრე შეწყუდეულ იყო საულის მიერ“ —
„ვიდრე შე-ღ-ე-წყუდეულ იყო საულის მიერ“ M, I მწტ.
12,1. იხ. წყუდევა.

შეწყუდომილი-ი შემწყვედეული, შეყენებული: „სა-

პრობილესა შეწყდომილ“ O, სიბრძ. ხოდ. 17,15;
„ეთარცა მფრინელსა, შეწყდომილსა მახესა“ Sin.—
11,79r.

შეწყურება «მოწყურება»: „შეეწყურა ერსა მას წელი-
თა“ O, გამოსლ. 17,8; „შეეწყურა დაეთის და თქუა:
ვინმე მასუა მე წყალი“ M, I მწტ. 11,17; „შეეწყურა ის
სნეულსა ფრიად მჭურვალეზისა მისგან“ მ. სწ. 102,0; „შეე-
წყურა მას ფრიად“ M, —„მოეწყურა ფრიად“ G, მსჯ.
15,18. იხ. წყურება.

შეკამა იხ. შეკმა.

შეკმევა კმევა: „შეაქამე კაცთა მავათ“ ქ. ცხ. 87,7. იხ.
კამება.

შეკმევა შეკერა: „შეიკმედა თავი თუი რკინითა“ მ. ცხ.
08v; „კმენა ქავკ რკინისა და შეიკმედა თავი თუი“ Sin.—
11,806v. იხ. კედევა.

შეკირ(ვ)ება «შეიწრება», «კირება», «ულონო-ქმნა»,
შეწლებება: „რამეთუ შეგაქირებენ შენ“ DE, —„რამე-
თუ შეგაიწრებენ შენ“ C, მრ. 5,21; „შეაქირეა მათ
ფრიად“ G, —„აქირებდა მათ ფრიად“ M, მსჯ. 2,15;
„შესკირდეს მასა შენსა და მიაყიდოს თავი თუი მჭირ-
სა“ pb., —„ულონო-ქმნილი მძა შენი მიეყიდოს მჭირსა“
G, ლევიტ. 25,47; „შესკირდა ფრიად“ ბაღ. 18,20;
„შეუბრა ქელი ყრმასა მას და შეაქირა“ Q—240,198.
„არარა შეკირებებათაგანი შეემზვოს“ ბაღ. 10,20.
იხ. კირება; შესაქირებელი.

შეკლემა იხ. შეკყლემა.

შეკმა, შეკამა «ქცმა», «მოქამა», გაცეცთა, გაღეცა:
„ეთარცა შეკამის (იქამის G) ქურციკი და არემი“
M, II მფ. 18,22; „შეკამა ყოველი თივა ქუეყანისა
შინა მათსა“ I, —„მოქამა თივა ქუეყანისა მათისა“ C,
ფს. 104,85; „შეკამა თავი იგი წიგნისა მის“ O, ეზგ.
8,8; „შეკამის ცეცხლმან“ O, ეზგ. 15,4; „ცეცხლითა შუ-
რისა მისისადა შეიქამოს ყოველი ქუეყანა“ O, ხოდ. 1,18;
„შეიქამებოიან და იბინებოიან ვითარცა ძაღლი“ ბაღ. 8,
14. „სხენან ზედა ზღუდეთა შეკამად მავათა სკორე თუი“ O,
IV მფ. 18,27; „მოგავლინა უფალმან შეკამად ქორცთა
იემთა“ ფლკტ. 156,14; „ვიდრე უპუდეათა მათ მატლთა შე-
კმასა, უმჯობეს იყავნ ამათ მოკუდეათა შეკმა“ შუშ. XV
10—11. „რომელნიმე... ძონძითა მოსილნი და ტილთა შე-
კმული“ მ. სწ. 50,22. იხ. კამა; თანად-შეკმა, შეკამელი,
შესაქმელი.

შეკმუნება დამწყურება: „არა შეკმუნდა“ მ. ცხ. 281v.
„ნუა ურუნებ პირსა შეკმუნვილსა“ მ. ცხ. 808r; „ერთი იგი
დაყულებულ იყო და შეკმუნვილ“ მ. ცხ. 148v; „ვიბილე
რაი ესრეთ შეკმუნებულნი, ვარქუ მას“ მ. ცხ. 241v. იხ.
კმუნება.

შეკმუნება მოლუშება: „ოდეს ესმინ სიტუაა წიგნისა სარგ-
ბელისათჳს, შეიკმუნხის პირი თუი“ მ. სწ. 240,21.

შეკნობა იხ. შემკნარი.

შეკრა ჩავარდნა, მიმართება: „ივლტოდა და შეეკრა
მწყემსსა ვრთსა“ ატმ. 109,11; „ოდეს შეეკრეს მონაზონი
ღმერთსა... და ჰრწმუნეს ყოვლითა გულითა, ვითარმედ ძა-
ლუ ღმერთსა ზრდა მისი“ მ. ცხ. 79r. იხ. კრა.

შეკრილი-ი იხ. ძარლუშეკრილი.

შეკუენება დამწყურება: „ადსასრულსა მისსა არა შეი-

ქვენა“ O, ზირ. 80,6; „სულსა მშვირსა ნუ შეაქვენებ“ O, ზირ. 4,2; „შეაქვენეთ მხოვლი თქვენი იერუსალმ-ში“ I, ბარ. 4,8.

შექვენებულ-ი „მეწუხებულნი“, „მწუხარეა“: „შექვენებულ არს სული ჩემი“ C.—„მეწუხებულ არს სული ჩემი“ DE, მთ. 20,28; „შექვენებულ (მწუხარე DE) არს სული ჩემი“ მრ. 14,24; „არცალათუ შექვენებულ რას ვიყავ“ კ. იერ.-გამოცხ. ჭუარ. 240,14.

შექვენებულად „მწუხარედ“: „მიხედა მათ მრისხანედ შექვენებულად“ C.—„მიმოიხილა მათა რისხვით და მწუხარედ“ DE, მრ. 8,6.

შექურვა შეიარაღება, „აღჭურვა“, „მორტყმა“, აკაზნება: „ოქუნეცა იფიგეგონება შეიქურავთ“ I პეტრე 4,1; „შეიქურავ საჭურველი იგი ქრისტისი“ ანდ.-ანატ. 212,25; „მეცნიერთა შექურავს (ქრმალი ქრისტისი)“ ს. ვაბ.-მოც. ხაჟს. 02,24; „ჟუარითა განმაცხოველებელთა შეიქურავთ“ მ. სწ. 210,18; „შეიქურავნი თქვენგანნი კაცნი“ pხ.—„აღჭურავნი თქვენგანნი კაცნი“ G, რიცხ. 21,8.

შექურვილ-ი „მორტყმულია“: „შექურვილი ქურკ-ლითა საბრძოლისათა“ M.—„მორტყმულნი ქურკლითა წყობისათა“ G, მსჯ. 18,11; „ზურგი მისი შექურვილ არს ეკლითა“ ფიწ. XVII 4; „რაგამს ძლიერი შექურვილი სცილდეს ეზოსა თქსსა“ ლ. 11,21. იხ. ქურვა.

შექულება, **შექლება** „ტანჯვა“, **შევიწროება**, **შეკუმშვა**: „შექულებოს იგი მოძღვრებითა თქსითა“ O.—„ტანჯოს იგი სწავლათა ზედა თქსთა“ pხ., ზირ. 4,18; „შემიკლემ გულსა ჩემსა“ ფლკტ. 187,26; „შემეკულები მის გული, რაგამს... ცოფო ეტყავს“ Ath.—11,74r. „არა შეუწარებელ იქმნენ გამოდუთანი, ტეხილი და შექულებული“ G, ლევ. 28,24; „ვერ ეგებოდა, ვითარმუა იყო ასოა იგი მთავარი (გული), რომელ არს ძირი ძალისა მის ცხორებისა, შექულებულ სხსაგან“ გრ. ნოს.-კაც. ავგბ. 227,20. იხ. ქულება.

შეხადა მოწოდება, მოწვევა, დაძახება: „შეხადა მუნ იესუს“ ი. 18,28. იხ. ბადა.

შეხაშვებულ-ი უძლოერი, საყვარი, ასოდაკლებული: „დაშთომილ იყო მს ერით, შეხაშვებული ფერკით“ O, II მფ. 4,4.

შეხება „დახება“, მიახლოება, ხელის მიყოფა, მიკარება; „მიახლებება“; „აღწებება“, „მეყოფა“, „განხილება“: „არა შეხებნა (არასადა შეიხებნა C) პერიანი სამარი-ტელა“ ი. 4,9. „შეხაბო ფესუსა სამოსლისა მისისასა“ მთ. 9,20; „ერთთა თითთა არა შეხაბო ტრტისა მას“ ლ. 11,48; „ნუ შეხებები ცხებულსა ჩემსა“ ფხ. 104,15; „არაწმი-დასა მას ნუ შეეხებებით“ I, იხ. 52,11; „შეგაბო შენ ვითარცა მახული ბრძოლისა“ O, ზაქ. 0,18; „და თუ შეხების მაჰალი დედალსა“ ფიწ. IV 6; „შეგაბო კელი ჩემი გუერტა მისთა“ ი. 20,25; „კელი შეხაბნეთ“ ლ. 24,89; „რომელსა შეხაბო კელი შენი“ M.—„რომელთაჲსა მიიკავ კელი შენი“ G, II მფ. 15,10; „ნუცა რაჲ შეგებები“ კელთა შენთა“ pხ., —„არა აღეწებოს კელსა შენსა“ G, II მფ. 18,17; „არა შეიხნა მან გულის-სიტყუანი ცოდვი-სანი ამას სოფელსა“ ხაქ. წიგ. II 4,25; „არა შეიხო მან მკურნალი“ Ath.—12, 241r; „შეგაბო კელი ჩემი სუ-ერთა ამათ“ M.—„განვიხილნე სუეტნი“ G, მსჯ. 10,28. „მეძახესა მითუა შეხებად და დაბანად ფერკით“

მ. სწ. 52,11; „უმჯობეს არს კაცისა დედაკაცისა შე-ეე არა-ხებაჲ“ I კორ. 7,1. „რომელსა არა შეხებულ იყო რინაჲ“ M.—„არა დაახო მათ ზედა რინაჲ“ G, II მფ. 27,6. იხ. ხება; შესახებელი, შეუხებელი; შდრ. კელ(ისა)-შეხება.

შეხედვა: „შეხედვიდი მას“ O, I ეზრა 4,21; „არა შეხედვიდა... პირსა კაბუტისასა“ მ. ცხ. 28r. იხ. ხედვა; შესახედავი.

შეხევა შეკვეცა: „რაგამს შეხის თმაჲ თავისა თქსისაჲ“ O, II მფ. 14,28; „შეხის თმაჲ თქსი“ ანდ.-ანატ. 222,8. იხ. ხევა.

შეხეთქა: „რომელმან შეიყარნეს ყრმანი შენნი და შეხეთქნეს კლდესა“ ფხ. 126,9; „შეხეთქი კლდესი (გუბი)“ მ. ცხ. 201r. იხ. ხეთქა.

შეხილეა „ხედვა“: „შეხილნეს ურთიერთს მოწოდეთა მისთა და შეზრუნდეს“ C.—„იხედვიდეს ურთიერთს მოწოდეთა და ვერ იცოდეს“ DE, ი. 18,22. იხ. ხილეა.

შეხრა გაქნევა, შერხევა: „შეხარეს თავი მათი“ ფხ. 108,25; „შენ ზედა თავი შეხარა“ I, ეხ. 27,22; „ხენი შეხარა და ნაყოფი ვერ დასცუა“ მ. სწ. 84,24. „მოასწავეს თავთა მათთა შერხეთაჲ-არა“ H—241,495. „საწყაული, შეხრილი და დატენილი და ზედა გარდათხეული, მოგვეცეს წიაღთა თქვენთა“ ლ. 8,28. იხ. ხრა.

შეხულობა „შემთხუევა“; გადახულება: „შეხუდა მე ესევითარი“ O.—„შემთხუენეს მე ესევითარნი“ G, ლევ. 10,19; „რა-იგი შეხუდეს თქვენ“ O, ეხ. 41,22; „აღაღთო შენ თანი შეხუდეს სიყუდილი“ ოქრ.-პეტრე და ელია 814;

შეხულობა კირისა „ვენება“: „მრავალი კირი შეხუდა მე დღეს ჩუენებით მაგისტუს“ C.—„მრავალი მეცნო მე ჩუენებით დღეს მაგისტუს“ DE, მთ. 27,18. იხ. ხულობა.

შეხუდრება „შემთხუევა“, მიყენება: „შრომასა შემახუდრებენ“ ბაბ. 48,18; „შრომასა შემახუდრებს მე მარადის ქურიე ესე“ ლ. 18,6. იხ. ხუდრება.

შეხუევა „შეგრაგნა“, მოხვევა; „შეხუევა“: „შეხა იგი სახუეველითა“ DE.—„შეგრაგნა იგი“ C, ლ. 2,7. „შეუხა წყლული იგი“ ლ. 10,24; „შეუხა კელი და ფერკნი მათნი“ ანდ.-ანატ. 212,6; „შეუძოხ დედა თქსი მარას, შეეხა და იყრა იგი“ H—241,488. „შეიხე წელთა შენთა“ O.—„დაიხე წელთა შენთა“ I, იერემ. 12,1; „ვეთარცა შეხ-ვის სახუეველი წელთა კაცისათა“ I, იერემ. 12,11. „მიიწე-ნა... შეხუეული მჩურთა“ მ. სწ. 106,28; „ქეშმარიტებითა შეხუეულ გუერდნი მისნი“ I, ეხ. 11,5. იხ. შესახუეველი.

შეხუება მოფხევა: „შეხუებეს ნეშტი იგი“ A, სხტ. 142,17. იხ. ხუება.

შეხუკილ-ი „ეტერი“: „ახალი შეხუკილი ნელო დერლილი ღმრთისა შესწირო“ O.—„ახალი ეტერი წინამოა გამოქერცნილი უფლსა... მოართუა“ G, ლევ. 2,14.

შეხუმა: „შინაგან შეიხუმა ასოდათა ჭეღის-დებათა“ ბ. ეხ.-მარ. 51v; „ანწილნი იგი მისნი... შეიხუნეს ეკლესიად“ ხაქ. წიგ. II 141,22. იხ. ხუმა.

შეხურვა დაფარვა: „მოიღონ სამოსელი პორფირი და შეხუროდეს საბანელი“ G.—„მოიღონ სამოსელი მოწეული და შეხურონ ემბახსა მას“ pხ., რიცხ. 4,14. იხ. ხურვა. [შეწდა] იხ. ჯდა.

შეჯღომა შესვლა, მიმართვა: „შეუქდა ეშმაკი თუღას“ ლ. 22,8; „ლუაწლსა მას შა-ოდენ-ჯდეს“ ბ. კეს.-40-თვს 117,7; „განსადღესა შექდეს“ ფი. IV 14; „შეუქდა ცხად მჯილთა“ X 802r. იხ. კლდმა.

შეჯმობა შეხმობა გახმობა: „ქმითა კუნესითა ჩემისაჲთა შექქმეს კორცნი ჩემნი ძულთა ჩემთა“ ფს. 101,6; „შექმეს კორცნი ჩემნი“ მ. ცხ. 148v; „შე-მცა-გუაქმეების ტყავი ჩუენი ძულთა ჩუენთა“ მ. სწ. 168,17. იხ. კმობა.

შეჯმობა: პეტრე იწყო გალობად და ყოველნი ძალნი ზეცისანი შეუქმობდეს Ath.—11,160v. იხ. კმობა.

შეჯსენება მოგონება: „შეგაქსენე სიტუჲა ცხორებისაჲ“ ბალ. 78,9; „რომელი არა მოგიგონებია სატანჯელი, შეგაქსენო“ H—841,12. „წარვალ შეჯსენებად ძმათა“ მ. ცხ. 898r. იხ. კსენება.

შეჯშვა, შეჯსვა დახშვა, დახურვა; „შეჯშულობა“, ფარდა, საბურველი: „შექქშა კარი იგი გარეშე“ O, ივდ. 18,1. „განხებთჲ შეჯშული გულისა მათისაჲ“ O,—„განხებთჲ შეჯშულობა გულისა მათისა“ ps., ოვსე 18,8. იხ. კსევა.

შეჯშირება, შეეშირება შესქელება: „ოდეს გამოვიდის მისგან ორთქლი იგი, შექქშირდის (შექქშირდის A)“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 170,6; „ეითარ ბრძოლაჲ იგი შექშირდა, აღწა მტურთა“ X 824r. იხ. კშირება.

შეჯაზნება ამედგრობა, დადბრკოლება გულისა, შეშინება, შეძრწუნება: „რამათა არა შეაჯაზნოს გული ძმისა თჳსისაჲ“ G,—„რამათა არა მედგროს გული ძმისაჲ მის“ M, II შჯ. 20,8; „ნუ შექშინდებით, ნუცა შეშაზნდებოთ, ნუცა მისდრკებით პირისაგან მათისა“ G,—„ნუცა გეშინინ მათგან, ნუ დაბრკოლდებიდ გულნი თქუენნი, ნუცა დაპრიდებთ პირსა მათისა“ M, II შჯ. 20,8. „ვინ არს კაცი, შეაჯაზნებულ ი გულითა“ G,—„იყოს თუ ვინმე კაცი გულმედგარ და შემინებულ იყოს გული მისი“ M, II შჯ. 20,8. იხ. ჯაზანი.

შეჯღომა ჩაჯღომა: „(ვაჰარმან) კუალადცა ივასხის და შექდის ნავსა“ მ. სწ. 107,82. იხ. ჯღომა.

შეჯერება დარწმუნება, დაჯერება: „ირავინ აბოვა კაცთაგანი... რომელმანცა შეაქერა უღმრთოსა მას საწუთროსა მეუღლესა“ შუშ. XVI 25; „შეაქერა დაეით. სიტყუთა ამით ერსა მას მისსა“ O, I მფ. 24,8. იხ. ჯერება.

შვილი-ი „მკვდრი“, „ნაშობი“; ვაჟი, ქალი: „არა დაუშოა შვილი“ DE, — „არა დაუტევა მკვდრი“ C, მრ. 12,20; „სტორილა შვილითა თჳსთა“ მთ. 2,18; „არა ისუა მას შვილი“ ხაქ. მოც. 7,5; „შესწირვედით უფლისა შვილთი ვერძთასა“ ფს. 28,1; „ვიწიებ შეკრებაჲ შვილთა შენთაჲ“ DE,—„მინდა შეკრებაჲ ნაშობთა შენთაჲ“ მთ. 28,87; „ცხოვარი იგი და შვილი მისი არა დაჰკლნეთ“ G, ლევიტ. 22,28; „შვილ კჳვე“ I მფ. 4,20; „ქალწული, მთავართა შვილი (მოვიდა)“ მ. ცხ. 68v; „მორჩილება არს შვილი სიმდაბლისაჲ“ მ. სწ. 172,8; „განზარდა იგი თავისა თჳსისა შვილად“ ხაქ. მოც. 7,21;

შვილი და მონაჲ „სახლის-წული“: „შვილთა ცა და მონათა მისთა კამონ პური მისი“ ps., — „სახლის-წული“ ნი მისნი და იგინცა კამდენ პურთა მისთა“ G, ლევიტ. 22,11. იხ. შობა; უშვილო, შვილის-შვილი, შვინება,

შვილაკ-ი შვილი: „ნაცვალ შვილაკისა მაგის ჩემისა“ ფლკტ. 168,12. იხ. შვილი.

შვილება შვილად გახდომა: „უკუეთუ ეშვილები, ეშვილე“ O, რუთ 4,4. „რამათა შვილებაჲ იგი მოვიდოთ“ გალ. 4,6; „მადლით შვილებასა მას მიიღებ“ კ. იერ.-ნათ. ლიხლ. 80,21; „მიგიღებეს სული იგი შვილებისა“ ზროზ. 8,16. იხ. შვილი, საშვილებელი.

შვილთ(ა)-მოსრვა: „შვილთა-მოსრვისა უწყალობისათჳს და ნაწლევთ-მქამელთა კაცთათჳს“ O, სიბრძ. სოლ. 12,6. იხ. მოსრვა.

შვილთ-მოყუარე: „რამათა განაბრძნობდენ კაბუკთა მათ ქმართ-მოყუარე ყოფად, შვილთ-მოყუარე...“ ტიტ. 2,4; „დამემორჩილენით მე, ვითარცა მამასა შვილთ-მოყუარესა, რომელი ესე კეთილსა განგაზრახავ“ Ath.—11,240r. იხ. მოყუარე.

შვილთ-სხმა: „ცხომდების შვილთ-სხმისაგან“ I ტიმ. 2,16. იხ. სხმა.

შვილიერება: „შვილიერებით... მიიწინეს ვიდრე წმიდისა საპაქისამდე“ მსკ. 40,18.

შვილის-მოყუარე: „შვილის-მოყუარე იყვნეს მამაჲ ჩემი და დედაჲ ჩემი“ ფლკტ. 155,86. იხ. მოყუარე.

შვილის-შვილი-ი „ძე ძეთაჲ“: „უკუეთუ ვისმე ქურცისა შვილი გინა შვილის-შვილ ესხნეს“ I ტიმ. 5,4; „სახიერმან კაცმან დაიძკდრნეს შვილის-შვილნი“ O,—„სახიერმან კაცმან დაიძკდრნეს ძენი ძეთანი“ ps., იგ. სოლ. 18,22; „ეშვენ შვილი და ვიხილენ შვილის-შვილნი შვილთა ჩემთანი“ H—841,744. იხ. შვილი.

შვილის-წული-ი „ნაშობი“: „კურთხეულ იყვნენ შვილის-წულნი მუცლისა შენისანი“ G,—„კურთხეულ იყვნენ ნაშობნი მუცლისა შენისანი“ M, II შჯ. 28,4. იხ. წული.

შვინება მომშობიარება: „ოდეს შეხვდეთ შვინებად ვხრალთა მათ და შობას იყვენ“ O, გამოსლ. 1,16. იხ. შვილი.

შვილმრავალ-ი: „შვილმრავალი იგი მოუძღურდა“ O, I მფ. 2,6. იხ. მრავალი.

შშნ-ი, შენ-ი „მკვდრი“, დასახლებული, გაშენებული: „შშნ იყო ქანანელი შორის ეფრემისსა“ M, — „მკვდრ იყო ქანანელი... ეფრემისსა“ G, ისუ 5, 10,10; „ოდეს-იგი იერუსალში მკვდრ-ლა იყო და შშნ ქალაქნი მისნი გარემო“ O, ზაქ. 7,7; „იყო ამის თანა მახლობელად შშნ ბოსტანი იგი თეოგნოსტის ცოლისაჲ“ საკ. წიგ. II 125,20; „არცაღა მიეახლნინ, სადა სოფელი შშნ არს“ საკ. წიგ. II 55,80. იხ. დაშენება, დაშშნება, მოშენება, ნაშენები, უშშნი, უშენი.

შშნება, შენება გაკეთება, აგება, დასახლება: „უშშნა მუნ აბრაჰამ საკურთხეველი უფლსა და დასხა შეშაჲ“ O, დაბ. 22,9; „არა თუშცა უფლმან აშშნა სახლი, ცუდად შურებიდ მაშშნებლნი მისნი“ ფს. 128,1; „რომელი იშშნებდეს აღმართებად ტაძარსა ამას“ O, ანგვა 2,8; „უშშნა ეფრაემ“ O, ოვსე 11,5. „მოვიდა ხოსებ შშნებისა მისგან თჳსისა“ ღშობ. 180,7. „მოსრდა ნაზარანი თჳსნი, მთავარნი, შშნებულისა მისგან თჳსისა უწყსოვებისა არშაკიანისა“ წრს. 78,18. იხ. შშნი, შშნება.

შშნებულება შენობა: „დაღათ შშნებულე ბაჲ უჩუენის მათ“ საკ. წიგ. II 55,16. იხ. შშნებულო.

შთაბერვა ჩაბერვა: „შთაპბერა მათ და პრქუა“ ლ. 20,28; „შთაპბერე მას სული ცხოველი“ O, III ეზრა 1,6; „შთაბერე მელდართა ამათ და ცხოვრენ“ O, ეზკ. 87,8; „რომელმან შთაპბერა მას სული შემწყმ“ O, სიბრძ. სოლ. 15,11. იხ. ბერვა.

შთაბმა «შთაყვანება»: „შთაიბან იგი კვესა ერთს ძნელსა“ M, — „შთაიყვანოს... დიაველი ღელესა ძნელსა“ G, II შქ. 21,4. იხ. ბმა.

შთაბნევა «შთაყრა»: „შთაეაბნიე მტერი იგი ღე-
არსა, შთამოპაელსა მით“ G, II შქ. 9,2; „შთააბნია იგი წყალსა მას“ O, გამოსლ. 23,20; „აქურდმული იგი, რომელსა შთააბნია ისმელ ყოველი მქორები მათ კაცთაჲ“ O, — „აქურდმული, რომელსა შთაყარა ისმელ ყოველნი, რომელნი მოსრინა“ Pხ., აერემ. 41,8. „ბრძანა ღუქსმან მან შეყრებამ ძულთა მათთა და შთაბნევა მათი მდინარესა მას“ ხაქ. წიგ. II 91,8. იხ. ბნევა.

შთაგდება «შთაერდომა», ჩაგდება: „შთაუგდო მას ზრახვამ განსაკრომელი“ I, ებ. 87,7; „შთააგდეს იგი საყრობილესა და სუქედეს“ O, იერემ. 87,20; „შთამაგდე მე სიღრმესა გულსა ზღუასა“ O, იონა 2,4; „შთაეიგდე თაჲ ჩემი ზღუისა“ შრკ. 2507; „შთააგდის ჟოჯობეთა და აღმოიყვანის“ O, I მთ. 2,8; „წარვედ ზღუად და შთააგდე სამქედური“ მთ. 17,27; „შთაიგდო თაჲ თჳსი ზღუად“ ი. 2,17. „ქელ-ეწიფების შთაგდებად გეჰენიასა“ ლ. 12,5; „ზრახვიდეს შთაგდებასა შენსა კნარცულ“ O, ზირ. 12,15; „აღფხურად და შთაგდებად ზღუასა“ C, — „აღფხურ და შთაეარდი ზღუად“ DE, შრ. 11,28. „არამს-იგი შთაგდებულ ვიქმენ სიღრმეთა უმცერებისათა“ მ. სწ. 184,18. იხ. გდება; შდრ. შთამაგდებელი.

შთაგზება, შთაგზნება, ჩანთება, დანთება: „(თავაჲ) ხელე თორენს შთაეგზნის“ DE, მთ. 6,80; „თავაჲ ველისა ზე-
ლუ თორენსა შთაეგზნების“ მ. სწ. 191,29. „უბრძანა... შთაგზებაჲ ცეცხლისაჲ შეშითა და ნაუთითა“ H—841, 750. „ვითარცა თორენე. შთაგზებული ცხოხად“ O, ოვხე 7,5. იხ. გზება.

შთაგორება ჩაგორება: „შთაგორდა ლერწმოენსა მას, მახლობელად წყაროსა“ თევდ. 658. იხ. გორება.

შთაღება ჩადება, ჩადება: „მოიღო და შთააღება ქუაბსა მას საგბოლველსა“ O, IV მგ. 4,80. იხ. ღება.

შთაღება «დაგება»: „რაჲ-იგი შთაიდებოდა, მას აქენ“ C, — „შთასადებელი იგი მას კიდაენ“ DE, ი. 12,6; „შთაღებანი იგი და ყოველი ქერქელი მისი საბურველსა“ G, რიცხ. 4,10; „შთაღება კალათსა“ G, — „დააგო ლანკლასა“ M, მხკ. 6,10; „მან შთააღება იგი მახალსა მას სასაგზელსა“ O, ივდ. 18,12; „ესე... შთაღებულ კიღობანსა“ იბ. რომ.-კურთხ. მოს. 118,8. იხ. ღება; შდრ. შთასადებელი.

შთაგარდნა, ჩაგარდნა «შთაგდება»: „შთაეარდებიანი გეჰენიასა“ მთ. 5,20; „აღფხურდა შთაეარდი ზღუად“ DE, — „აღფხურად და შთაგდებად ზღუასა“ C, შრ. 11,28; „შთაეარდეს ზღუასა“ შრ. 9,41; „შთა-მე-ეარდა უფსკრულთა ზღუათა“ მთ. 18,6; „ჩაეარდი ქირთა“ მ. ცხ. 121v.

შთაგლინება ჩაგზენა: „ნუ შთაავლინებთ სიბერესა მას მისსა მწუხარებით ჟოჯობეთა“ ხაქ. წიგ. II 80,21. იხ. გლინება.

შთაერდომა: „ენება ზღუად შთაერდომაჲ“ შრკ. 250V; „ვიდრე არა ყოველი გუამი შენი შთაერდომაღ გეჰენიასა ცეცხლისასა“ მთ. 5,20. „უქუეთუშტა... შთაერდომილ იყო ზღუასა“ ლ. 17,2; „აღმოიყვანე სული ჩემი შთაერდომილი სიღრმესა ცოდვისასა“ მ. სწ. 282,8. იხ. ერდომა.

შთათრება ჩათრება: „შთამითრეის მე ამის მთისა თა-
ვით“ შრკ. 240V. იხ. თრება.

შთათქმა იხ. შთანთქმა.

შთათხება «შეყრა», «განგდება»: „შთასთხინა იგინი ქუაბსა მას“ M—„შეყარნეს იგინი ქუაბსა შინა“ G, იხუ 5, 10,27; „შთასთხინეს ქერდმულსა“ O, დან. 6,24; „შთათუთხინა მათ... წილი“ M, — „განუგდო მათ წილი“ G, იხუ 5, 18,10; „შთასთხინენ იგინი შორის საქუმელსა მას ცეცხლისასა“ მთ. 18,50. იხ. თხება.

შთაქრება შეყრება: „შთაქრიბეს ყოველი იგი ქარტაჲ... ერთერძოსა მას ბუდესა სასწოროისასა“ მ. სწ. 205,20. იხ. ქრება.

შთამაგდებელი-ი ჩამგდებელი: „(ოღვაჲ) არს შთამაგ-
დებელი ცეცხლსა მას შინა ჟოჯობეთისასა“ მ. სწ. 142,8. იხ. შთაგდება.

შთამაგრება «დასობა»: „შთამაგრა მანამ ვახსა მისსა და განავლო ქუეყანად“ G, — „დაასვა მანამ იგი ყურიშალსა მისსა და დაჰმქეალა ქუეყანასა“ M, მხკ. 4,21. იხ. მაგარი.

შთამავალი-ი ჩამავალი: „არარაჲ არს გარემე შთამავა-
ლი კაცისა, რომელმანმეა შეავინა იგი“ შრ. 7,16. „არა თუ მქუდართა აღვიარონ შენ, უფალ, არცა ყოველთა შთამა-
ვალთა ჟოჯობეთისათა“ ფხ. 118,25; „შთავიყვანო შენ შთამავალთა თანა მღვმისათა“ O, ეზკ. 26,20. იხ. შთასლვა.

შთამალვა ჩამალვა: „შთამალვიდეს უბეთა თჳსთა (სისხლსა მას მოწითოღვარესა)“ ანდ.-ანტ. 227,4. იხ. მალვა.

შთამართ, ჩადმართ ძირს, დაბლა; «დამართ»: „მუჯ-
ლის-თავითგან შთამართ დაქსნილ იყო“ ხაქ. წიგ. II 182,8; „შთაგორდის იგი შთამართ“ ბ. კებ.-ექუს. ლ. 184,10; „თოთუელი ჩუენი ჩადმართ ზიდაეს მოყუ-
ასსა თჳსსა“ მ. სწ. 287V; „(ვიხილე) დამართ ცეცხლი“ O, — „ვიხილე შთამართ ცეცხლი“ G, ეზკ. 8,2.

შთამართ-ი «შთაღმართი», «შთასავალი»: „შემსრინეს იგინი შთაღმართსა მას“ G, — „შემსრინეს იგინი შთა-
მართებსა“ M, იხუ 5, 7,5; „ივლტოდეს იგინი პირისაგან ძეთა ისრაელისათა შთამართსა მას“ M, — „სივლტოლასა მათსა პირისაგან ძეთა ისრაელისათაჲსა შთასავალსა თანა ორონიმისასა“ G, იხუ 5, 10,11. იხ. შთამართ.

შთამარხვა «დაფლვა»: „შთაპმარხნეს იგინი სიკიმათა“ G, — „დაჰფლნეს იგინი სიკიმას“ M, იხუ 5, 24,28. იხ. მარხვა.

შთამგდებელი-ი იხ. შთაგდება; შდრ. შთამაგდებელი.

შთამგდებელი-ი ხამქედურისა «მესამქედურე»: „სულთ-
ითქუმიდენ ყოველნი შთამგდებელნი სამქედურისანი მდინარედ“ Pხ., — „სულთ-ითქუმიდენ ყოველნი მესამქედუ-
რენი მის მდინარისანი“ O, 18,8.

შთამო იხ. ზეშთამო.

შთამოგორება «ზულევა»: „ანუ ოხრაჲ ფრიადი შთამო...

გორვებულთა ქვათაჲ" *px.* — „გინა ბვრად განმკრთობელი და ღაზულევად კლდეთაჲ" *O*, *ხიზრძ. სოლ.* 17,18.

შთამოვარდნა, ჩამოვარდნა ჩამოვარდნა: „ჩამოვარდა ზედათ სახლისაგან სართულისა ქვაჲ" *მ. ცხ.* 164*r.* *იხ.* ვრდომა.

შთამოთრევა: „სულჴარლობამან მისმან შთამოთრითოს ქუე ენებაჲ შენი" *მ. ცხ.* 77*r.* *იხ.* თრევა.

შთამომავალ-ი დამომავალი: „წყალი შთამომავალი დაღეს" *G.* — „დამომავალი იგი წყალი დაღეს" *px.*, *იხუ* 5, 18. *იხ.* შთამოსლვა.

შთამომართ, ჩამომართ ძირს, დაბლა: „ზედათ ჩამომართ" *მ. ცხ.* 879*v.* *იხ.* მართ.

შთანოება, ჩანოება ჩახევა, ღხევა, დადბარება: „ჩამოიპო ისო სამოსელი თუნი" *M.* — „დაიბძარნა ისუჴან სამოსელნი თუნი" *G.* *იხუ* 5, 7, 8. *იხ.* პება.

შთამორთვა, ჩამორთვა ჩასვლა, ჩადინება: „რომელი იწყებს და ჩამოერთვის" *ოხვ.* 10, 18. *იხ.* რთვა.

შთამორლუევა ჩმონგრევა: „ვითარცა ვიღოდა იგი მას ზედა. დაეცა კამარად იგი და შთამორღულა" *მ. ცხ.* 122*v.* „პოვეს კამარად იგი შთამორლუედა" *მ. ცხ.* 122*v.* *იხ.* რლუევა.

შთამოსლვა, ჩამოსლვა გვარდამოსლვა: „შემოჴეუელი შთამოვედ მით" *G.* — „მოვიჴეც და გვარდამოვედ მიერ მით" *M.* *II შქ.* 9, 16; „ისმინე ჩემი, ჩამოვედ ტაძრად" *შუშ.* XIII, 14; „თესალონიკეს ჩამოვიდა" *ი. ე.* 58, 8. *იხ.* სლვა; შდრ. თანა-შთამოსლვა, შთამომავალი.

შთამოქანება ჩამოქანება, ჩამოშვება: „იქმნეს ნაწუეთ და შთამოქანის იგი ქუე და მომართ" *ბ. კეს.-ექუს.* *დღ.* 49, 80. *იხ.* ქანება.

შთამოქუეეება გვარდამოვარდნა: „შთამოქუეედა საყდრისაგან მეფობისა მისისა" *G.* — „გვარდამოვარდა მეფობისა მისისაგან და საყდრისაგან თუხისა" *O.* *დან.* 5, 20. *იხ.* ქუეეება.

შთამოღმართ-ი გვარდამოსქანელი: „ვითარცა წყალი, შთამოღმართი შთამოღმართისა" *px.* — „ვითარცა წყალი გვარდამოსაქანელსა მისისა" *O.* *შქ.* 1, 4. *იხ.* მართ.

შთამოყოლა *იხ.* ყოლა; შდრ. თანა-შთამოყოლა.

შთამოყოფა ჩამოყოფა: „რომელმან შთამოყოს კელი ჩემ თანა" *მთ.* 20, 28. *იხ.* ყოფა.

შთამოხილვა გვარდამოხილვა: „შთამოხილვე სახლისაგან" *px.* — „გვარდამოხილვე ტაძრით" *O.* *ბარ.* 2, 18. *იხ.* ხილვა.

შთამოხუმა ჩამოღება: „მოსწრაფე იყვის შთამოხუმად კელთა ქუე" *მ. ცხ.* 805*v.* *იხ.* ხუმა.

შთამოჴსნა გვარდამოჴსნა; „მოღბობა": „რაჴამს... შთამოჴსნოდონ კრეტსაბელსა მავრილობელსა" *G.* — „რაჴამს... გვარდამოჴსნის კრეტსაბელი იგი, რომელი იგრილობნ" *px.*, *რიცხ.* 4, 5; „არა შთამოჴსნენ აფრის ქსელნი" *px.* — „არა მოელხუნენ კირვისა ძელნი შენი" *O.* *ეს.* 38, 28. *იხ.* ჴსნა.

შთამრეც-ი, ჩამრეც-ი დაქანებული: „რაჴამს უხეტჴის ვინმე (ბურთუსა) ადგილსა ჩამრეცსა" *ბ. კეს.-ექუს.* *დღ.* 124, 15. *იხ.* მრეცი.

შთამრეცობა, ჩამრეცობა დაქანება, დაფერდება: „ადგილისა შთამრეცობითა (ჩამრეცობითა A) მძაფრად შთავორდის იგი შთამართ" *ბ. კეს.-ექუს.* *დღ.* 124, 16. *იხ.* შთამრეცი.

შთამუსრვა ჩამსხერევა: „შთაჴმუსრნეს ყბანი მათნი" *ანდ.-ანატ.* 104, 24. „ყბანი და ზოგნი კბილნი შთამუსრვილ არიან" *შუშ.* VII, 28. *იხ.* მუსრვა.

შთამჴდელი-ი ჩამყვანელი: „მიღრეკად იგი ცოდვისაჲ მძიმე არს და შთამჴდელ ქუესკნელად" *გრ. წოს.-კაც.* აგებ. 187, 28. *იხ.* შთაჴდომა.

შთანეცუვა ჩაფშენა: „მან შეჴმნა მგბარი და შთანეცუა პური" *O.* *დან.* 14, 88. *იხ.* ნეცუვა.

შთანთქმა, შთათქმა ჩაყლაბევა: „რომელნი აჴლესა შთანსთქამთ" *მთ.* 28, 24; „შთათვთქნეთ იგი. ვითარცა ჴოჯობთმან ცოცხალი" *px.*, *იგ. სოლ.* 1, 12; „რომელნი-იგი შთაგთქმიდეს შენ" *I.* *ეს.* 40, 10; „შთამთქამე ვითარცა ვეჴაჴმან" *I.* *იერემ.* 51, 84; „შთამთქამე ცოცხლივ" *ფლტ.* 142, 24; „წყალთამა ვიდრემე შთამთქნეს ჩუენ" *ფს.* 128, 4; „არცა ცეცხლი შთანსთქმიდა" *მ. სწ.* 14, 28. „ჴელალია შთანთქმული და-ვე-დნის" *ქ. იერ.-აღღ.* 108, 80. *იხ.* ნთქმა.

შთართვა შეერთება, შედინება: „მრავალნი და ღიდ-ღიდნი მდინარენი შთაერთვიან მას" *ბ. კეს.-ექუს.* *დღ.* 102, 28. *იხ.* რთვა.

შთასადებელ-ი „მოთხე": „შთასადებელი იგი მას ჴიდავენ" *ი.* 12, 6; „გოდებენ შთასადებელნი სამაჴულისა თჴუენისანი" *px.* — „იგლოვდენ მოთხენი სამაჴულთა თჴუენთანი" *O.* *ეს.* 8, 26. *იხ.* შთადება.

შთასავალ-ი „შთამართი", „დამოსავალი": „ვითარცა მიიწინეს იგინი შთასავალსა მას მთისა მის ზეთის-ხილთაჲსა" *დღ.* 10, 87; „სიელტოლასა მათსა პირისაგან ძეთა ისრაჴლისათაჲსა შთასავალსა თანა ორონიმისასა" *G.* — „იელტოდეს იგინი პირისაგან ძეთა ისრაელისათა შთამართსა მას" *M.* *იხუ* 5, 10, 11; „შთასავალსა ზედა არა ღვენა უყვეს მათ" *G.* — „იყვენეს ველთა და მთისა დამოსავალთა" *M.* *იხუ* 5, 8, 24; „გულარძნილთა მათ შთასავალთა მიერ აღავსის მუცელი" *H* — 2221, 288*r.* *იხ.* შთასლვა.

შთასასუნებელი-ი *იხ.* ნაწილის-შთასასუნებელი.

შთასაქანელ-ი: „ცხორებაჲ შენი ეამიერ არს და მიღრეჴილ არს, ვითარცა წყალი შთასაქანელსა" *მ. სწ.* 258, 82. *იხ.* საქანელი.

შთასაჴდომელი-ი ჩასაჴდომელი: „დადრმეთ შთასაჴდომელად მსხდომარეთა ეზოჲსათა" *I.* *იერემ.* 40, 80. *იხ.* შთაჴდომა.

შთასთულება დაკრეფა, მოწევა: „გოდორ. რომელსა შთასთულებენ ნაყოფსა ვენავისასა" *იბ.* *რომ.-ქურთხ.* *ისაქ* და *იაკობ.* 08, 10. *იხ.* სთულება.

შთასლვა, ჩასლვა „შთაჴდომა", „გვარდაჴუალვა", „მო-

სლუვა: „შთავიდენ ცოცხალნი ჟოჯოხეთს“ G.—„ცოცხალნი შთავიდენ ყოველი ჟოჯოხეთად“ pხ., რიცხ. 16, 80; „შთავიდენ შწრაფულ ამიერ“ G.—„გარდაგულიე აღრე ამიერ“ M, II ზქ. 9, 12; „რომელნი შთავლენან მიწად“ უხ. 21, 80; „რომელნი შთავიდოდან მღვება“ I.—„შთამავალნი მღვებისა“ O, უხ. 88, 18; „შთავიდი უბესა მას ნავისას“ O, იონა 1, 5; „შთავიდი სუსანა და იმოთხვენ სამოთხესა მას ქმრისა თვისისა“ O.—„შთავიდი სუსანა და იქცეინ სამოთხესა ქმრისა თვისისა“ I, დან. 12, 7; „ჩაველენ ჭალაქად“ მ. ცხ. 222r. „რამთა არა უბრძანოს მათ უფსკრულთა შთახლვაჲ“ ლ. 8, 81. „იერუსალმით შთახრულ იყვნეს“ DE.—„იერუსალმით მოსრულნი“ C, მრ. 2, 22. იხ. სლუა.

შთასუენება ჩასვენება, მოსვენება: „შთაუხუენეს იგი წიალთა აბრაჰამისთა“ მ. სწ. 181, 88. იხ. სუენება.

შთასუმა, ჩასუმა: „ჩასუა ქურსა შინა დიდსა“ მ. ცხ. 220r; „შთასუეს პავლე მაშფალასა და მით გარდაუბრევს იგი ზღუდესა“ მ. სწ. 87, 21. იხ. სუმა.

შთასხმა ჩასხმა, გვარდასხმა, გვარდამოსხმა, ჩასმა (ბევრისა); ტევა, დალხუმა: „არცა შთაასხიან ღვთა ახალი თხიერთა ძეულთა“ მთ. 9, 17; „შთაასხა იგი ქურქერსა კეცისას“ I, ეზეკ. 4, 8; „შთაისხა უბთა თვსთა“ იუტ. 122, 86; „ლელვასა მას შთაასხმიდა ნავსა მას“ DE.—„გარდაასხმიდა ღლევათა ნავსა მას“ C, მრ. 4, 87; „გროლისა (საბლისა) მიერ შთაშხხენ ჩუენ“ G.—„გონაჲ იგი გარდამოგუესხენ“ M, იხუ ნ. 2, 18; „შთაასხა ოქროჲ იგი ზამბილსა შინა“ მ. ცხ. 170v; „შთაისხი სანყაული სამი ათასი“ M, II 58ტ. 4, 5; „შთაისხი თითოეულმან მათგანმან ორ ანუ თუ სამ სანყაულ“ C, ი. 8, 6. „შთაისხენ ჯენი წიალთა შენთა“ pხ.—„აღიხუენ იგინი წიალსა შენსა“ G, რიცხ. 11, 12. „ღვთაჲ ახალი თხიერთა ახალთა ჟერ-არს შთახხმად“ ლ. 5, 88. იხ. სხმა.

შთატევა ჩატევა: „არადენ-იგი შთაუსხმიდეს, ესოდენ უფროჲს შთაიტევდეს უბენი ევლოვისნი“ მ. ცხ. 810r. იხ. ტევა.

შთატევა „გვარდამოტევა“, „გვარდასხმა“, „გვარდატევა“, ჩაშევა: „და შთაუტევა ღელაკჲმან ერთმან ნატხი წიქჲლის კვისაჲ თავსა ზელა აბიშელეხისსა“ G.—„გარდამოტევა ღელაკჲმან ნატხი ერთი საფქველისა თავსა ზელა აბიშელეხისსა“ pხ., მსჯ. 9, 58; „შთაუტევა იგინი სარკუმლით“ G.—„გარდასხნა სარკუმლით“ M, იხუ ნ. 2, 16; „შთაუტევეს საბლითა ორმოსა მას“ O, იერემ. 28, 6; „შთაუტევეს ცხედარი იგი“ C.—„გარდაუტევეს ცხედარი იგი“ DE, მრ. 1, 4. იხ. ტევა.

შთაფხურა ჩაღეწვა, ჩამსხერევა: „შთაფხურა კბილნი ჩემნი კეითა“ I, გოდ. იერემ. 2, 18. იხ. ფხურა.

შთაქანება ჩაშევა: „რამჲს არნ იგი ადგილსა გუერდქუულსა, მსწრაფლ შთაქანის იგი“ ბ. კეს.-ექუხ. ლდ. 54, 28. იხ. ქანება.

შთაღება ჩაზიდვა, ჩატანა: „დასცოხნიდა და შთაიღებდა მუცლად“ ბ. კეს.-ექუხ. ლდ. 88, 80. იხ. ღება.

შთაღმართი „შთაღმართი“, დაღმართი: „შემუსრნეს იგინი შთაღმართებსა“ M, იხუ ნ. 7, 5.

შთაყვანება „შთაბმა“, წყარყვანება, ჩაყვანა: „შთაიყვანოს ... დიკველი ღელესა ძელსა“ G.—„შთაიბან იგი კვეს ერთსა ძელსა“ M, II ზქ. 21, 4; „შთაიყვანებ ბჳეთა ჟოჯოხეთისათა“ O, ხიბრძ. ხოლ 18, 18; „შთაიყვანეს იგი ღაზად“ G.—„წარაიყვანეს იგი გაზად“ M, მსჯ. 18, 21; „შთაიყვანე მონაჲ შენი თონა უფსკრულთა სიღრმისათა“ რიფხ. 171, 11; „გემონი სიფლისანი ეგრეთვე შთაიყვანებენ ჟოჯოხეთა, რომელნი ჰუარაბენ მათ“ მ. სწ. 189, 11. იხ. ყვანება.

შთაყოლა ჩაყოლა: „შთაჰყვეს მას გეონდ“ O, III 8ჟ. 1, 88. იხ. ყოლა.

შთაყოფა ჩაყოფა: „ნუ შთაჰყოფ ჭელსა შენსა... პინასა“ მ. ცხ. 128v. იხ. ყოფა.

შთაყრა ჩაცვენა; ჩაყრა: „ეოდრემდე შთაყარნეს კბილნი მანსი“ რიფხ. 172, 88; „ქვანი შენნი და ძელი შენი და მიწაჲ შენი შორის ზღუასა შთაყაროს“ O, ეზეკ. 26, 12; „აღიხუენეს და შთაყარნეს მთხრებლსა“ ოსკ. 18, 1. იხ. ყრა.

შთაცლა დაცლა: „შთაცალი იგი შინაგან სასმენელთა შენთა“ მ. სწ. 278, 84. იხ. ცლა.

შთაცუელ-ი ჩაყრილი, ჩაცვინილი: „ნატარი, რომელი თულთა შენთა შთაცუელ არს. (მოგზარა)“ შუშ. VII 18. იხ. ცუნა.

შთაცუმა „შემოსლა“, ჩაცმა: „შთააიკუთ მავას (უარით)“ C.—„შეჰმოსეთ მას (სამოსელი)“ DE, ლ. 15, 22; „შთააიკუთ ქაქუები თქუენი“ I, იერემ. 46, 4; „შთაუცუამს ქრასტე“ ფლქტ. 155, 21; „შთააიკუთ საულ დაუთოს ქაქ და ქაქუსა მას ზელა დაღმაგი, და ჩაფხუტი პილენძისა დაადგა თავსა მისსა“ O, I 8ჟ. 17, 88. იხ. ცუმა.

შთაცუმულ-ი იხ. ძამაშთაცუმული.

შთაცვენება, ჩაცვენება: „ორნივე მთხრებლსა შთაცუვიან“ მთ. 15, 14; „არა-შე ორნივე ჟერღუმელსა შთაცუვენ“ ლ. 6, 23; „შესულზიან და განსცოთან და შთაცუვიან ზღუასა“ ფიზ. XVI 14; „ზღუათა შინა ჩაცუვიან“ მ. ცხ. 108v. იხ. ცვენება.

შთაწება „შესოლეება“, ჩაწება: „ფერკნი... შთაეწნეს კერძოსა წყლისა იორდანისასა“ G.—„ფერკნი... შეისოლენენ მცირედ წყლისა იორდანისასა“ M, იხუ ნ. 2, 16. იხ. წება.

შთაწვენა „შთასლუვა: „შთააწვეს საზღვარი ატაროთით კორეკისაჲთ მთელელთად მიმართ“ G.—„შთავიდეს საზღვარი ატაროთით აღარდ მთად კერპო“ M, იხუ ნ. 18, 18. „ქვესკნელთა ჟოჯოხეთისათა შთაწვენულ ხარ ცოდვითა“ მ. სწ. 9, 12. იხ. წვენა.

შთაწერა ჩაწერა, დაწერა: „აღვლეა იოსეფთა... შთაწერად მარიამითურთ“ C.—„... აღწერად მარიამის თანა“ DE, ლ. 2, 5. იხ. წერა.

შთაწვენა „მეწვენა“, დაწვენა, დაღება, წოლა: „შთააწვინა ბაგასა“ C.—„მეიწვინა იგი ბაგასა“ DE, ლ. 2, 7. „შთაწვენულ ბაგასა (პოეს)“ C.—„მწოლარ მ ბაგასა (პოეს)“ DE, ლ. 2, 16. იხ. წვენა.

შთაწთობა ჩაწვითება: „აღლელე ჯუჲ პირი მისი ძლით და შთაუწთე მსხუერპლისა მიაგან წმიდისა“ მ. ცხ. 184v. იხ. წთობა.

შთაქრა, ჩაქრა „ნუ სთხრი მთხრებლსა მისათს, რადთა არა მენვე შთაიქრე“ Ath.—17,81r; „რომელნი ეძიებდეს და ჩაიქრებოდეს“ ბალ. 188,8. იხ. ჭრა.

შთახედვა ჩახედვა: „შთახედნი სამარესა მას“ C. ი. 80, II; „შთახედნი აბიშელიჲ... სარკემლით და იხილა“ O. ლბ. 26,5; „შთახედნი თ მას შინა“ მ. ცხ 76v. იხ. ხედვა.

შთახხ-ი იხ. შტახსი.

შთაჯდა ჩაყოფა, «შთახუმა», ჩაშეება: „არა თუ... შთაქადრო თითა ჩემი ადგილსა მას სამსკუალთას“ C. ი. 20,8; „შთაქადნე ვ დრე მიწადმდე“ O.—„შთაიხუამ ვადრე იატაკადმდე“ pb., ეხ. 28,5; „მიწად სიყუდილისად შთაქადეს მე“ C. ფხ. 21,16. იხ. კდა.

შთაჯდომა «გარდამოკდომა», ჩასვლა, «დაჯდომა»:

„ვიდრე ჩოჩხეთადმდე შთაქადე“ მთ. 11,28; „შთაქდა სისარა ზედა კრძაღთა“ G. — „გარდამოქდა სისარა ეტლიანთა თუხისა“ M. მხ. 4,15; „შთაქედინ მისწული ჩემი მტრისა თუხისა“ O. კება 4,18; „შთაქედ თიკაა და აზაღე ბზ თურთ“ ბ. გაბ.-მოც. ხავს. 96,20; „შთაქდა თავი ჩემი ნაპარსა მათასა“ O. იონა 2,6; „უკუეთუ შთაქდენ თუალთაგან ჩემთა სიღრმესა ზღუასა“ O.—„უკუეთუ დაქდენ თუალთაგან ჩემთა სიღრმესა შინა ზღუათა“ pb., ამოხ 9,8; „შთაქდეს ივინი წყალთა მათ შინა“ ხაქ. წიგ. II 91,17. იხ. კდომა; შთაქდელი.

შთაჯურება ჩახერება: „კურქელი იგი ჩემი ზეთისა... მახათა შთამიქრიტა და მცირედ მექმარა მისგან“ მ. ცხ. 108v. იხ. ქურება.

შთაჯდომა იხ. შთასაჯდომელი

შთინება იხ. დაშთინება; შდრ. შდუნება.

შთომა, შდომა ბრძოლა: „აჲცო იგი იშთევბინ შიშისა და ჭირისა მათისაგან“ მ. სწ. 140, 11. იხ. მომაშთობელი, მომშთარი, მოშთობა.

შთომა, შდომა იხ. დაშთომა, დაშდომა.

შიგან შიგნით: „ისმინე... შიგან მეცლით მკეც-თეც-ხისა მისგან“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 107,19; „იყო იგი ტყესა შიგან დამალულ“ Sin.—8,105v.

შიგნოან: „ყოლადა მედგარ და შიგნოან არს იგი“ მ. სწ. 189,28. იხ. შიგან.

შიდა -ში; «შორის», «შინა»: „იტიუდეს გულთა შიდა თესთა“ მთ. 9,8; „რომელი-იგი ეკალთა შიდა დაეთესა“ C. — „რომელი-იგი ეკალთა შორის დაეთესა“ მთ. 18,28; „დაქდა იგი მეტყულისაჲ მას შიდა (შინა var.) ნაეისასა“ ხაქ. წიგ. II 189,1.

შივილი-ი: „ოხრითა და შივილითა... სასე არიედ ყურნი მათნი“ H.—2251, 281r.

შილიან-ი «ლბილი», ელაბი: „არა მოუტდეს კაცი... შილიან თელითა“ G.—„ნუ მოვალნ კაცი... თუალთა ლბილი“ pb., ლევიტ. 21,20.

შიმონვარ-ი, შიმონვარ-ი მზახლე, მსახური ქალი: „აღდა რებეკა და შიმონვარი მისნი და აღსდეს აქლემებსა“ O. ლბ. 24,81; „მოკლინა შიმონვარი თუხი, რომელი ზედამდგომელ იყო და მოღუაწე ყოველთა მონაგებთა

მისთა“ O. ივდ. 8,9; „აჲკიდა შიმონვარი მას თხიერაკითა ღვრთა“ M. ივდ. 10,6; „არა სეფეკალი იყო, რომელსა საკურისინიხსნეს და შიმონვარი“ Ath.—11,102v.

შიმშილი-ი: „დაუყავ... შიმშილითა და წყურილითა“ II კორ. 11,27; „შიმშილისა (წინა-აღსადგომელად მოუცემის ღმერთსა) განძლომა“ მ. სწ. 144,8; „შეზმნილ ვარ განძლებად და შიმშილ, აღმატებად და დაკლებად“ ფლბ. 4,12. იხ. მშევა, მშეირი.

შინა შიგნით, შიგ, შინ, სახლში: „შევიდა შინა, დაქდა მსახურთა თანა“ მთ. 20,28; „ერისა მისგან ვერ შეუძლო შესულად შინა“ პავლე მოც. 49,18; „განრისხნა და არა უნდა შინა შესულად“ ლ. 16,28; „შეიყვანა შინა“ მ. ცხ. 228r; „შინა არა შევიდა“ ი. 20,6; „აჲცა ესერა შინა სძინავს“ მ. ცხ. 150v.

შინა -ში, «შიდა», «შორის»: „რომელი შემძლებელ არს სულისა და კორცთა წარწეზად გეპენისა შინა“ DE; — „რომელსა ტელ-ეწიფების სულთა კორცითურთ წარწეზად გეპენისა შიდა“ C. მთ. 10,28; „იყო ერისა შინა დღესა“ ლ. 5,17; „ისწავლიდა შესაყრებელთა შინა მათთა“ C. — „ისწავებდა შესაყრებელსა შორის მათთა“ DE, მთ. 4,28; „წერ-არს შაფათსა შინა კეთილისა საქმე“ მთ. 12,18.

შინა შინაგანი, შიგნითი; შინაური: „გამობრწყინდა შინა ნათელი“ Sin.—11,248r; „რადთა შინა იგი კაცი არა იქმნეს წყლით-მანკიერ“ მ. ცხ. 105v; „შინა იცა ქათამი მარადის იმაღლებინ“ ბ. კეს.-ეჭუს. ლდ. 12,20. იხ. შინაური.

შინაგამო «შინაგამომართ», შიგნიდან: „მან მიუგოს შინაგამო (შინაგამომართ C) და ჰრქუას“ ლ. 11,7; „ესმინ მათ კმაჲ ერისაჲ, შინაგამო შფოთი“ ანტ. დ. 25r. იხ. გამო.

შინაგამომართ «შინაგამო», შიგნიდან: „მან მიუგოს შინაგამომართ (შინაგამო DE) და ჰრქუას“ ლ. 11,7. იხ. გამომართ.

შინა-გამოღებით შინაურულად(?): „შინა-გამოღებით მრავალფერთა საქმეთათს ამხილა ღმერთისა“ ი. ე. 18,85. იხ. გამოღებით.

შინაგან შიგნით: „შინაგან იყვნენ მგელ მტაცებელ“ მთ. 7,17; „ყოველნი ესე ბოროტნი შინაგან გამოვლენ“ მრ. 7,28; „შეკრებულ იყვნეს მოწაფენი შინაგან“ ი. 20, 28. შინაგან-ი შიგნითი; «ნაწლევი»: „შინაგანი თქვენი საესე არიან ნატაცებთა“ მთ. 23,25; „რომელმან გარეშე შექმნა, მანცა შინაგანი შექმნა“ ლ. 11,40; „ცმელი ზედამდგომელ შინაგანთაჲ“ G.—„ცმელი, რომელი არს ნაწლევი თაჲ“ O. ლევიტ. 7,8. იხ. უშინაგანისი, შინაგან.

შინა-განმავალ-ი: I მფ. 18,18*. იხ. განმავალი.

შინა-განმცემელ-ი მოლაღატე: „აჲ თქვენ შინა-განმცემელ და მკლელ იქმნენით“ ხაქ. მოც. 7,68. იხ. განმცემელი.

* წყარო ფანქრითა მიწერილი, ციტატისთვის აღდილია და ტოვებული (რედ.)

შინაგანმეტყუელი-ი «ერთგული»: „მაქუნდამცა შემწს შინაგანმეტყუელი“ B.—არა შესხნეს ერთგულნი მსახურნი“ A. სხტ. 180,14. იხ. მეტყუელი.

შინაგანმხედველი-ი განმხილველი: „რომელსა თჳსნი საქმენი განუგინ, ნუმა შინაგანმხედველ არს იგი სხსა საქმეთა“ მ. სწ. 72,28. იხ. მხედველი.

შინაგანსაცმელი-ი ფილონი: „ერთითა ხოლო შინაგანსაცმელითა ღვა“ განს. ი. 200,8. იხ. საცმელი.

შინა-განქუან-განღება, გატანა: „ეთარშეა შინა-განაქუნდა კურქელი სამღვდლოთ“ C.—არათა გან-ენმეილოს კურქერი მიერ ტაძრით“ მრ. 11,18. იხ. განქუან-.

შინა-განცემა «არდაბაგება», გაცემა, ღალატი: „ურთიერთას შინა-განსაცემდენ“ DE, — „ურთიერთას არდაბაგებდენ“ C. მთ. 24,10; „ნუ ზაუევით შინა-განსაცემ მოუხსას“ მ. სწ. 72,7. იხ. განცემა.

შინა-ზრდილობა შინა-ზრდილობა: „იგინი ჟურთხობდეს შინა-ზრდილობისა მისისათჳს“ ბალ. 70,85. იხ. ზრდილება.

შინაქერძო, შიგნიდან, შიგნითა მხრიდან, შიგნითა: „შესაძლებელ არს მისა (ცისა), რათა ყოს გარეშე იგი შინაქერძო“ ბ. კეს.-ეჭუს. ღდ. 85,81; „ესმოდა... შინა-ქერძო შფოთება ბერისა“ მ. ცხ. 268v. იხ. ქერძო.

შინა-მყოფი-ი (შინ) მცხოვრები: „შრომისა ღვთა შინა-მყოფნი და ხუცესნი და დიაკონნი კმასხერებდიან“ ი.-ე. 87,80; „სადა ზედა-ღაქმულ იყო სახლი იგი შინა-მყოფთა მათ“ ფლკტ. 158,82. იხ. მყოფი.

შინაფთვამო შიგნიდან: „მიმადგინა მე კარსა ზედა და მესმოლა შინაფთვამო კმა კაცთა“ ლმმ. 60,8. იხ. გამო.

შინაფთვარძო იხ. შინაქერძო.

შინაური: „წარავლინა ერთი ვინმე შინაურთა მსახურთა მისთაჲნი“ მ. სწ. 204,2. იხ. შინა.

შინება «შეშინება», «შეშინება», «დამედგარება», «განკრთობა», «დატანა»: „ამისა და ღვთისა თჳსისა შეშინეთ“ G. ლევიტ. 19,8; „არა გეშინოდის თქვენ ღმერთთათჳს ამორეველთასა“ M.—„არა ეშეშინებთ ღმერთთა ამორეველთასა“ G. მსჯ. 0,10; „ნუცა გეშინინ“ M.—„ნუ შეპინდებთ“ G. II მჯ. 20,8; „ნუ შეძრწუნდებინ გული თქვენი, ნუცა ეშინინ“ DE.—„ნუ შეძრწუნდებოდ გული თქვენი და ნუცა დაჰმედგარდებთ“ C. ი. 14,23; „გუე-შინის ერისა ამის“ მთ. 21,20; „ეშინოდა ერისა მისგან“ მთ. 14,5; „ნუ გეშინინ ცეცხლისა მისგან“ ანდ.-ანატ. 208,23; „გუე-შინებენ ჩუენ“ I. ნემ. 0,9; „გაშინებ რასმე თქვენ წიგნებითა ამით“ II კორ. 10,8; „ნუ გეშინინ“ C.—„ნუ განჰკრთებთ“ DE, მრ. 10,8.; „ნუ გეშინინ“ pb.—„ნუ დაჰკნინდებთ“ G. II მჯ. 1,20. იხ. მაშინებელი, შეშინება.

შინ მყოფი-ი «მსხემი»: „შინ მყოფმან მღვდლისამან“ pb.—„მსხემი მღვდლისა“ G. ლევიტ. 22,10.

შიოლი-ი, შიული-ი: „ახარა ცხობება მკუდართა, რომელნი იყვნეს შიოლისა შინა“ H—823; „აღმოიყვანა სული მისი კელთაგან შიული ისათა“ X, 285r.

შირიში-ი საფლავი: „აღდეს შირიმსა ერთსა, რომელი დაჰქდელ იყო კრძალულებით“ ფლკტ. 180,4; „აღდეს იგი სამეფოსა მას შირიმსა“ თომა მოც. 10,88.

შიული-ი იხ. შიოლი.

შიში-ი შუშა, «ალაბასტრი»: „რომელსა აქუნდა შიშითა ნელსაცხებელი“ მთ. 28,7; „რომელსა აქუნდა შიში ნელსაცხებელი“ C.—„...ალაბასტრი ნელსაცხებლისა“ DE მთ. 28,7.

შიში-ი ზარი, ტუქსვა, ძრწოლა, თრთოლა: „შეშინა შიშითა ღვთა“ მრ. 4,41; „დაეცა შიში მათ ყოველთა ზედა“ ხაქ. მოც. 19,17; „ჰმონეთ უფალსა შიშით“ ფს. 2,11; „შიშითა თაყუანის-სცემენ მას პირტუნი მქცნი“ ფლკტ. 158,8; „სული ჩემი მოიწია შიშისა“ O. ეს. 21,4; „დაეცა შიში სიკუდილისა“ O. I მჯ. 5,11; „რომელსა არცა კირი ეხილა, არცა შიში“ შუშ. I 10. იხ. მოშიში, მოშიშება, საშიში, უშიში, შიშველი.

შიშვა «შინება»: „ნუ ეშეშევი მათ“ G.—„ნუ გეშინინ მათგან“ M. ისუ 6. 10,8; „აჲ ეშეშეოდეთ უფალსა“ G.—„აჲ გეშინოდეს თქვენ უფლისაგან“ M. ისუ 6. 24,14. იხ. შიში.

შიშთვილი-ი ხრჩობა: „შიშთვილსა თაჲთა თჳსთა შეშთხევენ“ იპ. რომ.-კურთხ. მოხ. 148,14; „აღდა ეგრეთ დამოცილებული შიშთვილსა შინა“ Ath.—11,88r.

შიშთვილის-ბმა, შიშუდილის-ბმა თავის ჩამოხრჩობა: „წარიდა. შიშთვილი-ბა და მოკელა“ DE.—„მივიდა და შიშუდილი-ბა“ C. მთ. 27,5. იხ. ბმა.

შიშლოება იხ. შიშულობა.

შიშნელ-ი «მოშიშე»: „მართალი დაცემასა მათსა შიშნელ იქმნიან“ O.—„მართალი მათთა დაცემითა მოშიშე იქმნიან“ Pb., იგ. ხოლ. 29,15. იხ. შიში.

შიშული-ი, შიშუელი-ი შიშველი, ტიტველი: „შიშუელ ვიყავ და შემოსეთ მე“ მთ. 25,88; „ყოველი შიშუელი-ი შემოსნეს ნატუენავისა მისგან“ M. II მჯ. 28,15; „ვიღოდა შიშუელი და უკაბერი“ I. ეს. 30,3; „შენ იყავ შიშუელი და სარცხნელ“ O. ევჯ. 16,7; „შიშუელი ვიქცეოდო ოცდაათ წელ“ მრკ. 240v; „შიშუელი შევალს მორკინალი ასპარეზსა მას შინა“ მ. ცხ. 42r; „ყოველი შიშუელი და ქედადრევილ არს წინაჲ თულთა მისთა“ ჰებრ. 4,18; „შიშუელი ვიყავ“ მ. სწ. 57,21. „იყიდე კორცი და დაიდევ იგი ზედა კორცთა შენთა შიშულად“ მ. ცხ. 168v. იხ. განშიშულება, უშიშულისი; სიშიშულე.

შიშულიც შიშვლად: „შემოსა არდაგი შიშულიც“ მრ. 14,61. იხ. შიშველი.

შიშულო(ე)ბა, შიშლოება სიშიშვლე: „რათამცა... იხილეს შიშულობა მისი“ ფლკტ. მოც. 6,18; „ეინ განმამორჩეს ჩუენ სიყვარულსა მას კრისტესსა... შიშლოება-მან ანუ ჟრუჲმან ანუ მახვლმან“ ბრომ. 8,85; „მხედავს იგი გლახათა შიშულობასა“ მ. სწ. 250,8. იხ. შიშველი.

შკიპ-ი იხ. სკიპი.

შლა იხ. შალვა; შლრ. შმლელი.

შლილობა არეულობა: „რომელი ეამთა შლილობითა ჟრისაებრ ევრავის აღწერა“ მ. ცხ. 207,18; „ღია აესა ეამსა და შლილობისასა დაეწერე“ Q—1082 (ანდ.).

შლოფე-ი მელოტი: „უძველესი მტიერი არს პირით კერძო, თმა-
დასრულ არს თავი მისი, შლოფე არს“ G, ლევიტ. 18, 41. იხ.
სიმელოფე.

შობა დაბადება: „იხარებდ ბერწი ეგე, რომელი არა
პშობდ“ I, ეს. 54, 1; „აბრაჰამ შვა ისაკი“ მთ. 1, 2; „რაჟამს
შენის ძემან ლომან ლეყუნი“ ფიწ. II 59; „სიბრძნემან
უშვის კაცსა გონიერება“ O, იგ. ხოლ. 10, 23; „მე დღეს
მიშობიე შენ“ ფხ. 2, 7. „მიველ ქუეყანად შობისა შენისა“
O, ღაბ. 21, 18; „შობაჲ სიბრძნისაჲ, შიში უფლისაჲ“ O,
იგ. ხოლ. 22, 4; „რაჟამს შობისა დღენი იუენეს ჰეროდესნი“
მთ. 14, 6.

შობად-ი მშობიარე, «მშობი»: „საღმობათა შემოპყრეს მე,
ვითარცა შობადი“ I, ეს. 21, 8; „შეგაპყრეს შენ საღმობა-
თა, ვითარცა შობადისათა“ O, — „დაგაპყრეს შენ სალ-
მობათა, ვითარცა მშობისათა“ ps., მიქ. 4, 9; „უთხრობ-
დენ სიმათლესა მისსა ერსა მას შობადსა“ ო. ფხ. 21,
22. იხ. აღმოშობა, ახლად-შობილი, გამოშობა, მარტოდ-შო-
ბილი, მხოლოდშობილი, მხოლოდშობილება, მრავალნაშობი,
მრავალს-მშობელი, მშობიარე, ნაშობიერი, პირველად-მშობე-
ლი, სამო, ქრისტე-შობა, ქუეყანი-შობილი, შვილი, შეილა-
კი, შეილება.

შობიერება შობა: „მოსცემს იგი ძალსა შობიერებისა-
სა“ ბ. კეხ.-ექუხ. ღღ. 68, 8. იხ. შობა.

შობილ-ი «ნაშობი»: „არა აღდგომილ არს შობილი ღე-
დათაგანი უფროჲს იოჰანესა ნათლის-მცემელისა“ C, — „არა
აღდგომილ არს ნაშობთაგანი ღელათაჲ უფროჲს იოჰანე
ნათლის-მცემელისა“ DE, მთ. 11, 11; „ვითარცა აწინდელ შო-
ბილთა ყრმათა უზაქუელი იგი სმქ გსუროდენ“ I პეტრე
2, 2; „წმბადა-ყვე ჩემდა ყოველი პირშოჲ, პირველი შობილი,
რომელმან განაღოს საშობა ყოველი“ O, გამოსლ. 12, 1.

შობილება იხ. მხოლოდშობილება.

შოვა იხ. შუვა.

შოვამდგომელი-ი იხ. შუვამდგომელი.

შოვამდანარე იხ. შუვამდინარე.

შოვასამხრის იხ. შუვასამხრის.

შოვრება იხ. შორება.

შოვრიელ-ი იხ. შორიელი.

შოლდო musculus, alga: „პილი აღმოქდა და შოლდოი“
მ. ცხ. 209v.

შოლტ-ი მათრახი: „ქმნა შოლტი საბლისაჲ“ ი. 2, 15;
„აქუნდა შოლტი კელთა მისთა“ იჭტ. 149, 23; „აღიღე
შოლტი ისი და ქუეარყენი და წარვედ და აძოენ ღორნი“
მ. ცხ. 861r; „უბრძანა... ცემაჲ შოლტითა ტყევისათა“
H—841, 159.

შოლტითა ცემა «გუემა»: „იესუს შოლტითა პსცა
და მისცა“ DE, — „იესუ გუემა და მისცა“ C, მთ. 27, 28.

შორ-ი: „წარვიდა შორსა სოფელსა“ ლ. 16, 18; „გზასა
შორს იყოს“ ps., რიცხ. 9, 18; „მე მივალ ქუეყანად შო-
რად“ წყუღმ. 28, ო. იხ. სიშორე, უშორესი.

შორად შორს, «განგრძობილად»: „განაშორენით ეგენი
ურთიერთს შორად“ O, ღაბ. 18, 61; „შორად განშორე-
ზულ არიან ჩემგან“ მრ. 7, 6; „მიზეზით შორად ილოცვენ“
C, — „მიზეზით განგრძობილად ილოცვენ“ DE, ლ. 20,
47. იხ. შორი.

[შორება], [შოვრება] იხ. გამოშო(ვ)რება, განშო(ვ)რე-
ბა(-ული), მოშო(ვ)რება, მშორებელი.

შორვა, შოვრვა: „შორვან წესსა ქრისტიანობისასა“ მ.
ხფ. 176, 88; „რავდენ უძვე შორევილი და გეშორა ღლენდ-
ლი ესე დღე“ მ. ხფ. 250, 20; „პშორავს ქალაქსა მლი-
ნარქ იგი ექუს მილიონ“ სპ. წიგ. II 01, 10. „რომელი შო-
რავს იერუსალმს ას სამეოც უტევან“ ლ. 24, 18; „ვიდრე
ეშორენიან ურთიერთს“ ფიწ. IV 4; „რაოდენ შორავს
ცაჲ ქუეყანასა“ მ. ცხ. 10r. იხ. შორი.

შორიელ-ი, შოვრიელ-ი შორეული, გაშორებული,
«მშორებელი»: „რამეთუ თქუენი არს აღთქუმაჲ და შეილთა
თქუენთაჲ და ყოველთა შორიელთაჲ“ სპ. მოც. 2, 89;
„ნათესავთა შორიელთა მიგავლინო შენ“ სპ. მოც. 21, 21;
„ესმეს შორიელთა, რაჲ-იგი ექმენ“ I, ეს. 28, 18; „შო-
რიელნი და მახლობელნი ევრე გოდებდეს“ O, სიბრძ. ხოლ.
11, 12; „მეისმოდა კმაჲ იგი შორიელთა ადგილთა“ O, II
ეზრა 2, 12; „გმსახუროთ... ღმერთთა მათ წარმართთასა, რო-
მელნი იყვნეს... შორიელნი“ ps., — „გმსახუროთ ღმერთთა...
მშორებელთა შენგან“ G, II შქ. 12, 7.

შორით, შოვრით «შორსა», შორიდან: „პეტრე მისდევ-
და მას შორით“ მთ. 20, 58; „იხილა მან იესუ შორით“ მრ.
5, 6; „შორით (შორს C) მისდევდა მას“ მრ. 14, 52; „ქუე-
ყანით შორით მოვიდეს ჩემდა“ O, IV მფ. 20, 14; „ამას
შორით მივსწერ“ II კორ. 18, 10. „საენაურ არნ შორით-
ვე ძლიერი ენითა“ O, ზირ. 21, 8. იხ. შორი.

შორის -ში: „იგი დადგა შორის მათსა“ O, ღაბ. 18, 48;
„რაჟამს ყვეს შორის მალნარსა სამეკდრებელი თჳსი“ ოქრ.-
გურჩიტ. 224, 8; „დაქედ ჩუენ შორის (შორის ჩუენსა O)“
I, ღაბ. 18, 50; „შორის სახლსა ჩემსა ქმნა საძაგელი“ I,
იერემ. 11, 15; „საქენ უფალმან შენ შორის და ჩემ შოვ-
რის“ O, ღაბ. 10, 5; „რომელი-იგი მოჰკალთ შორის ტაძ-
რისა“ მთ. 22, 85.

შორის (ზზ.) შუაში: „შთაუტრევს იგი ცხედრითურთ შო-
რის წინაშე იესუსა“ ლ. 5, 19; „აღდგე და წარმოდგე შორის“
ლ. 6, 8; „განიბო კრეტსაბელი იგი ტაძრისაჲ მის შორის“
ლ. 22, 45.

შორს, შოვრს «შორით»: „შორს სდევნიდეს მათ“ O,
ეს. 17, 12; „შორს მისდევდა მას“ C, — „შორით მისდევდა
მას“ DE, მრ. 14, 58; „რად-მე, უფალო, დასდგე შორს“ ფხ.
9, 22; „იყო შორს მათსა“ მთ. 8, 80. „პნებავს ვიეთმე მათ-
განთა აღშენებად სენაგები მათი შორს-რე“ მ. ცხ. 228r. „ვიდ-
რე შორს-ლა იყოს“ ლ. 14, 82.

შორსგან-რე: „აღგეს ყოველნი მეცნიერნი მისნი შორსგან-
რე“ C, ლ. 22, 40. იხ. შორს.

შორსმდებარე «განშორებულად»: „უძველესი შორს-
მდებარე იყოს ჩუენგან ადგილი“ G, — „უძველესი განშო-
რებულად რე იყოს შენგან ადგილი“ M, II შქ. 12, 21.
იხ. მდებარე.

შრანდითგან შარშანდლიდან, გასული წლიდან: „აქა-
თაჲ განშაღებულ არს შრანდითგან“ II კორ. 9, 2.

შრეტა იხ. აღმოშრეტა, დაშრეტელი, დაშრეტა
(-ილი), უშრეტი.

შრომა იხ. შეშრომა.

შრომა იხ. შურომა.

შრომება შრომის, გარჯის მიყენება: „რომლისა ჟერი-სათქმე გუაშრომებს ჩუენ“ გამოჩ. ჟუარ. 280, 81. „ოღესე ეაშრომებთ ჯორცთა ჩუენთა“ მ. სწ. 168, 17. იხ. შრომა; შღრ. მამრომებელი.

შრომით-ი: „მცნება მოუცემა შენა ღმერთსა არა თუ მძიმე და შრომითი, არამედ ფრიად სუბუქი“ მ. სწ. 180, 22. იხ. შრომა.

შრომილ-ი წნაშრომი: „შრომილსა მათსა შემოხუ-ელით“ DE.—„ნაშრომსა მათსა შეხუელით“ C. ი. 4, 28; „ნუ სცემ აღიღისა შესლად შრომილსა შენსა შინა“ ფოკა 844, 1. იხ. შრომა.

შროშან-ი lilium: „მიხედეთ შროშანთა ველისათა“ მთ. 6, 28; „პირთუნი და შროშანნი (სასანთოსანი) მის-განე იყვნენ“ O. გამოხლ. 26, 31; „უყოფენ ვითარცა შრო-შანი“ ეხ. 25, 1; „სოლომონმანა... ვერ შეუძლო შემოსად სამოსელი, ვითარცა ერთი შროშანთაგანი“ მ. სწ. 180, 22.

[შროშა] იხ. ღამშროშალი, ღამშროშა.

შტანგ-ი „საბელი“: „დასდეს შენ სასწაულად: შტანგი ესე შეწეული გამოაბა სარკმელსა“ M.—„დასდეს ნიშანი: სა-ბელი ძოწეული ესე მოაბა სარკმელსა“ G. ისუ ნ. 2, 18.

შტახს-ი, შთახს-ი, შტახშ-ი stacte, styrax: „შერი, შტახსი, კასია სამკაულისაგან შენისა“ ფხ. 44, 9; „აქლემნი მათნი საესე იყვნენ საკუმეველითა და შთახსითა და შკუ-რის კეითა“ O. დაბ. 37, 25; „შერეული შტახში—მის-წულაჲ იემი ჩემდა“ O. ქება 1, 12.

შტო სტოა (ეკლესიის გვერდით სვეტებზე დაყრდ-ნობილი ფრთა, გადმოხუროლი): „გაღისიისა შტოსა ღვანი მიყრდნობით კურთხთა ზედა მათთა“ ე.-ფ. 88, 12.

შუა ლილი: „შეკმწენ სამშუალნი ესე შუად აღჯრისა ჰუ-ნისათჳს შეფისა“ პოვნა სამშუ. 244, 7.

შუა იხ. შუეა.

შუადღე, შუვადღე: „საბრქე ღერწყუას ბნელსა და მოინა-ღიროს იგი შუადღე“ მ. სწ. 72, 20; „გამოაბრწყინეს ვი-თარცა ნათელი სიმაართე შენი და განკითხება შენი ჟე შუ-ვადღე“ მ. ცხ. 281, 1; „შემთხვევისაგან ეშაქისა შუადღე-სა (არა გეშინოდის)“ ფხ. 80, 6. იხ. ღღე.

შუადღაკ-ი აბგა: „ნურარაა გაქენ თქუენ საგზლად—ნუცა ჰური, ნუცა შუადღაკი, ნუცა კაპლი“ შიმოდახლ. 28, 27.

შუამდგომელ-ი, შუვამდგომელ-ი მეოხი, თაემდგომი: „კმა არს ჩუენ შორის შუამდგომელად ქრისტე“ ქ. ცხ. 120, 5; „შუამდგომელი ღმერთისა და კაცთა“ I ტიშ. 2, 6.

შუამდგომელობა, შუვამდგომელობა შუამდგომლობა: „ჟულად პერი შუამდგომელობითა (შუამდგომ-ლობითა A) თჳსითა არს მშჯდობის-მყოფელ შორის ბუნე-ბათა მოსაწულთა წყლისა და ცეცხლისა“ ბ. კეს.-გქუხ. ღღ. 60, 17. იხ. მდგომელობა.

შუასამხარი-ი, შუვასამხარი-ი შუადღე: „შუასამხარის ოდენ დაბნელდა მათ ზედა შუე“ ქ. ცხ. 107, 9; „განთა-ღილგან ვიდრე შუვასამხარადმდე“ O. III მფ. 18, 26; „ბნელი შენი ვითარცა შუვასამხარი“ I. ეხ. 58, 10. იხ. სამხარი.

შუასამხარის, შუვასამხარის, შოვასამხარის შუადღეზე:

„იყო შენ ვითარცა ბრმა შუასამხარის“ M. II მფ. 28, 29; „მარადის შოვასამხარის ვითარცა ბნელსა ოვლტოდა“ I. ეხ. 18, 8; „განვიდა... შუვასამხარის“ O. III მფ. 20, 16. იხ. შუასამხარი.

შუალამე: „(ოლოერი) ვერცა შუალამელ აღდგების გა-ლობად“ მ. სწ. 121, 4.

შუალამეს, შუვალამეს, შოვალამეს შუალამეზე: „შუ-ვალამეს ოდენ ღალადება იყო“ DE. მთ. 25, 6; „აღიკენ იგინი... ვითარცა შოვალამეს“ I. ეხ. 60, 10.

შუბლ-ი Irons: „პბერის შუბლსა“ ფხ. II მფ. 28; „შუბ-ლი იგი უშუერად-რე გამოუქმნიეს კელოვანთა მათ“ ფლკტ. 150, 26; „შუბლი შენი რეალისა (არს)“ I. ეხ. 48, 4.

შუება «ხარება», «განცხრომა», «მხიარულება», «მხიარ-ულ ყოფა», «ფუფუნება», «სუმა», «განშუება», «ქება», «ტაძრობა», «ლხუება»: „ეკამოთ და ეიშუ-ებდეთ“ C.—„ეკამოთ და ეიხარებდეთ“ DE. ლ. 15, 22; „იწყეს შუებად“ C.—„იწყეს განცხრომად“ DE. ლ. 15, 24; „იშუებდით ყოველსა ზედა“ G.—„მხიარ-ულ იყვენით ყოველსა ზედა“ M. II მფ. 19, 7; „იხარ-ებდით და იშუებდით“ I. გოდ. იერემ. 4, 21; „მაცხოვრებითა შენითა იშუებდეს ფრიად“ ფხ. 20, 2; „ქმნელსა კელთა შენთასა ეიშუებდეთ“ C.—„ქმნელითა კელთა შენთასა ეიხარებდეთ“ L. ფხ. 21, 5; „რომელი იშუებდეს სიყრ-მითგან“ O. ეგ. ხოდ. 29, 21; „იშუებდენ კეთილსა შინა სულნი თქუენნი“ O.—„განიშუეს კეთილთა შინა სულნი თქუენნი“ ps., ეხ. 85, 2; „იშუებდით მოყვარება ჩუენი მისა მიმართ“ განს. ი. 108, 22; „იშუებდენ სარეცელთა მათთა ზედა“ O. ამოხ. 6, 4; „იშუებდენ გული“ O. ეგ. ხოდ. 27, 9; „მსოუღ იშუებდენ ნაყოფთა მისთა“ O.—„მწწარად სქა-მო ნაყოფი მისი“ ps., წარ. 6, 20; „იშუებდეს შუებათა ღლითა“ ps.—„ალხუეს შუება იგი მათი“ O. III მფ. 1, 40. „შუებად და სიხარულად ჟერ-არს“ C.—„მხიარუ-ლებამა და სიხარული ჟერ-არს“ DE. ლ. 15, 22; „სიყვარუ-ლი შუებათა შენთა“ M.—„სიყვარული ფუფუნებდასა შინა შენსა“ O. ქება 7, 6; „წარწყმდით მათგან კმა შუე-ბისადა“ I. იერემ. 25, 10; „იყო აბესალომ შუება ღღ მსგავსად ტაძრობისა მის სამეფოვასა“ O. II მფ. 18, 27; „ნუჟეღე დამძიმდენ გულნი თქუენნი შუებათა და მთრავლობათა“ ლ. 21, 24; „მოვედ შენ... შუებად. რომელი მზა გიყო ზედა“ O.—„მოვედნი იგი... სმასა მას, რომელი მგელეების მე ზედა ყოფად“ M. ეხო. 5, 4; „უწყობეს არს მისლად სახლსა გლოვისასა, ვიდრედა მისლად სახლსა შუე-ბისასა“ O. მკლ. 7, 8; „შუებანი და გემონი სოფლისანი სიკედლისა შობენ“ მ. სწ. 180, 18.

შუებულ-ი «მდიდარი», «მხიარული», «ზიზი»: „შუე-ბულ ვეჟე სახლსა შინა ჩემსა“ O. დან. 4, 1; „შუებულთა პერი მოკლდა“ O. I მფ. 2, 5; „იყო იოაქიმ შუებულ (მდიდარი O) ფრიად“ I. დან. 18, 4; „პოვა მან ერთი ვინმე ქაბუკი... შუებული კორიკთა“ მ. სწ. 291, 18. იხ. გამო-შუება, განშუება, მიშუება, მოშუე, მოშუება, შუებელი, სა-შუებელი, შუებება.

შუებულეზა ფუფუნება: „არს სხუა აღძრვა კორცთაჲ კამალთაგან და სუმათა და სხუა მის შუებულეზისა კორ-ციელისა“ მ. ცხ. 120, 1; „ნუ იყოფინ ჩემდა სიმღერე... ნუცა შუებულეზაჲ“ A—82, 288. იხ. შუებული.

შუელა შველა, შეწევნა: „გერ შეუძლე შეუელად მისა“ გამოჩ. ჟურ. 240,14; „შუელად აღდგა ჟოჟიკ“ შუშ. VI 18. იბ. მეშველი.

შუელეზა იხ. განშუელეზა.

შუენება ხდომა, შეფერება; დამშვენება: „ესრე შუენის ჩუენდა“ მთ. 8,15; „შენდა შუენის გალობა“ ჯ.— „შენ გშუენის გალობა“ ლ. ფხ. 64,2; „ეთარცა აშუენდეს მას“ ო. ზირ. 80,80; „შენდა გშუენისა, „რამათაჲცა გმსახურებდეს კაცნა“ გრი 204r; „შუენის ღიდებაჲ უკუნიო უკუნიამდე“ შუშ. XX 8; „ეთარცა-იგი კაცსა მდიდარსა პურის თობაჲ არა ჰშუენის“ მ. სწ. 159,9; „აშუენებნ ჟამბასა, დაატკობნ გალობას“ მ. სწ. 240,80. იხ. განშუენება, დაშუენება.

შუენიერ-ი «კეთილი», «პატიოსანი», ლამაზი, მშვენიერი: „შუენიერ იყო ფრიად“ ო. დაბ. 12,14; „შუენიერ იყო იგი პირითა“ ო. დაბ. 28,7; „მიპრიდე თუალი შენი ღედაცისაგან შუენიერისა“ ო. ზირ. 9,8; „მოვიდა იოსებ არიმათელი. შუენიერი (პატიოსანი C) მზრახველი“ მრ. 15,48; „გამოჩენილ და შუენიერ არს ღლესაწაული ესე“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 100,5; „რამასა არა იმოთხავ შუენიერსა ამას აღგილსა“ ფლკტ. 184,15; „ტარებას შუენიერებსა იშენებდე“ M.—„სახლნი კეთილნი აღაშენენ“ G, II შგ. 8,12; „უხიბლე ტარიგი იგი ქრისტესი შუენიერად“ შუშ. X 10; „რომელთა ჰნებაჲს სამოსლთა შუენიერთა სლვაჲ“ მრ. 12,88. იხ. შუენება; უშუენიერესი; შდრ. პირშუენიერი, ხატშუენიერი.

შუენიერება «სიკეთე», «სილამაზე»: „მეუფე ძალთაჲ საყუარელისაჲ, შუენიერებათა სახლისათა განყოფად ნატყუენიისა“ ლ.—„მეუფე ძალთაჲ საყუარელისაჲ, სიკეთე სახლისა შენისაჲ განყოფად ნატყუენიისა“ ჯ. ფხ. 67,18; „შუენიერებაჲ პირისა მისისაჲ წარწყმდა“ იაკ. 1,11; „ცეცხლან შეკამა შუენიერებაჲ უღაბნოსაჲ“ იოვ. 1,20; „შუენიერებასა მას ზუნებისასა გვთბობდა“ ს. გაბ.-მოღ. ხაჯხ. 89,7; „შუენიერებაჲ სიკეთისა ჩემისაჲ დაბნელა“ შუშ. XVI 84; „ყოველი იგი უშუერი შეცვალოს შუენიერებად“ მ. სწ. 218,1. იხ. შუენიერი; შდრ. პირშუენიერება.

შუენიერ-ყოფა «განშუენება»: „რავდენ შუენიერ ხარ“ ო.—„რამაჲ განშუენდი“ M, ქება 7,8. იხ. ყოფა.

შუვა, შოვა, შუა «საშოვალ», შორის: „იყო კუალად ნავი იგი შუვა ოდენ ზღუასა მას“ DE.—„იყო ნავი საშოვალ ზღუასა“ C, მრ. 8,47; „იქმნა გული ჩემი ვითარცა ცუილი ღანდობლი შუვა მეცელსა ჩემსა“ ჯ.—„...შუვა მეცელსა ჩემსა“ ლ. ფხ. 21,15; „რავამს მოვიდეს ივინი შუვა ქალაქსა“ ო. იერემ. 41,7; „აღდგა შუვა აბანოს მას“ ფოკა 845r. იხ. დღეშუა; საშუალი.

შუვა (ზზ.) «შორის»: „წარმოდე შუვა“ C.—„წარმოდე აქა შორის“ DE, მრ. 8,8.

შუვა (თნდ.) «შორის»: „რომელნი იყვნენ შუვა მისა, განივლტოდენ“ C.—„რომელნი იყვნენ შორის მისა, განივლტოდენ“ DE, ლ. 21,21.

შუვა წელი: „ბლიერად დასცა შუვა ოდენ მისა“ მ. ცხ. 159r.

შუვა საშუალა: „შუვანი იგი არაიის სთხოვდეს“ მ. ცხ. 870r.

შუვა, შუა მხეცის კბილი: „შუვანი ლომანი შეფქვნა უფალმან“ ფხ. 57,7; „განამრავლებდეს საეპროთა შენთა შუვათაგან ბილომასათა“ I.—„განამრავლებდეს საეპროსა შენსა რქათა და კბილთა სპილოსათა“ pb. ეშეკ. 27,16; „განმარინენ ჩუენ ბილწთა მათგან შუათა მტეცისა განმრუენლისათა“ რიფხ. 174,10.

შუვაგ-ი «ტალავარი»: „შუვაგნი მათნი უღაბნოსა ზედა ყუდროდ“ მრთ. C, ოქრ.-მარხ. და იონ. 444,11; „იეიონიდე ტალავრებიოთა უღაბნოსა დაყუდებულ“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და იონ. 101,14.

შუვადლე იხ. შუადლე.

შუვაკედელ-ი, შუაკედელ-ი: „შუაკედელი მის ზღუდისაჲ დაქსნა“ ეფეს. 2,14; „არცა დაიქსნების შუვაკედელი იგი თნიერ დაყუდებისა“ მ. ცხ. 74r. იხ. კედელი.

შუვამდინარე: „მწირობდეს პირველად შუვამდინარეს“ ო. ივდ. 5,7; „იბოვა შუვამდინარეთა ოც წელ მონად“ იბ. რომ.-კურთხ. ისაჲ და იაკ. 24,10. იხ. მდინარე.

შუვასამხარ-ი იხ. შუასამხარი.

შუვასამხარის იხ. შუასამხარის.

შუვალამეს იხ. შუალამეს.

შუშინვა ფშვინვა: „არა აქეს მათ შუშინვაჲ, რომლითამცა იყნოსეს ჰაერი ესე“ ბ. კის.-ეჭუს. დღ. 97,8. იხ. მშუშინვიერი, მშვნიერი, საშუშინველი.

შუნ[ება] მოწონება, რგება: „(საქმე), რომელი არა აშუნდეს“ მ. ცხ. 180r; „მოიძიე ადგილი, რომელი გააშუნდეს“ მ. ცხ. 180r. იხ. დაშუნება, მოშუნება; შეშუნება.

შურ-ი «შეურობა», «ბაძევა»: „სიყუარულსა არა ჰშურნ“ I კორ. 18,4; „ნუ გშურნ უკეთურთაჲ“ ფხ. 80,1; „გშურდენ სულიერი იგი“ I კორ. 14,1; „გშურდენ მადლი იგი უფროსისა“ Q.—„ჰბაძევალით მადლთა უფროსთა“ pb., კორ. 12,81; „შურდა შენთჲს გვრგვნი იგი მოლუაწეთაჲ შემოსად“ მ. სწ. 108,18. „შურიო მისცეს იგი“ DE.—„შურობით მიეცა იგი“ C, მთ. 27,18; „შურმან სახლისა შენისამან შეშვამოს მე“ ი. 2,17; „შურიო და ქლომაჲ მიუთუალვენ კაცსა მრისხანებასა“ მ. ცხ. 278r; „შევი-შურვე... სიონისათჲს შური დიდი“ ო. ზაქ. 8,2; „შურიო იძიეთ მისგან“ I, იერემ. 50,15; „შურიო სიხენეშისაჲ დააბნელეს კეთილსა“ ო. სობრძ. სოლ. 4,12; „არა დაიდვა შური გულსა“ ფლკტ. 141,22; „რამათა... შურად და ბაძვად მოვიღოდი“ ი. ე. 14,4; „ელმოდა და განილეოდა შურიოთა“ ი. ე. 48,8. იხ. მოშურნე, მოშურნება, საშურელი, საშურე-ბელი, უშურველი.

შურდლოსანი «მეშურდულე»: „იესე კაცი შურდლო-სანნი ქვებითა თმისა მიმართ და არა დამცილებლნი“ G.—„ყოველნიეჲ ესე მეშურდულენი, რომელნი ესროდეს ქვითა თმასა და არა შესცილებდეს“ M, მსჯ. 20,18. იხ. შურდული.

შურდულ-ი: „იენ შთადის ქვაჲ შურდულსა“ ო. იგ. ხოლ. 28,8; „დაჰფლნენ ქვითა შურდულისაჲთა“ ო.

ზაქ. 9,15; „უკუეთუ გესროდის შენ შურდელთა შვი-
ნებულთა გელის-თქუმათაჲთა“ მ. სქ. 18,15. იხ. გეშურ-
დელუშ.

შურება, შურეება, შურობა შურის ქონება: „ეშუ-
რებოდეს იოსუფს“ საქ. მოც. 7,9; „ეშურებოდა რა-
ქელ დასა თუსა“ ო, დაბ. 80,1; „გეშურებოდა თქვენ
არა კეთილისათჳს“ გალატ. 4,17; „გაშურებ თქვენ ღმრთი-
სა შურსა“ II კორ. 11,9; „ეკერებოთა მათთა აშურეს
მათ“ ფხ. 77,58. „კაც-კლავთ და ეშურობთ“ იაკ. 4,2;
„კინ გეშურობდა თქვენ“ გალატ. 3,1; „რომელი შუ-
რობდეს თავსა თუსა“ ზირ. 18,8; „არა ეშურობდეთ
ერთი-ერთსა“ მ. სქ. 208,21. „იწყო... შურობად მისა“ მ.
ცხ. 278r; „შურობით მიეცა იგი“ C. მთ. 27,18.

შურება თულობითა „თუალძკრ ქმნა“: „ფრიად ეშუროს
თულობითა ძმასა თუსა“ G.—„თუალძკრ იქმნეს იგი
ძმისა თუსისათჳს“ M, II შჯ. 28,54. იხ. შური; აღშურება.
შეშურება.

შურის-აღება შეშურება: „შური აღიღეს ქე-
რიათა მათ“ საქ. მოც. 17,5. იხ. აღება.

შურის-გება „შურის-ძიება“: „იყო ვითარცა შურის-
გებად იუთ სახლსა ზედა აქაბისსა“ M, II ნშტ. 22,8. „ღღენი
შურის-გებისანი არიან“ ლ. 21,22; „ჩემი არს
შურის-გებაჲ და მე მივაგო“ პრომ. 12,10; „შუ-
რის-გებანი შენნი მოიწვიან“ ო, მიქ. 7,4; „შური აღე-
ლო მამულისა მის შურის-გებისაჲ“ მსჯ. 25,15; „მრავ-
ლითა შურის-გებითა განსქდებოდეს“ თეკლა 92,28;
„შურის-გებასა ეძიებდა“ M.—„შურის-ძიებასა ეძი-
ებს“ G, მსჯ. 14,4. იხ. გება.

შურის-მგებელი შურის მეძიებელი: „შორის მტრთა
დაუტყუა მან შურის-მგებელი“ ო, ზირ. 80,8; „ღმერ-
ით—მოშურენ და შურის-მგებელი უფალი გელის-წყრო-
მით“ ო, ნათშ 1,2. იხ. მგებელი.

შურის-მეძიებელი შურის მეგებელი: „შურის-მეძი-
ებელ არს ღმერთი ამით ყოველთათჳს“ I თეს. 4,8; „გან-
უვლინა ახოვანად მათგანნივე ქრისტემან შურის-მეძიე-
ბელად ჭერიათა მიმართჳს ხ. გაბ.-მოც. საქს. 98,40. იხ.
მეძიებელი.

შურის-საგებელი შურის საძიებელი: „მიუც მკვლი
ჭელსა მისსა შურის-საგებელად უცხოთესლთა“ ო,
ივლ. 9,2. იხ. საგებელი.

შურის-ძიება „შურის-გება“, შურის აღება: „შური
ეძიო მის ზედა“ ო, ოვსე 4,9; „იძიე შური ჩუენი
მათგან“ ფლბ. მოც. 4,87; „შური ეძიო (მსგავსად) მაჴ-
ლისა ჩუეულებისა მის“ მსჯ. 25,18. „შურის-ძიებასა
ეძიებს“ G, — „შურის-გებასა ეძიებდა“ M, მსჯ. 14,4.
იხ. ძიება.

შურობა, შრომა „დაშურობა“, „ლუწა“, კეთება, გეშა-
ობა, ჯაფა; „ურება“, გარჯა: „რომელსა თქვენ არა შუე-
რიოთ, (დაშუერიოთ DE)“ C. 4,88; „ცუდად შურე-
ბიედ მაშწნებელნი მისნი“ ფხ. 128,1; „ამას ზედაცა მე ვშუ-
რები (ვიღუწი ო)“ საქ. მოც. 24,16; „ვისთჳს-მე ვშურე-
ბი“ ო, ივლ. 4,8; „არს, რომელი შურებინ და იპირეინ
და იწრაფინ“ ო, ზირ. 11, 11; „დაუცხრომელად შურების

ქნისათჳს სოფლისაჲსა“ ფლბტ. 184, 21; „საქმესა მას მისსა
კინ 3 შურე“ ო, ზირ. 6,20; „შურებოდა იგი ღლით და
ლაბით“ მ. ცხ. 114 r. „არცა ჩუენ დაევიწყეთ შრომაჲ ეგე
შენი“ ანდ. ანატ. 2,828; „თჳს სასყიდელი მოიღოს თჳსისაგან
შრომისა“ I კორ. 8,8; „სირცხულმან განაჴნა შრომა-
ნი მამათა ჩუენთანი“ I, იერემ. 8,24; „მოვიღოთ სასყიდელი
შრომისაჲ“ რიფს. 189,28; „იხილა... შრომაჲ ჩუენი
და პირველობა ჩუენი“ G.—„მოხედნა... ურებისა და პირ-
სა ჩუენსა“ M, II შჯ. 20,7; „(გარი) შრომასა შინა სი-
ყრით ჩემთგან“ ფხ. 87,16; „შრომათა მათ გამო
დაუტყდეს ფერკნი მისნი“ პუშ. IV 8. „შრომასა შემახედ-
რებს მე მარადის ქურივი ესე“ ლ. 18,5; „მრავალი შრომაჲ
დაიბრინა“ ი.-გ. 52,29. „თქვენ შრომისა მათსა შემო-
ხედით“ ი. 4,88. იხ. დასპრომელი, დაშრობა, დაშრომა,
დაშურობა, დაშურომა, დაშრომითი, ეცხლის-მპრომელი,
თანამპრომელი, მაშრომებელი, მაშურალი, მოშრომება/მოშ(უ)-
რომა, მპრომელი, ნაშრომი, უშრომელად.

შრომისა შემთხუევა „დაშრობა“: „რამსა შრომასა შე-
ამთხუეთ ღელაკისა მავას“ DE.—„რამათჳს დააშ-
რობთ ღელაკისა მავას“ C, მთ. 28,10; „შრომასა ნუეინ
შემათხუეთ ესე“ გალ. 6,17.

შურტა კარის მსახური, პოლიციელი, გვარდიელი:
„შემოკრებს მოძენი მისნი და შურტანი კელმწიფისანი“
ლიმ, 86,28.

შუქი სხივი: „გამოვიდა სარკუმელსა მისსა შუქი მზისა და
მოერტყა წელთა მისთა“ ქ. ცხ. 29,10,

შულლი—ი: „მისითა გზითა დიდთა შულლთა შთავეარდი“
ი.-გ. 24,21.

შულლიანობა: „პირველითგანვე უნდა შულლიანობაჲ
და შფოთი“ ი.-გ. 28,84. იხ. შულლი.

შუშპარი—ი: „ნუ შუშპარი დაეადგინეთ, ნუ ნესტოთა და
ფანდურიოთ“ Ath.—11,240r. იხ. პარი.

შჯდ-ი 7: „შჯდნი ძმანი იყვენს“ მრ. 12,20. „შჯდთაჲ არა
დაუტყდეს მკერდი“ მრ. 12,22. იხ. გეშუდე, ოცდაშუდი.

შჯდათას-ი 7.000: II ნშტ. 15,11*. იხ. ათასი.

შჯდას-ი 700: II ნშტ. 15,11*.

შჯდას ორმეოც-ი 740: „აღსრულენს შჯდას ორმე-
ოცნი“ ვრდ. 90,11.

შჯდპირად: „ევითარცა სასანთლესა შჯდპირად სანთელნი
აღნთებულ და გამოჩინებულ“ იმ. რომ.-კურთხ. ისაჲ და
იაკ. 4,8. იხ. პირად.

შჯდეულ-ი შეიდი ღლე, კვირა: „შჯდნი შჯდეულნი
სრულნი აღპირიხუნე თავისა შენისად“ G, II შჯ. 16,9; „კი-
ყავ გლოვასა შინა სამთა შჯდეულთა“ ო, დან. 10 9; „წარ-
ქდეს რამ სამნი შჯდეულნი“ მ. ცხ. 182r. იხ. შჯდი.

შჯდგზის შეიდეჯერ: „შჯდგზის თაჳუანის-სცა“ იმ. რომ.-
კურთხ. ისაჲ და იაკობ, 28,15. იხ. გზის.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი. ციტატისთვის აღვილია და-
ტოვებული (რედ.).

შედეგი შეიღებოდა: „იყოს... ნათელი იგი მზისა შედეგილ ღლეს მას I. ებ. 80,28; „მეუზლიან იგი შედეგილ“ O. ზირ. 20,12. იბ. წილ.

შედეგილად შეიღებოდა: „განწყმდილი მიწით შედეგილად“ ფხ. 11,7; „არა მომყო შედეგილად ძვრი მისგან“ O. ზირ. 7,8. იბ. შედეგილ.

შედეგისა შეიღი წლისა: „მოიბ... ზუარაყი სხუა შედეგისა“ M. მხ. 6,25. იბ. წლისა.

შფოთ-ი ამბობებდა, „ამბობი“, „აღძრვა“, „ქლავილი“, არეულობა: „არათა არა შფოთი (ამბობება C) იყოს“ მთ. 26,6; „უფროს-ლა შფოთი იქმნებოდა“ DE.—„უფროსი ამბობი იქმნებოდა“ C, მთ. 27,24; „შფოთისა ყოფისა ქალაქსა შინა... შეეღებულ იყო საყრბობისა“ DE.—„აღძრვისათჳს რაჲსმე ქალაქსა შინა... შეეყენებულ იყო საყრბობისა შინა“ C, ლ. 28,19; „იხილა შფოთი ფრიალი“ DE.—„იხილა ქლავილი... ფრიალი“ C, მრ. 5,28. „აღივსო ყოველი ქალაქი შფოთითა“ საქ. მოც. 18,29; „შფოთისა იქმნ ქალაქსა შინა“ O. ივ. ხოლ. 6,14; „სადა ზური და ჯღობა, მუნ არს შფოთი და ყოველი ჭერქალი საქმე“ იაკ. 8,16; „რომელთა შფოთისა შინა კაცი გლა“ მრ. 15,7; „მკედარნი შფოთით იყენენ მათა ზელა“ O, ნაუმ 2,4.

შფოთისა ყოფა „შფოთება“: „ვიღრე ივინი შფოთისა-ლა შინა იყენეს“ M.—„ვიღრე-ლა შფოთებდეს“ G, მხ. 2,28. იბ. მეშფოთე, საშფოთებელი, უშფოთველი.

შფოთება მღელვარება, აღძრვა: „არაღ ცუდად შფოთებთ“ ანტ. დ. 24r; „რომელნი იგი გაშფოთებენ თქვენ“ გალატ. 5,12; „მონაზონი ვინმე... შფოთებდა ერისკაცსა თანა“ მ. ცხ. 188r; „ნუ შფოთებ სენაკსა შინა შენსა“ მ. ცხ. 18r. „აკიო მაგინებელი შფოთებდა და ლალვალ“ O, ივ. ხოლ. 26,21; „ცხად არიან საქმენი კორცთან: ... გულისწყრომანი, წვალუბანი, შფოთებანი“ გალატ. 5,20; „გულისხმის-ყოფად უღმრთოთა უგუნურება, შფოთება და მიმოტაცება“ O. ეკლ. 7,28; „დააწყნარნა შფოთებანი კაცთანი“ მ. ხფ. 69,27. იბ. შფოთი, შეშფოთება; შდრ. მაშფოთებელი.

შფოთის-აღმძრველ-ი „რომელი ჰყოფდა შფოთისა“: „რომელი ჰყოფდა შფოთისა ყოველთა მიმართ ჰერიათა“ C.—„შფოთის-აღმძრველი ყოველთა შორის ჰერიათა“ L, საქ. მოც. 24,5. იბ. აღმძრველი.

შფოთთან-ი მღელვარე, მშფოთვარე: „შფოთთანად ჰადეს“ მ. ცხ. 288v. იბ. შფოთი.

შჩულ-ი იბ. შჩული.

შჭულ-ი იბ. შეჭული.

შჯა იბ. სჯა.

შჯულ-ი, შჩულ-ი, რჩულ-ი, სჯულ-ი კანონი, სარწმუნოება, „აღთქუმა“, „მოძღვრება“, „საშჯელი“, სამართალი; „შჯულელი“, „დამცნილი“: „შჯული იგი მოსეს მიერ მოეცა“ ი. 1,17; „ანუ არა მოსე მოეცა თქვენ შჯული“ ი. 7,19; „ანუ არა აღმოგეოთხავს შჯულსა“ მთ. 12,5; „მოიყვანეთ თქვენ გვი და შჯულისაებრ თქვენისა განიკითხეთ“ ი. 18,21; „შჯულსა ვითარ წერილ არს“ ლ. 10,26; „ჰამდით მას ადგილსა წმიდასა, რამეთუ შჯულიდ იგი არს შენდა და შჯულიდ ძეთა შენთა“ O.—„ჰამეთ იგი ადგილსა წმიდასა, რამეთუ შჯულიდ იგი არს და შჯულიდ იგი ძეთა შენთათჳს“ G, ლევ. 10,18; „მეცნიერ იყო შჯულსა

ღმრთისასა“ ფლტ. 188,18; „იტყოდა... ყოფად წყალობისა მამათა ჩუენთა თანა, მოკსენებად აღთქუმაჲ თჳსი წმიდაჲ“ C.—„მოკსენებად შჯულისა წმიდისა მისისა“ DE, ლ. 1,72; „ასწავებდეს დამარხვად შჯულისა (მოძღვრებათა L)“ საქ. მოც. 10,4; „შჯულსა (საშჯელსა C) მისსა არა ინებეს სლვაჲ (სლვად C)“ ფხ. 77,10; „შჯულისაებრ მამათა თქვენთაჲსა ნუ ხულოთ“ O, ეფ. 20,18; „არა ვიცი ყოლად შჯული თქუენი“ იზტ. 120,2; „რჩულსა უფლისასა არს ნებაჲ მისი“ ფხ. 1,2; „დაემორჩილენით რჩულსა (შჯულსა A) მეფისასა“ სხტ. 125,8-1; „ეინაჲ ხარ და რომლისა რჩულსაჲ“ ი. მოც. 57,28; „გარდაჰქალა შჯულსა ჩემსა, რომელ დაედევ მათა მიმართ“ M.—„გარდაჰქალა დამცნილსა, რომელი დაეამცენ მათ“ G, ისუ 5, 7,11. იბ. უშჯულო, უსჯულო, ურჩულო.

[შჯულდება]: „რომელი-იგი უმჯობესსა მას აღთქუმასა ზელა შჯულდებულ არს“ მებრ. 8,6. იბ. დება.

შჯულფილი-ი „რჩული“, „შჯული“, კანონი: „მითხრობად... ყოველთა შჯულელითა“ G.—„ასწავებდენ... ყოველსა მას რჩულსა“ O, ლევ. 10,11; „ჰამდით მას ადგილსა წმიდასა, რამეთუ შჯულიდ იგი არს შენდა და შჯულიდ ძეთა შენთა“ O.—„ჰამეთ იგი ადგილსა წმიდასა, რამეთუ შჯულელი ი არს და შჯულელი ძეთა შენთათჳს“ G, ლევ. 10,18r. იბ. შჯული.

შჯულიერ-ი, რჩულიერ-ი კანონიერი: „შჯულიერი-თა კრებითა განეგოს“ საქ. მოც. 10,89; „შჯულიერი მოსაგრძ ღმრთისა ცხოველისა (ვარ)“ პავლე მოც. 62,17; „რამეთუ შენ შჯულიერ მყავ მე“ ფხ. 118,102; „უკეთეთ არა შჯულიერად ილუწილს“ II ტიმ. 2,8. იბ. შჯული.

შჯულიერება სარწმუნოება, „შჯულელილი“: „შჯულიერებანი მისნი უცხოლ შერაცხენ“ O.—„შჯულელინი მისნი უცხოლ შერაცხილ იქმნეს“ რხ., ოვსე 8,12. იბ. შჯულიერი.

შჯულისაგანი-ი, რჩულისაგანი-ი კანონთა მცოდნე: „შჯულისაგანთა (რჩულისაგანთა C) ზრახეჲ ღმრთისა შეურაცხ-ყვეს“ ლ. 7,80. იბ. შჯული/რჩული.

შჯულის(ა)-გარდაჰვალი-ი სჯულის გამტეხი, კანონის დამრღვევი: „იშხილებით შჯულისაგან, ვითარცა გარდაჰვალინი შჯულისანი“ იაკ. 2,0. იბ. გარდაჰვალი.

შჯულის(ა)-გარდასლვა დანაშაულები: „სადა არა არს შჯული, მუნ არცა შჯულისა გარდასლვაჲ“ ზრომ. 4,15. იბ. გარდასლვა.

შჯულის(ა)-მდებელ-ი, რჩულის-მდებელ-ი კანონმდებელი, სარწმუნოების წიგნთა კომენტატორი: „ერთი არს შჯულის(ა)-მდებელი და განმკითხველი“ იაკ. 4,12; „დაადგინე, უფალო, შჯულის-მდებელ მათ ზელა“ ფხ. 9,21; „მორბიოდეს მისა... მოსე შჯულის-მდებელი, აბრაჰამ...“ კ. იერ.-აღღ. 104,18; „მოვიდეს სჯულის-მდებელინი სიონით“ წყტ. 108, იდ; „ჰკითხა ერთან მან მათ-განმან შჯულის-მდებელ მან გამოცდიოთ“ C, მთ. 22,85; „ყოველნი შჯულის-მდებელ ვართ და წიგნთა-თარგმანებაჲ გუნებაჲს“ მ. ხფ. 268,80. იბ. მდებელი.

შჯულის-დება კანონმდებლობა: „რომელი დაეწერე შჯულის-დებად მათა“ O. გამოსლ. 24,12; „შჯულის-დებაჲ საფლად შემოქდა მოსეს მიერ“ ბ, ექს.—40 თჳს 180,22. იბ. დება.

შჯულის-მდებლობა კანონმდებლობა: „რასა იტყუ, რასა შჯულის-მდებლობა? A—82,701. იხ. მდებლობა.

შჯულის-მეცნიერ-ი, რჩულის-მეცნიერ-ი სარწმუნოების წიგნთა ან კანონთა მცოდნე და განმმარტებელი: „მი-ვინმე-უფო შჯულის-მეცნიერმან (რჩულის-მეცნიერმან C) და პრეტა მას“ ლ. 11,48; „რჩულის-მეცნიერი ვინმე აღდგა“ ლ. 10,26. იხ. მეცნიერი.

შჯულის-მმარხველ-ი კანონის ან სარწმუნოების დამცველი: „მრავალნი შჯულისა მმარხველთა გან-ნი იქცოდეს მისა“ წყტუ. 106 ირე იხ. მმარხველი.

შჯულის-მოყუარე: „იყვნით უკუ შჯულის-მოყუარე და უცხოთ-მოყუარე“ მ. სწ. 01,11. იხ. მოყუარე.

ჩინ ქართული ანბანის 28-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—1000.

ჩ, ჩა, ჩან იხ. ჩენა.

ჩაბალახ-ი ჩაფხუტი: „აზნაურად კერეილი ჯაჭვთ ჩაბალახითურთ“ O, I მუ. 17,6; „ვახტანგ მეფესა შეეკმნა ჩაბალახი ოქროსი და გაბოესა წინაით მგელი და უკუნაბით ლომი“ ქ. ცხ. 168, 18.

ჩავრდომა იხ. შთავრდომა.

ჩამიჩ-ი: „გამოართვა მალაქი, რომელსა შინა იდგა ჩამიჩი“ მ. ცხ. 807v.

ჩამოგდება: „აქობა ფარსმან, ჩამოაგდო და მოკლა“ ქ. ცხ. 67,10. იხ. გდება.

ჩამოღვამილ-ი ჩამოსული: „გზაჲ ზეით ჩამოღვამილი“ მ. ცხ. 880v.

ჩამოვრდომა იხ. შთამოვრდომა.

ჩამოკიდება: „წარიყვანა ღვწნ [სუბბატ], ჩამოკიდა ძელსა და მოკლდა“ ქ. ცხ. 917,8. იხ. კიდება.

ჩამოკუთვა: „ბრძანა ...ქელნი მისნი მკართაგან ჩამოკუთვად“ H—841,12. იხ. კუთვა.

ჩამოპება იხ. შთამოპება.

ჩამორთვა იხ. შთამორთვა.

ჩამორღუევა ჩამოქცევა: „არმაზ და ზადენ [შთან], რეცათუ ჩამორღუეს“ ქ. ცხ. 112,2. იხ. რღუევა.

ჩამორჩობა: „ღლითმინა ჩამორჩობისა მიერს სიკუდილი“ მ. ცხ. 800r; „განვიდოდ... ჩამორჩობად თავისა“ მ. ცხ. 807 v. იხ. რჩობა.

ჩამოსლვა იხ. შთამოსლვა.

ჩამოსლუმა: „ჩამოსლუ ქორსა ამისგან და ვითარცა ჩამოსლუა, ვერ ეძლო ფერკთა მათზედა ღვამად“ Sin.—11, 114 v. იხ. [სლუმა].

ჩამოსხმული-ი «დასხივებული»: „ზურგნი მისნი რკინისა ჩამოსხმულია“ ps.—„ზურგის-ძელი მისი რკინაჲ და-სხივებული“ M, იოზ. 40,14. იხ. სხმა.

ჩამოტანა ჩამოყვანა: „მრავალნი ფიქოსანნი... ჩამოტანნა“ ი.-ე. 80,80. იხ. ტანა.

ჩამოღება ჩამოტანა: „უკუეთუშა ჩამოიღო ვინმე (მოთვარე), რომელსამცა აღვილსა დაეტია იგი?“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 94,18. იხ. ღება.

შჯულის-მოძღუარ-ი, რჩულის-მოძღუარ-ი კანონის ან სარწმუნოების მასწავლებელი; «ნომიკოსი»: „რომელსა საბელი ერქვა გამოღელ. შჯულის-მოძღუარი“ ხაქ. მოც. 5,84; „უნდო მათ, რამთამცა იყვნეს შჯულის-მოძღუარ I ტიმ. 1,7; „პრეტა რჩულის-მოძღუართა მათ“ ლ. 14,8; „ვამ თქუნდა, რჩულის-მოძღუარნი“ ლ. 11,62; „იყო ვინმე ჰურიამა შჯულის-მოძღუარი... სახელი ნომიკოსისა მას ერქვა ტროფონ“ ხაქ. წიგ. II 84,84. იხ. მოძღუარი.

შჯულის-მწერალი-ი: „ზინან შჯულის-მწერალი...ადრე წარმოგზავნენ“ ტიტ. 8,18. იხ. მწერალი.

ჩ

ჩამოღმართ იხ. შთამოღმართ.

ჩამოყოლა იხ. შთამოყოლა.

ჩამოცვალემა ჩამოსვლა: „ნელიად ჩამოიცვალეზდა ბარისხად თვსად. მონაქუთისა“ ქ. ცხ. 114,8. იხ. ცვალემა.

ჩამოცვენებულ-ი: „ქამის... თვლი ჩამოცვენებულნი“ ქ. ცხ. 118,11. იხ. ცვენება.

ჩამრეც-ი ჩალმართი: „არაუმს უხეთქნის ვინმე აღვილსა ჩამრეცსა... შთაგორდის“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 184,16. იხ. მრეცი.

ჩამრეცობა დაფერდება, დაქანება: „(ბურთვ) სიმრეჯულითა მითა და აღვილისა ჩამრეცობითა მამარიად შთაგორდის“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 184,16. იხ. ჩამრეცი.

ჩანგ-ი ქნარი: „წინა უროყვიდეს და სტვრითა და ჩანგეზბითა ქებასა შესახვიდეს“ ზაღ. 184,20. იხ. მეჩანგე.

ჩარადოვან-ი: „მკვლრინა მის აღვილისანი... ჩარადოვანნი, პირ-მსივანნი და ღღეშოყელ ცხორებულნი“ შუშ. XIV 26.

ჩასადგმელ-ი: „მოიხუნი ხუთნი თვი სასუმელნი ...ჩასადგმელითურთ“ Sin.—11,894 v.

ჩასლვა იხ. შთასლვა.

ჩასლმა იხ. შთასლმა.

ჩასხმა ჩალერა: „ზოგჯერ გარე განთხევაჲ უბრძანის და ზოგჯერ საეროსა სკუმელსა თანა ჩასხმაჲ“ ი.-ე. 40,97. იხ. სხმა.

ჩაფ-ი: «სარწყული»: „მისცა რქისები ჯელსა ყოველთასა და სარწყულები ახლები“ G.—„მისცა ნესტვ რქისა ჯელსა მათ ყოველთასა და ჩაფები ახლები“ O, მსჭ. 7,16.

ჩაფლა ქალამანი: „გინა თუ მოგუნე გინა თუ ჩაფლანი... იკონომოსისაგან თხოვიან“ ი.-ე. 44,28.

ჩაფლვა: „აღილო ასტამი და უხეთქნა მას თავსა და ჩაჰფლა“ შუშ. VI 15. იხ. ფლვა.

ჩაფხუტ-ი, ჩაფხუთ-ი ჩაბალახი; კუნკული: „ჩაფხუტი თვი ცხორებისაჲ დაიდგათ ეფუხ. 8,17; „დაიდგას ჩაფხუთად საშველი შეუორგულებელი“ I, სიბრძ. სოლ. 5,19; „დაიდგა თავსა ვითარცა ჩაფხუტი“ I, ეს. 59,17; „ტანისსამოსისა ახალი ნუმცა შეეშოსებს ქორცთა შენთა, ვიდრე ჩაფხუტად უნდოდეს“ მ. ცხ. 178v.

ჩალმართ იხ. შთამართ.

ჩაქრა იხ. შთაქრა.

ჩაკუ ტოპრაკი: „ალილეს კილობანი იგი... და ტილო იგი ჩაკუ“ *ო. I მფ. 8,15.*

ჩელთ-ი: „...ფარები და ჩელთები, და მოგადგინონ მცველი გარემო შენსა“ *ო. ეფ. 28,24.*

ჩემ-ი: „არა ძეს ჩემი და შენი“ *ლ. 8,28; „რამეთუ ისმინე ჩემი“ C. o. 11,41; „დღეობა ჩემი არაა არს“ o. 8,54; „მეგობარმან ჩემმან დაიძინა“ o. 11,11; „მრავალთა ჰრქვან სულსა ჩემსა“ ფხ. 2,8; „არა აღსრულ ვარ მამისა ჩემისა“ o. 20,17; „სსუცა ცხოვარ არიან ჩემნი“ o. 10,16; „ზოგი ნაყოფთა ჩემთა მისცე გლახათა“ ლ. 10,8; „არა ხართ ცხოვართა ჩემთა განნი“ C. o. 10,20. იხ. საჩემოდ.*

ჩემება საკუთრება, შენახვა, მიკუთვნება: „მამად თვსა იჩემებდა ღმერთსა“ C. o. 5,18; „უმეტესობა იგი უჩემე უფალსა“ მრთ. S. კ. იერ.-აღღ. 167,16; „დღეობასა და პატრიუსა ღმერთსა მიაჩემებდეს, ხოლო შეუარაცებასა და სმდაბლესა თვთა თვსა იჩემებდეს“ მ. სწ. 170,8; „საქმე არს შეტყუებული ცხოველთა, ჩემებული სულსა“ ვრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 178,9. იხ. გამოჩემება, განჩემება, მიჩემება.

ჩემებრ-ი ჩემნადი: „არა ყოლადვე გეპოვოს ჩემებრი გამზრახი“ მ. სწ. 157,6.

ჩემთანა ჩემთან მყოფი: „სიტყვასა ვერყოფე ჩემთანასა მას“ სკ. წიგ. II 125,28. იხ. თანა.

ჩენა «ჩუენება», ნება: „რომელი მცირედ ეამ ჩან და მერმე განქარდის“ იაკ. 4,14; „თულისთ ჩანს კაცი“ *ო. ზირ. 19,28; „ჩას, რამე პილენი არს“ ფლკტ. 144,22; „ჩას, რამეთუ ესე იყოს მეუფე“ o. III მფ. 22,82; „რომელნი-იგი გარეშე შეუნიერ ჩან“ C. მთ. 28,27; „რაჰათაჲ უჩინდეს იგინი კაცთა მარხველად“ C. — „რაჰათა ეჩუენენ კაცთა მმარხველად“ DE, მთ. 6,18; „არცა თავი ჩემი ღირს მიჩინდა მისლად შენა“ ლ. 7,7; „შენ ნუ ბილწე გიჩინს“ საქ. მოც. 11,9; „მძიმე გიჩინდა თხოვა მფისა მისგან“ *ო. I ეფ. 8,51; „ვითარ გიჩინ თქუენ“ C. — „ვითარ გნებაეს თქუენ“ DE, მრ. 14,64; „ცთომით ვინმე მიჩ, შენ, კაცო“ ფლკტ. 152,5; „რომელსა უჩინდეს წეგობარ ყოფად ამის სოფლისა“ იაკ. 4,4. იხ. ა(ღ)ჩენა, ბორტ(ის)-ჩენა, გამოჩენა, სათნო-ჩენა, წარმოჩენა.**

ჩეჩქუვა იხ. დაჩეჩქული.

[ჩივილ-ი] იხ. მიჩივანი.

ჩინება «წოდება», წვევა: „მიჩინნა ჩუენ ჩინებითა მით წმიდითა“ II ტიმ. 1,9; „ბურად ვიჩინე და მოვედ თომა მოც. 18,30; „მიჩინნა ჩუენ ღმერთმან ხარებად მათა“ საქ. მოც. 18,10; „წინაგსწარ ვიჩინნა ჩუენ შეილებად“ ეფეს. 1,6; „არა მორსულ ვარ ჩინებად მართალთა“ C. — „არა მოვედ წოდებად მართალთა“ DE, მრ. 2,17; „მტოცედ დევ ჩინებასა მას, რომელსაცა იჩინე“ ანდ.-ანატ. 208,5; „მრავალნი არიან ჩინებულ“ მთ. 22,14; „პაველ, ჩინებულ ი მოციქული იესუ ქრისტისი“ I კორ. 1,1; „აზნაურებასა ჩინებულ ხართ“ გალატ. 5,18; „ხეალეა ჩინებულ ვარ“ *ო. ეხო. 5,12; „ერთყოდა ჩინებულთა მათ ივანეს“ ლ. 14,7; „აზნაურნი და ჩინებულნი მკედარნი მოწყენულ არიან“ ატმ. 98,9. იხ. გამოჩინება, განუჩინებლად, განაჩინებ, განჩინება, თანა-გერ(ის)-მიჩინებელი, მჩინებელი, საჩინო, უჩინო, წარმოჩინება, წარჩინება, წარჩინებული; შდრ. ჩინებულა.*

ჩინებულება წოდება: „იხილეთ-ლა ჩინებულებაჲ ეგე თქუენი“ I კორ. 1,20. იხ. ჩინება.

ჩმუნვა შენება: „არნ იგი მღებარე და ჩმუნავნ კელითა და ზრახენ წარელთა კირისა მისგან“ მ. სწ. 140,1.

ჩნდე ჩხირი: „იყოს... ჩნდე თუალთა თქუენთა და სატურც გუერდთა თქუენთა იყენენ“ *G. რიცხ. 88,55.*

ჩორჩოროდ-ი ტეტრარქი, «ოთხთა სამთავროთა მთავარი» ან მთავარი ოთხთა სამთავროთაგანისა: „ესმა ჰეროდეს ჩორჩოროდსა ჰამბავი იესუსი“ C. — „ესმა ჰეროდეს ოთხთა სამთავროთა მთავარსა“ DE, მთ. 14,1.

ჩოჯა ჩოხა (საბერო სამოსელი): „შვილო, შეჰყერეა ჩოჯა იგი?.. ჰე, მამო, შეეყერე იგი და შეეჰკაზემ“ მ. ცხ. 888v; „ალაშენის ანუ ჩოკითა ანუ საბეჰურითა“ *ი.-ე. 86,24; „გამოიღო თუხი ხუასტაკი და ჩაიციუნა ჩოკანი ლიპარიტ“ ქ. ცხ. 288.0.*

ჩრდილ-ი, ჩრდილო «ჩრდილი», «გრილი», ჩრდილიანი; «ზეშთამო»: „ჩრდილსა (აჩრდილსა M) მათასა ხელად შენ, ვითარცა კაცთა“ *G. მსჯ. 0,80; „ჩრდილო არს სახლი ესე შენი, აპოლონ“ ფლკტ. 144,20; „დაფარნა მთანი ჩრდილმან (გრძელმან T) მისმან“ ფხ. 79,11; „მოვიდეს წმიდა იგი მთისაგან ჩრდილოთ მალნარით“ I, აშხ. 8,8; „აღდგოლი ესე ჩრდილო არს“ მსჯ. 85,0; „მოწესეობდეს მათა სამე ჩრდილო მასათა“ *ოსკ. 10,0; „ქარი ჩრდილო მასა აღადგენს ღრუბელსა“ რხ.. — „ქარმან ზეთაჲ მთაჲ აღადგინის ღრუბელი“ o. იგ. სოლ. 25,25. იხ. სიჩრდილე, სიჩრდი.**

ჩრდილო ჩრდილოეთი: „ჩრდილო და ბლუარი შენ შეჰქმენ“ *ფხ. 88,18; „ივლტოდეთ ქოუყანისაგან ჩრდილო მასა“ o. ზაქ. 2,8; „ჩრდილო [თ] მოვიდენ გამრყუნელნი მისნი“ I, იერემ. 61,48; „რომელი ჰხედვიდა ჩრდილოდ“ საქ. მოც. 27,12; „ჩრდილო მასანი იგი განვედენ თქუენგან“ *o. იოვ. 2,20; „პოვეს სახლაკი ერთი ჩრდილოთ კერძო“ შუშ. IX 28. „მოვიდოლიან... ჩრდილოთ და სამხრით“ ლ. 18,20.**

ჩრდილოვანი ჩრდილის მქონე, მაჩრდილებელი: „იხილეს მათ ...ყოველი ხე ჩრდილოვანი“ *I. ეფ. 20,28; „შეჰავს მონაზონსა, რაჰათა არა მოცალე იყოს... ტალავართან და ჩრდილოვანთა“ მ. ცხ. 70 r. იხ. ჩრდილი.*

ჩუგლუგ-ი რკინის კომბალი: „ოდეს უხეტქნიან ჩუგლუგები იგი საჭურველსა ზედა მათსა“ *ქ. ცხ. 44,10.*

ჩუღკეც-ი, ჩოდკეც-ი, ჩოტკეც-ი სამოსელი, წამოსასხამი, ბინიში: „მოჰკუეთე (ფრთე) ჩოდკეცსა შენსა“ *o. I მფ. 24,12; „შეიმოსე ჩუღკეცი (ჩოტკეცი I) სიპართლისაგან ღმრთისა“ o. ბარუქ. 5,2.*

[ჩუევა] იხ. დაჩუევა, უჩუეველი, შეჩუევა.

ჩუენ ჩეენ: „ეითარცა ჩუენ მიუტრეებთ თანამდებთა ჩუენთა“ *მთ. 6,12; „მრავალ ვართ ჩუენ“ C. მრ. 58,9; „იქსენ თავი შენი და ჩუენცა“ ლ. 28,80; „მოვიდეთ ჩუენცა შენ თანა“ o. 21,8; „ჩუენ ყოველივე დაუტევთ“ მთ. 10,27; „ჩუენ არა ეპოვით იგი“ o. 7,85; „ჩუენცა მიუტრეთ თანამდებთა ჩუენთა“ C. მთ. 0,12; „მოჰეც ჩუენ დღეს“ მთ. 6,11; „დანი მისნი არა ყოველი ჩუენ შორის არიან“ მთ. 10,50; „ჩუენცა მაგინებ“ *ლ. 11,45; „მორსულ ხარ წარწყმედლ ჩუენდა“ მრ. 1,24; „ჩუენდა მომართ იტყვ ივანსა“**

ლ. 12,41; „რომელ ჩუენ თანა არა ვალს“ C, მრ. 9,88; „წყალობა ჟუ ჩუენთჳს“ მრ. 9,29.

ჩუენი-ი: „რამ არს ჩუენი და შენი?“ მრ. 1,24; „ამამ ჩუენი აბრაამი არს“ C, ი. 8,88; „ლახარე, მეგობარმან ჩუენმან, დიმიან“ C, ი. 11,11; „მთხრებლ დიდ არს შორის ჩუენსა და თქუენსა“ C, ლ. 18,20; „უდიდეს ხარ მამისა ჩუენისა აბრაამისა“ C, ი. 8,58; „ამანი იგი ჩუენი მთასა ამას ზედა თაყუანის-სცემდეს“ ი. 4,20; „მიჯთხრათ მომავლინებულთა მათ ჩუენთა“ ი. 1,29. იხ. ჩუენ.

ჩუენება «გამოცხადება», «სწავება», «ოცება», ჩვენება, მოჩვენება, ხილვა, ზმანება, წნაძილევი», სიზმარი: „ეჩუენნეს მათ მოსე და ელია“ მთ. 17,8; „აჩუენებდა მოძღვრებასა თჳსსა“ არსტ. 88,17; „ალაგთა ზედა ეჩუენების მათ კეთილ შესაწყნარებლად“ მხ.—„ალაგთა მათთა ეოცების მათ მთარაღებლად“ O, სიბრძ. სოლ. 8,17; „ვინ გიჩუენა თქუენ?“ DE—„ვინ გასწავდა თქუენ?“ C, ლ. 8,7; „აჩუენე მას მარხვისა იგი პირი“ მათ. C, ოქრ.—მარხ. და იონ; „სამთა ეამთა წელიწდისათა ეჩუენოს ყოველი წულუბრი შენი“ G, II მჭ. 18,18; „აჩუენა ამით, ვითარმედ შენი მსახური არს“ O, სიბრძ. სოლ. 18,21; „ეჩუენნეს ეპისკოპოსსა მას ქალაქისასა“ B.—„მერმე შემდგომად სამისა დღისა გამოეცხადნეს ეპისკოპოსსა მის ქალაქისასა“ A, სხბტ. 142,25; „მიჩუენე ჩუენ მამამ შენი“ ი. 14,8. „მოხცუბულთა თქუენთა ჩუენებით განეცხადოს“ ხაქ. მოც. 2,17; „იხილა ჩუენებაჲ სხუად“ O, ლბ. 87,0; „ეკაცი უთხრობდა ჩუენებასა“ M.—„ეკაცი მთხრობელი მოყსისა თჳსად ნაძილევისა“ G, მსჭ. 7,18; „უცნებაჲ ჩუენებათაჲ ბოროტი შეაძრწუნებდა მათ“ O, სიბრძ. სოლ. 18,17; „მეჩუენა მე ჩუენებაჲ“ I, იერემ. 28,25; „მოიღეს ბრძანებაჲ ჩუენებით“ მთ. 2,12; „ვხიილე ჩუენებასა ღამისასა“ O, ზაქ. 1,8; „მრავალი ქირი შემხდა მე დღეს ჩუენებით მაგისტოჳს“ მთ. 27,18; „პრეტხენილის, რომელნი მხედვად ჩუენებასა“ O, მიქ. 8,7. იხ. თითოს-საჩუენებელი, მარუენებელი, მარუენებლობა, მოჩუენება, საჩუენებელი, შეჩუენება.

ჩუენების-მხილველი-ი წმინანებული სიზმრისაჲ, სიზმრის მნახველი: „ამ ჩუენების-მხილველი იგი შორის“ O, ლბ. 87,18; „უკუეთუ აღ-ვინმე-დგეს შენ შორის წინაწარმეტყუელი ანუ ჩუენების-მხილველი“ M.—„აღთუ-დგეს შენ შორის წინაწარმეტყუელი ანუ ზმანებულისი“ G, II მჭ. 18,1. იხ. მხილველი.

ჩუეულ-ი: „ვითარცა ჩუეულ იყვნეს დღესასწაულსა მას“ ლ. 2,42; „ჩუეულ ვართ ჩუენ ესრე ყოფად“ ანდ.—ანატ. 229,8; „ვითარცა ჩუეულ იყო პავლე“ ხაქ. მოც. 17,9; „საქმესა, რომელსა ჩუეულ ვართ შრავლით წლითგან, მცირელსა ეამსა ვერ შემძლებელ ვართ ქცეად მისა“ მ. სწ. 42,16.

ჩუეულდება ჩუეულდება, სჯული, წესი: „რომელსა წეს-წუთ ჩუეულდება აქუნდა შემთხუეად მისა“ ანტ. ლ. 19r; „წარედა, ვითარცა ჩუეულდება აქუნდა“ ლ. 22,80; „ევე-ვითარი ჩუეულდება არა გუაქეს“ I კორ. 11,10; „მეც-ნიერ ხარ შენ ყოველსა მას პერიათა ჩუეულდებასა“ ხაქ. მოც. 20,8; „ჩუეულდებასა დედათაჲ ვარ“ O, ლბ. 81,85; „ზუნებაჲ ჩუეულდებასა მან გაძელსა შენ ლოცუად“ მ. სწ. 160,20; „ვითარცა აქუნდა ჩუეულდებაჲ“ ი.—ი. 48,18. იხ. ჩუეული.

ჩუეენ-ი «ლბილი», ჯაბანი, გულდგაღლი, მხდალი: „სიტყუა კლდეუთილ ჩუეენი“ O.—„სიტყუანი მლიქნელისა ლბილ“ მხ., იგ. სოლ. 28,22; „არცა ჩუეენთა სასუფევე-ლი ღმრთისაჲ არა დამკვდრონ“ I კორ. 6,10; „ჩუეენად დაბნისი შიშისაგან საჭერელი თჳსი“ მ. სწ. 108,20; „სხუად არს სიზმარი ქველთაჲ და სხუად არს ჩუეენთაჲ“ გრ. ნოს.—კაც. აგებ. 174,0. იხ. სიტყუნე.

ჩურჩნა ჩურჩული: „ჩურჩნადეს რასმე ურთიერთას მონანი იგი“ O, II მჭ. 12,19. იხ. დაჩურჩნა.

ჩურჩურება ჩურჩურება, შელოცვა: „უკუეთუ სცეს გუელ-მან არა ჩურჩურებით და არა არს ნამეტვე მსახრავლი-სა“ O.—„უკუეთუ უცხინოს გუელმან არა ჩურჩურებით და არა არს ნაქუდეგანება მსახრავლისა“ მხ., გულ. 10,11.

ჩულ-ი იხ. ჩრულო.

ჩქუეფა ლეღვა, ხეტქება, წყდომა: „რომელსა თანა და-მკვდრებულ არს შიში ღმრთისაჲ, არა ჩქუეფნ იგი გულის-სიტყუა აქა და იქი და არცა იცულებინ აღკლითი-ადგილად“ მ. სწ. 284,18; „ჩქუეფდა გონებაჲ ჩემი“ H—841,782. იხ. მმოჩაქუეფა, მჩქუეფრ.

ჩქუეფება ხეტქება: „აღბრმა და ეჩქუეფებოდა იგი კედელთა სახლისათჲ“ ხაქ. წიგ. II 20,88; „დღისი რად არა შე-მიჰყარო, და ბნელსა ეჩქუეფებოთ?“ Ath.—11,84v. იხ. ჩქუეფა.

ჩქურ-ი: „არლა მიწვეწულ იყო ბჭეთა ტაძრისათა, გამოეწმა კმა სიცილისაჲ ჩქურთა მათ მღღელთაჲ“ Ath.—11,88v.

ჩქურება ბოდება, როტვა, სიჩურჩულტე: „უკუეთუ გარ-დასრულ იყავ დღეთა, ვთქუმთა, ვითარმედ ჩქურებაჲ აქ-ციე“ ფოკა 842r. იხ. ჩქური.

[ჩჩუ-] იხ. დაჩჩუ-, მოჩჩუ(ება).

ჩჩულ-ი, ჩჩულ-ი თოთო, ლბილი, ჩიილი ბავშვი, წინევე-ლი, «წუკეული»: „ფუფუნულ და ჩჩულ იყვნეს თხრობასა“ ფს. 81,16; „რომელნი ჩჩულთა მოსილ არიან“ მთ. 11,8; „გამოუცხადე ესე ჩჩულთა“ მთ. 11,25; „პირითა ყრმათა ჩჩულთა შოვართათა დაემტყიოს კებაჲ მტერთა შენთა-თჳს“ ფს. 8,8; „ჩჩულნი მათნი ქუე დაახუქენენ“ ნაუმ 3,10; „გამოუცხადე ესე ჩჩულთა ყრმათა“ ლ. 10,21; „არავინ დაშ-თა სახლსა მას შინა მოხუცებულთაგან ვიდრე ჩჩულამდე“ ფლპ. მოც. 4,28; „მოიბა ყრმა ჩჩული“ O, ლბ. 18,7; „იქმნეს ქორცნი მისნი, ვითარცა ყრმისა ჩჩულისანი“ O, IV მჭ. 5,14; „ახლონდელი ყრმაჲ არს ჩჩული“ ფლკტ. 164,1. „წყურლითა ჩჩულთაჲთა იძიეს პური“ მხ.—„ინეველ-ნი ითხოვდეს პურსა“ O, გოდ. იერემ. 4,4; „ჩჩული შენ-შორის და ფუფუნული ფრად ეშერის თულისთა მძასა თჳს-სა“ G.—„რომელი-იგი ნუქუელი და ფრად ფუფუნულ იყოს... შენ შორის, თუღძკრ იქმნეს იგი მძასა თჳსისათჳს“ M, II მჭ. 28,54. იხ. გულჩჩილი, სიჩჩო, სიჩჩულე.

[ჩჩულება] ჩუყება. იხ. აღჩჩულება.

ჩხერა იხ. დაჩხერილი.

ჩხვლეტა იხ. საჩხვლეტელი.

[ჩხიბვა] იხ. მჩხიბავი.

ჩხიკუ: „ესე სიტყუაჲ მსგავს არს ელაილსა მყუარათსა და ჩხი-კუთასა“ გრ. ნოს.—კაც. აგებ. 216,8.

ჩხირო შეშა, ფიჩხი: „იხილა ქურივი, ჩხირთა მკრებლი“
ოქრ.-პეტრე და ელია 810.

ჩხრეკა: „შემინდვთ, წმიდანო ღმრთისანო, უცბად ჩხრე-
კისათჳს, არაჲს თუ მწერალი ვიყავ“ Sin.—11,880r.

ჩხუება ჩხვლტა: „გჩხუედე სთქუენ (ფუტყარნი)“ M,
II შჳ. 1,44. იხ. დაჩხუება.
ჩხუერა იხ. დაჩხუერული.

G

ცან ქართული ანზნის. 29-ე ასო, რიცხვითი
მნიშვნელობა—2000.

ც- იხ. ცნობა, ცოდნა.

-ცა ც: „რომელმან ცა განსცა იგი“ მთ. 10,4; „იგიცა
აკურთხა“ მრ. 8,7; „ეხილვა-ცა მრავალი სასწაული“ C,
ი. 4,45; „მრავალი იტყოდეს-ცა, ვითარმედ მოქალაქე DE,
მრ. 9,28; „სადაცა აღზრდილ იყო“ ლ. 4,18.

ცა ზეცა: „ესინავს მწუხარედ ცაჲ“ მთ. 18,8; „ცაჲ და
ქუეყანაჲ წარქდენ“ მრ. 18,81; „აღიხილა ცად“ C, მრ.
6,41; „განეხუნეს ცანი“ მთ. 2,16; „რომელი დამკვდრებულ
არს ცათა შინა“ ფხ. 2,4; „ცანი და ცანი ცათანი
ვერ შემღებულ არიან“ O, III მფ. 8,27; „მოგვეცინ შენ
ღმერთმან ტუარისაგან ცისაჲსა და სიბოხისაგან ქუეყანი-
საჲსა“ მკ, რომ.-კურთხ. იხაკ და იაკობ. 24,0; „მან ღმერ-
თი ცათაჲ და ქუეყანისაჲ აღიარა“ შუშ. IV 24. იხ. ზეცი-
საგანი.

ცად

ცადება მიტევება, მოშუება, მძიშუება, მოთმენა,
ნებისმიცემა: „მაცადე და აღმოგიღო წუელი ეგა“ მთ.
7,4; „მაცადე მე, მოესრა ერი ესე“ G, — „მოგი-
შუ (მიმიშუ) pb.), რაჲთა მოესრნე ივინი“ M, II შჳ. 9,14;
„მაცადეთ მცირედ, რაჲთა განისუენოს“ მრკ. 247; „მაცა-
დეთ მე ხან ერთ“ ხნდ. 6,7; „მაცადეთ მე სამ თთუე
ღდენ“ ანდ.-ანტ. 280,14; „მაცადონ ღუარძლი იგი თა-
ნა-ალორძინებად იფქლსა“ მ. ხწ. 68,15. იხ. დაუცადებულად,
დაცადება.

ცავ იხ. ცვა.

ცალ- იხ. ცლა.

[ცალება] იხ. მოცალება.

ცალება დაცლა, ცელა: „არცადა ბურისა ჰამად აცა-
ლებდეს“ DE, — „ვერცა ბურის-ჰამად ჰცალნ“ C, მრ.
8,81. „მოიღო ეჲმი ცაღებისაჲ ტაძარსა მას ღდისა კერბთა-
ჲსა და ცეცხლი აღუღა“ Q—240,107. იხ. მოცალე, მოცალე-
ბა, მოცალეობა, უცალი.

ცალთუალ-ი ერთთვალა: „უკუეთუ სამე დახუდეს ცა-
ლთუალ“ მ. ცხ. 245v. იხ. თუალი.

ცალიერ-ი ცარიელი; ცელდი, ცელცუდი, ხელცარი-
ელი: „შემოიყვანა კაცი ამას სოფელსა, ცალიერი საკურ-
ველთაგან ბენებთათჳს“ გრ. ნოხ.-კაც. აკებ. 152,6; „არა
უკმოეჟცეთ მიერ ცალიერი“ მ. ხწ. 148,21; „სსცეს, ტანჯეს
და წარავლინეს იგი ცალიერი“ ლ. 20,10; „წარავლინეს იგი
ცალიერი (ცულდი C)“ DE, მრ. 12,8; „ჩუღრმული იგი
ცალიერი იყო და წყალი არა ღვა“ O, დაბ. 87,24; „არა
განავლინო იგი ცალიერი“ G, — „არა გამოვილინო იგი
შენგან ჯელცუდად“ M, II შჳ. 15,18; „ნუ შეხულ ცა-
ლიერი ღდამთილისა შენისა“ M, რუთ 1,17; „არა
ეჩუენნეთ წინაშე უფლისა შენისა ცალიერი“ G, — „არა

ეჩუენო შენ პირსა უფლისა ღმრთისა ჯელცუდად“ pb.,
II შჳ. 16,16. იხ. დაცალიერება, ჯელცალიერად.

ცალიერება „მოცალება“, „უქმება“, მოცლილობა,
დაცალება: „სიბრძნე მწიგნობრებისაჲ თაღისუფლებასა ცა-
ლიერებისასა არს“ O, — „სიბრძნე მწიგნობრისა კეთილ
ჟამსა შინა მოცალეებისასა“ pb., ზირ. 88,25; „მრავალ-
ნი არიან უკეთურებანი იგი, რომელ ასწავნა ცალიერება-
მან“ O, — „მრავალი უკეთურება ასწავა უქმება მან“ pb.,
ზირ. 80,29; „მოიღო ეჲმი ცალიერებისაჲ“ თე 550;
„ცალიერებაჲ მიეც ამას, რაჲთა ცეცხლითა დაწუას ტაძარი
იგი“ Q—240,110. იხ. ცალიერი, წარმოცალიერება.

ცალიერ-ყოფა „დაცულება“: „სულთა წყურიელთა
ცალიერ-ყოფად“ pb., — „სულთა წყურიელთა დაცუ-
ლებად“ O, ეს. 82,6.

ცალკაჲ „ერთკაკა“: „რომლისა თანა იყოს მისთანა მღი-
ერი ძნელი, ანუ მეფხანი, ანუ ცალკაჲ“ G, — „რომლისა
იყოს სიმღიერი ბოროტი, გინა მეფხანი, ანუ ერთკაკა“
pb., ლევტ. 21,20. იხ. კაკა.

ცალჭელი-ი: „ცალჭელსა თაყუანის-ვსცე“ H-841,191.
იხ. ჭელი.

ცანდალ-ი სანდალი, ფეხსაცმელი: „და თუთ შეიმოსა
ტყავი თხისაჲ და ცანდალნი“ იფტ. 118,28; „შეუქმნან
მას ცანდალნი რკინისანი“ გო 261v.

ცარც-ი gypsum: „მოგუართუეს ჩუენ ეელოგიაჲ აღექსანდ-
რიაჲთ თუთო საწყაული ზეთი ჰურჭლითა, დაგოზილი ცარ-
ციოთა“ მ. ცხ. 109v.

ცაცხუ: populus alba: „ძელი იგი საროჲ, გინა თუ
ცაცხუ, მუხაჲ ანუ თელაჲ“ I, ეს. 44,14.

ცბა „ბორგა“ გაგიჟება, გაღარება: „ეშმაკეულ არს და
ცბის“ DE, — „ეშმაკე არს მის თანა და ბორგის“ C,
ი. 10,20; „იხარებდ, რაჲ ცბიედ, ანუ წინაწარმეტყუელებდ
ნაცილსა“ O, სიბრძ. სოლ. 14,28; „მოვლენან ეჲმნი, რაჲთა
ცბოლიან კაცნი“ მ. ცხ. 282r. იხ. მცბიერი, მცბიერება,
სიციბილი.

ცბუნება იხ. შეცბუნება.

[ცდა] გამოცდა, ცთუნება. იხ. გამომცდელი, გამოცდა,
განმცდელი, განცდა, განსაცდელი.

[ცდა] ხოცვა, ლევა, ფხვრა.

ცდა მცდელობა, გარჯა: „მრავალგზის ეცადოს“ მ.
ცხ. 57r; „აჟულადუ ეცადენი“ მ. ცხ. 57r.

[ცდა] დანახვა, სინჯვა. იხ. განცდა (-ილი).

ცებ- იხ. უცები.

ცელ-ი: „ვიხილე: აჲ ესერა ცელი აღფრინებულნი“ O, ზაქ.
5,1.

ცემა „დაცემა“, „ხეთქნება“, „განწონა“, რტყმა; კვრა,
დასობა, დაკოდვა; მიცემა; კვეთება: „მეყსეულდ სცა
მას ანგელოზმან უფლისამან“ ლ, — „მუნჭუესე და სცა მის ან-
გელოზმან უფლისამან“ ლ, ხაქ. მოც. 12,28; „რაჲსა მცემ მეჲ“
ი. 18,28; „რომელმან სცეს მამასა თჳსსა და ღდესა თჳსსა,

სიკუდილით მოკუდინ“ O, გამოსლ. 21,16; „სცა კლდესა მას კუერთბითა მით ორგზის“ *px.*, — „უხეთქნა კლდესა კუერთბითა ორგზის“ G, რიცხ. 20,11; „სცემდეს ნესტუ-ებსა“ M, II ნშტ. 28,18; „ისარი შენნი მეცნეს მე“ T. — „... განმეწონეს მე“ L, ფხ. 87,8; „პცემდეს თავსა მისსა“ მთ. 27,80; „უუეთუთ შევახლო (გუელსა), გცეს შენ“ O, ზირ. 21,2; „რომელსამე სცეს“ მთ. 21,85; „იცემდა მკერდსა და იტვოდა“ ლ. 18,18; „პსცა ლაწუსა იესუს“ C, — „პსცა ყურიმალსა იესუს“ DE, ი. 18,22; „სცა პირსა მისსა“ პავლე მოც. 50,22; „სცეს ისრითა გუერდსა მისსა“ იშტ. 122,27; „სცა გუერდსა პეტრსსა“ ხაქ. მოც. 12,7; „თავსა ღმართ სცემდა“ შუშ. II 18; „სცა მას პირსა მისსა“ ხაქ. წიგ. 141,4; „გლახათ არა სცემს ყოლად“ ხაქ. წიგ. 128,29; „უუეთუთ სცე მშვირსა პური შენი“ მ. სწ. 25,10; „მეცით მე ქამიდი“ C, მთ. 25,85; „მეც მე წყალი“ მ. 4,10; „ეცინ მას განსატვებელი წიგნი“ მთ. 6,81; „ნე სცემ ძილსა თუალთა შენთა“ O, იგ. ხოლ. 6,4; „ნე პსცემ ადგილსა საწყევლად შენდა“ O, ზირ. 4,5; „სცენ მას ქამიდი“ C, ლ. 8,56; „აღდგეს მდინარენი, და ქრიოდეს ქარ-ნი, და ეცნეს სახლსა მას“ C, მთ. 7,27. „მისამცა ცემაღ არა გრცხენოდა“ ფლტ. 149,2; „გველი დადარბული გზასა ზედა ცემაღ ტერფთა ჰუნეთასა“ იბ. რამ.-კურთხ. ისაქ. და იაქ. 80,8; „უბრძანა უწყალოდ ცემაღ“ ფლტ. 188,14; „მძილენ ცემაღ“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და იონ. 101,80; „იცემაღან გუელსამან ყვის წყლულება“ O, ზირ. 28,21; „იცემითა და გუემითა... შეიწრებულნი დიდსა ურებასა შინა ვიყვენით“ ი. ე. 52,8.

ცემული-ი მხუდარი, ნაცემი, მორტყმული: „არაღა ეცა მათ ნაწილი“ M, — „არა მხუდარ იყო მისდა... სამკვდრებე-ლი“ G, მხქ., 18,1 „რომელსა ცემულ არს ისარი ტყიბსა“ I, იგ. ხოლ. 7,28; „იცემულთა შემდგომად ცემისა მუქლო-დრეკით თაყუანის-სცინა“ ი. ე. 88,19.

ცემა თავსა თვსსა, „დატყვნა“, „გაქყულა“: „ჭებითა იცეშნ თავსა თვსსა“ DE, — „ჭებითა დაიტყვნენ“ C, მრ. 5,6. იხ. ადგილ(ის)-ცემა; აღმოცემა, ბრძოლის-ცემა, გამომცემელი, გამოცემა, განმცემელი, განცემა, გარდაცემა, ზეშთ-გარდაცემა, გარდამოცემა, გზის-ცემა, გვრგვინს-მომცე-მელი, დასაცემელი, დაცემა, დაცემულება, დაცემულობა, დრო-მს-ცემა, ზარის დაცემა, ზეგარდამომცემელი, ზედა-დაცემული, ზეშთ-გარდაცემა, თაყუანის/თაყუანის/თაყუანის-ცემა, თანანუ-გეშინის-ცემა, თაყუანის-მცემელი, კუალად-მიცემა, მიმცემელი, მისაცემელი, მიცემა, მომცემელი, მოსაცემელი, მოცემა, მცემე-ლი, ნათლის-ცემა, ნუგეშინის-მცემელი, ნუგეშინის-ცემა, პა-ტიც(ის)-ცემა, პატივცემული, საყვრის-ცემა, საცემელი, სეფის-ცემა, სულის-ცემა, უკუნ-ცემა, ფერცის-ცემა, ფლო-ბის-ცემა, ღონეცემული, წარმოცემა, ყურიმლის-ცემა, წარ-ცემა, წყობის-ცემა, ჯელ-ცემა.

ცემულემა, ცემულობა იხ. ცემა.

ცენება „აღმოცენება“: „ემალი ცენდებიან ჯელსა მომ-თრკალეთასა“ O, — „ეკალი აღმოცენებიაან ჯელსა შინა მემორვალისასა“ *px.*, იგ. ხოლ. 28,8. იხ. აღმოცენება, აღ-მოცენება, გამომცენარე, გამოცენება, გარდამოცენება, თივა-ცე-ნებული, მცენარე.

ცერეო anethum, კამა: „მოითავესით პიტნაციასა, ცერე-ო მასა და ძირაციასა“ C, მთ. 28,28.

ცერტუ cicera, cicercula, legumen, faba: „მოილე თაყისა შენისა... ცერტუ და ოსანი, ფეტუ და ასლი“ I, ეზგ. 4,9. იხ. მეტარტუ.

ცეცხლ-ი ლადარი, ნაკვერცხალი, ქურა, ხანძარი: „მოეუეთოს და ცეცხლსა დაედეს“ მთ. 2,10; „ცეცხლი პირისა მისისაგან აღატყდა“ ფხ. 17,9; „აღაგზნეს ცეცხლი შორის ეზოსა“ ლ. 22,55; „რომელმან-იგი ცეცხლი აღუდ-ვა“ O, გამოსლ. 22,8; „უუეთუთ კოკობნი იხილის ცეცხ-ლისა კიდესა“ ი. ე. 40,35; „იცეცხლითა დაწვას ტაძა-რი“ თე 558; „ფიცხელ არს რკინა, ხოლო ცეცხლმან დააღბის იგი“ ფიცხელ არს ცეცხლი, ხოლო წყალმან და-აგის იგი“ მ. სწ. 809,8; „თაყუანის-სცემა ცეცხლსა“ შუშ. I 24; „მე ვეყო მას ზღუდე ცეცხლის გარემო“ O, ზაქ. 2,6. იხ. მოცეცხლე, საცეცხლე, საცეცხერი.

ცეცხლმბრ-ი ცეცხლისმბრი: „არა აღატყდეს ცეცხ-ლებარ გულის-წყარობა ჩემი“ I, იერემ. 21,12. იხ. ცეცხლ-მბრ-ი. **ცეცხლით(ა)-მომწუარ-ი**: „ქალაქნი თქვენნი ცეცხლით-თ მომწუარ (არია)“ I, ე. 1,7; „ბჭენი ამისნი ცეცხლით-თ მომწუარ“ O, ნეემ. 2,17. იხ. მომწუარი.

ცეცხლით-მოწუვა „მოცეცხლება“: „თუ... იყოს... ცეცხლით-მოწუვა, ანუ თუ მკარგნაღი, გინა თუ მკალი“ O, III მფ. 8,87; „ეწოდა ადგილსა მას ცეცხლითა მოწუვა“ *px.*, — „ეწოდა სახელი ადგილისა მის მოცე-ცხლესა“ G, რიცხ. 11,8. იხ. მოწუვა.

ცეცხლის-მსახურ-ი ცეცხლთაყუანისმცემელი: „შესწავე-ბულ იყო ცეცხლის-მსახურთა მფერ“ იშტ. 144,18; „წარმოგზავნა ცეცხლის-მსახურნი მცხეთას“ ქ. ცხ. 144,10. იხ. მსახური.

ცეცხლის-მსახურება: „დაატყვებინა უმრავლესთა ცეცხ-ლის-მსახურება და მოაქციენა სარკინოზად“ ქ. ცხ. 198,6. იხ. მსახურება.

ცეხუა იხ. საცეხული.

ცვა (ცე/ცე) „კრძალვა“, „დამარხვა“, დაცვა, შე-ნახვა, მორტყმა: „პსცემა და მას“ DE, — „ეკრძალე-ბოდა მას“ C, მრ. 8,20; „რამათა კრძალულად სცვიდეს“ A, — „ამცნო... კრძალვით დამარხვამ“ მათი B, სხტ. 128,20; „სცვიდეს იგინი ბჭეთა ქალაქისათა ღამით და დღით“ ხაქ. მოც. 9,24; „სცვიდეს საცავსა მას კარვი-სასა“ M, I ნშტ. 9,19; „ყოველი ვრი სცვიდინ საცავსა მას უფლისასა“ M, II ნშტ. 28,8; „მიცევე მე, ღმერთო“ ფხ. 15,1; „რამსა სხედ და მცავთ მე“ თომა მოც. 19,42; „რომელი სცვიდა კაცთა“ O, იერემ. 25,4; „მე ვპსცევდ მათ სახელითა შენითა“ ი. 17,12; „პნებავენ მპარვად სამცე-ლოა მათი, რომელსა სცვიდიელ“ მ. სწ. 18,9. „დაი-ცევეს ცვაი სახლისა მის სამეფოვასა კართა თანა“ O, IV მფ. 11,6; „რომელსა-იგი ცვაი მოწამეთა მათ შეეცრებულ იყო“ ბ. ე. 40-თხ 120,28; „ოდეს მიხედის ცვაი, კმობნ“ მ. ცხ. 298v. „პეტრე ცვულ იყო საყრობილესა მას“ ხაქ. მოც. 12,5. იხ. გარემოს-მცელო, გარე-მოცვა, გარე-მოცულო, გარე-შეცვა, დასაცევი, დასაცელო, დაცვა, ვანის-მცელო, კრულთ-სამცელო, მესაყრობილეთ-მცელო, მოცვა, მცელო, მცელობა, საცევი, საცო, შეცვა, წინა-ცევა.

ცვალება „სხუაფერ ქმნა“, შეცვლა; გადანაცვლება: „იცვალა სხუად ხატად წინაშე მათსა“ DE, — „სხუაფერ იქმნა წინაშე მათსა“ C, მრ. 9,2; „უუეთუთ ცვალოს პიტნამან ტყავი თვისა და ვეფქმან სიკრელე თვისა“ I, იერემ.

18,28; „თორეუმენი ჩემნი იცვალენს“ ფს. 72,21; „ვი-
თარცა მთავარს იცვალის“ ო. ზირ. 27,12; „რომელი შეე-
ნერება არა იცვალა ღვთისაგან“ მ. სფ. 8,20; „არა-
თაჲცა ცვალა იგი ღმერთან სახის მისგან უგუნურებისა“
შუშ. I 14; „ეშმაჲ იცვალის ანგელოსად ნათლისად“
II კორ. 11,14; „იცვალე ამიერ და მუნ“ მთ. 17,18;
„არათა იცვალოს ამიერ სოფლით მამისა“ ო. 18,1; „ვი-
ცვალე ბოდი მე მათა ზედა, ვითარცა სირი“ ფს. 10,1.
„არა ჩერ-არს ცვალეზად“ ო. დან. 8,16; „შეულისა ცვა-
ლებად იყოს“ მებრ. 7,12. „არა სხუდ ცვალეზულ“ ეპ.
კპრ. - აღვს. 225,8; „ხუთ ქმარ ცვალეზულ არს შენ-
და“ C. ო. 4,18; „ოღეს იხილო ფერი პირის მისისა ცვა-
ლებულად“ მ. სფ. 71,28. იხ. გამოცვლება, გა(ნ)ცვალე-
ბა, გარდამოცვლება, გარდამცვალბელი, გარდამცვალბა,
კერამის-შეცვალბელი, მიცვალბა, მოცვალბა, მცვალბელი,
შეცვალბელი, ფერის-ცვალბა, შეცვალბა, ჩამოცვალბა.

[ცვლა] იხ. განცვლა.

ცვლება დაცვა: „თხნერ ცვლულებისა და მცნებათა
საღმრთოთა მხედვისა ვერ წარამართებს კაცი ერთსაცა სათ-
ნობასა“ მ. ცხ. 285; „არა არს... ცვლულება გონებისაჲ
შინაქერძო... შინაქერძო ცვლულება გონებისაჲ არს...
ნაყოფი“ მ. ცხ. 284V. იხ. ცვლი(ცვა).

ცთომა (ცთ-ებ/ცეთ) «ბრალდება», «შეტომბა», «და-
ბრკოლება», მოტყუება, შეცდენა, წაბორძიება,
წაცდენა, დანაშაულება: „მარადის სცთებიან იფინი
გულთა მათთა“ ფს. 84,10; „სცთებოდიან და აცთუ-
ნებდენ“ I, ეს. 9,18; „ნუ სცთები“ ფლტ. 184,80;
„იხილეთ, ნუჯუე სცთეთ“ ლ. 21,8; „სცთებოდეს სა-
შობთგან“ C. — „შესცთეს მუტლითგან“ L. ფს. 57,4; „არა
ესცთეთ“ ფს. 78,8; „ვერა... ცთომთ სცთაა შესაჩუე-
ნებლისა მისგან“ M. — „არა ბრალი ბრალაა შენაჩუენე-
ბისაგან“ G. ისუ ნ. 22,20; „რომელსა სცთეს ფერჯი მათი“
G. — „რომელსა შეუცთენ ფერჯნი მათნი“ M. II შქ. 82,86;
„სცთენ მრავალნი“ C. — „დაბრკოლდებოდინ
მრავალნი“ DE, მთ. 24,10; „რომელი არა სცთა ვნითა
თხსითა“ ო. ზირ. 25,11; „ნუ განერდომილ სცთები ყოვ-
ლითურთ“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და იონ. 108,85; „დედა-
კაცი იფი სცთა და შეულისა გარდაცა“ I ტომ. 2,14. „ცთო-
მას ჩუენსა სხუთა კმბზეზობდით და ვაბრალბდით“ მ. სფ. 161,28;
„შთავარდა კაცი ცთომასა“ მ. ცხ. 87V. „მო-
რწმუნს ცთომილი შე-ვე-ინანენ“ ოქრ.-გურიტ. 227,27;
„ცთომილ არიელ ალაგნი მისნი და არა საცნაურ“ ო.
ეგ. სოლ. 5,8; „ცთომილ არიან გზას“ მ. ცხ. 118V;
„უჯუეთ რაჲმ არს მას შინა ცთომილი, ვანავე“ ლ.
84,88 (I). იხ. განცთობა, მაცთური, მცთომა, მოცთომა,
საცთომელი, საცთური, შეცთობა.

ცთომილება მცდარობა, შეცოდება, ბრალი: „იდილსა
უგუნურებასა და ცთომილებასა დაანქნის სულნი ჩუენ-
ნი“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და იონ. 104,16; „ცთომილე-
ბისა ზრახვათა საყოფელ“ ლონგ. 190,8; „ალუკარეს წმი-
დათა მამათა ცთომილებად თქსი“ მ. ცხ. 148V; „იყავ
განშაღებულ სიმშდით შეწყნარებად პატრითა ცთომი-
ლებისათა“ მ. სფ. 155,18. იხ. ცთომილი (ცთობა).

ცთუნება შეცდენა, მოტყუება, შეცოდება, შეშლა
ჰქუაზე, «დარწმუნება», «დაბრკოლება», მოხიბლება:
„სცთუნებს ერს ამას“ ო. 7,12; „სცთებოდან და აც-

თუნებენ“ ო. ეს. 9,18; „არაჲსა შეცთომილ ხარ და სხუთა
აცთუნებ“ ანდ.-ანტ. 215,20; „ათავსა თქსა აცთუ-
ნებს“ გალატ. 8,8; „გუელმან აცთუნა ევა ზაქევითა
თქსითა“ II კორ. 11,8; „აცთუნიან გულნი უმანკოთანი“
მრომ. 16,18; „სიკეთმან აცთუნა შენ“ ო. დან. 18,58;
„ნუ ვინმე აცთუნოს თქვენ სიტყვთა მებრძოხისათა“
კოლ. 2,4; „რომელმან აცთუნოს ერთი“ C. — „რომელ-
მან დააბრკოლოს ერთი“ DE, მრ. 8,42; „ნუ აცთუ-
ნებენ თქვენ ცრუწინაწარმეტყუელნი“ ო. — „ნუ აღგა-
ცთუნებდ თქვენ ცრუწინაწარმეტყუელნი“ I. — „ნუ აღ-
გარწმუნებენ თქვენ ცრუ წინაწარმეტყუელნი“ რხ.,
იერემ. 29,8. „ცთუნებითა ეშმაკისათა დაეცემოდის იფი
სიძვირთა“ მ. ცხ. 101V; „ჰყოფდენ სასწაულებსა დიდ-დილსა
და ნიშებსა ვითარცა ცთუნებად“ მთ. 24,24. იხ. გან-
ცთუნება, თანა-წარცთუნება, მაცთუნებელი, მოცთუნება, შე-
ცთუნება; შდრ. ცთობა.

ციდ-ი, ცილა «გოჭეული»: „ციდ ერთ იყო მათი გძილი,
ბაკოდ გამოთლილი“ ო. — „გისოსი გოჭეულსა მქონებელი
გამოთლილსა“ რხ., ეშეკ. 40,48; „სიზრქე ზღუსაჲ მის ცილა
ერთი“ M, II ნშტ. 4,5; „ვინ აღწყნა... ქუეყანაჲ ცილითაჲ“
I, ეს. 40,12.

ცივ-ი იხ. განცივება, სიცივე.

ცილ-ი სიცრუე, ტყუილი, ცრუ: „არა ცილი ჰფუო“
მთ. 5,88; „არცა ცილი სწამო“ მთ. 10,18; „რომელმან
ცილი თქუა ჩუენთს“ ო. დან. 18,11; „სიტყუაჲ ცილისაჲ
სძულს მართლსა“ ო. იგ. სოლ. 18,4; „ბიწ ბოროტ არს
კაცისათს ცილისა სიტყუაჲ“ ო. ზირ. 20,20; „უპუეთუ
ვისმე ცილი დავსდევ, მივავო ოთხი წილი“ ლ. 18,8; „ნუ-
ცა ცილსა შესწამებთ“ ლ. 8,14; „რომელი ცილსა შე-
სწამებდეს გლახასა“ ო. იგ. სოლ. 22,18; „სიტყუასა ზოლო
ცილსა იტყვს“ სპ. წიგ. II 120,8 იხ. ნაცილი.

ცილება მოტყუება: „არაჲსათს მეცილიენით მეჲ“ G.
ისუ ნ. 9,22. იხ. შეცილება.

[ცილება] იხ. დამცილებელი.

ცილის-მფუცველ-ი «ცრუ ფიცი»: „(ყოველივე) ცი-
ლის-მფუცველი ამისგანვე შერი იძოს ვიდრე სიყუ-
დილდმდე“ I. — „ყოველი ცრუ ფიცი ამისგან ვიდრე სი-
ჟუდილდმდე შერის-ძიებულ იქნეს“ რხ., ზაქ. 5,8. იხ. მფუც-
ველი.

ცილის-შემწამებელ-ი ცილის დამდები, ცრუ მოწმე,
«ცილის-მწამებელი»: „აჲა ესერა ცრემლნი ცილის-შე-
მწამებელთანი“ ო. — „აჲა ცრემლნი ცილის-მწამე-
ბელთანი“ რხ., ეკლ. 4,1; „შეატყუნა იფინი დანიელ
პირისაგანვე მათისა ცილის-შემწამებელად“ I. დან.
18,61. იხ. შემწამებელი.

ცილის-შეწამება ტყუილის დაბრალება, «ცილის-
წამება»: „იღწოსა ცილის-შეწამებით სუმიდეს“ ო. —
„იღწოსა ცილი ს-წამების გამო სუმიდეს“ G, ამონ 2,8.
იხ. შეწამება.

ცილის-წამება ცრუმოწმება, ცილის დაბრალება:
„მივსენ მე ცილის-წამებისაგან კაცთაჲსა“ ფს. 118,
184; „რესვითარი ცილის-წამებაჲ ყოველთა მელესითა
განფენილ არს“ ს. გაბ.-მოც. სავს. 101,40; „გულსაგან გა-

მოვლენ გულის-სიტყუანი ბოროტნი... ცილის-წამებანი" მთ. 16, 10. იხ. წამება.

ცილობა «ურჩება», წინააღმდეგობა, ჯედლობა, «სიტყვს-გება», კამათი, დავა: «რამ არაან სიტყუანი ეგე, რომელთა იცილობთ (ჰქედებით C) ურთიერთას სლვასა შინა (გზასა მაგას C)» DE, ლ. 24, 17; «ეცილნეს ძენი იოსებისნი» G, — «სიტყუას-უგებდეს ძენი იოსებისნი» M, იხ. 17, 14; «იცილებოდეს იგინი ურთიერთას» ი. მოც. 72, 1; «რომელნი აცილობენ, ეითარმედ აღდგამად არა არსო» ლ. 20, 27; «ნუ აცილობ ჰეშპარიტებასა» O, ზირ. 4, 80. «ვერგინ ჩუენგანი შემძლებელ იქმნა ცილობად ბერი-სა ამას გულის-სიტყუასა» ლმ. 55, 18; «იუოფის ცილობა ჯ წინააღმდეგობათა სიტყუათაათა ურთიერთას, რამეთუ ერთმანცა არა ინებოს დამორჩილებად» H—822, 56; «იუო «ცილობა» აცა მათ შორის» ლ. 23, 24; «იქმნა ცილობა შორის ორთავე მათ კერძოთა» მ. ცხ. 282; «ნუ მასეე ცილობა-სა შენსა დაადგარებო» მ. ცხ. 122, 17; «ცილობა და ურ-ჩება ზორობილობათა განეგების» მ. ხფ. 71, 18; «უპრობასა შინა არს კელტობა და ცილობა» მ. ხფ. 274, 14. იხ. მაილობელი, საცილობელი, უცილობელი.

ცილფიც-ი ცრუ მოფიცარი: «ცილ-ფიც მკვდრნი იგი ამისნი უუენისამდე» I ეზრა 2, 23. იხ. ფიც.

ცინ-სიცილი, დაცინვა: «ნეტარ ხართ, რომელნი სტირთ აწ, რამეთუ იცინოდით» ლ. 8, 31; «თუ იცინიან, იგიცა მის თანა იცინიან» O, I ეზრა 4, 81; «ნუცა მეციინიან მე მტერნი ჩემნი» ფს. 24, 2; «ეცინოდიათ მას» T, — «მას ზედა იცინოდიათ» J, ფს. 61, 8; «ნუ ეცინი მას» O, ზირ. 80, 10; «ნუ ეცინი კაცსა, ლმობილსა და განწყარე-ბულსა გულისათა» O, ზირ. 7, 12. იხ. განცინ-, მოცინარი.

ცინება: «მსახიობელთა მათ და ხუმართა ვინ აქებდეს, რომელ აცინებენ მრავალთა?» A—83, 651; «გინებას, რაჟთა გა-ცინებდენ?» x 880v. იხ. ცინ-; საცინელი, სიცილი, შე-ცინა.

ცისად-ცისად გუეშულ-ი მთვარეული: «მოგურიდეს მას... ცისად-ცისად გუეშულთა და განრღუეულთა... და განურნა იგინი» მთ. 4, 24. იხ. გუეშული (გუეშა).

ცისკარი-ი (ცისკრისა) «განთიადი», დილა: «ეითარ ცისკარი განელბოდა» O, I მფ. 9, 28; «დაიძინა... ვიდრე ცისკრად მდებდა აღმოსო განთიად» O, I მფ. 8, 16; «ოდეს განთენეს ცისკარი» O, იფ. 14, 2; «აღმოვალს ეითარცა ცისკარი» O, ქება 8, 9; «ცისკარი აღმობრ-წყინდა» მარკ. 250; «შესწირნე შესაწირავნი ცისკრისა-ნი» O, IV მფ. 18, 16; «ეითარცა ცისკარი ოდენ იყო» შუშ. VII 1. «მწუხრი ტირილი და ცისკარს სიხარული» ოქრ.-გურიტ. 227, 31. «ციცკარს იყოს სიხარული» კ. იერ.-აღდგ. 157, 10.

ცისკარსა «განთიად»: «ციცკარსა» DE, — «განთიად» C, ლ. 24, 1. იხ. კარი; [განცისკრება] (-ულ).

ცის-კიდე მსოფლიო: «გამომიცხადა მე მეუფემან ყოველთა ცის-კიდეთა მან» O, I ეზრა 2, 8; «განაენსა ყოველნი ცის-კიდენი სულთა მეცნიერებისათა» რიფს. 104, 88; «ნუთუ იგიცა არა დედოფალ არს ყოველთა ცის-კიდეთა» ფლკტ. 158, 16. იხ. კიდე.

ცის-ფერი: «ესე არს სახმ შიწისა მის... თეთრი და ცის-ფერი» მხ. 58, 20. იხ. ფერი.

ცის-ფეროვან-ი: «მსგავსად სამოსლისა მათისა... ერქუა ერთ-სა მას კრებულსა მწუანოსან და მეორესა მას ცის-ფერო-ვან» H—841, 617. იხ. ფეროვანი.

ციქუ-მოციქულობა, მსახურება: «რომლისათჳს ესე ეციქუ ქავთურთ» ეფეს. 6, 20; «ეციქუს წმიდათა მათ წი-ნაშე» ანდ.-ანატ. 224, 1. იხ. მოციქული, მოციქულება/მოცი-ქულობა, სამოციქულო, საციქულო.

ციცხუ დიდი კოეზი (საბა): «და ჰქმნე პინაკები მისი და ფსიადები, ტაყუები და ციცხუები» O, გამოსლ. 25, 28; «დაჰბერონ... პინაკები და ციცხუები და ფიადები და საწირავები» G, რიცხ. 4, 7.

ციხე: «განაშენა ყოველი იგი ციხე სულთა მათ ქნა-რიათა» შუშ. I 28; «ექუსი წელი ციხესა მას შინა აღა-სრულა» შუშ. I, 25; «განუშავრდეს ზედა მრავალთა ქვეთა და ციხეთა» ვარდ. 89, 7. იხ. დედაციხე.

ციხეჭალაქ-ი: «დაურჩეს ციხეჭალაქნი: თხარისისი, სა-მშლდე და მტერის-ციხე» ქ. ცხ. 16, 11. იხ. ქალაქი.

ციხის-თავ-ი: «აგინა ციხის-თავმან მეფესა» ქ. ცხ. 100, 6. იხ. თავი.

ციხის-ციხე სიმაგრე: «დაიყრა ციხის-ციხე იგი სო-ნისა» O, II მფ. 5, 7. იხ. ციხე.

ციხოვან-ი ციხის-მცველი: «გამოსრუა გავი ციხოვან-თა გორგი მეფისათა» ქ. ცხ. 282, 2. იხ. ციხე.

ცლა («ცლება», ჯელმწიფება, მოცლა, ძალ-ღება): «ვერცა პურის-ჰმად ჰცალნ» C, — «არცაღა პურისა ჰმად აცალეზდეს» DE, მარ. 6, 81; «ვერ სცალნ პურის-ჰ-მადცა» C, — «ვერ ქელ-ეწიფა მათ ვერცაღა პურისა ჰმად» DE, მარ. 2, 20; «არა სცალს მაისოვს» მ. ცხ. 84; «სცალს და მისთჳს ლაღებენ» O, გამოსლ. 5, 8; «არა მცალს მე შთასლვად თქვენდა» I, — «არ ძალ-მცო შთა-მოსლვა» მხ., ნეგმ. 6, 8. იხ. მოცალე-უცალო.

[ცლა] შორება. იხ. გამოცლა, განცლა, მიცლა, წარმოცლა.

ცმელ-ი «ბოზანი», ქონი; მოსაზელი წყალრეული ფქვილი: «მოიღონ... ცმელი იგი გარდაბურელი ქუსეცსა და ყოველი ცმელი მეცლისა» O, ლევტ. 2, 8; «შეიყენა ცმელი ალისა ზედა» G, — «დაყო ბოზანმან პირი მისი» M, მხ. 8, 22; «ცმელსა თჳსსა შეიყინეს» ფს. 16, 10; «განძღეს მიწა ცმელითა მათითა» I, მხ. 84, 7; «ოდენი მათნი ზელენ ცმელსა» I, იერემ. 7, 18; «ცმელითა სი-პოხისათა განძღეს სული ჩემი» ფს. 62, 6.

ცმელოვან-ი მოსაზელი წყალრეული ფქვილი: «შე-ცვალეს ცმელოვანი იგი... უბრძეულად უცმოოდ, რამეთუ ვერ შესუარეს» O, გამოსლ. 13, 89. იხ. ცმელი.

ცნება იხ. მეცნება, მეცნიერი, მეცნიერება, მოცნება.

ცნობა «ცოდნა», გაგება, ფარძნობა, მიხვედ-რა, «გულისკმის-ყოფა», «უწყება», «სწავლა», «გონება», «გონიერება», «გამომეცნება»: «ეცან» G, — «გულისკმავყავ» M, მხ. 17, 18; «ეცნეს, რამეთუ ჩუენება რამე იხილა» DE, — «გულისკმავყავს, ეითარმედ ხილვა იხილა» C, ლ. 1, 23; «გუღმან ბრძნისამან

ცნის" O, იგ. სოლ. 16,28; „რამათა გიცნან შენ" C.—
„რამათა გიცნოდინ შენ" DE. ი. 17,8; „რამეთუ იც-
ნიან კმა მისი" C, ი. 10,4; „არცა შორიელი უცნო-
ბიენ" მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და იონ. 104,28; „იცნეს
იგანი მრავალთა" C.—„გულისკმა-ყვეს მრავალთა" DE.
მრ. 6,88; „ცნანთ იგავი ესე" C.—„ისწავეთ იგავი" DE.
მთ. 24,82; „რომელი აღმოიკეთებდეს, კსცნობდინ (გუ-
ლისკმა-ყოფდინ C)" DE, მრ. 18,14; „ვეცნობე მათ
ქუეყანას შინა ეგვპტისას" ph.—„გამოვემეცნე მათ ქუე-
ყანას ეგვპტისას" O, ეზუ. 20,5; „ჟაიცი ნუსცნობნ სიტ-
ყუათა ამოგანსა" G.—„ჟაიციმა ნუ ვინ აგრძნობნ სიტ-
ყუათა ამო" O, იერემ. 88,25. „დალათუ უცებ ვარ სიტყუთა, არა-
მდ არა ცნობითაჲ (გონებითაჲ ph.)" II კორ. 11,6;
„ცნობაჲ იცის კმისაჲ" O, სიბრძ. სოლ. 1,7; „ალიარებს,
ვითარმდ ცნობაჲ აქუს ღმრთისაჲ" O, სიბრძ. სოლ. 2,18;
„მოიყვანა ცნობასა კემარიტებისასა" ფლმ. 284r; „მსა-
ხურებაჲ ღმრთისა მამართ—დასამდ ცნობის" O, იგ. სოლ.
1,7; „არა იყო მათ თანა ცნობაჲ" G.—„არლარა იყო მათ
თანა გონებაჲ" M, ისუ ნ. 5,1; „არა შემძლებელ არნ
ცნობად" I კორ. 2,14; „ცნობით უწყოდეთ" G.—„უწყ-
ებით უწყოდეთ" M, ისუ ნ. 28,18; „მისცა მათ ღმერთმან
გულისმის-ყოფაჲ და ცნობაჲ ყოველსა შინა ღრამტიკოსო-
ბასა და სიბრძნესა" ph.—„მოსცა ღმერთმან გულისმის-
ყოფაჲ და გონიერებაჲ ყოვლისა მწიგნობრობისა და
სიბრძნისაჲ" I, დან. 1,17; „ყური ისმენს გარეშეთა სიტყუათა
და მისცემს ცნობასა გონებისასა" მ. სწ. 178,14; „ცნო-
ბასა მიჰქდეს" მ. ცხ. 284v. „იგი ცნობილ არს მის მიერ"
I კორ. 8,8; „დაამტკიცა... ხილული და ცნობილი შორის
სიმდიდრესა" გრ. ნაზ.-შობ. 297,29. იხ. გამოცნობა, მეც-
ნავი, მცნობელი, საცნაური, საცნობელი, უცნობელი, უცნო-
ბო, შეცნობა, წინათ-ცნობა, წინა-სწარ-ცნობა.

ცნობადი-ი: „ხე არს ცნობადისა, კეთილისა და ბორო-
ტისა" მ. სწ. 184,21. იხ. ცნობა.

ცნობამიღებულ-ი: „არს იგი ცნობამიღებულ" მ.
ცხ. 425r. იხ. მიღებული.

ცნობება „უწყება", ჩვენება, გამოცნადება, „განცხა-
დება": „შაბათნი შენნი წმიდანი აცნობენ მათ" I, ნევმ.
მ. 8; „თვეზითა მით აცნობებდა მას" მრთ. S, ოქრ.-
მარხ. და იონ. 107,14; „ვეცნობდა მათ ცოდება" G.—
„განცხადნეს მათი იგი ცოდება" O, ლევიტ. 4,14;
„გუა ცნობა ჩუენ" C.—„მაუწყა ჩუენ" DE, ლ. 2,16;
„ამით ჭერთაჲ აცნობევე მტერთა ჩუენთა" O, სიბრძ.
სოლ. 16,8; „რეცებისა მიერ აცნობებდეს მას" მ. ცხ.
181v. იხ. ცნობა.

ცნობიერ-ი ცნობადი: „დაუმტყინეს... სულნი ცნობი-
ერნი" გრ. ნაზ.-შობ. 296,82. იხ. ცნობა.

ცოდვა იხ. თანა-წარცოდვა.

ცოდვა „ბრალეულება", „ბრალის-ქმნა", „ბრალი",
დანაშაული: „ავოდე ცად მამართ და წინაშე შენსა" ლ.
15,18; „განდგომით ეცოდეთ წინაშე უფლისა" M.—„განდ-
გომით ვიბრალეულეთ წინაშე უფლისა" G, ისუ ნ.
22,22; „რომლისათჳს ცოდა" G.—„რომლისათჳს-იგი ბრა-
ლი ქმნა" O, ლევიტ. 5,18; „რაჲმს ცოდა და ბრალი
ქმნა" O, ლევიტ. 8,4; „რომელმან ცოდა და აცოდვა ის-
რაჲლი" O, III მფ. 14,18; „არარაჲ მიცოდავს მე" M,

იოხ 88,8; „დალათუ ეცოდოთ, შენნივე ვართ" O, სიბრძ.
სოლ. 15,2; „რომელი ცოდავენ, მან სულსა თჳსსა აენის"
O, ზირ. 10,4; „ეცოდავს თავისა თჳსისათჳს" O, იგ.
სოლ. 20,2. „ლხინება ყოს მისთვის მღელმან ევრძითა მით
ცოდვისაჲთა" G.—„ლხინება-ყოს მისთვის ევრძითა მით
ბრალისაჲთა" O, ლევიტ. 5,10; „ეტიროდეთ განმწარე-
ბულნი ცოდვითა ჩუენთა წარმოჩინებისათჳს" შუშ. III 7;
„ეცოდვაჲ შეცოდებათაჲ მათ ვითარცა ტვრთი მძიმე იყო"
მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და იონ. 105,8; „თანამდებ იყოს ცოდ-
ვასა საუეუნესა" C, მრ. 8,20; „შემოვიდეთ მათთვის უნდოჲ
იგი ცოდვაჲ" ოქრ.-პეტრე და ელია 828. „უუეუეთ ცოდ-
ვილსა შენ შეეწევი" M, II მფ. 10,2; „გზასა ცოდვილ-
თასა არა დადგა" ფს. 1,1; „ეცოდვილსა მას მოსცა მი-
მორაცებაჲ შეძინებალ და შეკრებალ" O, ეკლ. 2,28; „მარ-
თალთაგან იდიდების ღმერთი, ევრთვე ცოდვილთაგან
შეურაცხ იქმნების" მ. სწ. 9,84; „ჟაიცი ესე ცოდვილ არს"
ი. 9,24; „ეცოდვილნიცა ჰუუარობენ მოუუარეთა მათთა"
ლ. 6,82; „შემედრა მე კაცი, ცოდვილი და გლახკი ესე"
შუშ. XVIII 4. იხ. ნაცოდავი, უცოდველი, უცოდველობა,
შეცოდება.

ცოდვება ცოდვის, დანაშაულის ჩადენილება; მრუშე-
ბა: „რამათა არა გაცოდვონ შენ ჩემდამო" O, გამოსლ.
28,38; „ავოდევე ერი ჩემი ისრაჲლი" O, III მფ. 10,2;
„ავოდევნა იგინი ცოდვითა დიდითა" O, IV მფ. 17,21;
„ავოდევნა მკვდრნი იერუსალმისნი" M, II მფ. 21,11. იხ.
ცოდვა.

ცოდვის-მოყუარე: „შეყოფილ ვიყვენით... ცოდვის-მო-
ყუარესა მას ცხორებასა" ანდ.-ანატ. 222,20. იხ. მო-
ყუარე.

ცოდნა „ცნობა", „უწყება": „რომლისაჲ ვიცით დედაჲ
და მამაჲ" ი. 6,42; „რამათა გიცნოდინ შენ" DE.—„რამ-
თა გიცნან შენ" C, ი. 17,8; „არა მიცოდეს მე
(მიცნეს მე O)" I, იერემ. 2,8; „არა იცოდა იგი"
მთ. 1,25; „ესე/ღმერთმან იცის" II კორ. 11,11; „არა
იცოდე წყალობაჲ" O, იგ. სოლ. 14,22; „არავინ იცის
ძმ" მთ. 11,27; „არა ვიცოდა არცა უწყეთ" მრ. 14,68;
„არა იცოდა იოსეფი" სქ. მოკ. 7,18; „რომელთა იცოდ-
ეს ყოველნი საქმენი უფლისანი" M.—„რაოდენთა უწყო-
დეს ყოველი საქმე უფლისაჲ" G, მსქ. 2,7. იხ. თანად-ცოდნა.

ცოდ-ი: „ეცოდნი ქმართა თჳსთა დამოჩილნედ" იფხვ.
5,22; „მოვეც ასული შენი ძესა. ჩემსა ცოლად" O,
IV მფ. 14,9; „ეძიებდა ცოლსა დეოკლიტიანე კეისარი"
რიფს. 108,4; „მთხოვს ასულსა ჩემსა ცოლად" მ. ცხ.
151r; „ნუ გეშინნ მთხევანებალ მარიამისა, ცოლისა შენი-
სა" მთ. 1,20; „ასული თჳსი მისცეს მას ცოლად" O, I მფ.
17,25; „ეცოდსა ითხოვდა სპარსთა მეფისაგან" შუშ. I 25;
„უუეუეთ ვინმე შეირთის დედაკაცი გლახკი ცოლად. შე-
წუხნის" მ. სწ. 110,17. იხ. უცოდო; შდრ. ძის-ცოდო.

ცოდება, ცოდობა ცოლად შერთვა: „ნუუეუე მთავართა-
განსა ვისმე ეცოდოს" შუშ. XIII, 8. „მინდა მისი ცოდე-
ბაჲ" რიფს. 108,32; „გზაჲთა ცოლებაჲ მისა" რიფს.
108,18; „არა ჭერ-არს შენდა ცოლებაჲ მაგისი" C, მთ.
14,4. იხ. ცოლი.

ცოდვიერ-ი ცოლიანი: „ეცოლიერი კაცი მარადის ჳირსა

და ურვასა შინა არს" მ. სწ. 120,82; „ძენი ცოლი ერთანი არა ისეშენ ცოლსა" Ath.—11,288r. იხ. ცოლი.

ცოლის-და: „მისცა მას ცოლად ცოლის-და მ. თვისი" O, III მფ. 11,10. იხ. და.

ცოლის-სუმა / -სხმა ცოლის მოყვანა: „არცა ცოლს-ისხმიდენ, არცა ქმრის ვიღოდიან" მთ. 22,80; „ისუთ ცოლებ და ისთ შეიღებ" I, იერმ. 29,8; „ესუა ცოლი და ესნეს მას ორნი ძენი" არსტ. 82,8; „შედავე მათ ესუა იგი ცოლად" მრ. 12,28. იხ. სუმა, სხმა.

ცოლ-ქმრობა: „ცოლ-ქმრობისათჳს არა უნდა ნათესაობა" ქ. ცხ. 22,10. იხ. ქმრობა.

ცოლ-ყოფა ცოლად მოყვანა: „რომელმან დატყოს ცოლი თჳსი თუნიერად სიძვისა და ცოლ-იყოს სხუად, მან იმრუ-შოს; და რომელმან დატყეული ცოლ-იყოს, იგი იმრუ-შებს" C, მთ. 19,9; „და-თუ-უტყოს ღელაკი მან ქმარი თჳსი და ცოლ-იყოს სხუას, იმრუშოს" C, მრ. 10,11; „ცოლ-იყო დაეთოს" O, I, მფ. 25,42. იხ. ყოფა.

ცომ-ი მშოვევე, «ფუარი», «თევე», საფუარი: „გერძალე-ნით ცომისაგან" მრ. 8,16; „მცირემან ცომიან ყოველი-ვე შესუარილი აღადუენის" გალტ. 5,8; „არა შეპოთ მას შინა ცომი" G.—„არა შეპო მას შინა. მფოეშ (ფუარი) pb)" M, II მფ. 10,8; „გერძალენით... ცომისაგან ჰერო-დაუნელთაჲსა" DE.—„გერძალენით... თბისა მისგან ჰეროდა-თაჲსა" C, მრ. 8,16; „ეთარცა ცომი, შეეზაუნეთ ცხორე-ბისათჳს სოფელსა აბას" ხაქ. წიგ. II 49,28. იხ. უცომო.

ცომოვანი-ი ხმიადი, ცომიანი: „არა შეპოთ ცომოვანი" O, გამოსლ. 18,8; „არა ჰყოთ ცომოვანი" O, ლევტ. 2,11; „რომელმან ჰპოს ცომოვანი, აღიკოს სული იგი კრებულსაგან" O, გამოსლ. 12,19. იხ. ცომი.

ცონა დაზარება: „ნუ გცონინ მოსლად ზუნდა ოდენ" ხაქ. მოც. 9,88; „ნუ გცონინ მიხედად სნეულთა" O, ზირ. 7,89; „ნუ გცონის-დე წარსლად და შესლად" G, მხვ. 18,9; „არა მოვიწყინებ და არცა მცონის" მ. სწ. 88,28; „არა გუცონის მოთხრობად" ლემ. 105,21. იხ. დაცონა, მცონარი/მცონარე, სიცონილი, უცონი, უცონილად.

ცორვა იხ. ცურვა.

ცოფ-ი გიჟი, სულელი, უგონო: „ეთარცა ურმის-თუალი, არის ნაწლევი ცოფისაჲ" O, ზირ. 86,5; „ემსავსოს იგი კაცსა ცოფსა" მთ. 7,28; „ესმოდენ ესე ერსა, ცოფსა და უგულისხმოსა" O, იერმ. 5,31; „ეთარცა ცოფი იხედვიდა ერსა მას შორის" H—841,508; „ესოდენ ცოფ ხართ" O, დან. 19,48; „ყოილა და იზახა ეთარცა ცოფი" შუშ. VI 18; „ცოფად მიწოდიდა მე" ხაქ. წიგ. II, 24,82. იხ. განცოფე-ბა(-ული), მოცოფება, სიცოფე.

ცოფება, ცოფობა გიჟობა, სულელობა: „ნანუ სცოფობ აწლა თუ" ხაქ. წიგ. II 24,81. იხ. ცოფი.

ცოცხალ-ი «სრული», «მრთელი», სულიერი, ჯანმრთე-ლი; „არა უქმს ცოცხალთა მკერნალი" მრ. 2,17; „საყურთ-ხეველი ჰქათა ცოცხალთაჲ" M.—„საყურთხეველი ჰქათაგან, ყოლად სრულთა" G, ისუ 5, 8,81; „ცხოველი და ცო-ცხალნი აქებენ უფლისა" O, ზირ. 17,27; „მოიქცა ყოველი ერი... მაყდოდ ცოცხალნი" Pb.—„მოიქცა ყოველი ერი... მაყდოდ მრთელი" G, ისუ 5, 10,21; „ადგას თქვენ წინაშე ცოცხალი" ხაქ. მოც. 4,10; „იგი იგი შენი ცოცხალ არს" ი. 4,60; „არა არს ნახუთ ცოცხალ, არამედ მოყულა" O, III მფ. 21,15; „იოდრე ცოცხალ-და ხარ და სული შიდა

გიდგინ" O, ზირ. 10,21; „არა უქმს ცოცხალთა მკერნალი" მთ. 9,18; „ცოცხალთა ფერკთა არა გამოხვდენ შენ მა-გიერ ციხათ" შუშ. XIII, 18. იხ. განცოცხება, ცოცხალ-ყოფა, ცოცხლად, ცოცხლებო, ცოცხლო-ვე, სიცოცხლე.

ცოცხალ-ყოფა «ცხოვნება», გამომრთელება, გაცოცხ-ლება: „არავინ ზუნგანი თუთი თჳსით ცოცხალ-არს" მრ. 14,7; „არათა ცოცხალ-იყენეთ" G.—„არათა სცხონდე" M, II მფ. 4,1; „არათა ცოცხალ-იყენენ სარწმუნოებთა" ტიტ. 1,18; „მე მოვაყდენო და ცოცხალ-ვე" G.—„მე მოვაყდენი, მე ვაცხოენი" pb., II მფ. 82,89. ცოცხლად მთლიანად; გონიერულად: „წარმოაჩინა ყო-ველივე იგი ჰერკერი ცოცხლად მას შინა" ფლტ. 159,15; „შეიდ ყოველთა ცოცხლად" O, იგ. ხოლ. 21,8. იხ. ცო-ცხალი.

ცოცხლებით მრთელად, სალად: „ცოცხლებით იყე-ნით" ხაქ. მოც. 15,29; „ცოცხლებით არსა" O, დაბ. 29,8; „მომაქციოს მე ცოცხლებით სახლსა მამისა ჩემისა-სა" O, დაბ. 28,21; „მოვიწყინით ცოცხლებით და მშელო-ბით" O, I ვირა 8,82. იხ. განცოცხება.

ცოცხლი-ვე ცოცხლად: „დამპარსე... ცოცხლი-ვე" მ. ცხ. 145v. იხ. ცოცხალი.

ცოხნი ლეკვა: „რომელნი იცოხნიდეს, არა იცოხნი-დეს" ლშობ. 101,7; „ნუ ორითა იცოხნი, რათა არა სა-ძულელ იქმნე" O, ზირ. 84,10. იხ. აღმოცონა, დაეცონა, ნა-ცოხალი, სიცოხნე.

ცოხნიელ-ი: „დათრგუნელი ზუნ მერ თჳსისაგან სიბორო-ტისა ცოხნიელი შეიპაოს" Ath.—11, 289v. იხ. ცოხნი.

ცრა იხ. აღცრა, საცერი.

ცრევა იხ. მოცრევა.

ცრემლ-ი: „მკერდარს ზედა დამოდიენ ცრემლნი" O, ზირ. 88,18; „არა ცრემლნი გარდამოსთხნა მელგარნი" ბ. კეს. 40-თხ 122,82; „ცრემლითა დაატენა ფერკნი ჩემნი" ლ. 7,44; „ცრემლნი მათნი სწოთლენ თუალთა მათ-თაგან" ქ. იერ-აღდგ 180,15; „საესეთა ცრემლითა კვა-ვეს" ატმ. 105,4; „ცრემლითა შწართა იტყოდა" შუშ. II, 10; „ცრემლითა მდინარენი დიოდან" მ. სწ. 128,6; „დატრბილ ვარ მე ცრემლითა მკითა" H—841, 458.

ცრემლო[ვ]ა, ცრემლევა აცრემლება, ცრემლის ღერა: „ცრემლევა იგი" ფლტ. 149,15; „ცრემლოდა იესუ" ი. 11,85; „ნუცა ცრემლოდ ამო ზედა" O, მთ. 2,6; „მაშინვე ცრემლოდინ ჩემოჲს" ფლტ. 155,27; „ცრე-მლოთ ცრემლოდის და გარდამოსთხნენ თუალთა თქუ-ენთა ცრემლნი" I, იერმ. 18,17; „ცრემლოდეს ყოველ-ნი" შუშ. V, 16. „არა ამ მიზეზი ცრემლოდა შენისაჲ" Sin.—11,95v. იხ. ცრემლი.

ცრემლსავხედ აღსავსედ ცრემლით: „ცრემლსავსედ დამოდიენთა აღიპურნეს ჯეღნი მათნი ზედა" რიფს. 163,2. იხ. სავსედ (სავსე).

ცრუ «მტყუვარი», «ტყუელი», «ნაცილი»: „სერუ დამწამეს მე" pb.—„ნაცილად შეწამებენ მე" O, დან. 18,48; „სერუ არს და მამაცა მისი" C.—„მამაცა მისი მტყუ-ვარი არს" DE, ი. 8,44; „არაჲს იტყუნ ცრუსა, თჳსთა მათ მიმართ იტყუნ" C.—„ოდეს იტყუნ ტყუელისა, თჳსი-საგან გულისა იტყუნ" DE, 8,44. „ყოველი კაცი ცრუ არს" ფს. 116,2; „ცრუა იგი ღმერთი აპოლონი" ფლტ. 186,18;

„რომელი მცირესა ზედა ცრუ იყოს, მრავალსა ზედაცა ცრუ იყოს“ ლ. 10,10; „აქუს ენაჲ ცრუა“ ო. იგ. ხოლ. 12,19; „შე-ოღესმე-ასმინეს ცრუ ჯატა ვიეთმე“ ლიმ. 52,88. იხ. განმაცრუ(ვ)ებელი, განცრუ(ვ)ება(-ული) ცრუ(ვ)ება, სიცრუ(ვ)ე.

ცრუება, ცრუება «უკეთურება», «შეწუხება», «შეუ-რაცხ-ყოფა»: „არა ეცრუე შენ კაცსა, არამედ ღმერთსა“ ხაქ. მოც. 5,4; „რადენ-მე ეუკეთუ არა მტერი სიწმიდესა შენ-სა?“ C.—„რადენ-მე ეუკეთუ არა მტერი სიწმიდესა შენ-სა?“ ლ. ფს. 78,8. „არა ეცრუა მას C.—„არა ინება შე-წუხებაჲ ქალისაჲ მის“ მრ. 6,20; „ეცრუებთ მცნებასა ღმრთისასა“ C.—„შეუცრუ-ბ-ჰყოფთ მცნებასა ღმრთისა-სა“ DE, მრ. 7,8; „მერმე მაქცია და ეცრუეა მას“ ო. IV მფ. 24,1; „მეფე მოაბისაჲ მეცრუეა მე“ ო. IV მფ. 8,7; „ვითარცა ეცრუეის ცოლი თანამყოფსა იუჰსსა, ეგრე მეცრუეა მე“ I, იერემ. 8,20; „ეცრუეჲ ვის აღუთქვ“ მ. სწ. 282,23. „რომელი მიზეზი მოაქცეს ცრუებასა შე-ნასათჳს მისა მიმართ“ მ. სწ. 111,4. იხ. ცრუ.

ცრუმომღუარ-ი: „ვითარცა ეგე თქვენ შორის ყოფად არიან ცრუმომღუარნი“ II პეტრე 2,1. იხ. მომღუარი.

ცრუმოწამე: „მრავალნი მოსრულ იყვნეს ცრუმოწამენი“ მთ. 28,60; „ეძიებდეს ცრუმოწამეთა იესუჲსთჳს“ მთ. 28,58. იხ. მოწამე.

ცრუფიც-ი: „მართლსა სჯულ არა უც, არამედ უსჯულოთა... მტრეუართა, ცრუფიცთა“ I ტიმ. 1,10. იხ. ფიც.

ცრუფიცობა, ცრუფიცება: „ფიცთა შინა და ცრუფიცო-ბათა უმეტესსა ღმრთისა წარაგებენ“ მ. ცხ. 41r; „ყოველი აღ-რეულად აქუს: სისხლი... ცრუფიცებაჲ, შფოთი“ ო. სი-ხრძ. ხოლ. 14,25. იხ. ფიცობა.

ცრუქრისტე: „აღდგენ ცრუქრისტენი და ცრუწინაწარ-მეტრეულნი“ C, მრ. 18,22. იხ. ქრისტე.

ცრუწამება: „ეძიებდეს ცრუ(ს) წამებასა იესუსთჳს“ მთ. 28,58. იხ. წამება.

ცრუწინაწარმეტყუელ-ი: „მრავალნი ცრუწინაწარმე-ტყუელნი აღდგნენ“ მთ. 24,11. იხ. წინაწარმეტყუელი.

ცუარ-ი ცვარი, [ქედურობაში გამოყენებული ვერცხ-ლის მომცრო ბურთულები]: „ვინ არს, რომელმან შენა

შანთნი ცუარისანი“ M, იოხ 28,28; „აღიესო... თმანი ჩემნი ცუართაგან ღამისათა“ M, ქება 5,2; „მოთწიენ ჩუენ ზედა ცუარი უკუდავებისაჲ“ თომა მოც. 15,2; „ვითარცა ცუარი ცისკრისაჲ წარმავალი“ ო. ოვხე 64; „ცამან მის-ცეს ცუარი თჳს“ ო. ზაქ. 8,12; „ვითარცა ღრუბელი ცუარისაჲ დღეთა არისათა იყოს“ I, ეს. 18,4; „ვინმცა

„აღრაცა ქვამ ზღუსაჲ და ცუარნი წჳმისანი?“ A—02,207; „ვინცა ცუარი ანუ ღილო-ქლოჲ დაჲლოს, შეუცვალოს რაჲ აჲს ნაქედსა, კრულმცა არს“ წყაროხთაჲ. ოთხ. (ანდ.).

ცულ-ი «ცალიერი», «ამაო», «ამაოება», ფუჭი, ცრუ, უქ-მი, «უსამართლო»: „წარავლინეს იგი ცული (ცალიერი DE)“ მრ. 12,8; „ყოვლოთაჲ ცულ არს (ამაო არს ლ.) ყო-ველი კაცი კორციული“ ფს. 88,8 „სარწმუნოებაჲ თჳნიერ სქე-მეთა ცულ არს“ იაკ. 2,20; „ნუ იზრუნენ სიტყუასა ცულსა“ ო. გამოსლ. 5,9; „იტყვან ცულსა“ I, ეს. 59,4; „არა მიხედ-ნა მან ცულსა (ამაოებასა ლ.)“ ფს. 89,5; „ცულ (ამაო ლ.) არს ცხობებაჲ კაციჲ“ ფს. 107,18; „ცულ არს შრომაჲ“ მ. ცხ. 189r; „დადუმენი სიტყუათაგან ცულთა“ ბ. კეს.-მჭუს. დღ. 81,12. „მოძიებულს მე ცულად“ ო. 16,25; „მო-მიძიებულს მე უსამართლოდ“ ლ. ფს. 87,20; „ცულად

(ამაოდ DE) მსახურებენ მე“ C, მთ. 16,8; „ცულად შერე-ბილ მამწმუნელნი მისნი“ ფს. 120,1; „არა ცულად კრმალ აბს“ მრ. 18,4; „ნუ ცულად მადლი იგი ღმრთისაჲ მი-გაქუნ თქვენ“ Q.—„არა ამაოდ მადლი იგი ღმრთისაჲ შე-იწუნართ თქვენ“ ps., II კორ. 6,1; „ცულად ილჳებელ ჰუ-მილნი მისნი“ ბ. კეს.-40-თჳს 121,10; „ცულად და ამაოდ ვიქმოლე“ იზტ. 117,18. იხ. დამაცულდებელი, დაცულება, გელ-ცულად.

ცულ-ი დიდება-ჲ დიდების მოყვარება: „რადენსაჲ რას იქმოლე სოფელსა შინა ცულისაგან დიდებისა და კაც-თამიერისა ქებისა გაქუნდა გულს-მოღვინებაჲ“ მ. ცხ. 275 r.

ცულად-ი ამაო, ცრუ: „ცუნდრუებაჲ ცულადი უძრგეს არს სიყუდილისა“ ო. ზირ. 20,6. იხ. ცული.

ცულად-მეტყუელება უქმ/ცარიელ-სიტყუაობა: „ეშმაკი მოსწრაფე არს შემოღებად ცულად-მეტყუელებასა“ მ. ცხ. 290r. იხ. მეტყუელება.

ცულად-მზუაობრობა ამპარტაენობა: „მომიკუდინებანი ვნებანი: სიძვად და ვეცხლის-მოყუარებაჲ და ცულად-მზუა-ობრობაჲ“ მ. ცხ. 280 r. იხ. მზუაობრობა.

ცულად-მყეფარ-ი ფლკტ. 180,18.* იხ. მყეფარი. [ცულდება] იხ. ცული.

ცულის-მეტყუელება: „ღამის თევასა მცონარ და ცულის-მეტყუელებასა მოსწრაფე“ მ. სწ. 288,24. იხ. მეტყუე-ლება.

ცულ-ყოფა: „ცულ-ყო ღმერთმან განზრახებაჲ მისი“ ი.-ე. 40,10. იხ. ყოფა.

ცუეთა იხ. გა(ნ)ცუეთა, დაუცუეთელობა, დაცუეთა.

ცუენა იხ. შთაცუელი.

ცული-ი ნაჯახი: „ცული ძირთა თანა ხეთასა ძეს“ მთ. 8,10; „ცულითა დაკოდნეს ბჳენი მათნი“ ფს. 78,8.

ცულოსანი-ი: „ცულოსანი მოუტდენ მას, ვითარცა მკა-ფლნი ხისანი“ ო. იერემ. 40,22. იხ. ცული.

ცუმა იხ. ამოცუმა, აღცუმა, განცუმა, განსაცუმელი, გარდა-ცუმა(-ული). მოცუმა, მშჳლდ-გარდაცუმული, შეცუმა, შთაცუ-მა, ძამაშთაცუმული.

ცუნდრუკ-ი «მჩურჩნელი», ავენა: „შეიგინის თავი თჳსი ცუნდრუკმან“ G.—„შეაგინებს სულსა თჳსსა მჩურჩნე-ლი“ ps., ზირ. 21,21; „ცუნდრუკთა და ორენათა ერთბამად სწყვედიო“ ო.—„მჩურჩნელისა და ორენასი ჯერ-არს წყე-ვა“ ps., ზირ. 28,15; „ნუმცა სადა სახელ-გედების შენ ცუნ-დრუკ“ ო. ზირ. 5,10.

ცუნდრუკება ჩურჩული, ავენობა: „მრავალსა ცუნდრუ-კებდეს“ ო. ზირ. 12,19; „ჩემთჳს ცუნდრუკებდეს ყოველნი მტერნი ჩემნი“ ფს. 40,8, „არა ისმენდეს ცუნდრუკ-ბასა მას მტერისასა“ A—85,27v; „ნუუკუე იყვნენ თქვენ შორის კლმად და შური... ცუნდრუკებანი“ II კორ. 12,20; „ცუნდრუკებაჲ ცულადი უძრგეს არს სიყუდილისა“ ო. ზირ. 28,6. იხ. ცუნდრუკი.

ცურა, ცრა «ცურევა», სხურება: „ღრუბელნი ც(ურ)ო-დეს წყალთა“ M.—„ღრუბელთა იცურიეს წყალი“ G, მსჯ. 5,4; „ცროდის წჳმაჲ“ Sin.—11,810r; „ვითარცა ცუარი რაჲ ცურიინ ქუეყანასა ზედა“ ფს. 71,6.

* წყარო ფანქრითაჲ მიწერილი, განმარტებისა და ციტატის-თვის აღვილია დატოვებული.

ცურევა (ცურა): „ღრუბელნი ც(უ)რ ოღეს წყალთა“ *M.* — „ღრუბელთა ცურიც წყალი“ *G.* მსჯ. 5,4. იხ. მო-
ცურევა.

ცურვა, ცორვა: „უწინარად ვცურავთ ზღუას შინა ამის
სოფლისასა“ *მ. ცხ. 204 r;* „ძელი, რომელი ცურავს წყალ-
თა ზღა, უკუეთუ მძიმეს რასმე თანა შეეკრას, დაინთქას“
მ. სწ. 150,24. „ცურავით წიაღ-ქლა ეფერატას“ *რიფს. 170,0;* „ასწავლის ყრმასა წყალსა შინა ცურვასა“ *A—86,24r.*
იხ. განცურვა, თანამცურვალი, მცურვალი/მცურვალი, წარმ-
ცურვალი.

[ცურვებულ-ი] იხ. ოქროცურვებული.

[ცვრება] იხ. განცვრება (-ული), შეცვრება.

[ცვნა, ცვენება] იხ. განცვნება, გარდამონაცვნება, გარდა-
მოცვნება, დამოცვნება, დაცვნა, დაცვნება(-ული), შეცვ-
ნა, შეცვნება, შაოცვნება, ჩამოცვნებელი, წარმოცვნა, წა-
რცვნება.

ცვლ-ი, ცვნი-ი სანთელი: „იქმნა გული ჩემი ვითარცა
ძვლი დაღწობილი შევა შეცელსა ჩემსა“ *ფს. 21,15;* „მთანი
ვითარცა ცვლნი დაღწეს პირისაგან უფლისა“ *ფს. 90,5;*
„დაღწის ცვლი წინაშე ცეცხლსა“ *მართ. A. ანტ. დ. 25v.*;
„იქმნა მახვლი იგი ღებოლ ვითარცა ცვნი“ *Sin.—11,141v.*

ცვლოან-ი ცვლნარევი წამლებით დახატული: „მისცეს...
ქუარს-ცუმისა ხატი ცვლოანი ღიღი“ *ი. ე. 28,1.* იხ. ცვლი.
ცვრება იხ. განცვრება, განცვრება.

[ცაფ-ი] იხ. გარდაცაფება.

ცხად-ი: „ესე ცხად იყავნ თქუენდა“ *ხაქ. მოც. 2,14;* „ქემ-
მართად ცხად იქმნეს სიტყუაჲ ესე საძაველი თქუენ შორის“
G. II მჯ. 18,14; „ცხადსა მას საქმესა იჭირევ“ *განხ. ე. 200,*
85; „აჩუენებდ ნიშთა ცხადთა ბრძოლისათა“ *ბ. კვხ.-ეფუხ. დ. 114,80;* „მოგაგოს შენ ცხადად“ *მთ. 6,4;* „არლარა
ცხადად იქცეოდა შორის ურბათა“ *C. ე. 11,54;* „ცხადად
ჩნდეს სიერაჲგენი“ *მ. ცხ. 44r.* იხ. გამოცხადება, განცხადება,
განცხადებულება.

ცხად-ყოფა (განმარტება): „ცხად-იყოს ენა ძლით-
მზრახველი“ *რხ..—განემატოს ენაჲ ბრგუნილი“ O. ეს. 85,8.* იხ. ყოფა.

ცხარ-ი (ენონი), (კადნიერი): „ვითარცა აღმართი მქმ-
როვანი ფერკთა მოხუცებულისათა, ეკრეცა დედაკაცი ცხარი
ქმრისა მშვიდისა თანა“ *O.—ვითარცა აღსლუა ქვშასა ზედა
ფერკთა მოხუცებულისათა, ეკრეთ დედაკაცი ენონი ქმრი-
სა მღუმარისა“ რხ. ზირ. 25,87;* „მამასა და ქმარსა არცხუენს
დედაკამან ცხარმან“ *O.—მამასა და ქმარსა არცხუენს
კადნიერი“ რხ., ზირ. 22,5;* „დედაკაცი უგუნური და ცხა-
რი ნაელულებან იყოს პურიითა“ *O. იგ. სოლ. 9,14.*

[ცხარება] იხ. აღცხარება, განცხარება, სიცხარე, შეც-
ხარება.

ცხება კურთხევა, (მოგოზა): „სცხებდეს ზეთსა“ *მრ. 0,18;* „სცხებს დაითის მეფედ“ *რხ., I მჯ. 11,8.* „ჩრეულსა
ნელსაცხებულსა იცხებენ“ *I. ამოს. 8,6;* „იცხო თუალთა
შენთა საგრემელი (საგლეგელი)“ *O. იერემ. 4,80;* „იცხებნ
სურნელთა საცხებულთა“ *მ. სწ. 240,8.* „ყოველი ბიწოვნება...
სცხო“ *რხ..—ყოველი ნაბრძოლი... მოგოზა თოკითა“ ხიბრძ. სოლ. 18,14.* „მომავლინა უფალმან ღმერთმან შენმან ცხე-
ბად შენდა მეფედ“ *O. I მჯ. 15,1;* „წარმოიღუანა ნელსაც-
ხებელისა ცხებაჲ“ *C.—უსწრო ნელსაცხებლითა ცხებად
კორცთა ჩემთა“ DE. მრ. 14,8;* „მოიყვანე აპრონ... და ზეთი

იგი ცხებისაჲ“ *M. ლევით. 8,2;* „ესე არს ცხებაჲ აპრო-
ნისი“ *M. ლევით. 7,85.* „აცხოვნა უფალმან ცხებულს
თქსი“ *ფს. 10,7;* „ცხებულმან იცხის“ *ბ. კვხ.-მარბ. 51v;*
„ცხებული ღმრთისაჲ“ *C. ლ. 9,20.* იხ. მოცხება, ნელსაცხე-
ბელი, ოქროცხებელი, საცხებელი, შეცხება.

ცხებულდება ცხება: „ცხებულდებაჲ გაქუეს წმოდისაგან და
ივით ყოველი“ *I. ე. 2,20;* „ზუთად საცხებულად ცხებულ ე-
ბისა წმიდად იყავნ ესე თქუენდა“ *O. გამოხლ. 80,21.* იხ.
ცხებელი (ცხება).

ცხედარ-ი ლოგინი, საწოლი, ტახტი, საკაცე: „მოიღეს
იგი ცხედარი თაჲ“ *M. II მჯ. 18,14;* „მოკლეს იგი ცხედარ-
სა თუსსა ზედა“ *M. II მჯ. 24,25;* „დაჰქცდა ცხედარსა
ზედა დაეხუტა“ *O. ეფუ. 23,41;* „რომელთა სძინეს ცხე-
დართა ზედა ჰოლომს-ძალუდთა“ *O. ამოს. 8,4;* „რომელ
იღუა ცხედარსა ზედა“ *მთ. 9,2;* „აღიღე ცხედარი შენი
და წარევედ“ *C. ე. 5,8;* „არცა აღიღე საცხებულსა ცხედრისა
ჩემისაჲ“ *C.—ანუ თუ აღიღე სარეცელსა ცხედრისა ჩე-
მისაჲ“ ჯ. ფს. 121,8;* „მოიქცნდა ცხედარი, რომელსა ზედა
იღუა კაბჯი მკედარი“ *მართ. S. გამოჩ. ქუარ. 242,20;* „დასა-
დგმიდეს ცხედრებითა და საკაცებთა“ *ხაქ. მოც. 5,16;*
„სადა იუენნ ცხედარნი ოქროქნადეხებულნი“ *მ. სწ. 94,12;*
„ცხედარსა ზედა ღერდომილი მღებარე იყო“ *ი. ე. 24,28.*

ცხელი-ი თბილი, მხურვალე: „ქარმან ცხელმან განა-
ქმნა რტონი მისნი“ *ეფუ. 19,12;* „ვითარცა ნათელი ცხელ-
სა შოგა სამხრის“ *I. ეს. 18,4;* „აქერთხეთ ცეცხლი და ცხე-
ლი“ *O. დან. 8,88.* იხ. სიტყე.

ცხენ-ი (ძუენე), რაში: „ცხენნი მათნი ძარღუეუთილ ჰყენე“
G.—ჰუნებესა მათსა დაჰყუენთე კირნი“ M. ისუ ნ. 11,8;
„ცხენთა არლარა აღესდეთ“ *O. ოვხე 14,4;* „მოსრას ვრ-
ლები ეფრემისი და ცხენები ისრაჲლისაჲ“ *ხ. გაბ.—დაქდ. 182,16;* „შეიყურენით ცხენნი“ *აგმ. 107,85;* „წარმოქმართა
საღიასპანოთა ცხენითა მონაჲ თქსი“ *შუშ. II 5.*

ცხენთ-სარბიელი-ი (ეიპოდრომი), მოედანი: „ვითარ მო-
ვიწო მე ცხენთ-სარბიელსა მას“ *O. დაბ. 48,7;* „ვეი-
თარცა ვლი ცხენთ-სარბიელსა იყო“ *ბ. კვხ. 40-თუხ 119,17.* „ხეღვიდა თავსა თუსსა ვითარმეტა ჯდა ცხენთ-სარ-
ბიელსა მას ქალაქისასა, რომელსა ეწოდების ეპოდრო-
მი“ *H—241,38.* იხ. სარბიელი.

ცხენოსან-ი მხედარი: „განზღუდად სცეს ორთა ცხენოსან-
თა ამიერ და იმიერ“ *ქ. ცხ. 212,8.* იხ. ცხენი, საცხენოსნო.

[ცხინ-] იხ. მცხინვარე, მცხინვარება, უმცხინვარესი.
ცხოზა გამოცხოზა, გათბობა: „მოწასა ზედა აცხოზნ მათ
(კუერცხთა)“ *O. იობ. 89,14;* „აცხოზდენ ათნი ღუდანი
პურსა თქუენსა თურნესა შინა ერთსა“ *G. ლევით. 28,88;*
„სხუჯა კუერცხთა აცხოზნ“ *ფიშ. XXI 9.* იხ. გამოცხვარი,
გამოცხოზი, საცხოზელი, შეცხოზა.

ცხოზილ-ი კვერი, (ნაგულაღი), (ჟუფი), ნამცხვარი,
გამომწვარი: „უუუარს ცხოზილი სკიპისაჲ“ *O.—უუუარან
ნაგულაღნი ყურძნისანი“ რხ., ოვხე 8,1;* „იყოს მანაჲ და
ცხოზილი ზეარაკსა თანა“ *I.—იყოს მსხუერპლი ჯფი
ზეარაკსა“ რხ., ეფუ. 46,11;* „ცხოზილი ვერძსა და ცხო-
ზილი ზეარაკსა თანა იყოს მანაჲ“ *I. ეფუ. 46,7;* „აღმო-
უქმნიეს მათი ღუსკემაჲ ცხოზილთა აღიზითა“ *H—241, 508.* იხ. ცხოზა.

ცხოვარ-ი (საცხოვარი): „დაჰწესენ ცხოვარნი (სა-
ცხოვარნი C) ჩემნი“ *DE. ი. 21,18;* „იყო მისი ცხოვარი

და ზრობა და ვირი" დაბ. 19,10; „ცხოვართა ჩემთა არა აძოვებულს" I, ეფე. 84,3; „ვერძი, ცხოვართაგან უბიწონი, შეწირაოლიან" O, ეფე. 48,25; „განარჩინის ცხოვარნი თიანთაგან" მთ. 25,32; „ნუ ჰკონებთ, თუ რომელთა-ესე შეუმოსეს სამოსელი ცხოვართა და თმა დაქირებით მოუპარავს, ეთარმელ ესე ხოლო არს მონაზონება" მ. ხფ. 270,10. იხ. საცხოვარი.

ცხოვართ-მზრდელ-ი პირუტყვთა გამომზრდელი: „ქუეყანად ცხოვართ-მზრდელი არს" G, რიცხ. 82,4. იხ. მზრდელი.

ცხოვართ(ა)-საბანელ-ი: „იყო იერუსალმს ცხოვართ-საბანელსა მას ტბა" C.—„არს იერუსალმს ცხოვართ-საბანელსა მას ტბა" DE, ი. 5,2. იხ. საბანელი.

ცხოველ-ი, ცხოველ-ი (მცხოვენი), სულიერი არსება, ცოცხალი, განმაცხოველებელი, მხეცი; „ღმერთი ცხოველი (მცხოვენი G) არს" M, იხუ 5, 8,10; „ვიხილენ ყოველნი ცხოველნი, რომელი ვლენან მზესა ქუეშე" O, მელ. 4,15; „ცხოველნი და ცოცხალნი აქებენ უფალს" O, ზირ. 17,27; „ღმერთი არა არს მკუდართა, არამედ ცხოველთა" ლ. 20,88; „მისცა მზღდოს ცხოველი იგი სასოება თვის" თომა მოც. 20,84; „უკუეთუ სულითა ცხოველ არს იგი" შუშ. II 9. „ცხოველნიცა შენნი მკუდრ არიან მას შინა" ფხ. 87,11. იხ. განმაცხოველებელი, განცხოველება, ცხოველება; ორცხოველი.

ცხოველება სიცოცხლე: „მას შინა აბოვების ძალი ცხოველებისა თნიერ გრძნობისა" გრ. ნოს. -კაც. აგებ. 156,19; „გული განუყოფს სისხლსა მას ცხოველებისასა ყოველთა ნესტთა გუამისათა" მ. ხფ. 176,29. იხ. ცხოველი; შდრ. ორცხოველება.

ცხოველს-მყოფელ-ი: „უხილავად ეხილვებოდა ძალი იგი ცხოველს-მყოფელი ხილულისა მის ცეცხლისა სუეტისა" X, 284v. იხ. მყოფელი.

ცხოველიც ცოცხლად: „ცხოველიცე მკუდარ არიან სურვალთა ქრისტესითა" ხაქ. წიგ. II 56,25. იხ. ცხოველი.

ცხოვნება, ცხოვნება, ცხოვნება (განცოცხლება), „განრი-ნება", ხსნა, გადარჩენა, ცოცხლება: „მოკუდარ იყო და ცხოვდა (გინცოცხლდა DE)" C, ლ. 15,24; „ცხოვნდინ მეფე" II 58ტ. 28,11; „წიგნმან მოკუდინის და სულმან აცხოვნის" II 60რ. 8,0; „უკუეთუ ეცხოვნდე სნეულებისა ამისგან ჩემისა" IV 28ტ. 1,2; „იცხოვნოს იგი" DE.—„განარჩინოს იგი" C, მრ. 8,86; „იცხოვნენ თავიდა თვისი" DE.—„განარჩინენ თავიდა თვისი" C, ლ. 28,86; „ცხოვნდა იგი ყოვლითა წესითა პატერისათა" ხაქ. უწყ. 12,21; „გუა ცხოვნა ჩუენ" ხაქ. წიგ. II 48,21; „მაცხოვნენ ჩუენ ყოვლისაგან ბოროტისა" ხაქ. წიგ. II 68,81; „მართალი სარწმუნოებრთა ცხოვნდეს" ხაქ. წიგ. II 48,15. „გუავს ვინა აქა ძმა ცხოვრებადი?" მ. ცხ. 824v. „(ნელომი ცხოვრებისა) წარწემილოს ცხოვნებული ქალაქიან" G.—„წარწემილოს განარჩინებული ქალაქით" Fr., რიცხ. 24,19. შდრ. მაცხოვნებელი, მცხოვ(ა)ნი.

ცხომა იხ. დაცხომა.

ცხოვება, ცხოვრება (ქსნა), „განრივნება", ცოცხლება, „სიცოცხლე", თავგადასავალი, მრთელობა, „მაცხოვარება": „ცხოვებით ჰსცხონდე" IV 28ტ. 8,10; „მოვედ ცხოვებად ჩუენა" ფხ. 79,8; „მეყავ მე... სახლ

შესავედრებელ ცხოვებად ჩემდა" ფხ. 80,8; „აოდგა... ცხოვებად ისრაშისა თოლა" M.—„აოდგა... ჰსნად ისრაშისა თოლა" G, მხკ. 10,1; „რომელსა უნდეს თავისა თვისისა ცხოვება" C.—„რომელსა უნდეს სული თვისი განარჩინებად" DE, მრ. 8,86; „რომელმან მიიყვანის ცხოვებად" მთ. 7,14; „არა დაუტევიან ძალი ცხოვრებისა ისრაშისა შორის" M.—„არა დაუტევებდეს ძალსა სიცოცხლისასა ქუეყანასა" G, მხკ. 8,4; „ცხოვრება გთხოვა შენ და მიეც მას განგრობა დაღეთა" ფხ. 20,5; „წარვიწირეთ სასოება ცხოვრებისა ჩუენისა" ხაქ. მოც. 27,20; „წელიწადნი ცხოვრებისანი შეგვიძინენ შენ" O, იგ. ხოლ. 8,2; „განსაკვრებელითა ცხოვრებითა იქცეოდა" თე 552; „აღვწერე ცხოვრება მათი" მხკ. 61,0; „მის-გან აქუს ცხოვრება" ფლკტ. 151,20; „რაიოთა მოსცეს ძესა ამას ჩემსა ცხოვრება" ვარ. 818; „ადასრულა ცხოვრება" ლ. 124,14; „ესე ყოველი ცხოვრება ვითარ-ცა უფალი ველთა წარმავალ არს" შუშ. XVI 47; „უკუეთუ შესაწირავი ცხოვრებისა იყოს მსხუერპლი იგი მჭეპ ღმრთისა" O.—„უკუეთუ მსხუერპლსა მაცხოვრებისასა ძღუნად მისსა უფალსა... შესწირავს" G, ლევტ. 8,1. „ცხოვრებულნი იაკობისნი არღარა მოსავ იყვნენ მანებულთა" I, ეს. 10,30; „ცხოვრებულ იყო ქმრისა თვისისა თანა" ლ. 2,80; „უფალი შესძინებდა ცხოვრებულთა მათ ღლითი-ღლედ გულისა" ხაქ. მოც. 2,47; „მკუდრნიცა მის ადგილი-სანი... დღემოკლედ ცხოვრებულნი" შუშ. XIV 20; „ცხოვრებულ იყავ მრავალთა ჟამთა" მ. ხფ. 115,5. იხ. მაცხოვრება, მყოვარ-ცხოვრებული, საცხოვრებელი; შდრ. მაცხოვარი.

ცხოვრება-შემოსილი-ი: „ცხოვრება-შემოსილისა სარ-წმუნოებისათჳს" I პეტრე. თავნი (1). იხ. შემოსილი.

ცხოვრების-ზიარი თანამცხოვრებელი, ერთად მყოფი: „გაქუნდეს თუ რამე, ცხოვრების-ზიარ გუეოს შენ" O, ზირ. 18,0. იხ. ზიარი.

ცხოვრების-მომცემელ-ი სიცოცხლის მომცემი, განმაცხოველებელი: „ცხოვრების-მომცემელისა სისხლი-სა შენისათა გვცნენ ჩუენ" ატმ. 104,11. იხ. მომცემელი.

ცხოვრების-მოყუარე სიცოცხლის მოყვარე: „ცხოვრების-მოყუარე იგი დაეცა" ბ. კეს.-40-თჳს 121,0. იხ. მოყუარე.

ცხრა 9: „ცხრანი იგი სადა არიან" ლ. 17,17; „ბნელ იქმნა ყოველსა ქუეყანასა ვიდრე ცხრა ჟამადმდე" C, ლ. 28,44. იხ. მეცხრე.

ცხრაას-ი 900: „ცხრაასი ეტლი რკინისა იყო მისა" O, მხკ. 4,8. იხ. ასი.

ცხრაშეტ-ი იხ. ოთხმეოცდაცხრაშეტ-ი, ორას და ცხრა-შეტ-ი.

ცხრილ-ი (საცერი): „ყრასა ცხრილისასა დაშთის ნა-ცხრენი" O.—„განბერტყითა საცერსა დაადგრების მურკ-ლო" ph., ზირ. 27,4. იხ. ნაცხრენი.

ცხრი ციება: „გვეუმოს შენ... სენითა სიცხისათა და ცხრომთა" ph., II 28ტ. 28,28.

[ცხრომა] იხ. აღცხრომა, განმცხრომელი, გა(ნ)-ცხრომა, განსაცხრომელი, დაუცხრომელი, დაცხრომა, მოსაცხრომელი, შეცხრომა.

ცხვრ-ი ცხვირი, ღრუნჩი, „ნიკელი"; „ნილრი", „ნი-

ჩურო: „განუქვრიტოს ცხარი მისი“ O, იობ 40,18; „კუპალი არს სული ცხართა შინა ჩუენთა“ O, სიმრძ. ხოლ. 2,2; „ცხარნი შენნი და ყურნი შენნი მოკუეთენ“ O, ეზე. 28,25; „განაკუა ხარტუცი ცხართა“ I, ებ. 87,20; „ეთარცა საყურნი ოქროსანი ცხარსა ღორისას“ pხ., — „ეთარცა საყური ნიკელსა ღორისას“ O, აგ. ხოლ. 11,22; „შემოსდვა სათური ცხარისა მიერ მისისა“ pხ., — „განილო ხრატუცი ნიღრსა მისსა“ O, იობ 40,30; „შე-

უკრენა გრგოლი ცხარსა შინა მისსა“ pხ., — „ამოაცუა გრგალი ნიჩურსა მისსა“ O, იობ 40,31.

ცხარ(ის)-დაცემა ეცენა: „ცხარ-დაცემა“ მისნი — ელვარებს ნათელი“ pხ., — „ეცენასა მისსა გამოკრებთან ნათელნი“ O, იობ 41,9. იბ. დაცემა.

ცხარმოკლე მოკლე ცხვირიანი: „ნუ მოვალ... ცხარ-მოკლე გინა ყურეუთილი“ pხ., ლეგიტ. 21,18. იბ. მოკლე.

d

ძილ ქართული ანბნის 30-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—3.000.

ძ: „აჰა ეყრა ღირე გიც (—გიძს) თელსა შენსა“ C, მთ. 7,4; „რაჲცა გიც, განიღე“ C, მრ. 10,21; „არარაჲ ზრუნეჲა გიც ვისთჳსეჲ“ მრ. 12,14. იბ. უც. წინა-ძ. ძაგება ძელდება, სიძულვილი: „რომელსა გძაგან კერპნი, საკურთხეველსა სძარცუე“ პრომ. 2,22; „მძორი მათი გძაგდინ“ O, — „მძორთა მათთა სძელობდეთ“ G, ლევიტ. 11,11; „ნუ გძაგნ შენ იღუმელი იგი“ M, II შგ. 28,7; „ნუცა სძაგებ კაცსა ხილვითა მისითა“ O, ზირ. 11,2. „ძაგებაჲ მათი ეძებნოთ“ მ. ცხ. 22v. იბ. მოძაგე, მოძაგება, საძაგელი, საძაგელება.

ძალ-ი ძალა, შეძლება, ძლიერება, ეფრი, ჯარი; სასწაული; ვითარება; აზრი, შინაარსი: „მისცა... თითო-ეულსა მსგავსად თჳსისა ძალისა“ მთ. 25,15; „რადენ ძალი შენი არს, კმენ“ O, მჯლ. 9,10; „მოუგონებელ იყო ძალითა“ რაფხ. 172,4; „წარავლინეს... ძენი ძალისანი (ძლიერებისანი M)“ G, მხგ. 18,2; „მისცა მათ ძალი და ქელმწიფებაჲ ყოველთა ზედა ემძაეთა“ ლ. 9,1; „მოაუძღურებს ძალსა ღუისასა წაღი“ მ. ხფ. 7,17; „მოთავარი ძალისა (ერისა M) მისისა—სისარა“ G, მხგ. 4,3; „ძალი მეფისა ბაბილონისაჲ ჰბრძოლა იერუსალჳსა ზედა“ I, იერემ. 84,7; „არცა ძალითა მრავლთა, არცა ძლიერებითა“ O, ზაქ. 4,6; „ესეცუ ძალსა (ერსა M) შენსა პერი“ G, მხგ. 8,8; „ძალსა მრავალსა ვიქმოდეთ“ მთ. 7,22; „ცნის ძალი მის საქმისაჲ ძმათაგან“ ი.-ე. 86,10; „წარუკითხის მათა და ძალსა ამისსა ურეუენ მათ“ ხაქ. წიგ. II 107,1; „გულისგმა-ჰყო ძალი იგი სიტყჳსა მის“ მ. ხფ. 21,14; „მიიღე უკუე წიგნი ესე და განჰსენ და წარიკითხე და გულისგმა-ჰყაე ძალი იგი სიტყუთაჲ მათ“ Ath.—11,282r. იბ. ღიღძალი, ღიღძალად, ღიღძალის სასყიდლისა, მოძღუერება, საუძღურე, სიძლიერე, უძღუერესი, უძლიერე, უძლიერესი, ძლიერი, ძლივს, ძლით.

ძალ-ი ღარი, სიმი: „მსგავს არს ძრეასა მას ძალთა ებნისათა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 159,10, იბ. ათძალი, ორძალი, სამძალი; შდრ. ძნობა.

ძალად მოსარული — თანაშემწე: „ყოველნი ესე მოსარულ ივენეს ძალად ძეთა მათ ლოთისთა“ T. — „ეჴმენეს თანაშემწე ძეთა მათ ლოთისთა“ L, ფს. 82,9. იბ. მოსარული (მოსლეა).

ძალ-ღება ძღვა, შეძლება, ძღება, ჯელმწიფება, ფლობა: „ძალ-გიცა სასუმელი შესუმაღ“ DE, — „გიძლაეს სასუმელისა შესუმაღ“ C, მრ. 10,85;

რადენ ძალ-ედებას წარებაღ“ O, ლაბ. 44,1; „ჰერ ძალ-მიც გარდასლვაჲ სიტყუასა უფლისასა“ G, — „ჰერვე შეუძლო გარდასლვად სიტყუასა უფლისასა“ Fr. რიცხ. 24,18; „ჰერ ძალ-ედებას ძეთა ისრაჴლისათა პირის-პირ დაღ-გომაჲ“ G, — „ჰერ უძლონ ძეთა ისრაჴლისათა დაღგომაღ წინაშე პირსა მტერთასა“ M, იხუ 5, 7,12; „ძალ-გიც კეთოლისა ყოფად მათა“ DE, — „ჴელმწიფე ხართ მათა კეთოლისა-ყოფად“ C, მრ. 14,7; „ძალ-გიც მრტეებაღ ცოდებათ“ O, ოვხე 14,8; „ჰერ ძალ-მედება მიხედვად“ მ. ცხ. 241v; „ჰერ ძალ-გიც დაეღვად პასჳაჲ“ G, — „ნუ გიფლიენ შენ ჴამად ურიდალ საკველისა მისგან“ M, II შგ. 18,5.

ძალვა მოქმედება, ღონეობა: „იძალენ მის ზედა ეშ-მაენი“ ბალ. 128,4. იბ. ძალი.

ძარღუ ძარღვი (გამოსადინელი): „აღჰსნდეს ძარღუნი ჴელთა მჴალთა მათთანი“ O, ლაბ. 49,24; „ძარღჴრკინისაჲ არს ჴელი შენი“ I, ებ. 48,4. „ძარღუნი განრთხელობისა მათისაგან დაფოლხუდიან“ H—2261, 286r; „განაჴმენს ძარღუნი მისნი“ pხ., — „განაჴმენს გამოსადინელნი მათნი“ O, ოვხე 18,15. „შეთუ-ვიარა შე ჴელთა ძარღჴთა ნელ-ლითა“ G, მხგ. 18,7; „ჴბილნი ერეკებოდ და ძარღუნი განსოქლებოდ“ მრთ. S. ბ. კეხ.-40-თჳს 119,6; „წამალმან... დასულობნის ძარღუნი, რაჲთა განეგოს ტუილი“ მ. ხფ. 82,1; „გუემა ფიცხლად ძარღჴთა ჴროხისაჲთა“ მ. ცხ. 177v; „ძარღუნი დაჴეუთენს ტერჴსა ცხენთასა“ M, მხგ. 5,22.

ძარღუჴუეთილება (დაჴუეთა კირთა): „ცხენნი მათნი ძარღუჴუეთილნა“ G, — „ჴენთა მათთა დაჴუეთნა კირნი“ M, იხუ 5, 11,9. იბ. კუეთილება.

ძარღუჴუეთილ-ყოფა ეკირთა დაჴუეთა: „ცხენნი მათნი ძარღუჴუეთილ ჴენე“ G, — „ჴენებსა მათსა დაჴუეთნეთ კირნი“ M, იხუ 5, 11,8. იბ. კუეთილი.

ძარღუშეჴირილ-ი ეყართ-დაჴუეთილი: „აღიბანენ ჴელნი თჳსა ჴედა ღიჴეულისა ძარღუშეჴირილისასა“ G, — „აღიბანენ ჴელნი მათნი თჳსა ჴედა მის ღიჴეულისა ეართდაჴუეთილისასა“ II შგ. 21,8. „ძარღუშეჴირილ ყინ ღიჴეუელი“ G, — „ეართნი დაჴუეთნენ ღიჴეუელსა“ M, II შგ. 21,4. იბ. შეჴირილი (შეჴრა).

ძარცუვა ძარცვა: „რომელსა გძაგან კერპნი, საკურთხეველსა სძარცუაჲ“ პრომ. 2,22. იბ. აღძარცუა, აღძრცუა, ბაგინის/ბაგინთა-მძარცუელი, განძარცუა, განძარცუა, დაძარცუა, მოძარცუა, მძარცუელი, სამარის-მძარცუელი, წარძარცუა.

ძალ-ი canis: „ნუ მისცემთ სიწმიდესა ძალთა“ მთ. 7,6; „ძალლი ცოცხალი უჴვობჳს არს ღმრისა მჴედრისა“ O, მჯლ. 9,4. იბ. მწაფაღლი.

ძალღოს-მწერი-ი *musca canina*: „მოივლინა მათა ძალღოს-მწერი“ ფს. 77, 45. იხ. მწერი.

ძაძა «ფიჩუ», «თალია», ტომარი, უხეში ქსოვილი თხის მატყლისა: „ყოველსა, რომელსა შთაერდეს მკუდარი ამაოვანი, არაწმიდა იყოს: ყოველსავე ჭურჭერსა ძელისასა... გინა ძაძასა“ O.—ყოველსა, რომელსა ზედა დაეცეს მათგანი, მო-რაა-მკუდარ იყვნენ იგინი, არაწმიდა იყოს ყოველისაგან ჭურჭელსა ძელისა... ანუ ფიჩუსა“ G. ლევიტ. 11, 82; „მოიხუნეს ძაძანი ძელნი მქართა მათა ზედა“ G. ისუ 6, 9; „შთაიციეს ძაძა და გარდაისხეს ნაცარი თავსა თუსსა“ I. ნემ. 9, 1; „განიძარცუე ძაძა ევე წელთაგან შენთა“ O. ეხ. 20, 2; „შეირტუე წელთა თქვენთა ძაძა“ ეხ. 82, 11; „ნუ დღეს ძაძითა და ხვალე სამოსლითა ჩჩლოთა“ S—97, 6v. „რადამს დამძალე მე ძაძასა ქუეშე სამატყლესა“ ვარ. 82, 1; „ძაძითა ნაცარსა ზედა მსხდომარეთა შეინანეს“ მთ. 11, 21; „ერთი ოდენ თაღი იფქლისა (რომელ არს ძაძა) უქმით მას წელწაღსა შინა“ მ. ცხ. 108r; „იფქნეს იგინი, ძაძანი საგნენი იფქლითა“ მ. ცხ. 228v; „მივეც ერთი ძაძანი პერი“ Ath.—12, 114r; „უბრძანა ძაძა კანადისა მოღებდა და შთასუა იგი მას შინა და დაჰმეჭდა ბრძენითა“ H—841, 775.

ძაძაშთაცუმული-ი ძაძით მოსილი: „წარავლინა... ძაძაშთაცუმული“ O. IV მფ. 19, 2; „ყოველნივე ერთამად ძაძაშთაცუმულ და ნაცარ თავსა გარდასხმულ იქმნებოდეს“ ი. ოქრ.-მარხ. და იონ. 107, 88. იხ. შთაცუმული.

[ძახვა] შერთვა. ძახილ-ი «შესთული»: „მოიღოს... ძოწეული ძახილი“ G.—„აღიღოს... შესთული მეწამული“ ეხ.. ლევიტ. 14, 51; „ესე არს შესწირავი... მეწამული მრჩობლი და ბისონი ძახილი“ O. გამოსლ. 25, 4. იხ. [აღახვა] (-ილი).

ძეგრება იხ. შეძეგრება.

ძეიდუ «ძეილი»: „ძეიდუ მისი და მოგარეებული მისი გარემო კერძო წყრთისა“ ეხ..—„გძილი მისი გარემოს-გარემო მრგულიად ზოგნი წყრთისა“ O. ეზეკ. 48, 17.

ძე «ძეილი», ვაჟი: „რომელსა უყურადეს ძე“ მთ. 10, 87; „განვიდეთ ძეებითურთ და ასულებით“ O. გამოსლ. 10, 9; „ასული შენი არა მისცე ძესა მისსა“ M. II მფ. 7, 8; „უყუეთუ ქვენე ძენი და ძენი ძეთა შენთანი“ G.—„უყუეთუ ისხნე შენ შვილინი ანუ შვილის-შვილინი“ M. II მფ. 4, 25; „ძესა ჩემსა ნუ მიჰყევ მენ“ O. დაბ. 24, 8; „მჭდომარს კიყუსა ზედა, ძესა კარაულისასა“ Ath.—11, 68r.

ძე-ღება, დეარდნა: „რაა ძეს ჩუენი და შენი“ მთ. 8, 29; „უყუეთუ გულს-მოდგინება იგი წინა ძეს“ II კორ. 8, 12; „სადა ბბშ ძენ. ინგორის“ ფიზ. XVIII 7; „ეითარცა ტვრთი რაამე, რომელი გზასა ზედა ძენ“ O. ზირ. 21, 19; „რაასა სძე და ხურონაჲ“ კ. იერ.-აღდგ. 108, 17; „რომელი ძენ სახლსა შინა“ მ. ცხ. 78r; „ესე დეარდომილი ვძე სარეცელსა ზედა“ მ. სწ. 294, 24.

[ძება] იხ. გამოძება, გა(ნ)ძება, მოძება.

ძებნა ჩხრეკა: „ურიდალ სძებნიდეს“ ვარ. 92, 15; „ძებნა ქრისტემან მან ბეჟედა იგი და არა პოვა“ H—841, 28. „ეირთა ძებნასა“ O. I მფ. 10, 14.

ძეგლ-ი გამოსახულება, ქანდაკება, კერპი: „იქმნა ძეგლ მარაღს“ ეხ., დაბ. 19, 28; „აღიღო ლოდი იგი მენ... და

აღმართა ძეგლად“ O. დაბ. 28, 18; „აღამქუნეს ყოველნი ძეგლი ბაალისნი“ O. IV მფ. 10, 27; „ეიქმნეთ ვითარცა ძეგლი ისი ქვისა“ მ. ცხ. 888r.

ძეგლის-წერა აქტი, ტრაქტატი, დადგენილება, ხსენება: „ძეგლის-წერაა მართლისა სარწმუნოებისა (თარგმან)“ ი.-ე. 80, 8; „ძეგლის-წერაა დავითისი“ ფს. 15 (ზედწერილი). იხ. წერა.

[ძეგუვა] იხ. გამოძეგუვა.

ძელ-ი «ხე», «შეშა», «ნაეი», ტივი, დირე, ჯოხი; ჯვარი: „უყუეთუ ძელსა ნელსა ამას უყოფენ, გმელსა მას რაამელა უყონ“ C.—„უყუეთუ ნელსა ხესა ესრეთ უყოფენ, გმელსა მას რაამ-მე ყოს“ DE. ლ. 28, 81; „ძელსა მას ზედა დამოვიდა“ იხ. რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკ. 82, 9; „შეობს ცხორება გლეხისა სართულთა ქუეშე ძელისათა“ O. ზირ. 29, 29; „მცირესა ძელსა არწმუნიათ კაცთა სულნი და განვლიან ღლეანი და ძელითა განვილიან“ O.—„უმცირესა ძელსა არწმუნებენ კაცი სულსა თუსსა და განმელენი ღლეათა ნავითა კსნილ არიან“ ეხ., სიბრძ. ხოლ. 14, 5; „სასოება სოფლისა ძელსა შევედრა“ O. სიბრძ. ხოლ. 14, 8; „ფერკნი მათნი დაუკრნეს ძელსა“ ვარ. 804; „ძელი, რომლითა განართხიან სამოსელი“ იაკ. მოც. 88; „საქიენი ძელისანი დამქუსრენ და ექმნენ მათ წილ რკინისანი“ O. იერემ. 28, 18; „მოვეგო... კათხა ერთი ძელისა“ ლიმ. 20, 12; „ძელსა სათხებელთა უყაროდეს ზღუდეთა მისთა“ O. I ეზრა 6, 9; „ძელსა ზედა აღამალეს“ მ. სწ. 70, 17.

ძელ-ი ცხორებისა-ჲ ჯვარი ქრისტესი: „მისცეს... ძელისა ცხორებისა ნაწილი ვეცხლისა ბუდითა“ ი.-ე. 22, 24. იხ. კარვის-ძელი.

ძელით-რჩუნვილ-ი ფიცრით შემოკრული: „ტაძარი იგი და მახლობელი მისი ძელით-რჩუნვილ გარემო“ O. ეზეკ. 41, 10. იხ. რჩუნვილი (რჩუნვა).

ძელქვა *populus alba*: „იკობ მოიღო კურთხი... ძელქვისა ნელი“ O. დაბ. 80, 87; „ავმაღლი ვითარცა ძელქვაა წარსავალთა წელისათა“ O. ზირ. 24, 19. იხ. ქვა.

ძენძერუჟ-ი *ibis, avis aegyptia*: „არა შვამოთ, რამეთუ საძაგელ არს... მიზინო და ძენძერუჟი“ O. ლევიტ. 11, 17.

ძერ-ი, ძერა *vultur, vultur*: „არა შვამოთ, რამეთუ საძაგელ არს: ორბი, ყანჩი და ძერი“ O.—„არა შვამნეთ, რამეთუ საძაგელ არს: არწივი, და ძერა და ყანჩი“ G. ლევიტ. 11, 18.

ძერქორ-ი *milvus, milvus*: „არა შვამოთ, რამეთუ საძაგელ არს... ძერქორი და მსგავსი მისი“ ლევიტ. 14, 14. იხ. ქორი.

[ძერწვა] იხ. ვეცხლმოდერწული, ოქროშეძერწული; შეძერწვა.

ძეძუ *carduus, spina; stoebea, stiva*: „აღიღო-აღ-გილდ ქუე ძეძუ დაფინა და თუთ ფერკნი დაიღვინს ძეძუსა მას ზედა... და კორცნი წულილ-წულილად დაეძარნეს ძეძუსა მას“ შუშ. VIII 17-19; „ეითარცა ძეძუ მან რისხვით ცხოველნი შეწუნეს იგინი“ ჯ. ფს. 67, 10; „ძეძუ მან ლიბანით მოველინა ფიჭუსა ლიბანისასა და პრქუა“ O. IV

მფ. 14,0; „ძეძკისა მის წილ აღმოგიცენდეს შენ საროა“ I, ეს. 56,18.

ძეწნი-ი ტირიფი, salix: „ვითარცა ძეწნი თანაწარსადი-
ნელსა წყალთასა“ I, ეს. 44,4; „ძეწნთა ზედა შორის მისსა
დავკიდეთ საგალობელი ჩუენი“ C, ფს. 130,2.

-ძი (თუ): „ვითარ-ძი აქედნეს“ სპ. მოც. 15,80; „წარ-
ძი-მცა-მეშართნეს მე გზანი ჩემნი“ C, — „წარ-თუ-მცა-მარ-
თებულ იყენეს გზანი ჩემნი“ L, ფს. 118,5; „იფქლისა-ძი
არს ანუ ქრთილისა“ ფიზ. XV 45; „ვიდრე ვიხილო, რომე-
ლი-ძი კეთილ არს“ გელ. 2,8; „ვიხილოთ, მო-ძი-ვიდეს ელია
განრიგებელ მავისა“ C, მთ. 27,40; „ვინ-ძი იყოს უდიდეს
შორის მათსა“ ლ. 0,40; „უკუეთუ გაქუს-ძი ხელდა სული-
ერი“ A—02,158r.

ძიება «თხოვა», «გულება», «მოძიება», «გამოკულებ-
ვა», ცდილობა; გამოკითხვა, ძებნა; «ბრინვა»:

„ძიებდეს სასწაულსა ზეით“ DE, — „ითხოვდეს მის-
გან“ C, მრ. 8,11; „ძიებდეს მას შეყრობად“ C, —
„ეგულე ბოლა შეყრობა მისი“ DE, მრ. 12,11; „მოვი-
დეს კაჟარანულ და ეძიებდეს იესუს“ DE, — „მივიდეს
კაჟარანულ მოძიებად იესუსა“ C, ი. 0,24; „იძიეთ
ქუეყანა“ M, — „გამოიკულებთ ქუეყანა“ G, მსქ. 18,2;
„რომელნი ეძიებდეს სულსა მავის ყრმისასა“ მთ. 2,20;
„ძიებდეს ესენი მისლელ ეიფანსა“ სპ. წიგ. 181,22;
„ძიებდეს განრიგებასა“ მ. სწ. 117,10; „ვითარცა არ-მე-
ნებელნი თულათანი ეძიებენ“ pb., — „ვითარცა თულათა
ბრანნი, ვერე ბრანნი იდენ იგინა“ O, ეს. 59,10. „არა-მე
ძიება ვყო“ O, იერემ. 5,20; „ძიებდა იყოს ძელისა მის,
რომელსა ზედა მშაა ჭუარს-ეკუა“ გამოჩ. ჭუარ. 289,83;
„ძიებდასა ჰყოფდა სარწმუნოებისასა“ არსტ. 65,5. იხ. გა-
მოძიებელი, გამოძიება, მეძიებელი, საძიებელი, ღონისძიება,
შურისძიება.

ძილ-ი: „განიღვა იოსეფ ძილისაგან“ მთ. 1,24; „დაძი-
ნეს ძილი მათი“ ფს. 75,0; „ესცე ძილი თულათა ჩემთა“
ფს. 181,4; „ტებოლ არს ძილი მონისა“ O, გელ. 5,11;
„ძილითა განძლა ეფრემ“ O, ოვსე 7,8; „რომელნი ძილ-
სა შინა ჰამელ“ I, ეს. 29,8. იხ. მოძილი, ნაძილევი, ნაძილე-
ვება, უძილი.

ძინ- დაძინება: „რასა გძინავს“ ლ. 22,48; „უკუეთუ
სძინავს, ცხონდეს“ C, ი. 11,18. „ვიდრე ჩუენ მეძინა“
მთ. 28,18; „ეძინა პეტრეს შორის ვრისაგანთა ორთა“ სპ.
მოც. 12,8; „ჰამნ, სუამნ და იძინის“ I ვზრა 4, 10;
„იონას ეძინა და ხურნავდა“ ოქრ.-მარბ. და იონ. 106,18;
„მას თავადსა ეძინა“ მთ. 8,24. იხ. დაძინებელი, დაძი-
ნება, მიძინება, მიძინარე, მიძინარი, მიძინარება.

ძინება შეძენა. იხ. შეძინება.

[ძინება] ხელდა. იხ. მოძინება.

ძირ-ი ფესვი; მოღვება, ტომი; ცალი; ნაკვალევი;
„ძირნი არა დაბნენს“ მთ. 18,8; „დაბნენ ძირნი ქუშ
კერძო“ I, ეს. 87,81; „ელმოღეს ეფრემს ძირნი მისნი“ O,
ოვსე 9,10; „მე კეთილთა ძირთაგანი ვარ“ ფლკტ. 157,8;
„შერი ძირი არს სიკუდილისა“ მ. სწ. 8,28; „დაფეტკიც-
ნეს ძირნი“ O, იერემ. 12,2; „გამოსცეს ძირთაგან შუ-
ენიერება თჳსი“ იხ. რომ.-კურთხ. მოს. 180,1; „ვარ ჰუ-
რიაა ძირით“ O, მოც. 68,86; „სამეოცდათი ძირი ფინი-
ცა“ G, რიცხ. 88,9; „ჩნდა ძირი ნაწერისა“ მ. ცხ. 07r.
იხ. უძირი, ყურის-ძირი.

ძირა-ი cimum, cuminum: „მოიათვესით პიტნაისა,
ცერეოსასა და ძირა-იკისა“ C, — „მოიღებთ ათუელსა
პიტნაისა და ცერეოსასა და ძირა-იკისასა“ DE, მთ.
28,28; „სთესის გულის-სარეველი და ძირა-იკი“ I, ეს. 28,25.

ძირგარევა «ტანჯვა», დასჯა: „ეფრემან ძირგარევენა
იგინი ამალიყისა შორის“ G, — „ერმან ეფრემან ტანჯნა
იგინი ღელეთა შინა“ pb., მსქ. 5,14.

ძირდაბმული-ი: „ნუფთაღმ... ძირდაბმული, განმუენ-
ბულ“ იხ. რომ.-კურთხ. ისაჲ და იაჲ. 98,4. იხ. დაბმული
(დაბმა).

ძირკუ იხ. საძირკუელი.

ძირმტკიცე: „ძირმტკიცედ უხაროდენ ყოფელსა ქუეყა-
ნასა“ ფს. 47,8. იხ. მტკიცედ.

ძის-ცოლ-ი «სძალი»: „განვეთას (განმოროს C)...
(სძალი C) ძის-ცოლი ღელამთილისაგან“ DE, ლ. 12,58;
„აღღა იგი და ორნი სძალი მისნი და მიიქცეს ევლით“
G, — „აღღა ღელაქცე იგი და ორნივე იგი ძის-ცოლი მისნი
და მიიქცეს იგინი ქუეყანით“ M, რთო 1,0; „განმოროს
ღელამთილი ძის-ცოლისაგან“ ლ. 12,58. იხ. ცოლი.

ძის-წულ-ი შვილიშვილი: „ეჟალად მოგზანა ამავე ქე-
კაოს, ძის-წული მისი“ ქ. ცხ. 20,10. იხ. წული.

ძლება «ყოფა», შეძლება, «ძალ-დება», «შემძლებელ-
ყოფა»: „არავლენა ეძლოს ჳელსა მისსა“ O, — „ვითარ სა-
ხელდა ყოს ჳელმან მისმან“ pb., ეფ. 46,11; „საქმელ არა
მძლავეს, თხოვად მრტხუენის“ C, ლ. 10,8; „არა გძლო,
არცა აწ გძლავეს“ I კორ. 8,2; „ვერ უძლავს სმენად“
I, იერემ. 6,10; „ვერ უძლავს სიტყუად“ ფლკტ. 144,24;
„გძლავს თუ რაჲმე, შეგუენი ჩუენ“ C, მრ. 9,22; „არა-
ვის ეძლო დაყენებად მისა“ მრ. 5,4; „ვერ ეძლოს აღ-
გომად და მიცემად“ ლ. 11,8; „ვერეინ უძლო მას სიტყუს-
მიცემად“ მთ. 22,40; „ვერ უძლეს მიახლებად ერისა მის
გამო“ C, მრ. 2,4; „ვერ უძლე სიტყუად თქუენდა“ I კორ.
8,1; „უკუეთუ ვინმე უძლოს ქჳშაჲ ქუეყანისა აღრაცხად“
O, ლაზ. 18,10; „ვერ უძლონ... დაღვომად წინაშე პირსა
მტერთასა“ M, — „ვერ ძალ-ედვას... პირის-პირ დაღვომაჲ“
G, ესუ 5, 7,12; „რომელთა ვერ უძლებ დაღვომად“ I,
გოდ. იერემ. 1,14; „ვითარ-მე უძლო მითხრობად“ ქ.
იერ.-მარტულ. 188,14; „ვერ უძლებ დათმენად“ მ. ცხ.
122r; „გძლავს სასუმელისა შესუმად“ C, — „ძალ-გოცა
სასუმელი შესუმად“ DE, მრ. 10,88; „ვერ ეძლოს ჳელსა
მისსა ყოფად ცხოვრისა“ O, — „ვერ შეძლებელ-ყოფოს
ჳელი მისი კმაყოფად ცხოვრისა“ G, ლევტ. 5,7. იხ. არა-
ძლება, ვერშემძლებელი, ვერშესაძლებელი.

ძლევა «დაცემა», მორევნა, ჯობნა, გამარჯვება, «ძა-
ლი», «დამდაბლება», «მძლავრობა»: „სძლო მას ის-
რამლმან“ pb., — „დასცა იგი ისრამლმან“ G, რიცხ. 21,24;
„ნუ იძლევი ბოროტისაგან, არამედ სძლე კეთილთა მით
ბოროტსა მას“ პრამ. 13,31; „ოღესმე სძლევენ, ოღესმე იძ-
ლევიან“ მ. ცხ. 41r; „მძლეს მე საღმობათა ვითარცა შო-
ბალისათა“ იერემ. 8,21; „სიბრძნესა ვერა სძლევს ბორო-
ტი“ pb., — „სიბრძნესა ვერა მძლავრობს ბოროტი“ O,
სიბრძ. სოლ. 7,80. „ძლეულ ყო ღმერთმან... ბაენ მუეფ“

G.—„დაამდაბლა უფალმან დაბინი მეფე“ M, მსჯ. 4, 28. „სძლო ორთვე მათ და ერეოლა“ ხაქ. მოც. 19, 16; „ანუ ესძლოთ, ანუ ვიძლინეთ“ მ. სწ. 184, 10. „მოგუცა ჩუენ ძლევა (ძალი A)“ სხსტ. 180, 3; „ესე არს ძლევაჲ, რომელი სძლევს სოფელსა“ I. 5, 4; „შენი არს ძლევაჲ“ რიფს. 189, 25; „მოვილო გვრგვნი იგი ძლევისაჲ“ თომა მოც. 19, 14; „მას მისცელ ძლევისა იგი პატივი“ O, I ეზრა 8, 9; „ძლევისა მისთვის დიდებასა ღმრთისა მიმართ შესწარიდეს“ შუშ. XVII 28.

ძლეულ-ი «დაცემული»: „ძლეური იგი და ახოანი... ძლეულ არს და დაცემულ და მიწასა შერეულ“ მ. სწ. 231, 82; „მივცემ შენ ძლეულთა წინაშე შენსა“ G.—„მივცენ იგინი დაცემულნი წინაშე ძეოთ ისრაჲლისათა“ M, ისუ 5, 11, 8; „ძლეულ იქმნა ძმა იგი ეშპაკისაგან“ მ. ცხ. 86r. იხ. დაძლევა, კეთილი(ა)-მძლე, მიძლევა, მომძლევება, მძლე, საძლეველი, უძლეველი, შეძლება.

ძლევა მიცემა, შეძლევა: „არა იძოვა ებისკოპოსსა თანა გარნა რეაჲ ხოლო ღრაჲკანი და ესე აძლიეს ბარბაროსსა მას და არა ინება წარღებაჲ“ ლომ. 50, 1. იხ. ნაძლევი.

ძლევის-მყოფელი-ი მომძრევი, გამმარჯვებელი: „მიგნნა ჩუენ ძლევის-მყოფელ მან“ კ. იერ.-აღღ. 164, 20. იხ. მყოფელი.

ძლეულება «უძლურება», მორევნა, დამარცხება: „ძლეულება არს თქუენდა ესე“ ძხ., — „უძლურება არს თქუენდა ესე“ Q, I კორ. 5, 7; „ვითარცა იხილა ძლეულებაჲ თჳს“ ი.-ე. 82, 22. იხ. ძლეული (ძლევა).

ძლეულ-ყოფა «დამდაბლება»: „ძლეულ-ყო ღმერთმან მას ღლესა შინა იაჲინ მეფე“ G.—„დაამდაბლა უფალმან დაბინი მეფე“ M, მსჯ. 4, 28. იხ. ყოფა.

ძლიერ-ი, **ძრიელ-ი** მძლავრი, მაგარი, «შემძლე», «დიდი», «ძნელი», «მომართხმელი», «უძლიერესი», მხნე; დიდებული; მთავარი; «მტკიცე»: „აღვიდა... ყოველი ძლიერი (შემძლე G) ძალითა“ M, ისუ 5, 10, 7; „ყოვლად ძლიერსა ღმერთსა... ვადიდებდით“ შუშ. XIX 14. „ადიდენ ღმერთმან ძრიელ მან“ A—484, 158r; „უძლის შესღელ სახლსა ძლიერისასა“ მთ. 12, 29; „ჩუენ უძლურ, ხოლო თქუენ ძლიერი“ I კორ. 4, 10; „ნუცა იქადინ ძლიერი ძალითა თჳსითა“ O, I მფ. 2, 10; „იწესენ გლახკი გელთაგან ძლიერისათა“ ფხ. 84, 10; „მეცნიერნი და ძლიერნი ვერ დაიმორჩილნა“ ს. გაბ.-მოც. სავს. 98, 4; „ქალაქნი ძლიერნი (ძნელნი M) და დიდნი“ G, ისუ 5, 14, 12; „ქალაქნი ძლიერნი დააქუნა“ O, ზირ. 28, 17; „იხილა ქარი იგი ძლიერი“ მთ. 14, 80; „ამპარტავენებან წარწყმდინა ძლიერნი და უძლურთა შეიშოსეს ძალი“ მ. სწ. 78, 17; „ზღუაჲ იგი ძლიერთა ქართაგან აღირღოდა“ C.—„ზღუაჲ იგი ქარისაგან დიდისა აღიმძროდა“ ი. 8, 18; „ძენი ევრამისნი ძლიერნი (მომთხრელნი L)“ ფხ. 77, 9; „ძლიერ არიან უფროჲს მასსა“ G.—„უძლიერეს არიან მასა“ M, მსჯ. 18, 28; „ძლიერნი გულმწყურალ არიან, ღვინაჲ ნუ სუშედ“ O, იგ. სოლ. 81, 4; „ძლიერთა თანა დასჯა იგი“ O, იგ. სოლ. 18, 18; „ძლიერი იყო, ვითარცა მუხა“ ძხ., — „იყო იგი მტკიცე, ვითარცა მუხაჲ“ O, ამოს. 2, 9. „ქადაგი დაღადებდა ძლიერად“ O, დან. 8, 4; „მოიწყლა ძლიერი“ მ. ცხ. 181r; „ძმანი ყოველნი ძლიერად შუ-

რებიან“ ი.-ე. 41, 1. იხ. ძალი; შღრ. განმამლიერებელი, განმლიერება.

ძლიერება, **ძრიელება** «სიმტკიცე», «ძალი»: „ყო ძლიერებაჲ მკლავითა თჳსითა“ C.—„ყო სიმტკიცითა მკლავისა თჳსისაჲთა“ DE, ლ. 1, 51; „ძრიელებითა ცხოველს-მყოფელისა პატიოსნისა ჯუარისაჲთა“ A—484, 814v. „წარავლინეს... ძენი ძლიერებისანი სასარაჲთ“ M, — „წარავლინეს... ძენი ძალიანი სასარაჲთ“ G, მსჯ. 18, 2; „ძლიერებაჲ მათი შეიმძსრენ“ O, დან. 8, 44; „იტყუნ წიგნი... ძლიერებისა და დიდებულებისათჳს მისისა“ იბ. რომ.-კურთხ. მოს. 182, 12; „ყვეს იგი ავაზაკთ-მთავარ ძლიერებისა მისისათჳს და სიმძნისა“ მ. სწ. 201, 80. იხ. ძლიერი.

ძლიერობა: „ნუ ძლიერობენ კაცი, ისაჩენ წარმართნი შენ წინაშე“ C.—„ნუ ძლიერობენ კაცი, ისაჩენდ წარმართნი შენ წინაშე“ L, ფხ. 0, 20; „ძლიერობდ-ცა უშუე და მამარობდ დამარხვად“ G, ისუ 5, 1, 7. იხ. ძლიერი.

ძლიერ-ი: „სადა-იგი არა საჲმარ იყუნენ ცრემლნი და სინანული ძლიერად მდე“ S—87, 80r.

ძლიერს მტკიცედ, ნამდვილად: „ბრძანებაჲ იგი ძლიერს იყო“ მრთ. D, კ. იერ.-აღღ. 110.

ძლით -თვის, «-გან», მიერ, გამო, ძალით, ძლიერს: „ნუცა ჰედმებინ ჩემ ძლით“ ფხ. 68, 7; „თქუენ ძლით მარადის სახელი ჩემი იგმობის“ I, ეს. 52, 6; „უბა მისა, რომლისა ძლით მოვიდეს“ C.—„უბა, ვისგან მოვიდეს“ DE, ლ. 17, 1; „დაამდაბლა ღმერთმან იუდა აჲაზის ძლით“ M, II 58ტ. 28, 18; „თქუენ ძლით სიონი ვითარცა ყანაჲ მოიქნას“ O, მიქ. 3, 12; „ცოდვისა ძლით (შემოქდა) სიკუდილი“ მრომ. 5, 12; „ასურასტანდ ძლით წარიყვანეს“ I, ეს. 52, 4; „ძლით ცხოვრდის“ მ. ცხ. 280r; „შეტუძლებთ ძლით მოტყუნებად“ მ. ცხ. 86r; „ძლით დაარწმუნეს წარსლვაჲ“ ი.-ე. 18, 27. იხ. ძალი.

ძლით-ი «-თჳს», შესახებ: „ყურბი ღვძლისა, ცოდვისა ძლითისაჲ, აღიხუნა“ G.—„ძირი იგი ღვძლისაჲ, რომელ არს ცოდვათაჲ, შეწირა“ O, ლევტ. 9, 10; „ყოც ცოდვისა მისისა ძლითი“ G.—„ყოც იგი ცოდვისათჳს“ ძხ., რიცხ. 8, 10; „ვითარ-იგი ცოდვისა ძლითი, ეგრეთვე ბრალისა ძლითი“ G*. იხ. ძლით.

ძლით-მზრახველ-ი «ბრგუნელი»: „ცხად იუოს ენაჲ ძლით-მზრახველი“ ძხ., — „განმმართს ენაჲ ბრგუნელი“ O, ეს. 85, 8. იხ. მზრახველი.

ძლით-მომკუდარ-ი: „კაცისა-მიმართ გაქუს სასოებაჲ და ესეცა ძლით-მომკუდარი სასა“ თე 7, 1. იხ. მომკუდარი.

ძლის-პირ-ი ირმოსი: „დაესწავლა საყამოებელიცა ძლისპირი“ მ. ცხ. 81v. იხ. პირი.

ძმა (ძმისა) ძმა; ძმობის წევრი, მოწინააღმდეგის კრებულის წევრთაგანი: „იგი არს ძმაჲ ჩემი და დაჲ ჩემი და დედა ჩემი“ მრ. 8, 85; „მოვიღინა ჯოჯიკ, ძმაჲ თჳსი“ შუშ. V 1; „შევიღლიან პირველად მამაჲ ეფთჳჲ და მერმე ძმანი ყოველნი“ ი.-ე. 86, 12.

* წყაროს დასახელება გამორჩენილია (რედ.).

ძმა-მ. მამისა-მ ბიძა: „ღაღიყარ აგარაკი იგი ანამელისგან, ძისა სალომისა, ძმისა მამისა ჩემისა“ I, იერემ. 22, 9. იხ. ღელის-ძმა, თანამოძმე, მამის-ძმა, მოძმე, მოძმეობა.

ძმალ-ი (სძლის-მომეტურელით, მაყარი: „ყოლო იგი სამსონისი შეერთო ძმად მან მისმან“ M. — „ღაღიყარა ცოლი სამსონისი სძლის-მომეტურელისი მისსა თანა G, მხ. 14, 20. იხ. ძმა.

ძმათ-მკლველ-ი: „ძმათ-მკლველთა თან წარწყმდა გულის-წყაროთა“ O, ხობრძ. სოლ. 10, 8. იხ. მკლველი.

ძმათ-მოყუარება: „ძმათ-მოყუარებთა ურთიერთას მოწოდდ მოსურნე იყვნით“ ზრომ. 12, 10; „ძმათ-მოყუარებაჲა ევენ“ ზებრ. 18, 1. იხ. მოყუარება.

ძმათ-მოძულეობა: „მოძულეობას სიხენებისათჳს და ძმათ-მოძულეობისა“ III ა. (თავნი 2). იხ. მოძულეობა.

ძმარ-ი (ძმარისა): „მოიღო ღრუბელი, აღავსო ძმარითა“ მთ. 27, 48; „ძმარისაგან ღვინისაგანსა და ძმარისაგან თაფლისაგანისა არა სუას“ G, რიცხ. 8, 8; „წყურილსა ჩემსა მასუეს შე ძმარო“ ფხ. 88, 22; „ნაცვალად მანანასა ნაღვლი და ძმარი ასუეს მას“ მ. სფ. 70, 26; „გარდაიქცა იგი (ღვინო) ძმარად“ X 861r. იხ. შემარებული.

ძმაცულობა „შეორავლებდა“, ფარისევლობა: „რომელნი ეძიებდნ ჭეღსა, აღიესნენ მით, და რომელნი ძმაცულობდნ, შესთეს მას“ O. — „მეძიებელი ჭეღისა განძღების მისიგან, და შეორავლებული დაბრკოლდეს მის მიერ“ pხ., ზარ. 85, 19. იხ. ძმაცუა.

ძმაცუვა მზაკვრობა, ცუდის განზრახვა, ღონეობა, მოგონება; „გეაშტი“, გეახი: „ერსა შენსა ზედა ძმაცუვიდეს ზაქუთი“ ფხ. 82, 4; „რაჲმე ზაქუთა იძმაცუს“ ფი. I 7; „მიაგლოს მის ზედა ყოველი ჭურჭელი ძმაცუთი“ G, რიცხ. 85, 20; „ძმაცუვად აღღვა მის ზედა“ pხ. — „აღღვა ეაშტად ძმისა თჳსისა“ G. — „ვახად აღუღვა მას“ M, II შ. 19, 18.

ძმის-მოყუარე: „ძმის-მოყუარე იყო თოდოსია, დაჲ იგი ზემო“ ფლტ. 155, 80. იხ. მოყარე.

ძმის-წულ-ი: „წარიყენეს ღორცა, ძმის-წული აბრახამისი“ O, დაბ. 14, 12. იხ. წული.

ძმის-წულაკ-ი: „შეკრული შტახში—ძმის-წულაკი ჩემი ჩემდა; შორის სასტურთა ჩემთა განისუენეს“ O, ქება 1, 12. იხ. წულაკი.

ძმოზა: „მას სოფელსა შინა ძმოზასა მას თქუნსა აღასრულებდით“ I პეტრე 5, 9; „ეითარცა ვარსკელაჲ ბრწყინელნი ნათობს შორის ყოვლისა ძმოზისა“ მ. ცხ. 283r. იხ. ძმა. ძმრიან-ი: „უკუეთო ქულა ანუ ძმრიანის არს (ღვინო)“ ი. -გ. 70, 5. იხ. ძმარი.

ძნ-ძნელად მიჩნევა, ძნელება, წუხილი: „უძნს და ეშინის“ მ. ცხ. 88r; „უძნდა შულდიანობაჲ და შფოთი“ ი. -გ. 88, 84; „არა შიძნს ევე“ მ. ცხ. 189r; „შიძნდა თქვენთს ოდენ“ მ. ცხ. 170r; „შენ რად გიძნს“ მ. ცხ. 204v; „არა მოვატყუათ თავთა ჩუენთა, რომელი უძნდეს სულთა ჩუენთა“ მ. სფ. 280, 22; „უძნდა სიტყუაჲ იგი და ჭმობდეს მას მრავლისა მისთჳს სიტყუა“ ლ. 11, 58. იხ. ღამნ-. საძნური, უძნ-, შეძნება.

[ძნ-] იხ. მოძნაური, მოძნაურობა, მოძნე.

ძნა: „ძნაჲ ერთი, წასხლევი ეენავისაჲ“ X 808v.

ძნელ-ი მძიმე, ძლიერი, „შეცეული“, „ძნელოვანი“, საძნელო, მაგარი, სასტიკი, ფიცხელი: „ძნელ არს ფასიერთაჲ შესულაჲ სასუფეველსა ღმრთისასა“ C, მრ. 10, 28; „ქალაქნი ძნელნი და ღიბნი“ M. — „ქალაქნი ძლიერნი და ღიბნი“ G, იხუ 5, 14, 12; „ეენ მიმყენოს შე ქალაქსა მას ძნელსა C (შეცეულსა I)“ ფხ. 107, 11; „უყო მათ... ძნელი იგი (ძნელოვანი იგი O) ქუეყანაჲ ადგილად წრფელად“ I, ეხ. 42, 16; „შევიტოლდეს ქალაქთა ძნელთა“ G, იხუ 5, 10, 20, „დასდევ. უფალო, საცოა პირსა ჩემსა და კარი ძნელი ბაგეთა ჩემთა“ ფხ. 140, 2; „ღილი და ძნელი ნისლო მოფენილ იყო კაცთა მათ ზედა“ ვარ. 808; „ძნელ რაჲმე უჩნნ ესე უსწავლელთა“ O, ზარ. 6, 21; „მძიმე და ძნელ უჩნ წარწყმდამა მათი“ 118, 31 (I) „ძნელად განიკურნების“ მ. ცხ. 18r; „ძნელად შეტლიან ურთიერთას წაშალი იგი და ქაზად ოქრ.-მარბ. და იონ. 100, 81. იხ. განძნელება, განძნელებელი; მოძნელებელი, სიძნელე, უძნელე, უძნელსი.

ძნელოვანი-ი გულარძნილი, მრუდე, „დაკიდებული“, „მაგარი“, სიმაგრე, საძნელო, ფიცხელი: „იუნენ ძნელოვანნი ადვილად“ C. — „იყოს გულარძნილი იგი მართლად“ ლ. 8, 5; „იქმნეს... საყოფლები მათთა შინა და ქუბთა და ძნელოვანთა“ M. — „იქმნეს... საშაბაეები მათთა შინა და ქუბებში და დიკიდებულები“ G, მხ. 8, 2; „ყოველი ესე ქალაქები ძნელოვანები... (მოვილეთ)“ M. — „ყოველნი ქალაქნი შაგარნი... (მოვიხუენით)“ G, II შ. 8, 5; „ადვილო ძნელოვანი შენი“ O, მხ. 5, 11; „ძნელოვანნი ყოველნი ადვილად გარდაიქნენ“ I, ეხ. 40, 4; „წარწყმდა ძნელოვანი თქუენი“ I, ეხ. 28, 14; „უყო მათ... ძნელოვანი (ძნელი I) იგი ქუეყანაჲ ადგილად წრფელად“ O, ეხ. 42, 16. იხ. ძნელი.

ძნელ-ი კონა, ძნა: „დაკართ იგი ძნელად“ მთ. 18, 30; „ღამაზნი ივინი სელსა შინა ძნელსა, რომელ დაზნებულ იყო სქენსა შინა მისსა“ M, იხუ 5, 2, 8; „ღამაზნი ივინი სელსა შინა ძნელსა“ M. — „ღამაზნი ივინი შემთა შინა სელის-ლეღწმისათა“ G, იხუ 5, 2, 8. იხ. ძნა.

ძნვა ძნელება: „შიძნავს სიკუდილი“ ბალ. 101, 2; „გიძნავს მისლვაჲ“ ბალ. 158, 18. შტრ. ძნ-.

ძნიალ „ძნელა“, ძნელად, ძლივს: „ძნიალ შევიდენ... რომელთა აქუნდეს საფასო“ DE. — „ეითარ ძნელ არს ფასიერთაჲ შესულაჲ“ C, მრ. 10, 28; „მდიდარი ძნიალ შევიდეს სასუფეველსა ცათასა“ მთ. 19, 28; „ძნიალ განეშორის მისიგან“ ლ. 8, 80; „ძნიალ დაცხრეს ესე იგი“ ხაქ. მოც. 14, 18; „ძნიალ ვინმე მართლისათჳს მოკუდეს“ ზრომ. 5, 7; „ძნიალ კელთ-იღეს ზოგი ოდენ“ O, ზარ. 20, 7; „ძნიალ კჳოო ქალაქსა შინა კაცი, რომელსა სიმატრისა მონაგები აქუნდეს“ მ. სფ. 53, 22. იხ. ძნელი.

ძნიალ-მისათხრობელი-ი ძნელად მოსათხრობი: „ღილი არიან განკითხვანი შენნი და ძნიალ-მისათხრობელი“ O, ხობრძ. სოლ. 17, 1. იხ. მისათხრობელი.

ძნიალ-მორწმუნე ძნელად მორწმუნე: „ძნიალ-მორწმუნე არიან ნათესაენი კაცთანი“ აბ. რომ.-კურთხ. მოხ. 140, 9. იხ. მორწმუნე.

ძნიალ-სატკრთავ-ი/სატკრთველ-ი ძნელად ასაკიდებელი: „აქილით კაცსა ტკრთი ძნიალ-სატკრთავი“ C. — „აღკილით კაცთა ტკრთი ძნიალ-სატკრთველი“ DE, ლ. 11, 40; „შეკრიან ტკრთები... ძნიალ-სატკრთველი“ მთ. 28, 4. იხ. სატკრთავი, სატკრთველი.

ძნიალ-საცნაურ-ი ძნელად გასაგები: „რომელნი-იგი არიან ძნიალ-საცნაურ რაამე“ II პეტრე 3,16. იხ. საცნაური.
ძნობა სიმებიან საკრავზე დაკვრა, გალობა; «განცხრომა»: „მსახური იგი მეფისა სცემდეს ნესტუსა და რაკილეს და ძნობდეს წინაშე მეფისა“ M, III მფ. 1,40; „რომელნი ძნობენ ებნითა კერპისა მისთვის ნაბუქოდონოსორისასა“ 2. ცხ. 180V.; „ძნობდინ ყოვლით გამო გულით შენით“ G.—„განსაცხრებოდე ყოვლითა გულითა შენითა“ O, ხოფ. 8,14. „გარდაიქცა გლოვად ძნობაა ჩუენი“ I, გოდ. იერემ. 5,15; „ვითარცა მცემელმან ქნარისამან ვერ აჩუენის კლოენება ძნობისა თვისისა უკმარებისათჳს ძალთა მისთაჲსა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 108,16. იხ. მძნობარი; შდრ. ძალი.

ძოვა, ძოვნა ჳამა: „რომელნი ძოვედ შოვრის შრომანთა“ O, ჳება 4,5; „ყოველთა გზათა ზედა ძოვდენ“ ეხ. 40,9; „ძოვდეს მგელი კრავთა თანა“ I, ეხ. 11,6; „კონიონსა შა-თენ ძოვდენ“ 2. ეხ. 1,25. ლ. 67,29; „რომელიმე მათგანი (თუზთაგანი) ძოვს უყასა, და რომელიმე თივასა“ 2. ეხ. 1,25. ლ. 68,2; „ერთსა საძოვარსა ეძოთ“ 2. სწ. 108,11. „მან წარავლინა იგი ველად თჳს ძოვნად ღორთა“ ლ. 15,15. იხ. ღაძოვება, მოძოვება, საძოვარი; შდრ. პერის-ძოვა.

ძოვება, ძოვება, ჴოვება ძოვნა, ჳამა: „წარვედით და აძოვდით“ M, ღაბ. 29,7; „აძოვებდეს მწყემსნი იგი თაეთა თჳსთა“ O, ეფ. 84,8; „აძოვნეს იგინი უფალმან ფართოსა ადგილსა ვითარცა კრავნი“ O, ოცხე 4,16; „ზროხათა აძოვებდა“ 2. ცხ. 850r; „აზოვებდეს სამწყსოსა“ H—841,200. იხ. ძოვა.

ძონძი ძეგლი სამოსელი; «ბეჭეული», ჳინჳი: „მძაცს იგი, ვითარცა ძონძი გარეშე მდომელისაჲ“ O, ეხ. 14,16; „გამოიღო მგერ ძონძი ძუელი და საბელი და შთაუვდო იგი იერემია წინაწარმეტყუელსა მღვმელს მას“ O.—„გამოიხუნა მგერ ძუელი ბეჭეულნი და ძუელნი საბელი და შთაყარა იგინი იერემიას მიმართ მღვმელ“ ეხ., იერემ. 88,11; „ვითარცა ძონძი ღვდაკაცისა წიღანისაჲ“ I, ეხ. 64,6; „ეძინა ძონძითა რაამთე დაბეჭეულითა მოსილსა“ 2. ცხ. 210v; „აღდგა, შემოსილი ძონძებთა, და მოჳმართა მიღებად ჳეელის-საჳმისა“ 2. ეფ. 48,80; „მოსილ არნ იგი სამოსლითა ძონძითა და ბაყლანითა“ ლიშ. 77,29.

ძორვა იხ. ჴორვა.

ძოლან იხ. ძულუან.

ძოწ-ი წითელი ფერის საცხებელი პირისა; წითელი ფერის ნივთი: „ძოწითა მეწაბულ ჳენა ფერი მისი“ O, ხიბრძ. სოლ. 18,14; „ზღუესა შინა შთაქდიან მეურჳუმენი, რაათა აღმოიღონ მგერ ძოწი იგი მრავალსაყიდლისაჲ“ 2. სწ. 191,7.

ძოწეულ-ი წითელი ტანსაცმელი; «პორფირი»: „შეჳმოსეს მას ძოწეული“ C.—„სამოსელი ძოწეული შეჳმოსეს მას“ DE, 2. 19,2; „იკინთჳ და ძოწეული და მეწაბელი მრჩობლი და ბარონი ძიხალი“ O, გამოსლ. 25,4; „ძოწეულისაჲ“ O.—„პორფირი“ M, ჳება 8,10; „დააბო სამოსელი თჳს ძოწეული“ ფლკტ. 155,20; „მარამ წარღო ძოწეული იგი და სთეცა მას“ ღშობ. 188,16; „ღედანი მდიდარი შესწერედეს ძოწეულსა და ჳურიენი — სთელსა ღებულსა“ 2. სწ. 278,81. იხ. ძოწი.

ძოწეულის-მოფარდულ-ი ძოწეულით მოვაჳრე: „ღელაკაცი ერთი... ძოწეული-ს-მოფარდული ჳალაჳისა თიბ-ტრონისაჲ“ ხაჳ. მოც. 18,14. იხ. მოფარდული.

ძრახვა იხ. ჴრახვა.

ძრვა «აღტრვა», «ძრწოლა», ძერა (მიწისა); დაძერა, შუოთი, ღელვა: „იძრა და შეძრწუნდა ჳუეყანაჲ“ ფხ. 17,8; „სამისაგან იძრვის ჳუეყანაჲ“ O, იგ. სოლ. 80,21; „წყალობითა მალისაჲთა იგი არა იძრას“ 2. ფხ. 20,8; „იძრვოდა ადგილი იგი სიბრავლისა მისგან“ რიფხ. „მეშინოდის ჩუენ ძრვასა ჳუეყანისასა“ 2.—„მეშინოდის მე ძრწოლასა ჳუეყანისასა“ 2. ფხ. 45,8; „ძრვასა ბანაქისასა“ ეხ.,—„აღტრვასა ბანაქისასა“ G, რიცხ. 4,15; „ძრვაჲ იყო ღიდ ჴლუასა შინა“ მთ. 8,24; „იჳწნეს ძრვანი ღიდ-ღიდნი და სჳშინელნი“ ფლბ. მოც. 7,88; „ლახურისა და ჳოროლისა ძრვაჲ“ იოზ 80,20; „დასცხრა ჴლუაჲ იგი ძრვისაგან თჳსისა“ O, იონა 1,15. იხ. ვანძრვა, გარდაძრვა, დაძრვა, იძრვისი, უძრავი, შეძრვა, წარმოდრვა, წარძრვა.

ძრიელ-ი იხ. ძლიერი.

ძრიელება იხ. ძლიერება.

ძროხა იხ. ჴროხა.

ძრწოლა, ძწოლა რყევა, შიში, «შეშინება», კანკალი, «ზარწოლა»: „ღელაკაცი იგი შეშინდა და ძრწოლაჲ“ მრ. 5,88; „ღელაკაცსა მას შეეშინა და ძწოლაჲ“ DE, მრ. 5,88; „პირისა შენისაგან ძრწიან ყოველნი მეფენი“ M, I მფ. 29,11; „რაათა ეშინოდის და ძრწოლიან პირისაგან ღმრთისა“ O, ღან. 6,20; „ძრწის ყოველი მკვდარი“ G.—„შეშინებულ არიან ყოველნი იგი მკვდრნი“ M, იხუ 5, 2,28. „ძრწოლამან შეიპყრნა იგინი“ ფხ. 47,7; „განიღვა ძრწოლით“ ვარ. 822; „აღვდეგი ძრწოლით“ I, ღან. 10,11; „ძწოლასა შინა ვიყავ მრავალსა თჳუენდა მიმართ“ I კორ. 2,8; „შეშინა და ძწოლამან შეიპყრა იგი“ 2. მოც. 62,2; „ძრწოლაჲ შეედვა მას“ ხაჳ. მოც. 18,20; „იწყა ძწოლად, ვითარცა ღერწამან“ Sin.—11,112v. „შეედვა ძრწოლა ძუელთა ჩემთა“ G.—„შეედვა ჴრწოლაჲ ძუელთა ჩემთა“ O, აშბ. 8,16. იხ. მძრწოლარე, უძრწოლელი.

ძრწოლება, ძწოლება: „დააკუეთა იგი ეშმაკმან მან და აძრწოლებდა (აძწოლებდა C)“ ლ. 9,43. იხ. ძრწოლა.

ძრწუნება იხ. შეძრწუნება.

ძუ, ძუვ-ი ღედალი, ხეადი: „არაჲმს შენის ძუშან ღომან ღეუენი“ ფიჴ. II 60; „ვითარცა ღომი ძუვი და ფრთენი ესნეს“ O, ღან. 7,4; „ძუენი ღომნი ენითა ჳლოშინდეს ფერტა მათთა“ Sin.—11,221v.

ძუალ-ი: „ძუალთა ჩემთაგანი და ჳორკთა ჩემთაგანი ხარ შენ“ O, ღაბ. 20,14; „ჩუენ ძუალნი შენნი და ჳორკნი შენნი ვართ“ M, I მფ. 11,1; „აღვიხუენით პატროსანნი ძუალნი და გამოვიხუენით წმიდასა მას ეკლესიასა“ შუშ. XIX 0; „შე-მცა-გუჳჳმების ტყავი ჩუენი ძუალთა ჩუენთა“ 2. სწ. 168,18. შდრ. ჴურგის-ძუალი, ჳილოჲს-ძუალი.

[ძუალედ-ი] იხ. ჳილოჲს-ძუალელი.

ძუელ-ი ძეგლი: „არაჲინ სუამ ძუელსა ღვნოსა და მეყსეულად ჳნებუნ ახალი“ ლ. 5,80; „მოაჳის ცოცხალითა იგი... ახალმან მან ძუელისაჲ მის“ მრ. 2,21; „გლობხასა არა აჳეს ძუელითა სამოსელი“ 2. სწ. 86,28; „ძუელი იგი ღდეთაჲ დაჳდა“ O, ღან. 7,9.

ძუელ-ნი წიგნ-ნი ძველი აღთქმის წიგნები: „მის-
ცეს... სხუა წიგნი, რომელსა სწერიან ყოველნივე ძუელნი
წიგნი და საწინააღმართულო და მკაბულოა“ **ი. ე.**
22, 80. იხ. დასაძულებელი, დაძულებელი, დაძულება, ნა-
ძუელი, ნაძუელავი, სიძუელი.

ძუელის-ძუელ-ი ძველზე ძველი: „შეამდეთ ძუელთა და
ძუელის-ძუელთა“ **გ.** **ლევ. 26, 10.** იხ. ძუელი.

ძუელძულ-ი ძლიერ ძველი: „ესრეთვე სამოსელსა, ძუელ-
ძულსა და დაბეჭულსა, გლახათა განუყოფენ“ **მ. ცხ. 24, 5.**
ძუც-ი იხ. ძუ.

ძულ-: „მე ვსძულ (სოფელსა)“ **ი. 7, 7;** „რომელსა მე
ვსძულდე. მაშაჲცა ჩემი სძულს“ **ც. ი. 15, 28;** „ვის
უუუარს ცოდვაჲ, მას სძულს თავი თჳსი“ **ფს. 10, 6.** იხ.
აღძულება, კაცის-მოძულე, კეთლის-მოძულე, მოძულება, სა-
ძულელი, სიძულილი.

ძულება, ძულობა „ძაგებაჲ“, „მოდულებაჲ“ „მაშინ
იძულებდენ ურთიერთს“ **ც. — იძულობდენ ურთი-
ერთს“ DE. მთ. 24, 10;** „გძულობს თქვენ სოფელი“
I. ი. 8, 18; „მძორთა მათთა სძულობდეთ“ **გ. — მძორი**
მათი გძაგდინ“ O. ლევ. 11, 11; „არა გძულდეს
(მოიძულო **გ**) მამა შენი“ **მ. ლევ. 10, 17;** „არა ეშუ-
რობდეთ ერთიერთსა და არცა ვსძულობდეთ“ **მ. სწ. 208, 21;**
„გლახავი ვინმე მძულობს და მე მიუუარს“ **Ath. — 12, 112 v.** იხ. ძულ-.

ძურომა „სლვაჲ“, ძერომა: „რომელნი ძურებიაჲ ქუეყ-
ნასა ზედა“ **O. ლევ. 11, 20;** „რომელი ძურების (ვალს
გ) პირსა ზედა ქუეყანისასა“ **მ. II შქ. 4, 18;** „ძურებო-
ლიან ქუეყანასა“ **O. მთ. 7, 17;** „დაერდომილ იყო... და ქუე
ძურებოლა“ **ლ. 10, 20.** იხ. საძურომელი, ზეძურომა.

ძულუან, ძოლან „პირველ მესამისა“, „მესამესა დღე-
სა“, გუშინწინ: „არცა ყოფილ იყოს გული მისი სიძულილით
მისა მიმართ გუშინ, გინა თუ ძოლან“ **მ. — მაშინ არმოძუ-
ლებამან მისმან პირველ გუშინდლისა და პირველ მესამე-
სა“ G. II შქ. 19, 4;** „რომელ არა იცოდე შენ გუშინ და
ძულუან“ **O. რთ. 3, 11;** „გუშინ და ძულუან ეძიებდით
დავითს“ **II მფ. 8, 12;** „ეიდოდა ვითარცა გუშინ და ძულუან“
px. — ეიდოდა ვითარცა გუშინ და მესამესა დღესა“
გ. ისუ 5, 4, 18; „გუშინ და ძულუან შეგწყნარანეს ქრის-
ტეს-მოყუარეთა“ **ლმ. 93, 87.**

ძულუანდელი-ი გუშინწინდელი: „შევიდა... ვითარცა გუ-
შინდელსა დღესა და ძულუანდელსა დღესა ორთა ზოლო
მკველთა თანა“ **I. დან. 18, 15;** „სად უკუე არიან გებრ გუ-
შინდელნი შენნი ნაქმარნი და ძულუანდელნი“ **მ. ცხ. 84 v;**
„არა იყო მისა მიმართ (პირი ლიბანისი), ვითარ-იგი
გუშინდელსა და ძულუანდელსა დღესა“ **დაბ. 81, 2;** „ვერ
შეძლებელ ვარ გუშინდითან და ძულუანდითგან“ **O.**
გამოსლ. 4, 10. იხ. ძულუან.

ძუძუ „სასძეურია“ „ნეტარ არს... ძუძუნი, რომელთა
სწოვნი“ **ლ. 11, 87;** „უძეობს არიან ძუძუნი შენნი უფ-
რომს ღვინისა“ **O. ქება 1, 1;** „ყრმისა მოწყუედაჲ ძუძუ მსა-
გან“ **მ. ცხ. 147 r;** „შორის ძუძუთა ჩემთა განისუენეს“
მ. — შორის სასძეურთა ჩემთა განისუენეს“ O. ქება 1, 12.

ძუძუელ-ი გაზრდილი: „იწყუა სიტყუად ძუძუელისა
მის თჳსისა“ **რიფს. 108, 20.** იხ. ძუძუ.

ძუძუას-მტე ძუძუს მოზიარე, რძის მოზიარე: „იყო
ძუძუას-მტე პეროდე მეფისაჲ“ **ხაქ. მოც. 18, 1;** „ფარ-
ვაჲ, — ძუძუას-მტე ფარსმან ქეელისა“ **ქ. ცხ. 58, 0.** იხ.
მტე.

ძუძუას-მწოვარ-ი მწოვარი: „დაიკლნეს ყრმანი ძუძუ-
ას-მწოვარნი“ **O. გოდ. აერემ. 2, 20;** „მიხედუნ ყრმასა
მეტირესა ძუძუას-მწოვარსა“ **H—823, 28 r;** „უშეკდრო
ყენეს... ძუძუას-მწოვარნი... მოხუცებულთა თანა დლი-
თა“ **Pb. — უშეილო ყენეს... მწოვარი დაღვრობისა თანა**
მოხუცებულისა“ G. II შქ. 82, 26. იხ. მწოვარი.

ძვნი-ი შანთი, გახურებული რკინის ნაქერი: „მსგავს
იყო შენ ძვნი რკინისასა, რომელსა სცემნ მქედელი ფრად“
მ. ცხ. 61 r. იხ. განძვება (-ული), ძვება, მძვნეარე, მძვნეა-
რება.

ძვნება მრისხანება: „ეძვნებოდა სულსა მისსა მის თანა“
ხაქ. მოც. 17, 16. იხ. ძვნი; შდრ. მძვნეარე.

ძვრ-ი „ბოროტი“, „ჭირი“, „შური, ავი, ცუდი; „მან-
კიერებაჲ“ „არაჲ ძვრი (ბოროტი **DE**) უქმნიეს“ **ც. მთ. 27, 28;**
„ძვრსა იყენებთ თქვენ ჩემ ზედა“ **O. იოვ. 3, 4;** „რად ზრახავთ
ძვრსაჲ“ **მთ. 9, 4;** „რომელი წამწამებნ თუა-
ლითა, იგი ნივთებნ ძვრსა“ **O. ზარ. 27, 26;** „შენ გამო
შემეშობჲ მე ძვრი ესე“ **ფლტ. 188, 24;** „ეიხილე ძვრი
(ქირი **ქ**) ერისა ჩემისაჲ“ **ხაქ. მოც. 7, 84;** „იგი ძვრსა
ზრახვიდეს ჩემოჲს ნაცილად“ **O. ოვსე 7, 18;** „არცა უკნი-
სამდე ძვრი იყენოს“ **ქ. — არცა უკნისამდე დაქმარხოს**
მანკიერებაჲ“ ჯ. ფს. 103, 8. იხ. გულძვრა, გულძვრება/
გულძვრობა, დაძვრება, უძვრესი, უძვრისი.

ძვრება „ძვრ ქმნა“, ავი თვალთ შენედე: „ეძვრის
თული შენი მძასა შენსა მოქმენსა“ **გ. — თულ ძვრ ქმნე**
ქმნისა მის შენისა ნაკლულეანისა“ M. II შქ. 15, 8. იხ. ძვრი.
ძვრით „ძლით“, გაჭირვებით, ძლივს: „ძვრით (ძლით
ქ) შეუძლეთ დაყარობად ქუამდლისა“ **ხაქ. მოც. 27, 16.** იხ.
ძვრი.

ძვრის-ზრახვა ბოროტმეტყველება, მზაკერობა: „შემე-
თხუეოდეს მე ძვრის-ზრახვათაგან პურიათასა“ **ხაქ. მოც. 20, 19;**
„იყო მენცა ძვრის-ზრახვაჲ მისთჳს პურა-
თაგან“ **ხაქ. მოც. 20, 8.** იხ. ზრახვა.

ძვრის-მეტყუელ-ი „შემასმენელი“, დამბეზღებელი:
„არს რომელი ძვრის-მეტყუელ არს თქუენთჳს“ **ც. —**
„არს“ **შეშასმენელი თქუენი მოსე“ DE. ი. 8, 46;**
„ძვრის-მეტყუელი დ შენ ზედა აღდომილ არიან“ **თეკლა 100, 10.** იხ. მტყუელი.

ძვრის-მეტყუელება: „ყოველივე... სიტყუაჲ, რომელი ვერ
ბალ-უჲ პირის-პირ თქუად მოუყისა, ძვრის-მეტყუელე-
ბაჲ არს“ **მ. ცხ. 871 r.** იხ. მტყუელება.

ძვრის-მზრახვალ-ი მოლაღატე, ბოროტმეტყველი,
ბოროტგანმზრახველი: „განიფრთხონ ძვრის-მზრახ-
ვითა შენთა“ **O. ამბ. 2, 7;** „მოკლა ძვრის-მზრახვა-
ლი იგი“ **ლმ. 88, 38.** იხ. მზრახვალი.

ძვრის-მკრებალ-ი: „ნუ ზრუნათ ძვრის-მკრებალნი,
მოხუცებულნი“ **Ath. — 11, 114 r.** იხ. მკრებალი.

ძვრის-მოქმედ-ი „ბოროტის-მოქმედი“, გვრძნების-მოქ-
მედი, ბოროტმოქმედი: „მრავალთა ძვრის-მოქმედ-
თა შეკრბეს წიგნები და დაწესეს“ **ქ. — მრავალთა გვრძნე-
ბის-მოქმედთა მოკრბეს წიგნები და დაწესილეს“ ჯ.**

ხაქ. მოც. 10,19; „არა თუმცა ძვრის-მოქმედ იყო კაცი იგი“ C.—„უკუთმცა არა იყო ბოროტის-მოქმედ“ DE, 18,80; „მოკვანდეს სხუნიცა ორნი ძვრის-მოქმედნი მოკვად მის თანა“ DE, ლ. 28,82. იხ. მოქმედი.

ძვრის-მოქმედება ბოროტმოქმედება, დანაშაული:

„ყრმა წამლითა მოგუთა მიერ ძვრის-მოქმედებით მომკლდარ იყო ბოროტად“ ხაქ. წიგ. II 108,88. იხ. მოქმედება.

ძვრის-მოკსენე შურის შემნახავი, გულმანკიერი: „გზანი ძვრის-მოკსენეთანი—სასიკუდინე“ O, 12,23; „გულმანკიერმან და ძვრის-მოკსენეთანი უკუეთუ მისცეს ნება თჳსი ღმერთსა, შეიცვალოს კეთილად და სახიერად“ B, სწ. 810,37. იხ. მოკსენე.

ძვრის-მოკსენება მანკიერება: „გინათუ ძვრის-მოკსენებით სცა მას კლითა“ Pb.,—„ნუ მანკიერებით სცეს მას კლითა“ G, რიცხ. 25,21. იხ. მოკსენება.

ძვრის-საქმე ბოროტმოქმედება, მზაკვრობა, ცბიერება: „განაშორე სული ჩემი ძვრის-საქმისაგან მათისა“ ფხ. 24,17; „ძვრის-საქმემან დამკუნეს საუღარნი ძლიერთან“ O, ხიბრძ. ხოლ. 5,24; „ძვრის-საქმესა რასმე დავგუპყრენ ჩუენ“ ანდ.-ანატ. 28,7; „რას ძვრის-საქმესა შესწამებთ კაცსა მკასნ“ B, 18,20. იხ. საქმე.

ძვრის-სიტყუა ბოროტის-თქუმაჲ, დასმენა: „რომელი ძვრის-იტყოდის მამისათჳს“ C.—„რომელმან ბოროტით თქუას მამისათჳს“ DE, მრ. 7,10; „არა ძვრის-იტყუს მათოჲს“ ანდ.-ანატ. 100,11; „ძვრის-იტყოდის მათოჲს ყოველი იგი“ O, მც. 8,7; „რომელმან... კელ-იწიფოს ძვრის-ხატუად“ C, მრ. 9,89; „ძვრის-სიტყუად გვულგების განდგომილთა მათოჲს“ ანდ.-ანატ. 109,19; „განაშორეთ ძვრის-სიტყუაჲ“ I პეტრე 2,1; „ძვრის-სიტყუასა ერიდენით“ ხიბრძ. ხოლ. 1,11. იხ. სიტყუა.

ძვრის-ყოფა ბოროტის-ყოფაჲ: „დაიმონონ იგი და ძვრის (ბოროტისა)-უყოფდენ“ ხაქ. მოც. 7,8. იხ. ყოფა.

ძვრის-წამება ბოროტმეტყველება: „რომელნი-იგი ნაცილსა ძვრის-წამებასა მის ზედა იტყოდეს“ B, რომ.-კურახ. მთხ. 180,8. იხ. წამება.

ძვრის-ხილვა მოშურნეობა: „ხედავთა, ძმანო, თუ რასა მოგუბრუნებ ჩუენ სულგრძელებად და სიმდაბლჳ და მოთმინება ძვრის-ხილვათაჲ“ B, ცხ. 178v. იხ. ხილვა.

ძვრის-კსენება, ძვრ-კსენება ავნაქმრის მოგონება, მოშურნეობა, გულღრმეობა: „რამთა იჴმნას ყოვლისაგანე ძვრის-კსენებისა და სილაღისა“ B, ცხ. 75r; „რამთა იჴმნას ყოვლისაგანე საქმისა მსოფლიოისა და უფროჲს ყოვლისა ძვრის-კსენებისაგან და ზუაბისა“ B, ცხ. 80v; „ძვრ-კსენებათა იწურითს“ B, ცხ. 58v. იხ. კსენება.

ძვრმოკსენე მოშურნე, გულღრმო: „რომელსა არად შეერაცხოს ნივთი რაჲ აზიერი, არა არს იგი ძვრმოკსენე“ B, ცხ. 84r. იხ. მოკსენე.

ძვრუკსენებელ-ი ბოროტის არ მომხსენე, არაგულღრმო: „უფალო მოწყალო, რამეთუ ძვრუკსენებელ ხარ“ B, სწ. 17,10. იხ. უკსენებელი.

ძვრუკსენებლობა გულღრმეობა: „რომელსა უნდეს ძვრუკსენებლობაჲ, მოძღულებს განთხოვასა“ B, ცხ. 85r. იხ. უკსენებლობა.

ძვრ-ძვრ-ი ძლიერ ავი, ცუდი: „ძვრ-ძვრ-ითა ტანკითა მოვსრნე ყოველი“ ხაქ. 11,7; „ყრმაჲ ჩემი ძეს სახლს შინა ჩემსა დავსნილი, ძვრ-ძვრად ტანკული“ C, მთ. 8,8; „ძვრ-ძვრად მოაკუდინეთ იგი“ რიფხ. 170,48; „ვიდრელა ძვრ-ძვრად მოწყუნდის იგინი“ ფიზ. VIII 17; „არა მდიდარი ძვრ-ძვრად გუემული გუამითა თჳსითა“ O, ზერ. 80,14. იხ. ძვრ.

ძვრძვრად-ი უბოროტესი, უსასტიკესი: „ძვრძვრად-ითა ტანკითა წარგწყმიდნე თქუენ“ ფლკტ. 145,24. იხ. ძვრ-ძვრ.

ძვრხილულ-ი ავის მნახველი: „იქცეოდეს ხალხებითა და თხის-ტყავებითა ნაკულუევანი, კირეველნი, ძვრხილულნი“ მებრ. 11,87. იხ. ხილული (ხილვა).

ძვრ-კსენება იხ. ძვრის-კსენება.

ძლოლა „გზის-ყოფა“, წინამძღვრობა, გაძლოლა; **ძლო-ძლოლა**: „უძლოდე მას ყოველსა ქუეყანასა“ M, —„გზა-უყავ მას ყოველსა შინა ქუეყანასა ქანანისასა“ G, ისუ 5, 24,8; „გოძლოდის თქუენ ყოვლითა ქეშპირიტებითა“ C, 10,18; „დედის-მუცლითგან უძლოდე მათ“ O, იობ 81, 18; „უძელუ მშვდთა საშველსა“ ფხ. 24,9; „უწინარეს შემუსრვისა ძლენ გონებაჲ“ O, იგ. ხოლ. 10,18; „ღმერთი უძლოდა მას ეგვბით“ Fr., —„ღმერთი მოუძლუა მას ეგვბით“ G, რიცხ. 24,8; „რომელნი კეთილად ძლოდიან ზუცესნი“ I ტიმ. 5,17; „თულნი ხელენ და უძლენ ფერჯთა, ვიდრეცა მიჰქუნდეს გუამი“ B, სწ. 176,10. იხ. მიძლოლა, წარმოდლოლა, წარძლოლა, წინა-ძლოლა, წინა-წარძლოლა.

ძლომა იხ. გა(ნ)ძლომა, გა(ნ)მადლარი, განძლება, მადლარი, მადლირე, მადლრობა, უძლები.

ძლომა სწავლა, ძლოლა: „დაგვტოვებეს გზაჲ ქეშპირიტებისა და ძლომაჲ წმიდათაჲ“ B, ცხ. 50v. „იყო იგი ძლომილ ეშპეისაგან“ B, ცხ. 144v. იხ. წარმძლომი.

ძლუ-

ძლუანება, ძლუნება მოტანინება: „მიძლუნე მე ძელი ნაძსაჲ. ფიქვ და ნაძ ლიბანი“ II მწყ. 2,8; „უძლუნებნ მას მანასა“ O, IV მფ. 17,8. იხ. მოძლუანება, წარმოძლუანება, წარძლუანება.

ძლუანვ იხ. ერის-მძლუარი; თავმძლუარი, კეთილის-მოდლუარი, მესაპყრობილეთ-მოდლუარი, მოძლუარი, მოძლურება/მოძლურობა, მძლუანველი, მძლუარი, ნიორაკთ-მოდლუარი, წარძლუანვა, წინაძლუანვა, წინა-წარძლუანვა.

ძლუნე-ი (ძლუნისა) მესხუერპლი, შესაწირავი, მისართმეველი, წინაგარები: „უკუეთუ ყოლად-დასაწუველი იყოს ძლუნე მისი ზროხათაგან“ G, —„უკუეთუ მრგულიად-დასაწუველი იყოს მსხუერპლი იგი მისი... ზროხათაგან“ O, ლევიტ. 1,8; „მიიღე ძლუნე ესე კლითგან ჩემთა“ O, ლაზ. 88,10; „ძლუნემან და ქრთამან დაუბრმის თულნი ბრძენთანი“ O, ზერ. 20,81; „ძლუნესა რჩელსა მოიღუდეს მათგან“ O, ამოს 5,11; „ძლუნად თავსა თჳსსა შესწირვიდა მეფისა მის მიმართ“ შუშ. I 22; „ძლუნე ვეცხლისაჲ არა მიიღეს“ G, —„წინაგარები ვეცხლი არა მოვიდეს“ M, მსჯ. 5,19. იხ. მოძლუნება.

ძწოლა იხ. ძრწოლა.

წილ ქართული ანბნის 31-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—4000.

წაბლ-ი იხ. მოწაბლე.

წაგება იხ. წარგება.

წადიერ-ი, წადიერ-ი მოსურნე: „მათვს ვიტყვ, რომელნი სურვიელ და წადიერ არიან წინამძღურობასა“ მ. სწ. 83,17; „ისმინის... და ფრიალდა ყვის და წადნიერად ერჩინ მას“ C, მრ. 8,20. იხ. წადილი.

წადიერება სურვილი, წადილი, წნდობა: „თქვენ უწყით. რამ-იგი იყო წადიერებაჲ ზემო პირველით-განეუ“ ბაჟ. 160,38; „წამებისა წადიერებითა განჰმადნეს თავნი თჳსნი ქრისტესთჳს“ ხაქ. წიგ. II 76,1; „დასწეულბულ ვართ... წადიერებითა სმოსლისაჲთა“ მ. სწ. 254,25. იხ. წადიერი.

წადილ-ი სურვილი, წადილი, „გულის-სიტყუა“, „გულის-თქუმა“: „სწადოლა მრავლით ეამითჳნ“ DE, ლ. 28,8; „სწადოლა მისა“ I, — „აღივსეს ივინი გულის-თქუებითა მის ზედა“ O, დან. 18,9; „რომლისათჳსა-იგი გწადოლა, მოგეცა შენ“ ფლტ. 187,27; „გწადის, ეითარმა უტრესნი ტანჯვანი შეეშხვნეს“ ფლტ. :42,4; „სწადი აღესებდ“ C. — „გულის-თქუოლა განძლებად“ DE, ლ. 16,10. „ხუტესმან აღესენ წადილი თქუენი“ შუშ. XVII 14. „აღესრულა ზემო წადილი“ ე. იერ. - პოვ. ხაშშ. 248,15. იხ. მოწადილი, სწადელი.

წადიერ-ი იხ. წადიერი.

წავლა იხ. წარვლა.

წავლენა იხ. წარვლენა.

წათ-ი კეტი, ჯოხი: „ეთიარცა ივაზაკა ზედა მოსრულ ხართ მახვლითა და წათებითა“ ლ. 22,62; „უბრძანა წათითა გუგუმა“ ანდ.-ანატ. 210,8; „მოვცლა ეშაბი იგი თჳნიერ მახვლისა და წათისა“ O, დან. 18,25.

წათოსან-ი კეტებით, ჯოხებით აღჭურვილი: „მივილა კაცებითა წათოსანებითა“ თჳლა 88,18; „მოიწია იულა... და მის თანა ერი მახვლოსნები და წათოსანები“ C, მრ. 14,48. იხ. წათი.

წათქრომა წრბოლა: „ერთი იგი მოწაჲ წინა წათქრო (რბიოლა (DE) უადრეს პეტრესა“ O, 80,14. იხ. თქრომა.

წალ-ი გვაცი: „მოკუაროს... წალი თხათავან ცოდვისათჳს“ G. — „შეწიროს... გაცი თხათავან ცოდვისათჳს“ O, ლევტ. 5,8.

წალა: „ყოველივე მარტლ და წუთხ და წალა იქმანს“ მ. სწ. 286,28; „მყოჲ კელი თჳსი წუთხსა მას და წალასა“ მ. ცხ. 178v; „ალესეა მას (ლომსა) ჩნდჲ და შეუდგა წალაჲ“ Sin—8,807v.

წალთ-ი წალდი: „სცა მას წალთითა ფერცხალთა ზედა“ Ath.—12,180v.

წალკოტ-ი ყვავილნარი, ბაღი: „შეკავეს მონაზონსა, რამთა არა მოცალე იყოს წალკოტთათჳს და მტილთა“ მ. ცხ. 70r.

წამ-ი წუთი: „ანუმა განკურობის, ნუცა დღისი და ნუცა ღამე, ნუცა ეამერთ და ნუცა წამ ერთ“ მ. სწ. 210,30; „ერთ-სა შინა წამსა... უსატონი ნაშობი მათი განტეული იყო“ O, ხიბრძ. ხოლ. 18,12.

წამ-ი წამწამი; დაბ-მხ მება: „წამს ი თქუენი გარდა-მოადინებელ წყალსა“ O, იერემ. 9,18; „ძილისა ხარკი ზედკომით გარდაჰადის და წამსა შინა თელისასა განიშორა“ არხტ. 82,10; „წამსა შინა თელისასა მიიწინეს სახლსა მის ერმისასა“ A—82,154. იხ. მეწამე, წამწამი.

წამ-ი სასწორის უღლის შუაზე აღმართული ისარი: „ეთიარცა წამი სასწორისაჲ არს ყოველი, სოფელი შენ წინაშე“ O, ხიბრძ. ხოლ. 11,28; „ყოველი წარმართნი... ეითარცა წამი სასწორისაჲ შეირაცხნეს“ I, ებ. 40,16.

წამალ-ი (წამლისა) საღებავი: „ჩერ-არს მსავსად ქელო-ანთა მათ მხატვართა მოვლებად უმეტესთა წამალითა. რამთა უსრულესდრე ხატი იგი სიტყუსაჲ გამოცხადოთ“ A—82,200; „ეთიარცა ხატი მეუფეთაჲ. გამოწერილი შენეირად რჩეულითა. მით მრავლითა წამლითა“ Sin—87,34v; „შეამკვე კეთილითა და მრავალფერითა წამლითა გონებაჲ შენი, რამთა არა შენ ძლით იგმოს გამოშატეული შენი“ მ. სწ. 200,2.

წამალ-ი (წამლისა): „სალბუნი და წამალი დადგა. რამთა, ჰე, ღამე თუ განიკურნო“ შუშ. VII 18; „სწავლაჲ მისი, ეთიარცა წამალი ცხოვრებისაჲ მითთელან“ O. ე. 80,86; „მეკობარი სარწმუნოჲ — წამალი იგი საკურნებელი“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 108,30; „დასდებდა წამალსა მას“ ე. იერ.-ნათლიზდ. 80,20; „ენება მოკლეჲ ებისკოპოსისაჲ გრძნებითა და წამლითა“ ლიბ. 45,19; „იყო ესე. ეთიარცა წამალი მტკიანი“ H—841,827. იხ. მეწამე, მოწამლე, მწამლეული, წამლენი.

წამართ, წამართ მძიმდემი, იქით, პირდაპირ: „აღესა მერკუსა და წამართ“ G. — „მერკით დღითჳნ და წამართ“ pხ.. ლევტ. 21,27; „ზურგნი მათნი მიეკცინეს ტაძრად... და პირნი მათნი — წამართ“ I, ეზეკ. 8,16; „აწესენით გულნი თქუენნი ამით დღითჳნ და წამართ“ pხ.. — „დაწესენით გულნი თქუენნი ამიერ დღითჳნ და მამდემი“ O, ანტ. 8,18.

წამება მოწამე-ყოფა, „შეწამება“, დამოწმება, მძენება, მწამება, მარტვილობა: „წამებით თაჳთა თქუენთა“ C. — „სწამებთ თაჳთი თჳსით“ DE, მთ. 28,81; „რამე ვიხილეთ, ეწამებთ“ C, O, 8,11; „თქუენ თუთ ეწამებთ მე“ DE. — „მოწამე ხართ ზემო“ C, O, 8,28; „გულთ-მეწიერი ღმერთი ეწამა მათ“ ხაქ. მოც. 16,8; „გარდაგულე და უწამე ერსა მას“ O, გამოსლ. 19,10; „ეიწამენ მოწამენი“ I, — „ეიწამენ მოწამენი“ O, იერემ 83,10; „ეიწამებ თქუენ ღლეს ცასა და ქუეყანასა“ G. — „მეგწამებ შე ღლეს თქუენ წინაშე ცასა და ქუეყანასა“ M. II 77, 4,28; „ჩუენ ეწამებთ სიტყუათა შენთა“ ხაქ. წიგ. II 77,84; „ეთიარცა წამებენ მის მიერ თარკმნითა წიკნთა შინა აღწერილი ანდერძნი“ O. ე. 15,8; „სიტყუანი მისნი საქმეთა მისთა ეწამებოდიან“ Sin.—87,57v. „არა სწორ იყუნეს წამებანი მათნი“ DE.—„არა ერთ იყო წამებაჲ იგი მათი“ C, მრ. 14,68; „ერთა კაცთა წამებაჲ კეშმარიტ არს“ O, 8,17; „რომელი შესწამებდეს

მეგობარსა თჳსსა წამებასა ცილსა“ **ო.** **გ.** **სოლ.** 25,18; „რამეთუ თანამშრომელ გუქმენ წამებასა მავას“ **ანდ.** **ანატ.** 22,18; „მეფუთარენ წამებანი შენნი“ **ჯ.** — „... მცნებანი შენნი“ **ქ.** **გ.** 118,17; „თჳნიერ წამებითა წერილთაჲთა აზარას დაამტკიცებთ თავით თჳსით“ **ი.** **გ.** 47,2. **იხ.** **დაწამება, მოწამე, მოწამება, საწამებელი, უწამებელად, შეწამება, ცილის-წამება, ცრუ-წამება, ძვრის-წამება.**

წამება წამ-ყოფა, თვალით-ნიშნება, ჩვენება: „წამ-წამნი შენნი სიბართლესა წამებელ“ **ო.** — „წამნი შენნი რაჲთა წამ-ყოფდენ სიბართლესა“ **პხ.** **გ.** **სოლ.** 4,25; „უწამებდ მათ გზასა“ **ო.** **გამოსლ.** 18,20. **იხ.** **წამი.**

[წამება] დაწვრილება. **იხ.** **განწამება.**

წამ(ის)-ყოფა წამება, თულის-ყოფა, მოსწავება: „წამს-ყოფდეს, რომელნი იყვნეს ერთსა მას ნავსა“ **ლ.** 5, 7; „თუილ-ყოფდეს მამას მისსა“ **ლ.** 1,82; „წამ-უყენა (თუალ-უყენა **ც**) მას სიმონ, რაჲთა ჰკითხოს“ **ი.** 18,24; „იგი წამს-ყოფდა მათ“ **DE.** — „იგი მოასწავებდა მათ“ **ც.** **ლ.** 1,23. „მიიღებენ შერისხვასა წამის-ყოფისაგან საღმრთოჲსა სულნი იგი ბოროტისანი“ **მ.** **ცხ.** 80r. **იხ.** **ყოფა.**

წამლენ-ი, წამლიან-ი შხამიანი, მოწამლული: „უამ-თუ მესროდის ჩუენ მტერი ისრითა მისითა წამლენითა, წინა აღუდგათ ჩუენ ფარი იგი ლოცვისაჲ“ **მ.** **სწ.** 144,12; „უპყრობდა იგი კელითა გუელთა და ღრიაკლთა და ყოველთა მათ ქუეწარმავლთა წამლიანთა“ **მ.** **ცხ.** 427v. **იხ.** **წამალი.**

[წამლვა] იხ. **წამალი; შდრ. მწამლველი, მწამლველობა.**

წამლის-მცემელ-ი წამლის მიმცემი, მკურნალი: „არცა მიიღის მან წამალი წამლის-მცემელისაგან ბრძნისა“ **ჯ.** **გ.** 67,8. **იხ.** **მცემელი.**

წამლობა კუდიანობა, გერძნება; მწამლველობა: „აღვტოო წამლობაჲ შენი ჰელისაგან შენისა“ **ო.** — „აღვი-ბუნე ყოველნი გრძნებანი შენნი კელთაგან შენთა“ **პხ.** **მ.** 5,11; „ესოდ არიან საქმენი... რომელ არიან... წამლობანი, ქლომანი“ **Q.** — „ესოდ არიან საქმენი ქორტანნი... მწამლველობანი, მტერობანი“ **პხ.** **გაღ.** 5,20. **იხ.** **წამალი.**

წამოლება იხ. **წარმოლება.**

წამოცემა იხ. **წარმოცემა.**

წამ-ყოფა იხ. **წამის-ყოფა.**

წამწამ-ი: „წარბნი და წამწამნი... მოეწუნეს ცეცხლითა“ **მ.** **სწ.** 814,28; „წამწამნი შენნი სიბართლესა წამებელ“ **ო.** **გ.** **სოლ.** 4,25; „დაწუხება თულთაჲ არს დამძიმებისაგან წამწამთაჲსა“ **გრ.** **ნოს.** **კაც.** **აგებ.** 100,27. **იხ.** **წამი.**

წამწამება თვალის ჩაკერა, ნიშნება: „რომელი წამწამებენ თულთა, იგი ნივთებნ ძვრსა“ **ო.** **ზირ.** 27,25; „მსგავს არს იგი მესვესა, რომელი სხუასა ზრახვენ და სხუასა უწამწამებენ“ **მ.** **სწ.** 80,22. **იხ.** **წამწამი.**

წანა წვეულება: „ყო წანი დიდ ორნი და დაწყდა ზრთხი და სიბოვარი... მოეწოდა ყოველთა... და სოლომონს არა ხალი“ **ო.** **III მგ.** 1,8.

წანახვა იხ. **წასანახვად.**

[წანება] იხ. **დაწანება, მაწანებელი, მიწანება.**

-წარ-ი იხ. **გარეწარი, უკუანაწარ, უკუანაწარი.**

წარბ-ი «წამი»: „წარბითა თჳსითა ამაღლებინ“ **ო.** — „წამითა მისითა მალღოის“ **პხ.** **გ.** **სოლ.** 80,18; „წარბნი და წამწამნი... მოეწუნეს ცეცხლითა“ **მ.** **სწ.** 814,27; „ყო იგი... გრემან თულთა, წარბითა შეიციულ“ **თეკლა** 82,17.

წარბლარდნა წახვევა: „წარიბლარდნა ორნივე ჯელნი“ **მ.** **ცხ.** 124v; „იწყოს მონაზონმან... და მსოფლიოთა შინა ზრუნეთა წარებლარდნოს“ **მ.** **ცხ.** 70r. **იხ.** **ბლარდნა.**

წარბმა წაყვანა: „წარიბა მონამან მან ათი აქლმი აქლმთაგან უფლისა თჳსისათა“ **დაბ.** 24,10; „წარიბ კარული ესე“ **საქ.** **წიგ.** 82,24; „წარიბის და ასეს წყალი“ **ლ.** 18,15. **იხ.** **ბმა.**

წარგდება წაგდება, ამოგდება, გადაგდება: „წარუგდო გუგაჲ ერთი თულისა მისისაჲ“ **ფლკტ.** 188,18; „წარაგდო (სამოსელი)“ **ფლკტ.** 155,31; „წარუგდო მის ქუეშე ტყავი“ **მ.** **ცხ.** 885v; „თაყუანის-საყეველად კილი ერთი მცირე ქუე წარუგდებიელ“ **შუშ.** **XIV** 20. **იხ.** **გდება.**

წარგება, წაგება დახარჯვა: „სხუად თუ რაჲმე წარაგო უმეტსი... მიგცე შენ“ **ლ.** 10,85; „რომელმან წარაგოს მონაგები თჳსი გლახათა ზედა“ **მ.** **სწ.** 87,18; „მისცეს... კელინნი, რომელთა ზედა წააგეს საშენებელად“ **ი.** **გ.** 28,8; „მკურნალთათჳს წარაგო და არარაჲ სარგებელ ეყო მას“ **საქ.** **წიგ.** **II** 121,85; „წარაგის იგი (მზიდი) მესვეთა თანა“ **ლმ.** 48,20. „წარგებაჲ და დალენეა“ **განმისაჲ მის“ მ.** **ცხ.** 280v. „ნივთი იგი მისი ყოველი წარგებულ არს არსებასა შინა მისისა“ **ბ.** **კეს.** **ექუს.** **ლლ.** 41,17. **იხ.** **გება; წარსაგებელი, წასაგებელი.**

წარგზავნა წარმოგზავნა, მიგზავნა: „წარიგზავნენ (წარმოგზავნენ **ქ**) კრებულისა მისგან“ **საქ.** **მოც.** 15,8; „წარგზავნენ რებეკა... და ზითევი მისი“ **ო.** **დაბ.** 24,59; „წარგზავნიდეს მას ნავთ-საყუდელსა ქრისტესსა“ **შუშ.** **II** 10; „სხვთ გზით წარგზავნა იგინი“ **აქ.** 2,85; „წარგზავნეს იგი (მიგზავნეს **ჯ**) ტარსელ“ **საქ.** **მოც.** 9,80; „წარიგზავნებოდა იერუსალმელ“ **ლ.** 18,22. **იხ.** **გზავნა.**

წარგრაგნა შეხვევა: „წარგრაგნა არდაგსა და დაღვა იგი გამოკუთხილსა მას სამარესა“ **ლ.** 28,58; „ნისლითა წარგრაგნე იგი“ **ო.** **იოზ.** 88,9; „წარიგრაგნოს, ვითარცა წინის-ტყვი, ცაჲ“ **ი.** **გ.** 84,4; „წარგრაგნა ქარტაჲ იგი და შთაიღვა სარტყელსა თჳსსა“ **მ.** **ცხ.** 180r. „ჰმოთ ყრმაჲ იგი წარგრაგნილი სახევეელთა“ **ც.** **ლ.** 2,12. **იხ.** **გრაგნა.**

წარგუალ- წასვლა: „წარგუალე და შთავედ სახლად მეფისა“ **I.** **იერმ.** 22,1; „აწ წარგუალე მშდობით“ **გარ.** 822; „წარგუალეთ ჩემგან, წყუელნი“ **ც.** **მთ.** 25,41. **იხ.** **გუალ-.**

წარგურა წაყვანა: „წარმგუარეთ მე ეგე ვიდრე პაბასამდე“ **მ.** **ცხ.** 209r. **იხ.** **გურა.**

წარდგინება მიყვანა, წარდგენა, მიერთება: „წარგუადგინებს, გითარცა შეილთა ღმრთისათა“ იმ. რომ.-კურთხ. ისაჲ და იაკ. 108,7; წინაშე მსაჯელთა და მეფეთა წარგადგინენ თქუენ“ C. მრ. 18,9; „რომელთაცა წარუდგინა იგი თავი თჳსი ცხოველი“ საქ. მოც. 1,8; „წარადგინა იგი განშეშლებული მის წინაშე“ თომა მოც. 18,82; „წარადგინეს... წინაშე მეფისა“ არსტ. 88,8; „წარუდგინენით თავნი თქუენი“ II კორ. 0,4; „წარადგინა იგინი წინაშე, მახლობელად ეტლთა მათ“ ანდ.-ანტ. 108,4; „წარადგინა იგინი წინაშე საკურთხეველსა“ შუშ. II 21. აღმოიყვანეს ყრმა იგი... წარდგინებად წინაშე უფლისა“ ლ. 2,22. იხ. ღვინება.

წარდგმა ნაბიჯი, «სლვა»: „წარდგმაჲ ფერცისაჲ უთხრობნ მას“ O. — „სლვა კაცისა მიუთხრობს რომელ მისთვის“ რხ., ზირ. 10,27. იხ. ღვმა; წარსადგმელი.

წარდგომა «დგომა», «მოსლვა», გადადგმა; ეკლესიის სამსახურებელთაგანი: „წარდგა (დგა DE) წინაშე მის ბქისა (მთავრისა მის DE)“ C. მთ. 27,11; „წარდგეს წინაშე იოსებისა“ O. ღაბ. 48,16; „განთიად წარვდგე შენდა“ ფს. 5,4; „არაჲმს წარდგა წინაშე ფარაოასა“ O. ღაბ. 41,40; „წარდგა, რომელმან-იგი ხუთი ქანქარი მიიღო“ DE. — „მოვიდა, რომელსა ხუთი ქანქარი მიიღო“ C. მთ. 25,20; „წარდგეს წინაშე მისა ფარისევლისი იგი“ იმ. რომ.-კურთხ. ისაჲ და იაკ. 84,2; „წარდგა ნაჲურცხალსა ზელა და ტუებოდა“ ოქრ.-პეტრე და ელია 814; „შუდგზის წარდგა ფერტი“ ღშობ. 186,14; „არაჲმს წარდგა იგი წინაშე სპარსთა მეფისა“ შუშ. I 21. „ღვანობი ოდეს აწუენ... წიგნის-კითხვასა, გინა წარდგომაჲსა, გინა თუ რომელსა-ცა სამსახურებელსა ეკლესიისაჲ“ ი.-ე. 84,12. „წარდგომილნი განსაკითხავსა მას ვერმისათხრობელსა“ მ. სწ. 92,24. იხ. ღვომა.

წარდგენა «დევნის-ყოფა»: „წარდევნეს იგინი ბქისაჲს“ G. — „დევნა-უყვეს მათ ბქეთაჲს“ M. ისუ ნ. 7,6. „ესე წარდევნი“ ფს. 100,5; „წარდევნეს კაცი იგი“ ოზტ. 121,18; „წარგუდევნიან უსაგზლონი და უკამურნი“ ი.-ე. 62,21. იხ. ღვენა; წარმდევნელი.

წარდინება იხ. ღვინება; წარსადინელი.

წარევა როშვა, როტვა: „მსგავს არს კაცს თავქედითა სნეულსა, რომელი პირითა წაჰრევენ სიტყუთა მრავალთა“ მ. სწ. 102,12. „არნ მღვდარე და ჩმუნენ ქელითა და ზრახვენ წარეულთა კირისა მისგან“ მ. სწ. 140,1. იხ. რევა.

წარვარდნა მოვარდნა: „აღიწუების ქელი ჩემი და წარმვარდების ჩემგან“ ღშობ. 102,8; „წარ-მცა-ვარდების მკლავი ჩემი მკრითგან“ O. იოხ. 81,22; „წარჰვარდა მუტლის-თავითგან ფერტი“ ფლტ. 140,8. იხ. ვარდნა.

წარვლა, წავლა «განსლვა», «თანა-წარვლომა», «წარვტლომა», «განვლა», გაცდენა: „წარველოთ ქუეყანით შენით“ G. რიცხ. 20,17; „წარველოთ ვიდრე ღაჲმდენ“ G. — „თანა-წარჰქედეთ და მივიდეთ ვიდრე გაბამდენ“ M. მსჯ. 10,12; „წარველეს და ეილოდეს“ G. — „წარჰქედეს და წარვიდეს“ M. მსჯ. 19,14; „წარჰველის საზღვარი“ G. — „განვლეს საზღვარი“ რხ., ისუ ნ. 18,14;

„იქნი წარველეთ მათგან“ O. ქება 8,4; „წარველოს ჰვეი იგი“ I. ეს. 10,20; „ვიდრე... არა თაჲუანის-სიგან მღაბლად. არა წარჰველიდიან“ ი.-ე. 85,15. იხ. ელა; შდრ. თანა-წარვლა, წარვეალი.

წარვლინება გაგზავნა, «მივლინება», «წარმოვლინება», «განვლინება», «გამოვლინება», გაშვება: „წარავლინა და მოწყდა ყოველი ყრმები“ მთ. 2,18; „წარავლინა ერი თჳსი“ C. — „მიავლინა ერი თჳსი“ მთ. 22,7; „წარავლინებს ზელასა ზელა მჰველებსა“ I. ეს. 18,2; „წარავლინა იგი ველად თჳს ძოუნად ღორთა“ ლ. 15,13; „წარავლინენ შენდა“ C. — „წარმოვლინენ შენდა“ Q. საქ. მოც. 10,88; „წარავლინა ისე ერი იგი“ M. — „განავლინა ღმერთმან ერი“ G. მსჯ. 2,8; „წარავლინა იგინი“ M. — „გამოვლინა იგინი“ G. ისუ ნ. 22,0. იწყო წარვლინებად მათა ორ-ორისა“ მრ. 0,7. იხ. ვლინება.

წარვლოლა «ვლტოლა», გაქცევა: „წარვილტოლეთ მთად“ C. — „ვილტოლედ მთად“ DE. მრ. 18,14; „აწ უამე წარვილტოლედ ადგოდ შენდა“ G. — „აწ ვილტოლედ ადგოდ შენდა“ Fr. რიცხ. 24,11. იხ. ვლტოლა.

წარზიდვა გაზიდვა, გაქცევა: „წარზიდეს სტრატორნი იგი წმიდათა მათ“ ვარ. 808. იხ. ზიდვა.

წართრევა წათრევა, გათრევა: „წართრეის იგი და დაადეს გზასა ზელა მჰყდარი“ მ. ცხ. 194v. იხ. თრევა.

წართქუმა «თქუმა»: „ესე კითარცა წართქუა, ეილოდა“ ლ. 19,28; „გალობაჲ წართქუეს და განვიდეს იგინი მთასა მას ზეთის-ხილთასა“ მთ. 28,80; „წართქუეს ფსალმუნი იგი“ საქ. წიგ. II 88,28; „ძალი საშინელებათა შენათა (თქუან ლ) წართქუან“ C. ფს. 144,6. იხ. თქემა.

წარკეცა დალსაბურველები, გაშეშლება: „მე წარკეცეს ქუეშორნი შენი პირად ზენდა და გამოჩნდეს გინებულება შენი“ I. — „მეტად ღესაბურველნე უკანა კერძონი შენი წინაშე პირსა შენსა, და იხილოს გინებულება შენი“ რხ., იფრეშ. 18,20. იხ. კეცა.

წარკითხვა «აღმოკითხვა»: „იგი ფიცარა წარიკითხეს ჰურიათა მრავალთა“ C. — „ესე ფიცარი მრავალთა აღმოკითხეს ჰურიათა“ DE. ი. 19,20; „წიწინა წარიკითხავს“ მ. ცხ. 14v. „ნუ გეონინ მეორედ და მესამედ და უფროჲს მისა ქცუოდ და კუალად წარკითხავად“ მ. სწ. 21,14. იხ. კითხვა.

წარკრვა წაკრვა: „წარჰკრა ქვასა ფერტი მისი და წარიკუეთა თითი“ მ. ცხ. 880v. იხ. კრვა.

წარკუეთა «მოკუეთა», წაკუეთა, წავლუჯა, წაკრვა: „ნუ წარჰკუეთ სასოებასა“ O. ზირ. 22,28; „წარჰკუეთა ყური“ მრ. 14,47; „ფერტი შენი არა წარჰკუეთო“ O. ოგ. სოლ. 8,8; „წარჰკუეთოს მღვდელმან თავი და დაღეს საკურთხეველსა ზელა“ M. ლევტ. 1,15; „წარჰკუეთოს მღვდელმან თავი მისი საქციელითგან“ M. — „მოჰკუეთოს მღვდელმან თავი მისი ქელითგან“ G. ლევტ. 6,8. „მიიღო წარკუეთილი იგი ქელი და დაღვა ანდრიაანს თანა“ ანდ.-ანტ. 284,80. „ილაიფიწუ... წარკუეთა იგი ქელისაჲ“ ანდ.-ანტ. 281,15. იხ. კუეთა.

წარმავალ-ი გარდამავალი, «საწუთრო»: „მწირ და წარმავალ ვარ მე თქუენ თანა“ O. ღაბ. 28,4; „ვითარი-

ცა ცუარი ცისკრისა წარმავალი" *ო.* *ოვსე* 8,4; „წინაშე წარმავალისა ამის მეფისა“ *ა.* — „საწუთროსა ამის კორციელთა მეფეთა“ *ბ.* *ბბტ.* 139,5; „შეიჯურებეს ცხოვრება წარმავალი“ *მ.* *ბფ.* 8,27; „ვითარცა ყუაველი ველთა წარმავალ არს (ესე ყოველი ცხოვრება)“ *შუშ.* XVI 47. *ბბ.* წარსლე; *შდრ.* თანა-წარმავალი.

წარმართ-ი ურწმუნო, კერპთმსახური; უცხო თესლ-ტომი, ბებრბაროზი, «თესლი», «ნათესავი»: „იყვნეს ვინმე წარმართნიცა აღმოსრულთა მათგანნი“ *ო.* 12,20; „სახელსა მისსა წარმართნი ესვიდენ“ *მთ.* 13,31; „მთავარი წარმართთაანი უფლებელ მათ ზედა“ *მთ.* 20,25; „ამას ყოველსა წარმართნი ეძიებენ“ *მთ.* 8,82; „გზასა წარმართთასა ნუ მიხუალთ“ *მთ.* 10,6; „იყო იგი ქრისტიანე ფარულად, ბოლო ცხადად არს იგი წარმართთა თანა“ *ხაქ.* *წგ.* II 85,14; „არცაღა წარმართსა კერ-არს მივებამ ბოროტისა“ *მ.* *ბფ.* 68,8; „ხოლო წარმართთა (ბარბაროზთა ლ) მათ წინა-მიყვეს ჩუენ დიდი კაცთ-მოყურებას“ *ხაქ.* *მოც.* 23,2; „ვიგალობელ შენ წარმართთა (თესლებსა ლ) შორის“ *ფს.* 56,10; „საწამებლად ყოველთა წარმართთა (ნათესავთა ლ)“ *მთ.* 24,14. *ბბ.* საწარმართო.

წარმართება «მიკადება», «განმარჯვება», მიმართვა, გამართვა, სწორ გზაზე დადგომა, «წარმართება», «წარფელ-ყოფა», «განგება»: „წარმართა (მიკად-და G) მის ზედა სულმან უფლისამან“ *მ.* *ბსქ.* 14,8; „ვითარცა წარმართა წმიდაი თანე მის კერძო, მიხედნა ჰბ-ბუკმან მან“ *მ.* *ბფ.* 292,88; „არაფთა წარმართოს გზამ მის“ *ლმ.* 88,28; „ოღეს ღმერთმან წარმართოს“ *ო.* *ე.* 9,24; „პიტიაზნი ჩორდ წარმართა“ *შუშ.* I 17; „უფა-ღმან ეთილი წარმართის მას“ *პხ.* — „უფა-ღმან თეაღმან განუმარჯეს მას“ *ო.* *ზირ.* 15,10; „წარმართოს კემპირტებით გზა შენი“ *პხ.* — „არაფთა განიგ-ნეს კემპირტებით გზანი შენი“ *ო.* *ზირ.* 27, 9; „უპუეთუ წარმართების გზამ ჩუენი“ *გ.* — „უპუეთუ წარმართ-მართოს ჩუენ გზამ იგი ჩუენი“ *მ.* *ბსქ.* 18,5; „წარმართთე (წარფელ-ჰყეენით M) გულნი თქუენი უფ-ლისა მიმართ“ *გ.* *ისუ* 5, 24,28. „კელთა შინა უფლისათა არს წარმართება“ *ო.* *ზირ.* 10,5. „წარმართებულ ხართ მცნებთა შინა ღმერთისათა“ *ო.* *ე.* 21,28; „უპუეთუ ვინმე წარმართებულად იხილის, დაუმძიმდის“ *მ.* *ბფ.* 241,5; „წარმართებულ არიან“ *ლ.* — „წარმართებულ არიან“ *ც.* *ფს.* 72,12; „საქმე იგი იყო წარმართებულ“ *ო.* II *ეზრა* 5,8.

წარმართებულება გამარჯვება, წარმატება, «სიწრფე-ლება», «სიწრფელება»: „უფა-ღმან... მოანიჭოს... სულსა მო-სწრაფება და წარმართებულება საეპროთა ყოველ-სა შინა ცხოვრებასა“ *ბ.* *კებ.* *ეფუხ.* *დღ.* 80,29; „უწოდა სახელი მარჯენითსა მას წარმართებულება“ *მ.* *II* 53ტ. 8,17; „თელთა ჩემთა იხილეს სიწრფეობა“ *ლ.* — „თელთა ჩემთა იხილეს სიწრფეობა“ *ლ.* — „თელთა ჩემ-თა იხილეს წარმართებულება“ *ც.* *ფს.* 16,2.

წარმართობა კერპთმსახურება: „რომელნიმე მათგანნი დარჩეს წარმართობასა ევ დღესამოდ“ *ქ.* *ცხ.* 126,6; „წარმართობა მჟდომ არს ქრისტიანობისა“ *ლონგ.* 169,84. *ბბ.* წარმართი.

წარმატება «აღორძინება», წაჭარბება, გადამეტება, წინსვლა: „ვითარცა-იგი ყოველსა შინა წარმატებით სარწმუნოებითა“ *II* *კორ.* 8,7; „წარმატებოდა (აღორძინებოდა C) სიბრძნითა და ჰასაკითა“ *ლ.* 2,52; „წარმატებოდა ჰერიაობასა შინა უფროსს მრავალთა“ *გალატ.* 1,14; „ქემპირტი იგი მორჩი წმიდისა ნათესავისა... წარმატებდა სათნოებასა დღითი-ღამად“ *ხაქ.* *წგ.* II 65,2; „უმეტეს და უმეტეს წარმატნეთ“ *ო.* *ე.* 26,80. „უპუეთუ ვინმე იხილის წარმატებად, დაუმძიმდის“ *მ.* *ბფ.* 248,21; „ხედიდა რაჲ... წარმატებასა მძათასა... ელ-მოდა“ *ო.* *ე.* 40,6. „იყო... ლოცვითა უფროსად წარმატ-ებულ“ *შუშ.* I 22. *ბბ.* მატება; წარსამატებელი.

წარმატებად-ი «მძანო, აღორძინებლად და წარმატ-ებად ნო მადლითა ღმერთისადათა“ *ა.* — 484,218r. *ბბ.* წარ-მატება.

წარმატებულება წინსვლელობა, მოწინავეობა, პრო-გრესი: „წარმატებულებაჲ ვეა შენი ცხად იყოს ყოველსა შინა“ *I* *ტიმ.* 4,16. *ბბ.* წარმატებულო (წარმატება). **წარმატავნა** წარგზავნა, გაგზავნა, მივლინება: „წარ-მატავნა იგი სხსა მისა“ *მ.* *ცხ.* 18v; „წარმატავნეს ბერი მრავლთა მღვანებითა“ *მ.* *ცხ.* 210r; „თუ ვინმე პო-ვინან ეპიტრიტიისა, დააქრვინან და თქსთა კელინთა წარ-მატავნა“ *ო.* *ე.* 26,20. *ბბ.* მგზავნა.

წარმდებ-ი თავხედი, გლისპი, მოურიდებელი, «გამო-კადნიერება პირისა», შტუპოვარი, კადნიერი: „იყვნენ კაცნი... წარმდებ“ *II* *ტიმ.* 8,4; „წარმდებმან შე-აძრწუნოს თავი თქსი“ *ო.* — „გამოკადნიერებაჲმან პირისამან შეაძრწუნოს თავი თქსი“ *პხ.* *იგ.* *სოლ.* 18,8; „ნუ წარმდებ იქმნები ლაღად“ *ო.* *იგ.* *სოლ.* 26,8; „ნუ-უპუეთუ წარმდებ იქმნა მსხუერპლსა მას წმიდასა მიხილვად ჰკლეთა უბანელითა“ *მ.* *ბფ.* 80,25. „წარმდებდა და ურჩად იტყვ წინაშე მშობელთა“ *ფლკტ.* 180,28; „არა თუ წარ-მდებდა რაჲ თავით თქსით, არამედ ბრძანებასა მას დაე-მორჩილა“ *ს.* *გაბ.* *მოც.* *საქს.* 80,16; „ჰქაეთ წარმდებდად საქმე ესე ჩემი“ *შუშ.* XVI 28.

წარმდებება თავხედობა, ურცხვობა; «წარმდებდად ქმნა»: „ნურარს იქმთ წარმდებებით“ *ლ.* — „ნუ რას წარმდებდად იქმთ“ *ც.* *საქ.* *მოც.* 19,80; „ეგვეთარისა წარმდებებისათჳს წარკუეთილ ხართ“ *ფლკტ.* 156,80; „ნუ შეიწყნარებ შენობასა მისსა, ოღეს წარმდებებით გრქუას“ *მ.* *ბფ.* 81,10. *ბბ.* წარმდებო.

წარმდევნელი «განმაყენებელი»: „იყვნენ მკუდარი ამის ერისანი საქმელ მფრინველთა... და არა იყოს წარმდე-ველი“ *გ.* — „იყვნენ მკუდარი ამის ერისანი საქმელად მფრინ-ველთა... და არავინ იყოს განმაყენებელი“ *ო.* *იერემ.* 7,88. *ბბ.* წარმდევნა.

წარმოავრება «წარმოტყუენა», «ტყუელ წარმოლება», «მოღება»: „წარმოავრეს თუთიუელმან თავისა თქსი-სად“ *გ.* — „წარმოტყუენეს თავისა თქსისად“ *პხ.* *იგ.* 81,58. „საცხოვარი მათი წარმოეივრეთ“ *მ.* *II* *ქ.* 2,25; „ყოველი საცხოვარი და ნატუენავი ქალაქთაჲ წარმოეივრეთ ჩუენდად“ *გ.* — „საცხოვარები მათი და

მონაგები მათი და ნატყუენი ქალაქთა შოვილეთ ჩუენდა" M, II მქ. 8,7. იხ. ივარი.

წარმოშობა მდოყუენება: წარმოშობას კართა თანა კარვისა მის საწამებელისათა O.—მდოყუენოს ზუარაკი კარსა თანა კარვისა საწამებელისასა G, ლევიტ. 4,4. იხ. ბეა.

წარმოგდება ჩამოგდება, მოტანა; წამოგდება: წარმო-
აგდო შორის სიტუაჲ" მ. ცხ. 884r; "თუალი მარჯენაჲ
მისი წარმოგდოს" მ. სწ. 007,3. იხ. გლემა.

წარმოგზავნა გამოვლინება, გამოგზავნა: წარმო-
გზავნეთ მე" M.—გამომავლინეთ თქვენგან G, მსქ.
11,7; "წარმოგზავნიდეს მას ნაუდ" სპქ. მოც. 20,88;
"მშველობით წარმოგზავნეთ იგი" I კორ. 16,11. "გუ-
ნებაჲს პატივითა წარმოგზავნა თქვენი" ატმ. 122,10. იხ.
გზავნა.

წარმოგუალ- წამოსვლა: წარმოგუალე" მ. ცხ.
421v. იხ. გუალ-.

წარმოღვინება დაღვინება: წარმომიღვინოს მე"
DE.—დამიღვინოს მე C, მთ. 28,68; წარმოუღ-
ვინეს მას პავლეჲ" სპქ. მოც. 28,88; "მც თუნი წინა
წარმოადგინა" ატმ. 107,18; წარმოგადგინა შენ
პეტრე, მონაჲ თუნი" ოქრ.-მარხ. და იონ. 108,81; წარ-
მოიღვინოს სასჯელად გრითუნი" I, ცხ. 8,18; წარ-
მოადგინეს განკითხვად" მ. სწ. 87,17. "ბრძანა წარმო-
ღვინებაჲ მფორისაჲ მის" O.—"ბრძანა ერისაჲ მის წარმო-
ღვინებაჲ" I, ღან. 18,60. იხ. ღვინება.

წარმოღება წამოღება, დაღება: "ყოველჲს კაცჲს
კეთილი ღვინაჲ პირველად წარმოღვის" მ. 2,10; წარ-
მოღებაჲს მალად ტაბლასა" მ. სწ. 18v. იხ. ღება.

წარმოღობა მდოკლომა, წამოღება, მოსვლა; წამო-
ღებება: წარმოღებენ ერებაჲლ" I, ცხ. 48,18; წარ-
მოღება, რომელსა ერთი ქანქარი მიეღო" მთ. 25,24; წარ-
მოღებენ და ქმსაჲრებდეს მათ" ლ. 12,87; წარმოუღ-
ება მას გამოშვდელი იგი" მთ. 4,8; წარმომიღებით
და სამართალი ვარუენო" O, I მფ. 12,7; წარმოღებინ
აჲ საშუალო კეშმარიტი იგი" აბ. რომ.-კურთხ. იხაჲ და იაჲ.
6,8; წარმომიღებ წინაჲსა საკურთხეველსა" O.—"მო-
უკედ საკურთხეველსა" G, ლევიტ. 9,7; "რომელი წარმო-
ღობილ ვიყუე შენ წინაჲჲ" I მფ. 1,28; "ქრთილი წარმო-
ღობილ იყო და სელი თესლოდა" O, გამოხლ. 8,81. იხ.
ღობა.

წარმოვლა გავლა, ჩავლა: წარმოქელიდა სენასა"
მ. ცხ. 141r. იხ. ვლა.

წარმოვლინება გავზავნა, გამოგზავნა: წარმოავლი-
ნა იგი" O, II მფ. 11,8; "წიგნებითა სამეფოთა ლავრას
წარმოავლინეს" ი.-ე. 18,8; წარმოავლინა იგი
გუენდითა" სპქ. წიგ. II 108,17. იხ. ვლინება.

წარმოზიდვა გვანართხმა, გავიშვა, გაზიდვა, გაქვრა:
"ვითარ წარმოზიდვიდეს მას საბლითა" ლ.—"ვითარ-
ცა გვანართხმიდეს მას ლუღებითა" ლ. სპქ. მოც.
22,25. იხ. ზიდვა.

წარმოთრევა წამოზიდვა: წარმოთრეთ მოგვ გეჲ"
თეკლა 99,20. იხ. თრევა.

წარმოთუალვა ჩამოთვლა, მოყოლა: "არა ყოველნი ენება-
ნი წარმოთუალნე სულისა და კორცთანი" იხ. თუალვა.
წარმოთქუმა თქმა: წარმოთქუეს წინაჲჲ მფისა" O, III
მფ. 8,22. იხ. თქმა.

წარმოთხევა წამორწყევა, გვანთხევა, დაღმონთხევა,
დაღთხევა: "ნუჲჲჲ განსძლე და წარმოსთხო" O.—
"რათა არა განსძლე, განსთხო" ეხ., აგ. ხოლ. 25,17;
"რამეთუ წარმოსთხოი იგი" O.—"რამეთუ აღმოან-
თხეს მას" ეხ. აგ. ხოლ. 28,8; "სუენ და წარმოსთხოიან"
O.—"სუენ და დასთხოიან" ეხ., იერემ. 25,18. იხ. თხევა.

წარმოთხრობა მოთხრობა: წარმოთხრეს თითოეულ-
მან თუნი ხილუაჲ" ნრხ. 78,8; "მნებაჲს უჲჲ... რათა წარ-
მოგითხრნე სიურმისა ჩემისა ბოროტნი საქმენი" მ. სწ.
280,28. იხ. თხრობა.

წარმოკიდება აკიდება: წარმოკიდა ზურგსა" მ. ცხ.
221r. იხ. კიდება.

წარმოკუეთა მოკრა: წარმოკუეთონ ეგუა შეგან"
ანდ.-ანატ. 225,10. იხ. კუეთა.

წარმომართება გამომართება, მოგზავნა, წამოძლოა,
მოსვლა, მოშურება, გამარჯვება, განღვნა, წარმარ-
თება, მდომართება: "არა უწყი ღლე, რომელსა შინა
წარმოქმართოს უფალმან ჩემ თანა ანგელოზი" G, მსქ.
4,8; წარმოუქმართა, ვითარცა საცხოვრასა, ერსა თუნი"
ფხ. 77,62; წარმოუქმართნეს და მოიწინეს ქუეყანასა
მას სომხთისასა" რიფხ. 185,42; წარმოუქმართენ გზა-
ნი მისნი" I, ცხ. 43,15; წარმოუქმართოს მსთუდ ნა-
თელი შენი" O.—"განეფინოს მსთუდ ნათელი შენი" ეხ.,
ცხ. 58,8; წარმო-რამა-ე-ქმართენით ნაითა ქრომით"
სპქ. წიგნ. II 128,11; წარმოქმართა საღიასანოთა ცხე-
ნითა მონაჲ თუნი" ზუზ. II 8. "გოდებდენ... კმისაგან წარ-
მომართებისა მისისა" O.—"გოლაღებდენ ყოველნი...
კმისაგან მიმართებისა მისისა" ეხ., იერემ. 47,3; "ნუ
იქადით ფართობასა მავას და ნეცა წარმომართებასა
მავას აქუეებით" ხ. გაბ.-მოც. სპქ. 101,88. წარმომართულ
არიან" ლ.—"წარმართებულ არიან" ლ. ფხ. 72,19. იხ.
მართება.

წარმომატყულობედი-ი დადალუკი: "(სიყვთლე) წარ-
მომატყულობელი თუალთა თქუენთა" G.—"მოიკელი-
ნო... სიყვთლე და დადალუკად თუალთა თქუენთა" ეხ.,
ლევიტ. 26,10.

წარმოშვობა წამოქცევა: "შემა უყო ავალადიოსს და წარ-
მოამქუა და დამუსრა იგი" H—841, 874. იხ. მკობა.

წარმონაღება-ი ავარი: "მოილე მეთელი წარმონაღე-
ბისა მის ნატყუენაითგან" ეხ.—"მოილე თავსნიერი ავარ-
თა ნატყუენაისა" G, რიფხ. 81,28. იხ. ღება.

წარმონერწყუა წამოფურთხება: "სისხლი წარმოჰნერ-
წყუა" მ. ცხ. 100r. იხ. ნერწყუა.

წარმომარცა ქურდობა: "რამასაჲს წარმოჰმარცნ
ლმერთნი ჩემნი" O, ღან. 81,80. იხ. მარცა.

წარმოპყრობა გაშვერა, მიერთებვა: წარმოუპყარ
ქელი შენი" ანდ.-ანატ. 225,10; წარმოპყარ ქელი
შენი" ფლკტ. 159,24. იხ. პყრობა.

წარმოთხმა გაშლა, გაქიმება: „პრეტა კაცს მას: წარმოიკრათ ხელი შენი და წარმოიკრათ ხელი“ C. მრ. 8, 5. იხ. რთხმა.

წარმოსლვა (მოსლვა): „ვითარცა ესმა, რამეთუ ვერი წარმოვალს“ ლ. 18, 88; „ჩვენ ნავითა წარმოვედით ტრქელს“ ხაქ. მოც. 21, 7; „წარმოსლვით წარმოვიდე შენ თანა“ G. — „მოსლვით მოვიდე შენ თანა“ M. მხვ. 4, 9; „წარმოვიდა მიერ აბრაჰამ“ O. დაბ. 12, 9. „რამეთუ მიერ წარმოსლვად იყო“ ლ. 19, 4; „წარმოსლვით წარმოვიდე შენ თანა“ G. — „მოსლვით მოვიდე შენ თანა“ M. მხვ. 4, 9; „ივინი წარმოსრულ მოვიდეს და დაემკვდრნეს“ მხვ. 24, 4. იხ. სლვა.

წარმოსრულება გაძარცვა, დაღეენა: „ვიდრე არა წარმოვასრულოს შენ ორჯის“ O. ზირ. 12, 9; „უღადა და უნდოდ წა[რ]მოვასრულენ ყოველნი დღენი ცხოვრებისა ჩემისანი უღბობასა შინა“ მ. სწ. 248, 27. იხ. სრულება.

[წარმოტაცება] მიღებული: „განგაბნინე თქვენ, ვითარცა ქარქვედნი, წარმოტაცებულნი ქარისაგან უღაბნით“ O. — „განგაბნინე ივინი, ვითარცა ქარქვედნი, მიღებულნი ქარისაგან უღაბნოდ“ მხ., იერემ. 18, 24. იხ. ტაცება.

წარმოტევა გაშლა, დაღეენა; ჩამოშვება: „ანუ თუ წარმოუტეოს ნაუსა“ O. — „უაუეთუ აღუყავნა ბუტყონება“ M. ქება 7, 12; „ბრძანა გზოვას მის წარმოტევაჲ. რომელი განება წინაშე საყდართა მისთა“ ანან. ებრ. 198, 89. იხ. ტევა.

[წარმოტრევა] წარძრევა, დაძვრა: „წარმოტრეულნი ხორივით ვილოდეთ ყოველსა მას უღაბნოსა“ G. — „წარვიძრნით ჩვენ ქორებით და განვლეთ უღაბნოდ იგი“ მხ., II მქ. 1, 19. იხ. ტრევა.

წარმოტყუენვა წარმოტევა ტყუელად, ნადავლის წაღება, გაძარცვა: „წარმოტყუენვათ ყოველსავე ცნობას მორჩილებად ქრისტესა“ II კორ. 10, 5; „წარმოტყუენა ტყუელად მისცა იგი ნიჰად კაცთა“ ეფეს. 4, 8; „ყოველი საცხოვრებელი წარმოტყუენო თავისა შენისად“ G. — „საცხოვრებელი მათი წარმოიღოთ ტყუელად“ M. II მქ. 20, 14; „სხუანი გვლესანი წარმოტყუენენ“ II კორ. 11, 8; „წარმოტყუენო ნატყუენავი მათი“ G. II მქ. 21, 10; „წარმოტყუენო ტყუელ მათი“ ეფეს. 88, 12; „წარმოტყუენა უბანი მისნი“ ივდ. 1, 14. იხ. ტყუენვა.

წარმოღება, წამოღება. წაღება, ნადავლის წაღება, გაძარცვა, წარტყუენვა, მოტანა, მოღება, მოყვანა: „წარმოიღეს ნატყუენავი მრავალი“ II მშტ. 14, 18; „წარმოღებით წარმოვიღო და წარმოტყუენო ტყუელ მათი“ O. — „წარტყუენად ნატყუენავთა და ივარ ყოფად ივარისა მისისა“ მხ., ეფეს. 88, 12; „წარმოიღოს ძალი შენი“ O. — „წარტყუენოს ძალი შენი“ მხ., ეფეს. 28, 12; „წარმოიღოს ძალი დამასკისა“ O. — „მოიღო ძალი დამასკისა“ მხ., ეფ. 8, 4; „წარმოვიღო ტყუელ მათი კიდეთა ქუეყანისათა“ O. ივდ. 2, 5. იხ. ღება.

წარმოყვანება მოყვანა: „წარმოიყვანა ყრმაჲ იგი“ მთ. 2, 21; „წარმოიყვანეს ივინი კილითგან ქუეყანისაჲთ“ I. ეფ. 5, 28; „წარმოიყვანეს და მოჰყვანდა წმიდაჲ შენისი უკაჲრი“ მუშ. IX 8. იხ. ყვანება.

წარმოყოფა გამოშვება: „წარმოყოფა კელი ხატმან მან და მიიხენა ფიკრანი“ ფლკტ. 154, 25.

წარმოყრა წარმოგდებინება: „წარმოყრანა ორნივე თულნი ჩემნი“ ლომ. 88, 14. იხ. ყრა.

წარმოჩენა გამოჩენა: „წარმოჩენეს სიონს, ვითარცა მდინარე მომავლი“ O. — „გამოჩენეს სიონს შინა, ვითარცა მდინარე მქანარი“ მხ., ეფ. 82, 2. იხ. ჩენა.

წარმოჩინება ყოფა; დადგმა, წარმოღება; გამოცხადება, წინდგომა: „მკვდრი უცხოვსაგან წარმოაჩინოს“ O. — „უცხოვსაგან კმრისა შეილნი ყვნა“ მხ., ზირ. 28, 82; „წარმოაჩინა ყოველივე იგი ჭურჭერი ცოცხლად მას შინა“ ფლკტ. 150, 16; „გვტიროდეთ განწარებულნი ცოცხათა ჩვენთა წარმოჩინებისათჳს“ მუშ. III 8; „რაჲმს-იგი მოაქლდეს ეამი ჯომაჲ სრბისაჲ და წარმოჩინებაჲ გმირისაჲ“ მ. სწ. 128, 81. „არა თუ მერმე წარმოჩინებულად უპყრიან მას საყდარი, არამედ ვინაჲმანცა არს“ კ. იერ. — აღდგ. 108, 14. იხ. ჩინება.

წარმოცალიერება დაცლა, გამოლოცვა: „ვითარცა წარმოცალიერებდეს ძაძათა მათთა“ O. დაბ. 42, 85; „წარმოცალიერა სარწყული წყლის-სასუშელსა მას“ O. დაბ. 24, 20; „ბარძიმი გულის-წერომისა ჩემისაჲ შეჰსუ და წარმოცალიერე“ I. ეფ. 51, 17; „კაპარკნი ისართა. მისთანი წარმოცალიერა და მკნს იგი ვერ მოწყლა“ მ. სწ. 84, 22; „ნელსაცხებელ წარმოცალიერებულ — სახელი — შენი“ O. ქება 1, 2. იხ. ცალიერება.

წარმოცემა აღძვრა, მოტანინება, აღმოღინება, მოსლვა: „წარმოცენეს მდინარენი“ მთ. 7, 25; „წარმოცა ხატი თჳსი“ არსტ. 87, 10; „წარმოცა სისხლი და განუტევა სული“ დ.დ. 180, 25; „რაჲმს წარმოცეს მდინარე იგი“ წყულ. 104 (იგი); „წარმოცეს, ვითარცა მდინარე სასტიკი, რისხეჲ უფლისაჲ“ O. — „მოვიდეს ვითარცა მდინარე, მიძულებელი რისხეჲ უფლისა მიმართ“ მხ., ეფ. 50, 19. იხ. ცემა.

წარმოცლა დაცლა, დაცალიერება: „მურქელსა შინა, რომელსა ზეთი შთაისხას, ნაზეთავი არს, და რომელსა შინა ღვინო შთაისხას — ნაღვნი, დაღათუ ნივთნი იგი წარმოციკლენ“ მ. ცხ. 200r. იხ. ცლა.

წარმოცვნა გადმოყრა, აღმოცვენა: „თულნი მათნი წარმოცვენენ ბუღთაგან მათთა“ O. — „თულნი მათნი აღმოცვენენ ბუღთაგან მათთა“ მხ., ხაქ. 14, 12; „ორნივე გუჲანი თულისა მისისანი წარმოცვენს“ H — 841, 448. იხ. ცვნა.

წარმოძრვა დაძვრა, წამოსვლა, გამომართვა: „წარმოიძრნეს რაფილინით და მოვიდეს უღაბნოსა მას“ O. გამოსლ. 10, 2. იხ. ძრვა.

წარმოძლოდა წარძლოუნება, წინამძღვრობა: „შეგკრიბო შენ და წარმოგიძლუე და აღმოგიყვანო შენ“ O. — „შეგკრიბო შენ და წარგიძლუე შენ და აღმოგიყვანო შენ“ მხ., ეფეს. 89, 2; „იგი თავადი წარმოძლუეს წინაშე მისა“ C. ლ. 1, 17. იხ. ძლოდა.

წარმოძლუანება: „წარმოძლუანა ნელსაცხებელისა ცეხებაჲ კორცთა ჩემთა“ C. მთ. 14, 8. იხ. ძლუანება.

წარმოვლობა წამოსვლა, წარვლა: „წარმოვალ და დაჯელ“ DE. ლ. 17, 7; „რიცხეთ წარმოვალს და ერთიცა მათგანი არა წარწყმდა“ O. — „რიცხუელად წარვლეს და ერთი მათგანი არა წარწყმდა“ მხ., ეფ. 84, 10. იხ. ვლობა.

წარმრუენელი-ი წამლეკაი: „იუოს წჳმად წარმრუენელი“ *ო. ეზუკ. 18,11*; „იუოს მდინარედ წარმრუენელად და წარმრუენს ქუეყანად და საესებად მისი“ *ი. იერემ. 47,2. იხ. რლუნა.*

წარმტყუენავ-ი, წარმტყუენ(ვ)ელ-ი ტყუედ წამყენი, მძარცველი, ნადავლის ამლები: „განარინნა იგინი უფალმან კელისაგან წარმტყუენავთა (წარმტყუენველთა *მ*)“ *გ. მსჯ. 2,10*; „წარტყუენენ იგინი წარმტყუენველთა თჳსთა“ *ო. III მფ. 8,40*; „მისცნა იგინი საწყალობელად წინაშე ყოველთა წარმტყუენველთა მათთა“ *ფს. 105,40*; „იყვენ წარტყუენულ წარმტყუენველნი მათნი“ *ი. ეს. 14,2*; „მისცნა იგინი ჯელთა წარმტყუენველთასა“ *გ. მსჯ. 2,14*; „ნუ ვინმე იუოს წარმტყუენველ თქუენდა სიბრძნის-მოუყარებთა“ *კოლ. 2,8. იხ. მტყუენავი, მტყუენელი.*

წარმყუენებელ-ი წამყენი: „მომეიდა კულადცა ჯელსა მენ წარმყუენებელი იგი ჩემი“ *მ. ცხ. 42,1v*; „რამთა უშიშ იშოვოს წამყუენებელთაგან“ *მ. სწ. 282,21. იხ. მყუენებელი.*

წარმცოკრვალ-ი შიკრიკი: *III მფ. 14,28* *
იხ. მცოკრალი.

წარმძრომ-ი, წარმძრომელ-ი იხ. ქუეწარმძრომი, ქუეწარმძრომელი.

წარმძლომ-ი წინამძღუარი: „ვინ აღვიდეს ჩუენდა ქანანელისა მიერ წარმძლომად“ *გ.—* „ვინ აღვიდეს წინამძღუარად ჩუენდა ქანანელისა“ *მ. მსჯ. 1,1. იხ. მძლომი.*

წარმწყმედელ-ი დამლუპველი, დამკარგველი: „ჩუარი წარმწყმედელი არს უეარის-მოუფლთა“ *მ. სწ. 210,21*; „რამ სწორებად არს დამმარხველისა წარმწყმედელისა თანა“ *ბალ. 47,24. იხ. წარწყმედა; მწყმედელი.*

წარნაქ-ი gypsum; bitumen, pix: „მოწერა იგი წარნაქითა და ძოწითა მეწამულ ქმნა ფერი მისი“ *ო. სიბრძ. სოლ. 18,14*; „იშენე... მოფიცოვლი ნაძთა განგლორწნილი წარნაქითა“ *ო.—* „უშენე... მოწათებულეზი ნაძთა, განგლეხილუბი წარნაქითა“ *ქხ., იერემ. 22,14.*

წარნაწყმედ-ი წარწყმედული, დანაკარგი: „უკუნ სეს... წარნაწყმედი, რომელიცა რამ პოვა“ *გ.—* „მისცა... წარწყმედულისა მისთჳს, რომელი პოვა“ *ქხ., ლევიტ. 8,4. იხ. წარწყმედა.*

წაროტება წინ გარეკა: „წარიოტეს იგი მიერ“ *მ. ცხ. 208v. იხ. ოტება.*

წარპარვა ქურდობა: „ნუკუე... წარიპარონ იგი“ *მთ. 27,04*; „ერთმან ვინმე მძათაგანმან წარიპარა ძუალნი წმიდისანი მის“ *თომა მოც. 20,28. იხ. პარვა.*

წარპება «განბძარვა», გაპობა: „მუეელქმულნი მათნი წარაპანენ“ *ო.—* „მუეელქმულნი მათნი განიბძარნეს“ *გ. ოვსე 14,1. იხ. პება.*

წარპყრობა გაშვება, მირთმევა: „წარუპყრა ჯელი თჳსი... მეტრმელსა მას“ *პავლე მოც. 68,8*; „წარუპყრა მელაი“ *ანდ.—ანატ. 225,20*; „წარუპყრა ჯელი თჳსი ნეფსით“ *სნდ. 7,21. იხ. პყრობა.*

წარბოლა გაქცევა: „წარბიოლა აქიმას“ *ო. II მფ. 18,28*; „წარბიოლა წინა და აღწდა ლელუ-სულელსა“ *ლ. 10,4. იხ. რბოლა.*

წარბლუნა, წარბლუნა წალეკა: „მდინარენი წარბრლუნილენ მედართა მათთა“ *ო. ეფ. 2,5*; „წარბლუნეს ქუეყანად“ *ი. იერემ. 47,2*; „არცა მდინარეთა წარბლუნითან იგი“ *კ.—იერ. აღდგ. 181,2*; „მდინარენი წარბლუნლენ ურიდელ“ *ო. სიბრძ. სოლ. 5,23. იხ. რლუნა.*

წარრჩევა შეყრა, შერჩევა: „წარიჩიო გუნდი იოსიე“ *ო. IV მფ. 15,80*; „წარიჩეღითა უფლისა ღმრთისა მამთა ჩუენთაგან“ *ო. II ეზრა 8,20. იხ. რჩევა.*

წარსაგებელ-ი, წასაგებელ-ი ხარჯი: „გამოითულე წარსაგებელი“ *მ. ცხ. 117r*; „რომელი-ესე (ლაერამ) ფრადითა წარსაგებელითა... ქართუელთათჳს აღმენებულ იყო“ *ი.—ე. 60,80. იხ. წარგება, წაგება.*

წარსადგმელ-ი ნაბიჯი: „არცა სცა მას სამკდრებელი მას შინა, არცა წარსადგმელ ფერის“ *ხაქ. მოც. 7,5. იხ. წარდგმა.*

წარსადინელ-ი შდრ. თანა-წარსადინელი; იხ. წარდი-ნება.

წარსავალ-ი, წარსავლელ-ი წარმავალი; დინება, გასავალი, წასავალი: „მინდა განმდირება წარსავალითა მით სიმდიდრითა“ *თომა მოც. 18,7*; „ცხოვრება ესე... წარსავალ არს“ *ფლტ. 140,25*; „მოთხოვე საუკუნოზ-იგი, დოუწყე წარსავალი იგი“ *ფლტ. მოც. 8,80*; „წარსავალსა მას თუ წუალთასა არს“ *ოქრ.—გუჯრიტ. 225,6*; „არა ენება ცემად წარსავალი ისრაელისა საზღვართაგან მისთა“ *მ.—* „არა ენება ედომ მიეცმად ისრაელისა წარსავლელი“ *გ. რიცხ. 20,21*; „ყოველსა წარსავალთა მას გზასა მეცა წარვალ“ *შეშ. XVI 8. იხ. წარსლვა; შდრ. თანა-წარსავალი.*

წარსამატებელ-ი წინსვლა: „წარსამატებელად სახარებისა მის მოივლინა“ *ფლტ. 1,12. იხ. წარმატება.*

წარსატაცებელ-ი მისატაცებელი, დალსაქრელი: „იყვენ წარსატაცებელ და იუარ ყოველთა მტერთა თჳსთა“ *ო. IV მფ. 21,14*; „წარვიწირეთ... ყრმანი მათნი წარსატაცებელად“ *ო.—* „განვიფრდინით... ჩჩუენი მათნი აღსაქრელად“ *მ. ესთ. 7,4. იხ. წარტაცება.*

წარსაცემელ-ი, წასაცემელ-ი გასაგზავნი: „მელარსა... უხუებით ჰქონდა მისაცემელი სატრამუზოს და სადაცა საკმარ არს წარსაცემელად“ *ი.—ე. 44,11*; „ოლეს კელა რამმე წასაცემელად საკმარ არს. კელარსა გაუზრახოს იკონომოსი“ *ი.—ე. 44,4. იხ. წარცემა.*

წარსაწყმედელ-ი დასაკარგავი: „წინაშე მისსა რბინ წარსაწყმედელი“ *ო. იოხ. 41,18*; „ეპოლეთ ნუ წარსაწყმედელსა მას ქამალსა“ *ი. 8,27*; „არარამ მესმის მე წარსაწყმედელთა სიტუთა შენთაგანი“ *დ.დ. 129,8*; „გზამ იგი, რომელსა მიჰყავს წარსაწყმედელად“ *მ. სწ. 43,25. იხ. წარწყმედა.*

წარსლვა წასვლა, წარგულა-ს, გულა-ს, მისლვა-ს, «თანა-სლვა», «განსლვა», «მიქცევა»: „ნათესავი წარვალს და ნათესავი მოვალს“ *ო. ეფ. 1,4*; „წარხუალ სიტუეთა“ *მთქ. 7,18*; „წარვედ და წარვიდის“ *მთ. 8,8*; „წარვედით ჩემგან“ *DE.—* „წარგულეთ ჩემგან“ *DE. მთ. 25,41*; „წარვედ“ *DE.—* „გულა“ *DE. მთ. 10,21*; „წარ-

ვიდეს და პოვეს DE.—მეორად-ვიდეს, პოვეს C. მრ. 11,4; „მეპოვენი წარედიდ წინა კერძო“ G.—„მბრძოლნი იგი თანა-უვიდოდედ წინა“ M. ისუ 5. 8,0; „წარედ, ასულო“ G.—„განვედ, ასულო“ M. რუთ. 2,8; „ვითარ წარვიდოდ“ O. 9,1; „წარვიდა იგი ეამი“ მრკ. 250V; „წარვიდეს დასავალით კერძო“ მხკ. 19,11; „რავამს წარვიდეს მათგან სიძე“ მთ. 9,15; „წარვიდა სახიდ თჳსა“ DE.—„მიიქცა სახიდ თჳსა“ C. ლ. 1,56; „ყრმანი მისნი ტუუდ წარვიდეს“ I. გოდ. იერემ. 1,5; „წარ-რად-ვიდეს პანფშთ პაუუენთი“ ხაქ. მოც. 10,18; „მამისაჲ მოწაფენი ძმათაჲ თანა-წავიდიან“ O. ე. 43,28; „ვიდრე წარსლვამდე ცისა და ქუეყანისა“ მთ. 5,18; „წინა წარსრულ იყო საზღვართა სოფლისა თჳსასათა“ აბშ. 112,7; „ყრმამ წარსრულსა მას კრიაჲსა ვითარცა კაცი მოვიდა ზიარებად“ მ. ცხ. 847V; „შენა ადვილი დავიტევებთ და სხუად წარსრულ ხარ“ შუმ. IV 19. იხ. სლვა; შდრ. თანა-წარსლვა, წარსავალი, წინა-წარსლვა.

წარსრბა იხ. სრბა; შდრ. თანა-წარსრბა.

წარსწრაფა ჩქარება: „წარისწრაფე ვითარცა-იგი, რომელსა არა ვუვლებინ მსახერებაჲ კერპთაჲ“ H—841,447. იხ. სწრაფა.

წარსრულება დასრულება: „რავამს წარასრულნა იესუ სიტყუანი“ მთ. 19,1; „წარასრულნა მეფემან სიტყუანი ესე“ ბალ. 184,88. იხ. სრულება.

წარსწრება, წარსწრობა გასწრება, მოსწრება: „რომელთა წარმისწრვეს მე სასუფეველად“ ხაქ. წიგ. II 23,24; „წინა წარმისწრობენ მე შემასმენელნი ჩემნი“ მ. ცხ. 85V; „მოიგე შენ ფრიალი მადლი, რავამს წარუსწრვე და აუწყე ყოველთა“ მ. ხწ. 41,17. იხ. სწრება, სწრობა.

წარსხმა «განსხმა», «განდევნა», დაფრთხობა: „რომელი ესრინ მფრინველთა, წარასხნის იგი“ O.—„გარდამგდები ქვისა მფრინველსა ზედა, განსდევნის მას“ pb., ზირ. 22,26; „წარასხნა (განასხნა) იგინი საყდრისაგან“ ხაქ. მოც. 18,16; „წარასხნენ იგინი ანგელოზთა მიერ მრისხანეთა ცეცხლსა მას ჯოჯოხეთისასა“ მ. ხწ. 99,28. იხ. სხმა.

წარსხმელ-ი თაველი: „ველნი ნაყოფიერი ღლედიდეს... ძვრითა მათ თავისა წარსხმელისაჲთა“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 99,14. იხ. წარსხმა; შდრ. თავწარსხმელი.

წარტანება იხ. ტანება; შდრ. თანა-წარტანება.

წარტაცება მიტაცება, «აღქრა»: «მრავალ ეამ წარიტაცის იგი» ლ. 8,29; „ანგელოზმან ეფლისამან წარიტაცა ფელაჲ“ ხაქ. მოც. 8,80; „რადენნი წარუტაცებთან მამნი“ მ. სწ. 167,6. „ეგუღუბოდა ვითმე ნაწილთა მათ მისთა წარტაცებაჲ“ ხაქ. წიგ. II 144,8. „მიიტაცეს ვითარცა სმწყსოჲ, წარტაცებულნი მტერთაგან“ O. ბარ. 4,26. იხ. ტაცება; წარსტაცებელი.

წარტევა «განტევა», გაშევა, მიტევა, თავაშევა, თავხედობა: „წარ-თე-ტევენ იგინი უზბით“ C.—„უჯუთო განუტევენ უზნაჲ“ DE. მრ. 8,8; „(მადლი) წარტევენ ზიარს მამა“ მ. ცხ. 201V. „რავითარასა მამისა წარტევაჲლად სავალი ძვრ-ძვრად ტანჯვითა აღვასრულენ თქვენ“ ფლტ. 145,10. იხ. ტევა.

წარტირილ-ი: „შვილი რაჲ წარტირნ ღედსა“ ბალ. 158,8. იხ. ტირილი.

წარტუენვა «წარმოტუენვა», «დატაცება», ტყვედ წაყვანა, გაძარცვა, მოხიბლვა: „წარტუენნეს (წარმოტუენნეს) pb.) ყოველნი ძენი სეითისნი“ G. რიცხ. 24,17; „წარტუენა მათგან ტუუდ“ pb.—„დაიტაცეს მათგან ნატუენაჲ“ G. რიცხ. 21,1; „წარტუენეს ქუეყანისა მისგან ისრაშლისა ქალი ერთი მცირე“ O. IV მფ. 5,2; „წარიტუენნენ ყოველთა მიერ წარმართთა“ ლ. 21,24; „წარიტუენოს ნატუენაჲ მისი“ O. ეზეკ. 80,24; „წარიტუენნა იგინი ასურასტანად“ O. IV მფ. 15,29; „წარტუენა ისრაშლი ქუეყანისაგან თჳსისა“ O. IV მფ. 17,29; „ამას წარუტუენაჲს გონებაჲ ჩემი“ ლიშ. 182,8. „წარტუენილ იყვნეს ნაბუქოდონოსორისგან“ O. I ეზრა 5,7; „მოიყვანეთ ერთი მღვდელთაგანი წარტუენულთაჲ მავათ“ O. IV მფ. 17,27; „იყვენ წარტუენულ წარმტუენველნი მათნი“ I. ეს. 14,2. იხ. ტუენვა.

წარუვალ-ი მარადიული: „გულმან გითქუა წარუვალისა მის ბრწყინვალისა შარავანდელთა მოცემისა ქრისტისისა“ რიფს. 108,24; „წარუვალნი კეთილნი დავიძვდრნეთ“ გრ. ნაზ.-შობ. 200,11; „მომეც მე ნაწილი... წარუვალსა შენსა სასუფეველსა“ შუმ. IV 24. იხ. წარვლა.

წარუწერელ-ი იხ. წარწერა; შდრ. ზედა-წარუწერელი.

წარქუან- წაღება: „ნუ წარგაქუნ ზალანტი“ ლ. 10,4. იხ. ქუან-.

წარქუმა წაღება: „წარიქუეს ასაელ და დაჰფლეს“ O. II მფ. 2,82. იხ. ქუმა.

წარქცევა «ღვენა», «გარდაძრვა», მიბრუნება, წაღვენა, წაღება: „წარაქციე რისხვაჲ შენი ჩუენგან“ ფს. 84,5; „წარაქციენა იგინი ღმერთმან მისგან“ M. II ნშტ. 18,81; „წარიქციოს ხუთმან თქუენგანმან ასი“ pb.—„სდვენიდენ თქუენგანნი ხუთნი ასთა“ G. ლევიტ. 20,8; „წარიქციე და ვიდოდე“ O. IV მფ. 4,24; „ორმან წარიქციოს ბევრები“ M. — „ორმან გარდაძრნეს ბევრნი“ G. II შკ. 82,80; „უკუეთუ წარვიქცინე იგინი ღლე ერთ... მოწყდეს ყოველი საცხოვარი“ O. დაბ. 88,18; „გარე-წარვიქცინეთ ჩუენგან წყლულებანი“ მ. სწ. 78,8; „ვინ წარვიქცევდეს შენ მილიონ ერთ, მივლე მის თანა-ორი“ მ. ცხ. 880V; „ვიდრე სპარსეთამდე მეორად წარიქცია“ O. ე. ე. 10,28. „ვიხილენ ცხოვარი წარქცეულნი“ ლშობ. 101,10; „წარვიდეს შენგან მკაცრლენ. წარქცეულნი მტერთაგან“ O. ბარ. 5,8. იხ. ქცევა; ტუუდ-წარქცევა, წინა-წარქცევა.

წარლება, წაღება აღება, წატანა, მიტაცება, წართმევა: „წარილო ოქროჲ და ვეცხლი“ O. IV მფ. 14,14; „ღარიოზ უეიკმან წარილო მეფობაჲ მისი“ O. დაწ. 5,81; „წარილეს გუამი მისი“ მთ. 14,12; „წარილო ყოველი მონაგები თჳსი“ O. დაბ. 81,18; „ღრუბელთა წარილეს სეტუა“ ფს. 17,18; „წარელთ მონაგები მისი მამული ფრიალი“ ხაქ. წიგ. II 80,7; „თუ ვინმე წარვიღებდეს რასმე, ნუ აყენებ“ მ. ხწ. 208,9; „პურსა, რომელ მონასტრით წაი-

ლიან" ი. - გ. 45, 20. ანება ბუასტავი ნაეისა ჩუენისაა წარ-
ლებად" ი. მოც. 57, 14. იხ. ლება.

წარლუნა იხ. წარლუნა.

წარყვანა იხ. ტყუელ-წარყვანა.

წარყვანება «მთაყვანება», წაყვანა, წალება, წატა-
ნება: „წარყვანა ცოლი თქი“ მთ. 1, 24; „წარპყ-
ვანდეს წმიდანი იგი ტაძრის მას საშეღისასა“ ვარ. 80, 5;
„წარყვანეს და შეიყვანეს იგი სახლსა მღვდელ-მოდლე-
რისასა“ ლ. 22, 54; „წარმაყვანნა მე შეფემან წინამძღუ-
დარი ძლიერი და ცხენები“ ო. ნეგ. 2, 9; „წარყვანეს
იგი გაზად“ M. — „მთაყვანეს იგი ღაზად“ G. მსჯ. 10, 21;
„თრევეთ წარგყვანოს შენ“ შუშ. V. 18. „წარაყვა-
ნა მის თანა ჰაბუკი ერთი“ Sin. — 11, 14r. იხ. ყვანება.

წარყოლა წაყვანა: „აჲ ესერა მძლეარ წარეპყავ“ ხაქ.
წიგ. II 82, 15. იხ. ყოლა.

წარყოფა გაშვება, წაყოფა, გვანმარტება: „ნუ წარ-
პყოფ ჯელსა შენსა პირველ მათსა“ ო. — „ნუ განმარ-
ტებ ჯელსა შენსა პირველ მათსა“ pხ., ზირ. 84(31), 21. იხ.
ყოფა.

წარჩინება «შემოყვანება», გამოჩენა, გამოჩენვა:
„რომელი ბრძენ არს, სიტყვა წარმოიჩინოს თავი თქი“
O. — „ბრძენმან სიტყუანი შემოიყვანა თავით თქით“
pხ., ზირ. 20, 20; „წარაჩინა ყოველი იგი ერი ჰაბუკო-
ვანი ძეთა მათ ისრაელისათა“ ო. II მფ. 10, 9. იხ. ჩინება.

წარჩინებულ-ი «მესწავებული», გამოჩენილი, მნიშვნე-
ლოვანი, დიდებული, მთავარი, ნახარარი, დიდ-
გვარიანი, «წარმართებული», დაწინაურებული: „იყო
ვინმე მენ კაცი ერთ მთავარ, დიდ და წარჩინებულ წი-
ნაზე შეუღისა“ ანდ. - ანატ. 107, 20; „შევიდა... ემეწად ერთი მღა-
ბიოა წარჩინებულთა განი“ x 850v. „პურობილი ვინმე იყო
მაშინ წარჩინებულ ი, რომელსა ერქვა ბარაბა“ C. — „იყო
ვინმე მაშინ პურობილი მესწავებული, რომელსა ერქვა
ისუ ბარაბასი“ DE, მთ. 27, 10; „აზნაურ და დიდელ წარ-
ჩინებულ ვინმე კაცი ბარ შენ“ ლონგ. 150, 19; „მოიწინეს
წარჩინებულნი იგი სომხითისანი“ სნდ. 4, 10; „შევაყოთ
წარჩინებულისა და ვითისი სიმეწე“ დ. დ. 124, 0; „წარ-
ჩინებულ ყვნა სეღრაქ, მისაქ და აბუნაქო“ ო. — „წარ-
მართა თნა სეღრაქ, მისაქ და აბუნაქო“ pხ., დან. 8, 07;
„წარჩინებულ ყო სუფევასა თქსა დარიოზ“ ო. — „წარ-
მართა მეფობასა შინა დარიოსისა“ pხ., დან. 8, 28; „მო-
ვინმე-ვიდა მონაზონი... ძმა ვეგევენტოს დეკისა“ წარჩი-
ნებულ ი ნათესავითი. ი. - გ. 81, 1; „დიდად წარჩინებულ
იქმნა გიორგი წინაშე რომანოს მეფისა“ ი. - გ. 60, 11.

დიდად წარჩინებულ-ი «საზუთობელი», საპატიო,
ძვირფასი: „დიდად წარჩინებულთა სუნელთა წილ“
M. — „საზუთობელისა მის სულნელისა წილ“ ო. ეხ.
18, 2. იხ. ჩინება.

წარჩინებულდება, წარჩინებულობა დიდებულობა,
მძლეობა, გამოჩენილობა: „დადგინებად თქსავე მას პა-
ტივსა და წესსა დიდთა წარჩინებულე ბითა“ ხაქ. წიგ.
II 88, 14; „უყუარსა შეურაცხება და სიგლახაქი და დაწინება
უფროას წარჩინებულთა ბიხასა“ 8. სქ. 808, 9; „არცა
დიდი ათანასი უმეცარ იყო თორნიის საქმესა და წარჩინე-
ბულთა სასა და აბოვნებასა“ ი. - გ. 17, 10. იხ. წარჩინე-
ბული.

წარცემა, წაცემა «მიძლუანება», მირთმევა, გაგზავნა;
წაქერა, წაბორძიკება: „წარუცესა ძეთა ისრაელისათა

ძლენი ჯელთა მისითა“ G. — „მიუძლუანეს ძეთა ისრა-
ელისათა ჯელთა მისითა ძლენი“ M. მსჯ. 8, 15; „წარსცეს
წინაშე მთავრისა“ მ. ცხ. 228r; „როდ წარგცე შენ ანუ კა-
რად კარაულითა“ შუშ. XIII 8; „წიგნები მეფეთა წინაშე
წარსცა“ ი. - გ. 10, 20. „წარსცა იგი ხუეასტანს“ ნახ.
75, 0; „ნუ სადა წარსცე ქვასა ფერქი“ მთ. 4, 8; „ფერქი
შენი არა წარსცე“ ო. აგ. ხოლ. 2, 22. იხ. ცემა; ფერქის-
წარცემა, წარსაცემლი.

წარცთუნება იხ. ცთუნება; შდრ. თანა-წარცთუნება.

წარცოდვა იხ. ცოდვა; შდრ. გარე-წარცოდვა.

წარცვენება წაძრობა: „წარგუცვენელ ჰაღნი“ ბ. - კიხ. -
40-თხ. 120, 1; „რომელ-იგი (ფერქთა შესაცემელი) წარს-
ცვენეს ფერქთა მისთა“ ხაქ. წიგ. II 98, 84. იხ. ცვენება.
წარცება გაგდება წინ: „წარაძო ვირი იგი და აღვიდოდა
იერუსალმდ“ x 806v. იხ. ძება.

წარძრება «ტრება», წასვლა, გამართვა: „წარიძრნა
მიერ“ მთ. 11, 1; „წარიძრნა ბანაქი“ ო. ივდ. 7, 17; „აღე-
დგეთ და წარვიძრნით აოს მღინარით“ ო. II ეზრა
8, 81; „მიერ წარიძრნეს გაღაღდ“ M. — „მიერ ისტრ-
ნეს ღაღაღდ“ G. II მქ. 10, 7; „წარიძრა ყოველი ფერქსა-
ლმე... ტუელ“ ო. IV მფ. 24, 14. იხ. ძრება.

წარძუარცვა გახდა: „წარიძუარცენით თქვენ ფერქთ-
შესასხმელნი თქენნი“ ხაქ. წიგ. II 130, 15. იხ. ძარცვა.

წარძლოლა, წარძლომა «წინა-წარძლოლა», წინამძღე-
რობა, წაძლოლა: „წარვიძლუე თქვენ“ DE. — „წი-
ნა-წარვიძლუე თქვენ“ C. მთ. 26, 82; „წარვიძლუე
წინაშე პირსა ღმრთისასა“ ლ. 1, 76; „არა წარვიძლუე მათ
უფალი გზასა“ ო. გამოსლ. 18, 17; „აღმერთ... წარვი-
ძელქნ წმიდასა ნებასა მისსა“ ი. - გ. 20, 36. იხ. ძლოლა;
შდრ. წინა-წარძლოლა.

წარძლუანება წინ გაძლოლა, წინ გაგდება: „წარვი-
ძლუანებდეს შენ მილთნ ერთ“ მთ. 6, 41. იხ. ძლუანება.

წარძლუანვა: „ააძლუა მოწყუთა თქსთა აღსულად ნავსა და
წარძლუანვად ბეთსაიდად“ მრ. 6, 45. იხ. ძლუანვა; წინა-
წარძლუანვა.

წარწევნა, წარწევა მიწვენა, «მისლვა», წევა, მილ-
წევა: „მუშაქი მომთრეაღე ვერ წარეწვიოს სიმღირვასა“
O. ზირ. 19, 1; „აღრე წარეწვენ მას“ Z. — „აღრე მი-
ვიდენ მისა“ ლ. ხაქ. მოც. 17, 15; „წარსწინა მოცი-
ქელნი აბიერს“ ო. II მფ. 8, 20; „წარსწია ღელამან
თქმან და დაავდო“ სხსტ. 142, 5; „არადა-მე წარეწვიო
უფალსა“ ო. — „არადა მიერ ვეწვიო უფალსა“ pხ., მქ. 6, 8.
„არადა შეუძლოთ წარწევნად ყოველთა თანა წმიდათა“ იფხ.
8, 18; „გნებავს წარწევნად დიდებასა მალისასა“ ო. III ეზრა
4, 3. „კაპნი ცოდვლნი წარწევნულ იყვნენ ამათ“ ო. ზირ.
27, 22; „არაღრა შემირაცხის თავი ჩემი წარწევნულად“
ფლბ. 8, 18. იხ. წევნა, წევა.

[წარწერა] იხ. წერა.

წარწირვა იმედის დაქარგვა, სასოწარკვეთა, «დასუ-
ლება»: „რომელთა წარიწირნეს თავნა მათნა“ იფხ.
4, 19; „არა წარიწიროს, რომელი იწროებასა იყოს ვიღრე
ემაღლდუე“ ო. ეხ. 8, 22; „წარეწიროა ნუგეშინის-ცემა
სულსა ჩემსა“ ფხ. 76, 8; „მიერთებნა წარვიწირეთ სასო-
ება ცხოვრებისა ჩუენისა“ ხაქ. მოც. 27, 20. ავიღრე წარ-

წირვამდე ჩუენდა ცხოვრებისათჳს II კორ. 1,8. „წარ-ღათუ-წირულ ვართ, არამედ არა განწირულება გვჩს“ II კორ. 4,8; „სნეულსა მერ წარწირულსა იწყო მოსწავებაჲ აღდგომისაჲ“ ვრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 205,15; „წარწირეთ წარწიროს ქუეყანა“ G.—დასულებითა დასულებს ქუეყანაჲ O. ებ. 24,19. იხ. წირვა.

წარწმანება დაგრება: „წარუწმანსეთ თმანი მავისნი და ზე ღამოკილეთ“ ფლტ. 149,10. იხ. წმანება.

წარწუთომა, წაწულომა «განვრცელება», წაგრძელება, წვდომა: „ნუ წარსწუთებთ მდიდარსა, გლახკი თუ ხარ“ O.—„ნუ განიცრცელებ. გლახკი თუ ხარ, მდიდართა თანა“ pb., აგ. ხოლ. 23,4; „სადა წარსწულებთ ის წუერი კაცისისა“ ქ. ცხ. 8,4. იხ. წუთომა/წულომა.

წარწყმედა, წაწყმედა «მოსრება», «მოსპოლება», «მოსპობა», «განტეება», «მოწყდომა», დაკარგვა, გამოლევა, ცუთომა: „წარწყმიდნეს მოქმენი იგი“ C.—„მოსრნეს ქუეყანას-მოქმენი იგი“ DE. 8რ. 12,9; „წარწყმელით წარსწყმიდნეთ ყოველი ადგილი“ G.—„მოსპოლით მოსპნე ყოველი იგი ადგილი“ M. II შჯ. 12,2; „არა წარწყმიდა ეფრემან ქანანელი“ G.—„არა მოსპო ეფრემქანანელი“ M. ისუ 5. 16,10; „სული თჳსი წარწყმიდოს“ DE.—„განიტუას სული თჳსი“ C. 8რ. 8,88; „მახვლათა წარწყმდენ“ DE.—„მახვლათა მოწყდეს“ მთ. 26,62; „გულთა მათგან წარწყმდეს“ I კორ. 10,8; „სულნი თჳსნი წარწყმიდნიან“ O. აგ. ხოლ. 1,10; „თხიერნი იგი წარწყმიდნიან“ მთ. 9,17; „წარუწყმდეს მამასა მისსა ვირნი“ O. I მფ. 9,8; „ქუეყანაჲ ჩემი წარსწყმიდე“ I. ებ. 14,30; „ღამჲ წარწყმდეს ზღუდე იგი მოაბელისაჲ მის“ I. ებ. 15,1; „ეთიარცა წარწყმიდა მან ყოველიე მისი“ ლ. 15,14; „ერთიცა მათგანი არა წარწყმდა“ I. ებ. 84,16; „ბირველად სულთა თქუენთა წარწყმედო“ ი. ე. 80,4; „წარმწყმედიეს ცოდეთა სული ჩემი“ 8. სწ. 99,11. „წარწყმედაჲ ყოველთა ბრძენთა ბაბილონისათაჲ“ O. დან. 2,12. „რომელთა აღსასრულ წარწყმედა არს“ ფლტ. 8,19; „წარწყმედით წარსწყმედო ქუეყანისაგან“ G.—„მოსპოლით მოგსპნეს თქუენ ქუეყანისა მისგან“ M. II შჯ. 4,26; „წარწყმედაჲ თავსა თჳსსა მოატყს“ O. აგ. ხოლ. 6,22; „უმჯობეს არს... წარწყმედაჲ სულისა ჩემისაჲ“ შუშ. III 27. „მისცა მონატარები იგი... წარწყმედულსა მისთჳს, რომელ პოვა“ O.—„უტყნეს სტეს ნატარები... წარწყმედო, რომელიცა რაჲ პოვა“ G. ლევტ. 24,4; „წარწყმედულნი მოვიძიო და შეცოთმოლი მოვატყო“ O. ეშჯ. 84,18; „რომელთა აღაშენეს უტნობელად. წარწყმედულ იქმნეს“ 8. სწ. 224,9; „ჩერ არს პოვნად თითოეულსა შინა შვდთა მათ წარწყმედულთა ეარსკულაეთაჲ“ 8. ეცხ.-ეჭუს. ლ. 85,9. იხ. წყმედა.

წარწყმედად-ი დასაკარგავი, წარმავალი: „გამოცდილუბაჲ იგი სარწმუნოებაჲ თქუენისაჲ უპატონნეს უფროსს ოქროსა მის წარწყმედადისა“ pb., I მტტრ 1,7; „ნათესავი წარწყმედადი არს განზრახვითა“ G.—„ნათესავი ეჲ წარწყმედისა მზრახვლი არს“ pb., II შჯ. 82,28. იხ. წარწყმედა.

წარწყმდილობა დალუება: „გულისხმა-ყო წარწყმედილობაჲ თჳსი და ღმობერ იქმნა“ ლიბ. 60,80. იხ. წარწყმდილი (წარწყმედა).

წარხეთჳ წარტყმა, წაკერა; წაჭრა: „არა იცინ, სადა წარხეთჳნი ფერტი“ O. აგ. ხოლ. 4,10; „წარხეთჳნეს ფერტნი მისნი“ ანდ.-ანატ. 225,12; „წარხეთჳნეს კელნი მისნი“ ფლტ. 150,10. იხ. ხეთჳ.

წარხუევა «შეხუევა»: „სახუეველითა არა წარიხუე“ O.—„სახუეველითა არა შეიხუე“ pb., ეშჯ. 10,4. იხ. ხუევა.

წარხუმა წაღება, წარღება, წაყვანა; ამოფხვრა: „წარიხუნენ ქრისტიანეთა“ სხტ. 142,18; „წარიხუნა ყოველი“ DE.—„წარილო ყოველი“ C. მთ. 24,89; „იგი თუთ ტუედე წარიხუნნიან“ I. ებ. 40,2; „წარიხუნენ იგინი“ O. აგ. ხოლ. 6,22; „წარიხუნეთ ჩუენ იგინი მით“ O. ივდ. 6,8. იხ. ხუმა.

წარჭდა ამოხდა, წაძრობა, გახდა: „ვიდრემდის წარმკდი სულთა ჩუენთა“ ი. 10,24; „წარიჭადა ფარაო ბექელი ჯელისაგან თჳსისა“ O. დაბ. 41,42; „წარიჭადენ ჯამლნი ფერტაგან შენთა“ ჯაქ. მოც. 7,88. „რომელთანი იგი წარჭდილნი იყვნეს თითნი მათნი“ ფლტ. 140,80. იხ. ტდა; შღრ. თითწარჭდილი.

წარჭლომა, წაჭლომა «წარვლა», წასწრება, გასვლა, წასვლა, გადასვლა, აღსრულება, დაღუება, წახლომა, დაღრღევა: „წარჭდეს და წარვიდეს“ M.—„წარვლეს და ვილოდეს“ G. მსჯ. 10,14; „წარჭდა სიმენითა მორკინალთა“ 8. სწ. 84,82. „წარჭდა ეამი ერთი“ ფლტ. 154,80; „არა წარჭდეს ნათესავი ესე“ მთ. 24,84; „ეთითარცა ყუელი თვისსაჲ ეგრე წარჭდეს“ იაქ. 1,10; „დაეცა და სულნი წარჭდეს“ ხაქ. მოც. 5,5; „შეირყეს და წარჭდეს“ O. იერემ. 50,8; „წარჭდეს წელიწადნი იგი“ O. დაბ. 47,18; „წარჭდა ალი იგი“ I. III ეზრა 4,48; „ყოველი მოზღუდილნი შენნი წარჭდენ“ O. ოხუე 10,14; „ესთენი განძი ბედით წაჭდეს“ ი. ე. 48,28. იხ. ტლომა.

წარჭლუნეება დაზიანება, გაფუტება: „არარაჲ წარატლუნევოს ცულად წჳმისა მისგან“ 8. ცხ. 98r. იხ. ტლუნეება. წარჯოცა გაწმენდა: „თითთა თავისა თჳსისათა წარკოცდა“ ლ. 7,88; „წარკოცნა ფერტნი თითთა მისითა“ ი. 11,2; „წარკოცდა მჩუროთა მით (ფერტთა)“ ი. 18,5. იხ. კოცა.

წარტსნილ-ი «განრღუეული», გარღვეული: „ქუართი მისი იყვენ წარტსნილ“ pb.—„სამოსელნი მისნი იყუნენ განრღუეულ“ G. ლევტ. 18,45. იხ. ტსნა.

წარჯმნა გაცილება, გაშვება: „წარუჯმნა მას ღავით და წარაელნი მშვლობით“ O. II მფ. 8,22. იხ. ჯმნა.

წასაგებელ-ი დასახარჯი: „მისცეს იკონომოსსა საშოალისასა ლიტრაჲ ერთი განძი საშოალისათჳს წასაგებელად“ ი. ე. 28,10. იხ. წარგება/წავება.

წასანახავად წანახვისათვის, ე. ი. ნაწერისათვის სტრიქონ-სტრიქონ თვალის მისადევნებლად: „სყიდა... ყოვლადე არა კსენებულ არს მონასტერსა შინა თჳნიერ ზეთისა, და იგითა რომელნი მკითხველნი იყვნენ ანუ მწერალნი და წასანახავად ანუ საწერლად აინთიან“ ი. ე. 40,17. იხ. წანახვა.

წასაცემელ-ი იხ. წარსაცემელი.

წასლვა იხ. წარსლვა.

[წათა] იხ. ეტლის-მწათელი, მწათელი.

წალემა იხ. წარლება.

წალმართ წინ; მომავალი: „რამათა წალმართ განვეყრდამო“ მ. ცხ. 64v; „ვერძალვოდის წალმართ“ მ. ცხ. 10v; „გაგაყრდამო შენ წალმართ სიპარჯთ სლელ გზასა მისსა“ მ. სწ. 100, 88. „ძრეთა ფრთთა მისთათა ვალნ იგი წალმართ“ მ. კვხ.-ძეუხ. ლდ. 110, 80. „რამათა წალმართ-ცა მაქუნდეს სასოება“ მ. ცხ. 148v. იხ. მართ.

წაწულმა იხ. წარწუთომა.

[წახნაგ-ი] იხ. ნაწახნაგები, ოქროწახნაგებული.

წახნაგებულ-ი „გამოქანდაკებული“, „გამოტორანტოსებული“, „გამოტურანტოსებული“, გამოხატატებული, გამოკვეთილი: „ქალნი მისნი ოქროსანი წახნაგებულ, საესო ოქროათა“ O. ქება 5, 14; „მოქუნდა ძელო იგი წახნაგებულ ი გამოტორანტოსებულ“ I. ეხ. 45, 20; „ქმნად წახნაგებულ ი (გამოქანდაკებულ ი M) და გამოტორანტოსებულ“ G. მხვ. 17, 3; „ვეცხლი წახნაგებულ ი (გამოტორანტოსებულ ი I. გამოტურანტოსებულ ი O) არს“ pb. იერემ. 10, 5. შდრ. ოქროწახნაგებული.

წაქლომა იხ. წარქლომა.

წბილ-ი: წბილ-ყოფა გაუგებურება: „უკუეთუ მარილი იგი წბილი იყოს, რამათა დაიპაროს“ DE. — „უკუეთუ მარილი განწბილდეს“ C. მრ. 9, 50. იხ. განწბილება, სიწბო.

წბოლა სელებ: „რომელმან წბას (წბოს G) ენითა თქითა წბლისა მისგან, იგი წბის ძალმან“ M. მხვ. 7, 5. იხ. აღწბოლა, შეწბოლა.

წდევა სხმა, დაღეფინება: „იწდევენ თაულუქსა“ I. ეხ. 5, 28; „უწდევენ კაცთა სიმთრავლელ უმჯეროებისა“ მ. ცხ. 402r. იხ. საწდე.

წდობა წრთობა: „ბძმედთა გამოცადნან პირნი მახლთანო წდობითა“ O. ზირ. 84 (81), 81. „ეთარცა ისარნი ძლიერისანი, რამეთუ წდობილ არიან ნაკურცხალთა ოქრებისაჲთა“ ფხ. 119, 4.

წდობა იხ. ზედ-მიმწდობობა.

წება იხ. აღმოწება (-ული), დაწება.

წებო colla, gluten, glutinum: „შეპტიცა წებოჲთა ბატალ კაცისა“ O. ეხ. 44, 18. იხ. აღწებება, დაწებება, შემოწებება.

წედ-ი თეფში; ყვავილნარი, სანერგე: „წარილო ბორკალები იგიცა და წედები იგი ოქროსაჲ“ O. IV მფ. 25, 15; „ძმის-წული ჩემი შთავიდა მტრისა თქსსა, წედთა მათ საეუმეველთასა მწყსად“ O. ქება 8, 1.

წევა, წევნა მიწვენა, მოწვენა, შეხვედრა, მოსწრება, მოსვლა, „დაქვერა“, „დაქუმა“, დაწვეა: „იწვენით ბუჯნაურსა მათსა“ M. — „დაიქირეთ უკუნა კერძოჲ მათი“ G. ისე 6. 10, 19; „იწვენეს მას წვევანი იგი“ M. — „აღქუენეს მას ყოვლნი წვევანი“ G. II მქ. 20, 20; „ესღევ ვერა, რამათა ეწვიო“ ფლპ. 8, 12; „ეგრეთ რბილდეთ, რამათა ეწინეთ“ Q. I კორ. 9, 24; „მეწინეს მე უსჯულოებანი ჩემნი“ ფხ. 89, 18; „ნუ გეწვიენ ზრახვაჲ ბოროტი“ O. იგ. სოლ. 8, 10; „არა გეწვიოს ძერი“ O. ზირ. 7, 1; „წყობაჲ ეწია მათ ზედა“ G. მხვ. 20, 42; „მეწინეს მე წვევანი მამისანი და ერემლი ღელისანი“ ფლკტ. 149, 25; „ბნელი იგი მას ვერ

ეწია“ O. 1, 5; „ბნელი არა გეწვიოს თქვენ“ O. მოც. 86, 88; „მსთუალ მეწიენ ჩუენ წვალობაჲ შენი“ ფხ. 78, 8; „სღედ. რამათა ეწიო“ მ. სწ. 280, 22; „ეწია მათ... ეზოჲს-მოძღუარი“ ხაყ. წიგ. II 72, 24. იხ. აღწევა, გამოწევა, განწევა, ღწევა, ზედა-მიწვენა, ზედა-მიწვევით, ზედ-მიწვენელობა, მოწვენა, მწვენელი.

წევა, წევნა დახმარება, „შეწვენა“, შევლა: „მეწიენ (მეწიენ DE) ურწმუნოებასა“ C. მრ. 9, 28; „ჩუეულები-საებრ შენისა მეწიენ ჩუენ“ ხაყ. წიგ. II 80, 18. იხ. აღწევა, თანა-შეწვენა, ზედა მიწვევით, მიწვენა, მიწვევით, საწვენელი, შემოწევა, შეწევა, შეწვენა, შთაწვენა, წარწვენა/წარწევა.

წელ-ი (წლისა) წელიწადი: „იყო იგი ათორშეტის წლის ოდენ“ მრ. 5, 42; „ერთ წელ მეფობდა“ M. II მტკ. 22, 2; „იგი სცალებს ეამთა და წელთა, დაადგინებს მეფეთა და გარდადგინებს“ O. ღან. 2, 21; „ეთარ იყო ჯრმაჲ იგი სამის წლის“ ღშობ. 187, 1; „იუდეო, რომელი წარმოღებოდა ახილასა მას ოცი წლით განი და უხეშათსი“ O. გამოხლ. 80, 14; „ესეთსა მას ციხესა შინა ექვს წელ პურობდო იყო“ შუშ. XIV 27; „ნე პკონებს. ეთარმელ მრავლთა წელთა ცოცხალ ყოფად ხარ“ მ. სწ. 282, 28; „წელთა დასაბამითან სოფლისაჲთ ექვს ათას ხელთს ოცდამეათექვს-მეტესა წელსა (აღესრულა)“ O. ე. 40, 17.

წლითი-წლად ყოველ წელს, წელიწადში ერთხელ: „წლითი-წლად მსხუერბლსა შესწირედ სამარადისოდ“ ბებრ. 10, 1. იხ. წლამდინი, ოცწლთვანი, ოც წლისა, სამიო წლთვანი, სამწლისა.

წელ-ი (წელინი) lumbus: „შეკმოსო ყოველთა წელთა ძაძაჲ“ O. ამოხ 8, 10; „წელნი მოაბელისანი ლალადებენ“ I. ეხ. 15, 4; „სარტყელი ტყავისაჲ ერტა წელთა მისთა“ მრ. 1, 8; „შეიმოსა ძაძაჲ წელთა მისთა“ O. ღან. 87, 24; „ნევი ჩემი უმსხო არს წელთა მამისა ჩემისათა“ O. III მფ. 12, 10; „შეებ მახლი შენი წელთა შენთა“ ფხ. 44, 4; „შეიმტყიენ წელნი შენნი“ I. იერემ. 1, 17.

წელ-ი (წელინი) მოწყალება; ნაწლევი: „ეთარ წელნი არა დაქსნდეს“ ოქრ.-პეტრე დაელია 822; „მელმინა წელნი ჩემნი შენთს“ ფლკტ. 145, 17. იხ. ნაწლევი.

წელიწად-ი (წელიწადისა) წელი: „წელიწადნი ცხოვრებისანი შეგძინენ შენ“ O. იგ. ხოლ. 8, 2; „რომელი იგი მღელთ-მოძღუარ იყო წელიწადისა მის“ C. O. 11, 49; „ვერ ვწიფოს მათ წელიწადნი ცხოვრებისაჲ“ O. იგ. ხოლ. 2, 19; „ღლეთა წელიწადისათა ქსენება ყავთ“ I. ეხ. 22, 10. „ღრო მეცით მე ამას ხოლო ერთსა წელიწადსა“ მ. სწ. 89, 8. იხ. საწელიწადო.

წელიწადულ-ი, წელიწადულ-ი თიკანი, კრავი, ხბო, საერთოდ პირუტყვი ერთ წლამდის: „შეწირეს... წელიწადელნი თხათაგან... ათორშეტ“ O. II ეზრა 8, 17; „ტარიგი წელიწადელნი უბიწოა შეწირონ ყოვლად“ O. ეზრა. 40, 18; „მოიბთ... ტარიგი წელიწადელნი მსხუერბლად“ O. ღმცობ. 9, 8; „უკუეთუ ვეწიო მას... ზუარაკებითა წელიწადელთა“ O. მთქ. 6, 8. იხ. წელიწადი.

წელიწადითი-წელიწადად ყოველ წელს, წლიდან წლამდის: „შეკრბეთ ნაყოფი წელიწადითი-წელიწადად“ I. ეხ. 29, 1.

წელიწდეულად წელიწადში ერთხელ: „არლარა დავტკებნი ადვილი ივი თჳნიერ წელიწდეულად“ მ. ცხ. 309r. წელმორტყმული-ი წელშემორტყმული (იარალით): „(ოღლიერი) ვერცა დაწვების მოსიერი და წელმორტყმული“ მ. სწ. 121,4. იხ. მორტყმული.

წერა: „ამან იცოდა კლოვენა—წერა Sin.—0,146v; „ყოველივე წერით კლითა უფლისათა მისცა დავით“ I 58b. 25,10. „ევეითარი წერილ არს ცხოვრებასა სპარსთასა“ ქ. ცხ. 17,10; „რომელი შეესა მათსა წერილ არს“ ი. 15,25; „წერილ იყო ებრაელებს, ფრომინებრ და ბერძელ“ C. ი. 10,20.

წერილ-ი ხატისა «ხატი»: „წერილი ხატისა მათისაჲ შენ შეურაცხჳ“ C.—„ხატი მათი შეურაცხჳ“ ლ. ფხ. 72,20; „მწერალი, უკუეთუ არა მოძღვარი არს, აბრალებდ და ჰმობდ წერილსა ხატისა მისისასა, რაჲმს ვერ გამოწერის კეთილად“ მ. სწ. 259,85. იხ. აღწერა (-ილი), გამოწერა, გადწერა, გარემოვს-წერილი, დაწერა, დაწერილი, დაწერინება, ზედა-დაწერილი, ზედაწერილი, ზემოწერილი, მიწერა, მოსაცხენებელ-მწერალი, მოწერა, ნაწერა, საწერელი, სოფლის-წერა, უწერელი, შთაწერა, ძეგლის-წერა, წიგნის-წერა, კლით-წერალი.

წერაქუ ჩაქური: „ცელითა და წერაქუთა დაამწუნეს იგინი“ ფხ. 78,6; „ვითარცა წერაქუ, რომელმან განკუთხის კლდმ“ I. იერემ. 28,29; „წარიღეს თანა წერაქუ და ეჩუა და ქვაჲ აღმოსაყუთულნი“ Sin.—11,242v.

წერულ-ი, წერულ-ი acervus: „აღწეა იგი ზენსა მას წერულისა (წერულისა O) მისისასა“ MO, რუთ 8,7.

წერაჲლ-ი წიგნი, ძველი ალთქმის წიგნები; «ხატი», სახე: „ვითარ-მე აღსრულნენ წერილნი იგი“ DE.—„ვითარ-მე აღსრულოს წიგნები იგი“ C. მთ. 20,54; „ვერ კელ-ეწიფების დაქნად წერილი“ DE, ი. 10,85; „ვერ-იყო აღსრულვად წერილი“ ხაქ. მოც. 1,10; „განცოფნეს და ვერ გულსკმა-ყვნეს წერილინი“ მ. სწ. 21,27; „ნუკუე ვითარცა მხატვარი ანუ მწერალი პირშოსა მას ხატისა ანუ წერილსა განიკრიბან, რამეთუ ვერ ძალ-უც ქეროვნად გამოწერად. უკუეთუ არა ზედვიდენ მავალითა მას წინამძღუდსა საქმისა თჳსისა“ A—22,474. იხ. წერა.

წერილის-შემოყვანებელ-ი «მწიგნობარი», «მწიგნლის-მწიგნობარი»: „სდგოთ აჲა დღეს... წერილის-შემოყვანებელნი თქუენნი“ G.—„სდგათ დღეს... სჯულის-მწიგნობარნი იგი ევე წინამძღუდარნი თქუენნი“ pb., II 37. 28,10; „მოვიყვანენ... წერილის-შემოყვანებელად“ G.—„მოვიყვანენ... მწიგნობარნი სასჯელისა“ pb., II 37. 1,15. იხ. შემოყვანებელი.

წერტა «დაგუმერა»; ჩხვლეტა: „დამკვდრებულთა ლაზერისათა უწერტა“ G.—„მკვდრნი გაზერისნი დაგმირნა“ M. იხუ 6. 18,10; „მოსაცხენებულ სატყუათა შენთა ეწერტებოდა“ O. სიბრძ. ხოლ. 10,11; „მწერტს შე“ მ. ცხ. 15v. „გვეშოს შენ... ცხრაათა და წერტითა უსაზომთა“ M, II 37. 25,22; „წერტაჲ წილთაჲ კაცისა თანა უძლებსა“ O. ზირ. 84,28; „საწერტელთა მით სიტყუთა ჩემოსათა გიწერტ“ H—2261,812r. იხ. აღწერტა, დაწერტა, საწერტელი.

წერტი-ი ჩხვლეტით შესრულებული: „წერათა წერტიითა არა იქმოდით“ G. ლევიტ. 10,28. იხ. წერტა. წერტილ-ი: „ვითარ განიფოს სიტყუაჲ ესე წერტილითა“ A—02,857. იხ. წერტა.

წეს-ი რიგი, კანონი, განაწესი, ელემენტი, «წიგითი», ბუნება, «კუ-ლი», სჯული; «ჯუარი»: „არა ცვალა წესი თჳსი“ O. ესთ. 2,20; „მოვარტ დაღა წესსა ზელა თჳსა“ O. ამბ. 8,11; „საკელროსა წესი ესრეთ გაეწესა“ ი.-ე. 48,14; „ესე იცნობების წესთაჲან კრებისათა“ ბ. კეს.-ექუხ. ლდ. 70,27; „იყო... წესსა მას დღითი-დღედისა მისისასა წინაშე ღმრთისა“ ლ. 1,8. „მწუხრისა იგი მსახურებისა წესი მოიწია“ ს. გაბ.-მოც. საქს. 80,15; „ვითარცა წესი არს შარავანდელთა“ რიფხ. 108,25; „რაოდენნი წესსა ამას ზელა ეგნენ“ გალატ. 6,10; „მასვე წესსა ზელა ეგნეთ“ ფლპ. 8,18; „არა იციან წესი ღმრთისაჲ მის ქუეყანისაჲ“ M, IV მგ. 17,28; „ზევით შეეწყუნეს მათ ვარსკულაენი წესთაჲან მათთა“ M.—„კით გამოეწყუნეს ვარსკულაენი კუალთა მათთაჲან“ G. მსქ. 5,20; „დაიცივეთ (დაიმარხეთ pb.) მღვდელთა თქუენი ყოვლისაჲ გუარისა (წესისა pb.) საკურთხეველისაჲ“ G. რიცხ. 18,7; „უკუეთუ მოკუდეთ ქრისტს თანა წესთა მათგან ამის სოფლისათა“ Q.—„უკუეთუ მოკუდეთ ქრისტს თანა ნივთთა მათგან ამის სოფლისათა“ pb., კოლ. 2,20; „ყოველთა, ოთხთაგან წესთა შემტყუებულთა კაცთა, აღადგინეს“ Ath.—11,85v; „წესთა მათ ქუეშე ამის სოფლისასა ეიყვენით დაჲკირთებულ“ გალატ. 4,8; „არა თუ წესი ცვალა“ ოქრ.-პეტრე და ელია 817.

წესისაგებრ თანახმად რიგისა. იხ. განწესება, განწესება, განწესებულება, დაწესება, დაწესებული, კეთილწესებული, მეწესე, მიმოდანწესება, მოწესე, მოწესება, მოწესე-ქმნული, საწესო, უწესო.

წესა დამახება, მიწოდება: „უწესს პიტახში“ შუშ. VII 82; „არაჲსამე მიწესს ამას გამსაჲ“ შუშ. VII 82; „აღღეგ, გიწესს შენ“ მრ. 10,40; „თჳსთა ცხოვართა უწესს სახელთა“ ი. 10,8. იხ. მიწესა, მოწესა.

წესიერ-ი ფრთხილი, კეთილგონიერი; რიგბანი, მოხდენილი: „პრწმენა და წარმართთაგანთა დელათა მრავალთა წესიერთა“ ხაქ. მოც. 17,12; „იყო... სიტყუაჲ წესიერ და ტბილ“ ი.-ე. 45,28; „პასკითა წესიერ“ ი.-ე. 47,1; „მოსწრაფე იყენენ... წესიერად ღმობად“ ი.-ე. 88,80. იხ. წესი.

წესიერება რიგი, წესრიგიანობა: „წესიერებათა საღმრთოთა ყუაოდა“ შუშ. 10,26; „მიხარის, რამეთუ ეხელად თქუენსა მკას წესიერებასა“ კოლ. 2,5; „არა დაიმარხეს წესიერებაჲ თჳსი“ იუდა (უწუ.) 98,21. იხ. წესიერი.

წესნიერ-ი ქალი მონაზონი: „მონაზონი ვინმე შემთხვა გზასა ზელა წესნიერსა და მიუქცია გზისაგან“ მ. ცხ. 124r. იხ. წესი.

წეს-ყოფა «ჯერ-ყოფა»: „წეს-არს ხარკისა მიცემაჲ კეისრისა“ C.—„ჯერ-არს ხარკისა მიცემაჲ კეისრისა“ DE, მთ. 22,17; „ჩემდა არა წეს-არს გინებად კაცისა შარავანდლისა“ ფლპ. 168,20. იხ. ყოფა.

წელან ცოტა ხნის წინ, უწინარეს: „ვითარცა წელან ვთქუ“ ოქრ.-პეტრე და ელია 8.8. შდრ. ძულუან/ძოლან.

წვალება «განწვალება», ერესი, განხეთქილება, შეგუ-
ლიანება, მწვალებლობა: «ყო წვალება შორის ერსა
მას მისთჳს» C. — «ყო განწვალება მისთჳს ერსა შო-
რის» DE. 6. 7.48; «არა იყოს წვალება კორცთა მათ
შინა» I კორ. 12.26; «უხად არიან საქმენი კორცთანი...
გულის-წყრომანი, წვალეზანი, ზოთებანი» გალ. 5.20;
«ნუჲუე იყუნენ თქვენ შორის... წვალეზანი, ცუნდრუგბა-
ნი, განლაღბანი» II კორ. 12.20; «რომელ-იგი იყო წვალე-
ზა საღუეველთა» ხაქ. მოც. 5.17; «დაიცვეს კაცმან სარწ-
მენობა ზებოებით წვალეზისაგან» მ. სწ. 208.22.
იხ. განწვალელები, განწვალება, დაწვალელები, მწვალელები,
საწვალე.

[წიგნი] იხ. დაწვენა, შემოწვენა, შთაწვენა.

წთოლა, წთოლვა იხ. წუთოლა.

წიალ გალმა, იმ მხარეს; გამოღმა, ამ მხარეს: «უბრ-
ძანა მათ წიალმოსლვა წიალ ზღუასა» C. მთ. 8.18; «წარგი-
და იესუ წიალ ზღუასა მას გალილეაჲთ კერძო» 6. 8.1; «მი-
სდედა მას ერი მრავალი... წიალ იორდანით» მთ. 4.25;
«იგი წიალ-ქდა წიალ ზღუასა, პოვა იგი» I, ბარ. 8.80;
«მიგვლებივს ჩუენ ნაწილი ჩუენი წიალ იორდანესა» G. რიცხ. 32.10; «პოენეს... წიალ ღელესა მას» O. გამოხლ. 14.0;
«მოვიყენე მამად თქუენი... წიალ მდინარით» M. ისუ 6. 24.8;
«არღარა დავემკდროთ მათ შორის წიალ იორდანესა» G.
რიცხ. 32.10; «მოვიდეს მოწაფენი მისნი მიერ წიალ»
მთ. 16.5.

წიალ-ი ილღია, კალთა: «მოიყენა... წიალთა აბრაჰა-
მისთა» DE. ლ. 10.22; «აბიხუენ იგინი წიალსა შენსა»
G. რიცხ. 11.12; «იგი შეკრბნა ქარნი წიალთა» O. 6.
სოლ. 80.4; «გფუფუნებდ შენ წიალთა ჩემთა» ფლტ. 142.10;
«მიგეც მვეკლი ჩემი წიალთა შენთა» O. ღაბ. 18.5; «არა
განივის... წიალი, რომელი შეკრბნენ მველულებსა მისსა»
ფს. 128.7; «ესუა წიალთა მისთა ყრმა იგი» ვარ. 879.18;
«ღამალნა ქელნი მცონარმან წიალთა შიდა» O. 6. სოლ.
80.15; «გამო-მე ვინ-იკრის წიალთა ცუხსი და სამოსელი
მისი არა იწუს?» მრთ. A. კ. იერ.-ხინან. 84. იხ. გამოწილე-
ბა, მოწილება.

წიალ-აღვლა, წიალ-ავლა გატარება: «წიალ-აღვლეთ
ბუნაგები მათი და ცოლნი მათნი და საცხოვარი» G. რიცხ.
22.80. იხ. აღვლა/ავლა.

წიალ-ვლა «წიალ-სლვა», გადასახვა: «რომელსაღა ღლე-
სა წიალ-ქელთ იორდანე» G. — «რამს წიალ-ქელთ
დო შენ იორდანესა» M. II მჯ. 27.2. იხ. ვლა.

წიალკერძო (ზზ.) გალმა, იმ მხარეს: «განუღეთ წიალ
კერძო ტბასა მას» ლ. 8.22; «განაქრინეს იგინი წიალ-
კერძო მდინარესა მას» O. III მჯ. 14.15. იხ. კერძო.

წიალკერძო გაღმითი; გაღმითური: «მოვიდეს შენ ზე-
და ერი მრავალი წიალკერძონი ზღუასა» M. II მჯ.
20.2. იხ. კერძო.

წიალ-მოვლა «წიალ-მოსლვა», მოვლა იმ მხრიდან:
«წიალ-მოქელეთ იორდანე» G. — «წიალ-მოხუედით
იორდანესა» M. ისუ 6. 24.11; «წიალ-მოვლო და მოვიდა»
მ. ცხ. 70r. იხ. მოვლა.

წიალმოკერძო გამოღმა, ამ მხარეს: «ვითარ წიალმოქდა
იესუ მერამე წიალმოკერძო» C. მრ. 5.21. იხ. კერძო.

წიალ-მოკრება გაღმოსვლა: «ერი იგი ყოველი წიალ-
მოკრება იორდანესა» O. II მჯ. 19.80. იხ. მოკრება.

წიალ-მოსლვა გაღმოსვლა, მოწილება: «წიალ-
მოქელეთ ქუეყანასა მას სამკდრებელსა უფლისასა» M. —
«მოწილდით ქუეყანად სამკდრებელისა უფლისა» G.
ისუ 5. 22.10; «წიალ-მოქილოდეს იგინი და მოაქუნდა
იქლი» ხაქ. წიგ. II 180.10. «უბრძანა მათ წიალ-მოსლ-
ვა წიალ ზღუასა» მთ. 8.18; «ძლით უძლო წიალ-
მოსლვა ამიერ კერძო» მ. ცხ. 808r; «ვერეინ შემღე-
ბლ არს წიალ-მოსლვად მიერ» მ. სწ. 182.6. იხ.
მოსლვა.

წიალ-მოვლომა გაღმოსვლა: «აღლა ნავსა მას და წიალ-
მოქდა» მთ. 8.1; «აქანამცა წიალ-მოქდა მას თანა»
O. II მჯ. 10.40; «ეძიებდეს, რამათმცა წიალ-მოქდეს»
კ. იერ.-გამოჩ. ჟუარ. 287.9. იხ. მოვლომა.

წიალ-სავალ-ი «განსავალი»: «წინამწარ დაიყრეს გალა-
ღელთა წიალ-სავალი იგი იორდანისა» M. — «წინა და-
ბყრნა გალაღმან განსავალი იორდანისა» G. მსჯ.
12.5. იხ. სავალი.

წიალ-ხლვა «განელა»: «წიალ-ხლთ იორდანესა ქუეყა-
ნად ქანანისა» G. რიცხ. 35.10; «აწ წიალ-ვედით ქალა-
თა ქერძისთა» I, იერემ. 2.10; «ქურდებელსა მას ფიცისა ნე
წიალ-ხლთ» O. ამოხ 5.5; «წიალ-ქილოდა ფინიკელ»
ხაქ. მოც. 21.2; «წიალ-ქილოდეს ზღუასა მას კასარანედ
კერძო» C. 6. 17. «თუ ვასჲ უნდეს ამიერ წიალ-ხლვად
თქუნდა. ვერ წიალ-ქდენ» ლ. 10.20; «წიალ-სლვად იორ-
დანესა» M. — «განელად იორდანესა» G. ისუ 6. 8.14;
«განგარისხეს შენ წიალ-სლვასა ზღუასა მის მველულისასა»
ფს. 106.7; «წიალ-სლვად ვერ შეუძლო» მ. ცხ. 74r. იხ.
სლვა.

წიალ-ყვანება გადაყვანა: «წიალ-იყვანნა იგინი» ფს.
77.18. იხ. ყვანება.

წიალ-ქლომა «წიალ-მოვლომა», «წიალსლვა», გადა-
სვლა: «ვითარ წიალ-ქდა იგი მიერ წიალ» მთ. 8.28;
«წიალ-ქდეთ მიერ (კერძო)» მრ. 4.85; «წიალ-ქდა...
მიერ კერძო DE. — «წიალ-მოქდა... მერამე წიალმო კერძო»
C. მრ. 5.21; «წიალ-ქდეთ რამ იორდანესა» G. II მჯ.
27.8; «წიალ-ქდა ეფერატსა» რიცხ. 178.9; «წიალ-
ქდა. ვიხლო ქუეყანა იგი კეთილად» M. — «წიალ-სრულ-
მან უკუე ვიხლო ქუეყანა კეთილი ისი» G. II მჯ. 8.25;
«წიალ-ქდა მდინარესა მას ცურვით» Ath. — 12.124r. იხ.
ქლომა.

წიგნი «ტელით-წერილი», «პროარტაკი», ნაწერი,
ტექსტი, ასო, მატანე, სიგელი, მწიგნობრობა,
წერა-კითხვა, დოკუმენტი: «მოილე წიგნი შენი» C. —
«მოილე ქელით-წერილი შენი» DE. ლ. 18.9; «განყო
წიგნი იგი» ლ. 4.17; «იყო წიგნი წერილი მას ზედა ბერძე-
ლითა» ლ. 28.88; «მოივლინა მამა-ღელთა მიერ აღქსანდრიად
წიგნისა სწავლად» Sin. — 11.822r; «წიგნითა გამო-
სახული ფიცართა შინა» II კორ. 8.7; «წიგნისა შენსა ყოვე-
ლი ესე დაიწერა» ფს. 128.18; «დაწერა წიგნი საქსენე-
ბელისა» O. მალ. 8.18; «ითხოვა მისგან წიგნები და-
მასკელ» ხაქ. მოც. 9.2; «მიწერეს წიგნი სანტ ესრეთ» O.
I მჯ. 2.16; «მოილე უკუე წიგნი ესე და განჰყენდა

წარმოიქმნა და გულისკმა-ჰყავ ძალი იგი სიტყუათა მათ Ath.—11,282r; წიგნებისა მოიღო მოგვსა მის ფილიპოზონის-გან ფლკტ. 153,8; „მოიღო შენდოლ ქარტა წიგნისა და დაწერენ მას ზელა“ I, იერემ. 80,2; „დაწერა წიგნი სა-ხელთა აქაბისთა და დაჰქვედა ბეჭდითა თჳსითა“ O, III მფ. 21,8; „მოკლონა... მეფემან ბაბილონისმან მოციქულნი და წიგნები (ქრონოგრაფიები I)“ O, ებ. 80,1; „შთაღვე იგი (წიგნი) ქერქერსა კეცისასა, რადთა დათმოს ღლეთა შრა-ელთა“ იერემ. 82,15; „პირველი ასოა, რომელი ზის წიგნ-სა ამას შინა“ Ath.—11,282r; „დაწერენ წიგნსა შინა და დაჰქვედენ და ვიჰმენ მოწაჲნი“ O, იერემ. 82,10; „არავი-ცო წიგნი“ I, ებ. 20,12; „რადთა ისწონ წიგნი და ენაჲ ჯალდეველთა“ O, დან. 1,4; „ექმენ წიგნი განტეგებისაჲ ღელისა თქუენისაჲ“ I, ებ. 50,1; „რომელი-იგი (წიგნი და-ბეჭდული) მისიან კაცსა მეცნიერსა წიგნისასა“ I, ებ. 20,11; „ოღეს მესმის კითხვაჲ წიგნთაჲ, მიმერულის“ მ. სწ. 202,14; „წიგნნი იგი მატინათნი განებულობიან და საქმენა კაცთანი, დაფარული და ცხადნი, აღმოიკითხებოდნა“ მ. სწ. 122,7; „განთესული არღარა დაწერენ, ამისთჳს რამე-თ ზანდუკი მასვე მოასწავებს და რად არს კირი ორკეცი, პატეიკა წიგნისაჲ დაუშეურდობლა“ A—484,814v. იხ. ბქუ-მწაზნობარი, მწიგნობარი, მწიგნობრობა, მწიგნო-ბართ-მოძღვარი, მწიგნობართ-შემყვანებელი, სამწიგნობრე, სა-წიგნე, უწიგნო.

წიგნის-კითხვა მწიგნობრობა, წერა-კითხვა: „უჴუთუ უმეცარ ხარ წიგნის-კითხვისა, მისწრაფე მეითხელისა, რადთა გესმეს“ მ. სწ. 19,20; „შეიყუარო ღმერთი წიგნის-კითხვითა“ მ. სწ. 19,9. იხ. კითხვა.

წიგნის-მეცნიერ-ი გრამატიკოსი: „უზუშთაჲს არს... უფ-როას წიგნის-მეცნიერთასა“ ხ. გაბ.-მოც. ხაჟს. 92,7. იხ. მეცნიერი.

წიგნის-მიმღებელ-ი წიგნის მიმტანი: „წიგნის-მიმ-ღებელი იწრაფდა“ ანტ. დ. 19r. იხ. მიმღებელი.

წიგნის-მკითხველ-ი წამკითხველი, მწიგნობარი: „უბრ-ძანა შეპრობაჲ წიგნის-მკითხველისაჲ მის“ ფლმ. მენესტ. 204v.

წიგნის-მწერალ-ი ანდერძის-მწერალი, მწიგნობარი: „სადა-იგი წიგნის-წერაჲ არს, სიკუდილი უნებლიათ ზე-და-ც წიგნის-მწერალსა მას“ ჰებრ. 9,18; „ვიდრე ცოცხალა არს წიგნის-მწერალი (ანდერძის-მწე-რალი Q) იგი“ ჰებრ. 9,17; „არა მივიდა იგი კითხვად და კურნებად მისნათა... და... არცა წიგნის-მწერალთა, რომელი-იგი ყელსა გამობან“ მ. სწ. 47,29. იხ. მწერალი.

წიგნის-ტყავ-ი ეტრატე: „მო-რად-ხელოდი, მოიღე და წიგ-ნებიცა იგი. უფროაჲლა წიგნის-ტყავებისაჲ“ II ტიმ. 4,18; „დაწერა ყოველი იგი წიგნის-ტყავი“ Sin.—11,247v; „მსგავს არს მონაზონებაჲ ესე წიგნის-ტყავსა კეთილსა, რომელსა-იგი დაწერაჲ არიედ სიტყუანი ღმრთისა-ნი. და თუ აქუნ მას ერთი ასოთაჲნი, გინა თუ სიტყუაჲ ერთი, უმარ არს წიგნი იგი“ Sin.—97,40r. იხ. ტყავი.

წიგნის-წერა ანდერძის წერა, წერილის წერა: „სადა-იგი წიგნის-წერაჲ არს, სიკუდილი უნებლიათ ზედა-ც წიგნის-მწერალსა მას“ ჰებრ. 9,10; „რად არს მათა, რომელნი შელოცვით კურნებაჲ ეძიებენ და წიგნის-წერით — სი-ცოცხლესა“ მ. სწ. 47,26; „პელოვნებაჲ აქუნდა მას წიგ-

ნის-წერაჲ და შრომითა მით ჰერსა მოიარეწედა“ Sin.—0,88v; „ამან იცოდა კელთ-საქმარი — წიგნის-წერაჲ“ Sin.—0,145v. იხ. წერა.

წილა ტუტყე: „წმიდანი იგი კელნი უფლისანი წიდასა განჰანდეს“ Ath.—11,83r; „წილა იგი გონებათაჲ განწმი-დოს (წამლამან)“ H—841,027; „ნუ იყოფი მეუღლის-მოყუ-რე, განიბანე წილისაგან“ Sin.—97,78v.

წილნე რტო, რტა: „იქმნა იგი ვენაჲ და ყენა წილნენი“ O, ეფე. 17,0.

წილოვან-ი, წილოვან-ი თვითურთ შეპყრობილი: „შე-ეხო მას ღელაკი იგი წილოვანი ფესუსა სამოსლისა მისისა-სა“ ოქრ.-გურიტ. 227,11; „ვეთარცა ძონძი ღელაკისა წი-ლოვანისაჲ“ I, ებ. 04,0. „სულსა მაგას რაჲსა წილოვანს იქმნ“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 110,25. იხ. წილა.

წილოვნება თვითურთ შეპყრობა: „ღელაკისა წილოვნე-ბასა მისსა არა შეუხოს“ O, ეფე. 18,0; „ნუშტა იხოების თქუენ თანა წილოვნებაჲ და ბილწებაჲ“ O, I ეზრა 1,4; „მეყვულად განკმა წყარო იგი წილოვნებისა მისისაჲ“ მრ. 5,20. იხ. წილოვანი.

წით- გაწითლება: „წითს ცაჲ“ მთ. 10,2.

წითელ-ი „ზანდუკი“: „სადაცა წითელი ჭუარი ჯდეს ესე-ვითარი, მუნ სახარებისა თაჲი არს“ Q—1002, ანდერ-ძი; „რომელ ზანდუკითა გამონიშნული (წითლითა გა-მონიშნული A—1885,2v) მოგასწავოს“ H—1000, ანდ. იხ. განწითლება, მომწითურე/მომწითურო, მოწითანე, მოწითლე, მწითურო.

წილ «ნაცვალად»; «ნაცვალ»: „ნუ თეგზისა წილ გუელი მისცეს მას“ ლ. 11,11; „მღელმან ცხებულმან მის წილ ძეთა მისთაგანმან ყოს იგი“ O.—„მღელმან ცხებულმან ნა-ცვალად მისსა ძეთა თჳსთაგან ყოს იგი“ G, ლევიტ. 0,22; „წილ“ M.—„ნაცვალ“ G, მსჯ. 15,2; „მღელმან წილ შეამთხვის მას გინებაჲ“ O, ზირ. 20,2; „მიკუაგებ ბოროტსა კეთილისა წილ“ ფლკტ. 142,0; „იქმ წილ და შენ წილ“ მთ. 17,27; „ვინ-მე დადევს ზაქარიას წილ“ ღმრთ. 188; „მოიმეო შენ ერთისა წილ ასი“ მ. სწ. 142,1.

წილ, წილად -ჯერ, -გზის: „ვეთარცა ვეცხლი... განწმე-დილი მიწით შვდ წილად“ ფს. 11,7; „მიივენ ქრისტემან ათას წილად“ ი.-ე. 68,28. იხ. ბევრწილ, მრავალწილად, ორწილ, სამწილ, შვდწილ.

წილ-ი ხვედრი, «ნაწილი», «საზომი», «სამკვდრე-ბელი»: „განიყვეს სამოსელი მისი და განიგდეს წილი“ მთ. 27,85; „მისცეს წილი მათ“ სპ. მოც. 1,20; „მიკცეს შენ წილითა დამკვდრებად მას“ G.—„მოკცეს ნაწილად მკვდრობისა შენისა“ M, II მჯ. 25,10; „კუართსა ჩემსა ზელა განიგდევს წილი“ ფს. 91,10; „განუყო მათ წილითა მკვდრობისათა“ C.—„განუწილა მათ საზომითა დამკვ-დრობისათა“ L, ფს. 77,65; „აღმოუტდა წილი სკმოონს“ ღმრთ. 100; „მიკცეს შენ წილად“ G.—„მიკცეს შენ სამ-კვდრე ბელიად“ M, II მჯ. 25,16; „კუართი იგი ხელა წილით მცხეთელთა მათ ურიათა“ ქ. ცხ. 04,12. იხ. განაწი-ლება, განმრავალწილება, განწილება, თანა-მონაწილე, მონაწი-ლე, ნაწილება, ნაწილი, ორი წილი.

[წილვა] კრეფა. იხ. მოწილვა.

[წილვა] ყოფა. იხ. წილი.

წილის-განგდება წილის ყრა: განიგდეს მას ზე-
და წილსა მრ. 15,24; „უფროსა ჩემსა ზედა განიგდეს
წილი“ მთ. 27,85. იხ. განგდება.

წილ(ის)-გდება გვანგდება წილისა, წილის ყრა:
„წილი-გდეს უკუ და აღმოუქდა წილი ისაჲსაჲ იოვა-
ნის“ ი. მოც. 68,4; „განიყევს სამოსელი მისი და წილი-გ-
დეს“ C.—„განიგდეს წილი“ DE, ლ. 28,84; „წილი-
გიდოთ მაგის ზედა“ C, ი. 10,24. იხ. გდება.

წილის-საზომ-ი (საზომი): „რამათჳს დამიყვრდეს ჩუენ
ნაწილი ერთი და წილი-საზომი ერთი?“ G.—„...საზო-
მი ერთი“ M, იხუ 5. 17,14. იხ. საზომი.

წილ-ხულომა (საბლის-ხულომა): „წილ-მხუედა მე
ჩრეულთა თანა“ C.—„საბელნი მხუედეს მე ჩრეულთა
თანა“ L, ფს. 15,6. იხ. ხულომა.

წინა (პირველ, პირველი, მოწინავე; წინაპარი:
„იყვენს დღეთა მათ რღუნის წინათა“ C.—„იყვენს დღეთა
მათ პირველ წელით-რღუნისათა“ DE, მთ. 24,88; „იყვენ
წინანი უკუანა და უკუანანი წინა“ მთ. 10,80; „მრავლნი
იყვენ წინანი უკუანა“ C.—„...პირველნი უკუანაყენელ“
DE, მრ. 10,81; „გამოართოთ მაგის კუართი იგი წინაჲ და
შთაუკეთ მაგის“ C.—„გამოიღეთ სამოსელი იგი პირველი
და შექმოსეთ მას“ DE, ლ. 15,22; „იყო იგი ფასიერი და წი-
ნათი აზნაურთა დღდათაჲნი“ ანდ.-ანატ. 280,4; „წინასა
მას მივსწუდები“ ფლპ. 8,18; „ნუ ემღერა უკუნურსა, რამათა
არა იგინნე წინანი შენსა“ O, ზარ. 8,5.

წინა (უწინარეს): „გამოვიდეს წინა მიკებულ სიძისა“
მთ. 25,1; „იესუ წინა ექვსით დღით ზატეკისა მის
მოვიდა“ C.—„იესუ უწინარეს ექვსისა დღისა მის
ენებისა მოვიდა“ DE, ი. 12,1; „სიყვდილის შენის წინა
იქმოლე სიმართლესა“ O, ზარ. 14,18; „წინა წარედ ერისა
მაგის“ O, გამოსლ. 17,6; „წარედ წინა მათსა“ O, IV მფ. 4,81; „რომელნი იყვენ წინა მისა“ O, IV მფ. 18,3; „გლოცუე
უკუე ყოვლისა წინა“ I ტიმ. 2,1; „იოვანე შობისა წინავე
წინაწარმეტყულებდა“ პავლე თებ. 217; „წინავე თხრობად
მინდა“ პაბ. 40,14. „წინადავთქუ და აცა წინაღწარ გერეჲ“ II
კორ. 18,9. იხ. უწინა, უწინარეს, უწინარესი მამა, წინა-
დელი, წინათ.

წინა-აღდგომა (წინა-დადგომა), (ქედომა), ცილობა:
„ნებასა მისსა ვერ წინა-აღდგა“ პრამ. 9,19; „წინა-
აღმდგე ბის საქმეთა ჩუენთა“ O, სიბრძ. ხოლ. 2,13; „ეთიარ
წინა-აღგიდგა შენ“ G, II მფ. 23,18; „წინა-აღ-
დგომით წინა-აღდგე მათ“ O, ოვსი 1,8; „ვინ წინა-
აღდგეს წინაშე პირსა ძეთაჲ“ G.—„ვინმეა წინა-აღ-
დგა პირსა წინაშე ძეთაჲ“ M, II მფ. 9,8; „არა წინა-აღგიდ-
გეს არავინ წინაშე პირსა თქუენსა“ G.—„არავინ გიქდე-
ბო რის თქუენ და არცაღა მოკინ-გექცეს პირსა თქუენსა“ M,
II მფ. 11,25; „ვინ წინა-აღმდგეს მე უკეთურთა ზედაჲ“
ფს. 68,18; „რომელნი-იგი წინა-აღგვდგეს ჩუენ“ O, I
ეზრა 8,62. „ვერ უძღონ წინა-აღდგომად და სიტყვს-გებად
წინა-აღმდგომა თქუენთა“ ლ. 21,15; „ნუ იკადრებენ წინა-
აღდგომად მისა“ ნრს. 70,21; „უკუუეთუ... წინა-აღდ-
გომაჲ ვინმე იკადრის“ ი.-ფ. 85,27. იხ. აღდგომა.

წინა-აღმდგომ-ი (მეტერი), მოცილე, მოწინააღმდეგე:
„ვერ უძღონ წინა-აღმდგომად... წინა-აღმდგომთა თქუ-
ენთა“ ლ. 21,15; „იქსენინ იგი კელთაჲნ წინა-აღმდგომ-

თაჲსა“ O, სიბრძ. ხოლ. 2,18; „წინა-აღმდგომი იყო
ჩუენი ლომი“ ებ. კვბრ.-აღვს. 226,18; „პრცხუენოდა ყო-
ველთა წინა-აღმდგომთა მისთა“ ლ. 18,17; „ვინ-მე უკუე
არს წინა-აღმდგომჲ“ M, იობ 41,1; „პრკუა მას: ჩუენი
ხარ ანუ წინა-აღმდგომთაჲ“ G.—„პრკუა მას: ჩუენი
ხარა ანუ მტერთა ჩუენთაჲ“ რხ., იხუ 5. 5,18; „ამრთი-
სა წინა-აღმდგომ იყო“ J. თერ.-მარტ. 188,8. „ამა ნიში
პირის წინა-აღმდგომად მისსა“ G. იხ. აღმდგომი.

წინა-აღმდგომელ-ი: „ნუ დღეს დაშნ და მორჩილ და ხეაღ
დაუმორჩილებელ და წინა-აღმდგომელ“ Sin.—97,5v.
იხ. წინა-აღმდგომა.

წინა-განზრახვა (ნება): „განწესენით და წინაღწარ ვინ-
ნენით წინა-განზრახვითი (ნებათა Q) ღმრთისაჲთა“
ფფეხ. 1,11. იხ. განზრახვა.

წინა-განზადება განზრახულობა: „რჩევით წინა-გან-
ზადება იგი ღმრთისა ეგოს“ პრამ. 9,11. იხ. განზა-
დება.

წინა-განზადებულ-ი მომავალი, მოსალოდნელი, წინა-
მდებარე: „შევედრენით შეგრძალად წინა-განზადე-
ბულსა მას სასიებასა“ ჰებრ. 8,18; „ვისწრაფი მე აწ წი-
ნა-განზადებულსა მას საქმესა“ განხ. ი. 108,28. იხ.
განზადებულობა.

წინა-განსაწყობელ-ი შემბრძოლე, მოწინააღმდეგე:
„წინა-განსაწყობელი არს მანქანებასა მას ეშმაკთასა“
მ. ცხ. 278r; „ფრიალი სიბრძნე და სიფრთხილე საქმარ არს
ჩუენდა წინა-განსაწყობელი და მრავალწილობათა მათ
საქმეაჲთა“ მ. ცხ. 88r.

წინა-განწყობა (განწყობა), (გზრძოლა): „წინა-გან-
გეწყენეს თქუენ“ G.—„განგეწყენეს თქუენ“ M,
იხუ 5. 24,8; „განვიდა წინა-განწყობად ისრაელისა
უღბნისა“ G.—„გამოვდა გრძოლად ისრაელისა უღბ-
ნითა“ რხ., რიცხ. 21,28. იხ. განწყობა.

წინა-დაგება მირთმევა, ძღვნა: „მკერდ იგი წინა-და-
გებისაჲ და მკარი იგი შესაწირავისაჲ მოვილე“ O, ლევიტ.
7,84. იხ. დაგება.

წინა-დაგებულ-ი მორთმეული, გაშლილი საქმელი:
„ქამდით წინა-დაგებულსა თქუენსა“ ლ. 10,8; „ჰამა...
წინა-დაგებულსა“ მ. ცხ. 218r; „განვიდა... წინა-
დაგებულსა“ მ. ცხ. 271r; „მეინაყეთა მათ მისი უფროჲს
სწაღოდა ხილვაჲ ვიდრეა წინა-დაგებულსა საკამადი-
საჲ“ Ath.—11,52r. იხ. დაგებულობა.

წინა-დადგომა წინააღმდეგობა: „წინა-დადგეს მათ“
იბ. რამ.-კურთხ. მოხ. 180,17. „რამათა შეუძლოთ თქუენ
წინა-დადგომად მანქანებათა მათ ეშმაკისათა“ ფფეხ. 8,11;
„ვერ შეუძლებდეს წინა-დადგომად სიბრძნითა მით“
ხაქ. მოც. 8,10; „რამათა შეძლებელ იქმნეთ წინა-და-
დგომად“ ანტ. დ. 27r. იხ. დადგომა.

წინა-დადება წინ დადება: „გამოუთარგმნებდა (წიგნთა)
და წინა-დაუდება მათ“ ხაქ. მოც. 17,8; „ესე სამარ-
თალები არს, რომელ წინა-დაუდება მათ“ O, გამოსლ.
21,1. იხ. დადება.

წინა-დამდგრომელ-ი წინ გამჩერებელი: „ვერ წინა-
დამდგრომელ არს“ ხ. გაბ.-მოც. ხაქს. 98,14. იხ. და-
მდგრომელი.

* წყაროს დასახელება აკლია (რედ.).

წინა-დაპყრობა წინადასწარ დაპყრობა: „წინა-დაპყრობა გალაღმან განსავლნი იორდანიანი“ *გ.*—„წინა-დასწარ დაიპყრეს გალაღლეთა წილ-სავალი იგი იორდანიანი“ *მ.* *მხვ.* 12, 5. *იხ.* დაპყრობა.

წინა-დაუღვომ-ი: „წინა-დაუღვომსა მას სიმძაფრესა მისა დაადგინეს“ *სინ.*—11, 857*რ.* *იხ.* დაუღვომი.

წინა-დაუცუეთელი-ი: „შევიდა კაცთა მათ წინა-დაუცუეთელთა და ჰპაზ მათ თანა“ *საქ.* *მოც.* 11, 8; „არღარა შესძინოს განსვალ შენ შორის წინა-დაუცუეთელ მან და ბილწმან“ *1.* *ეს.* 53, 1. *იხ.* დაუცუეთელი.

წინა-დაუცუეთელება, წინა-დაუცუეთელობა: „წინა-დაუცუეთელება არააჲვე არს“ *1 კორ.* 7, 19; „წინა-დასცუთოს სხელი წინა-დაუცუეთელობისა მისისა“ *ქხ.* *ლევტ.* 12, 8. „არა-მე წინა-დაუცუეთელება იგი მისა წინა-დაუცუეთელება ღმერთისა“ *პროვ.* 2, 20. *იხ.* დაუცუეთელება/დაუცუეთელობა.

წინა-დაცუეთა (დაცუეთა): „ღლესა შაფათსა წინა-დაცუთით კაცსა“ *ც.* *ო.* 7, 23; „წინა-დაცუთბ მას ღლესა მერვესა“ *საქ.* *მოც.* 7, 8; „წინა-დაცუეთით წინა-დაცუთოს სახლის-წულმან სახლისა შენისამან და ეცხლოთ-ფრდილმან“ *ო.* *დაბ.* 17, 18. „წინა-დაცუთოს სხელი წინადაუცუეთელობის მისისა“ *ქხ.*—„დაცუთოს კორცი დაუცუეთელობის მისისა“ *გ.* *ლევტ.* 12, 8. *მისცა* მას შველი წინა-დაცუეთისაჲ“ *საქ.* *მოც.* 7, 8. *იხ.* დაცუეთა.

წინა-დაცუეთილება: „უკუეთუ წინა-დაცუეთილებაჲ მთისს კაცმან შაბათსა“ *ო.* 7, 28; „პკონებდეს წინა-დაცუეთილებითა განმარტებასა“ *ივ.* *რომ.* *კურთხ.* *ისაყ* *და* *იაკ.* 80, 13. *იხ.* დაცუეთილება.

წინა-დება ლოღნა, წინ დებთ: „ვითარცა-იგი წინა-უც კაცთა ერთგვის სიკუდილი“ *მებრ.* 8, 27; „დათმენით დაუთმე, რომელ-რამ წინა-გ იც“ *ფლტტ.* 187, 8. *იხ.* დება.

წინათ: „არაოდეს ყოფილ იყო არცა წყლის-რღუნას წინათ“ *ქ.* *ცხ.* 8, 8.

წინა-კარსე (კარსე), ბალკონი: „გამოვიდა აოდ წინა-კარსედ და განვლნა დაწესებულნი და დაჰქა კარები ქორისაჲ მას ზედა და დაუღნა“ *გ.*—„გამოვიდა კარსესა და გამოვლნა განწესებულნი იგი და დაჰქა კარნი ქორისანი მის ზედა და დაჰქა“ *მ.* *მხვ.* 8, 28. *იხ.* კარსე.

წინა-კერძო წინა მხარე: „წინა-კერძონი მათ (ცხოველთა) ყოველთანი ფერკ არიან... ბოლო კაცისანი წინა-კერძონი მისნი ჰელ არიან“ *გრ.* *ნოს.* *კაც.* *აგებ.* 154, 20-22. *იხ.* კერძო.

წინა-მავალი-ი წინ მიმავალი: „მგომებს წინა-მავალთა მისთა“ *მ.* *ცხ.* 811*ვ.* *იხ.* მავალი.

წინა-მმრძოლ-ი მოწინააღმდეგე, წინააღმდეგ მებრძოლი: „მოვალს წინა-მმრძოლი იგი მისი შემთხუევად მისა“ *მ.* *ცხ.* 42*ვ.* *იხ.* მმრძოლი.

წინა-მღვომ-ი წინაშე მღვომელი; მდგომი წინაშე პირისა: „მოვიდა ნაბუზარდან მატკარანი, წინა-მდგომი მეფისა“ *ო.*—„მოვიდა ნაბუზარდან მთავარ-ქონდაქარი, მდგომი წინაშე პირსა მეფისა ბაბილონისა“ *ქხ.* *იერემ.* 52, 12. *იხ.* მღვომი.

წინა-მდებარე წინა-დასაგებელი, წინ მდებარე, მომავალი: „ტაბლას ზედა წინა-მდებარესა... დაპბურონ მას ზედა სამოსელი“ *გ.*—„ტრაპეზსა ზედა წინა-და-

საგებელსა დასდენ... სამოსელი“ *ქხ.* *რაცხ.* 4, 7; „წინა-მდებარისა მისთვის დიდებისა დათმინა ჟუარი“ *მ.* *ცხ.* 20*ვ.* *იხ.* მდებარე.

წინა-მიგებება: „რამეთუ წინა-მიგებეთ დის წყალობაჲ მათ, რომელნი იქმან სამართალსა“ *1.* *ეს.* 64, 5. „გამოვიდეს წინა-მიგებებაჲ სიძისა და სძლისა“ *ც.* *მთ.* 25, 1. *იხ.* მიგებება.

წინამო (ნედლი), ნაყოფი უმწითარი: „კრიბა მას (ვენაჲსა) შინა ნოქი, საესტ წინამოჲთა“ *ო.* *IV მგ.* 4, 88; „ახალი შეხუკვილი ნედლი ღერლილი ღმრთისა შესწირო“ *ო.*—„ახალი ეტერი წინამოჲ გამოქუცნელი... მთარუთა“ *გ.* *ლევტ.* 2, 14; „შთაუსხენ წინამონი შენნი... კაცთა ცრუთა“ *ბალ.* 101, 10. *იხ.* ეტერ-წინამო.

წინა-მოკუეცილი-ი: „აღხილვა ყო... და ყოველთა ზედა წინა-მოკუეცილთა პირით კერძო მათით“ *1.* *იერემ.* 2, 20. *იხ.* მოკუეცილი.

წინამორბედი წინამავალი: „მოიწიოს შენ ზედა, ვითარცა წინამორბედი, სივალაჲს შენი“ *ო.* *იგ.* *სოლ.* 24, 84; „წარავლინენ წინამორბედნი ერნი შენნი ბზინი“ *ო.* *სიბრძ.* *სოლ.* 12, 8. *იხ.* მორბედი.

წინა-მოსაჯული-ი მოდავე, მომჩივანი; მძღომი: „მოსაჯე მე წინა-მოსაჯული საგან ჩემისა“ *მ.* 18, 8; „ნუ-უკუე მივცის შენ წინა-მოსაჯულ მან შენმან მსაჯულსა“ *მთ.* 5, 25; „ესაჲო წინა-მოსაჯული შენი“ *ქხ.*—„მე ესაჲო მძღომი იგი შენი“ *1.* *იერემ.* 51, 80. *იხ.* მოსაჯული.

წინა-მცორვალ-ი შიკრიკი: „ყვენეს მვედრებად და რომელნიმე მეტრედ და წინა-მცორვალად“ *ო.* *I მგ.* 8, 11; „ჰრქუა იუ წინა-მცორვალთა მათ თჳსთა და ჰურვილთა“ *ო.* *IV მგ.* 10, 25. *იხ.* მცორვალი.

წინამძღვარ-ი. წინამძღვარი, წარმძღომი, ღერისთავი, მთავარი, თავი, მეთაური, მძღლანველი, დამწყებელი, მამასახლისი: „წინამძღვარი იგი ცხოვრებისაჲ მოჰკალთ“ *საქ.* *მოც.* 8, 15; „ვინ აღვიდეს წინამძღვრად ჩუენდა ქანანელისა“ *მ.*—„ვინ აღვიდეს ჩუენდა ქანანელისა მიერ წარმძღომაღ“ *გ.* *მხვ.* 1, 1; „ნუცა გერქუმი თქუენ წინამძღვარ, რამეთუ ერთი არს წინამძღვარი სამწყსოთაჲ“ *ო.* *იგ.* *სოლ.* 80, 81; „წინამძღვრად ეანისა მდღელი ვინმე დაადგინა“ *ოსკ.* 18, 8; „განვანოო შენგან მთავარი და წინამძღვარი შენი“ *ო.* *იერემ.* 51, 28; „შთავიდეს... წინამძღვარნი ისახარის შორის დებორაჲს თანა“ *გ.*—„გამოვიდა... და ერისთავნი... ანაქარისნი დებორას... თანა“ *მ.* *მხვ.* 5, 15; „დასცა მოსემან იგი და წინამძღვარნი მადიამისანი“ *ც.* *ისუფ.* 18, 21; „წინამძღვარ-ჩუენდა იყავ“ *ო.* *ეს.* 8, 8; „წინამძღვარი მეჴამლეთაჲ... ნათესავთა განფრდის“ *ო.* *ნაუმ.* 8, 4; „მოუწოდა ისუ... წინამძღვართა ბრძოლისათა“ *ქხ.*—„მოუწოდა ისუ... და მწყებელთა ბრძოლისათა“ *გ.* *ისუფ.* 10, 24; „დაადგინეს იგი ერმან მან კრებულთა... წინამძღვრად“ *ქხ.*—„დადგეს ერმან იგი... მთავრად“ *გ.* *მხვ.* 11, 11; „სხუაჲ დაუტრეს წინამძღვარი (ლავერისაჲ)“ *ი. იგ.* 20, 5; „წინამძღვარნი ერისაჲ... (დაადგინენ)“ *ქხ.*—„მძღლანველნი ერისანი“ *გ.* *II მგ.* 20, 9. *იხ.* მძღვარი.

წინაშე პირის-პირა, წინ, წინააღმდეგ, საშუარებელად, პირისაგან: „რომელ არს წინაშე (პირის-პირ C) თქვენა“ მთ. 21,2; „წარდგა წინაშე უფლისა“ ო. I მც. 1,9; „ოდეს მიხედულ მოსახელისა შენისა თანა შთავრისა წინაშე“ ლ. 12,68; „ხოველი ოქრობი წინაშე მისა, ფითარი მექჳამი მეცირელი“ ო. სობრძ. ხოლ. 7,8; „დავდა წინაშე მისსა შორს“ ო. ღამ. 21,10; „ასტრიოდელ წინაშე ჩემსა“ M. II მც. 84,27; „ასლეს წინაშე საფლაეს მას“ DE, მთ. 27,61; „იზარებდენ წინაშე შენსა“ I, ეს. 9,8; „დღადეს წინაშე პირსა ჩემსა“ I, იერემ. 50,44; „შენ გუმინისა წინაშე ორთა მათ მეფეთა“ ო.—„შენ გუმინისა პირისაგან ორთა მეფეთა—სა“ ps., თ. 7,18; „აჲნაშადალ წინაშე ჩემსა ტბალად საშუ-

რეგულარ (წინაშე ო) მაქირებელთა ჩემთა ჯ. ფს. 22,5.

წინაშე (ზზ.) წინ: „აქიხედეშ მას ერისა-კაცნიცა, წარდგინა წინაშე, მიუპყრიან მას ძარი“ C, ლ. 28,80.

წინაშე-მდგომარე ახლოს მდგომი: „წინაშე-მდგომარე მან მან სიმრავლემან ერისამან ღმრთა თხრითა ამენი თქუეს“ პეტრე მოც. 47,82. იხ. მდგომარე.

წინაშე-მდგომელ-ი მსახური, ზედამდგომი: „პრქუა წინაშე-მდგომელთა მათ“ ლ. 10,24; „უბრძანა წინაშე-მდგომელთა მათ პირსა ცუმა მისი“ სპ. მოც. 28,2; „მოვიდა... მზარელთ-მოძღვარი — წინაშე-მდგომელი მუჟისა“ O, IV მც. 25,8; „რომელნი წინაშე-მდგომელნი იყვნენ სერონ კეისრისანი“ ბავლე მოც. 50,27; „არნ თდეს-მე სავდრებელი წიგნი შეფისა და არა შემოიღიან წინაშე-მდგომელთა“ მ. სწ. 89,8. იხ. მდგომელი.

წინაშე პირსა პირის-პირით: „უღაბნოთგან, რომელ არს წინაშე პირსა ეგვტისასა“ M, — „უმკვდროთგან პირის-პირით ეგვტისაჲთ“ G, სპუ ნ. 18,8. იხ. პირი.

წინა-ცვა „ტუმბილუა“, დარაჯობა: „ჩუენ შეპურვილნი წინა-ცვად უბრველეს ძეთა ისრაჴლისათა“ G, — „ჩუენ პერვილნი ვიუენთ წინაშე ქუმილვისა ძეთა ისრაჴლისათა“ pხ., რიცხ. 82,17. იხ. ცვა.

წინა-ძლოლა, წინა-ძლომა წინამძღვრობა, წინ სვლა: „წინა-უძლოლა მათ“ მთ. 2,8; „წინა-მიძლოლიან ჩუენ“ O, გამოსლ. 82,1; „წინა-გიძლეს თქუენ გალილელ“ მთ. 28,7; „წინა-გიძლესან (წინა-გიძლოლიან DE) თქუენ სასუფეველსა ღმრთისასა“ მთ. 21,81. „წინა-ძლო-მით სხუათა მიერ შევიდა პავლე დამასკელ“ მ. სწ. 87,15. იხ. ძლოლა/ძლომა.

წინა-ძლუნვა წინამძლოლობა, წინამძღვრობა: „ნუ ჰელ-ეწიფების ბრძისა ბრძისა წინა-ძლუნვად“ ლ. 9,80; „უძეოთუ სიტუაჲ ესე პუ... შეუძლო წინა-ძლუნვად და ყოველი ესე ვრი მოვდოლის მშდლობით ადგოსა თქსსა“ O, გამოსლ. 18,28; „ერთი წინა ფრინავ ეამ რაოდენზე და მერმე ზუკუნ ექის და სხუასა მისის წინა-ძლუნვაჲ იგი“ ბ. კახ.-მკუხ. ლ. 114,80. იხ. ძლუნვა.

წინაწარ იხ. წინაგწარ.

წინაწარმეტყუელ-ი, წინაგწარმეტყუელ-ი, წინარმეტყუელ-ი წინასწარმეტყველი: „რომელმან შეიწყნაროს წინაწარმეტყუელი სახელად წინაწარმეტყუელი-სა, სასუდელი წინაწარმეტყუელისაჲ (წინაგწარმეტყუელისაჲ C) მიიღოს (მიიღოს C)“ მთ. 10,41; „არა არს წინაწარმეტყუელი (წინაგწარმეტყუელი C) შეურაცხ, გარნა სოფელსა თქსსა“ მთ. 18,57; „რომელმან შეიწყნაროს წინარმეტყუელი სახელად წინაწარმეტყუელისა“ C, მთ. 10,41; „მსავალად მოსე წინაწარმეტყუელისა“ ნრხ. 78,9. იხ. საწინაწარმეტყუელი, ცრუწინაწარმეტყუელი.

წინაწარმეტყუელება, წინაგწარმეტყუელება, წინარმეტყუელება წინასწარმეტყველება: „სახელითა შენითა ეწინაწარმეტყულებდით“ მთ. 7,22; „წინა-

წარმეტყუელებდენ ძენი თქუენნი“ სპ. მოც. 2,17; „წინაწარმეტყუელნი წინაწარმეტყუელებდეს ბაალს-გან“ I, იერემ. 2,8; „წინაწარმეტყუელებდ მის ზელა“ I, ეზეკ. 28,21; „წინაგწარმეტყუელებდ, ეინ არს, რომელმან გუა შენ“ ლ. 22,04; „რომელი ყოფადთა სპ-მეთათჳს წინაგწარმეტყუელებნ და არა ყოფელთათჳს“ იხ. რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკ. 64,15; „არა წინაწარმეტყუელებს იგი ჩემთჳს კეთილსა“ M, II მშტ. 18,7. „აღესრულების მათ ზელა წინაწარმეტყუელებდა იგი ესა-ია წინაწარმეტყუელისაჲ“ C, მთ. 18,14; „ესე ...წინაწარმეტყუელებით თქუა“ ა. 11,51.

წინა-წარსლვა „წარგულა“-ჲ, წინ წასვლა: „შეპურვილნი წინა-წარედით წინაშე პირსა“ G, — „შეიპურენით და... წარგულაჲთ ძმათა თქუენთა თანა“ M, II მშტ. 8,18. იხ. წარსლვა.

წინა-წარქცევა გარეკვა: „ნეშტი იგი წინა-წარქციეს“ O, I ეზრა 1,50. იხ. წარქცევა.

წინა-წარძლოლა გაძლოლა, „წარძლოლა“: „წინა-წარგიძლუე თქუენ“ C, — „წარგიძლუე თქუენ“ DE, მთ. 20,82. იხ. წარძლოლა.

წინა-წარძლუნვა წინ გაძლოლა: „აიძულა მოწაფეთა შეს-ლუად ნავსა და წინა-წარძლუნვად მისა წილ კერძო“ მთ. 14,22. იხ. წარძლუნვა.

წინა-ჯდომა „ზეშთა-ჯდომა“: „უუუარ წინა-ჯდომაჲ (ზეშთა-ჯდომაჲ C) შესაკრებელთა შორის (შინა C)“ DE, მთ. 28,0. იხ. ჯდომა.

წინდ-ი გირაო: „მომა ჩუენ წინდი იგი სულისაჲ II კორ. 5,6; „რომელ-იგი არს წინდი მკვდრობისა ჩუენისაჲ გამოსასკრად შეწენისა ჩუენისათჳს“ ეფეს. 1,14; „მომეც მე წინდი ვიდრე მოძლუნებადმდე შენდა“ O, დაბ. 88,17; „წინდაღაქუნდა სიტუაჲ იგი უფლისაჲ“ ოქრ.-პეტრე და ელია 821; „ვენაჭი ჩუენი... დაუსხნეთ წინდაღ“ O, ნემშ. 5,8.

[წინდება] იხ. დაწინდება.

წინდებულ-ი დაწინდებული, დანიშნული: „სხუარანძე ამისთჳს არა მისცა, რამეთუ წინდებულ იყო სომეხთა პიტახისა“ ქ. ცხ. 171,2. იხ. წინდი.

[წინდება] ყიღვა. იხ. განწინდება, დაწინდება.

წინვა გინება, უპატიოება „შერისხება“: „მძიმე არს-ესე კაცისა... წინვაჲ სახლისაჲ და ყუედრებაჲ სესხებისაჲ“ O, — „მძიმე-ა ესე კაცისა, რომელსა აქუს მეცნიერება, შერიხსხვა სახლისა და ყუედრება მავასხებელისა“ pხ., ზირ. 20,85.

წინწილა: „ვითარცა. წინწილანი რაჲ კმობელ“ I კორ. 18,1; „მოღერდა წინაშე ღმრთისა... ებნითა, ბოზლნითა და წინწილითა და ნესტითა“ M, I მშტ. 18,8; „წინწილიაჲთა აკურთხედეს უფალსა ღმრთისა“ O, II ეზრა 8,10; „ყოფელ... შესხმითა ნოვაკითა და წინწილიაჲთა (წინწილითა O) და ბოზლნითა“ I, ნემაჲ 12,27; „დაადგინეს წინწილითა რვალისაჲთა“ M, I მშტ. 15,10; „არა ნესტუებითა და წინწილიაჲთა მოაწუევდეს კაცთა“ Ath.—12,181v.

წირვა იხ. განწირვა, განწირულება, თავგა(ნ)წირვა, ეამის-წირვა, საწირავი, უწირველი, შემოწირვა, შეწირვა.

წირობლი-ი, წყირთლი-ი, წყირთხლი-ი «ზღურბლი»: წირობლი იგი და სამშუქულები და ტასტები და პინაკები იგი დასავლელი ოქროსაგან რჩეულისა O. III მფ. 7,50; წყირთხლი (წყირთლი O) თანა კარისა შენისათა დასდევ სასენებელი შენი I. მ. 57,8; «ორთა მათ წირობლითა ეცხოს» მ. რამ.-კურთხ. მონ. 100,10; «სსხეთ წინაშე კარსა და ზღურბლსა და ორკერძოვე წყირთლითა სისხლისა მისკან» O. გამოხლ. 12,29; «დაწერენით ესენი წყირთლითა ზედა სახლთა თქუენთასა» G.—დასწერე ესე ზღურბლითა სახლსა შენისათა» M. II მფ. 11,20; «ალიხუნა კარნი ბჰისა ქალაქისანი ორთა თანა წყირთლითა» G.—ალიხუნა იგი წყირთხლითა M. მფ. 16,8.

წისკვილი-ი, წისკვლი-ი «ფქვილი»; «მფქველი»: «არა იქუთო წისკვილი, არცა ზედა წისკვილი» G.—ნუ სადა იქულე ფქვილისა ზედა-კერძოსა, ნუცა ქუე-კერძოსა» M. II მფ. 24,8; «ამოთივი და ბოსტანი და წისკვლნი კელრისა საურაენი იყენეს» ე.-გ. 43,20; «ფქვიან მფქველითა» მხ.,—«დაფქვილენ მას წისკვილითა» G. რიცხ. 11,8.

წისკვილის-ქვა «ფქვილისა საფქველი»: «შთაუბრე... ნატეხი წისკვილის-ქვისა თავსა ზედა აბიშელისსა» G.—გარდამოუბრე... ნატეხი ფქვილისა საფქველისა თავსა ზედა აბიშელისსა» M. მფ. 0,58. იხ. ქვა.

წიფება წყეა: «მინდა ნათლის-ღება, არამელ ვერ ეწიფე» გ. 208v; «ვერ ეწიფო მთ წელიწადი ცხოვრებისა» O. გ. ხოლ. 2,19. იხ. მიწიფება, მოწიფება, შემოწიფება, ჯეწიფება.

წიწვა «შეძრწუნება», «დაბრკოლება», შიში: «ნუ გეშინინ, ნუცა იწიწვი (შესძრწუნდები M)» G. იხუ 6, 8,1; «ნუცა იწიწვი პირისაგან მათისა» G.—«ნუცა დაბრკოლდები პირისაგან მათისა» M. II მფ. 21,8. «ვიდრე განლიმებადღე და იგოცა წიწვითვე» Ath.—17,269r. იხ. მოწიწვა, უწიწველი.

წიწვეული-ი «მოწიწვი გულითა»: «ვინ არს მომში და წიწვეული. შეიქვიან» G.—«ვინ-მე არს მომში გულითა, უკუნ იქვიან» M. მფ. 7,8. იხ. წიწვა.

წიხნა წიხლის ცემა: «წიხნინდა იგი ღებსა» ხ. გაბ.-დაქდ. 184,4; «იორვედა და სწიხნინდა» ფლმ. მოც. 4,7. «ფიხელ არს შენდა წიხნა ღებსა (ღეზისა L)» ხაქ. მოც. 0,4; «წიხნა იგი ჯოროთა წინადაწარ ეუწვა ნეტარსა ანტონის» ანტ. დ. 28r. იხ. განწიხნა, დაწიხნა, მეწიხნარი. წყებლა: «მკუემა ეიოდენ წყებლებითა» მ. ცხ. 812r. წყერება: «კბილთა საღმობიერად აწყერებდა» მ. ცხ. 421v.

წლი-იხ. მოწლი, მოწლება.

წლამდინ-ი იხ. წელი. შდრ. ერგასის-წლამდინი.

წლითგან-ი იხ. წელი; შდრ. ორით-წლითგანი, ოც-წლითგანი.

წლითი-წლად იხ. წელი.

წლისა იხ. წელი; შდრ. ოცწლისა, შდწლისა.

წმანსა, წმანსა თხზვა, ხლართვა, წნევა: «მზებუთაცა წმანსიან იგი სიერეუისათა» მ. ცხ. 28r; «ძვრთაცა ჰწმანსიან იგი მისთჳს» მ. ცხ. 48v; «გულის-სიტყუათა სწმანსი» მ. ცხ. 61r. «ყოველსა მას წმანსილსა ეკიდა თვითა აყირა» მ. ცხ. 208r.

წმანსილ-ი სელისა-«მეკელი»: «ეთარ ვინ განკრას წმანსილი სელისა» G.—«ეთარცა განწყდის მეკელი» M. მფ. 10,9. იხ. გარემო-წმანსილი.

წმელა მშრალეა, ხოცვა: «პოვნა თვის-სახეველი... რო-მლითა იწმელენ ცრემლთა მისთა» მ. სწ. 205,29. იხ. წმიდა. წმიდა სუფთა, უბიწო, წმინდა, აუღმღერველი, თხელი, «ნაზიერი», «ნაზირველი»: «წარიყანა იგი... წმინდასა მას ქალაქსა» მთ. 4,5; «მორჩუნა იგი შინაგანო ოქროთა წმინდითა» II მფ. 8,4; «მაქუს მე ქორცი უბოროტა წმინდისა მის ტარიგისა» ვარ. 203; «მოლესა იგი ოქროთა წმინდითა» M. II მფ. 8,8; «წმიდა (ნაზირი მხ.) ღმრთისა იყოს ყრმა იგი შობითგან მისთა» M.—«ნაზირველ ღმრთისა იყოს ყრმა მუცლოთგან» G. მფ. 13,5; «შემთხევაა ერთი არს... წმიდისა და არაწმიდისა» O. მლ. 9,2; «გულისკმის-ყოფამან ბაგათა ჩემთამან წმიდად ცნას» M. იოხ 28,8; «მოიღეს ტილო წმიდა და განბანასა გულისა წმიდისა მის შუშ. IV 2. იხ. არაწმიდა, გამოწმელა, განწმელა, განწმელელი, განსწმელელი, გარემწმელა, დაწმელა, მოსაწმელელი, მოწმელა, სამწმიდადარსობა, სიწმიდე, უწმიდესი, უწმიდური.

წმიდაარხ-ი ლოცვა, დაწყებული სიტყვებით: წმიდა არს: «ეთარცა სიწმიდე შეიყენეს, და წმიდაარხი აღილეს» ე.-გ. 56,8. იხ. არსი.

წმიდა-მყოფელი-ი იხ. მყოფელი.

წმიდა-ყოფა გაწმენდა: «უფალი თავადი წმიდა-ყავთ» I. მ. 8,18; «როგელი-იგი ღმერთმან წმიდა-ყო» ხაქ. მოც. 10,16; «წმიდა-ყვეს ტაძარი უფლისა» M. II მფ. 20, 17; «შვიდეს მღვდელი იგი შინაგან სახლსა... წმიდა-ყოფად მისა» M. II მფ. 20,18. იხ. ყოფა.

[წმიდება] იხ. არაწმიდება.

წნელ-ი შტო: «უბრძანა ...შეყრებად წნელსა» მ. ცხ. 439v.

წნება ქექვა, ტყებნა, წურვა: «რამეთუ წნებდეს საწნებლსა შაბთისა» ნემფ. 18,16; «შვედით, წნებდით» O. იოვ. 8,18; «მოგართუნ შენ ზეთი ზეთის-ხისა... წნებდით ნათლად წუვად სასანთლისა» G.—«მოგართუდ შენ ზეთი ზეთთაგან... წნებდით ნათლად ნათლად სასანთლისა» მხ.. ლევტ. 24,2. იხ. მწნებარი, სასწნებლე, საწნებელი. წოდ- ძახილი: «როგელი გიწოდეს შენ ყოველსა ეამსა» მ. სწ. 184,80.

წოდება «რქუმა», «ჩინება», «მიხადა», «მოწოდება», დაძახება: «უწოდოან სახელი მისი» მთ. 1,21; «ეწოდა ავარკსა მას ავარკი სისხლისა» DE.—«ერქუა ავარკსა მას ავარკი სისხლისა» C. მთ. 27,8; «ამა ესერა მე იწოდებდეს სახელით ბესელშლ» O. გამოხლ. 21,3; «უწოდა ბალაჰს» M.—«მე მხადა ბალაჰს» G. იხუ 5, 24,9; «სამსტეროთაგან მისთა გიწოდებენ» მხ.—«საეგუროთა მისთა მოგეწოდეს შენ» I. მ. 41,9; «ოდეს იწოდის იგი სერად» მ. ცხ. 114v; «უწოდა მრავალთა» ლ. 14,10; «უწოდეთ ფილემონს ქანანელსა» ფლმ. 208r. «მოუწოდეს ცოლსა ქოჩიკისა» შუშ. VI 4. «არა განეშორნეს წოდებისა მისგან მათისა» მცხ. პამფ.-ხაეკლ. უწყ. 12,7. «არა მოვედ წოდებად მართალთა» DE.—«არა მოსრულ ვარ ჩინებად მართალთა» C. მრ. 2,17; «რომელნი წოდებულ ხართ სახელითა ისრაელისადა» I. მხ.

48,1; „პრეტეს მას სახელი იესუ, რომელ წოდებულ იყო ანგელოზისა მისიან“ C, ლ. 2,31. იხ. წოდ-; აღმოწოდება, აღწოდება, გარდამოწოდება, მიწოდება, მომწოდებელი, მოწოდება, მწოდებელი, უწოდებელი. შეწოდება.

წოვა, წოვანა: „(ნეტარ არიან) ძუძუნი, რომელთა ქსწოვად“ ლ. 11,87; „წოვდეს ქარსა (კანჯარნი), ვითარცა ვეშაპნი“ I, იერემ. 14,8; „სწოვდე შენ სძესა წარმართთასა“ I, იხ. 80,18. „წოვნად ძუძუნი ღელისა ჩემისანი“ O, ქება 8,1. იხ. გამოწოვა; მწოვარი, ძუძუს-მწოვარი.

წოვება, წოება (ქება), კვება: „ნეტარ... ძუძუთა, რომელთა არა აწოეს“ ლ. 28,20; „აწოა თაფლი კლდისაგან“ G, — „ქამდეს ივინი თაფლსა კლდისაგან“ M, II შჯ. 82,18; „აწოვებდეს ლეკუთა მათთა (ვეშაპნი)“ O, გოდ. იერემ. 4,8; „აწოვებდ მკას და მე მიკცე სასყიდელი შენი“ O, გამოხლ. 2,9; „ვითარცა ზეთი პატრუკსა ვიდრემდის აღგნლა, სარაქსა აწოვებნ, და ცუცხლი იყო ძლიერად ინათებინ“ მ. სწ. 182,16. იხ. წოვა; შდრ. მაწოვნებელი.

წოლა დაწოლა, დაძინება: „რომელსა სწვე შენ გუერდსა შენსა ზედა“ I, ეშვა. -4,9; „წვებო დეს-ცა ძენი იგი მისნი ღელათა მათ თანა“ O, I მფ. 2,22; „იგი თავადი წვა თავით კერძო სასათულსა ზედა“ C, მრ. 4,88; „ოღეს წვან, მივიდი და განვალქმნი ივინი“ Sin.—11,87r. „ქუეყანასა ზედა წოლთა უსაგებოლ“ მ. სწ. 178,7. იხ. დაწოლა, თანამწოლი, მიწოლა, მწოლი, მწოლარე, საწოლი.

წონა: „მომხუეკელი ზომსა ვერ იწონს მორტაცებისა“ მ. სწ. 274,18. იხ. აღწონა, გარდაწონა, დაწონა, მიწონა, მოწონა, სასწორი, შეწონა.

[წონა] გარკობა. იხ. განწონა, შეწონა.

წოწეულ-ი იხ. ძოწეული.

[წრაფ-ი, სწრაფ-ი] იხ. მოსწრაფა, მოსწრაფე, მოსწრაფება, მსწრაფლ/მწრაფლ, მოწრაფე, ნასწრაფე-ვი, სისწრაფე, უმოსწრაფესი, შესწრაფა.

წრაფა, სწრაფა სწრაფეა, ჩქარება; «სისწრაფე»; «სი-მსწრაფლე»; „იწრაფე და გარდამოკედ“ ლ. 19,6; „ვი-სწრაფეთ პირისა თქუენისა ხილვად მრავლითა წადიერებითა“ I თუხ. 2,17; „ნუ იწრაფი პირითა შენითა, და გული შენი იწრაფინ გამოლუბად სიტყუსა წინაშე ღმრთისა“ O, მალ. 5,1; „არს, რომელი შეერბინ და იპირვინ და იწრაფინ“ O, — „არს მშრომელი და ოფლიან და მოსწრაფე“ pხ., ზირ. 11,11; „იწრაფის წინააღმდეგად ჩემდა“ ოქრ.-ხახუშ. 47; „იწრაფა აბდიუ და გარდამოკდა“ O, III მფ. 18,7; „შენ უსწრაფე და განიკითხე და დასაქე იგი“ მ. სწ. 80,18. „აღსასრული და წრაფა იყოს ყოველთა ზედა მკვდრთა ქუეყანისათა“ O, — „მოსრულება და სიმსწრაფლე ყოს ყოველთა ზედა დამკვდრებელთა ქუეყანისათა“ pხ., ხოფ. 1,18; „ქამბავნი და წრაფანი შეაძრწუნებდენ მას შვის-აღმოსავალით“ O, — „ქამბავნი და სისწრაფენი შეაფოთებენ მას... აღმო-სავლისაგან“ pხ., დან. 11,44; „მიიწია მსაქული იგი დიდითა წრაფითა სრბით“ ფლმ. მოც. 8,19. იხ. სწრაფა.

წრაფება, წრაფობა, სწრაფება, სწრაფობა ასწრაფება, აჩქარება: „ასწრაფებდეს მათ საქმის-მაწუეველი იგი ერისანი“ O, გამოხლ. 5,10; „მასწრაფობს მე გამოსლ-ვად“ ლშობ. 190,89; „ასწრაფებდეს ანგელოზნი იგი ღოღს“ O, დამ. 19,16. იხ. წრაფა.

წრაფით (ზზ.): „წრაფით მიიყვანა დანიელ წინაშე მეფისა“ I, დან. 2,26. იხ. წრაფა.

წრდიალ-ი, წრტიალ-ი სიხმელე, სიმჰლევე, ჰლექი:

„სენითა წრდიალითა (წრტიალითა O) და მახვლითა და სიყმილითა აღესრულნენ წინაწარმეტყუელნი იგი“ იერემ. 14,16; „სენითა წრტიალითა მოწუდენ“ O, — „სენითა წრდიალითა მოსწუდენ“ I, იერემ. 16,4; „სენი წრტია-ლი შეამოკისს მკურნალმან“ O, ზირ. 10,11; „არა განეზავს სენი იგი წრდიალი გუამსა ყოველსა და დაიკნეს სრულად“ მ. სწ. 158,0.

წრდოლა «დინება»: „იყოს თუ... ხაშმ და უწრდოლის საფსელი მისი ღამე“ M, — „კაცო, რომელი არაწმიდა იყოს დინებისაგან მისისა ღამე“ G, II შჯ. 28,10.

[წრედა] იხ. დაწრედა, მოწრედა, შეწრედა.

წრტიალება: „ივინი უძმობენ მშობელთა თჳსთა წრტიალ-ებითა“ H—841,087. იხ. წრდიალი/წრტიალი.

წრფელ-ი სწორი, «მართალი», გულწრფელი, გამარ-თული, უმანკო, «ადვილი»: „წრფელ ყვენი ალაგნი მისნი“ მთ. 8,8; „რომელმან განარიჩნის წრფელნი გული-თა“ ფს. 7,11; „გულნი მათნი არა წრფელ (არავე მარ-თალ T) იყვნეს მისა მიმართ“ ფს. 77,87; „წრფელ არიან მსჯავრნი შენნი“ ლონგ. 192,8; „იყვენ... ღვრლოვანი გზად წრფელად“ C, ლ. 8,6; „აღუბრევეს წრფელი გზა“ II პეტრე 2,14; „ბავება წრფელთა გულისა მწუხარებად დაფა-რიან“ O, იგ. ხოლ. 26,22; „სული კურთხეული—ყოველივე წრფელი“ O, იგ. ხოლ. 11,25; „სცხომდე წრფელითა გულითა“ ფლმ. 148,80; „ვერ დამხედველ წიგნთა წრფე-ლითა გონებითა“ აბ. რომ.-კურთხ. მოს. 148,14; „სახითა წრფელნი და უმანკონი“ მ. სწ. 200,12; „იყვენ ყოველი გულარზნილი წრფელად“ pხ., — „ძნელოვანი ყოველი ად-ვილად გარდაიქვენ“ O, ის. 40,4. იხ. არაწრფელი, გულ-წრფელება, მოწრფელებელი, სიწრფელე, სიწრფეობა, უწრფელო.

წრფელ-ყოფა «წარმართება», გასწორება: „წრფელ ჰყვენით გულნი თქუენნი უფლისა მიმართ“ M, — „წარ-მართეთ გული თქუენი უფლისა მიმართ“ G, ისუ 5. 24,28. იხ. ყოფა.

წურთა, წურთნა «სწავლა», დარიგება; ცემა: „გწუ-ართნე მე თქუენ ზედ გზის“ G, — „გასწავლნე თქუენ ზედ წილ“ pხ., ლევიტ. 20,28; „იწურთიდე მას ღლე და ღამე“ M, ისუ 6. 1,8; „სულმან თქუენმან იწურათ მისი ში-ში“ I, ეს. 88,18; „პირმან მდამალმან იწურათ მისი სიბრძნე“ O, იგ. ხოლ. 11,2; „უკუეთუ ორთავე არს ბრალი, ორნივე წურთონის... უკუეთუ დიდი იყვის (შფოთი), დიდად წუ-ართონის“ ი.-ი. 88,11. „ყოვლაღვე არა იყო დრტკნა... ცემულთა მათ თანა, არამედ ესრეთ შეერაცხის, ვითარცა ქრისტეს ჰელთაგან წურთილ იყვნეს“ ი.-ი. 80,27. იხ. გან-წუ(ა)რთა.

[წუდა] «ქდა», ამოწვდა, მიშვლება: „მახვლი წუდილი (წდილი pხ.) კელსა შინა მისსა“ G, რიცხ. 22,21; „შეშ-თხეულა... ვითარცა მახვლი წუდილი“ მ. ცხ. 208r. იხ. აღმოწუდა, განწუდა, მიწუდა.

წუდომა, წდომა, წ(უ)თომა იხ. აღწუდომა, მიწუდო-მა/მიწდომა/მიწ(უ)თომა, შეწუდომა.

წუევა «იძულება»; შეწევვა, მოწოდება: „ივინი აწუევე-დეს მკითა დიდითა და გამოითხოვდეს ჟუარ-ცუმად“ ლ. 28,28; „სიყუარული იგი ქრისტესი მაწუევეს ჩვენს“ II კორ. 6,16; „აწუევედ მას მიღებად და მან არა თავს-იღვა“ O, IV მფ. 5,16; „აწუევედა მოწაფეთა შესლვად ნავსა“ DE, — „აიძუ-ლა მოწაფეთა თჳსთა აღსლვად ნავსა“ C, მრ. 8,46; „აღლათუ ბუნება იგი მტკთა აწუევედა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 108,

18; „არა აწუევდეს კაბუტა სენაკთა შინა“ მ. ცხ. 117v; „ოდეს წარვიდოდა დილეულ, აწვა მათ სადილო“ Ath.—12,100r. „სულსა მიერ წმიდისა წუვეთა იტყოდეს წმიდანი ღმრთისა კაცნი“ II ბეტრე 1,21. იხ. დაწვევა. მიმოდწვევა, მიწვევა, მოწვევა, საქმის-მაწვეველი; შტრ. მაწვეველი.

წუთ-ი წვეთი, (ცუარი): „რიცხვ დღეთა კაცისათა, დიდად თუ იყოს, ას წელ, და ესეცა ვითარცა წუთი ზღისა“ O.—„რიცხვ დღეთა კაცისათა, მრავალ ას წელ, ვითარცა ცუარი ზღისა წელისანი“ მხ., ზირ. 18,8; „მქვამა ზღისა და წუთი წელისა... ვინ აღრაცხოს?“ O.—„ქვამი ზღისანი და ცუარი წმისანი... ვინ აღრაცხეს?“ მხ., ზირ. 1,2. იხ. ნაწუთი, საწუთი.

[წუთა] იხ. დამოწუთა, გარდამოწუთა, შთაწუთება.

წუთ-ი, წუთლა ჩალის ნამცეცი, ნაწვერალი (←ნაწველარი), ლერო, «ლეღწამი»: „რამსა ხედავ წუთლსა თუალსა შინა ძმისა შენისასა?“ ლ. 8,41; „დაშთის მას შინა წუთლი (ლეღწამი მხ.)“ O. მხ. 17,8; „ვინ დამდგინოს ცად წუთლისა ველსა ზედა?“ O.—„ვინ დამდგას მე ცად ლეღწამისა ველსა შინა?“ მხ., მხ. 27,4; „ალიღებ იგი, რამცა დახუდოს, თუ წუთლა რამე, თუ მე-ღის-ნაწუთი, ანუ თუ სხუა რამე უდარესო-რე“ მ. ცხ. 40v; „ვითარცა წუთლა ესე ჩალისა შეურაცხეს“ მ. ცხ. 40v; „ვიქმენ მე, ვითარცა იგი, რომელი შეკრებნ წუთლსა ლეღწასა“ O. მძ. 7,1.

წუთლა წველა, მოწველა; კრეფა: „წუთლა მათგან სძესა და გამოსწერედა ხაქოსა“ H—241,304. „მსახურებდენ მათ ნაყოფთაგან მათა და წუთლისაგან საცხოვრათა-სა და ზრახათა“ მხ., 70,17. იხ. მოწველა; შტრ. მწუთლელი.

წუთენ-ი «გბოლილი», ნახარში: „წუთენი მისი (კორცისა) მოიღო ქოთნითა“ G.—„წუთენი იგი მისი შთასხა ქოთნისა“ M. მხ. 8,19; „რომელნი ჰამენ (+კორცა I) ღორისასა და სუმენ წუთენსა მსხერპლთა მათასა“ O. მხ. 85,4; „შე-ხოს წუთერსა სამოსლისა მისისასა პურისათანი ანუ წუთენისა, გინა ღვინისა“ I.—„შეხოს მწუერვალსა სამოსლისა მისისასა პურსა ანუ გბოლილსა, ანუ ღვინთა“ G. ანგ. 2,13; „უაუთუ წუთენისა ჰამა გნებავს, ვიდრე ეგპტის“ მ. ცხ. 100r; „მცირედ ოდენ წუთენი, მხალსა შექმნული, იგიცა მცირედ მიიღოს“ შუ. XIV 14. იხ. საწუნე.

წუთ-ი წვერი, წნიებერი, ნიკაპი: „იყოს შედგება კეთროვნებისა თაჲსა გინა წუთერსა“ მხ.—„იქმნეს მის შორის ნიში კეთროვნებისა თაჲსა შინა ანუ ნიყბერსა“ G. ლე-ვით. 18,20; „მოკვეთეს თანი და წუთენი მისნი“ მხ. 117,21; „წუთერი დაჰყოს“ I. მხ. 7,20; „ყოველი წუთერი დაიყვნენ“ I. მხ. 48,87; „უპერნი წუთერი გრი-გორისნი... და უწყოლოდ დაჰხუროდა მკეთა მისთა“ ფლტ. 145,18; „უერთსა მას (კაბუტსა) გამოსრულ იყო წუთერი, ბოლო ერთსა მას წყო ოდენ“ Ath.—12,118v; „და-იყარცხნე წუთერი შენი“ x 288r.

წუთ-ი თავი, კიდე, წვერი, მწუერვალნი: „თაუანის-სცა ისრამელ წუთერსა ზედა კუერთისა მისისასა“ O. დაბ. 47,81; „წუთერთა ზღუდისათა იქადაგებნი“ O. მხ. სოლ. 1,21; „სახლი ღმრთისა წუთერსა ზედა მათასა“ I. მხ. 2,8; „წუთერთაგან მათათა მღეროდენ“ I. მხ. 42,11; „დააწოს წუთერი (მწუერვალნი DE) თათისა მისისა წყალსა და

განაგრილოს ენასა ჩემსა“ C. ლ. 16,24; „წუერი კუერთი-სა“ G. მხ. 6,21; „განკეთა... წუთიან ვიდრე წუ-რადჲდ ფერქია ბიასა“ Sin.—11,118r. იხ. მწუერვალი.

წუთერგამო უწვერული, წვერგამომავალი: „მეორე იგი იყო წუთერგამო ოდენ“ მ. ცხ. 438r. იხ. გამო.

წუთერვანული-ი წვერმობარსული: „მოვიდეს... ოთხმე-ონი წუთერვანული და კუართდაბული და მღერა-რენი“ O. მხ. 41,6. იხ. ყვანა.

წუთა «ნთება», «ალტყდომა»: „სასანთლესა ზედა... წუ-თელი ბაზმაჲ“ G.—„სასანთლესა ზედა ანთებდით წმიდასა სანთლესა“ მხ., ლევი. 24,4; „საქურველსა მათსა წუთიდენ ცეხლითა“ O. მხ. 80,10; „მთა იწუებო-და ცეხლითა“ G.—„მთა იგი, ცეხლითა აღჭურვილი, აღატყდებოდა“ M. II მხ. 9,15; „ერეთ ეპონებ, ვითარმედ ცეხლსა შინა ვდგა და ვიწუებნი“ მ. ცხ. 132v. იხ. დამწუარი, დამწველი, დამწერობა, დასაწველი, დაწვეა, მომწუარი, მოწვეა, მწუარი, ნამწუარი, ნაწვეარი, იწვეა.

წუთ (ზზ.) «წუთლა», ცოტალა: „წუთ (წუთლი ო). და არა იყოს უღმრთო“ ფხ. 86,10.

წუთ-ი წუთიერი, დროებითი: „აჲა წუთისა სიტყო-ებაჲ ზენ საუენესა სიწარედ გარდაჰყეს“ მ. მხ. 18,85. იხ. გრძელ-საწუთო, საწუთო/საწუთო.

წუთერთ (ზზ.) ცოტა, მცირედ; მალე; დროებით: „წუთერთ დავითმინოთ“ მ. კეხ.-40-თხ 110,87; „მიერჩდ და ისმინე წუთერთ“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 104,35; „წუთ-ერთ ეამ თქვენ თანა ვარ“ C.—„მცირედ ეამ თქვენ თანა ვარ“ DE. მ. 18,83; „წუთერთ... შეიწყნაროს“ მთ. 18,20; „რომელმან წუთერთ დაატყოს სასა შენი“ O. მხ. სოლ. 5,8.

წუთოლა, წუთოლა/წუთოლა «მიმოდამკურება», წვე-თება: „მაგენი მისნი, ვითარცა შრომანი, წუთოლთა სანელსახებულთა საგბოლელთა“ O. კეხა 5,18; „ცანიცა წუთოლდეს (წუთლდეს C) პარისაგან ღმრთისა“ ფხ. 87,9; „ღრუბელნი წუთოლდეს სიმათლესა“ O.—„ღრუბელნი მი-მოდამკურებდეს სიმათლესა“ I. მხ. 45,8; „არა წუთო-ლი გულის-წყრომა ჩემი“ M. II მხ. 12,7; „სრულნი მათნი წუთოლდეს თელთა მათთაგან“ ე.-იერ.-აღლგ. 180,15;

[წუთომა] წვეთება. იხ. გამოწუთომა, დაწუთომა/და-წუთომა, მომწუთოლვარე.

[წუთომა] იხ. აუწუთოელი, აწუთომა.

წუთ-ი «წუთლდება», ჩირქი, «გამონადინები»: „უაუ-თუ იქმნეს კორცა ტყუისა მისისასა წუთხი (წუთლ-ება მხ.)“ G. ლევი. 18,18; „მიყო კლი... წუთხსა მას და წალას ფერქისასა“ მ. ცხ. 172v; „დალენიკა მოვი-დოდიდ და ჰლომნიდ წუთხსა მას წუთლებათა მისთასა“ მ. მხ. 58,29; „მოთრწყოს ქუეყანა წუთხთაგან შენთა“ მხ.—„მოთრწყოს ქუეყანა გამოწადინებთა შენთა“ I. მხ. 82,6.

წუთ-ი «ყრმა», «წუთლებრი», ვაყი: „განიკურნა წუთი (ყრმა DE) იგი“ C. მთ. 17,18; „ყოველმან წუთმან, რომელმან განაღოს საშო“ ლ. 2,28; „უაუთუ წუთი იყოს, მოკლეთ იგი“ O. გამოხლ. 1,18; „სამთა ეამთა წუთლდო-სათა გრეგონს ყოველი წუთი ყრმა შენი (წუთლებრი შენი G)“ M. II მხ. 16,18; „უაუთუ ეგვე კალი ანუ წუ-ლი“ ლმობ. 185,28; „წინა-დასცუთ ყოველსავე წუთსა

მისა" O. გამოხლ. 12,48; „გესა შენ წულ“ იერემ. 20,15; „წულ მან ვინმე სეა მერსა“ ხნდ. 7,25; „იქმნენ თავისა შენისა ხტნი წულისანი და ისიყედ მათ თანა“ I, ევგ. 16,17. იხ. დღაწული. დღის-ღიწული, დს-წული, მამის-მამსწული, სახლის-წული, სიქაწული, სეფწული, ქალწული, შვილის-წული, ძის-წული, მის-წული.

წულაჲ-ი იხ. ძმის-წულაჲ.

წულეზი-ი მამრი, (ვერძი), (მამაკაცი): „(შესწირავს)... გინა თუ წულეზი იქნება, ანუ თუ მღვდრთაგან“ G.—„(შესწირავს)... გინათუ ვერძსა, გინათუ ნეზუსა“ O. ლავრ. 2,1; „წულეზი იქნება ვიდრე მღვდრე-ბრძოლმდე განალონეთ გარეშე ბანაკისა“ G. — „მამაკაცი-სა და ვიდრე დღაჲცადმდე განალონეთ გარეშე ბანაკისა“ pხ., რიცხ. 6,8.

წულელა გამოკითხვა: „ნუჲაჲ აჲ იწულელ და გამოკითხე სიტყუათა და საქმეთა მისთა“ 2. სწ. 177,37.

წულელა-ი ღერი: „ნაყოფიერება ჩენი წულელუსა შინა იხილეს და არა ნაყოფსა“ A—22,819. იხ. წულელი.

წული-ი, წური-ი, მწული-ი ხურდა, წვრილი, ვიწრო, მკლე, ნელი, (საკირველი): „წული (არს) გზა“ C.—„საკირველი (არს) გზა“ DE, მთ. 7,14; „მერ-მე შედნი თავნი აღმოსცნდეს მათ თანა წულილნი და ხორაჲყელნი“ O. ლავ. 41,8; „შთანთქნის წულილნი იგი თევზნი“ ფიშ. XI 84; „შემდგომად ცეცხლისა კმაზ ნაოვისა წულილისა“ O. III მფ. 10,18; „არა გამოხვდეს შენ მერს, ვიდრემდის უკუანასკნელითა იგი მი-ვე-სცე შენ მწულილნი“ ლ. 12,59; „ვიდრე არა იქმნა მწულილნი და იქმნა ვითარცა მტერი“ G. II მფ. 9,21; „რომელმან დადგა ორი მწულილი“ ლ. 21,2. „მოკალაჲ ამისგან წულილად“ O. გამოხლ. 20,28; „ვერძები შემესრა წულილად“ M. II მფ. 24,7; „წულილად უთბარობთ უკეთურად-მცნობელთა მათთჲს“ იხ. რომ.-კურთხ. მოხ. 148,11; „უზომა იგი დაბირი-საჲ წულილად დაიბოს“ წმტ. 97,6; „თქვან მკურნალთა მათ გელოვანთა, რომელნი წულილად გამოეძიებენ მიზეზსა სენათსა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 104,28. იხ. დამწულილება/დაწულილება, დაწულილება, რტოწულილი, სიწლო, უწული-ლეხა, ფრთწულილი.

წულილად-ი: „იქმნა შეზაგება ბუნებისა წულილად-ისა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 158,18; „ვერცა ბალაჲარ მის-წულთბილა... წულილადთა პასუხთა“ ბალ. 115,14. იხ. სიწულიადე.

წულილად-დაცუმული-ი: „ქმნულებასა ოქროსსა გამოგავ-სათ შენ და წულილად-დაცუმულსა კეცხლსა“ მალ. 1,10.

წულილვა გამოძიება: „იკითხვიდა მისთჲს და იწულილ-ვიდა“ 2. ცხ. 144v. იხ. წულილი; გამოწულილვა.

წულილ-წულილად წვრილ-წვრილად: „პორცნი წულილ-წულილად დაბჲარნეს ძეძუსა მას“ შუშ. VIII, 18. იხ. წულილად (წულილი).

წუმა ნ. წუმა.

წუნება, წუნობა (ბასრობა), (შეუვრაცხ-ყოფა): „არა-სათჲს მწუნობთ ჩუენ“ I.—„არა ესრე მბასრობ მე“ pხ.—„არაესათჲს შეუვრაცხ-მეყენით ჩუენ“ M. II მფ. 19,48. „სწუნობნი წრფელთა და ბასრობნი მდბაღლთა“ 2. სწ. 241,7. „წუნობა უჩნს იგი“ 2. სწ. 29,28; „ნუ წუ-

ნობის გიჩს თქუენ იგი“ 2. სწ. 271,10; „წუნობით შე-ურაცხ-გყოს“ 2. სწ. 41,6. იხ. დაწუნება (-ული), მწუნობა-რი, საწუნელი, საწუნელბა.

წუნწუბ-ი, წუმწუბ-ი, წუმწუბა: „აწჲმა ცეცხლი და წუნწუბი და წარწყმდინა ყოველნი“ DE.—„აწჲმა ზეცთ ცეცხლი და წუმწუბი და წარწყმდინა ყოველნი“ C. ლ. 17,20; „გულის-წყრომა უფლისაჲ, ვითარცა ჰევი წუმწუბ-ბითა აღგზებული“ I, ეს. 80,22; „წმდეს ცოდვილთა ზედა მახ... წუმწუბაჲ“ ფხ. 10,6.

წურბელ-ი: „წურბელსა სამ ასულ ესხნეს სიყვარულით საყვარელნი“ O. იგ. სოლ. 80,15; „წურბელისა მი-სებრი... რომელმან არა იცის განძობაჲ“ A—22,824.

წურვა: „წურვიდა იგი ყურძენსა სასუმელსა შინა ფარ-ვოხსა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 172,21. „რომელნი სუმენ წურ-ვოხსა ღვინსა“ O. ამოს 6,6. იხ. გამოწურვა, დამოწურვა, დაწურვა, მიწურვა, მოწურვა, საწურველი, შეწურვა.

წურთა (გუემა), (სიტყუა), ფიქრი, აზრი, სწავლა, ზრახვა, სწრაფა, ზრუნვა, გაწვრთნა, განსწავლა: „არა წინაჲსწარ იწურთი დეთ, რაჲ სიტყუაჲ მიუცოთ“ ლ. 21,14; „კემარიტსა იწურთის პირი ჩემი“ O. იგ. სოლ. 8,7; „წურთონ იგი“ G.—„გუემათონ იგი“ M. II მფ. 22,18; „ვიწურთილ (ვიტყუდე C) ყოველთა მიმართ საქმეთა შენთა“ L. ფხ. 142,5; „ვიწურთილით გულის-გან ჩუენისა სიტყუათა ცრუთა“ I, ეს. 60,18; „იწურთიდა იგი სიტყუასა ამას“ 2. ცხ. 285v; „იწურთილ ფსალმუნთა ყოველსა ჟამსა“ 2. სწ. 288,20; „ზოროტსა ვიწურთი-ლი, რომელი ვყავ“ 2. ცხ. 148v; „ფერკნი, რომელნი იწურ-თიან ბოროტსა ყოფად“ O. იგ. სოლ. 6,18. „ვითარცა წურთისაგან რომლისაჲ იფუფუნებოდა“ 2. კეს.-40-თჲს 120, 29. „ეფერკმ—სამწულო წურთილი, უყუარს ძლევაჲ“ O. ოვხე 10,11; „წურთილ ჰყუენ შეილნი შენნი“ M. II მფ. 4,9; „ნაყოფი მშვედობისაჲ, მის მერ წურთილთა მათ მთავის სიმართლეს“ ჰებრ. 12,11. იხ. აღწურთა, დაწურთა, მოწურ-თა, მწურთელი, უწურთელი.

წურთილება წვრთნა, ვარჯიში: „პორციელი წურთი-ლება წურთით ეამ სარგებელ არს“ I ტიმ. 4,8. იხ. წურ-თილი (წურთა).

წურილ-ი იხ. წულილი.

წუსწუს ბშირად, წარამარა, (გულს-მოდგინელ): „ფარისეველთა... წუსწუს თუ არა დაიბანნიან კელნი, არა კამან პირი“ C. მრ. 7,8; „უმშირდეს მას წუსწუს მარა-ლის ხილვად მისა“ I.—„უმშირდეს გულს-მოდგინელ დღითი-დღედ ხილვად მას“ O. ლან. 18,12. იხ. წუსთი.

წუხება იხ. წუხილი, შეწუხება.

წუხელის (ზზ.) გუმინ საღამოს: „არა იქმნა კაცი იგი, რომელი საღმურსა შენსა და წუხელის“ H—241,18. „წუ-ხელის ვთქუთ მცურავლთაჲს“ 2. კეს.-ეჲშხ. ლდ. 110,9.

წუხილ-ი დაღონება; მწუხარება: „მზიარულ არს ტაბლი-სა დაღმასა და წუხნი მარბვისათჲს“ 2. სწ. 248,7. „საქმლი-სათჲს მამა იგი შენი სწუხდეს“ 2. სწ. 14,15. „დიდი წუ-ხილი და კირი იქმნებოდა სახლსა მას“ თჲკლა 90,22. „წუ-ხილით შეწუხენით ჩუენ“ ანან. ებრ. 43r. იხ. დამწუხველი, დაწუხება, მწუხარე, მწუხარება, საწუხელი, უმწუხარესი.

წვკ-ი წვივი, tibia, crus; (კირი): „არადა დამუსრნენ (განუტეხნენ DE) წვკნი მათნი“ 0. 19,21; „ალიკირიბე კუ-ბასტი შენი, გამოაჩინენ წვკნი შენნი“ I, ეს. 47,2; „გამო-

სტაციის მწვემსან პირისგან ღომისა ორნი წვენნი¹ pხ..—გა-
მოსტაციის მწვემსან პირისგან ღომისა ორნი კირნი² O,
ამოს 8,18. იხ. საწვეუ.

წემა, წუმბა: „წუმბ მართალთა ზედა“ მთ. 5,45; „წუმბდეს...
წუმწუმბა, სული ნიჟე-ქარისა“ ფხ. 10,8; „არა წუმბა ქვე-
ყანასა ზედა სამ წელ და ექვს თთუე“ იაკ. 5,17; „უამ ერთ
წუმბ და მერმე დასცხრის“ მ. სწ. 811,18; „სამან წუმბა
მოსცა“ იაკ. 5,18; „ნეტა გარდამოვლან წუმბა ნელი ღრუ-
ბელთაგან“ O, II მფ. 1,21; „წუმბა ნეფსითი განუზღდე“
ფხ. 87,10; „გიწუმბის თქვენ წუმბა მსთუ და მსბუღი“ O,
იოვ. 2,28; „იყო... წუმბა სასტრკი“ ანდ.-ანტ. 287,28;
„რავემს იხილით ღრუბელი აღმოსავლით და დასავლით,
მეყსეულად მსთქვთ: წუმბა მოაქეს, და არნ ეგრეთ“
ლ. 18,54; „აღმოვიდენ ღრუბელნი და გარდამოქდეს წუმბა“
მ. სწ. 818,7. იხ. საწუმბარი, უწუმბარი.

წუმბა გემოწუმბება: „აწუმბა ცუხლი და წუნწუმი და
წარწყმიდნა ყოველი“ ლ. 17,29; „აწუმბო... სერუეა
დიდადი ფრად“ O, გამოსლ. 9,18; „უწუმბა მათ მანანა
საქმლად“ ფხ. 77,24; „მან უწუმბოს სიტყუანი სიბრძნისა
თქსისანი“ pხ..—„თავადმან გამთუწუმბოს მას სიტყუა
იგი სიბრძნისა“ O, ზმარ. 89,9. იხ. წუმბა; გამოწუმბება; შდრ.
მაწუმბელი, უწუმბელი, უწუმბრობა.

წყალ-: „მეწყალის მე ერთ ესე“ მთ. 16,82; „არა გე-
წყალის ყოლადე“ მ. სწ. 11,8. იხ. მიწყალე, დიდად-მო-
წყალე, მოწყალეობა, მრავალ-მოწყალე, მრავალმოწყალეობა,
სიწყალულობა.

წყალი-ი (წყლისა) წყალი, მდინარე: „ნათელ-გაცმ
თქვენ წყლითა“ მთ. 8,11; „ეითარცა ხე, დანერგული
თანაწარსადინელსა წყალთასა“ ფხ. 1,8; „სკვ წყალი“
ფიზ. III 18; „განმიხევენ ჩუენ წყლისა ამისგან“ B.—
„განმიხევენ ჩუენ მდინარისა მისგან“ ხბბტ. 142,8-5; „მდი-
დართა მათთა წარავლინენ ქაბუენ მათნი წყლის“ I,
იერემ. 14,8; „მკვდრნიცა მას ადვლისანი, სავსენ სენითა,
წყლითა განსივებულნი და განსვთლებულნი“ შუშ. XIV-24;
„დააყენს სნეული წყურიელი წყლისა გრილისა სემაღ“
მ. სწ. 192,6; „მეყსეულად გამოქდა სისხლი და წყალი“
ი. 19,34; „დადგა შესაკრებელსა მას წყალთასა“ I,
ეს. 86,2.

წყალ-ი რღუნისა-ი წყლით-რღუნა: „უფაღმან წყალი
რღუნისა დაამუილის“ T.—„უფაღმან წყლით-რღუ-
ნა დაამკვდრის“ ო. ფხ. 28,10. იხ. კუცხლ-წყალი, მერ-
წყალი, მერწყალე, მერწყალე.

წყალთ-გარდმოსაქანელ-ი, წყალთა-გარდმოსაქანელ-ი:
„განვლე ბქესა მას წყაროასასა წყალთა-გარდამოსაქა-
ნელთა თანა“ O, ნეემია 2,14; „ქენა... წყალთ-გარდ-
მოსაქანელნი იგი ეზოასანი“ O, III მფ. 2,26. იხ. გარ-
დამოსაქანელი.

წყალთ-სადინელ-ი: „ზღუდმ იგი წყალთ-სადინელ-
თა... დიასყრა“ O, ნეემ. 8,16. იხ. სადინელი.

წყალობა სიბრალული, შებრალება, შეწყალება, და-
ზოგვა, ღრიდება, მოწყალება: „მიწყალენ ჩუენ“
მთ. 9,27; „რომელი სწყალობდეს გლახკასა, იგიცა
გამო-ვე-იზარდოს“ O, ფხ. სოლ. 22,9; „ნუ სწყალობთ
ისართა თქვენთა“ O.—„ნუ ქრიდებთ მშვლდაესა თქვენსა
ზედა“ pხ., იერემ. 50,14; „ნუ სწყალობთ კაბუეთა მის-
თა“ O.—„ნუ ქრიდებთ კაბუეთა მისთა ზედა“ pხ.,

იერემ. 51,8. „უწყალობისა მისისათჳს მე წყალობასა მოვე-
ლი“ შუშ. XVI 88; „წყალობა ყავ ჩუენოვს“ DE, მარ. 9,21;
„სყო მათოვს წყალობა“ O, III მფ. 8,50; „არა ჰეი
წყალობა მამისა და დედისა შენისათჳს“ ფლკტ. 167;
„უამი წყალობისა მისისა მოწვეწულ არს“ ფხ. 101,14;
„შეიწებოდა წყალობითი ჩუენითა“ ი. ე. 68,11; „წყა-
ლობა მნებას და არა მსბუერა“ მთ. 9,18; „აღმოაც-
ნენ ქვეყანამან წყალობა“ I, ეს. 45,8; „აღუ თქვენ წყა-
ლობა“ I, იერემ. 42,12; „ნუ განმამრებ წყალობასა
შენსა (მოწყალეობათა შენთა ო) ჩემგან“ ფხ. 89,12; „წყა-
ლობისა ყოფასა ნუ უგულებელს-სყო“ O, ზმარ. 7,8. იხ.
მოწყალე, მოწყალეობა, მწყალობელი, სწყალი, სწყალობელი,
უწყალობა, უსწყალობელ-ისი.

წყარო აღმომადინებელი თვალი/ადგილი წყლისა:
„განვმა წყარო იგი“ მარ. 5,29; „ჴინ სეს... თელ-
თა ჩემთა წყარო ცრემლისა“ I, იერემ. 9,1; „ეტიბენ
წყაროსა წყალთასა“ ფიზ. IX 8; „რომლისა საუნჯენი,
ეითარცა წყარონი, უხუდ აღმოსცენდეს“ ნახ. 74,8;
„დასცხრა წყარო იგი სისხლისა მისისა“ ლ. 8,44;
„იყო ეინმე დედაცი წყაროთა სისხლისაგან“ ლ. 8,43.
იხ. თავწყარო.

წყარო-თავ-ი წყლის აღმომადინებელი თვალი/ად-
გილი: „შორის ველებსა მას წყარო-ს-თავები აღმოვა-
დინო“ O.—„აღვახენ... საშულ ველთასა წყარონი“
pხ., ეს. 41,18; „არა კუალდ იქცეს წყარო წყარო-ს-
თავადე“ მ. სწ. 258,18. იხ. თავი.

[წყდობა] იხ. საწყდობილი.

[წყდობა] იხ. წყუდობა.

წყება დაწყება, წმომწყება, ხელის მოკიდება, და-
ღვინება: „იწყო ესე სიტყუდ“ მთ. 11,7; „იწყის
მღერად“ ფიზ. 8,18; „რომელმან იწყოს წყობის-ყოფად ძეთა
მიმართ ამონისთა“ G, მფ. 10,18; „იწყე მისა მიმართ
ლუაწი ბრძოლისა“ M.—„აღადგინე მისა მიმართ ბრძო-
ლა“ G, II მფ. 2,26; „უწყეიეს მას სლულ გზასა მას იფ-
როსა“ მ. სწ. 168,4. იხ. დაწყებელი, დაწყებულობა.

წყება იხ. გულის-წყება, გულწყებულობა.

წყება შეჩვენება, წყევლა: „ლუჯ იგი, რომელსა
ქსწყევე“ მარ. 11,21; „არცა სწყევე ერი“ G, რიებ. 22,12;
„იგინი მწყევლეს, ხოლო შენ მაქურთხო“ ფხ. 108,28;
„ლელსა მას შობისა შენისასა სწყევდე“ O, ზმარ. 28,19;
„იწყო წყევად“ C.—„იწყო... შეჩვენებად“ DE, მთ. 20,74.
„წყევასა ქვეშე არიან“ ვალატ. 8,10; „მიერე პირით
გამოვლს კურთხევა და წყევად“ იაკ. 5,10; „მწყევა წყე-
ვა საღმობირო“ O, III მფ. 2,25; „იწყეითი და სი-
მწარიდა და ზაქუთთა სავსე არს პირი მისი“ ფხ. 9,7; „იწყე-
ვამან დედისამან ბლუბურის საძირკველითურთ“ ფლკტ. 148,24;
„იწყევა შეშამდეს ქვეყანასა“ I, ეს. 24,8; „ას-
წყაებს პირსა წყევასა და ენასა გინებასა“ მ. სწ. 149,4.
„რომელმან გწყეოს შენ, წყუდ იყენ“ იაკ. რიმ.-ლრთხ. 10,14;
„და იაკ. 24,12; „იწყეული ბოწ არს“ მ. სწ. 148,7.
იხ. დაწყება, მწყევა, სწყევა, შეწყევა.

წყენა შეწუხება, შევიწროება, შეკირება: „ეითარ
ფრად იწყინა, ბრძანა განტევადა საკრეულთაგან ოდენ“ შუშ. X 21;
„აწყენ მათ“ მ. ცხ. 285V. „წყენილ იქმნა ფრად
სიძვისაგან (ძმა ვინმე)“ მ. ცხ. 167V. იხ. მომწყენებელი, მო-

საწყინელი. მოუწყინებელად. საწყინელი, უწყინო.
წყველ-ი იხ. წყველა; შდრ. ერის-წყველი.
წყვეა (მეწყვეა); აწყვეა: „რომლითა საწყაულთა ჰწყვი-
ლეთ. მოთვე მოუწყნოს თქვენ“ C.—„რომლითა საწყაულთა
მიუწყნოთ, მოგეწყნოს თქვენ“ შრ. 4,24; „ნუუტუე აქუნ-
დაო ცრუმელთა მისთა წყვეა ანუ საზომი“ შ. ცხ. 48r. იხ.
აღწყვა. გარდაწყვა, მიწყვა, მოწყვა, საწყვე(ც)ო.
[წყვეა] კორტნა. იხ. აღმოწყვა.

წყვილ-ი ღელეუელი, ლუწი: „უპეტუ არა ჰოვოს ჯელ-
მან მისმან წყვილნი გურიტნი“ O.—„უპეტუ ვერ პოოს
ქლმან მისმან უღლეულო გურიტთა“ G. ლევტ. 5,11.
წყვილ-ი მენჯი, წელი: „დამდეგ ჯელი შენი წყვილთა
ჩემთა“ O. დაბ. 24,2; „ქენი, გამოსრულნი წყვილთაგან
მისთა“ G. მსჯ. 8,30; „დამბადე წყვილთა შინა მისთა
(მშობელისა)“ ბალ. 158,8.

წყინება შეწყინება, ხვეწნა, მუდარა, გაბეზრება, თა-
ვის მობეზრება; მოწყინა: „არას ვაწყინებდეთ მათ“
ხაქ. მოც. 15,9; „აწყინებდით მამასახლისნი და ძმანი
მონასტრისანი“ ი.უ. 25, 11; „აწყინებდეს კაცნი“ სკ.
წიგ. II 55,23; „ვედრებოდეს და აწყინებდეს ბერსა“
ლიმ. 4,21; „მეაწყინებდეს მე“ ლ. 18,5; „რომელნიცა...
იკითხოდეთ... ამას საბარებასა, ნუ იწყინებთ“ A—
454,181r. „წყინებისა მისთვის მისისა აღდგეს და მოსცეს,
რაოდენი უქმდეს მას“ ლ. 11,8. იხ. წყენა; მომწყინებელი,
მოუწყინებელად. მოწყინე, მოწყინება, შეწყინება.

წყირთლ-ი, წყირთხლ-ი იხ. წირთხლი.

წყლვა «გუემა», დაჭრა, დაკოდვა, დაწყლულება,
«წყლულება»; მოწყლვა: „მეს მე და მწყლეს მე“
O. ქება 5,7; „ვერცა იგი იწყლას“ I. ეხ. 27,7; „ვითარ
ადრე-ადრე იწყალ. ვიდრე არღა განეტყვნეს ისარნი“
ანდ.-ანტ. 208,8; „ემაჟი მსახურთა თანა იწყალა“ ბ. კეს.-
40-თხ. 117,19; „ერთმანთა მათგანმან ვერ წყლას იგი“
M. იოხ 38,22; „თუთათა მათ კურთა წყლა“ ხ. გაბ.-მოც.
ხაქ. 98,28; „იწყლა ვითარცა თევია“ L.—„გუემა ვი-
თარცა თევია“ C. ფხ. 101,6; „იწყლა და დასნულდა“
ოქრ.-მარბ. და იონ. 108,18. „სარწმუნო (არიან) წყლვანი
მეღობრისანი“ O.—„უსარწმუნოეს არიან წყლულება მე-
გობრისა“ pb., იგ. ხოლ. 27,6; „მოუძღურდენ ასურასტა-
ნელნი წყლვითა, რომლითა დასცეს ივინი“ I.—„იძლი-
ნენ ასურასტანელნი წყლულებითა, რომლითა დასც-
ნეს ივინი“ pb., ეხ. 80,81; „წყლულ არიან მამანი თქვენნი“
M. II 58r. 29,8; „სახელი კაცისა მსოფთიელისა, წყლუ-
ლისა მის, რომელი მოკლდა“ pb.—„სახელი კაცისა ის-
რაიტელისა მოწყლულისა, რომელი მოიწყლა“ G.
რიცხ. 25,14; „წყლულ არს ისრაელთა შერისათა“ შ. სწ.
244,8. იხ. დაწყლვა, მომწყლველი, მოუწყლველად, მოწყლვი
(-ული). მწყლველი.

წყლით-განსივება წყლით მანკიერება: „წყლით-გან-
სივება მუცლისა და მსივანება ანუ ზარის-განვლანი
კორცთანი“ ოქრ.-მარბ. და იონ. 109,16. იხ. განსივება.

წყლით-მაკე წყლით გასივებული: „პეროდე წყლით-მა-
კე იქმნა და ბატლთა შესაჰმელ“ Ath—11,148v. იხ. მაკე.

წყლით-მანკიერ-ი წყლით გასივება: „არა იქმნეს წყლით-
მანკიერ“ შ. ცხ. 196v; „წყლით-მანკიერიცა იქმნა“

შ. ცხ. 196v; „იყო ვინმე კაცი წყლით-მანკიერი წინაშე
მისსა“ DE. ლ. 14,2. იხ. მანკიერი.

წყლით-რღუნა «რღუნა», «წყალი რღუნისა», წარ-
ღუნა, წყალიდღობა: „მოიწია წყლით-რღუნა იგი“
DE.—„მოიწია რღუნა იგი“ C. მთ. 24,80; „წყლით-
რღუნითა წარწყმიდა“ II პეტრე 2,0; „უფალმან წყლით-
რღუნა დაამკდრის“ L.—„უფალმან წყალი რღუ-
ნისა დაამკდრის“ C. ფხ. 28,10; „წყლით-რღუნა
ვერ აგრძენს“ M. იოხ 40,18. იხ. რღუნა.

წყლის-მკრებელი-ი «წყლის-მგებელი», წყლის მომ-
ტანი: „არა მოგუაყდეს თქვენგან მონა, შეშის-მყოფელი
და წყლის-მკრებელი“ G. ისუ ნ. 9,28. იხ. მკრებელი.

წყლის-სასუმელი-ი აუზი: „წარმოაღალიერა სარწყული
წყლის-სასუმელსა მას“ O. დაბ. 24,20; „ვიდრემდე
აღივსნეს წყლის-სასუმელეზი იგი, რამათა ასუნ ცხო-
ვართა“ O. გამოსლ. 2,10. იხ. სასუმელი.

წყლტუ, წყრტუ ტიტველი, უთმო, გლუვი, სწორი,
«მოწრფელებული»: „ესა... არს ფაჩუნერ და მე კაც
წყლტუ“ O. დაბ. 27,11; „მკნეთანი (გზანი) წყრტუ
არიდ“ O. იგ. ხოლ. 15,19; „მთანი დიდ-დიდნი და მღნა-
როენნი იხილნი მრგულად და წყლტულ. რამეთუ ვერ მი-
სწუთების თუალი, გარნა წუერსა ოდენ მთისასა“ ბ. კეს.-
ეპუხ. დღ. 91,24; „არს ძმა ჩემი მატყლიერ, ხოლო მე
წყლტუ ვარ“ Ath.—11,285r; „მეცსე იგი კლდედ მო-
წრფელებულად“ O.—„მეცსე იგი წყლტუ კლდეო-
ბად“ pb., ეზგ. 20,6. იხ. უწყლტუესი.

წყლულ-ი იარა, კირილობა, «წყლულება»: „შუეზუ
წყლული იგი“ ლ. 10,84; „რომელი განამრავლებდა წყლულ-
თა ჩუენთა G.—„რომელმან განამრავლნა წყლულეზანი
ჩუენნი“ M. მსჯ. 10,24; „დაეცნენ წყლულნი ეგვბტის“ I.
ეზგ. 80,4. იხ. წყლვა.

წყლულება კირილობა, იარა, «ზუზლა», «გუემა»,
«წუთიხი», «წყლული»; «მოწყლული»: „ძალნიცა...
პლოწნიდეს წყლულებათა მისთა“ DE.—„ძალნიცა
პლოწნიდეს ზუზლასა მისსა“ C. ლ. 10,21; „წყლულე-
ბისა მისისა არა არს კერნება“ O. ზირ. 21,4; „მოპბანა
ზუზლა იგი წყლულებათა მათთა“ ანდ.-ანტ. 212,4;
„დააცხრო წყლულება მათგან ისრაელისათა“ G.—„და-
ცხრო გუემა იგი მათგან ისრაელისათა“ Frg., რიცხ. 25,8;
„წყლულეზანი მან ზაქუთიმან განამრავლნის ბრძრნი“ O.
ზირ. 27,28; „ცემამან გუელისამან ყვის წყლულეზა“
O. ზირ. 28,21; „უტუეთუ იყოს კორცსა ტყეისა მისისასა
წყლულეზა იგი რამე“ pb.—„უტუეთუ იქმნეს კორც-
სა ტყეისა მისისასა წუთხი“ G. ლევტ. 18,18; „იყოს
თუ ღირს წყლულებათა უღმართთა“ G.—„თუ იყოს
ღირს გუეზისა ცრუმა“ pb. II შქ. 25,2; „რომელმან გა-
ნამრავლნა წყლულეზანი ჩუენნი“ M.—„რომელი განა-
მრავლებდა წყლულთა ჩუენთა“ G. მსჯ. 10,24; „გუეუთა
სუეტსა და წყლულეზა შეამოზუ თავსა“ შ. სწ. 168,29;
„დაიდგეს წყლულეზა და გამოჰეს იგი“ ლ. 20,12;
„წყლულეზანი დასნეს მათ ზედა“ ნრს. 74,20; „პა
წყლულეზანი მახლისანი“ O.—„პა მენ მოწყლულ-
ნი მახლისანი“ I. იერემ. 14,18.

წყმელა «წარწყმელა», დაკარგვა, დაღუპვა: «თქმნა დაერდომილთა ანა წყმელს სრულიად (წარწყმელს სრულიად ო)» ფს. 8,18; «მაგის თანავე წყმელად ხართ» ფს. 148,80; «ეიქმენ მე ვითარცა ქურკელი წყმელად» ფს. 80,18; «შეესეთო მე, ვითარცა ცხოვარი წყმელად» ფს. 118,170. იხ. წარმწყმელად, წარწყმელი, წარსაწყმელად, წარწყმელი.

წყნარ-ი მშვიდი: «მშუდ იყავ და წყნარ» მ. ცხ. 28v; «უპეტუთ ეინმე პრქეს მას სიტყუა წყნარი, მოეგბს» მ. ცხ. 18r. იხ. დაწყნარებლობა, დაწყნარება, დაწყნარებულება, მოსაწყნარებლად, შეწყნარება.

წყობა შებმა, «ბრძოლა», «განწყობა», «შენიებება», განლაგება, აღკურება, ფრონტი: «ეწყენეს მათ ბრძოლად ქვესა მას მარილანას» O, დაბ. 14,8; «მოუტდეს მას მეფენი და ეწყენეს» pb.. — «მოვიდეს მათა მეფენი, განეწყენეს» G, მსჯ. 5,19; «სადაცა-იგი/ეწყენეს დღესა მას პირველსა» M, — «სადა შეენიებთა მას დღესა შინა» G, მსჯ. 20,22; «ეწყო მათ და განეწყო დავით წინაშე ასურთა» M, I 58ტ. 19,17; «ეშაკი რაჲ არს, რომელი-იგი ეწყობის?» კ. იერ.-ხინან. 64; «ეწყო წინაშე ასურისა მის» M, I 58ტ. 19,10; «რომელნი ეწყებდნენ სულსა» I ბეტრე 2,11; «რომელნი განვიდეს წყობად» M, I 58ტ. 5,18; «გესმოდინა-ლა ბრძოლანი და ქმაჲ წყობათაჲ, ვერძალენით» C, — «გესმოდინ ბრძოლანი და ქაბაენი ბრძოლათანი, იხილეთ» მთ. 24,6; «მოგველთა წყობით ბრძოლისათ» G, რიცხ. 31,14; «დიდი თორნიჲ წყობათა შინა აღზრდილ იყო და სალაშქროთა საქმეთა» ი. ე. 21,28; «მოხედ წყობად რენდა» x 285r. იხ. გამოწყობა, განწყობა, განსაწყობელი, გულის-განწყობა, დაწყობა, შემწყობრე, მწყობრი, მწყობრად-მწყობრად, მწყობრება, შეწყობა.

წყობის-ყოფა «ბრძოლა»: «წყობა-ეყოთ ქანანელის მიმართ» G, — «ეკბრძოლით ქანანელსა მას» M, მსჯ. 1,8; «წარვილო... წყობის-ყოფად მათადმი» G, — «წარვიდა... ბრძოლად მათა» M, მსჯ. 11,82. იხ. ყოფა.

წყობის-ცემა შებრძოლები: «წყობა-ისცა ისრაელსა» G, რიცხ. 1,28. იხ. ცემა.

წყრთა: «ინ-მე უპეტ თქუენიან ზრენიელს და უძლოს შეძინებდ მასკისა თჳსისა წყრთა ერთ?» ლ. 12,35; «არა შორს იყვენს ქუეყანასა, არამედ ორას წყრთა ოდენ» ი. 21,8; «იხედავ მე ცელსა მფრინველსა, სიგრძით ოც წყრთასა და სიერცით ათ წყრთასა» O, ზაქ. 5,8.

წყრომა იხ. განმწყრალება, განწყრომა, გულის-განწყრომა, გულის-წყრომა, გულმწყრალი, გულმწყრალობა.

წყრბუ იხ. წყლბუ.

[წყუდევა]: «წყუდეულ არიან საყრობილს» მ. ცხ. 82v. იხ. შემწყუდევა, შეწყუდევა.

წყუდიად-ი ბინდი, სიბნელე, სიღრმე: «მოსე შევიდა წყუდიადსა O, გამოხლ. 20,21; «აქუებთა მით წყუდიადისაჲთა შეაყენა» II ბეტრე 2,4; «არცა ცეცხლის-ღებანი იგი განაბრწყინებდეს, მოტყინარენი დაუთმობდეს წყუდიადსა მას ღამისაჲ» O, ხიბრძ. ხოლ. 17,8; «რომელათჳს წყუდიადი იგი ბნელი საუკუნოდ დამარხულ არს» ჟღა 1,8; «მწყებარებასა და სიბნელესა შინა წყუდიადისაჲ არიან» მ. სწ. 128,18.

[წყუდომა], [წყდომა] იხ. განწყუდომა, გაწყუდომა, დწყუდომა, მომწყუდარი/მომწყუდარი, მოწყუდომა, მწყუდარი/მწყუდარი.

წყუდეა «დაწყუდეა», დაკლება, დახოცვა, «სრვა»: «სწყუდედენ ზუარაყბასა» M, II 58ტ. 5,8; «სწყუდედენ საკლავსა წინაშე უფლისა» G, — «დასწყუდედენ საკლავსა წინაშე უფლისა» M, II 58ტ. 7,6; «იყვენს სიყმირნი და წყუდეანი (სრვანი DE)» (?) იხ. ამოწყუდეა, აწყუდეა, განწყუდეა, გარდაწყუდეა, დაწყუდედელი, დაწყუდეა, მომწყუდედელი, მოწყუდეა.

წყუდეა luniper (?): «აღმოცურა ურწყუელსა მას ქუეყანასა... ბუტქაჲ და საროჲ... და წყუდეაჲ და მერტო» O.

წყუდეა იხ. გამოწყუდეა.

წყურიელ-ი მწყურელი: «დასხნა უდაბნონი ტბად წყალთა და ქუეყანაჲ წყურიელ — გამოსადინელად წყალთა» ფს. 108,86; «ვალს იყო... ქუეყანასა განჩეგებელსა წყურიელსა» O, იგ. სოლ. 8,12; «გამოცა... მდინარე ქუეყანასა წყურიელსა» O, ებ. 25,6; «ოდეს გიხილეთ შენ... წყურიელი და გასეთ შენ» მთ. 25,87; «ვითარცა მოგზაურმან წყურიელმან პირი თჳსი აღადის» O, ზიარ. 28,15; «მოესე წყალი წყურიელთა მათ, რომელნი ვიდოლიან ურწყელსა» O, ებ. 44,8; «ასუ ერსა მას წყურიელსა» რიცხ. 17,10. იხ. წყურილი.

წყურიელ-ი მოწყურება; «სურვილი»: «რამეთუ მწყურის» M, — «რამეთუ მომეწყურა» G, მსჯ. 4,19; «სწყურიოდის მარადის სიუჯარელი ღმრთისაჲ» მ. ცხ. 68r; «მწყურიოდა და მასეთ მე» მთ. 25,35; «უპეტუთ სწყურიოდის, ასუ მას» O, იგ. სოლ. 25,21; «სწყურიადან შენდამი სულსა ჩემსა» ო. — «სურვიან სულსა ჩემსა შენდამი» C, ფს. 62,2. «განივრილო წყურილი იგი, რომელი ეგზების შენ თანა» მ. სწ. 74,81; «მოკუდებო წყურილითა» GM, მსჯ. 15,18; «წყურილისა ჩემსა მასუეს მე მძარი» ფს. 68,22; «წარვიდა ჩემგან წყურილი» მრკ. 248. იხ. შეწყურება, წყურება.

წყურნებ-ი იხ. მწყურნები.

ქარ ქართული ანზნის 32-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა — 5000.

ქაბუჯ-ი, ქაბუჯ-ი «ყრმა», ახალგაზრდა, ყმაწვილი, «მონა», «ქაბუჯა»; «ოდეს იყო ქაბუჯ» DE. — «ვიღრე ყრმა იყო» C, ი. 21,18; «იყო ქაბუჯ და მოშიშ გულითა» M, II 58ტ. 18,7; «მოკუდეს ქაბუჯით განმოხუცებულადმდე» M, II 58ტ. 16,18; «წარვიდეს იგინი და ცოლი იგი მისი და მონაჲ იგი მისი» M, — «აღდგა კაცი წარ-

სლად თუთ და ხარკი მისი და ქაბუჯი მისი» G, მსჯ. 19,9; «იყო ქაბუჯი ბეთლემით» G, — «იყო ყრმაჲ ერთი ბეთლემით M». მსჯ. 17,7; «შვილი ჩემი ქაბუჯი... უუარადა... იაკობს» ი. რომ.-კრთხ. ისაქ. და იაკ. 103,16; «იხარებდ. ქაბუჯო, სიჭაბუკესა შენსა» O, ეკლ. 11,9; «ქაბუჯი

* წყაროს დასახელება გამორჩენილია (რედ.).

ესე მოიყვანე ათასის-თავისა“ ხაქ. მოც. 28,17; „მისცეს... ქაბუჯი იგი ქალი“ O.—„მიეცეს... ქაბუჯა“ pb., ღან. 11,6; „რომელი ქაბუჯი არა დაბერდა?“ მ. სქ. 8,21. იხ. განაპყევბა, საკაბუჯო, სიკაბუჯე, უკაბუჯესი.

ქაბუჯა «ქაბუჯილი», «ქაბუჯი»: „ვინ არს ქაბუჯა ესე?“ M.—„ვინ არს ქაბუჯილი ისი?“ G.—„ვინ არს ქაბუჯი ესე?“ O, რუთ. 2,5. იხ. კაბუჯი.

ქაბუჯილი «ქაბუჯა», «ქაბუჯი», «ქალი»: „ვინ არს ქაბუჯილი ისი?“ G.—„ვინ არს ქაბუჯა ესე?“ M.—„ვინ არს ქაბუჯი ესე?“ O, რუთ. 2,5; „იხილა იგი მამამან ქაბუჯილი ისამან და განაშუა“ G.—„იხილა იგი მამამან მის ქალი ისამან“ M, მსგ. 19,8. იხ. კაბუჯი.

ქაბუჯროვანი—ი: „წარჩინა ყოველი იგი ერი ქაბუჯროვანი ძეთა მათ ისრაშლისათაჲ“ O, II მფ. 10,9. იხ. კაბუჯი.

ქალი «საქმელი», «ქამალი»: „მე ქალი მაქუს ქამალ“ D.—„მე საქმელი მაქუს ქამალ“ C.—„მე ქამალი მაქუს ქამალ“ E, o. 4,82. იხ. ქამა.

ქაქუნტელი—ი *bela rubra*: „გიოთარცა-იგი ქაქუნტელი ზოგს-მგბარი“ I, ეხ. 51,20.

ქალა ტყე: „სომეხთა მეფე კვირე და ძმა მისი სუმბატ შეიპყრეს ქუეშას ქალას“ ქ. ცხ. 229,18.

ქალაკი—ი კენძული: „მეფეთა თარშისათა და ქალაკთა ძლენი შეწირონ მისა“ ფხ. 71,10; „ყოველთა პატრონსა ქალაკისათა აქუნდა იგი, ვითარცა ღმერთი“ o. მოც. 78, 42; „განიდევნენ კვარსსა ქალაკისაგან“ ხაქ. წიგ. II 184,25. იხ. მოქალაქე.

ქამა: „რა ექამოთ?“ მთ. 8,81; „ექამოს პური მის თანა“ ლ. 7,88; „უკუეთუ ვისმე არა უნდეს საქმის, ნუცალა ქამან“ II თხ. 8,10; „ესენი არიან სახლდომელი სიწმიდისანი, რომელთა შინა ქამოლიან მენ მდღელთა“ O, ეფე. 42,18; „არარაჲ ქამოლის, გარნა პური“ X 805V; „ქამოლიან წუენა“ X 805V; „შექამეთ და არა მაძლიე“ O, ანგა 1,8; „პური არა ქამა და წყალი არა სუა“ O, I ეზრა 9,2; „ძალანდა ქამელ“ მთ. 15,27; „თოვასა ვითარცა ზროხანი ქამენ“ M, იოზ. 40,10; „ყოველი საქმელი, რომელი იქამებოს“ O, ლევიტ. 11, 84; „ღდეს მე და ჯოგი და ცოლმან მისმან ერთად პური ექამოთ“ შუშ. VI 8. „განსწმდეს ყოველთა ქამულთა“ C, მრ. 7,19; „არა შეიწყნარებს იგი გუშინდელსა ქამულსა (ქამადსა A)“ ბ. კეს.-ეფს.-დ. 126,8. იხ. თესლის-მკამელი, თივის-მკამელი, მძორის-მკამელი, მკამელი, ნაქმევი, პურის-ქამა, საქამი, საქამალი, საქმელი, უქმელი, უქმება, უსაქმელობა, კმევა; შდრ. კმა.

ქამადი «საქმელი», «ქამული»: „მიქმენ მე ქამად“ O, დაბ. 27,7; „მრავალსა ქამადსა შეკვეის საღმრთაჲ“ O, ზირ. 87,88; „განაწმდეს ყოველსა ქამადსა“ DE.—„განსწმდეს ყოველთა ქამულთა“ C, მრ. 7,19; „მე ქამადი (საქმელი C) მაქუს ქამად“ o. 4,82; „უქმოლე მას ქამადსა“ O, II მფ. 18,7; „ეცით თქვენ მათ ქამადი“ მრ. 8,87. იხ. კამა.

ქამაკი «ასპალანტი», *asphaltus*: „გიოთარცა კინამო და ქამაკი შეზაეებელი (ავბაღლი)“ O.—„გიოთარცა დარიჩინი და ვითარცა ასპალანტი ნელასცებელთა (ღე-ვბაღლდე)“ pb., ზირ. 24,20.

ქამება კმევა, კევა: „მამამებ ზენ პურსა ცრემლთა“

ფხ. 79,8; „ანგელოზთა საზრდელი აქამე ერსა შენსა“ O, სიბრძ. სოლ. 10,20; „წელითა შენითა მამამებ მე“ O, ზირ. 20,88; „თოვასა ვითარცა ზროხასა აქამედეს“ O, ღან. 5,21; „აქამებდა მათ მცირედ რასმე საქმელსა“ ანდ.-ანტ. 228,20; „აქამებნ მათ მრავალ ეამ“ ბ. კეს.-ეფს. დ. 117,10. იხ. შეკამება.

კამებულ-ი «უსხი», სასუქი: „მამამან შენმან დაკლა ზუარაჲ იგი კამებული“ DE.—„დაკლა კარი იგი უსხი მამამან შენმან“ C, ლ. 15,27; „მოიბ ზუარაჲ იგი კამებული მამისა შენისაჲ“ M, მსგ. 0,26.

კაპანი—ი საბელი: „აღ სუეტნი კრეტსაბმელისა ბჰისა ეზოვასანი... და მანანი და კაპანნი მათნი... აღიხილენით“ G, რიცხ. 4,82; „შვდეცი იგი კაპანი, ვითარცა თმაჲ ერთი, განხეთქა და თავი თვისი გამოათავისუფლა კრულეზისაგან“ Sin.—07,48r.

კაბუჯი—იხ. კაბუჯი.

კაშაკი «ტაბაკი», სასმისი ჭურჭელი: „სფარნი და კაშაკები... წარილო ყოველი მატაკარანმან მან“ O.—„სამსხუ-ერპლოები და ტაბაკები... მიუხენა მთავარ[მან] ქონდაქარ-მან“ pb., იერემ. 52, 10.

კაშნიგ-ი ღვინო: „ქაშნიგსა მივართუამ ძმათა“ მ. ცხ. 898r.

კაპრი *larus, garia*: „არა შეამოთ... სერი და კაპრი და მსგავსი მისი“ O, ლევიტ. 11,16.

[ქლოზა] იხ. მოქლოზა.

კელა კელვა, კვერვა: „მთა ოდენ საგმარ არს ცეცხლი, ვითარცა ქსლის-ქსოვისა და ხურთვებასა და ქელდასა და ქუყანის-საქმესა“ ბ. კეს.-ეფს. დ. 45,84; „უზახებდეს ხუროჲ იგი მქედელსა მას ქელად, კუერეად“ I, ეხ. 41,7. იხ. გამო-კელა, გა(ნ)კელა, დაკელი, ვეცხლის-მქედელი, მესამქედლე, მოქელა(ილი), მოქედინება, მქედელი, ოქრო(ღს)-მქედელი, სამქედლო, სამქედური, შექედვა.

კელილი—ი გამოკვერელი, ნაჭელი, «დაჭედილი»: „ყვენ ივინი ნაჭრთენებად ქელილებად გარემოსაღებელად საკურთხეველისად“ G, რიცხ. 10,88; „ქმნა... სამასი ჰოროლი ოქროსაჲ ქელილი“ O, III მფ. 10,18; „თხზული თმათა მისთაჲ ვითარცა ქელილი“ M, ქება 5,11; „ესე არს ქელილი ოქროსაჲ და ვეცხლისაჲ“ O, ამაჲკ. 2,10; „ქმენ თავისა შენისა ორნი ნესტენი ქელილნი ვეცხლისანი (ვეცხლისანი და ქელილნი G)“ M, რიცხ. 10,2. იხ. კელა; გამოქედელი.

კელტობა შესიტყვა ვაჭრობაზე, დარჩინება (საბა): „ვაჭრობასა შინა არს კელტობაჲ და ცილობაჲ“ მ. სქ. 274,14.

კენება «გუმერა», წაკერა, ბიძგება: „რომელი-იგი ავნება მოუფასა, აქენა მას“ ხაქ. მოც. 7,27; „უკუეთუ მტერობითა უქენოს მას“ pb.—„უკუეთუ მტერობით უკუ-მიროს მას“ G, რიცხ. 85,20; „გუერდითა და მკრითა თქუენითა აქენებდით“ O, ეფე. 84,21; „მოვიდა მისა ღამე ანგელოზი... აქენა მას, განაღდა იგი და ჰრქუა მას“ ლიზ. 75,10; „ჰკორნიდიან მათ და აქენებდიან ფრთითა მათითა (მართეთა)“ ბ. კეს.-ეფს. დ. 117,8. იხ. გამოკენება, დაკენება (-ული).

[ქერა] იხ. დაქერა.

ქეშმარიტ-ი «სარწმუნო», სწორი, მართალი, ნამდ-
ვილი, «ნანდღლი»: «ქეშმარიტი იგი ვინ გარწმუნოს
თქვენ» DE. ლ. 10,11; «ქეშმარიტ არს და არა არს
ტყუილი» I იოანე 2,27; «ნუნ ქეშმარიტი ვითხაროთ
თომა მოც. 10,20; «ნუნა ქმასა ქეშმარიტისა ოქროდ
სოფიასად (განსცალუბ)» O. ზარ. 7,30; «ქეშმარიტსა
ვატყუ თქვენ» ლ. 4,25; «სასწორი ქეშმარიტი (სარწ-
მუნო M) და მართალი იყოს (იყავნ M)» G. II მტ. 25,16;
«იტყუდის ქეშმარიტსა გულსა თქსა» უხ. 14,2; «ეარს-
ქენ უფარ ყო ქეშმარიტი ღმერთი» შუშ. II, 14.

ქეშმარიტად «ნანდღლევ»: «ქეშმარიტად კაცი ესე
მართალი იყო» DE.—«ნანდღლევ კაცი ესე მართალ იყო»
C. ლ. 28,47; «ქეშმარიტად იტოდა გზისა მისთვის» ხაქ.
მოც. 24,22; «ქეშმარიტად უწოდეთ» ფლტ. 141,17.
იხ. გამოქვეყნებები, განქვეყნებები, უქვეყნებობა-რე.
ქეშმარიტება.

ქეშმარიტება «სიმაართლე», სისწორე: «იგი მტუარის
არს, ქეშმარიტება და არა არს მის თანა» I იოანე 2,4;
«მე ვარ გზა და ქეშმარიტება» იხ. კვპრ.-აღვს. 226,12;
«ქეშმარიტებასა ეძიებს უფალი» უხ. 80,24; «საქმენი
ტელთა მისთანი ქეშმარიტება და (სიმაართლე C) და
განკითხუა (განგებულება არიან C)» J. უხ. 110,7. იხ. ქეშ-
მარიტი.

[ქეშმარიტ-ქმნა] «განქვეყნებება»: «განზრახვას ანგე-
ლოზთა მისთას ქეშმარიტ-ქმნელმან» pb.—«ზრახ-
ვანი მოციქულთა მისთანი განეაქვეყნებარტნე» I. ეს.
44,20.

ქეშმარიტ-ყოფა «განქვეყნებება»: «ზრახვამ ანგელოზ-
თა მისთამ ქეშმარიტ-ყოფას» O.—«ზრახვანი მოციქულთა
მისთანი განეაქვეყნებარტნე» I. ეს. 44,20. იხ. ყოფა.

ქია (ქიისა): «ნუშტი იგი ქიისაა შეკმა მკალმან» O. იოე.
1,4; «ნუთის-ხილი თქუენი შეკმა ქიაშან» O. ამოხ. 4,9;
«მუტელსა ყრმათასა განკიცხლებულნი ქიანი მტყიერითა
რამე წაშლითა განკრწნიან» ბ. კეს.-მარბ. 51V; «რომელი-
იგი (სოული) გიქმდის თქვენ ქიაშან ყაქისამან საქუსლად»
ბ. კეს.-მტუხ. ლ. 121,8; «არცა მლოლმან და არცა ქიაშან
განკრწნის» მ. სწ. 90,4.

ქივილი-ი ქუივილი: «აღმოუტყვის მკრდისაგან თქისა (ქიე-
ქიემან) ქივილი იგი» ბ. კეს.-მტუხ. ლ. 119,20.

ქივტივი-ი: «არა თუ ქივტივინ ოდენ გამოვლენ წმინსაგან...
არამედ თავცა და მუყარია» ბ. კეს.-მტუხ. ლ. 124,81.

ქილ-ი butomon: «ქუეშე თითოფერთა ხეთა დაწვს ქილსა
თანა, ლერწამსა და ლელსა» M. იოხ. 40,18; «ლაფინეს სა-
გებელი... თმისაგან აქლემისა და ქილი» Ier.—140,188v.

ქილ-ი ქილობი: «ლაფდა ქილსა ერთსა ზედა» მ. ცხ.
167r.

ქიში-ი აღვირი, ლაგამი: «ქიშითა და აღვრითა უქცინე
ლაწენი მათნი» J. უხ. 81,9; «მთიყვანეს იგი ქიშითა
ვაკბედ» O. იშუ. 19,4.

[ქიში] იხ. მოკიშული.

ქირ- «ტამ-», «ზრუნვა»: «გქირდეს რამ თქუენ» G.—
«გქირდეს თქუენ» pb., ლევიტ. 26,30; «მიწყალე მე. უფა-
ლო, რამეთუ მქირს მე» უხ. 80,10; «აწ მოსრულ ხარო
ჩემდა, რაჟამსა გქირს» M.—«რაჟამსა მოხუდით ჩე-

მდამო, აწ ოდეს გქიმ-ყე მე?» G. მსჭ. 11,7; «არამ გქირს
შენ არავისთვის» C.—«არას ზრუნაე არავისთვის» DE. მთ.
22,10; «არამა მქირდა ელიას ოქრ.-პეტრე და ელია
818. იხ. ქირული.

ქირ-ი «მწუხარება», «სალმობა», ტკივილი, «უნებე-
ლი», «გულემა», საჭიროება, საჭირო, გარჯა, «უნება»,
გაჭირვება, «მწუხარება»: «რაჟამს შეის ყრამა. არლარა
მოქსენის ქირი (მწუხარება C) სიხარულითა მით (იგი
სიხარულისა მისთვის C)» DE. ი. 10,21; «განარინა იგი ყო-
ველთაგან ქირთა მისთა» ხაქ. მოც. 7,10; «ქირი მოთმი-
ნებასა შეიქმნ» მარმ. 6,3; «სხუთა ლხინი, ხლო თქუენ
ქირი» II კორ. 8,18; «კაცი ქირსა შინა გამოიყადებისო»
H.—028,12v; «ქირსი გულისა ჩემისანი განმრავლდეს» უხ.
24,17; «ქირსა ჩემსა მიღბინე» უხ. 4,2; «მოკცეს თქუენ
უფლმან ბერი ქირისა და წყალი იწროებასა» I. ეს.
80,20; «შეიძინეთ ქირი ესე და ზღუეა» ხაქ. მოც. 27,21;
«ქირთა (სალმობათა L) მოჭოხეთისათა მომიცეს მე»
უხ. 17,5; «შენ. უფალო. უწყი ქირი ჩემი» O.—«შენ იცი
უნებელი ჩემი» M. ესთ. 14,18; «ამათა არამ ქირ არს»
ანტ. ლ. 81; «შრომადა, ქირი... განწყნა მის ზედა» ოქრ.-
მარბ. და იონ. 102,1; «ქმა არს ღლესა ამას ქირი თქსა» მთ.
6,84; «მომეფინეს მე ღლესა ქირისა ჩემისასა» უხ. 17,19;
«ქირი თუ რამე შეგებოხს» O. ზარ. 12,10; «შეისმინენ
შენი უფლმან ღლესა ქირისა შენისასა» უხ. 10,1; «იყო ქი-
რი ღილი მაშინ ქუეყანასა ზედა» ლ. 21,28; «კრულბამ და
ქირი და ტანყეა» B.—«სატანყელი და არცა გუქეა
და საკრული» A. ნახტ. 180,11; «თქუენ აწ ქირი გაქუს»
DE.—«თქუენ აწ მწუხარე ხარო» ი. 16,22; «ელოიერი
კაცი მარადის ქირსა და ურეასა შინა არს» მ. სწ. 120,82;
იხ. დაჭირება, მოჭირება, საჭირელი, უსაჭირელები, ქირ-
ება.

[ქირება] იხ. მოჭირება.

ქირება იხ. დაჭირება.

ქირ(ე)ება, ქირეობა «შეიწრება», «შეჭირება», «მო-
ცეა», ენება, წყალება; «დამდაბლება», ჩაგვრა, გარ-
ჯა, «ზრუნვა»: «ნუ აჭირებენ კაცი მოუფასა» G. ლე-
ვიტ. 25,14; «მწირსა მას არა აჭირებდეთ» O. გამოხლ.
28,9; «აჭირებდა ამორეველი იგი ძეთა დანისთა მთასა
მას შინა» M.—«შეაიწრებდა ამორეველი ძეთა დანისთა
მთასა შინა» G. მსჭ. 1,84; «აჭირებდა (შეაჭირეა G)
მათ ფრად» M. მსჭ. 2,15; «მოყუასსა თქსა არა აჭირეა»
O. ზარ. 10,28; «ესმა ქალღვეულთა, რომელნი აჭირებ-
დეს იერუსალმსა, სმენა მათი» O.—«ესმა ქალღვეულთა.
მოციქულთა იერუსალმისათა, სასმენელი მათი» pb..
იფრმ. 87,4; «გუაჭირებდეს ჩუენ მეგებტლნი» G.
II მტ. 20,0; «ქენი ამონისნი მაჭირებდეს მე» M.—
«ქენი ამონისნი დამამდაბლებს მე» G. მსჭ. 12,3;
«ნუ ეის აჭირებთ» ლ. 8,14; «აჭირეა და მათ შრო-
მითა და აღიზისა საქმიითა» O. ივდ. 5,10; «ეგრე ვიჭირ-
ვი; ვითარცა აერსა ვსცემ» I კორ. 9,20; «უკუთუ ვიჭირ-
ვით თქუენისათჳს ნუეშინის-ცემისა და ცხოვრებისა» II
კორ. 1,8; «რამა ვიჭირვით ყოველსა უამსა?» I კორ.
15,20; «ვიჭირვი არა მცირედ» ი. მოც. 72,25; «იჭირო-
ვოდა მისთვის» O. II მტ. 18,2; «მრავალგზის საყუდლდე
ვიჭირვიდე» O. ზარ. 21,18; «რომელი შერებინ და
იჭირვინ და იწრაფინ» O. ზარ. 11,11; «არამ გქირს შენ
არავისთვის» C.—«არას ზრუნაე არავისთვის» DE. მთ. 22,16.
იხ. ქირი, ქირველი; შდრ. თანა-ქირება, მაქირ(ე)ებელი.

პირველ-ი მწუხარე, უძლური, «გლახაკი», გაჭირ-
ვებული: «ყრუთა ესმის, მკედარნი აღდებთან და ქირვე-
ულთა ეხარებას» C.—«ყრუთა ესმის, მკედარნი აღდებთან
და გლახაკთა ხარებულ არს» DE, 80, 11, 5; «იხილნა...
შევირებულნი და ქირვეულნი და ნაკულეუნი და ქუე-
ბულნი და არავინ იყო შემწე ისრაელისაჲ» III მფ. 14, 26;
«აჭირებდეს ქირვეულთა და უძლურთა» იოზ. 80, 15;
«არა წარვიდეს ადგილსა ქირვეულსა» მ. ცხ. 276r; «შე-
წევად ყოველთა ქირვეულთა» ხაქ. წიგ. II 91, 27; «ვიქმ-
ნეთ ჩუენ მოწყალე... ყოველთა ზედა მწუხარეთა და ქირ-
ვეულთა» მ. სწ. 54, 28, იხ. უქირველად, ქირვება.

პირველლობა, პირველდება «ქირი», მწუხარება, ხელ-
მოკლეობა, გაჭირვება, ვნება: «იხილა... ქირვეულთ-
ბაჲ ჩენნი» G, II 27, 7; «ესმა რაჲ ბერსა ქირვეუ-
ლებაჲ იგი მისი» მ. ცხ. 202v; «შეღ დღე შებოთ მას შინა
უცოშოჲ პურა ქირვეულთაჲსაჲ» G.—«შეღ დღე უფო-
ველი შებო ქირსა მას შინა» M, II 27, 10, 8; «სიყვალე
პართა მათთა აუწყებდა სიგლახაკსა მათსა და ქირვეუ-
ლობასა» ბალ. 81, 11, იხ. პირველი.

[ქირ-ი] იხ. მოჭირნი.

პირულ-ი «დავრდომილი», გლახა, ღარიბი: «ღვენა
კაცი ქირული, გლახაკი» C.—«ღვენა მან კაცი, და ვრდო-
მილი და გლახაკი» J, ფხ. 108, 10; «იქსნა გლახაკი ქელთა-
გან ძლიერისათა, ქირული და დავრდომილი» ფხ. 71, 12,
იხ. ქირ-.

პიქა შეშა, სასმისი: «შიართუა ღვინოჲ ქიქითა» შუშ.
VI 10; «განყარა ქელი და ქიქაჲ იგი პირსა შეაღწა და
ღვინო იგი დათხოხა» შუშ. VI 18; «იგი არს მეგობარი სარწ-
მენოჲ, რომელი არა ქიქამან მოიგოს, არამედ გამოცდი-
ლებამან» ბალ. 182, 5; «ალილო ერთმან ბერთაგანმან სამწღეთა
და ქიქაჲ» მ. ცხ. 118r; «აღრიცხებდა წყალთა ზღვასათაჲ
ქიქითა უადვლეს არს აღრიცხვისა მათისა (თევზთაჲსა)»
ბ. კეს.-ექუს. დღ. 86, 82.

პიქა-ჯ გარისა-ჯ კოტოში, რომლითაც გამოსწოვენ
სისხლს: «შემსუმელ არს იგი ნოტიასა... ვითარცა ქიქაჲ
გარისაჲ... რომელი გამოსწოვნ» ბ. კეს.-ექუს. დღ. 47, 20.

პიქნაუხტი-ი აბრეშუმის ქსოვილი: «ნაცვალად ქიქნა-
უხტისა საქმისა დიდითა გულს-მოღვინებითა ქელთა აღი-
ხენა დავითნი» შუშ. XII 1.

[ქიურება] იხ. მქიურეველი.

ქლაკ-ი თათი: «შემოიყვანა კაცი ამის სოფელსა... იგი...
არა აღქურდელ არს აღმოცენებითა რქათათა... ქლაკთაჲ-
თა და ირცა შეუთათაჲ» გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 152, 11;
«ქლოგი მისი არა განებულ არს» M, ლევით. 11, 4; «რო-
მელსა (ქბოსა ჩჩვლსა) გამოქმნდეს რქანი და ქლაკნი
(ქლოკნი J)» C, ფხ. 68, 82.

ქლაკანაბეზულ-ი, ქლიკანაბეზულ-ი: «ყოველი საცხო-
ვარი, ქლიკანაბეზული და მგრცხნალი ორითა ფრცხი-
ლითა... შებნეთ» G.—«ყოველივე პირუტყვ, რომელი ქლაკ-
განაბეზული იყოს, და აღმოიკონიდეს, ესე სჭამეთ» pb.,
II 27, 14, 8, იხ. განაბეზული.

ქმა იხ. აღქმა, გამოქმა, გარდაქმა, დაქმა, თანად-
შექმა, მოქმა.

ქმევა იხ. ნაქმევი.

ქმულება ამოქმულობა, ამოღობა: «არა არს მას (სფე-
კლასა) შინა ქმულებაჲ და არცა სიღრუვე» ბ. კეს.-ექუს.
დღ. 44, 0.

ქმუნვა წუხილი: «ქმუნეენ შენთს» ფლმ. 208v. «არცა
მხიარულება (იქმუნის) თუნიერ კმუნისა» მ. სწ. 804, 28, იხ.
დაქმუნვა, მქმუნვარე, შექმუნვა, ქუნეირი.

ქნობა იხ. დამქნარი, დაუქნობელი, დაუქნომელი,
დაქნობა.

ქორტ-ი «კონცხი»: «აღდგეს მის ზედა ქორტი ქვისაჲ
დიდი» M.—«აღდგეს მას კონცხი ქვათაჲ დიდი» G, ისუ
5, 7, 20.

[ქრა] ტაცება. იხ. აღქრა, აღსაქრელი.

ქრა კვეთა: «შქრიდენ ჭრმლებსა მათსა საცნისებად» O,
მიქ. 4, 8; «ქრიდა ყრმასა მას წურლიად» მ. ცხ. 808r.
«არცა ჭრამან გუამისამან მახვლითა... განმარინ მე სიყუ-
არულსა ღმრთისასა» Sin.—11, 108r; «ალილო დანაკი, იწყო
ქრად და ქამად» 857v*. იხ. აღქრა, გამოქრა, განქრა,
გარდაქრა, დაქრა, მოქრა, შექრა; შთაქრა.

ქრელ-ი «ხედასხევა ფერისა, მოხატული აბრეშუმის
ქსოვილი, ოქრომკედი: «აჩნდა კუერითა მათ თეთრი იგი,
რომელი გამოხუეწა ქრელი» O, დაბ. 80, 87; «განძარცუეს
იოსებს სამოსელი იგი ქრელი» O, დაბ. 87, 28; «შეგმოსე
შენ ქრელითა» O, ეფეკ. 10, 10; «სამოსელი შენი ბისონი,
და ნემსული და ქრელი» I, ეფეკ. 10, 18; «უქმნა მას სამო-
სელი ქრელი, მრავალფერი» O, დაბ. 87, 8, იხ. სიჭრელე,
ხსედ-ჭრელი.

ქრელბეზულ-ი «ქრელი»: «ბისონი (ბუსონი I) ეგვტით
ქრელბეზული გიქმნეს შენ სარეცელად» O, — «ბისონი
ქრელბესა თანა ეგვტით იქმნეს შენდა სარეცელად» pb.,
ეფეკ. 27, 7; «რომელთა ემოსა ქრელბეზული წელთა მათ-
თა» O.—«მოტყმულნი ქრელბითა წელთა ზედა მათთა»
pb., ეფეკ. 28, 15.

ქრელობა «მრავალფერი», მოხატულობა, ფერად-ფერა-
დი: «გინ მოსცა დედათა... ქრელობისა მეცნიერებაჲ» —
«გინ მისცა დედათა ქსოვილისა სიბრძნე ანუ მრავალფერი
ქელოვანებაჲ» pb., 88, 88**. იხ. ქრელი.

[ქრეტა] იხ. განჭრეტა.

ქრტინვა «ქმობა», ქყვილი, ქიქტი: «ვითარცა მერც-
ხლი, ეგრე ვქრტინევე (ეკრტინევე)» ფიხ. XXXIII
8; «ეკმობდი» O, ეს. 88, 14.

[ქუავ-ი] იხ. დედაქუავი.

ქუალ

ქუარდლ-ი მქვარტლი, «ქუარტლი»: «დუხპირი ხილეი-
თა, ვითარცა ნვორებული ქუარდლსა (ქუარტლსა S)
და მწერასა შინა» ლმ. 52, 10.

ქუვარგენ-ი ჭოხი, კომბალი: «ალილე შოლტი ისი და
ქუვარგენი, და წარვედ და აძოვნ ღორნი» მ. ცხ. 801r.

ქუვილ-ი, ქუილ-ი მწუხარება: «გონებაჲ არა იგლოეს და
სული არა ქუვის» H—841, 850; «სიხარული მისი ქუვი-
ლად გარდაეცყო» აღმ. 20, 1; «ნაცვალად მხიარულებისა
შემარტე მე ქუვილი» მ. სწ. 119, 25; «ვინმცა არა ღმობიერ

* წყაროსათვის ადგილია დარტყმული (რედ.).

** წყაროს დასახელება გამორჩენილია (რედ.).

იქმნა გლოათა და ქუილთა მათაჲ A—02,281. იხ. თანამკვეთი, თანამკუთარი, უკუთარი, ქუენიერი.

ქუენეული-ი «ქუენიერი», მწუხარე: «მოგეს შენ უფალმან შენ გული ქუენეული (ქუენიერი M)» G, II შჟ. 28,05. იხ. ქუეილი.

ქუენიერი-ი, ქუმუნეიერი-ი მწუხარე, «ქუენეული»: «მოგეს შენ უფალმან ფერტმან შენმან გული ქუენიერი (ქუენეული G)» M, II შჟ. 28,06; «იქმნა ქუენიერი გული ჩუენი» O. გოდ. იერემ. 5,17; «რომელნი ქუმუნეიერი არიან შენთვის» ფლმ. 29,25. იხ. ქუეილი, ქმუნეა. ქუილ-ი იხ. ქუეილი.

ქური-ი იარალი, ქურქელი; ქური, ქვეერი; მოკაზმულობა: «იყოს იგი ქური პატრონისა» II ტიმ. 2,21; «უკეთეს არს სიბრძნე უფროსს ქურისა საბრძოლისა» O. მლ. 9,18; «მომგუარეთ ქური ეგე რჩეული» მარკ. 25,8; «ალილე ქური და ფარი და აღდეგ მწედ ჩემდა» ფხ. 84,2; «ქური ეგემკისაო» ფლკტ. 140,8; «ყოველივე კალოსს ქური (არიან) შეშად» O, II შჟ. 24,22; «ეთარკ. ქურნი მკეცეთანი შეიბურნენ» მ. სწ. 15,18; «ქური განკურებული აოს სხვა სახლი» O. იგ. სოლ. 23,27; «ჩასუა ქურისა შინა დიდსა» მ. ცხ. 220; «ალილო ცხენისა ქური თურთ» რიფხ. 170,8. იხ. კეის-ქური, საქურელი.

ქურეცა: «იქურიტდა... იგი კარიო» მ. ცხ. 281.

ქურვა შექურვა, შეიარაღება: «ნუშა იქურიანი დაღრომად წინაშე ჩემსა ძლიერებათა შენთა მიერ» თომა მოც. 19,20. «უბრძნებს ნათესავსა ქურვილსა» I. ეს. 18,4; «ხოვნი იგი ქურილნი იყვნენ წინაშე პირის მტერთასა» O. ნეემ. 4,18. იხ. აღქურვა, უპერეული, შექურვა.

[ქურიწვა] იხ. მქურიწვა.

ქურ-რჩეულება: «სადაც არს ქურ-რჩეულება, შენცა არს ბრძოლა ეგემკისა» H—841,797. იხ. რჩეულება.

ქურქელი-ი, ქურქერი-ი (ქურქრისა, ქურქელისა), ჯამ-ქურქელი, ქური, იარალი, ქოუება, საქურქელი, სამკაული, «საქურქელი», «განმზადებულება», «ეგემკარანი»: «რამათა გან-ვინმე-ილოს ქურქერი მიერ ტამარიო» მრ. 11,16; «უკუთუ ქურქელითა რჩინსადათა სცეს მას» G.—«უკუთუ ქურქელითა რჩინსადათა სცეს მას» მხ. რიფხ. 85,18; «მუნდგა ქურქერი ერთი საეფ მხრითა» C. ე. 10,20; «მომართე მე მცირედ წყალი ქურქელი-

თა და ვსუა» O. III შჟ. 17,10; «ნუადე იგი (წიგნი) ქურქრისა კეისისა, რამათა ღმრთის ღმრთა მრავალთა» O. იერემ. 82,15; «უძლის... ქურქრისა მისისა ივარის-ყოფა» მთ. 12,20; «ნუ საღწეოთ მათ ქურქელთა ხელად» H—2251,288; «ალილე ქურქერი შენი: კაბარქი და მშუღლი» O. დაბ. 27,8; «ვერ პოვა ქურქელთა თვისა» მ. ცხ. 80; «თითოეულსა მათსა აქენდა ქურქერი მოსრვისა ჯელსა თვისა» O. ეფე. 9,1; «აჲ ვსერა ქურქერი მემახრისა» O. ამოს. 8,1; «სცვიდეს ყოველთა ქურქელთა კარვისა საწამებელისათა» G. რიფხ. 8,8; «ყოველი ქურქერი სახლისა მის განმზადებულ იპოვა» ფლკტ. 150,4; «წარიღონ სამოსელი მათი... და ყოველი ქურქერი» I. იერემ. 40,30; «არაჲინ სანთელი აღანთის და დაფარის იგი ქურქელთა» ლ. 8,18; «უქადე ქურქერი ერთი სამოსად და მნიად თავს-იდე შეტევება ჩემი» შუშ. 1,8; «ნუ იპოვბის ქურქელსა შენსა შორის სასწორი» M.—«არა იყოს ეგემკარანსა შინა შენსა სასწორი» G, II შჟ. 25,18; «კაცნი, მორტუმენი ქურქელთა საბრძოლითა» G.—«კაცნი, რომელთა ემოსა საქურქელი ბრძოლისა» M. მხ. 18,17; «მისცა მას უფალმან ქურქერი მრავალი ფრიად» M. II შჟ. 82,20; «ალილე ყოველი ქურქერი სახლისა ჩემისა» O. დაბ. 81,87; «წარტყუნეს... ქურქელთა მათი» მხ.—«წარმორტყუნეს... განმზადებულება მათი» G. რიფხ. 81,9; «ნუ იპოვბის ქურქელსა შენსა შორის სასწორი» M.—«არა იყოს ეგემკარანსა შინა შენსა სასწორი» G, II შჟ. 25,18. იხ. კეის-ქურქელი, მექურქელი, ოქროს-ქურქელი, საქურქელი.

[ქურქელა] იხ. განქურქელი.

ქუხვა იხ. დაქუხვა.

[ქვრვა] იხ. აღმოქვრვა, გარდაქვრობა, ქვრობა.

ქვრობა ხელდა, ქვრება: «ასული იგი საელისი იქვრობდა სარკმლით გამო» O, II შჟ. 8,18; «რომელი აღიწელებინ და იქვრობნ სარკმლით მისით» O. ზარ. 14,24; «იქვრა კარსა» მ. ცხ. 801; «სარკმლით სახლისაგან მისისა გზასა ზედა ქვრობს» მხ.—«სარკმლით სახლისა მისისაგან უბანთა გარდამოიქვრობნ» O. იგ. სოლ. 7,8. იხ. გარდამოქვრობა.

ქულემა იხ. დაქულემა, შექულემა, შექლემმა.

ხან ქართული ანბნის 33-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—6000.

ხადა, ხდა «ღალად-ყოფა», «გამოხადა», «წოდება», «გემობა», «ახილი, მოხმობა»: «ელასი ხადაის (უკმობს C)» DE, მრ. 16,85; «ხადიან სახელსა უფლისასა გულთა წმინდითა» II ტიმ. 2,22; «ქირსა ჩემსა ეხადე უფალსა» I.—«ქირსა ჩემსა უფლისა მიმართ ღალად-ეცე» C. ფხ. 17,7; «რომელნი ხადიან სახელსა შენსა წმინდსა» ფლკტ. 147,20; «ხადის მას უფლით» DE. მთ. 22,42; «რომელმანცა ხადა მას» ლ. 7,80; «რავამს გხადოს ვინმე ქორწილსა, ნუ დასაქდები პირველსა საინაქესა» ლ. 14,8; «შეავლინეს ხადად მისა» C.—«მოუვლინეს მას და გამოქხადოდეს» DE, მრ. 8,81; «არა მხადენ ჩუენ, რავამს განხადოდე შენ წყობად» M.—«არა წოდებდა ჩუენს, რავამს მოხადოდე

წყობად» G. მხ. 8,1; «ეცოდა მასცა, რომელმან-იგი ხადა მას» ლ. 14,12. «ხადად სახელსა მამისა გინა დედისა» I. ეს. 8,4; «ეთარ შეუძლო ხადად ღმრთისა» H—822,10; «არა დავსცხრე ვედრებად და ხადად სახელსა წმინდსა მისსა» ლმ. 140,3; «რავამს-იგი ენების ქმობად და პნებაენ ხადად ქმად თუნი» ვრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 155,23; «მწველებელად ხადითა შეიწრებულნი დიდსა ურავსა შინა ეიყვენით» ი.-ე. 52,8. იხ. გამობა, მიმხადელი, მიხადა, მოხადა, შეხადა.

ხადილი-ი მოხმობა, დაძახება, წვეულება: «განმზადე ხადილ ღმრთისა შენისა» O. ამოს. 4,12; «ხადილსა ჩემსა ესმა ჩემი ღმერთსა» ფხ. 4,2; «ხადილსა მას მორწმუნეთა მოეწოდე» ოქრ.-უძლ. შჟ. 6,18; «ნუცა დასწყუდე ლოცვასა შენსა და ხადილსა ღმრთისა მიმართ» H—822,

11v; „გუგონის ხაღილდ სახელს მისსა“ Sin.—87,10v.
იხ. ხაღა.

ხაღილობა წვეულება: „გოვტოლით... ტაბლათაგან და
ხაღილობათა მათა“ მ. ცხ. 22r. იხ. ხაღილი.

ხაგარტ-ი olus: „მოართუა ხეთი ქუეზა პური და ხაგარ-
ტი და წალი“ თეკლა 107,14.

ხაგონან-ი მესუნევენი: „ქმნად ხაგონანი ძალთა ცისა-
თა“ pb.,—„უქმენ მსუნევენი ძალთა ცისათა“ O, იერემ.
7,18.

ხაზ-ი იხ. მოხაზულობა.

ხაზდ-ი: „შენ გმოსიეს სტერაჲ და ხაზდი და ძოწული
და გლახკა არა აქუს ძეულიცა სამოსელი“ მ. სწ. 85,22.

ხაკან-ი (ხაკნისა): „მოგზაენა ხაკანმან სასალარი თვის“
ქ. ცხ. 211,9; „მოიწია, მოიქელი ხაკნისა“ ქ. ცხ. 211,7.

ხალ-ი: „ხალეებითა გრძელეებითა აქენებდეს (ნავსა)“
Sin.—11,857v.

ხალენ-ი წამოსასხამი ტყავი, ქურთუკი: „დადიარა პი-
რი თჳს ხალენითა“ O, III მფ. 19,18; „იქცეოდეს ხა-
ლენებითა და თხისა ტყავებითა“ ჰებრ. 11,87; „სასთაული

ერთი ხალენისა უნდ სასთენლით კერძო“ შუშ. XIV 19.

ხან-ი ღრო: „ვითარ წარვლეს ხანი რაოდენიმე“ ი. ე.
48,26.

ხან ერთ (ზზ.) მცირედ: „მცადეთ მე ხან ერთ“
სნდ. 8,7.

ხანითი-ხანად ჟამითი-ჟამად, ღრო და ღრო,
ჩქარ-ჩქარა: „მოვალს მტერი ხანითი-ხანად... მოვალს
მისცა... უამითი-უამად“ მ. ცხ. 205r.

ხანად-ხანად ზოგჯერ; „ჟამად-ჟამად“: „ჩერ არს უქუე
ხანად-ხანად თანა-შთამოსლევად ძმათა“ — „ჩეროვან არს
უამად-უამად თანა-შთამოსლევად ძმათა“ მ. ცხ. 282r.

ხანდაკ-ი ხრამი, თხრილი: „მოხლულდა ერი კერძო სხრტი-
თა და ხანდაკეებითა“ ქ. ცხ. 250,6.

ხარ იხ. -არ.

ხარ-ი: „იენა ხარმან მომეგებელი თვის“ O, ეს. 1,8.

ხარაბუზ-ი: „შქამნეთ... ვაც-ირემი, ხარაბუზი, იამერი“
G,—„სქამო... ხარაბუზი...“ pb., II შჭ. 14,6.

ხარადრიონ-ი charadrius: „არა შქამნეთ... ხარადრი-
ონი და მსგავსი მისა“ G, II შჭ. 14,18.

ხარაჯა ხარკი: „გუჯეთა ხარაჯა“ ქ. ცხ. 221,12.

[ხარბ-ი] იხ. მეხარბე.

ხარბ-ი გაუმაძღარი, ანგარი, მოშურნი: „ხარბი და
ძალი შეიწებულნი არიან“ მ. სწ. 148,8. იხ. სიხარბე.

ხარება მშეება, მხიარულება, გვანშეება, გვანცხ-
რომა: „ეკამოთ და ვიხარებდეთ (ვიშუებდეთ
C)“ DE, ლ. 15,28; „გვხარის, რაჟამს ჩუენ უძღურ ვი-
ყენეთ“ II კორ. 13,9; „ვიხარებდეთ და ვიშუებდეთ შენდა-
ში“ ფხ. 15,9; „მეჲმან ბრძენმან ახარის მამასა“ O, იგ.
ხოლ. 10,1; „ახარებდა სასუფეველსა ღმრთისასა“ ლ. 8,1;
„უქმარისმდე იხარებდენ (იშუებდენ C)“ ფხ. 5,12;
„უხარინ ლავაჲ“ O, იგ. ხოლ. 17,18; „ახარე სულთა-
თა ამათ ჩუენთა“ ფლკტ. 187,5; „ახარებს ეშქასა“ მ.
ცხ. 112v; „იხარებდეთ შენ და სახლელნი შენი“ M,—

„განიშუა შენ და სახლმან შენმან“ G, II შჭ. 14,20; „იშუ-
ებდით ქუეყანასა ზედა და იხარებდით (განსცხრებო-
დეთ L)“ იაკ. 5,6; „შეუნიერ არიან ფერკნი, რომელნი ახა-
რებენ მშელობასა“ O, ეს. 52,7. „ვითარცა-იგი ჭუარცუმისა
მისისათჳს სმენამ მწუხარებით იყო, ეგრეცა აღდგომისა ხარებაჲ“
ქ. იერ.-აღდგ. 155,10. „ეჲართ ჩუენ ხარებულ“ ჰებრ. 4,2.
იხ. განხარება, მოხარული, სახარება, სახარულევანი.

ხარისხ-ი «სადგომელი», «აღსავალი», საფეხური;
«მენაკი»: „დაფუძნებული ხარისხსა ზედა ოქრომასასა“
M1,—„დამტკიცებულ ზედა სადგომელთა ოქრომასათა“
O, ქება 5,16; „ვითარცა სუეტნი ოქრომასანი ზედა ხარისხ-
სა ვეცხლისასა“ O, ზირ. 20,28; „ამკურო (სისხლი) ხა-
რისხთა საკურთხეველისა (აღსავალთა მათ საკურთხევე-
ლისა M)“ G, II შჭ. 12,27; „შექმნა... ხარისხად ვეცხლი“
ქ. ცხ. 150,2; „აჲა მოვაქცევ აჩრდილთა აღსავალთასა, რომ-
ელთა შთავიდა მზე ათთა ხარისხთა სახლისა მამისა შე-
ნისათა“ pb.,—„გარე-მოვაქციო აჩრდილი მზისაჲ მენაკთაჲ
მაგათ, რომელ შთასრულ არს აჩრდილი ათსა მენაკსა ტა-
ძართა მაგათ აქაზის, მამისა შენისათა“ O, ეს. 88,8.

ხარკ-ი გადასახადი, გამოსალეები; საზრუნავი: „მოძ-
ლურმან თქუენმან არა გამოსცის ხარკი ღრამისაჲ“ C, მთ.
17,24; „ვიეთვან მოიღებენ ხარკსა ანუ ზუერსაჲ“ DE, მთ.
17,25; „ჩერ-არსა კეისრისა ხარკისა მიცემად ანუ არაჲ“
ლ. 20,22; „აღლუდა ხარკი ქუეყანასა მას ასი ტალანტი
ვეცხლი“ O, IV მფ. 28,88; „მოჰქადიან ხარკი სამეფოჲ“
O, I ეზრა 4,8; „გარდაიჯადე სამეფოჲ ხარკი“ H—
841,458; „ძილისა ხარკი ზედგომით გარდაიჯადის“ არსტ.
02,10; „ხარკისა რაჲსამეთჳს შთამოსრულ იყო“ ი. მოც.
58,4. იხ. მოხარკე/მოჰარკე, მოხარკეობა, უხარკო.

ხარკება, ხარკობა ხარკის გაღება, მიცემა, გადახდა,
«ზრუნვა», «მსახურება», «მესრულება», მცდელობა,
ცდილობა: „ხარკსა არავის უხარკებდენ“ O, I ეზრა
2,19; „მონასა გონიერსა აზნაურნი... უხარკებდელ“ O,—
„მონასა მეცნიერსა თავისუფალნი მსახურებენ“ pb., ზირ.
10,28; „რომელი მრავალსა ბოროტსა იქმნ, უხარკობს
უკეთურებასა“ O,—„მრავლისა ბოროტისა მოქმედი შეაკრუ-
ლებს ბოროტსა“ pb., იგ. სოლ. 19,7; „მათი აზარაჲ იხარ-
კა გალიონ“ C,—„არარას ზრუნვიდა ამათგანსა გალიონ“
L, საქ. მოც. 18,17. „იწყო ქუეყანამან ხარკობად“ M, II
ნშტ. 28,8; „მრავალნი დაჴურეს ამას სოფელსა მოსწრაფელ
ხარკებით“ მ. სწ. 115,01; „ჩემდალ ხარკებაჲ არა
ღამეოჲ“ Ath.—12,220v.

ხარკის-მკრებელი-ი ხარკის ამკრები: იოზ 89,7*.

ხარკის-მომცდელი-ი ხარკის ამკრები, «მეხარკე»: „ხარ-
კის-მომცდელნი თქუენნი მოგუფხვლენ თქუენ“ O,—„მე-
ხარკენი თქუენნი მოგმეიან თქუენ“ pb., ეს. 8,12; „ხარ-
კის-მომცდელთა ჰმძლავრიან სოფელსა და მოჰქადიან
ხარკი სამეფოჲ“ O, I ეზრა 4,8; „იყავენ იგი შენდა ვითარცა
ხარკის-მომცდელი“ მთ. 18,17. იხ. მომცდელი.

ხარტიელ-ი მთერალი: „გული ნაბლისი მხიარულ და ხარ-
ტიელ იყო ფრიად“ O, I მფ. 25,80. (ხარცხაი—ჯახ-
ყიო—ჯახყიო—ჯახყიო).

* წყარო ფანქრითა მიწერილი, ციტატისთვის ადგილია
ღატოვებული (რედ.).

ხარტუკი-ი, ხრატუკი-ი ანკესი, აგშარა, ჩანგალი: „გა-
ნაცუა ხარტუკი ცხვრათ“ O. ეხ. 87,28; „აწ განაცუა
ხარტუკი ცხვრათ შენტა“ O. IV მფ. 10,23.

ხარჭი-ი ხარჭა, ხასა: „ხარჭმან მისმან... შგა“ O. დაბ.
82,24; „საულისა სუმელ იყო ხარჭი ერთი“ O. II მფ.
8,7; „შეიყუარა... უფროსს ყოველთა ცოლთა და ხარჭთა
მისთა“ M. II მფ. 11,21; „ხოლო ხარჭმან მისმან ლა-
ლად-ყო და მოსტატა მახვლი“ დ.დ. 120,8.

ხატი-ი გამოსახულება, ნახატი, მსგავსება, ფერია,
სახე, სურათი, შესახებობა: „ვისი არს ესე ხატი?“
C. მთ. 22,20; „ხატი და ღაღებამ ღმრთისამ არს (მამა-
კაცი)“ I კორ. 11,7; „ხატი მისნი დაჰსრნეს წულილად“
O. IV მფ. 11,18; „ეკლესიამდა აღაშენიან უწინარეს ხატი-
ბისა, რომელი გამოწერიან მას შინა“ H—მ22,58; „ევი-
თარცა ხატი შეუფეთა გამოწერილი შეენიერად რჩეულითა
მით მრავლითა წამლითა“ Sin.—07,54V; „ქმნა ხატი ოქრომ-
სა“ O. დან. 8,1; „ხატი მონებისა შეემოსა“ ე. კეს.-
საგვლ. უფუ. 1218; „იყო წინანდელსავე ხატსა“ ფლპ. მოც.
8,30; „ხატი აქეს სამეფოთა“ ღმობ. 154,27; „ხატები
კერპებისა მათისა დასწუა ცეცხლითა“ M. II მფ. 7,25; „ნუ
განიწყენი ხატსა, ვითარცა ორგულნი იგი“ ბ. კეს.-მარბ.
58; „ვერცა სენი და ვერცა სიმძიმე შესცალებს ფერსა და
ქმნულებსა ხატისასა“ მ. სწ. 8,83; „იკცალა სხუად ხა-
ტად წინაშე მათსა“ DE.—„სხუადვერ იქმნა წინაშე მათსა“
C. მრ. 0,2; „ხატიცა ეგე წამებს შენისა აზნაურებისათჳს“
ხაქ. წიგ. II 83,20; „შენ ჩემი ხატი დაამქუ“ შუშ. IV 17;
„ვიხილე ხატი მისი დაბმარული და განიღებელი“ შუშ.
VII 11.

ხატი-ი ქმნულებისა-ა მსგავსება: „ხატი ქმნულე-
ბისაჲ არა იხილოთ“ M.—„მსგავსებაჲ არა იხილოთ“
G. II მფ. 4,15. იხ. თანახატ-ქმნა, გამომხატვარი, გამომხატვა,
მხატვარი, ხატვა.

ხატება მსგავსება, გამოსახულება: „შენ გაქეს ხატი-
ბაჲ მისი, რომელი-იგი ყოველთა ეზალეს არს“ მ. სწ.
280,88.

ხატვა: „იხილნა... ხატნი გამოწერილნი ხატვით“ O. ეზუკ.
28,14. იხ. ხატი; შდრ. მხატვარი.

ხატკეთილობა „შეენიერება“, სილამაზე: „უფროსს სი-
ცოცხლისა და ხატკეთილობისა შეიყუარე იგი“ O.—
„უფროსდა სიცოცხლისა და შუენიერებისა შეიყუარე
იგი“ ps., სიბრძ. სოლ. 7,10.

ხატშუენიერი-ი მშუენიერი, ლამაზი: „ქმნულკეთილი იგი
და ხატშუენიერი და უშუერი იგი ერთსავედ არევენდენ,
რამეჲ ყოველივე მატლ და წუთს და წალა იქმნას“ მ. სწ.
225,21. იხ. შუენიერი.

ხაშმ-ი სნეული, «ვენებული», დაშავებული, «არა-
წმიდა»: „ნუ მოკლდებიან სახლსა მას იოაბისსა უბითა ხაშ-
მი და კეთროვანი და პერის-მკრებელი“ II მფ. 8,28; „იცი
სამართალი მშვერისა ჩემისაჲ... წყალობაჲ გლახათა და
ხაშმთაჲ და ტვრთვაჲ უძღურებისა მათისაჲ და განყოფაჲ
საფასეთა ჩემთაჲ მათ შორის, რამეთუ შენ უწი. ვითარმედ
მრავალგზის ოდესმე მიეგმობოდი გლახათა და ენებულთა.
გინა თუ ობოლთა და კეროვთა, და ვერ შეუძლი თანა-წარს-
ვაჲ“ ბალ. 108,20; „რათამდა ესოა იგი ჩუენი ხაშმი გან-“

ვიკრნეთ“ Ath.—11,204V; „იყოს თუ... ხაშმი და უწი-
ლოდის სთჳმელი მისი ღმე“ M.—„კაცი, რომელი არა-
წმიდა იყოს დინებისაჲ მისისა ღმე“ G. II მფ. 28,10.
იხ. სიხაშმი.

ხაქო: „განსრულებელი იგი, საშოსა შინა შეყოფილი, მსგავსი
ხაქოჲსაჲ“ გრ. ნობ.-კაც. აგებ. 218,14; „იყო ტრთსა
მას შინა... ზეთი და ხაქოჲ ნელა“ x 226; „წვეულდა
მათგან სძესა და გამოსწერვიდა ხაქოსა“ H—241,294.

ხახუ ხახვი, cepa, cepe: „ეკმდით... პრასასა და ხახუ-
სა და ნორსა“ G, რიცხ. 11,5.

ხლა იხ. ხალა.

ხე «ძელი»: „უკეთუე ნელსა ხესა ესრეთ უყოფენ, ქმელსა
მას რაჲ-მეყო-? DE.—„უკეთუე ძელსა ნელსა მას უყო-
ფენ. ქმელსა მას რაჲ-მელა უერო“ C. ლ. 22,21; „მე ვარ
ხე ქმელი“ I. ეხ. 20,3; „ძირთა თანა ხეთასა ძეს“ მთ.
8,10; „ტრდენი შიუღიან და დასდინ ხესა მას ზელა“ ფიშ.
XXX 9; „ხენი შენნი მოც-ფენა“ I. ეხ. 18,8; „განმწესნა
სიდიდითა მისითა შორის-ხეთა“ O. ეზუკ. 10,11; „ეგარს-
კელაჲნი დამოკუნ, ვითარცა ფურცლნი ხეთაგან“
მ. სწ. 215,1. იხ. ზეთის-ხე, ზეთის-ხეოანი, ზეოანი.

ხემა იხ. დახება, მოხება, შემოხება, შეხება.

ხედვა «ხილვა», «შეხილვა», მზერა, შენიშვნა, კრძალ-
ვა, «თუალთ-ღება»: „იხედვიდეს ურთიერთს მოწა-
ფენი“ DE.—„შეიხილნეს ურთიერთს მოწაფეთა მისთა“
C. ი. 13,23; „იხედველთ და იღვებდით“ C.—„იხილეთ
და მღკრე იყვენით“ DE, მრ. 13,32; „რომელი ჰხედავენ
კრებულთა, არა მკნა“ O. ეკლ. 11,4; „იხედვიდა დ.ა მისი შო-
რით“ O. გამოხლ. 2,4; „იხედვიდა გზად მიმართ“ I მფ.
4,18; „ღვრენა არა იხედაე“ მთ. 7,8; „იხედვედ ვარს-
კელათა“ I. ეხ. 47,13; „რა ხედავ პირსა კაცისასა“ C.—
„არა თუალთაღებ პირსა კაცისასა“ DE, მთ. 22,18;
„ყოველთა, ვითარცა შილთა, გუხედვედ“ შუშ. III 19.
„იწყეს ხედვად კაცმან მოყულსა მიმართ“ O. I ეზრა 4,88;
„ხედვით ხედიდენ“ მრ. 4,12; „რომელთა ასხენ თაღნი
ხედვად და არა ხედენ“ O. ეზუკ. 19,2; „მრავალთა ბრმა-
თა მიჰმალა ხედეჲ“ ლ. 7,31. იხ. დახედვა, გარდამოხედვა,
გარდმოხედვა, დამხედვარი, დახედვა, ზედ-ხედვა, მიმოხედვა,
მიხედვა, მოხედვა, მრეკუა-მხედველი, მრეხედ-მხედველობა,
მძიმედ-მხედველი, მძიმედ-მხედვარება, სახედველი, უძმოხედვა,
შეხედვა, მთ-ხედვა.

ხევა ქრა, კვეთა: „პაჲუს სახეველი აქენდა და ტყავსა
ხედა“ მ. სწ. 27,5. იხ. გამოხევა, განხევა-(ული), დახევა,
მოხევა, ნახევი, სახეველი, შეხევა.

ხევნარი-ი «ნერგი», ტყე, ხეები: „არა მოჰყუნე ხევნარ-
ნი მისნი ღაღებითა მათ ზელა მახვლისაჲთა“ G.—„ნუ და-
ჰყუე შენ ნერგსა მათაჲ მახვლითა შენითა“ M. II მფ.
20,10; „შეჰყავს მონაზნისა, რათა არა მოცალე იყოს...
ხევნარისათჳს ნაყოფიერისა“ მ. ცხ. 79; „არა იხილონ
თუალთა ჩემთა ხევნარი იგი და შეჰქუეს გული ჩემი გან-
ცლად მისა“ მ. ცხ. 253V.

ხევის-ი მსუბუქი საქმელი, პიურე, ფაფა: „გვრძანე...
რათა ვქმნეთ ხევისი მკირედ და ეკამოთ შენ თანა“ ლიმ.
83,31.

[ხეტქა] «განაბებული»: „ხეთქილსა (ხესა) ქუეშე“

პხ.,—განკებულსა (ხესა) ქუეშე“ ო. დან. 18,54. იხ. გამონახეთქი. [გამონახეთქი]. განხეთქა, განხეთქილება, დანახეთქი, დანახეთქა, მიხეთქა, მოხეთქა, ნახეთქი, შეხეთქა, წარხეთქა.

ბეთენბა დაკვრა, დარტყმა: „მხეთქენ მე, და არა ინება კაცმა მ-ნ ბეთენბად მისა“ ო. III მფ. 20,85; „უხეთქნა რაჲ, შეჰქურა იგი“ ო. III მფ. 20,87; „ალილო ასტამი და უხეთქნა მას თავსა“ შუშ. VI 15; „უხეთქნა კუდრთხათა ხუცესსა მას ზურგსა“ შუშ. VIII 18. „ალიპყრენ მანკლი მათნი ბეთენბად მისა“ ლომ. 7,15.

ბელ-ი სულელი, გიჟი: „ნუ ხელი ვარა, მამო!“ მ. ცხ. 84r; „სულელნი და ხელნი თქვენ ხართ!“ მ. ცხ. 209r. იხ. სიხელე.

ბენეშ-ი ცუდი, ავი, საძაგელი; უსაქციელი: „რომელი სთავიღეს ხენეშსა, მოიშკოს ბოროტი“ ო. იგ. ხოლ. 22,8; „უკუეთუ შთავარდე ხენეშსა რასმე ცოდვასა“ მ. ცხ. 858v; „ხემა ხენეშმან ნაყოფი ხენეში გამოიღოს“ მთ. 7,17; „მათ ედგა კარალი ხენეში“ საკ. წიგ. II 93, 22. იხ. სიხენეშე.

ბეობა იხ. ბიობა.

ბეოვან-ი: „იყავნ წარწყმედა მისი უღაბნოსა ბეოვანსა“ Sin.—11,48v. იხ. ბე; შდრ. ზეთის-ბეოვანი.

ბერვა სულის ამოსვლა, ამოხდომა, განტეგება: „და ვითარცა დ:თელა, რაჲ დღმ მოუბნ, სულთა ხერვასა კუნესოლან და ვითარცა ტრედნი ცთომილნი ფქერებოლიან“ ო. ეხ. 59,10. (სულთა ბერვა“ შდრ. ჩიფსყაქ) იხ. მხერვალი, ნაფის-სახერველი.

ბერთვის-ი კუნძული: „მევიწინით ჩუენ ბერთვისსა მას სამონაფასასა“ ლომ. 52,16; „იყოფიან იგინი ბერთვისსა შინა ბანძორაფასასა“ საკ. წიგ. II 81,7.

ბერბ-ი: „განხერხა ბერბითა რკინისათა“ M. I 58ტ. 20,8; „ლიმლდეს ბერბი თხეირ მზიდველისა მისისა“ I, ეხ. 10,15; „ბერბითა ძელისათა მოჰკუთუნით კელნი მგაბანი“ H—841,609.

[ბერბეა] იხ. განხერბეა, დანხერბეა.

ბერბის-სახე: „რქანი მისნი გრძელ არიან და ბერბის-სახე“ ფიზ. 8,7; „აჲა ესერა გყავ შენ, ვითარცა თუალი ურბისაჲ, მღეწველი, ახალი ბერბის-სახე“ I, ეხ. 41,15. იხ. სახე.

ბეულ-ი წარდაგი, თხელი ტილი: „ახეულითა დამიმტკიცეს სარეცელი ჩემი“ ო.—წარდაგითა გარდავრთხენ სარეცელნი ჩემნი“ პხ., ეგ. სოლ. 7,17.

ბვალე მეორე დღე, ხვალ: „ხვალე“ ო. IV მფ. 7,1; „ხვალე აგი ზრუნვიდე თავისა თუისათჳს“ მთ. 6,24; „ქურნებასა აღეასრულეს დღეს და ხვალე“ ლ. 18,82; „დაუბრეეს მისგანი ხვალისამდე“ ო. გამოხლ. 14,24; „ხვალე მოვალ შენ ზედა“ მ. ცხ. 875v; „რომელი დღეს არს და ხვალე მოკედეს“ საკ. წიგ. II 88,80.

ხვალისაგან „განთიად“, დილას; ხვალ: „ხვალისაგან მოვიდოდა იესუ ქალაქად“ DE.—განთიად, ვითარ აღმოვიდოდა ქალაქად C, მთ. 21,18; „ხვალისაგან თორნესა შთაჲდინ“ მთ. 8,80; „იყო ხვალისაგან შყარ-

ბაჲ მთავართა მათთაჲ“ საქ. მოც. 4,5; „ხვალისაგან უნდა განსლვად გალილად“ ი. 1,43. იხ. ხვალე.

ხვალის(ა)-დღე მეორე დღეს, ხვალე: „იპოვა იგი ხვალის-დღე ცოცხალი“ მ. ცხ. 819v; „ხვალის-დღე შესწირვიდა შესწირავსა თჳსსა“ ლშობ. 185,41; „ხვალის-დღე კუალდა მოყვანებულ იქმნეს განკითხვად“ მ. ცხ. 884v; „ხვალის-დღე ვითარ აღდა პიტახში, გჳწოდა ჩუენ“ შუშ. IV 12; „ხვალის-დღე სულნი წარჰქდეს“ ი.-ე. 82,27. იხ. დღე.

ხიზან-ი: „ღია აესა ეამსა დაშლილობისასა დევწერე და ხიზანს“ Q—1002 (ანდ.).

ხილ-ი წნაყოფი: „გამოსცეს ხილი თჳსი ეამსა თჳსსა“ C.—გამოსცის ნაყოფი მისი ეამსა თჳსსა“ L, ფხ. 1,8; „ყვეს ხილი ნაყოფისა მათისაჲ“ C.—„ყვეს ნაყოფი იქმნისაჲ“ ფხ. 100,87; „განგამრავლო ხილი ხეთაჲ და ნაყოფი ველთაჲ“ ო. ეზგ. 80,80; „დაიკრიბეთ ღწნოჲ, იფქლი და ხილი“ I, იერემ. 40,10; „ქელრისა გასაგებელნი იყენეს, გინათუ ზეთის-ხილი იყვის, გინათუ ნიგოზი, გინათუ სხუჲ ხილი“ ი.-ე. 44,4. იხ. ზეთის-ხილი, ზეთის-ხილოვანი, ხილოვანი.

ხილა (შდრ. ვ.-ტყაოსნის: „ხლა“) თავსაბურველი, თავმალნი: „არა გშენის შენ ესრეთ ხილანი შენნი, ვითარ მე სლვაჲ ესე“ H—841,122.

ხილვა ნახვა, «ხედვა», შენიშვნა, გასინჯვა, «განხილვა», «გულეება», «კრძალვა», «ნაძილევება», ჩვენება, სიზმარი, შესახებაობა, «ქმნულება», სანახაობა, ჩენა, გახელა: „ეიხილეთ ვარსკულავი“ მთ. 2,2; „იხილეთ, ვიჩუენენ თქვენ სამართალნი და მჴაერნი“ G.—იგულეთ, აჲა ესერა მიგეც თქვენ სამართალი და მჴაერი“ M, II მქ. 4,5; „იხილოს მღდელმან“ პხ.,—განიხილოს მღდელმან“ G, ლევიტ. 18,27; „ვერ იხილოს ნათელი მზის-თულისაჲ“ ფიზ. 1,6; „ეიხილეთ ზღუსაგან მორგეილი დღეაჲ“ ი. მოც. 58,10; „არა იხილეთ შენდა ცომი“ G, II მქ. 10,4; „ჩუენებით იხილვიდენ და ქაბუენი თქვენნი ხილეთ მხედვიდენ“ ო. იოვ. 2,28; „მივიდა და იხილვიდა ბეჴელსა მას“ თომა მოც. 10,28; „იხილეთ, ნუჴუე სცით“ ლ. 21,8; „იხილეთ და მღჴარე იყენით“ DE.—„ხედვიდეთ და იღჴებდით“ მრ. 18,28; „თქვენ იხილეთ“ DE.—„თქვენ ეკრძალებით“ მრ. 18,28; „ჩუენება, რომელი ვიხილე“ პხ.,—„ეინაძილვეი ნაძილვეი“ G, მსქ. 7,13. „მი-თუ-ვიდიან ხილვად სნელთა“ ფიზ. 1,6; „ნუგის უბხრბთ ხილვასა მას“ მთ. 17,5; „ქაბუენი თქვენნი ხილვასა იხილვიდეს“ საქ. მოც. 2,17; „დანიელ გულისხმა-ჴოფდა ყოველთა ხილვათა და ჩუენებათა“ ო. დან. 1,17; „გოჩუენო შენ... საუცარი ხილვაჲ“ ფიქტ. 188,21; „იყო ვრამა იგი შეუნიერ ხილვითა და კეთილ პირითა“ M.—„ვრამა იგი კეთილ იყო ქმნულეობითა ფრადი და შეუნიერ პირითა“ ო. ესთ. 2,7; „(იყო) ყუდროჲ ხილვითა“ ლონგ. 188,24; „ღედანი ეგე, მომავალნი ხილვითა, მოვედით“ I, ეხ. 27,11. „არა შეჴრწუნდეს ყოვლისა მისთჳს ხილ(ვ)ულისა“ ბ. კეხ.-40-თჳს 117,15; „რომელი იდიდები ყოველთაგან დაბადებულთა, ხილულთა და უხილავთა“ შუშ. III 10; „იხილეს დღისი თუალითა ხილულითა კაცი იგი ღმრთისაჲ“ წრხ. 78,10. იხ. აღმოხილვა, ა(ღ)ხილვა, გამოხილვა, ვანხილვა, გარდამხილვა, გარე-მოხილვა, გემოას-

ხსედ-ი «წითელი», ნარინჯის ფერი: «კაცი აღმვდრებელი ცხენსა ზღა ხსედსა» *ო.*—«კაცი აღმვდრებელი ცხენსა ზღა წითელსა» *1. ზაქ. 1,8.*

ხსედ-ქრელი-ი «წითელ-ქრელი», ნარინჯის, ფორთოხის ფერი: «შემდგომად მისა (დგეს) ცხენი ხსედ-ქრელნი (წითელ-ქრელნი 1) და სპეტყნი» *ო. ზაქ. 1,8. იხ. კრელი.*

ხუად-ი მამალი: «რამეს შვიან ხუადი კიც» *ფიზ. XII 8.*

ხუად-ი ზვინი, გროვა; მოსავალი: «მცელი შენი, ვითარცა ხუადი იფლისაა, გარემოებული შროშნითა» *1. ქება 7,2; „ვითარცა ვინ შვრიბა ქება ხუადად“ ო. ზირ. 21,9; „ვითარცა ხუადი საღწევისაა შეაქეს მოფარდულთა წარმართთა“ 1. ეს. 28,8.*

ხუადრიელ-ი უხვი: «ხუადრიელთა წყალობათა შენთა განამკნობელად და ნუკმინის-საცემელად ჩემ მონისა შენისა ცოდვილსა» *მ. ცხ. 143v.*

ხუალ, ხუალთ იხ. სლვა.

ხუაშან-ი, ხუეშან-ი ლოცვა, ვედრება: «ოხათა შენთა, მამო, და ხუაშანთა მოწყალე-ყვეს ჩემ ზღა ...ღმრთის-მშობელი» *მ. ცხ. 405v. იხ. მებუშენ, ხეიშენება.*

ხუარბაღ-ი ხორბალი, მარცვლეული: «წარიღე ესე (ქელი) და დაჰვალ ხუარბაღსა შინა, რაათა ფერი იქიოს» *ღმ. 78,17; „თხიერ უცალოებისა თანავე გავიდის, გინა თუ ნავისა გამოზადვას, გინა თუ ნავი მოვიდის ხუარბაღითა“ ი.-ე. 42,1. იხ. სახურაბღ.*

ხუარბლის-ვაქარ-ი: «ხუარბლის-ვაქართა დაჰშენს კარნი ჭეღბავთა მათანი და განაძნელეს იფქლი გლახათათა» *მ. სწ. 54,18. იხ. ვაქარი.*

ხუასტაგ-ი, ხუასდაგ-ი, ხოსტაგ-ი ქონება, საქონელი, პირუტყვი, განძი, ფული: «ენება ხუასტაგი ნავისა ჩვენისაა წარდებად» *ი. მოც. 57,14; „ნუ იქმნებთ გულის-მთქმელ ხუასტაგისა (ხუასდაგისა)“ საქ. წიგ. II 130,22; „არს ჩემ თანა ხოსტაგი დიდალი“ ქ. ცხ. 81,2; „განვიდა... და მოართუა ხუასტაგი“ Sin.—0,120r.*

ხუასტაგის-მოყუარე ქონების, განძის, ოქროს მოყვარული: «მირღ ხუასტაგი ესე და მომეც მე იფქლი; ხოლო მან, ხუასტაგის-მოყუარე მან... მეესეულად მიითულა და მოსცა მას იფქლი» *საქ. წიგ. II 130,2; „არცა დამთებან მდიდარნი და არცა ხუასტაგის-მოყუარენი“ მ. სწ. 280,28. იხ. მოყუარე.*

ხუაშადად საიდუმლოდ, დაფარულად: «გარქუ მე სანატრელსა მას ხუაშადად-რე» *შუშ. III 20.*

ხუდომა შვრა, შეხედომა, რგება, «დაცემა»: «სული მხუედა კეთილი» *ო. სიბრძ. სოლ. 8,19; „ქირი თუ რაიმე მხუედეს“ ო. ზირ. 22,81; „ხუდა მას საქუეველისა ქუ-მევა“ ლ. 1,8; „ნაწილად ცოდვილისა ჰხუედინ“ ო.—„წილი ცოდვილისა დაეცეს მას ზღა“ *px. ზირ. 25,20(21); „ხუდა მათეს ნაწილად მისლელად სოფელსა მას კაცის-მკამელთასა“ მდახლ. მოც. 21,4; „მოჰედლი არს სრულად, ვითა ხუდების ყოვლითა ფერთა“ A—484,815v. იხ. დახუდომა, თანა-დახუდომა, მხუდომა, მოხუდომა, მხუდარი, შეხუდომა; წილ-ხუდომა.**

ხუედრება რგება, შვრა, შემთხვევა, «მიცემა»: «შრო-

მა ახუედრეს მავასხებელთა თჳსთა» *ო.—„მისცა შრომა შემწეთა მათ“ *px., ზირ. 20,4; „ნუ შრომასა მახუედრებ მე“ ლ. 11,7. „ხუედრებულ იყო წილი მსახურებისაჲ ამის“ საქ. მოც. 1,17. იხ. დახუედრება, ნახუედრებ(ელ)ი, შეხუედრება.**

ხუევა იხ. აღხუევა, გარე-მოხუევა, დახუევა, თავის-სახუეველი, მოხუევა, წარხუევა.

ხუეიშენება მიცემა, ბოძება: «მახუეიშენე ვრი ჩემი თხოვასა ამას ჩემსა» *ო. ესთ. 7,8. იხ. ხუაშანი.*

ხუესტ-ი თავხედი, «კადნიერება»: «პირი მისი ხუესტი სიკუდილსა მოუწესნ» *ო.—„პირისა მისისა კადნიერება სიკუდილსა მიუწოდნ“ *px., იგ. ხოლ. 18,8. „ნუ—თქუა—ხუესტად იტყვ“ ბაბ. 47,8. იხ. სიხუესტე.**

ხუესტობა ამოდ-მეტყველება, ფუჭად-მეტყველება, კადნიერება: «ნუ ხუესტობ მრავალთა შორის მოხუცებულთა» *ო. ზირ. 7,15. იხ. ხუესტი.*

ხუეტა ფხვია: «ყოველთა კორცთა მათთა ხუეტდეს» *ბ. კის.-საეკლ. უწყ. 121b; „მრავალ ჟამ ხუეტდეს (გუერდ-სა)“ ვარ. 811; „კეცითა იხუეტდა წუთხსა მას“ მ. სწ. 181, 11. „ხუეტად და გუემა და მოქრად ასოთა მათთაჲ“ მ. სწ. 120,8; „ბრძანა... კეცითა დრესა და ხუეტაჲ“ Sin.—11,281r. იხ. მოხუეტა, მხუეტელი, სახუეტელი, შეხუეტა.*

ხუეშან-ი იხ. ხუაშანი.

[ხუეწა] იხ. აღმოხუეწა [აღმოხუეწინი], გამოხუეწა, დახუეწა, მოხუეწა, შემოხუეწა.

[ხუეწილ-ი] იხ. ოქროხუეწილი.

ხუეჭა «მძლავრობა», წართმევა: «ულოცევდით, რომელნი გხუეჭდენ (გმძლავრობდენ DE) თქვენ» *მთ. 5,44. იხ. მიმხუეჭელი, მიხუეჭა, მომხუეჭელი, მონახუეჭი, მოხუეჭა, უხუეჭად.*

ხუთ-ი 5: «არარაა გუაქუს, გარნა ხუთი ქუეზაჲ პური და ორი თევზი» *მთ. 14,17; „შესძინა სხუად-ლა ხუთი“ მთ. 26, 10; „ხუთნი იგი მათგანნი იყვნეს სულელნი და ხუთნი ბრძენნი“ მთ. 25,2. იხ. მებუთე, მებუთელი, ოცდახუთი, ხუთეული. ხუთათას-ი 5000: „არცა მოიკვნეთ ხუთთა მათ პურთაჲ და ხუთათასთაჲ მათ?“ *მთ. 10,9. იხ. ათასი.**

ხუთას-ი 500: «ერთსა თანა-ედვა ხუთასი დრაჰკანი» *ლ. 7,41. იხ. ასი.*

ხუთაზის ხუთჯერ: «ჰურიათაჲან ხუთაზის ორმოცსა ერთ მოკლებული ცემაჲ მოვიღე» *II კორ. 11,24. იხ. გზის.*

ხუთიფელ-ი «მცხეთე»: «ხუთიფელი მისი შესძინოს მას ზღა» *G.—„მეხუთი იგი შესძინოს მას ზღა“ ო. ლევიტ. 8,6. იხ. ხუთი.*

ხუირ-ი, ხურ-ი იხ. ხირი.

ხუთშაბათ-ი: «დღე ხუთშაბათი იყო, რომელსა განაწესეთ საკმენებელი წმიდისა შუშანიისი» *შუშ. IX 7. იხ. შაბათი.*

[ხუმა] იხ. აღმოხუმა, ა(ლ)ხუმა, გამოხუმა, განხუმა, გარდამოხუმა, გულის-ხ(უ)მა, თუალ(თ)-ხუმა/ხუემა, თუალუხუემა, თუალ(თ)-უხუელობა, მიხუმა, მოხუმა, შემოხუმა, შეხუმა, შთამოხუმა, წარხუმა.

ხუმრობა: «იოცხვითა და ხუმრობითა სიცილად აღსძრვენ» *H—2251,821v.*

ხუროთ-ი, ურთი-ი მიდიელი, «არშაქნი»: «დარიოს ხუროთ-ი»: «იხ: წალ (მეფობდა)» აბ. რომ.-ქრონ. 288,21; «ვიდრე მეფობდა ხუროთ-ი» II 53ტ. 86,20; «აღვადგინე თქვენ ზედა ურთი-ნი» ეხ. 18,17; «განვეთა მეფობა შენი და მიეცა ურთი-თა და სპარსთა» დან. 5,28.

ხურეთა ხერება: «ზედა მადგეს და მახურე ტღეს მე და იქმოდის ჩემ წინაშე სახურეტელსა» II მფ. 18,5. იხ. სახურეტელი.

ხურვა იხ. დახურვა, შეხურვა.

ხურიწვა ხერინვა: «ეძინა და ხურიწაედა» იონა 1,5; «იონას ეძინა და ხურიწაედა» ოქრ.-მარზ. და იონ. 105,10; «არაფინ მძინარჲ გვრგვოსან იქმნის, არცაღა რომელი დაწვის და ხურიწაეც» Ath.—11,265r.

ხურო ღურგალი, სახლის მაშენებელი, ოსტატი, ხელოსანი, ხუროთმოძღვარი: «ანუ არა ესე არს ხუროთ-ისა მის იგი ძუ?» მთ. 18,56; «მოსცა... ხუროთი ძელისანი» M. I 53ტ. 14,1; «მოსცეს ხუროთი და მაშენებელთა, რაათა იერიონ ქვაჲ მოთხიოთ» M. II 53ტ. 84,11; «(ქერაბი) იგი ხუროთიან შექმნა» O. ოვსე 8,8; «მოსცემდა ხუროთა არა მცირედსა საქმესა» ჯ. საქ. მოც. 19,24; «მივეც... მორჩუნვად მით კედელნი ტაძრისანი კელითა ხუროთაჲთა» M. I 53ტ. 29,6; «უოველთა ხუროთიან მასწავა მე სიბრძნე» O. ხიბრძ. სოლ. 7,21. იხ. სახუროვნო, ქეით-ხურო, კელით-ხურო.

ხუროება, ხუროვ(ნ)ება ღურგლობა, ოსტატობა, ხელობა: «იყენეს მებრატაჲ ხუროებათ» საქ. მოც. 18,8; «აღავსა იგი სულითა საღმრთოთაჲ... განზრახვად... საქმესა მას ძელით-ხუროებისა» O. გამოხლ. 81,5; «საქმარ არს ცეცხლი, ვითარცა ქსლის-ქსოვისა და ხუროებასა და ქედასა...» ბ. კეს.-ეჭუხ. დდ. 45,84; «იყო ხუროებათ მარმარილოჲსაჲ მომსხმელი» ლიშ. 100,88; «არაჲ ხუროებაჲ იცინა?... ბრძანა, რაათა კელოანნი იგი ხუროებითა განარჩინენ» H—841,841. იხ. ხურო.

ხუროთ-მოძღვარი-ი ხელოვანი, ოსტატი: «ქალაქსა, რამელისა ხუროთ-მოძღვარი და შემოქმედ ღმერთი არს» მეზრ. 11,10. იხ. მოძღვარი.

ხუროთ-მოძღვრება: «აღავსო იგი... გულისხმის-ყოფითა უოველსა საქმესა განზრახვად. ხუროთ-მოძღვრებად.

საქმედ ოქროსა მის და ეცხლისა» O. გამოხლ. 81,4. იხ. მოძღვრება.

ხუშკარი-ი მსხვილი ფქვილისაგან დამზადებული პური: «ჩემდა კმა არს ერთი კუართი კორცთათჳს და პური ხუშკარი» Sin.—6,181r.

ხუცება «ვაპირმშოება», «უფროსება»: «ნუ ახუცებნ შეილსა მას საყუარელისასა უხუცესსა მას შეილსა ზედა საძულელისასა» M.—«ვერ უძლოს გაბიარმშოებაჲ ძესა, პირ-მშოსა მის შეუარებულსასა» G.—«ნუ აუფრთხებნ შეილსა მას საყუარელისასა უხუცესსა მას შეილსა ზედა საძულელისასა» pb., II მფ. 81,16. იხ. ხუცესი; შდრ. მოხუცებული.

ხუცეს-ი (ხუცისა) «მოხუცებული», «მღვდელი», «უხუცესი»: «ზრახვა-ყვეს ... ხუცესთა (მოხუცებულთა DE) ერისთა» C. მთ. 27,1; «არაჲსათჳს მოწაფენი შენნი არა-ვლენნ მოძღვრებისაჲ ხუცესთაჲსა?» DE.—«არაჲსათჳს მოწაფენი შენნი არა ვლენნ მსგავსად მოძღვრებისა მის მღვდელთაჲსა?» C. მარ. 7,6; «ხუცესთაგანნი (უხუცესთაგანნი I) მღვდლთანი (მოიყვანე I)» O. ივრემ. 10,1; «სეფორა აქერთხა ხუცად» თომა მოც. 20,12; «შეცა, ხუცესი ღვლოფისა შეშანიცა, თანა-ეკყვანდი ეპისკოპოსსა მას» შუშ. III 8. «ხუცესნი და დაიკონნი ქმასხურებდინ» ი. ე. 88,1. იხ. თანახუცესი, მოხუცებული, მოხუცებულობა.

ხუცეს-მონაზონ-ი: «ცხოვრება... აღწერილი გლახკისა გეორგის მიერ ხუცეს-მონაზონისა» ი. ე. 18,6. იხ. მონაზონი.

ხუცობა: «მადლი, რომელი მოგეცა შენ წინაჲსწარმეტყუელ-ბითა დასმითა კელთა ხუცობისაჲთა» I ტიშ. 4,14. იხ. ხუცესი.

ხვდე, ხვდოდი... იხ. სლვა.

ხუთ-ი ნიანგი: «სავსე იყო მდინარე იგი ხუთქებითა» ანტ. დ. 28r; «რომელთაჲ თქვან ხუთქი ზღუასაჲ ფიხ. XVIII 8; «ქცევათა მათჳს ხუთქთაჲსა ეგებოს, რაათა ეთფარეიდო ტყაეთაჲ მისთა» გრ. წოხ.-კაც. აგებ. 158,81. ხურო-ი იხ. ხორი.

3

ჯარ ქართული ანზნის 34-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა 7 000.

ჯად-იხ. ჯდა.

ჯალ-ი ქუმელი, მოხალული ფქვილი, თაფლითა და ერბოთი შემზადებული საკმელი: «შეუსუარა მას ბოოს ქალი» O. რუთ. 2,14; «მიიღე შენ თანა გრივი ერთი ქალი» O. I მფ. 17,17; «აღავსო (მახალი) ქალითა» O. ივდ. 10,6.

ჯალარჯობა «ბალარჯობა»: «ყვეს... ღვსასწაული იგი ჯალარჯობისაჲ შვდ ღღე» O.—«ყვეს... ღვსასწაული იგი ბალარჯობათაჲ შვდ ღღე» I. I 93ა 1,9.

ჯამ-საქირო: «მე შეგან მიქმს ნათელის-ღებაჲ» მთ. 9,14; «უფალსა უქმს ეგე» ლ. 10,81; «არა მიქმ მე» I კორ. 12,21; «რავდენთა უქმდა განქურნებაჲ, განქურნებაჲ» ლ. 9,11; «ეგეა მიქმს საქმესა მანულოზისასა» ი. მოც. 68,88;

«უქმს მას შეწენაჲ» O. ხიბრძ. სოლ. 18,16; «არაჲ ვის უქმდა, მიემადლებოდა» შუშ. XI 8; «არა ქამს მონაგებთა სიზრაველ» მ. სწ. 7,84. იხ. უქმს.

ჯამირ-ი ფეხჩაცმული: «წილისავალი იყოს ქამირისაჲ» I. ეს. 11,16. იხ. ჯამლი.

ჯამლი-ი ფეხსაცმელი: «წარიაღანა ქამლი» თ-ე 7,27; «ვერ ღირს ვარ განქსნად ქამლთა ფერქთა მისთასა» ლ. საქ. მოც. 18,26; «(იყო) ერთი კაცი შორის მათსა, შემოსილი ქამლითა» O. გზფ. 9,2; «სადა იყოს მამინ ქამლები იგი, შეენიერად განღვლესილები და სამოსელნი მეფეთანი?» მ. სწ. 84,8. იხ. მექამლე, საქამლე, საქამლობელი, უქამლო, უქამური.

ჯამლის-საბელი-ი ფეხსაცმლის შესაკრავი: «რომლისა-იგი ვერ ღირს ვარ განქსნად ქამლის-საბელთა მისთა» ხაქ. მოც. 18,26. იხ. საბელი.

კამლის-ტყეო-ი «შესასხმელი», თასმა: «უკუეთუ საბლითგან ვიღრე კამლის-ტყეადმდე — შესასხმელთამდე — მოვიღო ყუელისაგან» O, დაბ. 14,28. იხ. ტყეო.

კარი-ი «ზუარაკია»: «ნუ ჰქნავ კართთა და ვირთთა ერთად» M, — «არა ჰქნა ზუარაკითა და ვირთთა ერთად» G, II მჭ. 29,10; «სადა-იგი იქმოდის ათი უღელი კართთა, ყოთ მან ლავენ ერთ» I, ეხ. 5,10; «კარი და დათუ ზოგად ძოვდენ» I, ეხ. 11,7; «ვითა კარი ყვროდის» მ. ცხ. 821; «კარი, კბოა უბიწოა, ზოხათაგან მოიბას» O, ლეფი. 1,8; «ვითარცა კართა მქნეთა, დაუღლილთა...» შუშ. XIX 7. იხ. ურემკარი.

კატვა დაკაწრვა: «არცა ეტყებდენ მათ, არცა იკატდენ» O. — «არცა ეტყებდენ, არცა დაეკატდენ» I, იერემ. 16,8; «იკატდეს ლაწუთა მათთა» შუშ. IX 12.

კბო ხბო, «ზუარაკია»; «მართლუ»: «დაკლან კბოა იგი წინაშე უფლისა» O, — «დაკლან ზუარაკი წინაშე უფლისა» G, ლეფი. 1,5; «მისი... კბოა ზოხათაგან ცოდვისათვის» O, ეზეკ. 48,19; «კბოა და ლომა და ზუარაკი ერთად ძოვდენ» I, ეხ. 11,8; «არა თხოვს შენგან კბოსა ზუარაკად» მ. სწ. 178,87; «გამოზარდენ თუ კბონი მათნი გარე შიშისა» pხ., — «განზარდენ მართლუნი მათნი თხიერ შიშისა» O, იოხ. 89,8.

კდა წედა, ამოღება, შიშვლეება, «აღება», «აღმოკდა», «აღმოშადება»: «იკადა მახული საეშეაქოა» ი. ე. 48,17; «ერთმან ეიწე წინაშემდგომელმან იკადა მახული» მრ. 14, 47; «იკადენ ყოველთა მახული ეგუბესა ზედა» O, ეზეკ. 80,11; «იკადე ტრმალი შენა» G, მჭ. 9,54; «მახული იკადეს ცოდელთა» L, — «მახული აღიდეს ცოდელთა» Z, ფხ. 86,14; «იკადა მახული თვისა» DE, — «აღმოიკადა მახული თვისა» C, მთ. 26,51; «მოყუასსა ზედა უკუეთუ იკადო მახული» pხ., — «მეგობრისა ზედა მახული დათო აღმოიშადო» O, ზირ. 22,26. «მახული კდილი ველსა შინა» G, იხუ. 5, 5,18. იხ. ასაქდელი, აღმოქდა, ა(ლ)ქდა, გამოქდა, გიწდა, გარე-შეკდა, გარე-წარკდა, დაქდა, ზარგანქდელი, ზარის-განქდა, ზარის-საქდელი, ზარ-ქდა, თითწარქდელი, თუალთ-საქდელი, შთაქდა, წარკდა.

კდა იხ. გარდაქდა, მიმქდელი, მიქდა, მოქდა, მქდელი.

კდალი-ი კაკი: «აუთ სოლომონისი ორმოცი ათასი კდალი მეზუები საეტრედ» O, III მჭ. 10,28; «აუთ სოლომონისი ორმოცი ათასი კდალი ეტრეებისა» M, II მჭ. 9,25; «აქლეში კდალი და კიუები მათი ოცდაათი (მოძღუანა)» O, დაბ. 82,15.

კდალთ-მდრანჯობელ-ი, კდალ-მნდრანჯობელ-ი «დედალთ-მბორგელი», დედალთ-მოტრფილი: «ცხენ კდალთ-მდრანჯობელ (კდალ-მნდრანჯობელ O) იქმნეს» I, — «ცხენებ დედალთ-მბორგელ იქმნენ» pხ., იერემ. 5,8. იხ. მდრანჯობელი.

[კდომა] სელა. იხ. აღმოკდომა, ა(ლ)კდომა, გამოკდომა, განკდომა, გარდამოკდომა, გარდაკდომა, გარე-წარკდომა, გულსა მოკდომა, დაკდომა, ზარის-განკდომა, ზედა-გარდაკდომა, ზედა-მოკდომა, მოკდომა.

კდომა წინააღმდეგობა, წინააღმდეგობა, «ცილობა», დაეა, ბრძოლა, «ლაღება», «გამოძიება», მტრობა:

«ნუ უკდებით ბორბტას» მთ. 5,80; «უკდებოდო მათ ელმას, მოგვ იგი» ხაქ. მოც. 18,8; «მიიკდებოდო რაი ცოდელი წინაშე ჩემსა» ფხ. 88,2; «ნუ უკდებოთ კაცსა მას ძლიერსა» O, ზირ. 8,1; «რასა უკდებოთ ურთიერთას?» C, — «რასა გამოეძიებთ ურთიერთას?» DE, მრ. 9,8; «რასა არიან სიტყუანი ეგე, რომელთა უკდებოთ ურთიერთას გზასა მავას?» C, — «...რომელთა იცილობთ ურთიერთას სლევას შინა?» DE, ლ. 24,17; «უკდებოდეს ურთიერთას ჰურიანი იგი» C, — «ილაღედეს ურთიერთას ჰურიანი იგი» ი. 6,52. «შური და კდომა შეთხუღ არიან ურთიერთას» მ. სწ. 248,15; «კდომით ვიღრემე კდომოდეს სამნი იგი მეფენი» IV მჭ. 8,28; «იყო კდომა და გამოძიება არა მკორედი» ხაქ. მოც. 16,2; «კდომა რამე არიან თქვენ შორის» I კორ. 1,11; «კდომით მკდომ ექმნენ» O, III მჭ. 11,84; «სადა შური და კდომა, მუნ არს შფოთი და ყოველი ჯერკუალი საქმე» იაკ. 3,10. იხ. ზედა-მიკდომა, ზედა-მოკდომა, ზედა-შეკდომა, თანა-წარკდომა, მიკდომა, მიმოდკდომა, მკდომა, მკდომობა, საკდარი, წმკდომა, შეკდომა, შთაკდომა, წარმოდკდომა, წარკდომა, წმკდომოდკდომა, წილკდომა. კდუნება იხ. წარკდუნება.

კედნა წერთან: «უკედნიდი გულსა ჩემსა დლითი-დღედ» ბალ. 45,10.

კევ-ი, კევნი-ი «ნალუარევი», «ცხერი», ხეობა, კანტონი, «ლეღე»: «ალქაფნებოდა წყალი იგი, ვითარცა სიმამრე ქევისა» O, ეზეკ. 47,6; «ლუარი მამფრი, ქევისა შინა მიმავალი, ყოველსავე, რომელთა წინაშე მისსა ზოოს, წარიღებს» H—2261, 1981; «შეგვადო შენ ნალუარევისა კესისისასა» G, — «მოვიყვანო შენდა ქევისა მას კიშონისასა» pხ., მხქ. 4,7; «არს გამოსავალი საზღვართა ქევისა თანა ზღუსა» G, — «იყო საზღვარი გამოსავალთა ცხერად ქერძო ზღუად» M, იხუ. 5, 18,10; «განწა ქევი იგი» III მჭ. 17,7; «სუემდ წყალსა ქევისა მისიგან» O, III მჭ. 17,4; «ქევა-დ-ქევა, რაათა აღაშენენ საგლახაკონი» ნრ. 70,10; «აღვიღედ ყოველი თესლები ქევისა მას იოსაფატისასა» O, — «აღვიღედ ყოველნი ნათესავნი დეღედ მიმართ იოსაფატისასა» G, იოვ. 8,12; «წილ-მოქდა ქევისა» O, დაბ. 82,22; «ყოველი ქევენები აღმოივსოს» ლ. 8,5; «გამოადინენ წყარონი ქევენებსა» ფხ. 108,10; «მქეცნი ლაღებდენ ქევენებსა მათსა» O, სოფ. 2,14; «ყოველივე ქევენები უსდიან ზღუასა და ზღუად იგი არა განძლების» O, ეკლ. 1,7.

კევროვანი-ი ხეები: «არა დიდთა მათ მათთა ოდენ გუჯრს, რომელთაგანი იგი მწუერგალნი მახლობლობითა ღრუბელთაგანთა მარადის ჰმარხვენ ზამთარსა, არამედ კევროვანთა ცა ღრმათა, რომელნი არიან უქართ და ტფილ» ბ. კიხ. ექმუხ. ლდ. 182,84. იხ. კევი.

კელ-ი ხელი: «ქელთა ზედა აღვიქუან შენ» მთ. 4,8; «მიყო ქელი» მთ. 8,8; «ქელი შენი იყავნ პირსა შენსა ზედა» O, ზირ. 5,14; «ქელითა ყურისაღას სცემდეს» იბ. რამ.—კურთხ. ისაქ და იაკ. 58,18; «ორნივე ქელნი და ბრქალნი მისნი მორდომილ იყენეს» O, I მჭ. 5,4; «ქელი შეახო» მთ. 17,7; «განყარა ქელი და კიქა იგი პირსა შეალეწა» შუშ. VI 18; «იტყუელვედ ქელთა მათთა» მ. სწ. 18,7; «არა დაიბანნიან ქელნი, ოდეს ჰურსა კამედ» მთ. 15,2.

კელითა მიერ: «შეღლი იგი ქელითა მოსესითა მოეცა» C, ი. 1,17; «ქელითა ანგელოზისა მისისაგან» O, მალ. 1,1. იხ. ერთგული, მოქლონება, საკელი, ცალკელი, კეთილ-კელი, კელი-ს-კელი.

ველი-ი ხელობა: „იყო მარჯუე ფრად ველითა“ ლიმ. 100,85 იხ. შეგულე, ველოსანი.

ველი-ი ხელწერილი, ხელნაწერი: „დაწერე ქელი ორ-მეოცათისა ლიტრისა ოქროსაჲ“ ლიმ. 78,10; აქელი ესე ახალი იყო, ჰქრქუა მწიგნობარსა: წარიღე ესე და დაჰვალ ხე-არბალსა შინა, რაჲთა ფერი იქცოს“ ლიმ. 78,18. იხ. უპელო.

ველი(თ)-აღპყრობა/აპყრობა შეწევნა, დახმარება, ხე-ლის დაქერა, ხელის აღმართვა: „არაჲს დაემელსა ქელთ-ადუპყრის აღდგინებად“ მ. სწ. 288,28. „ღმერთსა ველი-აპყრობით ჰმადლობდეს“ ი.-გ. 88,7. იხ. აპყრობა, აღპყრობა; შდრ. ველის-აღპყრობა.

ველი(თ)-ბორკილი-ი: „ერულნი იგი ქელ-ბორკილითა შეიკრნეს საბლითა სიგლახაიისაჲთა“ იოხ 8,8; „ერულნი ქელ-ბორკილითა მივიღე“ შენდა I. ეს 45,14; „მოგებაჲ ოქროსაჲ მძიმე არს და ქელ-ბორკილი და საკრე-ველ განუქსნელ“ მ. სწ. 188,12. იხ. ბორკილი.

ველით-გდება «ველით-ღება», დაქერა: „უპუეთუ ქელთ-იგდოლ კაცმან მპარაგმან სული მძათავან მისთა“ G.—„უპუეთუ ქელთ-საღამე-იდევას კაცი მპარაგმან მძათავანი თუსთა“ M. II შქ. 24,7; „ადვილად ქელთ-მიგდოს“ მ. ცხ. 48r. იხ. გდება.

ველით-დასხმა ხელთდასხმა, შეხება: „დააასხნა ქელ-ნი... ებისკოპოსად“ თე 551; „მარიამსაცა ქელნი დააასხ-ნეს“ ფლტ. მოც. 5,24. იხ. დასხმა.

ველით-ღება «ხელთ-გდება», აღება, დაქერა: „უპუეთუ ქელთ-საღამე-იდევას კაცი მპარაგმან მძათავანი თუსთა“ M.—„უპუეთუ ქელთ-მიგდოლ კაცმან მპარაგმან სული მძათავან მისთა“ G. II შქ. 24,7; „ძნად ქელთ-იდევას ზოგი ოღენ“ O. ზირ. 29,7; „ქელთ-იდევას და აღიზახოს“ იხ. რომ.-კერთხ. მოს. 184,8. „მონადირეთაგან ვერ ეგების ქელთ-ღებად იგი“ ფიზ. III 8. „განმზარულდეს ქელთ-ღე-ბულნი იგი წმიდანი“ ანდ.-ანატ. 108,15. იხ. ღება.

ველით-საქმარი-ი ხელსაქმე, «ველით-საქმე», ხელობა: „დაუტევიან საეპრობა მათი და ქელთ-საქმარი (ქელთ-საქმე A), რომელი შექმნილ არს საცხორებელად“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 58,12; „იმან იცოდა ქელთ-საქმარი წიგნისა წერაჲ“ ხაგ. წიგ. 181,3; „ევიყუე მე... მოძულე ქელთ-საქმარი სარ“ ლიმ. 87,20; „განვეილოთ ქელთ-საქმარი ჩუენი“ Sin.—11,160v. იხ. საქმარი.

ველით-საქმე «ხელთ-საქმარი», ხელობა: „დაუტევიან სა-ეპრობა მათი და ქელთ-საქმე (ქელთ-საქმარი B), რომელი შექმნილ არს საცხორებელად“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 58,12. იხ. საქმე.

ველით-სხმა დაქერა: „ქელთ-ვისხნეთ ცოცხალნი“ O. IV მფ. 7,12. იხ. სხმა.

ველით-მოქმედ-ი მუშა, ხელოსანი, მშრომელი: „მრავალნი ქელით-მოქმედნი, რომელნი დღითი-დღე მოირეწ-ენ საზრდელსა თვისსა“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 89,21. იხ. მოქმედი.

ველი(თ)-პყრობა ხელის დაქერა: „იგინი ერთიერთსა ქელით-პყრობით შთამოჰყვანდა ზღუად“ ხაგ. წიგ. II 141,17; „მოვიდოდა ქელ-პყრობით ორთა თანა დიაკონთა“ ხაგ. წიგ. II 117,4. იხ. პყრობა.

ველით-საძიებელი-ი შესახებელი: „იყავნ... ქელით-სა-ძიებელი ბნელი“ O. გამოსლ. 10,21. იხ. საძიებელი.

ველი(თ)-ურილობა: „უპუეთუ მოისპო შენგან... ქელი(თ)-

ურილობა და სიტყუაჲ დრტუნისაჲ“ IO. ესთ. 68,8. იხ. ურილება.

ველით-უქმნელი-ი ხელთუქმნელი: „მაქუს ჩუენ ქელით-უქმნელი საუენოჲ ათა შინა“ Q. II კორ. 5,1; „რომ-ლითაჲ წინა-დაიცუთოთ წინა-დაცუეთთა მით ქელით-უქმ-ნელითა“ კოლ. 2,11; „ქალაქი ჩემი ქელით-უქმნელი არს“ ხაგ. წიგ. II 25,8; „მესამესა დღესა სხუაჲ აღვაშენო, ქელით-უქმნელი“ მარ. 14,58. იხ. უქმნელი.

ველით-ქმნული-ი ხელით გაკეთებული: „კერბი: „არაინ-მეა ღმერთი ქვისანი ქელით-ქმნულნი“ ხაგ. წიგ. II 84,22; „დავარჯო ტაძარი ესე ქელით-ქმნული“ მარ. 14, 58; „არა თაყუანის-სცემ ღმერთსა ქელით-ქმნულსა“ O. დან. 18,4; „ყოველთა ქელით-ქმნულთა დამპლავდენ და შეაქუნდეს ქუაბებსა“ I. ეს. 2,18; „თაყუანის-სცემს ქე-ლით-ქმნულთა“ ფხ. 98,7. იხ. ქმნული.

ველით-წერილი-ი ხელნაწერი, ნუსხა, თამასუქი, სიგე-ლი: „აქოცა ჩუენთჲს ქელით-წერილი ბრძანებით, რო-მელ იყო ანტაყად ჩუენდა“ კოლ. 2,14; „დაგირეჲ ქელით-წერილი“ I პეტრე 2,21; „ყოველი ქელით-წერილი სიტყუისაჲ განხუთჲ“ I. ეს. 58,8; „აქუსა ქელით-წერი-ლი მისაჲ“ მ. ცხ. 299v; „დაუსხნეს სიმტყიენი და ქელით-წერილი“ ი.-ე. 14,88. იხ. წერილი.

ველით-ხურო: „შეკრება მეფემან ყოველი ყრმები... ქე-ლით-ხუროთაჲ მწირთაჲ“ H—841,758. იხ. ხურო.

ველის-ამპყრობელი-ი ხელის დამპყრი, მხსნელი, მშვე-ლეი, შემწე: „იჲუალო ქელის-ამპყრობელ არს მისა“ C. ფხ. 86,24; „ქელის-ამპყრობელ ექმენ შენ გლახასა“ O. ზირ. 29,12; „ქელის-ამპყრობელი ჩემი ხარი შენ“ ფხ. 90,8; „შემწე და ქელის-ამპყრობელი ჩემი ხარი შენ“ ფხ. 118,114; „უპუეთუ... ეიმე იხილს დაბრკოლებად, ქე-ლის-ამპყრობელ ეყვის მას“ მ. სწ. 248,28. იხ. ამპყრო-ბელი.

ველის-აპყრობა, ველის-აღპყრობა «შეწევნა»: „ნუ ქელსა აღუპყრობ ცოფილსა“ O.—„ნუ შეეწევო ცოფილსა“ ps., ზირ. 18,4; „შენ თანა ქელი აღუპრა მას, ვითარცა მწირსა და მსხვსა“ G. ლევტ. 25,86; „შენ ოღენ ამათ ობოლთა ქელი აღუპყარ“ ი.-ე. 19,12. „ქე-ლის-აპყრობად ჩემდა მომხედენ“ L.—„შეეწევან და ჩემდა მომხედენ“ C. ფხ. 21,20. იხ. აღპყრობა.

ველის-განდგმა: „იკადრა ქელის-განდგმად და დაყე-ნებად“ O. I ეზრა 8,88. იხ. განდგმა.

ველის-დადება: ხელთდასხმა, ხელის დაღება: „ქე-ლის-დადებათ უურთხენს მათ ველისაღ-ველისაღ ხე-ცისნი“ ხაგ. მოც. 14,28; „ჟოტყილი რაჲ მრავალსა, ქელი დაიდევან პირსა მათსა“ O. სიმარტ. სოლ. 8,12. იხ. დადება.

ველისა მყოფა დაწყება, შეხება: „ქელით მიიყო ჰეროდე მეფემან ძვრის-ყოფად“ ხაგ. მოც. 12,1; „მი-იყო ქელი ერთმან ვინმე ერისაგანმან“ ფლკტ. 187,84. „არა ჯერ-იყო შენდა ველისა-მყოფაჲ კაცისა მარაგანდელისა“ ფლკტ. 189,17; „არაღრა იკადრეს ქელისა-მყოფად სხუთა მათ მიმართ“ ანან. ებრ. 218r. იხ. მყოფა.

ველისა მყოფა «ველის შეყოფა»: „მოყავ ქელი ყოფად“ B.—„ქელი შეჰყავა მავას ყოფად“ A. ხზტ. 181,17. იხ. მყოფა.

ველისა შეყოფა ხელის მოკიდება, «ველ-ყოფა», «შე-ძინება»: „ბრძოლად მისა ქელი შეყო“ O. I ეზრა 1,88; „ქელი შეყავთ მერმეცა“ A.—„შესძინეთ ყოფად მე-

ორეცა B. სხტ. 188,8; აქელი შეყვეს აღწერად მითხრობა გულსაყსად სარწმუნოებისათჳს DE.—აქელ-ყვეს ზეგარდამო განწესებად თბრობისა მის C. ლ. 1,1. იხ. შეუოფა.

კელ(ისა) შეხება შეხება, დადება ხელისა: ანუაჲ კელი შემახოს მამამ ჩემან O. დაბ. 87,12. იხ. შეხება.

კელის-მპყრობელ-ი: აჲშა, ვაშა, კელის-მპყრობელი-ნო H—2351,887v. იხ. მპყრობელი.

კელის-პყრობა ხელის დაქერა: აშიპყრა კელი ჩემი და გამომიყვანა მე მის ადგილისაგან ანან. ებრ. 42v. იხ. პყრობა.

კელის-საპყრობელ-ი ხმალი: აგამოიტაცო კელის-საპყრობელი ჩემი გუამისაგან მისისა ეჯყ. 21,8. იხ. საპყრობელი.

კელის-უფალ-ი ხელის, თანამდებობის პატრონი ანუ მქონებელი: ამოვიდეს ოღესმე ელენი მიცემად სიუჟარული-სა და თანა-წარაყვანს კელი-ს-უფალნი მონასტერთანი, რაჲთა უჩუენებდნენ, რომელთა იგი საჭიროდ უქმს მ. ცხ. 171v. იხ. უფალი.

კელის-კელ მაშინვე, საჩქაროდ: აქელი-ს-კელ აღუვარენ იგი (გულის-სიტყუანი) მამასა შენსა სულიერსა მ. ცხ. 870v; აქელი-ს-კელ განიკითხვენ მას მ. ცხ. 228v; აქელის-კელ მოაწვეს რისხვასა ცოდვილთა ზედა A—92,252. იხ. კელი.

კელმოკლობა: აჲბუჲთადა გაეწესა საშოვალ ეკლესიასა დგომა და თრეცად და სამეცად ღვთიან კელმთქლბით და მოწიწებით ი. ე. 84. 9. იხ. მთქლბა.

კელმწიფე მთავარი, ხელისუფალი, მბრძანებელი, შემძლებელი: აქელმწიფე არს მქ კაცისა მთ. 9,8; ასობრმშ შეეწვის კაცსა უფროსს ათისა კელმწიფისა, რომელი იყენს ქალკსა შინა O. გელ. 7,20; აჲბრძანა მოწოდება... კელმწიფეთა ფლკტ. 185,16; აჲფუფა და კელმწიფეთა ვერ შეუძლად დამორჩილებად ს. გაბ.-მოც. სჯ. 95,8; აქელმწიფე ხართ მათა კეთილის-ყოფად მრ. 14,7; ანუ მოაკლდებიან მთავარი თუღამსგან და არცა კელმწიფე წყვილთა მისთაგან იბ. რომ.-კურთხ. ისაჲ და იაჲ. 68,12; აჲამთარინა ათორმეტნი კაცნი კელმწიფენი ნათესაეთა მათთა იბ. რომ.-კურთხ. მოს. 120,7; აღლეს კელმწიფე არნ და ხეაღე მინა მ. სწ. 90,28. იხ. საკელმწიფო.

კელმწიფეზა უფლება, «ფლობა», შემძლება, მთავრობა, უფროსობა, ხელისუფლება, «საბრძანებელი»: აღიდ-ლიდნი კელმწიფეზედ მათ ზედა მთ. 20,25; აჲლიდარნი კელმწიფეზედენ მათ ზედა მრ. 10,42; აჲტელმწიფეზი იეს კაცი თავსა თჳსსა ზედა ყოფად კეთილისა მ. სწ. 45,7. აჲელმწიფეზაჲ აქუს ჰესა კაცისასა DE. მთ. 9,8; აჲტუნ-დეს მათ კელმწიფეზა... განსხბად ეშაჲთა DE.—აჲტუნ-დეს ფლობა... განსხბად ეშაჲთა C. მრ. 8,15; აჲკაცი ვარ კელმწიფეზისა ჰეუჲე განწესებულ ლ. 7,8; აგულისკმა-ყო, რაჲეთუ კელმწიფეზისაგან პეროდესისა არს DE.—ავითარცა აგრძნა, ვითარმედ საბრძანებელი-საგან პეროდესი არს C. ლ. 28,7; ანუ სცემ მას კელმწიფეზისა სიკაბუკესა მისსა O. ზირ. 80,11; აღიდსა კელმწიფეზისა და პატრესა აღუთქმოდ რიფხ. 176,80; ანუ-ლუბდა რაჲ აღსრულებად, ყოველი კელმწიფეზა და

უფლებად მამასა ეფთჳეს მისცა ი. ე. 25,84; აჲოველთა წინამძღურობად გჳუარს, ყოველნი კელმწიფეზისა ვეზი-ებთ მ. სწ. 206,20. იხ. კელმწიფე.

კელოვანი, კელოვანი (კელოვნისა) ხელოსანი, ოსტა-ტი; ერუდიტი: აჲრა ესმინ მას კმა მსახრვალისა კელო-ვნისაჲ ფს. 67,8; აჲელითა კელოვნისაჲთა კმწელი იქის ზირ. 8,24; ანება ჩემი—ვითარცა საწერელი მწიგნობრისა კელოვნისაჲ ფს. 44,2; აჲშული იგი უშუერადრე გამო-უქმნიეს კელოვანთა მათ ფლკტ. 160,80; ავითარცა მკურნალმან კელოვანმან იწყო ვერებად მისა და კურნე-ბად მ. ცხ. 180v; აჲკელისადა დაემცნა წინამძღუარსა საჲ-მრისა მიცემაჲ ძმათა და კელოვანთაჲ ი. ე. 44,22. იხ. კელი; სიკელოვნი, კელოვნება; შდრ. სიტყუა-კელოვანი, სიტ-ყუთ-კელოვანი.

კელოვანთ-მოდღუარ-ი: აჲენიერებასა კელოვანთ-მოძ-ლუარსა დაკვრდებოდა ს. გაბ.-მოც. სჯ. 820. იხ. მოძ-ლუარი.

კელოვნება ხელოსნობა, ოსტატობა, უნარი, მოხერ-ხებულობა: აჲუზეშთაეს და უძლიერძს კელოვნებისა, კაცთაჲსა ოქრ.-მარხ. და იოზ. 105,85; აჲმადლობ შენ მხოლოთ, ...არცა სიტყუთა ამით, რომელი კელოვნე-ბისაგან ამის სოფლისაჲსა ითქუმის, არამედ მით კმითაჲ მეტ-რე მოც. 47,8. აქელოვნებისა მეციერთა მათ პრტუეს ფლკტ. 151,15, ამან იცოდა კელოვნება — წერაჲ Sln.—8,140v. იხ. კელოვანი.

კელოსანი თანამდებობის პატრონი: აჲოუთუალეს იყ-ნომოსსა ლავრისასა, რომელ არს კელოსანი მ. ცხ. 177v; აქელოსანთა დაჲედრნის, რაჲთა ნუგეშინის-სცემდნენ ი. ე. 86,22. იხ. კელი.

კელუბანელ-ი ხელდაუბანელი: აჲუეუთუშა ეკლესიად შეხზოდენ, არამცა ინებე შესლგად კელუბანელ მან მ. სწ. 85,20. იხ. უბანელი.

კელუბანელობა ხელდაუბანლობა: აჲრა კელუბანე-ლბაჲა შეავინებს კაცსა... არამედ... მ. სწ. 85,27. იხ. კელუბანელი.

კელ-ყოფა ხელის მოკიდება, შეხება, დაწყება: აქელ-ყვეს ღლესა მას პირველსა თჳს-თავსა თჳსა მის პირველისასა განწმედალ M. II 58ტ. 29,17; აქელ-ყვეს აღესებად მისგან ჰურჲელისაჲ მ. ცხ. 428v; ანომერიანოს კელ-ყო-ფესლ-ვად ეკლესიად ბაზ. 44,18; აქელ-ყვეს გამოცდაჲ მისი მ. ცხ. 224r. აჲიბრძანეს ამისი კელ-ყოფაჲ ი. ე. 14,17. იხ. ყოფა.

კელცალიერად «ცალიერი»: ანუ წარავლინებ მას კელ-ცალიერად O.—ანუ მაჲტევე მას ცალიერსა ph., ზირ. 29,12. იხ. ცალიერად (ცალიერი).

[კელ-ცემა] ხელის მოკიდება; მოცემა: არაჲსა კელ-ცე-მულ იქმენ საჲქესა, რომელსა ვერ შემძლებელ იყავ აღსრუ-ლებად? ანდ.-ანატ. 207,20; ასასუენებელნი ესე მრავალნი კელ-ცემულ გუჲმწენ ჩუენ საჲ. წიგ. II 65,84. იხ. ცემა.

კელცუდალ «ცალიერი»: ანუ ერუენები პირსა უფლისასა კელცუდალ O.—ანუ გამოსჩნდები წინაშე უფლისა ცა-ლიერ ზირ. 22(85),8; არა გამოავლინო იგი შენგან კელ-ცუდალ M.—არა განავლინო იგი ცალიერი G. II 7ტ. 18,18. იხ. ცუდალ (ცული).

ველ-წიფება შეძლება, უფლება, გაბედვა: „რომელ-მან... ქელ-წიფის ბოროტის-სიტყუად ჩუენდა“ მრ. 9, 80; „არღარა ქელ-გეწიფების შენ ამიერივან მნობად“ ლ. 10, 2; „ვის ქელ-წიფების სახლსა ძლიერისასა შესლად“ მთ. 12, 20; „არა ქელ-წიფების ძესა კაცისასა საქმელ“ ი. 5, 10; „ვერვის ქელ-წიფებოდა წარსლად მიერ გზით“ მთ. 8, 28; „რამსა ქელ-წიფა ჩემ ზედა ცოლმან ჩემმან ესევითარისა საქმელ“ შუშ. IV 18. იხ. წიფება.

[ვემ] იხ. განაგმობი, განგმარი, განგმელი, გა(ნ)გმობა, გმობა.

ვერ-ი (ღერი), ზრო: „ვერი იგი მისი (სასანთლისა) და რტონი და ტაყუნი და ბირთუნი და შრომანი მისგანვე იყუენ“ ო. გამოსლ. 25, 21; „მუარი ოქრომ ვერი მისი (საბა-ზმაქისა)“ G.—„მუარი ოქრომ—ღერი მისი“ მხ., რიცხ. 8, 4.

ვიდ-ი: „ვისხენ ვიდნი და დაეარღვენ წყალნი“ I. მს. 87, 25; „ვითარცა მიიწინეს ვიდსა მას ციხისასა, ჰრქუა პიტახშმან წმიდასა შუშანიკს“ შუშ. IX 20; „ქმნეს ვიდი რამე დიდი შემისა“ H.—841, 88; „ვიდ ექმნა მათ წილსავალ სასუფეველად“ Ath.—11, 288v.

ვმა ხმა, ბგერა, ყრიაშული, ხმაურობა, ყვირილი, სიტყვა, «ჰამბავი», კილო: „ჰამა პრამადი ისმა“ მთ. 2, 18; „ესე შენი ჰამა არს“ ო. I მფ. 24, 17; „ჰამა გური-ტისა ისმა“ ოქრ.-გურიტ. 220, 27; „ვითხვილა ჰმისა მისთჳს, ვითარ რამე არს“ ფლტ. 158, 24; „მოვილა ჰამა ზეცით“ ო. 12, 28; „განტდა ჰამა მათი“ პრამ. 10, 18; „სახიობენ სახიობასა ჰმითა ტბილითა“ ფიზ. XVI 8; „ჰამა იყო მისა მიმართ“ ფოკა 848v; „დიდითა ჰმითა ტირილეს“ ანდ.-ანატ. 227, 10; „გესმოდიან-ლა ჰამა წყობათა“ C.—„გესმოდიან ჰამბაენი ბრძოლათანი“ DE, მთ. 24, 0; „ნეს-ტუმან და ლინმან მოატკბიან ჰამა“ ო. ზირ. 40, 21; „ჰმითა დიდითა იტყოლი“ ლ. 8, 28; „ლაღად-ყო ყურთა ჩემთა ჰმითა დიდითა“ ო. ეზგ. 9, 1; „ჰმობდეს მალღითა ჰმითა“ რიფს. 170, 4. „ალურტევე ჰამა და ეტბროდ“ შუშ. VII 12; „ხოლო იქმნა რაჲ ჰამა და ამბობი“ ო.-ე. 46, 20; „მრავალნი კაცთაგანნი იზმნიან ჰმასა მფრინელთასა“ მ. სწ. 46, 12. იხ. მოვლობა, მრავალკმა, მემობარი, მემობარე, მემობარი, უცხო-ჰმა, უქმო, კათმისა-ჰმა.

ჰმაკეთილი-ი ხმაკარგი: „ჰმაკეთილი — ვითარცა სპი-ლენი“ მხ. რამ.-ყურთხ. მონ. 102, 0. იხ. კეთილი.

ჰმამალღ-ი ხმამალღი: „ჰმამალღი ნესტჳ ღალადებ-და“ ხ. ვაზ.-მოც. სავს. 09, 41; „სადა არს... რომელსა არა აზრახა, არცა ჰმამალღისა მიერ, ვითარმცა არა ესმაჲ“ I. მს. 88, 10. „ჰმამალღად ქიდაგებს“ ო.-ე. 28, 28. იხ. მალღი.

ჰმამალღობა ხმამალღობა: „გჳშს წარდგომად და არა ჰმამალღობითა და აჲ და იგი მიმრბანვეთა გონებ-სადა“ მ. ცხ. 83r. „მას თანა ჰმამალღობა და უწე-სოჲ გულის წყრომად არა იყო“ ო.-ე. 80, 1. იხ. მალღობა.

ჰმარება ხარჯვა, გამოყენება, ხმარება: „ბორო-ტად ეიჭმარებთ“ მ. ცხ. 68v; „მძლურად არა მეჭმა-რებთ“ მ. ცხ. 107v; „არად იჭმარებთ სფირღებსაჲ“ მ. ცხ. 857r; „თუ რამე ეჭმარებინ, შინა იჭმარიან“ ო.-ე. 40, 10; „უკუეთუ... ეჭმარებოდინ კელარსა ანუ მონაზონნი ანუ ერისგანნი, იეონომოსმან მისცნის“ ო.-ე. 44,

12; „იღნოსა არა ოდეს იჭმარებნ“ ო.-ე. 87, 1; „(ასონი) ჰმასტრებენ ერთიერთსა... და ერთიერთსა ეჭმარებინ“ მ. სწ. 170, 22. იხ. ნაჭმარები, უჭმარი.

ჰმატკბილობა ხმატკბილობა: „არა მიუყრნეთ სასმენელნი ჩუენნი... სტკრისა ჰმატკბილობასა“ მ. სწ. 210, 4. იხ. ტბილობა.

ჰმაშუენიერ-ი ხმალამაზი: „ვითარცა ჰმაშუენისა ჰმაშუ-ენიერისა და აღრთულისა“ ო. ეზგ. 23, 22. იხ. შუ-ენიერა.

ჰმაწულილი-ი წერილხმინი: „ჰმაწულილი და ენამძე-ვარ მე“ ო. გამოსლ. 4, 10. იხ. წულილი.

ჰმაჰამო ხმატკბილი, სიტყვატკბილი: „ეშმაკთა ზედა ძლევა მდიდეს არა ჰმაჰამოდ გალობითა, არცა ძლისპირ-თა და ავჯთა ეამობითა, არამედ ლოცუითა“ მ. ცხ. 91r. იხ. ჰამო.

ჰმეან-ი ხმინი: „მოსტჳს დაებადა გუამი მისი ამას სახესა ზედა, რაჲთა იყოს იგი ჰმეან“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 158, 16. იხ. ჰმა.

ჰმევა იხ. ჰუმევა.

ჰმელ-ი «განტმელი», გამხმარი, მშრალი: „პური მათი საგზალი-ჰმელი და დაგრილული და დაქმელი“ G.—„პური საგზლისა მათისაჲ განტმელ იყო და დამილული“ M, მსუ 5, 9, 5; „უბრძანა მისი შთაგდებამ ქურდელსა ტმელსა“ კ. იერ.-გამოჩ. ქუარ. 241, 10; „უკუეთუ ძელსა ნელსა ამას უყოფენ, ტმელსა მას რამე-ღა უყონ“ ლ. 28, 21; „მე ვარ ხმ ტმელი“ I. მს. 56, 8; „აღმოვატუნო ხმ ტმელი“ ო. ეზგ. 17, 24; „იყო ტმელ კორცითა“ მ. ცხ. 288v. იხ. განტმელი, ნახეარტმელი, სიტმელი.

ჰმელ-ი «ქუეყანა», ხმელეთი: „ვითარცა გამოვიდეს ტმე-ლად“ C.—„ვითარცა გამოვდეს ქუეყანად“ DE, ო. 21, 0; „რომელი-იგი იტყევი ზღუასა ზედა, ეთარცა ტმელსა“ ხხბტ. 186, 20; „ზღუასა გამოიყენა ივინი, ვითარცა ტმელსა ქუეყანასა“ ხკ. წიგ. II 118, 18; „უკუეთუ აღმოვდეს თუეზი ტმელად, გარე წარქდა იგი საზღუარსა ცტორებისა თჳსისა-სა“ მ. სწ. 188, 22. იხ. დასაგმობელი, [დაქმობა].

ჰმის-ყოფა «ღალადება», «ღალატ-ყოფა», «აღტევება», დაყვირება, ხმის ამოდება, ხმობა: „არა ჰმა-ყო ტა-ლაქსა შინა“ G. II მქ. 22, 24; „არა ჰმა-ყო სუნთჳს უფ-ლისა მიმართ“ G.—„ნუეკე ღალადებდეს შუნთჳს უფ-ლისა მიმართ“ M, II მქ. 24, 15; „მეყსეულად ჰმა-ყო“ DE,—„მუნქევესე ღალატ-ყო“ C, მრ. 0, 24; „ჰმა-ყო მას პავ-ლე კმითა დიდითა“ ხკ. მოც. 10, 28; „ღლისი ჰმა-ეყავ“ კ. იერ.-აღდგ. 158, 21; „ეღალადებდ მე თქუენდა მი-მართ“ M,—„ჰმა-ეყავ თქუენდამი“ G, მსქ. 12, 2; „მიველ-და ჰმა-ეყავ წინაჲ მფრისა“ ფლტ. 147, 8; „ჰმა-ყო კაკაბ-მან“ I. იერგმ. 17, 11; „ჰმა-ყო კმითა დიდითა“ რიფს. 188, 85; „ჰმა-ყო კმითა დიდითა“ DE,—„ალურტევა ჰმაჲ“ C, მრ. 15, 87; „საყვრმან... ჰმა-ყვის ეამსა ბრძოლისასა“ მ. სწ. 17, 87. იხ. ყოფა.

ჰმის-ცემა ხმის გამოცემა: „უწოდე წყალთა და ჰმა-გაცეს“ მ. სწ. 60, 28; „ჰმა-ს ცემდეს ნესტჳთა“ M, I 58ტ. 15, 28. იხ. ცემა.

კმობა «ალაღებდა», «ალზახება», «ყივილი», ძახება, ულერა, ყვირილი; მოწოდება: «რომელ კმობდა» C.— «რომელ ღაღადებდა» DE. მთ. 21,15; «კმობდეს» G.— «ალიზახეს» M, მსჯ. 15,14; «რასა კმობდ. ღედაცო, ჩემდამო მომართ» ვარ. 821; «ელისა უკმობს ესე» მთ. 27,47; «უკმობდა მსაქელისა მიმართ» იჯტ. 128,6. «ვიდრე ქათმისა მეორედ კმობადმდე» DE.— «ვიდრე ქათმისა ორგზის ყივიდმდე» C. მრ. 14,30; «ვითარცა წინწილანი რაჲ კმობედ» I კორ. 13,1; «კმობდა და იტყოდა» ფლკტ. 147,11; «უკმობ შენდამი დაქირებულნი» O. აბ. 1,2; «უკმობ მარსა თუსსა» O. IV მფ. 4,22; «იუოს ვითარცა, რომელნი ქუეყანით კმობედ კმაჲ შენი» I. ებ. 20,4; «პაოე რამე საკმელი და მე არა მიკმე» Ath.—12,308r. იხ. კმა; შდრ. მკმობარი/მკმობარე/მკმობარი, საკმობელი. უკმობელი, უკმებელი, შეკმობა.

კმობა გახმობა: «გარდაჰყინა საფანელი და აკმობდა ლელეს-კურთა» O. II მფ. 17,19. იხ. განკმობა, შეკმობა, კმელი.

კნარცუ, კნაცუ ხრამი, თხრილი, ორმო, «მთხრებელი»: «შთავარდეს იგი... კნარცუსა» მთ. 12,11; «ზახვიდეს შთადებასა შენსა კნარცუად» O. — «განიზრახავს შთადებად შენდა მთხრებელსა შინა» ph., ზირ. 12,15; «კნარცუ თხარა და აღმოკუეთა» ფხ. 7,10; «შესხნეს იგინი კნაცუსა მას ბნელსა და დაჰკეს კარი» H—841,405.

კნარცუ-თხრა ორმოს თხრა: «შესაძლებელ არს... შესენაჲ კნარცუ-თხრასა მოყუსისათჳს» მ. სწ. 144,8. იხ. თხრა.

კნლურ-ი ervilia, phaselus, cicera, cercula: II მფ. 17,28*.

კნვა ხენა: «ვის-მე თქუენგანსა ესუას მონაჲ, კნვიდეს ანუ მწყიდეს?» ლ. 17,7; «ნუუტუე ღლე ყოველ კნავნ კაცი საწანესა თუსსა თესად» I. ებ. 28,24; «იგი კნვიდა ათორ-მერთთა ულთთა კართა» O. III მფ. 19,19; «მთავა კნვით მოკნას» I. ებ. 7,25; «არა იუოს კნვა, არცა ლეწვა» O. დაბ. 45,8. იხ. დანელი, მოკნვა, მკნელი, საკნელი. უკნავი.

კოვილ-ი იხ. კუელი.

კომ-ი: «ველნან რომელნიმე მთიებნი და რომელნიმე კომან» H—841,797. შდრ. ხომი.

კორცი-ი ხორცი, სხეული, აგებული, ასო, «გუამი»: «უკმობეს არს არა კამაჲ კორცისა» ზრომ. 14,21; «შევიდეს შინა, არა პოვნეს კორცნი იგი უფლისა იესუმსნი» C.— «შე-რაჲ-ვიდეს შინა, არა პოვნეს გუამი იგი უფლისა იესუმსნი» DE. ლ. 24,8; «უტუეთუ ქუეყნიერი ესე სახლი ჩუენი კორცისაჲ დაირღუეს» II კორ. 5,1; «არა ვსტე განსუენებაჲ კორცთა ჩემთა» ფხ. 181,4; «კორცო ჩემო და დაო ჩემო» ფლკტ. 150,7; «კორცთა მწინეკულებებისა-გან... მივსენ მე» განხ. 5. 200,28; «იხილა ღიდ-ძალი იგი სისხლი, რომელ დამოსდიოდა ჩჩულთა მათ კორცთა მისთა» შუშ. VIII 27; «დაწეების სარეცელსა ლბილსა განსასუენებ-

ლად კორცთა» მ. სწ. 240,34; «პოვა კორცი ახოხტი, აღილო დანავი, იწყო კრად და კამად» 257v*.

კორცი და სისხლი კრისტეს-ი ზიარება: «მოჰგუარეს მას საღიკონოთ კორცი და სისხლი კრისტესი» ლიმ. 22,15. იხ. განკორციელება, თანა-კორცი, კორციელება (-ობა), კორციელებრი, უკორცი, ღორის-კორცი.

კორციელ-ი «ცხოველი», სხეულეანი: «დაწერილი... ფიქრთა გულისა კორციელისათა» II კორ. 8,8; «არა-მეა განერა ყოველი კორციელი» მთ. 24,22; «ყოველი კორციელი თივაჲ არს» I პეტრე 1,24; «ყოველივე კორციელი ვითარცა სამოსელი განჴედეს» O. ზირ. 14,18; «მოვსე მათ გული კორციელი» O. ეზეკ. 11,19; «მე კორციელ ვარ და განჴდილ ცოდვასა შინა» ზრომ. 7,14; «არა განმართლდეს შენ წინაშე ყოველი კორციელი (ცხოველი)» ფხ. 142,2; «განვიდეს ორნი ძმნი მეფისანი, ძმანი კორციელნი ნადირობად» მ. ცხ. 198r; «სიტყუაჲ ღმრთისაჲ სულიერ არს და მე კორციელ» მ. სწ. 75,27. «კორციელად ვცხონდები» მ. ცხ. 47v. «მას შინა დამკვდრებულ არს ყოველივე საესება ღმრთეებისაჲ კორციელად» კოლ. 2,8. იხ. კორცი.

კორციელება, კორციელობა ხორციით, სისხლით ნათესაობა: «განრინებაჲ ჩემდა კორციელებისა მისგან ერისკაცობისა» ლონგ. 180,10; «შეამოკლა მათგან კორციელითაჲ» იბ. რომ.-კურთხ. ისაჲ და იაჲ. 58,8. იხ. კორციელი.

კორციელებრი-ი მატერიალური: «საქმე კორციელებრი ფრიად მარჯუე არს მის ზედა და სძულს სულიერი» მ. სწ. 805,17. იხ. კორციელი.

კორტი-ი ხორბი: «სამარე ზე აღებულ არს კორტი მათი» ზრომ. 8,18; «კორტი მისი საესს სიტყობებითა» O. ჰება 5,10; «კორტი შთაბნენეს (საზრდელსა) სტომაქად» მ. სწ. 178,12; «კორტი... არს ესე ვითარცა სტური, კმისა გამომცემელი ღართაგან, რომელთა მიერ შეცვულ არს» გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 150,2.

კოცა აღფხვრა: «კოციოთ* აღმოცოს სული იგი» G, რიცხ. 15,81. იხ. აღმოცოცა: ა(ლ)კოცა, დაკოცა, მოკოცა, წარკოცა.

კოტობ-ი (კოტობისა): «შენ შკამ კოტობისასა და კაკბისასა» მ. სწ. 85,28.

კრმალ-ი (კრმლისა) ხმალი, «მახული»: «შპრიდენ კრმლებსა მათსა საწნისებად» O. მიქ. 4,8; «არა ცუდად კრმალ აბს» ზრომ. 18,4; «ენანი მათნი, ვითარცა კრმალ-ნი ლესულნი» ფხ. 50,6; «იკადე კრმალი შენი» G.—«იკადე მახული შენი» M, მსჯ. 9,54; «კრმალი მისი—წელთა მისთა» O, II მფ. 21,18; «მკედართა მბრძოლთა სახლებსა ჰკიდენ მრავალფერი საჭურველი: კრმლები და ჰორლები, ფარები და მშულ-კაბარკები» მ. სწ. 160,8. იხ. მეტრმლე.

* წყარო დასახელებული არაა, მისთვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

** წყაროში: აღმოცოთ (რედ.).

კრმლოსანი-ი ხმლის მატარებელი; ნახარარი; „მოვი-
ლოდეს ორნი სტრატორნი მარჯუენით და ორნი მარცხენით
მოიქცელისა კრმლოსანი“ თომა მოც. 17,17; „შემო-
კრიბეს ყოველი კრმლოსანი უცხო თესლთა მათ“ O.
I მც. 6,11. იხ. კრმალი.

კრწნა: „შევიცვალენით კრწნილი უტრწნელად“ მ. სწ.
218,10. იხ. განმკრწნელი, განკრწნა.

კრწნილება, ზრწნილება გაზრწნა, წახდენა, გაფუ-
ჭება: „მოვიცენით ჩვენ კრწნილებასა და მოგულო
ჩვენ უტრწნელბაჲ“ მ. სწ. 217,19; „კრწნილებაჲ სუფეს“
საქ. წიგ. II 9,10; „ცხოვრებასა ამას ზრწნილებებისასა
არა განშორებულ ვიყვნით“ საქ. წიგ. II 45,4. იხ.
კრწნა (-ილი).

კსენება მოხსენიება, მოგონება, ხსოვნა; „სადა კრისტო
არა იკსენებინ“ ლონგ. 101,8; „ნუცა იკსენებსიყუა-
რულთა ცოლისასა“ მ. ცხ. 42r; „აჲ გვკსენენ მარა-
ლის სიკუდილი“ საქ. წიგ. II 7,20; „მეკსენო მე. სადაცა
ვიყო“ საქ. წიგ. 108,18; „არა იკსენებდი... და არცა
იგონებდი სიმდიდრესა“ მ. სწ. 108,16; „არაჲ ბოროტისა
საქმე უკსენა“ მ. სწ. 204,11. „ხელდენ იგინი წყალთა შინა და
არა აქუს მათ (მტურვალთა) კსენებაჲ და არცა უცნებაჲ“
ბ. კეს.-ექუს. დღ. 108,2; „კსენებასა ეპოფთ ლოცვათა
შინა ჩუენთა“ I თეს. 1,2; „დაიწერდნ გონებასა და დიაცი-
ოდე მარადის კსენებოთა“ მ. სწ. 20,11. იხ. არამოკსენება,
ალკსენება, ზემოკსენებული, კეთილად-კსენებული, მოსაყენე-
ბელი, მოუკსენებელი, მოკსენება, შეკსენება, ძვრის-მოკსენება,
ძვრისკსენება.

კსვა იხ. კშვა.

კსნა «განრიცება», «ცხოვრება», «ლხინების-ყოფა», გა-
თავისუფლება; გადარიცნა: „მან იკსნეს ჟოი თჳსი“
მთ. 1,21; „გოკსნენ თქვენ ჳელისაგან მეგვბტელთაჲსა“ G.—
„განგარიცნენ თქვენ ჳელთაგან მეგვბტელთაჲსა“ M. მხ. 8,9;
„იკსნიდით დაწუნებულთა“ I. ებ. 1,17; „იკსნენ თავი
თჳსი“ DE.—„განარიცნენ თავი შინა“ C. მრ. 15,20; „ჳელისა-
გან ჳოჯოხეთისა ეიკსნენ იგინი“ O. ოცხე 18,14; „იკსნა
იგინი“ C.—„ლხინება-ყო“ J. ფხ. 105,20; „იკსნეს
იგი კელთაგან“ ნრხ. 72,4; „მიკსნა მე“ მ. ცხ. 148v;
„ეიკსნე მე სენისა მისგან“ ლიმ. 6,10; „ამათ დღეთა ოდენ
კსნილ არს მარხებაჲ“ H—022, 24r. „აღდგა...ქსნად ის-
რაჲლისა თოლა“ G.—„აღდგა... ცხოვრებად ისრაჲლისა
თოლა“ M. მხ. 10,1; „ყო კსნაჲ ერისა თჳსისაჲ“ ლ.
1,08; „მოგვალნინა თქვენ კსნად ჩუენდა“ ფლბ. მოც. 9,8;
„კსნა ყად ჩემოჲს“ ფლბ. 140,21; „შემდგომად მისყოლისა
მისისა კსნაჲ იუოს მისი“ G. ლევიტ. 26,48; „აღაუღებაჲ
კსნაჲ და მაცხოარი არს მონაზონთაჲ ყოველთაგან ენება-
თა“ მ. სწ. 22,21. „ქსნილ იუოს იგი ცათა შინა“ მთ. 10,10;
„ეკჳითხე მათ კსნილთა მათოჲს და განრიცებულთა ტუუო-
ბისა მისგან“ O. ნემფ. 1,2; „ამათ დღეთა ოდენ კსნილ
არს მარხებაჲ“ H—022, 24r.

კსნილად «წადნიერად», მოწადინებით; თავისუფლად:
„კსნილად მისგან ისმენდა მისსა“ DE.—„წადნიერად
ერჩინ მას“ მრ. 9,20; „ჳართულად კსნილად უზნობლი“
ი.-ე. 28,10. იხ. გამოკსნა, განუკსნელი, გა(ნ)კსნა, გარდამო-
კსნა, გარდასაკსნელი, დამკსნელი, დასაკსნელი, დაუკსნელი,
დასაკსნელი, დაკსნა, დაკსნადი, დაკსნილობა, მოკსნა, მკსნე-
ლი, პირ(ის)-კსნა, სანდალგანკსნილი, უმოკსნა, წარკსნილი.

კსოვა, კსობა მოკსენება: „არა აკსოვნ, რაჲ-იგი უკ-
მნიელ“ O. I ეზრა 8,24; „რაჲთა გაკსოვდეს დღე გამო-
სლვისა თქუენისაჲ ქუეყანით ეგვბტით“ G.—„მოიკსენეთ
დღე იგი გამოსლვისა მის თქუენისაჲ ქუეყანით ეგვბტით“ M.
II მქ. 10,8; „ყოველივე ჩემი გაკსოს“ I კორ. 11,2;
„ესე ყოველი გუაკსობნ“ მ. სწ. 226,29; „გუაკსობს-
მცა ესე დაუიწყებულად“ მ. სწ. 24,24; „არა გაკსოვსა,
რაჲმს-იგი განგაყრდებლი ცთობისაგან“ მ. სწ. 116,18;
„გაკსოვსმცა დღე-იგი საშინელი“ H—241,708; „არასადა
მაცსოს, ეთარმცა მებოლუ მე ეგეითარი ბატი“ Sin—
11,278r.

კუამალდი-ი ნავი, ხომალდი: „ძრით (ძლით J) შეუძლეთ
დაპერობად კუამალდისა“ საქ. მოც. 27,18; „გარდაუ-
ტყვეს კუამალდი იგი ზღუად“ საქ. მოც. 27,20.

კუარდნა იხ. აღმოკუარდნა.

კუება «მოკლება», მოსპობა, «ჭეუბულ ყოფა»,
«გლახაკება»: „ნე აქუებ მას თავისუფლებასა“ O.—
„ნე ქუებულ ჳოფ მას განთავისუფლებისაგან“ pb.,
წიხ. 7,28; „ევეუა სულსა ჩემსა მაცხოვარებისაგან შე-
ნისა“ C.—„მოაქლდების მაცხოვარებისა შენისა მი-
მართ სულსა ჩემსა“ J. ფხ. 118,81. „ნუუკუე... დაკლება
და ქუება უჩნდეს დაყოვნებაჲ იგი კეთილთაჲ მათ მომავლ-
თაჲ“ გრ. ნობ.-კაც. ავტბ. 104,20. „ჳურითა ქუებულთა-
საჲთა არს ცხოვრებაჲ იგი გლეხთაჲ“ O.—„ჳური გლახა-
თა—ცხოვრება გლახაკთა“ pb., წიხ. 81(84), 25(22).
„ბილინა... ქუებულნი და არაენ იყო შემწქ ისრაელისაჲ“
O. IV მც. 14,28; „რომელნი-იგი თავადნი ქუებულ არიან“
O. წიხ. 61,20; „არა ქუებულ ვიქმენ“ O. ლმ. 48,11;
„არა ქუებულ გუყვენს“ ი.-ე. 15,20. იხ. გამოკუება, გან-
კუება.

კუელა ურო: „აღდგა კუელაჲ კელსა შინა თჳსსა“ G.
მხ. 4,21.

კუეზა «პური», «ღვეზელი»: „არცა გაკსოს ხუთი იგი კუე-
ზაჲ“ მთ. 18,8; „რომელსა აქუს ხუთ კუეზა ქრთლის
და ორ თევზ“ C.—„რომელსა აქუს ხუთი პური ქრთლი-
სა და ორი თევზი“ DE, ი. 8,8; „რომელი მან ორასი კუე-
ზაჲ პური“ O. I მც. 25,18; „ბერსა მას არარაჲ აქუნდა,
გარნა კუეზაჲ ერთი პური“ ლიმ. 136,2.

კუილა ხველება: „იკუელდა იგი (უძლერი) და აღმოჳარი-
და თელგმასა“ მ. ცხ. 128r.

[კუერტინა] იხ. ტურთა.

კუ(ვ)ილი-ი, კოვილი-ი თაველი, «თავი ქუვილისა», «მჭე-
ლელი»: „იწყეს მუსრვად თავისა კოვილისა და კა-
მად“ C. მთ. 12,1; „მოჳკრიდეს თავსა ქუვილისასა, მე-
სრვიდეს ჳელთა და კამდეს“ ლ. 6,1; „შეჳკრიბნე ქუვილ-
ნი“ G.—„ეკრიბო თავი ქუვილისაჲ“ M. რუთ. 2,2;
„განავლინა ქუილებისა შორის უცხო-ტომთაჲსა“ G.—
„განუტყენა იგინი შორის მჭელეულებსა მას უცხო-
თესლთაჲსა“ M. მხ. 15,5; „მოიკცხნა ქუილინი“ G.—
„მოწუვა ქუილინი“ M. მხ. 15,5.

თავი-ი კოვილისა-ჲ თაველი: „იწყეს მუსრვად თავისა
კოვილისა“ მთ. 12,1; „აღწდის თავსა ქუვილისასა“
ფიზ. XX 48.

კუთვანა მძიჭუთვანა, ღაგირავება, ღაწინდვა: „უჲუჲუთუ
იქუთო სამოსელი მოყუსისა შენისა“ O, გამოსლ. 22,26;
„არა იქუთო სამოსელი ქერივისა“ G, — „ნუ მიქუთა ე
ფიქუსა ქერივისა“ M, II შქ. 24,17; „ნაქუთუვი არა იქუთა“
O, ეშდ. 18,16. იხ. ნაქუთუვი.

კუმევა, ჯმევა ყოფა, მიჩნევა, ტვირთვა, გამოყენება,
მიღება, ხმარება, „საქმარი“: „იქმევი ვითარცა სათ-
ნო არს შენა“ O, ღაბ. 18,6; „ნუშა, ვითარცა უცხოთა,
ვიქმევთ მათ“ კ. იერ.-ადღგომ. 125; „ვითარცა უცხოთა
იქმიის იგი თუსი“ კ. იერ.-ადღგომ. 118; „რომელთა იქუ-
მიონ იგი“ O, ეგ. ხოლ. 17,8; „არარაჲ ვიქუმიე ამთ-
ვანი“ I კორ. 9,15; „გულის-მოდგინედ იქუმიედეს სა-
ზრდელსა“ მ. ცხ. 288v; „არა თუ სიმდიდრესა ვკმობთ,
არამედ რომელთა-იგი ბოროტად იქუმიეს“ მ. სწ. 84,7.
„სხუაჲ რამე არს კუმევაჲ“ O, — „ვისა არს საკმარნი“
pb., სიმბძ. ხოლ. 15,7.

კუმილ-ი იხ. მკუმილი.

კუმილვა, მკუმილვა ცევა, მცველობა, ყარაულობა,
„საქუმლიავე“: „აქუმლივიდეს ჯუმლივასა ღამისასა“
DE, — „აქუმლიდეს ჯუმლივათა ღამისათა“ C, ლ. 2,8; „გა-
რიმოს კუმლივედ მას“ O, I ეზრა 4,11; „ვიქუმლი-
ლე საქუმლიავე იგი ღამისაჲ პირველი“ თომა მოც. 19,4;
„იქმენ შენ ვითარცა მკუმლინი, რომელნი მკუმლივიდიდ
საწყისისა, გინა სავენატესა“ მ. სწ. 18,6. „მიეწიფნეს ჯუმლივა-
ხა თუალნი ჩემნი“ C, — „მიეწიფნეს საკუმლიავთა თუ-
ალნი ჩემნი“ R, ფხ. 76,5. იხ. კუმლი, მკუმლი, საქუმლიავე.
კუმირ-ი იხ. გუმირი.

კუნდ-ი: „ფერქნა მათნი დაქრძალნა კუნდსა შინა“ ხაქ.
მოც. 10,24; „იყო იგი შინაგან სენასა დაქრძალული კუნდ-
თა შინა“ ანდ.-ანატ. 205,11; „რომელნიმე კუნდთა შინა,
დამდარნი ქირათა“ მ. სწ. 60,21; „შეუსხნეს კუნდნი
ფერქთა“ ხაქ. წიგ. II 88,20; „ფერქთა რაჲ კუნდსა შინა
შეეწიფნელ იყო“ H—2251,851r. იხ. დაქნდებული.

კურელ-ი ხერელი, ბუნაგი, სორი, ნაპრალი; „ქუა-
ბი“: „მელთა კურელი უჩნს“ ლ. 9,58; „გარდამოქდეს
მისა ორნი ღათუნი კურელთაგან თუსთა“ ფლტ. 158,11;
„უადილეს არს მანქანის-საბელი კურელსა ნემსისასა გან-
სლად“ ლ. 18,25; „შესლად კურელეზსა მყარისა კლდი-
სასა“ O, ებ. 2,21; „დაგდუა შენ კურელსა კლდისასა“ O,
გამოსლ. 88,22; „რომელთა ღირსეჲ არა იყო სოფელი ესე,
უღაბნოთა ზედა შეტომილნი, მათა და ქუაბთა შინა და
კურელთა ქუეყანისათა“ ჰებრ. 11,28; „დაქდა კურელ-
სა შინა კლდისა იტამისასა“ G, — „დაემკვდრა ქვესა მას
ქუაზსა თამისასა“, pb., მსქ. 15,8.

კურელ-ღება გახერება: „აქურელ-ს დეა მას ზეშთა“
O, IV მგ. 12,9. იხ. ღება.

კურელოვან-ი „განჯურეტილი“, ხერელეზიანი: „აღმოთხა-
რეს თავისა მათსა ჯურღული კურელოვანი“ O, —
„უთხარნეს თავთა მათთა ჯურღულნი განჯურეტილნი“
pb., იერგმ. 2,18. იხ. გურელი.

კურეტა იხ. განჯურეტა, ღაჯურეტა, საქურეტელი,
შთაჯურეტა.

კურვა გახურება: „და შე არა ვკურვიდე“ pb., — „მე

არა ვკურვიდე“ Q, II კორ. 11,20. იხ. გურვალე,
გურვალება.

კურვება ხურვება, ცხელება: „დასცხრის კურვებაჲ-
ცა“ მ. ცხ. 84; „არს სულს-ღებაჲ იგი მწრაფლ ზედასზე-
და მალად კუთით ეამსა კურვებისასა და სხუთა-
ცა სენთა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 225,26. იხ. გამოჯურვება,
განჯურვება(-ული).

კურთა სილა: „(ნუ მიაგებ) კურთასა კურთასა წილ“
მ. ცხ. 40r. იხ. ღაჯურთნა; შღრ. კვრდი, კვრთი.

კვვილ-ი ქიხვინი; „გოლოგოლებაჲ“: „აქუიოლა ძლიერად
(ცხენი)“ Sin—11,110r. „გმისაგან კვვილისა და ღამყისა
საქედართასა შეიძრა ყოველი ქუეყანაჲ“ აბ. რომ.-კურთხ.
მოხ. 184,1. იხ. მკვანი.

კვჳ-ყოფა კივილი: „აქვჳ-ყო და თქუა“ ანდ.-ანატ. 200,17,
იხ. ყოფა.

კვმირ-ი: „მეათჲ კვმირისაჲ კაბიწი“ O, ეზგ. 45,11;
„ვითარცა სანთელი შჳულსა შინა კვმირსა ქუეშე ღამალულ
იყო“ აბ. რომ.-კურთხ. ისაქ. და იაკ. 4,1; „კვმირი ერ-
თი სკიპი“ O, I მგ. 25,18; „მოიღო... ხუთი კვმირი ტალი“
O, I მგ. 25,18.

კვობა გოდება, კივილი: „ვითარ იძლია, კვობდით“
I, — „ვითარ იძლია, იქუეზოდის“ O, იერგმ. 48,20;
„მოაბსა ზედა კვობდით“ I, იერგმ. 48,21. „კვობა და ღა-
ლაღება ღიდ იქმნა ქალაქსა მას“ იხ. კვვილი.

კვრდ-ი, კვრთ-ი მკილი: „აყუედრებდი და კვრდითა
სცემდი“ Ath., —11,02r; „კვრთითა ჰსცემდეს თავსა მისსა“
მთ. 20,07.

კვფლოვან-ი „მომწუანე“: „აქვფლოვანად, მომწუა-
ნელ. გინა მომწითურედ“ G, ლევიტ. 14,27.

კშვა, კსვა დახშვა, დახურვა: „გამოჰქვა კარი“ O,
IV მგ. 4,4. „შევიდა ესელ ბქუთა გშულთა“ ი. 20,10; „იხი-
ლა კარი გშული საპყრობილისაჲ“ Q—240,120. იხ. გამოქშვა,
დაქშვა, კარდაჭული, საქშველი, საქსველი, შგქშვა, შგქსვა.

კშირ-ი, ყშირ-ი „ღრმა“, სქელი, საამო: „აჭირ იყო
ძილი იგი“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 106,10; „(ვიყუე) ძილითა
კშირითა შეპყრობილ“ ი. მოც. 70,14; „ვითარცა მიერუ-
ლა მას ძილითა კშირითა“ ხაქ. მოც. 20,9; „წუერნი მისნი“
იყენეს კშირ და გრძელ“ მ. ცხ. 288v; „ვითარცა ვინ აღა-
ღვინებნ მძინარესა ყშირისაგან ძილისა“ O, — „განმა-
ფრთხობელი მძინარისა ღრმისაგან ძილისა“ pb., ზირ.
22,7; „იქცო ნელსაცხებელი ყშირი“ O, ივდ. 10,8. იხ. გან-
კშირება, ღაქშირებული, სიჭშირე, სიჭშო.

კშირად სასწრაფოდ, ჩქარა-ჩქარა: „აჭირად მიხუამს
წყლულებათა“ მ. ცხ. 74r. იხ. კშირი.

კშირად-ნერგ-ი ნერგბშირი; „ნერგოანი“: „დაეცა მალნა-
რი იგი კშირად-ნერგ-ი“ O, — „დაიფხურა მალნარი ნერ-
გოანი“ G, ზაქ. 11,2. იხ. ნერგი.

[კშირება] იხ. შეკშირება.

ქან ქართული ანბნის 35-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა 8 000.

ქაბან-ი იხ. შეჯანება.

ქაბნობა «შეძრწუნება»: „ნუა შეჯანობ, ნუა იწიწი პირისაგან მათისა“ G.—„ნუა შესძრწუნდები, ნუა დაბრკოლები პირისაგან მათისა“ M, II შჟ. 81,8. იხ. ქაბანი.

ქადაგო «მეტყუელი», მკვერმეტყუელი; რიტორი, ფილოსოფოსი, მოსარჩლე, დამცველი: „შთავიდა მღვდლთ მოძღვარი ანანია ხუცესთა ვეთმე თანა და ტერტულოს ჯადაგო მსა (მეტყუელისა ო) ვისთანამე“ ხაქ. მოც. 24,1.

ქადაგობა, ქადაგება ფილოსოფოსობა, მკვერმეტყუელება, რიტორობა, მოსარჩლეობა, დამცველობა: „არა მოწოდებულ ხარ შენ ქადაგობად (ქადაგებად ო), არამედ მსახურებად ღმერთთა“ ხაქ. წიგ. II 87,18. იხ. ქადაგო.

ქარბ-ი შხამიანი გველი, იქედნე: „არა განებოროტნეთ და ვიქმნეთ ვითარცა ქარბნი წამლენნი“ მ. სწ. 208,18; „გუელი იგი ქარბი, რომელ არს უძვრეს ყოველთა ქუეშრომელთა“ ბ. კის.-იქუხ. დღ. 104,8; „გუელი იგი ქარბი წვა გუერდით მისა“ Sin.—11,127v.

ქაქუ «რკინა», ქაქვი, ბორკილი, ქაფშანი, ჭაქუქუქური: „არცაღა ქაქუქებითა ვის ქელ-წიფა შებოროტებად იგი“ DE.—„ვერცა ქაქუქთა ვერლარეინ უძლის შეკრად მისა“ მრ. 6,8; „ქაქუქ იგი მისი სამკაულად ოქრომსაღ“ O, ზიარ. 8,81; „შეიმოსეთ ქაქუქ იგი სიმათოსისაღ“ ეფეს. 6,14; „შთააცუა საულ დავითს ქაქუქ და ქაქუსა მას ზელა იალმაგი“ O, I მფ. 17,88; „შთაიცუთ ქაქუქები თქუენი“ O.—„შთაიცუთ ქაქუქური თქუენი“ pb., იერემ. 48,4; „დაგდავს შენ ქაქუქ რკინისაჲ ქელსა შენსა“ M, II შჟ. 28,48; „შევიდა ქაქუქსა გუამი მისი“ C.—„რკინისა განვლო სულმან მისმან“ ო. ფს. 104, 18; „ოღესზე ისარი მიემთხვის ქაქუქსა განხელსა და განწოწნის გუამსა“ მ. სწ. 270,28. „გამოქრა მას ზელა ქანდაკებით დანაეს-ქულები და ქაქუქები გარდამოცილებულად“ M, II ნშტ. 8,5; „უბრძანა დადებად ქაქუქ ქელსა მისსა“ შუშ. VIII 27.

ქაქუიღ-ი ღობე: „ქმნა ქაქუიღნი ბადის სახედ გარდამოტყუებულად“ M, II ნშტ. 8,18. იხ. ქაქუ.

ქაქუქური-ი საქურველი, იარაღი: „მისცა ასისთავთა მათ ჰორლები იგი და ქაქუქური დავითის მეფისაღ“ M, IV მფ. 11,10; „თქუენ თანა არიან... ქალაქნი ძნელნი და ქაქუქური მისი“ O, IV მფ. 10,2; „მათ აქუს ქაქუქური რკინისაჲ, ხოლო ჩუენ გუაქუს ქაქუქური სულისაჲ“ მ. ცხ. 15r. იხ. ქური.

ქაქუხ-მოქმედ-ი საქურველის, იარაღის მოქმედი: „უყნეს მათგანნი რომელნიმე ქაქუხ-მოქმედად“ O, I მფ. 8,12. იხ. მოქმედი.

ქლომა «დამკვდრება»: „დაქდა იგი მენ“ მთ. 8,1; „რომელსა ზელა ვქადი“ O, ნეემ. 2,12; „საქლომელსა ურჩულოთასა არა დაქდა“ ფს. 1,1; „კარაული... რომელსა ზელა შექადი სიკბუთით შენითგან“ G, რიცხ. 22,80; „ქადეს შორის ყოველსაჲ ადგილსა“ M.—„თქუენ შორის დაემკვდროს ყოველსა ადგილსა“ G, II შჟ. 28,18; „დღისი და

ღამე აჲ შექდი აჲ“ Sin.—11,242v. „რომელსა ქლომელ იყოს“ G. ლევიტ. 15,8. „ქლომაჲ შენი და გამოსლუაჲ და შესლუაჲ შენი უწყი“ O, IV მფ. 19,27. „ნუ განიშორებ მას ნეტა სლუასა და ნეტა ქლომასა“ მ. სწ. 63,18. იხ. ა(ლ)ქლომა, გამოქლომა, გამოქლომლი, გარემუ-მქლომელი, დაქლომა, ზელა-მქლომელი, ზელა-მქლომი, ზემო-ქლომა, ზემო-ქლომა, ზექლომა, თანამქლომარე, თან.მქლომელი, ინაქით-მქლომარე, ინაქით-ქლომა, მქლომი, მქლომარე, მქლომელი, ნაქლომი, პირველად-საქლომელი, პირველად-ქლომა, პირველ ინაქით-ქლომა, პირველ ქლომა, საქლომელი, საქლომი, შემოქლომა, შექლომა, წინა-ქლომა.

ქეკშა «მრავალი», ძლიერ, ფერიად: „უაუთუ ქეკშა დაშერის“ O, ზიარ. 29,7; „ქეკშა მართს-მოყუარე არს“ ფიშ. VII 7; „სამესამოსლე მრავალი ფრიად“ G.—„სამოსელი ქეკშა ფრიად“ M, ისუ 6. 22,8; „ქეკშა ფრიად“ M.—„ფრიად“ G, ისუ 6. 8,18; „ქეკშა დამაშურალობთა... სენი სნეულებსაჲ მოიწია“ შუშ. XIV 2; „იგი ქეკშა უფრომს ღალატება“ C, მრ. 10,48.

ჭერ-გზის, -ხელ, კიდე, გზობის: „სამეოცდაათ-ქერ ზედ გზის“ მთ. 18,22; „ერთქერ-ლა თქუა უფალმან“ O, იოხ 83,14; „ამას ქერ-ლა თუ გარდამოქსენ“ ფლკტ. 141,18; „ამას ქერსა-ლა მოვედინ ახოლონ“ ფლკტ. 141,18; „ერთგზის ივტროდღ და მეორესა ქერსა ივტროდღე“ Ath.—12,174r. იხ. ბევრქერ, ერთქერ, მრავალქერ, ორქერ, რავდენქერ, სამქერ.

ჭერი-ი რიგი, რამე, საქმე: „მისცა... სამი ქერი ჰვათაგან ძლიერთა და ქერი ერთი ძელი“ O, II ეზრა 6,4; „სამი ესე ქერი არს, რომელ მოიძულა სულმან ჩემმან“ O, ზიარ. 26,8; „აქაჲ მის ქერისათჳსევე მოსრულ იყო“ C, ხაქ. მოც. 8,21; „ამის ქერი თა სიჲაღდელისაჲთა“ II კორ. 11,17. იხ. უქერო, უქერესი.

ჭერაკუმელ-ი ვინმე მოხუცთა თავშესაფარიდან: „ალესრულა ოღესზე ერთი მათგანი ქერაკუმელთაჲ“ ლიშ. 4,89. იხ. ჭერაკუმია.

ჭერაკუმია მოხუცთა თავშესაფარი: „უპოეთ ქერაკუმეისა მას შინა პატრიაქისასა სამასათორშეტი სული“ H—841,716.

ჭერება: „სიტყუთა კეთილთა აჭერებედ კაცთა“ მ. სწ. 168,8. იხ. დაჭერება, შეჭერება.

ჭერეთ, ჭერერთ, ჭერეთის «-ლა», «ვიდრე», «ვიდრე-ლა», ჭერ კიდე: „ჭერეთ მრავალ არს ერთი“ G.—„ფრიად-ლა არს ერთი ეგა შენ თანა“ M, მხჟ. 7,4; „ჭერეთ ჩემსა-ლა სი-ოცსხელსა თქუენ თანა დღეს, განამაწარებლენი ხართ“ G.—„ესე ვიდრე-ლა ცოცხალ ვარ თქუენ შორის დღეს, განამაწარებთ“ pb., II შჟ. 81,27; „ჭერეთ მონაზონად ვერ შექმნილ ვართ“ მ. ცხ. 86r; „დალაცათუ კირსა შევარდების, გარნა ქერეთცა ვალსე“ მ. ცხ. 168v; „არა იყო ქერერთ (ქერეთ B) დაბადებული ესე“ ვრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 146,18; „ჭერეთ სამი დღე არა არს“ მ. სწ. 286,10; „არაღა მი-წვეულ ხარ შენ ოცისა წლისა ემთა ქერეთის“ მ. სწ. 116,4.

ჭერთაგან «-თჳს», გამო: „განვერი ამთა ქერთაგან“ მ.—„ცხოვნებულ ვიქმენ ამათ თჳს“ pb., ზიარ. 81,18 (84,11).

ჭერისაებრ შესაფერისად, წესისაებრ: „მან განავოს საქმე მისი ჭერისაებრ“ ხაქ. წიგ. II 25,12 „უკუეთუ საშუალო იყოს (ღვწომა), ჭერისაებრ ურთუ“ ი.ე. 87,9; „ჭერისაებრ განავე ყოველი საქმე შენი“ მ. სწ. 157,5. იხ. ჭერა.

ჭერის-მჩინებელი-ი მძნებელი: „ჭერის-მჩინებელი ი წყალობისა არს“ O. — „მძნებელ წყალობის მისისა არს“ G. მიქ. 7,18. იხ. მჩინებელი.

ჭერკუალი-ი (ჭერკულისა) „უშუერი“, „უჭერესი“, ცუდი: „ჭერკუალი მან ხეზან ნაუფი ჭერკუალი გამოიღის“ მთ. 7,17; „რაჟამს დაითრენიან, მაშინ ჭერკუალიცა... ღვწომა ამსახურის“ C. — „ოღეს დაითრენიან, მაშინ უჭერესიცა... ღვწომა წარმოდგის“ DE. ი. 2, 10; „შეუღიან კულისა ჭერკუალისასა და საცთურისა სიტყუათა“ თეკლა 95,27; „ჭერკუალითა საქმითა“ თეკლა 98,20; „იგი კაცი ჭერკუალი არს“ O. I 8გ. 25,17; „კიშტქ ერთი სხუა ლელუა ჭერკუალითა ფრად“ O. იერემ. 34,2; „და-სამე-პყრას მის თანა საქმე ჭერკუალი“ M. — „პოვა მის თანა უშუერი საქმე“ G. II შქ. 24,1. იხ. სიჭერკულე.

ჭერმჩინებელი-ი იხ. თანა-ჭერმჩინებელი.

ჭეროვან-ი ღირსი, შესაფერისი, საკადრისი, გულმოდგინე, სათანადო: „კადნიერებაჲ მაქუს ქრისტეს მიერ ბრძანებად შენდა ჭეროვანისა“ ფლმ. 1,8; „ჭეროვან არს ეამდ-ეამდ თანა-შთამოსლად“ მ. ცხ. 282r. „განმიჩინე მე ჭეროვანად უნაკლულოდ“ O. იგ. სოლ. 80,8; „მე ჭეროვანად განვლიო და განგყფელ სულთა თქუენათჳს“ II კორ. 12,15; „პური ფარული ჭეროვანად ჰამეთ“ O. იგ. სოლ. 9,17; „არცა შურების ჭეროვანად“ მ. ცხ. 58v; „ჭეროვანად პატივ-სცემნ მას და ერიდებინ“ ი.ე. 21,21; „ჭეროვანად მოგუბრა სიტყუასა მას შინა თჳსსა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 215,8. იხ. ჭერი.

ჭეროვანება, ჭეროვნება წესიერება: „განაჲლიეროს იგი მმართველთა და ჭეროვანებითა“ I. ეს. 9,7; „ესრქთ ჭეროვნებით თანა-იკ სამწყსოთა მათ სულიერთა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 221,9. იხ. ჭეროვანი.

ჭერ-ყოფა „ღირ-“, „სათანადო ყოფა“, ღირს ყოფა, შესაფერისობა, აგება: „არა ჭერ-არს შენდა“ მრ. 8,18; „რომელი არა ჭერ-არს... საქმედ“ მთ. 12,2; „ესე ჭერ-იყო საქმედ“ DE. — „ესე გიღირდა ყოფად“ C. მთ. 22,22; „ესე ჭერ-იყო ყოფად“ ლ. 11,42; „ჭერ-იყო დაღებად შენდა ვეცხლი იგი ჩემი სავაჭროსა“ DE. — „გიღირდა ვეცხლი იგი ჩემი მიცემად ვაჰართა“ მთ. 25,27; „ჭერ-იყო აღსრულებად წერილი“ ხაქ. მოც. 1,16; „ვითარცა ჭერ-არს“ M. — „ვითარ სათანადო არს“ G. ისუ 5, 18,4; „არა ჭერ-იყო შენდა ჳელისა მყოფეჲ კაცისა შარავანდლისა“ ფლკტ. 189,17; „ჭერ-არს დამორჩილებაჲ ჰრომ. 18,5; „არა ჭერ-არს კაცისა ჰერიისა“ ლ. — „არაჲ ეგების კაცისა ჰურიასა“ C. ხაქ. მოც. 10,28. იხ. ყოფა.

ჭერ-ჩინება „ნებაჲ“, მიჩნევა (საჭიროდ), აგულვება: „ჭერ-მიჩნდა მეცა“ ლ. 1,8; „თუ ჭერ-გიჩნდეს შენ, მეფესა, მოვედ“ O. ესთ. 5,4; „ვითარ ჭერ გიჩნე“ C. — „არაჲ გნებაჲს შენ“ DE. მთ. 22,17; „ესრე ჭერ-უჩნდა მოწაფეთა მათ თჳსთაჲ“ ოქრ. -გური. 226,27; „ჭერ-მიჩნდა მიწურად თქუენდა“ იუდ. 1,8; „ჭერ-ვიჩინეთ ათინას შინა დაშოჲჲჲ მარტოჲ“ I თებ. 8,1; „არაჲთა ჭერ-მიჩნო

ღღეს ჩემ თანა პურსა ამას ჩემსა სერობად“ ფოკა 844r; „ვითარ ჭერ-მიჩნდა მათა ყოფად, იგი გიყონ თქუენ“ ეხ.. — „ვითარ-იგი მე გულება ყოფად მათა, გიყონ თქუენ“ G. რიცხ. 88,50. „ასწაოს სულსა მას მისსა მოსურნესა ჳეშმარიტი და შეუმრღვეელი ლოცუა ნებისაებრ მისისა და ჭერ-ჩინებისა“ მ. ცხ. 291v; „ჭერ-მიჩნებთა ღმრთისაჲთა, რომელმან ინება ცხობება ჩემი, გამოვედ“ მ. ცხ. 158r. იხ. ჩინება.

ჭეჭლ-ი ჭეჭილი, „ნაყოფი“, ბალახი: „რაჲჲს უკუე აღმოსცენდა ჭეჭლი“ მთ. 12,20; „ცუარითა შენითა (მისითა ლ) მხიარულ იყოს ჭეჭლი მისი“ ფს. 84,11; „განკუეთის მარტული ორად, რაჲთა არა გამოიღოს ჭეჭლი“ ბ. კეს.-ექუს. ლდ. 127,24; „განრყუნიან ჭეჭლი ქუეყანისა“ M. — „განზხრწნიდეს ნაყოფთა მათთა“ G. მსჯ. 6,4. იხ. აღმო-ჭეჭლება.

ჭინჭარ-ი ჭინჭარი, urtica: „იფქლისა წილმეა აღმომიცენლების ჭინჭარი“ O. იოზ 81,40.

ჭინჭველ-ი ჭინჭველი, formica: „იქმენ ვითარცა ჭინჭველი, მ მცონარო“ M. იგ. სოლ. 0,6; „თქუმანი შენნი მსგავსარიან ჭინჭველთა“ ფლკტ. 180,88; „შეპრატებ თავი შენი მსგავსად ჭინჭველისა და ვითარცა მწერისა... შეურაცხად“ მ. სწ. 200,25; „ჭინჭველი (არს) საქმის-მოყუარე“ ბ. კეს.-ექუს. ლდ. 126,1.

ჭიპოს-ი ორბი, ძერა (ყძუ, ყუძან): „ჭიპოსი უმრავლესად შობს თჳნიერ მამლობისა“ ბ. კეს.-ექუს. ლდ. 117,18.

ჭმნა განშორება, გაცლა, გამოთხოვება, გაცილება, გასტუმრება, გამომშვიდობება, გაცალკეება: „მმათა-გან იქმნა და გამოვიდა ნავითა ასურეთად“ ხაქ. მოც. 18,18; „იქმნა და განაშორა თავი თჳსი“ გალატ. 2,12; „უქმნა მას და წარავლინა იგი მშულობით“ O. II 8გ. 0,28; „უქმნა და გამოგზავნა ივინი მშულობით“ შუშ. XVI 50; „მე ვიქმენ ადრე და მივიწიე დაბასა მას“ შუშ. III 9; „რომელმან არა იქმნეს ყოველთაგან მონაგებთა თჳსთა“ ხაქ. წიგ. II 28,0; „იქმნა თავადმან ერისა მისგან“ C. მრ. 6,40; „უკუეთუ იქმნეთ მისგან, არა სთნავს სულსა ჩემსა მას შინა“ ჰებრ. 10,88. „პირველად მიბრძანე ჭმნაჲ საზღულეთა ჩემთაგან“ ლ. 9,01; „იწყო თითოეულმან ყოველმან ჭმნად“ ლ. 14,18. „პირტვეე, ჭმნულმეა ვარ მე შენგან“ ლ. 14,18; „იქმნულმეა ვარ მე თქუენგან ამიერთგან“ შუშ. IX 10. იხ. განჭმნა (-ული), წარჭმნა, ჭმნულება.

ჭმნულეჲ განცალკევებულობა: „არა ვართ ჭმნულეზისანი მის წარსაწყმედლოდ, არამედ სარწმუნოებისანი“ ჰებრ. 10,30. იხ. ჭმნა.

ჭოზნა უკეთესობა: „სჯობდა მო-ლა თუმცა-მკუდრად ვიყვნით წარწყმედლასა მმათა ჩუენთასა“ რიცხ. 20,8; „პშეკობს გლახაკი მართალი მდიდარსა კაცსა და მტყუყარსა“ O. იგ. სოლ. 10,22.

ჯორ-ი semiasinus, mulus: „მოართუმიდეს მათ აქლემებითა და ჯორებითა და ვირებითა და აზაერებითა საზრდელსა“ M. I 5შტ. 12,40; „ნუ იყოფეთი ვითარცა ცხენი და ჯორი, რომელთა თანა-არა არს გულსხმის-ყოფაჲ“ ფს. 81,9; „ჯორი, რომელსა ზედა სზი“ Sin—11, 114v. იხ. მეჯორე. **ჯორჯმოსილ-ი**, **ჯურჯმოსილ-ი** ჩულოთ მოსილი: „ჯორჯმოსილი ქუეყანასა ზედა წიგნ“ არსტ. 02,14; „ჯურჯმოსილ ხალხითა დაჲვან კარაულითა“ ნრს. 74,20. იხ. მოსილი.

ქობ-ი კომბალი, კვერთხი: „ილიღეს ყოველთა ქობები“ მ. ცხ. 157r; „ქობსა აიღება, რადასცე მას“ მ. ცხ. 118v. ქობტაკ-ი ღებრანება: „განსა ქობტაკი (ბრძანება B) მთავართა მათ მისთა და პრქუა: ყოველთა, რომელთა პიობ-ღეთ სასოებასა მას ღმრთისასა, ბილწითა საკმლითა შეავინებ-ღით“ H—341,850.

ქოჭვა იხ. აქოჭვა.

ქოჯოხეთ-ი: „ქოჯოხეთამდე შთაქდე“ მთ. 11,23; „აღ-მოიყვანე ქოჯოხეთით სული ჩემი“ ფხ. 20,4; „შთა-თუ-ტლეს კაცი ქოჯოხეთა, არღარა აღმოვიღეს“ ე.-იფრ. აღდგ. 131; „აღადგინე იგი ქოჯოხეთისაგან საქმეთა“ განხ. ი. 200,18.

ჭუარ-ი: „რომელმან არა აღიღოს ჭუარი თჳსი“ მთ. 10,38; „წინააღმდგომი იგი ჩუენი ღმრთისაგან ჭუარისაგან მო-კლა“ ებ. კპრ.-აღდგ. 220,13; „ეკიდა მას თჳსი იგი ჭუარი“ ი. 10,17; „შეკმუქულა იგი ჭუარსა“ კოლ. 2,14; „ეკოლი მისი ღვა წინაშე ჭუარსა მას“ დ.დ. 180,17; „ჭუართა ყოველთა წინააღმდგომთა ძალთა არცხნა“ ხ. ვახ.-დაქდ. 182,19; „დაიწერე ჭუარი“ მ. ცხ. 150r; „თაჳწინს-სცა პატრონასა ჭუარსა“ შუშ. XVI 5.

ჭუარის-მცუმელ-ი გვარმცემლი: „ესენი მსგავს არიან ჭუარის-მცუმელთა მათ უფლისათა“ მ. სწ. 108,10. იხ. მცუმელი (ცუმა).

ჭუარ(ს)-ცუმა გვარზე გაქვრა: „რადა ჭუარს-ს-ცუმა“ DE.—„ჭუარ-ცუმა“ მთ. 27,31; „ჭუარს-ს-ცუთ, ჭუარს-ს-ცუთ გეგა“ ი. 19,8; „ესე იესუ, რომელი თქუნე ჭუარს-ს-ცუთ“ საქ. მოც. 2,80; „ძველი იგი კაცი ჩუენი მის თანა ჭუარს-ს-ცუთ“ პრომ. 6,8. „ჭუარცუმა თჳს

იღვა ჩუენთჳს“ მ. სწ. 108,28; „დაბნულა შუე ჭუარცუ-მასა მისსა“ ხაქ. წიგ. II 18,8; „მაზლობელად თანა-ღვა ემსა მას ჭუარცუმისასა“ ლონგ. 180,12. „იესუს ჭუარ-ცუმულსა ებრბთ“ მთ. 28,5; „ჭუარცუმულსა მას ეკმსახურებთ“ იბ. რამ.-ჟურთხ. ისაქ და იაკ. 18,10. იხ. ცუმა.

ჭუმელ-ი: „იგინცა სიტყუანი ერთობით და ჭუმლად გან-ეკმარტენით და არა ენინად და მცირედ“ A—02,466.

ჭურღმულ-ი, ჭურღმულ-ი ქა, ორმო, თხრილი, არხი, წყალსადინელი: „ქარი ჭურღმულსა შთავარდეს“ ლ. 14,5; „ჭურღმული ესე ღრმა არს“ ე. 4,11; „მო-ვე-თხარა ისა ჭურღმულე ბი იგი წყლისა“ O, დაბ. 20,18; „მოვიღეს ჭურღმულე ბი და არა პოვეს წყალი“ I, იერემ. 14,3; „შთაგდეს იგი ჭურღმულსა“ O, დაბ. 27,24; „მო-იღეს ღოღი და დასდეს პირსა მის ჭურღმულისასა“ O, დაბ. 8,17; „შთავარდიან ჭურღმულსა მას ღმრთისა“ O, დაბ. 8,7; „ეკითარცა განაცეთის ჭურღმულმან წყალი თჳსი“ O, იერემ. 6,7; „ბრძანა... შთაგდონ... ჭურღმულ-სა კირისა ახლისასა“ გ-ი 281v; „უბრძანა მას შთაგდებოდა ჭურღმულსა ქმელსა“ ე. იფრ.-გამოჩ. ჭუარ. 241,18; „დადგეს ჭურღმულსა ზედა ავაზნისასა“ O, IV მფ. 18,17; „ეკითარცა ჭურღმული ერთი მდინარისაგან“ O, ზიარ. 24,41; „რომელი ჯდა (ბუძე) ჭურღმულსა ზიდა“ გამოსლ. 12,20.

ჭურღმულ-ი წყლისა თევეწყარო: „წყარო, მტლი და ჭურღმული წყლისა ცხოველს“ M.—„წყარო სამოთხის და თავეწყარო ცხოველს“ კება. 4,5. იხ. მეჭურღმულ.

3

მაე ქართული ანბნის 36-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნე-ლობა—9 000.

მაბა იხ. აბა.

მაერ-ი იხ. აერი.

მაეროვანი (პეროვანისა) ბრწყინვალე; მშვენიერი: „რაბამაღლა პაეროვან და დიდებულ იყავ რაამე“ O, II მფ. 6,20; „თუალი [არს] დაბადებულთა შორის პაეროვან“ ბ. კეს.-ეძუხ. დდ. 78,18; „დიდებულ და პაეროვან ხარ წინაშე თუალთა ჩემთა“ O, I მფ. 26,24; „შემოვიდა სხუამ კაცი პაეროვანი ბილვითა და შუენიერი ხატითა“ H—2251,252r; „ეჩუენეს მათ პაეროვანთა ხატითა, რადა პაეროვანთა მათ ხალვითა დაემტციოს აღდგომამ იგი“ Ath.—11,109r.

მაეროვნება სიმშვენიერე, ბრწყინვალეობა, სილამაზე: „სიონით გამო არს შუენიერება პაეროვნებისა მისისა“ ფხ. 40,3; „აღსარება და პაეროვნება არს წინაშე მისსა“ ფხ. 95,8; „ერიღებოდე პაეროვნებასა სილამისა მისისასა“ თეკლა 90,18; „უღარეს ქებისა აღმატებულ არს პაეროვნება და შუენიერება მისი“ ი.-ე. 58,18.

მაე-ი ცუდი, ავი: „რომლისა სახელი პაეი განსრულ იყოს“ მ. ცხ. 20v; „ღია ავსა ემსა და შლილობისა დაეწერე“ Q—1002 (ანდ.) იხ. სიპავე.

მავეთა ზმნა ფრინელით, ქათმით მკითხაობა: „პავსა იზმნიდეს პავეთა ზმნითა“ M, II შქ. 18,10. იხ. ზმნა.

მავის-ზმნა გვარდნება: „პავეის-ზმნათა და მისნობათა

აღრეულ იყუნეს“ M.—„მისნობათა და გრძნებათა ისმე-ნენ“ G, II შქ. 18,14. იხ. ზმნა.

მაზრ-ი: „რომელი-იგი უკეთურებისაგან უცხო არს, იქვსა მი-მართ და პაზრისა არავე აღვილად მიმავალ არს“ A—92,788.

პაკ-ი საწყაული, კოდი: „აჰიდა იესე კაპრულსა პაკი ერთი პერი და თხიერი ერთი ღვინა“ O, I მფ. 18,20.

პალალ-ი: „პალალითა ფასითა მიყიდა“ A—434, 1r.

პალო, ალოვე, ალოვეს, ალო alove: „მოიღო პერი შე-ზავებელი პალომთურთ ვითარ ას ლიტრა“ C, ი. 10,88; „მოიღო... პერი და ალოვეს“ ე. იფრ. 180,2; „პერი და ალოვეს ყოველთა თანა სელნელთა (მოვსთუღე)“ ე. იფრ.-აღდგ. 150,80; „მოკალა ერგასისი ლიტრა პერი და ალოვეს“ პაველი მოც. 48,4.

პამარ-ი

პამარკარ-ი თანამოსაჭული: „შევეო მოგუსა ვისმე პა-მარკარსა“ იფრ. 116,24; „და იხილა ცოლმან პამარკა-რისა მან“ იფრ. 116,18.

პამბავ-ი, ამბავ-ი (პამბვისა) გვამი, ცნობა, უწყება: „გაესმოდიან პამბავნი ბრძოლათანი“ DE.—„გესმოდიან-ღა... კმამა წყობათა“ C, მთ. 24,8; „პამბავი განდლა მისთჳს“ ლ. 4,14; „პამბავი შენი არა ისმეს“ I, ნაუშ 1,18; „რომელთა ესმეს პამბავი შენი“ O, ნაუშ 2,18; „მომოგუენებოდა პამბავი მისი“ ლ. 4,27; „მიიწია პამ-ბავი მისი ასისთავისა მის ერისა“ ხაქ. მოც. 21,21; „გან-თქუეს პამბავი მისი ყოველთა კილეთა“ მ. სწ. 70,1.

პამბუა უწყება, შეტყობინება: „პამბუა მეპამბუა ჩუ-
ენ“ G, იხ. 5, 8, 24, იხ. პამბუა.

პამბორის-ყოფა იხ. ამბორის ყოფა.

პამბუა ამბუა, სიამოვნება: „იგი არს, რომელი ესმის კაცსა
და ეპამის“ ბაღ. 80, 5; „ეპამების დაწევა და დაჭრაა
ასოთა“ მ. ცხ. 40, 9; „ინაწით-მდომარესა მას რომელნიმე
სიტყუათა მიერ ბოლწებისათა აქამებენ“ H—2251, 821 V.
იხ. პამბ; შდრ. პამბებელი.

პამო გემრიელი; საამური: „პოვის პური პამოცა და
ლბილი და პამნ მას“ მ. ცხ. 410 V; „გამოცა წყალი ტბილი
და პამოცა“ ხაქ. წიგ. II 90, 21; „იყო... შემული ტბილითა
და პამოცთა სიტყუთა“ ი. ე. 86, 2; „განძღეს სანოვავითა
პამოცთა“ A—98, 107; „ირვევიდ ნიავითა მით პამოცთა
და არა მანებულთა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 140, 10; „განუ-
სუნებდა თესსა თესსა სკმლითა და სასუმლითა პამოცთა“
H—822*, იხ. დამბუა, მამბებელი, სიამბე.

პანგრობა მძირკონება, მძირკონება: „ყოველივე პან-
გრობენ ანგრობსა“ pb., — „ყოველი“ მიპრეონებდეს
(მიპრეონებდეს I) ანგაპრებასა“ O, იერმ. 8, 10.

პანტაკრად იხ. ანტაკრად.

პასაკ-ი, ასაკ-ი ტანი, ასაკი, ხანი; „გასრულებული“:
„ეინ შეუძლოს შეძინებად პასაკსა თესსა წყრთაერთ“ C, მთ.
8, 27; „პასაკითა იყო მცირე“ ლ. 19, 3; „ყოველთა ზედა
პასაკთა იყოს ჰაჰა“ I, იერმ. 48, 87; „რამსა-მე აღორ-
ძინდა პასაკი ესე?“ ფლტ. 142, 28; „გამოვედ მე პასა-
კისაგან სიყრმისა“ მ. ცხ. 420 V; „არიან კაცნი პასაკი-
თა დიდნი და მუწხნი“ ი. რომ.-კურთხ. მოხ. 120, 11; „იყო
წმიდა იგი ასაკითა ოცდაათს წლის“ Sin.—11, 811 r.
„გასრულებულ არს“ C, — „პასაკი აქეს“ DE, ი. 9, 21.

პასაკითა სრული კეთილდღი: „ერსა დიდსა და
ძლიერსა და კაცთა სრულთა ასაკითა“ pb., — „ერსა
დიდა და მრავალსა, კეთილდღისა“ G, II 29, 9, 2.

პასაკისა სწორ-ი თანამოასაკე, ერთი ხნისა: „წარგმა-
ტებოლე პერაებასა შინა უფროსს მრავალთა პასაკისა
სწორთა ჩება“ გალ. 1, 14.

პასაკისა მოღვაწი-ი თანამოასაკე, ტოლი: „პასაკისა
მოდგამ არს კაცებისა“ ბ. კეს.-მარხ. 52 v.

პასაკისა ქონება გვანსრულებს: „(რომელსა) პასაკი
აქეს“ D, — „განსრულებულ არს“ C, ი. 9, 21, იხ.
მოქსაკე.

პასაკრძელი-ი* „ზეშთაგრძელი“, ტანდიდი, მაღალი:
„კაცი პასაკგრძელი არიან“ pb., — „კაცი ზეშთა-
გრძელი“ G, რიგ. 18, 28, იხ. გრძელი.

პასაკით-სწორ-ი თანამოასაკე: „რომელნი თქუნენ პა-
საკით-სწორნი არიან“ O, — „უფროსს ყრმთა თანამო-
პასაკითა თქუნთასა“ pb., დან. 1, 10, იხ. სწორი.

პასაკოვანი-ი ტანდიდი, მაღალი: „ვიხილე კაცი ერთი პა-
საკოვანი“ პოვან ხტეფ. 499, იხ. პასაკი.

პასირ-ი ანექა: „ალიმალეზდეს ზე პასირითურთ,
რომელ არს ნექა“ H—822, 22 r.

პეიან, პეიეს იხ. გეა.

პე, პე დიალ, კი; ეპ: „პე პე“ მთ. 5, 87; „პე, ვიცი იგი“
I, ეს. 43, 7; „პე, კეთილ არს“ მ. ცხ. 205 v; „პე თუმა
მეტა განკლავდი დღეთა“ მ. ცხ. 865 r; „პე, პე, განსიუენი“
შუშ. IX 28.

პე თუ ეგების: „პე თუ დაეტოს ზრუნვა გირთა მათ“
O, I 89, 9, 5; „პე ღამე თუ განიკურნო“ შუშ. VII 17.

პებრაელ-ი ებრაელი.

პეგრე: „პეგრე (ეგრე L) ეკონებ, ვითარმედ დემოსის-
თუსისა ეგოდენ ვერ წარმოუთქუამს“ ხაქ. წიგ. II 85, 27.
შდრ. ეგრე.

პინდო ინდოელი, ეთიოპელი: „პა-ესერა პინდო
ერთი საჭურისი“ ხაქ. მოც. 8, 27; „უკუეთუ ცვალს პინ-
დო მან ტყავი თესი და ვეფხვან სიჭრელე თესი“ I, იერმ. 18, 28.

პინდოეთ-ი ინდოეთი: „პხედიდეს... პილოთა პინდო-
ეთით და სპარსეთით მომავალთა“ Sin.—97, 9 r. იხ. პინდო.
პოში-ი იხ. მეპომე.

პომის-მკრებელ-ი განდგომილი: „რომელი იყენეს კაცთა
მათ პომის-მკრებელთა კრებულისა მის კორესისა“
გამოსლ. 88, 1, იხ. მკრებელი.

პოროლ-ი (პორლისა) ლახვარი, შუბი: „არა აღვილე
პოროლი მათ ზედა“ O, ივდ. 11, 2; „დაყრდნობილ იყო
იგი პოროლსა ზედა თესსა“ O, II 39, 1, 0; „ქმნა... სა-
მასი პოროლი ოქროსაჲა ქედლი“ O, III 39, 10, 10;
„მისცა ასისთავთა მათ პორლები იგი და ქაქუჭური დავით
მეფისაჲ“ O, IV 39, 11, 10; „ბუნი პორლისა მისისაჲ გელსასი
სასწორი“ O, I 39, 17, 7; „მველართა. მბრძოლთა სახლებსა
პეიდან მრავალფერი საჭურველი: ქრმლები და პორლები,
ფარები და მშუღლ-კაბარქები“ მ. სწ. 160, 9; „პბრძოდეს
ეთიოპელთა პორლითა“ Sin.—11, 890 v.

პოროლის-პირ-ი აღმანუსული: „და-ლა-პეინის, იქმნის იგი
ვითარცა პორლის-პირები“ O, — „ყინვა იქმნების სრუ-
ლიად აღმანუსული“ pb. ზირ. 48, 21, იხ. პირი.

პოროლ-ი კოტი: „მდამიომნი და ბუნი და პოროლი
არიან შეჯულს დამისასა“ ბ. კეს.-მეშ. ლდ. 118, 9.

პრამ-ი იხ. რამი.

პრამბონ-ი, პრამბუნ-ი იხ. რამბუნი.

პროვარტაკ-ი, პროვარტაკ-ი, პროვარტაკ-ი, პროვარ-
ტაკ-ი, პროვარტაკ-ი „წიგნი“, წერილი, მეფის ბრძა-
ნების წიგნი: „წარიკითხა პროვარტაკი იგი“ რიგ. 100, 42;
„მოავლინა მოციქულმან მოციქულნი და პროვარტაკ-
ები (წიგნები O)“ I, ეს. 80, 1; „ბრძანა პროვარტაკ-
ისა განცემაჲ“ ატმ. 90, 18; „მოიღო ეხვია პროვარტაკ-
ი იგი კელთაგან მათ მოციქულთაჲსა“ O, IV 39, 10, 14.

პროში-ი რომაელი: „შენ პროში ხარაჲ“ ხაქ. მოც. 22, 27.

პრომავებრ იხ. პრომაველები.

პრომავებრ-ი იხ. პრომაველები.

პრომაველები, პრომავებრ რომაულად, ფერომინებრ:
„იყო წერილი ებრაელები, პრომაველები და ბერძლ“
DE, — „წერილი იყო ებრაელები, ფერომინებრ და ბერძლ“
C, ი. 19, 20; „ესე იყო რეასა ქველთობისასა... უწინარეს
რეისა ივლისისასა პრომავებრ“ Sin.—11, 815 v. იხ. პრო-
მელი.

* ხელნაწერის გვერდი მითითებული არ არის (რედ.).

** წყარო: ასაკგრძელი (რედ.).

პროზაელებრი-ი, პროზაებრი-ი ფეროშინებრი: „იყო წიგნი წერილი მას ზედა... ფროშინებრი-ი“ C.—„იყო დაწერილიცა, რომელი წერილ იყო მას ზედა წიგნი... პროზაელებრი-ი“ DE, ლ. 28, 33. „განსწავლა ასული თჳსი ევეგინია ყოვლითა სწავლითა პროზაებრი-ითა“ Sin.—11, 180v. იხ. პროზელი.

პროზელ-ი რომელი: „ესე იყო ძმ... დიდისა მთავრისა პროზელისაჲ“ ხაყ. წიგ. II 108, 1. იხ. პროზი.

პრულ-ი თვლელმა, რული; ძილი: „არა ესე... პროული წამთა ჩემთა“ მ. ცხ. 20v; „განჯაქმალნეთ თაენი ჩუენნი პროლისაგან უღებისა“ მ. ცხ. 200r; „ეითარ განჯრთა პროლისა მისგან საწულობელი (იგი)“ ლიშ. 181, 14.

პრულოვა თვლელმა: „პროლოდა და ეძინა“ ხაყ. წიგ. II 12, 12. იხ. პროლი.

პუნე (ცხენი): „მოვიდა ნემან ეტლებითა და პუნეებითა“ O, IV მფ. 5, 8; „პუნეხსა მათსა დაქუეთნეთ კირნი“ M.—„ცხენნი მათნი ძარღუეთილ ჰყვნე“ G, იხუ 5.

11, 6; „სავსე იყო... პუნეებითა“ O, IV მფ. 8, 17; „რომელი-იგი ზე სხდეს პუნეხსა“ ფხ. 76, 7; „განჯაბნინე შენგან პუნენი და ზედაშსდომელნი მათნი“ I, იერემ. 51, 21. პურაკპარაკ-ი იხ. ურაკპარაკი.

პურიე ებრაელი, ურია: „ერთი იგი პურიეა იყო“ იშტ. 129, 4.

პურიეზა განდომა ურიად: „ეითარ წარმართთა აიძულე პურიეზად“ ვალატ. 2, 14. იხ. პურია.

პურიეზი ებრაული: „ნუ მერყვ პურიეზარ“ O, IV მფ. 18, 26; „ჰმა-ყო კმითა დიდითა პურიეზარ“ M, II ნშტ. 82, 18; „არა იტოდეს პურიეზარ“ O, ნეემ. 18, 24. იხ. პურია.

პურიეზი-ი ებრაული: „ნუ ერჩილთ პურიეზრთა ზაპართა“ ტიტ. 1, 14. იხ. პურია.

პურიასტანი-ი: „მაშინ პურიასტანისანი ივტოდელ მთად“ მთ. 24, 16.

ჭ

ჭ ქართული ანბნის ბოლო, 37-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—10.000.

ჭ აბ, ო, «ოა», «ეპა»: „ჭ. რომელი აშენებდეს სახლსა თჳსსა“ იერემ. 22, 12; „ჭ. ნათესავი ურწმუნოჲ“ მრ. 9, 19; „ჭ, მ ივტოდელთ ქუეყანისაგან ჩრდილოჲსა“ I.—„ჭ, ო დედლ-

ტოდელთ ქუეყანისაგან ჩრდილოჲსა“ O, ზაქ. 2, 8; „ჭ. უცნობელნი გალატელნი“ ვალ. 2, 1; „ჭ“ C.—„ეპა“ DE, მთ. 27, 40.

ჭსანა (დიდებან): „ჭსანა მალალსა“ DE.—„დიდებანა მალალსა“ C, მრ. 11, 8.